HISTORIA
DE GENTIBVS
SEPTENTRIONALIBVS,

EARVMQVE DIVERSIS STATIBVS,
CONDITIONIBVS, MORIBVS, RITIBVS, SVPERSTITIO,
nibus, disciplinis, exercitiis, regimine, victu,
bellis, structuris, instrumentis, ac mineris
metallicis, & rebus mirabilibus,
necnon vniuersis pene animalibus
in Septentrione degentibus,
eorum cp natura.

OPVS VT VARIVM, PLVRIMARVMQVE
RERVM COGNITIONE REFERTVM, ATQVE CVM
exemplis externis, tum expressis rerum internarum
picturis illustratum, ita delectatione
iucunditatéque plenum, maxima lectoris
animum voluptate facile
perfundens.

AVTORE OLAO MAGNO GOTHO
ARCHIEPISCOPO VPSALENSI
Suetiæ & Gothiæ Primate.

CVM INDICE LOCVPLETISSIMO.

CAVTVM EST PRIVILEGIO IV LII III:
Pont. Max. ne quis ad Decennium imprimat.

ROMAE M. D. L V.

Preface to the electronic edition

This "Description of the Northern Peoples" in the Latin language was first published in Rome in 1555 (MDLV), after the Lutheran reformation had made its author Olaus Magnus and his brother Johannes Magnus, who was the archbishop of the Catholic church in Sweden, go into exile. (Olaus was also granted the title of archbishop.) The richly illustrated volume is organized in 22 books, each having several chapters. Many later editions and translations exist. **Read more in Wikipedia**.

Google has digitized two copies of this first edition, **one from Bibliothèque jésuite des Fontaines in Lyon, France** and **one from Ghent University, Belgium**. Project Runeberg has in January 2012 copied scanned images and OCR text from Nasjonalbiblioteket, Norway.

The initial acknowledgements and index are not paginated in print, but have been given Roman page numbers for Project Runeberg's electronic edition, starting with 1 (i) at the title page. The Norwegian page images in colour have a resolution of 400 dpi. Unfortunately, images were missing of the four pages **lx**, **lxi**, **lxvi**, and **lxvii**. These have instead been copied from Google at 300 dpi black-and-white. When proofreading, the long s (f) is changed into the common short s (s). Capital V and lowercase u (GENTIBVS, naues) are kept, as printed.

Index rerum - **Liber I** - **II** - **III** - **IIII** - **V** - **VI** - **VII** - **VIII** - **IX** - **X** - **XI** - **XII** - **XIII** - **XIIII** - **XV** - **XVI** - **XVII** - **XVIII** - **XIX** - **XX** - **XXI** - **XXII** - **Appendix**

REVERENDISSIMO IN CHRISTO

PATRi ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC

Domino D. Adolpho à Schovvenborg,
Archiepiscopo Coloniensi, sacri Ro.
Imperii per Italiam Archicancellario,
Principi Electori,
VVestphaliæ Angariæque
Duci &c.

Olaus Magnus Gothus
Archipræsul Vpsalensis,

FELICITATEM.

CVM tu Illustrissime Princeps, ac Præsul amplissime, in concilio Tridentino adesses, pro repub. Christiana Dei optimi maximi auspiciis congregato, vt compositis hæreticorum dissidiis pax orbi restitueretur, perpetuus ille animi in me tui fauor, & omnium ore prædicata tuarum virtutum integritas, cum admirabili prudentia pari'que humanitate coniuncta enituit: qui (vt cæteris præstas in rebus naturæ variis recensendis) cùm plura in corona multorum Præsulum, atque virorum illustrium, qui quotidie ad amplitudinem tuam frequentius confluebant, tanquam ad quoddam terrestre sapientiæ oraculum, grauiter dissereres: ego abs te aliquando super regionibus Aquilonaribus interrogatus, quanta videlicet rerum, ac gentium varietas incrediblis, & admiranda apud exteras nationes ignota con sisteret: quomodo homines & animalia innumera in Septentrionibus perpetua frigorum immanitate rigentibus, elementorum asperitatem, cœli'que inclementiam iuxtà paterentur: vnde illa vitam sustentarent, & qua ratione quid tellus algida benignè procrearet: eò animum ab illo die conuerti, atque defixi, vt vno volumine ea describerem, quæ dignationis tuæ votis satisfacerent, & deuotionem in te meam persuasissimam eòamplius significarent, indelebilique propemodum iudicio tuo qualiacunque dedicarem, qui grauissima censura omnes superas, & tam vitæ sanctimonia, quam doctrina, facundia, & bonis omnibus à Deo tibi collatis antecellis. Nec enim tuas hîc mihi dotes prædicare sumo, qui ex omnium clarissima fortissimaque Schovvenborgorum Saxonum prosapia exortus, Coloniam Agrippinam summus Præsul, Romani Imperii Elector, ac Princeps moderaris, & ornas : sed Deo ipsi gratias agimus, & nobisipsis gratulamur, quòd duras ac feroces gentes, & inimicos Catholicæ fidei edomueris, quotidieque pro Christiana religione admiranda facias, nomenque tuum tam ampliter in tota Italia sublime innotescat , quàm apud extremos terrarum fines prædicetur. Notum est enim omnibus, cùm pietas illa tua in synodo Tridentina esset, quibus suasionibus patres illos hortareris, vt omnes in te conuersi nihil magis expeterent, quàm tuæ inniti voluntati, vt quæ tota nimirum instinctu diuino plena esset, solique vnitati sacrosanctæ Ecclesiæ, Apostolicæque veritati intensius vacaret. Verum nouis emergentibus in Germania tumultibus, ac periculis, vt rebus afflictis succurreres, maxima totius concilii patrum doloris anxietate recedere coactus es, tui desiderium apud omnes relinquens, qui Romam Apostolorum sedem visere auidius cupiebas. At cùm hæc non sine numine diuûm eueniant, speramus tandem superna optimi Dei gratia futurum, vt rebus lapsis finem quandoque impositum, & Ecclesiam tranquilla pace fruituram videamus. Quare, cùm tu Princeps & Præsul ornatissime, honestissimo cognoscendarum rerum Septentrionalium flagrans desiderio, frigidam (quod aiunt) affluenter suffudisti, atque mirificè studia, conatusque nostros accendisti, vt cui potissimùm labores hos nostros offerrem, te vno superiorem habeam neminem, accipe tui Olai nomini tuo addictissimi, pollicitam Aquilonarium regionum seriem, vnde tanta hominum bellatorum turba (vt omnes vno consensu historiarum scriptores docent) exiuisse comprobatur, qui ferocissimè regna potentissima subdidêre. Hîc etenim mira admodum

conspicari licebit, eò quòd & Septentrionales illæ quondam per me exaratæ perplexitates, in hoc volumine latissimè dissoluuntur, & insueta ac noua quædam, incredulis inexpertisque auribus de integro in medium adduci videntur. Nihil autem à me relatum putes, tam de rerum naturis, quàm gentium illarum ritibus, quin irrefragabilium autorum testimoniis, qui etiam multò maiora, veritatis fidem propemodum excedentia, scriptis mandauerunt, firmissimè confirmetur. Neque tamen, sicubi à populari opinione, vel dubia minusque probata quorundam sententia discrepare visus fuero, ideò magis dubio procul aliis credendum esse existimari debet, quàm iis, qui vnde quæstiones locorum nascantur, natos in illis oris se, educatósue profitentur. Cùm verò Illustrissime Princeps nostra hæc legeris, si minus tuis auribus doctissimis, ingenio peracri, iudicióque subacto omni ex parte satisfecerint, excuses in primis velim, tot varios casus per me extra patrium solum perpessos, cogitésque omnis fortunæ aduerfæ me diu iactatum naufragiis fuisse. Boni igitur consulas rogo munus hoc nostrum, quod tuæ amplitudini tam fauorabili studio consecramus : sub cuius vmbra recumbere nihil gratius deuotioni, ac pietati in te meæ existimes velim. Tuis salutaribus progressibus faueat opto is, qui rerum omnium rector solus eft, magnus, & omnipotens. Romæ IIII. Nonas Ianuarias, Anno salutaris partus M. D. LV. INDEX RERVM

ET FACTORVM MEMORABILIVM, QVAE IN PRÆSENTI

De gentibus & rebus Septentrionalibus volumine continentur.

A

Abietes fissiles pagina

143

Abren piscis

747

Absynthium contra vermes

450

Absynthii potus calculum levat

570

Abundantia aquarum è nivibus

317

Abundantia spoliorum piratæ se nutriunt

317

Acanthis auis natura

691

Acetum ante obsidionem procurandum

298

Acetum dentibus obest

38

Aceri maxima quantitas fit

450

Acham fur

549

Acho Hanson sepulturæ traditus

386

Achor vallis

549

Acies gladii succo pomi perstringitur

413

Acies inaudita ac inusitata

374

Aciei instructio

169

Acinaces quid significet

244

Accipiter auium nivalium hostis acerbior

679

Accipiter domesticus

650

Accipitres capiuntur, & domesticantur

ibi.

Accipitres generosi

649

Accipitres infantulis insidiantur

650

Accipitres quidam in paruis audaces

ibi.

Accipitrum copia in aquilone

667

Accipitrum genera multa

649

Accipitrum pennæ singulis annis renouantur

ibidem

Actor primùm audiendus

493

Actus detestabilis

640

Aculeus iustitiam, mel clementiam designat

58

Acuminata ferramenta

232

Acus pro meta sagittae

145

Adeps piscium oculis prodest

751

Aditus insidiosus & furtiuus

332

Admirari potius, quam imitari conceditur

237

Admonitiones præuidendæ

561

Adolescentes anno 18. ad militiam conscribuntur

249

Adolescentes non temerè de religione judicabunt

555

Adolescentes qui probiores habentur

531

Adolescentes quibus artibus in aquilone incumbunt

ibidem

Adoptionis regiæ forma

247

Adrianus Imperator

172

Adulando dii restituuntur

103

Adulatores dominos illudunt potius, quàm eis serviunt

311

Adulatores in bello pessimi

260

Adulatores plus principi nocent, quàm ballistae subditorum

612

Adulatorum vera proprietas

311

Adultera asino imposita

487

Adultera dotem perdit

ibidem

Adultera duo saxa collo portabit

ibid.

Adulterae iussu religiosi viri trucidantur

82

Adulteri pestilentissimi

484

Adulteri puniuntur

486

Adulterorum pœna

217

Adulteria non suspicanda

201

Adulterina soboles hodie quæritur

141

Advocati boni laudantur

569

Advocati fideles valde commendandi

492

Advocati rarò breuiter angustiatis subueniunt

345

Aedes cuneatæ, ac quare?

409

Aedes muratæ

410
Aedes odoriferæ
412
Aedificia in aquilone vt plurimum lignea
373
Aedificia nociva redduntur ob mala ligna imposita
410
Aedificia sine junctura ferri
419
Aegipanum chori
112
Aegyptus in Pelusio primum inuaditur
591
Aegyptiorum dii
103
Scarabeus
ibidem
Canis
ibidem
Cattus
ibidem
Mus
ibidem
Aequa clades hosti infligitur
111
Aequinoctium rugitu onagri monstratur
54
Aeris vsus inter Massagethas
253
Aestas media die S. Io. Baptistæ
505
Aestas victrix
503
Aestatis tempore quomodo hostis excipiatur
236
Aestivale iter in quibusdam montibus periculosum
74
Aestimatione, non pondere emptio contrahitur
139
Aetas hominum ad malum prona
488
Aetas hominum in terris frigidis
135
Aethiopes qualem pœnam horrescunt
387
Aethiopes rarò fuga evadunt

366

Aethiopes rubeo colore sacros dies honorant

99

Aethiopicæ arenæ

75

Aetna

61

Aetnæ cineres

75

Aër

37

Aër obscurus noxius

29

Aër semper frigidus, sed innocuus

11

Aëris clementia vbi

769

Aëre pisces siccantur

11

Affectus in calamitate ostenduntur

426

Afflictis emendæ largiuntur

154

Afflictio præceptorum

533

Afri

220

Afri, Mauri coriariis scutis vtuntur

293

Africa cæteras regiones serpentibus superat

775

Agaricus fungus noctu lucet

76

Agathius

303

Agesilaus rex post mortem hostis mitissimus

564

Agger aquis oppositus

335

Aggeres cuneati

230

Agmen militare conclusum angustatur

374

Agnus ab agnascendo dicitur

575

Agni subrumi

576
Agni supposititii
ibidem
Agri cineritii
434
Agri distinguuntur
ibidem
Agri fertiles
82
Agri frigore & nive fœcundantur
36
Agri in septentrione distributi
433
Agrorum augmenta
ibidem
Agricola suas habet contrarietates
435
Agricolæ
63
Agricolæ aquilonares periti
429. 430
Agricolæ senes consiliarii
224
Agricolæ cur in collibus seminant
31
Agricolarum prouidentia tempore hostili
431
Agricolarum vita tuta
205
Agricolas servare vtile
540
Agricultura deserta
44
Agriculturæ commendatio, ac conditio
429
Agriculturæ diversitas pro diversis regionibus
436
Agriculturæ scriptores
432
Agrimensores
434
Agrippina Claudii principis coniunx
687
Alani
253
Alapæ in sacramento Confirmationis imprimuntur

481

Alaricus rex vasa sacra sacris locis restituit

546

Alaudæ præsagium

695

Alber. Crantzius

97

Alber. Crantzii testimonium

43

Albertus magister Prussiæ

213

Albertus Magnus

574. 629. 748

Albertus Suetiæ rex

86

Albinus vorator

461

Albuin filius regis Longobardorum

247

Alces

599

Alces bestiæ sunt aquilonares

600

Alces maximæ à mustela occiduntur

601

Alces retrocedendo pascuntur juxta Plin.

600

Alces venandi modus

601

Alcium pulli domesticantur

600

Alcium seu onagrorum pelles

ibidem

Aleatores inutiles

246

Alexander Magnus

41. 187. 639

Alex. Mag. clementiss. princeps

264

Alex. Mag. imperitus natandi

357

Alexander Magnus nunquam in viros mortuos sæuiit

564

Alexander exemplo gruum vigilauit

673
Alexandri Magni gesta
129
Alexandri querela
357
Alexander Syriæ rex
548
Alffus Sigari regis Danorum filius
184. 194
Alienum non est lædendum
331
Aliena cupientes propria perdunt
300
Alimenta ignium nauibus portantur
340
Alites duo geniti
115
Alphabeta e rerum figuris formantur
58
Alter ædificans, alter destruens ambo periclitantur
553
Alter orbis Scandia insula vocata
135
Aluastra monasterium
79. 408
Aluilda regis filia virgo illustris
148. 194. 198. 199
Aluilda ornatissimè vestitur
195
Aluilda exercitio piratico viros superat
185
Amaberg mons
408
Amalasuenta illustriss. mulier
200
Amalongus
253
Amator e raptore
627
Amazonum arma
197
Amazonum duæ reginæ
195
Amazonum origo
ibidem
Ambitiosi & violenti semper insecuri

243
Ambra calida & sicca
748
Ambra quomodo sophisticetur
ibidem
Ambræ cum vnguento magna similitudo
749
Ambræ variæ medicinæ
748
Ambrosius
518. 625. 755
Ambrosii allegatio
485
Ambrosius Politus archiepiscopus Compsanus
550
Amici fideles in incendio adsunt
427
Amici fideles procurant vt filii rectè instituantur
532
Amicitia & beneuolentia quomodo crescunt
542
Amicitia indissolubilis
398
Amictu venenum, & clypeo morsus anguium excipitur
183
Amissione omnium bonorum adulteri puniuntur
487
Ammodites serpens
774
Amnis piscosus
78
Amnis rapidus
ibidem
Amnes gemmiferi in septentrione
800
Amor puellis venalis
801
Amphisbæna serpens
774
Amphitheatri nomenclatura
641
Amphora pendet
461
Amphorarum portitores in balneis præcedunt
528
Amundus Vilis rex

485
Anacharsis Scytha
134
Ananias & Sapphira occiduntur
560
Anas duplex in genere
653
Anates domesticæ ferè omnes candidæ
ibidem
Anates e fructu arboris in mare cadente generantur
654
Anatum infinita multitudo in aquilone
653
Anatum pinguedo medicinalis
654
Anatum præsagia
696
Anaximenes Milesius inventor horologiorum
53
Anchoræ
314. 110
Anchoræ arboreæ
144
Anchoræ in dorsum ceti demittuntur
754
Ancilla adultera matronali vltioni subiicitur
487
Andanees
67
Andrius serpens
774
Andromadæ vinculorum vestigia
753
Angermannia
63
Angliæ splendor ac opulentia
276
Angues duo
183
Angues pudicitiæ custodes
182
Anguillæ ad sonum tronitru elevantur
706
Anguillæ crudæ comeduntur
ibidem
Anguillæ glomeratæ in lacu Benaco

707

Anguillæ sex diebus extra aquas vivunt

706

Aniger piscis

718

Animal illicò moritur

125

Animal quodcunque sereno aëre gaudet

676

Animalia aquilonaria frigora tolerant

593

Animalia arma hostium suorum norunt

601

Animalia bigenera

672

Animalia calidarum regionum

573

Animalia coluntur

99

Animalia diri portenti

677

Animalia diversa loca congrua sortiuntur

697

Animalia duo hominibus pro solatio data

577

Animalia frigidarum terrarum

573

Animalia læsa a hominibus remedia quærunt

782

Animalia minuta nocentissima

590

Animalia omnium figurarum in Oceano

729

Animalia parua innatam prudentiam habent

779

Animalia sub polo Arctico sine cornibus

574

Animalia terræ minima, sapientiora sapientibus

779

Animalium conservatio

573

Animalium diversorum nomina

218

Animantia trepidant frigore

33

Animus ductoris secretissimus esse solet

307
Annales Hispanicæ
621
Anno 18. adolescentes ad militiam conscribuntur
249
Annona collecta aliis cedit
670
Annona indigenti conceditur
435
Annona procuratur
298
Annonæ caritas quomodo mitigatur
28
Annonæ caritatis futuræ prouida ratio
ibidem
Annonæ vtilitas e facie terræ
429
Annulus vel cultellus signa expeditæ legationis
121
Annuli ferrei montibus infixi
73
Anser Capitolinus
656
Anser intempestiuè cantat
655
Anser nutritores amat
656
Anseris rostrum ob frigus albescit
655
Anseris præsagium
695
Anseres syluestres differunt
655
Anserum excubiæ commendabiles
656
Anserum infinita multitudo in aquilone
655
Anseribus dii Romani cessere
656
Anserini adipis vsus
655
Anserinarum carnium vsus
ibidem
Antennæ
411
Antiochus rex theriaca vsus

777

Antiochi regis responsum notabile

284

Antiochus Syriæ rex

548

Antiope

199

Antiqui circuli instar consedebant

458

Antiqui de bona possessione soliciti

534

Antiquorum cura de juventute bene instituenda

530

Antiquitas omnia examinavit

802

Antistites inculpabiles tardæ conversionis aquilonarium gentium

153

Antonius Imp. sericea veste indutus periit

470

Antonius Bruti cadauer suo paludamento involui mandavit

564

Antonius de Monte Cardinalis

568

Adjutorium Cardinalis de Monte

ibidem

Obitus Cardinalis

ibidem

Laus vera hujus Cardinalis

ibidem

Vir misericordiæ

569

Antra cavernosa sub aquis

422

Anus per aëra proiecta, salua reperta est

390

Aper agros devastat

150

Apis

58

Apes à cibo, ne pereant, restringuntur

792

Apes æris tinnitu convocantur

790

Apes alveis odoriferis imponendæ

ibid.

Apes breves & rotundæ meliores

791

Apes canum latratu investigantur

790

Apes circa aquas clariores quærendæ

ibi.

Apes contra extrahentes mella pugnant

795

Apes curribus vehuntur

791

Apes destitutæ cibo in proximos alveos irrumpunt

795

Apes ebriosum acerrimè pungunt

794

Apes fures, lenones, menstruosas feminas haud ferunt

792

Apes infantibus cedunt

790

Apes in campis absque custode dimittuntur

791

Apes in septentrione inoffensæ manent

797

Apes mane vbi morantur indagandæ

790

Apes migraturæ triduo antè murmur edunt

797

Apes multis iniuriis obnoxiæ

792

Apes novellæ citò evolant

790

Apes oleo exanimantur

793

Apes per octo menses in alveis occluduntur

797

Apes per præcones opera incipiunt

795

Apes pigræ fumo ad opus excitantur

ibi.

Apes post ictum moriuntur

ibidem

Apes pro pascuis magnum spatium requirunt

791

Apes quibus in necessitate nutriuntur

789

Apes quomodo emendæ

791

Apes regem tyrannum occidunt

798

Apes seniores dulciora mella conficiunt

797

Apes 60. diebus somno aluntur

789

Apes turribus ecclesiarum adharentes ecclesiæ cedunt

790

Apes ventos præsagiunt

795

Apum cibus in hyeme

789

Apum examen caput fauo & melle replet

252

Apum examina quando custodienda

790

Apum officia distincta

795

Apum prognostica

797

Apum puncturæ quomodo tollantur

795

Apum pungentium stigmata in facie ebriosorum remanent

ibidem

Apum rex aculeo caret

798

Apum rex a labore immunis

ibidem

Apum rex cæteras magnitudine antecellit

797

Apum reges exeunt toto agmine stipati

ibidem

Apum reges fucos interficiunt

793

Apum rixa quando flores conuehunt

795

Apum solatia perfecto labore

ibidem

Apibus aër rigidis obest

791

Apibus nimia voracitas nocet

792

Apibus pro hyeme sufficiens cibus relinquendus

ibidem

Apibus quæ inimica Hirundines &cæ.

793

Apodum auium consyderatio

691

Apollo stuprator

103

Apologia Io. Mag. Archiep. Vpsal.

154

Apothecæ ostrearum

769

Apparatus Hannibalis fictus

377

Appetitus inordinatus sibiipsi est pœna

83

Aqua

57

Aqua blanda nutrix animantium

746

Aqua gelida guttatim in caput immittitur

387

Aqua igni non resistit, nec extinguit

341

Aqua ignem excitat

60

Aqua imperiosa

78

Aqua in aquilone vino non miscetur

446

Aqua in fundo maris salsior

464

Aqua in medio aquarum venditur

318

Aqua Martialis præstantior

448

Aqua tanquam lapis portatur

711

Aqua indurantur niues

39

Aquæ defectu animalia in Africa pereunt

94

Aquæ ac flumina in montibus minerarum conspiciuntur

209

Aquæ Bormiæ

571

Aquæ calidæ sulphureæ medullis nocent

527

Aquæ ex sublimiori loco cadentes, magnum sonum excitant

64

Aquæ factitiæ in fossis

297

Aquæ munera concessa diuinitus

571

Aquæ nigræ pisces nigros fouent

715

Aquæ partes quinque & vna mellis pro æstiuo potu

447

Aquæ salsæ ac dulces Stocholmiam alluunt

313

Aquæ salsæ atque dulces circa Holmiam commixtæ

366

Aquæ salsæ distillatione per arenam dulcescunt

318

Aquarum abundantia e niuibus

317

Aquarum defectus quomodo subleuetur

ibi.

Aquarum garrulitas tristissima

63

Aquarum loca pro piscibus reseruantur

717

Aquarum moles

180

Aquarum obstructio

395

Aquatilia pectora carinata habent

754

Aquila ab acumine visus dicta

651

Aquila occiditur

115

Aquilæ acutius vident

648

Aquilarum genera diuersa

693

Aquilarum sex genera

651

Aquilarum oua in pellibus vulpinis aut leporinis fouentur

652

Aquilarum pulli haud deseruntur à parentibus suis

ibidem

Aquilarum vngulæ incuruantur

ibidem

Aquili

113

Aquilo

21

Aquilo æstus temperat

769

Aquilo pestem repellit

19

Aquilonares agricolæ periti

429. 430

Aquilonares quando baptizati

529

Aquilonaria bella frigoribus immensis aluntur

384

Aquilonarium gentium ornatus in armis

93

Ara vetus

104

Arabes ac Afri proditorum magistri

272

Arabum proditiones

273

Aranes olim nobilissima arx

81

Araneus ex ore fila extrahit

781

Araneus intus fertilitatem lanigeram habet

ibidem

Araneus telam conficiens v. obseruat

ibid.

Araneus telas villosas conficit

780

Araneorum fœmina telas producit

781

Mas venatur

ibidem

Araneorum genus multiplex

780

Araneorum variæ differentiæ

781

Araneus piscis

718

Arbitri prudentes & pii causis deputandi

493

Arbor ictu pedis penetratur

602

Arbor ignoti generis semper virens

104

Arbores asperitate aquarum lapidescunt

415

Arbores cauæ pro apibus

626

Arbores colligatæ super hostes cadunt

230

Arbores fatidicæ duæ

104

Patritia

ibidem

Plebeia

ibidem

Arbores fructiferæ in septentrione

413

Arbores hyeme virentes

775

Arbores ignotæ virtutis

413

Arbores in extremis septentrionis humiles

614. 752

Arbores niuibus oneratæ

35

Arbores proceræ

95

Arbores quædam succisæ renascuntur

412

Arbores reflexæ pro arcubus

221

Arborum abundantia in septentrione

411

Arborum diuersitas in septentrione

412

Arborum pinearum honos

411

Arborum qualitates

412

Arboribus tonsis naues obducuntur

334

Arborea strues oppugnatur

230

Archiepiscopus Coloniensis

710

Archiepiscopus Florentinus pœnituit

508

Arcus, virga, corona differunt

27

Arcus intensi fragor

501

Arcus adaptantur

364

Arcus chalybei ac cornei

261

Arcus manuales

144

Arcuales structuræ

409

Ardea cinerei coloris

659

Ardea tempestates nuntiat

ibidem

Ardeæ præsagium

696

Ardeæ stercoris natura

659

Ardelio inquietus

337

Ardor nimius sterilitatem causat

321

Ardore ac siti exercitus premitur

349

Arenæ Aethiopicæ

75

Arengæ passæ pisces

722

Argentum quomodo optimè funditur

208

Argenti perpetuitas

216

Argento incendium redimitur

457

Aries marinus nauium vmbra occultatur

760

Aries seu hircus belua rapax

735

Aries agnellos diligit

574

Arietes feroces

ibidem

Arimaspi cum gryphis pugnant

671

Ariminum

322

Aripert Longobardorum rex

354
Aristæ hexagonæ
436
Aristoteles
15. 511. 728
Aristoteles aquilam & vulturem pro eadem aue posuit
693
Aristotelis opinio quando apes se abscondant
789
Arma, seu insignia Gothorum
88
Arma & clypei stirpis nobilitatem testantur
87
Arma bestiarum
222
Arma eloquentiæ iuncta
190
Arma furua
635
Arma Gothorum quondam vrsa
88
Cimbrorum taurus
ibidem
Sclauonum draco
ibidem
Gepidarum nauicula
ibidem
Alanorum, Burgundorum, ac Sueuorum cattus
ibidem
Sueonum virgines duæ coronatæ
ibid.
Arma hominum
222
Arma igniuoma
325
Arma illustrium, ac nobilium varia
88
Arma in atrio ecclesiæ ponuntur
544
Arma integra victori cedunt
512
Arma non seruant modum
399
Arma picea
93
Arma pro amore

198

Arma quædam conticenda

222

Arma vilia, horologia pretiosa

53

Armorum causæ

88

Armorum & sagittarum causæ

220

Armorum genera

470

Armorum genera Amazonum

195

Armorum genera in obsidione

302

Armorum genera in Septentrione

220

Armorum genera terribiliora

302

Armorum nomina in Aquilone

223. 225

Armorum stridor

170

Armis bellicis Finnis vti non licet

370

Armis onustus hyeme natat

352

Armis, vel insigniis maiorum visis, multa fiunt

88

Armati ac animati incolæ hostibus resistunt

394

Armati chorisantes

517

Armenia regio

728

Armeniæ fructus

83

Armenta pereunt

212

Armilla

187

Armillæ

114

Arngrimus pugil Sueticus

132. 157. 179

Arnolphus Imp. à pediculis consumptus

592

Arriani olim mitiores quam moderni Christiani

546

Aromata corrumpuntur

570

Ars bibendi legibus constat

461

Ars magna contra artifices loqui

533

Ars medicinæ celebris commendatur

569

Ars proditorum

307

Ars semper magis chara

120

Ars vrinatoria quando vtilis

516

Arte natatoria minus instructi, fune vitam seruant

352

Arte sagittandi Gothi aliis præstant

136

Arte Septentrionales milites vtuntur

236

Artes dolosæ bellorum compendia reputantur

293

Articuli 44. contra regem proprium oppositi

279

Artifex natura

645

Artifex truculentus in pane corrumpendo

320

Artifices periti in aquilone

408

Artifices peritiores in tornando

460

Artifices Venetiarum in aquilone

319

Arvarodus pugil victor

157. 179

Arvina vrsorum medetur vulneribus

626

Arundo

95

Arundines fungosæ ad natandum aptæ

354

Aruspices cauenda prodigia docent

726
Aruspicum disciplina
115
Arx Naruæ magni magistri Livoniæ
359
Arx noua, Corona terræ, vel domus S. Olai dicta
715
Arcis Aranes commoditas
81
Arces collimitaneæ
297
Arces conseruandæ
442
Arces Gothorum bene munitæ
301
Arces in aquis collocatæ quomodo obsidendæ
306
Arces montanæ insuperabiles æstimantur
297
Arces nobilium
79. 241
Arces turritæ atque natura munitæ
297
Arces tyrannorum quas ob causas aqua destruantur
304
Ascensores scalarum faciunt irruptionem
389
Assam dapem Starchaterus haud ferebat
159
Asellus piscis
731
Asini in septentrionalibus terris rarissimi
528
Aspera loca
136
Aspis stupefaciens pellem hyeme mutat
774
Assalon auis equos persequitur
691
Assentatores regna euertunt
402
Aster sagittator
500
Aster oculum patris Alexandri eruit
502
Astrorum peritia

54

Astutia euadendi persecutores

620

Astutia furti palliandi

316

Astutia militaris

298

Athalaricus rex Gothorum

123

Athalaricus filius Amalasuentæ

200

Athenæus Græcus

458

Athenienses humanam feritatem induxerunt

640

Athletæ 12. Hartbeni contubernales

157

Athletæ Biarmenses

161

Athletæ gloriosi

478

Atlas mons Mauritaniæ

112

Atlas mons noctu lucet

716

Atramentum

58

Attila

115

Avaris exilis vrna oceanus

133

Avaritia ac perfidia præfectorum noxia

320

Avaritia consortium fugit

647

Avaritia destruit quod liberalitas præstat

465

Avaritia hominum, aurum ac argentum petit

204

Avaritia in educatione filiorum desit

532

Avaritia vitiorum parens

493

Avaritiæ periculum

209

Avaritiæ prodigiosa ingenia

205

Auceps audaciam impotentem adiiuuat

649

Aucupium & piscatura simul fiunt

707

Audacia Poloni

187

Auditoris capacitas in divinis tractandis attendenda

554

Augures peritissimi in septentrione

115

Augurium venturi triumphi

174

Augurium venturæ hyemis

655

Auguria auium

670

Augustinus

60. 99. 118.547

Augusti. de igne sacrificii

60

August. de stirpe deorum

102

August. super Genesin

37

Augustinus pictor Vastenen.

471

Avicenna

748

Avicula tardior in fuga rapitur

650

Avis pluvialis consyderatio

691

Aves ad cantum instruuntur

686

Aves adorantur

99

Aves alle alle dictæ

690

Aves aquaticæ virtute divina fiunt terrestres

676

Aves candidæ

688

Aves domesticæ

186

Aves domesticæ edicto necantur

ibidem
Aves ignotæ
688
Aves in cophinis capiuntur
690
Aves infinitæ
146
Aves ingratissimæ
665
Aves laudes creatori canunt
648
Aves nigræ & pigræ
690
Aves nivales
679
Cibus avium nialium
ibidem
Nivibus se balneant
ibidem
Aves nocturnæ lucernis capiuntur
692
Aves paradisi pulcherrimæ
691
Aves prædatrices
647
Aves pugnantes à venatore capiuntur
667
Aves quædam colorem, vocem, & mansionem mutant
688
Aves rapaces
647
Aves solivagæ insatiabiles
648
Avium auguria
670
Avium aquaticarum præsagium
695
Avium cantus
83
Avium distinctio
646
Differentia.
648
Avium genera gregatim volantia
687
Avium quarundam nomina

686

Avium sylvestrium carnes meliores

653

Avitum regnum colendum

276

Auo sagittarius triplici sagitta fretus

500

Aura serena pelles emi debent

219

Aurelianus Imperator

230.597

Auriphrygius auis

672

Aurum ab aquilone venit

143

Aurum cur non permittitur incolis aquilonis

213

Aurum ferro custoditur

205

Aurum monedulæ haud committendum

664

Aurum periculosè eruitur, ac periculosius possidetur

209

Aurum quando inutile

210

Aurum quando sepulchris extrahendum

ibi.

Auri argentique repertores

ibidem

Auri & argenti opulentia

213

Auri pondus victori donatur

191

Auri vsus apud Massagetas

253

Auro regii pueri liberantur

116

Auro templum splendidum

104

Aureus numerus baculis dinoscitur

54

Aurea catena templum cinxit

104

Aureas coronas virgines portant

474

Aureum vellus piscis

767
Aurum Tolosanum
257. 548
Auri Tolosani quantitas
257
Auro Tolosano occupantes depauperantur
422
Auspicia jungendorum connubia
508
Auster
16. 95
Australis venti effectus
36
Austria
448
Autor ab naufragio salvatur
65. 91
Autoris desiderium piissimum
153
Autoris periculum
144
Autoris scripta quare dura
723
Autumnus frigidus & siccus
56
Autumno hostis ad loca declivia provocatur
236
Axes pro cursu citando inunguntur
281
Axungia porcellorum
79
Axungia porcina
42
B
Baculus magni ducis pretiosus
368
Baculus tripalmaris
223
Baculi descriptio, ac virtus
54
Baculo viatores alleuiantur
147
Baculi annales Rimstaff dicti
544
Baculis cavatis ferrum geritur
176

Baculis eleuatis auxilia petuntur

148

Badenses prodigi honestatis

527

Bagrada flumen

189. 772

Balderus

111

Balena arenis ob aviditatem immersa capitur

745

Balena in arena dormit

738

Balena in Græcia maxima belua

741

Balena insula natans creditur

754

Balena maximos dentes habet

743

Balena profundé dormiens facilimé capiturtur

745

Balenæ frontis spatium 20. pedes habet

739

Balenæ rictus oris 14. pedum

ibidem

Balenæ aquas spirant super catulos, ne arena impediantur

746

Balenæ branchias non habent

ibidem

Balenæ fœtus in aluum ob pericula recipiunt

ibidem

Balenarum catuli 10. annis crescunt

ibid.

Balenarum magnitudo

738

Ballista portentoso cornu protenditur

498

Ballistæ Gothorum omnium maximæ

221

Ballistæ Gothicæ

612

Balnea naturalia in septentrione nulla

527

Balnea privata inter nobiles aquilonis

ibidem

Balneæ nuptiales

ibidem

Balneorum usus in aquilone necessarius

ibidem

Barbaries simplex

156

Barkakoning

322

Basilii Magni responsum

556

Bastarda vina

445

Batalissus Gruntlandiæ

71

Belisarius potens Justiniani præfectus

320

Bellagines liber Gothicus

244

Bellatores å Longobardis plures fiunt

250

Bellatores clarissimi, inter quos etiam fœminæ

169

Bellatores fortes justi vocantur

311

Bellatorum quatuor genera

266

Bellicosi & fortes in aquilone gignuntur

511

Bellum a bellvis ortum

399

Bellum Candianum

236

Bellum contra ignem

433

Bellum contra lupos

611

Bellum impacabile pro horreis

435

Bellum incendio inchoare perniciosissimum est

229

Bellum leve posteam atrox servitute plerunque finitur

349

Bellum maximum uno impetu plerunque laxatur

306

Bellum monetariorum

214

Bellum Punicum secundum

330

Bellum septennio præparatum

169

Bello quæ animadvertenda sunt

262

Vada

ibidem

Paludes

ibidcm

Montes

ibidem

Ignes scintillantes

ibidem

Bella aquilonaria frigoribus immensis aluntur

384

Bella aquilonarium continua

279

Bella atrocissima juxta pontem

327

Bella continua videntur

279

Bella glacialia

359

Bella hyemalia duriora

290

Bella hyemalia in aquilonaribus regnis

587

Bella in omni loco orbis terrarum reperiuntur

325

Bella in ratibus atrociora

306

Bellorum incommoda

276

Bellorum perficiendorum impedimcnta

384

Bellorum simultio

270

Beliis, fame, peste regna desolantur

48

Belua capitis gravitate facilius in aquam mergitur

734

Belua marina vertebras dorsi 60. habuit

753

Belua monstrosa in Anglia reperta

742

Hujus beluæ longitudo 90. pedum

ibi.

Dorsi longitudinem, & aliorum membrorum quantitatem reperies ibi

74

Belua 30. stadiorum extensa spatio

736

Beluæ horribiles in littore Norvegiæ

734

Beluæ humana figura apparentes

729

Beluæ in oceano nunquam apparentes

736

Beluæ tempestatibus in littus agitantur

745

Beluæ 300. tempore Tiberii Imp. visæ

736

Beluæ tubæ sono fugantur

732

Benedictio agrorum & aliarum rerum

432

Benedidio dei

532

Benedictio omnium rerum

536

Benedictio patris subtractla terribilis

532

Benedictio paterna

531

Benedictio regis catholici

478

Benedictio sacculorum & fustium

537

Benedictionem cuncti amplectuntur

529

Benedictus qui egenis participat

591

Beneficio parvulo grande periculum redirmitur

117

Beneficiorum memores

539

Beneventani

22

Benevolentia Jo Mag. Archiep, Upsal

154

Benevolentia sui alienique æris domina.

266

Bergchara regi Suetiæ tributarii

137

Bergen

Bergen emporium Norvegiae celeberrimum

731

Bergerfisck siccati pisces

ibidem

Bergis Norvegiæ

454

Berus serpens

773. 774

Bestiæ cantu mulcentur

661

Bestiæ famelicæ plures in aquis

677

Bestiæ fulminis ictu illico pereunt

57

Bestiæ mitius ab tyrannis tractantur , quam homines

304

Bestiæ musicis sonis delectantur

628

Bestiæ omnes in hyeme fortiores

595

Bestiæ rapaces interimuntur

498

Bestiæ sagaces

413

Bestiæ tyranni sub humana forma videntur

269

Bestiolæ stato tempore moriuntur

618

Betulæ lachrymæ potantur

411

Betulæ maxima copia in septentnone

ibi.

Biarcho longitudine gladii plures interemit

181

Biarmia duplex

10

Biarrmi idololatræ

ibidem

Biarmenses pugiles

167

Biccho

273

Biorno insignis athleta

115

Biremes triremesque

360

Birgerus Jerl Holmensis regiæ fundator

313

Bisontis corium 15. homines capit

75l

Biuraklubbcn

65

Blaccho

273

Bleyxen

106

Blida tormentum bellicum

290. 390

Blidh lætus

290

Blondus

199

Boa serpens occisa infantem in alvo habuit

772

Bohœmi optimi sagittarii

499

Bohœmicæ puellæ dolo superatæ defecerunt

196

Boloma piscis

764

Bombardæ collaterales

290

Bombardæ longiores

306

Bombardæ mediocres

288

Bombardæ petrariæ

ibidem

Bombardæ triangulares

ibidem

Bombardæ nigro panno teguntur

294

Bombardarum elevatio vel depressio attendenda

306

Bombardarum frequens usus in septentrionalibus regnis

287

Bombardarum usus fiddissimis est committendus

306

Bombardis & ferreis arcubus peritia sagittandi ostenditur

501

Boni semper erunt supram & non subter

562
Bonos in caput &non in caudam dominus vult constituere
ibidem
Bona deo dicata profanantur
557
Bona omnia in Gothlandia
85
Bona regis & eclesiæ facilime amplianda
153
Bonasus stercus in venatorem mittit
659
Bonasi capiuntur
633
Bonosa avis
678
Borbochæ pisces l ake Gothicem dicti
718
Borbochæ pisces quomodo capiuntur
709
Borcholm
84
Boreas
16
Boreas ab montibus sic dictus
19. 21
Boreæ vis
36
Bornholm
72
Borra mimus cum orfficio suo centum milliaducatorum lucratus est
524
Botaurus bestia
677
Bothnia id est fundus vasis
698
Bothnia duplex
595
Bothniæ singularis amœnitas
698
Bothnicum mare
63
Bothnienses quem parallelum habeant
142
Boves igne ad cursum stimulantur
377
Boves inebriati saltant

577

Boves infarti affantur

594

Boves piscibus tempore famis vescuntur

577

Boum cadavera aquis teguntur

316

Boum 2000. cornib sarmenta pligantur

377

Boum multitudo ubi

576

Boum pietas in socio

577

Brasium quid fit

450

Brauella Heed

167

Brauil species

42

Brauiken fretum

93

Britannia

15

Britanni artem magicam coluerunt

118

Brendanus septem annis in mari peregrinatus est

755

Brennus Gallorum dux

548

Broderus

113

Bruchi fumo piceo fugantur

577

Bruchi intrant cutes boum hyematuri

ibi.

Bruncaberg

314

Bruncho proditor ac adulter

315

Brunus Germanus historicus

399

Brutorum sonus ac sensus ab maleficis cognoscitur

118

Brinolphus Scarensis episcopus

550

Brynto Bertelson quomodo sepultus

68

Bubali retrorsum cornua mittunt

632

Bubo avis nocturna

692

Bubo ab reliquis avibus deplumatur

647

Bubo quales pedes habeat

ibidem

Bubonis descriprio

692

Bubonis præsagium

696

Bucca asini mons in Hispania

64

Buccina armati convocantur

523

Buchi

113

Bucking pisces

722

Buska

450

Butyrum electissimum quia medicinale

84

Butyrum infinita quantitate venundatur

466

Butyrum Oelendense salubrius

ibidem

Butyri abundantia in septentrione

ibidem

Butyri copia

7

Byzantium Starchaterus petit

161

Byzantini dii nobiliores

102

Byzantim malem sibi præsagiunt

741

C

Cabbelau piscis

710

Cachexia universalis

316

Cadavera boum aquis tegtmtur

ibidem

Cadavera humana erecta

185

Cadavera humana in hyeme sine fœtore

386

Cadavera putrida in arces proiiciuntur

390

Cadavera malorum escæ volatilium cœli

562

Cadentes ex puppi retrahuntur

516

Cædes partium horrenda

295

Cæsar

384

Carsar contra Pompeium magnam famem passus

322

Cæsar ex nave se eiicit , ac ad alias naves enatat

355

Cæsar in sylvis plurima passus

230

Cæsaris ingenium in colligendis aquis

517

Cæsar Russiæ Moschorum dux vult appellari

368

Cæsena

322

Cæstuum tormensum

193

Cahab monstrum marinum

768

Caladrius avis alba

680

Caladrii avis mirum præsægium

ibidem

Calami deni ab arcu simul eiiciuntur

498

Clamitas gemina

332

Calamitas luctuosa

235

Calandra omnium avium voces imitatur

686

Calcaria oblonga & ampla

253

Calcei uncti lubrici in glacie fiunt

712

Calcifodinæ in septentrione copiosæ

308

Calculi remedium delectabile

452

Calestris

199

Caligo nebulosa

125

Calmarnia

299

Calmarniæ arx obsidione solvitur

300

Calumniatores catholicorum quomodo puniuntur

559

Calx viva piscium pestis est

717

Camæleontis natura

311

Cambyses Persarum rex

548

Cambysts exercitus arena obrutus

25

Cambysis exercitus Circio periit

22

Cameli adipe piscium perunguntur

751

Cameræ intra costas cetorum

754

Camilla Romanorum bellatrix

200

Campanæ ex falsa moneta conflantur

214

Campanæ in bombardas transfusæ bellatoribus insortunatæ

422

Campanæ quando in aquilone

52

Campanis pulsatis omnes ad ignis extinctionem excitantur

427

Campanulæ argenteæ caudis equorum aliigantur

216. 253

Campanus mons

61

Campi lapidosi

233

Canales aquarum observantur

298

Cancri accipitri dantur

649

Cancri omnibus rebus adhærent

637

Candelæ longitudinis brachialis

77

Canicula vinis nocet

446

Caniculæ marinæ & raiæ comeduntur

765

Canis ac ursus puellæ custodes

182

Canis cibum ad os patroni defuncti portat

579

Canis crudelis

176

Canis & equus hominibus in solatium attributi sunt

578

Canis ne pereant capræ revocatur

637

Canis uno ictu excerebratur

602

Canis linctu Olo salvatur

176

Canes cadavera dominorum suorum cusstodiunt

579

Canes fideles

578

Canes generosi quam virtutem habent

579

Canes gulonum dentes expavescunt

607

Canes hermelinos venantur

618

Canes homines custodiunt

578

Canes impinguebantur, & homines fame macerabantur

322

Canes

Canes injurias veteres ulciscuntur

579

Canes insidiosi ac mordacissimi

370

Canes Islandenses candidi & villosi

578

Canes lupo oculum eruunt

644

Canes molossi

578

Canes polo arctico propinquiores feroces

ibidem

Canes 400 in exercitu regis Angliæ

579

Canum bellicorum cohortes

578

Canum exemplo conjuges cohærent

127

Canum fides igne se comburentium

579

Canum memoria magna

ibidem

Canum virtutes

ibidem

Canities pisci, uti homini accidit

702

Cannæ vel arundines minimæ in Gothia

221

Cannarum fragilitas

641

Canones sacri contra sacrilegos

544

Cantilenæ & gestus turpes prohibentur

506

Canatilenæ heroum canuntur

505

Cantileni majorum gesta recitantur

58

Cantiones Gothorum

315

Cantus avium

83

Cantus gallorum certior horologio

657

Cantus philomelarum sunt diversi

687

Cantibus ac rhythmis majorum gesta recensentur

62

Capilli Turcarum impexi

253

Capri muljgorum avium consyderatio

692

Capsæ ligneæ butyri 30. pedum

733

Captus esca fit hosti suo

640

Caput duci bombarda avellitur

307

Caput præfectorum Xerxes tolli jussit

109

Caput regis Onesili abscissum

252

Caput ursi debilissimum

626

Capita equorum aciei præferuntur

108

Capitatus piscis

718

Carabi pisces

737

Carbonum provisio præparatur

298

Carcinomate exanimantura maleficis icti

122

Cardinalis ab Ruthenis excoriatur

369

Cardinales tres,et plures alii apostolici legati in Calmarnia suenre

300

Carduelis natura

686

Careli latronum more invaduntur

364

Carinthia

448

Caristia orationibus depellitur

153

Carmina Starchateri de frugalitate

159

Carmina Starchate,de vita sua

166

Carminibus cœlum concitatur

130

Carnificum mun qdam reges susceperunt

271

Caro coccycis dulcissirna

695

Caro jurulenta magis nutrit

594

Caro propria satis potens est in hominis proditione

464

Carnis suillæ utilitas

594

Carnes crudæ caprarum comeduntur

592

Carnes ferarum bonæ

626

Carnes salmonis rubeæ

700

Carnes salsæ ac fumigatæ comparantur

298

Carnes semiputres in Norvegia frequentius habentur

464

Carnes sylvestrium avium meliores

653

Carnses vulpium & luporum immundæ

635

Carolus Magnus

372. 639

Carolus Gothiæ rex

173

Carolus Suetiæ, ac Norvegiæ rex

266

Carolus Suetiæ rex 7. annis exul

267

Caroius V. Imp 14. millia globorum in Africana obsidione emitti jussit

290

Carpiones pisces

719

Carri

282

Carri aut navigia libros de stultitia scripttos haud veherent

463

Carri pro muris habentur

291

Carthates avis

682

Casæ glaciales

375

Casei Finnorum optimi

467

Casei manu et arte mulierum conficiuntur

ibi.

Casei Ostrogothorum ob bonitatem commendantur

ibidem

Caseorum magnitudo

ibidem

Casimirus Poloniæ rex

267

Cassides Gothorum graves

252

Cassiodorus

28, 60. 118. 210. 222. 421. 747

Castella ac oppida spoliantur

301

Castella pomorum

39

Castimoniæ rigor

175

Castor ac Pollux equorum sudorem abluunt

118

Castor & Pollux raptores

103

Castor supinem tractus pondus portat

604

Castores ignavi laborare coguntur

ibid.

Castorum abundantia maxia in aquilone

ibi.

Castorum domus super aquas

ibidem

Castorum domus tricameralis

ibidem

Cauda esca delicatissima

ibidem

Dentes acutissimi

ibidem

Castorum habitatio

ibidem

Castorum natura

619

Castoreo somnus provocatur

605

Castorinæ pelles

219

Castra currulia

291

Castra Hannibalis mota

377

Castra hostium naturaliter munita

351

Casus improvisus in glacie

712
Casus miserabiles
336
Casus pene omnium legum sub municipalibus Gothorum comprehenduntur
490
Casus singulares quando partus hæreditatem consequitur
483
Catheiæ
292
Catena absque ulla ui rumpitur
127
Catenæ ferreæ ante aciem elevantur
334
Catenæ ferreæ rumpuntur
333
Catillus magus
124
Cato
429
Cato vir gravis
526
Catuli ursini informes
623
Cauda equi pro vermibus abigendis
584
Cauda hermelinorum semper nigra
608
Cauda sciuri pro velo
615
Cauda sciurorum pro temone
616
Caudæ lupinæ vel vulpinæ lanceis aligantur
254. 261
Caveæ ferarum
227
Causa cur in aquilone lupulus imbecillior
454
Causa cur proditoribus haud parcitur
272
Causa discordiæ inter hæreticos
553
Causa inæqualitatis ortus signorum
11
Causa justa superior
333
Causa nova bellum novum parit

229

Causa ordinatorum saxorum

48

Causa piscandi multiplex

713

Causa repentinæ maturitati

436

Causa solvendæ obsidionis

302

Causa suppressi ornatus

93

Causa tardæ vocationis populi septentrionalis

153

Causa tarditatis horologiorum in septentrione

53

Causa varietatis colorum

608

Causæ altercantium

398

Causæ armorum

88

Causæ armorum ac sagittarum

220

Causæ bellandi

225

Causæ bellorum,ampliari dominia

639

Causæ bellorum assumendorum

349

Cau sæ causarum non repetendæ

726

Causæ certaminis nautarum in hastiludiis

516

Causæ cur pauci in medicinis student

570

Causæ cur piscatura periculosa dicitur

730

Causæ cursus equestris

40

Causæ emittendorum tyronum

249

Causæ exitus gentium ex Scandia

138

Causæ impressionum cœlestium

37

Causæ impressionum motus orbium

ibi.

Causæ leves bellorum

325

Causæ petendæ pacis

398

Causæ præliorum

141

Causæ punitivæ

364

Causæ rapiendi multiplices

301

Causæ soliditatis vasorum septentrionalium

417

Causæ somniorum

606

Causæ variæ unde incendia fiunt

426

Cautela captandæ prædæ

705

Cautela classica

28

Cautela coloris albi

292

Cautela conservandæ vitæ in extrema necessitate

356

Cautela contra exploratores

45

Cautela equi vulnerati

257

Cautela est providé bellare

309

Cautela honesta obsidentium

299

Cautela in comparandis pellibus

618

Cautela in judicio servanda

492

Cautela in porrigendis armis

20

Cautela militaris

317

Cautela ne præda in mare evadat

741

Cautela ne rotæ ab cursu destituantur

281

Cautela obsessorum in subterraneis dolis cognoscendis

296

Cautela prudentissima contra duella

192

Cautela viæ glacialis

34

Cautelæ belli tempore

139

Cautelæ connubiorum

483

Cautelæ principum in præliis habendæ

263

Celebritas casta etiam oculos ab licitis refrenat

475

Celeritas efficax

331

Celeritas nimia equorum plerunque nocet

587

Celetes

255

Celtes

725

Celtes naturalium rerum scriptor

645

Cenchris serpens

774

Centum adversus mille resistunt

236

Cerasa hortensia ,ac syluestria

413

Ceræ copia inæstimabilis

359

Ceræ opulentia

625

Ceræ resolutæ tanta copia, quod in ea navigari potuit

360

Cereus benedictus in particulas distribuitur

535

Cereus insigne pontificum est

ibidem

Cerei

Cerei benedicti accenduntur

534

Cerei pro pellibus emuntur a usum ecclesiarum

544

Cer es frumenti inventrix

441

Cerimoniæ apud Gothos in connubiis multiplices

481

Cerimoniæ mortiferæ

489

Certamen artis ac naturæ in saxis

408

Certamen campestre

297

Certamen contra aquas terribile

381

Certamen hyemale

394

Certamen mortiferum

235

Certamen primum hostile de molis auserendis

440

Certamen propter pontem

327

Certamen pro pudicitiasubeun dum

201

Certaminis novi genus

190

Certamina gravissima in monte Bruncaberg

314

Cervisia Aethiopum melior

453

Cervisia Aethiopum quando insipida

ibi.

Cervisia in Martio cocta, decem vel viginti annis durat

450

Cervisia Islandensium

454

Cervisia miram fœcunditatem mulieribus adfert

451

Cervisia nova & vetus contrarias naturas habent

452

Cervisia Prutenica omnium excellentissima

450

Cervisia semicocta laxat

ibidem

Cervisiæ coquendæ diversitas

454

Cervisiæ Gedanensis virtus

451

Cervisiæ medicina

211

Cervisiæ purgatio

453

Cervisiæ transfusio

ibidem

Cerva paritura non videtur

603

Cervus ab urso rapitur

623

Cervi jugales, alias rangiferi

10

Cervi simplices viso venatore stupent

603

Fistula mulcentur

ibidem

Cervorum cornua occupanti cedunt

ibid.

Cervorum venatio facilis

ibidem

Cervus volans

99

Cetus a mari eiectus 50. cubitorum

755

Cetus arenas in dorso fovet

ibidem

Cetus delphinos vorat

741

Cetus funibus ligatus attrahitur

ibidem

Cetus grandis montibus adæquatur

755

Cetus in dorso radices, frutices, & arbusta fovet

ibidem

Cetus in limum se mergit

741

Cetus navigia ad imum deprimit

740

Cetus pisces saltem glutit

755

Cetus quidam capitur

740

Ceti carnes et lardum sale condiuntur

750

Ceti corio 40. homines vestiuntur

ibi.

Ceti cornua cohærent

739

Ceti costarum longitudo

752

Ceti lusus tempestatem præsagit

755

Ceti magnitudo

741

Ceti oculi ambitus quindecim homines capit

739

Ceti ossium compago pro domo erigitur

754

Ceti pinguedo maxima

750

Ceti sperma passim in undis ampliatur

748

Ceti spinæ quantitas

752

Ceti patrium solum diligunt

755

Ceti 4. jugerum magnitudine

739

Ceti ubi frequentius morantur

755

Cetorum adipe aurige rotas ungunt

751

Cetorum in ossibus naufragia fiunt

753

Cetorum magna utilitas

750

Cetorum ossa pro structuris ædium valent

752

Chalybs

209

Chalybs numero venditur

ibidem

Chalybs indurandi modus

ibidem

Chalybis vtilitas

ibidem

Charaderes mirabiles, in saxis pugilum gesta continentes

48

Charitatis simulatione iniquissima fiunt

269

Charta Gothica 1539. Venetiis facta

155. 242

Charybdis

66

Chelonophagi coriis piscium vestiuntur

750

Chelydrus serpens

774

Cheto

273

Chirurgici plures apud aquilonares

571

Chœlia virgo per Tyberim natat

355

Choaspes fluvius dulcis

733

Chorea Elvarum

113

Chorea in luctum mutatur

141

Chorea Lycurgi temperantia & fortitudine exercetur

519

Chorea nudorum ensium

517

Choreæ arcualis sive circularis lex

518

Choreæ hormicæ ductor armatus

519

Chorisantes vasa in capite gestant

459

Christiernus 1. Daniæ rex ictu bombardæ 4 anteriores dentes amisit

314

Christiernus 2. Daniæ rex

73. 267. 277. 225

Christiernus 2. Daniæ rex crudelissimus

202. 214

Christiernus 2. ex regno Suetiæ expulsus

214

Christiernus 2. fugit ex Suetia

278

Christierni 2.exercitus fame laborat

315

Christiermi regis Daniæ exercitus ignito ferro laceratus effugatur

233

Christina regina mulier optima

361

Christus bona instituta servat

534

Christi fideles in Gothia obedientiam summo pontifici præstant

493

Cibus apum in hyeme

789

Cibus eo sapidior , quo simplicior

159

Cibus leporinarum carnium atri coloris

609

Cibus nautarum in tempestate

467

Cibus obsessorum delicatior

310

Cibus rangiferorum

595

Cibi apti Lona medicina

570

Cibi fortes manducandi

722

Cibi medicinales

452

Cibomrum mutatio colores causat

608

Cicatrices notandæ proditomrum signa

189

Cicero

429

Ciconia pro pullis pugnat

658

Ciconia pullos å muro exportat

115

Ciconiæ in Thessalia serpentes devorant

659

Ciconiæ miranda natura

151

Ciconiæ nigræ in septentrionali Suetia

658

Ciconiæ variæ in Germania

659

Ciconiæ veteres ab juvenibus nutriuntur

ibi.

Ciconiarum ac tigridum natura

551

Ciconiarum esca

658

Ciconiarum præsagia

696

Ciconiarum pulli in paludibus producuntur

658

Ciconiis pietas eximia erga filios

ibidem

Cimbri ac Moschi adulatores

311

Cimbri quibus armis utuntur

223

Cimbri tri cuspide telo usi

499

Cimices quomodo fugantur , ac occiduntur

786

Cingulum militiæ ad sepulchrum Christi suscipitur

479

Cingulum vidoriæ

112

Cinis glaciem firmat

385

Cineres mortuorum non tangendi

210

Cinericii agri

434

Circhos siue cricos belua marina

768

Circius ventus

19. 21. 62. 64. 69. 133. 423

Circius Cambysis exercitum prostravit

22

Circius ventus apes in extremis aquilonis non finit

796

Circius ventus austerrimus

240

Circii venti vehementia

329

Circuitus nullus in aliquibus montibus

74

Circulatores arguuntur

570

Circulus candidus circa solem quid portendat

17

Circuli evanescentes

26

Circuli inter auroram & meridiem frequentius apparent

28

Circuli repentini & dcnsi

27

Circuli rubei coloris prodigiosi

ibidem

Circuli solares

26

Circulorum effectus

ibid. 28. 29

Circulorum qualitas

28

Circulorum varietas

29

Circunstantiæ bellorum

359

Circunstantiæ multæ in bello servandæ

585

Circunstantiæ navalis belli

341

Circunstantiæ quæ in sacris literis necessariæ

554

Circunstantiæ temporum,locorum,& hominum consyderandæ

519

Citatio morituri ad tribunal dei

491

Citharœdus portentosus

716

Cives 1600 in Stocholm combusti

313

Cives perniciosi Rempub.cuertunt

465

Cives pessimi principis conniventia emergunt

312

Civium afflictio

274

Civiles leges Gothorum

492

Civitas Holmensis

90

Civitatis bonæ pulchra comparatio

648

Civitates in hyeme durius obsidentur

379

Clades horrenda

277

Clamor in judicio

492

Clamorosa aliquando Musica

522

Claritudo veterum ex armis

191

Classis duplex regis Hachonis

237

Classis piratico studio 7. regum dirigitur

177

Classis regia ad navigandum inhabilis redditur

353

Classes æstivæ eodem loco navigant , quo hyeme rheda proficiscitur

45

Classes bellicæ nocte sibi illudunt

341

Clava Haldani ferreis nodis conserta

173

Clavæ pro conto ex cœlo remittitur

109

Claudius

199

Claves

Claves portarom sæpius renovantur

298

Clavos Boya

509

Clementia aéris ubi

769

Clementia beluarum marinarum

770

Clementia elementorum circa solstitium æstivale

482

Clementia erga peregrinos habenda

681

Clementiæ quando principes obliviscuntur

402

Clibanus pro siccando brasio aptatur

450

Cloaca

50

Clodius vorator

461

Clodoveus rex Franciæ amens factus perpetuo

561

Clupea piscis

778

Clypeus & enfis signa fidei & nobilitatis

566

Clypeus dorso puerorum appenditur

249

Clypei cur in locis sacris remanent

566
Clypei e caseorum corticibus fiunt
467
Clypei militares pelle felina muniuntur
589
Clypei oblongi
292
Clypeos a tergo comedentes sustinent
458
Coccyx avis
695
Coccycis caro dulcissima
ibidem
Coccycis præsagium
696
Cœlum carminibus concitatur
130
Cohortes cataphractorum instruuntur
585
Colles arenosi sub aquis
424
Color glaucus olim in septentrione portentosus
475
Color in ambra seu succino variatur
425
Color rubeus ducum est
99
Color vestium in obsidione sæpius mutatur, & cur
299
Coloris rubei ratio
98
Colores adulterini cito deficiunt
486
Colores naturales
36
Colorum diversitas in succino
415
Colossus
158
Colubrorum humor esus quid prestare videtur
118
Columba avis multivaga
662
Columbæ internuntiæ
186
Columbarum esca

662
Columbarum nidi quo extruendi
ibidem
Columbarum species duplices
663
Pulli domesticarum verni meliores
ibi.
Pulli sylvestrium in medicinis utiles
ib.
Columbarium ubi extruendum
662
Columbaria vel rara, vel nulla in septentrione
ibidem
C
Columnæ aureæ
283
Comagene genus anserum
655
Comagenum medicamen
ibidem
Combibulones
456
Comes Florialis
503
Comes Holsatiæ
188
Comes in periculo & poculo
247
Cometa Romæ colebatur
107
Cometæ
28
Cometæ quanto tempore in septentrione videntur
18
Comitia super regnis uniendis
276
Commodus Imp. templorum spoliator
50
Commodus Imp. sagittis valuit
502
Commodus Imp. veneno extinctus
ibid.
Communicantes laudantur
245
Communitas judicibus pro labore solvit
489

Commutatio rerum inter septentrionales

212

Comœdiæ proprium

526

Comœdiæ taxantur

533

Comparatio pulchra bonæ civitatis

648

Compassus nauticus

343

Compendium aquilonarium in navibus fabricandis

330

Compendia mortis

222

Conclave Giurithæ

175

Conclave magorum

121

Concordia

206

Concordia beata

550

Concordia quare instauratur

ibidem

Concordia vetus

473

Conditio et commendatio agriculturæ

429

Conditio illegitimorum gravissima

484

Conditio illegitimorum infamis

485

Conditiones bellantium & bellorum notandæ

260

Conditiones bellorum in successu

398

Conditiones bonæ equorum aquilonarium

586

Conditiones boni principis

243

Conditiones bonorum regum

562.

Conditiones notabiles in sponso eligido

476

Conditiones notandæ

309

Conditiones optimæ regum

246

Conditiones regiæ electionis triplices

401

Consessio miserabilis

126

Conflictus glacialis

360

Congelatio globorum sub pedibus equorum quando fit

395

Congeries collium

155

Congressus glacialis

385

Congressus militum periculosior

308

Conjugati in bello fortes

237

Conjugium honorabile

484

Conjugium societas indissolubilis

482

Conjugia aquilonarium firmissima

484

Conjugia fiunt ad domesticam honestatem dirigendam

436

Conjugiorum optimus eventus

477

Conjungendi matrimonialiter annulo & osculo firmantur

480

Connubium legale captivatæ virginis principi conceditur

396

Connubia prima ex raptu

477

Conscientia ac pudor crimen indicant

190

Consensus filiæ in matrimonio requiritur

184

Consensus gentis aquilonaris in fide

541

Consiliarii crudeles

399

Consilium autoris fidele

273

Consilium autoris salubre

802

Consilium dolosum

124

Consilium prudentissimæ mulieris

397

Consilium tutius in perplexitate morborum

570

Consilium Viri sortis necessarium

283

Consilia ac conventus in insulis de reparanda vnitate

461

Consilia senum tutiora , juvenum dulciora

519

Constantia mulierum conjugatarum

288

Constantia mulierum in septentrione

485

Constantia obsessorum

442

Constantini Magni laudes

568

Constantius

748

Constitutio catholica pro vnitate restauranda

554

Constitutio Friderici 2.de naufragiis

428

Constitutio pacis ad principes spectat

397

Consueta vilescunt

575

Consuetudo pessima est despicere veritatem.

399

Consuetudines diversæ

251

Consyderatio suturi eventus

520

Contemptor rex consuetudinum periclitatur

24

Contemptores mortis aquilonares

511

Contentio fallentium vna

311

Conti Parthorum grandes

349

Contos longos in equis pueri gestant

249

Continentia fortitudinis vinculum

160

Continuatio pugnæ

294

Contrarietates temporum formidabiles

322

Conventus insularis de concordi regimine

400

Conventus principum bellaque gesta vrbes illustrant

299

Convictus morum facit similitudinem

542

Convictus pacificus impeditur

543

Convictus simulatione sæpe ab Danis optimates trucidantur

275

Conviviis effluere prodigum est

540

Copia piscium maxima

658

Cor pavidum impii habent

563

Cordis humani scrutinium dissicilimum

507

Corde duplici scriptura comminatur

560

Corbes, crates,seu arcus sub pedibus

147

Corbibus infantes portantur

152

Coriaria pecunia

212.215

Corium bisontis 15.homines capit

751

Corium vrorum vtile

633

Corne. Tacitus

199. 458

Cornibus pro cyathis vtuntur

542

Cornices cur hyeme in dorsis porcorum sedent

670

Cornicum præsagia

696

Cornicula vocalius solito cornicatur

126

Cornu lunæ acutum

17

Cornua arietibus deponenda

574

Cornua cervorum occupanti cedunt

603

Cornua cohærentia

739

Cornua 15.ramorum

595

Cornua vrorum auro argetoque circundantur

632

Corona regis capiti imponitur

478

Corona,virga,arcus differunt

27

Coronæ solis

31

Coronæ solares

27

Coronæ tres iam Sueonum arma, & cur

88

Coronæ virginum

217

Coronatio regis

244

Corpus beluæ marinæ super vno pede sertur

768

Corpus vivum sine motu

571

Corpora alba diu durant

668

Corpora nigra porosa

ibidem

Cortices quercini pro lumine

76

Corticibus arborum literæ inscribuntur

58

Coruscatio quid

24

Corvus candidissimus regi Siciliæ missus

664.

Corvi albi

646

Corvi albi agnos & porcos occidunt

149

Corvi aquatici rapaces

665

Corvi , atque cætera animalia in Islandia alba

664

Corvi in cervisiariis tabernis furantur

665

Corvi

Corvi marini

690

Corvi nocturni

77

Corvi porcellis insidiantur

240

Corvi præsagium

696

Corvi Romani multa millia nummorum meruére, prolatis quatuor verbis

664

Verba vnius corvi

ibidem

Verba alterius

ibidem

Corvi 64. voces formant

665

Corvorum ferocitas communis

664

Corycæus secretus auscultator

337

Corycæi

ibidem

Coryphæus inter majores primus

458

Costæ cetorum quadragenum cubitorum

753

Costæ 40. pedum

ibidem

Costæ quot homini, suibus, cornigeris, & serpentibus

754

Costarum fractio per cervisiam sanatur

452

Cotes

93

Coturnices quo a navibus arcentur

761

Crabrones oblongi in septentrione

783

Crabrones provocati seipsos vindicant

784

Craca magica mulier

118

Crantzius

168. 325

Crateres argentei

38

Crates ferrea super portas dependens

389

Crates retiariæ

207

Crimen adulterii susurris detegitur

269

Crimen immane

482

Crimina læsæ majestatis quomodo puniuntur

489

Crocodili alvus roditur

601

Crœsus

109

Crœsus Lydorum rex

639

Cruciatus multiplex

233

Crudelitas hostilis in victos

316

Crudelitas inaudita

266

Crudelitas maxima

546

Crudelitas Moschorum ac Ruthenorum

361

Cruor latus in aquis

341

Cruore humano Mars placatur

100

Crura equorum minimem lavanda

584

Crystallus sicut buccella

88

Crystallini lapides

93

Crystallina vasa

205

Cubicula rosarum

39

Cuculus per errorem fovetur

695

Cuculiavis consyderatio

ibidem

Culicis aculeus fistulosus

78

Culices abigendi remedium

ibidem

Culices dulcia fugiunt, & acida petunt

ibi.

Culices & muscæ a pascuis fumo juniperorum fugantur

786

Culices in septentrione molestissimi

785

Culices minutuli in hyeme

680

Culices quandoque succino inhærent

414

Culices quibus a domo pelluntur

786

Culices tristissimi

143

Culices vt cito generantur, ita & cito pereunt

786

Culicum mira subtilitas atque vis

785

Culicum multitudinis causa

756

Culpa magna pœnam auget

294

Culpa populi principes boni auferuntur

567

Cultellus tonsorius Haraldi

187

Culter cum vagina in propria lance circumfertur

458

Cultura agrorum instrumentis variatur

431

Cultura deorum diversa

105

Cultus idolorum

241

Cunei in acie condensandi

260

Cuniculi non sunt in aquilone

609
Cuniculi Romano exercitu superantur
149
Cuniculus agunt castra nivalia oppugnantes
39
Cunipertus rex Longobardorum
181
Cupri ærisque fundendi modus
208
Cura antiquorum de juventute bene instituenda
530
Cura prima liberandi parentes & infantes ex incendio
426
Cura sine tormento, remedium sine horrore, sanitasque impumta acquiritur
60
Curetes
166
Curetes per raptum virginum matrinonia contrahunt
482
Curricula
282
Currus ad propugnacula servantur
ibi.
Currus 80. falciferi
283
Currus 300. ex vno ceto replentur
750
Currulia castra
291
Cursores Alex. Mag.
167
Cursus continuatur evulsis capitibus
502
Cursus flexuosus, vel arbitrarius
41
Cursus glacialis celerrimus ibi.
391
Cursus glacialis insidiosus
41
Cursus glacialis pro piscibus vt alias pro pallio
713
Cursus in cacuminibus montium celerrimus
41
Cursus pro bravio
42
Cursus pro bravio quomodo periculosus

ibidem

Curtii gesta

282

Cuspides sagittarum curvatæ

348

Custodia equestrium

228

Custodia pudicitiæ

477

Custodiæ viarum ab obsidentibus

299

Custodes castrenses in media nocte mutantur

382

Custodes portarum frequenter mutantur

298

Custodes vexilliferis adhibentur

250

Cutis serpentis dentes evellit

775

Danorum oppressio

ibidem

Cygnus avis placida nautis

661

Cygnus mitis

660

Cygnus plumas albas, ac carnes nigras habet

661

Cygnus præco sui fati

660

Cygni descriptio

661

Cygni altissimé volantes frigoris asperitatem nuntiant

660

Cygni multi in aquilonaribus aquis

ibi.

Cygnorum præsagia

696

Cygnos capiendi modus

660

Cymbæ piscatorum ab ariete merguntur

735

Cynica Diogenis secta odiosa

464

Cynosura signum cœleste

577

Cyri regis filius occisus

150

Cyri regis responsio

ibidem

D

Daci soboles Getharum

383

Dædali labyrinthus

124

Dæmon excelsior

127

Dæmon visus

128

Dæmones damna dant

ibidem

Dæmones januam rumpunt

126

Dæmones in puteis minerarum vagantur

211

Dæmones in statuas transformati

75

Dæmones noxii

211

Dæmones pœnæ exactores

126

Dæmonum sex genera inimetallis

211

Dæmoniaci linguis variis loquuntur

128

Dagoberti regis Franciæ facinus

552

Dalacarli

72

Daleri

215

Damascus

567

Damianus a Goës eques Lusitanus

366

Damnum a hominibus gravius, quâm a feris

642

Damnum monetæ falsæ

213

Damnum vulpecularum, earum pellibus restauratur

575

Damna ingentia e ratibus fiunt

309

Damna reipub. vnde

215

Dana kéer

232

Danmarcke ecclesia prope Vpsaliam

ibi.

Dania parvulæ teliuris angustia dicitur

276

Daniæ rex ab agrestibus fugatus

132

Dani aliena dominia appetunt

361

Dani semper in Suetia periclitantur

239

Danorum naves

169

Danorum odium pertinax in Suecos, & écontrå

238

Danorum oppressio

ibidem

Dans & accipiens oblata deo anathematizatur

558

Dardanarii crudeles

321

Darius excellentissimus sagittator

500

Darius Persarum rex

639

Darius antistes Mediolanensis

324

David oleo benedictionis vnctus est

477

Decimæ dantur pro pueris baptizandis

152

Decimæ episcopales hospitalibus dantur

537

Defensio arcium apud Gothos

302

Defensio per duodenas manus

494

Delphinus crocodilum interficit

601

Delphinus hominem in dorsum suum suscipit

765

Delphines Nili ferrata dorsa habent

639

Delphini citharæ sono congregantur

708

Delphini tempestates indicant

ibidem

Demetrius Moschorum nuntius

387

Dentes acutissimi

616

Dentes duo portentosæ longitudinis

758

Dentes morsi pretiosi

757

Dentes sciurorum præstigiosi

614

Dentium piscium differentia

758

Depositio potentum

549

Destructores vrbium

399

Deus in creaturis suis mirabilis

762

Deus laudandus vbique

454

Deus opus pium rependit

538

Deus pœnitentibus veniam præbet

552

Deus sanguinis

101

Dei imago in omnibus

99

Dei secreta in taberna cervisiaria decantantur

559

Dii adulando restiuuntur

103

Dii Aegyptiaci

99. 103

Graccorum

99

Persarum

ibidem

Romanorum

ibidem

Dii Byzantini nobiliores

102

Dii magis tributarii, magis sancti

103

Dii tres majores

100

Dii tres minores

101

Dii turpissimi infames, & noti sepulchris

103

Diis frustra minæ fiunt

109

Diabolus equestri pompa Scheningiam ingressus

217

Diabolus evanescit

ibidem

Diadema regium in sorma aspidis

775

Dian Hellesponti rex

284

Diana triplex dea

640

Luna in cœlo

ibidem

Diana in sylvis

ibidem

Proserpina apud inferos

ibidem

Diceneus Gothorum rex

244

Dictami herbæ virtus

603

Dictator

374

Dictis prius quåm armis Starchaterus adversarios contemnit

163

Dies continuus per 5. menses

11

Dies 6. mensium

15

Dies & annus occisionis procerum

94. 277

Dies æstate, & noctes hyeme continuæ

14

Dies perduntur, dum vita quasi rapitur

462

Dierum distinctio a quo inventa

54

Differentia avium

646, 648

Differentia gentium

46

Differentia piscium multiplex

727

Differentiæ sonorum in cantu

687

Difficile duo pericula evadere

239

Dignitas equiriatus

247

Dignitate majores, priores in fuga

332

Dilapidatores pecuniarum pretiosi

721

Dimicatores

510

Diogenis secta a Romanis introducta

506

Diomedeæ aves inter advenas ac incolas judicant

772

Diomedearum avium præsagia

696

Dionysius Siculus

548

Disciplina armorum

54

Disciplina equestrium

255

Disciplina sagittandi

144

Disciplina silentii apud principes fervanda

656

Disciplinæ militaris proprium

509

Discordantes bestiis assimilantur

245

Discordes ad concordiam rediguntur

542

Discordia

86. 206

Discordiæ inter regem Daniæ ac regem Norvegiæ componuntur

300

Discrimen seu periculum raptarum ovium ac jumentorum

315

Dispersi in prælio facile superantur

261

Dispositio in morituris

557

Disputantium temeritas cohibenda

554

Diffensio inter milites hastiludiis tollitur

514

Distantia inter Vilnamac Mosquam

367

Distantia locorum

12

Distantia maxima

151

Distinctio platearum

421

Distributio prædarum

396

Diversitas habituum in septentrione

474

Divinatio hodie rcmittitur, & quare

117

Divinitas oculis mortalibus non sallitur

146

Divisio bonorum quando sit

483

Divitiæ insinitæ aquis inclusæ

417

Divitiæ in prosundo

204

Divitum depressio

270

Divortium inter Sueones rarum

481

Doctrina catholica a Latio petitur

519

Doffrinæ alpes

75

Doffrinarum avium præsagia

696

Doffrini montes

147

Dogmata impiorum auferenda

553

Dolabra

47

Doha picata natantia portus introitum monstrant

425

Dolores occulti graviores

269

Dolosis cum cauté agendum

344

Dolus dolo compensatur

340

Dolus inter præliandum difficilimé cavetur

262

Dolus plerunque improsperé cedit

333

Dolus punitur

699

Domaldrus Suetiæ rex

323

Domesticis vix fidendum

307

Domi nil habentes, ad rapiendum alienas fortunas promptiores

271

Domitianus Imp. peritissimus sagittator

499

Domus in arboribus

145

Domus incastellatæ

410

Domus in mediis aquis comburuntur

417

Domus super aquas ædificantur, & quare

ibidem

Dona diversa nationibus attribuuntur

66

Dona invisibilia rex percipit

478

Dona nuptæ porriguntur

482

Dona quæ tyronibus dantur

250

Donationes pro novis nuptis, & maritis

593

Dos ad quid datur

477

Dos in aquilone a maritis datur

ibidem

Dossi, alias sciuri

219

Draco domesticus

187

Draco marinus

760

Draco 30 cubitorum

772

Dracones herbam in dorso habent

755

Dromades

330

Dromones

ibidem

Dromones mille fabricantur

331

Drosagump

435

Dryudæ

244

Ducatus Finlandiæ

96

Ductor præliorum qualia notare debeat

385

Ductor spiritus magi malus dæmon

121

Ductores in distributione præstantiora spolia consequuntur

396

Dufflinum Hyberniæ oppidum

185

Duna vrbs

186

Duo cum pluribus certant

179

Duo imperia vix ab vno feliciter gubernantur

276

Durities crustata spiculorum impulsum frustratur

188

Durities saxosa in succino

414

Dux æstival

503

Dux gruum

71

Dux hyemalis

503

Dux Prussiæ

415

Dux strenuus quantum in bello præstat

293

Duci caput bombarba aufertur

307

Duces bellorum vtriusque partis inter se donis conviviisque certant

297

Duces discordes inevitabilem perditione pariunt

553

Duces fallaces exercitum seducunt

226

Duces imperiti fallunt

402

Duces in bello caveant ne eludantur

308

Ducum militarium officium

263

Ducum perplexitas in bello attendenda

347

Duellum

191

Duelli ardor

ibidem

Dynastæ

214

Dysting nundinæ a Dysa regina vocantur

138

Dytmersenses hostes in aquis suffocant

305

E

Ebbo pirata 174 Ebrietas Gallorum 461 Ebrietas nullibi in orbe cessat 462 Ebrietas perdit quod alea quæritur ibid. Ebrietatis mala infinita ibidem Ebrietatis vitia ibidem

Ebrii Massagethæ ore fœtentes	461	Galli petulantes	ibidem	Germani rixantes	ibidem	Gothi rebellantes	ibidem	Finni plorantes	ibidem	Ebrii nunquam quidam reperti	160	Ebriosorum pericula	794	Ecclesia semper angustiatis subvenit	545	Ecclesiæ ac regis bona facilimé amplianda	153	Echeneis despicabile animal	761	Echeneis in cibo mortem insert	762	Echeneis ingentem navim sistit	770	Echeneis maximam navim tenet, & maximus piscis vnum ventriculum haud satiat	721	Echenei morsu suo naves allligat

Emendæ

Ebbo pirata

174

Ebrietas Gallorum

461

Ebrietas nullibi in orbe cessat

462

Ebrietas perdit quod alea quæritur

ibid.

Ebrietatis mala infinita

ibidem

Ebrietatis vitia

ibidem

Ebrii Massagethæ ore fœtentes

461

Galli petulantes

ibidem

Germani rixantes

ibidem

Gothi rebellantes

ibidem

Finni plorantes

ibidem

Ebrii nunquam quidam reperti

160

Ebriosorum pericula

794

Ecclesia semper angustiatis subvenit

545

Ecclesiæ ac regis bona facilimé amplianda

153

Echeneis despicabile animal

761

Echeneis in cibo mortem insert

762

Echeneis ingentem navim sistit

770

Echeneis maximam navim tenet, & maximus piscis vnum ventriculum haud satiat

721

Echeneis morsu suo naves allligat

762

Echeneis pisciculus potens

761

Echeneis 400. remiges superat

762

Edera adulatrix

412

Edictum Alexandri de pavone non necando

683

Edictum de succino non colligendo

414

Edictum Numæ de falsamentis

723

Edictum principis Gothorum

598

Edictum regis Christierni cassatum

612
Edictum regium ne cursu onagrorum viatores vtantur, & cur
392. 393
Edictum Theod. regis Gothorum
546
Educatio honesta liberorum
200
Edulium
111
Edzoere
492
Effectus innumerabilis ollæ maleficarum effusæ
118
Effœminati ad nullum opus valent
296
Effœminati e bello aufugiunt
236
Effœminati nihil in prælio valent
764
Effœminati quibus in amorem alliciantur
801
Effœminati spernuntur
245
Egbertus Biarmorum rex
180
Egtherus Finno trucidatur
173
Electuarium aquilonarium contra pestem
777
Electuarium variarum virtutum
ibidem
Electuarii aquilonaris contra pestem confectio
ibidem
Eleemosyna extinguit peccatum
537
Elementa invicem confederata
60
Elephantum natura
573
Elevatio vel depressio bombardarum attendenda
306
Eloquentia propria Romanorum
533
Emendæ afflictis largiuntur
154
Enarus cæteris gravius hostem impetit

501

Enarus Norvagicus sagittator peritissimus

ibidem

Enari sagax responsum

ibidem

Engilbertus ductor 100000. pugnatorum contra Danos

309

Ennu carmen

510

Ensis & clypeus signa fidei & nobilitatis

566

Enses ambabus manibus versatiles

261

Enses lignei

715

Epaminondas Thebarum princeps

639

Epigramma Cyri regis Persarum

565

Epigramma Semiramis reginæ

ibidem

Epistola Alarici regis Gothorum de educatione puerorum

532

Epistola archiepiscopi Nidrosiensis Erici Falchendorff, missa Leoni 10. cum capite monstrosæ beluæ

734

Epistola hirundinis pedibus alligata

186

Epistola regis Gothorum de echeneide

762

Epistola Theoderici regis Gothorum de venatione

640

Epitaphium Holmstani

50

Epitaphium vetustum cujusdam Germundi

ibidem

Epitaphia saxis incisa

49

Equæ fame macerantur ad cursum

585

Eques auratus potentissimus

491

Eques cadit occidendus

395

Eques per ventum deiicitur

22. 23

Equitis in glacie sine periculo casus

360

Equites ac pedites armati natant

350

Equites armati a terra equos conscendunt

254.

Equites breui momento natando spirant

351

Equitum cataphractorum cohortes instruuntur

585

Equitibus angustus locus perniciosus

236

Equester imperitus inutilis

585

Equestres garruli a muliere superantur

515

Equestria prælia

254

Equinus pullus ducendus per turbam

583

Equiriatus dignitas

247

Equus Alexandri Magni

585

Julii Cæsaris

ibidem

Nicomedis Bithyniæ regis

ibidem

Equus Artybii mirabilis

252

Equus Biornonis pugilis præstantissimus

350

Equus celerrimus

251

Equus elevatus dominum pene occidit

371

Equus interfectorem: domini sui occidit

255

Equus loro non freno ducendus

584

Equus magnanimus vi regi non vult

585

Equus marinus magnitudinem bovis habet

768

Equus miræ magnitudinis

255

Equus niger

127

Equus portatur in humeris

157

Equus potius quảm fessor sagitta læditur

226

Equus Seianus

257

Equus stjmulatus ob globos niveos pedibus adhærentes celerius cadit

395

Equus Troianus

594

Equus vnus cur vehiculo aptatur

378

Equi boni signa

580. 581. 582

Equi descriptio in lib. Job

587

Equi fessor prudens esse debet

585

Equi ad natandum instructi

350

Equi ænei

284

Equi animosi Vestrogothorum

256

Equi apud Gothos ad aram immolabantur

108

Equi barritu elephantorum terrentur

283

Equi bellum lngressuri flent

585

Equi boni quomodo notantur

351

Equi boum corio tecti

291

Equi candidi periculosi

581

Equi culmis tectorum aluntur

322

Equi desultorii

255

Equi dominos vt canes sequuntur

584

Equi edocti vt equite descendente eodem loco consistant

254

Equi elevati fessores præcipitant

370

Equi exigui, verum electissimi

84

In gyrum saltant

ibidem

Circulos transiliunt

ibidem

Piscibus ac lignis pascuntur

ibid.

Cervisia vel vino inebriantur

ibid.

Equi hostes norunt

587

Equi incestum congressum horrent

588

Equi in gyrum a Germanis et Gothis vertuntur

259

Equi ne hostibus usui sint enervantur

351

Equi non equites sagittis impetuntur

431

Equi non habentes ferramenta in nivibus tutiores

39

Equi Norvagici

580

Suetici

ibidem

Oelandici

ibidem

Finnonici

ibidem

Equi Oelandici dociles

587

Equi pauci nunc tyrannos occidunt

255

Equi Persici camelos timent

370

Equi podagra laborant

584

Equi præliares ex Gothia haud educuntur

586

Equi præliares in sylvis enutriuntur

ibid.

Equi recentes ad prælium assumuntur

351

Equi secretis signis suis veris fessoribus applaudunt

256

Equi Suetici animosi

587

Equi super glaciem in gyrum Vertuntur

360

Equi symphonia audita ad saltum moventur

588

Equi viso igne ad bellum provocantur

77

Equorum ætas

582

Equorum aquilonarium bonæ conditiones

586

Equorum docilitas

588

Equorum impatientia in frigore

382

Equorum infirmitates

587

Equorum informatio vt genua flectant 588

Equorum nimia celeritas plerunque nocet

587

Equorum pulli meliores

583

Equorum 50.millia in armentis regiis

41

Equorum saltationes

587

Equorum sylvestrium ac indomitorum usus

376

Equis nomina dantur

255

Equos fortiores septentrionales populi olim magis amplectebantur, quam celeriores

40

Equos infilire mora nulla

259

Erengislus Plata hastiludiis præstans

513

Ergastula ossibus constructa

133

Ericius se in sphæram recludit

641

Ericus Cracæ privignus disertus

118. 190. 334. 353

Ericus contemporaneus Ciceronis

354

Ericus ligna ac,manu promptus

190

Ericus Rollerusque fratres conjunctas egerunt nuptias

354

Ericus Emundus

116

Ericus rex cognomine Bonus

522

Ericus Suetiæ rex

116

Ericus Suetiæ rex exulat

266

Erinacius poma ad victum colligit

624

Erinacius vrsum interimit

601

Errantes secum multos in errores ducunt

114

Error matris ad filios transit

484

Error mundi dolendus

641

Error separatione deprehenditur

62

Eruditio literarum nobilitatem perficit

476

Erythrotao exiguis avibus parcit

666

Pondus prædæ ab eo attenditur

ibi.

Erythrotao quomodo capitur

694

Erythrotaonis avis consyderatio

666

Erythrotaonis pennæ sortes

ibidem

Esa filia regis Vermorum

177

Esaias

239

Esca delicatissima

604

Esca equorum

578. 586

Esca rusticior

159

Escaium copia congeritur

62

Esurientes occidit, qui quod potest non affert

546

Evantes Græcus autor

643

Eventus belli incertus

260

Eventus casualis in glacie, sed notabilis

714

Eventus futurus consyderandus

520

Eventus optimus conjugiorum

477

Eventus futuri ab rusticis judicantur

55

Eventus inopinati circa matrimonium

483

Eulæus flumen dulce

733

Euphorbia herba remedium contra venenum

77

Euthymenis filius triennio tribus cubitis crevit

157

Eutropius

199

Exactores astutissimi

266

Examen apum

374

Excitati Lappones hilarius epulantur

141

Executio censurarum

480

Executio justitiæ fit

ibidem

Exemplum clementiæ sequendum

666

Exemplum magnum pietatis in mari

771

Exemplum notabile, ne principes illusi turpiter occidantur

226

Exemplum pietatis erga filios

670

Exemplum velocissimæ pacis

397

Exemplum vbi ardeliones taxantur 669

Exempla bona prosunt

534

Exempla crudelissimi Neronis abhorrenda

612

Exercitationes militares

357

Exercitia

Excercitia aquilonarium

135

Moschovitarum

ibidem

Finnorum

ibidem

Gothorum

ibidem

Advenarum Germanorum

ibidem

Exercitia conjugatorum

480

Exercitia diversa

509

Exercitia juvenum in equis

249

Exercitia milierum ac virorurum in aquilone distincta

467

Exercitia puerorum & juvenum aquilonarium

498

Exercitia ternbilia inter milites

258

Exercitus Alexandri facilé delebilis

357

Exercitus Antiochi peltis consuetus

283

Exercitus auxiliaris non perdendus

349

Exercitus ei semper fovendus, qui duo regna obtinet

176

Exercitus equestris quando pugnat

237

Exercitus est quasi animal

26

Exercitus fluctuans navi assimilatur

ibid.

Exercitus hostilis gladiis versatilibus in fringitur

281

Exercitus induratus

273

Exercitus integer compendiosem fovetur

319

Exercitus Regneri impune laceratur

131

Exercitus Thebarum

49

Exercitus vanæ lingua: plerunque inglorius abit

385

Exercitus vnde

215

Exercitus conscriptio

270

Exhalationum effectus

29

Exhærtatio beati Ambrosii ad pietatem

659

Exhortatio dictatoris ad milites

374

Exilium ob Mag.19.annorum

154

Exilium ob adulterium iniungitur

486

Exilium prolixæ morti comparatur

272

Exilium 33. annorum

555

Existimatio sua vn icuique salua

697

Exocœtus monstrum marinum

758

Experientia architectorum in lignis cogodscendis

419

Experientia autoris

35

Experientia in ecclipsi

30

Experientia matrimonialiter conjungen gendorum

436

Experientia quandoque infelix

235

Experientia temporum

544

Experientiæ certitudo

55

Experimenta falsa

661

Experti varia pericula , justa perficiunt

341

Exploratorum ac proditorum suffocatio

42

Extensio dominii regis Suetiæ

134

Externi hostes infeliciter pugnant

328

Exultatio post periculum speranda

656

F

Faciei vngendæ materialia	485	Facies animalium naturaliter vasis insculptæ	460	Facinus Magni ducis crudele ac horribile	368	Faculæ cercæ	140	Faculis ardentibus sponsa producitur	481	Faedele insecta	788	Fagi in extremo aquilone non habentur	Fagorum nuces triangulæ	ibidem	Falces ferreæ vadis immerguntur	287	Falces præacutæ in navibus	334	Falco lanarius	668	Falco subalbidus	ibidem	Falcones albi	646	Falcones aquilonares generosi	667	Falcones margaritis ibi adornati

Faciei vngendæ materialia

485

Facies animalium naturaliter vasis insculptæ

460

Facinus Magni ducis crudele ac horribile

368

Faculæ cercæ

140

Faculis ardentibus sponsa producitur

481

Faedele insecta

788

Fagi in extremo aquilone non habentur

Fagorum nuces triangulæ

ibidem

Falces ferreæ vadis immerguntur

287

Falces præacutæ in navibus

334

Falco lanarius

668

Falco subalbidus

ibidem

Falcones albi

646

Falcones aquilonares generosi

667

Falcones margaritis adornati

ibidem

Faiconum infirmitates & medicine distinctæ per ordinem

668. 669

Falconum nomina

665

Fallacia nocturna

132

Falonia provincia Vesgothorum

94

Falsarii deportatione puniuntur

558

Falsi interpretes qua pœna tenentur

559

Fames futura ex quibus signis notatur

413

Fames horrenda

324

Fames in Armenia nulla

83

Fames in terra

91

Fames miserandæ mulieris

324

Fames obsessis onerosa

322

Fames pestem generat

324

Fames quibus rebus levatur

322

Fames vltimum supplicium humanorum

324

Fame, frigore pereunt hostes

73

Familiaritas nimia arguitur

456

Famuli cum famulis pugnare debent

252

Farcinatores peregrini quæ introduxerunt

458

Fare insula

64

Farina comportatur pro pane conficiendo

318

Farina floris optima

444

Farina quercinis vasis intruditur

44

Farina siliginea

443

Fartor

159

Fatui furum proditores

525

Fatui naturales tolerandi

ibidem

Fatui quidam astutissimi

ibidem

Fatuitas

486

Fatum & tumulus in eodem alveo

239

Fata viam sibi inveniunt, vt compleantur

51

Favi septentrionales 8. pedum longitudine

798

Fauni

112. 113

Feles sola & inclusa ad mortem non petenda

589

Feles candidæ plures in aquilone

ibidem

Feles domesticæ a cunis insantum arcentur

ibidem

Feles sylvestres

ibidem

Felicitas summa

57

Fenestræ domuum Gothorum in tectis

240

Fenestræ glaciales

36

Fenestræ in tectis, & curs

409. 410

Fengo Danorum rex

274

Ferdinandus Aragoniæ rex

568

Amator religionis

ibidem

Ferdinandus Aragonum rex

639

Ferdinandus Aragoniæ rex aleatores expulit

508

Ferdinandus Hispaniar. opt. rex

245

Clementissimus

ibidem

Religionis causa bellabat

ibidem

Osor scurrarum

ibidem

Liberalis

246

Ferdinandus rex Roma modernus

22

Feræ sylvestres horas monstrant

54

Fermentum pro fece cervisiæ usurpatur

447

Feroces districtione premendi,

344

Ferocia victoriam obtinentium

236

Ferocitas Hungaricarum mulierum

196

Fertamenta acuminata

232

Ferratæ clavæ

170

Ferrea lux

222

Ferrum candens

184

Ferrum cavatis baculis geritur

176

Ferrum crustatum

209

Ferrum ignitum fundis proiicitur

233

Ferrum per carmina hebetatur

173

Ferri caristia

253

Ferri cura obsidendis habeatur

298

Ferri plus alicubi quam auri

222

Ferri usus rarus sub polo arctico

419

Fertilitas agrorum indefessa

432

Festedunth vulgare Gothicum

481

Feuda militiæ tyronibus largiuntur

250

Fex cervisiæ vel fermentum mulso super ponitur

447

Fex vini ignem recipit

60

Fecis commixtio

450

Fecis vetustæ cervisiæ usus

ibidem

Fidelitas virorum sortium perfecta

311

Fidenates victi

574

Fides antiqua secretariis committitur

401

Fides apud principes mendacio non deest

274

Fides canum igne se comburentium

579

Fidibus assueti optimé ludunt

522

Fiducia vix imitabilis

247

Figmentum avertendum

120

Figuræ variæ pomorum

413

Figuræ vasorum in septentrione variæ

457

Fila e nervis

143

Filia regis propugnatori promittitur

177

Filiæ Octavii Cæsaris fila texerunt

309

Filius Amundi regis e concubina

485

Filius Cyri regis occisus

150

Filius ex vrso ac puella natus

627

Filius M. Crassi a Parthis occisus

348

Filius sapiens lætificat patrem

532

Filius veneno, & pater morbo pariter necantur

297

Filius ac nepotes Thoronis, pro diis habiti

102

Filii duo

115

Filii duo jugales matrem ad templum traxerunt

151

Filii 12. Vestmari insolentes

268

Filii et filiæ malorum captivi ducuntur

562

Filii legitimi regum

247

Filii magnatum emittuntur, vt vexentur

629

Filii Noæ facto diluvio Babyloniæ turrim construxérc

110

Filii obedi entes

532

Filii presbyterorum in Gothia vilissimi

485

Filii principum sub ferula

531

Filii regis 7. magicam callent

120

Filiorum est emendare errata parentum

560

Fimbriæ lutrinæ

614

Fimbriæ monstrosæ

474

Fimus bovinus præcipuum remedium in apibus conservandis

794

Fimo bovino arborum rimæ restaurantur

ibidem

Fimorum varietas

431

Finis rebus imponendus

802

Finlandiæ ducatus

96

Finmarchiæ zenit

11

Finni

Finni

363

Finni ac Moschovitæ latrunculi

364

Finni arcubus agiliores comprobantur

136

Finni convertuntur

152

Finni gens robustissima

450

Finni in rubro panno suspenduntur

490

Finni Moschovitis insidiantur

364

Finni populus ferox

370

Finni ventum venalem exhibuerunt

119

Finni vicatim habitant

152

Finnonica gens artis lignariæ peritissima

329

Finuidia provincia

239

Firmamenta pacis

398

Firmus ac Bonosus bibaces

461

Fiscus miser

214

Fiscus sine injuria augetur

421

Fisci iactura in aliena regione castra servare

300

Flagellum horribile

533

Flamma picea in medio horrei lucet

435

Fl. Vopiscus

199

Flexibilitas tortuosa stipitis corylini

413

Fliolmus Gothorum rex

456

Floccus Ruthenorum rex

161

Flores factitii ostenduntur

504

Florum maxima abundantia

797

Florus

199

Fluctus vnde

16

Flumina congelata sicut specula

40

Flumina vastissima

148

Flumina 24. in vnum lacum fluunt, ac vnum exitum habent

79. 80. 701

Fluxus & refluxus maris in pellibus apparet

702

Fœcunditas mira e cineribus

433

Fœdera matrimonii rupta

275

Fœmina Gotvara procax

268

Fœmina innocentissima

275

Fœmina mansuetissima

274

Fœmina vna nubens infinitam stragem avertit

477

Fœminæ a cunabulis in armis educatæ

197

Fœminæ ac virgines Bothniæ incantartrices

121

Fæminæ aquilonares raro vina bibunt

446

Fœminæ castoreum bibentes levius pariunt

605

Foeminæ halecis carius comparantur

725

Fœminæ illustres captivæ non sunt violandæ

396

Fœminæ in septentrione pulchræ, & fœccundæ

145

Fæminæ lascivæ vbi

ibidem

Foeminæ menstruosæ a vasis cervisiæ arcentur

453

Fœminæ post partum purificantur

534

Fœminæ venatrices

146

Fœminarum ingenia astuta

198

Fœtor in mineris intolerabilis

211

Fœtor pessimus in coitu hermelinorum

617

Folia lauri hastis affiguntur

254

Fomenta ignium flammam laxant

341

Fons

104

Fontes cerealis liquoris saporem referentes

733

Fontium abundantia

216

Foramina lateralia in dromonibus

331

Forma benedictionis eleemosynarum

537

Forma benedictionis paternæ super filios

532

Forma benedicionis potus

536

Forma benedicionis super peregrinantes

ibidem

Forma consignandi baculum

537

Forma consignandi sacculum

ibidem

Forma epulandi apud veteres

458

Forma intronizatinis regiæ

478

Forma lignorum ad curium congruentium

13

Forma pugnandi dispar

348

Forma tradendi filiam conjungendam

481

Forma vehiculorum quæ rangiferi trahunt

393

Formæ ædificiorum variæ

409

Formæ massarum argenti

208

Formæ nivium vno die 20. videntur

38

Formæ variæ

90

Formica in labore imitanda

799

Formicæ duplices in aquilone

ibidem

Formicæ parvæ magnas omine portentoso occidunt

ibidem

Formicæ regum exitus sua pugna portendunt

ibidem

Formicæ rubeæ venenatæ

ibidem

Formicarum vestigia in silice cernuntur

ibidem

Fornicatores cunctis horrorem ingerunt

484

Fortes in aquilone gignuntur

511

Fortes in reges adoptandi

246

Fortes manu pro malleo vtuntur

193

Fortitudo athletica

510

Fortitudo bellica

520

Fortitudo Galatarum

283

Fortitudo in adversis excitatur

520

Fortitudo Starchateri

158

Fortuna humana experimentis conjuncta in bello potens

260

Fortuna multis ob propriam pœnam parcit

134
Fortuna vilissima ab pœna non excusat
487
Forum Julii
92
Fossores minerarum aliis peritiores
296
Fossores minerarum hominum genus duriis.
206
Fossores minerarum imperterriti
204
Foveæ mellis plenx
798
Fragmenta saxorum obelisci fiunt
48
Fragor arcus intensi
501
Fragor pedum rangiferorum
595
Framea in nuptiis quid significet
477
Fratres cucullati 1500.
313
Fratres diversorum ordinum incendia extinguunt
427
Fratres Ericus Rollerusque conjunctas egerunt nuptias
354
Fratres 7.ab Starchatero interimuntur
167
Fraus soliis tegitur
335
Fraus humana
377
Fraus odiosa
136
Fraudes litesque bombardariorum
289
Fraudibus magica innititur
120
Frenum caudale
584
Frenum strictum equum stupidum reddit
ibidem
Frenum virginale
475
Frena argentea

216
Frena aurea
283
Fridericus 3.
52
Fridleuus
135. 188
Fridleuus 12.pugiles oppressit
189
Fridleuus rex
115
Frigedag
100
Frigga pacificans
ibidem
Frigus
194
Frigus ac nix oculis nocent
38
Frigus horrendum
33
Frigus inclusum quasi lethale
74
Frigus pullis equorum nocet
583
Frigoris ac glacierum initium
45
Frigoris signa
35
Frigoris vehementissimi signa
33
Frigore & nive fœcundantur agri
36
Frigore poma ac pyra maturescunt
83
Frigora animalia aquilonaria tolerant
593
Frigora aquilonis asperrima
603

Frigora non execrantur
98
Froe deus sanguinis
101
Froe Vpsalensis deorum satrapa
ibidem
Fons in occiput refslectitur

181

Frotho Danicus pugil & rex

188

Frotho Danorum rex

116. 179. 193. 268

Frotho Danorum rex sratrem occidit

274

Frotho rex Hunnorum exercitum devicit

118

Fructus Armenix

83

Fructus diversi

ibidem

Fructus exotici noxii

ibidem

Fructiis varii super cineres seminant

433

Fruges sex hebdomadis maturescunt

432. 436

Frugum abundantia in Gothiam ac Suetiam rediit

323

Frumentum equis datum , hominibusque denegatum

ibidem

Frumentum sole tostum durabilius

316

Frumenta per secula durant

441

Frumenta torrentur

ibidem

Fuga Christierni regis

278

Fuga hostilis classis

338

Fuga infirmior ob grave pondus

738

Fuga latronum

365

Fuga navibus in mari glaciato denegatur

386

Fuga simulata

376. 394

Fuga simulata plerunque adversario perniciosa

261

Fuga simulata hostis ad campum educitur

231

Fuga tutior

19
Fugæ cupido incutitur
185
Fugiens putat hostem ab tergo incumbere
332
Fugiente vno multi labuntur
380
Fugitivo militi celeres equi conveniunt
251
Fugitivi in spoliorum distributione excluduntur
396
Fulgur quid
24
Fulgure partu exanimato Martia vixit
25
Fulgure quandoque naves pereunt
227
Fulgura halecis
725
Fulgurum plura genera
25
Fulica in loco suo nativo manet
681
Fulicarum præsagia
696
Fulmen avertere pennæ aquilæ, pelles marini vituli,& frondes lauri creduntur
25
Fulmen quid
24
Fulmen vnde,juxta vulgi opinionem
ibid.
Fulminis effectus
ibi. 25
Fulminis
Fulminis ictu mineræ demonstrantur
212
Fulmini resistentia dissipantur
26
Fulmine innumera hominum millia interempta
212
Fulmine vinum fiat fracto dolio.
25
Fulmina quomodo avertuntur
24. 26
Fulminum effectus potius admirandi, quam causæ inquirendæ
25

Fumus

95

Fumus ac flamma castrorum custodes fugat

339

Fumus ascendens quid significat

535

Fumus obliquasus quid designat

ibidem

Fumo sures falluntur

80

Fumi ad arcendum hostem excitantur

228

Fundamenta fiunt sub glaciem dimergenda

418

Fundæ hastatæ

370

Fundis ignivomis hostis impetitur

338

Funditorum opera

170

Fundus imperceptibilis

72

Funes ante obsidionem procurandi

298

Fungi incensi

186

Funus mortui inimici propria chlamyde Alexander Mag. texit

564

Fur granorum sine vltimo supplicio non absolvitur

435

Fur lapidatus

549

Fur publicus puniri juhetur

321

Fures fisci ad bella non valent

237

Fures longi ac magni altius suspenduntur

267

Furor aquilonarium incolarum

374

Furor populi sævientis irrevocabilis

305

Furtum alternatum

692

Furti astringuntur, qui naufragia rapiunt

428

Furti novi inventores

53

Furta rara propter lucem

689

Furtim a tergo cædere infame est

178

G

Gabella levis in septentrione pro vinis

445

Galalta belva marina

747

Galatæ divina virtute, non bestiarum terrore superati

284

Galatarum fortitudo

283

Galea gravis pueris imponitur

249

Galea pro pace petenda in hasta elevatur

398

Galea sola quandoque hastiludia fiunt

512

Galeæ cuneatæ periculosæ

308

Galeæ Finnorum diversarum formarum

371

Galeæ latæ

308

Galeæ montanæ

89

Galeæ rotundæ

308

Galeæ squamatæ

Galeota piscis

744

Galerus Imp. scurras in secunda mensa posuit

524

Galienus

258

Galieni Imp stultitia

39

Gallinarum pulii scopuli

241

Galius fœminis parituris adest

657

Galli præsagium

696

Galli execti, sive capi illæti

125

Galli juniperi baccis faginantur

657

Galli media nocte canunt

ibidetn

Gallorum cantus certior horologio

ibid

Gallus sylvester diligentius pullos observat

678

Galli sylvestres phasianis majores, sed nigerrimi

677

Sub nivibus latitant

ibidem

Iterum se sub nivibus recondunt

678

Cantu se produnt

ibidem

Galli sylvestres post coitum mire saltant

ibi.

Galli syluestres quomodo capiantur

ibid.

Gambarucha

151

Gammal suen

250

Gandavienses aquis pugnant

305

Garamantus rex expulsus per canes restituitur

578

Garpa mose

232

Garruli primi in fuga

236

Garrulorum ac graculorum distinctio

669

Garrulitas aquarum tristissima

63

Ge Græcé terra dicitur

35

Gedanum

425

Gedanum civitas privilegiata

438

Gedanum nobile emporium

ibidem

Gedanum Prussiæ celeberrimum emporium

267

Gedanum Prussiæ opulentiss.

438

Gedanense emporium

21 6

Gedanensium commendabile judicium

506

Gedeon in aurora vicit

382

Gelasii papæ doctrina quomo condescendendum hæreticis

556

Gelonus Herculis filius venator

639

Gelu majus in septentrione regnat, quam alibi, &cur

33

Gelu quid

35

Gemmæ vbi in auribus non habentur

800

Genius malus

128

Gens aquilonaris provocata indomabilis

143

Gens in tumulis habitans

134

Gens Lapponum orbi ignota

136

Gens plurima mensuras ignorat

468

Gens robustissima pane hordeaceo vtens

442

Gens Tentyricarum

601

Gens vnita opus arduum aggreditur & superat

303

Gentes diversæ prælia committunt

359

Gentes sortissimæ colluctando periclitantur

304

Gentes 300. ad mare Caspium distinctæ linguis

136

Gentium quarumdam nomina

699

Genus pietatis coercere infantiam criminis

491

Genus regale quomodo puniendum

490

Genus taxorum duplex

620

Genus torrnenti vetustius apud aquilonares

390

Genus vivendi in septentrione

144

Genera animantium tria

648

Genera armorum

470

Genera armorum apud septentrionales quando templa frequentant

543

Genera bellorum

396

Genera diversa molendinorum

439

Genera ludorum varia

518

Genera mollium piscium

715

Genera rangiferorum duo

597

Genera vasorum aquilonarium

457

Genera vestium

470

Generatio quinta ab abavo punitur

109

Generatio rapax non decrescit

692

Gepidæ

253

Germani ac Gothi excellentiores potatores

461

Gesta aquilonarium majora , quam literis prodita sunt

58

Gesta majoru ab cautibus extracta sunt

155

Gesta principum in historiis potius, quam sepulchris perpetuantur

568

Gestilbindus Gothorum rex

118

Gibbus

190

Gigantes

48. 156

Gigantes in lapides conversi

75

Gigantes septentrionales

57

Gigantomachia adversus deum

555

Gilebertus magus ligatus

124

Gilmerus Vandalorum rex

522

Girsalcus

651

Giuritha nobilissima virgo

175

Giuritha regina Daniæ

238

Glacialis conflictus

360

Glacialis congressus

385

Glacialis cursus celerrimus

41

Glacialis cursus insidiosus

ibidem

Glacialis fortitudo

416

Glacialis sepultura

Glaciales casæ

375

Glacies ab gelu & aqua derivatur

35

Glacies ab navibus quomodo arceatur

47

Glacies aestate in septentrione durat

68

Glacies in Aprili infida

46

Glacies in Majo

139

Glacies quid

35

Glacies quomodo debilitatur

380

Glacies resolvenda pacem accelerat

381

Glacies resoluta obsidionem solvit

375

Glacies succisa inimicis dat exitum

386

Glacies turmas equitum & exercitus portat

45

Glaciei ac frigoris initium

ibidem

Glaciei acutnine capita praescinduntur

42

Glaciei firmitas quo tempore

45

Glaciei mira natura

68

Glaciei soliditas

360

Glaciei spissitudo quanta, cum pro bravio curritur

42

Glacie aliquot millia hostium suffocantur

232

Glacie naves corripiuntur

164

Glacies pensiles

36

Gladiatorum exercitias

510

Gladius biceps versatilis

281

Gladius carminibus hebetatur

175

Gladius Haquini regis

89

Gladius regi exhibetur

478

Gladii ac tela Gothorum

253

Gladii ad vim repellendam portantur

544

Gladii apud Gothos maximi

221

Gladiorum versatilium ratio

281

Gladii pisces

743

Glanis piscis

718

Globi ante obsidionem comparandi

298

Globi bombardales ex lapidibus vivis

93

Globi ferrei ab cingulo pendent

250

Globi igniti nocentiores

339. 341

Globi nivales sub pedibus equorum labentium

395

Globi nivei

39

Globi

Globi projectiles baculis alligatis

370

Globuli nivales aucti, arces ruinant

76

Gloria aliunde expedanda

515

Gloria manis

146

Gloriandum non est in malitia

278

Gnesium genus vulturum

693

Gnomon,alias compassus

66. 70

Gnomonum nauticorum virtus

730

Gobiones pisces

710. 719

Gobiones in Creta pingues

778

Gormo impius

115

Gormo rex

114

Gostavus Ericson

214

Gostavus quomodo princeps factus fit

224

Gostavus rex

213

Gostavus Trolle

398

Gostavus Trolle archiepiscopus Vpsalen.

277

Goth bonum,&deum designat

85

Gothia

142

Gothi

253

Gothi ac Germani excellentiores potatores

461

Gothi debiles ad templa portant

547

Gothi et Massagethæ peritissimi sagittarii

499

Gothi excellentius sapientiæ studuerunt

106

Gothi hordeo pro pane et potu abundant

441

Gothi immortalitatem tenuere

106

Gothi in aquis præliantur

350

Gothi in Italia dominabantur

494

Gothi multis pepercerunt

547

Gothi nullum templum vel sacerdotem in obsidione violarunt

324

Gothi Scythiam inhabitantes

244

Gothi venationi assueti

639

Gothorum & Bysantinorum deorum contentio

102

Gothorum exeuntium prima statio

86

Gothorum originalium mos jurandi

244

Gothorum reges rebus præclarem gestis claruerunt

94

Gothorum voluptas anna tractare

81

Gothico charactere scripti libri in metropoli Vpsalensti clauduntur

55

Gothlandia

574

Gothlandia bona omnia habet

85

Gothlandia jure perpetuo ad Suetiam ac Gothiam spectat

86

Gotvara fœmina in dicendo procax

268

Govarus Norvegiæ rex

115

Graculorum ac garrulorum distinctio

669

Græci nando.saluantur

355

Græcorum & Persarum mos in vexillatis lanceis

261

Græculus conto levatus

254

Græculi contra Gothos pro Imperatore nil faciunt

267

Gramina recentia sub tempore brumali

117

Grammatica fundamentum literarum

532

Grammatica magistra verborum

533

Grana in remotas regiones portantur

438

Grana triticea ex cœlo pluunt

726

Granaria ampla ac longa in septentrione

456

Grando

37. 123

Gratia refertur pro pœna festinata

388

Gratia S.Pauli

590

Gratitudo boni regis

354

Gratitudo phreneticorum

570

Gregonus Nazianzenus

554

Gregorius papa potuit,sed noluit se liberare de persecutione Longobardorum

550

Gregorius 7. Wladislao Bohœmorum duci scribit

559

Grep id est cloacaria furca

270

Grep filius & Vestmari sceleratissimus

269

Adulter perfidus ac fœtidus

ibidem

Grimmo pugil

174

Grimoaldus Longobard. rex

528

Groninga

502

Groninga Frisonum nobilissima vrbs

307

Grues saburrantur

71

Gruum natura

ibidem

Gruum præsagia

696

Gruum vigiliæ

673

Gruibus volatus & vigiliæ communes

672

Grylli hyeme caminis inhærent

442

Grylli vel locustæ

149

Gryphes

548

Gryphes alas habent

671

Aurum in desertis effodiunt

572

Gryphes in nidum gagathen lapidem ponunt

671

Gryphi forma qualis est

ibidem

Gryphi vnde appellationem acceperunt

ibi.

Alites ferocissimæ

ibidem

Guilhelmus impius rex Angliæ

44

Gula humana multa depopulatur

645
Gula luxuriæ parens
721
Gulo animal voracissimum
605
Gulonis descriptio
ibi. 607
Gulonis vngulæ medicinales
606
Sanguinem venatores bibunt
ibidem
Aruina putridis vlceribus confert
ibi.
Dentes incantatoribus patrocinantur
ibidem
Gulonum dentes canes expavescunt
607
Gummi abietino arena mixta calcei obliniuntur
191
Gunholmus ferrum hebetare solitus
185
Gunno cum filio occiditur
176
Gunno latro
ibidem
Guthones sagittarii
170
Gutmara Grepiorum mater
191
Guthruna incantatrix
118
Gymnasium Vpsalense
52
Gymnici palmi
193
H
Haafisclc
764
Haapar
144
Habitatio in arboribus
133
Habitus septentrionalium hominum
136
Sueonum
ibidem

Moschovitarum

ibidem

Lapponum

ibidem

Habitus simplex pudicitiæ custos

200

Habitus virginum pudicissimus

475

Hacho fastuosus

238

Hacho Gothorum rex

237

Haconis athletæ crudelitas

275

Hadingus Danorum rex

117. 186. 455

Hadingus rex magicis præstigiis illusus

123

Hadingus rex sub terram ductus

117

Hadingus quondam deus Gothorum

101

Hadrianus Imperator

639

Hadrians vita

521

Hœmorrhois serpens

774

Hæreditates in septentrione per sortes distribuuntur

117

Hæretici descendere debent corrigendi ad Christianos

556

Hæretici semper discordes

553

Hæreticis condescendentes descendunt

556

Hagberta omniformis

117

Haldanus nuptias Giurithæ suadet

175

Haldanus pugil

173

Haldanus pugil Norvegiæ regis filius

174

Haldanus quercu succisa 12.prostravit

175

Haldani militia

162

Halec littora accedit

725

Halec paruum , sed grati saporis in Bothnico mari

ibidem

Halec quo tempore bonum

ibidem

Halecis fulgura

ibidem

Halecis infinita multitudo vbi

724

Haliætus sive marinus vultur

693

Halonum effectus

31

Hama Saxo pugil

161

Hamæ corpus medium diffectum

162

Handuanus Hellesponti rex

186

Hangoe securissimus portus

87

Hangoe sinus

194

Hannibal Marcelli cadaver cremari jussit

564

Hannibal meliorem pugnandi locum fraude obtinuit

377

Hanmbalis stratagema contra Romanos

ibidem

Haquinus Norvegiæ rex

68. 123

Haquinus pugil

173

Haquinus Ring Suetiæ rex

165. 168

Haquini regis gladius

89

Haraldus Danorum rex

275

Haraldus Hildetan Daniæ rex

165. 168.

Haraldus Norvegiæ rex

187

Haraldus rex clava aurigæ peremptus

170

Haraldus rex occiditur

173

Hasta in nuptiis extra fenestram proiicitur

477

Hasta in nuptiis quid designat

ibidem

Hasta Junoni consecrata

ibidem

Hasta rotis immissa gressum impedit

289

Hastæ Gothorum densæ

253

Hastæ Romanorum Græcorumque paruæ

348

Hastiludium nautarum

516

Hastiludia quando fiunt & quomodo

512

Hatherus Starchateri intersector

Hebetatio gladiorum

223

Hedviges pulcherrima virgo

465

Helcus piscis

701

Helga fluvius

335

Helgafiel abbatia

733

Helgo Danorum rex

274

Helgo rex Norvegiæ

162

Heliogabalus

258

Helsingia populosa

94

Helsingi

157

Helsingi ingeniosi

207

Henningus Gad electus episcopus Lincopensis

300

Henricus episcopus Lincopensis

432
Henricus 8. Angliæ rex
578
Herba in dorso draconum nascitur
755
Herbæ aquilonares efficaciores
570
Herbæ tectorum
316
Herbæ virentes signa cognoscendarum venarum nascentium subtus terram
95
Herbortimus
355
Herciniæ sylvæ avium præsagia
696
Hercules imperat diis amovere cicadas
109
Heremitorium in monte Bruncaberg
315
Hermelinæ pelles
219
Hermelini muribus impinguantur
726
Hermelini quomodo capiuntur
618
Hermelinorum cauda semper nigra
608
Hermes Trimegisius
54
Herodius avis
651
Herodotus
120. 199
Herothus Suetiæ rex
182
Heroum Gothorum nomina
244
Heruli
253
Hetha clarissima bellatrix
169. 199
Hetha regina Danis præficitur
170
Hiallus pugil
177
Hialtho vt fortior fieret sanguinem bibit

181

Hiarno

189

Hiatus glacialis

46

Hielmsnabben, vel Elgxnabben

89

Hieronymus

60. 128. 755

Hieronymus de onocrotali natura loquitur.

6-6

Hieronymus Quiri. patriar. Vene.

145

Hilarius

128

Hildigerus 70. pugilum oppressor

175

Himantopodes

112

Hippagogæ naves a portandis equis sic dictæ

587

Hippagines per insidias rapiuntur

340

Hippocratis cesura de bonitate hordeacei potus

449

Hippolytus Tiphernas

723

Hi ppopotamus equus fluvialis

607

Hippopotamus ob magnam saginam pedes vulnerat

767

Hircus seu aries belua rapax

735

Hirci in septentrione fere omnes albi

592

Hircorum maxima abundantia in terris aquilonaribus

ibidem

Hirundo unde dicitur

675

Hirundo visum pullorum reformat

ibidem

Cibos inter pullos æqualiter distribuit

ibidem

Hirundinis pedibus epistola alligata

186

Hirundinis sapientia in pullis conservandis

674

Hirundines ab aquis extrahuntur

717

Hirundines hyeme se in aquis condunt

673

Hirundines indociles

691

Hirundines passeres suffocant

675

Hirundinum alis ignis affigitur

185

Hirundinum in medinis usus

675

Hirundinum præsagia

696

Hirundo piscis volans

759

Hispani sarne presii

324

Historia effigiata totius orbis Norinbergæ impressa, plena portentosis signis

726

Historia puellæ raptæ

627

Historici graves hodie vix aspiciuntur

526

Histrio pinguis suspenditur

509

Histriones populus durus non æstimat

525

Histrionum qualitas

ibidem

Histrionum studium

526

Hithin gigas

188

Holensis & Scalholdensis cathedrales ecclesiæ

733

Hollerus magus marinus

122

Holmia

440

Holmia regia non potest expugnari

314

Holmiæ fundamentum

416

Holmiæ hostis a culmine domorum arcetur

410

Holmiæ obsidio tribus locis ac exercitibus fieri debet

314

Holmstani epitaphium

50

Holsatus jactator a monacho superatur

513

Holsatus Ranson jactabundus

ibidem

Holueden sylva

714

Homerus

71. 283

Homicidæ ac polluti a vasis cervisiæ arcentur

43

Homo cellarium ingreditur, lupus exit

644

Homo cogitur vt in lupum se transformet

ibidem

Homo delicias suas quandoque pascit

705

Homo divina providentia dirigitur

531

D

Homo formicæ exemplo laborare debet

780

Homo futura scire desiderat

114

Homo immitis erubescere debet

575

Homo indiscretum tempus pariendi habet

770

Homo in lupum transfiguratur

643. 644

Homo in lupu transmutatus occisus, postea non apparet

644

Homo insatiabilis in rebus inquirendis

766

Homo nudus gignitur

47

Homo raro fulmine exanimatur

57

Homo suspensus inter deos assumitur

106

Homominem farne occidere gravius quam gladio tollere

545

Homines agendo fiunt expertiores

530

Homines aquilonares studio sutura præsciendi dediti

114

Homines effossi ex nivibus servantur

148

Homines frigore adusti quomodo sanantur

710

Homines jugis vt bestiæ subduntur

275

Homines marini

729

Homines mutuis subsidiis vivunt

538

Homines parcere nequeunt

694

Homines pilosi

145

Homines 50.cubitorum

158

Homines robusti

11

Homines septentrionales in tenebris vident

76

Homines suppolares apes non habent

796

Hominum myriades nunc occiduntur

593

Hominum septentrionalium incredibilis multitudo

12

Hominum voluntas plerunque detestabilis

648

Honos arborum pinearum

411

Horatius

112

Hordeum germinare videtur

450

Hordeum germinatum

453

Hordei abundantia Gothis pro pane & potu

441

Hordei mollitio

454

Hordei suavitas

450

Horologium solare

53

Horologium Vpsalense excellentissimum

52

Horologia pretiosa,arma vilia

53

Horologiorum varia genera

ibidem

Horologiorum usus tarde traditus est in aquilone

52

Horrea hyemalia

76

Horrea propria cum hostibus inclusis incolæcomburunt

435

Horrea Theoderici regis Gothorum

436

Horrenda partium cædes

295

Horror aliquando tacere jubet

208

Horror sceleris ab malo revocat

550

Horror vehementis soni

63

Horrorem cunctis fornicatores ingerunt

484

Hospes egrediens amicis commendatur

539

Hospitis benignum promissum omnes exhilarat

178

Hospitem occidere impia victoria

247

Hospites apud aquilonares honorificé tractantur

606

Hospites boni amicitias reparant

539

Hospites honorandi

802

Hospites ingrati omni tempore invisi

539

Hospites ingrati plectuntur

ibidem

Hospites locorum ignari

67

Hospites odoriferi, insecuri apud aquilonares

539

Hospites rixosi expelluntur

ibidem

Hospitum bonorum vtilitas

ibidem

Hospitibus blandiri turpissimum est

538

Hospitibus dona dantur

539

Hospitalia Hispanorum magnifica

61

Hospitalitas

152

Hospitalitas Gothorum

538

Hospitalitas quomodo melior

540

Hospitium in Doffrinis montibus

76

Hospitium securius in glacie quàm in palatio

43

Hospitio suscipere liberale est

540

Hospitia glacialia ventus australis dissipat

43

Hospitia littoralia vel glacialia

ibidem

Hospitiorum violator punitur

624

Hostilis irruptio oritur

334

Hostilibus in terris nil securum

239

Hostis cunctatione superatus interiit

336

Hostis cur circulo clauditur

261

Hostis improvisus vix sustinetur

Hostis inermis non contemnendus

233

Hostis insidiis interimitur

336

Hostis non est contemnendus

332. 514

Hostis prudenter superandus

251

Hostes aquilonarium incolarum

376

Hostes aquilonarium regnorum

282

Hostes fame, frigore pereunt

73

Hostes horribili sono specus debilitantur

362

Hostes

Hostes humano generi vbique imminent

762

Hostes illusione terrentur

630

Hostes mortui honorantur

386

Hostes signis littoralibus amotis suffocantur

90

Hostes spoliis relictis fugantur

239

Hostium multa millia submersa

91

Hostibus fidelius servientes firmiores æstimantur

310

Hotherus rex

110. 114. 193

Huiruillus Hollandiæ princeps

195

Huitsarck resugium piratarum

69

Huitsark rupes

68

Humanitas omnibus officiis impartienda est

540

Humanitatis verum officium

538

Humanum corpus sublime 33. cubitorum

157

Humiliati bello cautius agunt

295

Humu culus avis

665

Hundingus Suetiæ rex

455

Hungarorum artifices

216

Hunni

78. 253

Husaby regia sedes

82

Hybernia vltima orbis mansio

161

Hybernorum mos

67

Hydri vicenum cubitorum

772

Hydromeli

446. 447

Hydromelis confectio

447

Hyemale certamen

394

Hyems aditum concedit alicuius arcis obsidioni

384

Hyems æstati cedit

384

Hyems fatua

98

Hyemis asperitas

504

Hyemis asperitate extremæ nationes concutiuntur

33

Hyemis principium quando intelligendum

665

Hyemis tarditas quibus significetur

788

Hyeme homines sylvestres in ripis quiescunt

135

Hyeme majores labores quam æstate

142

Hyeme omnia plana

ibidem

Hymnus Veni creator spiritus quando in nuptiis canitur

482

I

Iacobus archiepiscopus Vpsalen. M D XXII. obiit

778

Iacobus Campa mercator Gedanensis

506

Iacobus 1. Scotorum rex

499

Iactantia Danorum quiescit

513

Iactatio lapidum

509

Iactatio summæ levitatis est

515

Iactator Holsatus a monacho superant

513

Iactura amissorum librorum

531

Iactura fisci in aliena regione castra servare

300

Iactus lapidis Finnorum certus

370

Iacula plumbea a magis emittuntur

121

Iagello cum 8. fratribus ad fidem conversus

97

Ianua principis dum Pyrrhica saltatur non pulsanda

521

Ianuæ e corio marinarum beluarum

754

Ianuenses

330

Iarmericus Danorum rex

275

Iason piscis ingens

755

Iason Thessaliæ regis filius

639

Ichthyophagi

597. 733

Ichthyophagi Indiæ domicilia ex ossibus habent

752

Idebenkia

91

Idolatrarum convertendorum spes

151

Iempthia

74. 153

Ierff

605

Iesus Christus in sempitemum laudandus

802

Ignari locorum celerius cadunt

394

Ignavia fugientium revocari non potest

236

Ignavi non sunt quos judicia pariunt

246

Ignavi palma carent

191

Ignavorum judicium debile

43

Ignis ad honorem numinum servatus

534

Ignis animata belua

97

Ignis aquis absconditus

60

Ignis colitur

97

Ignis Græcus quomodo componitur

285

Ignis in aqua valet

60

Ignis in noctibus ob nautas eminentiori loco fovetur

424

Ignis in spinis juniperorum per annum conservatur

411

Ignis prælii navalis periculosus

341

Ignis quasi perpetuus in septentrionalibus regnis

426

Ignis regius

521

Ignes in dorso ceti accenduntur

755

Ignium fomenta flammam laxant

741

Ignita pyramis

228

Ignitæ sagittæ bombardales pulveres incenderunt

233

Ignobiles quare multi fiunt

549

Illegitimi filii testes sunt paternæ turpitudinis

485

Illegitimi non succedunt

483

Illustres viri mœnia non accedant, & quare

300

Illustrium Suecorum 12000. ac illustrium Danerum 30000. popularium numerus infinitus vnico conflictu periit

165

Illusus mitior videtur

641

Imago dei in omnibus

99

Imaginem maculosa non reddunt

30

Imagines animalium saxis insculptæ

51

Imagines B. Virginis in septentrione pulchræ

472

Imagines hominum cupreæ

285

Imagines impudicæ constantes non turbant

471

Imagines nudæ mulierum quasi infames picturæ in aquilone habentur

ibidem

Imagines subtiles raræ in aquilone

463

Imbres

57

Immunitas delinquentium in prora

344

Impatientia equorum in frigore

382

Impedimenta bellorum perficiendorum

384

Impedimenta bombardarum

289

Impedimenta equestrium hyberno tempore

394

Impedimenta equis pondera armorum

259

Impedimenta non terrent præliaturos

224

Impedimenta præliorum cassandorum

290

Impedimenta quominus periculum evitetur

236

Imperatoris Henrici junioris rebellio

31

Imperio dictatoris acies movetur

374

Imperia citius perduntur quam acquiruntur

307

Imperia duo vix ab vno feliciter gubernantur

276

Imperterriti effossores minerarum

204. 206

Impetus equestris obiectis rotis dispergitur

288

Impietas non manet inulta

547

Impii juste a dæmonibus decipiuntur

127

Impulsus musicæ animos implicare novit

521

Impurus nil redum judicat

554

Incantatio Biarmorum

180

Incautus & dormiens facilé defraudant

296

Incendiarii acrius impetuntur

227

Incendiani igne combusti

239

Incendium intus, foris hostis conspicitur

ibi.

Incendium Lutheri apostatæ

427

Incendio bellum inchoare proniciosissimum

229

Incognita non temere contemnenda

802

Incolæ ad prædam confluunt

741

Incolæ Gothici regni regem Daniæ fugant

612

Incolæ Middelpadiæ torrentem fugiunt

78

Incolæ rupis Baffensis piscibus raptis pascuntur

654

Incolæ vbique armati concurrunt

241

Incommoda obsessorum

316

Incommoda obsidentium

398

Indoles vitiis facilé inquinatur

268

Indulgentia parentum nimia perniciosa

533

Indus

218. 220

Indi haud sæpe fuga evadunt

366

Industria fidelium præsidentium valde laudanda

421

Industria momentanea civicas seditiones solvit

321

Inepti pretio surgunt

103

Infamia cito oritur

201

Infamia perpetua stupratam puellam sequitur

482

Infamia perpetua sacrilegi damnantur

558

Infans 40. dierum baptizatus respondit Amen

552

Infantes quomodo a serpentibus custodiuntur

457

Informatio equorum vt genua flectant

588

Ingellus Daniæ rex

164

Ingellus rex sordidum luxuriæ mancipium

ibidem

Ingenium artis & naturæ commendandum

497

Ingenium capiendiorum piscium varium

712

Ingenium piscibus divinitus infusum

770

Ingenium vndique fraudulentum

636

Ingenia aquilonaria præclara

52

Ingenia avaritiæ prodigiosa

295

Ingenia facunda nutriuntur

533

Ingenia fœminarum astuta

198

Ingenia Italica cæteris vivaciora

469

Ingenua adultera jugo servitutis subiicitur

487

Ingratitudo maxima

272

Ingridis nobilissima virgo

217

Ingridi vasa argentea donantur

ibidem

Inimici per lethiferum sonum fugantur

362

Initium infelix multis injuriam comminatur

245

Injuria privata publico dispendio male pensatur

297

Injuriam inferens sibi primum nocet

550

Insequentes

Insequentes fragmentis glacialibus occiduntur

360

Insidiæ

133

Insidiæ alibi inteniantur, alibi perfiriuntur

307

Insidiæ curruum saxosorum

282

Insidiæ hostibus struuntur

410

Insidiæ in bello præcavendæ

261

Insidiæ majores in aurora cavendæ

382

Insidiæ piratarum cavendæ

425

Insidiis impacabilis crudelitas corripitur

239

Insidiatores propriis dolis pereunt

366

Insignia regum quomodo exhibentur

477

Insolentia cujusdam pugihs

181

Insolentia piratarum

365

Insolentia vidonæ turpis

568

Insolitæ res, mirabiliores videntur

28

Instituta militaria

248

Instructe copiæ viribus exercitiisque plurimum valent

260

Instrumenta belli

236

Instrumenta bellorum

247

Instrumenta bellorum in glacie portantur

379

Instrumenta bellica quæ Finnis permilla

370

Instrumenta castrensium obsessorum

29

Instrumenta fortia securitatem præstant

256

Instrumenta mineralia

210

Instrumenta musicæ artis

521

Instrumenta obsessionum

296

Instrumenta piscandi aptissima

706

Instrumenta ruinæ faciendæ

303

Instrumeta rumpendæ glaciei necessaria

711

Insula Gothlandia episcopo Lincopensi subiecta

86

Insulæ Oélandiæ maxima vbertas

84

Insule, innumerabiles in littore Norvagico

682

Insulæ innumeræ in septentrione

681

Insulae plurimæ

698

Intentio diversa fugientium, sed vna salus

714

Interpretatio calumniso

175

Interpretatio juramentorum

206

Interpretatio rhythmorum Gothicorum

432

Interpretes falsi qua pœna tenentur

559
Interpretes falsi vt hæretici puniendi
ibi.
Interpretes legum
207
Intervallum 800. passuum nando superatur
355
Introitus vnus sed multi cuniculi
29 6
Invasor Divini juris quis dicatur
560
Invasores alienæ possessionis partes vulpium fiunt
619
Inventiones proditorum
308
Inverecundi in balneis puniuntur
527
Ioannes Daniæ rex M, D.
290. 300. 365
Ioannes Danorum rex a Suetia fugit
361
Ioannes Lucretius
494
Ioannes Magnus archiepiscopus Vpsalensis
168. 325
Io. Ma. archiepiscopus Vpsalensis exul
568
Io. Ma. archiepiscopus Vpsalensis modum falis conficiendi præstitit
465
Io. Ma. archiepiscopus Vpsalensis Romæ mortuus
465. 675
Io. Mag electus archiepiscopus vilissimam monetam abrogat
214
Ioannes præsectus justiniani avariss.
320
Ioannes 2. archiepiscopus Vpsalensis occiditur
314
Iob
213 295
Iob potentior principibus, sed humilitate conservus
493
Ionacopia
79
Ionas a homine in aquam proiicitur, a pisce colligitur
770
Iordanes

14. 715

Iordani sententiæ de usu bellandi Gothorum

262

Ira impotens

232

Irenicus

15

Irreligio & violentia numinibus invisa

561

Irruptio hostilis oritur

334

Irruptio insidiosa

227

Isidis ac Serapis templum

105

Isidorus

524. 779

Isidori opinio de nutrimento halecis

724

Islandenses sub quo parallelo

142

Islandensium anna semper parata

733

Islandia

149. 240

Islandia cur sic dicta

62

Islandiæ extensio

ibidem

Islandiæ montes

61

Islandiæ præfecti a Norvegiæ rege constituuntur

372

Ispidarum pelles quid præsagiant

696

Italia de thriffa pisce gloriatur

778

Itali olim pertinaces

87

Iter amplissimum negotiatorum Moschoviæ

360

Iter diale Starchaterus duodenali æquipavit

162

Iter inter Valles

597

Iter invium

114

Iter sub nivosis arboribus

680

Iteratio pœnæ nautarum rebellium

344

Itinerantes bestias venantur

598

Iuba equorum lavanda

584

Iudex iniquitati per æquitatem occurrere debet

492

Iudex iniquus ab equo cadens in supremo judicio comparuit

491

Iudices communitatis voto constituti

488

Iudicum examinatio

270

Iudicum tres bonæ conditiones

493

Discretio

ibidem

Executio

ibidem

Pronuntiatio

ibidem

Iudicium redissimum sit naturali æquitate

489

Iudicium severissimum

492

Iudicium temerarium perniciosum

491

Iudicia apud Moschovitas quomo peragantur

ibidem

Iudicia exada raro in aquilone fiunt

492

Iudicia paucorum expeditiora

400

Iudiciorum perversio

270

Iugum dei suave, ac hæreticorum importabile

334

Iugis vt bestiæ homines subduntur

275

Iulius Cæsar

509

Iulius Cæsar agilis equitator

585

Iulius Cæsar flumina transnatat

355

Iulius Cæsar nandi peritus

356

Iulius 2. papa per congelatum Padum validissimum exercitum duxit

44

Iumenta in prælio feorsum servantur

291

Iuncus aquatilis

95

Iuniperi indesinenter accrescunt

412

Iuniperi radices loco panis habentur

411

Iupiter parricida, stuprator, adulter

103

Iovis Cretensis templum, qui fuit incestor, impudicus, ac spurcissimus

105

Iuramentum judicis provincialis

489

Iuramentum militis aurati

479

Iuramentum militum auratorum strictissime observatum

ibidem

Iuramentum per librum

494

Iuramentum præsedi regii ac judicu

488

Iuramentum regum & subditorum

490

Iuramentum superstitiosum

244

Iuramenta a rege dantur

ibidem

Iuramentorum interpretatio

396

Iuramentorum qualitas in spoliis distribuedis servanda

ibidem

Iurans per librum tria facit

494

Ius compendiosum in municipalibus Svetiæ

246

Ius maritimum e Gothlandia petendum ac expectandum

86

Ius municipale

480

Iura municipalia aquilonarium regionum

147

Iura pro partu favorabilia

483

Iura quando ex incendio salvantur

42c.

Iusiurandum superstitiose cavendum

343

Iusse Ericson Danus avarus præfectus

265

Iustinianus Imp.

740

Iustitia a rege distribuitur

245

Iustitia vnita

264

Iustitiæ executio in duello ponitur

491

Iustitiam etiam coactus aliquis servat

344

Iuvenalis

594

Iuvenes attentissime educandi

531

Iuvenes nudi inter gladios se jactant

518

Iuvenum bellandi exercitia

38

K

Kalpack mitra dicitur	368	Karentina civitas Rugiæ	127	Keplingen insula	313	Kerrus	167	Kesya	231	Ketelberg	93	Kindaberg marmorea saxa habet	409	Kindaberg mons	83	Kindia	460	Klipping	214	Kniphoff	70	Knoden Midelpadiæ fluvius	92	Kosa Finnonica	457 460	Kyrii a Starchatero subacti	167

Kalpack mitra dicitur

368

Karentina civitas Rugiæ

127

Keplingen insula

313

Kerrus

167

Kesya

231

Ketelberg

93

Kindaberg marmorea saxa habet

409

Kindaberg mons

83

Kindia

460

Klipping

214

Kniphoff

70

Knoden Midelpadiæ fluvius

92

Kosa Finnonica

457 460

Kyrii a Starchatero subacti

167

L

Laberius mimorum scriptor	524	Laboratores in cavernis strangulantur	204	Laboratores inclusi fame moriuntur	ibi.	Laboratores minerarum 12. necati	211	Laboratorum mineralium pericula	ibid.	Labores majores hyeme quam æstate	142	Labores subsidiarii dulciores	431	Labra miseri mariti viscantur	486	Labyrinthus Dædali	124	Labyrinthus Porsennæ regis	125	Lacedæmonii	248	Lacerta 24. pedum longitudine	772

Lacertæ
Laberius mimorum scriptor

524

Laboratores in cavernis strangulantur

204

Laboratores inclusi fame moriuntur

ibi.

Laboratores minerarum 12. necati

211

Laboratorum mineralium pericula

ibid.

Labores majores hyeme quam æstate

142

Labores subsidiarii dulciores

431

Labra miseri mariti viscantur

486

Labyrinthus Dædali

124

Labyrinthus Porsennæ regis

125

Lacedæmonii

248

Lacerta 24. pedum longitudine

772
Lacertæ

774

Lacertæ quomodo ab alveis arcendæ

794

Lachryrimæ arborum potabiles

411

Lachrymæ senedutis lasciuum habitum deplorant

475

Lacunæ piscium

705

Lacus albus

80. 689

Lacus albus inexhaustus piscibus

689

Lacus quidam Norvegiæ incongelabilis

46

Lacus Vener 100. millium passuum

701

Lacus Vether infelix hostilibus armis

714

Lacus in septentrione piscosissimi

80

Lacus insigniores in septentrione

713

Lacus plures in itinere

369

Lacus vbi maximi dulcium aquaru

704

Ladalaas Magnus Gothorum rex

246

Lætitia saventis populi gratior est pretiosa moneta

321

Lagus avis in tempestatibus maris lætatur

675

Lagi præsagium

696

Lamech dictum

549

Lamiæ

113

Lamina ferri ignita loco clibani

318

Lampedo regina Amazonum

195

Lana

95

Lana Anglica

470
Lana Flandrica
ibidem
Lana longa
574
Lanæ Cypricæ natura
89
Lancea militaris in agmine arengarum firmatur
724
Lanceæ ad trafiliendas portas feruntur
544
Lanceæ super aquas ducuntur
351
Landzrygga sylva sub polo
688
Laneæ ac lineæ vestes
38
Laneum sagulum
183
Laniones quomodo in Bacchanalibus habitum mutant
463
Lapis firmitatem designat
243
Lapis in capite quorudam piscium
710
Lapis infamis ob adulteram redditur
487
Lapides arboribus connati ferris obstant
419
Lapides 12. Morasteen collaterales
243
Lapides fatales
51
Lapides fatales duorum fratrum
ibidem
Lapides grandissimi rapiuntur ad mare
16
Lapides hexagonam formam habentes
498
Lapides naturaliter ad murum apti
ibid.
Lapidum congeries
51. 82
Lapidum jactatio
509
Lappones cvi parallelo subiecti

142

Lappones excitati hilarius epulantur

141

Lappones non belligerantur nisi provocati

137

Lapponum gens orbi ignota

136

Laridum duplex, durum, ac molle

415

Laruæ

113

Larus avis

675. 682

Lasciviæ Starchaterus nunc deditus

165

Latgertha bellatrix

182. 199

Latrones canum latratu produntur

365

Latrones lembis impositi comburuntur

ibidem

Latrones nulli in glacie

43

Latrunculi armis tectis pugnant

347

Latrunculi Finni ac Moschovitæ

364

Laus mira Amalasuentæ

200

Laus perpetua posteritaris

567

Laus pro audacia surgit

247

Laus vera a viro laudato proficiscitur

526

Leckioc arx episcopi Scarensis

70

Lectus ferreus 9. cubitorum

157

Lecto duro viri fortes contenti

311

Legatio regis Poloniæ ad Moschovitam M. D. LI.

367

Legatus navium rubeus

98

Legati apostolici in aquilone semper humaniter excepti

547

Legati armati

263

Legati experti præstigioso cultu non terrentur

357

Legati Moschovitarum in Holmia

361

Legumina renata

212

Leguminum provisio fit

298

Lekat Gothice, vel hermelini

618

Lembi ac lyntres ratibus adduntur

376

Lembi fabricantur

364

Lembi in humeris portantur

365

Lemures

113

Lemurum trux chorus

112

Lemmar, vel Lemmus

617

Leo custos asini

676

Leones, cameli &c. non sunt in aquilone

148

Leones 100. occiduntur

502

Leo dux Brunsvicensis

188

Lepus marinus formidabilis

768

Lepores marini

759

Lepusculus in mari formidabilis

779

Lepores candidi in septentrione

608

Leporum cibus

ibidem

Leporum discolorum multitudo

ibidem

Lex amnestiæ

400

Lex contra stupratores virginum

396

Lex debellandarum locustarum

782

Lex militaris

258

Lex militaris in torneamentis

512

Lex naturalis

53

Lex naturæ invariabilis

573

Lex Platonis

555

Lex piscatorum

729

Lex signorum non auserendorum

45

Lex Tuisconis de adulteris

487

Lex viarum hyemalum

378

Legis Gothicæ tenor

494

Lege majorum connubia celebrantur

195

Leges Gothicæ Perusiæ repertaæ in charta pecorina

494

Leges Gothorum Perusiæ repertæ verificant originem eorum esse ab aquilone

ibi.

Leges maritimæ a Visby originem habent

342

Leges maritimæ a Visby censibus petendæ

344

Leges mitigatæ populum conservant

493

Leges montanorum plurimis articulis distinguuntur

206

Leges naturæ firmissimæ

797

Leges nauticæ

343

Leges terrore defenduntur

344

Legum corruptio

270

Legum maritimæ extensio latissima

344

Libamenta fœda

101

Libelli Cæsaris inter natandum madefacti non sunt

355

Liber de arte bibendi

462

Libri æquivocatio

54

Libri 12. Senatorum vrbis

195

Libri Sibyllini consuluntur

535

Libri scripti Gothico charactere in metropoli Vpsalensi clauduntur

55

Liberale est hospitio suscipere

540

Liberalitas antiqua

641

Liberalitas Finnorum

152

Liberalitas Io. Ma. archiepiscopi Vpsalensis

153

Liberalitas pulchia

540

Liberi moribus probis educandi

200

Libertas maxima sacerdotum

544

Libertas pretiosior auro

206

Libertatis reductio

562

Libido vaga fœdissima

141

Libido vaga legibus coërcetur

487

Libra vnde colleda est

469

Libussa Vandalorum bellatrix

199

Licentia mentiendi auferenda

559

Lidecopia

79

Liga conformi moneta cudi debet

213

Ligæ

47

Lignum in saxum convertitur

89

Ligni vnici impulsu 12. ociduntur

179

Ligna ad quemlibet vsum intus aptiora

419

Ligna apta pro fundamentis in aquis

418

Ligna fagina lapides fiunt

409

Ligna non rimosa ad aquosa ædificia conducunt

419

Ligna nulla ob venti violentiam nascuntur

22

Ligna providentur

298

Ligna quercina in aquis custodiuntur

418

Lignorum longitude quibus Scricfinni ad cursum vtuntur

13

Cur hæc ligna pellibus subductit

ibi.

Montium inaccessa his penetrant

ibi.

Lignorum strues irnmensa

424

Ligniferæ plantæ

167

Ligones

47

Limites agros discernentes

51

Linachi avis consyderatio

667

Lineæ ac laneæ vestes

38

Lingones sive Lotharingi

206

Lingua Lapponum peculiaris

137

Lingua Ericus SC manu promptus

190
Linguæ Albanorum olim
26. 136.
Linteaminum cura habetur ne e tectis pendeant
298
Linteus pannus in cognoscendis pellibus vtilis
219
Lis inter agricolas conviviis dirimitur
434
Lites ac fraudes bombardariorum
289
Litera Domimcalis baculis dinoscitur
54
Literæ Aegyptiacæ
58
Literæ Aquilonarium antiquiores Latinis
57
Literæ saxis insculptæ
ibidem
Literarum eruditio nobilitatem perficit
476
Literarum notitia gloriosa
ibidem
Lithuania idolorum cultrix
96
Lithuania magnus ducatus, & curs
ibidem
Lithuani ac Russi gens fortis
629
Lithuanorum numina
97
Littus scopulosum
73
Littora importuosa
69
Livius
524. 374
Locha
595
Locus
37
Locus exitialis
363
Locus fatidicus
642
Locus singendi

105

Locus ob quem bellum movetur vnicm custodiendus

380

Locus palustris fimo firmatur

421

Locus quatuor dentium

232

Locus scripturæVerax

544

Loci iniquitas pacem suadet

90

Loci versilis situs

111

Loca ab Amazonibus condita

196

Loca ab Amazonibus superata

ibi

Loca arida herbas saniores habent

574

Loca arte & natura munita

229

Loca bellorum

325

Loca bellorum propria

279. 290

Loca inaccessa arte superantur

303

Loca invia

152

Loca plura vacua, quam globis occupata

290

Loca plurima in aquilone munita

327

Loca profundissima unde sal extrahitur

464

Loca sponsaliorum jucundiora

482

Loca vicina vtilia

87

Locorum ignari celerius cadunt

394

Locorum miles aquilonis curam habet

236

Locis certis ne comburantur parcitur

229

Locustæ arenosi coloris

782

Locustæ flamma & fumo abiguntur

ibi.

Locustæ magnum malum in orbe terrarum

ibidem

Locustæ more militari diriguntur

780

Locustæ seu grylli

149

Locustarum debellandarum lex

782

Lodbroch id est pilosa bracha

183

Loësn

382

Loffoëth

66

Loligines naves obruunt

760

Loligines vltra biennium non vivunt

ibi.

Loliginum multitudo

ibi.

Longitudo hastam

224

Longitudo saxorum erectorum

48

Longitudo scalarum militarium

307

Longobardi a Scandiana peninsula prosecti

466

Longobardi e Scandia

86

Loquela præcox portentosa

136

Lorica inter natandum detrahitur

352

Lorica pro cultu salutis

195

Loricæ sagittis transverberantur

170

Lotherus Danorum rex

274

Lotio equorum pro illis educandis valet

784

Lubecensis civitas ab obsidione liberatur

333

Lubecum

454

Lucernæ continuæ in turribus portuum

425

Lucernæ tempore hostili non sunt fenestris appendendæ

298

L. Lucullus

384

Lucius sub glacie ludit

705

Lucii sale conditi, & siccati boni

ibi.

Lucrum duorum pullorum

652

Lucra arvorum opibus præferenda

432

Lucri cupidi

203

Ludibrium

111

Ludibrium oculorum confingitur

377

Ludicra præstigia

210

Ludolatra marinum animal

760

Ludus cursorius apud aquilonares

509

Ludus insidiosus

637

Ludus petauristicus

518

Ludus sagittariorum

501

Ludo schacorum virtus procorum exploratur

758

Ludus sciurorum in nivibus

615

Ludi effœminatorum

108

Ludi latrunculorum e dentibus rosmari conficiuntur

758

Ludi variarum, specierum

518

Ludorum genera 40.

ibidem

Ludorum genera varia

ibidem

Lula parochia

65

Lulatresch lacus Lapponiæ

79

Lumen e pinguedine beluarum

142

Luminum genus varium

77

Luminibus in cavemas minerarum descenditur

209

Luna adoratur

98

Luna a sole lucem mutuat

32

Luna crescens

18

Lunæ debilitas

31

Lunæ claritas sine calore

32

Lunæ cornu acutum

17

Lunæ corpus densum est

32

Lunæ decrescentis effectus

788

Lunæ lucis diversitas

32

Lunæ lumine pericula evitantur

147

Lunæ 7. articuli

18

Lunæ tres apparuerunt

31

Lunæ tres soles nocturni

32

Lunares mutationes baculis dinoscuntur

55

Lupulus

448

Lupulus non codus perniciosus

452

Lupulus Prutenicus fortior

454
Lupulus seorsum coquatur in mulsi confectione
448
Lupuli amaritudo
450
Lupuli decoctio pro cervisia
ibidem
Lupuli flores coquuntur
447
Lupuli saccus mulso imponitur
ibi. 448
Lupuli satis cocti probatio
452
Lupæ simulachrum
105
Lupus
58
Lupus humanam formam assumit
644
Lupus plures homines devoravit
613
Lupus viam errabundo ostendit
ibidem
Lupus vrinam in persequentem spargit
679
Lupi ædificia hominum oppugnant
644
Cervisiam bibunt
ibid.
Parietem transiliunt
ibid.
Flagellis cæduntur
ibid.
Lupi domesticati semper infidi
613
Lupi in ædes humanas irruunt
611
Lupi montani contra alces pugnant
602
Lupi mulieribus imprægnatis insidiantur
611
Lupi nocentiores
147
Lupi quo tempore anni sæviores
544
Lupi specus incidunt

611

Lupi sylvestres

612

Lupi truces

611

Luporum e hominibus conversorum copia

642

Luporum genus conversum e hominibus

ibidem

Luporum genera plura

612

Luporum rapacitas vbi exercetur

642

Lupus piscis etiam venenosis bestiis vescitur

705

Lupus piscis, seu lucius vorax

704

Lupus caput piscis & squamas aculeatas primo comedit

705

Lupus piscis variis modis capitur

ibi.

Lupi piscis astus

747

Lupi pisces carius pascuntur quam equi

705

Lupi pisces insatiabiles

709

Lupi super omnes pisces retia irrumpere conantur

712

Luporum piscium ossa rupturam equorum sanant

705

Lusci rari in aquilone

514

Lusus hastarum cur fit

508

Lutherani propagatores omnium scelerum & impuritatum

486

Lutherani seditiosi

372

Lutheranorum crudelissimæ tormentorum inventiones

208

Lutheranorum detestabilis impostura

704

Lutheranorum temeraria præsumptio

534

Lutræ cicuratæ piscantur

613
Lutræ mordaces
ibidem
Lutrinæ fiimbriæ
614
Lutrinæ pelles
210
Lux alternata
141
Lux clanssima in noctibus
15
Lux continua
142
Lux ferrea
222
Lux sex mensium vbi
53
Luxuriæ furor
721
Luxuriæ opera incredibilia
ibi.
Luxus appellatione civilitatis introductus
458
Luxus vermibus consumitur
616
Lycaon in lupum transmutatus
644
Lycurgus
248
Lyncis natura
610
Lynces aquilonares
ibidem
Lyncurium
ibidem

M

Machina infidi mundi	641	Machina petraria	289	Machinæ glaciales	381	Machinæ glaciantur	375	Machinæ ligneæ altissimæ	ibid.	Macrobii 12. pedum apud Indos	158	Maculosa non reddunt imaginem	30	Maga carmine potens	116	Maga in bovem conversa, regem Frothonem cornibus occidit	118	Magi septentrionales	121	Magotum conclave	ibidem	Magorum magna vis	120	Magiæ mira vis	117	Magica ars fraudibus innititur	120	Magisterium artificiale

Magnus

Machina infidi mundi
641
Machina petraria
289

Machinæ glaciales

381

Machinæ glaciantur

375

Machinæ ligneæ altissimæ

ibid.

Macrobii 12. pedum apud Indos

158

Maculosa non reddunt imaginem

30

Maga carmine potens

116

Maga in bovem conversa, regem Frothonem cornibus occidit

118

Magi septentrionales

121

Magotum conclave

ibidem

Magorum magna vis

120

Magiæ mira vis

117

Magica ars fraudibus innititur

120

Magisterium artificiale

409

Magistratus talis, quales in moribus adolescentes

530

Magistri errorum

553

Magnanimitas aquilonarium pugilum

192

Magnates inter lupos versantur

642

Magnatum filii emittuntur vt vexentur

629

Magnetis natura

89

Magnetis virtus

343

Magnificentia mentita

367

Magnificentia structurarum Hollandicarum

439

Magnus Dysavald torneamentis clarus

513

Magnus Gothorum rex

108

Magnus Joannis præfectus cruci affixiis

277

Magnus Norvegiæ rex

115

Magnus rex triumphat

ibidem

Magnus Ladalaas Gothorum rex

246

Magnus Ladalaas Suetiæ rex

568

Pater erat amore

ibidem

Magnus Suetiæ rex

86. 550

Magni ducis palatium

368

Majestas religionis

104

Majores dignitate, in fuga priores

332

Majorum gesta quæ

141

Makreel piscis

731

Maleficarum aquilonarium conventus, ac tardantium pœna

85

Maleficarum vis

118

Malefici puniendi

ibidem

Maleficium inhibitum

120

Maleventum prisci dixére pro benevento

22

Malitiæ gradus

773

Mallei incurvati

261

Mallei Joviales

107

Malleorum usus 1130. cessavit

108

Malvæ solium vesparum puncturam sanat

783

Malus vir judicatus

107

Malum grande semel deo dicatum repetere

560

Malum intestinum, cum nemo alteri confidit

400

Mala e ludis importunis

508

Mala multa ex otio & alieno cibo

495

Mala omnia in bello expertis nota

295

Mala posteriora peiora

279

Mala provenientia e fuco mulierum

486

Mala terribilia in bellis

399

Mamma rumus dicitur

576

Mammas virgasque infantibus matres præbent

248

Mancipium luxuriæ sordidum Ingellus rex

164

Mandata dei servantes benedicuntur

536

Mandata patrio sermone fiunt

247

Manes

113

Mangones gemmas illustrant

800

Manicæ cuneatæ

474

Mansueti civiliter admonendi

344

Manus gemina bis senem excipit

179

Manus ob scelus abstinditur aut perforatur

343

Manu pro malleo sortes vtuntur

193

Manu vna vin duo manducandi tenentur

158

Manus clypeis, & pedes arenis in prælio impediti

348

Manus furtivæ incendio plerunque adsunt

427

Manus clarissimæ in scurris non contaminandæ

165

Manus prædatoria in obsidione semper erumpit

317

Marchia

460

Marcomanni apud Placentiam Romanum exercitum fundunt

230

M. Herennius fulmine periit

25

Marcus Imp. stultem credulus

223

M. Scaurus

753

Marduri

616

Mardunnæ pelles

219

Mare congelatum

133

Mare potentibus haud sufficit

769

Mare congelati campus

191

Maris fluxus & refluxus in pellibus apparet

702

Maris profunditas bolide investigatur

42

Malleorum usus 1130. cessavit

108

Margaritæ in auribus mulierum nunquam in aquilone visæ

476

Margaritæ pallidæ

800

Maritus adulteram verberat

487

Marlucz piscis

732

Marpesia Amazonurn regina

195

Mars adulter, & homicida

103

Mars deus belli

100

Maschari apud Gorhos 6. diebus insaniunt

463

Masculi e sene & puella generantur

571

Masinissa rex canum custodiæ se permisit

78

Massagethæ duo impalantur

461

Massagetharum victus ac amictus

253

Mater a pullo necatur

69

Mater rerum natura

218

Materfamilias casta castam familiam fovet

480

Materfamilias corruptam cætera familia sequitur

475

Materia excitandarum seditionum

298

Materia scutorum

292

Materialia vngendæ faciei

485

Matronarum ornamentum pudicitia

476

Mauri, Afri conariis scutis vtuntur

293

Maximinus Gothorum Imp.

158. 459

Maximinus Imp Gothus equo ad insequendum hostem flumen ingreditur

355

Meantæ præsagium

696

Meantæ aves Mea mea clamant

682

Mechthildis Roschildensis virago

218

Mediatores idonei inter regios fratres

56l

Medicarnenta e melle oculis gignuntur

799

Medicina auxiliaris

5 69

Medicina cervisiæ

211

Medicina diversa ægris exhibetur

344

Medicina ex vngula alcium

601

Medicina pro adustione frigoris

383

Medicina voluptuosa e fructu abietum

411

Medicinæ aquilonarium populorum

798

Medicinæ ex ambra

748

Medicinæ e perdicibus

68

Medicinæ e pullis hirundinum

675

Medicinæ e vitulo marino

70

Medicinæ falconum per ordinem

668. 669

Medicinæ ignis sacri

655

Medicinæ marinæ stellæ

766

Medicinæ quæ ex ovibus conficiuntur

575

Medicinæ simplices gratiores

571

Medicinæ vulpium

6 57

Medicus impentissimus

271

Medici nulli vel rari in aquilone

444. 570

Medicinalia aquilonarium e columbis

663

Medo

447

Mel ac favus coquitur

453

Mel circa solstitium collectum prestantissimum

798

Mel extra aquilonaria loca adulterat

ibi.

Mel in aquilone abundat

759

Mel necessarium in obsidione ferenda

799

Mel pro toleranda obsidione necessarium est

796

Mellis & aquæ quantitas magna quandiubullit

448

Melænaëtos

693

Meler lacus

79. 241

Membra mortui excisa hincinde mittuntur

564

Membrorum vires a natura præscriptæ

259

Memmimgus satyrus

10

Memores beneficiorum

539

Memoria

55

Memoria carminibus patriis manet

94

Mendicitas a monasteriis ejecta, celeriter in aulam ascendet

302. 545

Mens misera vane torquetur

341

Mentes hominum ludo schacorum explorantur

507

Mensæglaciales

36

Mensæ succini fusorum opera elaborantur

415

Menses 10 ad probandum partum in Gothia sufficiunt

483

Menses e numero imbrium nomina susceperunt

762

Mensura affectuum

531

Mensura civica minor in vendendo

468

Mensura res frumentariæ veneunt

ibi.

Mentiri ac fallere Danis commune

274

Mercatores armati pro piscibus comparandis navigant

732

Mercatores diversarum regionum

724

Mercatoribus cum principibus præliari nunquam tutum erit

342

Mercatura discretior in ponderibus & mesuris

468

Merces execrabiles

207

Merces exoticæ in Bothnia

698

Internæ

ibidem

Mercurius nebulo

103

Meretrix Messaliensis

526

Merguli aves

682

Mergus avis

675

Genus insatiabile avium

ibi.

Mergi præsagium

696

Mergorum species cornuta

675

Meropum sive gaulorum pietas in parentes

69

Merula candida in Achaiæ partibus

686

Merulæ avis desenptio

ibidem

Metallum nobile

215

Metallum sudatile

425

Metalla Moschi non habent

616

Metalla, vt argentum etc. pondere venduntur

468

Metamorphosis hominis in lupum

643

Methotin insignis magus

101

Methotin occisus palo affigitur

ibidem

Metropolis Io Mag. archiepiscopi Vpsalensis

154. 561

Middelpadia

78

Miechovita Polonorum historicus

97. 606. 757

Militantibus necessaria ventorum cognitio

19

Militaris responsio

288

Milites apud Gothos parum fortes sine artenatandi

355

Milites aurati creantur

470

Milites clypeati, vivi aggeres denominantur

292

Milites 10. in habitu pastorum Romanos sub jugum mittum

317

Milites delicatuli

384

Milites delicatuli vbique contemnuntur

310

Milites

Milites extranci nedum regi, sed quoque eius thesauro insidiantur

563

Milites fortes nunquam dominum illudendum præbent

310

Milites fortissimi naturæ imperio superantur

395

Milites fortissimi præserendi

296

Milites lectis durante bello haud vtuntur

261

Milites ob frigora molles

384

Milites peregrini testantur, Sueticum argentum sanguine emercandum

235

Milites providi

356

Milites 400. pane putrido periére

320

Milites robustiores ab agris

429

Milites seditiosi dominos prodere solent

258

Milites severi

523

Milites strenui viribus non verbis pugnant

513

Milites tonsi

253

Milites veri a garrulitate abstinent

515

Milites veterani, medici periti

173

Militum sive satellitum natura

229

Militibus probrosum morbo mori

171

Militia septennis Starchate. in Suetia

161

Milliaria Gothica 39. vno die conficiuntur

597

Milo

459

Milvago piscis

760

Mimi ac scurræ contemnuntur

160

Mimi exotici

525

Mimmingus satyrus

114

Minera salis opulenta

464

Mineræ optimæ signa

203

Mineræ

ibidem

Mineræ argenteæ hodie absconduntur

205

Mineræ ferreæ ac chalybis electiss. vbi

79

Minerarum desolatio

211

Minerarum inventio

205

Minerarum laboratores aliquando suffocantur

206

Ministerium pietatis

455

Minuthyia

199

Mira natura glaciei

68

Miraculi fœditas

127

Miracula naturæ

363

Miseria obsessorum varia

376

Mithridates rex

273

Annos 7. venationem ob proditores finxit

ibidem

Mithridates rex Ponti

639

Mixtio in Aethiopum cervisiæ confectione

453

Modulatio dulcior morti vicinior apparet

661

Mod'abigendi vel iterficiendi vespas

784

Modus absque modo bibendi

459

Modus adulterandi ambram

748

Modus aquarum colligendarum

317

Modus arcendi hostem a littore

226

Modus ascendendi montes

150

Modus avarorum hominum

320

Modus aves venandi atris retibus

690

Modus aves venandi sustibus

691

Modus benedicendi et conservandi pueros a pessima societate

531

Modus butyri condiendi

466

Modus calcandi glaciem

194. 416. 712

Modus capiendi cetum

741

Modus capiendi cygnos

660

Modus capiendi hermelinos

618

Mod' capiendi pisces in foveis ripalib.

710

Modus capiendi xiphias

744

Modus caseos formandi

467

Modus celerrimus currendi in lignis planis pedibus affixis

13

Modus celerrimæ convocationis

223

Modus cervisiam conficiendi

449

Modus cervisiam conficiendi apud Aethiopes

453

Modus cervisiam conficiendi apud Norvegianos prolixus

454

Modus cervisiam conficiendi Hippocrati ignotus

449

Modus chalybis indurandi

209

Modus circumveniendi hostem

228

Modus cito impinguandi agros

430

Modus conficiendi galeas ne flaccescans

371

Modus conficiendi hydromelis, seu medonis

448

Modus conveniendi ad consultandum

543

Modus convivandi apud septentrionales

141

Modus custodiendi apes ne frigore pereant

796

Modus debellandi arces

373

Modus defendendi naves a piratis

365

Modus descendendi montes

150

Modus egerendi cibum

606

Modus elevandi mineras

206

Modus equos informandi ad flectendum genua

588

Modus exiliendi a retibus

700

Modus expellendi gelu a piscibus congelatis

710

Mod' extrahendi lapsos homines vel equos sub glaciem

379

Modus extrahendi serpentes ab ore infantium

457

Modus ferendi injuriam

550

Modus formandi panes delicatiss.

444

Modus formandi panes durabiliores

443

Modus impediendi vada

287

Modus impetuosus bellandi

225

Modus inducendi extraneas columbas

662

Modus iniquissimus fingendi exactiones

399

Modus invadendi arces per scalas ratibus inhærentes

389

Modus investigandi latrones in sylvis

365

Modus mittendi nuntii ad numen

107

Modus muniendi loca in frigore

379

Modus natandi apud septentrionales

354

Modus nobilium sepeliendorum

566

Modus notabilium pro prælatis

540

Modus novus capiendi pisces

706

Modus obsidentium aggrediendi arcem

295

Modus occidendi gulonem

607

Modus opprimendi hostem

230

Modus, piratarum invadendi naves

365

Modus piscandi cum equis sub glacie

712

Modus piscandi vitulos marinos

702

Modus alius

ibidem

Modus præliandi littoralis

339

Modus preparandæ terræ, ad seminandum

Modus præparandi siccatos pisces

722

Modus præstigiandi vel demonstrandi

124

Modus propagandi sobole mirabilis

678

Modus purgandi fossas

421

Modus purgandi portus

420

Modus purgandi vias

43

Modus rapiendi pisces

654

Modus recipiendi rebellantes in gratiam

272

Modus rumpendi catenas navibus serratis

333

Modus salis coquendi

464

Modus securus natandi

356

Modus seu ratio equitandi

585

Modus siccandi pisces, vltra mare ad Germaniam navigio deferendos

66

Modus superandi hostem

225

Modus superandi rupinas arces

294

Modus temperandi confectionem hydromelis

448

Modus terribilis pugnandi

137

Modus triturandi

435

Modus varius formandi panes

442

Modus venandi alces

601

Modus venandi apud Lappones

146

Modus venandi erythrotaonem

666

Modus venandi gallos sylvestres

678

Modus venandi perdices

685

Modus venandi vrsos

622

Modus vincendi hostem

251

Modus virgines rapiendi

482

Modus vrsos domesticandi

629

Modus usitatus præsidia arcesque demoliendi

294

Modus vt homo in lupum convertatur

643

Modus vtendi tedis

77

Modi cervisiam conficiendi juxta diversas regiones

450. 451

Modi diversi capiendi pisces

708

Modi erumpendi in hostes

375

Mœnia ferrea

221

Mœnia glacialia

381

Mœnia tabulata

389

Mola falsa

99

Mola trusatili hordeum infringitur

454

Molæ manuales

440

Pedales

ibidem

Trusatiles

ibidem

Rotatæ

ibidem

Molendina contrario flumine versantur

ibi.

Molendina equestria

ibidem

Molendina in Hollandia super fossas

439

Molendina ventorum vbi collocanda

ibi.

Molendinorum diversa genera

ibidem

Moles immobilis

156

Moles nivium instar montium

394

Mollis quandoque musica

522

Molossi canes

578

Monachus in monasteriu revertitur victoriam obtinens

513

Monachus malum omen designat

115

Monachi vna cum abbate submerguntur

278

Monasterium Aluastra

79

Monasterium divæ Brigittæ viduæ pulcherrimum

ibidem.

Monasterium Vastenense

408

Monasterium Vissenburg

552

Monedulæ vnde dicta

664

Monedulæ aurum non committendum

ibi.

Moneta a Moschovitis falsificatur

213

Moneta conformis

214

Moneta Romana

ibidem

Moneta vetus purior

802

Monetæ bonæ vtilitas

214.

Monetæ falsæ damnum

213

Monetæ mutatio

270

Monetæ signa

215

Monetarii

214

Mongali

Mongali sive Tartara

285

Moniales Lubicenses constantissimæ

555

Rostochienses

ibidem

Vastenenses

ibidem

Monoceros beela ferox, sed tarda

744

Monoceros piscis

ibidem

Mons Amaberg

408

Mons Tartarorum

64

Mons Vesuvius

61. 64

Mons virgo dicitur, & quare

85

Mons vt civitas mœnibus cincta apparet

408

Montis amœnitas

83

Montes altissimi

63

Montes arenosi vulgariter Sanddunen dicti

423

Montes durissimi, marmoream duritiem superantes

48

Montes falconum

65

Corvorum

ibidem

Aquilarum

ibidem

Litium, proprio sermone Kivaneb dicti

ibidem

Montes magnetum in suppolarib'isulis

409

Montes mœroris

65

Montes Norvegiæ altissimi

61

Montes portus ostendunt

65. 423

Montes quasi natura ordinati

423

Montes salis in Polonia

464

Montes Suetiæ aquilonaris

61

Montium mineralium divisiones ac canæ

205

Montium nomina a pilosis bestiis

148

Montium nomina ab eventu

64

Montium nomina intra Suetiam ac Norvegiam

148

Montium sublimitas excelsissima, minima cœli comparatione reputatur

72

Monstrum in littore virum integrum rapuit

735

Monstra marina mirabilia

729

Monstrorum grex deletur

114

Monumenta veterum

49

Moos insula

771

Mora fit studio pravo

763

Morasteen lapis ingens

52. 243

Morbus castrensis, qui cachexia dicit

570
Morbo mori militibus probrosum
27
Morbi aquilonares
570
Morficis avis consyderatio
665
Mori Lappones melius censent, quam vivere
141
Morituri cura, & mortui sepultura carent
44

Mors ardua victis
376
Mors miserrima
324
Mors morti, & tumult. tumulo exaggeratur
286
Mors omnium memoriam tollit
192
Mors quando luctuosior
567
Mors ridicula
455
Mors viva
57l
Mors vltima linea rerum
557
Mors vt evitetur nil prodest
122
Mortis compendia
222
Mortis contemptores aquilonares
511
Morte assiciendus ob pinguedinem dimissus
509
Mortalitate sæva aurum in septentrione desiit
216
Mortuorum ossa accedentes terrent
92
Morsus taxi exitialis
620
Morsi dentes pretiosi
77
Morsi aut rosmari pisces
ibidem
Morsi pisces hoiem dente interficiunt

ibi.

Mos bibendi in aquilone

542

Mos Christianorum agricolarum

432

Mos est negotiatoribus Moschorum novas in itinere naves fabricare

360

Mos latrocinantium in sylvis

583

Mos nuptarum apud aquilonares

528

Mos Parthorum ac Moschorum pugnandi

366

Mos proditorum

337

Mos pudicarum mulierum

184

Mos sepeliendi antiquitus

557

Mos tondendi capillos

249

Mos tyrannorum

265

Mos veterum pudicitiam custodiendi

182

Mores barbararum gentium

571

Mores boni externum crimen detestantur

532

Mores corruptissimi fœminarum

475

Mores pessimi malorum adolescentum

250

Mores petulantissimi

618

Moschi ac Gimbri adulatores

311

Moschi non frequenter fuga evadunt

366

Moschi suum principem adorant

368

Moschovitæ

363

Moschovitæ fugientes proprias ædes comburunt

318

Moschovit potius ad prædandum, quam præliandum exeunt

361

Moschovitæ rapaces

265

Moschovitæ schismatici

479

Moschovitarum gens astuta

699

Moschovitarum nobiles qua pœna pledendi

490

Mosqua metropolis Moschoviæ

368

Mostastroem

67

Motala locus inexhaustæ mineræ circa lacum Vether

79

Motus ac metus bellorum populum in prælium excitat

338

Mugil piscis

718. 719

Mugitus montis

61

Muli marini numero venduntur

468

Mulier animosa

568

Mulier animosa equestri garrulo hastis concurit

515

Mulier auguratrix&malefica

126

Mulier bona

268

Mulier impudica sceleratissima

201

Mulier quando habet testimonium

483

Muliens fortis pretium de vltimis finibus

801

Mulieres aquarum vrnas porrigunt

381

Mulieres aquilonares mundissimé sua officia tractant

45l

Mulieres aquilonares nunquam nudos spectaculo se ostendunt

506

Mulieres Cimbricæ suis crinibus scuta im buunt

292

Mulieres 10. virili habitu bellicosiss.

196

Mulieres generalius panes coquunt

442

Mulieres Giorgianorum

197

Mulieres Gothicæ pnmæ in acie

196

Mulieres illustrissimæ laboriosæ

480

Mulieres inclementer partus edunt

770

Mulieres mœnia defendunt

300

Mulieres nunquam in septentrione suspendi solent

490

Mulieres panes in septentrione coquut

319

Mulieres panter panes coquunt

442

Mulierum ornatus specialis

800

Mulierum penuria apud Romanos

482

Mulierum prægnantium custodia

145

Mulieribus texturæ sapientia data est

781

Mullus pisci

719

Mullus 8000. nummum emptus

721

Mulsa

447

Mulsum

449

Mulsum potus sanissimus

548

Mulsum quo vetustius, eo sanius

447. 448

Mulsi color, odor, & sapor

448

Multa pecuniæ

174

Multa pro adulterio regi, episcopo, & fisco debetur

487

Multi vno fugiente labuntur

380

Multa libent, quæ non licent

390

Multitudo ad malum lnclinata

492

Multitudo armata parcissimo præcepto dirigitur

517

Multitudo boum vbi

576

Multitudo incolarum in insidiis latitat

227

Multitudo piscium ventis exiccatur

65

Municipalia Gothorum & Sueonurum

492

Municipalia Suetiæ

24

Munificentia principis

383

Munitio glacialis

381

Munitiones civitatum

332

Munus oratorium

214

Munus pecuniarum carnifici deputatur

487

Muntra principib' Tartarorum offerenda

367

Muræna piscis

719

Muratæ ædes

410

Murus pendulus quo perfringitur

303

Murus petrarius sine calce

338

Muri grossissimi

408

Muri naturales

85

Mun sub aquis latentes

91

Muri teguntur, vt ferreæ sagittæ colligantur

298

Mus marinus

768

Mures auxiliarii existunt

591

Mures candidi eæ esu sacchari

609

Mures domestici hospites onerosi

590

Mures e cadaveribus progrediuntur

59l

Mures e nubibus cadunt

726

Mures Hispanici

149

Mures infatigati perseverant

591

Mures in succino reperiuntur

414

Murium caterua

591

Murium turris in Rheno

ibidem

Murium via sub nivibus

757

Murium vis innumerabilis

591

Muscæ

95

Muscæ apibus obsunt

793

Musculus balenæ masculus

738

Musica furoris alumna

522

Musica muta

526

Musica quandoque severa

522

Mustela alcem obtruncat

601

Mustela lusum ostendit, sed mortem meditatur

609

Mustelæ bestiolæ contemptibiles

602

Mutatio in ecclesiis per excelsi dexteram

105

Mutatio periculosissima

306

Mutua laceratio obest

293

Myriades rusticorum contemnuntur

233

Myrtus

448

Myrti legumina pro usu lupuli recipiuntur

447

Narbonenses

Narbonenses

22

Narses

303

Narue arx magni magistri Livonix

359

Natans deprehensus intercipitur ac occiditur

353

Nates ad malum torquentur

344

Nationum nomina, quæ quondam ad Gothlandiam confluxere

85

Natrix serpens

774

Natura artifex

645

Natura elemens

432

Natura cuique anrmali provide succurit

602

Natera defraudatur

504

Natura duris populis armorum effigiem ostendit

90

Natura gruum

71

Natura in rebus temperandis ludit

667

Natura ipsa quandoque triumphat

386

Natura nihil otiosum produxit

779

Natura nil superflui habet

575

Natura non finit aliquid otiosum

55

Natura periculum evitare docet

63

Natura plerunque sceleratos punit, ac ab eis abhorret

386

Natura quiescentium ossea in domo

754

Natura rerum mater,

218

Natura susurronum pessima

550

Natura tigridum & ciconiarum

551

Natura violatur

120

Naturæ lex invariabilis

573

Naturæ majestas fide caret

46

Naturæ ministerio aliquando hostes opprimuntur

229

Naturæ officia pugiles conciliant

192

Naturar opus potius admirandum quam convitiandum

727

Naturæ vis ad pacem compellit

575

Natura lacus Veter mirabilis

46

Naturali æquitate rectissimum judicium fit

489

Naucleri

31

Naucleri peritissimi vbi requiruntur

66

Naufragi ac aquis immersi quales habeant passiones

354

Naufragorum turba perit

ibidem

Naufragis bona sua restituenda

427

Naufragium odore euitatuæ

66

Naufragium passis plura creduntur

345

Naufragia per littoralia saxa vitantur

52

Naufragia restituenda

80

Navigantibus necessaria signa

84

Navigatio hyemalis lucrosa, sed periculosa

425

Navigatio periculosa maris septentrionalis

67

Navigium Cæsaris periit

355

Navigia brevia

143

Navigia breuia in aquilone ob vndas breves

329

Navigia diversi generis

438

Navigia durabila

144

Navigia in portu subtnersa extrahuntur

422

Navigia per glaciem ad apertum mare evehuntur

47

Navigia piscibus plena

720

Navis ingentissima

330

Navis 1000. armatos ac 300. nauclcros habens

329

Navis rostrata

334

Navis ferrata

333

Navis fiat pigra tumentibus velis

762

Navis submersa levatur

422

Navis vastissima a puero movetur

416

Navis vt minusculum vas evertitur

736

Navis levandæ causa abjecta restitui debent

437

Naves annulis ferreis alligantur

73

Naves apud aquilonares in littore sub tecto servantur

329

Naves bellicæ 220. dieb. 45. fabricatæ

330

Naves bellicæ submersæ rarissimé levantur & quare

422

Naves conductitiæ incendiariis connectuntur

340

Naves coriariæ binæ

68

Naves Danorum

169

Naves duae dracones appellatæ

336

Naves fortissimæ a beluis obruuntur

735.

Naves frondosæ non agnoscuntur

334

Naves ignivomæ

340

Naves incendiariæ

339

Naves in glacie tanquam in muro firmantur

385

Naves juxta vim fluminum fabricantur

328

Naves ne usui sint inimicis comburuntur

341

Naves nomihibus ac coloribus distinctæ

329

Naves papyraceæ

69

Naves perunctæ pinguedine vituli marini non congelantur

703

Naves 400. amissæ

120

Naves 400. aqua flammisque pereunt

336

Naves quæstuariæ

340

Naves rubricatæ

98

Naves sæpius inter latentia saxa periclitatur

339

Naves scorteæ

68

Naves 60. bellicæ vno mense Venetiis fabricantur

330

Naves sine anchoris firmantur

72

Naves sine ferro

68

Naves subsidiariæ

92. 331

Naves Sueorum 2500.

169

Naves super aggeres efferuntur

439

Naves vi ventorum in momento submerguntur

417

Navium quarundam nomina

329. 330

Navium tabulæ inunguntur, ne congelentur

751

Nautæ ab beluis tubæ sono, & vasis vacuis euadunt

736

Nautæ beluas marinas timent

770

Nautæ externi periculis subiiciuntur

765

Nautarum necessaria

67

Nautarum pericula diversa

761

Nautis quænam terribilia

67

Nearchus præfectus Alexandri per beluas turbatus

735

Nebulæ tenebrosæ

227

Necatores egentium

558

Necessaria nautarum

67

Necessitas artes adinuenit

316

Necessitas omnia audet

381

Necessitas seu perplexitas mortifera

385

Necessitate paci consulitur

231

Negotiatores fraudulenti

240

Negotiatoribus Oddo atrox, ruricolis clemens

122

Nemus insuetum

111

Nemus transire visum est

238

Nepa avis

676

Nepæ præsagium

696

Nepæ equarum cuculi dictæ

691

Nequitiosissima facta

268

Nero Imp.optimus citharœdus

522

Nero magiam summé amplexus est

120

Nerui in conjugendo loco clavorum

143

Nescire turpissimæ excusatio est

559

Nicolaus episcopus Lincopensis

217

Nicolaus Holste præfectus sanguinarius

267

Laqueo periit

ibidem

Nidorum in insulis differentia

681

Nidrosia metropolis regni Norvegiæ

60. 621

Nil sine causa geritur

28

Nilus præter solitum excrescit

740

Nisus garrulurn rapit

669

Nisus pietatis expers

647

Nisus rapax in suum genus sævit

650

Nix

34. 37. 89

Nix ædes obruit

410

Nix æstatis tempore

14

Nix alta terram ne congeletur conservat

787

Nix apparens solida periculum adfert

394

Nix copiosa sterilitatem causat

321

Nix densa agros impinguat

430

Nix diu in aquilone durat

680

Nix efficit,quod an amicus,an vero inimicus ignoretur

34

Nix & frigus oculis obsunt

38

Nix in vertice, ac ignis in pede montis

61

Nix magis quam fimus agros impinguat

680

Nives aqua indurantur

39

Nives minutissimæ periculosiores

148

Nives versus septentrionem variantur

38

Nives vt turbines cadunt

678

Nivium abundantia anni fertilitatem prenuntiat

679

Nivium formæ vno die 20. videntur

38

Nivium variarum figurarum ratio potius stupenda,quam inquirenda

ibidem

Noæ et filiorum eius ab arca descensus

242

Nobiles ad aratra pressi

545

Nobiles Daniæ data pecunia per fatuum vitam redimunt

525

Nobiles fictitii in aula Moschovitæ

367

Nobiles plerunque ignaviæ indulgent

260

Nobilium & exemptorum venationes

603

Nobilium mulierum postulatio

288

Nobilitatis fulcrum tempore immutatur

563

Noctuæ avis nocturnæ consyderatio

693

Noctuæ præsagium

696

Noctuæ

77. 116

Nodi magici tres

119

Nomades

133

Nomen infame magnus dux sibi parat

368

Nomina ab meliori eventu imponenda

92

Nomina certaminum

194

Nomina diversarum cervisiarum , vti vinorum

452

Nomina 12.filiorum sola terrent

180

Nomina falconum

668

Nomina locorum

699

Nomina locorum vbi piscatura exercetur

730

Nomina navigiorura

329. 330

Nomina

Nomina præceptorum Gothorum

530

Nomina provinciarum Suetiæ

613

Nomina pulchra pueris imponenda

531

Nomina quarundam gentium

699

Nomina 7. virorum a somno surgentium

13

Norcopia oppidum

93

Nortmanni per 2000. passuum naves traxerunt

356

Norvegia

97

Norvegiani quomodo sal decoquunt

464

Norvegienses, Tylemarchi

167

Notabile pro principibus

348

Notus

19

Novacula dolum anticipat

311

Novæ turmæ in prælio surrogandæ

225

Novalia quando seminanda

432

Novem animantium genera irnmolant

106

Novendiales feriæ

ibidem

Novennarii numeri obseruatio

ibidem

Novum amplius nil videtur

645

Nox continua

11. 142

Nox dum hostis incumbit attendenda

298

Nox longior bellatoribus apta

309

Nox 6. mensium

15

Noctes continuæ

76

Noctes longissimæ

15. 417

Noctes 20. horarum in septentrione

382

Nocturnum certamen

174

Noxii dæmones

211

Nubes ardentes

33

Nubes quid præsagiunt

17

Nuces avellanæ

41

Nuces fagorum triangulæ

ibidem

Numen erumpens vario modo per naturam disponit

363

Numen liberé operatur, ubi quando, et quomodo vult

67

Numero quæ res distrahuntur

468

Nummus pro saltu petitur

629

Nummi aurei

214

Nummi cur permissi

212

Nummi quo in loco non æstimantur

699

Nummorum nullus vel rarus usus apud septentrionales

212

Nundinæ glaciales

137

Nundinæ glaciales Upsaliæ fiunt

138

Nuntius per cœlum iens

186

Nuntii hostium quo casu tenendi

224

Nuntii provinciarum relaxantur

244

Nuntii sub aquis retibus extensis capiuntur

186

Nupti se a lascivia refrenant

482

Nuptiæ apud Lappones ferro, silice, ac igne firmantur, & cur

140

Nuptiæ nobilium

480

Nuptiarum directores

481

Nuptialia festa plebeiorum equestria

588

Nutrices ac paruvli miserias adaugent

296

Nymphæ

110

Nympharum vis

ibidem

O

Obedientia grata	529	Obedientia grata, ac opes populi principes feliciores reddunt	271	Obedientia subditorum a principis prudentia proficiscitur	402	Obelisci	48	Obelisci pacis	232	Obsessi captivitas cur desidcratur	297	Obsessi ad deditionem constringuntur	309	Obsessi flamma ac fumo superantur	373	Obsessi præfecti vincuntur	235	Obsessi quibus modis superantur	293	Obsessi subtracto commeatu domantur	317	Obsessorum miseria varia	376	Obsidentes suffocantur	380	Obsidio Holmiæ fiat tribus locis ac exercitibus	314

Obedientia grata

529

Obedientia grata, ac opes populi principes feliciores reddunt

271

Obedientia subditorum a principis prudentia proficiscitur

402

Obelisci

48

Obelisci pacis

232

Obsessi captivitas cur desidcratur

297

Obsessi ad deditionem constringuntur

309

Obsessi flamma ac fumo superantur

373

Obsessi præfecti vincuntur

235

Obsessi quibus modis superantur

293

Obsessi subtracto commeatu domantur

317

Obsessorum miseria varia

376

Obsidentes suffocantur

380

Obsidio Holmiæ fiat tribus locis ac exercitibus

314

Obsidionc arx Calmarniæ solvitur

300

Obsidione quæ attendenda

306

Obsonia delicatissima pro infirmis

444

Obstructio aquarum

305

Oceanus exilis urna avaris

133

Oceanus terrarum ambitor

114

Occidens

95

Occidere pro acquirenda hæreditate illicitum est

483

Occisor Starchateri pœnam formidat

172

Occisus Methotin palo affigitur

101

Ocreæ reflexæ & ineptæ

253

Octavius Aug. fulmina expavescebat

702

Oculus purus ad pelles emendas necessarius

219

Oculi ambitus ceti 15. homines capit

739

Oculi a spectaculis indignis avertendi

201

Oculi ante ventrem pascuntur

721

Oculi in lumbis & ventre

756

Odo Danicus pirata

122

Negotiatoribus atrox, ruricolis elemens

ibidern

Gurgite tandem submersus

ibidem

Odensdag

100

Odhen bellans

ibidem

Odium pro dilectione

154

Odia connubiis vix sedantur

276

Odmundus Olonis filius

178

Odor piceus gravis mulicribus parituris

77

Odox piscium gravis

66

Odore naufragium evitatur

ibidem

Oduin Longobardorum rex

247

Oélandia

84

Oélandia dulciss. herbas producit

466

Oestrus sive asilus infectum

782

Officiales jurati

723

Officium boni judicis

491

Officium ductoris boni

380

Officium ducum militarium

263

Officium humanitatis verum

538

Officium mulierum in æquilone

451. 469

Officium philosophorum

530

Officium principis in recipiendis oratoribus

369

Officium regium

402

Officium secretariorum

401

Officia apum distincta

795

Officia inter rusticos præliaturos dividuntur

373

Og rex Basan gigas

157

Olaus rex baptizatus

82

Oleum factitium e piscibus

751

Oleo apes exanimantur

793

Oleo benedictionis rex inungitur

478

Oleo majores usi non sunt

458

Olivæ nullæ in aquilone crescunt

413

Ollæ lapideæ apud occidentales Gothos

457

Ollæ maleficarum effusæ, effectus innumerabilis

118

Olo Daniæ rex occiditur

166

Olo princeps maritimiæ classis

177

Olo Vegetus pugil tyrocinium virtute auspicatur

176. 177

Sicut fecit, ita factum est illi

178

Olor unde dictu

661

Onagrorum cursus vehementissimus

392

Onocrotalus animal inexplebile

676

Naturam eius Hieronymus exprimit

ibidem

Onocrotalus Esaiæ 34. notatur

677

Onus gravissimum in glacie levissimum fit

47

Onera duobus jumentis immensa trahuntur

143

Onustus armis hyeme natat

352

Onusti pecunia in incendio cremantur

426

Opera mutua est præstanda

747

Operarii manuales in pyramidalibus ædibus morantur

409

Opes populi ac grata obedientia principes feliciores efficiunt

271

Opificium naturæ in specu mirabile

362

Opimatus vermis

775

Opinio Aristotelis quando apes se abscondant

789

Opinio autoris sphæræ

12

Opinip pœnarum de spectris

113

Opinio succini generati refellitur

610

Opinio vulgi de fulmine

24

Opinio vulgi de pavone

683

Opinioni quandoque cedcndum

85

Opiniones de alcibus

600

Opiniones de ventis

15

Oppida castellaque spoliantur

301

Oppressores dei judicio relicti gravius puniuntur

563

Oppressorum calamitas

230

Optimates loris ligati å bestiis conculcantur

275

Opulentia principum invicta

343

Opulentia regum Suetiæ

790

Opum detestatio in aquitonaribus pugilibus

192

Opus execrabile bona ecclesiæ profanare

545

Opus pietatis curam sepulchrorum habere

567

Opus plenum pietate

539

Oratio archiepiscopi super regem

478

Oratio in annonam

536

Oratio super eleemosynam

537

Oratio super peregrinantes

ibidem

Orationibus caristia depellitur

153

Orator Italus a Moschovitarum principe occiditur

368

Orator regis Poloniæ

367
Orator 50. pedum spatio a principe distat
368
Orator regius in hospitium deducitur
ibi.
Oratoris receptio in Mosqua
ibidem
Orbis universus in cultura magiæ concors
119
Orbis novi inventores
58
Orca minor balena, sed crudelior
78
Orcarum gladio nautæ vulnerantur
744
Ordinatio archiepiscopi Upsalen super domibus egenorum
537
Ordo faciendi hortos ac ædificia in palude
421
Ordo
Ordo literarum in saxis
48
Ordo portantium vasa
459
Oriens
95
Origo autoris
93
Orithyia
199
Ornamentum templorum
54O
Ornamenta armata
470
Ornatus alienus
167
Ornatus capitum in mulieribus
474
Ornatus corporis & equi hosti cedit
616
Ornatus muliebris
216
Orosius
199. 547
Os contumeliosum
175

Os humanum quasi leporinum

609

Os ignivomum bombardæ conservandum

306

Osculum libri in juramento datur

494

Osculis non armis aliquando agitur

194

Osinæ aves

677

Osse maria traiiciuntur

122

Osta animalium offeruntur

99

Ossa mortuorum accedentes terrent

92

Ossa pro lignis comburuntur

750

Ossium gestamine caput draconis conjunditur

187

Ossibus piscium cibi coquuntur

22

Ossea in domo quiescentium natura

654

Ostentatio stulta

368

Ostrearum apothecæ

769

Ostrogothorum saxa

49

Osura 12. filios genuit

179

Osura filia regis Danorum

180

Othinus aruspex

115. 122

Otis avis consyderatio

692

Otis avis præsagium

696

Otium militare pessimum

508

Otium omni ætati noeet præsertim adolescentiæ

509

Otium vitiis amicum

268

Otia militibus auferenda

258

Otiosi severiss.lege punniendi

495

Ova anatum prope aquas

681

Ova aquilarum in pellibus vulpinis aut leporinis foventur

652

Ova devorantur, ne hostes multiplicentur

681

Ova fulicarum ab fluctibus non rumpuntur

681

Ova innumera avium occupanti cedunt

ibidem

Ova piscium certo tempore extra aquas servantur, ut rursus immittantur

727

Ovorum differentia in forma

682

Ovorum diversi colores

681

Ovorum scopuli

241

Ovorum vis glutinativa

681

Ovidius

112. 644

Ovidius librum de piscibus in senectuæe scripsit

763

Ouiken nundinæ glaciales in Martio

139

Ovis å lupo ad currum desertur

644

Oves diutiusdant lac,quam cætera animalia

575

Oves musica delectantur

ibidem

Ovium infirmantium remedium

ibidem

Ovium utilitates multiplices

ibidem

P

Pabulum privatum publica pcrnicies	182	Pacta rara sine suspicione	290	Pædotribæ	531	Pali super glaciem flrmantur	416	Pallium viie saltem de toto imperio in morte aufertur	567	Palus congelata	150	Paludes cœnosæ	327	Paludum securitas	81	Panisicia in montibus planis fiunt	319	Panis ab nativitate pueri ad nuptias eius servatur	442	Panis a Pan	441	Panis biscoctus ad cervisiam Aethiopum ponitur	453	Panis biscoctus durabilior	320	Panis biscocti usus	443	Panis conditus pro usu viatorum	ibi.	Panis durat 20. vel pluribus annis	ib

Pabulum privatum publica pcrnicies

182

Pacta rara sine suspicione

290

Pædotribæ

531

Pali super glaciem flrmantur

416

Pallium viie saltem de toto imperio in morte aufertur

567

Palus congelata

150

Paludes cœnosæ

327

Paludum securitas

81

Panisicia in montibus planis fiunt

319

Panis ab nativitate pueri ad nuptias eius servatur

442

Panis a Pan

441

Panis biscoctus ad cervisiam Aethiopum ponitur

453

Panis biscoctus durabilior

320

Panis biscocti usus

443

Panis conditus pro usu viatorum

ibi.

Panis durat 20. vel pluribus annis

ibidem

Panis durissimus cito mollescit

ibidem

Panis & potus cx granis

430

Panis ex cortice apud Lappones

411

Panis ex glandibus ac nucibus avellanis

413

Panis hordeaceus ad Aethiopum cervisiam ponitur

453

Panis in septentrione sine pondere venditur

443

Panis natalitius gratis datur

ibidem

Panis non datur puero nisi tangenti metam

498

Panis primarius ac secundarius

319

Panis subcineritius

ibidem

Panis vento induratur ut saxum

443

Panes

113

Pånes ex piscibus conficiuntur

752

Panes in farinam resoluuntur

320

Panum Romæ Quirites faciebant

319

Panum cumulus gravitate saxorum deprimitur

44

Pannus rubeus pro deo colitur

98

Paradromis

502

Parens benedicit filiis

535

Parentes filios instituunt

55

Parentes tyrannorum nimis fœcundi

255

Parentum consyderatio erga conjungendos liberos

476

Parhelion quid

30

Parietes pro mœnibus habentur

410

Parochiarum trium causa, irruptio a Ruthenis fit

361

Parthi, ac Medi vestibus literas intexunt

58

Parthi raro fuga evadunt

366

Parthorum dolos experti Romani trucidabantur

348

Partus immaturus cavendus

674

Partus supposititius ingratus

682. 683

Partus viperini natura

570

Parvuli decollantur

278

Pascua feracissima

10

Pascua in tectis

410

Pascua uberrima

74

Passeres a hirundinibus suffocantur

675

Pastus liberalis pro mercede datur

431

Patientia durissima in militia

258

Patria ingrata erga Io. Mag.

154

Patriam exituri forte dividuntur

151

Patria verba Longobardorum dum militem creant

250

Patricius Venetus

140

Patricii Coloniensium qui puniuntur

490

Patroni a canibus invitis produntur

578

Pavonis caro dura

684

Triginta diebus putrida facta non est

ibidem

Pavonis fimus podagram mitigat

ibi.

Pavonis mira natura

ibidem

Pavones ob libidinem ova frangunt

683

Pavones rari in septentrione

ibidem

Pavonibus vulpes infidiantur

ibidem

Paulus diaconus

14. 41. 86. 212. 247

Paulus Jovius episcopus Nucerinus

387

Paulus papa III.

14

Pauper quomodo aliquis fit

546

Pauperes habeant dona regnantium ibid. Pelles lyncinæ

468

Pauperes indulgentiis ecclesiæ

& privilegiis principum confoventur

537

Pax in momento fit ac celebratur

398

Pax 50. annorum

195

Pax rarissima apud aquilonares

258

Pax vel mors in uno plerunque sita est

309

Pax vera vel fallax

398

Pacis conditiones ubi in Gothia accipiuntur

88

Pacis conservatio

495

Pacis constitutio ad psincipes spectat

397

Pacis fictio

270

Pacis firmamenta

398

Paci in tempore consulcndum

296

Paci tutius consulendum

296

Pacem suadet loci iniquitas

90

Pectunculus piicis

760

Pecudes in tectis aluntur

316

Pecudum raptores pereunt

315

Pecunia ab incolis corrasa

323

Pecunia coriaria

212. 215

Argentea

215

Aerea

ibidem

Pecunia ingratis haud relinquenda

49

Pecuniæ ratio ab obsessis haberi debet

298

Pecuniam Starchaterus intersectori dat

172

Pecunia quæ maximé vcneunt

215

Pecuniæ examinandæ

468

Pecuniarum dilapidatores pretiosi

721

Pedes cartilagineati piscis Cahab

768

Pedes equi præstantis abscinduntur

252

Pedes quatuor in lecto absente marito

525

Pedestres si prælium excesserint, qua pœna puniuntur

383

Pedites pro equitibus pugnant

225

Pegasus equus pcnnatus

672

Peliicula quædam contra hebetantes gladios prodest

122

Pellis gulonina pretiosa

606

Pellis ursina utilis

624

Pelles alcium seu onagrorum

600

Pelles castorinæ delicatæ

605

Pelles gulonis æstate nil valent

607

Pelles hermelinæ amphantur

617

Pelles hermelinæ decadum numero venduntur

618

Pelles hermelinæ in hyeme albissimæ

617

Pelles hermelinorum pretiosæ

618

Pelles in frigore meliores

610

Pelles luporum ecclesiis offeruntur

621

Pelles lutrinæ exportantur

613

Pelles lutrinæ quomodo falsificantur

614

Pelles numero distrahuntur

610

Pelles pedibus altarium substernuntur

149

Pelles pedibus altarium substernuntur

149

Pelles pretiosæ

369

Pelles sciurinæ quomodo falsificantur

614

Pelles sub vehiculis

598

Pelles sylvestrium et domesticarum caprarum pinguedine vituli unguntur

703

Pelles ursinæ scabeilis altarium offeruntur

544

Pelles ursorum locis sacris offeruntur

621

Pelles vulpinæ nigræ pretiosæ

368

Pelles Vulpium nigræ cæteris pretiosiores

634

Crucigeræ commercio Moschovitarum appretiantur

ibidem

Albæ minoris reputationis

ibidem

Rubeæ ubique reperiuntur

ibidem

Pelles zcbellinæ vitiosæ

617

Pelles zebellorum facilem corrumpuntur

616

Pellium diversarum nomina

218

Pellium mardurorum zebellorumque differentia

616

Pellium usus

146

Pelopidas Thebarum princeps

639

Pennæ aquilarum alias conssmunt

647. 652

Pennæ voluerum Indis pro tegumentis

89

Penuria mulierum apud Romanos

482

Percnopterus, alias oripelargus

693

Perdix avis dolosa

685

Perdix ova aliena excubat

ibidem

Perdices fistula decipiuntur

ibidem

Perdicum maxima copia in aquilone

ibi.

Perdicum medicinæ

ibidem

Peregrini nequaquam tempore famis exturbandi

540

Perfidia præfectorum notanda

267

Periculum atrocius quando incurritur

230

Periculum autoris

144

Periculum grande paruo beneficio redimitur

117

Periculum marinum terribiliu

340

Periculum præfectorum

224

Periculum quando glacies tenuissima nive cooperitur

395

Periculum suffocationis sub glacie

388

Pericula duo difficile evadere

239

Pericula duo mortis equis infidentibus imminent

256

Pericula laboratorum in mineris

211

Pericula lunæ lumine evitantur

147

Periculorum paritas efficit æqualem distributionem spoliorum

396

Periti pauci multitudinem inordinatam fugant

263

Peritia alchimistarum

318

Peritia latrocinandi Moschovitarum

364

Peritia nandi plurimum usui

357

Peritia puerorum aquilonarium in arte sagittandi

498

Peritia natandi longus tractus maris traiicitur

352

Pernicies astuta cuncta subvertit

473

Perplexitas seu necessitas mortifera

385

Persæ fugantur

253

Personæ imbelles laborant

381

Pestis antiqua in sublatis principibus

400

Pestis in Anglia

44

Pestis in aquilone rara

570

Pestis, pecuniæ & annonæ defectus bella impediunt

290

Pestis per castoreum avertitur

605

Peste, fame, bellis regna desolantur

48

Petauristicus ludus

518

Petræ marmoreæ

93

Petraria machina

289

Petrariæ bombardæ

288

Petrus in mari Christum confessus, in terra negavit

771

Petulantia aulica

274

Phagon portentosus vorator

461

Pharetræ e taxorum pellibus

620

Pheron rex cæcitate percussus

109

Philippus Gallorum rex quid de histrionibus sensit

524

Philippus Macedo

41

Philomelæ avis consyderatio

687

Philomelarum cantus sunt diversi

ibidem

Philomenes Grarcorum Phocensium dux

548

Philosophi capillati

253

Philosophi legitimi stultitiam arcent

530

Philosophi minutuh

645

Phlebotomia

528

Phlebotomiæ usus est in aquilone

787

Phthisis, tabes

371

Physeter belua crudelis

735

Physeteris cauda bifurcata

736

Physeteris os circulare

ibidem

Physeteribus globi bombardarum parum nocent

ibidem

Physiculatores

156

Piaculum inter Lappones furari vel rapere

137

Pica noxias bestias prodit

670

Pica quasi poëtica dicta

ibidem

Picæ præsagium

696

Piceus odor gravis mulieribus parturientibus

77

Picorum varia genera

695

Pictores exotici laruati incedunt

463

Pictores instruuntur per varías formas glaciei

36

Pictores rari in aquilone

471

Pictorum ars

ibidem

Pictorum diversitas

472

Picturæ vtilitas

ibidem

Picturæ infames prohibentur

506

Pienthen

80

Pietas boum in socios

577

Pietas eximia ciconijs erga filios

658

Pietas in auibus inuenitur

694

Pietas piscium in homine vixreperit

746

Pietas quorundam piscium

747

Pietas vulturum

694

Pietatis conditio adhibere alicui funeris cultum

557

Pietatis exemplum magnum in mari

771

Pietatis opus curã sepulchrorum habere

567

Pigrum scriptura damnat

429

Pigri præda excitantur

432

Pila

170

Pileati & pij, genus pontificum: è quibus reges eligebantur

108

Pili grossi, vt pennæ anserinæ

734

Pili quomodo equis reparandi

585

Pinguedo anatum medicinalis

654

Pinguedo congelationem prohibet

380

Pinguedo vitulorum marinorum

281

Pinguedo vitulorum marinorum aquarum constrictionem prohibet

380

Pinguedo volatum impedit

665

Piratæ Hialmerus acArvarodus

179

Piratæ Pining, & Pothorst

70

Piscatores ad prædam capiendam congregantur

745

Piscatores duo observare debent

707

Piscatores fluitant sine anchoris

730

Piscatores ligati pisces trahunt, ne ipsi in mare retrahantur

731

Piscatores littoris Anglici

724

Piscatores Schoningiam relinquentes saluum conductum accipiunt

ibidem

Piscatorum manus stupescunt

730

Piscatorum plura millia

ibidem

Piscatura & aucupium simul fiunt

707

Piscatura hamata

709

Pisciculis pauimentum sternitur

187

Piscinæ singularium piscium

727

Piscis alas membranaceas habens

759

Piscis alatus in cibo parum vtilis

ibidem

Piscis hominem diligens

747

Piscis hominem interficiens

ibidem

Piscis monstrosus in littore Angliæ repertus

756

Piscis nouit tempus suum à natura certius, quam de eo disputantes

769

Piscis oceani alatus

759

Pisces aculeati dorsi

718

Pisces alij alibi præstantiores

778

Pisces alij alijs in locis principatum obtinent

727

Pisces alij amicitiam, alij inimicitiam fouent

728

Pisces aliquãdo loca consueta mutant

778

Pisces arcueatæ figuræ

718

Pisces campanæ sono capiuntur

708

Pisces cannis, hoc est, ad mensuram non libris emuntur

137

Pisces cartilagineatu

728

Pisces cornuti

718

Pisces crudi comenduntur

722

Pisces cur adeo augentur

727

Pisces cur omni anno in aquilonem transeunt

769

Pisces & animalia loco lignorum comburuntur

750

Pisces & hirundines mixum capiunt

717

Pisces fumigati

722

Pisces glacie inclusi moriuntur

709

Pisces ingoti nominis, sed nõ saporis

719

Pisces in aquis volantes

728

Pisces integri signo magistratus emittũtur

723

Pisces iussu Brendani cantando deum laudant

755

Pisces longi & lati diversis ventis impinguantur

713

Pisces manibus capiuntur

709

Pisces marini dulcib' aquis dlectant

769

Pisces marini quinam optimi

721

Pisces nigri in cibismortem afferentes

715

Pisces noui piscinis imponuntur

727

Pisces ob nutrimenta com eliguntur

721

Pisces patriam repetunt, quam homines relingqquunt

770

Pisces peregrini mare Livonicum ingrediuntur

719

Pisces plaustris non mensuris diuiduntur

712

Pisces plurimi etiam monstrosi ob pinguedinem capiuntur

767

Pisces portentosi bella denotant

730

Pisces præscripta domicilia habent

778

Pisces qui colorem mutant

728

Pisces qui fœtus emittunt

746

Pisces qui oua generant

ibidem

Pisces quidam domrientes manu capiuntur

738

Pisces quidam lapidem in capite habent

716

Pisces quidam societatem sequũtur ob ova deuoranda

713

Pisces quomodo in uno loco seruantur

717

Pisces recentes 5 mensium

726

Pisces sicci vt strues lignorum habentur

722

Pisces sportulis non libra venduntur

720

Pisces stupidi

706

Pisces suffocantur

45

Pisces variæ specici sub glacie extrahuntur

709

Pisces venenati

728

Pisces Venetorum multi, sed diversi ab aquilonaribus

697

Pisces vento siceantur

134

Pisces viui electiores

721

Pisces vt ligna per strues venduntur

732

Pisces vt saxa in plaustris feruntur

720

Piscium adeps oculis prodest

751

Piscium capita quadrata, & spinosa

734

Piscium copia

10

Piscium copia maxima

698

Piscium dentium differentia

758

Piscium differentia multiplex

727

Piscium diversa generatio

746

Piscium electio notabilis

720

Piscium genera CLXVI

768

Piscium greges rectorem habent

737

Piscium Islandensium nomina

732

Piscium lacunæ

705

Piscium maximi

727

Piscium mollium genera

715

Piscium morandi loca diversa

769

Piscium multitudo variis instrumentis capitur

707

Piscium multitudo vel paucitas vnde descendit

727

Piscium multorum nomina

760

Piscium Nili natura

727

Piscium offibus cibi coquũntur

22

Piscium pietas in homine vix reperitur

746

Piscium planorum differentiæ

728

Piscium qualitates diversæ

720

Piscium quidam lucent

728

Piscium quidam vimpari, quidam ouipari

ibidem

Piscium quorundam amicitiæ

737

Piscium quorundam pietas

747

Piscium retia vnde fiunt

710

Piscium sale conditorum vsus in castris ne cessarius

723

Piscium salsorum genera multa

ibidem

Piscium sapores potius quám nomina attendenda

697

Piscium species in aquilone multiplicea

ibidem

Pisciù species LXXIIII. & XXXIIII.

768

Piscium tegumenta plura ac eorudem difrentiæ

727

Piscium varia nomina

729

Piscium variæ species

737

Piscium vbertas

81

Piscium virtute & exemplo praui mores corrigi possunt

737

Piscibus ingenium diuinitus infusum

770

Piscibus in ritu epulandi maiores vsi sunt

458

Piscibus saxa ignita nocent

717

Pix

411

Pix in septentrione abundat

143

Pix in subterraneis specubus coquitur

364

Placida Theodosii Imp. filia

396

Plaga orientalis calida

656

Plagæ præcauendæ

563

Plagiariji qui

495

Plana omnia hyeme

142

Planctus pius

567

Plangus siue clangus

693

Plateæ auis consyderatio

965

Plateæ Scheningiæ

217

Platearum bona distinctio

421

Plato

198. 660

Plato bibulos bonos socios vocat

459

Plato scripta sacrorum delubrorum veneratur

755

Plato turpes cantus prohibet

506

Plato vehementer ebrios carpit

462

Platonis dictum, Non temeré de aliqua reiudicandum

802

Plaustra diversas res continentia

597

Plaustra loco propugnaculorum habentur

379

Plebiscita dicuntur

401

Plebs tacere nescit

321

Plenilunium

18

Plenilunio nudinæ Vpsalen, celebrant

139

Plenilunio venti sæviores

69

Plenitudo gentiu in extremo iudicio

153

Plinius 66. 181. 655.

728

Plinius nat. histo. princeps

643

Plinii locus de ventis

19

Plinii opinio de longitudine diei ac noctis

15

Plinii positio de lignis secandis

419

Plutarchus 128. 196. 199.

348

Plutonis æstimata sedes

204

Plutonium

125

Pluviæ vel serenitatis signum

674

Pluviæ

57

Poculorum duæ decades vna manu franguntur

460

Podagra amarior exercitatis in armis

571

Podagræ descriptio

ibidem

Podagræ reliquiæ fortiores

ibidem

Podagræ remedium salubrius

572

Podolia

625

Pœna adulterorum

217

Pœna capitis in sacrilegos statuta

558

Pœna contumacium, sub glaciem eos mittere

388

Pœna contumeliosa malé pugnantium

383

Pœna curiosorum

12

Pœna decennalis

102

Pœna delectabilis in potu

521

Pœna excedentium prælia

383

Pœna falsificantium pisces

723

Pœna falfificatorum monetæ decoctionis vel suspensionis

213

Pœna frustra tentantis

184

Pœna iniquè judicantium

489

Pœna in lupos se conuertentium

644

Pœna iura frangentium

488

Pœna maleficarum hodie ignis

123

Pœna mali affectus

486

Pœna monetæ falsificatæ

213

Pœna oppressorum patriæ

401

Pœna perpetua sacrilegorum

558

Pœna perpetua, vel mixta

102

Pœna proditorum

489

Proditorum juxta leges nauticas

344

Pœna raptorum, bona naufragorum detinentium

428

Pœna rebelliu ac seditiosoru in navi

343

Pœna sacrilegorum

558

Pœna sacrilegorum gravis

544

Pœna temerariorum

124

Pœna transgredientiu statuta convivii

542

Pœna violantis sponsalia

481

Pœnæ dilatio exitiosa

270

Pœnæ exactores

126

Pœnam culpa magna auget

294

Pœnæ glaciales

39

Pœnæ impiorum non omnes scriptæ

552

Pœnæ insolentium

39

Pænæ malorum principum

562

Pœne pessimarum adinventionum

ibi.

Pœnæ terribiles impiorum

ibidem

Pœnæ varie sacrilegorum

547

Pœnæ violantium sepulchra

548

Poggius nimis lascivè scripsit

527

Poloniam Starchaterus ingreditur

161

Poloni audacia

187

Poloni nobiles in candida camisia suspenduntur

490

Polonicarum reginarum manibus vestes sacre confecte

480

Polypus mutabilis

763

Polypus ob coitum debilissimus redditur

764

Polypi corpus paruum magnitudine pedu compensatur

763

Polypi descriptio

ibidem

Polypi quo tempore pariant

764

Polyporum genera multa

763

Polyxe

231

Pompa regis in armis ac armatis

245

Pompeius cur Magnus dictus

321

Pompeii 3. cohortes per Neptacometas pcreunt

134

Pomum e baculo sagitta encitur

500

Poma ac pyra frigore maturescunt 83.

413

Poma quædam mense Decembri maturescunt

413

Poma vltramarina meliora

ibidem

Pondere omnia, metalla distrahuntur

468

Pondera armorum equis impedimenta

259

Pondera maiora in glacie portantur

378

Pondera nulla vel rara in aquilone

444

Ponderum violator pro crudeli hoste punitur

469

Pondo quid

257

Pons putridus vel ruptus juxta Stocholmiam

327

Pons unicus ferreis catenis firmatus

715

Pontes an validi, in præliis consyderandum

262

Pontes glaciales

379

Pontes lapidei

287

Pontes lignei hodie in aquilone

287

Pontes penduli

74

Pontes per glaciem effracti

44

Pontes XL.

82

Pontes rupti bella impediunt

351

Pontes 7. stadiorum

109

Pontes serra subtus scinduntur

286

Pontes tabulati in glacie

46

Pontibus diffectis hostes perierunt

232

Ponticus sinus dulces aquas habet

769

Pontifex deorum sacrificia distinxit

101

Popilius Poloniæ rex

591

Popismate equi ad celeritatem stimulantur

351

Populus

95

Populus durus histriones non æstimat

525

Populus è latebris in bellum erumpit

377

Populus ferox mansuetè regendus

372

Populus Finnorum ferox

370

Populus Italiæ ferox

132

Populus pauper & inermis in opulentissimos reges triumphat

229

Populus simplex seducitur

493

Populi culpa principes boni auferunt

567

Populi monstrosi

10

Populi seniores in insulam conveniunt

400

Porcus pro œdere mactatus

593

Porcus ratione melius habet, quam filius regis Iudææ

ibidem

Porcorum latera, alias succidiæ, petrarum duritiem accensa emolliunt

79

Porcus marinus truculentus

756

Porcus monstrosus

ibidem

Porci marini membra monstrosa

ibidem

Porci marini membror interpretatio

ibi.

Porcus Troianus

594

Porpel piscis

778

Porphyrio avis

672

Portæ æreæ, ac serreæ deauratæ

86

Portæ duæ solumo Holmiæ civitatis

314

Portæ e maxillis cetorum

752

Portæ strictæ apud limitaneos incolas

410

Portentum dirum

28

Portenta miranda

ibidem

Portus apertissimus sine anchoris

416

Portus Hangoe velut castellum

87

Portus Hielmsnabben optimus, sed cruentus

90

Portus Islandensium per prælium occupatur

342

Portus securissimus

87

Portus Venetorum quibus signis demonstratur

425

Portus introitum dolia picata natantia mostrant

ibidem

Portus amœnissimi

85

Portus sarculo ferreo purgantur

420

Porus Indiæ rex

283

Positio autoris sphæræ

9

Positio Plinii, & Solini

ibidem

Possessio rangiferor domesticorum

595

Possessor in nullo lædendus

331

Possessor primus equi Seiani periit

257

Possidonius

458

Posteritas inexplebilis

216

Posthumius Libertus

254

Postremusin Pyrrhica saltatione in ignem proiicitur

521

Potatorum gradus

507

Potentes armis, pauperes rationibus se defendere solent

493

Potentum depositio

549

Potentia in iudicio suspecta

493

Potentia probrosa reipub. nocet

102

Potestas cudendæ monetæ circa quos

213

Potestas gubernandi penes vnum

401

Potio sanissima

448

Potus absynthii calculum levat

570

Potus sortissimus

449

Potus in convivio communis

541

Potus regius

733

Potus species in septentrione

316"

Præceptores divinitus dati

529

Præceptores Gothicæ iuventutis

530

Præceptorum afflictio

533

Præceptum militare

673

Præda afflcti solantur

319

Præda quæ nobilior

603

Prædarum distributio

396

Prædator, & præda citissimc concurrunt

641

Prædo publicus publica in privatu vsum convertit

271

Prædo vilissimus

174

Præfectus navis sagax

344

Præfectus regius & 12. viri causas decidunt

488

Præfecti boni virtus

265

Præfecti boni

311

Præfecti classiarii in aquis iustitiam exercere debent

345

Præfecti diversi in Gothia

264

Præfecti Finlandiæ

372

Præfecti obsessi vincuntur

235

Præfecti obsidione cinguntur

234

Præfecti pessimi

265

Præfectorum bonorum opera pax constituitur

397

Præfectorum prudentia

225

Præliaturos non terrent impedimenta

224

Prælium, aut humanum, aut bestiale

297

Prælium equestre

302

Prælium fere maximum in Europa

169

Prælia durissima

297

Præmium artis

145

Præmium artes nutrit

532

Præmium vidi nece constituitur

190

Præmium victoriæ

513

Præmia eorum, quorum membra adustione frigosis debilitata

383

Præmia præceptorum vnde apud aquilonares erogantur

532

Præmia victoriæ

191

Præsidentia bonorum principum valde vtilis

56l

Psæsides ad quos casus aperire debent oculos

451

Præsidium in aqua invalidum

591

Præsidium insuperabile

314

Præsidium regis Caroli in fuga

267

Præstigia pantomimorum

526

Præstigia Scricfinnorum

180

Præstigiis dæmonum multa tanquam vera adumbrantur

127

Præsumptio detestabilis hæreticorum

477

Præsumptio temeraria

301

Prasmi pisces

718

Prata amœna

82

Prata vberrima

680

Presbyter loannes Indiæ

285

Pretium cutis aliena labe minuitur

577

Pretium labor læto convivio solvitur

436

Pretium petitæ mortis 120. libræ auri

171

Princeps belli ignavus adversa non audiens

253

Princeps belli laudabilis

264

Princeps collachrymat, vt milites ad obteperandum inducat

384

Princeps impius ministros impios alit

480

Princeps insatiabilis que notare debet

565

Princeps mantimæ classis Olo

177

Princeps optimus

246

Principis conniventia pessimi cives emergunt

312

Principis facilitate subditi sæviunt

402

Principis magnanimi est ob belli gloriam præliari

297

Principis officium

271

Principes ad nuptias regum invitantur

477

Principes aquilonis sæpe importabilcs reperiuntur

369

Principes belli quænam super omnia notare debent

348

Principes boni quomodo ad sepulchra portantur

567

Principes boni salus populi sunt

561

Principes capillis à satellitib. trahuntur

286

Principes cur exules atque insanes,

270

Principes effusis muneribus à mimis laude mercantur

526

Principes e venatoribus fiunt

638

Principes infelix spectaculum videant

273

Principes insolentia militum interimuntur

312

Principes oppressi primum à proditoribus petuntur

249

Principes pertinaces periculosissimi

562

Principes potius amari curent, quam timeri

543

Principes proditione plerunque non gladio pereunt

580

Principum act clarissima

397

Principum bonorum præsidentia valde vtilis

561

Principatus violentus brevis

563

Pristis beluæ descriptio

735

Privilegia à rege dantur

479

Privilegiorum venditio

270

Probus Imp. 167.

251

Probi nomine 4. milites vno in exercitu

251

Proceres gulæ

705

Proceritas staturx absque roborc inanis

260

Procomium in equis p visus defensiore

584

Procopius

76

Procorum probatio

507

Proculus Cæsar

199

Prodigum est conviviis effluere

540

Proditores exercitu abesse, spes victoriæ est

307

Proditores in caligine nocentiores

382

Proditores in tempestate ac prelio cavendi

341

Proditores mali bellatores

236

Proditores scipsos veneno plerumque necant

272

Proditorum fallacia formidanda

306

Proditorum genus multiplex

273

Proditorum mos

337

Prognosticum gaudio plenum

36

Prognosticum seminandi

674

Prognostica e castorum ædificio

605

Prognostica e hircis

592

Prognostica e pellibus vitulorum marinorum

702

Prognostica famis

322

Prognostica quænam ex avibus cognoscenda

695

Prognostica ruricolarum nautarumque e syderibus

30

Proles

140

Proles patrem sequitur

497

Promer

330

Promones

ibidem

Promonum vsus

424

Promus condus dolium mulso repletum in aulæ medio collocat

455

Prophetia super regno aquilonari

561

Propositio militaris

452

Propugnacula lignea

338

Propugnatores iuuat speciosè mori

98

Proscripti plerunque in mineris laborantes

206

Proserpina

111

Proverbium

612

Providentia adhibenda

148

Providentia agricolarum tempore hostili

431

Providentia ruricolarum

322

Provinciæ in aquilone à se inuicem distant

466

Prudentia vbique necessaria

344

Pruina 34.

37

Prussia

425

Prutenicum littus

414

Przistavv procurator appellatur

368

Psittacus hospes aquilonaris

684

Psittacus risum & gemitum profert

ibi.

Revelans domestica secreta contemnitur

ibidem

Psittaci rari & importati in aquilone

646

Psylli populi serpentes fugant

590

Publius mimorum graphicus

524

Pudicitia conmendabilis, & virtus eius

201

Pudicitia illæsa

198

Pudicitia ornamentum matronarum

476

Pudicitiæ custos habitus simplex

200

Pudicitiæ insidiatores turpissimi

ibidem

Pudicitiæ mulieris 30. custodes deputantur

269

Pudor & conscientia crimen indicant

190

Pudor ingenuus bonæ indolis signum

497

Pudor inviolatus

482

Pudor nativus illegitimos semper sequitur

485

Puella longitudinis cubitorum L.

158

Puella pudica prædatrix

185

Puella pugnans

182

Puellæ apud Curetes quo ad conubia liberæ

482

Puellæ Bohœmicæ

196

Puellarum aquilonarium vis

157

Puero rege omnia in Dania portentosa

269

Pueri castigandi

496

Pueri flamma ac frigore durantur

248

Pueri laude excitandi

496

Pueri lusores ad statuas ligantur

49 5

Pueri nec motu, nec metu moventur

248

Pueri regrii auro liberantur

116

Pueri victores exultant

497

Puerorum educatio

496

Puerorum inclinatio inspicienda

497

Pugilis cujusdam insolentia

181

Pugiles 12. erempti 176.

178

Pugiles magiam exercent

121

Pugiles 9. eximiæ fortitudinis

162

Pugiles 9. à Starchatero consumuntur

163

Pugiles Olympici

510

Pugna cruenta

238

Pugna pedestris in navalem plerunque mutatur

355

Pugna quandoque ab elementis gravior, quam a hoste

123

Pugna tumultuaria

225

Pugnam excedere nulla facultas datur

226

Pugna temeraria ac contemptum hostium plures perire solent

ibidem

Pugnando cominus equi cataphracti sunt meliores

259

Pugnare adversus bestias

154

Pugnatorum impedimenta à fortissimis militibus superanda sunt

383

Pullus equinus ab vrso fugatus nil in bello valet

624

Pulli alieno labore producuntur

695

Pulli aquilarum à parentibus haud deseruntur

652

Pulli ciconiarum in paludibus producuntur

658

Pulli equini vesparum punctura interficiuntur

784

Pulli equorum meliores

583

Pulvis elatus fumo miscetur

374

Pulvis frumentarius noxius

435

Pulvere cretaceo pelles colorantur

219

Pulveres in perniciem hostium inter præliandum excitantur

348

Pungius piscis

719

Pupilla 1. oculi cubiti mensuram habet

734

Pupillorum orphanormque oppressio

277

Purgatio post partum

140

Purpureum amiculum

140

Puteus 200. pedum altitudine

79

Pygargus

693

Pygmæi a gruum multitudine expulsi

71

Pygmæi, seu nani

70

Pygmæi spithamæi

71

Pyramis ignita

228

Pyramides

49

Pyramides exhalationum

35

Pyrrhica saltatio

520

Phytagorica philosophia

106

Phytagoricum silentium

656

Q

Quadratæ structuræ

409

Quadrigæ

282

Quadrigæ falcatæ

283

Quæstio continua in Italia

218

Quæstio frequens

463

Quæstus abundans

89

Quæstus es plumis

639

Quæstus magnâe pice in aquilone

340

Quæstus major quomodo e succino fleret

415

Quæstus mercatorum trepidus ac ambiguus

342

Quæstus pellium e hircis

592

Quæstus perniciosus

318

Quæstus varius in aquilone

429

Qualitas temporum in aquilone

503

Qualitas arborum

412

Qualitas boni regis

478

Qualitas boni sponsi

481

Qualitates optimæ boni sponsi

476

Quatuor difficillima

495

Quenar præfecti curruum

597

Quercus incorrupta sub acquis durat

412

Quercu excita Haldanus duodecim prostravit

175

Quercus aquis immersæ indurescunt

418

Querela nulla violentiæ, quÃ³miles pergit

309

Querelæ plurimæ ob rapinas

265

Querquedulatum præsagia

696

Quies multa obsessis permittitur

289

Quinqueremis

107

Quirinus & Romulus idem

104

Quotidiana vilescunt

93

R

Radii cuneati, vel pyramidales

33

Radii medonis guttatim præ nimia fortitudine ascendunt

449

Radi solis illustriores in oriente

17

Radix quorundam liliorum pro pane

319

Radice juniperi panis effici potest

ibidem

Radices abietis crispatæ

460

Raff rhombi piscis pars

731

Raia piscis hominem liberat

764

Raia piscis inimicus avi rapaci

665

Raiæ cum periculo capiuntur

765

Ranæ in hyeme prodeunt

787

Ranæ in succinum involvuntur

414

Rancha

595

Rangifer

ibidem

Rangifer collum iubatum habet

ibidem

Decern postea emissi

ibidem

Rangiferi sylvestres & domestici

597

Rangiferorum duo genera

ibidem

Rangiferorum mira velocitas

598

Rangiferorum pedum fragor

595

Rangiferorum utilitas

596

Rangiferis domesticatis in onerariis vehiculis utuntur

393

Rapacitas luporum ubi exercetur

642

Rapacitas paterna quando redundat in filios

560

Rapax elementorum vis

424

Raphaël angelus comes itineris datus

537

Rapina armentorum

316

Raptores pecudum pereunt

315

Raptores occiduntur

239

Raptores vita bonisque spoliantur

302

Raptus virginum

328

Rates accensae dimiteuntur

336

Rates maximæ in oppugnandis arcibus conficiuntur

309

Ratio continentiæ

482

Ratio gladiorum versatilium in rotis

281

Ratio pugnandi varia

385

Ratio quadruplex inimicitiæ beluarum

737

Ratio seminandi & utilitæ

434

Ratio seu modus equitandi

585

Rationes terræ desolatæ

82

Ratti seu glires verborum virtute suffocantur

590

Rebellio militaris

384

Quies domesticæ insolentiam parit

301

Rodire statim & regnare contigit

249

Refugium caverrnarum quantum præstet

133

Regia suasio

214

Regium munus non est meminisse iniuriarum

271

Reginæ Amazonum duæ

195

Reginaæ quomodo benedicuntur

478

Reginaæ sacra vestimenta laborant

800

Regiones septentrionales remotiones

445

Regiones septentrionales separatæ

441

Regionum septentrionalium nomina

135

Regnerus Daniæ rex 94. 116. 123.

130

Regnerus rex salute ac victoria spoliat

123

Regnerus Norvegianus

182

Regnerus rex Norvegiæ

ibidem

Regnerus rex colubris obiectus interiit

183

Regnerus rex ac pugil

113

Regnum avitum colendum

276

Regnum Longobardorum iustum

246

Regnum Longobardorum quando constitutum

323

Regna aquilonaria distincta

477

Regna elementia feruantur

278

Regna crudelitate perduntur

ibidem

Regna firmissima ubi, & quando

397

Regna plura angustias plures generant

302

Regna sub bonis præfectis florent

372

Regna 34. ab aquilonanbús fundata

242

Regnorum plurium incommoda

276

Regula generalis ubi vini copia, accervisía præstantior

452

Regula notanda

614

Regulæ natansium in equis

351

Religio & sapientia coniuncta

553

Religio ludibrio habetur

102

Religioni contradicens exturbatur

535

Reling

172

Reliquiæ naufragiorum non redduntur

67

Reliquiæ pessimorum præfectorum

266

Reliquiæ podagræ fortiores

571

Remedium adversus cachexiam

570

Remedium adversus ebrietatem

461

Remedium adustorum in frigore

609

Remedium avertendæ aquæ

92

Remedium efficacius contra hæreticos

554

Remedium flagellatorum

576

Remedium fugae nullum

180

Remedium gubernatoris bellorum, quando exercitus tumultu laborat

347

Remedium itinerantium, à nive oppressorum

34

Remedium iuventutis educandæ

534

Remedium levandæ famis sacrificare regem

323

Remedium ne casei putrescant

467

Remedium ne fumus noxius in domibus obsit

77

Remedium obsidionis liberandæ

502

Remedium ovium infirmantium

575

Remedium podagræ

609

Remedium podagræ salubrius

572

Remedium saluberrimum fulguris avertendi

26

Remedia accelerata sævioribus adhibentur

495

Remedia ad fugandas beluas marinas

761

Remedia adversus subterraneos fossores

296

Remedia aquilonaria contra venena

776

Remedia arcendæ pinguedinis

528

Remedia attendenda

153

Remedia contra culices

785

Remedia contra glacialem lubricitatem

388

Remedia contra venena

775

Remedia frigoris arcendi 218.

689

Remedia occidendorum luporum

611

Remedia podagræ ex aquis fumenda

571

Remedia solatii plura instrumenta mortarlibus præbent

47

Remiges à belua vulnerantur

744

Remiges inebriantur

352

Remigum 4. millia in vna navi

330

Reparatio posteritatis unde acquirit

484

Res congelata æstimatione pensatur

469

Res desolata humano ingenio iuuatur

422

Res ignota haud temere damnari debet

645

Res illi cedit qui victoriam obtinuit

491

Res acmercimonia quæ hyeme per montes portantur

147

Res aquilonaribus usuales

137

Res contrariæ in uno ventre

461

Res in via abiectæ domini permanent

427

Res minimæ insolitæ mirabiliores apparent

28

Res secularium principum qua ratione deteriorantur

559

Res sive merces in septentrione

139

Res vilissimae ex incendio citius quam bonæ salvantur

426

Rerum conmutatio ubi exercetur

699

Rerum conmutatione securus victus habet

66

Resina

411

Resina putrefactionem prohibet

412

Resistentiæ timiditas

270

Respectus eligendi regis

243

Responsio militaris

288

Responsio Tochonis sagittarii libera

500

Responsum regis Antiochi notabile

284

Respub, Moschovitarum quomodo salua existat

491

Restitutio bonorum ablatorum rara apparet

80

Restitutio bonorum dei ministrorum facienda

56l

Restium usus in prælio

370

Retho Ruthenorum pirata

174

Retia piscium unde fiunt

710

Retiarium opus lini

469

Reverentia erga senes

150

Reverentia senum in vitulis marinis

702

Reus iuste iudicandus etiamsi patrem iudicis occidisset

494

Reus quomodo provocavit actorem in iudicio videndum

ibidem

Rex Armeniæ reti prope captus

371

Rex avarus non regni , sed carceris custos

271

Rex bellum meditans infelicissimus

399

Rex caristiæ Christoph. Bavarus appellatus

322

Rex Carolus å suis præfectis desertus

267

Regis Caroli responsum ad præfectum

ibi.

Rex choreæ circularis

518

Rex Christiernus ante stragem gloriosus habitus est

278

Rex compeditus alligatur , ac comburitur

323

Rex consuetudinum contemptor periclitatur

245

Rex Ericus pœnitens obiit

522

Rex et regina Poloniæ, ac filii eorum å muribus devorati

592

Rex Fliolmus suffocatus intersiit

456

Rex Hadingus sub terram ductus

117

Rex Hadingus voluntariem suspensus

455

Rex Hundingus dulciter mortuus

ibi.

Rex impius ministros impios habet

323

Rex infelicissimus

271

Rex Magnus triumphat

115

Rex Martius bellator

523

Rex meditator cleri & populi

478

Rex melior iudex quam communitas

403

Rex mendicorum

271

Rex murorum dicitur quando cives fugantur

563

Rex ob pessimos præfectos exulat

266

Rex optimus

246

Rex Poloniæ

415

Rex quod aliis intulit ipse expedabit

563

Rex suffocandus ab aquis extrahitur

354

Rex suos amet ut ametur

276

Rex super lapide confirmatur

52

Rex tanquam theatrum

403

Regis boni proprietas

247

Regis eligendi respectus

ibidem

Regis Frothonis contubernalium vitia horrenda

269

Regem cum rege certare decet

252

Regem sacrificare remedium levandæ famis

323

Rege puero plurima temeritate fiunt

269

Reges antiqui Gothorum

215

Reges aquilonares sui iuris videntur

493

Reges barbari grammatica non utuntur

533

Reges bene imperantes tutius regunt

402

Reges duo insensati

455

Reges & reginæ aquilonis peregrinati sunt

536

Reges Gothorum, Ubbo

94

Scarinus

ibdem

Ericus

ibidem

Reges Indorum in labiis margaritas gestam

476

Reges mortui combusti,vel suspensi

97

Reges quidam carnificum munus susceperunt

271

Reges sacrificati

106

Reges 70.ab Olone necantur

176

Reges 70.sub mensa reliquias colligunt

549

Reges 31.delentur

ibidem

Regum & pontificum par potestas

108

Regum Franciæ & Angliæ rixæ

579

Regum Gothorum amœna statio

125

Regum liberatio multum prodest

19

Regum magnorum origo

628

Regum optimæ conditiones

246

Rhenensia vina 445.

446

Rhodopis meretrix

524

Rhodus aquilam non habet

688

Rhombi pisces

731

Rhythmi Gothici de agricultura

432

Rhythmis cantibusque maiorum gesta enumerantur

62

Rimæ montium tortuosæ

63

Ringo rex Suetiæ victor Danorum

177

Ritus adeundi conventum principum

249

Ritus antiquus in septentrione

40

Ritus aquilonanum hyemis fugandæ

503

Ritus baptizandi apud Moschos

388

Ritus gentis avertendi fulminis

24

Ritus seculi cultioris

55

Ritus septentrionalium in hastiludiis

512

Rivuli cdentes glaciem

42

Rixæ regum Franciæ & Angliæ

579

Roedscher pars piscis

731

Roest

66

Rolandi statua Bremæ

217

Roma duplici malo pressa

324

Roma gentium domina

546

Romana magnisudo multitudine molendinorum cognoscitur

440

Romani

140

Romani damnatos ad mineras destinabant

211

Romani Græcos fastidiunt

324

Romani periculum in portu notent, & caveant in tempore

425

Romani rubeo colore triumphant

99

Romani suos laudibus exiulerunt

191

Romanorum libri

115

Romanorum prudentia illusa

156

Romenia

445

Romuli, sive Quirini templum

105
Ros nocturnus pellibus exceptus
318
Rosa gladiatoria
517
Rosmarus profundissime dormiens capitur
757
Rosmari dentibus loco scalarum utuntur
ibidem
Rosmari pelles utiles
758
Rosmari piscis figura
757
Rossomaka
605
Rostarus humano sanguine placari voluit
101
Rosthicphus Finnonicus in numerum deorum assumptus
ibidem
Rotabro pons
327
Rotæ altiores sunt agiliores
281
Rotæ aquatiles in ferreis mineris plurimum utiles
209
Rotarum in mineris commoditas
207
Rothåree
174
Rotunditas prolixa universa colligit
641
Roxolani ingentes ursos venantur
629
Rubor perpetuus in illegitimis
485
Rubus
95
Ruina inimicorum in densissimis sylvis
395
Ruina regnorum Suetiæ & incolarum expoliis ortum habet
359
Ruinæ marmoreæ
86
Rundisualia rotunda vorago
72
Rupes Bassensis

654
Rupes Monachus apellata
64
Rupes cautium pro horologiis
53
Rupes sub aquis
91
Ruricolæ medicamen
163

Ruricolæ in aquilone super nivem seminant
434
Rusila bellatrix virgo 195.
199
Russia
626
Rustica pacta
235
Rustici aquilonares potentes ac feroces
373
Rustici in Livonia servilis conditionis
643
Rusticorum aquilonarium peritia
55
Rutheni
363

S
Sabellicus
199
Sabrin serpens
774
Saccus conarius inflatus natantem extollit
356
Sacerdotes Gothorum reges siebant
244
Sacerdotes impiem iam tractantur
544
Sacerdotes paganorum
108
Archiflamines
ibidem
Flamines
ibidem
Salii
ibidem
Augures

ibidem

Sacrificium detestabile

640

Sacrificiorum genera

108

Sacrificiis å deo victoria impetratur

230

Sacrilegi infames

529

Sacrilegi infamia perpetua damnantur

558

Sacrilegi morte infami pereunt

548

Sacrilegi omnium summi

558

Sacrilegi qui dicuntur

557

Sacrilegi semper egentes

545

Sacrilegorum gravis pœna

544

Sacrilegorum intentio crudelissima

545

Sacrilegorum variæ pœnæ

547

Sacrilegium quando committitur

ibidem

Sacrilegia Gothi horruere

ibidem

Sævitia frigoris robur corporis adimit

353

Sævitia temperie frenanda

186

Sagaris fluvius

741

Sagittæ inquirendæ modus

144

Sagittæ cui veneno tinguntur

224

Sagittæ è sublimi cadéntes vehementius nocent

231

Sagittæ hostiles å navibus quomodo arceantur

333

Sagittæ ignitæ bombardales pulveres incenderunt

233

Sagittæ insidiosæ ramorum

227

Sagittæ per aera è sublimi proiectæ violentius lædunt

280

Sagittæ per aera emissæ nocentiores

386

Sagittæ pro mercede redduntur

149

Sagittæ tanquam imbres emittuntur

384

Sagittæ tres pharetra exponuntur

500

Sagittarum vis

ibidem

Sagittis Gothi opem ferre putabant dis

101

Sagittarii Parthorum lectissimi

553

Sagittarii plurimi in aquilone

618

Sal domesticum in Gothia tempore bellifit

465

Sal exoticum in Suetia ac Gothia

464

Sal hyemale firmius,æstivale mollius

ibi.

Salis inventio in septentrione

154

Salis minera opulenta

464

Salis montes in Polonia

ibidem

Salis sapor cibis necessarius

465

Sala fluvius

104

Salahadinus rex orientis

567

Salaffii populi

206

Salitio in equos

259

Salix

95

Salices duplices

412

Salmacida spolia

510

Salmo å saltu dictus

700

Salmo 6. vel 7. pedum longitudine

ibid.

Salmonis carnes rubeæ

ibidem

Salmonis cor diutissimé vivit

ibidem

Salmines fumigati optimus cibus

722

Salmones Germanici

700

Salmones Gothici

701

Salmonum copia

78

Salmonum ova

701

Salmonum piscatura uberrima

700

Salpa piscis

727

Salpa vulgatissimus piscis in oceano Norvagico

730

Saltationes bellicrepæ

518

Saltus cantu moderatur

517

Saltu aquilonares iuvenes sese exercent

509

Salus in mari prius quam in terra

771

Salus propria in periculis charior

353

Samolxis dæmon Gothorum

125

Sampso insula

179

S.Canutus occiditur

275

S.Dionysius animam Dagoberti regis liberavit

552

S.Donatus episcopus

572

S. Ericus

87

S. Ericus rex

152

S. Henricus præsul

ibidem

S. Olaus rex

75

S. Olaus rex Norvegiæ per sicarios occiditur

ibidem

S. Sigfridus

82

Sangares hoc est pugiones

253

Sanguis gladiatorum ab hominibus bibitur

181

Sanguifugæ utiles

787

Sapientia hirundinum in nidorum constitutione

674

Sapientia sine religione nulla

553

Sapor blandus pomorum

413

Sapor falsus durabilior

725

Sapor falsus gratior

700

Sapores aquæ prædicuntur

95

Sapores 50.ex solo porco

594

Sarbonicus lacus

421

Sarcina carbonum

164

Sartaginum donatio

154

Satelles Olonis muliebriter cultus

176

Satelles solers

252

Satellites in modum circuli convivantur

458

Satellitum sive militum natura

229

Satrapæ ficti

368
Saturnalia festa fervos dominis coæquant
456
Satyri 112.
113
Sauciis pro repub. liberalius stipendium numeratur
396
Sauri piscis pietas
747
Saxa cæca 90.
227
Saxa cæca undis naufragia avertunt
65
Saxa fundis torquentur
335
Saxa gratis extrahuntur
408
Saxa latenta in subterraneo opere
296
Saxa littoralia
232
Saxa Ostrogothorum
49
Saxa periculosa
91
Saxaruinæ
227
Saxa signo S.Crucis signata
50
Saxa velut muri sub aquis latent
91
Saxorum erectorum maxima multitudo
49
Saxorum fragmeta obelisci eficiuntur
48
Saxis literæ insculptæ
57
Saxosa durities in succino
414
Saxo Danorum historicus
86. 94. 155. 168. 274. 325. 429. 557
Saxo an utile dixerit,aliis iudicandum relinquitur
275
Saxonis verba iusté retorquenda
ibi.
Scævola nando ad Cæsarem pervasit

357

Scala militaris inconparabilis regis Hispa. Ferdinandi

309

Scalæ flexiles ex funibus ac portatiles

308

Scalæ militares

ibidem

Simplices

ibidem

Duplices

ibidem

Triplices

ibidem

Triplices

ibidem

Scalæ ratibus inhærentes ad ascendenda mœnia

389

Scalæ rotatæ

307

Scalarum ratio obsessis habenda

298

Scalholdensis, & Holensis cathedrales ecclesiæ

733

Scandiana peninsula alter orbis æstimatur

473

Scaphæ humeris apportantur

338

Scara civitas

81

Scarabeus cornua oblonga. habet

783

Scarabeus stercoreus

99

Scarabeus sylvaticus

783

Scarabei in stercore vivunt

ibidem

Scarabei rutuli

782

Scarabeorum cornua amuleta infantum

783

Scari piscis ingenium

747

Scarinus rex

81

Scathus pugil

177

Scelus patris in filiis punitur

563

Sceleris atrocitas maiorem pœnam postulat

489

Scelera in iure detestantur

484

Scenicis artibus divinitatis honor amittitur

102

Sceptrum feu virga regi exhibetur

478

Schala

458

Scheda sagitta

226

Schena flumen 92.

216

Scheningia

ibidem

Schorbuk morbus

316

Sciurus bestia provida

615

Sciuri cauda pro velo

ibidem

Sciuri, alias dossi

219

Sciuri innumcrabiles in aquilone

614

Sciurorum cibus

615

Sciurorum dentes præstigiosi

614

Scricfinni frumento carentes

14

Scricfinnorum tortuosus cursus

ibidem

Scripta autoris quare dura

723

Scriptores agriculturæ

432

Scriptura sacra exhorret sacrilegos

549

Scriptura sacra vulgari sermone non imprimenda

493

Scrutinium cordis humani difficillimum

507

Scurra Bremensis spoliatur

525

Scurræ

39

Scurrarum ritus

162

Scurras Starchaterus castigari curavit

165

Scutha

144

Scutum in nuptiis quid designet

477

Scutum patientiæ

550

Scuta oblonga e tiliæ ligno conficiunt

292

Scyphi ex ungulis gryphorum, et ovis siruthionum

671

Scytale serpens

774

Scytha 218.

220

Scythæ domos secum ferunt singuli

135

Secretarii tenentur esse vigilantes

401

Custodes veritatis

ibidem

Secretariorum officium

ibidem

Secta Diogenis å Romanis introducta

506

Secta Diogenis Cynica odiosa

464

Secures ad viam reparandam gestantur

544

Secures ferreæ, et chalybes gelu frangunt

47

Securitas aurea

246

Securitas castrensis infirma

359

Securitas in castris

332

Securitas in equis loris moderancla

584

Securitas veltas ad castra admoventium

235

Securum nihil in hostihbus terris

239

Sedes cuneata potantis

461

Sedes nivales

36

Sedilia ex ossibus

752

Seditio inter hostes

232

Seditio, proditio, simultas bella remorant

290

Seditiosi pacem nolunt

397

Sceckpipa

628

Seges læta

434

Segetum combustio res pessima

227

Sela virgo bellatrix

199

Seleucides aves locustas delent

782

Semina aquilonaria

431

Semina quæ in aquilone non sunt

ibi.

Seminatur in collibus, & cur

31

Senatorum Urbis libri XII.

195

Senatus Lubecen. hét antiquiss. vinum

446

Seneca

204

Senex Biarmiensis peritus sagittandi

500

Senes infirmique in bello calamitatem cutnulant

296

Senes perpetuo ab aquilonarib. venerant

151

Senes principibus reserunt excogitata

555

Senum sententia valet

150

Senibus mons Kindaberg saltem cognitus

83

Seniores populi in insulam conveniunt

400

Sententia pessima

532

Sententia senum valet

150

Sententia terribilis in Commodum Imp. tyrannum

50

Sententiæ Iordanis de usu bellandi Gothorum

262

Sententia Domini regum corda indurant

549

Seps prona ac densa

227

Sepes arboreæ

412

Septem viri sopiti

12

Septentrio

95

Septentrio maiore frigore laborat, atque aliæ nationes, & quare

33

Septentrio pessimos serpentes habet

773

Septentrionales fortiter et audacter pugnant

234

Septentrionales minus scribunt, ac fortius agunt

192

Septentrionalium hominum incredibilismultitudo

12

Septentrionalium regionum nomina

135

Septimanis sex quoddam genus hordeimaturescit 432.

437

Sepulchrum Anthei 70. cubitorum longitudine

565

Sepulchrum Cyri regis non esse iridendum

ibidem

Sepulchrum pro testimonio aperitur

483

Sepulchra alienigenarum

232

Sepulchra mortuorum in aquilone violantur

565

Sepulchra tyrannorum abominabilia

567

Sepulchrorum violatio infame nomen reddit

564

Sepultura Aethiopum ac Danorum in Suetia

388

Sepultura catholica

529

Sepultura glacialis

386

Sepultura universal, Gothia ac Suetia

302

Sepulturæ inanes quæ sunt

567

Sequana flumen,

366

Serapi ac Isidi Aegyptii templum posuere

105

Sermo noster sit est est, non non

278

Sermo per interpretem

153

Serpens apparens regni mutationem portendit

771

Serpens 120. pedum longitudine 189.

772

Serpens emisso veneno fugit

776

Serpens iugeris longitudine

772

Serpens Norvagicus 200. pedum longitudine

771

Serpentis Norvagici pili cubitalis longitudinis

ibidem

Serpens 9. iugis boum duci haud potuit

772

Serpens 50. cubitorum

771

Serpentes a veteribus antris vix amoveri queunt

776

Serpentes aquilonares noxii

437

Serpentes Arabiæ volant

716
Serpentes arenosi
774
Serpentes armenta, et pastores devorant
772

Serpentes candidi
774
• Fului
ibidem
• Rubei pessimi
ibidem
• Citrini
ibidem
Serpentes Caspiarum portarum viatoribus nocent
777
Serpentes cinerei coloris pessimi
774
Serpentes domestici in aquilone
776
Serpentes dormientem & nudum non lædunt
777
Serpentes ducem habent
776
Serpentes elevati venena evomunt
ibidem
Serpentes e medulla humana pereantur
788
Serpentes nigri
773
Serpentes palmares ora infantium ingrediuntur
437
Serpentes per 10. pedes saltant
776
Serpentes pro numine coluntur
97
Serpentes seinvicem morsibus petunt
773
Serpentes terrcstres peiores aquaticis
ibi.
Serpentes vocati mensis assistunt
775
Serpentum cibus
ibidem
Serpentum colores diversi
773
Serpentum longitudinis vel brevitatis due causæ

772

Serpentum plura genera, & venena

775

Serpentum venenum quando nocentius

777

Serpentibus hyeme somnus pro cibo

775

Serra piscis

744

Serrac lignegæ ad tormentandum conficiuntur

313

Sertorii robur

350

Sertum roseum

247

Servitus in Suetia & Gothia nulla

543

Servus fidelis

187

Servi corporis, qui ventri indulgent

461

Servi dominos occidunt, å quibus enutriuntur

694

Seruorum copia in Livonia

644

Severitas regia

246

Severus Imp.

355

Sexus fragilis in persecutione Lutherana constantior reperitur

555

Sexus muliebris gloriabundus

515

Sexus nudus utriusque generis saltans ceditur & proscribitur

506

Sexus uterque in septentrione armatus

100

Siclus 20. obolos habet

549

Sigarus Danorum rex

238

Sigebertus de septem sratribus 200. annis dormientibus

12

Sigismundus Poloniæ rex

632

Signaculum oppressorum in mineris

206

Signum

Signum pluviæ,vel serenitatis

674

Signum victoriæ in sono rostri

658

Signa boni equi 580. 581.

582

Signa cœlestia

463

Signa cœlestia in satione attenduntur

431

Signa & sydera rustici observant

55

Signa ferocitatis & agilitatis

197

Signa frigidissima

33

Signa hominis veneno infecti

773

Signa in equo cavenda

256

Signa lætitiæ Suanto princeps præbet

572

Signa littoralia iniquissimen auferuntur

427

Signa minerarum inveniendarum

203

Signa necessaria navigantibus

84

Signa optimæ mineræ

203

Signa per voragines recti itineris tenendi

45

Signa præcurrentia rem futuram designant

335

Signa rapacitatis

650

Signa salvandorum viatorum

75

Signa securi itineris

34

Signa subterraneæ effossionis

296

Signa varia monetæ

215

Signa vehementissimi frigoris

33

Signorum ortus & occasus apud Finmarchos

11

Signis littoralibus amotis,hostes suffocantur

90

Signis multis futura noscuntur

114

Silentium castrense

333

Silentium Pythagoricum

656

Silentii disciplina apud principes servanda

ibidem

Silex

140

Silffichena 216.

253

Siligo apud Sueones albissima redditur

441

Siligo frumentum delicatius

450

Siligo in septentrione quando seminanda

432

Silius poëta Italicus

356

Simiæ infantulis insidiantur

650

Similitudo humorum & minerarum

204

Similitudo morum

526

Similitudo pœnalis

559

Similitudo texturarum

469

Similitudines seminis & ferri in pueris instruendis

496

Simpa Gothicem piscem quendam designat

719

Simplices lenitate tractandi

344

Simplicitas antiqua in aquilone

488

Simplicitatem in edendo fervare saniss.

458

Simulachrum horrendum

128

Simulachra duo hyemem & æstatem designant

504

Simulachra præliorum

638

Simulachra virtutum in pueris conspiciuntur

497

Sinus maris cavendi

241

Sirenum natura

716

Sisara 9oo.currus habuit falcatos

283

Situs saluberrimus

216

Sivaldus cum 7.filiis exitio traditur

173

Sivaldus in regem Danorum assumitur

238

Sivardus Gothiæ rex

184

Sivardus Norvegianus

352

Sivarus Saxonicus

175

Slaa serpens

774

Snaphaner

247

Snock serpens

774

Sobrietas mentita

459

Sobrietas Starchateri

158

Sobrietas virtutum mater

458

Societas corrupta vitanda

496

Societas indissolubilis coniugium

482

Sol croceus quid designet

17

Sol desiccat

60

Sol pellibus obest

616

Sol purus quidstgnificet,et rcliqui colores

17

Sol rediens in septentrione tripudiis excipitur

503

Sol rutilans in occasu quid significet

17

Solis coronæ

31

Solem suppolares adorant

98

Soles nunquam supram & infram videntur

31

Soles tres apparuere

ibidem

Solares radii præliando obiecti caventur

262

Solatium ab infamibus quæritur

524

Solatia bellorum

291

Solidus quot denarios in se contineat

468

Solinus 112.

595

Sommen lacus

42

Somnia animalibus similima

606

Somniorum causæ

ibidem

Somnus castoreo provocatur

702

Somnus gravissimus

702

Somnus ursorum gravissimus

462

Somni furiales ex ebrietate

462

Sonus amplus

30

Sonus glacialis ut tonitruum 46.

64

Sonus terribilis

72

Sonus vehemens in fundo aquarum gignitur

378

Sonus vehementissimus in specu

362

Soni vehemcntis horror

63

Sonum raucum quæ gencrant

606

Sonorum in cantu differentiæ

687

Sorostres 20. annis temperato caseo in deserto vixit

467

Sors ignobilium obscura

335

Sors militum miserrima

349

Sorte diuiduntur patriam exituri

151

Sorte sua nemo contentus

209

Soth pugil prostratur

170

Sotularia

47

Spartanæ mulieres Pyrrhum vexarunt

300

Spartani

248

Species equi Seiani non deficit

350

Species omnes mortis pro divinis eloquiis sustinendæ

556

Specierum illecebra nemo capi debet

184

Spectaculum commune in Norvegia

637

Spectaculum miserabile

233

Spectaculum miserrimum

641

Spectaculum naturæ inter anatem & felem

589

Spectaculum pulchrum torneanientum luscorum

514

Spectra agris imponuntur

664

Speculum quicquid videt reddit

30

Specula

163

Specula prope posita faciem reddunt

31

Specus

124. 125. 133

Specus Dalmatiæ

363

Specus luporum

611

Specus regiorum puerorum

116

Specus visorum

623

Specus mirabilis ratio an provido viro servari debet

363

Specus faridici

ibidem

Spelunca latronum

80

Sperma an corpore album exit

749

Sperma elephantis nigrum

ibidem

Sperma spumosum

ibidem

Spermatis albedo spumositas ipsius

ibi.

Spermatum color varius

ibidem

Spes dilata animam affligit

279

Spicula veneno tinguntur

499

Spina pedibus nocet

38

Spinæ ceti quantitas

752

Spiritus sanctus fictum effugit

560

Spiritus familiares

113

Spiritus seu umbræ hominibus se offerunt

62

Spithamæi Pygmæi

71

Splendor veri luminis illustratus

535

Spolia ingentia

359

Spolia iusté ab Imp. divisa

251

Spolia quandoque nocerat

359

Spolia rerum militari more distribuuntur

396

Spoliorum abundantia piratæ se nutriunt

365

Spoliator colubri an parentibus derelictus se ipsum nutrit

784

Spoliator colubri vermis

ibidem

Spongia marina

765

Spongiarum marinarum differentiæ

ibi.

Sponsa apud Lappones in rangifero domum deducitur

140

Sponsa crines abscondit

483

Sponsæ virtutes

476

Spraangnig

470

Springhval piscis

739

Spuma

447

Sputum in prælio emittere periculosum

308

Squamæ piscium in tenebris lucent

187

Squatinæ pisces

731

Stadia

167

Stannum Anglicanum

457

Starchaterus

122

Starchaterus belli director

1 69

Starchaterus celerrimus

167

Starchaterus fortissimus ac eloquentissimus

164

Starchaterus lasciviæ nunquam dedirus

165

Starchaterus laude bellica dignus

116

Starchaterus otiosus nunquam

165

Stachaterus semper armatus

162

Ebrius nunquam, nec conviva

ibi.

Starchaterus Tavestus

157. 158

Starchaterus tempore nativitatis Christi

161

Tribus seculis fortissimus

ibidem

Starchateri caput terram momordit

172

Starchateri carmina de frugalitate

159

Starchateri mors virilis

172

Statio prima Gothorum exeuntium

86

Statuæ bonorum venerandæ

50

Statuæ erectæ regum provida magnificentia

75

Statuæ, & nomen tyrannorum delendum

50

Statuæ virorum illustrium

486

Statutum Romanorum contra sacrilegos

563

Statuta conviviorum

542

Steendor

90

Stella marina

766

Stella marina ignei caloris

ibidem

Stellæ X I I.

100

Stellæ in æstate nullæ videntur

12

Stenchillus

Stenchillus rex optimus sagittator

499

Steno ac Suanto principes Suetiæ satuo credentes liberantur

525

Steno Stur ac Suanto principes Suetiæ

292. 359

Steno Sture antiquior

213

Steno Sture iunior in pallido equo periit

380

Steno Stur iunior princeps effossus comburitur

564

Stercus primogeniti vituli ad quid utilis

790

Stercore bovino apum foramina obliniuntur

793

Sticla virgo bellatrix

195. 198. 199

Stipendia ferro numerantur

714

Stipitum lubricorum usus

131

Stiria

448

Stirps regia consumpsa

400

Stirpis perpetuitate iuniperi indefinenter accrescunt

412

Stocholmenses cives quales

312

Stocholmia

502

Stocholmia celeberrimum emporium Suetiæ

312

Stoici simulati

253

Stockfisck

728

Stockfisck ad numerum comparatur

468

Strabo

147. 735. 755

Strabo de Thebis

49

Strabonis opinio de Amazonibus

198

Strabonis pulcher locus

39

Strages ac periculum mercatorum ob porturn

342

Strages hostium

338

Stratagema

92

Stratagema bellicum Henningi Gad

300

Stratagema Erici diserti

334

Stratagema Gothicum

227. 236. 237

Stratagema Gothorum in expugnandis arcibus

303

Stratagema Græcorum

229

Stratagema Hadingi regis

186

Stratagema nautarum in cadaveribus boum occultandis

316

Stratagema Ulsonis in opprimendo hostes

336

Strati pëétæ tumulus,& natura eius

565

Strengis nundinæ glaciales

139

Stridor iaculorum non videtur, sed auditur

230

Stridor ignis abietini

520

Strix avis nocturna

693

Striges

113

Structuræ arcuales

409

Structuræ quadratæ

ibidem

Structuræ rotundæ,& curs

ibidem

Struma

190

Struthio avis

672

Studentes Vittebergenses seditiosi

553

Studium histrionum

526

Studium humanitatis

192

Stultitia Galieni Imp.

39

Stultitia superstitiosa Aegyptiorum

589

Stultitia simulata opes quæruntur

525

Stultorum infinitus est numerus

524

Stuprator mulierum occiditur

161

Sturicus piscis

757

Sturnus Græce Latineque locutus

687

Sturni avis consyderatio

686

Sturni præsagium

696

Styli cæci sub aquis infiguntur

227

Styli. triangulares & ferrei

292

Stylorum triplicatorum sive tribulorum usus

385

Suanto princeps magnanimus

572

Sacrilegus nunquam repertus

ibi.

Familiares effœminati apud eum nulli

ibidem

Vestes é corpore dedit

ibidem

Suanto princeps Suetiæ & Gothiæ

572
Suanto regni Suetiæ princeps
550
Subditorum confiscatio
270
Subditorum obedientia ab principis prudentia proficiscitur
402
Subis avis aquilarum ova frangit
691
Succinum ab Prussia in remotas regiones portatur
425
Succinum ac ambra
414
Succinum ad alias regiones exportatut
415
Succinum arbores pmeæ quando sudant
414
Succinum in mare desertur
ibidem
Succinum metallum sudabile
425
Succinum unde venit
ibidem
Succini generati opinio refellitur
610
Succini origo verior
414
Succini quæstus
415
Succini seu ambræ natura & origo
425
Succino vermes diversi incorporantur
ibi.
Sudercopia oppidum Ostrogothorum
93
Sueci suæ iniuriæ vindices
238
Sueno Danorum rex
230. 501
Sueno rex
115
Sueones ac Gothi durissimi
357
Sueones securibus præliantur
136
Suercherus rex occisus

79

Suertingus Saxo

274

Suertingi filii trucidantur

167

Sues divinitus concessi

593

Suetia ac Gothia 1370 . annis , antequanm Dania reges habuit

156

Suetia fertilis

323

Suetia superior

142

Suetiæ argentifodinæ ditissimæ

276

Suetonius

524

Suevi

257

Sufficienter nihil munitum

293

Suffragia ecclesiastica perpetua

566

Suggrundia propria amantur

594

Suidergal occisus occasione pulsantis visæ

629

Suikart protomimus

525

Sulphur calet

60

Sulphur pluit

27

Sulphureæ venæ congelationem phibent

82

Summum ius, summa æquitas

266

Sunamannus

82

Supellex tyrannorum confiscatur

305

Supellectilia quando ab incendio liberantur

426

Superbia hominum impotens ab minusculis creaturis illuditur

761

Superbia impotens in crudelitatem erumpit

491

Superbia mortalium misera

105

Superbia naturalis in accipitre

649

Superstitiones vanæ prohibitæ

776

Suspicio indelebilis

368

Suspicio tyrannorum frequens

543

Sustentacula arcium arte supposita comburuntur

303

Susurronum pessima natura

550

Svvamfisck aquatile valde gulosum

767

Svvamfisck pisces evomit

ibidem

Svvamfisck se ipsum ob timorem consumit

ibidem

Sydus

37

Sylla tyrannus

564

Sylva veneratur

97

Symphoniæ cantu Tyrrheni se in mare proiiciunt

522

Synonyma lusorum in tibiis et similibus

523

T

Tactus & frigus nocent pullis equorum

583

Tanais vastissimus fluvius

584

Tanna gigas occiditur

161

Tannafors

92

Tantaurus mons

656

Taprobana

76

Tartari,sive Mongali

285

Tartarorum mos in ducendis oratoribus ad suum principem

521

Tartarorum mos in recipicndis legatis

367

Taurus ab urso rapitur

623

Taxus animal agreste

620

Mordax

ibidem

Taxus supinus pugnat

ibidem

Taxi morsus exitialis

ibidem

Taxorum genus duplex

ibidem

Taxorum natura

619

Tecta cuneata dromonum

331

Tecta cuprea,vel plumbea

409

Tecta ex ossibus

752

Tecta herbifera

316

Tecta in aquilone unde fiant

409

Tecta terrea

410

Tectorum culmina quando ruinam minantur

674

Tedæ pineæ

77

Tegmina equorum apud Gothos ferrea

261

Tegumen cruentæ pellis

184

Tegumentum capitis mulierum ex panno rubeo

474

Teias rex Gothorum in Italia

322

Tela nigra pro cognoscendis pellibus opus est

219

Tela pro fuso

198

Telum Commodi Imp.non errat

502

Telum Totilas rex resumere doctus

255

Telorum in Biarmia acer usus

180

Temerarii & pertinaces quomodo taxantur

554

Temeritas disputantium in sacris cohibenda

ibidem

Temeritas hostilis reprimitur

310

Temperamentum frigoris

609

Temperamentis omnia indigent

447

Temperantia

160

Temperies ex contrariis humoribus constat

569

Tempestas

37

Tempestas horrenda

90

Tempestas in mari

91

Tempestas præscitur

681

Tempestas sæva nil relinquit

424

Tempestas tonitruis plena formidabilis

341

Tempestatem hostemque contra periculosem pugnatur

ibidem

Tempestate sæviente arces uruntur

235

Tempe

Tempestates diræ

227

Templum auro splendidum

104

Templum deæ Veneris calvæ

293

Templum Dianæ

196

Templum erat Upsaliæ tempore Nini

104

Templum Fauni

105

Minervæ

ibidem

lunonis

ibidem

Veneris

ibidem

Dianæ

ibidem

Templa Dianæ ac Cereris

110

Templa et cœmiteria sunt loco refugii

535

Templa idolorum

216

Templa magnificentissima

105

Temporisantes periculosi

556

Tempus

37

Tempus ac instrumenta agricolæ disponenda

450

Tempus convivandi aquilonarium, & locus

541

Tempus e vestitu judicatur

702

Tempus in struduris super glacie conservandum

418

Tempus miles aquilonis consyderat

236

Tempus nuptiarum iucundius

482

Tempus semestre ad solvendum magistris

533

Temporis perditio in ludo schacorum

508

Tempore carnisprivii ludus ensium ostenditur

517

Temporum contrarietates formidabiles

322

Temporum vicissitudo

654

Temulentia sibi ipsi pœna

460

Tencha piscis

719

Tenebræ palpabiles fumo excitantur

285

Tengildus Scricfinnorum rex

180

Tenor scripturæ in saxis

49

Tentoriolum ob culices necessarium

785

Tentyricæ populi crocodilos ligant

590

Tentyricarum gens

601

Terra agricolas ad seminandum invitat

432

Terra clarescit

32

Terra impinguanda

430

Terra in saxeam duritiem congelatur

787

Tierra usuram reddit

429

Terræ mottus

26

Terræmotus crebriores fiunt

740

Terror ac decor aliis mittitur

331

Terror sumptuosus celeriter deficit

289

Tesseram militarem negligens, qua pœna puniendus

382

Testamentum plebanorum quomodo fit

532

Testiculi in castoribus captis abscist non videntur

605

Testimonium autoris de laudibus Cardinalis de Monte

569

Testimonium beati Gregorii

36

Testimonium expenentiæ autoris

33

Testimonium nautarum

71

Testimonium resurrectionis coram Theodosio factum

12

Testimonium scriptorum durabile

567

Testimonia scripturæ de pudicitia

201

Testis mendax

551

Testi corrupto fides minimè datur

494

Testudo piscis

764

Testudinum superficies domum faciunt

753

Teutones

167

Teutonicus ritus

159

Thaletis Milesii sententia

312

Thebarum exercitus

49

Theodericus rex Gothorum

123. 246 331.

Theodoatus rex Gothorum

200

Theologi facti in momento

554

Theriaca

437

Theriaca remedium contra venena

777

Theriaca remedium præstans contra serpentes

773

Theriacæ secundum Plinium confectio

777

Thesauri quando ex incendio, eripiuntur

426

Thessali

97

Thira regis Angliæ filia

477

Thoes genus luporum

613

Thor tonans

100

Thora Regneri regis coniunx

183

Thora virgo

274

Thoraces alcini

134

Thoraces coriacei

252. 371

Thorilda

113

Thorilda Norvegiæ regis silia

173

Thorismundus Vestrogothorum rex a fervo occisus

528

Thorna emporium valde frequentatum

699

Thorna oppidum

698

Thoro pugil

173

Thrasybulus Atheniensis

673

Thrissa piscis

778

Thrissa M. D. L I I I I. in Prussia captus

ibidem

Thrissarum 12600. capta

ibidem

Thuro lang

486

Thuronis longi statua

217

Tibia 60. cubitorum

158

Tibiæ cervinæ

42

Tibicines exotici præstantiores

523

Tibicines importuni cæduntur

ibidem

Tineæ nivales

68. 70

Tingualia

79

Tinunculus in columbariis ovendus

662

Tintinabula tibiis alligantur

518

Tipho ventus

423

Tiridates magus

120

Titulus magni ducis Moschovitarum maiorem locum in chartis, quam in veris dominiis occupat

364

Tituli tyrannorum

304

Titulorum Gothicarum legum distinctio

492

T. Livius de triduanis processionibus gentilium

535

Tocho præclarus sagittator

500

Toga virilisquando induitur

250

Togæ nobilum fœminarum brevissimæ

474

Togæ urbanarum mulierum longissimæ

ibi. .

Tonitrua æstiva frequentiora

56

Tonitrua Claudiana

107

Tonitrua durissima ab aquilone

57

Tonitrua matutina

ibidem

Tonitrua portentosa in hyeme

56

Tonitruum effectus

24

Tonitruum ictus quo a vinis avertitur

446

Tonitruum per singulos menses evenientium effectus

56

Tonitruis agricolæ & naucleri non turbantur

ibidem

Tormenti genus vetustius apud aquilonares

390

Tormenta bellica

373

Tormenta bellica in distributione spoliorum principi cedunt

396

Torneamentum luscorum pulchrum spectaculum

514

Torpedo piscis

747

Torpedinis ictus stuporem inducit

763

Torrentes rapidi

92

Torrentes soluti acies ordinatas impediunt

290

Torsck piscis

710

Torsdag

100

Tortores ventris

458

Totilas

740

Totilas rex telum resumere doctus

255

Totilæ regis agilitas

ibidem

Traan, aut lyse

77

Trabes ex altioribus muris pendentes

295

Trabes igniferæ ad conburendos pontes

286

Trabes longissimæ impositis asseribus pro ponte sunt

381

Trabes muris submittuntur

303

Trabes pro fundamento

43

Traditionum paternarum magnus amor

87

Tranquillitas maris maxima

227

Transfugæ infames

310

Trebellii tractatus de 30. tyrannis

196. 199

Trebius piscis

715

Trepidatio ægrotantis

570

Trepidatio nocturna infelicior

332

Tribulorum sive triplicatorum stylorum usus

385

Tribunalia campestria

488

Tributum cubitale

162

Tributum fisci in mineris

203

Tributorum variatro

270

Tricuspides

47. 221

Trilustris ætas ad arma convocatur

223

Triplex genus mathematicorum inter gigantes

156

Tripodes oblongæ

292

Triremes, biremesque CCC LX.

109.

Triremium usus hodie in mari Gothico

329

Triste canum agmen Starchat. dictuni

163

Triticea grana e cœlo pluunt

726

Triticum ubi in aquilone abundat, vel deficit

441

Triton in specu concha cannit

716

Trituratio hyemalis

435

Triumphantes planex equitant

254

Triumphus virtutum

478

Trol hetta

80

Trondanees

67

Trondorum regis filia

176

Trux lemurum chorus

112

Tubarum clangor beluas terret

735

Tubarum directiones

523

Tumulus Strati poëmtæ, & natura eius

565

Tunica sub aquis deponitur

352

Turba naufragorum perit

354

Turbo quid

23

Turbo unde

ibidem

Turbinis effectus mirabilis

ibidem

Turbinis motus vagus est

ibidem

Turbine lapides magni a terra elevant

ibi.

Turbine siccandi pisces transferuntur

ibi.

Turbine sylvæ, tectaque corripiuntur

ibi.

Turbines ac venti cur fiunt

37

Turdelæ descriptio

686

Turdi quomodo nutriendi

662

Turdorum præfagia

696

Turismundus Gepidarum rex

247

Turmæ

Turmæ hostiles capiuntur

291

Turmæ novæ in prælio surrogandæ

22

Turpe est dicere, Non putabam

520

Turpitudo ubi nulla in populo

698

Turris alta in Crusuicza

592

Turris murium in Rheno

591

Turris reorum robustissima

297

Turres portuum

423

Turtures gementes

648

Tussis per cervisiam levatur

452

Tyberina ostia

425

Tyle ultimum

62

Tyrannis inaudita

275

Tyranni sub humana forma bestiæ videntur

369

Tyrannorum conditio

271

Tyrannorum crudelium facinora decantantur

505

Tyrannorum mos

266

Tyrannorum suspicio frequens

543

Tyrannos incolæ fugant

234

Tyrocinium a virtute auspicandum

250

Tyrocinium puerorum in arte sagittandi

499

Tyrocinii rudimenta in prælio

260

Tyrones clariores

250

Tyrones quomodo indurantur

521

V

Vacca marina 130. annis vivit	768	Vacca marina simile sibi vitulum parit	ibid.	Vaccæ in aquilone nunquam plaustris subduntur	576	Vada sluminum immeabilia	287	Væhsoli proverbium, quando verum	147	Vaga libido fœdissima	141	Vagnosthus pro deo colitur	101	Valachia	625. 626	Valamir Ostrogothorum rex	715	Valdemarus rex	115	Valerius maximus	199	Valisca bellatrix egregia	199	Valla	524	Vandalia	97	Vapores in hyerite ac vere expelluntur

Vacca marina 130. annis vivit

768
Vacca marina simile sibi vitulum parit
ibid.
Vaccæ in aquilone nunquam plaustris subduntur
576
Vada sluminum immeabilia
287
Væhsoli proverbium, quando verum
147
Vaga libido fœdissima
141
Vagnosthus pro deo colitur
101
Valachia
625. 626
Valamir Ostrogothorum rex
715
Valdemarus rex
115
Valerius maximus
199
Valisca bellatrix egregia
199
Valla
524
Vandalia
97
Vapores in hyerite ac vere expelluntur
56
Varietas fastidium levat
802
Varro suillam carnem commendat
594
Vas ferri 500. libras continet
209
Vasa ab aquis exiliunt
424
Vasa argentea Ingridi donantur
217
Vasa cornuta
460
Vasa ferrea 60o. librarum plena, bombardarum vi eiiciuntur
288
Vasa sanctorum non diripiuntur
546
Vasa solidissima aquilonaria

457

Vasa vitrea in aquilone inusitata

ibi.

Vasche Polonus athleta

161. 167

Vastenense monasterium

408

Vastenum urbs S. Birgittæ ac monasterium

278

Vbbo Frisius 144. sagittis perfossus interitt

170

Vegetus

199

Vegtboirga puella bellatrix

169. 199

Vehicula

391

Vehicula hyemalia ad bellum apta

378

Vehicula ignifera

376

Vela adversa unde

16

Vela contra imbres sagittaæ extenduntur

339

Vela lanea

144

Velites equestres

228. 237

Velocitas mira rangiferorum

598

Velta

234

Vena regia piscium

708

Venæ minerarum variæ

204

Pendentes

ibidem

lacentes

ibidem

Obliquatae

ibidem

Venæ sive lineæ orientales electiores

204

Venæ sulphureæ

56. 60

Venalitas impedimentosa

763

Venandi modus inter Lappones

146

Venatio ducem habet

638

Venatio frequentissima ferarum

10

Venatio periculis plena

640

Venatio regum in Oelandia

85

Venationes nobilium & exemptorum

603

Venationes optimæ

82

Venarores multi in aquilone

638

Venatores partem victam insequuntur

602

Venatores patientes omnia sufferunt

638

Venatores peritissimi

63

Venatorum industria

652

Venatorum sagacitas

678

Venenum fulmine consumitur

25

Venenum igne dissolvitur

367

Venenum in corpe calefactum extinguit

777

Venenum serpentum quando nocentius

ibi.

Venenum unde dicatur

ibidem

Veneno pugnare turpissimum

297

Vener lacus

79

Veneno quidam nuquam civitatem exeunt

736

Ventosæ ubi usitatæ

528

Ventosus pileus

116

Ventus

57

Ventus australis hospitia glacialia dissipat

41

Venti australis per hyemem effectus

36

Ventus circius

21

Ventus circius rapit tecta domorum

22

Ventus equitem prosternit

22. 23

Ventus Finnis venalis est

119

Ventus homines suffocat

21

Ventus mollis ac tardus præliantibus nocet

341

Ventus procellosus

90

Ventus quid

19

Ventus septentrionales saluberrimus

16

Ventus triturantibus necessarius

435

Ventus unde

17

Vento Hellespontico CCCC. naves periere

16

Venti

57

Venti aliquando contrarii spirant

16

Venti cardinales

21

Venti 12.subdivisi

19

Venti & turbines cur fiunt

37

Venti formidabiles

133

Venti in aquilone continui

333
Venti lumen extinguere nequeunt
142
Venti particulares
16
Venti quandoque causæ sunt dolorum
ibi.
Venti 4. & eorum natura
ibidem
Australis
ibidem
Septentrionalis
ibidem
Orientalis
ibidem
Occidentalis
ibidem
Venti sæviores plenilunio
65
Venti XXXII.
21
Venti 24.a Victru ponuntur
ibidem
Ventorum alteratio diuersa
16
Ventorum cognitio militantibus necessaria
19
Ventorum effectus
ibidem
Ventorum necessaria cognitio
18
Ventorum nomina
19
Ventorum spiritus IIII.
ibidem
Ventorum violentia portus obstruuntur
420
Ventorum vis vehementissima
424
Venus
100
Venus Cupidinem lactat
749
Ver floridum in aquilone tardatur
789
Verbera trecenta, stigmata , ac colaphi Hellesponto infliguntur

109

Verbum beati Petri ad Ananiam terribile

560

Verbum Cæsaris,Iacta est alea

716

Verbum emissum irrevocabile manet

656

Verbum hæreticorum

545

Verbum optimum Ciceronis

532

Verba contumeliosa obsessorum pœna aggravant

294

Verba Crantzij de hospitalitate Gothorum

538

Verba lovii de Moschorum tormentis

387

Verba Plutarchi

544

Verba folatiosa ægrotis profunt

571

Verecundia est nudare corpus

193

Verecundia felicem facit

520

Verecundia sundamentum decoris consyderationis

5l9

Verecundia non virtute multi ferviunt

384

Veredenses

230

Veritas firmanda

402

Vermelandia

97

Vermis apibus nocens quomodo destruendus

793

Vermis conscientiæ inextinguibilis

427

Vermis longissimus in mari

766

Vermis quis proprié dicatur

788

Vermes alari noctu lucentes srigore moriuntur

76

Vermes albissimi in pane

443

Vermes augurales

442

Vermes noxii dormientium insantum ora subintrant

437

Vermes septenum cubitorum

766

Vermes terræ

787

Aquæ

ibidem

Aeris

788

Frondium

ibidem

Lignorum

ibidem

Vestium

ibidem

Carnium

ibidem

Biscocti panis

ibidem

Caseorum

ibidem

Vermium variæ differentiæ

787

Vernisa vasa liniuntur

460

Verres crudelissimus

265

Vesetus athleta Sialandicus

175

Vespæ duplices quæ piscibus nocent

783

Vespæ grandiores in quercubus degunt

784

Vesparum examen adversus fidem concitatum

554

Vesparum punctura pulli equini interficiuntur

784

Vespertilionum consyderatio

692

Vestigia rosida

111

Vestis insecabilis

ibidem

Vestis scapularis pudicitiam designat

474

Vestes ë nervis conficiuntur

469

Vestes leporinæ infinitæ

609

Vestes militares breves,& complicatcæ

253

Vestes

Vestes sciffæ signa læsæ pudi citiæ

801

Vestes singulares in prælio periculosæ

470

Vestium genera

ibidem

Vestium incisarum inventio

471

Vestitus ducis Moschorum

368

Vestitus ex pellibus taxorum

620

Vestitus illustrium personarum

6l8

Vestitus militaris qualis in hyeme

711

Vestitus principum in septentrione

606

Vestitus principum Moschovitarum

634

Vestitus singularis in bello suspectus

380

Vesterhuss

74

Vestmarus & Colo fratres regi præficiuntur

268

Vestmarus satrapa

190

Vestrabord Islandiæ portus

21. 68

Vestrogothi ob caseos commendantur

467

Vesuvius mons

61. 64

Vether lacus

46. 79. 124

Natura illius mirabilis

46

Vether lacus infelix hostilibus armis

714

Vether lacus singularis naturæ

713

Vether lacus virtutem cognoscentes, ad littus quando fugiant vitam saluaturi

714

Vetulæ virgines fiunt,nullum occidentes

197

Vexilliferi quomodo constituuntur

250

Vexillum mortis

167

Vexilli de veritate certatur

262

Vexillo ac dextra Visna privatur

169

Vexilla susca in nivibus

39

Vexionensis lacus limosus

60

Via compendiaria rex reflectitur

20

Via in solitudine cognoscenda

19

Via juvenum inscrutabllis

530

Via murium sub nivibus

787

Via revocandi liberos ab pessima vita

535

Viæ arbustulis præcluduntur

230

Viæ generales in glacie

43

Viæ nivibus opprimuntur

34

Viæ publicæ purgandæ

43

Viarum difficultas

34

Viatores ante galli cantum noctu ædes haud exeunt

657

Viatores in partibus ruptarum glacierum remanent

46

Viatores inter voragines nil præter glaciem & cœlum vident

45

Viatores nivium mole quandoque opprimuntur

75

Viatores quando armati incedunt

611

Viburgum

75

Vicatim Finni habitant

152

Vicissitudines subitæ elementorum corpora lædunt

131

Victi hostes ad imperata compelluntur

228

Victi insidias struunt

349

Victores in malis successibus dicaces ac petulantes

386

Victores stulta securitate perduntur

343

Victoria ad Israël redit

549

Victoria impia hospitem occidere

247

Victoria ordine neglecto perditur

336

Victoria parvula omen est majoris

335

Victoria plerunque cruentas

381

Victoriæ impedimenta

260

Victoriæ signum in sono rostri

658

Victorina fœmina illustris

196

Victruvius

18

Viduæ juvenes custodiendæ

487

Viduæ spoliantur

277

Vielefrass

605

Vielisca & Bochna sal producit

464

Viggo

273

Vigiles exomn

Violenta inhumanitas super viventes

566

Violenta minus durabiha

29

Violentia ventorii portus obstruunt

420

Violentum nunquam perpetuum

23

Vipera anguisque educandi traduntur

184

Vir ab virgine fugatus

195

Vir bonus iuri suo aliquantulum cedit

540

Vir inter Lappones prædam dividit

146

Vir vafer

98

Viri duo manducandi una manu tenentur

158

Viri fortes domimos non deserunt

310

Viri fortes modesti sunt

344

Viri illustres mœnia non accedant , & quare

300

Viri impigri vires suas demonstrant

340

Viri magni quid cavere debeant

526

Viri nefarii alterius honori insidiantur

345

Virorum heroicorum virtutes imitandæ

478

Vires exercitio piratico Aluilda superat

185

Vires

236

Vires dolis superantur

609

Vires in obsidione plerunque fortiores

293

Vires vegetiores ex nocturna quiete vcniunt

351

Virga Aaron signum obedientiæ

537

Virgas ac mammillas infantibus vires præbent

248

Virgilius

97. 112. 118, 193. 196. 198. 263. 581. 632

Virgo Aluilda ornatissimé vestitur

195

Virgo doloris inductrix

207

Virgo mons dicitur, & quare

85. 97

Virgines in septentrione hospitum vultus contemplantur

178

Virgines vetulæ fiunt,nullum occidentes

197

Virginum habitus pudicissimus

475

Virgulæ aureæ sophisticatæ

213

Virgulta noxia comburuntur

433

Viriatus Lusitanus venator

639

Virtus ætatem legitimam efficit

250

Virtus boni præfecti

265

Virtus bonorum equorum

402

Virtus bonorum hospitum

540

Virtus cereorum benedictorum

538

Virtus corporis defectus sublevat

514

Virtus in Starchatero corporis magnitudini respondit

161

Virtus interna ac externa podagræ quomodo superatur

571

Virtus omnis creaturarum ab optimo creatore procedit

770

Virtus regalis

200

Virtus reginæ Amalasuenta

ibidem

Virtus splendida

505

Virtus teniatione perficitur

556

Virtus tutore caret

136

Virtutis nervi

160

Virtutes canum

579

Virtutes exemplo avium amplectendæ

670

Virtutes maximæ

200

Virtutes paucæ, vitia multa in Fliolmo rege

456

Virtutes per quas victoria obtinetur

32

Virtutes sandissimæ regum

478

Virtutum cultor Ingellus rex

164

Virtutum effectus

128

Virus aspictum insanabile

311

Vis arcuum

221

Vis carminis ingens

12.1

Vis elementorum rapax

424

Vis magna magnorum

120

Vis naturæ ad pacem compeliit

379

Vis naturæ potens

497

Vis sagittarum

500

Vis ventorum eficacior quid efficiat

208

Vis ventorum vehementissima

424

Vis virgini illata vita punitur

48V

Visby emporium

85

Viscus piscium humiditati resistit

571

Visingxoé insula

124

Visinnus gladiator Russiæ

161. 167

Visinus magnus gladiator

122

Visna rei militaris perita

169. 199

Vistula fluvius

216

Visus gladiatorum immobilis

510

Vita agricolarum tuta

205

Vita beata

137

Vita cunctis charior

114

Vita hominis mihtia est super terram

536

Vita malorurn præfectorum

267

Vitaliani piratac

86

Vitelliani,quorum Alb.Cran.meminit

70

Vitellius avium venationem absumpsit

459

Vitiges rex Gothorum

523

Vitis nulla in aquilonaribus tcrris

470

Vitium in sene turpiss.ardelionem agere

337

Vitia antiqua in hoc seculo remanent

209

Vitia commuma cantionib.exponuntur

505

Vitia contubernalium regis Frotonis horrenda

269

Vitia ebriorum

461

Vitia ignorantes beatiores

698

Vitia maritorum canuntur

505

Vitia mulierum

ibidem

Vitia principum

562

Vitiosi adolescentes suspenduntur

531

Vitolfus magus Helsingorum excæcavit hostes

122

Vitra & fictilia vasa effracta, quomodo conglutinantur

681

Vitrifices Vcnetiis super arte contendunt

460

Vitulus marinus crudelis in coniugis inter sectione

702

Vitulus marinus deprædator halecis

768

Vitulus marinus inter pisces computatus, recte in quadragesima manducatur

704

Vituli marini descriptio

702

Vituli marini medicinæ

703

Vituli marini medicinæ

703

Vituli marini partus

701

Vituli marini pinguedo ad multa utilis

703

Vituli marini pinguedo diebus ieiuniorum comeditur

ibidem

Vituli marini vox ut tauri

701

Vituli marini capiuntur

630

Vitulorum marinorum consyderatio

701

Vitulus monstrosus in agro Vittebergen. editus

475

Vivendi genus in septentrione

144

Ulcera fortunæ

435

Ulfo ingenii astuti

335

Ulfo in mensa occisus

336

Ultio divina

422

Ultio hæreticorum

537

Ultor occisorum fratrum

257

Ulula ab aliis avibus vexatur

687

Ululæ avis natura

692

Ululæ genus in die volans

688

Ululæ præsagium

696

Ululatus 4.milliaribus auditur

127

Umbra urbana effœminatum militem reddit

429

Umbracula secreta principi militum fugienda

263

Unamannus

82

Uncia primus gradus mensuræ

468

Unguenta in septentrione inusitata

528

Ungulæ aquilarum incurvantur

652

Ungulæ equorum p meliori cursu ferratæ

391

Ungulæ equorum pugnandi gratia in glacie ferratæ

360

Ungulæ gulonis medicinales

606

Ungulæ perditæ cervisia restaurantur

452

Unitas & obedientia grata

529

Unitas linguæ ac morum multum in prælio valet

385

Unitatem moneta conformis ostendit

214
Unus contra 9. simul uno tempore
163
Unus fit in matrimonii contractione é pluribus
542
Volaterranus
60. 524
Volatilia infinita
54
Volatus quarundam avium linearis
690
Volatus rostratus
661
Volucres å caplente non aufugiunt
707
Volumen de proditoribus posset conscribi
380
Voluntas hominum plerumque detestabilis
648
Voluptas
83
Voluptas aliquando nauseam habet
415
Voluptas insatiabilis in bibendo
462
Volutatio in luto cum porcis
ibidem
Vomeres in gladios conversi
323
Voragine nivosa hostes immerguntur
394
Voragines arenosæ
69
Voragines circulares nautas abripiunt
67
Voragines torridæ
61
Vorator suspensus , quia solus multorum escas absumpsit
461
Vota & orationes populi septentrionalis
541
Vota solennia
101
Vox alta in tempestate
341
Upupa avis gemebunda

691

Urbes conventus principum, bellaque gesta illustrant

299

Urbes & insulæ eversæ

590

Urbes Germaniæ cereali liquore gaudent

452

Urbium destructores

399

Urinatores quibus armis in aquis se defendunt

765

Urinis hora ostenditur

54

Urna integra aquæ gelidæ gratiosem in caput effunditur

387

Urna fortialis

251

Urnæ coriariæ

427

Ursa antiquitus in insigniis Gothorum

88

Ursa plena fraudis

625

Ursa quando fortior urso

623

Ursa raptis catulis sævit

622

Ursus ac canis puellæ custodes

182

Ursus animal omnivorum

625

Ursus capitur

627

Ursus occiditur

181

Ursus plurimum terretur

622

Ursus suctii ungulæ impinguescit

624

Ursus villosu

ibidem

Ursi caput debilissimum

626

Ursi albi

149

Ursi albi piscantur

621

Ursi clava occiduntur

625

Ursi dormesticati obediunt

629

Ursi & lupi territi , cornuum horrore fugantur

628

Ursi formicas devorant

625

Ursi in elevandis mineris serviunt

206

Ursi in melle suffocantur

798

Ursi ligna saccosque portant

631

Ursi mella deprædaturi interimuntur

794

Ursi musicis sonis delectantur

628

Ursi nares in ædibus formicarum fricant

799

Ursi pondera elevant

631

Ursorum aruina vulneribus medetur

626

Ursorum familiarium utilitas

630

Ursorum somnus grauissimus

623

Ursini catuli informes

ibidem

Urtica marina

766

Urtica os medio in corpore habet

ibi.

Urticæ,et spongiæ å cæteris animalibus et fruticibus tertiam quandam naturam habent

ibidem

Urus bos agrestis

632

Uti etiam parvuli domesticari haud possunt

633

Uri in speluncis capiuntur

ibidem

Uri taurorum maximi

632

Urorum corium vtile

633

Urorum cornua auro argentoque circundantur

632

Urorum fortitudo

633

Urorum genera plura

632

Usus anserini adipis

655

Usus balneorum in aquilone necessarius

527

Usus carnium anferinarum

655

Usus ferri rarus sub polo ardico

419

Usus gentilium de dæmonium placatione

535

Usus pellium

146

Usus pinguedinis piscium

77

Usus precariæ vitæ ab generosis vitatur

511

Usus promonum

424

Usus restium in prælio

370

Usus stipitum lubricorum

131

Usus telorum inter Gothos accrrimus soo Zebelli

ibidem

Usus vitrorum nullus , vel rarissimus in aquilone, &quare

460

Utilitas bonorum hospitum

539

Utilitas captivorum

349

Utilitas publica omnium studio persici debet

331

Utilitas omnium partium rangiferi

598

VVaagh maximum pondus

732

VVardahuss id est domus præsidii

730

VVardahus Norvegiæ arx

69

Vulcani arma divina reputata

222

Vulgus indocile

87

Vulnera sulminis cæteris frigidiora

57

Vulnerum vapor

170

Vulpeculæ captæ excoriantur

619

Vulpeculæ insidiosæ

ibidem

Vulpes

58

Vulpes animal odio dignum

655

Vulpes cancros piscatur

636

Vulpes canes lacerat,ac evadit

226

Vulpes clamore upupæ proditur

691

Vulpes corvo assimilatur

636

Vulpes se mortuam fingit

ibidem

Vulpes volubilis in cursu

635

Vulpes pavonibus insidiantur

68$

Vulpes propriam domum nunque faciunt

630

Vulpium colores varii

634

Vulpium coniectura de glacie

655

Vulpium medicinæ

637

Vulpium venatio

63

Vulpes marina

718

Vultures ab qui busdam aquilæ appellati

693

Vultures senescentes fame intereunt

694
Vulturum ætas 100.annorum
ibidem
Vulturum generatio
ibidem
Vulturum par magnam sylvam occupat
ibi.
Vulturum pietas
ibidem
Vulturum præsagia
696
Vulturum sex genera
169
Vultus pueri ab conspectu teli avertitur
500

X

Xiphiæ dorsum cuneatum
743
Xiphiæ piscis descriptio
ibidem
Xiphiæ telo hamato capiuntur
744
Xerxes
109
Xerxes Persa
548

Z

Zebellus animal fœtidum in coitu
616
Zebellus in umbris latitat
ibidem
Zebelli
ibidem
Zebellinæ pelles
219
Zenobia fortior viro Odenato
196
Zigleri impia calumnia
153
Zinziber pro meliori sapore mulso imponitur
447
Zizaniæ extirpandæ
49
Zlotababa
97

Zona aurea

474

Zonis aureis ac argenteis larvati se ornant

463

Zona frigida

413

Zona vicoriæ

111

Zubro stercore suo canem inutilem reddit

659

FINIS.

OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS IN

HISTORIAM DE

GENTIBVS SEPTENTRIOnalibus

rerúmque Aquilonarium

natura &c.

PRÆFATIO

MAGNAM laudem veteres philosophi tribuêre Democrito, qui vltra octoginta annos continuos amore philosophandi peregrinatus est, multasque regiones & vrbes ad centum & octo annos perueniens vidit. Vbicunque enim gentium terrarúmue aliquid se discere posse arbitrabatur, eò quàm primùm profectus est, ne quid relinqueret, quod vspiam a homine indagando percipi posset. Perrexit siquidem Babylonem, caput Assyriorum, vt forsitan muros sulphure, ferroque, ac latere cocto, Reginæ Semiramis sumptibus & imperio fabricatos, intueretur. Deinde in Aegyptum concessit, vt à sacerdotibus Geometriam perciperet, & si qua etiam alia eum latebant. Magos in Perside, & Chaldæos subinde audiuit: à quibus Theologiam, & Astronomiam discendo assecutus est. Traiecit etiam in Indiam, vt à Gymnosophistis propriam eorum disciplinam perdisceret. Mox in Aethiopiam ultra rubrum mare transmisit, vt doctis quibusdam viris congrederetur. Sed nec ille solus in hoc commendandus est: nam & alii philosophi, vt sapientiores fierent, vno in angulo non delituerunt. Putabant enim, id quod res erat, e diversis locis, variisque hominibus sapientiam, tanquam à complurius in omni scientiarum genere absolutis, & expertis esse inquirendam. Osiris Rex Aegyptiterrarum orbem magna e parte lustrauit: quia ex parte adeò gloriabatur, vt in columna sepulchri sui inscribi iusserit: OSIRIS Rex sum Saturni antiquior filius, qui nullum orbis locum reliqui, ad quem non penetrauerim, docens ea omnia, quæ pro humani generis vtilitate inuéni, vt Diodorus Siculus lib. primo attestatur. Hujus etiam laudis cupidus erat Alexander Magnus, qui omnium rerum peritiam tanti fecit, vt Aristoteliperexímio philosopho hanc solertiam demandauerit , quò perquisitis omnium rerum naturis , de eis quàm diligentissimè scriberet : iussitque , vt quæcunque huic inquisitioni vsui forent , ei ab omnibus sui fisci opulentiis suppeditarentur. Peregit ergo Aristoteles philosophus excellentissimus, opus quinquaginta voluminibus : quorum plurima hac etiam ætate , magna doctissimorum admiratione, immò vniversorum vtilitate, perennique æuo in cathedris eruditioribus acceptantur, & leguntur. Cosmographiam , Geometriamque sua latissima peregrinatione discens , & docens primus omnium (vt Hipparchus scripsit) Homerus , qui magno ingenii acumine, poësin omni doctrinarum genere refersit, cunctis studiosis perutilem aperuit. Hecateus Milesius etiam primus omnium de situ orbis librum edens , breuiter pauca, sed notiora scripsit, occultiora aliis relinquens: cui tamen gratiæ habendæ sunt: egit enim quod potuit, & breui quidem compendio posterorum ingenia excitauit, & ad vberiora expergefecit indaganda.

Quod autem ille breviter in commentarium redegerat, longiore argumento eius sequaces amplificarunt, & non modo gentes, regiones , vrbes , maria, flumina, lacus, paludes, pontes, montes, animalia, arbores, virgulta, herbas,& cætera eiusmodi complexi sunt : verum diversos ritus , ac mores singularum nationum ,& varias hominum naturas , illustres quoque , & præclaros viros virtute, armis,sapientia, ingenio, doctrina,arte, industria, opere, vel sermone adiiciunt , & res præclare gestas domi, militiæve suis locis ostendunt, adeo vt ad civilem sapientiam nihil præstantius hac disciplina accedere possit, Ita Dionysius Græcus geographus (teste Irenico lib. I.) plurima, quæ vidit , attestatur. Ptolemæus etiam Claudius Alexandria Rex, etsi multa vidit,tamen longe plura ab nuntiis,sumptibus maximis in totum orbem ad vniversæ terræ inquisitionem missis, fideliter relata, libris suis attulit. Eoque casu (teste Strabone lib.l.)fide dignis autoribus ex relatione loca moresque scribentibus, fidelis integritas est adhibenda, & iis præcipué , qui referunt ex scientia vrbanas necessitate,immo & formam,ac magnitudinem simplici,ac brevi oratione constringunt. Attamen vt incertarum atque dubiarum rerum Aquilonarium , ab paucis hactenus cognitarum, in quibus maximé etiam doctissimi quique hallucinati sunt, verissima, vel sane verisimilima habeatur notitia: cogitavi ego, faciliori servato ordine, non scriptis modo, sed & picturis , qui mores & ritus , præliorumque insolita spectacula, atque diversorum animalium,tam terrestrium & volatilium , quam aquatilium ac insectorum,diu desideratas rationes , & maximé his compendio quodam ostendere,qui prædictorum philosophorum, exemplo incessanter optant occasionem dari sibi in frigidissimis nationibus versandi,atque experimentum proprio periculo oium eorum mirabilium,de quibus nobis sermo erit, per præsentem oculorum inspectionem subeundi . Quod quam impossibile,vel difficile sit, causæ sequentes ostendent, longissimum scilicet iter , ignorantia multorum idiomatum , defectus interpretum. Principum & terrarum discordiæ,explorationis suspicio, elementorum insueta aspe- ritas, ciborum sapor insolitus, latronum & viarum insidiæ, sylvarum vastitas,ferarum immanitas, alta rupium præcipitia, præiecta aquarum obstacula , tempestuosa navigatio, ac propriæ libertatis & quietis amissio.Quocirca hæc omnia, atque longe acerbiora per me iampridem mille periculis exantlata , studiosi situm orbis Aquilonaris experiri volentes, pro sua securitate suscipiant , atque subsequentibus scripturis et picturis,quasi apertioribus interpretibus,qui dubia atque obscura quæque illustrent, clarioraque reddant, fidem animumque accommodent.

Pictura enim non modo gratiam habet, & mirificam delectationem exhibet, sed& præteritarum rerum memoriam conservat,&historiam rerum gestarum ante ocu- los perpetuo præfert. Quinetiam videndo picturas , in quibus præclara facinora exprimuntur, excitamur ad studia laudis, & ad magna negotia obeunda. Veluti si adolescentes insignis alicuius historiae memoriam, fixis in picturam oculis, intento ani mo complexi fuerint, vehementi ardore accenduntur ad studia immortalis gloriæ con- sequendæ: immo etiam hinc fundamentum magnarum artium elicitur, quo ab pueri- tia quisque sagacior redditur ad optimas quasque disciplinas capessendas, quemad modum Plato, ac Cicero leguntur cum plerisque aliis huius artis studiosissimi fuisse, eamque velut tacentem poësin tenuisse, quandoquidem ipsa lineis, coloribus, pro- portionibus, & imitatione rerum naturalium accuratissima constans,pro loquaci,& quasi vitæ magistra reputetur,ideoque magnifiat.Et certé cum optimam picturam cerni- mus,id dicere possumus,quod Vale. Martialis de catella picta cecinit: Ipsam denique pone cum tabella, aut vtramque putabis esse veram,"aut vtramque putabis esse pictam. Pictura enim ars est peregregia, & ad disciplinam scientiamque liberalium studiorum proximé accedit, adeo vt ab homine, literas amore prosequente, merito amplecti debeat. Qui vero scite in hac arte vnicuique personæ, atque rei depingendæ decorum, modumque (ne nimium offendat,purumque defraudet, vt Apelles)addere potest,is aptior inter excellentes habetur; veluti improbus, imperitusue arguitur, qui in ornatu,vel lineis apponendis ignorat, quid satis

fit, aut defit in arte. Alii tamen tristes vmbras, alii lætas imagines, alii mugitu boves, alii cantu ad retia volucres fictis formis de- pinxere vocatas, & illusas. Huius autem artis magna vtilitas potissimum ad Prin- cipes & illustres viros spectat,vt illi,cum tuto ab patria(vt dictum est)ob infinita pe- ricula,gravesque sumptus in terras ignotas experientiæ capiendæ gratia emigrare,atque omnia oculis contueri nequeant,saltem beneficio imaginum rem concupitam animo & cogitatione comprehendant. Inest siquidem (vt Franciscus Patricius asserit) in pictoribus mirifica quædam doctrina, iucunditate, ac rerum varietate condita, quæ lectorem neutiquam otiosum esse permittat: quicquid enim admirandum, quicquid nouum, aut inauditum vspiam gentium, terrarum, locorumue existit, ab illis sic lu- cide tractatur, ac si coram ante oculos poneretur. Ars enim perfectæ naturæ imita- trix, picturam invenit, vt imaginis specie sine injuria, ac probro delectaremur, & quæ ante oculos semper habere non possumus , per picturæ similitudinem aspicere- mus, atque recordaremur. Ideoque clarissimorum, fortiumque virorum statuas, & ima- gines grata vetustas in locis illustrioribus posuit, vt iuvenum animos excitaret ad parem laudem, arduis studiis, & strenuis militiæ exercitiis vbilibet assequendamt: veluti Alexandri, Darii, Cyri, Julii,Catonis,& similium heroum infinitorum, atque optimorum Principum præsentis ævi, vt infra lib. XVI cap. XXXVII. ac XLIX per aliquot exempla clarius constabit.

Verum quod præfatio voluminis huius ab insigni commendatione peregrinan- tium philosophorum, & excellentia picturarum suscepit exordium, nulli mirum videatur, aut otiosum, cum totus hic liber Aquilonarium rerum & rituum, longa difficilique solicitudine per multos annos quasi in tenebris compilatus, atque demum in lucem hominum eductus , similitudine aliarum regionum, variarumque historia- rum exemplis, ac difformibus naturæ spectaculis illustrari, & ita dissusior multo, or- natiorque alieno potius, quam proprio splendore, ad omnium notitiam, & forsitan non exiguam vtilitatem in publicum transmitti debuerit. Duorum tamen præcipué autorum, videlicet Magni Aurelii Cassiodori, genere Gothi, ac Romani patricii, multorum Regum Gothorum in Italia dominantium prudentissimi canceliarii: ac Saxonis Grammatici, Danorum eloquentissimi historici, communibus sententiisliber hic instructus, & auctus egreditur, cum alter eorum res Gothicas in Latio viriliter gestas egregié promovet, alter vero Danus, Septentrioni vicinior,celeberrimis sententiis nedum naturæ secretos effectus, sed & Principum gesta quasi vivis imaginibus interpretatur, prout subsequentibus libris, quid quisque professus est, succincte patebit. Aderunt & alii censores optimi, præsertim vetusti temporis, vt Ablabius Gothus, Jordanes , Priscus , Paulus Diaconus , Agathius , Procopius, atque recentioris seculi Albertus Crantzius, & Franciscus Irenicus, Germanicarum Gothicarumque rerum incomparabiles scriptores, atque omnium aliorum vltimus Io. Magnus, charissimus frater & antecessor meus, Archiepiscopus Vpsalensis, qui prædi- ctorum , aliorumque celeberrima testimonia in historiam suam conferens, huic etiam libro viam præbuit, quo solidior,& acceptior ad humanum solatium vniversis studiosis exhiberetur.

Sed nec benignum lectorem moveat, plurima aliorum dicta in hoc volumine, vel sub eadem forma, vel syncerius, aut brevius recitata, interpretataque comprehendi: quia in dubiis, obscuris, difficilimis, aut incredibilibus, securius duxi censuram veterum autorum, longis retroactis ætatibus ob multiplicem rerum experientiam approbatorum, adjungendam, quam temeré aliquid sine teste de subtilibus & abditis naturæ rebus, nulli adhuc, nisi ipsi summo creatori, in consummata virtute compertis judicandum. Arduum nanque est , vetustis novitatem dare, novis autoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, & naturæ suæ omnia. Itaque etiam non assecutis (vt Plinius in præfatione Naturalis historiæ afferit) voluisse ,abundé pulchrum atque magnificum est , atque his peculiare , qui difficultatibus vidis , vtilitatem juvandi præferunt gratiæ placendi, prout ipse Plin. & se sæpius, & celeberrimum autorem T. Livium ad publicum honorem, & privatam exercitationem opus suum perfecisse attestatur. Ita & ego, licet impari & mitiori vena, ex algidissimis extremisque Aquilonaribus terris, elementis, idololatris, superstitionibus, maleficis, & fortibus populis, ac durissimis armis, ritu præliandi, ac animalium ,& marinorum monstrorum diversitate, opinor me præclaris ingeniis (licet ea melioribus fludiis digna sint reservari) nonnihil ostendisse, quo satis existimer bonam interpretationis partem studiosis omnibus in tam vario philosophandi genere reliquisse, atque opportunam occasionem ampliter de felicioribus rebus meditandis præstitisse, ne frustra Prover IX. scriptum esse videatur: Da sapienti occasionem, & addetur ei sapientia, & si sapiens fuerit, sibimetipsi erit: si autem illusor, solus portabit malum. Quia igitur vulgaris quædam eorum obiectio est, qui nullis aut paucis communiter scribendo prodesse possunt, aut volunt, vt hæc & similia blaterare non vereantur, scribendorum librorum nullus est finis, quod & beatus Ambrosius contra suos osores meminit. Deinde illud Terentianum verbum odiosé repetunt, Nihil est dictum, quod non dictum sit prius. Propterea salua istorum censura, qui ita improvidé loquuntur, ad diluendam huiusmodi objectionem, attendenda erit alia sententia Plinii, qua dicitur, Nullum esse librum (vt omnibus notum relinquitur) tam malum, quin aliqua parte prodesse videatur. Quod vtique verum esse censetur, si eius causa, ordo, & institutum bono judicio fuerit confirmatum: quod & meis rapsodiis attribuendum puto: quæ si non summa, vel mediocri, aut fortassis minima eloquentia,gravitate, verborumue pondere (vt hæc docta ætas requirit, & singula quæque tanquam ad bilancem expendit, examinatque) congestæ sunt, at bona saltem, & integra fide, ac constanti veritate deprehendentur hisce literarum monimentis consignatæ. Quo circa synceriter opto, vt benignus quisque interpres, sive lector, æquius ac modestius,pro sua humanitate de his meis laboriosis lucubratiunculis sentiat, cum nihil me ad hunc intricatissimum laborem, seu potius vertiginosum labyrinthum impulerit, quam amor & affectus eorum, qui ab orbis initio anxié cognoscere cupierant, atque indies addiscere affectant, quid præter vsitatum prophetæ verbum, quod ab Aquilone pandetur malum, vlterius fit expectandum. Sed interea qui hac curiosa terrenæ subtilitatis indagine (mira semper auscultantes, & abdita consyderantes) torquentur, excelsius oculos elevent, vt et alium prophetam, Iob scilicet XXXVII. videant, audiantque asterentem, quod ab Aquilone aurum venit, videlicet (beato Gregorio interprete) inopinata vitæ celsitudo, & conversio frigidorum peccatorum, qui ab hæresibus in via difficili fatigati, & mille erroribus illusi, tandem ad fidei, bonique operis fervorem,perpetuo stabiles permansuri, convertentur. Hocque aurum intelligi velim. non illud quod ferro nocentius est, & avaros affligit, atque Principes ob misera bella ad inopiam, & stirpem in mendicitatem vel aratrum adigit: sub quo inconsolabiliter ingemiscent, dicentque cum Hieremia: Quomodo obscuratum est aurum, & mutatus est color, optimus scilicet status, & dignitas nostra, vbi quondam in sublimi culmine elevabamur,nunc autem in horrido sterquilinio vix suspirare valemus. Igitur ad aurum, quod ab Aquilone venit, scilicet innocentiæ fulgorem, & claritatem revertendum erit: idque sufficiat pio lectori parumper indicasse, quam ingens bonum ab Aquilone dimanabit: donec in altero sanctissimo volumine prædicti fratris & antecessoris mei, Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis, quod iam pridem sub titulo Metropolis Vpsalensis, de eversione idololatriæ ,& plantatione fidei, ac sanctitate multorum. Pontificum, atque aliorum fidelium servorum Dei, ab Aquilone electorum & vocarorum, composuit, extensius aliquid ostendetur.

+ Quod autem Gothi ab Aquilone Dei nutu primi venientes in Italiam, vrbi Romanæ multa magnaque damna referuntur intulisse, hoc sane maximi autores, quorum primus est beatus Augustinus de Civi. Dei, & alii complures mitigant, conformiter attestantes, quod inter omnes barbaras nationes, quæ vnquam molestarum Italiam, aut Romanum Imperium invaserunt, nulla vnquam gens clementior reperta sit, quæ humanius ignoscere noverit, quam hæc Gothorum; immo quæ & Vrbem multis cladibus deformatam, senioque confectam, situ squaloreque coopertam, restauratis legibus, sic libertate, quas Sylla crudelis abstulerat, reparari curaverit,& summa populi Romani majestate, Rege præsertim Theoderico regnante, gubernari: estque per omnia (vt inquit Historia nova Gothica fratris mei lib. IX . cap. XXIIII.) vetus civitatis forma, quam prius Reipub. oppressor Cæsar cum libertate evertit, in integrum ab dicto Theoderico Gothorum Rege restitutat qui & Italos, & Romanos omnes perinde ac charissimos filios semper amavit: rursusque ab eis non secus ac communis omnium parens, circiter annos quadraginta, quibus regnabat, observatus. Erat enim talis in ornanda,& conservanda Italia, vt & ipsam ab omni externa injuria tueretur, & cives in tanta pace & tranquilitate conservaret, vt omnes optimos Principes, qui vnquam ante ipsum fuissent, justitia, clementia, bonitate, æquitate superaverit. Fuit enim (inquit Procopius) nemine inferior, qui ab principio in dignitate Imperiali probatiores fuissent . Gothos quidem, ac ltalos pari quadam, & summa benevolentia suapte humanitate prosequebatur, ita vt omnes (quod vtique difficilimum est) eius imperium oblectaret. Præterea vt honorem Vrbis suæ gloriæ præferret, vetuit ex auro, vel argento monetam cudi alia forma, quam veteri, dum Romana Respub. floruisse. Vt autem cives Romani vel novis erigendis, vel instaurandis vetustioribus ædificiis, majorem haberent commoditatem,parandæ calcis officinas in pluribus Italiæ insulis fieri procuravit, calcemque postmodum civibus,quorum principia ædificiorum cernerentur , liberaliter & sine pretio est largitus:multaque alia pro publica, et privata Romanæ vrbis instauratione, supra hominum fidem effecit Hoc & copiose Cassiodorus in libris suarum Variarum attestatur: qui & insuper dicit, ipsum Regem Theodericum religionis Christianæ, sacrorum locorum, cærimoniarumque, & Romanorum Pontificum dignitatis curam enixius, quam multi alii Christiani Imperatores gessisse, nihilque vnquam prætermisisse, quod ab optimo Principe optari potuisset. Sed nec defuit aliorum Regum Gothorum eximia pietas, qui nedum sacra vasa aurea & argentea, magnitudine & pulchritudine pretiosissima, bellico furore sublata, in sacras ædes (teste Orosio) referri præceperunt, sed etiam ad templa confugientibus (hostili furente gladio) pepercerunt. Immo etiam victoriosus Totilas ad preces Pelagii Romanorum legati, interdixit, ne ferrum in Romanos vi victos distringeretur, nec quisquam muliebri pudicitiæ illuderet, vt sexus ille omnis injuriæ expers permaneret. Nec silentio prætereundum est, quo pacto longe ante Totilam (teste Procopio, & Aretino) Vitige Romam obsidente, nullum templum, nec vllus sacerdos, nec res divina turbata est, sed suæ liberæ cxecutioni permissa.

Vt autem res Aquilonares pro magna parte mirabiles, in hoc volumine contentæ, evidentioribus aliquot exprimantur argumentis, subjungendæ sunt nonnullæ eius vtilitates, quæ inter alia in humanis eventibus frequentius vsui esse possunt, ne forte ex tot, tantisque, & tam variis rebus quippiam desideretur, quod in primis divino honori (cui nil præferendum est) aut Regibus, & eorum subditis, sive in bello, sive in pace serviat, vnde pietas, fides, abundantia, concordia, atque omne expetendum bonum post tot horrendas strages, quæ modo fiunt, restitui firmarique possit.

Hæ igitur (inter alia non minus consyderanda) vtilitates veniunt prudenter attendendæ. Quomodo scilicet Principes, bellatoresue in solitudinem vi hostium acti, iter inueniant ad humanas habitationes, & in mari errantes experientia ventorum reperiant portum. Quo pacto feruentur viatores, ne suffocentur in glacie, aut nivibus. Qua ratione equites etiam armati cavere debeant, ne vi ventorum a monte, vel ponte præcipitentur in aquas. Quemadmodum veteres pro pudicitia, & justitia subiere duella. Quàm austera & sobria fuerit vita gigantum, & educatio illustrium puerorum, exercitatioque in equitando. Quantum falsa moneta noceat, veraque profit. Quo paco diversæ pelles pretiosæ cognoscantur adulteratæ. Quomodo terribile bellum septennio inter duos Reges Aquilonares præparatum fuerit, & consummatum. Quemadmodum commutationes rerum sine pecunia fiant, & maximæ

nundinæ in aperta glacie. Quomodo, & cur fiant publica hospitia super glaciem. Qua ratione distinguantur itinera in amplissima glacies Qua seueritate puniantur exploratores, adulatores, & proditores. Quomodo pauci bellatores contra infinitam multitudinem prælientur. Quam multæ, & arduæ sint cautelæ bellatorum. Quemadmodum fiant mœnia ferrea per sagittas in campo. Quibus rationibus arces tyrannorum, omnem æquitatem; conculcantium, euertantur. Item quæ, & qualia oppidanis, & inclusis in omni obsidione sint necessaria, & præcogitanda.Quomodo duces bellatorum se gerant in prælio dubio, & inclinato. Quam dispendiosum sit aliena occupare dominia, & perdere propria. Item quibus modis in navali, glaciali, vel nivali bello procedendum sit. Quo pacto recipiantur oratores Principum apud Moschos. Item quis modus eorum sit in bellando, vel latrocinando. Quomodo animalia vivant in asperrimo frigore Septentrionis, immó & acerrima bella super glacies committantur.

Sunt tamen & alia fortasse prædictis multo vtiliora, quæ scrutatoribus suis nonnihil amœnioris voluptatis excerpta præbere possint, eo quod nil ambiguum, nilque occultum, quod homines ivuare queat, relinquere deliberarim, ne vel per meipsum longo rerum vsu comperta, vel aliunde conquisita studiosis abscondere, vel sup primere voluisse videar: quæ etsi prima fronte videbuntur fide carere, tamen examinata naturæ secreta dilucidant, atque non fidem modo conciliare, sed & admirationem (unde studia proficiunt) excitare probantur: idque efficient, vt bonæ voluntatis meæ cuctis innotescat affectus: quo me ad bene de omnibus merendum promptissimum declarare volui, vt saltem promissis meis, quæ pridem anno M.D.XXXIX. super editione Descriptionis, sive Chartæ Aquilonarium

regionum feceram, paruisse, & satis vtcunque fecisse inveniar, æternæque id posteritati, quod tum a patria pro fide Catholica exulans, in geographia illa, tabulas Ptolemæi ampliando, obiter delineaveram, posteaquam Historiam Gothicam fratris & antecessoris mei propria impensa imprimendam curavi, hoc opere Borealium rerum, ac rituum, non minori fide quam labore concinnato, inque conspectum totius orbis emisso, clarius & apertius, quasi vivis coloribus expressisse: eo reservato proposito, vt melioribus adjutus auxiliis, prædidam Metropolim Vpsalensem, qua evacuatio idololatriæ, plantatio fidei, confutatio hæresum, & vitæ Pontificum cum remediis restituendæ religionis, insigni diligentia ipsius autoris Io. Magni Gothi quondam Archiepiscopi eiusde metropolis, literis mandatæ exponuntur, pari studio valeam divulgare. Ea autem promissa mea, si non sublimi eloquentia, cujus rivum ne in minimo quidem attigisse me profiteor, at certe simplici, eodemque plano, ac vulgari pene dicendi modo, rerum abstrusarum veritatem potius, quam inanium verborum splendorem secutus, exoluere in animo habui. Non enim mihi

excidit præclara illa Favorini philosophi apud A. Gellium sententia: qui cum adolescentem quendam verbis ei seculo minime accommodis affectate inepteque vtentem audiret, Vivendum est, inquit, moribus præteritis, loquendum verbis præsentibus. Interim magnus Dominus, & laudabilis valde, in lateribus Aquiloni fundans Ecclesiam suam, omnes hujus voluminis benignos interpretes foueat & conservet, malignosque & stupidos illuminet, vt recte sentiant de omnibus mirabilibus eius, & vnusquisque veritatem loquatur cum proximo suo. Pro majori vero instituti nostri declaratione, sequentem Scandianæ insulæ descriptionem lectoris oculis subjicere libuit.

Regnorum Aquilonarum descriptio, hujus Operis subjectum.

OLAI MAGNI[9]

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS DE RITV GENTIVM

ET NATVRA RERVM AC VSV BELlandi

populorum Septentrionalium.

De Biarmia, & situ, ac moribus eius.

CAP. PRIMVM.

BIARMIA igitur est regio Septentrionalis, cujus Zenit est in ipso polo Arctico: eiusque Orizon est idem cum circulo æquinoctiali: qui Zodiacum in duas partes æquales intersecans, efficit, vt vna medietas totius anni sit vnus dies artificialis, & altera medietas vna nox: & ita totus annus esset ibi vnus dies naturalis. Sed cum ibi sol nunquam

Positio autoris sphæræ

magis 23. gradibus sub Orizonte deprimatur, videtur (inquit autor sphæræ) quod illis sit dies continuus sine nocte. In omni enim climate dies oritur, antequam sol supra Orizontem eleuatur per 18. gradus, secundum sententiam Ptolemæi, aut secundum alios ad 30. gradus, scilicet per quantitatem vnius signi. Hactenus conuenienter ad naturam philosophatus est idem autor sphæræ. Quod autem subintulit, iniuriosum est naturæ: quam iudicare debuisset providentiorem circa conservationem vniversi. Illam enim nunquam intermissam lucem naturæ beneficio concessam, perpetuis nubibus obsuscans, ait, radium solarem ibi existentem, ad eo debilis esse virtutis, vt elevatos vapores consumere, aut purgare nequeat. Proinde (inquit) neque aer serenus ibi est, neque dies. Hoc ille dicere voluit. At ex opposito surgunt

Positio Plinii & Solini.

duo magni philosophi, Plinius, & Solinus, qui propter continuam solaris luminis præsentiam affirmant, ibi omnia intolerabili solis ardore periclitari. Ita isti, & ille,

inter se naturam ipsam temere damnatam, a frigore nivium ad calorem nimium protrudentes, erraverunt, aliisque occasionem errandi præstiterunt: qui si Dei providentiam, & naturæ moderationem intimius perpendissent, moderatius loquentes in scyllam,

Biarmia duplex.

vel charybdim non impegissent. Dividitur autem Biarmia, secundum Saxonem Sialandicum, in vlteriorcm, & citeriorem. In hac citeriore sunt montes perpetuis, sed innocuis nivibus

Pascua_feracissima

offusi, æstivique ardoris expertes;inter quos inuiis nemoribus, & saltibus abundat: pascuorum feracissima, inusitatisque alibi bestiis frequens, vt inferius libro de animalibus ostendetur. Crebri in ea fluvii, ob insitas alveis cautes, stridulo, spumantique volumine perseruntur. In vlteriore vero Biarmia sunt quidam monstrosæ

Monstrosi populi.

novitatis populi, ad quos aditus invius, & insuperabilibus periculis obfusus est: nec facile mortalibus patere potest. Major siquidem itineris pars præaltis nivibus

Cervi jugales, idem rangiferi.

perenniter obsidetur: quas si quis superare velit, cervis jugalibus (quorum maxima copia, illic est, vt apud Italos asinorum) currum instruat, cujus incredibili celeritate

Memmingus satyrus.

eximio gelu rigentia juga transcendat. Meminit Saxo prædictus, Memmingum quendam sylvarum satyrum, insignibus divitiis præditum, illic mansionem tenuisse: ad quem Hotherus Suetiæ Rex domitorum cervorurn cursu perveniens, maximorum spoliorum, opumque adeptione ditatus, & felix evasit. Vtraque tamen hæc terra vallibus, campisque distincta, fruges, si seminarentur, haud negaret: sed inexhausta

Piscium copia, & venatio.

piscium vbique copia, & ferarum frequentissima venatio, efficit, ne ibi panis vsus magnopere concupiscatur. Pugnaturi Biarmienses, arma artibus plerunque permutant, carminibusque in nimbos solvere cœlum, ac lætam aëris faciem tristi imbriurn aspergine confundere consueverunt.

Idololatræ

Sunt Biarmi idololatræ, & Amaxobii Scytharum more, atque in fascinandis hominibus instructissimi. Quippe aut oculorum, aut verborum, aut alicujus alterius rei maleficio, homines ita ligant, vt liberi non sint, nec mentis compotes, sæpeque ad extremam maciem deveniant, & tapescendo dispereant. Solinus in Africa, Plinius in Tribalis esse eiusdem generis maleficos perhibent: qui si impensius laudaverint pulchras arbores, lætas segetes, infantes amœniores, egregios equos, pecudes pastu, atque cultu optimas, emoriatur repente, Sed de similibus rnaleficis, ac eorum præstigiis, & instrumentis,

inferius est
narrandum.

LIBER PRIMUS[11]

De Finmarchia,& gentibus eius .

CAP. II.

FINMARCHIA regio titulo est Septentrionalis partis Norvegiæ, olim ob sui amplitudinem Regio decorata. Hæc etsi rigidiorem orbis terrarum

Homines robusti.

partem culturam , ac mansionem sortita est, attamen homines robustis corporibus, & animo magno habet, qui ab hostium incursu se strenue defendere solent, vt infra de bellis Finmarchorum ostendetur. Aër illius regionis, sicuti &

Aër semper frigidus, sed innocuus.

vicinarurn, semper frigidus est, & serenus, innocuus tamen humanis corporibus, rarissimas pluvias tempore æstivo admittens: tantaque est illic aëris. temperies , vt pisces nullo sale conditi, sed solo aëre siccati, toto decennio ab putrefactione

Aëre pisces siccantur.

durent, vt infra lib. de piscibus, cap. de piscatura periculosa ostendetur. Ab octavo Cal. Aprileis vsque ad sextum Idus Septembreis, est illic continuus dies,

Dies continuus

nullis intervenientibus tenebris, videturque sol ab IIII. Nonas Maii vsque ad Cal. Augusti, nulla intercidente nocte. Quo fit, vt sine gravi periculo ibi navigetur alioquin in tenebris, ob latentia saxa periculosissima esset illic navigatio. Est autem Finmarchiæ zenit inter circulum Arcticum, & polum mundi, ipsorumque Orizon intersecat

Zenit Finmarchiæ.

Zodiacum in duobus punctis æque distantibus ab principio Cancri: & in revolutione firmamenti contingit, quod illa portio Zodiaci intercepta semper relinquatur supra Orizontem: vnde patet quod quandiu sol est in illa portione intercepta, erit vnus dies continuus sine nocte: & si illa portio fuerit vnius signi, erit ibi dies continuus vnius mensis sine nocte; ad quantitatem duorum signorum erit duorum mensium. Et ita deinceps ex opposito contingit eisdem, quod portio Zodiaci intercepta ab illis duobus punctis æque distantibus ab principio Capricorni, semper relinquatur sub Orizonte: vnde cum sol est in illa portione intercepta, erit vna nox sine die, brevis, vel magna, secundum quantitatem interceptæ portionis. Signa

Nox continua.

autem reliqua, quæ eis oriuntur, & occidunt præpostere oriuntur & occidunt. Si

Signorum ortus.

quidem Taurus ante Arietem, Aries ante Pisces, Pisces ante Aquarium præpostere oriuntur; & tamen signa his opposita oriuntur recto ordine , & occidunt præpostere, vt Scorpius ante Libram, Libra ante Virginem; & tamen signa his opposita occidunt directe, illa scilicet quæ oriebantur præpostere, vt Taurus &c. Hæc ex autore sphæræ descripsisse volui, vt promptior sit lectori occasio de illis terris philosophandi .
Plinius vero lib. II. cap.XIX. dicit : Inæqualitatis causa obliquitas

Causa inæqualitatis ortus.

est signiferi cum pars æqua mundi super, subterque terras omnibus fiat momentis.

Sed quæ recta in exorsu suo consurgunt signa, longiore tractu tenent lucem:

quæ vero obliqua, ocyore transeunt spatio. Ab hac tamen Finmarchia Septentrionali

Distantia locorum

ad Australiora Gothorum, vltra CCCL. milliarium Gothicorum est distantia:

vbi mediis noctibus solstitii æstivalis in distinctis locis, Lincopiæ videlicet, &

Scaris, minutissimæ literæ sine lumine legi, ac scribi, immo pecuniæ numerari possunt.

Nullæ videntur stellæ in æstate.

Quibus etiam in locis sub elevatione poli Arctici gradibus 60. a principio

Maii ad mitium Augusti, nullæ penitus conspiciuntur stellæ, præter lunare corpus,

quod in plenilunio veluti ardens rubus penes terræ superficiem paululum eo temporis

Autor sphæræ.

interuallo (omnium admiratione, & horrore) pervidetur. Præterea hic adversendum

puto, autorem de nat. rerum dicere: Quibuscunque sol propior est, eis dies longior,

& calidior est: quibus autem remotior, eis brevior, & frigidior dies apparet: longior

eunti versus Occidentem, quam eunti versus Orientem.

De VII. fratribus, alienigenis

Cap. III.

INCREdibilis multitudo hominum Septentrionalium.

DECLARATIS Finmarchorum moribus, ac asperitate cœli, solique, sub

quorum aspectu, & natura, incredibilis hominum multitudo genita fit, & in

vniversum orbem antiquitus magis, quam hisce temporibus, propagata, libet

in primis communi omnium relationi insistere (cujus & Paulus Diaconus in principio

histo. Longobardorum quasi pro miraculo meminit fidemque attribuere, in extremis

Circium versus Aquilonaris Germaniæ finibus, in ipso Oceani littore antrum

sub eminenti rupe conspici, vbi septem viri (incertum quo tempore longo sopore sopiti

VII. viri sopiti

quiescunt, ita illæsis, non solum corporibus, sed etiam vestimentis, vt idem autor asserat, ex

hoc ipso, quod sine vlla per tot annorum curricula corruptione perdurant, dociles easdem

Pœna curiosorum

& barbaras nations venerationi haberi. Hi denique, quantum ad habitum spectat, Romani

esse cernuntur; e quibus, dum vnum quidam curiosa cupiditate stimulatus vellet exuere,

Sigebertus de VII. fratribus CC. annis dormientibus.

mox eius(vt dicitur)brachia aruerunt pœnaque sua cæteros perterruit, ne quis eos vlterius

contingere auderet. Sicque videtur, ad quem eos profectum per tot tempora providentia

divina conservet: fortassis horum quandoque(quia non aliter, nisi Christiani esse putantur gentes

illæ prædicatione salvandæ sunt; quemadmodum Sigebertus anno Domini CCCCXLVII.

Testimonium resurrectionis coram Theodosio factum.

refert de septem fratribus apud Ephesum a Decio Imp. pro Christo tormentis,

qui spelunca se clauserunt, & facta oratione ibi obdormierunt, & post annos suæ dormitionis

circiter CC. ore speluncæ, quod suo tempore Decius obstruxerat, patefacto

divinitus, a somno surgunt: & asserta fide nostræ resurrectionis coram Theodosio

Imperatore

Sed quæ recta in exorsu suo consurgunt signa, longiore tractu tenent lucem:

quæ vero obliqua, ocyore transeunt spatio. Ab hac tamen Finmarchia Septentrionali

Distantia locorum

ad Australiora Gothorum, vltra CCCL. milliarium Gothicorum est distantia:

vbi mediis noctibus solstitii æstivalis in distinctis locis, Lincopiæ videlicet, &

Scaris, minutissimæ literæ sine lumine legi, ac scribi, immo pecuniæ numerari possunt.

Nullæ videntur stellæ in æstate.

Quibus etiam in locis sub elevatione poli Arctici gradibus 60. a principio

Maii ad mitium Augusti, nullæ penitus conspiciuntur stellæ, præter lunare corpus,

quod in plenilunio veluti ardens rubus penes terræ superficiem paululum eo temporis

Autor sphæræ.

interuallo (omnium admiratione, & horrore) pervidetur. Præterea hic adversendum

puto, autorem de nat. rerum dicere: Quibuscunque sol propior est, eis dies longior,

& calidior est: quibus autem remotior, eis brevior, & frigidior dies apparet: longior

eunti versus Occidentem, quam eunti versus Orientem.

De VII. fratribus, alienigenis

Cap. III.

INCREdibilis multitudo hominum Septentrionalium.

DECLARATIS Finmarchorum moribus, ac asperitate cœli, solique, sub

quorum aspectu, & natura, incredibilis hominum multitudo genita fit, & in

vniversum orbem antiquitus magis, quam hisce temporibus, propagata, libet

in primis communi omnium relationi insistere (cujus & Paulus Diaconus in principio

histo. Longobardorum quasi pro miraculo meminit fidemque attribuere, in extremis

Circium versus Aquilonaris Germaniæ finibus, in ipso Oceani littore antrum

sub eminenti rupe conspici, vbi septem viri (incertum quo tempore longo sopore sopiti

VII. viri sopiti

quiescunt, ita illæsis, non solum corporibus, sed etiam vestimentis, vt idem autor asserat, ex

hoc ipso, quod sine vlla per tot annorum curricula corruptione perdurant, dociles easdem

Pœna curiosorum

& barbaras nations venerationi haberi. Hi denique, quantum ad habitum spectat, Romani

esse cernuntur; e quibus, dum vnum quidam curiosa cupiditate stimulatus vellet exuere,

Sigebertus de VII. fratribus CC. annis dormientibus.

mox eius(vt dicitur)brachia aruerunt pœnaque sua cæteros perterruit, ne quis eos vlterius

contingere auderet. Sicque videtur, ad quem eos profectum per tot tempora providentia

divina conservet: fortassis horum quandoque(quia non aliter, nisi Christiani esse putantur gentes

illæ prædicatione salvandæ sunt; quemadmodum Sigebertus anno Domini CCCCXLVII.

Testimonium resurrectionis coram Theodosio factum.

refert de septem fratribus apud Ephesum a Decio Imp. pro Christo tormentis,

qui spelunca se clauserunt, & facta oratione ibi obdormierunt, & post annos suæ dormitionis

circiter CC. ore speluncæ, quod suo tempore Decius obstruxerat, patefacto

divinitus, a somno surgunt: & asserta fide nostræ resurrectionis coram Theodosio

Imperatore

Imperatore, de qua multum dubitabatur, iterum dormiunt in Christo. Nomina

Nomina eorum

eorum hæc sunt, quæ in baptismo acceperunt, Malchus, Maximinianus,

Martinianus, Dionysius, Joannes, Serapion, Constantinus.

De Scricfinnia.

CAP. IIII

SCRICFINNIA regio est inter Biarmiam, ac Finmarchiam	sita, angulum tamen longiorem versus Austrum,	& mare Bothnicum emittens, quasi cauda sit principaliter	Modus celerrimus currendi i lignis planis pedibus affixis.	appellata, quia incolæ eius admirabili quadam celeritate	certis planis lignis instar arcuum in anteriori parte	curvatis, ac pedibus affixis, directione manualis baculi	vtuntur, quibus sese arbitraria voluntate sursum, deorsumque,	vel oblique super nivium cacumina transferunt	expedite: eo tamen modo servato, vt vnum lignum altero	fit longius mensura vnius pedis, juxta virorum, vel mulierum proceritatem:	Forma lignorum	vtpote si vir, vel mulier fit octo pedum longitudine, lignum vnius pedis totidem	habebit pedes in longitudine justa, reliquum vero novem. Præterea providerant,	quod ligna illa subducta sunt tenerrima pelle vituli rangiferorum: cujus forma, &	color cervino colori assimilatur, sed longe procerior, & major est: de cujus natura	infra libro de animalibus ostendetur. Cur autem pellibus tam tenerrimis hæc	ligna subduca variæ redduntu causæ, v videlicet celeriori lubricita sese

SCRICFINNIA regio est inter Biarmiam, ac Finmarchiam

sita, angulum tamen longiorem versus Austrum,

& mare Bothnicum emittens, quasi cauda sit principaliter

Modus celerrimus currendi i lignis planis pedibus affixis.

appellata, quia incolæ eius admirabili quadam celeritate

certis planis lignis instar arcuum in anteriori parte

curvatis, ac pedibus affixis, directione manualis baculi

vtuntur, quibus sese arbitraria voluntate sursum, deorsumque,

vel oblique super nivium cacumina transferunt

expedite: eo tamen modo servato, vt vnum lignum altero

fit longius mensura vnius pedis, juxta virorum, vel mulierum proceritatem:

Forma lignorum

vtpote si vir, vel mulier fit octo pedum longitudine, lignum vnius pedis totidem

habebit pedes in longitudine justa, reliquum vero novem. Præterea providerant,

quod ligna illa subducta sunt tenerrima pelle vituli rangiferorum: cujus forma, &

color cervino colori assimilatur, sed longe procerior, & major est: de cujus natura

infra libro de animalibus ostendetur. Cur autem pellibus tam tenerrimis hæc

ligna subducantur, variæ redduntur causæ, vt videlicet celeriori lubricitate sese

Cur pelles lignis subdantur.

transferat per altas nives, vt expeditius rupium voragines, &præcipitia transverso motu

evitent, vt sursum dirigentes cursum, retrorsum non excidant: quia pili instar

sudium, aut echinorum se erigunt, miraque naturæ potentia, ne relabantur, obsistunt.

Montium inaccessa penetrant.

Talibus igitur instrumentis cum ingenio currendi instructi, montium inaccessa,

valliumque ima, hyberno præsertim tempore assequuntur. Sed non æque facile

Imperatore, de qua multum dubitabatur, iterum dormiunt in Christo. Nomina

Nomina eorum

eorum hæc sunt, quæ in baptismo acceperunt, Malchus, Maximinianus,

Martinianus, Dionysius, Joannes, Serapion, Constantinus.

De Scricfinnia.

CAP. IIII

SCRICFINNIA regio est inter Biarmiam, ac Finmarchiam	sita, angulum tamen longiorem versus Austrum,	& mare Bothnicum emittens, quasi cauda sit principaliter	Modus celerrimus currendi i lignis planis pedibus affixis.	appellata, quia incolæ eius admirabili quadam celeritate	certis planis lignis instar arcuum in anteriori parte	curvatis, ac pedibus affixis, directione manualis baculi	vtuntur, quibus sese arbitraria voluntate sursum, deorsumque,	vel oblique super nivium cacumina transferunt	expedite: eo tamen modo servato, vt vnum lignum altero	fit longius mensura vnius pedis, juxta virorum, vel mulierum proceritatem:	Forma lignorum	vtpote si vir, vel mulier fit octo pedum longitudine, lignum vnius pedis totidem	habebit pedes in longitudine justa, reliquum vero novem. Præterea providerant,	quod ligna illa subducta sunt tenerrima pelle vituli rangiferorum: cujus forma, &	color cervino colori assimilatur, sed longe procerior, & major est: de cujus natura	infra libro de animalibus ostendetur. Cur autem pellibus tam tenerrimis hæc	ligna subduca variæ reddunt causæ, v videlicet celeriori lubricita sese

SCRICFINNIA regio est inter Biarmiam, ac Finmarchiam

sita, angulum tamen longiorem versus Austrum,

& mare Bothnicum emittens, quasi cauda sit principaliter

Modus celerrimus currendi i lignis planis pedibus affixis.

appellata, quia incolæ eius admirabili quadam celeritate

certis planis lignis instar arcuum in anteriori parte

curvatis, ac pedibus affixis, directione manualis baculi

vtuntur, quibus sese arbitraria voluntate sursum, deorsumque,

vel oblique super nivium cacumina transferunt

expedite: eo tamen modo servato, vt vnum lignum altero

fit longius mensura vnius pedis, juxta virorum, vel mulierum proceritatem:

Forma lignorum

vtpote si vir, vel mulier fit octo pedum longitudine, lignum vnius pedis totidem

habebit pedes in longitudine justa, reliquum vero novem. Præterea providerant,

quod ligna illa subducta sunt tenerrima pelle vituli rangiferorum: cujus forma, &

color cervino colori assimilatur, sed longe procerior, & major est: de cujus natura

infra libro de animalibus ostendetur. Cur autem pellibus tam tenerrimis hæc

ligna subducantur, variæ redduntur causæ, vt videlicet celeriori lubricitate sese

Cur pelles lignis subdantur.

transferat per altas nives, vt expeditius rupium voragines, &præcipitia transverso motu

evitent, vt sursum dirigentes cursum, retrorsum non excidant: quia pili instar

sudium, aut echinorum se erigunt, miraque naturæ potentia, ne relabantur, obsistunt.

Montium inaccessa penetrant.

Talibus igitur instrumentis cum ingenio currendi instructi, montium inaccessa,

valliumque ima, hyberno præsertim tempore assequuntur. Sed non æque facile

in æstate, licet habeant nives: quia impressioni lignorum citissime cedunt. Neque

enim vlla rupes adeo prominet, quin ad eius fastigium callida cursus ambage perveniant.

Tortuosus cursus.

Primo siquidem vallium profunda relinquentes, scopulorum radices tortuosa gyratione perlabuntur ; sicque meatum crebræ declinationis obliquitate perflectunt, donec per sinuosos collium anfractus destinatum loci cacumen exuperent ; quandoquidem idipsum venationis ardore facientes, quandoquidem de ingenio, & artis magisterio contendentes, veluti stadiorum cursores constitutum bravium,

papa Paulus III

suscepturi. Quibus ingeniis, & cursibus, etsi Papa Paulus III. referente D. Philippo Archinto Episcopo Salutiarum, almæ Vrbis gubernatore, fidem adhibere noluit, tamen reuera sic se habet cursus iste, prout superius, & inserius demostratur.

Adhuc de situ, & qualitatibus eius

CAP. V.

QUID veteres Gothicarum rerum scriptores de aspectibus syderum extremi Septentrionis, & gentibus, ac moribus

Jordanes

eorum suo ævo senserint, paucis ostendetur. Jordanes in principio historiarum suarum asserit, gentem esse in Arctoa, quæ fertur in æstate media XL. diebus, & noctibus,

Dies æstate, & noctes hyeme continuæ.

luces habere continuas ; itemque brumali tempore, eodem dierum, noctiumque numero, lucem claram nescire. Ita alternato mœrore cum gaudio, beneficio aliis, damnoque impar est: quia prolixioribus diebus solem ad Orientem per axis marginem vident redeuntem. Brevioribus vero non sic conspicitur apud illos, sed aliter ; quia Austrina signa percurrit, &

Scricfinni frumento carentes.

qui nobis videtur sol ab imo surgere, illos per terræ marginem dicitur circuire. Aliæ vero ibi gentes Erefennæ (quas rectius dixisset Scricfinnos) quæ frumentorum non quæritant victum, sed carnibus ferarum, atque avium vivunt ; vbi tanta paludibus

Paulus Diaconus.

fœtura ponitur, & vt augmentum præstent generi, & satietatem, ac copiam genti. Piscibus tamen sole, aëreque siccatis frequentius vesci videntur. Paulus Diaconus Longobardorum historicus lib. I. cap. V. dicit in Septentrione Stritobinos (quos verius Scricfinnos appellasset) habitare, qui etiam æstatis tempore nivibus

Nix æstatis tempore.

non carent, crudis agrestium animalium carnibus vescentes, de quorum etiam hirtis pellibus sibi indumenta coaptant. Hi a saliendo nomen ducunt. Saltibus enim

in æstate, licet habeant nives: quia impressioni lignorum citissime cedunt. Neque enim vlla rupes adeo prominet, quin ad eius fastigium callida cursus ambage perveniant.

Tortuosus cursus.

Primo siquidem vallium profunda relinquentes, scopulorum radices tortuosa

gyratione perlabuntur ; sicque meatum crebræ declinationis obliquitate perflectunt,

donec per sinuosos collium anfractus destinatum loci cacumen exuperent ;

quandoquidem idipsum venationis ardore facientes, quandoquidem de ingenio,

& artis magisterio contendentes, veluti stadiorum cursores constitutum bravium,

papa Paulus III

suscepturi. Quibus ingeniis, & cursibus, etsi Papa Paulus III. referente D.

Philippo Archinto Episcopo Salutiarum, almæ Vrbis gubernatore, fidem adhibere

noluit, tamen reuera sic se habet cursus iste, prout superius, & inserius demostratur.

Adhuc de situ, & qualitatibus eius

CAP. V.

QUID veteres Gothicarum rerum scriptores de aspectibus

syderum extremi Septentrionis, & gentibus, ac moribus

Jordanes

eorum suo ævo senserint, paucis ostendetur. Jordanes

in principio historiarum suarum asserit, gentem esse in

Arctoa, quæ fertur in æstate media XL. diebus, & noctibus,

Dies æstate, & noctes hyeme continuæ.

luces habere continuas ; itemque brumali tempore,

eodem dierum, noctiumque numero, lucem claram nescire.

Ita alternato mœrore cum gaudio, beneficio aliis, damnoque

impar est: quia prolixioribus diebus solem ad Orientem

per axis marginem vident redeuntem. Brevioribus

vero non sic conspicitur apud illos, sed aliter ; quia Austrina signa percurrit, &

Scricfinni frumento carentes.

qui nobis videtur sol ab imo surgere, illos per terræ marginem dicitur circuire. Aliæ

vero ibi gentes Erefennæ (quas rectius dixisset Scricfinnos) quæ frumentorum non

quæritant victum, sed carnibus ferarum, atque avium vivunt ; vbi tanta paludibus

Paulus Diaconus.

fœtura ponitur, & vt augmentum præstent generi, & satietatem, ac copiam

genti. Piscibus tamen sole, aëreque siccatis frequentius vesci videntur. Paulus

Diaconus Longobardorum historicus lib. I. cap. V. dicit in Septentrione Stritobinos

(quos verius Scricfinnos appellasset) habitare, qui etiam æstatis tempore nivibus

Nix æstatis tempore.

non carent, crudis agrestium animalium carnibus vescentes, de quorum etiam

hirtis pellibus sibi indumenta coaptant. Hi a saliendo nomen ducunt. Saltibus

enim

enim vtentes, arte quadam ligno antrorsum incurvo ad arcus similitudine feras assequuntur.

Apud hos est animal cervo simile, de cujus ego corio, vt fuerat pilis

Rangifer.

hispidum, vestem in modum tunicæ genutenus aptatam conspexi. Verum de illo

animali, rangifero scilicet, & vestibus e pilis eius, inferius forsitan mirabiliora

dicentur. Igitur in his locis circa æstivum solstitium per aliquot dies etiam noctu

clarissima lux cernitur, diesque ibi multo majores, quam alibi habentur ; sicut econtrario

Lux clarissima in noctibus.

circa brumale solstitium, Quamvis diei lux assit, lux tamen ibi non videtur,

diesque magis minuuntur, quam vsquam alibi, noctesque longiores existunt;quia

quanto a sole longius disceditur, tanto sol ipsi terræ vicinior apparet, &vmbræ

Longissimæ noctes.

longiores excrescunt, Præterea Franciscus Irenicus lib. X. cap. lX. Germaniæ diligentissimus

scriptor ad hanc Pauli Diaconi opinionem addit, calidiores noctes

Irenicus

esse apud alias gentes, quam apud Germanos dies. Aristoteles hujus rationem affert

Aristoteles

in problematibus, particula XXVII. quia sol propinquior est, & aër movetur nihil

Higimus

minus quam post diem. Higinius libro vlt. Sol, inquit, ab Ariete transiens ad

Chelas, extendit sex mensium diem his, qui inter Arctos sunt. Item vsque ad Arietem

efficit his locis sex mensibus ; econtra illis, qui in Boreali polo sunt, vbi sex

mensibus noctem componit. Nec mirandum hoc est, cum Homerus in Odys. scribat,

Dies sex mesium

vbi Lestrygonum meminit, pastores audiri posse, quorum vnus mane exeat, alius

Nox totidem

simul intret: tam paruo spatio illic noctem, & diem distare. Præterea Plinius lib. II.

Plinii opinio de longitudine diei &noctis.

cap. LXXVII de longissimo, ac brevissimo die mentionem faciens, tradit in Britannia

diem esse XVll. horarum, vbi æstate lucidæ noctes haud dubie repromittant

id, quod cogit ratio credi, solstitialibus diebus accedente sole propius verticem mundi,

angusto lucis ambitu subiecto terræ continuos dies haberi senis mensibus,

Britannia

noctesque econtra ad brumam remoto: quod fit in Tyle sex dierum navigatione versus

Septentrionem a Britannia distante.

De ventorum nominibus, & effectibus eorundem.

CAP. VI.

TRADIT Aristoteles lib. l. Meteor. quosdam sapientes, omnes ventos vnum

Opiones de venti.

nominasse ventum, sicuti omnia flumina vnum flumen natura ponentes,

ventum esse aéris motum, & quod diversitas ventorum accidit pro diversitate

enim vtentes, arte quadam ligno antrorsum incurvo ad arcus similitudine feras assequuntur.

Apud hos est animal cervo simile, de cujus ego corio, vt fuerat pilis

Rangifer.

hispidum, vestem in modum tunicæ genutenus aptatam conspexi. Verum de illo

animali, rangifero scilicet, & vestibus e pilis eius, inferius forsitan mirabiliora

dicentur. Igitur in his locis circa æstivum solstitium per aliquot dies etiam noctu

clarissima lux cernitur, diesque ibi multo majores, quam alibi habentur ; sicut econtrario

Lux clarissima in noctibus.

circa brumale solstitium, Quamvis diei lux assit, lux tamen ibi non videtur,

diesque magis minuuntur, quam vsquam alibi, noctesque longiores existunt;quia

quanto a sole longius disceditur, tanto sol ipsi terræ vicinior apparet, &vmbræ

Longissimæ noctes.

longiores excrescunt, Præterea Franciscus Irenicus lib. X. cap. lX. Germaniæ diligentissimus

scriptor ad hanc Pauli Diaconi opinionem addit, calidiores noctes

Irenicus

esse apud alias gentes, quam apud Germanos dies. Aristoteles hujus rationem affert

Aristoteles

in problematibus, particula XXVII. quia sol propinquior est, & aër movetur nihil

Higimus

minus quam post diem. Higinius libro vlt. Sol, inquit, ab Ariete transiens ad

Chelas, extendit sex mensium diem his, qui inter Arctos sunt. Item vsque ad Arietem

efficit his locis sex mensibus ; econtra illis, qui in Boreali polo sunt, vbi sex

mensibus noctem componit. Nec mirandum hoc est, cum Homerus in Odys. scribat,

Dies sex mesium

vbi Lestrygonum meminit, pastores audiri posse, quorum vnus mane exeat, alius

Nox totidem

simul intret: tam paruo spatio illic noctem, & diem distare. Præterea Plinius lib. II.

Plinii opinio de longitudine diei &noctis.

cap. LXXVII de longissimo, ac brevissimo die mentionem faciens, tradit in Britannia

diem esse XVll. horarum, vbi æstate lucidæ noctes haud dubie repromittant

id, quod cogit ratio credi, solstitialibus diebus accedente sole propius verticem mundi,

angusto lucis ambitu subiecto terræ continuos dies haberi senis mensibus,

Britannia

noctesque econtra ad brumam remoto: quod fit in Tyle sex dierum navigatione versus

Septentrionem a Britannia distante.

De ventorum nominibus, & effectibus eorundem.

CAP. VI.

TRADIT Aristoteles lib. l. Meteor. quosdam sapientes, omnes ventos vnum

Opiones de venti.

nominasse ventum, sicuti omnia flumina vnum flumen natura ponentes,

ventum esse aéris motum, & quod diversitas ventorum accidit pro diversitate

locorum. Sed quia hoc dixerunt absque inquisitione, melior, & rectior fiet sermo

Venti 4. & eorum natura.

causis naturalibus consyderatis. Nunc vero notissimum. relinquitur, quatuor

ventos principales, videlicet Meridionalem, sive Australem, Septentrionalem,

Australis

Orientalem, ac Occidentalem. Australis ob sui loci principium, sed maxime

progressum, calidus est, & humidus, ex adiunctis vaporibus calidis, & siccis flatum

suscipiens vehementem: quo etsi hyemis tempore in Septentrionem pervenit, tamen

frigoris asperitate illico repercussus evanescit, donec vero solis adjutorio regrediens,

Septentrionalis

glacies, & nives in flumina cogat. Septentrionalis huic oppositus,

frigidus est, & siccus ; quod e nimia solis remotione contingit. Cum enim sol

Orientalis

ad eum advenerit, altissimus est, & a terra remotus: ideoque in aëre fiunt nubes, &

frigora fortiora. Orientalis in calore, & frigore temperatus est, a collateralibus

ventis mutabilem suscipiens qualitatem ; in dextra parte a Vulturno vim desiccandi,

in sinistra ab Euro nubes generandi. Suntque generaliter Orientales venti Occidentalibus

Occidentalis.

semper meliores. Occidentalis, cujus locus, vnde exit, vt temperatus

Alterio ventorum diversa

est, &aliquantulum frigidus, & humidus, ita & ipse ventus inde procedens:

qui si in principio noctis flaverit, & in principio diei, quia veniunt ab aëre, in

quo sol operatus non est, spissiores erunt, & grossiores venti; quod si in fine diei, &

principio noctis flaverint, erunt sicciores, & subtiliores. Sunt & alii octo venti

istorum suffraganei, & natura suorum principiorum affines, non tamen adeo

Boreas

ferventes. Horum vnusquisque dum movetur, natura aéris, & corporum complexiones

mutantur. Boreas enim corpora indurat, & confortat, humores, &

spiritus clarificat, cerebrum sanat, sensus subtiliat, motum confortat, malos humores,

ne in alia membra discurrant, contrahit: quod ideo fit, quia corporis exteriora

refrigerat, & calor naturalis intus adiuvatur. Tusses facit, & dolores pectoris,

Auster

propter desiccationem spiritualis instrumenti ; digestiones, & vrinam stringit

, dolores oculorum parit, corporibus frigidis nocet. Auster econtrario nervos

emollit, corpora, humores, sensus, & spiritus turbat ; inde gravitas auditus,

vertigo oculorum, pigritia, tarditas motus ; caput gravatur, virtus digestiva languescit:

quia ventus hic calidus est, & humidus, cerebrum impellens humidis humoribus ;

quæ omnia humectationem, & cerebri denotant defectionem. Defectio

Causant dolores

enim digestibilis sit e humoribus a cerebro ad stomachum descendentibus. Orientales

autem, & Occidentales venti, e sui temperie sunt corporum temperativi; octo

vero alii secundum naturam suorum principalium operantur circa corpora, sed

tamen mediocrius. Inter omnes autem ventos Plinius ait Septentrionalem esse saluberrimum,

Septentrionalis saluberrimus.

& Austrum noxium, ac æstuosum, reliquos vero temperatos. Omnes

tamen venti vicibus suis spirant majore e parte: aut, vt contrarius desinenti

Adversa vela vnde.

incipiat, cum proxime cadentibus surgunt. A levo latere in dextrum vt sol ambiunt.

Iisdem autem ventis in contrarium navigatur prolatis pedibus, vt noctu plerunque

Fluctus vnde.

adversa vela concurrant. Austro majores fluctus eduntur, quam Aquilone,

cum ille infernus ex imo maris spirat, hic summo. Noctu Auster, die Aquilo vehehementior;

& ab Ortu flantes, diuturniores sunt ab Occasu flantibus. Sol oriens,

& occidens, auget fluctus meridie, comprimit temporibus æstivis: comprimuntur

Venti particulares

etiam vel nimio æstu, vel frigore, vel imbribus. Sunt etiam particulares venti

quibusque gentibus, vti Circius a Norvegia cadens in ruinam Hollandorum, seu

Hellespontico vento CCCC. naves periere.

Batavorum. Item Hellesponticus, quo (Herodoto lib. VII. referente)periit maxima

pars Xerxianæ classis, nempe CCCC. naves: erat enim venti vis intoleranda, vt

infra de Circio ostendetur. Item ventus Corus, & Circius, quasi omni anno in

mari Gothico, seu Suetico, adeo insuperabili tempestate sæviunt, vt maxima

Lapides grandissimi rapiuntur ad mare.

navium multitudo vel submergatur, vel, diro naufragio periclitetur: immo nec

aggeres, aut lapides littorales ita firmati, compositique videntur, quin aliquando ventis

eisdem absorpti, in viscera maris refluentibus vndis extrahantur, vt infra dicetur.

De

De necessaria cognitione ventorum .

CAP. VII.

HAC imagine declaratur admirabilis observatio diversarum

regionum orbis , maxime Septentrionalium , circa

solis,& lunæ proprietates , in qualitaribus aëris consyderandis ,

Sol purus quid significet ,& reliqui qui colores.

eo videlicet modo , quod sol purus oriens ,ac

non fervens, serenum annuntiat diem: pallidus autem,grandinem.

Si vero occidit pridie serenus , & oritur , tanto

certior fides serenitatis habetur. Croceus autem oriens,

Croceus.

pluvias indicat: idemque ventos,cum ante ipsum orientem

Sol rutilans in occasu quid significet.

nubes rubescunt . Quod si rubentibus intervenerit,

pluvias designat orituras . Circa occidentem cum rubescunt nubes , serenitatem futuræ

diei spondent . Si autem in eius exortu sparguntur , partim ad Austrum, partim

ad Aquilonem , pura licet circa eum lerenitas fit , pluvias tamen cum vento significant.

Et si in eius occasu pluat, aut radii nubes in se trahant , asperam in proxima

Radii illustrio res in oriente.

die tempestatem significat . Si autem in oriente radii illustres eminent , quamvis

circundati nube non fuerint , pluviam prætendunt . Si nubes ante solis ortum

globentur , asperum denuntiant imbrem: si ab ortu repellantur, & ad occasum abeant,

serenitatem . Si nubes solem circuncludant , qui nihilominus in se purus,vnius orbis

Nubes

& serenus relinquatur , tanto tempestas erit turbidior ; si vero duplex etiam

orbis fuerit , tanto atrocior . Quod si ex ortu , vel occasu fiat, ita vt rubescant

nubes,maxima ostendetur tempestas. Si non ambiunt , sed incumbant., ab quocunque

vento fuerit , idem portendunt. Si ab meridie , imbrem. Si oriens orbe cingatur,

ex qua parte is eruperit , expectetur ventus. Si totus æqualiter effluxerit,

Ventus unde.

serenitas erit. Si ante ortum radii se ostendunt , pluviam ,& ventum portendunt.

Si circa occidentem candidus circulus erit , noctis levem tempestatem . Si nebula,

Circulus candidus.

vehementiorem. Si cadente sole , ventum . Lunæ autem quarta æque attente observatur.

Si explendens exorta puro nitore sulferit, serenitatem creditur portenderet

rubicunda ventos: nigra vero pluviam : erecta , & insecta , ventos signat: obtusa

Cornu acutum lunæ.

pluviam. Cornu Septentrionale acutum, rigidum , præsagit ventum: inferius,

Austrum: vtraque vero recta quarta, noctem ventosam . Si quarta die

luna recta fuerit, gravem tempestatem in mari præsagit: nisi habeat circa se coronam,

Plenilunium.

cum illo modo non ante lunam plenam hyematuram ostendit. Si plenilunio per

dimidium pura suerit, dies significat serenos: si rutila,ventos ; nigrescens, imbres.

Et si orbe aliquo nubem incluserit , ventos designat ; quam si ruperit, & surrexerint

Nascens luna.

orbes gemini , majorem tempestatem ; & magis si tres, secundum quod aut

albi , aut nigri: quidam interrupti , aut distracti orbes suerint . Nascens luna si

cornu superiori ab Arcto surgit, pluvias decrescens dabit. Si plena circa se orbem

habuerit , ex ea parte ventum ostendit, ex qua is maxime splendebit .Si in ortu lunæ

cornua suerint grossa,designatur tempestas horrida. Si autem quarta orbem habuerit

Vento Favonio flante , hyemalis erit toto mense . Si quintadecima vehementius flammæ

7.articuli lunæ.

apparuerint , asperas tempestates portendit . Sunt & ipsius lunæ septem articuli ,

quoties in angulo solis incidit,plerisque intra illos tantum observantibus præsagia ,

tertius , octavus,vndecimus, 15. 19. 23. 25. De radiis autem ,& virgis solaribus,

ac lunaribus supradictis, satis se resolvit Seneca lib. VI. nat . quæst.asserens

certum genus earum esse vnius radii,quæ si per angusta foramina tenues,& intentæ,distantesque

inter se diriguntur,imbrium sunt signa descenfurorum. Cometæ vero ferme

Cometæ .

omnes sub Septentrione, sub lacteo circulo nunquam, in Occidua parte , si Plinio

lib. II . cap. XXV. credendum erit,breviori VII. & longissimo LXXX. dierum spatio , apparere videntur .

De futura qualitate ventorum.

CAP. VIII.

Victruvius

QVOD si viro insigni Victruvio in fundamento,complementoque

stucturarum perpetua commendatio sit attributa,

quod noxios , sanosque ventos in terra sirma servanos,vel

evitandos prospexerit, & docuerit, quanto amplius
comendandi sunt autores , qui in vastissimo mari, horridaque
solitudine docuerint sequendos, vel fugiendos esse
ventos: quorum notitia salus, ignorantia vero mors,&
Ventorum necessaria cognitio.
pernicies infallibiliter apparebit . Contingit enim ventorum
experientia , & notitia ,infelices homine non minora
vitæ discrimina quando in inviis nemoribus inter crudeles bestias criabundos
evadere,

Plenilunium.
cum illo modo non ante lunam plenam hyematuram ostendit. Si plenilunio per
dimidium pura suerit, dies significat serenos: si rutila,ventos ; nigrescens, imbres.
Et si orbe aliquo nubem incluserit , ventos designat ; quam si ruperit, & surrexerint
Nascens luna.
orbes gemini , majorem tempestatem ; & magis si tres, secundum quod aut
albi , aut nigri: quidam interrupti , aut distracti orbes suerint . Nascens luna si
cornu superiori ab Arcto surgit, pluvias decrescens dabit. Si plena circa se orbem
habuerit , ex ea parte ventum ostendit, ex qua is maxime splendebit .Si in ortu lunæ
cornua suerint grossa,designatur tempestas horrida. Si autem quarta orbem habuerit
Vento Favonio flante , hyemalis erit toto mense . Si quintadecima vehementius flammæ
7.articuli lunæ.
apparuerint , asperas tempestates portendit . Sunt & ipsius lunæ septem articuli ,
quoties in angulo solis incidit,plerisque intra illos tantum observantibus præsagia ,
tertius , octavus,vndecimus, 15. 19. 23. 25. De radiis autem ,& virgis solaribus,
ac lunaribus supradictis, satis se resolvit Seneca lib. VI. nat . quæst.asserens
certum genus earum esse vnius radii,quæ si per angusta foramina tenues,& intentæ,distantesque
inter se diriguntur,imbrium sunt signa descenfurorum. Cometæ vero ferme
Cometæ .
omnes sub Septentrione, sub lacteo circulo nunquam, in Occidua parte , si Plinio
lib. II . cap. XXV. credendum erit,breviori VII. & longissimo LXXX. dierum spatio , apparere videntur .

De futura qualitate ventorum.

CAP. VIII.

Victruvius
QVOD si viro insigni Victruvio in fundamento,complementoque
stucturarum perpetua commendatio sit attributa,
quod noxios , sanosque ventos in terra sirma servanos,vel
evitandos prospexerit, & docuerit, quanto amplius
comendandi sunt autores , qui in vastissimo mari, horridaque
solitudine docuerint sequendos, vel fugiendos esse
ventos: quorum notitia salus, ignorantia vero mors,&
Ventorum necessaria cognitio.

pernicies infallibiliter apparebit . Contingit enim ventorum

experientia , & notitia ,infelices homine non minora

vitæ discrimina quando in inviis nemoribus inter crudeles bestias criabundos

evadere,

evadere, quam in marinis tempestatibus, & procellis, horrenda naufragia, immo

mortem præsentissimam declinare. Hanc artem Tartari Scythæque callentes,

Via in solitudine cognoscenda.

viamque in solitudinibus non habentes, prospere etiam tempore belli sæpius proficiscuntur:

hane forsitan naturæ regulam imitantes, quod densiores arborum vertices,

& rami ad Austrum sole contracti, humanas habitationes frequentius errantibus

indicant, sicuti versus Occidentem declinanda sunt crepuscula longiora. Quod

Militaribus necessaria ventorum cognitio.

quia militares homines, Reges quoque, ac principes insaustis præliis quandoque

pressi, vel fugati, experiri coguntur, longe vtilius esset, vt in otio virtutem ventorum

potius, quam taxillorum amplecterentur, ne ob ignorantiam tam facilis, ac vtilis

disciplinæ, in vitæ discrimen, aut mille pericula, vel hostilem captivitatem, vbi

mori potius, quam vivere vellent, perpetuo gemebundi laberentur. In mari autem,

Fuga tutior.

etsi aliena directione contra omnem ventorum, tempestatumque iniuriam, & sævitiam

videntur securi, propria tamen experientia, necessitate vrgente, frequentius

Regum liberatio

evadunt feliciores: eoque casu vno principe, Rege, vel duce evadente, infinita hominum

multitudo, seu regna, pristinæ felicitati restituuntur. Sed quomodo id fieri

soleat, inferius lib. de campestribus bellis, & eorum stratagematibus, specialiter

ostendetur.

De necessaria cognitione ventorum.

CAP IX.

VIA igitur de necessaria cognitione ventorum hic sermo

subiectus est, congruit præfari ad mentem Isidori lib. XIII.

qui sic diffinit eundem: Ventus est aër commotus, & exagitatus:

Ventus quid.

sic dictus, eo quod vehemens fit, & violentus.

Vis etenim eius tanta est, vt non solum saxa, & arbores

vellat, sed etiam cœlum, terramque conturbet, & maria commoveat,

pro diversis partibus cœli diversa nomina adipiscens.

Ventorum autem spiritus quatuor sunt principales:

Ventorum 4. spiritus sunt.

quorum primus ab Oriente Subsolanus, a Meridie Auster,

ab Occidente Favonius, a Septentrione eiusdem nominis

ventus aspirat. Horum quisque hinc inde geminos collaterales habet, Subsolanus

Ventorum nomina.

a latere dextro Vulturnum, a leva Eurum. Auster a dextris Euroaustrum, a sinistro

Austroafricum. Favonius, qui & Zephyrus dicitur, a parte dextra Asricum, a sinistra

Corum. Septentrio a dextris Circium, & a sinistra Aquilonem. Hi XII.

Venti 12. subdivisi.

venti globum mundi flatibus circumagunt: quorum nomina e propriis causis assignantur.

Nam Subsolanus dicitur, quia sub solis ortu nascitur. Eurus, quia ab Eoo

flat, id est, ab Oriente. Vulturnus est Subsolano conjuctus, quia ab alto tonat.

Notus.

Auster a hauriendo aquas: vnde & crassum aërem facit, & nubila nutrit. Hic Græce

Aquilo repellit pestem.

Notus vocatur, quia interdum aërem corrumpit: nam pestilentiam ex aëre corrupto

natam, Auster flans in regiones reliquas transmittit. Sed sicut Auster pestilentiam

Ventorum effectus.

gignit, sic Aquilo repellit. Euroauster dicitur, quia ex vna parte habet Eurum,

& altera Austrum. Austroafricus, quia hinc inde jungitur Austro, & Africo.

Zephyrus Grece, eo quod slores, & germina flatu eius vivificentur. Hic Latine

Pli. lib. 2. cap. 49.

Favonius dicitur, eo quod foveat quæ nascuntur. Austro flores soluuntur, Zephyro

fiunt. Africus a propria regione vocatur, quia ibi flandi initium sumit. Corus

ab Occidente æstivo flat: sic dictus, quia vento. circulum claudit, quasi choros

Circius.

faciens. Septentrio, eo quod a circulo septem stellarum consurgat, quæ vergentes emundo

Boreas a montibus sic dictus.

resupinato capite serri videntur. Circius dicitur, quia est Coro connjunctus.

evadere, quam in marinis tempestatibus, & procellis, horrenda naufragia, immo

mortem præsentissimam declinare. Hanc artem Tartari Scythæque callentes,

Via in solitudine cognoscenda.

viamque in solitudinibus non habentes, prospere etiam tempore belli sæpius proficiscuntur:

hane forsitan naturæ regulam imitantes, quod densiores arborum vertices,

& rami ad Austrum sole contracti, humanas habitationes frequentius errantibus

indicant, sicuti versus Occidentem declinanda sunt crepuscula longiora. Quod

Militaribus necessaria ventorum cognitio.

quia militares homines, Reges quoque, ac principes insaustis præliis quandoque

pressi, vel fugati, experiri coguntur, longe vtilius esset, vt in otio virtutem ventorum

potius, quam taxillorum amplecterentur, ne ob ignorantiam tam facilis, ac vtilis

disciplinæ, in vitæ discrimen, aut mille pericula, vel hostilem captivitatem, vbi

mori potius, quam vivere vellent, perpetuo gemebundi laberentur. In mari autem,

Fuga tutior.

etsi aliena directione contra omnem ventorum, tempestatumque iniuriam, & sævitiam

videntur securi, propria tamen experientia, necessitate vrgente, frequentius

Regum liberatio

evadunt feliciores: eoque casu vno principe, Rege, vel duce evadente, infinita hominum

multitudo, seu regna, pristinæ felicitati restituuntur. Sed quomodo id fieri

soleat, inferius lib. de campestribus bellis, & eorum stratagematibus, specialiter ostendetur.

De necessaria cognitione ventorum.

CAP IX.

VIA igitur de necessaria cognitione ventorum hic sermo subiectus est, congruit præfari ad mentem Isidori lib. XIII. qui sic diffinit eundem: Ventus est aër commotus, & exagitatus:

Ventus quid.

sic dictus, eo quod vehemens fit, & violentus. Vis etenim eius tanta est, vt non solum saxa, & arbores vellat, sed etiam cœlum, terramque conturbet, & maria commoveat, pro diversis partibus cœli diversa nomina adipiscens. Ventorum autem spiritus quatuor sunt principales:

Ventorum 4. spiritus sunt.

quorum primus ab Oriente Subsolanus, a Meridie Auster, ab Occidente Favonius, a Septentrione eiusdem nominis ventus aspirat. Horum quisque hinc inde geminos collaterales habet, Subsolanus

Ventorum nomina.

a latere dextro Vulturnum, a leva Eurum. Auster a dextris Euroaustrum, a sinistro Austroafricum. Favonius, qui & Zephyrus dicitur, a parte dextra Asricum, a sinistra Corum. Septentrio a dextris Circium, & a sinistra Aquilonem. Hi XII.

Venti 12. subdivisi.

venti globum mundi flatibus circumagunt: quorum nomina e propriis causis assignantur. Nam Subsolanus dicitur, quia sub solis ortu nascitur. Eurus, quia ab Eoo flat, id est, ab Oriente. Vulturnus est Subsolano conjuctus, quia ab alto tonat.

Notus.

Auster a hauriendo aquas: vnde & crassum aërem facit, & nubila nutrit. Hic Græce

Aquilo repellit pestem.

Notus vocatur, quia interdum aërem corrumpit: nam pestilentiam ex aëre corrupto natam, Auster flans in regiones reliquas transmittit. Sed sicut Auster pestilentiam

Ventorum effectus.

gignit, sic Aquilo repellit. Euroauster dicitur, quia ex vna parte habet Eurum, & altera Austrum. Austroafricus, quia hinc inde jungitur Austro, & Africo. Zephyrus Grece, eo quod slores, & germina flatu eius vivificentur. Hic Latine

Pli. lib. 2. cap. 49.

Favonius dicitur, eo quod foveat quæ nascuntur. Austro flores soluuntur, Zephyro fiunt. Africus a propria regione vocatur, quia ibi flandi initium sumit. Corus ab Occidente æstivo flat: sic dictus, quia vento. circulum claudit, quasi choros

Circius.

faciens. Septentrio, eo quod a circulo septem stellarum consurgat, quæ vergentes emundo

Boreas a montibus sic dictus.

resupinato capite serri videntur. Circius dicitur, quia est Coro connjunctus.

Aquilo, quia aquas stringit, & nubes dissipat. Est enim ventus gelidus, & siccus.

Aquilo

Idem Boreas, quia a Hyperboreis montibus flat ; vnde natura frigidus est. Natura enim ventorum Septentrionalium frigida est, & sicca; Australium calida, & humida. Ex omnibus autem ventis duo cardinales sunt, Septentrio. , & Auster. Extra

Venti cardinales.

hos duo sunt spiritus, vbique magis quam venti, aura in terra, altanus in mari. Præter hos ventos iam enumeratos, surgit aha ventorum distinctio, quam Victruvius lib. primo habet ; quæ continet XXIIII. ventos. Demum mare Gothicum,

Venti 24.

& Livonicum navigantes, necesse habent propter insulas, ac saxa latentia, ventorum distinctionem ad ventos XXXII. (nisi singulo momento periclitari

Venti 32.

maluerint) accedendo, ac sugiendo numerare, ac consyderare.

De vehementia venti Circii.

CAP. X.

QVANTA fit ventorum austeritas, & sævitia in locis Septentrionalibus, abdita naturæ causa vix poterit, nisi per eorum manifestos effectus, explicari, præsertim de vento Circio, qui sicut nulli ventorum violentia inferior est,

Ventus Circius

ita nedum in Aquilone, sed vbicunque vel sui natura, vel loci exhalatione vehementiam susceperit, omnia rapit, ac

Terræ cœlique conturbator.

concutit, ut cœli, terræque conturbator appellari mereatur Et quia hujusmodi violentiæ infinita in diversis mundi regionibus afferuntur exempla, etiam a magnis scriptoribus in libros relata, vnum tamen atque alterum adduxisse contentus, ad eius potentiam, quam in Septentrione demonstrat, retorquebo modum. Portus est in Islandia (terra scilicet mari glaciali vicina, sub dominio regni Norvegiæ,

Islandiæ portus Vestrabord.

vulgari sermone Vestrabord) Occidentalis dictus, penes quem in littoralibus spatiis, &campis obequitantes armati, potenti flatu hujus venti Circii quasi stuppa prosternuntur in terram. Similiter penes portucrypticos, id est, in cavernossis rupibus, & antris habitantes, eo præcipue tempore brumæ, quo sol regreditur ad solstitialia signa, quando in marinis fluctibus venti sunt temperatiores. Sunt preterea montes in Hybernia mediocri sublimitate in pluribus locis eminentes: in quibus, si quis iter hoc Circio vento flante perficere tentaverit, nedum periculum, & ruinam expedare cogetur, sed spiritus suffocationem in præcipitiis voraginosis.

Spiritus hominum suffocator.

Præterea quam formidabiles, & noxii sint venti in Occidentalioribus Norvegiæ ripis,

Aquilo, quia aquas stringit, & nubes dissipat. Est enim ventus gelidus, & siccus.

Aquilo

Idem Boreas, quia a Hyperboreis montibus flat ; vnde natura frigidus est. Natura enim ventorum Septentrionalium frigida est, & sicca; Australium calida, & humida. Ex omnibus autem ventis duo cardinales sunt, Septentrio. , & Auster. Extra

Venti cardinales.

hos duo sunt spiritus, vbique magis quam venti, aura in terra, altanus in mari. Præter hos ventos iam enumeratos, surgit aha ventorum distinctio, quam Victruvius lib. primo habet ; quæ continet XXIIII. ventos. Demum mare Gothicum,

Venti 24.

& Livonicum navigantes, necesse habent propter insulas, ac saxa latentia, ventorum distinctionem ad ventos XXXII. (nisi singulo momento periclitari

Venti 32.

maluerint) accedendo, ac sugiendo numerare, ac consyderare.

De vehementia venti Circii.

CAP. X.

QVANTA fit ventorum austeritas, & sævitia in locis Septentrionalibus, abdita naturæ causa vix poterit, nisi per eorum manifestos effectus, explicari, præsertim de vento Circio, qui sicut nulli ventorum violentia inferior est,

Ventus Circius

ita nedum in Aquilone, sed vbicunque vel sui natura, vel loci exhalatione vehementiam susceperit, omnia rapit, ac

Terræ cœlique conturbator.

concutit, ut cœli, terræque conturbator appellari mereatur Et quia hujusmodi violentiæ infinita in diversis mundi regionibus afferuntur exempla, etiam a magnis scriptoribus in libros relata, vnum tamen atque alterum adduxisse contentus, ad eius potentiam, quam in Septentrione demonstrat, retorquebo modum. Portus est in Islandia (terra scilicet mari glaciali vicina, sub dominio regni Norvegiæ,

Islandiæ portus Vestrabord.

vulgari sermone Vestrabord) Occidentalis dictus, penes quem in littoralibus spatiis, &campis obequitantes armati, potenti flatu hujus venti Circii quasi stuppa prosternuntur in terram. Similiter penes portucrypticos, id est, in cavernossis rupibus, & antris habitantes, eo præcipue tempore brumæ, quo sol regreditur ad solstitialia signa, quando in marinis fluctibus venti sunt temperatiores. Sunt preterea montes in Hybernia mediocri sublimitate in pluribus locis eminentes: in quibus, si quis iter hoc Circio vento flante perficere tentaverit, nedum periculum, & ruinam expedare cogetur, sed spiritus suffocationem in præcipitiis voraginosis.

Spiritus hominum suffocator.

Præterea quam formidabiles, & noxii sint venti in Occidentalioribus Norvegiæ ripis,

Nulla ligna vastantur

ipsi incolæ, immo & alienigenæ eo consluentes, non ignorant.

lignum, neque fruticem, ob violentiam hujus venti, ibidem germinare intuentur.

Ossibus piscium cibi coquuntur.

Quo fit, vt ob eorum defectum in ignibus instruendis, cibisque coquendis, ossibus

magnorum piscium vtantur. Quantum etiam sæviat ventus iste in Occidentalioribus

Circius rapit tecta domorum.

Bothniæ littoribus, ipsi habitantes magno incommodo suo sæpius experiuntur.

Rapit enim integra tecta domorum, eaque per immensa terrarum spatia dissoluta dispergit.

Narbonenses.

Quod & fieri apud Narbonenses, & Beneventanos, Cato, Procopiusque, variata

Beneventani.

ratione pro locorum distantia, meminere ; quod scilicet armatum hominem,

plaustrumque oneratum in præcipitium trudit. Hoc & in ponte Viennensi ducatus

Ferdinandus rex Roma modernus.

Austriæ sæpius vetusto tempore factum suisse testantur annales, donec modernis temporibus

provida Regis Ferdinandi magnificentia, & commissione factum est, vt

iuribus telonii præsidentes, in capite pontis periculorum ignaros, turribus præcipue

accedentes, confiliis dirigant, ac viribus adjuvent, quibus securius tam longos,

vastosque pontes, amoto periculo, exuperare possint. Neque hæc civilitatis officia

gratis fecisse queruntur, quoniam a viatoribus de tanto periculo erutis liberaliter

remunerantur. Quod autem Procopius paulo ante allegatus, propriam interpretationem

retineat clariorem, lib. I. de Benevento Italiæ oppido ita ait: Quondam

Maleventum prisci dixere.

prisci dixere Maleventum: id nanque oppidum Dalmatiæ ex adverso oppositum

est, in continentique situm ; in quod spiritus violentior quidam, &acerbissimus

ingruere consuevit ; qui vtique vbi flare cœperit, non foris iter agere, sed

domi se quisque conservare laborat. Nam venti hujus ea est violentia, vt vel

Eques deiicitur.

equitem cum equo simul arreptum, sublimem mox deserat, diuque per aërem circumactum,

&quocunque tulerit casus, projectum interimat ; vnde & Maleventum,

Cambysis exercitus eo vento periit.

& in edito positum, ex eo vento toleratu difficili sortitum est nomen, Eo forsitan

vento Cambysis exercitus obrutus est, vt Strabo resert lib XVII.

De violentia turbinis, ac tempestatis

CAP XI

TVRBINES, ac tempestates Septentrionalium locorum, vim habere terribilem,

ac periculosam, nemo, qui secreta naturæ didicit, aut scrutatur,

ignorat:

Nulla ligna vastantur

ipsi incolæ, immo & alienigenæ eo consluentes, non ignorant.

lignum, neque fruticem, ob violentiam hujus venti, ibidem germinare intuentur.

Ossibus piscium cibi coquuntur.

Quo fit, vt ob eorum defectum in ignibus instruendis, cibisque coquendis, ossibus

magnorum piscium vtantur. Quantum etiam sæviat ventus iste in Occidentalioribus

Circius rapit tecta domorum.

Bothniæ littoribus, ipsi habitantes magno incommodo suo sæpius experiuntur.

Rapit enim integra tecta domorum, eaque per immensa terrarum spatia dissoluta dispergit.

Narbonenses.

Quod & fieri apud Narbonenses, & Beneventanos, Cato, Procopiusque, variata

Beneventani.

ratione pro locorum distantia, meminere ; quod scilicet armatum hominem,

plaustrumque oneratum in præcipitium trudit. Hoc & in ponte Viennensi ducatus

Ferdinandus rex Roma modernus.

Austriæ sæpius vetusto tempore factum suisse testantur annales, donec modernis temporibus

provida Regis Ferdinandi magnificentia, & commissione factum est, vt

iuribus telonii præsidentes, in capite pontis periculorum ignaros, turribus præcipue

accedentes, confiliis dirigant, ac viribus adjuvent, quibus securius tam longos,

vastosque pontes, amoto periculo, exuperare possint. Neque hæc civilitatis officia

gratis fecisse queruntur, quoniam a viatoribus de tanto periculo erutis liberaliter

remunerantur. Quod autem Procopius paulo ante allegatus, propriam interpretationem

retineat clariorem, lib. I. de Benevento Italiæ oppido ita ait: Quondam

Maleventum prisci dixere.

prisci dixere Maleventum: id nanque oppidum Dalmatiæ ex adverso oppositum

est, in continentique situm ; in quod spiritus violentior quidam, &acerbissimus

ingruere consuevit ; qui vtique vbi flare cœperit, non foris iter agere, sed

domi se quisque conservare laborat. Nam venti hujus ea est violentia, vt vel

Eques deiicitur.

equitem cum equo simul arreptum, sublimem mox deserat, diuque per aërem circumactum,

&quocunque tulerit casus, projectum interimat ; vnde & Maleventum,

Cambysis exercitus eo vento periit.

& in edito positum, ex eo vento toleratu difficili sortitum est nomen, Eo forsitan

vento Cambysis exercitus obrutus est, vt Strabo resert lib XVII.

De violentia turbinis, ac tempestatis

CAP XI

TVRBINES, ac tempestates Septentrionalium locorum, vim habere terribilem,

ac periculosam, nemo, qui secreta naturæ didicit, aut scrutatur,

ignorat:

ignorat: præsertim cum multiplex, ac indeficiens eius originis causa, materiaque: periatur.

Turbo igitur est (dicente Isidoro)volubilitas ventorum: & dicitur a terra,

Turbo.

quoties ventus consurgit, & terram in circuitu mittit: quem turbinem (Seneca. naturalium

quæsti. teste) efficit plurium ventorum inter se colluctatio. Et hæc circa

terras concipitur, &fertur: ideoque arbusta radicitus euellit, & in quodcunque incubuerit

solum nudat, sylvas interim, & tecta corripiens, inferior fere nubibus, altior

Sylvæ, tectaque corripiuntur.

vtique nunquam. Hujus rotunda facies est: dum columnæ modo circumagentis

se volvitur, omni nube velocior rapitur. Eius & motus vagus est, & diffectus, ac

Motus vagus turbinis.

verticosus. Diu autem manere non potest: nam cum vagus, & incertus spiritus colluctatus

est, novissime tamen minimus omnium cedit. Nulla itaque tempestas perdurat

magna. Sed tempestatum procellæ, quanto plus habent virium, tanto minus

temporis, ventisque: cum ad summam veniunt, omni violentia remittuntur: & ista

concitatione necesse est, vt in exitium sui tendant. Nemo itaque turbinem toto die

Nullum violentum perpetuum.

vidit, sed nec hora quidem. Mira eius velocitas est, & mira brevitas. Violentius,

ac celerius circa terram volvitur, quo est eo laxior: & ob hoc diffinditur. Fit etiam,

Turbo vnde.

cum spiritus segregatus ab aliqua nube offenditur, & circa eam volvitur, at circa eam

circulum faciens, corroboratur, ita vt partem nubis accipiat, quasi ab eo inseparabilis,

ea, quæ rapit, in circuitum movens, exitumque non inveniendo, in seipsum iterum

Turbinis effectus mirabilis.

reflectens. Vnde & e mari sæpe aufert aquas sub navibus, navesque subvenit in sublime:

etiam e terra lapides, ac alia animalia, & paululum erepta dimittit. Nec

solum ea, sed plumbea tecta templorum, ac ædium diversarum, immo & fortissima

tigna, quæ ad aëra rapit, atque alio accedente spiritu vehementiore, transuehit in

spatia longiora: sæpissime etiam integra molendina ventorum cum ingentibus saxis

turbine involuta, salvis hominibus in loca remota evehuntur: immo adeo ingens

turbo descendit, vt vrbes, castella, & villas involuens, tecta longius (vt dictum

est) ad campos dispergat, prout Vincent. lib. XXV. spe. hist. cap. LXXXVII. attestatur,

etiam lib. XXVI. cap. XXVI. de turbine faciens mentionem. Nec attestatio

Diodori Siculi deest in VI. histo. dicentis, in partibus Aquilonis miram esse

vim ventorum. Nam æstate ab Occidente, Septentrioneque, perflant tanta vi,

Turbine lapides magni elevantur a terra.

impetuque venti, vt lapides, quantos manus possit continere, a terra rapiat, ac veluti

arenæ lapillorum acervos haud parvos cumulet, & vt aliquando a hominibus arma,

& vestes, quandoque ascensorem vi ab equo auferat, veluti proximo capite

fuerat commemoratum. Quinimmo in Vichia Norvegiæ aliquando accidit

vt aëre, soleque maximi pisces torrendi, e perticis instar tabularum

vi turbinum in magna congerie a divitum piscatorum

Turbine siccandi pisces transferuntur.

locis, in ædes pauperum ejecti, tanquam donum divinitus

datum recipiantur. Nec actio competit

repetenti: quia Deo reservatur judicium, quod egenti

subvenit.

De diversis effectibus tonitruum, fulminum, & coruscationum.

CAP XII

Tonitruum effectus.

FORMIDABILEM vim, & essedum habent tonitrua, fulmina atque coruscationes in Septentrionalibus terris, præsertim versus loca opposita mendici, propter fertilium locorum crassum vaporem: qui cum humidus ascenderit ad locum frigidum, videlicet ad medium aëris, inspissantur, ac aggregantur partes eius, diversosque causant effectus, vt pluviam, grandinem, nivem, & caliginem, secundum quod frigore condensatur. Cum autem comprimitur calor eius, nubiumque latera propter frigus exire prohibetur, nubem violenter rumpit, tonitrumque causat

Coruscatio

vehementem. Fit etiam tonitrus extinctione ignis in ventre nubis. Coruscatio vero

Fulgur.

est pars aëris, ex impetu ignis sic excussi resplendens. Fulgur autem & fulmen, est ictus cœlestis jaculi, a seriendo secundum Isido. sic dicti, etiam e sententia Virg. in Geor.

Ipse pater media nimborum in nocte coruscat,

Fulmen.

Fulmina molitur dextra. Seneca tamen dicit fulmen esse fulgur incensum, quod vbicunque deciderit, ibi sulphuris odorem retineat. lmmo cessante fulmine, ac pluvia, quandoque sulphur in campis colligitur spissitudine taurinæ cutis, licet nulli sit accommodum. Apparent sæpissime in partibus Aquilonis sub sereno cœlo totis noctibus in Septembri clara, atque continua fulmina, quæ magis minantur, quam lacerant inspectores, dum arcanis rationibus(vnde extrahuntur)nubes non longe positæ

Opinio vulgi.

fulminandi materiam tenuem administrant. Alia vero vulgi opinio est de fulmine hujusmodi nocturno, quod infinita pinguium piscium agmina (halecum scilicet) suo continuo reflexu, ac saltu, post autumni initium. tantum splendorem nubibus immittant, vt coruscatio e cœlo decidere credatur nullaque sine tali spectaculo nox est, prout

Fulminis effectus.

inferius lib. de piscibus cap. de halecibus ostendetur. Fulmen vero natura nubium exortum, tonitruque elapsim, gravissima damna mortalibus, aliisque rebus ibidem insert. Plures etenim homines sublimiora loca inhabitantes, cum iumentis interimit: excelsas etiam turres, & ædes dura pice linitas (quod mirum non est) inextinguibili

Ritus gentis avertendi fulminis.

flamma consumit: altas arbores, vel e summo vertice directe findit, vel obliqua corrosione contundit. Ne autem civitates, aut maturæ messes fulmine colliderentur, religioso ritu post acceptam fidem Catholicam observatum suit,

credoque

credoque adhuc observari, quod sonatis campanis , cereisque benedictis cum thure

Pennæ aquilæ,pelles marini vituli,& frondes lauri, creduntur avertere fulmen.

accensis,&precibus intensis , tram Tonantis avertant . Idque manifestius fieri deprehenditur,

quam si pennis aquilæ , aut pellibus marini vituli , vel frondibus lari

gentilium superstitione saverent errori . Tradit Plinius lib. XV. cap.vltimo,Tiberium

Principem,tonante cœlo, lauro coronari solitum, ob fulminum metum. Sed

quam mane illud remedium fuerit, lib VI. nat. quæst.ostendit Seneca : qui & ait,

Cambysis exercitum Hammonem missum , arenam in modum nivis agitatæ texisse,

Cambysis exercitus arena obrutus.

& indc obruisse : præterea M. Herennium decurionem sereno die fulmine ictum

fuisse . Herodotus lib. VII. asserit complures de exercitu Xerxis fulgure ,ac

tonitrum periisse. Martia etiam princeps Romana icta gravida , exanimato partum,

M. Herennius fulmie periit.

ipsa præter aliud incommodum vixit , teste Plinio : qui & tradit plura genera

fulminum , videlicet quæ sicca veniunt, non adurunt , sed dissipant : quæ humida

Fulgure partu exaniato Martia vixit .

fiunt, non adurunt , sed insuscant. Quædam vero clara sunt , & subtilia , quæ terebrant ,

ob puram flammæ tenuitatem. Tertium genus , quod vrit , multum terreni

habet,& igneum magis est , quam flammeum .

Fulgurum plura genera.

De miris effectibus fulgurum &c.

CAP. XIII.

NEC relinquendum hoc loco videtur , quod Seneca VI

lib. nat. quæst. de fulmine tradit, quod eius subtili polentia

Fulminis effectus.

loculis integris,& illæsis conflatur argentum, manente

vagina gladius. liquescit , & inviolato ligno circa pila

Vinum stat fracto dolio.

ferrum omne distillat,fracto quoque dolio vinum stat, nec

vltra triduum ille perdurat rigor Illud æque inter annotanda

ponendum,quod & hominum, & animalium, quæ icta

sunt,caput ad exitum fulminis spectat, quodque omnes percusse,

arbores fulmine, tanquam hastilia surgunt. Quid quod

Venenum consumitur.

serpentum, & animalium cæterorum,quibus mortiferum virus inest,cum icta sunt,fulmine

venenum omne consumitur. ln venenatis siquidem corporibus vermis non nascitur fulmine,

vero icta intra paucos dies verminant. Qui quidem effectus fulminis circa ea,que tangit,

Admiranda potius, quam inquirenda.

potius sunt admirandi, quam causis inquirendi. Quis enim invenit causam quomodo

fulmen integris,& illæsis loculis aliquando conflat argentum,manente vagina liquefacit

gladium,circa lignum dolatum ferrum distillat, fracto dolio vinum facit stare,

atque alia multa. Idem tamen Seneca rationes talium effectuum eodem libro

credoque adhuc observari, quod sonatis campanis , cereisque benedictis cum thure

Pennæ aquilæ,pelles marini vituli,& frondes lauri, creduntur avertere fulmen.

accensis,&precibus intensis , tram Tonantis avertant . Idque manifestius fieri deprehenditur,

quam si pennis aquilæ , aut pellibus marini vituli , vel frondibus lari

gentilium superstitione saverent errori . Tradit Plinius lib. XV. cap.vltimo,Tiberium

Principem,tonante cœlo, lauro coronari solitum, ob fulminum metum. Sed

quam mane illud remedium fuerit, lib VI. nat. quæst.ostendit Seneca : qui & ait,

Cambysis exercitum Hammonem missum , arenam in modum nivis agitatæ texisse,

Cambysis exercitus arena obrutus.

& indc obruisse : præterea M. Herennium decurionem sereno die fulmine ictum

fuisse . Herodotus lib. VII. asserit complures de exercitu Xerxis fulgure ,ac

tonitrum periisse. Martia etiam princeps Romana icta gravida , exanimato partum,

M. Herennius fulmie periit.

ipsa præter aliud incommodum vixit , teste Plinio : qui & tradit plura genera

fulminum , videlicet quæ sicca veniunt, non adurunt , sed dissipant : quæ humida

Fulgure partu exaniato Martia vixit .

fiunt, non adurunt , sed insuscant. Quædam vero clara sunt , & subtilia , quæ terebrant ,

ob puram flammæ tenuitatem. Tertium genus , quod vrit , multum terreni

habet,& igneum magis est , quam flammeum .

Fulgurum plura genera.

De miris effectibus fulgurum &c.

CAP. XIII.

NEC relinquendum hoc loco videtur , quod Seneca VI

lib. nat. quæst. de fulmine tradit, quod eius subtili polentia

Fulminis effectus.

loculis integris,& illæsis conflatur argentum, manente

vagina gladius. liquescit , & inviolato ligno circa pila

Vinum stat fracto dolio.

ferrum omne distillat,fracto quoque dolio vinum stat, nec

vltra triduum ille perdurat rigor Illud æque inter annotanda

ponendum,quod & hominum, & animalium, quæ icta

sunt,caput ad exitum fulminis spectat, quodque omnes percusse,

arbores fulmine, tanquam hastilia surgunt. Quid quod

Venenum consumitur.

serpentum, & animalium cæterorum,quibus mortiferum virus inest,cum icta sunt,fulmine

venenum omne consumitur. ln venenatis siquidem corporibus vermis non nascitur fulmine,

vero icta intra paucos dies verminant. Qui quidem effectus fulminis circa ea,que tangit,

Admiranda potius, quam inquirenda.

potius sunt admirandi, quam causis inquirendi. Quis enim invenit causam quomodo

fulmen integris,& illæsis loculis aliquando conflat argentum,manente vagina liquefacit

gladium,circa lignum dolatum ferrum distillat, fracto dolio vinum facit stare,

atque alia multa. Idem tamen Seneca rationes talium effectuum eodem libro

Resistentia dissipantur

ostendit, dum asserit, fulmen diversimode materiam penetrare, quia valentiora,

atque resistentia vehementius dissipat, cedentia vero nonnunquam sine

injuria transit: cum lapide, ferroque, & durissimis quibuscunque confligit,

Terræmotus.

quia viam per illa necesse est quærat: teneris, ac rarioribus parcit, quia minus obsistunt.

Fiunt etiam terræmotus valde vehementes in frigidis illis terris, led raro

noxii, aut durabiles. Vbi autem (vt in Italia) diutius, & damnabilius fieri

videntur, vt nuper in Scarparia Florentinorum horribile restat editum exemplum:

Remedium saluberrimum fulguris avertendi.

tunc antiquus, & fidelis historicus Sigebertus in verbo Constantinopoli sol.

XII. dat tale remedium divinitus revelatum, vt populus, vel clerus devote, & frequenter

cantent: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus, & immortalis, miserere nobis:

nihil aliud apponentes, vt dicit in forma.

De circulis hyemalibus, & effectibus eorum.

CAP XIIII

Circuli solares.

SOLENT quandoquidem circuli sub hujusmodi imaginibus

versus Septentrionem, altis nivibus terram tegentibus,

circa vernum æquinoctium apparere, tali videlicet

situ: vt amplissimus circulus, per Orizontem sparsus,

totalitet albus est, ita & tres orbiculi, in eius supersifie

divisim appendentes: qui tamen versus Orientem croceo

colore, quasi solem imitantes, distinguuntur. Præterea

ipus solare corpus corona, sive halone, instar iridis, in

colore circundarum est vtroque latere solis imagines puniceo

colore annexas habens: a quibus imaginibus, sive duobus solibus, duo semicirculi

Circuli evanescentes

ad similitudinem arcuum per transversum sese incidentes, exurgunt, ac

tandem more halorium extensi, evanescunt. Circa vmbilicum, vel centrum amplissimi

circuli, iris est obversa, quæ in tenui nube splendet. Deinde eidem iridi in

colore, situque contraria, alia apparet iris subnigra. Postmodum versus meridiem

per amplissimum circulum transversa iris eadem, & subfusca protenditur, colore

semper variato, quemadmodum fieri solet in arcu, sive iride cœlesti. Hi tamen circuli,

sive halones, vix vltra duas horas cum dimidia durant, semper habentes, vel siti

Circulorum effectus.

natura, vel alia quavis secreta ratione, pessimos proxime secuturi temporis eventus,

videlicet portentosa tonitrua, atque fulmina, quæ ædes, & iumenta prosternunt,

captivitates, & occisiones tam nobilium, quam plebeiorum, ac incolarum rapinas,

præterea

Resistentia dissipantur

ostendit, dum asserit, fulmen diversimode materiam penetrare, quia valentiora,

atque resistentia vehementius dissipat, cedentia vero nonnunquam sine

injuria transit: cum lapide, ferroque, & durissimis quibuscunque confligit,

Terræmotus.

quia viam per illa necesse est quærat: teneris, ac rarioribus parcit, quia minus obsistunt.

Fiunt etiam terræmotus valde vehementes in frigidis illis terris, led raro

noxii, aut durabiles. Vbi autem (vt in Italia) diutius, & damnabilius fieri

videntur, vt nuper in Scarparia Florentinorum horribile restat editum exemplum:

Remedium saluberrimum fulguris avertendi.

tunc antiquus, & fidelis historicus Sigebertus in verbo Constantinopoli sol.

XII. dat tale remedium divinitus revelatum, vt populus, vel clerus devote, & frequenter

cantent: Sanctus Deus, sanctus fortis, sanctus, & immortalis, miserere nobis:

nihil aliud apponentes, vt dicit in forma.

De circulis hyemalibus, & effectibus eorum.

CAP XIIII

Circuli solares.

SOLENT quandoquidem circuli sub hujusmodi imaginibus

versus Septentrionem, altis nivibus terram tegentibus,

circa vernum æquinoctium apparere, tali videlicet

situ: vt amplissimus circulus, per Orizontem sparsus,

totalitet albus est, ita & tres orbiculi, in eius supersifie

divisim appendentes: qui tamen versus Orientem croceo

colore, quasi solem imitantes, distinguuntur. Præterea

ipus solare corpus corona, sive halone, instar iridis, in

colore circundarum est vtroque latere solis imagines puniceo

colore annexas habens: a quibus imaginibus, sive duobus solibus, duo semicirculi

Circuli evanescentes

ad similitudinem arcuum per transversum sese incidentes, exurgunt, ac

tandem more halorium extensi, evanescunt. Circa vmbilicum, vel centrum amplissimi

circuli, iris est obversa, quæ in tenui nube splendet. Deinde eidem iridi in

colore, situque contraria, alia apparet iris subnigra. Postmodum versus meridiem

per amplissimum circulum transversa iris eadem, & subfusca protenditur, colore

semper variato, quemadmodum fieri solet in arcu, sive iride cœlesti. Hi tamen circuli,

sive halones, vix vltra duas horas cum dimidia durant, semper habentes, vel siti

Circulorum effectus.

natura, vel alia quavis secreta ratione, pessimos proxime secuturi temporis eventus,

videlicet portentosa tonitrua, atque fulmina, quæ ædes, & iumenta prosternunt,

captivitates, & occisiones tam nobilium, quam plebeiorum, ac incolarum rapinas,

præterea hostiles classes, piratarum grassationes, & incendia: immo ad finem veris circulis evanescentibus, pluere solent sulphurea grana cum vapore fœtido, moxque

Pluit sulphur.

sequuntur horrenda tonitrua, vt contremiscere faciant audientes, rapidaque flumina plus solito nivium resolutione excitata, omnia suo cursu obruant, & dispergant, prout alibi latius de natura Septentrionalium fluviorum ostendetur. Asserit Plinius lib. II. cap. XXX. circulos repentinos rubei coloris plurimum esse

Circuli rubei coloris prodigiosi.

prodigiosos: bella etenim præsagiunt, ob longiorem solis defectum, & continuum pallorem. Stellarum errantium aliquam si circuli, aut orbes incluserint, imbrem præsagiunt. Cæterum quomodo, aut quibus rationibus fiant hujusmodi circuli, sive coronæ circa solem, aut reliqua sydera, Seneca lib. VI. nat. quæst. diffuse pertractat,

Coronæ solares.

atque inter alia dicit: Hæ vero coronæ cum æqualiter, delapsæ sunt, & insemet evanuerunt, significatur aëris tranquillitas: cum autem ad vnam partem ruptæ cesserint, illinc ventus est. Vnde & nautæ inde ventum expectant, quando contextus coronæ perit. Si a Septentrione discedit, Aquilo erit. Si ab Occidente, Favonius. Si vero pluribus locis rupte sint, tempestates fiunt. Et noctibus quidem præcipue circa lunam, & cæteras stellas, hæ coronæ, notantur: interdiu vero, raro, quia solis lumen sortius est, & aër coagitatus ab ilio, calefactusque, subtilior & solutior est. Lunæ autem interior vis est: ideoque facilius circumposito aëre sustinetur. Cætera quoque sydera infirma sunt, nec aëra vi sua perrumpere possunt. Illorum itaque imago suscipitur, & in materia solidiore, minusque cedente servatur. Deberet enim aër esse non tam spissus, vt lumen ad se immissum excludat, atque submoveat: nec tam tenuis, ac solutus, vt nullam venientibus radiis moram præbeat. Et hoc noctibus temperatioribus contingit, cum sydera circumiectum aërem a luce levi non pugnaciter, nec aspere feriunt, spissioremque, quam esse solet interdiu, inficiunt. Est autem differentia inter arcum, virgam, & coronam. Arcus solares, ac lunares sunt. Virgæ tantum soli adjacent. Coronæ autem solem, lunam, & cætera circundant

Areus, virga corona differunt.

sydera, atque sequuntur vbique.

De circulis repentinis, & effectibus cometarum

CAP. XV

CIRCVLI, sive coronæ, figuris similibus certis annis tempore vernali apparere solent, præsertim quando densioribus nivibus tegitur superficies terræ:

Circuli repentini & drarii.

hoc modo, quod ample per Orizontem circulus vnus apparet nubibus totaliter albus, alter vero interior penes eum, densiore amplitudine niger. Qui quidem

præterea hostiles classes, piratarum grassationes, & incendia: immo ad finem veris circulis evanescentibus, pluere solent sulphurea grana cum vapore fœtido, moxque

Pluit sulphur.

sequuntur horrenda tonitrua, vt contremiscere faciant audientes, rapidaque flumina plus solito nivium resolutione excitata, omnia suo cursu obruant, & dispergant, prout alibi latius de natura Septentrionalium fluviorum ostendetur. Asserit Plinius lib. II. cap. XXX. circulos repentinos rubei coloris plurimum esse

Circuli rubei coloris prodigiosi.

prodigiosos: bella etenim præsagiunt, ob longiorem solis defectum, & continuum pallorem. Stellarum errantium aliquam si circuli, aut orbes incluserint, imbrem præsagiunt. Cæterum quomodo, aut quibus rationibus fiant hujusmodi circuli, sive coronæ circa solem, aut reliqua sydera, Seneca lib. VI. nat. quæst. diffuse pertractat,

Coronæ solares.

atque inter alia dicit: Hæ vero coronæ cum æqualiter, delapsæ sunt, & insemet evanuerunt, significatur aëris tranquillitas: cum autem ad vnam partem ruptæ cesserint, illinc ventus est. Vnde & nautæ inde ventum expectant, quando contextus coronæ perit. Si a Septentrione discedit, Aquilo erit. Si ab Occidente, Favonius. Si vero pluribus locis rupte sint, tempestates fiunt. Et noctibus quidem præcipue circa lunam, & cæteras stellas, hæ coronæ, notantur: interdiu vero, raro, quia solis lumen sortius est, & aër coagitatus ab ilio, calefactusque, subtilior & solutior est. Lunæ autem interior vis est: ideoque facilius circumposito aëre sustinetur. Cætera quoque sydera infirma sunt, nec aëra vi sua perrumpere possunt. Illorum itaque imago suscipitur, & in materia solidiore, minusque cedente servatur. Deberet enim aër esse non tam spissus, vt lumen ad se immissum excludat, atque submoveat: nec tam tenuis, ac solutus, vt nullam venientibus radiis moram præbeat. Et hoc noctibus temperatioribus contingit, cum sydera circumiectum aërem a luce levi non pugnaciter, nec aspere feriunt, spissioremque, quam esse solet interdiu, inficiunt. Est autem differentia inter arcum, virgam, & coronam. Arcus solares, ac lunares sunt. Virgæ tantum soli adjacent. Coronæ autem solem, lunam, & cætera circundant

Areus, virga corona differunt.

sydera, atque sequuntur vbique.

De circulis repentinis, & effectibus cometarum

CAP. XV

CIRCVLI, sive coronæ, figuris similibus certis annis tempore vernali apparere solent, præsertim quando densioribus nivibus tegitur superficies terræ:

Circuli repentini & drarii.

hoc modo, quod ample per Orizontem circulus vnus apparet nubibus totaliter albus, alter vero interior penes eum, densiore amplitudine niger. Qui quidem

circuli maximi, in superficie quatuor habent lineas, sive hiatus rotundes, croceo

Circulorum qualitas

colore distinctos: inter quos versus meridiem in nubibus candidis, quæ nivibus
sunt repletæ, apparent duo circuli contrario modo dispositi quorum vnus in exteriori
latere est atri coloris, in interiori vero candidi. Alter autem circulus inferior,
in cujus centro apparet solare corpus (in quod superior circulus eccentricus incidit)
est exterius albus, atque interius fuscus, eo tamen candidior, quo soli proximior.
Præterea in opposito solis circa centrum maximi circuli, per Orizontem (vt dictum
est) effusi, arcus apparet situ transverso, colores habens instar iridis in nubibus densis,
subrusum exteriorem, medium puniceum, seu croceum, ac viridem inferiorem.

Circuli inter auroram & meridiem frequentius apparent.

Magisque hi omnes circuli inter auroram, & meridiem nubibus auctis
apparent, vix vna cum dimidia, aut duabus horis duraturi: quia sol illico nubibus
rarescentibus clarescit, & horrendum frigus adducit, aut nubibus densatis importabilem
nivium molem (dum pluribus diebus splendere nequit)naturæ potentia
in omnia subjecta loca descendere finit: quia inusitata magnitudine, & specie, nubes
interdum candidæ, interdum atræ, & maculosæ ascendunt, quemadmodum scaturigines
aquarum, & vaporum, vnde exhalant, materiam administrant. Neque
otiosum pauco post tempore deprehenditur, quod portentosis hujusmodi casibus
fuerat demonstratum. Surgit enim in aëre mira contrarietas hujusmodi vaporum,

Circulorum effectus

sive nubium sicelevatarum, mutua violentia sese lmpugnantium: atque eo modo

Cometæ.

terribiles cometæ, qui(lsidoro teste)samem, bellum, & truces ventos significant, versus
Septentrionem, tanquam aërem pinguiorem, emergunt: qui non minus homines in

Res minimæ in solitæ mirabiliores apparent.

stuporem suo horrore trahunt, quam circuli supradicti. Nec mirum: quoniam ita
compositi sumus, dicente Seneca lib. IIII. nat. quæst. vt nos quotidiana, etiam
si admiratione digna sunt, transeant: econtra minimarum quoque rerum, si insolitæ
prodierint, spectaculum dulce fiat. Is itaque cœtus astrorum, quibus vniversi

Portenta miranda

corporis pulchritudo distinguitur, populum non conuocat: at cum aliquid ex
more mutatum est, omnium vultus in cœlo est. Sol spectatorem, nisi defecerit, non
habebit. Nemo lunam observat, nisi laborantes. Adeo naturale est magis noua,
quam magna mirari. Idem & in cometis fit. Si rarus, & insolitæ figuræ ignis apparuerit,
nemo non cupit scire, quid fit, & oblitus aliorum, de aduentitio quærit,
ignarus, vtrum admirari debeat, an timere. Non enim desunt, qui terreant, qui

Cassi lib. 12. Epis. ad fi.

significationes eius graves prædicent. Itaque sciscitantur cognoscere volentes, an
tempestates, ventos, & imbres intemperantes, & reliqua hujusmodi portendant:
eoque magis soliciti, quo mutatos rerum ordines imminere pavescunt: quia sæpe

Nil sine causa geritur.

prætendunt aliqua, quæ consuetudini probantur adversa. Nihil enim sine causa geritur,
nec mundus fortuitis casibus implicatur. Maximus est timor diutius sustinere,
quod vel in summa solet populos celeritate terrere. Dirum portentum est sine procellis

Dirum portentum.

hyemem, sine temperie ver, sine ardoribus estatem sine pluvia autumnum
intueri. Quid fertilitatem producat, si terra æstivis mensibus non calescat: quid

germen aperiat, si pluviam non resumat: hæc, atque similia cum consyderant,

Cautela classica

qui publicis officiis præsident, maxime quorum interest exercitum sovere

classicum, prudentius omnia dirigunt: & etiam sagaces agricolæ,

qui annonam transacti anni quæsitam, provida dispensatione

gubernant, & æquam legem venditoribus servant,

Provida futuri ratio.

vt pro futuris annis, & seminibus diligenter

custodiant. Quo fit, vt de antiquis frugibus præsentem

caristiam sublevent, atque imminentem

inopiam maxima sagacitate devineant,

aut vniversalem penuriam mitigent,

& moderentur.

De circulis

De circulis vernalibus.

CAP. XVI.

GENERANTVR & alii circuli albi, ampli, ac densi,

iridem includentes cum coloribus suis, supposito circulo

fusco, qui omnes reflexu atrarum nubium, & albedine

Circulorum varietas

densissimæ nivis, faciem terræ totaliter cooperientis, præsertim

mense Februario, ac Martio, ob solis elongationem,

& obliquitatem, videntur. Effectus autem eorum parum

per a superioribus differentes retinent, nisi quod atriores

Circulorum effectus

nubes inferioris circuli, vehementiores imminere præsagiunt

tempestates. Hancque causam etiam maritimæ aves

rapaces, e mari ad campos fugientes, incessabili garritu præsagire, signareque videntur.

Sed hæ, similesque tempestates (vt superius de turbine dictum est) non diu

Violenta minus durabilia.

durant: quanto nanque sunt impetu vehementiores, tanto durabilitate breviores.

Estque notandum, quod solis lumen caligine obsessum, quandoque majori anni

temporis spatio pallens globus, & sine splendore oriens, : imbecillem, ac tenuem

Obscurus - aër noxius.

e se calorem emittit. Quare gravis, ac dispartientis imbecillitate caloris obscurus

aër, semicoctos edit fructus immaturos, & impersecto flore collabentes. Tantum

aëri frigus ingerit, vt pavendæ exinde sequi videantur sterilitates: eoque hæc, & similia

horribiliora eveniunt, quo circuli latiores extra orbem solarem in atrioribus

nimbis, nubibusque conspiciuntur. Accidit etiam, sive hac, sive alia causa dirarum

Exhalationum effectus.

exhalationum, vt ingentia arborum robora in nemoribus deiiciantur: intumescant

vltra solitum alveum flumina: rumpantur aggeres: infinita hominum, iumentorumque
multitudo interimatur: casuque profundissimarum nivium
invia reddantur itinera. geluque intolerabili superveniente,
viatores nec antrorsum, nec retrorsum evadere cupientes,
nec valentes, repentina miseria intercipiantur.
Dequibus angustiis infra de
bellis nivalibus nonnulla terribiliora
videbuntur.

De imaginibus solis

CAP. XVII

CVM in omnibus terris Septentrionalibus lucidiores, diuturnioresque
imagines circa solis latera parumper post eius orturn,
vel occasum, soleant apparere operæpretium putavi,
Prognostica ruri colarum ac nautarum.
nonnihil ostendere, quo judicio, vel prognostico
signa eiusmodi interpretari consueverunt agricolæ, vel naucleri:
quorum exercitia vti cœlestibus influentiis magna
e parte subjecta sunt, ita & necesse est, vt syderum facie,
& effectu diligentius consyderatis provida circumspectione
regantur. Imagines itaque, solis (teste Seneca de
nat. quæst.) historici soles vocant: binos, trinosque memoriæ tradunt. Hos Græci
parhelion appellant, quia in propinquo fere a sole nascuntur, vel quia ad aliquam
Parhelion.
solis similitudinem accedunt. Ceterum nihil habent ardoris: hebetes, &languidi
Experientia in eclipsi.
sunt. Hos quidam ita diffiniunt: Parhelion est nubes rotunda, & splendida, similisque
soli: nam & in eclipsis hora pelues ponimus, quas oleo, vel pice implemus,
ad notandum, qualiter luna se opponat: quia pinguis humor, dum minus
facile turbatur, quas imagines recipit, servat. Sicut ergo vtriusque imaginem in
terris aspici contingit, sic fit in aëre, cum sic coactus & limpidus constiterit, vt faciem
solis acceperit: quam & aliæ quoque nubes suscipiunt, sed transmittunt, sinon
mobiles sunt, aut raræ, aut sordidæ. Mobiles enim illam spargunt: raræ emittunt:
Imaginem maculosa non reddunt.
sordidæ, turpesque non sentiunt, sicut & apud nos imaginem maculosa non
reddunt. Solent autem eadem ratione byna parhelia fieri: nihil enim impedit,
quin tot sint, quod nubes ad exhibendam solis effigiem aptæ suerint. Quidam
tamen sentiunt, quoties duo talia simulachra existunt, alteram imaginem esse solis,
alteram ipsius imaginis, sicuti in speculis sibiinuicem oppositis accidit: quia
Speculum quicquid videt reddit.
speculum, quicquid videt, reddit. Nubes autem, quæ hæc præstant, densæ, leves,
splendidæ, planæ, materieæ solidæ esse dicuntur. Ob hoc omnia hujus simulachra

candida sunt, & lunaribus circulis similia, quia e repercusso oblique accepto sol splendent. Nam si nubes infra solem fuerit, & propior ab eo dissipatur: longe posita

posita radios non remittet, nec imaginem efficiet: nam & specula prope nos posita

Specula prope posita

faciem reddunt, procul vero minime: quoniam acies nostra vsque ad nos recursum non habet. Agricolæ autem his solibus, seu imaginibus venturam pluviam expectant. Si ad Australem partem diutius duraverit imago, splendoremque paulatim

Seminatur in collibus, & Cur.

dereliquerit inter nubes, quæ ex eo maxime ingravescere solent, tutius tunc in collibus seminant tempore veris, & initio æstatis. Naucleri autem plus solito velis, & clavo, seu gubernaculo attendunt, si soles hos æque pugnare, & evanescere

Naucleri.

ad latera solis intuentur: quia tunc graviores longa experientia norunt imminere

Soles nunquam supra aut infra videntur

tempestates. Plinius lib. II. CAP. XXXI. dicit plures soles simul videri, sed nunquam supra, aut infra, sed ex obliquo: nunquam juxta, vel contra terram, nec noctu, sed aut Oriente, aut Occidente. Semel in meridie conspecti in Bosphoro produntur, qui a matutino tempore duraverunt in occasum. Cernuntur etiam circa solis orbem coronæ, & versicoloris circuli, e quorum effectu

Coronæ

Principes, & nobiles sibi quæcunque prospera, exemplo Julii Cæsaris, evenire posse arbitrantur. Item Vincen. in spe. his. lib. XXV. cap. CXVI. asserit, tempore rebellionis Henrici junioris in patrem Imperatorem, duos orbes in modum solis forma, & lumine quotidiano soli similes, apparuisse, omnium colorum specie radiantes,

Henrici junioris rebellio.

ad modum arcus cœlestis. Sæpe etiam in Gothicis regnis (vbi non existentia, sed æstimatione nox est) duo, tresue soles apparere solent. Notatum etiam reperitur

Tres luneæ.

in effigiata historia mundi, anno Domini MCCCXIII. tres lunas in cœlo

Tres soles tempore nativitaris meæ apparuere.

apparuisse. Præterea MCCCCXC. tres soles, & tres lunæ tempore nativitatis meæ, & multorum, in principio Octobris apparuere.

De halonibus lunæ, & iterum de imaginibus solis

CAP XVIII.

NEQVE luna sine hujusmodi halonibus circa, solis oppositionem quandoque conspicitur: quæ fere similes effectus

Halonum effectus.

in qualitatibus hyemis circa nives, frigora, & tempestates, & pruinas ostendunt, quales ipsa æstate in pluviis,

grandinibus, atque ardoribus portendere consueverunt: ea

posissimum causa, quia luna (teste Aristotele) non habet

pmnino principium scilicet agendi in inferiora, nisi propter

Lunæ debilitas.

comniutationem, & receptionem luminis a sole: & sic efficitur

posita radios non remittet, nec imaginem efficiet: nam & specula prope nos posita

Specula prope posita

faciem reddunt, procul vero minime: quoniam acies nostra vsque ad nos recursum

non habet. Agricolæ autem his solibus, seu imaginibus venturam pluviam expectant.

Si ad Australem partem diutius duraverit imago, splendoremque paulatim

Seminatur in collibus, & Cur.

dereliquerit inter nubes, quæ ex eo maxime ingravescere solent, tutius tunc in

collibus seminant tempore veris, & initio æstatis. Naucleri autem plus solito velis,

& clavo, seu gubernaculo attendunt, si soles hos æque pugnare, & evanescere

Naucleri.

ad latera solis intuentur: quia tunc graviores longa experientia norunt imminere

Soles nunquam supra aut infra videntur

tempestates. Plinius lib. II. CAP. XXXI. dicit plures soles simul videri,

sed nunquam supra, aut infra, sed ex obliquo: nunquam juxta, vel contra

terram, nec noctu, sed aut Oriente, aut Occidente. Semel in meridie conspecti

in Bosphoro produntur, qui a matutino tempore duraverunt in occasum. Cernuntur

etiam circa solis orbem coronæ, & versicoloris circuli, e quorum effectu

Coronæ

Principes, & nobiles sibi quæcunque prospera, exemplo Julii Cæsaris, evenire posse

arbitrantur. Item Vincen. in spe. his. lib. XXV. cap. CXVI. asserit, tempore

rebellionis Henrici junioris in patrem Imperatorem, duos orbes in modum solis

forma, & lumine quotidiano soli similes, apparuisse, omnium colorum specie radiantes,

Henrici junioris rebellio.

ad modum arcus cœlestis. Sæpe etiam in Gothicis regnis (vbi non existentia,

sed æstimatione nox est) duo, tresue soles apparere solent. Notatum etiam reperitur

Tres luneæ.

in effigiata historia mundi, anno Domini MCCCXIII. tres lunas in cœlo

Tres soles tempore nativitaris meæ apparuere.

apparuisse. Præterea MCCCCXC. tres soles, & tres lunæ tempore nativitatis

meæ, & multorum, in principio Octobris apparuere.

De halonibus lunæ, & iterum de imaginibus solis

CAP XVIII.

NEQVE luna sine hujusmodi halonibus circa, solis oppositionem

quandoque conspicitur: quæ fere similes effectus

Halonum effectus.

in qualitatibus hyemis circa nives, frigora, & tempestates,

& pruinas ostendunt, quales ipsa æstate in pluviis,

grandinibus, atque ardoribus portendere consueverunt: ea

posissimum causa, quia luna (teste Aristotele) non habet

pmnino principium scilicet agendi in inferiora, nisi propter

Lunæ debilitas.

comniutationem, & receptionem luminis a sole: & sic efficitur

quasi alius sol : vnde & solis fulgore,vt reliqua sydera juxta opinionem Plinii

Luna ab sole mutuat lucem.

lib. II. cap. IX. regitur,& in totum mutuata: ab eo luce fulget , qualem in repercussu

aquæ volitare conspicimus . Ideo molliore, & imperfecta vi soluit tantum hvmorem,

atque etiam auget , quem solis radii absumant . Ideo & inæquali lumine

aspicitur,quia ex adverso demum, plena reliquis diebus tantum ex se terris ostendat,

Tres lunæ soles nocturni.

quantum ex sole concipiat &c. Vnde & ipse Plinius libro iam dicto cap. XXXII

ternas lunas apparuisse refert , quas plerique soles nocturnos appellare consueverunt.

Sol itaque rationes omnium colorum habet in se . Cumque luna fuerit cum sole, tota

eius medietas nobis exposita erit tenebrosa quia terra est inter ipsam, et solem.

Diversitas lucis lunæ.

Cumque præcesserit solem versus Orientem , obscurabitur versus Orientem , & augebitur

lux eius versus Occidentem . Itaque quanto plus elongatur ab sole, tanto plus

apparet nobis ex lumine: in eius corpore , secundum motum suum , donec fit in

solis oppositione: & tunc tota eius medietas lucida, erit nobis opposita : quia terra

Luna cur proprio lumine caret.

ponitur inter solem,&lunam . Quod autem luna proprium lumen non habet,

vti reliqua sydera, prout Helmando in Chronicis placet, ratio est, quia sydera supra

solem locata omnia in æthere purissimo sunt , in quo omne, quicquid est,lux

naturalis ,& sua est (quod & Plinius lib. II. cap. X. attestatun quæ lux tota cum

igne suo sphæræ solis incumbit , vt cœli zonæ , quæ procul ab sole sunt ,& perpetuo

frigore oppressæ Luna vero,quæ sub sole est, & caducorum regioni luce sua

carenti proxima ,lucem de supraposito sole , cui resplendet , habere non potuit.

Terra clarescit.

Terra quidem accepto solis lumine clarescit tantummodo ,& non relucet:

Corpus lunæ densum est.

luna vero ad instar speculi lumen , quo illustratur,emittit . Quamuis enim densius

corpus fit , quam cætera cœlestia , multum tamen terreno purius fit,accepta luce penetrabili,

adeo vt eam rursus de se emittat, nullum tamen ad nos perferens sensum

caloris . Nam lucis radius,cum ad nos de origine sua,id est,de sole pervenit, secum

naturam ignis ,de quo nascitur , devenit . Cum vero luna corpori infunditur, &

Lunæ claritas sine calore.

inde resplendet , solam refundit claritatem , non calorem ,vt apparet in speculo

igni opposito.

De frigoris asperitate.

CAP. XIX.

potentiam gelu , seu frigus, in Septentrione tanquam proprio loco posideat,multis rationibus potius,quam autoritatibus per sensum ostendi

quasi alius sol : vnde & solis fulgore,vt reliqua sydera juxta opinionem Plinii

Luna ab sole mutuat lucem.

lib. II. cap. IX. regitur,& in totum mutuata: ab eo luce fulget , qualem in repercussu aquæ volitare conspicimus . Ideo molliore, & imperfecta vi soluit tantum hvmorem, atque etiam auget , quem solis radii absumant . Ideo & inæquali lumine aspicitur,quia ex adverso demum, plena reliquis diebus tantum ex se terris ostendat,

Tres lunæ soles nocturni.

quantum ex sole concipiat &c. Vnde & ipse Plinius libro iam dicto cap. XXXII ternas lunas apparuisse refert , quas plerique soles nocturnos appellare consueverunt. Sol itaque rationes omnium colorum habet in se . Cumque luna fuerit cum sole, tota eius medietas nobis exposita erit tenebrosa quia terra est inter ipsam, et solem.

Diversitas lucis lunæ.

Cumque præcesserit solem versus Orientem , obscurabitur versus Orientem , & augebitur lux eius versus Occidentem . Itaque quanto plus elongatur ab sole, tanto plus apparet nobis ex lumine: in eius corpore , secundum motum suum , donec fit in solis oppositione: & tunc tota eius medietas lucida, erit nobis opposita : quia terra

Luna cur proprio lumine caret.

ponitur inter solem,&lunam . Quod autem luna proprium lumen non habet, vti reliqua sydera, prout Helmando in Chronicis placet, ratio est, quia sydera supra solem locata omnia in æthere purissimo sunt , in quo omne, quicquid est,lux naturalis ,& sua est (quod & Plinius lib. II. cap. X. attestatun quæ lux tota cum igne suo sphæræ solis incumbit , vt cœli zonæ , quæ procul ab sole sunt ,& perpetuo frigore oppressæ Luna vero,quæ sub sole est, & caducorum regioni luce sua carenti proxima ,lucem de supraposito sole , cui resplendet , habere non potuit.

Terra clarescit.

Terra quidem accepto solis lumine clarescit tantummodo ,& non relucet:

Corpus lunæ densum est.

luna vero ad instar speculi lumen , quo illustratur,emittit . Quamuis enim densius corpus fit , quam cætera cœlestia , multum tamen terreno purius fit,accepta luce penetrabili, adeo vt eam rursus de se emittat, nullum tamen ad nos perferens sensum caloris . Nam lucis radius,cum ad nos de origine sua,id est,de sole pervenit, secum naturam ignis ,de quo nascitur , devenit . Cum vero luna corpori infunditur, &

Lunæ claritas sine calore.

inde resplendet , solam refundit claritatem , non calorem ,vt apparet in speculo igni opposito.

De frigoris asperitate.

potentiam gelu , seu frigus, in Septentrione tanquam proprio

loco posideat,multis rationibus potius,quam autoritatibus per sensum

ostendi

ostendi potest . Sentit enim vim, & vredinem eius trepida animantium multitudo,

Animantia trepidat frigore.

pluribus stadiorum millibus inde distans , corpusque ,& reliqua membra modico

eius allapsu comprimit , & perhorret : quid non faceret , vbi propriis viribus ,&

Testimonium experientiem autoris.

naturæ legibus imperat ipsum frigus . Sub quo quia natus, & versatus sum (etiam

circa elevationem graduum poli Arctici 8 6 . arbitror me posse hoc , & multis

sequentibus capitulis, nonnihil cæteris vaga opinione scribentibus clarius demonstrare ,

Asperitate hyemis extremæ nationes concutiuntur.

quam vehemens , & horrendum fit illic frigus :quod inde successive,

veluti radii, ex centro tandem per totum orbem ampliatus , quemadmodum omnes

nationes, quas penetrat, eius asperitate commotæ attestantur . In primis itaque

physicis rationibus notum relinquitur , Septentrionalia loca cæteris partibus orbis

Maius gelu Septentrionis ,& cur.

majus habere gelu ,seu frigus, & hyemem asperiorem, juxta rationem hemisphrærii,

quam alia loca : quia ibi tunc sol volvitur circulo breviori , longiusque distat, dum

motum obliquat per hyemalia signa, vt interim terra, & aqua , elementa naturaliter

frigida sortius ndurentur , ac congelentur. Etiam quia loca illa sub aspectibus

Alia ratio.

Vrsarum , vel Plaustrorum (signis frigidissimis) situantur, marique Oceano , quod

Frigidissima signa.

(versus Corum , & Eurum præsertim) inscrutabilis est profunditatis. Ad quam qua

(teste Alberto lib. XIX. cap. VI.) sol penetrare non potest,frigus, seu gelum horribilius

Frigoris vehentissimi signa.

generatur . Signa vero vehementissimi frigoris venturi plurima præmittuntur :

eaque secundum suas naturales proprietates diligenter consyderantur , maxime

Nubes ardens.

quando penes solem (vti supraposita imago monstrat) ad occasum in profunda

hyeme vergentem,circunstant nubes igneam ostendentes sphæram,vel columnam,ac

si immensa vrbs aliqua flammis accensa consflagraret : præterea radii cuneati directe

Radii cuneti, vel pyramidales.

ad sublimem aërem,veluti pyramides, continuo igne ardentes extensi. Hique rutilantes

colores , dum successivo pallore in nocturnam obscuritatem evanescunt,horrendum

frigus post: se relinquunt . Sunt & alia signa immensi frigoris successuri quam

Horrendum frigus est ne dubites.

plurima ,vt serenum cœlum . stellæque discurrentes: nubes in cacuminibus montium

dependentes: fuligines socorum scintillis micantes : scaturigines fontium, & venarum

fumigantes, ac intumescentes : sues,seu porci stramina portantes : galli , anseresque

tempestivius canentes : pici sylvestres humanas habitationes requirentes :

Frigoris vehementissmi signa.

aquatilium avium sonus , &incessabilis garritus : sylvestrium avium sonorus motus :

glacierum mugitus , veluti magnorum tonitruorum. Igitur

Frigore vruntur oculi animalium , & pili indurantur .

Frigore sylvestres bestiæ samem levaturæ, æ des hominum petunt

Frigore lupi suppolares oculis aliquando privantur

Frigore lupi plus solito in omnia animalia etiam seipsos sæviunt.

Frigore lupi vasto agmine conglobati prædantur elcas.

Frigore pelles omnium animalium sunt densiores ac pulchriores .

Frigore pisces quinque vel sex mensibus recentes sine sale conservantur

Frigore pisces sub glacie non rupta suffocantur.

Frigore major edacitas in animalibus semper excitatur

Frigore gallorum cristæ, anserumque rostra , pedesque albescunt

Frigore lepores , vulpes harmelini colores mutant

Frigore ærea, vitreaque ,& fictilia vasa rumpuntur

Frigore secures , dolabræ,ac ferræ rumpuntur .

Frigore glaciales ludi , ac spectacula lætissima fiunt

Frigore omnia inuia loca viatoribus , ac venatoribus exhibentur

Frigore acriora certamina tam equestria , quam pedestria redduntur

Frigore ligna arida ,ac frondosa , maximum sonum crepando præstant.

Frigore vestes parum humidæ , ferro applicatæ , conglutinantur

Frigore labia,digiti , ac nares ferro admotæ , cute soluuntur.

Frigore equiso frena , ne ori equorum noceant ,exufflare solet .

Frigore omnia semina terris injecta fertiliora exurgunt.

Frigore certa genera pomorum,pirorumque, circa solstitium hyemale maturescunt,

Frigore hospitia , nundinæ & bella super congelatas aquas locantur

Frigore, simuli, vel asini aliunde aduehuntur , repente moriuntur.

Frigore Aethiopes bello capti, vel alias advenientes , diu non viuunt.

Frigore clavi ab parietibus , & portis ,ac seraturi exiliunt .

Frigore campestria saxa , vasa fictilia , ac vitrea rumpuntur .

Frigore vncti calcei, vel ocreæ, in corneam duritiem constringuntur.

Frigore tussis , pituita , & similia incommoda nascuntur .

Frigore labia ferro admota, quasi indissolubili bitumine adhærent.

Reliqua his similia require infra de bellis glacialibus

De pruinis, & casum nivium

CAP. XX.

Pruina.

TANTA est plerunque in Aquilonaribus terris vis pruinæ,

Nix.

& casus nivium , tamque dira tempestas, vehementesque caligines

Amicus,an inimicus ignorant.

aëra obscurantes, vt viatores proximum quemque obvium ,

etiam si amicus, vel inimicus fit, agnoscere,ve! evitare

non possint.Quod omnimodam parit difficultatem,

Difficultas viarum.

eo quod in vtroque latere , vel alta præcipitia imminent,vel

condensatæ nives tam elevatæ sint vt ferentes sarcinas dextrorsum ,

vel sinistrorsum vix sese extricare possint . Attamen

Remedium.

quia contra præcipitia raro conceditur optabile remedium ,

pro statione iumentorum mutuo labore nives exoluunt,

Viæ nivib. opprimuntur.

plaustraque super eas evertunt , vt institutum iter absolvant : hocque ea celeritate

faciunt , quasi rapido incendio , molestissimoque periculo celerrime avertendo

vrgerentur : ne longiore interveniente mora , exsubito casu nivium, & pruinarum,

Cautela viæ glacialis.

repletio fiat itinerum ,& sylvarum : vt quæ sit via ,vel campus, diffcilius agnosci

possit . In glacie vero nulla , vel rara difficultas occurrit, eo quod oninia placabili

Signa securi itineris.

æqualitate itinerantibus offeruntur,saluo quod caveant ab ruptura glacierum per apposita

signa ad os rupturæ. Quæ signa, vel crustatis:glaciei particulis ad os aperturæ

Frigore equiso frena , ne ori equorum noceant ,exufflare solet .

Frigore omnia semina terris injecta fertiliora exurgunt.

Frigore certa genera pomorum,pirorumque, circa solstitium hyemale maturescunt,

Frigore hospitia , nundinæ & bella super congelatas aquas locantur

Frigore, simuli, vel asini aliunde aduehuntur , repente moriuntur.

Frigore Aethiopes bello capti, vel alias advenientes , diu non viuunt.

Frigore clavi ab parietibus , & portis ,ac seraturi exiliunt .

Frigore campestria saxa , vasa fictilia , ac vitrea rumpuntur .

Frigore vncti calcei, vel ocreæ, in corneam duritiem constringuntur.

Frigore tussis , pituita , & similia incommoda nascuntur .

Frigore labia ferro admota, quasi indissolubili bitumine adhærent.

Reliqua his similia require infra de bellis glacialibus

De pruinis, & casum nivium

CAP. XX.

Pruina.

TANTA est plerunque in Aquilonaribus terris vis pruinæ,

Nix.

& casus nivium , tamque dira tempestas, vehementesque caligines

Amicus,an inimicus ignorant.

aëra obscurantes, vt viatores proximum quemque obvium ,

etiam si amicus, vel inimicus fit, agnoscere,ve! evitare

non possint.Quod omnimodam parit difficultatem,

Difficultas viarum.

eo quod in vtroque latere , vel alta præcipitia imminent,vel

condensatæ nives tam elevatæ sint vt ferentes sarcinas dextrorsum ,

vel sinistrorsum vix sese extricare possint . Attamen

Remedium.

quia contra præcipitia raro conceditur optabile remedium ,

pro statione iumentorum mutuo labore nives exoluunt,

Viæ nivib. opprimuntur.

plaustraque super eas evertunt , vt institutum iter absolvant : hocque ea celeritate

faciunt , quasi rapido incendio , molestissimoque periculo celerrime avertendo

vrgerentur : ne longiore interveniente mora , exsubito casu nivium, & pruinarum,

Cautela viæ glacialis.

repletio fiat itinerum ,& sylvarum : vt quæ sit via ,vel campus, diffcilius agnosci

possit . In glacie vero nulla , vel rara difficultas occurrit, eo quod oninia placabili

Signa securi itineris.

æqualitate itinerantibus offeruntur,saluo quod caveant ab ruptura glacierum per apposita

signa ad os rupturæ. Quæ signa, vel crustatis:glaciei particulis ad os aperturæ

relictis, vel virentibus abietum, seu juniperorum ramis in glacie congelatis,

& eminentibus ostendtintur: idque longo ordine & milliaribus multis, sum piu

& diligentia piscatorum, ne viatores aberrare contingat, fideliter observatur, quemadmodum

inferius de glacialibus hospitiis, & nundinis ostendetur. In sylvis autem

Arbores nivib onerate.

non levia quandoque mutuo sibi obviantibus obstacula e ruptura, seu motione

arborum occurrunt. Stant enim præsertim populeæ arbores, ob densitatem nivium,

veluti arcus extenti, nivibus oneratæ: quarum levissimo motu maxima nivium

moles in viatores descendens, eos non parum retardat: immo & ipsæ arbores cancellato

casu gravitate nivis abruptæ, viam omnino immeabilem faciunt, vt non nisi

securibus ad eum vsum comportatis, sibi exitum parare possint, prout mihi,

Experientia autoris.

meoque comitatui sæpius accidisse contestor.

De glacierum varietate

CAP. XXI.

PRÆTEREA quantam, ac qualem asperitatem frigus in terra, &

aqua, cæterisque corporibus humidis constrigendis habeat,

imagine præsentis figuræ, &annexis rationibus ostendetur,

Gelu.

hoc præmisso, quod gelum dicitur, quia eo constringitur terra:

Ge.

ge enim terra appellatur. Sed tunc majori rigore contingit,

Frigoris signa.

quando noctes videntur longiores, ac sereniores,

aërque respersus cœlestino colore, qualis relinquitur post solis

occasum in nubibus condensatis. Quod genus frigoris,

seu gelu, griseum Aquilonares appellant: animantibus

Glacies, gelu, & aqua.

plurimum formidabile, & damnosum. Vnde & glacies a gelu, & aqua, quasi

gelacies, id est, gelata aqua derivatur. Estque glacies coagulatio frigidi, & humidi,

Glacies.

e superabundantia frigiditatis natura talem suscipiens, vt vnum pro reliquo

sæpius appelletur, gelidum videlicet pro frigido. Cum itaque stagna, ac lacus in

sublimibus locis geniti, immani frigore congelantur, tacitisque specubus, ac venarum

incrementis augentur, locum eis natura deputat decliviorem, vt illico immensitate

aquarum exonerentur. Quo fit, vt stridulo casum, celerique lapsu

Pyramides exhalationum.

fumum suscitent altissimum, ac pyramides obversas, instar cœlestium iridum

relictis, vel virentibus abietum, seu juniperorum ramis in glacie congelatis,

& eminentibus ostendtintur: idque longo ordine & milliaribus multis, sum piu

& diligentia piscatorum, ne viatores aberrare contingat, fideliter observatur, quemadmodum

inferius de glacialibus hospitiis, & nundinis ostendetur. In sylvis autem

Arbores nivib onerate.

non levia quandoque mutuo sibi obviantibus obstacula e ruptura, seu motione

arborum occurrunt. Stant enim præsertim populeæ arbores, ob densitatem nivium,

veluti arcus extenti, nivibus oneratæ: quarum levissimo motu maxima nivium

moles in viatores descendens, eos non parum retardat: immo & ipsæ arbores cancellato

casu gravitate nivis abruptæ, viam omnino immeabilem faciunt, vt non nisi

securibus ad eum vsum comportatis, sibi exitum parare possint, prout mihi,

Experientia autoris.

meoque comitatui sæpius accidisse contestor.

De glacierum varietate

CAP. XXI.

PRÆTEREA quantam, ac qualem asperitatem frigus in terra, &

aqua, cæterisque corporibus humidis constrigendis habeat,

imagine præsentis figuræ, &annexis rationibus ostendetur,

Gelu.

hoc præmisso, quod gelum dicitur, quia eo constringitur terra:

Ge.

ge enim terra appellatur. Sed tunc majori rigore contingit,

Frigoris signa.

quando noctes videntur longiores, ac sereniores,

aërque respersus cœlestino colore, qualis relinquitur post solis

occasum in nubibus condensatis. Quod genus frigoris,

seu gelu, griseum Aquilonares appellant: animantibus

Glacies, gelu, & aqua.

plurimum formidabile, & damnosum. Vnde & glacies a gelu, & aqua, quasi

gelacies, id est, gelata aqua derivatur. Estque glacies coagulatio frigidi, & humidi,

Glacies.

e superabundantia frigiditatis natura talem suscipiens, vt vnum pro reliquo

sæpius appelletur, gelidum videlicet pro frigido. Cum itaque stagna, ac lacus in

sublimibus locis geniti, immani frigore congelantur, tacitisque specubus, ac venarum

incrementis augentur, locum eis natura deputat decliviorem, vt illico immensitate

aquarum exonerentur. Quo fit, vt stridulo casum, celerique lapsu

Pyramides exhalationum.

fumum suscitent altissimum, ac pyramides obversas, instar cœlestium iridum

dum , aut arcuum coloratas , descendendo efficiant collaterales, veluti certo ordine,

arte ,& ingenio collocatæ viderentur.Hocque spectaculum solaribus radiis

incidentibus , & repercussione splendidius lucente , sicuti aureæ , vel argenteæ bases ,

illustrante eas lumine lunæ , apparet.Neque heæ solæ figuræ ab excelso dependentes

Colores naturales

tota hyeme apparent , sed & aliæ formæ diversæ , mille modis , atque coloribus

naturæ artificio fabricatæ: quarum admirabili , ac pulchra varietate , ingeniosi

Pictores instruuntur

pictores artes suas , colorumque proportiones illustrare contendunt . Sunt & aliæ

formeæ glaciales ex tectis domorum veluti candelæ , vel lanceæ diverso colore, & situ

Glacies pensiles.

dependentes, ac si fistulæ organorum,vel hydraulicæ penes parietes dep enderent,

maxime sub tectis evaporariis, in quibus incolæ adversus asperas hyemes se tutos

Australis venti effectus.

conservant , quemadmodum infra de architecturis. Aquilonarium domorun ostendetur .

Australis vero Ventus Septentrionalia loca penetrans, hunc habet in hyeme

vigorem , vt suo vehementi afflatum nives latissime per campos more turbinum

discurrentes , quasi cutem superponendo stabiliat : sed earum moles in arborum ramis

dependentes ,in aquas resolvit . Dum tamen hoc essicere nititur , aquæ guttatim

cadentes , vi aëris Septentrionalis , aut collateralium ventorum rigore superveniente,

Boreæ vis

illico per latissimas sylvas constringuntur : videnturque ex frondibus innumerabiles

glacies dependere,sudium,seum contorum effigiem exhibentes.Fiunt etiam ex

Fenestræ glaciales

glacialibus laminis fenestræ cellariorum , stabulorum , immo & mensæ in campis ,

prout etiam sedilia ex compressa nive , dum ita indigenis placet . Videntes igitur

Mensæ glaciales,

ruricolæ nivium ingentem molem mense Januario , ac Februario ex arboribus

Sedes nivales

dependere , majoribus gaudiis , ob spem fertilitatis accedentis , afficiuntur.

Prognosticum gaudiosum.

Agnoscunt enim vberiores venturi anni imminere fructus , quando frigore

diuturniore pro seminibus nutriendis fœcundior erit terra.

Frigore & nive fœcundantur agri.

Neque hæc opinio autoritate,aut ratione caret . Ait enim Gregor

lib XXV. Moral . Terra quidem quando

compluitur , iactata in ea semina seracius ligantur :

Testimonium beati Grego.

sed rursus ,si illam pluvia immoderatius

irrigat in culmo pinguedinem frumenti ,

virtutemque invitat. Si vero iactatum

semen post pluviam

gelu premitur,ed intus

fœcundius radicatur

&c. prout

infra

lib XIII. cap de cinericiis , &

sylvestribus agris

ostendetur.

[37] LIBER PRIMVS.

De variis figuris nivium.

CAP. XXII.

PRO declaratione harum nivalium imaginum, ac senestrarum,

advertendum erit, in aëre quasdam esse aëreas causas,

Venti & turbines cur fiunt.

cur venti, & turbines fiunt: quasdam aqueas, vt nubes,

pluviæ, nives, grandines, arcus, irides &c. quasdam

igneas, vt fulgura, fulmina, scintillationes, tonitrua, &

Causæ impressionum cœlestium.

diversæ ignium formæ, ac impressiones, & cometæ. Ad

quod vlterius intelligendum, asserit August. super Genesim:

August. super genesim.

Iste quidem aër inlerior caliginosus, humida exhalatione

pinguescit: qui commotus, ventos: & vehementius

Aer.

concitatus, ignes, & tonitrua: contractus nubila: & conspissatus pluviam:

congelatus nivem: turbulentus grandinem: & distentus serenum facit, occultis imperiis
Dei a summis ad infima vniversa, quæ creavit, administrantis. Ipsi itaque aëri
circumfuso juxta terras, & ob hoc infirmæ parti deputato, tenues halitus vaporaliter
inseruntur, & auras intexunt: quæ etiam nocturnis rigoribus aggravatæ serenorore
distillant. Si autem vehementius frigus est, & gelum candidius, inalbescunt.
Præterea Aristoteles primo Meteo dicit: Causa etiam prima movens terræ, &

Causæ impressionis motus orbium.

aquæ vapores, vt ex eis elevatis fiant impressiones aëris, est motus orbium, scilicet
solis, & aliorum. Sol enim, dum appropinquaverit his rebus, & elongatur
ab eis, causa est generationis, & corruptionis accidentium in illis, id est, rerum
hujusmodi, quæ in eis generantur. Dum enim calor eius ingreditur terram, elevatur
ex ea vapor humidus, & siccus, atque in diversas species separatur &c. Quando
autem vapori ascendenti accidit vehementia frigoris aggregantis, fit pruina, quæ

Pruina.

est vapor congelatus in locis nubilosis, & frigidis, e quibus nix, pruina, grando

Nix.

descendunt. Nix enim est e nubibus frigore, & vapore congelatis: grando

Grando.

autem e nubibus longinquis a terra: gigniturque imbre congelato potius die, quam
nocte, & multo citius nive resolvitur in aquam, ita vt cum maxima fit, tempestas

Tempestas.

dicatur. Cum itaque omnes supradicti effectus contingant e causis specialibus

Locus.

, &distinctis, ratione loci, temporis, & syderum influentias hujusmodi

Tempus.

variantium, satis apertum relinquitur, quam variæ, & mirabiles formæ, atque imagines

Sydus.

nivium vbique inveniri, ac inspici possint, maxime in Septentrionalibus,
& collateralibus locis: immo quanto magis acceditur versus polum Arcticum,

\

Nives variantur verfus Septentrionem.

tanto magis quantitate, & qualitate variari videntur nives descendentes, vt potius
stupenda, quam inquirenda ratio fit, cur, & quomodo tot formæ, & imagines,
quæ artifices quoslibet latent, tam mollibus, & exiguis rebus tam fubito imprimuntur.

Potius stupenda quam inquirenda.

Vno etenim eodemque die, ac nocte, XV. vel. XX. aut plures quandoque
distinctæ formæ reperiuntur. Præterea non minora varietas in vitris contingit,
quæ arcendi frigoris caufa æstuariorum fenestris imponuntur. Dum enim loca hujusmodi

Die vno xx. formæ videntur.

caloribus contra immensum gelu tepidius instaurantur, forinseco frigore,
atque miro naturæ artificio sub diverfis imaginibus ita depida videntur illa vitra, vt
quivis artifex talibus inspectis, naturæ excellentiam potius possit admirari, quam imitari.
Ingenio tamem adhibito, plurima e his pro domestico ornatu, ac decore, artificum
induftria excogitantur, ac perficiuntur, qualia ab aliis nationibus prece, vel pretio

Argentei crateres.

vix acquiruntur. Vnde evenerat, vt co ingenio plurimi argentei crateres excellenter

fabricati viderentur. Præterea laneæ, lineæque texturæ pretiofæ, atque picturæ mirabiles,

Laneæ & lineæ vestes.

& decentes, quemadmodum inferius nonnihil dicetur de pictoribus, ac texturis.

Itaque Aquilonares populi haudillaudabili ingenio prædití, non minus instruuntur

a naturæ rebus pulcherrimis, quam alibi per orbem artifices ab ingenio

Frigus, & nix nocent oculis.

magistrali. Quo autem ad grandines, portentosa magnitudine videlicet capitis humani,

vel vitulini descendentes, notare solent incolæ secuturam mortalitatem. Nec

Acetum dentibus.

sine experientia sunt, quia frigus & nix nocent oculis, sicuti acetum dentibus, &

spina pedibus.

De castellis nivalibus juvenum.

CAP. XXIII.

MOS est Septentrionalium populorum, provida quadam

Bellandi exercitia juvenum.

sagacitate adolescentes diverfis bellandi exercitiis, & artibus

Spina pedib.

castella impugnandi exercere, & excitare, quibus præsertim

tyrocinia sine cæde, & sanguine, ac quovis vitæ periculo

hæc aggredi putant voluptuosum: & ob id quotannis

hyeme durantibus nivibus, loco aliquo eminenti turmatim

a majoribus excitati congrediuntur adolescentes,

conformi labore immensas nivium moles comportantes ;

e quibus propugnacula ad formam castrensium mœniorum

seriatits

\

Nives variantur verfus Septentrionem.

tanto magis quantitate, & qualitate variari videntur nives descendentes, vt potius

stupenda, quam inquirenda ratio fit, cur, & quomodo tot formæ, & imagines,

quæ artifices quoslibet latent, tam mollibus, & exiguis rebus tam fubito imprimuntur.

Potius stupenda quam inquirenda.

Vno etenim eodemque die, ac nocte, XV. vel. XX. aut plures quandoque

distinctæ formæ reperiuntur. Præterea non minora varietas in vitris contingit,

quæ arcendi frigoris caufa æstuariorum fenestris imponuntur. Dum enim loca hujusmodi

Die vno xx. formæ videntur.

caloribus contra immensum gelu tepidius instaurantur, forinseco frigore,

atque miro naturæ artificio sub diversis imaginibus ita depida videntur illa vitra, vt

quivis artifex talibus inspectis, naturæ excellentiam potius possit admirari, quam imitari.

Ingenio tamem adhibito, plurima e his pro domestico ornatu, ac decore, artificum

induftria excogitantur, ac perficiuntur, qualia ab aliis nationibus prece, vel pretio

Argentei crateres.

vix acquiruntur. Vnde evenerat, vt co ingenio plurimi argentei crateres excellenter

fabricati viderentur. Præterea laneæ, lineæque texturæ pretiofæ, atque picturæ mirabiles,

Laneæ & lineæ vestes.

& decentes, quemadmodum inferius nonnihil dicetur de pictoribus, ac texturis.

Itaque Aquilonares populi haudillaudabili ingenio præditi, non minus instruuntur

a naturæ rebus pulcherrimis, quam alibi per orbem artifices ab ingenio

Frigus, & nix nocent oculis.

magistrali. Quo autem ad grandines, portentosa magnitudine videlicet capitis humani,

vel vitulini descendentes, notare solent incolæ secuturam mortalitatem. Nec

Acetum dentibus.

sine experientia sunt, quia frigus & nix nocent oculis, sicuti acetum dentibus, &

spina pedibus.

De castellis nivalibus juvenum.

CAP. XXIII.

MOS est Septentrionalium populorum, provida quadam

Bellandi exercitia juvenum.

sagacitate adolescentes diverfis bellandi exercitiis, & artibus

Spina pedib.

castella impugnandi exercere, & excitare, quibus præsertim

tyrocinia sine cæde, & sanguine, ac quovis vitæ periculo

hæc aggredi putant voluptuosum: & ob id quotannis

hyeme durantibus nivibus, loco aliquo eminenti turmatim

a majoribus excitati congrediuntur adolescentes,

conformi labore immensas nivium moles comportantes ;

e quibus propugnacula ad formam castrensium mœniorum

seriatits

feriatis saltem diebus solicite fabricant, aqua stucturam hujusmodi senestris distinctam,

continuo aspergentes, vt nix cum aqua taliter congesta, accedente frigore

Aqua indurant nives.

validius induretur. Qua diligentia adeo fortisicantur, vt non solum leves ictus, sed

eæreos globos, atque impulsum testudinum (quatenus opus esset) possent sustinere.

Quibus paratis, adolescentes prædicti in diversas turmas segregati, pars mœenia

ingreditur contuenda, pars foris remanet eadem impugnanda. Nec desunt in candidis

castris atra, seu susea vexilla, aut virides juniperorum rubi: sub quibus non

Fusca vexilla in nivibus.

pecuniæ, led solius laudis appetitu, voluptuosum ingrediuntur certamen: quod aliis

armis vtrobique non committitur, nisi niveis globis in alterutrum e manibus projectis.

Globi nivei.

Statuta enim pnœa est nudi corporis in gelidam aquam immergendi, ne quis globis hujusmodi nivalibu saxum, ferrum, lignum, aut glaciem projecturus involuat. Sunt præterea inter oppugnantes, qui more cuniculorum inferiores nivium bales perforant, ac ingrediuntur, vt propugnaculi defensores coërceant a stationibus

Cuniculos agunt.

suis. Nec segnior intercidit mora, qua pugnis certatur cominus, donec vexillo rapto pars victa succumbat, alio tempore restaurato prælio contra partem victricem in eisdem castellis (si poterit) triumphatura. Neque segnius, aut debilius lvdos hujusmodi committunt, aut perserunt, quam si pro patria, pro legibus, pro focis (vt dicitur) & aris, publico spectaculo in agone certarent. Profugos vero, &

Pœnæ insolentium

meticulosos pugnam excedentes, nivibus dorsotenus inter cutem, vestemque immissis, vbi deprehensi fuerint, insolentibus verbis, ac vocibus punitos absoluunt, vt alias sortius reversuri persistant, & acrius delendant castra. Quosdam aquis congelatis

Pœnæ glaciales

in caput, & collum tempore horrendi frigoris guttatim dimissis, castigant, prout inferius de peœnis glacialibus manifestius exponetur. Et hæc omnia veluti voluptuosa spectacula ad irrogandum rebellibus, & stupidis mitiores pœnas. Qui mos prolixius forsitan, quam decentius, hic recitatus est, cum nonnullis mere ridiculus (quod non nego) nec dignus, quo repleatur charta, ostendi possit. Sed qui alacrius

Stultitia Galieni Imperatoris.

ridere voluerit, ridendique sicuti plangendi tempus habuerit, videat acta, sive stultitiam Galieni Imperatoris, de quo Trebellius modo, quo sequitur, in forma

Cubicula rosarum.

recenset: Ac ne eius prætercatur miseranda solertia, Veris tempore cubicula de rosis fecit: de pomis castella composuit: vuas triennio servavit summa hyeme melones

Castella pomorum.

exhibuit: mensam secundam scurrarum, & mimorum semper prope habuit: omnibus palatinis officis inspicientibus plures, quam dicere sas est, singulo die occidit:

Scurræ.

quorum viribus, & fortitudine pietati satisfaciendo, patrem proprium valerianum Cæsarem ab ignominiosa captivitate Regis Persarum, cujus scabellum pedum factus erat, honestius liberasset. Quod insolens ille Princeps castella de pomis &c. fieri iussit, meræ fatuitati (ne quid turpius dicam) perpetuo attribuendum erit: quia nulla specie fortitudinis, quæ gloria Principum est, id fieri decuit, prout hic superius de nivalibus castellis est deductum: in quibus iactum globorum se pueri, & adolescentes futura certamina sortiter toleraturi, exercent, nulla cœh, elementorumue injuria fracti, vel fatigati, dum in tam duris lusibus, & aspera hyeme fuerint educati Quod autem Strabo de legibus Licurgi

Pulcher locus Strabonis.

in simili casu lib. X. meminit, pulchrum est videre. Ait enim: Certis diebus pueri contra pueros &c. Item de raptu amorum, & studio literarum

De cursum glaciali equorum pro palliis.

CAP. XXIIII.

ETSI hæc figura seipsam satis, ob spectatam equorum agilitatem, declarare videatur, occurrit tamen eius interpretatio vtilis, & curiosa, dum illius occasione diversi ritus

Ritus antiquus.

populi Septentrionalis, ac vicinarum gentium, ad memoriam revocantur: qui quidem ritus fideli cultum antiquitus seruabatur, vti nunc fideliter observatur. Olim siquidem apud veteres Gothos mos erat, brumali tempore ad finem mensis Decembris (dum nivibus, & frigore lacus, stagna, atque terræ omnes validissima glacie constringerentur) optimos quosque equos, forma elegantiores, in singulis provinciis ad edenda publica

Causæ cursus equestris.

spectacula colligere: duabus potissimum causis inducti. Prima, vt quem, vel quos celeriore cursum reliquis omnibus præcellere discernerent, hunc sacrificio numinum, Velut munus pretiosum, ad aram mactandum, comburendiimue fideliter præsentarent: opinantes eo dono cuncti hostibus sese fore superiores, quo sacrificandi integritatem exoluerent puriorem, prout Herodo, lib. primo vltima pagina tradit de Massagethis, immo & Strabo lib. X. de eorum Aboriginibus Massagethis, qui solem Deum putant, & eidem equum mactant. Altera ratio, vt Regi, ac

Fortiores non celeriores.

Principi, vel eius nuntiis velocissimos equos offerrent, quibus hostiles motus, vbicunque in regno, vel limitibus imminerent, opera cursorum exploratos, averterent armis Major tamen respectus tunc habebatur, quam nunc habetur ad equos fortiores, quam celeriores: licet vtraque virtus inest illis, propter graves lanceas, seu

Lib. 8. cap. 13.

contos, ac armotum exuvias densiores (de quibus proprio loco dicetur) deferendas. Nec desunt pro omni momento velocissimi equi, atque equites, pro portubus regni, quotiescunque opus fuerit, custodiendis. Quantum vero ad voluptuosa spectacula attinet, die XXVI. Decembris super stagna, ac flumina congelata, instar

Flumina congelata sicut specula.

speculi micantia, infiniti terrarum incolæ in qualibet provincia (distinctis licet communitatibus) pro bravio, ac gloria in agilioribus equis certaturi congrediuntur. Terminus vero, seu meta cursus hujusmodi, longitudinem quatuor, aut sex milliarium continet Italicorum. Bravium autem aliquot mensuræ, seu modii annonæ seminandæ, & nova vestimenta apponuntur, & deniqp, vt equus metam non. attingens, victori cedat. Verum hæc spectacula nullibi frequentius in toto Septentrione

Septentrione super glaciem, quam apud Ostrogothos, ac Vestrogothos committuntur

Pascua vberrima.

Abundat enim terra eorum vberrimis pascuis pro equitiis ad multa millia in electis,

simis herbis naturaliter conuenlenribus equis enutnedis, licet valde spatiosis, & dispersis

L. millia equorum in armentis regiis.

campis, & non in vno prato: quale Strabo lib. X sol. penul. in Armenia

allegat, atque dicit, in eo pasci quinquaginta millia equorum, quæ armenta Regia

sunt. Præterealib. XVI. asserit Philippum Macedonem, atque eius filium Alexandrum

Philipp Macedo.

circa Laodiceam in pascuis habuisse equas supra triginta millia: quarum emissarii

erant trecenti: in quo etiam loco erant equorum domitores", & bellici ludimagistri

Alexander Magnus.

condudi, ac quicunque iei militaris erant periti.

De cursum glaciali hominum pro bravio.

CAP. XXV.

DVO genera hominum ad stadia, & bravia celerrime sub

præsignatæ artis compendio currentium, hac figura monstrantur

primum sylvestre, seu Lapponicum, quod pandis

trabibus, sive longis stipitibus plantis pedum affixis,

supra nives in vallibus, ac montibus flexuoso, ac arbitrario

Cursus flexuosus, vel arbitrarius.

motu cursum præcipitem dirigendo se transfert: idque persectissima

arte facit, sive adversis casibus congrediendum

sit, sive venationibus voluptuosis, quarum quæstum vivunt,

& fortunas assequuntur vberiores, sive bravii, aut gloriæ

causa hoc ipsum fit attentandum. Hocque genus præcipuum inter Scricfinnos, de

quo IIII. cap. hujus libri, & V. majores proprietates sunt enarratæ, & inferius de

bellica eius virtute nonnulla evenient repetenda. Hic satis est dixisse, eos homines

Cursus in cacuminibus montium celerrimus.

talem, tamque celerem in percurrendis cacuminibus nivoforum montium, etiam pro

bravio, habere agilitatem, qualem vix reliqui planioribus, ac brevioribus instrumentis

innixi, in plana, & lubrica glacie pertingere valent. Quinimmo qui nives

calcant, & constitutam metam attingunt, feram occurrentem sagittis occidunt. Qui

vero servat glacialem cursum, vix a hiatibus subtus latentibus est securus, prout

Glacialis cursus insidiosus.

infra de glacialibus bellis dicetur. Aliud vero genus, quod ferro plano, & polito,

sive planis ossibus cervinis, vel bovinis, scilicet tibiis naturalem lubricitatem ob innatam

Glacialis cursus celerrimus.

pinguedinem habentibus, pedali longitudine sub plantis affixis, in sola glacie lubrica

cursum

Septentrione super glaciem, quam apud Ostrogothos, ac Vestrogothos committuntur

Pascua vberrima.

Abundat enim terra eorum vberrimis pascuis pro equitiis ad multa millia in electis,

simis herbis naturaliter conuenlenribus equis enutnedis, licet valde spatiosis, & dispersis

L. millia equorum in armentis regiis.

campis, & non in vno prato: quale Strabo lib. X sol. penul. in Armenia

allegat, atque dicit, in eo pasci quinquaginta millia equorum, quæ armenta Regia

sunt. Prætérealib. XVI. asserit Philippum Macedonem, atque eius filium Alexandrum

Philipp Macedo.

circa Laodiceam in pascuis habuisse equas supra triginta millia: quarum emissarii

erant trecenti: in quo etiam loco erant equorum domitores", & bellici ludimagistri

Alexander Magnus.

condudi, ac quicunque iei militaris erant periti.

De cursum glaciali hominum pro bravio.

CAP. XXV.

DVO genera hominum ad stadia, & bravia celerrime sub

præsignatæ artis compendio currentium, hac figura monstrantur

primum sylvestre, seu Lapponicum, quod pandis

trabibus, sive longis stipitibus plantis pedum affixis,

supra nives in vallibus, ac montibus flexuoso, ac arbitrario

Cursus flexuosus, vel arbitrarius.

motu cursum præcipitem dirigendo se transfert: idque persectissima

arte facit, sive adversis casibus congrediendum

sit, sive venationibus voluptuosis, quarum quæstum vivunt,

& fortunas assequuntur vberiores, sive bravii, aut gloriæ

causa hoc ipsum fit attentandum. Hocque genus præcipuum inter Scricfinnos, de

quo IIII. cap. hujus libri, & V. majores proprietates sunt enarratæ, & inferius de

bellica eius virtute nonnulla evenient repetenda. Hic satis est dixisse, eos homines

Cursus in cacuminibus montium celerrimus.

talem, tamque celerem in percurrendis cacuminibus nivoforum montium, etiam pro

bravio, habere agilitatem, qualem vix reliqui planioribus, ac brevioribus instrumentis

innixi, in plana, & lubrica glacie pertingere valent. Quinimmo qui nives

calcant, & constitutam metam attingunt, feram occurrentem sagittis occidunt. Qui

vero servat glacialem cursum, vix a hiatibus subtus latentibus est securus, prout

Glacialis cursus insidiosus.

infra de glacialibus bellis dicetur. Aliud vero genus, quod ferro plano, & polito,

sive planis ossibus cervinis, vel bovinis, scilicet tibiis naturalem lubricitatem ob innatam

Glacialis cursus celerrimus.

pinguedinem habentibus, pedali longitudine sub plantis affixis, in sola glacie lubrica

cursum

Cursum intendit velocissimum, quemque in glaciali æqualitate semper currendo continuat.

Cursus pro bravio.

In quo etiam genere vbique reperiuntur homines voluptuose pro bravio

cursitantes: quorum meta super congelatos lacus instar speculi glaridos, spatio

Bravii species.

VIII. vel. XII. milliarium Italicorum ab vtrisque partibus est constituta, vel

minus. Bravium vero cochlearia argentea, amphoræ æreæ, gladii, & novæ vestes,

ac juvenes equi: sed hi frequentius. Cæteris bravium lucraturi currendo præveniunt,

Axungia porcina.

qui cervinas tibias late limatas plantis affigunt, porcina axungia perunctas,

quia gelidis aquæ guttis velut per poros glaciei in vehementi frigore surgentibus,

Tibiæ cervinæ.

tibiæ sic vnctæ impediri, aut constringi non possunt, sicuti ferrum quantumcunque

politum, aut vnctum. Nulla nempe vnctio ferro conformior est, quam ossium

tibiarum cervinarum, aut taurinarum, connaturalem habentium lubricitatem.

Eoque modo quotiescunep glacies clara fuerit, ac nivibus discooperta, duobusque, vel

Spissitudo glaciei quanta.

tribus digitis spissa, tunc hujusmodi spectacula facilius, securiusque exercentur.

Sed alias nequaquam, quia nunquam periculosior, mortique vicinior casus est, quam

Cursus periculosus quando.

cursum intendere, dum glacies tenuissima nive fit cooperta. Amnes etenim, seu

rivuli tacita celeritate e littoribus lacuum intrantes, corrosione, & motu continuo

Rivuli edentes glaciem.

agunt, ne glacies inspissari, solidarique possit, nisi gelum fortissimo constringantur.

Sed interim contingit temerarios cursores glacierum, naturam ignorantes, vel contemnentes,

audacius, quam cautius accurrentes, glacie confacta (corpore deorsum,

Capita glaciei lacumine præscinduntur.

atque capite sursum, acumine glaciei velut securi abciso, misere derelicto) submergi.

Veruntamen eo periculo, vel simili, raro pereunt indigenæ, sed peregrini

terrarum exploratores: qui dum celerius proditionibus perficiendis compendioso

Exploratorum, & proditorum suffocatio.

itinere inserviunt, subita glacierum dolositate, ac fragilitate

absumuntur, documento cæteris relicto, quam justo naturæ

piaculo sæpissime pereant, qui contra naturæ ordinem

odiis, ac occisionibus procurandis

insistunt. Lacus est infinibus

Ostrogothorum

Lacus Sommen

Sommen dictus, in quo plerique Danorum exploratores

hac methodo mortis sæpissime sunt inclusi.

Ita etiam in collimitaneis fluminibus,

& stagnis aliarum Suetiæ

provinciarum.

43 LIBER PRIMVS.

De glacialibus hospitiis itinerantium

CAP. XXVI.

ETSI hæc figura i charta mea Gothica, anno M.D.XXXIX

Venetiis in Patriarchatum descripta , ac impressa sit, longoque

maris tractu penes littora Germanici maris extensa ,

paucioribusque, quam par erat, interpretationibus illustrata,

iustum putavi diffusius , clariobusque argumentis , & rationibus

eam reddere notiorem , præsertim cum appareat

verisimile non esse(ne more ignavorum dicam impossibile)

Ignavorum judicium debile.

calida fomenta vsui hominum , aut iumentorum diutius

super glaciem firmari posse . Quocirca modus iste ab veteribus

Gothorum institutis fideli interpretatione , etiam ad vicina regionum littora

Viæ publicæ purgandæ.

veniet extendendus. Vsus enim habet , vt publicæ viæ tempestatibus lignorum ,

sylvarumque casum obstructe , communi sumptu & labore, dolabris ac securibus reficiantur :

densitate vero nivium occlusæ, jumentorum , vehiculorumque nivalium

Modus purgandi vias.

transitu viritim aperiantur , vel penes littora marina,, aut super ipsum mare congelatum

Viæ generales in glacie.

signis in glacie constitutis viæ generales deducantur,ex quibus ad humanas habitationes

pateat apertum iter . Ne autem simili ratione inferiores Germani Vandalicas

Hospitia littoralia , vel glacialia.

vrbes , ac regiones inhabitantes ,magnitudine nivium sylveltres , seu campestres

vias replentium ,in maximis commerciis negotiatorum impediantur , hospitia

super littus maris ,& planis scopulis , vel ipsa aperta glacie mira quadam industria

Trabes pro fundamento.

collocant . Trabes enim oblongas duorum , vel trium pedum super glaciem elevatas

ad fundamentorum , & ædium distinctionem ordinant ,ac desuper domos

Nulli latrones.

necessarias , hasque tabulatas lateraliter imponunt , foco carbonario in æstuariis abundanter

Securius hospitium in glacie , quam palatio.

(quemadmodum omnibus aliis ad læta convivia requisitis) vtentes,nulliusque

exploratoris , aut latronis , insidiatorisue versutias formidantes,quoniam plus securitatis

in glacie, quam palatio gaudent se adeptos: eoque securiores , alacrioresque

permanent,quo frigora surrexerint acriora ,& venti fortiores : qui fundamenta hospitiorum

Ventus australis dissipat hospitia.

subtus perflantes , firmiora efficiunt , atque solidant , & conservant , donec

calidis Austri spiraculis tota hæc domorum machina circa vernale æquinoctium dissoluta ,

in continentem terram , nulla pensione localis hospitii persoluta , deportetur .

Alberti Crantzii testimonium 1323.

De frigoribus autem illius Germanici , seu Gothici maris, plura meminit Albertus

Crantzius diligentissimus omnium regionum scriptor. Ait enim: Anno Domini

M. CCC. XXIII, gelidissimo frigore constringebatur mare, vt pedestri

1399.

itinere per glaciem de littore Lubicensi in Daniam, & in Prussiam mare transiretur ,
dispositis per loca opportuna in glacie hospitiis. Anno M. CCC.XCIX. per brumam .
gelu terras , ac maria constrinxit ,vt sicco vestigio ex Lubeca per mare in vrbern
1423.
Sundensem , & inde in Daniam perveniretur . Anno M. CD. XXIII.
gelu fuit per brumam incomparabile , & inauditum,quod equites ex Gedano Prussiæ
in Lubecam per viam navigantium transirent incolumes, & deinde ab Magnopoli
1294.
per mare in Daniam,hospitia habentes in glacie. Anno M. CC.XCIIII. congelatum
est mare Cimbricum ,vt ab Juthia in Aslogiam equitaretur . Præterea , etsi
ullius II, per congelatum Padum validissimum duxit exercitum.
multis seculis postea secuta sunt asperrima frigora, & marinorum fluminum congelationes ,
tamen quia frequentius acciderant , vix annotata reperiuntur . Quantam
vero vim frigus in propria origine habeat,documenta sunt Australium locorum frigora,
quæ in Rheno,Danubio,& Pado fiunt : super quem Iulius II. Pontifex adversus
Gallos pro Ecclesiastica libertate pugnaturus ,vt recens memoria tenet , erea
tormenta , seu bellicas bombardas secure traduci jussit . Meminit etiam Vincen .
in spe.hist. lib. XXV. cap. LXXXVII, quo modo in Anglia circa annos
1300.
Domini M. CCC. tempore impii regis Guilhelmi, anno eius VI. diluvium
Guilhelmus impius.
ex abundantia imbrium fuit , quantum nullus meminerat . Mox accedente hyeme,
fluvii congelabantur , vt peruii essent equis , quadrigis , & plaustris
Pontes fracti.
Gelu resoluto,ex impetu glacialium frustorum pontes effracti
sunt . Ideoque hac ratione, & importabili tributo
Agricultura deserta.
regi dando , agricultura defecit : qua
deficiente , fimes secuta est.
Pestis secuta.
Qua crescente ,
Mortalitas
Morituri cura, & mortui sepultura carent.
hominum surrexit adeo crebra , vt deesset morituris
cura , & mortuis
sepultura.
De Transitu

Hæc figura capiti 28. de glacialibus instrumentis, præfigenda erat, & illa e converso præsentti cap. applicanda.

De transitum glaciali inter voragines

CAP. XXVII.

CVM superiore capitulo de glacialibus hospitiis minus

expressum fit, quibus signis viatores nivoso, aut pruinoso

Nil præter glaciem & cœlum vident viatores.

tempore dirigantur, vt hospitia pertingant destinata: ex

quo tam amplus, & planus vndique imminet transitus, vt

nil præter cœlum, & glacies, ac nives, plerunque inspiciatur,

vtputa dum eodem itinere sub brumæ rigore jumentorum

Aestivæ classes eodem loco navigant.

agilitate contendunt incedere, vbi æstivo tempore

maximæ classes ventorum impulsu celerrime navigarunt.

Idcirco advertendum est, quod glacie paululum perforata,

Signa recti itineris tenendi.

arbores juniperorum, seu abietum, singulo stadiorum spatio, vt erectæ stantes

congelentur, mari secus viam imponi solent, maxime vbi fortior fit glacies ab

viarum scrutatoribus explorata. Et vbi hæc signa non essent, non minor formido,

aut vitæ periculum inter glaciales voragines immineret, quam in aperto mari inermibus

nautis inter crudeles piratas, aut in horrida solitudine inter belluas truculentas.

Lex signorum non auferendorum

Lege ergo severissima cautum est, ne quis hujusmodi signa, nisi tempore

hostili, propter proditores, ac exploratores, alteret, aut exportet. Quam præterea

Cautela contra exploratores.

periculosus fit hominum transitus inter voragines glaciales superius annotatas,

sequentibus causis ostendetur. Ante omnia tamen præmittendum est, quod generaliter

Initium frigoris & glacierum.

omnes lacus, &stagnales aquæ in mense Octobri incipiunt congelari, glaciesque

aucto frigore in plerisque locis tantum condensari, vt vbi venæ lacus, & stagna

Pisces suffocantur.

viventis aquæ non intrant, pisces suffocati tempore resolutionis glaciei inspiciantur.

Verum ne hæc suffocatio tam dispendiosa fiat, diligentia piscatorum continue

glacies ipsa perfringitur, ne congeletur, prout inferius lib. de piscaturis hyemalibus

ostendetur. Glacies itaque primæ, ac mediæ hyemis adeo fortis, & tenax

Glaciei firmitas.

est, vt spissitudine, seu densitate duorum digitorum sufferat hominem ambulantem:

trium vero digitorum, , equestrem armatum: vnius palmæ & dimidiæ, turmas,

vel exercitus militares: trium, vel quatuor palmarum, integram legionem, vel myriadem

Turmas equitum portat glacies, & exercitus pedestres.

populorum, quemadmodum inferius de hyemalibus bellis memorandum erit. Hæc

glaciei fortitudo, etsi tam valida cernitur, naturalibus tamen venis, & exhalationibus subtus

in plerisque locis sætuantibus, ita diversis rivis, seu apturis finditur, vt longissimo tractu

Hiatus glacialis

hiatum relinquat quasi campestris viæ, vel plateæ: quam tamen fissuram prudens viator

Sonus glacialis vt tonitruum.

gyrando penetrat, ne institutum iter, & tempus amittat. Cum aut fissuræ hujusmodi præcipue

de nocte contigerint, non aliter, quam sæva tonitrua, vel sonorosi, terræmotus a longe

percipiuntur. Sed ob hoc solicitus viator nihil intentatum relinquit, quin inter voragines

conficiat iter. Vergente tamen glacie ad principium Aprilis, nullus eius spissitudini,

Infida glacies in Aprili.

minus fortitudini, nisi in aurora ambulando, confidit: ga solis diurno aspectu tam fragilis

redditur, vt quæ equestres armatos paulo ante portaverat, vix hominem nunc sufferre

Pontes tabulati.

possit inermem. Viæ aut hyemales, ob inducta frigoris duritiem qua factæ sunt spissiores,

ac solidiores, diutius tanquam pontes i lacubus manet. Descesuri tamen viatores

a glacie in terra, vel, e contra, necessum erit, vt habeant tabulatum pontem. Sol enim calefacto

Lacus Veter, de quo infra.

littore, decoquit oem glacie, connectionem. Nec prætercundum hic puto, lacum esse LX.

milliarium in longitudine, & XX. in latitudine Italoricum, Veter appellatum, i regno Ostrogothorum:

Natura mirabilis.

qui talis est naturæ cum tempestuoso vento congelatus fuerit &tempus resolutionis

immineat vehementissimo strepitu incipit in fundo ebullire & commoveri, magnaque

violentia prorumpere in paruas rimas, vel scissuras, qu?æ fiunt in glacie: & has in modico

Viatores remanent in particulis ruptarum glacierum.

temporis spatio faciens valde latas, licet protunc glacies in spissitudine habuerit

plusquam vnum, vel duobrachia. Tuncque cooperante superiore impetu, dividitur

tota glacies in plures particulas: in quibus viatores constituti Vix aliter, quam

Dei præservatione ad littora dimittuntur, eo quod ibi vis naturæ secretius: , & mirabilius,

quam alibi in lacubus operetur. Est etiam lacus prope metropolim regni

Lacus quidam Norvegiæ incongelabilis.

Norvegiæ Nidrosiam, qui nunquam congelatur.

De glacialibus instrumentis.

CAP XXVIII.

QVEMADMODVM calidæ, aut temperatæ regionis

gentes a gelu, frigore, nive, pruina, glacie, & hyemali stridore

Differentia gentium.

videntur liberæ: ita vi deprehendere possunt, quam

diversis artibus, remediis, & instrumentis adversus hujusmodi

austeritates, sub ipso frigidissimo Septentrione habitantes

Naturæ majestas fide caret.

se muniant, & dirigant. Naturæ etenim vis, atque majestas

in omnibus momentis fide caret. Si quis modo partes

eius, ac non totam complectatur animo, quam multa fieri

non posse, priusquam sint facta, judicantur i Si enim ipsa

Hiatus glacialis

hiatum relinquat quasi campestris viæ, vel plateæ: quam tamen fissuram prudens viator

Sonus glacialis vt tonitruum.

gyrando penetrat, ne institutum iter, & tempus amittat. Cum aut fissuræ hujusmodi præcipue

de nocte contigerint, non aliter, quam sæva tonitrua, vel sonorosi, terræmotus a longe

percipiuntur. Sed ob hoc solicitus viator nihil intentatum relinquit, quin inter voragines

conficiat iter. Vergente tamen glacie ad principium Aprilis, nullus eius spissitudini,

Infida glacies in Aprili.

minus fortitudini, nisi in aurora ambulando, confidit: ga solis diurno aspectu tam fragilis

redditur, vt quæ equestres armatos paulo ante portaverat, vix hominem nunc sufferre

Pontes tabulati.

possit inermem. Viæ aut hyemales, ob inducta frigoris duritiem qua factæ sunt spissiores,

ac solidiores, diutius tanquam pontes i lacubus manet. Descesuri tamen viatores

a glacie in terra, vel, e contra, necessum erit, vt habeant tabulatum pontem. Sol enim calefacto

Lacus Veter, de quo infra.

littore, decoquit oem glacie, connectionem. Nec prætercundum hic puto, lacum esse LX.

milliarium in longitudine, & XX. in latitudine Italoricum, Veter appellatum, i regno Ostrogothorum:

Natura mirabilis.

qui talis est naturæ cum tempestuoso vento congelatus fuerit &tempus resolutionis

immineat vehementissimo strepitu incipit in fundo ebullire & commoveri, magnaque

violentia prorumpere in paruas rimas, vel scissuras, qu?æ fiunt in glacie: & has in modico

Viatores remanent in particulis ruptarum glacierum.

temporis spatio faciens valde latas, licet protunc glacies in spissitudine habuerit

plusquam vnum, vel duobrachia. Tuncque cooperante superiore impetu, dividitur

tota glacies in plures particulas: in quibus viatores constituti Vix aliter, quam

Dei præservatione ad littora dimittuntur, eo quod ibi vis naturæ secretius: , & mirabilius,

quam alibi in lacubus operetur. Est etiam lacus prope metropolim regni

Lacus quidam Norvegiæ incongelabilis.

Norvegiæ Nidrosiam, qui nunquam congelatur.

De glacialibus instrumentis.

CAP XXVIII.

QVEMADMODVM calidæ, aut temperatæ regionis

gentes a gelu, frigore, nive, pruina, glacie, & hyemali stridore

Differentia gentium.

videntur liberæ: ita vi deprehendere possunt, quam

diversis artibus, remediis, & instrumentis adversus hujusmodi

austeritates, sub ipso frigidissimo Septentrione habitantes

Naturæ majestas fide caret.

se muniant, & dirigant. Naturæ etenim vis, atque majestas

in omnibus momentis fide caret. Si quis modo partes

eius, ac non totam complectatur animo, quam multa fieri

non posse, priusquam sint facta, judicantur i Si enim ipsa

natura multis, mirisque artubus, ac membris fera animantia, vt ea perficeret, communivit,

quid hominis imbecillitati pro solatio non concederet ? quem nudum

Homo nudus gignitur.

gigni volvit, mox infinitis calamitatibus subiiciendum, vt has superaret ingenio,

& artibus, quas solis viribus, ac instrumentis penetrare nequiret: vtque in promptu

Remedia plura.

semper haberet remedia, vbi plura, eaque ardua obstacula imminerent. Et ob id

Instrumenta.

supraposita glacialia instrumenta tantummodo tempori gelido, nedum necessitatis,

sed &vtilitatis, ac voluptatis causa hominibus, & jumentis ad diversa exercitia

commodissime applicantur: vtpote cum impossibile fit lubricam percurrere glaciem,

aut per eam onera gravissima sub maxima distantia ad loca deducere destinata, nisi

id arte fieret, pro viribus sublevandis apparent superius calcei lignei, ferreis subducti

cuspidibus, quoniam viatorum, piscatorum, ac bellantium congruunt vsibus

opportunis. Præterea tricuspides, seu trianguli ferreos stylos habentes, tribus

Tricuspides.

angulis pro firmiori gressu fabricati: demum circuli flexibiles vndique aculeos habentes,

dentato more acuatos: quibus omnibus, vt pedibus adhærcant, fortissimæ ligæ

Ligæ.

sunt annexæ, vt ea firmitate quivis cursus, vel transitus fit securior, & onus

Onus gravissimum in glacie fit levissimum.

quodhbet vnius, vel duorum hominum vi ducibilius: quod alioquin in arena, vel

nivibus fortitudine equorum non traheretur. Sunt & dolabræ, sive secures, omni

glaciei perforandæ prima, atque aptiora instrumenta: quia talibus instrumentis aperiuntur

Dolabræ

gelata flumina plurium stadiorum, dum classica fieri debeat expeditio in

piratas: vel quod Reipublicæ ita videntur vrgere negotia, vt nuntii vltra maria emittantur.

Navigia evehuntur per glaciem ad aperturn mare.

Quo etiam casu navigia jumentorum opera in vehiculis ab vrbibus, & castellis

super glaciem ad apertum marerepente educuntur, vt agilitate ventorum, ac

velorum, subito cursu iter aquarum absolvant, quod plurimis diebus haud perficerent

in jumentis. Videntur præterea ferrei ligones præsenti tabulæ insculpti: quia

Ligones.

his spissa, atque indurata glacies cæteris instrumentis ferreis non cedens, facilius infringitur,

dum aliæ secures chalybe permixtæ, in vehementi frigore ad solum glaciei,

Secures ferreæ, & chalybes gelu franguntur.

vel virentis arboris ictum, instar vitri rumpuntur, vbi ligones prædicti, sive ferreæ

hastæ, fortissimi manent Cæterum videntur harpagines adunco mucrone formatæ

quibus glacialia frusta prædictis instrumentis confracta, quo opus fuerit, facilius

trahantur, vel extrudantur, etiam in aperto mari tempore hyemalis solstitii, quando

non tantum contra molem glacialem arcendam, ne naves rumpat, providendum

Arcendæ glaciesab navibus.

erit: sed contra latentia saxa, led denique contra

crudeles inimicos fit congrediendum. Cernuntur

Sotularia

deinde sotularia, vel socculi, quibus

aptius ad arbitrarium motum

in glaciali pugna

ad fortiter

resistendum, vel caut e fugiendum, lubrica glacies securius

calcari possit, quemadmodum infra de bellis glacialibus

veniet demonstrandum

1

De bellicis Gothorum obeliscis, & erectis saxis.

CAP. XXIX.

VETERVM Gothorum, ac Sueonum antiquissimus mos

erat, vt vbi acriores in campis, seu montibus instituissent,

& perfecissent pugnas, illic erectos lapides, quasi Aegyptiacas

pyramides collocare soliti sint: quibus hujusmodi

Montes excelsi

præclara gesta brevissimo aliquo titulo insculpentes, memoriam

nominis, & gestorum suorum perpetuari putabant,

prout eorundem temporum vsitatæ cantiones rhythmaticis compendiis

compositæ, continuatisque seculis in præsente vsque diem

derivatæ, hanc rem ad posterorum memoriam propagarunt. Extant

enim in Septentrionalibus locis durissimi montes cinericii coloris, marmoream duritiem

longe exuperantes: hi plerumque terræ motu, fulgure, vel alio, naturæ impulsu ita concuti

Fragmenta fiunt obelisci.

solent, vt excisa, deorsumque cadentia saxa, partim formam pyramidis, partim quadratarum

colunnarum, partim quadrangulorum, & obeliscorum, quasi insigni naturæ opificio forent

fabricatæ, suscipiunt, vt inutile, vanunque aliquid his suproaddere videatur. Has igitur columnas,

primum extractas in campis, & excelsioribus locis, partim scripturis notatas, protim

Gigantes.

insculptas, posuere gigantes, prout Virgil. in Aeneide similibus attestant, dum inquit:

Vix illum lecti bis sex cervice subirent,

Pyramides.

Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Obelisci.

Sed hæ pyramides, seu columnæ, apud Helsingos plures, atque alibi reperiuntur in Aquilone.

Peste, fame, bellis desolantur regna.

Obelisci vero, seu sublimia saxa, viribus gigantum ac pugilum erecta, nullibi frequentius,

atque apud Ostrogothos, & Vestrogothos, ac superiores Sueones in biviis, seu triviis conspiciuntur,

et in vastis solitudinibus quæ dudum peste, fame, & bellis habitatoribus evacuatæ,

necdum ob inertiam, seu negligentiam incolarum, ad pristinum cultum (terra vltro exultante

hactenus, nisi rarissime in formam novalium) sunt reductæ. Habent itaque hæc saxa in

Longitudo saxorum.

plerisque locis erecta, longitupinem x. vel xv. xx, aut xxx. & amplius, ac latitudinem quatuor

Mirabiles characteres pugilum gesta continentes.

vel sex pedum mirabili situ, sed mirabiliori ordine, ac mirabilissimo charactere,

ob plurimas rones collocata: literato, rectoque, & longo ordine videlicet pugilum

certamina, quadrato turmas bellantium, & sphærico familiarium designantia sepulturas,

ac cuneato equestrium, ac pedestrium acies ibidem, vel prope fortunatius triumphasse. Scripturæ

Causa ordinatorum saxorum.

vero a dextro latere in pede saxorum inchoatæ, vsque in verticem, & tandem reflectendo

in sinistro pede finitæ vel iterum eodem ordine interius elevatæ, depressæque terminantur.

Ordo literarum.

Habentque singulæ literæ spissitudinem, atque longitudinem digiti majoris

humani

.

humani. Licet vero imbrium , atque luti injuria , multæ earum in imo saxorum.

ob immemorabiieim antiquitatem , sint exesæ , attamen similes earum effectus clarissime

eo modo leguntur : Ego Vffo pro patria certans , XXXII.pugiles occidi

& tandem ab Roluone pugile occisus hic requiesco. Præterea: Domitor violentorum ,

Scripturæ tenor

ac defensor oppressorum, cicatricibus , & senectute plenus , gladioque cinctus,

hic situs sum Ingoluus.Cum alii bellicis rebus gloriam quærerent , ego Halstenus

Epitaphia.

paci operam navans , laudem merui immortalem. Asserit etiam Strabo,Thebis esse

Strabo de Thebis.

literas quasdam in obeliscis scriptas,quæ Regum illorum divitias , ac potentiam

declarent , & imperium vsque in Scythiam , & Indiam &c. tributorum magnitudinem ,

Exercitus 1000000.

& exercitus circiter decies centena millia. Pyramides vero plures, &

mirabiles esse , Isido. lib XV. cap.XI. Strabo lib.XVII. Plinius lib.

Pyramides.

XXXVI. cap.II. attestantur. Sed Solinus cap. XLV. quas dicit vltra

omnem celsitudinem fastigiatas , forsan vanæ ostentationis gratia ,ne pecunia scilicet

successoribus , aut insidiantibus æmulis relinqueretur. Et de his Pomp. Lætus

Ne pecunia linquatur ingratis.

amplissime prosequitur, afferens tricenum pedum crassitudine quenque lapidem habere.

De obeliscis sepulchralibus

CAP. XXX.

SED neque veteribus Gothis , aliisque gentibus in Septentrione

Monumeta veterum.

desuit memoria majorum , quin & eis exhiberent,

quos humi recondere placuit , honorabiles statuas lapidum

excelsorum, prout hodiecernuntur mira compagine immensa

saxa , in modum altissimæ , latissimæque ianuæ sursum ,

transversumque viribus gigantum erecta , præsertim

duobus milliaribus magnis ab civitate Scarensi ad ruralem

Ecclesiam Kelby proficiscendo. Ibi enim in quodam trivio

tria ingentissima saxa (vt præmittitur)characteribus Gothicis

pulcherrime sculpta videntur. Si quis etiam curiosus indagator de similibus saxis

Saxorum electorum maxima multitudo.

tam solitudines , quam apertos campos scrutandi gratia peragrare voluerit, infinita

spectacula comperiet,quæ præsentibus haud opus ex tædiosius insinuare. Vna tamen causa

promptior esse possit, q non longa distantia ab ea vetustissima vrbe Scarensi erat

arx regia Aaranes dicta (de qua specialiter alibi dicetur) circa quam successivis seculis,

&generationibus,committebantur acerrima bella:de quibus charissimus frater

& antecessor meus Ioannes Archieps Vpsalensis mirifica scripsit. Sunt & apud Ostrogothos

Ostrogothorum saxa.

itidem,& superiores Sueones,magnatum ac nobilium arces late pro regiones in locis

humani. Licet vero imbrium , atque luti injuria , multæ earum in imo saxorum.

ob immemorabiieim antiquitatem , sint exesæ , attamen similes earum effectus clarissime

eo modo leguntur : Ego Vffo pro patria certans , XXXII.pugiles occidi

& tandem ab Roluone pugile occisus hic requiesco. Præterea: Domitor violentorum ,

Scripturæ tenor

ac defensor oppressorum, cicatricibus , & senectute plenus , gladioque cinctus,

hic situs sum Ingoluus.Cum alii bellicis rebus gloriam quærerent , ego Halstenus

Epitaphia.

paci operam navans , laudem merui immortalem. Asserit etiam Strabo,Thebis esse

Strabo de Thebis.

literas quasdam in obeliscis scriptas,quæ Regum illorum divitias , ac potentiam

declarent , & imperium vsque in Scythiam , & Indiam &c. tributorum magnitudinem ,

Exercitus 1000000.

& exercitus circiter decies centena millia. Pyramides vero plures, &

mirabiles esse , Isido. lib XV. cap.XI. Strabo lib.XVII. Plinius lib.

Pyramides.

XXXVI. cap.II. attestantur. Sed Solinus cap. XLV. quas dicit vltra

omnem celsitudinem fastigiatas , forsan vanæ ostentationis gratia ,ne pecunia scilicet

successoribus , aut insidiantibus æmulis relinqueretur. Et de his Pomp. Lætus

Ne pecunia linquatur ingratis.

amplissime prosequitur, afferens tricenum pedum crassitudine quenque lapidem habere.

De obeliscis sepulchralibus

CAP. XXX.

SED neque veteribus Gothis , aliisque gentibus in Septentrione

Monumeta veterum.

desuit memoria majorum , quin & eis exhiberent,

quos humi recondere placuit , honorabiles statuas lapidum

excelsorum, prout hodiecernuntur mira compagine immensa

saxa , in modum altissimæ , latissimæque ianuæ sursum ,

transversumque viribus gigantum erecta , præsertim

duobus milliaribus magnis ab civitate Scarensi ad ruralem

Ecclesiam Kelby proficiscendo. Ibi enim in quodam trivio

tria ingentissima saxa (vt præmittitur)characteribus Gothicis

pulcherrime sculpta videntur. Si quis etiam curiosus indagator de similibus saxis

Saxorum electorum maxima multitudo.

tam solitudines , quam apertos campos scrutandi gratia peragrare voluerit, infinita

spectacula comperiet,quæ præsentibus haud opus ex tædiosius insinuare. Vna tamen causa

promptior esse possit, q non longa distantia ab ea vetustissima vrbe Scarensi erat

arx regia Aaranes dicta (de qua specialiter alibi dicetur) circa quam successivis seculis,

&generationibus,committebantur acerrima bella:de quibus charissimus frater

& antecessor meus Ioannes Archieps Vpsalensis mirifica scripsit. Sunt & apud Ostrogothos

Ostrogothorum saxa.

itidem,& superiores Sueones,magnatum ac nobilium arces late pro regiones in locis

natura munitis extructæ: penes quarum muros, & agros, veterum ingentia saxa cuneato,

rotundo, oblongo, & erecto situ terris infia cernuntur: quorum sublimiora

Gothicis scriptis insignita, quasi viventis alicujus ducis imperio edocent, quid sequi, vel

fugere debeant eorum successores, viri utem scilicet amplecti, & vitia detestari &c.

Nec dubitandum est, quin eo ævo edictum simile servatum fit in Aquilonaribus regnis

contra malignorum principum, & tyrannorum condienda corpora, ne honesta

potirentur sepultura, quemadmodum Senatus Romanus edidit(Mario Maximo, atque

Terribilis sententia in tyranum.

Aelio Lampridio teste) contra Imperatorem Commodum in hac forma: Hosti patriæ honores

detrahantur: parricidæ honores detrahantur: parricida trahatur: hosti patriæ, parricida,

gladiator in spoliario lavetur: hostis deorum, carnifex Senatus: hostis deorum,

parricida Senatus vnco trahatur: qui innocentes occidit, vnco trahatur &c.

Parricidæ statuæ detrahantur: necator civivm detrahatur: parricida civium trahatur.

Sævior Domitiano, impurior Nerone: sic fecit, sic patiatur. Qui omnes occidit,

Templorum spoliator.

vnco trahatur: qui vivos spoliavit, vnco trahatur: qui testamenta delevit,

vnco trahatur: qui omnem ætatem occidit, vnco trahatur: qui vtrunque sexum

occidit, vnco trahatur: qui templa spoliavit, vnco trahatur: qui pretia vitæ exegit,

& fidem non feruavit, vnco trahatur: qui Senatum vendidit: qui filiis

Statuæ & nome tyranorum delenda.

abstulit hæreditatem, vnco trahatur: quia ad perniciem civium, & ad dedecus suum

vixit. Ideoque statuæ, & nomen eius ab omnibus publicis, & privatis locis

abolendæ sunt, ac eradendæ. Quid etiam contra Caligulam, Vitellium, & similes

Plutonis cohæredes clamatum, ac actum fit, voluminibus maximis explicari

nequit, quemadmodum nulla æternitas satis longa videtur in commendatione optimorum

Statuæ bonorum venerandæ.

Principum: quorum imagines, &statuæ eo semper sunt sanctiores, quo calamitosi

homines talium heroum recordatione meminerint se fuisse feliciores, continue

eisdem precantes felicitatem sempiternam. Talium etiam bonorum Principum

Saxa signo S. crucis signata.

obelisci, & saxa, multis seculis ante plantatam fidem Catholicam in Septentrionalibus regnis signo Crucis insignita adhuc aperte videntur, similem habentia inscriptionem:

Epitaphium vetustum cujusdam Germundi.

Postquam dæmonum sallacia seductus erraveram, ad Christianorum Deum conversus morior, & hic sepultus judicium eius expecto Germundus. Præterea alibi in saxo hæc verba reperiuntur: Relicta idolorum cultura mortuus, & in

Holmstani aliud epitaphium.

Christi fide vivus, sub hoc lapide requiesco Holmstanus. Profecto gloriosior eius æstimabitur sepultura, & similium, vnico obelisco signata, quam omnes pyramides tyrannorum Aegyptiacæ vanitatis, prout superiori cap. aliqualiter est ostensum, præsertim attestantione Plinii lib. XXXVI cap. XII. qui has vanitates per causas, expensas, loca, tempora, & meretrices deducit quarum verecundus quæstus inter effœminatos erexit excelsas pyramides, vbi inter fortes homines Aquilonares auribus, & naribus ob turpitudinem privatæ fuissent. Sunt quidem in Aquilonaribus terris scorta, sed adeo verecundo incessu, & conversatione, vt pauperes fœminæ,

Cloaca.

etiamsi ditissimæ sint, ob annexam tamen infamiam, & turpitudinem, vilissimæ rei assimilandæ appellentur. Cloaca (teste Augustino) tolerari potius videtur in vna parte domus, quam quod tota domus vbique fit sordium nutrix, & sentina.

De fatalibus

De fatalibus saxis duorum fratrum

CAP. XXXI.

REPERIVNTVR etiam alibi lapideæ tabulæ admodum latæ , & excelsæ , gigantum robore terris impressæ , imagines habentes draconum , serpentum , ac vrsorum insculptas :

Imagines animalium.

contra quos non minores sumpsere triumphos , quam hostes armatos , prout inferius lib . de gigantibus, & pugilibus ostendetur . Præterea insignes petræ sunt littoribus aquarum immissæ, quæ veteri charactere monstrant,ibidem illustres personas vario eventu fluminum, tempestatum, fulgurum , turbmum, vel insidiatorum impulsu fuisse necatos .

Lapides fatales.

Indeque nomen inditum ævo perpetuo perseverat.Sunt & lapides alti, quorum aspectu & signo , provinciarum , præfecturarum , arcium, communitatum,nobilium , ac plebeiorum antiquissimæ possessiones sine legibus , sine litibus , sine judiciis vnicuique pacificæ permittuntur: documento cæteris nationibus ostenso,quod

Limites.

inter has simplices gentes plus juris , & æquitatis ex limitaneis saxis habentur, quam

Lapides duorum fratrum.

alibi in multis legum voluminibus,vbi homines se reputant doctiores,& civiliores

Sunt & duorum fratrum bini lapides fatales in Gothia Meridionali hac antiquitate

vsque in præsens celebrati,quod illis adolescentiæ ætatem vix egressis,ab divinatoribus

prognosticatum erat , vt mutua cæde morerentur.Quod fatum abhorrentes,ac declinare

volentes , ad remotas orbis partes perpetuo peregrinaturi separatim se contulerunt .

Surgente vero ætate decrepita ,in patriam regrediuntur , quisque pro se

putans , tanto temporis progressu fratrem , fatumque fuisse finitum . At aliter evenit,

vt fata viam invenirent . Nam cum aliquot stadiis ab oppido Ionacopensi senes ,

Fata viam inveniunt.

& ignoti mutua salutatione convenissent , & paulisper circa viam publicam in nemore

pinoso quievissent , mox rixantibus eorum canibus, pariter & ipsi ad mutuas

rixas , & vulnera proruperunt , animamque trahentes ,& fratres se agnoscentes , expirarunt .

Sed hæc antiquorum relatione potius, quam approbatione sint adducta .

Extant circa illum locum innumerabilium lapillorum altæ congeries , viatorum

Lapidum congeries.

manibus sola projectione congestæ . Mos enim est genti , dum iter conficit ,

celebribus locis , vbi portenta vel miracula fiunt, lapides immittere frequentissimos:

forte vel hac ratione , vel alia honesta causa permoti,vt petrosa itinera prætextu pietatis

.

Naufragia vitantur.

expurgent. Sunt & lapides littorales satis sublimes, sine scripturis majorum

industria versus infidos portus reflexi, notabili signo nautas informantes, vt naufragia

evitent. Est etiam lapis ingens, & rotundus, circumcirca duodecim minores adjacentes

Morasten.

habens, cuneatis petris paululum e terra elevatus, non procul a metropoli Vpsalensi

Morasten dictus: super quem novus Rex eligendus infinita populi multitudines

Rex confirmantur.

præsente suscipitur, ac postmodum sacrioribus cærimoniis a Catholicis Episcopis,

juramento defendendæ fidei præmisso, confirmatur.

De horologiis

CAP. XXXII.

QVIA de inventoribus horologiorum, ac distinctione horarum

fere vbique terrarum aperta demonstratrio cernitur, magis

importunum, quam fructuosum esset, hic repetere

Horologiorum vsus tarde traditus ex in Aquilone.

manifesta. Veruntamen confitendum erit, ob imperitam

antiquitatem, & simplicitatem vetusti seculi, tardissime adgentes

Aquilonares eam dierum, horarumque distinctionem,

qua nunc aliæ nationes vtuntur (immo & vsum campanarum)

Campanæ.

pervenisse. Nunc autem in Aquilonari plaga fere

tota, adec perfecta, facilia, & justa horologia, tam domestica,

quam externa arte fabricata sunt, vt nil amplius,

Horologium Vpsalense excelletissimum.

quam sagax directio eisdem competere videatur. In metropoli Ecclesia. Vpsalensi

(vbi, vel prope eam ante DC. annos in certis collibus idolorum cultura

erat) valde pretiosum, mirabileque horologium habentur, cujus diurno pariterque

nocturno motu planetarum, solisque, & lunæ accessus, & recessus perspicacissima

ratione consyderantur. Hocque recentioribus his annis præsidente Archiepiscopo Jacobo,

qui & gymnasium privilegiatum huic vrbi suæ induxit, non exilibus expensis

Gymnasium Vpsalense.

est confectum, sed nunquam pœnitendis, eo quod omnes studiosi illarum regionum

ad syderum, astrorumque cursum, naturam, effectusque cognoscendos non

mediocriter (quemadmodum ad alias virtutes amplectendas) sint inclinati: quod

Præclara ingenia aquilonaria.

& in aliis Cathedralium Ecclesiarum personis intelligendum esse velim, quibus Deo

propitio præclarissima ingenia vt in plurimum sunt concessa. Vestrogotho prudentissimo

Fridericus III. Gaddus.

viro Berone, vsus est ante omnes Fridericus III. in supremis consiliis

suis Ita & Alexander VI. Ostrogotho Gaddo, postmodum insidiis Danorum

interfecto.

Naufragia vitantur.

expurgent. Sunt & lapides littorales satis sublimes, sine scripturis majorum

industria versus infidos portus reflexi, notabili signo nautas informantes, vt naufragia

evitent. Est etiam lapis ingens, & rotundus, circumcirca duodecim minores adjacentes

Morasten.

habens, cuneatis petris paululum e terra elevatus, non procul a metropoli Vpsalensi

Morasten dictus: super quem novus Rex eligendus infinita populi multitudines

Rex confirmantur.

præsente suscipitur, ac postmodum sacrioribus cærimoniis a Catholicis Episcopis,

juramento defendendæ fidei præmisso, confirmatur.

De horologiis

CAP. XXXII.

QVIA de inventoribus horologiorum, ac distinctione horarum

fere vbique terrarum aperta demonstratrio cernitur, magis

importunum, quam fructuosum esset, hic repetere

Horologiorum vsus tarde traditus ex in Aquilone.

manifesta. Veruntamen confitendum erit, ob imperitam

antiquitatem, & simplicitatem vetusti seculi, tardissime adgentes

Aquilonares eam dierum, horarumque distinctionem,

qua nunc aliæ nationes vtuntur (immo & vsum campanarum)

Campanæ.

pervenisse. Nunc autem in Aquilonari plaga fere

tota, adec perfecta, facilia, & justa horologia, tam domestica,

quam externa arte fabricata sunt, vt nil amplius,

Horologium Vpsalense excelletissimum.

quam sagax directio eisdem competere videatur. In metropoli Ecclesia. Vpsalensi

(vbi, vel prope eam ante DC. annos in certis collibus idolorum cultura

erat) valde pretiosum, mirabileque horologium habentur, cujus diurno pariterque

nocturno motu planetarum, solisque, & lunæ accessus, & recessus perspicacissima

ratione consyderantur. Hocque recentioribus his annis præsidente Archiepiscopo Jacobo,

qui & gymnasium privilegiatum huic vrbi suæ induxit, non exilibus expensis

Gymnasium Vpsalense.

est confectum, sed nunquam pœnitendis, eo quod omnes studiosi illarum regionum

ad syderum, astrorumque cursum, naturam, effectusque cognoscendos non

mediocriter (quemadmodum ad alias virtutes amplectendas) sint inclinati: quod

Præclara ingenia aquilonaria.

& in aliis Cathedralium Ecclesiarum personis intelligendum esse velim, quibus Deo

propitio præclarissima ingenia vt in plurimum sunt concessa. Vestrogotho prudentissimo

Fridericus III. Gaddus.

viro Berone, vsus est ante omnes Fridericus III. in supremis consiliis

suis Ita & Alexander VI. Ostrogotho Gaddo, postmodum insidiis Danorum

interfecto.

intersecto. Quod autem tardius modernorum horologiorum vsus pervenerit ad Septentrionales

regiones, mirum non est, cum Roma omnium rerum curiosissima, longissimo

Ca tarditatis horologiorum.

ævo indiscretam lucem habuisse perhibeatur, donec Scipio Nasica primum

aqua horas, veluti post eum Victruvius architectus divisit æquinoctium, & dierum

Anno Vrbis 595.

Idque horologium sub tecto habuit anno Vrbis DXCV. Inventum deinde horologium

est metallis, arenis, vel testis ovorum confectum, quod rotis dentatis, ponderibus,

campanulis, & filis indicat horas, magnatibusque solatium præstat.

Quinimmo & aliud horologii genus vi tantum torto chalybe, nervisque circundato,

Horologiorumvaria genera.

qui sese paulatim evoluens, vice ponderum rotas vertit. cujus artificium adeo sublimi

pretio sola curiositate evehitur, vt auro, argentoque, & pretiosis margaritis

fabricatum, valorem quandoque videatur superare mille ducatorum, prout in manibus

Arma vilia, horologia prætiosa.

cujusdam nobilis viri vidi, cujus anna bellica vix quinquaginta ducatis poterant æstimari.

Nonne Respublica sexcentis lacerata injuriis, contra tam petulantem civem

juste conqueri poterat ? Vt Plinius lib. XIII. cap. I. & III. in vnguentarios,

Furti novi inventores.

quasi novi furti officinarum inventores, exclamat.

De horologiis vmbrolis.

CAP. XXXIII.

LVCEM continuam sex mensium apud suppolares homines,

Lux sex mensium vbi.

totidem mensium tenebras ibidem esse, primis capitulis

hujus libri satis videtur ostensum. Sed amodo multorum

admirationi obviandum fore arbitror, quibus ingeniis

tempus quietis, & laboris distribuant, in distinctione dierum,

noctium, &horarum. Quocirca sciendum est, incolas

extremi Septentrionis vltra gradum eleva. poli Arctici 86.

Horologium solare.

habitantes, nullum habere solaris horologii vsum, quale

Anaximenes Milesius Lacedæmomiensis primum(teste Plinio)

invenisse diciturt: neque alterius cujusuis horologii ponderum, rotarum, aquarum,

mensurarum per lineas, & interstitia fabricati: sed tantummodo eos vti præaltis,

ac depressis rupium cautibus. partim natura, partim ingenio dispositis, qui

radios solares infallibili conjectura obumbrant, partesque dierum distinguunt, velutis

Rupes cautium pro horologiis.

hyeme, noctibus & diebus (luna non splendente) volatilium, & campestrium

intersecto. Quod autem tardius modernorum horologiorum vsus pervenerit ad Septentrionales

regiones, mirum non est, cum Roma omnium rerum curiosissima, longissimo

Ca tarditatis horologiorum.

ævo indiscretam lucem habuisse perhibeatur, donec Scipio Nasica primum

aqua horas, veluti post eum Victruvius architectus divisit æquinoctium, & dierum

Anno Vrbis 595.

Idque horologium sub tecto habuit anno Vrbis DXCV. Inventum deinde horologium

est metallis, arenis, vel testis ovorum confectum, quod rotis dentatis, ponderibus,

campanulis, & filis indicat horas, magnatibusque solatium præstat.

Quinimmo & aliud horologii genus vi tantum torto chalybe, nervisque circundato,

Horologiorumvaria genera.

qui sese paulatim evoluens, vice ponderum rotas vertit. cujus artificium adeo sublimi

pretio sola curiositate evehitur, vt auro, argentoque, & pretiosis margaritis

fabricatum, valorem quandoque videatur superare mille ducatorum, prout in manibus

Arma vilia, horologia prætiosa.

cujusdam nobilis viri vidi, cujus anna bellica vix quinquaginta ducatis poterant æstimari.

Nonne Respublica sexcentis lacerata injuriis, contra tam petulantem civem

juste conqueri poterat ? Vt Plinius lib. XIII. cap. I. & III. in vnguentarios,

Furti novi inventores.

quasi novi furti officinarum inventores, exclamat.

De horologiis vmbrolis.

CAP. XXXIII.

LVCEM continuam sex mensium apud suppolares homines,

Lux sex mensium vbi.

totidem mensium tenebras ibidem esse, primis capitulis

hujus libri satis videtur ostensum. Sed amodo multorum

admirationi obviandum fore arbitror, quibus ingeniis

tempus quietis, & laboris distribuant, in distinctione dierum,

noctium, &horarum. Quocirca sciendum est, incolas

extremi Septentrionis vltra gradum eleva. poli Arctici 86.

Horologium solare.

habitantes, nullum habere solaris horologii vsum, quale

Anaximenes Milesius Lacedæmomiensis primum(teste Plinio)

invenisse diciturt: neque alterius cujusuis horologii ponderum, rotarum, aquarum,

mensurarum per lineas, & interstitia fabricati: sed tantummodo eos vti præaltis,

ac depressis rupium cautibus. partim natura, partim ingenio dispositis, qui

radios solares infallibili conjectura obumbrant, partesque dierum distinguunt, velutis

Rupes cautium pro horologiis.

hyeme, noctibus & diebus (luna non splendente) volatilium, & campestrium

Volatilia infinita.

animalium vocibus, & gestis (quorum copia illic est infinita) clarissime per expenentiam

temporum rationem metiuntur. Talibusque, velut obeliscis, aut sylvestribus

Feræ sylvestres monstrant horas.

signis, sunt contenti. Quo autem directorio ripas glacialis, aut Scythici

maris habitatores in navigando sub Arctico polo vtantur, alibi ostendetur: etiam

eorum exercitia, qui laborant sub lumine lunæ. Quod vero superius dictum est,

Hermes Trimegistus.

suppolares homines vocibus, & gestis animalium distinctas dierum horas agnoscere,

mirum non est, cum & domesticæ, & sylvestres feræ ordinem temporum naturæ

Vrinis ostendiur

instinctum successive servent, prout expertis est manifestum. Origo tamen distinguendorum

hora.

dierum e Hermete Trimegisto sumpta dignoscit: qui bis sex Aegyptii animalis

Aequinoctium rugitum onagri monstratur.

emissis vrinis diem distinxit, & horas. Simile etiam hujus naturæ indicium

de onagro traditur, qui die XV. Martii duodecies de die, totiesque de nocte, prosigno

præsentis tunc æquinoctii, frequentius rugit.

De baculis.

CAP. XXXIIII.

Disciplina armorum

QVEMADMODVM Latini, & Græci autores asserunt,

Gothos in armis, & militaribus disciplinis consummatam

habere experientiam', &cautelam: ita & Gothici scriptores

aiunt, eos domi sorisque multarum, & vtilium rerum

Astrorum peritia.

tenere notitiam, & experimentum, & præsertim astrorum

scientiam, qua plurimum possint divinare futura, prout

his annexa figura in parte demonstrat. Cernitur hic homo

Baculi descriptio, & virtus.

senex, atque adoleseens, baculum Gothicis characteribus

insignitum habentes, tali ratione insculptum, vt videatur,

Aureus numerus, litera dominicalis, & lunationes agnoscuntur baculis.

quibus instrumentis vetustissimo tempore, dum librorum

vsus non esset, lunæ, solisue, & cæterorum syderum virtutes, & influentias infalibili

eventum cognoverint, prout hoc tempore fere incolæ omnes agnoscunt. Baculus

itaque humana longitudine formatus est, vtroque latere numero hebdomadarum anni,

pro qualibet hebdomada Gothicas literas VII. habens, quibus aurei numeri,

& literæ Dominicales (postacceptum Christianismum) patria voce, ac figuris distinguuntur.

Libri æquivocatio

Nec aliis libris multiplici temporum circulo in astrorum interpretationibus

vtebantur, licet priscorum opuscula, antiquitas appellaverit libros.

Hodie quoque librum virentis ligni vocitamus exuvias. Sed erat indecorum, claras

scientias

Volatilia infinita.

animalium vocibus, & gestis (quorum copia illic est infinita) clarissime per expenentiam

temporum rationem metiuntur. Talibusque, velut obeliscis, aut sylvestribus

Feræ sylvestres monstrant horas.

signis, sunt contenti. Quo autem directorio ripas glacialis, aut Scythici

maris habitatores in navigando sub Arctico polo vtantur, alibi ostendetur: etiam

eorum exercitia, qui laborant sub lumine lunæ. Quod vero superius dictum est,

Hermes Trimegistus.

suppolares homines vocibus, & gestis animalium distinctas dierum horas agnoscere,

mirum non est, cum & domesticæ, & sylvestres feræ ordinem temporum naturæ

Vrinis ostendiur

instinctum successive servent, prout expertis est manifestum. Origo tamen distinguendorum

hora.

dierum e Hermete Trimegisto sumpta dignoscit: qui bis sex Aegyptii animalis

Aequinoctium rugitum onagri monstratur.

emissis vrinis diem distinxit, & horas. Simile etiam hujus naturæ indicium

de onagro traditur, qui die XV. Martii duodecies de die, totiesque de nocte, prosigno

præsentis tunc æquinoctii, frequentius rugit.

De baculis.

CAP. XXXIIII.

Disciplina armorum

QVEMADMODVM Latini, & Græci autores asserunt,

Gothos in armis, & militaribus disciplinis consummatam

habere experientiam', &cautelam: ita & Gothici scriptores

aiunt, eos domi sorisque multarum, & vtilium rerum

Astrorum peritia.

tenere notitiam, & experimentum, & præsertim astrorum

scientiam, qua plurimum possint divinare futura, prout

his annexa figura in parte demonstrat. Cernitur hic homo

Baculi descriptio, & virtus.

senex, atque adoleseens, baculum Gothicis characteribus

insignitum habentes, tali ratione insculptum, vt videatur,

Aureus numerus, litera dominicalis, & lunationes agnoscuntur baculis.

quibus instrumentis vetustissimo tempore, dum librorum

vsus non esset, lunæ, solisue, & cæterorum syderum virtutes, & influentias infalibili

eventum cognoverint, prout hoc tempore fere incolæ omnes agnoscunt. Baculus

itaque humana longitudine formatus est, vtroque latere numero hebdomadarum anni,

pro qualibet hebdomada Gothicas literas VII. habens, quibus aurei numeri,

& literæ Dominicales (postacceptum Christianismum) patria voce, ac figuris distinguuntur.

Libri æquivocatio

Nec aliis libris multiplici temporum circulo in astrorum interpretationibus

vtebantur, licet priscorum opuscula, antiquitas appellaverit libros.

Hodie quoque librum virentis ligni vocitamus exuvias. Sed erat indecorum, claras

scientias

scientias committeretabulis impolitis , & in veternosis ramalibus imprimere, quod

sensualis poterat elegantia reperire. Et hoc primoribus consentaneum suit,quoniam

rude principium tale debuit habere commentum (teste.Cassiodoro) quod provocaret

Ritus seculi cultior.

ingenia posterorum , donec cultioris seculi ritus fœcundiorem faceret scientiam ,

quam custodiæ committeret levium chartarum : quibus securius imprimitur , quod

Memoria.

æqualiter omni tempore audiatur . Memoria etenim , etsi causas retinet , verba tamen

sæpius maxima cum iactura commutat . Erant nihilominus in tam innumerabili

gente viri celeberrimi ingenii , qui aliquid excellentius cæteris pro publica vtilitate

atque gloria, in optimis scientiis perpetuandis, librorum secretis custodiis commendabant:

quorum aliquot exempla charactere Gothico scripta , in metropoli

Gothico charactere scripti libri in metropoli Vpsalensi clauduntur.

Vpsalensi , atque Ecclesia Scarensi , & alibi in celebrioribus locis reperiuntur: etiam

viventes astronomi , ac aliarum facultatum doctissimi professores . Verum de vulgo

hæc consyderatio habentur , quod sicuti ab senioribus traditam astronomiæ scientiam ,& practicam in præostensis baculis ,& characteribus acceperat : ita immobiliter in eadem accipienda , tradendaque , etiam post sacræ fidei susceptionem , perseverat, ita vt rustici, seu villani,adeo periti reperiantur , & sint , vt die vna prædicere

Peritia aquilonarium rusticorum.

possint , quotus quisque aureus numerus sit , literaque Dominicalis, annus bissextilis, intervalla , sesta mobilia , & ipsæ lunares mutationes, post decem,vel sexcentos,aut mille annos fient,vel erunt. Idque studium cum sacerdotibus de festis , & similibus

Certitudo experientiæ.

commune habent, vt interrogent , & responsum præstent.Cæterum parentes filios

Parentes docent filios.

suos laicos, immo mater filias,vel domi feriatis diebus , vel in accessu Ecclesiarum , ita instruunt,vt non minus eruditione , quam experientia artis indies efficiantur perfectiores . Vetusta enim gentis consuetudine , baculis his rurales Ecclesias visitando in prolixis itineribus laici se sustentant ,atque pariter convenientes,certis adductis rationibus , veriores venturi anni judicant qualitates , quam forsitan

Eventus futuri.

alii speculativis scientiis,aut præstigiosis prognosticationibus inhærentes . Præterea polum Arcticum mire observant,

Signa & sydere observant.

vti gnomonem totius cœlestis horologii. Item plaustra, seum vrsas ,colum ac fusum Veneris , tanquam familiaria antiqui numinis signa : quorum natura inspecta ,

Natura non finit aliquid otiosum.

mire provident casibus eventuris, satis provide consyderantes , quod natura neminem vult elte otiosum, sed aliquid addiscere , vel invenire , & inventis superaddere robur.

De menstruis signis tonitruorum

CAP XXXV.

Tonitrua æstiva frequentiora .

ETSI omni tempore anni obleruari solent vapores, ac fumi , vnde tonitrua , ac fulmina nubium repercussione generantur , maxime tamen in æstate, quando abundantius caloris virtute extrahuntur, atque altius elevantur , prout omnibus

Vapores expelluntur

relinquitur manifestum . In hyeme autem, & in vere ,

Autumnus frigidus & siccus.

licet fumi , vaporesque spissi ex terræ visceribus magis expelluntur,

quam extrahuntur,minus tamen ob caloris defectum

ad superiora aëris eriguntur , sed inferius remanent , pluvias,

& ventos.producturi. In autumno autem. qui (teste Seneca ')

frigidus est , & siccus , neque humor est , qui elevetur , neque calor , qui elevet ,

Tonitrua portentosa in hyeme.

cum omnia videantur asperrimo gelum consumi . Cumque hæc communi ordine naturæ

fere vbique, per orhem evenire soleant, attamen in partibus Septentrionis (vti etiam

Herodoto placet) portentosa tonitrua quandoque in hyeme evenire contingit, forte

Venæ sulphureæ.

ob calidas minerarum exhalationes ibidem abundantes, & sulphureas venas,quæ

quosdam lacus(prout infra dicetur) in algidissimas hyeme nequaquam congelari permittunt .

Tonitruis agricolæ & naucleri turbantur.

Quæ quidem tonitrua ,vt importune veniunt , ita minori admiratione

agricolas turbant , & naucleros : qui etsi hæc brumalia tonitrua velut ostenta diiudicant ,

singulo tamen mense,dum eveniunt , eorum effectus observant .

Ian.

Ianuarii tronitrua significant plus solito invalescere ventos, & erectas exurgere fruges.

Febru.

Februarii maximam afferre mortalitatem , præsertim eorum,qui deliciose vivunt.

Mar.

Martii validos tumescere ventos,anni quoque fertilitatem,&strepitus judiciorum.

Apri.

Aprilis pluviam segetibus aptam, & lætam agri faciem, toto anno duraturam.

Maius.

Maii omnia contrana signant, penuriam frugum,ac formidabilemi caristiam omnium rerum.

Iun.

Iunii prætendunt fertilisatem abundantiorem, attamen,ægritudines expavescendas.

Jul.

Iulii etiam frumentorum abundantiam,led leguminum, ac fructuum destructionem.

Aug.

Augusti tonitrua signant pacificum hominum convictum,ægritudine tamem formidulosam.

Sept

Septembris fertilitatem anni , ac bella , & seditiones , ac cædes imminere.

Oct.

Octobris portentosa æstimantur tonitrua,quia tempestates indicant imminere in terra ,

& mari.

Novem.

Novembris,etsi rarissimis annis contingunt,pollicentur tamen fertilitatem sequentis anni.

Decem.

Decembris tonitrua significant omnium rerum abudantia, ac jucundum hominum convictum.

Sunt

Sunt præterea fulgurum, ac tonitruorum aliæ observationes e Pli. lib. XVIII.

cap. vltimo, quas etiam observare solent Septentrionales gentes. Cum æstate vehementius

Venti.

tonuerit, quam fulserit, ventos ea parte denuntiat: contra, si minus tonuerit,

Imbres.

imbrem. Cum sereno cœlo fulget, pluviæ erunt, ac tonitrua, & hyemabit:

Pluviæ.

atrocissime autem, cum ex omnibus quatuor cœli partibus fulgurabit. Cum ab

Aqua.

Aquilone tantum, in posterum diem aquam portendit. Cum a Septentrione, ventum.

Ventus.

Cum ab Austro, vel Coro, aut Favonio nocte serena fulguraverit, ventum,

Tonitrua matutina.

& imbrem ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrua vero matutina ventum significant:

meridiana copiosum imbrem. Præterea plurimum resert, vnde venerint

Tonitrua dirissima ab Aquilone.

fulmina, & quo concesserint. Igitur dirissima sunt, quæ per Septentriones occasum

attingunt: optima quando in eorum exortivas partes revertuntur: quia cum

a cœli primæva parte venerint, & in eandem concesserint, summa felicitas portenditur.

Felicitas summa.

Sed reliquæ orbis partes remanent infelices. Noctum magis, quam interdiu

Homo vix fulmine exanimatur.

fine tonitruis fulgurat. Huncque honorem natura homini tribuit, vt raro fulmine

exanimetur. Verum cum id contigerit, religiosius est hominem terra condi, quam

Vulnera fulminis.

comburi. Vulnera fulminis frigidiora sunt cæteris. Bestiæ primo fulminis ictum illico

pereunt: nullum autem animal, nisi exanimatum, fulmine accenditur.

Bestiæ illico præeunt.

De Alphabeto Gothorum

CAP. XXXVI.

AB antiquissimo tempore cum essent gigantes in Septentrionalibus

Gigantes Septentrionales.

terris, hoc est, longe ante inventas literas Latinas,

& antequam Carmenta e Græcia ad hostia Tyberis, &

Romanum solum cum Evandro perveniret, expulsisque Aboriginibus,

gentem illam rudem, ac plane sylvestrem mores,

Literæ Aquilonarium antiquiores.

& literas docerent, habuerunt Aquilonaria regna suas

literas. cujus rei indicium præstant eximiæ magnitudinis

saxa veterum bustis, ac specubus affixa. Quod si quis vi

Saxis insculptæ literæ.

gigantea, & vetustissimo seculo patratum ambigat, eo accedat,

miraque majora ad stuporem vsque videat, quam scriptura aliqua polliceatur,

vel præstet. His itaque (vt in historia charissimi fratris mei Io. Magni antecessoris

Archiepiscopi Vpsalensis lib. I. cap. VII habetur) res gestas lapidibus

Sunt præterea fulgurum, ac tonitruorum aliæ observationes e Pli. lib. XVIII.

cap. vltimo, quas etiam observare solent Septentrionales gentes. Cum æstate vehementius

Venti.

tonuerit, quam fulserit, ventos ea parte denuntiat: contra, si minus tonuerit,

Imbres.

imbrem. Cum sereno cœlo fulget, pluviæ erunt, ac tonitrua, & hyemabit:

Pluviæ.

atrocissime autem, cum ex omnibus quatuor cœli partibus fulgurabit. Cum ab

Aqua.

Aquilone tantum, in posterum diem aquam portendit. Cum a Septentrione, ventum.

Ventus.

Cum ab Austro, vel Coro, aut Favonio nocte serena fulguraverit, ventum,

Tonitrua matutina.

& imbrem ex iisdem regionibus demonstrabit. Tonitrua vero matutina ventum significant:

meridiana copiosum imbrem. Præterea plurimum resert, vnde venerint

Tonitrua dirissima ab Aquilone.

fulmina, & quo concesserint. Igitur dirissima sunt, quæ per Septentriones occasum

attingunt: optima quando in eorum exortivas partes revertuntur: quia cum

a cœli primæva parte venerint, & in eandem concesserint, summa felicitas portenditur.

Felicitas summa.

Sed reliquæ orbis partes remanent infelices. Noctum magis, quam interdiu

Homo vix fulmine exanimatur.

fine tonitruis fulgurat. Huncque honorem natura homini tribuit, vt raro fulmine

exanimetur. Verum cum id contigerit, religiosius est hominem terra condi, quam

Vulnera fulminis.

comburi. Vulnera fulminis frigidiora sunt cæteris. Bestiæ primo fulminis ictum illico

pereunt: nullum autem animal, nisi exanimatum, fulmine accenditur.

Bestiæ illico præeunt.

De Alphabeto Gothorum

CAP. XXXVI.

AB antiquissimo tempore cum essent gigantes in Septentrionalibus

Gigantes Septentrionales.

terris, hoc est, longe ante inventas literas Latinas,

& antequam Carmenta e Græcia ad hostia Tyberis, &

Romanum solum cum Evandro perveniret, expulsisque Aboriginibus,

gentem illam rudem, ac plane sylvestrem mores,

Literæ Aquilonarium antiquiores.

& literas docerent, habuerunt Aquilonaria regna suas

literas. cujus rei indicium præstant eximiæ magnitudinis

saxa veterum bustis, ac specubus affixa. Quod si quis vi

Saxis insculptæ literæ.

gigantea, & vetustissimo seculo patratum ambigat, eo accedat,

miraque majora ad stuporem vsque videat, quam scriptura aliqua polliceatur,

vel præstet. His itaque (vt in historia charissimi fratris mei Io. Magni antecessoris

Archiepiscopi Vpsalensis lib. I. cap. VII habetur) res gestas lapidibus

Literæ Aegyptiacæ.

imprimentes, sempiternæ memoriæ tradiderunt. Non nulli etiam pro privatis computis,

instar Aegyptiorum, variis animalium figuris pro literis vtebantur, & adhuc

Lupus.

domestica sagacitate vtuntur, vt inferius mox dicetur: quarum similes adhuc

Vulpes.

Romæ in veteribus obeliscis. conspicari licet, in quibus singulæ literæ singula nomina

Apis.

exprimebant, vtputa lupus avarum, vulpes insidiosum, apis Regem: quia

Aculeus justitiæ mel clemetiæ.

moderatorem populorum oportet cum justitiæ aculeo clementiæ mel habere commixtum.

Præterea vt epistolæ papyro inscriptæ nunc inter homines mittuntur, ita

olim Aquilonares incolæ literas ligno insculptas pro celebri genere chartarum adinvicem

destinabant: immo & nunc non suppetente papyro, in militaribus castris,

aut obsidione vrbium, cortice, seu codice arboris betulæ in laminas, immo subtiles

Corticibus arborum literæ inscribuntur.

bracteas discisso, pro scribendis epistolis opportune vtuntur, eoque securius, quo

cortex hujusmodi nulla imbrium, aut nivivm injuria devastatur. Meminit etiam

Petrus Martyr lib. VIII. Chaldæos nunc scribere in soliis arborum, eisque vsos fuisse

Orbis novi inventores.

primos novi mundi inventores Portugalenses, dum mutua præsidia contra incolarum

rebellionem supprimendam instaurare cogerentur. Reperiuntur etiam homines

Ex rerum figuris alphabeta formantur.

Septentrionalis plagæ adeo sagacis ingenii, vt cum neque Gothicas, neque Latinas

literas vnquam dicticerint, sibiipsis e rerum figuris, & instrumentis alphabenta componant:

eisque pro sublevanda memoria in pelle, charta, vel cortice singulariter scribendo

Atramentum.

vtuntur. Hocque secretum nullis nisi domesticis communicant, atramentum

Gesta majora, quam scripta.

fieri jubentes e carbone trito, & lacte, vel communi aqua. Igitur a hominibus

vetustissimi seculi plurima, atque præclara monumenta ad eruditionem præsentium

seculorum haberentur, si viri illi ad res magnificas geniti, tam prolixa scripta,

quam clarissima gesta successoribus reliquissent, dum adeo tenuem

Cantilenis recitantur gesta.

literarum, & amplissimam armorum, & gravium bellorum

deprehenduntur habuisse voluptatem. Attamen

quod rudi illa ætate perstrenue gestum

est, cantilenis rhythmorum

ad posteros_alacriter

decantandum emiserunt, quemadmodum præsenti die continuatur.

Parthi.

Parthi vero, & Medi vestibus intexunt literas potius, quam

Medi.

chartæ, vel papyro. Meminit etiam Perottus antiquos

ante literarum inventionem vsos

fuisse clavis.

LIBRI PRIMI FINIS.

OLAI MAGNI[59]

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS DE MIRA

NATVRA RERVM

Septentrionalium.

Liber Secundus.

PRÆFATIO.

QVANTA sint aquarum miracula, præsertim in vastissimo Oceano versus Septentrionem regni Norvegiæ, & plurium insularum eius, multi, hique præclari autores, magis forsitan aliorum assertione, quam propria inspectione, vel experientia ostendere sunt conati. Quibus etsi verax, aut verisimilior opinio ob inscrutabilis naturæ majestatem per omnia non assenserit, scriptis tamen eorum qualicunque ratione munitis, magna pars fidei non veniet abneganda.

Tanta etenim mirabilia (quorum nonnulla inferius annectentur) in ea Oceani vastitate sita sunt, vt vix præcellenti ratione sufficiant demonstrari prout inferius de belluis & monstris, Deo propitio erit declarandum. Quæ autem secretioribus argumentis adhuc repetenda erunt, successivis capitibus ostendetur: & vbi priorum temporum, & autorum rationes haud suffecerint, posteris aditum non secludimus, quin evidentiora, dum voluerint, ac poterint, in medium adducant.

[60]DE MIRA NAT. RERVM SEP.

De combustione aquarum.

CAP. PRIMVM.

Venæ sulphureæ.

SVNT igitur quædam sulphureæ venæ rivis aquarum vicinæ:

quæ plerunque accensæ, latius in modum flammarum

cuncta in circuitum depopulaturæ vagantur. Quod spectaculum

Vexionensis lacus limosus.

in Islandia, &Scotia, terris frigidissimis, continuo

ardoris incremento habitatores intuentur. Præterea

in Meridionali Gothia non procul a civitate Vexionensi

campestris, &limosus lacus est: qui ignea sua virtute

quodcunque coctile in eo dimissum, chordaque extractum,

quasi momentaneo, vel exiguo temporis momento coctum,

vel adustum remittit. Hacque naturam lacum similem

Nidrosia metropolis Norvegiæ.

prope metropolim Nidrosiensem regni Norvegiæ habere compertum est, eo præcipue

argumento, quod in mediis frigoribus nunquam. congelatur, prout superius

parumper est ostensum, & si opus est, inferius cap de fontibus ostendetur. Insuper

Sulphur calet.

quod in mineris Septentrionalium montium a sulphure venit, quod caleat: vt ab

Sol desiccat.

sole, quod desiccet. Iuvat videre secretum: latices vapores igneos exhalantes: amicum

vndis indefinenter ardorem & calorem venire decursu rivi, vnde vsualiter solebat

Elementa confœnderata.

extingui. Quocirca philosophi dicunt, elementa sibi mutuis complexibus

illigari, & mirabili conjungi fœderatione, quæ inter se contraria intelliguntur varietate

pugnare, vtpote madentem substantiam vapores producere ignitos: quæ canalibus

Cura sine tormento, remedium sine horrore, sanitasque acquiritur impunita.

effusa, etsi succendit aëra, tam en tempidiOrfacta, thermarum deliciosis vsibus,

ac voluptatibus pro arbitrio ductorum commodissime adaptatur, immo quasi blanda

medicina confertur, scilicet vt sine tormento cura, & sine horrore remedium, sanitasque

acquiratur impunita. Hine balnea sulphurea per igneas terræ venas originem

simul & fomentum trahentia, canalibus teporem generantibus distinguuntur,

donec igneo vapore resoluto convertantur in frigidam qualitatem. Stat tamen firma

Ignis in aqua valet.

scripturæ sententia, qua Sapientiæ vltimo dicitur: Ignis in aqua valebat supra suam

virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliviscebatur. . Flammæ e contrario corruptibilium

animalium non vexaverunt carnes coambulantium, nec dissolvebant illam,

Augustinus de igne sacrificii.

quæ facile dissoluebatur sicut glacies, bonam escam. Præterea relatio Augustini est,

quod ignis sacrificii, qui per LXX. annos Babylonicæ captivitatis sub aquis vixerat,

Hieronymus.

extinctus est, Antiocho vendente Iasoni sacerdotium. Insuper Hieronymus

Cassiodo.

asserit hanc igni inesse naturam, vt apposito combustibili sufficlenti nedum ascendat

in altum, sed omnia, tam aquas, quam rupes absumat. Meminit præterea Cassiodo.

Ignis absconditus aquis.

lib. III. Epif. Vulcani montis: de quo mirabile videtur, quod tantarum flammarum

congregatione succensus, marinis fluctibus haberetur absconditus, & ardor

Volateranus.

ibi indefinenter viveret, quem tanta vnda videbatur obruere. Qui insuper Volateranum

Aqua ignem excitat.

lib. XXV. intueri velit, reperiet quoddam picis, & serpentis genus

esse, quod ignem extinguit: immo & lapidem fore in Aegypto, cujus natura hæc

August. lib. 21. de civi Dei.

est, vt aqua perfusus ignem evaporet, veluti calx adusta, quæ pice, oleo, resina,

adipe, vel alio liquore adhibito non accenditur, led sola aqua, vt August. lib.

XXI. de civit. Dei attestatur: vbi quanta naturalium rerum fit secreta operatio,

curiose inquirentibus illico demonstratur. Immo & Pli. resert lib. XIIII. cap.

Fex vini

XX. fecem vini siccatam recipere ignem, & sine alimento per se flagrare.

Reliqua etiam ignium miracula, & aquarum, lib. II vltimis

aliquot capitulis copiose recenset idem autor

De secreta

De secreta natura quorundam montium

CAP. II.

MYLTI per orbem montes sunt, qui magnitudine, sublimitate,

variisque, & miris rebus, ac speciebus, diversa tamen

relatione ac ratione, a magnis scriptoribus extolluntur,

Vesuvius.

vt Vesuvium, s, Aetna, Campanus, & reliqui, privatis eorum

Aetna.

notitiis plurimumun nomine familiares. Nulli tamen frequentiores

Campanus.

in memoria Aquilonarium hominum sunt, quam

Hispanici montes, quos olim illustres, ac nobiles, & plebeiæ

Hospitalia Hispanorum magnifica.

fortis personæ ad Compostellam peregrinando laboriose

peragrarunt, magnifica Regum hospitalia miris laudibus

prosequentes, eo quod humanissime in eisdem recepti

sint, ac optime consolati. Præterea in Germania miri, magnique montes non minus

alti, vastique, quam virtute singulari reperiuntur. Vesuvius quidem pro tanto

mirabilis esse refertur, quia plerunque mugienti sonitum non dissimilem edit: qui

Mugitus montis.

ferme cum fit, ingentissima vi cinerum eiiciendorum fieri judicatur. Vesuvio monti

valde similis, quem Hieronymus primo anno Titi tantum de se dicit eiecisse ignem,

& excitasse incendium, vt sylvas, agros, prataque combureret, & circumpositas regiones.

Islandiæ montes.

In Islandia autem qualis naturæ montes sint, iam arbitror fere toti mundo compertum,

Nix in vertice & ignis in pede.

eo que vltra veterum relationem charta nostra Gothica descriptionem Ptolemæi

supplendo, horum montium situm, & natutam ostendimus esse singularem, scilicet in eorum vettice nivem fore quasi perpetuam, & in base ignem sulphureum continue sine sui consumptione exardescentem. Qui propius accedunt, vi pulueris, & savillæ scaturientis facile suffocantur, & maxime cum in multis locis torridæ voragines cum

Voragines torridæ

cinere apparent montium combustorum, & vallium: quæ iterum tacitis incrementis sulphureis succrescentibus, quasi circulari temporum spatio disponuntur ad combustionem. Sunt etiam intra Norvegiæ limites vastissimi, altissimique montes

Montes Norvegiæ altissimi.

quatuor dietarum ascensuros, totidemque e vertice descensuros admittentes. Septentrionalis autem mea regio, quam excelsos montes habeat, per occasionem inferius ostendetur. Multi etenim, & excelsi sunt, tam arbores, quam

Montes Suetiæ aquilonaris.

animalia diversarum specierum perpetuo enutrientes.

De apparentibus vmbris fubmerforum.

CAP. III.

PRO declaratione præsentis capitis advertendum erit, qui

Islandia cur sic dicta.

Islandia terra est subjecta polo Arctico, vento præsertim Circio opposita, ac mari Glaciali propinqua: atque ob id dici

Vltimum Tyle.

meretur terra glacialis, seu vltimum Tyle, nulli veterum non celebrata: cujus incolæ a Saxone Sialandico continentissimi dicuntur, religione satis Christiani propriam

Cantibus & rhythmis majorum gesta recensent.

scripturam, historiamque rerum magnifice gestarum habentes. Suique temporis adhuc acta conscribunt: quæ & cantibus, ac rhythmis recolunt, atque promontoriis, seu scopulis insculpunt, vt nulla nisi cum naturæ injuria intercidant apud posteritatem.

Islandiæ extensio.

Situs insulæ extenditur inter Austrum, & Boream, longitudine centum milliarium Germanicorum. Pro majori parte montosa, & inculta, præsertim versus plagam

Circius.

Septentrionalem, ob austera spiracula prædicti venti Circii, qui nec frutices elevare permittit. Insula est insolitis miracuhs prædicanda. Rupes etenim, sive promontorium in ea est (vt superiori capitulo tactum est) quod instar Aetnæ perpetuis ignibus æstuat. Ibique locus esse creditur pœnæ, expiatonisque sordidarum animarum.

Spiritus seu vmbræ

Illic nempe spiritus, seu vmbræ, comperiuntur se exhibentes manifestos hvmanis

offeriit se

ministeriis submerforum, sive alio violento casum enectorum. Spectra sese offerunt

hominibus.

congressibus notorum hominum tam manifesta, vt tanquam viventes accipiantur

ab ignaris mortis illorum, data dextra. Nec deprehenditur error priusquam

Error deprehenditur

disparuerint vmbræ. Incolæ plurimum præsagiunt fata principum, quidue remotius

separatione.

in orbe peragitur, revelationibus apparentium spectrorum non ignorant, prout

inferius cap. de magicis præstigiis lucidius aperietur. Næc mysteria latebant Virgilium

sic dicentem:

Continuo auditæ voces, vagitus & ingens,

Infantumque animæ flentes in limine primo.

Nec procul hinc partem fusi monstrantur in omnem

Lugentes campi: sic illos nomine dicunt.

De sonitu horribili littoralium cavernarum

CAP. IIII.

EST præterea in Septentrionalibus plagis insignis quædam

provincia Angermannia appellata, cujus incolæ peritissimi

Angermannia.

sunt venatores: eo etenim quæstum, videlicet pellium pretiosarum

Venatores.

venditione, ingentes divitias consequuntur. Sunt

& agricultores optimi, ita vt præter planos, ac decliues agros

Agricolæ.

sublimia montium latera beneficio ignis, ac nivis in naturam

fertilissimorum agrorum adaptare norint. Ignem namque in

densum fruticem, atque herbas autumnali æquinoctio immittunt,

Modus præparandæ

cineremque, & pulverem exinde productum supervenienti

terræ seminandæ.

nivium casui studiose disponunt, vt eius viscositate veluti bovino stercore

pinguescant. Quo fit, vt lætiorem segetem, messemque vberiorem exinde reportent.

Sed de his inferius de agricultura dicetur. Habent etiam hæc provincia plures altissimos

Montes altissimi.

montes: quorum vertices continuo candore nivium toto anni tempore excelsum

aspectum navigantibus in Bothnico mari præbent, ita vt eminentissimo signo

Bothnicum mare.

perspecto, plurima portentosa pericula evadere, atque securiores portus attingere

possint. Præterea vbi bases eorum in profundissimo gurgite stantes, casu aliquo,

vel proposito nautæ accesserint, tantum horrorem ex alta fluctuum collisione percipiunt,

Horror vehementis

vt nisi præcipiti remigio, aut valido vento evaserint, solo pavore fere exanimes

soni.

fiant, multoque dierum curriculo, ob capitis turbationem, pristinæ mentis, &

sanitatis compotes vix evadant. Habent bases illorum montium in fluctuum ingressum

& regressu tortuosas rimas, sive scissuras, satis stupendo naturæ opificio fabricatas:

in quibus longa voragine formidabilis ille sonitus quasi subterraneum tonitru

Rimæ montium

generatur. cujus causam vt improba juventus aliquando curiosius, quam securius

tortuosæ.

scrutabunda aggressa est, ita illico oppletis aqua navigiis e superioribus rimis,

ac ventorum strepitu, cum admiratione vitam amisere. Vt tamen periculum

Natura docet

hoc evitetur, immensa montium altitudo nivoso verticis sui candore signum remotius

evitare periculum.

navigantibus lucide ostendit, monetque anticipare fugam, ne natura inscrutabilis

soni parens, nullum remedium contra latens, & insidiosum malum concessisse

Tristissima aquarum

videatur. Immo etiam ad plura milliaria per aëra ab eisdem montibus exhalatus

garrulitas.

ternbilis ille sonus aures navigantium allabitur, admonens tristissimæ garrulitatis

eius ruinam procul effugere, quam cominus positi nequeant sustinere . Quid autem

Mons Tartarorum.

Vincen. in spe. histo. lib XXXI. cap. XXIIII. de simili materia sentiat,

verbis eius ,vt jacent, ostendetur: Apud Tartaros mons quidam exiguus est,in quo

foramen quoddam esse dicitur : vnde in hyeme tam maximæ tempestates ventorum

exeunt , quod homines inde vix , & cum magno periculo transire possint. In æstate

vero semper quidam ibi ventorum sonitus auditur,sed de foramine tenuiter egreditur .

Mons Vesuvius.

Asserit etiam Dion Merula Alexandrinus tam vehementem sonitum in montibus

Sonus sub glacie instar tonitruorum.

Vesuvinis quandoque in subterraneis cavernis audiri , vt tonitruis persimiles

esse perhibeantur , immo & superne , vti in terra mugire videantur. In Septentrionalibus

autem lacubus congelatis sub ipsa glacie , ob ventum inclusum , non minor

auditur sonus, quam sævi tonitrui ex densitate nubium in lateribus coarctati:de quo

ge cap. de piscaturis glacialibus aliquid ostendetur . Resert etiam Plin. lib. II

cap. LXXXII. sonum supra montes ,ob eorum concavitatem causatum, audiri.

Cadentes aquæ excitant magnum sonum.

Neque ignotum relinquitur , Suidam dicere , in Danubio cataractas, id est,petras

veluti tumulos sub aquis existentes : super quas fluvius ille incidens , cum magno

sonitu repercutitur, scopulos circumvolvens

De rupe Monachi marini.

CAP. V.

Fare insula.

SVB dominio quondam ditissimi regni Norvegiæ prope

insulam Farensem , mons est eminens in Oceano , quem

Rupes Monachus appellata.

appellatione conformi navigantes Monachum vocant.

Habent enim naturali suo situm, & incisione partium , præsertim

verticis , cappam contextam , immo & proprietatem ,

vt omnes in dira tempestate ad eum confugientes,

tutissime susceptos consoletur. Quinimmo væ omnibus

Circii venti.

his , qui vi ventorum agitati non attingunt fimbriam,vel

sinum eius:quoniam ibidem adec sæviunt venti Circii, & Septentrionales,

vt eius asperitatem evasuri nautæ,cogantur intensissima arte & viribus,labore &

Montium nomina ab eventu.

summa experientia omnimomento attendere ,& vigilare, qualiter effugiant

ad Monachum illum, tanquam portum securiorem . Sunt etiam aliorum montium

Bucca asini in Hispania

nomina ab eventu , natura , situ , proprietate , similibus appellata ,vt Valla in historiis

meminit de monte, qui Bucca asini dicitur in Hispania, & alio monte Amoris,

eius ruinam procul effugere, quam cominus positi nequeant sustinere . Quid autem

Mons Tartarorum.

Vincen. in spe. histo. lib XXXI. cap. XXIIII. de simili materia sentiat,

verbis eius ,vt jacent, ostendetur: Apud Tartaros mons quidam exiguus est,in quo

foramen quoddam esse dicitur : vnde in hyeme tam maximæ tempestates ventorum

exeunt , quod homines inde vix , & cum magno periculo transire possint. In æstate

vero semper quidam ibi ventorum sonitus auditur,sed de foramine tenuiter egreditur .

Mons Vesuvius.

Asserit etiam Dion Merula Alexandrinus tam vehementem sonitum in montibus

Sonus sub glacie instar tonitruorum.

Vesuvinis quandoque in subterraneis cavernis audiri , vt tonitruis persimiles

esse perhibeantur , immo & superne , vti in terra mugire videantur. In Septentrionalibus

autem lacubus congelatis sub ipsa glacie , ob ventum inclusum , non minor

auditur sonus, quam sævi tonitrui ex densitate nubium in lateribus coarctati:de quo

ge cap. de piscaturis glacialibus aliquid ostendetur . Resert etiam Plin. lib. II

cap. LXXXII. sonum supra montes ,ob eorum concavitatem causatum, audiri.

Cadentes aquæ excitant magnum sonum.

Neque ignotum relinquitur , Suidam dicere , in Danubio cataractas, id est,petras

veluti tumulos sub aquis existentes : super quas fluvius ille incidens , cum magno

sonitu repercutitur, scopulos circumvolvens

De rupe Monachi marini.

CAP. V.

Fare insula.

SVB dominio quondam ditissimi regni Norvegiæ prope

insulam Farensem , mons est eminens in Oceano , quem

Rupes Monachus appellata.

appellatione conformi navigantes Monachum vocant.

Habent enim naturali suo situm, & incisione partium , præsertim

verticis , cappam contextam , immo & proprietatem ,

vt omnes in dira tempestate ad eum confugientes,

tutissime susceptos consoletur. Quinimmo væ omnibus

Circii venti.

his , qui vi ventorum agitati non attingunt fimbriam,vel

sinum eius:quoniam ibidem adec sæviunt venti Circii, & Septentrionales,

vt eius asperitatem evasuri nautæ,cogantur intensissima arte & viribus,labore &

Montium nomina ab eventu.

summa experientia omnimomento attendere ,& vigilare, qualiter effugiant

ad Monachum illum, tanquam portum securiorem . Sunt etiam aliorum montium

Bucca asini in Hispania

nomina ab eventu , natura , situ , proprietate , similibus appellata ,vt Valla in historiis

meminit de monte, qui Bucca asini dicitur in Hispania, & alio monte Amoris,

qui forsitan vt gens est plena amoris, ita & ipse mons diffusior factus, & amplisicatus.

Vtcunque res se habet de amore, longe plures in hoc nomine, & re, multiplicantur

Montes mœroris.

montes mœroris, qui stultos amantes intrudunt in buccam asininam, vt duorum

dentium ordine conterantur, sua scilicet pœnitudine, & fallacia consortis

Montes ostendunt

Rari valde in hoc certamine montes victoriæ, Vel triumphi reperiuntur. Præterea

portus.

in Septentrionalibus aquis plurimi excelsi montes, quasi signa securi portus, in qualicunque

Saxa cæca vndis

tempestate, vel tranquillitate petendi videntur. Sed ante eorum introitum

collisa,

plura latent cæca saxa: quæ vt remissiore vento plura navigia obruunt, ita tempestate

naufragia avertunt.

prodita, ob elevatas vndarum spumas, mirabilius saluant. Sunt præterea montes

salconum, aquilarum, & coruorum, navtis accessuris securitatem, vel fugientibus

Montes falconum.

cautelam, ne appropinquent, ostendentes. Insuper montes litium immo

Montes coruorum.

arces fortissimæ, præsertim in Orientali Finlandia, occasione præliorum Moscoviticorum

Montes aquilarum.

super fauces rupium erectæ, talique munitione artis, & naturæ firmatæ, vt

Montes litium.

facilius montes, quam ipsas arces, vndecunque emergat insultus, intercipiant obsidentes.

Kivaneb.

De rupe Coronata, & multitudine piscium.

CAP. VI.

NE vllum silcatur naturæ opus, monstratur hic in Occidentali

Bothnia Occidentalis.

Bothnia versus extremas Septentrionis partes in

parochia Lula Vpsalensis diœecesis, rupem esse maritimam,

Lula.

Biuraklubben vulgariter appellatam: quæ excelso

Biuraklub.

suo vertice a longe navigantibus tridentata, seu coronata

videtur. cujus aspectu, vmbra, aut portum si non

fruerentur indigenæ mans expertissimi piscatores, neque tutam

haberent vitam, neque commodum victum invenirent.

Sua etenim mira celsitudine, orta densissima nubium caligine,

Ab naufragio

prospecta in mediis vndis (prout anno Dominii

autor hic salvatus

M. D. XIX. expertus sui) saluantur errantes. Tanta etenim condensati aëris,

est.

ac caliginis solet esse obscuritas, vtvix in exigua navi proram tenens e puppi respiciatur.

1519.

Applicando tamen ad littus, tanta in base eius piscium multitudo hinc

Multitudo piscium

inde inspicitur, vt magnum stuporem visui generet, &omnimodam stomacho afferat

ventis siccandorum.

satietatem. Pars etenim hujusmodi piscium marini laticis salsugine in planitie

qui forsitan vt gens est plena amoris, ita & ipse mons diffusior factus, & amplisicatus.

Vtcunque res se habet de amore, longe plures in hoc nomine, & re, multiplicantur

Montes mœroris.

montes mœroris, qui stultos amantes intrudunt in buccam asininam, vt duorum

dentium ordine conterantur, sua scilicet pœnitudine, & fallacia consortis

Montes ostendunt

Rari valde in hoc certamine montes victoriæ, Vel triumphi reperiuntur. Præterea

portus.

in Septentrionalibus aquis plurimi excelsi montes, quasi signa securi portus, in qualicunque

Saxa cæca vndis

tempestate, vel tranquillitate petendi videntur. Sed ante eorum introitum

collisa,

plura latent cæca saxa: quæ vt remissiore vento plura navigia obruunt, ita tempestate

naufragia avertunt.

prodita, ob elevatas vndarum spumas, mirabilius saluant. Sunt præterea montes

salconum, aquilarum, & coruorum, navtis accessuris securitatem, vel fugientibus

Montes falconum.

cautelam, ne appropinquent, ostendentes. Insuper montes litium immo

Montes coruorum.

arces fortissimæ, præsertim in Orientali Finlandia, occasione præliorum Moscoviticorum

Montes aquilarum.

super fauces rupium erectæ, talique munitione artis, & naturæ firmatæ, vt

Montes litium.

facilius montes, quam ipsas arces, vndecunque emergat insultus, intercipiant obsidentes.

Kivaneb.

De rupe Coronata, & multitudine piscium.

CAP. VI.

NE vllum silcatur naturæ opus, monstratur hic in Occidentali

Bothnia Occidentalis.

Bothnia versus extremas Septentrionis partes in

parochia Lula Vpsalensis diœecesis, rupem esse maritimam,

Lula.

Biuraklubben vulgariter appellatam: quæ excelso

Biuraklub.

suo vertice a longe navigantibus tridentata, seu coronata

videtur. cujus aspectu, vmbra, aut portum si non

fruerentur indigenæ mans expertissimi piscatores, neque tutam

haberent vitam, neque commodum victum invenirent.

Sua etenim mira celsitudine, orta densissima nubium caligine,

Ab naufragio

prospecta in mediis vndis (prout anno Dominii

autor hic salvatus

M. D. XIX. expertus sui) saluantur errantes. Tanta etenim condensati aëris,

est.

ac caliginis solet esse obscuritas, vtvix in exigua navi proram tenens e puppi respiciatur.

1519.

Applicando tamen ad littus, tanta in base eius piscium multitudo hinc

Multitudo piscium

inde inspicitur, vt magnum stuporem visui generet, &omnimodam stomacho afferat

ventis siccandorum.

satietatem. Pars etenim hujusmodi piscium marini laticis salsugine in planitie

Modus desiccandi pisces vltra mare ad Germaniam navigio deferendos.

montani pedis aspersa, ventoque torrefacienda, spatio duorum, vel trium jugerum

dilatari solet super tellurem planam: pars hastis erigi, pergulisque extendi, præcipue

pisces majoris speciei, vt sole, & aëre desiccentur. Omnes tamen vel domestico vsui,

vel negotiatorum lucroso quæstui, etiam vltramarinis necessitatibus, ac

voluptatibus relervantur, maxime vt horum commutatione copiam annonæ(quæ tenuiter

ibidem ob circumstans frigus maturescit)acquirant, ac his, qui solitudines inhabitant,

Rerum commutationei securus victus habetur.

loco deliciarum, vt rursum sylvestres opulentias in pellibus pretiosis recipiant,

valeant exhibere. Ita enim Dei providentia constitutum est, vt mutua rerum

commutatione sese enutriant, quibus inæalium rerum beneficia sunt concessa.

Dona diversa.

Alii enim vbertatem piscium, alii ferarum, alii agrorum, pro læto convictu retinent,

Plin.

vt inæqualitate proventunm alacrem, & fidelem inveniant bonorum commoditatem,

atque optabilem animorum vnitatem. Plinio tamen videtur, quod pisces

dantur habitatoribus naturæ beneficio, & alia ratione subtrahuntur ab illis. In

Odor piscium gravis.

pede igitur hujus Coronati montis tantus odor suspensorum piscium exoritur, vt

longo maris intervallo eundem adnavigantes sentiant præcurrentem. Eoque odore

Odore evitatur naufragium.

percepto. , sub tempestuosa caligine laborantes ab imminente naufragio seipsos, &

bona prærvare noverunt.

De æstu, sive fluxum, ac refluxum Oceani.

CAP. VII.

Roest.

VNT in charta mea Gothica, seu descriptione Septentrionalium

Loffoth.

regionum, certi sinus Oceani littoribus Norvagicis

Charybdis.

hic insculpti, scilicet Roest, & Loffoeth: inter quos

tantus est maris hiatus, vel charybdis, vt incaute appropinquantes

nautas sua repentina circumvolutione, vi & industna

gubernatoris adempta, absorbeat in momento, maxime

naturam loci ignorantes, vel alias vi tempestatum appulsos,

Naucleri peritissimi requiruntur.

aut periculum imminens per contemptum parvipendentes.

Quocirca volentes e Germanicis oris eo navigare,

peritissimos quosque conducunt naucleros, seu gubernatores, qui longa experientia,

Gnomon, compassus.

quomodo obliquando, dirigendoque, tutius pericula evadere possint,

didicerunt. Hique longo maris spatio gnomonis directione, ne in charybdim incidant,

Modus desiccandi pisces vltra mare ad Germaniam navigio deferendos.

montani pedis aspersa, ventoque torrefacienda, spatio duorum, vel trium jugerum

dilatari solet super tellurem planam: pars hastis erigi, pergulisque extendi, præcipue

pisces majoris speciei, vt sole, & aëre desiccentur. Omnes tamen vel domestico vsui,

vel negotiatorum lucroso quæstui, etiam vltramarinis necessitatibus, ac

voluptatibus relervantur, maxime vt horum commutatione copiam annonæ(quæ tenuiter

ibidem ob circumstans frigus maturescit)acquirant, ac his, qui solitudines inhabitant,

Rerum commutationei securus victus habetur.

loco deliciarum, vt rursum sylvestres opulentias in pellibus pretiosis recipiant,

valeant exhibere. Ita enim Dei providentia constitutum est, vt mutua rerum

commutatione sese enutriant, quibus inæalium rerum beneficia sunt concessa.

Dona diversa.

Alii enim vbertatem piscium, alii ferarum, alii agrorum, pro læto convictu retinent,

Plin.

vt inæqualitate proventunm alacrem, & fidelem inveniant bonorum commoditatem,

atque optabilem animorum vnitatem. Plinio tamen videtur, quod pisces

dantur habitatoribus naturæ beneficio, & alia ratione subtrahuntur ab illis. In

Odor piscium gravis.

pede igitur hujus Coronati montis tantus odor suspensorum piscium exoritur, vt

longo maris intervallo eundem adnavigantes sentiant præcurrentem. Eoque odore

Odore evitatur naufragium.

percepto. , sub tempestuosa caligine laborantes ab imminente naufragio seipsos, &

bona prærvare noverunt.

De æstu, sive fluxum, ac refluxum Oceani.

CAP. VII.

Roest.

VNT in charta mea Gothica, seu descriptione Septentrionalium

Loffoth.

regionum, certi sinus Oceani littoribus Norvagicis

Charybdis.

hic insculpti, scilicet Roest, & Loffoeth: inter quos

tantus est maris hiatus, vel charybdis, vt incaute appropinquantes

nautas sua repentina circumvolutione, vi & industna

gubernatoris adempta, absorbeat in momento, maxime

naturam loci ignorantes, vel alias vi tempestatum appulsos,

Naucleri peritissimi requiruntur.

aut periculum imminens per contemptum parvipendentes.

Quocirca volentes e Germanicis oris eo navigare,

peritissimos quosque conducunt naucleros, seu gubernatores, qui longa experientia,

Gnomon, compassus.

quomodo obliquando, dirigendoque, tutius pericula evadere possint,

didicerunt. Hique longo maris spatio gnomonis directione, ne in charybdim incidant,

iter variando instituere solent: & maxime circa populosissimas villas Andanes,

Andanees

& Trondanes, & tres alias insulas, vbi pars maris Mostastrom appellatur: quo

Trondanees

loco æstus est altior cæteris adjacentibus aquis. Mare etenim ibidem intra cavernas

Mostastroem

accedente fluxum inflatur, & effluxum reflatur, quanto maximo impetum deseruntur

Voragines circulares.

torrentes, vel rapidi fluctus. Navigatur hoc mare (vt dictum est) periculosissimo eventu,

quia iniquo tempore navigantes subito rapiuntur in voragines circulares.

Reliquiæ naufragiorum non redduntur.

Naufragiorum reliquiæ perraro redduntur, & si redduntur, ita collisione scopulorum

attrita robora videntur, vt quasi lanugine obducta appareant, & comminuta.

Et hæc potentia naturæ fabulosas symplegadas, & formidatam maleam, & Siculam

Numen libere operatur vbi, quando & quo modo vult.

charybdim, atque magna miracula superans manifestatur. cujus causam assignare

quam difficile fit, rerum scrutatores attestantur: qui tamen eam erumpenti numimi attribuunt,

vt illuo quomodo, quantumue, & vbi vult, libere operetur.

De charybdi, & mira natura glacierum

CAP. VIII.

CVM proxime præcedenti capite dictum fit, quam periculosa

Navigatio perriculosa maris Septentrionalis.

fit navigatio Norvagici Oceani, maxime vbi inscrutabili

ratione vasta charybde, nisi valde prkbekviderint, nautæ

periclitantur: nunc, cum aliqui talem evaserit, vix

humanæ virtuti, sed divinæ protectioni arbitror attribuendum,

præcipue in his, qui sævis tempestatibus longo,

Hospites locorum ignari.

vastoque maris errore, velut hospites locorum ignari eo impelluntur:

quales arbitror fore Hispanos, vel Gallos,

qui vi hostili, vel ardore rapiendi littus ignotum ingrediuntur.

Necessaria nautis.

Fatendum quidem est, eos expertissimos esse in nautico gnomone, vel compasso,

aut bolide perscrutandæ profunditatis: sed alia facies littoris hujus regionis

est, quam Afrorum, vel Maurorum. Hic enim longissimæ noctes, frigora intensissima,

rupes alicubi quasi turres latentes, belluæ truculentæ, &formidabiles, vt

insra de monstris ostendetur. Præterea crustatæ glacies, quasi parietes ingentium domorum

Terribilia nautis.

tempestatibus dirutarum, tanquam inevitabilia naufragia e proximo producturæ.

Sed hæc omnia tolerabiliora sunt in quavis periclitatione subeunda, quam experiri

commiserationem Hybernicæ gentis, quæ(vt plurimis probari potest exemplis

Hybernorum mos.

hic omissis) per lachrymas invitare solet afflictos, vt bonis nudatos semivivos dimittant

iter variando instituere solent: & maxime circa populosissimas villas Andanes,

Andanees

& Trondanes, & tres alias insulas, vbi pars maris Mostastrom appellatur: quo

Trondanees

loco æstus est altior cæteris adjacentibus aquis. Mare etenim ibidem intra cavernas

Mostastroem

accedente fluxum inflatur, & effluxum reflatur, quanto maximo impetum deseruntur

Voragines circulares.

torrentes, vel rapidi fluctus. Navigatur hoc mare (vt dictum est) periculosissimo eventu,

quia iniquo tempore navigantes subito rapiuntur in voragines circulares.

Reliquiæ naufragiorum non redduntur.

Naufragiorum reliquiæ perraro redduntur, & si redduntur, ita collisione scopulorum

attrita robora videntur, vt quasi lanugine obducta appareant, & comminuta.

Et hæc potentia naturæ fabulosas symplegadas, & formidatam maleam, & Siculam

Numen libere operatur vbi, quando & quo modo vult.

charybdim, atque magna miracula superans manifestatur. cujus causam assignare

quam difficile fit, rerum scrutatores attestantur: qui tamen eam erumpenti numimi attribuunt,

vt illuo quomodo, quantumue, & vbi vult, libere operetur.

De charybdi, & mira natura glacierum

CAP. VIII.

CVM proxime præcedenti capite dictum fit, quam periculosa

Navigatio perriculosa maris Septentrionalis.

fit navigatio Norvagici Oceani, maxime vbi inscrutabili

ratione vasta charybde, nisi valde prkbekviderint, nautæ

periclitantur: nunc, cum aliqui talem evaserit, vix

humanæ virtuti, sed divinæ protectioni arbitror attribuendum,

præcipue in his, qui sævis tempestatibus longo,

Hospites locorum ignari.

vastoque maris errore, velut hospites locorum ignari eo impelluntur:

quales arbitror fore Hispanos, vel Gallos,

qui vi hostili, vel ardore rapiendi littus ignotum ingrediuntur.

Necessaria nautis.

Fatendum quidem est, eos expertissimos esse in nautico gnomone, vel compasso,

aut bolide perscrutandæ profunditatis: sed alia facies littoris hujus regionis

est, quam Afrorum, vel Maurorum. Hic enim longissimæ noctes, frigora intensissima,

rupes alicubi quasi turres latentes, belluæ truculentæ, &formidabiles, vt

insra de monstris ostendetur. Præterea crustatæ glacies, quasi parietes ingentium domorum

Terribilia nautis.

tempestatibus dirutarum, tanquam inevitabilia naufragia e proximo producturæ.

Sed hæc omnia tolerabiliora sunt in quavis periclitatione subeunda, quam experiri

commiserationem Hybernicæ gentis, quæ(vt plurimis probari potest exemplis

Hybernorum mos.

hic omissis) per lachrymas invitare solet afflictos, vt bonis nudatos semivivos dimittant

Mira natura glaciei.

ad laceras naves. Quantum vero admirari glacierum naturam attinet, hoc

pro certo servatur, quod littori Islandico (teste Saxone) magnis molibus glacies

appellitur: cujus si crusta in vale adservetur, Quamvis magna diligentia, tamen disparet

Glacies æstate durabiles

statim, atque reliqua eius generis glacies recedit a promontorio in altum. Invastis

autem solitudinibus, maxime sub spinis juniperorum, itidem & sub paleis

ingentium horreorum, & scandulis picearum arborum, adhuc sole in Leone stationem

habente: conservatur: eaque inde extracta voluptuosi potatores, æstu solis durante,

in vino, vel cervisia immersa vtuntur. Nulli tamen nivem epotandis calicibus

Tineæ nivales.

cujuscunque liquoris, ob viscositatem eius haud depuratam, immiscent: tineas

enim habent secretas, & connatas, veluti lanei panni.

Hujus cap. figura deperdita e.

De scorteis, seu coriariis navibus Gruntlandiæ.

CAP. IX.

SVPERIORE cap. III hujus libri pro bona parte

videtur explanatum esse, qualis fit naturæ, proprietatisque

glacialis terra Islandia, apparitione spirituum eorum, qui

nuper in aquis piscandi gratia suerant suffocati: hinc ostendendum

Vestrabord portus.

erit iter a portu Vestrabord eiusdem Islandiæ admarinam,

excelsamque rupem Huitsark dictam, quæ mediam

Huitsarch.

navigationem continet ad Gruntlandiam: in qua genus

piratarum reperitur scorteis navibus vtens, arbitrariaqæ

Scorteæ naves.

navigatione hon tam superne, quam inferne forinsecus sentinas

negotiatorum terebrando insidians. Vidi ego binas

Regni Norvegiæ rex Haquinus.

hujusmodi naviculas coriarias anno M. D. V. super Occidentalem portam intus

in Ecclesia Cathedrali Asloënsi divo Haluardo dedicata, quasi pro spectaculis muro

appensas: quas eiusdem regni Rex Haquinus bellica classe littora Gruntlandiæ pertransiens,

Naves coriariæ binæ.

dicebatur acquisivisse, forte navigia sua suffocare meditantes. Incolæ

enim illius regionis non exilem spoliorum quæstum sibi comparare solent per has,

& similes artes insidiosas, quas furtivo ingenio tacite tabulas navium inferius (vt

dictum est) terebrando, aquæ ingressum procurant & illico prLbeLsentissima suffocationem.

Britanni vero (vt Plinio placet hb. VI. cap. XVI) vtuntur vitilibus

Naves sine ferro.

navigiis fortissimo corio circumsutis. Moscovitæ autem, & Bothnienses in

Septentrione navibus, vimine, radicibusque colligatis, ac pice sine quovis

Naves papyraceæ.

ferro linitis vtuntur, prout inferius de raptoribus Moscorum

ostendetur. Taprobanæ naves papyraceæ

sunt, anchoris vtentes in prora, & puppi,

propter vadosum mare

canalibus

profundissimis,

quasi alveis, sub aquis divisum. Immo anchoras canalibus, ob

imperceptibilem fundum, nunquam credunt, vel,

committunt. Plin. lib. VI.

cap. XXII.

Mira natura glaciei.

ad laceras naves. Quantum vero admirari glacierum naturam attinet, hoc

pro certo servatur, quod littori Islandico (teste Saxone) magnis molibus glacies

appellitur: cujus si crusta in vale adservetur, Quamvis magna diligentia, tamen disparet

Glacies æstate durabiles

statim, atque reliqua eius generis glacies recedit a promontorio in altum. Invastis

autem solitudinibus, maxime sub spinis juniperorum, itidem & sub paleis

ingentium horreorum, & scandulis picearum arborum, adhuc sole in Leone stationem

habente: conservatur: eaque inde extracta voluptuosi potatores, æstu solis durante,

in vino, vel cervisia immersa vtuntur. Nulli tamen nivem epotandis calicibus

Tineæ nivales.

cujuscunque liquoris, ob viscositatem eius haud depuratam, immiscent: tineas

enim habent secretas, & connatas, veluti lanei panni.

Hujus cap. figura deperdita e.

De scorteis, seu coriariis navibus Gruntlandiæ.

CAP. IX.

SVPERIORE cap. III hujus libri pro bona parte

videtur explanatum esse, qualis fit naturæ, proprietatisque

glacialis terra Islandia, apparitione spirituum eorum, qui

nuper in aquis piscandi gratia suerant suffocati: hinc ostendendum

Vestrabord portus.

erit iter a portu Vestrabord eiusdem Islandiæ admarinam,

excelsamque rupem Huitsark dictam, quæ mediam

Huitsarch.

navigationem continet ad Gruntlandiam: in qua genus

piratarum reperitur scorteis navibus vtens, arbitrariaqæ

Scorteæ naves.

navigatione hon tam superne, quam inferne forinsecus sentinas

negotiatorum terebrando insidians. Vidi ego binas

Regni Norvegiæ rex Haquinus.

hujusmodi naviculas coriarias anno M. D. V. super Occidentalem portam intus

in Ecclesia Cathedrali Asloënsi divo Haluardo dedicata, quasi pro spectaculis muro

appensas: quas eiusdem regni Rex Haquinus bellica classe littora Gruntlandiæ pertransiens,

Naves coriariæ binæ.

dicebatur acquisivisse, forte navigia sua suffocare meditantes. Incolæ

enim illius regionis non exilem spoliorum quæstum sibi comparare solent per has,

& similes artes insidiosas, quas furtivo ingenio tacite tabulas navium inferius (vt

dictum est) terebrando, aquæ ingressum procurant & illico prLbeLsentissima suffocationem.

Britanni vero (vt Plinio placet hb. VI. cap. XVI) vtuntur vitilibus

Naves sine ferro.

navigiis fortissimo corio circumsutis. Moscovitæ autem, & Bothnienses in

Septentrione navibus, vimine, radicibusque colligatis, ac pice sine quovis

Naves papyraceæ.

ferro linitis vtuntur, prout inferius de raptoribus Moscorum

ostendetur. Taprobanæ naves papyraceæ

sunt, anchoris vtentes in prora, & puppi,

propter vadosum mare

canalibus

profundissimis,

quasi alveis, sub aquis divisum. Immo anchoras canalibus, ob

imperceptibilem fundum, nunquam credunt, vel,

committunt. Plin. lib. VI.

cap. XXII.

De naufragiis Gruntlandiæ.

CAP. X.

SATIS horribili hoc spectaculo, quid interpretandum

veniet, sine multorum casuum, & verborum circuitum demonstratrur:

attamen vnde, & quibus hæc eveniant, parumper

aperiendum erit, videlicet, quod littora eius regionis

Voragines arenosæ.

admodum arenosa sunt, voraginibusque plena, quasi

inter profundas valles, sublimesque montes itinerandum

soret: in quorum vertice arbores vi tempestatum evulsæ,

atque eo depulsæ putrescentes, ibidemque firmatæ, facili attactu

consodiunt naves: quæ etsi arte, laboreque hæc pericula

evadere velint, nequaquam vi sæuorum ventorum permittuntur. Ventus enim

Ventus Circius.

Circius (de cujus violentia satis superius lib. primo tactum est) adeo vehemens in

Plenilunio sæviores venti.

Septentrionalibus aquis est, præsertim plenilunio concurrente, vt quasi fatalis, &

formidabilis omnibus eo navigantsbus fit timendus. Quibus autem hæc evemunt,

in promptu sunt Portugalenses novas adhuc terras pro perpetuanda gentis suæ gloria

(magis quam divitiis) quæstturi. Sunt & Hispaniarum, Galliarumque naves sævissimis

Littora importuosa.

ventis appulsæ, vt inhospitalia ea littora ingrediantur inviti, pœnam geminantes,

quod gentis illius linguæ commercium, vel fidem non habent exploratam.

Præterea quod in littore cernuntur habitationes humanæ, quasi eversæ carinæ.

Et merito: quia e costis cetorum, velut grandibus lignis, incolæ conficiunt ædes,

musco, & fruticibus pro nivibus, ac imbnbus arcendis solicite contegentes. Orientaliora

Huitsark refugium piratarum.

autem hujus terræ (intermedia rupe Huitsark prædicta) Norvegiam

respiciunt: quæ versus insuperabilem arcem Regis

Vardahus.

Norvegiæ Vardahus continuantur, sed ad Septentrionalem

plagam, & partem Occidentalem

incognito sine terrarum,

& aquarum,

ampliantur.

De Pygmæis Gruntlandiæ, & rupe Huitsark.

CAP. XI.

SVPRADICTO capite proximo parumper de excelsa

Huitsark.

rupe Huitsark medio maris tractu inter Islandiam, & Gruntlandiam

sita, dictum videtur: nec tædet eam repetere per

amplius explanandam. In ea etenim circa annos Domini

M. CCCC. XCIIII1. duo insigniores piratæ, Pining,

Piratæ Pining, &Pothorst

& Pothorst, ab omni humano consortio, Aquilonarium Regum

severissimo edicto ob atrocissima latrocinia, quasi indespectum,

& contemptum omnium regnorum, & armatorum,

cum complicibus suis piratis proscripti habitabant

multaque crudelia facta in quoscunque sive prope, sive a longe navigantes, committebant:

vti & alio tempore priore Vitelliani plures, & insigniores piratæ (sic dicti)

Vitelliani, de quibus Albertus Crantzius in Vandalia.

magna facinora egerunt, & ad vltimum communibus omnium regnorum Aquilonarium

armis e vivis sunt sublati. Ita & quidam Kniphoff anno M. D. XXV.

per Hamburgenses cum LXX. complicibus e potentissima nave Galion dicta, extractis,

supplicio capitis, & rotæ suspensione sunt puniti. In hujus altissimæ rupis supercilio

Kniphof.

compassus circulis, & lineis plumbeis satis ampla rotunditate, opera prædictorum

Compassus.

Pining, & Pothorst, formatus est: quo meta compendiosior latrocinari volentibus

data est, vt sciant, quorsum opulentiores deprædationes extendi possint.

Videntur prætercam in superiori tabula duo disparis quantitatis homines

Pygmæi, seu nani.

bellatores: quorum pusillioris staturæ homunculus intrepide

sese majori obiiciens, triumphator exultat.

Non enim minori animo in omnem casum

majoribus se obiicit,

quam si gigantea

potentia

gloriari, & prævalere posset.

Iterum

Iterum de eisdem.

CAP. XI.

VIX crederem frequenti hominum relationi de miris hujus

terræ Gruntlandiæ (quæ a batalisso, seu eminente arena

Batalissus Gruntlandiæ.

nominata, aus abaliis a virore Gruntlandia dicta est) mihi

etiam per graves viros factæ, quod contra multitudinem

gruum incolis hujus telluris fit belligerandum, nisi Plinius

lib. VII. cap. II. de Scythicis gentibus loquens, scriptis

& rationibus similia allegaret. Ait enim prædicto loco:

Super Astomorum gentem extrema in parte montium Spithamæi

Spithamæi Pygmæi.

Pygmæi narrantur, ternas spythamas longitudine,

hoc est, ternos dodrantes non excedentes. Salubri cœlo, semperque vernante, montibus

ab Aquilone oppositis: quos gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est insidentes

Homerus.

arietum, caprarumque dorsis armatos sagittis veris tempore vniverso agmine

Ova devorantur ne hostes multiplicentur.

ad mare descendere, & ova, pullosque earum alitum consumere: ternis eam expeditionem

mensibus confici, aliter futuris gregibus gruum non resisti. Atque a hac opinione

Solinus dissentire non videtur. XV. cap. vbi dicit, ab vrbe Gerania gruum multitudine

Pygmæos fuisse pulsos: adiiciens, manifestum esse, in Septentrionalem plagam

Gruum multitudine Pygmæ i expulsi.

hyeme grues frequentissimas convolare. Nec piguerit meminisse, quatenus expeditiones

suas dirigant. Sub quodam militiæ eunt signo, & ne pergentibus ad destinata loca

vis flatuum renitatur, arenas devorant, sublatisque lapillulis ad moderatam gravitatem

saburrantur, tunc se tollunt in altissima, vt de excelsiore specula metentur, quas

Saburrantur.

petant terras. Fidens meatu præit cateruas, volatus desidiam castigat, voceque cogit

Dux gruum.

agmen. Ea vbi obraucata est, succedit alia. Pontum transituræ angustias captant

& quidem eas promptum est oculis deprehendere tanquam subjecta loca, in quibus

scrupulorum sarcina pedes liberent. Ita nautæ prodiderunt, compluti sæpe ex illo

Nautarm testimonium.

casu imbre saxatili. Arenas non prius evomunt, quam securæ sedis suæ suerint.

Concors cura omnium pro satigatis, adeo vt, si quæ defecerint, congruant

Gruum natura.

vniversæ, lassasque sustollant, vsque dum vires otio recuperentur.

Excubias nocte dividunt, vt exomnis sit

decima clangore: produnt lapidis casu

negligentiam. Aetate nigre

scunt pennis, vt

infra cap de gruibus, & Pygmæis amplius ostendetur.

De inscrutabili profunditate littorum Norvegiæ.

CAP. XII.

TANTA est in plerisque montosis littoribus Norvegiæ immensurabilis

profunditas, vt sunibus quantis repleri possit

navis ingentissima, bolide plumbea inferne demissa, fundus

Fundus imperceptibilis.

aliquis nequeat inveniri: eaque naturæ vis est, vt quanto

sublimius montes in excelsum promineant, tanto in eorum

Montium sublimitas excelsissima, minima cœli comparatione reputatur.

radicibus inscrutabilior profunditas apparebit: licet

eorum sublimitas respectum cœli minima super terram reputatur.

Pedes etiam horum montium ita cavernosi, profundique

& obliqui sunt, vt funibus immissis, quorsum tendat

eorum hiatus, difficillime cognosci poscit. Sunt præterea

Naves sine anchorisfirmantur.

littora (teste Pli. cap. II. lib. VII.) regionis Taprobanæ per modum canalium

arenosorum distincta, inscrutabilis profunditatis, quibus incolæ anchoras

minime immittendas confidunt. Præterea in insula Bornholm Regi Danorum subjecta,

Bornholm.

lacus non admodum ampli reperiuntur, quorum profunditas non invenitur.

Dalacarli.

Demum apud montanos Dalacarlos, id est, viros vallium, lacus Runden, id est,

rotundus dictus est, qui mensurabilem fundum non concedit. Deinde non longe

Rundisualia rotunda vorago.

a regia Holmensi Suetiæ, locus in scopulis marinis est Rundisualia vulgariter appellatus,

id est, rotunda vorago, vt neque ibi rimari possit, quam altus fit eius fundus.

Putei præterea plures reperiuntur, & exigui lacus, quorum profunditas sæpissime

explorata investigari non possit. Apparent etiam longissimæ, sed valde

angustæ rupium, ac montium specus, quasi ferro cavatæ, vel excisæ, in

opacos currentes recessus: in quibus constrepentibus aquis tranquillitate,

vel tempestate accedentibus, sonus terribilis

Sonus terribilis.

excitatur: a quo nisi celeriter

aures retraxerint appropinquantes

tam vehementi

tinnitu obruuntur, vt pluribus horis sine auditum, ob excellentissimum

objectum, remaneant

tabescentes.

De portubus

De portubus annullorum ferreorum.

CAP. XIII.

DICTO superiore capite, quam inscrutabilis in littoribus

Norvegiæ inter excelsiores montes fit profunditas: nunc

ostendendum erit, quomodo inter sinuosas, scopulosasque

voragines adnavigantes securius absque anchoris invenire

firmareque poterint suas stationes. Quocirca cernuntur hic

Annuli ferrei montibus infixi.

annuli ferrei, clypeo militari ampliores, fuso plumbo lateribus

multorum montium successivo maris tractu quondam

bonorum Regum magnificentia, & sumptu, præcipue

versus opulentam civitarem Bergensem, infixi, vt æstu

vel tempestate vrgente, subito funibus immissis quasi inter abditas cavernas solidentur

Naves ligantur.

navigia magna. Sed oportebit, vt ignari viarum non sint, qui tam periculoso

Littus scopulosum.

labyrintho sese committere velint. Littus enim scopulis. , & rupibus ita obvium

est, vt inde egredi, vel progredi nequaquam valeant inexperti: immo propter

eius, & similium locorum (vt infra de inimicis classibus specialius dicetur) difficultatem, &

asperitatem naufragabuntur. Et si bellicæ naves, vel piratarum, eo hostili

impetu, vel tempestatum impulsu appulerint, consiliis, auxiliisque destitutæ, sæpissime

Fame, frigore pereunt hostes.

tum same, tum frigore, tum aggressu incolarum, miserabili spectaculo veluti
contra elementa pugnaturæ consumuntur. Hujusque calamitosi eventus insimili
casu, si quis legerit Norvegianorum, Danorumque annales,
Christiernus II Rex Danorum.
præsertim Regis Christierni II. horribilem in omnibus
reperiet infelicitatem. Ideoque sæpissime
terrentur hostes ab
ingressu horum
scopulorum,
ne severius, & secretius ab apertis, vel latentibus saxis inter
montes, quam patentibus inimicis in gurgite
conterantur.

De periculoso transitu montium Scars & Sula , inter Suetiam & Norvegiam.

CAP. XIII.

PROVINCIA est in Septentrionalibus regnis Iempthia
Iempthia.
dicta , Archiepiscopo Vpsalensi cum manerie, seu curia
Vesterhuff.
Vesterhusia appellata , ex immemorabili tempere subjecta.
Aestivale iter periculosum.
De qua Iempthia per excelsissimos montes prædictos
in titulo,non minus terribile , quam penculosum iteræstivo
tempore conficiunt incolæ terrarum , & peregrini viatores :
qui alias hyeme pet congelatas paludes , stagna ,&
amnes brevioribus compendiis , & semitis, quocunque placuerit,
proficiscuntur. Montes enim illi vastissimi , quales
in Europa vix sunt , Oriental parte sub pedis ingressu portas, seu aperturas habent,
durissimo silice , partim naturali scissura , partim antiquorum principum sumptu ,
Frigus inclusum quasi lethale.
pro publica vtilitate excisas , aut perforatas . Post quas inter montium latera tantum
etiam in media æstate sentitur frigus , vt nisi viatores more hyemis multiplicato
vestitum sese munierint , fere, irremediabile periculum subita aëris mutatione incurrant ,
donec ea montana viscera , vallesque frigidas exire contingat . Deinde ab
montibus plurium dierum itinere descensuris , majus quandoque periculum imminet ,
Pontes penduli.
vbi penduli pontes ligneis montium fulcimentis lateribus affixi, propter casum
nivium , ac arborum tempestate evulsarum,aut cadentia saxa confracti , vel semirupti
videntur . Nec alia perplexis spes suffragatur , quam quod pontium reparationem
Nullus circuitus.
communi opera incolarum expectent , cum nullus per altissimos montes ,

ac profundissimas valles viarum circuitus inveniatur . Hæc ,& similia cum viatores imminere providerint , expensas secum afferunt sufficientes, ac si castrensem aliquam obsidionem illico subituri , ac servaturi essent : jumentorum alioquin paveam

Pascua vberrirna

curam ,ob herbarum copiam ,& aquarum commoditatem habentes. Scaturiunt enim toto viarum transitu ex brachiis montium abundantissimi fontes , satis grato sapore ab omnibus commendati. Quod vero tantam difficultatem illic patiuntur itinerantes , mirum non est : quia propter excelsa rupium præcipitia , quæ difficillime evitari , vel reparari possunt , omnia sagacissimo ingenio penetranda

videntur, & maximé cum in vno situs sit invius, & in altero ruinis, aut faxis oppletus. Præterea limites adeo angusti, vt viatoribus, ac jumentis, præsertim insuetis, vertiginem capitis, & oculorum caliginem afferant, & plerunque irreparabilem lapsum.

De statuis viarum in montibus nivosis.

CAP. XV.

MONTES etiam sunt alio vocabulo vulgari Doffiafiel, sive malueris, Doffrini appellati, Suetiam a Norvegia dividente,

Doffrinæ alpes.

tantæ molis, & sublimitatis, vt multorum dierum itinere versus Occidentem, seu Orientem proficiscentibus, ob indigestas nives, perpetuo appareant albicantes, quasi candidæ nubes in altissimo aëre condensatæ. Quo evenire solet, vt eo itinerantes, ob repentinum casum

Viatores mole nivium quandoque opprimuntur.

nivium, vias intueantur concludi: e quibus tandem laboriosis viribus non minus sese explicare contendunt, quam si inter glaciales vndas constricti conarentur exire. Quocirca veterum Regum (qui quondam piissimi in Norvegia erant) provida magnificentia factum est, vt excelsæ

Statuæ erectæ.

statuæ e vivis lapidibus excisæ, per cacumina montium videantur erectæ, ac fortissime, ne vi ventorum decidant, plumbo, vel ferro firmatæ. Nec desunt, qui putant

Gigantes in lapides conversi.

has petræas statuas olim fuisse gigantes, & propter illusiones in fidei Catholicæ professores factas, imprecatione divi Regis, & martyris Olai tutelaris sancti (vt

Dæmones.

perpetuo itinerantium in nivosis illis montibus signa conservationis sint) in hujusmodi

S. Olaus Rex.

statuas conversos. Immo & fama, & fide receptum videtur, has statuas dæmones fuisse, atque in eam formam, qua corpore suscepto convertendis ad fidem Christi hominibus illudebant, eiusdem sancti Olai precibus, ne prædicationi suæ obessent,

fuisse redactos. Sit quicquid fit: vti fabulosum non est, nives inter juga altissimorum montium, & asperas rupes, cautesque horrendas, longissimo itinere esse profundas: ita & pie credendum, deficiente humano præsidio, misericordem

Signa saluandorum viatorum.

Deum, qui Ionam e mari, & pueros ab igne eruit, signa permisisse saluandis hominibus: quos ille, ne in tanto discrimine suffocandi deficerent, his & similibus remediis tutiores fieri jussit. Nec mirum est hic de nivibus tam frequentibus, &

Aetnæ cineres, & Aethiopicæ arenæ.

densis in loco proportionato repertis, cum & cineres Aetnæ, ac Aethiopicæ arenæ tam incolas, quam negotiatores, & armatos milites obruere, & involvere soleant,

videntur, & maximé cum in vno situs sit invius, & in altero ruinis, aut faxis oppletus. Præterea limites adeo angusti, vt viatoribus, ac jumentis, præsertim insuetis, vertiginem capitis, & oculorum caliginem afferant, & plerunque irreparabilem lapsum.

De statuis viarum in montibus nivosis.

CAP. XV.

MONTES etiam sunt alio vocabulo vulgari Doffiafiel, sive malueris, Doffrini appellati, Suetiam a Norvegia dividente,

Doffrinæ alpes.

tantæ molis, & sublimitatis, vt multorum dierum itinere versus Occidentem, seu Orientem proficiscentibus, ob indigestas nives, perpetuo appareant albicantes, quasi candidæ nubes in altissimo aëre condensatæ. Quo evenire solet, vt eo itinerantes, ob repentinum casum

Viatores mole nivium quandoque opprimuntur.

nivium, vias intueantur concludi: e quibus tandem laboriosis viribus non minus sese explicare contendunt, quam si inter glaciales vndas constricti conarentur exire. Quocirca veterum Regum (qui quondam piissimi in Norvegia erant) provida magnificentia factum est, vt excelsæ

Statuæ erectæ.

statuæ e vivis lapidibus excisæ, per cacumina montium videantur erectæ, ac fortissime, ne vi ventorum decidant, plumbo, vel ferro firmatæ. Nec desunt, qui putant

Gigantes in lapides conversi.

has petræas statuas olim fuisse gigantes, & propter illusiones in fidei Catholicæ professores factas, imprecatione divi Regis, & martyris Olai tutelaris sancti (vt

Dæmones.

perpetuo itinerantium in nivosis illis montibus signa conservationis sint) in hujusmodi

S. Olaus Rex.

statuas conversos. Immo & fama, & fide receptum videtur, has statuas dæmones fuisse, atque in eam formam, qua corpore suscepto convertendis ad fidem

Christi hominibus illudebant, eiusdem sancti Olai precibus, ne prædicationi suæ obessent,

fuisse redactos. Sit quicquid fit: vti fabulosum non est, nives inter juga

altissimorum montium, & asperas rupes, cautesque horrendas, longissimo itinere

esse profundas: ita & pie credendum, deficiente humano præsidio, misericordem

Signa saluandorum viatorum.

Deum, qui Ionam e mari, & pueros ab igne eruit, signa permisisse saluandis hominibus:

quos ille, ne in tanto discrimine suffocandi deficerent, his & similibus

remediis tutiores fieri jussit. Nec mirum est hic de nivibus tam frequentibus, &

Aetnæ cineres, & Aethiopicæ arenæ.

densis in loco proportionato repertis, cum & cineres Aetnæ, ac Aethiopicæ arenæ

tam incolas, quam negotiatores, & armatos milites obruere, & involvere soleant,

Procop. de bello Gothorum.

immo ædes, ac tecta deprimere, ac sylvas onerare casuras, vt illico quassatæ cuncta

comminuant importabili gravitate. Testis hujus rei est Procopius lib. II. de

bello Gothorum: qui & cinerum eructatione caristiam annonæ imminere prædicit

Globuli nivales aucti, ruinant arces.

formidandam. Compertum etiam est in Sueticis terris, aviculas volatum excitasse

globulos nivium, quorum augmento, casuque, flante Australi vento, arces, &

villæ sunt prostratræ. Habentur tamen in his Doffrinis montibus hospitium, quo recreentur

Hospitium.

hujus periculosi itineris viatores: non tamen vino provisi, vt in alpibus

Apenninis, vel montibus Hispaniarum, qui feliciores sunt, bona si sua norint.

De transitu tenebroso.

CAP. XVI.

QVANDOQVE etiam vtilitate, vel necessitate vrgente,

satis ingeniosum modum habent populi Septentrionales

in nemoribus nocturno tempore pertranseundis, immo &

diurno, quando in remotioribus Aquilonis partibus ante,

Continuæ noctes.

& post solstitium hyemale continuæ noctes habentur. Quique

his remediis indigent, cortices quercinos inquirunt putres,

Cortices quercini pro lumine.

eosque collocant certo interstitio itineris instituti, vt eorum

splendore, quo voluerint, perficiant iter. Nec solum hoc

præstat cortex, led & truncus putrefactus, ac fungus ipse

Agaricus noctu lucet.

Agaricus appellatus, in summitate arboris glandileræ crescens:

cujus virtus, & natura est, vt nocte reluceat, sicuti & vermes alati, volantes

Alati vermes frigore moriuntur.

ad æquinoctium autumnale: hi tamen, quia frigore correpti mox deficiunt, ad

nullum vsum deputantur. Ideoque frequentius quercum putridam, agaricumque (seipsos

propria luce prodentes) colligunt, ad prædictum sylvestrem, immo domesticum

Horrea hyemalia.

vsum, scilicet vt eius luce tanquam ardenti lumine, securius accedant loca

combustibili materia plena, vt sunt horrea hyemalia, matura messe, fœnoque repleta,

Homines videntes in tenebris.

quemadmodum infra cap. de brumali trituratione dicetur. Inveniuntur etiam

homines eo acumine oculorum prædití, vt sine quovis lumine materiali

fere omnia videre, tractareque se posse glorientur. Tales

Taprobana.

vtique in Taprobana (teste Plinio) multo plures.

quam alibi per orbem reperiuntur.

De luminibus

Procop. de bello Gothorum.

immo ædes, ac tecta deprimere, ac sylvas onerare casuras, vt illico quassatæ cuncta

comminuant importabili gravitate. Testis hujus rei est Procopius lib. II. de

bello Gothorum: qui & cinerum eructatione caristiam annonæ imminere prædicit

Globuli nivales aucti, ruinant arces.

formidandam. Compertum etiam est in Sueticis terris, aviculas volatum excitasse

globulos nivium, quorum augmento, casuque, flante Australi vento, arces, &

villæ sunt prostratræ. Habentur tamen in his Doffrinis montibus hospitium, quo recreentur

Hospitium.

hujus periculosi itineris viatores: non tamen vino provisi, vt in alpibus

Apenninis, vel montibus Hispaniarum, qui feliciores sunt, bona si sua norint.

De transitu tenebroso.

CAP. XVI.

QVANDOQVE etiam vtilitate, vel necessitate vrgente,

satis ingeniosum modum habent populi Septentrionales

in nemoribus nocturno tempore pertranseundis, immo &

diurno, quando in remotioribus Aquilonis partibus ante,

Continuæ noctes.

& post solstitium hyemale continuæ noctes habentur. Quique

his remediis indigent, cortices quercinos inquirunt putres,

Cortices quercini pro lumine.

eosque collocant certo interstitio itineris instituti, vt eorum

splendore, quo voluerint, perficiant iter. Nec solum hoc

præstat cortex, led & truncus putrefactus, ac fungus ipse

Agaricus noctu lucet.

Agaricus appellatus, in summitate arboris glandileræ crescens:

cujus virtus, & natura est, vt nocte reluceat, sicuti & vermes alati, volantes

Alati vermes frigore moriuntur.

ad æquinoctium autumnale: hi tamen, quia frigore correpti mox deficiunt, ad

nullum vsum deputantur. Ideoque frequentius quercum putridam, agaricumque (seipsos

propria luce prodentes) colligunt, ad prædictum sylvestrem, immo domesticum

Horrea hyemalia.

vsum, scilicet vt eius luce tanquam ardenti lumine, securius accedant loca

combustibili materia plena, vt sunt horrea hyemalia, matura messe, fœnoque repleta,

Homines videntes in tenebris.

quemadmodum infra cap. de brumali trituratione dicetur. Inveniuntur etiam

homines eo acumine oculorum prædititi, vt sine quovis lumine materiali

fere omnia videre, tractareque se posse glorientur. Tales

Taprobana.

vtique in Taprobana (teste Plinio) multo plures.

quam alibi per orbem reperiuntur.

De luminibus

De luminibus, & tedis piceis.

CAP. XVII.

POPVLVS Septentrionalis (vt in principio hujus libri

ostensum est) longissimis noctibus subjectus, vario

vtitur genere luminum, quo necessaria exerceat officia pro

Luminum genus varium.

domestica commoditate. Igitur fatendum est, suppolares

homines tempore hyemali vsu pinguedinis marinarumi

Vsus pinguedinis piscium.

belluarum (vt infra de vtilitate balenarum, & vitutulorum

dicetur) in omni sua commoditate perficienda

vivere. Quam quidem pinguedinem vulgari eorum

Traan, aut Lyfe vocant, a lucendo, quia lampadibusi

Traan, aut Lyfe.

immissa clarissime, ac amplissime lucet, maxime in ædibus magnarum familiarum,

& Ecclesiarum, vbi perpetuum pro reverentia Corporis Dominici requiritur luminare.

Sed ne a coruis nocturnis, seu noctuis, aut vespertilionibus absorbeatur,

Corvi nocturni, & noctuæ.

ferreis craticulis os lampadum occlusum servant, prout inferius de generibus nocturnarum

avium ostendetur. Præterea tedis pineis connaturalem picem habentibus,

Tedæ pineæ.

vniversali varietate, quemadmodum vsualibus candelis, in toto Septentrione

vtuntur, eo videlicet modo, vt ambabus manibus occupatis, divisos subtiliter

Modus vtendi tedis.

scandilos piceos, baltheis certo numero submissos, ori, vel capitis tegumento altero

sine ardentes imponant: sicque, quo libuerit, nulla ventorum injuria impediti

prosiciscuntur, atque alia, quæcunque placuerit operantur. Sed hoc securius in campis

apertis, ob piceum odorem non omnibus æque, vt candelarum, acceptum,

Odor piceus gravis mulieribus parituris.

præcipue mulieribus parituris, quæ gravibus his odoribus vsque ad partus aborsum

offendi solent. Attamen vt sumus tam noxius extra ædes evaporet, cuneatis canalibus

sursum per tectum in culmine perforatum elevatis, parsque candelis communibus

Remedium.

brachiali longitudine, juxta noctium prolixitatem, accensis vtuntur.

Candelæ longitudinis brachialis.

Tempore autem bellorum, quæ frequentius obscura, longaque hyeme, quam æstiva

luce, ob rationes supradictas, & inferius dicendas, committuntur, piceis tedis exquisita

pice per equestres, seu pedestres turmas, facilius etiam abietina

resina confectis incedunt: quarum aspectu (si Soloni credendum

Equi provocantur ad bellum viso igne.

est) equi provocantur ad bellum, veluti elephantes

viso sanguine suso, vel moro

confracta.

De irruptione aquarum stagnatarum.

CAP. XVIII.

INTER mirabilia Septentrionalis plagæ aquarum spectacula

Middelpadia.

vnum est, non tam frequens, quam noxium habitantibus

Huni.

in provincia Middelpadensi versus Boreales partes

Suetiæ superioris, vbi fere major pars virorum Huni nomine

appellantur, tanquam populi clarius contra Hunos olim

Amnis rapidus.

belligerantes, ac triumphantes. In ea provincia vastus

amnis est, cujus aquæ lapsus tam præcipiti volumine delertur

vt animalia nandi vigore defecta, plerunque pessundare

soleat. Ex summis enim montium cacuminibus manans,

dum per clivorum prærupta saxis exceptus eliditur,

in profunda vallium multiplicato aquarum strepitu cadit. Verum continuo saxorum

obstaculo repercussus, celeritatem impetus eadem semper æqualitate conservat.

Itaque toto alvei tractu vndis vniformiter turbidatis, spumeus vbique candor exuberat.

Hæc tamen consyderanda est eius natura terribilis, quod singulis annis paululum

ante solstitium æstivale tanta glacierum. , arborumque connexa congerie tribus locis

Incolæ fugiunt torrentem.

oppletur, & constringitur, vt inferiores alvei eius ripas inhabitantes, imminente

eius irruptione, sugere cogantur ad loca elevatiora. Interea tamen nuntiis, quo

in termino formidabilis ille lapsus maneat, explorant, ne rapidus eius cursus improbas

Aqua impariosa.

exerceat vires. Quippe hoc elementum cæteris omnibus. (referente Pli. lib.

XIII) imperat, terras devorat, ac ignes extinguit. Scandunt aquæ in sublime, &

cœlum sibi quoque vendicant, ac nubium obtentu vitalem spiritum strangulant: quæ

causa fulmina elidit, ipso secum discordante mundo. Amnis itaque ipse, et (vt

Salmonum copia.

prædictum est)in omni sua irruptione cunctis vicinis imminet, tamen vbertate electorum

piscium, salmonum scilicet, ac aliorum, omnibus affert opulentum quæstum:

qui nedum illius terræ incolis ad vsum domesticum sufficiunt, sed & vltra

marinas partes ingentibus navigiis exportantur. Hancque virtutem perpetuo

retinet, vt quanto marinis alveis vicinior extenditur

Amnis piseosus.

tanto melioribus piscibus superabundet. Nec deest

offerentium liberaiis, & grata piscium

exhibitio, ac donatio, si quis

occurrerit hospes donaria recepturus

De tribus

De tribus samosis lacubus Gothorum.

CAP. XIX.

PLVRIMI insignes lacus sunt in Aquilonaribus terris,

magnitudine, & situ mirabiles: quorum præcipuus est in

Lacus Vener.

regione Vestrogothorum Vener dictus, CXXX. milliaria

24. flumina lacum intrantia vnum habent exitum.

Italica in longitudine, & fere totidem in latitudine

habens, in multas, variasque divisus insulas, & vastis illabentibus

fluviis, risque maximis oneratus vltra XXIIII.

Leckioc Epi, Scarensis, vbi puteus 200. pedum altitudine.

vnum solummodo exitum(de quo mox infra dicetur) continens.

In hoc lacu, & circa hunc plures sunt magnificæ ædes nobilium:

quarum præcipua est arx Leckio in alta rupe, opera

Episcoporum Scarensium fabricata, puteum habens saxo

Por corum latera 300.

durissimo incisum super altitudinem CC. pedum. Incisio autem hæc non ferro

tantum, sed flamma trecentis porcorum pinguissimis lateribus igne successivis

Axungia.

diebus immisso, & extracto enutrita. Nil enim celerius petrarum duritiem gentibus

Lidecopia.

illis penetrare compertum est, quam laridum, vel axungiam porcellorum.

Tingualia.

Adjacent præterea huic lacui oppida vetustissima, Lidecopia, & Tinguallia, ex

Mineræ ferreæ electissimæ.

mineris electissimi ferri, & chalybis retinentia quæstum opulentum. Est præterea

lacus alius Vether dictus, adeo claras, & perspicuas aquas habens, licet virenti

Lacus Vether.

colori conformes, vt obolus in profundo situ videri possit. Super hunc lacum est

Monasterium divæ Birgittæ viduæ pulcherrimum.

insigne monasterium divAE Birgittæ, alias Brigidæ, & filiæ eius sanctAE Catherinæ,

vtriusque opulentia, & devotione fundatum, & dotatum. Præterea aliud oppidum Ionacopia

dictum in Australiori parte, magnificis Regum commitiis memorabile in omni

AEvo secuturo. Extant & mineræ inexhaustæ hujus lacus versus littus oppositum

Ionacopia.

Septentrioni. Demum monasterium Aluastra divi Bernardi temporibus sumptuose

Motala.

AEdificatum, & dotatum. Prope hunc locum in villa Tolstada, Rex Suercherus

Aluastra.

in nocte natalis Christi a proprio stabulario freno pro armis vtente, occisus suit.

Rex Suercherus occisus.

Tertius lacus Meler dictus: in cujus littoribus civitates, arces, & nobilium

magnificæ ædes sitæ sunt. Præterea non longe inde in terra firma mineræ argenti inexhaustæ,

Lacus Meler.

cuprique, ac ferri, vltra humanam æstimationem pretiosæ. Et hinc provenit,

Arces nobilium.

Regem Suetiæ, ac Gothiæ, reliquis Europæ principibus in omni thesauro,

Regia opulentia.

& opulentia nunquam esse, aut fuisse inferiorem. Sunt etiam lacus recentis aquæ

Lacus Lulatresch.

in montibus Lapponiæ, Lulatresck dicti, longitudine CCC. milliarium Italicorum,

Lacus oes piscosissimi.

CXX latitudine. Præterea alia multa collateralia stagna , & lacus paulo breviores ,

ac latiores,adeo piscosi,vt in tota Europa,ne dicam orbem integro,vix habeant

Lacus albus.

pares . Deinde samosissimus lacus albus sub polo : demum Pienthen in Finlandia

Pienthen.

cum similibus infinitis lacubus , stagnis , fluviis , & altis venis.

De specubus insidiosis.

CAP. XX.

DICTVM EST superiori capite , in vnum lacum

Vener ex altissimis montibus Norvegiæ , & Suetiæ ,

24.vasta flumina vnum lacum ingrediuntur.

XXIIII. maxima flumina ingredi . Et licet eorum introitus

valde stridulus , & verticosus sit, in omni descensu tamen

montibus tam amplo circuitu resistentibus nusquam

nisi vnicum inveniunt exitum : huncque tam rapidum , &

Sonus amplus.

sonorosum , vt vltra XX. Italica milliaria audiri possit

Trolhetta.

Nomenque vulgare habent Trolhetta , hoc est, caputium dæmonis ,

forte propter horrorem , quem sono , stridoreque

generat , in paludinosam planitiem cadens : vel quia sub eius descensu præcipiti,reperitur

Spelunca latronum.

insignis spelunca latronum :ad quam angusto tramite fit accessus , solum ab

ipsis latronibus , ac furibus frequentatus , eo quod fluvius ille rapidus , & verticosus

fit , suspicionem omnibus adimens,quod nequaquam ibidem malefactorum collectio

fiat , præsertim tempore æstatis . Sed hyeme ,ob exhalationem fumi deprehensi,

Fumo sures salluntur.

velocissime rapiuntur ad pLcfLenam , spoliaque pretiosissimæ supellectilis , argenti ,

auri ,& pellium pretiosarum ad Principis fiscum. Vnde nullo intra semestre

tempus legitimo comparente accusatore , cui bonorum ablatorum lege, & consuetudine

restitutio fiat , jussum Principis pro tuenda publica pace,exinde consecta

navigia fluminibus maris influentibus immittuntur,vel aliis munitionibus fossarum,

seu murorum , sagacitate præfectorum provincialium deputantur. Sed (heu dolor)

Rara bonorum ablatorum restitutio apparet.

infelici hoc ævo nec hora, vel momentum reservari videtur ad restitutionem

osferendam , quantumcunque apparuerit legitimus accusator , præcipue in naufragiis

negotiatotum , quibus dudum clementia Principum (soluto labore colligentium

Naufragia restituenda.

bona projecta in littore) jussit omnia restituenda fore . Vidique super hoc æquissimas

fuisse factas constitutiones ab Regibus Aquilonis , Daniæ præsertim , & Norvegiæ ,

vbi hæc calamitas frequentius , quam in aliis regionibus (exceptis Hybernis ,

& Curetibus Livoniæ) sustinetur.

De excellenti

Lacus oes piscosissimi.

CXX latitudine. Præterea alia multa collateralia stagna , & lacus paulo breviores ,

ac latiores,adeo piscosi,vt in tota Europa,ne dicam orbem integro,vix habeant

Lacus albus.

pares . Deinde samosissimus lacus albus sub polo : demum Pienthen in Finlandia

Pienthen.

cum similibus infinitis lacubus , stagnis , fluviis , & altis venis.

De specubus insidiosis.

CAP. XX.

DICTVM EST superiori capite , in vnum lacum

Vener ex altissimis montibus Norvegiæ , & Suetiæ ,

24.vasta flumina vnum lacum ingrediuntur.

XXIIII. maxima flumina ingredi . Et licet eorum introitus

valde stridulus , & verticosus sit, in omni descensu tamen

montibus tam amplo circuitu resistentibus nusquam

nisi vnicum inveniunt exitum : huncque tam rapidum , &

Sonus amplus.

sonorosum , vt vltra XX. Italica milliaria audiri possit

Trolhetta.

Nomenque vulgare habent Trolhetta , hoc est, caputium dæmonis ,

forte propter horrorem , quem sono , stridoreque

generat , in paludinosam planitiem cadens : vel quia sub eius descensu præcipiti,reperitur

Spelunca latronum.

insignis spelunca latronum :ad quam angusto tramite fit accessus , solum ab

ipsis latronibus , ac furibus frequentatus , eo quod fluvius ille rapidus , & verticosus

fit , suspicionem omnibus adimens,quod nequaquam ibidem malefactorum collectio

fiat , præsertim tempore æstatis . Sed hyeme ,ob exhalationem fumi deprehensi,

Fumo sures salluntur.

velocissime rapiuntur ad pLcfLenam , spoliaque pretiosissimæ supellectilis , argenti ,

auri ,& pellium pretiosarum ad Principis fiscum. Vnde nullo intra semestre

tempus legitimo comparente accusatore , cui bonorum ablatorum lege, & consuetudine

restitutio fiat , jussum Principis pro tuenda publica pace,exinde consecta

navigia fluminibus maris influentibus immittuntur,vel aliis munitionibus fossarum,

seu murorum , sagacitate præfectorum provincialium deputantur. Sed (heu dolor)

Rara bonorum ablatorum restitutio apparet.

infelici hoc ævo nec hora, vel momentum reservari videtur ad restitutionem

osferendam , quantumcunque apparuerit legitimus accusator , præcipue in naufragiis

negotiatotum , quibus dudum clementia Principum (soluto labore colligentium

Naufragia restituenda.

bona projecta in littore) jussit omnia restituenda fore . Vidique super hoc æquissimas

fuisse factas constitutiones ab Regibus Aquilonis , Daniæ præsertim , & Norvegiæ ,

vbi hæc calamitas frequentius , quam in aliis regionibus (exceptis Hybernis ,

& Curetibus Livoniæ) sustinetur.

De excellenti

De excellenti antiquitate Regiæ arcis Veftrogothorum Aaranes.81

CAP. XXI.

ETSI Gothicis principibus maior olim inerat bellorum

Gothorum voluptas arma tractare.

ardor, quam delectatio quarumcunque aliarum voluptatum,

dum summum animi, corporisque existimarent solatium,

rigida arma tractare ac arduissimis præliis varios comparare

triumphos : attamen plerique eorum voluptati huic

magnificentius aliquid superaddere meditantes, posteris

sumptuosa, simulque vtilia ædificia reliquerunt : quemadmodum

Scarinus quidam totius Gothici principatus monarcha

Scarinus rex.

potentissimus, singulari exemplo deprehenditur perfecisse,

præsertim in Vestrogothorum regione, quam frequentiore sua præsentia illustrabat:

idque ob vicinum Norvegiæ Regem Sidagerum: cui vt erat sanguine conjunctus, ita

etiam terrarum situ, & amicitia propinquior esse volebat. Hic ex suo nomine

Scara civitas.

Scaram civitatem Vestrogothorum in loco stagnis, & paludibus admodumu mnito,

tam prudenter erexit, quam imprudenter eius successores ipsam desolari, ac

collabi permiserunt. Antiqua hæc erat regni Gothorum sedes. Verum non procul ab

ea adhuc extant vestigia alterius Regiæ arcis Aaranes dictæ : cuius situs, muri, &

Aaranes olim nobilissima arx.

structure quoslibet inspectores ita in admirationem alliciunt, vt firmiter iudicent,

nullum præstantius ædificium ea tempestate in toto Septentrione, vel Europa

repertum fuisse. Sed quid non mutat æui longæua vetustas vt saltem signa ruinarum

posteritatem vrgeant, magnificentiam meminisse heroum antiquorum. Habebat hæc

arx in circuitu omnes commoditates, quas vnquam felix mortalium sedes a superis

Arcis commoditas.

impetrare potuerat, & obtinere. Siquidem vno latere versus Occidentem &

Boream, vastum ac piscosum lacum Vener antedictum pro regiis, & mensalibus

deliciis habuit : altero versus Meridiem longissimo spatio, pro perpetua securitate

Piscium vbertas.

cœnulentam, ac limosam paludem : cuius superficies tenero vestita gramine, ac frutice, non

Paludum securitas.

solum vestigia negat, sed modice calcantes absorbet. Nam limo funditus subsidete, in

luteas voragies, sordidamque colluviem liquesces, attrahit accedentes. Nec minus rivuli plures,

et profundi,vti venæ par paludes discurrentes, arcis accessum denegant, vt impossibile esset,

Pontes 40.

nisi multitudine pontium(qui olim quadraginta erant :longis ambagibus veluti labyrintho

illuc pervenire. Eaque difficultas in asperrima hyeme perseverat . Nam rarissime

Sulphurex venæ prohibent congelacionem.

propter calidas venarum sulphurearum exhalationes, paludes illæ congelantur .

Ab Orientali vero latere ex oppositp primæ portæ arcis , quæ vnicum terrestri itinere

habebat accessum , adeo amœna prata , ac fertilitas agri pro solatio castrensi erant,

Amœna prata ,& fertiles agri atque venationes

vt nil amplius naturæ beneficio poterat concupisci : etiam pascua ,& venationes in

campis , & saltibus optimæ : quod & præsens humi eius facies ostendit. Quæ licet

horrendam nemorum densitatem multis retroactis annis & seculis cultore vacua , ob

Terræ desolatæ rationes.

bella, famem, pestem ,& domesticam discordiam induerat : tamen sulcorum , vomerumque

vestigia quibusuis eam intuentibus vltro ostendit , frequentesque lapidum

Congeries lapidum.

congeries (quibus agri ob majorem feracitatem purgari , ampliarique solent) ibidem

inter altissimas arbores offert conspiciendas , argumento fideli ad posteros relicto ,

multo numerosiorem prioris ævi fuisse populum , strictioribusque agellis contentum ,

quam cernitur hac ætate præsenti. Hæc igitur arx felicius florere visa est circa annum

Anno 955.

Domini nongentesimum quinquagesimumquintum , quando magnificentissimus Rex

Rex Olaus baptizatus.

Olaus cognomento Schotkonung baptizatus est ab S. Sigfrido Eboracensi Archiepiscopo ,

ex Anglia ob fidem Christi prædicandam ad eundem Olaum Regem, Eldredi ,

sive Mildredi Regis Angliæ exhortatione ,ac petitione proficiscente : qui

S. Sigfridus.

& in hac arce paulisper moratus est , donec alia sedes regia Husaby dicta , pro vsu

Husaby.

eiusdem S. Sigfridi ,& cleri eius parari poterat , & consecrari. Quo facto

paganos , ac idololatras in fide Catholica instructos baptizabat : quod

Vnamannus.

& tres nepotes eiusdem Archiepiscopi, Vnamannus, Sunamannus,

Sunamannus.

ac Vinamannus(quorum vnus fungebatur sacerdotis officio ,

Vinamannus.

secundus diaconatus , & tertius subdiaconatus)alibi in

Verendia post tergum relicti , faciebant. Omnes

Adulteræ jussu occisi.

tamen , vti beatus Io. Baptista , ob adulterae

mulieris indignationem , gladio interempti

fuerunt: quorum corpora in

Cathedrali ecclesia Vexionesi

magno honore ab

omnibus venerantur .

Sed

de hac

re

latius in historiis charissimi fratris , & antecessoris mei

Io. Magni Gothi suis locis est

ostensum

LIBER SECVNDVS 83

De mirabili horto montis Kindaberg

prope prædictam arcem.

CAP. XXII.

MONS est eminentissimus apud Vestrogothos non longe ab

Kindakulle dictus, tantæ altitudinis, vt a longe navigantibus

Kindaberg.

vltra XL. milliaria Italica in eodem lacu, quasi

atra nubes inter cœli hiatus appareat. Ideoque multi tempestatibus,

vique ventorum agitati, summis viribus conantur

eius pedes attingere, vbi tranquiliissimum portum adesse

noverunt. In hujus montis summitate ea amœnitas frondium,

Montis amœnitas.

herbarum, fructuum diversasum arborum (excepta

vite) suapte sponte nascentium non raritate magis, quam

suavitate, velut satarum, aut plantatarum, reperitur, vt vix delectabilior in tota

Septentrionali plaga investigari possit, aut inveniri. Illic suavitas inenarrabilis,

etiam concentum variarum avium (præter papagallos) multiplicata. Sed valde paucis,

Avium cantus.

iisque solum senibus notus est amœnissimus ille locus. Neque lasciviori ætati per

Senibus notus.

facile monstrandus, ne forte sevenori disciplina soluta, in omnem voluptatem, vel

verius spurcitiem sese prosterneret, difficillime, vel nunquam ad honestatem, & bonos

mores reversura ' Voluptas enim ipsa vsum, & consuetudinem: consuetudo necessitatem:

Voluptas.

necessitas desperationem inducit, & coartat. Extra hunc montanum

locum, immo & alibi latius per Aquilonern satis boni, suavesque fructus pyrorum,

Fructus diversi.

pomorum, cerasorum, prunorum, sed nulli ante medium Iulii, vixque tunc in debita

maturitate reperiuntur: immo quædam horum fructuum genera tam domestica,

quam sylvestria, solo frigore accedente maturescunt, durantque pendentia majori parte

Frigore maturescunt poma et pyra.

hyemis etiam in ramis, foliis omnibus denenatis. Sed hi fructus quovi aceto

pro gratiori sapore sunt eligibiliores, licet exiguæ magnitudinis, ob frigus continue

circunstans. Exoticos vero fructus per mare a Germanicis oris, vt sunt poma

Frudus exotici noxii.

celerrime portata, ob suavitatem inhærentis musti, tam avide nanducant incolæ, vt

nunquam, vel raro sine discrimine variorum morborum (præsertim Gallicorum)

vel mortis evadant. Et hinc est exemplum, quod omnis inorcinatus appetitus sibi

Appetitus inordinatus.

ipsi fit pœna, atque tormentum Reperiuntur etiam nonnullamontana loca, seu plana

in Armenia (teste Strabone lib. XII.) quæ tantam agrestium pomorum,

Armeniæ fructus.

& vltro nascentium copiam gignunt, vt quocunque tempore anni ea voluerint

incolæ(qui ob id famen nunquam sentiunt)semper abundent:

Fames nulla.

cum interdum adhuc fructus in arboribus pendeant, interdum

in foliis jaceant, quæ lapsa multa, & alta,

ac humi fusa sunt.

De pulchritudine, & vbertate insulæ Gothorum Elandiæ.

CAP. XXIII.

Oelandia.

ELANDIA, sive Oelandia, vna est ex insulis Gothici

maris, brevissimo maris interjectum a Gothia Meridionali

divisa, omnium insularum pulcherrima: multis enim bonis

Vbertas insulæ maxima.

adeo referta est, quod spatii brevitatem (duorum dierum

itinere absoluendam) soli fertilitas recompenset. Prata,

& campi odore herbifico, indicibili suavitate mirabundi.

Ibi plurimi greges equorum parvorum, sed validissimorum

Equi exigui, sed electissimi.

vtputa qui fortitudine, & agilitate multis eximii

corporis equis prævalent: quosque domestici, & exotitici

negotiatores pro voluptate emunt, atque in terras remotas veluti naturæ miracula

Equi in gyrum saltantes.

venales exportant. Ingeniosissimi enim sunt, vt saltibus & choreis, buccinæ vel

tympani sono per eos adaptari possint, quorum exercitium est hujusmodi spectaculis

Equi circulos transiliunt.

acquirere quæstum. Insuper instruuntur, vt circulos ferreos, aut ligneos non admodum

amplos morecanum transiliant, saltuatimque vivacissima pernicitate sese

gyrando revoluant. Proprio etiam nomine moniti magis, vel minus id faciunt,

Equi pascuntur piscibus et lignis, cervisiaque vel vino inebriantur.

juxta arbitrium imperantis. Pascuntur hujusmodi equi, vbi opus est, piscibus sole

tostis & lignis abieinis: cervisiaque, & vino vsque ebrietatem potantur, prout in

simili infra de alcibus olendetur. Hæc igitur insula frugibus, pascuis, pecudibus,

armentis, & piscibus tantum abundat, vt propriis commoditatibus sufficiat, &

alienis: eamque gratiam, & æstimationem boves, & pecora, ac butyrum vltra mare

Butyrum electissimum, quia medicinale.

exportata habent, quasi medicinalia forent. Habuit olim hæc insula arces plures,

tam naturæ, quam artis præsidio locis opportunissimis fabricatas, & muniras:

quarum aliquæ in templa Christiani ritus commutatæ sunt, hodie non minus patriæ

defensioni, quam religioni deservientes: aliquæ bellorum turbine penitus desolatæ.

Borcholm.

Vna tamen vsque in præsentem ætatem omnium altior, & fortior Borcholm

dicta, permansit: cujus celsitudine Gothicum mare eminus navigantes, veluti specula

pro ventorum, ac portuum directione adhuc vtuntur, præsertim Angli, Scoti,

Navigantib. necessaria signa.

Selandi, Hollandi, quibus admodum necessaria est illustrium locorum cognitio

in eo mari. Hæc insula fere tota ambitur marmoreis saxis sursum, deorsumque

penes

I

penes littora XX. vel XXX. pedum altitudine,quasi artificum manum ex industria

Muri naturale.

collocatis.Immo & in oris eius Orientalibus aperto mari objectis, plures amœnissimi

Portus amœni simi.

portus sunt : ad quos non minus curiositatis , quam necessitatis causa extranei

navigantes, veluti naturæ spectaculum visuri accedere solent. In hac insula

Regum venatio.

tempore pacis reges Gothorum , & Sueonum , ob insignem eius amœnitatem , &

venandi exercitium,æstates transigere consueverunt. Etiam quia viciniori maris tractu

vltramarini principes commodius cum eis in arduis causis expediendis ibidem

congredi possunt. Præterea prope Aquilonare littus eius exurgis mons excelsus :

quem nauticum vulgus vitandi infelicis ominis , & marinæ tempestatis gratia, Virginem

Virgo mons dicit , & quare.

vocat : atque in eius portu manentes certis munusculis puellis dari solitis , vtpote

chirothecis ,sericeis zonis , & similibus, eas tanquam amico munere placant.

Nec ingratum montis numen sentire videntur , prout aliquando factum meminit antiquitas ,

Aquilonarium maleficarum conventus,& tardantium pœna.

voce lapsa iussum fuisse donantem mutare portum ,ne periclitaretur :&

ita faciendo saluus factus est , vbi alii sunt periclitati. In eo monte certis anni temporibus

dicitur esse conventus Aquilonarium maleficarum , vt examinent præstigia

sua. Tardius ministerio dæmonum accedens , dira afficitur correptione. Sed hæc

Opinioni ceditur.

opinioni ,non assertioni cedant .

De famosissima insula Gothorum, Gothlandia dicta.

CAP. XXIIII.

ORIENTALIS Gothiæ pars est, sic dicta, quasi Gothorum

Goth bonum dicitur,& Deus.

terra , vel bona patria . Goth quippe bonum,sive

Deum lingua Gothica significat , & Landia terram . Est

enim multis rationibus bona :bonus in ea populus : boni ,

Bona omnia.

& securi in circuitu eius portus : bonus , & electus in

ea ager : bona armentis , equis , bobus , piscatione,venatione ,

aquis, sylvis , pascuis , pulcherrimo marmore, &

omnibus rebus humano vsui neeessariis . Est in eius Boreali

parte præclarum oppidum Visby,in quo est arx munitissima .

Visby emporium.

Fuit hæc vrbs quondam Gothorum, & multarum regionum emporium,

tantis opibus , & negotiatorum mercimonii frequens ,vt vix illi par in Europa simile

Nationum nomina.

haberetur. Confluxere illuc Gothi , Suedi , Russi seu Rutheni, Dani, Prussi,

I

penes littora XX. vel XXX. pedum altitudine,quasi artificum manum ex industria

Muri naturale.

collocatis.Immo & in oris eius Orientalibus aperto mari objectis, plures amœnissimi

Portus amœni simi.

portus sunt : ad quos non minus curiositatis , quam necessitatis causa extranei

navigantes, veluti naturæ spectaculum visuri accedere solent. In hac insula

Regum venatio.

tempore pacis reges Gothorum , & Sueonum , ob insignem eius amœnitatem , &

venandi exercitium,æstates transigere consueverunt. Etiam quia viciniori maris tractu

vltramarini principes commodius cum eis in arduis causis expediendis ibidem

congredi possunt. Præterea prope Aquilonare littus eius exurgis mons excelsus :

quem nauticum vulgus vitandi infelicis ominis , & marinæ tempestatis gratia, Virginem

Virgo mons dicit , & quare.

vocat : atque in eius portu manentes certis munusculis puellis dari solitis , vtpote

chirothecis ,sericeis zonis , & similibus, eas tanquam amico munere placant.

Nec ingratum montis numen sentire videntur , prout aliquando factum meminit antiquitas ,

Aquilonarium maleficarum conventus,& tardantium pœna.

voce lapsa iussum fuisse donantem mutare portum ,ne periclitaretur :&

ita faciendo saluus factus est , vbi alii sunt periclitati. In eo monte certis anni temporibus

dicitur esse conventus Aquilonarium maleficarum , vt examinent præstigia

sua. Tardius ministerio dæmonum accedens , dira afficitur correptione. Sed hæc

Opinioni ceditur.

opinioni ,non assertioni cedant .

De famosissima insula Gothorum, Gothlandia dicta.

CAP. XXIIII.

ORIENTALIS Gothiæ pars est, sic dicta, quasi Gothorum

Goth bonum dicitur,& Deus.

terra , vel bona patria . Goth quippe bonum,sive

Deum lingua Gothica significat , & Landia terram . Est

enim multis rationibus bona :bonus in ea populus : boni ,

Bona omnia.

& securi in circuitu eius portus : bonus , & electus in

ea ager : bona armentis , equis , bobus , piscatione,venatione ,

aquis, sylvis , pascuis , pulcherrimo marmore, &

omnibus rebus humano vsui neeessariis . Est in eius Boreali

parte præclarum oppidum Visby,in quo est arx munitissima .

Visby emporium.

Fuit hæc vrbs quondam Gothorum, & multarum regionum emporium,

tantis opibus , & negotiatorum mercimonii frequens ,vt vix illi par in Europa simile

Nationum nomina.

haberetur. Confluxere illuc Gothi , Suedi , Russi seu Rutheni, Dani, Prussi,

Angli , Scoti , Flandri , Galli , Finni , Vandali , Saxones , Hispani , singulæque

gentes suos proprios vicos, & plateas incolentes: nulli præclusum municipium.

Ingredientesque terra, & mari omnia pacata invenerunt, donec discordia, quæ omnium

Discordia.

regnorum, & hominum perniciosissima desolatrix est, subverteretur: sicuti

infintæ aliæi nationes, quæ ab initio floruerunt. Extant hodie marmoreæ ruinæ,

Marmoreæ ruinæ.

quæ testantur veterem eius claritatem, amplitudinem, & vetustatem. Sunt adhuc

testudinatæ domus, portæ ferreæ, cupreæ aut æreæ fenestræ, olim argentatæ atque deauratæ,

Portæ æreæ, ac ferreæ deauratæ.

argumentum inæstimabilium divitiarum exhibentes. Vnde postmodum ortis

odiis, & dolis, e tumido earum rerum vsu disgregati incolæ, abierunt in Vandalicas

civitates: quæ non parum ex opibus hujusmodi hospitum sunt ditatæ, vti

Prima statio exeuntium Gothorum.

olim Roma Carthagine desolata. In hanc insulam prima Gothorum armata castra

post exitum a sua terra, in Europa, & Asia novas terras, ob importabilem gentis suæ

Longobardi e Scandia.

multitudinem, quæsitura descenderunt. Demum multis seculis evolutis, Longobardi

ex Scandiana insula ob similem, vel graviorem causam exeuntes, per hanc insulam

Paulus Diaco.

in Rugiam agmine vastissimo in exteras regiones abierunt: & tandem regno

Magnus Rex Suetiæ.

constituto in Italia sedes firmavere: quod & Paulus Diaconus eorum historicus lib.

I. attestantur. Præterea Magnus, Rex Suetiæ anno Domini M. CC. LXXXVIII.

Albertus rex Suetiæ.

sedavit periculosum bellum, quod erat inter cives Visbycenses, & plebem illius insulæ:

permisitque civibus instaurare collapsos muros civitatis, mœnibusque, & propugnaculis

Vitaliani piratæ.

communire. Albertus Rex Suetiæ rogatus a principibus inferioris Germaniæ,

Iure perpetuo spectat ad Suetiam, & Gothiam.

vt a mari eorum eliceret potentissimos piratas Vitalianos, impignoravit hanc

insulam Gotlandiæ Magistro Prussiæ, pro viginti millibus duplonum, id est, nobilionum:

quorum summam Regina Margareta eidem succedens, e Suetia collegit,

atque eam insulam regni Suetiæ juribus, & proprietatibus restituit, jure perpetuo

possidendam. Hancque insulam Saxo Grammaticus Danorum insignis historicus,

Saxo Danorum historicus hoc confirmat.

in pluribus suis scriptis ad Suetiam sine quavis hæsitatione spectare attestantur.

Et hoc e multis argumentis: quia eadem lingua, legibus, consuetudinibus, & morum

Episcopo Lincopen insula hæci subjecta.

conformitate, & vicinitate perpetuo vtuntur: etiam quia Gothorum Episcopo

Lincopensi, tanquam primo fidei plantatori sunt subjecti: a quo &Episcopalia

jvra petunt, & consequuntur. Ab hac etiam insula in omni

Jus maritimum hinc petendum, & expectandum.

navigantium controversia, præsertim a consulatu Visbycensi,

petitur, & datur ius, & sententia diffinitiva,

quid vnicuique permittendum, vel auferendum erit.

Certe ius hoc mercatorum, ac nautarum, valde

prudenter digestum, citius lites adimit

in fluidis aquis, quam aliorum

decisio in terra r ma.

De clypeis

De clypeis principum montibus Hangœ insculptis.

CAP. XXV.

QVANTAM olim Reges , ac Principes Gothorum de

perpetuanda nobili fama, ac bellica claritate curam habuere ,

arma , signaque ,& clypei eorum illustribus locis in

Arma,et clypei testantur nobilitatem stirpis.

sculpta. , ac posteris relicta evidenter ostendunt , præsertim

in Ostrogothia ,ac Vestrogothia,& Australi Finlandia, in

magnifico portu Hangœ appellato: qui tam lætus , ac securus

Hangœ securissimus portus.

est ,vt in toto Septentrionali mari , & forsitan amplo

Oceano parem non habeat , qui eidem valeat comparari .

Omnes enim vndecunque navigantes libere recipit in suum

sinum , secureque introrsum tam a tempestatibus , quam hostili classe, sua naturali

munitione (modo ipsi sibi deesse non velint)protegit,& conservat. Portus etenim

Portus velut castellum.

iste in modum amplissimæ arcis in mediis montibus ,ac vallibus amœne situs est:

habentque in cautibus vetustissima heroum Gothorum , ac Sueonum insignia , literato

ordine , sed antiqua simplicitate insculpta, maxime ad ostendendum posteris,ibi

olim classem pro regnorum defensione contra quoscunque hostiles insultus continua

expeditione stationem tenuisse , atque inde ad aperta arma , quoties opus fuerat, prodiisse .

Hodieque frequentius in eodem portu ,ob similem causam , armatas classes

tam Princeps , quam nobiles habent , præsertim quia vicina loca omnia suppeditare

Loca vicina vtilia.

possunt , quæ subito requiri videntur ad confœderatorum armatam classem : omniaque

in hostes contraria verti , si perniciem stucturi in hunc accesserint portum .

Olim divus Ericus Gothorum , Sueonumque Rex , oblata pace , & contempta,Tavestos,

S.Ericus.

Carelos , ac Bothnienses bellica classe ,& equestri expeditione devictos, ad .

fidem ,& Christi religionem accelerare coëgit . Indocile enim genus barbarorum ,

Indocile vulgus.

nisi per anna ad jugum Christi cogi , vel pertrahi , vel invitari non potuit : nimirum

(vt Albertus Crantzius lib -.IX. cap.XXXVII. Vandaliæ resert)magnus est

Traditionum paternarum magnus amor .

amor paternarum traditionum. Nam & Itali diu pertinaces erant , hominum genus

(vt sibi videntur) omnium maxime civile, & honestum : quanta millia martyrum perdiderunt , priusquam Christo crederent ? In hoc portu Suetici Reges gravi

Itali olim pertinaces.

injuria lacessiti , vltramarinis principibus classe instructa : vel instruenda hostilitatem

indicere solent,præsertim Ruthenis, seu Moscovitis : rursumque in eodem portu

Pacis conditiones

sub æquis conditionitus eorundem principum nuntiis pacis fœdera præicribere , & accipere consueverunt. Quod autem eo loco frequentius , quam alio id fiesri contingit, vrget antiquata majorum observantia,qui illic in montibus imprefferant insignia sua vt eorum perenni firmitate perspecta , quæ Reipub. vtilia fore crediderint

Armis majorum visis multa siunt.

posteris eodem vnanimi consensu ,& juramento per arma ,ac libertatem majorum stabiliant observanda . Quibus autem armis , clypeisque veteres Gothi , Sueticque sint intus , & extra patriam vsi , signis præsentibus adverti poterit ,immo &

Arma Gothorum.

rationibus ostendi : leonem scilicet coronatum super tres aquas candidas in campo cœlestini coloris impetuose salientem , ac retrospicientem, olim habuere Gothi,atque

Armorum causæ.

nunc habent solum originis inhabitantes : vt vincendo parcant , & retrospiciendo

Vrsa antiquitusin armis Gothorum.

caveant , quam cito salientes ab impetu cessant . Methodio tamen placet asserere, Gothorum Principes in exteris terris militantes , ac dominantes , vrsam in vexillis habuisse.At ex eisdem Gothis veluti parentibus originem trahentes , varietate signorum

Taurus.

secundum diversitatem gentium distinguebantur : vt Cimbri tauro,Sclavi

Draco.

dracone , Gepidæ navicula , Alani , Burgundi,ac Suevi catto in militaribus signis,

Navicula.

vt Plutarcho videtur . Suecis autem , sive Sueonibus antiquitus erant anna , videlicet

Cattus.

duæ virgines coronatæ , aureo vestitu sese mutuo in virenti sylva amplexantes ,

Virgines duæ coronatæ pro armis Suetiæ.

tanquam dearum nympharum excellentiam in regione ostendentes. Nunc vero Suecorum Principes tribus aureis coronis in campo cœlestini coloris , ob inscrutabilem dominiorum amplitudinem , magnifica bellorum gesta , & inexhaustam minerarum

Coronæ tres, & cur.

vbertatem , vtuntur . Sunt & privatorum nobilium insignia mira varietate distincta : similiter & vrbium , ac provinciarum, quatenus in bellicis expeditionibus pro

Arma illustrium,ut nobilium varia.

patria , & legibus susceptis, tot hominum turbæ distinctius ad vnum tandem finem dirigantur , prout infra de directione armatæ multitudinis diffusius erit ostendendum.

De Crystallo & Magnete.

CAP. XXVI.

VENERABILE verbum scripturæ est: Dominus dat nivem sicut lanam

& nebulam sicut cinerem spargit . Mittit crystallum suam sicut bucellas , ante

Crystallus sicut bucellas.

faciem frigoris eius quis sustinebit ? etc. Certe si liber iste forsitan obscurissimus,

claritate crystallina illustrari posset ,neque sic sufficeret in expositione verborum

præmisforum,

indicere solent,præsertim Ruthenis, seu Moscovitis : rursumque in eodem portu

Pacis conditiones

sub æquis conditionitus eorundem principum nuntiis pacis fœdera præicribere , &

accipere consueverunt. Quod autem eo loco frequentius , quam alio id fiesri contingit,

vrget antiquata majorum observantia,qui illic in montibus imprefferant insignia

sua vt eorum perenni firmitate perspecta , quæ Reipub. vtilia fore crediderint

Armis majorum visis multa siunt.

posteris eodem vnanimi consensu ,& juramento per arma ,ac libertatem majorum

stabiliant observanda . Quibus autem armis , clypeisque veteres Gothi , Sueticque

sint intus , & extra patriam vsi , signis præsentibus adverti poterit ,immo &

Arma Gothorum.

rationibus ostendi : leonem scilicet coronatum super tres aquas candidas in campo

cœlestini coloris impetuose salientem , ac retrospicientem, olim habuere Gothi,atque

Armorum causæ.

nunc habent solum originis inhabitantes : vt vincendo parcant , & retrospiciendo

Vrsa antiquitusin armis Gothorum.

caveant , quam cito salientes ab impetu cessant . Methodio tamen placet asserere,

Gothorum Principes in exteris terris militantes , ac dominantes , vrsam in vexillis

habuisse.At ex eisdem Gothis veluti parentibus originem trahentes , varietate signorum

Taurus.

secundum diversitatem gentium distinguebantur : vt Cimbri tauro,Sclavi

Draco.

dracone , Gepidæ navicula , Alani , Burgundi,ac Suevi catto in militaribus signis,

Navicula.

vt Plutarcho videtur . Suecis autem , sive Sueonibus antiquitus erant anna , videlicet

Cattus.

duæ virgines coronatæ , aureo vestitu sese mutuo in virenti sylva amplexantes ,

Virgines duæ coronatæ pro armis Suetiæ.

tanquam dearum nympharum excellentiam in regione ostendentes. Nunc vero Suecorum

Principes tribus aureis coronis in campo cœlestini coloris , ob inscrutabilem

dominiorum amplitudinem , magnifica bellorum gesta , & inexhaustam minerarum

Coronæ tres, & cur.

vbertatem , vtuntur . Sunt & privatorum nobilium insignia mira varietate distincta :

similiter & vrbium , ac provinciarum, quatenus in bellicis expeditionibus pro

Arma illustrium,ut nobilium varia.

patria , & legibus susceptis, tot hominum turbæ distinctius ad vnum tandem finem dirigantur , prout infra de directione armatæ multitudinis diffusius erit ostendendum.

De Crystallo & Magnete.

CAP. XXVI.

VENERABILE verbum scripturæ est: Dominus dat nivem sicut lanam & nebulam sicut cinerem spargit . Mittit crystallum suam sicut bucellas , ante

Crystallus sicut bucellas.

faciem frigoris eius quis sustinebit ? etc. Certe si liber iste forsitan obscurissimus, claritate crystallina illustrari posset ,neque sic sufficeret in expositione verborum præmisforum,

præmissorum, eo quod omnia mysteriorum plena sunt, quæ paucitate eorum merito comprehendi possent. Dicitur: Qui dat nivem sicut lanam. Nix (vt omnibus

Nix.

constare videtur) e nubibus genita, late, diffuseque per omnia cadens dilatatur. Lana

Lanæ Cypriæ natura.

autem sola Cyprica e frutice, seu sua planta ad hoc seminata, & maturata decidens, vniversum campum tegit, & dealbat, vt incolis appareat quasi nix de cœlo descendens. Et hinc incolarum opulentissimus quæstus, qui in totum diffunditur orbem,

Quæstus abundans.

præsertim frigori subjectum, ob calorem fovendum, vti volucrum pennæ Indis pro tegumento naturæ, ac mitiori flatu reprimendi caloris deservire videntur. Quod

Pennæ volucrum Indis.

vero dicitur: Nebulam sicut cinerem spargit, parumper lib. I. cap. XX. hujus vouminis de pruinis, & nebulis est respiciendum. Quod præterea: Mittit crystallum sicut bucellas, patet in fragmentis eius, quæ vtique magnam habent quantitatem. Sed ob frangibilitatem buccellæ dicuntur, vt modica contritione quasi inter molares dentes facillime comminuantur. Vsus eius magis apud antiquos erat, quam modernos, præsertim in scrineis, & manubriis gladiorum, prout cernitur in Cathedrali

Regis Haquinigladius.

ecclesia Asloënsi regni Norvegiæ, vbi ensis insignis Haquini Regis pro pulchro spectaculo reservatur. Magnetes etiam in extremo Septentrionis veluti montes,

Magnetis natura.

vnde nautica directio constat, reperiuntur: quorum etiam magnetum tam vehemens est operatio, vt certis lignis fagineis conjuncti, ea vertant in sui duritiem,

Lignum convertitur in saxum.

& naturam attractivam. Quod vero superius lapides cernuntur quasi volantes eiici, nemo non credit ob vim sulphureæ exhalationis, more bombardarum id fieri posse Immo & magni cespites sine manibus præcisi, ad aëra elevati in longinqua spatia proiiciuntur.

De rupibus galeatis.

CAP. XXVII.

NAVIGANDO e Germanico mari versus Septentrionem

tribus dietis, antequam introitus appareat ad Regiam

civitatem Holmensem regni Suetiæ, occurrit admirabilis

portus lingua vulgari gentis Hielmsnabben, vel Elgxnabben

Hielmsnabben vel Elgxnabben.

appellatus, eo quod onagri, qui Eiga dicuntur, propter

attractum suavis venti eo concurrere consueverunt: vel

etiam quia montes, in quorum lateribus portus sunt, ita

Galeæ montanæ.

a natura formati videntur, vt galeæ militares putentur in

præmissorum, eo quod omnia mysteriorum plena sunt, quæ paucitate eorum merito

comprehendi possent. Dicitur: Qui dat nivem sicut lanam. Nix (vt omnibus

Nix.

constare videtur) e nubibus genita, late, diffuseque per omnia cadens dilatatur. Lana

Lanæ Cypriæ natura.

autem sola Cyprica e frutice, seu sua planta ad hoc seminata, & maturata decidens,

vniversum campum tegit, & dealbat, vt incolis appareat quasi nix de cœlo descendens.

Et hinc incolarum opulentissimus quæstus, qui in totum diffunditur orbem,

Quæstus abundans.

præsertim frigori subjectum, ob calorem fovendum, vti volucrum pennæ Indis

pro tegumento naturæ, ac mitiori flatu reprimendi caloris deservire videntur. Quod

Pennæ volucrum Indis.

vero dicitur: Nebulam sicut cinerem spargit, parumper lib. I. cap. XX. hujus vouminis

de pruinis, & nebulis est respiciendum. Quod præterea: Mittit crystallum

sicut bucellas, patet in fragmentis eius, quæ vtique magnam habent quantitatem.

Sed ob frangibilitatem buccellæ dicuntur, vt modica contritione quasi inter molares

dentes facillime comminuantur. Vsus eius magis apud antiquos erat, quam modernos,

præsertim in scrineis, & manubriis gladiorum, prout cernitur in Cathedrali

Regis Haquinigladius.

ecclesia Asloënsi regni Norvegiæ, vbi ensis insignis Haquini Regis pro pulchro

spectaculo reservatur. Magnetes etiam in extremo Septentrionis veluti montes,

Magnetis natura.

vnde nautica directio constat, reperiuntur: quorum etiam magnetum tam vehemens

est operatio, vt certis lignis fagineis conjuncti, ea vertant in sui duritiem,

Lignum convertitur in saxum.

& naturam attractivam. Quod vero superius lapides cernuntur quasi volantes

eiici, nemo non credit ob vim sulphureæ exhalationis, more bombardarum id fieri

posse Immo & magni cespites sine manibus præcisi, ad aëra elevati in longinqua

spatia proiiciuntur.

De rupibus galeatis.

CAP. XXVII.

NAVIGANDO e Germanico mari versus Septentrionem

tribus dietis, antequam introitus appareat ad Regiam

civitatem Holmensem regni Suetiæ, occurrit admirabilis

portus lingua vulgari gentis Hielmsnabben, vel Elgxnabben

Hielmsnabben vel Elgxnabben.

appellatus, eo quod onagri, qui Eiga dicuntur, propter

attractum suavis venti eo concurrere consueverunt: vel

etiam quia montes, in quorum lateribus portus sunt, ita

Galeæ montanæ.

a natura formati videntur, vt galeæ militares putentur in

Natura duris populis ostendit armo effigiem.

Sculptæ: quasi ars non sufficeret in armis fabricandis, nisi & natura monstraret, quid

bellicosis populis Aquilonem inhabitantibus conveniat in armorum tractatione.

Sed revera, vti portus is ob omnes ventos, & tempestates arcendas insignis est, vt

vix similem in tota Europa habeat: ita & hostili sanguine respersus, vt ibidem quasi

Portus optimus, sed cruentus.

omnium Aquilonarium bello initium, medium, & finis inveniatur. Sæpe etenim

classis hostilis, quæ violentia tempestatum in vasto mari vario Marte congredi

Loci iniquitas pacem suadet.

non poterat, huc depulsa, vel inducias ab adversario petere, vel ipsa sua sponte,

vel simulatione cogitur offerie, vel inevitabile mortis, aut captivitatis discrimen

inire: quo enim vt saluus evadat armatus non invenit. Si enim littus, aut porturn

Cæca saxa.

exierit, cæca saxa, rupesque minaces apparenr: quæ eum levi motu in gurgitem, vt

Tempestas horrenda.

pacem præstet, immittunt. Si vero in apertum mare exire voluerit, obstat hortenda

tempestas, ne visu quidem ad ictum oculi toleranda: quia Aquilonaris, Orientalisque

Ventus procellosus.

ventus eo in loco totaliter est procellosus. Præterea tempore hostili terrarum

incolæ subtrahunt littoralia signa, ne hostis accipiat tantillulum quidem spatium,

Signis littoralibus amotis hostes suffocantur.

vt effugiat pLcfLenam œ: alioqui incessabili ferocia impetum facto, latronum classis,

manusque impiorum hunc portum occuparet: vbi nihilominus classica bellorum præludia

frequentius inchoari solent.

De angustiis portuum lapidosorum.

CAP. XXVIII.

SVNT præterea non exiguæ formidinis angusti exitus,

Civitas Holmensis.

& introitus æquoris Aquilonaris, præsertim ab aperto

mari navigando versus Holmensem civitatem: quæ regia

Steendor.

est, & insigniter a natura, ac arte munita, vt merito trepidare

cogantur aggressuri, quæ fides, vel fraus sit nautarum

in imminentibus periculis prosperius exuperandis.

Præcipuus tamen, & periculosior est locus Steendor, id

est, porta lapidum appellatus, eo quod arctis faucibus,

&lunatis cornibus quoquoversum obliquatur: hoc est,

quandoque per modum Scythici arcus, quandoque mucronis aspectu evitatur a nautis:

in quibus longe periculosius, ob exortas densissimas nebulas, & caligines, er

Formæ Variæ.

rare contingit, quam in amplissimo Oceano, suborta validissima tempestate.

Nec

Natura duris populis ostendit armo effigiem.

Sculptæ: quasi ars non sufficeret in armis fabricandis, nisi & natura monstraret, quid

bellicosis populis Aquilonem inhabitantibus conveniat in armorum tractatione.

Sed revera, vti portus is ob omnes ventos, & tempestates arcendas insignis est, vt

vix similem in tota Europa habeat: ita & hostili sanguine respersus, vt ibidem quasi

Portus optimus, sed cruentus.

omnium Aquilonarium bello initium, medium, & finis inveniatur. Sæpe etenim

classis hostilis, quæ violentia tempestatum in vasto mari vario Marte congredi

Loci iniquitas pacem suadet.

non poterat, huc depulsa, vel inducias ab adversario petere, vel ipsa sua sponte,

vel simulatione cogitur offerie, vel inevitabile mortis, aut captivitatis discrimen

inire: quo enim vt saluus evadat armatus non invenit. Si enim littus, aut porturn

Cæca saxa.

exierit, cæca saxa, rupesque minaces apparenr: quæ eum levi motu in gurgitem, vt

Tempestas horrenda.

pacem præstet, immittunt. Si vero in apertum mare exire voluerit, obstat hortenda

tempestas, ne visu quidem ad ictum oculi toleranda: quia Aquilonaris, Orientalisque

Ventus procellosus.

ventus eo in loco totaliter est procellosus. Præterea tempore hostili terrarum

incolæ subtrahunt littoralia signa, ne hostis accipiat tantillulum quidem spatium,

Signis littoralibus amotis hostes suffocantur.

vt effugiat pLcfLenam œ: alioqui incessabili ferocia impetum facto, latronum classis,

manusque impiorum hunc portum occuparet: vbi nihilominus classica bellorum præludia

frequentius inchoari solent.

De angustiis portuum lapidosorum.

CAP. XXVIII.

SVNT præterea non exiguæ formidinis angusti exitus,

Civitas Holmensis.

& introitus æquoris Aquilonaris, præsertim ab aperto

mari navigando versus Holmensem civitatem: quæ regia

Steendor.

est, & insigniter a natura, ac arte munita, vt merito trepidare

cogantur aggressuri, quæ fides, vel fraus sit nautarum

in imminentibus periculis prosperius exuperandis.

Præcipuus tamen, & periculosior est locus Steendor, id

est, porta lapidum appellatus, eo quod arctis faucibus,

&lunatis cornibus quoquoversum obliquatur: hoc est,

quandoque per modum Scythici arcus, quandoque mucronis aspectu evitatur a nautis:

in quibus longe periculosius, ob exortas densissimas nebulas, & caligines, er

Formæ Variæ.

rare contingit, quam in amplissimo Oceano, suborta validissima tempestate.

Nec

Nec procul ab eo sinu saxosæ rupes imminent sub aquis latitantes: in quas quicunque

Rupes sub aquis

inciderint , quasi vivi sepulchro teguntur . Nec silent annales Gothici , quondam

in eisdem rupibus multa millia Germano, ac Danorum repentino descensu fuisse

Multa millia hostium submersa.

perempta .Magis nanque præsumptuosa , quam experta navigatione saxeas has

angustias sunt ingressi : veluti etiam in alios sinus Septentrionales , qui non secus

in mari navigantibus apparent , quam ingentissimæ trabes eminentes in aquis , quæ

solo aspectum territant inspectores : nomen ab eventu , causa , gestis , & natura(prout

superius de irruptione aquarum eodem libro est ostensum) assumentes . Terribilioresquæ

hostibus piraticis videntur , quam acies aliquæ militaribus armis instructæ

De scopulis lapidosis , & via stricta.

CAP. XXIX.

SVNT insuper in littoribus Ostrogothorum , & Sueonum

ingentia saxa , partim apparentia , partimquæ latentia

longissimo ordine , quasi scamna arte , vel industria collocata ,

vulgariter Idebenckia nominata: super quæ infelicissimi

Idebenchia.

naufragantes quandoque sedere solent : mihiquæ,nisi

Periculum autoris.

Deus in gravi tempestate anno Domini M. D. XVII.

opem tulisset, parata fuerunt. Vehementia enim ventorum

navis vrgebatur in ea latentia saxa:quæ velut declives muri

Muri sub aquis latentes.

oppidorum , vel castrorum longo tractu apparent . In

quos lapides qui negligentia,vel inevitabili tempestate inciderint , maxime hostiles

classes aviditatem prædæ in littoralem populum (satis opulentum)meditantes,profecto

omnium infelicissimi reputabuntur , dum terra , mariquæ horribilius , quam in

carcere circundantur inimicis . Terra quidem(quia fugientibus incolis cum armentis ,

pecudibus ,ac supellectili , ob subitum hostilem incursum) famen , quæ omnibus

hostilior est , & frigore omni tormento graviore citissime consumentur. Mari

Fames in terra.

etiam, quoniam eo in loco (vt dictum est)sævissima solent esse tempestas : ab qua

etiam si arte,& labore vellent evadere, naturæ tamen severitati resistere non valebunt.

Tempestas in mari.

Vbique enim præter aëris impetum (vt dictum est) saxa , seu rupes ,in acutum apicem

instar turrium elevata , periculum administrant : quæ arcuata flexilitate , & circuitu

Saxa periculosa.

Nec procul ab eo sinu saxosæ rupes imminent sub aquis latitantes: in quas quicunque

Rupes sub aquis

inciderint , quasi vivi sepulchro teguntur . Nec silent annales Gothici , quondam

in eisdem rupibus multa millia Germano, ac Danorum repentino descensu fuisse

Multa millia hostium submersa.

perempta .Magis nanque præsumptuosa , quam experta navigatione saxeas has

angustias sunt ingressi : veluti etiam in alios sinus Septentrionales , qui non secus

in mari navigantibus apparent , quam ingentissimæ trabes eminentes in aquis , quæ

solo aspectum territant inspectores : nomen ab eventu , causa , gestis , & natura(prout

superius de irruptione aquarum eodem libro est ostensum) assumentes . Terribilioresquæ

hostibus piraticis videntur , quam acies aliquæ militaribus armis instructæ

De scopulis lapidosis , & via stricta.

CAP. XXIX.

SVNT insuper in littoribus Ostrogothorum , & Sueonum

ingentia saxa , partim apparentia , partimquæ latentia

longissimo ordine , quasi scamna arte , vel industria collocata ,

vulgariter Idebenckia nominata: super quæ infelicissimi

Idebenchia.

naufragantes quandoque sedere solent : mihiquæ,nisi

Periculum autoris.

Deus in gravi tempestate anno Domini M. D. XVII.

opem tulisset, parata fuerunt. Vehementia enim ventorum

navis vrgebatur in ea latentia saxa:quæ velut declives muri

Muri sub aquis latentes.

oppidorum , vel castrorum longo tractu apparent . In

quos lapides qui negligentia,vel inevitabili tempestate inciderint , maxime hostiles

classes aviditatem prædæ in littoralem populum (satis opulentum)meditantes,profecto

omnium infelicissimi reputabuntur , dum terra , mariquæ horribilius , quam in

carcere circundantur inimicis . Terra quidem(quia fugientibus incolis cum armentis ,

pecudibus ,ac supellectili , ob subitum hostilem incursum) famen , quæ omnibus

hostilior est , & frigore omni tormento graviore citissime consumentur. Mari

Fames in terra.

etiam, quoniam eo in loco (vt dictum est)sævissima solent esse tempestas : ab qua

etiam si arte,& labore vellent evadere, naturæ tamen severitati resistere non valebunt.

Tempestas in mari.

Vbique enim præter aëris impetum (vt dictum est) saxa , seu rupes ,in acutum apicem

instar turrium elevata , periculum administrant : quæ arcuata flexilitate , & circuitu

Saxa periculosa.

Stratagema.

cuitum, spuma prodente, sagaciter sunt circumeunda. Solent in his locis sratragema

tibus vtentes bellicæ classis præfecti aliquot præliares naves, vel simulatas, ex industria

tempore hostili signis inimicorum ornatis statuere, vt classis hostilis eisdem visis,

securius in periculum ruat. De quibus, quando videlicet sic interceptæ sint inimicæ

naves, patriæ annales me tacente attestantur, atque hostilia ossa in scopulos disjecta

Ossa mortuorum terent accedentes.

diligentius quid cavendum fit, aperte demonstrant.

De torrentibus rapidis.

CAP. XXX.

Torrentes rapidi

TORRENTES rapidi quasi infiniti, præcipue temporere

solutionis nivium, ac glacierum, post finem Aprilis

in Septentrionalibus terris maximam ruinam indigenis afferentes

reperiuntur. Suo etenim impetum, qui vehemens,

& horridus est, tam villas, vicos, ædes, & pontes lapideos,

quam suffossas arte arbores, vel naturali propagine

in terra radicatas rapiunt, & exportant, quemadmodum

de stagnorum irruptione superius alio casu fuerat enarratum.

Qui torrentes juxta impetuosam naturam suam nomen

imprimunt vrbibus, ac locis, vbi elabuntur: vti antiquissimum

Scheningia.

Ostrogothorum oppidum Scheningia dicitur ab amne, vel verius torrente

Schena.

qui ob rapidissimum cursum vulgariter Schena appellatur, quasi equus abiectis

habenis ad omnem præcipitem cursum accensus. Præterea alteri fluvio non longe

Tannafors

exinde distanti, a continuo stridore dentium nomen impositum est. Ita & rapido

torrenti in provincia Middelpadiæ, vt supra dictum est, nomen nocti impositum

Knoden.

est: quia instar nodo crustata mole glacierum arbores compressas, immo et

ingentissimos lapides in sui dissolutione secum impetuosissime rapit, & portat:

eoquæ formidabilius hoc accidit, quo celerius provincias, & populos terrere, atque ob

Forum Iulii.

ruere solet. Qui transierant Forum Iulii a Germania vsque Venetias, quid hujusmodi

aquarum impetus effecerit, aut facere soleat, sine hac superflua attestantione

etiam a Tridentinis saltibus, & aquis apertissmo spectaculo agnoscent. Nec aliud

Remedium avertendæ aquæ.

remedium hujus horrendæ depopulationis hactenus repertum est, quam viritim publica

manu, collibusquæ effossis aliorsum divertere cursum: quem etsi Septentrionales

populi in plerisque locis avertunt, impetum tamen hunc sinunt, vt temerarium hostem

catarrhactis adhibitis præcipiti ruina, laxatisquæ noctis involuant.

A meliori eventu nomina imponenda.

Licet autem superius nomina torrentibus ab infelici eventu

imposita sint, vt alibi etiam dicetur de submersis

Episcopis evangelizantibus, & sponsalibus ludis, & raptu virginum:

tamen

prudentioribus placuit, vt a triumphis, & victoriis,

non a calamitatibus rei appellatio fieret.

De diversis

Stratagema.

cuitum, spuma prodente, sagaciter sunt circumeunda. Solent in his locis sratragema

tibus vtentes bellicæ classis præfecti aliquot præliares naves, vel simulatas, ex industria

tempore hostili signis inimicorum ornatis statuere, vt classis hostilis eisdem visis,

securius in periculum ruat. De quibus, quando videlicet sic interceptæ sint inimicæ

naves, patriæ annales me tacente attestantur, atque hostilia ossa in scopulos disjecta

Ossa mortuorum terent accedentes.

diligentius quid cavendum fit, aperte demonstrant.

De torrentibus rapidis.

CAP. XXX.

Torrentes rapidi

TORRENTES rapidi quasi infiniti, præcipue temporere

solutionis nivium, ac glacierum, post finem Aprilis

in Septentrionalibus terris maximam ruinam indigenis afferentes

reperiuntur. Suo etenim impetum, qui vehemens,

& horridus est, tam villas, vicos, ædes, & pontes lapideos,

quam suffossas arte arbores, vel naturali propagine

in terra radicatas rapiunt, & exportant, quemadmodum

de stagnorum irruptione superius alio casu fuerat enarratum.

Qui torrentes juxta impetuosam naturam suam nomen

imprimunt vrbibus, ac locis, vbi elabuntur: vti antiquissimum

Scheningia.

Ostrogothorum oppidum Scheningia dicitur ab amne, vel verius torrente

Schena.

qui ob rapidissimum cursum vulgariter Schena appellatur, quasi equus abiectis

habenis ad omnem præcipitem cursum accensus. Præterea alteri fluvio non longe

Tannafors

exinde distanti, a continuo stridore dentium nomen impositum est. Ita & rapido

torrenti in provincia Middelpadiæ, vt supra dictum est, nomen nocti impositum

Knoden.

est: quia instar nodo crustata mole glacierum arbores compressas, immo et

ingentissimos lapides in sui dissolutione secum impetuosissime rapit, & portat:

eoquæ formidabilius hoc accidit, quo celerius provincias, & populos terrere, atque ob

Forum Iulii.

ruere solet. Qui transierant Forum Iulii a Germania vsque Venetias, quid hujusmodi

aquarum impetus effecerit, aut facere soleat, sine hac superflua attestantione

etiam a Tridentinis saltibus, & aquis apertissmo spectaculo agnoscent. Nec aliud

Remedium avertendæ aquæ.

remedium hujus horrendæ depopulationis hactenus repertum est, quam viritim publica

manu, collibusquæ effossis aliorsum divertere cursum: quem etsi Septentrionales

populi in plerisque locis avertunt, impetum tamen hunc sinunt, vt temerarium hostem

catarrhactis adhibitis præcipiti ruina, laxatisquæ noctis involuant.

A meliori eventu nomina imponenda.

Licet autem superius nomina torrentibus ab infelici eventu

imposita sint, vt alibi etiam dicetur de submersis

Episcopis evangelizantibus, & sponsalibus ludis, & raptu virginum:

tamen

prudentioribus placuit, vt a triumphis, & victoriis,

non a calamitatibus rei appellatio fieret.

De diversis

De diversis formis littoralium saxorum

CAP. XXXI.

IN LITTORIBVS Ostrogotho, id est, Orlentalium

Braviken.

freti Braviken dicti, vbi etiam torrens vehementissimus per

Norcopia.

oppidum Norcopense illabitur, variæ admodum littoralium

saxorum figuræ, quasi humana arte sculptæ, vel politæ forent,

reperiuntur: quod procul dubio cœli, & elemento. secreto

influxu fieri æstimatur. Quidam etenim horum lapidum

formam capitis humani, manus, pedes, & digitos habent:

non tamen integro corpore compaginatam, sed distinctione

naturæ taliter expoliti. Gens autem illa talibus assueta spectaculis

Quotidiana vilescunt.

nil hæc, & similia curat, nisi inquantum solidis eorum

muris, & stucturis poterint inservire. Reperiuntur etiam in montibus longe a mari

distantibus rupes naturali compagine, & rotunda concavitate formatæ, vt maximum

aliquod caldare æreum, vel thermarum concha putetur: prout videre licet apud Ostrogothos

Ketilberg.

Lincopensem: vnde mihi origo est. Si Italica curiositas inde naturæ antiquitates ex

Origo autoris.

trahere posset, certe non exiguo quæstu gauderet, quando nulli, vel pauci satiantur in talibus

inquirendis. Cernuntur etiam in multis vallibus montium infiniti lapides, globali

Globi bombardales e lapidib. vivis.

formati figura, quantitate capitis vitulim, vel ovi anserini, vel majoris, aut minoris

qui nulla artificum apposita arte bombardis aptantur. Item cotes plana longitudine

repertæ illico bono vsui applicantur. Similiter & petræ marmorei generis apud

Cotes.

Vestrogothos tam varii coloris, & quantitatis habentur, vt sine dolabris quasi sculptæ

Petræ marmoreæ.

sepulchrorum vsibus adaptentur, quemadmodum lib. XII. dicetur de naturali varietate

saxorum ad quasuis stucturas applicando rum. . Sunt & crystallini lapides non longe

Crystallini lapides.

ab Ostrogothorum oppido Sudercopensi hexagona forma, quantitate pugillari, vel

digitali dependentes: quorum splendore vtique ad majorem ornatum fabricari possent

Sudercopia.

ædes, si incolæ plus attenderent ad pulchritudinem, quam firmitatem. Immo perpendentes

Causa suppressi ornatus.

hostilem rabiem crudelius posse, & velle, ob decorem stucturæ, omnia devastare

magis fortisicant, quam exornant quævis ædificia sua: quamvis introrsum insigni cumriositate

Ornatus Aquilonarium in armis.

communiter sunt ornata: sed præcipue, vt infra dicetur, micantibus armis, thoracibus

scilicet, & galeis, ac clypeis: in quibus gens illa omnem existimat inesse decorem,

Picata arma.

quia magna pars tuendæ securitatis e his dependet: licet aliqua sunt atro colore picata,

ob rationes inferius de bellis assignandas.

De saxis gigantum , & scaturigine fontium

CAP. XXXII.

QVEMADMODVM superius lib.I dictum est de obeliscis

gentilium,Regum,pugilum,&gigantum,quibus gesta eorum

magnifica putabant fieri notissima perpetuæ posteritati,

Saxo.

prout Saxo Sialandicus meminit de suo Regnero Danorum Rege,

Regnerus Rex Danorum.

qui quinquennali prælio contra Moscos,Russosque in Aquilone

commisso,res gestas reliquerit in rupibus altis,ne oblivione

evanesceret,quod tot angustiis, & difficultatibus pro claritudine

Gothorum reges rebus præclare gestis clarverunt.

honoris sui perpetrasset: Ita et de compluribus Gothorum,

Sueonumque Regibus,ac heroicis viris : quorum adhuc

magnitudo gestorum discernitur in eminentissimis locis Septentrionalium regionum.

Inter quos præclarioris memoriæ recensentur,&æstimantur,qui curam bellicæ gloriæ

Vbbo,& Scarinus, ac Ericus reges.

sic moderati sunt,vt publicæ omnium commoditati profuisse viderentur:qualis erat excellentissimus

ille Rex Vbbo conditor antiquissimæ civitatis Vpsalensis, atque Scarinus,

et Ericus cum plerisque aliis:quorum indelebilis memoria nedum in saxis campestribus,

Carminibus patriis memoria manet.

aut montanis conscripta videtur,sed patriis carminibus, ac musicis instrumentis

celebrioribus locis,ac diebus sempiternis tripudiis continuatur. Horum nanque fidelior

cura suit provincialibus præsectis(pace vbique data) committere,yt præter arma etiam

venarum scaturigines præcipiti casu labentes, incolarum ministerio subderent molendinis,

aut necessariis fontibus ad publicam vtilitatem vbilibet construendis. Manant

insuper ex rupibus multis in locis tam abundantes,& copiosi latices, vt naturæ, artisquæ

agilitate deducti longo, sed pulcherrimo aspectu XV. aut XXX. aquea molendina

Falonia.

revoluant . Falonia Vesgothorum nobilis provincia ,ac populosa Helsingia,

Helsingia.

prout inferius de ferrariis artificibus ostendetur, talia , tamquæ commoda spectacula

Aquæ defectu pereunt animalia in Africa.

monstrant.Nec opus est ab partibus Africanis, vbi aquarum penuria plurimæ creaturæ

periclitantur,ad has frigidas regiones advocare peritos aquæductores, eo quod & nix

perpetua ,& amnes ,ac fontes innumerabiles vbique reperiantur : immo & homines

naturæ indiciis tam sagaces,vt in superficie terræ infallibiliter prædicere valeant, quot

vlnis , aut brachiis , seu pedibus suffossa terra effundet aquas , quorsumquæ venæ curvantur ,

aut currunt.

De signis

De signis fontium cognoscendorum.

CAP. XXXIII.

SIGNA tamen cognoscendarum venarum subtus terram

scatentium Cassiodorus Magnus in fine lib. III. Episto.

Regis Gothorum Theoderici ponit, virentium scilicet

herbarum, ac proceritatem arborum vicinarum. Terris

Herbæ virentes.

enim, quibus dulcis humor non longe subest, vberras quorundam

Arbores proceræ.

germinum semper arridet, vt estiuncus aquatilis,

canna seu arundo levis, rubus validus, salix lenta, populus

Iuncus.

virens, & reliqua arborum genera: quæ tamen vltra

naturam suam felici proceritate luxuriant. Sunt & alia

hujus artis indicia, cum nocte adveniente lana sicca in terram ponitur iam provisam,

Arundo, rubus, salix, populus.

& rudi cacabo tecta relinquitur, tunc si aquæ proximitas arriserit, mane humida reperietur.

Sole autem declarato, intuentur etiam magistri loca soliciti, & vti supra

terram minutissimarum volitare spissitudinem conspexerint omnino muscarum,

Lana.

tunc promittunt læti facile, quod quæritur, inveniri. Addunt etiam in columnæ

speciem conspici quendam tenuissimum sumum: qui quanta fuerit altitudine porrectus

Muscæ.

ad summum, tanto in imum latices latere cognoscunt: vt hoc fit mirabile,

quod per hæc, aliaque signa diversa mensura desinita prædicitur, quanta profunditate

quæsita monstretur. Prædicuntur etiam sapores aquarum, vt nec aspera dispendioso

Fumus.

labore debeat quæri, nec dulcis, necessariaquæ inhonora coptemni. Aquæ vero,

Sapor.

quæ ad Orientem, Austrumque prorumpunt, dulces, atque perspicuas esse, &

Oriens.

pro sua levitate saluberrimas inveniri In Septentrionem vero, atque Occidentem

Auster.

quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, sed crassitudine suæ gravitatis

Septentrio.

incommodas. In magno tamen pretio, & æstimatione aquæductores

Occidens.

habentur, qui aquæductus inveniunt, vbi latices ponderosos

arte levare noverint, qui ascendere non prævalent

per naturam. Igitur

Arte levatur onus, solatur Musa laborem.

LIBRI SECVNDI FINIS:

96OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE SVPERSTITIOSA

CVLTVRA DÆMONVM

POPVLORVM

Aquilonarium

LIBER TERTIVS.

PRÆFATIO.

DECLARATVRVS Septentrionalis populi maximos

errores circa inanem idolorum cultum, fallaciis dæmonum

(seducta mortalium simplicitate, & antiquitate) introductos,

video in primis necessarium fore, nonnihil e vicinis

regionibus, præsertim Lituania, quæ in charta mea

Lituania idolorum cultrix.

Gothica inseritur, de eodem cultu fore præmittendum, quomodo

hanc, sicuti omnem aliam gentem, invidia, & astutia

diaboli tot retroactis seculis in horrendis erroribus tenuerit

captivatam, donec recentioribus annis laudabili Polonorum

Regum devotione, ac industria, ad communionem Catholicæ fidei fuerat

advocata: in qua vt jugiter perseveret, incessabiliter ab optimo Deo est petendum

Lituania magnus ducatus, & cur.

Hanc Lituaniam ducatum magnum diei existimo, quia amplissimus est, & opulentissimus

in cæra, melle, armentis, & pellibus pretiosis magnus. Itidem est,

quia equos, & magnanimos, ac strenuos bellatores habent. Magnus est, quia sæpius

Tartaros, ac Moscos, & Valachos acerrimis præliis superatos eduxerat in triumphum.

Magnus etiam, quia a dæmonum cultu liberatus major adhuc fieri possit,

præsertim syncera servata concordia cum Polonis: & rursus exili discordia suborta,

& non sedata, in minimam redigi potestatem, vel servitutem. Sed nec exiguus

Finlandiæ ducatus.

est ducatus Finlandiæ Regi Suetiæ subjectæ: quæ olim etiam sub cultura dæmonum

fascinata, Regio titulo, & potentia decorabatur: trecenta continensmilliaria

Germanica, seu Gothica in longitudine, ac in latitudine LX. qui ducatus

Finlandiæ circa annos quadringentos in Australiori sua parte fuerat armis

Regum Suetiæ, & Pontificum prædicatione vicinis

Christicolis associatus.

De superstitiosa

LIBER TERTIVS97

De superstitiosa cultura Lituanorum paganorum.

CAP. I.

ALBERTVS Crantzius fidelis Germanorum historicus,

Alber. Crantz.

qui claruit M . D & post eum Mechovita Polonus , afferunt

Mechovita.

hos Lituanos tempore paganismi , dum gentilitatis

Lituanorum numina

errore detinerentur , tria numina principaliter coluisse,ignem

videlicet , sylvas ,& serpentes. Ignem, quia omni sacrificio

Ignis.

præsertur: vel ritum Persarum seducti,ignem ipsum Deum

arbitrabantur , teste Herodoto : vel Aegyptiorum opinione ducti ,

Ignis animata bellua.

qui persuasum habent, ignem animatam belluam

esse , & omnia , quæ nascuntur, devorare,& postquam detiorando

fuerit expleta,vna cum ipsa re devorata emori.Sylvas putabant sacras:omcesque

Sylva.

bestias more Aegyptiorum eas incolentes, deos existimabant, poëta referente :

Virgi.

Habitarunt dii quoque sylvas.

Immo & hac fiducia multæ nationes ductæ, Reges,ac principes suos fatis exutos,vt

Reges mortui combusti vel suspensi.

vel dii fierent,vel inter deos eveherentur,combusserunt, aut in sylvis , ac lucis aureo

torque solenniter suspenderunt,quasi talibus sacrificiis laudem sceleris,ac mentiti numinis

divinitatem mererentur.Præterea serpentes vt sacros colebant,dum nemini nocere

Serpentes.

videbanturt: ædium servatores,atque penates existimantes, quales Thessali excelso

Thessali.

sepeliunt tumulo,vt Herodotus lib. II. asserit. Verum hæc superstitiosa cultura etsi penitus

sublata videtur , reliquiæ tamen eius dæmonum instinctu in nonnullis secretis

Norvegia.

solitudinum ædibus perseverat,sicuti in Septentrionalibus regnis Norvegiæ,ac Vermelandiæ.

Vermelandia.

Ab eo tamen impio errore anno Domini M.CCC.LXXXVI. prædicti

Iagello cum 8.fratribus ad fidem conversus 1386.

Lituani purgati leguntur . TuncY enim fortissimus eorum princeps Iagello cum octo

fratribus suis (teste Mechovita)ad fidem Christi pervenit : in qua adhuc hodierno

tempore religiosis incrementis perseverat. Meminit præterea historicus antedictus, in

confinibus Lituanorum ac Moscovitarum , statuam esse publico itineri impositam,

quæ patria lingua Zlotababa dicitur , id est , aurea vetula : quam singuli viatores

Zlotababa.

certis munusculis placant , etiam si pili valorem non excedant:alioquin suscepti itineris

Virgo insula.

nullam habituri securitatem , prout superius lib.II. cap XXIII. de insula

Vandalia.

Virgine dictum est. Hoc idem Albertus Crantzium in Vandalia sua cum aliis portentosis

miraculis attestatur.

De suppolarium hominum superstitiosa cultura.

CAP. II.

NEC extrema Septentrionis portio (quam plerique ob intensissima

frigora inhabitabilem putant) immunis est a sacrilegis

ritibus, culturaque dæmoniorum statuto eorum tempore

impendendis. Habent etenim gentes illæ sylvestres

(vti reliquæ orbis nationes, quæ videntur his civiliores)
non exiles causas, quibus publicum errorem, & mentitam
in rebus etiam frivolis divinitatem quærant, & tueantur.

Solem adorant suppolares.

Solem igitur toto æstatis cursum eis lucentem adorant,
gratias ei offerentes, quod lumen contra tenebras perpessas,
& calorem contra immensa frigora adducit. Quæ quantumcunque

Frigota non execrantur.

intolerabilia videntur, nunquam tamen improperiis more quorundam Indorum
execrantur, sed tantum dicunt: Hæc fatua, ac stulta sunt frigora, atque tenebræ

Hyems fatua.

mensuram excedentes &c. Simili etiam ratione lunam adorant, quia hyeme remoto

Luna.

sole continue eius vtuntur lumine: quo propter interlunium deficiente, sub
lucidissimis stellis nivium candore clarius micantibus, quæcunque negotia sua etiam
diurno tempore disponunt, vt infra lib. IIII. cap. VI. colligetur. Præterea gentes

Pannus rubeus.

illæ suppolares stupidiore quodam errore dæmonum illuduntur. Rubeum etenim
pannum pertica, vel hasta sursum appensum attentis precationibus, & cultiore
ritu venerantur, divinam quandam virtutem, propter colorem rubeum animalium,
sanguini similem, eidem inesse putantes. Similiter quia eius inspectione arbitrantur se
foriunatiores fore belluarum: interemptores, earum sanguinem ebibentes, prout inferius dicetur

Coloris rubei ratio.

de moribus Lappomannorum. Quæ autem rubei coloris ratio in satis hostilibus
antiquitus servabatur. Herodotus lib. III. attestatur. Ait enim: Veteri instituto

Naves rubricatæ.

naves omnes erant rubrica delibutæ &c. Quod ex oraculo Pythio asservit,

Legatus rubeus.

naves videlicet esse ligneum agmen, atque eas rubeum legatum habituras, tali scilicet

Vir vaser.

a ceteris hostibus distinctum. Vir vaser adsit oportet, qui notet e ligno agmen,
legatumque rubentem. Ait etiam Plinius lib XXXV. cap. VII. de coloribus classicis,

Propugnatores ivuat speciose mori.

quod juvat propugnatores ad mortem, aut certe cædem, speciose vehi. Quod
forsitan in Getmania attenditur, dum aliquo notabili delicto reperto consules ac
magnates supposito rubeo panno capite plectuntur. Vult etiam Vopiscus, rubeum
colorem

colorem ornamentum esse ducalis dignitatis. Item quod Romani rubeo colore triumphant

Color rubeus ducum est

, & Aethiopes sacros dies honorant. Est etiam nonnullis gentibus Septentrionis
mos, quicquid primo diei diluculo in cœlo, terra, vel aquis vivum apparuent

Romani.

hoc ipsum vsque crepusculum eiusdem diei pro numine fideliter adorare, vt

Aethiopes.

pote aves, animalia, pisces, ac ipsos serpentes, & vermes, & præcipue cervum

Aves, animalia

volantem: quem ob cornua, quibus capita juvenum exornantur, inter nobiliora

Cervus volans.

reptilia honorant: veluti apud Aegyptios scarabei, qui pilulas, & stercora volvunt,

Scarabeus stercutius.

teste Herotodo, Strabone, ac Plinio: qui & aiunt, insensatos Aegyptios ad eam dementiam

pervenisse, vt bovem sacram, crocodilum, canem, ovem, lupum, satyros,

Dii Aegyptiaci.

pisces, leonem, capram, hircum, murem, araneum, felem, accipitrem, &

ibim deos putent, certisque sacrificiis venerentur: causas haudquaquam consentaneas

Dii Græcorum.

(vt putant) afferentes. Quos vero deos, immo dæmones, Græca, Persica, & Romana

Persarum.

superstitio quondam coluerit, nemo, qui eorum autores, & annales legit,

Romanorum.

ignorat, prout latissime in pluribus libris de civita. Dei meminit Augustinus:

Augustinus.

quem non pudet veteris historiæ, & cultus veritatem confiteri, vt spurco ritum, &

cultu dæmonum detecto, omnes incitet in cognitionem, & amorem vnius veri Dei,

Imago Dei in omnibus.

ad cujus imaginem omnes homines sunt creati. Ne etiam prædicti Septentrionales,

homines in conspectum suorum numinum appareant vacui, certas oblationes exossibus

sylvestrium animalium, & grandium cetorum, ac piscium venatione quæsitas

faciunt: quæ tamen ossa æstivo tempore non incendunt (ne solis lumini, vel ardori

Ossa animalium.

videantur illudere) sed horrenda surgente hyeme sub publica congressione pro

honore dierum comburunt, eo sacrificio debitam reverentiam numinibus afferre credentes.

Tanta gentium in rebus frivolis religio est. Nec vitio ascribitur

deos colere quoquomodo quis possit: & forte mola salsa litare

Mola falsa.

qui non habent thura, vt Plin. in epis. ad T.

Vespasi. De talibus etiam culturis Augusti

lib. VIII. cap. XXIII.

plurima ad punctum

scribit &c.

DE SVPERSTITIO. CVL. DÆMO.

De tribus Diis majoribus Gothorum.

CAP. III.

ERANT apud veteres Gothos paganos, quemadmodum

clare charissimus frater, & antecessor meus Ioannes Magnus

Archiepiscopus Vpsalensis im principio suarum historiarum

Tres dii.

asserit, tres dii prima veneratione observati: quorum primus

Thor tonans.

erat potentissimus Thor: qui in medio triclinio

fratro pulvinari colebatur: cujus hinc inde latera duo alia

numina, Odhen videlicet, & Frigga cingebant. Thor,

inquiunt, præsidet in aëre tonans, &fulgurans, ventos, &

nubes, serenitatemque gubernans, fruges administrans cum

Odhen bellans.

fructibus vniversis, pestesque tollens. Alter Odhen, hoc est fortior, bellis præsidet,

hominibus in hostes auxilia subministrans: ipsi Thor a dextris collocatus: tarito opinionis

fulgore clarus, vt ipsum non secus, quam datum mundo lumen omnes gentes

amplecterentur, nec vllus orbis locus extaret (Saxone testante) qui numinis eius

Frigga pacificans.

potentiæ non pareret. Tertius Frigga pacem, voluptatemque moderabatur: cujus

etiam simulachrum turpitudinem sexus præ se serebat: & ob id tantum apud Gothos,

Venus.

quantum Venus apud Romanos venerabatur: diemque Veneris vsque ad nostra

Frigedag.

tempora sibi retinet consecratum. Pingebatur gladio, & arcu cum armis, quod in

Vterque sexus armatus.

illis terris vterque sexus semper ad arma promptissimus esset Thor autem cum corona

& sceptro, ac XII. stellis designabatur: cujus magnitudini nihil digna

Stellæ 12.

æqualitate conferri posse existimatum est. Obtinuitque diem hebdomadatim, immo

&mensem primum totius anni, quem Ianuarium dicimus. Odhen vero armatus

Torsdag.

sculpitur, vti Mars simili gentilium superstitione apud Romanos: diemque obtinuit

Odens dag.

æterna memoria suo nomini consecratum. Et quia vivus tota Europa divinitatis titulum,

quod nulli in arte militari cederet, assecutus fuisset: hinc evenisse creditur,

Mars deus belli.

vt Gothi (sicut Dio Græcus, Ablabius, & Iordanes testantur) Martem, quem deum

belli putavit antiquitas, apud se dicerent progenitum, prout etiam asserit pœta:

Gradiuumque patrem Gethicis qui præsidet armis.

Quem Gothi semper asperrima placavere cultura, morte scilicet captivorum, opinantes

Cruore humano placatur.

bellorum præsidem aptius humano cruore placariY, a quo vicissim omnem

belligerandi industriam adeo perfecte didicerunt, vt devictis Europæ, & Asiæ potentissimis

imperiis, summum fortitudinis gradum reportarint.

De tribus

De tribus Diis minoribus.

CAP. IIII.

PRÆTER hos tres deos supradictos colebantur & alii complures:

Tres Dii minores

qui (vt ait Saxo) miranda præstigiarum machinatione

callentes, obtentis simplicium animis, divinitatis sibi fastigium

arrogarunt. Quippe non solum Gothos, verumetiam omnes

Aquilonares provincias vanissimæ credulitatis laqueis

circumventas, ad cultus sibi pendendi studium concitantes,

præcipuo suæ ludificationis contagio resperserunt. Adeo

nanque fallaciæ eorum effectus percrebuit, vt in ipsis cæteri

quandam numinum potentiam venerantes, eosque deos, vel

deorum complices autumantes, veneficiorum autoribus solennia vota dependerent,

Vota solennia.

& sacrilego errori respectum sacris debitum exhiberent. Inter quos quidam Methotin

Methotin rnagus.

arte magica insignis, excellentem fictæ dignitatis opinionem sibi arripiens,

simplicium hominum animos præstigiosæ artis fama seductos, ad præstigiosa libamenta

sibi pendenda adduxit. Hic, cum esset summus deorum pontifex, sacrificia,

Pontifex deorum sacrificia distinxit.

cærimoniasque ita distinxit, & ordinavit, vt discretus superum cuique cultus, & libatio

observaretur: asserens deorum offensas communibus sacrificiis, aut permixtis

cærimoniis expiari non posse. Tandem sceleribus eius detectis, concursum populi

occiditur: occisusque pestilera cadaveris sui contagione plurimos perimens, tumulo extrahitur

Occisus palo infigitur.

ac palo insigitur, vti vanitatis suæ præstigia meruere. Froe quoque deorum satrapa

sedem haud procul a Vpsala habuit: vbi veterem litationis morem tot gentibus,

Froe Vpsalensis.

ac seculis vsurpatum, tristi, insandoque piaculo mutavit. Siquidem humani

generis hostias mactare agressus, fœda superis libamenta persolvit. Cui tandem in

Libamenta fœda

numerum deorum relato, & quia deus sanguinis haberetur, furvæ hostiæ immolabantur,

Deus sanguinis.

lectisterniaque, & ludi nocturni annuo feriarum circuitu(vti aliquando Romæ

Diti, & Proserpinæ) consecrabantur. Vagnosthus, & Hadingus non impari

Vagnosthus.

æstimatione venerabantur, quia præcipuam opem in arduis bellis promptius adhibere

Hadingus.

credebantur. Rosthicphum Finnonicum, quod exquisitis præscientiæ studiis

Rosthicphus Finnonicus.

vivus excelluisset, post fata in deorum societatem translatum crediderunt. Rostarus

additur his: cujus stupenda immanitas humani sanguinis sacrificio ita placari

Rostarus.

voluit, vt sibi illorum, quos cultores sui oppressuri essent, animas dedicarent.

Filii et nepotes

Demum complures alii potentissimi Thoronis , aut Othini filii existimati , divinis

honoribus ab populo donabantur,ac publico digni libamine censebantur. Quomodo

autem , aut quibus artibus hi, similesque tantam divinitatis opinionem, cultumque

Aug. de civita. Dei de stirpe deorum.

obtinuerint, videatur inferius Ylib. V. de gigantibus , & pugilibus cap. primo ver

sus finem. Sed nec deest Augustini testimonium de divina stirpe talium deorum

lib. III. de civita. Dei cap. III.

De correptione minutorum Deorum.

CAP. V.

MAGNA erat eo ævo inter Gothorum deos , & Bysantinos

Gothorum et Byzantinorum deorum contentio.

contentio , quisnam in alterutrum corrigendi pœnam

dictaret , vel faceret , si crimen pœna dignum in alternativis

excessibus committeretur . Siquidem Byzantini

Dii Byzantini crimine nobiliores.

dii majores nobilitate criminis,non dignitate virtutum,

Gothicos deos , si quando comperti fuissent divinitatis

gloriam aliquo nesario facinore maculasse , non solum deorum

collegio submovere , verum etiam primatu ejectos,ac

domestico honore , cultuque spoliatos proscribere, &

aliis pœnis afficere , autoritatem habebant: qua sæpius severiter

vsi fuisse traduntur,existimantes alicuius probrosi dei potentiam satius subruendam ,

Probrosa potentia reip.nocet

quam publicam religionem sacrilego exemplo profanari , ne ipsi pœnas

alieno crimini debitas , in se translatas experirentur. Enimuero compertum habebant ,

suæ divinitatis cultores vulgatis comparium deorum criminibus obsequium

Religio ludibrio habetur.

contemptu , religionem ludibrio commutare : sacra pro sacrilegio duci : statas,

solennesque cærimonias scenicorum ludorum loco æstimari . Itaque submotis illis,

alios in locum ipsorum sufficientes,facto ipso ostederunt,se deos,ac Reges creandi, destituendique

Pœna perpetua vel mixta.

potestatem habere.Nec semper erat ea pœna perpetuo duratura,sed juxta

culpæ modum quædam menstrua , quædam annua,quædam triennalis , nonnulla

Decennalis pœna.

vero decennalis , aut prolixior : qua persoluta, diis atrocitatem exilii miserantibus,

ad pristini fulgoris gloriam redierunt , maxime quando superioris infamiæ squalorem

medii temporis intervallum evacuasset . Accidit etiam aliquando (inquit Saxo)

Scenicis artibus.

quod illi , qui scenicis artibus , aut aliis difformibus operibus impediti essent ,

quominus amissum. divinitatis honorem recuperare , aut de novo assequi possent :

fummos

Filii et nepotes

Demum complures alii potentissimi Thoronis , aut Othini filii existimati , divinis

honoribus ab populo donabantur,ac publico digni libamine censebantur. Quomodo

autem , aut quibus artibus hi, similesque tantam divinitatis opinionem, cultumque

Aug. de civita. Dei de stirpe deorum.

obtinuerint, videatur inferius Ylib. V. de gigantibus , & pugilibus cap. primo ver

sus finem. Sed nec deest Augustini testimonium de divina stirpe talium deorum

lib. III. de civita. Dei cap. III.

De correptione minutorum Deorum.

CAP. V.

MAGNA erat eo ævo inter Gothorum deos , & Bysantinos

Gothorum et Byzantinorum deorum contentio.

contentio , quisnam in alterutrum corrigendi pœnam

dictaret , vel faceret , si crimen pœna dignum in alternativis

excessibus committeretur . Siquidem Byzantini

Dii Byzantini crimine nobiliores.

dii majores nobilitate criminis,non dignitate virtutum,

Gothicos deos , si quando comperti fuissent divinitatis

gloriam aliquo nesario facinore maculasse , non solum deorum

collegio submovere , verum etiam primatu ejectos,ac

domestico honore , cultuque spoliatos proscribere, &

aliis pœnis afficere , autoritatem habebant: qua sæpius severiter

vsi fuisse traduntur,existimantes alicuius probrosi dei potentiam satius subruendam ,

Probrosa potentia reip.nocet

quam publicam religionem sacrilego exemplo profanari , ne ipsi pœnas

alieno crimini debitas , in se translatas experirentur. Enimuero compertum habebant ,

suæ divinitatis cultores vulgatis comparium deorum criminibus obsequium

Religio ludibrio habetur.

contemptu , religionem ludibrio commutare : sacra pro sacrilegio duci : statas,

solennesque cærimonias scenicorum ludorum loco æstimari . Itaque submotis illis,

alios in locum ipsorum sufficientes,facto ipso ostederunt,se deos,ac Reges creandi, destituendique

Pœna perpetua vel mixta.

potestatem habere.Nec semper erat ea pœna perpetuo duratura,sed juxta

culpæ modum quædam menstrua , quædam annua,quædam triennalis , nonnulla

Decennalis pœna.

vero decennalis , aut prolixior : qua persoluta, diis atrocitatem exilii miserantibus,

ad pristini fulgoris gloriam redierunt , maxime quando superioris infamiæ squalorem

medii temporis intervallum evacuasset . Accidit etiam aliquando (inquit Saxo)

Scenicis artibus.

quod illi , qui scenicis artibus , aut aliis difformibus operibus impediti essent ,

quominus amissum. divinitatis honorem recuperare , aut de novo assequi possent :

fummos

summos deorum nunc adulando,nunc præmiis permulcendo , divinæ majestatis fortunam

Adulando restituuntur.

pecunia emercarentur ,& ad honores , quibus alias inepti essent , ingentis

summæ pretio aditum obtinuerunt . Quod YsiY quanti emerint , scire voles , illos interroga ,

Inepti pretio surgunt.

qui quanti veneat divinitas didicerunt . YHoc tamen verum esse scias , quod

Tertullianus de Laribus scripsit: Qui magis tributarii fuerant, magis sancti habebantur :

Magis tributarii magis sancti

immo qui magis sancti , magis tributarii erant , ne liceret deos esse gratis. Nec

mirum videri debeat,tantum valuisse in hac gente talium deorum opinionem,quando

apud Aegyptios , Græcos , & Romanos omnium prudentissimos , indignæ fabulæ

colerentur , templisque honorarentur , vtpote Iupiter , Saturnus , Mars , Mercurius,

Dii turpissimi infames,& noti sepulchris.

vti August. lib. VI. de civita. Dei cap. IX. latius asserit : quos fuisse mortales

homines , at ipsis Gothicis diis sceleratiores , atque quorum sepulchra sciebant,

omnemque vitam præcedentem infamiæ ,at turpitudinis fuisse plenissimam . Ait

Apollo stumptor.

enim Lactan. lib. I. cap. X. Apollinem stupratorem , at occisorem fuisse : Martem

Mars adulter et homicida.

adulterum , at homicidam : Castorem , at Pollucem raptores omnium miserrimos :

Mercurium nebulonem , furem , at defraudatorem : Iovem parricidam , non

Castor & Pollux raptores.

expectata morte decrepiti senis: præterea stupratorem , at in naturam verum adulterii

commissorem . Et hi sunt dii , quorum statuæ, at solennis memoria adhuc in

Mercurius nebulo.

sublimibus aulis plusquam religiosa veneratione coluntur . Meminit

etiam Plinius lib.XXX.cap. XI. magnam partem Aegypti

Iupiter parricida,stuprator,adulter.

scarabeum pilulas volventem inter numina colere

ritu curioso. Etiam Strabo Iib.XVII.

Scarabeus.

asserit , eosdem Aegyptios

Canis.

canem , cattum ,

Cattus.

murem,

Mus.

& cætera colvisse : quorum fœda

cadavera rectius

horruissent.

De magnifico templo Deorum Septentrionalium.

CAP. VI.

CVM fere totus orbis olim innumeris superstitionibus dæmonum
instinctu vbique illuderetur, non incongruum putavi
adhuc evidenter ostendere, quibus locis Gothica, seu
Suetica, ac Septentrionalis natio pagana superstitione seducta
paruerit idolis insensatis: vt agnoscatur multa loca,
sicuti dæmoniorum genera, fuisse, quibus indebitus cultus
offerebatur. Templum igitur (de quo & charissimus

Templum erat Vpsaliæ tempore Nini.

frater, & antecessor meus D. Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis
lib. I. histo. meminit) nobilissimum a tempore
Nini prope fluvium Sala erat: vbi hodie Vpsala Sueonum, ac Gothorum Primatialis,

Sala flu.

& Archiepiscopalis sedes est. Quod adeo magnifico apparatu constructum

Auro splendidamu

venerabatur, vt nihil in eius parietibus, laqueariis, aut columnis, nisi auro splendidum

Aurea catena.

videretur. Tectum præterea totum auro fulgebat: a quo aurea catena dependens
totum templum ad mœnia, domusque fastigia cinxisse memoratur. Quo
factum erat, vt templum in ampla planitie situm, admirando sui fulgore venerandam

Majestas reiigionis.

religionis majestatem accessuris ingeneraret. Astabat eius soribus arbor ingens
ignoti generis patulis diffusa ramis, æstate & hyeme juxtam virens: non tamen de earum

Arbor ignoti generis sempre virens.

arborum genere, quæ suapte natura, vt laurus, oliva, palma & myrtus, virere
videntur: quin in Aquilone nulla vnquam oliva, vel laurus, nisi in paruo frutice
pro spectaculo Vastenis exurgere visa est. Eratque fons huic templo propinquus, qui

Fons.

scaturiit in locum sacrifidorum: de quo mox infra dicetur. Et hæc sufficiant exteris
nationibus de tali ritum Gothorum nonnihil vanitatis intellexisse. Nunc rursus Aquilonaribus
indicare congruit, quod soli i1 irretiti, vel illusi non fuerint hac vanitate.
Quantum igitur ad arbores semper virentes facit, Plin. lib. XVI. cap. XX.

Quirinus et Romulus idem.

videtur plures afferre rationes: sed potissimum lib. XV. cap. XXIX. de Quirini,
id est, Romuli delubro diffusius aliquid dicit, videlicet fatidicas fuisse duas arbores

Fatidicæ arbores duæ.

myrti ante ædem ipsam Veneris: quarum altera patritia, altera plebeia erat appellata.
Patritia multis annis prævaluit, flaccescente plebeia, exuberans & læta:

Patritia.

quandiu Senatus quoque floruerit, illa vigens. Plebeia torrida, ac squalida: quæ

Plebeia.

postquam evaluit flaccescente patritia Marsico bello, languida autoritas patrum facta

Ara vetus.

est, ac paulatim in stenlitatem emarcuit majestas. Quin & ara vetus Veneri Myrteæ,

quam

quam Murciam vocant, consecrata erat. Immo & multiplici superstitione aliis numinibus

Templa magnificentissima.

magnificentissima templa posuere veteres pagani: quos tamen homines fuisse

compertum habebant: vti templum in Aegypto Serapi, & Indi: quæ e Grecia

Serapiat Isidi.

veniens, Aegyptios literas docuit. Præterea aliud templum in Creta Iovi:

Iovi Cretensi, qui fuit incestor, & impudicus ac spurciss.

quem Optimum dixere, dum fuisset incestor in suis, impudicus in extraneis: qui

etiam nunc arietis, nunc tauri, nunc puen, nunc cygni, nunc aquilæ, nunc serpentis

effigie depingebatur, tanquam omnium spurcissimorum scelerum formam, &

testimonium repræsentans. Item & in alio loco erat templum Romuli, sive Quirini

Romuli, sive Quirini.

Romæ: vbi lupæ vetustissimum simulachrum erat vbera lactanda præbens: cujus

gustu fratricidium postmodum est secutum. Templum Fauni apud Latinos,

Lupæ simulachrum.

quod futura quibusdam signis, non voce prædixit. Præterea apud Athenas templum

Minervæ: & exinde apud Samum templum Iunonis: & apud Paphum templum

Fauni templum.

Veneris: & alia infinita idolorum templa. Quantæ magnificentiæ fuerit templum

Minervæ.

Dianæ Ephesinæ, Plin. lib. XXXVI. cap. XIIII. clarius manifestat: qui

Iunonis.

& lib. II. cap. VII. irridet omnium mortalium miseram superbiam, quæ tot pudendis

Veneris.

monstris etiam digito gestatis, totis præcordiis samulatur: ita sese astringentes,

Dianæ.

vt non matrimonia, non liberos, non denique aliud quicquam, nisi talibus jubentibus

Misera mortalium superbia.

diis diligant. Alii fortunam rebus prosperis blandientem honorant,

eamque rursus diris execrationibus adverso surgente fato condemnant: & ita evenit,

Cultura diversa.

vt Isido. lib. VIII. Etymo. dicit, quod omnis fingendi locus vacat, vbi veritas

Locus fingendi

cessat. Sed turpissimum erat talibus diis parare templa, quales nunquam decet mortales

homines inveniri. Nunc autem Deo propitio fatendum est, eo in loco, scilicet

Mutatio dexteræ excelsi.

Vpsaliæ, perpetuis temporibus, die præsertim XIX. Maii, divinæ religionis

ad populum quasi innumerabilem, præsente Rege, ac

principibus, & nobilibus vtriusque sexus, fieri Catholicas

prædicationes: vbi olim tot,

ac tam impiæ factæ sunt spurcitiæ,

& abominationes,

ac hominum, immo charorum parentum, &

amicorum mactationes.

De sacris,& sacrificiis Gothorum

CAP. VII.

ERAT olim in sacrificiis Gothorum , vt in historia Sueonum

Novenarii numeri observatio.

Gothorumque lib. I. cap . XII. comprehenditur ,

numeri novenarii observatio admodum accepta : forte quia

Pythagorica philosophia.

Pythagorica philosophia (quam ab Salmoxe , & Diceneo

dicticerant) monuerit,numerum imparem in omnibus præponi

oportere. Et quamuis diis sujs summum cultum hebdomadatim ,

& quotidie exhiberent : tamen omni nono

mense solenniorem venerationem ipsis impendentes , novem

dies sacrificiis rite, ac religiose absoluendis tribuerunt:

Novem animantium genera.

singulisque diebus novem animantium genera immolabant : quibus etiam humanas

hostias adjungebant. At post novendium per summam totius regni celebritatem

Novendiales feriæ

templum Vpsaliæ antedictum frequentissimo incolarum accessu visitabatur : ibique

novendialibus feriis , & præscripto sacrificiorum numero diis libamenta ad aram

Homo.

mactabantur . Homo autem , quem fors immolandum obtulerat , in fontem , qui

ad locum sacrificiorum scaturiebat , vivus immergebatur : qui si facile efflaret animam ,

faustum renuntiavere sacerdotes votum : moxque inde ereptum in vicinum nemus ,

Suspensus.

quod sacrum credebant , suspendentes , inter deos translatum affirmabant.

Quo factu erat , vt beatum se crederet , qui ea immolatione ex vivis excederet.

Reges sacrificati.

Accidit nonnunquam Reges ipsos simili forte delectos victimari . Quod quia

stissimum regno libamen æstimabatur , totius populi multitudo cum summa congratulatione

tam insignem victimam prosequebatur . Enimuero sic defunctos non

Gothi excellentius sapientiæ studuerunt.

omnino mori , sed tam illos , quam seipsos immortales esse persuasum habebant :

maxime ex Salmoxe , Zenta , Diceneo ,vt Dion , Ablabius , Iordanes , Strabo ,

& alii referunt : qui & asserunt , Gothos multis rationibus excellentius sapientiæ

Cothi immortalitatem tenuere.

studuisse:ideoque opinionem de immortalitate animæ induisse,que(vt ait Herodotus lib.IIII.)

se mori non putantes dicerent,eos qui vita functi essent,in alium quempiam locum amœniorem

Bleyxen.

demigrare.In quo deum quendam Bleyxen præsidere affirmabant: ad quem assidue

præter

præter superius expressum modum cum nave quinque remigum nuntium quempiam

Quinqueremis.

e seipsis forte delectum mittebant, præcipientes, vt ea, quibus indigerent, a liberalitate

numinis impetrarent. Modus mittendi nuntii is erat. Quidam eorum

Modus mittendi nuntium ad numen.

aliquot lanceas acutas in altum tenebant: super quas alii ipsum, qui destinandus erat,

manibus pedibusque correptum iniiciebant: qui si statim cadens extinguebatur, propitium

sibi deum arbitrabantur, quod nuntium facile exceperit. Si autem secus accidisset,

ipsum nuntium insimulabant malum esse virum, qui indignus esset ad deos

Malus vir.

destinari. Itaque eo abjecto, alium mittebant, dantes adhuc viventi mandata, quæ

apud ipsum numen prosequatur. Deinde præmissa jactatione extinctum marinæ voragini

opera eorundem quinque remigum tradiderunt. O miseræ deceptionis errorem,

O miseræ errorem.

tale numen colere, quod hominum morte placabatur, vt Cassiodo. in Epistolis

ait. Simile habent Strabo lib. XI. & Herodo. lib. IIII. Asserit etiam Pli. lib.

III. cap. XXV. quod Romani crediderunt animam Cesaris, viso cometa, inter

sydera poni: sicque cometa Romæ colebatur in templo. De cultura etiam deorum in

Cometa Romæ colebatur.

luco Pli. lib. XII. cap. I. nonnullas causas adducit.

De superstitionibus Gothorum circa tonitrua.

CAP. VIII.

PRÆTEREA tam obstinatissimo animo deorum suorum

cultum (vt etiam in eadem histo. Gothorum, & Sueon.

lib. I. cap. XII. habetur) observabant, vt concitato

in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutientes,

Sagittis opem ferre putabant diis.

ostenderent se opem afferre velle diis suis: quos tunc

ab aliis oppugnari putabant, Nec ea temeraria superstitione

cotenti, inusitati poderis malleos(quos Ioviales vocabant)ingenti

Mallei Ioviales

ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum vsum habebant,

vt per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & pre vsitatam rerum

Tonitrua Claudiana.

similitudinem, cœli fragores(quos malleis cieri credebant) exprimerent, tantique sonitus

vim fabrilium speciem imitantes, deorum suorum bellis sic adesse admodum religiosum

præter superius expressum modum cum nave quinque remigum nuntium quempiam

Quinqueremis.

e seipsis forte delectum mittebant, præcipientes, vt ea, quibus indigerent, a liberalitate

numinis impetrarent. Modus mittendi nuntii is erat. Quidam eorum

Modus mittendi nuntium ad numen.

aliquot lanceas acutas in altum tenebant: super quas alii ipsum, qui destinandus erat,

manibus pedibusque correptum iniiciebant: qui si statim cadens extinguebatur, propitium

sibi deum arbitrabantur, quod nuntium facile exceperit. Si autem secus accidisset,

ipsum nuntium insimulabant malum esse virum, qui indignus esset ad deos

Malus vir.

destinari. Itaque eo abjecto, alium mittebant, dantes adhuc viventi mandata, quæ

apud ipsum numen prosequatur. Deinde præmissa jactatione extinctum marinæ voragini

opera eorundem quinque remigum tradiderunt. O miseræ deceptionis errorem,

O miseræ errorem.

tale numen colere, quod hominum morte placabatur, vt Cassiodo. in Epistolis

ait. Simile habent Strabo lib. XI. & Herodo. lib. IIII. Asserit etiam Pli. lib.

III. cap. XXV. quod Romani crediderunt animam Cesaris, viso cometa, inter

sydera poni: sicque cometa Romæ colebatur in templo. De cultura etiam deorum in

Cometa Romæ colebatur.

luco Pli. lib. XII. cap. I. nonnullas causas adducit.

De superstitionibus Gothorum circa tonitrua.

CAP. VIII.

PRÆTEREA tam obstinatissimo animo deorum suorum

cultum (vt etiam in eadem histo. Gothorum, & Sueon.

lib. I. cap. XII. habetur) observabant, vt concitato

in nubibus fragore, sagittas ex arcubus in aëra excutientes,

Sagittis opem ferre putabant diis.

ostenderent se opem afferre velle diis suis: quos tunc

ab aliis oppugnari putabant, Nec ea temeraria superstitione

cotenti, inusitati poderis malleos(quos Ioviales vocabant)ingenti

Mallei Ioviales

ære complexos, magnaque religione cultos, ad eum vsum habebant,

vt per eos tanquam per Claudiana tonitrua, & pre vsitatam rerum

Tonitrua Claudiana.

similitudinem, cœli fragores(quos malleis cieri credebant) exprimerent, tantique sonitus

vim fabrilium speciem imitantes, deorum suorum bellis sic adesse admodum religiosum

Malleorum vsus cessavit 1130.

existimarent. Durabat is Iovialium malleorum vsus vsque ad annum a Christo

nato millesimum centesimum trigesimum cum Magnus Gothorum Rex Christianæ

Magnus Gothorum rex.

disciplinæ studio paganam superstitionem perosus, & sanum cultu, & Iovem

insignibus spoliare sanctitatis loco habuit: qui propterea ad multa tempora ab

Gothis perinde ac cœlestium spoliorum sacrilegus raptor reputatus est. Solebant

etiam Gothi processuri in prælium, equos ad aras immolare: quorum abscissa capita,

Equi immolabantur ad aram.

contisque excepta, subjectis stipitibus distentos faucium rictus ante acies præserebant.

Nec tantum victimas ante bellum, verum etiam post superatos hostes hostias

Capita equorum.

immolabant, magnificosque ludos in honorem deorum faciebant: in quibus effœminati

Ludi effœminatorum.

corporum motus, scenicique mimorum plausus, ac mollia nolarum, sive

ærium crepitacula ostendebantur. Hæc, & aliaeximia sacrificiorum genera potissimum

Sacrificiorum genera.

faciebant, vt diis juvantibus nulla bellorum vi superari possent. Adeo eis

arma in desiderio, & continuo vsum erant, vt reliqua omnia humana studia nequicquam

comparanda rei militari putarent. Præerant his sacris disparium graduum sacerdotes,

Sacerdotes paganorum.

Pontifices, Archiflamines, Flamines, Salii, Augures: quorum primis,

vtpote Pontificibus, permissa erat par cum Regibus potestas, tantaque autoritas, vt

Archiflamines.

quicquid illi vel suaderent, vel iuberent, quasi de cœlo sonuisset, mox ipse Rex,

Flamines.

& populus alacres exequerentur. Instruxerunt gentem plurima sapientia, selegerunt

Salii.

sacerdotes, religionem fundaverunt. Testatur Dion Græcus, huic genti nulla

Augures.

ætate defuisse Pontifices, qui eos in sapientia erudirent. Erat quoque inter

Regum et Pontificum par ptans.

eos genus Pontificum illustrius, quos Pileatos, & Pios

vocaverunt: e quibus Reges, & sacerdotes sibi

Pileati & Pii: equibus reges eligebantur.

cooptabant, prout Iordanes latius prosequitur:

qui dicit, eos vocari Pios, & exire

solitos

vrbium portas cum citharis, & vestibus candidis

obviam suis Gothis triumphantibus

vt deos placarent.

De impugnatione Deorum.

CAP. IX.

RVRSVS in aliam devenere stultitiam,& superstitionem,

vt se deos bellicis eorum expeditionibus non saventes , aut

Diis frustra minæ fiunt.

non juvantes,diversis armorum generibus contra cœlum extensis
putarint opprimere posse , vel minis & terroribus ,vt
imperata facerent,coërcere . Et hoc inaniter facientes,existimabant.
se non minoris potentiæ in terra timendos , venerandosue
fore , quam hos apud superos,vel inferos collocatos .
Sed non advertunt vetus proverbium Gothorum ,Ne
proiiciendus sit contus in cœlum , vnde densior remittitur

Pro conto clava.

clava . Quam vero stultum sit talia præsumere,adducendus est testis Augustinus lib.

Hercules imperat diis amovere cicadas.

X.cap.XI.de civita afferens , Herculem , cum apud Locrenses quiesceret , jussisse
deum ,vt cicadas strepentes compesceret . Sic & Crœsus missis Lydis jussit vincula ,
& compedes (teste Herodo. lib. I.) Delphico deo ad limen templi eorum, cum

Crœsus.

comminatione quod in illi non saveret,imponi : responsumque suscepit,Sortem fato destinatam
effugere non posse : quia quintæ retroactæ ætatis crimen abavi dolo dominum

Quinta generatio ab abauo punitur.

proprium interficientis , luere oporteret . Quibus intellectis , non dei , sed
suam culpam agnovit . Sic & Pheron Rex oculis & cæcitate percussus est,quia admisso
facinore spiculum in fluvii Aegyptii medios vortices supra XVIII. cvbitos

Pheron rex.

ascendentes contorsit . Sic Xerxes ,ob ruptos ingenti tempestate longissimos

Xerxes.

pontes septem stadiorum , graviter indignatus jussit treccnta Hellesponto verbera

Pontes 7.stadiorum.

infligi,& in eius pelagus par compedum demitti . Demum missis nuntiis præcepit,
vt illi quoque stigmata inurerent , ac colaphos infligerent , seu incuterent , dicendo

Trecenta verbera & stigmata ac colaphi.

barbara verba ,ac ve sana ,ea forsitan forma : O amara aqua , dominus hanc tibi irrogat
pœnam , quod eum læsisti , qui de te nihil mali meritus erat . Te tamen Rex
Xerxes,velis nolisue , transmittit : meritoque nemo hominum tibi sacrificat , vt doloso

Caput præfectorum tolli jussit.

pariter & amaro flumini . Immo eis, qui pontibus construendis præpositi
erant , caput præscindi jussit , ingrata mercede tantos recompensando labores.Alii

Biremes triremesque 360.

vero architecti , ne simili pœna plecterentur , biremes triremesque trecentas sexaginta

versus pontem Euxinum composuere, & ab alio latere trecentis quatuordecim
prægrandibus anchoris, & funibus eos affigentes stabilierunt: quod hic ob miram

Anchoræ 314.

pontium longitudinem ex industria adductum relinquere volui: ne forte per
freta, fluminaque transitus in necessitate, vel vtilitate sit excogitandus. Neque
hic mittendum puto, juxta testimonium Iosephi in principio suarum antiquitatum,

quomodo filii Noæ post diluvium conspiratione facta pariter stare vellent, ne in

Filii Noæ facto diluvio Babyloniæ turrim construxere.

propagatione gentium divisim abeuntes, a Deo iterum per diluvium corriperentur.

Attamen Babyloniæ structura, vt vis superum humanis viribus averteretur, hinc

pedem assumpsit.

De fatalibus sororibus, & Nymphis.

CAP. X.

Templa Dianæ & Cereris.

ERANT præterea in Aquilonaribus terris nonnulla templa Dianæ, & Cereri consecrata, ædesque fatalium sororum absque humana ope præstigioso quodam artificio extructæ: quas antiqui, super futuris liberorum eventibus Parcarum oracula consulturi, nuncupatis solenniter votis, precabundi accedere consueverunt: vbi introspecto sacello quandoque

Nymphæ.

ternas, quandoque plures sedes totidem nymphis occupari cognovere. quarum aliæ liberalem pueris formam, vberemque humani favoris copiam erogabant: aliæ vero liberalitatis, aut aliarum virtutum excellentiam condonabant: demum aliæ protervioris ingenii reliquarum donis afficere cupientes, futuris puerorum moribus parsimoniæ, aut aliud crimen affixerunt. Nec solum pueris, verumetiam ætate provectis, & quandoque Regibus hujusmodi præstigiosarum artium commentis ludificatum fuisse comperitur.

Hotherus rex.

Hotherus siquidem Rex Suetiæ & Daciæ, inter venandum errore nebulæ a retiariis longius avulsus, in quoddam sylvestrium virginum conclave incidit: a quibus proprio nomine salutatus, quænam essent perquirit. illæ suis ductibus, auspiciisque maxime bellorum fortunam gubernari testantur. Sæpe enim se nemini conspicuas

Nympharum vis.

præliis interesse, clandestnisque subsidiis optatos amicis præbere successus

quippe.

versus pontem Euxinum composuere, & ab alio latere trecentis quatuordecim prægrandibus anchoris, & funibus eos affigentes stabilierunt: quod hic ob miram

Anchoræ 314.

pontium longitudinem ex industria adductum relinquere volui: ne forte per freta, fluminaque transitus in necessitate, vel vtilitate sit excogitandus. Neque hic mittendum puto, juxta testimonium Iosephi in principio suarum antiquitatum,

quomodo filii Noæ post diluvium conspiratione facta pariter stare vellent, ne in

Filii Noæ facto diluvio Babyloniæ turrim construxere.

propagatione gentium divisim abeuntes, a Deo iterum per diluvium corriperentur.

Attamen Babyloniæ structura, vt vis superum humanis viribus averteretur, hinc

pedem assumpsit.

De fatalibus sororibus, & Nymphis.

CAP. X.

Templa Dianæ & Cereris.

ERANT præterea in Aquilonaribus terris nonnulla templa Dianæ, & Cereri consecrata, ædesque fatalium sororum absque humana ope præstigioso quodam artificio extructæ: quas antiqui, super futuris liberorum eventibus Parcarum oracula consulturi, nuncupatis solenniter votis, precabundi accedere consueverunt: vbi introspecto sacello quandoque

Nymphæ.

ternas, quandoque plures sedes totidem nymphis occupari cognovere. quarum aliæ liberalem pueris formam, vberemque humani favoris copiam erogabant: aliæ vero liberalitatis, aut aliarum virtutum excellentiam condonabant: demum aliæ protervioris ingenii reliquarum donis afficere cupientes, futuris puerorum moribus parsimoniæ, aut aliud crimen affixerunt. Nec solum pueris, verumetiam ætate provectis, & quandoque Regibus hujusmodi præstigiosarum artium commentis ludificatum fuisse comperitur.

Hotherus rex.

Hotherus siquidem Rex Suetiæ & Daciæ, inter venandum errore nebulæ a retiariis longius avulsus, in quoddam sylvestrium virginum conclave incidit: a quibus proprio nomine salutatus, quænam essent perquirit. illæ suis ductibus, auspiciisque maxime bellorum fortunam gubernari testantur. Sæpe enim se nemini conspicuas

Nympharum vis.

præliis interesse, clandestnisque subsidiis optatos amicis præbere successus quippe.

quippe conciliare prospera, adversa infligere posse pro libito memorabant: hortatæ eum, ne Balderum arcano superum semine procreatum, armis lacesseret. Quo

Balderus.

accepto Hotherus labentis hospitii tegmine defectus, sub dio se relictum, totiusque expertem vmbraculi mediis repente campis expositum conspicatur. Præcipue tamen puellarum præpetem fugam, locique versilem situm, ac fallacem ædis imaginem

Loci versilis situs.

mirabatur. Ignorabat enim quæ circa se gesta suerant: ludibrium tantum, inaneque præstigiosarum artium extitisse commentum. Deinde aliquot evolutis annis idem

Ludibrium.

Hotherus acerrimis contritus bellis, extrema locorum devia pervagatus, insuetumque mortalibus nemus emensus, ignotis forte virginibus habitatum reperit specum.

Nemus insuetum.

Easdem esse constabat, quæ eum insecabili veste quondam donaverant. Ab quibus

Vestis insecabilis.

cur eo locorum venerit interrogatus, infaustos belli dedarat eventus. Itaque fide earum damnata, gestarum infeliciter rerum fortunam, tristesque casus deflere cœpit, secus sibi cessisse questus, quam ab ipsis promissum accepit. At nymphæ eum, quanquam raro victor extiterit, æquam tamen hostibus cladem ingessisse dicebant: nec

Aequa clades infligitur hosti.

minoris stragis autorem fuisse, quam complicem: ceterum affuturam victoriam, si edulium augendis inimici viribus excogitatum præripere potuisset: quo eveniret, vt

Edulium.

omnia votis suis prospiceret successura. Sicque dimissus vires reparat, militiamque conscribit in hostem. cujus castra dum pervigil observabat, vidit excessisse tres nymphas arcanæ dapis gerulas: quas cursim insequens (nam earum fugam rosida prodidere

Vestigia rosida.

vestigia) tandem tecta, quibus assueverant, subit, citharæque (cujus peritissimus erat) dulcissimo ministerio accurati nitoris cingulum, potentemque victoriæ zonam ab eis obtinuit: atque itinere, quo venerat

Zona victoriæ.

repetito, hostem obvium illico lethifero vulnere fudit, vt postridie Proserpinæ, quæ sibi

Proserpina.

per quietem astare aspecta est, transmitteretur

De Elvarum , id est , spectrorum nocturna chorea.

CAP. XI.

SOLENT quoque nocturni viatores , gregumque & armentorum excubiis intenti , portentis diversi generis circumfundi . De quibus Saxo Sialandicus sic cecinit:

Trux lemurum chorus.

Trux lemurum chorus aduehitur, præcepsque per auras
Cursitat, & vastos edit ad astra sonos.
Accedunt fauni satyris, panumque caterua
Manibus admixta militat ore sero .
Sylvanis coëunt aquili , laruæque nocentes .
Cum lamiis callem participare student.
Saltum librantur furiæ , glomerantur eisdem
Laruæ, quas simis fantua juncta premit

Virgilius.

Scripsit de similibus Virgilius his verbis :

Et vos agrestum præsentia numina Fauni.Et Ovid.

Ovidius.

Sunt mihi semidei , sunt rustica numina Nymphæ.

Quos quoniam cœli nondum dignamur honore, Horatius:

Horatius.

Quas dedimus certe terras habitare sinamus.

Faune Nympharum fugientum amator,

Per meos fines , & aprica rura

Atlas.

Levis incedas.Hunc alii Satyirum vocant.Pompo.Mela vltra Atlantem montem

Mauritaniæ scribit noctu perfæpe visa lumina , & crepitus cymbalorum , ac fistularum

Solinus.

cantus auditos , nec die repertum quenquam. Idem Solinus testatur cap.

Aegipanum chori.

XXXVIII. vbi inquit:Choris Aegipanum,id est,caprinos pedes habentium,vndique

mons personatur . Etiam cap. XLIIII. Satyros , & Himantopodes quasi loripe

Satyri.

des adducit , cæcam gentilitatem illudentes . Idcirco pro constanti habitum , hos

Himantopodes.

Faunos esse ,ac Satyros , similes illis spectris , quæ in multis locis Septentrionalis

Fauni.

regionis , præsertim nocturno tempore , suum saltatorium orbem cum omnium

Musarum concentum versare solent . Sed post ortum solem quandoque rosidis

deprehenduntur vestigiis : velut Hotherus rex (teste Saxone superiore cap. allegato)

Cingulum victoriæ.

tres nymphas ad earum antra secutus , victoriæ zonam , & cingulum impetravit:

quandoque vero saltum adeo profunde in terram impresserant , vt locus , cui

assueverant,

assueverant, insigni ardore orbiculariter peresus, non parit arenti redivivum cespite

gramen. Hunc nocturnum monstrorum ludum vocant incolæ Choream Elvarum:

Chorea elvarum.

de quibus eam habent opinionem, quod animi eorum hominum, qui se corporeis

voluptatibus dedunt, earumque quasi ministros præbent, impulsuique libidinum obediunt,

ac divina, & humana jura violant, corporibus illapsi circum terram ipsam

volutantur. E quorum numero credunt eos esse, qui se adhuc nostro seculo in effigie.

Opinio pœnarum.

humana accommodare solent ministeriis hominum nocturnis horis laborando,

equosque, & jumenta curando, vt infra cap. XX. de ministerio dæmonum hoc eodem

Spuns familiares.

libro ostendetur.

De pugna contra Faunos.

CAP. XII.

CVM varia portenta, innumeraque præstigia pene per totum

Lemures.

orbem olim fuisse tranfacta testetur antiquitas, lemures

Fauni.

videlicet, & faunos, satyros, larvas, aquilos, striges, lamias,

Satyri.

manes panumque cateruas, quibus homines aut

Laruæ.

falso applausu turpiter illudebantur, aut indicibili terrore,

Aquili.

& laniatu ad extrema fata crudeliter rapiebantur: non pusavi

Striges.

silendum fore, quibus ingeniis, & armis hujusmodi

Lamiæ.

spectris apud Aquilonares occurrebatur. Traditur enim,

Manes.

nobiles Gothorum athletas cum monstris, & inusitatæ feritatis

Panes.

belluis, velob imbecillorum hominum liberationem, vel experiendæ virtutis

gratia, sæpe solos pugnavisse: cavebantque, necommitatiores belluam aliquam aggrederentur,

quam fortium virorum permitteret consuetudo. Regnerus Sueticus

Regnerus rex & pugil.

pugil & Rex, adversus obscœniissimas nocturnorum portentorum cateruas a Thorilda

noverca muliere crudelissima immissas, noctem dimicando permensus, luce

reddita varias laruarum formulas, & inusitata specierum figmenta passim aruis incidisse

cognoscit: inter quas & ipsius Thorildæ crebris obfusa vulneribus effigies

Thorilda.

visebatur. Quo facto & athleticam sibi claritatem accivit, & paternum regnum ab

Broderus.

inimicis eripuit. Præterea Broderus quidam, & Buchi cum Rege Gormone novum

Buchi.

assueverant, insigni ardore orbiculariter peresus, non parit arenti redivivum cespite

gramen. Hunc nocturnum monstrorum ludum vocant incolæ Choream Elvarum:

Chorea elvarum.

de quibus eam habent opinionem, quod animi eorum hominum, qui se corporeis

voluptatibus dedunt, earumque quasi ministros præbent, impulsuique libidinum obediunt,

ac divina, & humana jura violant, corporibus illapsi circum terram ipsam

volutantur. E quorum numero credunt eos esse, qui se adhuc nostro seculo in effigie.

Opinio pœnarum.

humana accommodare solent ministeriis hominum nocturnis horis laborando,

equosque, & jumenta curando, vt infra cap. XX. de ministerio dæmonum hoc eodem

Spuns familiares.

libro ostendetur.

De pugna contra Faunos.

CAP. XII.

CVM varia portenta, innumeraque præstigia pene per totum

Lemures.

orbem olim fuisse tranfacta testetur antiquitas, lemures

Fauni.

videlicet, & faunos, satyros, larvas, aquilos, striges, lamias,

Satyri.

manes panumque cateruas, quibus homines aut

Laruæ.

falso applausu turpiter illudebantur, aut indicibili terrore,

Aquili.

& laniatu ad extrema fata crudeliter rapiebantur: non pusavi

Striges.

silendum fore, quibus ingeniis, & armis hujusmodi

Lamiæ.

spectris apud Aquilonares occurrebatur. Traditur enim,

Manes.

nobiles Gothorum athletas cum monstris, & inusitatæ feritatis

Panes.

belluis, velob imbecillorum hominum liberationem, vel experiendæ virtutis

gratia, sæpe solos pugnavisse: cavebantque, necommitatiores belluam aliquam aggrederentur,

quam fortium virorum permitteret consuetudo. Regnerus Sueticus

Regnerus rex & pugil.

pugil & Rex, adversus obscœniissimas nocturnorum portentorum cateruas a Thorilda

noverca muliere crudelissima immissas, noctem dimicando permensus, luce

reddita varias laruarum formulas, & inusitata specierum figmenta passim aruis incidisse

cognoscit: inter quas & ipsius Thorildæ crebris obfusa vulneribus effigies

Thorilda.

visebatur. Quo facto & athleticam sibi claritatem accivit, & paternum regnum ab

Broderus.

inimicis eripuit. Præterea Broderus quidam, & Buchi cum Rege Gormone novum

Buchi.

audaciæ genus complexi, hæreditarium Gothicæ fortitudinis spiritum scrutandæ rerum

Iter invium.

naturæ vestigiis exculturi, iter omni resertum periculo, ac pene mortalibus inuium

Oceanus terrarum ambitor.

aggrediebantur. Ambitorem nanque terrarum Oceanum navigantes, solem

postponentes, ac sydera sub chao pervagantes, ac demum vltra terram Biarmiæ in

loca lucis expertia (prout cap. I. lib. primi ostensum est) jugibusque tenebris obnoxia,

Monstrorum grex.

pervenientes, cum ineredibili monstrorum grege pugnam conserverunt.

Siquidem incursantes se Lamias adactis vndique spicuiis incessabant, arcuumque, & fundarum

tormentis agmen obtrivere monstrosum, prout Saxo Danorum historicus, antiquitatum

Gormo rex.

diligentissimus indagator, lib VIII. de Rege Gormone præsatur. Extat

Hotherus rex.

etiam in veteres historias relatum, quomodo Hotherus Regis Suetiæ filius, pernox

Mimmingus.

attenta curis mente languescens, obumbrantem tabernaculo suo Satyrum Mimmingum

hasta petivit, obrutumque ictu, nec satis fugæ potentem vinculis intercepit: vltimo

Armillæ.

deinde per summam verborum atrocitatem minatus ensem, armillasque, quorum notitiam

habuit, deposcit. Nec segniter Satyrus salutis redemptionem, quæ ab ipso

Vita cunctis charior.

petebatur, exhibuit. Adeo cunctis rebus prior est vita, cum nihil apud mortales

spiritu charius existere soleat

De divinatione

CAP. XIII.

SATISFACIENDO huic imagini, & titulo, præmittere

oportebit verbum Catholici doctoris Chrysostomi

dicentis in homelia Erunt signa in sole, & luna &c. quod

Homo futura scire desiderat

nulla creatura est, quæ tantum futura scire desiderat, vt homo

&c. Quo consyderato, insuper fatendum erit, nullam

vnquam gentem tam humanam, tamque doctam, immo

nec tam inmmanem, aut barbaram fuisse, quæ non significare

futura, & a quibusdam intelligere, ac prædicere consueverit:

Homines Aquilonares.

maxime tamen Aquilonares homines, quos studio

futura præsciendi occupatos fuisse comperio: quandoquidem volatibus avium

Signis niultis futura noscuntur.

saltu, sonoque piscium, cantibusque, , & exhalationibus montium &c. vt certissimis

signis declarari res futuras putabant. Nullum bellum, nullum negotium publicum

audaciæ genus complexi, hæreditarium Gothicæ fortitudinis spiritum scrutandæ rerum

Iter invium.

naturæ vestigiis exculturi, iter omni resertum periculo, ac pene mortalibus inuium

Oceanus terrarum ambitor.

aggrediebantur. Ambitorem nanque terrarum Oceanum navigantes, solem

postponentes, ac sydera sub chao pervagantes, ac demum vltra terram Biarmiæ in

loca lucis expertia (prout cap. I. lib. primi ostensum est) jugibusque tenebris obnoxia,

Monstrorum grex.

pervenientes, cum ineredibili monstrorum grege pugnam conserverunt.

Siquidem incursantes se Lamias adactis vndique spicuiis incessabant, arcuumque, & fundarum

tormentis agmen obtrivere monstrosum, prout Saxo Danorum historicus, antiquitatum

Gormo rex.

diligentissimus indagator, lib VIII. de Rege Gormone præsatur. Extat

Hotherus rex.

etiam in veteres historias relatum, quomodo Hotherus Regis Suetiæ filius, pernox

Mimmingus.

attenta curis mente languescens, obumbrantem tabernaculo suo Satyrum Mimmingum

hasta petivit, obrutumque ictu, nec satis fugæ potentem vinculis intercepit: vltimo

Armillæ.

deinde per summam verborum atrocitatem minatus ensem, armillasque, quorum notitiam

habuit, deposcit. Nec segniter Satyrus salutis redemptionem, quæ ab ipso

Vita cunctis charior.

petebatur, exhibuit. Adeo cunctis rebus prior est vita, cum nihil apud mortales

spiritu charius existere soleat

De divinatione

CAP. XIII.

SATISFACIENDO huic imagini, & titulo, præmittere

oportebit verbum Catholici doctoris Chrysostomi

dicentis in homelia Erunt signa in sole, & luna &c. quod

Homo futura scire desiderat

nulla creatura est, quæ tantum futura scire desiderat, vt homo

&c. Quo consyderato, insuper fatendum erit, nullam

vnquam gentem tam humanam, tamque doctam, immo

nec tam inmmanem, aut barbaram fuisse, quæ non significare

futura, & a quibusdam intelligere, ac prædicere consueverit:

Homines Aquilonares.

maxime tamen Aquilonares homines, quos studio

futura præsciendi occupatos fuisse comperio: quandoquidem volatibus avium

Signis niultis futura noscuntur.

saltu, sonoque piscium, cantibusque, , & exhalationibus montium &c. vt certissimis

signis declarari res futuras putabant. Nullum bellum, nullum negotium publicum

nec domi, nec militiæ sine auspiciis gerebatur. Nec sola aruspicum disciplina

Aruspiscum disciplina.

sed sortilegium, aëromantia, geomantia, pyromantia, necromantia, insuper

etiam somnia graviora, si quæ ad Rempub. pertinere visa sunt, a summis

præsidibus acceptabantus. Othinus Hadingo Regi contra Iocherum Curetum tyrannum

Othinus.

bella moturo captivitatem prædixit: quæ non aliter quam eo ordine, quo

prædixit, evenit. Govarus Norvegiæ Rex adeo doctissimus divinandi erat, industriaque

Govarus Norvegiæ rex.

præsagiendi excultus, vt quicquid in Saxonia contra se tentaretur, præevideret

in Norvegia vltra C. milliaria Germanica constitutus. Gormo cognomento.

Gormo.

Impius profuso in somnum animo, existimavit conjugem suam duos alites genuisse,

Duo alites geniti.

sed alterum altero grandiorem: corpora superne librantes præpeti cœlum volatu

peteret: exiguoque tempore interiecto, reversos suis altrinsecus manibus insedisse:

secundo quoque, ac tertio parvula quiete recreatos propassis alis aëri se credidisse:

tandemque minorem e his ad se pennis cruore oblitis commite vacuum remeasse.

cujus somnii veritas sic declarata est. Duo eius filii subactis Anglis, Sclavis,

Duo filii.

at Hybernis, prospera visi sunt fortuna, donec natum major in bello concederet, minor

vero fratre orbatus pennas cruore oblitas referre videretur. Magnus Norvegiæ

Magnus Norvegiæ rex.

& Daniæ Rex, cum nocte, qua bellum Sclavicum insecutum est, se sopori dedisset

imago cujusdam dormienti obversata prædixit, eum hoste superiorem futurum,

inque aquilæ nece victoriæ fidem, auspiciaque sumpturum. Expergefactus

Rex visionis ordinem magna cum omnium admiratione vulgavit: progressoque

exercitu aquilam, quæ in quiete monstrata fuerat, cominus conspectam pernici

Aquila occiditur.

equo aduolans hasta petivit, fugamque alitis veloci jaculo præcucurrit. Arripuit

igitur omen exercitus, & primam pugnandi occasionem corripiens, codemque

Rex, triumphat Valdemarus rex.

eventu, quo omine, dimicans, inimicos superavit. Valdemari Regis exercitum ad

bella progredientem, tam celeri coruorum greges intervolasse produntur, vt complures

se erectis militum hastis feriendos objecerint. Victus ab eo Sueno Rex, &

Sueno rex.

totus eius exercitus, corvorum laniatui subfratrus augurii declaravit eventum. Biorno

Biorno.

insignis athleta insulam quandam incitatissimi fluminis ambitu munitam, cum

electa pugilum manu complexus, vidit per quietem egressam vndis belluam, quæ

tristes ore flammas egerens, continenti cuncta incendio daret sequenti luce. Fridleuus

Fridleuus rex.

Rex superatis impetuosi amnis vorticibus, pugiles omnes C Biornone excepto)

ferro consumens, somni modum explevit. Hæc pauca e multis idcirco adducta

sunt, vt Aquilonaria auspicia, ostenta, , & portenta cum antiquis Romanorum libris

Romanorum libri.

conferantur: quibus decretum erat, omnem avem tripudium facere posse, vnde diem

committendi, aut differendi belli dependere necesse esset. Similia conjectationis

genera Plinius habet lib. II. cap. XXXI. Procopius lib. III. de Attilæ eadem

Attila.

testatur: qui visa ciconia exportare pullos a muro, & ipse recessit. Sunt

Ciconia.

& augures peritissimi in eisdem Septentrionalibus terris, qui

Augures.

volatu, voceque avium, ferarum occursu, & similibus

multa prædicere norunt, vt infra

de avibus dicetur: quorum

opinio vetustis

nata

temporibus fidem facit hominibus secuturis, quod ii, qui confiteri

peccata renuunt, infelix omen asserunt videre

Monachus.

monachum, vel sacerdotem.

De arte magica Erici Ventosi pilei, & aliorum.

CAP. XIIII.

Ericus rex.

HIC Ericus Rex Suetiæ in arte magica nulli suo tempore

secundus habebatur: tamque familiaris erat malis dæmonibus,

quorum cultui summopere vacabat, vt quocunque.

verteret pileum suum, confestim inde optatus ventus aspiraret.

Ventosus pileus.

Quo eventu inditum illi nomen suit, vt Ventosus

pileus diceretur. Creditumque a multis erat, Regnerum

Regnerus rex.

Daniæ Regem hujus Erici nepotis sui ductum in remotissimas

orbis partes piraticam feliciter extendisse, multasque

regiones, & munitissimas vrbes eius ingenio subjugasse:

demum cooperatorem fuisse, vt procerum consensu & electione, in Regem

Suetiæ assumeretur: quod ei diuturnum, felixque permansit, donec senio moreretur.

Ericus Emundus.

Præterea alter quidam Ericus cognomine Emundus, cum navigare statuisset, & quidam

nautarum per quietem vidisset, per inculta montium juga lascivo admodum equo

Noctuæ.

se provehi, eoque cursum citante, inter vallium opaca præcipitatum crebris noctuarum

vnguibus laniari: idque mane per locum sodalibus retulisset: Rex ipse non

minus in divinatione, quam magica peritus, ea visione veluti periculi præmonitus

ne eum navigationis commitem haberet, in aliud se navigium conferre ptæcepit.

Frotho.

Et ita pereuntibus sociis, Regis navigium est salvatum. Cæterum Frotho Danorum

Rex proprio fratre Haraldo insidiose interempto, ne & innocentes pueros nepotes

Specus regiorum puerorum.

suos, Haraldum & Haldanum, truculenter perderet, tutores eorum in specu

subterraneo catulorum specie (Saxone teste) eos servabant, ac nutriebant, variis

figmentis affirmantes, eos a lupis noctu fuisse devoratos. At Frotho mortis eorum

fide repudiata, latebræ locum e perita augurii fœmina cognoscere instituit: cujus

Maga carmine potens.

carminum tanta vis erat, vt rem quantalibet nodorum consertione perplexam, e longinquo

soli sibi conspicuam ad contactum evocare posse videretur. Hæc Regnonem

quendam occulte circa illos educationis officium peregisse, eosque tegendæ rei gratia

caninis censuisse nominibus astruebat. Qui cum se inusitata carminum violentia latibulis

Auro liberantur pueri regii.

egestos, incantantis obtutibus admoveri conspicerent, ne tam horrendo coactionis

imperio proderentur, gremium eius accepti a tutoribus auri incussione perfundunt:

quæ recepto munere repentina morbi simulatione par exanimi concidit.

Perquirentibus Regis ministris causam tam subiti lapsus, inscrutabilem puerorum

fugam existere memorabat: quorum eximia vis etiam atrocissimos carminum temperaret

Beneficio paruulo redimitur grande periculum.

effectus. Ita parvulo contenta beneficio, majus a Rege premium præstolari

desiit. His itaque, , & similibus argumentis deprehenditur, quantum divinationis,

at magicæ artis potentia apud antiquos venerabatur: quæ nunc certa negligentia remittitur,

Divinatio remittitur, & quare.

& annihilatur, efficientibus id prognosticationibus, auguriis, extispiciis,

ignispiciis, , hydraulicis sortibus vestigiariis, , & mille aliis ritibus sacrilegis, dæmoniorum

illusionibus adinventis. Vtuntur nihilominus adhuc certis divinationibus:

(causis naturalium rerum approbatis) etiam sortibus, ligni particulis duabus,

tribus, vel pluribus in vrnam projectis, vt earum colore candido, susco, vel rubeo,

hæreditates distribuant personarum.

De magicis mulieribus,

CAP. XV.

ARTEM magicam apud Septentrionales populos quanturn

calluerint olim mulieres aliquot, paucis exemplis ostendetur.

Hagberta omniformis.

Hagberta Vagnosti gigantis filia insolito suæ granditatis

aspectu nunc contractioris, nunc exilis, nunc defluentis

substantiæ modo corrugata, modo explicati corporis

situm arbitraria mutatione transformare solebat: atque nunc

Mira vis magiæ.

proceritate cœlis invecta, nunc in hominem angustioris habitus

composita, cœlum deponere, terram suspendere, fontes

durare, montes diluere, naves sublimare, deos infimare,

Hadingus rex.

sydera extinguere, tartarum illuminare posse credebatur. Hadingo Rege cœnante,

Gramma recentia tempore brumali.

alia eiusdem artis fœmina cicutarum gerula, propter foculum humo caput extulisse
conspecta, porrectoque finu percontari visa, qua mundi parte tam recentia gramina
brumali tempore fuissent exorta: cujus cognoscendi cupidum Regem proprio
Rex sub terram ductus.
obvolutum amiculo, refuga secum sub reiras adduxit: ostensisque infernalium regionum

quæ recepto munere repentina morbi simulatione par exanimi concidit.
Perquirentibus Regis ministris causam tam subiti lapsus, inscrutabilem puerorum
fugam existere memorabat: quorum eximia vis etiam atrocissimos carminum temperaret
Beneficio paruulo redimitur grande periculum.
effectus. Ita parvulo contenta beneficio, majus a Rege premium præstolari
desiit. His itaque, , & similibus argumentis deprehenditur, quantum divinationis,
at magicæ artis potentia apud antiquos venerabatur: quæ nunc certa negligentia remittitur,
Divinatio remittitur, & quare.
& annihilatur, efficientibus id prognosticationibus, auguriis, extispiciis,
ignispiciis, , hydraulicis sortibus vestigiariis, , & mille aliis ritibus sacrilegis, dæmoniorum
illusionibus adinventis. Vtuntur nihilominus adhuc certis divinationibus:
(causis naturalium rerum approbatis) etiam sortibus, ligni particulis duabus,
tribus, vel pluribus in vrnam projectis, vt earum colore candido, susco, vel rubeo,
hæreditates distribuant personarum.

De magicis mulieribus,

CAP. XV.

ARTEM magicam apud Septentrionales populos quanturn
calluerint olim mulieres aliquot, paucis exemplis ostendetur.
Hagberta omniformis.
Hagberta Vagnosti gigantis filia insolito suæ granditatis
aspectu nunc contractioris, nunc exilis, nunc defluentis
substantiæ modo corrugata, modo explicati corporis
situm arbitraria mutatione transformare solebat: atque nunc
Mira vis magiæ.
proceritate cœlis invecta, nunc in hominem angustioris habitus
composita, cœlum deponere, terram suspendere, fontes
durare, montes diluere, naves sublimare, deos infimare,
Hadingus rex.
sydera extinguere, tartarum illuminare posse credebatur. Hadingo Rege cœnante,
Gramma recentia tempore brumali.
alia eiusdem artis fœmina cicutarum gerula, propter foculum humo caput extulisse
conspecta, porrectoque finu percontari visa, qua mundi parte tam recentia gramina
brumali tempore fuissent exorta: cujus cognoscendi cupidum Regem proprio
Rex sub terram ductus.
obvolutum amiculo, refuga secum sub reiras adduxit: ostensisque infernalium regionum

Craca.

monstris: tandem mundo restituit. Craca Norvegiana mulier futuri filii sui

Colubrorum humor esus quid præstare videtur.

Rolleri fortunæ consultura, pulmentum parat: cui tabificum humorem trium colubrorum

superne tenui reste depensorum instillabat. Sed Ericus Cracæ privignus dapem

filio Rollero paratam ad se transtulit: faustaque dape refectus, interna ipsius opera

ad summum humanæ sapientiæ pondus evasit. Quippe epuli vigor supra quam

credi poterat, omnium illi in scientiarum copiam ingeneravit, ita etiam vt ferinarum,

Brutalium sonus & sensus cognoscitur.

pecudaliumque vocum interpretationem calleret. Neque enim solum humanarum rerum

peritissimus erat, verum etiam sensuales brutorum sonos ad certarum affectionum

intelligentiam (Plin, , in simili casu lib. XXVI. cap. IIII. de Democrito testante)

Ericus disertus

referebat. Præterea tam comis, atque ornaii eloquii erat, vt quicquid differere

Frotho rex.

cuperet, continuo proverbiorum lepore poliret. Hujus consilio Frotho Rex

Gestilbindus.

potentissimorum Hunnorum exercitum CLXX. Regum ope succinctum devicit.

Maga in vaccam conversa regem cornibus occidit.

Hunc tandem Ericum Gestilblindus Gothorum Rex sibi, & regno Suetiæ successorem

effecit: idque tempore nativitatis Christi. Frotho vero Rex a malefica in bovem

conversa, dum eius cornibus in quodam maris littore impetitur, exanimatus occubuit.

Guthruna Iarmerici Regis propugnatores subito oculis captos, in seipsos arma

Guthruna.

convertere procuravit. Quod superius imago mulieris aspicitur cum olla effusa,

Ollæ effusæ effectus inumerabilis.

ostendit omnium maleficarum commune esse instrumentum, quo succos, herbas,

vermes, , & exta decoquant, atque ea venefica dape ignavos ad vota alliciant, & instar

bullientis ollæ navium, vel equitum, aut cursorum excitent celeritatem. Præterea

Caput equinum.

equinum caput conto exceptum, ac elevatum, dentium rictibus denudatum,

militaribus castris, vt formidinem excitent, opponunt: quibus & carmina addunt,

vt videatur integra acies instructa, hostes celerrime demolitura. Deinde qualem potestatem

Maleficarum vis.

habeant maleficæ in radiis lunæ obtenebrandis, & tempestatibus excitandis,

arboribus & plantis extirpandis, armentis & jumentis enervandis, omnibus, qui

Virgilius.

hanc insaniam curiosius perscrutantur, notissima relinquo: idque tritum Virgilii carmen,

Hanc ego de cœlo vidi deducere lunam,

Atque satas alio vidi tractucere messes.

Augustinus.

Cumque talium merita nesciamus, judicia Dei mirari solemus, prout Augustinus ad

longum deducit lib. VIII. de civita. Dei cap. XIX. & alibi. Nec deest Lactantii

Castor & Pollux.

testimonium, asserentis de Castore & Polluce, quod bello Latino apud lacum Iuturnæ

visi sunt equorum sudorem abluere. Iidem bello Macedonico equis albis insidentes,

P. Vicinio Romam nocte venienti se obtulisse dicuntur, nuntiantes ea die

Regem Persen victum, & captum esse: quod paucis diebus litens Pauli verum fuisse

compertum est. Contra maleficos tamen assumendam omnino vindictam esse

Cassiodorus.

hortatur Cassio. lib. IX. dicens: Impiu est non punire maleficos, quos cœlestis

Malefici puniendi.

pietas non patitur impunitos. Qualis enim fatuitas est

creatorem vitæ relinquere, & sequi potius

mortis autorem.

De Magis , & maleficis Finnorum.

CAP. XVI.

QVÆ etiam vis sit magorum , & maleficorum in cogendis

elementis , tam sua quam aliena manum incantatis ,vt mitius,

vel rigidius naturalem ordinem temperent , figura superposita

parumper ostendit : hoc præmisso , quod hæc extremi

Aquilonis regio Finlandia , ac Lapponia , ita erat docta

maleficiis olim in paganismo,ac si Zoroastren Persam in hac

damnata disciplina præceptorem habuisset : licet & alii

Oceani incolæ , vt Britanni , teste Plinio lib . XXX. cap.

Britannia.

I. ea vesania fascinati dicerentur: adeo enim attonite hanc

Totus orbis concors.

maleficam artem totus orbis in hoc, & simili malo plurimum concors , celebrat .

Solebant aliquando Finni inter cæteros gentilitatis errores negotiatoribus in eorum

Finni.

littoribus contraria ventorum tempestate impeditis , ventum venalem exhibere ,

Ventus venalis.

mercedeque oblata tres noctos magicos , non cassioticos loro constrictos , eisdem

Nodi tres.

reddere , eo servato moderamine , vt vbi primum dissolverint , ventos haberent

1. 2. 3.

placidos: in vbi alterum , vehementiores :at vbi tertium laxaverint , ita sævas tempestates

se passuros , vt nec oculo extra proram in evitandis scopulis , nec pede in

navi ad vela deprimenda , aut in puppi pro clavo dirigendo , integris viribus potirentur .

Hique infelicius rem experti sunt, qui vim eiuscemodi nodis per contemptum

inesse negarunt . Et merito : quicunque enim magos consulunt , & vaticinia ,

aut auspicia rebus gerendis quærunt , semper sunt anxii , & nunquam inter

metum & spem avidi futurorum quiescunt . Si illi prospera nuntiant , inani &

vana spe iam tum lætari incipiunt : sin contra , repente tristitia affecti torpescunt.

Heu miseros mortales imbecillitas ingenii , & mens stupida huc illuc distrahit , atque suspendit. Insana sane sunt documenta , quæ nostra credulitas excogitavit , vt

Figmentum avertendum.

acrius torqueremur . Vtinam facesseret ab mentibus hominum tale sigmentum:quod esse falsum ,& nullius momenti , etiam ab majoribus est ostensum . Sed hæc gens

Inhibitum maleficium.

Aquilonaris arte hac post susceptum Christianismum legis coërtione nunquam in aperto visa est vti : nec aliis eam sub vitæ periculo tradidit in disciplina :si aliquando

Fraudibus inititur magica.

veris fundamentis potius , quam figmentis (vt Plinio. lib . XXX. cap. II. videtur) tradi potest: omnis siquidem magica ars fraudulentissimis innititur principiis.

Nero.

Ideoque mirum in modum altis rationibus inuehitur in Neronem, qui profundis animi vitiis hanc artem summis ingeniis concupivit , eique validius cæteris omnibus savit , vt diis imperare posset . Cum vero præsens capitulum ventorum,ac tempestatum specialem mentionem faciat,opportune eodem lib . cap .II. dicere congruit,

Tiridates.

quomodo ad Neronem magus ille Tiridates venerat Armeniacum de se triumphum afferens , & ideo provinciis gravis . Navigare noluerat , quoniam expuere in maria ,

Natura violatur.

aliisque mortalium necessitatibus violare naturam eam fas non putavit . Magos secum adduxerat. Magicis etiam cœnis eum initiaverat . Nec tamen artem ab eo

Ars chara magis VII. filii regis magicam callentes.

accipere valuit , etiam si regnum illi consignasset . Præterea Sivaldo Suetico Haldani Regis æmulo , septem suere filii tanto veneficiorum vsu callentes , vt sæpe subiti furoris viribus instincti , solerent ore toruo infremere , scuta morsibus attrectare, torridas fauce prunas absumere , extructa quævis incendia penetrare : nec posset

Vis magna magorum.

conceptus dementiæ motus alio remedii genere , quam aut vinculorum injuriis , aut hvmanæ cædis piaculo temperari. Quod superius asseritur vendi ventos,testatur

Herodotus.

Herodotus lib.VII.de præfectis Xerxis,quod ii triduana

400. naves.

tempestate CCCC. naves amisere, donec quarto die magi incisiones faciendo , & veneficiis incantando , ventum Theti , & Nereidibus sacrificando , tempestatem compescuerunt:sive eadem tempestas aliter cessavit.

De magicis

De magicis instrumentis Bothniæ.

CAP. XVII.

INTER Bothnicos homines Septentrionis passim reperiebantur

Magi septentrionales.

malefici, ac magi, tanquam in proprio loco: qui

per summam ludificandorum oculorum peritiam suos, alienosque

vultus variis rerum imaginibus adumbrare callebant,

fallacibusque formis veros obscurare conspectus. Nec solum

pugiles, verum etiam fœminæ, & teneræ virgines provoto

Pugiles.

suo larvas huido squalore terribiles, faciesque adulterino

Fœminæ.

pallore distinctas, ab aëris teneritudine mutuari consueverunt,

& rursus ablegato nubilæ inumbrationis vapore

prætentas ori tenebras sudis perspicuitate discutere. Tantamque vim carminibus

Vis carminis ingens.

eorum affuisse constat, vt rem remotissime positam, , & quantalibet nodorum consertione

perplexam, conspicuam & præsentissimam efficerent. Talibusque prædestigiis

Modus præstigiandi vel demonstrandi.

idipsum hoc modo demonstrant. Scire cupientes statum amicorum, aut inimicorum

longinquo terrarum spatio quingentorum, vel mille milliarium inde distantium,

Lapponem seu Finnonem hujus rei peritum dato munere, lineæ scilice

vestis aut arcus, rogant experientiam fieri, vbinam fuerint, & quid agant amici

Conclave.

vel inimici. Quocirca conclave ingreditur vno commite, vxoreque contentus, ranam

æneam, aut serpentem malleo super incudem præscriptis ictibus concutit, carminumque

murmure hinc inde revolvit, continuoque cadens in extasim rapitur: iacetque

brevi spatio velut mortuus. Interea diligentissime a prædicto commite, ne quoduis vivens,

Ductor malus dæmon.

culex, aut musca, vel aliud animal eum contingat, custoditur. Carminum

nanque potentia spiritus eius malo dæmone ductore a longinquis signa (annulum, vel

Annulus vel cultellus signa expeditæ legationis.

cultellum)in testimonium expeditæ legationis, seu commissionis reportat. Iliicoque,

resurgens, eadem signa cum cæteris circunstantiis conductori suo declarat.

Nec minoris efficaciæ perhibentur in hominibus diversa ægritudine prosternendis.

Faciunt nanque de plumbo jacula magica brevia ad modum digiti: ea emittunt

Iacula plumbea.

per quævis dissita loca in eos, de quibus vindictam expetunt. Hi oborto

Carcinomate exanimantur icti.

carcinomate ab crure , vel brachio intra triduum vehementia doloris exanimantur.

Extant etiam præstigia , feu maleficia Helsingorum:quorum princeps Virolfus quos

Vitolfus Helsingus excæcavit hostes.

voluit ita videndi officio spoliavit , vt propinquas ædes nee prospectu capere , nec

certis possent vestigiis indagare : adeo luminum vfum nubilo quodam errore obtundere

callebat . Præterea Visinus eximiæ opinionis gladiator omnem telorum aciem

Visinus gladiator.

ad hebetudinis habitum solo conspectu redigere solebat . Gladio tamen Suetici

gigantis Starchatari(de quo inferius dicetur interemptus eft . Tenuissima enim

Starchaterus.

pelle (quod vnicum contra hebetandi vim remedium perhibetur) gladium suum

Pellicula contra hebetantes gladios prodest.

semper servavit obtedum . Verum projectilia saxa nulla arte , vel carmine , ne fortiter

emissi noceant , hebetari possunt .

De Magis marinis.

CAP. XVIII.

COLEBATVR etiam inter alia Aquilonis numina magus

Hollerus.

quidam Hollerus nomine , non minori fraude, quam singulari

superstitione divinitatis opinionem , & cultum sibi

Othinus.

in gente curiosa vendicans . Is siquidem parem cum Othino

amplitudinem in medio deorum assecutus , adeo armorum ,

Osse trajecit maria.

& præftigiorum vfu clarus evaserat , vt ad traiicienda maria

osse , quod diris carminibus obsignavisset, navigi, loco vteretur :

nec segnius eo, quam celerrimo velorum,ventorumque

vfu præjecta aquarum obstacula superaret. Tandemque,ut divinitas

Contra mortem nihil prodest.

eius ostenderetur esse mortalis ,ab æmulis suis truculentissima morte eft interemptus .

Præterea Oddo Danicus pirata maximus , tantum magicæ doctus extitit ,

Oddo pirata.

vt absque carina altum pererrans , hostilia sæpe navigia concitatis carmine procellis

everteret. Itaque ne cum piratis in maritimarum virium certamen descenderet ,

Negotiatorib. atrox, ruricolis clemens.

exasperatos maleficio fluctus ,& ventos ,ad naufragia eisdem infligenda perducere

solebat. Hic vt negotiatoribus atrox, ita ruricolis extitit clemens,aliter rusticas munditias ,

aliter sordidos hominum quæstusæstimans. Is etiam inhebetando carmin

ferro miro ingenio pollebat : & tandem peritiore hoste circumventus,

Gurgite tandem submersus.

gurgite submergitur , qui marinos vortices præstigiosis

carminibus olim calcare consuevit .

De eisdem

Carcinomate exanimantur icti.

carcinomate ab crure , vel brachio intra triduum vehementia doloris exanimantur.

Extant etiam præstigia , feu maleficia Helsingorum:quorum princeps Virolfus quos

Vitolfus Helsingus excæcavit hostes.

voluit ita videndi officio spoliavit , vt propinquas ædes nee prospectu capere , nec

certis possent vestigiis indagare : adeo luminum vfum nubilo quodam errore obtundere

callebat . Præterea Visinus eximiæ opinionis gladiator omnem telorum aciem

Visinus gladiator.

ad hebetudinis habitum solo conspectu redigere solebat . Gladio tamen Suetici

gigantis Starchatari(de quo inferius dicetur interemptus eft . Tenuissima enim

Starchaterus.

pelle (quod vnicum contra hebetandi vim remedium perhibetur) gladium suum

Pellicula contra hebetantes gladios prodest.

semper servavit obtedum . Verum projectilia saxa nulla arte , vel carmine , ne fortiter

emissi noceant , hebetari possunt .

De Magis marinis.

CAP. XVIII.

COLEBATVR etiam inter alia Aquilonis numina magus

Hollerus.

quidam Hollerus nomine , non minori fraude, quam singulari

superstitione divinitatis opinionem , & cultum sibi

Othinus.

in gente curiosa vendicans . Is siquidem parem cum Othino

amplitudinem in medio deorum assecutus , adeo armorum ,

Osse trajecit maria.

& præftigiorum vfu clarus evaserat , vt ad traiicienda maria

osse , quod diris carminibus obsignavisset, navigi, loco vteretur :

nec segnius eo, quam celerrimo velorum,ventorumque

vfu præjecta aquarum obstacula superaret. Tandemque,ut divinitas

Contra mortem nihil prodest.

eius ostenderetur esse mortalis ,ab æmulis suis truculentissima morte eft interemptus .

Præterea Oddo Danicus pirata maximus , tantum magicæ doctus extitit ,

Oddo pirata.

vt absque carina altum pererrans , hostilia sæpe navigia concitatis carmine procellis

everteret. Itaque ne cum piratis in maritimarum virium certamen descenderet ,

Negotiatorib. atrox, ruricolis clemens.

exasperatos maleficio fluctus ,& ventos ,ad naufragia eisdem infligenda perducere

solebat. Hic vt negotiatoribus atrox, ita ruricolis extitit clemens,aliter rusticas munditias ,

aliter sordidos hominum quæstusæstimans. Is etiam inhebetando carmin

ferro miro ingenio pollebat : & tandem peritiore hoste circumventus,

Gurgite tandem submersus.

gurgite submergitur , qui marinos vortices præstigiosis

carminibus olim calcare consuevit .

LIBER. TERTIVS 123

De eisdem Magis, & similibus.

CAP. XIX.

DEINDE Othinus major, atque senior inter magos, Hadingum

Hadingus rex illusus.

quendam Daniæ Regem magicis præstigiis turpiter illusum, atque longius a suis familiaribus avulsum, cum equo per vasta maris spatia ad propria reduxit. Cum tamen Hadingus duceretur, amiculi eius rimas, sub quo trepidus delitebat, per summam rerum admirationem visus perspicuitate traiiciens, animadvertit equinis freta patere vestigiis: prohibitusque rei inconcessæ captare conspectum, plenos stuporis oculos a terribili itinerum suorum contemplatione desfexit. Demum Haquinus Norvegiæ Princeps contra Danos pugnaturus,

Haquinus rex.

coorti imbris maleficio ita hostium vertices inusitatis grandinis ictibus

Grando.

converberavit, vt eorum oculi veluti quibusdam nimborum spiculis lacessiti, prospiciendique penitus facultate defecti, graviorem ab elementis pugnam, quam a hoste

Pugna gravior ab elementis.

sentirent. Præterea Biarmenses polo Ardico viciniores, in Septentrione contra potentissimum Regem Regnerum pugnaturi, carminibus aggressi cœlum, solicitatas

Regnerus rex.

nubes ad summam vsque nimborum violentiam impulerunt. Deinde Danos subito remissa tempestate tempestuosissimi fervoris flagrantia torruit. Ita anceps geminæ intemperantiæ malum vicissim affecta corpora salute, & victoria spoliavit.

Salute & victoria spoliat rex.

Sed de hoc, , & simili certamine Biarmiensium, Finmarchorum, ac Scricfinnorum, alibi diffusius lib I. cap. primo & sequentibus, superius est ostensum &c. Novissimis

Pœna.

tamen his seculis omnes vtriusque sexus homines in hoc errore convicti, pœna ignis, quoties opus fuerit, acerrime puniuntur: quia versari non licet in magicis artibus temporibus Christianis, quemadmodum Cassio. IIII. lib. meminit de edictis

Theodericus rex Goth.

Theoderici Regis Gothorum: qui volvit, ne leges sinerent evadere criminosos. Præterea lib. IX. Athalarici Regis Gothorum sententia est, Maleficos, vel eos, qui

Athalaricus rex Goth.

ab eorum nesariis actibus aliquid crediderint expetendum, legum severitate fore puniendos: quia impium est circa eos esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos, vt superius eodem lib. cap. XV. est notatum:

quia Decretali pœna

plectendi sunt,

qui se

prohibitis excessibus

miscuerunt.

De Mago ligato.

CAP. XX.

APVD Ostrogothos lacus est maximus recentium aquarum

Veter lacus.

Veter dictus (de quo superius satis dictum est) amœnam,

sed oblongam insulam in vmbilico suo habens, duas

Visingxœ insula.

tenentem Ecclesias parochiales : sub quarum altera specus

cavernoso, longoque introitum, & exitu immensæ profunditatis

Specus.

reperitur: quam specum non nisi vanæ ostentationis,

& curiositatis homines laternis accensis, filisque glomeratis

repetendi regressus provisi descendunt: ea potissimum

Gilebertus magus ligatus.

causa, vt quendam magum Gilebertum nomine,

arte magica (vnde calamitas eius orta est) a vetustissimo tempore per proprium præceptorem

Catillus.

Catillum, cui insultare præsumpserat, superatum atque ligatum, eo scilicet

modo, vt exiguo fuste certis characteribus Gothicis, seu Ruthenicis sculpto, atque

a præceptore projecto, & manibus apprehenso ipse Gilbertus immobilis maneret,

et obstridus: nec dentibus ad solvendum adhibitis(quasi tenaciori bitumine astrictis)

Consilium dolosum.

nec pedibus doloso præceptoris consilio admotis, dissolvi posset. cujus spectaculi

causa visendi, etsi plures temerarii spiritus inspectores vehementi admiratione

accurrere soleant, tamen non propius, ob fœtorem cavernæ, & noxios vapores,

aggredi præsumunt, ne spintu obstructo, clausoque stomacho suffocentur. Arcentur

etiam appositis aggeribus, & repagulis incolarum, ne proprii periculi contemptores

velut insanientes (nunquam egressuri) ingrediantur. Præterea lege gravissima

Pœna temerariorum.

tanquam de his, qui sibi mortem consciverunt, provisum est, ne hæc pericula

agnoscentes, alios inexpertos ad hujusmodi spectaculum perscrutandum alliciant,

aut allectos inducant, cum multis exemplis notissimum sit, in eo antro ad mortem

vsque plurimos fuisse periclitatos, ita vt facilius apud Cretenses portentosissimum

Dædali labyrinthus.

Dædali labyrinthum, itinerum ambages, occursus, & recursus inexplicabiles continentem,

crebrasque fores ad fallendos exitus, reditusque in errores eosdem habentem,

penetrarent, & evaderent, quam hanc profundissimam specum, & flexuosam viam.

Simile

Simile Strabo meminit librum. XIII. dicens: Plutonium est os in paruo quodam imminentis

Plutonium.

montis supercilio ita commensuratum, vt hominem suscipere possit mira profunditate.

Huic propositum est valium quadratum ambitu fere semijugero: quod

nebulosa, & crassa caligine plenum est, vt vix solum disccerni possit ad septum appropinquantibus.

Nebulosa Caligo.

Aer innoxius est, purus ab illa caligine in tranquillitate ventorum:

nam caligo intra ambitum manet. Si vero animal introrsum progrediatur,

Animal illico moritur.

statim moritur. Quapropter tauri introducti cadunt, & mortui educuntur. Passeres

etiam subito moriuntur: galli vero execti illæsi accedunt, vt etiam vsque ad

Galli execti illæsi.

os introspiciant accedentes, & immergantur, quousque possint spiritum continere.

Huic speculationi si quis aliquid superaddere tempus habuerit, videat labyrinthum

Labyrinthus Porsenæ.

Porsenæ Regis Hetruriæ: quem si quis sine filo glomerato intrat, exire nequit.

Possent hic plura in simili de Gilberto adduci, qualia referente Vincen. in spe.

histo. lib VI. cap. LXI. Helimandus de Virgilio refert. Sed paucis ostendere

sufficit, vanitati nullum dari finem. Specus etiam propter evitanda tonitrua

Specus.

profundius in terra fiunt: etiam subterranea ædificia: qualia visus est Samolxis homo,

Samolxis dæmon Gothorum.

vel dæmon Gothorum (teste Herodoto lib. IIII) multo ante Pythagoram

vivens fecisse: vt forsan clausus ibidem, & inde annis aliquot evolutis rediens,

mirabilia se fingeret apud inferos contemplatum. Huie etiam loco applicari poterit

Tiphonis gigantis locus apud Iustinum, & Solinum satis notus. Hæc

igitur supradicta insula Visingxœ dicta, valde insignis reputatur,

ob amœnam, & securam stationem Regum.

Regum amœna statio.

qui & in ea mortui sunt, ac

tumulati.

De castigatione maleficarum.

CAP. XXI.

NE VIDEANTVR Septentrionales maleficæ solum hic ad

tristia spectacula adduci, occurrit Vincen. in spe. histo. lib.

XXV. cap. XXVI. afferens, Anglicanam fœminam arte

Vincentii verba.

magica illusam, a dæmonibus post dira tormenta ad aëra

Mulier auguratrix et malefica.

cum clamoribus horrendis fuisse raptam. cujus verba hæc sunt: Mulier quædam apud Berheliam Angliæ villam auguratrix & malefica, cum quadam die convivaretur, cornicula, quam habebat in deliciis, vocalius solito nescio quid

Cornicula.

cornicata est. Quo audito, cultellus dominæ de manu excidit, simul & vultus expalluit. Ingemiscens diutissime ait: Hodie ad vltimum sulcum pervenit aratrum meum: hodie audiam, & accipiam grande incommodum. Adhuc ea loquente, venit ad eam nuntius dicens: Hodie mortuus est filius tuus, & tota familia subita morte interiit. Quo audito, continuo dolore faucia decubuit: vocarique præcepit superstites liberos, monachum, & monacham:

Confessio miserabilis.

quibus singultiendo ait: Ego miserabili quodam fato meo dæmonicis actibus semper inservivi: ego vitiorum omnium sentina, & illecebrarum magistra fui, & superabam tantum in religione vestra, & a meipsa desperavi. Nunc ergo, quia scio me

Exactores pœnæ.

dæmones habituram exactores in pœna, quos habui suasores in culpa: rogo vos per materna viscera, vt mea tentetis alleviare tormenta: nam de anima sententiam damnationis non revocabitis. Corpus ergo meum insuite in corio cervino, & includite in lapideo sarcophago, & operculum ferro, & plumbo constringite, & lapidem ipsum tribus magnis catenis circundate. Si tribus noctibus ita secure jacuero, quarta die infodietis me in humo: quanquam verear, ne terra nolit me recipere pro maleficiis meis. Psalmicines quinquaginta sint noctibus, & missæ cantentur pro me tot diebus. Factum igitur est, vt præceperat: & nihil valuit. Primis enim duabus noctibus cum chori clericorum psalmos canerent circa corpus, singuli

Dæmones ruperunt januam

dæmones hostium ecclesiæ immani obice clausum, levi negotio confringentes, duas extremas catenas diruperant: media vero, quæ operosius elaborata erat, illibata duravit. Tertia nocte circa galli cantum strepitu advenientium hostium omne monasterium visum est a fundamentis moveri. Vnus nempe vultu cæteris terribilior, & statura

& statura celsior, januas majori vi concussas in fragmenta deiecit, & arroganti

Dæmon celsior.

gestu accessit ad sarcophagum, inclamatoque nomine, vt surgeret, imperavit. Qua respondente, Nequeo præ vinculis: Solveris, inquit, & malo tuo. Statimque catena,

Catena rumpitur.

quæ cæterorum ferociam eluserat, nullo conamine vt stupam dirupit, operciilumque tumbæ pede depulit: & apprehensa manum palam omnibus ab ecclesia extraxit ad fores: vbi paratus erat equus niger superbe hinniens, vncis ferreis per totum

Equus niger. l

protuberantibus: super quos misera illa mulier imposita, ab oculis intuentium cum toto sodalitio disparuit. Audiebantur tamen clamores per quatuor fere milliaria

Quatuor milliaribus auditur vlulatus.

miserabiles suppetias deprecantis. Quale etiam diaboli ludibrium ob dæmonum cultum aceiderit infelicibus Rugianis in vrbe Karentina, resert Saxo lib. XIIII. vbi dæmonum illusione primum stupra hominum provocata erant, & tandem illico sub ipso spurcissimo

Karentina Rugiæ.

actu detestabiliter punita. Siquidem mares in ea vrbe cum fœminis in concubitum accitis, canum exempio cohærere solebant: nec ab ipsis morando divelli poterant:

Canum exemplo.

Interdum vtrique perticis e diverso appensi, inusitato nexum ndiculum populo

Miraculi fœditas.

spectaculum præbuere. Ea miraculi fœditate solennis cultus ignobilibus statuis accessit. Creditumque est earum viribus effectum, que dæmonum erat præstigiis adumbratum. Talia

Præstigiis dæmonum adumbratum.

ergo testante S. Augustino lib. VIII. de civita. Dei, alto justoque Dei judicio finuntur pro meritis eorum: quos ab eis vel affligi tantum, vel etiam subiici, ac decipi justum est. Qui autem nec felicem in futuro vitam, nec modo habere vult piam, talibus sacris mortem

Impii juste decipiuntur a dæmonibus.

quærat apud inferos. Qui autem cum malignis d''bemonibus non vult habere societatem, non superstitionem, qua coluntur, noxiam pertimescat: sed veram religionem, qua produntur, & vincuntur, agnoscat.

De ministerio dæmonum.

CAP. XXII.

PRÆMISSIS multis, & apertis tam sacræ, quam profanæ scripturæ testimoniis, quod dæmones appareant, serviantque hominibus, eosque mille modis illudentes in vario errores, ac pericula infinitis, & inexplicabilibus modis adducant, in parte repetendum veniet, quod cap. II lib. II. ac aliis proximis cap. hujus tertii libri est adductum: scilicet quod in Septentrionalibus, sive Aquilonaribus locis (vbi literali sensu sedes est Satanæ) indicibili ludificatione, variisque formis habitatoribus eorum locorum applaudant, immo

& statura celsior, januas majori vi concussas in fragmenta deiecit, & arroganti

Dæmon celsior.

gestu accessit ad sarcophagum, inclamatoque nomine, vt surgeret, imperavit. Qua respondente, Nequeo præ vinculis: Solveris, inquit, & malo tuo. Statimque catena,

Catena rumpitur.

quæ cæterorum ferociam eluserat, nullo conamine vt stupam dirupit, operciilumque tumbæ pede depulit: & apprehensa manum palam omnibus ab ecclesia extraxit ad fores: vbi paratus erat equus niger superbe hinniens, vncis ferreis per totum

Equus niger. l

protuberantibus: super quos misera illa mulier imposita, ab oculis intuentium cum toto sodalitio disparuit. Audiebantur tamen clamores per quatuor fere milliaria

Quatuor milliaribus auditur vlulatus.

miserabiles suppetias deprecantis. Quale etiam diaboli ludibrium ob dæmonum cultum aceiderit infelicibus Rugianis in vrbe Karentina, resert Saxo lib. XIIII. vbi dæmonum illusione primum stupra hominum provocata erant, & tandem illico sub ipso spurcissimo

Karentina Rugiæ.

actu detestabiliter punita. Siquidem mares in ea vrbe cum fœminis in concubitum accitis, canum exempio cohærere solebant: nec ab ipsis morando divelli poterant:

Canum exemplo.

Interdum vtrique perticis e diverso appensi, inusitato nexum ndiculum populo

Miraculi fœditas.

spectaculum præbuere. Ea miraculi fœditate solennis cultus ignobilibus statuis accessit. Creditumque est earum viribus effectum, que dæmonum erat præstigiis adumbratum. Talia

Præstigiis dæmonum adumbratum.

ergo testante S. Augustino lib. VIII. de civita. Dei, alto justoque Dei judicio finuntur pro meritis eorum: quos ab eis vel affligi tantum, vel etiam subiici, ac decipi justum est. Qui autem nec felicem in futuro vitam, nec modo habere vult piam, talibus sacris mortem

Impii juste decipiuntur a dæmonibus.

quærat apud inferos. Qui autem cum malignis d'"bemonibus non vult habere societatem, non superstitionem, qua coluntur, noxiam pertimescat: sed veram religionem, qua produntur, & vincuntur, agnoscat.

De ministerio dæmonum.

CAP. XXII.

PRÆMISSIS multis, & apertis tam sacræ, quam profanæ scripturæ testimoniis, quod dæmones appareant, serviantque hominibus, eosque mille modis illudentes in vario errores, ac pericula infinitis, & inexplicabilibus modis adducant, in parte repetendum veniet, quod cap. II lib. II. ac aliis proximis cap. hujus tertii libri est adductum: scilicet quod in Septentrionalibus, sive Aquilonaribus locis (vbi literali sensu sedes est Satanæ) indicibili ludificatione, variisque formis habitatoribus eorum locorum applaudant, immo

Dæmones damna dant.

& damna inferunt, ædium videlicet eversionem, pecudum interitum, agrorum destructionem, ac castellorum aquarumque omnimodam desolationem: quæ omnia, immo longe secretiora, sive apertiora dæmonum ludibria, vt supervacaneum est doctis & prudentibus per exempla ostendere, ita & nullius vtilitatis erit curiosis & vanis, quibus nullæ rationes aut autoritates sufficiunt, hæc ipsa peramplius manifestare. Pro comperto tamen relinquitur, vt citato II. cap. præcedentis libri notatum est, spiritus, seu vmbras amicis apparere, dextramque reddere, & quo ituri sint, gemebundis suspiriis intimare. Quod autem dæmones sint sub vmbra nuper in aquis Islandicis suffocatorum, vel spiritus defunctorum, inter mirabiliora hactenus

Obsessi a dæmonibus.

creditum suerat, & observatum. Hoc tamen clare fatendum est, obsessos a dæmonibus

variis loqui linguis, maxime stridoroso superioris Germaniæ sono, sexcentis

Dæmoniaci linguis variis loquuntur.

milliaribus ab Aquilone distante (confusa licet appellatione) quos volverint,

nominare. Hocque in casu simili beatus Hieronymus asserit: sanctum scilicet. Hi

larium expulisse a dæmoniaco multiplex genus dæmoniorum: quod varia voce respondebat,

Hieronymus.

lingua videlicet Græca: aliud Hebræa: aliud Arabica: aliud ex vno ore:

Hilarius.

& ita de aliis. Quod etiam videantur dæmones, mirum non est, aut inusitatum,

Virtutum effectus

præsertim a sanctis viris: vt de Martino legitur, qui diabolum vidit visibiliter a tergo

Principis insidentem, & eum expulit. Parum enim est sanctis viris cœli virtutibus

vti, nisi ipsæ virtutes visibiliter humanis oculis videantur. Immo & a profanis

Plutarchus.

hominibus, ac ethnicis videri compertum est, vt Plutarchus in vita Cæsaris ad

Simulachrum horrendum.

finem de Bruto Cæsaris intersectore meminit: cui apparuit horrendum simulachrum

hominis, inusitata quidem magnitudine, & specie gravissima, ipsi lectulo assidens:

Genius malus.

ac interrogatus, quis esset: respondit, Tuus sum malus genius: in Philippis me videbis.

Vbi iterato nil dicens apparuit, & ipse Brutus e præcipiti colle super pugionem,

quo Cæsarem interemit, se moribundus iniecit. Sic & Saxo lib. IIII.

accidisse dicit Saxonibus armatis, qui a Sclavis horrenda forma, tanquam

Dæmon visus.

bono & optato omine, superne in vertice montis viso dæmone,

sunt interempti: quia eo monstro veluti divinitus

dati ducis adventum firmati,

sumptis victoriæ auspicis,

ex improviso Saxones

eosdem funditus occiderunt.

LIBRI TERTII FINIS.

OLAI MAGNI 129

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE BELLIS ET MORIBVS

SYLVESTRIVM PAGANORVM

AC VICINORVM

LIBER QVARTVS.

PRÆFATIO.

OSTENSVRVS bella sylvestrium inhabitatorum extremi

Aquilonis mores asperos, exercitia miranda, linguarum

varietates, locorum situs, cursum alibi inusitatum,
rupium præcipitia, profundas nives, invias paludes, limosas
voragines, amnesque præcipiti cursu labentes per sylvas
latissimo spatio inhabitatas, curiosum lectorem, si libuerit,
ad res gestas Alexandri, nihil intentatum relinquentis,

Alexander Magnus.

remitto: atque inter alia de triumphis ab inope gente
Indiana quæsitis: quæ propriis expulsa laribus, rupem
abruptam, seu potius acuminatam petram pro sui defensione, & natura munitam
elegit, pluresque temere jussu Alexandri accedentes interemit: parumque absuit ne &
ipse locorum arduorum, vt rupium invasor potius, quam hominum victor, saucius
& morituro similimus interimeretur. Acrius enim, quam cautius
plurimis intersectis ducibus, temeraria præsumptione pugnabat.
De quibus eius facinoribus, qui plura videre
desiderat, apud Q. Curtium,
Justinum, & Plutarchum
inquirat.

CAP. I.

REFERT clarissimus Danicæ historiæ autor Saxo Grammaticus,

Regnerus rex.

Regnerum Regem Danorum integro lustro in oris
Ruthenicis piratica expleta, animum induxisse, vicinos
Biarmenses, homines scilicet Septentrionales, montes & loca

Carminibus cœlum concitatur.

campestria inhabitantes, hostilibus armis, & incomparabili
potentia sua humiliandos aggredi. Qui cum adventum
eius compertum haberent, carminibus aggressi cœlum,
solicitatas nubes ad summam vsque nimborum violentiam
impleverunt. Quæ res Regnerum aliquandiu navigatione
prohibitum, alimentorum facultate defecit, eundemque subito remissa tempestate
æstuosissimi

æstuosissimi fervoris flagrantia torruit. Nec ea quidem pestis concitati frigoris magnitudine

Vicissitudines elementorum.

intolerabilior extitit. Itaque anceps geminæ intemperantiæ malum vicissim
affecta corpora suorum militum immoderata vtriusque status accessione corrupit.
Verum vt Rex se adulterina magis, quam vera aëris vi impeditum animadverteret,
Biarmorum insolentiam vlturus, iterum eosdem inopinato repetivit assultu. Quorum
rex peritissima sagittariorum vicini ducis Finmarchiæ opera fretus, Regneri in

Exercitus impune laceratur.

Biarmia hybernantis impune laceravit exercitum. Quippe Finni (vt in principio

primi libri tactum est) lubricorum stipitum celeri allapsu cursum intendere soliti,

Stipitum lubricorum vsus.

arbitraria velocitatis potentia rapiuntur, promptissimamque propinquitatis, vel absentiæ

facultatem obtinent. Mox enim vt hostem læserint, eadem celeritate, qua

subeunt, avolant: necprocursu languidius reditum tentant. Itaque & vehiculorum,

& corporum agilitate instandi, fugiendique expertissimam habent potestatem Credendum

(vt idem Saxo resert) potentissimum Regem fortunæ suæ imbecillitatem

admiranter tulisse, cum se olim Romani culminis triumphatorem ab inermi, inconditoque

agmine ad vltimum vsque discrimen abripi pervideret. Itaque qui splendidissimum

Rex Daniæ ab agrestibus fugatus.

Romanæ militiæ decus, maximique ac serenissimi ducis insignes copias excellenter

obtriverat, agrestis & ignobilis vulgi sordidissimo atque tenuissimo apparatui

cessit: isque, cujus bellicam antea claritatem fortissimæ gentis vis hebetare

nequiverat, despicabilis populi parvulam manum sustinere non valuit. Quo evenit,

vt ea manu, qua clarissimam orbis pompam, ac gravissimum militans roboris

instrumentum fortissime contudit: qua tot peditum, tot castrorum, tanti equitatus

fragorem apertissime subruit: vilem, obscuramque plebeculam furtim, & quasi

per latrocimum incessere sustineret, illustremque gloriam suam palam, atque interdiu

Fallacia nocturna.

partam, nocturna fallacia maculare non erubesceret, manifestæ fortitudinis loco clandestinas

amplexatus insidias: quæ res vt opere deformis, ita exitu vilis fuit. Potuitque

vsitatum carmen dicere:

Eheu quam brevibus pereunt ingentia causis.

Præterea quod Arngrimus Tengildum Finmarchorum, & Egbertum Biarmorum

Reges, Frothoni Danorum Regi tam obstinato animo, & viribus resistentes, devicerit,

Arngrimus pugil Sueticus.

ipse Frotho filiam, quam vnice diligebat, eidem Arngrimo Suetico pugili,

qui Egbertum duello provocatum devicit, matrimonio copulavit: haud incongruum

ducens, eius se socerum exhibere, qui sibi tantis operum titulis sublato hoste

acerrimo, potentem late claritatem struxisset. Quantæ insuper ferocitatis, & audaciæ

Populus Italiæ ferox.

suerit ille populus Italiæ fiducia plenus, licet rudis & pastorius,

in recuperando ac conservando imperio, L. Florus primo

bello Punico ostendit: de quo populo dicit, Nihil

interesse virtutis, equis an navibus,

terra an mari dimicaretur.

De immanitate

De immanitate sylvestrium incolarum.

CAP. II.

QVEMADMODVM Orientales populi Caspios montes inhabitantes, ob vehementem orituri solis strepitum, ac horrendum sonum secretis exhalationibus e terræ visceribus

Refugium cavernarum.

excitatis, ad cavernas vitam conservaturi refugiunt, auresque ambas obturant, vt vrgente tempore tutiores fiant: ita gentes in vltimis Norvagici Oceani littoribus constitutæ, ob validissimum ventum Circium (de quo lib. primo dictum

Circius ventus

est) & densitatem nivium in excelsis montibus suscitatam, specus subterraneas habent, pisciumque ac ferarum vsu vivunt.

Specus.

Hique aliorum aliunde adnavigantium congressum, tanquam prædonum, ne forte in captivitatem redigantur, abhorrent Attamen profugos tyrannica crudelitate oppressos, pro eorum, suaque defensione consortes admittunt: instruuntque, quomodo piratas littora eorum accedentes, positis infidiis suscipere, vel interimere possint.

Insidiæ.

Possunt quidem, dum refugas se simulant, Vel obsequium portuum ignaris exhibent, ne periclitentur: quos volunt periculis claudi. Vbi vero exoticis hominibus non occurrentibus hæc, & similia ob congelatum mare inferre nequeunt, in

Mare congelatum.

ergastulis, seu cavernis beluarum marinarum ossibus, ac costis constructis, propter

Ergastula ossibus constructa.

ventos, ac nives commorari coguntur. Hæ etenim cavernæ in superficie tectorum ex alga factorum more carinæ eversæ satis ingeniose videntur extructæ in idque ob vehementiam

Venti formidabiles.

ventorum, qui non minus formidabiles sunt ibidem, quam diræ tempestates e gurgite suscitatæ. Sunt etiam inter eos certi homines, quasi Nomades, littus

Nomades.

maris Caspii inhabitantes: qui cespitibus, vel algis, aut musco montano conjunctis fruticibus aditum ad eorum tuguriola claudunt, ne quis e mari proveniens eos, eorumque secreta scrutaturus accedat. Et forsitan hanc cœli, solique, & antrorum duritiem non gravatim sufferunt, vt liberi sint ab importabili, insatiabilique tributo crudelium

Oceanus exilis vrna avaris.

tyrannorum, quibus immensurabilis Oceanus videtur exilis vrna. Meminit præterea Strabo lib. XII. Neptacometas gentes feroces super arboribus, ac turribus

Hitatio in arbo.

habitare, e carne ferina, & arborum fructibus viventes: quæ e lignis dissilientes

peregrinos adoriuntur iter agentes. Tamque potentes fuerunt, vt tres Pompeii cohortes armis, & dolis obtruncarent, dum montana pertransirent. Miscentes enim crateras furentis mellis, quod rami arborum ferunt, potos, & mente alienatos adortæ facilime interemerunt: quod dissimile non est suprascriptis sylvestribus viris, qui nivium, sagittarumque densitate potentissimum abegerunt hostem.

Gens in tumulis habitans.

De gentibus etiam Septentrionem versus ad Oceani æstum in tumulis habitantibus, satis multa, & mira Plinius lib. XVI. cap. II recenset: gentem scilicet miseram esse, quæ tumulos obtinet altos, aut tribunalia manibus constructa ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis, navigantibus similes, cum integant aquæ circundate

Pisces vento siccantur.

naufragiis. Cum vero recesserint, fugientes cum mari pisces circa tuguria venantur: quos sic acceptos vento magis, quam sole desiccant. Quod autem ab aliis

Fortuna multis parcit ob propriam pœnam.

non superentur in servitutis jugum, facit, quod fortuna parcit eis, ob propriam pœnam.

Adhuc ide sylvestrium hominum ferocitate &c.

CAP. III.

Extensio dnii regis Suetiæ.

VERSVS lacum album extremi Septentrionis, vbi Regis, et regni Suetiæ dominium latissime extenditur, circumquaque ferocissimsæ gentes habitant, aliis non vtentes thoracibus, quam pellibus

Thoraces alcini.

onagrinis, vel alcinis: similiter & arcubus, ac lanceis minutissimo conto antrorsum, retrorsumque obfirmatis. Agilitate enim admiranda (vti superius lib. I. de Scricfinnis dictum est in omne latus se volventes, gyrantesque, quemcunqu impetum fallere, vel avertere norunt: idque præcipue super cacuminibus vallium perpetua densitate nivium vbique repletis, quemadmodum superius in multis cap. tam primo, quam II. & III, libris per occasionem est ostensum. Fereque de eisdem gentibus expedit hic dicere, quod

Anacharsis.

summus Scytharum philosophus Anacharsis de eorum moribus scripsit: id est, vt neque quispiam, qui ad eos se contulerit, aufugere queat, neque ipsi capi possint, aut ne inveniri quidem, si nolint, atque deprehendi. Siquidem nullæ sunt eis vrbes, nulla mœnia

peregrinos adoriuntur iter agentes. Tamque potentes fuerunt, vt tres Pompeii cohortes armis, & dolis obtruncarent, dum montana pertransirent. Miscentes enim crateras furentis mellis, quod rami arborum ferunt, potos, & mente alienatos adortæ facilime interemerunt: quod dissimile non est suprascriptis sylvestribus viris, qui nivium, sagittarumque densitate potentissimum abegerunt hostem.

Gens in tumulis habitans.

De gentibus etiam Septentrionem versus ad Oceani æstum in tumulis habitantibus, satis multa, & mira Plinius lib. XVI. cap. II recenset: gentem scilicet miseram esse, quæ tumulos obtinet altos, aut tribunalia manibus constructa ad experimenta altissimi æstus, casis ita impositis, navigantibus similes, cum integant aquæ circundate

Pisces vento siccantur.

naufragiis. Cum vero recesserint, fugientes cum mari pisces circa tuguria venantur: quos sic acceptos vento magis, quam sole desiccant. Quod autem ab aliis

Fortuna multis parcit ob propriam pœnam.

non superentur in servitutis jugum, facit, quod fortuna parcit eis, ob propriam

pœnam.

Adhuc ide sylvestrium hominum ferocitate &c.

CAP. III.

Extensio dnii regis Suetiæ.

VERSVS lacum album extremi Septentrionis, vbi Regis, et regni

Suetiæ dominium latissime extenditur, circumquaque ferocissimsæ

gentes habitant, aliis non vtentes thoracibus, quam pellibus

Thoraces alcini.

onagrinis, vel alcinis: similiter & arcubus, ac lanceis

minutissimo conto antrorsum, retrorsumque obfirmatis. Agilitate

enim admiranda (vti superius lib. I. de Scricfinnis dictum

est in omne latus se volventes, gyrantesque, quemcunqu

impetum fallere, vel avertere norunt: idque præcipue super

cacuminibus vallium perpetua densitate nivium vbique repletis,

quemadmodum superius in multis cap. tam primo, quam II. & III, libris

per occasionem est ostensum. Fereque de eisdem gentibus expedit hic dicere, quod

Anacharsis.

summus Scytharum philosophus Anacharsis de eorum moribus scripsit: id est, vt

neque quispiam, qui ad eos se contulerit, aufugere queat, neque ipsi capi possint, aut ne

inveniri quidem, si nolint, atque deprehendi. Siquidem nullæ sunt eis vrbes, nulla

mœnia

mœnia extructa: domos secum ferunt singuli: pedestres sagittarii: nullo pane victitantes,

Scythæ domos secum ferunt singuli.

sed e piscibus, & venatione ferarum: pro domibus plaustra habentes , ac

tentoria, vel ex induratis animalium coriis, vel arborum codicibus cooperta.

Hyeme tamen ad ripas aquarum, & æstate inter frutices arborum, & opaca loca variata

Hyeme in ripis quiescunt.

statione quiescunt. Tegumenta capitum pro frequentiori vsu habent exuvia

anserum, seu anatum sylvestrium, ac gallorum: qui, vt cætera volatilia, ibidem resperiuntur

innumerabili quantitate. Pelles iliic pretiosæ nimis multiplicatæ, potius

commutatione rerum, quam vsu, numeroque nummorum reperiuntur.

De quintumplici lingua Septentrionalium regnorum.

CAP. IIII.

HAC diversitate habituum & armorum, declaratur quanta

sit differentia, & distantia regionum, linguarum, ætatum,

& exeratiorum. Regiones itaque multæ, magnæ, ac

Regionum nomina.

potentes sunt, vt Lapponum, Moscovitarum, Sueonum,

Gothorum, Vermorum, Dalensium, Montanornm, ac

Norvegianorum: quarum amplitudo in longumi latumque

extensa, major est, quam simu! sumpta Italia, Hispania,

ac Gallia: vt Plinius frustra eas non vocaverit, ob in compertam

magnitudinem, Alterum orbem. Ideoque mirandum

Alter orbis.

non est, quod in ea quintuplicis linguæ vsus reperiatur, Septentrionalium scilicet

Lapponum, seu Bothmensium, Moscovitarum, Ruthenorum, Finningorum,

Sueonum, ac Gothorum, & Germanorum. Aetas vero hominum ibidem in nationibus

Aetas.

frigidis eo provenit, vt centum sexaginta & amplius annos vivant, etiam in

Anglia, & Scotia: vbi quidem venerandus Episcopus David vixit vltra CLXX.

annos. Exercitia etiam eorum (scilicet solitudines Aquilonis inhabitantium) sunt,

Exercitia.

vt venationihus, & piscaturis intenti, Moscovitarum commutationibus vivant.

Moscovitæ.

Finni sive Finningi, agriculturæ, piscationi, ac lignorum dolaturæ: Gothi, Sueones,

Finni.

prædictis exercitiis etiam operam præstant: advenæ Germani diversis rerum

Advenæ Germani.

mercimoniis intenti, e quæstu vivunt: leges terrigenarum acceptant: omniaque, quæ ad

mœnia extructa: domos secum ferunt singuli: pedestres sagittarii: nullo pane victitantes,

Scythæ domos secum ferunt singuli.

sed e piscibus, & venatione ferarum: pro domibus plaustra habentes , ac

tentoria, vel ex induratis animalium coriis, vel arborum codicibus cooperta.

Hyeme tamen ad ripas aquarum, & æstate inter frutices arborum, & opaca loca variata

Hyeme in ripis quiescunt.

statione quiescunt. Tegumenta capitum pro frequentiori vsu habent exuvia

anserum, seu anatum sylvestrium, ac gallorum: qui, vt cætera volatilia, ibidem resperiuntur

innumerabili quantitate. Pelles iliic pretiosæ nimis multiplicatæ, potius

commutatione rerum, quam vsu, numeroque nummorum reperiuntur.

De quintumplici lingua Septentrionalium regnorum.

CAP. IIII.

HAC diversitate habituum & armorum, declaratur quanta

sit differentia, & distantia regionum, linguarum, ætatum,

& exeratiorum. Regiones itaque multæ, magnæ, ac

Regionum nomina.

potentes sunt, vt Lapponum, Moscovitarum, Sueonum,

Gothorum, Vermorum, Dalensium, Montanornm, ac

Norvegianorum: quarum amplitudo in longumi latumque

extensa, major est, quam simu! sumpta Italia, Hispania,

ac Gallia: vt Plinius frustra eas non vocaverit, ob in compertam

magnitudinem, Alterum orbem. Ideoque mirandum

Alter orbis.

non est, quod in ea quintuplicis linguæ vsus reperiatur, Septentrionalium scilicet

Lapponum, seu Bothmensium, Moscovitarum, Ruthenorum, Finningorum,

Sueonum, ac Gothorum, & Germanorum. Aetas vero hominum ibidem in nationibus

Aetas.

frigidis eo provenit, vt centum sexaginta & amplius annos vivant, etiam in

Anglia, & Scotia: vbi quidem venerandus Episcopus David vixit vltra CLXX.

annos. Exercitia etiam eorum (scilicet solitudines Aquilonis inhabitantium) sunt,

Exercitia.

vt venationihus, & piscaturis intenti, Moscovitarum commutationibus vivant.

Moscovitæ.

Finni sive Finningi, agriculturæ, piscationi, ac lignorum dolaturæ: Gothi, Sueones,

Finni.

prædictis exercitiis etiam operam præstant: advenæ Germani diversis rerum

Advenæ Germani.

mercimoniis intenti, e quæstu vivunt: leges terrigenarum acceptant: omniaque, quæ ad

mitioris vitæ genus spectare videntur, vt pannos sericeos, aureas texturas, & vina

diversa, important. Armorum generibus, quibus & qualibus vtantur, partim

hic, partim infra, & fusius quidem, de campestribus præliis ostendetur. Hic autem

manifestum relinquitur, inter omnes Septentrionales populos in arte sagittatoria Gothos

Finni.

esse expertiores, ac agiliores in ballistis: vt Finni in arcubus comprobantur.

Sueones.

Sueones securibus, ac bipennibus, ac hastis præliari solent. Habitus more vetusto

Habitus.

brevis solet esse, ac strictus: præter caligas, quæ sunt laxiores. Sueones amplioribus,

Moscovitæ.

quasi Germanico ritu, vtuntur vestimentis. Moscovitæ longis more Græcorum:

Lappones.

quorum omnium sunt valde Boreales. Sylvestres vero Lappones variarum ferarum

pretiosis pellibus, nulla ornatus, sed necessitatis causa, vestiuntur. Quod autem

magna varietas linguarum fit in tanta provinciarum distantia, nulli videbitur

mirum, dum Strabo lib. XI. (licet opinative) asserit, quod LXX. vel potius

300. gentes distinctæ linguis.

CCC. gentes circa mare Caspium habitantes, in commerciis totidem linguis distinctis

vtuntur, quia aspera, atque intractabilia loca inhabitant: quarum plures Sarmatici

Aspera loca.

generis sunt, omnes tamen Caucasi inhabitatores. Præterea paulo post asserit,

Linguæ 26.

Albanorum gentem olim divisam fuisse in XXVI. linguas: quarum quælibet suum proprium Regem habebat, & observabat: & forsitan vnicuique facies sua singularis erat, vt clare videri posset tam gentium, quam linguarum admiranda diversitas: vnde cantuum, ac modulorum flexiones, & animorum explanationes(quibus homines a feris distinguuntur

Loquela portentosa.

aperte cognosci possent. Qui vero ante ætatem natura præscriptam(vt Crœsi filius semestris)loquitur, portentosum est ad gentium, et parentum eversionem &c. Aetatem tamen

Virtus tutore carebit.

legitimam virtus facit: vt qui valet hostem confodere, tutoribus vix indigere videtur.

De commutationibus rerum, &mercium sine nummis.

CAP. V.

Fraus odiosa.

CVM omnis fraus gravis, & detestabilis in omni rerum pertractatione esse videatur, tamen eo iniquior, & importabilior, ac amarior est, quo inter simplices populos intentari probatur, maxime falsato, vel adulterato numismate interveniente, prout inferius de diversitate monetarum lib. VI. ostendetur. Propterea gens hæc Lapponum, sive Bothniensium, & sylvestrium locorum,

Ignota gens orbi.

vti quieta domi, ita & reliquo orbi foris ignota censetur. Hoc discrimine falsitatis haud concutitur, dum potius rerum, quam nummorum computa respiciens,

mitioris vitæ genus spectare videntur, vt pannos sericeos, aureas texturas, & vina diversa, important. Armorum generibus, quibus & qualibus vtantur, partim hic, partim infra, & fusius quidem, de campestribus præliis ostendetur. Hic autem manifestum relinquitur, inter omnes Septentrionales populos in arte sagittatoria Gothos

Finni.

esse expertiores, ac agiliores in ballistis: vt Finni in arcubus comprobantur.

Sueones.

Sueones securibus, ac bipennibus, ac hastis præliari solent. Habitus more vetusto

Habitus.

brevis solet esse, ac strictus: præter caligas, quæ sunt laxiores. Sueones amplioribus,

Moscovitæ.

quasi Germanico ritu, vtuntur vestimentis. Moscovitæ longis more Græcorum:

Lappones.

quorum omnium sunt valde Boreales. Sylvestres vero Lappones variarum ferarum pretiosis pellibus, nulla ornatus, sed necessitatis causa, vestiuntur. Quod autem magna varietas linguarum fit in tanta provinciarum distantia, nulli videbitur mirum, dum Strabo lib. XI. (licet opinative) asserit, quod LXX. vel potius

300. gentes distinctæ linguis.

CCC. gentes circa mare Caspium habitantes, in commerciis totidem linguis distinctis vtuntur, quia aspera, atque intractabilia loca inhabitant: quarum plures Sarmatici

Aspera loca.

generis sunt, omnes tamen Caucasi inhabitatores. Præterea paulo post asserit,

Linguæ 26.

Albanorum gentem olim divisam fuisse in XXVI. linguas: quarum quælibet suum

proprium Regem habebat, & observabat: & forsitan vnicuique facies sua singularis

erat, vt clare videri posset tam gentium, quam linguarum admiranda diversitas: vnde

cantuum, ac modulorum flexiones, & animorum explanationes(quibus homines a feris distinguuntur

Loquela portentosa.

aperte cognosci possent. Qui vero ante ætatem natura præscriptam(vt Crœsi filius

semestris)loquitur, portentosum est ad gentium, et parentum eversionem &c. Aetatem tamen

Virtus tutore carebit.

legitimam virtus facit: vt qui valet hostem confodere, tutoribus vix indigere videtur.

De commutationibus rerum, &mercium sine nummis.

CAP. V.

Fraus odiosa.

CVM omnis fraus gravis, & detestabilis in omni rerum pertractatione

esse videatur, tamen eo iniquior, & importabilior, ac

amarior est, quo inter simplices populos intentari probatur,

maxime falsato, vel adulterato numismate interveniente, prout

inferius de diversitate monetarum lib. VI. ostendetur. Propterea

gens hæc Lapponum, sive Bothniensium, & sylvestrium locorum,

Ignota gens orbi.

vti quieta domi, ita & reliquo orbi foris ignota censetur.

Hoc discrimine falsitatis haud concutitur, dum potius rerum, quam nummorum computa respiciens,

amœna tranquillitate quod optat acquirit. Et ita strepitum furoris nesciens,

sine seditione vivit, sine invidia cohabitat, & sine dolo omnia communicat: cui

Vita beata.

sola contentio est paupertatem fugere, & divitias non amare. Nesciunt populi illi

esse lucripetæ, ne se aliqua negotiationis calliditate discrucient. Ideo sine tumultu

viventes, sic fortunas mediocrium cupiunt, vt sana divitum conscientia non priventur:

quibus insigne piaculum est aliquid rapere: qui nesciunt aliena fraudare. Attamen

Piaculum furari vel rapere.

cum non sint ex omni parte beati, quin alterutrius operebusque indigeant, pro

sua meliori commoditate: idcirco commercia rerum absque pecunia, bonæ & fideli

permutationi inhærentes, mutuo consensum nullo communicato sermone (prout proximo

capite) quia gens multiplex est, fideliter agunt: non propter ingenii inopiam,

& barbaros mores, sed quod linguam habeant peculiarem cæteris vicinis parumper

Lingua peculiaris.

ignotam. Loca quoque constituta vel in campestri planitie, vel stagnata glacie, singulo

anno ad hæc peragenda negotia, quasi nundinalia retinent, vt vniversis exhibeant,

Nundinæ glaciales.

quod privatis ingeniis domi, vel soris agnoverint se conquisivisse. Nec interea

a similibus abstinent commerciis, dum offertur quod cupiunt ab alienis. Ad

hanc rem pulchre quadrat Herodotus lib. IIII. vbi agit de columnis Herculis:

a quibus non longe populus habitat, qui fumo, & flamma rerum pretia, ac consensum

explorat. Sed ibi intervenit aurum: quod omnino ignoratur in hac gente:

Res Aquilonaribus vsuales.

quia pelles pretiosæ, panni lanei lineique, sal, frumentum, & pisces, qui veluti

Romana canna, non libra distrahuntur, in pretio sunt. Præsides communi plebis

Pisces cannis non libris emuntur.

consensu Bergchara, id est, viros montium appellatos, habent & venerantur,

quibus etiam pelles pretiosas, pisciumque multa genera, tam vice tributorum Regi

Bergchara regi Suetiæ tributarii.

Suetiæ pendenda, quam propria liberalitate donata pendunt. Et hi rubeo vestitu

præ ceteris agnoscuntur induti. Regi etiam Norvegiæ, ac Principi Moscovitarum

similia tributa pendunt, & obtemperant. Bella nunquam, nisi gravi injuria provocati,

Non bellant nisi provocati.

in proprios vicinos, vel longe distantes inferunt. Tuncque nedum armis, quæ

furor accommodat, sed & diris incantationibus (vt superiore libro, immo in principio

hujus dictum est) inimicos quasi impacabiles adoriuntur, membra

Modus terribilis pugnandi.

hostium in stuporem vertendo, vt nec manum levare, nec ense

ferire, & vix effugere, eis sit concessum. De

commutationibus rerum Taprobanæ

insulæ, qui volverit, videat

Plinium lib. VI.

cap. XXII.

vbi

plura, pulchraque reperiuntur.

De nundinis glacialibus.

CAP. VI.

HAC imagine demonstratur antiquissimus ritus glacialium

nundinarum, in multis provinciis, & locis super

planam, apertamque glaciem opulentissimo mercatorum

congressu observatarum: quorum celebrior locus est in

Vpsaliæ fiunt nundinæ glaciales.

Archiepiscopali civitate Vpsalensi regni Suetiæ: per cujus

medium vastissimus amnis transiens, in tantum spissa

glacie frequentius circa initium Februarii congelatur, vt

infinitam hominum multitudinem, jumentorum pariter,

& omnigenarum mercium sustineat gravitatem. Talesque

Dysting a Disa regina.

nundinas vsque in hunc diem antiquitas vocaverat, & adhuc vocat, Dysting, id

est, Iudiciarium locum prudentissimæ Reginæ Dysæ: eo quod excelsi spiritus, &

sagacissimi consilii fœmina, videns populi infinitam multitudinem, ob cœli rigidissimum

influxum, segetes ac fruges exhaustas, famis acerbitate periclitari, potius

forte declarata natale solum exeundo, sedes in alienis terris vltra mare pacifico
convictu persuasit inquirere, & inquisitas diligenter colere, quam truculentissima
quorundam improvidorum hominum censura e vita deleri. Nec tamen is exitus

Causae exitus gentium.

gentium est a peninsula Scanziana, cujus Paulus Diaco. meminit de Longobardis.
Similis quidem causa esse potuit: sed longissimo temporum intervallo hujus Dysæ
Reginæ imperio, ordine, modo, & numero infinitæ multitudinis, & potentia
variata. Cum vero charissimus frater, & antecessor meus Io. Magnus Archiepiscopis Vpsalensis
in sua historia hujus rei meminit, solicitum lectorem ad eius dicta remittens, ad
nundinas glaciales revertens dico, quod invariabili signo, & tpere cuncti Septentrionales
populi, ac eorum vicinæ nationes nundinas hujusmodi strictissime servare solent:
hoc scilicet modo, quod primæ incensionis, quæ fit post diem, etiam mediam noctem

Trium Regum in Ianuario, plenilunium, infallibile signum & tempus præscribat,
quo omnes ad prædictas nundinas loco cunctis notissimo valeant pervenire:

Plenilunio celebrantur nundinæ.

eo tamen servato puctdo, vt ante & in ea ac post eius lucem observent commercia
instituta, vt luna decrescens suo lumine vnicuique reditum præbeat ad locum, vnde
sit profectus. Res igitur, quæ negotiatorum voto, vsuque ibidem contrectantur,
omnigenæ sunt: pelles scilicet pretiosæ diversorum animalium: demum argentea
vasa pro vsu mensarum, atque insatiabili ornamento mulierum: demum res frumentariæ:

Res, sive merces.

metallorum, ferri, cupri, pannorum, ac esualium rerum: quæ frequentius
justa æstimatione, quam ponderum gravitate pro mutuo, hilarique consensu

Aestimatione, non pondere fit emptio.

distrahuntur: exceptis rebus, quibus sagax præsidum providentia præsentibus,
vel futuris necessitatibus intuetur indigenas posse rogare: quales sunt fruges, & equi
præliares, & liquidæ escæ butyri, caseorum, & laridi: quarum species, si bellum

Belli tempore cautelæ.

immineat, peregrinis negotiatoribus, vel eorum agentibus publico edicto
pœnis vallato prohibentur educi. Præterea alio in lacu congelato Meler dicto, circa
finem Februarii, ad mœnia vrbis Strengenensis fiunt nundinæ glaciales. Deinde

Strengis.

in medio Martii territorii Iemptiæ in montanis Suetiæ, & Norvegiæ, loco
Ouiken dicto, etiam super glaciem nundinæ celebrantur: immo in plerisque

Ouiken.

locis, in medio, vel sine Maii super congelatas aquas,

Glacies in Maio.

easque latissimas, equestres turmæ sive ad pacem,
sive ad bellum incedunt, dum Romæ
delicatis fructibus vesci
solent.

De nuptiis Lapponum per ignem.

CAP. VII.

PRÆSENTIBVS amicis & sanguine junctis, parentes

Nuptiæ ferro, silice, & igne firmantur, et cur.

per ignem fœderant conjugia natorum: & hoc ferro, &

silice per excussionem. In igne nanque, & silice, quasi conjugali

consortio auspicatiora, & aptiora nectuntur connubia,

quam quovis altrinseco signo: tamque consyderato more

recepto, ac si e media Græcia, vel Latio processisset hæc

Romani.

disciplina. Quod autem ignem præferunt, id non faciunt

soli, cum eum ritum Romani omnium populorum maximi,

olim festive (vt Ziglero placet) observarint. sed vt

ostendant se ea ratione duci, tanquam significantione ignis e silice excussi, itidemque

Silex.

reclusi, vinculum, seu virtutem inesse indissolubilis charitatis. Vt enim silex latentem

in se ignem valde affinem retinet, qui concussione emicat: sic in vtroque sexu est

Proles.

recondita vita, quy4æ tandem profertur mutua copula in prolem viventem: Sed nec

sine igne civiliores Christiani populi nuptiales ritus alibi in Aquilone exornant.

Vnusquisque enim sponsus, & sponsa, juxta eminentiam suæ dignitatis ac generis,

Faculæ cæreæ.

altas faculas mira arte, varioque colore e molli cæra, varioque colore sericeis pannis

appendentibus confectas, pro sacerdotali benedictione ecclesiam accessuri, ante se

portari jubent: quas & ibi solennibus peractis, vna cum eximiis oblationibus persistere

sinunt: vbi interim cæreorum portitores quasi prædam opulentam pannos sericeos

Purgatio post partum.

velut furore pleni, partiuntur. Præterea mulieres enixa prole post partum

cæreis accensis Deo gratias acturæ accedunt: immo et cuncti Christi fideles luminibus

accensis in tumulum reportantur, vti olim baptismo, & lampade accensa mundum

sunt ingressi. Quantum vero ad prædictos Lappones, & eorum ritum attinet, superaddendum

erit, quod nuptiis his more præmisso per ignem celebratis, sponsam

Sponsa deducitur.

armelinis pellibus ac zabellinis ornatam, rangifero quasi domesticato ceruo amicorum

insigni caterva, juxta germinis excellentiam, comitatam, agnati imponunt:

atque ita in thalamum, vel tentoria, mediantibus tripudiis, fœcunditatem & sanitatem

Patricius Venetus.

precantes, inducunt. Maritus vero lynceis ornatus pellibus, aut mardurinis,

tanquam patricius vir Venetus aliquis, incedit: pretio pellium æque æstimandus,

vt alii gemmis onusti, vel torquibus deauratis. Sed pro tanto sponsus miris laudibus

prosequendus est cum sponsa sua, immo tota gens illa, que non vaga libidine, sed

Vaga libido fœdissima.

honorabili matrimonio tantis celebritatibus sese permittunt conjungendos. Non ita

Garamantici Aethiopes: de quibus Soli. cap. XLIII. qui inter omnes populos degeneres

habentur, & vilissimi reputantur. Nec immerito: quia afflicta castitatis disciplina,

successionis notitiam ritu improbo perdiderunt: quibus nostro infelici ævo valde similes æstimari merentur, qui violato sacri coniugii nexu, adulterinam quærunt

Adulterina soboles.

sobolem, cui indebitam distribuant hæreditatem, immo infatigabilem seditionem, & occisionem.

De choreis gemebundis, seu luctuosis.

CAP. VIII.

NEQVE gens hæc sub rigidissimo Septentrionis climate alternata luce, & tenebris habitans, sine gaudio mœrore

Lux alternata.

commixto, quasi heremi cultrix remanere videtur. Instruit enim alacria convivia citharœdis accitis, vt convivantes hilariores (licet vsu durissimarum dapium) effecti, excitentur ad saltum: quem vehementius citharœdo sonante ducentes, veterumque heroum, ac gigantum præclara gesta patrio rhythmate & carmine, quid scilicet gloriæ, laudisque virtute sua mervere, canentes, in gemitus & alta suspiria,

Chorea mutatur in luctum.

hinc luctus & lachrymas, ac vlulatum resoluti, dimisso ordine in terram ruunt. Similiter & multi astantes efficiunt, vt gestibus eorum videantur esse conformes. Tandemque citharœdis excitantibus ad amœniora convivia surgunt, nil amplius

Epulantur excitati.

resonantes, quod provocet luctum: qui ea potissimum ratione motus est, quod clara majorum gesta in nullis, vel paucis effectibus imitari nequeunt, vel eorum nominibus

Maiorum gestaquæ.

assimilari, scilicet in virginum pudicitia defendenda, & violentia oppressorum avertenda: vbi dolosa præsidum dissimulatione hæc impia flagitia

Melius mori quam vivere.

fiunt, vel fieri permittuntur impune. Ideoque prædictæ gentes longe securius moriendum esse arbitrantur, quam vivendum: puerperia luctum, funeraque festivo cantu vt in plurimum concelebrantes.

vt alii gemmis onusti, vel torquibus deauratis. Sed pro tanto sponsus miris laudibus prosequendus est cum sponsa sua, immo tota gens illa, que non vaga libidine, sed

Vaga libido fœdissima.

honorabili matrimonio tantis celebritatibus sese permittunt conjungendos. Non ita Garamantici Aethiopes: de quibus Soli. cap. XLIII. qui inter omnes populos degeneres habentur, & vilissimi reputantur. Nec immerito: quia afflicta castitatis disciplina,

successionis notitiam ritu improbo perdiderunt: quibus nostro infelici ævo valde similes æstimari merentur, qui violato sacri coniugii nexu, adulterinam quærunt

Adulterina soboles.

sobolem, cui indebitam distribuant hæreditatem, immo infatigabilem seditionem, & occisionem.

De choreis gemebundis, seu luctuosis.

CAP. VIII.

NEQVE gens hæc sub rigidissimo Septentrionis climate alternata luce, & tenebris habitans, sine gaudio mœrore

Lux alternata.

commixto, quasi heremi cultrix remanere videtur. Instruit enim alacria convivia citharœdis accitis, vt convivantes hilariores (licet vsu durissimarum dapium) effecti, excitentur ad saltum: quem vehementius citharœdo sonante ducentes, veterumque heroum, ac gigantum præclara gesta patrio rhythmate & carmine, quid scilicet gloriæ, laudisque virtute sua mervere, canentes, in gemitus & alta suspiria,

Chorea mutatur in luctum.

hinc luctus & lachrymas, ac vlulatum resoluti, dimisso ordine in terram ruunt. Similiter & multi astantes efficiunt, vt gestibus eorum videantur esse conformes. Tandemque citharœdis excitantibus ad amœniora convivia surgunt, nil amplius

Epulantur excitati.

resonantes, quod provocet luctum: qui ea potissimum ratione motus est, quod clara majorum gesta in nullis, vel paucis effectibus imitari nequeunt, vel eorum nominibus

Maiorum gestaquæ.

assimilari, scilicet in virginum pudicitia defendenda, & violentia oppressorum avertenda: vbi dolosa præsidum dissimulatione hæc impia flagitia

Melius mori quam vivere.

fiunt, vel fieri permittuntur impune. Ideoque prædictæ gentes longe securius moriendum esse arbitrantur, quam vivendum: puerperia luctum, funeraque festivo cantu vt in plurimum concelebrantes.

De exercitiis sublunaribus.

CAP. IX.

Nox continua.

FREQVENS est quæstio, quid faciant populi Septentrionales, quando profundæ, continuæque sunt noctes ante, & post solstitium hyemale, dum beneficio solaris luminis homines, præsertim suppolares, aliquid debeant operari:

Lux continua.

rursumque tempore continuæ lucis in æstate, quando

nulla omnino nox fere mensibus sex apparet. Quocirca præmissis,

quæ primo libro in aliquot prioribus capitulis ostensa

sunt, hic animadvertendum erit, quod Ptolemæus in

II. Almagesti cap. VI. attestatur, quod in XXXIX. parallelo

maxima dies sex mensium est: & huic parallelo subiiciuntur gentes, seu regiones

Lappones.

extreme polares, Lapponienses scilicet, & Bothnienses, & Islandenses insulares. In

Bothnienses.

XXXVIII. parallelo maximus est dies quinque mensium: cui subiiciuntur Suetia, Helsingia,

Islandenses.

Angermanniæ & Norvegiæ Borealiora. In XXXVI. parallelo maximus habentur

Suetia superior Gothia.

dies trium mensium: cui subiiciuntur Gothia, Moscovia, Russia, & Livonia.

Qui igitur habitant in ea immensa æstatis luce, aut oppositis tenebris eius, optime noverunt,

vtiliterque solent suas continuas operationes in tenebris variare, scilicet vt loco

Lumen e pinguedine beluarum

diurnæ lucis pinguedine marinarum beluarum incensa, suo lychno supposito in domibus,

vel campis, aut sylvis, vtantur: nervos animalium, præcipue rangiferorum (de quibus

infra de animalibus dicetur) pro filis, telisque, ac vestibus (præsertim lanosarum pellium.)

consuendis subtiliantes, & adaptantes: eo que linum in extremis regionibus illis ob exceilentissimum

frigus non seminatur, neque crescit. Præterea qui in locis campestribus

Venti lumen non extinguunt.

laborant, vel eadem pinguedine beluarum, vel arvina piscium(cui venti nocere nequeunt)

vel clarissimo lumine lunæ, vel stellarum reflexa luce in nivibus vtuntur: immo maiores

Labores majores hyeme.

sub lumine lunæ labores in sylvis, campis, glacie, ac nivibus, itidem & longiora

itinera commodius, quam æstate sub luce solari perficere possunt. Valles nanque

tortuosæ, & obliqui colles, rupesque præcipites, & excelsi montes æstivo tempore

impermeabiles sunt, pro plaustris evehendis, vel itineribus conficiendis:

Plana omnia.

vbi hyemali tempore omnia quasi plana, & apta sunt, pro quibuscunque itineribus

commode perficiendis. Immo tam opportuna vtilitas, & agilitas est, vt

plus

plus oneris duo jumenta(prout superius dictum est, & infra de glacialibus bellis ostendetur)

Onera duobus jumentis trahuntur immensa.

in lubrica glacie, vel trita nive, quam decem equi in campestribus plaustris

pertrahere solent. Quo autem ad lucem excellentem, ne tempori dormitionis

eorum noceat, satis opportuna remedia sive in ædibus, sive tentoriis servant: immo

nec lux clarissime rutilans, aut caumata eius tantum obsunt indigenis, quantum tristissimi

Culices tristissimi.

culices: qui forsitan Aegyptiacis sunt tristiores, vt infra de eisdem erit ostendendum,

& remediis eorundem.

De navibus nervo, ac radicibus colligatis.

CAP. X.

QVIA in extremis Aquilonaribus terris nullæ mineiæ ferrex,
cupreæ, aut argenteæ adhuc repertæ sunt, (licet beatissimus

Aurum ab Aquilone venit.

Iob dicat, ab Aquilone venire aurum) multusque, &
necessarius vsus navigiorum, ob aquarum multitudinem ferro
firmandorum, hominibus illis est inquirendus: ideoque navigia
fabricaturi, maxime ad piscatorium vsum, fissiles pinos,

Abietes fissiles.

& abietes in eorum nemoribus ad subtiles tabulas redactas
(nullo existente ferreo clavo,) tenerrimis arborum radicibus
recenter extractis, quasi canopeis funibus insigni ingenio
componunt. Alii restibus, & viminibus arborum popule arum, aut alterius
generis, præterquam quercinis, ad CC. milliaria Gothica, sive Germanica prope non
crescentibus, navigia ligant. Sed abietes, & pini adeo proceræ altitudinis, ac rectitudinis
sunt, vtaptissimæ sint ad quemlibet necessarium vsum, etiam lucricupidis ad
opulentum quæstum, quando vltramarinis mercaroribus vendi possunt. Alii fabricando

Nervi loco clavorum.

naves conversis, ac contritis animalium nervis, præcipue rangiserorum, sole ventoque
siccatis, tabulata conjungunt. Sed hi nervi instar stuparum sunt a subtilioribus nervis

Fila e nervis.

pro vsu filorum purgatis, extracti, & excrescentes, prout alibi de vtilitate rangiferorum
lib. de animalibus ostendetur. Omnia igitur navigia vndecumque fabricata, combinataque

Pix.

fuerint, pinea pice (cujus inexhausta abundantia ibidem adest) diligentissime
liniuntur, clavisque ligneis intus, forisue, vbi opus fuerit, fortissime compaginantur.

Navigia curta.

Navigia autem marinis fluctibus deputanda, admodum curta, non profunda
sunt: sed valde lata, proportione debita pro vsu velorum in tempestatibus reservata, fabricantur
eo que breves vndæ sunt, & spumosæ, propter latentia sub aquis saxa, excitatæ.

plus oneris duo jumenta(prout superius dictum est, & infra de glacialibus bellis ostendetur)

Onera duobus jumentis trahuntur immensa.

in lubrica glacie, vel trita nive, quam decem equi in campestribus plaustris
pertrahere solent. Quo autem ad lucem excellentem, ne tempori dormitionis
eorum noceat, satis opportuna remedia sive in ædibus, sive tentoriis servant: immo
nec lux clarissime rutilans, aut caumata eius tantum obsunt indigenis, quantum tristissimi

Culices tristissimi.

culices: qui forsitan Aegyptiacis sunt tristiores, vt infra de eisdem erit ostendendum,
& remediis eorundem.

De navibus nervo, ac radicibus colligatis.

CAP. X.

QVIA in extremis Aquilonaribus terris nullæ mineiæ ferrex,

cupreæ, aut argenteæ adhuc repertæ sunt, (licet beatissimus

Aurum ab Aquilone venit.

Iob dicat, ab Aquilone venire aurum) multusque, &

necessarius vsus navigiorum, ob aquarum multitudinem ferro

firmandorum, hominibus illis est inquirendus: ideoque navigia

fabricaturi, maxime ad piscatorium vsum, fissiles pinos,

Abietes fissiles.

& abietes in eorum nemoribus ad subtiles tabulas redactas

(nullo existente ferreo clavo,) tenerrimis arborum radicibus

recenter extractis, quasi canopeis funibus insigni ingenio

componunt. Alii restibus, & viminibus arborum populearum, aut alterius

generis, præterquam quercinis, ad CC. milliaria Gothica, sive Germanica prope non

crescentibus, navigia ligant. Sed abietes, & pini adeo proceræ altitudinis, ac rectitudinis

sunt, vtaptissimæ sint ad quemlibet necessarium vsum, etiam lucricupidis ad

opulentum quæstum, quando vltramarinis mercaroribus vendi possunt. Alii fabricando

Nervi loco clavorum.

naves conversis, ac contritis animalium nervis, præcipue rangiserorum, sole ventoque

siccatis, tabulata conjungunt. Sed hi nervi instar stuparum sunt a subtilioribus nervis

Fila e nervis.

pro vsu filorum purgatis, extracti, & excrescentes, prout alibi de vtilitate rangiferorum

lib. de animalibus ostendetur. Omnia igitur navigia vndecumque fabricata, combinataque

Pix.

fuerint, pinea pice (cujus inexhausta abundantia ibidem adest) diligentissime

liniuntur, clavisque ligneis intus, forisue, vbi opus fuerit, fortissime compaginantur.

Navigia curta.

Navigia autem marinis fluctibus deputanda, admodum curta, non profunda

sunt: sed valde lata, proportione debita pro vsu velorum in tempestatibus reservata, fabricantur

eo que breves vndæ sunt, & spumosæ, propter latentia sub aquis saxa, excitatæ.

Ceduntque vt in plurimum fluctibus, velut coriarius saccus, vndarumque reflexioni: quia

Navigia durabilia.

non duro, nec indomabili ferro, sed mollibus, ac tenacissimis viminibus, & nervis.

sunt compaginata. Longoque tempore ab elementorum injuria, ob innatam picem, durant.

Anchoræ arboreæ.

Anchoris ex incuruatis fortium lignorum radicibus saxorum pondere connexis,

& restibus populeis, seum betuleis, pro sufficienti longitudine funium, & laneo

Vela lanea.

panno pro velo, vel arborum codicibus vtuntur, maxime in stagnalibus aquis, vti

Scutha.

rarissime in mari falso. Hæcque navigia Scutha appellantur: sicuti & aliud oblongum

Haaper.

genus in Bothnico mari, & recentibus aquis, Haapar dicitur, sine quocunque ferro

diligentissime combinatum. Sed vti miræ longitudinis est, ita & portentosæ celeritatis,

vt volare videatur ad levem impulsum. Rapidis fluminibus e sublimioribus

locis descendentibus solummodo, & æstivæ piscaturæ reservatur. Quo genere

navigii periculosissime inter montana flumina M. D. XVIII. descendendo evectus

Periculum autoris.

fui: adeo fragili ligno coactus sum, ob publica negotia peragenda, credere animam

& salutem meam: eoque formidabilior erat transitus, quo magis in littore signa apparuere,

magni nominis personas ibidem vi fluminum fuisse suffocatas.

De instructione sagittandi.

CAP. XI.

ARTEM sagittandi quasi connatam professionem vniversæ

gentes Septentrionales prosequuntur, præcipue ex arcubus

omni ætati, tempori, loco, & occasioni concessis,

prout exprimitur superiori figura: in qua ætas, & exercitium

Vivendi genus.

ostenditur, quo vivendi genere sit occupata: & hoc ab

primæva æstate, qua soliciti parentes proles suas vtriusque sexus,

Arcus manuales.

sed præcipue masculos instruunt, quomodo manuales

arcus (nam alio sagittarum genere non vtuntur) teneant, elevent,

Sagittandi disciplina.

deprimant, vel obliquent in telis excutiendis: atque si telum,

vel sagitta non tacta meta inter arbores, herbas, vel nives evanuerit, aut e sublimi dimissa

fruticibus, & arbusculis absconsa, quo pacto recuperari possit: hoc est, vt aliam, vel plures

Sagittæ inquirendæ.

sagittas, servata eadem arcus elevatione, in longum vel altum dimissas, per cadentes

inquirant.

Ceduntque vt in plurimum fluctibus, velut coriarius saccus, vndarumque reflexioni: quia

Navigia durabilia.

non duro, nec indomabili ferro, sed mollibus, ac tenacissimis viminibus, & nervis.

sunt compaginata. Longoque tempore ab elementorum injuria, ob innatam picem, durant.

Anchoræ arboreæ.

Anchoris ex incuruatis fortium lignorum radicibus saxorum pondere connexis,

& restibus populeis, seum betuleis, pro sufficienti longitudine funium, & laneo

Vela lanea.

panno pro velo, vel arborum codicibus vtuntur, maxime in stagnalibus aquis, vti

Scutha.

rarissime in mari falso. Hæcque navigia Scutha appellantur: sicuti & aliud oblongum

Haaper.

genus in Bothnico mari, & recentibus aquis, Haapar dicitur, sine quocunque ferro

diligentissime combinatum. Sed vti miræ longitudinis est, ita & portentosæ celeritatis,

vt volare videatur ad levem impulsum. Rapidis fluminibus e sublimioribus

locis descendentibus solummodo, & æstivæ piscaturæ reservatur. Quo genere

navigii periculosissime inter montana flumina M. D. XVIII. descendendo evectus

Periculum autoris.

fui: adeo fragili ligno coactus sum, ob publica negotia peragenda, credere animam

& salutem meam: eoque formidabilior erat transitus, quo magis in littore signa apparuere,

magni nominis personas ibidem vi fluminum fuisse suffocatas.

De instructione sagittandi.

CAP. XI.

ARTEM sagittandi quasi connatam professionem vniversæ

gentes Septentrionales prosequuntur, præcipue ex arcubus

omni ætati, tempori, loco, & occasioni concessis,

prout exprimitur superiori figura: in qua ætas, & exercitium

Vivendi genus.

ostenditur, quo vivendi genere sit occupata: & hoc ab

primæva æstate, qua soliciti parentes proles suas vtriusque sexus,

Arcus manuales.

sed præcipue masculos instruunt, quomodo manuales

arcus (nam alio sagittarum genere non vtuntur) teneant, elevent,

Sagittandi disciplina.

deprimant, vel obliquent in telis excutiendis: atque si telum,

vel sagitta non tacta meta inter arbores, herbas, vel nives evanuerit, aut e sublimi dimissa

fruticibus, & arbusculis absconsa, quo pacto recuperari possit: hoc est, vt aliam, vel plures

Sagittæ inquirendæ.

sagittas, servata eadem arcus elevatione, in longum vel altum dimissas, per cadentes

inquirant.

inquirant. Nec longe ab ea reperibilis est, quam prius emisit. Huncque modum tela

recuperandi servant ballistarii totius plagæ Septentrionalis. Pueris itaque, vt metam

diligentius tangant, candidum aliquod cingulum (quo mire delectantur) atque

Premium artis.

novi arcus apponuntur: similiter & puellis linea vestis. Tamque periti evadunt, vt

magno interstitio mediante obolum, vel acum (quatenus videre poterunt) infallibiliter

Acus prometa sagittæ.

attingant, prout personaliter anno prædicto M. D. XVIII. in terris

eorum constitutus vidi. Gens hæc vtplurimum pusillæ staturæ est, animoque pusillo,

eo quod absque vrbibus, aut castellis, vel in pagis, vel tentoriis, vel carris, aut

solitudine vasta moratur: immo pars eorum in arboribus quadrato ordine crescentibus

Domus in arboribus.

domos collocant, ne denso nivium casu in campestribus suffocentur, aut a bestiis

famelicis insuperabili agmine congredientibus devorentur: quo casu magna custodia

fit prægnantium mulierum, & parvulorum, quos avidius tanquam delicatiorem

Mulierum prægnantium custodia.

escam insequuntur, prout inferius de luporum natura dicetur. Mulieres, ac

puellæ earum regionum valde fœcundæ, & pulchræ sunt, ea potissimum causa, que

Fœminæ pulchræ & fœcundæ.

candore, & rubedine opificio naturæ præcipuo formosiores habentur: nec fucum

sciunt, aut scire volunt, etiam si venustatem eisdem natura negasset. Aestimo multos

Italicæ nationis præclarissimos viros, præcipue Venetos, in domestica amœnitate,

ac pudicitia fore securiores, si eorum lascivientes fœminæ fucatum ornatum maxima

Fœminæ lascivæ.

enumerata stipe ab Aethiopia, vel Aegypto anxia solicitudine non haberent.

Solebat charissimus frater, & antecessor meus D. Ioannes Magnus Gothus Archiepiscopus

Vpsalensis, sacramentum Confirmationis nomine dignissimi viri Hieronymi

Hiero. Quiri. Patriar. Vene.

Quirini Patriarchæ Venetiarum conferens, & ego post eum, dicere: Quam

pulcherrimæ Dei crearuræ sunt hæ puellulæ, si sic sine sucato colore vsque ad optatam

senectam pervenire possent, & veltent. Sed hæc pretiosa vanitas, læsa postmodum

conscientia, accedenteque senio, morbo, scabie, vertigine, facit eas omnibus

creaturis turpiores. Igitur tutius vivunt homines supradicti in sylvis, & vastis

solitudinibus, sub mutua naturæ pulchritudine, & innocentia, quam incolæ fortium

civitatum sub legibus, & metu pœnarum. Quod autem cernitur

in superiori imagine homo pilosus, & caudatus, sic intelligendum

Homines pilosi.

est, quod parentes tegunt siccatis animalium

pellibus, præcipue juvenum vrforum,

corpora adolescentum,

et puerorum. Nec

vitio

datur genti simplicitate morum, & innocentia

taliter institutæ.

De venatione Lapponum.

CAP. XII.

CVM alibi, videlicet primo lib. cap. II. dictum sit de Scricfinnis,

Biarmiensibus, & Finmarchis, & moribus, ac vita

eorundem, hic adjungendum erit, qualiter in pandis, seu

Venandi modus.

latis trabibus, seu lubricis tabulis, pedibus alligatis super

valles, nivososque montes, ac cacumina montium celerrimo

transitu, lapsuque præcipites in bestias efferuntur, arcubus et

sagittis venatione quærendas. Cernitur hic fœmina solutis

crinibus intendere sagittas. Nec mirum: quia sub polo

habitantibus in vasto nemorum circuitum, tanta ferarum reperitur

Fœminæ venatrices.

fœcunditas, & multitudo, vt soli viri, nisi & fœminæ accurrant, non sufficiant

ad earum venationem instituendam. Igitur eadem agilitate, & forsitan majori,

Vir prædam dividit.

fœminæ venantur, vt viri. Attamen vir prædam dividit, veruque designat assandam:

quidue domesticis, seu vicinis certa liberalitate donandum sit, disponit. Nec tantum

hæc venandi sagacitas in terrestres feras tam insidiose, quam aperte querendas,

Aves infinitæ.

extenditur, quam etiam in aves diversi generis, amplissimas solitudines inhabitantes:

quarum plumis mollioribus pro lectis, pennisque durioribus pro texturis nervorum

vtuntur. Carnibus vero horum animalium frequentius assis, quam lixis vescuntur.

Pellium vsus.

Pellium vero exuvias, vt proximo cap. dictum est, corporibus parvulorum

filiorum, vel adolescentum adaptant, vti avium, pro capitum tegumentis:

Ideoque temere apud plerosque creditur, quod sint corpore hirsuto instar brutorum,

aut beluarum: quod forsan provenit ob ignorantiam, aut voluptatem,

Inanis gloria.

quam inde plerique capiunt, vt supra fidem rerum dicant omnia

comperta sibi apud remotiores terras,

vt Paulo Iovio visum est.

LIBER QVARTVS147

De transitum equorum super rnontes nivosos.

CAP. XIII.

TRANSITVS hujus hominis, & equi, quasi super

clypeos militares, sic intelligitur. Sunt inter Septentrionalia

regna Suetiæ, & Norvegiæ, montes alti limitanei,

Doffrini dicti, ac alii similes, hyberno tempore adeo densis,

& profundis repleti nivibus, vt per eos solidum iter

Doffrini montes.

communi more viatoribus pernegetur. Verum vt domestici

negotiatores eiusmodi difficultatem ingenio superent,

arteque pondera levent, crates, seu arcus levi, ac lato subere,

seu cortice tiliano contextos, pedibus propriis, ac

Corbes, crates, seu arcus sub pedibus.

equorum alligant, jugaque nivium sine formidine depressionis

(gravi licet pondere onusti) conculcant, iterque diurnum, duo scilicet montana

milliaria (quæ XII. Italica sunt: propter dierum brevitatem conficiunt. Nocte

vero sub splendidissima luna duplatum iter consumunt, aut triplatum. Neque

id incommode fit, cum nivium reverberatione lunaris splendor sublimes, & declives

campos illustret, vt etiam montium præcipitia, ac noxias seras a longe prospiciant

Lumine lunæ evitant pericula.

evitandas: inter quas montant lupi sub intenso frigore, mense præsertim Ianuaro,

agmine magno conglobati, sunt nocentiores, prout infra de pericuio luporum

Lupinocentiores.

dicetur. Res autem, quæ tam ingenioso labore portantur, sunt sal, crustatum ferrum,

lineus ac laneus pannus, & alicubi mineralia saxa argenti, cupri, ac pelles

Res & mercimonia.

pretiosæ. Vt autem equi ad iter niveum providentius instituantur, eos in nivosis

vallibus a juventute exilibus sportis quasi corbibus ad pedes alligatis, cum levi onere

dietim ducunt, vt assuescant pondera portare graviora. Nec minus ductores corbibus

sub plantis alligatis sese baculo inferius lato habilitant, & sustentant, vt his

Baculo alleviantur viatores.

præambulis pro tempore imminentem valeant effugere necessitatem, & mortem.

Evenit enim itinerantibus, vt Austro flante tantum nix mollescat, vt impressis pedibus

equi, vel hominis, nisi modo provideatur antedicto, quasi aperta vorago

cedat: nec est qui relevet solum cum jumento, nisi fidis hominibus fuerit comitatus.

Væ soli.

Si in multis casibus verum est verbum Væ soli, certe horrendum est in hoc passu nisi

homo habuerit in tali casu sublevantem. Neque hic piætereundum puto gravem autorem

Strabonem lib. XI. de partibus Armeniæ valde similia ad hunc casum adducentem

Strabo.

his scilicet verbis: Armeniæ pars est Faunena, & Comisena, ac Orchistenat

quæ equis abundat. Chorsena vero, & Cambisena, Septentrionales, & valde nivales

sunt, Caucasiis montibus, & Iberiæ, & Colchidi vicini: vbi iter agentes

Baculis elevatis auxilia petuntur.

in summis montium cacuminibus nive obrui dicuntur: nam ibi plurima cadit. Vnde

baculos habent ad eiusmodi pericula, quos in summam nivem respirandi gratia

Effossi homines servantur.

exerant, vt eo signo auxilium ab advenientibus consequantur: quapropter sæpe effossi

servantur. Eo igitur argumento clarum est, Gothicas, Sueticas, ac Norvegicas

Providentia adhibenda.

gentes Occidentaliores providentius artis sagacitate suæ saluti consulere,

quam apertis periculis se committere, & alienam, ac incertam deposcere commiserationem.

De periculoso transitu intra montes

CAP. XIIII.

MAIVS adhuc periculum in cavernosis montibus iter facientibus

imminet: quia flatus, seu ventorum spiracula

Nives minutissimæ periculosiores.

adeo vehementia ibidem concursu minutarum nivium excitari

videntur, vt, nisi comportatis sofforiis, sive ligonibus,

quibus viam aperiant, vix adsit spes, qua exeant

Montium nomina

altissimos montes, & profundissimas valles. Montes igitur

hi præcipui sunt, Doffra, Schars, Sula, Horvilla,

cum multis similibus: de quorum radicibus, vel vmbilicis,

Flumina vastissima.

exeunt vastissima flumina, partim in Orientem, & partim

in Occidentem. Perpetui enim montes, quasi linea

dorsotenus tracta, ab Austro in Septentrionem continuo gibbo ducuntur: nominaque

Nomina montium a pilosis bestiis.

fortiuntur a provinciis, amnibus, vel forma locorum, vel bestiis versantibus

in eisdem, vt ab vrsis, lupis, & cervis, aut castoribus, & aliis animalibus omnimode

pilosis, quæ pro loci qualitate contra vim frigorum peroptime sunt vestita.

Leones, cameli, &c. non sunt in Aquilone.

Ideoque leones, cameli, simeæ, asini, vel muli, vix eo portati supervivere possunt,

prout superius lib. primo de horribili frigore fuerat enarratum. Montes tamen hos incolæ hyemis tempore domesticatis rangiferis quasi jugalibus cervis, oneribus non exiguis

his scilicet verbis: Armeniæ pars est Faunena, & Comisena, ac Orchistenat quæ equis abundat. Chorsena vero, & Cambisena, Septentrionales, & valde nivales sunt, Caucasiis montibus, & Iberiæ, & Colchidi vicini: vbi iter agentes

Baculis elevatis auxilia petuntur.

in summis montium cacuminibus nive obrui dicuntur: nam ibi plurima cadit. Vnde baculos habent ad eiusmodi pericula, quos in summam nivem respirandi gratia

Effossi homines servantur.

exerant, vt eo signo auxilium ab advenientibus consequantur: quapropter sæpe effossi servantur. Eo igitur argumento clarum est, Gothicas, Sueticas, ac Norvegicas

Providentia adhibenda.

gentes Occidentaliores providentius artis sagacitate suæ saluti consulere, quam apertis periculis se committere, & alienam, ac incertam deposcere commiserationem.

De periculoso transitu intra montes

CAP. XIIII.

MAIVS adhuc periculum in cavernosis montibus iter facientibus imminet: quia flatus, seu ventorum spiracula

Nives minutissimæ periculosiores.

adeo vehementia ibidem concursu minutarum nivium excitari videntur, vt, nisi comportatis sofforiis, sive ligonibus, quibus viam aperiant, vix adsit spes, qua exeant

Montium nomina

altissimos montes, & profundissimas valles. Montes igitur hi præcipui sunt, Doffra, Schars, Sula, Horvilla, cum multis similibus: de quorum radicibus, vel vmbilicis,

Flumina vastissima.

exeunt vastissima flumina, partim in Orientem, & partim in Occidentem. Perpetui enim montes, quasi linea dorsotenus tracta, ab Austro in Septentrionem continuo gibbo ducuntur: nominaque

Nomina montium a pilosis bestiis.

fortiuntur a provinciis, amnibus, vel forma locorum, vel bestiis versantibus in eisdem, vt ab vrsis, lupis, & cervis, aut castoribus, & aliis animalibus omnimode pilosis, quæ pro loci qualitate contra vim frigorum peroptime sunt vestita.

Leones, cameli, &c. non sunt in Aquilone.

Ideoque leones, cameli, simeæ, asini, vel muli, vix eo portati supervivere possunt,

prout superius lib. primo de horribili frigore fuerat enarratum. Montes tamen hos incolæ hyemis tempore domesticatis rangiferis quasi jugalibus cervis, oneribus non exiguis

exiguis penetrant, milliaribus Italicis prope ducentis. Vni autem viro quadraginta rangiferi pertinent domesticati: quorum quilibet pondus suffert librarum ducentarum,

& amplius.

De lege corvorum necandorum.

CAP. XV.

LEGE cavetur in Islandia, id est, terra glaciali, regno

Islandia.

Norvegiæ antiquitus, & nunc subjecta, vt quicunque noxiam

bestiam occiderit, afisco, vel Regio præfecto juxta

crudelitatem occisi cadaveris, & præsentati, constitutum

suscipiat emolumentum. Cum itaque corvi, etiam albi ibidem

Corvi albi occiduntur agnos & porcos.

plus, quam in aliis regionibus, agnellos & porcellos

impetuoso volatu, ac vngularum raptu occidendo, sint sæviores,

juvenes terrarum incolæ eo labore se habilitant, &

indurant, vt hanc depopulationem vlciscantur, plurimos

corvorum occidendo sagittis: solaque rostra funibus alligata præsidibus pro signo

mercedem petituri demonstrant: quam & liberalissima largitione pari sagittarum

Sagittæ pro mercede redduntur.

numero, Vt bestiæ fuerint interemptæ, compensant. Ita & de reliquis animalibus

damnosis in tota Septentrionali plaga observatur, saluo quod pelles grandium vrsorum,

Vrsi albi.

præsertim alborum, scabellis sacrorum altarium, ne frigus sacerdotibus noceat,

Pelles ad pedes altaris.

substernuntur. Nec dissimilis venatio murium apud Hispanicas nationes, Strabone

teste, fuit. Incolæ enim harum terrarum, vt immunem haberent annonam ab

Mures Hispanici.

eorum corrosione, publico stipendio conducebant hujus pestis extirpatores: licet

ea diligentia nil proficiebant. Præterea nec dissimile est, quod duo cuniculi in insulam

Cuniculi Romano exercitu superantur.

circa columnas Herculis, & Gades introducti, fere eam totam subvertissent,

nisi Romani opem quatocyus attulissent. Nunc vero continuis venationibus exterminati

defecerunt. Quid insuper excelsa Romanorum potestas, stipendio publico

ruricolis constituto, vt exterminarent locustas, seu bruchos (quos gryllos vocant)

Grylli vel locustæ.

nedum agros, sed & arbores, & quæcunque virentia depopulantes, interpolatis temporibus

& annis fecerit, aliquando Romæ cum admiratione vidi: quoniam pro certa

mensura, & numero enecatarum locustarum, pretium numerabatur, donec decresceret

hoc noxium agmen. Sed nec alienum erit hic meminisse Mysiæ legationis

exiguis penetrant, milliaribus Italicis prope ducentis. Vni autem viro quadraginta

rangiferi pertinent domesticati: quorum quilibet pondus suffert librarum ducentarum,

& amplius.

De lege corvorum necandorum.

CAP. XV.

LEGE cavetur in Islandia, id est, terra glaciali, regno

Islandia.

Norvegiæ antiquitus, & nunc subjecta, vt quicunque noxiam

bestiam occiderit, afisco, vel Regio præfecto juxta

crudelitatem occisi cadaveris, & præsentati, constitutum

suscipiat emolumentum. Cum itaque corvi, etiam albi ibidem

Corvi albi occiduntur agnos & porcos.

plus, quam in aliis regionibus, agnellos & porcellos

impetuoso volatu, ac vngularum raptu occidendo, sint sæviores,

juvenes terrarum incolæ eo labore se habilitant, &

indurant, vt hanc depopulationem vlciscantur, plurimos

corvorum occidendo sagittis: solaque rostra funibus alligata præsidibus pro signo

mercedem petituri demonstrant: quam & liberalissima largitione pari sagittarum

Sagittæ pro mercede redduntur.

numero, Vt bestiæ fuerint interemptæ, compensant. Ita & de reliquis animalibus

damnosis in tota Septentrionali plaga observatur, saluo quod pelles grandium vrsorum,

Vrsi albi.

præsertim alborum, scabellis sacrorum altarium, ne frigus sacerdotibus noceat,

Pelles ad pedes altaris.

substernuntur. Nec dissimilis venatio murium apud Hispanicas nationes, Strabone

teste, fuit. Incolæ enim harum terrarum, vt immunem haberent annonam ab

Mures Hispanici.

eorum corrosione, publico stipendio conducebant hujus pestis extirpatores: licet

ea diligentia nil proficiebant. Præterea nec dissimile est, quod duo cuniculi in insulam

Cuniculi Romano exercitu superantur.

circa columnas Herculis, & Gades introducti, fere eam totam subvertissent,

nisi Romani opem quatocyus attulissent. Nunc vero continuis venationibus exterminati

defecerunt. Quid insuper excelsa Romanorum potestas, stipendio publico

ruricolis constituto, vt exterminarent locustas, seu bruchos (quos gryllos vocant)

Grylli vel locustæ.

nedum agros, sed & arbores, & quæcunque virentia depopulantes, interpolatis temporibus

& annis fecerit, aliquando Romæ cum admiratione vidi: quoniam pro certa

mensura, & numero enecatarum locustarum, pretium numerabatur, donec decresceret

hoc noxium agmen. Sed nec alienum erit hic meminisse Mysiæ legationis

Aper.

ad Cyrum in hac forma: Apparuit, o Rex, apud nos maxima res: aper, qui agrestia

corrumpit opera: quem studiosissime captantes, interimere non valvimus. Nunc

itaque te obsecramus, vt nobiscum filium tuum, ac delectos juvenes, canesque mittas,

Cyri regis responsio.

quo beluam e regione tollamus. Quibus respondit, Se filium, ob novam nuptam,

non missurum: sed Lydorum delectos, & venatores omnes cum canibus, mandatoque

vt quam promptissime beluam de regione submoveant. Attamen filius Cyri

Filius regis occisus.

ne ignavus videretur, sua sponte pro confodienda bestia equis, & canibus properans ictu lanceæ, qua aper occidendus erat, infelicissimo casu interemptus fuit.

De obsequiis erga senes.

CAP. XVI.

CÆTERVM quantam curam habeant populi Septentrionales

Reverentia erga senes.

erga senes, tam parentes, quam alios veneranda senecta depressos, parumper ostenditur præmissa figura: qua senex præcipitem montem, collemque descensurus, pelli vrsinæ imponitur, filiorum, vel servorum obsequio deferendus: hac tamen servata cautela, vt posterior pars cutis, aut pellis, ob erigendos pilos, & retardandas nives, vel glacialem lubricitatem, antrorsum vertatur: & ita lente

Modus descendendi.

delapsus, incolumis cum oneribus e sublimioribus locis ad ima defertur. Sed & hæc reverentia senibus, & commoditas fit, vt cum viam glacialem eo modo descendere nequeant, obliquato gyrantium filiorum transitu paulatim

Modus ascendendi.

in plana portentur: rursumque si glacialis lubricitas ascendendo penetrari debeat, ne deorsum gravescens plaustrum resiliat, ramoso ligno supposito (vt jumenta trahendo respirent) vel bifurcato ferro veniet sistendum. Hæcque provisio tam vtilis, quam necessaria est in longinquis itineribus, vbi duobus, tribusue, vel pluribus diebus ascenditur, & totidem descenditur ad planitiem paludinosam, totaliter congelatam.

Palus congelata.

Sed nec insuetum est genti, vbicunque in via, aut æde occurrerit senex, illi locum cedere, & reverentiam exhibere, judiciumque suscipere, & exequi, quod protulerit

Senum sententia valet.

in sua professione, quemadmodum inferius lib. XIIII. de sylvestribus judiciis ostendetur. Adhæc igitur obsequia senibus exhibenda, adduci possunt duo filii

Aper.

ad Cyrum in hac forma: Apparuit, o Rex, apud nos maxima res: aper, qui agrestia corrumpit opera: quem studiosissime captantes, interimere non valvimus. Nunc itaque te obsecramus, vt nobiscum filium tuum, ac delectos juvenes, canesque mittas,

Cyri regis responsio.

quo beluam e regione tollamus. Quibus respondit, Se filium, ob novam nuptam, non missurum: sed Lydorum delectos, & venatores omnes cum canibus, mandatoque vt quam promptissime beluam de regione submoveant. Attamen filius Cyri

Filius regis occisus.

ne ignavus videretur, sua sponte pro confodienda bestia equis, & canibus properans ictu lanceæ, qua aper occidendus erat, infelicissimo casu interemptus fuit.

De obsequiis erga senes.

CAP. XVI.

CÆTERVM quantam curam habeant populi Septentrionales

Reverentia erga senes.

erga senes, tam parentes, quam alios veneranda

senecta depressos, parumper ostenditur præmissa figura:

qua senex præcipitem montem, collemque descensurus, pelli

vrsinæ imponitur, filiorum, vel servorum obsequio deferendus:

hac tamen servata cautela, vt posterior pars cutis,

aut pellis, ob erigendos pilos, & retardandas nives, vel

glacialem lubricitatem, antrorsum vertatur: & ita lente

Modus descendendi.

delapsus, incolumis cum oneribus e sublimioribus locis

ad ima defertur. Sed & hæc reverentia senibus, & commoditas fit, vt cum viam

glacialem eo modo descendere nequeant, obliquato gyrantium filiorum transitu paulatim

Modus ascendendi.

in plana portentur: rursumque si glacialis lubricitas ascendendo penetrari debeat,

ne deorsum gravescens plaustrum resiliat, ramoso ligno supposito (vt jumenta

trahendo respirent) vel bifurcato ferro veniet sistendum. Hæcque provisio tam vtilis,

quam necessaria est in longinquis itineribus, vbi duobus, tribusue, vel pluribus diebus

ascenditur, & totidem descenditur ad planitiem paludinosam, totaliter congelatam.

Palus congelata.

Sed nec insuetum est genti, vbicunque in via, aut æde occurrerit senex, illi

locum cedere, & reverentiam exhibere, judiciumque suscipere, & exequi, quod protulerit

Senum sententia valet.

in sua professione, quemadmodum inferius lib. XIIII. de sylvestribus judiciis

ostendetur. Adhæc igitur obsequia senibus exhibenda, adduci possunt duo

filii

filii(jumentis præsto non occurrentibus) qui matrem XLV. stadiis plaustrali jugo ad

Duo filii jugales matrem duxerunt ad templum.

templu Iunonis omnium laude, & admiratione traxerunt(teste Herodoto lib. primo)

apud Argivos: quique filii precatu matris, vt optimum mortalibus concedendum assequerentur,

illico mortui sunt: testimonio ad posteros relicto, quod satius est hommi

mori, quam vivere, vt supra eodem lib. cap. VIII. Quale etiam, & quam

vtile consilium prudens mater Gambarucha filiis, ne infinita populorum multitudo

Gambarucha.

periret, ante exitum Longobardorum a Septentrione præbuerit, Saxo lib. VIII.

meminit: scilicet vt servata erga parentes ac liberos pietate, patria excessuri forte

Sorte dividuntur. patriam exituri.

deligerentur: quæ si senes invalidos obtulisset, robustiores se eorum loco exilio offerrent.

eiusque pondus pro debilibus perserendum sua sponte susciperent. Nec dignos

esse vita, qui illam scelere, & sacrilegio comparare, parentesque, ac prolem tam iniqua sententia

persequi sustinuissent, charitatis loco crudelitatis officia peracturi. Postremo cundos

male patriam demereri, apud quos parentum, aut liberorum amori proprii

spiritus charitas præponderaret. Hæc Saxo. Sed neque bestiis desunt pietatis obsequia

Ciconiæ miranda natura.

erga parentes, cum inter alias ciconiæ (redeuntis anni, & lætitiæ nuntiatrices)

pennis parentes ob senium destitutos, nec ad proprios quærendos cibos potentes,

plumis tegunt, & famem levant, ac corpora satigata reficiunt, donec in pristinum

vigorem ala grandæva redierit: pia vicissitudine vitam, quam a parentibus acceperant,

O parricida & sacrilege quid agis.

recompensantes. Quid ergo homines facere debebunt: quando & hanc pietatem brutis:

& Lestiis inesse cognoscunt. Præterea Septentrionalium populorum mos est, vt

minores majoribus natu obvii cedant via, ac deflectant: advenientibusque e sedili

Senes perpetuo venerantur.

assurgunt, majoribus natu perpetuam reverentiam exhibentes.

De baptizandis pueris sylvestrium incolarum.

CAP. XVII.

ETSI multa de idolatris extremi orbis Septentrionalis, &

eorum superstitioso cultu dicta sint, & quomodo spes est,

Idolatrarum spes.

vt aliquando audita divini verbi vera prædicatione, ad communionem

Christifidelium accedere non tardarent: tamen

pia prævalente exhortatione Catholicorum sacerdotum, magna

pars sylvestrium hominum inducta est, majorque spes

oritur, vt amodo, sedatis alibi erroribus, vnanimiter inducendi

accedant. Quod vero tardare videntur, causa est,

& hæc evidentissima, quod maxime distant, ducentis scilicet, & amplius, milliaribus

Distantia maxima.

filii(jumentis præsto non occurrentibus) qui matrem XLV. stadiis plaustrali jugo ad

Duo filii jugales matrem duxerunt ad templum.

templu Iunonis omnium laude, & admiratione traxerunt(teste Herodoto lib. primo)

apud Argivos: quique filii precatu matris, vt optimum mortalibus concedendum assequerentur,

illico mortui sunt: testimonio ad posteros relicto, quod satius est hommi

mori, quam vivere, vt supra eodem lib. cap. VIII. Quale etiam, & quam

vtile consilium prudens mater Gambarucha filiis, ne infinita populorum multitudo

Gambarucha.

periret, ante exitum Longobardorum a Septentrione præbuerit, Saxo lib. VIII.

meminit: scilicet vt servata erga parentes ac liberos pietate, patria excessuri forte

Sorte dividuntur. patriam exituri.

deligerentur: quæ si senes invalidos obtulisset, robustiores se eorum loco exilio offerrent.

eiusque pondus pro debilibus perserendum sua sponte susciperent. Nec dignos

esse vita, qui illam scelere, & sacrilegio comparare, parentesque, ac prolem tam iniqua sententia

persequi sustinuissent, charitatis loco crudelitatis officia peracturi. Postremo cundos

male patriam demereri, apud quos parentum, aut liberorum amori proprii

spiritus charitas præponderaret. Hæc Saxo. Sed neque bestiis desunt pietatis obsequia

Ciconiæ miranda natura.

erga parentes, cum inter alias ciconiæ (redeuntis anni, & lætitiæ nuntiatrices)

pennis parentes ob senium destitutos, nec ad proprios quærendos cibos potentes,

plumis tegunt, & famem levant, ac corpora satigata reficiunt, donec in pristinum

vigorem ala grandæva redierit: pia vicissitudine vitam, quam a parentibus acceperant,

O parricida & sacrilege quid agis.

recompensantes. Quid ergo homines facere debebunt: quando & hanc pietatem brutis:

& Lestiis inesse cognoscunt. Præterea Septentrionalium populorum mos est, vt

minores majoribus natu obvii cedant via, ac deflectant: advenientibusque e sedili

Senes perpetuo venerantur.

assurgunt, majoribus natu perpetuam reverentiam exhibentes.

De baptizandis pueris sylvestrium incolarum.

CAP. XVII.

ETSI multa de idolatris extremi orbis Septentrionalis, &

eorum superstitioso cultu dicta sint, & quomodo spes est,

Idolatrarum spes.

vt aliquando audita divini verbi vera prædicatione, ad communionem

Christifidelium accedere non tardarent: tamen

pia prævalente exhortatione Catholicorum sacerdotum, magna

pars sylvestrium hominum inducta est, majorque spes

oritur, vt amodo, sedatis alibi erroribus, vnanimiter inducendi

accedant. Quod vero tardare videntur, causa est,

& hæc evidentissima, quod maxime distant, ducentis scilicet, & amplius, milliaribus

Distantia maxima.

Italicis ab Ecclesiis Christianorum: ad quas, ob eam immensam distantiam,

rarius valeant appropinquare. Veruntamen qui Christiano ritui sese subdiderant,

obedientissimi reperiuntur: licet ob prædictam distantiam semel, aut bis in anno

Corbibus portantur infantes.

suas visitant Ecclesias baptismales, liberosque lactentes cophinis, seu corbibus impositos,

post tergum ligatos secum baptizandos comportant, aliaque pondera, &

Decimas dant.

munera pellium, præsertim pretiosarum, sacerdoti loco decimarum distribuenda.

Sed non modo Bothniensium versus Septentrionem, verumetiam Vermorum versus

Occidentem habitantium, hæc distantia, & incommoditas convertendorum hominum

ad fidem, est deploranda. Et ob id rarissime presbyteri, sed nunquam Antistites,

Loca invia.

solitudines illas, ob invia loca periculorum plenissima, accedere possunt.

De conversione Finlandiæ Septentrionalis, & Orientalis, ac maxima hospitalitate.

CAP. XVIII.

FVIT olim hæc vltima Aquilonaris regio, quemadmodum plures vicinæ terræ, pagana superstitione seducta: & ideo a via veritatis aberrans, Deo contumeliosa, & proximis

S. Ericus rex.

extitit violenta. At postquam duo clarissima lumina, &

S. Henricus præsul 1155.

sanctissimi viri, Ericus Suetiæ Rex, & beatus Henricus Vpsalensis Archipræsul, fidei Christianæ & regno Suetiæ circa annos salutis M. C. LV. prædicatione verbi divini, paceque oblata ac contempta, & victoriosa manu

Finni convertuntur.

subiecissent, ac templa extruxissent, sacerdotesque eidem genti præfecissent, facta est præcipua omnium virtutum amatrix, præsertim liberalitatis,

Liberalitas.

& hospitalitatis: qua incolæ eius in advenas, & peregrinos per summam

Hospitalitas.

benevolentiam vtuntur. Sunt inter se benigni, & modesti, atque ad iram tardi: at si diu provocati fuerint, tarditatem magnitudine vindictæ compensabunt. Habitant

Vicatim habitatur.

vicatim in parochias, & villas distincti. Ecclesias magnifice constructas habent, novisque erigendis magnopere student. Sacerdotibus summam venerationem exhibent, decimasque rerum omnium præstant: & rursus ab eis ita in lege divina, interprete

Italicis ab Ecclesiis Christianorum: ad quas, ob eam immensam distantiam, rarius valeant appropinquare. Veruntamen qui Christiano ritui sese subdiderant, obedientissimi reperiuntur: licet ob prædictam distantiam semel, aut bis in anno

Corbibus portantur infantes.

suas visitant Ecclesias baptismales, liberosque lactentes cophinis, seu corbibus impositos, post tergum ligatos secum baptizandos comportant, aliaque pondera, &

Decimas dant.

munera pellium, præsertim pretiosarum, sacerdoti loco decimarum distribuenda. Sed non modo Bothniensium versus Septentrionem, verumetiam Vermorum versus Occidentem habitantium, hæc distantia, & incommoditas convertendorum hominum ad fidem, est deploranda. Et ob id rarissime presbyteri, sed nunquam Antistites,

Loca invia.

solitudines illas, ob invia loca periculorum plenissima, accedere possunt.

De conversione Finlandiæ Septentrionalis, & Orientalis, ac maxima hospitalitate.

CAP. XVIII.

FVIT olim hæc vltima Aquilonaris regio, quemadmodum plures vicinæ terræ, pagana superstitione seducta: & ideo a via veritatis aberrans, Deo contumeliosa, & proximis

S. Ericus rex.

extitit violenta. At postquam duo clarissima lumina, &

S. Henricus præsul 1155.

sanctissimi viri, Ericus Suetiæ Rex, & beatus Henricus

Vpsalensis Archipræsul, fidei Christianæ & regno Suetiæ

circa annos salutis M. C. LV. prædicatione verbi divini,

paceque oblata ac contempta, & victoriosa manu

Finni convertuntur.

subiecissent, ac templa extruxissent, sacerdotesque eidem

genti præfecissent, facta est præcipua omnium virtutum amatrix, præsertim liberalitatis,

Liberalitas.

& hospitalitatis: qua incolæ eius in advenas, & peregrinos per summam

Hospitalitas.

benevolentiam vtuntur. Sunt inter se benigni, & modesti, atque ad iram tardi: at

si diu provocati fuerint, tarditatem magnitudine vindictæ compensabunt. Habitant

Vicatim habitatur.

vicatim in parochias, & villas distincti. Ecclesias magnifice constructas habent,

novisque erigendis magnopere student. Sacerdotibus summam venerationem

exhibent, decimasque rerum omnium præstant: & rursus ab eis ita in lege divina,

interprete

interprete in ambone e more adhibito, instruuntur, vt pristinis erroribus extirpatis,

Sermo per interpretem.

ad honesta quæque sequenda quadam mentis ingenuitate promptissimi, ac alacres

efficiantur. Nec his dissimiles incolæ Occidentalis Bothniæ reputantur: qui deficientibus

scholasticis disciplinis naturali lege ita instructi sunt, vt vitia detestentur,

Lex naturalis.

& virtutes amplectantur. Deprehendunt enim omnibus bonis eos affluere, qui recte

vivunt, ac nemini nocent: & econtra ob detestanda crimina, fornicationes

scilicet, & adulteria, furta, homicidia admissa, aves & bestias nemora, ac pisces

aquas eorum frequentius reliquisse, nec antea, quam orationibus ac benedictionibus

Orationibus depellitur caristia.

sacrorum ministrorum offensa divinitas placata fuisset, rediisse: de quo infra lib.

XVI plura dicentur, immo & de multis remediis diversorum excessuum contra

violatores Ecclesiæ, & pauperum, fideliter attendendis.

Remedia attendenda.

De causis tardatæ conversionis gentium Aquilonarium.

CAP. XIX.

QVOD autem extremi Aquilonis populi ad fidem Catholicam

in tot retroactis ætatibus & seculis integraliter haud

Causa tardæ vocationis populi Septentrionalis.

vocati sunt, in primis causam præstare videtur inscrutabilis

Dei providentia, quæ horas & momenta(quando hoc opus

piissimum fieri possit) in sua posuerat potestate. Interea

Messis multa, operarii pauci.

tamen & assidue petendum erit, vt cum messis multa sit,

idoneos & efficaces operarios emittere dignetur in tempore

opportuno. Et si ego viderer necessarius, nunquam recusarem

tam pium subire laborem, vbi divinæ majestati incor

Regis Suetiæ immittere dignaretur, vt sineret me juxta

ardentissimum desiderium meum adimplere tam optimum opus, quemadmodum annis

Desiderium autoris piissimum.

XI. suscepto Archiepiscopali titulo illarum regionum incessanter cupieram, pro honore

excelsi Dei, & omnium incolarum perpetua securitate. Nec dubitarem eius

auxilio ita augere regnicolas in locis olim per me visis aptissimis, vt vbi nemo iam

habitat, intra decennium habitationem capacem, & idoneam redderem, pro pluribus

hominum millibus commodissime habitaturis: vnde quæ Dei Deo, & quæ

Bona regis et ecclesiæ facilime amplianda.

Regis, Regi sufficienter, & omnimode impenderentur. Sed, heu dolor, adesse tempus

non cernitur, quo tanta vtilitas ad opus, & effectum felicibus auspiciis adduci

credatur. Calumniatur quidam Lutheranæ vesaniæ fautor Ziglerus in Aquilonari

Zigleri impia calumnia.

geographia sua, præsules Septentrionales in culpa fore, quod gentes illæ Septentrionales

haud convertantur ad Christifidelium sanctissimam communionem: quasi

importabilia tributa Pontificibus daturæ, a sacro baptismate, & vera religione

perterritæ alienarentur. Sed revera vti hæc assertio impia & mendax est, ita Deus,

qui veritas est, agnoscit & judicat, Antistites in culpa non esse, quod differtur hoc

Antistites inculpabiles.

opus piissimum: quia Episcopi vix gregem opere, & doctrina in Meridionalibus

provinciis suarum diœcesum olim acquisitum, ob persecutionem quorundam magnatum

hæresibus infectorum, defendere sufficiunt: multominus in extremas Aquilonis

provincias peregrinando, novum superaddere possunt, donec forte plenitudo

Plenitudo gentium.

gentium fiat, & vnus pastor, ac vnum ovile. Attamen jus & autoritatem Metropolitanæ

ecclesiæ Vpsalensis defensurus, anno salutis M. D. XXVI. Ioannes Magnus

Iempthia.

protunc Electus, licet Apostolicus legatus, visitationem fecit in extrema Iempthia:

Io. Magni Archiepiscopi Vpsal. i liberalitas.

vbi plus proventuum pauperibus errogavit ad solatium, quam sibi retinuit ad necessarium

vsum, , prout latius videri poterit in vita eius sub titulo Metropolis Vpsalensis.

interprete in ambone e more adhibito, instruuntur, vt pristinis erroribus extirpatis,

Sermo per interpretem.

ad honesta quæque sequenda quadam mentis ingenuitate promptissimi, ac alacres

efficiantur. Nec his dissimiles incolæ Occidentalis Bothniæ reputantur: qui deficientibus

scholasticis disciplinis naturali lege ita instructi sunt, vt vitia detestentur,

Lex naturalis.

& virtutes amplectantur. Deprehendunt enim omnibus bonis eos affluere, qui recte

vivunt, ac nemini nocent: & econtra ob detestanda crimina, fornicationes

scilicet, & adulteria, furta, homicidia admissa, aves & bestias nemora, ac pisces

aquas eorum frequentius reliquisse, nec antea, quam orationibus ac benedictionibus

Orationibus depellitur caristia.

sacrorum ministrorum offensa divinitas placata fuisset, rediisse: de quo infra lib.

XVI plura dicentur, immo & de multis remediis diversorum excessuum contra

violatores Ecclesiæ, & pauperum, fideliter attendendis.

Remedia attendenda.

De causis tardatæ conversionis gentium Aquilonarium.

CAP. XIX.

QVOD autem extremi Aquilonis populi ad fidem Catholicam

in tot retroactis ætatibus & seculis integraliter haud

Causa tardæ vocationis populi Septentrionalis.

vocati sunt, in primis causam præstare videtur inscrutabilis

Dei providentia, quæ horas & momenta(quando hoc opus

piissimum fieri possit) in sua posuerat potestate. Interea

Messis multa, operarii pauci.

tamen & assidue petendum erit, vt cum messis multa sit,

idoneos & efficaces operarios emittere dignetur in tempore

opportuno. Et si ego viderer necessarius, nunquam recusarem

tam pium subire laborem, vbi divinæ majestati incor

Regis Suetiæ immittere dignaretur, vt sineret me juxta

ardentissimum desiderium meum adimplere tam optimum opus, quemadmodum annis

Desiderium autoris piissimum.

XI. suscepto Archiepiscopali titulo illarum regionum incessanter cupieram, pro honore

excelsi Dei, & omnium incolarum perpetua securitate. Nec dubitarem eius

auxilio ita augere regnicolas in locis olim per me visis aptissimis, vt vbi nemo iam

habitat, intra decennium habitationem capacem, & idoneam redderem, pro pluribus

hominum millibus commodissime habitaturis: vnde quæ Dei Deo, & quæ

Bona regis et ecclesiæ facilime amplianda.

Regis, Regi sufficienter, & omnimode impenderentur. Sed, heu dolor, adesse tempus

non cernitur, quo tanta vtilitas ad opus, & effectum felicibus auspiciis adduci

credatur. Calumniatur quidam Lutheranæ vesaniæ fautor Ziglerus in Aquilonari

Zigleri impia calumnia.

geographia sua, præsules Septentrionales in culpa fore, quod gentes illæ Septentrionales

haud convertantur ad Christifidelium sanctissimam communionem: quasi

importabilia tributa Pontificibus daturæ, a sacro baptismate, & vera religione

perterritæ alienarentur. Sed revera vti hæc assertio impia & mendax est, ita Deus,

qui veritas est, agnoscit & judicat, Antistites in culpa non esse, quod differtur hoc

Antistites inculpabiles.

opus piissimum: quia Episcopi vix gregem opere, & doctrina in Meridionalibus

provinciis suarum diœcesum olim acquisitum, ob persecutionem quorundam magnatum

hæresibus infectorum, defendere sufficiunt: multominus in extremas Aquilonis

provincias peregrinando, novum superaddere possunt, donec forte plenitudo

Plenitudo gentium.

gentium fiat, & vnus pastor, ac vnum ovile. Attamen jus & autoritatem Metropolitanæ

ecclesiæ Vpsalensis defensurus, anno salutis M. D. XXVI. Ioannes Magnus

Iempthia.

protunc Electus, licet Apostolicus legatus, visitationem fecit in extrema Iempthia:

Io. Magni Archiepiscopi Vpsal. i liberalitas.

vbi plus proventuum pauperibus errogavit ad solatium, quam sibi retinuit ad necessarium

vsum, , prout latius videri poterit in vita eius sub titulo Metropolis Vpsalensis.

De modo alliciendi, ac conservandi gentes in vera religione.

CAP. XX.

CONSTITVTO igitur electo Archiepiscopo, etsi populi

in extremis regionibus præ magna alacritate omnem

obedientiam, & benignitatem exhibere conati sunt: tamen

Io. Magni Archiepicopi Vpsal. benevolentia.

benevolentiam hanc benevolentia studuit omnimode superare,

vt omnes comprobarent eum esse imitatorem illius

veri pastoris, qui cognoscit, & pascit oves suas. Siquidem

Emendas largitur afflictis.

emendas, quæ summo sacerdoti juxta divinam legem

pro delictis populi offerri consueverant, in vsus pauperum

liberaliter erogavit, etiam incendio amissis fortunis

Salis inventio.

oppressos, atque alias tyrannica violentia afflictos adivuit. Præterea laborantes

Sartaginum donatio.

intolerabili salis defectu, nedum salis coquendi artem(inter studendum extra patriam

quæsitam) coquere docuit, sed & officinas, & sartagines in littoribus maritimis sine

quocunque lucro erigi fecit, erogans in eum pium & necessarium vsum fere mille

marcas monetæ majoris. Sed his, & similibus ingentissimæ pietatis studiis, quantum

Odium pro dilectione.

gratiæ & favoris apud veros Catholicæ religionis cultores assecutus est, tantum

odii, cum e longissima visitatione ad aspectum infamium Lutheranorum rediisset, reportavit.

Exilium 19. annorum.

Veruntamen exemplo illius, qui velut ovis coram tondente non aperuit

os suum, nunquam desiit etiam in exilio XIX. annorum constitutus, inenarrabili patientia

& fide laborare pro honore Regis Gostavi, & patriæ suæ, quæ a Lutheranis

dæmoniis male vexabatur: vt vinceret in bono malum. Quid vero boni peramplius

Patria ingrata.

egerit, aut alii venerabiles Dei præsules, pro salute, severissimæ (ne dicam ingratæ)

Metropolis.

patriæ suæ, in Metropoli Vpsalensi, & Apologia sua (quatenus opus suerit)

Apologia.

clarissimis exemplis ostendetur vniversis. Et ita sit finis hujus IIII. libri, vt aditus

pateat ad antiquitates pugilum, & gigantum: qui si nunc viverent, vtique cum

Pugnare ad bestias.

bestiis, id est, impuris hæreticis, si viribus agendum forent,

pugnare, & congredi non negarent.

LIBRI QVARTI FINIS,

OLAI MAGNI 155

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE GIGANTIBVS.

LIBER QVINTVS.

CAP. I.

ETSI sacræ, profanæque historiæ maxima gigantum, atque
pugilum gesta evidenter commemorant, clareque quid, quoue
Gesta majorum a cautibus extracta sunt.
tempore, & loco orbis ea egerint, aut quomodo vixerint,
attestantur: inutile tamen non erit aliqua his superaddere,
quæ a cautibus, & saxis Septentrionalium regionum sunt
eruta, palam vniversis latius per orbem reddere manifesta,
dum ab antiquissimis, iisque rarissimis scriptoribus, in libros sunt relata. Regiones igitur extremæ alias in Chart
mea Gothica annotatæ, videlicet Finmarchia, Biarmia,
Charta Gothica 1539. Venetiis facta.
Scricfinnia, Helsingia &c. adeo evidentia munimenta gigantum curiosis, seum studiosis
inspectoribus vbique exhibent, vt admiratione prævia credere cogantur, tam sublimem
saxorum molem, tamque immanem collium congeriem, nullo naturæ compendio,
sed portentosis hominum viribus fuisse congestam, ac absolutam: etiam in campis,
Congeries collium.
sylvis, ac montibus regnorum Suetiæ, Gothiæ, ac Norvegiæ, vbi similia saxa
conspiciuntur. Quid vero Saxo Grammaticus Danorum diligentissimus historicus,
Saxo.
de sua tellure Danica in hac materia asserat, curiosus lector præfationem historiarum

eius (quatenus libuerit) circa finem inspiciat: comperietque Danicam regionem
giganteo cultu quondam exercitam, prout eximiæ magnitudinis saxa veterum
bustis, ac speluncis affixa testantur. Quod si quis vi monstrosa patratum ambigat,
quorundam montium excelsa suspiciat, dicatque si callet, quis eorum verticibus
Immobilis moles.
cautes tantæ granditatis invexerit. Inopinabile nanque quivis miraculi hujus
æstimator advertet, vt molem super plano minime, vel difficile mobilem, sin tantum
montanæ sublimitatis apicem simplex mortalitatis labor, aut vsitatus humani
roboris conatus extulerit. Vtrum vero talium rerum autores post diluvium gigantes
extiterint, an viri corporis viribus ante alios præditi, testatur se parum notitiæ
Suetia & Gothia in 1370. annis antequam Dania reges habuit.
ex Damæ antiquitatibus invenisse. Forte si superioris Suetiæ, atque Gothiæ
cautes, & saxa examinasset, præclarissima veterum gesta mirabili suo ingenio ad
posteros transtulisset: cum Suetia, & Gothia mille trecentis septuaginta annis Reges,
& Principes habuerint, antequam Dan primus Rex in Dania regnare cœpit:
quorum magnifica gesta saxis insculpta, nostri temporis curiositas intuetur. Distinguit
Triplex genus mathematicorum.

tamen ipsi Saxo triplices quondam sub specie gigantum, ac pugilum, mathematicos

extirisse, atque inauditi generis miracula discretis præstigiis exercuisse. Primi

suere monstrosi generis viri Gigantes dicti, humanam magnitudinem corporum

1. Gigantes.

granditate superantes. Secundi Physiculatores, artem habentes phythonicam: qui

2. Physiculatores.

quantum superioribus habitu cessere corporeo, tantum vivaci mentis ingenio perstiterunt.

Inter hos, & Gigantes assiduum bellorum de rerum summa certamen erat,

donec Giganteum genus armis subigerent, sibique & regnandi jus, & divinitatis opinionem

3.

consciscerent. Tertii vero e superiorum copula pullulantes, naturæ eorum

nec corporum magnitudine, nec artium exercitio respondebant. His tamen apud

delusas præstigiis mentes divinitatis accessit opinio, prout III. lib. in multis

cap. fuerat enarratum. Nec mirandum, si portentis eorum simplex consenserit in

Barbaries simplex.

adulterino deorum cultu barbaries, cum Romanorum olim immensa prudentia talium

quorundam mentitis honoribus illudebatur, prout divus August.

Romanorum prudentia illusa.

de civita. Dei lib. II. cap. IIII. & lib. VI. cap. IX. de turpissimis

deorum officiis modestius, quam sceleris

horror exigit, disputando, quamplurima

adducit: quantæ scilicet

turpitudinis, absurditatis,

indignitatis, ac falsitatis fuerit eorum profana cultura.

De diversitate

'nj8x$d0gg/@x2w"2p'njdd

De diversitate Gigantum, & pugilum,

CAP. II.

OLIM in regno Helsingorum, qui nunc parent Regi Suecorum

Helsingi.

versus Septentrionem, gigas erat Hartbenus nomine,

Hartbenus.

tanta præditus magnitudine, vt novem cubitis dimensio

longitudinis eius protenderetur. Habebatque XII. athletas contubernales:

Athletæ 12.

quorum insignis proceritas dimidio inferior

videbatur. Alter quidam Starchaterus, toti Europæ

Starchaterus.

olim ob crebras (vt inferius dicetur)victorias nominatissimus.

Similiter & Arngrimus, ac Arverodus: de quorum

Arngrimus.

etiam excellentissimis gestis infra dicetur. Ne tamen

Arverodus.

a solis veteribus seculis exempla magnitudinis, aut fortitudinis mutuare videar, viros

aliquot moderna memoria tam a mineralibus, quam aliis Suetiæ, & Gothiæ provinciis

adducere congruit, tanta fortitudine præditos, vt quisque eorum in humeros

sublevatum equum, vel bovem maximum, immo vas feri sexcentarum, octingentarum,

Equus portabil.

aut mille librarum (quale & aliquæ puellæ levare possunt) ad plura stadia

Puellarum vis.

portaret. Visus est etiam quidam equitem armatum subito obvium, non agilitate tantum,

sed viribus in terram deiecisse, vel detrusisse. Quod autem de Hartbeno superius

dictum est, juvat simile adducere e literis sacris, quod Og Rex Basan de

Og rex Basan.

stirpe Gigantum genitus, lectum ferreum habuit longitudine novem cubitorum, latitudine

Lectus ferreus 9. cubitorum.

vero quatuor, ad mensuram cubiti virilis manus, prout Deutero. III. habentur:

cujus autoritati impudentissimum est non assentire, vti & S. August. lib. XV.

de civita. Dei cap. IX. de Gigantibus loquens attestatur, longe majora corpora hominum

extitisse, quam hac nostra ætate. Dicit etiam Solinus Salaminæ Euthymenis

Euthymenis fili' triennio tribus cubitis crevit.

filium crevisse in triennio cubita tria sublimitate: sed incessum tardo, sensu hebeti, robusta

voce, pubertate festina, morbis cito absumptum. Deinde notantur in bello

Cretico, cum elata flumina impetum plusquam vi amnica invecta terras rupissent, post

discessum eorundem humanum corpus repertum esse, sublimitate cubitorum XXXIII.

Humanum corpus sublime 33. cubitorum.

cujus spectandi cupidine L. Flaccum legatum, Metellum etiam impendio captos

miraculo, quod auditum refutaverant, oculo potitos. Ex lib. de naturis rerum. In

Puella longitudinis cubi. 50

Occiduis quoque partibus reperta est puella(quam vnde fluviorum gurgites ab Oceano

adduxerant, ignoratur) in capite vulnerata, ac mortua, induta chlamyde

purpurea, longitudinis cubitorum quaquaginta, latitudinis inter humeros quatuor.

Colossus.

Colossus etiam homo monstruosus fuit: quem occisum Tyberis fluvius cooperire

Vna manu duo viri manducandi tenentur.

nequivit: ipsumque mare per multa spatia sanguine rubro infecit, teste Adelino.

Præterea tantæ magnitudinis homo aliquando visus est, vt in antro suo resupinus

iacens, vna manu duos viros teneret crudos, eosdem manducaturus. Allegat Pli.

Homines 50. cubitorum.

lib. VII. cap. II. homines in Scythia inveniri, proceritatem quinquaginta cubitorum

excedentes. Isidorus dicit, apud Indos Macrobios haberi longitudinis

Item. 12. pedum

duodecim pedum. Gabinius Romanorum scriptor per Strabonem lib. XVII.

Tibia 60. cubitorum.

citatus, scribit de sepultura Antæi, asserens eius tibiam sexaginta cubitorum longitudinem

habere. Huic profecto tibiæ non respondisset caliga Maximini Gothi

Maximinus Gothus.

Imperatoris.

De sobrietate Gigantum, ac pugilum.

CAP. III.

ASSERIT clarissimus Danicarum rerum scriptor Saxo
superius allegatus, ac inferius frequenter allegandus, inter

Starchaterus Tavestus.

alios Septentrionales fortissimos viros, gigantea magnitudine
& fortitudine præditos, quendam fuisse Starchaterum
Thavestum: cujus admirandas, & heroicas virtutes
ita digne extollit, vt raros sui ævi similes vix habuerit in
Europa, aut toto orbe: nec forsitan adhuc habet, vel habebit.
Cumque eidem excelsi spiritus viro permultas virtutes

Sobrietas.

accommodat, inter alias ipsam sobrietatem fortibus
viris summe necessariam, huic relationi peculiariter statui
apponendam, vtpote speculum prurientis ævi nostri nunc attentius intuendum.

Fortitudo.

Erat enim (eodem Saxone teste) eiusdem Starchateri fortitudo frugalitatis amatrix,
& ab immoderato dapum vsu aversa. Semper voluptate omissa, virtutis respectum
egit,

Puella longitudinis cubi. 50

Occiduis quoque partibus reperta est puella(quam vnde fluviorum gurgites ab Oceano
adduxerant, ignoratur) in capite vulnerata, ac mortua, induta chlamyde
purpurea, longitudinis cubitorum quaquaginta, latitudinis inter humeros quatuor.

Colossus.

Colossus etiam homo monstruosus fuit: quem occisum Tyberis fluvius cooperire

Vna manu duo viri manducandi tenentur.

nequivit: ipsumque mare per multa spatia sanguine rubro infecit, teste Adelino.
Præterea tantæ magnitudinis homo aliquando visus est, vt in antro suo resupinus
iacens, vna manu duos viros teneret crudos, eosdem manducaturus. Allegat Pli.

Homines 50. cubitorum.

lib. VII. cap. II. homines in Scythia inveniri, proceritatem quinquaginta cubitorum
excedentes. Isidorus dicit, apud Indos Macrobios haberi longitudinis

Item. 12. pedum

duodecim pedum. Gabinius Romanorum scriptor per Strabonem lib. XVII.

Tibia 60. cubitorum.

citatus, scribit de sepultura Antæi, asserens eius tibiam sexaginta cubitorum longitudinem
habere. Huic profecto tibiæ non respondisset caliga Maximini Gothi

Maximinus Gothus.

Imperatoris.

De sobrietate Gigantum, ac pugilum.

CAP. III.

ASSERIT clarissimus Danicarum rerum scriptor Saxo

superius allegatus, ac inferius frequenter allegandus, inter

Starchaterus Tavestus.

alios Septentrionales fortissimos viros, gigantea magnitudine

& fortitudine præditos, quendam fuisse Starchaterum

Thavestum: cujus admirandas, & heroicas virtutes

ita digne extollit, vt raros sui ævi similes vix habuerit in

Europa, aut toto orbe: nec forsitan adhuc habet, vel habebit.

Cumque eidem excelsi spiritus viro permultas virtutes

Sobrietas.

accommodat, inter alias ipsam sobrietatem fortibus

viris summe necessariam, huic relationi peculiariter statui

apponendam, vtpote speculum prurientis ævi nostri nunc attentius intuendum.

Fortitudo.

Erat enim (eodem Saxone teste) eiusdem Starchateri fortitudo frugalitatis amatrix,

& ab immoderato dapum vsu aversa. Semper voluptate omissa, virtutis respectum

egit,

egit, vetustos continentiæ mores imitans: ac rusticioris escæ paratum appetens, cœnæ

Rusticior esca.

sumptuosioris impendium fastidivit. Igitur profusam dapum indulgentiam aspernatus,

fumidoque, ac rancido cibo vsus, famem eo sapidius, quo simplicius pepulit,

Sapidius quo simplicius.

ne veræ virtutis nervos externarum delicarum contagione, tanquam adulterino

quodam dulcore remitteret, aut priscæ frugalitatis normam inusitatis gulæ superstitionibus

abrogaret. Cæterum indignanter ferebat assam dapem, eandemque elixam,

Assa daps vel elixa.

vnius cœnæ sumptibus erogari: edulium pro monstro accipiens: quod culinæ

nidoribus delibutum, fartoris industria multiplicis temperamenti varietate perfricuit.

Fartor.

Igitur vt Danicum luxum, Teutonum ritu (vnde effœminati fierent) introductum,

Teutonicus ritus.

averteret, inter alia patrio carmine, multis dimissis, sic cecinit:

Fortium crudus cibus est virorum:

Carmina Starchateri de frugalitate.

Nec reor lautis opus esse mensis,

Mens quibus belli meditantur vsum

Pectore forti.

Aptius barbam poteras rigentem

Mordicus presso lacerare dente,

Quam vorax lactis vacuare sinum

Ore capaci.

Fugimus lautæ vitium popinæ,

Rancidis ventrem dapibus soventes.

Coctiles paucis placuere succi

Tempore prisco.

Discus herbosi vacuus saporis,
Arietum carnes dabat, & suillas.
Temperans vsus nihil immodesto
Polluit ausu.
Lacteum qui nunc adipem ligurris,
Induas mentem petimus virilem:
Esto Frothonis memor, & paterni
Funeris vltor.
Occidet nequam, pavictumque pectus:
Nec fugax fati stimulum refellet,
Valle condatur licet, aut opacis
Incubet antris.
Vndecim quondam proceres eramus
Regis Hachonis studium secuti.
Hic prior Helgo Begathus resedit
Ordine cœnæ:
Hic famis primæ stimulum licebat
Aridis pernæ natibus levare:
Ventris ardorem rigidi domabat
Copia crusti.
Offulam nemo vapidam petebat:
Quisque communes celebrabat escas:
Simplici tantum stetit apparatu
Cœna potentum.
Vulgus externum fugiebat esum:
Nec fuit summis epuli libido:
Ipse Rex paruo meminit modestam
Ducere vitam:

Mellei temnens speciem saporis,
Combibit tostum Cereris liquorem:
Nec parum coctis dubitabat vti,
Assa perosus.
Mensa perstabat modico paratu,
Exhibens sumptum tenui salino,
Nequid externo variaret vsu
Docta Vetustas,
Amphoras nemo, paterasue quondam
Intulit mensis: dolio profudit
Poculum promus: nec erat catillis
Copia pictis,
Nemo transacti venerator ævi,
Cantharis iunxit teretes diotas:
Nec cibis lancem cumulavit olim
Comptus agaso.

Non brevi concha, cyathove levi

Prandium vanus decorabat hospes:

Nunc recens morum facies pudenter

Omnia pressit.

Temperantia.

TAlibus itaque argumentis plurimos ad temperantiam, & sobrietatem, cæterasque

Ebrii nunquam

virtutes induxit, vt plerique invenirentur, qui nunquam ebriosa potione indulsisse

Continentia.

dicantur, ne præcipuum fortitudinis vinculum continentia, luxuriæ

viribus eluderetur. Tamque remotus ab omni lascivia eorum animus erat, vt penitus

Mimi, & scuræ.

dedignarentur spectatores esse mimorum, aut scurrarum: nec delicatam dapem parare,

aut lautiori industria aliena culina paratam appetere, aut oblatam degustare:

Virtutis nervi.

nec cuiquam perniciosæ voluptati animum, aut vires effœminandas offerre:

ne veræ virtutis nervos, aut bellicam claritatem aliqua vitiorum

contagione commacularent.

De virtutibus

De virtutibus fortissimi Starchateri.

CAP. IIII.

ᛋᛏᛆᚱᚴᛆᛏᛆᚱᚢᛋ ᛒᚢᚼᛁᛚᛋᚢᛦᛁᛏᛦᚢᛋ

HABENDO

sobrietatem (vt

proximem prædictum

est) quàm aptè ad

cæteras virtutes

vinculum

ampliare potuit, omnes,

qui gentilium

operationes

intuentur, agnoscunt : clariorque factus fuisset in

Starcha. tque natiuitas

meritis, si Christi doctrinæ, sicuti

Christi.

natiuitati eius, vicinitatem habuisset. Peregit

tamen trium hominum secula, fortis &

Tribus seculis

inuictus pugil, monstruosa & incredibili

fortissumus

quadam virtute præditus, supra communem

vixit.

hominum staturam longè euectus, giganteam

Corporis magnitudini

quandam molem præfeserens, ita vt corporis

virtus

magnitudini virium robur, & animi

respondit.

fortitudo responderet, vt nulli mortalium virtute cedere putaretur : cuius tam latè

patens claritas fuit, vt adhuc quocque celeberrima gestorum eius , ac nominis opinio

perseueret. In omnibus enim Aquilonaribus regnis, & eis vicinis, speciosissima

sibi peperit monimenta. Primùm in Vichari Noruegiæ Regis iugulo, deorum

fauori facinorum suorum principia dedicauit : deinde piraticam agens, profligatis

Floccus rex.

latè prouincijs, Russiam inuasit, Regemque eius Floccum superauit, & ingenti

Athletae Biramienses.

thesauro spoliauit. Ob hæc tam præclata militiæ principia, ab athletis

Biarmiensibus, qui tunc præstantissimi habebantur, accitus, cùm plurima apud eos

Septennis militia.

memoratu digna edidisset facinora, Sueonum fines ingreditur : vnde septenni militia

peracta, ad Daniam se contulit : demde in Hyberniam : ne vltimæ rerum humanarum

Hybernia vltima

mansiones ab eo intactæ consisterent : vbi duobus præstantissimis athletis

orbis mansio.

congressus, victor euasit. Mox in Orientalia Russiæ contra eximiæ opinionis

Visinnus gladiator.

gladiatorem Visinnum properauit. Is enim Visinnus vicinas, longinquasque prouincias

omni iniuriæ genere vexauit, illustriumque virorum coniuges, maritis spectantibus,

Stuprator occiditur.

raptas ad stuprum pertraxit. Cuius sceleris Starchaterus, vt alter Hercules,

rumore excitus, tollendi autoris gratia Russiam petiuit, raptoremque ad singulare

Byzantium.

certamen prouocatum oppressit. Deinde latius ad Orientem progressus,

Tanna gigas.

Byzantium peruénit : vbi inuictæ opinionis gigantem, Tannam nomine, corporis viribus

Polonia.

fretus, colluctando deuicit, ignotasque terrarum partes proscripti titulo petere

Vasche Polonus

coëgit. Igitur cùm nulla fortunæ sæuitia vires eius victoria fraudare potuisset,

athleta.

Poloniæ partes aggressus, eximium athletam Vasche, vel Vaszam, duelli certamine

Hama Saxo.

superauit. Nec longè pòst Hamæ pugili, apud Saxones gymnicis palmis clarissimo,

congreditur : cuius pugno primùm ita obrutus memoratur, vt genibus nixus,

mento contingeret: quam corporis nutationem egregia vltione pensavit: nam

Hamæ corpus medium diffectum.

vbi resuscitato poplite manum expedire, ferrumdp distringere licuit, medium

Hamæ corpus diffecuit: eaque victoria Saxones Danorum subjecit imperio: quo adeo

severe abusi sunt, vt pro cubitalium quolibet indicem servitutis stipem quotannis

Tributum cubitale.

pendere cogerentur. Sed non diu violentum duravit imperium.

De patrocinio oppressorum.

CAP. V.

TRIVMPHIS his deductis omnibus in exteris terris,

Haldani militia.

in patriam suam Suetiam est reversus: Haldanique militiam

proxima familiaritate complexus, nunquam bellorum

exercitio abstinuit, ita vt abstractum deliciis animum, continua

Armatus semper.

armorum intentione torqueret, sibique nunquam ebriosa

Ebrius nunquam nec conviva.

potione indulsisse diceretur. Ad convivia nunquam

sustinuit invitari, afferens, hunc scurrarum, & parasitorum

Scurrarum ritus.

morem esse, lautioris alimoniæ gratia ad alienæ

culinæ nidorem decurrere. Quocirca non secus ac gravi

Helgo rex Norvegiæ.

injuria affectus, invitantes gravibus pœnis afficere consuevit.

Ab Helgone Norvegiorum Rege (qui novem eximiæ fortitudinis pugilibus,

Pugiles 9.

ipso nuptiarum die sub duelli provocatione sponsam rapere volentibus,

congredi debuerat) suppliciter rogatus tanto discrimini auxilium afferre,

tam promptissimo animo precibus assensit, vt Helgone ad locum pugnæ præcedente,

Diale iter duodenali æquiparavit.

interjectis aliquot diebus profectionem orsus, tantum locorum diali itinere

pedester emensus prodatur, quantum præcedentes diebus duodecim equestres

peragrasse dicuntur. Interrogatus a pugilibus, an ei dimicandi virtus suppeteret,

Non vnum tantum, verum quotlibet admissos excipiendi certissimas sibi vires

extare, respondit. Sequenti die cum contemptu adversariorum campum ingressus,

sub

mento contingeret: quam corporis nutationem egregia vltione pensavit: nam

Hamæ corpus medium diffectum.

vbi resuscitato poplite manum expedire, ferrumdp distringere licuit, medium

Hamæ corpus diffecuit: eaque victoria Saxones Danorum subjecit imperio: quo adeo

severe abusi sunt, vt pro cubitalium quolibet indicem servitutis stipem quotannis

Tributum cubitale.

pendere cogerentur. Sed non diu violentum duravit imperium.

De patrocinio oppressorum.

CAP. V.

TRIVMPHIS his deductis omnibus in exteris terris,

Haldani militia.

in patriam suam Suetiam est reversus: Haldanique militiam

proxima familiaritate complexus, nunquam bellorum

exercitio abstinuit, ita vt abstractum deliciis animum, continua

Armatus semper.

armorum intentione torqueret, sibique nunquam ebriosa

Ebrius nunquam nec conviva.

potione indulsisse diceretur. Ad convivia nunquam

sustinuit invitari, afferens, hunc scurrarum, & parasitorum

Scurrarum ritus.

morem esse, lautioris alimoniæ gratia ad alienæ

culinæ nidorem decurrere. Quocirca non secus ac gravi

Helgo rex Norvegiæ.

injuria affectus, invitantes gravibus pœnis afficere consuevit.

Ab Helgone Norvegiorum Rege (qui novem eximiæ fortitudinis pugilibus,

Pugiles 9.

ipso nuptiarum die sub duelli provocatione sponsam rapere volentibus,

congredi debuerat) suppliciter rogatus tanto discrimini auxilium afferre,

tam promptissimo animo precibus assensit, vt Helgone ad locum pugnæ præcedente,

Diale iter duodenali æquiparavit.

interjectis aliquot diebus profectionem orsus, tantum locorum diali itinere

pedester emensus prodatur, quantum præcedentes diebus duodecim equestres

peragrasse dicuntur. Interrogatus a pugilibus, an ei dimicandi virtus suppeteret,

Non vnum tantum, verum quotlibet admissos excipiendi certissimas sibi vires

extare, respondit. Sequenti die cum contemptu adversariorum campum ingressus,

sub

sub montis cujusdam clivo sessione quæsita, adversum ventis, ac nivibus corpus

Vnus contra 9. simul vno tempore.

præbuit. Tunc, ac si verno tempore apricandum esset, deposita veste, demendis

operam pulicibus dabat. Purpureum quoque amiculum, quo nuper a Helga Cid

Purpureum amiculum.

erat nomen Regiæ sponsæ) donatus fuerat, sentibus injecit, ne contra sævientia

grandinis tela, indumentorum vmbracula mutuatus viderentur. Tunc athletæ montem

ex opposito subeuntes, aversum ventis sedendi locum petunt: accensoque igne,

frigus depellunt. Denique non viso Starchatero, quendam montis fastigio immittunt,

qui tanquam e specula eius contemplaretur adventum. Is in devexa montis parte

Specula.

senem prospicit, scapulis tenus nivali desuper respersione contectum: quem percontatur,

an is sit, qui promissas pugnæ partes agere debeat. Cunque se esse hunc Starchaterus

astrueret, supervenientes cæteri, pariterne omnes, an singillatim excipere

Triste canum agmen.

statuisset, interrogant. At ille: Quoties, inquit, mihi triste canum agmen oblatrat,

simul, non vicissim eos abigere soleo. Ita se cum vniversis, quam singulis confligere

Dictis prius, quam armis.

malle significans, prius adversarios dictis, quam armis contemnendos putabat.

Inito conflictu: sex eorum absque mutuo vulnerum receptu prostravit: tres vero residuos,

Pugiles 9. consumuntur.

quanquam multis vulneribus ab eis affectus, fratrum exemplo consumpsit:

quæ quidem vulnera soli ruricolæ filio, ob officii venerationem, credidit restauranda.

Ruricolæ medicamen.

Is enim evulsas stomachi partes pristino loco restituit, elapsamque

extorum congeriem nexili viminum complexione perstrinxit.

Ne autem indonatam invenis humanitatem relinqueret,

chlamydem vepribus injectam,

oblatæ dignationis præmium

effecit.

164 DE GIGANTIBVS

De exercitiis eiusdem Starchateri.

CAP. VI.

DVM autem Starchaterus apud Regem Suetiæ militaret,

Ingellus Daniæ rex.

intellexissetque Daniæ Regem Ingellum prorsus petulantissimi

luxus illecebris mancipatum, vitiaque pro virtute complexum,

Sordidum luxuriæ mancipium.

intermissis Regiæ majestatis officiis, sordidum

luxuriæ mancipium evasisse, dolenter tulit, tantæ indolis

juvenem, tam inclyti patris filium exuisse. Eximium igitur

Sarcia carbonum.

carbonum fascem, tanquam opimam sarcinam, humeris

suis Daniam petiturus impendit. Rogatus ab obviis,

quid tam insolitum onus deferret. Ingelli Regis hebetudinem

Starchaterus fortissimus et eloquentissimus.

ad acuminis habitum carbonibus se perducturum astruxit. Nec minus

quam dixit, effecit. Tantum enim valuit fortissimi, ac eloquentissimi viri monitio,

vt Ingellus ex enervi, & molli illecebrarum mancipio, magnanimus virtuntum

Virtutum cultor.

cultor evaderet, patrisque sui intersectores, quos ad primum familiaritatis gradum

extulerat, trucidaret. Quo peracto, Starchaterus suis monitis satissactum gaudens,

gratiasque agens, multa præclara in laudem veteris militiæ, modo quo sequitur, inter

alia complurima cecinisse refertur:

Imberbis quando ductum, auspiciumque sequebar

Militiæ Rex Hacho tuæ, lasciva perosus

Ingenia, & luxum, nil præter bella colebam.

Exercens animum cum corpore, mente profanum

Omne relegavi, stomachoque placentia fugi,

Fortia complexus animo, nanque arma professus.
Aspera vestis erat, cultusque parabilis olim,
Rara quies, somnique breves, labor otia longe
Propulit, & parco fluxerunt tempora sumptu.
Non vt nunc quidam, quibus insatiata cupido
Ingluvie cæca visum rationis inumbrat.
Horum aliquis vestis operosæ tegmine cultus,
Molliter alipedem flectit, sparsamque renodat
Cæsariem, & laxos patitur fluitare capillos:
Discere

Discere sæpe soro, turpique inhiare lucello
Gaudet, & hoc studio vitam solatur inertem,
Venali celebrans commissa negotia lingua.
Vi violat leges, & ferro jura lacessit,
Obterit innocuos, alieno pascitur ere,
Stupra, gulamque colit, risu convivia mordax
Insequitur, sic scorta petens vt sarculus herbam.
Occidit ignavus, dum prælia pace quiescunt,
In media si valle cubet: testudine nulla
Tutus erit, qui fata timet: fors vltima vivum
Quæque rapit, latebra lethum depellere non est.
Ast ego, qui totum concussi cladibus orbem,
Leni morte fruar, placidoque sub astra levandus
Funere, vi morbi defungar vulneris expers.

Semper præterea tam remotum a lascivia animum habuit, vt ne eius spectator esse

Lasciviæ nunquam deditus

sustinuerit. Nunquam otium negotio prætulit: nec minime quidem luxuriæ assensor esse voluit, mollium, & timidorum contemptor. Histriones, scurras, parasitos

Otiosus nunquam

vbicunque inter bellantes comprehendit, cædendos curavit: satius ratus in levium hominum agmen cuticulæ damno ridiculum dictare supplicium, quam pœna

Scurras cædendos curavit

capitis funestum imperare discrimen. Eoque modo jocularis ministerii, sordidæque conditionis catervam probroso verborum ludibrio multare contentus extitit, ne

Clarissimæ manus in scurris non contaminandæ

clarissimas manus turpissimorum hominum exitio commodaret. Fuit ipse Starchaterus in eo famosissimo bello Suetico, quod Ringo Suetiæ Rex contra Haraldum Daniæ Regem gessit, præcipuum culmen. Eo siquidem bello nullam majus vnquam in Aquilonaribus regnis factum memoratur.

Haquinus.

Victor Suecorum Rex Danis imperavit. Periere

Haraldus.

ex Suecis XII. millia illustrium &

12000. Illustrium Suecorum et 30. millia Illustr. Danorum, cæterorum nullus numerus.

procerum, e Danis XXX.

millia nobilium,

at popularium

vtriusque partis

nullus erat numerus.

De summa gestorum Starchateri.

CAP. VII.

DEMVM post egregiam facinorum suorum laudem insenium

vergens, hoc succincto carmine totius vitæ, &

militiæ suæ studium summatim sic expressit, autore Saxone:

Carmina Starchateri de vita sua.

At mihi (si recolo) nascenti fata dedere
Bella sequi, belloque mori miscere tumultus,
Invigilare armis, vitam exercere cruentam.
Castra quietis inps colui, pacemque perosus,
Sub signis Gradive tuis discrimine summo
Consenui, victorque metu pugnare decorum,
Turpe vacare ratus, crebras committere cædes
Egregium duxi, & strages celebrare frequentes.
Sæpe graves bello Reges concurrere vidi,
Et clypeos, galeasque teri, crudescere campos
Sanguine, loricas affixa cuspide rumpi,
Vndique thoraces admisso cedere ferro,
Luxuriare feras inhumato milite pastas.
Hic aliquis forte egregii conaminis autor,
Marte manuque potens, medium dum pugnat in hostem,
Intentam capiti loricam diffidit: alter
Casside perfossa, ferrumque in vertice mersit.

Olo.

Quando ter Olonis summo discrimine nati
Expugnator eram: nanque agmine prorsus in illo,
Aut gladium fregit manus, aut obstantia fudit.

Curetes.

Hæc gravitas ferientis erat. Quid quando Curetum
Littus.

Littus & innumera constratrum cuspide callem,
Primus ligniferis docui decurrere plantis
Nanque aditurus agros confertos murice ferreo,

Ligniferæ plantæ.

Armabam laceros subjecto stipite gressus.
Hinc mecum egregiis congressum viribus Hamam

Hama.

Enecui: mox cum Rino duce Flebace nato

Obtrivi Kyrios, vel quas alit Esthia gentes,

Kyrii.

Et populos Semgalla tuos. Post hæc Tylemarchos

Norvegienses.

Aggressus, caput inde tuli livore cruentum,

Quassum malleolis, armisque sabrilibus ictum.

Hic primum didici quid ferramenta valerent

Incudis, atque animi quantum popularibus esset.

Teutonici quoque me pœnas autore dedere,

Teutones.

Cum natos Suetringe tuos Frothonis iniqua

Suertingus.

Cæde reos, domini vindex ad pocula stravi.

Nec minus hoc facinus, quando pro virgine chara

Septem fratres.

Vno septenos necui certamine fratres,

Teste loco: qui me stomacho linquente perosus,

Non parit arenti redivivum cespite gramen.

Moxque ducis Kerri bellum navale parantis,

Kerrus.

Vicimus egregio consertam milite puppim.

Vasza Polonus.

Inde dedi letho Vaszam: sabrumque procacem

Muitavi natibus cæsis: ferroque peremi

Visinnus Ruthenus.

Rupibus a niveis hebetantem tela Visinnum

Quatuor hinc Leri natos, pugilesque peremi

Biarmenses: gentis Hybernæ principe capto,

Biarmenses.

Duflinæ populabar opes: semperque manebit

Bavella Heed.

Nostra Bravellinis virtus conspecta trophæis.

Quid morori excedunt numerum, quæ fortiter egi,

Quodque manu gessi, ad solidum celebrare recensens,

Deficio: sunt cuncta meo majora relatu.

Vincit opus samam, nec sermo suppetit actis.

Sane suit hic vir hauddubie dignus omni bellica laude, non animi solum vigore.

Starchaterus laude bellica dignus.

sed etiam corporis viribus excellens, præcipuaque pedum pernicitate, vt vno die accelerando

a superiori Suetia in Daniam pedester vsus sit: qualem alii diebus duodecim

continuo gradientes vix habuerunt. Neque id a veritate alienum creditur, cum

Celerrimus.

Solinus testetur, cursores Alexandri Magni vno die MCC. stadia transivisse: quæ

Cursores Alex. Magni.

stricto nunrero vix XXXII. milliaria Germanica constituere possunt, Procopio referente.

Præterea adeo invicti corporis fuit hic Starchaterus, vt ob continuam

Stadia.

exercitationem, & vires augendas, induci non potuerit

(etiam in rebus strenue gestis) vt aliquid laboris

sibiipsi laxaret, prout Imperatorem

Probus Imp.

Probum pluries fecisse monstratrur.

De maximo , ac terribili bello Suecorum,ac Gothorum: cui Starchaterus præsuit contra Danos.

CAP. VIII.

CVM causam , & exordium , ac progressum , & exitum

Haquinus rex.

acerrimi prælii Haquini Ring Suecorum Gothorumque etc.

Haraldus rex.

Regis , ac Haraldi Hildetan Danorum Regis , lib VIII.

historiarum excellentissimus Danicarum rerum scriptor

Saxo.

Saxo Sialandicus, omni ævo successuro notissimam tradiderit,

ac post eum evolutis iam quinquaginta annis Albertus

Crantzius.

Crantzius idem prælium incidenter attigerit, novissimusque

Io. Archiepiscopus Vpsalensis.

omnium charissimus frater,& antecessor meus, Io. Magnus

Archiepiscopus Vpsalensis , hoc vastum , & incomparabile

bellum in Gothicis , ac Sueticis historiis suis ex inevitabili proposito veraciter,

vt fidelem historicum decet , nuper conscripserit : ad me pertinere arbitror , vt saltem

eiusmodi formidabilis conflictus aliquam mentionem hoc in loco inter pugiles,

Prælium vix majus in Europa.

& gigantes interseram, præcipue quia in nullo prælio Septentrionalium regnorum, &

Vix vnquam in tota Europa tot fortissimi, vtriusque potentissimi tam terrestris, quam

Septennio preparatum bellum.

navalis exercitus duces, cum tanta vehementia, ac ardore belli septennio præparati,

concurrisse leguntur, quemadmodum in historiis satis concordibus supradictarum

Bellatores clarissimi, et fœminæ.

regionum, ac Regum, & autorum fideliter conscriptum habetur. Enumerantur in

primis clarissimi bellatores, vnde, & quo stemmate insigniores pro parte Danorum

Hetha.

fuerint: inter quos & fœminæ duæ, quibus virilem animum natura, arsque, &

Visna.

experientia peritiam erogaverat militarem: Hetha, ac Visna, Sclavonicæ stirpis illustrissimæ

Vexillo privatur & dextra.

mulieres: quarum altera prima dux erat, altera vero apprime rei bellicæ

perita, principale vexillum gerens, eo, dextraque in conflictum, vrgente in acie Suecorum

Starchaterus belli director,

Gothorumque Starchatero, vt infra dicetur, privata fuit. Similiter e parte

opposita duces insigniores enumerantur, maxime quod Starchaterus Suetici Regis

Vegtbiorga puella.

Ringonis principalis exercitus director fuit, atque in eius exercitum Vegtbiorga puella

acerbissima bellatrix, vt inferius ostendetur. Numerus navium Ringonis pro

Naves Sueorum 2500.

Suecis & Gothis, duo millia quingentæ repertæ: sed Danorum non impar erat.

Præparatis igitur vtrinque nunc cuneata, nunc corniculata acie, & reliquis ad prælium

Danorum plures.

requisitis, lituisque canentibus, asperrimum fortissimarum gentium tanto tempore

Acies.

præparatum, tanto ardore de invadendo, ac defendendo imperio conseritur bellum,

vt crederes repente (inquit Saxo) terris ingruere cœlum, sylvas camposque subsidere,

misceri omnia, antiquum rediisse chaos, divina pariter & humana tumultuosa tempestate

Armorum stridor.

confundi, cunctaque simul in perniciem trahi. Nam vbi ad teli iactum perventum,

Vulnerum vapor.

intolerabilis armorum stridor ineredibili cuncta fragore complevit Vapor

Funditorum opera.

vulnerum repentinam cœlo nebulam intendebat: dies effusa telorum grandinetegebatur.

Pila.

Nec parum in acie funditorum opera. valuit At vbi pila manu, aut tormentis

Ferratæ clavæ.

excussa, cominus gladiis, ferratisque clavis decernitur, tum vero plurimum sanguinis

periclitatum est. Igitur fessis manare sudor corporibus cœpit, mucronumque

crepitacula eminus audiebantur. illic Starchaterus, qui belli hujus seriem sermone

patrio primus edidit, prior in acie dimicans, Haraldi Regis proceres, Hun & Elli,

Soth pugil.

Hort ac Burgha a se prostratros, abscissamque Visnæ dexteram commemorat. Puella

Guthones sagittarii.

etiam in Suetica acie dimicans, Vegtbiorg nomine, Soth pugilem stravit: & ipsa

quoque, altero instante hoste, interempta est. Tanta enim vi periti arcuum Guthones

Loricæ sagittis penetranturi vt aquæ.

nervos intenderant, vt clypeos quoque jaculis transverberarent: nec alia efficacior

cædis extitit causa. Loricas, galeasque perinde ac inermia corpora sagittarum acumina

penetrabant. Centum quadragintaquatuor sagittis Vbbo quidam fortissime

Vbbo 144. sagittis perfossus interiit.

pugnans, transfossus interiit. Summa etenim sagittariorum vi, instantibus Dalacarlis,

recruduit semper bellum contra Danos. Tandem Danorum Rex Haraldus currum

excussus, clava aurigæ proprii excerebratus interiit procerumque triginta millia ex

Haraldiis clava aurigæ peremptus.

sua acie, atque duodecim millia similium procerum e parte Suecorum,

& Gothorum: popularium vero numerus erat infinitus. Regnoque

Daniæ jussu Regis Suetiæ Ringonis præficitur

Hetha regina præficitur Danis.

Hetha numero regentium XLVI.

cui successit Olo, per Starchaterum

ab insidia

toribus

introductum, pretioque corruptum, interemptus.

De morte

LIBER QVINTVS[171]

De morte Starchateri.

CAP. IX.

POSTREMO iam prolixa fatigatus ætate, & labore,

ne senii vitio pristinum gloriæ decus amitteret, egregium

sore putavit, si voluntarium sibi conscisceret exitum, fatumque

proprio maturasset arbitrio, (olim nanque rei bellicæ

Morbo moti militibus probrosum.

deditis morbo oppetere probro datum est) aurum librarum

CXX. quod iampridem pro Olonis tyranni intersectione

meruerat, collo appensum gerebat, emendi in se

Pretium petita mortis 120. libræ auri.

percussoris gratia nihil aptius rams, quam si aurum, quod

pro aliena clade tulerat, damno propriæ salutis impenderet.

Itaque Hatherum splendictos loco natum, cujus olim patrem occiderat, obvium

Hatherus.

nadus, hortabatur, ne a parentis sui intersectore pœnas exigere vereretur: hæc facientem

auro, quod gerebat, potiturum esse promittit. Et vt eius in se animum

vehementius efferaret, hujusmodi exhortatione vsus esse traditur:

Præterea Hathere privavi te patre Lenno.

Hane mihi quæso vicem referas, & obire volentem

Sterne senem, jugulumque meum pete vindice ferro,

Quippe opem clari mens percussoris adoptat:

Horret ab ignava fatum deposcere dextra.

Sponte pia legem fati præcurrere fas est.

Quod nequeas fugere, hoc etiam anticipare licebit.

Arbor alenda recens, vetus excidenda: minister

Naturæ est, quisquis fato confinia fundit,

Et sternit quod stare nequit: mors optima tunc est,

Cum petitur, vitæque piget, cum funus amatur,

Ne miseros casus incommoda proroget ætas.

Pecunia.

Hæc dicens exertam crumena pecuniam promit. Hatherus autem tam fruendi æris,

quam paternæ vltionis capessendæ cupidine concitatus, obsecuturum se precibus,

Starchateri mors virilis.

nec premia repulsurum, spopondit. Cui Starchaterus cupide ense præbito, pronam

postmodum cervicem applicuit, ne timide percussoris opus exequeretur, aut

ferro muliebriter vteretur, hortatus: præsatusque, quod si peracta cæde ante cadaveris

lapsum caput, ac truncum medius intersiliret, armis innocuus redderetur.

Starchateri caput terram momordit.

Igitur Hatherus adacto vegete gladio, senem capite demutilavit: quod corpori avulsum,

impactumque terræ glebam morsum carpsisse fertur, ferocitatem animi mori

bundi oris atrocitate declarans. Percussor tamen promissis fraudem subesse veritus,

Occisor formidat pœnam.

saltu abstinuit: quem si temere egisset, forte lapsi cadaveris ictu obrutus, occisi senis

pœnas proprio funere persoluisset. Verum ne tantum athletam busti inopem

Reling.

iacere pateretur, corpus eius in campo, qui vulgo Reling dicitur, sepulturæ mandandum

curavit. Ita e vehementia hydropisis Adrianus Imperator audacissimum

barbarum minis, & muneribus coëgit, ac solicitavit, pro morte sibi

sub mammillis inferenda: sed ad tantum facinus ferox homo

Adrianus Imperator.

induci non potuit: quia, teste Dione Cassio in

vita Adriani, aufugittt.

De Haldano

LIBER QVINTVS[173]

De Haldano, aliis que pugilibus ab eo devictis.

CAP. X.

ACCEDIT præterea alius claræ memoriæ Gothorum pugil,

Haldamus pugil.

Haldanus nomine, Gotho patre, videlicet Rege Carolo

Carolus rex.

genitus, iisdem temporibus florens: cujus admiranda

gesta atque facinora, eo diligentius præsentibus inserta

sunt, quo insigniori fortitudine deducta noscuntur. Is primæ

militiæ annis piratica transactis, certamini Suetico se immisit:

in quo dum pugilem Haquinum hebetandi carminibus

Haquinus pugil.

sem peritum, adesse didicit, eximiæ magnitudims clavam,

Ferrum hebetatur.

ferreis consertam nodis, tunsionis vsibus adaptavit,

Clava clavis acuta.

perinde ac præstigii vires ligneo robore debellaturus. Deinde cum cæteris conspicuæ

virtutis habitu præemineret, inter acerrimos hostes obnupto galea capite, scuti

inops, clavam in objecta clypeorum munimina gemina manus ope retorquebat: nec

vllum tantæ soliditatis obstaculum erat, quod non frustatim clavæ impulsum obtereret.

Quo evenit, vt occursantem sibi in acie pugilem, acriore gestaminis impactione

subrueret. Victus tamen, & saucius, Suecorum potentiæ cessit, in remotas

Milites veterani medici periti.

terras dilapsus: viribusque opera veterani militis, qui medendi artem curatione

propriorum vulnerum dudum didicerat, restitutus, quodam insigni pugile Thorone

Thoro pugil.

in suam societatem accepto, Suecis denuo sratagemate classico congreditur: victorque

excedens, Sivaldum quendam cum septem filiis natura, habituque ferocissimis,

Sivaldus cum 7. filiis.

novum molientibus insultum, sub provocatione (satis informi clava vsus) pariter

oppressit. Deinde Hartbenum quendam gigantem Helsingum, novem cubitorum

Hartbenus Helsingus 9. cubitorum.

proceritatem (vt superius dictum est) habentem, (quod raptas Regum filias stupro

corrumpere gloriæ loco ducebat, illustres nuptias humilibus præferre, tantoque se clariorem

existimare consueverat, quanto splendidiores concubitus per vim assequi potuisset)

Hartbenus occiditur.

malleo miræ granditatis vna cum sex suis athletis simili violentia, ac scelere

debacchantibus, valide contrivit. Præterea Egtherum Finnensem, quod piratica

Egtherus finno.

plurimos hinc inde molestaret, navalique prælio expugnari nequiret, e provocatione

secum decernentem oppressit. Deinde cum Hatheri Norvegiani Regis filiam Thorildam

Thorilda regis filia.

a Grimmone eximiarum virium athleta, sub duelli comminatione expeti

compenlTet, edictumque a patre esset, potiturum ea, qui pugilem amovisset: quanquam

quam ad senectutem cœlebs pervenerat, non minus tamen Regis promissione, quam athletæ

petulantia concitatus, pugnæ locum accessit. Grimmonem appetens, extremos

Grimmo pugil.

loricæ nexus cum occidua clypei parte persecuit. Quod factum Grimmo admiratione

prosecutus, Vetulum, inquit, acrius dimicantem non memini. Statimque

ferrum exerens, objectum clypeum gladio convulsit: cujus immorantem ictui dexteram

Haldanus ferro corripuit, vulnereque in femur misso, eum perpetuo reddidit

Multa pecuniæ.

mutilatum: vtque reliquiass languentis vitae retineret, pecuniarum multatione coëgit.

Ebbo pirata.

Postremo Ebbonem plebeium insignem piratam, virtutis fiducia filiam Regis Gothorum,

atque dimidium regni in dotem postulantem, ea audacia repressit, vt despicabiles

generis sui sordes, eximiæ nobilitatis splendori miscere non præsumeret, multominus

regni confortium affectare. Atque ea prolata comminatione, die non suppetente,

Nocturnum certamen.

sub splendida luna eum interemit, tanquam nocturnum certamen monstro

exhibiturus.

De alio quodam Haldano, & gestis eius.

CAP. XI.

NEC minori claritudine inter fortissimos pugiles memoratur

Augurium venturi triumphi.

alter quidam Haldanus Borchari Norvegiani, atque Dropthæ

Regiæ prolis filius: cujus juventæ initia stoliditatis opinione

referta fuere: sequens vero ætas fulgentissimis operum

insignibus illustris evasit, maximisque vitæ ornamentis inclaruit.

Adolescens pugilem ingenuæ famæ, quod ab eo

pueriliter obludens colapho percussus esset, gestamine, quod

Retho pirata.

in manu habebat, petitum oppressit: augurio apud omnes

relicto, quanta animi, atque vinum magnitudine in hostes

Vilissimus prædo.

triumphaturus esset. Ea tempestate Retho Ruthenorum pirata

plures provincias rapinæ, & crudelitatis injuriis profligabat: cujus tam insignis atrocitas

Rethare.

erat, vt cæteris extremæ captorum nuditati parcentibus, hic etiam se

Haldanus.

cretiores corporum partes tegminibus spoliare deforme non duceret. Vnde graves

adhuc, immanesque rapinæ, Rotheran cognominari solent. Habebat & aliam

torquendi

quam ad senectutem cœlebs pervenerat, non minus tamen Regis promissione, quam athletæ

petulantia concitatus, pugnæ locum accessit. Grimmonem appetens, extremos

Grimmo pugil.

loricæ nexus cum occidua clypei parte persecuit. Quod factum Grimmo admiratione

prosecutus, Vetulum, inquit, acrius dimicantem non memini. Statimque

ferrum exerens, objectum clypeum gladio convulsit: cujus immorantem ictui dexteram

Haldanus ferro corripuit, vulnereque in femur misso, eum perpetuo reddidit

Multa pecuniæ.

mutilatum: vtque reliquiass languentis vitae retineret, pecuniarum multatione coëgit.

Ebbo pirata.

Postremo Ebbonem plebeium insignem piratam, virtutis fiducia filiam Regis Gothorum,

atque dimidium regni in dotem postulantem, ea audacia repressit, vt despicabiles

generis sui sordes, eximiæ nobilitatis splendori miscere non præsumeret, multominus

regni confortium affectare. Atque ea prolata comminatione, die non suppetente,

Nocturnum certamen.

sub splendida luna eum interemit, tanquam nocturnum certamen monstro

exhibiturus.

De alio quodam Haldano, & gestis eius.

CAP. XI.

NEC minori claritudine inter fortissimos pugiles memoratur

Augurium venturi triumphi.

alter quidam Haldanus Borchari Norvegiani, atque Dropthæ

Regiæ prolis filius: cujus juventæ initia stoliditatis opinione

referta fuere: sequens vero ætas fulgentissimis operum

insignibus illustris evasit, maximisque vitæ ornamentis inclaruit.

Adolescens pugilem ingenuæ famæ, quod ab eo

pueriliter obludens colapho percussus esset, gestamine, quod

Retho pirata.

in manu habebat, petitum oppressit: augurio apud omnes

relicto, quanta animi, atque vinum magnitudine in hostes

Vilissimus prædo.

triumphaturus esset. Ea tempestate Retho Ruthenorum pirata

plures provincias rapinæ, & crudelitatis injuriis profligabat: cujus tam insignis atrocitas

Rethare.

erat, vt cæteris extremæ captorum nuditati parcentibus, hic etiam se

Haldanus.

cretiores corporum partes tegminibus spoliare deforme non duceret. Vnde graves

adhuc, immanesque rapinæ, Rotheran cognominari solent. Habebat & aliam

torquendi

torquendi sævitiam beluinam, quam verecunctiæ causa volens prætermitto: qua

indignitate motus Borcharus Haldani pater, Rethoni se obiicit: quorum vt mutuum

bellum, ita exitium fuit. Haldanus vero eam pugnam vulneribus affectus exiit:

e quibus vnum ori evidentius inflictum habebat, adeo cicatrice conspicuum, vt cæteris

sanatis, carnis excremento sarciri nequiret: quæ res contumeliosum os nomen

Os contumeliosum.

ei peperit: vnde perennem gloriam pro honestate, & patria pugnaris, æquius meruisset.

Sed quid virtuti dignum vnquam retribuit calumniosa interpretatio malignorum.

Interpretatio calumniosa.

Viguit tamen in eo tanta militaris claritas, vt vbique ob insignem fortitudinem

formidabilis habererur: vnde & ea fiducia ductus, concupiscere cœpit confortium

nobilissimæ virginis Giurithæ, regii stemmatis eo seculo in Dania vltimæ

Giuritha.

hæredis: que cavendæ injuriæ gratia, conclave suum electo pugilum agmine tutabatur.

Conclave.

Ad quam cum Haldanus semel forte venisset, abessentque pugiles, quorum

ipse fratrem impubes extinxerat, Oportere eam, inquit, castimoniæ rigorem honestissimo

Rigor castimoniæ.

conjugii decore permutare, vt lapsa regni gubernacula copulæ suæ beneficio

reparare posset. Se ergo nobilitatis splendore conspicuum, nuptialibus ab ea

Haldanus nuptias suadet.

votis respici hortatur, quod ob dictam causam voluptati aditum datura videatur.

cujus responsione intellecta, didicit se nedum generis clantudine imparem existimati,

sed oris deformitatem sibi exprobrari: obsecrat, ne cui tori conniventiam

præbeat, antequam reditus interitusue sui certitudinem cognovisset. Quem athletæ.

Giurithæ locutum indigne ferentes, discendentem insectari conantur Quo viso,

mox quercum succisa, atque in clavæ habitum, redacta, solus cum duodecim manus

Quercu excita duodecim prostravit.

conservit, eosque spiritu spoliavit. Deinde augendæ claritudinis titulo Russiam

ingressus, summa omnium dignatione suscipitur, atque in brevi (fervente inter Svecos,

& Ruthenos acerrimo bello) plures Suecorum pugiles duelli provocatione

oblatos interemit: & in postremis proprium fratrem Hildigerum, septuaginta pugilum

Hidigerus 70. pugilum oppressor.

oppressorem (dum pietatem fortitudini, se fratrem manifestante, non præponeret)

gladio panniculis, ne carminibus hebetaretur, obducto, occidit. Deinde

Gladius hebetatur.

Sivarum Saxonicum, quod nuptialibus triumphis sponsam eius Giuritham

abducere vellet, celeri in Daniam emenso regressu inter

Sivarus saxonicus.

convivantes oppressit in sponsaque læto applausu

potitus, ex ea genuit Haraldum Hildetan:

Haraldus Hildetan rex.

de quo cap. VIII,

dictum est. At

finaliter

Vesetus.

ab Veseto insigni pugile. in Sialandia pro restituenda

lacerata patria pugnans,

occiditur.

176 DE GIGANTIBVS

De Olone Vegeto.

CAP. XII.

Olo Vegetus tyrocinium virtute auspicatur.

OLO Vegetus vix tertio ætatis lustro peracto, tyrocinium.

virtute auspicatur. Cum enim percepisset Gunnonem proximas

mansioni suæ sylvas per atrox latrocinium obsidere,

Gunno latro.

atque innocentes homines perdere, facinoris indignatione

permotus, & ne virtuti debitum tempus inertia dilabi

pateretur, arma a patre principe. Norvegiano impetrat:

Canis crudelis.

caneque crudeli secum accepto, ac equo, profundam sylvam

ingreditur: hominum vestigia nivibus impressa cognoscit.

Quo signo superatis multis periculis, tandem

latronum ædes aggeribus obductas invenit: quorum stabularium artuatim confractum,

Alterum ferro, alterum cane occidit.

primo interemit, tectoque transversum injecit: deinde patrem filiumque, tantæ

ignominiæ vindices accurrentes, alterum ferro, alterum cane consumpsit. Sed ne

ipse quidem in incruentam gessit victoriam: nam adverso corpore suscepit vulnus:

Linctu canis sanatur.

quod sedulo cane perlinctum, citius sanatum invenit: moxque stipitibus capita, atque

cadavera latronum, in signum restitutæ securitatis, infigi jussit: qua etiam fortitudine

Pugiles 12. interempti.

XII. pugiles, pudicitiam filiæ Regis Trondorum violare cupientes, in exigua

insula (vt sequenti capite dicetur)oppressit. Erat præterea illi acre ingenium viribus

Trondorum regis filia.

conjunctum, vt facili manu ferocisisimos hostes conficeret, aut fugaret: vnico

quandoquidem satellite muliebriter culto contentus, modo servato, vt suum commitisque

Satelles muliebriter cultus.

ferrum cavatis baculis condendum curaret, donec cominus certaturus, baculo

extractum, in quos vellet, repente immergere posset. Eoque stratagemate vsus, potentes

Cavatis baculis ferrum gessit.

plerunque adversarios superavit. Deinde piraticam longe lateque militaribus

armis exercens, LXX. maritimos Reges nauticarum virium certamine consumpsit.

Reges 70. necantur.

Quo evenit, vt insigniores pugiles eius confœderationem peterent, atque plures effrenati

ingenii juvenes eius fierent stipatores. His viribus instructus, ita finitimos

Reges sola opinione castigavit, vt iisdem gerendorum bellorum manus, curam, audaciamque

detraheret. Tandem ad Regem Suetiæ Ringonem pervenit: eo charior

illi factus, quo cæteris eius aulæ principibus singulari fortitudine similior erat: vnde

& princeps

& princeps maritimæ classis (quæ numerum duorum millium & quingentarum navium

Princeps maritimæ classis.

continebat, vt superius cap. VIII. dictum est) constitutus, eam in septem

Regum manu, consilioque promptissimorum sibi adhærentium eo ordine, ac piratico

Piratico studio7. regum dirigitur classis.

studio gubernabat, vt Danorum potentissimam classem victorioso titulo superaret,

prout Rex Ringo totius Suecorum terrestris agminis victoriosus ductor extabat.

Tandem vt cap. VIII. dictum est, Rex Daniæ factus, ob meram crudelitatem

Ringo rex Suetiæ victor Danorum.

a Suetico pugile Starchatero interemptus est.

Adhuc de eodem pro pudicitia victoriose pugnante.

CAP. XIII.

ERANT olim in montanis Norvegiæ penes Occidentalium

Gothorum limites, gemini pugiles, iidemque fratres,

Scathus.

Schatus & Hiallus nomine, tantum præsumentes insolentiæ

Hiallus.

luxum, vt effreni petulantia excellentis formæ virgines parentibus

ereptas, concubitu violarent: quo evenit, vt

Esam quoque Olavi Vermorum Regis filiam, raptui destinantes,

Esa filia Regis Vermorum.

patri mandarent, si illam externæ libidim famulari

nollet, per se, vel alium pro tuenda prole decerneret. Quod

etsi paternæ clementiæ, sub incommodis decrepitæ senectutis

suspiranti, maxime probrosum erat: attamen exhaustos corporis nervos propinquorum

ingenio, & viribus in filiæ justissima defensione erigere conabatur. Interim

Olo adolescens Norvagicus, splendidos loco & familia genitus, horrore sceleris

Olo Norvagicus.

permotus, oblataque pugnæ facultate gavisus, Olavi penates agrestium cultum

mutuatus accedit: vbi cum inter extremos discubitu frueretur, mœrentem Regis

familiam conspicatus, eius filio de industria propius accersito, cur cæteri luctuosa

facie essent, inquirit: quo afferente, sororis suæ pudicitiam, ni cujuspiam defensio

ocyus intercedret, proxime per acerrimos pugiles profanandam. Rursum percontantur

quid premii recepturus foret, qui salutem suam pro virgine devoveret. Super

Filia Regis prorpugnatori promittitur.

quo Rex per filium interrogatus, filiam propugnatori cessuram respondit: quæ vox

præcipuam Oloni subeundi discriminis cupidinem attulit. Consueverat autem virgo

& princeps maritimæ classis (quæ numerum duorum millium & quingentarum navium

Princeps maritimæ classis.

continebat, vt superius cap. VIII. dictum est) constitutus, eam in septem

Regum manu, consilioque promptissimorum sibi adhærentium eo ordine, ac piratico

Piratico studio7. regum dirigitur classis.

studio gubernabat, vt Danorum potentissimam classem victorioso titulo superaret,

prout Rex Ringo totius Suecorum terrestris agminis victoriosus ductor extabat.

Tandem vt cap. VIII. dictum est, Rex Daniæ factus, ob meram crudelitatem

Ringo rex Suetiæ victor Danorum.

a Suetico pugile Starchatero interemptus est.

Adhuc de eodem pro pudicitia victoriose pugnante.

CAP. XIII.

ERANT olim in montanis Norvegiæ penes Occidentalium

Gothorum limites, gemini pugiles, iidemque fratres,

Scathus.

Schatus & Hiallus nomine, tantum præsumentes insolentiæ

Hiallus.

luxum, vt effreni petulantia excellentis formæ virgines parentibus

ereptas, concubitu violarent: quo evenit, vt

Esam quoque Olavi Vermorum Regis filiam, raptui destinantes,

Esa filia Regis Vermorum.

patri mandarent, si illam externæ libidim famulari

nollet, per se, vel alium pro tuenda prole decerneret. Quod

etsi paternæ clementiæ, sub incommodis decrepitæ senectutis

suspiranti, maxime probrosum erat: attamen exhaustos corporis nervos propinquorum

ingenio, & viribus in filiæ justissima defensione erigere conabatur. Interim

Olo adolescens Norvagicus, splendidos loco & familia genitus, horrore sceleris

Olo Norvagicus.

permotus, oblataque pugnæ facultate gavisus, Olavi penates agrestium cultum

mutuatus accedit: vbi cum inter extremos discubitu frueretur, mœrentem Regis

familiam conspicatus, eius filio de industria propius accersito, cur cæteri luctuosa

facie essent, inquirit: quo afferente, sororis suæ pudicitiam, ni cujuspiam defensio

ocyus intercedret, proxime per acerrimos pugiles profanandam. Rursum percontantur

quid premii recepturus foret, qui salutem suam pro virgine devoveret. Super

Filia Regis prorpugnatori promittitur.

quo Rex per filium interrogatus, filiam propugnatori cessuram respondit: quæ vox

præcipuam Oloni subeundi discriminis cupidinem attulit. Consueverat autem virgo

Virgines contemplantur hospitum vultus.

(referente Saxone) prout hodie Aquilonaribus mos est, hospitum vultus propius

accedendo, quam curiosissime prælato lumine contemplari, quo certius eorum

mores, cultumque perspiceret, vt omnia signa habitudine corporis notata, parentibus

ostenderet judicanda. Quae more prædicto Olonem scrutata, inusitato oculorum

Vigor stuporem hebetat.

eius horrore perstricta, pene exanimis concidit: (adeo vigorem stupor hebetat)

causamque trepidationis suæ illico parenti revelat. Quo consyderato adolescens

pupillas, ne visentibus formidini forent, palpebris arctius obstringendas curabat,

depositoque pileo, quo facies obnupta erat, circumstantes hilarem animum abjecto

Hospitis benignum promissum exhilarat omnes

omni metu assumere jussit. Nec segnius actum, quam jussum fuerat: mox

evenit: ita vnius hospitis benignum promissum, communem omnium formidinem

propulsabat. Interea Hiallus & Scatus, cum decem vernaculis supervenientes, tanquam

puellam Regiam illico sublaturi, Regem tumultuoso clamore, ni filiam sisteret,

evocantes in pugnam: quorum debacchationem protinus Olo sponsione certaminis

Furtin a tergo cædere infame e.

excipit, pacti conditione, ne furtim tergum dimicantis incesserent, sed adversis

tantum pugna congressibus starent. Deinde gladio a majoribus relicto solus

Occisi 12.

XII. prostratris, majus adolescente opus edidit. Cæterum pugnæ locum insula dabat:

vnde non longe vicus abest, nomina occisorum fratrum referens vsque ad præsens.

Odmundus.

Igitur e puella sibi in præmium victoriæ data, filium sustulit Odmundum,

Deinde clarior indies in arduis præliis evadens, ad vltimum in balneo

insidiose occisus est, prout illi dudum a sene quodam vaticinatum

Sicut fecit ita factum est illi.

est, dum regulum Thoronem hospitii

jura violando interemit.

LIBER QVINTVS[179]

De Arngrimi,& Arvarodi pugilum gestis

CAP. XIIII.

HOC quoque loco prætereundum non est, quomodo consilio
Regis Suetiæ Erici Diserti , cuius mentio posthac fiet ,
quidam Arngrimus insignis pugil Sueticus , contra Septentrionales
Arngrimus pugil.
Reges Scricfinniæ , & Biarmiæ præliando,triumphandoque
Frotho rex
socer factus sit Regis Daniæ Frothonis, quod
Daniæ.
eius imperio vltimos humanarum rerum terminos adiecisset ,
egregiisque operum titulis patentem eius claritatem latem
per orbem ampliasset . Sustulit autem , teste Saxone ,
Osura 12. filios
XII. filios ex Osura . Hi ab adolescentia piratico muneri
genuit.
incumbentes, vno omnes navigio sorte insulam Sampse
Sampse insula.
advecti , duas in maritimis naves Hialmeri atque Aruadori , Norvegianorum piratarum,
Piratæ.
reperiunt : quos pugna adorti , remigibus in absentia gubernatorum mox
vacuesecere , mœstiores facti , quod principales eorum rectores non interemissent:vnde
& partam victoriam ; vti inanem , ita securitate vacuam contempserunt : animadvertentes
sequentibus præliis sese majora discrimina ,& forte indigniore fortuna
subituros. Quippe prædidi piratæ , quorum iampridem abrupto clavo tempestas
navigia laceraverat , alterius excidendi gratia nemus ingressi , ligni rudem extenuavere
materiam , dolabris eousque eam ambientes , donec formam indueret navalis
instrumenti . Quod cum humeris impositum sociæ cladis ignari deferrent,ab Arngrimi
Duo cum pluribus
filiis recenti oppressorum cruore madentibus lacessiti , duo cum pluribus ferro
certant.
decernere coacti sunt . Nec par quidem congressus extabat , cum geminam bissena
Bissena manus
manus exciperet . Cæterum victoria numero non respondit : intersectis enim omnibus
geminam excipit
XII. prædictis , oppressoque ab eisdem Hialmero , victoriæ Arvarodum titulus
Arvarodus victor.
non fefellit : quem solum extanto sociorum numero fortuna servavit: qui

informem adhuc gubernaculi truncum incredibili libratum

Vnico ligni impulsu

nisu , tanta vi hostium adegit corporibus,vt duodecim

12, occiduntur.

vnico eius impulsu contusos

elideret ,

Adhuc de eodem Arngrimo , & præstigiis Finnorum .

CAP. XV

PUGNAVIT etiam hic Sueticus pugil Arngrimus contra

Egbertusrex.

potentes extremi orbis Septentrionalis Reges , Egbertum

Tengildus rex.

Biarmorum , &Tengildum Scricfinnorum ; de quibus

in principio lib. IIII.aliqua mentio facta est : vt victoria

super his obtenta , pro meritis at triumphis siliam Regis

Osura filia Regis

Daniæ Frothonis Osuram acquireret contoralem, prout inde

Danorum.

monstravit eventus . Interim tamen sylvestri genti congressurus

exercitu valido se munivit , eoque proficiscebatur :

primumque reperit se , nedum contra homines feroces ,

sed & elementa , duriora moturum bella , quemadmodum inferius lib. XI. de bellis

Telorum vsus

sylvestribus ostendetur . His tamen hominibus acer telorum vsus est,vt dimicando

Incantatio.

latis,& grandibus sagittis vtantur: nec minus incantationibus , & præstigijs

aggrediendo , fugienddue in trabibus pandis inter medias nives excipere , vel obtrudere

norunt . Hos Arngrimus (referente Saxone) claritatis causa sibi conciliandæ

Prestigiæ.

adortus , obtrivit : qui cum infeliciter dimicando suga dilaberentur , tribus lapillis

post tergum conjectis , totidem montium instar hostibus apparére fecerunt .

Igitur Arngrimus ludificati visus errore perstrictus , ab insectando hoste exercitum

revocavit , magnarum se rupium interiectu coërcitum putans . Iidem postera die

congressi , victique coniectæ in terram nivi ingentis fluvii speciem indiderunt . Itaque

Aquarum moles.

Suecis per summum visus errorem falsa rerum opinione delusis , inusitata aquarum

moles obstrepere videbatur . Ita victore vanam aquarum imaginem formidante, fugam

impetravere Finni . Tertio identidem die reparavere bellum : nec iam amplius

Remedium fugæ

vllum fugæ efficax remedium fuit. Videntes enim suas inclinari acies , potestati se

nullum.

permisére victoris . Deinde Egtherum Biarmorum ducem duello provocatum devicit .

Post hæc spoliis trophæisque auctus , Suecorum Regis arbitrio mediante , Danorum

Sola noia 12. filiorum

Regis prædicti filiam suscepit Osuram : ex qua (eodem Saxone teste) XII.

terrent.

filios genuit , nominibus huiusmodi annotantis : Brander , Biarbi ,

Brodder , Hiarrandi , Tander, Tiruingar , duo Hadingi ,

Hiorthuar, Hiarthuuar , Rani , Angantir : qui

omnes , vt prædictum est,piraticam exercentes,

ad vltimum fuerunt

interempti.

LIBER QVINTVS181

De occisione vrsi , & epotatione sanguinis eius.

CAP. XVI.

INTER Aquilonares pugiles quidam erat Biarcho nomine,

Biarcho

gladio semper vtens longitudinis inusitatæ, quem voluptatis

longitudine

loco duxit in quoscunque insolentioris vitæ athletas

gladii plures

duelli provocatione distringere , ne moribus abiectissimis

interemit.

deditos,claritudinem athleticam turpibus exemplis fineret

infamare : vnde & plurimos ea occasione aut insolentiam

totaliter abiicere , aut vitam in periculum ponere

coëgit. Talibus itaque operum meritis exultanti , novam

de se sylvestris fera victoriam præbuit. Vrsum quippe eximiæ

Vrsus occidit .

magnitudinis obvium sibi inter dumeta factum , gladio

Hialtho, vt sortior

confecit , comitemque suum Hialthonem , quo viribus major evaderet , applicato

fieret, sanguinem

ore egestum beluæ cruorem haurire jussit . Creditum nanque erat , hoc potionis

bibit.

genere corporei roboris incrementa præstarii: quale etiam(Plinio teste lib. XXVIII,

Plinius.

in princi.) olim inter medicinas supremas receptum erat , bibere sanguinem gladiatorum,

Sanguis gladiatorunn

vt bibentibus populis procul essent comitiales morbi:quod spectare sacientes

eadem arena feras quoque horror est. At illi ex homme ipso sorberi efficacissimum

putant calidum , spirantemque , & vna ipsam animam ex osculo vulnerum , cum emplagis

huc ne ferarum quidem admoveri ori fas fit humano:quasi sanitas videri possit,

feram ex homme fieri &c. Quis ista invenit ostenta t quam potest medicina ista

habuisse originem ? &c. Hæc ille . Biarcho autem , dum ab pugile quodam omni petulantiæ

Pugilis insolentia.

genere debacchante , & in conviviis nodosa ossa in confessores coniiciente ,

vehementem in capite ictum exciperet , indignum ratus gladii vsu injuriam pensare,

osse invicem in jacientem remisso , frontem eius in occiput reflexit , idemque loco

Frons reflectit

frontis intorsit transversum hominis animum , vultus obliquitate multando , fortem

in occiput.

vt ab ossibus amodo eiiciendis horreret . Meminit etiam Paulus Diaco . in histo .

Longo. lib. V. cap. XL. Cunipertum Regem Longobardorum tanta brachiorum

Cunipertus rex

fortitudine præditumfuisse , vt , cum juvenculus esset , duos verueces miræ magnitudinis,

Longobardorum

lana dorsotenus in singulas manus apprehensos,ab terra levarit : cuius exem/

Regnerus Rex Norvegiæ.

inter omnes coætaneos nullum invenit imitatorem. Præterea Regnerus quidam

Norvegianus, dum illustris militiæ tyrocinium exerceret, vidit in sociorum castris

Puella pugnans.

puellam ingenti fortitudine hostes vndique profligantem: cujus amore captus satiari

Vrsus & canis custodes.

nequivit, donec immanem vrsum, canemque ferocissimum, virginis conclave tutantes,

interemisset: quos (etsi aditum amori prius solicitata spopondit) ea ratione

opposuit, vt ferocissimarum bestiarum oppressorem intueretur, cui nervos diu tutatæ

Latgertha.

pudicitiæ crederet permittendos. Huicque puellæ Latgerthæ nomen suit: de cujus

fortitudine paulo inferius inter pugnatrices nonnihil ostendetur.

De Regnero Pilosa bracha dicto.

CAP. XVII.

PRæSENTIS imaginis interpretatio ostendit, Regem

Herotus Rex Suetiæ.

fuisse Sueonum Herothum nomine, cujus anxia mens, ob

custodiam pudicitiæ pulcherrimæ filiæ suæ, non parum vrgebatur,

an potius beluino præsidio, (vt tunc quorundam

Mos veterum pudicitia custodes.

principum mos erat) an humanæ fidei eam permitteret conservandam.

Verum cum humanæ fiduciæ præferret bestialem

crudelitatem, citius eligebatur, quod periculosius erat

nociturum. Quippe sylvas venatione complexus, repertos

Angues nutriendi custodes.

a comitibus angues filiæ detulit nutriendos. Illa paterno

ocyus obsecuta præcepto, vipereum genus virgineis man bus educavit. Et ne

Pabulum privatum, publica pernicies.

earum satietati conveniens esca subtraheretur, integrum bovis cadaver curiosus parens

afferri jussit, ignorans se privato pabulo publicam sustentare perniciem. Qui

cum adulti pestiientissimo alitu viciniam vrerent, Rex inertis operæ pœnitens, potiturum

Regnerus.

filia, qui pestem amovisset, edixit. cujus rei summam Regnerus Norvegianus

Regnerus Rex Norvegiæ.

inter omnes coætaneos nullum invenit imitatorem. Præterea Regnerus quidam

Norvegianus, dum illustris militiæ tyrocinium exerceret, vidit in sociorum castris

Puella pugnans.

puellam ingenti fortitudine hostes vndique profligantem: cujus amore captus satiari

Vrsus & canis custodes.

nequivit, donec immanem vrsum, canemque ferocissimum, virginis conclave tutantes,

interemisset: quos (etsi aditum amori prius solicitata spopondit) ea ratione

opposuit, vt ferocissimarum bestiarum oppressorem intueretur, cui nervos diu tutatæ

Latgertha.

pudicitiæ crederet permittendos. Huicque puellæ Latgerthæ nomen suit: de cujus

fortitudine paulo inferius inter pugnatrices nonnihil ostendetur.

De Regnero Pilosa bracha dicto.

CAP. XVII.

PRæSENTIS imaginis interpretatio ostendit, Regem

Herotus Rex Suetiæ.

fuisse Sueonum Herothum nomine, cujus anxia mens, ob

custodiam pudicitiæ pulcherrimæ filiæ suæ, non parum vrgebatur,

an potius beluino præsidio, (vt tunc quorundam

Mos veterum pudicitia custodes.

principum mos erat) an humanæ fidei eam permitteret conservandam.

Verum cum humanæ fiduciæ præferret bestialem

crudelitatem, citius eligebatur, quod periculosius erat

nociturum. Quippe sylvas venatione complexus, repertos

Angues nutriendi custodes.

a comitibus angues filiæ detulit nutriendos. Illa paterno

ocyus obsecuta præcepto, vipereum genus virgineis man bus educavit. Et ne

Pabulum privatum, publica pernicies.

earum satietati conveniens esca subtraheretur, integrum bovis cadaver curiosus parens

afferri jussit, ignorans se privato pabulo publicam sustentare perniciem. Qui

cum adulti pestiientissimo alitu viciniam vrerent, Rex inertis operæ pœnitens, potiturum

Regnerus.

filia, qui pestem amovisset, edixit. cujus rei summam Regnerus Norvegianus

Regia prosapia oriundus, inter plurimos procandæ virginis competitores

præcipuus, vbi publica fama didicit, laneum a nutrice sagulum, villosaque semoralia,

Laneum sagulum.

quibus inflictos anguium morsus elideret, expetivit. Cumque navigio

Suetiam appulisset, de industria frigoris rigori aquis supereffusis vestem indurari

permisit: qua amictus solus ense, teloque munitus, procedit ad regiam. Procedenti

duo inusitatæ magnitudinis angues obvii allabuntur, juvenem strictura caudarum

Duo angues.

ac venenato vomitu perempturi. At Regnerus gelati cultus duritie fretus,

Amictu venenum et clypeo morsus excipitur.

amictum venenum, & clypeo morsum infatigabili beluarum congressione sustinuit,

ac repressit. Ad vltimum projectum manu amentatum telum, strenue corporibus

eorum adegit. Deinde ense bicipiti vtriusque præcordia lacerans, felicem

ingeniosæ, ac periculosæ pugnæ exitum habuit. cujus vestitum Rex curiosius

contemplatus, cum hispidum dorsotenus præcipue incomptam bracharum speciem

animadvertisset, eludens, Lodbroch, id est, Pilosam bracham, eum agnominavit:

Lodbroch, id est, pilosa bracha.

quem etiam vt e laboribus recrearet, cum amicis epulaturum accersit. Ille

prius revisendos sibi, quos reliquerat, socios aiebat: quos nitide vna secum vestitos,

Regiæ mensæ præsentavit. Et demum ea peracta, victoriæ pignus accepit: ex

qua plura præclare indolis pignora procreavit: eoque synceriori amore eius solatio

potitus est, quo majoribus periculis, & ingeniis eam suo consortio partam agnovisset.

Absumpta tandem nobilissima hac conjuge, Thora appellata,

Thora.

in varia fortunæ ludibria incidit, vt toto orbe fulgidus armis,

ab inermibus Finnis, & Biarmis (prout antea dictum

est) superatum se doleret: qui

etiam postmodum a Hella

Hybernorum principe

colubris objectus, vita

Rex colubris objectus interiit.

functus est.

184 DE GIGANTIBVS

De Alfone pudicitiæ defensore.

CAP. XVIII.

Sivardus rex.

REX Gothorum Sivardus filios habuit Vemundum, &

Aluida.

Ostenum, filiamque Aluidam: quæ tantam verecundiæ fidem

ab ipsis incunabulis præferebat, vt os peplo jugiter obnuptum

Mos pudicarum mulierum.

haberet, quominus formam suam alienæ libidinis irritamentum

efficeret. Huic pater in arctam custodiam relegatæ

Vipera & Anguis.

viperam, anguemque educandos commisit, pudicitiam

eius adultorum tandem reptilium custodia vallaturus: vt viris

tantummodo fortitudine & virtute insignibus, magnitudine

discriminum superata, virginis aditum annuere viderentur:

Pœna adjecta.

hoc adjecto, vt si quis idipsum frustra tentasset, protinus amputandum caput,

paloque refigendum præberet: ne quivis petulanti ingenio stimulatus, tantum facinus

Alffus.

in Regium sanguinem præsumeret attentare. Quo comperto Alf Sigari Regis

Danorum filius, non tam viribus, quam ingenio confidens, periculumque eo clarius

quo periculosius, tentandum existimans, proci titulo beluas virginei thalami servasrices,

debellandas aggreditur, præsertim quod edicti ratione earum victori virgineus

deberetur amplexus. Quarum vt fortius adversum se excitatam rabiem sustineret,

Tegumem cruentæ pellis.

cruda cruentaque corpus pelle contexit: qua succinctus, mox vt septi valuas sublit,

candens ferrum forcipe comprehensum, hiantis viperæ faucibus immersit, atque

Candens ferrum.

exanimem prostravit. Anguem deinde sinuosa volubilitate accedentem, inter medios

ridus telo absumpsit, vel, vt antiquiores Gothorum historiæ tractunt, ardenti

ferrea hasta, velut cultrato mucrone, oppressit. Cumque edicti ratione connexum

victoriæ pignus expeteret, refert Rex Sivardus, Hunc sibi generum placiturum, in

Consensus filiæ.

quem filia solido arbitrio consentiret. Cumque sola puellæ mater proci votum difficulter

exciperet, mentem filiæ secreto perlustrat alloquio: quæ cum deprehensa esset

procum incautius ob virtutem laudare, mater eam conuitiis lacerat, quod elisis pudicitiæ

Specierum illecebra.

nervis, specterum illecebra caperetur, omissaque virtutis censura, adulantibus

formæ blanditiis lascivæ mentis intuitum exhiberet. Quamobrem justam matris sententiam

tacite approbans, ingenium invenit, quo nedum pudicitiam. beluinis custodibus

interemptis)illæsam ostenderet, sed insigniori aliquo fortitudinis ausu speciosius

illustraret, & confirmaret, Moxque ad Danici juvenis contemptum adducta, fœmineam

neam vestem & animum, in virilem permutavit, atque e pudica admodum puella,

Pudica puellaprædatriæ.

ferocem piratam agere cæpit. Adeo nanque virtutem otio prætulit, vt cum regiis de

liciis frui liceret, bellico discrimini fœmineo furore adducta, se subito immerserit:

omnesque viros tam pertinaci castitatis proposito aversari cœpit, vt firmiter secum

Exercitio piratico viros superat.

statueret, nunquam alicui viro copulari, sed deinceps in piratico exercitio virorum

fortitudinem superare, aut æquare.

De stratagematibus Fridlevi.

CAP. XIX.

EXTANT Fridlevi cujusdam insignia gesta: cui præter

Fridlevus.

insitam animo fortitudinem etiam contemptrix ferri tunica

vel lorica, fiduciam ministrabat. Hac in publicis privatisque

conflictibus, tanquam salutis cultu vsus, plurimos potentes

Lorica pro cultu salutis.

hostes acri prælio fatigatos oppressit, atque inter alios

Gunholmum quendam hostile ferrum carminibus hebetare

Gunholmus ferrum hebetare solitus.

solitum, crebro capuli ictu exanimavit. Dum autem mucroni

manum cupidius inserit, elisa nervorum officia reductos

in palmam digitos perpetuo curvitatis vinculo perstrinxerunt.

Idem dum Dufflinum Hyberniæ oppidum obsideret, murorumque firmitate

Dufflinum.

expugnationis facultatem negari conspiceret, Hadingiani acuminis ingenium

æmulatus, hirundinum alis inclusum fungis ignem affigi præcepit: quibus propria

Hirundinum alis ignem affixit.

nidisicatione receptis, subito flammis tecta luxerunt: quas oppidanis restinguere concurrentibus,

majoremque sopiendi ignis, quam cavendi hostis curam præstantibus,

Dufflino potitur. Post hæc apud Britanniam amissis bello militibus, cum difficilem

ad littus reditum habiturus videretur, intersectorum cadaveribus erectis, & in acie

Cadavera erecta.

collocatis, ita pristinum multitudinis habitum repræsentabat, vt nil ex

eius specie tanto vulnere detractum videretur. Quo facto hosti

non solum conserendæ manus fiduciam abstulit,

sed etiam carpendæ fugæ cupidinem

Fugæ cupido.

incussit.

neam vestem & animum, in virilem permutavit, atque e pudica admodum puella,

Pudica puellaprædatriæ.

ferocem piratam agere cæpit. Adeo nanque virtutem otio prætulit, vt cum regiis de

liciis frui liceret, bellico discrimini fœmineo furore adducta, se subito immerserit:

omnesque viros tam pertinaci castitatis proposito aversari cœpit, vt firmiter secum

Exercitio piratico viros superat.

statueret, nunquam alicui viro copulari, sed deinceps in piratico exercitio virorum

fortitudinem superare, aut æquare.

De stratagematibus Fridlevi.

CAP. XIX.

EXTANT Fridlevi cujusdam insignia gesta: cui præter

Fridlevus.

insitam animo fortitudinem etiam contemptrix ferri tunica

vel lorica, fiduciam ministrabat. Hac in publicis privatisque

conflictibus, tanquam salutis cultu vsus, plurimos potentes

Lorica pro cultu salutis.

hostes acri prælio fatigatos oppressit, atque inter alios

Gunholmum quendam hostile ferrum carminibus hebetare

Gunholmus ferrum hebetare solitus.

solitum, crebro capuli ictu exanimavit. Dum autem mucroni

manum cupidius inserit, elisa nervorum officia reductos

in palmam digitos perpetuo curvitatis vinculo perstrinxerunt.

Idem dum Dufflinum Hyberniæ oppidum obsideret, murorumque firmitate

Dufflinum.

expugnationis facultatem negari conspiceret, Hadingiani acuminis ingenium

æmulatus, hirundinum alis inclusum fungis ignem affigi præcepit: quibus propria

Hirundinum alis ignem affixit.

nidisicatione receptis, subito flammis tecta luxerunt: quas oppidanis restinguere concurrentibus,

majoremque sopiendi ignis, quam cavendi hostis curam præstantibus,

Dufflino potitur. Post hæc apud Britanniam amissis bello militibus, cum difficilem

ad littus reditum habiturus videretur, intersectorum cadaveribus erectis, & in acie

Cadavera erecta.

collocatis, ita pristinum multitudinis habitum repræsentabat, vt nil ex

eius specie tanto vulnere detractum videretur. Quo facto hosti

non solum conserendæ manus fiduciam abstulit,

sed etiam carpendæ fugæ cupidinem

Fugæ cupido.

incussit.

186 DE GIGANTIBVS

De eiusdem stratagematibus per aves.

CAP. XX.

Hadingus Danorum rex.

QVANTVM ad Hadingianum ingenium superius adductum,

is est intellectus, quod Hadingus Danorum Rex primis

adolescentiæ suæ annis felicissime deductis, omisso voluptatis

Handuanus.

studio, continua armorum meditatione flagrabat,

Duna vrbs.

sorti animo perpendens, omne vitæ tempus se spectatis militiæ

operibus exigere debere. Idem Handuanum Hellesponti

Regem apud Dunam vrbem invictis murorum præsidiis

vallatum, moenibusque novatis resistentem, bello pertentat:

Aves domesticæ.

quorum fastigio oppugnationis aditum prohibente, diversi

Fungis incensis.

generis aves loci illius domicilijs assuetas, per aucupii peritos

prendi jussit, earumque pennis accensos igne fungos suffigi curavit: quæ

propria nidorum hospitia repetentes, vrbem incendio compleverunt: cujus extinguendi

gratia concurrentibus oppidanis, vacuas defensoribus portas reliquerunt.

Stratagema.

Adortus itaque Handuanum cepit, eique redemptionis nomine corpus suum auro

Sævitia temperie frenanda.

rependendi potestatem fecit. Cumque hostem tollere liceret, spiritum donare maluit:

adeo sævitiam clementia temperabat. Attamen quotiescunque postea obsidio aliqua

Aves edicto necantur.

imminebat, Regio edicto omnes domesticæ aves necabantur. Meminit & Pli. lib.

X. cap. XXIIII. æque mirandam hirundinum naturam, dicens: Cecina Volaterranus

Epistola alligata pedibus hirundinis.

equestris ordinis quadrigarum dominus, comprehensas in vrbem secum afferens

victoriæ nuntias amicis mittebat, in eundem nidum remeantes illico victoriæ colore.

Tradit & Fabius pictor in annalibus suis, cum obsideretur præsidium Romanum

a Ligustinis, hirundinem a pullis ad se cum epistola allatam, vt lino ad pedem

Columbæ.

eius alligato nodis significaret, quoto die adveniente auxilio eruptio fieri deberet.

Præterea eodem lib. cap. XXXVII. asserit columbas in rebus magnis internuntias

Nuntius per cœlum iens.

fuisse, & epistolas annexas earum pedibus obsidioni Mutinensi in castra consulum

pertulisse, D. Bruto mittente. Quid vallum, & vigilum obsidio, atque etiam retia

amne prætenta profuerint, Antonio per cœlum eunte nuntio: quomodo etiam vrinatores

Nuntii sub aquis retibus capiuntur extensis.

inter Coloniam, et Nicensem civitatem a Philippo Burgundo olim obsessam,

præsidium cautelamque docendo, sub aquis ierint, qui

velit, historiam illam legat apud Crantzium &c.

Demum retibus quasi pro castoribus venandis

ingenio huic vrinatorum,

vbi & quando

opus

fuerit, obviari solet.

LIBER QVINTVS 187

De pugna Haraldi Regis contra draconem domesticum.

CAP. XXI.

HARALDVS Illustrissimus Norvegianus Rex in adolescentia

Haraldus Norvegiæ rex.

sua apud Byzantium Regem commoratus, & homicidii

crimine damnatus, domestico draconi lacerandus

Draco domesticus.

objectari præcipitur: cui in carcerem eunti, ingenuæ fidei

servus vltro se damnationis comitem obtulit. Vtrunque

Servus fidelis.

is, qui custodiæ præerat, curiosius observatum, per os

antri inermem, excussumque dimisit. Itaque nudato ministro,

Haraldum verecundiæ gratia linteo tantum discinctum

excepit: a quo clam armilla donatus, pisciculis pavimentum

Armilla.

instravit, vt habcret draco, in quo primæ famis procursum effunderet, reorumque

Pisciculi.

carceralibus tenebris obfusi oculi, vel parvulam prospiciendi copiam ipso

squamarum nitore capesserent. Tunc Haraldus lecta cadaverum ossa angustiis telæ

Squamæ lucent in tenebris.

consertioris implicuit, iisdemque in vnum globum coactis, veluti clavam effecit.

Cumque allapsus diaco in objectam perquam avide prædam irrueret, dorsum eius

Cultellus tonsorius.

veloci saltu conscendens, cultellum tonsorium, quem secum forte tectum attulerat,

vmbilico, qui solus ferro patebat, immersit: sectionem enim rigidissimis squamis

obsitus serpens, cætera corporis parte spernebat. Sed neque Haraldus ob sessionis

eminentiam, ingenti beluæ ore corripi, dentiumue acumine noceri, aut caudæ voluminibus

elidi poterat. Minister vero compacto gestamine ossium vsus, converberatum

Gestamen ossium.

beluæ caput ad sanguinem & necem vsque crebris ictum ponderibus contundebat.

Quo cognito Rex, vltione in adminifratrionem versa, fortitudini supplicium

condonavit, navigioque & stipendio donatos abire permisit. Neque minorem

Alexander Magnus admirationem habuit, dum intelligeret Lysimachum, quem propter

Alexander Magnus.

accelerata Callisthenis sata, ferocissimo leoni devorandum obiecerat, manua

amiculo subducta, atque in os missa, linguam beluæ abstraxisse, atque interemisse. Admiratus

est etiam Mathias Rex Vngariæ cujusdam nobilis Poloni facinus, qui escam

Poloni audacia.

leoni libero, & famelico abstulit, atque eidem tantum terroris intulit, vt rugire

quidem non auderet, vel se loco movere. Itidem fecisse Regem Angliæ compertum

Comes Holsatiæ.

est, Crantzio teste, dum videret quendam Comitem Holsatiæ truculentissimum leoriem

in suam perniciem ab æmulis excitatum, valida manu per densam jubam arripere,

atque in caveam religandum adducere: quo ferrea catena constricto, liber atque il

Leo dux Brunvicensis.

læsus exivit. Quid de Henrico Leone Duce Brunsuicensi meminerit prædictus

Crantzius. cui placet, inspiciat in sua Saxonia, vbi admiranda recenset.

De pugna Frothonis, & Fridlevi contra serpentem.

CAP. XXII.

Frotho.

FROTHO Danicus pugil & Rex, vix pubertatis annos

emensus, solitario congressu serpentem miræ magnitudinis,

& ferocitatis (qui impactum congredientis ferrum

aspero cutis horrore contempsit, & spicula, quæ in eum

conjecta fuerant, eluso mittentis conatu læsionis, irrita
resulrabant) immisso in ventrem ferro consumpsit. Nec

Fridlevus.

minoris fortitudinis censendus est Fridlevus: qui tum ex periendæ fortitudinis gratia, tum voluntate consequendi thesauri absconditi, anguem corporis robore, & venenatis dentium morsibus admodum formidabilem adortus,

Durities crustata.

diu in squameum latus irrita tela coniecit: quippe spiculorum impulsum crustata coporis durities frustrabatur. Ipse vero coluber crebras admodum spiras agitans, orbiculato caudæ flexu tactas obiter arbores stirpitus evertebat, crebroque corporis tractum cavata ad solidum humo, præruptum hinc inde latus effecerat, vt quibusdam in locis adversi colles media valle sequestrati conspiciantur. Igitur Fridlevus invicta suprem beluæ consyderans, ima gladio tentat: perfossaque inguinis parte, saniem palpitantis elicuit: qua extincta, pecuniam hypogæo erutam asportavit. Item gigantem

Hithin.

quendam Hithin nomine, monstruosum habitum mutuantem, cum Regis Tellemarchiæ filium pueriliter obludentem abduxisset, eoque remige vteretur, pede manuque curatum, liberato captivo adolescente, devicit,

De eodem

Comes Holsatiæ.

est, Crantzio teste, dum videret quendam Comitem Holsatiæ truculentissimum leoriem in suam perniciem ab æmulis excitatum, valida manu per densam jubam arripere, atque in caveam religandum adducere: quo ferrea catena constricto, liber atque il

Leo dux Brunvicensis.

læsus exivit. Quid de Henrico Leone Duce Brunsuicensi meminerit prædictus Crantzius. cui placet, inspiciat in sua Saxonia, vbi admiranda recenset.

De pugna Frothonis, & Fridlevi contra serpentem.

CAP. XXII.

Frotho.

FROTHO Danicus pugil & Rex, vix pubertatis annos emensus, solitario congressu serpentem miræ magnitudinis, & ferocitatis (qui impactum congredientis ferrum aspero cutis horrore contempsit, & spicula, quæ in eum
conjecta fuerant, eluso mittentis conatu læsionis, irrita resulrabant) immisso in ventrem ferro consumpsit. Nec

Fridlevus.

minoris fortitudinis censendus est Fridlevus: qui tum ex periendæ fortitudinis gratia, tum voluntate consequendi thesauri absconditi, anguem corporis robore, & venenatis dentium morsibus admodum formidabilem adortus,

Durities crustata.

diu in squameum latus irrita tela coniecit: quippe spiculorum impulsum crustata coporis

durities frustrabatur. Ipse vero coluber crebras admodum spiras agitans, orbiculato caudæ flexu tactas obiter arbores stirpitus evertebat, crebroque corporis tractum cavata ad solidum humo, præruptum hinc inde latus effecerat, vt quibusdam in locis adversi colles media valle sequestrati conspiciantur. Igitur Fridlevus invicta suprem beluæ consyderans, ima gladio tentat: perfossaque inguinis parte, saniem palpitantis elicuit: qua extincta, pecuniam hypogæo erutam asportavit. Item gigantem

Hithin.

quendam Hithin nomine, monstruosum habitum mutuantem, cum Regis Tellemarchiæ filium pueriliter obludentem abduxisset, eoque remige vteretur, pede manuque curatum, liberato captivo adolescente, devicit,

De eodem

LIBER QVINTVS189

De eodem Fridlevo.

CAP. XXIII.

IS etiam duodecim pugiles Norvegianos, Quamvis giganteis

Fridlevus 12. pugiles oppressit.

triumphis claros, trophæis gentium celebres, spoliis locupletes, cum crebra vicinos irruptione vexarent, non tam avaritiæ, quam virtutis ardore inductus, oppressit. Hic etiam Hiarnonem quendam regni competitorem,

Hiarno.

quod vitæ eius pretextum magnæ familiaritatis, at ingentium obsequiorum, acerrimus insidiator esset, multitudine & atrocitate cicatricum in balneo deprehensum,

Cicatrices notandæ.

duelli congressu interemit. Præterea quod hoc capitulo, aliisque locis hujus libri, cernitur acre certamen contra monstruosas beluas, & formidabiles angues, immensa magnitudine portentosos, mirum non est, cum tot graves autores certamina hujusmodi, evidenti sumpta ratione, loco & tempore attestentur. Notum est Plinio lib. VIII. referente, in Punicis bellis ad flumen Bagradam occisum fuisse serpentem CXX. pedum

Bagradam flu.

Serpens 120. pedum longitudine.

in templo. Faciunt his fidem in Italia appellatæ Boæ, in tantam magnitudinem exeuntes, vt divo Claudio Principe occisæ in Vaticano solidus in alvo spectatus sit infans. Paulus Orosius lib. IIII. cap. VII. latius, & pulchrius loquitur de bello Reguli contra serpentem, prout infra lib. de monstris Oceani cap. de serpente Norvagico ostendetur.

190DE GIGANTIBVS

De lucta attractiva per circulum.

CAP. XXIIII.

Ericus disertus.

CVM Ericus Disertus tempore natalis Christi apud Septentrionales

gentes ob insuperabilem eloquentiam, & facundiam,

militaremque industriam, celebris haberetur, vt qui gravitate

sententiarum superari non posset, (nam illa ætate non

Arma eloquentiæ juncta.

minus eloquentiam, quam arma illustres, ac nobiles personæ

pro extrema voluptate dilexerunt) excogitatum est aliud

certaminis genus in claritudinem eius viribus opprimendam.

Vestmarus satrapa.

Quidam enim Vestmarus inter supremos Regis Daniæ

Frothonis satrapas, quem sapientia, & verbis superare

Præmium.

non potuit, viribus incessere non dubitavit, vincentis præmium in victi nece

constituens, vt vtriusque salus in pignore posita viderentur. Nec Ericus conditione

Lingua & manu promptus.

vti abnuit, ne lingua, quam manu promptior æstimari posset. Erat autem tale certaminis

genus: Circulus vimine vel fune contextus, magno pedum manuumque conatum

Certaminis genus.

decertaturis raptim distrahendus, exhiberi solebat, fortiori tribuens palmam:

quem colluctantium si quis alteri detraxisset, victoria donabatur. In quem modum

agonizans Ericus, correptam acrius restem manibus concertantis excussit.

Struma.

Quod Frotho videns: Arduum, inquit, reor contra fortem sune contendere. Et

Gibbus.

Ericus: Arduum vtique, cum corpori struma insidet, aut tergum occupat gibbus.

Statimque propulso pede senem colli senilis, ac dorsi fractione contrivit. Quod Vestmarus

Erico infestissimus erat, ex eo paulo ante provenerat, quod Ericus eius filios

se ad certamen provocantes, strenue oppressit. Causa vero certaminis extitit, quod

Ericus majorem eius natu filium, de commisso cum Regina adulterio apud Regem

Pudor & conscientia indicant crimen.

accusavit: quod quia mox Reginæ pudore, & Greppi conscientia, tanquam evidentioribus

signis, probatum est, Greppus omni furia plenus, Ericum telo neci tradere

nititur: dumque id fratre Erici Rollero stricto gladio avertente, efficere nequiret,

accusantem cum tota eius commitiva pro purgando crimine ad certamen provocavit.

Provocatus triduanas inducias petit: & interim e tergore recens mactatæ pecudis

crepidas

crepidas parat: quas abietino gummi, interfusis mixtim arenis, obliniens, quo firmius

Gummi abietinum.

vestigia poneret, suis suorumque pedibus adaptavit. Posteastatuto tempore cum

suis congelati maris campum aggressus, Grepios omnes, eorumque commilitones lubrico,

Maris congelati campus.

instabilique gradu titubantes, crepidarum firmitate subnixus prostravit. Gutmaram

deinde Grepiorum matrem, lingua verbisque procacissimam, responsionum

Gutmata.

calliditate superavit, coëgitque, vt eximium auri pondus victa victori donaret. Petitus

Auri pondus.

deinde cum propria consorte dormiens, per duos sicarios ad mortem, rumore

percepto evigilans, seque defendens, vtrunque, etiam vxore arma stringente, interemit.

De duello pugilum.

CAP. XXV.

EXISTIMABANT Gothorum pugiles, nullum certaminis

genus efficacius esse ad capessendam fortitudinis

palmam, quam duellum: propria etenim virtute subnixum,

Duellum.

alienæ manus opem excludebat. Iamque receptum

erat ab omnibus ordinibus, vt pro victo haberetur, quicunque

eam pugnæ fortem recusabat: vt Regibus, & principibus

sempiterno opprobrio daretur, si illud (Quamvis

ab infimæ fortis hominibus provocati) abnuissent. Veterum

enim claritudo principum, ex armis potius, quam ex

Claritudo veterum.

opibus existimabatur, præsertim vbi paucorum forte exequi posset, quod vniverforum

discrimine sedari nequiret. Tantusque erat illis ardor duello congrediendi,

Ardor duelli.

quanta solet esse voluptas effœminatis proceribus ad lauta convivia invitari. Quippe

tunc convivalibus gaudiis alacrius indulserunt, cum convivium duello absolvendum

Præmia victoriæ.

erat. Donabantur victores singulari fortitudinis gloria, Martis hedera redimiti:

præmiis victricibus decorati, virtutis laudem promeverunt: ignavus palma caruit,

Ignavi palma carent.

rediitque inglorius armis: vitæ deformitas extremum dedecus: summa infelicitas inertes

commitabatur. Enimuero quemadmodum Romani suos Camillos, Curios, Fabricios,

Romani.

Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos, Paulos, Marios, summis

laudibus ob res gestas extulerunt: ita Aquilonares fortia facta suorum sempiterna

crepidas parat: quas abietino gummi, interfusis mixtim arenis, obliniens, quo firmius

Gummi abietinum.

vestigia poneret, suis suorumque pedibus adaptavit. Posteastatuto tempore cum

suis congelati maris campum aggressus, Grepios omnes, eorumque commilitones lubrico,

Maris congelati campus.

instabilique gradu titubantes, crepidarum firmitate subnixus prostravit. Gutmaram

deinde Grepiorum matrem, lingua verbisque procacissimam, responsionum

Gutmata.

calliditate superavit, coëgitque, vt eximium auri pondus victa victori donaret. Petitus

Auri pondus.

deinde cum propria consorte dormiens, per duos sicarios ad mortem, rumore

percepto evigilans, seque defendens, vtrunque, etiam vxore arma stringente, interemit.

De duello pugilum.

CAP. XXV.

EXISTIMABANT Gothorum pugiles, nullum certaminis

genus efficacius esse ad capessendam fortitudinis

palmam, quam duellum: propria etenim virtute subnixum,

Duellum.

alienæ manus opem excludebat. Iamque receptum

erat ab omnibus ordinibus, vt pro victo haberetur, quicunque

eam pugnæ fortem recusabat: vt Regibus, & principibus

sempiterno opprobrio daretur, si illud (Quamvis

ab infimæ fortis hominibus provocati) abnuissent. Veterum

enim claritudo principum, ex armis potius, quam ex

Claritudo veterum.

opibus existimabatur, præsertim vbi paucorum forte exequi posset, quod vniverforum

discrimine sedari nequiret. Tantusque erat illis ardor duello congrediendi,

Ardor duelli.

quanta solet esse voluptas effœminatis proceribus ad lauta convivia invitari. Quippe

tunc convivalibus gaudiis alacrius indulserunt, cum convivium duello absolvendum

Præmia victoriæ.

erat. Donabantur victores singulari fortitudinis gloria, Martis hedera redimiti:

præmiis victricibus decorati, virtutis laudem promeverunt: ignavus palma caruit,

Ignavi palma carent.

rediitque inglorius armis: vitæ deformitas extremum dedecus: summa infelicitas inertes

commitabatur. Enimuero quemadmodum Romani suos Camillos, Curios, Fabricios,

Romani.

Calatinos, Scipiones, Marcellos, Maximos, Paulos, Marios, summis

laudibus ob res gestas extulerunt: ita Aquilonares fortia facta suorum sempiterna

Septentrionales minus scribunt, & fortius agunt.

laude prosecuti fuissent, si doctius scribere, quam fortius facere didicissent.

Præmium periculosi duelli erant prima

inter foites pugiles sedes: nuptiæ

nacuius genetosæ, aut speciosæ virgiliis

Op um detestatio.

Opum vero summa detestatio in

eis fuit, ne virtutem avaritiæ stipendiis

obnoxiam fecisse viderentur: sed

potius honestati intentos, quam quæstui

deditos, pecuniæ cupiditati fortitudinem

Magnanimitas.

prætulisse monstrabant: gloriam

non in pretio, sed magnanimitate

repositam ostendentes. Nec semper

victis denegatus erat debitus honor: siquidem victores victos inferiis sæpe pro

Naturæ officia conciliant.

sequebantur. Quamvis enim eos mentium discrimina separaverant, naturæ tamen

jura conciliabant: in quibus suprema humanitatis officia inesse rati, livorem fato,

simultatemque funere sopiebant: & quanquam vivis odium intercessisset, alter alterius

eineres prosequebatur. Gloriosum victori erat, victi funus magnifice ducere,

Studium humanitatis.

extinctoque studium humanitatis impendere. Nec minus succurrendum putabant luctuosæ

calamitati, quæ vivos interdum damnata corporum parte contingere possit.

Quando enim incolumi spiritu membrorum clades pugnantibus incidit, læsio tot

auri talentis, quot inter pugiles conventum erat, sartiebatur. Enimuero talis fors omni

Mors.

fato tristior ducebatur, quod mors omnium memoriam tolleret, vivens vero proprii

Cautela prudentissima contra duella.

corporis stragem negligere nequiret. Cavendum tamen est (referente Saxone

lib. IIII.)ne, dum vltionis effectum appetant in infirmas, & inopes virium manus

stulta secum audacia conserant, dumque alienum affectant exitum, proprium

experiantur occasum, optimæ indolis habitum præpropera laudis cupidine

consumpturi. Quamobrem parcant juventæ, parcant vitæ,

nec temere votum eis incesserit pereundi &c.

quod pugilibus necessum est, etiam vt

deprivatis vltoribus provide

consyderent, qualis

exitus

fiat.

De Cæstibus

De Cæstibus, & Gymnicis palmis.

CAP. XXVI

CÆSTVVM certamen inter Septentrionales pugiles

satis validum reputabatur, licet in raro vsu ob graves fortesque

manus hominum sint, vt congredientibus opus non

Manum pro malleo fortes vtuntur

fuerit corio, vel plumbo insuto graviorem infligere ictum,

quando so!o pugno instar mallei caput, vel corpus obiectum

contundere possent. Notum enim relinquitur cæstuum

Cæstuum tormenturn.

tormentum apud antiquissimos pugiles nil aliud fuisse

quam lorum e corio bubalino manibus circumvoluntum,

quo & ictum minus ipsi sentirent, & gravius adversarium

ferirent. Præterea plumbeas massas coriis insuentes, grandi periculo, vel

morte mutuos humeros contundebant. De quibus loris fortissimis tantummodo

viris adscriptis, poëta refert:

Virg. 5. Aenei.

In medium geminos immani pondere cæstus

Projecit: quibus acer Eryx in prælia suetus

Ferre manum, duroque intendere brachia tergo

Obstupuere animi, tantorum ingentia septem

Terga boum, plumbo insuto, ferroque rigebant.

Gymnicis vero palmis, id est, nudis vnctisque corporibus, rarissime (nisi apud singulares

Gymnicis palmis.

athletas fiebant certamina. Pro vlciscenda enim ignominia, etsi suscipiuntur

pugnæ, luctæ, vel alia gladiatorum munera: non tamen nudis corporibus, nisi

solo brachio dextro in hastiludiis, seu torneamentis, pro vana ostentatione in

spicientium illustrium puellarum. Sed hi fere nulli, vel rarissimi reperiuntur, ob

innatam verecundiam nudandi corporis in aspectibus singulorum. Meminit tamen

Verecundia nudare corpus.

Saxo, Frothonem non tantum Regiis ornamentis, quantum gymnicis palmis in athletarum

numero excelluisse. Præterea Hotherum quendam stirpis Regiæ, cestuum

Frotho rex.

peritia inter coævos suos, alia militarium exercitiorum agilitate claruisse. Neque

Hotherus rex.

horum certaminum nominibus deest S. Ausustinus lib. XVIII. de Civita. Dei

cap. XVII. ad Marcellinum: vbi Commentator in verbo Ad pugillatum dicit: In

Nomina certaminum

Græcis certaminibus erant lucta, cursus, saltus, jactatio ate c quos cæestus vocant.

Græci hos luctas dicunt,

De piratica illustrium virginum.

CAP. XXVII.

Aluilda.

OCCASIONE præcedentis capituli XVIII. atrocem

piraticam exercere cœpit Aluilda illustrissima virgo: compluribusque

eiusdem voti puellis in commilitium accitis,

eo forte loci pervenit, vbi piratarum agmen amissi bello

ducis interitum deplorabat: a quibus ob formæ pulchritudinem,

& animositatem, piraticæ princeps creata, majores

Alff.

muliebri virtute res edidit. Quam Alff crebris navigationibus

insectari conatus, in Blacmannorum classem hyeme

Glacie constringuntur naves.

incidit: quo tempore densatæ frigoribus aquæ, atque

glaciei moles, ita navigia firmare solent, vt eis nulla vis, aut ars concedatur remigandi.

Frigus.

Cumque frigoris diuturnitas tutiorem conclusis sponderet incessum, jubet

Modus calcandi glaciem.

Alff suos lubrico calceamentorum vsu deposito, nudis caligarum soleis glacialem calcare planitiem, atque ita hostes vnctis calceis infirma vestigia tenentes, facilimo congresiu satigare. His ita repressis, glacieque soluta, institutam navigationem in Finnos,

Hangœ.

seu Finlandos dirigit: vbi contractiorem sinum Hangœ ingressus, missis exploratoribus portum invenit aliorum navigiis occupatum. Aluilda quippe easdem angustias prior classe intraverat: quæ cum ignotas eminus puppes adesse conspiceret, celeri remigio in eorum defertur occursum, irrumpere hostem, quam eo obrui satius judicans. Vt ergo navalem pugnam committere cœperunt, magnoque gloriæ & fortitudinis respectu vtrobique continuarunt, juvenis majori ac recentiore milite cinctus, optato omine Aluilda proram insiliente, in puppim vsque(facta resistentium strage) progreditur. cujus comes Borcharus, decussa Aluildæ galea, facieique gracilitate

Osculis non armis.

conspecta, animadvertit osculis, non armis agendum esse, telorumque rigore deposito, blandioribus hostem officiis attrectandum. Igitur Alff, quam terra marique tot obstantibus periculis indefesso labore quesierat, supra spem offerri gavisus,

cap. XVII. ad Marcellinum: vbi Commentator in verbo Ad pugillatum dicit: In

Nomina certaminum

Græcis certaminibus erant lucta, cursus, saltus, jactatio ate c quos cæestus vocant.

Græci hos luctas dicunt,

De piratica illustrium virginum.

CAP. XXVII.

Aluilda.

OCCASIONE præcedentis capituli XVIII. atrocem piraticam exercere cœpit Aluilda illustrissima virgo: compluribusque eiusdem voti puellis in commilitium accitis, eo forte loci pervenit, vbi piratarum agmen amissi bello ducis interitum deplorabat: a quibus ob formæ pulchritudinem, & animositatem, piraticæ princeps creata, majores

Alff.

muliebri virtute res edidit. Quam Alff crebris navigationibus insectari conatus, in Blacmannorum classem hyeme

Glacie constringuntur naves.

incidit: quo tempore densatæ frigoribus aquæ, atque

glaciei moles, ita navigia firmare solent, vt eis nulla vis, aut ars concedatur remigandi.

Frigus.

Cumque frigoris diuturnitas tutiorem conclusis sponderet incessum, jubet

Modus calcandi glaciem.

Alff suos lubrico calceamentorum vsu deposito, nudis caligarum soleis glacialem calcare planitiem, atque ita hostes vnctis calceis infirma vestigia tenentes, facilimo congresiu satigare. His ita repressis, glacieque soluta, institutam navigationem in Finnos,

Hangœ.

seu Finlandos dirigit: vbi contractiorem sinum Hangœ ingressus, missis exploratoribus portum invenit aliorum navigiis occupatum. Aluilda quippe easdem angustias prior classe intraverat: quæ cum ignotas eminus puppes adesse conspiceret, celeri remigio in eorum defertur occursum, irrumpere hostem, quam eo obrui satius judicans. Vt ergo navalem pugnam committere cœperunt, magnoque gloriæ & fortitudinis respectu vtrobique continuarunt, juvenis majori ac recentiore milite cinctus, optato omine Aluilda proram insiliente, in puppim vsque(facta resistentium strage) progreditur. cujus comes Borcharus, decussa Aluildæ galea, facieique gracilitate

Osculis non armis.

conspecta, animadvertit osculis, non armis agendum esse, telorumque rigore deposito, blandioribus hostem officiis attrectandum. Igitur Alff, quam terra marique tot obstantibus periculis indefesso labore quesierat, supra spem offerri gavisus,

cupidius apprehensam ornatissimo muliebri vestitu protinus exornavit, suoque

Virgo ornatissime vestitur.

toro laudabili majorum lege servata, coniunxit: e qua postmodum filiam Gyritham procreavit: quæ Haldanum sortita maritum, Haraldum Hildetan peperit: qui Daniæ

Lege majorum.

regnum domesticis injuriis multipliciter laceratum, ad pristinum decorem, pace

Pax 50. annorum.

L. annorum habita, restituit: duatque bellaces virgines, Sticlam & Rusilam, in Regem

Sticla.

Trondorum super regni dommio classe bellica decertantes, insigni astutia vidas

Rusila.

prostravit. Sed neque eius nepoti Odmundo Olone genito, par gloria cessit, dum aliam virginem Russam, cum fratre de regno Norvegiæ piratica contendentem, potentibus armis aggreditur. Nam ab ea fugatus, clandestina rebellione a popularibus

Vira virgine fugatus.

molestatam, refugam fecit, atque fraternæ persecutioni, dum fugeret, impie objecit trucidandam. Neque omittendum est, quod potentissimus Hollandiæ princeps

Huiruillus Hollandiæ princeps.

Huiruillus, Rusilam virginem Norvegiæ, res bellicas æmulantem, insigni armatorum virtute oppressit.

De bellicis exercitiis mulierum.

CAP. XXVIII.

NE etiam huic proposito desint aliorum autorum præclara testimonia, de educatione, exercitiis, & triumphis

Gothicarum mulierum, videatur Iustinus lib. II. Amazonum

Amazonum origo.

originem adducens: quem secutus Paulus Orosius,

cum de Scytharum fœminis sermonem texuisset, Gothorum

subinsert mentionem, ostendere volens, qua de radice

procederent Amazones. Testatur etiam Iordanes, Dionem

Græcum, & Ablabium Senatorem Romanum secutus,

prosessa voce, Gothos fuisse, e quorum ongine prodierint

Amazones. Testatur etiam Iordanes, se duodecim libros Senatorum super eisdem

Libri 12. Senatorum Vrbis.

rebus lectitasse, & inde, quæ scriberet, memoriter tenuisse. Si fortasse adessent

libri illi multo clariora, ac certiora testimonia in hac materia adduci possent.

Attamen harum fœminarum asserit duas Reginas præcipuas e toto agmine constitutas

Duæ reginæ.

fuisse, vt domi forisque res strenue administrarentur. Vna Lampedo dicta, que

Lampedo.

domesiicis rebus ordinandis, ac defendendis præfuit: altera Marpesia, quæ forensem

Marpesia.

militiam dirigebat. Hæc fœminarum agmine sumpto, armorumque multiplici genere

Armorum giia.

cupidius apprehensam ornatissimo muliebri vestitu protinus exornavit, suoque

Virgo ornatissime vestitur.

toro laudabili majorum lege servata, coniunxit: e qua postmodum filiam Gyritham

procreavit: quæ Haldanum sortita maritum, Haraldum Hildetan peperit: qui Daniæ

Lege majorum.

regnum domesticis injuriis multipliciter laceratum, ad pristinum decorem, pace

Pax 50. annorum.

L. annorum habita, restituit: duatque bellaces virgines, Sticlam & Rusilam, in Regem

Sticla.

Trondorum super regni dommio classe bellica decertantes, insigni astutia vidas

Rusila.

prostravit. Sed neque eius nepoti Odmundo Olone genito, par gloria cessit,

dum aliam virginem Russam, cum fratre de regno Norvegiæ piratica contendentem,

potentibus armis aggreditur. Nam ab ea fugatus, clandestina rebellione a popularibus

Vira virgine fugatus.

molestatam, refugam fecit, atque fraternæ persecutioni, dum fugeret, impie objecit

trucidandam. Neque omittendum est, quod potentissimus Hollandiæ princeps

Huiruillus Hollandiæ princeps.

Huiruillus, Rusilam virginem Norvegiæ, res bellicas æmulantem, insigni armatorum

virtute oppressit.

De bellicis exercitiis mulierum.

CAP. XXVIII.

NE etiam huic proposito desint aliorum autorum præclara

testimonia, de educatione, exercitiis, & triumphis

Gothicarum mulierum, videatur Iustinus lib. II. Amazonum

Amazonum origo.

originem adducens: quem secutus Paulus Orosius,

cum de Scytharum fœminis sermonem texuisset, Gothorum

subinsert mentionem, ostendere volens, qua de radice

procederent Amazones. Testatur etiam Iordanes, Dionem

Græcum, & Ablabium Senatorem Romanum secutus,

prosessa voce, Gothos fuisse, e quorum ongine prodierint

Amazones. Testatur etiam Iordanes, se duodecim libros Senatorum super eisdem

Libri 12. Senatorum Vrbis.

rebus lectitasse, & inde, quæ scriberet, memoriter tenuisse. Si fortasse adessent

libri illi multo clariora, ac certiora testimonia in hac materia adduci possent.

Attamen harum fœminarum asserit duas Reginas præcipuas e toto agmine constitutas

Duæ reginæ.

fuisse, vt domi forisque res strenue administrarentur. Vna Lampedo dicta, que

Lampedo.

domesiicis rebus ordinandis, ac defendendis præfuit: altera Marpesia, quæ forensem

Marpesia.

militiam dirigebat. Hæc fœminarum agmine sumpto, armorumque multiplici genere

Armorum giia.

videlicet arcu, jaculis, securi, peltis, galeisque coriariis instructo, diversas

Asiæ gentes bello contrivit, castra collocans aliquanto tempore ad Caucasum montem:

Virgilius.

cui nomen teste Virgilio reliquit:

Quam stet dura silex, quam stet Marpesia cautes. Inde egreslæ Armeniam,

Cilitiam, Syriam, & Galatiam, ac Pisidiam, multaque alia Asiæ loca

Loca superata.

occuparunt: ibique diutius demorantes, Ephesum, Smyrnam, Cimiam, Mymam,

Loca condita.

Paphe, & alia munimenta condiderunt: templumque Dianæ toto orbe

Templum Dianæ.

celeberrimum, ob venand: sagittandique studium, quibus artibus se tradiderant, mira

pulchritudine apud Ephesum construxerunt. Quæ res etsi multorum subriixa lit

testimoniis de virtute Amazonum, non tamen caret exemplis. Nam longe posterioribus

Bohœmicæ puellæ.

seculis in gente Bohœmica inventæ sunt puellæ, quæ: omne maris genus perosæ,

imperium pluribus annis tenuere: armis exercitæ, omnia virorum agmina, quæ obvia

Dolo superatæ defecerunt.

fuere, per apertam vim diu prostravere. Ad extremum dolo superatæ, magis

deceptæ, quam victe feruntur, teste Aenca Sylvio lib. primo historiarum Bohœmiæ,

& Alberto Crantzio.

De eisdem ab externis exemplis.

CAP. XXIX.

Plutarchus.

QVID vero meminerit Plutarchus, veterum morum diligentissimus

scrutator, in libro De illustribus mulieribus apud

Græcos, & 10. Bocatius apud Latinos, curiosus lector inquirat:

etiam quomodo Eusebius Orosio, & Floro in libro

Ferocitas mulierum Vngaricarum.

temporum suffragatur, & Rhegyno Pruniensi, asserenti eandem

ferocitatem in Hungarorum viris, & mulieribus extitisse.

Mulieres Gothicæ primæ in acie.

Præterea Iordanes asserit, Gothicas mulieres primas in

acie versatas fuisse. Deinde Fl. Vopiscus, Blondus, ac alii

attestantur, decem mulieres bellacissimas summa virtute sub

Mulieres 10. virili habitu.

habitu virili contra Aurelianum decertasse: quas & in triumphum

traduxit. Paulus Diaco. asserit, Longobardorum mulieres viris deficientibus,

Tractatus de 30 tyrannis.

sumptis armis in locum eorum processisse, stragemque non minus virilem, quam formidabilem

perfecisse. Refert etiam Trebellius tractatum De XXX. tyrannis, Victorinam

Victorina.

fœminam illustrem, tanto insignitam facinore, & titulo, vt castrorum se

Zenobia fortior viro Odenato.

diceret matrem, Tetricumque eius nepotem Cæsarem appellaret, & constitueret Galliarum.

Quid etiam idem autor de Zenobia muliere potentissima meminerit. non

paucis exemplis, & facinoribus attestatur, eam videlicet bellicosissimo viro suo

Odenato,

videlicet arcu, jaculis, securi, peltis, galeisque coriariis instructo, diversas

Asiæ gentes bello contrivit, castra collocans aliquanto tempore ad Caucasum montem:

Virgilius.

cui nomen teste Virgilio reliquit:

Quam stet dura silex, quam stet Marpesia cautes. Inde egreslæ Armeniam,

Cilitiam, Syriam, & Galatiam, ac Pisidiam, multaque alia Asiæ loca

Loca superata.

occuparunt: ibique diutius demorantes, Ephesum, Smyrnam, Cimiam, Mymam,

Loca condita.

Paphe, & alia munimenta condiderunt: templumque Dianæ toto orbe

Templum Dianæ.

celeberrimum, ob venand: sagittandique studium, quibus artibus se tradiderant, mira

pulchritudine apud Ephesum construxerunt. Quæ res etsi multorum subriixa lit

testimoniis de virtute Amazonum, non tamen caret exemplis. Nam longe posterioribus

Bohœmicæ puellæ.

seculis in gente Bohœmica inventæ sunt puellæ, quæ: omne maris genus perosæ,

imperium pluribus annis tenuere: armis exercitæ, omnia virorum agmina, quæ obvia

Dolo superatæ defecerunt.

fuere, per apertam vim diu prostravere. Ad extremum dolo superatæ, magis

deceptæ, quam victe feruntur, teste Aenca Sylvio lib. primo historiarum Bohœmiæ,

& Alberto Crantzio.

De eisdem ab externis exemplis.

CAP. XXIX.

Plutarchus.

QVID vero meminerit Plutarchus, veterum morum diligentissimus

scrutator, in libro De illustribus mulieribus apud

Græcos, & 10. Bocatius apud Latinos, curiosus lector inquirat:

etiam quomodo Eusebius Orosio, & Floro in libro

Ferocitas mulierum Vngaricarum.

temporum suffragatur, & Rhegyno Pruniensi, asserenti eandem

ferocitatem in Hungarorum viris, & mulieribus extitisse.

Mulieres Gothicæ primæ in acie.

Præterea Iordanes asserit, Gothicas mulieres primas in

acie versatas fuisse. Deinde Fl. Vopiscus, Blondus, ac alii

attestantur, decem mulieres bellacissimas summa virtute sub

Mulieres 10. virili habitu.

habitu virili contra Aurelianum decertasse: quas & in triumphum

traduxit. Paulus Diaco. asserit, Longobardorum mulieres viris deficientibus,

Tractatus de 30 tyrannis.

sumptis armis in locum eorum processisse, stragemque non minus virilem, quam formidabilem

perfecisse. Refert etiam Trebellius tractatum De XXX. tyrannis, Victorinam

Victorina.

fœminam illustrem, tanto insignitam facinore, & titulo, vt castrorum se

Zenobia fortior viro Odenato.

diceret matrem, Tetricumque eius nepotem Cæsarem appellaret, & constitueret Galliarum.

Quid etiam idem autor de Zenobia muliere potentissima meminerit. non

paucis exemplis, & facinoribus attestatur, eam videlicet bellicosissimo viro suo

Odenato,

Odenato, multorum gravi sententia fuisse fortiorem,

mulierem omnium Orientalium fœminarum nobilissimam,

ac (Cornelio Capitolino teste) speciosissimam:

de qua inferius nonnihil illustrius ostendetur.

Refert etiam Vincen. in spe. histo. lib. XXX. cap.

XCIII. mulieres Giorgianorum equestris ordinis

Mulieres Giorgianorum.

ad prælium fore doctas. Refert & Herodo. lib. IIII.

ad longum, Amazones arcu tela excutere, jaculari,

Amazonum arma.

& equitare, & muliebria opera ignorare. Præterea

venatum ire equis insidentes, atque adeo in prælium
cum stolis proficisci, quemadmodum viri. Sed
postquam admisere virorum connubia in extrema Scythia
Europæ habitantes, nulla virgo nubit, priusquam
aliquem hostium interemerit. Ideoque nonnul
Vetulæ fiunt nullum occidentes.
læ earum decedunt iam vetulæ antequam nubant,
quod legi satisfacere nequeant.

De bellis illustrium mulierum.

CAP. XXX.

NON est admirationi, aut ineredulitati leviter tribuendum,
Gothicas præsertim mulieres olim maxima gessisse bella,
Fœminæ a cunabulis in armis educatæ.
dum ab ipsis cunabulis moribus severis, & militaribus
disciplinis educabantur, atque virtutis nervos non luxuria,
turpitudjne, aut petulantia, sed armorum exercitiis, quasi
singulo momento instrui permitterentur: vt delicatum vivendi
genus adhorrentes, corpus, animumque patientia,
ac labore durare valerent, totamque fœmineæ levitatis mollitiem
abiicere, atque muliebre ingenium in virilem sævititiam
Signa ferocitatis et agilitatis.
commutare: præcipue quarum ingenii vgor, aut corporum agilitas majoribus
signis spectatior apparebat. Hæ siquidem perinde ac nativæ conditionis immemores

Odenato, multorum gravi sententia fuisse fortiorem,
mulierem omnium Orientalium fœminarum nobilissimam,
ac (Cornelio Capitolino teste) speciosissimam:
de qua inferius nonnihil illustrius ostendetur.
Refert etiam Vincen. in spe. histo. lib. XXX. cap.
XCIII. mulieres Giorgianorum equestris ordinis
Mulieres Giorgianorum.
ad prælium fore doctas. Refert & Herodo. lib. IIII.
ad longum, Amazones arcu tela excutere, jaculari,
Amazonum arma.
& equitare, & muliebria opera ignorare. Præterea
venatum ire equis insidentes, atque adeo in prælium
cum stolis proficisci, quemadmodum viri. Sed
postquam admisere virorum connubia in extrema Scythia
Europæ habitantes, nulla virgo nubit, priusquam
aliquem hostium interemerit. Ideoque nonnul
Vetulæ fiunt nullum occidentes.
læ earum decedunt iam vetulæ antequam nubant,

quod legi satisfacere nequeant.

De bellis illustrium mulierum.

CAP. XXX.

NON est admirationi, aut ineredulitati leviter tribuendum,

Gothicas præsertim mulieres olim maxima gessisse bella,

Fœminæ a cunabulis in armis educatæ.

dum ab ipsis cunabulis moribus severis, & militaribus

disciplinis educabantur, atque virtutis nervos non luxuria,

turpitudjne, aut petulantia, sed armorum exercitiis, quasi

singulo momento instrui permitterentur: vt delicatum vivendi

genus adhorrentes, corpus, animumque patientia,

ac labore durare valerent, totamque fœmineæ levitatis mollitiem

abiicere, atque muliebre ingenium in virilem sævitItiam

Signa ferocitatis et agilitatis.

commutare: præcipue quarum ingenii vgor, aut corporum agilitas majoribus

signis spectatior apparebat. Hæ siquidem perinde ac nativæ conditionis immemores

Arma pro amore.

rigorem blanditiis anteferentes, bella pro basiis, arma pro amore, gladios pro

Tela pro fuso.

deliciis elegerunt, sanguinem non oscula delibantes: manusque, quas in telas aptare

debuerant, telorum obsequiis exhibebant, vt iam non lecto, sed letho studentes,

spiculis appeterent, quos sola specie mitigare potuissent. Nec paruus earum numerus

erat, quæ se a voluptatibus abstractas, ad idem militiæ propositum promptissimas

osterebant. Neque exiguis rationibus parentes earum id fieri permittebant: vt

Pudicitia illæsa.

illæsam pudicitiam ab insolentia pugilum armis defenderent, quos sceleris, & stupri

horror ab inferenda verecundia non revocaret: vtque patriam, parentes, & innocuos

malignorum violentia concuti non sinerent, quos naturæ benignitas gratissima

Sticla.

munierat immunitate. Inter quas Sticla ponitur illustrissima virgo Norvegiana,

Aluilda.

& Aluilda, vt superius cap. XXVII. dicebatur.

De eisdem.

CAP. XXXI.

TANTARVM igitur mulierum ingenio St fortitudine,

domi forisue regna & imperia augebantur, actaque insigni

strenuitate tuebantur, quemadmodum temporis progressu

Strabonis opinio.

primæ earum soboles, & imitatrices Amazones

evidentibus gestis demonstrarunt. Strabo tamen lib. XI.

plurimum a fide distare existimat, quicquid de earum magnificis

gestis annosa fabulatur antiquitas, eo quod nullam

Rempub. ab Amazonibus sine virorum adiutorio

Ingenia fœminarum astuta.

constitui posse persuadet: quasi impossibile foret naturalem

furorem, astutaque ingenia fœminarum, præsertim sub

Plato.

rigido cœlo genitarum, militaribus disciplinis posse indurari, & acerrima conficere

bella. Sed in ea assertione, vel persuasione, longe diversus est a Platone in VII.

Dialogo de Legibus, scribente, suo tempore innumera mulierum millia circa Pontum

militasse: quibus non equorum modo, verum etiam arcuum, cæterorumque armorum

cura, exercitatioque erat. Nec longe post de militari Amazonum fortitudine

Virgilius.

memoriam facit. Accedit & Virgilius II. Aeneidos inter alia de Amazonibus

loquens:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis

Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,

Aurea subnectens exertæ cingula mammæ

Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Item:

Arma pro amore.

rigorem blanditiis anteferentes, bella pro basiis, arma pro amore, gladios pro

Tela pro fuso.

deliciis elegerunt, sanguinem non oscula delibantes: manusque, quas in telas aptare

debuerant, telorum obsequiis exhibebant, vt iam non lecto, sed letho studentes,

spiculis appeterent, quos sola specie mitigare potuissent. Nec paruus earum numerus

erat, quæ se a voluptatibus abstractas, ad idem militiæ propositum promptissimas

osterebant. Neque exiguis rationibus parentes earum id fieri permittebant: vt

Pudicitia illæsa.

illæsam pudicitiam ab insolentia pugilum armis defenderent, quos sceleris, & stupri

horror ab inferenda verecundia non revocaret: vtque patriam, parentes, & innocuos

malignorum violentia concuti non sinerent, quos naturæ benignitas gratissima

Sticla.

munierat immunitate. Inter quas Sticla ponitur illustrissima virgo Norvegiana,

Aluilda.

& Aluilda, vt superius cap. XXVII. dicebatur.

De eisdem.

CAP. XXXI.

TANTARVM igitur mulierum ingenio St fortitudine,

domi forisue regna & imperia augebantur, actaque insigni

strenuitate tuebantur, quemadmodum temporis progressu

Strabonis opinio.

primæ earum soboles, & imitatrices Amazones

evidentibus gestis demonstrarunt. Strabo tamen lib. XI.

plurimum a fide distare existimat, quicquid de earum magnificis

gestis annosa fabulatur antiquitas, eo quod nullam

Rempub. ab Amazonibus sine virorum adiutorio

Ingenia fœminarum astuta.

constitui posse persuadet: quasi impossibile foret naturalem

furorem, astutaque ingenia fœminarum, præsertim sub

Plato.

rigido cœlo genitarum, militaribus disciplinis posse indurari, & acerrima conficere

bella. Sed in ea assertione, vel persuasione, longe diversus est a Platone in VII.

Dialogo de Legibus, scribente, suo tempore innumera mulierum millia circa Pontum

militasse: quibus non equorum modo, verum etiam arcuum, cæterorumque armorum

cura, exercitatioque erat. Nec longe post de militari Amazonum fortitudine

Virgilius.

memoriam facit. Accedit & Virgilius II. Aeneidos inter alia de Amazonibus

loquens:

Ducit Amazonidum lunatis agmina peltis

Penthesilea furens, mediisque in millibus ardet,

Aurea subnectens exertæ cingula mammæ

Bellatrix, audetque viris concurrere virgo.

Item:

Item: Qui Martem genuisse ferunt, hi spicula torquent.

Sabellicus.

Penthesilea tamen non inferiore securi.

Vegetius.

Videatur etiam Sabellicus lib. primo de Sarmaticis virginibus. Præterea Vegetius

Herodotus.

lib. II. de Artemisia Rhodianorum. Item Herodotus lib. VII. miratur Artemisiam

Plutarchus.

adversus Græciam nulla adactam necessitate, sed prestantia animi, atque virintate

in militiam concedentem. Item Plutarchus in Vita Marii: Cimbrorum mulieres

hostium arma sumpserunt: & deinde suorum rebus inclinatis, pueros vltra currus

projecerunt, & fœmineo furore, vi tamen virili, ne in hostium potestantem devenirent,

occiderunt, terribilissimum spectaculum inspicientibus, & posteris seculis

relinquentes. Aliæ Orosio, Val. Maximo, & Eutropio asserentibus, dum

Orosius.

a Mario impetrare non poterant, vt Vestalibus virginibus perpetua clausura jungerentur,

Val. Max.

sibi ipsis mortem consciverunt. Præterea Cæsar lib. I. Comment. late dicit:

Eutropius.

Mulieres viros rogabant flentes, vt persisterent, ne se & suos in servitutem redigerent:

Florus.

& currus ipsis obviam, ne effugerent, reposuerunt. Deinde Florus, & Cor.

Cor. Tacitus.

Tacitus produnt quasdam acies iam inclinatas & labantes, a fœminis restitutas, constantia

precum, & objectu pectorum, ac cominus monstratra captivitate, quam non

Fl. Vopiscus.

tantum abhorruerunt, quantum ludibrio per stupri nesas affici formidarunt, prout simili

Proculus Cæs.

casu refert Fl. Vopiscus de Proculo Cæsare, qui se fortem putabat pugilem, semigigantem,

Claudius.

dum C. Sarmatarum virgines in acie repertas, XV. dierum spatio constupraret.

Trebellius.

Quid vero Claudius fecerit devictis Gothicis mulieribus, curiosus lector

Blondus.

apud Trebellium, Blondum, & Sabellicum facile inveniet.

Sabellicus.

Iterum de bellacibus fœminis, & excellentissima Regina Amalasuenta.

CAP. XXII.

ERANT præterea multæ aliæ

bellaces fœminæ: , nedum

Gothici germinis illustres,

sed & aliæ complures aliarum

nationum clarissimæ,

for tissimæque mulieres. Et

Orithyia.

in primis ad Septentrionem

Antiope.

reflectendo, præter supradictas

Calestris

occurrunt Orithyia,

Minuthyia.

Antiope, Calestris, sive

Heta.

Minuthyia libro primo historiarum Gothicarum

Vestbiorga.

cap. XXXII. per charissimum fratrem meum cum

Landgertha.

Amazonibus, & earum gestis diligenter annotatæ

Aluilda

Demum quæ domesticis præliis, vti superius hoc lib.

Rufila.

cap. VIII. videtur, iisdeque acerrimis fuerint implicatæ,

Sela.

veluti sunt Heta, Vegtbiorga, Landgertha, Aluilda, Rusila

Sticla.

Sela, Sticla, et similibus bellis, vbi opus fuerit inferius annotandum. Meminit

Libussa.

etiam diligentissimus omnium nationum scriptor Albertus Crantzius, Decanus

Valisca.

Hamburgensis, multas illustrissimas puellas inter Vandalos, vti Libussam, Valiscam,

Visna.

Visnam, tum ob pudicitiam defendendam, tum cupidinem gloriæ, & honoris

Item: Qui Martem genuisse ferunt, hi spicula torquent.

Sabellicus.

Penthesilea tamen non inferiore securi.

Vegetius.

Videatur etiam Sabellicus lib. primo de Sarmaticis virginibus. Præterea Vegetius

Herodotus.

lib. II. de Artemisia Rhodianorum. Item Herodotus lib. VII. miratur Artemisiam

Plutarchus.

adversus Græciam nulla adactam necessitate, sed prestantia animi, atque virintate

in militiam concedentem. Item Plutarchus in Vita Marii: Cimbrorum mulieres

hostium arma sumpserunt: & deinde suorum rebus inclinatis, pueros vltra currus

projecerunt, & fœmineo furore, vi tamen virili, ne in hostium potestantem devenirent,

occiderunt, terribilissimum spectaculum inspicientibus, & posteris seculis

relinquentes. Aliæ Orosio, Val. Maximo, & Eutropio asserentibus, dum

Orosius.

a Mario impetrare non poterant, vt Vestalibus virginibus perpetua clausura jungerentur,

Val. Max.

sibi ipsis mortem consciverunt. Præterea Cæsar lib. I. Comment. late dicit:

Eutropius.

Mulieres viros rogabant flentes, vt persisterent, ne se & suos in servitutem redigerent:

Florus.

& currus ipsis obviam, ne effugerent, reposuerunt. Deinde Florus, & Cor.

Cor. Tacitus.

Tacitus produnt quasdam acies iam inclinatas & labantes, a fœminis restitutas, constantia

precum, & objectu pectorum, ac cominus monstratra captivitate, quam non

Fl. Vopiscus.

tantum abhorruerunt, quantum ludibrio per stupri nesas affici formidarunt, prout simili

Proculus Cæs.

casu refert Fl. Vopiscus de Proculo Cæsare, qui se fortem putabat pugilem, semigigantem,

Claudius.

dum C. Sarmatarum virgines in acie repertas, XV. dierum spatio constupraret.

Trebellius.

Quid vero Claudius fecerit devictis Gothicis mulieribus, curiosus lector

Blondus.

apud Trebellium, Blondum, & Sabellicum facile inveniet.

Sabellicus.

Iterum de bellacibus fœminis, & excellentissima

Regina Amalasuenta.

CAP. XXII.

ERANT præterea multæ aliæ

bellaces fœminæ: , nedum

Gothici germinis illustres,

sed & aliæ complures aliarum

nationum clarissimæ,

for tissimæque mulieres. Et

Orithyia.

in primis ad Septentrionem

Antiope.

reflectendo, præter supradictas

Calestris

occurrunt Orithyia,

Minuthyia.

Antiope, Calestris, sive

Heta.

Minuthyia libro primo historiarum Gothicarum

Vestbiorga.

cap. XXXII. per charissimum fratrem meum cum

Landgertha.

Amazonibus, & earum gestis diligenter annotatæ

Aluilda

Demum quæ domesticis præliis, vti superius hoc lib.

Rufila.

cap. VIII. videtur, iisdeque acerrimis fuerint implicatæ,

Sela.

veluti sunt Heta, Vegtbiorga, Landgertha, Aluilda, Rusila

Sticla.

Sela, Sticla, et similibus bellis, vbi opus fuerit inferius annotandum. Meminit

Libussa.

etiam diligentissimus omnium nationum scriptor Albertus Crantzius, Decanus

Valisca.

Hamburgensis, multas illustrissimas puellas inter Vandalos, vti Libussam, Valiscam,

Visna.

Visnam, tum ob pudicitiam defendendam, tum cupidinem gloriæ, & honoris

strenue militavisse, quemadmodum rarissimi exempli fœminas contra Græcos

Camilla.

in Troia Penthesileam & Artemisiam, & apud Romanos Camillam, apud

Bohœmos & Vandalos Libussam viraginem: licet ad vltimum magis insidiis, quam

bello victas pugnavisse, deletatque pro majori parte fuisse, præcipue Valiscam apud

Bohœmos, postquam septem annis strenue piæsuerat cum puellis suis. Erat etiam inter

Amalasuenta.

Gothicas mulieres illustrissima, ac prudentissima illa Amalasuenta filia

Theoderici Regis Gothorum, & Italiæ: cujus fœminæ tot nobilissimi scriptores, Græci

scilicet & Latini, meminerunt, quemadmodum Iordanes, Procopius, & alii: multo autem diffusius Suidas dici: Amalasunta Athalarici mater, justitiæ cultrix, ingenio

Laus mira hujus mulieris.

virilem virtutem referens, quoad Vrbi præfuit, neminem a Romanis, neque corpore neque re nummaria multavit, neque vllo pacto Gothis, cum in Vrbem sævire vel lent, permisit, aut consenfit. Gnatum etiam inter Romanos magistratrus communicorum vitæ vsu voluit teneri, adegitque vt literatos audiret: delectis e Gothorum principibus, qui annis, vsu rerum gubernandarum, & moderatione animi præstabant, eos Athlarico gnato ad communem vsum studiorum juvenilium socios addidit

Athalaricus.

&c. Verba præterea Theodoati Regis Gothorum de eadem Amalasuenta hæc sunt:

Amalasuenta.

In ipsa est decus regnorum omnium: in ipsa flos honorum nostræ originis: quicquid, fulgemus, ab eius claritate suscipimus: quoniam non solum parentibus laudem contulit, sed ipsum quoque genus humanitatis ornavit. Quis possit sufficienter edicere, quanta pietate, quanto morum pondere decoretur. Discerent profecto nova philosophi, si viderent, & minora libris suis faterentur condita, quam huic cogn

Virtutes maximæ.

scerent attributa. in tractatibus acuta, sed ad loquendum summa moderatione gravissima.

Virtus regalis.

Hæc est procul dubio Regalis virtus, celerius necessaria sentire, & tardius in verba prorumpere. Nescit enim pœnitenda loqui, qui proferenda prius suo tradidit examini. Beata Respub. quæ tantæ domine gubernatione gloriatur &c. Reliquas hujus gioriosissimæ Reginæ virtutes Albertus Crantzius amplius prosequens, omnibus eas inspicere cupientibus, pulcherimo ordine, & ratione exhibet manifestas.

De commendatione pudicitiæ.

CAP. XXXIII.

Virtus reginæ.

VISA itaque tam incomparabilis Reginæ heroica virtute, dignæ est, vnde hanc hauserit, & effundere potuerit (vt iis præclaris eximiæ laudis honorificis titulis fere vniversis sui ævi illustrissimis mulieribus, vel anteferri meruerit, vel æquiparati) per aliquot indicia fœmineæ probitatis ostendere, atque cæteris accessum tribuere, vt hujus, & similium illustrissimarum

Educatio honesta liberorum.

fœminarum fieri valeant imitatrices. Credendum ergo est, hanc a parentibus ita pudicis exemplis, honestis moribus, & castis disciplinis institutam fuisse, vt nullibi

Insidiatores pudicitiæ turpissimi.

vel domi vel foris, signo vel verbo, nutu vel negligentia impuros admiserit inspectores, vel collocatores, omnis pudicitiæ turpissimos insidiatores. Habuere veteres Gothi, præsertim illustriores samiliæ, severissimam educandorum liberorum

Liberi moribus probis educandi.

disciplinam, vt probis moribus, & honestis exercitiis(vt infra lib. XIII. cap. II. & III. ac IIII. demonstratrur) ad quæ eorum processura ætas accederet, educarentur:

masculos scilicet ad militiæ rudimenta, & fœmellas ad silentium, pudorem,

Habitus simplex pudicitiæ custos.

& sobrium ornatum domesticæ, & propriæ curæ: non in vestibus pretiosis auro, vel gemmis extructis, luxuriæ & libidinis alectricibus, sed habitu simplici, tutioris pudicitiæ cooperatore, ne qua saltem suspicio lasciviens exterius appareat, quod intus

strenue militavisse, quemadmodum rarissimi exempli fœminas contra Græcos

Camilla.

in Troia Penthesileam & Artemisiam, & apud Romanos Camillam, apud Bohœmos & Vandalos Libussam viraginem: licet ad vltimum magis insidiis, quam bello victas pugnavisse, deletatque pro majori parte fuisse, præcipue Valiscam apud Bohœmos, postquam septem annis strenue piæsuerat cum puellis suis. Erat etiam inter

Amalasuenta.

Gothicas mulieres illustrissima, ac prudentissima illa Amalasuenta filia Theoderici Regis Gothorum, & Italiæ: cujus fœminæ tot nobilissimi scriptores, Græci scilicet & Latini, meminerunt, quemadmodum Iordanes, Procopius, & alii: multo autem diffusius Suidas dici: Amalasunta Athalarici mater, justitiæ cultrix, ingenio

Laus mira hujus mulieris.

virilem virtutem referens, quoad Vrbi præfuit, neminem a Romanis, neque corpore neque re nummaria multavit, neque vllo pacto Gothis, cum in Vrbem sævire vel lent, permisit, aut consenfit. Gnatum etiam inter Romanos magistratrus communicorum vitæ vsu voluit teneri, adegitque vt literatos audiret: delectis e Gothorum principibus, qui annis, vsu rerum gubernandarum, & moderatione animi præstabant, eos Athlarico gnato ad communem vsum studiorum juvenilium socios addidit

Athalaricus.

&c. Verba præterea Theodoati Regis Gothorum de eadem Amalasuenta hæc sunt:

Amalasuenta.

In ipsa est decus regnorum omnium: in ipsa flos honorum nostræ originis: quicquid, fulgemus, ab eius claritate suscipimus: quoniam non solum parentibus laudem contulit, sed ipsum quoque genus humanitatis ornavit. Quis possit sufficienter edicere, quanta pietate, quanto morum pondere decoretur. Discerent profecto nova philosophi, si viderent, & minora libris suis faterentur condita, quam huic cogn

Virtutes maximæ.

scerent attributa. in tractatibus acuta, sed ad loquendum summa moderatione gravissima.

Virtus regalis.

Hæc est procul dubio Regalis virtus, celerius necessaria sentire, & tardius in verba prorumpere. Nescit enim pœnitenda loqui, qui proferenda prius suo tradidit examini. Beata Respub. quæ tantæ domine gubernatione gloriatur &c. Reliquas hujus gioriosissimæ Reginæ virtutes Albertus Crantzius amplius prosequens, omnibus eas inspicere cupientibus, pulcherimo ordine, & ratione exhibet manifestas.

De commendatione pudicitiæ.

CAP. XXXIII.

Virtus reginæ.

VISA itaque tam incomparabilis Reginæ heroica virtute, dignæ

est, vnde hanc hauserit, & effundere potuerit (vt iis

præclaris eximiæ laudis honorificis titulis fere vniversis sui

ævi illustrissimis mulieribus, vel anteferri meruerit, vel æquiparati)

per aliquot indicia fœmineæ probitatis ostendere,

atque cæteris accessum tribuere, vt hujus, & similium illustrissimarum

Educatio honesta liberorum.

fœminarum fieri valeant imitatrices. Credendum

ergo est, hanc a parentibus ita pudicis exemplis, honestis

moribus, & castis disciplinis institutam fuisse, vt nullibi

Insidiatores pudicitiæ turpissimi.

vel domi vel foris, signo vel verbo, nutu vel negligentia impuros admiserit inspectores,

vel collocatores, omnis pudicitiæ turpissimos insidiatores. Habuere veteres

Gothi, præsertim illustriores samiliæ, severissimam educandorum liberorum

Liberi moribus probis educandi.

disciplinam, vt probis moribus, & honestis exercitiis(vt infra lib. XIII. cap. II.

& III. ac IIII. demonstratrur) ad quæ eorum processura ætas accederet, educarentur:

masculos scilicet ad militiæ rudimenta, & fœmellas ad silentium, pudorem,

Habitus simplex pudicitiæ custos.

& sobrium ornatum domesticæ, & propriæ curæ: non in vestibus pretiosis auro,

vel gemmis extructis, luxuriæ & libidinis alectricibus, sed habitu simplici, tutioris

pudicitiæ cooperatore, ne qua saltem suspicio lasciviens exterius appareat, quod

intus

in mente corrupta exæstuat iniquus assensus: qui sola oculorum aversione, &C

Oculi avertendi a spectaculis indignis.

occasione purgari poterit, ne violatæ, vel violandæ pudicitiæ rumorem accendat: quo

sicut nil levius, vel celerius circumvolat, ita diligenter avertenda est omnis suspicio,

& species mali. Quæ enim semel audit sive jure, sive etiam injuria, magna cum

difficultate populi famam recuperare potest: fœmina enim suspectæ pudicitiæ infeliccm

Infamia cito oritur.

vitam agit. At quando non omnia in optima fœmina esse possunt, pudicitia

sola est, quæ supplet, quæcunque desunt. Hæc dotis inopiam auget: deformitatem

Pudicitia commedabilis, & virtus eius.

non modo ornat, verum ad pulchritudinis speciem redigit: ignobilitatem illustratr:

& denique cuncta adimplet, quæ aliqua e parte deesse possent. Pudicitia gratam

parentibus, majoribusque matronam facit: cuis sanguinem nullo adulterio vitiatum

Adulteria non suspicanda,

suspicatur, hæc eandem liberis commendatissimam reddit: quibus nec de matre vnquam

erubescendum est, nec de patre ambigendum. Hæc denique efficit, vt neque jurgia,

neque suspicionem formidet, cum sibi conscia sit, ab omni externi corporis congrestu

se innoxiam esse: pro qua nedum luctandum est, sed omne certamen (vt supra

Certamen pro pudicitia.

cap. XXX. dictum est) subeundum, ne pudicitia, aut virginitas amittatur:

quemadmodum de multis virginibus constantissimis in sacris, & profanis historiis

Testimonia scripturæ.

sine vlteriori repetitionere linquitur manifestum: idque genus triumphantium eo reputatur

laude perpetua commendabilius, quo in omni bellorum genere difficilius est prosternere proprias passiones. Mulier autem carnis illecebris superata,

Mulier impudica sceleratissima,

vestem (scelere pessimo admisso) mutat, omnemque verecundiam: & pudicitiam deponit, atque in quæque turpissima flagitia ruit: a cujus malitia, velut exitiali toxico, omnibus est cavendum.

LIBRI QVINTI FINIS.

OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE MINERIS

& Metallis.

LIBER SEXTVS.

PRÆFATIO.

QVIA durum, & indomabile genus bellatorum Septentrionis, Suetiæ & Gothiæ minerales montes inhabitans, ob ingentem animi, & corporis ferocitatem, animositatem, ac etiam propter durissima exercitia, quibus implicatur, gigantibus, & pugilibus debite poterit assimilari. Ideoque eisdem gigantibus, & pugilibus in ordine rerum Aquilonarium annecti meretur, & subsequentibus ob diversa armorum genera, quibus vtraque pars vtitur, anteferri. Hacque ratione aliorum scriptorum ordine, & forma non servata, nonnihil de Mineralibus rebus inserendum erit, vnde paramenta pro ostensione subsequentium præliorum distinctius quo fieri posset, assumantur. Montes igitur excelsi sunt, sed pro majori parte steriles, & aridi, in quibus fere nihil aliud pro incolarum commoditate, & conservatione gignitur, quam inexhausta pretiosorum metallorum vbertas: qua satis opulenti, fertilesque sunt in omnibus vitæ necessariis, forsitan & superfluis aliunde si libet conquirendis, vnanimique robore, ac viribus, vbi vis contra hæc naturæ dona intentata fuerit, defendendis. Acre enim genus hominum est, nullis bellorum asperitatibus, ob qualemcunque elementorum asperitatem, aut hostiles minas, cedens, prout infra de bellis campestribus erit ostendendum. Quam etiam feroces, & impetuosi, agmine pedestri incedentes, hostibus imminere soleant, Dalacarli dicti, externus testis Albertus Crantzius magna, miraque in bellis contra Reges Daniæ, præsertim Christiernum I. ac Regem Ioannem confectis, satis integre manifestat. Immo & ipse Christiernus

Christiernus 2. Daniæ rex crudelissimus.

II. qualiter viribus, & furore, Rege Gostavo anno M. D. XXI ductore illius gentis, a regnis Suecorum & Gothorum fuerat exturbatus, per infelicem experientiam pessimis consiliis circumventus agnoscit. Quam vero horribilis, & immanis crudelitas eius regimine commissa sit in Septentrionalibus terris, inferius

suo loco secundum ocularem meam inspectionem verissime

ostendetur. Reservatus enim videbar ad videndum

tam horrenda spectacula

gentis meæ,

De Mineris,

LIBER SEXTUS[203]

De Mineris, ac earum inventione.

CAP. I.

MINERÆ Septentrionalium regionum satis multæ, magnæ,

diversæ & opulentæ sunt. Multæ, quia in vallibus

Mineræ.

& montibus sitæ, frequentius adhærentes extrahuntur.

Item magnæ, quia inexhaustæ, & amplæ, tam in superiori

Suetia, quam Gothia, & Varmorum regione, penes

Norvegiæ liites reperiuntur. Item diversæ, quia argenti,

cupri seu æris, & chalybis, & electissimi ferri. Item

opulentæ, vt infra dicetur, cum in eiusmodi mineris bona

pars Regii fisci, seu tributi, veniet extrahenda. Et lices talium

Tributum fisci.

montium, ac minerarum ingens multitudo sit in antedictis regnis, tamen plurimis

signis natura monstrante, semper novæ, recentesque scrutantibus offeruntur, præsertim

Signa minerum inveniendarum.

vbi montes in summitate rotundi sunt, & in vmbilico, ac rotunditate non fissi

vel fracti: sed nix in hyeme, propter sulphuris fumositatem, liquescens. Ictu

vero fulguris in vertice, vel latere, aut pede tacti montes, elucentes argenti venas

in fissuris ostendunt, suosque lucricupidos allectos, magis magisque ad ardorem inexplebilis

Lucricupidi,

avaritiæ incendunt, vt nullius respectum periculi, saxa cavando perueniant ad

interiora: vbi non secus venæ in montibus, quam membra in hominibus stantes sursum

Similitudo.

deorsum, levorsum vel dextrorsum divisa videntur: eoque fulgentiores mineras

annexas retinent, quo puriori petræ, vel marmori connatæ videntur. Quæ enim

versus Occidentem naturæ lineamentis diriguntur, majoremque gibbum ad Meridiem,

& Boream flectunt, optimæ sunt, & inæstimabiles: quoniam non

Signa optimae mineræ.

aliter apparent venæ illæ, quam micantes armati ordine suo

bene locati. Hæcque voluptas vtilitati conjuncta,

non paruum solatium laborantibus, ac

possessoribus præstat.

[204]DE MINE. ET METAL.

De situ Mineralium venarum.

CAP. II.

PRÆTEREA venæ a lateribus Orientis, & Meridiei

Lineæ orientales

in mixtum Occidentem, & Septentrionem concurrentes,

electiores esse perhibentur: non itidem aliorsum in alias cœli

partes derivantes. Maturior enim minarum decoctio ortiuum

Venæ.

solem, & meridianum sub Arctoo sequitur Sunt

Pendentes.

etiam venæ Pendentes, atque lacentes dictæ. Pendentes desursum

Iacentes.

tegunt. Iacentes in plano situ recumbunt, augmentum

Obliquatæ venæ.

& bonitatem ab ipso exitu assumentes. Sunt etiam

venæ sursum deorsum obliquatæ, a prædictis omnibus dependentes,

Seneca.

quemadmodum Seneca de naturalibus quæstio. lib. VIII. tradit. Sicut,

Similitudo humorum, & minerarum.

inquit, in nobis non tantum est sanguis, sed multa genera humoris, alia quidem

necessarii, alia quoque corrupti, ac pinguis, vt in ossibus medullæ, in capite

cerebrum, in oculis lachrymæ: sic in terra plures sunt humores, qui mature durantur.

Et hinc est omnis metallorum humus: vnde aurum, & argentum petit hominum

Avaritia.

avaritia. Cæterum sicut in nostris corporibus, sic & in illa humores sæpe vitia

concipiunt, cum aut ictus, aut quassatio aliqua loci, aut senium, aut frigus, aut

æstus corrupere naturam. Interim tamen infinitis periculis, & mortibus ad ipsa

Plutonis æstimata sedes.

montium viscera (vbi Pluto habitat) opera scilicet gigantum, & fortium virorum,

vt Plinio placet lib. XXXIII. præparatur accessus: qui cuniculis per magna spatia

actis, ad lucernarum lumina, ac nocturnas vigilias, & labores, pro divitiis solicitantes,

partim saxis, partim vapore, & fumo miserabili casu in mediis laboribus

Strangulantur.

obruuntur, vel funibus ruptis in medio cavernarum strangulantur: documentum

cæteris præbentes, minus temerarium vrinatoribus fore, inter marinas beluas

in profundo pelagi quæsivisse margaritas, quam laboratoribus hausisse mineras.

Quidam etiam ruptis fornicibus, seu ligneis sustentaculaulis, collisione montium vel

Famæ, moriuntur.

illico intereunt, vel same (nullo suppetente auxilio) deficientes moriuntur, vt cap.

sequenti ostendetur,

De modo cavandi Metalla.

CAP. III.

VERVNTAMEN his periculis sequaces eorum effossores

Imperterriti.

territi, non fugati, sustinendis montibus crebros fornices,

ligneaque sustentaculaula inter ipsa montium latera, ac inferius

pro sua securitate reponunt: eaque dubia, atque anxia

firmitate fidentes, adhuc alio excogitato modo sese in funibus

inter invias rupes metalla cæsuri, vel argenti lineas lecturi,

dimittunt: quæ postmodum igne, & aqua, arte adhibita

depurant. Cumque sterilis quæstus, atque inanis laboris

esse videtur, quasi in cortice & superficie, nullus aut rarus

pinguissimæ mineræ quærendus sit fructus, solidioris ingenii, vsu resumpto, prioribus

longe fortioribus fornicibus intra montium latera columnas statuiit, firmiter credentes,

Divitiæ in profundo.

non nisi in profundioribus montium cavernis sagacioribus signis divitias esse quærendas,

et infima abysso: vbi decoquente natura vberior, atque frequentior, argentea præsertim, et ærea

metalla fodiuntur. Nunc tamen Strabone referente, in proverbio est, Multo plures aurum,

vel argentum, aut vtrunque præparatum rapere, quam effodere impurum, etiansi gryphibus,

aut

De situ Mineralium venarum.

CAP. II.

PRÆTEREA venæ a lateribus Orientis, & Meridiei

Lineæ orientales

in mixtum Occidentem, & Septentrionem concurrentes,

electiores esse perhibentur: non itidem aliorsum in alias cœli

partes derivantes. Maturior enim minarum decoctio ortiuum

Venæ.

solem, & meridianum sub Arctoo sequitur Sunt

Pendentes.

etiam venæ Pendentes, atque lacentes dictæ. Pendentes desursum

Iacentes.

tegunt. Iacentes in plano situ recumbunt, augmentum

Obliquatæ venæ.

& bonitatem ab ipso exitu assumentes. Sunt etiam

venæ sursum deorsum obliquatæ, a prædictis omnibus dependentes,

Seneca.

quemadmodum Seneca de naturalibus quæstio. lib. VIII. tradit. Sicut,

Similitudo humorum, & minerarum.

inquit, in nobis non tantum est sanguis, sed multa genera humoris, alia quidem

necessarii, alia quoque corrupti, ac pinguis, vt in ossibus medullæ, in capite

cerebrum, in oculis lachrymæ: sic in terra plures sunt humores, qui mature durantur.

Et hinc est omnis metallorum humus: vnde aurum, & argentum petit hominum

Avaritia.

avaritia. Cæterum sicut in nostris corporibus, sic & in illa humores sæpe vitia

concipiunt, cum aut ictus, aut quassatio aliqua loci, aut senium, aut frigus, aut

æstus corrupere naturam. Interim tamen infinitis periculis, & mortibus ad ipsa

Plutonis æstimata sedes.

montium viscera (vbi Pluto habitat) opera scilicet gigantum, & fortium virorum, vt Plinio placet lib. XXXIII. præparatur accessus: qui cuniculis per magna spatia actis, ad lucernarum lumina, ac nocturnas vigilias, & labores, pro divitiis solicitantes, partim saxis, partim vapore, & fumo miserabili casu in mediis laboribus

Strangulantur.

obruuntur, vel funibus ruptis in medio cavernarum strangulantur: documentum cæteris præbentes, minus temerarium vrinatoribus fore, inter marinas beluas in profundo pelagi quæsivisse margaritas, quam laboratoribus hausisse mineras. Quidam etiam ruptis fornicibus, seu ligneis sustentaculaulis, collisione montium vel

Famæ, moriuntur.

illico intereunt, vel same (nullo suppetente auxilio) deficientes moriuntur, vt cap. sequenti ostendetur,

De modo cavandi Metalla.

CAP. III.

VERVNTAMEN his periculis sequaces eorum effossores

Imperterriti.

territi, non fugati, sustinendis montibus crebros fornices, ligneaque sustentaculaula inter ipsa montium latera, ac inferius pro sua securitate reponunt: eaque dubia, atque anxia firmitate fidentes, adhuc alio excogitato modo sese in funibus inter invias rupes metalla cæsuri, vel argenti lineas lecturi, dimittunt: quæ postmodum igne, & aqua, arte adhibita depurant. Cumque sterilis quæstus, atque inanis laboris esse videtur, quasi in cortice & superficie, nullus aut rarus pinguissimæ mineræ quærendus sit fructus, solidioris ingenii, vsu resumpto, prioribus longe fortioribus fornicibus intra montium latera columnas statuiit, firmiter credentes,

Divitiæ in profundo.

non nisi in profundioribus montium cavernis sagacioribus signis divitias esse quærendas, et infima abysso: vbi decoquente natura vberior, atque frequentior, argentea præsertim, et ærea metalla fodiuntur. Nunc tamen Strabone referente, in proverbio est, Multo plures aurum, vel argentum, aut vtrunque præparatum rapere, quam effodere impurum, etiansi gryphibus, aut

aut Scythicis formicis inter mille repagula clauderetur. Sed iterum in alio proverbio

Aurum ferro custoditur.

est, Raptum aurum indigere custodia ferri. Ideoque Plinio referente, innocens & beata, immo vero delicata esset hominum vita, si nihil aliud de ea, nisi quod supra terras concupisceret, assequeretur, haberetquei non nisi quod secum est, prout superius enarratum in parte videtur de commutationibus rerum necessariarum. Verum tot

Prodigiosa avaritiæ ingenia.

prodigiosa avaritiæ ingenia olim excogitata fuerunt, vt longe profundior, & altior, ac amplior auri, argentique vbique exuberantis videbantur abusus, quam impotens hujus seculi affectus scrutari poterit, aut (prout vellet) in singulis vanitatibus imitari.

Nonne vanum judicatur ? naturam provocare in irritamenta vitiorum, & in

poculis libidines cælare, ac per obscœnitates bibere, demum cryslallina vasa statim

Crytallina vafa.

lapsu peritura ob fragilitatem, aucto pretio(nauseam reddente auro, & argento)pluris

emere, deinde temulentiæ causa ad potandum vasa smaragdis texere, ac tandem

homines ratione exutos, stupidos efficere, ac effœminatos.

De distinctione Mineralium venarum.

CAP. IIII.

DISTINCTIO ac divisio mineralium venarum, sive

puteorum, aut possessionum, certis signis montibus impositis

Divisiones montium, & causæ.

ab inventoribus, aut eventibus, aut naturali situ, &

proprietate specialiter fieri solet: quæ etiam mirabili ordi

ne sunt inventæ, quotidieque (irato, an propitio numine,

Minerarum inventio.

ignotum est)inveniuntur: primo violentia fulminum, ac

turbinum arbores comburentium, vnde micantes argenteæ

glebæ produntur: deinde ligonibus rasi vertices subterraneorum

montium ostendunt splendentes argenti venas: quas illico

providus agricola fimo abscondit potius, agro pacifico contentus, quam argentea

minera sponte se offerente: vnde suam, suæque sobolis vitam educare posse cognoscit

Formidat enim solicitus agricola nobilem, vel fiscum, cujus ager est, visa ar

Vita agricolarum tutior.

genti minera, majoris lucri causa eum a prædio amovere velle, ne amplius sit agri

cultura, vbi fertilis sit argenti minera. Ideoque, vt dictum est, præeligitur fertilitas agn.

Olim ob hanc camm {causam?} tam agri, quam argenteæ mineræ sic apparentes: sunt desolatæ: hodieque

Mineræ argenteæ absconduntur.

quam diligenter fieri poterit, absconduntur: tantumque nocuit regentium inexplebilis avaritia

aut Scythicis formicis inter mille repagula clauderetur. Sed iterum in alio proverbio

Aurum ferro custoditur.

est, Raptum aurum indigere custodia ferri. Ideoque Plinio referente, innocens & beata,

immo vero delicata esset hominum vita, si nihil aliud de ea, nisi quod supra terras

concupisceret, assequeretur, haberetquei non nisi quod secum est, prout superius

enarratum in parte videtur de commutationibus rerum necessariarum. Verum tot

Prodigiosa avaritiæ ingenia.

prodigiosa avaritiæ ingenia olim excogitata fuerunt, vt longe profundior, & altior,

ac amplior auri, argentique vbique exuberantis videbantur abusus, quam impotens

hujus seculi affectus scrutari poterit, aut (prout vellet) in singulis vanitatibus imitari.

Nonne vanum judicatur ? naturam provocare in irritamenta vitiorum, & in

poculis libidines cælare, ac per obscœnitates bibere, demum cryslallina vasa statim

Crytallina vafa.

lapsu peritura ob fragilitatem, aucto pretio(nauseam reddente auro, & argento)pluris

emere, deinde temulentiæ causa ad potandum vasa smaragdis texere, ac tandem

homines ratione exutos, stupidos efficere, ac effœminatos.

De distinctione Mineralium venarum.

CAP. IIII.

DISTINCTIO ac divisio mineralium venarum, sive

puteorum, aut possessionum, certis signis montibus impositis

Divisiones montium, & causæ.

ab inventoribus, aut eventibus, aut naturali situ, &

proprietate specialiter fieri solet: quæ etiam mirabili ordi

ne sunt inventæ, quotidieque (irato, an propitio numine,

Minerarum inventio.

ignotum est)inveniuntur: primo violentia fulminum, ac

turbinum arbores comburentium, vnde micantes argenteæ

glebæ produntur: deinde ligonibus rasi vertices subterraneorum

montium ostendunt splendentes argenti venas: quas illico

providus agricola fimo abscondit potius, agro pacifico contentus, quam argentea

minera sponte se offerente: vnde suam, suæque sobolis vitam educare posse cognoscit

Formidat enim solicitus agricola nobilem, vel fiscum, cujus ager est, visa ar

Vita agricolarum tutior.

genti minera, majoris lucri causa eum a prædio amovere velle, ne amplius sit agri

cultura, vbi fertilis sit argenti minera. Ideoque, vt dictum est, præeligitur fertilitas agn.

Olim ob hanc camm {causam?} tam agri, quam argenteæ mineræ sic apparentes: sunt desolatæ: hodieque

Mineræ argenteæ absconduntur.

quam diligenter fieri poterit, absconduntur: tantumque nocuit regentium inexplebilis avaritia

vt vbi erant putei, seum minereræ ferrariæ, æreæ, argentariæ sexcentæ, vix trecentæ hodierno

die ad publicam vtilitatem relictæ videantur: quorum nomina supervacaneum

est hic enumerare, dum incolæ earum memoria insigniter contristantur, eo processisse

fata, quod adversus numina violenta nil audeant attentare, quemadmodum

Salassii populi.

Strabo meminit lib. IIII. de populis Salassiis, Helvetiis conterminis: qui aurifodinas

Concordia.

vberiores, quam nunc, habuerunt: quas etiam olim cum potentia, ac concordia

valerent, tute possidebant, & ingrediendi dominium obtinebant, donec

Discordia.

domestica discordia fracti, avarissimis Romano rum præfectis aurum, & eo pretiosiorem

Libertas pretiosior auro.

libertatem suam traderent moderandam, seque deiicerent in despicabilems

inopiam, & servitutem: quod & idem Strabo in fine eiusdem lib. in Lingonibus,

Lingones.

id est Lotharingis, accidisse testatur, ea scilicet tempestate vniversas aurifodinas in

Romanorum fore potestate: immo totius orbis aurum, & opulentia, eorum inscrutabili

ingenio, & prudentiæ, facili præcepto, cedit.

De rotis, instrumentis, & periculis laboratorum.

CAP. V.

QVOD denique superius altissima rota, seu machina tractoria, humano vel jumentorum gressu circumagi revoluique, præterea homines funibus infidentes, atque ad ima descendentes, ac rursum vrnæ seu situlæ, mineris vel aqua plenæ, elevari videntur, id significat (prout omnibus est compertum)

Modus elevandi mineras.

quod hunc modum metallici laboratores necessario congruentem servant: immo quod & ipsa jumenta, equi videlicet,

Vrsi serviunt.

ac grandes vrsi vicissim, & collateraliter in rotis, ob grauiora elevanda vel deprimenda pondera revoluendis, deputantur, dum nullis cuniculis, vel scalis egestæ mineræ, ab

Fossores.

antris insernis facilius educi possint. Fossores vero tam graves durosque labores sursum deorsumque perpetuo subeuntes, hominum genus durissimum est, & plerunque

Proscripti.

ob certa maleficia proscriptionis titulo eo collectum, sola Principis securitate ibidem vivens, ne patria in exilium commutata, a postliminio nunquam ad propria revertantur.

Leges montium plurimis articulis distinguuntur.

Leges tamen laboratores illi, & jura montana sequuntur: quibus etsi ad tumultus, seditiones, homicidia, ac mille injurias subito perpetrandas inclinati sint: tamen severissima constitutione, ne cuipiam malum inserant, constringuntur. In reliquis nullum expavescunt subire periculum, vel ruinam: quæ inter saxorum

Imperterriti laboratores.

cadentia fragmenta, sive in trabibus inter latera montium obfirmandis, sive in lethifera minerarum exhalatione aut fœtore, sive inclusi aëris gravitate, contingere possunt. Ideoque sæpissime subduntur horribilibus fatis. Dum enim celerius, quam circumspectius impetuose laborant, sustentaculaulis ruptis, saxisque cadentibus, vel mox quassantur, vel diebus aliquot (vt prædictum est) cum horribili clamore same

Suffocantur.

cruciandi suffocantur: quibus, vt vivi extrahantur, nullo concesso remedio, vno

Signaculum oppressorum.

sepulturæ signaculo quomodo, quotque, scilicet XXX, LX. vel C. aut plures perierant in momento, ostenduntur. Manet nihilominus in aliis fossoribus

Vigor indomitus.

indomitus vigor, vt vel his, vel similibus spectaculis horrendis minime terreantur. Levi etiam tactu malleorum accedente, immenso pondere maximi montes collabuntur,

De arte

vt vbi erant putei, seum minereræ ferrariæ, æreæ, argentariæ sexcentæ, vix trecentæ hodierno

die ad publicam vtilitatem relictæ videantur: quorum nomina supervacaneum

est hic enumerare, dum incolæ earum memoria insigniter contristantur, eo processisse

fata, quod adversus numina violenta nil audeant attentare, quemadmodum

Salassii populi.

Strabo meminit lib. IIII. de populis Salassiis, Helvetiis conterminis: qui aurifodinas

Concordia.

vberiores, quam nunc, habuerunt: quas etiam olim cum potentia, ac concordia

valerent, tute possidebant, & ingrediendi dominium obtinebant, donec

Discordia.

domestica discordia fracti, avarissimis Romano rum præfectis aurum, & eo pretiosiorem

Libertas pretiosior auro.

libertatem suam traderent moderandam, seque deiicerent in despicabilems

inopiam, & servitutem: quod & idem Strabo in fine eiusdem lib. in Lingonibus,

Lingones.

id est Lotharingis, accidisse testatur, ea scilicet tempestate vniversas aurifodinas in

Romanorum fore potestate: immo totius orbis aurum, & opulentia, eorum inscrutabili

ingenio, & prudentiæ, facili præcepto, cedit.

De rotis, instrumentis, & periculis laboratorum.

CAP. V.

QVOD denique superius altissima rota, seu machina tractoria,

humano vel jumentorum gressu circumagi revoluique,

præterea homines funibus infidentes, atque ad ima descendentes,

ac rursum vrnæ seu situlæ, mineris vel aqua plenæ, elevari

videntur, id significat (prout omnibus est compertum)

Modus elevandi mineras.

quod hunc modum metallici laboratores necessario congruentem

servant: immo quod & ipsa jumenta, equi videlicet,

Vrsi serviunt.

ac grandes vrsi vicissim, & collateraliter in rotis, ob grauiora

elevanda vel deprimenda pondera revoluendis, deputantur,

dum nullis cuniculis, vel scalis egestæ mineræ, ab

Fossores.

antris insernis facilius educi possint. Fossores vero tam graves durosque labores sursum

deorsumque perpetuo subeuntes, hominum genus durissimum est, & plerunque

Proscripti.

ob certa maleficia proscriptionis titulo eo collectum, sola Principis securitate ibidem

vivens, ne patria in exilium commutata, a postliminio nunquam ad propria revertantur.

Leges montium plurimis articulis distinguuntur.

Leges tamen laboratores illi, & jura montana sequuntur: quibus etsi ad

tumultus, seditiones, homicidia, ac mille injurias subito perpetrandas inclinati

sint: tamen severissima constitutione, ne cuipiam malum inserant, constringuntur.

In reliquis nullum expavescunt subire periculum, vel ruinam: quæ inter saxorum

Imperterriti laboratores.

cadentia fragmenta, sive in trabibus inter latera montium obfirmandis, sive in lethifera

minerarum exhalatione aut fœtore, sive inclusi aëris gravitate, contingere possunt. Ideoque sæpissime subduntur horribilibus fatis. Dum enim celerius, quam circumspectius impetuose laborant, sustentaculaulis ruptis, saxisque cadentibus, vel mox quassantur, vel diebus aliquot (vt prædictum est) cum horribili clamore same

Suffocantur.

cruciandi suffocantur: quibus, vt vivi extrahantur, nullo concesso remedio, vno

Signaculum oppressorum.

sepulturæ signaculo quomodo, quotque, scilicet XXX, LX. vel C. aut plures perierant in momento, ostenduntur. Manet nihilominus in aliis fossoribus

Vigor indomitus.

indomitus vigor, vt vel his, vel similibus spectaculis horrendis minime terreantur. Levi etiam tactu malleorum accedente, immenso pondere maximi montes collabuntur,

De arte

De arte, & ingenio fabrorum.

CAP. VI.

ETSI in multis Aquilonaribus regnis & provinciis, mira fabrorum cujusvis ductilis, vel fusilis, vel tornatilis metalli fieri soleat æstimatio, præcipue apud Montanos Dalacarlos, invictum pugnatorum genus: tamen in regione Helsingorum

Helsingi ingeniosi.

(quæ olim ob magnifica gesta Regio titulo decorata fuit) versus Septentrionem adeo periti, & diligentes sa brilis officii artifices inveniuntur, vt vix pares habeant in toto Aquilone. Metalla erenim cruda, ac difformia aquarum, rotarumque ingeniosa directione, longo tractu ob earundem

Rotarum commoditas.

minerarum opulentiam distendere norunt, vt agilitate, & impulsu talium machinarum, brevi temporis spatio opus aliquod ingentissimum reddatur consummatum, etiam vsualia vasa extensi æris, aut ferramentorum: vnde non exiguus quæstus gentibus his accrescere solent. Similiter in serreis portis, ac fenestris laminatis,

Crates retiariæ.

ac cratibus retiariis indissolubili connexione firmandis, quale opus in junctutis vix cernitur in tota Europa. Habet quidem sacellum S, Andræ jussum Pont. Max. Iulii III. in via Flaminia collocatum crates ferreas, & magnifica stuctura Dominorum de Matthæis Romæ versus communem plateam opus craticulatum ferreum, pulchrum, & forte: sed si mirabilius more magistrorum Septentrionalium fabricatum, ac visum foret, plurimos duceret in admirationem. Ferramenta vero pro tormentandis reis, vel suspedis, vti sunt manicæ ferræ, aculeati compedes &c. ibidem nunquam,

Merces execrabiles.

vel rarissime fiunt, sed a negotiatoribus Germanicis quæstus causa inter cæteras merces

parum placituras, regno importantur: quarum vna species est vetusta appellatione

Virgo doloris inductrix.

Virgo dicta: quæ digitis applicata, tantum eos comprimit, vt inde primo

impetu intolerabilis extollatur cruciatus. Pulchrum quidem nomen est, sed res ad

experientiam mota, omni amaritudine amarior est, in quacunque sustinenda calamitate.

Pro quibus autem, & qualibus noxis, aut suspicionibus hæc Virgo applicetur,

Interpretes legum.

videant dicantque, si opus fuerit, diversarum legum interpretes, & censores,

quoniam ad me non spectat de causa, vel modo torquendi facere relationem, cum

tot angustiæ, & gemitus in omnium mortalium conditione intrinsecus Aquilonaribus

regnis exorti sint, vt minime congruat extrinsecus aliquid in tormentis apponi.

Lutheranorum crudelissimæ tormentorum inventiones.

Vnum tamen commiseratione dignum adducere convenit, nonnullos LutheranA

sadionis principes esse in littore maris Sarmatici, qui crudelissimarum torrurarum

artifices in ferreis instrumentis nunquam prius visis, ita amant, & adjuvant, vt

doleant se dudum tam horribilem, & immanem cruciatum aliis applicandum ignorasse.

Horror tacere jubet.

Qualia autem sint hæc instrumenta, horret animus imaginari, & multo magis

manus tam portentosa tormenta manifestare, cum apud inferos excogitata, vel ostendi

nequeant crudeliora.

De distinctione fusilium Metallorum.

CAP. VII.

EST et alius modus in opulentissimis montibus argenti, cupri,

seu æris, & ferri fundendi, vel malleandi apud eosdem

artifices Aquilonares, tam vtili ac commodo ordine

Argentum.

distinctus, vt facili labore vnumquodque metallum juxta propriam

naturam redigatur in massam. Argentum in sua fusione

cavas fornaces, & liquidos ignes, tanquam pretiosius

metallum exquirit, vt resolutum in fluidam mollitiem, suppositis

oblongis aut rotundis canalibus, in varias formas

ab operariis deputatas extrahatur. Formæ quidem taliter

Formæ massarum argenti.

effluentes argenti plerunque fiunt, vt vsuales mensæ, vel sedilia quadra, aut clypei

militares: hocque potissimum ea ratione fit, vt Regis, & regni magnificentia, ac opulentia,

tam quoad incolas, quam magnotum principum oratores, quibus hujusmodi

argenteæ massæ donantur, debeant demonstrari. Cuprea autem, sive ærea metalla,

Cuprum & æs.

oblongis fornacibus elevatis ex argilla, paleaque, & ferreis filis, ac funibus

confectis, multo follium numero hinc inde pro excitando ardentiore igne appenso,

Vis ventorum efficacior.

etiam in diversas formas absque canalibus in maximas massas, effossa tamen terrarum

scrobe, funduntur: sed longe faciliori compendio subtus irrumpentium ventorum, quo continuitati immensi caloris in mediis flammis stratrum metallum reducitur in varias

regnis exorti sint, vt minime congruat extrinsecus aliquid in tormentis apponi.

Lutheranorum crudelissimæ tormentorum inventiones.

Vnum tamen commiseratione dignum adducere convenit, nonnullos LutheranA sadionis principes esse in littore maris Sarmatici, qui crudelissimarum torrurarum artifices in ferreis instrumentis nunquam prius visis, ita amant, & adjuvant, vt doleant se dudum tam horribilem, & immanem cruciatum aliis applicandum ignorasse.

Horror tacere jubet.

Qualia autem sint hæc instrumenta, horret animus imaginari, & multo magis manus tam portentosa tormenta manifestare, cum apud inferos excogitata, vel ostendi nequeant crudeliora.

De distinctione fusilium Metallorum.

CAP. VII.

EST et alius modus in opulentissimis montibus argenti, cupri, seu æris, & ferri fundendi, vel malleandi apud eosdem artifices Aquilonares, tam vtili ac commodo ordine

Argentum.

distinctus, vt facili labore vnumquodque metallum juxta propriam naturam redigatur in massam. Argentum in sua fusione cavas fornaces, & liquidos ignes, tanquam pretiosius metallum exquirit, vt resolutum in fluidam mollitiem, suppositis oblongis aut rotundis canalibus, in varias formas ab operariis deputatas extrahatur. Formæ quidem taliter

Formæ massarum argenti.

effluentes argenti plerunque fiunt, vt vsuales mensæ, vel sedilia quadra, aut clypei militares: hocque potissimum ea ratione fit, vt Regis, & regni magnificentia, ac opulentia, tam quoad incolas, quam magnotum principum oratores, quibus hujusmodi argenteæ massæ donantur, debeant demonstrari. Cuprea autem, sive ærea metalla,

Cuprum & æs.

oblongis fornacibus elevatis ex argilla, paleaque, & ferreis filis, ac funibus confectis, multo follium numero hinc inde pro excitando ardentiore igne appenso,

Vis ventorum efficacior.

etiam in diversas formas absque canalibus in maximas massas, effossa tamen terrarum scrobe, funduntur: sed longe faciliori compendio subtus irrumpentium ventorum, quo continuitati immensi caloris in mediis flammis stratrum metallum reducitur in varias

varias formas, centum CC. vel DC. aut M. libras, & amplius continentes, etiam navaiia pondera, vel stateras numero grossiore.

Adhuc de eisdem Metallis.

CAP. VIII.

FERREæ vero mineræ non nisi adminiculo aquatilium

rotarum flabella moventium, vt transeant in dissecabilem

Sorte non contenti.

massam, ligonibus frustratrim, seu crustatim dividuntur,

ea semper servata proportione, vt instar mediæ, manus clausæ

Luminibus descenditur.

crusta ferrea, vel quadruplo majora, ad plura centena

millia quotanis fabricentur: quæ crusta ferrea pondere quingentarum

Aquæ.

librarum, vel amplius, oblongis vasis instar barilium

Romanorum imposita, ad exteras nationes, vel internas

provincias maximo cum lucro exportantur. Chalybis

Vitia antiqua.

etiam electissimi tanta copia illic est, vt & indigenis,

& alienigenis ad omnem ædilium instrumentorum, & quorumcunque armorum,

Aurum periculose eruitur, et periculosius possidetur.

thoracium, galearum, ac gladiorum, & hastarum sufficiat indeficientem vsum.

Sed eo purior in grano, fortior in opere, & tractabilior in ferri mixtura redditur,

quoex ardentiori fornace extractus chalybs tractim, non subito suffocetur in aqua:

Avaritiæ periculum.

quia si totus immittitur, ita ruptibilis, seu frangibilis redditur, vt nullam vim in sui

flexura sufferre possit. Apud Montanos Septentrionis crustata figura sit instar geminorum

digitorum, numerorumque distinctione, videlicet centenario, millenario &c.

Rotæ aquatiles.

quasi foro levissimo venundatur.

De labore veterum circa Metalla.

CAP. IX.

SATIS notum relinquitur vetusti temporis quæstum, &

pe stem inexplebilem in inquisitione, & vsum, vel abusu metallorum

successivis seculis extitisse, atque ad hæc sitibunda

tempora penetrasse, vt nulli, vel raro forte sua, etiam

Ferrum.

felices & fortunati, sint contenti. Consyderandum igitur

est, quam plurimos in antiquum metallum olim destitutum

dimissos fuisse, vt explorarent an aliquid futuris

vetus avaritia reliquisset. Illos itaque descendisse cum multo

Vas ferri continet 500. libras.

lumine, deinde longa via fatigatos, ingentia flumina,

& volubises aquarum conceptus vaslos, non quidem compressos terra superveniente,

Chalybs.

sed liberæ laxitatis vidisse: argumento inde suscepto, seculum hoc nostrum non

Chalybis vtilitas.

novis vitiis, sed iam antiquitus traditis laborare. Illi majores nostri, quos celebramus,

laudibus, quibus dissimiles nos esse querimur, spe ducti montes profundos cæciderunt,

& supra lucrum sub ruina steterunt, vt mirandum esset, quæ necessitas hominera

Modus indurandi chalybis.

ad sydera erectum incurvaret, & in fundum telluris intimæ mergeret, vt erueret

aurum non minori periculo quærendum, quam possidendum. Propter hoc cuniculos

elegit, & circa prædam lutulentam, inertemque reptavit, oblitus naturæ melioris,

a qua se convertit. Nulli ergo mortuo terra tam gravis est, quam istis, supra

Chalybs numero venditur.

quos vrgens avaritia terrarum pondus injecit: quibus abstulit cœlum, dum eos in

imo, vbi malum illud latitat, infodit. Vt cunque tamen res hæc se habeat, metallorum

varias formas, centum CC. vel DC. aut M. libras, & amplius continentes, etiam

navaiia pondera, vel stateras numero grossiore.

Adhuc de eisdem Metallis.

CAP. VIII.

FERREæ vero mineræ non nisi adminiculo aquatilium

rotarum flabella moventium, vt transeant in dissecabilem

Sorte non contenti.

massam, ligonibus frustratrim, seu crustatim dividuntur,

ea semper servata proportione, vt instar mediæ, manus clausæ

Luminibus descenditur.

crusta ferrea, vel quadruplo majora, ad plura centena

millia quotanis fabricentur: quæ crusta ferrea pondere quingentarum

Aquæ.

librarum, vel amplius, oblongis vasis instar barilium

Romanorum imposita, ad exteras nationes, vel internas

provincias maximo cum lucro exportantur. Chalybis

Vitia antiqua.

etiam electissimi tanta copia illic est, vt & indigenis,

& alienigenis ad omnem ædilium instrumentorum, & quorumcunque armorum,

Aurum periculose eruitur, et periculosius possidetur.

thoracium, galearum, ac gladiorum, & hastarum sufficiat indeficientem vsum.

Sed eo purior in grano, fortior in opere, & tractabilior in ferri mixtura redditur,

quoex ardentiori fornace extractus chalybs tractim, non subito suffocetur in aqua:

Avaritiæ periculum.

quia si totus immittitur, ita ruptibilis, seu frangibilis redditur, vt nullam vim in sui

flexura sufferre possit. Apud Montanos Septentrionis crustata figura sit instar geminorum

digitorum, numerorumque distinctione, videlicet centenario, millenario &c.

Rotæ aquatiles.

quasi foro levissimo venundatur.

De labore veterum circa Metalla.

CAP. IX.

SATIS notum relinquitur vetusti temporis quæstum, &

pe stem inexplebilem in inquisitione, & vsum, vel abusu metallorum

successivis seculis extitisse, atque ad hæc sitibunda

tempora penetrasse, vt nulli, vel raro forte sua, etiam

Ferrum.

felices & fortunati, sint contenti. Consyderandum igitur

est, quam plurimos in antiquum metallum olim destitutum

dimissos fuisse, vt explorarent an aliquid futuris

vetus avaritia reliquisset. Illos itaque descendisse cum multo

Vas ferri continet 500. libras.

lumine, deinde longa via fatigatos, ingentia flumina,

& volubises aquarum conceptus vaslos, non quidem compressos terra superveniente,

Chalybs.

sed liberæ laxitatis vidisse: argumento inde suscepto, seculum hoc nostrum non

Chalybis vtilitas.

novis vitiis, sed iam antiquitus traditis laborare. Illi majores nostri, quos celebramus,

laudibus, quibus dissimiles nos esse querimur, spe ducti montes profundos cæciderunt,

& supra lucrum sub ruina steterunt, vt mirandum esset, quæ necessitas hominera

Modus indurandi chalybis.

ad sydera erectum incurvaret, & in fundum telluris intimæ mergeret, vt erueret

aurum non minori periculo quærendum, quam possidendum. Propter hoc cuniculos

elegit, & circa prædam lutulentam, inertemque reptavit, oblitus naturæ melioris,

a qua se convertit. Nulli ergo mortuo terra tam gravis est, quam istis, supra

Chalybs numero venditur.

quos vrgens avaritia terrarum pondus injecit: quibus abstulit cœlum, dum eos in

imo, vbi malum illud latitat, infodit. Vt cunque tamen res hæc se habeat, metallorum

varias formas, centum CC. vel DC. aut M. libras, & amplius continentes, etiam

navaiia pondera, vel stateras numero grossiore.

Adhuc de eisdem Metallis.

CAP. VIII.

FERREæ vero mineræ non nisi adminiculo aquatilium

rotarum flabella moventium, vt transeant in dissecabilem

Sorte non contenti.

massam, ligonibus frustratrim, seu crustatim dividuntur,

ea semper servata proportione, vt instar mediæ, manus clausæ

Luminibus descenditur.

crusta ferrea, vel quadruplo majora, ad plura centena

millia quotanis fabricentur: quæ crusta ferrea pondere quingentarum

Aquæ.

librarum, vel amplius, oblongis vasis instar barilium

Romanorum imposita, ad exteras nationes, vel internas

provincias maximo cum lucro exportantur. Chalybis

Vitia antiqua.

etiam electissimi tanta copia illic est, vt & indigenis,

& alienigenis ad omnem ædilium instrumentorum, & quorumcunque armorum,

Aurum periculose eruitur, et periculosius possidetur.

thoracium, galearum, ac gladiorum, & hastarum sufficiat indeficientem vsum.

Sed eo purior in grano, fortior in opere, & tractabilior in ferri mixtura redditur,

quoex ardentiori fornace extractus chalybs tractim, non subito suffocetur in aqua:

Avaritiæ periculum.

quia si totus immittitur, ita ruptibilis, seu frangibilis redditur, vt nullam vim in sui

flexura sufferre possit. Apud Montanos Septentrionis crustata figura sit instar geminorum

digitorum, numerorumque distinctione, videlicet centenario, millenario &c.

Rotæ aquatiles.

quasi foro levissimo venundatur.

De labore veterum circa Metalla.

CAP. IX.

SATIS notum relinquitur vetusti temporis quæstum, &

pe stem inexplebilem in inquisitione, & vsum, vel abusu metallorum

successivis seculis extitisse, atque ad hæc sitibunda

tempora penetrasse, vt nulli, vel raro forte sua, etiam

Ferrum.

felices & fortunati, sint contenti. Consyderandum igitur

est, quam plurimos in antiquum metallum olim destitutum

dimissos fuisse, vt explorarent an aliquid futuris

vetus avaritia reliquisset. Illos itaque descendisse cum multo

Vas ferri continet 500. libras.

lumine, deinde longa via fatigatos, ingentia flumina,

& volubises aquarum conceptus vaslos, non quidem compressos terra superveniente,

Chalybs.

sed liberæ laxitatis vidisse: argumento inde suscepto, seculum hoc nostrum non

Chalybis vtilitas.

novis vitiis, sed iam antiquitus traditis laborare. Illi majores nostri, quos celebramus,

laudibus, quibus dissimiles nos esse querimur, spe ducti montes profundos cæciderunt,

& supra lucrum sub ruina steterunt, vt mirandum esset, quæ necessitas hominera

Modus indurandi chalybis.

ad sydera erectum incurvaret, & in fundum telluris intimæ mergeret, vt erueret

aurum non minori periculo quærendum, quam possidendum. Propter hoc cuniculos elegit, & circa prædam lutulentam, inertemque reptavit, oblitus naturæ melioris, a qua se convertit. Nulli ergo mortuo terra tam gravis est, quam istis, supra

Chalybs numero venditur.

quos vrgens avaritia terrarum pondus injecit: quibus abstulit cœlum, dum eos in imo, vbi malum illud latitat, infodit. Vt cunque tamen res hæc se habeat, metallorum

Aurum inutile quando.

ambitus solatia sunt hominum. Nam divitis auri vena similis est reliquæ terræ, si jaceat: vsu crescit ad pretium, quando & apud vivos sepulta sunt, qua te

Cassiodorus.

racium manibus includuntur. Cassiodorus Theoderici, aliorumque Regum Gothorum prudentissimus Cance!iarius, lib. IIII. in epistola. Dudæ Sajoni missa, inter alia

Cineres mortuorum non tangendi

dicit, Vt in inquirendo auro omnino abstineat se a cineribus mortuorun: quia (vt inquit) nolumus lucra quæri, quæ per funesta possunt scelera reperiri. Aedificia tegant cineres, columnæ vel marmora ornent sepulchra, talenta non teneantæ qui vivendi commercia reliquerunt. Aurum enim sepulchris juste detrahitur, vbi dominus

Aurum quando extrahendum.

in memoria non habetur: immo culpæ genus est, inutiliter abditis relinquere mortuorum, vnde se vita potest sustentare viventium. Non est enim cupiditas eri

Auri argentique repertores.

pere: quæ nullus se dominus ingemiscat amisisse, primi enim dicuntur aurum Aeacus argentum Indus Rex Scythiæ reperisse, & humano vsui summa laude tradidisse: quod nos in contrarium negligere non debemus, ne sicut latentia cum laude sunt prodita, ita inventa cum vituperatione videantur esse neglecta. Hactenus ille.

De Metallicis Dæmonibus.

CAP. X.

HOC in summa colligitur, quod in Septentrionalibus regnis, quemadmodum superius lib. III. cap. XXII. dictum

Instrumenta mineralia.

est, magna fiunt dæmonum exercitia, ac ministeria incolis illarum regionum: frequentius tamen in stabulis & mineris: in quibus saxa infringunt, cavant, & findunt: quæ & vrnis, seu situlis ingerunt, rotulatque & cochleas, quibus machinæ tractoriæ sursum trahuntur, solicite adaptant, seseque velut vmbras, dum libuerit, in quacunquer forma

Ludicra præstigia.

operariis ostendunt, risusque atque inanes cachinnos, ludicraque præstigia, & alia infinita ludibria, quibus infelices decipiunt, vocali sono confingunt. Sed hæc mentita obsequia non nisi in perniciem & novissime in interitum, columnas frangendo, convertunt, vel casu petrarum fractione scalarum provocatione

Aurum inutile quando.

ambitus solatia sunt hominum. Nam divitis auri vena similis est reliquæ terræ,

si jaceat: vsu crescit ad pretium, quando & apud vivos sepulta sunt, qua te

Cassiodorus.

racium manibus includuntur. Cassiodorus Theoderici, aliorumque Regum Gothorum

prudentissimus Cance!iarius, lib. IIII. in epistola. Dudæ Sajoni missa, inter alia

Cineres mortuorum non tangendi

dicit, Vt in inquirendo auro omnino abstineat se a cineribus mortuorun: quia (vt

inquit) nolumus lucra quæri, quæ per funesta possunt scelera reperiri. Aedificia tegant

cineres, columnæ vel marmora ornent sepulchra, talenta non teneantæ qui vivendi

commercia reliquerunt. Aurum enim sepulchris juste detrahitur, vbi dominus

Aurum quando extrahendum.

in memoria non habetur: immo culpæ genus est, inutiliter abditis relinquere

mortuorum, vnde se vita potest sustentare viventium. Non est enim cupiditas eri

Auri argentique repertores.

pere: quæ nullus se dominus ingemiscat amisisse, primi enim dicuntur aurum Aeacus

argentum Indus Rex Scythiæ reperisse, & humano vsui summa laude tradidisse:

quod nos in contrarium negligere non debemus, ne sicut latentia cum laude sunt

prodita, ita inventa cum vituperatione videantur esse neglecta. Hactenus ille.

De Metallicis Dæmonibus.

CAP. X.

HOC in summa colligitur, quod in Septentrionalibus regnis,

quemadmodum superius lib. III. cap. XXII. dictum

Instrumenta mineralia.

est, magna fiunt dæmonum exercitia, ac ministeria

incolis illarum regionum: frequentius tamen in stabulis

& mineris: in quibus saxa infringunt, cavant, & findunt:

quæ & vrnis, seu situlis ingerunt, rotulatque & cochleas,

quibus machinæ tractoriæ sursum trahuntur, solicite adaptant,

seseque velut vmbras, dum libuerit, in quacunquer forma

Ludicra præstigia.

operariis ostendunt, risusque atque inanes cachinnos,

ludicraque præstigia, & alia infinita ludibria, quibus infelices decipiunt, vocali sono

confingunt. Sed hæc mentita obsequia non nisi in perniciem & novissime in interitum,

columnas frangendo, convertunt, vel casu petrarum fractione scalarum provocatione

scetorum, suffocatione ventorum, ruptura funiculorum, opprimunt

Pericula laboratorum.

aut conturbant, vt fractis cervicibus decidant, aut magnitudine periculorum Deum

biasphement, profundiorem dæmonum catenam illico subituri. Idque posissimum

faciunt in ditioribus argenti mineris, vbi spes eminet vberior infiniti thesauri inveniendi.

Minerarum desolatio.

Hacque ratione plurimæ mineræ ditissimæ, penitus desolatæ videntur. ac peritus

invalidatæ, maxime quod in metallicis locis sex genera dæmonum cæteris maligniora

Dæmonum sex genera in metallis.

inuemantur: quorum pavore, atque noxio insultu, multi metallici laboratores periclitantur. Quid vero Germanicus scriptor Munsterus de simili spirituum illusione, immo oppressione senserit, ita aperietur: Compertum, inquit, genus

Dæmones vagantur.

dæmonum in nonnullis sodinis versari: quorum quidam nihil damni metallicis inferunt, sed in puteis vagantur, ac laboribus, cum nihil agant, videntur se exercere, nunc cavando venam, nunc ingerendo in modulos id quod est effosum, nunc machinam versando tractoriam, nunc irritando operarios: idque potissimum faciunt in his specubus, e quibus multum argenti effoditur, vel magna eius inveniendi spes est. Alii vero admodum noxii sunt, vt ille, qui ante aliquot annos Annæbergi fodinam,

Noxii.

cui nomen Corona rosacea est, ideo infestam habebat, vt metallicos XII.

Laboratores 12 necati.

necarit, ac ea de re fodina, quantumuis argento dives esset, relicta suit. Hæc omnia habeo e doctissimo viro, summoque philosopho Georgio Agricola. Romani

Romani.

olim damnatos ad mortem, in hujusmodi cryptas destinassent, quibus cacodæmones sic illusissent.

De fulgure montium Metallicorum.

CAP. XI.

MONTES minerales inhabitantes sæpissime tonitruo, fulgure, fulmine, aut coruscatione flagrante, mirabiles effectus

Pericula laboratorum.

inexhalationibus minerarum experiuntur, crassum videlicet ab antris vaporem, qui omnia obumbrat: gravem in superficie montium circa exitum & introitum aëris strepitum qui arcet accedentes: & super omnia intolerabilem fœtorem, sulphureo fulminis odori admixtum: quem siquis

Fœtor.

insuetus eo accedens hauserit, ægritudinem incurret dissici lime restaurandam, oppilationem videlicet meatuum gutturis:

Cervisiæ medicina.

quæ calida cervicia immixto butyro repente pota, dissoluitur, vt successive

scetorum, suffocatione ventorum, ruptura funiculorum, opprimunt

Pericula laboratorum.

aut conturbant, vt fractis cervicibus decidant, aut magnitudine periculorum Deum biasphement, profundiorem dæmonum catenam illico subituri. Idque posissimum faciunt in ditioribus argenti mineris, vbi spes eminet vberior infiniti thesauri inveniendi.

Minerarum desolatio.

Hacque ratione plurimæ mineræ ditissimæ, penitus desolatæ videntur. ac peritus

invalidatæ, maxime quod in metallicis locis sex genera dæmonum cæteris maligniora

Dæmonum sex genera in metallis.

inuemantur: quorum pavore, atque noxio insultu, multi metallici laboratores

periclitantur. Quid vero Germanicus scriptor Munsterus de simili spirituum

illusione, immo oppressione senserit, ita aperietur: Compertum, inquit, genus

Dæmones vagantur.

dæmonum in nonnullis sodinis versari: quorum quidam nihil damni metallicis inferunt,

sed in puteis vagantur, ac laboribus, cum nihil agant, videntur se exercere,

nunc cavando venam, nunc ingerendo in modulos id quod est effosum, nunc

machinam versando tractoriam, nunc irritando operarios: idque potissimum faciunt

in his specubus, e quibus multum argenti effoditur, vel magna eius inveniendi spes

est. Alii vero admodum noxii sunt, vt ille, qui ante aliquot annos Annæbergi fodinam,

Noxii.

cui nomen Corona rosacea est, ideo infestam habebat, vt metallicos XII.

Laboratores 12 necati.

necarit, ac ea de re fodina, quantumuis argento dives esset, relicta suit. Hæc omnia

habeo e doctissimo viro, summoque philosopho Georgio Agricola. Romani

Romani.

olim damnatos ad mortem, in hujusmodi cryptas destinassent, quibus cacodæmones

sic illusissent.

De fulgure montium Metallicorum.

CAP. XI.

MONTES minerales inhabitantes sæpissime tonitruo,

fulgure, fulmine, aut coruscatione flagrante, mirabiles effectus

Pericula laboratorum.

inexhalationibus minerarum experiuntur, crassum

videlicet ab antris vaporem, qui omnia obumbrat: gravem

in superficie montium circa exitum & introitum aëris strepitum

qui arcet accedentes: & super omnia intolerabilem

fœtorem, sulphureo fulminis odori admixtum: quem siquis

Fœtor.

insuetus eo accedens hauserit, ægritudinem incurret dissici

lime restaurandam, oppilationem videlicet meatuum gutturis:

Cervisiæ medicina.

quæ calida cervicia immixto butyro repente pota, dissoluitur, vt successive

majoribus adhibitis remediis repurgetur. Cooperatione tamen fortis naturæ potius

læsi homines, quam virtute medicinarum, ibidem sanantur. Contingit præterea

Fulminis ictuo mineræ monstrantur.

ibidem ictu fulminum novas argenti venas in lateribus montium clarissimo nitore

denudari: quo inde perpetuum sortitæ nomen, & vsum, fortunas multiplicant

possessoris. Præterea ibidem tantum sæviunt tonitrua, ac fulmina, licet interpolatis

Armenia pereunt.

annis, vt plura armentorum agmina tempestuosissimo accedente aëre, per latos variosque campos occidantur: quod mirabile non videtur, cum abditis naturæ causis

Paul. Diaco.

id ibi contingat, prout in plerisque aliis locis. Ait enim Paulus Diaco. lib. V.

Fulmine innumera hominum millia interempta.

cap. XV. circa annum Domini D C. XL. tantam fuisse pluviam, atque tonitrua, quanta ante nullus hominum meminerat, ita vt innumera hominum & animantium millia, fulminibus essent perempta: eoque anno legumina, quæ propter pluvias colligi

Legumina renata.

nequiverunt, iterum renata, & ad maturitatem vsque perducta, integra colligebantur. Quantum insuper ad effectus fulminum circa metalla, vel ferramenta, cui vlterius scrutari placuerit, videat caput XIII. primi libri hujus voluminis, in quo subtiliora enarrari videntur.

De Monetariis, & Monetis.

CAP. XII.

SEPTENTRIONALES populi vetusto tempore

Commutatio rerum.

rerum commutationibus majore e parte syncere viventes, seheiores æstimabantur, pecuniæ vsum ignorantes,

Nummorum nullus vsus vel rarus apud Septentrionales.

nec affectantes, quam hodie reperiuntur: licet in extremis partibus adhuc sine nummis in rerum commutatione vivunt. Nec vsus eorum procedente tempore inventus, permissusque fuisset, nisi malesuasa gentilitas a justa

Nummi cur promissi.

rerum æstimatione deviasset. Verum vt rudi populo, & ætati majores quietius consulerent, inventa, permissaque

Coriaria pecunia.

est coriaria pecunia, certis argenteis punctis, quibus valor in ponderc, & numero pensaretur, variata: multisque seculis apud Gothos, & Sueones inter Regios thesauros

majoribus adhibitis remediis repurgetur. Cooperatione tamen fortis naturæ potius læsi homines, quam virtute medicinarum, ibidem sanantur. Contingit præterea

Fulminis ictuo mineræ monstrantur.

ibidem ictu fulminum novas argenti venas in lateribus montium clarissimo nitore denudari: quo inde perpetuum sortitæ nomen, & vsum, fortunas multiplicant possessoris. Præterea ibidem tantum sæviunt tonitrua, ac fulmina, licet interpolatis

Armenia pereunt.

annis, vt plura armentorum agmina tempestuosissimo accedente aëre, per latos variosque campos occidantur: quod mirabile non videtur, cum abditis naturæ causis

Paul. Diaco.

id ibi contingat, prout in plerisque aliis locis. Ait enim Paulus Diaco. lib. V.

Fulmine innumera hominum millia interempta.

cap. XV. circa annum Domini D C. XL. tantam fuisse pluviam, atque tonitrua,

quanta ante nullus hominum meminerat, ita vt innumera hominum & animantium

millia, fulminibus essent perempta: eoque anno legumina, quæ propter pluvias colligi

Legumina renata.

nequiverunt, iterum renata, & ad maturitatem vsque perducta, integra colligebantur.

Quantum insuper ad effectus fulminum circa metalla, vel ferramenta, cui

vlterius scrutari placuerit, videat caput XIII. primi libri hujus voluminis, in quo

subtiliora enarrari videntur.

De Monetariis, & Monetis.

CAP. XII.

SEPTENTRIONALES populi vetusto tempore

Commutatio rerum.

rerum commutationibus majore e parte syncere viventes,

seheiores æstimabantur, pecuniæ vsum ignorantes,

Nummorum nullus vsus vel rarus apud Septentrionales.

nec affectantes, quam hodie reperiuntur: licet in extremis

partibus adhuc sine nummis in rerum commutatione

vivunt. Nec vsus eorum procedente tempore inventus,

permissusque fuisset, nisi malesuasa gentilitas a justa

Nummi cur promissi.

rerum æstimatione deviasset. Verum vt rudi populo,

& ætati majores quietius consulerent, inventa, permissaque

Coriaria pecunia.

est coriaria pecunia, certis argenteis punctis, quibus valor in ponderc, & numero

pensaretur, variata: multisque seculis apud Gothos, & Sueones inter Regios

thesauros

thesauros excrescens, in maximo pretio, & turrium custodia servabatur. Succedente

vero tempore, more cæterarum regionum argentei numismatis vsus pariter &

Auri & argenti opulentia.

commixti æris extitit ibidem introductus, non autem monetæ aurex, ob occultatas

mineras eius, quas Iob dicit ab Aquilone venire: ita eas iam invenisse dicitur

Iob. 37.

Rex Gostavus pretiosissimæ æstimationis. Aliunde nihilominus importatur

Rex Gostavus.

in ea regna, præterquam ad extremas provincias Septentrionis, vbi principum edicto

Aurum cur non promittitur incolis Aquilonis.

non recipitur, ob fraudem mercatorum, & populi simplicitatem, qui aurichalcum,

vel marchisitam, ob splendorem, putat esse purum aurum, prout Paulus Diaconus

lib. III. cap. VI. de Saxonibus meminit: qui certis virgulis sophisticati

Virgulæ auræ sophisticatæ.

auri Longobardos in emptionibus rerum maxime defraudarunt, donec cogniti punirentur.

De falsariis Monetarum, & pœna eorum.

CAP. XIII.

NEQVE puri argenti, vel mixti æris pecuniarius vsus est

apud extremas Septentrionis gentes, ob falsarios Moschovitarum

Moneta a Moschovitis falsificatur.

negotiatores, qui Græca esurie docti, pro gloria,

at lucro ducunt, pessima moneta ferro, stanno, plumboque

mixto fabricata, quoscunque vicinos, immo longinque

distantes circumvenire. Sed nec impune dolus iste cedit

illis in ea regione. Compertum etenim est, ferream monetam

stanneo candore micantem, regni regisque signo insculptam,

immensa quantitate Moschovitarum negotiatores

alias (emptis pro eorum desiderio omnigenis mercibus, & rebus) simplici populo

tradidisse, moxque præfectos Regios ea severitate fraudem punivisse, vt in cava

Pœna monetæ falsificatæ.

somace supposito igne effunderent hanc monetam, vndequaque repetitam, atque in eam

bulliente metallo autores persidissimei fraudis immiiterent vivos. Cæteri vero in simili

fraude deprehensi, caldaribus impositi, vel aqua serventi consumuntur, vel in sublimiori

Pœna alia decoctionis vel suspensionis.

trabe circumligata per totum corpus moneta vndique splendente, suspenduntur, quemadmodum

anno Domini M. D. extra civitatem Lincopensem regionis Ostrogothorum

puer existens fieri vidi. Statutum ergo fiunt juxta leges vetusti temporis, & laudabiles,

yicinarum provinciarum consuetudines, vt penes Reges, & Principes, ac majores

Potestas cudendæ monetæ.

Ecclesiastici regiminis proceres, & magistratrus, potestas cudendi legalem monetam

remaneret, ea potissimum causa & modo, vt vno eodemque grano, seum gradu,

Liga conformi.

vel liga, nedum in Septentrionalibus regnis, sed & vrbibus Germaniæ maritimis,

in emendo vel vendendo, ob meliorem concordiam, moneta cuderetur, ac expenderetur.

De damnis vilissimæ Monetæ.

CAP. XIIII.

EVOLVTIS demum pluribus annis, statuta tam necessaria, & vtilia dum

contemnerentur aut negligerentur, aut propter privatam quorundam præsidum

cupiditatem studiose supprimerentur, moneta adulterata rerum pretia sine omni

Damnum monetæ falsæ.

æqualitate, aut æquitate elevabantur. Præterea commutatio, seu venditio odiosa vbique,

intendebatur: lites domi forisue etiam vsque ad Romana tribunalia ante L. annos

inter Principem regni Suetiæ. Stenonem Sture, et Ottonem falsanum monetæ, volvebantur.

Steno Sture antiquior.

Nec longe ab eo tempore Magister Prussiæ Albertus (sic enim Ordini

Theutonicorum præsidens appellatus est) promoturus grave bellum adversus Regem

Albertus magister Prussiæ.

Poloniæ, monetam multo ære, seu cupro respersam, quadrata figura eudi jusit: quem

thesauros excrescens, in maximo pretio, & turrium custodia servabatur. Succedente

vero tempore, more cæterarum regionum argentei numismatis vsus pariter &

Auri & argenti opulentia.

commixti æris extitit ibidem introductus, non autem monetæ aurex, ob occultatas

mineras eius, quas Iob dicit ab Aquilone venire: ita eas iam invenisse dicitur

Iob. 37.

Rex Gostavus pretiosissimæ æstimationis. Aliunde nihilominus importatur

Rex Gostavus.

in ea regna, præterquam ad extremas provincias Septentrionis, vbi principum edicto

Aurum cur non promittitur incolis Aquilonis.

non recipitur, ob fraudem mercatorum, & populi simplicitatem, qui aurichalcum,

vel marchisitam, ob splendorem, putat esse purum aurum, prout Paulus Diaconus

lib. III. cap. VI. de Saxonibus meminit: qui certis virgulis sophisticati

Virgulæ auræ sophisticatæ.

auri Longobardos in emptionibus rerum maxime defraudarunt, donec cogniti punirentur.

De falsariis Monetarum, & pœna eorum.

CAP. XIII.

NEQVE puri argenti, vel mixti æris pecuniarius vsus est

apud extremas Septentrionis gentes, ob falsarios Moschovitarum

Moneta a Moschovitis falsificatur.

negotiatores, qui Græca esurie docti, pro gloria,

at lucro ducunt, pessima moneta ferro, stanno, plumboque

mixto fabricata, quoscunque vicinos, immo longinque

distantes circumvenire. Sed nec impune dolus iste cedit

illis in ea regione. Compertum etenim est, ferream monetam

stanneo candore micantem, regni regisque signo insculptam,

immensa quantitate Moschovitarum negotiatores

alias (emptis pro eorum desiderio omnigenis mercibus, & rebus) simplici populo

tradidisse, moxque præfectos Regios ea severitate fraudem punivisse, vt in cava

Pœna monetæ falsificatæ.

somace supposito igne effunderent hanc monetam, vndequaque repetitam, atque in eam

bulliente metallo autores persidissimei fraudis immiiterent vivos. Cæteri vero in simili

fraude deprehensi, caldaribus impositi, vel aqua serventi consumuntur, vel in sublimiori

Pœna alia decoctionis vel suspensionis.

trabe circumligata per totum corpus moneta vndique splendente, suspenduntur, quemadmodum

anno Domini M. D. extra civitatem Lincopensem regionis Ostrogothorum

puer existens fieri vidi. Statutum ergo fiunt juxta leges vetusti temporis, & laudabiles,

yicinarum provinciarum consuetudines, vt penes Reges, & Principes, ac majores

Potestas cudendæ monetæ.

Ecclesiastici regiminis proceres, & magistratrus, potestas cudendi legalem monetam

remaneret, ea potissimum causa & modo, vt vno eodemque grano, seum gradu,

Liga conformi.

vel liga, nedum in Septentrionalibus regnis, sed & vrbibus Germaniæ maritimis,

in emendo vel vendendo, ob meliorem concordiam, moneta cuderetur, ac expenderetur.

De damnis vilissimæ Monetæ.

CAP. XIIII.

EVOLVTIS demum pluribus annis, statuta tam necessaria, & vtilia dum

contemnerentur aut negligerentur, aut propter privatam quorundam præsidum

cupiditatem studiose supprimerentur, moneta adulterata rerum pretia sine omni

Damnum monetæ falsæ.

æqualitate, aut æquitate elevabantur. Præterea commutatio, seu venditio odiosa vbique,

intendebatur: lites domi forisue etiam vsque ad Romana tribunalia ante L. annos

inter Principem regni Suetiæ. Stenonem Sture, et Ottonem falsanum monetæ, volvebantur.

Steno Sture antiquior.

Nec longe ab eo tempore Magister Prussiæ Albertus (sic enim Ordini

Theutonicorum præsidens appellatus est) promoturus grave bellum adversus Regem

Albertus magister Prussiæ.

Poloniæ, monetam multo ære, seu cupro respersam, quadrata figura eudi jusit: quem

thesauros excrescens, in maximo pretio, & turrium custodia servabatur. Succedente

vero tempore, more cæterarum regionum argentei numismatis vsus pariter &

Auri & argenti opulentia.

commixti æris extitit ibidem introductus, non autem monetæ aurex, ob occultatas

mineras eius, quas Iob dicit ab Aquilone venire: ita eas iam invenisse dicitur

Iob. 37.

Rex Gostavus pretiosissimæ æstimationis. Aliunde nihilominus importatur

Rex Gostavus.

in ea regna, præterquam ad extremas provincias Septentrionis, vbi principum edicto

Aurum cur non promittitur incolis Aquilonis.

non recipitur, ob fraudem mercatorum, & populi simplicitatem, qui aurichalcum,

vel marchisitam, ob splendorem, putat esse purum aurum, prout Paulus Diaconus

lib. III. cap. VI. de Saxonibus meminit: qui certis virgulis sophisticati

Virgulæ auræ sophisticatæ.

auri Longobardos in emptionibus rerum maxime defraudarunt, donec cogniti punirentur.

De falsariis Monetarum, & pœna eorum.

CAP. XIII.

NEQVE puri argenti, vel mixti æris pecuniarius vsus est

apud extremas Septentrionis gentes, ob falsarios Moschovitarum

Moneta a Moschovitis falsificatur.

negotiatores, qui Græca esurie docti, pro gloria,

at lucro ducunt, pessima moneta ferro, stanno, plumboque

mixto fabricata, quoscunque vicinos, immo longinque

distantes circumvenire. Sed nec impune dolus iste cedit

illis in ea regione. Compertum etenim est, ferream monetam

stanneo candore micantem, regni regisque signo insculptam,

immensa quantitate Moschovitarum negotiatores

alias (emptis pro eorum desiderio omnigenis mercibus, & rebus) simplici populo

tradidisse, moxque præfectos Regios ea severitate fraudem punivisse, vt in cava

Pœna monetæ falsificatæ.

somace supposito igne effunderent hanc monetam, vndequaque repetitam, atque in eam bulliente metallo autores persidissimei fraudis immiiterent vivos. Cæteri vero in simili fraude deprehensi, caldaribus impositi, vel aqua serventi consumuntur, vel in sublimiori

Pœna alia decoctionis vel suspensionis.

trabe circumligata per totum corpus moneta vndique splendente, suspenduntur, quemadmodum anno Domini M. D. extra civitatem Lincopensem regionis Ostrogothorum puer existens fieri vidi. Statutum ergo fiunt juxta leges vetusti temporis, & laudabiles, yicinarum provinciarum consuetudines, vt penes Reges, & Principes, ac majores

Potestas cudendæ monetæ.

Ecclesiastici regiminis proceres, & magistratrus, potestas cudendi legalem monetam remaneret, ea potissimum causa & modo, vt vno eodemque grano, seum gradu,

Liga conformi.

vel liga, nedum in Septentrionalibus regnis, sed & vrbibus Germaniæ maritimis, in emendo vel vendendo, ob meliorem concordiam, moneta cuderetur, ac expenderetur.

De damnis vilissimæ Monetæ.

CAP. XIIII.

EVOLVTIS demum pluribus annis, statuta tam necessaria, & vtilia dum contemnerentur aut negligerentur, aut propter privatam quorundam præsidum cupiditatem studiose supprimerentur, moneta adulterata rerum pretia sine omni

Damnum monetæ falsæ.

æqualitate, aut æquitate elevabantur. Præterea commutatio, seu venditio odiosa vbique, intendebatur: lites domi forisue etiam vsque ad Romana tribunalia ante L. annos inter Principem regni Suetiæ. Stenonem Sture, et Ottonem falsanum monetæ, volvebantur.

Steno Sture antiquior.

Nec longe ab eo tempore Magister Prussiæ Albertus (sic enim Ordini Theutonicorum præsidens appellatus est) promoturus grave bellum adversus Regem

Albertus magister Prussiæ.

Poloniæ, monetam multo ære, seu cupro respersam, quadrata figura eudi jusit: quem

Christiernus 2. rex Daniæ.

Rex Daniæ Christiernus II. contra Sueones Gothosque pugnaturus, similem monetam,

Klipping.

Klipping dictam, fieri præcepit: valoremque majorem ex autoritate, quam æris bonitate imposuit vilissimæ huic monetæ: qua multiplicata, seditiosorumque opera

1521.

concurrente, in adeptione regni voti compos factus est. Sed brevi momento

Gostavus.

Surrexit enim illustris adolescens Gostavus Ericson, qui sævitiam Christierni fugiens, procerum ac populi consensu, regna Suecorum ac Gothorum gubernanda suscepit, exiguoque temporum intervallo simili multiplicata moneta, atque militibus erogata,

Christiernus exclusus.

Christiernum e regnis totaliter exclusit. Sed nec ita facilis erat introducti numismatis, licet abjectissimi, & per tot ampla dominia dispersi, abrogatio, donec allegatis

Io. electus archiepiscopus abrogati vilissimam monetam.

evidentissimis tam pessimæ monetæ incommodis, provida circumspectiones D. Io

annis Magni Gothi Legati Apostolici, ac electi Archiepiscopi Vpsalensis, in publico

totius regni conventu, nunquam deinceps valitura abrogaretur. Igitur com

portatam hanc monetam provinciales præsides, seu natu majores, in campanas Ecclesiarum

Campanæ conflantur e moneta.

adhibitis artificibus peritis, ad obsequium Dei transsuderunt. Regnisque

vtcunque pacatis, rediit vetus moneta: sed rerum pretia odiose elevata, non ita faciliter

ad æqualitatem reduci poterant, vt alias indiscretissime per externos homines

erant introducta.

De vtilitate legalis Monetæ.

CAP. XV.

QVEMADMODVM omnibus compertum relinquitur, illum esse miserum

Fiscus miser.

fiscum, qui vilitate monetarun colligitur e tributo subditorum: ita opulentvs,

& securus habetur, qui jure, valoreque collectus est ad publicam vtilitatem. Mira

igitur vtilitas ad amputandas regionum, ac hominum seditiones, dolos, fraudes,

Monetæ bonæ vtilitas.

perjuria, & reliqua indicibilia mala, est in legali & justa moneta, e forma signi,

materia metalli, ac pondere constans: qualem vetusto tempore regio Aquilonaris

Moneta conformis.

cum vrbibus Germaniæ conformiter retinens, pacis pulchritudinem habuit, & omnia

bona commitantia eam: tantoque temporum spatio eandem obtinere creditur, quanto

ea media fovet, & amplectitur, vnde perenniter coaleseere possit, hoc est, quod

pares pondere & pretio denarii sint, quocunque deducti fuerint in possessionem alienæ

Nummi aurei.

crumenæ, præsertim aurei nummi, qui similitudine ponderum, diversitate imaginum,

conformitate granorum, barbaras nationes ducere solent in admirationem,

& stuporem, vt cum talibus principibus, quorum hæc signa videntur, pacem cupiant,

vel oblatam sine cunctatione susceptent. Pulcherrimum hujus rei testimonium Pli.

Moneta Romana.

lib. VI. cap. XXII. de Romanis affert, cum quibus ob prædicta numismata principes

Indiæ & Taprobanæ, inire & servare amicitiam affectabant, arbitrantes eam gentem

Moneta conformis vnitate mostendit.

magnam tenere justitiam, quæ tot pretiosis, tamque miris, variisque insculptis imaginibus,

ostenderet vnitatem: in qua reliquæ virtutes pulchro ordine catenatæ videntur. Sed neque

illa harmonia diu carere potuit turbatore: nam monetarii, quos constat in publicam

Monetarii.

vtilitatem specialiter fuisse susceptos, ad privatum commodum respicientes, seditiosis

Bellum monetariorum.

hinc inde collectis turbis, Aureliano Imperatori intulere periculosum bellum, quale in

sempiternum vocatur Bellum Monetariorum. Mira perfecto fuit eo in tempore inopia, vel proditio

fisci, cum Reges ipsos plurimum posse dicimus, ait Strabo lib. IX. Ideoque ipsos

Dynastæ.

Dynastas, id est, potentes nuncupamus: quoniam quo velint populos, aut vi,

Munus oratorium.

aut suasione perducant. Per munificentias igitur maxime persuasos efficiunt: non enim

orationem suadere Regale, sed oratorium est munus. Regiam vero suasionem tunc

Regia suasio.

appellamus, cum donationibus adducant, ferantque quo cupiant Itaque muneribus

exhibendis persuadent: Armorum autem copiis violant, & vrgent. Ista vero

ambo

Christiernus 2. rex Daniæ.

Rex Daniæ Christiernus II. contra Sueones Gothosque pugnaturus, similem monetam,

Klipping.

Klipping dictam, fieri præcepit: valoremque majorem ex autoritate, quam

æris bonitate imposuit vilissimæ huic monetæ: qua multiplicata, seditiosorumque opera

1521.

concurrente, in adeptione regni voti compos factus est. Sed brevi momento

Gostavus.

Surrexit enim illustris adolescens Gostavus Ericson, qui sævitiam Christierni fugiens,

procerum ac populi consensu, regna Suecorum ac Gothorum gubernanda suscepit,

exiguoque temporum intervallo simili multiplicata moneta, atque militibus erogata,

Christiernus exclusus.

Christiernum e regnis totaliter exclusit. Sed nec ita facilis erat introducti numismatis,

licet abjectissimi, & per tot ampla dominia dispersi, abrogatio, donec allegatis

Io. electus archiepiscopus abrogati vilissimam monetam.

evidentissimis tam pessimæ monetæ incommodis, provida circumspectiones D. Io

annis Magni Gothi Legati Apostolici, ac electi Archiepiscopi Vpsalensis, in publico

totius regni conventu, nunquam deinceps valitura abrogaretur. Igitur com

portatam hanc monetam provinciales præsides, seu natu majores, in campanas Ecclesiarum

Campanæ conflantur e moneta.

adhibitis artificibus peritis, ad obsequium Dei transsuderunt. Regnisque

vtcunque pacatis, rediit vetus moneta: sed rerum pretia odiose elevata, non ita faciliter

ad æqualitatem reduci poterant, vt alias indiscretissime per externos homines

erant introducta.

De vtilitate legalis Monetæ.

CAP. XV.

QVEMADMODVM omnibus compertum relinquitur, illum esse miserum

Fiscus miser.

fiscum, qui vilitate monetarun colligitur e tributo subditorum: ita opulentvs,

& securus habetur, qui jure, valoreque collectus est ad publicam vtilitatem. Mira

igitur vtilitas ad amputandas regionum, ac hominum seditiones, dolos, fraudes,

Monetæ bonæ vtilitas.

perjuria, & reliqua indicibilia mala, est in legali & justa moneta, e forma signi,

materia metalli, ac pondere constans: qualem vetusto tempore regio Aquilonaris

Moneta conformis.

cum vrbibus Germaniæ conformiter retinens, pacis pulchritudinem habuit, & omnia

bona commitantia eam: tantoque temporum spatio eandem obtinere creditur, quanto

ea media fovet, & amplectitur, vnde perenniter coaleseere possit, hoc est, quod

pares pondere & pretio denarii sint, quocunque deducti fuerint in possessionem alienæ

Nummi aurei.

crumenæ, præsertim aurei nummi, qui similitudine ponderum, diversitate imaginum,

conformitate granorum, barbaras nationes ducere solent in admirationem,

& stuporem, vt cum talibus principibus, quorum hæc signa videntur, pacem cupiant,

vel oblatam sine cunctatione susceptent. Pulcherrimum hujus rei testimonium Pli.

Moneta Romana.

lib. VI. cap. XXII. de Romanis affert, cum quibus ob prædicta numismata principes

Indiæ & Taprobanæ, inire & servare amicitiam affectabant, arbitrantes eam gentem

Moneta conformis vnitate mostendit.

magnam tenere justitiam, quæ tot pretiosis, tamque miris, variisque insculptis imaginibus,

ostenderet vnitatem: in qua reliquæ virtutes pulchro ordine catenatæ videntur. Sed neque

illa harmonia diu carere potuit turbatore: nam monetarii, quos constat in publicam

Monetarii.

vtilitatem specialiter fuisse susceptos, ad privatum commodum respicientes, seditiosis

Bellum monetariorum.

hinc inde collectis turbis, Aureliano Imperatori intulere periculosum bellum, quale in

sempiternum vocatur Bellum Monetariorum. Mira perfecto fuit eo in tempore inopia, vel proditio

fisci, cum Reges ipsos plurimum posse dicimus, ait Strabo lib. IX. Ideoque ipsos

Dynastæ.

Dynastas, id est, potentes nuncupamus: quoniam quo velint populos, aut vi,

Munus oratorium.

aut suasione perducant. Per munificentias igitur maxime persuasos efficiunt: non enim

orationem suadere Regale, sed oratorium est munus. Regiam vero suasionem tunc

Regia suasio.

appellamus, cum donationibus adducant, ferantque quo cupiant Itaque muneribus

exhibendis persuadent: Armorum autem copiis violant, & vrgent. Ista vero

ambo

ambo pecunia veneunt, comparantureque. Nam ille magnum habent exercitum,

Pecunia veneunt.

cui & alendi facultas suppetit, & plurimas effundere largitiones is valet, cui amamplissima

possessio evenit. Sed de his infra in libris Bellorum aliquid peramplius o

Exercitus vnde.

stendetur.

De excellentioribus Monetis Septentrionalium regnorum.

CAP. XVI.

VALVIT plurimum vetusto tempore pecunia coriaria, vt

superius eodem lib. cap. XII. dictum est: deinde argentea

Pecunia coriaria.

pura, postmodum mixta: quæ multis seculis vsque ad hæc

Argentea.

tempora, etiam in solo ære cusa duravit. Quæ cum certis

Aerea.

signis monstrata est Regio fisco, ac Reipublicæ inferre irreparabilia

damna, repetitus est antiquus cudendi modus, scilicet

in puro argento, maxime pro mercibus importandis,

Damna vnde.

vel exportandis. Hæcque moneta diverso æstimata est valore,

vtputa sub signo navicularum, coronarum, vrforum,

avium, canum, spicarum, & ferrearum clavarum: quæ omnia provinciarum, Regum,

Monetæ signa.

Principum, ac communitatum signa sunt. Hoc autem tempore pura moneta

argentea valore vnius floreni abundantissime ad plura centena millia & myriades,

annuatim cusa, vsque ad Germaniæ, Sarmatiæ, & Tartarorum fines exportatur: rursusque

Daleri.

veterum Gothorum Regum, Theoderici, Alarici, Theodati, Totilæ, Vitigis,

Reges antiqui Gothorum.

& Teiæ, monetæ aureæ regno inferuntur. Maxime delectantur insigniores

personæ, magnatum signa, faciesque contemplantes.

De Aurificibus.

CAP. XVII.

OSTENSO superioribus figuris quod maxima, ac inexhausta sit copia argenti

in montibus regni Suetiæ, & quomodo reperiatur, & extrahatur ibidem.

sequitur vt eius vsus, vel abusus ostendatur, ne nobile metallum hoc

Metallum nobile

non habentibus, & bene vti scientibus, vt habeant, relinquatur ignotum. Repetitis

ambo pecunia veneunt, comparantureque. Nam ille magnum habent exercitum,

Pecunia veneunt.

cui & alendi facultas suppetit, & plurimas effundere largitiones is valet, cui amamplissima

possessio evenit. Sed de his infra in libris Bellorum aliquid peramplius o

Exercitus vnde.

stendetur.

De excellentioribus Monetis Septentrionalium regnorum.

CAP. XVI.

VALVIT plurimum vetusto tempore pecunia coriaria, vt

superius eodem lib. cap. XII. dictum est: deinde argentea

Pecunia coriaria.

pura, postmodum mixta: quæ multis seculis vsque ad hæc

Argentea.

tempora, etiam in solo ære cusa duravit. Quæ cum certis

Aerea.

signis monstrata est Regio fisco, ac Reipublicæ inferre irreparabilia

damna, repetitus est antiquus cudendi modus, scilicet

in puro argento, maxime pro mercibus importandis,

Damna vnde.

vel exportandis. Hæcque moneta diverso æstimata est valore,

vtputa sub signo navicularum, coronarum, vrforum,

avium, canum, spicarum, & ferrearum clavarum: quæ omnia provinciarum, Regum,

Monetæ signa.

Principum, ac communitatum signa sunt. Hoc autem tempore pura moneta

argentea valore vnius floreni abundantissime ad plura centena millia & myriades,

annuatim cusa, vsque ad Germaniæ, Sarmatiæ, & Tartarorum fines exportatur: rursusque

Daleri.

veterum Gothorum Regum, Theoderici, Alarici, Theodati, Totilæ, Vitigis,

Reges antiqui Gothorum.

& Teiæ, monetæ aureæ regno inferuntur. Maxime delectantur insigniores

personæ, magnatum signa, faciesque contemplantes.

De Aurificibus.

CAP. XVII.

OSTENSO superioribus figuris quod maxima, ac inexhausta sit copia argenti

in montibus regni Suetiæ, & quomodo reperiatur, & extrahatur ibidem.

sequitur vt eius vsus, vel abusus ostendatur, ne nobile metallum hoc

Metallum nobile

non habentibus, & bene vti scientibus, vt habeant, relinquatur ignotum. Repetitis

ambo pecunia veneunt, comparantureque. Nam ille magnum habent exercitum,

Pecunia veneunt.

cui & alendi facultas suppetit, & plurimas effundere largitiones is valet, cui amamplissima

possessio evenit. Sed de his infra in libris Bellorum aliquid peramplius o

Exercitus vnde.

stendetur.

De excellentioribus Monetis Septentrionalium regnorum.

CAP. XVI.

VALVIT plurimum vetusto tempore pecunia coriaria, vt

superius eodem lib. cap. XII. dictum est: deinde argentea

Pecunia coriaria.

pura, postmodum mixta: quæ multis seculis vsque ad hæc

Argentea.

tempora, etiam in solo ære cusa duravit. Quæ cum certis

Aerea.

signis monstrata est Regio fisco, ac Reipublicæ inferre irreparabilia

damna, repetitus est antiquus cudendi modus, scilicet

in puro argento, maxime pro mercibus importandis,

Damna vnde.

vel exportandis. Hæcque moneta diverso æstimata est valore,

vtputa sub signo navicularum, coronarum, vrforum,

avium, canum, spicarum, & ferrearum clavarum: quæ omnia provinciarum, Regum,

Monetæ signa.

Principum, ac communitatum signa sunt. Hoc autem tempore pura moneta

argentea valore vnius floreni abundantissime ad plura centena millia & myriades,

annuatim cusa, vsque ad Germaniæ, Sarmatiæ, & Tartarorum fines exportatur: rursusque

Daleri.

veterum Gothorum Regum, Theoderici, Alarici, Theodati, Totilæ, Vitigis,

Reges antiqui Gothorum.

& Teiæ, monetæ aureæ regno inferuntur. Maxime delectantur insigniores

personæ, magnatum signa, faciesque contemplantes.

De Aurificibus.

CAP. XVII.

OSTENSO superioribus figuris quod maxima, ac inexhausta sit copia argenti

in montibus regni Suetiæ, & quomodo reperiatur, & extrahatur ibidem.

sequitur vt eius vsus, vel abusus ostendatur, ne nobile metallum hoc

Metallum nobile

non habentibus, & bene vti scientibus, vt habeant, relinquatur ignotum. Repetitis

igitur antiqui temporis moribus, satis monstrari poterit, quam ingens auri, & argenti,

alteriusue pretiosi æris opulentia fuerit, quando (vt primo lib. præmissum

Templa idolorum.

est) templa idolorum, triclinia Regum & Principum, vsque ad infantum cunabula,

& equorum frenos, & phaleras, in emmentissimum ornamentum extendebantur.

Mortalitas.

Auri quidem minera, vt tunc abundans fuit, ita postmodum ob sævam mortalitatem,

peste, gladio, fame, & tempestatibus excitatam, rarefacta, cura eius evanescebat.

Posteri inexplebiles.

Solam memoriam quorundam locorum, vnde extractum fuit, ad posteros

satis inexplebiles misit, quemadmodum extremis finibus Aquilonis superius fuerat

enarratum: attamen non negandum arbitror, quin auri maxima vis sit in Suetico

cupro: quod emptum, & exportatum, ac plerunque a naufragio repetitum, arte

igneque expurgatum, possesforibus suis præstat insigne lucrum. Hancque artem puto

Hungarorum artifices.

Hungaricos artifices diligenter attendere, qui cuprum valde rubicundum, & examinatum,

atque in tenues laminas resolutum, externorum negotiatoribus vendunt:

Vistula flu.

qui demum per dominia R egis Poloniæ, vsu longarum navium in flumine vulgatissimo

Gedanense emporium.

Vistula vsque ad emporium Gedanense Ducatus Prussiæ deportandum, eoque

loco dividendum faciunt: reliqua domesticis aurificibus (si arte secretiori aliquid

auri e cupro, vel ære exprimere possint) salva relinquuntur. Quantum ad argenti

vsum, nulibi communius, aut splendidius in omni hominum conditione venundatur,

quam in Suetia, & Gothia: vbi vix domus, vel familia reperitur, quæ non

semper aliquid annua industria adiicit ad partam possessionem. Quæstu etiam

maximus est in magnis in maginibus Sanctorum, regni Tutelarium pationorum: quibus

ciboria, sive loca auro, argentove constructa, reverenter deputantur. Similiter

Ornatus muliebris.

& ornatu virginum in amplissimis capitum coronis, monilibus, pectoralibus, brathialibus,

catenis, murenulis, annulisquea parentibus, paranymphis, vel amicis

Argenti perpetuitas.

erogatis. Nec frustra: provide enim eis potius argento, tota earum vita & herediim

duraturo, quam sericeis vestibus esu vermium subito perituris, elargiuntur.

Immo illustrioribus viris adaptari solebant antiquitus argenteæ cincturæ, vulgariter

Silffschena.

Silff schena dictæ, atque rotundi argentei nocti in vestibus vndique perstringendis:

Campanulæ.

immo etiam campanulæ argenteæ caudis equorum, vt sono percepto obvii caveant

Frena.

calcitrationem, alligantur. Præterea strepæ, frena, & pectoralia, plurimaque argentea,

potius luxum, quam solido apparatum, fabricantur ornamenta.

De argenteo ornatu virginum.

CAP. XVIII.

Scheningia.

EXTAT apud Ostrogothos vetustissimum oppidum Scheningia

dictum, eo quod torrens certo tempore, impetuosissime

Schena flu.

alluit latera eius, Schena appellatus. Siccitate

vero adeo pauculam reservas aquam, vt vix solis jumentis,

Fontes.

& pecudibus sufficiat adaquandis. Sed hunc

defectum optimorum fontium abundantia vbique supplet,

cum e viva scaturigine perpetuas habent venas. Oppidum

hoc, etsi vergens ad senium videntur proximum fore

desolationi, tamen situ, fertilitateque sua, ac opulentia

Situs saluberrimus.

simile non habuit in tota Septentrionali plaga. Situm, inquam, saluberrimum habet,

vtputa inter fertilissimos agios, & prata, ac nemora quercina, valde vtilia &

opaca

igitur antiqui temporis moribus, satis monstrari poterit, quam ingens auri, & argenti, alteriusue pretiosi æris opulentia fuerit, quando (vt primo lib. præmissum

Templa idolorum.

est) templa idolorum, triclinia Regum & Principum, vsque ad infantum cunabula, & equorum frenos, & phaleras, in emmentissimum ornamentum extendebantur.

Mortalitas.

Auri quidem minera, vt tunc abundans fuit, ita postmodum ob sævam mortalitatem, peste, gladio, fame, & tempestatibus excitatam, rarefacta, cura eius evanescebat.

Posteri inexplebiles.

Solam memoriam quorundam locorum, vnde extractum fuit, ad posteros satis inexplebiles misit, quemadmodum extremis finibus Aquilonis superius fuerat enarratum: attamen non negandum arbitror, quin auri maxima vis sit in Suetico cupro: quod emptum, & exportatum, ac plerunque a naufragio repetitum, arte igneque expurgatum, possesforibus suis præstat insigne lucrum. Hancque artem puto

Hungarorum artifices.

Hungaricos artifices diligenter attendere, qui cuprum valde rubicundum, & examinatum, atque in tenues laminas resolutum, externorum negotiatoribus vendunt:

Vistula flu.

qui demum per dominia R egis Poloniæ, vsu longarum navium in flumine vulgatissimo

Gedanense emporium.

Vistula vsque ad emporium Gedanense Ducatus Prussiæ deportandum, eoque loco dividendum faciunt: reliqua domesticis aurificibus (si arte secretiori aliquid auri e cupro, vel ære exprimere possint) salva relinquuntur. Quantum ad argenti vsum, nulibi communius, aut splendidius in omni hominum conditione venundatur, quam in Suetia, & Gothia: vbi vix domus, vel familia reperitur, quæ non semper aliquid annua industria adiicit ad partam possessionem. Quæstu etiam maximus est in magnis in maginibus Sanctorum, regni Tutelarium pationorum: quibus ciboria, sive loca auro, argentove constructa, reverenter deputantur. Similiter

Ornatus muliebris.

& ornatu virginum in amplissimis capitum coronis, monilibus, pectoralibus, brathialibus, catenis, murenulis, annulisquea parentibus, paranymphis, vel amicis

Argenti perpetuitas.

erogatis. Nec frustra: provide enim eis potius argento, tota earum vita & herediim duraturo, quam sericeis vestibus esu vermium subito perituris, elargiuntur. Immo illustrioribus viris adaptari solebant antiquitus argenteæ cincturæ, vulgariter

Silffschena.

Silff schena dictæ, atque rotundi argentei nocti in vestibus vndique perstringendis:

Campanulæ.

immo etiam campanulæ argenteæ caudis equorum, vt sono percepto obvii caveant

Frena.

calcitrationem, alligantur. Præterea strepæ, frena, & pectoralia, plurimaque argentea, potius luxum, quam solido apparatum, fabricantur ornamenta.

De argenteo ornatu virginum.

CAP. XVIII.

Scheningia.

EXTAT apud Ostrogothos vetustissimum oppidum Scheningia

dictum, eo quod torrens certo tempore, impetuosissime

Schena flu.

alluit latera eius, Schena appellatus. Siccitate

vero adeo pauculam reservas aquam, vt vix solis jumentis,

Fontes.

& pecudibus sufficiat adaquandis. Sed hunc

defectum optimorum fontium abundantia vbique supplet,

cum e viva scaturigine perpetuas habent venas. Oppidum

hoc, etsi vergens ad senium videntur proximum fore

desolationi, tamen situ, fertilitateque sua, ac opulentia

Situs saluberrimus.

simile non habuit in tota Septentrionali plaga. Situm, inquam, saluberrimum habet,

vtputa inter fertilissimos agios, & prata, ac nemora quercina, valde vtilia &

opaca

opaca in Plateæ hujus oppidi adeo ingeniosa industria a primis fundatoribus tractuctæ

sunt, vt quasi ex omnibus circumferenti is qualitercunque flectuntur ad publicum

Plateæ.

forum, & prætorium veluti centrum concurrunt. In hoc soro stabat gigantea statua,

Turelang.

Turonis longi nomine, instar Rolandi Bremensis insignita: ad cujus genua publica

Roland.

quæstione corripiebantur malefactores, præcipue adulteri, licet raro reperti:

Adulterorum pœna.

qui inter brachia statuæ connexa, ferreis catenis saxa indicibili confusione, ac aliis

ludibriis in collo elevata tenebant, maxime in terrorem fragilions sexus haud corrumpendi.

Erant olim in hac vrbe maximo numero plebeiæ virgines, amplis argenteis,

deauratisque coronis palmari altitudine solennioribus festis incedentes: quarum

Coronæ virginum.

etiam alius cultus, & ornatus, sicuti & aliarum mulierum, totus, & opulentus

erat in argento: cujus copia ad omnes & singulos, etiam agricolas extendebatur,

& adhuc extendi creditur, vt gloria Principidetur, quod potius splendidis

& opulentis imperat, quam egenis, veluti Rex Schacorum aut Latrunculorum.

De magnis divisiis, & viris heroicis hujus antiquissimi oppidi Scheningensis, & illusione diabolica in eo facta.

CAP. XIX.

FVERVNT & illustres, ac noliles viri, ac fœminæ in

prædicto oppido Scheningensi, tam ratione magni germinis,

quam fortunarum deliciis in omni generatione, ac natione

reputati: inter quos beatus Nicolaus quondam Antistes

Nicolaus Episcopus Lincopensis.

Ecclesiæ Lincopensis, divina revelatione punssimusss

in vita sua S. Birgittæ declaratus. Præterea nobilissima vidua

Ingridis: quæ contemptis mundi pompis, Hierusalem,

Ingridis.

Compostellam, ac Romam tempore Martini IIII.

anno Domini M. CC. LXXXII. peregre profecta, eique

a terra sancta cum aliquot devotissimis virginibus comitibus suis revertenti, diabolus

Diabolus equestris pompæ.

insidias positurus, magna pompa, ac equitum caterva, veluti potens dominus

hoc oppidum ingrediens, proconsules ac cives illico in forum publicum vocatos instruxit,

vt nequaquam admitterent certas mulieres ante mœnia paululum commorantes:

afferens, eas maleficas fore, & a multis annis earum exercitia dudum apprime cognovisse,

tanquam pessimarum incantatricum. Quo audito, multis e consulibus, &

aliis consueto modo sese signo sanctæ crucis ob horrendam relationem munientibus,

illico in ictu oculi tota illa diabolica turma evanescere visa est, quasi sumus.

Diabolus evanuit.

Compertoque per nuntium, mulierem sanctam præ foribus a peregrinatione revertentem

adesse, sanctissimis obsequiis obviam procedentes, eam in civitatem suam receperunt:

& ob id eius benedictione omnibus bonis repleri, stabilirique merebantur.

Vnde Senatus ille, viso tam evidenti miraculo, quisque pro sua forte maxima vasa

Vasa argentea donantur Ingridi.

argentea, quibus abundabant, sanctæ huic mulieri in supplementum suæ opulentiæ,

Vt mansionem pro se, suaque virginea commitiva, quodcunque vellet, fabricaret, alacriter

ac liberaliter offerebant: quo factum est, vt devotissimum monasterium Virginum

S. Dominici hinc exurgeret, loco apto, laudabilique observantia, & regula,

opaca in Plateæ hujus oppidi adeo ingeniosa industria a primis fundatoribus tractuctæ

sunt, vt quasi ex omnibus circumferenti is qualitercunque flectuntur ad publicum

Plateæ.

forum, & prætorium veluti centrum concurrunt. In hoc soro stabat gigantea statua,

Turelang.

Turonis longi nomine, instar Rolandi Bremensis insignita: ad cujus genua publica

Roland.

quæstione corripiebantur malefactores, præcipue adulteri, licet raro reperti:

Adulterorum pœna.

qui inter brachia statuæ connexa, ferreis catenis saxa indicibili confusione, ac aliis

ludibriis in collo elevata tenebant, maxime in terrorem fragilions sexus haud corrumpendi.

Erant olim in hac vrbe maximo numero plebeiæ virgines, amplis argenteis,

deauratisque coronis palmari altitudine solennioribus festis incedentes: quarum

Coronæ virginum.

etiam alius cultus, & ornatus, sicuti & aliarum mulierum, totus, & opulentus

erat in argento: cujus copia ad omnes & singulos, etiam agricolas extendebatur,
& adhuc extendi creditur, vt gloria Principidetur, quod potius splendidis
& opulentis imperat, quam egenis, veluti Rex Schacorum aut Latrunculorum.

De magnis divisiis, & viris heroicis hujus antiquissimi oppidi Scheningensis, & illusione diabolica in eo facta.

CAP. XIX.

FVERVNT & illustres, ac noliles viri, ac fœminæ in
prædicto oppido Scheningensi, tam ratione magni germinis,
quam fortunarum deliciis in omni generatione, ac natione
reputati: inter quos beatus Nicolaus quondam Antistes
Nicolaus Episcopus Lincopensis.
Ecclesiæ Lincopensis, divina revelatione punssimusss
in vita sua S. Birgittæ declaratus. Præterea nobilissima vidua
Ingridis: quæ contemptis mundi pompis, Hierusalem,
Ingridis.
Compostellam, ac Romam tempore Martini IIII.
anno Domini M. CC. LXXXII. peregre profecta, eique
a terra sancta cum aliquot devotissimis virginibus comitibus suis revertenti, diabolus
Diabolus equestris pompæ.
insidias positurus, magna pompa, ac equitum caterva, veluti potens dominus
hoc oppidum ingrediens, proconsules ac cives illico in forum publicum vocatos instruxit,
vt nequaquam admitterent certas mulieres ante mœnia paululum commorantes:
afferens, eas maleficas fore, & a multis annis earum exercitia dudum apprime cognovisse,
tanquam pessimarum incantatricum. Quo audito, multis e consulibus, &
aliis consueto modo sese signo sanctæ crucis ob horrendam relationem munientibus,
illico in ictu oculi tota illa diabolica turma evanescere visa est, quasi sumus.
Diabolus evanuit.
Compertoque per nuntium, mulierem sanctam præ foribus a peregrinatione revertentem
adesse, sanctissimis obsequiis obviam procedentes, eam in civitatem suam receperunt:
& ob id eius benedictione omnibus bonis repleri, stabilirique merebantur.
Vnde Senatus ille, viso tam evidenti miraculo, quisque pro sua forte maxima vasa
Vasa argentea donantur Ingridi.
argentea, quibus abundabant, sanctæ huic mulieri in supplementum suæ opulentiæ,
Vt mansionem pro se, suaque virginea commitiva, quodcunque vellet, fabricaret, alacriter
ac liberaliter offerebant: quo factum est, vt devotissimum monasterium Virginum
S. Dominici hinc exurgeret, loco apto, laudabilique observantia, & regula,

ad hæc vsque tempora Lutheranorum, magna civium diligentia, pro earum filiabus
caste, & sancte educandis, custoditum, sed nunc eversum. Comes etiam hujus sanctissimæ
Mechthildis Roschildensis.
viduæ fuit quædam Mechthildis, de regno Daniæ illustris prosapiæ virago:
cujus violentus sponsus contradicentem opprimere volens, ab altis scalis cadens,
fracta cervice subito expiravit. Hæcque in medio noctis silentio aufugiens, ope prædictæ

mulieris viduæ, in sanctai virginitate vsque vitæ exitum plena bonis operibus illæsa permansit.

De pellicibus, & diversitate pellium.

CAP. XX.

MIRANTVR plurimi quomodo tute, & sane vivant homines in horrendis frigoribus plagæ Septentrionalis, de quibus primo lib. cap. XIX. pro parte extitit declaratum:

Quæstio continua.

hancque levem quæstionem vltra XXX. annos audieram in Italia, præsertim ab Aethiopibus, & Indis, quibus onerosus videntur vestitus sub zona torrida, ferre plumaceas vestes e psittacis, et discoloribus papagallis artificiose confectas: quibus respondetur, prout omni præterito ævo poterat

Natura rerum mater.

responderi, Naturam omnium rerum matrem nihil agere superfluum, neque diminutum, immo omnibus productis optime providere. Gaudet

Indus.

Indus multiplici plumarum genere, magis forsan pro tegumento, quam necessitate:

Scytha.

rursus Scytha villoso vestitu, & tegmine pro commoditate. Nec terminum commutare licebit sagacitate naturæ præseriptum: quæ sicuti sub polo Antarctico immensos calores, difficili remedio temperandos, amplectitur: ita sub Arctico adversus

Remedia frigoris arcendi.

asperrimas hyemes, glacies, frigora, & spiritus procellarum opportuna remedia faciliter administrat, ligna videlicet in maxima copia, & levissimo pretio, & demum pelles diversorum animalium, tam sylvestrium quam domesticorum, vt

Animalium nomina.

sunt,

AgnorumDossorumLutrarum

AlciumFibrorumMardurorum

AsperinorumGulonumOnagrorum

Bisontium

ad hæc vsque tempora Lutheranorum, magna civium diligentia, pro earum filiabus caste, & sancte educandis, custoditum, sed nunc eversum. Comes etiam hujus sanctissimæ

Mechthildis Roschildensis.

viduæ fuit quædam Mechthildis, de regno Daniæ illustris prosapiæ virago: cujus violentus sponsus contradicentem opprimere volens, ab altis scalis cadens, fracta cervice subito expiravit. Hæcque in medio noctis silentio aufugiens, ope prædictæ

mulieris viduæ, in sanctai virginitate vsque vitæ exitum plena bonis operibus illæsa permansit.

De pellicibus, & diversitate pellium.

CAP. XX.

MIRANTVR plurimi quomodo tute, & sane vivant

homines in horrendis frigoribus plagæ Septentrionalis, de

quibus primo lib. cap. XIX. pro parte extitit declaratum:

Quæstio continua.

hancque levem quæstionem vltra XXX. annos audieram in

Italia, præsertim ab Aethiopibus, & Indis, quibus onerosus

videntur vestitus sub zona torrida, ferre plumaceas

vestes e psittacis, et discoloribus papagallis artificiose confectas:

quibus respondetur, prout omni præterito ævo poterat

Natura rerum mater.

responderi, Naturam omnium rerum matrem nihil agere

superfluum, neque diminutum, immo omnibus productis optime providere. Gaudet

Indus.

Indus multiplici plumarum genere, magis forsan pro tegumento, quam necessitate:

Scytha.

rursus Scytha villoso vestitu, & tegmine pro commoditate. Nec terminum

commutare licebit sagacitate naturæ præseriptum: quæ sicuti sub polo Antarctico

immensos calores, difficili remedio temperandos, amplectitur: ita sub Arctico adversus

Remedia frigoris arcendi.

asperrimas hyemes, glacies, frigora, & spiritus procellarum opportuna remedia

faciliter administrat, ligna videlicet in maxima copia, & levissimo pretio,

& demum pelles diversorum animalium, tam sylvestrium quam domesticorum, vt

Animalium nomina.

sunt,

AgnorumDossorumLutrarum

AlciumFibrorumMardurorum

AsperinorumGulonumOnagrorum

Bisontium

Bisontium

Glirium sylvestrium

Ovium

Cervorum

Harmelinorum

Rangiferorum

Castorum

Hædorum

Taxorum

Cattorum sylvestrium

Leporum

Vitulorum marinorum et domesticorum.

Caprarum

Lyncum

Vulpium

Damularum

Luporum

Zebellinorum.

Sed in his emendis subsequens capitulum attendatur.

Quarum omnium experti pellifices ita ingeniose noverunt mixturas componere, vt pulelicrrimum decorem ostendat varietas, & calidissimum fomentum adiuncta mollities.

De cognoscenda pellium sophisticatione.

CAP. XXI.

PELLES zebellinæ, mardurinæ, harmelinæ, castorinæ, lyncinæ, ac lutrinæ, in sui cognitione valde cauta indigent examinatione, cum vano modo falsificatæ perveniant ad manus emptorum, vt eos sæpe emptionis pœniteat, ob subitam colorum mutationem. Asperine aut pyrolinæ, quæ Italico sermone Schirassæ, vel Dossinæ dicuntur, in duplici Dossi. differentia reperiuntur, montanæ scilicet Septentrionales, albicantes cum colore cœlestino: aspersione cretacei pulveris Pulvis cretace. fallaciter colorantur. Aliæ vero, scilicet Meridionales, id est, versus Australem regionis situm captæ, similiter creta, & picea fuliginei mixta facilime sophisticantur. Mardurinæ autem, aut zebellinæ pelles, piceis tedis Mardurina

Quarum omnium experti pellifices ita ingeniose noverunt mixturas componere, vt pulelicrrimum decorem ostendat varietas, & calidissimum fomentum adiuncta mollities.

Sed in his emendis subsequens capitulum attendatur.

De cognoscenda pellium sophisticatione.

CAP. XXI.

PELLES zebellinæ, mardurinæ, harmelinæ, castorinæ, lyncinæ, ac lutrinæ, in sui cognitione valde cauta indigent examinatione, cum vano modo falsificatæ perveniant ad manus emptorum, vt eos sæpe emptionis pœniteat, ob subitam colorum mutationem. Asperine aut pyrolinæ, quæ Italico sermone Schirassæ, vel Dossinæ dicuntur, in duplici

Dossi.

differentia reperiuntur, montanæ scilicet Septentrionales, albicantes cum colore cœlestino: aspersione cretacei pulveris

Pulvis cretace.

fallaciter colorantur. Aliæ vero, scilicet Meridionales, id est, versus Australem regionis situm captæ, similiter creta, & picea fuliginei mixta facilime sophisticantur. Mardurinæ autem, aut zebellinæ pelles, piceis tedis

Mardurinæ.

sumantur, vt appareant in pilis densiores, ac nigriores. Ideoque sub aperto cœlo,

Zebellinæ.

aut aura serena, vel solis reflexu, sed caliginoso obscuroque aëre ex industria venundari

Aura serena.

solent. Et ita castorinæ, ac lutrinæ pelles adulterantur. Verum fallacia hæc

Castorinæ.

fricatione candidissimi lintei panni statim deprehenditur. Harmelinæ pelles creta

Lutrinæ.

in modum farinæ respersæ, multo albiores solito discernuntur. Sed rursus hæc sophisticatio

Linteus pannus.

nigra tela per levem fricationem admota ostenditur, tanquam

Harmelinæ.

per duos colores directe contrarios experientia caperetur. Igitur

Tela nigra.

in comparatione, seu emptione hujusmodi pellium,

puro oculo, claroque die provicto

Puro oculo.

emptori opus est, ne prædictis,

aut aliis

majoribus

fallaciis decipiatur.

LIBRI SEXTI FINIS.

Bisontium

Glirium sylvestrium

Ovium

Cervorum

Harmelinorum

Rangiferorum

Castorum

Hædorum

Taxorum

Cattorum sylvestrium

Leporum

Vitulorum marinorum et domesticorum.

Caprarum

Lyncum

Vulpium

Damularum

Luporum

Zebellinorum.

Quarum omnium experti pellifices ita ingeniose noverunt mixturas componere, vt

pulelicrrimum decorem ostendat varietas, & calidissimum fomentum adiuncta mollities.

Sed in his emendis subsequens capitulum attendatur.

De cognoscenda pellium sophisticatione.

CAP. XXI.

PELLES zebellinæ, mardurinæ, harmelinæ, castorinæ,

lyncinæ, ac lutrinæ, in sui cognitione valde cauta indigent

examinatione, cum vano modo falsificatæ perveniant ad

manus emptorum, vt eos sæpe emptionis pœniteat, ob subitam

colorum mutationem. Asperine aut pyrolinæ, quæ

Italico sermone Schirassæ, vel Dossinæ dicuntur, in duplici

Dossi.

differentia reperiuntur, montanæ scilicet Septentrionales,

albicantes cum colore cœlestino: aspersione cretacei pulveris

Pulvis cretace.

fallaciter colorantur. Aliæ vero, scilicet Meridionales,

id est, versus Australem regionis situm captæ, similiter creta, & picea fuliginei

mixta facilime sophisticantur. Mardurinæ autem, aut zebellinæ pelles, piceis tedis

Mardurina

Quarum omnium experti pellifices ita ingeniose noverunt mixturas componere, vt

pulelicrrimum decorem ostendat varietas, & calidissimum fomentum adiuncta mollities.

Sed in his emendis subsequens capitulum attendatur.

De cognoscenda pellium sophisticatione.

CAP. XXI.

PELLES zebellinæ, mardurinæ, harmelinæ, castorinæ,

lyncinæ, ac lutrinæ, in sui cognitione valde cauta indigent

examinatione, cum vano modo falsificatæ perveniant ad

manus emptorum, vt eos sæpe emptionis pœniteat, ob subitam

colorum mutationem. Asperine aut pyrolinæ, quæ

Italico sermone Schirassæ, vel Dossinæ dicuntur, in duplici

Dossi.

differentia reperiuntur, montanæ scilicet Septentrionales,

albicantes cum colore cœlestino: aspersione cretacei pulveris

Pulvis cretace.

fallaciter colorantur. Aliæ vero, scilicet Meridionales,

id est, versus Australem regionis situm captæ, similiter creta, & picea fuliginei

mixta facilime sophisticantur. Mardurinæ autem, aut zebellinæ pelles, piceis tedis

Mardurinæ.

sumantur, vt appareant in pilis densiores, ac nigriores. Ideoque sub aperto cœlo,

Zebellinæ.

aut aura serena, vel solis reflexu, sed caliginoso obscuroque aëre ex industria venundari

Aura serena.

solent. Et ita castorinæ, ac lutrinæ pelles adulterantur. Verum fallacia hæc

Castorinæ.

fricatione candidissimi lintei panni statim deprehenditur. Harmelinæ pelles creta

Lutrinæ.

in modum farinæ respersæ, multo albiores solito discernuntur. Sed rursus hæc sophisticatio

Linteus pannus.

nigra tela per levem fricationem admota ostenditur, tanquam

Harmelinæ.

per duos colores directe contrarios experientia caperetur. Igitur

Tela nigra.

in comparatione, seu emptione hujusmodi pellium,

puro oculo, claroque die provicto

Puro oculo.

emptori opus est, ne prædictis,

aut aliis

majoribus

fallaciis decipiatur.

LIBRI SEXTI FINIS.

OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE BELLICIS RITV, INSTRVMENTIS, CAVSA, ET CAVTELIS PRÆLIANDI.

LIBERSEPTIMVS.

De Artificibus ballistarum, & telorum.

CAP. I.

PARVM naturæ visum est hominem cæteris omnibus animantibus

imbecilliorem, ærumnis & lachrymis plenum, ad

infinitas calamitates, vt Plinio lib. VII. placet, produxississe,

nisi & ipse homo crudeliora abbreviandæ brevis vitæ

Scythæ.

compendia invenisset: idque juxta gentium ritus in toto orbe

Afri.

dispersarum. Aliis etenim modis Scythæ, aliis Afri indique

Indi.

pugnant, aliisque armis, vel depravata natura, vel furore

ipsa ministrante, vtuntur. Apud Septentrionales gentes

Armorum genera.

talis, vt superius ostenditur, vsus reperitur in arcubus,

ballistis, & sagittis: vixque datur incola terræ, qui in similibus armis haud est provisus:

idque propter hostiles insultus arcendos, ac noxias bestias vbicunque occurrerint

Causæ armorum, & sagittarum.

depellendas, vt sunt immanes vrsi, ac lupi: contra quos latæ veluti novaculæ

producuntur sagittæ, ob pilorum densitatem. Item ligneæ sagittæ lato capite, pro

marduris, zebellinis, ac pyrolis interimendis. Item bifurcatatis, pro avibus sylvestribus

aucupandis: aliis in aquaticis incisivis, ob pennarum duritiem penetrandam:

aliis

aliis ad alees, seu onagros, gulones, vulpes, & similes bestias conficiendas. Ve

Arbores reflexæ.

rum de his & similibus, non ballistarum, sed reflexarum arborum sagittis, inferius pro arcubus,

de diversis animalibus venandis, plura ostendentur.

De sagittis, & telis bellicis.

CAP. II

QVANTVM ad præliorum congressum attinet, certum

omnibus reliquitur, Gothos ceteros in fortitudine ballistarum,

sagittarum, lancearum, & gladiorum præcellere, ed

quod vix in orbem maions rigoris fiunt ballistæ, quam apud

Ballistæ.

cos: neque majores gladii, qui hæreditario jure, atmunere,

Gladii.

tanquam supellex argento locupletior, inæstimabili desiderio

affectantur, & dantur, ac possidentur. Nec minor

in fortibus ballistis affectus est, & rotulis earum attradivis,

quibus mira agilitale dorso incuruato ballistæ extenduntur:

Vis arcuum.

talemque vim habent eius vigore emissa ferrea sagitta, vt virum lorica, ac duplici thorace

munitum, velut mollem ceram penetrare consuevit. Ideoque earum frequentior, quam aliorum armorum in prdiaribus populis, etiam ob alias multiplices rationes, vsus est, vt infra de ferreis mœnibus annectendum erit. Talibusque sagittis ferreis

Mœnia ferrea.

non parui duces exercitus in campis indigentes, multa earum millia secum diligenter ferunt: quoniam portatiles sunt, & raro frustra projectæ, etiam tricuspides,

Tricuspides.

& veneno tinctæ, ob hostium rabiem, & immanitatem, sine gravi vulnere emittuntur. Nec facile venenatis vtuntur sagittis, nisi vbi exploratum habuerint

Sagittæ cur veneno tinguntur.

hostilem ferociam, & crudelitatem, quod nemini sit parsura. Meminit Plin. lib. XVI. cap. XXVII, cannarum sive arundinum, vnde sagittæ fiant. Sed earum vsus in Septentrionali plaga nunquam habitus est, nec vllo tempore haberi poterit, quia canna ibidem crescens, ob frigoris vehementiam, puerilis digiti grossitiem, vel spissitudinem

Cannæ vel arundines minimæ.

nunquam excedit. Ideoque vna canna Italica pro fulcimento senum, & debilium, ibi loco deliciarum venundari posset vno bove, Vel equo

Ballistæ vero nervosæ ab inferioris Germaniæ artificibus ad regna Aquilonaria importatæ, boum aut equorum commutatione, vbi moneta non affuerit, recipiuntur.

aliis ad alees, seu onagros, gulones, vulpes, & similes bestias conficiendas. Ve

Arbores reflexæ.

rum de his & similibus, non ballistarum, sed reflexarum arborum sagittis, inferius pro arcubus, de diversis animalibus venandis, plura ostendentur.

De sagittis, & telis bellicis.

CAP. II

QVANTVM ad præliorum congressum attinet, certum omnibus reliquitur, Gothos ceteros in fortitudine ballistarum, sagittarum, lancearum, & gladiorum præcellere, ed quod vix in orbem maions rigoris fiunt ballistæ, quam apud

Ballistæ.

cos: neque majores gladii, qui hæreditario jure, atmunere,

Gladii.

tanquam supellex argento locupletior, inæstimabili desiderio affectantur, & dantur, ac possidentur. Nec minor in fortibus ballistis affectus est, & rotulis earum attradivis, quibus mira agilitale dorso incuruato ballistæ extenduntur:

Vis arcuum.

talemque vim habent eius vigore emissa ferrea sagitta, vt virum lorica, ac duplici thorace munitum, velut mollem ceram penetrare consuevit. Ideoque earum frequentior, quam aliorum armorum in prdiaribus populis, etiam ob alias multiplices rationes,

vsus est, vt infra de ferreis mœnibus annectendum erit. Talibusque sagittis ferreis

Mœnia ferrea.

non parui duces exercitus in campis indigentes, multa earum millia secum

diligenter ferunt: quoniam portatiles sunt, & raro frustra projectæ, etiam tricuspides,

Tricuspides.

& veneno tinctæ, ob hostium rabiem, & immanitatem, sine gravi vulnere

emittuntur. Nec facile venenatis vtuntur sagittis, nisi vbi exploratum habuerint

Sagittæ cur veneno tinguntur.

hostilem ferociam, & crudelitatem, quod nemini sit parsura. Meminit Plin. lib.

XVI. cap. XXVII, cannarum sive arundinum, vnde sagittæ fiant. Sed earum vsus

in Septentrionali plaga nunquam habitus est, nec vllo tempore haberi poterit, quia

canna ibidem crescens, ob frigoris vehementiam, puerilis digiti grossitiem, vel spissitudinem

Cannæ vel arundines minimæ.

nunquam excedit. Ideoque vna canna Italica pro fulcimento senum, &

debilium, ibi loco deliciarum venundari posset vno bove, Vel equo

Ballistæ vero nervosæ ab inferioris Germaniæ artificibus ad regna

Aquilonaria importatæ, boum aut equorum

commutatione, vbi moneta non affuerit,

recipiuntur.

222 DE BELLICIS INSTRV.

De diversis generibus Armorum.

CAP. III.

NOTVM est naturam bestias, alias dentibus, alias cornibus,

alias pedibus, alias secretioribus membris, immo

sputis, spiculis, vrinis, & excrementis in sui defensionem,

Arma bestiarum.

& tutelam armavisse: hominem vero vagitu, gemituque

Arma hominum.

imbecillem, omnium ærumnarum capacem, ab

primordio originis suæ angustiatum, mitem, inermem,

rationi subjectum, velut in arenam, & certamen omnium

tolerandarum passionum, & injuriarum constituisse. Sed

dum rationi, quæ salubria suadet, consentire renuit, ad

arma plusquam beluina ferocitate consurgit. Et hinc tot exquisita ad miseriam, morbum,

Compendia mortis.

& mortem compendia, præter secreta abominabilium artificum inventa, &

tormenta, quasi a crudelioribus macellariis laudabiliter excogitata videantur: de

quibus scilicet secretioribus armis, ob horrorem multiplici ratione deinceps veniet

Arma conticenda.

abstinendum, ac conticendum. Attamen superius depicta, ac alia arma, inter præcipuos

thesauros plusquam honores, & forte animam, collocata custodiunt, & adaugent

Septentrionales, immo inter dotalitia, & hæreditaria bona quasi pretiosam,

et primam supellectilem computant, in continua generis successione: & hoc non tantum,

quia his remediis & instrumentis, ingruentibus inimicis, sed & ferocissimis

bestiis, hyeme præcipue, veniet occurrendum: licet & æstate nulla rubigine consumuntur.

Plus ferri quam auri.

Interea satis apparet, plures ferro, quam auro, vel argento fore ditiores.

Splendet enim, Cassiodoro teste, claritas in armis expolita, vt intuentium facies

Cassiodo.

fideli puritate restituantur: quarum margines in acutum tali æqualitate descendunt, vt

non limis compositæ, sed igneis fornacibus credantur effusæ. Harum media pulchris

alveis excavata, quibusdam videntur crispari posse vermiculis: vbi tanta varietatis

vmbra concludit, vt intextum magis credatur variis coloribus lucidum metallum:

Ferrea lux.

& hæc arma atra cotis emundat, & minutissimus Pulvis industriose detergit, vt

speculum quoddam virorum faciat serream lucem: qui patriæ natura largiente concessus

Vulcani arma.

est, vt hujus rei opinionem aliis faciat singularem. Enses, qui pulchritudine

sui putentur esse Vulcani: qui tanta elegantia visus est excolere sabrilia, vt quod

eius manibus formabatur, non opus mortalium, sed crederetur esse divinum. ldeoque

pretiosi

pretiosi muneris loco nunc, vt olim, amica vicissitudine inter principes locum obtinent,

quia singulis temporibus grata videntur & accepta, vsuque delectabili (teste

eodem Cassiodo. lib. V. in principio) apud Regem Theodericum, & alios principes

servabantur. Si etiam quis de omnibus, vel pluribus bellicis instrumentis aliquid

intueri desiderat, videat Isido. lib. XVIII. qui nihil in hoc oneroso solatio videntur

omisisse docendum. Igitur Septentrionales populi gladiis, lanceis, pugionibus,

Armorum nomina.

spathis, aliisque telis nedum domi, sed foris contra nocentes bestias, & crudeles inimicos

vtuntur. Cimbri tamen tricuspi, sicuti & Gothi, telo vtuntur: quæ & olim

Cimbri.

toti mundo incognita non fuerunt. De armis vero Persarum, Assyriorum, Thracum,

& Aegyptiorum, ac Indorum, Herodotus extense permaxima dicit: similiter

& Plin. lib. VII. ac Vegetius in sua professione. De gladiorum hebetatione,

Hebetatio gladiorum.

seu amentatione, ac incantatione, Saxo Danorum historicus diversis in locis mirabilia,

sed non ineredibilia adducit, dum in rebus multis & minutis, ob stupenda

naturæ miracula inesse videntur.

De subita convocatione communitatis ad arma.

CAP. IIII.

CERNITVR hic homo præcipiti equo vectus, fustem,

seu baculum vno sine combustum, altero fune ligatum afferens:

cujus fidelior, simpliciorque interpretatio hæc est, vt

Modus celerrimæ convocationis.

quoties immineant hostes in littore maris, seu limitibus regnorum Septentrionalium, tunc illico jussu præfectorum provincialium, accedente consensu & consilio veteranorum in simili negotio valde peritorum, baculus tripalmaris

Baculus tripalmaris.

communi eorum aspectu, agiliori juveni cursu præcipiti ad illum, vel illum pagum: seu villam, hujusmodi edicto deferendus committitur, vt III. IIII. vel VIII. die vnus, duo, vel tres, aut viritim omnes & singuli ab anno trilustri cum armis, & expensis X. vel XX. dierum,

Trilustris ætas.

sub pœna combustionis domorum (quæ vsto baculo) vel suspensionis patroni, aut omnium (quæ fune alligato signatur) in tali ripa, vel campo, aut valle

pretiosi muneris loco nunc, vt olim, amica vicissitudine inter principes locum obtinent, quia singulis temporibus grata videntur & accepta, vsuque delectabili (teste eodem Cassiodo. lib. V. in principio) apud Regem Theodericum, & alios principes servabantur. Si etiam quis de omnibus, vel pluribus bellicis instrumentis aliquid intueri desiderat, videat Isido. lib. XVIII. qui nihil in hoc oneroso solatio videntur omisisse docendum. Igitur Septentrionales populi gladiis, lanceis, pugionibus,

Armorum nomina.

spathis, aliisque telis nedum domi, sed foris contra nocentes bestias, & crudeles inimicos vtuntur. Cimbri tamen tricuspi, sicuti & Gothi, telo vtuntur: quæ & olim

Cimbri.

toti mundo incognita non fuerunt. De armis vero Persarum, Assyriorum, Thracum, & Aegyptiorum, ac Indorum, Herodotus extense permaxima dicit: similiter & Plin. lib. VII. ac Vegetius in sua professione. De gladiorum hebetatione,

Hebetatio gladiorum.

seu amentatione, ac incantatione, Saxo Danorum historicus diversis in locis mirabilia, sed non ineredibilia adducit, dum in rebus multis & minutis, ob stupenda naturæ miracula inesse videntur.

De subita convocatione communitatis ad arma.

CAP. IIII.

CERNITVR hic homo præcipiti equo vectus, fustem, seu baculum vno sine combustum, altero fune ligatum afferens: cujus fidelior, simpliciorque interpretatio hæc est, vt

Modus celerrimæ convocationis.

quoties immineant hostes in littore maris, seu limitibus regnorum Septentrionalium, tunc illico jussu præfectorum provincialium, accedente consensu & consilio veteranorum in simili negotio valde peritorum, baculus tripalmaris

Baculus tripalmaris.

communi eorum aspectu, agiliori juveni cursu præcipiti ad illum, vel illum pagum: seu villam, hujusmodi edicto deferendus committitur, vt III. IIII. vel VIII. die vnus, duo, vel tres, aut viritim omnes & singuli ab anno trilustri cum armis, & expensis X. vel XX. dierum,

Trilustris ætas.

sub pœna combustionis domorum (quæ vsto baculo) vel suspensionis patroni, aut omnium (quæ fune alligato signatur) in tali ripa, vel campo, aut valle

comparere teneantur subito, causam vocationis, atque ordinem executionis prædicti præfecti provincialis, quid fieri debeat audituri. Itaque nuntius ille quovis posta, seu veredario celenor, peracta commissione lente reversitur, signum afferens, omnia legaliter se fecisse: continuoque momerito vicatim vnus & item alius cursor, qualiter agendum fit, præscripto loco demonstrat. Talique modo, qui vel habitudine corporis, vel ætatis vigore idonei ad pugnam videtur, diurnali, vel octiduano spatio

Agricolæ senes consiliarii.

innumera multitudo cum armis, & expensis congregatur, immo agricolæ grandæviores propter consilia, & experientiam priorum conflictuum acceptorum, in campos accedunt, sicuti & fœminæ in mœnibus vrbium, vel arcium, vt eiiciant saxa, vel calcineas pultes: de quibus infra suo loco dicetur.

De custodia viarum, & exploratorum.

CAP. V.

ATQVI ne hostilis exercitus, quid incole meditantur agnoscat, loco opportuno deputantur viarum custodes, qui neminem ab ea multitudinis convocatione descendere sinunt,

Nuntii hostium quo casu tenendi.

immo nec nuntios hostium, quando deprehenduntur non pacis gratia, sed explorandi causa advenisse. Volunt enim incolæ inimicos, quanto numero congregati sunt, quibusue hastis & armis, seu contis aut sagittis vtuntur, ignorare: quandoque enim hastæ(vulgari Italico Picchæ

Longitude hastarum.

dictærum) duobus, aut tribus pedibus longitudinem exuperant hastas, seu lanceas inimicorum, vti in ejectione Regis Danorum Christierni II. anno Domini M. D. XXI. ductum nobilissimi Gostavi Ericson, postea Regis, evenit: qui XX. millibus hujusmodi hastatorum montensium inhabitatorum, Dalacarlorum, ad campestria loca Arosiana, sub finem Maii impetuose hostibus congressurus descendit, & in momento victor evasit. Horror enim Christiernianæ severitatis non vnam familiam, aut provinciam, sed vniversos incolas agitabat in furorem, vt viritim exeuntes prorumperent in vltionem. Quo ordine, causave factum

Gostavus quom Princeps factus fit.

est, vt idem Gostavus vbique concurrente infinita multitudine, etiam illustrium, & nobilium assensu, primo proclamatus fit Princeps, & inde Rex a tribus Episcopis sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem habentibus, fit coronatus: de cujus gestis alibi diffusius ostendetur. Nuntiis igitur, vel cursoribus, pro enuntiando congressum

multitudinis ad prælium, nil vnquam celerius, aut severius excogitari possit:

Impedimenta non terrent præliaturos.

quia hos neque vis nivium, neque imber, neque æstus, neque nox distinet, quin propositum

sibi cursum celerrime conficiant: quorum primus proximo pago denuntiat, &

ille propinquiori, & ita deinceps, donec e territorio, seu districtum cuncti cognoverint,

vbi, quandove, & propter quid fit congrediendum. Nec

Periculum præctorum.

satis securus erit præfectus, si titubat, aut vacillat, quid provocatæ

multitudini debeat imperare. Gratis enim

pro patria militaturi, illico scire volunt,

quid expediat peragendum.

De directione

comparere teneantur subito, causam vocationis, atque ordinem executionis prædicti

præfecti provincialis, quid fieri debeat audituri. Itaque nuntius ille quovis posta,

seu veredario celenor, peracta commissione lente reversitur, signum afferens, omnia

legaliter se fecisse: continuoque momerito vicatim vnus & item alius cursor, qualiter

agendum fit, præscripto loco demonstrat. Talique modo, qui vel habitudine corporis,

vel ætatis vigore idonei ad pugnam videtur, diurnali, vel octiduano spatio

Agricolæ senes consiliarii.

innumera multitudo cum armis, & expensis congregatur, immo agricolæ grandæviores

propter consilia, & experientiam priorum conflictuum acceptorum, in

campos accedunt, sicuti & fœminæ in mœnibus vrbium, vel arcium, vt eiiciant saxa,

vel calcineas pultes: de quibus infra suo loco dicetur.

De custodia viarum, & exploratorum.

CAP. V.

ATQVI ne hostilis exercitus, quid incole meditantur agnoscat,

loco opportuno deputantur viarum custodes, qui

neminem ab ea multitudinis convocatione descendere sinunt,

Nuntii hostium quo casu tenendi.

immo nec nuntios hostium, quando deprehenduntur

non pacis gratia, sed explorandi causa advenisse. Volunt

enim incolæ inimicos, quanto numero congregati sunt,

quibusue hastis & armis, seu contis aut sagittis vtuntur,

ignorare: quandoque enim hastæ(vulgari Italico Picchæ

Longitude hastarum.

dictærum) duobus, aut tribus pedibus longitudinem exuperant

hastas, seu lanceas inimicorum, vti in ejectione Regis Danorum Christierni

II. anno Domini M. D. XXI. ductum nobilissimi Gostavi Ericson, postea Regis,

evenit: qui XX. millibus hujusmodi hastatorum montensium inhabitatorum, Dalacarlorum,

ad campestria loca Arosiana, sub finem Maii impetuose hostibus congressurus

descendit, & in momento victor evasit. Horror enim Christiernianæ severitatis

non vnam familiam, aut provinciam, sed vniversos incolas agitabat in furorem,

vt viritim exeuntes prorumperent in vltionem. Quo ordine, causave factum

Gostavus quom Princeps factus fit.

est, vt idem Gostavus vbique concurrente infinita multitudine, etiam illustrium, & nobilium assensu, primo proclamatus fit Princeps, & inde Rex a tribus Episcopis sanctæ Romanæ Ecclesiæ communionem habentibus, fit coronatus: de cujus gestis alibi diffusius ostendetur. Nuntiis igitur, vel cursoribus, pro enuntiando congressum multitudinis ad prælium, nil vnquam celerius, aut severius excogitari possit:

Impedimenta non terrent præliaturos.

quia hos neque vis nivium, neque imber, neque æstus, neque nox distinet, quin propositum sibi cursum celerrime conficiant: quorum primus proximo pago denuntiat, & ille propinquiori, & ita deinceps, donec e territorio, seu districtum cuncti cognoverint, vbi, quandove, & propter quid fit congrediendum. Nec

Periculum præctorum.

satis securus erit præfectus, si titubat, aut vacillat, quid provocatæ multitudini debeat imperare. Gratis enim pro patria militaturi, illico scire volunt, quid expediat peragendum.

De directione

De directione multitudinis convocatæ.

CAP. VI.

CONGREGATæ multitudini incolarum mox assunt prudentiores præfecti, qui vno tempore & agenda demonstrant,

Præfectorum prudentia.

& cohortes, turmas, ac legiones distribuunt, aciesque servandas prædicunt, vexilla committunt, causas beiligerandi exponunt, præmia prædamque victoribus promittunt,

Causæ bellandi.

hostium insoletiam & damna inculcant, & quam necessarium fit patriam tueri libertatem, vmuersis & singulis manifestant: hacque celeri expeditione omnes audacissimos injuriarum vindices reddunt, ea posissimum ratione, quod domestico tyrocinio prius didicerant bellicos exercere congressus, idque

Armorum nomina.

pilis, sagittis, fundis, gladiis, quibus aliquoties, vel sæpius hostem interimere, vel fugare consueverunt: quidue in bello fieri oporteat, non minus commode sibi ipsis præscribere, quam ab aliis addiscere norunt. Quo fit, vt dum in hostem non secus quam graves, & luctuosæ tempestates vno impetu deferuntur, ferociterque irruunt, vel facultatem inveniant cædendi, sternendi, capiendi, aut omnia in hostilibus

Modus impetuosus.

castris confundendi, prout natura loci concedit. Populoque mos est tumultuaria, atque cursoria pugna dimicare. Qui vero cæteros antecellunt in hastis, aut statorio

Pugna tumultuaria.

bello, suo ordini seorsum deputantur, vt suis sint auxilio, si resistentia hostium

in ipso impetu retrusi fuerint, vel fugati. Alii vero turmatim conglobati, aut itinera

Modus superandi hostem.

custodiunt, vt hostem ad insidias, & iniquiora loca contrudant: aut commeatum

auferunt, vel impediunt, vt diuturnitate sufferendæ pugnæ defessum reddant,

aut ad extrema pericula voraginum, ac præcipitiorum cogant, vt rupium faucibus

ipsum hostem inclusum facili negotio conficiant, vel captivent. Summeque

provident, quod novas recentesque pugnatorum turmas bello

Novæ turmæ surrogandæ.

inualescente inimicorum viribus incessanter opponant,

vt in tuta munimina recipiant

debilitatas.

Adhuc de cautelis bellatorum.

CAP. VII.

SOLET etiam plerunque, vti in quovis acerrimo bello,

Pugna exire non licet.

accidere, vt non modo defesso e pugna excedendi, sed

ne saucio quidem eius loci, vbi constiterat, relinquendi, ac

sui recipiendi facultas concedatur. Ideoque hyeme propter

horrendum frigus, & æstate ob ingentem æstum longe plures

pereunt, quam reliquis temporibus anni: quinimmo

Pugna temeraria, & contemptu hostium plures perire solet.

cuncto tempore intereunt, qui aut pericula præuidere negligunt,

aut hostium paucitate contempta, temere præliantur.

Sæpe etenim minores bestiæ angustiis constrictæ, rabie

contracta majores superant, vtpote quod vna vulpes plures canes robustos lacerat,

& evadit. Qui vero in hostili exercitu ab equis sive nudis, sive cataphractis pugnant,

Vulpes evadit.

majoribus periculis subiiciuntur. Incolæ enim patriæ, defensores, vti pentissimi sunt

Equus potiusquam sessor sagittatur.

in sagittatoria arte e fortibus corneis ballistis, ita & modum pugnandi servant, vt potius

equum, quam fessorem latioribus sagittis, Schecta appellatis, transfigant: recte

Schecta.

existimantes, læso jumento, ipsum fessorem mox ruiturum. Nec opinione saltuntur.

Ferrea enim sagitta corpori immissa, intolerabili excitato cruciatu equitem & jumentum

strangulat repentino casu, prout in multis cap. infra dicetur. Præterea hoc observant,

Pedites pro equitibus pugnant.

vt semper pedites, qui optimi jaculatores sunt, in locis montanis, ac asperis pro

equitibus pugnent: quia loci natura cum fideli ductore victoriam a hostibus certissimo

Duces fallaces.

exitu pollicetur, sicuti econtra, quando duces belli ad insidiosa loca ducunt, vel potius

Exemplum notabile, ne principes illusi turpiter occidantur.

seducunt exercitum optime animatum, & armatum: prout Livius factum fuisse in saltibus Candianis testatur, & Plutarchus per proditores Arabes contra M. Crassum, vti miserrimum & infelicissimum spectaculum ibidem videtur, satis dignum vt a principibus legatur, sæpiusque lectum repetatur.

De littoralibus præcliis.

CAP. VIII.

IMMINENTE maritimo bello mira diligentia vtuntur Septentrionales populi,

Modus arcendi hoste a littore.

præsertim Gothi, Sueci, ac Finningi in hostica classe arcenda, vel excipienda. Aut enim e rupibus tanquam naturalibus præsidiis eminus hostem sagittis arcent a littore, aut propius accedentem saxis e sublimi projectis elidunt,

Adhuc de cautelis bellatorum.

CAP. VII.

SOLET etiam plerunque, vti in quovis acerrimo bello,

Pugna exire non licet.

accidere, vt non modo defesso e pugna excedendi, sed ne saucio quidem eius loci, vbi constiterat, relinquendi, ac sui recipiendi facultas concedatur. Ideoque hyeme propter horrendum frigus, & æstate ob ingentem æstum longe plures pereunt, quam reliquis temporibus anni: quinimmo

Pugna temeraria, & contemptu hostium plures perire solet.

cuncto tempore intereunt, qui aut pericula præuidere negligunt, aut hostium paucitate contempta, temere præliantur. Sæpe etenim minores bestiæ angustiis constrictæ, rabie contracta majores superant, vtpote quod vna vulpes plures canes robustos lacerat, & evadit. Qui vero in hostili exercitu ab equis sive nudis, sive cataphractis pugnant,

Vulpes evadit.

majoribus periculis subiiciuntur. Incolæ enim patriæ, defensores, vti pentissimi sunt

Equus potiusquam sessor sagittatur.

in sagittatoria arte e fortibus corneis ballistis, ita & modum pugnandi servant, vt potius equum, quam fessorem latioribus sagittis, Schecta appellatis, transfigant: recte

Schecta.

existimantes, læso jumento, ipsum fessorem mox ruiturum. Nec opinione saltuntur. Ferrea enim sagitta corpori immissa, intolerabili excitato cruciatu equitem & jumentum strangulat repentino casu, prout in multis cap. infra dicetur. Præterea hoc observant,

Pedites pro equitibus pugnant.

vt semper pedites, qui optimi jaculatores sunt, in locis montanis, ac asperis pro equitibus pugnent: quia loci natura cum fideli ductore victoriam a hostibus certissimo

Duces fallaces.

exitu pollicetur, sicuti econtra, quando duces belli ad insidiosa loca ducunt, vel potius

Exemplum notabile, ne principes illusi turpiter occidantur.

seducunt exercitum optime animatum, & armatum: prout Livius factum fuisse in saltibus

Candianis testatur, & Plutarchus per proditores Arabes contra M. Crassum, vti

miserrimum & infelicissimum spectaculum ibidem videtur, satis dignum vt a principibus

legatur, sæpiusque lectum repetatur.

De littoralibus præcliis.

CAP. VIII.

IMMINENTE maritimo bello mira diligentia vtuntur Septentrionales populi,

Modus arcendi hoste a littore.

præsertim Gothi, Sueci, ac Finningi in hostica classe arcenda, vel excipienda.

Aut enim e rupibus tanquam naturalibus præsidiis eminus hostem

sagittis arcent a littore, aut propius accedentem saxis e sublimi projectis

elidunt,

elidunt, aut in faucibus portuum stylos cæcos, densasque sudes sub aquis infigunt,

Styli cæci.

vt sine defensoribus aditum adversariis valeant prohibere. Aliquando etiam hostium

opinioni timidos se demonstrant, in extremis sylvarum brachiis latitantes, vt

Stratagema.

quo loco prædandi causa hostems advenerint, cornuum acutiore citato sono conuocent

reliquam multitudinem in abdito permanentem. Plerisque enim in locis littoralibus

Irruptio insidiosa.

accessus recessusque sylvarum teneris arboribus incisis, inflexisque crebris in latitudinem

ramis enatis, ac rubis, sentibusque interiectis effecerant, vt instar muri hæ

sepes munimenta præbeant, quæ non modo non intrari, sed ne facile introrsus perspici

Seps prona ac densa.

possint. Intra eas sylvas quasi singulis provinciarum portubus objectas, maxima

multitudo latitat incolarum: quæ eo celerius inimicis congreditur, quo diligentius

Multitudo latitans.

speculatorum industria fuerit excitata, præsertim dum hostems per ædium incendia,

& agrorum depopulationes sævire videtur. Eo nanque scelere nullum truculentius

Incendiarii acrius impetuntur

indigenæ reputant, nec atrocius patria severitate compensant, quemadmodum

hujus rei Cassiodo. meminit de Regibus Gothorum, graviter eos punire solitas,

Segetum combustores pessimi.

qui segeti nocerent, aut messibus maturandis.

De pessimo eventu hostilis classis.

CAP. IX.

EVENIT præterea sæpius, classem bellicam littoribus applicantem,

tantis nebularum obscuritatibus subito obrui,

Nebulæ tenebroæ.

vt nedum vlterius progredi nequeat, sed nec mutuas prohibere

navium collisiones, aut cæca sub aquis saxa, labore vel

Cæca saxa.

ingenio evitare, immo nec velorum beneficio ad apertum

evadere gurgitem, propter diras tempestates, quæ nebulas

Tempestates diræ.

hujusmodi concommitantur: quibus sedatis, tanta plerunque

succedit maris tranquillitas, vt classis ipsa sese a loco minime

Tranquillitas.

commovere possit: immo & fulgurum, ac coruscationum

Fulgura.

eavis interdum sequitur, vt ipsa navigia incendio, ac submersione vorentur:

cujus rei frequens testimonium perhibent annales Ostrogothorum, aliaque saxa in littore

Saxa ruinæ.

relicta, de simili calamitate ostendentia rationem. Cæterum vbi hostis minores

insulas defensore carentes, lignandi causa audentius ingreditur, sine vita, vel vulnere

vix discedet. Dum enim insularum posfessores id imminere prospexerint, inter

frutices, frondesque jacula secretis funiculis ad arborum robustiores ramos violenter

Sagittæ infidiosæ ramorum.

extendunt: quorum fortissimo repulsu, levi tactum citato, quilibet ignarus

facilime trucidatur. Nec desunt in locis opportums

caveæ ferarum, profundo insidiosoque ingenio fabricatæ:

Caveæ ferarum.

quas si quis inciderit, membris

integris vix extrahetur.

elidunt, aut in faucibus portuum stylos cæcos, densasque sudes sub aquis infigunt,

Styli cæci.

vt sine defensoribus aditum adversariis valeant prohibere. Aliquando etiam hostium

opinioni timidos se demonstrant, in extremis sylvarum brachiis latitantes, vt

Stratagema.

quo loco prædandi causa hostems advenerint, cornuum acutiore citato sono conuocent

reliquam multitudinem in abdito permanentem. Plerisque enim in locis littoralibus

Irruptio insidiosa.

accessus recessusque sylvarum teneris arboribus incisis, inflexisque crebris in latitudinem

ramis enatis, ac rubis, sentibusque interiectis effecerant, vt instar muri hæ

sepes munimenta præbeant, quæ non modo non intrari, sed ne facile introrsus perspici

Seps prona ac densa.

possint. Intra eas sylvas quasi singulis provinciarum portubus objectas, maxima

multitudo latitat incolarum: quæ eo celerius inimicis congreditur, quo diligentius

Multitudo latitans.

speculatorum industria fuerit excitata, præsertim dum hostems per ædium incendia,

& agrorum depopulationes sævire videtur. Eo nanque scelere nullum truculentius

Incendiarii acrius impetuntur

indigenæ reputant, nec atrocius patria severitate compensant, quemadmodum

hujus rei Cassiodo. meminit de Regibus Gothorum, graviter eos punire solitas,

Segetum combustores pessimi.

qui segeti nocerent, aut messibus maturandis.

De pessimo eventu hostilis classis.

CAP. IX.

EVENIT præterea sæpius, classem bellicam littoribus applicantem,

tantis nebularum obscuritatibus subito obrui,

Nebulæ tenebroæ.

vt nedum vlterius progredi nequeat, sed nec mutuas prohibere

navium collisiones, aut cæca sub aquis saxa, labore vel

Cæca saxa.

ingenio evitare, immo nec velorum beneficio ad apertum

evadere gurgitem, propter diras tempestates, quæ nebulas

Tempestates diræ.

hujusmodi concommitantur: quibus sedatis, tanta plerunque

succedit maris tranquillitas, vt classis ipsa sese a loco minime

Tranquillitas.

commovere possit: immo & fulgurum, ac coruscationum

Fulgura.

eavis interdum sequitur, vt ipsa navigia incendio, ac submersione vorentur:

cujus rei frequens testimonium perhibent annales Ostrogothorum, aliaque saxa in littore

Saxa ruinæ.

relicta, de simili calamitate ostendentia rationem. Cæterum vbi hostis minores

insulas defensore carentes, lignandi causa audentius ingreditur, sine vita, vel vulnere

vix discedet. Dum enim insularum posfessores id imminere prospexerint, inter

frutices, frondesque jacula secretis funiculis ad arborum robustiores ramos violenter

Sagittæ infidiosæ ramorum.

extendunt: quorum fortissimo repulsu, levi tactum citato, quilibet ignarus

facilime trucidatur. Nec desunt in locis opportums

caveæ ferarum, profundo insidiosoque ingenio fabricatæ:

Caveæ ferarum.

quas si quis inciderit, membris

integris vix extrahetur.

De ignibus montants tempore hostili.

CAP. X.

Fumi.

EX hac imagine duo veniunt consyderanda: quorum alterum

in vertice montium, fumi scilicet congestis lignorum

struibus ad classicos insultus accedentium inimicorum arcendos

Custodia equestrium.

excitati: alterum vero in littoralibus angustiis, &

scopulis, ne hostems insiliant, diligens equestrium custodia

intuenda: qui montana inhabitant loca tempore hostili, veluti

celerrimi speculatores, signa fumo faciunt: quibus visis,

Ignita pyramis.

alii reliquos montes incolentes, itidem alonge positis ignita

pyramide demonstrant, vt quilibet armatus juxta numerum

Principis, & patriæ lege decretum, e campestribus locis pro littorum custodia

Velites equestres.

sine mora descendat. Inter quos velites equestres celerrimi adsunt, vt hostibus

portuum, vel riparum accessum præclusuri, sagittariis plebeiæ multitudinis locum

statuant, vbi commodius excipiant, ac conficiant hostem, omnino aggredi contendentem:

vt scilicet in vallibus, aut cavernis expectent, vel ad iniqua & ignota hostibus

loca, quasi fugitivi declinent, ne forte eos taliter insequentes educere valeant

in agmina robustiora: quæ vrgente necessitate, vsque ad infinitam multitudinem augeri

solet. Nec desunt exploratores quoquo versum emissi, qui tenuntiant, qua

Modus circum veniendi hostem.

ex parte adhuc immineant hostems, vt his celerius, & copiosius occurrentes,

vel consilio, vel virtute, vel insidiis, vel necessitate, vel

desperatione, vel loci securitate nutantibus, nedum

Vidi.

victoriam adimant, sed et victos, vt imperata

perficiant, militaii lege

constringant.

De

De externis exemplis Finnorum.

CAP. XI.

NEQVE Cæsar in bello Pompeiano sine significatione

per castella fumo facta, vt erat superioris temporis consuetudo,

cohortibus adductis circa ripas (vt lib. II. & III.

Commen. ipse attestatur) processit, vbi nova orta causa

Ca nova bellum novum parit.

novam belli mutationem fecit. Accedit præterea modus

Græcorum maxime Caphareum inhabitantium, qui hyemis

tempore navigare solet, vt hominibus montana juxta

ripas inhabitantibus, præcipiant luminosos ignes

in summitatibus montium accendere, quibus visis hostems

navigantes in periculum, & mortem præcipiti casu

Stratagema.

rapiantur, sociique e strepitum, & clamore morientium terreantur. Aliquibus tamen bellorum ducibus imprudens consilium videtur, quod præliaturi ab incendio

Incendio bellum inchoare sperniciosissimum est.

inchoent bella, quia eo signo longinqui convocantur ad vltionem: quod vtique verissimum est in his, qui aliena invadunt, & non in illis, qui propria tueri annituntur, vt superiori figura monstrabatur. Sed hoc quoque eventu majorem calamitatem recipiunt externi hostems, quam intraneis intulerunt, & plerunque prius quo fugiant circunspiciuns, quam tela contorquent. Satellites enim hominum genus infidum,

Satellitum natura.

at inquietum est, quod facilius congregari, quam dirigi potest. Viso periculo in seditionem citius, quam ad victoriam versi, seipsos præcipitare festinant, & hoc modico, ac inermi oblato resistente, prout Salustius refert cognitum, scilicet esse

Pauper et inermis populus triumphat in opulentissimos reges.

pauperem gentem, quæ contra opulentissimos Reges & Principes acerrima bella gesserit, prout de servilibus bellis toties commissis est manifestum. Parcitur tamen villis, & oppidis sublimiori loco positis, ne comburantur, tum quia vigilantium

Locis certis parcitur.

sunt receptacula, tum etiam quia sub dominio sunt, tum itidem quia ligna afferunt pro montanis ignibus accendendis, vt longe lateque appareant in hostilibus castris.

De bellis sylvestribus.

CAP. XII.

SVNT etiam quamplurima pro pugnacula turn natura, tum arte in

Loca arte & natura munita.

sylvis, ac montibus, ad arcendos hostems satis opportuno situ collocata: in quorum accessu magis student indigenæ properantem inimicorum exercitum opprimere, vel captivare, quam eidem bonorum civium dispendio, & strage aperto armorum discrimine colluctari: æquius putantes crudeles inimicos naturæ ministerio corripere, qui despecta omni

Naturæ ministerio opprimuntur hostes.

lege humanitatis, more beluino, nulli sexui, ætati, aut conditioni parcentes, suriunt & grassantur. Vnde vt incolæ eosdem hostems acrius inter sylvarum proceras arbores

De externis exemplis Finnorum.

CAP. XI.

NEQVE Cæsar in bello Pompeiano sine significatione

per castella fumo facta, vt erat superioris temporis consuetudo,

cohortibus adductis circa ripas (vt lib. II. & III.

Commen. ipse attestatur) processit, vbi nova orta causa

Ca nova bellum novum parit.

novam belli mutationem fecit. Accedit præterea modus

Græcorum maxime Caphareum inhabitantium, qui hyemis

tempore navigare solet, vt hominibus montana juxta

ripas inhabitantibus, præcipiant luminosos ignes

in summitatibus montium accendere, quibus visis hostems

navigantes in periculum, & mortem præcipiti casu

Stratagema.

rapiantur, sociique e strepitum, & clamore morientium terreantur. Aliquibus tamen

bellorum ducibus imprudens consilium videtur, quod præliaturi ab incendio

Incendio bellum inchoare sperniciosissimum est.

inchoent bella, quia eo signo longinqui convocantur ad vltionem: quod vtique verissimum

est in his, qui aliena invadunt, & non in illis, qui propria tueri annituntur,

vt superiori figura monstrabatur. Sed hoc quoque eventu majorem calamitatem

recipiunt externi hostems, quam intraneis intulerunt, & plerunque prius quo fugiant

circunspiciuns, quam tela contorquent. Satellites enim hominum genus infidum,

Satellitum natura.

at inquietum est, quod facilius congregari, quam dirigi potest. Viso periculo in

seditionem citius, quam ad victoriam versi, seipsos præcipitare festinant, & hoc

modico, ac inermi oblato resistente, prout Salustius refert cognitum, scilicet esse

Pauper et inermis populus triumphat in opulentissimos reges.

pauperem gentem, quæ contra opulentissimos Reges & Principes acerrima bella

gesserit, prout de servilibus bellis toties commissis est manifestum. Parcitur tamen

villis, & oppidis sublimiori loco positis, ne comburantur, tum quia vigilantium

Locis certis parcitur.

sunt receptacula, tum etiam quia sub dominio sunt, tum itidem quia ligna afferunt

pro montanis ignibus accendendis, vt longe lateque appareant in hostilibus castris.

De bellis sylvestribus.

CAP. XII.

SVNT etiam

quamplurima pro

pugnacula turn

natura, tum arte in

Loca arte & natura munita.

sylvis, ac montibus,

ad arcendos hostems satis

opportuno situ

collocata: in quorum

accessu magis student

indigenæ properantem inimicorum exercitum opprimere, vel captivare, quam eidem

bonorum civium dispendio, & strage aperto armorum discrimine colluctari:

æquius putantes crudeles inimicos naturæ ministerio corripere, qui despecta omni

Naturæ ministerio opprimuntur hostes.

lege humanitatis, more beluino, nulli sexui, ætati, aut conditioni parcentes, suriunt

& grassantur. Vnde vt incolæ eosdem hostems acrius inter sylvarum proceras arbores

Arbores colligatæ.

prosternant, eas penes viam, qua processuri sunt, fere diffectas, atque in vertice

funiculis connexas, super hostems longinque casuias, restibus aut funibus moderantur:

quo fit, vt equitum peditumque turmæ, velut fulmine factæ, illico majori ex

parte enecantur, vel alias in arcta via, atque aspera, lapidibus superne jactis, quasi

Modus opprimendi hostem.

ex altis mœnibus obruuntur, aut in faucibus montium per relictas insidias jaculis,

& telis confossi succumbunt, aut e subterraneis specubus penes colliculos sitis, ballistis

& sagittis confodiuntur. Quorum enim possessiones hostilibus incendiis consumptæ

sunt, ii in talibus locis amaritudine provocati, exercituum duces interimere

Vindicta in combustores.

solent, aut alias domibus inclusos repagulis adhibitis incinerare, prout cap. de

incendiariis puniendis exprimetur. Nec aditus in eorum subterraneas specus vlla industria

ab alienigenis inquiri possunt, cum inter abditas rupes, cuniculosque retortos

Stridor jaculorum.

callide sunt obliquati. Auditur quidem vehemens emissi jaculi stridor, sed vnde

exurgit, penitus ignoratur. Quibus autem in locis Gothorum specus hujusmodi

reperiuntur, sine mea informatione temerarius, & superbus hostis, quoties alienæ

paci nocere præcogitat, experiatur

De particularibus exemplis hujusmodi belli.

CAP. XIII.

Verendenses.

SAXO Danorum clarissimus historicus de calliditate Sveonum

in cædendis sylvis loquens, asserit, Verendenses,

Sueno rex Danorum.

id est, Meridionales Gothos, dum Sueno Danorum Rex

omnia flammis, ferroque sub algidissima bruma invaderet,

plurimosque in nives moribundos abigeret, sese eidem Regi

Vix præcluduntur arbustulis.

vinliter opposuisse. Cæsis enim minoribus truncatarum

arborum coauginentis, saucium, quas permeaturus esset,

angusta præcluserunt. Tantis siquidem circumjacentium

rupium anfractibus claudebantur, vt absque ingenti dispendio

a latere præteriri nequirent. Quorum ausum dum Rex omnis moræ impatiens,

Periculum atrocius.

celerius quam prudentius equestri militia demoliri contenderet, atrocius periculum

incurrebat. Vbi etenim ventum est ad fauces, delapsi equis milites, quanquam tenui

armatura essent, quod eis festinationis ardor periculorum contemptum ingesserat,

Arborea strues.

arboream struem oppugnare cœperunr: dumque pacem indigenis poscentibus non

Oppressorum calamitas.

admitterent, pars ab agrestibus e strue tanquam e muro pugnantibus, capite hasta

traiedo opprimirur: pars saxis, sudibusque fugatur: pars frigore correpta, Regeque

Via compendiaria.

ignaro, furtivo discessu domum dilabebatur. Ipseque Rex compendiaria via cursum

in suam Daniam reflexit, juste punitus in frigore, qui prius afflictæ plebis æstuaria

Aurelianus Imperator.

per crudele incendium devastavit. Ne etiam desint externa exempla, occurrit Fl.

Vopiscus, afferens Imperatorem Aurelianum tantam cladem a Marcomannis apud

Marcomanni apud Placentiam.

Placentiam accepisse, vt Romanum pene Imperium solutum fuisset. Causa fuit hostilis

calliditas: nam cum congredi aperto Marte non possent, in sylvas se densissimas

Sacrifiis a deo victoria impetratur.

contulerunt, atque ita Romanos vespera incumbente, turbarunt: quos nisi divinitas

post exhibitas sacrificiorum curas (vigore sententiæ Sibyllinæ) præservasset,

penitus deletum fuisset Imperium Romanorum. Quanta etiam Cæsar in sylvis succisis

Cæsar in sylvis plurima passus est.

passus est a hostibus suis, ipse de se apertius, & pluries contestatur. Contingit

etiam, vt detruncatis arboribus ipsi defensores quasi circulo clausi, nullo modo

erumpere valentes, a hdste fugando interimantur. Aggeres etiam cuncatos e durissimo

Aggeres cuneati.

ligno erectos, in locis declivibus opponunt, fruticibusque contegunt, vt equitum

Arbores colligatæ.

prosternant, eas penes viam, qua processuri sunt, fere diffectas, atque in vertice

funiculis connexas, super hostems longinque casuias, restibus aut funibus moderantur:

quo fit, vt equitum peditumque turmæ, velut fulmine factæ, illico majori ex

parte enecantur, vel alias in arcta via, atque aspera, lapidibus superne jactis, quasi

Modus opprimendi hostem.

ex altis mœnibus obruuntur, aut in faucibus montium per relictas insidias jaculis,

& telis confossi succumbunt, aut e subterraneis specubus penes colliculos sitis, ballistis

& sagittis confodiuntur. Quorum enim possessiones hostilibus incendiis consumptæ

sunt, ii in talibus locis amaritudine provocati, exercituum duces interimere

Vindicta in combustores.

solent, aut alias domibus inclusos repagulis adhibitis incinerare, prout cap. de

incendiariis puniendis exprimetur. Nec aditus in eorum subterraneas specus vlla industria

ab alienigenis inquiri possunt, cum inter abditas rupes, cuniculosque retortos

Stridor jaculorum.

callide sunt obliquati. Auditur quidem vehemens emissi jaculi stridor, sed vnde

exurgit, penitus ignoratur. Quibus autem in locis Gothorum specus hujusmodi

reperiuntur, sine mea informatione temerarius, & superbus hostis, quoties alienæ

paci nocere præcogitat, experiatur

De particularibus exemplis hujusmodi belli.

CAP. XIII.

Verendenses.

SAXO Danorum clarissimus historicus de calliditate Sveonum

in cædendis sylvis loquens, asserit, Verendenses,

Sueno rex Danorum.

id est, Meridionales Gothos, dum Sueno Danorum Rex

omnia flammis, ferroque sub algidissima bruma invaderet,

plurimosque in nives moribundos abigeret, sese eidem Regi

Vix præcluduntur arbustulis.

vinliter opposuisse. Cæsis enim minoribus truncatarum

arborum coauginentis, saucium, quas permeaturus esset,

angusta præcluserunt. Tantis siquidem circumjacentium

rupium anfractibus claudebantur, vt absque ingenti dispendio

a latere præteriri nequirent. Quorum ausum dum Rex omnis moræ impatiens,

Periculum atrocius.

celerius quam prudentius equestri militia demoliri contenderet, atrocius periculum

incurrebat. Vbi etenim ventum est ad fauces, delapsi equis milites, quanquam tenui

armatura essent, quod eis festinationis ardor periculorum contemptum ingesserat,

Arborea strues.

arboream struem oppugnare cœperunr: dumque pacem indigenis poscentibus non

Oppressorum calamitas.

admitterent, pars ab agrestibus e strue tanquam e muro pugnantibus, capite hasta

traiedo opprimirur: pars saxis, sudibusque fugatur: pars frigore correpta, Regeque

Via compendiaria.

ignaro, furtivo discessu domum dilabebatur. Ipseque Rex compendiaria via cursum

in suam Daniam reflexit, juste punitus in frigore, qui prius afflictæ plebis æstuaria

Aurelianus Imperator.

per crudele incendium devastavit. Ne etiam desint externa exempla, occurrit Fl.

Vopiscus, afferens Imperatorem Aurelianum tantam cladem a Marcomannis apud

Marcomanni apud Placentiam.

Placentiam accepisse, vt Romanum pene Imperium solutum fuisset. Causa fuit hostilis

calliditas: nam cum congredi aperto Marte non possent, in sylvas se densissimas

Sacrifiis a deo victoria impetratur.

contulerunt, atque ita Romanos vespera incumbente, turbarunt: quos nisi divinitas

post exhibitas sacrificiorum curas (vigore sententiæ Sibyllinæ) præservasset,

penitus deletum fuisset Imperium Romanorum. Quanta etiam Cæsar in sylvis succisis

Cæsar in sylvis plurima passus est.

passus est a hostibus suis, ipse de se apertius, & pluries contestatur. Contingit

etiam, vt detruncatis arboribus ipsi defensores quasi circulo clausi, nullo modo

erumpere valentes, a hdste fugando interimantur. Aggeres etiam cuncatos e durissimo

Aggeres cuneati.

ligno erectos, in locis declivibus opponunt, fruticibusque contegunt, vt equitum

quitum saltus insidioso spiculo impediant, vel aliquot ex vna, aliquot ex altera

Necessitate consulitur paci.

parte occisis, acre certamen exurgat, donec montibus & sylvis inclusi, fundisque &

sagittis obruti, de vita & libertate pacisci cogantur.

De dolosis sagittis, ac tribulis.

CAP. XIIII.

ET his quoque modis materies bellicæ calamitatis incrementum

suscipere solet, scilicet vt hostems, quos Septentrionales

populi in rupibus, aut sylvis interimcre, vel turbare nequeunt,

eosdem ad apertos campos simulata fuga, vel seditione

Fuga simulata.

callidius educant: accedentesque tam equestres, quam pedestres

turmas ferreis sagittis in sublime emissis, casuum ictu

facile excipiunt, vel occidunt. Gothi etenim in arte sagittatoria,

vt prædictum est, peritissimi, certa telorum genera

ferrea vnius & dimidiæ palmæ, medio ligno abietino,

medioque ferro acutissimo confecta, secum ad multa millia in bella comportant: quæ

tela, vel sagittas, non directe pro hac forte præliandi in equites occursantes, sed in

Sagittæ e sublimi cadentes vehementius nocent.

aëra transmittunt, vt sua naturali gravedine, ac relapsu, instar grandinum quantitate

innumerabili cadentia conficiant hostem: idque fit ictu triplici. Aut enim suo casum

ipsos equites galea, vel thorace penetrato, subito interimunt, vel infirmant: aut

capita, Vel dorsa equorum incidentia, ipsos in furorem & fremitum, vt fessorem

Infra lib, 10. ca. 14.

eiiciant, convertunt: aut terris fixa, ligneo confracto manubrio, velut sudes &

spicula, equorum vngulis subtus adhærent, vt remaneant claudicantes. Inde majus

ingenium, vt non turmas equestres taliter illæsas, & appropinquantes, sed jumenta

Equi non equites sagittis impetuntur.

sagittis impetant: quia equo læso, vel cadente, facile corruent fessores: & si

jllico non cadunt, contos secum incolæ portant, quadruplici vnco ferreo variatos,

vulgariter Polyxe dictos, quo detrahant hominem ab equo

Polyxe.

Hosque contos lima, veluti falcem ad messem,

Kesya.

ipsi incolæ acuunt ad certamen.

LIBER SEPTIMVS 231

quitum saltus insidioso spiculo impediant, vel aliquot ex vna, aliquot ex altera

Necessitate consulitur paci.

parte occisis, acre certamen exurgat, donec montibus & sylvis inclusi, fundisque &

sagittis obruti, de vita & libertate pacisci cogantur.

De dolosis sagittis, ac tribulis.

CAP. XIIII.

ET his quoque modis materies bellicæ calamitatis incrementum suscipere solet, scilicet vt hostems, quos Septentrionales populi in rupibus, aut sylvis interimcre, vel turbare nequeunt, eosdem ad apertos campos simulata fuga, vel seditione

Fuga simulata.

callidius educant: accedentesque tam equestres, quam pedestres turmas ferreis sagittis in sublime emissis, casuum ictu facile excipiunt, vel occidunt. Gothi etenim in arte sagittatoria, vt prædictum est, peritissimi, certa telorum genera ferrea vnius & dimidiæ palmæ, medio ligno abietino, medioque ferro acutissimo confecta, secum ad multa millia in bella comportant: quæ tela, vel sagittas, non directe pro hac forte præliandi in equites occursantes, sed in

Sagittæ e sublimi cadentes vehementius nocent.

aëra transmittunt, vt sua naturali gravedine, ac relapsu, instar grandinum quantitate innumerabili cadentia conficiant hostem: idque fit ictu triplici. Aut enim suo casum ipsos equites galea, vel thorace penetrato, subito interimunt, vel infirmant: aut capita, Vel dorsa equorum incidentia, ipsos in furorem & fremitum, vt fessorem

Infra lib, 10. ca. 14.

eiiciant, convertunt: aut terris fixa, ligneo confracto manubrio, velut sudes & spicula, equorum vngulis subtus adhærent, vt remaneant claudicantes. Inde majus ingenium, vt non turmas equestres taliter illæsas, & appropinquantes, sed jumenta

Equi non equites sagittis impetuntur.

sagittis impetant: quia equo læso, vel cadente, facile corruent fessores: & si jllico non cadunt, contos secum incolæ portant, quadruplici vnco ferreo variatos, vulgariter Polyxe dictos, quo detrahant hominem ab equo

Polyxe.

Hosque contos lima, veluti falcem ad messem,

Kesya.

ipsi incolæ acuunt ad certamen.

De tribulis ferreis, ac quadratis stylis.

CAP. XV.

AT ne vi quidem equestris armaturæ in fugam coarctari, pro innovando præsidio, prompto carent ingenio. Vrnas enini ad hoc præparatas tribulis, quadratisque ferreis stylis plenas, ac alia acuminata ferramenta fugiendo post se in

arena, aut prato, vel nirve proiiciunt, vt sequentes turmæ

equestres obstacula sentiant in equorum pedibus, quo

minus insequi, interimere, vel captivare valeant fugientes,

immo vt ipsi equites retrorsum abeuntes, penitus inutiles

Seditio.

fiant, seditioneque, ob contemptibilem incolarum

resistentiam & ingenium, mota, incidant in majorem metum atque terrorem, resumptisque

novis indigenarum aucta multitudine viribus, nedum amplius eos persequ

Necessitas compellit optare pacem.

poterunt, sed pacis conditiones, quas fors obtulerit, petere, vel oblatas subire cogantur:

& ita eo res concidit, vt qui propter impotentem iram patriæ libertatis defenscres

opprimere nequeunt, sub eorum armatis manibus oppressi corruant, ac spiritum

Ira impotens.

contumacissimum pendant, aut conditiones strenuis militibus forsitan indignas

attingant. Quod ita sæpissime factum fit, æternam memoriam vbique in Septentrione

Obelisci pacis.

ostendunt alti, & erecti vetustissimi obelisci, similiter & montes, colles,

amnes, paludes, & pontes: quibus perpetuum nomen ex infinita hostium multitudine,

maxime externorum, in his prostrata, est impensum. Nec longe a Regia civitate

Quatuor dentium locus.

Holmensi locus est monticulorum Quatuor dentium appellatus, eo quod Rex

Daniæ Christiernus primus infeliciter pugnans, quatuor dentes ictu bombardæ amiserit

Danmark ecclesia prope Vpsaliam.

anteriores. Præterea insignis Ecclesia parochialis Danmark dicta, prope Vpsaliam

nomen perpetuum sortita est a hostium regione, quia opimis spoliis magnifice

constructa est, remanente occisorum strage memoria sempiterna. Testantur præterea

Garpa mose.

hoc ipsum limosæ paludes vbique in Gothia & Suetia, vulgariter Garpa mose,

Dana keer.

vel Dhena Keer dictæ: in quibus etiam Bohœmi, Teutones, Dani, Moschi, Livones,

Sepulchra alienigenarum.

Pruteni, Pomerani, Curetes, pro se vel Danis præliantes, pariter sunt trucidati,

aut suffocati. Item lacus, & amnes haud vndequaque congelati semper videtur:

Glacie suffocati.

in quibus hostiles equitum turmæ e Dania progredientes, sæpius (glacie incolarum

solicitudine concisa) plura hostium millia sunt suffocata. Denique

in pontibus ex industria diffectis, quantus perierat in aquis

Pontes diffecti.

sremibundus exercitus, ipsa saxa penes littora

Saxa littoralia.

ad sempiternam memoriam posita,

parum aliquid de tot, & tantis

stragibus vna

cum

historiis attestatur.

De fundis

De fundis lapidum, & igniti ferri.

CAP. XVI.

FLEXIBILIBVS catenis, ferreisque juncturis, sustibus ligneis alligatis, sæpius in castrorum obsidione, quam reliquis armis Aquilonares vtuntur, præsertim vbi campus circumiacens fit lapidosus. Vbi autem saxa non sunt, quod

Campi lapidosi.

raro videtur, crustatum ferrum ignitum scintillis micans, forfice in bursam fundæ impositum, vehementi jactu in castra

Fenrum ignitum proiicitur fundis.

emittunt. Habent enim semper ad manum vasa instar barilium Romanorum, plena crustato ferro: eoque in ignem misso, & fundis applicato, ac contra obsessos projecto, tam vehemens vulnus, & cruciatum infligunt, vt rara, vel nulla medicorum ope

Cruciatus multiplex.

valeant restaurari. Casu etenim ob ponderis gravitatem, & tactus adustionem, irremedicabiliter lædit: sicque abditorum ferreorum crustorum terrore, vel vulnere conficiunt hostem: cujus rei memoria recentior est in Danorum Rege Christierno II. qui

Christierni 2. regis Daniæ exercitus ignito ferro laceratus effugatur.

talibus armis M. D. XXI. in civitate & castro Arosiensi perdidit potentissimum exercitum suum. Similiter & sagittis ignitis: quæ de flamma ereptæ, atque forfice ballislis impositæ, repentino jactu eo atrociora vulnera indiderunt, quo minus manibus propter ardorem extrahi quiverunt. Sed miserabilius erat, quod ferreæ sagittæ, ac crusta ignita in pulverem bombardalem cadentia, quasi momentaneo excitato

Ignitæ sagittæ bombardales pulveres incenderunt.

flammarum impetu, latius per circuitum plurimos astantes milites interemerunt: maxime etiam, quia Montani, ferox hominum genus, mineralibus exercitiis educatum, sagittis, saxis, ferreisque crustis, quasi imbribus per fundas emissis, vehementer instabant. Vidi ego exinde spatio CCL. milliarium Italicorum navigio in regiam Suetiæ Holmiam plurimos sic miserabiliter fauciatos, eodem anno terribili spectaculo,

Spectaculum miserabile.

nempe naribus, oculis, brachiis, pedibusque evulsis adduci: qui tandem insanabili vulnere, & cruciatu, præcipue Germani, Dani, & Scoti miserabili morte vitam efflarunt. Quæ fors & mors, eisdem militibus Germanicis, ac Danicis, præcipue Iuthis, & Holsatis evenit, quod Montanos illos (Dalacarlos dico despecto

Hostis inermis non contenendus.

nomine inermes rusticos, ac ad prælia indisciplinatos, homines stupidos, & imbecilles reputabant, & appellabant, etiam imprecantes, quod e cœlo myriades com

Myriades.

pluerent rusticorum, quos omnes quasi locustas vno momento excutere vellent, &

possent, inanibus verbis insultantes. Sed re ipsa compertum est illico, verba & minas nil valere, dum appropinquarent qui verbera, & mortem inferre valebant. Viso etenim impetum in meridie diei Pentecostes ipsorum Montanorum, seu Dalacarlorum, mille injuriis vna cum reliquis regnicolis ad iracundiam provocatorum, non solum non attentatam pugnam validissimo milite equestri & pedestri, contra multitudinem institutam sustinere nequiverunt, sed turbatissimo metu in propugnacula vitam defensuri, sese velocissima fuga receperunt: in quibus, vt dictum est, sagittis ignitis, & ferro crustato interimebantur.

De veltis centurionum.

CAP. XVII.

QVAMVIS tumultuaria manus, & inermis ruricolarum turba, vbique per oibem militaris discipline nullam credatur habere peritiam: tamen longe severior ratio deprehenditur

Septentrionales fortiter & audacter pugnant.

in Septentrionalibus populis, qui comportatis expensis certi temporis, & armis, alacriter ad res bellicas æque vt ad tnpudia congrediuntur, Validissimi enim sunt, præsertim Sueci & Gothi, in arciLus, fortalitiis, oppidis, ac vrbibus obsidendis, & impugnandis: idque multiplici modo, prout hoc libro variis capitulis inferius ostendetur. Hic tamen modus superiori figura depictus, cæteris forte periculosior existimatur. Incolæ

Tyranos incolæ fugant.

enim gravissima lacessiti injuria, & tyrannide, vt ea liberentur, in vnum collecti, crudelibus præfectis celeriter amovendis subito congredi non formidant: vnde & eos superatos, atque ad arces & oppida confugere coactos, mox agminatim arcibus

Præfecti obsidione cingunt.

inclusos obsidione cingunt, conjunctisque viribus & animis, arbusta seu sarmenta colligunt, & hæc virentibus juniperis vbique crescentibus, cum pice, corticeque arboris betulinæ ingenioso compendio restibus constringunt: idque adeo immani altitudine, & magnitudine instar longarum turrium efficiunt, vt vnamquanque congeriem (quam Veltam vocant) antrorsum movendo, circiter viri centum voluant aut plures,

Velta.

prout immensitas hujuscemodi veltarum requirit: quæ etiam velta talem securitatem

pluerent rusticorum, quos omnes quasi locustas vno momento excutere vellent, &

possent, inanibus verbis insultantes. Sed re ipsa compertum est illico, verba & minas nil valere, dum appropinquarent qui verbera, & mortem inferre valebant. Viso etenim impetum in meridie diei Pentecostes ipsorum Montanorum, seu Dalacarlorum, mille injuriis vna cum reliquis regnicolis ad iracundiam provocatorum, non solum non attentatam pugnam validissimo milite equestri & pedestri, contra multitudinem institutam sustinere nequiverunt, sed turbatissimo metu in propugnacula vitam defensuri, sese velocissima fuga receperunt: in quibus, vt dictum est, sagittis ignitis, & ferro crustato interimebantur.

De veltis centurionum.

CAP. XVII.

QVAMVIS tumultuaria manus, & inermis ruricolarum

turba, vbique per oibem militaris discipline nullam credatur

habere peritiam: tamen longe severior ratio deprehenditur

Septentrionales fortiter & audacter pugnant.

in Septentrionalibus populis, qui comportatis expensis certi

temporis, & armis, alacriter ad res bellicas æque vt ad

tnpudia congrediuntur, Validissimi enim sunt, præsertim

Sueci & Gothi, in arciLus, fortalitiis, oppidis, ac vrbibus

obsidendis, & impugnandis: idque multiplici modo,

prout hoc libro variis capitulis inferius ostendetur. Hic tamen

modus superiori figura depictus, cæteris forte periculosior existimatur. Incolæ

Tyranos incolæ fugant.

enim gravissima lacessiti injuria, & tyrannide, vt ea liberentur, in vnum collecti,

crudelibus præfectis celeriter amovendis subito congredi non formidant: vnde &

eos superatos, atque ad arces & oppida confugere coactos, mox agminatim arcibus

Præfecti obsidione cingunt.

inclusos obsidione cingunt, conjunctisque viribus & animis, arbusta seu sarmenta

colligunt, & hæc virentibus juniperis vbique crescentibus, cum pice, corticeque arboris

betulinæ ingenioso compendio restibus constringunt: idque adeo immani altitudine,

& magnitudine instar longarum turrium efficiunt, vt vnamquanque congeriem

(quam Veltam vocant) antrorsum movendo, circiter viri centum voluant aut plures,

Velta.

prout immensitas hujuscemodi veltarum requirit: quæ etiam velta talem securitatem

curitatem motoribus suis ob vastam spissitudinem præbet, vt nullo sagittarum, scorpio

Securitas admoventium.

num, aut tormentorum genere in eius admotione lædi possint.

De modo, & tempore adducendi veltas.

CAP. XVIII.

VT autem expeditius animo suo vlsciscendi, maturiore efficacioreque

naturæ adminiculo satisfacere valeant, ex industria

ventos expectant, & eligunt tempestuosos & austeriores

Tempestate sæviente vruntur arces.

qui admotos & accensos veltarum fumos, & flammas

tectis arcium intrudant: alioque latere turmatim imminent sagittari

infestiores, qui vel obsessos in fenestris, vel scuta in

manribus opposita, aut capita obsessorum ita sagittarum, ac

telo um multitudine replent, vt formam induant ericiorum.

Eoque finaliter vis ista progreditur, vt obsessi viribus

Obsessi vincuntur.

destitutis, vel flammis & fumo devicti, horrendo spectaculo nullis admissis conditionibus,

aut pactis interimantur. Nescit enim effrenis rusticorum simplicitas alia

Rustica pacta.

tractare pacta, quam sola mors amarissima præscribit obsessis, eo quod toties vaserrimis

impiorum præsidum, & hostium induciis illusam, ac afflictam se meminit,

at interemptam: vt potius eligat semel fortiter pugnando mori, quam ad tanta ludibria,

ac tormenta tyrannorum diutius reservari. Et hinc mos crudelissimus inolevit,

vt milites gregarii cum Sueticis, ac Gothicis ruricolis, & indigenis publico

certamine congredientes, desperatione vitæ retinendæ neminem captivant, nec econtra

Certamen mortiferum.

sed sese mox interimunt furia quadam beluina, prout vbique per latissimos campos

non epitaphia, sed ipsa ossa rupibus vbique affixa demonstrant. Attamem hæc luduosa

Calamitas luctuosa.

calamitas plures externos milites variarum nationum, eo ob vilem vitæ venditionem

consluentium, dira morte consumit, quam ipsos indigenas, qui viribus audi

quotidie fortiores, severioresque adversus quemcunque hostilem vim exurgunt. Testantur

etiam hoc peregrini milites, qui numine propitio miserias has quandoque

Milites peregrini.

evasere, documentum cæteris omnibus præstantes, Svetici

argenti spolium vita, & sanguine ab extremis

gentibus dispari commutatione fore emercandum.

Infelicissimus

igitur est, qui alieno

non credens periculo, supradicta mala intelligere

Experientia infelix.

noluerit, sed experiri.

curitatem motoribus suis ob vastam spissitudinem præbet, vt nullo sagittarum, scorpio

Securitas admoventium.

num, aut tormentorum genere in eius admotione lædi possint.

De modo, & tempore adducendi veltas.

CAP. XVIII.

VT autem expeditius animo suo vlsciscendi, maturiore efficacioreque

naturæ adminiculo satisfacere valeant, ex industria

ventos expectant, & eligunt tempestuosos & austeriores

Tempestate sæviente vruntur arces.

qui admotos & accensos veltarum fumos, & flammas

tectis arcium intrudant: alioque latere turmatim imminent sagittari

infestiores, qui vel obsessos in fenestris, vel scuta in

manribus opposita, aut capita obsessorum ita sagittarum, ac

telo um multitudine replent, vt formam induant ericiorum.

Eoque finaliter vis ista progreditur, vt obsessi viribus

Obsessi vincuntur.

destitutis, vel flammis & fumo devicti, horrendo spectaculo nullis admissis conditionibus,

aut pactis interimantur. Nescit enim effrenis rusticorum simplicitas alia

Rustica pacta.

tractare pacta, quam sola mors amarissima præscribit obsessis, eo quod toties vaserrimis

impiorum præsidum, & hostium induciis illusam, ac afflictam se meminit,

at interemptam: vt potius eligat semel fortiter pugnando mori, quam ad tanta ludibria,

ac tormenta tyrannorum diutius reservari. Et hinc mos crudelissimus inolevit,

vt milites gregarii cum Sueticis, ac Gothicis ruricolis, & indigenis publico

certamine congredientes, desperatione vitæ retinendæ neminem captivant, nec econtra

Certamen mortiferum.

sed sese mox interimunt furia quadam beluina, prout vbique per latissimos campos

non epitaphia, sed ipsa ossa rupibus vbique affixa demonstrant. Attamem hæc luduosa

Calamitas luctuosa.

calamitas plures externos milites variarum nationum, eo ob vilem vitæ venditionem

consluentium, dira morte consumit, quam ipsos indigenas, qui viribus audi

quotidie fortiores, severioresque adversus quemcunque hostilem vim exurgunt. Testantur

etiam hoc peregrini milites, qui numine propitio miserias has quandoque

Milites peregrini.

evasere, documentum cæteris omnibus præstantes, Svetici

argenti spolium vita, & sanguine ab extremis

gentibus dispari commutatione fore emercandum.

Infelicissimus

igitur est, qui alieno

non credens periculo, supradicta mala intelligere

Experientia infelix.

noluerit, sed experiri.

De sudibus, telis, & foveis insidiosis.

CAP. XIX.

MILITES seu Septentrionales populi munitiones opponendo

imminentibus inimicis, multa, quemadmodum

Ars.

& aliæ gentes, vtuntur arte, & viribus, tempus locaque

Vires.

consyderantes, quibus indubie exigua manu circumveniant

Tempus.

hostem, tempus scilicet hyemis, veris, æstatis, aut

Loca.

autumni. Hyemis itaque tempore si pugnandum erit, quia

Centum contra mille.

adminiculo nivis, & glaciei (vt infra dicetur) centum sufficiunt

resistere mille. Si veris, tunc hostem eo provocant,

Stratagema.

vt incidat in saxa: quorum copia infinita ibidem est frigore

ad casum laxata, vt eques stabile vestigium non inveniat, quo tutus a lapsu, &

Tempore æstatis.

præcipitio sit, quacunque virtute prælietur. Si æstatis tempore, tunc fossatis, sudibus,

& stylis pineorum ramorum adumbratione coopertis, aut paludinoso loco excipiunt

Autumni.

temerarios inimicos. Si tempore autumni, ad valles locaque declivia provocantur

a hoste, imbribus eum infatuant, & enervant, vt ad angustos limites

redigatur, donec plures congregati non adiutorio, sed miserando spectaculo,

& periculo sibiinuicem fiant. Nihil enim ita equitibus nocet, vt locus

Equitibus angustus locus perniciosus.

angustus, & voraginosus: qui vix evitari poterit, dum strenui equites

ira concepta, quocunque cernunt ducem volitare, cum robore & impressione sequuntur:

de quo modo T. Livius in bello Candiano, & saltibus eius, satis stupenda

Bellum Candianum.

recenset. Nec fuga saluti erit, propter equitatum a tergo instantem: nec dcætrorsum,

aut levorsum, ob præcipitia, limosas paludes, profundas voragines, insidiosas

Impedimenta.

specus, & aquas, ac saltus, pericula evitari possunt. Tuncque deprehenditur,

Instrumenta belli.

quod non solis ensibus, lanceis, sagittis, contis, ac pugionibus dimicare iuvat,

sed locis scabrosis, & iniquis, ad quæ nimia præsumptione, & improvidentia

Ferocia.

sunt illapsi. Quodsi victores evaserint, durum est eorum ferociam reprimere, sicuti

Ignavia.

& fugientium ignaviam, & perfidiam revocare: & forte quia vndique conclamatur

Garruli in fuga primi.

ad arma, tela, & diversa compendiar mortis. Hi tamen primum aufugere solet,

qui in tabernis, vel hominum cœtu sunt garrulis loquaciores, quia vt spuma

Effœminati.

maris cito dissoluuntur. Præterea effœminati, quorum inane, corpus est a virili spiritum,

Proditores.

dum tota imaginatio captiva ligatur in sinu meretricis. Demum proditores, quia

omnem

omnem arborem, quam sciunt se dudum meruisse, putant esse furcam. Fures etiam

Fures.

fisci ad bella non valent, & si adsunt, illico aufugiunt, quia cor obcæcatum habent,

& in nummo reclusum. Legitimo autem matrimonio conjugati, vel alias sine

Conjugati fortes.

scorto viventes, plusquam leones in audacia, & strenuitate victoriam certamini

annexam tenent. Igitur modus est gentis occurrere inimicis, vt ducant eos ad sylvarum

vastitatem, & opacitatem, vt primum tenebras expavescaris saltuum, donec

Stratagema.

successive veniant ad hostile robur, suo loco & ordine collocatum: vbi principid

velitares ad leves pugnas occurrunt, deinde turmalis exercitus equitum: pro quo tamen

Velites.

in locis asperis pugnare solet pedestris turma, donec erumpat in locum ad certandum

Exercitus.

ampliorem.

De stratagemate Regis Hachonis per frondes.

CAP. XX.

ATROCES injurias quam vehementi spiritu, & studio

Gothi vindicare soleant, parumper præsenti capite demonstratur.

Erat olim in patria Gothorum potentissimus Rex

Hacho rex.

Hacho nuncupatus, adeo præclaris, & magnificis gestis

addictus, vt cæteri proceres potius ea admirari, quam imitari

Admirari potius quam imitari conceditur.

valerent. Tanta enim circumspectione omnibus Reipublicæ

partibus satiffecit, vt quemadmodum contra hostes

in bellicis rebus incomparabiliter strenuus esset, ita incives

& amicos nullum benigni Principis officium præteriret.

Hic potentiam & militiam suam divisit in duas classes bellicas: quarum

Classis duplex.

vnam fratres eius, patriæ limites, & populos defensuri, strenue gubernabant, dum

ipse interim altera classe, militumque parte succinctus, arma Occidentalibus Oceani

insulis inferret. In quibus constitutus, cum certis nuntiis didicisset, duos

fratres suos bello navali a Danis oppressos, tertium vero ignominioso mortis

genere in suæ familiæ, & Suetici Regis contumeliam absumptum, nihil vitenus

Vltor cæsorum fratrum.

morandum ratus, totius exercitus sui robur e Hybernia in Danos converterc

omnem arborem, quam sciunt se dudum meruisse, putant esse furcam. Fures etiam

Fures.

fisci ad bella non valent, & si adsunt, illico aufugiunt, quia cor obcæcatum habent,

& in nummo reclusum. Legitimo autem matrimonio conjugati, vel alias sine

Conjugati fortes.

scorto viventes, plusquam leones in audacia, & strenuitate victoriam certamini

annexam tenent. Igitur modus est gentis occurrere inimicis, vt ducant eos ad sylvarum

vastitatem, & opacitatem, vt primum tenebras expavescaris saltuum, donec

Stratagema.

successive veniant ad hostile robur, suo loco & ordine collocatum: vbi principid

velitares ad leves pugnas occurrunt, deinde turmalis exercitus equitum: pro quo tamen

Velites.

in locis asperis pugnare solet pedestris turma, donec erumpat in locum ad certandum

Exercitus.

ampliorem.

De stratagemate Regis Hachonis per frondes.

CAP. XX.

ATROCES injurias quam vehementi spiritu, & studio

Gothi vindicare soleant, parumper præsenti capite demonstratur.

Erat olim in patria Gothorum potentissimus Rex

Hacho rex.

Hacho nuncupatus, adeo præclaris, & magnificis gestis

addictus, vt cæteri proceres potius ea admirari, quam imitari

Admirari potius quam imitari conceditur.

valerent. Tanta enim circumspectione omnibus Reipublicæ

partibus satiffecit, vt quemadmodum contra hostes

in bellicis rebus incomparabiliter strenuus esset, ita incives

& amicos nullum benigni Principis officium præteriret.

Hic potentiam & militiam suam divisit in duas classes bellicas: quarum

Classis duplex.

vnam fratres eius, patriæ limites, & populos defensuri, strenue gubernabant, dum

ipse interim altera classe, militumque parte succinctus, arma Occidentalibus Oceani

insulis inferret. In quibus constitutus, cum certis nuntiis didicisset, duos

fratres suos bello navali a Danis oppressos, tertium vero ignominioso mortis

genere in suæ familiæ, & Suetici Regis contumeliam absumptum, nihil vitenus

Vltor cæsorum fratrum.

morandum ratus, totius exercitus sui robur e Hybernia in Danos converterc

properavit: quem licet Starchaterus pugil Sueticus, & nonnulli alii causis adductis

deserebant, tamen classe, residuaque militia felicibus velis pervenit in littora Selandiæ,

Sigarus rex.

rectoque ac celerrimo cursu per saltus, & nemora vsque ad regiam, in qua tunc Sigarum

Regem versari intellexerat, contendit. Nec accelerationi prospera fortuna defuit:

nam primam, & secundam vigilum stationem suspenso, tacitoque itinere prætervectus

cum ad extremas sylvarum latebras devenisset, jussit abscissos arborum ramos

singulorum suorum manibus gestari. Quod cum milites in tertia statione constituti

adverterant, mox Sigaro nuntiant, se insolitam, & stupendam rei novitatem

Nemus transire visum est.

admirantibus oculis subjecisse. Visum quippe erat nemus suis sedibus evulsum ad

regiam vsque properare. Tum Sigarus animo ad insidiarum consyderationem converso,

respondit, eo sylvarum accessu sibi extrema fata portendi. Moxque mi!item, quem

inopinatus casus obtulit, contrahens, obviam advenienti hosti progreditur: fit atrox

Sueci vindicativi.

& plertinax pugna, Suecis suo more vindictam vehementissime sitientibus.

Cecidit eo prælio Sigarus Danorum Rex, Hacho vero victoriam in crudelitatem convertens

Danorum oppressio.

nulli sexui, aut ætati pepercit, regnumque Daniæ tam severiter opprimebat vt illud nequaquam ad tributum aut subjectionem, sed ad extremam desolationem expugnasse viderentur: nec quievisset, donec magnam eius partem desolatam reddidisset, nisi morte patris ab eo conatu in Gothiam subito revocatus fuisset. Substituit

Hacho Fastuosus.

tamen alterum eiusdem nominis ducem Hachonem, cognomento Fastuosum: quem cum Dani post Sueonum abscessum viribus destitutum viderent, confestim ad arma reversi, statuerunt se a Suetico jugo ereptos in pristinam libertatem vindicare: filioque Sigari Sivaldo in Regem assumpto, prælium vehementius, quam vnquam prius

Sivaldus.

instaurant. Fuit ea pugna adeo vehemens, & cruenta, vt prostratis antea multis

Pugna cruenta.

millibus, tandem ambo exercituum duces Hacho, & Sivaldus corruerint: erantque paucissimi, qui sibi post tam miserabilem cladem fuga consulere potuerint. Et hic fuit finis infelicissimæ pugnæ: in qua omne Regii sanguinis stemma in Dania extinctum

Gyritha regina.

ad vnam fœminam Gyritham Gothico regno oriundam, pervenit.

De hostilibus incendiariis puniendis.

CAP. XXI.

Danorum odium pertinax in Suecos & econtra.

MEMINIT Saxo Danorum egregius scriptor, Suenonem Daniæ Regem tam pertinacibus armis & odiis, Sueonum Gothorumque incolas impugnare

properavit: quem licet Starchaterus pugil Sueticus, & nonnulli alii causis adductis deserebant, tamen classe, residuaque militia felicibus velis pervenit in littora Selandiæ,

Sigarus rex.

rectoque ac celerrimo cursu per saltus, & nemora vsque ad regiam, in qua tunc Sigarum Regem versari intellexerat, contendit. Nec accelerationi prospera fortuna defuit: nam primam, & secundam vigilum stationem suspenso, tacitoque itinere prætervectus cum ad extremas sylvarum latebras devenisset, jussit abscissos arborum ramos singulorum suorum manibus gestari. Quod cum milites in tertia statione constituti adverterant, mox Sigaro nuntiant, se insolitam, & stupendam rei novitatem

Nemus transire visum est.

admirantibus oculis subjecisse. Visum quippe erat nemus suis sedibus evulsum ad regiam vsque properare. Tum Sigarus animo ad insidiarum consyderationem converso, respondit, eo sylvarum accessu sibi extrema fata portendi. Moxque mi!item, quem inopinatus casus obtulit, contrahens, obviam advenienti hosti progreditur: fit atrox

Sueci vindicativi.

& plertinax pugna, Suecis suo more vindictam vehementissime sitientibus.

Cecidit eo prælio Sigarus Danorum Rex, Hacho vero victoriam in crudelitatem convertens

Danorum oppressio.

nulli sexui, aut ætati pepercit, regnumque Daniæ tam severiter opprimebat

vt illud nequaquam ad tributum aut subjectionem, sed ad extremam desolationem

expugnasse viderentur: nec quievisset, donec magnam eius partem desolatam

reddidisset, nisi morte patris ab eo conatu in Gothiam subito revocatus fuisset. Substituit

Hacho Fastuosus.

tamen alterum eiusdem nominis ducem Hachonem, cognomento Fastuosum:

quem cum Dani post Sueonum abscessum viribus destitutum viderent, confestim ad

arma reversi, statuerunt se a Suetico jugo ereptos in pristinam libertatem vindicare:

filioque Sigari Sivaldo in Regem assumpto, prælium vehementius, quam vnquam prius

Sivaldus.

instaurant. Fuit ea pugna adeo vehemens, & cruenta, vt prostratis antea multis

Pugna cruenta.

millibus, tandem ambo exercituum duces Hacho, & Sivaldus corruerint: erantque

paucissimi, qui sibi post tam miserabilem cladem fuga consulere potuerint. Et hic

fuit finis infelicissimæ pugnæ: in qua omne Regii sanguinis stemma in Dania extinctum

Gyritha regina.

ad vnam fœminam Gyritham Gothico regno oriundam, pervenit.

De hostilibus incendiariis puniendis.

CAP. XXI.

Danorum odium pertinax in Suecos & econtra.

MEMINIT Saxo Danorum egregius scriptor, Suenonem Daniæ Regem

tam pertinacibus armis & odiis, Sueonum Gothorumque incolas impugnare

pugnare statuisse, vt nulia pacis conditione admissa, aliquis saluus, & tutus vivere

permitteretur in sua vita, ac libertate, etiam si Rex eorum in fœdera quæcunque

decerneret consentire. Hyberni itaque temporis beneficium nactus, expeditiora elegit

itinera, rapinisque & incendio Finniam olim, nunc Finuidiam, Meridionalem

Finuidia.

Gothorum provinciam, prædabundus aggreditur. Occurrunt indigenæ supplices,

patriam, seque dedentes: nec sic se prostravisse contenti, etiam commeatibus præbitis

Insidiis corripitur impacabilis crudelitas.

hospitalitatis eum obsequiis prosequuntur. Propter quæ officia dum sese rutos

non experirentur, fas putabant insidiis impacabilem corripere crudelitatem: vnde

& illustres viros, familiaresque eorum, cædis & rapinarum socios, majorem nodis

partem in commessationibus extrahentes, temulentiaque graves, in horreum annona

vacuum pariter sobrietate exutos se recipientes, prædicti Finni igne & flamma,

Incendiarii igne combusti.

quibus antea penatibus in horrendo frigore privati erant, vnanimiter congregati

interemerunt. His nanque altiore somno spirantibus, Finnenses foris valuas

obicibus obserantes, igni sparsere tectum: iamque eius major conflagraverat pars,

priusque ædes in cinerem prope collapsa fuit, quam pressos mero sensus vis ardoris

expungeret. Postremo propiore flammarum feruore correpti, dum nudi valuas erumpere

gestiunt, forinsecus eas obclusas cognoscunt. Vrgebat intus incendium,

Intus incendium

foris hostis vetabat egressum: sed præsens pœna sequentis metum levabat, instantisque

Foris hostis.

mali periculum futuro tristius ducebatur. Quo evenit, vt Dani ferro, quam

Duo pericula evadere difficile.

flammis opprimi præoptantes, validius connisi, præjecta foribus claustra convellerent,

vtque vnum periculorum effugerent, in aliud ruere non dubitarent.

De eodem periculo amovendo.

CAP. XXII.

EGREGIæ indolis pueri, quos sibi in clientelam prædicti

duces, & illustres viri, respectu propinquitatis acciverant,

absque ætatis miseratione sub Nicæ amnis glaciem nudatis

corporibus Finuidorum ludibrio mersi, in eodem alveo

fatum, & tumulum recepere: ita paucorum agrestium

Fatum & tumulum in eode alveo.

fraude, hoc est æqua vindicta, maximæ expeditionis labor

exinanitus evanuit. Neque eo solutis vetusto tempore

id accidisse campertum est, sed quotiescunque Gothos, ac

Suecos hostilibus armis spoliandos Dani impetunt, toties

Dani semper in Suetia periclitantur.

in ædibus constricti, partim ignibus, partum aquis, partim ferro, aperte vel insidiose

vt in plurimum absumuntur: quod eo facilius fieri creditur, quo in ligneis

ædificiis vndique combustibili materia circundatis, crapula fatigati profunde dormitant,

stulte existimantes, inter eos homines se fore securos, quibus omnem violentiam,

Nil securum in hostilibus terris.

& crudelitatem infligunt: eoque celeriores, ac horribiliores pœnas subeunt,

quo sæua tyrannide petulantius in ædes, ac fortunas incolarum sunt grassati. Privati

enim domibus, in asperrima hyeme vxores, & parvulos sylvarum latebris abscondunt,

unoque impetu, ac furore, & desperatione ducti, ballistisque & felis armati,

Raptores occiduntur.

rapaces incendiarios per viarum insidia s quæsiros, occidunt, vs vita amissa,

bona ablata reassumanri a possessoribus justis, ne frustra scriptum videatur, Væ qui

Ela. 33.

prædaris, nonne & tu prædaberis? Quo fit, vt ve! atrocissimo periculo dispereant,

vel expeditiore, sed fœdiore fuga impetu ruricolarum elabantur: quippe spoliis

Spoliis relictis fugatur hostes.

inter hostes relictis, sese spectaculum & ludibrium non modo externis, sed domesticis,

nudi spoliatique, ot plerunque saucii domum ægre revertentes, ostendunt. Stulte

pugnare statuisse, vt nulia pacis conditione admissa, aliquis saluus, & tutus vivere

permitteretur in sua vita, ac libertate, etiam si Rex eorum in fœdera quæcunque

decerneret consentire. Hyberni itaque temporis beneficium nactus, expeditiora elegit

itinera, rapinisque & incendio Finniam olim, nunc Finuidiam, Meridionalem

Finuidia.

Gothorum provinciam, prædabundus aggreditur. Occurrunt indigenæ supplices,

patriam, seque dedentes: nec sic se prostravisse contenti, etiam commeatibus præbitis

Insidiis corripitur impacabilis crudelitas.

hospitalitatis eum obsequiis prosequuntur. Propter quæ officia dum sese rutos

non experirentur, fas putabant insidiis impacabilem corripere crudelitatem: vnde

& illustres viros, familiaresque eorum, cædis & rapinarum socios, majorem nodis

partem in commessationibus extrahentes, temulentiaque graves, in horreum annona

vacuum pariter sobrietate exutos se recipientes, prædicti Finni igne & flamma,

Incendiarii igne combusti.

quibus antea penatibus in horrendo frigore privati erant, vnanimiter congregati

interemerunt. His nanque altiore somno spirantibus, Finnenses foris valuas

obicibus obserantes, igni sparsere tectum: iamque eius major conflagraverat pars,

priusque ædes in cinerem prope collapsa fuit, quam pressos mero sensus vis ardoris

expungeret. Postremo propiore flammarum feruore correpti, dum nudi valuas erumpere

gestiunt, forinsecus eas obclusas cognoscunt. Vrgebat intus incendium,

Intus incendium

foris hostis vetabat egressum: sed præsens pœna sequentis metum levabat, instantisque

Foris hostis.

mali periculum futuro tristius ducebatur. Quo evenit, vt Dani ferro, quam

Duo pericula evadere difficile.

flammis opprimi præoptantes, validius connisi, præjecta foribus claustra convellerent,

vtque vnum periculorum effugerent, in aliud ruere non dubitarent.

De eodem periculo amovendo.

CAP. XXII.

EGREGIæ indolis pueri, quos sibi in clientelam prædicti

duces, & illustres viri, respectu propinquitatis acciverant,

absque ætatis miseratione sub Nicæ amnis glaciem nudatis

corporibus Finuidorum ludibrio mersi, in eodem alveo

fatum, & tumulum recepere: ita paucorum agrestium

Fatum & tumulum in eode alveo.

fraude, hoc est æqua vindicta, maximæ expeditionis labor

exinanitus evanuit. Neque eo solutis vetusto tempore

id accidisse campertum est, sed quotiescunque Gothos, ac

Suecos hostilibus armis spoliandos Dani impetunt, toties

Dani semper in Suetia periclitantur.

in ædibus constricti, partim ignibus, partum aquis, partim ferro, aperte vel insidiose

vt in plurimum absumuntur: quod eo facilius fieri creditur, quo in ligneis

ædificiis vndique combustibili materia circundatis, crapula fatigati profunde dormitant,

stulte existimantes, inter eos homines se fore securos, quibus omnem violentiam,

Nil securum in hostilibus terris.

& crudelitatem infligunt: eoque celeriores, ac horribiliores pœnas subeunt,

quo sæua tyrannide petulantius in ædes, ac fortunas incolarum sunt grassati. Privati

enim domibus, in asperrima hyeme vxores, & parvulos sylvarum latebris abscondunt,

unoque impetu, ac furore, & desperatione ducti, ballistisque & felis armati,

Raptores occiduntur.

rapaces incendiarios per viarum insidia s quæsiros, occidunt, vs vita amissa,

bona ablata reassumanri a possessoribus justis, ne frustra scriptum videatur, Væ qui

Ela. 33.

prædaris, nonne & tu prædaberis? Quo fit, vt ve! atrocissimo periculo dispereant,

vel expeditiore, sed fœdiore fuga impetu ruricolarum elabantur: quippe spoliis

Spoliis relictis fugatur hostes.

inter hostes relictis, sese spectaculum & ludibrium non modo externis, sed domesticis,

nudi spoliatique, ot plerunque saucii domum ægre revertentes, ostendunt. Stulte

igitur bellum in hyeme contra colonos accipitur, quando jussu dominorum, simili

exorto inimicorum casu includendorum, domos repagulatas comburere non formidant

Fenestræ tectorum.

quia abundantia propinquarum sylvarum novas ædes mutuo adiutorio erigere

possunt. Domus autem nunquam in latere, sed in culmine tecti fenestras habent:

ideo foribus obseratis facilime somno sepulti comburuntur.

De defensione riparum Islandiæ.

CAP. XXIII.

Islandia.

ETSI superioribus libris, præsertim II. dictum sit de mirabili

natura montium, & portuum Islandiæ, id est, terræ

glacialis, vbi maxima diligentia excitantur robusti adolescentes,

Corvi insidiantur porcellis.

pro occisione corvorum, ne devorent porcellos

& agnos: attamen his adduntur equites magno conducti

stipendio, vt coërceant insolentiam negotiatorum:

qui ob indicibile lucrum quotannis e diversis Germaniæ, &

præsertim Saxoniæ inferioris partibus, vt sunt Lubicenses,

Hamburgenses, Vismarienses, ac Bremenses, eo confluunt

Fraudulenti negotiatores.

Inter quos cum plurimi fraudibus, & dolis pleni sunt, vt circumveniant, aut

spolient simplices inhabitantes, vel alias angustient innocentes, provisum est fortitudine

equestrium armatorum, ne in littoribus, aut portubus, aut rure, vis alicui

fiat, vel facta permaneat impunita. Quod autem cernuntur cryptæ, & subterranerum

cavernæ pro vsu habitationum humanarum, ac conservatione bestiarum, nemo miretur,

cum venti, quemadmodum superius lib. II. dictum est, intantum

Circius ventus austerrimus.

ibi sæviant, præsertim Circius ex Occidentali ac Septentrionali

commixtus, vt vix equitare, aut ambulare

concedatur viatori.

De custodia

igitur bellum in hyeme contra colonos accipitur, quando jussu dominorum, simili

exorto inimicorum casu includendorum, domos repagulatas comburere non formidant

Fenestræ tectorum.

quia abundantia propinquarum sylvarum novas ædes mutuo adiutorio erigere

possunt. Domus autem nunquam in latere, sed in culmine tecti fenestras habent:

ideo foribus obseratis facilime somno sepulti comburuntur.

De defensione riparum Islandiæ.

CAP. XXIII.

Islandia.

ETSI superioribus libris, præsertim II. dictum sit de mirabili

natura montium, & portuum Islandiæ, id est, terræ

glacialis, vbi maxima diligentia excitantur robusti adolescentes,

Corvi insidiantur porcellis.

pro occisione corvorum, ne devorent porcellos

& agnos: attamen his adduntur equites magno conducti

stipendio, vt coërceant insolentiam negotiatorum:

qui ob indicibile lucrum quotannis e diversis Germaniæ, &

præsertim Saxoniæ inferioris partibus, vt sunt Lubicenses,

Hamburgenses, Vismarienses, ac Bremenses, eo confluunt

Fraudulenti negotiatores.

Inter quos cum plurimi fraudibus, & dolis pleni sunt, vt circumveniant, aut

spolient simplices inhabitantes, vel alias angustient innocentes, provisum est fortitudine

equestrium armatorum, ne in littoribus, aut portubus, aut rure, vis alicui

fiat, vel facta permaneat impunita. Quod autem cernuntur cryptæ, & subterranerum

cavernæ pro vsu habitationum humanarum, ac conservatione bestiarum, nemo miretur,

cum venti, quemadmodum superius lib. II. dictum est, intantum

Circius ventus austerrimus.

ibi sæviant, præsertim Circius ex Occidentali ac Septentrionali

commixtus, vt vix equitare, aut ambulare

concedatur viatori.

De custodia

De custodia riparum tempore hostili circa lacum Meler in iuperiori Suetia.

CAP. XXIIII.

EST præterea in superiori Suetia lacus insignis Meler appellatus:

Meler lacus.

de quo supra lib. III. dicta fuerant plurima admiranda,

præcipue quod inter Septentrionales aquas sit piscosissimus,

atque plures illustnum, ac nobilium hominum

Arces nobilium.

habeat arces, & palatia pro more gentis satis ornata: præterea

aliquot insignes Ecclesias Cathedrales, Arosiensem, &

Strengenensem: vbi vetusto tempore superstitiosus cultus

Cultus idolorum.

viguit idolorum, maximumque certamen heroum, pugilum,

ac gigantum, prout cernere licebit in immanibus saxis a campis

& montibus in parietes Eccelesiarum translatis: in quibus literarum Gothicarum

longo, atque obliquo ordine leguntur gesta dictorum gigantum. In sinum etiam hujus

lacus scopuli sunt inaccessibiles, ab incolis vocati Gallinarum pulli. Rupes enim

Gallinarum pulli.

media est Gallinæ nomen habens, quemadmodum apud Norvegianos scopuli

Ovorum scopuli.

reperiuntur Ovorum, id est, Eggiasford appellati. Præterea e mari in Gothiam,

& Suetiam navigantibus, certi sinus maris, & promontona obiiciuntur, quæ mensarum

Sinus cavendi.

scamnorum corvorum, porcorum, salconum, & præliorum nominibus nuncupantur:

in quibus, ingruentibus inimicis, intermedia saxa cum scaphis insultotiis

se abscondunt, immo aperte conservant incolæ, vt hostes intercipiant præsumptuose

Incolæ vbique armati.

adnavigantes: quique, si littus solidum hostes ingressi fuerint, armatam

multitudinem vbique in littoribus pro patriæ defensione

animose inveniunt congregatam, quemadmodum

specialiter inferius in sequentibus libris

ostendetur.

LIBRI SEPTIMI FINIS.

[242]OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE STATV REGENTIVM ET

OFFICIORVM AC EXERCITIO

MILITARI.

LIBER OCTAVVS.

PRÆFATIO.

DECLARATIS primævi temporis Gothorum Sueonumque

potentissimis Regibus, per charissimum fratrem &

antecessorem meum Io. Magnum Gothum Archiepiscopum

Vpsalensem, in historiis suis nuper hic Romæ impressis,

succinctior via relicta videtur, qua declarari congruit,

quomodo, qualesue constitui solent Reges in Septentrionalibus

Noæ et filiorum eius ab arca descensus.

regnis, vbi post descensum Noæ, ac filiorum eius
ab arca, prius, quam in reliqua parte totius orbis, iidem
filii & nomen, & gubernium patris institutione creduntur
Regna 34. ab aquilonaribus fundata.
habuisse, atque demum inde totum mundum ampliasse, prout postea multis attestantibus
gravissimis autoribus compertum est, ab eadem Septentrionali plaga plusquam
XXXIIII. Reges exiisse, & potentissima regna late per orbem instituisse,
Charta Gothica Venetiis impressa.
quemadmodum anno M. D. XXXIX. in Charta mea Gothica Venetiis impressa,
lucidius declaratur: quorum gesta quam ardua, ac magnifica sunt, ipse idem frater
meus antedictus in historiis suis fidelissime scriptis attestatur. Quibus sic demonstratis,
ostendendus insuper erit modus, quomodo Regia electio, vel
stirpium successio a vetustissimo tempore regentium, & officiorum,
ac exercitia militaria fuerant observata.
De electione

LIBER OCTAVVS243

De Electione Regis.

CAP. I.

GLORIOSA majorum constitutio nomine municipalium,
Municipalia Suetiæ.
successivis seculis & generationibus tradita, in sui
exordio præcipit, vt incolæ Regem electuri in Suetia, senatores,
acproceres, nuntiique omnium provinciarum, communitatum,
civitatumque regni prædicti convenire teneantur
in Archiepiscopali civitate Vpsalensi: vnde non procul est
lapis campestris amplus, ab incolis perpetuo tempore Morasten
Morasteæ lapi
appellatus, in circuitu XII. continens lapides paulo
Lapides 12. collaterales.
minori forma humi firmatos: in quo loco prædicti senatores,
seu regni consiliarii, ac nuntii confluere solent. Ibidem e senatum præcipuus
oratione circumspecta proponit, quam necessarium sit pro regni, omniumque incolarum
libertate, in vnum Regem, ac Principem consentire, prout a majoribus supra
talem lapidem, qui firmitatem signat, providentius fuerat observatum: omnes
Lapis signat firmitatem.
exhortans, vt libero, quem velint, voto quantocyus e nomine prosequantur.
Nec mora prolixa intervenit. Qui bonum publicum, regnique gloriam, pacem &
Conditiones boni principis.
concordiam semper tueri visus est: qui privato regimine nullum læserat: qui victor
in bellis frequentior fuerat: qui totius populi juste vivendo favores sortitus est: qui
legis, & religionis amantior est: is omnium nuntiorum provincialium vnanimi consensum
Rex appellandus elevatur: eo tamen respectu, vt si filius Regis, frater, aut

Respectus eligendi regis.

consanguineus, prædictas virtutes habuerit, non hæreditatis, sed electionis jure

cæteris omnibus anteferatur. Sed nec negari videtur, quin tales omni diligentia, cura,

autoritate, gratia, precibus, citationibus sibi procurent populares favores.

Nonnulli comminatione externorum Principum, pariter & armato auxilio

violenter sibi Regium titulum ascribi festinant. Sed nulli infeliciores illis, quia violentum

Ambitiosi & violenti semsper insecuri.

eorum imperium, populi contradicente voto, non erit diuturnum, etiam si

inter munitissimas arces, vel sydera posuerit solium suum. Vtcunque evenerit, ille

semper securius intrat, durat & exit, qui voce populi satis providi, vocatur ad

Regis boni proprietas.

regnum, quasi animo virtuteque, sive inter suos, sive inter hostes clarissimus, ac strenuissimus

reputatus: quia nil prius, aut antiquius illi videntur agendum, quam prospicere

proceribus, ac populis suis, vt justum imperium, firmum præsidium, &

perpetuam pacem habeant. Et cum hæc fecerit, populus non tolerat aliquem alium

sibi Regios honores vendicare.

De mutuis juramentis præstandis.

CAP. II.

Iuramentum superstitiosum.

REGES olim in Septentrione diis suis superstitiosum cultum

& honorem deferentes, per nomen eorum, quoties ardua

subesset causa, jurare solebant, immo per nomina equorum,

Dryudum, ac fœminarum, vt Methodio placet,

& Luciano in suo Dialogo. Item per ventum & acinacem,

vitam & mortem intelligentes, dum scilicet ventum animam

quidam dixerint, initium vitæ, quam acinaces, id est, jaculum

claudit. Sed hoc aliis commune fuit etiam per libertatem

Acinaces.

patriæ jurare. Magnus itaque reputabatur inter gentes

bellaces acinaces: cujus interpretatione jaculum, lanceam, venenum, funem furcam

&c. intelligere volebant, vt infra de divisione bellicorum spoliorum diffusius

Dryudæ.

ostendetur. Quod jurarunt per Dryudas, excelsum aliquod testimonium erat, quia

præclarioris ingenii viri fuerint, omnium arcanarum quæstionum scientes reddere rationem,

Sacerdotes reges fiebant.

& diffinitionem. Habuerunt etiam in patrio suo instituto Gothi, vt sacerdotes

eorum in Reges consecrarent, ac mortuis sacerdotibus divinos honores largirentur,

Nomina heroum.

quemadmodum Strabo lib. VII. testatur. Habuerunt & Zeritam, Comesinum,

Abyrim: quorum honestissimam memoriam faciunt Dion, Iornandesss, Strabo, Suidas,

Diceneus rex.

Chrysippus. Diceneus etiam Gothorum Rex omnem subditam plebem ad Pythagoricæ

disciplinæ religionem traducens, vir justus, ac constans, omnem philosophiam

Bellagines.

Gothos docuit, conscriptam in libro, qui Bellagines inscribitur. Temporibus

Valentis doctissimum quendam Gothorum sacerdotem Sozimenus ac Socrates

Gothi Scythiam inhabitantes.

historici allegant, & Theodericus Episcopus: quod puto præcipuum apud

eos Gothos fuisse, qui Scythicas partes penes Asiam occupavere. Illi autem Gothorum

Gothorum originalium mos jurandi.

Reges, qui in originali patria manserunt, per numina, & thronos suorum

deorum &c. vt prædictum est, jurarunt. Religione postmodum Christiana instructi,

per summum Deum & eius sancta Evangelia, se omnem juslitiam, & religionem

etiam servaturos jurant: rursus & subditi, vt fideles sint, in acceptione cujuslibet

regiminis jurant, præcipue milites aurati, prout inferius per occasionem erit

exponendum.

De Coronatione, ac executione Regii officii.

CAP. III.

Iuramenta dantur.

DATIS igitur, & acceptis juramentis de religione, &

legibus, ac consuetudinibus fideliter observandis, nomine

Nuntii provinciarum relaxanrur.

provinciarum Regalibus conviviis honorati, cum literis Regiis

quid actum fuerat, quidue Rex præcipiat, ad propria relaxantur.

Coronatio regis.

Demum coronatione ab Archiepiscopo Vpsalensi,

& aliis Catholicis Episcopis sub solitis cærimoniis

in præsentia totius senatus, & procerum regni, ac nobilium

personarum suscepta, majorum laudabili consuetudim inhærendo,

reputatus: quia nil prius, aut antiquius illi videntur agendum, quam prospicere

proceribus, ac populis suis, vt justum imperium, firmum præsidium, &

perpetuam pacem habeant. Et cum hæc fecerit, populus non tolerat aliquem alium

sibi Regios honores vendicare.

De mutuis juramentis præstandis.

CAP. II.

Iuramentum superstitiosum.

REGES olim in Septentrione diis suis superstitiosum cultum

& honorem deferentes, per nomen eorum, quoties ardua

subesset causa, jurare solebant, immo per nomina equorum,

Dryudum, ac fœminarum, vt Methodio placet,

& Luciano in suo Dialogo. Item per ventum & acinacem,

vitam & mortem intelligentes, dum scilicet ventum animam

quidam dixerint, initium vitæ, quam acinaces, id est, jaculum

claudit. Sed hoc aliis commune fuit etiam per libertatem

Acinaces.

patriæ jurare. Magnus itaque reputabatur inter gentes

bellaces acinaces: cujus interpretatione jaculum, lanceam, venenum, funem furcam

&c. intelligere volebant, vt infra de divisione bellicorum spoliorum diffusius

Dryudæ.

ostendetur. Quod jurarunt per Dryudas, excelsum aliquod testimonium erat, quia

præclarioris ingenii viri fuerint, omnium arcanarum quæstionum scientes reddere rationem,

Sacerdotes reges fiebant.

& diffinitionem. Habuerunt etiam in patrio suo instituto Gothi, vt sacerdotes

eorum in Reges consecrarent, ac mortuis sacerdotibus divinos honores largirentur,

Nomina heroum.

quemadmodum Strabo lib. VII. testatur. Habuerunt & Zeritam, Comesinum,

Abyrim: quorum honestissimam memoriam faciunt Dion, Iornandesss, Strabo, Suidas,

Diceneus rex.

Chrysippus. Diceneus etiam Gothorum Rex omnem subditam plebem ad Pythagoricæ

disciplinæ religionem traducens, vir justus, ac constans, omnem philosophiam

Bellagines.

Gothos docuit, conscriptam in libro, qui Bellagines inscribitur. Temporibus

Valentis doctissimum quendam Gothorum sacerdotem Sozimenus ac Socrates

Gothi Scythiam inhabitantes.

historici allegant, & Theodericus Episcopus: quod puto præcipuum apud

eos Gothos fuisse, qui Scythicas partes penes Asiam occupavere. Illi autem Gothorum

Gothorum originalium mos jurandi.

Reges, qui in originali patria manserunt, per numina, & thronos suorum

deorum &c. vt prædictum est, jurarunt. Religione postmodum Christiana instructi,

per summum Deum & eius sancta Evangelia, se omnem juslitiam, & religionem

etiam servaturos jurant: rursus & subditi, vt fideles sint, in acceptione cujuslibet

regiminis jurant, præcipue milites aurati, prout inferius per occasionem erit

exponendum.

De Coronatione, ac executione Regii officii.

CAP. III.

Iuramenta dantur.

DATIS igitur, & acceptis juramentis de religione, &

legibus, ac consuetudinibus fideliter observandis, nomine

Nuntii provinciarum relaxanrur.

provinciarum Regalibus conviviis honorati, cum literis Regiis

quid actum fuerat, quidue Rex præcipiat, ad propria relaxantur.

Coronatio regis.

Demum coronatione ab Archiepiscopo Vpsalensi,

& aliis Catholicis Episcopis sub solitis cærimoniis

in præsentia totius senatus, & procerum regni, ac nobilium

personarum suscepta, majorum laudabili consuetudim inhærendo,

reputatus: quia nil prius, aut antiquius illi videntur agendum, quam prospicere

proceribus, ac populis suis, vt justum imperium, firmum præsidium, &

perpetuam pacem habeant. Et cum hæc fecerit, populus non tolerat aliquem alium sibi Regios honores vendicare.

De mutuis juramentis præstandis.

CAP. II.

Iuramentum superstitiosum.

REGES olim in Septentrione diis suis superstitiosum cultum & honorem deferentes, per nomen eorum, quoties ardua subesset causa, jurare solebant, immo per nomina equorum, Dryudum, ac fœminarum, vt Methodio placet, & Luciano in suo Dialogo. Item per ventum & acinacem, vitam & mortem intelligentes, dum scilicet ventum animam quidam dixerint, initium vitæ, quam acinaces, id est, jaculum claudit. Sed hoc aliis commune fuit etiam per libertatem

Acinaces.

patriæ jurare. Magnus itaque reputabatur inter gentes bellaces acinaces: cujus interpretatione jaculum, lanceam, venenum, funem furcam &c. intelligere volebant, vt infra de divisione bellicorum spoliorum diffusius

Dryudæ.

ostendetur. Quod jurarunt per Dryudas, excelsum aliquod testimonium erat, quia præclarioris ingenii viri fuerint, omnium arcanarum quæstionum scientes reddere rationem,

Sacerdotes reges fiebant.

& diffinitionem. Habuerunt etiam in patrio suo instituto Gothi, vt sacerdotes eorum in Reges consecrarent, ac mortuis sacerdotibus divinos honores largirentur,

Nomina heroum.

quemadmodum Strabo lib. VII. testatur. Habuerunt & Zeritam, Comesinum, Abyrim: quorum honestissimam memoriam faciunt Dion, Iornandesss, Strabo, Suidas,

Diceneus rex.

Chrysippus. Diceneus etiam Gothorum Rex omnem subditam plebem ad Pythagoricæ disciplinæ religionem traducens, vir justus, ac constans, omnem philosophiam

Bellagines.

Gothos docuit, conscriptam in libro, qui Bellagines inscribitur. Temporibus Valentis doctissimum quendam Gothorum sacerdotem Sozimenus ac Socrates

Gothi Scythiam inhabitantes.

historici allegant, & Theodericus Episcopus: quod puto præcipuum apud eos Gothos fuisse, qui Scythicas partes penes Asiam occupavere. Illi autem Gothorum

Gothorum originalium mos jurandi.

Reges, qui in originali patria manserunt, per numina, & thronos suorum deorum &c. vt prædictum est, jurarunt. Religione postmodum Christiana instructi, per summum Deum & eius sancta Evangelia, se omnem juslitiam, & religionem etiam servaturos jurant: rursus & subditi, vt fideles sint, in acceptione cujuslibet regiminis jurant, præcipue milites aurati, prout inferius per occasionem erit exponendum.

De Coronatione, ac executione Regii officii.

CAP. III.

Iuramenta dantur.

DATIS igitur, & acceptis juramentis de religione, &

legibus, ac consuetudinibus fideliter observandis, nomine

Nuntii provinciarum relaxanrur.

provinciarum Regalibus conviviis honorati, cum literis Regiis

quid actum fuerat, quidue Rex præcipiat, ad propria relaxantur.

Coronatio regis.

Demum coronatione ab Archiepiscopo Vpsalensi,

& aliis Catholicis Episcopis sub solitis cærimoniis

in præsentia totius senatus, & procerum regni, ac nobilium

personarum suscepta, majorum laudabili consuetudim inhærendo,

hærendo, provincias regni sui Regia decentia circumire tenetur, literatque præmittere,

quando, & qua causa venire decrevit, vt eum proceres, & satrapæ dignis honoribus,

& obsequiis excipientes, aliis aliisque populis, territoriis, & provinciis exhibeant

honorandum. Præcipuus ornatus hujus Regiæ pompæ stat in maximis equis,

Pompa regis armata.

& armis, quasi ad continuum certamem præparatis. Nec interea vacuus est ab

justitiæ administratione, quin vnicuique justitiam distribuens, pacem, & vtilitatem

Iustitia distribuitur.

augendam omnibus, contrarium facientibus pœna constituta, proponat. Ideoque

indicibili gentis alacritate quocunque progreditur, voto addito, vt diu feliciterque vivat,

acceptatur. Et hinc progreditur illa amicitia, quæ conjuncta civium benevolentiæ

tutissima custos, ac comes Regibus, principibusque esse solet: qua quidem dum

muniti fuerint, neque externa, neque intestina arma formidabunt, & insuper felicissimi

erunt, si voluntates suas cum amicis communicabunt, & civibus, ac incolis

nullam injuriam facient, aut fieri permittent. Si quis vero Rex hujusmodi consuetudinem

Contemptor consuetudinum periclitatur.

servare contempserit, regnumque peregrino, ac superbo fastu circumire præsumpserit,

maxima incolarum indignatione veluti præuaricator, & patriæ legis

transgressor æstimatur: nec securus erit, quocunque diverterit, a furentis populi vltione.

Habent enim pro compertissimo, vt qui exordium regiminis sui a contemptum

Initium infelix.

legum suscipit, multis vt injuriam faciat comminatur. Ideoque prope illi evenit,

vt Regi Taprobano Indianorum (teste Plin, lib. VI. cap. XXII.)delinquenti, vt morte

mulctetur nemine interimente, sed aversantibus cunctis, & commercia etiam sermonis

negantibus festa venatione absumatur, gratissima ea bestiis futura &c. Nec

puto hic crudeliores bestias esse, quam incolas discordantes, quos necesse est Regi

Discordantes bestiis assimilantur.

novo, & bono accepta regni possessione concordare, ne nocentiores intra regnum

hostes relinqui videantur, quam ab exteris nationibus expectantur.

De qualitate boni Regis,

CAP. IIII.

RESPICIENS fidelem relationem doctissimi historici

Ferdinandus Hisp. oprt. rex.

Laurentii Vallæ super justa commendatione Serenissimi Regis

Ferdinandi, non possum non optare a Domino Deo, vt talis

semper sit in Aquilone, qualis hic fuit in Occidente, scilicet

vt sicut ille natura sublimi fuit, ab omni tamen remotus

fastu, animo fidenti, atque intrepido, sed adversus insaniam,

veritatemque demisso: in contumaces, nocentesque vehemens,

sed erga eos, qui allegarent necessitudines, paupertatem,

morbum, ætatem, aliasque misericordiæ causas, clementissimus.

Clementiss.

Item quod esset amator bellicæ gloriæ, sed ita vt pacem præoptaret. Item

liberalis inter primos, sed non nisi religionis & meriti causa. Item in conversatione

Religionis cambellabat.

procerum rarus, attamen vt nulli indigenti januam clauderet, immo aperiri juberet,

vt quisque necessitatem suam loquendo comiter audiretur, & juvaretur. Item

vt ab obscœnitate factorum, & dictorum abhorreret. Item vt cibos, vinaque non ad

Osor scurrarum.

gulam, sed pro dignitate apparari juberet. Item vt a venere etiam in matrimonii

sanctitate temperaris esset. Item vt nemini domesticorum scortum in domum ducere,

Effœminati spernuntur.

aut foris alere sineret, ne effœminatum militem haberet in bello. Item vt omnes

studiosos excitaret, & juvaret ad agnitionem scientiarum. Item vt nulli stipendium

numeraret, nisi qui doceret se legitimo testimonio eo in anno corpus Domini,

Communicantes laudantur.

& calicem communicasse. Item quod blasphemorum acerrimus vltor esset. Item

vt aleatores quasi pestes haberet exosos: nihil enim boni viri adesse existimant

hærendo, provincias regni sui Regia decentia circumire tenetur, literatque præmittere,

quando, & qua causa venire decrevit, vt eum proceres, & satrapæ dignis honoribus,

& obsequiis excipientes, aliis aliisque populis, territoriis, & provinciis exhibeant

honorandum. Præcipuus ornatus hujus Regiæ pompæ stat in maximis equis,

Pompa regis armata.

& armis, quasi ad continuum certamem præparatis. Nec interea vacuus est ab

justitiæ administratione, quin vnicuique justitiam distribuens, pacem, & vtilitatem

Iustitia distribuitur.

augendam omnibus, contrarium facientibus pœna constituta, proponat. Ideoque

indicibili gentis alacritate quocunque progreditur, voto addito, vt diu feliciterque vivat,

acceptatur. Et hinc progreditur illa amicitia, quæ conjuncta civium benevolentiæ

tutissima custos, ac comes Regibus, principibusque esse solet: qua quidem dum

muniti fuerint, neque externa, neque intestina arma formidabunt, & insuper felicissimi

erunt, si voluntates suas cum amicis communicabunt, & civibus, ac incolis

nullam injuriam facient, aut fieri permittent. Si quis vero Rex hujusmodi consuetudinem

Contemptor consuetudinum periclitatur.

servare contempserit, regnumque peregrino, ac superbo fastu circumire præsumpserit, maxima incolarum indignatione veluti præuaricator, & patriæ legis transgressor æstimatur: nec securus erit, quocunque diverterit, a furentis populi vltione. Habent enim pro compertissimo, vt qui exordium regiminis sui a contemptum

Initium infelix.

legum suscipit, multis vt injuriam faciat comminatur. Ideoque prope illi evenit, vt Regi Taprobano Indianorum (teste Plin, lib. VI. cap. XXII.)delinquenti, vt morte mulctetur nemine interimente, sed aversantibus cunctis, & commercia etiam sermonis negantibus festa venatione absumatur, gratissima ea bestiis futura &c. Nec puto hic crudeliores bestias esse, quam incolas discordantes, quos necesse est Regi

Discordantes bestiis assimilantur.

novo, & bono accepta regni possessione concordare, ne nocentiores intra regnum hostes relinqui videantur, quam ab exteris nationibus expectantur.

De qualitate boni Regis,

CAP. IIII.

RESPICIENS fidelem relationem doctissimi historici

Ferdinandus Hisp. oprt. rex.

Laurentii Vallæ super justa commendatione Serenissimi Regis Ferdinandi, non possum non optare a Domino Deo, vt talis semper sit in Aquilone, qualis hic fuit in Occidente, scilicet vt sicut ille natura sublimi fuit, ab omni tamen remotus fastu, animo fidenti, atque intrepido, sed adversus insaniam, veritatemque demisso: in contumaces, nocentesque vehemens, sed erga eos, qui allegarent necessitudines, paupertatem, morbum, ætatem, aliasque misericordiæ causas, clementissimus.

Clementiss.

Item quod esset amator bellicæ gloriæ, sed ita vt pacem præoptaret. Item liberalis inter primos, sed non nisi religionis & meriti causa. Item in conversatione

Religionis cambellabat.

procerum rarus, attamen vt nulli indigenti januam clauderet, immo aperiri juberet, vt quisque necessitatem suam loquendo comiter audiretur, & juvaretur. Item vt ab obscœnitate factorum, & dictorum abhorreret. Item vt cibos, vinaque non ad

Osor scurrarum.

gulam, sed pro dignitate apparari juberet. Item vt a venere etiam in matrimonii sanctitate temperaris esset. Item vt nemini domesticorum scortum in domum ducere,

Effœminati spernuntur.

aut foris alere sineret, ne effœminatum militem haberet in bello. Item vt omnes studiosos excitaret, & juvaret ad agnitionem scientiarum. Item vt nulli stipendium numeraret, nisi qui doceret se legitimo testimonio eo in anno corpus Domini,

Communicantes laudantur.

& calicem communicasse. Item quod blasphemorum acerrimus vltor esset. Item vt aleatores quasi pestes haberet exosos: nihil enim boni viri adesse existimant

Aleatores inutiles.

aleatoribus, & blasphemis. Item vt attenderet in beneficiis an alteri indultum esset,

& an alter dignior esset. Item vt nihil intercedente pecunia, ne avarus æstimaretur,

Liberalis.

conferre vellet. Item vt omnibus gratum vultum, Regia severitate servata,

Severitas.

exhiberet. Item vt juxta Pauli Diaco. sententiam lib. III. cap. IIII. prout Constantinus,

Conditiones optimæ regum.

esset in eleemosynis promptus, in judiciis justus, in judicando cautissimus

nullum despiciens, sed omnes in bona voluntate complecter, omnes diligens,

ipseque dilectus a cunctis. Præterea idem autor lib. V. cap. XXIII de alio Rege

Rex optimus.

loquens, afferit eum fuisse corpore prævalidum, audacia primum & fortunatum,

non minus consilio quam viribus decoratum. Item alibi adhuc de Rege quodam

dicit: Vir pius, fide Catholicus, justitiæ tenax, pauperumque largissimus nutritor.

Princeps optimus.

Præterea alibi addit: Princeps prudentia, sagacitate, & clementia nulli secundus,

munisicus in benemeritos, bilingues gravi odio persequens, lascivorum contubernia

vitans, patiens erga inimicos, non præceps in vindictam, sed injurias facil obliviscens

Præterea idem Pau. Diaco. lib. III. cap. XV. hoc mirabile refert, quod in

Regnum Longobardorum justum.

regno Longobardorum nulla erat violentia, nullæ struebantur insidiæ, nemo aliquem

iniuste angariabat, nemo spoliabatur: non erant furta, non latrocinia: vnusquisque

quo libebat, securus sine timore pergebat Huicque simile, dilectissime Lector, non graveris

in ligno parvulo sub dextro brachio Regis cap. primo cordula ligato, notare:

quo significatur dudum fuisse Reges apud Gothos, præcipue Magnum quendam

Magnus Ladalaas rex.

Ladalaas dictum, qui tantam omnibus incolis per duo mille milliaria Italica indixit

Securitas aurea.

securitatem, vt nullus tantum horrea, ac bona sua confideret ferreæ seraturæ, sicuti

apposito huic exiguo ligno. Et ita more aurei seculi dutius fuerat observatum.

Præterea cernuntur penes brachium Regis libri: qui significant municipalia, leges,

& consuetudines ab antiquo præscriptas, inviolabiliter a Rege primum. , & demum

ab omnibus incolis fore observandas. Nec immerito: tantum etenim omnis justitiæ

Jus compendiosum in municipalibus.

servandæ in hoc compendio reperitur, vt omnibus quoruncunque voluminum institutis

satisfieri existimetur: & inter alia vni tit. De noxali. actio. & alteri. Si quadrupes

paupe. fe. di. quod omnino in his municipalibus, vti in illis titulis, quid resartiendum

sit, prudenter æstimatur, & diffinitur: ita et de plerisque aliis in mera æquitate fundatis.

De adoptione illustrium per arma.

CAP. V.

QVIA morem vetustissimorum Principum Gothiæ ad huc sua ætate in filii

Theodericus rex Gotho.

adoptione servare non desiit potentissimus Rex Gothorum Theodericus,

idcirco epistolam eius lib. IIII. Regi Herulorum transmissam, volui hic

Fortes.

inferre. Per arma, inquit, fieri posse filium, grande inter gentes cronstat esse præconium:

Ignavi.

quia non est djgnus adoptari, nisi qu fortissimus meretut agnosci. In sobole

frequenter fallimur. Ignavi autem esse nesciunt, quos judicia peperunt. Hi

enim gratiam non de natura, sed de solis meritis consequuntur, quando vinculo animi

obhgantur

Aleatores inutiles.

aleatoribus, & blasphemis. Item vt attenderet in beneficiis an alteri indultum esset,

& an alter dignior esset. Item vt nihil intercedente pecunia, ne avarus æstimaretur,

Liberalis.

conferre vellet. Item vt omnibus gratum vultum, Regia severitate servata,

Severitas.

exhiberet. Item vt juxta Pauli Diaco. sententiam lib. III. cap. IIII. prout Constantinus,

Conditiones optimæ regum.

esset in eleemosynis promptus, in judiciis justus, in judicando cautissimus

nullum despiciens, sed omnes in bona voluntate complecter, omnes diligens,

ipseque dilectus a cunctis. Præterea idem autor lib. V. cap. XXIII de alio Rege

Rex optimus.

loquens, afferit eum fuisse corpore prævalidum, audacia primum & fortunatum,

non minus consilio quam viribus decoratum. Item alibi adhuc de Rege quodam

dicit: Vir pius, fide Catholicus, justitiæ tenax, pauperumque largissimus nutritor.

Princeps optimus.

Præterea alibi addit: Princeps prudentia, sagacitate, & clementia nulli secundus,

munisicus in benemeritos, bilingues gravi odio persequens, lascivorum contubernia

vitans, patiens erga inimicos, non præceps in vindictam, sed injurias facil obliviscens

Præterea idem Pau. Diaco. lib. III. cap. XV. hoc mirabile refert, quod in

Regnum Longobardorum justum.

regno Longobardorum nulla erat violentia, nullæ struebantur insidiæ, nemo aliquem

iniuste angariabat, nemo spoliabatur: non erant furta, non latrocinia: vnusquisque

quo libebat, securus sine timore pergebat Huicque simile, dilectissime Lector, non graveris

in ligno parvulo sub dextro brachio Regis cap. primo cordula ligato, notare:

quo significatur dudum fuisse Reges apud Gothos, præcipue Magnum quendam

Magnus Ladalaas rex.

Ladalaas dictum, qui tantam omnibus incolis per duo mille milliaria Italica indixit

Securitas aurea.

securitatem, vt nullus tantum horrea, ac bona sua confideret ferreæ seraturæ, sicuti

apposito huic exiguo ligno. Et ita more aurei seculi dutius fuerat observatum.

Præterea cernuntur penes brachium Regis libri: qui significant municipalia, leges,

& consuetudines ab antiquo præscriptas, inviolabiliter a Rege primum. , & demum

ab omnibus incolis fore observandas. Nec immerito: tantum etenim omnis justitiæ

Jus compendiosum in municipalibus.

servandæ in hoc compendio reperitur, vt omnibus quoruncunque voluminum institutis

satisfieri existimetur: & inter alia vni tit. De noxali. actio. & alteri. Si quadrupes paupe. fe. di. quod omnino in his municipalibus, vti in illis titulis, quid resartiendum sit, prudenter æstimatur, & diffinitur: ita et de plerisque aliis in mera æquitate fundatis.

De adoptione illustrium per arma.

CAP. V.

QVIA morem vetustissimorum Principum Gothiæ ad huc sua ætate in filii

Theodericus rex Gotho.

adoptione servare non desiit potentissimus Rex Gothorum Theodericus, idcirco epistolam eius lib. IIII. Regi Herulorum transmissam, volui hic

Fortes.

inferre. Per arma, inquit, fieri posse filium, grande inter gentes cronstat esse præconium:

Ignavi.

quia non est djgnus adoptari, nisi qu fortissimus meretut agnosci. In sobole frequenter fallimur. Ignavi autem esse nesciunt, quos judicia peperunt. Hi enim gratiam non de natura, sed de solis meritis consequuntur, quando vinculo animi obhgantur

obligantur extranei. Et tanta in hoc actu vis est, vt prius se velint mori, quam aliquid asperum patribus videatur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te præsenti munere procreamus, vt competenter per arma nascaris, qui bellicosus esse dignosceris. Damus quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua instrumenta bellorum: sed quæ sunt omni modis fortiora, largimur tibi nostra judicia.

Instrumenta bellorum.

Summus enim inter gentes esse crederis, qui Theoderici sententia comprobaris. Sume itaque arma mihi, tibique profutura. Ille a te devotionem petit, qui te magis defensare disponit. Probat tuum animum, & opus non habebit obsequium.

Adoptionis forma.

Adoptat te talis, de cujus gente tu potius formideris. Nota sunt enim Herulis Gothorum, Deo juvante, solatia. Nos arma tibi dedimus. gentes autem olim virtuntum pignora præstiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum, atque illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui vobis literas nostras evidenter

Mandata patrio sermone fiunt.

exponant, & ad confirmandam gratiam, quæ sunt dicenda, subiungant.

De eadem adoptionis forma.

CAP. VI.

ERAT præterea tam rigida apud veteres Gothorum Reges observatio in armorum experientia, vt eorum legitimi

Filii legitimi.

filii cum patre in publica, aut privata mensa cibum non sumerent, antequam armis idonei ab externis Principibus declararentur: quod & Pau. Diaco. lib. primo cap. XXIII.

Pau. Diaco.

attestatur. Dum enim Longobardi peracta victoria ad sedes

proprias remeassent, Regi suo Oduin suggesserunt, vt

Oduin.

eius filio Albuin convivia fierent, cujus virtute in prælio,

Albuin.

Regis Gepidarum occiso filio, victoriam cepissent, vt

qui patri in periculo, ita & in convivio comes esset. Quibus Oduin respondit: se

In periculo &poculo comes.

hoc facere minime posse, ne ritum gentis infringeret. Scitis, inquit, non esse apud

nos consuetudinem, vt Regis cum patre filius prandeat, nisi prius a Rege gentis

exttræ arma suscipiat. His Albuin a patre auditis, XL. juvenibus sumptis, Turismundum

Turismundus Gepidarum rex.

Gepidarum Regem, cujus filium alias in bello occiderat, insignia armorum

petiturus accessit: quem Rex benigne suscipiens, instituto convivio ad

Fiducia vix imitabilis.

dexteram collocavit, vbi sedere consueverat filius eius alias interemptus: quod tamen

pater revoluens, alta suspiria traxit, gravem existimans filii mutationem. Ob

quam cum Regis alter filius, & aulici telis eductis vindicare contenderent, Rex eosdem

sub dira interminatione compescuit, asserens eam victoriam esse impiam, cum

Victoria impia hospitem occidere.

quis hospitem in domo propria occiderit: vnde & singulos in læta convivia redire

decrevit: sumensque arma filii sui interempti, ea Albuin tradidit, atque cum pace, &

incolumitate ad patris regnum remisit. Dehinc patris conviva factus, omnia ordine

narravit, insignemque laudem pro tanta audacia meruit: sed multo majorem Turismundus

Laus pro audacia surgit.

pro constantissima fide in hospitem efferissimum observata. Est etiam recepta

hominum opinio, velut sanctio militarium virorum, vt Rex militem equestris

ordinis, id est, Equiriatus dignitatis, creare possit, qui ante suam

Equiriatus dignitas.

coronationem in eo ordine assumptus non fuisset: quia sub autoritate

Regii culminis hoc includitur, velut sertum

Sertum roseum.

e rosis super aureum diadema.

obligantur extranei. Et tanta in hoc actu vis est, vt prius se velint mori, quam

aliquid asperum patribus videatur infligi. Et ideo more gentium, & conditione

virili, filium te præsenti munere procreamus, vt competenter per arma nascaris, qui

bellicosus esse dignosceris. Damus quidem tibi equos, enses, clypeos, & reliqua

instrumenta bellorum: sed quæ sunt omni modis fortiora, largimur tibi nostra judicia.

Instrumenta bellorum.

Summus enim inter gentes esse crederis, qui Theoderici sententia comprobaris.

Sume itaque arma mihi, tibique profutura. Ille a te devotionem petit, qui te magis

defensare disponit. Probat tuum animum, & opus non habebit obsequium.

Adoptionis forma.

Adoptat te talis, de cujus gente tu potius formideris. Nota sunt enim Herulis Gothorum,

Deo juvante, solatia. Nos arma tibi dedimus. gentes autem olim virtuntum

pignora præstiterunt. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum,

atque illum legatos nostros patrio sermone mandamus, qui vobis literas nostras evidenter

Mandata patrio sermone fiunt.

exponant, & ad confirmandam gratiam, quæ sunt dicenda, subiungant.

De eadem adoptionis forma.

CAP. VI.

ERAT præterea tam rigida apud veteres Gothorum Reges

observatio in armorum experientia, vt eorum legitimi

Filii legitimi.

filii cum patre in publica, aut privata mensa cibum non

sumerent, antequam armis idonei ab externis Principibus

declararentur: quod & Pau. Diaco. lib. primo cap. XXIII.

Pau. Diaco.

attestatur. Dum enim Longobardi peracta victoria ad sedes

proprias remeassent, Regi suo Oduin suggesserunt, vt

Oduin.

eius filio Albuin convivia fierent, cujus virtute in prælio,

Albuin.

Regis Gepidarum occiso filio, victoriam cepissent, vt

qui patri in periculo, ita & in convivio comes esset. Quibus Oduin respondit: se

In periculo &poculo comes.

hoc facere minime posse, ne ritum gentis infringeret. Scitis, inquit, non esse apud

nos consuetudinem, vt Regis cum patre filius prandeat, nisi prius a Rege gentis

exttræ arma suscipiat. His Albuin a patre auditis, XL. juvenibus sumptis, Turismundum

Turismundus Gepidarum rex.

Gepidarum Regem, cujus filium alias in bello occiderat, insignia armorum

petiturus accessit: quem Rex benigne suscipiens, instituto convivio ad

Fiducia vix imitabilis.

dexteram collocavit, vbi sedere consueverat filius eius alias interemptus: quod tamen

pater revoluens, alta suspiria traxit, gravem existimans filii mutationem. Ob

quam cum Regis alter filius, & aulici telis eductis vindicare contenderent, Rex eosdem

sub dira interminatione compescuit, asserens eam victoriam esse impiam, cum

Victoria impia hospitem occidere.

quis hospitem in domo propria occiderit: vnde & singulos in læta convivia redire

decrevit: sumensque arma filii sui interempti, ea Albuin tradidit, atque cum pace, &

incolumitate ad patris regnum remisit. Dehinc patris conviva factus, omnia ordine

narravit, insignemque laudem pro tanta audacia meruit: sed multo majorem Turismundus

Laus pro audacia surgit.

pro constantissima fide in hospitem efferissimum observata. Est etiam recepta

hominum opinio, velut sanctio militarium virorum, vt Rex militem equestris

ordinis, id est, Equiriatus dignitatis, creare possit, qui ante suam

Equiriatus dignitas.

coronationem in eo ordine assumptus non fuisset: quia sub autoritate

Regii culminis hoc includitur, velut sertum

Sertum roseum.

e rosis super aureum diadema.

De militari educatione illustrium, ac nobilium puerorum.

CAP. VII.

ERAT apud veteres Gothos non postrema cura de rigida

educatione puerorum: quos militaribus exercitiis, & bellis

communi lege ascribere satagebant, vt tales omni casu

Instituta militaria.

patria haberet defensores, quales olim in vetusto seculo majorum

instituissent imitatores. Isque modus in primis servabatur,

qui & præsenti tempore durat. Olim pueri recenter

Virgas & mammas infantibus matres præbent.

cunas egressi, virgas & mammas experiebantur: primum

in balneis calidissimis graviter ad sanguinis effusionem cædebantur,

deinde in algidissimam aquam fere ad periculum

mortis detrudebantur, vnde compactiora membra

Lacedæmonii.

referrent, quam ab aliquo Lacedæmonio cæromate, quo ipsi pueros suos ad rolerandos

Spartani.

æstus, atque algores obdurabant: etiam quemadmodum Spartani pueri ad

aram sic verberibus afficiebantur, vt multus e visceribus sanguis exiret, nonnunquam

etiam ad suspicionem necis: quorum non modo nemo exclamavit vnquam, sed ne in

Lycurgus.

gemuit quidem, vt am vitæ severitatem, quam Lycurgus suos Lacedæmomos longo

prudentiæ vsu docuit, ab infantiæ cunabulis, & cum lacte materno imbiberent. Siquidem

Pueri flamma &i frigore durantur.

noviter natos pueros ad flammam primum deferebant, sævoque gelu durabant,

& vndis: deinde adolescentiores facti, gravissimas plagas in corpus, at vultum

Nec motu, nec metu moventur.

excipientes, eo silentio ferunt, vt ne oculorum motu, aut metu impatientiam testari

audeant. Plumarum & mollitiem vitant. Dum teginen in illis amictui est. Cibus,

potusque fortis. Tabulatis plusquam plumatis lectis incumbunt, & similibus

asperrimis rebus, vt membra induant solidiora, & ad omnes adversos casus aptiora.

Quia vero Rex Hungariæ Ludovicus delicatissime nutritus erat, plurimum

arguere solebat promos suos, ne forte e bello fugiens, dape

rustica qualicunque forte quæsita, vitam redimere

posset, prout postea probavit eventum.

De ratione

De ratione, & modo equitandi.

CAP. VIII.

DEINDE (velut Strabo meminit lib. XI. de schola Persica)

equitandi, jaculandi, sagittandique studio diligenti

veneratione apud principes habenda, juvenes attente instruuntur:

atque inter alia capiti eorum imponitur gravis

Galea gravis.

galea, atque longus in manu contus, vt non tam robuste,

Contus longus.

quam decenter erecta semper cervice morem equitandi discant,

& conservent. Præterea clypeus dorso appenditur,

Clypeus.

vt sciant retrospiciendo occurrentes insidias attentius

præcavere: etiam quia vetustissimus Gothicæ nobilitatis

Ritus adeundi conventum principum.

mos est, talibus insigniis, videlicet galea, lancea, & clypeo, publicos principum conventus

accedere, atque armis hujusmodi patriæ libertatem, & justitiam defensare.

Præterea ne militaris experientia aliarum gentium ignoretur, miituntur hujusmodi

Causæ emittendorum tyronum.

adolescentes in longinquas principum curias, vt addiscant mores, linguam, discrimina

personarum, ingenia regionum, pugnarum, acierumque ordinem, ne rudes ad

gubernacula surgant. Aliquibus tamen non prius contingit in patriam redire, quam

Redire et regnæ re contingit.

regnare. Erat etiam mos veterum Principum, mutuo filiorum capillos susscipere,

vt cæsariem incidentes, patres efficerentur, talesque remittere Regiis muneribus decoratos.

Gothi tamen non tondunt capillos, sed strictas galeas, seu cassides, ac loricas

Mos tondendi capillos.

alligant, equos fortiores ascendere præcipientes, hyeme vero horrenda venatiotiones

insequi, alternoquep tempore sub algidissimo frigore armatos simulare stationem,

Exercitia.

quasi vitæ periculum in aliqua hostili obsidione aversuros: quod hyeme frequentius,

Anno 18. ad militiam conscribuntur adolescentes.

quam æstate fieri solet. Habet etiam Vopiscus in vita Probi adolescentes omnes octavode

cimo anno solere ad militiam, non latrocinium evocari: quo casu impuberem, aut invalidum

vita privare probrosum non erat, alias minime licuit, propter observantiam militarem.

De electione tyronum ad arma.

CAP. IX.

HIS imaginibus in parte ostenditur, quo ritu Reges Gothorum, Suecorum,

ac Norvegianorum, aliique Principes Septentrionis, Regia, atque provincialia

De ratione, & modo equitandi.

CAP. VIII.

DEINDE (velut Strabo meminit lib. XI. de schola Persica)

equitandi, jaculandi, sagittandique studio diligenti

veneratione apud principes habenda, juvenes attente instruuntur:

atque inter alia capiti eorum imponitur gravis

Galea gravis.

galea, atque longus in manu contus, vt non tam robuste,

Contus longus.

quam decenter erecta semper cervice morem equitandi discant,

& conservent. Præterea clypeus dorso appenditur,

Clypeus.

vt sciant retrospiciendo occurrentes insidias attentius

præcavere: etiam quia vetustissimus Gothicæ nobilitatis

Ritus adeundi conventum principum.

mos est, talibus insigniis, videlicet galea, lancea, & clypeo, publicos principum conventus

accedere, atque armis hujusmodi patriæ libertatem, & justitiam defensare.

Præterea ne militaris experientia aliarum gentium ignoretur, miituntur hujusmodi

Causæ emittendorum tyronum.

adolescentes in longinquas principum curias, vt addiscant mores, linguam, discrimina

personarum, ingenia regionum, pugnarum, acierumque ordinem, ne rudes ad

gubernacula surgant. Aliquibus tamen non prius contingit in patriam redire, quam

Redire et regnæ re contingit.

regnare. Erat etiam mos veterum Principum, mutuo filiorum capillos susscipere,

vt cæsariem incidentes, patres efficerentur, talesque remittere Regiis muneribus decoratos.

Gothi tamen non tondunt capillos, sed strictas galeas, seu cassides, ac loricas

Mos tondendi capillos.

alligant, equos fortiores ascendere præcipientes, hyeme vero horrenda venatiotiones

insequi, alternoquep tempore sub algidissimo frigore armatos simulare stationem,

Exercitia.

quasi vitæ periculum in aliqua hostili obsidione aversuros: quod hyeme frequentius,

Anno 18. ad militiam conscribuntur adolescentes.

quam æstate fieri solet. Habet etiam Vopiscus in vita Probi adolescentes omnes octavode

cimo anno solere ad militiam, non latrocinium evocari: quo casu impuberem, aut invalidum

vita privare probrosum non erat, alias minime licuit, propter observantiam militarem.

De electione tyronum ad arma.

CAP. IX.

HIS imaginibus in parte ostenditur, quo ritu Reges Gothorum, Suecorum, ac Norvegianorum, aliique Principes Septentrionis, Regia, atque provincialia

Tyrones clariores.

officia antiquitus instituebant, modernoque tempore partiuntur. Illos itaque tyrones militaribus armis cæteris omnibus clariores existimabant, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenarunt ætatem: qua nihil est sceleratius malis habitibus relaxata. Nec enim Principi fidelis, nec patriæ vtilis, nec sociis portabilis, nec

Mores pessimi majorum adolescentum.

cuiquam gracilis esse putantur, nisi militari severitate ad strenuos mores reducta fuerit, vt eo casu fortissimi patriæ propugnatores institui possint, quibus dirigendæ provinciæ securius committantur. Verum ne continuo rigore hujusmodi juvenes militaribus disciplinis constringantur, Regia liberalitas eosdem semper erigit, & exaltat, ac specialibus donis, quibus firmioribus obsequiis Regiæ fidei sese constringant, adaptat, quasi intrepidos in quovis certamine, & vitæ periculo subituros.

Dona tyronibus dantur.

Dona igitur gladii, ballistæ, pharetræ, galeæ, thoraces, loricæ, vmbones, frameæ, & equi militares, ac grandiores, atque annexa feuda: quibus omnibus veteri ritu speciales

Feuda.

verborum formæ, ac rationes sigillatim cur dantur, accipiuntiirue, sunt annexæ.

Toga virilis.

Talibus nanque donis, & signis, extunc virilem togam, & libertatem induunt, qua sine tutoribus integrum bonorum suorum liceat habere moderamen, atque bellicis conflictibus audentius interesse, ac stipem, & prædam promereri majorem, & denique in omnibus judiciis militaribus testimonium, & sententiam afferre firmiorem,

Gammal suen.

quemadmodum Cassiodorus lib. I. inter epistolas Regis Gothorum Theoderici asserit in hac forma:

De eodem per ritum externum.

CAP. X.

Virtus.

GOTHIS ætatem legitimam virtus facit, vt qui valent hostem consodere, ab omni iam vitio astringitur se vendicare. Quod & Paulus Diaco. lib. I. testantur de Longobardis:

Bellatores plures fiunt.

qui vt bellatorum possent ampliare numerum, plures a servili jugo ereptos, ad libertatis statum perducunt: vtque rata possit haberi eorum ingenuitas, sanciunt more solito per sagittam, immurmurantes nihilominus ob

Patria verba.

rei firmitatem quædam patria verba: quæ tantum sonant, Dii te hac sagitta nobilitent, conficiantque, vbi patriæ, ac Principi fueris infidelis. Nec prætereundum est Saxonis testimonium lib II. quod olim ingressuri curiam proceres, famulatus sui principia alicuius magnæ rei voto

Tyrocinium a virtute auspicandum.

Principibus obligare solebant, virtute tyrocinium auspicantes. Attamen fidei integritatem in externis Regiis aulis Gothiæ, & Suetiæ, nunquam meriti sunt, nisi strictum gladium, vel pugionem, per cuspidem Principis manu, & munere, fidelitatis

Cautela,

juramento præstito, suscepissent, ne capulo sumpto ipsum gladium retorqueant in viscera porrigentis: prout dudum accidisse compertum est, dum vindicem sustinere passus est, qui capulum pro cuspide variata veterum consuetudine ingrato

Vexilliferi.

concessit. Vexilliferos autem, seu primipilos, viros virtute ac nobilitate claros, & singulari fortitudine præditos, solius signi exhibitione constituunt, quod militari lege sese agnoscuns æque ac honorem, & vitam defensuros: quibus & applicant

Custodes.

audacissimos custodes, bipennes acutas habentes, ac ferreos globos ad

Globi ferrei.

cingulum pendentes: quibus dum opus fuerit, cominus hostem imminentem jactu prosternant, vbi gladiis bis acutis nequeat superari.

De diversis

Tyrones clariores.

officia antiquitus instituebant, modernoque tempore partiuntur. Illos itaque tyrones militaribus armis cæteris omnibus clariores existimabant, qui in ipso pueritiæ flore maturis moribus lubricam frenarunt ætatem: qua nihil est sceleratius malis habitibus relaxata. Nec enim Principi fidelis, nec patriæ vtilis, nec sociis portabilis, nec

Mores pessimi majorum adolescentum.

cuiquam gracilis esse putantur, nisi militari severitate ad strenuos mores reducta fuerit, vt eo casu fortissimi patriæ propugnatores institui possint, quibus dirigendæ provinciæ securius committantur. Verum ne continuo rigore hujusmodi juvenes militaribus disciplinis constringantur, Regia liberalitas eosdem semper erigit, & exaltat, ac specialibus donis, quibus firmioribus obsequiis Regiæ fidei sese constringant, adaptat, quasi intrepidos in quovis certamine, & vitæ periculo subituros.

Dona tyronibus dantur.

Dona igitur gladii, ballistæ, pharetræ, galeæ, thoraces, loricæ, vmbones, frameæ, & equi militares, ac grandiores, atque annexa feuda: quibus omnibus veteri ritu speciales

Feuda.

verborum formæ, ac rationes sigillatim cur dantur, accipiuntiirue, sunt annexæ.

Toga virilis.

Talibus nanque donis, & signis, extunc virilem togam, & libertatem induunt, qua sine tutoribus integrum bonorum suorum liceat habere moderamen, atque bellicis conflictibus audentius interesse, ac stipem, & prædam promereri majorem, & denique in omnibus judiciis militaribus testimonium, & sententiam afferre firmiorem,

Gammal suen.

quemadmodum Cassiodorus lib. I. inter epistolas Regis Gothorum Theoderici asserit

in hac forma:

De eodem per ritum externum.

CAP. X.

Virtus.

GOTHIS ætatem legitimam virtus facit, vt qui valent

hostem consodere, ab omni iam vitio astringitur se vendicare.

Quod & Paulus Diaco. lib. I. testantur de Longobardis:

Bellatores plures fiunt.

qui vt bellatorum possent ampliare numerum,

plures a servili jugo ereptos, ad libertatis statum perducunt:

vtque rata possit haberi eorum ingenuitas, sanciunt

more solito per sagittam, immurmurantes nihilominus ob

Patria verba.

rei firmitatem quædam patria verba: quæ tantum sonant,

Dii te hac sagitta nobilitent, conficiantque, vbi patriæ, ac

Principi fueris infidelis. Nec prætereundum est Saxonis testimonium lib II. quod

olim ingressuri curiam proceres, famulatus sui principia alicuius magnæ rei voto

Tyrocinium a virtute auspicandum.

Principibus obligare solebant, virtute tyrocinium auspicantes. Attamen fidei integritatem

in externis Regiis aulis Gothiæ, & Suetiæ, nunquam meriti sunt, nisi

strictum gladium, vel pugionem, per cuspidem Principis manu, & munere, fidelitatis

Cautela,

juramento præstito, suscepissent, ne capulo sumpto ipsum gladium retorqueant

in viscera porrigentis: prout dudum accidisse compertum est, dum vindicem

sustinere passus est, qui capulum pro cuspide variata veterum consuetudine ingrato

Vexilliferi.

concessit. Vexilliferos autem, seu primipilos, viros virtute ac nobilitate claros,

& singulari fortitudine præditos, solius signi exhibitione constituunt, quod militari

lege sese agnoscuns æque ac honorem, & vitam defensuros: quibus & applicant

Custodes.

audacissimos custodes, bipennes acutas habentes, ac ferreos globos ad

Globi ferrei.

cingulum pendentes: quibus dum opus fuerit, cominus hostem

imminentem jactu prosternant, vbi gladiis

bis acutis nequeat superari.

De diversis

De diversis ætatibus pugnantorum,

CAP. XI.

SVCCESSIVIS temporibus inter veteres Gothorum

Principes contrariæ servabantur consuetudines in equestribus

Consuetudines diversæ.

bellis conficiendis. Nonnulli enim solebant viris juvenibus

equos juvenes, ac feroces applicare: sed hi raram victoriam

reportarunt, quia nimia celeritate vsi, in præcipitia

ruebant, & ruinam. Alii vero veteranis militibus præcipites,

ac juvenes equos certamen ingressuris tribuerunt:

Modus vincendi.

iique triumphantes victorias reportarunt: virtute enim fessores

moderabatur furiositas equi, vt non tam præcipitanter, quam

prudenter hostem attentaret. Itaque pro vsu apud plerosque Principes diu hæc ratio servabatur,

Hostis prudenter superandus

vt juniores ac ferociores viri equis senibus, senesque & graves milites jumentis

juvenibus in præliis vterentur, tanquam eo temperantiæ genere tutius quæcunque certamina

decidi possint. Verum quid in vita Imperatoris Probi, quem milites ingenti

Probus Imp.

prosequebantur amore, Vopiscus de equo velocissimo meminit, hic inserere non

pigebit. Cum, inquit, Probus adeo juste inter milites suos spolia divideret, vt

Spolia juste divisa.

nil præter tela, & arma sibi retineret, quinetiam cum de spolio (an ex Alanis, sive

ex aliqua alia gente, incertum est) repertus esset equus non decorus, neque ingens,

Equus celerrimus.

qui, quantum captivi loquebantur, centum ad diem milliaria currere diceretur, ita

vt per dies octo, vel decem contmuaret, & omnes crederent Probum tale animal sibimet

servaturum: iam primum dixit, Fugitivo militi potius, quam forti hic equus

Fugitivi milites.

convenit. Deinde in vrnam militares jussit nomen suum mittere, vt aliquis eum forte

ductus acciperet: et cum essent in exercitu quidam, nomine Probi, alii quatuor milites

Quatuor Probi nomine.

casu evenit, vt primum emergeret, cui Probo nomen existeret, cum ipsius

Probi ducis nomen missum non esset. Sed cum quatuor illi milites inter se contenderent,

ac fortem sibi quisque defenderet, jussit iterum agitari vrnam: sed & iterum

Vrna fortialis.

Probi nomen emersit. Cumque tertio, & quarto fecisset, quarto Probi nomen effusum

est. Tunc omnis exercitus equum illum Probo duci dicavit, ipsis etiam militibus,

quorum nomina exierant, id volentibus.

Adhuc de alia conditione equi.

CAP. XII.

REFERT præterea Herodotus lib. V. de Artybii Persarum

Equus mirabilis.

ducis mirabili equo, in armatum erigere se docto: quod

Satelles solers.

audiens Onesilus eius adversarius dux Cyprorum, ad satellitem

suum (erat enim rei bellicæ, & alioqui solertiæ plenus)

Propositio militaris.

Audio, inquit, Artybii equum edoctum se erigere,

& pedibus simul, atque ore eum, in quem agitur, perficere:

proinde tu propere inita ratione dicito, vtrum malis observare,

equum ne tibi feriendum, an ipsum Artybium. Ad

quem servus: Ego vero, inquit. Rex paratus sum & vtrunque,

& alterutrum, et omnino quicquid imperaveris, facere. Promam tamen quod rebus tuis

Regem cum Rege certare decet.

conducibilius esse sentiam, Regem ac ducem oportere cum Rege ac duce certare. Sive

enim talem occidas, decon tibi fore: sive a tali, quod absit, occidaris, quod secundum

Famuli cum famulis.

est, dimidium mali esse. Hos vero samulos cum samulis hostium debere confligere.

Nam quod ad equum attinet, non est causa, cur eius artificium extimescas.

Recipio enim tibi cum posthac adversus neminem se erecturum. Hæc illo locuto,

mox exercitus conflixere: dumque acies dimicant, circa Imperatores hoc actum est:

Vbi Artybius equo, cui insidebat, in Onesilum invectus est, Onesilus vti convenerat

Scutum abscinditur.

cum satellite, ipse invadentem Artybium ferit, eius satelles equi sublatos pedes

Caput regis abscissum.

in Onesili scutum jactantis falce percutiens abscidit: quo ictu Artybius Persarum

Imperator illic vna cum equo corruit. Cætens pugnando occupatis, Onesilus tamen

Apum examen caput favo & melle replet.

eo prælio occiditur, caputque eius abscissum hasta civitati, quam obsederat, importantur,

atque supra portas suspensum, & exinanitum, ingressum examen apum savo refersit:

& ob id honorifice mox sepultum, quotannis ab incolis veneratur.

De ritu veteris militiæ Gothorum.

CAP. XIII.

Cassides graves.

HABEBANT olim cassides graves, non satis polita manu juxta rudem illam

Thoraces coriacei.

ætatem fabricatas, præterea thoraces spissos, partim ferreos, partim

coriaceos

Adhuc de alia conditione equi.

CAP. XII.

REFERT præterea Herodotus lib. V. de Artybii Persarum

Equus mirabilis.

ducis mirabili equo, in armatum erigere se docto: quod

Satelles solers.

audiens Onesilus eius adversarius dux Cyprorum, ad satellitem

suum (erat enim rei bellicæ, & alioqui solertiæ plenus)

Propositio militaris.

Audio, inquit, Artybii equum edoctum se erigere,

& pedibus simul, atque ore eum, in quem agitur, perficere:

proinde tu propere inita ratione dicito, vtrum malis observare,

equum ne tibi feriendum, an ipsum Artybium. Ad

quem servus: Ego vero, inquit. Rex paratus sum & vtrunque,

& alterutrum, et omnino quicquid imperaveris, facere. Promam tamen quod rebus tuis

Regem cum Rege certare decet.

conducibilius esse sentiam, Regem ac ducem oportere cum Rege ac duce certare. Sive

enim talem occidas, decon tibi fore: sive a tali, quod absit, occidaris, quod secundum

Famuli cum famulis.

est, dimidium mali esse. Hos vero samulos cum samulis hostium debere confligere.

Nam quod ad equum attinet, non est causa, cur eius artificium extimescas.

Recipio enim tibi cum posthac adversus neminem se erecturum. Hæc illo locuto,

mox exercitus conflixere: dumque acies dimicant, circa Imperatores hoc actum est:

Vbi Artybius equo, cui insidebat, in Onesilum invectus est, Onesilus vti convenerat

Scutum abscinditur.

cum satellite, ipse invadentem Artybium ferit, eius satelles equi sublatos pedes

Caput regis abscissum.

in Onesili scutum jactantis falce percutiens abscidit: quo ictu Artybius Persarum

Imperator illic vna cum equo corruit. Cætens pugnando occupatis, Onesilus tamen

Apum examen caput favo & melle replet.

eo prælio occiditur, caputque eius abscissum hasta civitati, quam obsederat, importantur,

atque supra portas suspensum, & exinanitum, ingressum examen apum savo refersit:

& ob id honorifice mox sepultum, quotannis ab incolis veneratur.

De ritu veteris militiæ Gothorum.

CAP. XIII.

Cassides graves.

HABEBANT olim cassides graves, non satis polita manu juxta rudem illam

Thoraces coriacei.

ætatem fabricatas, præterea thoraces spissos, partim ferreos, partim

coriaceos

coriaceos, partim filtrinos, lino lanaque consutos, simili modo brachialia ferrea, &

manuum chirothecas. Ferebant & densas hastas, ac longas, prout Procopius his

verbis lib. II. meminit: Primos nanque omnium Gothos cum densis, ac longis hastis

Hastæ densæ.

venientes, Persæ non sustinenses, in fugam se verterunt. Vtuntur & cataphracti

Persæ fugantur.

contis longis. Asserit etiam idem autor, Gothos equites telis, ac gladiis vti consuevisse:

Tela ac gladii.

quam sentensiam Iordanes confirmat. Ait enim: Admirandum reor fuisse

spectaculum, vbi (videlicet post mortem Attilæ) cernere erat cunctis, pugnantem

Gothi.

Gothum, ense furentem Gepidam, in vulnere suorum cuncta bella frangentem, Suevum

Gepidæ,

pede, Hunnum sagitta præsumere, Alanum gravi, Herulum levi armatura aciem

Suevi.

instruere. Præterea Herodotus lib. I. versus finem afferit, Massagethas, occiso

Hunni.

per Thomyrim eorum Reginam Cyro Persarum Rege, amictum, & victum

Alani.

Scythico modo similem habuisse, atque ex equis, & pedibus fortiter pugnavisse.

Heruli.

Vtroque enim genere valent sagittam item, atque hastati sangares, hoc est pugiones,

Massagethæ.

eorum more gestantes, in omnibus auro, & ære vtentes: ære in omnibus, quæ ad

Sangares.

hastas, ad pharetras, & ad sangares pertinent: auro autem in cunctis, quæ ad capitis,

Aëris vsus.

& balthicorum ornamentum spectant. Equorum itidem pectoribus æreos

Auri vsus.

thoraces circundant, circa frena, & pharetras aurum adhibent, ferro, atque argento

Ferii caristia.

nil prorsus vtentes: quorum in regione cum immensa sit auri, atque æris copia, ferri

tamen, atque argenti nihil est. In patria autem eorum originali, videlicet Gothia,

auro tanquam digniori metallo, pro reverentia suorum numinum in ornatum supremi

templi (vti lib. primo dictum est) ind cibili magnificentia olim vtebantur. Hodie

etiam constituta lege cautum est, vt campanulæ æreis, vel argenteis alligentur detruncatis

Campanulæ argenteæ.

caleitrosorum equorum caudis, vt imbelle genus hominum sono percepto

periculum evitet. Quibus vero argenti cultura major, baltheos latos (Silff schena

Silffschena,

dictos) tam pro ornatu, quam mummine in medio dorsi erectos habent, necnon &

alia insignia, quibus colitur aulicum decus.

De reliquis antiquitatibus equestrium.

CAP. XIIII.

VTEBATVR & illa vetusta ætas inusitata magnitudine

in calcaribus oblongis, atque radiorum amplitudine latis.

Calcaria oblonga & ampla.

Præterea ocreis satis inepta reflexura in recurvanda anteriori

parte, nullo prorsus subsistente commodo fabricatis, prout

Ocreæ reflexæ et ineptæ.

in pueritia mea ante LX. annos vidi: iamque pro spectaculo

in arcibus quorundam nobilium reservantur. Præterea vestes,

Vestes breves & complicatæ.

seu tunicellæ militares, adeo breves, & complicatæ

erant, quod vix clunes tegerent inferius, ac ita cancellatæ,

& divisæ superius, vt nec scapulas cooperirent, neque frigoris

injuriam defluentes pili excluderent, præsertim in stipendiariis militibus, quibus

Milites tonsi.

prolixior coma non concedebatur, sed solis principibus, maxime filliis Regum: qui

a pueritia intonsi manebant, vt a tergo iis defluerent crines, qui vtrinque a fronte discriminati

pendebant: non tamen more Turcarum impexi, squalidi, atque sordidi,

Capilli Turcarum impexi.

vei alias calamistrati, sed pretiosis vnguentis superinfusi, prout Agathius lib. I. latius

asserit de bello Gothorum. Erat et mos veteru philosophorum incedere capillatos: ita

Philosophi capillati.

etiam æstimationi mos receptus, vt turpissimæ vitæ homines coma defluente se Stoicos simulabant.

Cum igitur superius mentio sit de densis hastis, ac contis, non omittendus est

Stoici simulati.

Paulus Diaco, lib. V. cap. X. vbi asserit: quod quidam Amalongus qui Regium

Amalongus.

coriaceos, partim filtrinos, lino lanaque consutos, simili modo brachialia ferrea, &

manuum chirothecas. Ferebant & densas hastas, ac longas, prout Procopius his

verbis lib. II. meminit: Primos nanque omnium Gothos cum densis, ac longis hastis

Hastæ densæ.

venientes, Persæ non sustinenses, in fugam se verterunt. Vtuntur & cataphracti

Persæ fugantur.

contis longis. Asserit etiam idem autor, Gothos equites telis, ac gladiis vti consuevisse:

Tela ac gladii.

quam sentensiam Iordanes confirmat. Ait enim: Admirandum reor fuisse

spectaculum, vbi (videlicet post mortem Attilæ) cernere erat cunctis, pugnantem

Gothi.

Gothum, ense furentem Gepidam, in vulnere suorum cuncta bella frangentem, Suevum

Gepidæ,

pede, Hunnum sagitta præsumere, Alanum gravi, Herulum levi armatura aciem

Suevi.

instruere. Præterea Herodotus lib. I. versus finem afferit, Massagethas, occiso

Hunni.

per Thomyrim eorum Reginam Cyro Persarum Rege, amictum, & victum

Alani.

Scythico modo similem habuisse, atque ex equis, & pedibus fortiter pugnavisse.

Heruli.

Vtroque enim genere valent sagittam item, atque hastati sangares, hoc est pugiones,

Massagethæ.

eorum more gestantes, in omnibus auro, & ære vtentes: ære in omnibus, quæ ad

Sangares.

hastas, ad pharetras, & ad sangares pertinent: auro autem in cunctis, quæ ad capitis,

Aëris vsus.

& balthicorum ornamentum spectant. Equorum itidem pectoribus æreos

Auri vsus.

thoraces circundant, circa frena, & pharetras aurum adhibent, ferro, atque argento

Ferii caristia.

nil prorsus vtentes: quorum in regione cum immensa sit auri, atque æris copia, ferri

tamen, atque argenti nihil est. In patria autem eorum originali, videlicet Gothia,

auro tanquam digniori metallo, pro reverentia suorum numinum in ornatum supremi

templi (vti lib. primo dictum est) ind cibili magnificentia olim vtebantur. Hodie

etiam constituta lege cautum est, vt campanulæ æreis, vel argenteis alligentur detruncatis

Campanulæ argenteæ.

caleitrosorum equorum caudis, vt imbelle genus hominum sono percepto

periculum evitet. Quibus vero argenti cultura major, baltheos latos (Silff schena

Silffschena,

dictos) tam pro ornatu, quam mummine in medio dorsi erectos habent, necnon &

alia insignia, quibus colitur aulicum decus.

De reliquis antiquitatibus equestrium.

CAP. XIIII.

VTEBATVR & illa vetusta ætas inusitata magnitudine

in calcaribus oblongis, atque radiorum amplitudine latis.

Calcaria oblonga & ampla.

Præterea ocreis satis inepta reflexura in recurvanda anteriori

parte, nullo prorsus subsistente commodo fabricatis, prout

Ocreæ reflexæ et ineptæ.

in pueritia mea ante LX. annos vidi: iamque pro spectaculo

in arcibus quorundam nobilium reservantur. Præterea vestes,

Vestes breves & complicatæ.

seu tunicellæ militares, adeo breves, & complicatæ

erant, quod vix clunes tegerent inferius, ac ita cancellatæ,

& divisæ superius, vt nec scapulas cooperirent, neque frigoris

injuriam defluentes pili excluderent, præsertim in stipendiariis militibus, quibus

Milites tonsi.

prolixior coma non concedebatur, sed solis principibus, maxime filliis Regum: qui

a pueritia intonsi manebant, vt a tergo iis defluerent crines, qui vtrinque a fronte discriminati

pendebant: non tamen more Turcarum impexi, squalidi, atque sordidi,

Capilli Turcarum impexi.

vei alias calamistrati, sed pretiosis vnguentis superinfusi, prout Agathius lib. I. latius

asserit de bello Gothorum. Erat et mos veteru philosophorum incedere capillatos: ita

Philosophi capillati.

etiam æstimationi mos receptus, vt turpissimæ vitæ homines coma defluente se Stoicos simulabant.

Cum igitur superius mentio sit de densis hastis, ac contis, non omittendus est

Stoici simulati.

Paulus Diaco, lib. V. cap. X. vbi asserit: quod quidam Amalongus qui Regium

Amalongus.

Cræculus conto levatus.

contum ferre erat solitus, quendam Græculum eodem conto vtrisque manibus fortiter

percutiens, de sella, super quam equitabat, sustulit, eumque in aëra super caput

suum levavit: quo spectaculo Græcorum exercitus immenso pavore perterritus, in

fugam convertitur, vltimaque pernicie cæsus. Hinc Iætior triumphus exortus cunctos

Posthumius Libertus.

exhilaravit, quod sine sanguinis effusione sit comparatus. Sic & Posthumius

Libertus in consulatu, qui primus omnium ovaris ingressus est Vrbem, cum rem leviter

sine cruore gesserat, vt Plin. lib. XV. cap. XXIX. attestatur. Exhinc etiam

Triumphantes plane equitant.

apparet mos introductus, & servatus, vt triumphantes plane equitent, dum vibes

intrant, immo etiam, vt quemadmodum idem Plin. cap. vlti. eodem lib. asserit,

Folia lauri.

lanceis triumphantium lauri folia in contis pro signo victoriæ affiguntur: ita apud

Caudæ vulpinæ vel lupinæ,

Septentrionales, qui lauro carent, caudæ vulpinæ, vel lupinæ, tam in bellis, quam

triumphis miliaribus hastis alligantur, licet in despectum hostium potius fiat.

De militaribus exercitiis, rum: disciplinis.

CAP. XV.

MOS erat antiquitus constanter observatus, qui & in hodiernum

Equites armati.

diem apud Aquilonares observatur, vt equites

integris armis induti, de plana terra, atque quocunque loco

natura iniquo, equos ascenderent altos, & ephippiatos,

Campi nivales & glaciales.

præsertim in lubrica glacie, atque nivalibus campis, vbi frequentiora,

atque acriora bella fieri solet, prout inferius de

hyemali certamine ostendetur, maxime propter gravem

armaturam, hastatque densas, quibus communiter in hostes

vtuntur: quod absurdum apud eos minime æstimatur,

quemadmodum de Suevorum moribus Cæsar meminit. Dicit enim: Equestribus

Equestria prælia

præliis sæpe ex equis desiliunt, ac pedibus præliantur, equosque eodem remanere vestigio

Equi remanent

assuefecerunt, ad quos se celeriter, cum vsus est, recipiunt. Nec eorum moribus

turpius, aut inertius habentur, quam ephippiis vti. Itaque ad quemuis numerum

ephippiatorum,

Cræculus conto levatus.

contum ferre erat solitus, quendam Græculum eodem conto vtrisque manibus fortiter

percutiens, de sella, super quam equitabat, sustulit, eumque in aëra super caput

suum levavit: quo spectaculo Græcorum exercitus immenso pavore perterritus, in

fugam convertitur, vltimaque pernicie cæsus. Hinc Iætior triumphus exortus cunctos

Posthumius Libertus.

exhilaravit, quod sine sanguinis effusione sit comparatus. Sic & Posthumius

Libertus in consulatu, qui primus omnium ovaris ingressus est Vrbem, cum rem leviter

sine cruore gesserat, vt Plin. lib. XV. cap. XXIX. attestatur. Exhinc etiam

Triumphantes plane equitant.

apparet mos introductus, & servatus, vt triumphantes plane equitent, dum vibes

intrant, immo etiam, vt quemadmodum idem Plin. cap. vlti. eodem lib. asserit,

Folia lauri.

lanceis triumphantium lauri folia in contis pro signo victoriæ affiguntur: ita apud

Caudæ vulpinæ vel lupinæ,

Septentrionales, qui lauro carent, caudæ vulpinæ, vel lupinæ, tam in bellis, quam

triumphis miliaribus hastis alligantur, licet in despectum hostium potius fiat.

De militaribus exercitiis, rum: disciplinis.

CAP. XV.

MOS erat antiquitus constanter observatus, qui & in hodiernum

Equites armati.

diem apud Aquilonares observatur, vt equites

integris armis induti, de plana terra, atque quocunque loco

natura iniquo, equos ascenderent altos, & ephippiatos,

Campi nivales & glaciales.

præsertim in lubrica glacie, atque nivalibus campis, vbi frequentiora,

atque acriora bella fieri solet, prout inferius de

hyemali certamine ostendetur, maxime propter gravem

armaturam, hastatque densas, quibus communiter in hostes

vtuntur: quod absurdum apud eos minime æstimatur,

quemadmodum de Suevorum moribus Cæsar meminit. Dicit enim: Equestribus

Equestria prælia

præliis sæpe ex equis desiliunt, ac pedibus præliantur, equosque eodem remanere vestigio

Equi remanent

assuefecerunt, ad quos se celeriter, cum vsus est, recipiunt. Nec eorum moribus

turpius, aut inertius habentur, quam ephippiis vti. Itaque ad quemuis numerum

ephippiatorum,

cphippiatorum, Quamvis pauci, adire audent: talesrump equi Desultorii nuncupantur,

Equi desultorii

quod ex eis facile equites defiliant: quos & Celetes Græci, atque Latini vocant.

Celetes.

Præterea alia Gothorum disciplina militaris est, quod in præcipiti equorum cursu

Disciplia equestrium.

sese totaleter armatos ab vno in alterum, & deinceps in tertium equum vrgentibus

præliis, terram non tangendo, transferre solet, etiam quod ex equo se supinent,

elevent, vel inclinent, sursum deoisumque se moveant, pilam, vel hastam variando,

prout Procop. lib. III. de agilitate Totilæ Gothorum Regis late testatur, dicens:

Totilæ regis agilitas.

Armis indutus processerat auro abunde cælatis, & ex equo vt ornatissimis phaleris,

ita & pilo, ac lancea noscitabatur, purpureaque, & Regia veste, & e prædicto equo

præcipue, quo ille miræ magnitudinis vehebatur. In medio autem campo vt

Equus miræ magnitudinis.

beliicæ artis peritus, ac ludibundus processerat, equum diversim calcaribus concitando,

in orbem frenis agiliter agere, obequitandoque telum in auras sursum versus

apte diverberare, & ipsum id rursum ad terram delatum impigre per manus translatum,

Telum resumere doctus.

gloriæ id artis plurimum ducere, supinandoque se desuper equum, inclinandoque

vtrinque ad terram, & vicissim in latera, vt qui a puero fuisset desultandi, ac

tripudiandi artem edoctus, & ludicra hæc peragendi.

Adhuc de exercitiis militaribus.

CAP. XVI.

SOLENT etiam Septentrionales equites præstantiores equos

Equis nominadantur.

nominibus propriis, signis, & coloribus certis ad

se vocare, vt anum more in inuits, deviis, rupibus, ac

paludibus libere gradienses, habeant adiutores, vt jubis

eorum manibus innixi, subita lassitudine non succumbant.

De quibus Saxo lib. XIIII. ac alibi plurima attestatur:

sed intimius adhuc Solinus de miro affectu, & ingenio

equorum aliqua enarrat, & inter alia e Plinio allegat:

Regem Scytharum cum singulari certamine interemptum

Equus occidit interfectorem domini sui.

adversarius victor spdliare vellet, ab equo eius caleibus, morsuque laniatus

est. Præterea cum prælio Antiochus Galatas subegisset, Centaretrii nomine ducis,

qui in acie ceciderat, equum ovaturus insilvit: isque adeo sprevit lupatos, &

tyrannicos fessores, vt de industria curvatus ruina & se, & equitem afflixit,

& peremit, vt sequenti cap. dicetur. Profecto talium equorum

pretium præsenti ævo mereretur magnum

Equi pauci nunc tyrannos occidunt.

gradum, si eorum arte, vel natura tot

impii, ac crudeles tyranni

præcipitari, ac

confici possent, quot parturiunt nimium fœcundi

Parentes tyranorum nimis fœcundi.

parentes ad irreparabilem multorum

calamitatem.

cphippiatorum, Quamvis pauci, adire audent: talesrump equi Desultorii nuncupantur,

Equi desultorii

quod ex eis facile equites defiliant: quos & Celetes Græci, atque Latini vocant.

Celetes.

Præterea alia Gothorum disciplina militaris est, quod in præcipiti equorum cursu

Disciplia equestrium.

sese totaleter armatos ab vno in alterum, & deinceps in tertium equum vrgentibus

præliis, terram non tangendo, transferre solet, etiam quod ex equo se supinent,

elevent, vel inclinent, sursum deoisumque se moveant, pilam, vel hastam variando,

prout Procop. lib. III. de agilitate Totilæ Gothorum Regis late testatur, dicens:

Totilæ regis agilitas.

Armis indutus processerat auro abunde cælatis, & ex equo vt ornatissimis phaleris,

ita & pilo, ac lancea noscitabatur, purpureaque, & Regia veste, & e prædicto equo

præcipue, quo ille miræ magnitudinis vehebatur. In medio autem campo vt

Equus miræ magnitudinis.

beliicæ artis peritus, ac ludibundus processerat, equum diversim calcaribus concitando,

in orbem frenis agiliter agere, obequitandoque telum in auras sursum versus

apte diverberare, & ipsum id rursum ad terram delatum impigre per manus translatum,

Telum resumere doctus.

gloriæ id artis plurimum ducere, supinandoque se desuper equum, inclinandoque

vtrinque ad terram, & vicissim in latera, vt qui a puero fuisset desultandi, ac

tripudiandi artem edoctus, & ludicra hæc peragendi.

Adhuc de exercitiis militaribus.

CAP. XVI.

SOLENT etiam Septentrionales equites præstantiores equos

Equis nominadantur.

nominibus propriis, signis, & coloribus certis ad

se vocare, vt anum more in inuits, deviis, rupibus, ac

paludibus libere gradienses, habeant adiutores, vt jubis

eorum manibus innixi, subita lassitudine non succumbant.

De quibus Saxo lib. XIIII. ac alibi plurima attestatur:

sed intimius adhuc Solinus de miro affectu, & ingenio

equorum aliqua enarrat, & inter alia e Plinio allegat:

Regem Scytharum cum singulari certamine interemptum

Equus occidit interfectorem domini sui.

adversarius victor spdliare vellet, ab equo eius caleibus, morsuque laniatus

est. Præterea cum prælio Antiochus Galatas subegisset, Centaretrii nomine ducis,

qui in acie ceciderat, equum ovaturus insilvit: isque adeo sprevit lupatos, &

tyrannicos fessores, vt de industria curvatus ruina & se, & equitem afflixit,

& peremit, vt sequenti cap. dicetur. Profecto talium equorum

pretium præsenti ævo mereretur magnum

Equi pauci nunc tyrannos occidunt.

gradum, si eorum arte, vel natura tot

impii, ac crudeles tyranni

præcipitari, ac

confici possent, quot parturiunt nimium fœcundi

Parentes tyranorum nimis fœcundi.

parentes ad irreparabilem multorum

calamitatem.

De quorundam equorum dolositate.

CAP. XVII.

Equi animosi Vestrogothorum.

CVM apud Vestrogothos equi reperiantur non minus pulchri, quam animosi, atque ad omnia subeunda certamina, & onera præstantissimi, quia a ferocissimo equorum genere hyemalibus pascuis vt plurimum enutrito producuntur, ideoque importunius ab omnibus, præsertim nobilibus, & militaribus viris, satis caro pretio comparantur. Cum vero casu aliquo tales equi raptu, vel furto, aut alia quamvis negligentia a justis possessoribus auferuntur, nunquam, aut raro novis sessoribus adeo vivacem spiritum, aut firmam securitatem in periculis exhibent, quemadmodum pristinis alitoribus

Equi secretis signis applaudunt suis.

suis mira agilitate præstare solebant. Signis enim secretis in voce, sono, tactu eos instruunt, quibus admoniti hilarius ad imperata, quam si ealearibus vrgerentur, procedunt: immo signis hujusmodi a sessoribus non perceptis, duo præcipue morris

Pericula duo mortis.

pericula, vel mortem ipsam, inferunt eisdem. Aut enim freno mordicus ore apprehenso, capiteque inter tibias submisso, & clunibus in altum levatis a dorso antrorsum equitem excutiunt, aut sese in postenores pedes erigunt, & in tergum supine casuros exponunt, vt impossibile sit fessoris cervicem non disrumpi, aut caput non excerebrari. Volens hic sileo casus quorundam Principum, & illustrium virorum Aquilonarium, qui sic periere. Qui enim equos tales a primis educatoribus violentia,

Signa in equo cavenda.

vel licentia extrahunt, contemnentes petere qualibus signis, venient dirigendi, illico quam impetuosi sint, experientur. Verum pro recentioribus annis opportunius quam alias vllo priori ævo remedium domandi tam feroces equos repertum est, vt nunquam, vel raro, nisi negligentia turpiter intervemente, aliquis præcipitetur ab equis, præcipue

Instrumenta sortia præstant securitatem,

etiam quia omnia equitandi instrumenta

modis omnibus proportionata,

afferunt

securitatem.

De externis

De externis exemplis malignorum jumentorum.

CAP. XVIII.

QVIA gentibus Septentrionis vix notitia est, qualis fuerit

equus ille Seianus, de cujus forsan vsitato nomine magis,

Equus Scianus.

quam maligno eventu, plurimi plura referre noverunt. Igitur

talis erat, vt quotquot ob eius eximiam præstantiam eum

equitare volebant, tot in præcipitia, mortemque ruebant

Afferitur enim fuisse magnitudinis inusitatæ, cervice ardua,

colore phœniceo, flava & comanti juba, cæterisque equorum

laudibus insignis: hunc tamen quisquis possideret, cum omni

Primus possessor equi periit.

demo, & familia, ac fortunis in perniciem deduceretur

Itaque Cn. Seium primum eius dominum, a M. Antonio capitis damnatum, miserabili

supplicio vitam constat finivisse. Eodem tempore Dolabellam consulem in Syriam

proficiscentem, fama eius equi permotum, Argos divertisse, emisseque sestertiis

centum millibus, sed ipsum mox in Syria bello civili obsessum, atque interfectum

fuisse. Deinde eundem equum C. Cassium, qui Dolabellam obsederat, adduxisse:

quem Cassium postea victis Parthis, susoque exercitu suo, miseram mortem oppetisse

manifestum est. Deinde Antonium post interitum Cassii parta victoria, nobilem

illum equum quæsivisse, & mox eo potitum, victum, atque desertum miserabili

exitio interiisse. Vtcunque sit, annectendum hic puto, & valde cavendum, quod

Cautela equi vulnerati.

equi in præliis, aut alibi sagittis in latere, vel vmbilico, vel coxis icti, se sæpius

in posteriores pedes elevant, dorsotenus cum fessore casuri, prout Herodotus plurimis

in locis de Parthorum equis attestatur. Est etiam in pari proverbio communis

relatio de auro Tolosano, quod quicunque illud attigit, a templis exportando, ille

Aurum Tolosanum.

milero, accruciabili exitum perierit, prout Strabo lib. IIII. reliquit manifestum.

Aurum igitur Tolosanum, teste Iustino lib. XXXII.

Auri Tolosani quantitas.

suere argenti pondo quinquies decem centum millia,

auri pondo centum decem millia:

quod sacrilegium causa excidii

Cæpioni,

exercituique eius fuit. Pondo, interprete

Pondo.

Budæo de Asse, continet

libras decem.

De militaribus exercitiis.

CAP. XIX.

INTER alia Septentrionalium bellatorum, seu equestrium exercitia, vnum erat præcipuum, vt quicunque tentaret ea ingredi, & prosequi, haudquaquam ambigeret sub ardua

Patientia durissima.

se patientia ferream disciplinam subiturum: primum quod contra sævissima elementa cunctorum certaminum initia esset ingressurus, videlicet hyemales vigilias in glacialibus castris facessere, nec a loco quocunque frigore, vel

Exercitia terribilia.

tempestate sæviente avelli: deinde famem, æstumque die ac nocte necessitatem vrgente pati: præterea equos ad omnem pugnandi insultum, & motum agitare, contos circum humeros gyrare, equosque in saltum per fossata, sepes, ac trabes cogere, vt in bellicis simulachris sub florida pace,

Pax rarissima apud Aquilo lonares.

quæ rarissima apud Martiales cernitur, continue addisceret, quæ postmodum in acerrimis certaminibus pro patria libertate pugnando, velut regulam observaret. Qua ab industria militaritium animos assidua exercitatione lex militaris corroborabat:

Lex militaris.

nam & decurrere eos cogebat, & in equum agiliter desilire, armatosque tripudiis agitari,

Ona militibusauserenda.

& tuba classicum personante obtundi, ne forte e quiete, & otio bellorum obliti, vel ignari in veris præliis remollescerent, aut in turpem fugam laberentur. Vt enim otium in omni re perniciosum est, ita in militaribus disciplinis noxium, & abhorrendum. Quippe sub eo militare genus hominum suapte natura ad res optime constitutas commovendas, & conturbandas promptum, in mille seditionesrum &

Milites seditiosi dominosdere solet.

proditiones illico ruit: primumque proprios Principes, quorum negligentia otiari, vel lascivire permittuntur, ve! hostibus domestica fraude instruda produnt, vel in aperto prælio crudeliter perimendos ostendunt. Sed longe detestabilius otium est, quando ab ipsis Principibus supremis ad subditorum enervationem assumi videntur,

Heliogabalus.

prout infame posteris argumentum magni autores tradunt Heliogabalum reliquisse: qui peractis infinitis ineptiis, tandem per scurras occisus est, ac per plateas, & cloacas sordidissime tractus, & in Tyberim submissus.

Gallenus.

Idem de Galieno homine socordissimo, aliisque similibus naturæ portentis, infinita patent exempla

LIBER OCTAVVS259

Adhuc de eisdem militaribus exercitiis externis,

CAP. XX.

MEMINIT præterea Fran. Irenicus lib. II. cap.

XXIIII. Germanis fuisse familiare, in gyrum equos vertere,

Equi vertuntur in gyrum.

ac in altum levare: verum ago assero primum apud

Gothos Septentrionales equos in gyrum vertere plurimum

in vsum fuisse, perpetuaque disciplina durare, Sed abolita

est, & in contemptum redacta consuetudo, equos in altum

ob rationes supradictas levare, dum æque aptum attenderent,

ex equo in duos posteriores pedes erecto pugnare,

velut bipedem armatum manibus ac pedibus humi serpentem,

hostem impetere conto. Sicut enim natura vnicuique animanti vires in singulis

Membrorum præscriptæ vires.

membris pulchre præseripsit, ita & eis ornatius est vtendum

Quam periculosum autem, & inutile sit, ex equo sursum elevato pugnare, videatur superius cap.

Equorum salitio.

XVIII, & cap. XVII. Cæterum Vegetius lib. I. De re militari hæc asserit: Equorum

salitio non solum a tyronibus, sed etiam a stipendiariis militibus districte semper

exacta est: tantaque cura hujus rei solet esse, vt non solum a dextris, sed etiam ab

sinistris partibus & insilire condicerent de silice. Hoc enim assidua meditatione faciebant,

Mora nulla in saliendo equos.

vt scilicet sine mora in tumultu prælii ascenderent, qui tam studiose in pacc

se exercebant. Idem lib. III: Equi cataphracti propter munimenta, & arma, quæ

gerunt, a vulneribus quidem sunt tuti, sed propter impedimentum, & pondus

Impedimenta ponderum.

armorum, facile est ipsos capi, quia frequentius contra dispersos pedites, quam contra

equites in certamine sunt obnoxii. Melius tamen ante legiones positi, vel cum

legionariis mixti sunt, quando cominus (hoc est, manu ad manum) pugnatur, quia

Cominus pugnare.

aciem hostium sæpe rumpunt.

De multiplici genere bellatorum.

CAP. XXI.

VERTITVR inter militares homines sæpius admiratio, quomodo non

nulli bellis acerrimis implicati, vel vivi, vel faucii campum, seu pugnam

exeunt, qui primi videntur, & permanent in prælio, ac vltimi sunt in exitu,

Adhuc de eisdem militaribus exercitiis externis,

CAP. XX.

MEMINIT præterea Fran. Irenicus lib. II. cap.

XXIIII. Germanis fuisse familiare, in gyrum equos vertere,

Equi vertuntur in gyrum.

ac in altum levare: verum ago assero primum apud

Gothos Septentrionales equos in gyrum vertere plurimum

in vsum fuisse, perpetuaque disciplina durare, Sed abolita

est, & in contemptum redacta consuetudo, equos in altum

ob rationes supradictas levare, dum æque aptum attenderent,

ex equo in duos posteriores pedes erecto pugnare,

velut bipedem armatum manibus ac pedibus humi serpentem,

hostem impetere conto. Sicut enim natura vnicuique animanti vires in singulis

Membrorum præscriptæ vires.

membris pulchre præseripsit, ita & eis ornatius est vtendum

Quam periculosum autem, & inutile sit, ex equo sursum elevato pugnare, videatur superius cap.

Equorum salitio.

XVIII, & cap. XVII. Cæterum Vegetius lib. I. De re militari hæc asserit: Equorum

salitio non solum a tyronibus, sed etiam a stipendiariis militibus districte semper

exacta est: tantaque cura hujus rei solet esse, vt non solum a dextris, sed etiam ab

sinistris partibus & insilire condicerent de silice. Hoc enim assidua meditatione faciebant,

Mora nulla in saliendo equos.

vt scilicet sine mora in tumultu prælii ascenderent, qui tam studiose in pacc

se exercebant. Idem lib. III: Equi cataphracti propter munimenta, & arma, quæ

gerunt, a vulneribus quidem sunt tuti, sed propter impedimentum, & pondus

Impedimenta ponderum.

armorum, facile est ipsos capi, quia frequentius contra dispersos pedites, quam contra

equites in certamine sunt obnoxii. Melius tamen ante legiones positi, vel cum

legionariis mixti sunt, quando cominus (hoc est, manu ad manum) pugnatur, quia

Cominus pugnare.

aciem hostium sæpe rumpunt.

De multiplici genere bellatorum.

CAP. XXI.

VERTITVR inter militares homines sæpius admiratio, quomodo non

nulli bellis acerrimis implicati, vel vivi, vel faucii campum, seu pugnam

exeunt, qui primi videntur, & permanent in prælio, ac vltimi sunt in exitu,

Bellatorum quatuor genera.

vel fuga, frequentiusque ad interitum impetuntur: & ob id advertendum est quatuor esse genera bellatorum. Primum eorum, qui fortitudinem modestia temperantes,

Primi.

rebelles acrius cædunt, fugientibus instare erubescunt. Hi siquidem diuturna armorum experientia certiora virtutis testimonia prosequentes, gloriam suam non in

Cunei condensati.

victorum fuga, sed vincendorum expugnatione constituunt, cuncos in acie condensantes.

Secundi,

Alii, qui corporis, animique viribus freti, sed nulla miserationis parte præditi, in hostium tam terga, quam pectora communi cædis atrocitate desæviunt. Hique

Tyrocinii rudimenta.

juvenilis animi calore provecti, tyrocinii rudimenta bellorum auspiciis ornare contendunt, tamque ætatis, quam laudis ardore inflammati, in fas nefasque ruunt, nulla

Tertii.

periculorum discretione pensata. Tertii, quibus inter metum & pudorem anxiis,

Proceritas inanis.

progressum terror adimit, recursum ruboris obstaculum tollit: qui sanguine clari, inanique tantum proceritate conspicui, aciem numero, non viribus densant, hostemque vmbra potius, quam armis feriunt, & in bellatorum grege solo corporum spectaculo censentur: qui licet sunt magnarum opum domini, genere quam animo præstantiores,

Nobiles ignaviæ indulgentes.

plus tamen ignaviæ, quam nobilitatis viribus indulgere videntur, nihil præclari audentes attentare. Quarti, qui speciem, non rem in bellum perferunt, seque extremis sociorum agminibus inserenres, primi fugam, postremi prælium gerunt: in quibus imbecillitatis habitum certi pavoris indicium detegit, cum semper quæsitis de industria subterfugiis, pugnantium terga timidioris progressus pigritia subsequuntur. Hæcque bellatorum quatuor genera Saxo clare commemorat lib. IIII.

De differentia Ducum.

CAP. XXII.

ATTENDITVR præterea ducum differentia, vbi vnus tardus, & timidus est: alter ferox, & perspicax: vnus

Conditiones bellantium & bellorum notanda.

ingenio, atque militari disciplina instructus: alter vagus, temerarius, & pertinax: vnus prospicit commeatum, præcavet insidia s, vires hostium ponderat, tempus pugnæ eligit, arma perlustrat aciem instruit, & subsidns firmat: alter ordinem militum non attendit, locum non explorat, signa non distribuit, impedimenta non removet: vnus graves, & cunctabundos pugnatores hostibus obiicit: alter tyrones, aut mala disciplina institutos exercitus accipit, quorum fœda fiducia ductus, paucissimis hostibus circumseptus occumbit. Plurimum nanque in bellis pollere

Instructi viribus pollent.

videntur militum copiæ viribus, exercitiisque instructæ, præterea ducum ingenia, & experimenta humanæ fortunæ conjuncta: quæ potentior vis est in bellicis rebus.

Fortuna humana potens.

Verum vel tanta nobilitas militum, vel fortunæ varietas incidere solet, vt vicissim nunc exules, nunc Reges videntur: & ita de vniuscuiusque incerto eventu cogitandum

Eventus incertus belli.

erit. Præterea quod exercitus propter inconsueti aëris incommoditatem plerunque dissenteriæ morbo graviter exagitari possit, atque illico interire. Deinde quod bellatores, præcipue sacrilegos, adversus sublime numen præliantes (vt Iustinus attestatur) elementorum

Victoriæ impedimenta.

vis, tempestas scilicet, & grando, & frigus, multos absumere solent, quasi vulnere fauciatos. Insuper & assidui imbres, gelu, nix concreta, fames, lassitudo, pecuniarum defectus, murmuratio afferentium necessaria, & absentia ducum, discordia

Adulatores pessimi.

militum, & pessima susurratio seditiosorum, ac portentosa deceptio adulatorum qui apertis auribus ficta pro veris suggerunt, variant, atque victoriam adesse promittunt, & in exitu plus lingua, quam ensis hostilis sublatis opibus, & Principis vitæ nocuisse videbuntur. Væ igitur iliis, qui talibus delectantur malis.

De armis

Bellatorum quatuor genera.

vel fuga, frequentiusque ad interitum impetuntur: & ob id advertendum est quatuor esse genera bellatorum. Primum eorum, qui fortitudinem modestia temperantes,

Primi.

rebelles acrius cædunt, fugientibus instare erubescunt. Hi siquidem diuturna armorum experientia certiora virtutis testimonia prosequentes, gloriam suam non in

Cunei condensati.

victorum fuga, sed vincendorum expugnatione constituunt, cuncos in acie condensantes.

Secundi,

Alii, qui corporis, animique viribus freti, sed nulla miserationis parte præditi, in hostium tam terga, quam pectora communi cædis atrocitate desæviunt. Hique

Tyrocinii rudimenta.

juvenilis animi calore provecti, tyrocinii rudimenta bellorum auspiciis ornare contendunt, tamque ætatis, quam laudis ardore inflammati, in fas nefasque ruunt, nulla

Tertii.

periculorum discretione pensata. Tertii, quibus inter metum & pudorem anxiis,

Proceritas inanis.

progressum terror adimit, recursum ruboris obstaculum tollit: qui sanguine clari, inanique tantum proceritate conspicui, aciem numero, non viribus densant, hostemque vmbra potius, quam armis feriunt, & in bellatorum grege solo corporum spectaculo censentur: qui licet sunt magnarum opum domini, genere quam animo præstantiores,

Nobiles ignaviæ indulgentes.

plus tamen ignaviæ, quam nobilitatis viribus indulgere videntur, nihil præclari audentes attentare. Quarti, qui speciem, non rem in bellum perferunt, seque extremis sociorum agminibus inserenres, primi fugam, postremi prælium gerunt: in quibus imbecillitatis habitum certi pavoris indicium detegit, cum semper quæsitis de

industria subterfugiis, pugnantium terga timidioris progressus pigritia subsequuntur.

Hæcque bellatorum quatuor genera Saxo clare commemorat lib. IIII.

De differentia Ducum.

CAP. XXII.

ATTENDITVR præterea ducum differentia, vbi vnus tardus, & timidus est: alter ferox, & perspicax: vnus

Conditiones bellantium & bellorum notanda.

ingenio, atque militari disciplina instructus: alter vagus, temerarius, & pertinax: vnus prospicit commeatum, præcavet insidia s, vires hostium ponderat, tempus pugnæ eligit, arma perlustrat aciem instruit, & subsidns firmat: alter ordinem militum non attendit, locum non explorat, signa non distribuit, impedimenta non removet: vnus graves, & cunctabundos pugnatores hostibus obiicit: alter tyrones, aut mala disciplina institutos exercitus accipit, quorum fœda fiducia ductus, paucissimis hostibus circumseptus occumbit. Plurimum nanque in bellis pollere

Instructi viribus pollent.

videntur militum copiæ viribus, exercitiisque instructæ, præterea ducum ingenia, & experimenta humanæ fortunæ conjuncta: quæ potentior vis est in bellicis rebus.

Fortuna humana potens.

Verum vel tanta nobilitas militum, vel fortunæ varietas incidere solet, vt vicissim nunc exules, nunc Reges videntur: & ita de vniuscuiusque incerto eventu cogitandum

Eventus incertus belli.

erit. Præterea quod exercitus propter inconsueti aëris incommoditatem plerunque dissenteriæ morbo graviter exagitari possit, atque illico interire. Deinde quod bellatores, præcipue sacrilegos, adversus sublime numen præliantes (vt Iustinus attestatur) elementorum

Victoriæ impedimenta.

vis, tempestas scilicet, & grando, & frigus, multos absumere solent, quasi vulnere fauciatos. Insuper & assidui imbres, gelu, nix concreta, fames, lassitudo, pecuniarum defectus, murmuratio afferentium necessaria, & absentia ducum, discordia

Adulatores pessimi.

militum, & pessima susurratio seditiosorum, ac portentosa deceptio adulatorum qui apertis auribus ficta pro veris suggerunt, variant, atque victoriam adesse promittunt, & in exitu plus lingua, quam ensis hostilis sublatis opibus, & Principis vitæ nocuisse videbuntur. Væ igitur iliis, qui talibus delectantur malis.

De armis

De armis, & cautelis equestrium.

CAP. XXIII.

INGRESSVRI Septentrionales equestre certamen gravibus lanceis, & densis, earum cuspides non serico (vt

dictum est) aut aureis filis exornant, sed caudis vulpium,

Caudæ vulpinæ contis alligantur.

aut luporum, in despectum quorumcunque inimicorum.

Nunquam etiam vexillatis hastis more Persarum, aut Græcorum

Græcorum & Persarum mos.

vtuntur, qui eo apparatum præstigioso, veluti primo

stratagemate, satis acriter putant fugare, vel saltem

territare quemcunque venturum hostem. Ballistis tamen,

seu arcubus chalybeis, atque corneis, ob maximum ictum,

Arcus chalybei ac cornei.

& vehementiam eius robore concitandam, vtuntur: sunt etenim fidelissime fabricati,

prout omnimodæ sagittæ eis conjunctæ. Demum gladiis tam longis, quam

strictis, & incurvatis: quibus, perfractis lanceis, punctim, vel cesim vtuntur.

Similiter & latis ensibus, vtraque manu versatilibus. Item malleis ferreis vnco

Enses versatiles.

incurvatis: quibus districtius galeas penetrant, & infringunt, quam quovis alio

Mallei incurvati.

præliari instrumento: immo hujusmodi malleis aut equitem a jumento extrahunt,

aut ipsum equum excerebrant, vt fessorem exturbent. Item cominus pugnando,

multo ac vario genere vtuntur pugionum, & telorum, stricto videlicet & lato,

bicipiti, curvato ac hamato, prout in parte superius est expressum. Tegmina equorum

Tegmina equorum ferrea.

chalybea sunt, aut ferrei thoraces, vel coriarii, calce viva macerati, &

ferreis filis ob gladiorum sectiones præmuniti. Eoque modo instructi, acies plures

a seinvicem paululum, si opus sit, distantes, providentius instaurant, vt vna alteri

hoste ingruente mox aduolatura succurrat: summeque nituntur, vt hostem instar

Hostis cur circulo clauditur.

turbinis circulo includant, ne eius astutia, aut longis stratagematibus ipsimet involuantur:

vtque id opportunius faciant, certis signis speculatorum, tibicinumque

diriguntur.

De allis cautelis.

CAP. XXIIII.

CAVENT etiam diligenter, ne hostem cavillose fugientem

celerius, quam cautius (rapina quamvis relicta) insectentur.

Fuga nanque simulata, & tectis insidiis plures

Fuga simulata.

quandoque perimi solet, quam Marte truculento. Neque

etiam si hostis necessitudine, vel voto campum exierit,

seipsos continuo dispergere solet. Novere etenim eo

Dispersi superantur.

inimicorum studium ferri, vt quos fortiter vnitos, & mvtua

defensione securos disturbare nequierint, modis omnibus

disgregatos insiliant, & confringant. Nec etiam armis,

Milites lectis non vtuntur durante bello.

thoracibus præsertim, durante certamine se denudant, vt lectis more mollium

incumbant: sed primam, præcipuamque de jumentis suscipiunt curam, vt saltem arborum

ramis, quibus etiam assueti sunt alio non occurrente pabulo, reficiantur.

Interim ipsi equites duleius in saxis, vel humo nuda quiescunt. Nec desinunt continuis

speculatoribus explorare, an hostiles insidiæ per sylvarum latebras præmissæ

Insidiæ cavendæ.

LIBER OCTAVVS 261

De armis, & cautelis equestrium.

CAP. XXIII.

INGRESSVRI Septentrionales equestre certamen gravibus

lanceis, & densis, earum cuspides non serico (vt

dictum est) aut aureis filis exornant, sed caudis vulpium,

Caudæ vulpinæ contis alligantur.

aut luporum, in despectum quorumcunque inimicorum.

Nunquam etiam vexillatis hastis more Persarum, aut Græcorum

Græcorum & Persarum mos.

vtuntur, qui eo apparatum præstigioso, veluti primo

stratagemate, satis acriter putant fugare, vel saltem

territare quemcunque venturum hostem. Ballistis tamen,

seu arcubus chalybeis, atque corneis, ob maximum ictum,

Arcus chalybei ac cornei.

& vehementiam eius robore concitandam, vtuntur: sunt etenim fidelissime fabricati,

prout omnimodæ sagittæ eis conjunctæ. Demum gladiis tam longis, quam

strictis, & incurvatis: quibus, perfractis lanceis, punctim, vel cesim vtuntur.

Similiter & latis ensibus, vtraque manu versatilibus. Item malleis ferreis vnco

Enses versatiles.

incurvatis: quibus districtius galeas penetrant, & infringunt, quam quovis alio

Mallei incurvati.

præliari instrumento: immo hujusmodi malleis aut equitem a jumento extrahunt,

aut ipsum equum excerebrant, vt fessorem exturbent. Item cominus pugnando,

multo ac vario genere vtuntur pugionum, & telorum, stricto videlicet & lato,

bicipiti, curvato ac hamato, prout in parte superius est expressum. Tegmina equorum

Tegmina equorum ferrea.

chalybea sunt, aut ferrei thoraces, vel coriarii, calce viva macerati, &

ferreis filis ob gladiorum sectiones præmuniti. Eoque modo instructi, acies plures

a seinvicem paululum, si opus sit, distantes, providentius instaurant, vt vna alteri

hoste ingruente mox aduolatura succurrat: summeque nituntur, vt hostem instar

Hostis cur circulo clauditur.

turbinis circulo includant, ne eius astutia, aut longis stratagematibus ipsimet involuantur:

vtque id opportunius faciant, certis signis speculatorum, tibicinumque

diriguntur.

De allis cautelis.

CAP. XXIIII.

CAVENT etiam diligenter, ne hostem cavillose fugientem

celerius, quam cautius (rapina quamvis relicta) insectentur.

Fuga nanque simulata, & tectis insidiis plures

Fuga simulata.

quandoque perimi solet, quam Marte truculento. Neque

etiam si hostis necessitudine, vel voto campum exierit,

seipsos continuo dispergere solet. Novere etenim eo

Dispersi superantur.

inimicorum studium ferri, vt quos fortiter vnitos, & mvtua

defensione securos disturbare nequierint, modis omnibus

disgregatos insiliant, & confringant. Nec etiam armis,

Milites lectis non vtuntur durante bello.

thoracibus præsertim, durante certamine se denudant, vt lectis more mollium

incumbant: sed primam, præcipuamque de jumentis suscipiunt curam, vt saltem arborum

ramis, quibus etiam assueti sunt alio non occurrente pabulo, reficiantur.

Interim ipsi equites duleius in saxis, vel humo nuda quiescunt. Nec desinunt continuis

speculatoribus explorare, an hostiles insidiæ per sylvarum latebras præmissæ

Insidiæ cavendæ.

Pontes.

sint, aut post tergum prope, vel a longe relictæ: etiam an pontes viciniores abrupti,

aut sustentacula eorum mediotenus per limam scissa, cum id insidiandi genus

non ignorant præsentissimam afferre mortem. Notant etiam lignis diligentibus,

quæ saxis, vel arboribus imprimunt, vbi facilius vel aggrediendo, vel declinando

Vada.

hostem, vada fluminum celeri transitu sunt tutiora: item iniqua loca, voragino sum

Paludes.

solum, paludem limosam, & montium asperitatem, præterea strinctos saltus, & nemora

Montes.

obscura, ac ignem scintillantem: quas quidem cautelas, aliasque eisdem similes,

Ignes scintillantes.

etsi diligenter observant, transfugarum tamen dolis, quibus Saxo Sialandicus in

Dolus caventur difficilime.

tota sua historia Danos abundare meminit, pluries circumveniuntur: quia & ii adulterino

signo præliantes, quasi sociorum vti solent, maxime vt adversarios turbent

Vexilli veritas.

ab equestri ordine, & disciplina, dum contentio oriatur de veritate vexilli.

Solares radi in obiecti caventur.

Summeque cavent Aquilonares, ne solaribus radiis pariter, & hostibus ab Austro inminentibus

(ne oculi eorum hebetentur) sese opponant, sed procurato ex industria

loco obliquo, & duro, eisdem inimicis occurrant.

De certis brevibus cautelis ab Iordane in conflictibus Gothorum annotatis.

CAP. XXV.

Sentetiæ Iordanis de vsu bellandi Gothorum.

NOVERVNT Gothi confligere cum superbis, quia etsi loca

inhabitant diversa, vniti tamen consiliis ad bella procedunt.

Sicut famosum prælium, ita multiplex, & perplexum.

Loci opportunitas non paruam victoriæ parte pollicetur

Facile assumit pugnandi necessitatem, qui fugiendi non invenit locum

Audaciores sunt, & insolentiores, qui inferunt bellum.

Dissonæ gentes pavorem immittunt, vel pariunt.

Abscissis membris, membra relabuntur.

Nec corpora perstant, quibus ossa sunt subtracta.

Morituros in otio fata præcipitant

In formidine belli præsentia Regis sortitur spem meliorem.

Fragile munimentum quandoque vitæ subsidium præstat.

Hostis fractus quandoque tubis territat inimicos, veluti leo venabulis pressus.

Fatigandus est obsidione, qui annonæ copia caret.

Sellis equinis construitur agger.

Fortibus viris digna debentur funera.

Modestum regimen non parit in competitore certamen.

Indignum facinus privatum maluni publico resarcire.

Astuti Principes alibi minantur, alibi arma inferunt

Par fraus, & astutia, spem victoriæ alit.

Incomposita regnandi initia, surreptionis opportunitatem promitunt,

Generosi animi est, post victoriam non sævire.

Degener animus nec libertati studet, nec fidem præstitam servat.

Sentiet iratum, qui proprium dominum crediderit contemnendum,

Suadetur bellum in vicinos, vt in propriis pax habeatur.

In eis sæpe regna deficiunt, a quorum nominibus inchoant.

Vitam truculentam sævissima mors imitantur.

Attila vino, somnoque gravatus, fluxu sanguinis e naribus obiit.

Fatales exitus nullus vindicare præsumit.

Diversis insignibus ornatur aulicum decus.

Dum

Pontes.

sint, aut post tergum prope, vel a longe relictæ: etiam an pontes viciniores abrupti,

aut sustentacula eorum mediotenus per limam scissa, cum id insidiandi genus

non ignorant præsentissimam afferre mortem. Notant etiam lignis diligentibus,

quæ saxis, vel arboribus imprimunt, vbi facilius vel aggrediendo, vel declinando

Vada.

hostem, vada fluminum celeri transitu sunt tutiora: item iniqua loca, voragino sum

Paludes.

solum, paludem limosam, & montium asperitatem, præterea strinctos saltus, & nemora

Montes.

obscura, ac ignem scintillantem: quas quidem cautelas, aliasque eisdem similes,

Ignes scintillantes.

etsi diligenter observant, transfugarum tamen dolis, quibus Saxo Sialandicus in

Dolus caventur difficilime.

tota sua historia Danos abundare meminit, pluries circumveniuntur: quia & ii adulterino

signo præliantes, quasi sociorum vti solent, maxime vt adversarios turbent

Vexilli veritas.

ab equestri ordine, & disciplina, dum contentio oriatur de veritate vexilli.

Solares radi in obiecti caventur.

Summeque cavent Aquilonares, ne solaribus radiis pariter, & hostibus ab Austro inminentibus

(ne oculi eorum hebetentur) sese opponant, sed procurato ex industria

loco obliquo, & duro, eisdem inimicis occurrant.

De certis brevibus cautelis ab Iordane in conflictibus Gothorum annotatis.

CAP. XXV.

Sentetiæ Iordanis de vsu bellandi Gothorum.

NOVERVNT Gothi confligere cum superbis, quia etsi loca

inhabitant diversa, vniti tamen consiliis ad bella procedunt.

Sicut famosum prælium, ita multiplex, & perplexum.

Loci opportunitas non paruam victoriæ parte pollicetur

Facile assumit pugnandi necessitatem, qui fugiendi non invenit locum

Audaciores sunt, & insolentiores, qui inferunt bellum.

Dissonæ gentes pavorem immittunt, vel pariunt.

Abscissis membris, membra relabuntur.

Nec corpora perstant, quibus ossa sunt subtracta.

Morituros in otio fata præcipitant

In formidine belli præsentia Regis sortitur spem meliorem.

Fragile munimentum quandoque vitæ subsidium præstat.

Hostis fractus quandoque tubis territat inimicos, veluti leo venabulis pressus.

Fatigandus est obsidione, qui annonæ copia caret.

Sellis equinis construitur agger.

Fortibus viris digna debentur funera.

Modestum regimen non parit in competitore certamen.

Indignum facinus privatum maluni publico resarcire.

Astuti Principes alibi minantur, alibi arma inferunt

Par fraus, & astutia, spem victoriæ alit.

Incomposita regnandi initia, surreptionis opportunitatem promitunt,

Generosi animi est, post victoriam non sævire.

Degener animus nec libertati studet, nec fidem præstitam servat.

Sentiet iratum, qui proprium dominum crediderit contemnendum,

Suadetur bellum in vicinos, vt in propriis pax habeatur.

In eis sæpe regna deficiunt, a quorum nominibus inchoant.

Vitam truculentam sævissima mors imitantur.

Attila vino, somnoque gravatus, fluxu sanguinis e naribus obiit.

Fatales exitus nullus vindicare præsumit.

Diversis insignibus ornatur aulicum decus.

Dum

Dum multi imperare cupiunt, omnes simul imperium perdunt.

Regnum plus gravat copia, quam inopia successorum.

Facile omnes appetunt, quæ pro cunctorum vtilitate tentantur.

Per discordiam ex vno corpore exurgunt diversa.

Non æque filiis, ac parentibus fortuna savere solet.

Dissidium perniciosa res est, præcipue ftratrum.

Divisi corruunt, qui vniti alios territare solent.

Armenta rapiens, nisi corripiatur, regna invadere præsumit.

Inaccessibilia humana diligentia pervia fieri possunt.

Melius est hostem prævenire muneribus, quam sustinere obsidentem.

Melius est sponte, & liberaliter elargiri partem, quam amittere totum.

Madentibus armis in cruore, sævitia remanet infracta.

Victoria non hominum potestate, sed Dei virtute donatur.

Pro gloria libertatis acrius certatur.

Necessitas consilium quærit, & invenit

Sibiipsi non hosti nocet, qui insidias struit in loco ignoto.

Solatium est calamitosis præcognosecre fatum.

Quod autem tam attentissimæ cautelæ in præliis, præcipue penes Principem, &

Cautelæ principum.

ductorem exercitus, habendæ sint, mirum non est, quia dux omnium vices in segerit, vbi exercitus quasi animal quoddam homini persimile reputantur: cujus caput est Princeps, acies vero instructa vt pectus ac thorax, pedites manus,

Exercitus quasi animal est.

equites autem pedes. Consequens ergo erit, vt commoto capite membra reliqua nullum officium præstare possunt, sic perturbato ductore, omnis exercitus fluctuat,

Exercitus fluctuans navi assimilatur.

periclitatur, & perit: expositus enim est fortunæ, veluti navis reflantibus contrariis ventis, si gubemator ab officio suo torpescit, nec clavum pro fluctuum motu forti animo huc atque illuc versat, impellitque. Nullum igitur constantis ducis, aut fortissimi

Officium ducum.

militis munus omittat oportet ille, qui rei bellicæ præest: sed occurset timentibus, retineat cedentes, adsit fortibus, spe, consilio, manu, nutu, voce: hostibus semper insignis sit, suis autem conspicuus appareat, & ardore, præsentiaque animi in omne opus feratur: flagrantes oculos circumvolvat, truci voce increpet, & nunc minacibus, nunc blandis verbis milites appellet, vt magis e re arbitrabitur. At cum a pugna otium erit, arma paret ductor oportet, alloquatur exercitum, militem ferat, in ore vulgi agat, rumores hauriat, præterita, instantia, futura pari diligentia meditetur, secreta vmbracula fugiat, in propatulo, atque

Vmbracula secreta fugienda.

aperto vescatur, literas diligenter legat, nuntios audiat, neque illos perterreat.

Ignavi quidem Principis est, nolle adversa audire, & nuntris adeo perturbari, vt

Ignavus princeps.

a ratione discedat. Magnæ quidem constantiæ est, adversis nuntiis non commoveri,

& animi affectum, subitumque motum e vultu non prodere, juxta illud

Virgilii,

Virgi.

Spem vultu simulat, premit altum corde dolorem.

Expedit enim vt aliquando principes simulent, vel dissimulent, sic tamen vt omnia

contrahant ad obsequium approbabilis veritatis. Qui vero nuntium vnum

atque alterum percutit, aut male tractat, consequens est, vt armatos sustinere debeat

legatos. qui etsi pauci videntur accedere, tamen ob peritiam militarem facile

Legati armati.

oppriment effœminatam multitudinem, & inordinatam colluvionem. Vera

Pauci periti multitudinem fugant.

etenim victoria speranda, ac consequenda erit in exercitatione militari, ab ineunte adolescentia

principis, ducis, aut Regis introducta, et quasi connata, vt aliter sciat se gerere

in privata, aliter in publica pugna, aliter in pedestri, equestri, in navali, & aliter in

glaciali, seu nivali, prout inferius lib. XI. diffusius ostendetur. Immo ad veram

militiam capessendam alia quædam ratio habenda est, vbi in aciem descenditur,

& cum hostem concurritur, illic pulvis, æstus, sudor. sitis, clamor militaris, hostium

incursus, timor, spes, & alia multa adeo animum perturbant, ac distrahunt,

vt vix illi in ipsi, qui a teneris annis talia perpessi sunt, eadem perserre valeant. Magnis

Princeps laudabilis.

itaque laudibus extollendus est princeps, qui milites quotidie bellicis laboribus

exercet, ne per ignaviam, & desidiam tabescant, vt cum opus fuerit, pro justitia,

& patria libertate certando enervare poterint violentiam tyrannorum: quod solum

inter præclariores triumphos perpetuam meretur laudem, & memoriam sempiternam.

Nec efferatur aliquis inanibus titulis, quod artem calleat militarem, nisi (vt

dictum est) aliquid pro tuenda æquitate, & innocentia defendenda, demonstret se

Alexander Magnus.

strenue exercere. Commendatur miris modis Alexander ætate XXXIII. annorum

moriens, quod inter exteras heroicas virtutes clementissimus extiterit in oppressos,

ita vt a barbaris nationibus lugeretur extinctus. Vita tamen spirans,

XXX. millia puerorum e diversis nationibus vidis, sub præceptoribus diversarum

artium instrui fecit: quorum provecta ætate, & prudentia, si supervixisset, totum

orbem juste regnando gubernasset.

De præfectis provincialibus.

CAP. XXVI.

IN Septentrionalibus regnis vti multæ, & potentes sunt

provinciæ, ita & in illis dirigendis diversæ fortis, & linguarum

Præfecti diversi.

præfecti a principibus constituuntur, tanquam

radii a sole emissi, vt in toto terrarum circuitu æquitas

Iustitia vnita.

et justitia custodiatur, securitasep permaneat omnibus populis inviolata. Falsus enim dolor esse non creditur vbi tanti laboris incommoda subeuntur, quando scilicet defectu bonorum, aut gravamine malorum præfectorum apud regni judicium ex vltimis finibus afflicti subditi coguntur afferre querelas, veluti ab Islandia, ac Finmarchia

incursus, timor, spes, & alia multa adeo animum perturbant, ac distrahunt, vt vix illi in ipsi, qui a teneris annis talia perpessi sunt, eadem perserre valeant. Magnis

Princeps laudabilis.

itaque laudibus extollendus est princeps, qui milites quotidie bellicis laboribus exercet, ne per ignaviam, & desidiam tabescant, vt cum opus fuerit, pro justitia, & patria libertate certando enervare poterint violentiam tyrannorum: quod solum inter præclariores triumphos perpetuam meretur laudem, & memoriam sempiternam. Nec efferatur aliquis inanibus titulis, quod artem calleat militarem, nisi (vt dictum est) aliquid pro tuenda æquitate, & innocentia defendenda, demonstret se

Alexander Magnus.

strenue exercere. Commendatur miris modis Alexander ætate XXXIII. annorum moriens, quod inter exteras heroicas virtutes clementissimus extiterit in oppressos, ita vt a barbaris nationibus lugeretur extinctus. Vita tamen spirans, XXX. millia puerorum e diversis nationibus vidis, sub præceptoribus diversarum artium instrui fecit: quorum provecta ætate, & prudentia, si supervixisset, totum orbem juste regnando gubernasset.

De præfectis provincialibus.

CAP. XXVI.

IN Septentrionalibus regnis vti multæ, & potentes sunt provinciæ, ita & in illis dirigendis diversæ fortis, & linguarum

Præfecti diversi.

præfecti a principibus constituuntur, tanquam

radii a sole emissi, vt in toto terrarum circuitu æquitas

Iustitia vnita.

et justitia custodiatur, securitasep permaneat omnibus populis inviolata. Falsus enim dolor esse non creditur vbi tanti laboris incommoda subeuntur, quando scilicet defectu bonorum, aut gravamine malorum præfectorum apud regni judicium ex vltimis finibus afflicti subditi coguntur afferre querelas, veluti ab Islandia, ac Finmarchia

Finmarchia apud Regem Norvegiæ, & de Scricfinnia, Bothnia, Finlandia, ac Dalacarlia,

ad Regem Suetiæ: qui tamen nullam deteriorem querelam ex omnibus potentatibus

Querelæ ob rapinas.

suis, quam a Moschovitarum limitibus sufferre solet, idque ob insatiabilem

collimitancorum rapacitatem, & Græculum dolum. Attamen Regius præfectus

Virtus boni præfecti.

autoritati satisfaciens, homicidia resecat, furta condemnat abactores animalium legitima

securitase coërcet, quietosque incolas a sceleratis Moschorum ausibus reddit,

vindictamque malignis eorum moribus semper opponis, & proditores, exploratoresque

(crimine confesso) corripiendos constringit. Talibus enim excessibus, publica

violata pace, sæpius notantur Moschovitæ. Iique præfecti, qui ita innocentes

Moschovite. rapaces.

defendunt, & insolentes corripiunt, a bonis justisque Principibus constituuntur:

quos & conservant in longæva pace beatos,

De tyrannica severitate, & exactione præfectorum.

CAP. XXVII

VERVM ne diuturna permaneat hæc felicitas regiminis æquitate

parta, malignorum hominum consiliis alibi, per regnum

tales constituuntur præfecti, qui avaritia, & malitia obcæcati,

Præfecti pessimi.

innocentes torquent, sceleratos exaltant, jura omnia pervertunt,

totum regnum in ruinam, seipsos in calamitatem,

& Regem in ludibrium, infamiam, miseriam, & exilium

brevi momento transmittunt. Verum ne res hæc careat documento,

inter exteros sanguinarios, & avaros præfectos,

quos Ericus Rex Suetiæ e ducibus Pomeraniæ ortus &c.

eviscerandæ Suetiæ præfecerat, erat quidam Danus Iusse

Iusse Ericson. Danus.

Ericson: is super Dalacarlorum regionem constitutus, tam crudelem se omnibus exhibuit,

vt putarentur omnes omnium malignorum tyrannorum spiritus, qui vnquam

antea fuerant, in hunc perditissimum nebulonem confluxisse. Narrat Cicero crudelem

Verrem fumo e putridis lignis educto, vnum hominem innoxium perdidisse:

Verres crudelissimus.

at hic Iusse eiusdem malignitatis spiritu obsessus, non vnum innocentem, sed ex

Dalacarliæ incolis fine numero innocentissimos fumo suspensos (licet viribus sese

Finmarchia apud Regem Norvegiæ, & de Scricfinnia, Bothnia, Finlandia, ac Dalacarlia,

ad Regem Suetiæ: qui tamen nullam deteriorem querelam ex omnibus potentatibus

Querelæ ob rapinas.

suis, quam a Moschovitarum limitibus sufferre solet, idque ob insatiabilem

collimitancorum rapacitatem, & Græculum dolum. Attamen Regius præfectus

Virtus boni præfecti.

autoritati satisfaciens, homicidia resecat, furta condemnat abactores animalium legitima securitase coërcet, quietosque incolas a sceleratis Moschorum ausibus reddit, vindictamque malignis eorum moribus semper opponis, & proditores, exploratoresque (crimine confesso) corripiendos constringit. Talibus enim excessibus, publica violata pace, sæpius notantur Moschovitæ. Iique præfecti, qui ita innocentes

Moschovite. rapaces.

defendunt, & insolentes corripiunt, a bonis justisque Principibus constituuntur: quos & conservant in longæva pace beatos,

De tyrannica severitate, & exactione præfectorum.

CAP. XXVII

VERVM ne diuturna permaneat hæc felicitas regiminis æquitate parta, malignorum hominum consiliis alibi, per regnum tales constituuntur præfecti, qui avaritia, & malitia obcæcati,

Præfecti pessimi.

innocentes torquent, sceleratos exaltant, jura omnia pervertunt, totum regnum in ruinam, seipsos in calamitatem, & Regem in ludibrium, infamiam, miseriam, & exilium brevi momento transmittunt. Verum ne res hæc careat documento, inter exteros sanguinarios, & avaros præfectos, quos Ericus Rex Suetiæ e ducibus Pomeraniæ ortus &c. eviscerandæ Suetiæ præfecerat, erat quidam Danus Iusse

Iusse Ericson. Danus.

Ericson: is super Dalacarlorum regionem constitutus, tam crudelem se omnibus exhibuit, vt putarentur omnes omnium malignorum tyrannorum spiritus, qui vnquam antea fuerant, in hunc perditissimum nebulonem confluxisse. Narrat Cicero crudelem Verrem fumo e putridis lignis educto, vnum hominem innoxium perdidisse:

Verres crudelissimus.

at hic Iusse eiusdem malignitatis spiritu obsessus, non vnum innocentem, sed ex Dalacarliæ incolis fine numero innocentissimos fumo suspensos (licet viribus sese

rebellando liberare poterant) occidit. Quo pacto ne non satis ingeniosus carnifex in exquirendis novis tormentorum generibus viderentur, vxores maritorum tam crudeliter occisorum, in locum jumentorum trahendis aratris applicari non erubuit, immo inter primas delicias duxit, videre, & audire eas inter tantas angustias fœtus

Crudelitas inaudita.

e se mortuos abiicere, & rursus aratro apponi, donec mortuæ, aut semianimes collaberenrur. Possent hic horribiliora eiusdem Danicæ tyrannidis facinora adduci, quæ tunc non solum per illum, sed per omnes Regios præfectos committebantur: at

Exulat rex.

satis est dixisse eos his artibus vltima fata in se, & exilium in Regem suum impiissimum procurasse. Rusticorum nanque furore crudeliter occisi sunt, quando audaciores erant ad prædandum, quam præliandum. Rex vero Ericus Pomeranus a Danis,

quorum consiliis in suam, multorumque ruinam vsus fuerat, derelictus, vrgente viro potenti Engilberto, centum millibus incolarum ad arma provocatis stipato, ad parvam Gotlandiæ insulam velut profugus in miserabili senecta se recepit. Sed quia de his, & similibus dilectissimus frater, & antecessor meus D. Ioannes Magnus Gothus, in vita eiusdem Erici diffusius tractat, pium lectorem ad hunc remitto, interea cunctis principibus fideliter suadens attendere responsum Alexandri Magni: qui interrogatus, vbinam thesauros haberet, respondit, apud amicos caute sibi servari.

Benevolentia.

Et recte: benevolentia enim & sui, & alieni æris domina est. Nec dissonat huic consilio verbum Tyberii Cæsaris: qui suadentibus subditos gravandos esse tributis, respondit, boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere.

Adhuc de eisdem pessimis præfectis.

CAP. XXVIII.

ETSI superiore cap. visa est tota regio purgata tyrannide

Reliquiæ pessimorum prefectorum.

crudelium præfectorum, tamen damnabiles reliquiæ simili astutia, & arte in eorum complicibus, & alumnis velut toxico perseverarunt: qui quanto mentitis obsequiis magis fidem principibus ostentare poterant, tanto putabant se Regiis secretis, & officiis præ exteris omnibus fieri superiores. Nec opinione fallebantur. Dum enim primum supplices, ac humiles Danica disciplina, ac in municipalibus scientiis

Exactores asturussimi.

expertos sese Regibus exhiberent, maxime in exactione tributorum, & multarum, mox ad præfecturas sine vlterioribus meritis super simplicem populum erigebantur: taliumque præfectorum tyrannide cooperante, potentissimus

Cirolus rex.

Gothorum, Suecorum, ac Norvegianorum Rex Carolus, prædicti Regis

Rex exulat ob pessimos præfectos.

Erici successor, coactus est fidelissimæ gentis suæ sustinere rebellionem, ac tandem exilium sufferre, prout mox dicetur. Ii etenim præfecti avare, & atrociter subjectum populum opprimebant, quia ad omnem nequitiam erant andacissimi, & ad omnem virtutem, resque præclaras imbellissimi. Erant etiam in legibus patriæ taliter eruditi, vt magis juris, quam justitiæ consulti haberentur. Nullus erat patriæ legis titulus, quem non cogerent suæ inexplebili avaritiæ inservire. Omnia verba legis ita interpretabantur, vt nihil prorsus ad legislatoris intentionem accedere viderentur:

Summum ius.

summum enim jus summam æquitatem esse dicebaris. Severitas voluit justitia

Mos tyranorum.

videri: immo vt consuetissimus mos tyrannorum est, omnibus nefandis sceleribus nomina summarum virtutum imponebant, dicentes se omnia ob publicam totius patriæ salulem facere, cum tamen totam patriam desolare, & funditus evertere contenderent, Cumque Rex ipse ob tam immania suorum præfectorum scelera, atque sacrilegia

rebellando liberare poterant) occidit. Quo pacto ne non satis ingeniosus carnifex in exquirendis novis tormentorum generibus viderentur, vxores maritorum tam crudeliter occisorum, in locum jumentorum trahendis aratris applicari non erubuit, immo inter primas delicias duxit, videre, & audire eas inter tantas angustias fœtus

Crudelitas inaudita.

e se mortuos abiicere, & rursus aratro apponi, donec mortuæ, aut semianimes collaberenrur. Possent hic horribiliora eiusdem Danicæ tyrannidis facinora adduci, quæ tunc non solum per illum, sed per omnes Regios præfectos committebantur: at

Exulat rex.

satis est dixisse eos his artibus vltima fata in se, & exilium in Regem suum impiissimum procurasse. Rusticorum nanque furore crudeliter occisi sunt, quando audaciores erant ad prædandum, quam præliandum. Rex vero Ericus Pomeranus a Danis, quorum consiliis in suam, multorumque ruinam vsus fuerat, derelictus, vrgente viro potenti Engilberto, centum millibus incolarum ad arma provocatis stipato, ad parvam Gotlandiæ insulam velut profugus in miserabili senecta se recepit. Sed quia de his, & similibus dilectissimus frater, & antecessor meus D. Ioannes Magnus Gothus, in vita eiusdem Erici diffusius tractat, pium lectorem ad hunc remitto, interea cunctis principibus fideliter suadens attendere responsum Alexandri Magni: qui interrogatus, vbinam thesauros haberet, respondit, apud amicos caute sibi servari.

Benevolentia.

Et recte: benevolentia enim & sui, & alieni æris domina est. Nec dissonat huic consilio verbum Tyberii Cæsaris: qui suadentibus subditos gravandos esse tributis, respondit, boni pastoris esse tondere pecus, non deglubere.

Adhuc de eisdem pessimis præfectis.

CAP. XXVIII.

ETSI superiore cap. visa est tota regio purgata tyrannide

Reliquiæ pessimorum prefectorum.

crudelium præfectorum, tamen damnabiles reliquiæ simili astutia, & arte in eorum complicibus, & alumnis velut toxico perseverarunt: qui quanto mentitis obsequiis magis fidem principibus ostentare poterant, tanto putabant se Regiis secretis, & officiis præ exteris omnibus fieri superiores. Nec opinione fallebantur. Dum enim primum supplices, ac humiles Danica disciplina, ac in municipalibus scientiis

Exactores asturussimi.

expertos sese Regibus exhiberent, maxime in exactione tributorum, & multarum, mox ad præfecturas sine vlterioribus meritis super simplicem populum erigebantur: taliumque præfectorum tyrannide cooperante, potentissimus

Cirolus rex.

Gothorum, Suecorum, ac Norvegianorum Rex Carolus, prædicti Regis

Rex exulat ob pessimos præfectos.

Erici successor, coactus est fidelissimæ gentis suæ sustinere rebellionem, ac tandem exilium sufferre, prout mox dicetur. Ii etenim præfecti avare, & atrociter subjectum

populum opprimebant, quia ad omnem nequitiam erant andacissimi, & ad

omnem virtutem, resque præclaras imbellissimi. Erant etiam in legibus patriæ taliter

eruditi, vt magis juris, quam justitiæ consulti haberentur. Nullus erat patriæ

legis titulus, quem non cogerent suæ inexplebili avaritiæ inservire. Omnia verba

legis ita interpretabantur, vt nihil prorsus ad legislatoris intentionem accedere viderentur:

Summum ius.

summum enim jus summam æquitatem esse dicebaris. Severitas voluit justitia

Mos tyranorum.

videri: immo vt consuetissimus mos tyrannorum est, omnibus nefandis sceleribus

nomina summarum virtutum imponebant, dicentes se omnia ob publicam totius

patriæ salulem facere, cum tamen totam patriam desolare, & funditus evertere

contenderent, Cumque Rex ipse ob tam immania suorum præfectorum scelera, atque

sacrilegia

sacrilegia, obsidione gravissima in sua regla incolarum potentia clauderetur, frustraque

Rex desertus a præfectis.

a suis præfectis, qui liberius per regnum vagabantur, expectaret auxilium,

hærebat quid in tanta perplexitate pro remedio conduceret tutiore, misitque denuo

secretos nuntios antedictis præfectis, mandans ob eorum honorem, & fidem, ac præstitum

iuramentum, vt eius calamitati subvenirent. Sed frustra: nihil enim aliud

Vitia malorum præfectorum.

didicerant, quam superbe dominari supplicibus, pecuniam extorquere ab incolis,

iniunas irrogare miseris, supplicio afficere innoxios: at arma pro suo Rege assumere

Perfidia notanda.

re, aut vires viribus opponere, nunquam didicerunt } immo seipsos Regiis adver

sariis sponte captivaridos exhibuerunt (prout in simili Procopius in suos Græculos

Græculi.

conqueritur, contra Gothos pro Iustiniano Imperarore nil facientes) digni profecto

ita captivari, vt similibus traditoribus sempiterno terrori essent, & exemplo. Tum

Rex in arcta necessitate positu, tutissimum præsidium in fuga providens, naves aliquot

Præsidium in fuga.

in horrendissimo frigore mensis Ianuarii celerrime divitiis ingentibus impositis,

adaptari jussit. Cumque iam anchoræ levandæ restarent, quidam e præfectis

Regem interrogat, an aliquid in terra neglexisset: quo audito Rex suspirans,

Regis responsum.

respondit: Neglexi sane ante plures annos te, & tui similes in furcam suspendere:

quod tunc si fecissem, nunc quietius in tranquilla Republica remanerem. Moxque

erectis velis in Gedanum Prussiæ celeberrimum emporium, magis grata, quam iucuncta

Gedanum Prussiæ celeberrimum emporium.

navigatione pervenit, a Casimiro Rege Poloniæ humanissime exceptus, donec

Casimirus Rex Poloniæ.

VII. annis evolutis, in pristinam dignitatem, & potentiam reciperetur, factus

omnibus charissimus, qui antea publico odio laborabat. Præfectos nanque instituit,

Carolus rex Suetiæ 7. annis exul.

qui virtutes vitiis, justitiam injuriis, honestatem vtilitati præferebant. Quid vero

Rex Daniæ Christiernus eius nominis secundus, in regnis AquilonariLus ob sævitiam

Christiernus 2. Rex Daniæ.

crudelium præfectorum passus sit, nemo qui acta eius legit, ignorat. Inter

cæteros autem quendam impium sanguinarium præfectum habuit, Nicolaum Holeste

Clauos Holste.

appellatum: cujus vnica voluptas erat, Regem severum præcedendo, elevare excelsas

Fures longi altius suspeduntur.

surcas, quibus infelices regnicolas immani morte afficeret, nisi certo auri, argentique

pondere quantocyus redimerent vitam: afferens longos fures altas decere cruces.

Nec defuit præconi justum fatum. Regia nanque sententia, quod a multis inocentibus

pecuniam extorsisset, condemnatus, & in eadem furca, quam aliis parari

Laqueo periit.

iuslserat, ipse suspensus fuit: licet nihil magis securitatis a furibundo

populo Regi partum est, quin fugeret omni momento. De

hoc autem Christierno Rege, & gestis eius, nonnihil

oculata fide inferius scribam, quia

præsens horrenda vidi.

De pessimis Consiliariis Principum minorennium.

CAP. XXIX. CAP.

SAXO Danincarum rerum celeberrimus scriptor, asserit

Frotho rex.

Regi Frothoni eius nominis III. adhuc minorenni cunctorum

procerum vnanimi consensu plures ex illustribus

viris nedum in tutelam, sed eius nomine regni regendi, amplam

fuisse tributam potestatem: qui expectato Regis robore,

Vestmarus & Colo.

vicaria officia tutabantur. Duo igitur horum, Vestmarus,

& Colo fratres, eiusmodi regiminis, & tutelæ præcipui

Fœmina procax.

erant. Colo vxorem habuit tantæ procacitatis, vt

quantumlibet disertos enervare solebat. Altercando quippe,

ac disceptando, & quærendo pervicacissima extitit, & imbellis: nam a lingua

spicula mutuabat, quibus velut fallaciarum laqueis, incautos strangulabat. Cæterum

condere pacta, aut rescindere, præpotens erat, vtriusque horum efficaciam oris

aculeo gestans. Attamen ad vltimum tam nefariis artibus, & atroci crimine deprehensa,

quod Regio honori turpiter illusisset, lapidibus obruta fuit: documentum

Mulier bona.

cæteris relinquens, mulierem omnem oportere esse sensatam, tacitam, & pudoratam.

Filii 12. Vestmari.

Vestmaro erant XII. filii, Coloque terna filiorum forte gaudebat. Hi pariter

cum & ætate puberes, & animis acres essent, fiducia in temeritatem versa, ad obscœnos

Indoles vitiis inquinatur.

ritus inquinatam flagitiis indolem contulerunt. Adeo enim insolenter egerunt,

vt constupratis aliorum nuptis, ac filiabus (quemadmodum Iustinus de Dionysio

tyranno meminit) proscripsisse pudicitiam, atque in prostibulum relegasse viderentur.

Corruptis quoque matronarum fulcris, ne toris quidem virginalibus abstinebant.

Suus nullum thalamus securitate donabat, nec quisquam fere patriæ locus

Nequitiosissima facta.

luxuriæ eorum vestigiis vacuus erat. Mariti metu, cojuges corporum suorum ludibrio

vexabantur: injuriis obtemperatum est: cessit copularum respectus, violentusque

amplexuum vsus extabat: publicata est Venus, conjugiorum

Otium vitiis amicum.

reverentia pereunte: raptim luxuria petebatur In causa otium

erat, quod expertia agitationis corpora,

amica vitiis, quiete diffluerent.

Adhuc

Adhuc de eisdem.

CAP. XXX.

HORVM itaquep filiorum libidine & insolentia, præcipue vnius

Grep.

Grep appellati, preterrita soror Regis, quo tutior ab injuria

Pudicitiæ mulieris 30. custodes deputantur.

foret, septum vallo conclave, adhibitis XXX. sui corporis

custodibus, petivit. Verum quod in Regia sorore turpiter

efficere nequiit, paululum postea in Regis legitima

consorte, Hunnorum Regis filia, concubitu nefandissimo

adimplevit. Dum enim humili Venere haud contentari potuit,

eo se temeritatis effudit, vt cum Regina commercio

hbidinis habito, tam Regi perfidus, quam exteris violentus

Adulter perfidus

existeret. Adolevit deinde paulatim infamia, tacitoque gradu criminis suspicio

serpsit ante vulgo comperta, quam Regi. Grep enim in omnes, qui vel modicam

hujus sceleris mentionem egissent, animadvertere solitus, accusationem sui

formidabilem fecerat: opinio tamen criminis primum susurris alita est, dehinc excepta

Crimen detegitur susurris.

rumoribus. Difficilis siquidem apud ebriscios alieni criminis occultatio est.

Interea tamen dum tantis flagitiis fœtidus is adulter æstuaret, Regis sorori conjugii

Adulter fœtid'.

vinculo associari instabat. Sed vilitate infamis vitæ repulsus, cunctos virginis procos,

Vilitas infamis vitæ.

ac petitores convivii simulatione contractos, capitibus truncavit: quibus & conclave

sororis Regiæ exteris in terrorem, & crudele spectaculum cinxit. Nihil tamen

eius apud Regem gratiæ detractum est, quominus consueta familiaritate fungeretur.

Constituit enim, ne quis Regem allocuturus, sine muneribus aggrederetur, Regiæ

Charitatis simulatione iniquissima fiunt.

charitatis simulatione crudelitatis suæ infamiam levaturus. Taliter lacessitum vulgus

afflictationis suæ querelam tantis gemitibus agitabat: nulli miseriæ tempora culpandi

palam animus erat: nemo ingruentem calumniam apertis querimoniis prosequi

Dolores occulti graviores.

audebat: internus omnium præcordia dolor hoc acrius, quo occultius lacerabat.

Et hæc omnia impune sub Rege puero quavis annexa temeritate perpetrata sunt.

Rex puer.

De portentosis sceleribus contubernalium eiusdem Regis Daniæ.

CAP. XXXI

QVINETIAM, vt idem Saxo refert, contubernales eiusdem

Regis otio petulantiam nacti, partam quiete lasciviam improbissimis

Vitia contubernalium Regis horrenda.

extulere sceleribus. Quosdam enim restibus in

sublime. pertractos, more agitabilis pilæ pendula corporum

impulsione vexabant: aliis hædinum incedentibus

corium substernentes, lubrici tergoris offendiculo per occultum

funis raptum incautos subegere gressus: alios veste nudatos,

vanis verberum suppliciis lacerabant: alios clauo

affixos, laquei more suspensionis multavere ludibrio: quorundam

barbæ, & verticis pilos faculis torruerunt: aliis pubem, atque inguina subjecto

torre cremabant: virginibus nubere non licebat, nisi quarum castitas eis ante

Portentosa omnia Dania sub puero rege.

delibata fuisset: advenas ossibus converberabant: aliosad intemperantiam compulsos,

immoderata potione rumpebant: nemini filiam nuptum dare licebat, nisi gratia

Adhuc de eisdem.

CAP. XXX.

HORVM itaquep filiorum libidine & insolentia, præcipue vnius

Grep.

Grep appellati, preterrita soror Regis, quo tutior ab injuria

Pudicitiæ mulieris 30. custodes deputantur.

foret, septum vallo conclave, adhibitis XXX. sui corporis

custodibus, petivit. Verum quod in Regia sorore turpiter

efficere nequiit, paululum postea in Regis legitima

consorte, Hunnorum Regis filia, concubitu nefandissimo

adimplevit. Dum enim humili Venere haud contentari potuit,

eo se temeritatis effudit, vt cum Regina commercio

hbidinis habito, tam Regi perfidus, quam exteris violentus

Adulter perfidus

existeret. Adolevit deinde paulatim infamia, tacitoque gradu criminis suspicio

serpsit ante vulgo comperta, quam Regi. Grep enim in omnes, qui vel modicam

hujus sceleris mentionem egissent, animadvertere solitus, accusationem sui

formidabilem fecerat: opinio tamen criminis primum susurris alita est, dehinc excepta

Crimen detegitur susurris.

rumoribus. Difficilis siquidem apud ebriscios alieni criminis occultatio est.

Interea tamen dum tantis flagitiis fœtidus is adulter æstuaret, Regis sorori conjugii

Adulter fœtid'.

vinculo associari instabat. Sed vilitate infamis vitæ repulsus, cunctos virginis procos,

Vilitas infamis vitæ.

ac petitores convivii simulatione contractos, capitibus truncavit: quibus & conclave

sororis Regiæ exteris in terrorem, & crudele spectaculum cinxit. Nihil tamen

eius apud Regem gratiæ detractum est, quominus consueta familiaritate fungeretur.

Constituit enim, ne quis Regem allocuturus, sine muneribus aggrederetur, Regiæ

Charitatis simulatione iniquissima fiunt.

charitatis simulatione crudelitatis suæ infamiam levaturus. Taliter lacessitum vulgus

afflictationis suæ querelam tantis gemitibus agitabat: nulli miseriæ tempora culpandi

palam animus erat: nemo ingruentem calumniam apertis querimoniis prosequi

Dolores occulti graviores.

audebat: internus omnium præcordia dolor hoc acrius, quo occultius lacerabat.

Et hæc omnia impune sub Rege puero quavis annexa temeritate perpetrata sunt.

Rex puer.

De portentosis sceleribus contubernalium eiusdem Regis Daniæ.

CAP. XXXI

QVINETIAM, vt idem Saxo refert, contubernales eiusdem

Regis otio petulantiam nacti, partam quiete lasciviam improbissimis

Vitia contubernalium Regis horrenda.

extulere sceleribus. Quosdam enim restibus in

sublime. pertractos, more agitabilis pilæ pendula corporum

impulsione vexabant: aliis hædinum incedentibus

corium substernentes, lubrici tergoris offendiculo per occultum

funis raptum incautos subegere gressus: alios veste nudatos,

vanis verberum suppliciis lacerabant: alios clauo

affixos, laquei more suspensionis multavere ludibrio: quorundam

barbæ, & verticis pilos faculis torruerunt: aliis pubem, atque inguina subjecto

torre cremabant: virginibus nubere non licebat, nisi quarum castitas eis ante

Portentosa omnia Dania sub puero rege.

delibata fuisset: advenas ossibus converberabant: aliosad intemperantiam compulsos,

immoderata potione rumpebant: nemini filiam nuptum dare licebat, nisi gratia

ipforum, favoreque mercato: nulli matrimonium contrahendi fas erat, si eorum non

pretio præmisset assensum. Præterea non in virgines modo, verum etiam in matronarum

turbam passim dissolutissimæ libidinis suæ flagitia porrexerunt. Mixtam

petulantiæ rabiem duplex furoris species agitabat. Convenis, hospitibusque

receptuum loco conuitia præbebantur. Tot ludibriorum irritamenta a petulantibus,

& lascivis reperta sunt. Adeo sub Rege puero temeritas libertate nutrita est. Nihil

Pœnæ dilatio dispendiosa.

enim tantum peccandi licentiam protrahit, quantum vltionis, pœnæque dilatio. Tam

effrenata militum procacitas, non exteris tantum, sed etiam Danicæ patriæ invisum

fecerat Regem. Dani tamen dolenter ferebant, superbe sibi, ac crudeliter imperari.

Greep.

Sed quomodo omnium horum autor Greep dictus (id est, cloacaria furca) fuerit punitus,

autor vix ostendit

De vafris consiliis, & iniquis Consiliariis &c.

CAP. XXXII.

PRINCIPIBVS cum (vt in plurimum sint suspiciosissimi)

diversimode consilia tribuuntur, alius miris technis

de moneta intendenda, vel elevanda, dum fuerit eroganda,

Monetæ mutatio.

& rursus deiicienda, dum fuerit corroganda,

vt & multum æris parvo dissolvat, & pro parvo multum

Bellorum simulatio.

recipiat. Alius suadet vt bellum simulet, vt pecuniam

conflet. Alius facit pacem sanctis exrimoniis, vt plebeculæ

Pacis fictio.

præstigium fiat, ac si pius Princeps ab effusione sanguinis

Legum corruptio.

horreret. Alius antiquas leges tinea rasas, quas nemo

latas meminit, contra transgressores ad multas extrahendas

adducit, quasi nullum haberet vberiorem proventum, nullum magis honorificum,

Tributorum vanatio.

vtpote qui justitiæ personam præ se ferat. Alius, vt gravia primum tributa

fiant, & postea interpositione bonorum virorum ad mitiorem summam relaxentur:

Privilegiorum venditio.

quo casu quæstores suas capsas ditare possunt. Alius suadet vendere privilegia tanto

pluris, quanto melior fuerit Princeps, populum offendere timens. Alius suadet

Iudicum examinatio.

examinare judices, vt adulatione, vel ignavia cedant votis Principum, & trepidam

in tribunali ferant sententiam. Neque enim deest prætextus pronuntianti pro

Iudiciorum perversio.

Principe, nempe satis est aut æquitatem a sua parte esse, aut verba legis, aut contortum

scripti sensum, aut grandem prudentiam, et autoritatem judicis. Alius allegat

Exercitus conscriptio.

Crassi divitis dictum, Nullam auri vim satis esse Principi, cui sit alendus exercitus.

Præterea nihil injuste Regem facere, vt maxime etiam velit, posse: quippe omnia

Subditorum confiscatio.

omnium eius esse, ac homines etiam ipsos. Tantum vero cuique esse proprium quantum

Regis benignitas ei non ademerit: quod ipsum quam minimum sit, Principis

Divitum depressio.

vultum referre, vt cujus tutamentum in eo situm sit, ne populus divitiis, ac libertate

Resistentiæ timiditas.

lasciviat, quod hæ res minus patienter ferant dura, atque injusta imperia: quin

contra egestas, atque inopia rotundat animos, ac patientes reddit, adunatque pressis

Principes exules & infames curs.

generosos rebellandi spiritus. Vtcunque sit, multi Principes his, & similibus

consiliis, & consiliariis, facti sunt exules, miseri,

infames, & inhabiles in se, & possentate sua,

amplius gubernandi.

De bonis

ipforum, favoreque mercato: nulli matrimonium contrahendi fas erat, si eorum non

pretio præemisset assensum. Præterea non in virgines modo, verum etiam in matronarum

turbam passim dissolutissimæ libidinis suæ flagitia porrexerunt. Mixtam

petulantiæ rabiem duplex furoris species agitabat. Convenis, hospitibusque

receptuum loco conuitia præbebantur. Tot ludibriorum irritamenta a petulantibus,

& lascivis reperta sunt. Adeo sub Rege puero temeritas libertate nutrita est. Nihil

Pœnæ dilatio dispendiosa.

enim tantum peccandi licentiam protrahit, quantum vltionis, pœnæque dilatio. Tam

effrenata militum procacitas, non exteris tantum, sed etiam Danicæ patriæ invisum

fecerat Regem. Dani tamen dolenter ferebant, superbe sibi, ac crudeliter imperari.

Greep.

Sed quomodo omnium horum autor Greep dictus (id est, cloacaria furca) fuerit punitus,

autor vix ostendit

De vafris consiliis, & iniquis Consiliariis &c.

CAP. XXXII.

PRINCIPIBVS cum (vt in plurimum sint suspiciosissimi)

diversimode consilia tribuuntur, alius miris technis

de moneta intendenda, vel elevanda, dum fuerit eroganda,

Monetæ mutatio.

& rursus deiicienda, dum fuerit corroganda,

vt & multum æris parvo dissolvat, & pro parvo multum

Bellorum simulatio.

recipiat. Alius suadet vt bellum simulet, vt pecuniam

conflet. Alius facit pacem sanctis exrimoniis, vt plebeculæ

Pacis fictio.

præstigium fiat, ac si pius Princeps ab effusione sanguinis

Legum corruptio.

horreret. Alius antiquas leges tinea rasas, quas nemo

latas meminit, contra transgressores ad multas extrahendas

adducit, quasi nullum haberet vberiorem proventum, nullum magis honorificum,

Tributorum vanatio.

vtpote qui justitiæ personam præ se ferat. Alius, vt gravia primum tributa

fiant, & postea interpositione bonorum virorum ad mitiorem summam relaxentur:

Privilegiorum venditio.

quo casu quæstores suas capsas ditare possunt. Alius suadet vendere privilegia tanto

pluris, quanto melior fuerit Princeps, populum offendere timens. Alius suadet

Iudicum examinatio.

examinare judices, vt adulatione, vel ignavia cedant votis Principum, & trepidam

in tribunali ferant sententiam. Neque enim deest prætextus pronuntianti pro

Iudiciorum perversio.

Principe, nempe satis est aut æquitatem a sua parte esse, aut verba legis, aut contortum

scripti sensum, aut grandem prudentiam, et autoritatem judicis. Alius allegat

Exercitus conscriptio.

Crassi divitis dictum, Nullam auri vim satis esse Principi, cui sit alendus exercitus.

Præterea nihil injuste Regem facere, vt maxime etiam velit, posse: quippe omnia

Subditorum confiscatio.

omnium eius esse, ac homines etiam ipsos. Tantum vero cuique esse proprium quantum

Regis benignitas ei non ademerit: quod ipsum quam minimum sit, Principis

Divitum depressio.

vultum referre, vt cujus tutamentum in eo situm sit, ne populus divitiis, ac libertate

Resistentiæ timiditas.

lasciviat, quod hæ res minus patienter ferant dura, atque injusta imperia: quin

contra egestas, atque inopia rotundat animos, ac patientes reddit, adunatque pressis

Principes exules & infames curs.

generosos rebellandi spiritus. Vtcunque sit, multi Principes his, & similibus

consiliis, & consiliariis, facti sunt exules, miseri,

infames, & inhabiles in se, & possentate sua,

amplius gubernandi.

De bonis

De bonis consiliis, ac Consiliariis.

CAP. XXXIII,

QVANTVM prosuere in omni ætate salubria consilia

Principibus, ac populis, nemo est qui non exultat, hæc memorans,

Opes populi &grata obedientia principes efficiunt feliciores.

ac sciens maxime, quod honor, & securitas illis,

scilicet Regibus & Principibus, frequentius evenit e populi

opibus, & grata obcdientia, quam infelicibus fortunis,

in quibus rix sunt connatæ. Principis itaque officium

est, vt secus non curet subditos, quam fidelis pastor oves,

Principis officium.

vt dirigat, foveat, & conservet. Nam populi egetias non

pDEem, sed nxas nutrit. Qui secus agunt, mutationi student,

quasi fastidium habentes bonæ securitatis, vt promptiores sint ad violandum,

rapiendumque alienas fortunas, vbi domi nil habent, quod perdere possunt. Itaque

Domi nil hentur quod perdi possit.

mfelicissimus est Rex, qui aliter suos in officio continere non potest, quam contumeliis,

compilatione, & sectione vexare: cui magis vtile est regno se abdicare,

Rex infelicissim'

quam his artibus possidere. Neque enim Regia dignitas est mendicis imperare,

Rex mendicorum.

sed opulentis, vt Fabricii verbum est, Malle se divitibus imperare, quam divitem

esse. Absurdissimum est enim, aliquem voluptate, ac deliciis fluere, dum alii

Vndique conteruntur lamentis, & egestate: & hoc quoque non est regni, sed carceris

Carceris non regni custos est rex avarus.

esse custodem. Præterea imperitissimus æstimandus est medicus, qui morbum nescit,

nisi morbo curare: ita vitam civium per bonorum ablationem tutari, impiissimum

est, aut improborum admissis iniquis consiliis permittere, quod pauci ad se

Medicus imperitissimus.

omnia trahant, & rapiant, atque in privatum vsum convertant: quod a publicis prædonibus,

& sicariis parum dissert: quos cives etsi dudum sustinuit rebellantes, amodo

Prædo public'.

æstimet fideles, & obedientes. Non enim est Regium munus, meminisse injuriarum, quas

Regium munus non enim meminisse injuriarunt.

privatus accepit: nam quos prius hostes habuit, postea clientes, vt patronum, tutorem

& patrem decet, tueri debet, nec præterita, sed sequentia delicta cognoscere,

& si opus est, punire. Tyrannorum vero hæc est conditio, aut tyrannis similium,

Tyrannorum conditio.

vt suis civibus, nec absentibus, nec præsentibus confidant: & si confidere necesse

habent, plerunque cum res in periculum vocatur, ab alterutris cladem accipiunt,

& defectionem: at forsan justa ratione, cum Valla

dicat, quosdam non officium Regum, aut gubernatorum

suscepisse, sed carnificum munus:

Carnificum munus.

ideoque & ipsi plerunque

in macello mactantur.

De proditoribus cognoscendis, & cavendis.

CAP. XXXIIII.

VARIæ provinciæ varios hujus tituli habent artifices, &

professores: quorum non exigua pars etiam in Septentrionalibus

terris (heu dolor) invenitur. Sed vix eos ea astutia

Arabes & Afri proditoRrum magistri.

præditos, veluti Plutarchus continue citat Arabes, & Afros:

quos excellentiores omnium reputat, qui sunt in toto

orbe. In vna tamen re, videlicet tradendi, prodendive conveniunt,

vt dominos, vel eorum secreta turpissime prodant.

Ca cur proditoribus haud parcitur.

Ideoque deprehensis illis vix venia conceditur: quia

arguente proprio judicio de sua causa diffidunt, quoniam

dominos insidiis occidere satagunt, aut arces eorum nocturnis temporibus occupare

conantur, vel finitimos ad arma solicitant, vel externos principes inducere nituntur, vel

se Reges facere intendunt, vel ftructis contumeliis contra proprium dominum cuncto

cnmine insimulandum, a hostibus eius auxilium poscunt. Ideoque raro, aut nunquam

Proditores seipsos veneno plerumque necant.

elementiam petituri Principem, nisi veneno sibi, vel alteri inferendo, accedunt.

Sed & tunc infelicissima meditatione agitati, etiam si accesserint pacis inquietes,

perseverant, nisi materiam grassandi invenerint, qua denuo perniciem ostendant,

necessitati magis, quam voluntati consulentes. Si tamen hi principes sunt,

Modus recipiendi rebellantes in gratiam.

qui a rebellione cessarunt, & in gratiam recipiendi, tunc gladiis pendentibus ad humeros

more veterum heroum, & extra jactum lapidis equo descendunt, primo adorant

genu posito, iterumque progredientes paululum, & tertio non procul a Rege,

vel Principe, qui vix eis assurgit clementiæ signum ostensurus, licet nuper competitores

fuerint regni, vel alterius eminentiæ susciplendæ. Scriptum etenim norunt,

Si inimicus tuus incurvaverit se super poplitem, non credas illi, quia livore,

vltione, & scelerata machinatione, novarumque proditionum plenus, incessanter cupit

Ingratitudo.

eum interimere, a quo redemptus fuerat, & libertate donatus, vt plerunque accidere

solet. Quo fit, vt aliquando morte subita, Vel longo exilio, vt prolixiorem

Exilium prolixæ morti comparatur.

mortem subeant, puniuntur. Sed frequentius justo, & inscrutabili Dei judicio evenit,

vt eo loco, quo atrocius deliquerunt, illo quoque modo, & asperitate plectuntur,

prout multi fideles historici diversarum regionum conformiter attestatur, &

inter alios Saxo Grammaticus, qui miranda de proditorum ingeniis, ac crudelitatibus

invæ gentis explorata, fere per totum volumen suum exponit, præcipue de

Biccho.

quodam Biccho & Blaccho, Cheto & Viggo, cum similibus, quibus barbarica

Biaccho.

fraude, & ferina rabie proprios dominos a hostibus diversitate tormentorum illusos,

Cheto.

ad vltimum perdiderunt, & ipsi quoque, licet longe justius, periere.

Viggo.

De externis exemplis

CAP. XXXV.

QVI astutiam insignium proditorum, vt caveat, intueri velit,

videat inter alios hujusmodi crudele negotium annotantes,

Arabum proditiones.

ipsum Plutarchum in vita M. Crassi: qui duorum Arabum

fugitivorum subdolosissimis ingeniis ad inenarrabilem

Marcus imperator stulte credulus.

afflictionem, & calamitatem perductus, turpissime cum

suo posentissimo exercitu periit. Hi etenim stulte credulum

Principem in invia, & deserta loca, speluncas ferarum,

& horridam solitudinem sæpius deducentes, atque ad vltimum

in conspectum Regis eorum statutntes, interemerunt.

Quocirca hinc cordati principes, quemadmodum & ex aliis præclaris autoribus,

Principes videant infelix spectaculum.

inanibus ludis, & turpibus exercitiis penitus omissis, videre, vel audire non omittant

simile infelicitatis suæ spectaculum præcavendum, & hanc diabolicam fallendi

artem, ne capti, tormentisque constricti, pænas neglecti consilili luant, quo

talium proditorum dolos, & insidias prospicere non studuere. Meæ quidem humilitatis

Consilium autoris fidele.

syncera exhortatio est, vt principes prudenter hunc autorem Plutarchum

videant in hoc puncto, nec vnquam vidisse, & advertisse pœnitebit. Similiter &

Albertum Crantzium Germanum historicum generalem lib. XI. cap. VII. qui breviter

consilium præstat, vt principes Ecclesiastici, vel seculares sibi caveant, ne nimium

iis, quos vel in propria, vel alterius eis sanguine seu affinitate juncta personis

læserunt, fidant, vt eis rerum summam præsertim in bello, imprudenter credant.

Sunt enim viri ad fallendum aptissimi, qui ob facilem offensam, livorem vlciscendi

retinent sempiternum: de quibus etiam generaliter, & specialiter hoc tempore meminit

clarissimus vir D. Conradus Brunus lib. I. cap. XIII. de seditiosis. Quidam

etiam more objurgantium mutuis armis sese tumultu inter conscios excitato, quasi

furibundi impetunt dominos, & innoxios lites dirempturos, occidunt. Et hoc

desperatorum vltimum ingenium esse creditur, vt mutua nece quamlibet absolvant

proditionem. Nec decet extensius, aut secretius ad exempla descendere, cum omne

Proditorum genus multiplex.

genus proditorum adeo multiplex, versutum, & varium sit, vt neque divini timoris,

neque naturalis vinculi, aut ætatis, vel commiserationis respectu, aut propriæ

mortis horrore, vel propriorum membrorum mutilatione a scelerato proposito

averti soleat. Quod cum Mithridates (referente Iustino volumine XXXVII.)

Mithridates rex.

timeret, ne inimici, quod equo feroci, præcipitiis, aut veneno in necem eius efficere

nequierant, ferro peragerent, venandi studium finxit: quo per VII. annos neque

Rex 7. annis invenatione ob proditores occupatur.

vrbis, neque ruris tecto vsus est, sed per sylvas vagatus, diversis montium regionibus

pernoctabat. Ignaris omnibus, quibus esset in locis assuetus, feras cursu aut

fatigare, aut persequi, cum quibusdam etiam congredi solebat. Quibus

rebus & insidias vitavit, & corpus suum ad omnem virtutis

patientiam induravit: etiam exercitum hyeme

Exercitus induratus.

media fortiter hæc, & similia

tolerare docuit.

invæ gentis explorata, fere per totum volumen suum exponit, præcipue de

Biccho.

quodam Biccho & Blaccho, Cheto & Viggo, cum similibus, quibus barbarica

Biaccho.

fraude, & ferina rabie proprios dominos a hostibus diversitate tormentorum illusos,

Cheto.

ad vltimum perdiderunt, & ipsi quoque, licet longe justius, periere.

Viggo.

De externis exemplis

CAP. XXXV.

QVI astutiam insignium proditorum, vt caveat, intueri velit,

videat inter alios hujusmodi crudele negotium annotantes,

Arabum proditiones.

ipsum Plutarchum in vita M. Crassi: qui duorum Arabum

fugitivorum subdolosissimis ingeniis ad inenarrabilem

Marcus imperator stulte credulus.

afflictionem, & calamitatem perductus, turpissime cum

suo posentissimo exercitu periit. Hi etenim stulte credulum

Principem in invia, & deserta loca, speluncas ferarum,

& horridam solitudinem sæpius deducentes, atque ad vltimum

in conspectum Regis eorum statutntes, interemerunt.

Quocirca hinc cordati principes, quemadmodum & ex aliis præclaris autoribus,

Principes videant infelix spectaculum.

inanibus ludis, & turpibus exercitiis penitus omissis, videre, vel audire non omittant

simile infelicitatis suæ spectaculum præcavendum, & hanc diabolicam fallendi

artem, ne capti, tormentisque constricti, pænas neglecti consilili luant, quo

talium proditorum dolos, & insidias prospicere non studuere. Meæ quidem humilitatis

Consilium autoris fidele.

syncera exhortatio est, vt principes prudenter hunc autorem Plutarchum

videant in hoc puncto, nec vnquam vidisse, & advertisse pœnitebit. Similiter &

Albertum Crantzium Germanum historicum generalem lib. XI. cap. VII. qui breviter

consilium præstat, vt principes Ecclesiastici, vel seculares sibi caveant, ne nimium

iis, quos vel in propria, vel alterius eis sanguine seu affinitate juncta personis

læserunt, fidant, vt eis rerum summam præsertim in bello, imprudenter credant.

Sunt enim viri ad fallendum aptissimi, qui ob facilem offensam, livorem vlciscendi

retinent sempiternum: de quibus etiam generaliter, & specialiter hoc tempore meminit

clarissimus vir D. Conradus Brunus lib. I. cap. XIII. de seditiosis. Quidam

etiam more objurgantium mutuis armis sese tumultu inter conscios excitato, quasi

furibundi impetunt dominos, & innoxios lites dirempturos, occidunt. Et hoc

desperatorum vltimum ingenium esse creditur, vt mutua nece quamlibet absolvant

proditionem. Nec decet extensius, aut secretius ad exempla descendere, cum omne

Proditorum genus multiplex.

genus proditorum adeo multiplex, versutum, & varium sit, vt neque divini timoris,

neque naturalis vinculi, aut ætatis, vel commiserationis respectu, aut propriæ

mortis horrore, vel propriorum membrorum mutilatione a scelerato proposito

averti soleat. Quod cum Mithridates (referente Iustino volumine XXXVII.)

Mithridates rex.

timeret, ne inimici, quod equo feroci, præcipitiis, aut veneno in necem eius efficere

nequierant, ferro peragerent, venandi studium finxit: quo per VII. annos neque

Rex 7. annis invenatione ob proditores occupatur.

vrbis, neque ruris tecto vsus est, sed per sylvas vagatus, diversis montium regionibus

pernoctabat. Ignaris omnibus, quibus esset in locis assuetus, feras cursu aut

fatigare, aut persequi, cum quibusdam etiam congredi solebat. Quibus

rebus & insidias vitavit, & corpus suum ad omnem virtutis

patientiam induravit: etiam exercitum hyeme

Exercitus induratus.

media fortiter hæc, & similia

tolerare docuit.

De causis perpetuæ discordiæ, quam Sueci sive Sueones, & Gothi contra Danos gerunt.

CAP. XXXVI.

SVECI, ac Gothi cur tam ferocibus animis, et armis contra

Saxo clarissim' Danorum historicus.

Danos ferantur, ipse Danorum diligentissimus historicus

in XVI. libris suis hincinde vsque ad summum horrorem

apertissimam reddit rationem. Vbique enim meminit

gentis suæ tam violentum, & truculentum regimen in

subditos, ac dolosam amicitiam in vicinos, & vtrunque in

omnes confœderatos, vt quilibet prudens, & sensatus homo

merito cavere debeat, quam tutus in eorum societate,

aut naturali vinculo, vel alia iurata confœderatione fieri

Lotherus rex Danorum.

possit. Asserit nanque primo libro, Lotherum Regem illustrissimum quenque vita aut

opibus spoliare, patriamque bonis civibus vacuefacere, probitatis loco duxisse. In

Helgo.

II. lib. quod Helgo Rex adeo projectus in Venerem extitit, vt ambiguæ existimationis

Thora virgo.

esset, tyrannide magis, an libidine arserit: vnde & Thoram virginem stuprum

pati coëgit, quæ postea tam detestabile nesas excogitavit, vt contra eam mire exclamat

Fengo.

Saxo. Tertio lib. Fengonem testantur insidiis positis fratrem trucidasse, eiusque

vxore abusum, incestuosam libidinem parricidio adiecisse. Quam atrocitatem quanta

Fœmina mansuetissima.

benevolentiæ simulatione texerit, parricidiumque piætatis nomine colorarit, satis

exponit ipse Saxo. Fœminam enim a se oppressam, omni mansuetudine plenam,

Fides mendacio non deest apud principes.

nullum lædentem, & sine felle fœminam, ad hoc induxit, vt consiteretur suum maritum

Regi insidiantem, a se intersectum fuisse. Nec irrita persuasio fuit, dum apud

Principes fides mendacio non deest, vbi scurris interdum gratia redditur, & obtrectatoribus

Mentiri & fallere.

honos. Libro IIII. sol. vit. Saxo testatur, Danos suos mentiri & fallere,

inter vitia & sordes non ducere, quemadmodum mos est apud Parthos. Libro

Petulantia aulica.

V. sol. 11. quam fœdi mores, ac turpissime petulantiæ simul & violentiæ aulicis

inesse monstrantur, sane totus orbis, & vniversa barbaries horret. Lib. VI. in Saxones

Suertingus.

post eorum pugilis cædem adeo Danorum insolevit imperium, vt procubitalium membrorum

Civium afflictio.

quolibet indicem servitutis stipem quotannis pendere cogerentur, donec quidam Suertingus

Frotho fratrem occidit.

civium afflictione motus, se, & Regem convivii simulatione susceptum, incendio consumpsit.

Libro VII. in prin. Frotho proprium fratrem a quodam familiarium occulte interfici jubet.

jubet, Et ne scelus a conscio proderetur, eundem insidiarum ministrum tacite

trucidandum curat. Sed a filiis occisi fratris canum specie nutritis, tandem incendio

consumptus, pœnas parricidii luit.

Ad idem.

CAP. XXXVII.

INTER alia satis diffuse Saxo prosequitur portentosam

Iarmerici Regis crudelitatem, a pueritia vsque in provectam

Iarmericus Danus.

ætatem truculenter continuatam: quæ sicut omnem beluinam

rabiem excedit, ita & a quovis sensato homine sine

gravi horrore legi nequit, vel audiri. Inaudita etenim tyrannide

Tyrannis inaudita.

exquisitissimis tormentis sæpe afflictos trucidavit.

Regem nanque, & Reginam eorum, a quibus jure belli captus, &

summæ libertati restitutus, atque in numerum amicorum,

& primum familiaritatis locum translatus, & sublimatus

extitit, admoto furtim incendio, per summam ingratitudinem occidit: deinde

XL. Teutones captos, applicatis totidem lupis laqueo adegit. Nec sic poterat eius

sanguinaria mens satiari. Quippe optimates eorum primo tibias loris trajectos,

Optimates loris ligati a bestiis conculcantur.

moxque immanium taurorum vngulis alligatos, molossisque incessentibus raptim in

cœnum, voraginesep pertractos, lachrymabili spectaculo consumpsit. Demum Comites,

Duces, Principes Teutonicæ gentis capturos, trajedis fune tibiis, equis in diversa

raptantibus præbuit lacerandos. Sed nec in ea summa feritate sibi sistendum putavit.

Nam propriam Reginam Hunnorum Regis filiam, Quamvis innocentissimam, & pudicissimam,

Fœmina innocentissima.

humo alligatam equinis obterendam calcibus præbuit: cujus corpus adactus

iumeritorum grex crebris vestigiis consodit, & laceravit. Immo etia suis e sorore

nepotibus insidiose comprehensis, laqueo spiritum eripuit. Optimates quoque, qui eorum

Convivii simulatio a Saxone semper allegatur.

tutores erant, convivii simulatione contractos, eodem exemplo consumendos curavit. Deinde

eodem libro Haquonis cujusdam Dani crudelitas adeo infanda conspicitur, vt merito

cudos mortales terreat, ne pactis, aut victoriis eius gentis se tutos agnoscant. Nono lib.

Haquonis crudelitas.

in prin. idem autor notat publicam pietatem privato furore Regis fuisse laceratam, &

post multa Regem Haraldum e splendidos sanctitatis autore infamem factum apostatam,

Haraldus.

& desertorem. Lib. X. quod Dani Sembia potiti, necatis maribus, fœminas

sibi nubere coëgerunt, rescissae domesticorum matrimoniorum fide externis avidius

Fœdera matrimonii rupta.

dius inhærentes, suam cum hoste fortunam communi nuptiarum vinculo partiti sunt.

Demum quod Rex Haraldus pecudalibus jugis humanas alligasset cervices. Deinde

Iugis vt bestiæ subduntur homines.

quod divum Olaum Norvegiæ Regem sicariis pecunia corruptis, et postremo Blacchonis

proditoris opera S. Canutum occidissent. X. quod Sueno Rex potius sacræ religionis,

S. Canutus

quam incestæ nupte desertor sit inventus. XII. quod violentiore morte captivos

S. Olaus corruptist sicariis occiduntur.

Teutones Iulinenses Dani consumerent: revinctis post terga manibus, palis primum

affigendos curabant: deinde ventrium cava cultro rimati, nudatis extis, primaque vicerum

parte protracta, cætera stipitibus explicabant: nec ante supplicium remiserunt, quam

tortos extis funditus alvo egestis, horridæ rapacitatis spiritum profundere coëgissent:

Vtile qualiter Saxo dixerit, esto judicium aliorum.

quod spectaculum vt specie triste, ita re nostris per quam vtile extitit: non solum enim

reis pœnam inflixit, sed etiam cæteros consimilem cruciatus causam vitare præmonuit.

Itaque non minori visenribus documento, quam afflictis supplicio suit. ln reliquis vero

libris, quia satis multa, & horrenda inter pauca bona commemorantur, potius justo lectoris

arbitrio, quam huic onerosæ ostensioni meæ, quatenus opus fuerit, perscrutanda

rclinquo, fatis legitimam existimans cam, cur Sueonum, ac Gothorum, immo aliarum nationum

Verba Saxonis juste retorquenda.

insecura societas sit cum illo populo, cui ob præmissas causas (vt verbis Saxonis lib.

X. Vtar)quisquis humanitate, atque obsequium erogat, ingratis beneficium præstat.

LIBER OCTAVVS275

jubet, Et ne scelus a conscio proderetur, eundem insidiarum ministrum tacite

trucidandum curat. Sed a filiis occisi fratris canum specie nutritis, tandem incendio

consumptus, pœnas parricidii luit.

Ad idem.

CAP. XXXVII.

INTER alia satis diffuse Saxo prosequitur portentosam
Iarmerici Regis crudelitatem, a pueritia vsque in provectam
Iarmericus Danus.
ætatem truculenter continuatam: quæ sicut omnem beluinam
rabiem excedit, ita & a quovis sensato homine sine
gravi horrore legi nequit, vel audiri. Inaudita etenim tyrannide
Tyrannis inaudita.
exquisitissimis tormentis sæpe afflictos trucidavit.
Regem nanque, & Reginam eorum, a quibus jure belli captus, &
summæ libertati restitutus, atque in numerum amicorum,
& primum familiaritatis locum translatus, & sublimatus
extitit, admoto furtim incendio, per summam ingratitudinem occidit: deinde
XL. Teutones captos, applicatis totidem lupis laqueo adegit. Nec sic poterat eius
sanguinaria mens satiari. Quippe optimates eorum primo tibias loris trajectos,
Optimates loris ligati a bestiis conculcantur.
moxque immanium taurorum vngulis alligatos, molossisque incessentibus raptim in
cœnum, voraginesep pertractos, lachrymabili spectaculo consumpsit. Demum Comites,
Duces, Principes Teutonicæ gentis capturos, trajedis fune tibiis, equis in diversa
raptantibus præbuit lacerandos. Sed nec in ea summa feritate sibi sistendum putavit.
Nam propriam Reginam Hunnorum Regis filiam, Quamvis innocentissimam, & pudicissimam,
Fœmina innocentissima.
humo alligatam equinis obterendam calcibus præbuit: cujus corpus adactus
iumeritorum grex crebris vestigiis consodit, & laceravit. Immo etia suis e sorore
nepotibus insidiose comprehensis, laqueo spiritum eripuit. Optimates quoque, qui eorum
Convivii simulatio a Saxone semper allegatur.
tutores erant, convivii simulatione contractos, eodem exemplo consumendos curavit. Deinde
eodem libro Haquonis cujusdam Dani crudelitas adeo infanda conspicitur, vt merito
cudos mortales terreat, ne pactis, aut victoriis eius gentis se tutos agnoscant. Nono lib.
Haquonis crudelitas.
in prin. idem autor notat publicam pietatem privato furore Regis fuisse laceratam, &
post multa Regem Haraldum e splendidos sanctitatis autore infamem factum apostatam,
Haraldus.
& desertorem. Lib. X. quod Dani Sembia potiti, necatis maribus, fœminas
sibi nubere coëgerunt, rescissae domesticorum matrimoniorum fide externis avidius
Fœdera matrimonii rupta.
dius inhærentes, suam cum hoste fortunam communi nuptiarum vinculo partiti sunt.
Demum quod Rex Haraldus pecudalibus jugis humanas alligasset cervices. Deinde
Iugis vt bestiæ subduntur homines.
quod divum Olaum Norvegiæ Regem sicariis pecunia corruptis, et postremo Blacchonis
proditoris opera S. Canutum occidissent. X. quod Sueno Rex potius sacræ religionis,
S. Canutus
quam incestæ nupte desertor sit inventus. XII. quod violentiore morte captivos
S. Olaus corruptist sicariis occiduntur.
Teutones Iulinenses Dani consumerent: revinctis post terga manibus, palis primum
affigendos curabant: deinde ventrium cava cultro rimati, nudatis extis, primaque vicerum
parte protracta, cætera stipitibus explicabant: nec ante supplicium remiserunt, quam

tortos extis funditus alvo egestis, horridæ rapacitatis spiritum profundere coëgissent:

Vtile qualiter Saxo dixerit, esto judicium aliorum.

quod spectaculum vt specie triste, ita re nostris per quam vtile extitit: non solum enim

reis pœnam inflixit, sed etiam cæteros consimilem cruciatus causam vitare præmonuit.

Itaque non minori visenribus documento, quam afflictis supplicio suit. ln reliquis vero

libris, quia satis multa, & horrenda inter pauca bona commemorantur, potius justo lectoris

arbitrio, quam huic onerosæ ostensioni meæ, quatenus opus fuerit, perscrutanda

rclinquo, fatis legitimam existimans cam, cur Sueonum, ac Gothorum, immo aliarum nationum

Verba Saxonis juste retorquenda.

insecura societas sit cum illo populo, cui ob præmissas causas (vt verbis Saxonis lib.

X. Vtar)quisquis humanitate, atque obsequium erogat, ingratis beneficium præstat.

De causis cur Danorum Reges ambiunt vicina regna, & parta celerius perdunt.

CAP. XXXVIII.

DIVVS Canutus propagaturus regnum suum Daniæ (vt

Saxo refert)recolebat bellicam majorum gloriam cum opibus

Angliæ: splendor & opulentia.

imperii, atque latis finibus, nullo magis, quam Anglicis

crevisse titulis, majoremque eis ex vnius insulæ, quam

totius Orientalis Russiæ spoliis incessisse splendorem: aquorum

Dania parvulæ telluris angustia dicitur.

imitatione deficere stolidi, ac degeneris animi esse,

satiusque regno carere, quam inter parvulæ telluris Daniæ

angustias inclusum majestatis vsum habere. Et ita revera

est, prout alias in geographicis descriptionibus a multis

reperitur ostensum. Et hinc evenit præter enumeratas rationes, cur Aquilonaria.

Suetiæ argentifodinæ ditissimæ.

regna, præsertim Norvegia, Gothia, & Suetia (quæ alias in opulentia argentifodinarum

præcipue excellit) incessabiles vexationes sustinent ea vicinitate Danorum,

magnam majestatem non potentium fovere in pluribris insulis Balthico mari disgregatis.

Fuerant plerique tractatus superioribus seculis, super vnione prædictorum regnorum

Comitia super regnis vniendis.

cum Dania in pluribus principum commitiis habiti, vt successivo tempore

vno e his regnis electo Rege, ac coronato, moderarentur: sed inexplebilis avaritia,

ac ambitio locum, tempusque pati non potuit, vt bona concordia susciperet, & pareret

diuturnum incrementum. Præterea sæpius naturæ vincula, ac affinitatis fœdera

Odia connubiis vix sedantur.

per connubia fuerant attentata, vt parta concordia in vtrisque gentibus pro publica

salute stabilior permaneret: sed neque sic insatiabilis Danorum sublimitas contenta

quieverat, quin incessanter aspiraret ad potentatus, & principatus viciniorum regionum.

Hoc tamen & eis, & aliis attendendum erit, quod qui duo regna bello,

Duo imperia vix ab vno feliciter gubernant.

vel affinitate quæsita gubernare student, majus habebunt ingenium in confervando,

quam acquirendo. Assidua nanque pullulant discordiarum semina, vel internæ rebellionis,

vel externæ incursionis in deditos. Ita semper pro illis, vel contra pugnandum,

Exercitus semper fovendus.

semper fovere exercitum, compilari interim se, esserre foras pecuniam, alienæ

gloriolæ suum impendere sanguinem, pacem nihilo tutiorem, domi corruptos bello

Bellorum incommoda.

mores, latrocinandi indubitatam libidinem, (confirmatam cædibus audaciam, leges

esse contemptui, quod Rex duobus, vel pluribus regnis distractus, minus ad

vtrumuis intendere potest. Cumque regni consiliarii tantis malis nullum finem vident,

inito consilio Regi vtrius regni regendi imperium habere velit, optionem

præstare solent: nam vtriusque non fore potestantem, cum dimidiari nequit. Si regno

amicum, & fidum præfecerit Viceregem, citius ericitur, oportetque ad vnum verum

Plurium regnorum incommoda.

regnum commigrare. Consyderandum etiam est, quot nationes tumultuantur, quot

thesauri exhauriuntur, quot populi perimuntur, quot denique in summa mala fiunt,

pro vno regno servando: nemo ignorat quanto plura, peioraque fierent pro pluribus

Avitum regnum colendum.

acquirendis, & conservandis. Item avitum regnum colendum, ornandum,

& fortificandum est. Rex ergo, aut princeps, amet suos,

Rex amet suos vt ametur.

& ametur a suis: cum his vna vivat, imperetque

suaviter, atque alia regna, veluti continuos

cruciatus, valere sinat.

De severitate

De severitate Regis Christierni.

CAP. XXXIX.

HORVM & similium, immo majorum consiliorum, ac

cautelarum immemor Rex Daniæ Christiernus eius nominis

Christiernus 2.

secundus, qui diversis temporibus & ingeniis, procurato

per quosdam Danicæ factionis in regnis Suetiæ, &

Gothiæproceres, Danorum consanguineos, & affines,

(inter quos erat infelicissimus Gostavus Trolle Archiepiscopus

Vpsalensis) aditu in regna prædicta, adeo ferox, &

Gostavus Trolle.

severus evasit, vt nullo præstiti juramenti, aut sigillatarum

literarum, aut acceptionis tremendi Dominici corporis habito

respectu, aus cujusuis commiserandæ rationis compassione, vna die, scilicet

Dies & annus occisionis procerum 94.

VIII. Novembris M. D. XX. diversorum ordinum principes, magnates, consules,

ac cives numero XCIIII. me vidente, ac trepidante, impio ferro, impiissimo malignorum consilio stimulatus, detruncari juberet, atque triduo ante prætorium vrbis Holmensis inhumata eorum corpora, donec extra civitatem comburenda deportarentur, remanere. Profecto horrendum spectaculum, quod ipsi Christierno procul dubio mille miseriis postmodum vexato occurreret, sic instigante crudeli consilio ad gritiam receptos, quos perendie amicabiliter invitatos hospites ad Regale convivium habuisset, atrocissime punivisse: idque non vsitato sæviendi modo, sed cruci assiæum quendam Magnum Ioannis prælectum, patriæ suæ validissimum defensorem,

Magnus Ioannis præfectus.

humi in terra tabulaque ligatum: vt primum pudendis, demum corde excisis, & in vultum patientis contumeliosorum verborum insultu projectis, ad majorem rabiem, & perpetuum horrorem actum fuisse ostenderetur. Postea eiusdem diei insequenti nocte infelicissimæ viduæ: quarum mariti ferro consumpti ante ora bestiarum

Viduæ spoliantur.

in publico foro jacebant, pecunia, & omni suppellectili per insatiabiles Daniæ præfectos spoliatæ, inconsolabiliter ingemiscebant. Certe turpissimi, & immanissimi erant officiales illi, solo terrore Regii nominis, vel pendentis crudelitatis, cunctos maxime innoxios, vsque pudicitiæ & omnis verecundiæ honestatem deprædantes. Nec melior erat pupillorum, & orphanorum conditio, qui in parentibus

Pupillorum orphanorumque oppressio.

torquebantur, & omnibus fortunæ bonis spoliabantur. Longa, & terribilis per me, tanquam singula lachrymose videntem, texenda foret historia, si singulas hujus calamitatis partes enarrare vellem, quomodo videlicet divina, & humana confundebantur, nulla promisse fidei ratio, nullus religioni respectus, omnia temeritate sacrilega agitabantur, vbique gemitus, vbique cædes, vbique mors, nullibi concessum effugere, vivere inter districtos gladios, & efferos homines impossibile. Servabatur

Clades horrenda.

vigilantissimo custode civitas, ne quis ex eo communi omnium civium carcere erumpat, vt regni incolis patratæ crudelitatis seriem denuntiet: quam si libera populi multitudo subito persensisset, nihil commissi facinoris inultum remansisset.

Adhuc de severitate eiusdem Regis.

CAP. XL.

QVOD cum Rex adverteret, in sola fuga salutem suam reponens,

Fuga Christierni Regis.

paucis postmodum diebus inde versus sua Daniam se recipere est coactus: in quo itinere plures rotis, sum reis, alioque horrendæ morris genere quartando mortificari jussit, præsertim

Vastenum S. Birgittæ vrbs, & monasterium.

apud Ostrogothos in Vasteno, terra S. Birgittæ: demum

in Nydalensi monasterio, Novævallis dictos: vbi licet humanisrimo hospitio susceptus esset, tamen die Purificationis divæ

Monachi submerguntur.

Virgini dedicato, Abbatem cum VII. monachis peracto altaris sacrificio, manibus a tergo ligatis in rapidum flumen submergi jussit: vnde cum Abbas naturali fortitudine funibus ruptis ad littus

Parvuli decollantur.

enataret, a Regiis satellitibus ferro excerebratus interiit. Ita & parvuli illustris familiæ Ribbingorum Vestrogothiæ, quibus hostilis barbaries ignoscere solet, ante eius conspectum gladio sublati sunt. Quo factum est, vt sub eo congregatis XXX.

Christiernus fugit.

millibus incolarum armatorum, ipse sibi conscius per devia, ac invia potius nocturno, quam diurno tempore præcipiti cursu se reciperet intra limites suæ Danicæ ditionis: vbi neque diu sine simili formidine securior est relictus. Adeo velox fama factum eius ante adventum vbique monstravit, maxime apud subditos Cæs. Majestatis

Rex gloriosus erat ante stragem.

in terra Batavorum, Brabantorum, ac aliarum nationum: vbi dudum cum in honore esset, & sublimi gloria, ante tam immanem stragem in plerosque innocentes commissam habitus erat gloriosus. Dicat hic Saxo Danorum historicus lib XII. in

Regna crudelitate perduntur & clementia servantur.

omni circumspectione sua, vti superius cap. XXXVII. allegatum est, an hoc spectaculum vt specie triste, ita re ipsa Danis vtile extitit, an crudelium pœnarum, ac torturarum inflictione, an clementia, modestia, æquitate, & reliquis virtutibus Regiis quærantur regna, & maneant parta: certe per experientiam agnoscet, Danicam severitatem superioribus libris, et hoc Christierniano facto ad memoriam revocatam,

Gloriandum in malitia non est.

plus infamiæ, & horroris, crudelitatis, & despectionis regno, & Regibus eius parere, quam si humani, & justi essent: nisi forsan gloriari velint in malitia, quando adhibitis fraudibus potentes se putent in iniquitate, vt novacularum more faciant dolum: quod absit. Quis etenim secure commercium cum his intentare, & firmum manere cogitat ? qui (vt Saxo vltimo cap. lib. IIII. asserit) mentiri & fallere, inter sordes & vitia non ducunt. Sit ergo sermo eorum, Est est, Non non, & omnes

Sermo sit est est, non non.

credent eis. Nec credant me boni homines hæc supradicta propter odium, aut simultatem in Danicam nationem illam, & vetusta eius gesta, aut Regis Christierni severitatem

severitatem, in omnibus ostendisse, sed longe terribiliora ex industria, quæ sine suspirris, & horrore legi nequeunt, & multo minus in libros referi, reliquisse. Danica tamen nobilitas post exactum Regem Christiernum antedictum, XLIIII. articulos

Articulos 44. Danica nobilitas posuit contra proprium regem.

in Vrbem, & totum orbem, pro sua excusatione, cur ab eodem Rege defecerat, publice legendos emisit. Ita & Senatores regnorum Suetiæ, & Gothiæ, ac Norvegiæ, tam antea, quim postei repetitis vicibus libris, & literis sese excusarunt. Quod autem ego amarius cæteris, venus tamen, & parcius scribo, audax testimonium

facit, quia cum gravi meo periculo, & mœrore omnibus iis tragœdiis inspiciendis intersui, vt dolenter viderem mala gentis meæ, quæ nunc millies aucta videntur,

Mala posteriora pejora.

& insuperabiliter, ob impias legum constitutiones, & subditorum oppressiones, deteriora.

LIBRI OCTAVI FINIS.

OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE BELLIS CAMPESTRIBVS

LIBER NONVS.

PRæFATIO.

AVTVMANT plurimi bonæ spei homines, expeditis regionum, ac Regum truculentissimis præliis, quibus fere totus crbis occupatur, propter ingentes provinciarum ruinas, ac alia infinita stragium incommoda, stabilem quandoque posse fieri pacem. Sed rursus quam incerta, ac anxia sit hæc

Spes dilata affligit animam.

spes, quæ sui mora infinitos affligit, non est quod multis probetur argumentis, cum ab initio bella, & seditiones lemper

Bella continua videntur.

coaluerant, atque (nisi Deus averterit) mundum nunquam sint relictura, sed aucta majoribus malis, perpetoo quoad hæc

Bella Aquilonarium continua.

humana natura perstiterit, permansura: quam rem tam sacræ, quam profanæ historiæ, atque poëses, quæ bellorum plenæ sunt, semper fuisse testantur: immo quibus armis, machinis, locis, temporibus, ducibus, periculis, & cautelis facta perhibentur, tam generaliter, quam particulariter passim a multis, tum veteribus, tum recentioribus fuerat demonstratum. Cum itaque in regnis Septentrionalibus horrenda semper,

Locabellosum.

tanquam in domo Martiali, ab initio seculi non solum communi more contra armatos homines fuerant commissa certamina, sed & adversus elementorum asperrimas qualitates, & tempestates oppositæ vires, prout annexa tabella, quomodo in vallibus, montibus, sylvis, campis, aquis, & glaciebus arduissima exercentur prælia demonstratur, successivisque libris & capitibus, prout septimo & octavo factum est, amodo ostendetur. Nec optimus inspector inania hæc judicet, donec causas intelligat, an talibus calamitate, & cruciatu plenis instrumentis, quærenda sit intima securitas: an paci, quæ nihil insidiarum habet, per amœniora compendia Dei virtute, & victrice patientia sit consulendum. Vere tamen fatendum est, quod ipsis armis prima facie terretur inimicus, & incipit animo cedere, si se cognoscit similia non habere: quæ veluti in bello sunt necessaria, ita & in pace decora videntur: attamen imbelles, fragilesque mortales cunctis beluis efficiunt ferociores.

severitatem, in omnibus ostendisse, sed longe terribiliora ex industria, quæ sine suspirris, & horrore legi nequeunt, & multo minus in libros referi, reliquisse. Danica tamen nobilitas post exactum Regem Christiernum antedictum, XLIIII. articulos

Articulos 44. Danica nobilitas posuit contra proprium regem.

in Vrbem, & totum orbem, pro sua excusatione, cur ab eodem Rege defecerat, publice legendos emisit. Ita & Senatores regnorum Suetiæ, & Gothiæ, ac Norvegiæ, tam antea, quim postei repetitis vicibus libris, & literis sese excusarunt. Quod autem ego amarius cæteris, venus tamen, & parcius scribo, audax testimonium facit, quia cum gravi meo periculo, & mœrore omnibus iis tragœdiis inspiciendis intersui, vt dolenter viderem mala gentis meæ, quæ nunc millies aucta videntur,

Mala posteriora pejora.

& insuperabiliter, ob impias legum constitutiones, & subditorum oppressiones, deteriora.

LIBRI OCTAVI FINIS.

OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE BELLIS CAMPESTRIBVS

LIBER NONVS.

PRæFATIO.

AVTVMANT plurimi bonæ spei homines, expeditis regionum, ac Regum truculentissimis præliis, quibus fere totus crbis occupatur, propter ingentes provinciarum ruinas, ac alia infinita stragium incommoda, stabilem quandoque posse fieri pacem. Sed rursus quam incerta, ac anxia sit hæc

Spes dilata affligit animam.

spes, quæ sui mora infinitos affligit, non est quod multis probetur argumentis, cum ab initio bella, & seditiones lemper

Bella continua videntur.

coaluerant, atque (nisi Deus averterit) mundum nunquam sint relictura, sed aucta majoribus malis, perpetoo quoad hæc

Bella Aquilonarium continua.

humana natura perstiterit, permansura: quam rem tam sacræ, quam profanæ historiæ, atque poëses, quæ bellorum plenæ sunt, semper fuisse testantur: immo quibus armis, machinis, locis, temporibus, ducibus, periculis, & cautelis facta perhibentur, tam generaliter, quam particulariter passim a multis, tum veteribus, tum recentioribus fuerat demonstratum. Cum itaque in regnis Septentrionalibus horrenda semper,

Locabellosum.

tanquam in domo Martiali, ab initio seculi non solum communi more contra armatos homines fuerant commissa certamina, sed & adversus elementorum asperrimas qualitates, & tempestates oppositæ vires, prout annexa tabella, quomodo in vallibus,

montibus, sylvis, campis, aquis, & glaciebus arduissima exercentur prælia demonstratur, successivisque libris & capitibus, prout septimo & octavo factum est, amodo ostendetur. Nec optimus inspector inania hæc judicet, donec causas intelligat, an talibus calamitate, & cruciatu plenis instrumentis, quærenda sit intima securitas: an paci, quæ nihil insidiarum habet, per amœniora compendia Dei virtute, & victrice patientia sit consulendum. Vere tamen fatendum est, quod ipsis armis prima facie terretur inimicus, & incipit animo cedere, si se cognoscit similia non habere: quæ veluti in bello sunt necessaria, ita & in pace decora videntur: attamen imbelles, fragilesque mortales cunctis beluis efficiunt ferociores.

Valles
Montes
Silve
Campi
Aque
Glacies\
*

LIBER NONUS[281]

De gladiis versatilibus in rotis.

CAP. I.

ANTIQVI Gothi similes rotarum machinas, & gladios versatiles aciebus equestrium, & pedestrium sæpius infringendis, præcipitem stucturi accessum vel recessum, objecisse reperiuntur, modernoque tempore, licet rarius solito, vbi locus expostulat, diligenter opponunt: cujus tamen machinæ ratio sic capiatur. Videntur in primis tres rotæ,

Ratio rotarum.

duæ altiores in axe volubiles, & tertia inter has media, quæ, vni earum mutuis conjuncta dentibus, motum necessarium sua agilitate in bicipiti gladio anteriori stipiti affixo causat:

Gladius biceps.

quo quidem gladio sic versatili lateraliter a peritis motoribus elevato, & admoto, non parum objectæ acies lacerantur, ac infringuntur. Attamen id caveri solet, vt rotarum

Cautela.

radii sint asserculis, seu planis tabulis in latum cooperti, ne hastis inter eos inimicorum industria projectis, rotæ destituantur a cursu. Quanto etiam rotæ sunt

Rotæ altiores sunt agiliores.

altiores ac agiliores, tanto extensior ipsius gladii ampliatur scissura. Suntque stipites, seu ligna, quibus dirigitur ensis, trium, aut quatuor pedum longiora, quam quævis lancea militaris, vt ab insultu equestrium tutiores eius sint directores, qui a tergo ballistariis, seu bombardariis turmatim muniuntur. Axes vero rotarum pro faciliori

Axes vncti.

cursu citando, inungi solet pinguedine phocarum, seu vitulorum marinorum

Pinguedo vitulorum marinorum.

igne purgata, ac bene defæcata, qualis superabundat apud mercatores Septentrionales:
vnde diligentia negotiatorum comparata, per vastum mare in vasis magnis
incomparabili quantitate tam ad inferiores, quam superiores Germanos, quæstus
& lucri causa deportatur, prout infra lib. de piscibus, præsertim
piscatura marinorum vitulorum ostendetur. Hac igitur machina
hostile robur plerunque veluti vastissimum lignum
Exercitus hostilis infringitur.
acuto, & robusto cuneo, vel infringi
solet, vel in ipsa statione
turbari.

282DE BELLIS CAMPESTRIB.

De curribus falcatis.

CAP. II.

HAC similitudine curribus falcatis, & hamatis inter præcipuos
bellorum apparatus olim vsi sunt Sueonum, & Gothorum
Hostes Aquilonarium regnorum.
pugnatores, præsertim in acrioribus præliis contra
validissimos exercitus Teutonum, Danorum, & Ruthenorum,
eo videlicet modo, vt exploratis hostium. accessibus,
quibus videbantur ventun, vacuos currus axibus bene
vndis in declivibus montium lateribus firmis trabibus
alligarent, saxisque repletos velut pendulos pontes in funibus
statuerent, soliis virentibus, aut ramis vndique cooperientes,
donec hostes præcipiti accessum, trepida simulata fuga, ad obducta discrimina incitarent,
Insidiæ curruum, saxosorum.
atque curruum dissolutorum celeri cursui vel lacerandos subiicerent, aut aciales
les cuneos infringerent dispergendos. Quo facto & qui prius visi sunt fugere, & aliæ
sociales turmæ, sive equestres, sive pedestres, agminatim irruere solebant in dispersos,
Currus est ad propugnacula servabaritur.
aut resistentes. Curribus demum eisdem veluti propugnaculis mobilibus, vbi
opus fuerat, in reliquis certaminibus semper vtentes, eo moderamine inviolabiliter
observato, quod curruum directoribus, seu aurigis, duplo majus quam equitibus
stipendium, & spolium redderetur. Itidem & his, qui bigas, sive curricula stipitibus
lateraliter antrorsum serratis cuspidibus, hisque mucronatis inter hostes discurrendo
Curtii gesta.
in invia, ac præcipitia coarctabant, veluti de gestis Curtii historiæ hoc modo
testantur: Aliorum turbati equi non in voragines modo, lacunatque, sed etiam in amnem
Curricula.
præcipitavere curricula. Quod autem antiqui in bigis, aut quadrigis
Quadrigæ.
hostes vicerunt, meminit Suetonius in vita Augusti. Quadrigas,
Carri.

inquit, bigasque, & equos desultorios agitaverunt

juvenes nobilissimi, carros

etiam pro vallo objecerunt

De eodem

LIBER NONUS283

De eodem

CAP. III.

QVOMODO autem Rex Antiochus Soter dictus, talia

Galatarum instrumenta vicerit, apud Fran. Ireni. lib. VI.

cap. XLV. diffusius invenitur. Ait enim, Antiochum cognovisse

Galatarum fortitudinem, & ingentem multitudinem,

Fortitudo Galatarum.

eorumque phalangas strenue provisas, ac congruentes: quarum

frontes ærei thoraces protegebant, cum quatuor & viginti

armatis a tergo præordinatis, cornua vero equitatus,

infinitus in medio, ac corpore exercitus eorum currus vidit

Currus 80. falciseri.

LXXX. falcileros, aptos ad infiliendum hostes, & in quolibet

curru bis totidem equos conjugales. Hæc itaque animadvertens Antiochus, omni

spe destitutus, dum hostes inexpugnabiles existerent, ipse vero neque magnifice,

nec secundum belli debitum apparatum prosteisceretur, ac valde modicum duceret

exercitum, peltis consuetum, ac levis armaturæ præditum, in cæteris nudum, vt

Exercitus peltis consuetus.

pene vix dimidium eius exercitus fuerat, doloribus captus, conditionem pacis cum

Galatis eisdem gratis mire disposuit. Interim a viro militarium rerum expertissimo

illi suadetur, vt XVI. suos elephantes seorsum absconderet, donec tibicinibus vtriusque

canentibus concurrerent exercitus pugnanturi, & præsertim equites, tunc in eorum

Consilium viri fortis necessarium.

medium quatuor elephantos immitteret, ac octo contra falcatos currus: quo

consilio evenit, vt Galatarum equi horrido aspectu, & barritu elephantorum perterriti,

priusquam jacula attingerent, quam celerrime sunt repulsi, & mutuo percussi,

Equi terrentur barritu elephantorum.

peditum spiculis ac hastis confossi, alii equorum vngulis conculcati. Currus

vero stragem in proprios dominos, & seipsos diverterunt. Hinc verificatur carmen

Homeri:

Homerus.

Currus cum sonitu verso sunt tramite ducti.

Sisara habuit 900. currus falcatos.

Sed neque sacra litera de curribus falcatis tacere videtur, vbi Iudi. IIII. dicitur, Sisaram

habuisse nongentos falcatos currus, & per XX. annos oppressisse Israël. Præterea

in exercitu Alexandri Magni quadrigæ equorum omnes falcatæ, bigæ MCC.

Quadrigæ falcatæ.

equitum turmæ XXX. peditum CCC. millia L. mulorum castrensium ad sarcinas portandas duo millia, camelorum dromedariorum, & boum duo M. ad ferendum frumenta, & carnes. In exercitu autem hostis sui Pori Regis Indiæ, XIIII. millia

Porus rex Indiæ.

octingentæ quadrigæ falcatæ, elephanti turrigeri CCCC. in equis, mulis, & elephanti s frena aurea, ita etiam signa militaria, & vexilla

Frena aurea.

e puro auro. In domo eius solidæ columne

Columnæ aureæ.

aureæ: quæ omnia victor Alexander rapuit, & militibus dedit.

De æreis equis ignivomis.

CAP. IIII.

NEQVE hoc loco omittendum est, quod Saxo de Regis Regneri astutia, & stratagematibus eius lib. IX. meminit.

Dian rex.

Inquit enim, Hellesponti Rege Dian post varia bellorum discrimina occiso, Regnerum a duobus filiis interemptum Dian videlicet & Daxon, severa certamina sustinuisse. Ii etenim filii olim Rutheni Regis filias maritali forte complexi, impetratis a socero copiis, ardentissimo spiritu paternæ vindictæ negotium rapuerunt. Quorum Regnerus immensum animadvertens exercitum, dissidentia copiarum

Equi ænei.

habita, equos æneos ductilibus rotulis superpositos, ac versatilibus curriculis circumductos, in confertissimos hostes maxima vi exagitari præcepit: quæ res tantum ad relaxandam adversariorum aciem valuit, vt vincendi spes magis in machinamento quam milite reposita viderentur: cujus intolerabilis moles, quicquid impulit, obruit. Potuit forte Rex iste Regnerus dicere de suis æneis equis, quod supradictus Antiochus Soter (Luciano teste) de suis elephantibus contra Galatas pugnando, testatus est. Dum enim eiusdem Antiochi principes convenissent, & victoriosum

Responsum regis notabile.

Regem nuncupassent, Rex respondit: Verecundiam habemus milites, quod nostra salus tantum in XIIII. animalium terrore sita

Galatæ divina virtute non bestiarum terrore superanti.

fuerit. Si autem rem copiosius tractare volumus, divina virtute Galatæ conciderunt, quia somnio bono confortatus, audacter ingressus sum

prælium, atque victor, evasi.

De eodem

LIBER NONUS[285]

De eodem

CAP. V.

ASSERIT etiam Vin. in spe. histo. lib. XXXI, cap.

X. Indorum Regem, qui vulgo Presbyter Ioannes dicitur,

Presbyter Ioannes Indiæ.

gravissimo Saracenorum Aethiopum, Videlicet Christianæ

fidei persecutorum, exercitu hostili impetitum, stratagemate

prædicto non dissimili sese liberasse. Fecit enim

imagines cupreas hominum, & vnamquanque posuit super

Imagines cupreæ.

equum: retro quam imaginem in eodem equo hominem directorem

collocavit, follem habentem, quo ignem per ordinata

foramina excitaret in fumosa materia, intus in prædicta

imagine prius immissa. Itaque multis equis, & imaginibus eo modo dispositis

contra hostes antedictos (quos & Mongalos, sive Tartaros vocat) strenue processit.

Mongali, sive Tartari.

Cumque ad locum prælii pervenisset, equos cum imaginibus, ac eorum directoribus

(vt præmittitur) ordinatos, vnum lateraliter juxta alium in hostilem exercitum

præmisit, præcepto dato, vt mox ante eorum aciem follibus sufflarent ignem

intus fumantem: aëremque tenebris continuo flatu densarent, quatenus caligine

Tenebræ palpabiles excitantur.

quasi palpabili hostes circumfunderentur: quo evenit, vt sagittis frequentibus impetiti

plures perimerentur, aut in fugam repentinam laberentur. Immo refert multos

homines, ac equos, igne Græco ibidem fuisse inter tenebras incineratos, aut combustos:

qui ignis componitur e his rebus, modo suis artificibus noto:

Ignis Græcus sic componitur.

Aspaltum, nepta, dragantum, pix quoque Græca,

Sulphur, vernicis, de petrolio quoque vitro,

Mercurii, sal gemmæ: , Græci dicitur ignis. .

Item: Sulphur, petrolium, colopho, resi, terebinthi,

Aspaltum, camphora, nepta, damo, benedictum.

Versibus his etsi quis adhibuerit operam interpretandis, tamen raro puto verum eorum

sensum comprehendi posse, nec opus arbitror in eorum interpretatione immorandum

esse, cum atrocissimum exitum habere videntur in sui executione.

[286]DE BELLIS CAMPESTRIB.

De pontibus comburendis.

CAP. VI.

INGRVENTIBVS bellis acrioribus penes pontes,

& flumina terrarum Septentrionalium Gothorum, & Suecorum,

hæc provisio per diligentiores bellorum præfectos

celerius opponi solet. Dum etenim impossibile sit hostem

Trabes igniferae.

æquis armis a pontibus elicere, vel arcere posse, parantur

superiori fluminis situm maxime trabes, lateraliter viminibus

colligatæ: super quas ingentes aridorum lignorum strues,

cæteraque combustibilia insigni magnitudine, & horrore

reponuntur: quibus succensis, rapido casu fluminis vsque

pontes dimittuntur continue comburendos. Nec facile ardentes illæ moles hostium

Sagittæ per aëra sublimi projecta, violentius lædunt.

conatu extingui possunt: in qui enim struxere flammam, mox sagittas in sublime directas,

violentius in eos descendere cogunt. Occurrit & aliud ingenium, quo pontes

post tergum, vel in insidiis latitantes, vel fugam simulantes disrumpere solent

subtus interscindendo serra, more Cæsaris lib. II. qui & asserit lib. VI. tantam fieri

Pontes serra subtus scinduntur.

ducum contentionem propter pontes, vt nedum quotidiana prælia propter eos

subeant, sed & fluminis ripis appropinquantes, coangustati præcipitentur, vt alteri

Mors morti, et tumulus tumulo exaggerant.

alteris non solum morti mortem exaggerent, sed tumulos tumulis

submerforum exæquent. Quo casu magno honore ii satellites

remunerandi sunt, qui dominos, vel principes

Principes capillis trahuntur.

suos capillis trahentes, littori restituunt,

& libertati.

De marum

LIBER NONUS287

De materia pontium, & natura vadorum.

CAP. VII.

OMNES fere pontes in publicis itineribus Aquilonarium

Pontes lignei.

regnorum e trabibus potius fabricati videtur, quam ex

saxis: non quod lapides, aut cementa desunt, sed quod

hostium ingressus subita demolitione pontium citius per

incolas ad præliandum imparatos arceantur, aut impediantur.

Statis tamen territoriis apud Ostrogothos marmorei,

Pontes lapidei.

aut alterius generis lapidei pontes, mirabilem antiquitatem

Vada immeabilia.

attestantes inveniuntur. Vada autem fluminum, vti

ibidem rarissima sunt, ita & singulari incolarum industria

accessuris hostibus immeabilia disponuntur, Involuunt enim ramosis juniperorum

Modus impediendi vada.

ramis portatilia saxa, quæ instar corbium ad plura millia sub aquas immittunt.

Sed ne fluctuum, aut fluminum violentia e loco pellantur, sudibus acutis, vt fundo

fortius adhæreant, & hostibus asperius noceant, eadem saxa, ramosque connectunt.

In aquis vero tranquillis longas submergunt abietes, aut pinos semisectos, & acutos

habentes ramos, saxorum pondere deprimunt, vt eorum attactu hostes periculosius

offendantur. Quidam etiam in angustioribus vadis, ad quæ ex insidiis provocant

Falces ferreæ.

inimicos, falces ferreas pice linitas, triangularibus saxis alligatos, immergunt.

De bombardis Septentrionalium populorum.

CAP. VIII.

FREQVENTI satisfacturus quæstioni, an in Aquilonaribus

regionibus vsus sit bombardarum, atque an magnæ sint &c.

dico singulis hac inutili questione curiosius, quam discretius

Bombardarum vsus frequens in Septentrionalibus regnis.

vexatis, apud eos homines dura propagine genitos, atque

continui certaminis vsu versatos, nullum deesse tormentum,

quo frequentius, ac fortius extero, vel infelicius, ac

miserabilius domestico hosti inferant nocumenta: quæ perniciosius

in hunc, & justius in illum (concordia refutata)

vertuntur. Sunt autem bombardæ in plerisque civitatibus,

De materia pontium, & natura vadorum.

CAP. VII.

OMNES fere pontes in publicis itineribus Aquilonarium

Pontes lignei.

regnorum e trabibus potius fabricati videtur, quam ex

saxis: non quod lapides, aut cementa desunt, sed quod

hostium ingressus subita demolitione pontium citius per

incolas ad præliandum imparatos arceantur, aut impediantur.

Statis tamen territoriis apud Ostrogothos marmorei,

Pontes lapidei.

aut alterius generis lapidei pontes, mirabilem antiquitatem

Vada immeabilia.

attestantes inveniuntur. Vada autem fluminum, vti

ibidem rarissima sunt, ita & singulari incolarum industria

accessuris hostibus immeabilia disponuntur, Involuunt enim ramosis juniperorum

Modus impediendi vada.

ramis portatilia saxa, quæ instar corbium ad plura millia sub aquas immittunt.

Sed ne fluctuum, aut fluminum violentia e loco pellantur, sudibus acutis, vt fundo

fortius adhæreant, & hostibus asperius noceant, eadem saxa, ramosque connectunt.

In aquis vero tranquillis longas submergunt abietes, aut pinos semisectos, & acutos

habentes ramos, saxorum pondere deprimunt, vt eorum attactu hostes periculosius

offendantur. Quidam etiam in angustioribus vadis, ad quæ ex insidiis provocant

Falces ferreæ.

inimicos, falces ferreas pice linitas, triangularibus saxis alligatos, immergunt.

De bombardis Septentrionalium populorum.

CAP. VIII.

FREQVENTI satisfacturus quæstioni, an in Aquilonaribus

regionibus vsus sit bombardarum, atque an magnæ sint &c.

dico singulis hac inutili questione curiosius, quam discretius

Bombardarum vsus frequens in Septentrionalibus regnis.

vexatis, apud eos homines dura propagine genitos, atque

continui certaminis vsu versatos, nullum deesse tormentum,

quo frequentius, ac fortius extero, vel infelicius, ac

miserabilius domestico hosti inferant nocumenta: quæ perniciosius

in hunc, & justius in illum (concordia refutata)

vertuntur. Sunt autem bombardæ in plerisque civitatibus,

Vasa ferrea 600. librarum plena bombardarum vi eiiciuntur.

ac arcibus Suetiæ, & Gothiæ, tantæ magnitudinis, vt vas ligneum barile Romanum

latitudine, ac longitudine superans, serreo globo, ac ferreis crusiis instar

pugilli manus, librarum DC. & amplius repletum pulvere, & igne excitatum, vehementissimo

impetu veluti tempestuosus turbo, vel imber emittitur, vt quodcunque

obstaculum vim eius sufferre non possit: idque nedum in terrestri, sed navali, ac glaciali

Bombardæ mediocres.

(prout infra dicetur) certamine, quoties opus fuerit, intentantur. Sunt & mediocres,

ac longissimæ bombardæ, ferreos globos evomentes. Præterea petrariæ, quæ

Petrariæ.

lapides sublimiori ictu casuros emittunt: eoque formidabilius fit certamen, quo talibus

bombardis (quæ vastitate, & violentia cæteras præcellunt) non vno impetu,

atque horribiliori crepitu, sed successivis ictibus in loca quassanda soluuntur: atque

ad earum impulsum pulveres e disiectis parietibus, vel aliis obstaculis, turbineos

Nobilium mulierum expostulatio.

videntur excitare fumes. Quo horrore euenire solent, vt illustres, nobilesque matronæ,

vt hostem ab ictu, & sonitu bombardarum avertere valeant, dicunt se prægnantes,

vel in proximo parituras. Sed respondetur, vt partem arcis eligant, ad quam ictus

Responsio militaris.

nullus fiat, lege servata, quod cum marito hoste nullam habeant communionem

Verum hoc negant fœminæ, tanquam conditionem impiam, & turpem, omni periculo

Constantia mulierum conjugatarum.

acerbiorem. Non enim in periculis modo, sed nec in morte maritum deserere

solent, nec quicquam sibi rucundum, nisi cum illo commune, cujus incolumitatem cupiunt, etiam sua calamitate depacisci.

De bombardis triangularibus.

CAP. IX.

Bombardæ triangulares.

BOMBARDARVM triangularium apud Sueones, & Gothos, major alias in earum inventione vsus erat, quam modo reperitur. Poterat enim hac tripartita machina immanis hostilitas acie reparata, sæpiusque admota dispergi, vbi rotarum objecta volubilitate quivis equestrium impetus

Impetus equestris dispergit objectis rotis.

condensato agmine accelerans, exigua manu impediretur. Sed fraude doloque bombardalium magistrorum quandoque evenit, vt pro ferreis globis stupam, vel chartam bombardis imponant,

Vasa ferrea 600. librarum plena bombardarum vi eiiciuntur.

ac arcibus Suetiæ, & Gothiæ, tantæ magnitudinis, vt vas ligneum barile Romanum latitudine, ac longitudine superans, serreo globo, ac ferreis crusiis instar pugilli manus, librarum DC. & amplius repletum pulvere, & igne excitatum, vehementissimo impetu veluti tempestuosus turbo, vel imber emittitur, vt quodcunque obstaculum vim eius sufferre non possit: idque nedum in terrestri, sed navali, ac glaciali

Bombardæ mediocres.

(prout infra dicetur) certamine, quoties opus fuerit, intentantur. Sunt & mediocres, ac longissimæ bombardæ, ferreos globos evomentes. Præterea petrariæ, quæ

Petrariæ.

lapides sublimiori ictu casuros emittunt: eoque formidabilius fit certamen, quo talibus bombardis (quæ vastitate, & violentia cæteras præcellunt) non vno impetu, atque horribiliori crepitu, sed successivis ictibus in loca quassanda soluuntur: atque ad earum impulsum pulveres e disiectis parietibus, vel aliis obstaculis, turbineos

Nobilium mulierum expostulatio.

videntur excitare fumes. Quo horrore euenire solent, vt illustres, nobilesque matronæ, vt hostem ab ictu, & sonitu bombardarum avertere valeant, dicunt se prægnantes, vel in proximo parituras. Sed respondetur, vt partem arcis eligant, ad quam ictus

Responsio militaris.

nullus fiat, lege servata, quod cum marito hoste nullam habeant communionem Verum hoc negant fœminæ, tanquam conditionem impiam, & turpem, omni periculo

Constantia mulierum conjugatarum.

acerbiorem. Non enim in periculis modo, sed nec in morte maritum deserere solent, nec quicquam sibi rucundum, nisi cum illo commune, cujus incolumitatem cupiunt, etiam sua calamitate depacisci.

De bombardis triangularibus.

CAP. IX.

Bombardæ triangulares.

BOMBARDARVM triangularium apud Sueones,

& Gothos, major alias in earum inventione vsus erat,

quam modo reperitur. Poterat enim hac tripartita machina

immanis hostilitas acie reparata, sæpiusque admota dispergi,

vbi rotarum objecta volubilitate quivis equestrium impetus

Impetus equestris dispergit objectis rotis.

condensato agmine accelerans, exigua manu impediretur.

Sed fraude doloque bombardalium magistrorum quandoque evenit,

vt pro ferreis globis stupam, vel chartam bombardis

imponant,

imponant, vel hostes audaci aggressu radios rotarum solius hastæ immissione impediant,

Hasta rotis immissa impedit gressum.

ne e loco moveantur. Cessatum est ideo ab eo compendio, quo rarior victoria

parta, & frequentior mina fuit accelerata. Sicut enim nullo instrumento bellico celerior,

vehementiorque more fulgurum, ac tonitruorum in bombardis fieri solent impetus,

ita etiam mille dolosis artibus, periculis, & impedimentis, ne effectum habeat,

Impedimenta bombardarum.

momentaneo casu intercipi solent. Quæ autem, & qualia sint hæc impedimenta,

custodes bombardarum expertiores haud ignorant: quomodo scilicet fraudes

fieri soleant, sive per hostes, sive per proditores, qui ignivomum spiraculum

clavo mox ante congressum occludere tentant, satis est manifestum: immo inter

bombardarios altrin secus se persequentes similes doli frequentius fiunt, vt nimis onerent,

Litis et fraudes bombardariorum.

vel plurimum subtrahant, vel elevent, aut deprimant machinas exonerandas,

præsertim novas, nullius examine probatas, aut reprobatas. Igitur triangularibus,

aut cujusuis formæ bombardis, parum spei tribuendum arbitror, cum inscrutabile

bellatorum ingenium opportuna remedia opponere novit, vt sumptuosus

Terror sumptuosus celenter deficiens.

ille terror facilius deficiat, quam feriat in momento. Attamen directoris sagacitas,

locus, & tempus sunt attendenda

De bombardis petrariis.

CAP. X.

SIMILIBVS tormentis saxa jactantibus, obsessi premuntur,

& plerunque oppugnantur: quia nec noctibus, nec

diebus aliquid quieti relinquitur, quo tantillulum quid

Quies nulla permittitur obsessis.

respirantionis consequantur obsessi, immo quod ad immanitatem

tendit, fimum, ac pejora fimo, quæ teterrimum

odorem remittunt, sæpius quam saxa in arces, vel civitates

laciuntur. Ne autem videatur antiquitas similibus caruisse

tormentis, Paulus Diaco. Longobar. histo. lib. V.

cap. VIII. machinam petrariam adducit qua Viri cujusdam

Machina petraria.

insignis, & intrepidi (ob indicibilem constantiam domino proprio inter minantes mortem exhibitam) excisum caput ab obsidentibus projectum est in vrbem.

imponant, vel hostes audaci aggressu radios rotarum solius hastæ immissione impediant,

Hasta rotis immissa impedit gressum.

ne e loco moveantur. Cessatum est ideo ab eo compendio, quo rarior victoria parta, & frequentior mina fuit accelerata. Sicut enim nullo instrumento bellico celerior, vehementiorque more fulgurum, ac tonitruorum in bombardis fieri solent impetus, ita etiam mille dolosis artibus, periculis, & impedimentis, ne effectum habeat,

Impedimenta bombardarum.

momentaneo casu intercipi solent. Quæ autem, & qualia sint hæc impedimenta, custodes bombardarum expertiores haud ignorant: quomodo scilicet fraudes fieri soleant, sive per hostes, sive per proditores, qui ignivomum spiraculum clavo mox ante congressum occludere tentant, satis est manifestum: immo inter bombardarios altrin secus se persequentes similes doli frequentius fiunt, vt nimis onerent,

Litis et fraudes bombardariorum.

vel plurimum subtrahant, vel elevent, aut deprimant machinas exonerandas, præsertim novas, nullius examine probatas, aut reprobatas. Igitur triangularibus, aut cujusuis formæ bombardis, parum spei tribuendum arbitror, cum inscrutabile bellatorum ingenium opportuna remedia opponere novit, vt sumptuosus

Terror sumptuosus celenter deficiens.

ille terror facilius deficiat, quam feriat in momento. Attamen directoris sagacitas, locus, & tempus sunt attendenda

De bombardis petrariis.

CAP. X.

SIMILIBVS tormentis saxa jactantibus, obsessi premuntur, & plerunque oppugnantur: quia nec noctibus, nec diebus aliquid quieti relinquitur, quo tantillulum quid

Quies nulla permittitur obsessis.

respirantionis consequantur obsessi, immo quod ad immanitatem tendit, fimum, ac pejora fimo, quæ teterrimum odorem remittunt, sæpius quam saxa in arces, vel civitates laciuntur. Ne autem videatur antiquitas similibus caruisse tormentis, Paulus Diaco. Longobar. histo. lib. V. cap. VIII. machinam petrariam adducit qua Viri cujusdam

Machina petraria.

insignis, & intrepidi (ob indicibilem constantiam domino proprio inter minantes mortem exhibitam) excisum caput ab obsidentibus projectum est in vrbem.

Præterea apud Gothos aliud projectionis genus est, ligneum videlicet, & sublime, quo instar libræ depressæ, vel elevatæ, pondere saxorum repleto, violentissimoque impetum, & jactu dimisso, intra arces & mœnia grossos lapides, vel purrida animalium

Blida.

cadavera immittunt. Et hoc vulgari Suecorum, ac Gothorum Blida vocatur,

Blidh.

quasi neminem lætificans. Blyd enim gentis vsu lætus dicitur. Eius jus itaque machinæ ictu

circa annos Domini M. D. Meridionales Gothi in oppido Calmarnensi vehementer

Ioannes Daniæ rex,

premebant præsidia Regis Daniæ Ioannis relicta ibidem, & tandem superarunt,

prout sæpius antea factum fuisse annales attestantur. Ibi enim ob collimitaneum regnorum

Loca bellorum.

situm, cujuslibet belli initium, medium, & finis sæpius, quam in aliqua

Aquilonis parte intentantur, veluti in Italia apud Ianuenses, vel Mediolanenses: raro

tamen armis, aut violento obsidentium impetu, vel insultu, sed induciis pactis,

Pada rara sine suspicione.

literis, promissis, tam divino, quam humano jure firmatis, sed rarissime observatis,

decipiuntur obsessi. Armis tamen fortiter resistendo vincunt: sed ad pacta seditione

Loca plura quod globi.

magis, quam necessitate) respicientes, illico defraudati superantur. Quod terreantur

emissis globis, exiguus horror, aut metus est. Plures enim vrbis, aut arcis

Carol' V. imp. 14. millia globorum in Africana obsidione emitti jussit.

vacua receptacula sunt, quam immissi globi. Veruntamen referente quodam bombardario

Gotho stipendiario, didici, Imperatorem Carolum in Africano bello missis

in summa XIIII. millibus globorum distincto tempore, multum terra marique

obsessos afflixisse, atque ad vltimum vi armata potentissimo aggressu superasse, quemadmodum

non dubito alios eius rei professores dudum in annalibus annotasse.

De organicis bombardis.

CAP. XI.

HABEBANT etiam inter alias bellorum machinas populi

Septentrionales, hostibus præcipue equestribus congressuri,

Bombardæ collaterales.

bombardas collaterales, more organorum, aut conjunctarum

fislularum colligatas, vt eas vel pariter, vel successive

excitato igne in inimicos relaxatas, citius iterum pulveribus

globisque immissis, opponerent ad omnem motum cisdem

inimicis: quibus etsi visi sunt, sereno præsertim tempore,

Bella hyemalia duriora.

gravia intulisse bella, propriaque perstrenue delendisse castra:

tamen quia frequentiora, acerbioraque prælia (prout infra

dicetur) evenire soleant in Aquilonaribus regnis tempore horribilis brumæ. dum

nives excidunt densiores, quibus bombardarum vsus in excitando igne prohibetur:

idcirco rarior factus est earum vsus in campis, & nihilominus frequentior in castellis,

ad arcendos obsidentes. Militaribus etiam viris ignotum non est, quot ingentissimi

Impedimenta præliorum cassandorum.

bellorum apparatus, & terribiles acies ordinatæ, repentino superveniente

imbre, seu nimbo, coruscatione, tonitru, nive, pruina, grandine, tum in faciem,

tum in dorsum, dextrorsum levorsumue vtrinque cadentes, impediri solent, etiam

Torrentes soluti.

montanis aquis, & amnibus ex industria resolutis. Præterea quod iis malis eventibus

Pestis pecuniæ, et annonæ defectus.

etiam pestis, dissenteria (vt supradictum est) pecuniæ, & annonæ defectus accedit:

quinimmo, quod omnium pessimum est, seditio, proditio, simultas, invictia,

livor in ducem exercitus, atque fuga ad inimica castra, & loca insidiosa: quod

Seditio &c.

ii præcipue student facere, immo pessimis sceleribus inclarescere, qui non

possunt, aut cupiunt gloriosis eminere facinoribus, vti plurimorum

extant perpetrata monimenta

Præterea apud Gothos aliud projectionis genus est, ligneum videlicet, & sublime,

quo instar libræ depressæ, vel elevatæ, pondere saxorum repleto, violentissimoque

impetum, & jactu dimisso, intra arces & mœnia grossos lapides, vel purrida animalium

Blida.

cadavera immittunt. Et hoc vulgari Suecorum, ac Gothorum Blida vocatur,

Blidh.

quasi neminem lætificans. Blyd enim gentis vsu lætus dicitur. Eius jus itaque machinæ ictu

circa annos Domini M. D. Meridionales Gothi in oppido Calmarnensi vehementer

Ioannes Daniæ rex,

premebant præsidia Regis Daniæ Ioannis relicta ibidem, & tandem superarunt,

prout sæpius antea factum fuisse annales attestantur. Ibi enim ob collimitaneum regnorum

Loca bellorum.

situm, cujuslibet belli initium, medium, & finis sæpius, quam in aliqua

Aquilonis parte intentantur, veluti in Italia apud Ianuenses, vel Mediolanenses: raro

tamen armis, aut violento obsidentium impetu, vel insultu, sed induciis pactis,

Pada rara sine suspicione.

literis, promissis, tam divino, quam humano jure firmatis, sed rarissime observatis,

decipiuntur obsessi. Armis tamen fortiter resistendo vincunt: sed ad pacta seditione

Loca plura quod globi.

magis, quam necessitate) respicientes, illico defraudati superantur. Quod terreantur

emissis globis, exiguus horror, aut metus est. Plures enim vrbis, aut arcis

Carol' V. imp. 14. millia globorum in Africana obsidione emitti jussit.

vacua receptacula sunt, quam immissi globi. Veruntamen referente quodam bombardario

Gotho stipendiario, didici, Imperatorem Carolum in Africano bello missis

in summa XIIII. millibus globorum distincto tempore, multum terra marique

obsessos afflixisse, atque ad vltimum vi armata potentissimo aggressu superasse, quemadmodum

non dubito alios eius rei professores dudum in annalibus annotasse.

De organicis bombardis.

CAP. XI.

HABEBANT etiam inter alias bellorum machinas populi

Septentrionales, hostibus præcipue equestribus congressuri,

Bombardæ collaterales.

bombardas collaterales, more organorum, aut conjunctarum

fislularum colligatas, vt eas vel pariter, vel successive
excitato igne in inimicos relaxatas, citius iterum pulveribus
globisque immissis, opponerent ad omnem motum cisdem
inimicis: quibus etsi visi sunt, sereno præsertim tempore,

Bella hyemalia duriora.

gravia intulisse bella, propriaque perstrenue delendisse castra:
tamen quia frequentiora, acerbioraque prælia (prout infra
dicetur) evenire soleant in Aquilonaribus regnis tempore horribilis brumæ. dum
nives excidunt densiores, quibus bombardarum vsus in excitando igne prohibetur:
idcirco rarior factus est earum vsus in campis, & nihilominus frequentior in castellis,
ad arcendos obsidentes. Militaribus etiam viris ignotum non est, quot ingentissimi

Impedimenta præliorum cassandorum.

bellorum apparatus, & terribiles acies ordinatæ, repentino superveniente
imbre, seu nimbo, coruscatione, tonitru, nive, pruina, grandine, tum in faciem,
tum in dorsum, dextrorsum levorsumue vtrinque cadentes, impediri solent, etiam

Torrentes soluti.

montanis aquis, & amnibus ex industria resolutis. Præterea quod iis malis eventibus

Pestis pecuniæ, et annonæ defectus.

etiam pestis, dissenteria (vt supradictum est) pecuniæ, & annonæ defectus accedit:
quinimmo, quod omnium pessimum est, seditio, proditio, simultas, invictia,
livor in ducem exercitus, atque fuga ad inimica castra, & loca insidiosa: quod

Seditio &c.

ii præcipue student facere, immo pessimis sceleribus inclarescere, qui non
possunt, aut cupiunt gloriosis eminere facinoribus, vti plurimorum
extant perpetrata monimenta

LIBER NONUS 291

De currilibus bombardis.

CAP. XII.

IN planis, ac campestribus locis, vbi vel excondicto, vel
electione hostium, vel eventu temporum, ac occasionum
exoritur præliandi facultas, incolæ terrarum vt fortius inimicum
aggrediantur, vel cautius ad tempus declinent, currilibus

Currilia castra.

vtuntur bombardis, quæ & currilia castra vocantur:
quorum aurigæ non minus, quam vexilliferi, vel alii exercitus

Equi boum corio tecti.

ductores sunt armati, immo & ipsi equi indurato boum
corio in collo, & tergore. Quatuor itaque hac arte periti
bellatores, vel plures, exonerandis ex vtroque latere
bombardis deputati, impetum, quem fors dederit, aurigæ concurrente ingenio &
audacia, exercent in hostem, vt a fronte, vel latere discissus, equestribus armatis perfacile
non resistat. Si vero curriles directores fugere, vel obliquare cogentur, eo situ

solis curribus se collocant, ac interpositis clypeis muniunt, vt non aliter, quam robustissima

Iumenta seorsum servantur.

propugnacula armatis viribus penetrari valebunt. Interea tamen jumentis retrorsum

alligatis provident, vt inimicorum sagittis, ac ictibus non lædantur, immo

potius eorum agilitate, & vsu, vt pecora a hostibus rapta resumant, incessanter attendunt.

Turmæ hostiles capiuntur.

Sepeque evenit, vt hostiles turmæ armenta abacture, insidiis ftructis rapiantur,

raptæque miserabilem captivitatem incidentes, suam libertatem (si & hæc indulta fuerit)

gravi ære redimere constringantur, vel damna damnis aliorum captivorum relaxatione

Solatia bellorum.

recompensare. Hæc nanque videntur vnica bellorum solatia, vt magnitudine

prædarum, aut restitutione captivorum inimicus exultet, vel nimia aviditate pereat,

vel stupida custodiendi negligentia confusus abscedat. Carri igitur ante exercitum

Carri pro muris habentur.

vt muri, turresque ante civitates, & castella statuuntur, hac sola opportunitate

mirabiliores, quod sua mobilitate vel in graviora præcipitia (quod frequentius accidit)

vel in triumphum (quod raro contingit) efferantur in campum.

Iumenta etenim sagittis impetita, diu non permanent illæsa,

nec currus sine prædatore.

De portatilibus bombardis, ac militibus clypeatis

CAP. XIII.

MOS erat frequentior vetusto tempore, quam nunc est militibus

in acie, seu aggressu castrorum & exercituum, quasi

Clypei oblongi.

muris aut propugnaculis, vti clypeis oblongis & cuneatis,

vt pro opportunitate, ac necessitate celerrime currendo,

eos contra sagittas fundatque, dextrorsum vel sinistrorsum,

in forti aggressu, vel prudenti fuga objectarent.

Dum autem bombardarum portatilium repertus est vsus,

Tri podes.

clypeis his dupla quantitate dimmutis, superadditæ sunt

ligneæ tripodes oblongæ: super quarum elevatiore capite

politis bombardis, omnem hostilem motum, & locum avertere poterant, vel impedire.

Milites clypeati.

Isque modus adhuc servatur in campestri planitie saxis carente, & littoralibus

arenis arbusculas, aut frutices non habente. Hique clypeati, & loricati milites,

Styli triangulares & ferrei.

cæteris statura proceriores, Vivi aggeres denominantur: quorum opera etiam super

aperta glacie triangularibus stylis pedibus alligatis, aut nudis sotularibus indutis,

præliorum duces præ omnibus vti solent, quemadmodum in annalibus Principum

Steno & Suanto principes Suetiæ.

Suetiæ, & Gothiæ plerunque, sed præcipue contra Russos, ac Moschovitas in lacubus

Finlandiæ(belligerantibus antiquo Stenone Sture, & Suantone) factum fuisse

reperitur. De quibus, & similibus, extensiora nonnulla in historiis charissimi fratris,

& antecessoris mei, omnibus exhibentur.

De externis exemplis.

CAP. XIIII.

Catheiæ.

HÆC scuta, seu clypeos, antiquitas Catheias appellavit,

vt Virg. lib. VII. in his carminibus apertius attestatur:

Teutonico ritu soliti torquere catheias.

Sidonius etiam Apollinaris lib. XX. de eisdem catheis loquitur:

Quondam fracte subis Cimber, gladiisque gravatus,

Ante manus solas jusse portare catheias.

Lignum tiliæ.

Quæ scuta prælonga sunt, pene totam corporis inferioris

partem tegentia, ligno tiliæ, aut betulæ contusis, bituminatisque

nervis diligenter compacta. Præterea obtinuit mos antiquus conficiendorum

scutorum, vt alii extremi orbis populi e juba, seu humerali duritie piscium

Materia scutorum.

rotunda conficerent scuta, alii ex vrorum, aut taurorum coriis, alii certarum arborum,

crispatis radicibus, alii ferreis laminis in vmbilico cuneatis: variisque coloribus

hæc dislinguerent, rubeo, glauco, nigro, & candidos. Sed hujus, scilicet candidi

Cautela coloris albi.

coloris, rarissimus vsus est, ne hostes præviso signo albo, celerius propererent, & cautius

agant, vel fugam simulent, vt crudeliores revertantur, veluti sunt viciniores inimici

Mulieres Cimbriæ.

Russi, Livoni, Moschi. Sed nec omittendum hic est, familiare. fuisse Cimbrorum

mulieribus, e capitis earum crinibus scuta, ac tela imbuere: quem vsum

validissimum Vegetius, Frontinus, aliique tenuerunt: hocque casu Maximinus Cæsar

vtroque parente Gothus, fertur fœminarum crines telis adhibuisse, vt Iulio Capitolino.

De portatilibus bombardis, ac militibus clypeatis

CAP. XIII.

MOS erat frequentior vetusto tempore, quam nunc est militibus

in acie, seu aggressu castrorum & exercituum, quasi

Clypei oblongi.

muris aut propugnaculis, vti clypeis oblongis & cuneatis,

vt pro opportunitate, ac necessitate celerrime currendo,

eos contra sagittas fundatque, dextrorsum vel sinistrorsum,

in forti aggressu, vel prudenti fuga objectarent.

Dum autem bombardarum portatilium repertus est vsus,

Tri podes.

clypeis his dupla quantitate dimmutis, superadditæ sunt

ligneæ tripodes oblongæ: super quarum elevatiore capite

politis bombardis, omnem hostilem motum, & locum avertere poterant, vel impedire.

Milites clypeati.

Isque modus adhuc servatur in campestri planitie saxis carente, & littoralibus

arenis arbusculas, aut frutices non habente. Hique clypeati, & loricati milites,

Styli triangulares & ferrei.

cæteris statura proceriores, Vivi aggeres denominantur: quorum opera etiam super

aperta glacie triangularibus stylis pedibus alligatis, aut nudis sotularibus indutis,

præliorum duces præ omnibus vti solent, quemadmodum in annalibus Principum

Steno & Suanto principes Suetiæ.

Suetiæ, & Gothiæ plerunque, sed præcipue contra Russos, ac Moschovitas in lacubus

Finlandiæ(belligerantibus antiquo Stenone Sture, & Suantone) factum fuisse

reperitur. De quibus, & similibus, extensiora nonnulla in historiis charissimi fratris,

& antecessoris mei, omnibus exhibentur.

De externis exemplis.

CAP. XIIII.

Catheiæ.

HÆC scuta, seu clypeos, antiquitas Catheias appellavit,

vt Virg. lib. VII. in his carminibus apertius attestatur:

Teutonico ritu soliti torquere catheias.

Sidonius etiam Apollinaris lib. XX. de eisdem catheis loquitur:

Quondam fracte subis Cimber, gladiisque gravatus,

Ante manus solas jusse portare catheias.

Lignum tiliæ.

Quæ scuta prælonga sunt, pene totam corporis inferioris

partem tegentia, ligno tiliæ, aut betulæ contusis, bituminatisque

nervis diligenter compacta. Præterea obtinuit mos antiquus conficiendorum

scutorum, vt alii extremi orbis populi e juba, seu humerali duritie piscium

Materia scutorum.

rotunda conficerent scuta, alii ex vrorum, aut taurorum coriis, alii certarum arborum,

crispatis radicibus, alii ferreis laminis in vmbilico cuneatis: variisque coloribus

hæc dislinguerent, rubeo, glauco, nigro, & candidos. Sed hujus, scilicet candidi

Cautela coloris albi.

coloris, rarissimus vsus est, ne hostes præviso signo albo, celerius propererent, & cautius

agant, vel fugam simulent, vt crudeliores revertantur, veluti sunt viciniores inimici

Mulieres Cimbriæ.

Russi, Livoni, Moschi. Sed nec omittendum hic est, familiare. fuisse Cimbrorum

mulieribus, e capitis earum crinibus scuta, ac tela imbuere: quem vsum

validissimum Vegetius, Frontinus, aliique tenuerunt: hocque casu Maximinus Cæsar

vtroque parente Gothus, fertur fœminarum crines telis adhibuisse, vt Iulio Capitolino.

& cæteris placet. Quamobrem Romani deæ Veneri Calvæ templum constituerunt,

Templum deæ Calvæ.

vt mulierum comis ipsis vti liceret. Estque compertum, Mauros, Afrosque

passim vti coriariis scutis.

Mauri, Afri.

De montanis arcibus demoliendis.

CAP. XV.

ARCE S etiam quædam sunt in Aquilonaribus terris, quæ

Arces montanæ

naturali munitione sua insuperabiles æstimantur: idque propter

arduum accessum, vt justo Marte nedum adiri nequeant,

sed nec incendio, aut dolosis artibus, quæ bellorum sunt

Artes dolosæ bellorum compendia reputantur.

compendia, superari: quod potissimum ex eo provenit,

quia superandditum opus artis, naturæ munimen inexpugnabile

præsidium reddit, & præsertim sub duce strenuo,

Dux strenuus.

cujus acerrima calliditas in arduissimis bellis æstimari solet.

Attamen his omnibus, & similibus nimia fiducia non est

adhibenda. Ea etenim securitatis præsumptione extrema incautis pernicies sæpius

accidere solet: quinimmo nihil ita situ, aut astu munitum esse creditur, quod non

Nihil sufficienter munitum.

itidem callidis ingeniis. & junctis viribus everti poterit, & funditus desolari: & esto

quod in rupibus vsque ad nubium vertices præsidia extollantur, omniaque montium cacumina

transcendant, aditusque formentur angusti, fortique milite, tormentis, & armis

corroborentur, vt omnino videantur inexpugnabilia, quæ tot, ac tantis difficultatibus

superandis credantur esse munita: sed nunquid impugnatoribris plures non

Vires foris plures.

suppetunt vires, & consilia in præsidiis hujusmodi demoliendis, quam ipsis inclusis

in defendendo ? Immo non vno, sed variis modis eorum altam securitatem perfringere

solent. Aut enim ex industria ab eorum congressu, ob prædictam munitionem,

Obsessi superantur his modis.

diutius cunctando abstinent, vt invalescente fame, grassante inter humidas petras

morbo, sæviente insolentium seditione, accedente tristi tædio, vel spontaneo

motu (pactorum interpositione) se dedant, vel alias seipsos mutua crudelitare conficiant,

Mutua laceratio.

prout infelici rabie frequentius actum fuisse fere omnes historici attestatur.

& cæteris placet. Quamobrem Romani deæ Veneri Calvæ templum constituerunt,

Templum deæ Calvæ.

vt mulierum comis ipsis vti liceret. Estque compertum, Mauros, Afrosque

passim vti coriariis scutis.

Mauri, Afri.

De montanis arcibus demoliendis.

CAP. XV.

ARCE S etiam quædam sunt in Aquilonaribus terris, quæ

Arces montanæ

naturali munitione sua insuperabiles æstimantur: idque propter

arduum accessum, vt justo Marte nedum adiri nequeant,

sed nec incendio, aut dolosis artibus, quæ bellorum sunt

Artes dolosæ bellorum compendia reputantur.

compendia, superari: quod potissimum ex eo provenit,

quia superandditum opus artis, naturæ munimen inexpugnabile

præsidium reddit, & præsertim sub duce strenuo,

Dux strenuus.

cujus acerrima calliditas in arduissimis bellis æstimari solet.

Attamen his omnibus, & similibus nimia fiducia non est

adhibenda. Ea etenim securitatis præsumptione extrema incautis pernicies sæpius

accidere solet: quinimmo nihil ita situ, aut astu munitum esse creditur, quod non

Nihil sufficienter munitum.

itidem callidis ingeniis. & junctis viribus everti poterit, & funditus desolari: & esto

quod in rupibus vsque ad nubium vertices præsidia extollantur, omniaque montium cacumina

transcendant, aditusque formentur angusti, fortique milite, tormentis, & armis

corroborentur, vt omnino videantur inexpugnabilia, quæ tot, ac tantis difficultatibus

superandis credantur esse munita: sed nunquid impugnatoribris plures non

Vires foris plures.

suppetunt vires, & consilia in præsidiis hujusmodi demoliendis, quam ipsis inclusis

in defendendo ? Immo non vno, sed variis modis eorum altam securitatem perfringere

solent. Aut enim ex industria ab eorum congressu, ob prædictam munitionem,

Obsessi superantur his modis.

diutius cunctando abstinent, vt invalescente fame, grassante inter humidas petras

morbo, sæviente insolentium seditione, accedente tristi tædio, vel spontaneo

motu (pactorum interpositione) se dedant, vel alias seipsos mutua crudelitare conficiant,

Mutua laceratio.

prout infelici rabie frequentius actum fuisse fere omnes historici attestatur.

De eodem, & causa sæviendi in obsessos.

CAP. XVI.

NEC desunt præsentis seculi ad hoc explendum dura instrumenta,

duriores milites, & durissima vlciscendi vindicta,

Modus superandi rupinas arces.

qua celerioribus compendiis, bombardis scilicet,

& æreis tormentis, arces hujusmodi demoliendas aggrediuntur,

eo videlicet modo, vt obliquo montium latere

contra fortalicia ad id congruente, tractorias machinas

statuant: e quibus fortiores bombardas funibus alligatas,

ad directam præsidii concussionem sublimius, vel depressius

attrahunt, eoque situ eas dependere sinunt: summeque

Bombardæ teguntur nigro panno.

frondium, aut atrorum vestium adumbratione cavent, ne quæ geruntur ab arcium

vigilibus conspiciantur, ne opem (si poterint) afferant rebus illico perituris: quo

facto, igne in eisdem tormentis idonee præparatis immisso, ferreos globos ea violentia

eiiciunt, vt eorum contactu muri, compaginesque arcis repente dissolvanrur:

quam jacturam ne resartiant inclusi, incessanter obsidentes reiterant bombardarum ictum,

simulque e latere turmas immittunt armatas, vt quos saxea moles non obruit,

Continuatio pugnæ.

ipsæ continua oppugnantione perturbent, donec inclusos intercipiant, & captivatos

abducant. Est præterea alius modus præsidia demoliendi, hostico furori modernis

seculis augendæ hominum calamitati solicite præparatus, tanto truculentior, quanto

Modus vsitatus.

celerior antedicto existimandus: quo videlicet bombardali pulvere fundamentis

arcium suffosso, ac clauso, igneque subtilibus filis per rimas paulatim adhibito, velut

fulmine repente arces ipsæ quasi in cinerem comminui solent. Quod plerunque acrius

arces expugnantur, & forsan atrocissimo cruciatu indifferenter occiduntur obsessi,

inter alias causas non exilis hæc est, quod obsessi inhonesta, opprobriosa, ac

Verba contumeliosai aggravanti obsessorum pœnas.

contumeliosa verba, scommata, ac irrisiones, honorem principum obsidentium

tangentes, sine respectu turpissime fundunt: quo

sit, vt nullus, vel rarus fit veniæ locus, vel paciscendi

tempus, quia major est plerunque

Culpa magna pœna auget.

culpa, quam quod veniam

mereatur, aut faciliorem

pœnam.

De machinis,

LIBER NONUS 295

De machinis, & bombardis castrensibus.

CAP. XVII.

QVANTA compendia mutuæ destructionis parant obsidentes,

Humiliati bello cautius agunt.

ac obsessi, satis provide præter hanc imaginem consyderat,

qui bellorum incommodis fuerat humiliatus, ne frustra

per beatum Iob scriptum videatur: Fiat illi sicut Regi

Iob.

meditanti bellum &c. Cernuntur hic primo ex altioribus

muris cbsessorum immensæ trabes funibus ligatæ, ad levem

funiculorum incisionem super capita aggredi præsumentium

Trabes pendentes.

ad casum relaxandæ. Præterea in suburbiis arcium majores

bombardæ sitæ videntur, præsertim ad infringendum, vel

impediendum quarumcunque machinarum intrusionem, vel admotionem. Sed quæ

secretius ex arcibus, aut propugnaculis in obsidentes eiicienda per calcem vivam

Instrumenta castrensium obsessorum.

& bullientem, picemque ardentem, resinam inflammatam, cuspides ferreas & hamatas,

circulos igniferos, & harpagines ferreas, ac indissolubiles tripennes cum asperrimis

tribulis, & quadratis stylis ferreis, atque ignitis sagittis excogitata, & callide

eiicienda sunt, nil amplius eorundem malorum expertis opus erit inferere declarationem,

Mala omnia expertis nota.

cum alibi de fundis, & telis ignitis, pro parte videatur ostensum. Quid

vero obsidentes pro sua securitate, speque victoriæ consequendæ ex opposito meditantur,

et agunt, satis deprehenditur e rotatis machinis in obsessos pertinacius admovendis.

Tegminibus enim tabularum quercinarum cuneato ordine in machinis elevatarum,

locum demoliendum invasuri accedere solent, eo præsertim animo, vt vel viribus

obsessos invadant, vel minacibus armis exterreant, & fatigent, aut eorum inanem

fiduciam adimant, aut seditionibus eos angustiatos involuant, aut ab impetu

cedendo remissius agant, aut aliquem eventum expectent, quo tepido aggressu videantur

Modus obsidentium aggrediendi.

nil agere velle, aut posse amplius in obsidione manere, vt sic tergiversando,

& cunctando (donec occasio emergat) vnanimi insultu insuperabiles fiant: quo casum

non trabibus, calcino pulmente, tribulis, aut ferreis stylis, sed ensibus, scutis,

sic contis cominus adhibitis, obsidio tantopere firmata, & tantis angustiis servata,

Horrenda prætium cædes.

necessario est dirimenda: taleque spectaculum illico eveniet, vt alii intereant, alii ferro

stringantur captivi, alii vitam mercaturi fide militari obligentur, alii irrumpentes

retrudantur, alii clamoribus dissonis in præcipitia ruant, vel extrudantur. Nec

Nutrices & parvuli.

parum miseriæ adaugent circumstantiæ omnium calamitatum, nutrices & parvuli,

senes & infirmi, aut ardor intensus, vel frigus horrendum, caligo densata, glacies

Senes et infirmi.

rupta, hostis immitis & crudelis, aut incidere inter bestias, aut cavernas, aut præcipitio,

Paci melius in tempore consulendum.

vel suffocatione, & his, ac similibus perire malis, vel longo livore præter

famem, sitim, languorem, & vulnera excogitatis.

De cuniculis cognoscendis, ac restringendis.

CAP. XVIII.

Incautus et dormiens facile defraudatur.

RATIO agendorum cuniculorum brevis, & tuta videtur,

ne hostis aliquid præparet ex adverso, sed incautus, & dormiens

facile defraudetur. Attamen diligentissime caveri solet,

Vnus introitus sed cuniculi multi.

ne insidiæ propter terræ egestionem, & sonum suffodientium,

ac strepitum sabrorum deprehendantur. Vnus quidem

introitus esse consuevit, sed cuniculi variantur hincinde

Saxa latentia.

in terra per vias diversas: quia subterraneum opus, ob

Fossores minerarum peritiores.

latentia saxa, vix fieri potest directo ordine, quemadmodum

fossores mineralium antrorum in Septentrionem peroptime

Effœminati nihil valent.

cavere norunt. Ideoque ad arduum facinus perpetrandum ipsi præcipue, quia

audaciores, & peritiores sunt, ad hoc opus deputantur, vbi molles, vel tædio laboris,

vel affectu mulierum domi relictarum instabiles, & perfidi reperiuntur. Sed

talium exigua vis est, tanquam fraudulenter agentium: quibus & ipsa fortuna adversatur,

Milites fortissimi præferendi.

vbi fortissimi milites attenti fuerint, & concordes: tales tamen fossas vix

faciunt, si machinis, bombardis, veltis, arietibus, testudinibus, harpaginibus,

Instrumenta obsidionum.

& scalis irruptiones efficere possunt: sin minus, tunc subterraneos dolos, fallacesque

recessus pro diversitate ingeniorum effodiunt, & incurvant, vt mœnia, muros, turresque

Cautela obsessorum.

deiiciant præcipiti casu. Veruntamen ne soli videantur hoc impune facere, solent

obsessi super aggeres militaria tympana, ac pisa, seu globulos rotundos desuper

Signa subterraneæ effossionis.

eminentius apponere, vt minimo, levissimoque subterraneo motu cunctis pateat,

quod subtus, vel non longe abinde dolosi sint effossores: contra quos illico oblique

Remedia.

fodientes, e periculo se liberant, vel hostem inventum interimunt, vel interimuntur.

Quandoque etiam retrofugiunt, vt insidiis structis in lateralibus cavernis

facilius

Nutrices & parvuli.

parum miseriæ adaugent circumstantiæ omnium calamitatum, nutrices & parvuli,

senes & infirmi, aut ardor intensus, vel frigus horrendum, caligo densata, glacies

Senes et infirmi.

rupta, hostis immitis & crudelis, aut incidere inter bestias, aut cavernas, aut præcipitio,

Paci melius in tempore consulendum.

vel suffocatione, & his, ac similibus perire malis, vel longo livore præter

famem, sitim, languorem, & vulnera excogitatis.

De cuniculis cognoscendis, ac restringendis.

CAP. XVIII.

Incautus et dormiens facile defraudatur.

RATIO agendorum cuniculorum brevis, & tuta videtur,

ne hostis aliquid præparet ex adverso, sed incautus, & dormiens

facile defraudetur. Attamen diligentissime caveri solet,

Vnus introitus sed cuniculi multi.

ne insidiæ propter terræ egestionem, & sonum suffodientium,

ac strepitum sabrorum deprehendantur. Vnus quidem

introitus esse consuevit, sed cuniculi variantur hincinde

Saxa latentia.

in terra per vias diversas: quia subterraneum opus, ob

Fossores minerarum peritiores.

latentia saxa, vix fieri potest directo ordine, quemadmodum

fossores mineralium antrorum in Septentrionem peroptime

Effœminati nihil valent.

cavere norunt. Ideoque ad arduum facinus perpetrandum ipsi præcipue, quia

audaciores, & peritiores sunt, ad hoc opus deputantur, vbi molles, vel tædio laboris,

vel affectu mulierum domi relictarum instabiles, & perfidi reperiuntur. Sed

talium exigua vis est, tanquam fraudulenter agentium: quibus & ipsa fortuna adversatur,

Milites fortissimi præferendi.

vbi fortissimi milites attenti fuerint, & concordes: tales tamen fossas vix

faciunt, si machinis, bombardis, veltis, arietibus, testudinibus, harpaginibus,

Instrumenta obsidionum.

& scalis irruptiones efficere possunt: sin minus, tunc subterraneos dolos, fallacesque

recessus pro diversitate ingeniorum effodiunt, & incurvant, vt mœnia, muros, turresque

Cautela obsessorum.

deiiciant præcipiti casu. Veruntamen ne soli videantur hoc impune facere, solent

obsessi super aggeres militaria tympana, ac pisa, seu globulos rotundos desuper

Signa subterraneæ effossionis.

eminentius apponere, vt minimo, levissimoque subterraneo motu cunctis pateat,

quod subtus, vel non longe abinde dolosi sint effossores: contra quos illico oblique

Remedia.

fodientes, e periculo se liberant, vel hostem inventum interimunt, vel interimuntur.

Quandoque etiam retrofugiunt, vt insidiis structis in lateralibus cavernis

facilius

facilius capiantur, quam occidantur: & hoc e causa cognoscendorum secretorum

Obsessi captivitas cur desideratur.

super necessitatibus inclusorum. Quandoque etiam pugionibus sese mutuo sub terra

interimunt, dum casu magis, quam proposito concidunt in cuniculos solis hostibus

præparatos. Retrofugiunt & alii quandoque bellatores ad angustias vallium, vt

Certamen campestre.

ex insidiis, quando campestre certamen committitur, interimant hostem, quem ferro,

famen, flumine vrgere, vel occidere nequierunt. Veruntamen apud collimitaneas

Arces collimitaneæ.

arces regnorum Aquilonarium sic pugnatur, vt inter acerrima prælia, quæ cum Danis,

vel Moschovitis, seu Ruthenis, aut Germanis frequentius fiunt, statis diebus

Prælia durissima.

bellorum duces convivia, tripudiaque instruant, & alternent, præcipue vt appareat

Bellorum duces vtriusque partis convivant, & cur.

non odii, sed dignitatis, ac militiæ gloria accensos donis, muneribusque inter ipsa

bella contendere. Magnanimi etenim principis est, non propter prædam, sed nominis

excellentiam quærere bellum, & rursus turpissimum est scelere, non gloria,

Magnanimus princeps.

& ratione impetere regna: led omnium detestabilissimum est, veneno potius, quam

humanitate reconciliandum hostem opprimere, vbi forsitan fidelissimus evasurus esset

Veneno pugnare turpissimum.

amicus, & auxiliator. Sæpe etiam evenit, vt filius veneno, & pater morbo

pariter e medio auferantur. Estque notatum in historiis, Philippum Macedonum

Filius veneno, & paterr morbo pariter necantur.

Regem insidiis, & filium eius Alexandrum Magnum aperto semper Marte, & militari

gloria triumphasse. Et hoc est prælium humanum, reliquum bestiale.

Prælium humanum aut bestiale.

De rebus necessariis ad obsidionem tolerandam.

CAP. XIX.

QVOD arces Septentrionalium regionum contra quoscunque

Arces turritæ atque natura munitæ.

hostes potenter arcendos optime provisæ videntur, hoc efficit,

quod turribus partim altis, partim imis, densisque muris,

præterea fossatis perennes, aut factitias aquas habentibus, in

Aquæ factitiæ.

locis tam natura, quam arte dispositis, sunt munitæ. Omnium

tamen turrium robustissima est, qua sceleris suspicione,

Turris reorum.

aut maleficiorum truculentia deprehensi, ad justitiæ rigorem

salvandi, vel puniendi cautissime reservantur, ne carcerem

Injuria privata pub malo male pensatur.

callidius evadentes, flagrantissimo vindictæ appetitu

privatam injuriam publico dispendio pensent, prout in simili casu Appianus

facilius capiantur, quam occidantur: & hoc e causa cognoscendorum secretorum

Obsessi captivitas cur desideratur.

super necessitatibus inclusorum. Quandoque etiam pugionibus sese mutuo sub terra

interimunt, dum casu magis, quam proposito concidunt in cuniculos solis hostibus

præparatos. Retrofugiunt & alii quandoque bellatores ad angustias vallium, vt

Certamen campestre.

ex insidiis, quando campestre certamen committitur, interimant hostem, quem ferro,

famen, flumine vrgere, vel occidere nequierunt. Veruntamen apud collimitaneas

Arces collimitaneæ.

arces regnorum Aquilonarium sic pugnatur, vt inter acerrima prælia, quæ cum Danis,

vel Moschovitis, seu Ruthenis, aut Germanis frequentius fiunt, statis diebus

Prælia durissima.

bellorum duces convivia, tripudiaque instruant, & alternent, præcipue vt appareat

Bellorum duces vtriusque partis convivant, & cur.

non odii, sed dignitatis, ac militiæ gloria accensos donis, muneribusque inter ipsa

bella contendere. Magnanimi etenim principis est, non propter prædam, sed nominis

excellentiam quærere bellum, & rursus turpissimum est scelere, non gloria,

Magnanimus princeps.

& ratione impetere regna: led omnium detestabilissimum est, veneno potius, quam

humanitate reconciliandum hostem opprimere, vbi forsitan fidelissimus evasurus esset

Veneno pugnare turpissimum.

amicus, & auxiliator. Sæpe etiam evenit, vt filius veneno, & pater morbo

pariter e medio auferantur. Estque notatum in historiis, Philippum Macedonum

Filius veneno, & paterr morbo pariter necantur.

Regem insidiis, & filium eius Alexandrum Magnum aperto semper Marte, & militari

gloria triumphasse. Et hoc est prælium humanum, reliquum bestiale.

Prælium humanum aut bestiale.

De rebus necessariis ad obsidionem tolerandam.

CAP. XIX.

QVOD arces Septentrionalium regionum contra quoscunque

Arces turritæ atque natura munitæ.

hostes potenter arcendos optime provisæ videntur, hoc efficit,

quod turribus partim altis, partim imis, densisque muris,

præterea fossatis perennes, aut factitias aquas habentibus, in

Aquæ factitiæ.

locis tam natura, quam arte dispositis, sunt munitæ. Omnium

tamen turrium robustissima est, qua sceleris suspicione,

Turris reorum.

aut maleficiorum truculentia deprehensi, ad justitiæ rigorem

salvandi, vel puniendi cautissime reservantur, ne carcerem

Injuria privata pub malo male pensatur.

callidius evadentes, flagrantissimo vindictæ appetitu

privatam injuriam publico dispendio pensent, prout in simili casu Appianus

Claves.

Alexandrinus de quodam Spartaco meminit, & complicibus eius. Præterea portarum

Custodes.

claves frequentius renovant, vel immutant, pariterque custodes. Similiter &

Canalia.

canalia aquarum aliunde per venas deductarum, ne hostili ingenio, vel viribus intercipianiur,

attendunt, vt eo casum quantocyus (vt infra de defectum aquarum dicetur)

Ligna.

vtile, ac necessarium remedium afferatur. Item de lignis combustibilibus, &

Carbones.

præsertim carbonibus, superabundantem provisionem ante imminentem obsidionem

præparatam conservant, ne tigna, trabesque domorum, aut necessariarum ædium,

Legumina.

intra arcem vrgentibus sabris, pistoribus, & frigoribus exigentibus (prout aliquando

Annona.

expertus sum) tectis destructis comburantur. Item de leguminibus diversorum

Carnes.

generum, annona, & carnibus salsis, ac fumigatis, præcipue porcinis, latrantem

Linteamina.

stomachum fine decoctione refecturis. Carnibus etiam bovinis, vervecinis, ac caprinis,

Lucernæ.

sale, sole, & aëre vernali, vel fumo hyemali dudum siccatis, etiam fine pane

Nox attendenda.

per milites fortissimos comedendis, prout superius lib. V. de sobrietate gigantum

Pulveres.

ostendebatur. Insuper attendunt, ne linteamina, vel alterius lucidi coloris

Globi.

panni, vel lucernæ ardentes e tectis, vel turribus, aut fenestris pendeant versus hostes:

Pecunia,

quia vel signa sunt inimicis placentia, vel fidelibus incolis nonnihil amaræ suspicionis

Acetum.

ingenerant, ne forte cum hostibus habeant collusionem: & ob id multa attentione

Scalæ.

de die, sed majore de nocte occupantur custodes in arcibus, vel oppidis

Funes.

conservandis. De pulveribus, globis, pecunia, potum, aceto, scalis, funibus, &

Ferrum.

ferro, ac aliis, notum relinquitur quid sit habendum. Insuper omittendum non erit,

Muri teguntur, vt ferreæ sagittæ colligantur.

quomodo arcium muros frequentioribus sagittis objectos, obsessi tegere solent

ciliciis, storiis, centonibus, stragulis, culcitris, præterea propugnacula contabulatis

prædisponere, ac omnibus tormentis humana ope requisitis antea communire.

De obsessis omnimode superandis.

CAP. XX.

Astutia militaris.

RVRSVS obsidentes, ne sine ingenio, vel stratagematibus,

tanquam rei bellice ignari, permaneant, ad astuta ingenia

se convertunt, vt quos armis, & viribus superare nequeunt,

ad seditionem ductos facilime vincant: sicque inter

alia procedunt, vt fumos artificiosos certa distantia ab vrbibus,

Materia seditionum excitandarum.

aut castellis excitent: deinde alicuius manum, qui

obsessis savet, & compatitur, adulterant: , celerique sagittæ

applicando alligant, ac in vrbem trajiciunt, vt quicunque

e forte talem scripturam invenit, præsidi civitatis illico

consignet, adesse videlicet circa fumum præsidia nova, quæ tali loco, &

tempore civibus irruptionem, & direptionem comminantur, vt ibi per extremam

potentiam

Claves.

Alexandrinus de quodam Spartaco meminit, & complicibus eius. Præterea portarum

Custodes.

claves frequentius renovant, vel immutant, pariterque custodes. Similiter &

Canalia.

canalia aquarum aliunde per venas deductarum, ne hostili ingenio, vel viribus intercipianiur,

attendunt, vt eo casum quantocyus (vt infra de defectum aquarum dicetur)

Ligna.

vtile, ac necessarium remedium afferatur. Item de lignis combustibilibus, &

Carbones.

præsertim carbonibus, superabundantem provisionem ante imminentem obsidionem

præparatam conservant, ne tigna, trabesque domorum, aut necessariarum ædium,

Legumina.

intra arcem vrgentibus sabris, pistoribus, & frigoribus exigentibus (prout aliquando

Annona.

expertus sum) tectis destructis comburantur. Item de leguminibus diversorum

Carnes.

generum, annona, & carnibus salsis, ac fumigatis, præcipue porcinis, latrantem

Linteamina.

stomachum fine decoctione refecturis. Carnibus etiam bovinis, vervecinis, ac caprinis,

Lucernæ.

sale, sole, & aëre vernali, vel fumo hyemali dudum siccatis, etiam fine pane

Nox attendenda.

per milites fortissimos comedendis, prout superius lib. V. de sobrietate gigantum

Pulveres.

ostendebatur. Insuper attendunt, ne linteamina, vel alterius lucidi coloris

Globi.

panni, vel lucernæ ardentes e tectis, vel turribus, aut fenestris pendeant versus hostes:

Pecunia,

quia vel signa sunt inimicis placentia, vel fidelibus incolis nonnihil amaræ suspicionis

Acetum.

ingenerant, ne forte cum hostibus habeant collusionem: & ob id multa attentione

Scalæ.

de die, sed majore de nocte occupantur custodes in arcibus, vel oppidis

Funes.

conservandis. De pulveribus, globis, pecunia, potum, aceto, scalis, funibus, &

Ferrum.

ferro, ac aliis, notum relinquitur quid sit habendum. Insuper omittendum non erit,

Muri teguntur, vt ferreæ sagittæ colligantur.

quomodo arcium muros frequentioribus sagittis objectos, obsessi tegere solent

ciliciis, storiis, centonibus, stragulis, culcitris, præterea propugnacula contabulatis

prædisponere, ac omnibus tormentis humana ope requisitis antea communire.

De obsessis omnimode superandis.

CAP. XX.

Astutia militaris.

RVRSVS obsidentes, ne sine ingenio, vel stratagematibus,

tanquam rei bellice ignari, permaneant, ad astuta ingenia

se convertunt, vt quos armis, & viribus superare nequeunt,

ad seditionem ductos facilime vincant: sicque inter

alia procedunt, vt fumos artificiosos certa distantia ab vrbibus,

Materia seditionum excitandarum.

aut castellis excitent: deinde alicuius manum, qui

obsessis savet, & compatitur, adulterant: , celerique sagittæ

applicando alligant, ac in vrbem trajiciunt, vt quicunque

e forte talem scripturam invenit, præsidi civitatis illico

consignet, adesse videlicet circa fumum præsidia nova, quæ tali loco, &

tempore civibus irruptionem, & direptionem comminantur, vt ibi per extremam

potentiam

potentiam intenti cives alia loca mœniorum, aut arcium, a serioso obsidentium impetu

non tueantur, vt eisdem obsidentibus pateat introitus per alia loca minus custodita.

Solent etiam obsidentes summe præcavere, ne nocturni vigiles castrenses stationes

Cautela honesta.

observantes, verbis insolentibus, aut opprobriosis principibus detrahant, aut

honestis conjugibus eorundem. Vno etenim verbo calumniose, mordaciterque prolato,

vt superius dictum est, excessus alioqui venia dignus, ita amare suscipitur, vt

inextinguibili livore excitato, irremissibilem causare videbitur vltionem. Quid

enim pariunt, nisi cædem, rabiem, iram, & truculentiorem compressionem ? vbi

præclarius dicordia militaris silentio, quam impari comminatione tollenda putaretur.

Solent demum obsidentes vario colore vestium, & frequenti transitu hincinde apparere,

Color vestium sæpius mutatur, & cur.

vt numerus obsidentium plus solito videatur adauctus. Præterea speculantur

e vicinis collibus, ne equitatus, aut peditatus suppetias obsessis inferendi certas inveniat

itinerum, aut semitarum opportumtates: hocque negotium non quibuslibet,

Custodiæ viarum.

sed certis hominibus assignatur.

De frequenti impugnantione Gothicæ vrbis Calmarnensis.

CAP. XXI.

OPPIDVM est in littoribus Meridionalis Gothiæab navigantibus

ex Germania in Septentrionem Calmer dictum, eo quod

Calmarnia.

longo tractu maris frigidius mare, cœlumque reperiunt, quam

in eorum Germanica terra, vnde navigarunt: immo a Hispania,

Gallia, Anglia, & Hollandia eo diriguntur frequentes,

& lucrosæ navigationes. Hæc igitur civitas, quia situ

(nempe super littus maris posita) & antiquitate reliquis in

Conventus principum bellaque gesta illustrant vrbes.

Meridionali Gothia vetustior est, ac multorum principum conventibus, immo maximis bellis in ea gestis iUustrata, ab vltramarinis principibus, præsertim Teutoniæ, & Daniæ acrioribus præliis, & frequentioribus astutiis impeti solet, maxime vt ea tanquam firmiori Gothorum portu primum obtento, in reliquas Septentrionales regiones facilius cædes, & rapinas extendant.

potentiam intenti cives alia loca mœniorum, aut arcium, a serioso obsidentium impetu non tueantur, vt eisdem obsidentibus pateat introitus per alia loca minus custodita. Solent etiam obsidentes summe præcavere, ne nocturni vigiles castrenses stationes

Cautela honesta.

observantes, verbis insolentibus, aut opprobriosis principibus detrahant, aut honestis conjugibus eorundem. Vno etenim verbo calumniose, mordaciterque prolato, vt superius dictum est, excessus alioqui venia dignus, ita amare suscipitur, vt inextinguibili livore excitato, irremissibilem causare videbitur vltionem. Quid enim pariunt, nisi cædem, rabiem, iram, & truculentiorem compressionem ? vbi præclarius dicordia militaris silentio, quam impari comminatione tollenda putaretur. Solent demum obsidentes vario colore vestium, & frequenti transitu hincinde apparere,

Color vestium sæpius mutatur, & cur.

vt numerus obsidentium plus solito videatur adauctus. Præterea speculantur e vicinis collibus, ne equitatus, aut peditatus suppetias obsessis inferendi certas inveniat itinerum, aut semitarum opportumtates: hocque negotium non quibuslibet,

Custodiæ viarum.

sed certis hominibus assignatur.

De frequenti impugnantione Gothicæ vrbis Calmarnensis.

CAP. XXI.

OPPIDVM est in littoribus Meridionalis Gothiæab navigantibus ex Germania in Septentrionem Calmer dictum, eo quod

Calmarnia.

longo tractu maris frigidius mare, cœlumque reperiunt, quam in eorum Germanica terra, vnde navigarunt: immo a Hispania, Gallia, Anglia, & Hollandia eo diriguntur frequentes, & lucrosæ navigationes. Hæc igitur civitas, quia situ (nempe super littus maris posita) & antiquitate reliquis in

Conventus principum bellaque gesta illustrant vrbes.

Meridionali Gothia vetustior est, ac multorum principum conventibus, immo maximis bellis in ea gestis iUustrata, ab vltramarinis principibus, præsertim Teutoniæ, & Daniæ acrioribus præliis, & frequentioribus astutiis impeti solet, maxime vt ea tanquam firmiori Gothorum portu primum obtento, in reliquas Septentrionales regiones facilius cædes, & rapinas extendant.

Aliena cupientes propria prædunt.

Sed revera quantum annisi sunt alienas diripere, laniareque fortunas, & libertates, tantum

more aranearum, præsertim Dani, melioribus bonis sua, vel majorum industria

Ioannes rex Daniæ. 1500.

partis, sese eviscerarunt: cujus rei apertius documentum posteris Regibus inter alios

Rex Ioannes circa annos Domini. M. D. reliquit. Hanc nanque vrbem, & arcem magnis,

difficilimisque bellis, & gravibus expensis potitam, maxima totius Danici regni

sui jactura aliquot annis, commeatu, & pecunia pro milite alendo navigiis a Dania

importatis, servavit. Non enim a Gothicam gente, quæ prædictæ arci parere solet aliud

tributum vlla vi, aut pactis obtinere potuit, quam omni momento porrigere consueverunt

Iactura fisci in aliena regione servare castra.

inexorabilibus inimicis: quo factum est, vt non tam annua proprii fisci jactuara,

& exinanitione gravatus, quam incolarum tumultu, & vexatione attædiatus, eam

vrbem, & arcem, impositis aliquot militum præsidiariis turmis, reliquerit expectationi

melioris eventus, ne forte seditione inter nobiles variis ingeniis suorum fautorum

procurata, vel aliter exorta, hanc arcem tanquam asylum haberent præconcepti livoris

sui in æmulos Danorum cooperatione peramplius extendendi, ac vlciscendi.

De stratagemate Henningi Gad Electi Lincopensis.

CAP. XXII.

CONDITIONIBVS igitur Danorum præsidibus rationabiliter

Heningus Gad electus Episcopus Lincopensis.

vt abirent exhibitis, & contemptis, non impigre

aderat astutissimus vir in hoc titulo prænominatus,

quin & ipse (Romæ sub Alexan. VI. educatus) aliquem arriperet

modum, eam civitatem ad Gothicam reducendi coronam:

vnde & jussit tibicines mediæ noctis tenebris sub ambitum

murorum ad Meridionalem partem tacite penetrare, ibique

astantes clangorem tubarum, quam terribilius possent, emittere:

Stratagema.

ipse vero singulis bellorum instrumentis Occidentaliori

parte admotis, validorum armatorum agminibus aggressus facile scalis adhibitis

muros plurimis in locis transcendit, dum obsessi ad tubarum sonitum subito terrore

perculsi, vrbem delensuri coirent, veluti eo loco de summa salute certamen adesset.

Sed cum hostes in mediis plateis turmatim advolare viderent, prout poterant,

eos exturbare nitebantur. Verum quia resistendo nil poterant, fugiendo ad arcem Regiam

sese tuendos accelerarunt. Nec ibi diu sive vexatione fuere: nam præter cædem,

Obsidio soluta.

& infelicem famem, gravi ægritudine ducti, arcem honestis conditionibus antea spretis,

Mulieres mœnia defendunt.

iamque petitis & acceptis, ipsi Electo nomine Gothorum, ac Suecorum Principum

sese dediderunt. In hac vrbe defendenda sæpe mulieres pari fortitudine cum viris

Spartanæ mulieres vexarunt Pyrrhum.

e mœnibus projiciendo saxa lethaliter excipiunt hostes, vti Spartanæ mulieres(teste

Iustino) vexarunt potentissimum Pyrrhum. Ideo Plutarcho visum est, ne principes,

aut illustres viri, vel nobiles arces, vel civitates oppugnaturi, muros accedant: quia

Illustres viri mœnia non accedant, et quare

a vilissimis personis, vt servis & mulierculis, æque occidi possunt, vt a fortibus viris:

sed memoria prope infami, quia a talibus temere se ingetentes occidebantur. In

hac Calmarnia quondam Magnus Rex Suetiæ gravissimas discordias inter Regem

Discordiæ componuntur.

Daniæ Ericum, & Regem Norvegiæ subortas, per summam prudentiam terminavit.

Deinde abnepos eius Rex Magnus, ob temerarium, ac insolens regimen, a proprio

Cardinales tres & plures alii Apostolici legati in hac vrbe Calmarnensi fuere.

filio Haquino Rege Norvegiæ ibidem extitit captivatus. Præterea in hunc locum

venit Guido Cardinalis, atque post eum Nicolaus Cardinalis Anglicus,

postea Papa factus, ac Adrianus IIII. nominatus, deinde

Guilhelmus Cardinalis Sabinensis, & deinde multi

Legati Apostolici: quorum vltimus erat

Ioannes Angelus, nunc Archiepiscopus Mediolanensis.

De exigua

Aliena cupientes propria prædunt.

Sed revera quantum annisi sunt alienas diripere, laniareque fortunas, & libertates, tantum

more aranearum, præsertim Dani, melioribus bonis sua, vel majorum industria

Ioannes rex Daniæ. 1500.

partis, sese eviscerarunt: cujus rei apertius documentum posteris Regibus inter alios

Rex Ioannes circa annos Domini. M. D. reliquit. Hanc nanque vrbem, & arcem magnis,

difficilimisque bellis, & gravibus expensis potitam, maxima totius Danici regni

sui jactura aliquot annis, commeatu, & pecunia pro milite alendo navigiis a Dania

importatis, servavit. Non enim a Gothicam gente, quæ prædictæ arci parere solet aliud

tributum vlla vi, aut pactis obtinere potuit, quam omni momento porrigere consueverunt

Iactura fisci in aliena regione servare castra.

inexorabilibus inimicis: quo factum est, vt non tam annua proprii fisci jactuara,

& exinanitione gravatus, quam incolarum tumultu, & vexatione attædiatus, eam

vrbem, & arcem, impositis aliquot militum præsidiariis turmis, reliquerit expectationi

melioris eventus, ne forte seditione inter nobiles variis ingeniis suorum fautorum

procurata, vel aliter exorta, hanc arcem tanquam asylum haberent præconcepti livoris

sui in æmulos Danorum cooperatione peramplius extendendi, ac vlciscendi.

De stratagemate Henningi Gad Electi Lincopensis.

CAP. XXII.

CONDITIONIBVS igitur Danorum præsidibus rationabiliter

Heningus Gad electus Episcopus Lincopensis.

vt abirent exhibitis, & contemptis, non impigre

aderat astutissimus vir in hoc titulo prænominatus,

quin & ipse (Romæ sub Alexan. VI. educatus) aliquem arriperet

modum, eam civitatem ad Gothicam reducendi coronam:

vnde & jussit tibicines mediæ noctis tenebris sub ambitum

murorum ad Meridionalem partem tacite penetrare, ibique

astantes clangorem tubarum, quam terribilius possent, emittere:

Stratagema.

ipse vero singulis bellorum instrumentis Occidentaliori

parte admotis, validorum armatorum agminibus aggressus facile scalis adhibitis

muros plurimis in locis transcendit, dum obsessi ad tubarum sonitum subito terrore

perculsi, vrbem delensuri coirent, veluti eo loco de summa salute certamen adesset.

Sed cum hostes in mediis plateis turmatim advolare viderent, prout poterant,

eos exturbare nitebantur. Verum quia resistendo nil poterant, fugiendo ad arcem Regiam

sese tuendos accelerarunt. Nec ibi diu sive vexatione fuere: nam præter cædem,

Obsidio soluta.

& infelicem famem, gravi ægritudine ducti, arcem honestis conditionibus antea spretis,

Mulieres mœnia defendunt.

iamque petitis & acceptis, ipsi Electo nomine Gothorum, ac Suecorum Principum

sese dediderunt. In hac vrbe defendenda sæpe mulieres pari fortitudine cum viris

Spartanæ mulieres vexarunt Pyrrhum.

e mœnibus projiciendo saxa lethaliter excipiunt hostes, vti Spartanæ mulieres(teste

Iustino) vexarunt potentissimum Pyrrhum. Ideo Plutarcho visum est, ne principes,

aut illustres viri, vel nobiles arces, vel civitates oppugnaturi, muros accedant: quia

Illustres viri mœnia non accedant, et quare

a vilissimis personis, vt servis & mulierculis, æque occidi possunt, vt a fortibus viris:

sed memoria prope infami, quia a talibus temere se ingetentes occidebantur. In

hac Calmarnia quondam Magnus Rex Suetiæ gravissimas discordias inter Regem

Discordiæ componuntur.

Daniæ Ericum, & Regem Norvegiæ subortas, per summam prudentiam terminavit.

Deinde abnepos eius Rex Magnus, ob temerarium, ac insolens regimen, a proprio

Cardinales tres & plures alii Apostolici legati in hac vrbe Calmarnensi fuere.

filio Haquino Rege Norvegiæ ibidem extitit captivatus. Præterea in hunc locum

venit Guido Cardinalis, atque post eum Nicolaus Cardinalis Anglicus,

postea Papa factus, ac Adrianus IIII. nominatus, deinde

Guilhelmus Cardinalis Sabinensis, & deinde multi

Legati Apostolici: quorum vltimus erat

Ioannes Angelus, nunc Archiepiscopus Mediolanensis.

De exigua

De exigua vtilitate, & triumpho externorum, Suetiam & Gothiam impugnare contendentium.

CAP. XXIII.

ARCES præterea plures sunt, & fortalitia nohilium, tam

Arces bene munitæ.

apud Occidentales, quam Meridionales, & Orientales Gothos,

vbique contra externorum insultus miro naturæ, & artis

opificio fabricata, eaque diligentia armis, militibus, pecuniis,

& abundantia expensarum communita, vt nihil ad

eorum conservationem vspiam deesse putetur. Quibus Gothi,

Suecique confisi, audentius inimicis vndecunque confluentibus

se opponunt, eaque animi magnitudine, & viribus defendunt,

vt nullum commodum sed irreparabilem ruinam

assequatur, quicunque præsumpserit eorum violare libertatem. Verum ne domestica

hac securitate, & quiete glorientur se semper immunes, insolescentesque in vicinos,

Quies domestiea insolentiam parit.

vel amicos evadant, satis opportune concurrere solent, qui tentent, acuantque eorum

animos præsumptuosos: inter quos præcipui Germani, Dani, Cimbri, ac Moschovitæ

sunt, impigre, vt seditiones forsan motas augeant, vel auctas cumulent,

accurrentes: aut opulentam prædam ab incolis rapiant, & exportent: aut castra,

Causæ rapiendi multiplices.

civitatesque obsidione pressas, suæ possessioni conjungant. Immo plures tanta temeritate

ducuntur, vt credant solo tumultuario

insultu muros (defensoribus

Præsumptio temeraria.

despectis) transcendere posse, ac

devincere inclusos. Alii vero acriori

disciplina militari incedentes, jaculis,

sagittis, fundis, & omnigenis

bellorum instrumentis adhibitis, vt

voti compotes fiant, extrema quæque

tam equestribus, quam pedestribus

turmis attentant: quibus etsi multa conati

Spoliantur castella & oppida.

sunt rapere, prout in oppidis, & castellis ad prælium imparatis, aut defensore

carentibus: fieri solet tamen, & sæpius acciderat, vt gloriantes in hac violentia sua, rapinis

Raptores vita spoliantur & bonis.

pariter & vita. (vltoribus incolis) fuerint spoliati. Tutius ergo erit, vt quisque

terrarum suarum pacifica sorte sit contentus, divesque reputetur, & felix, quam quod

more tabescentium aranearum sese eviscerare cogetur, vt rapiat muscas. Si dux est,

Plura regna plures angustias generant.

& nomen bonum habent, amicis & creditoribus satisfacit. Si Rex vnius regni erit,

suspicione plenus paucos amabit, & mustuun capiet, sed vix concredita solvet. Si

Rex duorum, trium, quatuor, aut plurium regnorum dominus evadet, præ magnitudine

Mendicitas ejecta a monasteriis celeriter ascendet in aulam.

debitorum, aulicam pompam, adulatoresque, & susurrones fovendo, contractorum,

vix vlli satisfaciens rapere, vel mendicare cogetur, & præsertim quando

mendicitatem eiicit a monasteriis, tunc eam (teste Theoderico Rege Gothorum)

inveniet in aula, vt etiam infra XVI. lib. ostendetur.

De Gothorum, Sueonumque resistentia.

CAP. XXIIII.

Desensio arcium.

ECONTRA Gothi e turribus, ac arcibus, & muris coëuntes,

haud segnius jaculando, sagittatque emittendo præliantur

e moenibus: etiam magnæ molis saxa manibus provolvunt,

Armorum genera.

sudes securesque demittunt in subeuntes, armorumque

genus omne, quod ab ea necessitate videtur non alienum,

hostesque oppugnando, seque tuendo, tormentis & machinis

vtuntur, ita vt nihil omnino intermittatur, quod valeat ad

Ca solvede obsidionis.

se tuendos afferri, donec obsidentes delectu commeatuum,

vel incolarum armato congressu pellantur, aut vltro recedant:

immo sartagines e sublimioribus locis, antequam campestre, vel equestre prælium

experiantur, subjecto igne pultibus calcis repletas, super hostes scalis ascendentes

infundunt obsessi. Omne genus tormentorum ea vis superant, quia eo ardore

in armis suffocantur: tormenti genus importabile. Sed celeritas, & temeritas serina

Armorum genera terribiliora.

hoc tormentum incautius quasi primum honorem excipit, dum inimicorum socæ

manus veluti subsannando rei eventum expectant. Si res equestri prælio veniet

Equestre prælium.

dirimenda, necessaria existente causa, tam viribus quam insidiis omnimode conantur

indigenæ, vt a temerario hoste se liberent, signoque non vulgari id vel resistendo,

vel fugiendo, vel hostes captivando, vel detruncando, exercitus duci quam strenue

sese fecisse demonstrent, quemadmodum sæpius factum fuisse annales meminere.

Ideoque mirari non congruit, cur exteræ gentes in Gothia, & Suetia capita majorum

Sepultura vniversalis.

evulsa repetant, donec integra, vel faucia sua corpora ibidem quasi in vniversali sepulchro

relinquant.

carentibus: fieri solet tamen, & sæpius acciderat, vt gloriantes in hac violentia sua, rapinis

Raptores vita spoliantur & bonis.

pariter & vita. (vltoribus incolis) fuerint spoliati. Tutius ergo erit, vt quisque

terrarum suarum pacifica sorte sit contentus, divesque reputetur, & felix, quam quod

more tabescentium aranearum sese eviscerare cogetur, vt rapiat muscas. Si dux est,

Plura regna plures angustias generant.

& nomen bonum habent, amicis & creditoribus satisfacit. Si Rex vnius regni erit,

suspicione plenus paucos amabit, & mustuun capiet, sed vix concredita solvet. Si

Rex duorum, trium, quatuor, aut plurium regnorum dominus evadet, præ magnitudine

Mendicitas ejecta a monasteriis celeriter ascendet in aulam.

debitorum, aulicam pompam, adulatoresque, & susurrones fovendo, contractorum,

vix vlli satisfaciens rapere, vel mendicare cogetur, & præsertim quando

mendicitatem eiicit a monasteriis, tunc eam (teste Theoderico Rege Gothorum)

inveniet in aula, vt etiam infra XVI. lib. ostendetur.

De Gothorum, Sueonumque resistentia.

CAP. XXIIII.

Desensio arcium.

ECONTRA Gothi e turribus, ac arcibus, & muris coëuntes,

haud segnius jaculando, sagittatque emittendo præliantur

e moenibus: etiam magnæ molis saxa manibus provolvunt,

Armorum genera.

sudes securesque demittunt in subeuntes, armorumque

genus omne, quod ab ea necessitate videtur non alienum,

hostesque oppugnando, seque tuendo, tormentis & machinis

vtuntur, ita vt nihil omnino intermittatur, quod valeat ad

Ca solvede obsidionis.

se tuendos afferri, donec obsidentes delectu commeatuum,

vel incolarum armato congressu pellantur, aut vltro recedant:

immo sartagines e sublimioribus locis, antequam campestre, vel equestre prælium

experiantur, subjecto igne pultibus calcis repletas, super hostes scalis ascendentes

infundunt obsessi. Omne genus tormentorum ea vis superant, quia eo ardore

in armis suffocantur: tormenti genus importabile. Sed celeritas, & temeritas serina

Armorum genera terribiliora.

hoc tormentum incautius quasi primum honorem excipit, dum inimicorum socæ

manus veluti subsannando rei eventum expectant. Si res equestri prælio veniet

Equestre prælium.

dirimenda, necessaria existente causa, tam viribus quam insidiis omnimode conantur

indigenæ, vt a temerario hoste se liberent, signoque non vulgari id vel resistendo,

vel fugiendo, vel hostes captivando, vel detruncando, exercitus duci quam strenue

sese fecisse demonstrent, quemadmodum sæpius factum fuisse annales meminere.

Ideoque mirari non congruit, cur exteræ gentes in Gothia, & Suetia capita majorum

Sepultura vniversalis.

evulsa repetant, donec integra, vel faucia sua corpora ibidem quasi in vniversali sepulchro

relinquant.

LIBER NONUS[303]

De fundamentis arcium comburendis.

CAP. XXV.

VETERIS ruinæ vestigia in Aquilonaribus regnis fatis

clare demonstrant, quomodo quam plurima fortissima loca

Loca inacessa arte superantur.

rupibus. ac inviis accessibus imposita, artificialibus flammis

e subtertaneis specubus excitatis, velut tonitruis concussa,

dissolutaque reperiunsur. Cum enim fortalitia hujusmodi

obcontinua latrocinia e his, limitaneis præcipue,

provinciarum locis suscitata deprehenderentur, communibus

Gens vnita opus arduum aggreditur et superat.

armis vnanimi gentis consensu, judicisque decreto incolæ

convocati, ea adorti miris ingeniis demoliebantur, eo scilice t

modo, vt loca montium magis ruinosa introëuntes, eadem malleis, dolabris,

Instrumenta ruinæ faciendæ.

cuneis, cætesrisque instrumentis ad lapides excidendos, murosque demoliendos accommodis

validissima manu perfregerint, aut si spelunca fuit naturalem habens concavitatem,

vsum similium instrumentorum sensim eius fastigia ex ea parte præciderint, qua

præsidiorum fundamenta denudarentur, erectas trabes ex ordine subiicientes, quibus

Trabes submissæ muris.

murorum innixa moles sustineretur, ne statim compages ipsa corrueret, aut dissolveretur.

Vt autem decisorum atque cadentium lapidum fragor haud exaudiretur, ex

altera arcium parte armatis turmis cum clamore, & strepitu horridiorem, vel fimulatione,

Stratagema.

vel serio inlerebant insultum. Verum vbi iam murus eo spatio, quo supra

Murus pendulus.

specum porrigebatur, pendulus totus est factus, ita vt lignis duntaxat incumberet,

aridiore vndequaque collecta materia, igneque injecto confestim ipsa sustentacula correpta

Sustentacula arcium arte supposita comburuntur.

perfringebantur, & imposito ponderi concessere. Præsidii autem pars omnis,

quæ tignis sublevata detinebatur, in vacuum collabendo subsedit, turresque ea e regione

& propugnacula celerrime a cætera compagine divulsa, in declive deferebantur,

foribus atque portis arctissime cohærentibus, simili ruina concussis: quibus artibus

Agathius

etsi Agathius de bellis Gothorum Narseti talia conanti, nihil præter damna adversus

Narses.

Gothos expugnandos cessisse commemorat, eo quod Gothi in vnum coeuntes

valide se tuebantur: in Gothicis tamen regnis maxima pars hostium, sive domestica,

sive foranea hæc fuerit, hoc igneo commento deletur, prout olim potentissima

præsidia sub variis temporibus, & tyrannis funditus sunt eversa, forte quia

Gentes fortissimæ colluctando periclitantur.

acrioribus præliandi viribus fortissimæ gentes mutuo se collidebant, faciliorique

compendio vastas lignorum congeries fine pretio ad eum effectum comportare vaslebant.

De suffocatione arcium tyrannorum.

CAP. XXVI.

IGNE superius, hic aqua contenditur, quid fieri solet contra

impios, aut inhumanos, qui legibus se reputant ita exemptos,

vt mitius bestias, quam homines tractent. Quocirca

Bestiæ mitius a tyrannis tractantur quod homines.

vnicum, extremumque remedium aliquando etiam apud

populos Septentrionales, vt concurrente natura loci

instar diluvii, invincibiles tyranni cum omnibus impiissimis

ministris suffocandi corriperentur, quando præsertim

Arces tyrannorum ob has cas suffocantur.

nullo commovebantur sceleris horrore, ætatis commiseratione,

privata amicitia, publica calamitate, generis propinquitate,

locorum aut personarum respectu, numinis reverentia, diei vel temporis

observantia, justa confœderatione, concordia, vel societate, pacto, precibus,

vel pretio, lachrymis, vel cruciatibus, oppressionibus, aut miseriis, honestate,

aut pudore, innocentia, aut imbecillitate, incendiorum conflagratione, aquarum

depopulatione, agrorum & annonæ sterilitate, terrarum desolatione, hominum mortalitate:

prudentum consilio, propria evitanda morte, infamia stirpis, aut generis,

& reliquis causis non obstantibus: sed perseverabant duri, pertinaces, obstinati,

Tituli tyrannorum.

incorrigibiles, stupidi, insensati, intractabiles, feroces, austeri, rigidi, contumeliosi,

opprobriosi, elati, inflati, mordaces, vindicativi, injuriosi, minaces,

crudeles, atroces, impii, impuri, perjuri, blasphemi, irrisores, insolentes, omnes

despicientes, & denique in omni diabolica rabie desperati, nullam admittere,

vel audire volentes concordiam, quietem, aut tranquillitatem:

sed ita cunctis superbe resistebant, donec

vel exirent ad patrandum horribilius

malum, vel morbo, sameque

more bestiarum se

mutuo

lacerarent.

De eodem

304 DE BELLIS CAMPESTRIB.

Gentes fortissimæ colluctando periclitantur.

acrioribus præliandi viribus fortissimæ gentes mutuo se collidebant, faciliorique

compendio vastas lignorum congeries fine pretio ad eum effectum comportare vaslebant.

De suffocatione arcium tyrannorum.

CAP. XXVI.

IGNE superius, hic aqua contenditur, quid fieri solet contra

impios, aut inhumanos, qui legibus se reputant ita exemptos,

vt mitius bestias, quam homines tractent. Quocirca

Bestiæ mitius a tyrannis tractantur quod homines.

vnicum, extremumque remedium aliquando etiam apud

populos Septentrionales, vt concurrente natura loci

instar diluvii, invincibiles tyranni cum omnibus impiissimis

ministris suffocandi corriperentur, quando præsertim

Arces tyrannorum ob has cas suffocantur.

nullo commovebantur sceleris horrore, ætatis commiseratione,

privata amicitia, publica calamitate, generis propinquitate,

locorum aut personarum respectu, numinis reverentia, diei vel temporis

observantia, justa confœderatione, concordia, vel societate, pacto, precibus,

vel pretio, lachrymis, vel cruciatibus, oppressionibus, aut miseriis, honestate,

aut pudore, innocentia, aut imbecillitate, incendiorum conflagratione, aquarum

depopulatione, agrorum & annonæ sterilitate, terrarum desolatione, hominum mortalitate:

prudentum consilio, propria evitanda morte, infamia stirpis, aut generis,

& reliquis causis non obstantibus: sed perseverabant duri, pertinaces, obstinati,

Tituli tyrannorum.

incorrigibiles, stupidi, insensati, intractabiles, feroces, austeri, rigidi, contumeliosi,

opprobriosi, elati, inflati, mordaces, vindicativi, injuriosi, minaces, crudeles, atroces, impii, impuri, perjuri, blasphemi, irrisores, insolentes, omnes despicientes, & denique in omni diabolica rabie desperati, nullam admittere, vel audire volentes concordiam, quietem, aut tranquillitatem: sed ita cunctis superbe resistebant, donec vel exirent ad patrandum horribilius malum, vel morbo, sameque more bestiarum se mutuo lacerarent.

De eodem

LIBER NONUS[305]

De eodem, sed specialius.

CAP. XXVII.

QVOCIRCA ne populus tot malis afflictus, longiore obsidione cum publico, & privato gravamine premeretur, majoraque incommoda tædiosius pateretur, & ipse quoque in furiam, furoremque, atque irrevocabilem ferociam versus, valles

Furor populi sævientis irevocabilis.

circumquaque cespitibus, arenis, terris, saxis, aggeribus vno impetu congestis claudebat, lacusque, & amnes, ac scaturigines, & indeficientes venas (quæ vbique ob resolutas nives

Obstructio aquarum.

sunt reperibiles)aperiebat, & ita finem suis calamitatibus, ærumnis, & laboribus quisque in sua reversurus imponebat.

Distributio supellectilium.

Ne autem nobilis, divesque supellex, & opulenta præda (quam populus vix attendit) arcibus inclusa periret, Principis edicto confiscabatur, canalibusque adaptatis aqua incommodiore exitu, partim pro molendinis relaxanda, partimque ad prata irriganda, vel steriles campos, effluere sinebatur. Qualem vero modum Cimbri, gens Dytmersia præsertim, in aperiendis claudendisque rivis, canalibus, & fossatis,

Dytmersenses suffocant hostes in aquis.

singulari ingenio natura concurrente, ad integros equestres, pedestresque suffocandos exercitus in prompta mutationem retinent, qui videre velit historias Danorum, præcipue Regis Ioannis circa annos Domini M. D. intueatur. Sed neque fortissimi Gandavienses admirabili aquarum munitione

Gandavienses pugnant aquis.

contra quemcunque bellicum insultum videtur ab natura, vel arte seclusi. Ex his ergo infertur, nullam violentiam tyrannorum perpetuo manere

impunitam.

De impugnantione arcium, ac vrbium per rates.

CAP. XXVIII.

VT bellorum multiplices sunt causæ, & origines, ita & ducum
ingenia, loca, & opportunitates providentius sunt
Attendenda in obsidione.
attendendæ. Cum igitur arces, aut civitates in fluminibus,
aut aquis stagnalibus collocatæ sint, sudibus, palisque, &
trabibus, ac ferreis catenis circumquaque in vertice palorum
Bella in ratibus atrociora.
pendentibus premunitæ, similiter & inaccessi aggeres, ac
portæ, tunc fideles, ac ingeniosi præfecti, seu duces, ratibus
latissimis, ac robustissimis petrarias bombardas imponere
Bombardæ longiores.
solent, vt & ignem in obsessos eiiciant, & occupatos
in eius extinctione globis lapideis occidant. Præterea longioribus, densioribusque
machinis, seu bombardis ferreos globos iniiciunt plerunque geminos, aut quaternos,
Bobardarum vsus fidelissimisi est committendus.
prout situs admittit: diligentissime caventes, vt hic bombardarum vsus expertissimis,
simul & fidelissimis dirigendus committatur: quia sicut in campestribus
præliis spes maxima victoriæ est, vt fideles, & periti habeantur duces, ita in aquis
Proditorum fallacia formidanda.
nulla victoria, immo damnum, & confusio a proditoribus exercituum, & bombardarum
sunt formidanda. Quomodo autem perfidi possint, aut soleant proditorie
agere, præsenti, aut altera pagina (licet aliquid horum non penitus ignorem)
haud exponam, ne forte ignotum, aut abditum aliquorum tradimentum noxia publicatione
Elevatio vel depressio bombardarum attendenda.
commune subjungam. Satis est enarratum, si duces attendunt, qualiter
artis hujus magistri elevent, vel deprimant ipsas bombardas, insuper et quantitatem,
qualitatem, ac proportionem pulverum, & globorum, prout superius cap. IX.
dictum est: & quo liquore, aut quam cito, vel tarde leventur, aut purgentur, &
Os ignivomum.
præcipue quomodo os ignivomum in ipso aggressum bellico sit apertum, vel occlusum:
Mutatio periculosissima.
alioquin evenire poterit, vt qui victoriam multo labore, expensis, ac periculis
nancisci desiderant, turpi paucorum perfidia hosiium servituti, ludibrio, aut
Bellum maximum vno impetum plerunque laxatur.
morti, aut quod deterius est, longissimæ captivitati (quæ immortalis videtur) subita
mutatione subdantur. Sæpe tamen accidit, vt omnibus bellorum apparatibus
instar vrbis, obsidio multorum millium armatorum, tam aquis quam terris composita,

& ampliata, vno ictum bombardæ confusissime labatur dissoluta, quemadmodum

superioribus annis extra nobilissimam Frisonum vrbem Groningam accidisse

Groninga.

memoratur: vbi puerulus bombardarii filius, artem parentis imitari volens, igne

Caput ducis aufertur.

immisso in maximam bombardam, caput Illustrissimi ducis in obsidione foris milites

exhortantis, ferreo globo evulsit, totum exercitum confusum, ac vagum illico

Imperia citius perduntur, quam acquiruntur.

reddens, & obsessos vtennque quietos. Imperia etenim tam cito, vel citius forsan

amittuntur, quam facile acquiruntur. Spes tamen victoriæ est, si exercitus caret proditoribus,

& alias vincere consuevit.

Proditores.

De campestribus icalis duplicatis.

CAP. XXIX.

IMAGO hæc magna non indiget declaratione, cum seipsam

manifesta operatione declaret: solum satis est hic videre

milites Septentrionales, Gothicæ præsertim regionis,

ingenio & viribus non carere, ad arces quomodolibet debeliandas.

Vnum tamen hic videtur de longitudine scalarum

Longitudo sealarum.

consyderandum, quod tale est: Si muros, & moenia

sui elevatione triginta, vel quadraginta pedes, aut magis

vel minus habere intuentur obsidentes, lecundum hoc rotatas

Scalæ rotatæ.

adaptant lealas mensuratælongitudini, & amplius eon

respondentes: quas diversis in locis collocant, majorem obsessis curam, & formidinem,

Insidiæ alibi intentat, & alibi perficiuntur.

quod eo, vel his locis fortiorem insultum assumere non retardent, incutientes.

Sed neque fine suspicione sunt obsessi, quin hæe manifesta indicia majores insidias alibi

tectas afferant, quam hic terrores emittant: licet paucissimis ex obsidentibus

Ammus dudoris secretisslemus esse solet.

ante ipsam aggrediendi horam, animus ductoris quid, & vbi aliquid efficere velit,

apertus fiat, vt obsessos invadat. Iri negotiis enim arduis, domesticis parce sidendum

est, donec bene digestæ rei effectum lelicior eventus ostendit, propter nefandissimos

Domesticis vix sidendum.

proditores, qui tempore belli in machinis, & scalis impediendis, quando

edmmode vtendæ sunt, & admovendæ, secretius adesse solet, vt Principis, seu ducis

occultum propositum in nihilum ruat. Quodsi in bellicis instriimentis propter

diligentem eorum custodiam manibus aliquid efficere nequeunt, dicunt incommodum

Ars proditorum.

LIBER NONUS307

& ampliata, vno ictum bombardæ confusissime labatur dissoluta, quemadmodum

superioribus annis extra nobilissimam Frisonum vrbem Groningam accidisse

Groninga.

memoratur: vbi puerulus bombardarii filius, artem parentis imitari volens, igne

Caput ducis aufertur.

immisso in maximam bombardam, caput Illustrissimi ducis in obsidione foris milites

exhortantis, ferreo globo evulsit, totum exercitum confusum, ac vagum illico

Imperia citius perduntur, quam acquiruntur.

reddens, & obsessos vtennque quietos. Imperia etenim tam cito, vel citius forsan

amittuntur, quam facile acquiruntur. Spes tamen victoriæ est, si exercitus caret proditoribus,

& alias vincere consuevit.

Proditores.

De campestribus icalis duplicatis.

CAP. XXIX.

IMAGO hæc magna non indiget declaratione, cum seipsam

manifesta operatione declaret: solum satis est hic videre

milites Septentrionales, Gothicæ præsertim regionis,

ingenio & viribus non carere, ad arces quomodolibet debeliandas.

Vnum tamen hic videtur de longitudine scalarum

Longitudo sealarum.

consyderandum, quod tale est: Si muros, & moenia

sui elevatione triginta, vel quadraginta pedes, aut magis

vel minus habere intuentur obsidentes, lecundum hoc rotatas

Scalæ rotatæ.

adaptant lealas mensuratælongitudini, & amplius eon

respondentes: quas diversis in locis collocant, majorem obsessis curam, & formidinem,

Insidiæ alibi intentat, & alibi perficiuntur.

quod eo, vel his locis fortiorem insultum assumere non retardent, incutientes.

Sed neque fine suspicione sunt obsessi, quin hæe manifesta indicia majores insidias alibi

tectas afferant, quam hic terrores emittant: licet paucissimis ex obsidentibus

Ammus dudoris secretisslemus esse solet.

ante ipsam aggrediendi horam, animus ductoris quid, & vbi aliquid efficere velit,

apertus fiat, vt obsessos invadat. Iri negotiis enim arduis, domesticis parce sidendum

est, donec bene digestæ rei effectum lelicior eventus ostendit, propter nefandissimos

Domesticis vix sidendum.

proditores, qui tempore belli in machinis, & scalis impediendis, quando

edmmode vtendæ sunt, & admovendæ, secretius adesse solet, vt Principis, seu ducis

occultum propositum in nihilum ruat. Quodsi in bellicis instriimentis propter

diligentem eorum custodiam manibus aliquid efficere nequeunt, dicunt incommodum

Ars proditorum.

Inventiones proditorum.

fore tempus, locum, trepidos milites, annonæ defectum, aquæ, pecuniæ, &

instrumentorum, quibus sperandus est triumphus: quæ omnia hæc fermenta sunt seditionum,

Duces caveant.

vt principes, ac duces, nisi caveant, in optimo proposito, & occasione

eludantur: quia eo sceleraforum audacia tendit, prout sæpius in expeditione contra

inimicos Crucis Christi deprehenditur attentatum.

De modo arcium obsidendarum.

CAP. XXX.

TAMETSI funibus ferreos hamos alligatos habentibus, .

Scalæ flexiles ac portatiles.

turri, muro, vel fenestris ingeniosa elevatione hastarum affigendis,

in obsidionibus vtuntur armati, quasi flexibilioribus,

ac commodioribus ad portandum instrumentis, more

scalarum interpositis nodis, vt pedetentim fiat accensus:

Simplices

tamen communior modus observatur in scalis, sive simplicibus,

Scalæ Duplices

sive duplicibus, ant triplicibus, juxta mœniorum altitudinem

Triplices.

elevandis: idque nedum æstivo tempore in terra,

sed & hyberno in glacie fieri solet. Duplices tamen, seu

Congressus militum periculosior.

triplices scalæ adhibentur, dum magna militum multitudine celerius, ac fortius muri

sint ascendendi. Agitur nanque seriosius, & audentius eo casu, quam alibi in quocunque

militari congressu, vbi milites ascendentes, veluti signa ante sagittas, donec

Galeæ rotundæ.

cominus deveniatur, ad pugnam positi conspiciuntur. Sicque ascensuri galeis vtuntur

rotundis, & latis, similitudine pluvialium pileorum: & hoc propter effusionem

ardentis calcis, quasi pulmenti in sartaginibus ad eum effectum decocti: quod omnium

tormentorum (vt superius lib. eodem XXIIII. cap. dictum est) terribilius

est, propter naturalem vrendi vim, quæ vnquam excogitari possit. Habent enim

Calcifodinæ.

Septentrionales calcifodinas fere vbique copiosas: de qua calce viva quilibet præfectus

castrensis e consuetudine militari tenetur esse provisus, sicuti de carbonibus: licet

de iis minutis rebus postrema memoria videtur haberi, vti superius lib. eodem cap.

Galeæ latæ.

XIX. est ostensum, titulo De rebus necessariis in obsidione. Galeis etiam latis sublimiori

loco positi bellatores e capite amotis, tanquam clypeis contra infernas sagittas

vtuntur, dum super eorum capita nullum immineat periculum, vel discrimen.

Galeæ cuneatæ.

In campestribus rotunda habentur galea, sicuti in equestri congressu flexibilis, ac cuneata.

Sed hac exigua est securitas, ob emittendum sputum, quia anteriori elevata

Sputum emitte re in prælio periculosum.

parte ori aperto insiguntur ferreæ sagittæ, dum instar imbrium emittuntur: quo casu

scio nobilissimos viros in exercitu Danorum Regis Christierni II. in Suetia M. D. XX.

periisse.

Inventiones proditorum.

fore tempus, locum, trepidos milites, annonæ defectum, aquæ, pecuniæ, &

instrumentorum, quibus sperandus est triumphus: quæ omnia hæc fermenta sunt seditionum,

Duces caveant.

vt principes, ac duces, nisi caveant, in optimo proposito, & occasione

eludantur: quia eo sceleraforum audacia tendit, prout sæpius in expeditione contra

inimicos Crucis Christi deprehenditur attentatum.

De modo arcium obsidendarum.

CAP. XXX.

TAMETSI funibus ferreos hamos alligatos habentibus, .

Scalæ flexiles ac portatiles.

turri, muro, vel fenestris ingeniosa elevatione hastarum affigendis,

in obsidionibus vtuntur armati, quasi flexibilioribus,

ac commodioribus ad portandum instrumentis, more

scalarum interpositis nodis, vt pedetentim fiat accensus:

Simplices

tamen communior modus observatur in scalis, sive simplicibus,

Scalæ Duplices

sive duplicibus, ant triplicibus, juxta mœniorum altitudinem

Triplices.

elevandis: idque nedum æstivo tempore in terra,

sed & hyberno in glacie fieri solet. Duplices tamen, seu

Congressus militum periculosior.

triplices scalæ adhibentur, dum magna militum multitudine celerius, ac fortius muri

sint ascendendi. Agitur nanque seriosius, & audentius eo casu, quam alibi in quocunque

militari congressu, vbi milites ascendentes, veluti signa ante sagittas, donec

Galeæ rotundæ.

cominus deveniatur, ad pugnam positi conspiciuntur. Sicque ascensuri galeis vtuntur

rotundis, & latis, similitudine pluvialium pileorum: & hoc propter effusionem

ardentis calcis, quasi pulmenti in sartaginibus ad eum effectum decocti: quod omnium

tormentorum (vt superius lib. eodem XXIIII. cap. dictum est) terribilius

est, propter naturalem vrendi vim, quæ vnquam excogitari possit. Habent enim

Calcifodinæ.

Septentrionales calcifodinas fere vbique copiosas: de qua calce viva quilibet præfectus

castrensis e consuetudine militari tenetur esse provisus, sicuti de carbonibus: licet

de iis minutis rebus postrema memoria videtur haberi, vti superius lib. eodem cap.

Galeæ latæ.

XIX. est ostensum, titulo De rebus necessariis in obsidione. Galeis etiam latis sublimiori

loco positi bellatores e capite amotis, tanquam clypeis contra infernas sagittas

vtuntur, dum super eorum capita nullum immineat periculum, vel discrimen.

Galeæ cuneatæ.

In campestribus rotunda habentur galea, sicuti in equestri congressu flexibilis, ac cuneata.

Sed hac exigua est securitas, ob emittendum sputum, quia anteriori elevata

Sputum emitte re in prælio periculosum.

parte ori aperto insiguntur ferreæ sagittæ, dum instar imbrium emittuntur: quo casu

scio nobilissimos viros in exercitu Danorum Regis Christierni II. in Suetia M. D. XX.

periisse.

periisse. Sunt etiam squamatæ galeæ, quali vsus est olim strenuissimus vir montanus

Galeæ squamatæ.

Engilbertus: qui ob tyrannidem crudelium præfectorum Regis Daniæ Erici Pomerani,

centum millium armatorum ductor descendit in Schoningiam, vt domesticam

Engilbertus ductor 100000. pugnantorum contra Danos.

injuriam (nullo juris invento remedio, longa patientia quæsito, & expectato) in

alienam vltionem propulsaret. Nec erat in tanto exercitum querela ab incolis rapti

ovi, vel gallinæ, vbi iter agebat, quemadmodum charissimus frater, & antecessor

meus Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis in historiis Sueticis, ac Gothicis de eiusdem

Querela nulla violentiæ.

Engilberti gestis attestatur. Congruit etiam hic adducere magnificum opus Serenissimi

Ferdinandi Hispaniarum Regis, juxta relationem doctissimi historici Laurentii

Vallæ, quod ipse Rex vnam scalam procerem habuit, quam super machinam

Scala incomparabilis regis Hispa. Ferdinandi.

in sublimi erigi fecit, latitudine decem pedum ab imo ad superius: in quo centum

armati stare potuerunt, & post hos in machina latebant alii centum, & deinde totidem

cum rebus medicinalibus per vices sagittantes, ne quem in muris sinerent prospicere.

Et hæc merebatur dici, & esse militaris scala.

Adhuc de alio modo arcium, & civitatum per

rates impugnandarum.

CAP. XXXI.

RATES hoc casu appellantar densissimæ trabes longitudine

Rates maximæ.

XXXV. vel XL. pedum ferreis, vel ligneis ligaminibus

lateraliter perforatæ, atque certo ordine, & numero conjunctæ:

quæ vt a terra, vbi fabricatæ sunt, ad vsum prædictum

dimittuntur, rotundis lignis quasi altioribus rotulis

priori, posteriorique, & media parte suppositis, facilime

in aquas fossales, vel fluviales submoventur: idque sub nocte

Nox longior bellatoribus apta.

longiore, vt necessariis instrumentis pro perforandis aggeribus,

vel rumpendis muris adhjbitis, facilius, celeriusque

bellatorum viribus ad hoc opus debito ordine, loco, at numero convocatorum,

Obsessi constringuntur.

vbique obsessos circumvenire, & ad deditionem constringere possint. Attamen hæc

aliquo loco aptiore pertinacius, quam alio fortissima deputata cohorte intentare solent,

licet plerunque frustra, maxime quando providi defensores æque fortes, vel

fortiores custodiunt arces suas, prout superius fuerat enarratum, & adhuc infra loco

opportuno ostendetur. Ex his igitur ratibus diligenter gubernatis , fortitudine, &

Damna ingentia e ratibus fiunt.

impulsu tormentorum fieri solent insignia damna in obsessos, donec elucescente die

remedia opponant convenientiora.

De cautelis cominus congredientium.

CAP. XXXII.

SI præterea eo deventum fuerit, vt obsessi & obsidentes,

quando cominus sint bellaturi, prius (si furor admitrit)

Cautela est provi de bellare.

qualis hostis occurrit, quam gladius stringatur, explorent,

ne forte tam nobilis, grandis, opulentus, splendidus,

Conditiones notandæ.

magnificus, & illustris sit, vt loco, tempore, signo, ac nomine,

militari virtute, & lege constrictus, facilimo compendio

vel integros bellorum sumptus reficiat, aut optimis

Pax vel mors in vno plerunque sita est.

conditionibus absolvat, ac dirimat bellum, vel divini

æquitate judicii in eo loco superatus intereat, quo furibundus accedens, omnia

periisse. Sunt etiam squamatæ galeæ, quali vsus est olim strenuissimus vir montanus

Galeæ squamatæ.

Engilbertus: qui ob tyrannidem crudelium præfectorum Regis Daniæ Erici Pomerani,

centum millium armatorum ductor descendit in Schoningiam, vt domesticam

Engilbertus ductor 100000. pugnantorum contra Danos.

injuriam (nullo juris invento remedio, longa patientia quæsito, & expectato) in

alienam vltionem propulsaret. Nec erat in tanto exercitum querela ab incolis rapti

ovi, vel gallinæ, vbi iter agebat, quemadmodum charissimus frater, & antecessor

meus Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis in historiis Sueticis, ac Gothicis de eiusdem

Querela nulla violentiæ.

Engilberti gestis attestatur. Congruit etiam hic adducere magnificum opus Serenissimi

Ferdinandi Hispaniarum Regis, juxta relationem doctissimi historici Laurentii

Vallæ, quod ipse Rex vnam scalam procerem habuit, quam super machinam

Scala incomparabilis regis Hispa. Ferdinandi.

in sublimi erigi fecit, latitudine decem pedum ab imo ad superius: in quo centum

armati stare potuerunt, & post hos in machina latebant alii centum, & deinde totidem

cum rebus medicinalibus per vices sagittantes, ne quem in muris sinerent prospicere.

Et hæc merebatur dici, & esse militaris scala.

Adhuc de alio modo arcium, & civitatum per rates impugnandarum.

CAP. XXXI.

RATES hoc casu appellantar densissimæ trabes longitudine

Rates maximæ.

XXXV. vel XL. pedum ferreis, vel ligneis ligaminibus

lateraliter perforatæ, atque certo ordine, & numero conjunctæ:

quæ vt a terra, vbi fabricatæ sunt, ad vsum prædictum

dimittuntur, rotundis lignis quasi altioribus rotulis

priori, posteriorique, & media parte suppositis, facilime

in aquas fossales, vel fluviales submoventur: idque sub nocte

Nox longior bellatoribus apta.

longiore, vt necessariis instrumentis pro perforandis aggeribus,

vel rumpendis muris adhjbitis, facilius, celeriusque

bellatorum viribus ad hoc opus debito ordine, loco, at numero convocatorum,

Obsessi constringuntur.

vbique obsessos circumvenire, & ad deditionem constringere possint. Attamen hæc

aliquo loco aptiore pertinacius, quam alio fortissima deputata cohorte intentare solent,

licet plerunque frustra, maxime quando providi defensores æque fortes, vel

fortiores custodiunt arces suas, prout superius fuerat enarratum, & adhuc infra loco

opportuno ostendetur. Ex his igitur ratibus diligenter gubernatis , fortitudine, &

Damna ingentia e ratibus fiunt.

impulsu tormentorum fieri solent insignia damna in obsessos, donec elucescente die

remedia opponant convenientiora.

De cautelis cominus congredientium.

CAP. XXXII.

SI præterea eo deventum fuerit, vt obsessi & obsidentes,

quando cominus sint bellaturi, prius (si furor admitrit)

Cautela est provi de bellare.

qualis hostis occurrit, quam gladius stringatur, explorent,

ne forte tam nobilis, grandis, opulentus, splendidus,

Conditiones notandæ.

magnificus, & illustris sit, vt loco, tempore, signo, ac nomine,

militari virtute, & lege constrictus, facilimo compendio

vel integros bellorum sumptus reficiat, aut optimis

Pax vel mors in vno plerunque sita est.

conditionibus absolvat, ac dirimat bellum, vel divini

æquitate judicii in eo loco superatus intereat, quo furibundus accedens, omnia

periisse. Sunt etiam squamatæ galeæ, quali vsus est olim strenuissimus vir montanus

Galeæ squamatæ.

Engilbertus: qui ob tyrannidem crudelium præfectorum Regis Daniæ Erici Pomerani,

centum millium armatorum ductor descendit in Schoningiam, vt domesticam

Engilbertus ductor 100000. pugnantorum contra Danos.

injuriam (nullo juris invento remedio, longa patientia quæsito, & expectato) in

alienam vltionem propulsaret. Nec erat in tanto exercitum querela ab incolis rapti

ovi, vel gallinæ, vbi iter agebat, quemadmodum charissimus frater, & antecessor

meus Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis in historiis Sueticis, ac Gothicis de eiusdem

Querela nulla violentiæ.

Engilberti gestis attestatur. Congruit etiam hic adducere magnificum opus Serenissimi

Ferdinandi Hispaniarum Regis, juxta relationem doctissimi historici Laurentii

Vallæ, quod ipse Rex vnam scalam procerem habuit, quam super machinam

Scala incomparabilis regis Hispa. Ferdinandi.

in sublimi erigi fecit, latitudine decem pedum ab imo ad superius: in quo centum

armati stare potuerunt, & post hos in machina latebant alii centum, & deinde totidem

cum rebus medicinalibus per vices sagittantes, ne quem in muris sinerent prospicere.

Et hæc merebatur dici, & esse militaris scala.

Adhuc de alio modo arcium, & civitatum per rates impugnandarum.

CAP. XXXI.

RATES hoc casu appellantar densissimæ trabes longitudine

Rates maximæ.

XXXV. vel XL. pedum ferreis, vel ligneis ligaminibus

lateraliter perforatæ, atque certo ordine, & numero conjunctæ:

quæ vt a terra, vbi fabricatæ sunt, ad vsum prædictum

dimittuntur, rotundis lignis quasi altioribus rotulis

priori, posteriorique, & media parte suppositis, facilime

in aquas fossales, vel fluviales submoventur: idque sub nocte

Nox longior bellatoribus apta.

longiore, vt necessariis instrumentis pro perforandis aggeribus,

vel rumpendis muris adhjbitis, facilius, celeriusque

bellatorum viribus ad hoc opus debito ordine, loco, at numero convocatorum,

Obsessi constringuntur.

vbique obsessos circumvenire, & ad deditionem constringere possint. Attamen hæc

aliquo loco aptiore pertinacius, quam alio fortissima deputata cohorte intentare solent,

licet plerunque frustra, maxime quando providi defensores æque fortes, vel

fortiores custodiunt arces suas, prout superius fuerat enarratum, & adhuc infra loco

opportuno ostendetur. Ex his igitur ratibus diligenter gubernatis , fortitudine, &

Damna ingentia e ratibus fiunt.

impulsu tormentorum fieri solent insignia damna in obsessos, donec elucescente die

remedia opponant convenientiora.

De cautelis cominus congredientium.

CAP. XXXII.

SI præterea eo deventum fuerit, vt obsessi & obsidentes,

quando cominus sint bellaturi, prius (si furor admitrit)

Cautela est provi de bellare.

qualis hostis occurrit, quam gladius stringatur, explorent,

ne forte tam nobilis, grandis, opulentus, splendidus,

Conditiones notandæ.

magnificus, & illustris sit, vt loco, tempore, signo, ac nomine,

militari virtute, & lege constrictus, facilimo compendio

vel integros bellorum sumptus reficiat, aut optimis

Pax vel mors in vno plerunque sita est.

conditionibus absolvat, ac dirimat bellum, vel divini

æquitate judicii in eo loco superatus intereat, quo furibundus accedens, omnia

vastare cupiebat, quatenus in malis conatibus videatur oppressus, quod simul adventum suum junxisset, & exitum, quasi salutaris ferri excæcatione purgatus, vt inique que præsumentis vindicaretur accessus, & excessus, & obsessorum periculum levaretur, & incommodum. Quo casu vel reperitur hostilis refrenata, vel castigata temeritas,

vel via reducta, qua obsessis in angustia succurratur: immo tunc a hoste

Milites fortes nunquam præbent dominum illudendum.

securiores exultant, quando de famis periculo conspexerint se liberatos. Arduam, tamen fideles obsessi patientur famem, vel mortem, antequam dominum suum inimicis præbeant illudendum, & se bonis, & vita spoliandos, ac in despicabilem servitutem redigendos: & si qui milites tam delicatuli sint, vt ob defectum vsitati

Milites delicatuli vbique contemnuntur.

potus, vim, vel cervisæ, aut escarum, vel fructuum recentium, obsidionem continuare noluerint, liberari quidem poterint ab instantibus incommodis, sed nunquam in cœtum militari, vel aspectu Principum fine nota infamiæ, multominus novo honore acquirendo præponendi, audebunt comparere. Igitur in obsidione equorum, cattorum, glirium, follium, calceorumque, etiam fine condimentis delicatus cibus

Cibus castrensium delicatior.

iis est, qui fidem, & honorem collocant in summa æstimantione: vbi providentia attenta omnia prius ad necessariam opem importassent, ne hostili ludibrio subderentur, & periculo propriæ vitæ.

De commendatione virorum fortium bellatorum.

CAP. XXXIII.

QVANTA sint laude digni fortes viri, ac constantes bellatores in re militari, non paucis præconconiis, ac titulis exponi possit: qui in extremis angustiis proprios Principes constitutos non

Viri fortes dominos non deserunt.

deferunt, aut debita fide non defraudant: quemadmodum illi degeneres, & sceleratissimi sunt, qui vilissima transfugæ conditione ad alienos dominos fugiunt,

Transfugæ infames.

proprii domini fingentes odium, vel morbum, immo propriorum membrorum mutilationem, vt alterius sibi procurent affectum, & vtilitatem, prout superius de natura immanium proditorum in parte

Hostibus fidelius servientes firmiores æstimatur.

videtur expressum. Igitur ipsi fortes viri digniori laude reputandi sunt, qui divina judicia adversitatis proprii domini expectant, antequam evolent ad alienos: iique vt merentur, largius a novo domino præmium expectant, & consequuntur, qui fidelius eius hostibus servierunt, nec

aliqua

vastare cupiebat, quatenus in malis conatibus videatur oppressus, quod simul adventum suum junxisset, & exitum, quasi salutaris ferri excæcatione purgatus, vt inique que præsumentis vindicaretur accessus, & excessus, & obsessorum periculum levaretur, & incommodum. Quo casu vel reperitur hostilis refrenata, vel castigata temeritas,

vel via reducta, qua obsessis in angustia succurratur: immo tunc a hoste

Milites fortes nunquam præbent dominum illudendum.

securiores exultant, quando de famis periculo conspexerint se liberatos. Arduam, tamen fideles obsessi patientur famem, vel mortem, antequam dominum suum inimicis præbeant illudendum, & se bonis, & vita spoliandos, ac in despicabilem servitutem redigendos: & si qui milites tam delicatuli sint, vt ob defectum vsitati

Milites delicatuli vbique contemnuntur.

potus, vim, vel cervisæ, aut escarum, vel fructuum recentium, obsidionem continuare noluerint, liberari quidem poterint ab instantibus incommodis, sed nunquam in cœtum militari, vel aspectu Principum fine nota infamiæ, multominus novo honore acquirendo præponendi, audebunt comparere. Igitur in obsidione equorum, cattorum, glirium, follium, calceorumque, etiam fine condimentis delicatus cibus

Cibus castrensium delicatior.

iis est, qui fidem, & honorem collocant in summa æstimantione: vbi providentia attenta omnia prius ad necessariam opem importassent, ne hostili ludibrio subderentur, & periculo propriæ vitæ.

De commendatione virorum fortium bellatorum.

CAP. XXXIII.

QVANTA sint laude digni fortes viri, ac constantes bellatores in re militari, non paucis præconconiis, ac titulis exponi possit: qui in extremis angustiis proprios Principes constitutos non

Viri fortes dominos non deserunt.

deferunt, aut debita fide non defraudant: quemadmodum illi degeneres, & sceleratissimi sunt, qui vilissima transfugæ conditione ad alienos dominos fugiunt,

Transfugæ infames.

proprii domini fingentes odium, vel morbum, immo propriorum membrorum mutilationem, vt alterius sibi procurent affectum, & vtilitatem, prout superius de natura immanium proditorum in parte

Hostibus fidelius servientes firmiores æstimatur.

videtur expressum. Igitur ipsi fortes viri digniori laude reputandi sunt, qui divina judicia adversitatis proprii domini expectant, antequam evolent ad alienos: iique vt merentur, largius a novo domino præmium expectant, & consequuntur, qui fidelius eius hostibus servierunt, nec

aliqua novitate, vel terrore moti, alium Principem adierunt, donec ad animam proprio domino in mortem vsque assistere non formidarunt. Non deessent hic præclarissima scriptorum exempla, nisi apertum esset quam excelsi nominis, ac meriti, & reputationis sint viri fortes, fideles, & militares, quos & justos Ambrosius vocat.

Bellatores fortes justi vocantur.

Prudenter enim sequi solent communes casus, ac divinæ operationis effectum, vt humana fide commendatiores habeantur. Et hinc evenit, vt credita sibi negotia tanta integritate disponant, quod in admirationem cadat eorum perfecta fidelitas, quæ alias

Fidelitas perfecta.

tam pertinax fuerat in varia contrarietate. Insuper quod infatigabili cura male dispersa per adulatores (qui pluribus dominis potius illudunt, quam serviunt) sagaci

Adulatores dominis illudunt potius, quam serviunt.

industria resarcire, augere, & conservare conantur, maxime vt ita domini coalescat vtilitas, quod privatæ subditorum commoditati non inferant damnum: immo in summa viri fideles, & fortes (licet valde rari sint) ad hoc laborant, quod inter subditos sit concors affectus, vt termini sive in censu, sive in possessionibus constituti, & præscripti, pro publica omnium quiete maneant inviolati. Tales etiam

Præfecti boni.

viri fortes plurimum audaciæ habent in periculis capessendis, plurimumque consilii in difficultatibus evadendis, quia animus eorum nulla afflictione vinci, nec corpus infringi laboribus poterit, aut ærumnis: dura humo, vel silice potius ad quietem quæsita contenti, quam molli lecto, qui delicatulo servit. non armato.

Lectus durus.

De adulatoribus aulicis.

CAP. XXXIIII.

LOCO superiori hujus libri rectius iste titulus inter proditores promeruisset speciale capitulum, quam hac retardata positione. Ea etenim horum artificum connexio est, vt vterque veluti novacula acuta, antequam sentiatur, anticipet

Novacula anticipat dolum.

dolum: qui illico detectus ingeminat cruciatum. Tres igitur regiones in Septentrione sunt, continua terra conjunctæ, Gothia, Suetia, Norvegia: quæ licet austeritate suæ originis, & proprietatis nil minus, quam adulari norunt, aut

Moschi et Cimbri adulatores.

nosse volunt, tamen ex Aquilonari Moschovia, Græca calliditate instructa, & ab Australi Cimbria, proprio & naturali ingenio prædita, frequentius provenit, vt in prædicta regna plures perveniant adulatores, & detestabiles adulationes: quæ pro tanto pessimæ reputantur, & virulentissimæ, quod(teste Isidoro) ab amicitia relegantur, ab ipsaque veritate longe abesse dignoscuntur, & coguntur: eiusque rei inopia laborant magna fastigia, ac omnia possidentibus deest qui

Contentio fallentium vna.

verum dicat. Vna enim horum est contentio, qui blandissime fallant, & quodcunque

dixeris, fecerisue, fine discrimine laudant, & assentando extollunt, vultum fingendo,

Adulatorum vera proprietas.

& nutum, non autem mentem, & voluntatem loquentes. Astat enim, teste

Terentio, turba Gnatonum, Ait quis, aiunt: negat is, quoque negant. Et vt

Cameleonis natura.

ex Plutarchi Moralibus colligitur, ii chameleonis naturæ assimilantur: is enim

Omnem imitatur naturam, præter album. Sic adulator in turpibus nihil non imitatur,

solum quod honestum est, imitari non potest. Vt etiam pictores illustrant

lucida appositis vmbris, & obscuris: sic adulator laudans diversa vitia, nutrit, ac

Virus aspidum insanabile.

fovet, quæ adsunt. Et vt aspides, quem percusserunt, torpore somnoque necant, cum

harum virus sit omnium maxime insanabile: ita certissimam perniciem afferunt adulatores,

qui sic inficiunt hominis animum, vt illi sensum sui adimant. Vt igitur

pestiferum hunc morbum quis effugiat, a his adulatoribus animum ad rationem

aliqua novitate, vel terrore moti, alium Principem adierunt, donec ad animam proprio

domino in mortem vsque assistere non formidarunt. Non deessent hic præclarissima

scriptorum exempla, nisi apertum esset quam excelsi nominis, ac meriti, &

reputationis sint viri fortes, fideles, & militares, quos & justos Ambrosius vocat.

Bellatores fortes justi vocantur.

Prudenter enim sequi solent communes casus, ac divinæ operationis effectum, vt humana

fide commendatiores habeantur. Et hinc evenit, vt credita sibi negotia tanta

integritate disponant, quod in admirationem cadat eorum perfecta fidelitas, quæ alias

Fidelitas perfecta.

tam pertinax fuerat in varia contrarietate. Insuper quod infatigabili cura male

dispersa per adulatores (qui pluribus dominis potius illudunt, quam serviunt) sagaci

Adulatores dominis illudunt potius, quam serviunt.

industria resarcire, augere, & conservare conantur, maxime vt ita domini coalescat

vtilitas, quod privatæ subditorum commoditati non inferant damnum: immo

in summa viri fideles, & fortes (licet valde rari sint) ad hoc laborant, quod inter

subditos sit concors affectus, vt termini sive in censu, sive in possessionibus constituti,

& præscripti, pro publica omnium quiete maneant inviolati. Tales etiam

Præfecti boni.

viri fortes plurimum audaciæ habent in periculis capessendis, plurimumque consilii

in difficultatibus evadendis, quia animus eorum nulla afflictione vinci, nec corpus

infringi laboribus poterit, aut ærumnis: dura humo, vel silice potius ad quietem quæsita

contenti, quam molli lecto, qui delicatulo servit. non armato.

Lectus durus.

De adulatoribus aulicis.

CAP. XXXIIII.

LOCO superiori hujus libri rectius iste titulus inter proditores

promeruisset speciale capitulum, quam hac retardata

positione. Ea etenim horum artificum connexio est, vt

vterque veluti novacula acuta, antequam sentiatur, anticipet

Novacula anticipat dolum.

dolum: qui illico detectus ingeminat cruciatum. Tres igitur regiones in Septentrione sunt, continua terra conjunctæ, Gothia, Suetia, Norvegia: quæ licet austeritate suæ originis, & proprietatis nil minus, quam adulari norunt, aut

Moschi et Cimbri adulatores.

nosse volunt, tamen ex Aquilonari Moschovia, Græca calliditate instructa, & ab Australi Cimbria, proprio & naturali ingenio prædita, frequentius provenit, vt in prædicta regna plures perveniant adulatores, & detestabiles adulationes: quæ pro tanto pessimæ reputantur, & virulentissimæ, quod(teste Isidoro) ab amicitia relegantur, ab ipsaque veritate longe abesse dignoscuntur, & coguntur: eiusque rei inopia laborant magna fastigia, ac omnia possidentibus deest qui

Contentio fallentium vna.

verum dicat. Vna enim horum est contentio, qui blandissime fallant, & quodcunque dixeris, fecerisue, fine discrimine laudant, & assentando extollunt, vultum fingendo,

Adulatorum vera proprietas.

& nutum, non autem mentem, & voluntatem loquentes. Astat enim, teste Terentio, turba Gnatonum, Ait quis, aiunt: negat is, quoque negant. Et vt

Cameleonis natura.

ex Plutarchi Moralibus colligitur, ii chameleonis naturæ assimilantur: is enim Omnem imitatur naturam, præter album. Sic adulator in turpibus nihil non imitatur, solum quod honestum est, imitari non potest. Vt etiam pictores illustrant lucida appositis vmbris, & obscuris: sic adulator laudans diversa vitia, nutrit, ac

Virus aspidum insanabile.

fovet, quæ adsunt. Et vt aspides, quem percusserunt, torpore somnoque necant, cum harum virus sit omnium maxime insanabile: ita certissimam perniciem afferunt adulatores, qui sic inficiunt hominis animum, vt illi sensum sui adimant. Vt igitur pestiferum hunc morbum quis effugiat, a his adulatoribus animum ad rationem

Thaletis sententia.

tractucens, ex Thaletis Milesii sententia seipsum noscat. Hac enim ratione perfacile intelliget, verum ne sit, quod in illi prædicant: quo cognito adulatores hujusmodi ignominia notatos, quisquis sanæ meritis extiterit, longe abigendos censebit. Sunt & alia multorum militum aulica scelera, teste Pompo. Læto, videlicet rapere, stuprare,

Principes insolentia militum interimuntur.

necare, incendere: in quibus & ipsi Principes plerique vsquequo delectantur, vt talium insolentia non punita tandem perimantur, tanquam a furiosis alumnis, quibus ansam præbuere peccandi. Accidit etiam sæpe, vt multitudo imperisa bene de se meritos viros injuriis quam maximis afficiat, & e secundis rerum gestis cæco quodam impetu feratur, vt æque domino ac hosti nocere videatur.

De crudelitate prædictorum adulatorum, proditorum, & advenarum, sæpius in Regia

civitate Stocholmensi sævissime perpetrata.

CAP. XXXV.

Stocholmia.

STOCHOLMIA celeberrimum emporium totius regni Suetiæ, immo Septentrionis est: in quod ex omni gente & natione, maxime autem e Germania inferiore (vt verbis charissimi fratris, & antecessoris mei Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis in vita Regis Alberti vtar) cives conscribi consueverunt: & inter eos non raro miscentur illi, qui vel ob æs alienum, vel turpe aliquod facinus

Holmenses cives quales.

in sua patria nequeant commorari: hi crescentibus divitiis solent sæpe naturam, quam paupertas occulerat, aperire, & patriæ, a qua benigna hospitalitate excepti fuerant, extremam moliri perniciem,

Principis conniventia emergunt pessimi cives.

maxime quando Principem talem assequuntur, sub quo omne libitum licitum esse putaverint. Tales igitur Teutones in civitate Stocholmensi tempore Regis Alberti CLXX. inventi fuerunt: qui occulta conspirantione colligari, se Cucullatos

Thaletis sententia.

tractucens, ex Thaletis Milesii sententia seipsum noscat. Hac enim ratione perfacile intelliget, verum ne sit, quod in illi prædicant: quo cognito adulatores hujusmodi ignominia notatos, quisquis sanæ meritis extiterit, longe abigendos censebit. Sunt & alia multorum militum aulica scelera, teste Pompo. Læto, videlicet rapere, stuprare,

Principes insolentia militum interimuntur.

necare, incendere: in quibus & ipsi Principes plerique vsquequo delectantur, vt talium insolentia non punita tandem perimantur, tanquam a furiosis alumnis, quibus ansam præbuere peccandi. Accidit etiam sæpe, vt multitudo imperisa bene de se meritos viros injuriis quam maximis afficiat, & e secundis rerum gestis cæco quodam impetu feratur, vt æque domino ac hosti nocere videatur.

De crudelitate prædictorum adulatorum, proditorum, & advenarum, sæpius in Regia

civitate Stocholmensi sævissime perpetrata.

CAP. XXXV.

Stocholmia.

STOCHOLMIA celeberrimum emporium totius regni Suetiæ, immo Septentrionis est: in quod ex omni gente & natione, maxime autem e Germania inferiore (vt verbis charissimi fratris, & antecessoris mei Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis in vita Regis Alberti vtar) cives conscribi consueverunt: & inter eos non raro miscentur illi, qui vel ob æs alienum, vel turpe aliquod facinus

Holmenses cives quales.

in sua patria nequeant commorari: hi crescentibus divitiis

solent sæpe naturam, quam paupertas occulerat, aperire,

& patriæ, a qua benigna hospitalitate excepti fuerant, extremam moliri perniciem,

Principis conniventia emergunt pessimi cives.

maxime quando Principem talem assequuntur, sub quo omne libitum

licitum esse putaverint. Tales igitur Teutones in civitate Stocholmensi tempore Regis

Alberti CLXX. inventi fuerunt: qui occulta conspirantione colligari, se Cucullatos

fratres appellitabant: crevitque postea eorum numerus vltra mille quingentos.

Fratres cucullati 1500.

Horum studium præcipuum erat, conjectis in Sueones, & indigenas convitiis, ad

rixas, & lites provocare, vt demum apud Regem delatos vita, aut fortunis, vel pariter

vtrisque spoliarent, prout postea actum est. Nam vt eos exquisitis tormentorum

generibus crudelissime dilaniarent, aptabant e ligno serras, quibus eorum præstantiores

Serræ lignæ.

ita vsque mortem tormentabant, vt magis ad horrorem tam crudelis facti ingemiscere,

quam scribere oporteret. Tandem reliqui cives Sueci sub mediæ noctis

silentio ex arce Regia, vbi captivi detinebantur, per naves ad proximam insulam

jactu ballistæ distantem, Cheplinge dictam, exportati vivi, in domo quandam inclusi

Keplingen.

digitis in perforato pariete cuneorum impressione affixis, superjecto igne combusti

fuerunt, majore quidem numero, quam assirmari possit: nam vt oves colligati

plures intrudebantur comburendi. De hac vrbe Albertus Crantzius in hunc modum

Cives combusti.

meminit: Stocholm insigne Suetiæ emporium, insigni clade afficiebatur, nam de

Stocholm.

cœlo fulmine tactum, pene totum conflagravit. Perierunt mille sexcenti homines.

Sed miserabilius, quod sequitur: Fœminæ proles, & sine numero puellæ navibus res

suas invexere cum parvulis, & ob nimiam confluentium pressuram, incendium sugientium,

in ictu oculi pariter soffocati periere.

De origine, ac situ hujus regiæ.

CAP. XXXVI.

PRÆCIPVAM hanc Sueonum civitatem, Regiam

Stocholmiam, a fundamento illustris, & fortissimus vir Regius

tutor Birgerus Ierl a fundamentis erexit, murisque, &

mœnibus fortissimis communivit, in loco adeo opportuno,

Birgerus Ierl Holmensis regiæ fundator.

& necessario, atque invincibili, vt nihil vnquam commodius

per eum excogitari potuisse credatur. Est enim locus

torrentibus vndique munitus (quondam solis piscatorum

vsibus vsurpatus) atque inter aquam salsam, & dulcem ita

Aquæ falsæ ac dulces hanc alluunt vrbem.

positus, vt porta totius Suetiæ appellari possit. Prius enim

Estones, Moschovitæ, Russi, Tavesthi, per eas fauces continue ingrediebantur

& clandestinis incursionibus Sueones, nullam hostilitatem suspicantes adorti

fratres appellitabant: crevitque postea eorum numerus vltra mille quingentos.

Fratres cucullati 1500.

Horum studium præcipuum erat, conjectis in Sueones, & indigenas convitiis, ad rixas, & lites provocare, vt demum apud Regem delatos vita, aut fortunis, vel pariter vtrisque spoliarent, prout postea actum est. Nam vt eos exquisitis tormentorum generibus crudelissime dilaniarent, aptabant e ligno serras, quibus eorum præstantiores

Serræ lignæ.

ita vsque mortem tormentabant, vt magis ad horrorem tam crudelis facti ingemiscere, quam scribere oporteret. Tandem reliqui cives Sueci sub mediæ noctis silentio ex arce Regia, vbi captivi detinebantur, per naves ad proximam insulam jactu ballistæ distantem, Cheplinge dictam, exportati vivi, in domo quandam inclusi

Keplingen.

digitis in perforato pariete cuneorum impressione affixis, superjecto igne combusti fuerunt, majore quidem numero, quam assirmari possit: nam vt oves colligati plures intrudebantur comburendi. De hac vrbe Albertus Crantzius in hunc modum

Cives combusti.

meminit: Stocholm insigne Suetiæ emporium, insigni clade afficiebatur, nam de

Stocholm.

cœlo fulmine tactum, pene totum conflagravit. Perierunt mille sexcenti homines. Sed miserabilius, quod sequitur: Fœminæ proles, & sine numero puellæ navibus res suas invexere cum parvulis, & ob nimiam confluentium pressuram, incendium sugientium, in ictu oculi pariter soffocati periere.

De origine, ac situ hujus regiæ.

CAP. XXXVI.

PRÆCIPVAM hanc Sueonum civitatem, Regiam Stocholmiam, a fundamento illustris, & fortissimus vir Regius tutor Birgerus Ierl a fundamentis erexit, murisque, & mœnibus fortissimis communivit, in loco adeo opportuno,

Birgerus Ierl Holmensis regiæ fundator.

& necessario, atque invincibili, vt nihil vnquam commodius per eum excogitari potuisse credatur. Est enim locus torrentibus vndique munitus (quondam solis piscatorum vsibus vsurpatus) atque inter aquam salsam, & dulcem ita

Aquæ falsæ ac dulces hanc alluunt vrbem.

positus, vt porta totius Suetiæ appellari possit. Prius enim

Estones, Moschovitæ, Russi, Tavesthi, per eas fauces continue ingrediebantur

& clandestinis incursionibus Sueones, nullam hostilitatem suspicantes adorti

prædabantur: factaque ingenti hominum strage, libere, & impune, atque maximi

Io. Archiepiscopus Vpsalensis occiditur.

spoliis onusti, in suas terras evaserunt: quo incursu Ioannem secundum Archiepiscopum

Vpsalensem in sua propria mansione Almersteck occiderunt, & nonnullos

alios clarissime stirpis, & memoriæ proceres. Sed hac Stocholmia extructa, omnes

Præsidium insuperabile.

& singuli diuturnam pacem assecuti fuerunt, hostes vero sempiternam formidinem:

qui viso tam insuperabili præsidio contra quoslibet inimicos in reliquum tempus

Holmiam.

erecto, a diripienda Suetia abstinverunt. Quam tamen Holmiam si quis obsidione cingere,

viribusque superare præsumoserit, nunquam proficiet, etiam si pertinax perseverare

posset in omnimoda eius obsidione. Sita enim est in profundissimis aquis, & rapidissimis

Portæ duæ totilis civitatis.

fluminibus, duas solum portas longis interpositis pontibus ex Austro, &

Aquilone tenens: quæ portæ pontesque plus Regibus Daniæ constant in frustrata impugnatione,

quam decem majores sui regni civitates. Nec obsideri poterit, nisi tribus

Obsidio eius fiet tribus locis & turmis.

fortissimis exercitibus in insulis solida terra, & aqua distinctis: qui tamen exercitus

nullo tempore a sagittariis terrarum subito congregandis securi videbuntur.

Probet qui velit, & inveniet terribiliora.

De situ montis Bruncaberg extra regiam Holmensem,

& præliis in eo factis.

CAP. XXXVII.

EXTRA hanc Regiam vrbem versus Aquilonarem plagam

Bruncaberg.

mons est, seu collis eminens, & arenosus: super cujus

Certamina gravissima in monte.

verticem, & obliqua latera, multorum principum, nobilium,

civium, & plebeiorum acerrima certamina tam vetustis,

quam recentioribus seculis, tamque per internos, quam

externos hostes sunt commissa. De quibus, quia charissimus

frater meus D. Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis

Christiernus I. rex Daniæ ictu bombardæ amisit anteriores denter 4.

complurima verissime, nominatinique in Sueticis, ac Gothicis

tangit historiis, non est quod iis repetendis fastidio

afficiam lectorem: vno tamen salvo, quod Christiernus Rex Daniæ eius nominis primus,

fugiendo e hoc monte vrgentibus Dalacarlis in acerrimo prælio ad præsidia

suæ bellicæ classis, quatuor supremos dentes ictu manualis bombardæ amiserit, prout

inde

prædabantur: factaque ingenti hominum strage, libere, & impune, atque maximi

Io. Archiepiscopus Vpsalensis occiditur.

spoliis onusti, in suas terras evaserunt: quo incursu Ioannem secundum Archiepiscopum

Vpsalensem in sua propria mansione Almersteck occiderunt, & nonnullos

alios clarissime stirpis, & memoriæ proceres. Sed hac Stocholmia extructa, omnes

Præsidium insuperabile.

& singuli diuturnam pacem assecuti fuerunt, hostes vero sempiternam formidinem:

qui viso tam insuperabili præsidio contra quoslibet inimicos in reliquum tempus

Holmiam.

erecto, a diripienda Suetia abstinverunt. Quam tamen Holmiam si quis obsidione cingere,

viribusque superare præsumoserit, nunquam proficiet, etiam si pertinax perseverare

posset in omnimoda eius obsidione. Sita enim est in profundissimis aquis, & rapidissimis

Portæ duæ totilis civitatis.

fluminibus, duas solum portas longis interpositis pontibus ex Austro, &

Aquilone tenens: quæ portæ pontesque plus Regibus Daniæ constant in frustrata impugnatione,

quam decem majores sui regni civitates. Nec obsideri poterit, nisi tribus

Obsidio eius fiet tribus locis & turmis.

fortissimis exercitibus in insulis solida terra, & aqua distinctis: qui tamen exercitus

nullo tempore a sagittariis terrarum subito congregandis securi videbuntur.

Probet qui velit, & inveniet terribiliora.

De situ montis Bruncaberg extra regiam Holmensem,

& præliis in eo factis.

CAP. XXXVII.

EXTRA hanc Regiam vrbem versus Aquilonarem plagam

Bruncaberg.

mons est, seu collis eminens, & arenosus: super cujus

Certamina gravissima in monte.

verticem, & obliqua latera, multorum principum, nobilium,

civium, & plebeiorum acerrima certamina tam vetustis,

quam recentioribus seculis, tamque per internos, quam

externos hostes sunt commissa. De quibus, quia charissimus

frater meus D. Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis

Christiernus I. rex Daniæ ictu bombardæ amisit anteriores denter 4.

complurima verissime, nominatinique in Sueticis, ac Gothicis

tangit historiis, non est quod iis repetendis fastidio

afficiam lectorem: vno tamen salvo, quod Christiernus Rex Daniæ eius nominis primus,

fugiendo e hoc monte vrgentibus Dalacarlis in acerrimo prælio ad præsidia

suæ bellicæ classis, quatuor supremos dentes ictu manualis bombardæ amiserit, prout

inde

inde progrediens ætas in cantionibus, & compotationibus meminisse gloriatur. Præterea

Cantiones.

Christiernus II. fame, & morbo laborantem exercitum suum ægerrime e hoc

Christierni II. exercitus laborat fame.

monte transferre potuit per aquas, ad classem retro montes ante hanc Holmiam Meridionali

situ conservatam. Sed nec ibi eundem famelium exercitum reficere potuit,

nisi subdolis pactis ipsius vrbis, & regni Principi, & incolis sub fide violanda

oblatis, sumptus, et escas necessarias a stulte credulis civibus pro eodem exercitum, immo

sua Regia mensa liberalissima donatione recepisset. Quomodo autem honori suo Regio pro æterno ævo consulens satisfecit, dudum ante hanc relationem per alios relinquo pro parte enarratum, quod scilicet rupta fide sex nobiliores regni obfides secum in Daniam pertraxit invitos. Hic etiam mons a quodam Brunchone regni

Brumcho proditor.

proditore, & turpi adultero, nomen ab eventu sortitus est, licet plurimis provinciis (teste Lau. Valla) mos est, a lætissimis, clarissimisque rebus locis ipsis imponere nomen, prout superius de fluminibus, & portubus est ostensum. Erat etiam in hoc monte olim subterranea specus, vbi aliquo tempore victitabant heremitæ: qui

Heremitorium.

monita salutis præbebant exeuntibus ab ea vrbe, donec superveniente hostilitate (qua frequentissime ea civitas vexatur) aliorsum emigrarent, & locus ille in speluncam latronum verteretur: quibus iterum purgata, repleta jacet humo, ne cuiquam deserviat homicidæ, vel scelerata negotia meditanti.

De pascendis pecoribus in tectis obsessorum.

CAP. XXXVIII.

ACCIDIT præterea vrbes obsessas adeo duris, & pertinacibus armis, terra marique comprimi, vt nihil solatii, aut

Discrimen raptorum ovium vel jumentorum.

alimentorum pro restauratione obsessorum invehi concedatur, præter quod extremo discrimine, ac arinata potentia a hostibus ipsis violenter eripitur, ac importatur: sitque multoties ea occasione tam atrox prælium, vt pro raptu aliquot paucorum pecorum, plura millia pereant arinatorum: dumque

Pecudum raptores pereunt.

funestius certantur pro bestiis, campi replentur funeribus militum occisorum. Sed nec eo cruore, furoreque reprimuntur obsessi. Viribus etenim primis annis, demum (milite stragibus continuis diminuto)

inde progrediens ætas in cantionibus, & compotationibus meminisse gloriatur. Præterea

Cantiones.

Christiernus II. fame, & morbo laborantem exercitum suum ægerrime e hoc

Christierni II. exercitus laborat fame.

monte transferre potuit per aquas, ad classem retro montes ante hanc Holmiam Meridionali situ conservatam. Sed nec ibi eundem famelium exercitum reficere potuit, nisi subdolis pactis ipsius vrbis, & regni Principi, & incolis sub fide violanda oblatis, sumptus, et escas necessarias a stulte credulis civibus pro eodem exercitum, immo

sua Regia mensa liberalissima donatione recepisset. Quomodo autem honori suo Regio pro æterno ævo consulens satisfecit, dudum ante hanc relationem per alios relinquo pro parte enarratum, quod scilicet rupta fide sex nobiliores regni obfides secum in Daniam pertraxit invitos. Hic etiam mons a quodam Brunchone regni

Brumcho proditor.

proditore, & turpi adultero, nomen ab eventu sortitus est, licet plurimis provinciis (teste Lau. Valla) mos est, a lætissimis, clarissimisque rebus locis ipsis imponere

nomen, prout superius de fluminibus, & portubus est ostensum. Erat etiam in
hoc monte olim subterranea specus, vbi aliquo tempore victitabant heremitæ: qui
Heremitorium.
monita salutis præbebant exeuntibus ab ea vrbe, donec superveniente hostilitate
(qua frequentissime ea civitas vexatur) aliorsum emigrarent, & locus ille in speluncam
latronum verteretur: quibus iterum purgata, repleta jacet humo, ne cuiquam
deserviat homicidæ, vel scelerata negotia meditanti.

De pascendis pecoribus in tectis obsessorum.

CAP. XXXVIII.

ACCIDIT præterea vrbes obsessas adeo duris, & pertinacibus
armis, terra marique comprimi, vt nihil solatii, aut
Discrimen raptorum ovium vel jumentorum.
alimentorum pro restauratione obsessorum invehi concedatur,
præter quod extremo discrimine, ac arinata potentia
a hostibus ipsis violenter eripitur, ac importatur: sitque multoties
ea occasione tam atrox prælium, vt pro raptu aliquot
paucorum pecorum, plura millia pereant arinatorum: dumque
Pecudum raptores pereunt.
funestius certantur pro bestiis, campi replentur funeribus militum
occisorum. Sed nec eo cruore, furoreque reprimuntur
obsessi. Viribus etenim primis annis, demum (milite stragibus continuis diminuto)

Pecudes in tectis aluntur.
artibus, dolis, & insidiis obsidentium surripiunt commeatum, præsertim pecudes,
quas secum abductas, in herbosis domorum tectis pascendas imponunt, ne defectu
carnium recentiorum morbum incurrant, quibusuis ægritudinibus tristiorem, patria
Schorbuk.
lingua Schorbuk appellatum, hoc est faucium stomachum, diris cruciatibus, & diuturno
dolore tabefactum. Frigidi enim, ac indigesti cibi avidius sumpti, morbum
Cachexia.
hujusmodi causare videtur, qualem medici cachexiam vniversalem appellant. Sed
alibi latius: de quo, & similibus lib. XVI. nonnihil erit ostendendum. Quod
autem in tectis commode pascuntur pecora, ritus Gothicarum gentium in primis est
attendendus. Aedificant enim domus lapideas, sublimes, ac amplas, ligneasque:
quas tignis abietinis, & corticibus arboris betulæ exquisita industria tegunt, terram
Tecta herbifera.
herbiferam quadrata figuraa campis excisam superimponentes: quam submisso avenæ,
vel hordei semine, firmioribus radicibus nectunt: quo fit, vt tecta hujusmodi
Herbæ tectorum.
pratorum virentium speciem, & virtutem æmulentur. Sed ne herbæ tectorum, priusquam
evellantur, arescant, vicissim cum pluviis domestica diligentia aquas aspergunt.
Necessitas adinvenit artes.
Ita necessitas homines, fortes instruit, vt supra humanas vires obsidentibus
resistant, & illudant, ac penuriam omni contempta adversitate superent.

De eodem.

CAP. XXXIX.

HANCQVE artem, quotiescunque arduissima hostilitas,

& obsidio diuturna occurrerit, reiterare non omittunt. Nulla

quippe rapina taliter inclusis opportunior esse creditur,

Rapina armentorum.

quam armentorum, dum omnibus aliis necessariis sumptibus

sunt provisi, vt superius de obsidione castrensi dictum

Frumentum soletostum durabilius.

est. Frumentum habent, quod sole in signo Cancri currente

tostum, purgatumue, per seculum durat. Patrio etiam

potu, cervisia videlicet recenti, ac vetusta, immo & exoticis

Potus species.

vinis, medone, melicrato, mulsa, ac pomorum, pyrorumque

musto, pyreto dicto, & reliquis solatiis non omnino carent: & si carerent,

felicem eam reputant calamitatem, quo domini sui honorem, & vitam, seque tueantur

a hostica crudelitate: cujus comparatione angusta famens, ægritudo, & ipsa

mors suavior est obsessis. Agnoscunt enim quam insolens, ferox, impius, inverecundus,

Incommoda obsessorum.

insatiabilis, truculentus, perfidus, atrox, & furiosus est hostis, qui ita

sævit, vt victis ignoscere nesciat, & si ignoscit, verbis: vtique factis crudelius sævire

Crudentas hostilis.

consuevit. Quantum igitur ad simile stratagema pecudum, tradit Saxo lib. V.

quosdam nautas leniendæ famis causa discurrentes, per littora pecus constravisse: aut

Stratagema.

enim, levanda esuries, aut fame periclitandum erat. Armento cæso, nudata in navim

cadavera, detractis coniecere tergoribus. Quo comperto possessores pecoris classe

prædones insequuntur: cumque nautæ se impeti cognovissent, cæsarum boum corpora

Cadavera boum aqua teguntur.

signatis funibus alligata, fluctibus occultanda prospiciunt, deinde si quid apud

se quæsiti cadaveris esset, supervenientibus possessoribus perlustrandi licentiam

Astutia furti palliandi.

tribuunt, affirinantes occultandis rebus angustos navium angulos esse. Illi cadavere

nusquam reperto, suspicione in alios relata, reos prædæ innocuos arbitrati sunt:

dum nulla rapinæ vestigia patuissent, alios sibi nocuisse putantes, fontibus ignoverunt.

Hæc Saxo. Forte si spiritum, & clavam Herculis possessores illi habuissent,

e funibus depressis, vt Hercules a boum mugitibus de Caco abigeo, saltem cadavera

resumpsissent, vt Livius I. Deca. lib. I. asserit. Sed longe ptnculosius stratagema

Pecudes in tectis aluntur.

artibus, dolis, & insidiis obsidentium surripiunt commeatum, præsertim pecudes,

quas secum abductas, in herbosis domorum tectis pascendas imponunt, ne defectu

carnium recentiorum morbum incurrant, quibusuis ægritudinibus tristiorem, patria

Schorbuk.

lingua Schorbuk appellatum, hoc est faucium stomachum, diris cruciatibus, & diuturno dolore tabefactum. Frigidi enim, ac indigesti cibi avidius sumpti, morbum

Cachexia.

hujusmodi causare videtur, qualem medici cachexiam vniversalem appellant. Sed alibi latius: de quo, & similibus lib. XVI. nonnihil erit ostendendum. Quod autem in tectis commode pascuntur pecora, ritus Gothicarum gentium in primis est attendendus. Aedificant enim domus lapideas, sublimes, ac amplas, ligneasque: quas tignis abietinis, & corticibus arboris betulæ exquisita industria tegunt, terram

Tecta herbifera.

herbiferam quadrata figuraa campis excisam superimponentes: quam submisso avenæ, vel hordei semine, firmioribus radicibus nectunt: quo fit, vt tecta hujusmodi

Herbæ tectorum.

pratorum virentium speciem, & virtutem æmulentur. Sed ne herbæ tectorum, priusquam evellantur, arescant, vicissim cum pluviis domestica diligentia aquas aspergunt.

Necessitas adinvenit artes.

Ita necessitas homines, fortes instruit, vt supra humanas vires obsidentibus resistant, & illudant, ac penuriam omni contempta adversitate superent.

De eodem.

CAP. XXXIX.

HANCQVE artem, quotiescunque arduissima hostilitas, & obsidio diuturna occurrerit, reiterare non omittunt. Nulla quippe rapina taliter inclusis opportunior esse creditur,

Rapina armentorum.

quam armentorum, dum omnibus aliis necessariis sumptibus sunt provisi, vt superius de obsidione castrensi dictum

Frumentum soletostum durabilius.

est. Frumentum habent, quod sole in signo Cancri currente tostum, purgatumue, per seculum durat. Patrio etiam potu, cervisia videlicet recenti, ac vetusta, immo & exoticis

Potus species.

vinis, medone, melicrato, mulsa, ac pomorum, pyrorumque musto, pyreto dicto, & reliquis solatiis non omnino carent: & si carerent, felicem eam reputant calamitatem, quo domini sui honorem, & vitam, seque tueantur a hostica crudelitate: cujus comparatione angusta famens, ægritudo, & ipsa mors suavior est obsessis. Agnoscunt enim quam insolens, ferox, impius, inverecundus,

Incommoda obsessorum.

insatiabilis, truculentus, perfidus, atrox, & furiosus est hostis, qui ita sævit, vt victis ignoscere nesciat, & si ignoscit, verbis: vtique factis crudelius sævire

Crudentas hostilis.

consuevit. Quantum igitur ad simile stratagema pecudum, tradit Saxo lib. V. quosdam nautas leniendæ famis causa discurrentes, per littora pecus constravisse: aut

Stratagema.

enim, levanda esuries, aut fame periclitandum erat. Armento cæso, nudata in navim cadavera, detractis coniecere tergoribus. Quo comperto possessores pecoris classe prædones insequuntur: cumque nautæ se impeti cognovissent, cæsarum boum corpora

Cadavera boum aqua teguntur.

signatis funibus alligata, fluctibus occultanda prospiciunt, deinde si quid apud

se quæsiti cadaveris esset, supervenientibus possessoribus perlustrandi licentiam

Astutia furti palliandi.

tribuunt, affirinantes occultandis rebus angustos navium angulos esse. Illi cadavere

nusquam reperto, suspicione in alios relata, reos prædæ innocuos arbitrati sunt:

dum nulla rapinæ vestigia patuissent, alios sibi nocuisse putantes, fontibus ignoverunt.

Hæc Saxo. Forte si spiritum, & clavam Herculis possessores illi habuissent,

e funibus depressis, vt Hercules a boum mugitibus de Caco abigeo, saltem cadavera

resumpsissent, vt Livius I. Deca. lib. I. asserit. Sed longe ptnculosius stratagema

gema eadem Deca. lib. IX. in prin. a Samnitibus contra Romanos assumptum

commemorat: dicitque decem milites pastorum habitu ad diversa loca prope Romana

Milites decem in habitu pastorum.

castra transmissos: quorum conformi relatione iidem Romani in loca insidiosa,

& tandem sub jugum, & ludibrium, ac mortem missi sunt. Quo terribili exemplo

rebus suts diligenter provideat omnis superbus, & insolens hostis. Igitur locum

Cautela.

herbidum Aquilonares obsessi supereffusa aquam reddunt tecta domorum, interim

cum a!n abigant a hostilibus pascuis jumenta: quæ cum pinguia, atque valida sint,

Manus prædatoria.

plurimumque necessaria obsessis relevandi sumptus causa, confestim mactantur. Predatoria

tamen manus, vt pecudes abigat, semper erumpit in obsidione: alioquin incessis

Obsessi domantur subtracto commeatu.

omnibus viis, per quas commeatus e terra & mari subvehi solet, fame domantur obsessi

De aquarum defectu sublevando.

CAP. XL.

OCCASIONE insuper hic orta super defectu recentium

carnium, & forsitan graviore aquarum, hic ostenditur

Aquarum defectus.

modus Septentrionalium obsessorum, quomodo inter

cætera necessitatis remedia etiam curam ineant de aquis inveniendis.

Evenit nanque obsessis tanta scaturientium, aut

putealium aquarum (ob hostile impedimentum) penuria,

vt vel se dedere cogantur obsidentibus, vel incurabili

morbo, vel inevitabili nece perire. Quocirca prudentes

Modus aquarum colligendarum.

arcium, aut civitatum præfecti, velis, vel telis concava

flexura, longaque extensione e superioribus tectis suspensis, ac dilatatis, & funibus

cuneato situ versus ima depressis, desuper casuras pluvias, aut rores præstolari disponunt.

Nec frustra: quia imbres frequenti nivium resolutione adeo copiosios tortente

Abundantia aquarum e nivibus.

sole e montibus descendentes excipiunt, vt cunctis tam hominibus, quam bestiis

sufficiant ad optatum vsum, & necessitatem. Nec ea providentia Cæsar ipse in

Cæsaris ingenium.

classica expeditione lib. III. Commentariorum dignoscitur caruisse, dum obsessos

ita coarctaret, vt neque lignandi, neque aquandi, neque naves ad terram colligandi potestas

siebat. Erat enim res in magna difficultate, summisque angustiis rerum necessariarum

gema eadem Deca. lib. IX. in prin. a Samnitibus contra Romanos assumptum

commemorat: dicitque decem milites pastorum habitu ad diversa loca prope Romana

Milites decem in habitu pastorum.

castra transmissos: quorum conformi relatione iidem Romani in loca insidiosa,

& tandem sub jugum, & ludibrium, ac mortem missi sunt. Quo terribili exemplo

rebus suts diligenter provideat omnis superbus, & insolens hostis. Igitur locum

Cautela.

herbidum Aquilonares obsessi supereffusa aquam reddunt tecta domorum, interim

cum a!n abigant a hostilibus pascuis jumenta: quæ cum pinguia, atque valida sint,

Manus prædatoria.

plurimumque necessaria obsessis relevandi sumptus causa, confestim mactantur. Predatoria

tamen manus, vt pecudes abigat, semper erumpit in obsidione: alioquin incessis

Obsessi domantur subtracto commeatu.

omnibus viis, per quas commeatus e terra & mari subvehi solet, fame domantur obsessi

De aquarum defectu sublevando.

CAP. XL.

OCCASIONE insuper hic orta super defectu recentium

carnium, & forsitan graviore aquarum, hic ostenditur

Aquarum defectus.

modus Septentrionalium obsessorum, quomodo inter

cætera necessitatis remedia etiam curam ineant de aquis inveniendis.

Evenit nanque obsessis tanta scaturientium, aut

putealium aquarum (ob hostile impedimentum) penuria,

vt vel se dedere cogantur obsidentibus, vel incurabili

morbo, vel inevitabili nece perire. Quocirca prudentes

Modus aquarum colligendarum.

arcium, aut civitatum præfecti, velis, vel telis concava

flexura, longaque extensione e superioribus tectis suspensis, ac dilatatis, & funibus

cuneato situ versus ima depressis, desuper casuras pluvias, aut rores præstolari disponunt.

Nec frustra: quia imbres frequenti nivium resolutione adeo copiosios tortente

Abundantia aquarum e nivibus.

sole e montibus descendentes excipiunt, vt cunctis tam hominibus, quam bestiis

sufficiant ad optatum vsum, & necessitatem. Nec ea providentia Cæsar ipse in

Cæsaris ingenium.

classica expeditione lib. III. Commentariorum dignoscitur caruisse, dum obsessos

ita coarctaret, vt neque lignandi, neque aquandi, neque naves ad terram colligandi potestas

siebat. Erat enim res in magna difficultate, summisque angustiis rerum necessariarum

premebantur, adeo vt cogerentur sicuti reliquum commeatum, ita ligna, atque aquam navibus onerariis supportare. Atque etiam vno tempore accidit, vt difficilioribus

Ros nocturnis pellibus exceptus.

vexati tempestatibus, e pellibus, quibus erant tectæ naves, nocturnum excipere rorem cogerentur inviti: quas tamen difficultates patienter & æquo animo sufferebant, neque sibi nudanda littora, & relinquendos portus existimabant. Demum qui venas salsi maris arcium fundamenta, vel fontes intrantes habent, per vasa

Aquæ falsæ distillatione dulcescunt.

arenis plena pluries distillando purificant, & inveniunt aquam dulcem, & tractabilem ad omnem vsum, & eque bonam per hanc simplicem artem, prout ante paucos annos quidam patricii Veneti (qui in salsis aquis, & alga habitant) talem distillandi

Peritia alchimistarum.

modum a quodam alchimista sunt mercati: quod forte vti paucis dubiose prodesse visum est, ita parum relevare potuerit publicum defectum, & querelam:

Aqua venditur in medio aquarum.

quam augere videtur in summa æstatis siccitate, qui aquas venales e terra firina in navibus reportant, in quibus calcem non coctam recenter conduxerant in vrbem.

Quæstus perniciosus.

Sæpe & vidi, & condolui super hoc iniquo, & pernicioso quæstu, quod nulli, vel pauci eum consyderarunt

De panum defectum sublevando.

CAP. XLI.

INGRESSVRI Gothi, Suecique hostiles terras Moschovitarum,

Moschovitæ fugientes proprias ædes comburunt.

sæpe reperiunt eos ob adventum formidabilis exercitus, nedum ad latebras sylvarum, ac rupium repente fugere, sed & quæcunque ad vsum humani victus necessaria sunt, domibus incensis secum in vastam solitudinem asportare, nil penitus, quod mandi poterit, venturo hosti relinquentes. Quo casu providi exercitus præsides more veterum

Farinæ comportatio.

Gothorum, ne prius fame, quam ferro numerosus exercitus corruat, bonam siligineæ farinæ quantitatem in saccis

Lamma ferri ingnita loco clibani.

ad hoc dispositis, retro sellas equitum vna cum lamina ferrea alligare solent, confestimque vbi res postulat, igne structo, laminæ ferreæ superpositæ pastas imponunt panum tanquam in clibano conficiendorum: quo nihilominus lamina more clypei (in cujus modum forinata est) corpora sua protegentes, geminam ac summe necessariam

premebantur, adeo vt cogerentur sicuti reliquum commeatum, ita ligna, atque aquam navibus onerariis supportare. Atque etiam vno tempore accidit, vt difficilioribus

Ros nocturnis pellibus exceptus.

vexati tempestatibus, e pellibus, quibus erant tectæ naves, nocturnum excipere rorem cogerentur inviti: quas tamen difficultates patienter & æquo animo

sufferebant, neque sibi nudanda littora, & relinquendos portus existimabant. Demum

qui venas salsi maris arcium fundamenta, vel fontes intrantes habent, per vasa

Aquæ falsæ distillatione dulcescunt.

arenis plena pluries distillando purificant, & inveniunt aquam dulcem, & tractabilem

ad omnem vsum, & eque bonam per hanc simplicem artem, prout ante paucos

annos quidam patricii Veneti (qui in salsis aquis, & alga habitant) talem distillandi

Peritia alchimistarum.

modum a quodam alchimista sunt mercati: quod forte vti paucis dubiose

prodesse visum est, ita parum relevare potuerit publicum defectum, & querelam:

Aqua venditur in medio aquarum.

quam augere videtur in summa æstatis siccitate, qui aquas venales e terra firina in

navibus reportant, in quibus calcem non coctam recenter conduxerant in vrbem.

Quæstus perniciosus.

Sæpe & vidi, & condolui super hoc iniquo, & pernicioso quæstu, quod nulli,

vel pauci eum consyderarunt

De panum defectum sublevando.

CAP. XLI.

INGRESSVRI Gothi, Suecique hostiles terras Moschovitarum,

Moschovitæ fugientes proprias ædes comburunt.

sæpe reperiunt eos ob adventum formidabilis

exercitus, nedum ad latebras sylvarum, ac rupium repente

fugere, sed & quæcunque ad vsum humani victus necessaria

sunt, domibus incensis secum in vastam solitudinem

asportare, nil penitus, quod mandi poterit, venturo hosti relinquentes.

Quo casu providi exercitus præsides more veterum

Farinæ comportatio.

Gothorum, ne prius fame, quam ferro numerosus exercitus

corruat, bonam siligineæ farinæ quantitatem in saccis

Lamma ferri ingnita loco clibani.

ad hoc dispositis, retro sellas equitum vna cum lamina ferrea alligare solent, confestimque

vbi res postulat, igne structo, laminæ ferreæ superpositæ pastas imponunt

panum tanquam in clibano conficiendorum: quo nihilominus lamina more clypei

(in cujus modum forinata est) corpora sua protegentes, geminam ac summe necessariam

militaris industriæ opem ex vna re prudentissime mutuare videtur. Faciunt

etiam panes subcineritios e farinæ massa subtilibus arborum populearum corticibus,

& foliis involuta, ignitisque cineribus cooperta: qui etsi viles esse videtur,

primum tamen voracitatis ardorem eligibilius tollunt, plusque durioribus stomachis

conveniunt, quam quivis alter primarius, vel secundarius panis. Est præterea tertius

Panis primarius, & secundarius.

modus facilior supradictis, quo in planis montibus, qui sæpius occurrunt, panificia

fiunt. Struunt enim copiosum ignem in vna, atque altera, & tertia montis

parte (quia vndique gratis habent ligna) donec sufficienter calefacta, purgataque eadem

Panisicia fiunt in montibus planis.

parte, pastam rotunda, lataque forina superimpositam citius decoquere possunt.

Interim tamen propinquam, & continuam montis partem eodem igne auctis combustibilibus

succensam, pro novi panis decoctione disponunt, eamque priori modo

purgatam, simili vsui commodissimam reddunt, eoque compendio plura millia panum

Exercitus integer compendiose sovetur.

brevi conficiunt: quorum satietate integer exercitus a mortifera fame diebus

multis liberatus, terras inimicas ingreditur, & vbilibet easdem (nisi pactis obviatum

fuerit)cædibus, ac flammis evertit: tantisque onustus rapinis egreditur: vt nulla,

Præda solantur afflicti.

vel exigua reputetur perpessa calamitas, quam tantis solatiis, & divitiis

viderint compensatam. Quod autem milites bellatores sine mulierum ministerio, quibus

Mulieres decoquunt panes.

hoc officium apud omnes Septentrionales convenit) panes conficiunt, nemini videatur

absurdum, cum hoc casu, & similibus publica constringit necessitas, & fortium

virorum arbitraria voluntas, prout Plin. lib. XVIII. cap. XI. latius exequitur,

asserens, pistores Romæ non fuisse ad Persicum vsque bellum. Annis a Vrbe

Panes saclebant Quirites Romæ.

condita DLXXX. ipsi panes faciebant Quirites. Cæsariani milites contra Pompeium

pugnaturi, herbaceo pane vsi sunt, vt Pompeius diceret se contra bestias pugnaturum,

& fugandum, prout accidit, erant enim multi a paucis superati. Quales

autem Aegyptii decoquunt panes ex aquaticis liliis, vel potius earum radicibus

Radix liliorum pro pane.

lotis nuncupatis, pomi quantitatem habentibus, brevitatis causa videat, qui velit,

Herodotum lib. II. historiarum: cujus exemplo non dubito etiam in

Septentrione tales inveniri radices, & frutices, vnde panis necessanus

pro extrema fame arcenda forinari possit,

etiam radix juniperi, quam Iob XXX.

Radix juniperi.

cap. pro cibo tradit.

De Græco ingenio conficiendi panes.

CAP. XLII.

Avaritia perfidia præfectorum noxia.

QVANTVM stupida ignavia, ac detestabilis avaritia

perfidorum præfectorum obesse solent Principibus, arina præcipue

tractantibus in campestri, sive classica expeditione, inter

alia celebris autor Procopius lib. III. Vandalici belli demonstrat.

Refert enim Belisarium Iustiniani potentem præfectum,

Belisarius.

dum venti non flarent, bellicam jussisse classem in

anchoris persistere salvam, vt milites interea plures conscriberet,

novoque ordine collocaret, ac reliquos duces ornaret.

Quibus administratis, cum aliquandiu expectando ventos

Io. præfectus Iustiniani avarissimus.

moraretur, plures morbis correpti, e causa interiere. Ioannes quidem præfectus prætorii erat cum in aliis detestabilis, tum vehemens in ea commentando, quæ publice sint ad hominum perniciem per avaritiam accessura. Panem, qui in exercitu

Panis biscoctus durabilior.

fertur, bis est consuetudo in clibanum ponere, vt diligenter coctus diu duret, ne breviter corrumpi possit. Verum eundem pondere a primo deficere, e quarta saltem

Modus avarorum.

parte necesse est. Ioannes itaque cogitaris, quonam modo artoptis, ac pistoribus minus lignorum, ac mercedis daret, nec tamen pondere deficeret, crudum adhuc panem in publicum balneum ferre, ac in locum, vbi ignis vigebat, collocare jussit, donec vehementer coctus videretur: deinde in culeis positos navibus immisit.

Panes resoluuntur in farinam.

Postquam vero classis apud Methonem fuit, panes soluti omnes rursus in farinam reversi, marcidam quidem & tabidam, ac viritim minutatimque, illis vero qui in dignatione aliqua essent, per medimnos & modios, distributi fuere. His itaque milites æstatis tempore in loco etiam æstuoso pasti, in morbos facile inciderunt, periereque

Milites 400. pane putrido periere.

non minus quadringenti: plures etiam interiissent, ni Belisarii providentia his prohibitis in regione conquisitos alios panes dare jussisset. Imperatori deinde de hoc conquerendo scripsit. Ille quanquam rem detestari visus est, attamen

Artilex truculentus.

artificem tam truculentum, & avarum, nulla tunc pœna plecti jussit.

De pœna

De pœna defraudantium annonam.

CAP. XLIII.

TALEM tamen Reipublicæ defraudatorem, teste Cassiodo. lib. VI. Theodericus Gothorum Rex præfecto annonæ sacratissimæ vrbis Romæ scribens, vt publicum hostem, defraudatrem, & furem punire jubet, dum non licet aliquid

Fur publicus.

furari de populo. Nam quod in civitatis damno committitur, silentio non celatur. Nescit plebs tacere,

Plebs tacere ne scit.

quando interdum & hoc loquitur, quod a nemine perpetratur. Iubet ergo, vt pœnam distringat in fraudulentos, & panis pondera velut æquus examinator intendat: solicitius auro pensetur, vnde a Quiritibus

Lætitia saventis populi gratior e pretiosa moneta.

vivitur: quia gratior est lætitia saventis populi,

quam copia pretiosissimi metalli. Vbique redundet

panis copia, vt tam magnus populus tanquam

vna mensa satietur. Officina pistorum, cibique, & munditia panis exigatur.

Industria momentanea solvit civicas seditiones.

Nam si querela panis, vt assolet, concitetur, provisio vbertatis seditiones civicas

momentanea industria solvet. Ideoque prospiciatur, ne quid a populis conquerentibus

excedatur. Non immerito Pompeius vocatus est Magnus, quia sagacitate populum

a penuria liberavit. Nec minor laus est dispensationem probabilem facere,

Pompeius Magnus cur sic dictus.

quam frumenta colligere, quando in quavis abundantia querela non tollitur, si panis

elegantia nulla servetur. Quid interim leges decernunt contra crudeles dardanarios,

publicæ vitæ oppressores, videant Reipublicæ conservatores.

Dardanarii crudeles.

De pabulorum deseelum sublevando.

CAP. XLIIII

FIT quandoque ob intolerabilem solis ardorem, aut nivium, repentinum casum,

Ardor nimius & nix copiosa sterilitatem causant.

& densitatem, tant inopia communis pabuli jumentorum. vt neque fœnum,

neque palea, aut alia legumina nascantur, quibus hominum, & jumentorum consulatur

necessitati. Quo evenit, vt incolæ hujusmodi penuriaæ occurrere volentes

De pœna defraudantium annonam.

CAP. XLIII.

TALEM tamen Reipublicæ defraudatorem,

teste Cassiodo. lib. VI. Theodericus Gothorum

Rex præfecto annonæ sacratissimæ vrbis

Romæ scribens, vt publicum hostem, defraudatrem,

& furem punire jubet, dum non licet aliquid

Fur publicus.

furari de populo. Nam quod in civitatis damno

committitur, silentio non celatur. Nescit plebs tacere,

Plebs tacere ne scit.

quando interdum & hoc loquitur, quod a nemine

perpetratur. Iubet ergo, vt pœnam distringat in

fraudulentos, & panis pondera velut æquus examinator

intendat: solicitius auro pensetur, vnde a Quiritibus

Lætitia saventis populi gratior e pretiosa moneta.

vivitur: quia gratior est lætitia saventis populi,

quam copia pretiosissimi metalli. Vbique redundet

panis copia, vt tam magnus populus tanquam

vna mensa satietur. Officina pistorum, cibique, & munditia panis exigatur.

Industria momentanea solvit civicas seditiones.

Nam si querela panis, vt assolet, concitetur, provisio vbertatis seditiones civicas

momentanea industria solvet. Ideoque prospiciatur, ne quid a populis conquerentibus

excedatur. Non immerito Pompeius vocatus est Magnus, quia sagacitate populum

a penuria liberavit. Nec minor laus est dispensationem probabilem facere,

Pompeius Magnus cur sic dictus.

quam frumenta colligere, quando in quavis abundantia querela non tollitur, si panis

elegantia nulla servetur. Quid interim leges decernunt contra crudeles dardanarios,

publicæ vitæ oppressores, videant Reipublicæ conservatores.

Dardanarii crudeles.

De pabulorum deseelum sublevando.

CAP. XLIIII

FIT quandoque ob intolerabilem solis ardorem, aut nivium, repentinum casum,

Ardor nimius & nix copiosa sterilitatem causant.

& densitatem, tant inopia communis pabuli jumentorum. vt neque fœnum,

neque palea, aut alia legumina nascantur, quibus hominum, & jumentorum consulatur

necessitati. Quo evenit, vt incolæ hujusmodi penuriaæ occurrere volentes

omnimodam diligentiam faciant, quo talibus angustiis omne genus tormentorum

superantibus, vitamque auferentibus, opportuna remedia opponantur, præsertim

Fames obsessis onerosa.

cum hæc omnia prope mortifera sint, & nimium onerosa: obsidione tamen clausis

intolerabilissima: intus nanque omnium rerum penuria, forisque impacabilis: hostilitas

objecta videtur. Quo casu plurimum proderit inhabitantes anteacto tempore

Fames levatur his rebus.

æstatis more formicarum fuisse solicitos, vt arborum folia, ramos, frutices,

thyrsos, fungos, muscos, suberes, & cortices arborum cauta providentia in privatis

horreis, pro simili venturæ hyemis penuria, habeant recollectos. Experientia

enim elapsi temporis agricolas docuerat, vt de talibus haud negligant assumere provisionem.

Contrarietates temporum formidabiles.

Nec frustra: quando enim hyemes sine procellis, vel sine temperie ver, aut æstas

sine ardoribus semini congruentibus, aut autumnus sine pluvia notantur ab incolis,

& præsertim duobus elementis frigoris perpetui, & contrariæ siccitatis, non dubitant,

Prognostica famis.

quin ardua terræ nascentium penuria sit ventura. Qui vero foris equestres sunt,

& in obsidione continua præliaturi, multo faciliori remedio gaudent, quam obsessi,

Providentia ruricolarum.

quod ruricolæ de supradictis frondibus, fruticibus, ac foliis sunt provisi, immo

& de futuro semine pro agricultura continuanda: in quo tamen vim quandoque

ab impiis præsidibus, & Regibus, equos potius saginari, quam agros seri cupientibus,

præter omnem æquitatem patiuntur. Hocque impietatis facinus Regi Christophoro

Rex caristiæ.

Bavaro attribuitur, vt toto ævo Rex caristiæ (ne quid deterius de corticibus

Barkakoning.

arborum dicam) appellaretur. Plus enim visus est equos, & canes suos æstimare,

Canes in pinguebantur, et homines fame macerabantur.

ac magnificare, quam omnes fideles incolas suorum dominorum: potiusque in

Suetia, ac Gothia Christianis hominibus alimoniam tempore publicæ famis eripi

passus est, quam equis, & canibus Regiæ aulæ. Igitur ad præsentem jumentorum

famem, bonum lectorem remitto ad historiam charissimi fratris, & antecessoris mei

Teias rex Gothorum in Italia.

Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis lib. XIIII. cap. XXI. de fortissimo Rege

Gothorum Teia in Italia præliante, quod positis castris iniquo loco, & tempore

Ariminum.

inter Ariminum, & Cæsenam tanta nix cecidit, quantam nulli homines antea meminerunt,

Cæsena.

diuque durans terram contexit, vt necessarium fuerit equos, & jumenta alere

Equi aluntur culmis lectorum.

culmis tectorum: quare tum pabuli inopia, tum frigorum magnitudine, magna

equorum vis hyeme illa consumpta est. Nec dissimile incommodum Cæsar ipse meminit

Cæsar contra Pompeium.

lib. III. contra Pompeium eo modo: Erat summa inopia pabuli, adeo vt soliis

ex arboribus strictis, & teneris arundinum radicibus contusis, equos

alerent: frumenta enim, quæ erant intra munitiones sata, consumpserunt

&c. Et quod infelicius aliquando visum

est, nec pabulandi, nec frumentandi

tempus, aut occasio permittebatur.

LIBER NONUS323

De crudelitate Domaldri Regis, & maxima fame,

& exitu Longobardorum.

CAP. XLV.

QVANTVM igitur ad gesta Regis Christophori superiori

capitulo allegata attinet, notandam esse velim similem

crudelitatem cujusdam Domaldri LXIII. Regis Suetiæ interni,

Domaldrus rex.

lib. VII. historiarum D. Archiepiscopi Vpsalensis

annotati: sub quo extrema felicitas regni erat, quando eius

Rex impius omnes ministros het impios.

satellites in speciem defensionis patriæ, atque innocentiæ comparati,

ore quidem justititiæ & æquitatis ministros se affirmabant,

re aunt vera hostes erant civium, omnisque honestatis, et virtutis.

Quicquid enim vsquam in frumentis erat, id suis equis

Frumentum equis datum.

devorandum apponebant, cum interim infelices parentes viderent liberos suos, non suppetente

ad panem frumento, same atque inedia perire, ipsique pariter cum eis in fata concedere

cogerentur. Non enim in loculis, vnde emerent, habebant, nec qui venderent, inveniebantur.

Pecunia corrasa.

Tantum quippe a hujus Regis patre Visburo spoliati fuerant, vt nec

agris seminandis, nec liberis in vita conservandis sufficerent. Quocirca cum fames

non modo Gothiæ regnum, sed & Suetiam (quæ omnibus rebus ad humanum

Suetia fertilis.

victum necessariis abundare consuevit) tam acriter invaderet, vnicum remedium ab

Remedium levandæ famis sacrificare regem.

templorum Pontificibus, qui Othino idolo Vpsaliæ ministrabant, contra præsentissimam

omnium terrarum Septentrionalium ruinam persuadebatur, videlicet quod

Regem Domaldrum, tanquam atrocem humani generis hostem, vinculis constrictum

apud Vpsaliam deæ Cereri (cujus cultus illuc e Græcia pervenerat) immolarent.

Quod quasi e deorum oraculo prodiisset, æque celenter factum, vt dictum

erat. Siquidem a consternato populo Domalder compenditus alligatur, deinde e Gothia

Rex alligatur & comburitur.

in Vpsaliam ductus, grata victima Cereri, sive genero eius Plutoni immolatur.

Post cujus fata frumentum, rerumque omnium abundantia longe lateque successit. Refert

Abundantia frugum rediit.

præterea idem Archiepiscopus lib. VIII. historiarum suarum cap. XVII. famem

fuisse validissimam in Suetia, & Gothia: non tamen ob terræ sterilitatem, quæ superabundantem

panem, & potum cultori rependere consuevit, sed quia agricolæ vomeres

Vomeres in gladios conversi.

in gladios continuis annis pugnantes, converterant. Et hinc est,

quod fortibus in vrnam transmissis, maxima pars populi sedes

novas quesitura emigraret a propriis terris, atque

deinceps in Italia constitueret regnum

Regnum Longobardorum.

Longobardorum.

De maxima fame Longobardiæ, & aliarum nationum Italiæ, & Hispaniæ.

CAP. XLVI.

Datius antistes Mediolanensis.

PERACTIS demum aliquot annis(referente prædicto autore

ex Datio antistite Mediolanensi) tam arcta caritate annonæ

in sua diœccesi laboratum est, vt præterquam quod fœda,

Fames miserandæ mulieris.

& obscœna multa ederentur, reperta sit mulier, quæ fame

adacta, a filii carnibus non abstinuerit. Laborabatque per

hæc tempora duplici malo Italia, Vrbis obsidione, & fame

Roma duplici malo pressa.

teterrima, publicaque terrarum & populorum discordia. Prævalescente

autem fame, præclusis itineribus diu tolerari non

potuisset, nisi milites noctu iam maturis segetibus furto aliquid

frumenti ex agris corripuissent, magnoque pretio vendidissent. Hinc secuta pestis

Fames generat pestem.

Romam afflixit: nata etenim erat e cibis abominandis, ad quos coœgerat obsessos

famis magnitudo: quam, sicuti & aliam afflictionem, passa est Roma, quod toties

a fide Gothorum ad Græcas glorias defecisset. Ideoque res Romana in tantis difficultatibus,

& angustiis versabatur, vt cives potius mortem optarent, quam vitam

Romani fastidiunt Græcos.

inter ipsos Græcos tot miseriam generibus cumulatam, diutius prorogare, bellumque,

famem, pestem, & omnem miseriam cum summo dedecore, & horrore sustinere:

Gothi nullum templum vel sacerdotem in obsidione violarunt.

vbi non ignorarent Gothos in tota illa obsidione nec templum, nec sacerdotem

violasse, sed libere eos rem divinam agere permisisse. Quanta etiam fames in

Hispania sub tribus Gothorum Regibus, Fridigerno, Alatheo, & Safra fuerit, ipse

Archiepiscopus Gothus Vpsalensis clare meminit in prin. lib. XV. Deinde XVI.

Hispani premebantur fame.

lib. cap. XXIII. eadem natio Hispanica intolerabili alimentorum, & frumenti penuria,

tantaque fame premebantur incolæ, vt plurimi eorum relicto patrio solo, novas per

Livius.

orbem sedes quærere cogerentur. Meminit etiam Livius lib. I. belli Punici, licuisse ad

Fames vltimum supplicium.

Erycem populo Romano, si voluisset, vltimo supplicio humanorum, fame interficere.

Demum III. lib. Romanos Casilino suis conclusis militibus fame pressis, per dorsa

fluminis frumentaria vasa misisse, immo illusa custodia Hannibalis, nuces cratibus exceptas

Fames horrenda.

pro fame levanda destinasse: iisque non sufficientibus, ad hoc ventum est, vt lora,

detractasque scutis pelles, vbi fervida mollissent aqua, mandere conarentur, nec muribus,

Mors miserrima.

aliove animali abstinerent. Omnium tamen miserrimum genus mortis est, frigore,

& fame perire. Tanta etiam (tesse Mechovita) quondam in Polonia erat famens,

vt raptis e patibulis furum cadaveribus incolæ vescebantur.

LIBRI NONI FINIS.

OLAI MAGNI325

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE BELLIS NAVALIBVS

LIBER DECIMVS.

PRÆFATIO.

TOLERABILIA satis viderentur præmissa campestria

Loca bellorum.

certamina, late per rura inter montes, valles, rupes,

Causæ leves bellorum.

cavernas, abrupta præcipitia, paludes, voragines, sylvas, insidiosas speluncas, & feroces bestias (quandoque ob leves offensiunculas) in mille tormentis perpessa, quod infelices bellatores periclitentur, & sanguinem fundant, nisi & reliqua viscera in classicis congressibus vastissimi gurgitis impacabili stimulante furia, & ferocia, inter monstra marina recolligerent dilanianda: quod eo formidabilius

Arina ignivoma.

plerunque evenit, quo periculosius ignivomis armis, elementorumque potenti bello pugnatores hujusmodi mediis in aquis obiiciuntur interimendi. Nec locus, aut natio

Bella semper imminent.

reperitur in orbe, quo non grassetur hoc infelicissimum malum, quemadmodum infinitis exemplis ostenditur vbique fuisse factum, atque impacabili furore timetur agendum.

Saxo.

Meminit horum navalium præliorum egregius Danorum historicus Saxo Sialandicus, in vita Frothonis, & præcipue Regis Haraldi, quod hæc contra Ringonem Suecorum Gothorumque Regem, nedum cruentissimo, sed infelicissimo congressu,

Crantzius.

& exitu fuissent assumpta. Similiter & Albertus Crantzius in historiis Aquilonarium

Archiepiscopus Vpsalensis.

regionum, ac post omnes alios charissimus antecessor, & frater meus Io. Magnus Gothus Archiepiscopus Vpsalensis, qui atrocissima bella facta meminit in Aquilonaribus regnis, prout ipse testatur, & infra pro parte referuntur exempla, quomodo scilicet robore navium, virtute militum, agilitate & arte rectorum,

Virtutes victoriæ obtinendæ.

& scientia remigum, maximo terrori bellici conflictus inimicis esse solent, præsertim naves igniferæ : quæ magis ad incendendum obliquo rostro deputantur, quam ad præliandum. Quo fit, vt ignibus haud absumpta, clade tristiore suffocentur in aquis.

[326]DE BELLIS NAVALIBUS

De præliis

LIBER DECIMVS[327]

De præliis palustribus, & ruptis pontibus.

CAP. I.

TOTA Septentrionalis regio fere montosa, ac nemorosa est(vt superioribus duobus primis libris extitit declaratum) habetque loca plurima naturaliter tam aquis, quam

Loca munita in Aquilone.

rupibus a hostium incursibus præmunita, ita vt contra equestrem, vel pedestrem exercitum paucorum manu securitatem inveniat fere vbique optatam: immo & plurimæ. paludes

Paludes cœnosæ.

ita inviæ, ac cœnosæ sunt, ac profundæ, quod vix etiam in algidissima hyeme congelari videantur, vt peditem sufferant leviter gradientem. Talisque inter cæteras, alioquin

Pons putridus vel ruptus.

valde voraginosas, locus Rotabro, id est Pons ruptus, appellatus, itinere horarum duarum a Regia civitate Stocholmensi prædicta distat: de qua civitate cum

Rotabro.

remotius prædandi causa hostilis exercitus ab exernis inimicis, Germanis, vel Dacis advectus in terras opulentas exire præsumpserit, illico mediis sylvis incolarum congregatorum munitionibus, & sagittis retrusus, vnde exierat, revertitur, vel viribus auctis incolas ipsos cedere cogit in alium, quem poterunt, locum: sicque (quod

Certamen propter pontem.

raro accidit) ad hunc palustrem pontem profugientes, immobiles in quocunque acerrimo certamine perseverant. Rupto nanque longissimo ponte ligneo, ac stricto, vtroque latere voraginoso, non est quod hostis vllam inveniat occasionem naturæ vim inferendi, fortissimis viribus premunitæ. Habita sunt hoc in loco sæpius atrocissima

Bella atrocissima.

bella diversorum Principum tempore, prout cantiones patrio rhythmate passim vsque in hunc diem convivali more exhilaratis vocibus, & jubilo fieri solitæ attestantur, videlicet quod arte, natura, viribus, & experientia veteranorum militum, præfectorumque industria, & fide, parta sit victoria, & ampliter augmentata.

328 DE BELLIS NAVALIBUS

De forma, & vsu antiquarum navium Septentrionalium.

CAP. II.

PALVSTRIVM bellorum progressus & exitus in Septentrionalibus regnis, hanc fortem & vicissitudinem circa externum hostem retinent, vt rebus infeliciter (quemadmodum frequentius ob locorum ignorantiam accidit) gestis, per invia, ac devia, sylvarumque compendia ad navigia certo loco reposita, refugium habeant duces dumque ab initio, quoties vnus alterum, aut pariter ambo alterutrum se mutuo levi forsan ratione ad prælia provocabant, continuum iter habuerunt, vtputa propter raptas virgines, aut

Raptus virginum.

arripiendas (prout Saxo Danorum historicus in Aquilonaribus regnis inter potentissimos

Principes frequenter meminit, etiam interveniente cruentissimo bello, fuisse

Naves juxsta vim fluminum fabricantur.

factum) inglorii, & non sine clade redierunt. Forma igitur vetustarum navium juxta

fluctuum brevem, vel spatiosum cursum, lata, vel oblonga fabricatur: veluti

in mari Oceano versus Norvagianos, vbi spatiosæ, sicuti Hispanici maris, vndæ

longas, latasque recipiunt naves: quemadmodum in mari Gothorum, Sueonumque

littora

littora alluente, brevia, lataque navigia, oneraria præsertim, obstrictas, sæpiusque reflexas

Navigia brevia in Aquilone.

vndas, adesse oportebit. Antiquitus vnaquæque provincia, etiam a mari distans,

penes littora in aliquo tuto portu, & plerunque in littore, sub tecto servabat

Naves in littore servantur sub tecto.

naves suas, & earum singula armamenta: quales in littoribus Norvegiæ, & demum

Suetiæ vidi. Quæ quidem naves ingruente necessitate, subito motu ad vsum imposiris

instrumentis, commeatu, & hominibus armatis, quantum ea ætas tulit, in

aquam, & expeditionem in magno, vel parvo numero, juxta Principis edictum

emittebantur: quæ tamen ita signis, coloribus, & nominibus distinctæ erant, vt

Naves nominibus & coloribus distinctæ.

quocunque classico surgente cum hostibus congressu, semper sine confusione nutu suorum

præfectorum dirigerentur: nisi rapida vertigine ventorum, præsertim Circii,

plusquam adversa classe disgregentur in mari: is enim ventus quasi exitialis hic est,

Circius ventus.

vt Hellesponticis Subsolanus.

De alia specie navium Septentrionalium.

CAP. III.

OMISSIS pluribus navium generibus, forma quidem

cum aliis quarumlibet aquarum nationibus fere congruentibus,

sed nomine patrio discrepantibus, de his solis hic

mentio fiet, quæ communiori vocabulo generali notitia

demonstrantur, vt sunt naves actuariæ, onerariæ, lembi,

Navium nomina.

lintres &c. Hippagogæ, quæ ob multitudinem equorum

ab Aquilone vltra mare ad Germanos evehendorum, maximæ,

ac multæ sunt. Præterea bellicæ naves, quarum vna

Navis 1300. habens naucleros.

Gostavi Regis Suetiæ tantæ magnitudinis erat, vt mille armatos,

nauclerosque trecentos, qui optimi bellatores sunt, vna cum aliis ingentissimis

navibus classico certamini deputatis, emittere posset. Præterea idem Rex primus

Triremium vsus &c.

vsum biremium, triremium, ac quadriremium circa annos Domini M. D. XL.

in mari Gothico, ac Suetico, manu artificum Venetorum liberali stipendio conductorum,

Artifices Venetiarum. in aquilone.

introduxit, maxime vt prædones Moschorum, ac Esthonum pluries violatis

induciis terras suas invadentium, celerius corripiat, vel captivet. Iamque gens

sua Finnonica lignariæ artis pertissima, ea compagine & robore, vel forsitan meliore

Finnonica gens.

littora alluente, brevia, lataque navigia, oneraria præsertim, obstrictas, sæpiusque reflexas

Navigia brevia in Aquilone.

vndas, adesse oportebit. Antiquitus vnaquæque provincia, etiam a mari distans,

penes littora in aliquo tuto portu, & plerunque in littore, sub tecto servabat

Naves in littore servantur sub tecto.

naves suas, & earum singula armamenta: quales in littoribus Norvegiæ, & demum

Suetiæ vidi. Quæ quidem naves ingruente necessitate, subito motu ad vsum imposiris

instrumentis, commeatu, & hominibus armatis, quantum ea ætas tulit, in

aquam, & expeditionem in magno, vel parvo numero, juxta Principis edictum

emittebantur: quæ tamen ita signis, coloribus, & nominibus distinctæ erant, vt

Naves nominibus & coloribus distinctæ.

quocunque classico surgente cum hostibus congressu, semper sine confusione nutu suorum

præfectorum dirigerentur: nisi rapida vertigine ventorum, præsertim Circii,

plusquam adversa classe disgregentur in mari: is enim ventus quasi exitialis hic est,

Circius ventus.

vt Hellesponticis Subsolanus.

De alia specie navium Septentrionalium.

CAP. III.

OMISSIS pluribus navium generibus, forma quidem

cum aliis quarumlibet aquarum nationibus fere congruentibus,

sed nomine patrio discrepantibus, de his solis hic

mentio fiet, quæ communiori vocabulo generali notitia

demonstrantur, vt sunt naves actuariæ, onerariæ, lembi,

Navium nomina.

lintres &c. Hippagogæ, quæ ob multitudinem equorum

ab Aquilone vltra mare ad Germanos evehendorum, maximæ,

ac multæ sunt. Præterea bellicæ naves, quarum vna

Navis 1300. habens naucleros.

Gostavi Regis Suetiæ tantæ magnitudinis erat, vt mille armatos,

nauclerosque trecentos, qui optimi bellatores sunt, vna cum aliis ingentissimis

navibus classico certamini deputatis, emittere posset. Præterea idem Rex primus

Triremium vsus &c.

vsum biremium, triremium, ac quadriremium circa annos Domini M. D. XL.

in mari Gothico, ac Suetico, manu artificum Venetorum liberali stipendio conductorum,

Artifices Venetiarum. in aquilone.

introduxit, maxime vt prædones Moschorum, ac Esthonum pluries violatis

induciis terras suas invadentium, celerius corripiat, vel captivet. Iamque gens

sua Finnonica lignariæ artis pertissima, ea compagine & robore, vel forsitan meliore

Finnonica gens.

triremes conficere novit, vti insigni industria apud Venetos fieri vidi: sed vix

Naves 60. bellicæ vno mense Venetiis fabricantur.

ea celeritate, vt omnibus necessariis ad navigandum, velificandumque cum armis,

& bombardis, ac commeatu LX. vel amplius e rudi ligno spatio vnius mensis

prout primo Punico bello classem Duilli Imperatoris ab arbore excisa LX. die navigasse

Ianuenses.

memoriæ proditum est. Contra vero Hieronem Regem teste Pli. lib. XVI. cap. XL.

CCXX. naves effectas diebus XLV. tradidit L. Piso. Secundo quoque Punico bello

Naves bellicæ 220. diebusi 45. fabricatæ.

Scipionis classis XL. die a securi navigavit. Tantum tempestivitas etiam in rapida celeritate

pollet. Verum his dimissis exoticis, licet pulcherrimis exemplis, vnum certum

est compendium, propter omnigena fabricandarum navium reperabilia instrumenta,

Bellum Punicum.

celerrime conficiendi navigia in Aquilone, vt vix melior, aut opportunior

Compendium Aquilonarium in navibus fabricandis.

sit in alia parte Europæ, si ita artifices in promptu essent, ad cætera festinanter dirigenda.

Habebant præterea lembos, cymbas, parones, celoces, myoparones, scaphas,

& similes. Lintres præterea plurimum in vsu apud Septentrionales sunt, eo

quod facile e grandibus lignis abietinis, & quercinis cavantur, XX. vel XXX

Nomina item alia navigiorum.

hominum capaces: sed qui minoris quantitatis sunt, piscatorio vsui deputantur.

Meminit etiam Perottus in Commentariis suis, quendam Triphonem cognominatum

Navis ingentissima.

ad quinquaginta longitudine (vt etiam Plutarchus refert) ducentorum octogenum

cubitum, latitudine quadragenum & octonum ratem, seu navigium habuisse:

Nautarum 14. millia.

in qua remiges fuerunt vsque ad quatuordecim millia, nautæ quadringenti, armatorum

tria millia. Sed hæc navis vt magnæ molis, ostentationi potius, quam vsui fuit.

De impugnatione navium, vel arcium per promones.

CAP. IIII.

Promer.

GENERA horum navigiorum Gothicam, ac Suetica lingua

Promones.

vocantur Promer, vel Promones, cum ficta declinatione

Dromones.

flectantur, Græcoque vocabulo Dromones, vel Dromades.

Sunt autem Promones subductiores naves, tabulatis

vndique ad propugnaculi, castrive speciem communitæ,

cæteris grandibus navigiis fortitudine remigum in tranquillis

aquis velociores. Vel secundum Procopium lib.

Dromades.

III. de bello Gothorum, Dromadas Græci appellant naves,

mœnia vndequaque lignea habentes, opportunis locis

perforata,

triremes conficere novit, vti insigni industria apud Venetos fieri vidi: sed vix

Naves 60. bellicæ vno mense Venetiis fabricantur.

ea celeritate, vt omnibus necessariis ad navigandum, velificandumque cum armis,

& bombardis, ac commeatu LX. vel amplius e rudi ligno spatio vnius mensis

prout primo Punico bello classem Duilli Imperatoris ab arbore excisa LX. die navigasse

Ianuenses.

memoriæ proditum est. Contra vero Hieronem Regem teste Pli. lib. XVI. cap. XL.

CCXX. naves effectas diebus XLV. tradidit L. Piso. Secundo quoque Punico bello

Naves bellicæ 220. diebusi 45. fabricatæ.

Scipionis classis XL. die a securi navigavit. Tantum tempestivitas etiam in rapida celeritate

pollet. Verum his dimissis exoticis, licet pulcherrimis exemplis, vnum certum

est compendium, propter omnigena fabricandarum navium reperabilia instrumenta,

Bellum Punicum.

celerrime conficiendi navigia in Aquilone, vt vix melior, aut opportunior

Compendium Aquilonarium in navibus fabricandis.

sit in alia parte Europæ, si ita artifices in promptu essent, ad cætera festinanter dirigenda.

Habebant præterea lembos, cymbas, parones, celoces, myoparones, scaphas,

& similes. Lintres præterea plurimum in vsu apud Septentrionales sunt, eo

quod facile e grandibus lignis abietinis, & quercinis cavantur, XX. vel XXX

Nomina item alia navigiorum.

hominum capaces: sed qui minoris quantitatis sunt, piscatorio vsui deputantur.

Meminit etiam Perottus in Commentariis suis, quendam Triphonem cognominatum

Navis ingentissima.

ad quinquaginta longitudine (vt etiam Plutarchus refert) ducentorum octogenum

cubitum, latitudine quadragenum & octonum ratem, seu navigium habuisse:

Nautarum 14. millia.

in qua remiges fuerunt vsque ad quatuordecim millia, nautæ quadringenti, armatorum

tria millia. Sed hæc navis vt magnæ molis, ostentationi potius, quam vsui fuit.

De impugnatione navium, vel arcium per promones.

CAP. IIII.

Promer.

GENERA horum navigiorum Gothicam, ac Suetica lingua

Promones.

vocantur Promer, vel Promones, cum ficta declinatione

Dromones.

flectantur, Græcoque vocabulo Dromones, vel Dromades.

Sunt autem Promones subductiores naves, tabulatis

vndique ad propugnaculi, castrive speciem communitæ,

cæteris grandibus navigiis fortitudine remigum in tranquillis

aquis velociores. Vel secundum Procopium lib.

Dromades.

III. de bello Gothorum, Dromadas Græci appellant naves,

mœnia vndequaque lignea habentes, opportunis locis

perforata,

perforata, ad sagittas, ac cætera tela in hostes emittenda. Vel vt alibi asserit, quod

e foraminibus ipsis hostem possent e tuto ferire. Ducentas igitur dromadas Belisarius

Belisarius.

in Tyberim misit, quibus frumentorum solatium diutina obsidione inclusis Græcis,

licet non incruenta victoria, subvenit. Habebat etiam Iustinianus subsidiarias

Naves subsidiariæ.

naves ex Aegypto XCII. longas, superne tegminibus contectas, ne remiges a hostibus

lædi possent, teste eodem Proco. eodem libro. Quantum vero studium Theodericus

Theodericus rex Gothorum.

Rex Gothorum circa hujusmodi dromones habuit fabricandos, Cassiodo.

lib. V. Epistolarum testatur his verbis: Cum nostrum animum frequens cura pulsaret,

naves Italiam non habere, vbi tanta lignorum copia suffragatur, vt aliis quoque

provinciis expetita transmittat, Deo nobis inspirante, decrevimus mille interim dromones

Dromones mille fabricantur.

fabricandos assumere, qui & frumenta publica possunt convehere, & adversis

navibus, si necesse fuerit, obviare. Nec segnius executum est, quam Regio edicto

commissum. Assuit enim classis tanta præfectorum, & artificum industria celeriter

Celeritas efficax.

consummata, quæ vix æstimari poterat inchoata, Rege affirmante: Qui peregrinos

classes optabamus aspicere, nunc mittamus aliis & terrorem pariter, & decorem.

Terror et decor.

Non habent quod Græcus nobis imputet, aut Afer insultet. illud apud nos

invidi vigere respiciunt, quod illi arduissimo pretio vix obtinuere. Vnde vt tam

validam classem apud Ravennam congregatam, & numero, & viribus ampliemus,

publico edicto decernimus, omnia ligna pro dromonibus fabricandis necessaria, per

vtranque Padi ripam, nullo obstitente, jubemus abscindi. Vtilitas nempe publica, sicut

Vtilitas publica.

ad conservationem respicit omnium, ita perfici debet studio, ac labore cunctorum.

Volumus etiam hoc exemplum a nostris prædiis inchoare, vt nulli gravis sit jussio

quæ justis legibus Principis autoritatem non absolvit. Volumus etiam, vt nihil ad

lædendum possessorem studiose videatur inquiri, nisi quod ad nostram, & publicam

Possessor in nullo lædendus.

vtilitatem necessario præsumatur acceptum. Nec exquiratur aliquis a domino, quod

postea publico non dicatur acquisitum. Ligna sylvestria jubemus cædi, non aliquid de

Alienum non lædi.

alienis facultatibus violenter abscidi. Talia nobis prosunt, qualia nostros gravare non

possunt. Quantum igitur ad dromones Gothicos attinet, hoc consyderandum est,

eos vix aquis ad duos, vel quatuor pedes immergi, etiam si multis, gravibusque æreis

bombardis totaliter onerantur: quia longi, latique sunt, & e fortissimis lignis

constructi, & ferreis clavis compaginati, spissisque tabulis cuneato tecto dependentibus

Tecta cuneata dromonum.

muniti: & ob id quibuscunque densissimis inimicorum navibus, necessitate

vrgente, obiiciuntur, vt emissione ferreorum globorum tabulas viciniores

aquis in hostili classe perforent, & submergant. Horum

etiam dromonum lateralia foramina appenso atro

Foramina lateralia.

panno aperiuntur, & more catarrhactarum januæ clauduntur, contra

inimicorum projecta,

vel proiicienda saxa.

332DE BELLIS NAVALIBUS

De nocturnis insidiis inferendis, & præcavendis.

CAP. V.

Munitiones.

ETSI pro securiori munitione arcium & civitatum, turres,

muri, valles, aggeres, palique tam erecto, quam obliquo

situ in aquis hostium machinationibus, ac viribus diligenti

provisione opponi soleant, immo sufficienti spatio præter

alias munitiones extra loca inimicis objecta, vastissimas trabes

ferreis contis, seu sudibus acutis firmatas, atque ad palos

Securitas rara in castris.

fundo impressos, ac natantes opponere, & ob hoc ab

omni hostium incursu ignavius dormientes sese reputare securos,

Hostis non est contemnendus.

otiisque & abominandis artibus immergere, vsque ad

contemptum inimicorum: Tamen evenit, vt subito præparatis insidiis super eos

insiliant hostes obsidentes, ea scilicet arte, vel simili, aut fortiori, vt plures oblongas

scaphas bombardis munitas, variato pondere tam prora, quam puppi numero

XX. vel XXX. armatorum elevantium, vel deprimentium, alterutram partem librent,

magnoque silentio servato, aptiorem locum antea prævisum, vel ab aliquo inclusorum

ostensum, impetuosius quo possunt invadant, locumque raptum illico sequentibus

Aditus insidiosus et furtivus.

armatis, ac multiplicatis obfirment, furtivo aditu intempesta nocte hæc

omnia perficientes: ad quorum aditum vt insolito tempore strepitus tumultuantium

excitatur, ita clamor aliorum alios inclamantium auditur, & inter miseros obsessos

Trepidatio nocturna infelicior.

infelicior trepidatio surgit. Plus etenim timoris nocturna vociferatio, & lachrymosa

fuga hostium (etiam paucorum) excitat, quam si diurno insultu a pluribus

contingeret impugnari. Quo sit, vt multi exanimati, ac perterriti præ timore reddantur,

præsertim belli autores, non vrbem, non fortunas, sed vitam amissuri,

Majores dignitate, priores in fuga.

maximæ vbi præsidium servas muliebris metus, vt pudori consulatur honesto: &

quo dignitate majores, eo in fuga quandoque celeriores, quasi in stadio pro corona

currentes: sicque effusa fuga majorem imaginationem incutit, tanquam hostis semper

Fugiens putat hostem a tergo federe.

hæreret a tergo: quia inter deliberandum, ac festinandum velut incendio, celeberrimo discursu opus est. Nox etiam, atque scelerit conscientia timorem inducit, ac animos debilitat, ita vt gemina vexentur calamitate, noctis scilicet, & timoris. Sed

Calamitas gemina.

neque Biantis sententia de tali hostium nocturno insultu frustrata redditur, vbi dicit, Sic navigantes ad nocturnum prælium neque inter vivos, neque mortuos computari posse.

posse. Etiam evenit, quod plerunque dolus inprospere cedit, vnde intentatur: quemadmodum

Dolus inprospere cedit.

causa justior, ita & fortuna superior vt plurimum adesse solet. Sed iterum accidit, vt dum fortunam aliquis inconsultius sequitur, in insidias deductus,

Causa justa superior.

vel lapsus occumbat. Qui enim militares, vt fortes, & expertos viros condecet, in castris, vel struendis insidiis occupati sunt, adeo taciti, immotique permanent, vt

Silentium castrense.

nec tranleant, nec spiritum, nec sputum, nisi magno silentio pressum, emittere soleant.

De navibus serratis.

CAP. VI.

VISO superiori cap. qualiter naviculis vastissimæ trabes pro arcium, civitatumque munitione in aquis firmatæ, penetrantur, iam alius Aquilonarium militum ostenditur ordo, qualiter maximæ, densissimeque catenæ ferreæ simili ratione

Catenæ serreæ rumpuntur.

ad arces, vel civitates muniendas, vti prædictæ trabes, littoribus ac portubus alligatæ rumpuntur, vt amicis obsidione reclusis commodius, & violentius contra conspectum obsidentium succurratur. Præparari solet fortissima navis

Navis serrata.

cum longis ligonibus instar gladiorum, ex vtraque parte navigii

Sagittæ hostiles arcentur.

sub firmis tabularum ordinibus (ad arcendum hostiles sagittas) collocatis, atque subtus ferrea serra inusitatæ magnitudinis valde firmari, vt concurrente validissimo

Modus rumpendi catenas.

flatu, velis erectis accurrendo violenta incisione rumpantur catenæ, ea tamen servata industria, vt nautæ se recipiant in partem puppis, vt prora elevata facilius penetretur supposita serra: quæ si illico vim sufficientem efficere nequeat, a puppi conglomerati nautæ, apportatis ponderibus gravitate catenam disrumpunt, aut relaxant:

Venti continui in Aquilone.

idque celeritate ventorum (qui in Aquilone continue perflant) commodissime perficere possunt, prout aliquando Gothorum, Sueonumque annales pro liberatione inclytæ civitatis Lubicensis commemorant fuisse factum: licet pro hac infelici ætate

Lubicensis civitas.

strictioribus vilissimorum apostatarum catenis ligata, aliquando lima, serraque prudentioris

consilii ad veterem gloriam, & integritatem reducta sentiet, quam impium

posse. Etiam evenit, quod plerunque dolus inprospere cedit, vnde intentatur: quemadmodum

Dolus inprospere cedit.

causa justior, ita & fortuna superior vt plurimum adesse solet. Sed iterum

accidit, vt dum fortunam aliquis inconsultius sequitur, in insidias deductus,

Causa justa superior.

vel lapsus occumbat. Qui enim militares, vt fortes, & expertos viros condecet,

in castris, vel struendis insidiis occupati sunt, adeo taciti, immotique permanent, vt

Silentium castrense.

nec tranleant, nec spiritum, nec sputum, nisi magno silentio pressum, emittere soleant.

De navibus serratis.

CAP. VI.

VISO superiori cap. qualiter naviculis vastissimæ trabes

pro arcium, civitatumque munitione in aquis firmatæ, penetrantur,

iam alius Aquilonarium militum ostenditur ordo,

qualiter maximæ, densissimeque catenæ ferreæ simili ratione

Catenæ serreæ rumpuntur.

ad arces, vel civitates muniendas, vti prædictæ trabes, littoribus

ac portubus alligatæ rumpuntur, vt amicis obsidione

reclusis commodius, & violentius contra conspectum

obsidentium succurratur. Præparari solet fortissima navis

Navis serrata.

cum longis ligonibus instar gladiorum, ex vtraque parte navigii

Sagittæ hostiles arcentur.

sub firmis tabularum ordinibus (ad arcendum hostiles sagittas) collocatis, atque

subtus ferrea serra inusitatæ magnitudinis valde firmari, vt concurrente validissimo

Modus rumpendi catenas.

flatu, velis erectis accurrendo violenta incisione rumpantur catenæ, ea tamen servata

industria, vt nautæ se recipiant in partem puppis, vt prora elevata facilius penetretur

supposita serra: quæ si illico vim sufficientem efficere nequeat, a puppi conglomerati

nautæ, apportatis ponderibus gravitate catenam disrumpunt, aut relaxant:

Venti continui in Aquilone.

idque celeritate ventorum (qui in Aquilone continue perflant) commodissime perficere

possunt, prout aliquando Gothorum, Sueonumque annales pro liberatione inclytæ

civitatis Lubicensis commemorant fuisse factum: licet pro hac infelici ætate

Lubicensis civitas.

strictioribus vilissimorum apostatarum catenis ligata, aliquando lima, serraque prudentioris

consilii ad veterem gloriam, & integritatem reducta sentiet, quam impium

Iugum Dei suave & hæreticoru importabile.

fuerat jugum inimicorum Dei, & quam suave sit Domini, vt redeant, maneantque

in antiqua sanctitate, in qua Deo per bonam conscientiam, & toti mundo

per justum commercium mirifice placuerunt, & amodo complacebunt. Quod autem

Falces acutæ.

superius videntur in lateribus navis præacutæ falces affixæ, causa est, ne hostes turmatim insiliant, vel interrumpant ipsam navim: quæ etiam ob eam rationem antrorsum

Navis rostrata.

rostrata est, & retrorsum in puppi munita. Neque in campestri exercitum invisum est, vt acies ferreis catenis firmetur, quatenus caput aciei disiici, vel infringi non possit,

Catenæ ferreæ ante aciem elevantur.

sed longo ordine ad saltum deprimi, vel obiici adversus hostilem insultum, prout Albertus Crantzius lib. XI. Vandaliæ Bohœmos fecisse tradit.

De navibus insidiosis.

CAP. VII.

Ericus disertus.

CVM Ericus Disertus (de quo infra plura dicentur) variis mirisque ingeniis Regi Danorum Frothoni Aluildam Gethari Regis Norvegiani speciosissimam filiam, sub nuptialibus pactis in conjugem procurasset, eamque in Daniam cunctorum applausu eduxisset, oritur in ipsis sponsalitiis

Irruptio hostilis orta.

festis & tripudiis, hostilis irruptio Sclavorum in Regem & regnum eius: quod ob effœminatissimos, & insolentes aulicorum mores (contra quos eorum historicus Saxo ad sydera clamat, vt superius lib. IX. cap. XXXI. dictum est)ac Regis rudem ætatem in re bellica, defensore vacuum putabatur. Verum ne sic morerentur inulti, Ericus cum octo navigiis ad eam irruptionem coërcendam Regia petitione inclinatus, subito se, suosque perarmat: ne virilem vnquam operam

Stratagema.

detractaret, susceptum gratulanter officium fortiter exequendum curavit: qui cum piratas septenis navibus esse cognosceret, vna tantum e suis advectus reliquas

Arbores tonsæ.

ligneis propugnaculis cingi, tonsisque arborum ramalibus obduci jubet. Deinde cum hosticæ classis numerum plenius speculaturus procederet, insequentibus

Naves frondosæ non agnoscuntur.

se Sclavis, ocyus ad suos fugere cœpit. At hostes, vt insidiarum ignari, ita fugientem comprehendere avidi, crebro, incunctatique fluctus remigio concussere. Naves enim Erici liquido cognosci non poterant, frondentis sylvæ

Iugum Dei suave & hæreticoru importabile.

fuerat jugum inimicorum Dei, & quam suave sit Domini, vt redeant, maneantque in antiqua sanctitate, in qua Deo per bonam conscientiam, & toti mundo

per justum commercium mirifice placuerunt, & amodo complacebunt. Quod autem

Falces acutæ.

superius videntur in lateribus navis præacutæ falces affixæ, causa est, ne hostes turmatim

insiliant, vel interrumpant ipsam navim: quæ etiam ob eam rationem antrorsum

Navis rostrata.

rostrata est, & retrorsum in puppi munita. Neque in campestri exercitum invisum

est, vt acies ferreis catenis firmetur, quatenus caput aciei disiici, vel infringi non possit,

Catenæ ferreæ ante aciem elevantur.

sed longo ordine ad saltum deprimi, vel obiici adversus hostilem insultum, prout

Albertus Crantzius lib. XI. Vandaliæ Bohœmos fecisse tradit.

De navibus insidiosis.

CAP. VII.

Ericus disertus.

CVM Ericus Disertus (de quo infra plura dicentur) variis

mirisque ingeniis Regi Danorum Frothoni Aluildam Gethari

Regis Norvegiani speciosissimam filiam, sub nuptialibus

pactis in conjugem procurasset, eamque in Daniam

cunctorum applausu eduxisset, oritur in ipsis sponsalitiis

Irruptio hostilis orta.

festis & tripudiis, hostilis irruptio Sclavorum in Regem

& regnum eius: quod ob effœminatissimos, & insolentes

aulicorum mores (contra quos eorum historicus Saxo ad

sydera clamat, vt superius lib. IX. cap. XXXI. dictum

est)ac Regis rudem ætatem in re bellica, defensore vacuum putabatur. Verum ne

sic morerentur inulti, Ericus cum octo navigiis ad eam irruptionem coërcendam

Regia petitione inclinatus, subito se, suosque perarmat: ne virilem vnquam operam

Stratagema.

detractaret, susceptum gratulanter officium fortiter exequendum curavit: qui

cum piratas septenis navibus esse cognosceret, vna tantum e suis advectus reliquas

Arbores tonsæ.

ligneis propugnaculis cingi, tonsisque arborum ramalibus obduci jubet.

Deinde cum hosticæ classis numerum plenius speculaturus procederet, insequentibus

Naves frondosæ non agnoscuntur.

se Sclavis, ocyus ad suos fugere cœpit. At hostes, vt insidiarum ignari,

ita fugientem comprehendere avidi, crebro, incunctatique fluctus remigio

concussere. Naves enim Erici liquido cognosci non poterant, frondentis

sylvæ

sylvæ speciem præferentes. Qui cum angustioris se maris flexui tradidissent,

subito Erici classe conclusos: se vident. Sed primum inusitata facie (stupidi, navigio

nemus agi putabant: deinde fraudem foliis subesse cognoscunt. Seram

Fraus foliis tegitur.

ergo incuriæ pœnitentiam agentes, habitam incautius navigationem remetiri tentabant.

Sed dum puppes obvertere parant, a hoste eas insiliri conspiciunt. Ericus

vero subducto in littus navigio, funda procul in hostes saxa torquebat. Igitur

Saxa fundis torquentur.

Sclavorum plerique cæsi: XXL. capti fuere: qui postea vinculis, ac fame coërciti, inter

varios cruciatus spiritum deposuerunt. Post hæc Ericus sociis patientius præstolari jussis, actæ iam cladis samam Frothoni nuntiare perrexit. Cumque navigando puppim piraticam vadosis, ac nimis altis gurgitibus inflictam hærere conspiceret, quod res fortuitas dictorum gravitate prosequi solitus erat, Obscura est, inquit, sors

Sors ignobilium obscura.

ignobilium, fortunaque vilium sordida. Deinde nave propius applicata, piratas proprium contis navigium expedire, atque in altum educere connisos, , & circa eius servationem impensius occupatos oppressit. Quo peracto rem gestam Regi nuntiat, eumque florentissimæ pacis autorem eo omine vaticinatur: testatus eo veriora a se

Victoria parvula omen en majoris.

dici, quo parvula victoria felicioris ominis progressum, & triumphum sæpissime sit paritura: & sicut primam militiam quisque feliciter gesserit, consimilem de cætero fortunam candide sperare possit. Difficile enim res magna geritur, quæ signorum

Signa præcurrentia.

præcursione minime declaratur.

De effossione aquarum, ne naves exeant.

CAP. VIII.

FLVMEN Helga nomine non procul ab vrbe Calmarnensi

Helga flu.

Meridionalis Gothiæ distans, cuidam Vlfoni eiusdem vrbis nobilissimo præfecto, viro Suetico, subjectum erat: qui Vlfo homo erat astuti, ac vafri ingenii: sine cunctatione

Vlfo astuti ingenii.

aquas in Danicarum navium adventum ita armavit, vt earum viribus Danorum vires non solum obrueret, sed penitus enervaret. Aggerem nanque prævalidum aquarum

Agger oppositus aquis.

cursui obiiciens, eas prorsus a solito impetu cohibebat, donec subeunte in ostium fluminis Danica classe, easdem

sylvæ speciem præferentes. Qui cum angustioris se maris flexui tradidissent, subito Erici classe conclusos: se vident. Sed primum inusitata facie (stupidi, navigio nemus agi putabant: deinde fraudem foliis subesse cognoscunt. Seram

Fraus foliis tegitur.

ergo incuriæ pœnitentiam agentes, habitam incautius navigationem remetiri tentabant. Sed dum puppes obvertere parant, a hoste eas insiliri conspiciunt. Ericus vero subducto in littus navigio, funda procul in hostes saxa torquebat. Igitur

Saxa fundis torquentur.

Sclavorum plerique cæsi: XXL. capti fuere: qui postea vinculis, ac fame coërciti, inter varios cruciatus spiritum deposuerunt. Post hæc Ericus sociis patientius præstolari jussis, actæ iam cladis samam Frothoni nuntiare perrexit. Cumque navigando puppim piraticam vadosis, ac nimis altis gurgitibus inflictam hærere conspiceret, quod res fortuitas dictorum gravitate prosequi solitus erat, Obscura est, inquit, sors

Sors ignobilium obscura.

ignobilium, fortunaque vilium sordida. Deinde nave propius applicata, piratas

proprium contis navigium expedire, atque in altum educere connisos, , & circa eius

servationem impensius occupatos oppressit. Quo peracto rem gestam Regi nuntiat,

eumque florentissimæ pacis autorem eo omine vaticinatur: testatus eo veriora a se

Victoria parvula omen en majoris.

dici, quo parvula victoria felicioris ominis progressum, & triumphum sæpissime

sit paritura: & sicut primam militiam quisque feliciter gesserit, consimilem de cætero

fortunam candide sperare possit. Difficile enim res magna geritur, quæ signorum

Signa præcurrentia.

præcursione minime declaratur.

De effossione aquarum, ne naves exeant.

CAP. VIII.

FLVMEN Helga nomine non procul ab vrbe Calmarnensi

Helga flu.

Meridionalis Gothiæ distans, cuidam Vlfoni eiusdem

vrbis nobilissimo præfecto, viro Suetico, subjectum

erat: qui Vlfo homo erat astuti, ac vafri ingenii: sine cunctatione

Vlfo astuti ingenii.

aquas in Danicarum navium adventum ita armavit,

vt earum viribus Danorum vires non solum obrueret,

sed penitus enervaret. Aggerem nanque prævalidum aquarum

Agger oppositus aquis.

cursui obiiciens, eas prorsus a solito impetu cohibebat,

donec subeunte in ostium fluminis Danica classe, easdem

Rates.

rursus (rupto aggere) relaxaret, simulque rates vario ignium fomento accensas,

Naves 400. aqua et flammis pereunt.

dimitteret: quo evenit, vt magna pars Danicæ classis quadringentarum navium aqua,

ac flamma periret: inter quas duæ præcipuæ erant Dracones appellatæ. Præterea

Dracones naves.

dum aliam eorundem hostium machinationem novi pontis erectione in se, suosque

præparari conspiceret, proprium exercitum, ne hostem cœpto turbaret, admonuit,

futurum ratus, vt primum eminus, deinde propinquius ex adversa ripa fluminis

fundis, ac sagittis pugnans, efficacius conficeret inimicos, qui se auderent magno

Victoria perditur ordine neglecto.

agmine infirmo ponti committere, omniaque majori furia, quam militari ordine

attentare. Nec secus evenit. Dum enim Vlfo acrioribus sagittis hostes in fugam repelleret,

dissidente ponte inter vndas, avidum pugnæ spiritum deposuerunt. eoque

Casus miserabiles.

miseriores effecti, quo nullis ingeniis, nec auxiliis a morte poterant liberari. Dum

enim fluctu aliquis emergeret, mox alterius amplexibus in profundum periturus abstrahebatur:

nec quisquam armatus enare poterat, qui tantis angustiis reprimebatur.

Hostis cunctatione superatus interiit.

Ita Vlfo felicius hostem cunctatione, & astum, quam impetu contritum vidit. Deinde

sentiens Danorum vltionem summis viribus sibi pro tanto facinore præparari,

simulato metu classem propriam reliquit, totumque exercitum minoribus navigiis

Statagema.

proximo littori imponendum abduci jussit, vt insidiis per latebras structis, hostem

susciperet temere adventantem. Nec mora, præteriit: advenere Dani sociæ cladis

vltionem audaciore spiritu, & viribus resumpturi: Vlfonis classem insiliunt: dumque

Hostis insidiis interimitur.

eam propugnatore vacuam intuentur, simili se furore in ripam hostem quæsituri recipiunt.

Nec longe aberat, quem quesierunt: insidiis nanque Vlfonis illico excipiuntur,

ac trucidantur. Tandem Canuto Danorum Regi, ob prolem masculam,

Vlfo occisus in mensa.

Suenonem videlicet, e Regia sorore Estrita suscitatam, & forte ne amplius

Danos molestaret, reconciliatus est, atque ad extremum

S. Olaus rex Norvegiæ per sicarios occiditur.

odio renovato, inter ipsa mensæ sacra occisus est.

Interea Canutus Olaum optimum Regem

Norvegiæ, quem viribus,

& armis bello

superare nequierat, teste Saxone, sicariis procuratis,

pecuniaque corruptis facile

interemit.

De externis

De externis exemplis insidiarum cavendarum.

CAP. IX.

EST apud Strabonem lib. XIIII. notabile experimentum

tam mercatorum, quam pugnatorum in mari, vel terra versantium,

diligenter præcavendum, videlicet de quibusdam

Corycæis, qui novum (forte pro ea ætate, sed nunc valde

Corycæi.

tritum, & commune) insidiandi genus adinuenerunt. Dispersi

enim per portus accedunt ad mercatores (vt nunc proditores

Mos proditorum.

faciunt, accedentes ad viros militares) qui applicuerunt,

auscultantes quid rerum ferant, & quo navigent,

vel ad quam militiam tendant. Postea cum illi solverint, &

in altum se receperint, congregati eos adoriuntur, ac diripiunt. Et hinc provenit,

quod omnes curiosi, & occulta ac secreta auscultare conantes, Corycæi appellantur,

Corycæus auscultator.

& in proverbio dicitur, Hunc Corycæus auscultavit, cum quis aliquid dicere, vel

facere secreto videatur, quod minime est secretum, propter eos qui speculantur, &

scire student, quæ non convenit. Cui valde similis est quivis ardelio omni momento

Ardelio inquietus.

inquietus, huc atque illuc semper volitans, saliens, manus jactans, omnibus negotiis

se immiscens: quod vitium eo turpius est, quo constat in sene notari, prout

Vitium in senibus turpissitnum.

Martialis in Afrum invehens ait:

Condita cum tibi sit iam sexagesima messis,

Et facies multo splendeat alba pilo,

Discurris tota vagus vrbe, nec vlla cathedra est,

Cui non mane feras irrequietus, ave.

Et sine te nulli fas est prodire tribuno,

Nec caret officio consul vterque tuo.

Et sacro decies repetis palatia clivo,

Saturiosque modos, Partheniosque sonas.

Hæc faciant sane juvenes: deformius Afer

Omnino nihil est ardelione sene.

338DE BELLIS NAVALIBUS

De classe hostili a littoribus reprimenda.

CAP. X.

PRO arcendis hostilibus navigiis a littore, vbi portus, vel

Murus petrarius sine calce.

profundior introitus a natura relictus est, petrarius murus

sine calce communi omnium manu fortissimus in primis instauratur,

Propugnacula lignea.

vel lignea propugnacula terris affixa sufficienti ordine

pro vsu sagittariorum, vel bombardariorum statuuntur.

Motus & metus bellorum.

Deinde vrgente necessitate, si ingens immineat bellorum

motus, & metus, quasi viritim exiens populus, jussu Regii

præfecti cum multis, & electis millibus sagittariorum

descendit in littus: vbi inventa inimicorum classe, velut imbres

per sublimiorem aërem super eam casuras sagittas emittit, pro certa experientia

habens, acutissimas sagittas arte excellentissima per eundem aëra libratas, variarasque,

Strages hostium.

rarissime emitti incassum: sitque desuper tanta strages hostium e frequentia sagittarum,

vt nullibi nisi in infimis navigiorum sentinis securus inveniatur locus: quo casu

Scaphæ humeris apportant.

qui littora defendunt, scaphas paratas e vicinis fluminibus humeris, vel jumentis

adductas, aquis cum armatis immittunt, eoque contendunt, vt funes navium in anchoris

affixarum abscindant, & ventis, atque præsentissimo naufragio involuant: quod

frequentissime in scopulis marinis, ob angustos scopulos, aut in lacubus, & stagnis

Fuga hostilis classis.

aquæ recentis, fieri contingit. Vel hostilis exercitus classis plenus pavoris, & fugæ, funibus abscissis horridæ tempestati potius se recessurus committit, quam importunis sagittis vulnera spectet, vel mortem. Sed nec solum sagittis hujusmodi

Fundæ ignivomæ.

quasi grandinibus impetuntur hostiles classes, sed & igniuomis fundis, & ballistis globos, sagittatque eiicientibus valde ardentes, vti superius lib. VII cap. XIIII. de sagittis ignitis copiosius extitit declaratum, videlicet quod tales sagittæ e sublimi cadentes, triplicem faciunt læsionem, vt ibdem notatur.

De remediis liberandæ classis.

CAP. XI.

VISO tali periculo sagittarum descendentium e sublimi in capita classicorum militum, velis, pannisque navigia quasi

Vela contra imbres sagittarum extenduntur.

cuneatis tectis cooperiunt nautæ, maximæ dissolute ligatis velis: quia si stricte, contorteque ligata sunt, nulla flaccitas prodesse poterit, quin rigidum objectum naucleris maxime noceat, vt grave damnum suscipiant sagittarum penetratione: non autem a latere de terra in telis emissis: quia longa distantia etiam propter oppositas in classe tabulas, suis viribus privatæ, redduntur otiosæ. Verum neque solis sagittis vexantur hostiles classes, sed plerunque in anchoris firmatæ, globis ignitis e sundis,

Globi ignitino centiores.

vel æreis tormentis emissis: quibus, quia directe, & a latere proveniunt, facilis fiet resistentia oppositione similium tabularum. Si vero vi tempestatum ruptis anchoris, & iniquo loco dimissis, effugere cogatur inimica classis, nisi mare apertum per liberum sinum tetigerit, nunquam, vel raro, vt superius lib. II. dictum fuerat, ob mille

Naves sæpius periclitantur.

pericula superstes aut incolumis evadet. Tot enim cæca, atque latentia saxa in gurgite subsunt, vt vix, nisi vehemens vndarum collisio agitante procella monstraverit ea, infelix liberabitur classis.

De navibus incendiariis.

CAP. XII.

EST præterea Septentrionalium pugnatorum contra littoralia

Modus præliandi littoralis.

castra, seu propugnacula, præliandi modus, vt multis attentatis congressibus, sed frustratis, incendiarias naves

Naves incendiariæ.

quovis combustibili imposito, expectatoque tempestuoso

vento (directione alicuius audaculi e puppi tandem fugientis)

versus propugnacula maximis trabibus constructa, separatim

vel conjunctim dirigere soleant, alioque loco, vel

littore machinis, seu tormentis advectis castrorum custodes

Fumus & flamma fugat nautas.

lacessant, vt vi flammæ, fumique, & ardoris, ita oppressos

se sentiant, vt nullo, vel difficilimo remedio sibiipsis prospicere possint. Plura

De remediis liberandæ classis.

CAP. XI.

VISO tali periculo sagittarum descendentium e sublimi in

capita classicorum militum, velis, pannisque navigia quasi

Vela contra imbres sagittarum extenduntur.

cuneatis tectis cooperiunt nautæ, maximæ dissolute ligatis

velis: quia si stricte, contorteque ligata sunt, nulla flaccitas

prodesse poterit, quin rigidum objectum naucleris maxime

noceat, vt grave damnum suscipiant sagittarum penetratione:

non autem a latere de terra in telis emissis: quia longa

distantia etiam propter oppositas in classe tabulas, suis viribus

privatæ, redduntur otiosæ. Verum neque solis sagittis

vexantur hostiles classes, sed plerunque in anchoris firmatæ, globis ignitis e sundis,

Globi ignitino centiores.

vel æreis tormentis emissis: quibus, quia directe, & a latere proveniunt, facilis fiet resistentia

oppositione similium tabularum. Si vero vi tempestatum ruptis anchoris,

& iniquo loco dimissis, effugere cogatur inimica classis, nisi mare apertum per liberum

sinum tetigerit, nunquam, vel raro, vt superius lib. II. dictum fuerat, ob mille

Naves sæpius periclitantur.

pericula superstes aut incolumis evadet. Tot enim cæca, atque latentia saxa in gurgite

subsunt, vt vix, nisi vehemens vndarum collisio agitante procella monstraverit

ea, infelix liberabitur classis.

De navibus incendiariis.

CAP. XII.

EST præterea Septentrionalium pugnatorum contra littoralia

Modus præliandi littoralis.

castra, seu propugnacula, præliandi modus, vt multis

attentatis congressibus, sed frustratis, incendiarias naves

Naves incendiariæ.

quovis combustibili imposito, expectatoque tempestuoso

vento (directione alicuius audaculi e puppi tandem fugientis)

versus propugnacula maximis trabibus constructa, separatim

vel conjunctim dirigere soleant, alioque loco, vel

littore machinis, seu tormentis advectis castrorum custodes

Fumus & flamma fugat nautas.

lacessant, vt vi flammæ, fumique, & ardoris, ita oppressos

se sentiant, vt nullo, vel difficilimo remedio sibiipsis prospicere possint. Plura

etenim vnico tempore, locove forsitan angusto pertolerant mala, hac potissimum

ratione, quia tales incendiariæ naves a peritissimis militibus exquisito semper ingenio,

Naves conductiæ.

& vncis ferreis præparari solent. Sed nec minus conductitiæ naves, quæ frequenter

maximæ sunt, ad comportandum combustibilia, seu ignium alimenta, prædictis

Alimenta ignium.

si opus fuerit connectentur. In quibusdam etiam navibus, vt dolus dolo compensetur,

Dolus dolo compensatur.

solis remigantibus visis præparatorum militum multitudo ad arma servatur

inferiori loco, vt furtim in speculatores curiose accedentes irruant, vel eo situm in

littore divisi permaneant, vbi non amplius dissimulatione, sed serio sit aggrediendum:

Viri impigri.

quo casu impigri, & fortes viri sese, suaque ingenia, ac vires demonstrant,

quibus artibus inimicorum castra sint attentanda, ac demolienda. Quædam etiam

Hippagines.

naves eo ingenio integras hippagines, plenas equorum, armorumque ornamentis, &

insigni spoliorum genere repletas arripiunt. Advolant præterea ex improviso nonnullæ

Naves quæstuariæ.

naves quæstuarirum, multa, magnaque liquidæ, vel duræ picis vasa ferentes: quæ

etiam eo deducuntur, vt igne immisso admoveantur in propugnacula supradicta.

Maximus etenim incolis (qui e pice hujusmodi, & corticibus betulinis vivunt)

Quæstus picis.

quæstus est: quia pix pro navibus, cortexque pro tectis aptatur, vti infra de stucturis

lib. XII. cap. III. ostendetur.

De navibus ignivomis.

CAP. XIII.

Naves ignivomæ.

NOTVM satis est, sæpissime eodem loco aperti maris

fore navium ignivomarum acerrima prælia, vbi bruma præcedenti

eodem loco super glaciem in plurimis equorum

turmis, & bombardis fuerat atrocissima bella. Hoc tamen

Periculum marinum terribilius.

navali congressu eo terribilius enascitur periculum, quo

saucius aliquis factus, atque e navi dejectus, locum recuperandi

vires non habeat, aut inveniat exigua ope relevantem:

& ita geminata miseria, igne scilicet ambustus, &

aqua præfocatus, extinguitur in instanti. In glacie vero

cadens, facilime ad littus amicum extrahitur, medicina sanandus. Si igne in navali

bello quis tactus fuerit, vix vnquam se integræ sanitati restituendum agnoscet.

Ignis

etenim vnico tempore, locove forsitan angusto pertolerant mala, hac potissimum ratione, quia tales incendiariæ naves a peritissimis militibus exquisito semper ingenio,

Naves conductiæ.

& vncis ferreis præparari solent. Sed nec minus conductitiæ naves, quæ frequenter maximæ sunt, ad comportandum combustibilia, seu ignium alimenta, prædictis

Alimenta ignium.

si opus fuerit connectentur. In quibusdam etiam navibus, vt dolus dolo compensetur,

Dolus dolo compensatur.

solis remigantibus visis præparatorum militum multitudo ad arma servatur inferiori loco, vt furtim in speculatores curiose accedentes irruant, vel eo situm in littore divisi permaneant, vbi non amplius dissimulatione, sed serio sit aggrediendum:

Viri impigri.

quo casu impigri, & fortes viri sese, suaque ingenia, ac vires demonstrant, quibus artibus inimicorum castra sint attentanda, ac demolienda. Quædam etiam

Hippagines.

naves eo ingenio integras hippagines, plenas equorum, armorumque ornamentis, & insigni spoliorum genere repletas arripiunt. Advolant præterea ex improviso nonnullæ

Naves quæstuariæ.

naves quæstuarirum, multa, magnaque liquidæ, vel duræ picis vasa ferentes: quæ etiam eo deducuntur, vt igne immisso admoveantur in propugnacula supradicta. Maximus etenim incolis (qui e pice hujusmodi, & corticibus betulinis vivunt)

Quæstus picis.

quæstus est: quia pix pro navibus, cortexque pro tectis aptatur, vti infra de stucturis lib. XII. cap. III. ostendetur.

De navibus ignivomis.

CAP. XIII.

Naves ignivomæ.

NOTVM satis est, sæpissime eodem loco aperti maris fore navium ignivomarum acerrima prælia, vbi bruma præcedenti eodem loco super glaciem in plurimis equorum turmis, & bombardis fuerat atrocissima bella. Hoc tamen

Periculum marinum terribilius.

navali congressu eo terribilius enascitur periculum, quo saucius aliquis factus, atque e navi dejectus, locum recuperandi vires non habeat, aut inveniat exigua ope relevantem: & ita geminata miseria, igne scilicet ambustus, & aqua præfocatus, extinguitur in instanti. In glacie vero cadens, facilime ad littus amicum extrahitur, medicina sanandus. Si igne in navali bello quis tactus fuerit, vix vnquam se integræ sanitati restituendum agnoscet.

Ignis

Ignis enim ille non vulgaris, sed incendiarius est, & eo penetrabilior, quo acriorbus

Ignis prælii navalis periculosus.

fomentis sentitur ejectus: cui aquam etiam resistere nequeat, nec madidum corium, aut humore quodcunque velatum, immo strepitu horrisono, quo celeres sagittæ mitti nequeant, assiduis flammis, & globis ignitis humano capite majoribus, quasi

Aqua igni non resistit.

pilis accensis elevatur in altum: vnde celerius descendens, vel alta navigia vrente flamma mox corripit, vel eadem aquis injecta sua voracitate consumit. Quo fit, vt

Globi igniti nocentiores.

ardoribus his oppressi, vel victos se doleant, vel pertinacissima resistentia se statuant triumphatores. Interea mens misera dum hac sævitia illuditur, orta cœli tempestate,

Mens misera torquetur.

strepentique horribili sonitu taliter oppressa, inter fragores, & crebro micantes ignes, auribus oculisque capti, quasi semimortui projiciuntur in aquas, maxime accedente sævissima tempestate, tonitruis plena, vernali, æstivalique magis, quam reliquo

Tempestas tonitruis plena.

anni tempore (prout lib. I. dictum est) formidanda.

De cautelis congrediendi.

CAP. IIII.

QVIA major vis residet in arte, peritia, audacia, & aggresu nauarchi, qui circumstantiis consyderatis in hostem novit,

Circumstantiæ navalis belli.

an loco spatioso, an angusto eligibilius velifico, an angusto navigiorum cursu sit pugnandum. Præterea an a latere, aut a tergo mutuum damnum sociæ naves inferant, providere solet, vt obversis proris adversas proras imbre sagittarum excipiant, & non tam sagittis, ac jaculis, quam pilis: & hoc pro gloria, pro libertate, vita, & religione alacriter attetant,

Causæ præliorum.

& sæpius robore, & numero victores evadunt, vbi hostes trucidantur, cæduntur, capiuntur, merguntur aquis, lato cruore infectis

Cruor latus in aquis.

Qui vero ob iniquum congressum cedere coguntur, naves effusa fuga terram petentes, arenis proras impingunt, malentes vitæ, quam classi, famæque consulere, & demum

Naves comburuntur.

naves comburere, ne vsui sint inimicis, aut cum omni armatura capiantur. Contingit etiam vt naves justa magnitudine, militumque magno numero in navibus existentium, ob loci angustiam classes inimicarum navium simul constipatæ, ac collisæ, maximo

Tempestas & hostis.

sint periculo ducibus bellorum: tuncque solent gubernatores, cæxterique nauarchi, & bellatores, contra iniquum locum, & irruentes tempestates, ac hostes simul vno tempore pugnaturi, insignem virtutem ostendere. Nam & alta voce vtuntur, vbi

Vox alta in tempestate.

alias semper tacendo pugnare solent, & contis, ac armis parirer vti, vt harpginibus in alterutram navim immissis, vel retineant constrictas, vel ordinem inveniant,

Proditores cavendi in tempestate.

quo divisæ rarefiant: alioquin vehementiore surgente flatu, & tempestate, ac

hostili versutia, & forsitan proditoribus in eadem classe latentibus, vix salvi, minus

victores evadent. In mari tamen aperto, vbi ventus est mollis, tardus, vel remissus,

Ventus mollis & tardus nocet.

fere simile periculum imminet, vbi velorum, ventorumque beneficio locus

aggrediendi, vel declinandi non offertur: tuncque solent horrendum subire discrimen,

tedis, pice, stupa, sulphure, cæterisque ignivomis rebus laxare flammam: sicque major

Fomenta ignium.

pars transanctæ crudelitatis, & sceleris in gurgite pœnas pendit.

Quandoque etiam tota nocte sibi illudunt bellicæ classes, donec

Classes bellicæ nocte sibi illudunt.

albente cœlo diutius fallere nequeunt, tunc illico,

quo virtus emerget, serioso congressu

monstratur.

Ignis enim ille non vulgaris, sed incendiarius est, & eo penetrabilior, quo acriorbus

Ignis prælii navalis periculosus.

fomentis sentitur ejectus: cui aquam etiam resistere nequeat, nec madidum corium,

aut humore quodcunque velatum, immo strepitu horrisono, quo celeres sagittæ

mitti nequeant, assiduis flammis, & globis ignitis humano capite majoribus, quasi

Aqua igni non resistit.

pilis accensis elevatur in altum: vnde celerius descendens, vel alta navigia vrente

flamma mox corripit, vel eadem aquis injecta sua voracitate consumit. Quo fit, vt

Globi igniti nocentiores.

ardoribus his oppressi, vel victos se doleant, vel pertinacissima resistentia se statuant

triumphatores. Interea mens misera dum hac sævitia illuditur, orta cœli tempestate,

Mens misera torquetur.

strepentique horribili sonitu taliter oppressa, inter fragores, & crebro micantes

ignes, auribus oculisque capti, quasi semimortui projiciuntur in aquas, maxime

accedente sævissima tempestate, tonitruis plena, vernali, æstivalique magis, quam reliquo

Tempestas tonitruis plena.

anni tempore (prout lib. I. dictum est) formidanda.

De cautelis congrediendi.

CAP. IIII.

QVIA major vis residet in arte, peritia, audacia, & aggresu

nauarchi, qui circumstantiis consyderatis in hostem novit,

Circumstantiæ navalis belli.

an loco spatioso, an angusto eligibilius velifico, an angusto

navigiorum cursu sit pugnandum. Præterea an a latere, aut

a tergo mutuum damnum sociæ naves inferant, providere solet,

vt obversis proris adversas proras imbre sagittarum excipiant,

& non tam sagittis, ac jaculis, quam pilis: & hoc

pro gloria, pro libertate, vita, & religione alacriter attetant,

Causæ præliorum.

& sæpius robore, & numero victores evadunt, vbi

hostes trucidantur, cæduntur, capiuntur, merguntur aquis, lato cruore infectis

Cruor latus in aquis.

Qui vero ob iniquum congressum cedere coguntur, naves effusa fuga terram petentes,

arenis proras impingunt, malentes vitæ, quam classi, famæque consulere, & demum

Naves comburuntur.

naves comburere, ne vsui sint inimicis, aut cum omni armatura capiantur. Contingit

etiam vt naves justa magnitudine, militumque magno numero in navibus existentium,

ob loci angustiam classes inimicarum navium simul constipatæ, ac collisæ, maximo

Tempestas & hostis.

sint periculo ducibus bellorum: tuncque solent gubernatores, cæxterique nauarchi,

& bellatores, contra iniquum locum, & irruentes tempestates, ac hostes simul

vno tempore pugnaturi, insignem virtutem ostendere. Nam & alta voce vtuntur, vbi

Vox alta in tempestate.

alias semper tacendo pugnare solent, & contis, ac armis parirer vti, vt harpginibus

in alterutram navim immissis, vel retineant constrictas, vel ordinem inveniant,

Proditores cavendi in tempestate.

quo divisæ rarefiant: alioquin vehementiore surgente flatu, & tempestate, ac

hostili versutia, & forsitan proditoribus in eadem classe latentibus, vix salvi, minus

victores evadent. In mari tamen aperto, vbi ventus est mollis, tardus, vel remissus,

Ventus mollis & tardus nocet.

fere simile periculum imminet, vbi velorum, ventorumque beneficio locus

aggrediendi, vel declinandi non offertur: tuncque solent horrendum subire discrimen,

tedis, pice, stupa, sulphure, cæterisque ignivomis rebus laxare flammam: sicque major

Fomenta ignium.

pars transanctæ crudelitatis, & sceleris in gurgite pœnas pendit.

Quandoque etiam tota nocte sibi illudunt bellicæ classes, donec

Classes bellicæ nocte sibi illudunt.

albente cœlo diutius fallere nequeunt, tunc illico,

quo virtus emerget, serioso congressu

monstratur.

De mutua strage mercatorum pro portubus Islandiæ.

CAP. XV.

Strages & perleculum mercatorum.

MISERABILE spectaculum negotiatorum mutua strage

sese ob quæstum vsque ad vitæ periculum, & discrimen

bonorum omnium, etiam vlciscendæ stirpis sive domi, sive

foris impetentium, vt oculis apertis, & clara luce intueri

non valeant, quantis deprædationibus vbique sint

subjecti, nisi & ipsi arma acuere scirent: & in propriam

extendere calamitatem. Inter quos Vandalicarum vrbium

Bremenses, Rostochienses, Vismarienses, ac Lubicenses

principales existimantur: demum Anglorum, Scotorumque

Portus Islandensium.

mercatores, qui de primatu, & privilegio Islandensium portuum occupandorum

adeo pertinaciter instar navalium bellorum litigant, & mutua strage ob quæstum lacerant,

vt sive is, sive alter se strenuum victorem existimet, semper fisci speculator

assistit, qui vtranque partem tam ordinaria quam extraordinaria exactione, tam in

ære quam corpore gravissime corripere novit. Longe tutius eis foret, vt judicio maritimæ

Leges maritimæ a Visby.

legis Visbycensis altercationes marinorum portuum quoad antiqua privilegia

ex æquitate dirimerent, quam sese ita insatiabili præfectorum rapacitate deiicerent laniandos.

Est & alia longe imprudentior mercatorum insania, vt bellum indicere,

Tutum nunquam erit rnercatoribus, præliari cum principibus.

militemque conscribere, arma, navesque componere audeant adversus potentissimos

Reges, qui provincias, territoria, vrbes, castella, & denique infinitam multitudinem

plebium, continua tributa ad nervum belli afferentium habent: vbi etiam si

prudentissimi mercatorum senatores sint, nil penitus præter ambiguum quæstum

Quæstus mercatorum trepidus.

vndequaque e dominiis principum cum indicibili formidine, ac trepidatione prædonum

in terra, & piratarum in mari, conquirere habent. Et esto conniventibus

adversariis Principibus hæc vno, duobiisue annis quasi terriculamentis inanibus sic

conficere possint, nonne his spectrosis minis præmeditari norint ? quod Principum

Opulentia principum invicta.

potentia tandem excitata magnitudine, & certitudine Regiorum proventuum, &

tributorum, atrocissimum bellum mari terraque, rapinis & cædibus plenum inserat:

vbi alii ob inopiam desinunt, ipsi per opulentiam surgunt. Quocirca consultius erit

Evangelicum sequi consilium, legatos mittere, & petere, quæ pacis sunt, ac ea

Paci tutius consulendum.

obtenta fideliter adimplere: quæ rursus si ex altera parte, vti psomissa sunt, non observantur,

Deo (qui non irridetur) exitum causæ vlterius perficiendum committant:

qui debitoris, & creditoris æquitate concessa, misertus erit. Si vero vtraque pars

non vero, sed superstitioso jurejurando (a fidei vnitate vacillando) aliter & aliter

Iusiurandum superstitiose cauendum.

suo sensu causam injuriarum judicare præsumit, non mirandum erit, si mille incommodis

reservasi peramplius, & perplexius in omnem irreparabilem tuinam lapsi

perpetuo ingemiscent, quod aliam, quam Deus præstat, stabilem opinantur fore pacem.

De punitione rebellium nautarum.

CAP. XVI.

QVEMADMODVM in cunctis hominum statibus,

& generibus, constitutæ sunt leges, & regulæ, quibus honestius,

Leges nauticæ.

justius, ac cautius vivatur: ita in nauticis officiis

rationabiles vsus, & consuetudines conditæ, ac rigide observatæ

reperiuntur. De quarum speclebus (licet innumeræ

sint) nonnullas saltem generaliores ostendere existimabitur

opportunum. Qui igitur seditione mota gladio patronum,

aut rectorem navis inuaserit, aut invadere præsumplerit, seu

Compassus nauticus.

malitiose nauticum gnomonem, aut compassum, & præcipue

portionem magnetis, vnde omnium directio dependet, salsaverit, & similia

Magnetis virtus.

honoris scelera in navi commiserit, vt in plurimum (si vitæ parsum fuerit) gladiolo,

vel cultello firmatam manum (cujus officio frequentius vtitur)ad malum, seu principale

Manus abscidit aut perforatur.

lignum navis, mediam scindendo retrahere oportebit. Qui vero tumultuarius,

aut injuriosus fuerit, funiculo ligatus vno latere navigii subtus immersus, ex

Pœna rebelliu & seditiosorum.

altero sub dosso navigii retrahitur, atque si propter absorptam in gurgite aquam opus

adversariis Principibus hæc vno, duobiisue annis quasi terriculamentis inanibus sic

conficere possint, nonne his spectrosis minis præmeditari norint ? quod Principum

Opulentia principum invicta.

potentia tandem excitata magnitudine, & certitudine Regiorum proventuum, &

tributorum, atrocissimum bellum mari terraque, rapinis & cædibus plenum inserat:

vbi alii ob inopiam desinunt, ipsi per opulentiam surgunt. Quocirca consultius erit

Evangelicum sequi consilium, legatos mittere, & petere, quæ pacis sunt, ac ea

Paci tutius consulendum.

obtenta fideliter adimplere: quæ rursus si ex altera parte, vti psomissa sunt, non observantur,

Deo (qui non irridetur) exitum causæ vlterius perficiendum committant:

qui debitoris, & creditoris æquitate concessa, misertus erit. Si vero vtraque pars

non vero, sed superstitioso jurejurando (a fidei vnitate vacillando) aliter & aliter

Iusiurandum superstitiose cauendum.

suo sensu causam injuriarum judicare præsumit, non mirandum erit, si mille incommodis

reservasi peramplius, & perplexius in omnem irreparabilem tuinam lapsi

perpetuo ingemiscent, quod aliam, quam Deus præstat, stabilem opinantur fore pacem.

De punitione rebellium nautarum.

CAP. XVI.

QVEMADMODVM in cunctis hominum statibus,

& generibus, constitutæ sunt leges, & regulæ, quibus honestius,

Leges nauticæ.

justius, ac cautius vivatur: ita in nauticis officiis

rationabiles vsus, & consuetudines conditæ, ac rigide observatæ

reperiuntur. De quarum speclebus (licet innumeræ

sint) nonnullas saltem generaliores ostendere existimabitur

opportunum. Qui igitur seditione mota gladio patronum,

aut rectorem navis inuaserit, aut invadere præsumplerit, seu

Compassus nauticus.

malitiose nauticum gnomonem, aut compassum, & præcipue

portionem magnetis, vnde omnium directio dependet, salsaverit, & similia

Magnetis virtus.

honoris scelera in navi commiserit, vt in plurimum (si vitæ parsum fuerit) gladiolo,

vel cultello firmatam manum (cujus officio frequentius vtitur)ad malum, seu principale

Manus abscidit aut perforatur.

lignum navis, mediam scindendo retrahere oportebit. Qui vero tumultuarius,

aut injuriosus fuerit, funiculo ligatus vno latere navigii subtus immersus, ex

Pœna rebelliu & seditiosorum.

altero sub dosso navigii retrahitur, atque si propter absorptam in gurgite aquam opus

Iteratio pœnæ.

fuerit, supinus reponitur, aut pronus, nc intereat suffocatus. Quidam vero enormitate

Pœna proditorum.

sceleris, aut rebellionis, proditionisue, præsertim in bello navali manifeste notati,

totaliter vivi mittuntur in mare, ne totam classem versuta machinatione disperdant.

Immunitas deliquentium in prora.

Reliqui pro minutis facinoribus immunitatem in prora celerrime petita,

repositam habent, vel antequam eam intraverint, sociorum manum apprehensi, ternatibus

Nates torquentur ad malum.

ad antennam, vel malum torti, eum impetum sentiunt, vt quasi meridie suspiciant

stellas. Hæ & similes pœnæ, immo graviores, e constitutionibus vetustissimæ

Leges Visbycensium.

vrbis Visbycensis in insula Gotlandie, dominio Regis Suetiæ & Gothiæ perpetuo

jure subjecta, quatenus opus fuerit, extensiori modo repetentur. Et licet vrbs

illa (vt superius lib. III. dictum esse potentissima, ac opulentissima quondam fuerit,

& pro minima occasione, nempe fractione vnius fenestralis vitri, vix valoris obularis,

Extensio legum latissima.

humiliata sit: tamen leges maritime, & decisiones omnium controversiarum singulariter

longe lateque vsque ad columnas Herculis, & vltimum mare Scythicum ex ea

petuntur, & datæ observantur, vt cuncta sub debita tranquillitate peragantur, quæ pacificis

commerciis valeant, & debeant convenire.

De cautelis observandi maritimas leges.

CAP. XVII.

Præfectus sagax.

OFFICIALIBVS marinis, vt nautis, vel aliis populis

præfectus non vno consilio preditus invenitur, sed

Feroces.

pluribus ac circumspectis, juxta delinquentium exorbitatem.

Mansueti.

Feroces districtione premendi sunt, mansueti civiliter

Dolosi.

admonendi, dolosi caute, simplices sub levitate tractandi

Simplices.

sunt. Et ideo vbique probatur esse necessaria prudentia,

Prudentia necessaria.

quoniam rebus omnibus adhibere videtur accommoda.

Ideoque contra nullum erigi, stringique leges congruit, nisi

Coactus justitia servas.

qui eisdem parere contemnit: nec ad forum trahendus, nisi

qui justitiam despexerit, aut inobediendo contradixerit veritati, vt tandem coactus

faciat, qui justa sponte complere recusat. Is culpa caret, qui imperata complere conatur.

Leges terrore defenduntur.

Tanta etenim est in perversissimo hominum congressum diversitas, vt nemo

poterit leges defendere, nisi terrorem, & forte cruorem admisceat in temperamento.

Medicina diversa.

Aegris non vna causa salutis est: alter nanque cibis reficitur, alter per abstinentiæ beneficia

tenuatur: hic lavachra mollia, hic feræ quærit ad vulnera, & varium poseit

Viri fortes modesti sunt,

remedium diversa qualitas passionum. Viri fortes semper in mari, terra, paceque

modesti sunt, & justitiam valde diligunt, qui plurima pericula, ac prælia tractaverunt:

Iteratio pœnæ.

fuerit, supinus reponitur, aut pronus, nc intereat suffocatus. Quidam vero enormitate

Pœna proditorum.

sceleris, aut rebellionis, proditionisue, præsertim in bello navali manifeste notati,

totaliter vivi mittuntur in mare, ne totam classem versuta machinatione disperdant.

Immunitas deliquentium in prora.

Reliqui pro minutis facinoribus immunitatem in prora celerrime petita,

repositam habent, vel antequam eam intraverint, sociorum manum apprehensi, ternatibus

Nates torquentur ad malum.

ad antennam, vel malum torti, eum impetum sentiunt, vt quasi meridie suspiciant

stellas. Hæ & similes pœnæ, immo graviores, e constitutionibus vetustissimæ

Leges Visbycensium.

vrbis Visbycensis in insula Gotlandie, dominio Regis Suetiæ & Gothiæ perpetuo

jure subjecta, quatenus opus fuerit, extensiori modo repetentur. Et licet vrbs

illa (vt superius lib. III. dictum esse potentissima, ac opulentissima quondam fuerit,

& pro minima occasione, nempe fractione vnius fenestralis vitri, vix valoris obularis,

Extensio legum latissima.

humiliata sit: tamen leges maritime, & decisiones omnium controversiarum singulariter

longe lateque vsque ad columnas Herculis, & vltimum mare Scythicum ex ea

petuntur, & datæ observantur, vt cuncta sub debita tranquillitate peragantur, quæ pacificis

commerciis valeant, & debeant convenire.

De cautelis observandi maritimas leges.

CAP. XVII.

Præfectus sagax.

OFFICIALIBVS marinis, vt nautis, vel aliis populis

præfectus non vno consilio preditus invenitur, sed

Feroces.

pluribus ac circumspectis, juxta delinquentium exorbitatem.

Mansueti.

Feroces districtione premendi sunt, mansueti civiliter

Dolosi.

admonendi, dolosi caute, simplices sub levitate tractandi

Simplices.

sunt. Et ideo vbique probatur esse necessaria prudentia,

Prudentia necessaria.

quoniam rebus omnibus adhibere videtur accommoda.

Ideoque contra nullum erigi, stringique leges congruit, nisi

Coactus justitia servas.

qui eisdem parere contemnit: nec ad forum trahendus, nisi

qui justitiam despexerit, aut inobediendo contradixerit veritati, vt tandem coactus

faciat, qui justa sponte complere recusat. Is culpa caret, qui imperata complere conatur.

Leges terrore defenduntur.

Tanta etenim est in perversissimo hominum congressum diversitas, vt nemo

poterit leges defendere, nisi terrorem, & forte cruorem admisceat in temperamento.

Medicina diversa.

Aegris non vna causa salutis est: alter nanque cibis reficitur, alter per abstinentiæ beneficia

tenuatur: hic lavachra mollia, hic feræ quærit ad vulnera, & varium poseit

Viri fortes modesti sunt,

remedium diversa qualitas passionum. Viri fortes semper in mari, terra, paceque

modesti sunt, & justitiam valde diligunt, qui plurima pericula, ac prælia tractaverunt:

\

quia hi inter cavos maris sinus, charybdes, scyllas, syrtes, rupes, tempestates,

Experti.

& naufragia, ac mille pericula, vt justa perficiant, & pœnas evadant, admonentur:

Advocati.

vbi advocati, causidici, judices, per solitudines legum euntes, perraro

conformem legem inveniunt, quo breviter, aut compendiose subveniant angustiatis.

Præfecti classiarii.

Igitur præfecti classiarii, ac subpræfecti in aquis justitiam exerceant, quia

eam difficulter obnoxia instrumenta in terrra videbunt. Insuper notandum est, his

Naufragium passis plura creduntur.

plerunque plura, majoraque gubernandi navigia amplius dirigenda committi, qui plures

difficultates, & infortunia quandoque evaserunt: prudentia hos longe magis præstare,

qui nondum infelices fuere. Et hæc solent præcipua Batavorum, sive Hollandorum,

esse circumspectio in navibus ad fortunam (vt aiunt) committendis.

De pessimis artibus sa&ioforum præcavendis.

CAP. XVIII.

VIDENTES viri nefarii, scelerati, ac temerarii, sortum

Viri nefarii.

nam alicuius strenui ducis, ac præfecti, ob sinistrum & insuperabilem rei militaris eventum, labefactari posse, mox eius honori potestatique insidiantes, infinita mendacia conflant, quibus eos pertinaci militum turmultu, & temerario applausu, & judicio a honore, immo versus onere destituant, & sese surrogent in locum eorundem. Inprimis igitur sicarios, proditores. dominorum propriorum desertores, Reipublicæ fures, & contemptores, quasi commilitones alacriter salutatos convocant, simulantes se eorum misereri, quod magnis bellis, majoribus periculis, & maximis denique laboribus sint implicati, quasi nullus modus, nulla vsquam requies fatigatis eorum animis concedi possit, sed vbique bellando, pererrando, bellis bella addendo, miseram vitam ferant: nullam tam onerosa militia dignam suscepturi mercedem, vt non milites armorum, sed iniqui & avari domini thesaurorum custodes reputetur: præterea in nivibus, pluviis, pruina, gelu obruti, per vasta deserta sequi oportere infortunati principis castra, quasi alicuius. profugi hominis incommoda semper accepturi. Quocirca suadens, hortantur, & fictis additis lachrymis tumultuarios milites prava consuetudine ductos blandiendo, magna pollicendo (quod difficile non est) inducunt, vt infortunatos dominos deferant, ac se, vt splendidiores, fortunatiores, victoriosiores omnibus ditissima spolia, & immensas libertates completa militia reddituros. Quo sit, vt hac peste corrupti milites, sæpe verso clypeo (de perfidissimis, & effœminatis dicitur, non fortibus viris) optimos dominos deferant, ac eorum adversariis adhærentes, quæcunque pessima excogitare poterunt, vetustis ivis patronis infligant. Tales autem desertores, & proditores, quocunque demum disgregati effugerint, digna vltione non carebunt.

\

quia hi inter cavos maris sinus, charybdes, scyllas, syrtes, rupes, tempestates,

Experti.

& naufragia, ac mille pericula, vt justa perficiant, & pœnas evadant, admonentur:

Advocati.

vbi advocati, causidici, judices, per solitudines legum euntes, perraro conformem legem inveniunt, quo breviter, aut compendiose subveniant angustiatis.

Præfecti classiarii.

Igitur præfecti classiarii, ac subpræfecti in aquis justitiam exerceant, quia eam difficulter obnoxia instrumenta in terrra videbunt. Insuper notandum est, his

Naufragium passis plura creduntur.

plerunque plura, majoraque gubernandi navigia amplius dirigenda committi, qui plures difficultates, & infortunia quandoque evaserunt: prudentia hos longe magis præstare, qui nondum infelices fuere. Et hæc solent præcipua Batavorum, sive Hollandorum,

esse circumspectio in navibus ad fortunam (vt aiunt) committendis.

De pessimis artibus sa&ioforum præcavendis.

CAP. XVIII.

VIDENTES viri nefarii, scelerati, ac temerarii, sortum

Viri nefarii.

nam alicuius strenui ducis, ac præfecti, ob sinistrum & insuperabilem rei militaris eventum, labefactari posse, mox eius honori potestatique insidiantes, infinita mendacia conflant, quibus eos pertinaci militum turmultu, & temerario applausu, & judicio a honore, immo versus onere destituant, & sese surrogent in locum eorundem. Inprimis igitur sicarios, proditores. dominorum propriorum desertores, Reipublicæ fures, & contemptores, quasi commilitones alacriter salutatos convocant, simulantes se eorum misereri, quod magnis bellis, majoribus periculis, & maximis denique laboribus sint implicati, quasi nullus modus, nulla vsquam requies fatigatis eorum animis concedi possit, sed vbique bellando, pererrando, bellis bella addendo, miseram vitam ferant: nullam tam onerosa militia dignam suscepturi mercedem, vt non milites armorum, sed iniqui & avari domini thesaurorum custodes reputetur: præterea in nivibus, pluviis, pruina, gelu obruti, per vasta deserta sequi oportere infortunati principis castra, quasi alicuius. profugi hominis incommoda semper accepturi. Quocirca suadens, hortantur, & fictis additis lachrymis tumultuarios milites prava consuetudine ductos blandiendo, magna pollicendo (quod difficile non est) inducunt, vt infortunatos dominos deferant, ac se, vt splendidiores, fortunatiores, victoriosiores omnibus ditissima spolia, & immensas libertates completa militia reddituros. Quo sit, vt hac peste corrupti milites, sæpe verso clypeo (de perfidissimis, & effœminatis dicitur, non fortibus viris) optimos dominos deferant, ac eorum adversariis adhærentes, quæcunque pessima excogitare poterunt, vetustis ivis patronis infligant. Tales autem desertores, & proditores, quocunque demum disgregati effugerint, digna vltione non carebunt.

346DE BELLIS NAVALIBUS

De communibus cautelis diversorum hostium.

CAP. XIX.

CONTRA classem salvandam, vel perdendam.

Nautæ vtuntur ligneis clavis, terebratis navigiis, extractis, vel clanculum immissis.

Contra fossas vrbium.

Derivare aquas per plures partes.

Contra inexpugnabilem vrbem.

Simulare ducem mortuum sub signis exequiarum, & in specubus servare milites.

Contra diligentes cvstodes.

Fingitur transfuga puella, vel vir, vt exploratam portam stato tempore aperiat.

Contra sagittariorum magnum numerum.

Solent expectare telorum evacuationem per clypeos, & demum telis vtendum in hostem.

Contra hostem a tergo, & fronte imminentem.

Præda dives spargenda est, vt mutuo dissidio hostis intentus pœnas incurrat.

Contra longa obsidionem dirimendam.

Fingatur dux belli mortuus, petatur novus a hostem: in cujus electione tumultus orientur.

Contra domesticos insidiatores.

Donis liberalibus vtendum, pecuniam & jocalia dando cum bonis promissis.

Contra perfidiam infidelium vxorum.

Vtenda est fides, & gratia ancillarum, & fidelium servitorum.

Contra regni insidiatores.

Promittenda feuda, castra, & gubernacula civitatum.

Contra insatiabiles præfectos.

Danda vis auri, dissimulando tributi defectum.

Contra tumultuarios, & seditiosos.

Est vtenda affabilitas, & quæstio, quomodo hostibus resistatur.

Contra hostes incendiarios.

Vbi vltioni locus non est, redimendæ sunt domus communi pecuniarum contributione.

Contra suspectos, & exploratores.

Deputantur opulenta convivia, vt exhilarati secreta revelent.

Adhuc contra eosdem castra explorantes.

Retinendi quotquot successiue veniunt, ne revertantur ad suos.

Contra pessimos milites, & vitiosos.

Maximis pollicitationibus ad prælia mitti solent, quorum minima pars promissa petitura revertitur: sed reversis libere datur, vt alias credant.

Contra gravantes Rempublicam.

More Catilinæ fæces sceleratorum educi solent ad castra, vt terræ purgentur.

Contra timidos, & ignavos.

Ponendi mixto ordine inter fortes in classe, vel mœnibus, vbi

fugere nequeant: sæpe en in extrema necessitas virtute operatur.

Contra servos malevolos, & duros.

Tortura, compendes, & flagella.

De subita perplexitate ducum fugiendi, vel resistendi.	**CAP. XX.**	ACCIDIT plerunque exploratores, a hostilibus castris pauciores, quam emissi	fuerant (aliis scilicet interemptis vel interceptis) citatissimo cursu ducibus	nuntiare, non solum se vix hostium manus effugisse, sed & eosdem hostes magno	impetu ad pugnandum paratos subito irruere, & numero, & robore formidandos:	Perplexitas ducum attendenda.	quo casu eo majori stupore, ac perplexitate duces recenter lacerati, vixque reparati	exercitus, maximæ propriorum militum exorto tumultu, solent concuti, quo	vix mente quicquam prospicere, aut recte quasi furibundi consulere possint. Nam	& de tumultu sedando, ac progressu totius exercitus metuunt eventum. Attamen	Remedium gubernatoris bellorum.	vti subitus casus est, ita remedium apud exercitatos, & fortes viros reassumitur in instanti.	Igitur primum milites virtute fidei præstitæ in ordinem redactos, quam citissime in	aciem extensos collocant, ne circumveniantur.	II. equites in cornibus vtrinque collocant loricatos.	III. Visa opportunitate, exercitum contrahunt, spatia militibus vacua tanquam	por plu loc reli

De subita perplexitate ducum fugiendi, vel resistendi.

CAP. XX.

ACCIDIT plerunque exploratores, a hostilibus castris pauciores, quam emissi

fuerant (aliis scilicet interemptis vel interceptis) citatissimo cursu ducibus nuntiare, non solum se vix hostium manus effugisse, sed & eosdem hostes magno impetu ad pugnandum paratos subito irruere, & numero, & robore formidandos:

Perplexitas ducum attendenda.

quo casu eo majori stupore, ac perplexitate duces recenter lacerati, vixque reparati exercitus, maximæ propriorum militum exorto tumultu, solent concuti, quo vix mente quicquam prospicere, aut recte quasi furibundi consulere possint. Nam & de tumultu sedando, ac progressu totius exercitus metuunt eventum. Attamen

Remedium gubernatoris bellorum.

vti subitus casus est, ita remedium apud exercitatos, & fortes viros reassumitur in instanti. Igitur primum milites virtute fidei præstitæ in ordinem redactos, quam citissime in aciem extensos collocant, ne circumveniantur.

II. equites in cornibus vtrinque collocant loricatos.

III. Visa opportunitate, exercitum contrahunt, spatia militibus vacua tanquam portas pluribus in locis relinquentes:

IIII. vniversam aciem in plures ordines distribuunt.

V. vnicuique ordini turmam equitum, ne sine auxilio sint, tribuunt.

VI. acierum cornibus cum vexilliferis fortissimos quosque præsiciunt.

VII. vt in acie stantes cibum capiant, ob necessitatem perurgent.

Latrunculi armis tectis pugnant

VIII. ne horrisono hostium clamorem terreantur, aut habitu. Solent enim irruentes hostes aliquot incomposito ordine ante aciem præmittere, pellibusque superinjectis armorum

Snaphaner.

fulgorem occultare: in quod & passim faciunt latrunculi inferioris Germaniæ, atris & picatis vtendo thoracibus in mercatoribus spoliandis: de quibus alibi alius erit sermo.

IX. vt milites ad solvendum militares ordines, & reintegrandos, ad omnem hostilem circumventionem sint paratissimi.

X. ne sic constricti in acie, aut ordine maneant, quod non habeant liberam sagittandi facultatem, immo nisi se dilataverint. hostium sagittis corruent plures.

XI. vt spectent hostilium sagittarum evacuationem.

XII. ne statim fugientem hostem spolii causa insequantur: quod alacritatis causa

Contra gravantes Rempublicam.

More Catilinæ fæces sceleratorum educi solent ad castra, vt terræ purgentur.

Contra timidos, & ignavos.

Ponendi mixto ordine inter fortes in classe, vel mœnibus, vbi fugere nequeant: sæpe en in extrema necessitas virtute operatur.

Contra servos malevolos, & duros.

Tortura, compendes, & flagella.

De subita perplexitate ducum fugiendi, vel resistendi.

CAP. XX.

ACCIDIT plerunque exploratores, a hostilibus castris pauciores, quam emissi

fuerant (aliis scilicet interemptis vel interceptis) citatissimo cursu ducibus nuntiare, non solum se vix hostium manus effugisse, sed & eosdem hostes magno impetu ad pugnandum paratos subito irruere, & numero, & robore formidandos: Perplexitas ducum attendenda. quo casu eo majori stupore, ac perplexitate duces recenter lacerati, vixque reparati exercitus, maximæ propriorum militum exorto tumultu, solent concuti, quo vix mente quicquam prospicere, aut recte quasi furibundi consulere possint. Nam & de tumultu sedando, ac progressu totius exercitus metuunt eventum. Attamen Remedium gubernatoris bellorum. vti subitus casus est, ita remedium apud exercitatos, & fortes viros reassumitur in instanti. Igitur primum milites virtute fidei præstitæ in ordinem redactos, quam citissime in aciem extensos collocant, ne circumveniantur. II. equites in cornibus vtrinque collocant loricatos. III. Visa opportunitate, exercitum contrahunt, spatia militibus vacua tanquam por plu loc reli

De subita perplexitate ducum fugiendi, vel resistendi.

CAP. XX.

ACCIDIT plerunque exploratores, a hostilibus castris pauciores, quam emissi fuerant (aliis scilicet interemptis vel interceptis) citatissimo cursu ducibus nuntiare, non solum se vix hostium manus effugisse, sed & eosdem hostes magno impetu ad pugnandum paratos subito irruere, & numero, & robore formidandos:

Perplexitas ducum attendenda.

quo casu eo majori stupore, ac perplexitate duces recenter lacerati, vixque reparati exercitus, maximæ propriorum militum exorto tumultu, solent concuti, quo vix mente quicquam prospicere, aut recte quasi furibundi consulere possint. Nam & de tumultu sedando, ac progressu totius exercitus metuunt eventum. Attamen

Remedium gubernatoris bellorum.

vti subitus casus est, ita remedium apud exercitatos, & fortes viros reassumitur in instanti. Igitur primum milites virtute fidei præstitæ in ordinem redactos, quam citissime in aciem extensos collocant, ne circumveniantur.

II. equites in cornibus vtrinque collocant loricatos.

III. Visa opportunitate, exercitum contrahunt, spatia militibus vacua tanquam portas pluribus in locis relinquentes:

IIII. vniversam aciem in plures ordines distribuunt.

V. vnicuique ordini turmam equitum, ne sine auxilio sint, tribuunt.

VI. acierum cornibus cum vexilliferis fortissimos quosque præsiciunt.

VII. vt in acie stantes cibum capiant, ob necessitatem perurgent.

Latrunculi armis tectis pugnant

VIII. ne horrisono hostium clamorem terreantur, aut habitu. Solent enim irruentes hostes aliquot incomposito ordine ante aciem præmittere, pellibusque superinjectis armorum

Snaphaner.

fulgorem occultare: in quod & passim faciunt latrunculi inferioris Germaniæ, atris & picatis vtendo thoracibus in mercatoribus spoliandis: de quibus alibi alius erit sermo.

IX. vt milites ad solvendum militares ordines, & reintegrandos, ad omnem hostilem circumventionem sint paratissimi.

X. ne sic constricti in acie, aut ordine maneant, quod non habeant liberam sagittandi facultatem, immo nisi se dilataverint. hostium sagittis corruent plures.

XI. vt spectent hostilium sagittarum evacuationem.

XII. ne statim fugientem hostem spolii causa insequantur: quod alacritatis causa

generosi adolescenses contra ducum voluntatem sæpius indiscrete sacientes, mortem incurrunt, aut captivitatem: prout miserabile spectaculum defilio M. Crassi Plutarchus

principes super omnia hæc notent.

(vnde hæc supradicta pro Gothorum similitudine pugnatorum extracta sunt)

calamitosissimo ordine meminit: quomodo scilicet Parthica fraude, & crudelitate Romani victi sunt, quod vix similis inveniatur: ad quam historiam respiciant omnes strenui bellatores, vt circumspectius cum hoste pugnantes, ludibrium evadant inimicorum.

De dolosa hostium fuga cavenda.

CAP. XXI.

Plutarchus.

PROSEQVITVR demum idem autor Romanorum miserabile infortunium, et stragem, in persequendis hostibus Parthis, simulantibus trepidam fugam, his verbis: Magno

Notabile pro principibus.

igitur impetu equitibus Romanis hostes insequentibus, ne pedites quidem otiose sequebantur, sed alacritatis, & spei magnitudine incensi, illorum pene celeritatem adequabant, & ad omnes casus paratissimi aderant, ac se iam fudisse hostes, ac vicisse arbitrantes, eousque persecuti sunt, quoad non

Parthorum dolos experti Romani trucidabantur.

vltra fugientibus Parthis tandem illorum dolos, ac fraudes agnovere. Conversi enim in eos Parthi, qui eatenus fugam simulaverant, atque vndique supervenientes alii sese ad pugnam paraverunt, atque equites cataphractos Romanis equitibus opponentes, reliquum æquitatum nullo ordine passim Romanis circumfudere,

Pulveres excitati.

& ita vndique per planitiem discurrentes, ingentem vim pulveris excitabant, vt neque se mutuo videndi, nec adinvicem colloquendi Romanis facultas esset, sed mutuis etiam vulneribus seipsos interimerent. Multi etiam attrahendi spiritus angustia pene suffocati, & sagittis insuper confossi, miserabiliter in pulvere volutabantur. Nec

Cuspides sagittarum curvatæ.

vulneratis eximendi teli potestas aderat: siquidem curvatis vncis instructæ sagittarum cuspides non fine maxima nervorum, & carnium laceratione divelli poterant. Cumque

Manus clypeis & pedes arenis impediti.

multi admodum eo pacto interficerentur, cæteri metu, atque horrore torpebant, nec impetum pedites in cataphractos facere poterant, implicitas manus clypeis ostentantes: pedes vero arenæ cumulis altius inhærentes, neque ad pugnandum, neque ad insequendum

Forma pugnandi dispar.

satis idoneos se esse monstrabant. Erat enim pugnandi forma omnino dispar: quia Romani milites vtebantur parvis, & debilibus hastis, quibus ferreos thoraces, aut e corio

Hastæ Romanorum parvæ.

fabrefactos, incassum peterent: a hostibus vero grandioribus contis petiti, nuda pene corpora aditus præberent. Qui vero graviter armati pugnabant, cunctorum ictibus ex equis dejecti, immobiles humi jacere cogebantur. Multi etiam sponte sua ex equis dissilientes, media illorum viscera perfodiebant: qui vulneris dolore perciti, huc

generosi adolescenses contra ducum voluntatem sæpius indiscrete sacientes, mortem incurrunt, aut captivitatem: prout miserabile spectaculum defilio M. Crassi Plutarchus principes super omnia hæc notent.

(vnde hæc supradicta pro Gothorum similitudine pugnatorum extracta sunt)

calamitosissimo ordine meminit: quomodo scilicet Parthica fraude, & crudelitate Romani victi sunt, quod vix similis inveniatur: ad quam historiam respiciant omnes

strenui bellatores, vt circumspectius cum hoste pugnantes, ludibrium evadant inimicorum.

De dolosa hostium fuga cavenda.

CAP. XXI.

Plutarchus.

PROSEQVITVR demum idem autor Romanorum

miserabile infortunium, et stragem, in persequendis hostibus

Parthis, simulantibus trepidam fugam, his verbis: Magno

Notabile pro principibus.

igitur impetu equitibus Romanis hostes insequentibus, ne

pedites quidem otiose sequebantur, sed alacritatis, & spei

magnitudine incensi, illorum pene celeritatem adequabant,

& ad omnes casus paratissimi aderant, ac se iam fudisse hostes,

ac vicisse arbitrantes, eousque persecuti sunt, quoad non

Parthorum dolos experti Romani trucidabantur.

vltra fugientibus Parthis tandem illorum dolos, ac fraudes

agnovere. Conversi enim in eos Parthi, qui eatenus fugam simulaverant, atque vndique

supervenientes alii sese ad pugnam paraverunt, atque equites cataphractos Romanis

equitibus opponentes, reliquum æquitatum nullo ordine passim Romanis circumfudere,

Pulveres excitati.

& ita vndique per planitiem discurrentes, ingentem vim pulveris excitabant, vt

neque se mutuo videndi, nec adinvicem colloquendi Romanis facultas esset, sed mutuis

etiam vulneribus seipsos interimerent. Multi etiam attrahendi spiritus angustia pene

suffocati, & sagittis insuper confossi, miserabiliter in pulvere volutabantur. Nec

Cuspides sagittarum curvatæ.

vulneratis eximendi teli potestas aderat: siquidem curvatis vncis instructæ sagittarum

cuspides non fine maxima nervorum, & carnium laceratione divelli poterant. Cumque

Manus clypeis & pedes arenis impediti.

multi admodum eo pacto interficerentur, cæteri metu, atque horrore torpebant, nec impetum

pedites in cataphractos facere poterant, implicitas manus clypeis ostentantes:

pedes vero arenæ cumulis altius inhærentes, neque ad pugnandum, neque ad insequendum

Forma pugnandi dispar.

satis idoneos se esse monstrabant. Erat enim pugnandi forma omnino dispar: quia Romani

milites vtebantur parvis, & debilibus hastis, quibus ferreos thoraces, aut e corio

Hastæ Romanorum parvæ.

fabrefactos, incassum peterent: a hostibus vero grandioribus contis petiti, nuda pene

corpora aditus præberent. Qui vero graviter armati pugnabant, cunctorum ictibus

ex equis dejecti, immobiles humi jacere cogebantur. Multi etiam sponte sua ex equis

dissilientes, media illorum viscera perfodiebant: qui vulneris dolore perciti, huc

illuc furibundi currentes, se pariter & hostes conculcando perimebant: nec minori

Conti Parthorum grandes.

asperitate ardoris, & sitis premebantur. Tandem multis fraudibus Parthorum pater post

filium illusus interiit: quod notent qui (pace cotemota)similibus ludibriis se immittunt.

Aretor & sitis.

De causis sumendi belli, & hostis in fuga dimittendi.

CAP. XXII.

ETSI periculosa hominum voluptas sit, pro gloria sæpius

tanquam inter delicias (præcipue vt dici solent, homini inexperto)

versari in atrocissimis bellis, tamen necessitatis

Causæ bellorum assumendorum.

causa, quo se, suosque, ac amicos ab incursum hostium,

& populum a tyrannide tueatur, atque ne innocentes justitiæ

colore gravamen, & calumniam patiantur, cruentum quantocyus

assumitur bellum: quod sæpe ita novis novisque subortis

Bellum atrox servitute plerumque finitur.

causis coalescit, vt pro paucorum vltione repellenda,

impræmeditate sumptum, multorum, immo innumerabilium

hominum irreparabili ruina ampliatum, deditione &

Principes primum a proditoribus petuntur.

servitute finiatur. Graviori tamen periculo Principes in hac causa premuntur, quia

cunctos habent suspectos, vt vitæ eorum maximæ proditores insidientur, dum vili

quandoque pretio (operante livore) vitam Principis, ac totius populi salutem mercan

solent, quemadmodum & alii stipendiarii milites, qui obliti generis, & amicorum,

Sors militum miserrima.

pro exigua pecuniola se mutuo confodiunt, & rursus, si vivi campum exierant,

misero luxu eam consumunt. Quantum vero ad fugientes, obtenta victoria

plures captivari congruit, quam vita privari, ne forte (vti superius dictum est)

Vtilitas captivorum.

eorum respectu priusquam dimittantur, diu optata pax vtrisque adversariis restituatur.

Reservato etiam exercitu in acie sub vexillis potius plerunque permittendus est

Exercitus auxiliaris non perdendus.

hostis aufugere, quam ambiguo belli eventu peramplius amicum exercitum in perditos,

& sceleratissimos homines relaxare. Sæpe nanque præsumptuosa securitate

victores superantur a victis: quibus proprium est insidias struere, vix cavendas,

Victores stulta securitate perduntur.

Nec insolitum est hostibus iniquo loco pressis, dam nocte fugere, aut interdiu servato

ordine se transferre, vt ab insequentibus sint securi: qui etiam si vrgeantur natare

per aquas, ea arte plerunque præditi sunt in disciplina militari, vt hac fuga & se,

Victi insidias struunt.

& dominos suos, ne trucidentur, aut captiventur, eximere possint, Ideoque nandi

scientia neutiquam prætermittenda est, etiam a Principibus: quibus & vsui, & saluti

plerunque esse potest, prout aliquando in laudabili vsu fuit in Italica natione,

vt filios suos applicaret huic disciplinæ.

Durum a stirpe genus natos ad flumina primum

Deferimus, sævoque gelu duramus, & vndis.

illuc furibundi currentes, se pariter & hostes conculcando perimebant: nec minori

Conti Parthorum grandes.

asperitate ardoris, & sitis premebantur. Tandem multis fraudibus Parthorum pater post filium illusus interiit: quod notent qui (pace cotemota)similibus ludibriis se immittunt.

Aretor & sitis.

De causis sumendi belli, & hostis in fuga dimittendi.

CAP. XXII.

ETSI periculosa hominum voluptas sit, pro gloria sæpius tanquam inter delicias (præcipue vt dici solent, homini inexperto) versari in atrocissimis bellis, tamen necessitatis

Causæ bellorum assumendorum.

causa, quo se, suosque, ac amicos ab incursum hostium, & populum a tyrannide tueatur, atque ne innocentes justitiæ colore gravamen, & calumniam patiantur, cruentum quantocyus assumitur bellum: quod sæpe ita novis novisque subortis

Bellum atrox servitute plerumque finitur.

causis coalescit, vt pro paucorum vltione repellenda, impræmeditate sumptum, multorum, immo innumerabilium hominum irreparabili ruina ampliatum, deditione &

Principes primum a proditoribus petuntur.

servitute finiatur. Graviori tamen periculo Principes in hac causa premuntur, quia cunctos habent suspectos, vt vitæ eorum maximæ proditores insidientur, dum vili quandoque pretio (operante livore) vitam Principis, ac totius populi salutem mercan solent, quemadmodum & alii stipendiarii milites, qui obliti generis, & amicorum,

Sors militum miserrima.

pro exigua pecuniola se mutuo confodiunt, & rursus, si vivi campum exierant, misero luxu eam consumunt. Quantum vero ad fugientes, obtenta victoria plures captivari congruit, quam vita privari, ne forte (vti superius dictum est)

Vtilitas captivorum.

eorum respectu priusquam dimittantur, diu optata pax vtrisque adversariis restituatur. Reservato etiam exercitu in acie sub vexillis potius plerunque permittendus est

Exercitus auxiliaris non perdendus.

hostis aufugere, quam ambiguo belli eventu peramplius amicum exercitum in perditos, & sceleratissimos homines relaxare. Sæpe nanque præsumptuosa securitate victores superantur a victis: quibus proprium est insidias struere, vix cavendas,

Victores stulta securitate perduntur.

Nec insolitum est hostibus iniquo loco pressis, dam nocte fugere, aut interdiu servato ordine se transferre, vt ab insequentibus sint securi: qui etiam si vrgeantur natare per aquas, ea arte plerunque præditi sunt in disciplina militari, vt hac fuga & se,

Victi insidias struunt.

& dominos suos, ne trucidentur, aut captiventur, eximere possint, Ideoque nandi scientia neutiquam prætermittenda est, etiam a Principibus: quibus & vsui, & saluti plerunque esse potest, prout aliquando in laudabili vsu fuit in Italica natione, vt filios suos applicaret huic disciplinæ.

Durum a stirpe genus natos ad flumina primum
Deferimus, sævoque gelu duramus, & vndis.

De equestrium natatione.

CAP. XXIII.

QVAMVIS non minus infaustum, quam temerarium sit,

Equites et pedites armati natant.

armatum equitem, vel peditem gurgiti natando se committere: attamen quia Gothi omnia temporum momenta ad excolendam militiam collaturi erant, nullas partes militari exercitio idoneas experiri omiserunt. Quocirca artem, & vsum aquis innatandi, adeo perfecte calluerunt, vt plerunque armis onusti, atque equis invecti, magna fluminum spatia inter hostiles exercitus ad resistendum, vel fugiendum tranatarent.

Equi ad natandum instructi.

Nec minori equos industria, quam seipsos, ad natandi consuetudinem instruebant, prout Cornelius Tacitus asserit de Germanis: quorum nobilissimum institutum erat, equos ad natandi studium informare, audacterque (vt Herodianus lib. VIII. testatur sese fluminibus cum equis natare peritis, immergere.

Equus Biornonis pugilis.

Nec testimonium Saxonis in hoc casu omittendum est. Is enim dicit, Biornonem quendam Norvegianum insignem pugilem, equum habuisse præstantem corpore, præpetem velocitate, adeo animosum, vt indefessus obstrepentem vorticem superaret: cujus aquæ lapsus tam incito, ac præcipiti volumine defertur, vt animalia nandi vigore defecta, plerunque pessundare soleat. Eo tamen equo tum Fridlevo pugile fortissimo (de quo superius in V. lib. dictum est) vrgente, tum scrupeo, atque iniquo loco, privatus est, & ad vltimum hostili stratagemate equi errore captivatus.

Species equi Seiani non deficit.

Ita nullibi terrarum species, aut natura videtur deficere equi Seiani. Quod autem Gothorum equi eiusmodi natandi artibus perhibentur instructi, necessariam causam magnitudo, latitudoque immen sorum fluminum vbilibet administrat.

Gothi præliantur in aquis.

Vix enim vlla certamina apud Orientales, Occidentalesque Gothos, aut Finnos, Ruthenos, & Moschos instaurari, vel perfici possunt, nisi aquarum vastitas, & vorax impetus superetur.

De industria natantium.

CAP. XXIIII.

CASTRA etenim hostilium exercituum ita naturæ præsidio

Castra naturaliter munita.

sæpius, quam in scopulis, et campis statuuntur, vt operæ

pretium sit exquisita calliditate, et astu non minus contra naturæ

munitionem, quam hostis potentiam decertare. Nec

dissimili, aut minori sagacitate opus est, vbi longiores amnium

pontes æstu, vel hoste subito destructos intuentur: quia

Pontes rupti impediunt bella.

tunc vti nequeunt noctis beneficio ad evitandum lignea

fragmenta, aut palos ripis infixos: sed prima aurora radios

lucis immittente, quando equi jumentaque vegetiores nocturn

Vires vegetiores veniunt nocturna quiete.

quiete resumpserant vires. Interiora vero regni vada tempore hostili acutissimis

sudibus sub aquis muniunt, ne equites natando suscipiant ripam. Verum ne subnatantibus

Regulæ natantium.

equis vllam vim sessores hujusmodi inferant, regulas adhibent singulares

Equites brevi momento spirant natando.

videlicet vt genua, & pedes dorsotenus elevent in equis, vt aërem in respirando

quam brevissimum capiant, veluti suffocandi, vtque immobiles se contineant,

frenaque liberrima, & longa jumentis relaxent, lanceasque, & tela aquis innatantia

Lanceæ ducuntur super aquas.

ducant, & popismate, quo inter pabulandum vti solent, stimulent ad celeritatem.

Reliquam equorum non inutilem disciplinam require inferius inter animalia cap. de

Popisma.

equorum pullis edomandis. Etiam quæ Virgilius meminit de bonitate equi:

Equi boni sic notantur.

Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces

Audet, & ignoto sese committere ponti.

Equi enervantur.

Equos vero non assuetos, aut doctos ad natandum, saucios poplite absciso, ne hostibus

sint vsui, enervant, domumque natando corporeis viribus sese recipiunt

Equi recentes aptantur.

ad aliud littus, vbi novi, recentesque caballi ad prælium

aptissimi, semper occurrunt: nec minus liberale

stipendium illico paratum est pro

recreatione tot difficultatum

perstrenue superatarum.

352 DE BELLIS NAVALIBUS

De natatione pedestrium armatorum, & præsertim pinguium.

CAP. XXV.

Ars naratoria.

TALIS etiam apud Septentrionales milites servari solet

vsus, vt qui minus arte natatoria sunt instructi, aut nimia

crassitudine distenti, quod propriis viribus vrgente necessitate

nec seipsos, nec socios ad meliorem certaminis eventum

reservare possint, illis ipsis ita consulatur, vt funibus

vtraque ripa fluminum agiliori quopiam milite firmatis

innitentes, vna manu sese transferendo teneant, altera

vero contorta aquam statim locum artis compendio enixius

Peritia natandi.

quo valuerint præripiant. Quidam vero tanta natandi

industria callent, vt inter æstuantis freti procellas, longo maris tractu nando

salutem redimant, complurimosque præsentis periculi socios littori restituant, durioribus

forsan satis reservandos. Libet hic e Saxone hujus rei singulare exemplum

Sivardus Norvegianus.

afferre de quodam Sivardo Norvegiano: qui post multa, præclaraque facinora in bellis

edita, a hostibus interceptus, cum navi in alto mergendus veheretur, quasi funus

Remiges inebriantur

suum inferiis præcessurus, empta de industria potione remiges oneravit: quibus

exhilaratis, gubernandi potestantem supremi beneficii loco impetravit: nautatque impensius

edere remigium hortatus, cum vehementissimum navigii cursum animadverteret,

projecto gubernaculo præceps vndas insiliit, priusque littori, quam concitata

Haraldus rex occiditur.

ratis impetum correxisset, restitutus, Regem Haraldum improvictum occidit. Deinde

navali prælio dimicans incredibili, & præstantiori humani viribus fortitudine,

solus aliquandiu consumptis sociis, navigium a hostibus vindicavit: quorum multitudini

Onustus armis hyeme natat.

tandem cedere coactus, singulari nandi peritia fretus, quanquam hybernum

tempus instabat, armis militaribus onustus profundo se credidit, atque sub vndis enatans,

dubium effecit, majoris audaciæ specimen in puppi præbuerit, an inter vndas

Lorica detrahitur inter natandum.

agilitatis ediderit. Siquidem loricam, quo corpus munierat, quo liberius enaret,

cum reliquis armaturis sub vndis sibi detraxit, ac demum cum capessendi spiraculi

Tunica sub aquis deponitur.

gratia fluctibus emersisset, a quodam familiari suo per habitum hostibus indicatus,

tunicam, qua se prodi suspicabatur, rursum corpus aquis occultando deposuit.

suit Sed cum ne sic quidem proditoris notitiam sesellisset, ad extremum se veste

nudavit. Nec tamen adhuc indice ludificato, cum solus e sociis superesset, seque

hæc omnia, quæ & callide, & animose tentaverat, frustra expertum animadverteret,

tandem fati simulatione profundo diutius immorans, insidiatoribus, an viveret,

dubium reliquit. Ad vltimum cum humanæ respirantionis consuetudine superne aërem

capessere debuisset, cujusdam forte navigii gubernaculum pertinacissimis brachiorum

amplexibus apprehendit, eique aliquandiu tacitus inhæsit, donec cujusdam curiosius

cultum contemplantis indicio deprehensus intercipitur, & morti adjudicatur

Natans deprehensus intercipit, & occiditur.

Plura tamen elapsionis genera animi firmitate tentasset, si hyberni frigoris immensa

sævitia corporis eius robur haud deservisset. Nec prætereundus est nobilis

Romanus Fronditius, qui præclara facinora, teste Plin. lib. XVII. cap. I. Vulturnum

Sævitia frigoris.

transnatans, fronde capiti imposita adversus Hannibalem edidit.

De extrahendis hostibus ab aquis.

CAP. XXVI.

EST & aliud cujusdam Erici Diserti nobilissimi Norvegia

Ericus disertus.

ni memorabile exemplum, singulari vincendi genere admirandum. Is enim Ericus videns se impacabili invidentia domesticorum heroum Regis Daniæ Frothonis, propter insuperabilem facundiæ facultatem, ad quoduis crudele fatum circumdari, etiam ab ipso Rege gladium adversus eum projiciente, sed objecto obstaculo non lædente. Quocirca circumspedis hincinde remediis, nullum efficacius oblatum est, quam quod securitatem celeri compararet fuga: cui dum solicitus sub tenebris nocturnis intenderet, classem Regiam anchoris firmatam, diffisa

Classis regia redditur inhabilis.

laterum parte navigationi inhabilem reddidit, insertisque rursum asserculis sarsit, quominus ab intventibus læsio agnosceretur. Deinde navigium, quo se, comitesque receperat, haud procul a littore depelli curat. Quem Rex laceratis insequi navibus parans, mox fluctu foros æquante, quanquam armis admodum onustus existeret, enare inter alios cœpit, propriæ salutis servandæ, quam alienæ lacessendæ cupidior

Propria salusin pericul charior.

effectus. Præcipitatis in altum proris, sedibus suis remiges stagnans introrsum æstus

suit Sed cum ne sic quidem proditoris notitiam sesellisset, ad extremum se veste nudavit. Nec tamen adhuc indice ludificato, cum solus e sociis superesset, seque hæc omnia, quæ & callide, & animose tentaverat, frustra expertum animadverteret, tandem fati simulatione profundo diutius immorans, insidiatoribus, an viveret, dubium reliquit. Ad vltimum cum humanæ respirantionis consuetudine superne aërem capessere debuisset, cujusdam forte navigii gubernaculum pertinacissimis brachiorum amplexibus apprehendit, eique aliquandiu tacitus inhæsit, donec cujusdam curiosius cultum contemplantis indicio deprehensus intercipitur, & morti adjudicatur

Natans deprehensus intercipit, & occiditur.

Plura tamen elapsionis genera animi firmitate tentasset, si hyberni frigoris immensa sævitia corporis eius robur haud deservisset. Nec prætereundus est nobilis Romanus Fronditius, qui præclara facinora, teste Plin. lib. XVII. cap. I. Vulturnum

Sævitia frigoris.

transnatans, fronde capiti imposita adversus Hannibalem edidit.

De extrahendis hostibus ab aquis.

CAP. XXVI.

EST & aliud cujusdam Erici Diserti nobilissimi Norvegia

Ericus disertus.

ni memorabile exemplum, singulari vincendi genere admirandum.

Is enim Ericus videns se impacabili invidentia domesticorum heroum Regis Daniæ Frothonis, propter insuperabilem facundiæ facultatem, ad quoduis crudele fatum circumdari, etiam ab ipso Rege gladium adversus eum projiciente, sed objecto obstaculo non lædente. Quocirca circumspedis hincinde remediis, nullum efficacius oblatum est, quam quod securitatem celeri compararet fuga: cui dum solicitus sub tenebris nocturnis intenderet, classem Regiam anchoris firmatam, diffisa

Classis regia redditur inhabilis.

laterum parte navigationi inhabilem reddidit, insertisque rursum asserculis sarsit, quominus ab intventibus læsio agnosceretur. Deinde navigium, quo se, comitesque receperat, haud procul a littore depelli curat. Quem Rex laceratis insequi navibus parans, mox fluctu foros æquante, quanquam armis admodum onustus existeret, enare inter alios cœpit, propriæ salutis servandæ, quam alienæ lacessendæ cupidior

Propria salusin pericul charior.

effectus. Præcipitatis in altum proris, sedibus suis remiges stagnans introrsum æstus

excussit, nullum in horrenda calamitate solatium inveniens, nisi remigia brachiorum, prout Cassiodo. lib. VIII. de Tholo Principe Gothorum in simili casu meminit: quo infortunio Ericus, fraterque eius Rollerus conspecto, cum contemptum periculi

incunctanter se profundo dedere, natabundique fluctuantem excepere Regem. Iamque eum ter superfusa vnda subruerat, cum Ericus cæsarie comprehensum pelago

Turba naufragorum periit.

levat. Cætera naufragorum turba aut aquis obruta, aut ægre littori restituta est. Rex humido nudatus cultu, sicca circumamictus veste contegitur. Multus illi ab ore liquor

Naufragi quales habent passiones.

crebra pectoris ructuatione manabat: vox quoque eum continuis lassata singultibus deficere videbatur. Tandem calore spiritum vehementiorem ad obsequium

Gratitudo boni regis.

turbatæ rationis restituente. Rex pensatis insignibus ftratrum meritis. Erico sub sponsalium fide in publica concione sororem, atque centuriatum dedit Rollero: etiam Reginam ob arduas causas repudiatam, cum novam sponsam e Norvegia expectaret,

Fres conjunctas egerunt nuptias.

simili sponsione conjunxit. Ita ergo fratres conjunctas egere nuptias, altero sororem Regis altero repudiatam Reginam. ducente. Regi deinceps eo chariores habiti, quo præ cæteris eorum virtute, & viribus regno, vitæque fuerat restitutus. Sed præcipue

Ericus contemporaneus Ciceronis.

Ericus Disertus (Ciceronis contemporaneus) Rex Sueonum postea factus: cujus prudentissimo consilio idem Rex Frotho suos principatus admirabili pace auxit,

Aripert rex Longobardorum.

ac direxit, & conservavit. Tales Rex Aripert Longobardorum (teste Pau. Diaco. lib. VI) auxiliatores non habuit, quando auro onustus fugere voluit: natando suffocatus est, quia forte nulla experientia artis natatoriæ prius vsus est &c.

De primis instrumentis natatoriæ artis.

CAP. XXVII.

Arundines fungosæ.

NATATORIæ artis instrumenta, & disciplina in

vtribus, seu vesicis inflatis, vel manipulis levium arundinum

fungosarum hic apposita sunt, vt pueri, adolescentesque

majorem præ cæteris ætatibus aquis se immergendo, &

exercendo habeant voluptatem, ne forte tacitis procedentibus

Modus natandi.

annis, harum rerum ignan nec se, nec alios a præsentissimo

mortis periculo valeant liberare. Modus is apud

veteres Septentrionales homines diligentissime observabatur,

vt non minori industria suos admoverent stridulis fluminibus,

excussit, nullum in horrenda calamitate solatium inveniens, nisi remigia brachiorum,

prout Cassiodo. lib. VIII. de Tholo Principe Gothorum in simili casu meminit:

quo infortunio Ericus, fraterque eius Rollerus conspecto, cum contemptum periculi

incunctanter se profundo dedere, natabundique fluctuantem excepere Regem.

Iamque eum ter superfusa vnda subruerat, cum Ericus cæsarie comprehensum pelago

Turba naufragorum periit.

levat. Cætera naufragorum turba aut aquis obruta, aut ægre littori restituta est. Rex

humido nudatus cultu, sicca circumamictus veste contegitur. Multus illi ab ore liquor

Naufragi quales habent passiones.

crebra pectoris ructuatione manabat: vox quoque eum continuis lassata singultibus

deficere videbatur. Tandem calore spiritum vehementiorem ad obsequium

Gratitudo boni regis.

turbatæ rationis restituente. Rex pensatis insignibus ftratrum meritis. Erico sub sponsalium

fide in publica concione sororem, atque centuriatum dedit Rollero: etiam Reginam

ob arduas causas repudiatam, cum novam sponsam e Norvegia expectaret,

Fres conjunctas egerunt nuptias.

simili sponsione conjunxit. Ita ergo fratres conjunctas egere nuptias, altero sororem

Regis altero repudiatam Reginam. ducente. Regi deinceps eo chariores habiti,

quo præ cæteris eorum virtute, & viribus regno, vitæque fuerat restitutus. Sed præcipue

Ericus contemporaneus Ciceronis.

Ericus Disertus (Ciceronis contemporaneus) Rex Sueonum postea factus: cujus

prudentissimo consilio idem Rex Frotho suos principatus admirabili pace auxit,

Aripert rex Longobardorum.

ac direxit, & conservavit. Tales Rex Aripert Longobardorum (teste Pau.

Diaco. lib. VI) auxiliatores non habuit, quando auro onustus fugere voluit: natando

suffocatus est, quia forte nulla experientia artis natatoriæ prius vsus est &c.

De primis instrumentis natatoriæ artis.

CAP. XXVII.

Arundines fungosæ.

NATATORIæ artis instrumenta, & disciplina in

vtribus, seu vesicis inflatis, vel manipulis levium arundinum
fungosarum hic apposita sunt, vt pueri, adolescentesque
majorem præ cæteris ætatibus aquis se immergendo, &
exercendo habeant voluptatem, ne forte tacitis procedentibus

Modus natandi.

annis, harum rerum ignan nec se, nec alios a præsentissimo
mortis periculo valeant liberare. Modus is apud
veteres Septentrionales homines diligentissime observabatur,
vt non minori industria suos admoverent stridulis fluminibus,

minibus, aut altis gurgitibus se immergere, atque respiracula capere, quam furiosis

Milites parum fortes fine arte natandi.

equis sursum deorsumque directis incessere, & horrenda præcipitia declinare. Putabant
enim se, suosque milites parum fortes, aut gloriosos existimari, nisi etiam tali
casu sese, patriæque salutem a hostibus redimere possent. Sæpius etenim pedestris,

Pugna pedestris in navale mutatur.

seu campestris pugna in navalem, seu stagnalem, aut paludineam commutari solet,
vti Herodianus lib. VII. meminit de Maximino Imperatore Gotho: qui cum ad
ingentem, vastamque paludem devenisset, intra quam Germani peritissimi natandi

Maximinus Imp. Gothus equo ingreditur flumen.

(vt qui tantummodo in fluminibus laventur) fuga se receperant, verentibus Romanis
eosdem insequi, primum Maximinus equo paludem ingressus, cum quidem
etiam supra aluum equus voragine hauriretur, magna vi hostes contrucidavit. Quare
exercitus reliquus pudore instinctus, ne prodere pro se pugnatem Imperatorem
vidererur, ausus & ipse est paludem ingredi, atque fortiter pugnare. Cæsar etiam
multitudine hostium iniquo loco obrutus, sese (vt lib. IIII. testatur) e navigio ejecit,

Cæsar adnatavit.

atque ad eas, quæ longius constiterant naves, adnatavit. Hinc suis laborantibus
subsidio scaphas mittens, nonnullos conservavit. Navigium quidem eius militum

Navigium Cæsaris periit.

multitudine depressum, vna cum hominibus interiit. Præterea paulo ante eodem
libro dicitur, quod Cæsaris multi milites fuga, cædeque suorum perterriti, XXX. pedum
altitudine in ædificiis consistere ausi non sunt, sed per molem se in mare præcipitaverunt,
& octingentorum passuum intervallo ad oppidum destinatum enataverunt.

Intervallum 800. passuum nando superatur.

Meminit etiam Diones Cassius, Imperatorem Hadrianum adeo peritos, &
laborum patientes habuisse exercitus, vt olim equites, qui vocantur Bastai, Danubium
armati tranatarent.

De eodem per externa exempla.

CAP. XXVIII.

PRæTEREA Imperatori Severo (teste Herodiano)

Severus Imp.

Britanni non minus sese opposuere in paludibus, per quas
ipsi natant, excursantque, ad ilia demersi nudo corpore cœnum

contemnentes (neque enim vestis vsum cognoverunt)

quam apertis campis, vbi ventrem atque cervicem ferro incingunt,

ornamentum id esse, ac divitiarum argumentum

exissimantes, perinde vt aurum. Corpora pingunt omnifariam

formis animalium. Ideoque nori induuntur, ne picturam

adoperiant. Insuper Suetonius Iulium Cæsarem testatur nando

Iulius Cæsar.

transnatasse flumina, vel innixum inflatis vtribus ea velocitate vsum fuisse, vt sæpe

nuntios de se prævenerit. Præterea Alexandriæ circa oppugnationem pontis eruptione

hostium subita compulsus, in scapham pluribus eodem præcipirantibus, cum

desiliisset in mare, nando per CC. passus evasit ad proximam navem, elata leva, ne

Libelli madefacti non sunt.

libelli, quos tenebat, madefierent, paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur

hostis. Herodotus insuper dicit, in exercitu Xerxis plures Græcos natandi

Græci nando salvi facti.

peritos evasisse salvos, quam barbaros. Demum Livius dicit Chlœliam virginem vnam

ex obsidibus, cum agmine virginum per Tyberim inter sagittas Romam venisse salvam.

Chlœlia.

Meminit præterea Saxo prædictus, nobilem quendam Herbortum

exercitus ducem, armorum onere retento se credidisse profundo:

Herbortimus.

quosque gradu non poterat, incredibili nandi

virtute præcessit in Sclavorum irruptionem.

minibus, aut altis gurgitibus se immergere, atque respiracula capere, quam furiosis

Milites parum fortes fine arte natandi.

equis sursum deorsumque directis incessere, & horrenda præcipitia declinare. Putabant

enim se, suosque milites parum fortes, aut gloriosos existimari, nisi etiam tali

casu sese, patriæque salutem a hostibus redimere possent. Sæpius etenim pedestris,

Pugna pedestris in navale mutatur.

seu campestris pugna in navalem, seu stagnalem, aut paludineam commutari solet,

vti Herodianus lib. VII. meminit de Maximino Imperatore Gotho: qui cum ad

ingentem, vastamque paludem devenisset, intra quam Germani peritissimi natandi

Maximinus Imp. Gothus equo ingreditur flumen.

(vt qui tantummodo in fluminibus laventur) fuga se receperant, verentibus Romanis

eosdem insequi, primum Maximinus equo paludem ingressus, cum quidem

etiam supra aluum equus voragine hauriretur, magna vi hostes contrucidavit. Quare

exercitus reliquus pudore instinctus, ne prodere pro se pugnatem Imperatorem

vidererur, ausus & ipse est paludem ingredi, atque fortiter pugnare. Cæsar etiam

multitudine hostium iniquo loco obrutus, sese (vt lib. IIII. testatur) e navigio ejecit,

Cæsar adnatavit.

atque ad eas, quæ longius constiterant naves, adnatavit. Hinc suis laborantibus

subsidio scaphas mittens, nonnullos conservavit. Navigium quidem eius militum

Navigium Cæsaris periit.

multitudine depressum, vna cum hominibus interiit. Præterea paulo ante eodem

libro dicitur, quod Cæsaris multi milites fuga, cædeque suorum perterriti, XXX. pedum altitudine in ædificiis consistere ausi non sunt, sed per molem se in mare præcipitaverunt, & octingentorum passuum intervallo ad oppidum destinatum enataverunt.

Intervallum 800. passuum nando superatur.

Meminit etiam Diones Cassius, Imperatorem Hadrianum adeo peritos, & laborum patientes habuisse exercitus, vt olim equites, qui vocantur Bastai, Danubium armati tranatarent.

De eodem per externa exempla.

CAP. XXVIII.

PRæTEREA Imperatori Severo (teste Herodiano)

Severus Imp.

Britanni non minus sese opposuere in paludibus, per quas ipsi natant, excursantque, ad ilia demersi nudo corpore cœnum contemnentes (neque enim vestis vsum cognoverunt) quam apertis campis, vbi ventrem atque cervicem ferro incingunt, ornamentum id esse, ac divitiarum argumentum exissimantes, perinde vt aurum. Corpora pingunt omnifariam formis animalium. Ideoque nori induuntur, ne picturam adoperiant. Insuper Suetonius Iulium Cæsarem testatur nando

Iulius Cæsar.

transnatasse flumina, vel innixum inflatis vtribus ea velocitate vsum fuisse, vt sæpe nuntios de se prævenerit. Præterea Alexandriæ circa oppugnationem pontis eruptione hostium subita compulsus, in scapham pluribus eodem præcipirantibus, cum desiliisset in mare, nando per CC. passus evasit ad proximam navem, elata leva, ne

Libelli madefacti non sunt.

libelli, quos tenebat, madefierent, paludamentum mordicus trahens, ne spolio potiretur hostis. Herodotus insuper dicit, in exercitu Xerxis plures Græcos natandi

Græci nando salvi facti.

peritos evasisse salvos, quam barbaros. Demum Livius dicit Chlœliam virginem vnam ex obsidibus, cum agmine virginum per Tyberim inter sagittas Romam venisse salvam.

Chlœlia.

Meminit præterea Saxo prædictus, nobilem quendam Herbortum exercitus ducem, armorum onere retento se credidisse profundo:

Herbortimus.

quosque gradu non poterat, incredibili nandi virtute præcessit in Sclavorum irruptionem.

De natatione armati militis per coriarium saccum cum fistula inflatum.

CAP. XXIX.

Milites providi.

SOLENT plerique milites

providi in locis marinis,

seu stagnalibus belligerantes,

dum artem

natandi non habeant, secum

comportare coriarium

saccum cum fistula

affixa, qua culeum ipsum

sub brachiis ad collum

Saccus coriarius insufflatusi extollit natantem.

ligatum insufflare poterint, ita vt gravior

pars corporis sit infra saccum: qui e corio cervino

(vnde pila conficitur) debet consui amplitudine

palmari, in forma rotunda, quasi pectoralia

trahentium equorum in curru. Fistula autem

Modus securus nandi.

subtilis sit in parte anteriori, dum sufficienter saccus

ille fuerit aëre impletus, et colligatus: eoque modo

securissime homo nudus, vel armatus modica

manus, & pedum motione sese, quo velit, transferre

possit. Sed cavendum est, ne caput inclinet

deorsum, ne forte ventus culeo inclusus graviori

Cautela conservandæ vitae in extrema necessitate.

mole succumbat. Qui obsidione strictiori

marino situ inclusi sunt, vel latis fossis, ne exeant,

impeditos se vident, eo remedio suæ libertati

consulunt, vbi omnis spes adempta est evadendi per scaphas.

De pueris instrucndis in arte natandi.

CAP. XXX.

NANDI tamen vsum & peritiam, si quis anteacta ætate

Iulius Cæsar.

per habitum susceperat, plurimam sibi, & Reipublicæ reservatus

afferre poterit vtilitatem, prout Iulium Cæsarem

plures historiæ feliciter fecisse confirmant, præsertim cum

Alexandriam impugnaret, vbi hostium irruente multitudine

nando fugere sit coactus, vt superiori cap. demonstratur.

Meminere præterea diligentes historici mirabile

Sertorius.

robur Sertorii, qui in bello Cimbrico graviter vulneratus,

equum amisit, & indutus thoraca, & scutum, atque arma

tenen, Rhodanum fluvium rapacissimum per adversos fluctus plurimum nando trajecit,

Silius poëta Italicus.

& non sine magna hostium admiratione ad suos pervenit: cujus laudes Italicus

poëta Silius his versibus egregie laudat:

Ipse inter medios venturæ ingentia laudis

Signa dabat, vibrare sudem, transmittere saltu,

De natatione armati militis per coriarium saccum cum fistula inflatum.

CAP. XXIX.

Milites providi.

SOLENT plerique milites

providi in locis marinis,

seu stagnalibus belligerantes,

dum artem

natandi non habeant, secum

comportare coriarium

saccum cum fistula

affixa, qua culeum ipsum

sub brachiis ad collum

Saccus coriarius insufflatusi extollit natantem.

ligatum insufflare poterint, ita vt gravior

pars corporis sit infra saccum: qui e corio cervino

(vnde pila conficitur) debet consui amplitudine

palmari, in forma rotunda, quasi pectoralia

trahentium equorum in curru. Fistula autem

Modus securus nandi.

subtilis sit in parte anteriori, dum sufficienter saccus

ille fuerit aëre impletus, et colligatus: eoque modo

securissime homo nudus, vel armatus modica

manus, & pedum motione sese, quo velit, transferre

possit. Sed cavendum est, ne caput inclinet

deorsum, ne forte ventus culeo inclusus graviori

Cautela conservandæ vitae in extrema necessitate.

mole succumbat. Qui obsidione strictiori

marino situ inclusi sunt, vel latis fossis, ne exeant,

impeditos se vident, eo remedio suæ libertati

consulunt, vbi omnis spes adempta est evadendi per scaphas.

De pueris instrucndis in arte natandi.

CAP. XXX.

NANDI tamen vsum & peritiam, si quis anteacta ætate

Iulius Cæsar.

per habitum susceperat, plurimam sibi, & Reipublicæ reservatus

afferre poterit vtilitatem, prout Iulium Cæsarem

plures historiæ feliciter fecisse confirmant, præsertim cum

Alexandriam impugnaret, vbi hostium irruente multitudine

nando fugere sit coactus, vt superiori cap. demonstratur.

Meminere præterea diligentes historici mirabile

Sertorius.

robur Sertorii, qui in bello Cimbrico graviter vulneratus,

equum amisit, & indutus thoraca, & scutum, atque arma

tenen, Rhodanum fluvium rapacissimum per adversos fluctus plurimum nando trajecit,

Silius poëta Italicus.

& non sine magna hostium admiratione ad suos pervenit: cujus laudes Italicus

poëta Silius his versibus egregie laudat:

Ipse inter medios venturæ ingentia laudis

Signa dabat, vibrare sudem, transmittere saltu,

Muraleis

Muraleis fossas, vndosum frangere nando

Indutus thoraca vadum, spectacula tanta

Ante aciem virtutis erant, sæpealite planta

Ilia perfossum, & campi per aperta volantem,

Ipse pedes prævertit equum, sæpe arduus idem

Castrorum spatium, & saxo transmisit, & hasta.

His pauculis versibus omnes fere militares exercitationes complectuntur, vt quivis

intelligere possit, inter castrenses industrias nandi peritiam primum, licet periculosiorem,

Exercitationes militares.

obtinere locum,

De peritia natandi, & eius vtilitate.

CAP. XXXI.

QVA quidem arte, & experientia nandi se carere, iniquo animo

ferebat Alexander. Is etenim, cum aliquando maximum

Alexander.

flumen cum omni exercitum transmittere opus esset, paucos

equitum ad tentandum vadum præmisit: cujus altitudo

primo summa equorum pectora adæquabat: mox vt in medium

alveum ventum est, cervicetenus equi abluebantur.

Tum milites omnes pavore torpebant, & nemo audebat in

fluvium se mergere. Hoc cum cerneret Alexander, o me deterrimum,

Alexandri querela.

inquit, qui nunquam nare dicticerim. Deinde

confestim rapto incumbens clypeo, audacter trajecit. cujus exemplum alii secuti

partim nando, partim equitibus hærendo, partim autem sublatis in verticem sarcinis,

hastisque nitentes, pedibus transmisere adeo, vt e tanto exercitu nihil, præter

pauculas sarcinulas, desideratum sit: sed sic omnes madidi vndique ripis, aggeribusque

fluminis expositi sunt, vt facile exercitus omnis deleri potuisset, si pares hostium copiæ

Exercitus Alexandri facile delebilis.

illum advenientem excepissent. Est & aliud admirandæ fortitudinis exemplum

cujusdam Scævolæ, qui apud Britannos prævalente multitudine, atque adveniente nocte,

in profundum pelagi se dejecit, duabusque loricis, & gravi scuto onustus, ad

Scævola.

Cæsarem nando pervasit: a quo laudatus pro concione, & e gregario milite centurio

factus, vitis honore donatus est. Quanto etiam vsui fuit nandi peritia

Peritia nandi.

in primo Punico bello, testantur T. Livius in multis historiis

suis. Ideoque nandi disciplinam acquirant

homines per artem, quam omnibus aliis

animantibus exhibuit ipsa

natura.

LIBRI DECIMI FINIS.

Muraleis fossas, vndosum frangere nando

Indutus thoraca vadum, spectacula tanta

Ante aciem virtutis erant, sæpealite planta

Ilia perfossum, & campi per aperta volantem,

Ipse pedes prævertit equum, sæpe arduus idem

Castrorum spatium, & saxo transmisit, & hasta.

His pauculis versibus omnes fere militares exercitationes complectuntur, vt quivis

intelligere possit, inter castrenses industrias nandi peritiam primum, licet periculosiorem,

Exercitationes militares.

obtinere locum,

De peritia natandi, & eius vtilitate.

CAP. XXXI.

QVA quidem arte, & experientia nandi se carere, iniquo animo

ferebat Alexander. Is etenim, cum aliquando maximum

Alexander.

flumen cum omni exercitum transmittere opus esset, paucos

equitum ad tentandum vadum præmisit: cujus altitudo

primo summa equorum pectora adæquabat: mox vt in medium

alveum ventum est, cervicetenus equi abluebantur.

Tum milites omnes pavore torpebant, & nemo audebat in

fluvium se mergere. Hoc cum cerneret Alexander, o me deterrimum,

Alexandri querela.

inquit, qui nunquam nare dicticerim. Deinde

confestim rapto incumbens clypeo, audacter trajecit. cujus exemplum alii secuti

partim nando, partim equitibus hærendo, partim autem sublatis in verticem sarcinis,

hastisque nitentes, pedibus transmisere adeo, vt e tanto exercitu nihil, præter

pauculas sarcinulas, desideratum sit: sed sic omnes madidi vndique ripis, aggeribusque

fluminis expositi sunt, vt facile exercitus omnis deleri potuisset, si pares hostium copiæ

Exercitus Alexandri facile delebilis.

illum advenientem excepissent. Est & aliud admirandæ fortitudinis exemplum

cujusdam Scævolæ, qui apud Britannos prævalente multitudine, atque adveniente nocte,

in profundum pelagi se dejecit, duabusque loricis, & gravi scuto onustus, ad

Scævola.

Cæsarem nando pervasit: a quo laudatus pro concione, & e gregario milite centurio
factus, vitis honore donatus est. Quanto etiam vsui fuit nandi peritia

Peritia nandi.

in primo Punico bello, testantur T. Livius in multis historiis
suis. Ideoque nandi disciplinam acquirant
homines per artem, quam omnibus aliis
animantibus exhibuit ipsa
natura.

LIBRI DECIMI FINIS.

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE BELLIS GLACIALIBVS

LIBER VNDECIMVS

CAP. I.

REPERIVNTVR in annalibus Septentrionalium regionum
tam vetusto, quam recenti tempore, inter Ruthenos,
seu Russos, aut Moschovitas, & Sueones, sive Finnos,

Gentes diversæ.

ob diversas, sed arduas causas, tam in mari quam in
terra, atque plana glacie, & densis altisque nivibus, sæpius atrocissima
fuisse commissa certamina, sorteque militari, & fortuna

Bella glacialia.

variata, nunc vni, nunc alteri parti (vt fieri solet) strenuam
victoriam adiecisse: quæ rursus devicta, in horribilem
prolapsa sit calamitatem. Hujusque discriminis causa est
loci, temporisque, ac gubernatorum circumstantiæ, quæ in talibus celerrimam accelerant

Circumstantiæ bellorum.

occasionem. Cernuntur hic duæ fortissimæ arces: quarum altera interjecto
profundo, & verticoso gurgite, dominio magni Magistri Livoniæ (sic enim maximæ

Arx magni magistri Livoniæ.

provinciæ Princeps appellatur) subdita est: altera vero magno Principi Moschovitarum
pertinet. Vna tamen Naruen regimini Christianorum Livoniensium, &
altera schismaticorum Moschovitarum subjecta est: quæ arx Moschovitis subjecta,
tanto naturæ munimine, ob circumcurrentes aquas, & armatas vires, se tuta perenniter

Securitas castrensis infirma.

dudum credidit, vt nullius etiam potentissimi hostis insultum expauescere
vellet. Sed hæc insania vti fallax extitit, ita & repentinam, & inevitabilem experta
est calamitatem. Nam Suecorum, Gothorumque illustrissimi Principes, Steno

Steno Stur & Svanto principes.

Stur antiqmor, & Svanto, multis & gravibus Moschorum injuriis, ac perfidiis
provocati, post arduissima bella, ac damna eorundem Moschorum potentibus provinciis,

ac populis illata, exercitum quinquaginta millium armatorum, prædictamque arcem Moschovitarum aggredientes, ferro, flammaque (speculantibus amicis Livoniensium castris) insuperabili furore expugnarunt, vt Moschi cruciabiliter vulnerati, multis interemptis, ac combustis, vix fuga sibi peperere salutem. Hacque arce superata, inæstimabile spolium argenti, & pretiosarum pellium zebellinarum Principibus Suecis, & Gothis antedictis, & exercitui eorum cessit in prædam, vt inde perpetuo gloriarentur pro gravibus arduorum præliorum molestiis, tam æstu, quam

Spolia ingentia.

frigore perpessis, maximis spoliis onustos triumphasse. Sed hæc opima spolia, vti

Spolia nocent.

superatis hostibus irrecuperabili damno, dolorique fuerunt, ita & Principibus prædictis, & amicis, ac terris eorum, ob discordiam pretiosissimæ prædæ hincinde vsurpatæ,

Ruina regnorum & incolarum e spoliis ortum habet.

perniciosum, ac inextinguibile odium (vnde postmodum regnorum ruina orta est) excitarunt. Hanc itaque arcem a hostibus militari fortitudine erutam, cum magnus Magister a Suecis victoribus gratis, & dono oblatam, suo dominio formidaret adjungere, flamma imposita, exportatisque ingentibus spoliis per Finlandiam

Copia ceræ inæstimabilis.

in Suetiam, & Gothiam, victor exercitus est reversus. Tanta tamen copia ceræ (quæ Orientalium negotiatorum immensus quæstus est, & dominorum dives

Cera navigablis.

tributum in eadem arce, ob importabilem gravitatem, relicta est, vt flammis resoluta, navigabile iter per magna locorum spatia exundatione sua reddere posset.

De conflictu glaciali.

CAP. II.

NEQVE minori bellandi impetu Sueci, ac Gothi contra Moschovitas, seu Ruthenos, pacta constitutæ pacis ob ardorem rapinarum in sinibus Finnonnici maris violantes, super

Conflictus glacialis.

aperta glacie, quam in ipsa solidissima terra confligunt: immo, vt prius dictum est, vbi antea æstivo tempore acerrima commissa sunt bella navalia, eisdem in locis glacie concreta aciebus militari modo instructis, bombardisque

Glaciei soliditas.

ordinatis, habentur horrendi conflictus. Adeo solida glacies est in equestribus, ac pedestribus turmis sufferendis, ampliter vel stricte collocatis. Neque mirum, aut incredibile cuipiam, Latiali

Vngulæ equorum ferratæ.

præsertim homini videatur, quomodo equorum vngulæ in lubrica glacie firmari poterunt, vt nedum impetuosissime cursitent, sed & in gyrum versi, atque ad

Equi vertuntur in gyrum.

cursum agitati, armatum sustineant pugnatorem. Equi etenim adeo firmati sum in pedibus adunco ferro, & (clavis acutis, vt nusquam, quantuncunque plana sit glacies,

Equitis sine periculo casus.

sessori de lapsu sit formidandum: immo talibus equorum ferramentis

glacialia frusta impetu fugientis excisa, in faciem immittuntur

Insequentes fragmentis glacialibus occiduntur.

insequentis, vt illico moribundus corruat,

vel vulnus recipiat, non facile

curandum

De irruptio

Cera navigablis.

tributum in eadem arce, ob importabilem gravitatem, relicta est, vt flammis resoluta,

navigabile iter per magna locorum spatia exundatione sua reddere posset.

De conflictu glaciali.

CAP. II.

NEQVE minori bellandi impetu Sueci, ac Gothi contra

Moschovitas, seu Ruthenos, pacta constitutæ pacis ob ardorem

rapinarum in sinibus Finnonnici maris violantes, super

Conflictus glacialis.

aperta glacie, quam in ipsa solidissima terra confligunt:

immo, vt prius dictum est, vbi antea æstivo tempore

acerrima commissa sunt bella navalia, eisdem in locis

glacie concreta aciebus militari modo instructis, bombardisque

Glaciei soliditas.

ordinatis, habentur horrendi conflictus. Adeo solida

glacies est in equestribus, ac pedestribus turmis sufferendis,

ampliter vel stricte collocatis. Neque mirum, aut incredibile cuipiam, Latiali

Vngulæ equorum ferratæ.

præsertim homini videatur, quomodo equorum vngulæ in lubrica glacie firmari

poterunt, vt nedum impetuosissime cursitent, sed & in gyrum versi, atque ad

Equi vertuntur in gyrum.

cursum agitati, armatum sustineant pugnatorem. Equi etenim adeo firmati sum in

pedibus adunco ferro, & (clavis acutis, vt nusquam, quantuncunque plana sit glacies,

Equitis sine periculo casus.

sessori de lapsu sit formidandum: immo talibus equorum ferramentis

glacialia frusta impetu fugientis excisa, in faciem immittuntur

Insequentes fragmentis glacialibus occiduntur.

insequentis, vt illico moribundus corruat,

vel vulnus recipiat, non facile

curandum

De irruptio

De irruptionibus Moschovitarum, seu Ruthenorum.

CAP. III.

MAGNO gentis suæ numero non tantum ad præliandum,

quantum prædandum pro majori parte exiguo, vel nullo

servato ordine militari, ad bella proficiscuntur Moschovitæ,

Moichovitæ potius ad prædandum quam præliandum exeunt.

præcipue qui limites regni Suetiæ, ac magni ducatus

Finlandiæ præliaturi, aut prædaturi accedunt, prout

in annalibus eorundem regnorum, præcipue circa annos

Domini M CD. XCV. viribus sexaginta millium hominum

factum fuisse commemoratur, Causam motæ irruptionis

posuere trium parochiarum collimitanearum, scilicet

Parochiæ tres.

Egrebpe, lasche, & Savalax, atque de fluminibus earum repetitionem: quasi æquius

ad eorum pertinerent ditionem, quam regni Suetiæ jurisdictionem. Sed revera

stimulatione Ioannis Danorum Regis tanta colluvies eo ingressa est, vt maxima regni

Ioanes Dannorum rex.

Suetiæ provincia subjugata, partem juri & dominio Moschorum subjiceret, &

partem dominio eiusdem Regis Danorum subjugaret: quemadmodum paucis inde

evolutis annis, anno M. D. postea in Regia civitate Holmensi legati Moschovitarum

Legati Moschovitarum.

eidem Regi Ioanni in quadragesima proposuerunt, afferentes pactum hoc osculo

S. Crucis inter vtrosque principes pro humilianda, ac vsurpanda corona Suetiæ, solenniter

fuisse stabilitum. Sed vtraque pars in meditationibus suis subito fuit exinanita,

vt Rex Ioannes in suam Daniam (relicta Regina Christina, de Ducibus Misniæ,

Christina regina.

muliere optima fugere sit coactus, & ipsa Moschorum turma hostiliter humiliata,

atque more prædonum repulsa ad patrias redire habitationes, ea memoria

Ioannes rex fugit a Suetia.

cladis accepta, vt Danorum persuasione nunquam domima Regis Suetiæ aliena stimulatione,

vel proprio ausu præsumpserit impugnare. Vtcunque se res habet, cum

Daniæ regnum parvulæ telluris angustiis (teste Saxone) clauditur, importune, &

Dani appetunt domima aliena.

astute providere solet, vt amplissnna vicinorum regnorum Suetiæ, Gothiæ, &

Finlandiæ domima multorum principum confœderationibus, & auxiliis vsurpare

possit, præcipue Moschovitarum, seu Ruthenorum ex Oriente, Scotorum &

Gallorum ex Occidente, & Germanorum e Meridionali plaga: quæ nationes simul

conjunctæ, in Suetiam subjugandams venientes, citius tumulum inveniunt, quam

triumphum.

De specum horrisono, Smellen vulgariter dicto.

CAP. IIII.

VISVM est superiore capite, glaciei tantam inesse fortitudinem,

vt equestres, pedestresque bellatrices turmas facilime

sufferre possit. Iamque intuendum erit, specum subterraneam

fore prope littoralem vrbem, Viburgum appellatam,

eisdem Moschoviticis terris plurimum vicinam: quæ eius

Sonus vehementissimus.

secretæ virtutis est, vt animali vivo in ipsam projecto, tam

horribilis sonus excitatur, que sua excellentia aures prope

positorum suffocat, ne audire, aut loqui, vel stare possint:

Opificium naturæ mirabile.

qua virtute multo plures, quam vehementissima bombarda

interimit, vel debilitat in momento. Sed neque hoc naturæ opificium videntur esse otiosum.

Ingruente enim hostilitate præfectus terræ jubet omnium aures concludi cera,

Hostes debilitantur horibili sono.

cellariisque, ac antris abscondi victuros: & demum se muniens, animal aliquod

vel hasta, vel fune præcipitat in os speluncæ: vnde tam horridus excitatur sonus,

vt hostes obsidentes in circuitu, quasi mactanda pecora collabantur, lapsique (si incolis

visum est) longo intervallo remaneant spoliandi. Sed nulla voluptas vltionis

Inimici fugatur.

sumendæ victoribus inest, quando naturæ potentia tam fortiter opprimi videntur

inimici: qui mox vt sensum ceperint, non præliandi, sed fugiendi tempus assumunt,

ne sono iterum excitato, tandem moriantur, vel mortifera ægritudine

contracta, paululum etiam fugientes supervivant. Quo

casu evenit, vt qui armis, & viribus a bellico furore

reprimi non poterunt. solo terrore

mugientis naturæ tabescunt,

pristinum vitæ robur

tarde, vel nunquam recuperantes.

De eodem

De eodem.

CAP. V.

MISERANDVM, & infelix hujus calamitatis exemplum,

plus cæteris hostibus Rutheni, seu Moschovitæ,

Rutheni.

multis millibus suorum amissis, quandoque ad posteros

Moschovitæ.

reliquerunt, ne vicinas gentes, maximæ Finnos, superba multitudine

Finni.

gratis opprimere pergant. Hi etenim Finni & mutuis

præsidis, & Gothicis, ac Sueticis armis, magicisque artibus,

& elementorum secretis viribus sese, suasque terras inconcusse

servare solent. Hujus autem specus ratio vndecumque constat,

Specus a provido vito servatur.

a provido semper viro dirigi, ac custodiri debet, etiam

intra plures, vt hic cernitur, circumpositos muros: quia eius, vt aliarum rerum secreta

natura in maxima potentia sita est, ita leviter haud veniet percipienda, prout

Plin. lib. II. cap. XCV. miracula terræ potius appellat, quam scelera naturæ: quibus

Miracula naturæ.

cœlestia vix sunt narratu difficihora, ignium scilicet tot locis emicantium, perpetua

tot seculis incendia: spiritus lethales alibi aut scrobibus emissi, aut ipso loci

situ mortiferi, alibi mortiferum spiritum exhalantes: alibi locum esse, quem qui intravere,

Locus exitialis.

moriuntur: alibi fatidici specus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt,

vt Delphis nobilissimo oraculo: quibus in rebus quid possit aliud causæ

afferre mortalium quispiam, quam diffuse per omnem naturæ ordinem subinde aliter

atque aliter disponere erumpens numen ? Surgunt etiam naturales venti in profundis

Numen erumpens.

hiatibus terræ geniti: qui licet ad propositum parum faciunt, tamen ob similitudinem

adducuntur. Asserit enim Plinius alibi, in Dalmatia specum esse, vasto

Specus Dalmatiaæ.

hiatu præcipitem: in quem delecto levi pondere, quamvis tranquillo die, turbini similis

emicat procella. In domibus etiam multis manufacta, inclusa opacitate, conceptacula

auras suas habent: quæ & generali appellatione venti sunt.

De præliis Finnorum contra Moschos

CAP. VI.

QVEMADMODVM amplissimus, ac potentissimus sit principatust

maximi Ducis Moschovitarum, ac Ruthenorum, ita & titulum suæ ditionis

amplisicat, & extendit, prout literæ eius novissime per quendam Demetrium

Clementi VII. transmislæ, attestantur in hunc modum: Magnus dominus

LIBER XI. 363

De eodem.

CAP. V.

MISERANDVM, & infelix hujus calamitatis exemplum,

plus cæteris hostibus Rutheni, seu Moschovitæ,

Rutheni.

multis millibus suorum amissis, quandoque ad posteros

Moschovitæ.

reliquerunt, ne vicinas gentes, maximæ Finnos, superba multitudine

Finni.

gratis opprimere pergant. Hi etenim Finni & mutuis

præsidis, & Gothicis, ac Sueticis armis, magicisque artibus,

& elementorum secretis viribus sese, suasque terras inconcusse

servare solent. Hujus autem specus ratio vndecumque constat,

Specus a provido vito servatur.

a provido semper viro dirigi, ac custodiri debet, etiam

intra plures, vt hic cernitur, circumpositos muros: quia eius, vt aliarum rerum secreta

natura in maxima potentia sita est, ita leviter haud veniet percipienda, prout

Plin. lib. II. cap. XCV. miracula terræ potius appellat, quam scelera naturæ: quibus

Miracula naturæ.

cœlestia vix sunt narratu difficihora, ignium scilicet tot locis emicantium, perpetua

tot seculis incendia: spiritus lethales alibi aut scrobibus emissi, aut ipso loci

situ mortiferi, alibi mortiferum spiritum exhalantes: alibi locum esse, quem qui intravere,

Locus exitialis.

moriuntur: alibi fatidici specus, quorum exhalatione temulenti futura præcinunt,

vt Delphis nobilissimo oraculo: quibus in rebus quid possit aliud causæ

afferre mortalium quispiam, quam diffuse per omnem naturæ ordinem subinde aliter

atque aliter disponere erumpens numen ? Surgunt etiam naturales venti in profundis

Numen erumpens.

hiatibus terræ geniti: qui licet ad propositum parum faciunt, tamen ob similitudinem

adducuntur. Asserit enim Plinius alibi, in Dalmatia specum esse, vasto

Specus Dalmatiaæ.

hiatu præcipitem: in quem delecto levi pondere, quamvis tranquillo die, turbini similis

emicat procella. In domibus etiam multis manufacta, inclusa opacitate, conceptacula

auras suas habent: quæ & generali appellatione venti sunt.

De præliis Finnorum contra Moschos

CAP. VI.

QVEMADMODVM amplissimus, ac potentissimus sit principatust

maximi Ducis Moschovitarum, ac Ruthenorum, ita & titulum suæ ditionis

amplisicat, & extendit, prout literæ eius novissime per quendam Demetrium

Clementi VII. transmislæ, attestantur in hunc modum: Magnus dominus

Basilius Dei gratia Imperator, ac dominator totius Russiæ, nec non magnus Dux

Titulus hic in chartis majorem locum occupat, quam in veris dominiis obtinet possessionem.

Volodemariæ, Moschoviæ, Novogrodiæ, Plescoviæ, Smoleniæ, Ifferiæ, Iugoriæ,

Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ &c. dominator & magnus Princeps Novogrodiæ

inferioris terræ, Cernigoniæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rozevix, Belchiæ, Roscoviæ,

Iaroslaviæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæque &c. Datum in civitate

nostra Moschovia anno ab initio mundi septimo millesimo tricesimo, tertio

Aprilis. Verum hunc titulum tam magnum, & amplum, vicinæ nationes plus mirantur,

quam eius vires formidant, maximæ Finni, qui sæpius provocati, non desinunt

Finni insidiaritur Moschovitis.

tam potentibus eius titulis, & populis insidiari. Sed non tam frequenter in

campis(nisi asperrima hyems fuerit) quam aquis in plurimos amnes, lacusque divisis:

verum vt plurimum latrunculi sunt pro vtraque parte ardore (vt supradictum est)

rapiendi præliantes. Sed neque ob hanc minutam rationem principes Aquilonis in

Latrunculi.

apertem hostilitatem ruunt. Præscriptæ enim sunt causæ, quibus irretiti pro vtraque

parte satis aspero cruciatu plectuntur, prout superius lib. VII. de transgressoribus,

seu falsariis monetarum, fuerat declaratum.

De modo latrocinandi Moschorum.

CAP. VII.

Causæ punitivæ.

RVTHENI, seu Moschovitæ, quam perniciosam in piratica, seu latrocinandi studio peritiam, ac astutiam habent,

Peritia latrocinandi.

paululum supraposita figura declarat. Dum enim Carelos, sive alias vicinas gentes latronum more invadere predisponunt,

Careli.

societate cogregata, atque certis legibus & pactis instructa, lembos abietinos longos, ac leves, XX. aut XXV. hominum capaces, in solitudinibus diligentius asseribus planis & subtilibus fabricant, eo videlicet ordine, vt pars dolabris eos cavat: pars

Lembi.

picem in subterraneis specubus (ne fumo prodantur: e pineis stipitibus, aut scandulis concoquit: pars cuspides jaculorum, vt indurescant,

Pix.

adurit: pars arcus, & nervos, sagittatque adaptat. Pro omnibus enim similibus instrumentis materiam aptissimam habent solisudines illæ. Quibus videlicet lembis paratis, pariter eos in aquas velut classem latrunculi immittunt, & armis instaurant. Deinde

Arcus.

Basilius Dei gratia Imperator, ac dominator totius Russiæ, nec non magnus Dux

Titulus hic in chartis majorem locum occupat, quam in veris dominiis obtinet possessionem.

Volodemariæ, Moschoviæ, Novogrodiæ, Plescoviæ, Smoleniæ, Ifferiæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ &c. dominator & magnus Princeps Novogrodiæ inferioris terræ, Cernigoniæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rozevix, Belchiæ, Roscoviæ, Iaroslaviæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæque &c. Datum in civitate nostra Moschovia anno ab initio mundi septimo millesimo tricesimo, tertio Aprilis. Verum hunc titulum tam magnum, & amplum, vicinæ nationes plus mirantur, quam eius vires formidant, maximæ Finni, qui sæpius provocati, non desinunt

Finni insidiaritur Moschovitis.

tam potentibus eius titulis, & populis insidiari. Sed non tam frequenter in campis(nisi asperrima hyems fuerit) quam aquis in plurimos amnes, lacusque divisis: verum vt plurimum latrunculi sunt pro vtraque parte ardore (vt supradictum est) rapiendi præliantes. Sed neque ob hanc minutam rationem principes Aquilonis in

Latrunculi.

apertem hostilitatem ruunt. Præscriptæ enim sunt causæ, quibus irretiti pro vtraque parte satis aspero cruciatu plectuntur, prout superius lib. VII. de transgressoribus,
seu falsariis monetarum, fuerat declaratum.

De modo latrocinandi Moschorum.

CAP. VII.

Causæ punitivæ.

RVTHENI, seu Moschovitæ, quam perniciosam in piratica,

seu latrocinandi studio peritiam, ac astutiam habent,

Peritia latrocinandi.

paululum supraposita figura declarat. Dum enim Carelos,

sive alias vicinas gentes latronum more invadere predisponunt,

Careli.

societate cogregata, atque certis legibus & pactis instructa, lembos

abietinos longos, ac leves, XX. aut XXV. hominum capaces,

in solitudinibus diligentius asseribus planis & subtilibus

fabricant, eo videlicet ordine, vt pars dolabris eos cavat: pars

Lembi.

picem in subterraneis specubus (ne fumo prodantur: e pineis

stipitibus, aut scandulis concoquit: pars cuspides jaculorum, vt indurescant,

Pix.

adurit: pars arcus, & nervos, sagittatque adaptat. Pro omnibus enim similibus instrumentis

materiam aptissimam habent solisudines illæ. Quibus videlicet lembis

paratis, pariter eos in aquas velut classem latrunculi immittunt, & armis instaurant.

Deinde

Arcus.

Deinde vicos, villas, castella, navesque onerarias in Albo lacu, vel Venedico sinu,

vel Livonico mari sub anchoris stantes, spolia rapturi aggrediuntur. Nec bona spoliasse,

Crudelitas Moschorum et Ruthenorum.

aut diripuisse contenti, sed etiam innata crudelitate sine quocunque discrimine,

& discretione, homines talibus ingeniis superatos, in gurgitem mittere sussocandos

satagunt.

De eodem

CAP. VIII.

TALIQVE prosperitate freti adeo insolentes evadunt,

Insoletia piratarum.

vt naves majores marina tranquillitate retardatas, circa tabulas

aquis viciniores, obterebraturi aggredi, & molestare

non formidant: sagittis enim, ne superne a propriis

Modus invadendi naves.

defendantur, navigia satis acriter avertere contendunt. Attamen

rarissimam pro tantæ præsumptionis audacia victoriam

consequuntur, quia tormentis, ballistis, & jactilibus

Modus defendendi.

saxis frequentius repelluntur. Deinde dum consyderant

se non satis diu post illatam violentiam, & rapinam,

inter homines afflictos permanere securos, aut vltenori omnium dispendio publicam

exercere piraticam, lembos humeris impositos, in abdita sylvarum referunt,

Lembi portantur in humeris.

quorum secretiora loca intimius cognoscunt: vt rursus eisdem pro similibus latrocinii

exercendis, opportuniore tempore vti possint, interim præsidia in nemoribus

firmantes, vt in his tanquam secretioribus heremi locis, spoliorum abundantia se

Abundantia spoliorum.

nutriant, ac armis tueantur. Verum vti facinus eorum horridum est, & perniciosum,

ita promotissimos vindices illico invenit in sui vltionem. Venatorum

Modus investigandi latrones.

nanque diligentia, & sagacitate primum latronum sylvestria præsidia explorantur:

deinde turmatim exeunt populi furvis armis induti, hostium vires vsque ad extremam

Arma furva.

internecionem deleturi. Neque tamen id fine cruenta victoria venit, dum latrones

sceleris conscii, pro vita tuenda quasi agonizantes decertant. Ad extremum tamen

viribus fracti, partim ad montium antra, partim ad terrarum cavernas, partim ad densos

Fuga latronum.

arbosum ramos scandendo se recipiunt, eo securiores se putantes, quo secretiora

hæc loca antea ad tantum facinus perpetrandum præelegerant in ea solitudine vasta.

Sed Dei vindicta exigente, neque eo modo aut loco vitam, aut emunitatem merentur,

qui tam diris cruciatibus innocentes opprimere consueverunt. Omnes enim

Latrones comburuntur.

sine vlla clementia lembis, & præsidiariis ædibus impositi, comburuntur. In cavernis

vero, & antris latitantes, grandibus admotis saxis, & palis vini, miseriæ

prolixiori, fame videlicet relinquuntur interimendi. Qui densis arborum frondibus

se tutos opinantur, latratu canum proditi, nisi de vita redimenda paciscantur,

mox sagittis opplentur, vt decidant in terram morituri.

Nec alia apud eos efficacior vis est investigandi

sylvestres grassatores, & fures,

Latrones canum latratu produntur.

quam odoratu, & latratu canum

venaticorum.

Deinde vicos, villas, castella, navesque onerarias in Albo lacu, vel Venedico sinu,

vel Livonico mari sub anchoris stantes, spolia rapturi aggrediuntur. Nec bona spoliasse,

Crudelitas Moschorum et Ruthenorum.

aut diripuisse contenti, sed etiam innata crudelitate sine quocunque discrimine,

& discretione, homines talibus ingeniis superatos, in gurgitem mittere sussocandos

satagunt.

De eodem

CAP. VIII.

TALIQVE prosperitate freti adeo insolentes evadunt,

Insoletia piratarum.

vt naves majores marina tranquillitate retardatas, circa tabulas

aquis viciniores, obterebraturi aggredi, & molestare

non formidant: sagittis enim, ne superne a propriis

Modus invadendi naves.

defendantur, navigia satis acriter avertere contendunt. Attamen
rarissimam pro tantæ præsumptionis audacia victoriam
consequuntur, quia tormentis, ballistis, & jactilibus
Modus defendendi.
saxis frequentius repelluntur. Deinde dum consyderant
se non satis diu post illatam violentiam, & rapinam,
inter homines afflictos permanere securos, aut vltenori omnium dispendio publicam
exercere piraticam, lembos humeris impositos, in abdita sylvarum referunt,
Lembi portantur in humeris.
quorum secretiora loca intimius cognoscunt: vt rursus eisdem pro similibus latrocinii
exercendis, opportuniore tempore vti possint, interim præsidia in nemoribus
firmantes, vt in his tanquam secretioribus heremi locis, spoliorum abundantia se
Abundantia spoliorum.
nutriant, ac armis tueantur. Verum vti facinus eorum horridum est, & perniciosum,
ita promotissimos vindices illico invenit in sui vltionem. Venatorum
Modus investigandi latrones.
nanque diligentia, & sagacitate primum latronum sylvestria præsidia explorantur:
deinde turmatim exeunt populi furvis armis induti, hostium vires vsque ad extremam
Arma furva.
internecionem deleturi. Neque tamen id fine cruenta victoria venit, dum latrones
sceleris conscii, pro vita tuenda quasi agonizantes decertant. Ad extremum tamen
viribus fracti, partim ad montium antra, partim ad terrarum cavernas, partim ad densos
Fuga latronum.
arbosum ramos scandendo se recipiunt, eo securiores se putantes, quo secretiora
hæc loca antea ad tantum facinus perpetrandum præelegerant in ea solitudine vasta.
Sed Dei vindicta exigente, neque eo modo aut loco vitam, aut emunitatem merentur,
qui tam diris cruciatibus innocentes opprimere consueverunt. Omnes enim
Latrones comburuntur.
sine vlla clementia lembis, & præsidiariis ædibus impositi, comburuntur. In cavernis
vero, & antris latitantes, grandibus admotis saxis, & palis vini, miseriæ
prolixiori, fame videlicet relinquuntur interimendi. Qui densis arborum frondibus
se tutos opinantur, latratu canum proditi, nisi de vita redimenda paciscantur,
mox sagittis opplentur, vt decidant in terram morituri.
Nec alia apud eos efficacior vis est investigandi
sylvestres grassatores, & fures,
Latrones canum latratu produntur.
quam odoratu, & latratu canum
venaticorum.

De externis exemplis.

CAP. IX.

ITERVM exurgit mirabile facinus in simili casum navium
trahendarum, prout in Reginonis historia refertur, videlicet

Normanni traxere naves.

Nortmannos duorum millium passibus naves per

terram traxisse, vt Burgundiam spoliarent, & Parisios: &

Sequana.

demum in Sequanam immersisse. Præterea Iustinus volumine

XXXII. asserit, Regis Colchorum ministros, Argonautas

raptores filiæ, insequentes, naves suas humeris

propriis per juga montium vsque ad littus Hadriatici maris

transtulisse. Si vero iidem equestres Colchi bellare contendunt,

Damianus a Goës eques Lusitanus.

tunc indisciplinata multitudine, ac clamorem concurrunt, quemadmodum

Damianus a Goës Lusitanus, Indianarum rerum fidelis scriptor, in Aethiopum præliis

fieri attestatur: qui etiam, vbi ceciderint equo, sicut Parthi, & Moschovitæ prædicti,

Aethiopes.

fuga non evadunt, impediente cursum fluxa, longaque veste ad pedes vsque deducta.

Indi.

Præterea non pauca loca reperiuntur in Septentrionalibus regnis, in quibus

Parthi.

incolæ, vt arceant hostilem classem, modico collium spatio naves attrahere, & inimicis

Moschi.

opponere solent, præcipue circumquaque per regiam Holmensem, vbi salsi maris,

Aquæ salsæ atque dulces commixtæ.

atque aquæ recentis plures sinus sunt: per quos, si providi cives sunt, facilime hostes

opprimere, vel abigere possunt. Loca autem ea voleris hic taceo, ne innotescant

inimicis: qui cum ea inciderint, insidiasque posuerint, plus sibi, quam adversariis

Insidiatores propriis pereunt dolis.

nocuisse deprehendent, prout superius de militaribus cautelis discretius est notatum.

Natura tamen Moschorum, veluti & Parthorum est, levibus armis, & equorum

celeritate prædam abripere, & fugam intendere, dum forti animo cataphractos

Mos Parthorum & Moschorum.

habentes equos, potius pugnam decernere, quam accipitrum instar hostem evolando

senre contendant. Vbi vero classe, lembis, scaphis, vel myoparonibus agendum

est, mira celeritate regnicolæ vti solent, vt opportunis locis Moschos, Russosque spoliis

omnibus exutos interimant, vel in fugam convertant, vel captos arcibus vicinis dura

servitute premendos includant, aut persequi non desinant, donec consumantur

in fuga, vel sese loco munitos defendentes, ad turpem

deditionem (tam etsi efferate resistant) compellere

possint. Eoque modo expectata securitas

reducitur ad incolarum

diuturnam tranquillitatem.

De modo

De modo recipiendorum oratorum apud Moschovitas.

CAP. X.

PERHIBENT nonnullæ Septentrionalium regnorum

veteres historiæ, quosdam Principes Moschovitarum miris

præstigiis Regum & principum legatos excepisse, atque

adhuc excipere solere. Siquidem elegerunt, nuncque pro tempore

e plebeia multitudine quamplurimos procerioris staturæ

Nobiles ficticii.

viros, insigni canitie, & prolixioris barbæ forma spedabiles,

elegantissimo cultu, vestitu scilicet Principis, eos exornantes,

eligunt, vt in amplissimo nobilium cœtu hincinde

cum silentio sedentes, sui ornatus splendore, & multitudine

Ornatus alienus.

oculos perstringant ingredientium oratorum: qui tanto apparatu fascinati,

aut territi, nihil austerum proponant, vel propositum communibus eorum sententiis

annuant concludendum. Sed is apparatus, vti mentitam magnificentiam

Magnificentia mentita.

continet, ita & frequentius in suo exitum vilescere judicatur. Longe etenim ab ea

æstimantione aberrant, quam se putaverant consecuturos. Nam expertioribus legatis,

Legati experti non terrentur.

qui latius arduis deductis negotiis penetraverant orbem, totus ille splendor, præstigiosusque

cultus, contemptibilis apparet, & pudendus. Præterea mos est apud Tartaros,

Tartarorum mos.

vt legati, antequam eorum Imperatori commissa proponant, inter duos ignes

ire cogantur, ea potissimum causa, vt si venenum portaverint pro intoxicando Principe,

Venenum igne dissolvitur.

ardore ignis in portitorum necem prius dissolvatur. Noluntque aliter

eosdem legatos audire, nisi munera ferant, flexisque genibus commissa loquantur,

Munera offerenda principi.

cæteraque cœlincolis debita homini mortali impendant: & hæc facere recusantes, vix

sine vitæ periculo absoluuntur, prout latissime Vincen. in spe. histo. lib. XXXI. cap.

XXI. & sequenti attestantur. Vt autem hic ritus recipiendorum legatorum apud

Legatio Regis Poloniæ. 1551.

Moschovitas, clarioribus ostendatur exemplis, inserendam esse volui Serenissimi

Regis Poloniæ legationem, anno Domini M. D. LI, ad Ducem Moschorum, ordine

quo sequitur, institutam Orator Regis Poloniæ Matthæus Barthlomievicza Kneze

Orator.

Gedroitzki, vir nobilitate insignis, per milliaria Germanica CC. a Vilna civitate celebriori

Distantia magna.

Mosqua.

Lithuaniæ, ad Mosquam Moschoviæ metropolim pervenies, Mosquam igressurus

consummato prædicto itinere, aliquot equitibus ad hoc a magno. Duce destinatis

Receptio oratoris.

susceptus est: ac postea paucis diebus elapsis, ad tradendum Regias lias solenni pompa (vti

Moschovitis visum est)in arcem per duo atria, quæ homines proceræ staturæ, ac prælongam

barba nutrientes, et plerumque servilis conditionis, in subselliis orbiculatim sedentes, splendidisque

Satrapæ ficti.

satis amictos vestibus, ad magnum Ducem pertinentibus, vt possit solumodo ex

Ostentatio stulta.

longinquis oris venientibus ostentare suæ auJæ magnificentiam, continebant: ad palatium

tandem, in quo magnus Dux vna cum suis principibus, etiam eiusdem formæ

Magnus dux.

indutis vestimentis, morabatur, introductus est. Magnus autem Dux in sella

Vestitus ducis Moschorum.

aliqua, ab aliis principibus multum separata, longa talari tunica e serico villoso,

cujus extremæ oræ margaritis vnionibusque prætextæ, indutus sedebat, ac scipionem,

Baculus preciosus.

sive baculum, superiori e parte inauratum, inferiori vero argento inductum, cui

Mitra Kalpack.

innitebatur, manum tenebat: denique capiti suo mitra (quod illi sua lingua Kalpack

Pelles vulpinæ nigræ pretiosæ.

appellant) de præstantissimis subnigris vulpinis pellibus (quæ istis in terris maximo

in pretio, longeque superant zebellinas pelles, quoad æstimantionem) imposita

erat. Quando autem legatus palatium ingressus est, illico qui eum adduxerunt, ac

Magno Duci præsentabant, in pavimentum coram eo se prosternebant, ac capite

Moschi adorant principem.

terram terque quaterque (quemadmodum Moschovitis moris est, hoc modo reverentiam

supremam suo domino exhibere opinantibus) quatiebant. Verum oratori ad

Orator distat 50 pedum spatio a principe.

fores distantia L. pedum a magno Duce, vna cum famulis suis, quorum XII.

cum illo advenerant, consistere, per procuratorem sibi (quem illi Przistavv vocant)

constitutum, jussu magni Ducis injunctum est, nec propius ad eum progredi per

Procurator.

missum: ibique, donec ad magnum Ducem orationem haberet, ac Regias literas

Cæsar Russiæ appellari vult Moschorum dux.

secretario ad hoc destinato traderet, perstitit: cujus quidem Regis literas, orator magni

Ducis, alias dum in Polonia esset, quod suum deminum Czar Ruski (hoc sonat

Cæsarem Russiæ) a Metropolitano istius terræ sic creatum, minime compellarent, atque

hanc ob causam idem Dux proprium oratorem postmodum misit, recipere recusarat.

Orator reducitur in hospitium.

Postea dictus Regis Poloniæ orator a procuratore iterum in hospitium satis magna

pompa, ostentandi gratia deductus est. Hæcque de modo recipiendi oratores apud

Moschovitas sufficiant.

De Italico oratore crudeliter occiso.

CAP. XI.

INSVPER Albertus Crantzius historicus Germanorum

Orator Italus.

insignis, in sua Vandalia asserit, oratorem Italum, eoque caput

suum totaliter coram Principe Moschovitarum verba facturus

non nudaret, crudeliter fuisse intremptum. Cum enim orator

patriæ suæ consuetudinem (qua nullius dignitas, vel

Facinus crudele ac horribile.

majestas tecto capite orantis offendi putaretur) allegaret, efferus
Princeps ferreo clavo tegumentum cerebro conjungi
jussit, irrisorie afferens, se ritum hujusmodi tali memoria non
violaturum, sed confirmaturum. Quo crudelissimo facto tantam
Nomen infame.
infamiam, & vilem opinionem sui nominis omnibus in orbem Principibus, ac eorum
oratoribus intulit, quod etsi pro tempore quivis potentissimus Moschorum
Princeps nunquam ad similem insaniam, & barbariem, ob evitandam detestabilem
horrendi scelerit memoriam, sit perventurus: tamen suspicio inaudite crudelitatis perpetratæ,
Suspicio indelebilis.
plena terroris, perenniter invalescet, ne forte sopitæ absurditati successor regiminis
adhuc superadderet detetiorem, quemadmodum de quodam Cardinali, propagandi

Mosqua.
Lithuaniæ, ad Mosquam Moschoviæ metropolim pervenies, Mosquam igressurus
consummato prædicto itinere, aliquot equitibus ad hoc a magno. Duce destinatis
Receptio oratoris.
susceptus est: ac postea paucis diebus elapsis, ad tradendum Regias lias solenni pompa (vti
Moschovitis visum est)in arcem per duo atria, quæ homines proceræ staturæ, ac prælongam
barba nutrientes, et plerumque servilis conditionis, in subselliis orbiculatim sedentes, splendidisque
Satrapæ ficti.
satis amictos vestibus, ad magnum Ducem pertinentibus, vt possit solumodo ex
Ostentatio stulta.
longinquis oris venientibus ostentare suæ auJæ magnificentiam, continebant: ad palatium
tandem, in quo magnus Dux vna cum suis principibus, etiam eiusdem formæ
Magnus dux.
indutis vestimentis, morabatur, introductus est. Magnus autem Dux in sella
Vestitus ducis Moschorum.
aliqua, ab aliis principibus multum separata, longa talari tunica e serico villoso,
cujus extremæ oræ margaritis vnionibusque prætextæ, indutus sedebat, ac scipionem,
Baculus preciosus.
sive baculum, superiori e parte inauratum, inferiori vero argento inductum, cui
Mitra Kalpack.
innitebatur, manum tenebat: denique capiti suo mitra (quod illi sua lingua Kalpack
Pelles vulpinæ nigræ pretiosæ.
appellant) de præstantissimis subnigris vulpinis pellibus (quæ istis in terris maximo
in pretio, longeque superant zebellinas pelles, quoad æstimantionem) imposita
erat. Quando autem legatus palatium ingressus est, illico qui eum adduxerunt, ac
Magno Duci præsentabant, in pavimentum coram eo se prosternebant, ac capite
Moschi adorant principem.
terram terque quaterque (quemadmodum Moschovitis moris est, hoc modo reverentiam
supremam suo domino exhibere opinantibus) quatiebant. Verum oratori ad
Orator distat 50 pedum spatio a principe.
fores distantia L. pedum a magno Duce, vna cum famulis suis, quorum XII.
cum illo advenerant, consistere, per procuratorem sibi (quem illi Przistavv vocant)
constitutum, jussu magni Ducis injunctum est, nec propius ad eum progredi per

Procurator.

missum: ibique, donec ad magnum Ducem orationem haberet, ac Regias literas

Cæsar Russiæ appellari vult Moschorum dux.

secretario ad hoc destinato traderet, perstitit: cujus quidem Regis literas, orator magni

Ducis, alias dum in Polonia esset, quod suum deminum Czar Ruski (hoc sonat

Cæsarem Russiæ) a Metropolitano istius terræ sic creatum, minime compellarent, atque

hanc ob causam idem Dux proprium oratorem postmodum misit, recipere recusarat.

Orator reducitur in hospitium.

Postea dictus Regis Poloniæ orator a procuratore iterum in hospitium satis magna

pompa, ostentandi gratia deductus est. Hæcque de modo recipiendi oratores apud

Moschovitas sufficiant.

De Italico oratore crudeliter occiso.

CAP. XI.

INSVPER Albertus Crantzius historicus Germanorum

Orator Italus.

insignis, in sua Vandalia asserit, oratorem Italum, eoque caput

suum totaliter coram Principe Moschovitarum verba facturus

non nudaret, crudeliter fuisse intremptum. Cum enim orator

patriæ suæ consuetudinem (qua nullius dignitas, vel

Facinus crudele ac horribile.

majestas tecto capite orantis offendi putaretur) allegaret, efferus

Princeps ferreo clavo tegumentum cerebro conjungi

jussit, irrisorie afferens, se ritum hujusmodi tali memoria non

violaturum, sed confirmaturum. Quo crudelissimo facto tantam

Nomen infame.

infamiam, & vilem opinionem sui nominis omnibus in orbem Principibus, ac eorum

oratoribus intulit, quod etsi pro tempore quivis potentissimus Moschorum

Princeps nunquam ad similem insaniam, & barbariem, ob evitandam detestabilem

horrendi scelerit memoriam, sit perventurus: tamen suspicio inaudite crudelitatis perpetratæ,

Suspicio indelebilis.

plena terroris, perenniter invalescet, ne forte sopitæ absurditati successor regiminis

adhuc superadderet detetiorem, quemadmodum de quodam Cardinali, propagandi

Christiani nominis, vnitatisque in ecclesia Dei reparandæ studiosissimo, memoriæ

proditum est: qui cum Ruthenis, seu Moschovitis concordiæ ineundæ, vnionisque

fidei suscipiendæ, fidissimus autor esset, ab illis indigne excoriatus est. Propterea

prudentis viri, præcipue Principis, officium erit, vt peregrinas, et nondum cognitas

Officium principis.

nationes benevolentia, & humanitate conciliet: quia e hoc necessario crescet suavis

concordia, vt opus non sit de vicinitate collidere, aut truculenti regiminis horrendum

nomen incurrere, vel tam ferocem barbarum, & inhumanum cæteris omnibus

obiici, vt potius, et tutius feris, ac bestiis communicandum sit, quam talibus spectris, omne

Bestiæ videntur tyranni sub humana forma.

malum agentibus sub humana forma. Sed admirabile est, quæ magna pars Principum

Aquilonis, antequam venerint ad principatum, coronam, aut majestatem, tam humani,

benigni, & modesti videntur, quasi ad delicias, & aurea secula geniti, exaltatique videantur.

At habita autoritate, & potestante, omnibus importabiles, paucis exceptis,

Principes Aquilonis sæpe importabiles reperiuntur.

stupidi, avari, feroces, et inhumani fiunt, vt qui prius reputati sunt intimi, postea omnium

suspectissimi redduntur, & in omni momento sub formidine severissimæ mortis

expavescendi. Vnum tamen omnibus commune remedium est, quod eorum regimen,

& gaudium est instar puncti ad ævum transiens, nullo fine claudendum.

De ingenio negotiatorum Moschoviæ.

CAP. XII.

HAC imagine prope cum titulo concordante, qualiter Moschovitæ

negotiantur, satis aperte monstratur, etiam e prioribus

lembis latronum humeris, vt cernitur, deportatis. Negotiatorum

Mos e negotiatoribus novas initinere fabricare naves.

tamen hujus gentis alius mos est, novas scilicet

diversis occurrentibus stagnis, & fluminibus fabricare naves,

& merces eisdem immittere comportandas. Iter enim quæstus

causa in Septentrionalibus terris institutum, ad CCC.

Iter amplissimum.

vel CCCC. leucas se extendit: in cujus spatio cum sylvæ,

atque longi amnes, vel lacus frequenter occurrunt, comportatis

rebus, navibus iam fabricatis, aut fabricandis vtuntur. Nec est qui de injuria, aut

Lacus plures.

incisione sylvarum, vel piscatione talium mercatorum querulatur, modo vltra hæc naturæ

dona alia non vsurpaverint, patronis ignorantibus, aut invitis, veluti jumentis

eorum navibus pretrahendis aut edendis pecoribus: loco quorum carnibus ferinis inter itinerandum

sagitta quæsitis, abunde vtuntur. Merces aut eorum sunt pelles pretiosæ, et omnigenæ

Pelles pretiosæ.

fortis apud eos in pretio, vc3 zebellinæ, mardurinæ, & varolinæ, alias vulgari Italico

Dossi dicti: de quibus superius, ac inferius nonnihil est annotatum, & annotandum.

Christiani nominis, vnitatisque in ecclesia Dei reparandæ studiosissimo, memoriæ

proditum est: qui cum Ruthenis, seu Moschovitis concordiæ ineundæ, vnionisque

fidei suscipiendæ, fidissimus autor esset, ab illis indigne excoriatus est. Propterea

prudentis viri, præcipue Principis, officium erit, vt peregrinas, et nondum cognitas

Officium principis.

nationes benevolentia, & humanitate conciliet: quia e hoc necessario crescet suavis

concordia, vt opus non sit de vicinitate collidere, aut truculenti regiminis horrendum

nomen incurrere, vel tam ferocem barbarum, & inhumanum cæteris omnibus

obiici, vt potius, et tutius feris, ac bestiis communicandum sit, quam talibus spectris, omne

Bestiæ videntur tyranni sub humana forma.

malum agentibus sub humana forma. Sed admirabile est, quæ magna pars Principum

Aquilonis, antequam venerint ad principatum, coronam, aut majestatem, tam humani,

benigni, & modesti videntur, quasi ad delicias, & aurea secula geniti, exaltatique videantur.

At habita autoritate, & potestante, omnibus importabiles, paucis exceptis,

Principes Aquilonis sæpe importabiles reperiuntur.

stupidi, avari, feroces, et inhumani fiunt, vt qui prius reputati sunt intimi, postea omnium

suspectissimi redduntur, & in omni momento sub formidine severissimæ mortis

expavescendi. Vnum tamen omnibus commune remedium est, quod eorum regimen,

& gaudium est instar puncti ad ævum transiens, nullo fine claudendum.

De ingenio negotiatorum Moschoviæ.

CAP. XII.

HAC imagine prope cum titulo concordante, qualiter Moschovitæ

negotiantur, satis aperte monstratur, etiam e prioribus

lembis latronum humeris, vt cernitur, deportatis. Negotiatorum

Mos e negotiatoribus novas initinere fabricare naves.

tamen hujus gentis alius mos est, novas scilicet

diversis occurrentibus stagnis, & fluminibus fabricare naves,

& merces eisdem immittere comportandas. Iter enim quæstus

causa in Septentrionalibus terris institutum, ad CCC.

Iter amplissimum.

vel CCCC. leucas se extendit: in cujus spatio cum sylvæ,

atque longi amnes, vel lacus frequenter occurrunt, comportatis

rebus, navibus iam fabricatis, aut fabricandis vtuntur. Nec est qui de injuria, aut

Lacus plures.

incisione sylvarum, vel piscatione talium mercatorum querulatur, modo vltra hæc naturæ

dona alia non vsurpaverint, patronis ignorantibus, aut invitis, veluti jumentis

eorum navibus pretrahendis aut edendis pecoribus: loco quorum carnibus ferinis inter itinerandum

sagitta quæsitis, abunde vtuntur. Merces aut eorum sunt pelles pretiosæ, et omnigenæ

Pelles pretiosæ.

fortis apud eos in pretio, vc3 zebellinæ, mardurinæ, & varolinæ, alias vulgari Italico

Dossi dicti: de quibus superius, ac inferius nonnihil est annotatum, & annotandum.

De diversis modis praeliandi Finnorum.

CAP. XIII.

CVM apud Finnos, seu Finlandos populos Septentrionales,

Populus ferox.

ob eorum nimiam ferociam, gravibus pœnis censura

Regia edictum sit, ne domi in mutuam perniciem bellicis

Arma bellica.

armis vtantur, videlicet lanceis, ttlis, jaculis, gladiis,

aut pugionibus oblongis: attamen securium, dolabrorumque

vsum pro domestica necessitate levanda omnimode

Instrumenta permissa.

permissum habent: quibus etiam conficiunt stucturas

admirandas. Verum ne defensoriis armis, quibus sese

a Moschovitis latrocinantibus nimium vicinis, opportuno

Fundæ hastatæ.

tempore defendant, carere videantur, hastatis fundis primos insultus sufferunt,

aut repellunt. Deinde cominus certaturi, jactilibus saxis cingulis eorum alligatis

se tuentur. Fortissimi enim sunt brachiorum, atque plurimum jaciendo experti, ita

Iactus certus.

vt nullus frustra pereant iactus. Habent etiam longissimas hastas abietinas, sole arefactas:

quarum cuspides clavis, vel sudibus acuunt. Hique velitum, seu levium equorum

Vsus restium in prælio.

impetum primi repellunt. Quidam restibus instar retium ferinorum ductilibus

sublimi jactatione vtuntur. Vbi enim cum hostem congressi sunt, iniiciunt eos restes

quasi laqueos in caput resistentis, vt equum, aut hominem ad se trahant. Quidam

etiam lapide pugillaris qualititatis funiculo quatuor palmorum longitudinis

Globi projectiles.

(quibus ferrei, vel plumbei globi, vel catenulæ ferreæ non sunt) baculo alligato equitum

brachia, vel equorum pedes involuunt, trahendoque in casum repentinum

Canes insidiosi.

retorquent. Nec minus eisdem Finnis adjutorio sunt maximi, ac mordacissimi canes:

Equi Persici timent camelos.

quos non minus equi Moschovitarum horrent, & fugiunt, quam Persici equi

camelos. Hi etenim canes saltu, & morsu (prout disciplinati sunt)

Equi elevati præcipitat sessores.

naribus equorum insidiantur: quo evenit, vt ea formidine subito

se in posteriores pedes erigant, equitem abiicientes,

illico interimendum vel

captivandum.

Adhuc

Adhuc de eorundem armis, & munimentis.

CAP. XIIII.

VTVNTVR & iidem Finni pro corporum munitione,

partim thoracibus e corio phocarum calce macerato, partim

Thoraces coriacei.

corio alcium jubato: quod superfusa aqua (si hyeme

bellandum sit) congelari permittunt, nec glacies piles forinsecus

adherens, sudoribus portantis a concepta duritia

relaxatur. Galeis quidam eorum instar squamarum piscium

Galeæ diversarum formarum.

ex vngulis alcium, sive rangiferorum (de quibus inferius

lib. de animalibus plura dicentur) aut boum ingeniose

connexis vtuntur: quidam vero certarum volucrum

exuviis intrinlecus filis ferreis diligenter contextis: quidam coriariis galeis e spissa,

humidaque cute calce decocta, super ligno ad formam capitis contracta, eaque aëre

sensim siccata, tutissime muniunt caput. Verum galeas hujusmodi, ne capite incalescente
Modus conficiendi galeas.
flaccescant, subtili cortice arboris populeæ intus piscium visco (qui liquoribus
resistit confirmant. In simili etiam casu refert Herodotus lib. VII. vni e supremis
Viscus piscium liquoribus resistit.
præfectis, seu ducibus Xerxis Persarum Regis accidisse. Ait enim: Tertius
horum collega Pharnuches, Sardibus erat relictus ægrotus: nam cum Sardibus proficiceretur,
in calamitatem incidit insciens: equitante enim eo, canis sub pedes equi
Equus elevatus domini occidit.
intercurrit: quo equus improviso deterritus, atque erectum sese attolleris, Pharnuchem
excussit. Hic collapsus sanguinem evomuit, nactusque morbum, qui in
phthisim evasit. Equo autem a casu statim domini, fecerunt famuli, vt ille jusserat.
Phthisis.
Abducto nanque in eum locum, vbi dominum straverat, crura cum genibus
absciderunt. Nec omittendum est hoc passum, quod Regem
Armeniæ Tiridatem (de quo Iosephus lib.
VII. belli Iudaici cap. XLII)supradicto
artificio prope captum,
Rex reti capitur.
quidam misso laqueo
circundatum tracturus fuerat, nisi celeriter gladio
rupisset laqueum, atque ita
fugisset.

De præfectis Septentrionalibus Regis Suetiæ.

CAP. XV.

Islandia.
QVEMADMODVM superius dictum est de præfectis
Islandiæ, id est, terræ glacialis, qualiter edicto Regis Norvegiæ
jura reddendo, lites pro portubus illius terræ motas averterent,
aut inter mercatores Germaniæ flagrantes, justa pœna
corriperent eo navigantes, ne vel ipsi negotiatores legitimo
quæstu, vel ipsi incolæ suo commodo, vel ipse fiscus debito
tributo, & omnes amœna commutationis pacifica societate
Præfecti Finlandiæ.
privarentur: Ita & in his Finnonicis terris populosissimis,
& opulentis, Regis Suetiæ præfecti, viri sagaces, & prudentes,
strenui, & mansueti, vt jurgia tam indigenarum, quam alienigenarum recto justitiæ
tramite auferant, & pacem vnicuique adjudicent, constituuntur. Quanto enim
Populus ferox mansuete regendus.
ferociores, austerioresque eo sub climate reperiuntur populi, (prout revera sunt) tanto
prudentioribus viris opus est, qui magis suadeant (salva justitia) quam rigide cogant,
spolient, vel tormentent: eoque casu nedum præscripta tributa alacriter exhibent,

sed ad quævis imperata, etiam si periculis mortiferis annexa sint, vt eis obediant, sese promptissimos reddunt. Talibus præfectis prudentibus, justis, & moderatis, semper

Regna floruerunt sub bonis præfectis.

floruerant Aquilonaria regna cum Regibus, & principibus suis, vt suaviter recordari congruit antiqui Stenonis Sture, XXIIII. annis durissimum populum spatio bis mille Italicorum milliarium strenue, & pacifice moderantis, & rursus Regis Caroli ob avaros, contumeliosos, ac violentos omnium suarum provinciarum præfectos, VII. annis exulantis. Quid etiam cæteri ante eum Regeæ in extrema calamitate ob insatiabiles officiales passi sunt, ex annalibus eorundem (quatenus opus fuerit: curiosus

Carolus magn'.

inquisitor testimonium sumat, & insuper ab externis, videlicet Caroli Magni invictissimi Imperatoris, sicuti et Alexandri Magni, ac Pompeii Magni et Constantini Magni gestis, quod eorum semper maximum augebatur imperium, & gloriosum nomen, opera prudentissimorum officialium, ac præfectorum: quorum, vtri etiam mansuetorum Pontificum, consilio & præsidentia idem Carolus Magnus vsus, austerissimam gentem Saxonicam, infinitis discordiis & ruinis attritam, constitutis optimis legibus ad optatissimam pacem, concordiam, & omnem felicem conditionem reduxit: ab

Lutherani seditiosi.

qua moderno tempore non parum turbata videtur, cooperantibus impiis hominibus, per seditiosam doctrinam Lutheranorum.

De arcibus violentorum præsidum comburendis.

CAP. XVI.

RVRICOLÆ, seu communitates, sentientes se quandoque incessabili violentia ab iniquis præsidibus prater omnem æquitatem vexari, ad amaritudinem provocati, fortissimas arces ampla glacie circundatas, cohortibus ac turmis,

Modus debellandi arces.

quasi vir vnus, modo quo sequitur, aggrediuntur debellandas. Quoties enim in Septentrionalibus regnis intolerabilia vulgi onera (nulla exigente necessitate) vel aliæ crudelissimæ oppressiones inducuntur, toties vi priblica armorum gravaminibus tam atrocibus perpetue infringendis obviatur, ita videlicet quod incolæ, seu rustici (. qui semper potentes, & vniti ibidem

Rustici aquilonares potentes & feroces.

sunt) hujusmodi fortalitia demolituri, condictos tempore plura millia eiusdem territorii in sylva, ac glacie arcibus viciniore conveniunt, communi ferocia repente quid faciendum sit consulentes, & concludentes. Inter quos viri acrioris ingenii, brevi exhortatione ad multitudinem furentem super passis, ac patiendis gravaminibus exposita, vnicuique agmini sub ductoribus leverioribus officia distribuunt opportuniora:

Officia distribuuntur.

aliis, vt machinas fortissimas, ac altas subito e lignis super glaciem construant: aliis, vt multa millia fasciculorum penes eos e sylva excisa comportent: aliis,

vt magistros operis ballistis, & armis per excubias a tyrannicis incursibus tueantur,

donec omnibus paratis vnanimiter institutum negotium aggrediantur: quo sit, vt

primum machinas, sive propugnacula, contra hostium tormenta, vel sagittas securissime

Tormenta bellica.

antrorsum in lubrica glacie trudant, manipulatinique fasciculos infinita multitudine

& humeris, & vehiculis congestos, super muros, & mœnia jactent, donec

nec eorum altisudine vel superata, vel æquata, ignibus immissis flamma, & fumo

Obsessi flamma & fumo superantur.

absumantur inclusi: qui neque periculum, hoc avertere, neque sese ob immensam combustibilis

materiæ molem delendere possunt, aut æquis conditionibus apud inexorabiles,

& furiosissimos hostes invenire: neque fugere conceditur, ob multitudinem ad

omnem cædem, & truculentiam excitatam. Nec aliter quam stupa exardescens, comburuntur

Aedificia vt plurimum lignea.

hæc fortalitia: quæ incendiis obnoxia sunt. Majori enim parte non latere

cocto, aut campestribus saxis, sed e densis sylvis (ob arcendum frigus) coagmentatis

lignis concamerata ædificia constituuntur, prout infra dicetur de domibus Aquilonarium

regionum.

De eodem.

CAP. XVII.

QVOT autem, & quando, ac vbi sæviens communitas Gothorum

& Suecorum combusserat arces, & quo ratione, aut

necessitate id faceret, in historiis Sueonum Gothorumque ciare

describit charissimus frater meus Io. Magnus Archiepiscopus

Vpsalensis in vita Regis Alberti, & Erici: quorum

præfecti ferina rabie vbique sæviebant in incolas earum regionum,

& rursum tot injuriis & violentiis provocati incolæ,

nullo humanitatis respectu vlti sunt in impios, & crudeles

ipsos præfectos, exemplo ad posteros relicto ne provocent

crabrones aculeata cauda concertantes. Non enim Aquilonares gentes aliter hostibus

congrediuntur, quam furiæ quædam ex inferis provocatæ. Nec eo modo in

Livius.

campos, aut glaciem exeunt, vt spectrorum imagine territent inimicos, vt Livius

Deca. I. lib. IIII. de Fidenatibus refert: quorum portis erupit nova acies inaudita

Acies inusitata.

eo tempore, & inusitata. Ignibus nanque armata ingens multitudo, sacibusque ardentibus

tota collucens, velut fanatico instructa cursu in hostem ruit, formaque insolitæ

Dictator.

pugnæ Romanos parumper exterruit. Tum Dictator, magistro equitum, equitibusque,

tum e montibus Quintio accito, prælium ciens, ipse in sinistrum cornu,

quod incendio similius, quam prælio territum cesserat flammis, occurrit, claraque voce,

Examen apum.

Fumone victi, inquit, velut examen apum loco vestro exacti, inermi cedetis

Exhortatio.

hosti ? non ferro extinguitis ignes ? non faces has ipsas pro se quisque, si igni non telis

pugnandum est, ereptas vltro inferetis ? Agite nominis Romani, & virtutis patrum,

vestræque memores, vertite incendium hoc in hostium vrbem, & suis flammis

delete Fidenas, quas vestris beneficiis placare non potuistis. Legatorum hoc vos,

Imperium dictatoris.

vestrorumque colonorum sanguis, vastarique fines monent. Igitur ad imperium Dictatoris

mota cuncta acies, faces partim emissæ excipiuntur, partim vi eripiuntur, vtraque

acies armatur igni. Magister equitum & ipse novat pugnam equestrem. Frenos

vt detrahant equis imperat, & ipse princeps calcaribus subditis evectus effreno equo,

in medios ignes infertur, & alii concitati equi libero cursu ferunt equitem in

Fumus elatus.

hostem. Pulvis elatus, mistusque fumo, lucem ex oculis virorum, equorumque aufert.

Ea quæ militem terruerat species, nil terruit equos. Ruinæ igitur

similem stragem eques, quacunque pervaserat, dedit. Tandem

Fidenates victi.

Fidenates victi, fugaque pavidi cæduntur, ac obtruncantur,

partimque gurgitibus nando

lassati suffocantur.

lignis concamerata ædificia constituuntur, prout infra dicetur de domibus Aquilonarium

regionum.

De eodem.

CAP. XVII.

QVOT autem, & quando, ac vbi sæviens communitas Gothorum

& Suecorum combusserat arces, & quo ratione, aut

necessitate id faceret, in historiis Sueonum Gothorumque ciare

describit charissimus frater meus Io. Magnus Archiepiscopus

Vpsalensis in vita Regis Alberti, & Erici: quorum

præfecti ferina rabie vbique sæviebant in incolas earum regionum,

& rursum tot injuriis & violentiis provocati incolæ,

nullo humanitatis respectu vlti sunt in impios, & crudeles

ipsos præfectos, exemplo ad posteros relicto ne provocent

crabrones aculeata cauda concertantes. Non enim Aquilonares gentes aliter hostibus

congrediuntur, quam furiæ quædam ex inferis provocatæ. Nec eo modo in

Livius.

campos, aut glaciem exeunt, vt spectrorum imagine territent inimicos, vt Livius

Deca. I. lib. IIII. de Fidenatibus refert: quorum portis erupit nova acies inaudita

Acies inusitata.

eo tempore, & inusitata. Ignibus nanque armata ingens multitudo, sacibusque ardentibus

tota collucens, velut fanatico instructa cursu in hostem ruit, formaque insolitæ

Dictator.

pugnæ Romanos parumper exterruit. Tum Dictator, magistro equitum, equitibusque,

tum e montibus Quintio accito, prælium ciens, ipse in sinistrum cornu,

quod incendio similius, quam prælio territum cesserat flammis, occurrit, claraque voce,

Examen apum.

Fumone victi, inquit, velut examen apum loco vestro exacti, inermi cedetis

Exhortatio.

hosti ? non ferro extinguitis ignes ? non faces has ipsas pro se quisque, si igni non telis

pugnandum est, ereptas vltro inferetis ? Agite nominis Romani, & virtutis patrum,

vestræque memores, vertite incendium hoc in hostium vrbem, & suis flammis

delete Fidenas, quas vestris beneficiis placare non potuistis. Legatorum hoc vos,

Imperium dictatoris.

vestrorumque colonorum sanguis, vastarique fines monent. Igitur ad imperium Dictatoris

mota cuncta acies, faces partim emissæ excipiuntur, partim vi eripiuntur, vtraque

acies armatur igni. Magister equitum & ipse novat pugnam equestrem. Frenos

vt detrahant equis imperat, & ipse princeps calcaribus subditis evectus effreno equo,

in medios ignes infertur, & alii concitati equi libero cursu ferunt equitem in

Fumus elatus.

hostem. Pulvis elatus, mistusque fumo, lucem ex oculis virorum, equorumque aufert.

Ea quæ militem terruerat species, nil terruit equos. Ruinæ igitur

similem stragem eques, quacunque pervaserat, dedit. Tandem

Fidenates victi.

Fidenates victi, fugaque pavidi cæduntur, ac obtruncantur,

partimque gurgitibus nando

lassati suffocantur.

375 DE BELLIS GLACIALIB.

De machinis glacialibus.

CAP. XVIII.

VTVNTVR etiam Gothi, ac Sueci in aggrediendis, diripiendisue

fortissimis arcibus, castellis, & vrbibus, machinis,

seu propugnaculis obliquis, e trabibus abietinis validissime

fabricatis: quas quidem machinas facilimo compendio

Machinæ ligneæ altissimæ.

super ipsam glaciem impetuosa manu admotas, mœnibus

opponunt, earumque præsidio muniti, omnem saxorum,

trabiumque jactum directe, vel superne emissum, ne

noceat, avertunt. Nihil enim vel altitudinis impetum, vel

gravitatis impulsu, quantuncunque violenter demissum fuerit,

machinas ipsas propter earum obliquitatem infringere, vel dissolvere potest, immo

Machinæ glaciantur.

nec ignibus immissis ab obsidione clausis comburi: quia continue aquam in vehementi

frigore desuper effusam, spiscius congelari procurant, paulatimque propinquius

ad portas, & mœnia vi armata protrudunt, ac turmis militaribus firmant, eadem

fere sub machinis, & castrensibus præsidiis vtentes commoditate, quo perfrui

solent viatores in glacialibus casis (prout primo lib. dictum est) vbi pro frigoribus

Casæ glaciales.

arcendis copiosa suppetunt ligna, itidem & commeatus sufficientes, ac stipendia liberaliter

distribuenda: & ob id atrociorem obsessis inferunt difficultatem. Quo viso

trepidum militare agmen obsidione clausum, intramuros, & mœnia acrius se

Agmen militare conclusum superatur.

tueri compellitur, dum nullus insidiarum locus pro conficiendo, vel abigendo hostem

vndique attentatus occurrit. Non enim combustibilibus fomentis hostiles machinas

propter circundantem glaciem comburere possunt, nec dolosis cuniculis ob terram

saxea duritie congelatam erumpere, nec bombardis, aut tormentis minimo saltem

Modi erumpendi.

loco hostes conficere, vel sagittis, aut fundis deturbare, nec aperto congressu

eisdem tute resistere, nec arcibus relictis sylvarum latebras ob asperrimum gelu fugiendo

recipere. Constantibus tamen armis, & animis iidem inclusi sese defendunt,

donec obsidentes formidine glaciei resolvendæ machinas ipsas aut sponte

Glacies resoluta solvit obsidionem.

comburant, aut longe remotius in littora fugientes secum abducant. Neque sic ab eorum

atroci impugnatione securi redduntur obsessi. Machinas enim easdem subito

in latissimas rates conversas, eodem loco super apertas aquas, quo alias in solida glacie

steterunt, facilime reponunt, aut sinunt eas majori super inducta amplitudine in

ipso gurgite liquefacta glacie firmiter permanere, additis lembis, seu lyntribus, alioque

navigiorum genere, quo peritissimi sagittarii rates hujusmodi valeant defensare,

Vigiliæ nocturnæ.

& nocturnas vigilias, ne quisquam obsessorum evadant, diligenter observare.

Idemque faciunt campestribus propugnaculis vbique præsidentes. Pari enim atrocitate

persequuntur obsessos, quorum impia crudelitate ad tantum vindictæ ardorem diutius

Varia obsessorum miseria.

fuerant provocati. Quo fit, vt pro majori parte tam duris custodiis constricti,

sæpe imaginantur an gladio, an laqueo, an aqua, an igne, an præcipitio, an veneno,

an mutuo jugulo seipsos occidant, exemplo Romanorum, quos L. Florus

secundo bello Punico vrgente Hannibale his verbis commemorat periisse: Interim

iam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne, versa denique in rabiem

Mors ardua vidis.

fide, immanem in foro excitant rogum, tum desuper se, suosque cum omnibus opibus

suis ferro, & igne corrumpunt.

De vehiculis igniferis.

CAP. XIX.

Hostes Aquilonarium incolarum.

CVM Gothis, ac Sueonibus glacialis pugnam per equestres,

vel pedestres turmas a Moschovitis, Danis, Germanis, vel

internis hostibus intentantur, iidenique hostes diutius ad vim

inferendam suas munitiones in faucibus montium, vel vallium

collocare disponunt, vnde irruptiones faciant in regnicolas,

qui pro sui defensione simili proposito in armis

congregati, ne eisdem hostibus tantillulum digrassandi spatium

Vehicula ignifera.

temporis, vel locum concedant, ingeniis & viribus

vtuntur opportunis: tunc vehicula oblonga aridis sarmentis,

Equi sylvestres & indomiti.

& cæteris combustibilibus materiis replent, vt aterrimum fumum, intolerabilemque fœtorem igne (directorum audacia) accenso, attractuque equorum sylvestrium, & furiosorum inimicis opponant: idque celerius committitur, quo collateraliter equi ligati ardore ignis retropositi stimulantur ad cursum, nec currere desinunt, donec hostilem aciem turbaverint, vt vel eo loco, vel alibi a latere armatis incolis

Fuga simulata.

impetuosissime insultantibus cedant, vel eosdem fugam simulantes, quasi certi victores insequantur, vt sic educti, dispersique potius secretis glacierum voragimbus, quam

ipso gurgite liquefacta glacie firmiter permanere, additis lembis, seu lyntribus, alioque

navigiorum genere, quo peritissimi sagittarii rates hujusmodi valeant defensare,

Vigiliæ nocturnæ.

& nocturnas vigilias, ne quisquam obsessorum evadant, diligenter observare. Idemque faciunt campestribus propugnaculis vbique præsidentes. Pari enim atrocitate persequuntur obsessos, quorum impia crudelitate ad tantum vindictæ ardorem diutius

Varia obsessorum miseria.

fuerant provocati. Quo fit, vt pro majori parte tam duris custodiis constricti, sæpe imaginantur an gladio, an laqueo, an aqua, an igne, an præcipitio, an veneno, an mutuo jugulo seipsos occidant, exemplo Romanorum, quos L. Florus secundo bello Punico vrgente Hannibale his verbis commemorat periisse: Interim iam novem mensibus fessi fame, machinis, ferro, & igne, versa denique in rabiem

Mors ardua vidis.

fide, immanem in foro excitant rogum, tum desuper se, suosque cum omnibus opibus suis ferro, & igne corrumpunt.

De vehiculis igniferis.

CAP. XIX.

Hostes Aquilonarium incolarum.

CVM Gothis, ac Sueonibus glacialis pugnam per equestres, vel pedestres turmas a Moschovitis, Danis, Germanis, vel internis hostibus intentantur, iidenique hostes diutius ad vim inferendam suas munitiones in faucibus montium, vel vallium collocare disponunt, vnde irruptiones faciant in regnicolas, qui pro sui defensione simili proposito in armis congregati, ne eisdem hostibus tantillulum digrassandi spatium

Vehicula ignifera.

temporis, vel locum concedant, ingeniis & viribus vtuntur opportunis: tunc vehicula oblonga aridis sarmentis,

Equi sylvestres & indomiti.

& cæteris combustibilibus materiis replent, vt aterrimum fumum, intolerabilemque fœtorem igne (directorum audacia) accenso, attractuque equorum sylvestrium, & furiosorum inimicis opponant: idque celerius committitur, quo collateraliter equi ligati ardore ignis retropositi stimulantur ad cursum, nec currere desinunt,

donec hostilem aciem turbaverint, vt vel eo loco, vel alibi a latere armatis incolis

Fuga simulata.

impetuosissime insultantibus cedant, vel eosdem fugam simulantes, quasi certi victores

insequantur, vt sic educti, dispersique potius secretis glacierum voragimbus,

quam

quam armatorum insidiis interimantur. Hisque ex aliis sylvarum angustiis(si opus fuerit)

agminatim populus erumpens, ballistis, & telis armato hostium certamini sese

Populus e latebris erumpit in bellum.

immittit, & opponit, nec persequi cessat, donec hostem abegerit severissima vltione.

Glaciales vero hæ pugnæ, vbi fieri soleant, aut in quibus lacubus, aut locis,

sequentibus capitulis diffusius ostendetur.

De eodem ab externis exemplis.

CAP. XX

LIVIVS lib. II. deca. III. prædicto stratagematii non admodum

dissimile per Hannibalem contra Romanos excogitantum,

Hannibal contra Romanos.

ac commissum facinus meminit, idque eo modo:

Dum vrgeretur armis Romanorum intra saxa, arenas, &

stagna perhorrida situ hybernare: nec eum fefellit suis se artibus

peti, vt nec montes transcendere, nec hosti rupibus

incluso congredi potuit. Ludibrium igitur oculorum specie

Ludibrium oculorum.

terribili, ad frustrandum hostem commentus, principio

noctis furtim succedere ad montes statuit. Fallacis consilii

talis apparatus fuit: Faces vndique ex agris collectæ, fascesque virgarum, atque arida

Apparatus fictus.

sarmenta præligantur cornibus boum, quos domitos indomitosque multos inter cæteram

agrestem prædam agebat. Ad duo millia ferme boum effecta, Hasdrubalique

Boum 2000.

negotium datum, vt primis tenebris noctis id armentum accensis cornibus ad montes

ageret, maxime, si posset, super saltus a hoste insessos. Primis tenebris silentio

mota castra, boves aliquanto ante signa acti: vbi ad radices montium, viatque angustas

Castra mota.

ventum est, signum extemplo datur, vt accensis cornibus armenta in adversos

concitentur montes, & metus ipse relucentis flammæ e capite, calorque iam ad

vivum, ad imaque cornuum adveniens, velut stimulatos furore, agebat boves. Quo

Boves igne stimulantur ad cursum.

repente discursu, haud secus quam sylvis, montibusque accensis, omnia circum virgulta

ardere, capitumque inquietatio excitans flammam, hominum passim discurrentium

speciem præbebat. Quid ad saltus insidendos locati erant, vbi in summis

montibus ignes conspexerunt, circumventos se esse rati, præsidio excessere, qua

ingens emicabat flamma, velut tutissimum iter, petentes summa montium juga: vbi

attoniti novo miraculo, constitere. Deinde vt humana apparuit fraus,

Fraus humana.

tum vero insidias rati esse, cum multo maximoque strepitu concitant

Hannibal meliore pugnandi locum fraude obtinuit.

se in fugam. Hisque ludibriis Hannibal meliorem

locum sortitus, opportunius

pugnavit.

quam armatorum insidiis interimantur. Hisque ex aliis sylvarum angustiis(si opus fuerit)

agminatim populus erumpens, ballistis, & telis armato hostium certamini sese

Populus e latebris erumpit in bellum.

immittit, & opponit, nec persequi cessat, donec hostem abegerit severissima vltione.

Glaciales vero hæ pugnæ, vbi fieri soleant, aut in quibus lacubus, aut locis,

sequentibus capitulis diffusius ostendetur.

De eodem ab externis exemplis.

CAP. XX

LIVIVS lib. II. deca. III. prædicto stratagematii non admodum

dissimile per Hannibalem contra Romanos excogitantum,

Hannibal contra Romanos.

ac commissum facinus meminit, idque eo modo:

Dum vrgeretur armis Romanorum intra saxa, arenas, &

stagna perhorrida situ hybernare: nec eum fefellit suis se artibus

peti, vt nec montes transcendere, nec hosti rupibus

incluso congredi potuit. Ludibrium igitur oculorum specie

Ludibrium oculorum.

terribili, ad frustrandum hostem commentus, principio

noctis furtim succedere ad montes statuit. Fallacis consilii

talis apparatus fuit: Faces vndique ex agris collectæ, fascesque virgarum, atque arida

Apparatus fictus.

sarmenta præligantur cornibus boum, quos domitos indomitosque multos inter cæteram

agrestem prædam agebat. Ad duo millia ferme boum effecta, Hasdrubalique

Boum 2000.

negotium datum, vt primis tenebris noctis id armentum accensis cornibus ad montes

ageret, maxime, si posset, super saltus a hoste insessos. Primis tenebris silentio

mota castra, boves aliquanto ante signa acti: vbi ad radices montium, viatque angustas

Castra mota.

ventum est, signum extemplo datur, vt accensis cornibus armenta in adversos

concitentur montes, & metus ipse relucentis flammæ e capite, calorque iam ad

vivum, ad imaque cornuum adveniens, velut stimulatos furore, agebat boves. Quo

Boves igne stimulantur ad cursum.

repente discursu, haud secus quam sylvis, montibusque accensis, omnia circum virgulta

ardere, capitumque inquietatio excitans flammam, hominum passim discurrentium

speciem præbebat. Quid ad saltus insidendos locati erant, vbi in summis

montibus ignes conspexerunt, circumventos se esse rati, præsidio excessere, qua

ingens emicabat flamma, velut tutissimum iter, petentes summa montium juga: vbi

attoniti novo miraculo, constitere. Deinde vt humana apparuit fraus,

Fraus humana.

tum vero insidias rati esse, cum multo maximoque strepitu concitant

Hannibal meliore pugnandi locum fraude obtinuit.

se in fugam. Hisque ludibriis Hannibal meliorem locum sortitus, opportunius pugnavit.

De bombardis, ac globis evehendis, & modo sagittandi.

CAP. XXI.

HAC imagine satis aperte ostenditur, quibus ingeniis & artibus Septentrionales populi in promovendis præliis, sive super campos, sive glaciem, intrepide adversus inimicos injuria vexati vti consueverunt, Cernuntur hic vehicula (sic enim hyemalia, seu glacialia plaustra vocantur) oblonga antrorsum ob majorem flexibilitatem, & agilitatem cuneata, seu incurvata: quorum tanta, commoditas, & firmitas est, vt objectos viarum gibbos, sive tumentes glacierum,

Pondera majora portantur in glacie.

aut nivium colliculos, vno vel pluribus equis trahentibus, plus que oneris ponderisue sustineant, quam quinque, vel sex rotati currus in itineribus complanatis, & communitis. Tamen vno potius vtuntur equo in lubrica

Vnus equus cur plaustralis.

glacie, tritaque nive, quam duobus, vt occurrentibus plaustris in viis strictis, parumper declinando cedere possint, immo propter altitudinem nivium totum vehiculum (lege

Lex viarum.

pœnali constituta) & graviora plaustra, evertere teneantur. In glaciali autem itinere ob infinitam latitudinem nulla difficultas occurrit, nisi incertis rupturis glacierum, vehementia inferioris exhalationis, quasi vi tonitruorum, ob pinguedinem

Sonus vehemens in fundo aquarum genitus.

fundi causatis. Dico quasi vi tonitruorum, quia tantus sonus, tamque horrendus mugitus subtus glaciem longo tractu veluti in lateribus densarum nubium hincinde auditur, vt necessarium sit quasi fulgurum vehementia generari scissuram vnius pedis, duorum, trium, vel sex in amplitudine exhalationis impellentis, & spiritus a fundo excitati.

Adhuc

Adhuc de eodem, & modo penetrandi rupturas glacierum.

CAP. XXII.

QVAS quidem rupturas vt pertranseant viatores, subito

ex obliquo latere integras partes glacierum repertas, dolabris,

& securibus adaptant, & reponunt, quasi petras redactas

in pontes. Si vero jumentum non prævisa ruptura

Pontes glaciales.

in vastis tenebris immersum fuerit, tunc illico chordis, & lignis

subtilibus, semper comportatis, assueta agilitate extrahitur

Modus extrahendi lapsos sub glaciem.

viatoris. Si vero homines inter glacies (vt sæpius

accidit) inciderint, mox eruti jucunda memoria prosequuntur

adjutores. Nec terrorem exinde concipiunt, quod illico

circunstante frigore glaciantur in veste: motu enim, cursuque continuo causante, celerius

restituitur calor. Igitur in his vehiculis tempore glacialis prælii commeatus,

Instrumenta bellorum portantur in glacie.

globi, pulveres, ac alia ad vsum præliorum necessaria, constituto laboris pretio ab

incolis facilime comportantur, quemadmodum æstate vsu navigiorum in eodem maris,

vel aquarum sinu, vel curribus rotatis, industria aurigarum, vel nautarum fieri

solet: immo vehicula hæc in maximo numero multiplicata, veluti propugnacula,

Plaustra loco propugnaculorum habentur.

aut aggeres ipsis hostibus opponuntur (velut carri in Cimbricis bellis) sagittæque arcuales,

vel bombardales, ex iis in hostem facilime excutiuntur, donec vel interposita

pace, mutua concordia abeant, vel timore glaciei resolvendæ præpropere cedant,

Vis naturæ compellit ad pacem.

in pertinacia perseverantes, velut plumbum in aquis vehementibus dimergantur.

De impedienda aquarum congelatione.

CAP. XXIII.

MVNITISSIMæ civitates, & arces hyberno tempore

Civitates in hyeme durius obsidentur.

dum omnia loca invia, ac pervia glacie constricta

sunt, arcta obsidione premuntur: quæ alias æstivo tempore

quasi insuperabiles, & inaccessæ videntur. Quocirca

monstratur hac tabula, quomodo se muniunt, qui talibus

Modus muniendi loca in frigore.

angustiis, & periculis sunt subjecti. Imminente igitur publica,

vel privata hostilitate, si loca sita sunt in mediis aquis

fluvialibus, vel stagnatis, valde soliciti sunt inclusi,

vt dolabris, ac ligonibus in modum circundantium fossarum

Adhuc de eodem, & modo penetrandi rupturas glacierum.

CAP. XXII.

QVAS quidem rupturas vt pertranseant viatores, subito

ex obliquo latere integras partes glacierum repertas, dolabris,

& securibus adaptant, & reponunt, quasi petras redactas

in pontes. Si vero jumentum non prævisa ruptura

Pontes glaciales.

in vastis tenebris immersum fuerit, tunc illico chordis, & lignis

subtilibus, semper comportatis, assueta agilitate extrahitur

Modus extrahendi lapsos sub glaciem.

viatoris. Si vero homines inter glacies (vt sæpius

accidit) inciderint, mox eruti jucunda memoria prosequuntur

adjutores. Nec terrorem exinde concipiunt, quod illico

circunstante frigore glaciantur in veste: motu enim, cursuque continuo causante, celerius

restituitur calor. Igitur in his vehiculis tempore glacialis prælii commeatus,

Instrumenta bellorum portantur in glacie.

globi, pulveres, ac alia ad vsum præliorum necessaria, constituto laboris pretio ab

incolis facilime comportantur, quemadmodum æstate vsu navigiorum in eodem maris,

vel aquarum sinu, vel curribus rotatis, industria aurigarum, vel nautarum fieri

solet: immo vehicula hæc in maximo numero multiplicata, veluti propugnacula,

Plaustra loco propugnaculorum habentur.

aut aggeres ipsis hostibus opponuntur (velut carri in Cimbricis bellis) sagittæque arcuales,

vel bombardales, ex iis in hostem facilime excutiuntur, donec vel interposita

pace, mutua concordia abeant, vel timore glaciei resolvendæ præpropere cedant,

Vis naturæ compellit ad pacem.

in pertinacia perseverantes, velut plumbum in aquis vehementibus dimergantur.

De impedienda aquarum congelatione.

CAP. XXIII.

MVNITISSIMæ civitates, & arces hyberno tempore

Civitates in hyeme durius obsidentur.

dum omnia loca invia, ac pervia glacie constricta

sunt, arcta obsidione premuntur: quæ alias æstivo tempore

quasi insuperabiles, & inaccessæ videntur. Quocirca

monstratur hac tabula, quomodo se muniunt, qui talibus

Modus muniendi loca in frigore.

angustiis, & periculis sunt subjecti. Imminente igitur publica,

vel privata hostilitate, si loca sita sunt in mediis aquis

fluvialibus, vel stagnatis, valde soliciti sunt inclusi,

vt dolabris, ac ligonibus in modum circundantium fossarum

aperiant glaciem, ad minus spatio XXIIII. vel XXX. pedum, glacialia fragmenta

Pinguedo vitu lorum marinorum prohibet constrictionem.

introrsum trahentes, vt super glaciem relicta, aucto gelu, & frigore in modum

aggeris congelentur: eaque apertura confecta, mox pinguedinem balenarum,

phocarum, vel vitulorum marinorum infundunt, hastisque sufficienti, & magna quantitate

infusum commovent, & dilatant. Quo sit, vt aquæ sic congelatæ, hostibus

Pinguedo prohibet congelatione.

spem adimant, ne propius accedentes diu cupita victoria potiantur: immo sæpius

evenire consuevit, vt prius glacierum voragine temerario ausu, & accessu suffocati

Obsidentes suffocantur.

intereant, quam conspiciant, vel accedant obsessos, vel obsidione claudendos: non

quod glacies ipsa in profundo lacu, vel flumine debilis sit, sed eo forsan loco audax,

Glacies debilitatur hoc modo.

& minax inimicus aggreditur, vbi labentibus e littore paludinoso rivulis, glacies

tat

ipsa subtus exesa sit, & debilitata.

De eodem ab externis exemplis.

CAP. XXIIII.

ITA etiam L. Floro astipulante, Minutius Romanus in

Locus belli vnice cavendus.

bello Thracico dicitur plurimos bellaces, & strenuos milites

amisisse. Hoc tamen casu, seu eventu, de quo hic agitur,

clare monstratur, quanta diligentia, modo, & ingenio

custodiendus sit locus, cui omnis afflictio, dissipatio,

calamitas, cædes, rapina, & omnigena bellorum incommoditas

præparari videtur. Ideoque inclusi, vel includendi,

nunquam intermisso labore se mutuo juvant. At ex

adversa parre, quem contemplantur inter adversarios singulariter

Vestitus suspectus.

esse vestitum, præsertim candido, rubeo, vel glauco corporis tegumento,

vel pluribus vallatum ministris, hunc exquisitis ingeniis, globis telisque super vniversos

ac singulos infestant, validoque clamore socios excitant, vt illi, vel huic sic

vestito, equove pallido, aut discolorato insidenti inferant manum, vel sagittam:

quo signo alias M. D. XIX. in glacie ictu bombardæ Serenissimus Gothorum &

Steno Sture periit in pallido equo 1519.

Sueonum Princeps Steno Sture junior, alias Suanteson, omnium mœrore fortissime

pugnans dicitur periisse: idque nulla glaciali fragilitate, sed proditione satellitis

Danici, quem indiscretius, quam cautius præ cæteris indigenis diligebat, & ornabat,

Principes proditione non glacio plerunque pereunt.

exemplo ad posteros relicto, ne talibus se confidant custodibus, a quibus (teste

Saxone Danorum historico)plurimi Reges clarissimi millenis fraudibus illusi,

proditi, atque crudeliter fuerant interempti: de quibus speciale & ingens volumen

Volumen proditorum.

veraciter conscribi posset, si alicui fideli scriptori otium cum experientia foret, &

vellet contra tam nequitiosos, & domesticos insidiatores, ac proditores extendere

Officium boni ductoris.

veritatem, prout superiori libro nonnihil est demonstratum. Boni tamen ductoris

est strenue semper agere, scilicet inter bellatores volitare, ac fortiter exhortari, vt acriter

pugnent, & dimicent, aliosue segniter procedentes increpare, &

forsitan castigare, vt properent, ne vno socorde, ac leviter

moto, fugamque capiente, cæteri pecudum more in

Multi labuntur vno fugiente.

fugam lapsi victoriam, & vitam sibiipsis,

ac domino adimant in

momento.

De mœ

aperiant glaciem, ad minus spatio XXIIII. vel XXX. pedum, glacialia fragmenta

Pinguedo vitu lorum marinorum prohibet constrictionem.

introrsum trahentes, vt super glaciem relicta, aucto gelu, & frigore in modum

aggeris congelentur: eaque apertura confecta, mox pinguedinem balenarum,

phocarum, vel vitulorum marinorum infundunt, hastisque sufficienti, & magna quantitate

infusum commovent, & dilatant. Quo sit, vt aquæ sic congelatæ, hostibus

Pinguedo prohibet congelatione.

spem adimant, ne propius accedentes diu cupita victoria potiantur: immo sæpius

evenire consuevit, vt prius glacierum voragine temerario ausu, & accessu suffocati

Obsidentes suffocantur.

intereant, quam conspiciant, vel accedant obsessos, vel obsidione claudendos: non

quod glacies ipsa in profundo lacu, vel flumine debilis sit, sed eo forsan loco audax,

Glacies debilitatur hoc modo.

& minax inimicus aggreditur, vbi labentibus e littore paludinoso rivulis, glacies

tat

ipsa subtus exesa sit, & debilitata.

De eodem ab externis exemplis.

CAP. XXIIII.

ITA etiam L. Floro astipulante, Minutius Romanus in

Locus belli vnice cavendus.

bello Thracico dicitur plurimos bellaces, & strenuos milites

amisisse. Hoc tamen casu, seu eventu, de quo hic agitur,

clare monstratur, quanta diligentia, modo, & ingenio

custodiendus sit locus, cui omnis afflictio, dissipatio,

calamitas, cædes, rapina, & omnigena bellorum incommoditas

præparari videtur. Ideoque inclusi, vel includendi,

nunquam intermisso labore se mutuo juvant. At ex

adversa parre, quem contemplantur inter adversarios singulariter

Vestitus suspectus.

esse vestitum, præsertim candido, rubeo, vel glauco corporis tegumento,

vel pluribus vallatum ministris, hunc exquisitis ingeniis, globis telisque super vniversos

ac singulos infestant, validoque clamore socios excitant, vt illi, vel huic sic

vestito, equove pallido, aut discolorato insidenti inferant manum, vel sagittam:

quo signo alias M. D. XIX. in glacie ictu bombardæ Serenissimus Gothorum &

Steno Sture periit in pallido equo 1519.

Sueonum Princeps Steno Sture junior, alias Suanteson, omnium mœrore fortissime

pugnans dicitur periisse: idque nulla glaciali fragilitate, sed proditione satellitis

Danici, quem indiscretius, quam cautius præ cæteris indigenis diligebat, & ornabat,

Principes proditione non glacio plerunque pereunt.

exemplo ad posteros relicto, ne talibus se confidant custodibus, a quibus (teste

Saxone Danorum historico)plurimi Reges clarissimi millenis fraudibus illusi,

proditi, atque crudeliter fuerant interempti: de quibus speciale & ingens volumen

Volumen proditorum.

veraciter conscribi posset, si alicui fideli scriptori otium cum experientia foret, &

vellet contra tam nequitiosos, & domesticos insidiatores, ac proditores extendere

Officium boni ductoris.

veritatem, prout superiori libro nonnihil est demonstratum. Boni tamen ductoris

est strenue semper agere, scilicet inter bellatores volitare, ac fortiter exhortari, vt acriter

pugnent, & dimicent, aliosue segniter procedentes increpare, &

forsitan castigare, vt properent, ne vno socorde, ac leviter

moto, fugamque capiente, cæteri pecudum more in

Multi labuntur vno fugiente.

fugam lapsi victoriam, & vitam sibiipsis,

ac domino adimant in

momento.

De mœ

De mœniis glacialibus.

CAP. XXV.

EST præterea alius in obsidione glaciali servatus, Vel servandus

Munitio glacialis.

muniendi modus, is videlicet, vt cum pertinax hostis

equis dimissis, vel voragine aquarum perditis, aperturam

aqueæ fossæ pinguedine prædicta (ne congeletur)

impletam, transilire velit, trabes longissimas suprapositis

Trabes longissimæ sunt pro ponte.

tabulis, seu asseribus in modum ampliatæ scalæ connexas,

nocturno præsertim tempore, impetuosius quo poterit

per aquas versus obsessos, vel obsidendos, vt marginem

glacialem penetret, præcipiti servato cursum intrudit, quasi

solido ponte vsurus. Contra quem impetum vbi sagittarum, bombardarumque resistentia

præ nimia hostium festinatione ac ferocia non attenditur, tunc inclusi aquas

super mœnia, atque ad latus infundunt, quæ subito magis magisque adaucta, asperrimo

Mœnia glacialia.

gelu cooperante, longissimo vrbium tractum veluti specula conspiciuntur: quæ

mœnia vti ab imbellibus fœminis, pueris, juvenibusque, multiplicatis & apportatis

Personæ in belles laborant.

aquarum vrnis, hyeme & glacie constricta sunt: ita & frigore durante quemcunque

globorum jactum infracta fortitudine sustinere non horrent. Mulieres etiam subductis

Mulieres porrigunt vrnas.

supra genua vestibus, inter glaciatas aquas porrigunt vrnas aquarum plenas.

Ita in angustia inventionis necessitas cogit omnia audere, & attentare. Sed dum

Necessitas omnia audet.

homines hujusmodi stratagematibus inter se dimicant, finem tandem, quem Deus

volverit, vel vna, vel altera pars, etiam nova suborta difficultate, consequetur, licet

Victoria cruenta.

non incruenta victoria, quæ tot trophæis, quot funeribus invicta cohorte bellicis

cincta legionibus conquiri solet. Itaque suspensis super glaciem machinis, tam

Machinæ glaciales.

foris quam intus constituti, ad complusculos dies, septimanas, vel menses mutuo

conflictu sese molestant, donec resolvenda glacies indomitos obsidentes (si propriam

Glacies resolvenda accelerat pacem.

vitam servare voluerint) celerius abire, quam alias advolavere, compellat. Dignum

risu spectaculum, si cui in tali casu ridere vacaret, & alienum periculum, &

turpitudinem spectare voluptati foret, præsertim vbi majus certamen contra aquas,

Certamen contra aquas.

quam arma subeundum erit: quod etiam eo terribilius adesse, & vrgere dignoscitur,

quo repentina suborta tempestate, & rupta glacie, quasi in abyssum dimergi videntur,

vbi paucis antea diebus instar triumphantium victorum aggredi, & ingredi

continuo credebantur.

De glacialibus excubiis, & nocturnis.

CAP. XXVI.

ARCIVM, & civitatum, castrorumque obsidionem Aquilonares

armati milites, tam equestres, quam pedestres, in

Noctes 20. horarum.

campis, vel aquis solidissima glacie rigentibus, servaturi,

vigilias longissimæ noctis XX. fere horarum in medium divisæ,

Custodes castrenses mutantur in media node.

diligenter attendunt, atque custodes mutant, non cornibus,

aut campanulis, quasi dormitare videantur personantes,

sed signis secretis retentis, vt nocte aliunde accedentes

Tessera militaris.

ex verbo responsionis vnde, & qui sint, intelligere queant:

quo verborum signo forsitan per oblivionem amisso,

Loësn.

non secus acproditora Principe (si jus militare exterior debeat) in vita, vel bonis

omnibus condemnari meretur: quod adeo rarissime evenit, vt pro portento reputandum

Proditores in caligine nocentiores.

veniet, si quispiam ea negligentia inculpentur. Vigilantissimos etenim semper

oportet esse castrenses custodes, ob proditores, qui caligine periculosius nocent,

quam quoduis asperrimum frigus, quo sunt assueti, non autem proditoribus, quos

Impatientia equorum.

abominantur. Sed major vis est in equorum impatientia, propter frigus, quo stridor

pedum in collisione glacierum, vnde sonus excitatur altior, continue causatur:

Exonnes vigiles.

vbi fessores armatos, etiam pellibus indutos, in frigore portant, licet hi per vigiles,

Insidiæ majores in aurora cavendæ.

exomnesque custodiunt commissam stationem: eoque diligentius, & cautius, quo

nox progreditur ad auroram, circa quam violentiores committi solet insidiæ, dum

humanæ vires stupore, somnoque graviore ligantur: tuncque insidiatores omnium temporum

Gedeon in aurora vicit.

quasi ex constitutis articulis sunt attentiores. Quomodo vero

fortissimus Gedeon sæpius antelucano tempore tales superaverit,

e sacris historiis relinquitur manifestum.

quo repentina suborta tempestate, & rupta glacie, quasi in abyssum dimergi videntur,

vbi paucis antea diebus instar triumphantium victorum aggredi, & ingredi

continuo credebantur.

De glacialibus excubiis, & nocturnis.

CAP. XXVI.

ARCIVM, & civitatum, castrorumque obsidionem Aquilonares

armati milites, tam equestres, quam pedestres, in

Noctes 20. horarum.

campis, vel aquis solidissima glacie rigentibus, servaturi,

vigilias longissimæ noctis XX. fere horarum in medium divisæ,

Custodes castrenses mutantur in media node.

diligenter attendunt, atque custodes mutant, non cornibus,

aut campanulis, quasi dormitare videantur personantes,

sed signis secretis retentis, vt nocte aliunde accedentes

Tessera militaris.

ex verbo responsionis vnde, & qui sint, intelligere queant:

quo verborum signo forsitan per oblivionem amisso,

Loësn.

non secus acproditora Principe (si jus militare exterior debeat) in vita, vel bonis

omnibus condemnari meretur: quod adeo rarissime evenit, vt pro portento reputandum

Proditores in caligine nocentiores.

veniet, si quispiam ea negligentia inculpentur. Vigilantissimos etenim semper

oportet esse castrenses custodes, ob proditores, qui caligine periculosius nocent,

quam quoduis asperrimum frigus, quo sunt assueti, non autem proditoribus, quos

Impatientia equorum.

abominantur. Sed major vis est in equorum impatientia, propter frigus, quo stridor

pedum in collisione glacierum, vnde sonus excitatur altior, continue causatur:

Exonnes vigiles.

vbi fessores armatos, etiam pellibus indutos, in frigore portant, licet hi per vigiles,

Insidiæ majores in aurora cavendæ.

exomnesque custodiunt commissam stationem: eoque diligentius, & cautius, quo

nox progreditur ad auroram, circa quam violentiores committi solet insidiæ, dum

humanæ vires stupore, somnoque graviore ligantur: tuncque insidiatores omnium temporum

Gedeon in aurora vicit.

quasi ex constitutis articulis sunt attentiores. Quomodo vero

fortissimus Gedeon sæpius antelucano tempore tales superaverit,

e sacris historiis relinquitur manifestum.

De fortunatioribus præliis matutinis

CAP. XXVII.

MOS igitur fortissimorum militum est in diluculo obequitare,

aut in classe navaliter pugnare, nec grandinum, nebularum,

Pugnatorum impedimenta superanda.

pruinarum, nivium, frigorum, nec hostium expavescere

injuriam: & hoc non tantum Principis charitate,

sed æmulatione fortium virorum dura quæque pati, &

jurejurando statuere, ac firmare sese nullo terrore locum deserturos,

pœna addita. Si eques discesserit, nedum armis,

Pœna excedentium præliis.

& equo exuitur, sed & legali fama, honore, ac fideli existimatione

privatur, immo & circunstantiis ponderatis,

gravissima pœna multatur. Si pedes, certo plagarum numero cunctis aspicientibus

Pedestres.

castigatur, pœna nihilominus perpetuæ infamiæ penes vtrosque, quasi cicatrice indelebili,

remanente. Ad hunc passum militaris pœnæ non incongrue Iustinus volumi.

XXXII. invitandus asserere possit in hunc modum: Daci quoque soboles Getharum

Daci soboles Getharum.

sunt: qui vbi cum Orode Rege adversus Basternas male pugnassent, ob vltionem segnitiei

capturi somnum, capita loco pedum ponere jussum Regis cogebantur, ministeriaque

Pœna contumeliosa.

vxoribus, quæ ipsis fieri solebant, facere. Neque hæc ante mutata sunt, quam

hanc ignominiam bello acceptam virtute delerent. Hæc ille. Si vero fortissime pugnando,

vel constantissime stationem servando, adustione frigoris perpetuo debilitatus

fuerit, tunc vnicuique juxta qualitatem honoris, & generis, liberale subsidium,

Præmia victorum.

quo in reliquum tempus commodissime vivat, more veteris militiæ deputatur a fisco:

Munificentia principis.

quod & Principis munificentia favorabiliter ampliatur. Pro remedio

tamen adusti corporis in frigore, vtuntur medicina speciali,

Medicina notanda.

cinere scilicet combustæ pellis leporinæ, quo

optime linitur infirmitas pedum applicato:

de quo etiam aliquid

de medicinis simplicioribus

Aquilonarium gentium infra dicetur.

De exernis exemplis mollium virorum in frigore.

CAP. XXVIII.

L. Lucullus.

PLVTARCHVS in vita L. Luculli, asserit eum adeo

magna victoria devictis Parthis barbaris elatum fuisse, vt animum

elevaret ad subvertendum penitus reliquos barbaros,

suo imperio rebellare, aut contradicere præsumentes.

Sed autumnale tempus tunc erat, & æquinoctium, omniumque

illusa spe celerius frigidissima e cœlo frigora cecidere,

omnia nive obruta, & si quando serenus aderat aër, tum

Impedimenta bellorum perficiendorum.

gelu, tum pruina humana corpora perrigebant. Difficilimus

erat equis ob extremam frigiditatem fluminum potus,

difficilimus erat eorum transitus: quia concretis in glaciem aquis, glacies ipsa transeuntium

gravitate confracta, asperitate sua equorum tibias, nervosque cruentabat.

Sylvestria deinde, ac angusta itinera tellus humiditate abundans, cadentes e cœlo nives,

& ipsa in madidissimis locis acerba pernoctatio, difficilimam, ac prope intolerabilem

Rebellio militaris.

militiam faciebant. Quo factum est, vt milites ob asperitatem itineris licentiam

abeundi petentes, & non obtinentes, murmurare, ducem crudelem insimulare,

Princeps collachrymabat.

omniaque infestissimis verbis, fœdoque tumultu replere cœperunt, nec a Principe

suppliciter petiti, a seditione cessare, etiam quod coram eis collachrymabat. Verecundia

Verecundia non virtute serviuntur multi.

tamen magis, quam virtute, & fide eius ruinam spectaturi, pactis interpositis

sequebantur. Similem etiam difficultatem Cæsar ipse sæpius sese expertum fuisse

in hybernalibus bellis affirmat, vt cum vltro clarissima victoria eius viribus, & ingenio

Cæsar.

arrisisset, nequaquam milites ob frigora forsitan levia, vt secum consoderent hostem,

Milites ob frigora molles.

inducere prævalebat. Neque in aquis semper ea strenuitate, vt frequenter voluit,

inimicis congredi fas erat: quod & Procopius, ac Herodotus cum plerisque aliis

Milites delicatuli.

attestantur, milites scilicet delicatulos dixisse, Nequaquam oportere simul confligere

cum hostem, & elementis, scilicet aquis, frigore, tempestate, & similibus.

Aquilonaria bella frigoribus immensis aluntur.

Quam frivola, & effœminata querela hæc esset ? si in Aquilonaribus regnis e multis

præmissis exemplis non illico ob intensissima frigora corriperetur. Immo quanto

acriora sunt frigora, tanto austeriora certamina geruntur, & continuantur.

De oppugnatione arcium in glacie munitarum.

CAP. XXIX.

EST & alius pugnandi modus super glaciem valde tritus,

Hyems aditum concedit obsidioni.

& vsitatus in Septentrione. Vbi æstatis tempore ob aquarum

voragines, accessus hostilis intentari non possit, orto demum

immenso frigore, glacieque concreta, vltionem contra arces

immanium præfectorum assumere volentibus in glacie lubricissima, castra seu munitiones imponere, facilimus offertur accessus: in quo non segnius in arcem, & hostem emittuntur

Sagittæ tanquam imbres emittuntur.

sagittæ, quam si in campo fortissimo firmata præsidia forent. Vbi vero arx est insularis, admotis machinis quadrato agmine fine intermissione oppugnari videtur: eoque acrius proficiunt obsidentes,

De exernis exemplis mollium virorum in frigore.

CAP. XXVIII.

L. Lucullus.

PLVTARCHVS in vita L. Luculli, asserit eum adeo magna victoria devictis Parthis barbaris elatum fuisse, vt animum elevaret ad subvertendum penitus reliquos barbaros, suo imperio rebellare, aut contradicere præsumentes. Sed autumnale tempus tunc erat, & æquinoctium, omniumque illusa spe celerius frigidissima e cœlo frigora cecidere, omnia nive obruta, & si quando serenus aderat aër, tum

Impedimenta bellorum perficiendorum.

gelu, tum pruina humana corpora perrigebant. Difficilimus erat equis ob extremam frigiditatem fluminum potus, difficilimus erat eorum transitus: quia concretis in glaciem aquis, glacies ipsa transeuntium gravitate confracta, asperitate sua equorum tibias, nervosque cruentabat. Sylvestria deinde, ac angusta itinera tellus humiditate abundans, cadentes e cœlo nives, & ipsa in madidissimis locis acerba pernoctatio, difficilimam, ac prope intolerabilem

Rebellio militaris.

militiam faciebant. Quo factum est, vt milites ob asperitatem itineris licentiam abeundi petentes, & non obtinentes, murmurare, ducem crudelem insimulare,

Princeps collachrymabat.

omniaque infestissimis verbis, fœdoque tumultu replere cœperunt, nec a Principe suppliciter petiti, a seditione cessare, etiam quod coram eis collachrymabat. Verecundia

Verecundia non virtute serviuntur multi.

tamen magis, quam virtute, & fide eius ruinam spectaturi, pactis interpositis sequebantur. Similem etiam difficultatem Cæsar ipse sæpius sese expertum fuisse in hybernalibus bellis affirmat, vt cum vltro clarissima victoria eius viribus, & ingenio

Cæsar.

arrisisset, nequaquam milites ob frigora forsitan levia, vt secum consoderent hostem,

Milites ob frigora molles.

inducere prævalebat. Neque in aquis semper ea strenuitate, vt frequenter voluit, inimicis congredi fas erat: quod & Procopius, ac Herodotus cum plerisque aliis

Milites delicatuli.

attestantur, milites scilicet delicatulos dixisse, Nequaquam oportere simul confligere

cum hostem, & elementis, scilicet aquis, frigore, tempestate, & similibus.

Aquilonaria bella frigoribus immensis aluntur.

Quam frivola, & effœminata querela hæc esset ? si in Aquilonaribus regnis e multis præmissis exemplis non illico ob intensissima frigora corriperetur. Immo quanto acriora sunt frigora, tanto austeriora certamina geruntur, & continuantur.

De oppugnatione arcium in glacie munitarum.

CAP. XXIX.

EST & alius pugnandi modus super glaciem valde tritus,

Hyems aditum concedit obsidioni.

& vsitatus in Septentrione. Vbi æstatis tempore ob aquarum voragines, accessus hostilis intentari non possit, orto demum immenso frigore, glacieque concreta, vltionem contra arces immanium præfectorum assumere volentibus in glacie lubricissima, castra seu munitiones imponere, facilimus offertur accessus: in quo non segnius in arcem, & hostem emittuntur

Sagittæ tanquam imbres emittuntur.

sagittæ, quam si in campo fortissimo firmata præsidia forent. Vbi vero arx est insularis, admotis machinis quadrato agmine fine intermissione oppugnari videtur: eoque acrius proficiunt obsidentes,

obsidentes, quo magis vniti fuerint, & concordes, vnius scilicet gentis ritus, &

Vnitas linguæ et morum prævalet.

mutuæ confortationis in quod exercitus e diversis hominum generibus collectus, sibiinvicem nondum vel lingua, vel vsu vivendi notus, alter alteri diffidens, efficere sit ineptus: quoniam exinde discordia nascens, fictum aggressum, vel fugam apertam,

Exercitus variæ linguæ plerumque inglorius abit.

aut proditionem ostendit, maximæ quia tales extranei milites (vt proximo cap. dictum est) frigoris impatientes, ita assueti non sunt, vt incedere, vel accurrere valeant, eminus aut cominus pugnaturi. Longe etenim alia ratio est in glacie,

Ductor præliorum hæc notet.

vel nivibus (vt alibi etiam ostendetur) quam montibus, campis, sylvis, vallibus, vel arena præliandi. Glacialis congressus sit in laneis calceis, non pellibus, aut coriis

Ratio pugnandi vara.

vnctis. Vis etenim frigoris, quodcunque sit vnctuosum, evestigio convertit in lubricitatem glacialem. Vsus tamen armatorum est, vt tribulis, sive triangularibus

Congressus glacialis.

ferreis, seu triplicato stylo pro firmiori cursu, vel statione muniantur. Quidam vero præmeditato congressu, vel insultu, in medio noctis silentio cineres super glaciem

Tribulorum vsus.

late dispergente, securissimam efficiunt præliandi stationem, aut cursu.

Cinis glacie firmat.

De oppugnandis navibus inimicorum congelatis.

CAP. XXX.

ACCIDIT plerunque in littoribus Gothici maris, vt inimicæ

naves. tam rostratas falces, quam harpagines, aliasque

terribiles munitiones, & noxia instrumenta habentes, contrario

flatu diutius vexatæ, repentino gelu superveniente,

Naves firmatur in glacie vt muro.

quasi in muris intra angustias glaciales fortissime concretæ

perstringantur, nec se eruere, neque transmarina auxilia petere,

aut expectare, aut assequi, neque sociales naves eadem causa

tempestatibus interclusas, commeatum ferentes accipere possint.

Quare difficultatibus his, vel similibus, præcipue caristia

lignorum in asperrima hyeme constricti, necessitat mortifera vrgente, se dedunt,

Perplexitas mortifera.

vel præsentissimam mortem incurrent. Veruntamen sceleris immanitate (quia inter

obsidentes, quo magis vniti fuerint, & concordes, vnius scilicet gentis ritus, &

Vnitas linguæ et morum prævalet.

mutuæ confortationis in quod exercitus e diversis hominum generibus collectus, sibiinvicem

nondum vel lingua, vel vsu vivendi notus, alter alteri diffidens, efficere

sit ineptus: quoniam exinde discordia nascens, fictum aggressum, vel fugam apertam,

Exercitus variæ linguæ plerumque inglorius abit.

aut proditionem ostendit, maximæ quia tales extranei milites (vt proximo

cap. dictum est) frigoris impatientes, ita assueti non sunt, vt incedere, vel accurrere

valeant, eminus aut cominus pugnaturi. Longe etenim alia ratio est in glacie,

Ductor præliorum hæc notet.

vel nivibus (vt alibi etiam ostendetur) quam montibus, campis, sylvis, vallibus,

vel arena præliandi. Glacialis congressus sit in laneis calceis, non pellibus, aut coriis

Ratio pugnandi vara.

vnctis. Vis etenim frigoris, quodcunque sit vnctuosum, evestigio convertit in

lubricitatem glacialem. Vsus tamen armatorum est, vt tribulis, sive triangularibus

Congressus glacialis.

ferreis, seu triplicato stylo pro firmiori cursu, vel statione muniantur. Quidam vero

præmeditato congressu, vel insultu, in medio noctis silentio cineres super glaciem

Tribulorum vsus.

late dispergente, securissimam efficiunt præliandi stationem, aut cursu.

Cinis glacie firmat.

De oppugnandis navibus inimicorum congelatis.

CAP. XXX.

ACCIDIT plerunque in littoribus Gothici maris, vt inimicæ

naves. tam rostratas falces, quam harpagines, aliasque

terribiles munitiones, & noxia instrumenta habentes, contrario

flatu diutius vexatæ, repentino gelu superveniente,

Naves firmatur in glacie vt muro.

quasi in muris intra angustias glaciales fortissime concretæ

perstringantur, nec se eruere, neque transmarina auxilia petere,

aut expectare, aut assequi, neque sociales naves eadem causa

tempestatibus interclusas, commeatum ferentes accipere possint.

Quare difficultatibus his, vel similibus, præcipue caristia

lignorum in asperrima hyeme constricti, necessitat mortifera vrgente, se dedunt,

Perplexitas mortifera.

vel præsentissimam mortem incurrent. Veruntamen sceleris immanitate (quia inter

circumpositas gentes in cædibus, spoliis, & crudelitatibus vltra morem humanum

sævierant) obstante, mulioties ad extrema vitæ remedia concurrentes, infatigabili labore

Glacies succisa dat exitum inimicis.

in mediis tenebris glaciem confringere student, ne forte succisa glacie interstitio

quatuor, vel decem millianum, vel plurium Germanicorum, ad apertum mare evadere

possint. Interea tamen incolarum (ad debellandum, spoliandumque eos) accedentium

Sagittæ per aëra emissæ nocentiores.

sagittis, quasi imbribus per aëra sublimius ad eorum navigia directis,

& cadentibus, in periculo occisionis velut desolati consistunt, immo frigoris horrore

plerunque mortui sociorum manu, dum terra sepeliri nequeunt, vrna inclusi

Sepultura glacialis.

perforata glacie dimerguntur in aquas: vel si nobiles, aut alterius reputationis insignes

viri sunt, fine horrore fœtoris, quasi ligna virentia saxea duritie congelati, sociis

Cadavera sine fœtore.

a periculo evadentibus, ad honestiorem tumulum, ne in hostili terra permaneant,

reservantur. Attamen petitis, & obtentis induciis, si cadavera sua humo sacram recondere

Hostes mortui honorantur.

poscunt, nunquam eis denegatur, immo nobiles, & præstantiores terrarum

incolæ adsunt in eorum honorabili sepultura: quod & in campestribus præliis hostilis

terræ satis cærimoniose servatur: veluti recentius exemplum est de quodam potentissimo

Acho Hanson eques auratus.

equite aurato D. Achone Hanson Vestrogotho anno M. D. X. in Schoningia

haud satis feliciter pugnate, ac lancea veteris sui familiaris Dani transfosso:

qui totius terræ nobilibus accurentibus, honestissimæ traditus est sepulturæ. Quod

homines moriantur gelu, nonnihil naturæ vim attestari videtur Vincen. in spe. histo.

lib. XXVII. cap. CXXVII. & dicit: Mirabile non est, nec quod soveæ glaciales

Natura triumphat.

tam tristes aspectu, vt aspicientes in circumgelata navi terreant: sed mirabilius est,

quod potentissimæ naves triumphante natura deveniunt in prædam inermium ruricolarum,

Fuga denegatur in mari glaciato.

dum nullum supersit remedium, nisi fuga, quæ ob glaciem durissime constrictam

vbique denegatur: & forsitan, nisi justo Dei judicio ita permitteretur, omnia

Victores dicaces & petulantes.

prædatoribus conculcarentur, ac occuparentur, dum in malis successibus victores

dicaces, petulantes, & in omni sævitia importabiles, & crudelissimi redderentur.

Ideoque tam acriter in omnibus aquis, & terris resistitur prædonibus illis,

maximæ ob sceleris immanitatem, quam vlciscitur ipsa natura: quæ etiam

Natura abhorret & punit sceleratos.

abhorret hanc crudelitatem navigantium prædatorum, qui

sæpius fame, & frigore, vbi nusquam peramplius

comparere poterunt, moriuntur.

De pœna

De pœna infidelium servitorum per aquam gelatam inflicta.

CAP. XXXI.

PVTABAT Paulus Iovius Episcopus Nuncerinus externarum

Paulus Iovius.

regionum curiosus scrutator, & scriptor, furum latronumque,

& similium malefactorum gravissimam fore pœnam,

quod frigidis aquis guttatim super colla eorum dimissis,

tanquam durioribus tormentis commissa flagitia confiterentur.

Ita enim in Sarmatia sua teslatur: Fures, sicarios,

Verba Iovii.

latrones per quæstionem examinant Moschovitæ eo modo,

quod aquam gelidam super caput ex alto paulatim dimittant:

hocque habent pro intolerabili tormento. Hæc ille. Sed

revera vel ludibriose bonus præsul a versuto Moschovitici principis nuntio, Demetrio

Demetri' Moschorum nuntius.

dido, tempore Clementis VII. informatus est Romæ, vel aliis rebus curiosioribus

intentus, non integre referentem patrios mores intellexit, hoc scilicet pro terribili

tormento in ea durissima gente reputari, quæ flammis & eculeis adhibitis, vix

vt acta revelet, tantillulum commovetur. Hos tamen Moschos in robore exuperant

Sueones, & Gothi, qui Calendis Ianuarii solum in rebelles, discolos, & insoletes

Sueones & Gothi durissimi.

has pœnas infligunt, ea præsertim causa, quod qui principes, & dominos

suos in sacris Christi natalitiis primum nocte, demum die accedentes, secuti non

fuerint, ac permanserint, immo etiam quicunque in aliqua privata æde, vel familia

idem non fecerint, aut turpia verba, scandalosaque facta commiserint, hos socii, testes,

accusatores, & judices sonoroso æris, tympanorumque strepitu, longo ordine

Aqua guttatim dimissa.

ad congelatas aquas eductos, genibusque innixos, nudato collo, & prono vultu in

genua pressos, guttatim gelida aquam omnium applausu perfundunt. Quibus tamen

Vrna integra gratiose effunditur.

compendiariam pœnam (promissa erratorum emenda)celeriter infligere decreverint,

ea gratia conceditur, vt simul & semel toto nudato capite, justæ quantitatis, & mensuræ

Aethiopes.

vrna totaliter perfundantur. Soli Aethiopes ob verticis nimiam nuditatem,

hanc pœnam horrescunt. Licet raro perveniunt ad Aquilonares regiones, veniunt

tamen inter subsidiarios milites a Rege Galliarum, Regi Danorum ad impugnandum

Sepultura Aethiopum & Danorum.

Suetiam & Gothiam missos: quibus plerunque Aethiopibus, pariter & Danis infeliciter pugnantibus, non frigida aqua infligitur, sed dura captivitas, & inevitabilis sepultura.

De eisdem pœnis.

CAP. XXXII.

EST & alius modus omni alio tempore hyberno contumacibus & obstinatis a majoribus decretus, scilicet vt perforatis

Pœna sub glacie.

glacierum foraminibus XX. vel XXX. pedum ab invicem distantibus, chorda sub brachiis ligati, quod vno foramine subtus glaciem immissi, fune altero prætenso ad aliam pertrahuntur glacialem aperturam. Si celeriter id factum

Gratia datur pro pœna festinata.

fuerit, gratiam referunt amicis, quod festinanter, & fideliter expedierint eorum causam: sin autem protractius (sic forte exigentibus demeritis animi pertinacioris) tunc

Periculum suffocarionis.

extractus experitur se habuisse censores, & fautores rigorosos, quia in gravi periculo fuit suffocationis. Quod super glaciem instar speculi lubricam agiliter hæc fieri

Remedia contra lubricitatem glacialem.

videntur, mirandum non est, quia triangularibus vncis ferreis sotularibus, aut calceis affixis, non tantum ad hunc, sed quemlibent actum in glacie perficiendum, secure (prout superius de bellis, & infra de piscaturis glacialibus dicendum erit) vtuntur. Moschovitis tamen schismaticis hæc aquarum submersio pro religionis

Ritus baptizandi apud Moschos.

cultu deputatur, quia sub glaciem perforatam infantulos suos immergentes, ritu suo baptizant: qui si rapido fluminis impetu sub glacie deferuntur in longum, arbitrantur eos ad superos illico evolaturos.

De scalis

Sepultura Aethiopum & Danorum.

Suetiam & Gothiam missos: quibus plerunque Aethiopibus, pariter & Danis infeliciter pugnantibus, non frigida aqua infligitur, sed dura captivitas, & inevitabilis sepultura.

De eisdem pœnis.

CAP. XXXII.

EST & alius modus omni alio tempore hyberno contumacibus & obstinatis a majoribus decretus, scilicet vt perforatis

Pœna sub glacie.

glacierum foraminibus XX. vel XXX. pedum ab invicem distantibus, chorda sub brachiis ligati, quod vno foramine subtus glaciem immissi, fune altero prætenso ad

aliam pertrahuntur glacialem aperturam. Si celeriter id factum

Gratia datur pro pœna festinata.

fuerit, gratiam referunt amicis, quod festinanter, &

fideliter expedierint eorum causam: sin autem protractius

(sic forte exigentibus demeritis animi pertinacioris) tunc

Periculum suffocarionis.

extractus experitur se habuisse censores, & fautores rigorosos, quia in gravi periculo

fuit suffocationis. Quod super glaciem instar speculi lubricam agiliter hæc fieri

Remedia contra lubricitatem glacialem.

videntur, mirandum non est, quia triangularibus vncis ferreis sotularibus, aut

calceis affixis, non tantum ad hunc, sed quemlibent actum in glacie perficiendum,

secure (prout superius de bellis, & infra de piscaturis glacialibus dicendum erit)

vtuntur. Moschovitis tamen schismaticis hæc aquarum submersio pro religionis

Ritus baptizandi apud Moschos.

cultu deputatur, quia sub glaciem perforatam infantulos suos immergentes,

ritu suo baptizant: qui si rapido fluminis impetu sub

glacie deferuntur in longum, arbitrantur eos ad

superos illico evolaturos.

De scalis

De scalis super aquas in obsidione levandis.

CAP. XXXIII.

LICET titulus cum sua imaginc videatur magnam in se

præmittere declarationem, tamen vt appareat explanatior,

nonnihil adhuc videbitur superanddendum. Solent Septentrionales

pugnatores, præcipue Sueones & Gothi, in stagnalibus

fossis, aquis, aut amnibus, quietiori silentio circa

arces, & mœnia labentibus, rates, seu tabulas super

longas abietinas trabes componere, scalasque certis adhibitis

Scalæ ratibus inhærentes.

funibus, et ferreis rotulis instarchalybeorum arcuum, furtivo

quasi tractu in densis tenebris, & pluribus locis declivioribus

erigere, atque bona opportunitate silenter, & celerrime defensore vllo non attendente,

vel dormitante, ascendere, ac in tanto numero citissime se conjungere, vt sociis

Ascensores scalarum.

hincinde simili industria scalatim mœnia ascedentibus, & concurrentibus, in obvios

quosque faciant irruptionem, quatenus portas violenter aperiant, & teneant, donec

omnis exercitus, vel robustior eius pars, impetu stringente valeat introire. Et

Modus invadendi arces.

licet præsumptuoso magis quam provido ausu idipsum impune quandoque fecerant,

faciuntque eadem servata temeritate: tamen plerunque saltuntur in accessione portarum,

dum super easdem e sublimiori loco simplex, vel gemina dependet ferrata, vel ferrea

Crates ferrea super portas dependens.

crates, vt hæc, vel illa facilime ad casum soluta, præsumptuosos portarum perfractores
pro parte, vel toto comminuat, aut interimendos manifesto ludibrio vulneribus
laceratos excludat. Similiter & fieri solet in ascendentibus mœnia tabulata,

Mœnia tabulata.

vt cum credant se (somnum simulante custodia) positos in tuta statione, ruptis
infernis tenaculis, vigilum diligentia vno impetu decidunt interituri.
Eoque casu cum sese reprimarit a præmeditato insultum, sagittis
post tergum emissis vel occiduntur, vel laceri, vulneratique
in castra difficilime relabuntur.

De scalis, vel fundis ignivomis.

CAP. XXXIIII.

SATIS terribile, atque inusitantum videntur hoc bellicum
instrumentum, horribiliusque fieret, si quoduis eius secretum
pro loco, tempore, quomodo, ac quando, & vbi

Multa libent sed non licent.

applicandum foret, declararetur. Verum cum multa sint,
quæ nequeant, aut congruant, vel expediant, etiam si liceant,
manifestari, volens hic prætereo malum interpretari,
ne cuiquam perniciosum, aut noxium fiat: satis esse reputans,
apud Gothos, & Sueones talia tormenta inveniri,
quibus hostis crudelis accedens arceri poterit, aut ita
humiliari, vt discat quietius domi vivere, quam alienam infringere libertatem. Est &

Tormenti genus.

aliud tormenti genus bellicum, longe vetustius, inter duas sublimes, & elevatas
trabes per modum libræ in medio suspensum: cujus altera pars humi, vel deorsum
ligata, bursam habent duabus, vel tribus bovinis cutibus, & chordis, instar projectilis

Cadavera putrida projiciuntur in arces.

fundæ coriariæ adaptatam: quam putridis cadaveribus, equorum scilicet, vel
canum, aut lapidibus, vel ferreis globis repletam, solutis tenaculis altera pars immensi
ponderis alligati, vehementissimo impetu ad destinatum arcis, vel vrbis locum

Blida.

in obsidione per aëra fundit. Hocque instrumentum vulgari Gothico Blida dicitur,
quasi alacritatis nomen per contrarium, omnibus incutiens terrorem, & ruinam.
Blid jucundus dicitur, sed minime in hoc casu. Vetus relatio est, ante vrbem

Anus per aëra projecta salvars reperta est.

Calmarnensem Meridionalis Gothiæ anum quandam pausandi gratia sese in hujusmodi
bursam immisisse, atque incaute baculo tenaculum resolvisse, etiam ob id
per aëra injectam fuisse, vt cadens in pyramidem recenter collecti fœni, in
hostili vrbe reciperetur illæsa: demumque pro miraculo cætteris
eam intueri volentibus, per plures annos reservata.
Sed de his ignivomis fundis superiori
libro nonnihil diffusius est

monstratum.

De cursu

De cursu equorum pro pallio, vel bravio.

CAP. XXXV.

QVID sibi titulus, & annexa figura velit, satis ostenditur

Vehicula.

sine vlteriori declaratione. Repletis enim vehiculis(sic enim

gens hyemales ihedas, aut currus appellat) pluribus hominibus,

Cursus glacialis celerrimus.

vno tantum præmisso equo, cursum impetuosissimum

ad V. vel VI. milliaria Italica intendunt homines, vt non

Vngulæ equorum ferratæ.

currere, sed velocissime volare videantur, maximæ quia vncis

acutissimis, & ferreis clavis in vngulis firmati sunt equi.

Bravium vero (vt primo libro in simili cursu hominum

monstratum est) vestis, sive equus victus, aut certa mensura

salis, aut annona seminanda, illico solvenda taxatur ad certum tempus:

quo nunquam (nisi solverit obligatus)

habebitur liber.

De onagris, seu alcibus, in nivosa glacie currentibus.

CAP. XXXVI.

Onagrorum cursus.

ONAGRORVM, sive alcium, vehementissimus etiam

cursus in nivosa glacie est apud Sueones Septentrionales,

maximæ vltra regiam Holmensem versus superiores partes

Aquilonis. Inferius vero ad plagam Meridionalem, etsi in

magna multitudine vastorum nemorum sunt, ob Regium tamen

Edictum regium ne cursu onagrorum vtantur viatores, & cur?

edictum in vsu non habentur, ne scilicet eorum currendi celeritate

(quæ longe superat omnium equorum velocitatem)

proditores vtantur in secretis regni, inimicis quam ocyssime

revelandis. Famis etenim, ac sitis, laborisque patientissima

est hæc bestia, vt diem noctemque immensa spatia ducentorum

milliarium Italicorum currendo valeat perficere, privata

cibo. Cæteras eius animalis virtutes, infra de

animalibus liber hic monstrabit.

De rangi

De rangiferis in nive currentibus.

CAP. XXXVII.

MAGNA etiam multitudo alterius generis rangiferorum est in

Rangiferi domesticati.

Septentrionalibus locis: quorum vsus est nedum pro curribus

trahendis (vt infra de animalibus ostendetur) sed etiam in

onerariis vehiculis super cacumina nivium pertrahendis. Et

hi quoque rangiferi (a tractoriis instrumentis ita appellati)

Edictum simile superiori.

edicto regni prohibentur a ministerio, Meridionales partes

inhabitantibus quovis modo exhibendo. Miræ etenim velocitatis,

Forma vehiculorum.

vt onagri, sunt in absolvendo brevi tempore

longum, ac difficile iter. Vehicula autem eorum ab aliorum

formis differunt, quia antrorsum instar calceorum sunt cuneata, ad

penetrandum nives, veluti marina navigia ad dividendum

fluctus, & vndas.

394DE BELLIS GLACIALIB.

De suffocatione hostium in vallibus nivosis

CAP. XXXVIII.

CVM superioribus primis libris abunde osten sum sit, quam

Moles nivium instar montium.

immensæ moles nivium tota hyeme, magnaque parte veris &

autumni, campos Septentrionalium regnorum occupant, vt

& montes, & colles partim æquare videantur, & ob id præsentis

figuræ series facilius demonstratur. Dum itaque Sueci

Certamen hyemale.

& Gothi hyemale certamen adversus Teutones, Danos, aut

Moschovitas, gravibus provocati injuriis, instaurare coguntur,

modis omnibus hostilem exercitum, quanta equestri,

vel pedestri potentia præditus sit, explorant: compertoque

quod egregiis, ac grandibus equis, majori parte cataphractis, numero & apparatu

quasi invincibili accedunt, quæcunque resistentia suis viribus prostraturi, in eorum

Armati & animati incolæ hostibus resistunt.

occursum non tam armati, quam animati viritim incolæ exeunt, maximæ vt hostes

tam atroces, virium atque locorum congressibus attritos, jugulent, ac prædensur.

Certa enim experientia norunt, talem hostem haud difficulter, aut trepide superandum

Impedimenta equestrium.

fore, qui pluribus gravis armaturæ impedimentis inter altas nives, opacas sylvas,

abdita præcipitia, & nivales glacialesque voragines irretitus, & illusus, etiam si adversarius

aliquis patriæ defensor non obstaret, necessario corruet vrgente natura: eoque

celerius idipsum eisdem inimicis evenit, quo delicatius enutriti sunt, & locorum

Ignari locorum celerins cadunt.

ac periculorum ignari, dum ipsi Aquilonares populi, cœli terræque injuriæ assueti, per montes, & devia in ipsa sæva hyeme nivibus densatis, vel occurrentibus inimicis

Fuga simulata.

congredi non formidant: vnde & bello imminente superbos hostes simulata fuga,

Vorago nivosa.

vel in loca nivosa, vbi gravitate armorum velut in limosa voragine immersi, more ferarum retibus constrictarum, ab inermibus ruricolis interimuntur, vel in paludes, stagna, lacus, & amnes, propter latentem sub nivibus aquam, educunt, vt casu

Nix apparens solida periculum affert.

continuo ruant submergendi. Apparet quidem vix solida in supeisicie, sed subtus secreto fluminum esu adeo infirma, vt vix lupum, minus hominem, & maximæ armatum, sufferre possit. Prospiciat ergo hostis, quam infeliciter cum elementis pugnare præsumit.

De globis

De globis nivalibus equorum vngulis impressis.

CAP. XXXIX.

EST præterea equestribus inimicis aliud spectaculum, seu periculum,

Globi nivales sub pedibus equorum labentium.

inevitabiliter formidandum, quod vngulæ equorum ferratæ, ob frigiditatem nivi connexam, accedente inferius aqua, vel desuper pruina, cito generantur nivei globi in forma pilarum, vsque ad magnitudinem capitis puerilis, & ita rotundati, ac congelati adhærent, vt impossibile sit quin eques a jumento, vel cum eo concidat occidendus,

Eques cadit occidendus.

vel captivandus. Non enim quartum, aut sextum saltum, ob globos niveos pedibus adhærentes, in rectum vel obliquum efficere potest, quin illico cadet: quantoque magis calcaribus equum stimulaverit,

Equus stimulatus celerius cadit.

vt currat, aut saltet, tanto velocius fatum accelerat, vt subito lapsus, corporeque fractus expiret, vel in aliam emigret miseriam, nece forsitan deteriorem. Talis autem globorum congelatio omnibus indifferenter vbique in campis, & viis

Congelatio globorum.

hyberno tempore accidere solet, quando ventus Australis tepidiores reddit nives, vt citius jumentorum pedibus congelentur, & corruat eques. Qui vero pro defensione patriæ militant, in ipso certaminis aggressu equos ferramentis sub pedibus totaliter

Equi non sufferrati tutiores.

denudant, vt niveis globis non adhærentibus expeditius irruant in hostem: qui hac commoditate, ac securitate non audet vti, quia refugium non habent, quemadmodum incolæ regni locum habent, & amicos. Neque minus periculum hostibus eisdem imminet, quando vallium montiumque latera lubricis glaciebus, veluti speculum micantibus, circumfusa ascendere, aut descendere constringuntur, quin adhuc

majorem collisionem incurrent, quando præcipue glacies hujusmodi cooperitur

Periculum sub glacie.

tenuissima nive, vel ipsa vi ventorum coacta, fauces, & præcipitia claudit, voraginesque,

& specus profundas veluti campestrem planitiem coæquat: in quam

Teutones, & Dani, vel Moschovitæ locorum ignari, præcipiti cursu illapsi, pari

calamitate ac nobilitate confœderantur: immo & quam plurimi milites bellicosissimi,

Milites fortissimi naturæ imperio superant.

qui cædibus, & flammis alibi concusserunt orbem, ibidem in nivibus facilime

conficiuntur. Adeo cœli rigore, & elementorum asperitate, fine indigenarum formidoloso

pavore ab armis vlterius inferendis arcentur. Est & alia inimicorum

ruina in densissimis sylvis imminens, vbi casu nivium

Ruina inimicorum.

a ramis arborum magna mose elabentium, in se, &

jumentis infestantur, prout superius dictum

est, de exigua nivium mole

passerculo ab alto monte

mota: quæ opprimit augmento suo suppositam

civitatem, aut villam.

De divisione spoliorum.

CAP. XL.

Genera bellorum.

TANDEM tot generibus bellorum in terra, mari, paludibus,

glacie, nivibus (vt proximis capitulis visum est)

quacunque forte deductis, maxima, hæcque pretiosa quæsita

Spolia rerum.

spolia in omnium conspectu militari more ac lege distribuuntur.

Sed vt justius id faciant, super extenso arcu

Qualitas juramentorum.

ballistæ, atque jaculo apposito, & ante cor eorum tento,

vt nulla re suppressa argui debeant, vitam, & mortem (vti

Interpretatio juramentorum.

superius dictum est) per acinacem, & ventum (quæ iis

tormentis interpretantur) quod nullum mendacium dicant,

Distributio prædarum.

aut rem aliquam fallaciter fervent, jurant. Itaque observari solet, vt stipendia militaria

ante omnem prædarum distributionem iis reddantur, qui fortius, & expeditius

Saucii pro repub.

victoriam peperere. Ita & sauciis, pro Republica incurabiliter vulneratis, præterea

Ductores.

ductoribus, capitaneis, primipilis, vexilliferis, & tibicinibus (fugitivis & crapulosis

Fugitivi exclusi.

exclusis) multo plus quam cæteris ex æquitate præstari solet. In reliquis,

vbi par periculum, labor, vigilantia, & audacia, & similia reperiuntur, par erit

Paritas periculorum.

distributio spoliorum. Bellica vero tormenta, Regumque, ac ducum ornamenta, ipsi

Tormenta bellica.

Principi bellorumque domino cedent, cum eorum conjugibus, & filiabus: de quarum

Nullus violet captivas illustres fœminas.

pudicitia tuenda diligentior & honestior habentur cura, ne quis eis sub pœna capitis,

& bonorum omnium confiscatione, vim inferat, aut conamen affectibus iniquis.

In quo etiam casu Saxo Danicus asserit, Frothonem Regem constituisse legem

Lex contra stupratores.

in tali forma: Si quis virginis stuprum vi petere ausus esset, supplicia abscisis

corporis partibus lucret, alioqui mille talentis concubitus injuriam pensaturus. Si

Connubium legale conceditur.

tamen Principi visum est captivatæ virginis, ob vtiles & honestas rationes, inire legale

connubium, antiquo ritu mitius quam raptu quæsitum, vtique licebit ei, quemadmodum

Placida Imperatoris filia.

Athaulpho Gothorum Regi, qui Gallam Placidam Theodosii Imperatoris

ex alia vxore filiam, Vrbe captivam abduxit: quam tamen ob generis nobilitatem,

formæque pulchritudinem, & castitatis integritatem, apud Forum Cornelii

suo matrimonio copulavit, eiusque prudenti consilio omnia modestissime gubernabat.

Consilium prudentissime, mulieres.

bat. Nec prætereundus est Totilas, eius Regis antecessor: qui devida post biennalem

obsidionem Neapoli, præcepto vetuit, ne quis suorum, sub pœna capitis, violaret

pudicitiam virginum, aut matronarum, aut molestaret fugientes ad loca Deo

dicata. De hujusmodi præcepto Totilæ Regis Gothorum, ne pudicitia violaretur, videatur

historia Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis fol. 425.

De induciis, & pacem coostituenda.

CAP. XLI.

ETSI belli administratio, & pacis constitutio, præ omnibus

Constitutio pacis ad principes spectat.

aliis ad Principem spectat, vt maturius, citiusque de rebus

arduis consultatio, ac executio fiat: tamen opera fidelium

præfectorum, vt nunc cernitur, arduissima tam belli

quam pacis negotia, vtcunque constituuntur: qui eo prudentiores,

Præfecti boni.

vtilioresque tam dominis suis, quam Reipublicæ judicantur,

quo promotiores fuerint ad inducias constituendas,

vbi solida, ac longæva pax nequeat stabiliri, ne forte

seditiosis exclusis, talia præter spem reperiantur media,

Seditiosi nolunt pacem.

vnde vtrique discordantium parti, & eorum posteris, ac subditis, amor & concordia

dulcis generetur, ac roboretur. Nil enim vtilius, ac decentius, vti antiquius

inter claros Principes est, quam bella potius arcere, quam promovere, odia claudere

Acta principum clarissima.

cum sepultis, irarum oblivisci, seditiosos abigere, tumultuosos ac insoletes

corripere, vt concordiæ constituendæ aliquando (pessimis amotis consiliariis) placidissima

sternatur via: in quo gloriosius, securiusque semper regnabitur, vbi omnia

Regna firmissima vbi & quando.

fundantur in charitate. cujus rei etsi innumera hic adduci possent exempla, vnum

tamen cæteris recentius, & jucundius sufficiat hic afferre, quod supra LX. annos accidit

in Suetia, inter Principem regni antiquum Stenonem Stur, & Iacobum Archiepiscopum

Exemplum velocissimæ pacis.

Vpsalensem: qui seditiosis, & truculentis persuasionibus vtrobique decepti,

minus provide ad acerrima bella, ob exiguas quasdam offensiunculas, procedentes

formæque pulchritudinem, & castitatis integritatem, apud Forum Cornelii

suo matrimonio copulavit, eiusque prudenti consilio omnia modestissime gubernabat.

Consilium prudentissime, mulieres.

bat. Nec prætereundus est Totilas, eius Regis antecessor: qui devida post biennalem

obsidionem Neapoli, præcepto vetuit, ne quis suorum, sub pœna capitis, violaret

pudicitiam virginum, aut matronarum, aut molestaret fugientes ad loca Deo

dicata. De hujusmodi præcepto Totilæ Regis Gothorum, ne pudicitia violaretur, videatur

historia Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis fol. 425.

De induciis, & pacem coostituenda.

CAP. XLI.

ETSI belli administratio, & pacis constitutio, præ omnibus

Constitutio pacis ad principes spectat.

aliis ad Principem spectat, vt maturius, citiusque de rebus

arduis consultatio, ac executio fiat: tamen opera fidelium

præfectorum, vt nunc cernitur, arduissima tam belli

quam pacis negotia, vtcunque constituuntur: qui eo prudentiores,

Præfecti boni.

vtilioresque tam dominis suis, quam Reipublicæ judicantur,

quo promotiores fuerint ad inducias constituendas,

vbi solida, ac longæva pax nequeat stabiliri, ne forte

seditiosis exclusis, talia præter spem reperiantur media,

Seditiosi nolunt pacem.

vnde vtrique discordantium parti, & eorum posteris, ac subditis, amor & concordia

dulcis generetur, ac roboretur. Nil enim vtilius, ac decentius, vti antiquius

inter claros Principes est, quam bella potius arcere, quam promovere, odia claudere

Acta principum clarissima.

cum sepultis, irarum oblivisci, seditiosos abigere, tumultuosos ac insoletes

corripere, vt concordiæ constituendæ aliquando (pessimis amotis consiliariis) placidissima

sternatur via: in quo gloriosius, securiusque semper regnabitur, vbi omnia

Regna firmissima vbi & quando.

fundantur in charitate. cujus rei etsi innumera hic adduci possent exempla, vnum

tamen cæteris recentius, & jucundius sufficiat hic afferre, quod supra LX. annos accidit

in Suetia, inter Principem regni antiquum Stenonem Stur, & Iacobum Archiepiscopum

Exemplum velocissimæ pacis.

Vpsalensem: qui seditiosis, & truculentis persuasionibus vtrobique decepti,

minus provide ad acerrima bella, ob exiguas quasdam offensiunculas, procedentes

a Principe fortissimo milite cincto, Archiepiscopus arctissime obsiderur. Quo viso,

etsi potentissima defensione non careret, nempe in arce insuperabili Almersteck dicta,

viribus, & expensis, ac naturali munitione provisa: tamen ipse Archiepiscopus,

sciens Principem virum prudentissimum, ad omne salubre consilium valde

propensum, elevata galea ab alto muro, solitarium Principis colloquium obtinuit:

quo obtento, mutius rationibus, & totius regni periculis imminentibus examinatis,

Pax fit in momento.

nedum in vna hora pacem mutuis amplexibus, vtriusque casiris intuentibus,

soli confecere, sed ne verbum in contrarium ab vtraque parte fieret, severissimis pœnis

prohibuere. Quo factum est, vt malis contristantibus, bonisque exultantibus,

Amicitia indissolubilis.

amœnissima pax est constituta: quæ & vtriusque durante vita, indissolubili amicitia

servabatur. Si hac prudenti modestia erga juniorem Stenonem Sture in ortis controversiis,

Gostavus Trolle.

ob publicam patriæ suæ quietem vsus fuisset Gostavus Trolle, eiusdem Iacobi

immediatus successor, infinita strages, & cædes aversa, tranquilliorem regni

& Ecclesiæ causam reliquisset.

De obsessorum petenda pace.

CAP. LII.

Causæ petendæ pacis.

POSTQVAM pertinacibus armis, strenua defensione,

morborum patientia, aëris & frigoris duritia, vulnerum cruciatu

& tolerantia, incessabili vigilia, inutili expectatione

venturi præsidii, illusione continua, importabili stipendiorum

earistia, omnique pressurarum angustia, fame, & media,

omniumque pressurarum, ac stratagematum varietate,

ac cunctarum necessariarum rerum penuria, arcibus inclusi

Galea pro pace petenda elevatur in hasta.

nil amplius efficere, aut inimicis obsidentibus resisfere queunt,

galea e sublimiori loco propinquioris propugnaculi

hostibus indicant pacis conditiones petere, ac suscipere velle, ne forte de rebus suis

iam prorsus desperatis, pactis intervenientibus, armis, & vestibus, vel ipsa vita

retentis, in tuta recedant: quod forsitan ipsi obsidentes similibus angustiis, aut majoribus

Conditiones.

sub inclementia cœli solique vexati, non ægre concedunt. Sæpissime etenim

Incommoda obsidentium.

hujusmodi conditiones quæruntur, ac reperiuntur, vt nisi a hostilibus incommodis

vtriusque partis abstineant, nedum ipsi forte ob vilissimam alicuius despecti sermonis,

Causæ altercantium.

vel turpis rei originem altercantes, sed & eorum amici, confœderati, ac soboles

successuræ perpetuo odio contabescant. Itaque ne patiantur, & hæc fiant, intervenientibus.

Firmamenta pacis.

sanis consiliis, literis, sigillis, juramentis pœnarum gravitate firmatis,

sæpe in gratiam & concordiam redeunt, vt obsessi cum omnibus,

Pax vera vel fallax.

quæ quisque sene possit, in tuta, quieta pacem fruiturus abscedat.

Quo casu ibi pax fida, tuta, stabilis, & perpetua

erit, vbi voluntarii fuerat concordati:

fallax autem non permanet

diuturna.

De scele

a Principe fortissimo milite cincto, Archiepiscopus arctissime obsiderur. Quo viso,

etsi potentissima defensione non careret, nempe in arce insuperabili Almersteck dicta,

viribus, & expensis, ac naturali munitione provisa: tamen ipse Archiepiscopus,

sciens Principem virum prudentissimum, ad omne salubre consilium valde

propensum, elevata galea ab alto muro, solitarium Principis colloquium obtinuit:

quo obtento, mutius rationibus, & totius regni periculis imminentibus examinatis,

Pax fit in momento.

nedum in vna hora pacem mutuis amplexibus, vtriusque casiris intuentibus,

soli confecere, sed ne verbum in contrarium ab vtraque parte fieret, severissimis pœnis

prohibuere. Quo factum est, vt malis contristantibus, bonisque exultantibus,

Amicitia indissolubilis.

amœnissima pax est constituta: quæ & vtriusque durante vita, indissolubili amicitia

servabatur. Si hac prudenti modestia erga juniorem Stenonem Sture in ortis controversiis,

Gostavus Trolle.

ob publicam patriæ suæ quietem vsus fuisset Gostavus Trolle, eiusdem Iacobi

immediatus successor, infinita strages, & cædes aversa, tranquilliorem regni

& Ecclesiæ causam reliquisset.

De obsessorum petenda pace.

CAP. LII.

Causæ petendæ pacis.

POSTQVAM pertinacibus armis, strenua defensione,

morborum patientia, aëris & frigoris duritia, vulnerum cruciatu

& tolerantia, incessabili vigilia, inutili expectatione

venturi præsidii, illusione continua, importabili stipendiorum

earistia, omnique pressurarum angustia, fame, & media,

omniumque pressurarum, ac stratagematum varietate,

ac cunctarum necessariarum rerum penuria, arcibus inclusi

Galea pro pace petenda elevatur in hasta.

nil amplius efficere, aut inimicis obsidentibus resisfere queunt,

galea e sublimiori loco propinquioris propugnaculi

hostibus indicant pacis conditiones petere, ac suscipere velle, ne forte de rebus suis

iam prorsus desperatis, pactis intervenientibus, armis, & vestibus, vel ipsa vita

retentis, in tuta recedant: quod forsitan ipsi obsidentes similibus angustiis, aut majoribus

Conditiones.

sub inclementia cœli solique vexati, non ægre concedunt. Sæpissime etenim

Incommoda obsidentium.

hujusmodi conditiones quæruntur, ac reperiuntur, vt nisi a hostilibus incommodis

vtriusque partis abstineant, nedum ipsi forte ob vilissimam alicuius despecti sermonis,

Causæ altercantium.

vel turpis rei originem altercantes, sed & eorum amici, confœderati, ac soboles

successuræ perpetuo odio contabescant. Itaque ne patiantur, & hæc fiant, intervenientibus.

Firmamenta pacis.

sanis consiliis, literis, sigillis, juramentis pœnarum gravitate firmatis,

sæpe in gratiam & concordiam redeunt, vt obsessi cum omnibus,

Pax vera vel fallax.

quæ quisque sene possit, in tuta, quieta pacem fruiturus abscedat.

Quo casu ibi pax fida, tuta, stabilis, & perpetua

erit, vbi voluntarii fuerat concordati:

fallax autem non permanet

diuturna.

De scele

De sceleratis mediatoribus, & quaestoribus pecuniarum.

CAP. XLIII.

SCELERATISSIMA ac pessima mediatorum consuetudo

Consuetudo pessima est despicere veritatem.

est, despicere vel intercipere velle veritatem. Qui

enim fine lege rationeque agere disposuerint, constat eos regna,

populosque, & vrbes citius destruere velle, quam servare:

Destructores vrbium.

vbi melius esset, maximæ inter bellorum initia, discordiarum

radices reprimere, quam privata vltione publicam

inducere calamitatem, & discrimen: & quid tandem

discordantibus ad vltimum eveniet ? nisi quod aultos

in manus vilissimorum hominum expendent thesauros:

quos vel a negotiatoribus sub iniquo fœnore, vel ab amicis ficta dolositate mutuatos,

Modus iniquissimus fingendi exactiones.

vel forsitan ab Ecclesiis, & piis locis impia rapacitate extortos, vel a ruricolis

contemplatione pacis procurandæ emunctos, vel theloneorum, seu gabellarum

augmento quæsitos, vel victualium humano victui necessariorum intolerabili exactione

corrasos, vel miserabili mancipiorum mercede congestos, vel a numero pecudum,

eorundemque membrorum taxatione contributos, in vaferrima crudelium consiliariorum

Consiliarii crudeles.

astutia, quasi justa conscientia gloriantur se congregasse. Sed revera detestabilem

memoriam, immo sempiternam infamiam in se, & stirpe, ac posteris suis,

in eorum annalibus deprehendent se longe incautius, quam prudentius thesaurisasse,

omnemque maledictionem accumulasse: quam patientissimus Iob dicit Regi evenire,

Rex bellum √πeditans infelicissimus.

qui meditatur bellum. Quod quanta incommoda habet, lib. III. cap. III.

de seditiosis D. Brunus Germanus vir clarissimus, his verbis attestatur: Religio neglecta

Brunus in lib. de seditiosis.

jacet, spretus Dei cultus, templorum direptiones fiunt, & sacrilegia, horrendæ

audiuntur blasphemiæ, variæ eduntur cædes, rapinæ, populationes agrorum,

Mala terribilia.

deprædationes domorum, carceres, vincula, auulsi a sinu matrum filii, raptæ ad stuprum

Arma non servant modum.

virgines, incendia pagorum, vrbium, &c. Arma etenim non servant modum:

non temperari facile, nec reprimi potest stricti ensis ira: bella deledat

cruor. Belluarum enim est iste furor, vnde bellum nomen

Bellum a belluis ortum.

accepit, inquit Festus. Veruntamen ob reprimendam

violentiam, defensionem

oppressorum &c. juste suscipitur

bellum,

vt ibidem pulchre diffusius narrat idem

autor Brunus.

De commitiis insularibus, & consiliariis.

CAP. XLIIII.

ACCIDERAT præterea temporibus antiquis intantum

Pestis antiqua.

prævaluisse mortalium luem in Septentrionalibus regnis, vt

sublatis principibus, immo Regia stirpe, & potiore nobilium

Stirps regia consumpta.

prosapia, longo temporum intervallo quasi acephalus

populus coalescens, discordi regimine, atque tumultuario

gubernio disponeretur, vt penes nullum solida potestas lege

Malum intestinum.

vel autoritate roborata maneret: quinimmo eo fors infelix

devenerat, vt nemo alteri in concilio fideret, nemo obtemperaret,

nemo attenderet, quid e hac detestabili discordia

Seniores populi.

exurgere posset, dum domi ruinam, & rapinam, forisque contemptum, & infamiam

incolæ ampliarent. Quocirca seniores populi emeriti vestitu, & barba horridiore,

ob experientiam, & naturæ bonitatem, citra vllam scientiam, & citia literas

Conventus insularis.

convenientes, ne amplius totam regionem periclitari sinerent, consilia quæsituri

in insulam aliquam sese transtulerunt, vt potius sub aperto cœlo quam tectis, de

Paucorum judicia expeditoria.

concordi atque vtile regimine providerent. Et ita fuisse commemorat antiquitas. Nam paucorum, & bonorum sagaci judicio eo res perplexa deducta est, vt vni omnium consensu gubernandi traderetur autoritas, quo tanquam electus supremus Princeps

Amnestitiæ lex.

subjecta dominia moderaretur, optimeque diebus eorum, atque subsequentium ætatum successivis temporibus providerentur: hac tamen lege amnestiæ, seu oblivionis relicta, vt nullus retroacti temporis injurias, vel offensas vllo vnquam ævo revocaret in vltionem. Eaque lex pro tanto semper fuit habita vtilior, quo eius imitatio tenacior fuerit in executione.

De eis

De eisdem eventibus, & procerum consiliis similibus.

CAP. XLV.

CVM vero proceres successiue de simili calamitosa regionum ac incolarum reparanda vnitate, ac avertenda desolatione, coguntur inire consilia, simili providentia strictiori

Confilia & conventus in insulis.

compendio in arcibus, vel angustis insulis omnibus a se navigiis abductis inclusi, brevissimo temporum curriculo quæ salubriora videntur concludunt. Nec cuiquam instante quacunque necessitate, excepta ægritudine mortifera, inde exire permittitur, donec quid prudentius agendum sit, vnanimi sententia constituatur. Quo facto tempus affigitur,

Plebiscita dicuntur.

vt quisque procerum in sua reversus, constitutionem subjectis populis aperiat illico exequendam. Nec segnius factum quam dictum, vita & bonis oblatis deducitur ad

Pœna oppressorum patriæ.

effectum, scilicet quod libertatis violatores, & hostes, vel capiantur, aut exturbentur a regno. Tandemque potessas, & autoritas vt deinceps penes vnum caput, ad

Potestas penes vnum.

omnia juste prudenterque moderanda, remaneat, simili consensu stabilitur. Neque hic modus in insulis consultandi contrarius illi est, qui Regiæ electioni deservit in campis, duodecim circumpositis saxis, vt IX. lib. fuerat declaratum. In horum etenim medio sliper latum, & ingentem lapidem Rex electus stans, populi consensu sausta acclamantis, approbatur. Idque fieri solet triplici via. Prima, ne

Conditiones regiæ electionis triplices.

dolo, blanditiis, aut insidiis: secunda, ne promissis, aut terroribus: tertia, ne minis, ac vi eligendus extorqueat suæ præsidentiæ, ac eminentiæ dignitatem.

De fidelibus secretariis, & eorum vtilitate.

CAP. XLVI.

SECRETARIORVM, sive scribarum officium, securitas

Officium secretariorum.

esse solet vniversorum: quia jus omnium, eorum solicitudine

& fide servatur. Alios forsan depopulantur incendia,

alios denudat furtiva surreptio, nonnullis negligentia perit,

quod integra diligentia sit quesitum: sed de fide secretariorum

Vigilantes secretarii.

fidelium facilime reparatur, quicquid a privatis perditum

fuerat, aut male probatum. Solent vigilantiores esse

in alienis quam propriis. Armarium enim eorum fortuna

cunctorum est, & merito refugium omnium esse censetur,

vbi omnium securitas frequentius inquiritur, & habetur, ac quasi veritas incorrupta

custoditur: quia nullum permittit in sua vtilitate fraudari. Præcipitur ergo, vt

Custodes veritatis.

tanti officii sint fidi custodes, nec variari se sinant in silentio, qui provida censura abundare

teneantur in lingua. Eis enim committitur antiqua fides, & quotidiana diligentia,

Fides antiqua.

vt dirimant jurgantium detestabiles lites, vincula rumpant, & adductis

De eisdem eventibus, & procerum consiliis similibus.

CAP. XLV.

CVM vero proceres successiue de simili calamitosa regionum

ac incolarum reparanda vnitate, ac avertenda desolatione,

coguntur inire consilia, simili providentia strictiori

Confilia & conventus in insulis.

compendio in arcibus, vel angustis insulis omnibus a se

navigiis abductis inclusi, brevissimo temporum curriculo

quæ salubriora videntur concludunt. Nec cuiquam instante

quacunque necessitate, excepta ægritudine mortifera, inde

exire permittitur, donec quid prudentius agendum sit, vnanimi

sententia constituatur. Quo facto tempus affigitur,

Plebiscita dicuntur.

vt quisque procerum in sua reversus, constitutionem subjectis populis aperiat illico

exequendam. Nec segnius factum quam dictum, vita & bonis oblatis deducitur ad

Pœna oppressorum patriæ.

effectum, scilicet quod libertatis violatores, & hostes, vel capiantur, aut exturbentur

a regno. Tandemque potessas, & autoritas vt deinceps penes vnum caput, ad

Potestas penes vnum.

omnia juste prudenterque moderanda, remaneat, simili consensu stabilitur. Neque hic

modus in insulis consultandi contrarius illi est, qui Regiæ electioni deservit in campis,

duodecim circumpositis saxis, vt IX. lib. fuerat declaratum. In horum etenim

medio sliper latum, & ingentem lapidem Rex electus stans, populi consensu

sausta acclamantis, approbatur. Idque fieri solet triplici via. Prima, ne

Conditiones regiæ electionis triplices.

dolo, blanditiis, aut insidiis: secunda, ne promissis, aut terroribus: tertia, ne

minis, ac vi eligendus extorqueat suæ præsidentiæ, ac eminentiæ dignitatem.

De fidelibus secretariis, & eorum vtilitate.

CAP. XLVI.

SECRETARIORVM, sive scribarum officium, securitas

Officium secretariorum.

esse solet vniversorum: quia jus omnium, eorum solicitudine

& fide servatur. Alios forsan depopulantur incendia,

alios denudat furtiva surreptio, nonnullis negligentia perit,

quod integra diligentia sit quesitum: sed de fide secretariorum

Vigilantes secretarii.

fidelium facilime reparatur, quicquid a privatis perditum

fuerat, aut male probatum. Solent vigilantiores esse

in alienis quam propriis. Armarium enim eorum fortuna

cunctorum est, & merito refugium omnium esse censetur,

vbi omnium securitas frequentius inquiritur, & habetur, ac quasi veritas incorrupta

custoditur: quia nullum permittit in sua vtilitate fraudari. Præcipitur ergo, vt

Custodes veritatis.

tanti officii sint fidi custodes, nec variari se sinant in silentio, qui provida censura abundare

teneantur in lingua. Eis enim committitur antiqua fides, & quotidiana diligentia,

Fides antiqua.

vt dirimant jurgantium detestabiles lites, vincula rumpant, & adductis

evidentioribus causis innocentes absolvant. Et hoc honorabile decus est, quando

indisputabili testimonio vocem afferunt antiquarum chartarum, quibus improbi litigantes

ratione convicti, obedire cogentur. Ament ergo justitiam (de qua nemo

conqueri poterit) vt indissolubilem in omni objecto & eventu, ac necessariam valeant

Veritas firmanda.

firmare veritatem, quo publica tranquillitas inducitur: quæ omnibus exhibebit

Assentatores evertunt regna.

accommodam vtilitatem. Tales itaque secretarios domini terrarum habeant, & diligant,

non assentatores & adulatores, qui regna citius evertunt, & principes enervant,

quam quivis truculentissimus hostis.

De prudenti commissione Principum.

CAP. XLVII.

RECEPTVM est a majoribus, atque recte observatur ab

Reges bene imperantes tutius regunt.

omnibus, quod illa dominia, seu regna, optime gubernantur,

quando Reges bene imperare didicissent, immo &

tranquilliter, quando subditi fideliter obediant Regi justa

imperanti. Verum vt prudentius, & securius vtrobique agatur,

vtrunque semper servare necessarium est. Quis enim

Obedientia subditorum.

parere ei potest, qui imperia nescit, aut vnquam addiscere

curat ? Subjectorum quidem obedientia a Principis prudentia,

Dures imperiti fallunt.

atque doctrina proficiscatur oportet. Itineris duces,

qui recte antecedunt, e suis vestigiis hoc præstant, vt qui eadem terunt, nunquam

Virtus bonorum equorum.

oberrant. Qui vero errabundi ducunt, & seipsos perditum eunt, ae alios in præcipitium

rapiunt. Atqui vt equestris munus militiæ habetur, mansuetum equum reddere,

Officium regium.

nec respuentem frena, nec duriore cervice obluctantem, vt infra de conditione

bonorum equorum lib. XVII. cap. X. & XI. dicetur: sic Regium officium est,

populum vltro obsequentem reddere, & gratia, benevolentia, æqualitate, benignitateque

sic homines sibi devincire, vt sponte sua parere studeant, nec imperata detrectent,

Principis facilitate sæviunt subditi.

aut iniquo animo obsequantur. Contra autem videndum erit, ne facilitate

Principis cives inpetulantiam, & sævitiam (vt superius lib. VIII. cap. XXXI.

dictum est) convertantur. Sic qui mites ingenio principio erant, cum se contemni

Oblivio clementiæ quando.

vident, acerbiores fiunt, & durius regnant. Principes enim, dum sibi ab insidiis

subditorum cavere cogentur, clementiæ, misericordiæ, & benevolentiæ obliviscuntur,

vt de

evidentioribus causis innocentes absolvant. Et hoc honorabile decus est, quando

indisputabili testimonio vocem afferunt antiquarum chartarum, quibus improbi litigantes

ratione convicti, obedire cogentur. Ament ergo justitiam (de qua nemo

conqueri poterit) vt indissolubilem in omni objecto & eventu, ac necessariam valeant

Veritas firmanda.

firmare veritatem, quo publica tranquillitas inducitur: quæ omnibus exhibebit

Assentatores evertunt regna.

accommodam vtilitatem. Tales itaque secretarios domini terrarum habeant, & diligant,

non assentatores & adulatores, qui regna citius evertunt, & principes enervant,

quam quivis truculentissimus hostis.

De prudenti commissione Principum.

CAP. XLVII.

RECEPTVM est a majoribus, atque recte observatur ab

Reges bene imperantes tutius regunt.

omnibus, quod illa dominia, seu regna, optime gubernantur,

quando Reges bene imperare didicissent, immo &

tranquilliter, quando subditi fideliter obediant Regi justa

imperanti. Verum vt prudentius, & securius vtrobique agatur,

vtrunque semper servare necessarium est. Quis enim

Obedientia subditorum.

parere ei potest, qui imperia nescit, aut vnquam addiscere

curat ? Subjectorum quidem obedientia a Principis prudentia,

Dures imperiti fallunt.

atque doctrina proficiscatur oportet. Itineris duces,

qui recte antecedunt, e suis vestigiis hoc præstant, vt qui eadem terunt, nunquam

Virtus bonorum equorum.

oberrant. Qui vero errabundi ducunt, & seipsos perditum eunt, ae alios in præcipitium

rapiunt. Atqui vt equestris munus militiæ habetur, mansuetum equum reddere,

Officium regium.

nec respuentem frena, nec duriore cervice obluctantem, vt infra de conditione

bonorum equorum lib. XVII. cap. X. & XI. dicetur: sic Regium officium est,

populum vltro obsequentem reddere, & gratia, benevolentia, æqualitate, benignitateque

sic homines sibi devincire, vt sponte sua parere studeant, nec imperata detrectent,

Principis facilitate sæviunt subditi.

aut iniquo animo obsequantur. Contra autem videndum erit, ne facilitate

Principis cives inpetulantiam, & sævitiam (vt superius lib. VIII. cap. XXXI.

dictum est) convertantur. Sic qui mites ingenio principio erant, cum se contemni

Oblivio clementiæ quando.

vident, acerbiores fiunt, & durius regnant. Principes enim, dum sibi ab insidiis

subditorum cavere coguntur, clementiæ, misericordiæ, & benevolentiæ obliviscuntur,

vt de

vt de Alexandro Magno, & similibus plurima redduntur exempla. Cogitandum

ergo erit, Regem quasi theatrum esse, in quo ormes virtutes præbeantur, vitia autem

Rex vt theatrum est.

explodantur. Magna, præclaraque res est, coram eo agere, penes quem praemii,

pœnæque arbitrium sit. Et ita videntur ante oculos Principum acriora

fieri spectacula in quovis exercitio militari, vbicunque

fuerint intentanda. Iucundius quoque est, Regem

Rex melior judex quam communitas.

habere judicem, quam communitatem,

quia non auro, argentove,

aut similibus corrumpitur,

aut frangitur minis.

LIBRI VNDECIMI FINIS.

DE STRVCTVRIS 405

AQVILONARIBVS

LIBER XII.

PRÆFATIO.

TRANSCRIPTIS superioribus XI. libris de secretioribus

naturæ effectibus, deorum mani cultura, minerarum opulentiis,

Regum electionibus, armorum præparamentis,

atque campestribus, sylvestribus, navalibus, & glacialibus

bellis, sereno tandem fœdere compositis, atque firma pace corroboratis,

ordo necessarius exigit, vt ad ædes hostili furore consumptas, artificis industria properet, & restauret: quod eo facilius efficiat, quo materialia gratis inveniet bonitate naturæ, præsertim in saxifodinis, accommodata. Quales autem sint hæ partes ædificiorum componendorum, illico primo capite sequenti dicetur. Nec desunt vires quin arduas ædificent ædes, licet ordine variato ab Italicis structuris, insigni magnificentia ac altis operibus elaboratis.

VErum vt moderni temporis Aquilonares architecti, insigniores stucturas prisci seculi late per orbem divisas, magis admirari, quam imitari valeant, præstat intelligere, septem tantum terris loco miraculi fabricas fuisse relictas,

1 Ephesi videlicet Dianæ templum,

2 Regis Mausoli pulcherrimum monumentum,

3 Rhodi Solis æneum signum,

4 Olympici Iovis simulachrum,

5 Cyri Medorum Regis domum,

6 Babiloniæ muros, quos Regina Semiramis latere cocto, sulphure, ferroque constuxit, &

7 Pyramides Aegypti.

Sed quis illa vlterius putabit esse præcipuas cum in vna vrbe Roma IVLII III. PONT. MAX. pretiosum, & admirabile theatrum, atque decorum fontem, pro publica cunctarum gentium salute, incomparabili naturae & artis pulchritudine excogitatum, diversicolorumque lapidum concordi varietate conspexerit fabricantum: vt merito totius orbis octavum spectaculum æternis laudibus asserat prosequendum, ac extollendum. Habuerunt honorem veteres fabricæ, quia tempore inrudi seculo præcesserunt, dum quicquid emergeret insolitum, ore omnium, & jure quidem, ferebatur eximium Nunc autem eo clarior, ac excellentior æstimatur antiquitas, quo novo vestita decore ornatum adauget, & vtilitatem: quæ vti longis ætatibus retroadis ignaræ vetustati non patuit, ita nunc stupenda pulchritudine aquarum necessariam abundantiam, cunctis seculis clausam, gratis, & perenniter infinitis ætatibus, & creaturis administrat.

IN VINEAM IVLII III.

PONT. MAX.

QVI maris & terræ grandi sub pondere pressam
Naviculam, summi patris regit inclytus orbi,
Vt consurgentes valeat superare procellas
Julius: hic rerum moderator maximus, omne
Extento vt possit pelagus decurrere linteo,
Sustineat curas, & tanta negotia, quorum
Maius onus non est humeris torquere carinam
Curarum: vt præsto valeat prudentibus vti
Consiliis, extruxit opus: cui mira salubri
Temperie, cœli loca præstant apta quieti,

Ad Flumentanam portam: cui copia rerum
Cunctarum, cedunt cui magna palatia Romaæ.
Collibus hinc inde est pulcherrima vinea tanti
Pontificis, passim quocunque in tempore cultu
Percelebris: sunt læta die, sunt omnia nocte
Grata, & amœnus ager secessibus vndique septus.
Perpetui fontes labuntur, celsa theatri
Atria marmoreis exurgunt plura columnis.
Vt valeant superare orbis miracula septem,
Quæ tot magnisonis buccis jactare Pelasgi
Non cessant, statuis circundata machina surgit
Antiquis, subeunt memoranda insignia vivis
Vultibus: inde latex latebris emanat abunde,
Exilit, & properat terras cum Sirius vrit,
Vt defessa levi requiescant membra labore.
Parua cano, nam mira nimis spectacula cultu
Multiplici, atque avium concentus æthera pulsant.
Vt divisa homines possint sua tempora vitæ
Pertrahere, assiduo populus stupet anxius ore.
Propter iter summa de mose hinc visitur ædes,
Marmore tum Pario erecta in fornice celso,
Andreæ apostolica cum Petro puppe vocato.
Hoc testudineum templum radiantia templa
Insignita auro exuperat, pietate flagranti
Pontificis summi: loca, quæ celebrare per ævum
Sic merear, nunquam excipiat mea lingua quietem.
Angelici vt proceres soveant sua vota salutis,
Atque decus cumulent, ferventque in honore perenni,
Culminis excelsi cœlorum exercitus omnis
Pontificem associent, fruiturum monte superno.
Et quoniam heroum sancte sunt gesta canenda,
Hoc placuit nobis scribere mente pia.
Vivunt artifices sub tanto Principe egeni,
Quos facit assiduos res variata bene.

[408]DE STRVCTV. AQVILO.

De muratoribus, ac varietate, & forma saxorum.

CAP. I.

MVRATORES quidem sunt fideles, & ingeniosi pro conditione fortissime gentis, hoc est, quod densos ob infinitam materialium abundantiam, quasi in omni opere construunt muros: majori tamen fortitudine, vt infra dicetur, quam pulchritudine, contra quemuis impetum corroborantes. Sed nec excellentissimi artifices desunt, tam indigenæ quam

alienigenæ: qui ob ingentem mercedem eo aliunde proficiscuntur,

Artifices periti.

quique vtrique & firmitati, & decori satisfacere norunt,

& possunt. Nam præter eorum manualem artem, reperiuntur

Lapides naturaliter apti.

in plerisque montibus Septentrionalium provinciarum lapideæ moles, ita a natura

in diversitate figurarum, præcipue quadratarum, & oblongarum in formatæ, vt vix

aliquid præter politum splendorem ad ornatum pulchriorem eisdem superaddi possit,

Mons Amaberg

prout apparet in vasto quodam monte Amaberg dicto, non procul ab insigni

Monasterium Vastenense.

monasterio Vastenensi, per illustrissimam mulierem S. Birgittam (cujus corpus in

celeberrima memoria, & filiæ eius beatæ Catharinæ primæ Abbatisse, ibidem requiescentis,

Aluastra monasterium.

habetur) ædificato, immo & alio quodam cœnobio divi Benedicti, Aluastra

appellato: vbi lapides varii coloriis, præsertim atri, ad quevis edificia incolarum

Saxa graris extrahuntur.

gratis extrahuntur, ac ratibus, seu promonibus deportati, in pulcherrimum & commodissimum

vsum a fundamentis senestrarum interpositione ad culmina tectorum rediguntur,

Certamen artis & naturæ.

hoc opinabili relicto judicio, quod vel natura artem. vel ars ipsa naturam

superare videatur. Dixi gratis, quia nec pretio, ner precibus emitur a possessoribus

loci, ob inexhaustam hujusmodi saxorum abundantiam, vt deputentur ad

Monsi vt vasta civitas apparet.

publicam, & privatam vtilitatem. Nec moris ille, omni amœnitate plenissimus,

latus & sublimis, a longe navigantibus alite, quam civitas aliqua turrita mœnibusque

cincta, apparet. Extant hodie plura ædificia prædicti cœnobii Aluastra, atque

civitatis Lincopensis, eius generis saxorum vetusto tempore, quadrato opere satis

polita, sicut & alibi fabricata. Sunt præterea alii montes Ostrogothorum versus

Lapides hexagoni.

Orientaliora littora maris Gothici, lucidos lapides adamantinæ speciei forma

hexagoni, instar crystallorum, longo ordine hineinde producentes: e quibus (si

supervacaneus luxus æstimantorem haberet)splendidi parietes, admiratione pleni formari

possent. Præterea apud Vestrogothos mons est eminentissimus Kindaberg disctus

Kindaberg.

(de quo supra lib. II. cap. XX. II. mentio facta est) in circuitu marmorea saxa

adeo pulchro colore naturaliter variata habens, vt cujuis stucturæ applicata, plurimum

decoris afferant, & vtilitatis. Demum in suppolaribus insulis magnetum

Montes magnetum.

montes reperiuntur, quorum fragmentis ligna fagina certo tempore applicata, in saxeam

duritiem, & vim attractivam convertuntur. Deinde tam vivi campestres lapides

Ligna fagina fiunt lapides.

diversarum formarum, quam cocti, in maxima quantitate, nedum pro tectis,

sed & muris, vbique applicabiles reperiuntur.

De domibus fabricandis, & earum varia forma.

CAP. II

DIVERSITATES ædificiorum miræ, multæque sunt

Formæ ædificiorum variæ,

in Septentrionalibus regnis, videlicet pyramidales, cuneatæ,

arcuales, rotundæ, & quadratæ. Pyramidales scilicet

e solis hastis sursum connexis, deorsumque ampliatis,

Operarii manuales.

idque pro tempore æstivo, ne fumo & flamma pariter cum

solis ardore molestentur operarii manuales. Cuneatæ ædes

Aedes cuneatæ, & quare?

fere omnes in altum porrectæ sunt, vt densæ, onerosæque

nives citius verito arceantur, ne deprimant tecta: quæ corticibus

Tecta vnde fiant.

betulæ si vel tegulis, vel fissilibus scandulis e pino,

Tecta cuprea vel plumbea.

ob innatam picem, vel abiete, vel quercu, vel fago confectis, divitum vero

tecta vel cupreis, vel æreis, aut plumbeis laminis, quemadmodum templorum,

Structuræ arcuales.

sunt cooperta. Arcuales stucturæ satis artificiose contra vim ventorum, casumque

nivium, tam muro quam lignis, ad varium & valde necessarium vsum fabricantur.

Structuræ rotundæ, & cur?

Talesque reperiuntur in ædibus magnatum pro supellectilibus domesticis, aut rusticanis

conservandis. Rotundæ, & hæ plurimum raræ, vt diversi artifices pari luce ex

Struc. quadratæ.

culmine reflexa, in exercitiis suis potiantur. Quadratæ autem domus frequentiores

Magisterium artificiale.

sunt, sed lignis grossissimis mira combinatione in angularibus juncturis quibus

magistrale artificium ostenditur)coaptatæ: & hæ quoque fenestras habent plurimum in

Fenestræ in tectis, & cur?.

tectis elevatas, vnde lux introrsum super quemlibent descendere possit. Muratæ autem

supervacaneus luxus æstimantorem haberet)splendidi parietes, admiratione pleni formari

possent. Præterea apud Vestrogothos mons est eminentissimus Kindaberg disctus

Kindaberg.

(de quo supra lib. II. cap. XX. II. mentio facta est) in circuitu marmorea saxa

adeo pulchro colore naturaliter variata habens, vt cujuis stucturæ applicata, plurimum

decoris afferant, & vtilitatis. Demum in suppolaribus insulis magnetum

Montes magnetum.

montes reperiuntur, quorum fragmentis ligna fagina certo tempore applicata, in saxeam

duritiem, & vim attractivam convertuntur. Deinde tam vivi campestres lapides

Ligna fagina fiunt lapides.

diversarum formarum, quam cocti, in maxima quantitate, nedum pro tectis,

sed & muris, vbique applicabiles reperiuntur.

De domibus fabricandis, & earum varia forma.

CAP. II

DIVERSITATES ædificiorum miræ, multæque sunt

Formæ ædificiorum variæ,

in Septentrionalibus regnis, videlicet pyramidales, cuneatæ,

arcuales, rotundæ, & quadratæ. Pyramidales scilicet

e solis hastis sursum connexis, deorsumque ampliatis,

Operarii manuales.

idque pro tempore æstivo, ne fumo & flamma pariter cum

solis ardore molestentur operarii manuales. Cuneatæ ædes

Aedes cuneatæ, & quare?

fere omnes in altum porrectæ sunt, vt densæ, onerosæque

nives citius verito arceantur, ne deprimant tecta: quæ corticibus

Tecta vnde fiant.

betulæ si vel tegulis, vel fissilibus scandulis e pino,

Tecta cuprea vel plumbea.

ob innatam picem, vel abiete, vel quercu, vel fago confectis, divitum vero

tecta vel cupreis, vel æreis, aut plumbeis laminis, quemadmodum templorum,

Structuræ arcuales.

sunt cooperta. Arcuales stucturæ satis artificiose contra vim ventorum, casumque

nivium, tam muro quam lignis, ad varium & valde necessarium vsum fabricantur.

Structuræ rotundæ, & cur?

Talesque reperiuntur in ædibus magnatum pro supellectilibus domesticis, aut rusticanis

conservandis. Rotundæ, & hæ plurimum raræ, vt diversi artifices pari luce ex

Struc. quadratæ.

culmine reflexa, in exercitiis suis potiantur. Quadratæ autem domus frequentiores

Magisterium artificiale.

sunt, sed lignis grossissimis mira combinatione in angularibus juncturis quibus

magistrale artificium ostenditur)coaptatæ: & hæ quoque fenestras habent plurimum in

Fenestræ in tectis, & cur?.

tectis elevatas, vnde lux introrsum super quemlibent descendere possit. Muratæ autem

Aedes muratæ,

tem ædes portas habent proportionatas, sed strjdas fenestras, ob intensissrnium frigus,

& prumosas nives, Nam si majores, amplioresque more Italico essent, confestim

Nix obruit ædes.

minutissimis nivibus vento valido (veluti pulveribus turbine) agitatis, awies

jpsæ importabili mose illico casuræ replerentur

De fenestris in tectis.

CAP. III.

Fenestræ in tectis.

FENESTRÆ communiores Aquilonarium ædificiorum,

præsertim in vaporariis, sunt in obliquis firmatæ tectis,

per quæ purior lux e cœlo descendit. Ex vitro autem,

vel tela picata, pro pluvia arcenda ponunrur. A latere

Portæ strictæ apud limitane os incolas.

vero in vrbibus, propter vicos angustiores, ferreas habentes

craticulas, & clausuras, portæ incolarum extremos limites

regnorum inhabitantium, ex industria strictæ, depressæque

Parietes pro mœnibus habentur.

sunt, ne prædonibus pateant, & inimicis. Immo

vt eisdem & apertis hostibus sagittando resistant, parieribus

vtuntur perforatis. Similiter & egestæ terræ secretis fossis, culmo, vel stipitibus

Insidiæ tectæ.

frondosis, seu aridis contectis, ne forte eo modo conficiant hostem. Sed hæc

superioribus lib. VII. cap XXI. de pœnis incendiariorum particularius enarrata

Tecta terrea.

videntur. Tecta vero trabibus, & tabulis abietinis, corticibus populeis, & germinantibus

terreis glebis, gemino ordine, interjecto pauco avenæ, vel hordei semine,

Pascua in tectis lib. 9. cap. 38.

combinantur: & hoc ne fulgure comburantur, immo versus vt supereffusa aquam

tempore hostili pascua præbeant ovibus, & agnellis, prout superius reperitur

Domus incastellatæ.

ostensum. Quidam etiam in vrbibus eo constringunt loca ædium struendarum, vt

mutuo sumptu, & consensu, conjunctis quinque vel sex lateralibus ædificiis, constituunt

vnum castellum, vnicuique portam ferream fortissimam præfigentes, vt etiam

Holmia.

si hostis muros, & mœnia superarit (quemadmodum in regia Suetiæ Holmensi ab

culmine domorum vbique arcetur) resiliat ab incepto. Materiem autem ædificiis

aptam & fidelem, ad vetustatem inducendam & conservandam, periti

Aedificia nociva.

architecti noverunt invenire, immo ab arboribus abstinere,

quæ ædificiis impositæ, difficultatem parientibus

ingerunt, & miseras mortes, vt Plinius

etiam testantur lib. XIII.

cap. XIX.

Aedes muratæ,

tem ædes portas habent proportionatas, sed strjdas fenestras, ob intensissrnium frigus,

& prumosas nives, Nam si majores, ampliores que more Italico essent, confestim

Nix obruit ædes.

minutissimis nivibus vento valido (veluti pulveribus turbine) agitatis, awies

jpsæ importabili mose illico casuræ replerentur

De fenestris in tectis.

CAP. III.

Fenestræ in tectis.

FENESTRÆ communiores Aquilonarium ædificiorum,

præsertim in vaporariis, sunt in obliquis firmatæ tectis,

per quæ purior lux e cœlo descendit. Ex vitro autem,

vel tela picata, pro pluvia arcenda ponunrur. A latere

Portæ strictæ apud limitane os incolas.

vero in vrbibus, propter vicos angustiores, ferreas habentes

craticulas, & clausuras, portæ incolarum extremos limites

regnorum inhabitantium, ex industria strictæ, depressæque

Parietes pro mœnibus habentur.

sunt, ne prædonibus pateant, & inimicis. Immo

vt eisdem & apertis hostibus sagittando resistant, parieribus

vtuntur perforatis. Similiter & egestæ terræ secretis fossis, culmo, vel stipitibus

Insidiæ tectæ.

frondosis, seu aridis contectis, ne forte eo modo conficiant hostem. Sed hæc

superioribus lib. VII. cap XXI. de pœnis incendiariorum particularius enarrata

Tecta terrea.

videntur. Tecta vero trabibus, & tabulis abietinis, corticibus populeis, & germinantibus

terreis glebis, gemino ordine, interjecto pauco avenæ, vel hordei semine,

Pascua in tectis lib. 9. cap. 38.

combinantur: & hoc ne fulgure comburantur, immo versus vt supereffusa aquam

tempore hostili pascua præbeant ovibus, & agnellis, prout superius reperitur

Domus incastellatæ.

ostensum. Quidam etiam in vrbibus eo constringunt loca ædium struendarum, vt

mutuo sumptu, & consensu, conjunctis quinque vel sex lateralibus ædificiis, constituunt

vnum castellum, vnicuique portam ferream fortissimam præfigentes, vt etiam

Holmia.

si hostis muros, & mœnia superarit (quemadmodum in regia Suetiæ Holmensi ab

culmine domorum vbique arcetur) resiliat ab incepto. Materiem autem ædificiis

aptam & fidelem, ad vetustatem inducendam & conservandam, periti

Aedificia nociva.

architecti noverunt invenire, immo ab arboribus abstinere,

quæ ædificiis impositæ, difficultatem parientibus

ingerunt, & miseras mortes, vt Plinius

etiam testantur lib. XIII.

cap. XIX.

De maxima multitudine, & magnitudine arborum in Septentrionalibus terris.

CAP. IIII.

ABIETVM, & pinorum, ac juniperi, laricisque maxima

abundantia est in Aquilonaribus sylvis, tantæque procentatis,

Abundantia arborum.

vt altis turribus æquari possint: & ob id quæ mari sunt

propinquiores, ad antennas, malosque magnarum navium

Antennæ.

adaptantur, & præcipue pineæ arbores: quæ ob cognatam

resinam, & picem, sui natura imbribus, ne cito putrescant,

Resina.

sed diutius durent, resistere solent. Abietum tamen fructus,

Pix.

vel pinorum, in nullo vsu sunt, quemadmodum in Italicis

oris, vnde voluptuosa medicina conflatur. Arbores pineæ.

Medicina voluptuosa.

navigiorum tabulatis operimentis ferrarum sectione, dolabrisque aptantur. Harum

etiam dulcibus medullis in cacumine (quæ cerebrum vocantur) regnicolæ, præsertim

Lappones, in principio æstatis recollectis, loco panis, vt Parthi palmis, vtuntur

Pais corticeus.

Rami abietum pro vasorum circulis, immo & sepibus agrorum, ac arcubus ballistarum,

sicuti & larices, quasi flexibiliores, coaptantur. Trabibus vero abietinis

perpetuus honos attribuitur, quia tecta templorum durabili earum firmitate & levitate

Honos arborum pinearum.

teguntur, eoque proceriores sunt, quo locus nativus fabulosior inveniatur: macro

tamen corpore, quia arenosis fomentis haud nutriuntur, vnde pinguissimus succus

resinam, seu picem emittens, connasci videtur. Præterea betulæ arboris copia

Betula.

maxima est in toto Septentrione: cujus hæc est virtus, vt incisa infra corticem & librum,

Lachrymæ arborum potabiles.

lachrymas potabiles emittit, vti fructus eius tempore famis habentur pro pane,

cortexque tegumento. Similiter & juniperi legumina, immo & radices eius,

Radices juniperi.

beatissimo Iob teste, loco panis habentur, licet anxium accessum ob aculeos præbent:

in quibus aculeis, seu spinis, prunæ vivaces, ignisque per annum

Ignis conservabilis per annum.

durat: quem nisi restinguunt incolæ, suborto cœli turbine,

ac tempestate, sylvestre incendium excitantum, quasi

vagabundum, circumjacentes agros depopulatur.

412 DE STRVCTV. AQVILO.

Adhuc de arboribus Septentrionis.

CAP. V.

Quercus.

QVERCVS incorrupta sub aquis durat, & ob id vtilissima

navium costis. Corticibus vero eius coria præparantur,

& perficiuntur, vti infra de glacialibus stucturis ostendetur.

Sunt & aliæ arbores durioris naturæ, e quibus detornantur

Resina prohibet putrefactionem.

annuli pro vsu antennarum, ac vtres, & amphoræ, resina,

ne intus putrescant, liniendæ. Præterea aliæ ignoto nomine

Qualitates arborum.

sponte nascentes: quæ tamen ob effectum in pondere, colore,

duritia, rotunditate, proceritate, & fructibus vtiles

æstimantur. Cotoneæ autem, & sambuci cum rujubis dulcissimis

Salices duplices.

ibidem reperiuntur. Itidem & salices duplici genere annotatæ: quibus ad premendam famem lepores vtuntur. Et hæ licet steriles sint, densissima tamen sobole

Arbores renascuntur.

excisis ramis, & plantatis renascuntur, vt reliquæ lignorum cæduæ sylvæ germinantes, rursus a radice succisæ. Multæ etiam arbores inveniuntur, quæ quia altas, multalque radices habent inextricabiles, nisi turbine, vel fulmine tangantur, continue perseverant: quarum facilis ratio non datur, dum aliæ, alibique nascantur.

Hedera adulatrix.

Hedera præterea veluti adulatrix adeo communis est, & onerosa, vt nivium sornento paulatim muros & mœnia, nisi extirpetur, absumat.

De diversitate arborum.

CAP. VI.

Arborum diversitas.

SVNT præterea multiplicis generis abores in eisdem frigidis locis, & hæ præcipue, præter superius dictas, vt populeæ, fraxineæ, & altarum juniperorum, quæ ob proceritatem commode, propter annexum odorem quasi cypressinum,

Aedes odoriferæ.

aptantur ad electas mansiones, & ignea fomenta, tam tempore pestis, quam alio quotidiano vsu.

Perpetuitas stirpis.

Sponte enim hujusmodi arbores genitæ, perpetuitate stirpis indefinenter accrescunt, & inextirpabiles coalescunt,

Sepes arboreæ,

ita vt productæ ad robustam ætatem (vt iam dictum erat) sublimibus, & imis structuris,

Adhuc de arboribus Septentrionis.

CAP. V.

Quercus.

QVERCVS incorrupta sub aquis durat, & ob id vtilissima navium costis. Corticibus vero eius coria præparantur, & perficiuntur, vti infra de glacialibus stucturis ostendetur. Sunt & aliæ arbores durioris naturæ, e quibus detornantur

Resina prohibet putrefactionem.

annuli pro vsu antennarum, ac vtres, & amphoræ, resina, ne intus putrescant, liniendæ. Præterea aliæ ignoto nomine

Qualitates arborum.

sponte nascentes: quæ tamen ob effectum in pondere, colore, duritia, rotunditate, proceritate, & fructibus vtiles

æstimantur. Cotoneæ autem, & sambuci cum rujubis dulcissimis

Salices duplices.

ibidem reperiuntur. Itidem & salices duplici genere annotatæ: quibus ad

premendam famem lepores vtuntur. Et hæ licet steriles sint, densissima tamen sobole

Arbores renascuntur.

excisis ramis, & plantatis renascuntur, vt reliquæ lignorum cæduæ sylvæ germinantes,

rursus a radice succisæ. Multæ etiam arbores inveniuntur, quæ quia altas,

multalque radices habent inextricabiles, nisi turbine, vel fulmine tangantur, continue

perseverant: quarum facilis ratio non datur, dum aliæ, alibique nascantur.

Hedera adulatrix.

Hedera præterea veluti adulatrix adeo communis est, & onerosa, vt nivium sornento

paulatim muros & mœnia, nisi extirpetur, absumat.

De diversitate arborum.

CAP. VI.

Arborum diversitas.

SVNT præterea multiplicis generis abores in eisdem frigidis

locis, & hæ præcipue, præter superius dictas, vt

populeæ, fraxineæ, & altarum juniperorum, quæ ob proceritatem

commode, propter annexum odorem quasi cypressinum,

Aedes odoriferæ.

aptantur ad electas mansiones, & ignea fomenta,

tam tempore pestis, quam alio quotidiano vsu.

Perpetuitas stirpis.

Sponte enim hujusmodi arbores genitæ, perpetuitate stirpis

indefinenter accrescunt, & inextirpabiles coalescunt,

Sepes arboreæ,

ita vt productæ ad robustam ætatem (vt iam dictum erat) sublimibus, & imis structuris,

tanquam fortiores trabes, coaptantur. Quercus vero, & fagi, vltra septuagesimum

Fagi.

elevationis poli Arctici gradum, versus zonam frigidam non reperiuntur:

Zona frigida.

immo paucæ reliqui generis, nisi be uleæ, veluti incurvati frutices in extremis Oceani

Scythici littoribus, ob frequentes tempestates. Verum in terris versus Meridionalem

plagam, maximus est proventus arborum fructiferarum: quarum fructu, glandium

Arbores fructiferæ.

scilicet, & corylium nucum, ac fagorum, tempore sterilitatis incolæ loco panis

pariter cum cæteris animantibus vtuntur: quæ tamen animantia, vt mures, glires, &

Panis.

aves, futuræ farmis arcendæ vltra humanam sagacitatem hoc habent, vt hos fructus

Bestiæ sagaces.

ad antra, cavernasque comportant: vnde & providi terrarum incolæ imminere famem

Fames futura notatur.

futuram cognoscentes, diligentius solito prospiciunt eventibus suis. Fagorum nuces

triangulæ sunt, rubeo cortice munitæ, subintra barbatum calicem habentes: quasum

Nuces triangulæ.

esu, sicuti glandium, mire impinguantur porci, sola inspecta differentia, quod

laridum his durius, illis vero mollius, seu fluidius reperiatur.

Laridurn.

De fructuum qualitate.

CAP. VII.

NVCES corylinæ adeo abundanter ibidem crescunt, vt indigenis,

Nuces.

& advenis sufficiant ad omnem optabilem vsum:

quo fit, vt quæstus causa. ac mercatorum lucro aliquot millia

vasorum e Septentrionem in Germaniam exportantur:

etiam stipites corylini, quorum tortuosa flexibilitate fere

Flexibilitas tortuosa.

omnia vasa con modissime colligantur. Poma vero, ac

pyra diversorum generum ibidem, vel seminata, vel transplantara,

Poma & pyra frigore maturescunt.

satis abunde crescunt: quorum etiam aliquod genus

generosissimum est, vt (instar olivæ, quæ nusquam in

Aquilone crescit)in lummo frigore maturescat: etiam sylvestria poma, quæ sibi ætatem

Olivæ nullæ in Aquilone crescunt.

a natura retinent propagatam, vt in Decembri primum maturescant: & hæc

vinosum saporem habent, ideoque in potum musti nomine, torcularium pressura disponuntur.

Aliqua etiam tantæ acerbitatis reperiuntur, vt aciem gladii succo suo

Poma mense decembri maturescunt.

perstringant: iisque loco aceti vtuntur. Quædam rotunditatem habent mali, quædam

turbinationem pyri, quædam figuram ovatam: quibus natura honorem tribuit

peculiarem. Sed quæ exotica sunt, & vltramarina, quia carnosiora, dulcioraque

Acies gladii perstringitur.

judicantur, pretio majori æstimantur. Similiter & pyra, ac pruna siccata: non

enim, nisi duo genera, in Aquilone nascuntur, alba scilicet, & nigra. Cerasa etiam

Figuræ variaæ pomorum.

in duplici genere, sylvestria scilicet, & hortensia: quæ tamen nimia acerbisate

edentibus generant stuporem, aceti loco deputata: & hoc, quia in opacis, vmbrosisque

Vltramarina poma.

locis sine solis attactu enascuntur. Quæ vero sole tanguntur, satis grato sapore

placere solent. Sunt præterea quædam arbores ignotæ virtutis, quæ sine floribus

Poma hortensia.

producunt nivales fructus, vt Pliniub lib. XIII. cap. V. opinatur. Fructiferaæ tamen

Arbores ignotæ virtutis.

arbores gaudent mutatione, & dulcescunt. Sylvestres vero ferinum

habent saporem, forte propter canos arborum villos, solis

Sapor blandus.

ardorem excludentes: alioquin aliqua possent

blandiri suavitate vescentibus

tanquam fortiores trabes, coaptantur. Quercus vero, & fagi, vltra septuagesimum

Fagi.

elevationis poli Arctici gradum, versus zonam frigidam non reperiuntur:

Zona frigida.

immo paucæ reliqui generis, nisi be uleæ, veluti incurvati frutices in extremis Oceani

Scythici littoribus, ob frequentes tempestates. Verum in terris versus Meridionalem

plagam, maximus est proventus arborum fructiferarum: quarum fructu, glandium

Arbores fructiferæ.

scilicet, & corylium nucum, ac fagorum, tempore sterilitatis incolæ loco panis

pariter cum cæteris animantibus vtuntur: quæ tamen animantia, vt mures, glires, &

Panis.

aves, futuræ farmis arcendæ vltra humanam sagacitatem hoc habent, vt hos fructus

Bestiæ sagaces.

ad antra, cavernasque comportant: vnde & providi terrarum incolæ imminere famem

Fames futura notatur.

futuram cognoscentes, diligentius solito prospiciunt eventibus suis. Fagorum nuces

triangulæ sunt, rubeo cortice munitæ, subintra barbatum calicem habentes: quasum

Nuces triangulæ.

esu, sicuti glandium, mire impinguantur porci, sola inspecta differentia, quod

laridum his durius, illis vero mollius, seu fluidius reperiatur.

Laridurn.

De fructuum qualitate.

CAP. VII.

NVCES corylinæ adeo abundanter ibidem crescunt, vt indigenis,

Nuces.

& advenis sufficiant ad omnem optabilem vsum:

quo fit, vt quæstus causa. ac mercatorum lucro aliquot millia

vasorum e Septentrionem in Germaniam exportantur:

etiam stipites corylini, quorum tortuosa flexibilitate fere

Flexibilitas tortuosa.

omnia vasa con modissime colligantur. Poma vero, ac

pyra diversorum generum ibidem, vel seminata, vel transplantara,

Poma & pyra frigore maturescunt.

satis abunde crescunt: quorum etiam aliquod genus

generosissimum est, vt (instar olivæ, quæ nusquam in

Aquilone crescit)in lummo frigore maturescat: etiam sylvestria poma, quæ sibi ætatem

Olivæ nullæ in Aquilone crescunt.

a natura retinent propagatam, vt in Decembri primum maturescant: & hæc

vinosum saporem habent, ideoque in potum musti nomine, torcularium pressura disponuntur.

Aliqua etiam tantæ acerbitatis reperiuntur, vt aciem gladii succo suo

Poma mense decembri maturescunt.

perstringant: iisque loco aceti vtuntur. Quædam rotunditatem habent mali, quædam

turbinationem pyri, quædam figuram ovatam: quibus natura honorem tribuit

peculiarem. Sed quæ exotica sunt, & vltramarina, quia carnosiora, dulcioraque

Acies gladii perstringitur.

judicantur, pretio majori æstimantur. Similiter & pyra, ac pruna siccata: non

enim, nisi duo genera, in Aquilone nascuntur, alba scilicet, & nigra. Cerasa etiam

Figuræ variaæ pomorum.

in duplici genere, sylvestria scilicet, & hortensia: quæ tamen nimia acerbisate

edentibus generant stuporem, aceti loco deputata: & hoc, quia in opacis, vmbrosisque

Vltramarina poma.

locis sine solis attactu enascuntur. Quæ vero sole tanguntur, satis grato sapore

placere solent. Sunt præterea quædam arbores ignotæ virtutis, quæ sine floribus

Poma hortensia.

producunt nivales fructus, vt Pliniub lib. XIII. cap. V. opinatur. Fructiferaæ tamen

Arbores ignotæ virtutis.

arbores gaudent mutatione, & dulcescunt. Sylvestres vero ferinum

habent saporem, forte propter canos arborum villos, solis

Sapor blandus.

ardorem excludentes: alioquin aliqua possent

blandiri suavitate vescentibus

De Gummi abietino, sive Resina, & origine Ambræ, seu Succini.

CAP. VIII.

Succinum & ambra.

QVIA maxima varietas in scriptoribus de origine, & natura

ac qualitate succini, seu ambræ reperitur, præcipue

Perotto referente, qui insigni diligentia concordare nisus est

multorum opinionem singularem, vnde, & quomodo nascatur

Origo verior succini.

hic liquor gracilis, & mirandus: idcirco quid verisimilius

est ex Aquilonarium sententia, hic veniet attendendum.

Abietes, seu pineæ arbores, natura sua resinosæ, excelsa

Maturitas succini quando.

proceritate sive super littora maris, sive super rivos,

vel alias sylvarum declivitates crescentes, succinum sudant,

maximæ dum maturis frugibus solis fervor (vt infra præsenti

lib. cap. XX. latius dicetur) torrentibus ipsis Iunio, Iulioque mensibus

incendiosior, Cancri atque Leonis tetigerit metas, tum istæ arbores æstu valido fissis

Ranæ.

corticibus, succinum sui liquoris in subjectos latices, seu fluvios, indurandum

Mures.

emittunt: sicque stillando, quodcunque objectum corpus sui tenacitate tanquam glutinum

Culices.

involuit: quo fit, vt ranæ, mures, culices, araneæ, muscæ, aristæ, legumina,

& his similia, in resinoso hoc visco (vt infra lib. XVIII. cap. XII. patebit) rapta

Succinum in mare desertur.

involvantur, ac indurentur, etiam si in arenam ceciderint continuatæ guttæ, quia imbre

supereffuso ad rivos, inde flumina, & tandem in mare deferuntur: vbi instar aliarum

Durities saxosa.

arborum tantum certo tempore indurantur, vt saxosa duritie coctum, dira tempestate

Prutenicum littus.

per mare Gothicum, seu Finnonicum, ac Livonicum evomatur in Prutenicum

littus, scilicet Meridionale, directe oppositum Septentrioni: & hoc omni

Edictum de succino.

tempore, quo flatibus vndæ volvantur ad Prutenicam terram: in qua ob

Principis edictum, nulli nisi deputati, & jurati laboratores,

succinum hujusmodi colligere possunt.

De quæstu

De quæstu, & vsu Succini.

CAP. IX.

HVIVS autem succini non exiguus quæstus est primum

Quæstus succini.

Principi, in cujus littore ad plura millia vasorum quotannis

colligitur, & mercatoribus in ipsa grossitie venundatur:

qui politiori superinducta purgatione, in variis

formis tum terrestri, tum marino itinere, sic splendide purgatum,

Succinum exportatur.

in longinquas deportant regiones, vt indurati liquoris

splendorem admirantes, puicherrimam raritatem

appretientur. Vbi enim nascitur, ob assiduitatem parum

voluptatis allicit, vel vilescit: vbi alienigenis in maxima

Voluptas nauseam habet.

aviditate servatur. Adeo nulla voluptas est, quæ non assiduitate sui fastidium mortalibus

panat, vbi raritate, & temperamento affectuum, ac vsuum, in maximo desiderio

postulatur. Ex hoc succino gentilium superstitiosa vanitate, ob mirum splendorem,

simulachra, immo & latæ mensæ fusorum singulari artificio fabricantur.

Mensæ succini.

Ideo pretium eius per occasionem eventuum, ac vtentium variatur, & eo avidius,

quo in se contineat omnium. colorum diversitatem, atque formam, seu corpuscula animalium

Diversitas colorum.

prædictorum minutorum, origine distillationis incorporata, veluti nonnullæ

arbores, quæ asperitate aquarum lapidescunt, prout alibi relinquitur enarratum.

Arbores lapidescunt.

Sunt igitur artificum hujus succini maximæ societates, quæ eo quæstu partim sub dominio

Regis Poloniæ in opulentissimo oppido Gedanensi, partim sub Duce Prussiæ

Rex Poloniæ.

liberaliter vivunt, largumque tributum principibus, ac magistraribus eorundem

Dux Prussiæ.

pendunt: & forte opulentior fors eisdem artificibus proveniret, si fraginentorum

Quæstus major quomodo fit.

succineorum fusoria onglutinatione minutias igneo fervore constare scirent. Et

licet hæc ars avide satis desideratur, ibidem tamen adhuc, vt apparet,

nondum adepta, & forsan vix vt fusilis, aut malleabilis

fiat, adipiscetur. Pompeia Neronis vxor succinei

coloris capillos incessanter nutriens, omnes

fœminas habuit in ea voluptate

sequaces.

De palis intra glaciem firmandis.

CAP. X.

MAXIMA præterea commoditas fundameritorum sub arcibus,

Glarialis fortitudo.

turribus, aut muris firmandorum, præbet ipsa planities,

& fortitudo glacialis, vbi rotulis, & funibus inter

Pali firmantur.

altas trabes dispositis, pali prædictorum lignorum ferreis

cuspidibus muniti, violento casu gravissimi ponderis

suspensi, ac artificum manu laxati, ad ima truduntur, longoque

situ & ordine, quomodo & quantum sufficere videtur,

Modus calcandi glaciem.

diligentissime collocantur. Nec lubricitas glaciei laborantibus

obstat, ne trabes, seu palos plurimum magnos,

& ponderosos extollant in altum: quia plantis ferreis, triangulis sub pedibus alligatis,

gressum vel regressum, juxta exigentiam intensi laboris, moderantur: immo talibus

suffulti ferreis stylis, tantum trahunt bini homines in glacie, quantum jumenta

Navis vastissima movetur a puero.

decem in plana tellure vix amoverent. Nec indiget probatione vis ista, dum homunculi

quovis impulsu facilime movetur in aquis vastissima navis. His igitur, &

similibus palis innititur regia civitas Stocholmensis regni Suetiæ, in profundissimis

Holmiæ fundamentum.

aquis magnificentia, & sumptibus antiquorum in Meridionali latere ac littore fundata,

& ita portubus, ac pontibus distincta, vt nullæ naves, quantuncunque in toto

Portus apertissimus sine anchoris.

Oceano vastæ sint, velis laxatis illico ad pontem sine anchoris solo

sune ad omnem vsum mercium exponendarum, vel imponendarum

firmari possint, prout superius de eius magnifico

portu, & emporio est

ostensum.

De conge

De congelatione aquarum impedienda.

CAP. XI.

NE autem longissimæ noctis gelu glacies contra patos intrudendos

Noctes longissimæ.

constringatur, aqua perfunditur viscosa pinguedine

marinarum belluarum, quo supernatante omnis congelatio

aquarum prohibetur, quemadmodum superius in libro

de glacialibus bellis cap. XXIII. satis est ostesum. Super

hos etiam palos taliter aquis fundoque immersos, ædificantur

domus ligneæ magnarum trabium, tabulisque abietinis,

Domus super aquas ædificantur, & quare?

vel pineis superpositis, populeis, sive betuleis corticibus,

& subtilibus truncis rotundis conteguntur, maximæ

ad effectum mures, vermesque arcendi, ne grana, vel alia esui necessaria corrodantur,

vel igne domestico indiligenter custodito consumantur. Attamen domus illæ

Domus in mediis aquis comburuntur.

quandoque, etsi super aquas firmatæ sint, tamen fulgure, vel hostilibus insidiis

aliquando incendunsur quemadmodum in mediis aquis Venetiis multoties fieri vidi,

scilicet domestico foco male sopito optimas, ac ornatissimas ædes concremari.

Quod si ignis non fecerit depopulationem, tunc vis ventorum adeo sævire solet in

Naves submerguntur.

plerisque portubus marinis, præcipue regiæ Holmensis in Suetia, vt maxima navigia

multigenis referta divitiis, ad vela parata in vno momento submergantur. Nec

plus ex eo naufragio, ob inscrutabilem profunditatem, conspici permittitur, quam

summitas mali majoris, seu antennæ, vel candidi veli. Crediturque propterea diversis

Divitiæ infinitæ aquis inclusæ.

temporibus eo in gurgite majorem auri, argenti, æris, ferri, cusæque monetæ

thesaurum fore, quam habeant pronunc ditissimæ arces, & civitates: cujus

evidens testimonium, & exemplum si quis admirari velit, videat

historias charissimi fratris & antecessoris mei

Io. Archiepiscopi Vpsalensis.

De fundamentis super glaciem constructis, vel construendis.

CAP. XII.

VOLENTES insuper architecti sagaces in aquis supponere

Tempus observatur in stucturis.

fundamenta, & erigere sublimes ædes, tempus observant,

quo stagna, vel flumina glacierum fortitudine vnius

saltem palmi (cum aliquando ad X. palmos, & vltra) sunt

Fundamenta fiunt super glaciem dimergenda.

constricta: tuncque ligna vi aquarum imputrescibilia, saxis

annexis gurgiti convenienti ordine immergunt, omniaque

mensuratim adaptant, vt glacies solis ardore resoluta, super

littora, vel remotiores aquas habeant fundamenta firmissime

Ligna apta pro fundamentis.

collocata, ea præsertim causa, quod tutius ab incendiis, fulgure

plerunque suscitatis, meliores res suas valeant observare. Ligna autem eisdem

imposita fundamentis, alnus, fagus, pinus palustris, & quercus sunt: quæ tantum

aquis immersa indurescunt, vt fere in ferream duritiem convertantur. Ideoque

Quercus indurescunt aquis immersæ.

hujusmodi ligna, præsertim quercus supradictas, magno numero & quantitate aquis

annuatim immersas, donec ædificandum sit, diligenter observant: immo etiam, vt

apud Helvetios (Suecorum Gothorumque soboles, & aborigines) passim cernitur,

Ligna quercina.

ipsa quercina ligna vasta magnitudine & multitudine in aquis, tanquam

hereditarius & dotalitius thesaurus, perpetuo custodiuntur:

nec postea ab aquis ad vsum extracta, absque infusione

aquarum terebrari, vel dolari

valebunt.

419DE STRVCTV. AQVILO.

De eodem

CAP. XIII.

ÆDIFICIA vero lignea super aquas in altum elevanda,

Ligna non rimosa.

e trabibus fissilitatem rimarum non habentibus, commodius

(ne obliquo imbrium, vel nivium casu, & impressione

putrescant) construuntur, Quo autem tempore e nemoribus

artificum industria secari, & extrahi debeant, brevitatis

causa curiosum lectorem ad Plinium lib. XVI.

Plinii positio notanda.

cap. XXXIX. remittendum puto: qui & alibi lib.

XXXVI, cap. XV. ædificia sine clavo & ferro fieri

Aedificia sine junctura sem.

probat: quod in Septentrionalibus locis (minime indigens

probatione) fieri solet: vbi spatiosæ ædes sine ferrea compagine solidissime fabricantur,

præsertim in extremis terris Bothniæ, vel Septentrionis, vbi rarus est

vsus ferramentorum, ob defectum eius metalli, & propter excellens artificum ingenium,

Vsus ferri rarus sub polo arctico.

qui non secus ædes, quam areas bituminatas (vt ne aquarum guttula instillet)

perfecte construere norunt. Ab his autem lignis cavere coguntur, quæ intus

lapides nutrierant tacitis incrementis, ne lems & dolabris sint nocitura. Attamen

Lapides arboribus connati obstant serris.

vt pontibus in paludinosis voraginibus, vel calcibus coquendis inserviant, diligenter

aptantur. Sunt & certa lignorum genera, quæ forinsecus ad stucturam ob scabrosos

cortices omnino videntur incommoda: sed duobus, vel tribus digitis a cortice

Ligna intus aptiora.

depositis, optima redduntur ad quemlibet artificis vsum: immo tota

arbor ex incisione, vel fissione, quam apta sit, architectorum

experientia manifestatur, prout etiam toti fontes

Experientia architectorum,

e venula cognoscuntur, quemadmodum

superius de scaturigine

fontium est

ostensum.

LIBER XII. 420

De portubus expurgandis.

CAP. XIIII.

QVIA littora, ac portus marini, vbi navigia vel ingredi

vel egredi, aut in anchoris stationes habere solent, ventorum

Violentia vetorum obstruuntur portus.

violentia, & arenarum egestione in grave damnum Reipub.

sæpius obstruuntur, vel limo e fluminibus egesto elevatiores,

& angustiores constringuntur, provisum est veterum

sagaci industria, vt modis hic depictis, vel aliis similibus

remediis contra tam insignia damna publico stipendio

occuriatur, eo videlicet modo, quod aliquot peririoribus,

Modus purgandi portus.

vel pluribus in populo operis magistris, ducenti, trecenti,

vel plures, aut pauciores stato tempore deputantur laboratores, qui non segniter

ordine & pretio constituto, exequantur imperata. Hi igitur per decades

Portus sarculo ferreo purgantur.

distincti, vt pars in littore, pars super aquas, ordinate laborant: idque per sarculum

ferreum dentantum, sive vngulatum, qui inter duas naviculas suspensus a littore educitur,

ac inter disiunctas hastas in fundo fixas, recto descensu gravitate vrgente dimittitur

in momento, sicque dimissum arena, vel limo repletum, fune fortissimo

eius caudæ alligato, per littorales laboratores magna

violentia extrahitur, eo quod plus molis in littus

reducitur, quam in curru trahentibus

odo equis educi posset.

De fossis

421DE STRVCTV. AQVILO.

De fossis, & canalibus repurgandis.

CAP. XV.

CÆTERVM stipendio publico, ac denario diurno

plures homines, vt aqueas fossas, sive canalia distincto

Modus purgandi fossas.

ordine, & loco purgent, cum naviculis a præsidentibus

conducuntur, hoc scilicet modo, vt vnusquisque longum,

sive protensum fossorium cavum, & curvatum habeat, idque

in fundum purgandum demissum, arenanque, vel limo repletum

extrahat, ac naviculæ propriæ , qua more piscatorum

vehitur, donec repleatur, immittat, sicque repletum ad locum

Locus palustris fimo firmatur.

præsidentium jussu ad justam distantiam extra mœnia

designatum, comportet. qui locus si palustris, & mollis est, longo & lato tractu

Ordo faciendi hortos, ædes, & muros in palude, vel molli loco.

ordinatis firmatur palis, diurnoque aquarum fimo, & platearum luto repletur, & elevatur,

vt sole ventisque desiccetur: tandem primum oleribus, inde plantis, & fructiferis

arboribus, postea solatiosis ædibus pro hominum convictu distinctis plateis,

sive regionibus adaptantur. Talesque ædes regimine præsidum multiplici modo & jure,

secundum providam obligationem eorum, qui ædes, & hortos hujusmodi inhabitandos

suscipiunt, disponuntur. Plateæ vero, vel vici publici, eo ordine distinguuntur,

Distinctio platearum.

vt decorum, vtilemque aditum habeant ad principalem civitatem, vel

castellum, cujus leges, & mensuras, ac onera comportare teneantur. Si vero arida,

ac plana extra mœnia videntur loca, congestum nihilominus limum super ea componunt

donec foraminibus distinctis, apta sit pro defensoriis tormentis sustinendis.

Mira itaquque industria soliciti sunt laboratores prædicti, vt aucto numero navicularum,

Industria fidelium præsidentium valde laudanda.

quibus fimum exportant, auctam recipiant mercedem, continuo labore cumulandam.

Sed mirabilior, ac discretior præfidentium est industria, qui cives indigentes

eo compendio relevant, civitatem incolis habitandam amplificant, ac fiscum sine

Fiscus sine injuriai augetur.

ne quoruncunque jactura provide adaugent. Reliqua qui videre velit, in simili Reipublicæ

bono multiplicando, Strabonem legat lib. primo in verbo Sarbonicus lacus:

Sarbonicus lacus.

vbi plurima recenset de inundatione, & decursione maris, lectu

Cassiodo. lib. a

non indigna. Etiam Cassiodorum lib. II. in epistola directa

Senatui Vrbis, hoc modo: Theodericus Rex.

Grata nobis est &c. Et sequenti:

Iustitiæ ratio &c.

422 DE STRVCTV. AQVILO.

De navibus extrahendis,

CAP. XVI.

Res desolata juvantur.

LICET sola inspectione figura hæc videatur se, suamque

causam sine quovis vltenori interprete manifestare: attamen

nonnihi! addendum erit, quo deprehendatur, humano ingenio

desolatis admodum rebus succurri posse. Evenit

enim aliquando, quod tempestantum vi, vel alia quamvis negligentia,

etiam in sereno vento, & tuto portu, excelsa navigia

submergantur: quo casu duo, vel quatuor eximiæ naves

aquis repletæ, trabibusque desuper connexæ, in vtroque

Navigia in portu submersa extrahuntur.

latere adhiberi solet, vrinatorumque ingenio fortissimis funibus

subtus erigenda navis colligari, ac desuper dextrorsum & sinistrorsum in trabibus

firmari, & demum omnibus rite dispositis, atque aquis e navibus exhaustis,

Navis submersa levatur.

paulatim suo ascensu exoneratis, submersum navigium elevatur. Si autem vicina

littori submersa videtur navis, funibus ac rotulis inter palos, sive machinas ligneas

affixis, virtute robustorum hominum (quorum numerus illic infinitus est) facilime

elevatur, & educitur extra aquas. Navium vero bellicarum, æneis ferreisque bombardis,

Naves bellicæ rarissime levantur, & quare?

& tormentis, lapideisque globis repletarum, inter multas quomodolibent submersas,

vix vna salvatur: non quod vires, sumptus, & ingenia pro eisdem extrahendis

in Principe, & populo deesse videantur: sed quia inter sæcas (vt vocant)

Antra cavernosa sub aquis.

rupes, veluti turres, aut antra cavernosa, demersæ tenentur: eiusque rei periculosus

casus fere continuis annis in Septentrionalibus aquis incidens, memoriam ad posteros

mistit, ne putent se vel a tempestatibus, vel naufragiis, vel aliis horrendis incommodis,

Vltio divina.

vel severa Dei vltione securos, & immunes, quando tales res in navibus

Campanæ in bombardas transfusæ bellatorib' infortunatæ.

portant, vnde offensus Deus vltionem emittit, sicuti sunt campanæ divino obsequio

dedicatæ, quæ sub colore defendendæ religionis, & patriæ, contemptibiliter

vertuntur in bombardas. Nec negandum erit defensionem fieri debere: sed non

cum injuria divini honoris, propter quem in Ecclesia Catholica ad excitandum populi

devotionem, campanæ sunt institutæ. Quid etiam lucri Lubicenses, & eorum

Auro Tholosano omnes depauperantur.

complices anno M. D. XXVI. extalibus profanatis Ecclesiæ rebus habuerunt, eorum

annales, sicuti & vicinarum regionum, vnde fuerunt violenter extractæ, quasi

de auro Tholosano occupato, nil profuturo, perpetue attestantur.

De trabi

De trabibus, marinis fluctibus in littore opponendis

CAP. XVII.

QVAM vehemens, & tempestuosus ab Aquilonaribus spiraculis

exurgit ventus, superioribus primis libris cap. de natura

Tipho.

Tiphonis, ventique Circii, extitit demonstratum. Nunc

Circius.

autem quale commodum, vel damnum in portubus salvandarum
navium efficere soleat, paucissimis exemplis ostendetur.
Exrant in Occiduis littoribus Cæs. Majest. Zelandiæ,
Hollandiæ, ac vtriusque Frisiæ, altissimi arenarum
Montes arenosi vulgariter Sanddunen dicti.
montes & colles, solummodo e visceribus profundi maris
Germanici, dudum vi ventorum integro anno aut plus, ab
Septentrione perflantium, recollecti: qui nec herbam, nec fruticem, nec virens aliquod,
ob solis adustionem, & continuam ventorum asperitatem, gignunt: attamen
eminentissimo aspectu suo multis instanti naufragio perituris, indubiam spem
afferunt, vt sinum vmbramque eorum arripientes, salvi fiant: hocque solum commodum
est, vt a longe hos montes prospicientes, & accedentes, directius inveniant
Montes ostendunt portus.
portuum securitatem: & forsitan vno, aut altero monte infelices, ac trepidos nautas
non excipiente, tunc ordine naturæ sese alii montes offerunt, eosdem continuo in portum
Montes quasi a natura ordinati.
tuto recepturi. Neque tamen turres in portubus melioribus ostendendis
desunt, in montibus his fabricantæ, aut alia signa gibbosa
Turres portuum.
montium, ne periclitentur navigantes.

De vehementia ventorum, & fluctuum in multis portubus Aquilonis.

CAP. XVIII.

Vis ventorum vehementissima.
VIS etiam ventorum tanta est in littoribus Germaniæ, Septentrionalibus
regnis oppositis, vt robustissimos lapideos
aggeres, lignis lapidibusque quasi impenetrabiles muros instar
montium congestos, fluxu & refluxu strictentibus continue vndis
(veluti stupas) divisos infringit, secumque in profundum
Nil relinquit sæva tempestas.
extrahit, ac demergit, nec vllum vestigium tam vasti aggeris,
& fortissimæ compaginis post se relinquit. Quocirca
maritimi præfecti, seu portuum conservatores, vrbium scilicet
magistratus (ad quos depopulati portus cura pertinet)
Strues lignorum immensa.
immensam lignorum struem craticulato, vel retiario opere connexam, vacuis doliis,
seu vasis suppositis, quasi natantem, in locum exesi aggeris ardua manuum multitudine,
& magnis sumptibus apportari procurant, infinitisque lapidibus diverso navigiorum,
Vsus promonum.
præsertim promonum, vel dromonum genere, apportatis & impositis, ad
ima disposito ordine dimergunt, ferreisque juncturis multarum millium librarum ita
connectere conantur, vt nulla vis humana vnquam credatur opus illud resolutura: attamen
Rapax elemeritorum vis.

ne rapax elementorum vis redeat, in continua formidine pendent. Vasa autem moli illi subjecta, vel alligata, funibus excisis, violentoque pondere liberata, adeo

Vasa exilientia.

repente ab aquis in altum exiliunt, vt fulminis impetu videantur ejecta.

De portubus per signa littoralia petendis.

CAP. XIX.

TVRRIBVS altis in littore, & portu vrbium, ignis copiosus, maximæ in latissimis lucernis multitudine candelarum, in loco eminentiori repositis, in autumno,

Ignis refovetur in noctibus eminentiori loco.

hyemeque in mari Germanico, Sarmatico, ac Gothico, sub continuis noctibus refovetur, vt navigantes securius, commodiusque optatos portus valeant invenire: quia in nonnullis eiusdem maris littoribus importuosa loca, vel rupes sub aquis

Colles arenosi.

latitantes, vel arenosi colles vi tempestantum (vt ptædictum est) coacti reperiuntur, vt naves

De vehementia ventorum, & fluctuum in multis portubus Aquilonis.

CAP. XVIII.

Vis ventorum vehementissima.

VIS etiam ventorum tanta est in littoribus Germaniæ, Septentrionalibus regnis oppositis, vt robustissimos lapideos aggeres, lignis lapidibusque quasi impenetrabiles muros instar montium congestos, fluxu & refluxu strictentibus continue vndis (veluti stupas) divisos infringit, secumque in profundum

Nil relinquit sæva tempestas.

extrahit, ac demergit, nec vllum vestigium tam vasti aggeris, & fortissimæ compaginis post se relinquit. Quocirca maritimi præfecti, seu portuum conservatores, vrbium scilicet magistratus (ad quos depopulati portus cura pertinet)

Strues lignorum immensa.

immensam lignorum struem craticulato, vel retiario opere connexam, vacuis doliis, seu vasis suppositis, quasi natantem, in locum exesi aggeris ardua manuum multitudine, & magnis sumptibus apportari procurant, infinitisque lapidibus diverso navigiorum,

Vsus promonum.

præsertim promonum, vel dromonum genere, apportatis & impositis, ad ima disposito ordine dimergunt, ferreisque juncturis multarum millium librarum ita connectere conantur, vt nulla vis humana vnquam credatur opus illud resolutura: attamen

Rapax elemeritorum vis.

ne rapax elementorum vis redeat, in continua formidine pendent. Vasa autem moli illi subjecta, vel alligata, funibus excisis, violentoque pondere liberata, adeo

Vasa exilientia.

repente ab aquis in altum exiliunt, vt fulminis impetu videantur ejecta.

De portubus per signa littoralia petendis.

CAP. XIX.

TVRRIBVS altis in littore, & portu vrbium, ignis copiosus, maximæ in

latissimis lucernis multitudine candelarum, in loco eminentiori repositis, in autumno,

Ignis refovetur in noctibus eminentiori loco.

hyemeque in mari Germanico, Sarmatico, ac Gothico, sub continuis noctibus

refovetur, vt navigantes securius, commodiusque optatos portus valeant invenire:

quia in nonnullis eiusdem maris littoribus importuosa loca, vel rupes sub aquis

Colles arenosi.

latitantes, vel arenosi colles vi tempestantum (vt ptædictum est) coacti reperiuntur,

vt naves

vt naves his obstantibus, nunquam dirigi poterunt in tutas stationes, præsertim tempore

Navigatio hyemalis lucrosa sed periculosa.

densarum tenebrarum decrescentis autumni, & hyemis, quando negotiatores

ob classes hostiles frequentius quam commodius, causa ingentissimi quæstus & lucri

navigare consueverunt: & ob hanc rationem communibus mercatorum expensis continuo

Lucernæ continuæ in turribus portuum.

hæc luminaria nautis intrare volentibus, super portuum turres incenduntur.

Sed rursus cavere solent, ne navis aliquam hostilis e sublimiori culmine mali, vel antennæ,

pro insidiis instruendis ardentes habens lucernas, latitet obliquo latere dextrorsum,

Insidiæ piratarum cavendæ.

vel levorsum extra communem viam. Verum his, & similibus occurrentibus

malis, periti fidelesque nautæ ex industria, & experientia, virtute adhærentis arenæ,

Profunditas maris bolide investigatur.

bolide in profundum dimissa, cognoscere possunt, & an prope, vel procul petendus

sit portus, vt aliorsum insidias fugiendo declinent. Præterea cernuntur ingentia dolia,

intus & foris picata, ferreis caten is, & anchoris in profundo ligata, quæ diurno

Dolia picata natantia introitum monstrant.

tempore, vel hyemali plenilunio trepidantibus nautis securum ingressum ostendere

solent, quemadmodum in portubus Venetorum cuneatis lignorum, vel saxorum

turriculis demonstratur. Veruntamen post sævas tempestates novos semper introitus

Portus Venetorum.

anxie scrutari coguntur, quemadmodum Romani in hostiis Tyberinis, vel potius

aliunde adnavigantes, ne forte affluxus & refluxus maris, ac Tyberis ore obstructo,

Hostia Tyberia.

aliquando limo saxoque congestis, vel innavigabilem, vel periculosum, aut

Romani notent periculum, et caveant in tpere.

flexuosum efficiat portum. Quomodo autem id fieri credatur, supraallegatus Strabo

capite hujus libri XV. in verbo Sarbonicus lacus, ostendit.

Adhuc de origine Succini, vel Ambræ, superius non notatum.

CAP. XX.

DE Succino, seu ambra, & eius origine, ac quæstuosa collectione,

Natura & origo succini, seu ambræ.

licet multi graves autores minime conveniant, tamen

eius naturam verius quam alii, Cassiodorus lib. V.

Epistolarum cap. II. Hæstis scribens, attigisse videntur. Ait

enim: Hæc quodam Cornelio scribente, legitur in interioribus

insulis Oceani ex arboris succo defluens, vnde & Succinum

dicitur, paulatim solis ardore coalescere: fit enim

sudatile metallum teneritudo perspicua, modo croceo colore

Metallum sudatile.

rubens, modo flammea claritate pinguescens, vt cum

in maris fuerit delapsa confinio, æstu alternante purgata, littoribus tradantur exposita.

Hæc ille dicit, videlicet ex arboris succo, nimirum abietis, vel pini, vel vtriusque

Vermes diverst succino incorporantur.

succinum nasci, vt defluens viscosa tenacitate sibi quodcunque obvium, vt sunt

ranunculæ, araneæ, vespæ, formicæ, vel vermes, sibi incorporet, atque diverso colore

Color variatur in ambra.

decoret. Immo eiusdem autoris opinioni superanddendum erit, apud pictores

vix coloribus res ita depingi posse, sicuti natura colorem variavit in ambra, seu

Succinum vnde venit.

succino, arte peritorum artificum elaborato. Ex Sueticis, Finlandicis, ac Estonicis

littoribus succinum indeficiens perpetuo venit in Prussiam, & inde in remotiores

Prussia.

regiones effertur, sed præcipue e Prussiæ emporio Gedanensi. Talisque ambra, seu

Gedanum.

succinum, omnium colorum capax est, & vermiculorum. Nec solum in littore

Succinum a Prussia portatur in remotas regiones.

hoc marino post diras tempestates colligitur, sed & duobus, tribusue milliaribus ab

mari in agris vomeribus exaratis. Sed hoc quod quasi atra flamma resplendet, semper

ad ornatum plebeiarum fœminarum venundatur.

vt naves his obstantibus, nunquam dirigi poterunt in tutas stationes, præsertim tempore

Navigatio hyemalis lucrosa sed periculosa.

densarum tenebrarum decrescentis autumni, & hyemis, quando negotiatores

ob classes hostiles frequentius quam commodius, causa ingentissimi quæstus & lucri

navigare consueverunt: & ob hanc rationem communibus mercatorum expensis continuo

Lucernæ continuæ in turribus portuum.

hæc luminaria nautis intrare volentibus, super portuum turres incenduntur.

Sed rursus cavere solent, ne navis aliquam hostilis e sublimiori culmine mali, vel antennæ,

pro insidiis instruendis ardentes habens lucernas, latitet obliquo latere dextrorsum,

Insidiæ piratarum cavendæ.

vel levorsum extra communem viam. Verum his, & similibus occurrentibus

malis, periti fidelesque nautæ ex industria, & experientia, virtute adhærentis arenæ,

Profunditas maris bolide investigatur.

bolide in profundum dimissa, cognoscere possunt, & an prope, vel procul petendus

sit portus, vt aliorsum insidias fugiendo declinent. Præterea cernuntur ingentia dolia,

intus & foris picata, ferreis caten is, & anchoris in profundo ligata, quæ diurno

Dolia picata natantia introitum monstrant.

tempore, vel hyemali plenilunio trepidantibus nautis securum ingressum ostendere solent, quemadmodum in portubus Venetorum cuneatis lignorum, vel saxorum turriculis demonstratur. Veruntamen post sævas tempestates novos semper introitus

Portus Venetorum.

anxie scrutari coguntur, quemadmodum Romani in hostiis Tyberinis, vel potius aliunde adnavigantes, ne forte affluxus & refluxus maris, ac Tyberis ore obstructo,

Hostia Tyberia.

aliquando limo saxoque congestis, vel innavigabilem, vel periculosum, aut

Romani notent periculum, et caveant in tpere.

flexuosum efficiat portum. Quomodo autem id fieri credatur, supraallegatus Strabo capite hujus libri XV. in verbo Sarbonicus lacus, ostendit.

Adhuc de origine Succini, vel Ambræ, superius non notatum.

CAP. XX.

DE Succino, seu ambra, & eius origine, ac quæstuosa collectione,

Natura & origo succini, seu ambræ.

licet multi graves autores minime conveniant, tamen eius naturam verius quam alii, Cassiodorus lib. V. Epistolarum cap. II. Hæstis scribens, attigisse videntur. Ait enim: Hæc quodam Cornelio scribente, legitur in interioribus insulis Oceani ex arboris succo defluens, vnde & Succinum dicitur, paulatim solis ardore coalescere: fit enim sudatile metallum teneritudo perspicua, modo croceo colore

Metallum sudatile.

rubens, modo flammea claritate pinguescens, vt cum in maris fuerit delapsa confinio, æstu alternante purgata, littoribus tradantur exposita. Hæc ille dicit, videlicet ex arboris succo, nimirum abietis, vel pini, vel vtriusque

Vermes diverst succino incorporantur.

succinum nasci, vt defluens viscosa tenacitate sibi quodcunque obvium, vt sunt ranunculæ, araneæ, vespæ, formicæ, vel vermes, sibi incorporet, atque diverso colore

Color variatur in ambra.

decoret. Immo eiusdem autoris opinioni superanddendum erit, apud pictores vix coloribus res ita depingi posse, sicuti natura colorem variavit in ambra, seu

Succinum vnde venit.

succino, arte peritorum artificum elaborato. Ex Sueticis, Finlandicis, ac Estonicis littoribus succinum indeficiens perpetuo venit in Prussiam, & inde in remotiores

Prussia.

regiones effertur, sed præcipue e Prussiæ emporio Gedanensi. Talisque ambra, seu

Gedanum.

succinum, omnium colorum capax est, & vermiculorum. Nec solum in littore

Succinum a Prussia portatur in remotas regiones.

hoc marino post diras tempestates colligitur, sed & duobus, tribusue milliaribus ab mari in agris vomeribus exaratis. Sed hoc quod quasi atra flamma resplendet, semper ad ornatum plebeiarum fœminarum venundatur.

De incendiis extinguendis.

CAP. XXI.

Ignis quasi perpetuus in Septentrionalibus regnis.

CVM majori parte totius anni ob intensum frigus homines

Septentrionales perpetuum enutriant ignem, mirum non est,

si illic grassentur incendia vsque ad extremam omnium rerum

depopulationem. Aliquando enim populis magnis laboribus &

Causæ variæ vnde incendia fiunt.

vigiliis fatigatis, aliquando potu somnoque sepultis,

aliquando hostilibus insidiis, aliquando coruscantibus tonitruis,

aliquando secretis naturæ fomentis tempore nimii

æstus, & continuarum balnearum, & clibanorum, quandoque

bombardalium pulverum incaute custoditorum, quandoque

Res vilissimæ citius quam bonæ salvantur.

etiam pistorum, cocorum, coctorumque cervisiæ, & fusorum metallicorum pigritia,

vel alio quovis fortuito casu excitantur ignes, vel extincti tenuissima relicta

scintilla, majoribus flammis erumpunt. Quo eventu quicquid occurit (citius tamen

Affectus ostendenduntur in calamitate.

res vilissimæ, quam pretiosæ) turbata ratione salvatur: nec alio periculo magis,

citiusque ostenduntur affectus, aut passiones, quam in simili miseria, & repentina

calamitate, vbi intervallum non admittitur consulendi peritos, vel expectare

Cura prima liberandi parentes & infantes.

amicos. Prima tamen cura debilium parentum, imbecilliumque infantum, tanquam

melioris substantiæ, periculo eruendorum adesse consuevit, Deinde supellectilium

pretiosarum, atque literarum, & jurium quarumlibent possessionum. Insuper thesauri:

Supellectilia.

cujus amori perplexo, vel difficili extractioni plurimi intenti, cadentibus

Jura.

incendio tectis, parietibus, portisque, & fenestris flamma præclusis, ibidem intereunt,

Thesauri.

vel parte infelicis pecuniæ, auri, & argenti humeris suspensa,

Onusti pecunia eruenda cremantur.

præcipitio & gravitate sese salvare cupientes, vel illico obeunt,

vel membris confractis sempiterno

dolore tabescunt.

De fideli

De fidelibus amicis tempore incendii probandis.

CAP. XXII.

MVLTIS tamen prosunt fideles amici, qui subita præsentia

Amici fideles.

tam homines, quam thesauros, ac quicquid pretiosum

fuerit, congregantes, ad omnimodam resiitutionem

servant, eaque omnia præter spem patronis salvata consignant.

Sed neque negandum erit, quin rapaces, & furtivæ

Manus furtivæ adsunt.

manus adsunt, quæ occasione quæsita, & inventa, magnam

partem diripiunt, & exportant: quos ideo recenter

apprehensos, velut incendiarios non fortuitos, ignibus

cremandos immittunt. Veruntamen subortis flammis,

Campanæ pulsat omnes excitant ad extinctionem ignis.

mox signo sonoque prætorianæ campanæ, & si fortius vrset. majoris Ecclesiæ, cuncti

excitati, ad incendia restinguenda harpaginibus, atque coriariis vrnis arreptis, celerrime

accurrunt. Statuto enim vrbico quisque civi s X. vel XX. XXX. aut amplius

ad eum vsu reservat vrnas: quia ab alto effusa aqua, illæsæ jactantur, & subito

Vrnæ coriariæ.

repletæ redduntur. Mos erat fratribus religiosis, viris satis valentibus, primum

Harpagines.

præ omnibus cæteris (quia vigiles sunt) ad reprimendum ignium incrementum concurrere,

Fratres diversorum ordinum extinguunt incendia.

& sese extremis periculis alacriter pro civibus, quorum eleemosynis viverent,

exponere, vbi reliqui inspectores quasi otiosi astabant. Sed nunc vnius perditissimi

fratris apostatæ Lutheri, tantum vbique incendium excitantum est, vt nec monachi,

Incendium Lutheri apostatæ.

nec fratres vniversi, vel cives, vel magistratus, Duces, Reges, aut Imperatores,

aut Summi pontifices totaliter illud ipsum extinguere possunt. Adeo voluptuosum

est miseris apostatæ sequacibus, ardenti rebellione ruere in ignes & flammas,

quibus comburentur peccatores: quorum etiam conscientiæ vermis non extinguetur

Vermis consciæ.

in sempiternum

De naufragantibus, & naufragiis restituendis.

CAP. XXIII.

SED nec minor cura adhibenda est in naufragantibus consolandis,

aut eorum bonis restituendis, omni jure, æquitate,

& pietate id suadente, ac legum veneranda potestate

Naufragis bona sua restituenda.

sanciente. Dicit enim Iureconsultus I. qui levandæ. ff.

ad I. Rho. de iact. Qui levandæ navis gratia res aliquas

projiciunt, non hanc mentem habent, vt eas pro derelicto

habeant: quippe si invenerint eas ablaturos, & si suspicati

fuerint, in quem locum jactæ sunt, requisituros: vt perinde

sit, ac si quis onere pressus in viam rem abiecerit, mox cum

aliis reversurus, vt eandem auserat. Præterea paragr. fi. Insti. de re. di. Alia sane

Res in via abjectæ domini permanent.

causa est earum rerum, quæ in tempestate maris, levandæ navis causa eiiciuntur. Hæc

enim dominorum permanent: quia palam est, eas non eo animo eiici, quod quis

eas habere nollet: sed quo magis cum ipsa navi maris periculum effugiat. Constat

Navis levandæ ca abjecta restitui debent.

ergo eos Principes in Aquilonaribus regnis, ne dicam latius per orbem, nimis impie

miseros naufragos, non solum ademptione bonorum affligere, verum aliquando

etiam, vt eorum bonis potiantur, vita privare. Quo autem illud celerius

& opportunius admittant, speculas, seu limites, signave littoralia, ad omne

Signa littoralia iniquissime auferuntur.

naufragium evitandum posita, abscindi, destrui, & auferri procurant. Nec tantum

ingemiscendum est, multis retroactis temporibus hæc nequissima lucra talibus ingeniis

De fidelibus amicis tempore incendii probandis.

CAP. XXII.

MVLTIS tamen prosunt fideles amici, qui subita præsentia

Amici fideles.

tam homines, quam thesauros, ac quicquid pretiosum

fuerit, congregantes, ad omnimodam resiitutionem

servant, eaque omnia præter spem patronis salvata consignant.

Sed neque negandum erit, quin rapaces, & furtivæ

Manus furtivæ adsunt.

manus adsunt, quæ occasione quæsita, & inventa, magnam

partem diripiunt, & exportant: quos ideo recenter

apprehensos, velut incendiarios non fortuitos, ignibus

cremandos immittunt. Veruntamen subortis flammis,

Campanæ pulsat omnes excitant ad extinctionem ignis.

mox signo sonoque prætorianæ campanæ, & si fortius vrset. majoris Ecclesiæ, cuncti

excitati, ad incendia restinguenda harpaginibus, atque coriariis vrnis arreptis, celerrime

accurrunt. Statuto enim vrbico quisque civi s X. vel XX. XXX. aut amplius

ad eum vsu reservat vrnas: quia ab alto effusa aqua, illæsæ jactantur, & subito

Vrnæ coriariæ.

repletæ redduntur. Mos erat fratribus religiosis, viris satis valentibus, primum

Harpagines.

præ omnibus cæteris (quia vigiles sunt) ad reprimendum ignium incrementum concurrere,

Fratres diversorum ordinum extinguunt incendia.

& sese extremis periculis alacriter pro civibus, quorum eleemosynis viverent,

exponere, vbi reliqui inspectores quasi otiosi astabant. Sed nunc vnius perditissimi

fratris apostatæ Lutheri, tantum vbique incendium excitantum est, vt nec monachi,

Incendium Lutheri apostatæ.

nec fratres vniversi, vel cives, vel magistratus, Duces, Reges, aut Imperatores,

aut Summi pontifices totaliter illud ipsum extinguere possunt. Adeo voluptuosum

est miseris apostatæ sequacibus, ardenti rebellione ruere in ignes & flammas,

quibus comburentur peccatores: quorum etiam conscientiæ vermis non extinguetur

Vermis consciæ.

in sempiternum

De naufragantibus, & naufragiis restituendis.

CAP. XXIII.

SED nec minor cura adhibenda est in naufragantibus consolandis, aut eorum bonis restituendis, omni jure, æquitate, & pietate id suadente, ac legum veneranda potestate

Naufragis bona sua restituenda.

sanciente. Dicit enim Iureconsultus I. qui levandæ. ff. ad I. Rho. de iact. Qui levandæ navis gratia res aliquas projiciunt, non hanc mentem habent, vt eas pro derelicto habeant: quippe si invenerint eas ablaturos, & si suspicati fuerint, in quem locum jactæ sunt, requisituros: vt perinde sit, ac si quis onere pressus in viam rem abiecerit, mox cum aliis reversurus, vt eandem auserat. Præterea paragr. fi. Insti. de re. di. Alia sane

Res in via abjectæ domini permanent.

causa est earum rerum, quæ in tempestate maris, levandæ navis causa eiiciuntur. Hæc enim dominorum permanent: quia palam est, eas non eo animo eiici, quod quis eas habere nollet: sed quo magis cum ipsa navi maris periculum effugiat. Constat

Navis levandæ ca abjecta restitui debent.

ergo eos Principes in Aquilonaribus regnis, ne dicam latius per orbem, nimis impie miseros naufragos, non solum ademptione bonorum affligere, verum aliquando etiam, vt eorum bonis potiantur, vita privare. Quo autem illud celerius & opportunius admittant, speculas, seu limites, signave littoralia, ad omne

Signa littoralia iniquissime auferuntur.

naufragium evitandum posita, abscindi, destrui, & auferri procurant. Nec tantum ingemiscendum est, multis retroactis temporibus hæc nequissima lucra talibus ingeniis

Bona naufragantium plerunque inique detinentur.

quesita fuisse: sed quod & abominabile, hoc infelicissimo seculo, etiam ab illis, qui istis in locis Christianos meliores se esse profitentur, omni justitia, immo Dei timore posthabito, tales rapinas, quasi bono titulo quæsitas, summopere sine formidine amplectuntur.

De pœnis bona naufragorum diripientium.

CAP. XXIIII.

HANC autem malevolam præsumptionem, & execrabile factum, qualiter jura tam divina quam humana, sacratissimis

Constitutio Friderici 2. quod naufragiis.

constitutionibus detestentur & puniant, aut punire præcipiant, his verbis ostenditur: Navigia enim (inquit Fridericus secundus in ti. De stantum. & consue. & immuni. loc. relig.) quocunque locorum pervenerint, si quo casu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram pervenerint, tam navigia ipsa, quam navigantium bona illis integre reserventur, ad quos spectabant, antequam navigium illud periculum incurrisset, sublata omnium locorum penitus consuetudine, quæ huic adversatur sanctioni: nisi talia sint navigia, quæ piraticam exerceant pravitatem,

aut sint nobis, vel Christiano nomini inimica. Transgressores vero hujus nostræ constitutionis, bonorum suorum publicatione multentur, & si res exegerit, eorum audacia juxta mandatum nostrum modis aliis compescatur. Insuper per

Pœna raptorum, boa naufragorum detinentium.

textum in vers. fi Insti. de re. di. hoc modo puniuntur: Qua de causa, si quis res fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit. Deinde I. si quis. ff. de incen. rui. nauf. ra. na, expug. taliter corripiuntur:

Furti astringuntur qui naufragia rapiunt.

Si quis e naufragio, vel ex incendio, ruinave servatam rem, & alio loco positam subtraxerit, aut rapuerit, furti scilicet, aut alias bonorum raptorum judicio tenetur, maxime si non intelligebat e naufragio, vel incendio, ruinave eam esse. lacentem quoque rem e naufragio, quæ fluctibus expulsa sit, si quis abstulerit, plerique idem putant: quod ita verum est, si aliquod: tempus post naufragium intercesserit. Alioquin si in ipso naufragii tempore id acciderit, nihil interest, vtæ ex ipso mari quisque rapiat, an e naufragio, an e littore.

LIBRI DVODECIMI FINIS.

Bona naufragantium plerunque inique detinentur.

quesita fuisse: sed quod & abominabile, hoc infelicissimo seculo, etiam ab illis, qui istis in locis Christianos meliores se esse profitentur, omni justitia, immo Dei timore posthabito, tales rapinas, quasi bono titulo quæsitas, summopere sine formidine amplectuntur.

De pœnis bona naufragorum diripientium.

CAP. XXIIII.

HANC autem malevolam præsumptionem, & execrabile factum, qualiter jura tam divina quam humana, sacratissimis

Constitutio Friderici 2. quod naufragiis.

constitutionibus detestentur & puniant, aut punire præcipiant, his verbis ostenditur: Navigia enim (inquit Fridericus secundus in ti. De stantum. & consue. & immuni. loc. relig.) quocunque locorum pervenerint, si quo casu contingenti rupta fuerint, vel aliter ad terram pervenerint, tam navigia ipsa, quam navigantium bona illis integre reserventur, ad quos spectabant, antequam navigium illud periculum incurrisset, sublata omnium locorum penitus consuetudine, quæ huic adversatur sanctioni: nisi talia sint navigia, quæ piraticam exerceant pravitatem,

aut sint nobis, vel Christiano nomini inimica. Transgressores vero hujus nostræ constitutionis, bonorum suorum publicatione multentur, & si res exegerit, eorum audacia juxta mandatum nostrum modis aliis compescatur. Insuper per

Pœna raptorum, boa naufragorum detinentium.

textum in vers. fi Insti. de re. di. hoc modo puniuntur: Qua de causa, si quis res fluctibus expulsas, vel etiam in ipso mari nactus, lucrandi animo abstulerit, furtum committit. Deinde I. si quis. ff. de incen. rui. nauf. ra. na, expug. taliter corripiuntur:

Furti astringuntur qui naufragia rapiunt.

Si quis e naufragio, vel ex incendio, ruinave servatam rem, & alio loco positam

subtraxerit, aut rapuerit, furti scilicet, aut alias bonorum raptorum judicio

tenetur, maxime si non intelligebat e naufragio, vel incendio, ruinave eam esse.

Iacentem quoque rem e naufragio, quæ fluctibus expulsa sit, si quis abstulerit, plerique

idem putant: quod ita verum est, si aliquod: tempus post naufragium

intercesserit. Alioquin si in ipso naufragii tempore id acciderit,

nihil interest, vtæ ex ipso mari quisque

rapiat, an e naufragio, an e littore.

LIBRI DVODECIMI FINIS.

OLAI MAGNI[429]

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE AGRICVLTVRA ET

HVMANO VICTV

LIBER XIII.

PRÆFATIO.

BONæ, & tranquillæ, ac securæ vitæ quantum præstat

Conditio & commendatio agriculturæ.

agriculturæ conditio, nemo ignorat, qui variis agitatus

lucripetis quæstibus, nil præter inane fastidium reperiens,

ad vltimum se contulerat securissimo exercitio agrorum colendorum:

quale etiam norunt in Septentrionalibus terris,

Aquilonares agricolæ periti.

tempus alternantes secundum syderum, & hyemis qualitatem,

prout inferius ostendetur. Quæritur, & invenitur

Quæstus varius.

in Aquilone maxima opulentia e metallis, in visceribus

montium, & pretiosæ pelles e verticibus arborum, ac pisces

diversorum generum in vasto gurgite: idque conjunctim, vel divisim summo discrimine

exercetur. Sed e facie terræ nil nisi tranquillum, & suave rogatur, ac offertur.

Producit enim incredibilem annonæ vtilitatem, cujus amorem necessitas omnem

Vtilitas annonæ.

pretiosam supellectilem, vires, vitamque reparando profanat. Testatur hoc ipsum

Cicero de Senec. Veniam, inquit, ad voluptates agricolarum, quibus ego incredibiliter

Cicero.

delector: quæ nec vlla impediuntur senectute, & mihi ad sapientis vitam

tam proxime videntur accedere. Habent enim rationem cum terra, quæ nusquam

Terra reddit vsuram.

recusat imperium, nec vnquam sine vsura reddit, quod accepit: agroque ornato, & bene

culto, nihil potest esse vberius, nec specie ornatius. Præterea lib. I. Offici. Omnium

autem rerum, e quibus acquiritur aliquid, nihil est agricultura melius, nihil

vberius, nihil dulcius, nihil hominem libero dignius. Catonisque sententia vir bonus

Cato.

ab optima agricultura digne laudabatur, velut locuples a locis, id est, agris plenis:

& econtra probrosus ab agro male culto, & deserto (quo nihil est damnosius) judicabatur,

etiam scriptura testante, quæ pigrum damnat, cujus agrum spinæ, & vrticæ

Piger.

in supeisicie repleverunt: quem doctus & impiger agricola, vt a dumosis sentibus

purgare deberet. Laus enim excolentis est, si agreste solum dulcissimis fructibus

amœnetur, eo quod talibus (teste Saxone) vitæ subsidia justo laboris commercio

Saxo.

repetuntur: qualem nimirum quæstum non nossent, nisi quem fusi sudoris impendio

peperissent. Nec immerito ruralis vitæ habitus, etiam excellentissimis opibus

præferendus putatur, cujus integerrimi fructus inter splendidam, abjectamque fortunam

Milites robustiores ab agri.

mediocritatis gremio orti, educatique viderentur. Hoc tamen consyderandum

est, longe robustioris valetudinis juvenes in agris fieri, quam in vrbana vmbra: in

Vmbra vrbana.

qua somno, & libidinibus indulgentes, imbecilles fiunt: quales in militia strenui

duces rarissime conscribere solent In eorum enim numero computantur, qui superius

lib. VII. cap. XIX. enumerantur.

De impinguatione agrorum.

CAP. I.

Agricolæ periti.

VIX est gens in Europa, vel toto orbem, quæ diligentius &

exactius agrariis officiis intendere solet, quam Septentrionalis:

Tempus & instrumenta.

quæ temporibus, & instrumentis adeo novit proprietate

quadam singula disponere, ac distinguere, vt nedum

Terra impinguanda.

pro sulcanda arandaque terra, sed & ea impinguanda, aptissimum

modum observet: idque eo magis, & attentius peragit,

Vitis nulla fructifera in Aquilonaribus terris.

quo vitem nullam in toto amplissimo orbem Aquilonari,

ob asperrimum frigus, habet fructilerarm. Quocirca necessarium

erit incolis earum terrarum in plerisque locis ab eodem

Panis & potus e granis.

semine potum quærere, quo panem acquirunt: qua difficultate si Italicæ nationes

premerenrur, certe magna felicitatis ope carerent. Volentes igitur compendiose

Modus cito impinguandi agros.

impinguare latissimos agros, statuto die circa geminum æquinoctium plurimos vicinos

cum bobus, & equis, ac hyemalibus vehiculis, modo hic depicto convocant,

acervumque fimosæ pinguedinis exportandum demonstrant: quem illico plaustris

onustis per nivosos campos, aut lubricas argillas conformi labore dispergendum

Nix densa impinguat agros.

educunt super agros: in quibus quanto densior nix jacuerit, tanto fertilior, lætiorque multiplicanda seges æstate resurgit. Experto etenim agricolarum vsu evenit, vt qui diligenti solicitudine, & sudore agros impinguando, præparando, seminandoque, expectationem imbrium præveniunt, spe certa creduntur fructum suscipere vberiorem: ne parce colligant, aut metant, vbi parce seminarunt.

De modo

qua somno, & libidinibus indulgentes, imbecilles fiunt: quales in militia strenui duces rarissime conscribere solent In eorum enim numero computantur, qui superius lib. VII. cap. XIX. enumerantur.

De impinguatione agrorum.

CAP. I.

Agricolæ periti.

VIX est gens in Europa, vel toto orbem, quæ diligentius & exactius agrariis officiis intendere solet, quam Septentrionalis:

Tempus & instrumenta.

quæ temporibus, & instrumentis adeo novit proprietate quadam singula disponere, ac distinguere, vt nedum

Terra impinguanda.

pro sulcanda arandaque terra, sed & ea impinguanda, aptissimum modum observet: idque eo magis, & attentius peragit,

Vitis nulla fructifera in Aquilonaribus terris.

quo vitem nullam in toto amplissimo orbem Aquilonari, ob asperrimum frigus, habet fructilerarm. Quocirca necessarium erit incolis earum terrarum in plerisque locis ab eodem

Panis & potus e granis.

semine potum quærere, quo panem acquirunt: qua difficultate si Italicæ nationes premerenrur, certe magna felicitatis ope carerent. Volentes igitur compendiose

Modus cito impinguandi agros.

impinguare latissimos agros, statuto die circa geminum æquinoctium plurimos vicinos cum bobus, & equis, ac hyemalibus vehiculis, modo hic depicto convocant, acervumque fimosæ pinguedinis exportandum demonstrant: quem illico plaustris onustis per nivosos campos, aut lubricas argillas conformi labore dispergendum

Nix densa impinguat agros.

educunt super agros: in quibus quanto densior nix jacuerit, tanto fertilior, lætiorque multiplicanda seges æstate resurgit. Experto etenim agricolarum vsu evenit, vt qui diligenti solicitudine, & sudore agros impinguando, præparando, seminandoque, expectationem imbrium præveniunt, spe certa creduntur fructum suscipere vberiorem: ne parce colligant, aut metant, vbi parce seminarunt.

De modo

De modo impinguandi.

CAP. II.

NEC ignorant quo fimo aptius in arenoso, lapidoso, atque

Varietas fimorum.

eminentiori loco vtendum sit: quia alio pro tritico & siligine,

alio pro hordeo & avena, alio pro pisis & fabis,

alio pro lino, & canapo, & excellentissimis rapis, justa

disttibutione vti norunt: satisque proceris culmis, & aristis

omne genus seminum, præter linum & canapum, elevatur.

Semina Aquilonaria.

Nec alia semina sunt in vsu Septentrionalium regionum,

quam hic enumerata: quia nec spelta crescit, nec surgum, nec

Semina hæc in Aquilone non sunt.

milium, nec panicum, nec ciceres, nec faseoli, nec cucumeres,

aut melones, aut cardi, vel carcioffi: qui forsitan debilioribus stomachis pro

nutrimenso reservantur. Agros tamen providentius tempore autumnalis æquinoctii,

Providentia agricolarum tempore hostili.

quam vernalis impinguant, vt hostili imminente depopulatione, inter nives projectas

fruges ex industria seminantis, resurgente calore vernali in segete & fructu, resurgat

& semen. Impinguatis igitur agris, pro mercede diurni laboris aliud non exigitur,

Pastus liberalis pro mercede datur.

aut datur, nisi hilaris liberalisque cœna, quo membra fatigata restaurentur. Vsus etenim

ita ex antiquo suavi concordia servatus est, vt mutuis laboribus alterutrius portando

Labores sub subsidiarii dulciores.

onera, sese invicem consoletur. Idemque sic in aliis subsidiariis laboribus, pro

fœno, grano, aliaque messe ab agris colligenda, & sub tecta diligentius inferenda.

De præparatione agrorum.

CAP. III.

QVALIBVS autem instrumentis vtuntur Septentrionales agricolæ, pro

Cultura variatur instrumentis.

parte præsens figura demonstrat, licet in tam amplissimis regionibus facile

non sit omnium applicare imagines: quia aliter agri saxosi, aliter argillares,

aliter palustres & molles, aliter montani vomeribus & ligonibus, alternatis etiam

temporibus, sicuti & instrumentis, præparantur ad semen. Habent veteres agricolæ

Signa cœlestia attenduntur.

certa cœli signa in observatione seminum emittendorum, vtpote crispatas, & raras

nubes tanquam aratro divisas. Præterea e vepribus, & foliis crescentibus, sive

LIBER XIII. 431

De modo impinguandi.

CAP. II.

NEC ignorant quo fimo aptius in arenoso, lapidoso, atque

Varietas fimorum.

eminentiori loco vtendum sit: quia alio pro tritico & siligine,

alio pro hordeo & avena, alio pro pisis & fabis,

alio pro lino, & canapo, & excellentissimis rapis, justa

disttibutione vti norunt: satisque proceris culmis, & aristis

omne genus seminum, præter linum & canapum, elevatur.

Semina Aquilonaria.

Nec alia semina sunt in vsu Septentrionalium regionum,

quam hic enumerata: quia nec spelta crescit, nec surgum, nec

Semina hæc in Aquilone non sunt.

milium, nec panicum, nec ciceres, nec faseoli, nec cucumeres,

aut melones, aut cardi, vel carcioffi: qui forsitan debilioribus stomachis pro

nutrimenso reservantur. Agros tamen providentius tempore autumnalis æquinoctii,

Providentia agricolarum tempore hostili.

quam vernalis impinguant, vt hostili imminente depopulatione, inter nives projectas

fruges ex industria seminantis, resurgente calore vernali in segete & fructu, resurgat

& semen. Impinguatis igitur agris, pro mercede diurni laboris aliud non exigitur,

Pastus liberalis pro mercede datur.

aut datur, nisi hilaris liberalisque cœna, quo membra fatigata restaurentur. Vsus etenim

ita ex antiquo suavi concordia servatus est, vt mutuis laboribus alterutrius portando

Labores sub subsidiarii dulciores.

onera, sese invicem consoletur. Idemque sic in aliis subsidiariis laboribus, pro

fœno, grano, aliaque messe ab agris colligenda, & sub tecta diligentius inferenda.

De præparatione agrorum.

CAP. III.

QVALIBVS autem instrumentis vtuntur Septentrionales agricolæ, pro

Cultura variatur instrumentis.

parte præsens figura demonstrat, licet in tam amplissimis regionibus facile

non sit omnium applicare imagines: quia aliter agri saxosi, aliter argillares,

aliter palustres & molles, aliter montani vomeribus & ligonibus, alternatis etiam

temporibus, sicuti & instrumentis, præparantur ad semen. Habent veteres agricolæ

Signa cœlestia attenduntur.

certa cœli signa in observatione seminum emittendorum, vtpote crispatas, & raras

nubes tanquam aratro divisas. Præterea e vepribus, & foliis crescentibus, sive

casuris, vti astronomi fertilius e stellarum inspectione seminari confidunt, quod alibi

Natura clemens.

tardius, alibi tempestivius emissum semen emergat: & hoc quoque clementis naturæ

(quæ nihil occultum esse voluit) verissimum signum, quod secum affert, vt se,

Terra invitat abgricolas.

terramque peti suadet, promittitque quandam stercoris & pinguedinis vicem, præcipue

e densitate nivium relictæ, & contra rigores terram, sataque operiri a se nuntiat,

Siligo.

& monet festinari. Siliginem tamen hyemalem seminant circa occasum Caniculæ,

Sex septimanis quoddam genus hordei maturescit.

quam evoluto fere anno colligunt fertilissima messe maturam. Vernali etiam tempore eandem in sine Tauri seminant, maturamque colligunt in corde Leonis. Hoc idem de tritico, hordeoque, & avena servatur: similiter & de fructibus antedictis, in campestribus agris. Alia etiam vis est in novalibus, vbi excisis dumetis, & sylvis,

Novalia.

pariterque combustis, fructus copiosus ascendit: sepibusque oblongis contra feras depopulantes

Pigri præda excitantur.

munitur: atque ob hanc causam rusticorum turba quandoque pigra, aviditate mira excitatur ad quæstum raptarum pellium ferinarum.

Adhuc de vtilitate agriculturæ.

CAP. IIII.

Henricus episcopus Lincopensis.

EXTANT in vulgari Gothico pauci rhythmi cujusdam sancti Henrici Episcopi Lincopensis in commendationem agriculturæ, satis compendiose posteris pro memoria sempiterna relicti, his verbis:

Rhythmi Gothici.

Haved draeper maangen mari,

Haa jorden brukar sael aer han.

Interpretatio.

Id est, mare multos occidit, vbi felix est, qui terram colit.

Fertilitas indefessa.

Et ita revera compertum est, vt non tantum mare negotiatoribus fœneratur, quantum agrorum indefessa fertilitas cultoribus suis: qui eo securiores sunt in colligenda messe, quo diligentius arte & labore præparaverant agros. Adeo potentis naturæ beneficio excellentissimis opibus

Lucra arvorum.

præferenda sunt lucra arvorum: quæ nemo novit, nisi qui labore sudoreque solatium

Scriptores agriculturæ.

hoc peperisset. Sed his, & similibus felicis agriculturæ laudibus, præceptis, & instrumentis, suis autoribus, Catoni Romano aliisque, relictis, vnum annectendum hic erit, morem scilicet in populis Septentrionalibus fore, vt quotiescunque ager, pratum,

Mos Christianorum agricolarum.

lacus, aut domus humani sanguinis effusione per homicidium polluitur, tunc illico fusa communi oratione gentis, & sacerdotali reconciliatione vbertati pristinæ

Benedictio agrorum & aliarum rerum.

restituunt fertilitatem. Et insuper mos est populis illis, vt in vigilia divi Ioannis Baptistæ, tempore mediæ æstatis, circumeant agros florentes, eisdem certis precationibus adhibitis, frondes in modum crucis imponentes, vt divini numinis virtute segetes sine fulgure, coruscatione, & tempestate perveniant ad maturitatem.

De quibus inferius lib. XVI. in pluribus capitulis, præcipue IX. (si lectori placet) extensius aliquid

intueatur.

De cine

casuris, vti astronomi fertilius e stellarum inspectione seminari confidunt, quod alibi

Natura clemens.

tardius, alibi tempestivius emissum semen emergat: & hoc quoque clementis naturæ

(quæ nihil occultum esse voluit) verissimum signum, quod secum affert, vt se,

Terra invitat abgricolas.

terramque peti suadet, promittitque quandam stercoris & pinguedinis vicem, præcipue

e densitate nivium relictæ, & contra rigores terram, sataque operiri a se nuntiat,

Siligo.

& monet festinari. Siliginem tamen hyemalem seminant circa occasum Caniculæ,

Sex septimanis quoddam genus hordei maturescit.

quam evoluto fere anno colligunt fertilissima messe maturam. Vernali etiam

tempore eandem in sine Tauri seminant, maturamque colligunt in corde Leonis. Hoc

idem de tritico, hordeoque, & avena servatur: similiter & de fructibus antedictis, in

campestribus agris. Alia etiam vis est in novalibus, vbi excisis dumetis, & sylvis,

Novalia.

pariterque combustis, fructus copiosus ascendit: sepibusque oblongis contra feras depopulantes

Pigri præda excitantur.

munitur: atque ob hanc causam rusticorum turba quandoque pigra, aviditate

mira excitatur ad quæstum raptarum pellium ferinarum.

Adhuc de vtilitate agriculturæ.

CAP. IIII.

Henricus episcopus Lincopensis.

EXTANT in vulgari Gothico pauci rhythmi cujusdam

sancti Henrici Episcopi Lincopensis in commendationem

agriculturæ, satis compendiose posteris pro memoria sempiterna

relicti, his verbis:

Rhythmi Gothici.

Haved draeper maangen mari,

Haa jorden brukar sael aer han.

Interpretatio.

Id est, mare multos occidit, vbi felix est, qui terram colit.

Fertilitas indefessa.

Et ita revera compertum est, vt non tantum mare negotiatoribus

fœneratur, quantum agrorum indefessa fertilitas cultoribus

suis: qui eo securiores sunt in colligenda messe, quo diligentius arte & labore

præparaverant agros. Adeo potentis naturæ beneficio excellentissimis opibus

Lucra arvorum.

præferenda sunt lucra arvorum: quæ nemo novit, nisi qui labore sudoreque solatium

Scriptores agriculturæ.

hoc peperisset. Sed his, & similibus felicis agriculturæ laudibus, præceptis, & instrumentis,

suis autoribus, Catoni Romano aliisque, relictis, vnum annectendum hic

erit, morem scilicet in populis Septentrionalibus fore, vt quotiescunque ager, pratum,

Mos Christianorum agricolarum.

lacus, aut domus humani sanguinis effusione per homicidium polluitur, tunc

illico fusa communi oratione gentis, & sacerdotali reconciliatione vbertati pristinæ

Benedictio agrorum & aliarum rerum.

restituunt fertilitatem. Et insuper mos est populis illis, vt in vigilia divi Ioannis

Baptistæ, tempore mediæ æstatis, circumeant agros florentes, eisdem certis precationibus

adhibitis, frondes in modum crucis imponentes, vt divini numinis virtute

segetes sine fulgure, coruscatione, & tempestate perveniant ad maturitatem.

De quibus inferius lib. XVI. in pluribus capitulis,

præcipue IX. (si lectori placet) extensius aliquid

intueatur.

De cine

De cinericiis, & sylvestribus agris.

CAP. V.

VETVSTO tempore vnicuique in funiculo distributionis

Agri distributi.

ager proprius divisus, & deputatus erat, censuque descriptus,

vt possessio sua nulli habererur incerta, quam pro tributorum

susceperat quantitate solvendam. Attamen oborto

per occasionem latiore terrarum spatio, & fertiliori, nulli

Augmenta agrorum.

violentiam faciens, quisque contendit pro ingenio & viribus

aliquid superaddere solo quæsito. Et hinc est, quod virgulta

Virgulta comburuntur.

noxia importunitate in vicinioribus sylvis nascentia, evulsis

cespitibus pro fertiliore agro formando, igne supposito

conatur auferre, ne radicum quidem capilli, & sylvestres asperitates paulatim

surgentes, agrorum visceribus inferantur, & more viperino prolem sibi fœcunditate

contraria nutriat, vnde se propago ventura corrumpat, Cineribus itaque e cespitum,

Fœcunditas mira.

virgarumque, & sarmentorum combustione super faciem terræ relictis, mira

fœcunditas exurgit, vt siligine præsertim, rapisque, & papavere, lino, & canapo

Fructus varii.

seminatis, multiplicatus enascitur fructus. Cavent tamen, ne sic solutus ignis, obvias

Bellum contra ignem.

populetur incendio sylvas: & hoc circa rupes, & aquas: quarum objectu, ne

amplius coalescar, metas impermeabiles ponunt. Alioquin evenit, vt viritim singuli

domos exeant a toto territorio, pro restinguendis flammis, veluti

contra hostes, omnia incendiis & rapinis

crudeliter devastantes.

De fertilitate talium agrorum.

CAP. VI.

AGRI cinericii.

AGRI igitur hi cinericii pro tanto cæteris sunt fertiliores,

quod siccitate superveniente secretis humoribus sunt abundantiores,

sparsaque semina solari accedente calore coalescere

Seges læta.

faciunt, vt e læta segete felicissimus fructus exurgat. In aliis

vero campestribus agris communi more sulcatis, cum

compluuntur iacta in eos semina, fortius ligantur. Sed rursum,

si agros illos pluvia immoderatius irrigat, in culmo

Ratio seminandi, & vtilitas.

pinguedinem frumenti, virtutemque mutat. Sin vero jactatum

semen post pluviam gelu premitur, quo foris citius apparere

repellitur, eo intus fœcundius radicatur: & quo magis vetatur progredi, cogitur

multiplicari: quia cum ab immaturo ortu restringitur, e conceptionis suæ tarditate

laxatum, ad fructum vberius repletur, & ampliatur. Et hæc sint dicta pro seminibus

hyemis, quando etiam ingruente hostilitate (vt superius dictum est) ruricolæ

Ruricolæ seminat super nivem.

super faciem nivium seminant, supposito agro præparato, vt sine læsione avium

sensim vento Australi cooperante, descendat in terram. Habent præterea Aquilonares

Agri distinguuntur.

populi agros suos saxosis aggeribus, similiter & obeliscis, rupibus, aquis,

amnibus, & perennibus venis scaturientibus, immo & carbonibus tilieninis imputrescibilibus,

Agrimen fores.

vbique distinctos: & qui talibus signis diffiniri nequeunt, judicio agrimensorum

in hastis, aut pergulis, vel passibus, aut funiculis, vel jugeribus cedunt:

immo in colligendis messibus sese alacriter, & mutuo juvant, lætoque convivio

Lis dirimitur convivis.

litem (si quo orta videtur) pariterque laborem absoluunt. Hacque

Via concordiæ plures agri redduntur pacifici, & fertilioress

similiter & novalia virgultorum extirpatione

ampliata redduntur: & inde tanquam

ex optima terra, odor optimus

exit, vt Plinio placet lib.

XVII. cap. V.

De trituratione per hyemem.

CAP. VII.

COLLECTA messe diversarum frugum in amplissimis

Triruratio hyemalis.

horreis, ad hoc specialiter fabricatis, aptiorem trituram

omnem vsque in profundam hyemem, quando longiores sunt

noctes, reservant. Tunc etenim pacto pretii, vel frumenti

loco mercedis interveniente, duo, tres, quatuor, vel plures,

Modus triturandi.

grana super amplo asserum pavimento contabulato,

manipulorum positione ac concussione, picea in medio

Flamma picea.

horrei lucente flamma, excutiunt, triturant, & expurgant,

Ventus triturantibus necessarius.

tempus diligenter observantes, quo paleam a frugibus separaturi

ventos habeant, qui pulveres seorsum deferant, ne vitalibus membris triturantium

nocere possint. Pulvis enim ille quasi imperceptibiliter sui subtilitate os

Pulvis frumentarius noxius.

ingrediens, adeo conglomeratur in faucibus, vt nisi celeri remedio hauriendæ, seu bibendæ

recentis cervisiæ occursum fuerit, nil amplius, aut exiguum defrugibus trituratis

Agricola habet suas contrarietates.

edet: ne Platonis sententia frustra videatur assumpta, qua dicitur, Omnem agricolam

suas habere contrarietates: quia etsi tutus videtur (vt supradictum est primo

capite) habet tamen vlcera fortunæ, scilicet siccitatis, ardoris, pluviæ, ac tempestatis:

Vlcera fortunæ.

quibus interdum hostilis furor, ae depopulatio superadditur, vt inde pro

Bellum impacabile pro horreis.

horreorum defensione quandoque oriatur impacabile bellum. Quando enim rustici

Horrea propria comburunt incolac cum hostibus inclusis.

intuentur hujusmodi horrea sua a hostibus in vsum equorum, & stationum armatorum

violenter assumi, obseratis forinsecus januis, immisso igne, propria granaria,

seu horrea, quasi hyemalia latibula inimicorum, repentina conflagratione absimi

procurant. Si vero domestico furto e granorum acervo sic triturato, quocunque aiodo

vel ingenio aliquid ablatum fuerit, vix vlla emenda oblata fur ille, licet rarissimus

Fur granorum.

(patria appellatione Drosagump dictus) sine gravi supplicio absolui solet:

Drosagump.

quia furari nec licet, nec opus erit, quando tempore famis, vel agri seminandi, mediante

pretio, pacto, vel pia subventione, nunquam subtrahitur indigentibus annona.

Annona conceditur indigenti.

Igitur in profundissima hyeme, sicut beneficio ignis tempore longæ noctis

triturantibus geminatur quæstus, ita colonis vberiores accrescunt fructus, vt in omni

rerum eventu multis succurrerere possint. Iumentorum vero vsu & calcatione,

quemadmodum in Italia modus est triturandi, nunquam in toto Septentrionem dissoluuntur

a spicis grana, sed privatis horreis (vt dictum est) in longissima nocte.

Granaria ampla& longa.

Granaria etiam magna sunt, & multa in Septentrione, vicatim divisa in maximis pagis,

& villis, vbilibet in provinciis separatis. Sed longitudinem, aut latitudinem

Horrea regis Theoderici.

horreorum Regis Theoderici, qualem in agro Ravennati habuit, nequaquam attingunt.

Refert enim Procopius, ea fuisse trium milliarium Italicorum in longitudine,

& amplitudine vnius milliaris continuata mensura.

De diversitate messium colligendarum.

CAP. VIII.

Diversitas agriculturæ.

ADMIRANDA naturæ dispensatio est, vt aliter, alioque
tempore, modo, & industria colatur terra Septentrionalis,
vt dictum est: aliter Aethiopica, vel Afrorum: aliter etiam

Fruges sex hebdomadis maturescunt.

novarum insularum. Quoad Aquilonares, hoc certum est,
in plerisque agris Vestrogothorum parte objecta Meridionali
plagæ, hordeum spatio XXXVI. dierum a semine projecto
maturum colligi, hoc est, a fine Iunii vsque medium Augusti,

Causa repentinæ maturitatis.

& aliquando celerius. Ea nanque maturitas e soli natura,
aërisque clementia, ac humore lapillorum sovente radices,

Aristæ hexagonæ.

soleque torrente, necessario provenit, vt ita nascatur, ac maturetur: talesque spicæ sex
ordines in numero aristæ habent, aliis tamen communibus minores: quæ cervisiæ coquendæ
satis commode adaptantur. Reliqua vero semina in principio Maii projecta,
circa medium Augusti mutua ope ruricolarum, non tam labore, quam alacritate,
& voluntario impetu colliguntur, ne superveniens frigidus flatus messem exurat.

Pretium laborum læto convivio solvitur.

Nec aliam diurni laboris mercedem desiderant, quam jucundam convivationem vespertinam:
in qua juvenes vtriusque sexus, ob fideles agrorum labores, providorum
parentim judicio, & assensu, ac promissione eliguntur futuro conjugio copulandit:

Conjugia fiunt ad domesticam honestatem dirigendam &c.

non tamen ad delitiosa connubia, etiam si illustres sint, sed ad solicitudinem domesticæ
honestatis, & vtilitatis, pro familia sagaciter, & suaviter dirigenda, quemadmodum
inferius de conjugio nobilium, & plebeiorum sequenti lib. cap. VIII.
ostendetur. Hoc autem capitulo ostendisse sufficit, quomodo ruriculæ norunt ex

Experientia matrimonialiter conjungendorum.

strenuo labore experientiam capere felicioris connubii suorum juvenum, matrimonialiter
conjungendorum: & demum quod fortiter laborando, domesticam curam
ad quemlibet honestissimum vsum valeant applicare.

De infan

Granaria ampla& longa.

Granaria etiam magna sunt, & multa in Septentrione, vicatim divisa in maximis pagis,
& villis, vbilibet in provinciis separatis. Sed longitudinem, aut latitudinem

Horrea regis Theoderici.

horreorum Regis Theoderici, qualem in agro Ravennati habuit, nequaquam attingunt.

Refert enim Procopius, ea fuisse trium milliarium Italicorum in longitudine,

& amplitudine vnius milliaris continuata mensura.

De diversitate messium colligendarum.

CAP. VIII.

Diversitas agriculturæ.

ADMIRANDA naturæ dispensatio est, vt aliter, alioque tempore, modo, & industria colatur terra Septentrionalis, vt dictum est: aliter Aethiopica, vel Afrorum: aliter etiam

Fruges sex hebdomadis maturescunt.

novarum insularum. Quoad Aquilonares, hoc certum est, in plerisque agris Vestrogothorum parte objecta Meridionali plagæ, hordeum spatio XXXVI. dierum a semine projecto maturum colligi, hoc est, a fine Iunii vsque medium Augusti,

Causa repentinæ maturitatis.

& aliquando celerius. Ea nanque maturitas e soli natura, aërisque clementia, ac humore lapillorum sovente radices,

Aristæ hexagonæ.

soleque torrente, necessario provenit, vt ita nascatur, ac maturetur: talesque spicæ sex ordines in numero aristæ habent, aliis tamen communibus minores: quæ cervisiæ coquendæ satis commode adaptantur. Reliqua vero semina in principio Maii projecta, circa medium Augusti mutua ope ruricolarum, non tam labore, quam alacritate, & voluntario impetu colliguntur, ne superveniens frigidus flatus messem exurat.

Pretium laborum læto convivio solvitur.

Nec aliam diurni laboris mercedem desiderant, quam jucundam convivationem vespertinam: in qua juvenes vtriusque sexus, ob fideles agrorum labores, providorum parentim judicio, & assensu, ac promissione eliguntur futuro conjugio copulandit:

Conjugia fiunt ad domesticam honestatem dirigendam &c.

non tamen ad delitiosa connubia, etiam si illustres sint, sed ad solicitudinem domesticæ honestatis, & vtilitatis, pro familia sagaciter, & suaviter dirigenda, quemadmodum inferius de conjugio nobilium, & plebeiorum sequenti lib. cap. VIII. ostendetur. Hoc autem capitulo ostendisse sufficit, quomodo ruriculæ norunt ex

Experientia matrimonialiter conjungendorum.

strenuo labore experientiam capere felicioris connubii suorum juvenum, matrimonialiter conjungendorum: & demum quod fortiter laborando, domesticam curam ad quemlibet honestissimum vsum valeant applicare.

De infan

De infantulis tempore messis a serpentibus custodiendis.

CAP. IX.

MEDIO Iulii fœnum, tandemque in Augusti medio messem

Infantes custodiuntur a serpentibus.

collecturi Septentrionales agricolæ, secum lactentes infantulos ad vbera pendentes comportant: quos interim matres, dum laboribus intendunt, cunis impositos, fasciisque ligatos, ad arboris fraxineæ (dum haberi poterit) inclinatæ,

seu reflexæ verticem, VII. vel X. palmis a terra levatum,

annectunt: hac potissimum ratione, ne forte terra

suaviter dormientium ora venenosi serpentes, aut noxii

vermes (quorum magnus in Septentrionem numerus reperitur)

Vermes noxii.

ingrediantur. Compertum enim est multorum indelebili memoria, ac dolore,

quomodo serpentes, præsertim parvuli longitudine palmares, ac bipalmares, rubei,

Serpentes palmares.

ceruleique coloris tantum, se faucibus imbecillium infantium, humi dormientium,

immerserant, vt caudæ difficulter extrahendæ tantummodo apparuerant extra

Modus extrahendi serpentes ab ore infantium.

ora. Quo casu mœstissimæ genitrices calido, mollique panno leviter admoto, caudam

sic prominentem fricant, donec anguis se retrahat ab orificio, & gutture infantuli

dormientis: deinde tyriacæ portiunculam (cujus copiam ad manus incessanter ab

Tyriaca.

exoticis negotiatoribus emptam habent) ori immittunt, vt gutturi, præcordiisque

quantocyus pro toxici (si quod relictum est) expulsione

jungatur. Quod vero noxii, ac venenosi serpentes

Serpentes Aquilonares noxii.

in Aquilonaribus terris reperiuntur,

infra de eis ostendetur.

438 DE HVMANO VICTV

De frumentariis ratibus, & lembis.

CAP. X.

Navigia diversi generis.

ONERARIÆ rates, lembi, lyntres, scaphae, dromones,

& multiplex navigiorum genus, veris ac æstatis

tempore in fluminibus Aquilonarium terrarum ad portandum

frumenta, frugesque in emporia marina, conflatum, &

hic depictum, maximo vsui ac lucro negotiatorum deputantur,

præcipue in opulentissima civitate Gedanensi, super

Gedanum Prussiæ.

littus Germanici maris Ducatus Prussiæ, dominio

Regis Poloniæ subjecta: vbi inæstimabilis diversarum frugum

Grana portantur in remotas regiones.

& annonæ copia, per nobiles ac mercatores sic apportata,

aliquot centenis grossileimis navibus vendita ac distracta, in regiones remotas,

Portugalliam, Hispaniam, Galliam, Angliam, Scotiam, ac Hollandiam, & Brabantiam,

vna cum cæteris rebus opulentissimis maximis sumptibus, sed longe majoribus

lucris deferuntur, eo quod hæc Regia civitas inter potentes maritimas vrbes pro

Civitas privilegiata.

omnigenis mercibus distrahendis, convenarum habeat accessum, & recessum, etiam

maximorum Principum privilegiis, & immunitatibus præmunitum. Quo eventu

Nobile emporium.

(licet aliis emporiis recentius sit)in omni rerum affluentia, & multitudine civium, ac Senatorum (quorum supremus eminentiori gradu Burggravius appellatur) adaucta, firmataque videtur: audiorque continuo fiet, si concordiam servaverit, & scripturæ præcepto mercatores eius non alta sapiant in abditis Ecclesiæ, & religionis sacramentis, prout anno M. D. XXV. reperti sunt errasse.

De varietate

De varietate molendinorum.

CAP. XI.

MVLTIPLICI præterea genere molendinorum vtuntur

Genera diversa molendinorum.

incolæ Aquilonares, videlicet variabili vi ventorum, decurrentium aquarum, equestrium rotarum ductum, manuum pedumque quasi trusatilium attractu & impulsu, rotarumque pondere & mensura, more grandium horologiorum, quæ elevatione depressioneque variata, motum continuant, & laborem. Quæ autem ventis agitantur, solito

Molendina ventorum.

more situ sublimiore in collibus camporum, aut littoribus maris collocata, aut in planitie inter vastos montes, frequentissimis spiraculis e montium cavernis ob vehementes exhalationes suscitatis, revoluuntur. Quædam super fossas infra maris aggeres, vt vi ventorum aquas tempestatibus infusas, super adaptata canalia elevent, & in mare refundant, in maximo numero & ordine collocantur. Taliumque molendinorum vsus nulibi frequentior,

Molendina Hollandica.

quam in Hollandia prope insigne emporium Amstelredamense reperitur, eo quod ventus Circius longissimo Oceani tractu vehementi impetu perflans, aquas &

Naves super aggeres efferuntur.

naves super altos aggeres in fossas immergit. Aquas quidem vi molarum (vt dictum est) exhaustas, in mare remittunt: sed naves minutim fractas, ad alios vsus exportant. Hæc vrbs Amstelredamensis, nisi tam horribili maris inundatione in tremulo

Magnificentia stucturarum Hollandicarum.

fundo quateretur, tam magnifica templa, & palatia, ac ædes, ob innatam populi magnanimitatem, sumptuose construeret, vt vix pares Europa teneret. Solida tamen vis legum exercetur in hoc loco, vt etiam Reges potentissimi impune non præsumant eas in aliquo casu violare. Et hæc sufficiant incidenter e multis laudibus eius parce aliquid tetigisse.

De eodem.

CAP. XII.

Molendina contrario flumine versantur.

IGITVR molendina impetu fluminum ducta, vario modo, forma, situ, & agilitate sunt constructa. Situ, scilicet in aquis fluentibus, & refluentibus, vt in æstu maris antrorsum

Holmia.

retrorsumque, vel vi ventorum in plerisque fretis, præcipue in vrbe Regia Suetiæ Stocholmensi, intueri licebit. Modo, vt alia desuper, alia subtus aquæductu, vel naturali flumine impelluntur. Forma, latis scilicet stipitibus, vnico vel gemino ordine radiorum, late vel stricte, longis vel

Molendina equestria.

brevibus canalibus ad velocissimum cursum. Equestrium rotarum ductu in arcibus principum, & certis ædibus magnarum civitatum, pro necessitate obsidionis tolerandæ, sumptuosa mose fabricantur: & hoc eo artificiosius, ac

Molæ manuales, pedales, & trusatiles.

durabilius fieri videtur, quo hostilibus ingeniis naturales aquæ in scaturigine auferuntur. Manuales etiam molæ, ac pedales, sive trusatiles, vbique frequentissimæ in Septentrione, tanquam celeriora levandæ necessitatis remedia, maxime in obsidione

Molæ rotatæ.

reperiuntur. Sunt & rotæ impulsu pedum vsu mirabili cum ponderibus, celeriorem habentes motum, in arcibus constructæ: sed hujusmodi molæ oculis subjectæ,

Certamem primum hostile de molis auferendis.

apertiorem fidem exhibent, quam scripturæ. Pro molis autem, seu molendinis defendendis, prima solet esse cura in obsidionibus obfirmandis, & aquæductibus, atque secretis venis, ne auferantur. Nec exemplo caret, quale remedium Belisarius in Tyberi molis multiplicatis statuit, in obsessa Vrbe per Gothos, licet Cassiodorus

Magnitudo romana cognoscitur multitudine molendinorum.

XII. lib. dicat, Romanam magnitudinem cognoscendam fore ex vniversitate molarum, quam specialiter contributam constat ad victum. Hoc enim instrumentum (vt idem inquit) nisi fuerit vsuale, necessarium non habetur, quoniam nec ornatui potest proficere, nec parti alii convenire.

Refert Munsterus, diebus VII. in Papia centum millia hominum caruisse pane, ob molarum destructionem, donec manuales restaurarentur.

LIBER XIII. 441

De pistrinis, & decoctione panum.

CAP. XIII.

QVIA receptum est apud veteres, quomodo Ceres frumenta

Ceres frumenti in ventrix.

invenerit, & Pan conspersas fruges coxisse perhibetur: vnde & nomine eius panis est appellatus. Ita & illa prædicata est

Panis a Pan.

quod reperit, & iste laudatus qui decenter humanis vsibus applicavit. Ideoque videndum hic erit, quæ frugum genera ad hunc necessarium vsum afferuntur, & quibus hoc officium competit apud homines Septentrionales: qui vt in regiones multipiices tam situ, quam moribus distincti differunt,

Regiones separatæ.

& separati sunt: ita etiam terræ nascentia pro qualitate regionum, & climatum, variata videntur. Quanto igitur magis ad Aquilonem acceditur,

Triticum vbi abundat vel deficit.

tanto minor tritici vbersas, & major ad Austrum vbilibet invenitur. Sueonibus tamen, sive Suecis, immensa vis tritici, sed major siliginis est concessa. Gothis

Abundantia hordei pro pane & potu.

vero tam Orientalibus, quam Occidentalibus, vtentibus hordeo & avena, indeficiens abundantia pro cibo & potu propitio numine est largita. Omnium tamen harum frugum vtrobique vsus est. Sed diligentior siliginis præparatio apud Sueones: quorum

Siligo redditur albissima.

fœminæ ita noverunt purgare siliginem, vt colore, sapore, ac sanitate exuperet frumenti bonitatem.

De torrendis frugibus, duraturis.

CAP. XIIII.

DIEBVS calidissimis ferventei sole, pannos instar velorum navalium, sive ipsa vela, late super faciem terræ, vel planos, ac nudos montes extendunt, ac desuper torrendam frugem

Frumenta torrentur.

diebus sex, vel pluribus, aut paucioribus, juxta solis ardorem imponunt: deinde eam purgatam, in quercinis repositoriis collocant, vel in farinam redactam simili custodia servant: multosque in annos sic torrefacta, integritate salva perdurat.

Frumenta per secula durant.

Attamen si molita farinam non sit, sed fruges, expedit vt interim soli obiiciatur semel in anno retorrendat: eoque modo nova fruges tosta, poterit illi, ne deficiat, quoties opus fuerit, sagaciter commisceri. Farina autem in quercinis vasis, aut cupis forti ligneorum malleorum impulsu

Farma.

intrusa, locoque sicco reposita, sine quacumque vermium corrosione pluribus annis durare

De pistrinis, & decoctione panum.

CAP. XIII.

QVIA receptum est apud veteres, quomodo Ceres frumenta

Ceres frumenti in ventrix.

invenerit, & Pan conspersas fruges coxisse perhibetur: vnde & nomine eius panis est appellatus. Ita & illa prædicata est

Panis a Pan.

quod reperit, & iste laudatus qui decenter humanis vsibus applicavit. Ideoque videndum hic erit, quæ frugum genera ad hunc necessarium vsum afferuntur, & quibus hoc officium competit apud homines Septentrionales: qui vt in regiones multipiices tam situ, quam moribus distincti differunt,

Regiones separatæ.

& separati sunt: ita etiam terræ nascentia pro qualitate regionum, & climatum, variata videntur. Quanto igitur magis ad Aquilonem acceditur,

Triticum vbi abundat vel deficit.

tanto minor tritici vbersas, & major ad Austrum vbilibet invenitur. Sueonibus tamen, sive Suecis, immensa vis tritici, sed major siliginis est concessa. Gothis

Abundantia hordei pro pane & potu.

vero tam Orientalibus, quam Occidentalibus, vtentibus hordeo & avena, indeficiens abundantia pro cibo & potu propitio numine est largita. Omnium tamen harum frugum vtrobique vsus est. Sed diligentior siliginis præparatio apud Sueones: quorum

Siligo redditur albissima.

fœminæ ita noverunt purgare siliginem, vt colore, sapore, ac sanitate exuperet frumenti bonitatem.

De torrendis frugibus, duraturis.

CAP. XIIII.

DIEBVS calidissimis ferventei sole, pannos instar velorum navalium, sive ipsa vela, late super faciem terræ, vel planos, ac nudos montes extendunt, ac desuper torrendam frugem

Frumenta torrentur.

diebus sex, vel pluribus, aut paucioribus, juxta solis ardorem imponunt: deinde eam purgatam, in quercinis repositoriis collocant, vel in farinam redactam simili custodia servant: multosque in annos sic torrefacta, integritate salva perdurat.

Frumenta per secula durant.

Attamen si molita farinam non sit, sed fruges, expedit vt interim soli obiiciatur semel in anno retorrendat: eoque modo nova fruges tosta, poterit illi, ne deficiat, quoties opus fuerit, sagaciter commisceri. Farina autem in quercinis vasis, aut cupis forti ligneorum malleorum impulsu

Farma.

intrusa, locoque sicco reposita, sine quacumque vermium corrosione pluribus annis durare

solet: quod negotiatores ob quæstum, & domestici patroni ad escam, ac præfecti ad

Arces conservandæ.

arces fame (in obsidione hostili) non premendas, diligenter observant: ne fame ob hanc causam, aut annua sterilitate invalescente, panes, aut fruges deficiant pro publico nutrimento, præsertim in arcibus obsessis, vbi deficiente pane potius se mutuo

Constantia obsessorum.

inclusi devorant, quam fidem dominis præstitam violant, aut hostium crudelitati sese tormentandos, & turpiter jugulandos permittunt, prout superius de obsidione

fortissime feren da, dictum reperitur.

De Vestrogothorum frugibus, & fortitudine.

CAP. XV.

GOTORVM vero, præcipue Occidentalium, vsus

est pro majori parte in hordeaceo pane, artificiosa mulierum

Mulieres generaliter panes coquunt.

(quæ solummodo in toto Septentrionem panes conficiunt)

industria decocto: e cujus esu tantum roboris, ac virium

obtinent, vt vix fortior gens reperiatur in omnibus Aquilonaribus

Gens robustissima pane hordeaceo vtens.

terris, exceptis Finningis, sive Finnonibus, qui

simili pane, & siligineo vescuntur. Avenæ etiam farinæ vsus

est in plerisque locis illarum regionum: forsitan & spelta

ibidem cum milio, & surgo cresceret, si aliquando seminaretur.

Cernuntur præterea in superiori imagine saltantes grylli, ea ratione insculpti,

Grylli saltantes.

quod in hyeme caminis inhærent, cantum importunissimum hospitibus præsertim,

Vermes augurales.

dum indigenæ his assueti non turbantur, inferentes. Vermes augurii sunt, vt quanto

frequentius saltu luminaria mensis imposita impetunt, tanto majores indubie sequuntur

nives, & tempestates.

De variis modis formandi panes.

Modus varius formandi panes.

CAP. XVI

Panis a nativitate pueri ad nuptias eius servatur.

HAC figura monstratur varius modus formandi panes: qui tempore genitæ prolis

formati, vsque in diem sponsalitium suum sine putrefactione reperiuntur sat

integre conservati, dum tali modo decoquuntur, & conservantur: Mulieres, præsertim

regni Norvegiæ, littus Oceani, aut alios Sueticos, ac Gothicos montes regnorum

Mulieres pariter panes coquunt.

Varmelandiæ, Daliæque inhabitantes, clara luce diurna tempore veris, stato

loco, ac numero, vt mutuo se relevent, congregatæ, rotundas, sed subtiles

ferri

solet: quod negotiatores ob quæstum, & domestici patroni ad escam, ac præfecti ad

Arces conservandæ.

arces fame (in obsidione hostili) non premendas, diligenter observant: ne fame ob

hanc causam, aut annua sterilitate invalescente, panes, aut fruges deficiant pro publico

nutrimento, præsertim in arcibus obsessis, vbi deficiente pane potius se mutuo

Constantia obsessorum.

inclusi devorant, quam fidem dominis præstitam violant, aut hostium crudelitati sese

tormentandos, & turpiter jugulandos permittunt, prout superius de obsidione

fortissime feren da, dictum reperitur.

De Vestrogothorum frugibus, & fortitudine.

CAP. XV.

GOTORVM vero, præcipue Occidentalium, vsus
est pro majori parte in hordeaceo pane, artificiosa mulierum

Mulieres generaliter panes coquunt.

(quæ solummodo in toto Septentrionem panes conficiunt)
industria decocto: e cujus esu tantum roboris, ac virium
obtinent, vt vix fortior gens reperiatur in omnibus Aquilonaribus

Gens robustissima pane hordeaceo vtens.

terris, exceptis Finningis, sive Finnonibus, qui
simili pane, & siligineo vescuntur. Avenæ etiam farinæ vsus
est in plerisque locis illarum regionum: forsitan & spelta
ibidem cum milio, & surgo cresceret, si aliquando seminaretur.
Cernuntur præterea in superiori imagine saltantes grylli, ea ratione insculpti,

Grylli saltantes.

quod in hyeme caminis inhærent, cantum importunissimum hospitibus præsertim,

Vermes augurales.

dum indigenæ his assueti non turbantur, inferentes. Vermes augurii sunt, vt quanto
frequentius saltu luminaria mensis imposita impetunt, tanto majores indubie sequuntur
nives, & tempestates.

De variis modis formandi panes.

Modus varius formandi panes.

CAP. XVI

Panis a nativitate pueri ad nuptias eius servatur.

HAC figura monstratur varius modus formandi panes: qui tempore genitæ prolis
formati, vsque in diem sponsalitium suum sine putrefactione reperiuntur sat
integre conservati, dum tali modo decoquuntur, & conservantur: Mulieres, præsertim
regni Norvegiæ, littus Oceani, aut alios Sueticos, ac Gothicos montes regnorum

Mulieres pariter panes coquunt.

Varmelandiæ, Daliæque inhabitantes, clara luce diurna tempore veris, stato
loco, ac numero, vt mutuo se relevent, congregatæ, rotundas, sed subtiles
ferri

solet: quod negotiatores ob quæstum, & domestici patroni ad escam, ac præfecti ad

Arces conservandæ.

arces fame (in obsidione hostili) non premendas, diligenter observant: ne fame ob
hanc causam, aut annua sterilitate invalescente, panes, aut fruges deficiant pro publico
nutrimento, præsertim in arcibus obsessis, vbi deficiente pane potius se mutuo

Constantia obsessorum.

inclusi devorant, quam fidem dominis præstitam violant, aut hostium crudelitati sese
tormentandos, & turpiter jugulandos permittunt, prout superius de obsidione
fortissime feren da, dictum reperitur.

De Vestrogothorum frugibus, & fortitudine.

CAP. XV.

GOTORVM vero, præcipue Occidentalium, vsus

est pro majori parte in hordeaceo pane, artificiosa mulierum

Mulieres generaliter panes coquunt.

(quæ solummodo in toto Septentrionem panes conficiunt)

industria decocto: e cujus esu tantum roboris, ac virium

obtinent, vt vix fortior gens reperiatur in omnibus Aquilonaribus

Gens robustissima pane hordeaceo vtens.

terris, exceptis Finningis, sive Finnonibus, qui

simili pane, & siligineo vescuntur. Avenæ etiam farinæ vsus

est in plerisque locis illarum regionum: forsitan & spelta

ibidem cum milio, & surgo cresceret, si aliquando seminaretur.

Cernuntur præterea in superiori imagine saltantes grylli, ea ratione insculpti,

Grylli saltantes.

quod in hyeme caminis inhærent, cantum importunissimum hospitibus præsertim,

Vermes augurales.

dum indigenæ his assueti non turbantur, inferentes. Vermes augurii sunt, vt quanto

frequentius saltu luminaria mensis imposita impetunt, tanto majores indubie sequuntur

nives, & tempestates.

De variis modis formandi panes.

Modus varius formandi panes.

CAP. XVI

Panis a nativitate pueri ad nuptias eius servatur.

HAC figura monstratur varius modus formandi panes: qui tempore genitæ prolis

formati, vsque in diem sponsalitium suum sine putrefactione reperiuntur sat

integre conservati, dum tali modo decoquuntur, & conservantur: Mulieres, præsertim

regni Norvegiæ, littus Oceani, aut alios Sueticos, ac Gothicos montes regnorum

Mulieres pariter panes coquunt.

Varmelandiæ, Daliæque inhabitantes, clara luce diurna tempore veris, stato

loco, ac numero, vt mutuo se relevent, congregatæ, rotundas, sed subtiles

ferri

ferri laminas, magnitudine ac latitudine clypei militaris, in modum tripodum fabricatas,

comportant: igneque lento sub vnaquaque lamina instructo, continueque nutrito,

pastam e farinam hordei, fabarum, vel pisorum rotundis fustibus, seu baculis,

Modus formandi panes durabiliores.

instar subtilissimæ papyri, ad capacitatem ferreæ laminæ seorsum in tabulis extensam,

celerrima alternatione in gyro sedentes superimponunt, citissimeque (instar

chartarum in prælo) ob tenuitatem, excoctum panem, &: ereptum, in ordine reponunt,

certum cumulum in altum elevatum gravitate saxorum deprimentes, vt vix

Cumulus panum.

ferro, minus dente corrosivi animalis cumulus ille infringi, vel conteri possit: sicque,

si visum fuerit parentibus, modo sub tecto (ob imbrem, & nivem) permaneat, durare

poterit ad XVI. XX. vel plures annos: idque efficit frigida natura regionis, &

Panis durat 20 vel pluribus annis.

aqua Martialis, seu vernalis: qua, arte fœminarum conficitur pasta, prout in simili

inferius de confectione cervisiæ peramplius ostendetur.

Adhuc de aliis modis.

CAP. XVII.

PRæTEREA in domibus magnatum Vestrogothorum

mos est, e siliginea farinam, quasi nive purgata, panem conficere

Farina siliginrea.

orbiculari forma, sed latum, & minutum. Demum

majores instar clypei militaris, densos, & rotundos: quos

Panis vento induratur vt saxum.

laterali foramine relicto, in hasta, vt aëre indurescant, appendunt,

palato fortium hominum plurimum gratos. In

mollitiem tamen aqua respersi, atque camino parumper immissi,

Panis cito mollescit.

repente mutantur. Similisque fere mos est omnibus

Ostrogothis, qui tritici copia abundantius provisi, panes

latissimos croco linitos, in ampla, sed rotunda forma conficiunt, ac honoratis hospitibus

apponunt, liberaliterque eisdem itinerantibus, vt in vehiculis hyemalibus eos

secum pro solatio deferant, velut munus pergratum elargiuntur. Ordinaria tamen

triticei panis forma, est vtroque sine cuneata: nunquam tamen panis pondere, sed

Panis sine pondere venditur.

æstimantione vendendus habetur. Est & alia forma rotunditate, densitate, & longitudine

pueri quinquennalis: qui natalitiis Christi diebus dono omnibus, etiam ignotissimis

Panis natalitius gratis datur.

hominibus, cum aliis delitiis gratis, & amore tantæ festivitatis vbique

communicatur. Est & alia mediocris forma, instar capitis pueruli, siligineæ frugis,

oboli vnius pretii: qui alibi vix asse quadruplici venundari possit. Est præterea panis

melle & farinam, adjuncto pipere confectus: quo viatores hyberno tempore frequentius

Panis conditus.

vescuntur. Deinde alius panis lacte, butyro, ovis, atque zinzibere confectus,

languentibus (vix cognita morbi causa)præstari solet. Est & alius pro vsu nautarum,

& longa obsidione clauforum, biscoctus panis: in quo vetustate

Biscoctus.

immmente, albissimi vermes (non tamen noxii) passim

Vermes albissimi.

generantur, maxime reposito in humido loco: de

quo superius satis dictum est, de castrensi

obsidione fortissime

observanda.

ferri laminas, magnitudine ac latitudine clypei militaris, in modum tripodum fabricatas,

comportant: igneque lento sub vnaquaque lamina instructo, continueque nutrito,

pastam e farinam hordei, fabarum, vel pisorum rotundis fustibus, seu baculis,

Modus formandi panes durabiliores.

instar subtilissimæ papyri, ad capacitatem ferreæ laminæ seorsum in tabulis extensam, celerrima alternatione in gyro sedentes superimponunt, citissimeque (instar chartarum in prælo) ob tenuitatem, excoctum panem, &: ereptum, in ordine reponunt, certum cumulum in altum elevatum gravitate saxorum deprimentes, vt vix

Cumulus panum.

ferro, minus dente corrosivi animalis cumulus ille infringi, vel conteri possit: sicque, si visum fuerit parentibus, modo sub tecto (ob imbrem, & nivem) permaneat, durare poterit ad XVI. XX. vel plures annos: idque efficit frigida natura regionis, &

Panis durat 20 vel pluribus annis.

aqua Martialis, seu vernalis: qua, arte fœminarum conficitur pasta, prout in simili inferius de confectione cervisiæ peramplius ostendetur.

Adhuc de aliis modis.

CAP. XVII.

PRæTEREA in domibus magnatum Vestrogothorum mos est, e siliginea farinam, quasi nive purgata, panem conficere

Farina siliginrea.

orbiculari forma, sed latum, & minutum. Demum majores instar clypei militaris, densos, & rotundos: quos

Panis vento induratur vt saxum.

laterali foramine relicto, in hasta, vt aëre indurescant, appendunt, palato fortium hominum plurimum gratos. In mollitiem tamen aqua respersi, atque camino parumper immissi,

Panis cito mollescit.

repente mutantur. Similisque fere mos est omnibus Ostrogothis, qui tritici copia abundantius provisi, panes latissimos croco linitos, in ampla, sed rotunda forma conficiunt, ac honoratis hospitibus apponunt, liberaliterque eisdem itinerantibus, vt in vehiculis hyemalibus eos secum pro solatio deferant, velut munus pergratum elargiuntur. Ordinaria tamen triticei panis forma, est vtroque sine cuneata: nunquam tamen panis pondere, sed

Panis sine pondere venditur.

æstimantione vendendus habetur. Est & alia forma rotunditate, densitate, & longitudine pueri quinquennalis: qui natalitiis Christi diebus dono omnibus, etiam ignotissimis

Panis natalitius gratis datur.

hominibus, cum aliis delitiis gratis, & amore tantæ festivitatis vbique communicatur. Est & alia mediocris forma, instar capitis pueruli, siligineæ frugis, oboli vnius pretii: qui alibi vix asse quadruplici venundari possit. Est præterea panis melle & farinam, adjuncto pipere confectus: quo viatores hyberno tempore frequentius

Panis conditus.

vescuntur. Deinde alius panis lacte, butyro, ovis, atque zinzibere confectus, languentibus (vix cognita morbi causa)præstari solet. Est & alius pro vsu nautarum, & longa obsidione clauforum, biscoctus panis: in quo vetustate

Biscoctus.

immmente, albissimi vermes (non tamen noxii) passim

Vermes albissimi.

generantur, maxime reposito in humido loco: de

quo superius satis dictum est, de castrensi
obsidione fortissime
observanda.

DE HVMANO VICTV

De pane delicatissimo Illustrium fœminarum languentium in Septentrione, & forsan aliarum.

CAP. XVIII.

Pondera nulla vel rara.

CVM nullus, vel rarus sit vsus librarum in Aquilonaribus terris, aut vnciarum in farina ponderanda, nec illarum terrarum mensura possit alibi comprehendi, nisi interpretatione facta in hoc casu communi librarum, aut vnciarum: quæ

Modus formandi panes delicatissimos.

fere inter se conveniunt in omni regiene, exceptis minutiis aliquot addendis, vel subtrahendis. Recipiunt igitur mulieres (quibus solummodo, licet paucissimis, hæc ars

Farina floris.

est) XXV. libras triticeæ farinæ e prima cribratura, Flore dicta: demum sex ova recentia, duos cyathos Malvasiæ, (licet raro ibidem reperiatur) vel loco eius tantundem de vino Hispanico, Bastart dicto: item vnam libram sacchari candidissimi, & vnum cyathum aquæ rosæ: de quibus simul conjunctis, sit pasta, in qualicunque forma placuerit ipsi pistrici: led non densior grosso digito. Pasta ergo sic formata, ac in partes distincta, deponitur in patella ferrea, suppositis carbonibus vivis, interposita craticula, & super patellam cooperta ferrea, vel ærea: in quo etiam vivi carbones positi, vt æqualiter torreant panes interius coquendos, sicuti infra lento modo sunt positi carbones: & hoc faciendo, erit delicatissimus panis: qui solet languentibus secundum vsum (vt dictum est) illustrium fœminarum permitti: quæ etiam lacte, ovis, saccharo, cinnamomo,

Obsonia delicatissima pro infirmis.

& pauco zinzibere solent obsonia facere, ad lentum & temperatum ignem, pro viribus restaurandis, non animadvertendo causam languoris, & diætæ, cum cæteris regulis

Medici nulli vel rarissimi in Aquilone.

prudentum medicorum: qui rarissime in toto Aquilone reperiuntur, prout infra dicetur cap. de medicis, & medicinis.

LIBER XIII.

De exoticis vinis, cum nulla vnquam crescant in Septentrione.

CAP. XIX.

ETSI regiones Septentrionales vino nativo, ob extrema frigora,

Vina nativa non sunt in Aquilone.

gaudere nequeant: tamen vinis exoticis, & domesticis

cervisiæ potibus diversorum generum, admodum exhilarantur,

prout aliæ nationes de suis delitiis, & rerum affluentiis

in excellentissimis vinis, vt sunt Hispania, Italia,

Gallia, & Germania, merito gloriantur, immo insigniter

ab omnibus cæteris provinciis ob hoc commendantur. Siquidem

vina sua cœli solique vberrima fertilitate producta,

nedum pro vsum domestico abundanter accipiunt, verum etiam

opulentissimo omnigenarum rerum commercio ad exoticas regiones emittunt.

Inter quas cum omnium remotissimæ sint Septentrionales, locus hic exigit, vt antequam

Regiones Septentrionales remotiores.

de cervisiæ natura aliquid ostendatur, de vino, tanquam nobiliore hospite

illarum frigidarum nationum, mentio fiat, cum minime a natura concessum sit, vt

producantur in frigida terra. Vina igitur Hispanica, etsi Bastarda nomine, a negotiatoribus

Bastarda vina.

in Aquilonem delata, appellantur: tamen sapore, colore, & odore, ob

excellentiam dulcedinis, ab omnibus legitima reputantur. Est enim suave, pingue,

Vina legitima reputantur.

molliter crassum, vivacitate firmissimum, nare violentum, colore quam perspicuum:

quod ita redolet ore ructatum, vt merito illi excellentior aliqua æstimantio debeatur:

Qualitas vini, & eius medicina.

viscera nanque delecta constringit, vulnera madida desiccat, lapsum reficit pedus, &

quod vix valet implere potus arte compositus, hic naturaliter præstat invectus: immo

alterius generis vina restaurat, quæ fulguris, tonitruumue tempestatibus sunt

Vtilitas vini Hispanici.

corrupta. Alterius autem generis hic appellantur e Gallia, Romenia dicta, duri

Romenia.

austerique saporis, allata. Ita & Rhenensia vina, e diversis Germaniæ provinciis

Rhenensia.

longissimo maris tractu in Septentrionem lucroso mercatorum quæstu

Gabella levis.

producta. Sed hæc vinariis tabernis soluta exigua gabella,

omnibus honesto pretio vendenda inferuntur.

De diversitate vinorum adductorum.

CAP. XX.

Aqua vino non miscetur.

NEC exigua aviditate ob delicatum saporem emuntur, ac epotantur:

sed ea sobrietate, vt nulla admixta aqua, alicujus

excellentissimi, ac fortissimi vini depravent, aut violent

Canicula vinis nocet.

proprietatem: immo exorta Canicula stella, vinorum custodes

diligentius attendunt, ne vina fulmine sæviente, in sapore

Ictus tonitruum avertitur.

mutentur, vel illico corrumpantur: vnde pro remedio

pellibus vitulorum marinorum cooperiunt vasa, quibus &

Genera vinorum triplicia.

psi cooperiuntur. Genera igitur vinorum in Septentrionales

terras adducta, triplicia sunt, dulcia, austera, & tenuia.

Vina Hispanica.

Prima, vt dictum est, a Hispaniis, vbi olim Reges Gothorum, forte XXXVIII.

successive dominabantur, & vineas plantare jusserunt, afferuntur, solum suavem

Vina Italica.

saporem soboli, vbi vitis penes matrem nativam remanet, exhibentes. Italica autem

vina, cum ob sui excellentiam ad alias nationes non exportantur, certum est plurimos

Vina Gallica austera, Romenia dicta.

in Vrbem passim concurrere, vt ibidem voluptuosius ea bibant: nec amplius,

ob vini bonitatem, exinde recedunt. Austera autem vina e loco Galliæ, Romenia

forsan dicta, (quia durabiliora sunt, sic appellantur) frequentioribus vsibus sacrorum

Vina Peithana.

Ecclesiæ ministeriorum deputantur. Tenuia etiam appellatione Galliæ Peitha dicuntur,

rubeum colorem habentia. Sed paululum, quia parva sunt, nisi tempore caloris æstimantur.

Attamen nullum vinum majoris pretii est, quam Bastardum, ob dulcedinjs

Vina Rhenensia.

nobilitatem, & inde Rhenensia: quæ generalius epotantur. Omnia tamen fisco

Fœminæ raro bibunt vina.

plurimum tributum pendunt, eo quod avide sine aqua epotantur. Fœminis tamen

nullus, aut rarissimus vinorum vsus est, nisi dulcissima, tenuissima licet quantitate.

De durabilitate vinoium.

CAP. XXI.

Vina Rhenensia durabiliora.

SVNT & certa genera vinorum Rhenensium, quæ pro ævo

hominis æstimantur pretiosa, prout vnicuique sapor placet

immo ducentorum annorum, prout magnificus Senatus imperialis

Senatus Lubicensis.

civitatis Lubicensis gloriatur se ostendere Principibus,

in eorum ditissimis cellariis: quæ tamen longevitate

sua procedendo, convertuntur in speciem asperi mellis,

si Plinio credendum sit lib. XIIII. cap. IIII. Etenim natura

hæc vinis in vetustate est, ne potari per se queant sine

Vina vetustate redduntur indomita.

provinciæ aqua, vsque in amaritudinem carie indomita.

Quomodo autem falsisicantur, eodem lib. Plinius cap. VI. & aliis declarat, multaque

de natura vinorum sequentibus subinfert, scitu non indigna, etiam de hydromeli: cujus

Vina falsisicantur

frequentissimus vsus est in frigidis terris, prout wox ostendetur capite sequenti.

Hydromeli.

Fiunt tamen factitia vina e pyris, pomis, mespilis, sorbis, per succi torcularem expressionem:

Vina factitia vnde.

quibus piper, zinziber, & gariophylli adduntur, pro temperamento

agrestis saporis. Præterea vinis imponuntur, aliis salvia, aliis absynthium,

Vinorum sapor varius.

aliis ruta, aliis lavendula: & inde nomina fortiuntur,

Vt cæteris omnibus in esu, tanquam potus

salubris & medicinalis,

præferantur,

De diversitate vinorum adductorum.

CAP. XX.

Aqua vino non miscetur.

NEC exigua aviditate ob delicatum saporem emuntur, ac epotantur:

sed ea sobrietate, vt nulla admixta aqua, alicujus

excellentissimi, ac fortissimi vini depravent, aut violent

Canicula vinis nocet.

proprietatem: immo exorta Canicula stella, vinorum custodes

diligentius attendunt, ne vina fulmine sæviente, in sapore

Ictus tonitruum avertitur.

mutentur, vel illico corrumpantur: vnde pro remedio

pellibus vitulorum marinorum cooperiunt vasa, quibus &

Genera vinorum triplicia.

psi cooperiuntur. Genera igitur vinorum in Septentrionales

terras adducta, triplicia sunt, dulcia, austera, & tenuia.

Vina Hispanica.

Prima, vt dictum est, a Hispaniis, vbi olim Reges Gothorum, forte XXXVIII.

successive dominabantur, & vineas plantare jusserunt, afferuntur, solum suavem

Vina Italica.

saporem soboli, vbi vitis penes matrem nativam remanet, exhibentes. Italica autem

vina, cum ob sui excellentiam ad alias nationes non exportantur, certum est plurimos

Vina Gallica austera, Romenia dicta.

in Vrbem passim concurrere, vt ibidem voluptuosius ea bibant: nec amplius,

ob vini bonitatem, exinde recedunt. Austera autem vina e loco Galliæ, Romenia

forsan dicta, (quia durabiliora sunt, sic appellantur) frequentioribus vsibus sacrorum

Vina Peithana.

Ecclesiæ ministeriorum deputantur. Tenuia etiam appellatione Galliæ Peitha dicuntur,

rubeum colorem habentia. Sed paululum, quia parva sunt, nisi tempore caloris æstimantur.

Attamen nullum vinum majoris pretii est, quam Bastardum, ob dulcedinjs

Vina Rhenensia.

nobilitatem, & inde Rhenensia: quæ generalius epotantur. Omnia tamen fisco

Fœminæ raro bibunt vina.

plurimum tributum pendunt, eo quod avide sine aqua epotantur. Fœminis tamen

nullus, aut rarissimus vinorum vsus est, nisi dulcissima, tenuissima licet quantitate.

De durabilitate vinoium.

CAP. XXI.

Vina Rhenensia durabiliora.

SVNT & certa genera vinorum Rhenensium, quæ pro ævo

hominis æstimantur pretiosa, prout vnicuique sapor placet

immo ducentorum annorum, prout magnificus Senatus imperialis

Senatus Lubicensis.

civitatis Lubicensis gloriatur se ostendere Principibus,

in eorum ditissimis cellariis: quæ tamen longevitate

sua procedendo, convertuntur in speciem asperi mellis,

si Plinio credendum sit lib. XIIII. cap. IIII. Etenim natura

hæc vinis in vetustate est, ne potari per se queant sine

Vina vetustate redduntur indomita.

provinciæ aqua, vsque in amaritudinem carie indomita.

Quomodo autem falsisicantur, eodem lib. Plinius cap. VI. & aliis declarat, multaque

de natura vinorum sequentibus subinfert, scitu non indigna, etiam de hydromeli: cujus

Vina falsisicantur

frequentissimus vsus est in frigidis terris, prout wox ostendetur capite sequenti.

Hydromeli.

Fiunt tamen factitia vina e pyris, pomis, mespilis, sorbis, per succi torcularem expressionem:

Vina factitia vnde.

quibus piper, zinziber, & gariophylli adduntur, pro temperamento

agrestis saporis. Præterea vinis imponuntur, aliis salvia, aliis absynthium,

Vinorum sapor varius.

aliis ruta, aliis lavendula: & inde nomina fortiuntur,

Vt cæteris omnibus in esu, tanquam potus

salubris & medicinalis,

præferantur,

De conficiendo hydromeli, mulsa, vel medone, secundum modum Septentrionalium.

CAP. XXII.

RECIPI solet vna pars boni mellis, & quatuor partes aquæ

Hydromelis confectio.

bullientis in caldari vltra teporem: deinde medietas aquæ

sic calefactæ, infunditur in aliquod vas ligneum, superius

amplum & latum in quo mel crudum immiscetur:

postea eadem aqua cum melle resoluto pariter imponatur ad

caldare, supposito bono igne, vt competenter bulliat, vsquequo

appareat spuma: quæ lineo panno baculo longo alligato,

Spuma.

vel cochleari perforato, paulatim deponetur. Hoc

quoque continue stet, donec coctura mellis ataquæ appareat depurata.

Cumque ista fiunt, coquantur seorsum eodem igne flores lupuli in sacco

lineo, proportionata quantitate, in olla cooperta, vsque ad decoctionem dimidiæ

Flores lupuli.

aquæ, & amplius, vt appareat eius amaritudo: qua temperabitur major, vel minor

dulcedo decocti mellis, & aquæ: ita tamen, quod aqua cum melle taliter cocta, & despumata,

prius infundatur ad prædictum vas ligneum, ac statim simul saccus lupuli imponatur,

Lupuli saccus.

vt mutua virtute mellis, & aquæ, ac conjuncti lupuli, temperamentum fiat.

Quo facto, pannis densis cooperiatur vas, & stare permittatur, vsquequo calor in teporem

pene resolvatur. Deinde capiatur sex cervisiæ(de qua infra dicetur) juxta quantitatem

Fex cervisiæ vel fermentum.

decoctionis: quasi coagulum superponatur, & iterum vas cooperiatur, donec

tota mixtura velut albissima spuma cooperiri videatur. : vel fermentum panis: fece

deficiente. Quo facto, sequenti die coletur hæc mixtura per pannum lineum, &

in aliquod vas nudum, in quo reservari debeat, infundatur, & servetur clausum:

Potus quo vetustior eo sanior.

diecque octavo, vel prius necessitate vrgente, tutissime bibi poterit: quanto tamen

vetustior fuerit potus ille, tanto purior, melior, & sanior erit.

De cautelis materialum.

CAP. XXIII.

AT si flores lupuli deficiunt, tunc recipiunrur legumina

Legumina myrti.

myrti, instar juniperorum: quæ maxima diligentia coquenda

sunt, vsquequo purus sapor cum temperata amaritudine

relinquatur. Adeo omnia indigent temperamentis:

Temperamentis omnia indigent.

opus emim est semina hæc myrti fortissime coqui. Si

etiam sex cervisiæ defuerit, capiatur fermentum pistorum,

Fermentum.

illudque resolvatur in aqua calida, ac superinfundatur, &

Hydromel.

fere similem operationem faciet, vti sex supradicta. Ad

Medo.

hoc hydromel, sive medonem, vel mulsam, vt delectabilior

Mulsa.

in sapore, & virtute fiat, poterit sacculus (adhærente lapillo) contriti zinziberis

Zinziber.

per filum (vt natando cum liquore semper descendat) interius in vase suspendi:

Aquæ partes quinque et vna mellis pro æstivo potu.

mireque proderit, præcipue tempore hyemis, contra vim frigoris coërcendi. Sed

pro æstate serventur quinque partes aquæ, & vna pars mellis: vel vt magis tenuis fiat,

sex partes aquæ, & vna mellis: quia vtraque bona, & potabilis, & mirabilis erit in

Vineis tempestate destructis, vina factitia, veli hydromel fiet.

reprimenda siti, ac sanitate conservanda. Sed hæc mixtura fidem vix meretur apud fortunatas gentes, quæ abundantiam vitium, & vinorum habent, nisi tempestatibus grandinum vineis, eorum desolatis, ad supradictam mixturam, vel cervisiæ decoctionem

De conficiendo hydromeli, mulsa, vel medone, secundum modum Septentrionalium.

CAP. XXII.

RECIPI solet vna pars boni mellis, & quatuor partes aquæ

Hydromelis confectio.

bullientis in caldari vltra teporem: deinde medietas aquæ sic calefactæ, infunditur in aliquod vas ligneum, superius amplum & latum in quo mel crudum immiscetur: postea eadem aqua cum melle resoluto pariter imponatur ad caldare, supposito bono igne, vt competenter bulliat, vsquequo appareat spuma: quæ lineo panno baculo longo alligato,

Spuma.

vel cochleari perforato, paulatim deponetur. Hoc quoque continue stet, donec coctura mellis ataquæ appareat depurata. Cumque ista fiunt, coquantur seorsum eodem igne flores lupuli in sacco lineo, proportionata quantitate, in olla cooperta, vsque ad decoctionem dimidiæ

Flores lupuli.

aquæ, & amplius, vt appareat eius amaritudo: qua temperabitur major, vel minor dulcedo decocti mellis, & aquæ: ita tamen, quod aqua cum melle taliter cocta, & despumata, prius infundatur ad prædictum vas ligneum, ac statim simul saccus lupuli imponatur,

Lupuli saccus.

vt mutua virtute mellis, & aquæ, ac conjuncti lupuli, temperamentum fiat. Quo facto, pannis densis cooperiatur vas, & stare permittatur, vsquequo calor in teporem pene resolvatur. Deinde capiatur sex cervisiæ(de qua infra dicetur) juxta quantitatem

Fex cervisiæ vel fermentum.

decoctionis: quasi coagulum superponatur, & iterum vas cooperiatur, donec tota mixtura velut albissima spuma cooperiri videatur. : vel fermentum panis: fece deficiente. Quo facto, sequenti die coletur hæc mixtura per pannum lineum, & in aliquod vas nudum, in quo reservari debeat, infundatur, & servetur clausum:

Potus quo vetustior eo sanior.

diecque octavo, vel prius necessitate vrgente, tutissime bibi poterit: quanto tamen vetustior fuerit potus ille, tanto purior, melior, & sanior erit.

De cautelis materialum.

CAP. XXIII.

AT si flores lupuli deficiunt, tunc recipiunrur legumina

Legumina myrti.

myrti, instar juniperorum: quæ maxima diligentia coquenda sunt, vsquequo purus sapor cum temperata amaritudine

relinquatur. Adeo omnia indigent temperamentis:

Temperamentis omnia indigent.

opus emim est semina hæc myrti fortissime coqui. Si

etiam sex cervisiæ defuerit, capiatur fermentum pistorum,

Fermentum.

illudque resolvatur in aqua calida, ac superinfundatur, &

Hydromel.

fere similem operationem faciet, vti sex supradicta. Ad

Medo.

hoc hydromel, sive medonem, vel mulsam, vt delectabilior

Mulsa.

in sapore, & virtute fiat, poterit sacculus (adhærente lapillo) contriti zinziberis

Zinziber.

per filum (vt natando cum liquore semper descendat) interius in vase suspendi:

Aquæ partes quinque et vna mellis pro æstivo potu.

mireque proderit, præcipue tempore hyemis, contra vim frigoris coërcendi. Sed

pro æstate serventur quinque partes aquæ, & vna pars mellis: vel vt magis tenuis fiat,

sex partes aquæ, & vna mellis: quia vtraque bona, & potabilis, & mirabilis erit in

Vineis tempestate destructis, vina factitia, veli hydromel fiet.

reprimenda siti, ac sanitate conservanda. Sed hæc mixtura fidem vix meretur apud

fortunatas gentes, quæ abundantiam vitium, & vinorum habent, nisi tempestatibus

grandinum vineis, eorum desolatis, ad supradictam mixturam, vel cervisiæ decoctionem

Austria, Stiria, Carinthia.

coctionem (si siti periclitari non velint) sese totaliter convertere compellantur, prout

sæpius contingit in Austria, Stiria, Carinthia, & Germania, vbi prædictæ tempestates

Potio sanissia.

incolas vrgent ad hydromel, & cervisiam conficiendam: quia vtraque potio

Aqua martialis electa.

est sanissima, eoque melior (aquam tamen Martiali cocta) quo majorem habuerit vetustatem,

vt inferius de eius virtute, & vtilitate ostendetur.

De modo coquendi medonem Polonico, vel Lithuanico more.

CAP. XXIIII.

Modus conficiendi hydromelis, seu medonis.

CAPIATVR certa quantitas boni mellis puri & integri,

juxta præmeditatam quantitatem conficientis, hoc scilicet

exemplo: Decem libræ mellis, & XL. libræ aquæ,

aut plus aut minus, juxta fortitudinem desideratam. Calefiat

aqua in caldari, seu cacabo cupreo, vel æreo magno, melque

imponatur, vt bene coquatur, & despumetur. Coquatur

Lupulus seorsum coquatur.

etiam lupulus seorsum in vno sacculo (modo superius dicto)

ad quantitatem vnius libræ, vel minus, juxta quantitatem

mellis, & aquæ: quo decocto, & aqua bullita, ac expumata,

deponatur, vsquequo parum tepescat, & imponatur saccus lupuli cum aqua

Fex cervisiæ.

suæ decoctionis, ac sex cervisiæ(vel fermentum, vt supra)beneque cooperiatur, vt stet per

vnum diem, ac noctem: & demum hæc decoctio, sive mixtura, valde plane reponatur

Potus sanissimus.

ad vas mundum, & erit delicatissimus, ac sanissimus potus, qui vel vino æquiparati

poterit, vel in necessitate vineis destructis, commodissime deservire, immo dignitatem

suam inter pretiosissimos quosque liquores merito obtinere. Omnem enim habet

Color, odor, et sapor.

in suo genere colorem, saporem, odorem, & secretam sanandi vim, & fortificandi naturam

in robustissima gente, qualem vix habet vinum in sua perfectissima æstimantione.

Modus temperandi confectionem hydromelis.

Si vero quis remissiorem medonem, vel fortiorem habere volveris, secundum hoc

addat, vel subtrahat mel in appositione decoctionis. Et hæc veraciter relata sunt mihi

Rome M. D. XLIII. per venerabilem virum D. Martinum Polonum Pœnitentiarium Gnesnensem,

qui & sua manu talem medonem gratissimo sapore, & bonitate

confecit: atque ita caristia vini surgente, in Roma commodissime fieri poterit.

Adhuc de cautelis hydromelis, vel medonis, sive mulsaæ conficiendæ more Gothorum.

CAP. XXV.

Modus alius conficiendi medonis.

FACTVRI grandem quantitatem medonis, maximæ ad quæstum

& lucrum, Septentrionales populi, quandoque capiunt

mille libras, aut duo, vel tria millia librarum mellis purissimi

Myrtus.

cum aquam proportionata, & myrto: quæ instar granorum

juniperi in humili frutice, vlnæ vnius longitudinis

in loco paludinoso crescit, & maturescit in Augusto: &

Lupulus.

sufficit apud prædictos populos loco lupuli, dummodo

per integram horam & amplius, forti igne coquatur, prout

alias lupulus: sed mixtura grandis mellis & aquæ, bullire

Quantitas magna.

solet ad diem, & noctem, & demum apposita fece cervisiæ, vel fermento pistorum,

quatuor, vel pluribus diebus dimitti in sua operarione, & conjunctione. Fit& apud

Austria, Stiria, Carinthia.

coctionem (si siti periclitari non velint) sese totaliter convertere compellantur, prout

sæpius contingit in Austria, Stiria, Carinthia, & Germania, vbi prædictæ tempestates

Potio sanissia.

incolas vrgent ad hydromel, & cervisiam conficiendam: quia vtraque potio

Aqua martialis electa.

est sanissima, eoque melior (aquam tamen Martiali cocta) quo majorem habuerit vetustatem,

vt inferius de eius virtute, & vtilitate ostendetur.

De modo coquendi medonem Polonico, vel

Lithuanico more.

CAP. XXIIII.

Modus conficiendi hydromelis, seu medonis.

CAPIATVR certa quantitas boni mellis puri & integri,

juxta præmeditatam quantitatem conficientis, hoc scilicet

exemplo: Decem libræ mellis, & XL. libræ aquæ,

aut plus aut minus, juxta fortitudinem desideratam. Calefiat

aqua in caldari, seu cacabo cupreo, vel æreo magno, melque

imponatur, vt bene coquatur, & despumetur. Coquatur

Lupulus seorsum coquatur.

etiam lupulus seorsum in vno sacculo (modo superius dicto)

ad quantitatem vnius libræ, vel minus, juxta quantitatem

mellis, & aquæ: quo decocto, & aqua bullita, ac expumata,

deponatur, vsquequo parum tepescat, & imponatur saccus lupuli cum aqua

Fex cervisiæ.

suæ decoctionis, ac sex cervisiæ(vel fermentum, vt supra)beneque cooperiatur, vt stet per

vnum diem, ac noctem: & demum hæc decoctio, sive mixtura, valde plane reponatur

Potus sanissimus.

ad vas mundum, & erit delicatissimus, ac sanissimus potus, qui vel vino æquiparati

poterit, vel in necessitate vineis destructis, commodissime deservire, immo dignitatem

suam inter pretiosissimos quosque liquores merito obtinere. Omnem enim habet

Color, odor, et sapor.

in suo genere colorem, saporem, odorem, & secretam sanandi vim, & fortificandi naturam

in robustissima gente, qualem vix habet vinum in sua perfectissima æstimantione.

Modus temperandi confectionem hydromelis.

Si vero quis remissiorem medonem, vel fortiorem habere volveris, secundum hoc

addat, vel subtrahat mel in appositione decoctionis. Et hæc veraciter relata sunt mihi

Rome M. D. XLIII. per venerabilem virum D. Martinum Polonum Pœnitentiarium Gnesnensem,

qui & sua manu talem medonem gratissimo sapore, & bonitate

confecit: atque ita caristia vini surgente, in Roma commodissime fieri poterit.

Adhuc de cautelis hydromelis, vel medonis, sive mulsaæ

conficiendæ more Gothorum.

CAP. XXV.

Modus alius conficiendi medonis.

FACTVRI grandem quantitatem medonis, maximæ ad quæstum

& lucrum, Septentrionales populi, quandoque capiunt

mille libras, aut duo, vel tria millia librarum mellis purissimi

Myrtus.

cum aquam proportionata, & myrto: quæ instar granorum

juniperi in humili frutice, vlnæ vnius longitudinis

in loco paludinoso crescit, & maturescit in Augusto: &

Lupulus.

sufficit apud prædictos populos loco lupuli, dummodo

per integram horam & amplius, forti igne coquatur, prout

alias lupulus: sed mixtura grandis mellis & aquæ, bullire

Quantitas magna.

solet ad diem, & noctem, & demum apposita fece cervisiæ, vel fermento pistorum,

quatuor, vel pluribus diebus dimitti in sua operarione, & conjunctione. Fit& apud

Austria, Stiria, Carinthia.

coctionem (si siti periclitari non velint) sese totaliter convertere compellantur, prout

sæpius contingit in Austria, Stiria, Carinthia, & Germania, vbi prædictæ tempestates

Potio sanissia.

incolas vrgent ad hydromel, & cervisiam conficiendam: quia vtraque potio

Aqua martialis electa.

est sanissima, eoque melior (aquam tamen Martiali cocta) quo majorem habuerit vetustatem,

vt inferius de eius virtute, & vtilitate ostendetur.

De modo coquendi medonem Polonico, vel

Lithuanico more.

CAP. XXIIII.

Modus conficiendi hydromelis, seu medonis.

CAPIATVR certa quantitas boni mellis puri & integri,

juxta præmeditatam quantitatem conficientis, hoc scilicet

exemplo: Decem libræ mellis, & XL. libræ aquæ,

aut plus aut minus, juxta fortitudinem desideratam. Calefiat

aqua in caldari, seu cacabo cupreo, vel æreo magno, melque

imponatur, vt bene coquatur, & despumetur. Coquatur

Lupulus seorsum coquatur.

etiam lupulus seorsum in vno sacculo (modo superius dicto)

ad quantitatem vnius libræ, vel minus, juxta quantitatem

mellis, & aquæ: quo decocto, & aqua bullita, ac expumata,

deponatur, vsquequo parum tepescat, & imponatur saccus lupuli cum aqua

Fex cervisiæ.

suæ decoctionis, ac sex cervisiæ(vel fermentum, vt supra)beneque cooperiatur, vt stet per

vnum diem, ac noctem: & demum hæc decoctio, sive mixtura, valde plane reponatur

Potus sanissimus.

ad vas mundum, & erit delicatissimus, ac sanissimus potus, qui vel vino æquiparati

poterit, vel in necessitate vineis destructis, commodissime deservire, immo dignitatem

suam inter pretiosissimos quosque liquores merito obtinere. Omnem enim habet

Color, odor, et sapor.

in suo genere colorem, saporem, odorem, & secretam sanandi vim, & fortificandi naturam

in robustissima gente, qualem vix habet vinum in sua perfectissima æstimantione.

Modus temperandi confectionem hydromelis.

Si vero quis remissiorem medonem, vel fortiorem habere volveris, secundum hoc

addat, vel subtrahat mel in appositione decoctionis. Et hæc veraciter relata sunt mihi

Rome M. D. XLIII. per venerabilem virum D. Martinum Polonum Pœnitentiarium Gnesnensem,

qui & sua manu talem medonem gratissimo sapore, & bonitate

confecit: atque ita caristia vini surgente, in Roma commodissime fieri poterit.

Adhuc de cautelis hydromelis, vel medonis, sive mulsaæ conficiendæ more Gothorum.

CAP. XXV.

Modus alius conficiendi medonis.

FACTVRI grandem quantitatem medonis, maximæ ad quæstum

& lucrum, Septentrionales populi, quandoque capiunt

mille libras, aut duo, vel tria millia librarum mellis purissimi

Myrtus.

cum aquam proportionata, & myrto: quæ instar granorum

juniperi in humili frutice, vlnæ vnius longitudinis

in loco paludinoso crescit, & maturescit in Augusto: &

Lupulus.

sufficit apud prædictos populos loco lupuli, dummodo

per integram horam & amplius, forti igne coquatur, prout

alias lupulus: sed mixtura grandis mellis & aquæ, bullire

Quantitas magna.

solet ad diem, & noctem, & demum apposita fece cervisiæ, vel fermento pistorum,

quatuor, vel pluribus diebus dimitti in sua operarione, & conjunctione. Fit& apud

& apud Gothos, præsertim Meridionales, quidam potus Mulsum appellarum, ex

Mulsum.

cervisia, & melle, ac myrto: qui quarta parte in sua appositione assumitur, id est,

quatuor partes cervisiæ, & quarta pars myrti: & decoquitur hæc compositio igne forti,

per vnam horam, vel duas, donec mel fuerit despumatum: & tandem superposita

sece cooperitur, & cooperta manet vno integro & dimidio die, & exit potus

Potus fortissimus.

fortissimus: qui sicuti antiquum hydromel, aut medo, crateri, aut cyatho impletus,

præ fortitudine radios mittit scintillantes, velut candens ferrum. Eo liquore

Radii guttatim præ nimia fortitudine ascendunt.

gens illa frequentius vtitur in nuptialibus festis, & honorabilium amicorum, ac

hospitum receptione. Neque in hoc solo potu, sed fortissima cervisia semper abundant:

licet mulsum hoc mellis adulteratione artificiosa sit excogitatum, prout & aliorum

cura semper ascendit, vel serpit in diversorum fructuum musto conficiendo:

quod opus ingenii est, & non naturæ. Vinum tamen omnibus his præfero in sua

Vinum bonum eligibilius.

nativa terra, vbi genti suæ redditur proportionatum &c.

De præparatione hordei, & aliarum frugum, pro cervisia decoquenda.

CAP. XXVI.

QVIA inter præcipuos rerum naturalium scrutatores, & scriptores,

maxime in his, quæ ad salubriorem hominis victum

Hippocratis censura de bonitate hordeacei potus.

pertinent, Hippocrates videtur habere de hordaceo potum rationem, & censuram meliorem, prout in libris eius desuper confectis, clarissime demonstratur: propterea magnam vim facit de natura hordei, & eius potione (cui multa, variaque imponit nomina) quod omnibus annonis, seu frugibus sanior, & vtilior sit, vbi eius vsus habetur pro optimo potum

Modus Hippocrati ignotus.

decoquendo. Nec tamen modum ob inexperientiam regionum exprimere potuit, qualis saltem generaliter in conficienda cervisia reservatur. Quocirca quibus placet, offeratur is modus Septentrionalium incolarum: qui decocturi cervisiam, quanto electius hordeum invenerint, & diligentius præparaverint

Modus conficiendi cervisiam.

tanto saniorem exinde potum non dubitant eventurum. Sicque præparant, juxta exigentiam familiæ majoris vel minoris, publicæ vel privatæ domus: Eligunt pavimentum

& apud Gothos, præsertim Meridionales, quidam potus Mulsum appellarum, ex

Mulsum.

cervisia, & melle, ac myrto: qui quarta parte in sua appositione assumitur, id est, quatuor partes cervisiæ, & quarta pars myrti: & decoquitur hæc compositio igne forti, per vnam horam, vel duas, donec mel fuerit despumatum: & tandem superposita sece cooperitur, & cooperta manet vno integro & dimidio die, & exit potus

Potus fortissimus.

fortissimus: qui sicuti antiquum hydromel, aut medo, crateri, aut cyatho impletus, præ fortitudine radios mittit scintillantes, velut candens ferrum. Eo liquore

Radii guttatim præ nimia fortitudine ascendunt.

gens illa frequentius vtitur in nuptialibus festis, & honorabilium amicorum, ac hospitum receptione. Neque in hoc solo potu, sed fortissima cervisia semper abundant: licet mulsum hoc mellis adulteratione artificiosa sit excogitatum, prout & aliorum cura semper ascendit, vel serpit in diversorum fructuum musto conficiendo: quod opus ingenii est, & non naturæ. Vinum tamen omnibus his præfero in sua

Vinum bonum eligibilius.

nativa terra, vbi genti suæ redditur proportionatum &c.

De præparatione hordei, & aliarum frugum, pro cervisia decoquenda.

CAP. XXVI.

QVIA inter præcipuos rerum naturalium scrutatores, & scriptores, maxime in his, quæ ad salubriorem hominis victum

Hippocratis censura de bonitate hordeacei potus.

pertinent, Hippocrates videtur habere de hordaceo potum rationem, & censuram meliorem, prout in libris eius desuper confectis, clarissime demonstratur: propterea magnam vim facit de natura hordei, & eius potione (cui multa, variaque imponit nomina) quod omnibus annonis, seu frugibus sanior,

& vtilior sit, vbi eius vsus habetur pro optimo potum

Modus Hippocrati ignotus.

decoquendo. Nec tamen modum ob inexperientiam regionum

exprimere potuit, qualis saltem generaliter in conficienda cervisia reservatur.

Quocirca quibus placet, offeratur is modus Septentrionalium incolarum: qui decocturi

cervisiam, quanto electius hordeum invenerint, & diligentius præparaverint

Modus conficiendi cervisiam.

tanto saniorem exinde potum non dubitant eventurum. Sicque præparant, juxta

exigentiam familiæ majoris vel minoris, publicæ vel privatæ domus: Eligunt pavimentum

tabulatum, longum, & amplum: super quo impositum hordeum X. rugiorum,

vel XXX. aut plurium modiorum, aquam sparsum continue voluunt: vnde

fit, vt vna nocte & die mollescat, & intumescat: hocque secundo & tertio simili

Hordeum germinare videtur.

revolutione versum, quasi radicibus emissis germinare videntur, vt conglobatis manipulatim

granis, illico concrescere velit: triduoque iam per pavimentum ampliatum,

Clibanus aptatur.

relinquitur exiccandum: quo viso, clibanus adaptatur satis amplus: in cujus ampliore

latitudine interpositis rarioribus pannis, suppositpque lento igne, hordeum apportantur

dispergendum, & detorrendum. Induit enim eo torrore miram suavitatem,

vt mellis videatur habere saporem. Demum aquatili, seu trusatili, vel ventorum

Brasium quid sit.

mola parumper attritum (vnde Brasium dicitur) aquæ calefactæ, atque in amplum

vas ligneum continua motione paulatim immissum, multo majorem dulcedinem

spargit, & tumorem: hacque commixtione remissius defervente, vasculo pertuso,

Lupuli decoctio.

quasi cribro, vel craticulatis foraminibus, totus ille liquor fortiter coctus, exhaustus,

& depuratus alteri imponitur vasi: in quo decoctio amari lupuli pro tertia, vel

Fex vetustæ cervisiæ.

quarta parte admiscetur, juxta majorem suavitatem, vel amaritatem cervisiæ conficiendæ.

Illicoque sex vetustioris cervisiæ, quasi fermentum, non magna quantitate

Hordei suavitas.

imposita, totalem formam, & perfectionem inducit: eaque compositione, seu incorporatione

horum trium, scilicet suavis saporis hordei, amaritudinis lupuli, &

Lupuli amaritudo.

coagulantis fecis, lente ferventibus sub coopertis cervisia maturatur. De quo commixtione

si quis pectorali strictura pressus, bonum haustum biberit, omnimode restitutus

Fecis commixtio.

evadet. Illeque liquor vulgari Gothico Buska dicitur, quasi hominem liberans

Buska.

ab oppilationum sylvis. Similis etiam præparantio fit in tritico, & avena: sed raro

Frumentum.

in siligine, quæ panibus excoquendis specialiter reservatur, veluti frumentum delicatius

omnium nutrimentum.

Adhuc de frugum præparantione pro cervisia in diversis,

& distantibus provinciis conficienda.

CAP. XXVII.

Modus alius in diversis regionibus.

NEQVE tamen modus omnibus provinciis in frugibus

præparandis idem est: quia aliter apud Norvegianos in Occidente,

aliter in Meridie apud Gothos, aliterque in Oriente

Finni gens robustissima.

versus Moschos, & Finningos versus Septentrionem: qui

etiam optime præparant hordeum, & ex eo conficiunt fortissimum

Absynthium contra vermes.

potum: vnde gens redditur robustissima, ad quodcunque

exercitium, vel arduum opus subcundum, & perficiendum.

Semicocta cervisia laxat.

Quidam enim fruges præparant, vt ex iis decoquant potionem

amariorem, absynthium addentes contra vermes, seu lumbricos:

quidæm, vt dulciorem faciant, scilicet ex industria non integre coquentes,

vt qui e lactis esu frequentius constipentur, ventris habeant liberiorem laxationem:

Acetum fit.

quidam fruges parant, vt inde data opera conficians maximam aceti quantitatem,

Cervisia in Martio cocta, durat 10. vel 20. annis.

pro arcibus conservandis, ac curris insignium dominorum: quidam præparanta annona

in Martio, & Aprili, cervisiam decoquunt decem, vel XX. annis pro medicina

duraturam. Aqua etenim illius temporis (hyemalis dicta)ad panem, vel potum

tum conficiendum admixta, nunquam acescere potum, vel putresecre panem sinit:

hacque providentia vsi Gedanensis cervisiæ plusquam sexcenti coctores, seu braxatores,

Cervisia Prutenica ominum excellentissima.

multa millia vasorum nobilissimæ ac sanissime cervisiæ lucri causa, vel in suo portu honesto

pretio exoticis negotiatoribus vendunt, vel marino eventu ad exteras, & longinquas

terras Portugalliæ, & Indorum emittunt. Tantæque virtutis est hic liquor, vt eo

poto

tabulatum, longum, & amplum: super quo impositum hordeum X. rugiorum,

vel XXX. aut plurium modiorum, aquam sparsum continue voluunt: vnde

fit, vt vna nocte & die mollescat, & intumescat: hocque secundo & tertio simili

Hordeum germinare videtur.

revolutione versum, quasi radicibus emissis germinare videntur, vt conglobatis manipulatim

granis, illico concrescere velit: triduoque iam per pavimentum ampliatum,

Clibanus aptatur.

relinquitur exiccandum: quo viso, clibanus adaptatur satis amplus: in cujus ampliore

latitudine interpositis rarioribus pannis, suppositpque lento igne, hordeum apportantur

dispergendum, & detorrendum. Induit enim eo torrore miram suavitatem,

vt mellis videatur habere saporem. Demum aquatili, seu trusatili, vel ventorum

Brasium quid sit.

mola parumper attritum (vnde Brasium dicitur) aquæ calefactæ, atque in amplum

vas ligneum continua motione paulatim immissum, multo majorem dulcedinem

spargit, & tumorem: hacque commixtione remissius defervente, vasculo pertuso,

Lupuli decoctio.

quasi cribro, vel craticulatis foraminibus, totus ille liquor fortiter coctus, exhaustus,

& depuratus alteri imponitur vasi: in quo decoctio amari lupuli pro tertia, vel

Fex vetustæ cervisiæ.

quarta parte admiscetur, juxta majorem suavitatem, vel amaritatem cervisiæ conficiendæ.

Illicoque sex vetustioris cervisiæ, quasi fermentum, non magna quantitate

Hordei suavitas.

imposita, totalem formam, & perfectionem inducit: eaque compositione, seu incorporatione

horum trium, scilicet suavis saporis hordei, amaritudinis lupuli, &

Lupuli amaritudo.

coagulantis fecis, lente ferventibus sub coopertis cervisia maturatur. De quo commixtione

si quis pectorali strictura pressus, bonum haustum biberit, omnimode restitutus

Fecis commixtio.

evadet. Illeque liquor vulgari Gothico Buska dicitur, quasi hominem liberans

Buska.

ab oppilationum sylvis. Similis etiam præparantio fit in tritico, & avena: sed raro

Frumentum.

in siligine, quæ panibus excoquendis specialiter reservatur, veluti frumentum delicatius

omnium nutrimentum.

Adhuc de frugum præparantione pro cervisia in diversis,

& distantibus provinciis conficienda.

CAP. XXVII.

Modus alius in diversis regionibus.

NEQVE tamen modus omnibus provinciis in frugibus

præparandis idem est: quia aliter apud Norvegianos in Occidente,

aliter in Meridie apud Gothos, aliterque in Oriente

Finni gens robustissima.

versus Moschos, & Finningos versus Septentrionem: qui

etiam optime præparant hordeum, & ex eo conficiunt fortissimum

Absynthium contra vermes.

potum: vnde gens redditur robustissima, ad quodcunque

exercitium, vel arduum opus subcundum, & perficiendum.

Semicocta cervisia laxat.

Quidam enim fruges præparant, vt ex iis decoquant potionem

amariorem, absynthium addentes contra vermes, seu lumbricos:

quidæm, vt dulciorem faciant, scilicet ex industria non integre coquentes,

vt qui e lactis esu frequentius constipentur, ventris habeant liberiorem laxationem:

Acetum fit.

quidam fruges parant, vt inde data opera conficians maximam aceti quantitatem,

Cervisia in Martio cocta, durat 10. vel 20. annis.

pro arcibus conservandis, ac curris insignium dominorum: quidam præparanta annona

in Martio, & Aprili, cervisiam decoquunt decem, vel XX. annis pro medicina

duraturam. Aqua etenim illius temporis (hyemalis dicta)ad panem, vel potum

tum conficiendum admixta, nunquam acescere potum, vel putresecre panem sinit:

hacque providentia vsi Gedanensis cervisiæ plusquam sexcenti coctores, seu braxatores,

Cervisia Prutenica ominum excellentissima.

multa millia vasorum nobilissimæ ac sanissime cervisiæ lucri causa, vel in suo portu honesto

pretio exoticis negotiatoribus vendunt, vel marino eventu ad exteras, & longinquas

terras Portugalliæ, & Indorum emittunt. Tantæque virtutis est hic liquor, vt eo

poto

poto sanentur quicunque corporis pessimi humores. Ideoque quocunque hæc cervisia

venerit, nunquam ingrata, sed veluti efficacissima medicina illico comparatur in meritoque

Gedanensis cervisia.

palmam obtinet, vt in Septentrionalibus plagis omnibus cæteris præferatur.

Non ita de quolibet genere vinorum, sicuti Plinius lib. XIIII. cap. primo attestatur:

quorum aliqua hominem in rabiem vertunt, & fœminas partu infœcundas,

& quædam soecunctas faciunt: quæ diversitas formidanda non est in genere cervisiarum:

Cervisia affert mulieribus miram fœcunditatem.

nam in Fmlandia adeo soecunctas facit mulieres, vt plerunque gemellos pariant:

e quibus, tanquam fortissima sobole, Rex Suetiæ novas provincias dato felici principio

instituere posset, vnde tributum fisco, & robur regno non modicum accrescere

posset. Sed nescio qua stupida cæcitate provenit, vt fortissimæ puellæ in maximo

Præsides aperiant oculos.

numero quotannis ad oras Germaniæ alienis miseriis servituræ exeant, vbi domi

reservari possent ad vtilitatem regni. Vsque improvidentia notetur major, certum genus

equorum in regno Regis edicto remanent: at fœcundæ virgines laxantur, vt in

terris non satis amicis procreent inimicos. Domi desolantur agri, & ædes, vbi regni

soboles foris ædificant civitates, & augent tributa.

De cervisiæ decoctione vario modo.

CAP. XXVIII.

PRÆPARATIS, vt præmissum est, frugibus, diversæ nationes

proprium & peculiarem modum retinent, aliter et aliter

Modus diversus conficiendi cervisiam.

cervisiam conficiendi: quidam celerius, quidam tardius,

quidam majori, quidam minori quantitate, vti etiam in

vindemiantibus est vsitatum. In Aquilone caldaribus, &

vasis vtuntur amplissimis: vna tamen miranda conditione

inspecta, quod solis mulieribus cervisiam panesque coquendi,

Officium mulierum.

tanquam principalius officium, in toto Septentrionem,

exceptis curiis Principum, ac procerum, & magnorum

conventuum, est attributum. Fœminæ enim adeo munde fideliterque singula

negotia sibi incumbentia tractant, vt nulla suspicio oboriatur, quod non omnia

Mulieres mundissime sua officia tractant.

sint bene facta, etiam in præparantione ciborum, vt nedum patronis offerantur in esam,

sed medicinalem præservationem. Magnam nanque experientiam habent cum

poto sanentur quicunque corporis pessimi humores. Ideoque quocunque hæc cervisia

venerit, nunquam ingrata, sed veluti efficacissima medicina illico comparatur in meritoque

Gedanensis cervisia.

palmam obtinet, vt in Septentrionalibus plagis omnibus cæteris præferatur.

Non ita de quolibet genere vinorum, sicuti Plinius lib. XIIII. cap. primo attestatur:

quorum aliqua hominem in rabiem vertunt, & fœminas partu infœcundas,

& quædam soecunctas faciunt: quæ diversitas formidanda non est in genere cervisiarum:

Cervisia affert mulieribus miram fœcunditatem.

nam in Fmlandia adeo soecunctas facit mulieres, vt plerunque gemellos pariant:

e quibus, tanquam fortissima sobole, Rex Suetiæ novas provincias dato felici principio

instituere posset, vnde tributum fisco, & robur regno non modicum accrescere

posset. Sed nescio qua stupida cæcitate provenit, vt fortissimæ puellæ in maximo

Præsides aperiant oculos.

numero quotannis ad oras Germaniæ alienis miseriis servituræ exeant, vbi domi

reservari possent ad vtilitatem regni. Vsque improvidentia notetur major, certum genus

equorum in regno Regis edicto remanent: at fœcundæ virgines laxantur, vt in

terris non satis amicis procreent inimicos. Domi desolantur agri, & ædes, vbi regni

soboles foris ædificant civitates, & augent tributa.

De cervisiæ decoctione vario modo.

CAP. XXVIII.

PRÆPARATIS, vt præmissum est, frugibus, diversæ nationes

proprium & peculiarem modum retinent, aliter et aliter

Modus diversus conficiendi cervisiam.

cervisiam conficiendi: quidam celerius, quidam tardius,

quidam majori, quidam minori quantitate, vti etiam in

vindemiantibus est vsitatum. In Aquilone caldaribus, &

vasis vtuntur amplissimis: vna tamen miranda conditione

inspecta, quod solis mulieribus cervisiam panesque coquendi,

Officium mulierum.

tanquam principalius officium, in toto Septentrionem,

exceptis curiis Principum, ac procerum, & magnorum

conventuum, est attributum. Fœminæ enim adeo munde fideliterque singula

negotia sibi incumbentia tractant, vt nulla suspicio oboriatur, quod non omnia

Mulieres mundissime sua officia tractant.

sint bene facta, etiam in præparantione ciborum, vt nedum patronis offerantur in esam,

sed medicinalem præservationem. Magnam nanque experientiam habent cum

Cibi medicinales.

arte conjunctam, quomodo hordeum fit præparandum, aut, aliæ fruges, quemque

effectum & vim fit habiturum. Similiter & lupulus: qui nisi naturali calore suo per

Lupulus non coctus perniciosus.

decoctionem sufficientem purgatus fuerit, non sanitatem generat, sed tormina ventris,

& ægritudines nervis nocituras. Quando autem lupulus (hortensis dictus)

sufficienter coctus creditur, tunc probatio capitur per exiguum manipulum culmorum:

Probatio lupuli satis cocti.

qui immissus in decoctionem, & extractus, secum viscositatem retinet cum amaritudine

amarissima: & hinc emerget salubrius temperamentum in omnibus rebus

dulcibus, humano potui profuturis.

De diversitate cervisiarum, & earum virtute medicinali

CAP. XXIX.

Calculi remedium delectabile.

HORDEACEA cervisia quanto antiquior, tanto purior,

& sanior: & hæc pota in castrensi obsidione, morbum intercutaneum

tumore turgentem, atque calculum mire levat,

& sanat. Clausus ego in obsidione Regiæ civitatis Holmensis

Suetiæ M. D. XX. bibens talem cervisiam antiquissimam,

lapillos sine læsione, aut passione, singulo mane in

vrinali expulsos vidi, & instar granorum milii, ciceris, &

piperis, quantitati nucis similes ejeci, nunquam calculi speciem

postea sentiens, aut morbum. Præterea butyro in bullitione

conjuncta, & bibita, tussim tollit: immo in læsione costarum cum ovis, &

Tussis levatur

zinzibere, ac saccharo per modum obsonii bullita, & ægro data, mire prodest: etiam

Fractio costarum sanatur.

ad restaurandum vngulas morsu, vel ferro cum carne abscisas, pota juvat, quemadmodum

experientia comperitur apud Finlandenses in Aquilone, & VVratislavienses

Vngulæ perditæ restaurantur.

in cervisia Suinicensi: quæ mirum effectum habet in sanatione læsorum intestinorum,

prout ipse sum testis. Sunt & aliæ præclaræ vrbes Germaniæ, suas peculiares

Vrbes Germaniæ clarissimæ.

dotes habentes in eo cereali liquore, veluti Turgenses, Friburgenses, & Suabaccensis

apud Nurembergos laxans, & Mumma apud Brunsvicenses: quæ cum recenssit,

Cervisia nova & vetus contrarias habent naturas,

stranguriam vsque ad cruciatum excitat: quam vetus abstergit. Præterea Einbicensis:

cui claritudinem simul & amaritudinem lupuli prædominans abundantia

præbet: plurimum æstati conveniens in restinguenda siti. Demum Hamburgensis triticea,

admodum nutritiva, & oppilationum dissplutnæ. Multa etiam genera cervisiæ

Nomina diversa cervisiarum vti vinorum.

diversarum civitatum alia nomina sortiuntur e loco, eventu, operatione,

terra, aquis, & sylvis: veluti vina vetusta ratione loci, & ætatis, per Plinium

Vina evanescunt non cervisia.

lib. XIIII. enumerata: e quibus omnibus pauca nunc in vsu habentur. Cervisiarum

tamen genera nullibi diminuta sunt, sed indies arte & ingenio. fiunt,

Regula generalis vini & cervisiæ.

hac relicta regula, quod vti versus Meridiem sunt potiora vina, ita vergendo

in plagas Septentrionales, fiunt cervisiæ meliores. Et in

summa dici potest, plures esse orbicolas latissime

per mundum dispersos, qui

cervisia communius

vtuntur, quam

vino.

Cibi medicinales.

arte conjunctam, quomodo hordeum fit præparandum, aut, aliæ fruges, quemque

effectum & vim fit habiturum. Similiter & lupulus: qui nisi naturali calore suo per

Lupulus non coctus perniciosus.

decoctionem sufficientem purgatus fuerit, non sanitatem generat, sed tormina ventris,

& ægritudines nervis nocituras. Quando autem lupulus (hortensis dictus)

sufficienter coctus creditur, tunc probatio capitur per exiguum manipulum culmorum:

Probatio lupuli satis cocti.

qui immissus in decoctionem, & extractus, secum viscositatem retinet cum amaritudine

amarissima: & hinc emerget salubrius temperamentum in omnibus rebus

dulcibus, humano potui profuturis.

De diversitate cervisiarum, & earum virtute medicinali

CAP. XXIX.

Calculi remedium delectabile.

HORDEACEA cervisia quanto antiquior, tanto purior,

& sanior: & hæc pota in castrensi obsidione, morbum intercutaneum

tumore turgentem, atque calculum mire levat,

& sanat. Clausus ego in obsidione Regiæ civitatis Holmensis

Suetiæ M. D. XX. bibens talem cervisiam antiquissimam,

lapillos sine læsione, aut passione, singulo mane in

vrinali expulsos vidi, & instar granorum milii, ciceris, &

piperis, quantitati nucis similes ejeci, nunquam calculi speciem

postea sentiens, aut morbum. Præterea butyro in bullitione

conjuncta, & bibita, tussim tollit: immo in læsione costarum cum ovis, &

Tussis levatur

zinzibere, ac saccharo per modum obsonii bullita, & ægro data, mire prodest: etiam

Fractio costarum sanatur.

ad restaurandum vngulas morsu, vel ferro cum carne abscisas, pota juvat, quemadmodum

experientia comperitur apud Finlandenses in Aquilone, & VVratislavienses

Vngulæ perditæ restaurantur.

in cervisia Suinicensi: quæ mirum effectum habet in sanatione læsorum intestinorum,

prout ipse sum testis. Sunt & aliæ præclaræ vrbes Germaniæ, suas peculiares

Vrbes Germaniæ clarissimæ.

dotes habentes in eo cereali liquore, veluti Turgenses, Friburgenses, & Suabaccensis

apud Nurembergos laxans, & Mumma apud Brunsvicenses: quæ cum recenssit,

Cervisia nova & vetus contrarias habent naturas,

stranguriam vsque ad cruciatum excitat: quam vetus abstergit. Præterea Einbicensis:

cui claritudinem simul & amaritudinem lupuli prædominans abundantia

præbet: plurimum æstati conveniens in restinguenda siti. Demum Hamburgensis triticea,

admodum nutritiva, & oppilationum dissplutnæ. Multa etiam genera cervisiæ

Nomina diversa cervisiarum vti vinorum.

diversarum civitatum alia nomina sortiuntur e loco, eventu, operatione,

terra, aquis, & sylvis: veluti vina vetusta ratione loci, & ætatis, per Plinium

Vina evanescunt non cervisia.

lib. XIIII. enumerata: e quibus omnibus pauca nunc in vsu habentur. Cervisiarum

tamen genera nullibi diminuta sunt, sed indies arte & ingenio. fiunt,

Regula generalis vini & cervisiæ.

hac relicta regula, quod vti versus Meridiem sunt potiora vina, ita vergendo

in plagas Septentrionales, fiunt cervisiæ meliores. Et in

summa dici potest, plures esse orbicolas latissime

per mundum dispersos, qui

cervisia communius

vtuntur, quam

vino.

De Aethiopum, seu Indorum more cervisiam conficiendi, ex instructione D. Ioannis Baptistæ Habasciani Indorum presbyteri.

CAP. XXX.

CAPIATVR farinam cribro non excussa tritici communis,

vel hordei: inde enim melior fit cervisia. Fiat pasta, & ingeratur

Modus Aethiopum cervisia conficiendi.

fermentum, veluti conficitur panis cibarius: maneat

dicta pasta per decem dies, antequam coquatur: sed quotidie

bene misceatur, & inspergatur singulis diebus exigua farina

vsque ad decimum diem, ita vt dicta pasta acescat. Post decimum

diem fiat inde panis: coquatur in furno, & fiat biscotus:

cum acuerit: frangatur in frusta, & ponatur in vrna, superponendo

pauxillum hordei germinati: impleatur dicta

Hordeum germinatum.

vrna aqua: bene obturetur vsque in triduum. Post aperiatur, & manus protendatur vsque

ad fundum vrnæ, miscendo optime, infringendo, & liquefaciendo biscoctum panem,

qui non fuerit ab aqua liquefactus. Deinde statim ingeratur panis e hordeo factus

Panis hordeaceus.

eodem die, incidendo in offas: & iterum immittatur hordeum germinatum, plusquam

prius: sed tamen oportet diligenti vti mensura, & ordine, pro quantitate cervisiæ:

Cervisia quando insipida.

quod nisi factum fuerit, cervisia fiet asperi, & amari saporis: si vero parcius immittatur,

fit insipida, et insulsa. Necesse est igitur vti prudentia, in qua est omnis vis. Et cum

omnia commixta fuerint, iterum obturanda est vrna, vsque ad quartum diem: inde aperienda,

& paulatim solidanda per pannum lineum: cumque bene fuerit expressa, &

Transfusio cervisiæ.

cum fece purgata, infunditur in aliud vas bene purum: & qui volverit bibere eodem,

hoc est quarto die, poterit, licet insipida fit vsque in vigesimum diem.

De eadem cervisia alio modo conficienda.

CAP. XXXI.

RECIPIATVR panis biscoctus, & hordeum germinatum,

Panis biscoctus.

& mittatur in vrnam grandem (vt supra dictum est)

vsque ad tertium diem: deinde capiatur pila magna, melle

plena, vna cum savis, & cera: postea sumatur magnum vas,

Mel & favuus coquitur.

quod capiat quintuplicis liquoris plus, quam ceperat olla

mellis, & bene lavetur: dumque adhuc humidum est, invertitur

ore inferius demisso, vt fumigetur aridis frondibus olivarum:

deinde infunditur totum mel prædictæ ollæ: eademque

olla bis impletur hordeo germinato, & pane biscocto mollito,

Mixtio.

tantundem aquæ in illud vas, vbi mel positum fuit, immittendo, etiam hordei

germinati tantum, quantum oportebit. Cumque hæc omnia simul commixta fuerint

in vase fumigato, cum melle, aqua scilicet, & cervisia prædicta obturetur vehementer

Purgatio cervisiæ.

creta in triduum: deinde aperiatur, & despumata omni fece, quæ invenitur

in ore vasis, exprimatur, vt defluat, vt dictum est de superiore potione: panno

nitido dividatur in diversa vascula pura, & speciosa: quæ bene obturentur. Et quoties

Cervisia melior.

volunt bibere, aperiunt vnum ex illis vasculis: quo exhausto, alia seriatim aperiuntur.

Fœminæ menstruosæ, & homicidæ at polluti arcentur.

Et hæc cervisia longe melior est superiore: nam illa durat octo, vel decem

dies: hæc vero viginti, vel triginta: hæcque fit in locis calidioribus: & vasa pannis

calidis teguntur: immo arceri debent procul homines scelerati, fœminæ menstruosæ,

virique, & fœminæ polluti proximo concubitu: quod observatur per totam

De Aethiopum, seu Indorum more cervisiam conficiendi, ex instructione D. Ioannis Baptistæ Habasciani Indorum presbyteri.

CAP. XXX.

CAPIATVR farinam cribro non excussa tritici communis,

vel hordei: inde enim melior fit cervisia. Fiat pasta, & ingeratur

Modus Aethiopum cervisia conficiendi.

fermentum, veluti conficitur panis cibarius: maneat

dicta pasta per decem dies, antequam coquatur: sed quotidie

bene misceatur, & inspergatur singulis diebus exigua farina

vsque ad decimum diem, ita vt dicta pasta acescat. Post decimum

diem fiat inde panis: coquatur in furno, & fiat biscotus:

cum acuerit: frangatur in frusta, & ponatur in vrna, superponendo

pauxillum hordei germinati: impleatur dicta

Hordeum germinatum.

vrna aqua: bene obturetur vsque in triduum. Post aperiatur, & manus protendatur vsque

ad fundum vrnæ, miscendo optime, infringendo, & liquefaciendo biscoctum panem,

qui non fuerit ab aqua liquefactus. Deinde statim ingeratur panis e hordeo factus

Panis hordeaceus.

eodem die, incidendo in offas: & iterum immittatur hordeum germinatum, plusquam

prius: sed tamen oportet diligenti vti mensura, & ordine, pro quantitate cervisiæ:

Cervisia quando insipida.

quod nisi factum fuerit, cervisia fiet asperi, & amari saporis: si vero parcius immittatur,

fit insipida, et insulsa. Necesse est igitur vti prudentia, in qua est omnis vis. Et cum

omnia commixta fuerint, iterum obturanda est vrna, vsque ad quartum diem: inde aperienda,

& paulatim solidanda per pannum lineum: cumque bene fuerit expressa, &

Transfusio cervisiæ.

cum fece purgata, infunditur in aliud vas bene purum: & qui volverit bibere eodem,

hoc est quarto die, poterit, licet insipida fit vsque in vigesimum diem.

De eadem cervisia alio modo conficienda.

CAP. XXXI.

RECIPIATVR panis biscoctus, & hordeum germinatum,

Panis biscoctus.

& mittatur in vrnam grandem (vt supra dictum est)

vsque ad tertium diem: deinde capiatur pila magna, melle

plena, vna cum savis, & cera: postea sumatur magnum vas,

Mel & favuus coquitur.

quod capiat quintuplicis liquoris plus, quam ceperat olla

mellis, & bene lavetur: dumque adhuc humidum est, invertitur

ore inferius demisso, vt fumigetur aridis frondibus olivarum:

deinde infunditur totum mel prædictæ ollæ: eademque

olla bis impletur hordeo germinato, & pane biscocto mollito,

Mixtio.

tantundem aquæ in illud vas, vbi mel positum fuit, immittendo, etiam hordei

germinati tantum, quantum oportebit. Cumque hæc omnia simul commixta fuerint

in vase fumigato, cum melle, aqua scilicet, & cervisia prædicta obturetur vehementer

Purgatio cervisiæ.

creta in triduum: deinde aperiatur, & despumata omni fece, quæ invenitur

in ore vasis, exprimatur, vt defluat, vt dictum est de superiore potione: panno

nitido dividatur in diversa vascula pura, & speciosa: quæ bene obturentur. Et quoties

Cervisia melior.

volunt bibere, aperiunt vnum ex illis vasculis: quo exhausto, alia seriatim aperiuntur.

Fœminæ menstruosæ, & homicidæ at polluti arcentur.

Et hæc cervisia longe melior est superiore: nam illa durat octo, vel decem

dies: hæc vero viginti, vel triginta: hæcque fit in locis calidioribus: & vasa pannis calidis teguntur: immo arceri debent procul homines scelerati, fœminæ menstruosæ, virique, & fœminæ polluti proximo concubitu: quod observatur per totam

Aethiopiam. Illud autem, quod in superficie vasorum detrahitur, cum volverint vt defluat, ponunt ad solem, siccant, immittunt in ollam, sive ahenum, vt bulliat cum pauca aqua: deinde refrigerant, & remanet super aquam pulcherima cera.

Hordei mollitio.

Hordeum vero molliatur in aquam ad vnum diem, & noctem: hinc detrahatur, & mittatur in scyphum ligneum madefactum, superius & inferius compositis frondibus ficuum vel arundinum recentibus: & semper humectetur vsquequo germinet: & postquam

Mola trusatilis.

germinaverit, bene siccetur in sole, & molatur mola trusatili: sed non ita tenuiter, veluti farina, sed tanquam far confractum in duo, vel tria frusta. sine quo bona cervisia fieri nequit.

De diverso vsu cervisiæ provinciarum.

CAP. XXXII.

HæC supradicta instructio prædicti D. Ioannis presbyteri de Aethiopia, seu India, præsentibus inserta est, vt videatur,

Diversitas cervisiæ coquendæ.

quanta sit horum hominum, ac nostrorum in cervisia decoquenda diversitas: ibi scilicet in summo calore, &

Deus laudandus vbique.

apud Septentrionales in extremo frigore, atque apud Germanos in optima temperie: vt merito laudandus sit Deus vbique in benignissimis donis suis, De modo Anglorum, Britanorum, Scotorum, aut Hybernorum, puto fere judicandum fore sicuti Germanorum: qui cervisiam potimo & compendiosissimo modo conficere norunt, multiplici forte, tam principibus, quam nobilibus,

Modus prolixus Norveg anorum.

& plebeiis congruentem. Apud Norvegianos satis est prolixus modus cervisiam conficiendi, vti vidi, & gustavi ante quinquaginta annos. Islandenses vero

Islandensium cervisia.

(de quorum moribus superius lib, II. fuerat enarratum) non tantum domestica, quantum peregrina, hacque pingui, & subfusca vtuntur cervisia: quam & piscium, butyri, rerumque aliarum commutationibus cæteris insularibus liberalius emercanturt

Bergis Norvegiæ.

idemque fit apud Bergensem Norvegiæ civitatem, nobilissimum Germanorum emporium: quibus tam ad quæstum, quam domesticum vsum, multa millia vasorum

Lubecum.

cervisiæ e Germanicis oris, Lubeco videlicet, Rostochio, Vismaria, & Brema, quotannis emittuntur. Quod vero exotica cervisia deportatur per mare a Germania

Lupulus Prutenicus fortior.

ad Aquilonares terras, causa est, quia fortissimo lupulo (qui humulus dicitur) ibidem

cocta, & marinis fluctibus mota, sapidior, potentiorque redditur. ad majus

robur, & conservationem. Lupulus nanque, sive humulus, in Aquilone

Causa notetur.

crescens, propter multitudinem ferrearum mineratum, &

rubiginem ex earum exhalatione causatam, in fine

Iulii floribus expositus, ad imbecillitatem

exhalat.

Aethiopiam. Illud autem, quod in superficie vasorum detrahitur, cum volverint vt

defluat, ponunt ad solem, siccant, immittunt in ollam, sive ahenum, vt bulliat

cum pauca aqua: deinde refrigerant, & remanet super aquam pulcherima cera.

Hordei mollitio.

Hordeum vero molliatur in aquam ad vnum diem, & noctem: hinc detrahatur, & mittatur

in scyphum ligneum madefactum, superius & inferius compositis frondibus

ficuum vel arundinum recentibus: & semper humectetur vsquequo germinet: & postquam

Mola trusatilis.

germinaverit, bene siccetur in sole, & molatur mola trusatili: sed non ita tenuiter,

veluti farina, sed tanquam far confractum in duo, vel tria frusta. sine quo

bona cervisia fieri nequit.

De diverso vsu cervisiæ provinciarum.

CAP. XXXII.

HæC supradicta instructio prædicti D. Ioannis presbyteri

de Aethiopia, seu India, præsentibus inserta est, vt videatur,

Diversitas cervisiæ coquendæ.

quanta sit horum hominum, ac nostrorum in cervisia

decoquenda diversitas: ibi scilicet in summo calore, &

Deus laudandus vbique.

apud Septentrionales in extremo frigore, atque apud Germanos

in optima temperie: vt merito laudandus sit Deus vbique

in benignissimis donis suis, De modo Anglorum, Britanorum,

Scotorum, aut Hybernorum, puto fere judicandum

fore sicuti Germanorum: qui cervisiam potimo & compendiosissimo

modo conficere norunt, multiplici forte, tam principibus, quam nobilibus,

Modus prolixus Norveg anorum.

& plebeiis congruentem. Apud Norvegianos satis est prolixus modus cervisiam

conficiendi, vti vidi, & gustavi ante quinquaginta annos. Islandenses vero

Islandensium cervisia.

(de quorum moribus superius lib, II. fuerat enarratum) non tantum domestica,

quantum peregrina, hacque pingui, & subfusca vtuntur cervisia: quam & piscium,

butyri, rerumque aliarum commutationibus cæteris insularibus liberalius emercanturt

Bergis Norvegiæ.

idemque fit apud Bergensem Norvegiæ civitatem, nobilissimum Germanorum emporium:

quibus tam ad quæstum, quam domesticum vsum, multa millia vasorum

Lubecum.

cervisiæ e Germanicis oris, Lubeco videlicet, Rostochio, Vismaria, & Brema,

quotannis emittuntur. Quod vero exotica cervisia deportatur per mare a Germania

Lupulus Prutenicus fortior.

ad Aquilonares terras, causa est, quia fortissimo lupulo (qui humulus dicitur) ibidem

cocta, & marinis fluctibus mota, sapidior, potentiorque redditur. ad majus

robur, & conservationem. Lupulus nanque, sive humulus, in Aquilone

Causa notetur.

crescens, propter multitudinem ferrearum mineratum, &

rubiginem ex earum exhalatione causatam, in fine

Iulii floribus expositus, ad imbecillitatem

exhalat.

De voluntaria suffocatione Regis Hundingi in medone, vel hydromele.

CAP. XXXIII.

PRÆMISSIS omnibus de vino, medone, hydromele, mulso, & cervisia,

in virtute accommendatione adductis, nonnihil addendum occurrit,

quod ostendere possit, quam infelicissimi sunt numerandi, qui talibus Dei &

naturæ concessis donis, legitime non vtuntur. Quocirca adducendus est hic casus

duorum Regum Aquilonarium, Suetiæ scilicet, & Daniæ: quorum pactis adeo inviolabilis

Reges duo insensati.

quondam pax firmata erat, vt in vltimum vsque finem mutua amicitia pactum

confirmarent: nec aures, aut animum illis accommodaturi essent, qui inter ipsos fœdera

rumpere, odia ferere, concordiam labefactare molirentur: sed alter alterius commoda,

honorem quietem, dignitatem, autoritatem defendere, & ampliare curaret,

prout in historiis suis charissimus frater & antecessor meus, Io. Archiepiscopus

Lib. 2. cap 14.

Vpsalensis ostendit. Accidit tandem falsam famam circumferri, quod Hadingus

Hadingus Rex Daniæ.

Daniæ Rex insidiis generi sui Gutthormi (cui pridem sororem suam Vlvildam

matrimonio conjunxerat) impetitus corruisset. Qua fama allata, Hundingus statuit

Hundingus rex Suetiæ.

suam fidem Regiam ita declarare, vt omnis posteritas intellectura esset, plus ipsam

valuisse, quam vitam. Proinde convocata totius regni nobilitate, convivium

magnificum, tanquam mortuo amico parentaturus, instruxit: & ne quicquam Regiæ

magnificentiæ deesse viderentur, jussus a Rege promus condus dolium ingentis

Promus condus.

magnitudinis cereali, sive melleo potu repletum, aulæ in medio collocavit. Ipse

Ministerium pietatis.

Rex pincernæ officio pocula circumferens, pietatis ministerium implere putabatur:

satagebat enim omnibus modis ostendere, quod non tam propter amici casum, quam

ob servandam præstitam fidem, lætus & gaudens in fata concederet. Igitur postquam

omnes ebrietate suffusos advertisset, seipsum in dolium dulcissimi liquoris præcipitans,

Rex dulciter mortuus.

ostendere videbatur, illud mortis genus dulcius existimari debere, quod pro amicitia & fide susceptum, gloriam laudemque mereretur immortalem. Quo cognito, Hadingus cogitabat quo genere mortis majorem, vel parem fidelissimo amico gratiam relerre posset, (quanquam difficile crederet tam eximiam virtutem pari virtute, aut amicitia superari posse) non coram satrapis, & proceribus suis, sed toto populo

Rex alter voluntarie suspesus.

inspectante, sese (ne perfidia notaretur) laqueo suspendi permisit: vt omnibus compertissimum fieret, ipsum plus promissam fidem, quam caducam vitam, & tandem necessario perituram existimasse. Affirmat Albertus Crantzius hanc duorum

Mors ridicula.

Regum mortem perquam ridiculam fuisse: at ego eam parem puto præcipue virtuti magnorum Græciæ, & Latii principum, qui voluntariam in mortem, ne fidem promissam violarent, se tradiderunt.

De indiscreta familiaritate Principum erga contubernales, aut servos.

CAP. XXXIIII.

OCCVRRIT deinde alius ea sus, justiori forsitan censura ridendus, ac damnandus. Gothi in primæva patria

Fliolmus rex.

Regem habebant, Fliolmum nomine: cujus virtutes paucæ,

Virtutes paucæ, vitia multa.

vitia vero multa numerabantur: inter quæ primum locum habuit nimia familiaritas apud suos servos: propter

Familiaritas nimia.

quam Augustus Cæsar Iulium avunculum, teste Eutropio, acriter arguebat, quod milites, commilitones novo blandoque more appellasset: quando enim affectabat charior fieri, autoritatem Principis emollivit. Fliolmus vero milites

Combibulones.

suos indulgentius, quam prudentius tractans, non solum commilitones, sed combibulones

Saturnalia festa.

suos effecit, quotidianoque convictu ad exemplum Saturnalium festorum (quæ servos dominis in mensa coæquans) vna cum eis comedere, & in longam noctem potare, vtile honestumque putavit: quod nimirum sub termino vitæ suæ expertus est, vt honestate vacuum, ita neque vllam vtilitatem afferre potuisse. Cum enim solito, & turpi more noctem cum eis potando deduceret, ab ipsis ebrietate suffusis, in ingens dolium cereali liquore repletum, quod pro explenda bibacium gula, aulæ

Rex suffocatus interiit.

in medio collocatum erat, per ludibrium præcipitatus interiit, relicto ad posteros Principes exemplo, ac documento, quod quamvis fideles servi diligendi, juvandi, promovendique sint: attamen a nimia familiaritate, quæ contemptum parit)prudentius cœrcendi: ne vetus proverbium, Ne quid nimis, frustra scriptum videatur.

Quocirca Reges & Principes attendant, ne vlli se tam familiares vnquam præbeant, quin possint, si opus fuerit, est sine periculo adhibita ratione succenfere, aut sine rerum mutatione, sua securitate gaudere: immo cum amicis, & familiaribus ita versandum fore, vt cogitemus eosdem aliquando inimicos nobis fieri posse. Præterea attendenda sententia est,

Nulli te facias nimis sodalem,
Gaudebis minus & minus dolebis.

De diversitate, & forma vasorum.

CAP. XXXV.

VARIA vasorum genera, vt sunt æneæ, seu cupreæ amphoræ,

Figuræ vasorum variæ.

satis justa magnitudine & multitudine reperiuntur apud Aquilonares: quæ quidem vasa vt sortia sint oportet: tanta etenim ingentissimi frigoris, & durissimi tactus hominum vis est, vt nusquam mollia vasa, aut fragilia vitra

Vasa solidissima Aquilonaria.

infracta serventur, vt infra de ritu epulandi dicetur. Præterea pelues, æneæ ollæ, mortariola, ac lavachra diversarum figurarum: demum stannea vasa, & hæc plerunque exotica,

Genera vasorum.

vt Anglicana: quæ negotiatores propter naturalem

Stannum Anglicanum.

duritiem, & splendorem, nisi crimine salsi arcerentur, pro argento divendere possent. Quod autem ænea, cuprea, aut ferrea sunt omnia, etiam aliæ rationes præter

Causæ soliditatis vasorum.

hyemis rigorem adsunt, nempe vt penes ignem pro liquoribus conficiendis, ne congelentur, pro tempore maneant, aut reponantur. Præterea quia cæteris durabiliora sunt, vt numero dotis computentur. Et demum, vt per sobolem ad hæredes, ac tempore belli in terra custodiri, & pro arcenda fame, accomparandis frugibus agrorum seminandorum, distrahi valeant, tanquam argentea supellex, diligentius cuslodiuntur:

Argento redimitur incendium.

immo nisi potentissimus hostis aliter repressus fuerit, argenti oblatione placatur. Vasa vero fictilia, quia liquore plena, glacieque constricta, citissime rumpuntur, in arte,

Vasa vitrea inusitata.

aut vsu non sunt, nisi quæ per mare quæstus causa a Germania afferuntur: similiter & viridia vitra, cæteris fragilibus fortiora. Sed adhuc fatendum est, ollas reperiri

Ollæ lapideæ.

lapideas apud Occidentales Gothos, & Meridionales Norvegos, quemadmodum Romæ videntur in Agone venales: quæ tantam vim ebullitionis ab igne super petram, vel frigidos cineres retinent, vt supervenienti inspectori appareant sine foco bullire: talique spe nonnulli Iuthones, seu Cimbri, decepti sunt: qui vt cibos fine

lignis & igne decoquant, hujusmodi ollas hilariter comparare festinant, gens alioqui in fictionibus ingeniosa. Sunt & vasa instar Regii diadematis, seu coronæ, e crispatis arborum radicibus subtiliter elaborata: quæ voluptatis causa solennioribus conviviis ad bibendum applicantur, vulgarique verbo Kosa dicuntur. Præterea

Kosa Finnonica.

aliud genus vasorum deauratis labris, & pedibus, e gryphonum vngulis bonam liquoris quantitatem tenentibus, fabricatum. Item scyphi, seu crateres argentei,

lata forma (qui Schala dicuntur) ad modum cranii humani: qualem Albovinus Rex

Longobardorum de cranio Cunimundi Regis Gepidarum, teste Paulo Diacono, craterem multo auro distentum, fabrefieri jussit: quo & in splendidis festis vsus est: & demum Reginæ suæ insidiis interremptus, suum quoque cranium forsitan tradidit pro poculo deaurandum.

De ritu veterum epulandi

CAP. XXXVI.

VETVSTO tempore (vt superius lib. V. de pugilibus & gigantibus) qualem ritum epulandi habuere majores, satis integre videtur ostensum, ac insuper hoc loco nonnihil exactius ostendendum. Sed vltra autores ibi allegatos, etiam

Athenæus Græcus.

accedit clarissimus autor Græcus Athenæus: qui Aquilonaribus populis eo tempore, & loque vicinus, ac Possidonius,

Possidonius.

Cornelius Tacitus, & similes, qui de antiquorum epulandi

Corn. Tacitus.

ritu plurima meminere in hac forma: Apponebant, & graminibus

Forma epulandi.

prius sternebant ligneas mensas, paululum a terra elevatas. Nutriebant autem modique pane, ac plurima carne in aquam elixata, ac carbonibus & verubus assata: quam quidem non fastidiose apponebant, sed ambabus

Culter cum vagina in propria lance circumferebatur.

manibus elevantes, membratim manducabant. Dum vero caro separatu difficilis fuerat, exili cultro eam disciderunt: qui culter & cum vagina in propria lance circumferebatur.

Pisces quoque apponebant consuetos fluminibus marinis: quos sale,

Pisces.

aceto, ac cymino assatos condiebant: quibus & ad potum vtebantur. Oleo vero

Oleum.

non fruebantur, ob rarum eius vsum: nam ob desuetudinem, oleum eis injucundum

Antiqui circuli instar consedebant.

videbatur. Quando autem multi simul cœnabant, circuli instar consedebant: in medio vero coryphæus præstantissimus, quemadmodum coryphæo convenit: qui ab aliis differt, vel virtute belli, aut genere, aut divitiis. Inde ex vtraque parte, juxta

Coryphæus.

dignitatis ordinem & præstantiam, quam consecutus erat quilibet, sibi invicem

Clypei a tergo.

succedebant. Hi simul & clypeos armatos a tergo sustinebant. Satellites autem illorum

Satellites.

e regione in modum circuli, quemadmodum & domini, convivabantur. Hæc

Athenæus. Procedente vero tempore, vti cultus hominum redditus est ornatior, &

Luxus appellatione civilitatis introductus.

civilior: ita & luxus in rebus, & aboininatio in moribus cernitur introducta: &

hac appellatione civilitatis incessanter ostenditur, vt nihil antiquæ, sed probatæ

simplicitatis ad vitæ compendium videatur esse relictum. Nec opus est longa nomenclatura

Tortores ventris.

eos tortores, vel eorum instrumenta adducere, quibus angustissimus venter

Simplicitas edendi sanissima.

extenditur ad cruciatum. Olim Septentrionalibus populis, vti prædictum est,

erat vna suavis, & amœna, ac secura in edendo, bibendoque simplicitas: quæ sanos,

Farcinatores peregrini.

robustos, fortes, prudentes, & strenuos, in militaribus præsertim exercitiis, efficiebat:

nunc autem peregrinis farcinatoribus, & coquis accitis, ea morum qualitas

Sobrietas virtutum mater est.

in ventrem introducta est, quæ adeo effrenem lasciviam generat, vt sobrietate (quæ

virtutum custos est) lacessita, nihil vtile, aut rectum corde cogitare poterit, aut inchoatum

augere, vel manibus operari.

lata forma (qui Schala dicuntur) ad modum cranii humani: qualem Albovinus Rex

Longobardorum de cranio Cunimundi Regis Gepidarum, teste Paulo Diacono,

craterem multo auro distentum, fabrefieri jussit: quo & in splendidis festis vsus est:

& demum Reginæ suæ insidiis interremptus, suum quoque cranium forsitan tradidit

pro poculo deaurandum.

De ritu veterum epulandi

CAP. XXXVI.

VETVSTO tempore (vt superius lib. V. de pugilibus &

gigantibus) qualem ritum epulandi habuere majores, satis

integre videtur ostensum, ac insuper hoc loco nonnihil exactius

ostendendum. Sed vltra autores ibi allegatos, etiam

Athenæus Græcus.

accedit clarissimus autor Græcus Athenæus: qui Aquilonaribus

populis eo tempore, & loque vicinus, ac Possidonius,

Possidonius.

Cornelius Tacitus, & similes, qui de antiquorum epulandi

Corn. Tacitus.

ritu plurima meminere in hac forma: Apponebant, & graminibus

Forma epulandi.

prius sternebant ligneas mensas, paululum a terra

elevatas. Nutriebant autem modique pane, ac plurima carne in aquam elixata, ac carbonibus

& verubus assata: quam quidem non fastidiose apponebant, sed ambabus

Culter cum vagina in propria lance circumferebatur.

manibus elevantes, membratim manducabant. Dum vero caro separatu difficilis

fuerat, exili cultro eam disciderunt: qui culter & cum vagina in propria lance circumferebatur.

Pisces quoque apponebant consuetos fluminibus marinis: quos sale,

Pisces.

aceto, ac cymino assatos condiebant: quibus & ad potum vtebantur. Oleo vero

Oleum.

non fruebantur, ob rarum eius vsum: nam ob desuetudinem, oleum eis injucundum

Antiqui circuli instar consedebant.

videbatur. Quando autem multi simul cœnabant, circuli instar consedebant:

in medio vero coryphæus præstantissimus, quemadmodum coryphæo convenit: qui

ab aliis differt, vel virtute belli, aut genere, aut divitiis. Inde ex vtraque parte, juxta

Coryphæus.

dignitatis ordinem & præstantiam, quam consecutus erat quilibet, sibi invicem

Clypei a tergo.

succedebant. Hi simul & clypeos armatos a tergo sustinebant. Satellites autem illorum

Satellites.

e regione in modum circuli, quemadmodum & domini, convivabantur. Hæc

Athenæus. Procedente vero tempore, vti cultus hominum redditus est ornatior, &

Luxus appellatione civilitatis introductus.

civilior: ita & luxus in rebus, & aboininatio in moribus cernitur introducta: &

hac appellatione civilitatis incessanter ostenditur, vt nihil antiquæ, sed probatæ

simplicitatis ad vitæ compendium videatur esse relictum. Nec opus est longa nomenclatura

Tortores ventris.

eos tortores, vel eorum instrumenta adducere, quibus angustissimus venter

Simplicitas edendi sanissima.

extenditur ad cruciatum. Olim Septentrionalibus populis, vti prædictum est,

erat vna suavis, & amœna, ac secura in edendo, bibendoque simplicitas: quæ sanos,

Farcinatores peregrini.

robustos, fortes, prudentes, & strenuos, in militaribus præsertim exercitiis, efficiebat:

nunc autem peregrinis farcinatoribus, & coquis accitis, ea morum qualitas

Sobrietas virtutum mater est.

in ventrem introducta est, quæ adeo effrenem lasciviam generat, vt sobrietate (quæ

virtutum custos est) lacessita, nihil vtile, aut rectum corde cogitare poterit, aut inchoatum

augere, vel manibus operari.

LIBER XIII. 459

De ritu bibendi Septentrionalium populorum

CAP. XXXVII.

NEC displicet curiosis inspectoribus interpretationem admittere,

Modus absque modo bibendi.

qualis sit modus Septentrionalium gentium in bibendo.

In primis, quod religiosum sit stando pro reverentia

numinum, ac principum bibere, & quasi in agone

per sudorem contendere, quis vno, vel altero, vel multiplicato

haustu amphoram evacuet capitolinam, hoc est ingentem

mensuram: qualem Imperator ille Gothus Maximinus,

Maximinus Imp. Gothus.

inter devorandum LX. libras carnium, alacriter hausisse

se videtur, velut alter Vitellius, qui integram avium venationem,

Vitellius.

alterque peponum latissimum campum vnico pastu absumpsit, & forsitan

Milo aliquis, vnius bovis comestione satietatem non relinquens. Sed transeant illa

Milo.

tanquam sparsa in gurgite spatioso. Videntur itaque in mensa (suprapositæ imaginis)

quasi coronati sedere, ac tali forma vasis potare: quod forsan inexpertis generare

posset admirationem. Sed mirabilius esset longo ordine intueri ministros,

Ordo portantium vasa.

quasi cornutorum cervorum pastores gregatim incedere, vt ea vasa cereali liquore repleta,

propinent convivis. Sed neque his contenti cerimoniis, etiam contendunt monstrare

sobrietatem, vt vase tam alto, repletoque, nudo capiri superposito, choream

Sobrietas mentita.

gyrando reducant: similiter & alia vasa manibus vtrisque allata, vino, cervisia, medone,

Chorizantes vasa in capite gestant.

aut mulso, vel musto repleta, convivantibus ad æquales haustus exhibeant

epotanda. Nec excusatio opponi solet, quod in tali certamine provocatus non exeat

victor: vt sententia Platonis lib. de legibus, bonus socius, & illustris

Plato bibulos vocat bonos socios.

appellari mereatur. Bonum socium Plaso appellat, qui bibendo,

& judicando novit evitare ebrietatem.

Adhuc de vasis diversarum provinciarum.

CAP. XXXVIII.

CORNVTA vasa supraposita, Finlandensium Aquilonarium

Kosa.

artificiosa opificia sunt, Kosaque (vt prius dictum

est) appellantur. Nec eis naturæ, vel artis honor, & decus

Radices crispatæ.

abest, cum e pulcherrimis abietis radicibus, iisque crispatis,

intus cavatis, ac foris figurarum varietate ornatis,

formantur, immo & arte aurearum laminarum, sive aliis

pretiosis coloribus depicta, sui decorem & affectum excitant,

Facies animalium naturaliter vasis insculptæ.

vt carius redimantur. Fiunt etiam ampla, sed rotunda

vasa, ac oblonga pocula, e radicibus betulæ maculas

discolores habentis, immo facies animalium, avium, atque aliarum imaginum, in vna

Vernisa.

massa distinctas, miro naturæ artificio fabricantas: quibus vernisa linitis, valde delectabilis

Kindia.

color, ob discurrentes venas, ciispatque lineas superadditur, vt aureo decori comparari

Marchia.

videantur. Isque mos est præcipuus apud certas provincias Vestrogothorum,

Artifices.

Kindia, ac Marchia dictas: vbi peritiores in opere tornatili artifices, quam alibi in

Vitririces Venetiis super arte contendunt.

cunctis regionibus Aquilonis, reperiuntur. Eo nanque quæstu pro maxima parte vivunt,

sicque alterna æmulatione ligneorum vasorum, pulchritudinis inventione contendunt,

quemadmodum vitrifices in Murano Venetiarum. Miraculo etiam deputatur,

Vsus vitrorum nullus vel rarissimus in Aquilone, & quare?

quando tabulæ radicum cupressini ligni, caudam pavonum distinctione colorum

imitantes, voluptatis causa a Prælatis ex Italia redeuntibus, in Aquilonem comportantur,

Vitrorum autem vel nullus, vel rarissimus vsus est in mensis illarum gentium,

ob excessum ebriosorum: qui voluptatis loco ducerent, perfringere vitra: quorum

Poculorum duæ decades vna manu franguntur.

fragmenta nervos incidentia, nedum brachio incurabilem defectum ingerunt, sed

præsentissimam mortem. Non ita in poculis abietinis: quorum duas decadas vno

ictu perfringere solent.

De pœna potatorum.

CAP. XXXIX.

QVIA facilis hujus tituli, figuræque appositæ interpretatio aspicientibus ostenditur,

Temulentia sibiipsi pœna.

exigua interpretatione indigere videtur, cum temulentus, teste Platone,

bis puer sit: ipsaque temulentia cæde non consequente, pœna est digna,

Adhuc de vasis diversarum provinciarum.

CAP. XXXVIII.

CORNVTA vasa supraposita, Finlandensium Aquilonarium

Kosa.

artificiosa opificia sunt, Kosaque (vt prius dictum

est) appellantur. Nec eis naturæ, vel artis honor, & decus

Radices crispatæ.

abest, cum e pulcherrimis abietis radicibus, iisque crispatis,

intus cavatis, ac foris figurarum varietate ornatis,

formantur, immo & arte aurearum laminarum, sive aliis

pretiosis coloribus depicta, sui decorem & affectum excitant,

Facies animalium naturaliter vasis insculptæ.

vt carius redimantur. Fiunt etiam ampla, sed rotunda

vasa, ac oblonga pocula, e radicibus betulæ maculas

discolores habentis, immo facies animalium, avium, atque aliarum imaginum, in vna

Vernisa.

massa distinctas, miro naturæ artificio fabricantas: quibus vernisa linitis, valde delectabilis

Kindia.

color, ob discurrentes venas, ciispatque lineas superadditur, vt aureo decori comparari

Marchia.

videantur. Isque mos est præcipuus apud certas provincias Vestrogothorum,

Artifices.

Kindia, ac Marchia dictas: vbi peritiores in opere tornatili artifices, quam alibi in

Vitririces Venetiis super arte contendunt.

cunctis regionibus Aquilonis, reperiuntur. Eo nanque quæstu pro maxima parte vivunt,

sicque alterna æmulatione ligneorum vasorum, pulchritudinis inventione contendunt,

quemadmodum vitrifices in Murano Venetiarum. Miraculo etiam deputatur,

Vsus vitrorum nullus vel rarissimus in Aquilone, & quare?

quando tabulæ radicum cupressini ligni, caudam pavonum distinctione colorum

imitantes, voluptatis causa a Prælatis ex Italia redeuntibus, in Aquilonem comportantur,

Vitrorum autem vel nullus, vel rarissimus vsus est in mensis illarum gentium,

ob excessum ebriosorum: qui voluptatis loco ducerent, perfringere vitra: quorum

Poculorum duæ decades vna manu franguntur.

fragmenta nervos incidentia, nedum brachio incurabilem defectum ingerunt, sed

præsentissimam mortem. Non ita in poculis abietinis: quorum duas decadas vno

ictu perfringere solent.

De pœna potatorum.

CAP. XXXIX.

QVIA facilis hujus tituli, figuræque appositæ interpretatio aspicientibus ostenditur,

Temulentia sibiipsi pœna.

exigua interpretatione indigere videtur, cum temulentus, teste Platone,

bis puer sit: ipsaque temulentia cæde non consequente, pœna est digna,

quanto magis si ea consequatur? Et quia aliqua ratio non admittit, vt quis se inebriet,

multominus in exercitu militari, vbi capite, & cerebro, immo ratione turbata,

temulentus ignorat, quem armis invadat, dominum proprium, vel imperterritum

Massagethæ duo impalantur.

hostem: ideoque hoc loco inusitata impalationis pœna, duobus Massagethis

infligitur: quia hominem de ebrietate eos irridentem, interemerunt. Nam omnium

Ebrii.

maxime vino dediti Massagethæ sunt, manu ob id feroces, vt Parthi: nimio

Galli.

vino frequenter eporo, sunt ore fœtentes, Galli petulantes, Germani rixantes, Gothi

Germani.

rebellantes, ac Finni plorantes: & forsitan ebrius quisque omnibus his vitiis deprehensus,

Gothi.

vti turpissimus, & sordidissimus est, ita digna pœna meretur affligi.

Finni.

Sed hac in parte cum serio non agatur, quomodo puniri debeant ebrii, arces & mœnia

servaturi, ac Principem & totam Reipublicæ summam perdituri: verum qualiter

Vitia ebriorum.

stupidi, ignavi, garruli, nugaces, qui noctem crapulando vertunt in diem, &

econtra, vt celerius compotationes expediant, sint corripiendi: ne cum dormire,

vel potare, vel silere, vel abire noluerint, ad rixas, & cædes, ac homicidia se

Sedes cuneata potantis.

converterint: tunc lege sociorum constitutum est, quod illum, vel illos successive colcent

super sedem cuneatam, vt funibus in altum levent, cornu bene magno in manibus

cervisia repleto, sedenti dato, vt celerius ebibat, vel anxie resideat in ea acuata

Ars bibendi legibus constat.

sede, atque experiatur artem hanc constare legibus ordinatis, & quæ sequuntur in

prodigio ventris, & gulæ. Aurea fuisset lex ista, si dudum in Latio tempore portento

forum voratorum, & potatorum ordinata, servataque fuisset.

De externis exemplis.

CAP. XL.

ACCEDIT adhuc alius (teste Sabellico in vita Aurelianii

Phagon.

insatiabilis, et portetosus vorator Phagon: item Clodius, &

Clodius.

Albinus autore Suetonio. Præterea Firmus, & Bonosus bibax:

Albinus voratores.

de quo (Paulo Vopisco teste) Aurelianus dixit, Bonosum

natum, non vt viveret, sed vt biberet. Tandem suspensus,

Firmus & Bonosus bibax.

dicebatur non homo, sed amphora pendere: quod

& Sabel. lib. VII. Enne. VII. pariter attestatur. Immo

Amphora pendet.

Volater. lib. XXXII. cum sequentibus complurima dicit,

& ante eum Plin. lib. XIIII. cap. XXII. qui testes sunt,

Gothi & Germani excellentiores potatores.

Gothos, Germanosque reputari excellentiores potatores, & ideo frequentius cæteris

gentibus inebriari. Sed nec Ovidius hæc ignorasse videtur, dum ait:

Ille mero somnoque gravis, titubare videtur.

Et forte eo vehementius, quo potus ipse calidioribus excitantur incrementis, vt zinzibere,

Res contrariæ in vno ventre.

cinnamomo, ac gariophyllis, cum admixtione butyri: quorum omnium

infelicissimus venter expectat seditionem, & cruciatum, solo somno, vel abstinentia

Remedium.

reparandum. Quid autem Beroaldus Commen. V. Tuscu, Quæst. de ebrietate

Ebrietas Gallorum.

Gallorum commemorat, inter alia sat est vnum adduxisse, quod videlicet, farti, ac sepulti

Baccho, vinum nocturnum edormire non possint, nec orientem solem aliquando,

Servi corporis.

nec occidentem contemplari. Et ita qui corpori serviunt, nunquam liberi erunt,

donec e medio subtrahantur, quemadmodum jussu cujusdam Regis Septentrionalis

quidam vorator illico suspensus est, cum diceret se Regibus, & Principibus

Vorator suspensus, quia solus multorum escas absumpsit.

pro spectaculo gratum fore, quod singulo die escam decem

hominum devorare posset, nec laborem honestum

pro vno complere.

quanto magis si ea consequatur? Et quia aliqua ratio non admittit, vt quis se inebriet,

multominus in exercitu militari, vbi capite, & cerebro, immo ratione turbata,

temulentus ignorat, quem armis invadat, dominum proprium, vel imperterritum

Massagethæ duo impalantur.

hostem: ideoque hoc loco inusitata impalationis pœna, duobus Massagethis

infligitur: quia hominem de ebrietate eos irridentem, interemerunt. Nam omnium

Ebrii.

maxime vino dediti Massagethæ sunt, manu ob id feroces, vt Parthi: nimio

Galli.

vino frequenter eporo, sunt ore fœtentes, Galli petulantes, Germani rixantes, Gothi

Germani.

rebellantes, ac Finni plorantes: & forsitan ebrius quisque omnibus his vitiis deprehensus,

Gothi.

vti turpissimus, & sordidissimus est, ita digna pœna meretur affligi.

Finni.

Sed hac in parte cum serio non agatur, quomodo puniri debeant ebrii, arces & mœnia

servaturi, ac Principem & totam Reipublicæ summam perdituri: verum qualiter

Vitia ebriorum.

stupidi, ignavi, garruli, nugaces, qui noctem crapulando vertunt in diem, &

econtra, vt celerius compotationes expediant, sint corripiendi: ne cum dormire,

vel potare, vel silere, vel abire noluerint, ad rixas, & cædes, ac homicidia se

Sedes cuneata potantis.

converterint: tunc lege sociorum constitutum est, quod illum, vel illos successive colcent

super sedem cuneatam, vt funibus in altum levent, cornu bene magno in manibus

cervisia repleto, sedenti dato, vt celerius ebibat, vel anxie resideat in ea acuata

Ars bibendi legibus constat.

sede, atque experiatur artem hanc constare legibus ordinatis, & quæ sequuntur in

prodigio ventris, & gulæ. Aurea fuisset lex ista, si dudum in Latio tempore portento

forum voratorum, & potatorum ordinata, servataque fuisset.

De externis exemplis.

CAP. XL.

ACCEDIT adhuc alius (teste Sabellico in vita Aurelianii

Phagon.

insatiabilis, et portetosus vorator Phagon: item Clodius, &

Clodius.

Albinus autore Suetonio. Præterea Firmus, & Bonosus bibax:

Albinus voratores.

de quo (Paulo Vopisco teste) Aurelianus dixit, Bonosum

natum, non vt viveret, sed vt biberet. Tandem suspensus,

Firmus & Bonosus bibax.

dicebatur non homo, sed amphora pendere: quod

& Sabel. lib. VII. Enne. VII. pariter attestatur. Immo

Amphora pendet.

Volater. lib. XXXII. cum sequentibus complurima dicit,

& ante eum Plin. lib. XIIII. cap. XXII. qui testes sunt,

Gothi & Germani excellentiores potatores.

Gothos, Germanosque reputari excellentiores potatores, & ideo frequentius cæteris

gentibus inebriari. Sed nec Ovidius hæc ignorasse videtur, dum ait:

Ille mero somnoque gravis, titubare videtur.

Et forte eo vehementius, quo potus ipse calidioribus excitantur incrementis, vt zinzibere,

Res contrariæ in vno ventre.

cinnamomo, ac gariophyllis, cum admixtione butyri: quorum omnium

infelicissimus venter expectat seditionem, & cruciatum, solo somno, vel abstinentia

Remedium.

reparandum. Quid autem Beroaldus Commen. V. Tuscu, Quæst. de ebrietate

Ebrietas Gallorum.

Gallorum commemorat, inter alia sat est vnum adduxisse, quod videlicet, farti, ac sepulti

Baccho, vinum nocturnum edormire non possint, nec orientem solem aliquando,

Servi corporis.

nec occidentem contemplari. Et ita qui corpori serviunt, nunquam liberi erunt,

donec e medio subtrahantur, quemadmodum jussu cujusdam Regis Septentrionalis

quidam vorator illico suspensus est, cum diceret se Regibus, & Principibus

Vorator suspensus, quia solus multorum escas absumpsit.

pro spectaculo gratum fore, quod singulo die escam decem

hominum devorare posset, nec laborem honestum

pro vno complere.

De turpissimis speciebus ebriosorum.

CAP. XLI.

PER temulentiam quanta orbi mala illata sunt, neque hac exigua

pagina, immo nec voluminibus gravium autorum vsquam

sufficienter exponi potest. Nec mirum: quia tanta

solertia præter liberalem vini naturam reperta est, vt &

arte mutato latice, calidisque speciebus adjunctis, excitetur

Voluptas insatiabilis.

in homine voluptas insatiabilis in bibendo: quæ consuetudinem

adauget, & aviditatem, & illa necessitatem,

vt quanto plus biberit, tanto plus sitire cogatur, prout Scytharum

legatis imputatur: licet (Plinio attestante lib. XIIII.

cap. vltimo de Hispanis, Gallis, & Aethiopibus loquente) nulla mundi parte cesset

Ebrietas nullibi in orbe cessat.

ebrietas: quæ & has vbique ineptias, & operationes habet, quod hominis mentem

mutet, ac furorem gignat, Vt nec sui, nec alterius respectum habere poterit in inferendo

gravissimo damno: in quod sobrietate gubernante, nunquam attentasset. Præterea

Ebrietatis vitia.

mille scelerum species, admissa ebrietate, immo detestanda malorum irritamenta,

& turpior effectus, quam impura imaginatio præmittit, excogitantur, & committuntur:

Volutatio in luto cum porcis.

inimica scilicet exercitatio, scurrilis improbitas, volutatio in cœno cum

porcis, fœtidus anhelitus vt cadaverum: insuper & vomitus cum canibus, visusque

Ebrietas perdit quidam alea quæritur.

vertiginosus vt hircis. Demum vt verbis Plinii vtendum sit, alius quantum alea

quæsierit, tantum bibit. Tunc avidi matronam oculi licentur, tunc gravi produntur

marito, tunc animi secreta proferuntur: alii testamenta sua nuncupant, alii mortifera

loquuntur, rediturasque per jugulum voces non continent, quam multis ita interemptis:

Somni furiales.

vulgoque veritas iam vino attributa est. Hinc pallor, & pendulæ genæ,

oculorum vlcera, tremulæ manus, effundentes plena vasa, furiales somni & inquies

Dies perduntur.

nocturna, portentosa libido, rerum omnium oblivio, morsque memoriæ, & abbreviatio

vitæ. Attamen rapere se ita vitam prædicant, cum priorem diem quotidie

perdant, alii præsentem, & venturum, lege servata non labasse sermone, nec levatum

vomitione, aut alia corporis parte, optima fide bibisse, in hauriendo non

respirasse, neque expuisse, nihilque ad elidendum in pavimentis summum e vino reliquisse,

Plato vehementer ebrios carpit.

ne fiat fallacia legi. De talibus etiam Plato lib. XXXIIII. pro levanda

turpitudine ebriosorum, & stupidis ineptiis, plurima scribit. Præterea

post eum plurimi clarissimi viri, indignum putantes, hominem

Liber de arte bibendi.

tam perniciosa voluptate, vel sordida arte

in brutum verti. De arte bibendi extat

cujusdam Germani Vincentii

Obsopœi,

opus elegantissimo carmine conscriptum.

De Personatis, seu Mascharis.

CAP. XLII.

NON brevis, aut exigua hujus figuræ interpretatio fieret,	si stultorum hominum larvas (Italice Mascharas appellatas)	tempus, aut pudor, tanquam vanissimam curiositatem	admitteret extendendas: immo nec carri, nec navigia	Carri aut navigia stultis non sufficiunt evehendis.	ea volumina evehere possent, quæ orbe condito in hac materia	ad refrenandam hominum stultitiam judicio sapientum	sunt conscripta, adeoque fere quævis natio, Latina, Græca,	& Barbara, sicuti peculiaribus est obnoxia vitiis, &	(vt dictum est) inebriari solet, ita & malorum vsuum fideles	consequitur increpatores. Cum autem frequentius quam vtilius, etiam a magnis	Quæstio frequens.	hominibus e me quæsitum fuerat, an mascharis vtantur durissimi incolæ Septentrionis.	Sed responsione habita facile norunt, stultorum esse infinitum numerum:	ideoque ibidem in suo genere & numero stultitiam fore ampliatam: & forsitan eo	simplicior, ac purior, quo signis cœlestibus Cynosuræ, Caudæ bovis, & similibus,	Signa cœlestia.	in omni grosso edendo spectaculo sunt subjectiores, quemadmodum aliis majori	ve & pr ev ca re su vi vi Ig	

NON brevis, aut exigua hujus figuræ interpretatio fieret,

si stultorum hominum larvas (Italice Mascharas appellatas)

tempus, aut pudor, tanquam vanissimam curiositatem

admitteret extendendas: immo nec carri, nec navigia

Carri aut navigia stultis non sufficiunt evehendis.

ea volumina evehere possent, quæ orbe condito in hac materia

ad refrenandam hominum stultitiam judicio sapientum

sunt conscripta, adeoque fere quævis natio, Latina, Græca,

& Barbara, sicuti peculiaribus est obnoxia vitiis, &

(vt dictum est) inebriari solet, ita & malorum vsuum fideles

consequitur increpatores. Cum autem frequentius quam vtilius, etiam a magnis

Quæstio frequens.

hominibus e me quæsitum fuerat, an mascharis vtantur durissimi incolæ Septentrionis.

Sed responsione habita facile norunt, stultorum esse infinitum numerum:

ideoque ibidem in suo genere & numero stultitiam fore ampliatam: & forsitan eo

simplicior, ac purior, quo signis cœlestibus Cynosuræ, Caudæ bovis, & similibus,

Signa cœlestia.

in omni grosso edendo spectaculo sunt subjectiores, quemadmodum aliis majori

versutia, & fatuitate præditis evenit, qui calidis regionibus sunt viciniores. Igitur

cum depictæ, subtilesque maschararum facies, ob artificum inexperientiam, in

Imagines subtiles raræ.

Aquilone fieri nequeunt, nobiliores fatui atro serico faciem obnuptam variato corporis

vestitu, superadditis aureis zonis, & argenteis cingulis, voce mutata, amicis

Zonæ aureæ & argenteæ.

scrutandam ostendunt: eorumque exemplo reliqua fatuorum turba diversitate formarum

(Ovidiana Metamorphosi descriptarum) furit & insanit, præcipue tempore

Bacchanalium sociætatum, quo vnicuique juxta suam conditionem pulchrius fore

videtur in suo genere insaniendum: vt laniones in cornutis boum, caprarumque capitibus,

Laniones.

voce eorum simulata, vel suillo grunnitu: ita & piscatores retibus extensis,

vt monstrent pisces: & sic de reliquis cunctorum civium exercitiis, alacriter fieri

solet. Soloque sex dierum spatio ante initium quadragesimæ de permissione magistratus

Maschari sex diebus insanire solent.

hac vtuntur licentia, & libertate. Neque genus hominum inter larvatos

mascharos est, quod petulantius turpitudine fœminearum imaginum se vestit, quam

exotici pictores: qui etiam extra hoc tempus lascivas mulierum formas turpitudine

Pictores exoticii.

aperta depingentes, odio, & ostentui habentur incolis: qui nunquam hac inspectione

Cynica Diogenis secta odiosa.

lætantur. Sunt enim pudore bono, St verecundia casta firma, vt nunquam hanc

Diogenis Cynicam sectam sequantur. Miserimi ergo arbitrandi sunt n aliis terris,

qui supremam quasi voluptatem habent in inspectione nudarum imaginum fœminei

Caro propria satis potens est in hominis perditione.

sexus, quasi interior caro non sufficeret in dericiendo homine in mille tentationes,

fragilitate sua tandem collapsuro, nisi & externæ augerentur provocationes.

De diversis modis coquendi salis.

CAP. XLIII.

Modus coquendis salis.

QVAM varius, & inusitatus modus coquendi salis servetur

apud Septentrionales populos, sequentibus indiciis exponetur.

Norvegiani.

Norvegiani littus Oceani inhabitantes, sal decocturi,

findunt cavantque longissimas pinus, vel abietes, restibus

fortissimis, quasi circulis eas iterum numero sufficienti

resartientes: atque saxis alligatis, illas in profundum, foraminibus

Aqua salsior in fundo maris.

in arborum extremitatibus, vt salsior aqua ingrediatur,

relictis, immergunt, canale propius quo poterint,

juxta littus pluribus officinis extructis obfirmantes, vnde aqua

e profundo ingressa, extrahi possit, atque in caldare supposito igne lento, transfundi,

decoqui, & in sal converti. Quod hyeme coquitur, firmius est æstivo sale:

Sal hyemale firmius, æstivale mollius.

quia hoc molle, & fluidum: aliud vero asperum reperitur. Et licet in hoc regno

Norvegiæ tam ad domesticum vsum, quam quæstuosum extraneorum lucrum conficitur,

& emittitur: tamen ita insulsæ sunt carnes, & pisces, vt vel opera data id fieri

Carnes semiputres in Norvegia frequentius habentur.

credatur, vel tanta inclemenna cœli syderumque videatur, vt nusquam non semiputres

habeantur. Apud Sueones vero, sive Suecos, & Gothos, nulla fit decoctio

salis: non quia e fundo maris extrahi non possit aqua falsa, sed quia gens aliis rebus

abundans, facilius exoticum sal comparat, quam superfluis expensis id decoquat

Sal exoticum.

in littore suo. Adventu enim grandium navigiorum Hollandiæ, ac Germaniæ

Montes salis.

ab Hispanicis, & Gallicis, ac Britannicis portubus, Vlysbonico præsertim & Brovaso

Vrelisca, & Bochna.

portu, sal acceptum justo pretio venundatur. In Polonia vero montes profundissimi

salis sunt, præsertim in Vrelisca, & Bochna: vbi videndi causa M. D.

Loca profundissima.

XXVIII. quinta Ianuarii, transcensis L. scalis sui, & vidi in profundioribus locis

Minera salis opulenta.

laboratores nudos, ob calorem, ferreis instrumentis eruere opulentissimum thesaurum

salis,

Cynica Diogenis secta odiosa.

lætantur. Sunt enim pudore bono, St verecundia casta firma, vt nunquam hanc

Diogenis Cynicam sectam sequantur. Miserimi ergo arbitrandi sunt n aliis terris,

qui supremam quasi voluptatem habent in inspectione nudarum imaginum fœminei

Caro propria satis potens est in hominis perditione.

sexus, quasi interior caro non sufficeret in dericiendo homine in mille tentationes,

fragilitate sua tandem collapsuro, nisi & externæ augerentur provocationes.

De diversis modis coquendi salis.

CAP. XLIII.

Modus coquendis salis.

QVAM varius, & inusitatus modus coquendi salis servetur

apud Septentrionales populos, sequentibus indiciis exponetur.

Norvegiani.

Norvegiani littus Oceani inhabitantes, sal decocturi,

findunt cavantque longissimas pinus, vel abietes, restibus

fortissimis, quasi circulis eas iterum numero sufficienti

resartientes: atque saxis alligatis, illas in profundum, foraminibus

Aqua salsior in fundo maris.

in arborum extremitatibus, vt salsior aqua ingrediatur,

relictis, immergunt, canale propius quo poterint,

juxta littus pluribus officinis extructis obfirmantes, vnde aqua

e profundo ingressa, extrahi possit, atque in caldare supposito igne lento, transfundi,

decoqui, & in sal converti. Quod hyeme coquitur, firmius est æstivo sale:

Sal hyemale firmius, æstivale mollius.

quia hoc molle, & fluidum: aliud vero asperum reperitur. Et licet in hoc regno

Norvegiæ tam ad domesticum vsum, quam quæstuosum extraneorum lucrum conficitur,

& emittitur: tamen ita insulsæ sunt carnes, & pisces, vt vel opera data id fieri

Carnes semiputres in Norvegia frequentius habentur.

credatur, vel tanta inclemenna cœli syderumque videatur, vt nusquam non semiputres

habeantur. Apud Sueones vero, sive Suecos, & Gothos, nulla fit decoctio

salis: non quia e fundo maris extrahi non possit aqua falsa, sed quia gens aliis rebus

abundans, facilius exoticum sal comparat, quam superfluis expensis id decoquat

Sal exoticum.

in littore suo. Adventu enim grandium navigiorum Hollandiæ, ac Germaniæ

Montes salis.

ab Hispanicis, & Gallicis, ac Britannicis portubus, Vlysbonico præsertim & Brovaso

Vrelisca, & Bochna.

portu, sal acceptum justo pretio venundatur. In Polonia vero montes profundissimi

salis sunt, præsertim in Vrelisca, & Bochna: vbi videndi causa M. D.

Loca profundissima.

XXVIII. quinta Ianuarii, transcensis L. scalis sui, & vidi in profundioribus locis

Minera salis opulenta.

laboratores nudos, ob calorem, ferreis instrumentis eruere opulentissimum thesaurum

salis,

salis, veluti aurum, & argentum e mineris inexhaustis. Vidi etiam, & allocutus

sum puleherrimam ac prudentissimam virginem Hedvigem, optimi Regis Sigismundi

Hedviges pulcherrima virgo.

primi filiam, omnibus prædictis divitiis meliorem, & sublimiori imperio digniorem.

Aurum itaque, argentum, & reliquas res pretiosas cuncti immensurabiliter

arripere cupiunt: sed nemo est, qui non desiderat salem invenire: & merito, quando

Salis sapor necessarius cibis.

isti debet omnis cibus, quod poterit gratissimus æstimari.

De difficultate aduehendi salis in Aquilonaria regna.

CAP. XLIIII.

AT vbi inciderint maritima bella in Balthico mari, vt defectu

salis videantur a hostibus premi posse Septentrionalia

regna, tunc arte quæsita domesticum sal conficiunt, ne ea penuria

Sal domesticum fit tempore belli.

suam libertatem subiiciant inimicis. Vt tamen id expeditius,

etiam ad perpetuum lucrum, continue efficerent

incolæ Norlandiæ, id est, Septentrionales, R. D. Io. Magnus

Io. Magnus archiepiscopus Vpsalensis, modumi et auxilium præstitit salis conficiendi.

Gothus Archiepiscopus Vpsalensis, charissimus frater

& antecessori meus, alias M. D. XXIII, Hadriani VI.

Pontificis legatus, & demum Electus, evolutis duobus inde

annis, Vpsalensem diœcesim visitaris, propriis suis sumptibus, emptis scilicet

& datis instrumentis vbique sufficientibus, modum & artem ab expertis acceptam,

præcipuis in locis aptioribus incolis communicavit: quibus extunc, & in perpetuum

necessario salis beneficio, quacunque imminente hostilitate, libere & facili labore vti

possent, prout etiam in aliis eius voluminibus, & vita, ac actis, in Vpsalensi

Metropoli ostendetur. Sed inexplebili avaritia quorundam mercatorum Regiæ

Avaritia destruit quod liberalitas præstat.

civitatis Holmensis, eo compendio quæstum habentium, susurriis interpositis prævalente,

subito in publicam ruinam corruit, quod tam prudenti consilio, & paterna

benignitate, ac insigni liberalitate, ad publicam vtilitatem synceriter fuerat institutum.

Nec minor seditiosorum hæreticorum Lutheranorum livor, & furor affuit:

qui vt scelera propria, rapinasque, & horrenda sacrilegia impunita committerent,

& defenderent, omnibus modis suadebant, & prævalebant, vt pater patriæ

pro bono opere vel lapidaretur, vel in exilium (prout factum est illico) extruderetur:

in quo XX. annis exactis, in æterna patria perpetuo consolandus, Romæ

Io. Magnus Archiepiscopus mortuus Romæ.

M. D. XLIIII. moriens, ad superos est vocatus. Quocirca aliquando adhuc providendum

erit, ne similes, vel forte pejores cives, in Deum contumeliosi, in Principem

tacite rebelles, & in publicam salutem & vtilitatem crudeles, sic propriis inhæreant

Cives perniciosi evertunt rempub.

commodis, vt successivis annorum curriculis regnicolas tantis

naturæ donis & bonis, in propriis provinciis & domibus.

privent, & divitias astuto commercio partas, ad

regni hostes (prout sæpe compertum

est) emittant.

salis, veluti aurum, & argentum e mineris inexhaustis. Vidi etiam, & allocutus

sum puleherrimam ac prudentissimam virginem Hedvigem, optimi Regis Sigismundi

Hedviges pulcherrima virgo.

primi filiam, omnibus prædictis divitiis meliorem, & sublimiori imperio digniorem.

Aurum itaque, argentum, & reliquas res pretiosas cuncti immensurabiliter

arripere cupiunt: sed nemo est, qui non desiderat salem invenire: & merito, quando

Salis sapor necessarius cibis.

isti debet omnis cibus, quod poterit gratissimus æstimari.

De difficultate aduehendi salis in Aquilonaria regna.

CAP. XLIIII.

AT vbi inciderint maritima bella in Balthico mari, vt defectu

salis videantur a hostibus premi posse Septentrionalia

regna, tunc arte quæsita domesticum sal conficiunt, ne ea penuria

Sal domesticum fit tempore belli.

suam libertatem subiiciant inimicis. Vt tamen id expeditius,

etiam ad perpetuum lucrum, continue efficerent

incolæ Norlandiæ, id est, Septentrionales, R. D. Io. Magnus

Io. Magnus archiepiscopus Vpsalensis, modumi et auxilium præstitit salis conficiendi.

Gothus Archiepiscopus Vpsalensis, charissimus frater

& antecessori meus, alias M. D. XXIII, Hadriani VI.

Pontificis legatus, & demum Electus, evolutis duobus inde

annis, Vpsalensem diœcesim visitaris, propriis suis sumptibus, emptis scilicet

& datis instrumentis vbique sufficientibus, modum & artem ab expertis acceptam,

præcipuis in locis aptioribus incolis communicavit: quibus extunc, & in perpetuum

necessario salis beneficio, quacunque imminente hostilitate, libere & facili labore vti

possent, prout etiam in aliis eius voluminibus, & vita, ac actis, in Vpsalensi

Metropoli ostendetur. Sed inexplebili avaritia quorundam mercatorum Regiæ

Avaritia destruit quod liberalitas præstat.

civitatis Holmensis, eo compendio quæstum habentium, susurriis interpositis prævalente,

subito in publicam ruinam corruit, quod tam prudenti consilio, & paterna

benignitate, ac insigni liberalitate, ad publicam vtilitatem synceriter fuerat institutum.

Nec minor seditiosorum hæreticorum Lutheranorum livor, & furor affuit:

qui vt scelera propria, rapinasque, & horrenda sacrilegia impunita committerent,

& defenderent, omnibus modis suadebant, & prævalebant, vt pater patriæ

pro bono opere vel lapidaretur, vel in exilium (prout factum est illico) extruderetur:

in quo XX. annis exactis, in æterna patria perpetuo consolandus, Romæ

Io. Magnus Archiepiscopus mortuus Romæ.

M. D. XLIIII. moriens, ad superos est vocatus. Quocirca aliquando adhuc providendum

erit, ne similes, vel forte pejores cives, in Deum contumeliosi, in Principem

tacite rebelles, & in publicam salutem & vtilitatem crudeles, sic propriis inhæreant

Cives perniciosi evertunt rempub.

commodis, vt successivis annorum curriculis regnicolas tantis

naturæ donis & bonis, in propriis provinciis & domibus.

privent, & divitias astuto commercio partas, ad

regni hostes (prout sæpe compertum

est) emittant.

De maxima copia butyri.

CAP. XLV.

TRANSCVRRENDO singulas provincias Septentrionalis

plagæ ab 52. vsque ad 84. gradum elevationis

poli Arctici, vbique propter fertilissima terrarum pascua,

Abundantia butyri.

& armentorum abundantissimos greges, maximam butyri

copiam reperire licebit: non tamen æquali virtute, tum

propter salis varietatem, tum etiam propter floridiores, ac

Provinciæ distantes.

tenuiores herbas, longe a seinvicem distantium provinciarum

nutritivas. Vbi enim pascua sunt grossiora, saleque butyrum

Modus idem condiendi butyri.

conditum in grossiore, eius efficaciæ non est, vt alterius conditi

in pascuis herbarum minutarum. Modus tamen conformis est omnium regionum,

Butyrum venundat infinita quantitate.

vel sale grosso, vel tenerimo & candido, multa magnorum vasorum millia negotiatoribus

vltramarinis vel pretio, vel rerum commutationibus, nisi Regio edicto

(instante, vel flagrante bello) prohibitum fuerit, distrahendi vel venundandi. quemadmodum

Oelandia de qua supra 2. lib. cap 23. pluradicuntur.

in annona, lardo. atque aliis necessariis nutrimentis, ne hostibus afferantur,

caveri solet. Insula præterea est Meridionalis Gothiæ, Oelandia appellata,

vbi aëris salubritas cum pinguis arvi fœcunditate consentiens, herbas producit dulcissima

qualitate conditas: quarum pastu vaccarum turba saginata, lac tanta salubritate

conficit, vt quibus multa medicorum auxilia vel consilia prodesse nesciunt, solus

Butyrum Oelandense salubrius.

videatur potus ille e butyro expressus, optabilem afferre sanitatem: hocque butyrum

tanquam aromaticum, & cæteris omnibus salubrius, appretiatur.

De magnitudine, & bonitate caseorum.

CAP. XLVI.

Longobardi e Scandiana peninsula profecti.

SI Parmensis, aut Placentina, vel aliæ terræ, ac villæ Longobardorum de magnitudine,

multitudine, ac vtilitate caseorum vbique commendari poterint, profecto

origini suæ nativæ, scilicet Scandianæ peninsulæ, & præcipue regioni

Vestrogothorum

De maxima copia butyri.

CAP. XLV.

TRANSCVRRENDO singulas provincias Septentrionalis

plagæ ab 52. vsque ad 84. gradum elevationis

poli Arctici, vbique propter fertilissima terrarum pascua,

Abundantia butyri.

& armentorum abundantissimos greges, maximam butyri

copiam reperire licebit: non tamen æquali virtute, tum

propter salis varietatem, tum etiam propter floridiores, ac

Provinciæ distantes.

tenuiores herbas, longe a seinvicem distantium provinciarum

nutritivas. Vbi enim pascua sunt grossiora, saleque butyrum

Modus idem condiendi butyri.

conditum in grossiore, eius efficaciæ non est, vt alterius conditi

in pascuis herbarum minutarum. Modus tamen conformis est omnium regionum,

Butyrum venundat infinita quantitate.

vel sale grosso, vel tenerimo & candido, multa magnorum vasorum millia negotiatoribus

vltramarinis vel pretio, vel rerum commutationibus, nisi Regio edicto

(instante, vel flagrante bello) prohibitum fuerit, distrahendi vel venundandi. quemadmodum

Oelandia de qua supra 2. lib. cap 23. pluradicuntur.

in annona, lardo. atque aliis necessariis nutrimentis, ne hostibus afferantur,

caveri solet. Insula præterea est Meridionalis Gothiæ, Oelandia appellata,

vbi aëris salubritas cum pinguis arvi fœcunditate consentiens, herbas producit dulcissima

qualitate conditas: quarum pastu vaccarum turba saginata, lac tanta salubritate

conficit, vt quibus multa medicorum auxilia vel consilia prodesse nesciunt, solus

Butyrum Oelandense salubrius.

videatur potus ille e butyro expressus, optabilem afferre sanitatem: hocque butyrum

tanquam aromaticum, & cæteris omnibus salubrius, appretiatur.

De magnitudine, & bonitate caseorum.

CAP. XLVI.

Longobardi e Scandiana peninsula profecti.

SI Parmensis, aut Placentina, vel aliæ terræ, ac villæ Longobardorum de magnitudine,

multitudine, ac vtilitate caseorum vbique commendari poterint, profecto

origini suæ nativæ, scilicet Scandianæ peninsulæ, & præcipue regioni

Vestrogothorum

Vestrogothorum in regnis Septentrionalibus, gratias sunt acturæ. Hi enim Vestrogothi

Vestrogothi.

super omnes incolas Aquilonares maximam commendationem obtinent,

quod nulla gens illis similis est in confectione caseorum: quod provenire videtur ex

vberrimis pascuis: in quibus & militares equi fortes, alti, & robusti, bovesque proceri

Magnitudo caseorum.

innumerabili multitudine procreantur. Caseos itaque tam magnos plerunque conficiunt,

vt duo valentes viri vix vnum ad breve spatium deferre possint. Virorum

Casei conficiuntur manu et arte mulierum.

tamen manu & arte nunquam fiunt, sed mulierum: quæ vicatim e pagis vicinioribus,

adducti lactis multitudine, æstatis tempore in domo volentis caseos coagulare,

confluentes, magnis caldaribus lac calefactum adhibito coagulo ligneæ formæ, quadrangulari

præcipue, imprimunt, caseolosque alias sole aëreque siccatos, in particulas

Modus formandi.

comminutos, eidem lacti quasi serventi imponunt, veluti fit in grandibus muris, qui lapillorum & cementi infusione compactiores exurgunt. Nec vir quispiam huic operi fœminarum interesse meretur, etiam si precibus hoc impetrare conaretur. Habent

Exercitia mulierum & virorum distincta.

enim fortissimæ mulieres illæ divisa exercitia domestica seorsum a maritis, in quibus illi sese nunquam intromittunt, vt nere, texere, panes & cervisiam coquere, cibos parare, & proles ornare, ac vestire, lectosque & tegmina aptare, & agnellis, vitulis, alusque minutulis animalibus providere: vbi viris graviores incumbunt labores, vt agros colere, messes triturare, equos domare (quod & fœminæ plerunque faciunt)

Casei Ostrogothorum.

arma acuere, atque sepes agrorum, aratraque, & agros disponere. Ostrogothorum vero casei lacte pecorino in maxima multitudine formati, mira commendantur bonitate: ita & superioris Suetiæ, , præterquam apud Helsingos, & Norvegianos:

Casei putres.

qui caseos quasi putres habentes, vermium scaturigine, & repletione visa, lætrantur

Clypei e caeorum corticibus.

in eorum bonitate: immo exesa interiori substantia, eorum corticibus loco clypei, instar indurati corti, vtuntur in bellis. Estque caseorum laudatissimus sapor apud Finningos,

Casei Finnorum optimi.

qui conspicuos eos multorum millium pondo faciunt e lacte caprino: quibus laudem augent, & saporem, submisso paululum myrtino fumo, vt sine vermibus

Remedium ne casei putrescant.

servari valeant ad plures annos, præsertim in obsidionibus (vt prius dictum est) castrensibus tolerandis. Meminit Plin. lib. XI. cap. XLIII. Sorostrem in desertis

Sorostres 20. annis temperato caseo in deserto vixit.

caseo vixisse viginti annis, ita temperato, vt vetustatem non sentiret. Apud Septentrionales scilicet Vestrogothos, naturæ beneficio ita temperari sunt, vt aromaticis speciebus ad senium vergentes, redoleant cum gratissimo sapore. Talibus etiam vtuntur nautæ, dum

Cibus nautarum in tempestate.

tempestatibus, ne alia coquant, arcentur ab igne.

De ponderibus, & mensuris.

CAP. XLVII.

DICTVM est superius de ritu Bothniensium, sive gentis Lapponum, quomodo syncera fide & æstimantione numeros, pondera, & mensuras ignorantes, in rerum commutationibus vivunt: hic vero Sueonum, Gothorumque

Mercatura discretior in ponderibus & mesuris.

modus ostendetur, quo tutius vivere, & justius mercari videntur: & hoc quia viciniores sunt hominibus alienigenis, vt sunt Dani & Germani: qui ab Australioribus Hispanis,

Gallis, Flandris, & Hollandis, sive Batavis, nimis

Numerus.

acutam literaturam, & negotiandi astutiam (vtinam seclusa

Pondus.

fraude) didicerunt. Rebus ergo communioribus distrahendis, numerus, mensura,

Mensura.

& pondus deputantur: numero, scilicet pelles pretiosæ per modum decadum divendendæ,

Pelles.

sicut & species quorundam piscium, Stocfisck appellatorum: de quibus

Stocfisck.

infra de piscibus multa dicentur. Immo & numero vaal last, & cast halecum comprehenduntur,

Muli marini.

vt etiam vorda mulorum marinorum, et lapidum coctorum, ac lignearum

Mensura civica minor in vendendo.

tabularum, & trabium pro ædificiis erigendis. Mensura plurimum vtuntur

frumentaria, sed lege distincta, vt alia, eaque minor sit civibus & oppidanis, ob lucrum

quærendum pro solutione tributorum, & muris fortificandis: sed major ruricolis

Pondus.

ad divendendum: & hæc supereffluens fit in omnium frugum venditione. Pondere

Argentum &c.

autem in omnium metallorum emptione, vel venditione, vt est argentum, cuprum,

æs, ferrum internum, stannumque, & plumbum aliunde allatum, vtuntur:

& vtinam hoc infelici Lutheranorum hæreticorum tempore, versum non sit in stateram

dolosam, & præcipue in pondere florenorum, vt superius lib. VI. de falsis

Pecuniæ examinandæ.

monetis est ostensum. Pecuniæ ipsæ quamvis vsu celeberrimo viles esse videantur,

scrutandum tamen est (vt placet Cassiodoro lib. I. de sententia Theoderici Regis

Solidus.

Gothorum) quanta a veteribus ratione collectæ sunt. Sex enim millia denariorum solidum

esse voluerunt, scilicet vt radiantis metalli formata rotunditas ætatem mundi,

quasi sol aureus, convenienter includeret. Senarium vero, quem non immerito perfectum

Vncia.

docta diffinivit antiquitas, Vnciæ, qui mensuræ primus gradus est, appeliatione signavit,

quoniam

quoniam duodecies similitudine mensium computatam, in libræ plenitudinem ad anni

Libra.

curricula collegerunt. Merito ergo libra dicitur, quæ tanta rerum est consyderatione

trutinata. Ideo eam violans vt crudelis hostis, & veritatis oppressor, merito. est

Violator ponderum vti ctudelis hostis punitur.

puniendus: quia cuncta turbantur, dum ponderis, & mensuræ integritas cum fraudibus

admisceatur. Hæc ille. Quod vero congelatum est, vt in carnibus, piscibusque

Res congelata æstimatione pensatur.

deprehenditur, recta æstimatione vendentis & ementis, consensum bono acceptatur,

ne pondere ematur glacies inclusa. Grave etenim scelus judicatur, aut mensuras modum

excedere, aut libram æquissimi ponderis justitiam non habere, aut pondus evanescens

inter gravia computare, quia omni tempore & loco congruit, ne alter alterius

lætetur incommodo.

De Textoribus, & Pictoribus.

CAP. XLVIII.

TEXTVRIS lineis laneisque, Aquilonares foeminæ miro

Officium fœminarum.

ingenio callentes, incumbunt, exceptis Lapponum mulieribus:

quæ e nervis animalium (vt alibi dictum est)

Vestes e nervis confectæ.

conficiunt telas, & de pellibus diversarum bestiarum ac

commodas vestes: quia in ea regione extrema, linum non

crescit, neque oves gignuntur. Vbi vero in calidioribus locis

Septentrionis linum habetur, talia fila ex eo confecta colorant,

& texunt, vt opus in medio Latio ingeniose contextum

judicaretur. Vidi olim apud eas gentes textile opus

lineum, varietate linearum cœlestini coloris pulcherrime

elaboratum: quale demum Italiam, & Romam ingrediens, quasi vna manu

Similitudo texturarum.

reperi ad similitudinem illius omnimode per texturam factum, & ordinatum, hoc

solo discrimine viso, quod vti Romanæ fœminæ, vel potius viri, textores sunt ingenio

vivaciores: ita & in opere manuum reperiuntur subtiliores: & forte quia exemplaribus

Ingenia Italica cæteris vivaciora.

insignium pictorum vtuntur, vbi mulieres Aquilonares e floribus, iride

aut frondium vmbris super aquas sole splendente reflexis, excipiunt formas.

Retiaria tamen intexta filorum opera, qualia videntur in domibus Principum Romæ,

Retiarium opus lini.

facilime reliquos orbis artifices videntur excellere mulieres Aquilonares, dum

huic exercitio, etiam illustres personæ ad evitandum otium, quasi hæreditario domorum

ornatui praecipua subtilitate intendunt. Aedes enim diurno vsui deputatas,

quoniam duodecies similitudine mensium computatam, in libræ plenitudinem ad anni

Libra.

curricula collegerunt. Merito ergo libra dicitur, quæ tanta rerum est consyderatione

trutinata. Ideo eam violans vt crudelis hostis, & veritatis oppressor, merito. est

Violator ponderum vti ctudelis hostis punitur.

puniendus: quia cuncta turbantur, dum ponderis, & mensuræ integritas cum fraudibus

admisceatur. Hæc ille. Quod vero congelatum est, vt in carnibus, piscibusque

Res congelata æstimatione pensatur.

deprehenditur, recta æstimatione vendentis & ementis, consensum bono acceptatur,

ne pondere ematur glacies inclusa. Grave etenim scelus judicatur, aut mensuras modum

excedere, aut libram æquissimi ponderis justitiam non habere, aut pondus evanescens

inter gravia computare, quia omni tempore & loco congruit, ne alter alterius

lætetur incommodo.

De Textoribus, & Pictoribus.

CAP. XLVIII.

TEXTVRIS lineis laneisque, Aquilonares foeminæ miro

Officium fœminarum.

ingenio callentes, incumbunt, exceptis Lapponum mulieribus:

quæ e nervis animalium (vt alibi dictum est)

Vestes e nervis confectæ.

conficiunt telas, & de pellibus diversarum bestiarum ac

commodas vestes: quia in ea regione extrema, linum non

crescit, neque oves gignuntur. Vbi vero in calidioribus locis

Septentrionis linum habetur, talia fila ex eo confecta colorant,

& texunt, vt opus in medio Latio ingeniose contextum

judicaretur. Vidi olim apud eas gentes textile opus

lineum, varietate linearum cœlestini coloris pulcherrime

elaboratum: quale demum Italiam, & Romam ingrediens, quasi vna manu

Similitudo texturarum.

reperi ad similitudinem illius omnimode per texturam factum, & ordinatum, hoc

solo discrimine viso, quod vti Romanæ fœminæ, vel potius viri, textores sunt ingenio

vivaciores: ita & in opere manuum reperiuntur subtiliores: & forte quia exemplaribus

Ingenia Italica cæteris vivaciora.

insignium pictorum vtuntur, vbi mulieres Aquilonares e floribus, iride

aut frondium vmbris super aquas sole splendente reflexis, excipiunt formas.

Retiaria tamen intexta filorum opera, qualia videntur in domibus Principum Romæ,

Retiarium opus lini.

facilime reliquos orbis artifices videntur excellere mulieres Aquilonares, dum

huic exercitio, etiam illustres personæ ad evitandum otium, quasi hæreditario domorum

ornatui praecipua subtilitate intendunt. Aedes enim diurno vsui deputatas,

Spraangning.

candidissimo illo opere retiario, quod Spraangning vocant, totaliter, etiam sub tectis,

perpetua communiquue consuetudine exornant, exceptis proceribus, sericeis pannis

ornantibus palatia sua: & hoc quoad thalamos, & ornatum illustrium fœminarum

sum: ac nuptialium festivitatum.

De ædibus magnatum diversitate armorum exornatis.

CAP. XLIX.

INTER alios ædium ac palatiorum ornatus. , nobiles ac

illustres viri, distinctas a legitimis conjugibus suis mansiones

Ornamenta armata.

habentes, parietes ferreis thoracibus, galeis, brachiariis,

ac manicis micantibus longo ordine fulciunt, & exornant:

etiam loricis, frameis, scutis, & arcubus chalybeis,

haud remote pendentibus a prædictis, præter vetera

armorum genera, quæ e Gellio clarissimus doctor Brunus

VI. lib. De seditiosis cap. VII. adducit, seorsum ad omnem

defensionem, quoties opus fuerit, custodita: vt sunt

Genera armorum.

hasta, pilum, phalanca, semiphalanca, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri, faces, tragulæ, frameæ, mesanculæ, cateiæ, rumpheæ, scorpius, scibones, silices, veruta, enses, sicæ, machæræ, spatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ. Veruntamen fatendum est, quod ad omnem vel ædium, vel corporum ornatum, ac vestitum

Genera vestium.

pertinentes pretiosos pannos, tam laneos quam sericeos, quæstu negotiatorum Germaniæ, interveniente pecunia, vel rerum commutationem, fortiuntur. Ast vbi grassantibus in mari vel terra acrioribus piratis, vel præliis, pannos hujusmodi pretiosos non obtinent: tunc deaurato, argentato, & margaritarum ornatu splendidius,

Lana Anglica.

quam sericeo incedunt. Ex patriam enim lana, etsi pannus non ita subtiliter, vt exoticus

Flandrica.

a Flandria, vel Anglia importatus, conficitur: tamen illum non despiciunt

Vestes singulares in prælio periculosæ.

fortissimi milites, ac nobiles viri, dum duro ferro frequentius, quam molli & delicata lana corporale munimen attendunt. Nullum enim proditoribus ad illudendum principibus in certamine positis, aptius indicium est, quam hostibus significare, quo vestitu, armis, vel equo colorato sint evecti, quemadmodum maximus Gothorum

1510.

princeps Acho Hanson rubeo holoserico (morbo Gallico laborans, & pugnans) indutus,

Antoninus Imp. periit indutus sericea veste.

atque a veteri suo familiari Dano, Lassefrost dicto, proditus, & lancea transfossus interiit, ac plerique spectabiles duces eius familiares. Ita & Antoninus Imperator, dum sericeis, Phœniceisque vestibus (despecto Romano panno) indutus, præliando incederet, infelicissime commemoratur periisse.

Spraangning.

candidissimo illo opere retiario, quod Spraangning vocant, totaliter, etiam sub tectis, perpetua communiquue consuetudine exornant, exceptis proceribus, sericeis pannis ornantibus palatia sua: & hoc quoad thalamos, & ornatum illustrium fœminarum sum: ac nuptialium festivitatum.

De ædibus magnatum diversitate armorum exornatis.

CAP. XLIX.

INTER alios ædium ac palatiorum ornatus. , nobiles ac illustres viri, distinctas a legitimis conjugibus suis mansiones

Ornamenta armata.

habentes, parietes ferreis thoracibus, galeis, brachiariis, ac manicis micantibus longo ordine fulciunt, & exornant: etiam loricis, frameis, scutis, & arcubus chalybeis, haud remote pendentibus a prædictis, præter vetera armorum genera, quæ e Gellio clarissimus doctor Brunus VI. lib. De seditiosis cap. VII. adducit, seorsum ad omnem

defensionem, quoties opus fuerit, custodita: vt sunt

Genera armorum.

hasta, pilum, phalanca, semiphalanca, soliferrea, gesa, lancea, spari, rumigestri,

faces, tragulæ, frameæ, mesanculæ, cateiæ, rumpheæ, scorpius, scibones, silices,

veruta, enses, sicæ, machæræ, spatæ, lingulæ, pugiones, climaculæ. Veruntamen

fatendum est, quod ad omnem vel ædium, vel corporum ornatum, ac vestitum

Genera vestium.

pertinentes pretiosos pannos, tam laneos quam sericeos, quæstu negotiatorum

Germaniæ, interveniente pecunia, vel rerum commutationem, fortiuntur. Ast vbi

grassantibus in mari vel terra acrioribus piratis, vel præliis, pannos hujusmodi pretiosos

non obtinent: tunc deaurato, argentato, & margaritarum ornatu splendidius,

Lana Anglica.

quam sericeo incedunt. Ex patriam enim lana, etsi pannus non ita subtiliter, vt exoticus

Flandrica.

a Flandria, vel Anglia importatus, conficitur: tamen illum non despiciunt

Vestes singulares in prælio periculosæ.

fortissimi milites, ac nobiles viri, dum duro ferro frequentius, quam molli & delicata

lana corporale munimen attendunt. Nullum enim proditoribus ad illudendum

principibus in certamine positis, aptius indicium est, quam hostibus significare, quo

vestitu, armis, vel equo colorato sint evecti, quemadmodum maximus Gothorum

1510.

princeps Acho Hanson rubeo holoserico (morbo Gallico laborans, & pugnans) indutus,

Antoninus Imp. periit indutus sericea veste.

atque a veteri suo familiari Dano, Lassefrost dicto, proditus, & lancea transfossus

interiit, ac plerique spectabiles duces eius familiares. Ita & Antoninus

Imperator, dum sericeis, Phœniceisque vestibus (despecto

Romano panno) indutus, præliando incederet, infelicissime

commemoratur periisse.

Adhuc de Pictoribus Aquilonarium regionum.

CAP. L.

QVANTVM ad pictoriam artem attinet, rari sunt in toto

Pictores rari in Aquilone.

Septentrionem exquisiti, vel excellentes pictores: non quia

ingenio carere credantur, sed quoniam ad artem non aptantur.

Naturali tamen ingenio ita quidam pollent, vt pura

simplicitate picturarum, quasi monstrando elucident apertissimam

historiæ, vel rerum proprietatem: vti celebris, ac

clara memoria adhuc habetur de quodam Augustino Vastenensi:

Augustinus pictor Vastenensis.

qui tam devota, quam admiranda spectacula de passione

CHRISTI, & sacris mysteriis circa annos Domini

1500.

M. D. vbique arte, & pietate florens, & moriens reliquit. Habeo tamen pro verisimili, quod hac corrupta ætate sensati principes illarum regionum, vt in stucturis sunt magnifici, ita & in hac arte, & honestis imaginibus inspiciendis, potiusquam in turpibus admittendis, sunt animati, exemplum a gloriosis Regibus veteris ævi trahentes: qui virtutibus heroicis, ac clarissimis rebus intenti, nusquam deprehenduntur nudas hominum imagines, præsertim mulierum, quacunque excellentia

Nudæ mulierum imagines quasi infames picturæ habentur in Aquilone.

depictas, & suis aspectibus præsentatas admisisse, vel vt eorum subditis ostenderentur, sub pœna permisisse. Admirabili etenim verecundia populus earum frigidarum regionum, & castitatis observatione tenetur, vt ne signum quidem appareat, vnde excitari poterint ad brutalem lasciviam, & commixtionem: qualem vt Lutherani in hæretici omnium impurissimi statuerent, nudas, turpesque figuras connivente superiori potestate, sub excellentia picturarum, & admiratione artis introduxerunt: quæ licet-plures honestas personas turbarunt, nunquam tamen naturalem pudorem

Impudicæ imagines constantes non turbant.

in gente castis moribus instituta, extinguere valuerunt, immo nec impio ferro, flamma, vel exquisitis torturis pudicitiam violare mulierum, aut oblatione munerum evertere castitatem, quemadmodum superius lib. V. in aliquot capituli. versus finem reperitur ostensum, & sequenti lib. cap. IIII.

De admirabili effectu excellentium picturarum.

CAP. LI.

CVM autem multa sint in disciplinis & artibus, quæ nullis præceptis edoceri possunt, immo etiam vix ea propriis verbis exprimi, quæ magno ingenio sublimes viri, alta cogitatione, diurnoque vsu adepti sunt: ideoque recurrendum

Pictorum ars.

est ad intimum eximiorum pictorum opificium, qui animi affectus penicillo, vmbra, lumine, ac colorum varietate rectius exprimere, & tutius patefacere possunt. Non enim satis est, pictorem corporum tenus laborare, sed animi quoque sensus, vt exprimat omni cura, omnique diligentia innitatur oportet, quemadmodum plurimi (teste Plinio), aliique artium inventores, excellentes

Adhuc de Pictoribus Aquilonarium regionum.

CAP. L.

QVANTVM ad pictoriam artem attinet, rari sunt in toto

Pictores rari in Aquilone.

Septentrionem exquisiti, vel excellentes pictores: non quia ingenio carere credantur, sed quoniam ad artem non aptantur. Naturali tamen ingenio ita quidam pollent, vt pura simplicitate picturarum, quasi monstrando elucident apertissimam historiæ, vel rerum proprietatem: vti celebris, ac clara memoria adhuc habetur de quodam Augustino Vastenensi:

Augustinus pictor Vastenensis.

qui tam devota, quam admiranda spectacula de passione

CHRISTI, & sacris mysteriis circa annos Domini

1500.

M. D. vbique arte, & pietate florens, & moriens reliquit. Habeo tamen pro verisimili,

quod hac corrupta ætate sensati principes illarum regionum, vt in stucturis

sunt magnifici, ita & in hac arte, & honestis imaginibus inspiciendis, potiusquam

in turpibus admittendis, sunt animati, exemplum a gloriosis Regibus veteris

ævi trahentes: qui virtutibus heroicis, ac clarissimis rebus intenti, nusquam deprehenduntur

nudas hominum imagines, præsertim mulierum, quacunque excellentia

Nudæ mulierum imagines quasi infames picturæ habentur in Aquilone.

depictas, & suis aspectibus præsentatas admisisse, vel vt eorum subditis ostenderentur,

sub pœna permisisse. Admirabili etenim verecundia populus earum frigidarum

regionum, & castitatis observatione tenetur, vt ne signum quidem appareat,

vnde excitari poterint ad brutalem lasciviam, & commixtionem: qualem vt

Lutherani in hæretici omnium impurissimi statuerent, nudas, turpesque figuras connivente

superiori potestate, sub excellentia picturarum, & admiratione artis introduxerunt:

quæ licet-plures honestas personas turbarunt, nunquam tamen naturalem pudorem

Impudicæ imagines constantes non turbant.

in gente castis moribus instituta, extinguere valuerunt, immo nec impio ferro,

flamma, vel exquisitis torturis pudicitiam violare mulierum, aut oblatione munerum

evertere castitatem, quemadmodum superius lib. V. in aliquot capituli. versus

finem reperitur ostensum, & sequenti lib. cap. IIII.

De admirabili effectu excellentium picturarum.

CAP. LI.

CVM autem multa sint in disciplinis & artibus, quæ nullis

præceptis edoceri possunt, immo etiam vix ea propriis verbis

exprimi, quæ magno ingenio sublimes viri, alta cogitatione,

diurnoque vsu adepti sunt: ideoque recurrendum

Pictorum ars.

est ad intimum eximiorum pictorum opificium, qui animi

affectus penicillo, vmbra, lumine, ac colorum varietate rectius

exprimere, & tutius patefacere possunt. Non enim satis

est, pictorem corporum tenus laborare, sed animi quoque

sensus, vt exprimat omni cura, omnique diligentia innitatur

oportet, quemadmodum plurimi (teste Plinio), aliique artium inventores, excellentes

Pictorum a diversitas.

fuisse commemorantur, ita vt alii, quales foris apparerent homines: alii, qnales intus

viderentur, in affectu declararent: alii lineamenta membrorum: alii gratiam, venustatemque

eisdem adhibuisse probantur. Immo alii tanta arte penicillorum agilitate

imagines statuunt, vt nihil illis præter spiritum desit, prout bovem vivum ad aspectum

pidæ bovis asseritur mugiisse, & pictis vuis nonnullos fuisse deceptos, atvesque

Pido¤a diversi

ad pictam speciem sui generis excitatas, Pictura quoque gratiam, & delectationem

habens, præteritarum rerum memoriam servat, resque gestas ante oculos præfert. Quinetiam recordando picturas obliviosi, bona deperdita recolligere solent. Verum

Picturæ vtilitas.

vt sacris rebus suus honos attribuatur, aliquot divæ. Virginis imagines adeo perfecta arte, partim depictas, partim sculptas in Gothicis oris adesse perhibeo. , vt ad eas intuendas multi devotissimi homines non graventur XL. dietas, vel amplius, hilariter a Nidrosia Norvegiæ metropoli, ad Vastenum Ostrogothorum nobile oppidum, divæ Birgittæ veterem mansionem, peregrinari: vnde ad propria revertentes, magnalia Dei enarrant, atque e visis imaginibus, quasi viventibus, plurimos confortant bonos, & revocant a via pessima malignantes.

LIBRI XIII. FINIS.

Imagines B. virginis in Septentrione pulchræ.

OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE VARIIS CONDITIONIBVS

AQVILONARIVM

POPVLORVM.

LIBER XIIII.

PRÆFATIO.

MIRARI quispiam non debet, in amplissimis Septentrionalium terris, præsertim peninsulæ Scandianæ (quam

Scandiana peninsula alter orbis æstimatur.

Plinius, ob incompertam magnitudinem, alterum orbem, & Iordanes, ac Paulus Diaconus vaginam, sive officinam gentium appellant) diversitatem fore habituum, ac vestimentorum, pariter & morum, ac conditionum, circa incolarum convictum, & cohabitationem adventantium alienigenarum, ac judicia vtriusque, & quam syncera tranquillitate veteribus institutis olim adhærentes, singuli concorditer

Concordia vetus.

vivere dicebantur, vbi nunc crescente discordia, paucissimi sua forte contenti videntur: in quo rursus mirandum non est, dum eo processit astuta hominum pernicies, vt quisque suæ destructionis factus sit artifex ingeniosus, foris scilicet habitu

Pernicies astuta cuncta subvertit.

discissus, & intus in mente corruptus: foris legibus parere simulans, & vbique disseminans dolos: quorum tandem effectum, & exitum, ad vltimum infamia plenus, & omnibus odiosus e vita discedet.

De diversitate habituum.

CAP. I.

Diversitas habituum.

LONGE aliter olim vestitus in Septentrionalibus regnis,

& populis, quam nunc est, formatus erat, præsertim exteriori,

interiorique ornatu mulierum. Exteriori inquam, quia

vetusto tempore illustres fœminæ tunicis vtebantur, ad pectus

& brachia strictissimis: sed in extensione fimbriarum

Fimbriæ monstrosæ.

monstrosa videbatur longitudo, adeo vt vix vna sufficeret

ancilla in fimbriis hujusmodi comportandis: quæ etiam

in hoc abusu aliqualiter dominæ suæ conformabatur. In

Ornatus capitum.

capitibus vero subtilissimis pannis lineis, negotiatorum

quæstu ab exteris regionibus longo maris circuitu importatis, sub his tamen tegumenns,

Aureæ coronæ.

aureas coronas lapidibus pretiosis intextas, secundum qualitates stirpis, &

Zona aurea.

opulentiæ, portabant: ad vmbilicum vero pro cingulo, vel zona, aureis filis contexta,

vel fusa, extensaque in longum aurea, aut argentea lamina, latitudine duorum digitorum,

Manicæ cuneatæ.

vtebantur. Reliquæ mulieres latissimas habebant manicas, sed has in medio

cuneatas, ac argenteis, vel deauratis noctis quasi tenaculis clausas. Præterea capitis

Tegumentum capitis.

ornamentum erat de panno rubeo superius strictum, ac cuneatum, similiter argenteis

nodis claudendum, vel aperiendum: & hæ quoque coronis deauratis sub lineis

Togæ brevissimæ.

pannis, valde subtilibus, ornabantur: & vti earum togæ, præsertim nobilium,

pariter & plebeiarum (excepto valore panni) erant strictissimæ, ac brevissimæ:

ita vrbanarum longissimæ, deauratas & quadratas in anteriori parte

Togæ latissimæ.

laminas. a collo vsque pedes super fimbriis ex vtioque latere dependentibus,

habentes. Vestis autem scapularis, qua

hic virgo induta conspicitur, ipsam pudicitiæ,

castitatisque observantiam designat.

De pudico virginum ornatu.

CAP. II.

VIRGINVM autem ornatus in pretiosis, & amplissimis

Habitus virginum pudicissimus.

aureis, vel deauratis coronis, in capitibus erat: & pro pudicitiæ

custodia, a collo antrorsum retrorsumque dependebat sericeum,

vel lineum candidi coloris pallium: quale nunc religiosi

Scapulare, vel Patientiam nuncupant: quo habitu, vel

pallio, omnia corporis membra, tanquam freni moderamine

Frenum virginale.

incedendo, vel conversando, cum admirabili modestia &

verecundia (visu, vel colloquio virorum nusquam, nisi parentum

licentia permisso, vtentes) dirigebant. Tantaque inerat

eis pudicitia, vt vix rogatæ virum publico in cœtu, donec conjugali vinculo

stringerentur, raroque tunc, inspicere vellent. Adeo casta celebritate oculos vbique,

Oculorum casta celebritas.

etiam a licitis, refrenabant. Surgente demum tempore spurcissimæ hæresis Lutheranæ,

monstroso vitulo vaccæ partu in agro Vittembergensi, Ducatus Saxoniæ, edito,

Vitulus monstrosus.

anno M. D. XVII. præsignatæ, qua vbique, & fere in omni regione frena pudicitiæ laxabantur,

mores corruptissimi exinde secuti, præsertim fœminei sexus in visu, lingua

Mores corruptissimi fœminarum.

habitu, gressu, tactu, & denique omnibus impudicitiæ signis: quibus ostendunt

se lascivas, garrulas, procaces, & nugaces, ita vt exigua differentia a lupanari

reperiatur, & præsertim vbi materfamilias est corrupta: quam tota familia

Mater familias.

in omni scelere imitari consuevit. Olim glauci coloris vestitus, quasi portentosus

Color glaucus.

in Aquilone videbatur: nunc vero & ille tanquam splendidior, & aliæ

petulantes vestium scissuræ, exotica vanitate admissæ, signum infallibile scissæ castitatis

Inventio vestium incisarum.

& pudicitiæ ostendunt: quales supervacuæ vestimentorum rime, nunquam, nisi

ab infamibus mulierculis, originem & abusum susceperunt, & continuarunt. Quid

obsecro Reginæ, Ducissæ, & ita de reliquis, vanissimus iste vestitus ad ostentationem,

& impuritatem, ac perpetuam infamiam, a scurris, nebulonibus,

ac meretricibus solicite quæsitus, repertus, & continuatus,

præter venturæ senectutis lachrymas lascivi habitus,

Lachrymæ senectutis.

vt eternæ gratiæ pulchritudo reparetur,

deferre possit ?

De nuptiis Illustrium, ac Nobilium personarum.

CAP. III.

NVPTIæ illustrium, ac nobilium personarum, magnis,

& claris, ac arduis conditionibus vetustissimo more

gentis, & generis celebrari solent. Inprimis vt providi

parentes vtrobique mores, & vitam ingeniosa charitate,

Consyderatio parentum erga conjugendos filios.

& sagacitate consyderent conjungendorum, scilicet ansponsus

tali claritudine & conspicuitate genitus sit, vel arvitate

virtuti & strenuitati comparandus, aut optima opinione

Conditiones notabiles.

illustrior aliquando evasurus. Item an vir patiens

fit in adversis, moderatus in prosperis, & quod difficilimum

Eruditio literarum perficit nobilitatem.

potestatis genus est, olim rector sui. Præterea an in eo sit eruditio literarum.

quæ naturam laudabiliorem in eximia virtute reddit, quia per eam prudens invenit,

vnde sapientior fiat. Item bellator reperit, vnde animi virtute roboretur: & inde

Princeps accipit, quomodo populos sub æqualitate componat. Nec enim aliqua

Literarum gloriosa notitia.

in mundo potest esse fortuna, quam non augeat literarum gloriosa notitia. Hinc recte

judicare poterit, bonum sapere, divina venerari, futura cogitare judicia: hine

Qualitates optimæ.

admonitio proprii, & alieni honoris eminet, vt juste, & pie vivat, atque hospitalitate

promptus, & commiseratione benignus evadat: & ita de reliquis bom viri

Sponsæ virtutes.

virtutibus ostensio fiet. Quæ etiam bona suo gradu in ipsa sponsa, tanquam eximiori

ornatu, & conjugali consortio copulanda, requiruntur, vt quasi e duobus

luminibus vnus generetur, & servetur aspectus, atque honorabilius parirate morum

Ornamenta matronarum.

valeant vivere, qui similitudine bonæ institutionis fuerint eruditi. Vera autem ornamenta

matronarum, non vestes, sed pudicitia (Pythagora teste) æstimantur.

Margaritæ auribus nunquam.

Nec visum est vnquam in Septentrionalibus regnis, vt mulieres pendentibus margaritis

in auribus ornarentur, quia ibi turpe in fœmina, turpius in milite, & turpissimum

in Principe reputaretur. Insuper & fatuus diceretur, & esset, qui

labiis gemmas, aut margaritas pro ornatu alligaret, prout Petrus

Reges Indorum.

Martyr in descriptione novi orbis meminit, videlicet

quod Reges, & magnates Indorum in

populo talem ornatum certatim

gestant in labiis

suis.

De rigore pudicitiæ, de armorum interpretatione.

CAP. IIII.

MIRA etiam est, & pertinax Aquilonarium fœminarum suæ

pudicitiæ custodia, vt etiam admisso honesto conjugio certis

Custodia pudicitiæ.

temponbus refrenent amplexus, ea scilicet constantia, vt

in toro interpositione districti gladii mutuum sibi coarctent

congressum, veluti Saxo de quandam Thira Regis Angliæ filia

Thira.

meminit, & insuper de singulari castitate multarum virginum

illius ævi, prout & superius in finalibus capitulis lib.

V, dedaclabatur. Nuptæ tamen a maritis obtinent dotem,

Dos datur a maritis.

veluti hæc Thira regnum Daniæ, teste eodem Saxone in vita

Gormonis Impii. Sed quomodo hæc possessio exigui temporis fieri potuerit, ipse

autor declarat. Dos quidem a marito offertur, sed non ad muliebres delicias, aut novæ

Dos ad quid datur.

nuptæ comptum, vel fastum: vt signisicatione intervenientium armorum in nuptiis

Hasta.

declararetur, que (sicuti in hasta, quæ signat prima veterum connubia olim fuisse violenta

Connubia prima e raptu.

e raptu) etiam vxores fortibus & bellicosis conjunctæ, severum & minime effœminatum,

sed virilem cultum magna operando probarent. Nam & hastam Iunoni

Hasta Iunoni consecrata.

consecratam esse veteres Romani existimabant, & eius statuæ vt plurimum hastæ

innixæ cernuntur. Hasta etiam significat nuptias olim ferro diremptas: framea vero,

Framea.

& scutum, vt fœminæ meminisse debeant ex illustri, seu nobili stirpe (vt eam communiter

Scutum.

cum marito defendant) prodiisse. Hisque consummatis cum pactione dotis,

Hasta proiicitur extra fenestra.

hasta solenni ritu eiicitur extra fenestram palatii nuptialis, in signum mutui fœderis, &

perpetuæ coliabitationis. Forma deinde honesta, & morum probitate mulier, a viro diligitur,

& virtute progrediens, amabilior retinetur: quo plerunque evenire solet, vt talium

Eventus optimus conjugiorum.

conjugali amore & consortio, inextricabiles bellorum lites, & livores, rapinæ,

cædes, & denique infinita mala citius excidantur, atque ad pacem redigantur, quam simultorum

Vna fœmina nubens infinitam strage avertit.

millium strage dubio Marte, & certo incommodo decernerentur: & hinc

emergit pax stabilis, pretiosior cunctis opibus, quemadmodum in nova historia Gothorum

Sueonumque, charissimus frater & antecessor Io. Magnus Archiepiscopus Vpsalensis

de S. Olao Rege Norvegiæ, & filia Olai Scotkonung Regis Gothorum &

Sueonum, provide factum fuisse testatur.

De ritu Regalium nuptiarum.

CAP. V.

QVIBVS autem pompis, & ritibus Regales nuptiæ in Septentrionalibus regnis

Regna Aquilonaria distincta.

fieri soleant, cum distincta sint regna, Daniæ scilicet, & Norvegiæ a Sueonibus,

& Gothis, ne magnificentiæ cuiquam earum regionum honoris amplitudinem

Principes invitantur ad nuptias.

denegasse videar, satis solide asseri potest, eas nuptias insigni celebritate per

multos laudabilesque ritus, ac inæstimabiles sumptus, invitatis cunctis vtriusque sexus

suarum, vel vicinarum regionum principibus, fokre sieri. Insuperque Rex, Reginaque, si adsit, ab Archiepiscopo, & Episcopis sanctæ Sedis Apostolicæ communione habentibus, Dei invocata benedictione, in singulis regnis prædictis præsenti communitate coronetur, atque sceptro, pomo, & gladio insigniatur, quemadmodum in Catholicis regnis,

Insignia regum.

& Regibus, ab introducto Christianismo laudabiliter fuerat observatum, donec

Præsumptio detestabilis hæreticorum.

ab infamibus hæreticis, & Lutheranis aliter in Dania persuadebatur faciendum, maxime a Bugenhagio Pomerano, scilicet que æque sanctum, & honestum esset, more raparum Regem inungi abdomine coquinario, veluti oleo benedictionis: quo Dei præcepto vnctus est mansuætissimus David, & alii fortissimi ac excellenstissimi viri, gloriosa

David vnctus est.

De rigore pudicitiæ, de armorum interpretatione.

CAP. IIII.

MIRA etiam est, & pertinax Aquilonarium fœminarum suæ pudicitiæ custodia, vt etiam admisso honesto conjugio certis

Custodia pudicitiæ.

temponbus refrenent amplexus, ea scilicet constantia, vt in toro interpositione districti gladii mutuum sibi coarctent congressum, veluti Saxo de quandam Thira Regis Angliæ filia

Thira.

meminit, & insuper de singulari castitate multarum virginum illius ævi, prout & superius in finalibus capitulis lib. V, dedaclabatur. Nuptæ tamen a maritis obtinent dotem,

Dos datur a maritis.

veluti hæc Thira regnum Daniæ, teste eodem Saxone in vita Gormonis Impii. Sed quomodo hæc possessio exigui temporis fieri potuerit, ipse autor declarat. Dos quidem a marito offertur, sed non ad muliebres delicias, aut novæ

Dos ad quid datur.

nuptæ comptum, vel fastum: vt signisicatione intervenientium armorum in nuptiis

Hasta.

declararetur, que (sicuti in hasta, quæ signat prima veterum connubia olim fuisse violenta

Connubia prima e raptu.

e raptu) etiam vxores fortibus & bellicosis conjunctæ, severum & minime effœminatum, sed virilem cultum magna operando probarent. Nam & hastam Iunoni

Hasta Iunoni consecrata.

consecratam esse veteres Romani existimabant, & eius statuæ vt plurimum hastæ innixæ cernuntur. Hasta etiam significat nuptias olim ferro diremptas: framea vero,

Framea.

& scutum, vt fœminæ meminisse debeant ex illustri, seu nobili stirpe (vt eam communiter

Scutum.

cum marito defendant) prodiisse. Hisque consummatis cum pactione dotis,

Hasta proiicitur extra fenestra.

hasta solenni ritu eiicitur extra fenestram palatii nuptialis, in signum mutui fœderis, &

perpetuæ coliabitationis. Forma deinde honesta, & morum probitate mulier, a viro diligitur,

& virtute progrediens, amabilior retinetur: quo plerunque evenire solet, vt talium

Eventus optimus conjugiorum.

conjugali amore & consortio, inextricabiles bellorum lites, & livores, rapinæ,

cædes, & denique infinita mala citius excidantur, atque ad pacem redigantur, quam simultorum

Vna fœmina nubens infinitam strage avertit.

millium strage dubio Marte, & certo incommodo decernerentur: & hinc

emergit pax stabilis, pretiosior cunctis opibus, quemadmodum in nova historia Gothorum

Sueonumque, charissimus frater & antecessor Io. Magnus Archiepiscopus Vpsalensis

de S. Olao Rege Norvegiæ, & filia Olai Scotkonung Regis Gothorum &

Sueonum, provide factum fuisse testatur.

De ritu Regalium nuptiarum.

CAP. V.

QVIBVS autem pompis, & ritibus Regales nuptiæ in Septentrionalibus regnis

Regna Aquilonaria distincta.

fieri soleant, cum distincta sint regna, Daniæ scilicet, & Norvegiæ a Sueonibus,

& Gothis, ne magnificentiæ cuiquam earum regionum honoris amplitudinem

Principes invitantur ad nuptias.

denegasse videar, satis solide asseri potest, eas nuptias insigni celebritate per

multos laudabilesque ritus, ac inæstimabiles sumptus, invitatis cunctis vtriusque sexus

suarum, vel vicinarum regionum principibus, fokre sieri. Insuperque Rex, Reginaque, si

adsit, ab Archiepiscopo, & Episcopis sanctæ Sedis Apostolicæ communione habentibus,

Dei invocata benedictione, in singulis regnis prædictis præsenti communitate

coronetur, atque sceptro, pomo, & gladio insigniatur, quemadmodum in Catholicis regnis,

Insignia regum.

& Regibus, ab introducto Christianismo laudabiliter fuerat observatum, donec

Præsumptio detestabilis hæreticorum.

ab infamibus hæreticis, & Lutheranis aliter in Dania persuadebatur faciendum, maxime

a Bugenhagio Pomerano, scilicet que æque sanctum, & honestum esset, more raparum

Regem inungi abdomine coquinario, veluti oleo benedictionis: quo Dei præcepto

vnctus est mansuætissimus David, & alii fortissimi ac excellenstissimi viri, gloriosa

David vnctus est.

memoria, perennique laude dignissimi, quemadmodum scriptura sacram in Ecclesiastic

Viri heroici.

meminit de heroicis viris: quorum virtutes, & honores ardentius Reges imitari condecet,

quam crudelium hæreticorum, & apostatarum, qui vti degeneres, pusillanimes,

ac spurci sunt: ita & in terra scripti perpetuam merentur cum sequacibus suis ignominiam,

& confusionem: horum etenim memoria sine honore manebit ævo sempiterno.

De benedietione Catholicorum Regum.

CAP. VI.

Benedictio Regis catholici.

CATHOLICO ritu in populo fideli regnaturus, multis & magnis bene

vt Deo acceptior, & populo vtilior, ac sibiipsi securior fiat,

repleri solet. Sed in primis sponte per sancta Dei Evangelia jurat, & coram

Deo, & angelis eius promittit, vt legem, justitiam, & pacem Ecclesiæ Dei, populoque

sibi subjecto cum observatione jurium, & privilegiorum, ac omnium bonorum

Virtutes sanctissimæ.

custodiat: & hinc benedictionem Ecclesiæ postulat, & illi tribuitur, vt in donis gratiarum

multiplicetur, dextera potentiæ Dei vbique circundetur, & protegatur: vt

Abrahæ fidelitate, Mosis mansuætudine, David humilitate, Salomonis sapientia decoratus,

Oleum.

Deo in omnibus complaceat, juste incedat, in hostes Crucis Christi fideliter

Dona invisibilia.

triumphet, & optabilem pacem in omnibus servet. Deinde visibili oleo, sanctissimi

verbis benedicto, inungitur, vt dona invisibilia percipere, & temporali regno justis

moderationibus executo, eternaliter cum Deo, Regum omnium Rege, glorietur.

Qualitates boni Regis.

Insuper orat Ecclesia, vt efficacia illius sacræ vnctionis principatus sit super humerum

eius atque vt sit justus, fortis, fidelis: pro viduis, & indefessus regni, & populi gubernator,

Gladius.

infidelium expugnator, justitiæ cultor, Ecclesiæ sanctæ, & fidei Christianæ defensor,

ad decus & laudem gloriosi nominis Dei. Demum virtute Dei dato gladio ad

vindictam malorum, & laudem bonorum, vt in hoc æquitatem exerceat, iniquitatem

destruat, & sanctam Dei Ecclesiam, eiusque fideles propugnet, ac protegat, atque falsos

Triumphus virtutum.

Christianos disperdat, viduas & pupillos clementer adjuvet, & desendat, desolata restauret,

& ea conservet, quatenus in hoc virtutum triumpho cum mundi salvatore, cujus

Corona.

typum gerit, sine fine regnare mereatur. Insuper corona capiti eius imposita: qua

gloria, & honor, ac opus fortitudinis intelligitur, vt participatione ministrorum Ecclesiæ

Christi in omni adversitate defensor adsistat, regnique a Deo dati, & Pontificalis

benedictionis vice Apostolorum, qui per fidem vicerunt regna, omniumque Sanctorum

Athletæ gloriosi.

eius regimini commissi, vtilis executor, perspicuusque regnator semper appareat: vt

inter gJoriosos athletas virtutum gemmis ornatus, & præmio æternæ felicitatis coronatus,

Virga seu sceptrum.

cum Christo sine fine glorietur. Deinde accepta virga, seu sceptro, intelliget se

obnoxium mulcere pios, terrere probos, errantes reducere, lapsis manum porrigere, superbos

Formai intronizationis regiæ.

disperdere, & relevare humiles. Postea intronizato Regi in solio sedenti, dicet

Archiepiscopus, qui eum assistentia Coœpiscoporum introduxit: Sta, & retine amodo

locum tibi a Deo delegatum, per autoritatem omnipotentis Dei, & traditionem

nostram, omnium scilicet Episcoporum, cæterorumque Dei fervorum: & quanto clerum

Rex mediator cleri & populi.

sacris altaribus propinquiorem prospicis, tanto ei potentiorem in locis congruis honorem,

inpenclere memineris: quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri

Omnio Archiepiscopi super Regem.

& plebis in hoc regni solio confirmet, & secum regnare faciat Iesus Christus. Vltimo Metropolitanus inter alia orationem super Regem ad Deum facit: Sis ei contra acies inimicorum lorica, in adversis galea, in prosperis sapientia, in protectione clypeus sempiternus, et præsta, vt gentes teneant illi fidem, proceres habeant pacem, diligant charitatem,

Reginæ benedicuntur.

fugiant cupiditatem, loquantur justitiam, custodiant veritatem, vt semper maneant tripudiantes, & in pace victores. Reginæ etiam mutatis mutandis, quæ sexui fœmineo congruunt, plurima e supradictis a Deo reverenter optantur &c.

memoria, perennique laude dignissimi, quemadmodum scriptura sacram in Ecclesiastic

Viri heroici.

meminit de heroicis viris: quorum virtutes, & honores ardentius Reges imitari condecet, quam crudelium hæreticorum, & apostatarum, qui vti degeneres, pusillanimes, ac spurci sunt: ita & in terra scripti perpetuam merentur cum sequacibus suis ignominiam, & confusionem: horum etenim memoria sine honore manebit ævo sempiterno.

De benedietione Catholicorum Regum.

CAP. VI.

Benedictio Regis catholici.

CATHOLICO ritu in populo fideli regnaturus, multis & magnis bene vt Deo acceptior, & populo vtilior, ac sibiipsi securior fiat, repleri solet. Sed in primis sponte per sancta Dei Evangelia jurat, & coram Deo, & angelis eius promittit, vt legem, justitiam, & pacem Ecclesiæ Dei, populoque sibi subjecto cum observatione jurium, & privilegiorum, ac omnium bonorum

Virtutes sanctissimæ.

custodiat: & hinc benedictionem Ecclesiæ postulat, & illi tribuitur, vt in donis gratiarum multiplicetur, dextera potentiæ Dei vbique circundetur, & protegatur: vt Abrahæ fidelitate, Mosis mansuætudine, David humilitate, Salomonis sapientia decoratus,

Oleum.

Deo in omnibus complaceat, juste incedat, in hostes Crucis Christi fideliter

Dona invisibilia.

triumphet, & optabilem pacem in omnibus servet. Deinde visibili oleo, sanctissimi verbis benedicto, inungitur, vt dona invisibilia percipere, & temporali regno justis moderationibus executo, eternaliter cum Deo, Regum omnium Rege, glorietur.

Qualitates boni Regis.

Insuper orat Ecclesia, vt efficacia illius sacræ vnctionis principatus sit super humerum eius atque vt sit justus, fortis, fidelis: pro viduis, & indefessus regni, & populi gubernator,

Gladius.

infidelium expugnator, justitiæ cultor, Ecclesiæ sanctæ, & fidei Christianæ defensor, ad decus & laudem gloriosi nominis Dei. Demum virtute Dei dato gladio ad vindictam malorum, & laudem bonorum, vt in hoc æquitatem exerceat, iniquitatem destruat, & sanctam Dei Ecclesiam, eiusque fideles propugnet, ac protegat, atque falsos

Triumphus virtutum.

Christianos disperdat, viduas & pupillos clementer adjuvet, & desendat, desolata restauret, & ea conservet, quatenus in hoc virtutum triumpho cum mundi salvatore, cujus

Corona.

typum gerit, sine fine regnare mereatur. Insuper corona capiti eius imposita: qua

gloria, & honor, ac opus fortitudinis intelligitur, vt participatione ministrorum Ecclesiæ

Christi in omni adversitate defensor adsistat, regnique a Deo dati, & Pontificalis

benedictionis vice Apostolorum, qui per fidem vicerunt regna, omniumque Sanctorum

Athletæ gloriosi.

eius regimini commissi, vtilis executor, perspicuusque regnator semper appareat: vt

inter gJoriosos athletas virtutum gemmis ornatus, & præmio æternæ felicitatis coronatus,

Virga seu sceptrum.

cum Christo sine fine glorietur. Deinde accepta virga, seu sceptro, intelliget se

obnoxium mulcere pios, terrere probos, errantes reducere, lapsis manum porrigere, superbos

Formai intronizationis regiæ.

disperdere, & relevare humiles. Postea intronizato Regi in solio sedenti, dicet

Archiepiscopus, qui eum assistentia Coœpiscoporum introduxit: Sta, & retine amodo

locum tibi a Deo delegatum, per autoritatem omnipotentis Dei, & traditionem

nostram, omnium scilicet Episcoporum, cæterorumque Dei fervorum: & quanto clerum

Rex mediator cleri & populi.

sacris altaribus propinquiorem prospicis, tanto ei potentiorem in locis congruis honorem,

inpenclere memineris: quatenus mediator Dei & hominum, te mediatorem cleri

Omnio Archiepiscopi super Regem.

& plebis in hoc regni solio confirmet, & secum regnare faciat Iesus Christus. Vltimo

Metropolitanus inter alia orationem super Regem ad Deum facit: Sis ei contra acies

inimicorum lorica, in adversis galea, in prosperis sapientia, in protectione clypeus sempiternus,

et præsta, vt gentes teneant illi fidem, proceres habeant pacem, diligant charitatem,

Reginæ benedicuntur.

fugiant cupiditatem, loquantur justitiam, custodiant veritatem, vt semper maneant

tripudiantes, & in pace victores. Reginæ etiam mutatis mutandis, quæ sexui fœmineo

congruunt, plurima e supradictis a Deo reverenter optantur &c.

De Equitibus auratis, & eorum juramento.

CAP. VII.

FACTA igitur juxta præmissas cærimonias (apud Deum

& homines, omni ævo commendabiles)coronatione, ipse

Rex secundum formam antiquarum legum regnorum

suorum, nova privilegia diverso hominum statui, quatenus,

Privi legia dantur.

& quibus opus sit, liberaliter concedit, vel pridem

ab antecessoribus suis concessa restaurat, & auget. Demum

Insignia militum auratorum.

milites auratos, feudis abundanter distributis, cingulo,

& ense, ac clypeo præstitis, tali tamen interveniente juramento,

in manibus alicujus Prælati assistentis facto,

creat: Ego. N. opto mihi ita Deum propitium, & beatam Virginem, ac sanctum

Iuramentum militis aurati.

Ericum, quod volo juxta extremum meum posse per vitam, & bona mea defendere

fidem Catholicam, & sanctum Evangelium, & tenere, ac protegere Ecclesiam, &

eius ministros in sua libertate, & immunitate, & stare contra omne quod iniquum

est, & confortare pacem, & justitiam, & defendere pupillos & orphanos, virgines,

viduas & pauperes, & fore fidelis & securus meo Regi, & regno, seu patriæ

meæ, & juste exhibere & exercere meum militarem statum ad honorem Dei, secundum

vltimum posse meum. Sic me Deus adjuvet, & omnes Sancti eius. Amen.

Iuramentum strictissime observandum.

Hocque juramentum adeo fideliter, & stricte observare solebant, vt audita proclamatione

belli contra hostes fidei, maxime schismaticos Moschovitas in Orientali limite

Moschovitæ schismatici.

regni Suetiæ, & Finlandiæ, immo & a Summis pontificibus prædicata Cruciata

contra Turcas, illico propriis expensis, armata & valida manu alacriter prælia Domini

bellaturi sese in expeditionem contulerunt, vel ad terram sanctam peregrinantes,

accepto ad sepulchrum Christi militiæ cingulo, se in numerum fidelium armatorum

Cingulum militiæ.

contra eosdem Turcas pro religione præliaturi, voluntarie immiscuere: quo

plerunque evenit, vt gloriosi victores redirent in terrenam patriam, & tandem coronam

suscepturi, in patriam cœlestem ac sempiternam. Estque notatum in annalibus

Germaniæ per Albertum Crantzium lib. VII. cap. IX. & sequentibus, conira

Saracenos terram sanctam occupantes, geminum exiisse validissimum exercitum,

equestrem pedestremue, & navalem, voluntana militia pro majori parte

pugnaturum: & ii erant e Dania, Frisia, Hollandia, Zellandia,

Flandria, Francia, Hispania, & Anglia:

magnaque victoria feliciter peracta, pro

majori parte in sua quisque

commemorantur

rediisse.

De nobilium nuptiis.

CAP. VIII.

Nuptiæ, nobilium.

NOBILIVM nuptiæ, gradu & ordine suo, præmissis ritibus

in forma Christiani conjugii sub sacerdotali benedictione,

Ius municipale.

& annuli impositione, ac dotalitio munere (e municipali

jure, quod volens hic sileo) tam pro Regibus,

quam privatis nobilibus, ac plebeiis constituto, celebrantur:

Conjungendi matrimonialiter annulo & osculo firmantur.

scilicet vt matrimonialiter conjuncti, idem in pace,

idem in bello, idemque in prosperis, & adversis pariter vivant,

prout vterque in facie Ecclesiæ annulo, ac osculo susceptis,

inquirenti ac benedicenti præsbytero, sponte pollicetur:

tantaque virtute, & mutua fide conservant, vt nedum claritudine bonorum

morum, sed & vtilium exercitiorum sagacitate, aucta prole & familia, convivere

Exercitia conjugatorum.

videantur Vins tamen præcipua delectatio est in venationibus, ac magnificis stucturarum

ædificiis erigendis, & colonis, vt agros, & prata amplificent, instruendis,

ac subditis pacificandis &c. Mulieres vero etiam illustrissimæ, nunquam adeo

vacant delitiis otiis, quin manum ad aliquod honorificum opus, æterna memoria

Mulieres illuwwstrissimæ, sed laboriosissimæ,

dignum, emittant (vt in vita CXX. interni Regis Ingonis Suetiæ, novæ Gothorum

historiæ, de B. Ragnilda, Christina, & Margareta, ac prius de Giutha declaratur)

præcipue pro ornatu Ecclesiarum, & ministrorum eius, quemadmodum in Septentrionalibus

terris nedum magnifico exemplo ostenditur, sed & late in Germania, ac

Polonicarum reginarum manibus vestes sacræ confectæ.

Polonia: vbi in templo Regiæ arcis Cracoviensis tanto splendore, & pretioso sumptu

M. D. XXVIII. vidi vestes sacras Reginarum, llustrium Dei ancillarum, manibus

elaboratas, vt nullius excellentissimi artificis ingenio, etiam in medio Latio, vel

Damasco, illustrius fieri potuissent. Præterea in dirigenda domestica familia, muliebri

præsertim, tanta sagacitas est, vt nusquam nisi ordinata, ac honesta judicanda videatur.

Materfamilias.

Bona etenim materfamilias, quæ castitatem diligit, ancillas habet

Princeps impius.

bonas, & pudicas: sicuti princeps, qui libenter audit mendacia,

omnes ministros habet impios, & crudeles.

De nuptiis plebeiorum.

CAP. IX.

MOS est plebeiæ multitudinis apud Gothos, & Sueones,

sponsalia contrahere cupientis, pluribus vti cærimomis, diverso

Cerimoniæ multiplices.

tempore, modo, ordine, ac testimonio repetitis, præsertim

hac ratione, vt stabiliores permaneant in mutua cohabitatione,

vt nullo sit opus divortio, etiam a lege permisso.

Divortium.

Parentes nanque puellæ ad conjugium petendæ, cujus stirpis,

honoris, famæ vel infamiæ, probitatis aut improbitatis,

morum & industriæ sit procus, immo an legitimo toro procreatus,

Qualitates boni sponsi.

diligenter inquirunt: compertaque virtute viri, præsentibus

duobus e paterna maternaque linea testibus, pater præsentat filiam sub his

verbis astanti proco: Do tibi meam filiam ad honorem, & vxorem ad medium lectum,

Forma tradendi, filiam conjungendam.

ad januas, & claves, & ad omnem tertiam pecuniam possidendam in mobilibus

bonis ac immobilibus, & ad omne jus, quod superior Suetia a S. Erico habet,

& ipse S. Ericus dedit. In nomine patris, & filii, & spiritussancti. Amen.

Quam si quis alius postea violaverit, pace nunquam recuperanda cum amissione bonorum

Pœna violantis sponsalia.

omnium, nisi sponsus illi indulserit, aut moriens vindictam reliquerit, perpetuo

est cariturus. Eoque casu sponsalitia pacta vigorem suscipsunt, & accelerata

maturitate, melioribus superadditis solennitatibus absoluunt, talibus præsertim,

vt affines, agnati, & consanguinei sub prudenti virorum ductore, ac honesta mulierum

Directores nuptiarum.

ductrice, statuta die in equestri pompa vndequaque ornatius ad Ecclesiam confluant

parochialem: vbi ardentibus faculis mirifice factis, & incensis, sacerdotali

Faculæ ardentes.

benedictione coronata sponsa producitur, atque ante summum altare lateraliter cum

sponso collocata, vtriusque solenniter requisito cohabitationis in prosperis & adversis

consensu, per annuli impositionem, & nuptialem benedictionem, omnes præmissæ

cærimoniæ ratificantur. Nec silendum est, quod sub ipsa annuli impositione

Feste duch vulgare Goticum.

dorsotenus pugno sese astantes impetunt, vt eadem ratione actum corroborent, vti

alapæ impressione in sacramento Confirmationis, & Aurati militis creatione, vt memor

Alapæ.

fit, servari solet. Moschovitæ autem, Rutheni, Lithuani, Livonienses, præsertim

Curetes, gentes his Septentrionalibus hominibus fere conterminæ, quos ritus,

maxime plebeiæ conditionis, in nuptiis celebrandis observent, quoniam matrimonia

Curetes per raptum virginum matrimonia contrahunt.

absque sponsalibus per raptum virginum saltem contrahunt, paucis hic ostendetur.

Veluti enim Romanæ leges, Principumque placita, has solas legitimas nuptias

esse sanciunt, quæ per sponsalia, dotisque interventionem rite celebrantur: sic hæ nationes

legitima connubia fore, pro gentis consuetudine plane sibi persuasum habent,

dum virgines insciis parentibus infelici auspicio, aut aliis parentum loco constitutis

Penuria mulierum apud Romanos.

(haud aliter, quam quondam apud Romanam gentem, cum inter eos penuria mulierum

hominis ætatem duratura magnitudo erat, connubiaque a vicinis populis denegata

essent, quemadmodum Livio placet) rapiuntur. Quicunque enim paganorum,

sive rusticorum, filius suus vxorem vt ducat in animo habet, agnatos, cognatos,

cæterosque vicinos in vnum convocat, illisque talem isto in pago puellam nubilem versari,

Modus rapiendi virgines.

quam rapi, & suo filio in conjugem adduci proponit: hi commodum ad hoc

tempus expectantes, ac tunc armati, equites suo more vnius ad ædes conveniunt,

posteaque ad eam rapiendam proficiscuntur. Puella autem quoad matrimonii contractionem

Puellæ apud Curetes quoad connubia liberaæ.

libera, ex insidiis opera exploratorum vbi moretur per eos direpta, plurimum

eiulando opem consanguineorum, amicorumque ad se liberandam implorat:

quod si consanguinei, , vicinique clamorem istum exaudierint, ipso momento armati

adcurrunt, atque pro ea liberanda prælium committunt, vt qui victores ista in pugna

extiterint, his puella cedat.

De honestate copulæ conjugalis.

CAP. X.

NEC ante completam hanc celebritatem mutua carnali copula,

Crimen immane.

pacto parentum interveniente, se commiscere solent

conjungendi: quia immane cunctis gentibus crimen apparere

dignoscitur, si ante sponsalia sacra stupri illecebris virgo

temeratur: immo summopere cavent puellæ, ne copulam

anticipent, quia perpetuam cum prole sic suscepta infamiam

Infamia perpetua.

luent, prout infra de illegitimis ostendetur. Est &

alia ratio continentiæ, quod die desponsationis suæ coronata

Ratio continentiæ

diademate imaginis divæ Virginis (quod dono parochianorum

Pudor inviolatus.

pro tali effectu remanet) incedere valeat inviolato pudore. Præterea

spe bona ducuntur, vt quæcunque sponsa tali diademate amicta fuerit, nunquam ab

fide mariti fœcunditate prolis, & morum honestate confirmata discedet: immo vt

Nupti se refrenant a lascivia.

hæc a Deo novi conjuges consequantur, doctrina parentum admoniti, per aliquot

noctes & dies a carnalibus lasciviis sese refrenant: hæcque nuptialia festa vt plurimum

Tempus et loca sponsaliorum jucundiora.

circa æstivale solstitium in ædibus frondosis, floribusque dispersis, insigni alacritate,

& tripudiis frequentius fieri consueverunt. Nuptias enim exornant circunstantiæ celebriores,

tempus scilicet anni Iucundius, nativa soli cœlique temperies, pene ad contrahendas

nuptias nata. Hacque ratione plures in amœnis insulis accessu navicularum

Clementia elementorum.

fiunt nuptiales festivitates: quia tanta est elementorum clementia, vt sub aperto cœlo

sine ægritudinis incursione dormire valeant æstivo die, nulla existente nocte. Qui

Dona porriguntur nuptæ.

vero talibus adsunt nuptiis, vt agnati, cognati, affines, & amici, dona plurima,

videlicet equos, boves, pecora, lectos, pannos, & fruges liberalitet offerunt: vt

iis felicibus auspiciis incipiant, & perficiant lætiorem cohabitationem. Specialibus

Societas indissolubilis.

tamen cærimoniis equus, ac bos, & securis traditur: vt sciant se venire ad eum laborem,

periculorumque societatem, quo idem nolle, & velle permanere debeat, donec

vel divortio, si lex vrserit, vel morte solvatur. Sunt & multæ cærimomæ circatori

Hymnus Veni creator spiritus.

introitum, vt parochialis sacerdos, si adsit, vel clericus, canat hymnum Veni

creator spiritus, cum invocatione divini auxilii, vt novis conjugibus prospera cuncta desuper

Curetes per raptum virginum matrimonia contrahunt.

absque sponsalibus per raptum virginum saltem contrahunt, paucis hic ostendetur.

Veluti enim Romanæ leges, Principumque placita, has solas legitimas nuptias

esse sanciunt, quæ per sponsalia, dotisque interventionem rite celebrantur: sic hæ nationes

legitima connubia fore, pro gentis consuetudine plane sibi persuasum habent,

dum virgines insciis parentibus infelici auspicio, aut aliis parentum loco constitutis

Penuria mulierum apud Romanos.

(haud aliter, quam quondam apud Romanam gentem, cum inter eos penuria mulierum

hominis ætatem duratura magnitudo erat, connubiaque a vicinis populis denegata

essent, quemadmodum Livio placet) rapiuntur. Quicunque enim paganorum,

sive rusticorum, filius suus vxorem vt ducat in animo habet, agnatos, cognatos,

cæterosque vicinos in vnum convocat, illisque talem isto in pago puellam nubilem versari,

Modus rapiendi virgines.

quam rapi, & suo filio in conjugem adduci proponit: hi commodum ad hoc

tempus expectantes, ac tunc armati, equites suo more vnius ad ædes conveniunt,

posteaque ad eam rapiendam proficiscuntur. Puella autem quoad matrimonii contractionem

Puellæ apud Curetes quoad connubia liberaæ.

libera, ex insidiis opera exploratorum vbi moretur per eos direpta, plurimum

eiulando opem consanguineorum, amicorumque ad se liberandam implorat:

quod si consanguinei, , vicinique clamorem istum exaudierint, ipso momento armati

adcurrunt, atque pro ea liberanda prælium committunt, vt qui victores ista in pugna

extiterint, his puella cedat.

De honestate copulæ conjugalis.

CAP. X.

NEC ante completam hanc celebritatem mutua carnali copula,

Crimen immane.

pacto parentum interveniente, se commiscere solent

conjungendi: quia immane cunctis gentibus crimen apparere

dignoscitur, si ante sponsalia sacra stupri illecebris virgo

temeratur: immo summopere cavent puellæ, ne copulam

anticipent, quia perpetuam cum prole sic suscepta infamiam

Infamia perpetua.

luent, prout infra de illegitimis ostendetur. Est &

alia ratio continentiæ, quod die desponsationis suæ coronata

Ratio continentiæ

diademate imaginis divæ Virginis (quod dono parochianorum

Pudor inviolatus.

pro tali effectu remanet) incedere valeat inviolato pudore. Præterea

spe bona ducuntur, vt quæcunque sponsa tali diademate amicta fuerit, nunquam ab

fide mariti fœcunditate prolis, & morum honestate confirmata discedet: immo vt

Nupti se refrenant a lascivia.

hæc a Deo novi conjuges consequantur, doctrina parentum admoniti, per aliquot

noctes & dies a carnalibus lasciviis sese refrenant: hæcque nuptialia festa vt plurimum

Tempus et loca sponsaliorum jucundiora.

circa æstivale solstitium in ædibus frondosis, floribusque dispersis, insigni alacritate,

& tripudiis frequentius fieri consueverunt. Nuptias enim exornant circunstantiæ celebriores,

tempus scilicet anni Iucundius, nativa soli cœlique temperies, pene ad contrahendas

nuptias nata. Hacque ratione plures in amœnis insulis accessu navicularum

Clementia elementorum.

fiunt nuptiales festivitates: quia tanta est elementorum clementia, vt sub aperto cœlo

sine ægritudinis incursione dormire valeant æstivo die, nulla existente nocte. Qui

Dona porriguntur nuptæ.

vero talibus adsunt nuptiis, vt agnati, cognati, affines, & amici, dona plurima,

videlicet equos, boves, pecora, lectos, pannos, & fruges liberalitet offerunt: vt

iis felicibus auspiciis incipiant, & perficiant lætiorem cohabitationem. Specialibus

Societas indissolubilis.

tamen cærimoniis equus, ac bos, & securis traditur: vt sciant se venire ad eum laborem,

periculorumque societatem, quo idem nolle, & velle permanere debeat, donec

vel divortio, si lex vrserit, vel morte solvatur. Sunt & multæ cærimomæ circatori

Hymnus Veni creator spiritus.

introitum, vt parochialis sacerdos, si adsit, vel clericus, canat hymnum Veni

creator spiritus, cum invocatione divini auxilii, vt novis conjugibus prospera cuncta desuper

desuper elargiantur. Præterea mos est, vt aliquot delicatiora fercula in lecto

sedentibus nuptis exhibeantur, vt iis cum astantibus brevi mora vescantur: tandemque

valedicentibus amicis sua pacem fruuntur. Sequenti tamen die nova nupta crinibus

Nova nupra crines abscondit

absconsis, affabili incessu convivis argenteos scyphos electiore liquore repletos,

in signum quod materfamilias effecta sit, liberaliter propinat, quemadmodum superius

de projectione hastæ nobilium, & exhibitione dotis dictum est: quam & plebeii

in moneta, vel rebus observant.

De casibus incidenter evenientibus.

CAP. XI.

EVENIT aliquando, vt mulier, nova scilicet nupta, ab

Eventus inopinati.

domo paterna per sponsum (vt præmittitur) exportata, antequam

habitationem viri attingat, in via moriatur: tunc eo

casu illius corpus reduci solet ad domum paternam, vt ibi

funeralia fiant, vbi nuptiæ, vel sponsalitia festa sunt celebrata.

Hoc idem de viro in itinere moriente. Si vero cohabitatione

stante maritus emoritur, mulieri incumbit cum consilio

Cautelæ.

proximiorum propinquorum gubernantio infantum, donec

fuerit in viduitate. Exinde altero suscepto viro, retinebit

vestes meliores, ac lectisternia cum tertia parte mobilium rerum: e quibus duæ

partes cum patrimonio filiis relinquuntur. Similiter de rebus mobilibus, & immobilibus

communiter emptis, divisio fieri solet: & ea invita nunquam divendere,

Divisio bonorum.

vel alienare mulieris bona, sed meliorare licebit. Mortuo marito mulieri dantur decem

Menses 10. ad probandum partum.

menses, vt producto partum adeat hæreditatem cum filio, si ritu Christianorum

fuerit baptizatus. Allegans abortum, probabit testimonio duarum mulierum, & juramento

XII. virorum, & liberabitur a solutione spe partus distractorum. Verum post

decimum mensem natus, hæres secundum gentis rigorem minime fiet: quod singulare

videtur contra jura, quæ XI. XII, ac XIII. mense allegantur pro favore parturientium

Iura favorabilia.

mulierum. Si præterea per cognatos defuncti partus, mulieri objectum

fuerit, quod peperit abortivum: tunc ei alleganti fœtum fuisse vivum, & baptizatum,

Mulier habet testimonium.

tanquam duorum virorum testimonio statur, & hæres prolis fiet. Mulier a viro

per vim rapta, quadragesima hebdomada postea pariens, proles illa suscipiet hæreditatem.

Casus singulares.

Si vir, mulier, & filius in glaciali voragine pariter suffocati fuerint,

proximi consanguinei eorum hæredes fient. Proscriptorum filii in proscriptione

manentes, non hæreditabunt: proscriptione tamen concepti filii parentibus restitutis

hæreditabunt. Ante proscriptionem conceptus filius, vbicunque nascitur, hæreditabit.

Fugitivus maritus rediens domum, furtinique generans prolem, hæc non hæreditabit

patrem: qui si restitutus in patriam non fuerit, eius, & filiorum hæreditatem

capient propinquiores in patriam propria. Si occiditur fœmina a defuncti mariti

consanguineis, propter vsurpandam hæreditatem, sepultaque ea, rumor exit eam esse

Sepulchrum aparitur pr testimonio.

imprægnatam, aperto sepulchro & vtero, fœtuque vel lineamentis humani corporis

inventis, fœtus hæreditabit patrem, & mater defuncta fœtum, vbi

Illicitum est.

vivi puniendi retruduntur: quia nulli licitum est alium occidere

Illegitimi.

pro acquirenda hæreditate. Filii adulterini,

incestuosi &c. in nullo hæreditabunt,

etiam si Principis beneficio

fuerint habilitati.

desuper elargiantur. Præterea mos est, vt aliquot delicatiora fercula in lecto

sedentibus nuptis exhibeantur, vt iis cum astantibus brevi mora vescantur: tandemque

valedicentibus amicis sua pacem fruuntur. Sequenti tamen die nova nupta crinibus

Nova nupra crines abscondit

absconsis, affabili incessu convivis argenteos scyphos electiore liquore repletos,

in signum quod materfamilias effecta sit, liberaliter propinat, quemadmodum superius

de projectione hastæ nobilium, & exhibitione dotis dictum est: quam & plebeii

in moneta, vel rebus observant.

De casibus incidenter evenientibus.

CAP. XI.

EVENIT aliquando, vt mulier, nova scilicet nupta, ab

Eventus inopinati.

domo paterna per sponsum (vt præmittitur) exportata, antequam

habitationem viri attingat, in via moriatur: tunc eo

casu illius corpus reduci solet ad domum paternam, vt ibi

funeralia fiant, vbi nuptiæ, vel sponsalitia festa sunt celebrata.

Hoc idem de viro in itinere moriente. Si vero cohabitatione

stante maritus emoritur, mulieri incumbit cum consilio

Cautelæ.

proximiorum propinquorum gubernantio infantum, donec

fuerit in viduitate. Exinde altero suscepto viro, retinebit

vestes meliores, ac lectisternia cum tertia parte mobilium rerum: e quibus duæ

partes cum patrimonio filiis relinquuntur. Similiter de rebus mobilibus, & immobilibus

communiter emptis, divisio fieri solet: & ea invita nunquam divendere,

Divisio bonorum.

vel alienare mulieris bona, sed meliorare licebit. Mortuo marito mulieri dantur decem

Menses 10. ad probandum partum.

menses, vt producto partum adeat hæreditatem cum filio, si ritu Christianorum

fuerit baptizatus. Allegans abortum, probabit testimonio duarum mulierum, & juramento

XII. virorum, & liberabitur a solutione spe partus distractorum. Verum post

decimum mensem natus, hæres secundum gentis rigorem minime fiet: quod singulare

videtur contra jura, quæ XI. XII, ac XIII. mense allegantur pro favore parturientium

Iura favorabilia.

mulierum. Si præterea per cognatos defuncti partus, mulieri objectum

fuerit, quod peperit abortivum: tunc ei alleganti fœtum fuisse vivum, & baptizatum,

Mulier habet testimonium.

tanquam duorum virorum testimonio statur, & hæres prolis fiet. Mulier a viro

per vim rapta, quadragesima hebdomada postea pariens, proles illa suscipiet hæreditatem.

Casus singulares.

Si vir, mulier, & filius in glaciali voragine pariter suffocati fuerint,

proximi consanguinei eorum hæredes fient. Proscriptorum filii in proscriptione

manentes, non hæreditabunt: proscriptione tamen concepti filii parentibus restitutis

hæreditabunt. Ante proscriptionem conceptus filius, vbicunque nascitur, hæreditabit.

Fugitivus maritus rediens domum, furtinique generans prolem, hæc non hæreditabit

patrem: qui si restitutus in patriam non fuerit, eius, & filiorum hæreditatem

capient propinquiores in patriam propria. Si occiditur fœmina a defuncti mariti

consanguineis, propter vsurpandam hæreditatem, sepultaque ea, rumor exit eam esse

Sepulchrum aparitur pr testimonio.

imprægnatam, aperto sepulchro & vtero, fœtuque vel lineamentis humani corporis

inventis, fœtus hæreditabit patrem, & mater defuncta fœtum, vbi

Illicitum est.

vivi puniendi retruduntur: quia nulli licitum est alium occidere

Illegitimi.

pro acquirenda hæreditate. Filii adulterini,

incestuosi &c. in nullo hæreditabunt,

etiam si Principis beneficio

fuerint habilitati.

De differentia legitimorum, & illegitimorum filiorum.

CAP. XII.

CVM magna sit honestas, & securitas propagabilis sacramenti

Conjugium honorabile.

conjugalis, quod tam divino quam humano jure ab

omnibus, qui eo confœderati sunt, honoratur: ideoque tot

cærimoniis, testibus, & solennitatibus fit, præcipue inter

Septentrionales gentes, vt salva omnium aliarum nationum

Conjugia Aquilonarium firmissima.

laudabili consuetudine, vix crediderim sacramentum

hoc fortiori vinculo, quam in illis regionibus posse firmari.

Non enim ignorant, quomodo inter cætera humani

Reparatio posteritatis.

generis onera, conjugalis affectus curam præcipuam sibi

vendicavit. Nec immerito: quia in honore esse meretur, vnde reparatio posteritatis

Error matris transit ad filios.

acquiritur, omne facinus autores solos insequitur, error matris transit ad filios, &

novæ infelicitatis eventus, fit dedecus proprium, scelus alienum. Ideoque (vt dictum

est) jura nexum conjugii tanta cautela præcipiunt custodiri, vt crimen sit magnum

Adulteri pestilentissimi.

conscientiæ, alienos affectus in reverentia non habere. Nec parentes truculentiorem

inimicum reputant, quam omnem hominem illum, qui domesticæ eorum pudicitiæ,

& irreparabili honestati insidiatur. Ideoque talem lege, & vltione persequi non desinunt,

donec læso honori quomodolibet satisfieri possit. Cuncta quidem jura detestantur

Scelera detestantur.

scelera, sed ea maxime execrantur, quæ domesticam maculant gloriam, & excitant

Horrore cunctis ingerunt fornicatores.

infamiam, nullo ævo, ordine, aut modo delendam. Horror est genti sentire

fornicatores, horribilius illis conversari: sed detestabilissimum omen sic genitæ proli eveniet,

vt nunquam, vel rarissime, etiam si filius Principis sit, aut cujuscunque nobilis,

nisi illegitimus, & per hoc quasi infamis, ab omnibus meretur reputari. Nec

Conditio gravissima.

illi ad ætatem maturam pervenienti militare fastigium creditur, nec judicis officium

exhibetur, aut testimonium deferendum permittitur, etiam si Principis autoritate ob

heroica militaria gesta legitimitate donetur. Ideoque de patre impio conqueruntur filii

(vt Ecclesiastici cap. XLI. dicitur) quoniam propter illum

sunt in opprobrio.

De eodem.

De eodem

CAP. XIII

SEMPER nativus pudor, & verecundia in facie, & corde

Pudor nativuus manet.

remanent, vt extra legitimum matrimonium natus nunquam

putet se gloriosum futurum, licet non suum, sed maternum

crimen sibi fuisse, & esse opprobrio agnoscat. Nec plus

dictamine patriæ legis in petenda hæreditate, quam dimidium

Hungaricalem florenum obtinere licebit, vbi reliqui

legitimi fratres XX. millium florenorum, si adsint, acceperint

hæreditatem, Et hoc præscientes puellæ, vel viduæ,

tam irreparabilem videlicet eventuram infamiam, & detestabile

Constantia mulierum.

damnum, nunquam, vel rarissime ante solenne tempus (parentum reverentiali

judicio moderandum) sese a quoquam, nisi vis fiat, tangi, vel contaminari

permittunt: quæ vis si probata fuerit, vita privabitur lædens, vel corruptam vinculo

Vis vita punitur.

matrimoniali honestabit, vel ob disparem conditionem, dote sufficientissima

data, eam alteri desideranti conjunget. Raro tamen beata stirps oritur, quia patri

pudori sunt, non honori, vt Ambrosio placet, alleganti illud Sapientiæ III. Adulterorum

Ambrosii allegatio.

filii in consummatione erunt, & ab iniquo toro semen exterminabitur. Asserit

præterea idem Ambro. Sermo. LXV. de concubinariis, Vxorem non habeo,

ideo mihi ancillam sociavi: ad quod respondet scriptura, Elice ancillam &c. Præterea

neque adulteri, neque fornicatores &c. possidebunt regnum Dei. Igitur tales filii

Illegitimi filii testes sunt paternæ turpitudinis.

testes sunt paternæ, maternæque turpirudinis, & demum judex conscientia pudorosa.

Ad hanc quoque materiam, referendam duxi historiam charissimi fratris & antecessoris

mei, D. Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis, de Gothorum ac Sueonum

Regibus, & gestis eorum nuper impressam, sequenti capitulo vniversis hominibus

insinuandam.

De internis exemplis.

CAP. XIIII.

AMVNDVS a vilitate cognomen adeptus, post fata Amundi

Amundus Vilis Rex.

Annosi, alias Carbonarii, ad Regium sceptrum pervenit:

cujus origo, quia contra leges erat, silentio supprimi

consuevit: erat enim præmortui Amundi e concubina

Filius e concubina.

filius: quod tunc adeo vile existimatum fuit, vt qui ea illegitima

commixtione nati erant, perpetuo rubore suffusi, vix

Rubor perpetuus in illegitimis.

audebant inter honestos comparere, etiamsi Regum filii fuisent:

quod etiam vsque ad nostra tempora apud Gothos,

& Suecos observatum fuisse didicimus. Nondum enim elapsi

sunt LXX. anni a morte Caroli Sueonum, & Gothorum, ac Norvegianorum

Regis: qui optimæ, spei adolescentem e concubina procreaverat, eamque in lecto extremæ

Conditio infamis illegitimorum.

ægritudinis agens, vt filium legitimum efficeret, desponsaverat: attamen idem

filius non solum paternis regnis, sed & omni alia hæreditate seclusus, infami conditione

vixit, & consenuit. At presbyterorum filii in Gothia & Suetia, semper fuerant

Filii presbyterorum vilissimi.

vilissimi æstimati, parentesque eorum ob læsæ honestatis infamiam, non minus

contemptibiles effecti, quam si e genere furciferorum procreati fuissent. Nec dissimili

Materialia faciei vngendæ.

infamiæ subjecta contemnitur infelix mulier, si visco, cerussa, fuco, aliisque pigmentis

De eodem

CAP. XIII

SEMPER nativus pudor, & verecundia in facie, & corde

Pudor nativuus manet.

remanent, vt extra legitimum matrimonium natus nunquam

putet se gloriosum futurum, licet non suum, sed maternum

crimen sibi fuisse, & esse opprobrio agnoscat. Nec plus

dictamine patriæ legis in petenda hæreditate, quam dimidium

Hungaricalem florenum obtinere licebit, vbi reliqui

legitimi fratres XX. millium florenorum, si adsint, acceperint

hæreditatem, Et hoc præscientes puellæ, vel viduæ,

tam irreparabilem videlicet eventuram infamiam, & detestabile

Constantia mulierum.

damnum, nunquam, vel rarissime ante solenne tempus (parentum reverentiali

judicio moderandum) sese a quoquam, nisi vis fiat, tangi, vel contaminari

permittunt: quæ vis si probata fuerit, vita privabitur lædens, vel corruptam vinculo

Vis vita punitur.

matrimoniali honestabit, vel ob disparem conditionem, dote sufficientissima

data, eam alteri desideranti conjunget. Raro tamen beata stirps oritur, quia patri

pudori sunt, non honori, vt Ambrosio placet, alleganti illud Sapientiæ III. Adulterorum

Ambrosii allegatio.

filii in consummatione erunt, & ab iniquo toro semen exterminabitur. Asserit

præterea idem Ambro. Sermo. LXV. de concubinariis, Vxorem non habeo,

ideo mihi ancillam sociavi: ad quod respondet scriptura, Elice ancillam &c. Præterea

neque adulteri, neque fornicatores &c. possidebunt regnum Dei. Igitur tales filii

Illegitimi filii testes sunt paternæ turpitudinis.

testes sunt paternæ, maternæque turpirudinis, & demum judex conscientia pudorosa.

Ad hanc quoque materiam, referendam duxi historiam charissimi fratris & antecessoris

mei, D. Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis, de Gothorum ac Sueonum

Regibus, & gestis eorum nuper impressam, sequenti capitulo vniversis hominibus

insinuandam.

De internis exemplis.

CAP. XIIII.

AMVNDVS a vilitate cognomen adeptus, post fata Amundi

Amundus Vilis Rex.

Annosi, alias Carbonarii, ad Regium sceptrum pervenit:

cujus origo, quia contra leges erat, silentio supprimi

consuevit: erat enim præmortui Amundi e concubina

Filius e concubina.

filius: quod tunc adeo vile existimatum fuit, vt qui ea illegitima commixtione nati erant, perpetuo rubore suffusi, vix

Rubor perpetuus in illegitimis.

audebant inter honestos comparere, etiamsi Regum filii fuisent: quod etiam vsque ad nostra tempora apud Gothos, & Suecos observatum fuisse didicimus. Nondum enim elapsi sunt LXX. anni a morte Caroli Sueonum, & Gothorum, ac Norvegianorum Regis: qui optimæ, spei adolescentem e concubina procreaverat, eamque in lecto extremæ

Conditio infamis illegitimorum.

ægritudinis agens, vt filium legitimum efficeret, desponsaverat: attamen idem filius non solum paternis regnis, sed & omni alia hæreditate seclusus, infami conditione vixit, & consenuit. At presbyterorum filii in Gothia & Suetia, semper fuerant

Filii presbyterorum vilissimi.

vilissimi æstimati, parentesque eorum ob læsæ honestatis infamiam, non minus contemptibiles effecti, quam si e genere furciferorum procreati fuissent. Nec dissimili

Materialia faciei vngendæ.

infamiæ subjecta contemnitur infelix mulier, si visco, cerussa, fuco, aliisque pigmentis

Colores adulterini deficiunt.

meritis naturam violare videbitur, dum paululum postea ablutis coloribus adulterinis, ad formam pristinam redit, non sine irrisione omnium familiarum, & damno

Mala provenrientia ex vsu vnguentorum.

nativæ venustatis. Ex illis nanque venenis rugæ ante tempus faciem arant, oculi caligant, dentes obscuriores fiunt, anhelitusque pessime olet. His commentitiis coloribus fœditatem aspectus, & contemptum sibi comparant, odiumque viri, & præsertim

Labra miseri mariti viscantur.

cum miseri viicantur labra mariti. Hæc tamen rarissimæ accidunt in Aquilonaribus regnis.

De adulteris, & pœna eorum.

CAP. XV.

QVEMADMODVM præclaræ vrbes Italiæ, ob excellentissima hominum ingenia, vel facinora, pro eorum perpetuanda memoria, ingentes statuas posuere, vt Verona

Statuæ virorum illustrium.

suis Plinii, Mantua Virgilii, Roma Herculi: ita & Germanicæ, ac Gothicæ civitates, ob heroica gesta, statuas virorum excellentium in locis publicis apponere non dubitarunt, vt Brema sui Rolandi, & Scheningia vetustissima

Thuro lang.

vrbs Ostrogothorum sui Thuronis longi: qui duobus concatenatis saxis rationabili causa ad clavam in humeris dependentibus, pingitur: quia honestum, & justum illi (vti altero Starchatero giganti, de quo superius lib. V. dicebatur) visum est, lege multare, vel cedæ

corripere, qui matrimonialem pudicitiam spurca oppressione defœdare præsumebant.

Lutherani propagatores omnium scelerum & impuritatum.

Sed tractu temporis Lutheranorum impunita libidine hæc statua deleta est ne

vel signo, vel terrore, vel pœnæ metu a sceleraro opere, vel proposito eius aspectu

revocarentur impuri. Nullibi tamen in toto Septentrione severius puniri solent diversorum

generum malefactores, maxime adulteri, (rarissime licet reperti) quam in

Adulteri puniti.

hac vrbe: quia, vt Cassiodorus lib. IX. in edicto Alarici Regis Gothorum asserit,

impium est judices illis esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos.

Fatuitas.

Qualis enim fatuitas est, creatorem vitæ: relinquere, & sequi potius mortis autorem?

Si quis igitur in alienos thalamos dolosa machinatione sceleris aliquid attentare præsumpserit,

Pœna mali affectus.

facultatum suarum media portione privetur, statim fisci juribus applicanda.

Si vero prohibente pauperie in aliquorum substantia nequierit vindicari,

Exilium.

pœna relegentur exilii: ne, quod dictu nesas est, ideo videantur juris pubiici comminationem

486 DE CONDI. AQVIL. PO.

Colores adulterini deficiunt.

meritis naturam violare videbitur, dum paululum postea ablutis coloribus adulterinis,

ad formam pristinam redit, non sine irrisione omnium familiarum, & damno

Mala provenrientia ex vsu vnguentorum.

nativæ venustatis. Ex illis nanque venenis rugæ ante tempus faciem arant, oculi caligant,

dentes obscuriores fiunt, anhelitusque pessime olet. His commentitiis coloribus

fœditatem aspectus, & contemptum sibi comparant, odiumque viri, & præsertim

Labra miseri mariti viscantur.

cum miseri viicantur labra mariti. Hæc tamen rarissimæ accidunt in Aquilonaribus

regnis.

De adulteris, & pœna eorum.

CAP. XV.

QVEMADMODVM præclaræ vrbes Italiæ, ob excellentissima

hominum ingenia, vel facinora, pro eorum

perpetuanda memoria, ingentes statuas posuere, vt Verona

Statuæ virorum illustrium.

suis Plinii, Mantua Virgilii, Roma Herculi: ita

& Germanicæ, ac Gothicæ civitates, ob heroica gesta,

statuas virorum excellentium in locis publicis apponere non

dubitarunt, vt Brema sui Rolandi, & Scheningia vetustissima

Thuro lang.

vrbs Ostrogothorum sui Thuronis longi: qui

duobus concatenatis saxis rationabili causa ad clavam in

humeris dependentibus, pingitur: quia honestum, & justum illi (vti altero Starchatero

giganti, de quo superius lib. V. dicebatur) visum est, lege multare, vel cedæ

corripere, qui matrimonialem pudicitiam spurca oppressione defœdare præsumebant.

Lutherani propagatores omnium scelerum & impuritatum.

Sed tractu temporis Lutheranorum impunita libidine hæc statua deleta est ne

vel signo, vel terrore, vel pœnæ metu a sceleraro opere, vel proposito eius aspectu

revocarentur impuri. Nullibi tamen in toto Septentrione severius puniri solent diversorum

generum malefactores, maxime adulteri, (rarissime licet reperti) quam in

Adulteri puniti.

hac vrbe: quia, vt Cassiodorus lib. IX. in edicto Alarici Regis Gothorum asserit,

impium est judices illis esse remissos, quos cœlestis pietas non patitur impunitos.

Fatuitas.

Qualis enim fatuitas est, creatorem vitæ: relinquere, & sequi potius mortis autorem?

Si quis igitur in alienos thalamos dolosa machinatione sceleris aliquid attentare præsumpserit,

Pœna mali affectus.

facultatum suarum media portione privetur, statim fisci juribus applicanda.

Si vero prohibente pauperie in aliquorum substantia nequierit vindicari,

Exilium.

pœna relegentur exilii: ne, quod dictu nesas est, ideo videantur juris pubiici comminationem

evadere, quia vilissime. cognoscuntur subjacere fortunæ. Sed hæc de

Fortuna vilissima.

solicitatoribus affectus alieni, pietas Regis prædicti decrevit. Cæterum in adulteris

omnium rerum amissionis censura procedit. Si superflua libidine etiam ingenua

Amissio omnium bonorum.

superinducta fuerit, jugo servitutis cum filiis suis modis omnibus addicatur vxori,

vt illi juste subdatur, cui pollicitam libidinem credidit posse præponi. Si vero ancilla

Ingenua.

ad tale flagitium pervenent, (excepta pœna sanguinis) matronali subjaceat

Ancilla.

vltioni, vt illam patiatur judicem, quam formidare debuisset absentem.

Adhuc de eodem.

CAP. XVI.

MVLIER adulterans testimonio sex virorum deprehensa,

Adultera perdit dotem.

perdit dotem, & quicquid secum tulit in cohabitationem

viri: qui ea suscipiet: immo vitæ vtriusque potestatem

habet, & hæreditatis eorundem vigore municipalium legum

patriæ Gothorum, & Sueonum. Si vero multa contentari

velet, etiam eam ex eisdem municipalibus præscriptam

habet: quam & volens hic pertranseo, licet Regi, Episcopo,

Multa Regi, Episcopo, & fisco debetur.

& fisco civitatis pars eius debeatur, cuilibent separatim.

Si pœnam pecuniariam dare nequierit adulter, tunc

duo saxa superius dicta, mulieri humerotenus imponi debent, & ipsa virilibus adulteri

Adultera duo saxa collo portabit.

funiculo ligatis, ipsum per plateas civitatis aspicientibus cunctis, pertrahere,

ac demum abjurare civitatem, deinceps non ingrediendam, cogetur. Si vnus conjugum simile scelus commiserit, eadem pœna partialiter fiat, altero innocuo declarato. Verum ministro civitatis in talibus servienti, speciale pecuniarium munus, sive

Munus pecuniarium.

præmium deputatur. Ne autem hoc solum in gentibus his practicari videatur, simile apud Plutarchum Problemate centesimo quintodecimo de Cumæis, quomodo Onobotim, mulierem sic appellatam, in adulterio repertam, in forum deductam, & saxo impositam, omnibus spectandam proponebant: inde super asinum collocatam,

Adultera asino imposita.

& circa vrbem peruectam, in eundem locum restitui oportebat: vnde infamis reddita est: & ab eo tempore lapis tanquam impurus, & detestabilis vitabatur. Præterea

Lapis infamis.

legislatore Tuiscone, prioribus seculis inter alias scelestorum pœnas vna fuit levior,

Lex Tuisconis.

vt adulteræ vxori maritus abscissis crinibus nudæ verbera iniiceret, vt refert Cornel.

Maritus verberat adulteram.

Tacitus. Crescente tandem portentosæ libidinis lascivia, ne & status matrimomalis sub vaga libidine, & incerto hærede procederet, inventæ servatæque sunt contra

Vaga libido.

quoscunque honesti toti transgressores, severissimæ constitutiones: quæ etiam jubent custodire juvenes viduas, post recentem maritorum obitum, ne forte ob adeundam

Viduæ juvenes custodiendæ.

hæreditatem, collusionem inveniant cum sceleratis, Quam severæ etiam, & horrendæ pœnæ contra oppressores virginum positæ sint, non est quod congruat ad præsens diffusius manifeshrc. Leges enim apertæ sunt, si executioni demandarentur: quod sanctius & tutius esset, scilicet legibus, & judiciis potius punire flagitium, quam ferro, & cæde polluere manum. Lynceis tamen oculis circa conjugem, & filias custodiendas vtatur maritus, ne sic vxoris dissimulando turpitudinem, sit negligens, vt domi flagitia foveat, & foris incurrat vilissimam opinionem. Abutuntur enim fœminæ mariti patientia, donec visa impunitate peccandi, portentosæ libidinis suæ, multitudinem excipiant testem, & infame nomen. A Deo ergo suppliciter petere oportebit, ne cuiquam oppressio, & perpetua infamia fiat.

evadere, quia vilissime. cognoscuntur subjacere fortunæ. Sed hæc de

Fortuna vilissima.

solicitatoribus affectus alieni, pietas Regis prædicti decrevit. Cæterum in adulteris omnium rerum amissionis censura procedit. Si superflua libidine etiam ingenua

Amissio omnium bonorum.

superinducta fuerit, jugo servitutis cum filiis suis modis omnibus addicatur vxori, vt illi juste subdatur, cui pollicitam libidinem credidit posse præponi. Si vero ancilla

Ingenua.

ad tale flagitium pervenent, (excepta pœna sanguinis) matronali subjaceat

Ancilla.

vltioni, vt illam patiatur judicem, quam formidare debuisset absentem.

Adhuc de eodem.

CAP. XVI.

MVLIER adulterans testimonio sex virorum deprehensa,

Adultera perdit dotem.

perdit dotem, & quicquid secum tulit in cohabitationem

viri: qui ea suscipiet: immo vitæ vtriusque potestatem

habet, & hæreditatis eorundem vigore municipalium legum

patriæ Gothorum, & Sueonum. Si vero multa contentari

velet, etiam eam ex eisdem municipalibus præscriptam

habet: quam & volens hic pertranseo, licet Regi, Episcopo,

Multa Regi, Episcopo, & fisco debetur.

& fisco civitatis pars eius debeatur, cuilibent separatim.

Si pœnam pecuniariam dare nequierit adulter, tunc

duo saxa superius dicta, mulieri humerotenus imponi debent, & ipsa virilibus adulteri

Adultera duo saxa collo portabit.

funiculo ligatis, ipsum per plateas civitatis aspicientibus cunctis, pertrahere,

ac demum abjurare civitatem, deinceps non ingrediendam, cogetur. Si vnus conjugum

simile scelus commiserit, eadem pœna partialiter fiat, altero innocuo declarato.

Verum ministro civitatis in talibus servienti, speciale pecuniarium munus, sive

Munus pecuniarium.

præmium deputatur. Ne autem hoc solum in gentibus his practicari videatur, simile

apud Plutarchum Problemate centesimo quintodecimo de Cumæis, quomodo

Onobotim, mulierem sic appellatam, in adulterio repertam, in forum deductam, &

saxo impositam, omnibus spectandam proponebant: inde super asinum collocatam,

Adultera asino imposita.

& circa vrbem peruectam, in eundem locum restitui oportebat: vnde infamis reddita

est: & ab eo tempore lapis tanquam impurus, & detestabilis vitabatur. Præterea

Lapis infamis.

legislatore Tuiscone, prioribus seculis inter alias scelestorum pœnas vna fuit levior,

Lex Tuisconis.

vt adulteræ vxori maritus abscissis crinibus nudæ verbera iniiceret, vt refert Cornel.

Maritus verberat adulteram.

Tacitus. Crescente tandem portentosæ libidinis lascivia, ne & status matrimomalis

sub vaga libidine, & incerto hærede procederet, inventæ servatæque sunt contra

Vaga libido.

quoscunque honesti toti transgressores, severissimæ constitutiones: quæ etiam jubent

custodire juvenes viduas, post recentem maritorum obitum, ne forte ob adeundam

Viduæ juvenes custodiendæ.

hæreditatem, collusionem inveniant cum sceleratis, Quam severæ etiam, & horrendæ

pœnæ contra oppressores virginum positæ sint, non est quod congruat ad præsens

diffusius manifeshrc. Leges enim apertæ sunt, si executioni demandarentur: quod

sanctius & tutius esset, scilicet legibus, & judiciis potius punire flagitium, quam

ferro, & cæde polluere manum. Lynceis tamen oculis circa conjugem, & filias custodiendas

vtatur maritus, ne sic vxoris dissimulando turpitudinem, sit negligens,

vt domi flagitia foveat, & foris incurrat vilissimam opinionem. Abutuntur enim

fœminæ mariti patientia, donec visa impunitate peccandi, portentosæ libidinis suæ, multitudinem excipiant testem, & infame nomen. A Deo ergo suppliciter petere oportebit, ne cuiquam oppressio, & perpetua infamia fiat.

De Iudicibus, & Iudiciis campestribus.

CAP. XVII.

Simplicitas antiqua.

CERTVM est primæva hominum ætate Septentrionalis terræ inhabitatores, sicuti cæteras gentes legum expertes, vsu, & commutationem rerum securius vixisse, quam hisce temporibus anxiis, avaritia plenis, vivere dignoscuntur. Tractum nanque annorum etsi civilioribus institutis, & legibus mutua commercia, ac consortia inciperent colere:

Aetas hominum ad malo prona.

tamen ætate ad malum procliva, passim prævalente, in contrarium sic itum est, vt tantum securitatis in persona, bonisque suis cernerent, quantum vis ipsa, vel potentia etiam nova quærendo defendere posset. Melioris tamen sensus, & rationis homines, etsi

Iudices constituti communitatis voto.

vltra mille annos sine scriptis legibus viverent, tamen ea, quæ legis sunt, naturaliter impleverunt, judices inter se constituentes, qui justa præmiarent, & iniqua punirent. Vnde, vt hoc securius, ordinatiusque fieret, constituta sunt inter altas sylvarum

Tribunalia campestria.

planities, apta tribunalia, (quæ & hodie rigorose servantur) vbi per longa terrarum territoria, infinitæ populorum turmæ certis anni temporibus, Regio præfecto,

Præfectus regius & 12. viri.

ac XII. viris electis præsidentibus, audiri & judicari possint: qui etiam viri in suo legiferatu (id est, præscripta communitate, vbi jura dari solent) inquirunt principaliter, quæ causæ ortæ, vel prolatæ sint in diminuenda Regia lege, vel publica

Iuramentum iudicum.

pace: & ita assumendi jurabunt: Nos petimus Deum ita nos invare, & has Sanctorum reliquias, quas tenemus, quod nullum est debemus reum dicere, qui reus non, nec reum excusare, qui reus est, secundum conscientiam, & rationem, quam Deus nobis favit, & concescit: & hunc non dimittere propter consanguinitatem, affinitatem, vel timorem, amicitiam, vel favorem &c. Quem autem hi XII. vel VII. ex his, salvant, vel condemnant, firmum erit secundum Regium judicium

Pœna frangentium jura.

in pœna amissionis manus, capitis, vitæ, bonorum, pecuniarum, Regio fisco, vel læsæ parti, aut legiferatui, seu communitati applicandarum.

De juramentis diversorum Iudicum.

CAP. XVIII.

EST & aliud juramentum Legiferi, sive Iudicis provincialis,

ab XII. viris electi, & a Rege, seu principe confirmati,

tale in forma: Sic peto ego Deum mihi in adjutorem, & has

IuramentS judicis provincialis.

Sanctorum reliquias, quas teneo, quod debeam erga pauperes,

& divites in toto meo legiferatum, in omni judicio justitiam

sequi, & non injustitiam, secundum mensuram conscientiæ

meæ, & cognitionem legum, & nunquam fovere

injustitiam propter timorem, amicitiam, vel cupiditatem

pecuniarum, nec propter invidiam, vel odium, nec propter

consanguinitatem, aut affinitatem, vel amicorum confœderationem. Sic mihi

Deus propitius sit, sicut dico veritatem. Si vero hic, & illi deprehensi fuerint secus,

quam juraverant(accipiendo scilicet munera) agere, gravi pœna, vel multa puniuntur.

Pœna inique indicantium.

Habent enim liberalem, & sufficientem mercedem pro laboribus judiciorum

suorum a communitate, ne justitiam quocunque colore vendant: vt ostendatur apud

Communitas solvit judicibus pro labore.

eos plus valere bonos mores, quam apud alios multimodas, & intricatas leges. Et

revera sic est: eliguntur enim ad hoc opus pium, & justum, ruricolæ bonas possessiones

in domibus, agris, & pascuis habentes, solius naturæ instinctu, bonitate,

& ingenio, ac dotibus præditi: qui citra vllam scientiam, ac literas, sagaciter judicant,

vt appareat e homine nativis bonis excellente, formari potius judicia, &

Naturali æquitate rectissimum judicium fit.

præcepta sapientiæ, quam e præceptis sapientiæ formari hominem excellentem.

Ideoque miræ, libertatis, ac nemini, nisi justitiæ, obnoxii existimantur. Jus dictant in

casu perplexo, cum lege scripta, & eis lecta, vt quævis eorum dicta per omnia innitantur

æquitati: meritasque constituunt pœnas, & eas, si opus fuerit, vita & sanguine

(nisi læsæ parti satisfiat)vt executionem habeant, nulla attenta comminatione,

Executio censo rarum.

prosequuntur.

De qualitate pœnarum virorum nobilium, vel plebeiorum.

CAP. XIX.

GRAVES tamen casus aliquando incidunt, vt non nisi

Regio tribunali absolvi debeant, aut possint: videlicet

crimen læsæ majestatis, violatio Regiæ securitatis, proditio

Crimina læsæ majestatis.

in Rempub. & reliqua similia proditorum, ac transfugarum

facinora: quos quadripartitos integros, vel divisos

Pœna proditorum.

rotis imponunt, aut gratiosa Principis permissione

gladio truncant: quæ indulgentia solis nobilibus, ob magnificam

originem & stirpem, plerunque concedi solet: nisi

tanta sit atrocitas sceleris, vt omnium acclamatione, &

Atrocitas sceleris.

juris rigore, sit suspensione plectendus: quo casu torque argenteo, vel fune sericeo,

& frondoso ligno (ne etiam in mortifero cruciatu cærimoniaæ desint) suspenditur:

Cærimoniæ mortiferaæ.

vbi in arbore putrida, ac vermibus esa, ignominiosum elevari, & consumi reputaretur

De juramentis diversorum Iudicum.

CAP. XVIII.

EST & aliud juramentum Legiferi, sive Iudicis provincialis,

ab XII. viris electi, & a Rege, seu principe confirmati,

tale in forma: Sic peto ego Deum mihi in adjutorem, & has

IuramentS judicis provincialis.

Sanctorum reliquias, quas teneo, quod debeam erga pauperes,

& divites in toto meo legiferatum, in omni judicio justitiam

sequi, & non injustitiam, secundum mensuram conscientiæ

meæ, & cognitionem legum, & nunquam fovere

injustitiam propter timorem, amicitiam, vel cupiditatem

pecuniarum, nec propter invidiam, vel odium, nec propter

consanguinitatem, aut affinitatem, vel amicorum confœderationem. Sic mihi

Deus propitius sit, sicut dico veritatem. Si vero hic, & illi deprehensi fuerint secus,

quam juraverant(accipiendo scilicet munera) agere, gravi pœna, vel multa puniuntur.

Pœna inique indicantium.

Habent enim liberalem, & sufficientem mercedem pro laboribus judiciorum

suorum a communitate, ne justitiam quocunque colore vendant: vt ostendatur apud

Communitas solvit judicibus pro labore.

eos plus valere bonos mores, quam apud alios multimodas, & intricatas leges. Et

revera sic est: eliguntur enim ad hoc opus pium, & justum, ruricolæ bonas possessiones

in domibus, agris, & pascuis habentes, solius naturæ instinctu, bonitate,

& ingenio, ac dotibus prædititi: qui citra vllam scientiam, ac literas, sagaciter judicant,

vt appareat e homine nativis bonis excellente, formari potius judicia, &

Naturali æquitate rectissimum judicium fit.

præcepta sapientiæ, quam e præceptis sapientiæ formari hominem excellentem.

Ideoque miræ, libertatis, ac nemini, nisi justitiæ, obnoxii existimantur. Jus dictant in

casu perplexo, cum lege scripta, & eis lecta, vt quævis eorum dicta per omnia innitantur

æquitati: meritasque constituunt pœnas, & eas, si opus fuerit, vita & sanguine

(nisi læsæ parti satisfiat)vt executionem habeant, nulla attenta comminatione,

Executio censo rarum.

prosequuntur.

De qualitate pœnarum virorum nobilium, vel plebeiorum.

CAP. XIX.

GRAVES tamen casus aliquando incidunt, vt non nisi

Regio tribunali absolvi debeant, aut possint: videlicet

crimen læsæ majestatis, violatio Regiæ securitatis, proditio

Crimina læsæ majestatis.

in Rempub. & reliqua similia proditorum, ac transfugarum

facinora: quos quadripartitos integros, vel divisos

Pœna proditorum.

rotis imponunt, aut gratiosa Principis permissione

gladio truncant: quæ indulgentia solis nobilibus, ob magnificam

originem & stirpem, plerunque concedi solet: nisi

tanta sit atrocitas sceleris, vt omnium acclamatione, &

Atrocitas sceleris.

juris rigore, sit suspensione plectendus: quo casu torque argenteo, vel fune sericeo,

& frondoso ligno (ne etiam in mortifero cruciatu cærimoniaæ desint) suspenditur:

Cærimoniæ mortiferaæ.

vbi in arbore putrida, ac vermibus esa, ignominiosum elevari, & consumi reputaretur

Genus regale puniendum.

Genus tamen Regale, ob vim stupri, conjurationis in patriam, ac Principem,

quando morti condemnatur, submissa purpura, id est, excellentissimo panno

rubeo, qui vnquam reperiri poterit, gladio in eminenti loco tabulato detruncatur.

Patricii.

Ita & Coloniensium mos videtur, quando sæuiunt in magistratum, prout recentiori

Poloni.

eorum historia fertur. Polonorum nobiles in surto deprehensi, candidissima

Moschovitæ.

camisia, instar rochetti longa, in furca elevantur. Moschovitarum etiam nobiles

Finni.

asuro, seu ceruleo, aut cœlestino colore suspenduntur, & Finlandenses eorum

vicini in rubro panno. Genera tamen mortis extraordinaria, qualia sunt stellionatus,

non inquirunt, nec a crudelibus edocti admittunt, satis credentes puniendis

Casus quasi omnium legum in municipalibus comprehensus.

mortalibus ea sufficere omnia, quæ in suis municipalibus majorum prudenti censura

conscripta leguntur, & servantur. Nec casus in toto corpore Iuris civilis insertus

est, cujus compendio sam in eisdem suis municipalibus non habeant resolutionem.

Mulieres morti adjudicatas, nunquam suspendunt, sed vivas terra obruunt mortificandas,

Mulieres nunquam suspendi solent.

exceptis maleficis (quarum magnus in Aquilone numerus est, vt supra

monstratum fuerat) flamma comburendis, aut ob aliud crimen lapidandis.

De temerariis Iudicibus, & eorum pœnis.

CAP. XX

QVIA Regum, & Principum corda in manu Dei sunt,

nescit humana imbecillitas, divina ope semper indiga,

aliud sustinendi regiminis remedium inquirere, & inquisitum

agnoscere, nisi quod a regentibus bene gubernaturis,

Iuramenta regum & subditorum.

verax juramentum de servanda justitia exposcat:
quale & ipsi subditi per obedientiam syncerissimo animo
præstiterunt, & præstitum servant ; vt cum subditorum ob
injustum & crudele regimen, tumultum & rebellionem,
imminere non timeant, saltem Dei vlciscentis potentiam
(quam

Genus regale puniendum.

Genus tamen Regale, ob vim stupri, conjurationis in patriam, ac Principem, quando morti condemnatur, submissa purpura, id est, excellentissimo panno rubeo, qui vnquam reperiri poterit, gladio in eminenti loco tabulato detruncatur.

Patricii.

Ita & Coloniensium mos videtur, quando sæuiunt in magistratum, prout recentiori

Poloni.

eorum historia fertur. Polonorum nobiles in surto deprehensi, candidissima

Moschovitæ.

camisia, instar rochetti longa, in furca elevantur. Moschovitarum etiam nobiles

Finni.

asuro, seu ceruleo, aut cœlestino colore suspenduntur, & Finlandenses eorum vicini in rubro panno. Genera tamen mortis extraordinaria, qualia sunt stellionatus, non inquirunt, nec a crudelibus edocti admittunt, satis credentes puniendis

Casus quasi omnium legum in municipalibus comprehensus.

mortalibus ea sufficere omnia, quæ in suis municipalibus majorum prudenti censura conscripta leguntur, & servantur. Nec casus in toto corpore Iuris civilis insertus est, cujus compendio sam in eisdem suis municipalibus non habeant resolutionem. Mulieres morti adjudicatas, nunquam suspendunt, sed vivas terra obruunt mortificandas,

Mulieres nunquam suspendi solent.

exceptis maleficis (quarum magnus in Aquilone numerus est, vt supra monstratum fuerat) flamma comburendis, aut ob aliud crimen lapidandis.

De temerariis Iudicibus, & eorum pœnis.

CAP. XX

QVIA Regum, & Principum corda in manu Dei sunt,
nescit humana imbecillitas, divina ope semper indiga,
aliud sustinendi regiminis remedium inquirere, & inquisitum
agnoscere, nisi quod a regentibus bene gubernaturis,

Iuramenta regum & subditorum.

verax juramentum de servanda justitia exposcat:
quale & ipsi subditi per obedientiam syncerissimo animo
præstiterunt, & præstitum servant ; vt cum subditorum ob
injustum & crudele regimen, tumultum & rebellionem,
imminere non timeant, saltem Dei vlciscentis potentiam
(quam

(quam evadere nequeunt) expavescant: quod quidem attendentes, optime regunt,

Superbia impotens.

& judicant. Quidam vero impotenti superbia in tantam crudelitatem, & injustitiam erumpunt, vt mitius feras, quam subditos homines, alioqui obedientes, pertractent, nulla, vel levissima causa audita, aut recto dictamine legis accepto: sed sui

Iudicium temerarium perniciosum.

capitis furore subditis his quando, & quomodo volunt, sine quavis æquitate mortem infligunt. De quorum numero, etsi plures in Septentrionem reperti sunt, & forsitan adhuc reperiuntur: tamen vnum, aut alterum adjunxisse sat est, qui recentioribus annis horrendum spectaculum ad posteros, ne inique judicent, aut opprimant innocentes. suo fato transmisere. Erat apud Vestrogothos vir eximius & illustris, D.

Eques auratus potentissimus.

Ioannes Turson nomine, pater D. Turonis Ienson equitis aurati, supremi legiferi, seu judicims: qui severius, quam æquius jussit quendam regnicolam capite plecti:

Citatio morituri ad tribunal Dei.

qui genibus innixus. , gladioque truncandus, eidem domino dixit, En morior injuste judicatus, te voco hac hora ante tribunal Dei, vt respondeas cur me innocentem morti condemnes. Moxque sublimis ille vir homine sub gladio, vel securi (vtroque

Iudex ab equo cadens comparuit in judicimo.

enim ferro plectuntur Aquilonares) cadente, etiam ipse corruit ab equo, socius factus ante tribunal cœli, qui temere & inique Iudicavit in terra: tam subita morte percussus, qui virum innocentissimum trucidare præcepit. Plura hujus rei exempla si quis scire desiderat, & cavere, scrutetur scripturas, & cautior, ac æquior evadet: &

Officium boni judicims.

interim quisque bonus judex cogitet, potius moriendum esse, quam alicui præter justitiam ob odium, vel vtilitatem, inferre mortem, aut violentiam irrogare, vel calumniatores legum admittere: qui non minus quam pessimi medici, homines mortificantes,

Iudicia apud Moschovitas quo peragantur.

evertunt causas innocentum. Quam vero temerarium atque perversum judicimum, Moschovitarum gens inculta, hisce Aquilonaribus hominibus multum vicina, etiam hodie observet, paucis adiiciatur. Quando enim duo, controversia inter eos orta, coram Magno Duce, aliisue istius terræ judicimbus actione aliqua experiuntur, ac eorum more semper inter Christianos execrabili, in judicimo processum fuerit, vni tandem parti causa adjudicatur: non tantam autoritatem judices sibi attribuunt, neque ipse Magnus Dux, sententia quamvis juxta gentis consuetudinem

Iustitiæ executio in duello ponitur.

prolata, vt rata habeatur: nisi etiam partes ipsam fortunam, summum illorum rebus finem imponentem, atque omnem justitiæ executionem in ea potissimum consistere sibi persuadentes, duello committendo experti essent. Quemadmodum enim Latini Rutulique, & ex adverso Hetrusci ac Troiani, controversiam eorum, si Aeneas, & Turnus, quorum causa bellum movebatur, singulare certamen haud inirent, summamque fortunam præliando experirentur, componi vllis rationibus posse, sibi persuarum habebant: ita etiam Moschovitæ aliquam sententiam, donec quorum interest, aut eorum pretio conductis militibus, supremam fortunam singulare certamen

Res illi cedit, qui victoriam obtinuit.

ineundo exploratam habeant, executioni minime demandandam esse constanter affirmant. Quamobrem huic tandem res, de qua lis orta est, cedit, qui post dirum

commissum prælium, aut eius nomine stipendiarius miles palmam pugnando obtinuerit, adversariumque aliquando vita privarit, etiamsi per sententiam a judicimbus latam, alteri causa prius adjudicata fuerat. Atque sic apud eos judicima peraguntur, vt innocens plerunque ab aliquo crudelissimo sicario interimatur: quæ nostris Christianis auribus horrenda auditu videntur, illi summis

Respub. Moschovitarum quo salva existat.

laudibus prosequuntur, maximisque præconiis celebrant, ac suæ denique Reipublicæ (quanquam minime Respub. appellari possit) incolumitatem ita commode salvam permanere firmiter asserunt.

De civilibus Iudicibus, & bonis Advocatis.

CAP. XXI.

Multitudo ad malum inclinata.

IN Aquilonaribus regnis, quemadmodum & in aliis provinciis, ob infinitam multitudinem, quæ ad malum prona est, diligenter observatur, vt quandoque prudentissima, severissima ac blandissima judicima fiant. Dico prudentissima, quando in tumultuosis processibus ordine querelæ,

Clamor in judicimo.

affectuum diversitate cum incessabili clamorem permixtæ, judicim fastidium, & horror generatur, vt quid & qualiter in tanta perplexitate dicere debeat advocatus, & judex moderatius judicare, nesciat. Ideoque in hoc agone nunquam satis

Advocati fideles valde commendandi.

laudari poterum fideles advocati, vel mediatores, qui sic prudentiæ inservire solent, vt dolores alienos subitis remediis valeant salva æquitate alleuminare. Arduum enim est trepidantium, sed gravius calumniantium dicta componere, eaque coram peritissimo

Cautela servanda.

iudice posthabita formidine, vel oblivione referre. Si enim minus dixerint, illico reputantur inimici: si magis, vel aliter, veritatis oppressores habentur: quo tamen casu, domino causæ (si præsens fuerit) patrocinio timoris licere videtur verba

Iudicia exacta.

subjicere meliori veritati. Sed hæc exacta judicima rarissime fiunt in Aquilonaribus locis, quia vt plana fiant judicima, & compendiosiora, (prout etiam Abbas de judicimis

Iudex occurrat iniquitati per æquitatem.

suadet) recurritur ad arbitramentum, & demum quod judex occurrat iniquitati per æquitatem: quia multa consistunt in intellectu agentis, cum sit de sua conscientia, quæ per testes probari non possunt, sed per juramentum: scilicet in causa dotis, hæreditatis, homicidiorum, & suspecta calculatione tributi provincialium præfectorum.

De severissimis judicimis.

CAP. XXII.

Iudicium severissimum.

FIVNT etiam severissima judicima quando agitur de crimine læsæ majestatis, proditione Principum & provinciarum, publicis incendiariis, & falsisicatione monetæ, atque limitibus agrorum, & possessionum, ac virginum oppressione, & similibus causis, in municipalibus earum regionum

Edzoere.

(sub titulo vulgari gentis Edzoere dicto) aperte contentis, ne inopia justitiæ, & executionis eius, flagitia

Municipalia Gothorum & Sueonum.

tam atrocia maneant impunita. Habent municipalia hujusmodi Gothicam, aut Suetica, suas leges, vsus, & consuetudines, satis compendioso volumine per libros XV. ac singulos eorum titulos & capita, ac paragraphos æquissima ratione, & prudentia diligenter distinctas.

Tituli distincti quid Deo & Regi &c.

In primis videlicet, quid Deo, religioni, & clero debeatur: quid denique Regi, principibus, & patronis: demum nuptiis, hæreditatibus, agris, & possessionibus, ac judicimbus, et reis & c. fieri debeat. Sed hoc partito ordine, et moderamine: communi

Civiles leges.

tamen æquitate pro is, qui rurales provincias incolunt, ac civicas constituunt inhabitantiones. Omnibus tamen gratum, & vtile, immo necessarium videtur, interpretationem

De civilibus Iudicibus, & bonis Advocatis.

CAP. XXI.

Multitudo ad malum inclinata.

IN Aquilonaribus regnis, quemadmodum & in aliis provinciis, ob infinitam multitudinem, quæ ad malum prona est, diligenter observatur, vt quandoque prudentissima, severissima ac blandissima judicima fiant. Dico prudentissima, quando in tumultuosis processibus ordine querelæ,

Clamor in judicimo.

affectuum diversitate cum incessabili clamorem permixtæ, judicim fastidium, & horror generatur, vt quid & qualiter in tanta perplexitate dicere debeat advocatus, & judex moderatius judicare, nesciat. Ideoque in hoc agone nunquam satis

Advocati fideles valde commendandi.

laudari poterum fideles advocati, vel mediatores, qui sic prudentiæ inservire solent, vt dolores alienos subitis remediis valeant salva æquitate alleuminare. Arduum enim est trepidantium, sed gravius calumniantium dicta componere, eaque coram peritissimo

Cautela servanda.

iudice posthabita formidine, vel oblivione referre. Si enim minus dixerint, illico

reputantur inimici: si magis, vel aliter, veritatis oppressores habentur: quo tamen casu, domino causæ (si præsens fuerit) patrocinio timoris licere videtur verba

Iudicia exacta.

subjicere meliori veritati. Sed hæc exacta judicima rarissime fiunt in Aquilonaribus locis, quia vt plana fiant judicima, & compendiosiora, (prout etiam Abbas de judicimis

Iudex occurrat iniquitati per æquitatem.

suadet) recurritur ad arbitramentum, & demum quod judex occurrat iniquitati per æquitatem: quia multa consistunt in intellectu agentis, cum sit de sua conscientia, quæ per testes probari non possunt, sed per juramentum: scilicet in causa dotis, hæreditatis, homicidiorum, & suspecta calculatione tributi provincialium præfectorum.

De severissimis judicimis.

CAP. XXII.

Iudicium severissimum.

FIVNT etiam severissima judicima quando agitur de crimine læsæ majestatis, proditione Principum & provinciarum, publicis incendiariis, & falsisicatione monetæ, atque limitibus agrorum, & possessionum, ac virginum oppressione, & similibus causis, in municipalibus earum regionum

Edzoere.

(sub titulo vulgari gentis Edzoere dicto) aperte contentis, ne inopia justitiæ, & executionis eius, flagitia

Municipalia Gothorum & Sueonum.

tam atrocia maneant impunita. Habent municipalia hujusmodi Gothicam, aut Suetica, suas leges, vsus, & consuetudines, satis compendioso volumine per libros XV. ac singulos eorum titulos & capita, ac paragraphos æquissima ratione, & prudentia diligenter distinctas.

Tituli distincti quid Deo & Regi &c.

In primis videlicet, quid Deo, religioni, & clero debeatur: quid denique Regi, principibus, & patronis: demum nuptiis, hæreditatibus, agris, & possessionibus, ac judicimbus, et reis & c. fieri debeat. Sed hoc partito ordine, et moderamine: communi

Civiles leges.

tamen æquitate pro is, qui rurales provincias incolunt, ac civicas constituunt inhabitantiones. Omnibus tamen gratum, & vtile, immo necessarium videtur, interpretationem

difficiliorum suarum legum sumere a Romanorum Principum prudentissimis rescriptis

Reges Aquilonares sui juris videntur.

& legibus: licet Imperatores, Septentrionales Reges obedientiam eis exhibendo non agnoscunt, nisi perniciosa discordia moti, stupido consilio auxilia petituri, sese in cautius quam vtilius alieno moderamini subdant. Summo tamen Pontifici Romano

Christifideles obedientiam summo pontifici præstant.

post acceptam ante sexcentos annos Anglorum prædicatione Catholicam fidem, obedientissimæ fuerant illæ nationes. Scriptum enim audierunt, In omnem terram exivit sonus eorum &c. Sed non ita edictum Imperiale, quemadmodum Gregorius VII. VVladissaum Bohœmorum Ducem specialibus literis informavit, ne vllo

Scriptura vulgari sermone non imprimenda.

modo divina officia populis idiotis in vulgari lingua, propter arcana, ac inscruta

bilia mysteria in eis contenta, traderentur.

De blandissimo judicimo occasionaliter præferendo.

CAP. XXIII.

OB austeritatem gentis, quæ proclivius alieno seducta errore

Simplex populus seducitur.

exorbitat, quam propria malitia, ratione addita delinquit,

prudenter admodum, & blande sapientes judices

legum severitatem infringere solent. Melius enim modestia

est, quam vt agendum, maxime in re dubia, ardua,

Leges mitigatæ populum conservant.

ac perplexa, vt potius suffragiis, quam legibus terminetur:

vel ad tam mites leges cuncta remittere, vt & actor, aut conquerens

mercarur effectum, & reus nul!am, vel tolerabilem se

Potentes armis, pauperes rationibus se tueri solent.

correptionem queratur sustinuisse, & præcipue in causis subditorum

a Dominis in jus evocatorum, dum humana imbecillitas semper metuit potentiorem:

quia plerunque potentes armis, & pauperes rationibus sese defendere nituntur:

immo quia in judicimo semper est suspecta potentia, dum velle creditur, quod

Potentia suspecta in judicimo.

posse judicatur. Quocirca semper est verecunda pauperum querela, vel actio, ne

videantur ex injuria provocare. Deputantur ergo illis mediatores, seu advocati, viri

Arbitri prudentes & pii.

prudentes, ac synceri: qui justas eorum causas gratis defendentes, neque e patrociniis

potentiorum favores, neque e humiliorum, gloriam, aut pretium captant. Et hi

Avaritia vitiorum parens.

quoque non parva anxietate vexantur, quando nulli, aut pauci in populo juri, sed

amicitiæ savent, & avaritiæ (quæ vitiorum parens, & magistra est) indulgent. Abolenda

Iob potentior principib. sed humilitate coservus.

igitur erit talium suspecta in judicimo potentia, vt exemplo beatissimi Iob cum

servo suo, & ancilla judicimum subire non recusent: erat nanque is potentior principibus,

sed humilitate certaminis conservis æqualis.

De conditione justi Iudicis, & Iudicii.

CAP. XXIIII.

DEBET præterea Septentrionalis populi, sicuti & aliarum

gentium, æquus judex ad minus tres habere bonas conditiones:

Tres bonæ conditiones judicim.

quarum vna est, quod discretionem habeat inter justum

et iniquum, & velit quod justum est, & nihil aliud ob

Discretio.

quascunque causas judicare. Altera, quod sciat, & velit

Executio.

hoc exequi toto animo, & opere adimplere. Tertia, que

Pronuntiatio.

sententiam recte, & clare proserat, eiusque jubeat fieri executionem.

Demum daturus rectum judicimum, audiet æquanimiter

actorem, reum, & testes: sed primo actorem, quid, & quomodo, an scilicet

Actor.

difficiliorum suarum legum sumere a Romanorum Principum prudentissimis rescriptis

Reges Aquilonares sui juris videntur.

& legibus: licet Imperatores, Septentrionales Reges obedientiam eis exhibendo non

agnoscunt, nisi perniciosa discordia moti, stupido consilio auxilia petituri, sese in

cautius quam vtilius alieno moderamini subdant. Summo tamen Pontifici Romano

Christifideles obedientiam summo pontifici præstant.

post acceptam ante sexcentos annos Anglorum prædicatione Catholicam fidem, obedientissimæ

fuerant illæ nationes. Scriptum enim audierunt, In omnem terram exivit

sonus eorum &c. Sed non ita edictum Imperiale, quemadmodum Gregorius

VII. VVladissaum Bohœmorum Ducem specialibus literis informavit, ne vllo

Scriptura vulgari sermone non imprimenda.

modo divina officia populis idiotis in vulgari lingua, propter arcana, ac inscruta

bilia mysteria in eis contenta, traderentur.

De blandissimo judicimo occasionaliter præferendo.

CAP. XXIII.

OB austeritatem gentis, quæ proclivius alieno seducta errore

Simplex populus seducitur.

exorbitat, quam propria malitia, ratione addita delinquit,

prudenter admodum, & blande sapientes judices

legum severitatem infringere solent. Melius enim modestia

est, quam vt agendum, maxime in re dubia, ardua,

Leges mitigatæ populum conservant.

ac perplexa, vt potius suffragiis, quam legibus terminetur:

vel ad tam mites leges cuncta remittere, vt & actor, aut conquerens

mercarur effectum, & reus nul!am, vel tolerabilem se

Potentes armis, pauperes rationibus se tueri solent.

correptionem queratur sustinuisse, & præcipue in causis subditorum

a Dominis in jus evocatorum, dum humana imbecillitas semper metuit potentiorem:

quia plerunque potentes armis, & pauperes rationibus sese defendere nituntur:

immo quia in judicimo semper est suspecta potentia, dum velle creditur, quod

Potentia suspecta in judicimo.

posse judicatur. Quocirca semper est verecunda pauperum querela, vel actio, ne

videantur ex injuria provocare. Deputantur ergo illis mediatores, seu advocati, viri

Arbitri prudentes & pii.

prudentes, ac synceri: qui justas eorum causas gratis defendentes, neque e patrociniis

potentiorum favores, neque e humiliorum, gloriam, aut pretium captant. Et hi

Avaritia vitiorum parens.

quoque non parva anxietate vexantur, quando nulli, aut pauci in populo juri, sed

amicitiæ savent, & avaritiæ (quæ vitiorum parens, & magistra est) indulgent. Abolenda

Iob potentior principib. sed humilitate coservus.

igitur erit talium suspecta in judicimo potentia, vt exemplo beatissimi Iob cum

servo suo, & ancilla judicimum subire non recusent: erat nanque is potentior principibus,

sed humilitate certaminis conservis æqualis.

De conditione justi Iudicis, & Iudicii.

CAP. XXIIII.

DEBET præterea Septentrionalis populi, sicuti & aliarum

gentium, æquus judex ad minus tres habere bonas conditiones:

Tres bonæ conditiones judicim.

quarum vna est, quod discretionem habeat inter justum

et iniquum, & velit quod justum est, & nihil aliud ob

Discretio.

quascunque causas judicare. Altera, quod sciat, & velit

Executio.

hoc exequi toto animo, & opere adimplere. Tertia, que

Pronuntiatio.

sententiam recte, & clare proserat, eiusque jubeat fieri executionem.

Demum daturus rectum judicimum, audiet æquanimiter

actorem, reum, & testes: sed primo actorem, quid, & quomodo, an scilicet

Actor.

difficiliorum suarum legum sumere a Romanorum Principum prudentissimis rescriptis

Reges Aquilonares sui juris videntur.

& legibus: licet Imperatores, Septentrionales Reges obedientiam eis exhibendo non

agnoscunt, nisi perniciosa discordia moti, stupido consilio auxilia petituri, sese in

cautius quam vtilius alieno moderamini subdant. Summo tamen Pontifici Romano

Christifideles obedientiam summo pontifici præstant.

post acceptam ante sexcentos annos Anglorum prædicatione Catholicam fidem, obedientissimæ

fuerant illæ nationes. Scriptum enim audierunt, In omnem terram exivit

sonus eorum &c. Sed non ita edictum Imperiale, quemadmodum Gregorius

VII. VVladissaum Bohœmorum Ducem specialibus literis informavit, ne vllo

Scriptura vulgari sermone non imprimenda.

modo divina officia populis idiotis in vulgari lingua, propter arcana, ac inscruta

bilia mysteria in eis contenta, traderentur.

De blandissimo judicimo occasionaliter præferendo.

CAP. XXIII.

OB austeritatem gentis, quæ proclivius alieno seducta errore

Simplex populus seducitur.

exorbitat, quam propria malitia, ratione addita delinquit,

prudenter admodum, & blande sapientes judices

legum severitatem infringere solent. Melius enim modestia

est, quam vt agendum, maxime in re dubia, ardua,

Leges mitigatæ populum conservant.

ac perplexa, vt potius suffragiis, quam legibus terminetur:

vel ad tam mites leges cuncta remittere, vt & actor, aut conquerens

mercarur effectum, & reus nul!am, vel tolerabilem se

Potentes armis, pauperes rationibus se tueri solent.

correptionem queratur sustinuisse, & præcipue in causis subditorum

a Dominis in jus evocatorum, dum humana imbecillitas semper metuit potentiorem:

quia plerunque potentes armis, & pauperes rationibus sese defendere nituntur:

immo quia in judicimo semper est suspecta potentia, dum velle creditur, quod

Potentia suspecta in judicimo.

posse judicatur. Quocirca semper est verecunda pauperum querela, vel actio, ne

videantur ex injuria provocare. Deputantur ergo illis mediatores, seu advocati, viri

Arbitri prudentes & pii.

prudentes, ac synceri: qui justas eorum causas gratis defendentes, neque e patrociniis

potentiorum favores, neque e humiliorum, gloriam, aut pretium captant. Et hi

Avaritia vitiorum parens.

quoque non parva anxietate vexantur, quando nulli, aut pauci in populo juri, sed

amicitiæ savent, & avaritiæ (quæ vitiorum parens, & magistra est) indulgent. Abolenda

Iob potentior principib. sed humilitate coservus.

igitur erit talium suspecta in judicimo potentia, vt exemplo beatissimi Iob cum

servo suo, & ancilla judicimum subire non recusent: erat nanque is potentior principibus,

sed humilitate certaminis conservis æqualis.

De conditione justi Iudicis, & Iudicii.

CAP. XXIIII.

DEBET præterea Septentrionalis populi, sicuti & aliarum

gentium, æquus judex ad minus tres habere bonas conditiones:

Tres bonæ conditiones judicim.

quarum vna est, quod discretionem habeat inter justum

et iniquum, & velit quod justum est, & nihil aliud ob

Discretio.

quascunque causas judicare. Altera, quod sciat, & velit

Executio.

hoc exequi toto animo, & opere adimplere. Tertia, que

Pronuntiatio.

sententiam recte, & clare proserat, eiusque jubeat fieri executionem.

Demum daturus rectum judicimum, audiet æquanimiter

actorem, reum, & testes: sed primo actorem, quid, & quomodo, an scilicet

Actor.

Reus.

e petulantia, vel necessitate alium accuset, & an reus frivole provocaverat actorem,

Testis.

& testes subornaverat munere, pretio, sanguine, metu, favore, vel odio corruptos:

nulli tamen testi (vt præmittitur) corrupto, fidem adhibebit. Neque & ipse

judex idoneus est, qui aliquo præmissorum defectuum notatur, maxime odio, etiam

Reus juste judicandus est si patre judicis occidisset.

si reus patrem judicis occidisset, aut munere, aut opulentia totius mundi oblata,

aut metu, illico privandus vita. Solet insuper prædici volentibus coram Iudice deferre juramentum, vt valde caveant, ne periuri fiant. Circunstantiæ enim in eo actu concurrentes, plurimum ponderosæ sunt: quia jurans per librum tria facit. Primo,

Iurans per librum tria facit.

quasi diceret, Quæ scripta sunt in libro, mihi nunquam proficiant, neque lex nova, neque vetus, si mentior in hoc juramento. Secundo ponit manum super librum, quasi diceret, Nec bona opera, quæ feceram, proficiant mihi ante faciem Christi, nisi veritatem

Osculum libri.

dico, quæ in Christo fundata est. Tertio osculatur librum, quasi diceret, Nunquam orationes, neque preces, quas per os meum dixi, mihi ad animæ salutem valeant, si falsitatem dico in hoc juramento mihi apposito.

De defensione, juratoria.

CAP. XXV.

VALDE tritum, & vsitatum est apud Septentrionales gentis,

Defensio per duodenas manus.

vt orta suspicione alicujus commissi gravioris criminis, ipse suspectus, vel accusatus, debeat se defendere suo, & alieno juramento: vt puta si alicui obiiciatur, quod societatem spoliando, occidendo, comburendo, ac captivando habuerat cum hostibus regni, aut maleficium, sortilegium, & sacrilegium, aut domino fraudem intulerat, & ita de aliis:

Iuramentum per librum.

tunc solet illi deferri defensio juramenti duodena, vel duplata manu, pro sui purgatione, modo quo superius (per librum jurando dictum est, faciendi: isque modus adhuc, quoties opus fuerit, fideliter observatur, immo & vetusto tempore per Gothos in Italia manentes, diligentissime observabatur, quemadmodum evidenter ostensum fuit in quandam pecorina,

Io. Lucretius.

seu pergamenica charta, quam clarissimus vir trium linguarum peritus, Ioannes

Gothicæ leges Perusiæ repertæ in charta pecorina.

Albertus VVeidmestadius, alias Lucretius, anno Domini M. D. XXXVIII. ex antiquissimo libro in civitate Perusina reperto, vt notitia ignotorum characterum & scripturarum fieret, R. D Ioanni Magno Gotho Archiepiscopo Vpsalensi, manualiter tradidit interpretandam: quæ quidem charta quadrata, hoc in summa habuit:

Tenor Gothicæ legis.

Si patronus villicum, tanquam suspectum accusaverit, que tempore messis fruges dividendo, aliquid alicui mutuaverat in patroni damnum, tunc villicus iple in judicio duodecim legalium virorum juramento se purgare tenetur, vel geminata manu

Gothi dominabantur in Italia.

duodecim similium hominum, id est, XXIIII, aut plurium pro qualitate criminum objectorum. Et ita hodierna die in Gothicis regnis strictissime observatur.

Leges Gothorum Perusiæ repertæ, & per Archiepiscopum Gothum interpretatæ, verificant originem esse ab Aquilone.

Nec dubium est quin liber ille Perusiæ latens, eo deductus fit a regno Gothorum, dum ipsi dominium in Italia, ac Hispania, & aliis terris possiderent: argumento ad posteros relicto, Gothos ex ea terra originaliter exiisse, vbi tales leges, & characteres

habentur, & in Perusia vrbe clarissima adhuc reperiuntur: & insuper in Italia, ac Hispania aliquot centena vocabula (de quibus inferius nonnulla dicentur) in vsu fore, quæ hodierno die in prædicto regno Gothorum perpetua hominum collocutione proferuntur.

Reus.

e petulantia, vel necessitate alium accuset, & an reus frivole provocaverat actorem,

Testis.

& testes subornaverat munere, pretio, sanguine, metu, favore, vel odio corruptos: nulli tamen testi (vt præmittitur) corrupto, fidem adhibebit. Neque & ipse judex idoneus est, qui aliquo præmissorum defectuum notatur, maxime odio, etiam

Reus juste judicandus est si patre judicis occidisset.

si reus patrem judicis occidisset, aut munere, aut opulentia totius mundi oblata, aut metu, illico privandus vita. Solet insuper prædici volentibus coram Iudice deferre juramentum, vt valde caveant, ne periuri fiant. Circunstantiæ enim in eo actu concurrentes, plurimum ponderosæ sunt: quia jurans per librum tria facit. Primo,

Iurans per librum tria facit.

quasi diceret, Quæ scripta sunt in libro, mihi nunquam proficiant, neque lex nova, neque vetus, si mentior in hoc juramento. Secundo ponit manum super librum, quasi diceret, Nec bona opera, quæ feceram, proficiant mihi ante faciem Christi, nisi veritatem

Osculum libri.

dico, quæ in Christo fundata est. Tertio osculatur librum, quasi diceret, Nunquam orationes, neque preces, quas per os meum dixi, mihi ad animæ salutem valeant, si falsitatem dico in hoc juramento mihi apposito.

De defensione, juratoria.

CAP. XXV.

VALDE tritum, & vsitatum est apud Septentrionales gentis,

Defensio per duodenas manus.

vt orta suspicione alicujus commissi gravioris criminis, ipse suspectus, vel accusatus, debeat se defendere suo, & alieno juramento: vt puta si alicui obiiciatur, quod societatem spoliando, occidendo, comburendo, ac captivando habuerat cum hostibus regni, aut maleficium, sortilegium, & sacrilegium, aut domino fraudem intulerat, & ita de aliis:

Iuramentum per librum.

tunc solet illi deferri defensio juramenti duodena, vel duplata manu, pro sui purgatione, modo quo superius (per librum jurando dictum est, faciendi: isque modus adhuc, quoties opus fuerit, fideliter observatur, immo & vetusto tempore per Gothos in Italia manentes, diligentissime observabatur, quemadmodum evidenter ostensum fuit in quandam pecorina,

Io. Lucretius.

seu pergamenica charta, quam clarissimus vir trium linguarum peritus, Ioannes

Gothicæ leges Perusiæ repertæ in charta pecorina.

Albertus VVeidmestadius, alias Lucretius, anno Domini M. D. XXXVIII.

ex antiquissimo libro in civitate Perusina reperto, vt notitia ignotorum characterum

& scripturarum fieret, R. D Ioanni Magno Gotho Archiepiscopo Vpsalensi,

manualiter tradidit interpretandam: quæ quidem charta quadrata, hoc in summa habuit:

Tenor Gothicæ legis.

Si patronus villicum, tanquam suspectum accusaverit, que tempore messis fruges

dividendo, aliquid alicui mutuaverat in patroni damnum, tunc villicus iple in

judicio duodecim legalium virorum juramento se purgare tenetur, vel geminata manu

Gothi dominabantur in Italia.

duodecim similium hominum, id est, XXIIII, aut plurium pro qualitate criminum

objectorum. Et ita hodierna die in Gothicis regnis strictissime observatur.

Leges Gothorum Perusiæ repertæ, & per Archiepiscopum Gothum interpretatæ, verificant originem esse ab Aquilone.

Nec dubium est quin liber ille Perusiæ latens, eo deductus fit a regno Gothorum,

dum ipsi dominium in Italia, ac Hispania, & aliis terris possiderent: argumento

ad posteros relicto, Gothos ex ea terra originaliter exiisse, vbi tales leges, & characteres

habentur, & in Perusia vrbe clarissima adhuc reperiuntur: & insuper in Italia,

ac Hispania aliquot centena vocabula (de quibus inferius nonnulla

dicentur) in vsu fore, quæ hodierno die in prædicto regno

Gothorum perpetua hominum collocutione

proferuntur.

De castigatione insolentium puerorum.

CAP. XXVI.

ETSI videtur quibusdam autoribus puerorum audaciam,

nec laudandam fore, nec vituperandam: tamen infalibilis

sententia manet, quod prona sit hæc hominum ætas ad malum,

licentiaque accedente fiat deterior, & vnum e quatuor

Quatuor difficilima.

difficilimis sit, explorare vestigia juventutis. Quapropter

extremis ingeniis & modis intendendum erit, instar agri,

qui dumosis sentibus, & tribulis, ac zizaniis extirpatis,

Zizaniæ extirpandæ.

abundantius fructificare debet, vt ætas puerilis ab illicitis

aspectibus, & officiis arceri, & abesse cogatur. Immo more

Remedia accelerata.

peritorum medicorum sævioribus morbis accelerata remedia tribuuntur, vt inde

curationis fiat initium, vbi majus noscitur imminere periculum. Pereant soli nocentes,

in correptione multorum, quando & hoc pietatis genus est, coërcere infantiam

Genus pietatis.

criminis, ne juvenescat augmentis: etiam receptatores sceleris, quales plagiarii dicuntur,

Plagiarii.

severissima lege puniendi: similiter & otiosi, ac torpentes, quales in vrbibus

Otiosi.

Italiæ tanquam omnium majorum artifices, sine numero & castigatione videntur.

Mala multa ex otio & alieno cibo.

Nec dici poterit, quanta mala proveniunt ex otio, & alieno cibo. Ideoque in civitatibus, oppidis, ac castellis, & majoribus pagis, ac villis, præsertim in sacris cœmiteriis, legali vsu cautum est, atque diligenter observatum, vt quotiescunque pueri, & juvenes in chartis, taxillis, aut alia quavis arte pro pecunia ludunt, hos illico

Pueri lusores ligantur ad statuas.

ministri præsidis per vim raptos, ac catenatos alligent statuis publicis, ad eorum insolentiam citius corripiendam fabricatis: quo sit, vt terra, nequitiosa stirpe liberata, pacem sibi, &

Conservatio pacis.

peregrinis hominibus, ac vicinis amicis accommodet, ac actauge at securitatem.

De mœstitia parentum levanda.

CAP. XXVII.

MAXIMA interim mœstities bonis parentibus accedit,

LIBRI XIIII FINIS.

dum filios suos in deploratam conditionem corrupta societate, vel noxia seditione intelligunt incurrisse, vbi pridem eosdem ad quævis virtutum exercitia educarunt contineri, tamen ob sceleratam societatem a crimine non potuerunt eorundem insolentiam aliquam vel molli, vel severa

Societas corrupta vitanda.

castigatione coërcere. Attamen dum infantis vteri sui pii parentes oblivisci nequeunt, judicis autoritate vel illico virgis (semota infamiæ nota) eosdem pueros, & juvenes corripi postulant, vel si contumaces remanserint, in carcere strictissimo cibo fovendos includi precantur, donec rationis & discretionis accessu rectius intelligant,

Pueri castigandi. Similitudines seminis & ferri in pueris instruendis.

nequaquam honestum esse molestare parentes: qui demum eos tanquam de novo semine paleis purgato productos, offerunt mansuetissimis præceptoribus educandos. Nec frustra id effecisse cognoscunt: hos enim, vt ferrum igne mollitum, aquam densari solidarique consuetum, quovis genere voluptantum exutos, bonisque moribus & disciplinis instructos, piis mœstilque parentibus restituere solent.

De bono modo educandi pueros.

CAP. XXVIII.

Puerorum educatio.

PRODEST plurimum in edocendis pueris (vt Episcopus Caietanus Patricius Senensis refert) laudata industria, objurgata desidia, spes, metus, allusio, & dolus omnis bonus, qui in curanda eorum valetudine in medicis fieri solet, vt dulcedine decipiantur. Hoc quidem præclare versibus

exprimit T. Lucretius Carus in lib. suis de natura rerum:

Sed veluti pueris absynthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flavoque liquore,
Vt puerorum ætas improvida ludificetur,
Laborum tenus interea perpotet amarum
Absynthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali tacturæ creata palescat.

Pueri laude excitandi.

Hoc optimo præcepto non modo corporibus, verum & animis puerorum melioribus reddendis, prodesse videtur, scilicet præferantur æqualibus, & ab eis laudentur, a quibus instituuntur: vbi si bene gesserint, plurimum acuit pueros in omnibus (studiis, vt etiam in addiscendo fiant ambitiosi: sed disputatione victi, victori laudes reddant, contendantque, vt melioribus instructi disciplinis, victi resurgant.

De mœstitia parentum levanda.

CAP. XXVII.

MAXIMA interim mœstities bonis parentibus accedit,

LIBRI XIIII FINIS.

dum filios suos in deploratam conditionem corrupta societate, vel noxia seditione intelligunt incurrisse, vbi pridem eosdem ad quævis virtutum exercitia educarunt contineri, tamen ob sceleratam societatem a crimine non potuerunt eorundem insolentiam aliquam vel molli, vel severa

Societas corrupta vitanda.

castigatione coërcere. Attamen dum infantis vteri sui pii parentes oblivisci nequeunt, judicis autoritate vel illico virgis (semota infamiæ nota) eosdem pueros, & juvenes corripi postulant, vel si contumaces remanserint, in carcere strictissimo cibo fovendos includi precantur, donec rationis & discretionis accessu rectius intelligant,

Pueri castigandi. Similitudines seminis & ferri in pueris instruendis.

nequaquam honestum esse molestare parentes: qui demum eos tanquam de novo semine paleis purgato productos, offerunt mansuetissimis præceptoribus educandos. Nec frustra id effecisse cognoscunt: hos enim, vt ferrum igne mollitum, aquam densari solidarique consuetum, quovis genere voluptantum exutos, bonisque moribus & disciplinis instructos, piis mœstilque parentibus restituere solent.

De bono modo educandi pueros.

CAP. XXVIII.

Puerorum educatio.

PRODEST plurimum in edocendis pueris (vt Episcopus Caietanus Patricius Senensis refert) laudata industria, objurgata desidia, spes, metus, allusio, & dolus omnis

bonus, qui in curanda eorum valetudine in medicis fieri solet,
vt dulcedine decipiantur. Hoc quidem præclare versibus
exprimit T. Lucretius Carus in lib. suis de natura rerum:

Sed veluti pueris absynthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci, flavoque liquore,
Vt puerorum ætas improvida ludificetur,
Laborum tenus interea perpotet amarum
Absynthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali tacturæ creata palescat.

Pueri laude excitandi.

Hoc optimo præcepto non modo corporibus, verum & animis puerorum melioribus
reddendis, prodesse videtur, scilicet præferantur æqualibus, & ab eis laudentur,
a quibus instituuntur: vbi si bene gesserint, plurimum acuit pueros in omnibus
(studiis, vt etiam in addiscendo fiant ambitiosi: sed disputatione victi,
victori laudes reddant, contendantque, vt melioribus instructi
disciplinis, victi resurgant.

OLAI MAGNI[497]

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE DIVERSIS HOMINVM

EXERCITIIS.

LIBER XV.

PRÆFATIO.

PARENTES puerorum ingenia experiri volentes, quorsum

Inclinatio puerorum inspicienda.

naturali instinctu ferantur, ad hanc, vel illam artem sæpissimæ
prognosticando invigilant, quibus exercitiis, &
vtilibus officiis, innocentia dirigente, ad bonum Reipublicæ
pueros illos applicent educandos. Vis etenim (teste Cicerone
lib. V. de felicitate & miseria) humani ingenii a natura

Vis naturæ potens.

sic generata est, vt ad omnem virtutem perciplendam
facta esse videatur: ob eamque causam in tenera etiam ætate,
pueri virtutum simulachris, quarum semina in se habent,

Simulachra virtutum.

sine doctrina moventur: quocirca de eo, quod illis superest, aliis gratificari volunt:
idcirco æqualibus elargiuntur: animadvertunt etiam quæ domi fiunt, curiosius conantur
addiscere, & provide multa interrogant, etiam nomina eorum, cum quibus
versantur, vt cum paribus decertantes, vel victores lætanter exultent, vel victi erubescant,

Exultatio victorum.

vt apposita diligentia perfectius studendo resurgant. In quo certamine
cum pudor ingenuus potius, quam pallor exanimis apparcat, bonæ indolis est optimum

Pudor bonus.

signum. Quocirca providorum parentum cura est, vt natos interrogent, quibus

artibus, aut studiis malverint applicari, vt artis & naturæ foveatur ingenium,

Ingenium artis et naturæ commendandum.

guo civis, vel alumnus aliquis emergat, qui diis, parentibus, & magistris

fit optime profuturus. Verum in Aquilone, cum a majoribus

pueri nil præter arma, arvaque tractari prospiciunt, communius spectaculum imitantur

armorum, quam

Proles sequitur patrem.

literarum.

De puerorum exercitiis.

CAP. I.

Exercitia puerorum et juvenum.

NE autem Gothorum pueri, & adolescentes ignavia, &

otio torpescere permittantur, aut damnatis artibus primos

annos transigant juventutis, pro consuetudine semper

servatum est, vt diversis exercitiis instruatur exilis ætas,

præcipue militaribus exercitiis reservanda, in sagittatoria

arte, juxta vniuscujusque ætatis capacitatem, vt se

Panis non datur nisi tangenti metam.

diligenter exerceant: eo videlicet modo, vt non panis quidem

pueris exhibeatur, nisi sagitta prius tetigerint metam,

instructorum industria collocatam, prout in simili casu

Strabo meminit lib. III. de funditoribus Hispanorum.

Bestiæ rapaces.

Hominibus vero grandioris ætatis nulla pœna infligitur, quia mutua æmulatione seipsos

invicem artis perfectione omnimode superare contendunt, maxime vt rapaces

Peritia puerorum

bestias continue apud eos sævientes, interimere possint, & patriæ, suamque libertatem

hac arte tueri. Reperiuntur itaque pueri vix XII. annos egressi, tanta peritia sagittandi

instructi, vt jussi telo traiicere caput, pectus, pedesque minimarum avium,

Ballista.

a longe positarum, infallibiliter tangant: nec minus senes oculorum aciem adhuc

Calami deni simul eiiciuntur ab arcu.

retinentes. Hujus rei monstruosum exemplum Saxo Danorum historicus de quodam

sene adducit: cujus ballista tam portentoso cornu protendebatur, vt denos nervo calamos

adaptaret: hi vegetiore jactu pariter in hostem detorti, totidem numero vulnera

confecerunt: quo facto in memoriam revocatur Periclymenes Neleus,

cui (vt inquit Ovidius) posse sagittas,

Sumere quas vellet, rursumque reponere sumptas,

Neptunus dederat, Nelei sanguinis autor.

Ad idem.

CAP. II.

ADDVCIT etiam diligentissimus Germanicarum rerum

scriptor Franciscus Irenicus, populos Septentrionales sagittariorum

nomen æquius ab antiquissimo tempore meruissse,

Spicula veneno tincta.

eosque solere spicula veneno tingere: quod & Iordanes

asserit, atque Silius:

Dacus in armiseris Gethicæ telluris in oris,

Spicula qui patrio gaudet acuisse veneno.

Ovidius etiam in Tristibus idem habet.

Pars cadit hamatis misere confixa sagittis.

Nam volucri ferro tinctile virus inest.

Quod Ovidius de hamatis sagittis dicit, testatur hoc ipsum modernus vsus, etiam

Cimbri tricuspi de telo vsi.

quod Plutarchus in Mario exprimit, Cimbros videlicet tricuspide telo vsos fuisse,

prout superius ostensum est latius cap. de diversis telorum generibus lib. VII. Præterea

Gothi & Massagethæ.

Procopius lib. II. Gothos, ac Massagethas sagittarios peritissimos asserit, eosque

eminus validiorem semper servare vim jaculandi, præsertim cum sagittas sublimius

ad aëra tendunt, vt citato cursu, & ferrei teli gravitate descendendo nocentius lædant.

Sed hoc specialius proprio cap. superius est ostensum: solum præsens capitulum

Tyrocinum puerorum.

de tyrocinio puerorum in hac arte institutorum. , nonnullis exemplis & exercitiis

declaratur. Præterea adversendus est Nazanus Mamortinus ad Diocletianum

Bohœmi optimi sagittarii.

afferens, Optimos sagittarios Bohœmos esse: etiam quod historia Scotorum meminit

de Rege Iacobo eius nominis primo, qui severis legibus, & pœnis artem sagittandi

Iacobus I. rex Scotorum.

subditis suis M. CCCC. XXV. regnans, servare præcepit. Refert etiam Suetonius

Domitianum Imperatorem peritissimum fuisse sagittatorem. Similiter (vt charissimus

frater meus Io. Archiepiscopus Vpsalensis, in sua historia refert) Rex Suetiæ

Stenchillus.

Stenchillus peritissimus sagittator erat.

De singularibus exemplis eius artis.

CAP. III.

EXPERIENTIA autem in prædicto Domitiano (eodem autore Suetonio)

Domitianus.

erat, vt nonnunquam in pueri procul stantis, præbentisque pro scopo dispansam

dextræ manus palmam sagittas tanta arte direxerit, quod omnes per intervalla

Ad idem.

CAP. II.

ADDVCIT etiam diligentissimus Germanicarum rerum

scriptor Franciscus Irenicus, populos Septentrionales sagittariorum

nomen æquius ab antiquissimo tempore meruissse,

Spicula veneno tincta.

eosque solere spicula veneno tingere: quod & Iordanes

asserit, atque Silius:

Dacus in armiseris Gethicæ telluris in oris,

Spicula qui patrio gaudet acuisse veneno.

Ovidius etiam in Tristibus idem habet.

Pars cadit hamatis misere confixa sagittis.

Nam volucri ferro tinctile virus inest.

Quod Ovidius de hamatis sagittis dicit, testatur hoc ipsum modernus vsus, etiam

Cimbri tricuspi de telo vsi.

quod Plutarchus in Mario exprimit, Cimbros videlicet tricuspide telo vsos fuisse,

prout superius ostensum est latius cap. de diversis telorum generibus lib. VII. Præterea

Gothi & Massagethæ.

Procopius lib. II. Gothos, ac Massagethas sagittarios peritissimos asserit, eosque

eminus validiorem semper servare vim jaculandi, præsertim cum sagittas sublimius

ad aëra tendunt, vt citato cursu, & ferrei teli gravitate descendendo nocentius lædant.

Sed hoc specialius proprio cap. superius est ostensum: solum præsens capitulum

Tyrocinum puerorum.

de tyrocinio puerorum in hac arte institutorum. , nonnullis exemplis & exercitiis

declaratur. Præterea adversendus est Nazanus Mamortinus ad Diocletianum

Bohœmi optimi sagittarii.

afferens, Optimos sagittarios Bohœmos esse: etiam quod historia Scotorum meminit

de Rege Iacobo eius nominis primo, qui severis legibus, & pœnis artem sagittandi

Iacobus I. rex Scotorum.

subditis suis M. CCCC. XXV. regnans, servare præcepit. Refert etiam Suetonius

Domitianum Imperatorem peritissimum fuisse sagittatorem. Similiter (vt charissimus

frater meus Io. Archiepiscopus Vpsalensis, in sua historia refert) Rex Suetiæ

Stenchillus.

Stenchillus peritissimus sagittator erat.

De singularibus exemplis eius artis.

CAP. III.

EXPERIENTIA autem in prædicto Domitiano (eodem autore Suetonio)

Domitianus.

erat, vt nonnunquam in pueri procul stantis, præbentisque pro scopo dispansam

dextræ manus palmam sagittas tanta arte direxerit, quod omnes per intervalla

Aster.

innocuæ evaderent. Nec minore artis excellentia commendatur Aster ille oppidanus apud Solinum, qui Philippo patri Alexandri Magni, sagitta oppido emissa oculum

Avo triplici sagitta fretus.

ademit dexterum. Erat etiam quidam Avo sagittarius cognomento, promptissima sagittandi opera vtens: dum videret in se arcum sinuosum per adversarium tendi, triplici sagitta fretus, eius impetum prævenit: prima nanque cordis summa tranxfixit, altera mediis digitis impacta successit, tertiam in applicatam nervo sagittam immisit, in nullo cedens prædicto Domitiano. Ita tenso arcu sagittarum vsum noverat

Senex Biarmiensis.

ad libitum moderari. Fuit & quidam Biarmiensis senex in vltima regione Arctico polo subjecta, adeo in hac arte peritus, vt tensa fortissima ballista, denos nervo calamos adaptaret, atque in hostem, aut quem vellet, rectissimæ dirigere posset.

Darius.

Nec parva laus Darii ad posteros relicta est, vt in epitaphio eius ostenditur, quod excellentissimus sagittator fuerit, & venator.

Adhuc de aliis exemplis eiusdem artis.

CAP. IIII.

Vsus telorum acerrimus.

FVERAT quoque Gothis telorum vsus semper acerrimus: nec alia gens potiore jaculandi peritia vnquam instructa est

Vis sagittarum.

grandibus, & latis sagittis: quarum duro acumine ita dimicant, vt clypeos jaculis transverberent, galeasque, & loricas perinde ac inermia corpora penetrent: nec alia res hostibus Gothorum vnquam perniciosior fuerat: quorum plurimi adhuc præsenti ævo tam copioso sagittandi vsu callent,

Pomum.

vt pomum quantumcunque exiguum, baculo certa distantia superpositum, prima spiculi directione feriant.

Tocho.

Quod cum quidam Tocho de se liberius, quam securius olim polliceretur, Haraldi Regis improbitas filium eius loco baculi, imposito capiti eius pomo, statui imperavit: cui, nisi promissionis autor primo sagittæ conatu pomum impositum excussisset, proprio capite inanis promissionis pœnas lueret. Itaque Tocho in arcto positus

Vultus aversus.

consilium demendæ a filio formidinis circumspiciens, vultum eius, ne viso telo terreretur, avertit: monuitque, vt æquis auribus, capiteque indeflexo quam patientissime strepitum jaculi venientis exciperet: ne levi corporis motu, efficacissimæ artis experientiam

Sagittæ tres.

frustraretur. Tribus deinde sagittis pharetra expositis, prima, quam nervo inservit, propositum obstaculum incidit: cui si fortuna caput adolescentis objecisset, hauddubie in patris periculum nati pœna recidisset, spiculique error percussorem percussi exitio sociasset. Interrogatus autem a Rege Tocho, cur plura pharetræ spicula detraxisset, cum fortunam arcus semel duntaxat experiri debuisset,

Responsio libera.

Vt in te, inquit, primi errorem reliquorum acumine vindicarem, ne mea forte innocentia pœnam, & tua violentia impunitatem experiretur.

Aster.

innocuæ evaderent. Nec minore artis excellentia commendatur Aster ille oppidanus apud Solinum, qui Philippo patri Alexandri Magni, sagitta oppido emissa oculum

Avo triplici sagitta fretus.

ademit dexterum. Erat etiam quidam Avo sagittarius cognomento, promptissima sagittandi opera vtens: dum videret in se arcum sinuosum per adversarium tendi, triplici sagitta fretus, eius impetum prævenit: prima nanque cordis summa tranxfixit, altera mediis digitis impacta successit, tertiam in applicatam nervo sagittam immisit, in nullo cedens prædicto Domitiano. Ita tenso arcu sagittarum vsum noverat

Senex Biarmiensis.

ad libitum moderari. Fuit & quidam Biarmiensis senex in vltima regione Arctico polo subjecta, adeo in hac arte peritus, vt tensa fortissima ballista, denos nervo calamos adaptaret, atque in hostem, aut quem vellet, rectissimæ dirigere posset.

Darius.

Nec parva laus Darii ad posteros relicta est, vt in epitaphio eius ostenditur, quod excellentissimus sagittator fuerit, & venator.

Adhuc de aliis exemplis eiusdem artis.

CAP. IIII.

Vsus telorum acerrimus.

FVERAT quoque Gothis telorum vsus semper acerrimus: nec alia gens potiore jaculandi peritia vnquam instructa est

Vis sagittarum.

grandibus, & latis sagittis: quarum duro acumine ita dimicant, vt clypeos jaculis transverberent, galeasque, & loricas perinde ac inermia corpora penetrent: nec alia res hostibus Gothorum vnquam perniciosior fuerat: quorum plurimi adhuc præsenti ævo tam copioso sagittandi vsu callent,

Pomum.

vt pomum quantumcunque exiguum, baculo certa distantia superpositum, prima spiculi directione feriant.

Tocho.

Quod cum quidam Tocho de se liberius, quam securius olim polliceretur, Haraldi Regis improbitas filium eius loco baculi, imposito capiti eius pomo, statui imperavit: cui, nisi promissionis autor primo sagittæ conatu pomum impositum excussisset, proprio capite inanis promissionis pœnas lueret. Itaque Tocho in arcto positus

Vultus aversus.

consilium demendæ a filio formidinis circumspiciens, vultum eius, ne viso telo terreretur, avertit: monuitque, vt æquis auribus, capiteque indeflexo quam patientissime strepitum jaculi venientis exciperet: ne levi corporis motu, efficacissimæ artis experientiam

Sagittæ tres.

frustraretur. Tribus deinde sagittis pharetra expositis, prima, quam nervo inservit, propositum obstaculum incidit: cui si fortuna caput adolescentis objecisset, hauddubie in patris periculum nati pœna recidisset, spiculique error percussorem percussi exitio sociasset. Interrogatus autem a Rege Tocho, cur plura pharetræ spicula detraxisset, cum fortunam arcus semel duntaxat experiri debuisset,

Responsio libera.

Vt in te, inquit, primi errorem reliquorum acumine vindicarem, ne mea forte innocentia pœnam, & tua violentia impunitatem experiretur.

De eodem

CAP. V.

TRADIT præterea Saxo, Enarum quendam Norvegianum

Enarus Norvagicus.

magno corporis, artisque sagittariæ robore præditum, tanto rigore cujusdam mirifici arcus tormentum intendere solitum, vt excussum ab eo jaculum nulla rerum duritia sisteret, quominus citato motu vniversum penetraret obstaculum. In malum navigii incidens, lignum violentia sua pervium habuit Eodem interjecto Regis clypeo, tabulæ ratis illapsum, vix inter vndas impetus sui finem reperit. Itaque

Vnus cæteris gravius impetit hostem.

gravius hostem solus, quam tota sociorum manus affecit: & adeo certo ictu destinata feriebat, vt quicquid impetebat, offenderet: quo evenit vt Sueno Rex tormenti monstro territus, plus metus in vno stipite, quam tota hostium

Sueno Rex Daniæ.

classe reponeret: cumque solum in eius corruptione remedium animadverteret, non tam sagittarium, quam artis sagittariæ instrumentum, ab eius rei peritis impeti jubet, violata arcus fortuna tutius bellum gerere cupiens, in quo delectis certatim tela congerentibus, vnum forte arcui impactum artificem ingenio, hostem victoria spoliavit: cumque late ruptionis eius fragor obstreperet, stupens Olaus, quidnam esset

Fragor arcus intensi.

comminutum, interrogat. Cui Enarus, Convulsam, inquit, abs te Norvegiam puta. Plus nanque opis in arcu, quam exercitu repositum judicabat, futurum pugnæ

Enarus.

exitum abscisa responsi sagacitate complexus. Nec secus, quam prædixerat, evenit. Fractio nanque arcus insecutam Norvegianensium cladem ominata est: & illico Olaus armis onustus, præcipiti saltu profundum petiit.

De sublimioribus metis, sagitta tangendis.

CAP. VI.

COMMVNIS apud Septentrionales, aliasque innumeras gentes, eis etiam

Ludus sagittariorum.

vltramarino loco vicinas, vivendi ratio est, vt in principio æstatis omnes sagitarii,

tam vrbani, quam campestres diebus feriatis, vel festis in planitie specialiter

ad id ordinata, convenientes, sagittatoriæ artis omnimodam peritiam publico

Bombardæ & ferrei arcus.

aspectui æstimandam ostendant. idque vel in æreis bombardis, vel ballistis, vel arcubus

De eodem

CAP. V.

TRADIT præterea Saxo, Enarum quendam Norvegianum

Enarus Norvagicus.

magno corporis, artisque sagittariæ robore præditum,

tanto rigore cujusdam mirifici arcus tormentum intendere

solitum, vt excussum ab eo jaculum nulla rerum duritia sisteret,

quominus citato motu vniversum penetraret obstaculum.

In malum navigii incidens, lignum violentia sua

pervium habuit Eodem interjecto Regis clypeo, tabulæ ratis

illapsum, vix inter vndas impetus sui finem reperit. Itaque

Vnus cæteris gravius impetit hostem.

gravius hostem solus, quam tota sociorum manus affecit:

& adeo certo ictu destinata feriebat, vt quicquid impetebat, offenderet: quo evenit

vt Sueno Rex tormenti monstro territus, plus metus in vno stipite, quam tota hostium

Sueno Rex Daniæ.

classe reponeret: cumque solum in eius corruptione remedium animadverteret, non

tam sagittarium, quam artis sagittariæ instrumentum, ab eius rei peritis impeti jubet,

violata arcus fortuna tutius bellum gerere cupiens, in quo delectis certatim tela

congerentibus, vnum forte arcui impactum artificem ingenio, hostem victoria spoliavit:

cumque late ruptionis eius fragor obstreperet, stupens Olaus, quidnam esset

Fragor arcus intensi.

comminutum, interrogat. Cui Enarus, Convulsam, inquit, abs te Norvegiam puta.

Plus nanque opis in arcu, quam exercitu repositum judicabat, futurum pugnæ

Enarus.

exitum abscisa responsi sagacitate complexus. Nec secus, quam prædixerat, evenit.

Fractio nanque arcus insecutam Norvegianensium cladem ominata est: & illico

Olaus armis onustus, præcipiti saltu profundum petiit.

De sublimioribus metis, sagitta tangendis.

CAP. VI.

COMMVNIS apud Septentrionales, aliasque innumeras gentes, eis etiam

Ludus sagittariorum.

vltramarino loco vicinas, vivendi ratio est, vt in principio æstatis omnes sagitarii,

tam vrbani, quam campestres diebus feriatis, vel festis in planitie specialiter

ad id ordinata, convenientes, sagittatoriæ artis omnimodam peritiam publico

Bombardæ & ferrei arcus.

aspectui æstimandam ostendant. idque vel in æreis bombardis, vel ballistis, vel arcubus

est permissum: ea tamen lege, vt talibus tormentis, & globis in piano contingant

signa. Fortissimis vero ballistis metam instar avis Papagalli, valde sublimi loco

in hasta ferrea imposisam, atque versatilem, obtusis sagittis, vt excidat, dissoluunt.

Quo facto, eius artis peritiorem magistratus insigni munere gratanter respicit,

atque inter optimos quosque cives singulari aliquo privilegio concesso vivere finit. Reliquos

etiam secundum vniuscujusque artis exce|lentiam, decenti liberalitate collectos,

conservant: ea potissimum ratione, vt eorum singulari ingenio, paucarum sagittarum

Remedium obsidionis liberandæ.

emissione, obsidione ingruente, hostilem Principem interimant, atque eo compendio

patriæ rapinas, & servitutem avertant, prout superiore capitulo Aster ille oppidanus

Aster oculum patris Alexandri eruit.

Philippo oculum eruit dextrum. Eoque exemplo plures apud Gothos, immo

omnes alias orbis partes, sagittæ ictum olim in obsidionibus sublati sunt, recentique

quidam solo capite, quidam dentibus evulsis, quidam oculis erutis, quidam gutture

exciso, mox interiere, ita etiam, vt pueri artis peritia æreo tormento maximis

Stocholmia.

principibus vitam ademerint, prout superioribus annis extra Holmiam in Suetia,

Groninga.

atque Groningam in Frista, recens memoria attestatur.

De externis exemplis.

CAP. VII.

Commod' Imp.

QVANTVM vero Commodus Imperator sagittis in bello,

vel spectaculis valuit, satis claret e Herodiano lib. I.

Asserit enim eum adeo certum fuisse manum, vt quodcunque destinaret,

jaculo sagittave contingeret. Erantque cum illo assidue

Sagittarii Parthorum.

Parthorum sagittarii lectissimi, ac Numidæ jaculatores:

quos ille tamen omnes longe artificio superabat. Publico

igitur spectaculo cervos, damas, & cornigera animalia,

Paradromis.

præter tauros, in paradromide currens, atque insequens impetebat,

ac præventa fuga certissimis ictibus prosternebat. Leones vero

& pantheras, aliaque id genus nobilissima animalia, jaculis confodiebat, sic vt

Telum non erras.

nec telum quisquam secundum, nec vulnus viderit, nisi lethiferum, quo bestiæ conficerentur:

adeo telum certa manu eius missum, nunquam aberravit. Idem aliquando

sagittas limatæ cuspidis in Maurusias struthios intorquebat: que & pedum celeritate,

& alarum quasi velis ocyssime ferebantur, sic vt summum contingerent collum:

atque ita capita amputaret, vt exectis cervicibus (qui teli impetus fuerat) aliquandiu

Cursus continuatus evulsis capitibus.

tamen viventibus similem cursum continuarent. Quin & pantheram, quendam

scilicet in arenam deductum Ianiaturam, ita opportuno vulnere consecutus

est, vt interfecta belua hominem servaverit, ac dentium quoque aciem cuspide ipsa

Leones 100. occidit.

jaculi præveniret. Leones item cavea centum eductos, totidem mmissilibus

vniversos occidit: ita suo ordine jacentibus corporibus,

Commodus veneno extinctus.

vt numerari facilime singula possent, nullo scilicet

supervacuo incidente telo. Sed hic Commodus,

nulli commodus, ad

vltimum veneno extinctus est.

est permissum: ea tamen lege, vt talibus tormentis, & globis in piano contingant

signa. Fortissimis vero ballistis metam instar avis Papagalli, valde sublimi loco

in hasta ferrea imposisam, atque versatilem, obtusis sagittis, vt excidat, dissoluunt.

Quo facto, eius artis peritiorem magistratus insigni munere gratanter respicit,

atque inter optimos quosque cives singulari aliquo privilegio concesso vivere finit. Reliquos

etiam secundum vniuscujusque artis exce|lentiam, decenti liberalitate collectos,

conservant: ea potissimum ratione, vt eorum singulari ingenio, paucarum sagittarum

Remedium obsidionis liberandæ.

emissione, obsidione ingruente, hostilem Principem interimant, atque eo compendio

patriæ rapinas, & servitutem avertant, prout superiore capitulo Aster ille oppidanus

Aster oculum patris Alexandri eruit.

Philippo oculum eruit dextrum. Eoque exemplo plures apud Gothos, immo

omnes alias orbis partes, sagittæ ictum olim in obsidionibus sublati sunt, recentique

quidam solo capite, quidam dentibus evulsis, quidam oculis erutis, quidam gutture

exciso, mox interiere, ita etiam, vt pueri artis peritia æreo tormento maximis

Stocholmia.

principibus vitam ademerint, prout superioribus annis extra Holmiam in Suetia,

Groninga.

atque Groningam in Frista, recens memoria attestatur.

De externis exemplis.

CAP. VII.

Commod' Imp.

QVANTVM vero Commodus Imperator sagittis in bello,

vel spectaculis valuit, satis claret e Herodiano lib. I.

Asserit enim eum adeo certum fuisse manum, vt quodcunque destinaret,

jaculo sagittave contingeret. Erantque cum illo assidue

Sagittarii Parthorum.

Parthorum sagittarii lectissimi, ac Numidæ jaculatores:

quos ille tamen omnes longe artificio superabat. Publico

igitur spectaculo cervos, damas, & cornigera animalia,

Paradromis.

præter tauros, in paradromide currens, atque insequens impetebat,

ac præventa fuga certissimis ictibus prosternebat. Leones vero

& pantheras, aliaque id genus nobilissima animalia, jaculis confodiebat, sic vt

Telum non erras.

nec telum quisquam secundum, nec vulnus viderit, nisi lethiferum, quo bestiæ conficerentur:

adeo telum certa manu eius missum, nunquam aberravit. Idem aliquando

sagittas limatæ cuspidis in Maurusias struthios intorquebat: que & pedum celeritate,

& alarum quasi velis ocyssime ferebantur, sic vt summum contingerent collum:

atque ita capita amputaret, vt exectis cervicibus (qui teli impetus fuerat) aliquandiu

Cursus continuatus evulsis capitibus.

tamen viventibus similem cursum continuarent. Quin & pantheram, quendam

scilicet in arenam deductum Ianiaturam, ita opportuno vulnere consecutus

est, vt interfecta belua hominem servaverit, ac dentium quoque aciem cuspide ipsa

Leones 100. occidit.

jaculi præveniret. Leones item cavea centum eductos, totidem mmissilibus

vniversos occidit: ita suo ordine jacentibus corporibus,

Commodus veneno extinctus.

vt numerari facilime singula possent, nullo scilicet

supervacuo incidente telo. Sed hic Commodus,

nulli commodus, ad

vltimum veneno extinctus est.

LIBER XV. 503

De ritu fugandæ hyemis, & receptione æstatis.

CAP. VIII.

POSTQVAM Septentrionales populi communiter ab

Qualitas temporum in Aquilone.

principio Octobris ad finem Aprilis asperrimas hyemes, &

longissimas noctes, sævosque flatus, pruinas, nives, caligines,

tempestates, immensaque frigora, & reliquas sævientium

elementorum mutationes, quasi concessa solatia alacriter transierant,

mos est diversus in gentibus illis remotissimæ distantibus,

nempe quod redeuntem solis splendorem singulari tripudio,

Sol rediens tripudiis excipitur.

præcipue versus polum Arcticum habitantes, excipere

soleant. Qui enim montosa sublimioraque loca incolunt,

mutuis conviviis gaudia multiplicantes exultant, eo quod vberior redit venatio, atque

copiosior piscatura. Suecis autem Meridionalibus, & Gothis, longissimo provinciarum

spatio a polo remotis, alius ritus est, vt primo die Maii sole per Taurum agente

Ritus Aquilonarium hyemis fugandæ.

cursum, duplices a magistratibus vrbium constituantur robustorum juvenum,

& virorum equestres turmæ, seu cohortes, tanquam ad durum aliquem conflictum

progressuræ: quarum altera, forte deputato duce dirigitur: qui hyemis titulo, & habitu,

Dux hyemalis.

variis indutus pellibus, hastisque focalibus armatus, globatas nives, & crustatas

glacies spargens, vt frigora prolonget, obequitat victoriosus: eoque duriorem

se simulat, & efficit, quo a vaporariis stiriæ glaciales dependere videntur.

Rursumque alterius equestris cohortis præfectus æstatis, Comes Florialis appellatus,

Dux æstivalis.

virentibus arborum frondibus, foliisque & floribus (difficulter repertis)

Comes Florialis.

vestitus, æstivalibus indumentis parum securis, e campo

cum duce hyemali, licet separato loco, & ordine,

civitates ingrediuntur, hastisque edito

spectaculo publico, quod

Aestas victrix.

æstas hyemem exuperet, experiuntur.

Ad idem.

CAP.IX.

VNDE & acriter vtraque parte triumphare cupiente , illa vehementius

alteram vrget , quæ eo die ex aéris dementia , vel

Asperitas hyemis.

austeritate videtur mutuare vigorem . Si hyemis asperitas

adhuc suum gelu spirat,depositis hastis cineres vivis ignium

scintillis commixtos , vrnis vel saccis extractos , obequitando

hyemis persona , super aspicientes effundit . Similiter

& hi , qui eodem cultu & habitu , quasi auxiliares turmæ

adjuncti sunt, in equis ignivomos globos eiiciunt in aspicientes .

Ne autem æstatis persona ob defectum ramorum

virentium , florumue , cum sua equestri cohorte privetur honore cupito , longe antea

Factitii flores

betuleas frondes , seu tiliæ virgas vaporarii calore , & irrigatione artisiciose virentes ,

quasi e sylva productas , clanculo elatas , sed aperte reductas ostendit : quo

Natura defraudaturs

.casu ob defraudatam naturam hyemis propugnatores infestius instant , ne dolo quæsita

victoria emergat , aut sistat in placida pompa: quæ tamen favorabili astantis populi ,

asperrimum hyemis dominium peramplius sufferre negantis , judicio , digna

Hyems æstati cedit

justaque sententia convincitur, vt æstati pro publica lætitia victoria cedat,vi doriamque

partam splendido instructo convivio æqualibus perficiat , & corroboret haustibus :

quam assequi vix potuit hastis . Ne autem ritus is externo exemplo carere videatur,

Herodotus lib . II . asserit Rhampsinitum quendam Aegypti Regem ,

ob sui memoriam perpetuandam , e regione vestibulorum

templum Vulcani ab Occasu spectantium, duo simulachra

Simulachra duo

quinum & vicenum cubitorum longitudinis

reliquisse : quorum quod Aquilonem

spectat, id Aestatem:

quod Austrum,id

Hyemem Aegyptii vocant , præpostere

facientes.

De Maialibus

De Maialibus festis.

CAP. X.

DEMVM omnibus tam sylvis, quam pratis, & campis virescentibus,

& florescentibus, sole per Cancrum transeunte,

hoc est in Vigilia Natalitii ortus divi Ioannis Baptistæ,

Aestas media die S. Io. Baptistæ.

(quem diem miris festivitatibus servabat antiquitas, celebrique

cultu posteris servandum docuit, & præcepit) populus

omnis vtriusque sexus & ætatis, turmatim in publicis

plateis vrbium, aut planitie camporum, vbique copiosis

accensis ignibus, pro choreis tripudiisque exercendis,

concurrere solitus, vetustorum heroum domi, forisque magnifica

gesta vbilibet in orbe peracta, saltando decantat: etiam quid illustriores fœminæ

Cantilenæ heroum canuntur.

pro æternis assequendis laudibus, amore servandæ pudicitiæ perfecerunt. Præterea

quid degeneres, ignavique nobiles, crudeles tyranni, & turpes fœminæ exclusa

Tyranni crudeles.

honestate fecerunt, patriis cantionibus, & rhythmis sonantibus citharis, ac

tibiis alternatim adductis, exoluunt. Insuper puellæ matrum doctrina præmonitæ,

quot quantaque mariti vitia, in lusibus alearum, rixa tabernarum, luxum vestium,

Vitia maritorum.

societate scurrarum, & continua ebrietate, & crapula exerceant, psallendo resoluunt.

Sed rursus ingeniosiores adolescentuli concinere norunt, quam pigerrimæ, fallaces,

indomitæ, rixosæ, garrulæ, nugaces, & infidæ sunt mulieres, ne sola querela maritos

Vitia mulierum.

sugillent. Deinde quid perfidi cives, versuti artifices, vagi negotiatores, stertentes

nautæ, rusticique infideles, & astutissimi proditores, ac blandiloqui adulatores,

Vitia communia.

& avari, crudelesque terrarum præfecti efficiunt, varietate cantionum, & musicis instrumentis

exponunt: ea potissimum ratione permoti, vt tenera juventus

agnoscat, quam excelsa, ac splendida virtus sit, æternisque

Virtus splendida.

laudibus digna, bonorum inhærere vestigiis, & ab

pessimis resilire, ac præcavere exemplis.

De turpibus cantilenis avertendis.

CAP. XI.

SOLENT tamen pii parentes præcipue cavere, ne proles

eorum turpes addiscant cantilenas, aut turpes exhibere

corporis gestus, neve innocentes mille scandalis lædant.

Nec vero negandum erit, quin aliquis in tanta multitudine

exiliens Hymenæus, velut Veneris Bacchique filius, ex

officio ad nuptias & thalamos psallere solitus, libidinosas

& lascivas excitet imaginationes, ac operationes. Sed

nunquam visum, nec auditum est, quod ad turpitudinem

Mulieres nunquam nudo spectaculo se ostendunt

populi applausu, vel abdito loco, aliqua mulier seipsam

(contempta naturali verecundia monstraverit inspiciendam: quia ea Diogenis Cynica

secta, nusquam in Septentrionalibus populis repugnate pudore obtinuerat locum:

Secta Diogenis

quam B. Augustinus, aliique graves autores, gentilitate Romanorum, velut impurissimam

& detestabilissimam, introductam fuisse attestantur: de qua etiam Perottus

Plato prohibet turpes cantus

in Commentariis suis, nescio quam caute, legentibus plurima exempla producit .

Non fuisset contemnenda Platonis censura lib. II. de legibus: vbi sub constituta

Pictur√¶ infames prohibentur

pœna prohibet, ne turpes cantilenæ canantur, neque infames picturæ monstrentur,

prout superius cap. de Mascharis & personatis est enarratum. Vnum tamen in

Gedanensium commendabile judicium

æternam commendationem Regiæ civitatis Gedanensis, terræ Prussiæ versus Aquilonem,

hic afferre licebit, quod circa annos Domini M. D. XXX. quidam impurissimi

mercatores, Lutherana licentia præsumptuosi facti, numero septem, cum

Sexus nudus vtriusque generis saltans c√¶ditur & proscribitur

tot meretricibus nudato sexu choream (quam Adæ Evæque vocabant) præmissa turpissima

saltatione instituere conantes, in ipso exordio jussu magistratus capti, &

ad publicam statuam ignominiis plenam, vehementissimis chordis, ac asperrimis

virgis cæsi, bonisque omnibus privati, extra domima eorum, & portam civitatis.

ministerio tortorum educti, perpetuo sunt proscripti, domusque solo æquata, sub

lege annexa, ne quis eam vllo vnquam tempore inhabitaret. Fundus,

Iacobus Campr mercator Gedanensis

& domus hæc cuidam famosissimo mercatori, Iacobo

Campen nomine, attinebat: huncque locum cum eorum

sententiam prædicti magistratus approbante,

aliquoties vidi.

LIBER XV. 507

De lusu aleæ, & Schacorum.

CAP. XII.

CVM nihil difficilius sit in humanis rebus, quam mentes &

Scrutinium cordis humani difficilimum.

affectus hominum, quo judicio ferantur, intelligere aut

omnigenis voluptatibus, vel tristitiis immersos, quomodo

passiones moderari valeant, perspicaciter intueri: mos

est ergo apud iliustriores Gothos, & Sueones, filias suas

honesto conjugio collocaturos, procorum animos miris ingeniis

Mentes hominum ludo schacorum explorantur.

& passionibus examinare, præsertim in ludo Latrunculorum,

seu Schacorum Eo enim ludo ira, amor, petulantia,

avaritia, socordia, ignavia, aliæque plures demensiæ

passiones, & animi motus, fortunæque vires, & proprietates demonstrari solent:

scilicet an procus agrestis animi sit, quod subito triumphando indiscrete exultet, aut

Procorum probatio.

injurias illatas cautius pati, vel modestius avertere norit. Sed in potu pro secretioribus

cordis arcanis, & corporum vitiis detegendis, nullam existimant hac experientia

voluptatem commodiorem. Nam cum biberit quis (quod & Plato de legibus

attestatur) primo alacrior fit, quam prius erat: deinde quo plus biberit, eo meliore,

Potatorum gradus.

majori, ac fortiori spe, atque insuper potentia pro sua opinione repletur: tandem

quasi sapiens ea homo confidentia, libertate, audaciaque tumescit,

vt intrepide & dicat, & faciat quicquid placet: & denice ea

committit, que facile futuræ vitæ progressum

certioribus signis ostendant.

De eodem.

CAP. XIII.

Auspicia jugendorum connubia.

HISQVE visis auspiciis, providi parentes charorum liberorum

connubia discretius amplectenda, vel refutanda

moderantur. Non enim sallitur suspicio, quin ex improbo

ludo cujuscunque fit generis, sive Schacorum, sive aleæ,

chartarum, & tesserarum, ad exhauriendam longi temporis

quæsitam substantiam, & victum, etiam vsque ad venditionem

propriæ, libertati, intendatur via: prout Cornelius

Mala e ludis importunis.

Tacitus, & Beroaldus de alteæ lusu meminerunt, quod

perversissima pertinacia cum adjuncta blasphemia, & sexcentis

maledictionibus exercetur. Nec sibi blandiantur Ecclesiasticæ personæ, quod

Perditio temporis.

eisdem videatur Schacorum ludus esse permissus: quia ludendo deperditur nobilissimum

tempus, melioribus incrementis pro scelerum expiatione, & pauperum consolatione,

ac communi bono distribuendum. Contrarium facientes, etiam si Antistites

Archiepiscopus Florentinus pœnituit.

sunt, sequantur consilium Vincentii in speculo hist. lib. XXV. cap. LII. de quodam

Archiepiscopo Florentino loquentis: cui propter ludum Schacorum persuarum

suit, vt eleemosynarum largitione, manibusque abolere curaret, quod turpiter, & temere

Ferdinandus rex Arragoniæ aleatores expulit.

(vt eodem cap. dicitur) polluerat manibus suis. Afferit præterea Valla, Regem

Arragoniæ Ferdinandum, aleatores vt pestes habuisse exosos: nihil enim boni

viri adesse existimatur in aleatoribus, & blasphemis.

De variis exercitiis juvenum.

CAP. XIIII.

Otium militare pessimum.

CVM ex otio & torpore, præsertim in re militari, detestabilis

incommoditas enascatur, provisum fuerat a vetusto tempore,

duratque in hunc diem, vt juvenes freno militaris disciplinæ

ad bella domandi, alii hastis, alii saxis, alii saltu,

Lusus hastarum cur fit ?

alii cursu, continuata agilitate exerceant vires suas. Hastis

itaque in primis, vt graves, densasque, & fortes militares lanceas,

intus non excavatas, in prælio ferant, & hostem duplici

thorace armatum, si poterunt, transfigant. Sive enim

gravis, sive levis armaturæ suo tempore campum ingressuri

sunt.

De eodem.

CAP. XIII.

Auspicia jugendorum connubia.

HISQVE visis auspiciis, providi parentes charorum liberorum

connubia discretius amplectenda, vel refutanda

moderantur. Non enim sallitur suspicio, quin ex improbo

ludo cujuscunque fit generis, sive Schacorum, sive aleæ,

chartarum, & tesserarum, ad exhauriendam longi temporis

quæsitam substantiam, & victum, etiam vsque ad venditionem

propriæ, libertati, intendatur via: prout Cornelius

Mala e ludis importunis.

Tacitus, & Beroaldus de alteæ lusu meminerunt, quod

perversissima pertinacia cum adjuncta blasphemia, & sexcentis

maledictionibus exercetur. Nec sibi blandiantur Ecclesiasticæ personæ, quod

Perditio temporis.

eisdem videatur Schacorum ludus esse permissus: quia ludendo deperditur nobilissimum

tempus, melioribus incrementis pro scelerum expiatione, & pauperum consolatione,

ac communi bono distribuendum. Contrarium facientes, etiam si Antistites

Archiepiscopus Florentinus pœnituit.

sunt, sequantur consilium Vincentii in speculo hist. lib. XXV. cap. LII. de quodam

Archiepiscopo Florentino loquentis: cui propter ludum Schacorum persuarum
suit, vt eleemosynarum largitione, manibusque abolere curaret, quod turpiter, & temere
Ferdinandus rex Arragoniæ aleatores expulit.
(vt eodem cap. dicitur) polluerat manibus suis. Afferit præterea Valla, Regem
Arragoniæ Ferdinandum, aleatores vt pestes habuisse exosos: nihil enim boni
viri adesse existimatur in aleatoribus, & blasphemis.

De variis exercitiis juvenum.

CAP. XIIII.

Otium militare pessimum.
CVM ex otio & torpore, præsertim in re militari, detestabilis
incommoditas enascatur, provisum fuerat a vetusto tempore,
duratque in hunc diem, vt juvenes freno militaris disciplinæ
ad bella domandi, alii hastis, alii saxis, alii saltu,
Lusus hastarum cur fit ?
alii cursu, continuata agilitate exerceant vires suas. Hastis
itaque in primis, vt graves, densasque, & fortes militares lanceas,
intus non excavatas, in prælio ferant, & hostem duplici
thorace armatum, si poterunt, transfigant. Sive enim
gravis, sive levis armaturæ suo tempore campum ingressuri
sunt.

sunt, semper vtendum est grandibus, ac densis hastis, vt hostem gemino thorace, &
lorica munitum penetrent aggressuri, prout superius de bellis fuerat enarratum. Lapides,
Iactatio lapidum.
seu saxa jactant, vt discant fortiori jactu objecta admota repellere, vel tenere,
quemadmodum vulneratis in conflictu accidere solet: qui fortium sociorum manu,
ne corruant, tenti, vt celerius curentur, e prælio sint deferendi. Saltu quoque se
Saltus.
vehementer exercent, vt crescentis aruinæ, vel abdominis incommoda restringant: ne
forte obeso ventre laxato, sibi, aut aliis jumenta ascensuri, vel descensuri, fugiendo,
vel aggrediendo non succurrere possint. Vnum tamen atque alterum exemplum
licet hic referre, Nobilem quendam civem fuisse Regiæ civitatis Holmensis in Suetia,
natione Germanum, vel Cimbrum de Ditmersia, nomine Clavos Boya M. D. XX.
Clavos Boya.
qui cum præcepto severissimi Regis Daniæ Christierni II. in carcerem, vt vitam amitteret,
intrudendus esset, & ob nimiam pinguedinem, in carceris sublime ostiolum
Morte afficiend' ob pinguedinem dimissus.
angustum nequaquam intrudi posset, indignatione impiorum satellitum, ad aliorum
torturam festinantium, seorsum ad angulum est ejectus, & denuo durante vita salvatus.
Is civis nihilominus, vt arvinam olim peritorum medicorum consilio reprimeret,
Otium omni ætati nocet, præsertim adolescentiaæ .
cymino, & aniso cum tosto pane vsus est: sed nihil in hoc naturaæ conflictu
poterat prævalere, quia in adolescentia absque exercitiis fuerat educatus.

De externis exemplis.

CAP. XV.

PRæTEREA alius quidam malitiosus histrio, ob nimiam

Histrio pinguis.

pinguedinem, teste Alberto Crantzio, eo quod singulo
die decem hominum cibos devorare soleret, ne vtilium
laboratorum escas quasi publicus depopulator consumeret,
jussu alterius Danorum Regis est suspensus. De saltu, &
commodis eius dictum est, scilicet quod dominis suis mira
agilitate fossas transiliendo, fideles ministri perticas, seu hastas,
quibus hostem a tergo persequentem evadant, administrare
possint. Cursu etiam satis diligenter sese exercent Aquilonares,

Ludus cursorius.

maxime vrgente asperrimo gelu, quo ludus convertitur in necessitatem.
Præterea multis aliis seriosis exercitiis successivo tempore, vti olim Cæsaris milites,

Iulius Cæsar.

applicantur: scilicet aggeres componere, machinas trahere, naves reficere, agros demetere,

Exercitia diversa.

frumenta succidere, remos ducere, dominum humeris portare, equos adaquare,
sylvas incidere, vixque nocturnis temporibus a laboribus quiescere, quemadmodum
militaris disciplina requirit: ne detestabili otio, luxu, torpore, ignavia,

Disciplinæ militaris proprium.

stupiditate, & reliquis portentosis erroribus, & vitiis, optima adolescentia,
vel militia turpissime corrumpatur, prout Iustinus
attestatur, immo & Suetonius de Octavio Augusto: quod scilicet filias suas noluerit

Filiæ Octavii Cæsaris fila texerunt.

vnquam inani otio lascivire,
vel perire.

sunt, semper vtendum est grandibus, ac densis hastis, vt hostem gemino thorace, &
lorica munitum penetrent aggressuri, prout superius de bellis fuerat enarratum. Lapides,

Iactatio lapidum.

seu saxa jactant, vt discant fortiori jactu objecta admota repellere, vel tenere,
quemadmodum vulneratis in conflictu accidere solet: qui fortium sociorum manu,
ne corruant, tenti, vt celerius curentur, e prælio sint deferendi. Saltu quoque se

Saltus.

vehementer exercent, vt crescentis aruinæ, vel abdominis incommoda restringant: ne
forte obeso ventre laxato, sibi, aut aliis jumenta ascensuri, vel descensuri, fugiendo,
vel aggrediendo non succurrere possint. Vnum tamen atque alterum exemplum
licet hic referre, Nobilem quendam civem fuisse Regiæ civitatis Holmensis in Suetia,
natione Germanum, vel Cimbrum de Ditmersia, nomine Clavos Boya M. D. XX.

Clavos Boya.

qui cum præcepto severissimi Regis Daniæ Christierni II. in carcerem, vt vitam amitteret,
intrudendus esset, & ob nimiam pinguedinem, in carceris sublime ostiolum

Morte afficiend' ob pinguedinem dimissus.

angustum nequaquam intrudi posset, indignatione impiorum satellitum, ad aliorum

torturam festinantium, seorsum ad angulum est ejectus, & denuo durante vita salvatus.

Is civis nihilominus, vt arvinam olim peritorum medicorum consilio reprimeret,

Otium omni ætati nocet, præsertim adolescentiaæ .

cymino, & aniso cum tosto pane vsus est: sed nihil in hoc naturaæ conflictu

poterat prævalere, quia in adolescentia absque exercitiis fuerat educatus.

De externis exemplis.

CAP. XV.

PRæTEREA alius quidam malitiosus histrio, ob nimiam

Histrio pinguis.

pinguedinem, teste Alberto Crantzio, eo quod singulo

die decem hominum cibos devorare soleret, ne vtilium

laboratorum escas quasi publicus depopulator consumeret,

jussu alterius Danorum Regis est suspensus. De saltu, &

commodis eius dictum est, scilicet quod dominis suis mira

agilitate fossas transiliendo, fideles ministri perticas, seu hastas,

quibus hostem a tergo persequentem evadant, administrare

possint. Cursu etiam satis diligenter sese exercent Aquilonares,

Ludus cursorius.

maxime vrgente asperrimo gelu, quo ludus convertitur in necessitatem.

Præterea multis aliis seriosis exercitiis successivo tempore, vti olim Cæsaris milites,

Iulius Cæsar.

applicantur: scilicet aggeres componere, machinas trahere, naves reficere, agros demetere,

Exercitia diversa.

frumenta succidere, remos ducere, dominum humeris portare, equos adaquare,

sylvas incidere, vixque nocturnis temporibus a laboribus quiescere, quemadmodum

militaris disciplina requirit: ne detestabili otio, luxu, torpore, ignavia,

Disciplinæ militaris proprium.

stupiditate, & reliquis portentosis erroribus, & vitiis, optima adolescentia,

vel militia turpissime corrumpatur, prout Iustinus

attestatur, immo & Suetonius de Octavio Augusto: quod scilicet filias suas noluerit

Filiæ Octavii Cæsaris fila texerunt.

vnquam inani otio lascivire,

vel perire.

De exercitiis gladiatoriis.

CAP. XVI.

DEMVM vt omnia alia, que ad servandas, acuendatque

vires attinebant, assidua ingenii exercitatione tractabant

Gladiatorum exercitia.

antiqui Septentrionales: ita a gladiatoribus vitandi inferendique

ictus consuetudinem, studioso exercitii genere contrahebant:

Dimicatores.

quorum quidam insigni dimicationis arte callentes,

adversæ frontis supercilium infallibili ictu ferire solebant:

quo si quis recepto versilitate palpebræ timidius conniveret,

Visus immobilis.

mox aula ejectus stipendiis defungebatur. Tantum enim

virium animis eorum a natura, & visu insitum erat, vt etiam

receptis in vultum ictibus, ne leves quidem superciliorum nutus ederent, atque

Pugiles Olympici.

adversus omne percussoris irritamentum in eodem habitu animum continerent, in nullo

mollius se gerentes, quam pugiles Olympici: de quibus gravissimi autores testantur,

quod durissimas plagas excipientes, & cæstibus contusi, nihil omnino ingemuerint.

Ennii carmen.

Enimuero Aquilonaribus viris nullo vnquam tempore jure dici potuit

Salmacida spolia.

Ennianum illud: Vos etenim juvenes animos geritis muliebres. Aut illud: Salmacida

spolia sine sanguine & sudore. Sed tales erant, vt eis nullus labor insolitus,

Fortitudo athletica.

nullus locus asper, aut arduus erat: non armatus hostis formidolosus,

non mors ipsa terrorem est incutere valuit, adeo vt quandoque

in duello morientes, soluto in risum ore, per summam

doloris dissimulationem spiritum

redddiderint.

De eodem, ne precario viverent

CAP. XVII.

TAMQVE generoso animo fuerunt, vt bello intercepti,

Vsus precariæ vitæ vitatur.

sæpe in libertatem restitui potuissent, si saltem preces

quantulascunque pro ipsa vita porrigere voluissent. Sed

precariæ vitæ vsum animi magnitudine floccipendentes, vitam

perinde atque parvulum aliquod beneficium respuerunt,

mortis sententiam sua sponte complectentes. Adeo salutem

dedecore, vel dedecoris specie mercari virtus ignorat.

Enimuero nullus vult laudis titulos, aut præmia captans,

ignavo torpere metu: sed fortibus ire obvius, nec gelidum

expavescere ferrum. Quod autem contemptores mortis perhibentur, multiplici

Contemptores mortis.

ratione consyderatur, cum in Septentrionem sana sit cœli influentia, & syderum

bonitas: que robur his addunt, & mortis contemptionem pariunt, sicuti Ioannes

Eschendensis in prima triplicitate sub Septentrione, & Occidentis angulo, vbi Iupiter

& Mars imperia tenent, bellicosos, magnanimos, & fortes gigni, etiam cap. 5.

Bellicosi & fortes in Aquilone gignuntur.

distin. 8. ait: cui opinioni Lucanus lib. II. innititur, dicens:

Certe populos, quos despicit Arctos
Felices errore suo, quos ille timorum
Maximus haud vrget lethi metus, inde ruendi
In ferrum mens prona viris, animæque capaces
Mortis, & ignavum est rediturae parcere vitæ.

Præterea Aristoteles in problematibus asserit in locis calidis timidos esse, & in frigidis

Aristoteles.

viriles.

De hastiludiis, & torneamentis.

CAP. XVIII.

Ritus Septentrionalium.

VETVS apud Septentrionales Principes ritus semper observatus fuerant, qui & moderno tempore ardentissimis exercitiis, & continuis studiis observatur, vt in publicis conventibus Regum, & Principum, aut nobilium, nuptialibus festis, aut equitibus auratis procreandis, aut bellicis triumphis confectis vel conficiendis, aut natalibus Principum diebus celebrandis, aut certa alia suadente ratione, vel

Hastiludia quando fiunt et quomodo.

voluptate, frequentius fieri soleant diversi generis hastiludia, ac torneamenta: quandoque integris armis præliaribus, &

Galea sola.

contis acutis, vel causa læsi honoris reintegrandi, aut amplificandi: quandoque sola: galea in capite, & thorace in pectore tectis, ob placidum clarissimarum, ac illustrium virginum, & matronarum favorem habitum, aut habendum: quandoque nudo brachio dextræ, vel sinistræ manus, sericeis fimbriis circumquaque pendentibus, & expansis: idque ob contentionem nobilium procorum dirimendam. His & similibus causis

Lex militaris.

multipliciter digladiantur, prout voluptate trahuntur, lege militari severissima strenue conservata, ne quis præter decorem & honestatem, alteri postea sive inermi, sive armato congrediatur, aut cadens membris ruptis insultet, aut fracta cervice necis actionem

Arma integra victori cedunt.

transferat ad hæredes. Solent etiam equos & arma, auri & argenti non contemnendam summam mediocris nobilitatis aulici in præmium victoris reponere, præsertim quando ex provocatione singulare certamen subeundum erit.

Adhuc de eodem.

CAP. XIX.

ACCIDIT tempore Regum, Magni Gothorum ac Suecorum,

& Erici Danorum, in publico Principum conventu,

apud Vestrogothos Scaris celebrato, quendam magnæ,

Magnus Dysavald: de quo in Histo. Gotho. fol. 636.

nobilitatis virum, Magnum Dysavald nomine, in medium

exilire, verbis potius quam viribus abundantem: qui

Sueonum nobiles totus jactabundus ad singulare certamen

expostulare contendit. Leoninam fortitudinem præ se ferre

Præmium victoriæ.

visus, equum, & centum libras argenti puri in præmium

certaminis reponebat, si victus pugna excessisset.

Erengislus Plata.

Quem e Sueonibus Erengislus Plata vir taciturnus, primo impetu, & facili negotio

procul ab equo dejiciens, superavit: equumque, & argentum in victoriæ præmium

Milites strenui viribus non verbis pugnant.

reportans, documento Danis fuit, Sueones magis viribus quam verbis instructos,

ad prælia devenire. Itaque Dani viso occasu sui Achillis, a torneamentis, &

verborum jactantia in longa tempora quieverunt. Verum vt interea sub publico

Iactantia.

Principum conventu in Regia vrbe Holmensi tempore Regis Christophori, insignius

Holsat' Ranson jactabundus.

aliquod torneamentum ederetur, quidam Holsatus de genere Ransorum, excellentius

quam Dani Sueonum nobiles superare existimans, singulos magno fastu & contemptu

ad singulare certamen provocare non differens, exinde verecundius quam

eredidit, insolentis sui clamoris invenit pœnas. Sueci nanque jactantiæ eius potius,

quam viribus satisfacere cogitantes, monachum quendam ordinis S. Dominici. , alias

veteranum equitem militia defunctum, Prioris sui conniventia, equo valido armis

ornatum, galeaque tectum, ac hasta munitum, tubis concrepantibus loco vbi insignis

jactator aderat, celerius sistunt. Nec moræ patiens Holsato congreditur, atque

Iactator a monacho superatur.

eum ab equo dejecit: similiter & reliquos suæ insolentiæ sectatores, quotquot occurrere

vidit, ab equis eiecit. Pluribus deinde restare non visis, priusquam

loco abiret, jussus pro honore suo ab astantibus sublimiori

culmine illustribus fœminis vultum exhibere, quis esset, galea

deposita, equoque calcaribus citato, ad monasterium

Monachus revertitur in monasterium suum.

fugiens, cujus miles esset, monachali habitu

& vita monstravit.

De torneamentis strabonum, & luscorum.

CAP. XX.

Spectaculum pulchrius luscorum.

PVLCHRIVS tamen, & jucundius inter duos equites

strabones, seu luscos, hastis concurrere volentes, exoritur

spectaculum. illi enim vt obliquum (equis licet directe

concurrentibus) visum in se mutuo dirigunt: ita & vtrinque

lanceæ in obliquum directæ, impossibilem creduntur

Hostis non contemnendus.

habituræ contactum. Sed ipso equorum congressu cominus

citato, facilime monstratur, haud difficile fore etiam strabonibus

concurrere contis, maxime in patenti certaminis.

loco, vbi nullus contemnendus est hostis, etiamsi fuerit simpliciter

Lusci rari in Aquilone.

cæcus, vti Cicero clarissimæ recenset de Appio Cæco, & similibus aliis in

Quæstionibus Tusculanis &c. In Aquilonaribus vero regnis, etsi rarissimi strabones,

Virtus.

& lusci occurrunt: tamen vbi apparuerint, exercitatique fuerint, insigniter

Dissensio tollitur hastiludiis.

suis hostibus congrediuntur: adeo corporis defectus tollere, & sublevare nititur ipsa

virtus. Vbi vero in curiis principum satellites hujusmodi, ob partam victoriam cæteris

evaserint insolentiores, non nisi hastiludiiis, aut torneamentis, more militari

dijudicant dissensionem: quæ quandoque vnius, quandoque amborum

horribili morte determinatur, vel vnius fortunæ, arma, equi,

& quicquid militaris ornamenti in auro, argentoque tempore

congressus ostenditur, mutuo consensu ipsi

victori non interimenti redduntur.

De confusione ignavorum militum.

CAP. XXI.

NEC dissimile luscorum spectaculis abesse solet, quod garrulis

Equestres garruli.

equestribus, importuna dicacitate a lingua mutuantibus

spicula, & vires, tanquam improbis, rixosis, & contentiosis,

publica confusione corripiendis, aliquid opponi

solet, ea præcipue vilipensionis nota, quod aliqua mulier

Mulier animosa.

cordata armis, galeaque, ac hasta munita, vni alicui e prædictis

garrulis hastam frangendo concurrat. Neque invite eiusmodi

gloriolam quærit hic sexus, cum ab ineunte ætate

solitus sit equos domare feroces. Stato igitur loco & tempore,

congressione facta, garrulus mulieris hasta ab equo dejicitur, qui epotandis

Sexus muliebris gloriabundus.

calicibus inventus est non agnovisse fortiorem. Quo fit, vt alii satellites, seu equestres,

nunquam proni sint ad inutiles proferendos garritus, more scurrarum, ac protomimorum.

Nihil enim adeo necessarium est fortissimo militi, quam abditum servare

Milites veri a garrulitate abstinent.

silentium, & modestissimum pro tempore miscere sermonem, juxta carmen vsitatum:

Scire loqui decus est, decus est & scire tacere.

Hæc duo si poteris, sæpe peritus eris.

Summæ nanque levitatis, & ignavi animi est, militarem virum, garrulum, nugacem, de exigua gloriola suscipere inanem jactationem, & se extollere, quasi fortunam

Iactatio inanis.

sub imperio suo haberet, certusque sit, eam nunquam in posterum adversari sibi posse: qua e re omnibus irrisioni, & ludibriis erit. Nimis etiam, & inepte seipsum amat, qui gesta propria laudant, vmbram pro corpore venaturus, vbi gloriosior expectanda sit laus,

Gloria aliunde expectanda.

& commendatio aliena.

De hastiludiis nauticis, seu scaphariis.

CAP. XXII.

Hastiludium nautarum.

EST & aliud nauticum genus torneamentorum, generali spectaculo sæpissime intuendum: in quo scilicet clypeis, & hastis muniti naucleri, in puppi navicularum stantes, sociorum remigantium impetuosissimo tractu se mutuo impingunt:

Cadentes retrahuntur.

ambo tamen ventrotenus laxato fune ligati servantur, vt cadentes e gurgite, ne illico suffocentur, educi possint: vbi pariter ceciderint ab vtraque puppi, denuo repositi, pro instituta priori victoria pertinacius certent. Nec cessant, donec alteri eorum victoria cedat, vel pari casu certamen

Causæ certaminis.

(composita causa) dissolvant. Causæ vero hujusmodi aquatici torneamenti hæc, aut similis esse solet, vt vel exercitii gratia id faciant: vel pœnis navalibus adacti aquis puniantur, qui verbis, aut factis insolentius in aquis excedunt: vel etiam in portubus moroso sub anchoris vento navigia retardante, vel Principis aftantis aspectu

Ars vrinatoria hoc casu vtilis.

videantur, quam fortes, experti, ac animosi sint nautæ in eorum torneamentis, atque si opus fuerit, arte vrinatoria, vt aliquid marino fundo illapsum recipiant, exercitati. Hi tamen in eo congressu semper audaciores sunt, quibus ars natandi quasi a pueris connata est, vt necesse non sit vti præsidio funiculi alligati.

De chorea gladiatoria, vel armifera saltatione.

CAP. XXIII.

HABENT præterea Septentrionales Gothi, & Sueci, pro

exercenda juventute alium ludum, quod inter nudos enses,

Chorea nudorum ensium.

& infestos gladios, seu frameas, sese exerceant satu.

idque quodam gymnastico ritu, & disciplina, ætate suæcessiva

a peritis, & præsultore sub cantu addiscunt: & ostendunt

hunc ludum, præcipue tempore carnisprivii, Maschararum

Tempus carnis privii.

Italico verbo dictos. Ante etenim tempus eiusdem

carnisprivii, octo diebus continua saltatione sese adolescentes

numerose exercent, elevatis scilicet gladiis, sed

vagina reclusis, ad triplicem gyrum. Deinde evaginatis, itidemque elevatis ensibus,

postmodum manuatim extensis, modestius gyrando alterutrius cuspidem capulumque

receptantes, sese mutato ordine in modum figuræ hexagoni fingendi subiiciunt: quam

rosam dicunt: & illico eam gladios retrahendo, elevandoque reso!uunt, vt super vniuscujusque

Rosa gladiatoria.

caput quadrata rosa resultet: et tandem vehementissima gladiorum laterali collisione,

celerrime retrograda saltatione determinant ludum: quem tibiis, vel cantilenis,

Saltus cantu moderatus.

aut vtrisque simul, primum per graviorem, demum vehementiorem saltum, et vltimo

impetuosissimum moderantur. Sed hæc speculatio sine oculari inspectione vix apprehenditur,

quam pulchra, honestaque sit, dum vnius parcissimo præcepto, etiam

armata multitudo quadam alacritate dirigitur ad certamen: eoque ludo clericis sese

Armatæ multitudo parcissimo præcepto dirigitur.

exercere, & immiscere licet, quia totus deducitur honestissima ratione. Quod autem

armati chorisent, Strabo de Curetibus Aetoliam habitantibus lib. X. affirmat,

quod ab eis armisera saltatio (licet Persis contemptui habita) sit primum introducta.

Sed econtra in ipsa pugna invicti habiti, & admirationi, dum fortiores cæteris viderentur,

Armati chorisantes.

qui versatam in armis vitam haberent.

De arcuali chorea.

CAP. XXIIII.

Lex choreæ arcualis.

ALIA etiam juvenum exercitatio est, vt certa lege arcualem

choream ducant, atque reducant, aliis quidem instrumentis,

sed eadem vt gladiatorum saltantium disciplina reducta.

Arcubus enim, seu circulis inclusis, primum modesto cantum,

heroum gesta referente, vel tibiis, aut tympanis excitati,

Rex choreæ.

gyrando incedunt, seque dirigentis (qui Rex dicitur) sola

voce reducunt: tandem solutis arcubus aliquantulum celerius

properantes mutua inclinatione conficiunt (veluti

alias per gladios rosam, vt formam sexangularem efficere videantur.

Tintinabula tibiis alligantur.

Vtque id festivius, sonorosiusque fiat, tintinabula, seu æreas campanulas

genutenus ligant. Est & alia quædam choreæ, seu ludi species, quo machina quandam

lignea homines per aëra rotarum more, & impulsu jactantur: vel alio modo agilitate

corporum insignes ludunt: vt hastis, circa quas se voluunt: funibus etiam, supra

Genera ludorum varia.

quos reciproci ambulant: item circulis, per quos se more piscium transmittunt:

item tabulis, e quibus in aëra pendunt, vno brachio se sustinentes: hicque ludus Petauristicus

Petauristicus ludus.

appellatur, quod juvenes levioribus saltibus moventur. Sed neque Cornelii

Taciti sententia hic deerit: qui nudos juvenes inter gladios se jactare veterum

Iuvenes nudi.

more testatur, minime quæstus, aut mercedis causa, sed sola gloriola audacis lasciviæ,

pretium ponentis in speculo voluptatis. Pilarum etiam projectilium, atque

Ludi variarum specierum.

sustium impulsu, aliarumque infinitarum specierum ludi, secundum varietatem temporum

ibidem currendo, luctando, saltando, pedibusque sursum erectis super manus

ambulando, fiunt. Sunt etiam bellicrepæ armorum saltationes, quæ clypeis,

ac ensibus, tibicinis moderatione tardius, vel celerius variantur ad saltum. Qui vero

plura ludorum genera videre delectatur, intueri poterit Commentaria Perotti,

Genera ludorum 40.

Plinium, & Livium: qui vltra XL. genera eorum ponunt, quæ minime respondent,

nec quadrant cum Aquilonaribus ludis &c. Habet & Herodotus lib. II:

Ambrosius.

habet etiam beatus Ambrosius plurima de varietate ludorum,

si cui otium fuerit in his, & similibus spectaculis

perscrutandis.

De chorea hormica.

CAP. XXV.

SALTATIONEM, seu choream similem a vetustissimo

instituto servarunt, servandamque docuerunt antiqui: in

qua adolescens ductor erat armatus, militarem exercens

Ductor choreæ armatus.

peritiam, qua postea in invadendis hostibus vti posset.

Sequebatur virgo modestia quandam insignis, quæ fœmineum

saltum decenter agebat: quæ quidem chorea tunc, &

nunc permissa, non dissimilis est illi, quam invenit Lycurgus,

Chorea Lycurgi temperantia & fortitudine exercetur.

& Lucianus Hormum vocavit: voluitque ipsum e duabus

virtutibus, temperantia videlicet, & fortitudine constitui.

Creditur mos ille olim e Græcis in Septentrionales regiones translatus. Prisco

enim seculo Gothi ethnici Græcis viciniores, sacerdotium & vivendi disciplinam

Doctrina catholica a Latio petitur.

ab eis, non secus ac nostra secula a Latio Christianam doctrinam, acceptam didicerunt.

Ita virtus temperantiæ, moderationis gratia, honesti cura, decoris consyderatio

quæritur, & spectatur: cujus fundamentum est verecundia, & mentis placiditas proteruiam

Verecundia.

fugitans, sobrietatem diligens, honestatem fovens, & omne decorum inducens,

vt probatissimorum senum præeligantur tutiora consilia, licet adolescentium

Consilia senum tutiora, juvenum vero dulciora.

videantur esse dulciora. Vti etenim solertium, expertorumque judicio ignota loca

penetrantur securius: ita ignavorum ductu arripiuntur infestius. Quærendum nanque

est in omni actu, quid personis, temporibus, & ætatibus conveniat, & singulorum

Circumstantiæ temporum, locorum, et hominum.

ingeniis accommodum sit. Sæpe enim quod alterum decet, alterum non

decet: aliud juveni aptum, aliud in prosperis,

& aliud in adversis.

De eodem.

CAP. XXVI.

Fortitudo in aduersis.

IN adversis enim virtus fortitudinis excitantur in gloriosam

mortem, et resistendo celerius eam aggreditur, quam alteri culcunque

asseritiatur turpissimæ conditioni: quia a tergo mors

Fortitudo bellica.

sequitur, velut a fronte prudentius ipsa vita tuetur. In fortitudine

bellica non mediocris honesti, ac decori forma est, que

Consyderatio futuri evetus.

mortem servituti præferat, ac turpitudini. Provida tamert

futuri consyderatio habenda est, quid possit accidere, &

quid agi debeat, ac in ardua perplexitate, si sic acciderit,

discretius diffiniri Fortitudinis ergo est, non dissimularc

Turpe e dicerc non putabam.

cum aliquid immineat, sed in promotis habere, quod eligat, & perficiat: ne postea dicat,

Non putabam hoc posse evenire. Denique nisi exploretur adversa, cito occupatur,

Hostis imorovisus.

& subvertuntur prospera: vnde in bello improvisus hostis vix sustinetur, & si imparatos

inveniat, facile opprimit. Quod præterea superius dictum est de verecundia,

maxime vt in adolescentulis, & muenibus leruetur, instandum erit: vt illa etas,

præcipue quod deerat, attendat, & recte conveniat, & quadret in ordine sequentis

vitæ: de quo qui Ciceronem lib. I. Offic. de decoro legerit, facile docebitur,

si sequi velit: immo quod Pomp. Læt. lib. II. ait, Feliæ qui victoriam consecutus,

Verecundia felicem facit.

temperatum se gerere novit. Hic præterea attendendum erit, quam multos etiam fortissimos

a honore, gloria, & fortitudine, laxata verecundia disiecerit in illecebras,

& e his (dato erron loco) in derisum, & ceritemotum

De Pyrrhica saltatione.

CAP. XXVII.

Stridor ignis abietini.

MOS est ante aulas Septentrionalium Regum & principum, tempore frigoris copiosos ignes, ex arboribus abietinis præcipue, quarum ibidem copia est, instrucre: quia e carum combustione tantus enascitur sonus, & stridor, vt a longe non videntes, sed audientes existiment corruere trabes, & tecta. Ne autem fragor ille naturæ videatur otiosus, quasi tympanis excitati circumsedentes ignibus fortissimi quique viri, in gyrum, saltumque se convertunt, tantoque impetu saltando constrindo

De eodem.

CAP. XXVI.

Fortitudo in aduersis.

IN adversis enim virtus fortitudinis excitantur in gloriosam mortem, et resistendo celerius eam aggreditur, quam alteri culcunque asseritiatur turpissimæ conditioni: quia a tergo mors

Fortitudo bellica.

sequitur, velut a fronte prudentius ipsa vita tuetur. In fortitudine bellica non mediocris honesti, ac decori forma est, que

Consyderatio futuri evetus.

mortem servituti præferat, ac turpitudini. Provida tamert futuri consyderatio habenda est, quid possit accidere, & quid agi debeat, ac in ardua perplexitate, si sic acciderit, discretius diffiniri Fortitudinis ergo est, non dissimularc

Turpe e dicerc non putabam.

cum aliquid immineat, sed in promotis habere, quod eligat, & perficiat: ne postea dicat, Non putabam hoc posse evenire. Denique nisi exploretur adversa, cito occupatur,

Hostis imorovisus.

& subvertuntur prospera: vnde in bello improvisus hostis vix sustinetur, & si imparatos inveniat, facile opprimit. Quod præterea superius dictum est de verecundia, maxime vt in adolescentulis, & muenibus leruetur, instandum erit: vt illa etas, præcipue quod deerat, attendat, & recte conveniat, & quadret in ordine sequentis vitæ: de quo qui Ciceronem lib. I. Offic. de decoro legerit, facile docebitur, si sequi velit: immo quod Pomp. Læt. lib. II. ait, Feliæ qui victoriam consecutus,

Verecundia felicem facit.

temperatum se gerere novit. Hic præterea attendendum erit, quam multos etiam fortissimos

a honore, gloria, & fortitudine, laxata verecundia disiecerit in illecebras,

& e his (dato erron loco) in derisum, & ceritemotum

De Pyrrhica saltatione.

CAP. XXVII.

Stridor ignis abietini.

MOS est ante aulas Septentrionalium Regum & principum, tempore frigoris copiosos ignes, ex arboribus abietinis præcipue, quarum ibidem copia est, instrucre: quia e carum combustione tantus enascitur sonus, & stridor, vt a longe non videntes, sed audientes existiment corruere trabes, & tecta. Ne autem fragor ille naturæ videatur otiosus, quasi tympanis excitati circumsedentes ignibus fortissimi quique viri, in gyrum, saltumque se convertunt, tantoque impetu saltando constrindo

constringunt, vt necessum fit postremum quenque, quasi rupta fortissima catena, in ignem illabi: moxque exiliens saltantium applausu in sublimiori sede reponltur,

Postremus in igne projicitur.

vt illico pro Regii ignis violatione, amphoram vnam atque alteram, bene magnam, fortioris cervivæ epotet. Eo enim potum sanissimo, sobrie tamen exhausto, animam viresque resumens, celerrime revertitur ad suos congyrantes, & saltatores: qui similiter motu, igne, sitique agitati, non inviti retrahuntur ad pœnas affixas, exceptis

Pœna delectabilis in potum.

his, qui alias. flammarum saltibus fuerant exercitati: quibus ars, & robur inest, vt amplius haud possilit in ignem intrudi. Fortius nanque tenendo, per experientiam didicere in tali spectaculo subsistere cautiores. Ideoque majori mensura bibendi honorantur, licet minime deliquerint in Regium ignem. Reliqui vero successiva alacritate

Ignis regius.

etiam in profundam noctem saltum continuantes, quasi omnes altematim precipltantur in flammam: talique modo roboris firmitatem, varioque agitationis genere ryrones

Tyrones indurantur.

militiæ plurimum consequuntur, vt constantissimos mores in igne, saltu, & duro tactu firment, quatenus seriosis instantibus bellorum congressibus, æquanimiter sufferre valeant turbationes vehementiores. Sortiuntur etiam taxillis adhibitis, quis ignem vestitus transiliat. Si vero quis januam Principis malitiosa præsuræptiotie

Ianua principis non pulsanda.

jocum excedens offenderit, vix ignem, quod in eo non comburatur, evadet: prout Cæsar in fine primi libri de suo hospite Gailo lætatur, quod ignibus haud necaretur. Qualis autem Tartarorum mos fit, oratores principum ad eorum dominos ducere

Tartarorum mos.

per medios ignes, superius de Moschoviticis consiliariis fuerat enarratum. De supraposita tamen Pyrrhica saltatione, plurima, & hæc pulchra in vita Hadriani habentur.

Hadriani vita.

Similiter apud Herodianum de motu Pyrrhico, & numero currentium in orbem, multa narrantur.

De miris citharœdis.

CAP. XXVIII.

QVANTA vis Musicæ apud Septentrionales olim in admirabili arte, &

Instrumenta invsicæ artis.

vsu fuerit, paucis ostendetur argumentis. Plurimi erant qui sistro, barbito,
lyraque, & chely, omniumque sidium modulatione ita callebant, vt ad quoscunque
volebant motus, variis modorum generibus humanos impellerent affectus:
gaudio, incestitia, comrniseratione, vel odio mortales afficere noverunt, auriumque

Impulsus invsicæ.

voluptate, aut horrore ammos implicare sciebant: quinetiam tantas sidibus vires inesse

constringunt, vt necessum fit postremum quenque, quasi rupta fortissima catena,
in ignem illabi: moxque exiliens saltantium applausu in sublimiori sede reponltur,

Postremus in igne projicitur.

vt illico pro Regii ignis violatione, amphoram vnam atque alteram, bene magnam,
fortioris cervivæ epotet. Eo enim potum sanissimo, sobrie tamen exhausto,
animam viresque resumens, celerrime revertitur ad suos congyrantes, & saltatores: qui
similiter motu, igne, sitique agitati, non inviti retrahuntur ad pœnas affixas, exceptis

Pœna delectabilis in potum.

his, qui alias. flammarum saltibus fuerant exercitati: quibus ars, & robur inest, vt
amplius haud possilit in ignem intrudi. Fortius nanque tenendo, per experientiam
didicere in tali spectaculo subsistere cautiores. Ideoque majori mensura bibendi honorantur,
licet minime deliquerint in Regium ignem. Reliqui vero successiva alacritate

Ignis regius.

etiam in profundam noctem saltum continuantes, quasi omnes altematim precipltantur
in flammam: talique modo roboris firmitatem, varioque agitationis genere ryrones

Tyrones indurantur.

militiæ plurimum consequuntur, vt constantissimos mores in igne, saltu, & duro
tactu firment, quatenus seriosis instantibus bellorum congressibus, æquanimiter
sufferre valeant turbationes vehementiores. Sortiuntur etiam taxillis adhibitis,
quis ignem vestitus transiliat. Si vero quis januam Principis malitiosa præsuræptiotie

Ianua principis non pulsanda.

jocum excedens offenderit, vix ignem, quod in eo non comburatur, evadet: prout
Cæsar in fine primi libri de suo hospite Gailo lætatur, quod ignibus haud necaretur.
Qualis autem Tartarorum mos fit, oratores principum ad eorum dominos ducere

Tartarorum mos.

per medios ignes, superius de Moschoviticis consiliariis fuerat enarratum. De supraposita
tamen Pyrrhica saltatione, plurima, & hæc pulchra in vita Hadriani habentur.

Hadriani vita.

Similiter apud Herodianum de motu Pyrrhico, & numero currentium
in orbem, multa narrantur.

De miris citharœdis.

CAP. XXVIII.

QVANTA vis Musicæ apud Septentrionales olim in admirabili arte, &

Instrumenta invsicæ artis.

vsu fuerit, paucis ostendetur argumentis. Plurimi erant qui sistro, barbito,
lyraque, & chely, omniumque sidium modulatione ita callebant, vt ad quoscunque

volebant motus, variis modorum generibus humanos impellerent affectus:

gaudio, incestitia, comrniseratione, vel odio mortales afficere noverunt, auriumque

Impulsus invsicæ.

voluptate, aut horrore ammos implicare sciebant: quinetiam tantas sidibus vires inesse

monstrabant, vt perceptis carum modulationibus, astantes mente constare non

Ericus rex cognomine Bonus.

possent. Quod cum quidam Musicæ rationis peritus, de se apud Regem Ericum cognomento

Bonum, pollleitus esset, tum precibus Regis, tum minis, vt operam sidibus

daret, compulsus, inusitatæ severitatis Musam edictit: cujus prima specie præsentes

Musica severa.

veiuti incestitia, ac stupore complevit: qui postmodum ad petulantiorem mentis

Mollis.

statum vegetioribus liræ sonis adducti, iocabundis corporum montibus gestiendo,

Clamorosa.

dolorem plausu permutare cœperunt: postremo ad rabiem vsque, & temeritasem modis

acrioribus incitati, captum amentiæ spiritum clamoribus prodiderunt. Ita animorum

habitus modorum varietas insledebat. Igitur nisi præsto affuissent, qui surentium

vesaniæ valenter occurrissent, lymphantes dementia in rixam versa, mutuis

Musica furentis alumna.

seipsos viribus interemissent. Rex tamen, cujus eximias naturæ vires etiam rabies

cumulaverat, arrepto ense quatuor militum, continendi eius gratia propius accedentium,

necem peregit, donec pulvinarium mole, quæ vndique a satellitibus congerebantur,

obrutus, magno cum omnium periculo comprehensus, & vix tandem menti

Rex occnitens obiit.

restitutus est. Hierusalem expiandorum homicidiorum causa adiens, in Cypro

defunetus est, atque ibidem cum conjuge sepultus, vti Saxo Danorum historicus lib.

XII. attestatur.

De externis exemplis similibus.

CAP. XXIX.

HAVD dissimilia scribuntur de Musica Liberi patris:

quem cum puerum Tyrrheni navicularii transveduri essent,

& nymphis nutricibus reddituri, spe prædæ perdere voluissent,

Symphonia.

ipse hoc intelligens, jussit comitibus, vt symphonia

canerent: quo cantu adeo objectatos Tyrrhenos ferunt,

vt saltare etiam cœperint, & mmis lasciviendo sese in mare

projecerint. Neque mirum est Musicam tantam vim habere

in homines, si Anonem citharcedum tergo delphini

per mana, ob dulcedinem symphoniæ, vedum memoratur.

Vin. in spe. his. lib. 9. cap. 6.

Natura, quæ videtur Musicam hominibus ad tolerandos facilius labores pro singulari

munere dedisse, vt labores, ita de laborum solatio illis, qui sub laborioso Aquilone

morantur, benigne providit. Inde provenit, vt sidibus assueti, optimc

Assuæti sidibus optime ludut.

ludant, etiam qui a præceptoribus artem nunquam suscepere: oro gloria, & artis perfectione,

paulominus cum Nerone Imperatore certantes: cui ob hujus artis peritiam

Nero.

a citharœdis, forsan mimis, scurris, & histrionibus, plures coronæ offerebantur. Sed

Gilmerus.

nec omittendum est Procopii testimonium lib. IIII. Gothici belli asserentis,

Gilmerum potentissimum Vandalorum Regem, obsidione

ardissima clausum, solum sibi pro solatio

mitti petivisse citharam, panem, &

spongiam.

monstrabant, vt perceptis carum modulationibus, astantes mente constare non

Ericus rex cognomine Bonus.

possent. Quod cum quidam Musicæ rationis peritus, de se apud Regem Ericum cognomento

Bonum, pollleitus esset, tum precibus Regis, tum minis, vt operam sidibus

daret, compulsus, inusitatæ severitatis Musam edictit: cujus prima specie præsentes

Musica severa.

veiuti incestitia, ac stupore complevit: qui postmodum ad petulantiorem mentis

Mollis.

statum vegetioribus liræ sonis adducti, iocabundis corporum montibus gestiendo,

Clamorosa.

dolorem plausu permutare cœperunt: postremo ad rabiem vsque, & temeritasem modis

acrioribus incitati, captum amentiæ spiritum clamoribus prodiderunt. Ita animorum

habitus modorum varietas insledebat. Igitur nisi præsto affuissent, qui surentium

vesaniæ valenter occurrissent, lymphantes dementia in rixam versa, mutuis

Musica furentis alumna.

seipsos viribus interemissent. Rex tamen, cujus eximias naturæ vires etiam rabies

cumulaverat, arrepto ense quatuor militum, continendi eius gratia propius accedentium,

necem peregit, donec pulvinarium mole, quæ vndique a satellitibus congerebantur,

obrutus, magno cum omnium periculo comprehensus, & vix tandem menti

Rex occnitens obiit.

restitutus est. Hierusalem expiandorum homicidiorum causa adiens, in Cypro

defunetus est, atque ibidem cum conjuge sepultus, vti Saxo Danorum historicus lib.

XII. attestatur.

De externis exemplis similibus.

CAP. XXIX.

HAVD dissimilia scribuntur de Musica Liberi patris:

quem cum puerum Tyrrheni navicularii transveduri essent,

& nymphis nutricibus reddituri, spe prædæ perdere voluissent,

Symphonia.

ipse hoc intelligens, jussit comitibus, vt symphonia

canerent: quo cantu adeo objectatos Tyrrhenos ferunt,

vt saltare etiam cœperint, & mmis lasciviendo sese in mare

projecerint. Neque mirum est Musicam tantam vim habere

in homines, si Anonem citharcedum tergo delphini

per mana, ob dulcedinem symphoniæ, vedum memoratur.

Vin. in spe. his. lib. 9. cap. 6.

Natura, quæ videtur Musicam hominibus ad tolerandos facilius labores pro singulari

munere dedisse, vt labores, ita de laborum solatio illis, qui sub laborioso Aquilone

morantur, benigne providit. Inde provenit, vt sidibus assueti, optimc

Assuæti sidibus optime ludut.

ludant, etiam qui a præceptoribus artem nunquam suscepere: oro gloria, & artis perfectione,

paulominus cum Nerone Imperatore certantes: cui ob hujus artis peritiam

Nero.

a citharœdis, forsan mimis, scurris, & histrionibus, plures coronæ offerebantur. Sed

Gilmerus.

nec omittendum est Procopii testimonium lib. IIII. Gothici belli asserentis,

Gilmerum potentissimum Vandalorum Regem, obsidione

ardissima clausum, solum sibi pro solatio

mitti petivisse citharam, panem, &

spongiam.

De tibicinibus

CAP. XXX

SVNT quoque tibicines, cornicines, liricines, lyricines passim

Synonima.

in illis terris: etiam organa hydraulica, quibus amæmo

spnus excisatur: quo et Neronem delectatum fuisse Suetonius

affirmat. Peritiores tamen talium modulationum artifices,

alienigenæ sunt: eoque stipendia merituri, Septentrionales

Tibicines exotici.

terras ingrediuntur: quæ & larga suscipiunt, atque holpitum

more savoribus incolarum recipiuntur, maxime ab

Principibus, vt in equestri expeditione acutiore tubarum

sono homines, & equos ad hostiles insultus excitent: homines

tanquam horribili præconis monitu: & equos veluti naturæ instinctu leroclter

provocatos, quemadmodum Propertio placet.

Buccina cogebat priscos ad arma Quirites.

Et Virgilio:

Tyrrhenusque tubæ mugire per æthera clangor.

Hæc enim a Tyrrhenis prædonibus inventa dicitur, cum difficile per oras maritirnas

Buccina convocatur armati.

dispersi vento obstrepente ad prædam poterant convocari. Hinc postea bellicis certaminibus

adhibita est, ad denuntianda signa bellorum, vt vbi præco præ tumultu

exaudiri non poterat, sonitus tubæ clangentis attingeret, teste Virgilio superius allegato:

At tuba terribili sonitu. Cujus varius sonus editur, vt bella committantur,

Dirediones tubarum.

interdum vt insequantur fugientes, interdum vt canatur receptui. Cæterum fistularum, aut chordarum lenocinium in hebetandis ferocibus animis virorum fortium, etiam in conviviis, parum essicax adhibetur. Adeo ponderosissimæ severitaris sunt, qui militiam amplectuntur, vt Marte non Musa, lorica non ludo pulchriris

Severi milites.

se delectari testentur, in omnibus æque pertjnacem animi rigorem observantes. Immo plerunque accidit, vt tibicines, qui hujusmodi militares viros dulcioribus sonis

Tibicines iportuni cæduntur.

recreare gestiunt, ni moniti præcaverint, celeri eorum severitate lædantur. Adeo obseratas aures muniunt, vt nulli penitus dulcisonæ pateant voluptati. Facile tamen in gratiam redeunt, dum dulces tibias horribiliore tubarum sono commutant, Tragica

Vitiges rex Gothorum.

canentes. Quid autem bellicosissimus Gothorum Rex Vitiges de tubis omnibus Gothis senplerit, Cassiodorus his verbis fideliter lib. X. attestatur: Non enim in cubilis angustris, sed in campis late patentibus electum me esse noveritis: nec inter blandlentium

Rex Martius bellator.

delicata colloquia, sed tubis concrepantibus sum quæsitus: vt tali fremitu concitatus, desiderio virtutis ingenitæ Regem sibi Martium Gothicus populus inveniret.

De Histrionibus, & Protomimis.

CAP. XXXI.

NEMO miretur quod hac etiam pessima occupatione repleta sit hæc charta pusilla, nempe talibus hominum generibus,

Stultorum infinitus est numerus.

quorum numerus est infinitus, & tantæ reputationis in curiis, & mensis sublimium dominorum, vt fere vel nullum, vel exiguum credatur adesse solatium, præter

Solatium ab infamibus quæsitum.

vnicum hoc, quod emanat ab infamibus his protomimis: qui & suos omnibus retroactis seculis mervere scriptores, vt puta Laberium mimorum scriptorem, qui decimo

Laberius mimorum scriptor.

mense post Cæsarem obiit. Item Publium mimorum graphicum, natione Syrum. Item Suetonium, Isidorum lib. VIII. cap. VII. &

Publius.

lib. XVIII. cap. XLI. & XLIX. Item Volateranum. lib. XXVIII.

Sueto.

de parasitis, ac aliis stultis. Item Laurentium Vallam in vita Ferdinandi, de quodam

Isidorus.

mimo, Borra cognomento, qui mimica arte, adhuc ætatem LXXXIIII. annorum agens,

Volateranus.

lucratus fuit centum millia aureorum: quem adhuc meretrix illa Rhodopis,

Valla.

Plinio teste, Regias opes accumulans, superasse videtur. Speciale tamen testimonium

Borra lucratus en centum millia ducatorum pro officio suo.

histrionum, eorumque luxum, idem Plinius lib. IX. cap. XXXV. & LI. prosequitur.

Refert etiam Trebellius, Galerum in tantum dilexisse scurras, & parasitos, &

id genus infame hominum, vt poneret eos in secunda sua mensa. Si consilium Suetonii

locum habuisset, tales mimi publico spectaculo virgis, & flagris cæsi,

Rhodopis.

remotiusque effugati fuissent: quod & Vincen. in spe. hist.

Galerus Imp.

lib. XXIX. cap. XLI. de Rege Galliæ Philippo

Philippus Rex.

attestatur: quem asserit dixisse, Histrionibus

Gallorum.

dare, est dæmonibus immolari: & reliqua

ibidem notatu digna.

De exoticis parasitis, mimis, & scurris.

CAP. XXXII.

QVIA nulli, vel admodum pauci naturali rationis vsu privati,

apud Septentrionales populos generantur fatui, qui

simplicitatem originis superinducta malitia more mimorum

ostendere possint: propterea aliunde per mare e Germania

Exotici mimi.

quæstus causa, vel ob proditionis affectum faciendæ, eo conveniunt,

aut cum aliis principibus simul accedunt, aut aliena

mercede conducti. Vtcunque sit, Martialis ille populus

Populus durus non æstimat histriones.

Aquilonis (vt superius de tibicinibus dictum est) nunquam

insidiosis hujusmodi artificibus recreari solet: quia castra replent,

non aciem belli, nec vtiles erunt: & præsertim quia illuc venientes vt plurimum

scelerati, proscripti, ære gravati, infames, dominorum & terrarum proditores,

Qualitas histrionum.

viarum grassatores, parricidæ, fures, sacrilegi, hæretici, & id detestabile genus

horrendum: qui simulata stultitia, vel mimicis præstigiis, furto, vel proditione

Stultitia simulata.

commissa, opulentiis pleni exinde recedunt. Habuit ante XXXIII. annos

Rex Daniæ Christiernus eius nominis secundus, quendam protomimum nomine Suikart,

Christiernus 2. rex Daniæ.

id est, deceptorem, versutissima arte insidiosum, a Brema oriundum, candida

veste more clericorum semper indutum: cujus portentosis mendaciis in evertendis

Suikart.

omnium honoribus, ac inferendis nocumentis, tanta fides adhibita fuit, vt eius nutu,

metu, & relatione, vel spoliarentur innocui homines, præcipue Danorum nobiles,

Nobiles Daniæ data pecunia per fa tu um redemerunt vitam.

aut necarentur: quo factum est, vt trepidi innocentes, præsertim Daniæ magnates,

maximis muneribus datis, præsidio hujus abjectissimi scurræ bona redimerent,

ac vitam haberent precibus & pretio comparatam. Tandem eo Rege (bimestri

spatio vix in factioso regimine completo) e Suetia, & Gothia in Daniam fugiente,

caliidus iste scurra Bremensis, satis prolixæ ætatis, muneribus opulentissimis

repletus, etiam extra Regis castra per sylvarum latebras fugere volens, a rusticis rebus

Scurra spoliatus.

omnibus spoliatus, & verberatus, vix vivus evasit.

De naturalibus satuis, & Musica muta.

CAP. XXXIII.

BONO lectori fastidiosum non sit adhuc intueri diversitatem

Fatui quidam astutissimi.

fatuorum: quorum aliqui ita astuti sunt in thesauris

aliorum jactura (vt supra dictum est) colligendis, vt vix

fiscus tantum in promoto ære habeat, quantum hi detestabili

quæstu repositum servant. Quidam vero, licet rarissimi,

adeo applausibiles, ac frugi, vt dominis & principibus

suis in mortifera perplexitate constitutis, Laconico

Naturales fatui tolerandi.

more quædam verbula proferant, vnde vitam, patriam,

ac totam secuturam stirpem secretius fervent. Ita

Steno & Svanto principes Suetiæ.

duo illustrissimi viri, Steno, ac Svanto, in Sueticis regnis dudum a potenti Principe,

mortem eis machinante, fatuo credentes immunes abierunt. Quidam signis,

dum muti sunt, adulteria detegunt, quatuor ponentes calceamenta in scabello grabati

Pedes 4. in lecto absente marito.

vtriusque sexus, vt rediens maritus eo mysterio videat infamem fore in sua absentia

numerum quatuor calceorum ante lectum. Quidam proditores mutatione vestium

Proditores furum.

De exoticis parasitis, mimis, & scurris.

CAP. XXXII.

QVIA nulli, vel admodum pauci naturali rationis vsu privati,

apud Septentrionales populos generantur fatui, qui

simplicitatem originis superinducta malitia more mimorum

ostendere possint: propterea aliunde per mare e Germania

Exotici mimi.

quæstus causa, vel ob proditionis affectum faciendæ, eo conveniunt,

aut cum aliis principibus simul accedunt, aut aliena

mercede conducti. Vtcunque sit, Martialis ille populus

Populus durus non æstimat histriones.

Aquilonis (vt superius de tibicinibus dictum est) nunquam

insidiosis hujusmodi artificibus recreari solet: quia castra replent,

non aciem belli, nec vtiles erunt: & præsertim quia illuc venientes vt plurimum

scelerati, proscripti, ære gravati, infames, dominorum & terrarum proditores,

Qualitas histrionum.

viarum grassatores, parricidæ, fures, sacrilegi, hæretici, & id detestabile genus

horrendum: qui simulata stultitia, vel mimicis præstigiis, furto, vel proditione

Stultitia simulata.

commissa, opulentiis pleni exinde recedunt. Habuit ante XXXIII. annos

Rex Daniæ Christiernus eius nominis secundus, quendam protomimum nomine Suikart,

Christiernus 2. rex Daniæ.

id est, deceptorem, versutissima arte insidiosum, a Brema oriundum, candida

veste more clericorum semper indutum: cujus portentosis mendaciis in evertendis

Suikart.

omnium honoribus, ac inferendis nocumentis, tanta fides adhibita fuit, vt eius nutu,

metu, & relatione, vel spoliarentur innocui homines, præcipue Danorum nobiles,

Nobiles Daniæ data pecunia per fa tu um redemerunt vitam.

aut necarentur: quo factum est, vt trepidi innocentes, præsertim Daniæ magnates,

maximis muneribus datis, præsidio hujus abjectissimi scurræ bona redimerent,

ac vitam haberent precibus & pretio comparatam. Tandem eo Rege (bimestri

spatio vix in factioso regimine completo) e Suetia, & Gothia in Daniam fugiente,

caliidus iste scurra Bremensis, satis prolixæ ætatis, muneribus opulentissimis

repletus, etiam extra Regis castra per sylvarum latebras fugere volens, a rusticis rebus

Scurra spoliatus.

omnibus spoliatus, & verberatus, vix vivus evasit.

De naturalibus satuis, & Musica muta.

CAP. XXXIII.

BONO lectori fastidiosum non sit adhuc intueri diversitatem

Fatui quidam astutissimi.

fatuorum: quorum aliqui ita astuti sunt in thesauris

aliorum jactura (vt supra dictum est) colligendis, vt vix

fiscus tantum in promoto ære habeat, quantum hi detestabili

quæstu repositum servant. Quidam vero, licet rarissimi,

adeo applausibiles, ac frugi, vt dominis & principibus

suis in mortifera perplexitate constitutis, Laconico

Naturales fatui tolerandi.

more quædam verbula proferant, vnde vitam, patriam,

ac totam secuturam stirpem secretius fervent. Ita

Steno & Svanto principes Suetiæ.

duo illustrissimi viri, Steno, ac Svanto, in Sueticis regnis dudum a potenti Principe,

mortem eis machinante, fatuo credentes immunes abierunt. Quidam signis,

dum muti sunt, adulteria detegunt, quatuor ponentes calceamenta in scabello grabati

Pedes 4. in lecto absente marito.

vtriusque sexus, vt rediens maritus eo mysterio videat infamem fore in sua absentia

numerum quatuor calceorum ante lectum. Quidam proditores mutatione vestium

Proditores furum.

de similibus multis. Quidam per signa composita quasi quibusdam literis edocent

Præstigia.

intuentis aspectum. , inque manu leguntur apices rerum: & non scribendo facit, quod

scriptura declaravit: & hæc pantomimis, ac mimis annexa sunt, qui Principes curis

edacibus æstuantes, lætissimis signis, & gesticulationibus alacriores efficere solent.

Musica muta.

Hancque partem Musicæ disciplinæ, Mutam nominavere majores, scilicet quæ

Principes effusis muneribus a mimis mercantur laudem.

ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gestibus facit intelligi, quod vix narrante

lingua (teste Cassiodoro lib. I. Epistolarum aut scripturæ textu, possit agnosci.

Pro talibus tamen simplicibus fatuis, nulli fiunt sumptus, sed astutissimis,

& scandalosis: quibus & pretiosæ vestes, aurei torques, ac splendidæ gemmæ a Principibus

Graves historici vix aspiciuntur.

donantur, vt aliquot adulatoriis scriptis, vel potius infamibus rhythmis

amplificent eorum acta: que multo præclarius a gravibus historicis paucioribus expensis,

honestioribus exemplis, & verioribus censuris, cum fide & laude perpetuari

possent in toto terrarum orbem.

De abjecta commendatione mimorum, & vtili laude prudentum.

CAP. XXXIIII.

SED nec ignotum vniversis relinquitur, quanta ignominia

Principibus sit, aut laudis cupidis, a talibus commendari,

Studium histrionum.

quorum præcipua proleleio est infamibus colludere, turpibusque

colloquiis bonos mores corrumpere, eosque effœminatos

efficere, ac libidinosos reddere, & luxuriosos: præterea

Comœdiæ proprium.

comœdiarum more adulteria, & stupra repræsentare,

vel concinere, vnde spectandi enascatur voluptas, & consuetudo,

ac turpissima quæque faciendi licentia perniciosa:

Meretrix.

et denique ad omnium virorum gravium obmutescere rationem,

Cato vir gravis.

& censuram. Cujus rei testis est illa Messaliensis meretrix, quæ in actu publico

prostans, vestemque deducens, gravi Catone viso descendere in spectaculum, a gestu

se statim continuit, & aliis mirantibus ait, Severum virum adesse: qua quidem voce

ostendit, longe pluris esse vnius gravissimi viri aspectum, quam totius populi applausum.

Quocirca etsi cuncti, maxime Principes, laudari appetant: tamen intime

Similitudo morum.

caveant, ne id procurent, vel admittant fieri a histrionibus, & protomimis: nisi similes

Laus vera.

illis estimari, & forsan esse velint. Vera etenim laus haberi debet, quæ a laudato

viro proficiscitur: quia a tali viro emanat, qui virtute præditus cum laude vivit. Sed hæc peramplius verior esse judicatur, quæ e recte factis, & justis meritis multitudinis etiam laude concurrente procedit: alioquin nihil aliud, nisi popularem auram, aut scurrarum fucum captant: quo nihil instabilius, aut detestabilius inveniri potest. Igitur

Viri magni quid caveant.

attendendum erit vnicuique, maxime Principi in sublimiori dignitate constituto, ne sic scurrarum, mimorum, histrionum, parasitorum, protomimorum brevi tempore delectetur spectaculis, vt immemor salutis, perdito tempore, honore, laude, & bono nomine, in vno momento rapiatur ad æterna tormenta: quæ ab immundis spiritibus forsitan in vmbra, & forma histrionum apparentibus, & flagellantibus importunius sustinebit: sentietque perpetuo flendum esse cum Diabolis, sicuti in momentanea vita inconsyderate risit cum stultis. Exclamandum hic merito foret contra quosdam alti nominis viros, in sublimitate constitutos, qui pro summa voluptate ducunt, scurras videre, & audire, nudas mulierum picturas intueri, & iis delectari, atque aliis præbere videndas: quasi propria caro, mundus, & dæmonia non sufficerent ad infatuandum hominem, creatum ad imaginem Dei, ni & studiose in suam irreparabilem damnationem excitarent tot importunissimos hostes, ignorantes verbum beati Gregorii dicentis, Talem te ostendis in corde diligere, qualem imaginem ante te geris in oculis.

de similibus multis. Quidam per signa composita quasi quibusdam literis edocent

Præstigia.

intuentis aspectum. , inque manu leguntur apices rerum: & non scribendo facit, quod scriptura declaravit: & hæc pantomimis, ac mimis annexa sunt, qui Principes curis edacibus æstuantes, lætissimis signis, & gesticulationibus alacriores efficere solent.

Musica muta.

Hancque partem Musicæ disciplinæ, Mutam nominavere majores, scilicet quæ

Principes effusis muneribus a mimis mercantur laudem.

ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gestibus facit intelligi, quod vix narrante lingua (teste Cassiodoro lib. I. Epistolarum aut scripturæ textu, possit agnosci. Pro talibus tamen simplicibus fatuis, nulli fiunt sumptus, sed astutissimis, & scandalosis: quibus & pretiosæ vestes, aurei torques, ac splendidæ gemmæ a Principibus

Graves historici vix aspiciuntur.

donantur, vt aliquot adulatoriis scriptis, vel potius infamibus rhythmis amplificent eorum acta: que multo præclarius a gravibus historicis paucioribus expensis, honestioribus exemplis, & verioribus censuris, cum fide & laude perpetuari possent in toto terrarum orbem.

De abjecta commendatione mimorum, & vtili laude prudentum.

CAP. XXXIIII.

SED nec ignotum vniversis relinquitur, quanta ignominia Principibus sit, aut laudis cupidis, a talibus commendari,

Studium histrionum.

quorum præcipua proleleio est infamibus colludere, turpibusque colloquiis bonos mores corrumpere, eosque effœminatos efficere, ac libidinosos reddere, & luxuriosos: præterea

Comœdiæ proprium.

comœdiarum more adulteria, & stupra repræsentare,

vel concinere, vnde spectandi enascatur voluptas, & consuetudo,

ac turpissima quæque faciendi licentia perniciosa:

Meretrix.

et denique ad omnium virorum gravium obmutescere rationem,

Cato vir gravis.

& censuram. Cujus rei testis est illa Messaliensis meretrix, quæ in actu publico

prostans, vestemque deducens, gravi Catone viso descendere in spectaculum, a gestu

se statim continuit, & aliis mirantibus ait, Severum virum adesse: qua quidem voce

ostendit, longe pluris esse vnius gravissimi viri aspectum, quam totius populi applausum.

Quocirca etsi cuncti, maxime Principes, laudari appetant: tamen intime

Similitudo morum.

caveant, ne id procurent, vel admittant fieri a histrionibus, & protomimis: nisi similes

Laus vera.

illis estimari, & forsan esse velint. Vera etenim laus haberi debet, quæ a laudato

viro proficiscitur: quia a tali viro emanat, qui virtute præditus cum laude vivit. Sed

hæc peramplius verior esse judicatur, quæ e recte factis, & justis meritis multitudinis

etiam laude concurrente procedit: alioquin nihil aliud, nisi popularem auram, aut

scurrarum fucum captant: quo nihil instabilius, aut detestabilius inveniri potest. Igitur

Viri magni quid caveant.

attendendum erit vnicuique, maxime Principi in sublimiori dignitate constituto,

ne sic scurrarum, mimorum, histrionum, parasitorum, protomimorum brevi tempore

delectetur spectaculis, vt immemor salutis, perdito tempore, honore, laude, & bono

nomine, in vno momento rapiatur ad æterna tormenta: quæ ab immundis spiritibus forsitan

in vmbra, & forma histrionum apparentibus, & flagellantibus importunius sustinebit:

sentietque perpetuo flendum esse cum Diabolis, sicuti in momentanea vita inconsyderate

risit cum stultis. Exclamandum hic merito foret contra quosdam alti nominis

viros, in sublimitate constitutos, qui pro summa voluptate ducunt, scurras videre,

& audire, nudas mulierum picturas intueri, & iis delectari, atque aliis præbere videndas:

quasi propria caro, mundus, & dæmonia non sufficerent ad infatuandum hominem,

creatum ad imaginem Dei, ni & studiose in suam irreparabilem damnationem

excitarent tot importunissimos hostes, ignorantes verbum beati Gregorii dicentis,

Talem te ostendis in corde diligere, qualem imaginem ante te geris in oculis.

LIBER XV. 527

De balneis, & ventosis, ac phlebotomia.

CAP. XXXV.

VSVS balnearum etsi in plerisque locis mundi voluptatis causa

maxime in Italia, vt ruinæ sumptuosissimarum thermarum

Romæ, & in Puteolanis terris testantur, majori e parte

repertus fit: tamen nullibi in orbe adeo necessarius earum

vsus est, velut in Septentrionalibus regnis: vbi tam privatæ,

Vsus balneorum in Aquilone necessarius.

quam communes optimo ordine cum omnibus requisitis

instrumentis dispositæ reperiuntur. Privatæ quidem illustrium

personarum prope fluenta, & hortos amœniores fabricatæ:

communes vero in vrbibus, ac pagis, quotquot opus

Balnea privata.

fuerit, pro numero & qualitate personarum. Nulla tamen balnea naturæ ministerio,

Balnea naturalia nulla.

sulphureis scilicet venis scaturientibus, ibidem sunt: neque ad eorum vsum in

quacunque necessitatis causa regnicolæ proficiscuntur, eo quod ab expertis compertum

Aquæ calidae sulphureæ nocent medullis.

habent, tales aquas tibiarum medullas dulciter penetrando consumere, & parum

prodesse eorum domesticis morbis. Ideoque vtuntur balneis domesticis, & amplis,

tabularum distinctione (licet sub eodem tecto) ob vtriusque sexus celandum pudorem,

Poggius nimis lascive scripsit.

separatis: non vt Poggius in epistola ad Leonardum Aretinum attestatur,

quod scilicet nudus sibi mutuo sexus obviet sine suspicione inhonesti: nisi de superioribus

Germanis, Badensibus videlicet, ad audacem lasciviam pronis, intelligi

velit: inter quos quidam honestatis prodigi, & effœminati reperiuntur, qui & potare,

Prodigi honestatis.

dormire, atque reliquas ineptias in thermis ostendere, vel efficere solent. Si tamen

hujusmodi petulantes homines in Aquilonaribus balneis delinquere viderentur,

mox extracti hyemis tempore, quasi suffocandi, inter profundas nives projicerentur,

Inverecundi puniuntur.

aut æstivo tempore in frigidissimas aquas, aliquantisper cibo carituri, truderentur.

Fatendum tamen est, balneas nuptiales ibidem in vsu percelebres fore, vt

quotiescunque nova nupta tradenda sit viro, longo transitu, distinctioneque

Balneæ nuptiales.

ætatum ante eam mansueto incessu transeunt virgines,

ac honestæ matronæ.

Adhuc de ritum virginum ad balnea transeuntium.

CAP. XXXVI.

Portitores amphorarum præcedunt.

SED ante omnes magnarum amphorarum melioris cervisiæ,

vel vim portitores incedunt, vt æstu & ardore nimium prævalente,

cinnamomo, saccharo, atque tosto pane prælibato,

repetant, & confortent lassatas vires: indeque exeuntes serta,

Mos nuptarum.

seu coronas e ruta confectas, in capitibus gestant: cœnantque

omnes, vel major pars virginum, & dormiunt cum

eadem sponsa, quasi superis iam virginitatem suam dedicatura.

Vnguentis nullis omnino, vel in balneis, vel alias,

aut alio loco vtuntur indigenæ mulieres, nisi paucæ advenis

Vnguenta inusitata.

conjunctæ maritis: quæ tamen quanto ornatius, festiviusque se putant inungere,

tanto turpiores apparent, & ab omnibus velut monstra irridentur. Ventosis,

VentosA vsitatæ.

seu phlebotomia, vterque sexus pro scabie (e frigore genita) & intercutaneo pruritu

Phlebotomia.

depellendo vtitur: sed frequentius phlebotomia: licet hac potius, & securius

Remedia arcendæ pinguedinis.

in ædibus barbitonsorum. Multis etiam pingues fœminæ pro arcenda arvina vtuntur

remediis, vtputa comestione anisi, cymini, & potu absynthiaco. Sed nunquam,

vt Pompeia Neronis conjunx: quæ pro macerando corpore, & cute extenuanda,

in balneo (teste Plinio lib. XI. cap. XL) vsa est lacte asinino, e quingentis

Asini.

asinabus diligenter collecto. Asini enim rarissimi, sed nunquam asinæ, vel mulæ in

Septentrionalibus terris (ob longam distantiam, & frigoris asperitatem, qualem hæ

bestiæ tolerare nequeunt) conspiciuntur. Præterea hic annectendum puto pro bona

cautela Paulum Diaconum Historiæ Longobar. lib. V. cap. XXX. asserentem,

Grimoaldus Rex Longob.

Grimoaldum phlebotomia periisse in balneo: vbi

& speciosæ puellæ (eodem autore teste cap. XXXVII.)

Thorismundu a servo occisus.

spectantur. Item Thorismundus Vestrogothorum

Rex a servo, dum venam

sibi aperiri fecit,

occiditur,

LIBRI XV. FINIS.

OLAI MAGNI 529

\

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE ECCLESIASTICIS

DISCIPLINIS.

LIBER XVI.

PRÆFATIO.

PRÆMISSIS Septentrionalium populorum diversis

exercitiis, tum ad acriora bellorum certamina, stucturas, &

mutuos convictus, tum ad alacriores eorum triumphos spectantibus,

quibus ea gens rigidioribus subjecta planetis, recreatur

fastosque dies suos more cæterarum gentium annuo cursu

transigere solet: nonnihil præclarius subjungendum erit de

Ecclesiasticis disciplinis, quomodo Aquilonares illi, suscepto

Aquilonares baptizati.

ante annos DC. baptismate, maxime a pueritia instituti

sunt in moribus beatis, & optimis literis: in quibus ab

tenera juventa laudabiliter vixerunt, ad vltimam vitæ periodum, donec relicta boni nominis fama, & sanctis operibus, Catholica clauderentur sepultura. Contendebant

Sepultura catholica.

enim docti præceptores, pro eo rudi seculo divinitus dati, vt gentilium errorum sublatis superstitionibus, virtutum semina paulatim inducerent, & austeritatem

Præceptores divinitus dati.

in mansuætudinem contra quoscunque depravatos affectus commutarent, vel saltem in malis habitibus mitigarent: tantunsque hac sedulitate profecisse notati sunt, vt

Vnitas & obedientia grata.

populus ille Aquilonaris vnitatem, & obedientiam Ecclesiæ servans, nihil ageret in terra, mari, aut aliquo actu, sine benedictione suorum sacerdotum, prout inferius

Benedictionem omnes amplectebantur.

ostendetur etiam de gloria immortali bonorum principum, & sempiterna ignominia, & infamia sacrilegorum: qui se, suosque hæredes Deo, & hominibus odibiles, ac contemptibiles, ob hanc crudelitatem(nisi pœnitentia

Sacrilegi infames.

purgati fuerant) reddiderunt.

De scholis, & educatione juventutis.

CAP. I.

Cura antiquorum de juventa bene instituenda.

QVANTVM antiquis præceptoribus, præsertim Platoni, diligens & fidelis puerorum, ac juventutis educatio curæ fuerit, plurimis libris suarum legum evidentissimis rationibus attestatur: quos qui pervident, aut audierit,

Via inscrutabilis juvenum.

non satis admirari, sed nec imitari queat, quod tam insigni prudentia præditus, sit solicitus ille homo pro ea ætate dirigenda, cujus vestigia difficilima (Sapiente teste) sint cognitu. Asserit etiam tales fieri magistratus in Republica, quales fuerint adolescentes in moribus educati.

Quod dudum attendentes incolæ Septentrionales, Græcorum ingeniis, & gymnasiis

Magistratus talis &c.

juventutem suam, grata interveniente amicitia, mutuaque opera, offerebant instituendam. Habebant nihilominus Gothi suos præceptores pro pueris partim educandis, partim pro Republica dirigenda doctissimos, Græcis non impares in quamvis

Præceptores gothicæ juventutis.

eruditione, privatim vel publice demonstranda: vt erant Zenta, Diceneus, Salmoxes Pythagoricus. Præterea habebant Zarobos, Tereos, Pileatos: e quibus Reges, & sacerdotes eligebantur: vt Ethespanta, Havale, Fridigerni &c. de quibus in superioribus

Nomina præceptorum Gothorum.

libris nonnihil est ostensum. Ex his igitur primi Gothi optima hauserunt disciplinas, atque continuo ævo, successivisque generationibus avide observandas

tradiderunt: arbitrantes ignaviam a hominibus, & malignitatem arceri posse,

Legitimi philosophi arcent stultitiam.

vbi legitimi philosophi dominarentur, aut divina quadam sorte philosopharentur.

Philosophorum enim officium est, divina nosse, & humana gubernare, primo

per philosophiam contemplativam, deinde per activam. Et hæc quoque duo requirit,

vt quid humana natura sit, & quo pacto ad bonum dirigatur, & a malo removeatur,

Officium philosophorum.

agnoscat: hoc fit per prudentiam, secundum quod affectus

se cohibeat, vt ad bonum, quod sapientia invenerat, & prudentia

direxerat, facile tendat. Aliqui tamen in

agendo plus, quam disputando, experti

sunt.

Expertiores agendo fiunt homines.

De eodem.

CAP. II

VIDETVR Platoni lib. de legibus, puerum omnium animalium

Homino divina providentia dirigitur.

bestiam fore intractabiliorem, eo quod multis causis

bruto sit inferior, nisi divina providentia, atque cognatione

divinum cultum, religionemque susceperit. Ideoque eodem

autore teste, nulli rei fidelior cura adhibenda erit, quam vt

pueri, & juvenes bene instruantur. Longe etiam magis,

Iuvenes attentissimæ educandi.

quam medicinales plantæ irrigentur, pueri conserventur: ne

generosa virtus verbo, vel facto corrumpatur. Immo asserit,

nil divinius fore, quam quærere de educatione filiorum: quibus

etiam vult imponi pulchra nomina, atque sæpius eosdem interrogari, an tales esse velint,

Nomina pulchra.

scilicet sapientes: & ita naturali instinctu respondent fore velle: et denique de aliis

Pueri sæpius interrogandi.

artibus, & exercitiis vario modo, vt agricultura, nautica, medica, militari, donec

ad statutum aliquod perveniatur: & ibi per exempla, & inductiones confirmandi

sunt. Attamen qui scholis applicantur, ea intentione sit, vt omnino Dei auxilio concurrente,

in cleri militiam ascribantur: constituunturque in Aquilone ab Episcopo, vel

præsidente locorum magistri, seu pædotribæ, id est, exercitationum directores: qui

Pædotribæ.

tam per se, quam suos substitutos, ducentos, trecentosque diversarum ætatum pueros

Filii principum sub ferula.

et adolescentes, etiamsi filii principum sint, in variis bonarum disciplinarum rudimentis

instituant, et adhibita virga & ferula, ni probi esse velint, corripiant, tanquam bestias

Adolescentes probiores hi sunt.

flagris, & equos calcaribus ad cursum incitatos: vt ad virtutum aviditatem accedere,

& permanere constringantur. Qui enim licentiose pueros educat in vitiis, fures eosdem

Vitiosi suspenduntur.

plectendos lugebit in patibulis. Hi tamen disciplinæ scholasticæ securi ori spe

deputantur, quibus a pueritia egregia indoles, eximium ingenium, atque animus ad

bonas artes, & scientias propensior esse probatur: etiam ad addiscendum peregrinas

linguas, propter fideliorem interpretationem scripturarum, ne forte bonorum

Iadura librorum amissorum.

librorum inæstimabilem sensum & fructum, ob inopiam & imperitiam irreparabilem,

jacturam amissorum exemplorum, & consiliorum incurrant. Musicæ, ac Astronomicæ,

Adolescentes his artibus incumbunt.

& Arithmeticæ facultati, ac Geometricæ arti vehementer incumbunt.

Audiunt enim a majoribus in vestibulo Platomcæ academiæ scriptum esse, Nemo

huc Geometricæ expers ingrediatur: quod non solum de literarum, sed etiam affectuum

Mensura affectuum.

debita mensura idem Plato intelligi voluit.

De paterna benedictione puerorum.

CAP. III.

CERNITVR in superiori figura veteranus homo, instruens

Benedictio paterna.

parvulos ante se genuflexos: cujus sensum pius lector

accipiat, in Aquilonaribus terris ab antiquissimis seculis

inter laicos, & eorum sobolem fuisse vsitatum, videlicet

quod pueri puellæque somnum, seu lectum petituri, ordine

ætantum recitata Dominica oratione, & Angelica salutatione

Modus benedicendi & conservandi pueros a pessima sociætate.

paternam benedictionem accipiebant: atque

adhuc sanctissimum eum morem, vetusta devotione susceptæ

fidei sic introductum, servant. Maxima etenim cura

parentum est, a maligna sociætate restringere filios, ne irreparabiliter corrumpantur.

De eodem.

CAP. II

VIDETVR Platoni lib. de legibus, puerum omnium animalium

Homino divina providentia dirigitur.

bestiam fore intractabiliorem, eo quod multis causis

bruto sit inferior, nisi divina providentia, atque cognatione

divinum cultum, religionemque susceperit. Ideoque eodem

autore teste, nulli rei fidelior cura adhibenda erit, quam vt

pueri, & juvenes bene instruantur. Longe etiam magis,

Iuvenes attentissimæ educandi.

quam medicinales plantæ irrigentur, pueri conserventur: ne

generosa virtus verbo, vel facto corrumpatur. Immo asserit,

nil divinius fore, quam quærere de educatione filiorum: quibus

etiam vult imponi pulchra nomina, atque sæpius eosdem interrogari, an tales esse velint,

Nomina pulchra.

scilicet sapientes: & ita naturali instinctu respondent fore velle: et denique de aliis

Pueri sæpius interrogandi.

artibus, & exercitiis vario modo, vt agricultura, nautica, medica, militari, donec

ad statutum aliquod perveniatur: & ibi per exempla, & inductiones confirmandi

sunt. Attamen qui scholis applicantur, ea intentione sit, vt omnino Dei auxilio concurrente,

in cleri militiam ascribantur: constituunturque in Aquilone ab Episcopo, vel

præsidente locorum magistri, seu pædotribæ, id est, exercitationum directores: qui

Pædotribæ.

tam per se, quam suos substitutos, ducentos, trecentosque diversarum ætatum pueros

Filii principum sub ferula.

et adolescentes, etiamsi filii principum sint, in variis bonarum disciplinarum rudimentis

instituant, et adhibita virga & ferula, ni probi esse velint, corripiant, tanquam bestias

Adolescentes probiores hi sunt.

flagris, & equos calcaribus ad cursum incitatos: vt ad virtutum aviditatem accedere,

& permanere constringantur. Qui enim licentiose pueros educat in vitiis, fures eosdem

Vitiosi suspenduntur.

plectendos lugebit in patibulis. Hi tamen disciplinæ scholasticæ securi ori spe

deputantur, quibus a pueritia egregia indoles, eximium ingenium, atque animus ad

bonas artes, & scientias propensior esse probatur: etiam ad addiscendum peregrinas

linguas, propter fideliorem interpretationem scripturarum, ne forte bonorum

Iadura librorum amissorum.

librorum inæstimabilem sensum & fructum, ob inopiam & imperitiam irreparabilem,

jacturam amissorum exemplorum, & consiliorum incurrant. Musicæ, ac Astronomicæ,

Adolescentes his artibus incumbunt.

& Arithmeticæ facultati, ac Geometricæ arti vehementer incumbunt.

Audiunt enim a majoribus in vestibulo Platomcæ academiæ scriptum esse, Nemo

huc Geometricæ expers ingrediatur: quod non solum de literarum, sed etiam affectuum

Mensura affectuum.

debita mensura idem Plato intelligi voluit.

De paterna benedictione puerorum.

CAP. III.

CERNITVR in superiori figura veteranus homo, instruens

Benedictio paterna.

parvulos ante se genuflexos: cujus sensum pius lector

accipiat, in Aquilonaribus terris ab antiquissimis seculis

inter laicos, & eorum sobolem fuisse vsitatum, videlicet

quod pueri puellæque somnum, seu lectum petituri, ordine

ætantum recitata Dominica oratione, & Angelica salutatione

Modus benedicendi & conservandi pueros a pessima sociætate.

paternam benedictionem accipiebant: atque

adhuc sanctissimum eum morem, vetusta devotione susceptæ

fidei sic introductum, servant. Maxima etenim cura

parentum est, a maligna sociætate restringere filios, ne irreparabiliter corrumpantur.

Amici fideles.

Fideles etiam amici non minus id præstant, quam veri parentes, vt domi forisue it

bonis moribus, ac scientiis instituantur. Qualis autem benedictio hæc sit in forma,

vel modo simili, laici discunt a prædicantibus Parochis, sive Plebanis, & Curatis

Forma benedictionis.

suis, e cap. Numeri VI. vbi dicitur: Sic benedicetis filiis Israël, & dicetis eis Benedicat

tibi Dominus, & custodiat te. Ostendat Dominus faciem suam tibi, &

misereatur tui. Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Invocabuntque

Benedictio Dei.

nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis. Nec certe falluntur

in hoc sanctissimo ritu, cum ita obedientes maneant parentibus suis, vt nec verbo,

Obedientes filii.

nec opere, aut signis contraire videantur paternis præceptis. Novi ego homines

Benedictio pris subtracta terribilis.

adhuc mea ætate, per patrem proprium ob insignem contumeliam, & rebellionem

illatam, a paterna benedictione exclusos fuisse: & continuo omnem infelicitatem,

inopiam, calamitatem, & infamiam sunt experti.

De præmio, seu mercede præceptorum.

CAP. IIII.

præmia præceptorum vnde.

DE publico ærario, vt in præclarissimis aliarum regionum,

Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & Germaniæ studiis, præceptorum

Testamentum plebanorum.

præmia non erogantur in Aquilonaribus scholis, sed

a decimis Ecclesiarum, & Episcopali mensa, ac testamentali

portione decedentium Plebanorum, seu Curatorum: qui

tres, quantuorue marcas argenti, vel magis, aut minus, sive

carum æquivalens pretium cistæ: studentium, sanctione

Pontificum & Capitulorum, relinquit moriturus. Hæcque

portio velut debitum succedentibus agnatis, & hæredibus

Epistola Alarici regis Govthorum de educa. puerorum.

antefertur. Iuvat hic inferere generosam epistolam, vel aliquas partes eius, ab

Alarico Rege Gothorum Senatui vrbis Romæ per Cassiod. lib. IX. scriptam: Filiorum

causas jure ad patrum cognoscimus remisisse personas, vt ipsi de eorum prosædu

debeant cogitare, quorum interest studia Romana proficere. Neque enim credendum

est, vos inde posse minus esse solicitos, vnde & generi vestro crescit ornatus,

& cœtui provenit assidua lectione consilium. Nuper siquidem, vt est de vobis cura

nostra solicita, quorundam susurratione cognovimus, doctores eloquentiæ Romanæ

laboris sui constituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, vt

Præmium nutrit artes.

scholarum magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter cum manifestum

sit, præmium artes nutrire, nefas judicavimus, doctoribus adolescentum aliquid

subtrahi: qui sunt potius ad gloriosa studia per commodorum augmenta provocandi.

Grammatica.

Prima enim Grammaticorum schola est fundamentum pulcherrimum literarum,

mater gloriosa facundiæ: que cogitare novit ad laudem, loqui sine vitio.

Mores boni.

Hæc in cursu orationis sic errorem cognoscit absonum, quemadmodum boni mores

crimen detestantur externum. Si docilem parens filium cognoverit, & ingenii viribus

Avaritia desit in educatione filiorum.

præstantem, nulla eum avaritia cogere debet, vt tanta laude filium fraudare velit:

adhibeat quamprimum puero optimos præceptores, vt liberalibus artibus, ac

disciplinis erudiatur, ad quas natura ipsa aptiorem genuit. Nihil enim optabilius

Filius sapiens lætificat patrem.

parentibus esse debet, quam filios habere eruditos: a quibus quidem vinci, & omni

laudum genere superari, non modo æquo animo perpeti debent, verum filiorum

Verbum optimum Ciceronis.

gloriam victoriæ palmam sibiipsis existimare. Cicero ad filium sæpenumero ita loquitur,

vt nihil magis cupere videatur, quam ab eo literis, si fieri posset, superari.

Sentenția pessima.

Pessima nanque est quorundam nostri temporis sententia, qui nullo pacto sapientia

a filiis superari velle aiunt. rursus quam detestabilis sit nimia parentum indulgentia,

Amici fideles.

Fideles etiam amici non minus id præstant, quam veri parentes, vt domi forisue it

bonis moribus, ac scientiis instituantur. Qualis autem benedictio hæc sit in forma,

vel modo simili, laici discunt a prædicantibus Parochis, sive Plebanis, & Curatis

Forma benedictionis.

suis, e cap. Numeri VI. vbi dicitur: Sic benedicetis filiis Israël, & dicetis eis Benedicat

tibi Dominus, & custodiat te. Ostendat Dominus faciem suam tibi, &

misereatur tui. Convertat Dominus vultum suum ad te, & det tibi pacem. Invocabuntque

Benedictio Dei.

nomen meum super filios Israël, & ego benedicam eis. Nec certe falluntur

in hoc sanctissimo ritu, cum ita obedientes maneant parentibus suis, vt nec verbo,

Obedientes filii.

nec opere, aut signis contraire videantur paternis præceptis. Novi ego homines

Benedictio pris subtracta terribilis.

adhuc mea ætate, per patrem proprium ob insignem contumeliam, & rebellionem

illatam, a paterna benedictione exclusos fuisse: & continuo omnem infelicitatem,

inopiam, calamitatem, & infamiam sunt experti.

De præmio, seu mercede præceptorum.

CAP. IIII.

præmia præceptorum vnde.

DE publico ærario, vt in præclarissimis aliarum regionum,

Italiæ, Hispaniæ, Galliæ, & Germaniæ studiis, præceptorum

Testamentum plebanorum.

præmia non erogantur in Aquilonaribus scholis, sed

a decimis Ecclesiarum, & Episcopali mensa, ac testamentali

portione decedentium Plebanorum, seu Curatorum: qui

tres, quantuorue marcas argenti, vel magis, aut minus, sive
carum æquivalens pretium cistæ: studentium, sanctione
Pontificum & Capitulorum, relinquit moriturus. Hæcque
portio velut debitum succedentibus agnatis, & hæredibus

Epistola Alarici regis Govthorum de educa. puerorum.

antefertur. Iuvat hic inferere generosam epistolam, vel aliquas partes eius, ab
Alarico Rege Gothorum Senatui vrbis Romæ per Cassiod. lib. IX. scriptam: Filiorum
causas jure ad patrum cognoscimus remisisse personas, vt ipsi de eorum prosædu
debeant cogitare, quorum interest studia Romana proficere. Neque enim credendum
est, vos inde posse minus esse solicitos, vnde & generi vestro crescit ornatus,
& cœtui provenit assidua lectione consilium. Nuper siquidem, vt est de vobis cura
nostra solicita, quorundam susurratione cognovimus, doctores eloquentiæ Romanæ
laboris sui constituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, vt

Præmium nutrit artes.

scholarum magistris deputata summa videatur imminui. Quapropter cum manifestum
sit, præmium artes nutrire, nefas judicavimus, doctoribus adolescentum aliquid
subtrahi: qui sunt potius ad gloriosa studia per commodorum augmenta provocandi.

Grammatica.

Prima enim Grammaticorum schola est fundamentum pulcherrimum literarum,
mater gloriosa facundiæ: que cogitare novit ad laudem, loqui sine vitio.

Mores boni.

Hæc in cursu orationis sic errorem cognoscit absonum, quemadmodum boni mores
crimen detestantur externum. Si docilem parens filium cognoverit, & ingenii viribus

Avaritia desit in educatione filiorum.

præstantem, nulla eum avaritia cogere debet, vt tanta laude filium fraudare velit:
adhibeat quamprimum puero optimos præceptores, vt liberalibus artibus, ac
disciplinis erudiatur, ad quas natura ipsa aptiorem genuit. Nihil enim optabilius

Filius sapiens lætificat patrem.

parentibus esse debet, quam filios habere eruditos: a quibus quidem vinci, & omni
laudum genere superari, non modo æquo animo perpeti debent, verum filiorum

Verbum optimum Ciceronis.

gloriam victoriæ palmam sibiipsis existimare. Cicero ad filium sæpenumero ita loquitur,
vt nihil magis cupere videatur, quam ab eo literis, si fieri posset, superari.

Sententia pessima.

Pessima nanque est quorundam nostri temporis sententia, qui nullo pacto sapientia
a filiis superari velle aiunt. rursus quam detestabilis sit nimia parentum indulgentia,

erga filios, quo eos efficiunt torpentes, ignavos, & effœminatos, Plato ipse in Gorgia

Indulgentia nimia perniciosa.

amplissime execratur. Immo & horribile flagellum subditi sufferunt, quoties eis
Princeps lascivis, effœminatisque moribus educatus, offertur habendus. Qualem

Flagellum horribile.

enim justitiam oppressis, qualem compassionem afflictis, quale denique virtutis exemplum
aliis vnquam præbebit ? qui prius imperium cum vitio sumpsit, quam scire potuit,
aut voluit, quam ardua virtutis via principatus fit acquirendus, ac omni
modestia manutenendus.

De similitudine artium.

CAP. V.

NAM sicut Musicus consonantibus choris efficit dulcissimum

melos, ita dispositis congruentibus accentibus, metrum

novit decantare Grammaticus. Est Grammatica magistra

Grammatica.

verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem

Reges barbari grammatica non vtuntur.

pulcherimæ lectionis, antiquorum nos cognoscitur

juvare consiliis. Hac non vtuntur barbari Reges: apud legales

dominos manere cognoscitur singularis, arma enim & reliquæ

gentes habent: sola reperitur eloquentia, quæ Romanorum

Eloquentia Romanorum.

dominis obsecundat. Hinc oratorum pugnam Civilis

juris classicum canit: hinc cunctos proceres nobilissima disertitudo commendat.

Qua de re P. C. curam habeatis, vt scholæ præceptores, tam Grammaticus

quam Orator, necnon Iuris civilis expositor, commoda sui officii percipiat sine diminutione.

Tempus semestre solvendi magistris.

Et ne aliquid relinquatur incertum, mox vt sex menses exempti fuerint

statutæ summæ consequantur predicti magistri mediam portionem: residua vero

queYWquæYanni tempora cum annonarum debita redhibitione claudantur, ne cogantur de alieno

Afflictio præceptorum.

pendere fastidio, cui piaculum est, vel horarum aliquo vacasse momento &c. Nam

si opes nostras scenicis pro populi collectione largimur, qui necessarii non sunt:

Comœdiæ hic taxantur.

quanto magis illis sine dilatione præbenda sunt ? per quos & honesti mores proveniunt

& palatio nostro sacuncta nutriuntur ingenia. Hæc autem præsentibus literarum

Ingenia facunda.

magistris venerando cœtui vestro præcipimus intimari, vt sicut nos agnoscunt

de suis commodis esse solicitos, ita a se profectus adolescentium enixius noverint nos

exigendos: vt quandoque (referente Theoderico Rege II. lib.) prudentia præditi,

publicis judiciis, & legationibus, sapientiæ ministerio valeant inservire. Magna

Ars magna contra artifices loqui.

etenim ars est, contra artifices loqui, & apud illos aliquid dicere, vel agere,

qui se putant omnia prævidere. Reliqua moderniora,

ac meliora circa vtilitatem scholarum, digne videri,

& æstimari possunt apud clarissimum

virum D. Brunum de

Hæreticis lib. VI.

cap. V.

erga filios, quo eos efficiunt torpentes, ignavos, & effœminatos, Plato ipse in Gorgia

Indulgentia nimia perniciosa.

amplissime execratur. Immo & horribile flagellum subditi sufferunt, quoties eis

Princeps lascivis, effœminatisque moribus educatus, offertur habendus. Qualem

Flagellum horribile.

enim justitiam oppressis, qualem compassionem afflictis, quale denique virtutis exemplum aliis vnquam præbebit ? qui prius imperium cum vitio sumpsit, quam scire potuit, aut voluit, quam ardua virtutis via principatus fit acquirendus, ac omni modestia manutenendus.

De similitudine artium.

CAP. V.

NAM sicut Musicus consonantibus choris efficit dulcissimum melos, ita dispositis congruentibus accentibus, metrum novit decantare Grammaticus. Est Grammatica magistra

Grammatica.

verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem

Reges barbari grammatica non vtuntur.

pulcherimæ lectionis, antiquorum nos cognoscitur juvare consiliis. Hac non vtuntur barbari Reges: apud legales dominos manere cognoscitur singularis, arma enim & reliquæ gentes habent: sola reperitur eloquentia, quæ Romanorum

Eloquentia Romanorum.

dominis obsecundat. Hinc oratorum pugnam Civilis juris classicum canit: hinc cunctos proceres nobilissima disertitudo commendat. Qua de re P. C. curam habeatis, vt scholæ præceptores, tam Grammaticus quam Orator, necnon Iuris civilis expositor, commoda sui officii percipiat sine diminutione.

Tempus semestre solvendi magistris.

Et ne aliquid relinquatur incertum, mox vt sex menses exempti fuerint statutæ summæ consequantur predicti magistri mediam portionem: residua vero queYWquæYanni tempora cum annonarum debita redhibitione claudantur, ne cogantur de alieno

Afflictio præceptorum.

pendere fastidio, cui piaculum est, vel horarum aliquo vacasse momento &c. Nam si opes nostras scenicis pro populi collectione largimur, qui necessarii non sunt:

Comœdiæ hic taxantur.

quanto magis illis sine dilatione præbenda sunt ? per quos & honesti mores proveniunt & palatio nostro sacuncta nutriuntur ingenia. Hæc autem præsentibus literarum

Ingenia facunda.

magistris venerando cœtui vestro præcipimus intimari, vt sicut nos agnoscunt de suis commodis esse solicitos, ita a se profectus adolescentium enixius noverint nos exigendos: vt quandoque (referente Theoderico Rege II. lib.) prudentia præditi, publicis judiciis, & legationibus, sapientiæ ministerio valeant inservire. Magna

Ars magna contra artifices loqui.

etenim ars est, contra artifices loqui, & apud illos aliquid dicere, vel agere, qui se putant omnia prævidere. Reliqua moderniora, ac meliora circa vtilitatem scholarum, digne videri, & æstimari possunt apud clarissimum virum D. Brunum de Hæreticis lib. VI.

De ritu diei Purificationis divæ Virginis.

CAP. VI.

Remedium juventutis educandæ.

PRæTEREA inter alia bene instituendæ adolescentiæ remedia, hoc quoque a majoribus religiosa piætate inventum est, & continuatum in Septentrionalibus regnis, videlicet

Ignis servatus.

vt quemadmodum pagana superstitione ignis in eorum delubris semper servabatur ad honorem suorum numinum, ac dæmoniorum: ita populus Christianus a paganismo ante DC. annos conversus, tam detestabili evacuato errore, propio ritu suscepit, ac tenuit, vt die Purificationis diuæ Virginis

Cerei benedicti.

cereos accensos, orationibus sacerdotum benedictos, venerabili instituta processione per Ecclesias, & cœmiteria reverenti devotione, & humilitate gestarent. Is quoque laudabilis mos adhuc extat hoc die, stabitque posthac

Lutherani.

inviolabili more in sempiternum ævum: licet audax, & temeraria quorundam novatorum præsumptio, ob tenebrosam eorum viam, vitam, & visum, hujus luminis splendorem irrutilantem habuerint odiosum, ne lumen fidei, & signa bonorum operum maneant in ardentibus lucernis, & eleemosynariis manibus Christianorum.

Christus servat bona instituta.

Sed nec prævaluerant vbique in impiis meditationibus suis, Christo (qui lumen ac. revelationem gentium est) bona instituta conservante, quin hæc introducta devotio

Fœminæ post partum.

(quam etiam omnes fœminæ enixa prole, spatio XL. dierum purificandæ, in ostio Ecclesiæ lumen portantes exhibent sacerdoti) maneat immota in Ecclesia Catholicorum:

Antiqui soliciti de bona possessione.

via tanto tempore ad conservandum pacificum victum, nulli penitus injuriosam, fuerat observata, vt crudelis merito censeri debeat, qui tam honeste, & sancte. consuetudini obtemperare contemnit. Omnem enim bonum vsum quasi boriam possessionem, & mentem, scrutati sunt antiqui, ne evanescentes vmbras pro rebus solidis

Exempla bona prosunt.

amplecterentur, aut fumos ostenderent Christianam vitam accepturis. Exemplis tamen, & similitudinibus rerum, homines rudes pro obsequio fidei, ad virtutem capessendam, & proprium periculum cavendum, non autem inducendum alienum, informare satagebant.

De distri.

De distributione candelarum, seu cereorum benedictorum.

CAP. VII.

FACTA igitur solenni processione per templa, vel cœmiteria,

Templa & cœmiteria sunt loca refugii.

cereus benedictus ad altare reponitur, vnicuique

familiæ finito officio in particulas distribuendus: quibus

susceptis domum quisque regreditur, & sequenti die convocatis

omnibus liberis jejunis, ac genuflexis, parens juxta

formam prædictam Nume. VI. cereis accensis impendit

Parens benedicit filiis.

benedictionem: crematque in modum Crucis extremitates

capillorum capitis, ac ipsum cereum pro vnoquoque benedicto

Fummus ascendens quid significat.

filio extinguit: cujus sumus si ascenderit, veluti justi

Abel, signum bonæ obedientiæ parens adesse asserit: huicque adolescenti, vel sœmellæ

Fumus obliquatus.

blanditur, exhortans, vt Virtuose vivat, quia ascensus fumi longam, & bonam

vitam significat affuturam: quo viso alacriores effecti juvenes, in optimis moribus,

Via revocandi liberos a pessima vita.

& obedientiam perseverant, & progrediuntur. Cujus vero sumus versus terram

obliquatur, eidem timor incutitur, vt mores corrigat, & semper abstineat a pessima

sociætate: hacque via infiniti refrenantur a vitiis, & plurimi corroborantur in

Contradicens religioni exturbatur.

bono. Laudibus enim ducuntur ad religionem, mitibusque minis deposita pertinaci

audacia, avertunt rebellionem. Si quis tamen contra bonam consuetudinem hanc

loquacius quam prudentius dixerit, non tantum ob violatæ religionis culpam, sed excitandi

tumultus metum, vt ethnicus in sociorum consortio evitatur, maxime in mensali

convictu, vbi verecundius talem effugere oportebit

De vsu benedictorum cereorum.

CAP. VIII.

ETSI cereorum vsus multus, & magnus est in Aquilonaribus

terris, maxime in veneratione templorum, ac visitatione

Sanctorum, & susceptione sacramentorum: tamen cerei manu,

Cereus insigne pontificum est.

& ore Pontificis(cujus speciale insigne est) benedicti, in alta

reverentia habentur apud eas gentes. Creduntur enim potenti

Virtus cereorum benedictorum.

virtute verbi divini super eos effusi, vim habere fulgurum,

ac coruscationum arcendarum, ad eum effectum tunc incensi.

Præterea vbi aërem corruptum sentiunt, ne tempore pestis,

aut tempestaris sæviat, bonarum precum adjunctione incensos

habent, vel processionibus ab Ecclesia institutis in manibus gestant, vt virtuti

supereffusæ benedictionis cedant elementa, alioquin asperrime nocitura. Nec ista

videantur absurda, cum in ethnicis historiis dæmonum placatione per certa sacrificia,

Vsus gentilium.

haud modo dissimili, vel altero reperiantur excogitata, ac vsitata, quemadmodum

T. Livius de triduanis proces. gentilium.

Livius IIII. deca. lib. X. asserit, e Senatusconsulto Ro. ferias, & triduanas processiones per totam Italiam contra pestem, quæ vrbes evacuaverat, fuisse institutas.

Immo refert de simili remedio adversus eandem, vel aliam elementorum. duritiam, dum ictos fulmine in præliis equites armatos, & agros tempestatibus demolitos, ac pecudes, & armenta quassata cernerent, mox ad libros Sibyllinos, tanquam Aesculapii

Libri Sibyllini.

remedium quæsituri, diverterunt. Ita & ante susceptam Catholicam fidem in gentibus Aquilonis factum memoratur, donec veri luminis splendore illustrati, benedictis

Splendor veri luminis.

cereis redimerent vrentes clades, & tandem animam efflaturi cereis vterentur eisdem.

De distributione candelarum, seu cereorum benedictorum.

CAP. VII.

FACTA igitur solenni processione per templa, vel cœmiteria,

Templa & cœmiteria sunt loca refugii.

cereus benedictus ad altare reponitur, vnicuique familiæ finito officio in particulas distribuendus: quibus susceptis domum quisque regreditur, & sequenti die convocatis omnibus liberis jejunis, ac genuflexis, parens juxta formam prædictam Nume. VI. cereis accensis impendit

Parens benedicit filiis.

benedictionem: crematque in modum Crucis extremitates capillorum capitis, ac ipsum cereum pro vnoquoque benedicto

Fummus ascendens quid significat.

filio extinguit: cujus sumus si ascenderit, veluti justi Abel, signum bonæ obedientiæ parens adesse asserit: huicque adolescenti, vel sœmellæ

Fumus obliquatus.

blanditur, exhortans, vt Virtuose vivat, quia ascensus fumi longam, & bonam vitam significat affuturam: quo viso alacriores effecti juvenes, in optimis moribus,

Via revocandi liberos a pessima vita.

& obedientiam perseverant, & progrediuntur. Cujus vero sumus versus terram obliquatur, eidem timor incutitur, vt mores corrigat, & semper abstineat a pessima sociætate: hacque via infiniti refrenantur a vitiis, & plurimi corroborantur in

Contradicens religioni exturbatur.

bono. Laudibus enim ducuntur ad religionem, mitibusque minis deposita pertinaci audacia, avertunt rebellionem. Si quis tamen contra bonam consuetudinem hanc loquacius quam prudentius dixerit, non tantum ob violatæ religionis culpam, sed excitandi tumultus metum, vt ethnicus in sociorum consortio evitatur, maxime in mensali convictu, vbi verecundius talem effugere oportebit

De vsu benedictorum cereorum.

CAP. VIII.

ETSI cereorum vsus multus, & magnus est in Aquilonaribus
terris, maxime in veneratione templorum, ac visitatione
Sanctorum, & susceptione sacramentorum: tamen cerei manu,
Cereus insigne pontificum est.
& ore Pontificis(cujus speciale insigne est) benedicti, in alta
reverentia habentur apud eas gentes. Creduntur enim potenti
Virtus cereorum benedictorum.
virtute verbi divini super eos effusi, vim habere fulgurum,
ac coruscationum arcendarum, ad eum effectum tunc incensi.
Præterea vbi aërem corruptum sentiunt, ne tempore pestis,
aut tempestaris sæviat, bonarum precum adjunctione incensos
habent, vel processionibus ab Ecclesia institutis in manibus gestant, vt virtuti
supereffusæ benedictionis cedant elementa, alioquin asperrime nocitura. Nec ista
videantur absurda, cum in ethnicis historiis dæmonum placatione per certa sacrificia,
Vsus gentilium.
haud modo dissimili, vel altero reperiantur excogitata, ac vsitata, quemadmodum
T. Livius de triduanis proces. gentilium.
Livius IIII. deca. lib. X. asserit, e Senatusconsulto Ro. ferias, & triduanas processiones
per totam Italiam contra pestem, quæ vrbes evacuaverat, fuisse institutas.
Immo refert de simili remedio adversus eandem, vel aliam elementorum. duritiam, dum
ictos fulmine in præliis equites armatos, & agros tempestatibus demolitos, ac pecudes,
& armenta quassata cernerent, mox ad libros Sibyllinos, tanquam Aesculapii
Libri Sibyllini.
remedium quæsituri, diverterunt. Ita & ante susceptam Catholicam fidem in gentibus
Aquilonis factum memoratur, donec veri luminis splendore illustrati, benedictis
Splendor veri luminis.
cereis redimerent vrentes clades, & tandem animam efflaturi cereis vterentur eisdem.

De benedictionibus cunctarum rerum Birgeri Archiepiscopi Vpsalensis.

CAP. IX.

Benedictio omnium rerum.
PVLCHRVM, & sanctum, immo necessarium arbitrantur
eædem gentes, benedictionem sive sacerdotis, sive sua
invocatione fundere super res omnes mortalium vsui applicandas,
eo quod Dei invocato nomine vbique sentiunt adesse,
vel mox affuturam omnium rerum vbertatem. Audiunt
enim a prædicatoribus suis e cap. XXVIII. Deutero. allegato,
Servantes mandata benedicuntur.
quantis benedictionibus replentur servantes mandata
Dei, & rursus quam infelices, & maledicti sunt, qui declinant
ab est. Habentur tamen communes cærimoniæ in benedicendis
seminibus, & segetibus, & esculentis tempore Paschæ, & in medio Augusti,
die beatissimæ Virgini dedicato, vt benedicantur omnigeni fructus: quorum

si qui ad vsum domesticum deputati, maxime potus & cervisia, incidentibus venenatis

Forma benedictionis potus.

& immundis animalibus corrupti videantur, mox adhibita sacerdotali benedictione

sub hac verborum forma restituuntur: Deus, cujus immensæ pietatis est

sordes abstergere, corrupta in priorem munditiam revocare, & benedicendo sanctificare,

te supplices exoramus, vt de hoc liquore quicquid in eo sordidum, aut

immundum, sive noxium est, evacues, & adminicula, quæ servis tuis vtenda conferre

dignatus es, solita miseratione tua, & sanctificando purifices, & purificando

sanctifices: vt liquor iste ab omnibus inquinamentis emundatus, tua divina benedictione

sit sanctificatus, & omnibus ex eo gustantibus existat immaculatus. Est &

Oratio in annonam.

alia forma benedictionis annonæ die S. Stephani: Omnipotens sempiterne Deus,

creator omnium elementorum, & sanctificator, qui es trinitas & vnitas, precamur

te Domine clementissimæ pater, vt annona ista per tuam misericordiam sit benedicta,

& præsta per invocationem tui sanctissimi nominis, vt animalia quæ ex ea gustaverint,

accipiant recreationem, & sanitatem, ac fortitudinem: vtque ad vtilitatem

nostram creasti, per tuam gratiam vivant ad nostrum adjutorium Per D. N. ,

Adhuc de benedictionibus peregrinantium

eiusdem Birgeri Archiepiscopi.

CAP. X.

Vita hominis militia est super terram.

OBSECRO memor esse velit omnis lector pius, qui hæc

dignabitur semoto fastidio legere, vitam hominis militiam,

& peregrinationem esse super terram: vt cogitet qualiter ab

Aquilone (vnde omne malum pandetur) etiam vita emendata

iter est ad cœlos. Vnde e devotione, vel voto volentibus

peregre proficisci ad Hierusalem, aut Compostellam,

Reges & reginæ peregrinati sunt.

vel almam Vrbem, seu alia loca, prout multi Illustrissimi

Reges, & fœminæ olim profecti sunt, Præsul, vel sacerdos

super eos, & sacculum, ac baculum modo sequenti

Forma benedictionis super peregrinantes.

stans benedicit: Domine IESV Christe conditor mundi, & redemptor, qui beatis

Apostolis tuis præcepisti, vt euntes in peregrinationem virgas tantum sumerent,

te supplici devotione petimus, vt digneris hos sacculos, & fustes, seu baculos benedicere,

De benedictionibus cunctarum rerum Birgeri

Archiepiscopi Vpsalensis.

CAP. IX.

Benedictio omnium rerum.

PVLCHRVM, & sanctum, immo necessarium arbitrantur

eædem gentes, benedictionem sive sacerdotis, sive sua

invocatione fundere super res omnes mortalium vsui applicandas,

eo quod Dei invocato nomine vbique sentiunt adesse,

vel mox affuturam omnium rerum vbertatem. Audiunt

enim a prædicatoribus suis e cap. XXVIII. Deutero. allegato,

Servantes mandata benedicuntur.

quantis benedictionibus replentur servantes mandata

Dei, & rursus quam infelices, & maledicti sunt, qui declinant

ab est. Habentur tamen communes cærimoniæ in benedicendis

seminibus, & segetibus, & esculentis tempore Paschæ, & in medio Augusti,

die beatissimæ Virgini dedicato, vt benedicantur omnigeni fructus: quorum

si qui ad vsum domesticum deputati, maxime potus & cervisia, incidentibus venenatis

Forma benedictionis potus.

& immundis animalibus corrupti videantur, mox adhibita sacerdotali benedictione

sub hac verborum forma restituuntur: Deus, cujus immensæ pietatis est

sordes abstergere, corrupta in priorem munditiam revocare, & benedicendo sanctificare,

te supplices exoramus, vt de hoc liquore quicquid in eo sordidum, aut

immundum, sive noxium est, evacues, & adminicula, quæ servis tuis vtenda conferre

dignatus es, solita miseratione tua, & sanctificando purifices, & purificando

sanctifices: vt liquor iste ab omnibus inquinamentis emundatus, tua divina benedictione

sit sanctificatus, & omnibus ex eo gustantibus existat immaculatus. Est &

Oratio in annonam.

alia forma benedictionis annonæ die S. Stephani: Omnipotens sempiterne Deus,

creator omnium elementorum, & sanctificator, qui es trinitas & vnitas, precamur

te Domine clementissimæ pater, vt annona ista per tuam misericordiam sit benedicta,

& præsta per invocationem tui sanctissimi nominis, vt animalia quæ ex ea gustaverint,

accipiant recreationem, & sanitatem, ac fortitudinem: vtque ad vtilitatem

nostram creasti, per tuam gratiam vivant ad nostrum adjutorium Per D. N. ,

Adhuc de benedictionibus peregrinantium

eiusdem Birgeri Archiepiscopi.

CAP. X.

Vita hominis militia est super terram.

OBSECRO memor esse velit omnis lector pius, qui hæc

dignabitur semoto fastidio legere, vitam hominis militiam,

& peregrinationem esse super terram: vt cogitet qualiter ab

Aquilone (vnde omne malum pandetur) etiam vita emendata

iter est ad cœlos. Vnde e devotione, vel voto volentibus

peregre proficisci ad Hierusalem, aut Compostellam,

Reges & reginæ peregrinati sunt.

vel almam Vrbem, seu alia loca, prout multi Illustrissimi

Reges, & fœminæ olim profecti sunt, Præsul, vel sacerdos

super eos, & sacculum, ac baculum modo sequenti

Forma benedictionis super peregrinantes.

stans benedicit: Domine IESV Christe conditor mundi, & redemptor, qui beatis

Apostolis tuis præcepisti, vt euntes in peregrinationem virgas tantum sumerent,

te supplici devotione petimus, vt digneris hos sacculos, & fustes, seu baculos benedicere,

dicere, quatenus hi, qui illos in signum peregrinationis, & sui corporis sustentationem

Benedictio facculorum & fustium.

recepturi sunt, tuæ celestis gratiæ recipiant plenitudinem, vt in eis munimentuæ

benedictionis percipere possint: vi quemadmodum virga Aaron in templo Domini

florens, a rebellium Iudæorum numero ipsius stirpem distinxit: ita & hos signa

Virga Aaron signum obediem.

culo S. Petri ornatos, ab omnibus peccatis absolvas, quæ in die judicii ab impiis separati,

in dextera parte sint collocandi. Per D. N. Vers. Advenerunt nobis dies pœnitentiæ,

ad redimenda peccata, ad salvandas animas. Commendemus nosmetipsos

in multa patientia, per arma justitiæ virtutis Dei. Vnde consignans peram dicit: In

Forma consignandi sacculum.

nomine Domini nostri lesu Christi accipe sacculum, seu peram, in habitum peregrinationis

tuæ, vt sanus pervenire merearis ad limina Sanctorum, quo pergere cupis,

& ad nos cum gaudio & exultatione reverti incolumis. Deinde dans baculum,

Forma consignandi baculum.

dicit: In nomine Iesu Christi accipe & hunc baculum in sustentationem itiners, &

laboris tui, vt devincere valeas omnes inimici catervas, & pervenire ad limina Sanctorum,

quo peregrinari desideras: vt peracto obedientiæ cursu, ad nos quoque sanus

cum gaucho revertaris, & incolumis. Vers. Salvos sac servos tuos &c. Mitte eis auxilium

de sancto, & de Sion &c. Omnipotens sempiterne Deus, humani generis reformator,

Oratio.

& autor, qui Abrahæ puero tuo, vt exiret terram nativitatis suæ, & veniret

in terram repromissionis, quam ei te daturum esse promiseras, præcepisti: necnon

&t populum Israëliticum in deserto te adorandum multis prodigiis venire fecisti,

hunc quæsumus ad Sanctorum limina pergentem, a periculis omnibus eruas, & ab

peccatorum nexibus absolvas, & tu qui es vera via, in te confidentibus inter benedispone,

vt inter omnes hujus seculi perturbationes tuo protegatur auxilio. Mitte

ei sanctum Angelum tuum, quem Tobiæ famulo tuo comitem dedisti, vt vbicunque

Raphaël Angelus.

manserit, sit illi defensor contra insidias omnium inimicorum visibilium, & invisibilium,

quatenus lætus & incolumis ad nos iterum redire valeat. Per D. N.

De benedictionibus eleemosynarum eiusdem Archiepiscopi, pro vivis & defunctis.

CAP. XI.

ABSCONDITE eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa oret pro vobis ad

Dominum: quia sicut aquam extinguit igne, ita eleemosyna extinguit peccatum.

Eleemosyna extinguit peccatum.

Vers. Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da

pauperibus: quia beatus qui intelligit super egenum et pauperem. De profundis vsque

ad finem. Kyrieeley. Xpecul. Kyrieeleyson. Pater n. Et ne nos. Salvos fac servos tuos, et ancil.

t. deus m. spe. in te. Mitte eis auxil. & de Sion t. eos. Esto eis d. tur. forti, a fa.

Forma benedictionis elemosynarum.

ini. A porta inferi erue d. a. e. Credo vi. bo. do. in terra vi. Requies. in pace. Domine

exaudi. Dominus vobiscum, & cum spiritu tuo Creator & conservator generis humani, dator

gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis, mitte spiritum tuum super hanc eleemosynam

Oratio.

pro animabus famulorum famularumque tuarum, vt armata virtute cœlestis defensionis, omnibus

Ordinatio Archiepiscopi Vpsal. super domibus egenorem.

ex ea gustantium corporibus, atque animabus eorum proficiat ad æternam salutem, et prosperitate.

Deinde dicitur: Eleemosynam hanc sanctam facientibus retribue Domine in regno tuo,

qui es remunerator ominum bonorum, & benedictus Deus per infinita secula seculorum. Hujus

etiam sanctissimi Birgeri Archiepiscopi Vpsalensis ordinatione, & consensu suorum suffra

Decimæ episcopales.

ganeorum, factum est, vt penes singulas Parochiales ecclesias, late per regnum extensas, essent

Pauperes indulgetiis eeclesiæ et privilegiis principum consoventur.

domus refugii pro alendis egenis, per comportatas eleemosynas parochianorum. Præterea que

decimæ Episcopales darentur hospitalibus leprosorum, & infirmorum, atque cum his liberales eleemosynæ

diligentia quæstorum, tam remoto quam propinquo situ distantibus, (determinato tamen

modo)ab indigenis recollectæ. Est etiam talibus locis de magnis indulgentiis, &

Principum privilegiis, vt melius conserventur, provisum: attamen perper miseriam inopum,

Vltio hæreticorum.

& gemitum pauperum, aliquando exurget Dominus, vt vindicet in hæreticos omnem

pietatem sua inexplebili avaritia destruentes.

dicere, quatenus hi, qui illos in signum peregrinationis, & sui corporis sustentationem

Benedictio facculorum & fustium.

recepturi sunt, tuæ celestis gratiæ recipiant plenitudinem, vt in eis munimentuæ

benedictionis percipere possint: vi quemadmodum virga Aaron in templo Domini

florens, a rebellium Iudæorum numero ipsius stirpem distinxit: ita & hos signa

Virga Aaron signum obediem.

culo S. Petri ornatos, ab omnibus peccatis absolvas, quæ in die judicii ab impiis separati,

in dextera parte sint collocandi. Per D. N. Vers. Advenerunt nobis dies pœnitentiæ,

ad redimenda peccata, ad salvandas animas. Commendemus nosmetipsos

in multa patientia, per arma justitiæ virtutis Dei. Vnde consignans peram dicit: In

Forma consignandi sacculum.

nomine Domini nostri lesu Christi accipe sacculum, seu peram, in habitum peregrinationis

tuæ, vt sanus pervenire merearis ad limina Sanctorum, quo pergere cupis,

& ad nos cum gaudio & exultatione reverti incolumis. Deinde dans baculum,

Forma consignandi baculum.

dicit: In nomine Iesu Christi accipe & hunc baculum in sustentationem itiners, &

laboris tui, vt devincere valeas omnes inimici catervas, & pervenire ad limina Sanctorum,

quo peregrinari desideras: vt peracto obedientiæ cursu, ad nos quoque sanus

cum gaucho revertaris, & incolumis. Vers. Salvos sac servos tuos &c. Mitte eis auxilium

de sancto, & de Sion &c. Omnipotens sempiterne Deus, humani generis reformator,

Oratio.

& autor, qui Abrahæ puero tuo, vt exiret terram nativitatis suæ, & veniret

in terram repromissionis, quam ei te daturum esse promiseras, præcepisti: necnon

&t populum Israëliticum in deserto te adorandum multis prodigiis venire fecisti,

hunc quæsumus ad Sanctorum limina pergentem, a periculis omnibus eruas, & ab

peccatorum nexibus absolvas, & tu qui es vera via, in te confidentibus inter benedispone,

vt inter omnes hujus seculi perturbationes tuo protegatur auxilio. Mitte

ei sanctum Angelum tuum, quem Tobiæ famulo tuo comitem dedisti, vt vbicunque

Raphaël Angelus.

manserit, sit illi defensor contra insidias omnium inimicorum visibilium, & invisibilium,

quatenus lætus & incolumis ad nos iterum redire valeat. Per D. N.

De benedictionibus eleemosynarum eiusdem Archiepiscopi, pro vivis & defunctis.

CAP. XI.

ABSCONDITE eleemosynam in sinu pauperis, & ipsa oret pro vobis ad

Dominum: quia sicut aquam extinguit igne, ita eleemosyna extinguit peccatum.

Eleemosyna extinguit peccatum.

Vers. Honora Dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da

pauperibus: quia beatus qui intelligit super egenum et pauperem. De profundis vsque

ad finem. Kyrieeley. Xpecul. Kyrieeleyson. Pater n. Et ne nos. Salvos fac servos tuos, et ancil.

t. deus m. spe. in te. Mitte eis auxil. & de Sion t. eos. Esto eis d. tur. forti, a fa.

Forma benedictionis elemosynarum.

ini. A porta inferi erue d. a. e. Credo vi. bo. do. in terra vi. Requies. in pace. Domine

exaudi. Dominus vobiscum, & cum spiritu tuo Creator & conservator generis humani, dator

gratiæ spiritualis, largitor æternæ salutis, mitte spiritum tuum super hanc eleemosynam

Oratio.

pro animabus famulorum famularumque tuarum, vt armata virtute cœlestis defensionis, omnibus

Ordinatio Archiepiscopi Vpsal. super domibus egenorem.

ex ea gustantium corporibus, atque animabus eorum proficiat ad æternam salutem, et prosperitate.

Deinde dicitur: Eleemosynam hanc sanctam facientibus retribue Domine in regno tuo,

qui es remunerator ominum bonorum, & benedictus Deus per infinita secula seculorum. Hujus

etiam sanctissimi Birgeri Archiepiscopi Vpsalensis ordinatione, & consensu suorum suffra

Decimæ episcopales.

ganeorum, factum est, vt penes singulas Parochiales ecclesias, late per regnum extensas, essent

Pauperes indulgetiis eeclesiæ et privilegiis principum consoventur.

domus refugii pro alendis egenis, per comportatas eleemosynas parochianorum. Præterea que

decimæ Episcopales darentur hospitalibus leprosorum, & infirmorum, atque cum his liberales eleemosynæ

diligentia quæstorum, tam remoto quam propinquo situ distantibus, (determinato tamen

modo)ab indigenis recollectæ. Est etiam talibus locis de magnis indulgentiis, &

Principum privilegiis, vt melius conserventur, provisum: attamen perper miseriam inopum,

Vltio hæreticorum.

& gemitum pauperum, aliquando exurget Dominus, vt vindicet in hæreticos omnem

pietatem sua inexplebili avaritia destruentes.

De hospitalitate Gothorum, ac aliorum Septentrionalium incolarum.

CAP. XII.

Homines mutuis subsidiis vivunt.

CVM natura mortales invitet ad hilarioris vitae mutuum sub sidium (quod certe merito facit, quia supra generis humani sortem est, vt solus quis sibi sufficiat, licet natura vniversos ex æquo fovet, quos eiusdem formæ communione complectitur) eadem nimirum hominem etiam atque etiam observare nititur,

Hospitibus blandiri turpissimum est.

ne sic suis commodis obsecundet, vt proximum(quem facile juvare poterit) angustiis obrui patiatur: immo detestabile est, susceptione hospitibus blandiri, & postea pretii enormitate terrere: quoniam prædoni similis est, qui sub iniqua

Officium humanitatis verum.

voluntate, & execrabili lucro demoristrat se justitiam non habere. Id enim verum humanitatis, ac benignitatis officium est, quo quis sibi demit, & alteri porrigit: quod ipsum nunquam tantum infert commodi, quantum refert: nam & beneficiorum vicissitudine pensatur, & ipsa benefacti conscientia, ac recordatio charitatis

Deus rependit vices.

eorum, & benevolentiæ, quibus benefeceris, plus voluptatis affert animi, quam fuisset illa corporis, qua abstinuisti, præsertim quod Deum ingenti præmio opus pium rependere non dubitatur. Quocirca ad eum effectum declarandum, supraposita figura

Hospitalitas Gothorum.

adducta est, ostendens quam immensa benignitas admirabili Dei munere Gothicis, ac Sueticis gentibus in hospitum collectione, vltra omnes Septentrionis populos indita est, vt omnem illum diem infeliciter periisse existiment, quo non contingat peregrinis hominibus beneficium aliquod exhibuisse.

De externo testimonio eiusdem hospitalitatis.

CAP. XIII.

Verba Crantzii de hospitalitate Gothorum.

REFERT Albertus Crantzius insignis nationum & historiarum scriptor, hit iusmodi verba: Quamvis omnes Hyperboreæ gentes hospitalitate sunt insignes, præcipui tamen sunt Sueones, & Gothi iis conjuncti: quibus est omni probro

De hospitalitate Gothorum, ac aliorum Septentrionalium incolarum.

CAP. XII.

Homines mutuis subsidiis vivunt.

CVM natura mortales invitet ad hilarioris vitae mutuum sub sidium (quod certe merito facit, quia supra generis humani sortem est, vt solus quis sibi sufficiat, licet natura vniversos ex æquo fovet, quos eiusdem formæ communione complectitur) eadem nimirum hominem etiam atque etiam observare nititur,

Hospitibus blandiri turpissimum est.

ne sic suis commodis obsecundet, vt proximum(quem facile juvare poterit) angustiis obrui patiatur: immo detestabile est, susceptione hospitibus blandiri, & postea pretii enormitate terrere: quoniam prædoni similis est, qui sub iniqua

Officium humanitatis verum.

voluntate, & execrabili lucro demoristrat se justitiam non habere. Id enim verum humanitatis, ac benignitatis officium est, quo quis sibi demit, & alteri porrigit: quod ipsum nunquam tantum infert commodi, quantum refert: nam & beneficiorum vicissitudine pensatur, & ipsa benefacti conscientia, ac recordatio charitatis

Deus rependit vices.

eorum, & benevolentiæ, quibus benefeceris, plus voluptatis affert animi, quam fuisset illa corporis, qua abstinuisti, præsertim quod Deum ingenti præmio opus pium rependere non dubitatur. Quocirca ad eum effectum declarandum, supraposita figura

Hospitalitas Gothorum.

adducta est, ostendens quam immensa benignitas admirabili Dei munere Gothicis, ac Sueticis gentibus in hospitum collectione, vltra omnes Septentrionis populos indita est, vt omnem illum diem infeliciter periisse existiment, quo non contingat peregrinis hominibus beneficium aliquod exhibuisse.

De externo testimonio eiusdem hospitalitatis.

CAP. XIII.

Verba Crantzii de hospitalitate Gothorum.

REFERT Albertus Crantzius insignis nationum & historiarum scriptor, hit iusmodi verba: Quamvis omnes Hyperboreæ gentes hospitalitate sunt insignes, præcipui tamen sunt Sueones, & Gothi iis conjuncti: quibus est omni probro

probro gravius hospitium negare transeuntibus, ita vt fit certamen, quis advenam hospitio suscipiat: cui gratuita liberalitate omnia exhibent hospitalitatis jura, quotquot diebus permanserit: egredientemque commendant amicis in itinere, quod instituit,

Hospes egrediens commendantur amicis.

commorantibus. Hæc ille. Quinimmo & jumentorum vsum solicito viatori, quousque volverit, liberrime præbent, ipsumque per compita viarum alacriter ducunt: vtque tali eorum beneficio vtatur, obsequiis & precibus vrgent: scientes plenum pietate

Opus plenum pietate.

opus esse, peregrinam gentem tali gratuito more consolari. Nec ignorant quantæ sint æstimantionis reputandi fideles, & boni hospites, qui probos mores, vsus, consuetudines,

Vtilitas bonorum hospitum.

& reliquas virtutes aliarum gentium (quas libenter audiunt) syncerius referre creduntur. Item & amicitias dolosa simulatione susurronum violatas, in pristinum

Hospites boni reparant amicitias.

robur piis consiliis reducere, atque piissimis exemplis, & experimentis solidare. Præterea qui de architecturis, & aliarum rerum naturis quæsiti, plurima per experientiam dicere norunt, quæ perpetuam vtilitatem activis ipsis hospitibus sint allatura. Quocirca

Dona dantur hospitibus.

non contemnenda donaria recessuris in pellibus pretiosis, aut argenteis vasis liberaliter

elargiuntur: quo fit, vt beneficii memores, simili gratitudine quandocunque opus

Memores beneficiorum.

fuerit, omnebonum polliceantur, & præstent.

De periculis hospitum ingratorum.

CAP. IIII.

HABET tamen natura populi hujus hanc justam severitatem,

vt si hospites tanta benignitate suscepti, inhonesta cupidine

ducti (quod raro tamen accidit) consortem patroni

domus, aut filiam, vel ancillam lascivo ludibrio violare

Hospites ingrati plectuntur.

præsumpserint, aut vim intulerint, tunc illico talem omni

sævitia adhibita, vsque ad mortem infatigabili conatu,

& impacabili iracundia persequuntur. Vident enim eorum

gratuita beneficia nefanda nequitia compensari. Neque

diu gratam stationem retinent hospites, qui graves odores

secum in vestibus, aut sarcinis, veluti moschum deferunt: quia fœminæ abortiunt eo

Hospites odoriferi insecuri.

odore hausto: immo ob tales odores peregrinos, incolis suspecti fiunt, ne sint proditores

regni: vnde plerunque accidit odoriferos satellites, præcipue collimitaneos Russos,

seu Moschos, aut Danos, rusticorum ferocitate fustigari, quibus displicet ille

odor. Præterea qui rixas, & odia, atque contumeliosam ebrietatem nimis prodigo

ausu & haustu, lege discretionis oblita, exaggerant, aliosque feroci spiritu nimio potus

calore inflammati provocant, subito ad intensissima frigora expelluntur: quo demum

Hospites rixosi expelluntur.

evenit, vt propriam agnoscentes insaniam, prudentius conversentur in

ædibus alienis, ne abutantur benignissima hospitalitate. æstatis tamen

tempore effugati, vt minus ab elementis vbique suaviter spirantibus,

periculi sustinent: ita infamis eorum memoria

meretur, & efficit, vt nullibi vel hospitio, vel societate

Hospites ingrati omnitempore invisi.

bonorum hominum recipiantur,

& foveantur.

probro gravius hospitium negare transeuntibus, ita vt fit certamen, quis advenam hospitio

suscipiat: cui gratuita liberalitate omnia exhibent hospitalitatis jura, quotquot

diebus permanserit: egredientemque commendant amicis in itinere, quod instituit,

Hospes egrediens commendantur amicis.

commorantibus. Hæc ille. Quinimmo & jumentorum vsum solicito viatori, quousque

volverit, liberrime præbent, ipsumque per compita viarum alacriter ducunt: vtque

tali eorum beneficio vtatur, obsequiis & precibus vrgent: scientes plenum pietate

Opus plenum pietate.

opus esse, peregrinam gentem tali gratuito more consolari. Nec ignorant quantæ sint

æstimantionis reputandi fideles, & boni hospites, qui probos mores, vsus, consuetudines,

Vtilitas bonorum hospitum.

& reliquas virtutes aliarum gentium (quas libenter audiunt) syncerius referre

creduntur. Item & amicitias dolosa simulatione susurronum violatas, in pristinum

Hospites boni reparant amicitias.

robur piis consiliis reducere, atque piissimis exemplis, & experimentis solidare. Præterea

qui de architecturis, & aliarum rerum naturis quæsiti, plurima per experientiam

dicere norunt, quæ perpetuam vtilitatem activis ipsis hospitibus sint allatura. Quocirca

Dona dantur hospitibus.

non contemnenda donaria recessuris in pellibus pretiosis, aut argenteis vasis liberaliter

elargiuntur: quo fit, vt beneficii memores, simili gratitudine quandocunque opus

Memores beneficiorum.

fuerit, omnebonum polliceantur, & præstent.

De periculis hospitum ingratorum.

CAP. IIII.

HABET tamen natura populi hujus hanc justam severitatem,

vt si hospites tanta benignitate suscepti, inhonesta cupidine

ducti (quod raro tamen accidit) consortem patroni

domus, aut filiam, vel ancillam lascivo ludibrio violare

Hospites ingrati plectuntur.

præsumpserint, aut vim intulerint, tunc illico talem omni

sævitia adhibita, vsque ad mortem infatigabili conatu,

& impacabili iracundia persequuntur. Vident enim eorum

gratuita beneficia nefanda nequitia compensari. Neque

diu gratam stationem retinent hospites, qui graves odores

secum in vestibus, aut sarcinis, veluti moschum deferunt: quia fœminæ abortiunt eo

Hospites odoriferi insecuri.

odore hausto: immo ob tales odores peregrinos, incolis suspecti fiunt, ne sint proditores

regni: vnde plerunque accidit odoriferos satellites, præcipue collimitaneos Russos,

seu Moschos, aut Danos, rusticorum ferocitate fustigari, quibus displicet ille

odor. Præterea qui rixas, & odia, atque contumeliosam ebrietatem nimis prodigo

ausu & haustu, lege discretionis oblita, exaggerant, aliosque feroci spiritu nimio potus

calore inflammati provocant, subito ad intensissima frigora expelluntur: quo demum

Hospites rixosi expelluntur.

evenit, vt propriam agnoscentes insaniam, prudentius conversentur in

ædibus alienis, ne abutantur benignissima hospitalitate. æstatis tamen

tempore effugati, vt minus ab elementis vbique suaviter spirantibus,

periculi sustinent: ita infamis eorum memoria

meretur, & efficit, vt nullibi vel hospitio, vel societate

Hospites ingrati omnitempore invisi.

bonorum hominum recipiantur,

& foveantur.

De bono & vtili moderamine erga hospites injuriosos.

CAP. XV,

NON parum ad hoc propositum facit doctrina beati Ambrosii

de Offi. lib. II. cap. XXI. vbi de insigni hospitalitatis

Virtus bonorum hospitum.

gratia & merito, plurima annotanda adducit: & inter

cætera, que decet hominem hospitalem esse, benignum,

justum, non alieni cupidum, immo de suo jure cedentem

Vir bonus juri suo aliquant lum cedit.

potius aliqua, si fuerit lacessitus, quam aliena jura pulsantem:

fugitantem litium, abhorrentem a jurgiis, redimentem

concordiam, & tranquillitatis gratiam. Siquidem de

suo jure virum bonum aliquid relaxare, non solum libera

litatis, sed plerumque etiam commoditatis est. Primum dispendio litis carere non mediocre est

lucrum, demum augere amicitiam: e qua oriuntur plurimæ commoditates, quæ suo tepore

Humanitas impartienda.

postea prosunt. In hospitalibus autem omnibus officiis humanitas impartienda est: justis

tamen vberior honorificentia est deferenda, vt recipiens justum in nomine justi mercedem

justi accipiat, & præmium calicis aquæ frigidæ &c. Suave igitur est, non pecuniæ

sed gratiæ studere. Verum exurgens avaritia homines in eam ariditatem inducit, vt

damnum putent, quicquid præter morem impenditur: licet scriptura asserat, Melior

Hospitalitas melior.

est hospitalitas cum oleribus, aut panis in suavitate cum pace. Non enim prodigos

nos docet esse scriptura, sed liberales. Liberale est hospitio suscipere, nudum vestire,

Liberale est.

redimere captivos, non habentes sumptum juvare: prodigum est sumptuosis

Prodigum est.

effluere conviviis, & vino plurimo: prodigum est popularis favoris gratia exinanire

Liberalitas pulchra.

proprias opes: quod faciunt inanibus spectaculis intenti. Pulchra liberalitas

est mensuram tenere, vt pluribus juxta necessitatem distribuatur. Quicquid tamen

ex affectu syncero promitur, hoc est decorum: non superfluas ædificationes aggredi,

Ornamentum templorum.

nec prætermittere necessarias. Et maxime hoc sacerdoti convenit, ornare Dei

templum decore congruo, vt etiam hoc cultu aula Dei resplendeat: misericordia frequentare,

quantum oporteat largiri peregrinis: non superflua, ne sumptu pauperum

alienam sibi quærat gratiam, & restrictior fiat apud clerum. Alterum enim inhumanum,

Modus notabilis pro perlatis.

alterum prodigum, si aut sumptus desit necessitati eorum, quos a sordidis

negotiationis aucupiis retrahere debeas, aut voluptati superfluat. Et hæc allegata

sint pro majori parte propter Aquilonares studiosos: ad quos vix vnquam perlatus

Peregrini nequaquam temporefamis exturbandi.

est beatissimus iste autor Ambrosius: qui & III. lib. cap. VII. ait, tempore famis

peregrinos ab vrbibus nequaquam pellendos, exemplo ferarum, quæ nunquam

expellunt catulos: quæ conformem sui generis adjuvant, vbi homo impugnat.

Canes ante mensam impastos non patimur, & homines extrudimus?

Quid illum eiicis, qui te pascit ? Quid tam vtile, quam cultores agrorum

Agricolas servati vtile.

reservari, non interire plebem rusticorum ? Quod igitur

indecorum est, etiam inutile est &c.

De ritu Christianorum conviviorum.

CAP. XVI.

QVEMADMODVM lib. V. cap. III. de sobrietate

gigantum, & lib. XIII. cap. XXXVI. de ritu epulandi

gentilium nonnihil ostensum est, qualem vsum, victumque servabat

antiqui, nunc insuper accepta Catholica fide enarrare

congruit, quomodo per Aquilonaria regna, Suetiam præsertim &

Gothiam, relicto majori e parte paganismo, & idolorum

cultu, vnanimes cœperint ambulare in domo Domini cum

consensu, moresque tam concordes benevola suarum rerum

Consensus gentis in fide.

communicatione ducere, vt præter talem bonorum participationem

etiam ad ritum convivandi religiosum rationabili servato statuto, sese certis

anni temporibus convertebant: sicque multo tempore quasi sub aurea ætate, vbique concupita,

Modus convivandi.

& adepta pace, alacriter convivebant. Attamen vt ordinatius id facerent,

dictantibus Episcopis bonis, redactus est is convictus ad tres dies Pentecostales,

Tempus convivandi & locus.

atque totidem ante caput Iejunii quadragesimalis Ecclesiæ præcepto instituti: in primis

vt vndique ad singularem parochiam vniuscujusque territorii, sive districtus, cibos

juxta facultatem suam quisque comportatos, in maxima æde penes Ecclesiam ad eum

vsum fabricata, distincto mensarum ordine juxta seriem ætantum, dignitantum, ac familiarum

ordinarent, ac convivarentur, potum cervisiæ totius congregationis expensis

Potus communis.

longe antea ad hunc vsum reservato.

De causis hujusmodi congregationis.

CAP. XVII.

DVRANTE itaque hoc triduo ante ciborum sumptionem sacra a Plebano,

Vota & orationes populi.

seu Curato audituri, Ecclesiamque ingressi, (prout & nunc ingrediuntur) pro

se, suisque charis parentibus, & amicis tam viventibus, quam defunctis, fideliter

(copiosis oblationibus factis) Dominum orant, vt pacem, & sanitatem, ac

omnia vitæ necessaria, & eorum mortuis antecessoribus misericordiam, & vitam

LIBER XVI. 541

De ritu Christianorum conviviorum.

CAP. XVI.

QVEMADMODVM lib. V. cap. III. de sobrietate

gigantum, & lib. XIII. cap. XXXVI. de ritu epulandi

gentilium nonnihil ostensum est, qualem vsum, victumque servabat

antiqui, nunc insuper accepta Catholica fide enarrare

congruit, quomodo per Aquilonaria regna, Suetiam præsertim &

Gothiam, relicto majori e parte paganismo, & idolorum

cultu, vnanimes cœperint ambulare in domo Domini cum

consensu, moresque tam concordes benevola suarum rerum

Consensus gentis in fide.

communicatione ducere, vt præter talem bonorum participationem

etiam ad ritum convivandi religiosum rationabili servato statuto, sese certis

anni temporibus convertebant: sicque multo tempore quasi sub aurea ætate, vbique concupita,

Modus convivandi.

& adepta pace, alacriter convivebant. Attamen vt ordinatius id facerent,

dictantibus Episcopis bonis, redactus est is convictus ad tres dies Pentecostales,

Tempus convivandi & locus.

atque totidem ante caput Iejunii quadragesimalis Ecclesiæ præcepto instituti: in primis

vt vndique ad singularem parochiam vniuscujusque territorii, sive districtus, cibos

juxta facultatem suam quisque comportatos, in maxima æde penes Ecclesiam ad eum

vsum fabricata, distincto mensarum ordine juxta seriem ætantum, dignitantum, ac familiarum

ordinarent, ac convivarentur, potum cervisiæ totius congregationis expensis

Potus communis.

longe antea ad hunc vsum reservato.

De causis hujusmodi congregationis.

CAP. XVII.

DVRANTE itaque hoc triduo ante ciborum sumptionem sacra a Plebano,

Vota & orationes populi.

seu Curato audituri, Ecclesiamque ingressi, (prout & nunc ingrediuntur) pro

se, suisque charis parentibus, & amicis tam viventibus, quam defunctis, fideliter

(copiosis oblationibus factis) Dominum orant, vt pacem, & sanitatem, ac

omnia vitæ necessaria, & eorum mortuis antecessoribus misericordiam, & vitam

præstes, & ne vnquam sinat eos incidere in corruptam societatem, & iracundiam dominorum,

atque hostium calamitates. Demum inde ad convivales mensas revertentibus,

mos talis institutus est, vt Senatoribus tantæ multitudinis per deputatos ministros

Mos bibendi.

stolis candidis indutos, ampla cornua electo potu repleta, pro summa memoria sanctæ

Trinitatis more antiquorum ebibenda, successivo ordine præsententur.

Deinde eisdem cærimoniis in memoriam Deiparæ Virginis, & tertio patroni, cujus

Cornua pro cyathis.

invocationi Parochialis ecclesia dedicata sit, cornua simili liquore plena, & præsentata

ebibantur. Quibus rite peractis, ex alto legi solent ad latus Senatoris statuta

Statuta conviviorum.

convivantium, quid sanctius & honestius, tam ibi quam domi, pro omni statu, &

tempore, ac ætate diligenter sit servandum, quasi in vna compendiaria vita præsentis,

& futuræ lætitiæ acquirendæ statuta hæc proponerentur. Sed neque pœna transgressorum

Pœna transgressorum.

est exclusa, quin & in illi obnoxii sint vt solvant, scilicet tot ceræ libras sacris.

altaribus deputandas, & ita memoria Sanctorum continua reverentia præsentibus

suo tempore convivis instauratur, & frequentatur.

De vtilitate convivantium.

CAP. XVIII.

RERACTIS igitur iis mensalibus solatiis, pariter Ecclesias

omnes vtriusque sexus & ætatis homines, Deum & Sanctos

eius pro sua incolumitate, ac parentum salute invocaturi

ingrediuntur: diebusque aliquot in tam piissimo ministerio

deducendis, valde soliciti sunt, vt si qui in medio eorum

Discordes rediguntur ad concordiam.

discordes sint, ad gratiam & amicitiam eosdem reducant.

Si præterea immineant alicubi in limitibus regnorum

hostiles insultus, vt stent paratissimi ad omnimodam

defensionem. Si denique visis juvenibus personis pro vinculo

connubii conjungendis, eo quod in cœtu hominum ob morum probitatem videntur

idonei, tunc illico diem persuadent, & præsigunt parentibus vtriusque, quo procus

accedat pro votis sponsalibus inchoandis. Et hinc evenit, vt vnus fiat e pluribus:

Vnus fit e pluribus.

quoniam etsi plures amici sint, vnum tamen fiunt, in quibus vnus spiritus, &

vna sententia est, vel conjugali copula juncti vna caro. Præterea in tali convictu,

vel cœtu Ecclesiæ, teste Ambrosio lib. I. Offi. cap. XXXIII. fidei consortio, initiandi

societate, percipiendæ gratiæ necessitudine, mysteriorum communione, amicitiam,

& benevolentia augetur, & crescit. Hæc enim etiam appellationes necessitudinum,

Amicitia & benevolentia quomodo crescunt.

reverentiam filiorum, autoriratem & plætatem patrum, germanitatem fratrum

sibi vendicant. Multum igitur ad cumulandum spectat amicabilem convictum necessitudo

gratiæ. Adjuvant etiam parium studia virtutum: siquidem convictus

morum facit similitudinem. Sed nihil tam consociabile, quam

Convictus morum facit similitudinem.

cum æquitate justitia: quæ velut compar, & socia benevolentiæ,

facit vt eos quos pares nobis credimus, diligamus.

Tantum igitur valet benevolus is convictus, vt

plerunque pignora naturæ vincat.

præstes, & ne vnquam sinat eos incidere in corruptam societatem, & iracundiam dominorum,

atque hostium calamitates. Demum inde ad convivales mensas revertentibus,

mos talis institutus est, vt Senatoribus tantæ multitudinis per deputatos ministros

Mos bibendi.

stolis candidis indutos, ampla cornua electo potu repleta, pro summa memoria sanctæ

Trinitatis more antiquorum ebibenda, successivo ordine præsententur.

Deinde eisdem cærimoniis in memoriam Deiparæ Virginis, & tertio patroni, cujus

Cornua pro cyathis.

invocationi Parochialis ecclesia dedicata sit, cornua simili liquore plena, & præsentata ebibantur. Quibus rite peractis, ex alto legi solent ad latus Senatoris statuta

Statuta conviviorum.

convivantium, quid sanctius & honestius, tam ibi quam domi, pro omni statu, & tempore, ac ætate diligenter sit servandum, quasi in vna compendiaria vita præsentis, & futuræ lætitiæ acquirendæ statuta hæc proponerentur. Sed neque pœna transgressorum

Pœna transgressorum.

est exclusa, quin & in illi obnoxii sint vt solvant, scilicet tot ceræ libras sacris. altaribus deputandas, & ita memoria Sanctorum continua reverentia præsentibus suo tempore convivis instauratur, & frequentatur.

De vtilitate convivantium.

CAP. XVIII.

RERACTIS igitur iis mensalibus solatiis, pariter Ecclesias omnes vtriusque sexus & ætatis homines, Deum & Sanctos eius pro sua incolumitate, ac parentum salute invocaturi ingrediuntur: diebusque aliquot in tam piissimo ministerio deducendis, valde soliciti sunt, vt si qui in medio eorum

Discordes rediguntur ad concordiam.

discordes sint, ad gratiam & amicitiam eosdem reducant. Si præterea immineant alicubi in limitibus regnorum hostiles insultus, vt stent paratissimi ad omnimodam defensionem. Si denique visis juvenibus personis pro vinculo connubii conjungendis, eo quod in cœtu hominum ob morum probitatem videntur idonei, tunc illico diem persuadent, & præsigunt parentibus vtriusque, quo procus accedat pro votis sponsalibus inchoandis. Et hinc evenit, vt vnus fiat e pluribus:

Vnus fit e pluribus.

quoniam etsi plures amici sint, vnum tamen fiunt, in quibus vnus spiritus, & vna sententia est, vel conjugali copula juncti vna caro. Præterea in tali convictu, vel cœtu Ecclesiæ, teste Ambrosio lib. I. Offi. cap. XXXIII. fidei consortio, initiandi societate, percipiendæ gratiæ necessitudine, mysteriorum communione, amicitiam, & benevolentia augetur, & crescit. Hæc enim etiam appellationes necessitudinum,

Amicitia & benevolentia quomodo crescunt.

reverentiam filiorum, autoriratem & plætatem patrum, germanitatem fratrum sibi vendicant. Multum igitur ad cumulandum spectat amicabilem convictum necessitudo gratiæ. Adjuvant etiam parium studia virtutum: siquidem convictus morum facit similitudinem. Sed nihil tam consociabile, quam

Convictus morum facit similitudinem.

cum æquitate justitia: quæ velut compar, & socia benevolentiæ, facit vt eos quos pares nobis credimus, diligamus. Tantum igitur valet benevolus is convictus, vt plerunque pignora naturæ vincat.

De turbatione bonorum conventuum Regnicolarum.

CAP. XIX.

SED heu dolor hic convivandi, aut congrediendi pacificus

modus, sæpe invalescente peste, sæpius annonæ caristia, ac

Convictus impeditur.

bello, & sæpissimæ invidia, & livore falsorum Christianorum,

et detestabili hæreticorum machinatione fuerat perturbatus:

sed nunquam in toto sublatus. Quia etsi tyrannorum

suspicione (qua nihil frequentius est) a mutuis congressibus

Suspicio tyrannorum frequens.

& commerciis multitudo, ne in vnum congrediatur,

vbique restringitur: tamen vt violentum crudeleque

imperium, atque intolerabile servitutis jugum efficacioribus

armis & consiliis quandoque excutiant, tempus aptum inveniunt, quo vel in campestri

judicio conveniant, vel nuptialibus festis, funeralibusque pompis, vel nundinis

Modus conveniendi.

intersint, aut publicis venationibus arcendarum noxalium bestiarum, præsidis

præcepto, vel communi vrgente necessitate congregentur, vel hostes a littoribus amoveant:

quo casu, & modo suscepto, dum nulla meliora supersint remedia, impacabili

furore succensi, in apertam proruunt rebellionem, ac quicquid atrocitatis

Gens provocatam indomabilis.

ex ea dependet, impigerrimo labore deducunt: nec a furiosa ferocia desinunt, donec

turmatim adaucti, arces & fortalitia tyrannicæ potestatis æquaverint solo, prout superioribus

libris in parte videtur expressum. Nolunt enim Gothi ac Sueci, servili

Servitus generis in Suetia et Gothia nulla.

conditione nunquam geniti, tanquam noxales bestiæ præter legem & æquitatem,

justo reddito, tributo ad insolita vel impossibilia coërceri, prout e veterum

immunitatibus illorum populorum licet intueri, quam felices semper (æquitate defensa)

Principes potius amari curent qui timeri.

fuerant, & præsides eorum miserrimi, qui magis feroci præsidentia timeri,

quam amari conabantur.

De ritu orandi in Ecclesiis.

CAP. XX.

GENTES Septentrionales e pagis remotissimis ad Parochias baptismales

profecturæ, aliud genus armorum, præter ballistam, gladium, & securim,

Genera armorum.

non ferunt. Ballistas inquam, propter feroces bestias, vrsos præcipue

De turbatione bonorum conventuum Regnicolarum.

CAP. XIX.

SED heu dolor hic convivandi, aut congrediendi pacificus

modus, sæpe invalescente peste, sæpius annonæ caristia, ac

Convictus impeditur.

bello, & sæpissimæ invidia, & livore falsorum Christianorum,

et detestabili hæreticorum machinatione fuerat perturbatus:

sed nunquam in toto sublatus. Quia etsi tyrannorum

suspicione (qua nihil frequentius est) a mutuis congressibus

Suspicio tyrannorum frequens.

& commerciis multitudo, ne in vnum congrediatur,

vbique restringitur: tamen vt violentum crudeleque

imperium, atque intolerabile servitutis jugum efficacioribus

armis & consiliis quandoque excutiant, tempus aptum inveniunt, quo vel in campestri

judicio conveniant, vel nuptialibus festis, funeralibusque pompis, vel nundinis

Modus conveniendi.

intersint, aut publicis venationibus arcendarum noxalium bestiarum, præsidis

præcepto, vel communi vrgente necessitate congregentur, vel hostes a littoribus amoveant:

quo casu, & modo suscepto, dum nulla meliora supersint remedia, impacabili

furore succensi, in apertam proruunt rebellionem, ac quicquid atrocitatis

Gens provocatam indomabilis.

ex ea dependet, impigerrimo labore deducunt: nec a furiosa ferocia desinunt, donec

turmatim adaucti, arces & fortalitia tyrannicæ potestatis æquaverint solo, prout superioribus

libris in parte videtur expressum. Nolunt enim Gothi ac Sueci, servili

Servitus generis in Suetia et Gothia nulla.

conditione nunquam geniti, tanquam noxales bestiæ præter legem & æquitatem,

justo reddito, tributo ad insolita vel impossibilia coërceri, prout e veterum

immunitatibus illorum populorum licet intueri, quam felices semper (æquitate defensa)

Principes potius amari curent qui timeri.

fuerant, & præsides eorum miserrimi, qui magis feroci præsidentia timeri,

quam amari conabantur.

De ritu orandi in Ecclesiis.

CAP. XX.

GENTES Septentrionales e pagis remotissimis ad Parochias baptismales

profecturæ, aliud genus armorum, præter ballistam, gladium, & securim,

Genera armorum.

non ferunt. Ballistas inquam, propter feroces bestias, vrsos præcipue

Lupi quando sæviores.

immanes, & insatiabiles lupos in qui tribus mensibus, Ianuario, Februario, &

Martio plus solito ferociunt, quam reliquo anni tempore: que interimantur eo apud

Deum præmisso voto, atque servata fide, vt pelles feræ percussæ quasi pro sacrificio

scabellis sacrorum altarium sub pedibus celebrantis offerantur. Et hinc est ortum, que

Pelles vrsinæ scabellis altarium offeruntur.

maximo, ac horrendo vrgente frigore, super vrsinam pellem stant sacerdotes celebraturi.

Si vero lupina pellis, aut lyncea, vel vulpina, aut alterius generis retibus

excepta fuerit, pretium eius pro cereis Ecclesiæ fideliter adaptatur. Dixi præterea

Cerei emuntur pro pellibus ad vsum ecclesiarum.

gladios, vt vim vi, si in insidiis occurrerit, repellant. Deinde secures, propter

arbores diris tempestatibus per transversam viam ejectas, vt libere transeant, excidendas,

& amovendas, vel pontes subita inundatione perfractos celerius restaurent.

Gladii.

Ferunt etiam lanceas loco baculi, ob aqueas fossas transiliendas. Habent

Secures.

nihilominus baculos annales, seu Calendarios(de quibus lib. primocap. XXXIIII.

Lanceæ.

dictum est) pro gestamine manuum: quibus docent, disputant, interrogant, & concludunt

Baculi annales.

lunares conjunctiones, & oppositiones, ac cursus, festa mobilia, ac fixa: pariter

Rimstaff dicti.

& signa dierum, infallibili experientia, quasi e libro declarata legerent, exponuntur

Experientia temporum.

& interpretantur.

De secura positione armorum in atrio Ecclesiæ.

CAP. XXI.

TEMPLA, seu Ecclesias parochiales ingressuri ruricolæ

Arma in atrio ecclesiæ ponunt.

Septentrionis, ante valuas, sive in atrio absque vlla furti

suspicione prædicta arma, donec divina absoluuntur, præcipue

tempore pacis deponunt, rursusque ad propria reversuri

resumunt. Lege enim majorum gravissima pœna

sacrilegi reperti puniri solent: nec eius horrendi sceleris

Sacrilegorum gravis pœna.

reus inventus, vlla immunitate gaudebit: immo gravioribus

affligi tormentis debet, dum contra Ecclesiæ libertatem,

securitatem, & privilegia delinquit. Similiter & in via

Ecclesiarum itinerantibus, insidias, aut vulnera inferentibus, singulari Principis lege

Cano. sacri et leges imperiales contra sacrileg.

infligitur pœna: quæ veluti gravioribus delictis annumerata, Regio tribunali castiganda

servatur, quemadmodum etiam sacri Canones sanciunt, & Imperiales leges.

Satisque huic immunitati congruit CXI. problema Plutarchi, quo dicit: Ita sacerdotes

Verba Plutarchi.

olim venerabantur, vt ante templa, vel aras positi, sacram effigiem, & divinum

simulachrum representarent: ad quod omnibus egenis, ac supplicibus tanquam

ad aram confugere licebat: vnde nec terreri, nec arceri omnino poterant. Quocirca

in ipso januæ vestibulo, ac limine eiusdem ponebantur lecticæ. Qui vero pedibus

hujusmodi sacerdotum se provoluissent, eo die ab omnibus plagis, ac pœnis

Libertas maxima.

tuti erant: qui si prius vincti fuissent, ac ad eum accessissent, evestigio solvebantur.

Vincula vero non per januam, sed per tectum sublata foras abiiciebantur.

Nunc autem dolendum est impiis persecutoribus vincula, catenasque non sufficere,

Sacerdotes inpie jam tractantur.

quibus atrocius Dei sacerdotes mille contumeliis afflictos alligent, spolient, & occidant:

per quorum devotissimas preces misericordia divinitus acquiri consuevit.

Sed rursus attendant scriptum fore, Beneplacitum est Domino in populo suo, &

Locus scripturæ verax.

exaltavit mansuetos in salutem: in quorum manibus gladii ancipites sunt, ad faciendam

vindictam, & ad alligandum Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in

manicis ferreis, vt faciant in eis judicimum conscriptum. Et hæc est gloria omnibus

Sanctis eius.

Lupi quando sæviores.

immanes, & insatiabiles lupos in qui tribus mensibus, Ianuario, Februario, &

Martio plus solito ferociunt, quam reliquo anni tempore: que interimantur eo apud

Deum præmisso voto, atque servata fide, vt pelles feræ percussæ quasi pro sacrificio

scabellis sacrorum altarium sub pedibus celebrantis offerantur. Et hinc est ortum, que

Pelles vrsinæ scabellis altarium offeruntur.

maximo, ac horrendo vrgente frigore, super vrsinam pellem stant sacerdotes celebraturi.

Si vero lupina pellis, aut lyncea, vel vulpina, aut alterius generis retibus

excepta fuerit, pretium eius pro cereis Ecclesiæ fideliter adaptatur. Dixi præterea

Cerei emuntur pro pellibus ad vsum ecclesiarum.

gladios, vt vim vi, si in insidiis occurrerit, repellant. Deinde secures, propter

arbores diris tempestatibus per transversam viam ejectas, vt libere transeant, excidendas,

& amovendas, vel pontes subita inundatione perfractos celerius restaurent.

Gladii.

Ferunt etiam lanceas loco baculi, ob aqueas fossas transiliendas. Habent

Secures.

nihilominus baculos annales, seu Calendarios(de quibus lib. primocap. XXXIIII.

Lanceæ.

dictum est) pro gestamine manuum: quibus docent, disputant, interrogant, & concludunt

Baculi annales.

lunares conjunctiones, & oppositiones, ac cursus, festa mobilia, ac fixa: pariter

Rimstaff dicti.

& signa dierum, infallibili experientia, quasi e libro declarata legerent, exponuntur

Experientia temporum.

& interpretantur.

De secura positione armorum in atrio Ecclesiæ.

CAP. XXI.

TEMPLA, seu Ecclesias parochiales ingressuri ruricolæ

Arma in atrio ecclesiæ ponunt.

Septentrionis, ante valuas, sive in atrio absque vlla furti

suspicione prædicta arma, donec divina absoluuntur, præcipue

tempore pacis deponunt, rursusque ad propria reversuri

resumunt. Lege enim majorum gravissima pœna

sacrilegi reperti puniri solent: nec eius horrendi sceleris

Sacrilegorum gravis pœna.

reus inventus, vlla immunitate gaudebit: immo gravioribus

affligi tormentis debet, dum contra Ecclesiæ libertatem, securitatem, & privilegia delinquit. Similiter & in via Ecclesiarum itinerantibus, insidias, aut vulnera inferentibus, singulari Principis lege

Cano. sacri et leges imperiales contra sacrileg.

infligitur pœna: quæ veluti gravioribus delictis annumerata, Regio tribunali castiganda servatur, quemadmodum etiam sacri Canones sanciunt, & Imperiales leges. Satisque huic immunitati congruit CXI. problema Plutarchi, quo dicit: Ita sacerdotes

Verba Plutarchi.

olim venerabantur, vt ante templa, vel aras positi, sacram effigiem, & divinum simulachrum representarent: ad quod omnibus egenis, ac supplicibus tanquam ad aram confugere licebat: vnde nec terreri, nec arceri omnino poterant. Quocirca in ipso januæ vestibulo, ac limine eiusdem ponebantur lecticæ. Qui vero pedibus hujusmodi sacerdotum se provoluissent, eo die ab omnibus plagis, ac pœnis

Libertas maxima.

tuti erant: qui si prius vincti fuissent, ac ad eum accessissent, evestigio solvebantur. Vincula vero non per januam, sed per tectum sublata foras abiiciebantur. Nunc autem dolendum est impiis persecutoribus vincula, catenasque non sufficere,

Sacerdotes inpie jam tractantur.

quibus atrocius Dei sacerdotes mille contumeliis afflictos alligent, spolient, & occidant: per quorum devotissimas preces misericordia divinitus acquiri consuevit. Sed rursus attendant scriptum fore, Beneplacitum est Domino in populo suo, &

Locus scripturæ verax.

exaltavit mansuetos in salutem: in quorum manibus gladii ancipites sunt, ad faciendam vindictam, & ad alligandum Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis, vt faciant in eis judicimum conscriptum. Et hæc est gloria omnibus Sanctis eius.

LIBER XVI. 545

De miseria, & infamia sacrilegorum.

CAP. XXII.

QVIA nimium familiare sacrilegis mentibus est, audaci impietate quæque mala imaginari, & ea contra divinam reverentiam, & eius ministros atrocius exequi: fit vt in primis vel

Intentio sacrilegorum crudelissima.

cultum divinum totaliter auferant, vel in tantum bona diripiendo impediant, vt tandem omnem substantiam Ecclesiæ, & clericorum occupent, ac vertant in commodum, & hæreditatem laicorum: ignorantes, vel scire non volentes, crudelius mortis genus fore, victu necessario sublato, hominem

Occidentes hominem famen.

miserabili ac longo interim fame occidere, quam levi, licet duro compendio, fune, vel gladio, quocunque solatio destitutum, & nudum mortificare: immo in tantum blandiendo sibi mentitur eorum iniquitas, vt astute

Verbum hæreticorum.

dicant, Non expellimus clericos ab Ecclesiis, vel monachos, aut moniales a claustris:

sed bona eorum sub fiscum, & coronam mittimus, vt nihil amplius ab aliis exportandum relinquatur, sed his peraugendis nova eleemosyna distribuatur. Quod quam execrabile, ac detestabile fit, ipsi viderint, qui hac scelerata malitia infamiam

Opus execrabile.

sibi comparant, & perpetuum cruciatum, ac stirpi, generationique suæ æternam egestatem: quæ in domo impii, vt lepra in leproso, hæreditaria lege manet. Constat etiam

Mendicitas a monasterio ejecta reperitur in aula

referente Theoderico Rege Gothorum de libertate cleri, quod qui mendicitatem tollit a monasteriis, & claustris, eam inveniet in Principum aulis. Quod quam verum sit, secreta miseria plus edocet, quam minuta hac pagina congruit enarrare. Vere

Sacrilegi semper egentes.

possent hic præter mille alia testimonia e nomine ostendi potentissimæ Principum, ac nobilium familiæ: que vt olim forte sua contentæ sine sacrilegio, & vestium: & epularum inani luxu liberaliter in splendida opulentia (abunde propria egenis tribuentes) vixerunt: ita postmodum manus rapaces, ad sacra præsertim æraria, prætextu fictæ necessitatis mittentes, inopia pressi, ad aratra, vt sudore victum quærerent,

Nobiles ad aratra pressi.

descenderunt: sub quo indies iam gemere, & inconsolabiliter plures vivere non ignoro. Aurum, & argentum pia manu collectum dum Ecclesia

Ecclesia semper subvenit angustiatis.

habuit, ne corruerent in abjectam conditionem, multis & magnis hominibus vel dando, vel mutuando succurrit. At postquam inde sublatum est, nec reparari permittitur, quisque in maxima infelicitate experietur, quam miserabile sit vivere absque mutua subventione fidelium Christianorum.

De nimia præsumptione sacrilegorum.

CAP. XXIII.

EXTANT apud Cassiodorum lib. XII. notabiles epistolæ:

Divinitas oculis mortalibus non sallitur.

quarum vna sub titulo Edicti sic habet: Quid adhuc minime audacia humana tentabis, si et ibi furta, ac sacrilegia porrigis vbi te minime latere cognoscis ? vt illudas oculis fortasse mortalibus: quamvis iniqua, tamen aliquam videtur præsumptio. Quanta vero excitate damnatur, qui se æstimat perpetrare, quod divinitas non possit advertere ? Sed ne similis vlterius grassetur præsumptio, aut divinam parientiam

Edictum Theo. Regis Goth.

frequens provocare possit excessus, edictali programmate definimus, vt qui in hac fuerit vlterius fraude versatus, & militia careat, & compendium propriæ facultatis amittat. Graviore siquidem pœna plectendus, qui

Pauperes habeant dona regnantium.

vsque ad injuriam divinam, suam nihilominus tetendit audaciam. Habeant pauperes dona regnantum: possideant aliquid, quibus nulla facultas est. Cur aliena substantia in Regali largitate posita pervaditur ? Possessio eius, stabile munus principis est. Quemadmodum præsumat subjectus contingere, quod Deo respicit humilitate dominantis

Esurientes occidit qui quod pont non affert.

offerre ? Additur, quod talibus non dare tulisse est: & merito, quando qui potest esurientibus subvenire, si non pascit, extinguit. Pudeat illis tollere, quibus jubentur offerre. Vltra omnes crudelitates est, divitem velle fieri de exiguitate

Crudelitas major est.

mendici. Amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia, nullus audeat inde tollere, quod possit collecta dispergere: addendo perdit, qui retinendo collegerit,

Pauper fit.

& paupertatem potius ad se trahit, si exigentium pecunias non repellit.

De restitutione sacrorum vasorum S. Petri.

CAP. XXIIII.

REFERT idem Cassiodorus eodem libro aliquot sequentibus

Alaric' rex vasa sacra sacris locis restituit.

capitibus, que postquam, Rex Gothorum Alaricus vrbis Romæ deprædatione satiatus, Apostoli Petri vasa suis deferentibus excepisset, mox vt rei causam habita interrogatione cognovit, sacris luminibus deportari manibus diripientium imperavit: vt cupiditas, quæ deprædationis ambitu admiserat scelus, devotione largissima deleret excessum.

Vasa Sanctorum.

Sed quid mirum ? si reverendorum Sanctorum vasa diripere noluit, qui tanta se Vrbis (a Stilicone lacessitus)

Roma gentium domina.

vastatione ditavit Roma etenim, vt antecessor meus D. Ioannes Archiepiscopus Vpsalensis lib. XV. historiarum suarum fo. 489. asserit, gentium domina,

Mitiores olim Arriani qui moderni Christiani.

Christianæ fidei domicilium, omni ope destituta capitur a Vestrogotho Rege: qui etsi esset Arrianus, tamen longe mitius victoriam in devictos hostes exercuit, quam complures nostri temporis Principes in subditos, & fideles cives suam potentiam extendunt. Quamvis enim direpta fuerat Roma, tamen sacris ædibus, & omnibus in eas confugientibus, quadam incredibili pietate parcebatur: immo ipsi Gothi plerosque

De nimia præsumptione sacrilegorum.

CAP. XXIII.

EXTANT apud Cassiodorum lib. XII. notabiles epistolæ:

Divinitas oculis mortalibus non sallitur.

quarum vna sub titulo Edicti sic habet: Quid adhuc minime

audacia humana tentabis, si et ibi furta, ac sacrilegia porrigis

vbi te minime latere cognoscis ? vt illudas oculis fortasse

mortalibus: quamvis iniqua, tamen aliquam videtur præsumptio.

Quanta vero excitate damnatur, qui se æstimat

perpetrare, quod divinitas non possit advertere ? Sed ne

similis vlterius grassetur præsumptio, aut divinam parientiam

Edictum Theo. Regis Goth.

frequens provocare possit excessus, edictali programmate

definimus, vt qui in hac fuerit vlterius fraude versatus, & militia careat, &

compendium propriæ facultatis amittat. Graviore siquidem pœna plectendus, qui

Pauperes habeant dona regnantium.

vsque ad injuriam divinam, suam nihilominus tetendit audaciam. Habeant pauperes

dona regnantum: possideant aliquid, quibus nulla facultas est. Cur aliena substantia

in Regali largitate posita pervaditur ? Possessio eius, stabile munus principis est.

Quemadmodum præsumat subjectus contingere, quod Deo respicit humilitate dominantis

Esurientes occidit qui quod pont non affert.

offerre ? Additur, quod talibus non dare tulisse est: & merito, quando qui

potest esurientibus subvenire, si non pascit, extinguit. Pudeat illis tollere, quibus

jubentur offerre. Vltra omnes crudelitates est, divitem velle fieri de exiguitate

Crudelitas major est.

mendici. Amentur honesta lucra, horreantur damnosa compendia, nullus audeat

inde tollere, quod possit collecta dispergere: addendo perdit, qui retinendo collegerit,

Pauper fit.

& paupertatem potius ad se trahit, si exigentium pecunias non repellit.

De restitutione sacrorum vasorum S. Petri.

CAP. XXIIII.

REFERT idem Cassiodorus eodem libro aliquot sequentibus

Alaric' rex vasa sacra sacris locis restituit.

capitibus, que postquam, Rex Gothorum Alaricus vrbis

Romæ deprædatione satiatus, Apostoli Petri vasa suis deferentibus

excepisset, mox vt rei causam habita interrogatione

cognovit, sacris luminibus deportari manibus diripientium

imperavit: vt cupiditas, quæ deprædationis ambitu

admiserat scelus, devotione largissima deleret excessum.

Vasa Sanctorum.

Sed quid mirum ? si reverendorum Sanctorum vasa

diripere noluit, qui tanta se Vrbis (a Stilicone lacessitus)

Roma gentium domina.

vastatione ditavit Roma etenim, vt antecessor meus D. Ioannes Archiepiscopus

Vpsalensis lib. XV. historiarum suarum fo. 489. asserit, gentium domina,

Mitiores olim Arriani qui moderni Christiani.

Christianæ fidei domicilium, omni ope destituta capitur a Vestrogotho Rege: qui

etsi esset Arrianus, tamen longe mitius victoriam in devictos hostes exercuit, quam

complures nostri temporis Principes in subditos, & fideles cives suam potentiam

extendunt. Quamvis enim direpta fuerat Roma, tamen sacris ædibus, & omnibus

in eas confugientibus, quadam incredibili pietate parcebatur: immo ipsi Gothi

plerosque

plerosque Romanorum suis humeris in templa portaverunt, ne in cæteros milites minus

Gothi portabant debiles ad templa.

clementes inciderent, prout S. Augustinus, & Orosius, hanc historiam jam

sibi magis compertam tradiderunt. Ille enim in III. lib. de Civit. Dei cap. XXVIII.

Gothis admirandam clementiam tribuens, inquit: Gothi tam multis Senatoribus pepercerunt,

Augustinus: & Orosius.

vt magis mirum sit, quod aliquos peremerunt. Hic vero Orosius lib. VII.

cap. XXVIII, miris exclamationibus in laudem Gothicæ gentis vtitur. Ibi enim

Gothi multis pepercerunt.

videre licet, Gothos vehementer horruisse sacrilegia, & non solum sacram vasa aurea,

& argentea, magnitudine, & pondere, ac pulchritudine pretiosissima, in sacras

Sacrilegia Gothi horruere.

ædes retulisse: verum etiam omnes tam ethnicos, quam Christianos ad Sanctorum

Basilicas confugere volentes, e medio interjectu Vrbis, exertis vndique ad defensionem

gladiis, salvos & liberos deduxisse. Hæcque contigerunt circa annos Domini

Anno Domini 414.

CCCC. XIIII. teste Sigisberto.

De sacrilegiis, ac differentiis, ac pœnis eorundem.

CAP. XXV.

NE autem quempiam lateat horrendi criminis hujus sacrilegii,

hæresis, ac schismatis execrabilis impietas, censendum

est id fieri, quoties vel personis, vel locis sacris

Sacrilegium fit.

(vt D. Brunus lib. V. cap. vltimo de hæreticis integre

asserit) injuria irrogatur, aut Ecclesiastica bona profanantur.

Ac primum quidem, vt varii sunt gradus, & dignitates

sacrarum personarum. ita variæ quoque pœnæ sunt

sacrilegii, quod in personas Ecclesiasticas perpetratur. Si

quidem alia pœna in eos statuta est, qui hostilem & sacrilegam

Pœnæ variæ sacrilegorum.

manum in S. Ro. Ecclesiæ Cardinales injecerint: alia in violatores Episcoporum:

alia in cos, qui sacerdotes, & clericos violenter invadunt: alia in raptores sacrarum

virginum, & rerum Deo ac Ecclesiis dedicatarum. De quorum pœnis infligendis

satis justa, & severa provisio in municipalibus regnorum Aquilonarium legibus

Municipalia jura Aquilonarium regionum.

facta est, si alias jura vigorem, & executorem haberent, juxta criminum excessum,

& atrocitatem, De D. Cardinalium rarissime illuc venientium, offensoribus,

non minor pœna sumeretur, quam si Regia majestas læsa foret: hoc est, condemnatio

ad truculentissimam mortem. Sed is casus nunquam accidit in his terris, quin potius

tam sublimibus personis omnis reverentia, & obedientia exhiberetur, quæ summo

Legati Apostolici semper humanissime excepti in Aquilo.

principi ostendi posset, & deberet, prout charissimus frater & antecessor meus D.

Io Magnus Gothus declarat in sua Metropoli Vpsalensi. Pariter & aliis S. Rom.

Ecclesiæ, & Sedis Apostolicæ legatis, ingenti honore & liberalitate semper susceptis,

Deoque propitio suscipiendis. Violatores vero Episcoporum vti plures, & graviores

sunt, ita & legibus humanis difficulter arceri, vel judicari possunt: nisi Deus, qui

pro ipsis corripit Reges (quibus & præcepit, ne tangerent christos eius) suo judicio

per legitima tribunalia judicium fieri præcipiat, vt proscribantur, deponantur,

ac degradentur: quemadmodum & multi Imperatores, Reges, Duces, Comites, &

Equites aurati pro enormibus delictis deponi, & puniri solent: ne alicujus effrenis

impietas inulta linquatur, donec Deus arguet in æquitate pro mansuetis terræ.

Impietas non manet inulta.

Ideoque nullus in sublimi potestate constitutus præsumat alienum judicare servum,

qui domino suo stabit.

plerosque Romanorum suis humeris in templa portaverunt, ne in cæteros milites minus

Gothi portabant debiles ad templa.

clementes inciderent, prout S. Augustinus, & Orosius, hanc historiam jam

sibi magis compertam tradiderunt. Ille enim in III. lib. de Civit. Dei cap. XXVIII.

Gothis admirandam clementiam tribuens, inquit: Gothi tam multis Senatoribus pepercerunt,

Augustinus: & Orosius.

vt magis mirum sit, quod aliquos peremerunt. Hic vero Orosius lib. VII.

cap. XXVIII, miris exclamationibus in laudem Gothicæ gentis vtitur. Ibi enim

Gothi multis pepercerunt.

videre licet, Gothos vehementer horruisse sacrilegia, & non solum sacram vasa aurea,

& argentea, magnitudine, & pondere, ac pulchritudine pretiosissima, in sacras

Sacrilegia Gothi horruere.

ædes retulisse: verum etiam omnes tam ethnicos, quam Christianos ad Sanctorum

Basilicas confugere volentes, e medio interjectu Vrbis, exertis vndique ad defensionem

gladiis, salvos & liberos deduxisse. Hæcque contigerunt circa annos Domini

Anno Domini 414.

CCCC. XIIII. teste Sigisberto.

De sacrilegiis, ac differentiis, ac pœnis eorundem.

CAP. XXV.

NE autem quempiam lateat horrendi criminis hujus sacrilegii,

hæresis, ac schismatis execrabilis impietas, censendum

est id fieri, quoties vel personis, vel locis sacris

Sacrilegium fit.

(vt D. Brunus lib. V. cap. vltimo de hæreticis integre

asserit) injuria irrogatur, aut Ecclesiastica bona profanantur.

Ac primum quidem, vt varii sunt gradus, & dignitates

sacrarum personarum. ita variæ quoque pœnæ sunt

sacrilegii, quod in personas Ecclesiasticas perpetratur. Si

quidem alia pœna in eos statuta est, qui hostilem & sacrilegam

Pœnæ variæ sacrilegorum.

manum in S. Ro. Ecclesiæ Cardinales injecerint: alia in violatores Episcoporum: alia in cos, qui sacerdotes, & clericos violenter invadunt: alia in raptores sacrarum virginum, & rerum Deo ac Ecclesiis dedicatarum. De quorum pœnis infligendis satis justa, & severa provisio in municipalibus regnorum Aquilonarium legibus

Municipalia jura Aquilonarium regionum.

facta est, si alias jura vigorem, & executorem haberent, juxta criminum excessum, & atrocitatem, De D. Cardinalium rarissime illuc venientium, offensoribus, non minor pœna sumeretur, quam si Regia majestas læsa foret: hoc est, condemnatio ad truculentissimam mortem. Sed is casus nunquam accidit in his terris, quin potius tam sublimibus personis omnis reverentia, & obedientia exhiberetur, quæ summo

Legati Apostolici semper humanissime excepti in Aquilo.

principi ostendi posset, & deberet, prout charissimus frater & antecessor meus D. Io Magnus Gothus declarat in sua Metropoli Vpsalensi. Pariter & aliis S. Rom. Ecclesiæ, & Sedis Apostolicæ legatis, ingenti honore & liberalitate semper susceptis, Deoque propitio suscipiendis. Violatores vero Episcoporum vti plures, & graviores sunt, ita & legibus humanis difficulter arceri, vel judicari possunt: nisi Deus, qui pro ipsis corripit Reges (quibus & præcepit, ne tangerent christos eius) suo judicio per legitima tribunalia judicium fieri præcipiat, vt proscribantur, deponantur, ac degradentur: quemadmodum & multi Imperatores, Reges, Duces, Comites, & Equites aurati pro enormibus delictis deponi, & puniri solent: ne alicujus effrenis impietas inulta linquatur, donec Deus arguet in æquitate pro mansuetis terræ.

Impietas non manet inulta.

Ideoque nullus in sublimi potestate constitutus præsumat alienum judicare servum, qui domino suo stabit.

De portentosis sacrilegis, & eorum infami vita, & horrendo fine.

CAP. XXVI.

COGITENT ergo audaces sacrilegi non frustra summos Pontifices tam Canones, quam ipsos Imperatores leges adversus violatores communium sepulchrorum severiter statuisse: quanto magis in eos, qui tumbas sanctorum Martyrum desolare præsumunt ? Propterea perpendant, ac revolvant veteres, ac novas historias, & nullibi invenient

Sacrilegi morte infami pereunt.

sacrilegos aliter, quam infami morte defecisse. Probat hoc sufficienter Trogus Pompeius, & eius abbreviator Iustinus: e quibus nonnullos adducere placuit, vt formident Christiani sacrilegia committere, quando tam infeliciter ea temeritas successerat,

Cambyses.

etiam illis, qui idola coluerunt. Cambyses (inquit Iustinus) Persarum Rex ad Ammonis templum expugnandum exercitum misit: qui tempestaribus, &

Xerxes.

arenarum molibus oppressus, interiit. Xerxes quoque Persa quatuor millia armatorum

Delphos ad templum Appollinis diripiendum misit: que manus tota imbribus,

Philomenes.

& fulminibus deleta est. Philomenes Græcorum Phocensium dux, postquam Apollinis templum spoliaverat, sequenti prælio primus inter confertissimos hostes

Brennus.

dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impiissimo sanguine luit. Brennus Gallorum dux, quasi terrena spolia sorderent, animum ad deorum templa convertit, scurriliter jocatus, Locupletes deos largiri hominibus oportere. Sed idem postmodum cum

Antiochus.

dolorem vulnerum ferre non posset, pugione sibi & infamem, & crudelem mortem conscivit. Antiochus Syriæ Rex sperans se sub specie tributariæ necessitatis excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu nocte templum Dindymæi Iovis aggreditur: quo re prodita, concursu incolarum cum omni militia interficitur. Totus etiam ille Brenni exercitus (qui Tholosam reversus est) comprehensus pestifera lue, non prius sanitatem recuperavit, quam aurum argentumque sacrilegiis quæsitum. ,

Aurum Tholosanum.

in Tholosensem lacum mergeret: quod longo post tempore Cæpio Romanus Consul, abstulit: quodque sacrilegium causa excidii Cæpioni, exercituique eius postea fuit. Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut vltor sacræ pecuniæ, insecutus est.

Adhuc de similibus sacrilegis.

CAP. XXVII.

Alexander.

ALEXANDER Syriæ Rex, cum militibus stipendia deessent, in templo Iovis solidum ex auro Victoriæ signum tolli jubet, facetis jocis sacrilegium circunscribens: nam victoriam commodatam sibi ab Iove esse dicebat. Interjectis deinde diebus in sacrilegio deprehensus est, & a suis desertus, a latronibus capitur, perductusque ad hostem suum

Gryphus.

Gryphum, interficitur. Hi pauci e tota multitudine sacrilegorum adducti, documento esse possunt, non semper verum

Dionysius.

esse, quod sacrilegus Dionysius Siculus jocando dixit,

Ecce

De portentosis sacrilegis, & eorum infami vita, & horrendo fine.

CAP. XXVI.

COGITENT ergo audaces sacrilegi non frustra summos Pontifices tam Canones, quam ipsos Imperatores leges adversus violatores communium sepulchrorum severiter statuisse: quanto magis in eos, qui tumbas sanctorum Martyrum desolare præsumunt ? Propterea perpendant,

ac revolvant veteres, ac novas historias, & nullibi invenient

Sacrilegi morte infami pereunt.

sacrilegos aliter, quam infami morte defecisse. Probat

hoc sufficienter Trogus Pompeius, & eius abbreviator

Iustinus: e quibus nonnullos adducere placuit, vt formident

Christiani sacrilegia committere, quando tam infeliciter ea temeritas successerat,

Cambyses.

etiam illis, qui idola coluerunt. Cambyses (inquit Iustinus) Persarum Rex

ad Ammonis templum expugnandum exercitum misit: qui tempestaribus, &

Xerxes.

arenarum molibus oppressus, interiit. Xerxes quoque Persa quatuor millia armatorum

Delphos ad templum Appollinis diripiendum misit: que manus tota imbribus,

Philomenes.

& fulminibus deleta est. Philomenes Græcorum Phocensium dux, postquam

Apollinis templum spoliaverat, sequenti prælio primus inter confertissimos hostes

Brennus.

dimicans cecidit, & sacrilegii pœnas impiissimo sanguine luit. Brennus Gallorum

dux, quasi terrena spolia sorderent, animum ad deorum templa convertit, scurriliter

jocatus, Locupletes deos largiri hominibus oportere. Sed idem postmodum cum

Antiochus.

dolorem vulnerum ferre non posset, pugione sibi & infamem, & crudelem mortem

conscivit. Antiochus Syriæ Rex sperans se sub specie tributariæ necessitatis

excusatius sacrilegia commissurum, adhibito exercitu nocte templum Dindymæi Iovis

aggreditur: quo re prodita, concursu incolarum cum omni militia interficitur. Totus

etiam ille Brenni exercitus (qui Tholosam reversus est) comprehensus pestifera

lue, non prius sanitatem recuperavit, quam aurum argentumque sacrilegiis quæsitum. ,

Aurum Tholosanum.

in Tholosensem lacum mergeret: quod longo post tempore Cæpio Romanus Consul,

abstulit: quodque sacrilegium causa excidii Cæpioni, exercituique eius postea fuit.

Romanos quoque Cimbrici belli tumultus, velut vltor sacræ pecuniæ, insecutus est.

Adhuc de similibus sacrilegis.

CAP. XXVII.

Alexander.

ALEXANDER Syriæ Rex, cum militibus stipendia deessent,

in templo Iovis solidum ex auro Victoriæ signum

tolli jubet, facetis jocis sacrilegium circunscribens: nam

victoriam commodatam sibi ab Iove esse dicebat. Interjectis

deinde diebus in sacrilegio deprehensus est, & a suis

desertus, a latronibus capitur, perductusque ad hostem suum

Gryphus.

Gryphum, interficitur. Hi pauci e tota multitudine sacrilegorum

adducti, documento esse possunt, non semper verum

Dionysius.

esse, quod sacrilegus Dionysius Siculus jocando dixit,

Ecce

Ecce quam securi navigant sacrilegi. Profecto non omnes hactenus secura navigaverant

aura, præsertim in Suetia, & Gothia: de quibus mihi specialis sermo est:

qui vel Ecclesiam oppresserant, vel auxiliares manus ab ea retraxerant. Novi enim

Depositio potentum.

aliquemex Principibus regni Gothorum, quingentos equites in quotidiana familia

fatis magnifice aluisse: cujus soror circa annum Domini M. D. XXXV.

in ordinem plebeiæ multitudinis redacta, pœnam patitur, quod majores sui non

fatis pii fuissent in Ecclesiam, & Dei ministros, in quos ne prædium aliquod conferrent,

voto pertinaci sese dudum astrinxerunt: quo casu multi a summo culmine

nobilitatis ad vilissimam conditionem sunt detrusi. Iustum quippe est, vt ignobiles

Ignobiles quare multi fiunt?

fiant, qui Deum, a quo est omnis nobilitas, in Ecclesiæ ministris contemnere

non verentur. Neque opus est ad confirmandum hoc argumentum, exempla ab

divinis literis petere: nam sacra historia vix aliquid frequentius, aut horribilius inculeat,

Scriptura sacra exhorret sacrilegos.

quam horrenda illorum tyrannorum, & sacrilegorum supplicia, qui ab initio

institutæ Ecclesiæ, divino sacerdotio injurias, irreverenti, & feroci ingenio

irrogarunt.

De plagis sacrilegorum &c.

CAP. XXVIII.

VNVM tamen hic ex Iosue VII. referre congruit de Acham:

Acham sur.

qui inter sexcenta millia pugnantorum, jussu Domini

per tribus, samilias, domos, & nomina quæsitus, repertus, &

confessus est hoc modo: Vidi inter spolia pallium coccineum

valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque

Siclus 20. obolos habet.

auream quinquaginta siclorum, & concupiscens abstuli, &

fossa humo absondi &c. Quæ omnia extracta, & projecta

ante Dominum, tulit Iosue, filios, filias, boves, oves, asinos,

tabernaculum, & cunctam supellectilem ipsius Acham:

quem & duxit ad vallem Achor, & ait illi: Quia turbasti nos, exturbet te Deus

Vallis Achor.

in die hac. Lapidavitque cum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta

sunt, lapidum acervo id testante in hunc diem: locusque vocatur Vallis Achor

in sempiternum. Quo facto aversus est furor Domini ab Israël, vt denuo ad gratiam

recepti, de inimicis triumpharent: paucique eorum percusserunt vno die XII. millia

Lapidatus e sur.

oppressæ civitatis, & Regem suspenderunt, Solque & Luna, vt victores in cæteros

hostes, quinque scilicet Reges potentissimos, fierent, stationem sui cursus annuerunt.

Præterea cunctas gentes inimicas est resistentes, in omnibus terris circumjacentibus,

speciali numero Reges XXXI. gladio, furca, incendio, vel lapidibus deleverunt.

Victoria redit.

Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra

Israël, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent. Domino

Reges 31. periere.

enim, & Mosi servo eius (prout nunc inconvertibiles sacrilegi, & hæretici) semper

durissima cervice restiterunt, & indies adhuc resistunt, donec similiter, aut

gravius puniantur. Vnum tamen hic addendum veniet, quomodo durus ille persecutor

populi Domini Adonibezech, fugiens e prælio, Israël comprehensus est, &

Sententia Domini fuit.

cæsis summitatibus manuum eius, ac pedum, in squallore sedens dixerit: Septuaginta

Iudi. 1.

Reges amputatis manuum, ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa

mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus: ne forte sacrilegi pungentis

conscientiæ flagitium (fame Ecclesiasticas personas occidendo) cum Lamech

Reges 70.

Lamech.

Ecce quam securi navigant sacrilegi. Profecto non omnes hactenus secura navigaverant

aura, præsertim in Suetia, & Gothia: de quibus mihi specialis sermo est:

qui vel Ecclesiam oppresserant, vel auxiliares manus ab ea retraxerant. Novi enim

Depositio potentum.

aliquemex Principibus regni Gothorum, quingentos equites in quotidiana familia

fatis magnifice aluisse: cujus soror circa annum Domini M. D. XXXV.

in ordinem plebeiæ multitudinis redacta, pœnam patitur, quod majores sui non

fatis pii fuissent in Ecclesiam, & Dei ministros, in quos ne prædium aliquod conferrent,

voto pertinaci sese dudum astrinxerunt: quo casu multi a summo culmine

nobilitatis ad vilissimam conditionem sunt detrusi. Iustum quippe est, vt ignobiles

Ignobiles quare multi fiunt?

fiant, qui Deum, a quo est omnis nobilitas, in Ecclesiæ ministris contemnere

non verentur. Neque opus est ad confirmandum hoc argumentum, exempla ab

divinis literis petere: nam sacra historia vix aliquid frequentius, aut horribilius inculeat,

Scriptura sacra exhorret sacrilegos.

quam horrenda illorum tyrannorum, & sacrilegorum supplicia, qui ab initio

institutæ Ecclesiæ, divino sacerdotio injurias, irreverenti, & feroci ingenio

irrogarunt.

De plagis sacrilegorum &c.

CAP. XXVIII.

VNVM tamen hic ex Iosue VII. referre congruit de Acham:

Acham sur.

qui inter sexcenta millia pugnantorum, jussu Domini

per tribus, samilias, domos, & nomina quæsitus, repertus, &

confessus est hoc modo: Vidi inter spolia pallium coccineum

valde bonum, & ducentos siclos argenti, regulamque

Siclus 20. obolos habet.

auream quinquaginta siclorum, & concupiscens abstuli, &

fossa humo absondi &c. Quæ omnia extracta, & projecta

ante Dominum, tulit Iosue, filios, filias, boves, oves, asinos,

tabernaculum, & cunctam supellectilem ipsius Acham:

quem & duxit ad vallem Achor, & ait illi: Quia turbasti nos, exturbet te Deus

Vallis Achor.

in die hac. Lapidavitque cum omnis Israël, & cuncta quæ illius erant, igne consumpta

sunt, lapidum acervo id testante in hunc diem: locusque vocatur Vallis Achor

in sempiternum. Quo facto aversus est furor Domini ab Israël, vt denuo ad gratiam

recepti, de inimicis triumpharent: paucique eorum percusserunt vno die XII. millia

Lapidatus e sur.

oppressæ civitatis, & Regem suspenderunt, Solque & Luna, vt victores in cæteros

hostes, quinque scilicet Reges potentissimos, fierent, stationem sui cursus annuerunt.

Præterea cunctas gentes inimicas est resistentes, in omnibus terris circumjacentibus,

speciali numero Reges XXXI. gladio, furca, incendio, vel lapidibus deleverunt.

Victoria redit.

Domini enim sententia fuerat, vt indurarentur corda eorum, & pugnarent contra

Israël, & caderent, & non mererentur vllam clementiam, ac perirent. Domino

Reges 31. periere.

enim, & Mosi servo eius (prout nunc inconvertibiles sacrilegi, & hæretici) semper

durissima cervice restiterunt, & indies adhuc resistunt, donec similiter, aut

gravius puniantur. Vnum tamen hic addendum veniet, quomodo durus ille persecutor

populi Domini Adonibezech, fugiens e prælio, Israël comprehensus est, &

Sententia Domini fuit.

cæsis summitatibus manuum eius, ac pedum, in squallore sedens dixerit: Septuaginta

Iudi. 1.

Reges amputatis manuum, ac pedum summitatibus, colligebant sub mensa

mea ciborum reliquias: sicut feci, ita reddidit mihi Deus: ne forte sacrilegi pungentis

conscientiæ flagitium (fame Ecclesiasticas personas occidendo) cum Lamech

Reges 70.

Lamech.

dicere cogantur, Occidi virum in vulnus meum, septuplum vltio dabitur de Cain,

& de Lamech septuagies septies, quia milles audierant, & audiunt cavendum

esse a hoc nequissimo & crudelissimo facto: quia opprimunt alium, vt ipsi oporessores

Ambrosius Politus.

semper gravius torqueantur: prout video D. Ambrosium Politum Archiepiscopum

Compsanum super quartum caput Gene. diligenter annotasse, videlicet inferentem alteri

Injuriam inferens sibi primum nocet.

injuriam, sibi primum & maxime inferre. Possent quidem viri Ecclesiastici vim vi

quandoque repellendo, graves vlcisci violentias, aut duras avertere persecutiones: sed

cum in bono vincendum sit malum, scuto patientiæ adversa gravissima venient toleranda:

Scutum patientiæ.

vt forte eo genere pugnandi sese a mortifera vexatione, & proximum a malo

proposito, & pessimo opere liberare possint, exemplo & consilio beati Gregorii:

Gregorius potuit, sed noluit se liberare de persecutione Longobardorum.

qui de seipso (vt prædictus D. Archiepiscopus Ambrosius cap. præallegato resert)

testatus est, se potuisse Longobardorum tyrannidem debellare, ita vt ne vnus quidem in Italia remansisset: maluisse tamen cum cæteris iniquum sufferre jugum, quam se Dei, & Christi Regis pacifici vicarium, sanguini admiscere. Veruntamen ea mensura & modo ferenda est injuria, vt non conturbetur Reipublicæ tranquillitas,

Modus ferendi injuriam.

& commune bonum.

De remediis sacrilegiorum avertendorum.

CAP. XXIX.

CONSYDERATA prædicta Prælatorum indicibili patientia, vitæque sanctitate, & horrore tam immensi sceleris,

Horror sceleris revocata malo.

& infamia sobolis procreatæ, ac procreandæ, gravique Ecclesiastica censura, & multis ac infinitis malis, ex odio & discordia secuturis, sæpissimæ Reges & Principes Aquilonares, offensos Episcopos & prælatos, ob vitæ sanctitatem

Concordia restauratur.

& admirandam fidei constantiam, ne illate injuriæ Deo vltore vindicentur, recipere solent ad gratiam & favorem: quemadmodum potentissimus Rex Suetiæ Magnus

Magnus Re

cognomento Ladalaas, cum sanctissimo Antistite Brynolpho Scarensi, seditiosis

Brynolphus Episcopus.

procurantibus pro hoste reputato, atque pluries ad mortem quæsito, celerrime cunctis admirantibus, & congratulantibus in gratiam venit. Die etenim Assumptionis beatissimæ

1285.

Virgini dedicato, circa annum Domini M. CC. LXXXV. solenni missa Pontificis audita, depositisque a se, & satellitibus suis omnibus armis, ante pedes altaris & Præsulis se prosternens, humilime scelerati propositi venia sub Ecclesiæ disciplina petivit,

Concordia beata.

& accepit, Pontificem in arcem suam Regiam, honorifice, vt secum pranderet, ad ducens: indeque secutum est, vt serenior conscientia Regis fieret, & Episcopo ac clero eius vbique daretur tranquillitas major: quod exemplum necessitate per occasionem exorta, quanto magis & Reges, & Præsules (seclusis susurronibus) in mutuam gratiam redeuntes, secuti fuerint. tanto quietius, & amœnius vtriusque gubernia

Natura pessima susurronum.

solidantur, & crescunt. Dixi, Susurronibus seclusis: quia hi vt detractores clam & secrete, immo & publice ita innocentes plerunque in moribus, vita, fama, & omni actione maculant, vt gravius ea malignitate feriant, quam si eisdem in fronte & oculis infligerent vulnus. Magnam fortitus est laudem Serenissimus Princeps

Svanto princeps.

regni Suetiæ Svanto, qui tales artifices venenatæ linguæ nunquam passus est altero absente aliquid enarrare: sed jussit hunc eo loco, quo loqui, vel detrahere cœpit, donec pars altera responsura accederet, firmo pede manere. Idque sine dubio fundatum

dicere cogantur, Occidi virum in vulnus meum, septuplum vltio dabitur de Cain,

& de Lamech septuagies septies, quia milles audierant, & audiunt cavendum

esse a hoc nequissimo & crudelissimo facto: quia opprimunt alium, vt ipsi oporessores

Ambrosius Politus.

semper gravius torqueantur: prout video D. Ambrosium Politum Archiepiscopum

Compsanum super quartum caput Gene. diligenter annotasse, videlicet inferentem alteri

Injuriam inferens sibi primum nocet.

injuriam, sibi primum & maxime inferre. Possent quidem viri Ecclesiastici vim vi

quandoque repellendo, graves vlcisci violentias, aut duras avertere persecutiones: sed

cum in bono vincendum sit malum, scuto patientiæ adversa gravissima venient toleranda:

Scutum patientiæ.

vt forte eo genere pugnandi sese a mortifera vexatione, & proximum a malo

proposito, & pessimo opere liberare possint, exemplo & consilio beati Gregorii:

Gregorius potuit, sed noluit se liberare de persecutione Longobardorum.

qui de seipso (vt prædictus D. Archiepiscopus Ambrosius cap. præallegato resert)

testatus est, se potuisse Longobardorum tyrannidem debellare, ita vt ne vnus

quidem in Italia remansisset: maluisse tamen cum cæteris iniquum sufferre jugum,

quam se Dei, & Christi Regis pacifici vicarium, sanguini admiscere. Veruntamen

ea mensura & modo ferenda est injuria, vt non conturbetur Reipublicæ tranquillitas,

Modus ferendi injuriam.

& commune bonum.

De remediis sacrilegiorum avertendorum.

CAP. XXIX.

CONSYDERATA prædicta Prælatorum indicibili

patientia, vitæque sanctitate, & horrore tam immensi sceleris,

Horror sceleris revocata malo.

& infamia sobolis procreatæ, ac procreandæ, gravique

Ecclesiastica censura, & multis ac infinitis malis, ex odio

& discordia secuturis, sæpissimæ Reges & Principes Aquilonares,

offensos Episcopos & prælatos, ob vitæ sanctitatem

Concordia restauratur.

& admirandam fidei constantiam, ne illate injuriæ

Deo vltore vindicentur, recipere solent ad gratiam &

favorem: quemadmodum potentissimus Rex Suetiæ Magnus

Magnus Re

cognomento Ladalaas, cum sanctissimo Antistite Brynolpho Scarensi, seditiosis

Brynolphus Episcopus.

procurantibus pro hoste reputato, atque pluries ad mortem quæsito, celerrime cunctis

admirantibus, & congratulantibus in gratiam venit. Die etenim Assumptionis beatissimæ

1285.

Virgini dedicato, circa annum Domini M. CC. LXXXV. solenni missa Pontificis

audita, depositisque a se, & satellitibus suis omnibus armis, ante pedes altaris &

Præsulis se prosternens, humilime scelerati propositi venia sub Ecclesiæ disciplina petivit,

Concordia beata.

& accepit, Pontificem in arcem suam Regiam, honorifice, vt secum pranderet, ad ducens: indeque secutum est, vt serenior conscientia Regis fieret, & Episcopo ac clero eius vbique daretur tranquillitas major: quod exemplum necessitate per occasionem exorta, quanto magis & Reges, & Præsules (seclusis susurronibus) in mutuam gratiam redeuntes, secuti fuerint. tanto quietius, & amœnius vtriusque gubernia

Natura pessima susurronum.

solidantur, & crescunt. Dixi, Susurronibus seclusis: quia hi vt detractores clam & secrete, immo & publice ita innocentes plerunque in moribus, vita, fama, & omni actione maculant, vt gravius ea malignitate feriant, quam si eisdem in fronte & oculis infligerent vulnus. Magnam fortitus est laudem Serenissimus Princeps

Svanto princeps.

regni Suetiæ Svanto, qui tales artifices venenatæ linguæ nunquam passus est altero absente aliquid enarrare: sed jussit hunc eo loco, quo loqui, vel detrahere cœpit, donec pars altera responsura accederet, firmo pede manere. Idque sine dubio fundatum

fundatum scivit in veteri lege Deute. XIX: Si steterit testis mendax contra hominem

Testis mendax Deut. 19.

accusans cum prævaricationis, stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectum sacerdotum, & judicum, qui fuerint in diebus illis. Itaque nec susurrones, nec detractores quis bonus Princeps audiat, si a sacrilega suspicione æstimari velit immunis. Verba enim susurronum penetrant ad intima cordis. Prover. XXVI. Primum omnium tales adversus Ecclesiarum pastores, vt bona eorum auferantur, instanter insistunt.

De periculosa vexatione parentum, & exemplo resipiscendi.

CAP. XXX.

FORSITAN opportune superioribus capitulis declarantibus, quam impium sit violare patres spirituales, nonnihil eisdem superaddetur, quam inhumanum etiam sit, dissolutis moribus bonos molestare parentes, eosque vexare, quibus ipsa natura semper admonet obedire, quemadmodum in bestiis tigridum aspicitur, & ciconiarum:

Natura tigridum & ciconiarum.

quæ eiusdem naturæ instinctu genitores suos nedum cibis senecta instante refovent, sed excidentibus plumis a frigore tegunt. Affertur ideoque exemplum non incongruum hoc loco, quomodo a hujusmodi naturali lege erratur, & rursus conditore naturæ juvante, reditur ad eam. Atque inter alia magis pium adest de Rege Franciæ Dagoberto

Dagoberti Regis Franc. facinus.

documentum: qui iram patris sui Lotharum Regis meritus, eo quod consiliarium eius cæsum, & detonsum dehonestaverat, Parisios ad Ecclesiam S. Dionysii confugit: & quia inde nullo modo extrahi potuit, locum illum semper cordi habuit Tandem patre mortuo, regimineque suscepto, ad vltimum correxit vitam, prout sequens eius publica confessio attestantur: qualem pœnitentiam

si oppressores Ecclesiarum tempore opportuno imitando prospicerent, forsitan & ipsi, & stirps, ac plebs eorum in amœniori quiete viverent, & securiori conscientia vltimo surgente fato hinc emigrarent, prout in sequenti capitulo declaratur.

fundatum scivit in veteri lege Deute. XIX: Si steterit testis mendax contra hominem

Testis mendax Deut. 19.

accusans cum prævaricationis, stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectum sacerdotum, & judicum, qui fuerint in diebus illis. Itaque nec susurrones, nec detractores quis bonus Princeps audiat, si a sacrilega suspicione æstimari velit immunis. Verba enim susurronum penetrant ad intima cordis. Prover. XXVI. Primum omnium tales adversus Ecclesiarum pastores, vt bona eorum auferantur, instanter insistunt.

De periculosa vexatione parentum, & exemplo resipiscendi.

CAP. XXX.

FORSITAN opportune superioribus capitulis declarantibus, quam impium sit violare patres spirituales, nonnihil eisdem superaddetur, quam inhumanum etiam sit, dissolutis moribus bonos molestare parentes, eosque vexare, quibus ipsa natura semper admonet obedire, quemadmodum in bestiis tigridum aspicitur, & ciconiarum:

Natura tigridum & ciconiarum.

quæ eiusdem naturæ instinctu genitores suos nedum cibis senecta instante refovent, sed excidentibus plumis a frigore tegunt. Affertur ideoque exemplum non incongruum hoc loco, quomodo a hujusmodi naturali lege erratur, & rursus conditore naturæ juvante, reditur ad eam. Atque inter alia magis pium adest de Rege Franciæ Dagoberto

Dagoberti Regis Franc. facinus.

documentum: qui iram patris sui Lotharum Regis meritus, eo quod consiliarium eius cæsum, & detonsum dehonestaverat, Parisios ad Ecclesiam S. Dionysii confugit: & quia inde nullo modo extrahi potuit, locum illum semper cordi habuit Tandem patre mortuo, regimineque suscepto, ad vltimum correxit vitam, prout sequens eius publica confessio attestantur: qualem pœnitentiam
si oppressores Ecclesiarum tempore opportuno imitando prospicerent, forsitan & ipsi, & stirps, ac plebs eorum in amœniori quiete viverent, & securiori conscientia vltimo surgente fato hinc emigrarent, prout in sequenti capitulo declaratur.

De piissimo exemplo recompensationis domibus, & personis Ecclesiasticis

justissimæ faciendæ.

CAP. XXXI.

Attestatio Dagoberti Regis Francorum.

DAGOBERTVS Magnus divina clementia Rex Francorum.

Omnibus regni sui primatibus, immo cunctis Christifidelibus

præsentibus & futuris. Notum facimus, quod

patre meo Lothario defuncto. , paterni regni curam suscepi:

sed juvenili ductus levitate deceptus, Regalis officii

debitum neglexi: & maxime inter alios excessus meos, Ecclesiarum

Dei destructor, & dissipator esse cœperam,

nec divinæ majestatis oculos, nec hominum veritus acclamationem.

Tandem Dei benignitas obstinatæ mentis superbiam

conterens, virga correctionis iniquitates meas correxit, & mihi castigagato

Deus pœnitentibus veniam præbet.

veniam non negavit &c. Quasi autem modum pœnitentiæ imponens, in

hoc mihi spem plenæ posuit indulgentiæ, si ad honorem Dei, & beatorum Petri &

Pauli Apostolorum sanctorum, quos magis offenderam, domum divinis aptam

servitiis construerem &c. Igitur sub certa spe remissionis peccatorum nostrorum,

reddentes alacri studio votum, quod fecimus, Ecclesiam in honorem sanctæ Trinitatis,

& sanctæ Mariæ construximus: quam sublimare, & Regali munificentia

Monasterium Vissenburg.

ditarei decrevimus &c. Datum in monasterio Vissenburgensi mense Maio, anno

regni eius XXIII. & anno Domini DC. XXIII. Quod monasterium

ordinis est divi Benedicti, VIII. milliaribus ab Argentina secundum

Rheni cursum distans. Refert præterea Sigebertus in morte hujus Dagoberti,

de quo per visionem cuidam revelatum est, quod anima eius ad judicimum rapta sit,

& multis Sanctis contra eam pro expoliatione suarum Ecclesiarum reclamantibus,

cum eam jam mali angeli vellent ad pœnas inferni rapere, interventum

S. Dionysius liberavit animam Dagoberti.

sancti Martyris Parisiensis Dionysii, cui ipse maxime

devotus fuerat, a pœnis liberata est. Hujus etiam

filius Sigebertus a sancto Amando baptizatus,

Infans 4o dierum baptizatus respondit Amen.

cunctis tunc tacentibus, infans XL.

dierum, respondit Amen.

De necessaria extirpatione errorum,

& falsarum doctrinarum.

CAP. XXXII.

NEC minus pœnitendum erit, præsertim Principibus Aquilonarium

regionum, quod contempta majorum pacifica

doctrina, ac piissimus moribus, admiserint errorum

Magistri errorum.

magistros, auribus servientes: qui propriæ prudentiæ ita
ardenter inhærent, & assentiunt, vt nulla scripturæ veritas,
aut rario, æstimari, recipi, aut pro dogmate legenda
tradi possit, vel debeat, nisi eam approbaverint sacrilegi
novatores: quorum tamen ita discors opinio est, vt ne

Hæretici semper discordes.

in vna quidem civitate, domo, vel camerula idem sentire
possint Cujus erroris causa est ignorantia, vel depravatio scripturarum, ac odium,

Causa discordiæ.

quo feruntur in sapientes, veram religionem cum doctrina conformiter, &
vbique profitentes: eo quod nulla religio (teste Lactantio) sine sapientia suscipienda

Religioat sapientia conjuncta.

est, nec vlla sine religione probanda sapientia. Et ita summi viri veritatem attigerunt,
& bene tenuerunt, vbi aliqui per infucatam eius interpretationem falsa opinione
illusi, retrorsum abierunt, & demum in profundum errorum descendentes,
& agnitam veritatem impugnantes, omnem Christi fidelium vnitatem ad summam
discordiam (in qua quotidie suspirant oppressi) attraxerunt: quasi verum proverbium
non esset, Vnus ædificans, alius destruens, minime prosperabitur. Respiciant

Vnus ædificans & alter destruens, periclitantur.

ergo cordati Principes, magnanimique Duces, quam confusissimum fit, & ludibriosum,
si ductores exercitus, alteri quam proprio victoriam favendo Principi,
sunt discordes: & vt apertius prospiciant casum, diligenter consyderent, si in vno

Duces discordes.

exercitum tot fuerint duces, quot legiones, quot cohortes, quot cunei, quot alæ:
primum nec jussu poterit acies (vnoquoque periculum recusante) faciliter dirigi, neque
quod suis propriis consiliis vtantur omnes, discretius temperari. Diversitas enim
affectuum parit inevitabilem perditionem. Auferantur ergo impiorum dogmata, &

Dogmata impiorum auferenda.

cessabunt jurgia: extirpentur mores, & violentiæ hæreticorum nequissimæ, &
vbique instar aureæ ætatis pax erit, & concordia dulcis.

De optimo remedio discordias, hæreses, schismata, ac reliquos detestabiles abusus abrogandi.

CAP. XXXIII.

QVEMADMODVM annis superioribus nonnullis
Lutheranæ impietatis professoribus, more seditiosorum studentium,

Studentes Vitebergenses seditiosi.

ex Viteberga oppido Germaniæ ad Aquilonaria
regna revertentibus, posthabita ratione legum, & Canonum,
de rebus fidei coram laicis, pulchrum videbatur disputando
veritatem opprimere, & errores inducere, atque vi &
metu trepidantes Catholicos, expresse tamen nunquam consentientes,
obruere, & ad suas ineptias compellere, & coram
simplici populo omnia sua vera esse, & servanda præscribere

De necessaria extirpatione errorum,

& falsarum doctrinarum.

CAP. XXXII.

NEC minus pœnitendum erit, præsertim Principibus Aquilonarium regionum, quod contempta majorum pacifica doctrina, ac piissimus moribus, admiserint errorum

Magistri errorum.

magistros, auribus servientes: qui propriæ prudentiæ ita ardenter inhærent, & assentiunt, vt nulla scripturæ veritas, aut rario, æstimari, recipi, aut pro dogmate legenda tradi possit, vel debeat, nisi eam approbaverint sacrilegi novatores: quorum tamen ita discors opinio est, vt ne

Hæretici semper discordes.

in vna quidem civitate, domo, vel camerula idem sentire possint Cujus erroris causa est ignorantia, vel depravatio scripturarum, ac odium,

Causa discordiæ.

quo feruntur in sapientes, veram religionem cum doctrina conformiter, & vbique profitentes: eo quod nulla religio (teste Lactantio) sine sapientia suscipienda

Religioat sapientia conjuncta.

est, nec vlla sine religione probanda sapientia. Et ita summi viri veritatem attigerunt, & bene tenuerunt, vbi aliqui per infucatam eius interpretationem falsa opinione illusi, retrorsum abierunt, & demum in profundum errorum descendentes, & agnitam veritatem impugnantes, omnem Christi fidelium vnitatem ad summam discordiam (in qua quotidie suspirant oppressi) attraxerunt: quasi verum proverbium non esset, Vnus ædificans, alius destruens, minime prosperabitur. Respiciant

Vnus ædificans & alter destruens, periclitantur.

ergo cordati Principes, magnanimique Duces, quam confusissimum fit, & ludibriosum, si ductores exercitus, alteri quam proprio victoriam favendo Principi, sunt discordes: & vt apertius prospiciant casum, diligenter consyderent, si in vno

Duces discordes.

exercitum tot fuerint duces, quot legiones, quot cohortes, quot cunei, quot alæ: primum nec jussu poterit acies (vnoquoque periculum recusante) faciliter dirigi, neque quod suis propriis consiliis vtantur omnes, discretius temperari. Diversitas enim affectuum parit inevitabilem perditionem. Auferantur ergo impiorum dogmata, &

Dogmata impiorum auferenda.

cessabunt jurgia: extirpentur mores, & violentiæ hæreticorum nequissimæ, & vbique instar aureæ ætatis pax erit, & concordia dulcis.

De optimo remedio discordias, hæreses, schismata,

ac reliquos detestabiles abusus abrogandi.

CAP. XXXIII.

QVEMADMODVM annis superioribus nonnullis Lutheranæ impietatis professoribus, more seditiosorum studentium,

Studentes Vitebergenses seditiosi.

ex Viteberga oppido Germaniæ ad Aquilonaria regna revertentibus, posthabita ratione legum, & Canonum, de rebus fidei coram laicis, pulchrum videbatur disputando veritatem opprimere, & errores inducere, atque vi & metu trepidantes Catholicos, expresse tamen nunquam consentientes, obruere, & ad suas ineptias compellere, & coram simplici populo omnia sua vera esse, & servanda præscribere

Ita & optimum, ac necessarium reducendæ securitasis erit remedium, vt ausoritate

Remedium efficacius.

Regum & principum, quævis errata juxta laudabilem veteris Ecclesiæ ritum, arbitrio & integritate bonorum hominum, quoad fieri poterit, obliterentur, & diligenter præcaveantur, ne amplius tam perniciosæ & illicitæ disputationes, toti populo incessanter nocituræ, Principum constitutione permittanrur, scilicet vt

Constitutio catholica.

nemo sive clericus, sive laicus, publice vel privatim (vt sane D. Brunus vltimo cap. VI. lib. de hæreticis pro publico bono suadet)de fide Catholica propria autoritate disputet, & ea, quæ a sacris Conciliis semel diffinita sunt, denuo in dubium revocet: ne novæ nascantur hæreses, aut semel extinctæ, in gravius Ecclesiæ damnum revocentur. Decet enim salubriter decreta, stabili firmitate perpetuo fore permansura.

Grego. Nazianzenus.

Non enim omnium est (teste Gregorio Nazianzeno publice, & semper de Deo contendere, disputare, vel exquirere naturam: nec ita vilis est sacræ scripturæ sermo,

Circumstantiæ necessariæ.

vt vulgo indocili, & homunculis reptantibus adhuc pateat: immo nec semper, nec omnia, nec omnibus, nec ab omnibus sunt proferenda. Sed est & quando, & quibus, & inquantum, & eorum, qui ingenium, atque industriam sumpserant in disciplinis speculativis, atque eorum, qui norunt, amotis corporalibus, incorporalia

Impurus nil rectum judicat.

& spiritualia conspicari. Sed ante omnia illorum est, qui & anima, & corpore iam purgati sunt, vt minimum qui certe purgantur. Qui vero minus purus est, quomodo audet purum contingere ? &c. Hæc aurem post illa quoque proferenda sunt, in quibus delectati sunt, cantica, post ventris, & eorum, quæ sub ventre sunt, curam: a quibus etiam hoc delectationis loco ducitur, si de rebus divinis contentio

Capacitas auditoris attendenda.

moveatur, vt in controversiarum certamine delectentur. Virtus præterea, & capacitas est in auditore attendenda, quia divina mysteria non nisi a puris, & per puros sunt tractanda, qui sceleribus & sacrilegiis non fuerint inquinati.

De temerariis disputatoribus prohibendis.

CAP. XXXIIII.

LEGES igitur, quæ disputationes & tractarus, tam publicos quam privatos, de Deo & fide Catholica prohibent, non examinationem. & doctrinam scripturarum interdicunt,

Temeritas disputantium cohibenda.

sed eorum tantum temeritatem coërcent, qui non verentur

propria autoritate de dogmatibus fidei disputare:

immo nova, & falsa dogmata pro veris asserere, & aliorum

animis instillare, & quæ semel recte diffinita sunt, in

dubium revocare, condemnare, & retractare, quasi ipsi soli

Errantes secum multos in errores ducunt.

sint Apostoli, soli prophetæ, soli magistri: non solum

errantes ipsi, sed multos etiam alios in barathrum errorum suorum præcipitantes. Ac

talem quidem disputatorem ita alloquitur prædictus Nazianzenus, referente eodem

Temerarii & pertinaces hic taxantur.

Bruno: Esto tum excelsus, & excelsorum superior, & supra nubes ascende, si libet,

& invisibilia conspicare, & ineffabilia sermone complectere: supra Heliam assumere,

& supra Mosen facie ad faciem vide, si potueris, Deum: supra Paulum quoque

Theologi facti in momento.

ad tertii cœli elevare fastigia: cur & alios sub die vis plasmare ? cur Theologos sub

momento temporis facis ? qui de divina natura differant, cum suæ sint vitæ adhuc

penitus ignari, vt putes eos velut inspirantam a te magis, quam elucubratam suscepisse

Examen vesparum.

doctrinam, & imperitorum verbis quamplurimos agis conventus ? vt quid araneis

colligas infirmos, & contrahis, velut sapientiæ est aliquid largiturus ? vt quid examen

Ita & optimum, ac necessarium reducendæ securitasis erit remedium, vt ausoritate

Remedium efficacius.

Regum & principum, quævis errata juxta laudabilem veteris Ecclesiæ ritum,

arbitrio & integritate bonorum hominum, quoad fieri poterit, obliterentur, &

diligenter præcaveantur, ne amplius tam perniciosæ & illicitæ disputationes, toti

populo incessanter nociturae, Principum constitutione permittanrur, scilicet vt

Constitutio catholica.

nemo sive clericus, sive laicus, publice vel privatim (vt sane D. Brunus vltimo cap.

VI. lib. de hæreticis pro publico bono suadet)de fide Catholica propria autoritate

disputet, & ea, quæ a sacris Conciliis semel diffinita sunt, denuo in dubium revocet:

ne novæ nascantur hæreses, aut semel extinctæ, in gravius Ecclesiæ damnum

revocentur. Decet enim salubriter decreta, stabili firmitate perpetuo fore permansura.

Grego. Nazianzenus.

Non enim omnium est (teste Gregorio Nazianzeno publice, & semper de Deo

contendere, disputare, vel exquirere naturam: nec ita vilis est sacræ scripturæ sermo,

Circumstantiæ necessariæ.

vt vulgo indocili, & homunculis reptantibus adhuc pateat: immo nec semper, nec

omnia, nec omnibus, nec ab omnibus sunt proferenda. Sed est & quando, & quibus,

& inquantum, & eorum, qui ingenium, atque industriam sumpserant in disciplinis

speculativis, atque eorum, qui norunt, amotis corporalibus, incorporalia

Impurus nil rectum judicat.

& spiritualia conspicari. Sed ante omnia illorum est, qui & anima, & corpore

iam purgati sunt, vt minimum qui certe purgantur. Qui vero minus purus est,

quomodo audet purum contingere ? &c. Hæc aurem post illa quoque proferenda

sunt, in quibus delectati sunt, cantica, post ventris, & eorum, quæ sub ventre sunt,

curam: a quibus etiam hoc delectationis loco ducitur, si de rebus divinis contentio

Capacitas auditoris attendenda.

moveatur, vt in controversiarum certamine delectentur. Virtus præterea, & capacitas

est in auditore attendenda, quia divina mysteria non nisi a puris, & per puros

sunt tractanda, qui sceleribus & sacrilegiis non fuerint inquinati.

De temerariis disputatoribus prohibendis.

CAP. XXXIIII.

LEGES igitur, quæ disputationes & tractarus, tam publicos

quam privatos, de Deo & fide Catholica prohibent,

non examinationem. & doctrinam scripturarum interdicunt,

Temeritas disputantium cohibenda.

sed eorum tantum temeritatem coërcent, qui non verentur

propria autoritate de dogmatibus fidei disputare:

immo nova, & falsa dogmata pro veris asserere, & aliorum

animis instillare, & quæ semel recte diffinita sunt, in

dubium revocare, condemnare, & retractare, quasi ipsi soli

Errantes secum multos in errores ducunt.

sint Apostoli, soli prophetæ, soli magistri: non solum

errantes ipsi, sed multos etiam alios in barathrum errorum suorum præcipitantes. Ac

talem quidem disputatorem ita alloquitur prædictus Nazianzenus, referente eodem

Temerarii & pertinaces hic taxantur.

Bruno: Esto tum excelsus, & excelsorum superior, & supra nubes ascende, si libet,

& invisibilia conspicare, & ineffabilia sermone complectere: supra Heliam assumere,

& supra Mosen facie ad faciem vide, si potueris, Deum: supra Paulum quoque

Theologi facti in momento.

ad tertii cœli elevare fastigia: cur & alios sub die vis plasmare ? cur Theologos sub

momento temporis facis ? qui de divina natura differant, cum suæ sint vitæ adhuc

penitus ignari, vt putes eos velut inspirantam a te magis, quam elucubratam suscepisse

Examen vesparum.

doctrinam, & imperitorum verbis quamplurimos agis conventus ? vt quid araneis

colligas infirmos, & contrahis, velut sapientiæ est aliquid largiturus ? vt quid examen

vesparum adversus fidem concitas ? vt quid dialectica religionem decorare se

credit, vbi magis per dialecticam religio fœdasur ? quasi gigantomachia adversus

Gigantomachia.

Deum pugnantur in terra &c. Optima ergo lex Platonis est, ne quis juvenum quærere

Lex Platonis.

audeat, recte ne an contra, se leges habeant: sed vno omnium ore, vnaque voce

recte, tanquam a diis compositas, concedi præcipiat, nec vllo modo aliter pati quic

quam a juvenibus cogitari. Senem autem, si quid excogitarit, principibus, nemine

Senes principibus referant e cogitata.

juvenum audiente, referre. Hanc legem Platonis Eusebius lib. XII. Præparationis

Evangelicæ, & Marsilius Ficinus in lib. De religione Christiana probat, adolescentes

non temere de religione judicare debere. Nam & secundum Augus. de legibus

Adolescentes.

temporalibus, cum fuerint institutæ & firmatæ, judici judicare non licebit, sed secundum eas.

De forti constantia tempore hæresum, ac schismatum observanda.

CAP. XXXV.

PERSECVTIONEM, & exilium XXXIII. annis

Exilium 33. annorum.

propter fidem sustinens, semper notaveram admirabilem Dei clementiam sperantibus in se misericorditer affuisse, & ita cum tentatione dedisse proventum, vt nullius hominis læsa fuerit constantia, qui firmo proposito, & opere perstiterat in sua suscepta, & jurata sanctissima religione. In quo tamen tentamine majorem constantiam in sexu fragili,

Sexus fragilus constantior repertus in persecutione Lutherana.

monialium scilicet, videram, partimque a fidedignis servari per ceperam, quam in professis religiosis, aut sacerdotibus ordinatis: qui ad omnem venti motum nulla facta resistentia, post seculum & carnis desideria abeuntes, turpiter defecerant: & hi respersi luxurie luto, secum quoscunque male persuasos detraxerant in perditionem, maxime quia Satanam prævenerunt in tentatione, periculis sese vltro exponentes, dum fragiles ipsæ personæ constantissimæ servando regulam, steterunt adversus omnes impugnatores. Cujus rei vnum aut alterum e multis sufficiat adduxisse exemplum, præsertim in Imperiali civitate

Moniales Lubicenses constantissimæ.

Lubicensi Germaniæ inferioris ostensum. vbi circa annum Domini M. D. XXV. moniales S. Annæ magno numero effossa humo noctis tempore, lignis & lateribus januas, & muros repararunt: quos impurissimi Lutherani (nescio quo potestate connivente) impune de die perfregerunt. Item in Rostochio, ne per similes homines

Rostochienses.

extrahi possent castissimæ virgines a monasterio, brachiorum manuumque complexum more formicarum, immobiles sese reddiderunt. Item moniales S. Birgittæ in

Vastenenses.

Suetia ad nobilium nuptias incessanter stimulatæ, mortem potius eligentes, quam castitatem Deo consecratam contaminare, vllo modo consentirent. Ita & aliæ personæ similes pluribus in locis constantissimæ perseverant, vbi plures viri turpissime sunt collapsi: quia vt tempori se conforment, furem videntes, currunt cum eo, atque cum adulteris ponunt portionem suam, donec Deus iam tacens arguat eos, & statuat pœnas contra faciem eorum: vt & hi, & alii hæc intelligant, qui obliviscuntur Deum.

vesparum adversus fidem concitas ? vt quid dialectica religionem decorare se credit, vbi magis per dialecticam religio fœdasur ? quasi gigantomachia adversus

Gigantomachia.

Deum pugnantur in terra &c. Optima ergo lex Platonis est, ne quis juvenum quærere

Lex Platonis.

audeat, recte ne an contra, se leges habeant: sed vno omnium ore, vnaque voce recte, tanquam a diis compositas, concedi præcipiat, nec vllo modo aliter pati quic quam a juvenibus cogitari. Senem autem, si quid excogitarit, principibus, nemine

Senes principibus referant e cogitata.

juvenum audiente, referre. Hanc legem Platonis Eusebius lib. XII. Præparationis Evangelicæ, & Marsilius Ficinus in lib. De religione Christiana probat, adolescentes non temere de religione judicare debere. Nam & secundum Augus. de legibus

Adolescentes.

temporalibus, cum fuerint institutæ & firmatæ, judici judicare non licebit, sed secundum eas.

De forti constantia tempore hæresum, ac schismatum observanda.

CAP. XXXV.

PERSECVTIONEM, & exilium XXXIII. annis

Exilium 33. annorum.

propter fidem sustinens, semper notaveram admirabilem Dei clementiam sperantibus in se misericorditer affuisse, & ita cum tentatione dedisse proventum, vt nullius hominis læsa fuerit constantia, qui firmo proposito, & opere perstiterat in sua suscepta, & jurata sanctissima religione. In quo tamen tentamine majorem constantiam in sexu fragili,

Sexus fragilus constantior repertus in persecutione Lutherana.

monialium scilicet, videram, partimque a fidedignis servari per ceperam, quam in professis religiosis, aut sacerdotibus ordinatis: qui ad omnem venti motum nulla facta resistentia, post seculum & carnis desideria abeuntes, turpiter defecerant: & hi respersi luxurie luto, secum quoscunque male persuasos detraxerant in perditionem, maxime quia Satanam prævenerunt in tentatione, periculis sese vltro exponentes, dum fragiles ipsæ personæ constantissimæ servando regulam, steterunt adversus omnes impugnatores. Cujus rei vnum aut alterum e multis sufficiat adduxisse exemplum, præsertim in Imperiali civitate

Moniales Lubicenses constantissimæ.

Lubicensi Germaniæ inferioris ostensum. vbi circa annum Domini M. D. XXV. moniales S. Annæ magno numero effossa humo noctis tempore, lignis & lateribus januas, & muros repararunt: quos impurissimi Lutherani (nescio quo potestate connivente) impune de die perfregerunt. Item in Rostochio, ne per similes homines

Rostochienses.

extrahi possent castissimæ virgines a monasterio, brachiorum manuumque complexum more formicarum, immobiles sese reddiderunt. Item moniales S. Birgittæ in

Vastenenses.

Suetia ad nobilium nuptias incessanter stimulatæ, mortem potius eligentes, quam castitatem Deo consecratam contaminare, vllo modo consentirent. Ita & aliæ personæ similes pluribus in locis constantissimæ perseverant, vbi plures viri turpissime sunt collapsi: quia vt tempori se conforment, furem videntes, currunt cum eo, atque

cum adulteris ponunt portionem suam, donec Deus iam tacens arguat
eos, & statuat pœnas contra faciem eorum: vt & hi, & alii
hæc intelligant, qui obliviscuntur Deum.

De eodem, quod in opinionem hæreticorum non est descendendum.

CAP. XXXVI.

BLANDA admodum, & nimium perniciosa licentia
multos hoc infelici ævo decipit, vt tempori se conformantes,

Temporisantes periculosi.

remissiusque agentes, non ita austere vivant, nec regulas
observent, vti olim a patribus fuerat institutum: quia iam
subtilior, inquiunt, est mundus, & graviora tentamina fragilibus
offeruntur: & ita de similibus argumentis serpentinæ
scholæ in paradiso institutæ: quasi securiores forent
in omni optata prosperitate, quam in tentatione, & flagellatione

Virtus perficitur tentatione.

justorum, in qua perficitur virtus: vel quasi pacem
ampliorem consequantur in Republica, quando remissiori devotione serviunt

Basilius Mag.

in Ecclesia: prout præfectus Valentis blande monere conatus est Magnum Basilium,
vt tempori pareret, & non tot Ecclesias propter pravam dogmatum subtilitatem vexari
pateretur &c. Cui respondit: Adolescentibus, inquit, hæc verba congruunt:
illi, & illorum similes, talia promissa respiciunt. Qui autem divinis innutriti sunt

Species omnes mortis pro eloquiis divinis sustinendæ.

eloquiis, corrumpere de divinis dogmatibus, nec vnam quidem syllabam patiuntur,
sed pro his (si contingat) etiam ornnes mortis species amplectuntur. Amicitiam
autem Imperatoris magnam quidem cum pietate judico: sine quo perniciem potius
hanc appello. Cumque præfectus sæviret in eum, stultumque vocaret, S. Basilius ait:

Gelasius papa.

Hanc quidem stultitiam semper habere exopto. Præterea Gelasii Papæ doctrina est,
quod in his, quæ ad fidem pertinent, requisiti, aut rogari, vt impiorum voluntati
condescendamus, non ad inferiora descendendo deficiamus: ac propterea non condescendendum
his, qui e superiori loco a Catholica & Apostolica communione, ad
inferiora quæque, & ad hæreticam, damnatamque confusionem prolapsi sunt. Fateor

Hæretici descendant corrigendi ad Christianos.

condescendendum esse infirmioribus: sed ita, vt ab errore revocentur ipsi, non vt nos
eorum errori communicemus. Descendit Dominus de cœlo, vt hominem ab errore
liberaret, non vt eius misceretur errori. Sed & ipse præmonuit, vt qui in tecto consisterent,
non descenderent, nec ad ea, quæ in domo videntur esse tollenda. Rursus
Apostolus, qui abundantius omnibus laboravit, cum de veritatis custodia ageretur,
clamat: Quibus nec ad horam cessimus subjectionis gratia, vt veritas Evangelii

Condescendentes hæreticis descendunt.

permaneret apud vos. Qui ergo hæreticis ita condescendunt, vt eorum erroribus consentiant, hi non condescendunt ad subveniendum, sed vt cum ipsis ad inferna demergantur. Quo pacto nullus Catholicus hæreticis condescendere debet, sed mortem etiam prius pati, nedum corporis, bonorumque periculum subire: quam paternæ traditionis fidem ab omni prævaricatorum contagione discretam abroget, atque relinquat.

LIBER XVI. 547 {557}

De Principum funeribus, sepulturis, & testamentis.

CAP. XXXVII.

TANDEM omnibus hujus vitæ cursibus diverso vivendi

Mors vltima linea rerum.

genere consummatis, restat videre novissimum spectaculum, quod in Septentrionalibus terris erga Principum, ac nobilium funera, tam vetusto quam recenti tempore, solitum est observari. Mos antiquorum erat, cadavera Principum

Mors sepeliendi antiquitus.

in frondosis arboribus, præsertim quercinis, tanquam sacris locis numinibus consecratis, suspendere, aut flammis juniperini ligni comburere, vel certis moliticulis grandibus saxis, vel quadrato, vel rotundo ordine circumseptis, humi cum gladio & clava recludere, quemadmodum in primo hujus operis libro de superstitioso paganorum sepulturæ ritu, deprehenditur vsitatum: prout etiam Saxo lib. VIII. de victo, & mortuo Danorum Rege Haraldo meminit: cui victor Rex

Saxo.

Suetiæ Ringo fastuosissimum adhibuit funeris cultum. Hæc etenim pietatis conditio est,

Conditio pietatis.

vt victum victor inferiis prosequatur: & qui defuncto hosti(teste eodem Saxone lib. III.)justa persolverit, superstitis sibi favore adsciscit: vivumque beneficio vincit, quisquis extincto studium humanitatis impendit. Longe tamen: Christiana religione suscepta) meliori modo vitæ: , ac morti, & famæ, ac soboli nunc prospiciunt, quam vllo transacto ævO, hac potissimum ratione, vt quæ ad animæ salutem, domus incolumitatem, subditorum

Dispositio in morituris.

pacem, & debitorum solutionem pertinent, mature disponant. Sed prius Ecclesiis stabilia bona contribuunt, vnde eorum, hæredumque memoria ad honorem Dei habeatur in æterna commemoratione. Sed heu dolor hac infelici tempestate prædia

Bona Deo dicata profanantur.

divinis obsequiis multimoda votorum, literarum, juramentorum, ac sigillorum firmitate exhibita, ac immemorabili ævo pacifice possessa, infami violentia rapiuntur

Sacrilegi.

ad humanos abusus, & Deo, cui tradita sunt, subtrahuntur, vt illis inserviant. Ideoque sacrilegi sunt, qui opes suas, quasvel ipsi, vel majores eorum semel Ecclesiis donaverunt, revocant. Nam omne, quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quicquid semel fuerit consecratum, sanctum sanctorum erit Domino, & ad jus pertinet sacredotum. Ergo qui a Domino, & Ecclesia auferunt,

vastant, invadunt, vel eripiunt, vt sacrilegi judicantur: de quibus etiam Ambrosius

Necatores egentium.

c. sunt qui XVII. q. IIII. Tales Varense Concilium necatores egentium,

& infideles appellat, ac ab Ecclesiis abiiciendos suadet. Ita & Concilium Agathense

omnes condemnat, qui oblationes parentum aut donatas, aut testamento

relictas, retinere perstiterint, aut id, quod ipsi donaverint Ecclesiis, vel monasteriis,

crediderint auferendum, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab Ecclesiis

Sacrilegi omnium pessimi.

excludantur. Sed omnium pessimi sacrilegi sunt, qui res immobiles Catholicorum

principum liberalitate sacrosanctis Ecclesiis collatas, ab iisdem auferunt:

Pœna sacrilegorum.

graviusque censebitur, si in hæreticos, & schismaticos transferantur: idque sacrilegii

genus jure Canonum excommunicatione, infamia, carcere, exilio, & multa pecuniaria

coërcetur

De eodem

CAP. XXXVIII.

OMNES Ecclesiæ raptores, eiusdemque facultatum alienatores,

Pœna eorundem.

a limine sanctæ matris Ecclesiæ anathematizantur, &

Apostolica autoritate pelluntur, damnantur, atque sacrilegi

esse judicantur. Item si quis oblata Deo, dederit alteri,

vel acceperit (vt c. In canonibus XVI q. I.) præter Episcopi,

Dans & accipiens anathema sit.

vel eius Vicarii consensum, ad dispensandam misericordiam

pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema

sit. Item qui res Ecclesiæ, jussu & largitione. Principum,

vel quorumdam potentum, aut quadam invasione, vel tyrannica

potestate tenuerint, & filiis, vel hæredibus suis (vti iam factum videtur) quasi

hæreditarias reliquerint, nisi cito res Dei admoniti ab Episcopo, agnita veritate

Pœna perpetua.

reddiderint, perpetuo anathemate feriantur, Item valde iniquum est, vt quæcunque

pro remedio peccatorum, vel salute, ac requie animarum suarum vnusquisque venerabili

Ecclesiæ reliquerit, a Christianis, & Deum timentibus hominibus in aliud

Infamia perpetua.

transferri, vel converti permittatur &c. Vrbanus Papa sacrilegos perpetuam infamia,

aut carcere, aut exilio perpetuæ deportationis damnat. Pecunia Ecclesiastica furto,

& rapina subtracta, reddatur in quadruplum jure Canonum. Item si qui monasteria,

& loca Deo dedicata infringunt, & deposita, vel alia exinde abstrahunt, damnum

novies componant, & immunitatem tripliciter, & veluti sacrilegi canonice subjugentur.

Pœna capitis.

De jure civili, qui publica sacram compilaverint, capite puniuntur. I. sacrilegi

ff. ad I. Iul. pecul. Præterea qui veteres, aut autoritate sanctæ Ecclesiæ, aut Catholicorum

Principum, pro temporum, locorum, & personarum ratione abrogatas

leges rursus propria temeritate revocant, & pro legibus citant,

Falsarii deportatione puniuntur.

tanquam qui nullo autore habito, falsis constitutionibus

vtuntur, veluti falsarii puniuntur: quorum pœna

olim erat, aquæ & ignis interdictio: hodie

vero deportatio. Et si servus sit,

qui admisit, vltimum

supplicium.

vastant, invadunt, vel eripiunt, vt sacrilegi judicantur: de quibus etiam Ambrosius

Necatores egentium.

c. sunt qui XVII. q. IIII. Tales Varense Concilium necatores egentium,

& infideles appellat, ac ab Ecclesiis abiiciendos suadet. Ita & Concilium Agathense

omnes condemnat, qui oblationes parentum aut donatas, aut testamento

relictas, retinere perstiterint, aut id, quod ipsi donaverint Ecclesiis, vel monasteriis,

crediderint auferendum, velut necatores pauperum, quousque reddant, ab Ecclesiis

Sacrilegi omnium pessimi.

excludantur. Sed omnium pessimi sacrilegi sunt, qui res immobiles Catholicorum

principum liberalitate sacrosanctis Ecclesiis collatas, ab iisdem auferunt:

Pœna sacrilegorum.

graviusque censebitur, si in hæreticos, & schismaticos transferantur: idque sacrilegii

genus jure Canonum excommunicatione, infamia, carcere, exilio, & multa pecuniaria

coërcetur

De eodem

CAP. XXXVIII.

OMNES Ecclesiæ raptores, eiusdemque facultatum alienatores,

Pœna eorundem.

a limine sanctæ matris Ecclesiæ anathematizantur, &

Apostolica autoritate pelluntur, damnantur, atque sacrilegi

esse judicantur. Item si quis oblata Deo, dederit alteri,

vel acceperit (vt c. In canonibus XVI q. I.) præter Episcopi,

Dans & accipiens anathema sit.

vel eius Vicarii consensum, ad dispensandam misericordiam

pauperibus, & qui dat, & qui accipit, anathema

sit. Item qui res Ecclesiæ, jussu & largitione. Principum,

vel quorumdam potentum, aut quadam invasione, vel tyrannica

potestate tenuerint, & filiis, vel hæredibus suis (vti iam factum videtur) quasi

hæreditarias reliquerint, nisi cito res Dei admoniti ab Episcopo, agnita veritate

Pœna perpetua.

reddiderint, perpetuo anathemate feriantur, Item valde iniquum est, vt quæcunque

pro remedio peccatorum, vel salute, ac requie animarum suarum vnusquisque venerabili

Ecclesiæ reliquerit, a Christianis, & Deum timentibus hominibus in aliud

Infamia perpetua.

transferri, vel converti permittatur &c. Vrbanus Papa sacrilegos perpetuam infamia,

aut carcere, aut exilio perpetuæ deportationis damnat. Pecunia Ecclesiastica furto,

& rapina subtracta, reddatur in quadruplum jure Canonum. Item si qui monasteria,

& loca Deo dedicata infringunt, & deposita, vel alia exinde abstrahunt, damnum

novies componant, & immunitatem tripliciter, & veluti sacrilegi canonice subjugentur.

Pœna capitis.

De jure civili, qui publica sacram compilaverint, capite puniuntur. I. sacrilegi

ff. ad I. Iul. pecul. Præterea qui veteres, aut autoritate sanctæ Ecclesiæ, aut Catholicorum

Principum, pro temporum, locorum, & personarum ratione abrogatas

leges rursus propria temeritate revocant, & pro legibus citant,

Falsarii deportatione puniuntur.

tanquam qui nullo autore habito, falsis constitutionibus

vtuntur, veluti falsarii puniuntur: quorum pœna

olim erat, aquæ & ignis interdictio: hodie

vero deportatio. Et si servus sit,

qui admisit, vltimum

supplicium.

De falsis interpretationibus legum & scripturarum.

CAP. XXXIX.

EADEM etiam pœna tenentur, qui falsis interpretationibus

Falsi interpretes

leges dolo malo corrumpunt: cujusmodi sunt, qui sacram

scripturam Veteris & Novi testamenti, sacros Canones,

& sanctorum Patrum scripta, de vna lingua in aliam

falso transtulerunt, vel his ipsis aliquid addunt, aut detrahunt.

Si enim falsi pœna tenentur, qui edicta publice proposita

Similitudo pœnalis.

dolo malo corrumpunt, quanto gravius puniendi sunt ?

qui divina mandata Spiritu sancto autore scripta, atque omnibus

fideliibus proposita, sacrilega mente depravant, atque

corrumpunt. Sic & qui verba sacrarum scripturarum, & legum captant, & secundum

propriam ingenii virtutem, vel intelligentiam ea legentes, vel docentes, in

Interpretes falsi vt hæretici puniendi.

alium sensum, quam spiritus veritatis exoptat, detorquent (siquidem id dolo faciunt)

vt hæretici, & rei criminis falsi plectuntur. Ita Gregorius VII. VVladislao

Greg. VII. VVladislao duci scripsit.

Bohœmorum Duci scripsit, ac prohibuit, ne (vt optavit) scriptura sacra

verteretur in linguam vulgarem: quoniam tam secreta majestas est in ea, vt difficulter

translatæ, sensus secretorum Dei poterit in ea postmodum deprehendi: immo

nunquam devotior fieret populus, quando sciens facilitatem in contemptum

verteret, quod in reverentia consueverat admirari, & iam in cervisiaria taberna irrisorie

Taberna cervisiaria.

decantatur. Qui autem legumlatores, & earum justos interpretes, aut alios

quoscunque Catholicos calumniantur, pro diversitate criminum puniuntur: & qui

Calumniatores.

innocentes accusat, eadem pœna plectatur, quo intendebat calumniosam actionem,

ne mentiendi licentia permaneat impunita: quam pœnam dum principes, Aquilonares

Licentia menti endi auferenda.

præcipue(quos vellem hæc omnia sane intelligere, & celerius avertere)secundu

municipalia sua jura providentius attenderent, pauciores essent Reipublicæ, & eorundem

principum hostes, qui incessanter indigenas turbarent, Ecclesias destruerent, clerum

spoliarent, & Regi moverent contumeliosissimam rebellionem. Res enim secularium

Res secularium principum deteriorantur.

Principum semper in deterius lapsura cernitur, quando quod

Deo dedicatum est, vel ipsi spoliant, vel qui connivendo vbi possunt,

& tenentur, raptores non puniunt, donec & ipsis

Principibus justo Dei judicio truculentior injuria

Nescire turpissima excusatio est.

inferatur, & præsertim fingentibus

se nescire, quod crudeliter

exequendum dederant

in mandatis.

Adhuc de incomparabili astutia, & malitia sacrilegorum.

CAP. XL.

SED neque tales Herodianæ vulpeculæ, aut Pharaonis macri

boves, omnia pinguia & virentia devorantes, & nullum

saturitatis vestigium relinquentes, sine pœna evadent.

Spiritus effugiet fictum.

Dicit enim scriptura, quod Spiritus sanctus effugiet

fictum. Immo terribilius adiicit. Væ duplici corde,

Væ duplici corde.

& labiis sceleratis, manibus malefacientibus, & peccatori

ingredienti terram duabus viis, quæ oblique euntibus

videntur rectæ, sed celerius & periculosius gradientem, perducunt

in laqueum, & perditionem. Vovent, & reddunt

Ecclesiæ bona, sed simulato corde: vt ficta aliqua ratione ea repetant ad profanos

vsus, & hæreditate possideant, ac distribuant in generationes. Quam autem grande

Malum grande.

malum hoc sit, semel Deo, quod voverit, aut retinere, aut repetere, vel mortifera

Ananias Sapphira occiduntur.

prævaricatione vsurpare, exemplo sunt Ananias, & Sapphira: quos de pretio

agri quadam partem infideliter subtrahentes, non solum vox Apostolica, tanquam

divini juris pervasores increpuit: sed etiam severitas justitiæ cœlestis occidit.

Beatus denique Petrus non solum fraudis vitio memoratum Ananiam dixit obnoxium,

Verbum beati Petri terribile.

quin etiam cor eius a Satana pronuntiavit impletum, dicens: Anania cur

implevit Satanas cor tuum, mentiri te Spiritui sancto, vt fraudares de pretio agri ?

nonne manens tibi manebat, & venundatum in tua erat potestate ? Qui vtique fecisti

hoc, non hominibus mentitus es, sed Deo. Si quis igitur rem Domino iam

devotam, carnali victus illecebra, crediderit denuo reposcendam, non est legitimus

Invasor divini juris

rei suæ possessor, sed divini juris invasor: & ideo qui surabatur, amplius non

furetur: ne pro tantillula substantia (arguente, & prædicente conscientia) irrevocabilem

infamiam, & detestabile nomen (quod Gothico vulgari Kirkietiuf dicitur)

Filii emendent errata parentum.

incurrant, & demum apud inferos horrorem, & cruciatum: quem vtique etsi

tam sceleratorum Principum filii, sacrilegam impietatem detestantes, & omnia

probissime agentes, evadere potuerint: tamen ossensæ divinitati,

& læsæ Ecclesiæ necessario erit satisfaciendum: vt rebus, & personis

juxta veterem religionis integritatem, legitime restitutis,

Rapacitas paterna.

in se, & sobole secutura sint securiores:

alioquin paterna rapacitas redundat in filios

filiorum. Habet & Plato in prima

epistola contra tyrannum

hoc carmen:

Heu miser hic perii, nullis suffultus amicis.

De dignis personis Ecclesiæ restituendis, ac indignis repellendis.

CAP. XLI.

QVOD autem de personis dignis, & honestis Ecclesiæ restituendis,

vel præficiendis, vna cum ablatorum bonorum

Restitutio bonorum ministrorum.

restitutione, dictum est, maximam habet annexam necessitatem:

quia ex earum præsentia, veluti hominum assidue

Deum pro publica salute deprecantium, pax, & amicitia

pariter, & omnium rerum abundantia revertetur. Nec formidanda

erit discordia fratrum Regiorum, aut filiorum nobilium,

quando tales adsunt mediatores, qui eos indulci

Mediatores idonei.

concordia fovere velint, & poterint, ne mutuo se lacerent,

velut bestiæ in solitudine congredientes: quemadmodum in Aquilonaribus regnis iam

iam imminet: & nisi Deus placatus averterit, discordia hæc (ablatis regni thesauris)

Prophetia.

paritura videbitur irreparabilem perniciem, & confusionem. Tuncque in tormentis

aperient oculos, & dicent, Merito hæc patimur, dum nullam commiserationem

cum conservis nostris bonis omnibus spoliatis, atque ejectis) haberemus. Tunc

etiam intelligent, quomodo irreligio, & violentia numinibus, ac sævitia, & irrisio

Irreligio et violentia.

hominibus sit invisa, ac odiosa. Nec deerit huic rei exemplum in gente Longobardorum,
Gothorum sobole: quæ vt Paul. Diaco, lib. V. cap. VI. refert, oraculo
Metropolis vpsalen lib. 3. in vita Olai archiepiscopi hæc habet.
divino contemptui habito, penit, dum divi Ioannis Baptistæ Basilicam in Modicia
constitutam, per viles personas ordinari permisit, ita vt indignis, & adulteris,
non pro vitæ merito, sed præmiorum datione, iisdem locus venerabilis largiretur.
Quid autem nunc fieret superbis contemptoribus, & Ecclesiarum impiis jacrilegis,
si Deus vltionum eos, eorumque apostatas, Ecclesiarum occupatores, disperderet,
& puniret ? & vtique nisi pœnituerint puniet eos. Refert etiam antiquus, & fidelis
autor Sigebertus, quod Clodoveus Rex Franciæ, corpus sancti Dionysii Parisiensis
Clodoveus rex Franciæ ames factus perpetuo.
discooperiens minus religiose, licet avide, os brachii eius fregit, & rapuit.
moxque in amentiam perpetuam incidit. Quid vero tam audacibus, & atrocibus religionis
(nostri infelicissimi temporis) persecutoribus, & sacrilegis justa Dei retributione
eveniet, ab eo infallibiliter expectant, qui dixit: Nolo mortem peccatoris, sed
vt convertatur, & vivat. Caveantque scriptum fore: Potentes potenter tormenta patientur
Admonitiones prævidendæ.
&c. Et quod horrendum sit incidere in manus viventis Dei. Interim tamen
dum aliena injuste surripiunt, propriis spoliantur.

De pacifica gubernatione bonorum Principum,

& periculo malignorum.

CAP. XLII.

ETSI nonnunquam boni Principes ob demerita subditorum
(quorum maxime intererit, vt diutius vivant) Deo permittente,
Principes boni salus populi sunt.
e medio subtrahuntur, immo & filii eorum præmatura
morte, vt parentes in alio seculo. excipiant, rapiuntur:
tamen ea felicitas Aquilonaribus indigenis obvenerat,
vt gubernantibus piissimis Principibus(quod rarius profecto
Præsidentia bonorum principum valde vtilis.
acciderat) omnium securitas, atque pacis, & rerum opulentia
abundaret: idque obvenerat ob causas superius lib.
VIII. cap. IIII. de qualitate boni Regis allegatas. Insuper hic additur, quod

De dignis personis Ecclesiæ restituendis, ac indignis repellendis.

CAP. XLI.

QVOD autem de personis dignis, & honestis Ecclesiæ restituendis,
vel præficiendis, vna cum ablatorum bonorum
Restitutio bonorum ministrorum.
restitutione, dictum est, maximam habet annexam necessitatem:
quia ex earum præsentia, veluti hominum assidue
Deum pro publica salute deprecantium, pax, & amicitia
pariter, & omnium rerum abundantia revertetur. Nec formidanda

erit discordia fratrum Regiorum, aut filiorum nobilium,

quando tales adsunt mediatores, qui eos indulci

Mediatores idonei.

concordia fovere velint, & poterint, ne mutuo se lacerent,

velut bestiæ in solitudine congredientes: quemadmodum in Aquilonaribus regnis iam

iam imminet: & nisi Deus placatus averterit, discordia hæc (ablatis regni thesauris)

Prophetia.

paritura videbitur irreparabilem perniciem, & confusionem. Tuncque in tormentis

aperient oculos, & dicent, Merito hæc patimur, dum nullam commiserationem

cum conservis nostris bonis omnibus spoliatis, atque ejectis) haberemus. Tunc

etiam intelligent, quomodo irreligio, & violentia numinibus, ac sævitia, & irrisio

Irreligio et violentia.

hominibus sit invisa, ac odiosa. Nec deerit huic rei exemplum in gente Longobardorum,

Gothorum sobole: quæ vt Paul. Diaco, lib. V. cap. VI. refert, oraculo

Metropolis vpsalen lib. 3. in vita Olai archiepiscopi hæc habet.

divino contemptui habito, penit, dum divi Ioannis Baptistæ Basilicam in Modicia

constitutam, per viles personas ordinari permisit, ita vt indignis, & adulteris,

non pro vitæ merito, sed præmiorum datione, iisdem locus venerabilis largiretur.

Quid autem nunc fieret superbis contemptoribus, & Ecclesiarum impiis jacrilegis,

si Deus vltionum eos, eorumque apostatas, Ecclesiarum occupatores, disperderet,

& puniret ? & vtique nisi pœnituerint puniet eos. Refert etiam antiquus, & fidelis

autor Sigebertus, quod Clodoveus Rex Franciæ, corpus sancti Dionysii Parisiensis

Clodoveus rex Franciæ ames factus perpetuo.

discooperiens minus religiose, licet avide, os brachii eius fregit, & rapuit.

moxque in amentiam perpetuam incidit. Quid vero tam audacibus, & atrocibus religionis

(nostri infelicissimi temporis) persecutoribus, & sacrilegis justa Dei retributione

eveniet, ab eo infallibiliter expectant, qui dixit: Nolo mortem peccatoris, sed

vt convertatur, & vivat. Caveantque scriptum fore: Potentes potenter tormenta patientur

Admonitiones prævidendæ.

&c. Et quod horrendum sit incidere in manus viventis Dei. Interim tamen

dum aliena injuste surripiunt, propriis spoliantur.

De pacifica gubernatione bonorum Principum,

& periculo malignorum.

CAP. XLII.

ETSI nonnunquam boni Principes ob demerita subditorum

(quorum maxime intererit, vt diutius vivant) Deo permittente,

Principes boni salus populi sunt.

e medio subtrahuntur, immo & filii eorum præmatura

morte, vt parentes in alio seculo. excipiant, rapiuntur:

tamen ea felicitas Aquilonaribus indigenis obvenerat,

vt gubernantibus piissimis Principibus(quod rarius profecto

Præsidentia bonorum principum valde vtilis.

acciderat) omnium securitas, atque pacis, & rerum opulentia

abundaret: idque obvenerat ob causas superius lib.

VIII. cap. IIII. de qualitate boni Regis allegatas. Insuper hic additur, quod

Conditiones bonorum regum.

diutius, tranquillius, & securius multo præesse, ac prodesse solent, quando se (salva Regia honestate) amabiles, humanos, clementes, affabiles, largos, atque munificos ap id omnes, maxime desolatos, & quavis humana ope destitutos, exhibent: (vnde populi favor, & Principis honor accrescet) quam e contrario, quando omnibus sese minaces, & horrsendo præbent. Severitas nanque, & austeritas, molestia, & subditorum

Vitia principum.

multatio, & innocentum oppressio facit, vt Principes nimia elatione illusi, ad eam obstinatiam deveniant, vt pace contempta, sanisque consiliis spretis, fiant pertinaces

Principes pertinaces periculosissimi.

in proposito, stupidi in judicio, mente incorrigibiles, avaritia insatiabiles, tributis imponendis intolerabiles, alienæ quietis turbatores, duri, torvi, immites, inflexibiles, inexorabiles, & omnigena vitiorum caterva repleti, neminem etiam animo ferentes.

Reductio libertatis.

Tunc evenire solet, vt subditi ad libertatem respicientes, ea remedia, vel secreta, vel publica conspiratione cogitent, quæ nunquam permittunt tam impium, & insolentem diutius gubernare. Cujus rei exempla, quia in recenti historia Gothorum & Sueonum, immo in aliis multis autoribus plurima, ac horrenda notata sunt, ex eis, si libet, requirantur: inveniturque, quod corripi merentur vt humani generis hostes.

De eodem e literis sacris.

CAP. XLIII.

NEQVE incongrue huic loco testimonium afferunt sacræ

Deut. 28.

literæ, præsertim Deute. XXVIII. super benedictionibus bonorum, & maledictionibus reproborum applicandæ. Ibi etenim Dominus legitime certantibus, præter alia infinita bona pollicetur, & præstat victoriam contra hostes: vt cum per vnam viam venerint, per septem fugient a facie persequentis. Demumque bonis promittitur in eadem scriptura, quod eos constituet in caput, &

Caput non cauda.

non in caudam: & erunt semper supra, & non subter.

Supra et non subter.

Contra malos vero ingredientes & egredientes, mittet Dominus famem, & esuriem, & increpationem, donec conterat, & perdat eos velociter, propter adinventiones

Pœnæ pessimarum adinuenationum.

suas pessimas, in quibus relinquunt Dominum: qui etiam adjunget est pestilentiam, donec consumat eos. Præterea percutiet eos febri, frigore, ardore, æstu, & aëre corrupto, ac rubigine, & persequetur, donec pereant &c. Tradet eos

Pœnæ malorum principum.

Dominus corruentes ante hostes suos: per vnam viam egredientur contra eos, & per septem fugient, & dispergentur, per omina regna terræ: eritque cadaver eorum in escam cunctis

Cadaver.

volatilibus cœli, & bestiis terræ, & non erit, qui abigat. Percutiet eos Dominus vlcere Aegypti, & partem corporis, per quam stercora digeruntur: scabie quoque, & prurigine, ita vt curari nequeant. Percutiet eos Dominus amentia, & cæcitate, ac furore

Pœnæ terribiles.

mentis, & palpabunt in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris: omni tempore calumniam sufferent, & opprimentur violentia, & non erit, qui liberet eos &c. Præterea percutiet eos Dominus vlcere pessimo in genubus, & in suris, sanarique non poterunt a planta pedis vsque verticem capitis &c. Filios, & filias generabunt, & non

Filii et filiæ captivæ ducentur.

fruentur eis, quoniam ducentur in captivitatem &c. Advena, qui cum est versatur in terra, ascendet super eos, eritque sublimior &c. Servient inimico, quem mittet Dominus in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super cervices eorum, donec eos conterat. Præterea post multa adiicitur: Insuper & vniversos

Pœnæ non scriptæ.

languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus super eos, donec conterat eos: & remanebunt pauci numero, qui prius erant sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audierunt vocem Domini Dei sui &c. Dispergen

Conditiones bonorum regum.

diutius, tranquillius, & securius multo præesse, ac prodesse solent, quando se (salva Regia honestate) amabiles, humanos, clementes, affabiles, largos, atque munificos ap id omnes, maxime desolatos, & quavis humana ope destitutos, exhibent: (vnde populi favor, & Principis honor accrescet) quam e contrario, quando omnibus sese minaces, & horrsendo præbent. Severitas nanque, & austeritas, molestia, & subditorum

Vitia principum.

multatio, & innocentum oppressio facit, vt Principes nimia elatione illusi, ad eam obstinatiam deveniant, vt pace contempta, sanisque consiliis spretis, fiant pertinaces

Principes pertinaces periculosissimi.

in proposito, stupidi in judicio, mente incorrigibiles, avaritia insatiabiles, tributis imponendis intolerabiles, alienæ quietis turbatores, duri, torvi, immites, inflexibiles, inexorabiles, & omnigena vitiorum caterva repleti, neminem etiam animo ferentes.

Reductio libertatis.

Tunc evenire solet, vt subditi ad libertatem respicientes, ea remedia, vel secreta, vel publica conspiratione cogitent, quæ nunquam permittunt tam impium, & insolentem diutius gubernare. Cujus rei exempla, quia in recenti historia Gothorum & Sueonum, immo in aliis multis autoribus plurima, ac horrenda notata sunt, ex eis, si libet, requirantur: inveniturque, quod corripi merentur vt humani generis hostes.

De eodem e literis sacris.

CAP. XLIII.

NEQVE incongrue huic loco testimonium afferunt sacræ

Deut. 28.

literæ, præsertim Deute. XXVIII. super benedictionibus bonorum, & maledictionibus reproborum applicandæ.

Ibi etenim Dominus legitime certantibus,

præter alia infinita bona pollicetur, & præstat victoriam

contra hostes: vt cum per vnam viam venerint, per septem

fugient a facie persequentis. Demumque bonis promittitur

in eadem scriptura, quod eos constituet in caput, &

Caput non cauda.

non in caudam: & erunt semper supra, & non subter.

Supra et non subter.

Contra malos vero ingredientes & egredientes, mittet Dominus famem, & esuriem,

& increpationem, donec conterat, & perdat eos velociter, propter adinventiones

Pœnæ pessimarum adinuenationum.

suas pessimas, in quibus relinquunt Dominum: qui etiam adjunget est pestilentiam,

donec consumat eos. Præterea percutiet eos febri, frigore, ardore,

æstu, & aëre corrupto, ac rubigine, & persequetur, donec pereant &c. Tradet eos

Pœnæ malorum principum.

Dominus corruentes ante hostes suos: per vnam viam egredientur contra eos, & per

septem fugient, & dispergentur, per omina regna terræ: eritque cadaver eorum in escam cunctis

Cadaver.

volatilibus cœli, & bestiis terræ, & non erit, qui abigat. Percutiet eos Dominus

vlcere Aegypti, & partem corporis, per quam stercora digeruntur: scabie quoque, &

prurigine, ita vt curari nequeant. Percutiet eos Dominus amentia, & cæcitate, ac furore

Pœnæ terribiles.

mentis, & palpabunt in meridie, sicut palpare solet cæcus in tenebris: omni tempore

calumniam sufferent, & opprimentur violentia, & non erit, qui liberet eos &c. Præterea

percutiet eos Dominus vlcere pessimo in genubus, & in suris, sanarique non poterunt

a planta pedis vsque verticem capitis &c. Filios, & filias generabunt, & non

Filii et filiæ captivæ ducentur.

fruentur eis, quoniam ducentur in captivitatem &c. Advena, qui cum est versatur in

terra, ascendet super eos, eritque sublimior &c. Servient inimico, quem mittet Dominus

in fame, & siti, & nuditate, & omni penuria: & ponet jugum ferreum super

cervices eorum, donec eos conterat. Præterea post multa adiicitur: Insuper & vniversos

Pœnæ non scriptæ.

languores, & plagas, quæ non sunt scriptæ in volumine legis hujus, inducet Dominus

super eos, donec conterat eos: & remanebunt pauci numero, qui prius erant

sicut astra cœli præ multitudine, quoniam non audierunt vocem Domini Dei sui &c.

Dispergen

Dispergentur in terras alienas: habebunt cor pavidum, & deficientes oculos, &

Cor pavidum.

animam consumptam mœrore: timebunt nocte & die, & non credent vitæ suæ:

vendentur inimicis suis in servos, & ancillas, & non erit qui emat. Hæc, & similia

terribilis, & gloriosi Dei verba, quisque aut Princeps, aut subditus, incessanter

consyderet, evitet, paveat, & caveat, ne plagis his corripiatur, & hora qua

Plagæ præcavendaæ.

non putat, ad judicimum perpetuo, nisi pœnitentia purgatus fuerit, condemnandus

eripiatur.

De turpi fuga, & ludibrio eorundem sacrilegorum.

CAP. XLIIII.

QVO CIRCA comminationibus hujusmodi divino jure in sacrilegos, & alios Ecclesiæ persecutores objectis, si a maligno proposito, & nefario opere (quia illico non puniantur) cedere, aut ablata restituere noluerint, procul dubio experiri cogentur, e talibus violentiis eorum principatum non posse subsistere, nec fastidita subditorum

Principatus vrolentus brevis.

patientia fieri diunturniorem. Nam etsi oppressi coram aliquo terreno judice (eodem forsan, vel fœdiori crimin consperso)rectam sententiam, & executionem consequi nequierant: tamen clamore in cœlum porrecto multiplicatur supplicium, vt

Oppressores Dei judicio relicti gravius puniuntur.

gravius puniatur oppressor. Interim eo miserior Rex, aut Princeps esse dinoscitur, quo ab omnibus habetur odiosior, & a nemine de præcavendo periculo informatur: immo quia crudeles armigeri, vel peregrini milites, bona civium & incolarum, jussu vel conniventia Principis absque pretio devorant, fugientibus ipsis regnicolis in exilium, impius ipse Rex, aut Princeps avarus, murorum & vacuarum

Rex murorum dicitur quando cives fugantur.

ædium, non hominum sentiat se Regem, & rectorem: tamque horrendum, & ludibriosum experietur spectaculum, vt sive remaneat, sive post alios in exilium properet, semper quod aliis versuto ingenio, & feroci tormento præstiterat,

Rex quod aliis intulit, expectabit.

longe amplius suæ personæ inferri videbit, maxime a militibus peregrinis, & falsis domesticis: qui non Principi tantum, thesauroque eius, mille hominum injuriis quæsito, insidiantur: verumetiam Regi inferunt mortem: cui major succedet infamia,

Extranei milites nedum Regi, sed thesauro eius insidiantur.

quam nequitiosa præcesserat vita. Gaudium enim sacrilegi vti hypocritæ, instar puncti brevissimum erit: immo & stirps ipsa, ac soboles secutura (teste Plutarcho in libro De institutione puerorum) quando ad altum fulcrum, id est sublimem eorum devenerit, tunc humana varietate filii solent descendere ad infelicem fortem

Fulcrum nobilitatis tempore immutatur.

&c. Sed multo magis, quando scelus parentum punitur in filiis filiorum, & generatione: atque interim de formidine, pudore, verecundia, atque periculo infligendæ. sibi necis, ab aliquo parentum suorum crudelitate oppresso,

Scelus patris punitur in filiis iihorum.

& spoliato, securi haud erunt. Quo casu quam acriter multi sint vbique perempti, nil opus est peramplius ostendere.

Dispergentur in terras alienas: habebunt cor pavidum, & deficientes oculos, &

Cor pavidum.

animam consumptam mœrore: timebunt nocte & die, & non credent vitæ suæ:
vendentur inimicis suis in servos, & ancillas, & non erit qui emat. Hæc, & similia
terribilis, & gloriosi Dei verba, quisque aut Princeps, aut subditus, incessanter
consyderet, evitet, paveat, & caveat, ne plagis his corripiatur, & hora qua
Plagæ præcavendaæ.
non putat, ad judicimum perpetuo, nisi pœnitentia purgatus fuerit, condemnandus
eripiatur.

De turpi fuga, & ludibrio eorundem sacrilegorum.

CAP. XLIIII.

QVO CIRCA comminationibus hujusmodi divino
jure in sacrilegos, & alios Ecclesiæ persecutores objectis,
si a maligno proposito, & nefario opere (quia illico
non puniantur) cedere, aut ablata restituere noluerint,
procul dubio experiri cogentur, e talibus violentiis eorum
principatum non posse subsistere, nec fastidita subditorum
Principatus vrolentus brevis.
patientia fieri diunturniorem. Nam etsi oppressi coram
aliquo terreno judice (eodem forsan, vel fœdiori crimin
consperso)rectam sententiam, & executionem consequi
nequierant: tamen clamore in cœlum porrecto multiplicatur supplicium, vt
Oppressores Dei judicio relicti gravius puniuntur.
gravius puniatur oppressor. Interim eo miserior Rex, aut Princeps esse dinoscitur,
quo ab omnibus habetur odiosior, & a nemine de præcavendo periculo informatur:
immo quia crudeles armigeri, vel peregrini milites, bona civium &
incolarum, jussu vel conniventia Principis absque pretio devorant, fugientibus ipsis
regnicolis in exilium, impius ipse Rex, aut Princeps avarus, murorum & vacuarum
Rex murorum dicitur quando cives fugantur.
ædium, non hominum sentiat se Regem, & rectorem: tamque horrendum,
& ludibriosum experietur spectaculum, vt sive remaneat, sive post alios in
exilium properet, semper quod aliis versuto ingenio, & feroci tormento præstiterat,
Rex quod aliis intulit, expectabit.
longe amplius suæ personæ inferri videbit, maxime a militibus peregrinis, &
falsis domesticis: qui non Principi tantum, thesauroque eius, mille hominum injuriis
quæsito, insidiantur: verumetiam Regi inferunt mortem: cui major succedet infamia,
Extranei milites nedum Regi, sed thesauro eius insidiantur.
quam nequitiosa præcesserat vita. Gaudium enim sacrilegi vti hypocritæ, instar
puncti brevissimum erit: immo & stirps ipsa, ac soboles secutura (teste Plutarcho
in libro De institutione puerorum) quando ad altum fulcrum, id est sublimem
eorum devenerit, tunc humana varietate filii solent descendere ad infelicem fortem
Fulcrum nobilitatis tempore immutatur.
&c. Sed multo magis, quando scelus parentum punitur in filiis filiorum, &
generatione: atque interim de formidine, pudore, verecundia, atque periculo
infligendæ. sibi necis, ab aliquo parentum suorum crudelitate oppresso,
Scelus patris punitur in filiis iihorum.
& spoliato, securi haud erunt. Quo casu quam

acriter multi sint vbique perempti, nil opus est
peramplius ostendere.

De violatione cadaverum, & sepulchrorum.

CAP. XLV.

QVIDAM etiam mortuorum sepulchra, vel ob odium
defunctorum, vel spem reperiendi thesauri, vel salnitri coquendi,
Violatio sepulchrorum infame nomen reddit.
truculenta sævitia violantes, impium & infame
nomen, etiam ad posteros propagandum, hæreditare solent.
De primo, scilicet ob odium & inimicitiam, nimis
recens, & abominabilis memoria est de Rege Christierno
eius nominis secundo: qui anno Domini M. D. XX.
non contentus proditorum opera hostem suum Illustriss.
Steno Stur junior Princeps effossus comburitur.
Sueonum ac Gothorum Principem Stenonem juniorem, vicisse
in prælio, nisi etiam cadaver eius cum posthumo(vt superius lib. VIII. cap.
XXXIX. de crudelitate eiusdem Christierni dictum est) nimia insolentia exhumasset.
Satis enim erat inimicum vincere: victo autem insultare, aut illudere, ab
Membra mortui excisa hinc inde mittebantur.
omni humanitate alienum erat: immo adhuc omni barbarie indignius, excisa membra,
crura videlicet, et brachia ignibus semjusta hincinde in terrorem provincialium,
ob talem pœnam rebellantium, transmittere. Militari quidem laude, quia hostem
vicisset, gloriari poterat: sed cum illius cadaver more lanionum ita demembratum
circumferri permitteret, nimis insolenter, ac turpiter ævo sempiterno sæviisse perhibetur.
Sylla tyrannus.
Ita & Sylla crudelitate sua fœdissima (cui non satis fuit vivis hostibus illudere,
nisi mortuorum ossa e sepulchris canino more eruta, in flumen mergi jussisset)
Alexander Magnus nunquam sævit in viros minus mortuos.
de Marii cadavere effecit, testamento cavens, vt ipse cremaretur, ne ab
hostibus crudelius ludibrium pateretur. Ita Alexander Magnus non fecit: quia sicuti
bello fuit terribilis, ita parta victoria clementissimus semper extitit. Nam cum
vidisset Darium a propriis famulis interemptum, graviter ingemuit, Bessum illius
Funus mortui inimici propria chlamyd' texit.
percussorem crudeli supplicio affecit. Darii vero corpus dempta sibiipsi Regia chlamyde,
qua tunc indutus erat, ornavit, & ad illius matrem perferri jussit. Hannibal
quoque Marcelli fortissimi hostis, cadaver splendide ornatum cremari jussit,
Hannibal.
& reliquiis in argentea vrna positis, auream coronam imposuit, curavitque vt ad filium
Antonius.
mitteretur. Antonius cadaver Bruti, quem vicerat, purpureo paludamento
suo involui jussit, & illius cineres ad Serviliam eius matrem, & ad vxorem
Agesilaus Rex.
Portiam perferri curavit. Ita & Agesilaus Rex: qui sicut in bello fuit

pugnator acerrimus, sic post mortem mitissimus est repertus: quod vtique huic, & omnibus similibus, laudem fortitudinis, & clementiæ gloriam peperit, & perpetuam samam longe amplius accumulavit.

LIBER XVI. 565

De eodem, quod propter thesaurum aperiuntur sepulchra.

CAP. XLVI.

REFERT Franciscus Patricius Senvisis Solonem inter

Lib. 5. dei insti. reipub. ti. 10.

præclaras leges suas statuisse, ne quis in defunctos maledicere auderet. Pium nanque esse dicebat, sanctos eos putare ui e vita disceserunt: & eorum vrnas violare, inexpiabilis religionis arbitratus est. Vnde Alexander Magnus Darii victoria potitus, cum in Persas venisset, Polymachun virum

Violator sepulchri necatur.

nobilem, quod Cyri sepulchrum demolitus esset, necari jussit, motus præsertim Epigrammate Græcis literis sic inscripto:

Epigramma Cyri.

Quisque mortalium, & vnde veneris, te enim ademptturum, scio hac lege. Cyrus sum, qui Persis imperium armis quæsivi: hoc quodcunque est, humi est, in quo corpus meum tegitur: noli me irridere. Hæc verba Alexandri

Noli irridere.

mentem commoverunt, vt instabilitatem fortunæ cognosceret, & manibus defuncti Regis vltione violati sepulchri impio sanguine parentaret. Quanti etiam faciunda sunt monumenta sepulchrorum, placido Epigrammate Semiramis Regina animi

Epigramma Semiramis Reginæ.

excellentissimi docuit: quæ cum sibi sepulchrum non admirandi sumptus constituisset, inscribi jussit hæc verba: Quicunque Rex pecuniis indiget, aperto monumento, quod voluerit, accipiat. Has literas cum legisset Darius, opinatus thesaurum absconditum esse, sepulchri lapidem deleri jussit: quo revoluto, literas

Princeps insatiabilis hæc notet.

alias vidit, ad hanc sententiam scriptas: Nisi Rex avarus esses, & pecuniæ insatiabilis, mortuorum monumenta non violasses. Vrbana quidem irrisione avaritiæ crimen carpsit fœmina excellentissima, & Epigrammatum sepulchrorumque nimiam diligentiam contempsit. Quid nunc dicerent patres, & avi in Septentrionalibus

Sepulchra mortuorum violantur.

Ecclesiis ante secula sepulti ? quorum cineres effossa humo, simili avaritiæ titulo sub specie salnitri coquendi, a nepotibus, & filiis commixti stercore pecorino, vel fœtida vrina rapiuntur ad ollas: quibus cineribus ethnica barbaries, vt in terra permaneant, ignoscere solet. O caninam crudelitatem, o rabidam amentiam & temeritatem, o rem non visu modo, sed dictu quoque abhorrendam, e sacris locis sacros eruere cineres, vt ictibus, & globis adaptentur bombardarum Merito

Tumulus Strati poëtæ & natura eius.

miraculo, quam naturali aliqua ratione. Anthei etiam LXX.

cubitorum longitudine sepulchrum, Plutarcho referente,

Sepulchrum Anthei 70. cubitorum longitudine.

sacrum reputatur: cujus aliqua pars læsa

nisi illico reparetur, continua

pluvia durat.

De modo Illustrium, ac Nobilium virorum sepulturæ tradendorum.

CAP. XLVII.

VTCVNQVE autem erga Deum, & sanctam religionem

se habeat hæc præsumptuosa impietas, & erga defunctos,

Violenta inhumanitas.

immo super viventes violenta crudelitas: cuncti

tamen id facientes, grande obsequium autumant se præstare

Deo, quando talem conscientiam sibimet(sacra lege contempta)

assumunt, vt nullum se opinentur sacrilegium committere,

dum omnia suis adinventionibus instituunt, & armata

manu defendunt. Pro more tamen antiquo hoc præsertim

Modus nobilium sepeliendorum.

infelici tempore simulate magis, quam syncera religione, &

cærimoniis Ecclesiasticis) hæredes, & agnati, volentes funera illustrium, & nobilium

virorum tradere sepulturæ, virum totaliter armatum equo cataphracto impositum,

longoque Ecclesiasticarum personarum præmisso ordine, funus honestissima lectica

Ensis et clypeus signa fidei & nobilitatis.

collocatum, præcedere jubent: cui & nudum ensem capulo versus cœlum levato,

in dextera manu, & clypeum, quo in præliis cum insigni is vsus est, dorsotenus

ferendum assignant. Hæcque omnia sacro loco, quo tumulatur, libera donatione

cum aliquot prædiis permittunt hæredes: licet equus, ensis, & arma, justo interveniente

pretio, illico redimantur ab eisdem, solo remanente clypeo in ornatiori

Clypei cur in locis sacris remanent?

loco Ecclesiarum: vt ostendatur talem, tamque insignem virum clarissima stirpe fuisse

productum, & pro honore Dei, ac justitia fideliter pugnavisse, ac bona Ecclesiæ

contributa, sua propria sponte, & liberalitate, divinis servitiis perpetuo jure

possidenda fuisse, & esse oblata: ea etiam conditione, & causa, vt stirps inde nascitura

clarum testimonium sortiatur a divino loco, quam illustris, & nobilis hæc

Suffragia perpetua.

familia fuerit, quæ post clarissima gesta sua funus, & insignia, ac memoriam commiserit

Ecclesiasticæ custodiæ, & eius suffragiis sempiterno tempore duraturis.

De qualitate sepulchrorum, & testimonio transactæ vitæ.

CAP. XLVIII.

PROVIDENDVM tamen erit Principibus, ac nobilibus

funebri pompa ad tumulum efferendis, vt potius pro

justitia, clementia, & liberalitate vniversali planctu, &

Planctus pius.

assiduis precibus perpetue victuri commendentur Deo:

quam pro sævitia, rapina, & crudelitate, æternis suppliciis

corripiendi, omnium execratione offerantur divinæ vltioni.

Nec vana ostentatione glorientur in excellentibus

Sepulchra tyrannorum abominabilia.

præparatis, aut præparandis sepulturis: quia vitæ præcedentis

acta, spoliorum & tyrannidis testimonia sunt, non autem

virtutis, aut probitatis in quolibet heroico viro requisitæ. Dicent quidem

prætereuntes, qui dolosis artibus sepultorum lucrati sunt opulentias pretiosas,

quod magnifica, sumptuosaque sit hæc stuctura: sed rursus alios attestari audient,

hanc cum injuria pauperum, & mille innocentum oppressionibus fuisse, & esse elaboratam:

ac non multo inde tempore vel hostili furore, vel temporum edacitate videbitur

Testimonium scriptorum durabile.

defectura: vbi evidentibus doctorum hominum scripturis, quam commoda,

vel perniciosa vita ibidem sepultorum fuerat, perpetuo exemplo ostendetur.

Frustra quidem putat se quispiam sui nommis memoriam beneficio pretiosi lapidis,

Sepulturæ inanes quæ sunt.

aut stucturæ marmoreæ propagaturum. si nihil in vita, gloria, honore, & memoratu

dignum gessit, aut scripsit. Sunt etiam plerique non improvidi judicii Reges & Principes:

qui cum gloriose regnaverint, solent posteris suis hanc curam: relinquere sepulchrorum

Opus pietatis.

condendorum, qui jure naturæ eiusmodi pietatis officia præstare teneantur.

Laus perpetua posteritatis.

Satis enim eis, dum vixerint, suffecisse videtur, ea egisse, quæ secundum virtutem

sunt, & perpetuam posteritatis laudem meruerunt. Nec incongrue huic loco annecti

Salahadin' Rex Orientis.

possit, quomodo anno Domini M. C. XCIII. referente Vincentio in spe.

hist. lib. XXIX. cap. LIIII. Salahadinus moriturus, vocato vexillifero dixit:

Vexillum mortis.

Tu, qui soles ferre vexilla mea per bella, fer vexillum mortis meæ, scilicet panniculum

Damascus.

vilem per totam Damascum super lancea, clamitando: Ecce Rex Orientis

Pallium vile de toto imperio.

moriens non fert secum nisi hoc pallium vile. Et sic mortuus est.

De quibusdam optimis Principibus, subditorum

humeris ad sepulchra Regum deportatis.

CAP. XLIX.

ACCIDIT præterea nonnunquam, vt Principes non culpa

Culpa populi principes boni auferuntur.

sua, sed populorum (quorum magis, vt diutius viverent,

intererat) ab æterno judice immatura morte rapiantur.

Illoque casu eo luctuosior eorum æstimantur interitus,

Mors luctuosior quando.

quo floridiori ætate, & acriori imminente prælio corripi videantur.

Talique modo, vt vita eorum visa est benignior,

ac æquior: ita & majoribus obsequiis, & longioribus terrarum

Principes boni portantur ad sepulchra.

spatiis eorum funera ad Regias sepulturas, seu monummenta,

in humeris clarorum hominum, certatim e diversis

De qualitate sepulchrorum, & testimonio transactæ vitæ.

CAP. XLVIII.

PROVIDENDVM tamen erit Principibus, ac nobilibus

funebri pompa ad tumulum efferendis, vt potius pro

justitia, clementia, & liberalitate vniversali planctu, &

Planctus pius.

assiduis precibus perpetue victuri commendentur Deo:

quam pro sævitia, rapina, & crudelitate, æternis suppliciis

corripiendi, omnium execratione offerantur divinæ vltioni.

Nec vana ostentatione glorientur in excellentibus

Sepulchra tyrannorum abominabilia.

præparatis, aut præparandis sepulturis: quia vitæ præcedentis

acta, spoliorum & tyrannidis testimonia sunt, non autem

virtutis, aut probitatis in quolibet heroico viro requisitæ. Dicent quidem

prætereuntes, qui dolosis artibus sepultorum lucrati sunt opulentias pretiosas,

quod magnifica, sumptuosaque sit hæc stuctura: sed rursus alios attestari audient,

hanc cum injuria pauperum, & mille innocentum oppressionibus fuisse, & esse elaboratam:

ac non multo inde tempore vel hostili furore, vel temporum edacitate videbitur

Testimonium scriptorum durabile.

defectura: vbi evidentibus doctorum hominum scripturis, quam commoda,

vel perniciosa vita ibidem sepultorum fuerat, perpetuo exemplo ostendetur.

Frustra quidem putat se quispiam sui nommis memoriam beneficio pretiosi lapidis,

Sepulturæ inanes quæ sunt.

aut stucturæ marmoreæ propagaturum. si nihil in vita, gloria, honore, & memoratu

dignum gessit, aut scripsit. Sunt etiam plerique non improvidi judicii Reges & Principes:

qui cum gloriose regnaverint, solent posteris suis hanc curam: relinquere sepulchrorum

Opus pietatis.

condendorum, qui jure naturæ eiusmodi pietatis officia præstare teneantur.

Laus perpetua posteritatis.

Satis enim eis, dum vixerint, suffecisse videtur, ea egisse, quæ secundum virtutem

sunt, & perpetuam posteritatis laudem meruerunt. Nec incongrue huic loco annecti

Salahadin' Rex Orientis.

possit, quomodo anno Domini M. C. XCIII. referente Vincentio in spe.

hist. lib. XXIX. cap. LIIII. Salahadinus moriturus, vocato vexillifero dixit:

Vexillum mortis.

Tu, qui soles ferre vexilla mea per bella, fer vexillum mortis meæ, scilicet panniculum

Damascus.

vilem per totam Damascum super lancea, clamitando: Ecce Rex Orientis

Pallium vile de toto imperio.

moriens non fert secum nisi hoc pallium vile. Et sic mortuus est.

De quibusdam optimis Principibus, subditorum humeris ad sepulchra Regum deportatis.

CAP. XLIX.

ACCIDIT præterea nonnunquam, vt Principes non culpa

Culpa populi principes boni auferuntur.

sua, sed populorum (quorum magis, vt diutius viverent,

intererat) ab æterno judice immatura morte rapiantur.

Illoque casu eo luctuosior eorum æstimantur interitus,

Mors luctuosior quando.

quo floridiori ætate, & acriori imminente prælio corripi videantur.

Talique modo, vt vita eorum visa est benignior,

ac æquior: ita & majoribus obsequiis, & longioribus terrarum

Principes boni portantur ad sepulchra.

spatiis eorum funera ad Regias sepulturas, seu monummenta,

in humeris clarorum hominum, certatim e diversis

provinciis confluentium, deportantur: prout in historia sua meminit charissimus

frater meus Io. Archiepiscopus Vpsalensis lib. XX. cap. IX. de Rege,

Magnus Ladalaas Rex.

Magno cognomento Ladalaas, quia omnia horrea sine clausura sua justitia, & pace

tutatus est: quem subditi ab insula Visingiana itinere XII. dierum ad Stocholmiam

Visingxœ.

civitatem Regiam publico patriæ luctu, præsertim eorum, qui innocenter

vivere vqlebant, quorum ipse inexpugnabile scutum erat, portabant. Nec deerant

Pater erat amore.

magno numero proceres: qui tam memorabile funus prosecuti fatebantur, se patrem,

non Regem sepulturæ commendare. Eadem etiam fidelitas cuidam strenuo nobili,

Brynto bertilson.

Bryntoni Bertelson dicto, M. D. X. ab animosa vxore exhibita fuit: quæ eum ab

Mulier animosa.

prælio Schoningiano itinere VII. dierum in terram Vestrogothorum mortuum

a hostibus impetratum, tam opera filiorum, quam subditorum reportari curavit.

Ab hac quoque pietate non discrepat insignis historicus Laurentius Valla: qui in

Ferdinandus rex Aragoniæ.

sine historiarum optimi Regis Aragoniæ Ferdinandi refert, (de cujus indicibili bonitate

lib. VIII. cap. IIII. plura bona narrata sunt) quod XXX. millibus

passuum & amplius, ad locum sepulturæ portatus sit, atque in templo sanctæ

Amator religionis.

Mariæ, quam intime dilexit, sepultus: & hoc, quia catholicus, & religionis, ac omnium bonorum amator in vita fuit: alioquin proceres forsan minus pro eius funere soliciti fuissent tam insigniter honorando. Noverunt enim Paulum Diaconum lib.

Statutum Romanorum contra sacrilegos.

VI. cap. XXXIIII. audacter, & recte asserere, statuto Romanorum semper observatum fuisse, quod nec funus, nec arma, nec effigies, nec memoria alicujus hæretici in Ecclesia Dei haberi, aut tolerari debeat, vt superius eodem lib. cap. XXXVIII. reperitur inductum. Et esto quod invidia malignorum, statuæ,

Gesta Principum perpetuantur in historiis poti' quam sepulchris.

arma, & clypei bonorum Principum, non permittantur in Ecclesiis, vel publicis locis honorari, parum referre videntur: quia eorum virtutes, & præclara gesta, in historias forsan redacta, nunquam aboleri poterunt, aut coram Deo amittere retributionem. Nihil tamen turpius est, quam insolentia victoriæ, evertere statuas heroum

Insolentia.

clarissimorum: quorum etiam subditi propter constantiam nequaquam arguendi sunt, sed commendandi. Sic & ego assidua meditatione animo repeto gloriosam

Anto. de Monte Cardi.

memoriam Reverendissimi ac Illustrissimi D. Antonii Fabiani de Monte, S. R. E. Episcopi Card. Portuensis: qui vltimo ætatis suæ anno, mira benignitate fratrem

Io. Gothus Archiepiscopos Vpsalen. exul.

meum Io. Magnum Gothum Archiepiscopum Vpsalensem, & me, pro fide Catholica a hæreticis e patriam expulsos, Romam venientes collegit, fovit, iuvit, atque omni humanitatis officio consolatus est: vnde & intellecta causa nostri ad Vrbem ac

Adjutorium D. Cardi. de Monte.

cessus, nempe pro sola Orthodoxa fide, & vnitate S. Se. Ap. in partibus Aquilonis restauranda, dixit nobis: Vos estis boni viri, sed pauperes exules: ideo vos juvabo in omni consolatione assequenda, vt nunquam pœniteat hanc almam Vrbem in tam pia causa accessisse. Verum dum hæc, & similia, nedum in nos, sed & in omnes

Obitus D. Car.

afflictos misericordem gerens animum, meditaretur afferre: ecce cœlestis magister adest, & vocat eum de terrena legatione Vmbriæ, ad lucem claritatis æternæ: quam meruit splendore transactæ ætatis suæ: in qua multos erudivit in verbo, sicut

Laus vera hujus Cardinalis.

& præfuit in exemplo. Nec mirum: quia Romanarum rerum fuit gnarus, & miris virtutum meritis insignitus, vir certe clarissimus genere, piissimus fide, tenacissimus justitiæ, & largissimus pauperum alumnus, immo prudentia, sagacitate, & clementia nulli secundus: munificus in benemeritos, gravis in bilingues, severus in lascivos, patiens adversus inimicos, non sua, sed aliena suspicione excitatos: ideo nunquam præceps in vindictam, sed ad injurias generoso animo facilime oblivioni tradendas affectus. Denique omnia opera sua in charitate inchoabat, & in summa mansuetudine consummabat In eleemosynis(vt Paulus Diaco. Longob. histo.

Constantinus Magnus.

de Constantino Magno asserit) promptus, in judiciis justus, & in judicando cautissimus: nullum despiciens, sed omnes diligens, ipse quoque dilectus a cunctis.

Ideoque

Ideoque cum a Vrbe in Montem aureum tumulandus efferretur, ab infinita turba (planctu, gemituque plena)auditum est: Hic est vir misericordiæ, cujus justitia

Vir misericordiæ.

obiivionem non accipiet. Hic fuit oculus cæco, & per claudo, pater pauperum, & omnium mœrentium infatigabilis consolator: quia ab infantia miseratio crevit cum illo: cujus etiam ostium viatori patuit, & peregrino, prout & ego in veritate comperi. Quotiescunque enim in causis piis (præter quas nil vnquam petere habui)

Testimonium autoris.

domum eius accessi, toties mirifica consolatione repletus abscessi, multiplices gratias Domino referens, quod adjutorem bonæ mentis & operum, eius instinctu obtinere meruerim, præcipue tantum virum, & magnum amicum Dei: in quo felicissimo ævo, & gloria sempiterna posteritas lætetur,

De Medicis, & Medicinis.

CAP. L.

LAVDANTVR fideles causidici, & advocati periti,

Advocati boni laudantur.

cum magna atque ardua negotia desenderint singulorum: sed multo gloriosiores habentur, qui artis excellentia noverunt expellere, quod mortem videbatur inferre, & salutem reddere sub morbo periclitanti, de quo coactus fuerat vehementi cruciatu desperare. Ars hæc celebris est, quæ in

Ars mediciæ celebris commendatur.

hominem plus invenit, quam in seipso cognoscit: periclitantia confirmat, quassata corroborat, & futurorum præscia dolorem extinguit, vel mitigat, ne causa succrescens incurabilius inveniat nutrimentum. Propterea inter vtilissimas artes, quas ad sustentandum humanæ fragilitatis domicilium, & indigentiam divina tribuerunt, nulla præstare videntur aliquid simile, quam quod potest auxiliaris medicina conferre. ipsa

Medicina auxiliaris.

enim morbo periclitantibus materna gratiam semper assistit, ipsa contra dolores pro humana imbecillitate confligit, & ibi eam sublevare nititur, vbi nullæ divitiæ, nulla dignitas poterit subvenire. Obscura nimis est hominum salus, temperies e contrariis

Temperies.

humoribus constans, vbi quicquid horum excreverit, ad infirmitatem celeri

LIBER XVI. 569

Ideoque cum a Vrbe in Montem aureum tumulandus efferretur, ab infinita turba (planctu, gemituque plena)auditum est: Hic est vir misericordiæ, cujus justitia

Vir misericordiæ.

obiivionem non accipiet. Hic fuit oculus cæco, & per claudo, pater pauperum, & omnium mœrentium infatigabilis consolator: quia ab infantia miseratio crevit cum illo: cujus etiam ostium viatori patuit, & peregrino, prout & ego in veritate

comperi. Quotiescunque enim in causis piis (præter quas nil vnquam petere habui)

Testimonium autoris.

domum eius accessi, toties mirifica consolatione repletus abscessi, multiplices

gratias Domino referens, quod adjutorem bonæ mentis & operum, eius instinctu

obtinere meruerim, præcipue tantum virum, & magnum amicum Dei: in quo felicissimo

ævo, & gloria sempiterna posteritas lætetur,

De Medicis, & Medicinis.

CAP. L.

LAVDANTVR fideles causidici, & advocati periti,

Advocati boni laudantur.

cum magna atque ardua negotia desenderint singulorum:

sed multo gloriosiores habentur, qui artis excellentia noverunt

expellere, quod mortem videbatur inferre, & salutem

reddere sub morbo periclitanti, de quo coactus fuerat

vehementi cruciatu desperare. Ars hæc celebris est, quæ in

Ars mediciæ celebris commendatur.

hominem plus invenit, quam in seipso cognoscit: periclitantia

confirmat, quassata corroborat, & futurorum præscia

dolorem extinguit, vel mitigat, ne causa succrescens incurabilius

inveniat nutrimentum. Propterea inter vtilissimas artes, quas ad sustentandum

humanæ fragilitatis domicilium, & indigentiam divina tribuerunt, nulla

præstare videntur aliquid simile, quam quod potest auxiliaris medicina conferre. ipsa

Medicina auxiliaris.

enim morbo periclitantibus materna gratiam semper assistit, ipsa contra dolores pro

humana imbecillitate confligit, & ibi eam sublevare nititur, vbi nullæ divitiæ, nulla

dignitas poterit subvenire. Obscura nimis est hominum salus, temperies e contrariis

Temperies.

humoribus constans, vbi quicquid horum excreverit, ad infirmitatem celeri

Cibi apti bona medicina.

mutatio ne corpus adducit. Hinc est, quod sicut aptis cibis valetudo sessa reficitur,

sic venenum est, quod incompetenter accipitur. Non enim casu, vel vaga hominum

voluptate ægris succurritur, sed certissimis regulis prudenti veterum examine

Consilium tutius in perplexitate morborum.

approbatis: & his securius se credunt, qui cunctas ægritudinum rationes agnoscunt:

quibus potius, certiusque cura salutis, etiam suspectis credenda est, quam trepidare

in accessu præsentissimæ mortis. Immo medendi peritus invitum frequenter sanat

Trepidatio ægrotantis.

ægrotum, dum voluntas recta in gravibus passionibus non est, sed potius illud appetitur,

quod salutis judice gravare posse sentitur. Vnum tamen sine exceptione

formidare videtur infelix æger, vt cum semel a malo, & inexperto medico, vel potius

Circulatores arguendi.

circulatore deceptus sit, omnes putat etiam prudentissimos fore fallaces.

Quo evenit, vt in Septentrionalibus regnis rarissimi medici, qui fidelem curam

Medici rarissimi in septentrio.

languidis adhibeant, reperiantur: non quod de arte, vel experientia bene curandi

addubitent, sed indisciplinato regimine curandorum: nec quod herbæ Aquilonares

Herbæ aquilonares efficaciores.

teste Plinio lib. XXVII. in fine)cætens omnibus efficaciores ibi non crescat,

sed si plures adhiberentur medici varietate consiliorum, ac contrarietate medicinarum,

periclitaretur infirmus. Etiam alia causa cæteris validior est, quod aromata, seu medicæ

Aromata corrupta.

res longo terrarum, mariumque circuitu, antequam in remotas illas regiones perserantur,

naturalem efficaciam, & vigorem, vel perdunt, vel lucri causa a portitoribus

falsificatæ corrumpuntur.

De variætate ægrotantium, morborum, & medicinarum.

CAP. LI.

Causæ cur pauci student in medicinis.

CVM in illis regionibus duræ sint qualitates elementorum,

duræque complexiones hominum, maxime nobilium

& magnatum, qui facili offensa violant naturam,

vt medici diligentia frustretur laude, & languidus ipsa sanitate:

propterea rarissimi applicant se huic arti periculosæ:

ne forte ob prædictos difectus, & dissolutum regimen,

dum cupiant in alieno corpore curare languorem,

Gratitudo phreneticorum.

in propria vita periclitari contingat. Et hæc phreneticorum

gratitudo est, vt proprium curatorem interimant, sicuti

Partus viperinus.

viperini partus in dissolutione materni ventris. Morbi autem Aquilonarium peculiares

hi sunt, Tussis, calculus, dentium oculorumque dolor, tormina intestinorum,

Morbi Aquilonares.

febris, pituita, scabies, & Gallicus morbus, ac puerorum morbilli: pestis etiam quo

rarius venit, eo severius interimit homines, in crapula præsertim infatuatos. Est &

Pestis rara.

alius morbus castrensis, qui vexat obsessos, & inclusos: talis scilicet, vt membra

Morbus castrensis, qui videtur dici cachexia: de quo super li. 9. c. 38 dicitur.

carnosa stupiditate quadam densata, & subcutaneo tabo, quasi cera liquescens digitorum

impressioni cedant: dentesque veluti casuros obstupefacit: colores cutium

candidos, ac cæruleos reddit: torporemque inducit cum nausea capiendarum medicinarum:

vocaturque vulgari lingua gentis Schoerbuch, Græce Cachexia, forsitan a subcutanea

mollitie putrescente: quæ videtur esu salsorum ciborum, nec digestorum

Remedium.

nasci, & frigida murorum exhalatione foveri. Sed vim tantam non habebit, vbi

muri interius tabulis quorumcunque lignorum sunt cooperti. Insuper si diutius grassatur

Pot' absynthii levat calculu.

iste morbus, absynthiaco potu continuato illum arcere, sicuti & calculi radice,

per decoctionem veteris cervisiæ cum butyro epotæ, tollere solent: quæ passiones

hujusmodi

Cibi apti bona medicina.

mutatio ne corpus adducit. Hinc est, quod sicut aptis cibis valetudo sessa reficitur, sic venenum est, quod incompetenter accipitur. Non enim casu, vel vaga hominum voluptate ægris succurritur, sed certissimis regulis prudenti veterum examine

Consilium tutius in perplexitate morborum.

approbatis: & his securius se credunt, qui cunctas ægritudinum rationes agnoscunt: quibus potius, certiusque cura salutis, etiam suspectis credenda est, quam trepidare in accessu præsentissimæ mortis. Immo medendi peritus invitum frequenter sanat

Trepidatio ægrotantis.

ægrotum, dum voluntas recta in gravibus passionibus non est, sed potius illud appetitur, quod salutis judice gravare posse sentitur. Vnum tamen sine exceptione formidare videtur infelix æger, vt cum semel a malo, & inexperto medico, vel potius

Circulatores arguendi.

circulatore deceptus sit, omnes putat etiam prudentissimos fore fallaces. Quo evenit, vt in Septentrionalibus regnis rarissimi medici, qui fidelem curam

Medici rarissimi in septentrio.

languidis adhibeant, reperiantur: non quod de arte, vel experientia bene curandi addubitent, sed indisciplinato regimine curandorum: nec quod herbæ Aquilonares

Herbæ aquilonares efficaciores.

teste Plinio lib. XXVII. in fine)cætens omnibus efficaciores ibi non crescat, sed si plures adhiberentur medici varietate consiliorum, ac contrarietate medicinarum, periclitaretur infirmus. Etiam alia causa cæteris validior est, quod aromata, seu medicæ

Aromata corrupta.

res longo terrarum, mariumque circuitu, antequam in remotas illas regiones perserantur, naturalem efficaciam, & vigorem, vel perdunt, vel lucri causa a portitoribus falsificatæ corrumpuntur.

De variætate ægrotantium, morborum, & medicinarum.

CAP. LI.

Causæ cur pauci student in medicinis.

CVM in illis regionibus duræ sint qualitates elementorum, duræque complexiones hominum, maxime nobilium & magnatum, qui facili offensa violant naturam, vt medici diligentia frustretur laude, & languidus ipsa sanitate: propterea rarissimi applicant se huic arti periculosæ: ne forte ob prædictos difectus, & dissolutum regimen, dum cupiant in alieno corpore curare languorem,

Gratitudo phreneticorum.

in propria vita periclitari contingat. Et hæc phreneticorum gratitudo est, vt proprium curatorem interimant, sicuti

Partus viperinus.

viperini partus in dissolutione materni ventris. Morbi autem Aquilonarium peculiares hi sunt, Tussis, calculus, dentium oculorumque dolor, tormina intestinorum,

Morbi Aquilonares.

febris, pituita, scabies, & Gallicus morbus, ac puerorum morbilli: pestis etiam quo

rarius venit, eo severius interimit homines, in crapula præsertim infatuatos. Est &

Pestis rara.

alius morbus castrensis, qui vexat obsessos, & inclusos: talis scilicet, vt membra

Morbus castrensis, qui videtur dici cachexia: de quo super li. 9. c. 38 dicitur.

carnosa stupiditate quadam densata, & subcutaneo tabo, quasi cera liquescens digitorum

impressioni cedant: dentesque veluti casuros obstupefacit: colores cutium

candidos, ac cæruleos reddit: torporemque inducit cum nausea capiendarum medicinarum:

vocaturque vulgari lingua gentis Schoerbuch, Græce Cachexia, forsitan a subcutanea

mollitie putrescente: quæ videtur esu salsorum ciborum, nec digestorum

Remedium.

nasci, & frigida murorum exhalatione foveri. Sed vim tantam non habebit, vbi

muri interius tabulis quorumcunque lignorum sunt cooperti. Insuper si diutius grassatur

Pot' absynthii levat calculu.

iste morbus, absynthiaco potu continuato illum arcere, sicuti & calculi radice,

per decoctionem veteris cervisiæ cum butyro epotæ, tollere solent: quæ passiones

hujusmodi

hujusmodi calculi, & renum, totaliter auferre, vel in magna parte alleviare solent.

Medicinæ simplices gratiores.

Illi autem medici laudem majorem assequuntur, qui simplicioribus medicinis vtentes,

frequentius languores curant. Nec ingrati sunt genti, quando physicis adductis

Masculi generantur e sene & puella.

rationibus persuadere norunt, e conjugio senum virorum & puellarum, gigni masculos

potius, quam fœmellas. Item qui inducunt ægrotos verbis solatiosis, vt amœnitatem

locorum virentium, & garritum avium, immo & ranarum eligant, pro

Verba solatiosa prosunt.

restauratione sanitatis. Sunt præterea frequentissimi chirurgici in terris illis, eo quod

gens illa vix diem, vel horam sine conflictu præterire sinit.

Chirurgici ples.

De podagræ incommodis.

CAP. LII.

QVIA hoc quoque malum solos magnates in Aquilone cruciandos

detinet, nec ante subeundum sepulchrum fatigatos

relinquit, volui tessimonium Cassiodori lib. X. Epistolarum

e verbis Theodahadi Gothorum Regis, adducere in

hac forma: Hæc passio insanabilis, & sanitas passibilis,

Descriptio podagræ.

ligat solutos, contrahit nervos, & decrescere facit corpora,

quæ nulla sunt mutilatione truncata. Constantibus membris

proceritatis mensura perit, & minor cernitur, cui nihil subductum

esse sentitur. Subtrahuntur superstiti ministeria

Corpus vivum sine motu.

membrorum: corpus vivum est, nec movetur, & inter insensibilia redactum, iam

non proprio voto, sed motu fertur alieno. Hæc viva mors supra omnia tormenta

Mors viva.

sana dicitur: & melius habere sertur, qui evasisse causas tanti periculi non probatur.

Deserit quidem dolor, sed dimittit reliquias fortiores, & novo infelicitatis exemplo,

Reliquiæ fortiores.

passio videtur a fœdere, & æger non desinit ægrotare. Appendia ipsa cruciatis

debitoribus aliquando soluuntur. Ista autem vincula sunt, quæ cum semel potuerint

iliigare captum, nesciunt in tota vita dissolvere. Infelicia signa relinquit abscedens,

Mores Barbararum gentium.

& more gentium barbararum hospitium corporis occupatum, suis judiciis

violenta defendit: ne vbi ferox ista cœpit succedere, adversa illuc sanitas audeat

fortassis intrare. Hoc licet omnibus videatur esse contrarium, illis maxime, qui armorum

Podagra armarior exercitatis in armis.

exercitatione floruerunt: ne membra illa durissima languoris decoctione mollescant:

& qui a hoste foris superari minime potuerunt, ab interna: potius contrarietate

vincantur. Grave est ergo viro forti sic vivere, vt nec mortem possit implere.

Remedia ex aquis.

Vtantur ergo aquis primum potu delinitoriis, deinde thermarum exhibitionibus

siccativis: vbi merito indomabilis cervix illa passionis flectitur, quando interna plurima

Virtus interna & externa.

effusione mundantur, exteriora attractiva virtute libera fuerint, & velut duobus

auxiliis congregatis in medium missa superantur. Amentur aquæ munera concessa

Munera aquæ concessa divinitus.

divinitus. Contra illam humani generis debellatricem, data sunt opportuna

munimina lavachrorum: & quam non edomat juge decennium, non mille potionum

molliter introitus, voluptuosis aquarum remediis effugatur.

Aquas vero Bormias siccativas appellat hic autor, circa vrbem

Aquæ Bormiæ.

Ticinuni scaturientes.

hujusmodi calculi, & renum, totaliter auferre, vel in magna parte alleviare solent.

Medicinæ simplices gratiores.

Illi autem medici laudem majorem assequuntur, qui simplicioribus medicinis vtentes,

frequentius languores curant. Nec ingrati sunt genti, quando physicis adductis

Masculi generantur e sene & puella.

rationibus persuadere norunt, e conjugio senum virorum & puellarum, gigni masculos

potius, quam fœmellas. Item qui inducunt ægrotos verbis solatiosis, vt amœnitatem

locorum virentium, & garritum avium, immo & ranarum eligant, pro

Verba solatiosa prosunt.

restauratione sanitatis. Sunt præterea frequentissimi chirurgici in terris illis, eo quod

gens illa vix diem, vel horam sine conflictu præterire sinit.

Chirurgici ples.

De podagræ incommodis.

CAP. LII.

QVIA hoc quoque malum solos magnates in Aquilone cruciandos

detinet, nec ante subeundum sepulchrum fatigatos

relinquit, volui tessimonium Cassiodori lib. X. Epistolarum

e verbis Theodahadi Gothorum Regis, adducere in

hac forma: Hæc passio insanabilis, & sanitas passibilis,

Descriptio podagræ.

ligat solutos, contrahit nervos, & decrescere facit corpora,

quæ nulla sunt mutilatione truncata. Constantibus membris

proceritatis mensura perit, & minor cernitur, cui nihil subductum

esse sentitur. Subtrahuntur superstiti ministeria

Corpus vivum sine motu.

membrorum: corpus vivum est, nec movetur, & inter insensibilia redactum, iam

non proprio voto, sed motu fertur alieno. Hæc viva mors supra omnia tormenta

Mors viva.

sana dicitur: & melius habere sertur, qui evasisse causas tanti periculi non probatur.

Deserit quidem dolor, sed dimittit reliquias fortiores, & novo infelicitatis exemplo,

Reliquiæ fortiores.

passio videtur a fœdere, & æger non desinit ægrotare. Appendia ipsa cruciatis

debitoribus aliquando soluuntur. Ista autem vincula sunt, quæ cum semel potuerint

iliigare captum, nesciunt in tota vita dissolvere. Infelicia signa relinquit abscedens,

Mores Barbararum gentium.

& more gentium barbararum hospitium corporis occupatum, suis judiciis

violenta defendit: ne vbi ferox ista cœpit succedere, adversa illuc sanitas audeat

fortassis intrare. Hoc licet omnibus videatur esse contrarium, illis maxime, qui armorum

Podagra armarior exercitatis in armis.

exercitatione floruerunt: ne membra illa durissima languoris decoctione mollescant:

& qui a hoste foris superari minime potuerunt, ab interna: potius contrarietate

vincantur. Grave est ergo viro forti sic vivere, vt nec mortem possit implere.

Remedia ex aquis.

Vtantur ergo aquis primum potu delinitoriis, deinde thermarum exhibitionibus

siccativis: vbi merito indomabilis cervix illa passionis flectitur, quando interna plurima

Virtus interna & externa.

effusione mundantur, exteriora attractiva virtute libera fuerint, & velut duobus

auxiliis congregatis in medium missa superantur. Amentur aquæ munera concessa

Munera aquæ concessa divinitus.

divinitus. Contra illam humani generis debellatricem, data sunt opportuna

munimina lavachrorum: & quam non edomat juge decennium, non mille potionum

molliter introitus, voluptuosis aquarum remediis effugatur.

Aquas vero Bormias siccativas appellat hic autor, circa vrbem

Aquæ Bormiæ.

Ticinuni scaturientes.

De singulari remedio podagræ mitigandae.

CAP. LIII.

impressit animum, morte

Svanto princeps Suetiæ & Gothiæ. NEQVE omittendum est hic inferere, quomodo potentissimus Princeps Suetiæ & Gothiæ, Svanto nomine, nimio cruciatu podagræ laborans, vndequaque remedia quæsita Remedium podagræ salubrius. adhibuit. Sed nullum inter alia simplicia salubrius inventum est, quam quod a solatioso colloquio optimorum hominum accepit: qui eo fidelius, synceriusque ei adhærebant, atque omnia humanitatis officia exhibebant, quod & ipse Princeps erat magnanimus, & liberalis, placidum vultum omnibus vocatis, vel casu occurrentibus ostendens. Is ad præliandum profecturus, vbi equo vectus, licet podagra pressus, procederet, Signa lætitiæ. signa alacritatis ore, & manu cunctis exercitibus præbuit: tantumque eis vt ne vnus quidem repertus esset, qui non illius heroicas, & Regias virtutes admiraretur, facilime mortem, vel quodcunque gravissimum discrimen Princeps magnanimus. amarius, subire paratas. Erat enim de tota patria optime meritus, natusque

Svanto princeps Suetiæ & Gothiæ.

NEQVE omittendum est hic inferere, quomodo potentissimus

Princeps Suetiæ & Gothiæ, Svanto nomine, nimio

cruciatu podagræ laborans, vndequaque remedia quæsita

Remedium podagræ salubrius.

adhibuit. Sed nullum inter alia simplicia salubrius inventum

est, quam quod a solatioso colloquio optimorum

hominum accepit: qui eo fidelius, synceriusque ei adhærebant,

atque omnia humanitatis officia exhibebant, quod

& ipse Princeps erat magnanimus, & liberalis, placidum

vultum omnibus vocatis, vel casu occurrentibus ostendens.

Is ad præliandum profecturus, vbi equo vectus, licet podagra pressus, procederet,

Signa lætitiæ.

signa alacritatis ore, & manu cunctis exercitibus præbuit: tantumque eis

impressit animum, vt ne vnus quidem repertus esset, qui non illius heroicas, & Regias

virtutes admiraretur, facilime mortem, vel quodcunque gravissimum discrimen

Princeps magnanimus.

morte amarius, subire paratas. Erat enim de tota patria optime meritus, natusque

ad res præclaras, ac magnificas, vtpote qui animum excelsum, & Regium semper,

& vbique præ se ferebat. Tota quoque eius familia splendida, & bonis moribus

Familiares effœminati nulli.

ornata: quippe quemadmodum ipse morum gravitate pollebat, ita nullos effœminatæ

levitatis homines in suam familiaritatem admittebat: sed audaces. fortes, validos,

& ex aliorum procerum curiis electos. Erat enim publico proverbio receptum,

quod nullus in familiam Svantonis ascriberetur, qui secuti in faciem cæsus

Vestes e corpore dedit.

conniveret. Erat præterea in suos familiares adeo liberalis, vt sæpe vestes sibiipsi

detraheret, & illis donaret. Plus enim in homines militares indulgens erat, quam

in seipsum: sæpeque in largiendis stipendiis fiscum exinanivi: . Neque enim vllam

divitiarum curam habebant, sed virtutem, & gloriam sordidis divisiis longe præferendo,

Svanto Princeps sacrilegus nunquam repertus.

potius fame periisset, quam ex incolarum injuriis, aut Ecclesiarum, sive clericorum

spoliis victitasset: recte exissimans, Suetiam adeo opulentum regnum esse,

vt eius Princeps satis magnifice vivere possit, absque eo quod cogatur rapinis, &

sacrilegiis vitam infelicem, atque infamem sustentare. Acerrimo etiam odio

insectatus est detractores, & mendaces: quos ne quidem e loco abscedere

permisit, donec altera pars vocata se defenderet, & causa subornata

puniretur. Præterea rigidissinuis in verbis fuit, sed

clementissimus in actione. Cultor divini honoris

maximus inter Principes sui ævi

semper est inventus.

LIBRI XVI. FINIS.

OLAI MAGNI[573]

\

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE ANIMALIBVS

SYLVESTRIVM PAGANORVM

DOMESTICIS.

LIBER XVII.

PRÆFATIO.

ANIMALIVM genera vti multa, variaque sunt in toto

terrarum orbe, suis provinciis, & naturis appropriata, ac

distributa, vt elephantes, cameli, leopardi, leones, struthiones,

Animalia calidarum regionum.

tigrides, simeæ, & id genus reliqua, sine pilorum

densitate in calidis terris numero incomparabili multiplicata:

Ita & in frigidis regionibus complures reperiuntur

bestiæ, sed valde pilosæ, propter asperrinas hyemes exuperandas:

Animalia frigidarum terrarum.

vt sunt vrsi albi, vri nigri, alces alti, rangiferi proceri,

lupi feroces, gulones voraces, lynces perspicaces, lutræ

fallaces, castores medicinales, damulæ pavidæ, vulpeculæ astutæ, nigræ, & albæ,

atque aliæ alibi inusitatæ naturæ, & nominis bestiæ, successivis capitibus inferius

per ordinem diligentius insinuandæ: ea potissimum causa, vt pius inspector agnoscant,

quam admirabilis excessi creatoris affectus, & amor est in omnibus creaturis

Conservatio animalium.

suis, vbique terrarum suæ dispositioni subjectis, maxime in frigidissimo climate Septentrionalis

plagæ (concessa naturali sagacitate) conservandis: scilicet vt vndique

conclusa nivibus, & gelu tellure, pastum prohibente, nedum vivere, sed & genus

producere, atque alere possint, & inter asperrima elementa illæsæ manere. Sobrie

tamen de vniuscujusque animantis genere, vbicunque vivat, est sentiendum: quia invariabilis

naturæ lex ita statuit, vt nullibi melius, quam vbi productum sit, persistere

Lex naturæ invariabilis.

possit. Et ob id feruntur elephantes ad alienas terras producendi, non ante

naves conscendere, quam invitati rectoris jurejurando de reditu fuerint certificati.

Quod nec mirum est (teste Plinio cap. I. octavi libri) quia dociles sunt,

Elephantum natura.

vt Regem adorent, genua submittant, coronas porrigant, atque horum

mirabiliora naturæ præcepto mirantibus cunctis, sive sua natura,

sive alieno motu committant: vivuntque, teste beato Ambrosio,

communiter CCC. annis: & hoc, vt serviant

imperiis humanis, & homo ipsi benignissimo Deo.

De Arietibus, & Agnis.

CAP. I.

Gotlandia, de qua supra lib. 2. cap. 24.

INSVLA est in Gothico mari, regno Gothorum, seu Suetiæ subjecta, Gotlandia, id est bona terra, ab omnibus eam frequentantibus sic nominata, eo quod inter Aquilonares insulas merito felix & abundans, ob plurimas naturæ dotes, computari debeat, & magnificari. Hæc arietes,

Arietes feroces.

sive verueces, cæteris robustiores, & proceriores producit: quibus quaterna, vel octona cornua crescunt: tantumque ferociæ a cornibus mutuant, vt tempore coitus, nisi serra, vel lima demantur, cæteris animantibus sint nocumento, ipsique

Lana longa.

pastori rebelles. Lanam habent longam, & mollem: quam aliquando Romæ exigua veste resolutam, artifices birreta facientes, miræ commendarunt. Habet etiam tota Septentrionalis regio magnorum arietum, & ovium multitudines: in quibus & fœminæ cornua gerunt arcuata: quod Homero, & Aristoteli videtur mirum: vbi Albertus

Albertus lib. 18 cap. 6.

in lib. De animalibus, de monstroso partu loquens, dicit se vidisse arietem quatuor magna cornua in capite geflantem, & duo longa in cruribus, instar cornuum

Animalia sine cornibus.

caprinorum. Sunt & multa loca versus polum Arcticum, vbi nec arietes, nec oves cornua habent, neque tauri, aut vaccæ. Ferocitas arietis cohibetur, si cornua juxta

Cornua deponenda.

aures terebrantur: alias in anfractum convoluta, majorem furiam excitant: famemque, ne humili herba pascatur, citius administrant: quia arida loca saniorem herbam habent,

Loca arida herbas habent saniores.

quam palustria: quæ morbos juducunt. Aries albus fœtum generat alterius coloris. Fuscus vero, teste Columella, nunquam generat album. Dicit etiam Albertus, arietis lanam, totam sequi generationem. Arcentur etiam arietes a coitu per biennium, vt facile libidinem augeat dilatio voluptatis. Arietis vermem capiti inesse,

Aries diligit agnellos.

Albertus negat physica ratione. Dicit etiam, arietes naturaliter agnellos diligere. Aries dimidio anno super vnum latus, dimidioque super alterum dormire dicitur. Cornua etiam arietum (teste Plinio lib. XI. cap. XXXVII.)cera ferventi torquentur in plures ramos.

De Ovibus

CAP. III.

OVES bestiæ notæ sunt, & mansuetæ, lac & lanam, tandemque

cutem, & carnem dominis suis pro modico pastu

& cura exhibentes, immo fimum ipsum ad multorum

Vtilitates ovium multiplices.

morborum medicinam. Ovis etiam compatitur suæ speciei,

vt cum sana infirnam viderit æstu laborare, se soli

obiicit, vt laboranti faciat vmbram. Igitur erubescat immitis

homo, dum bestiæ benignam naturam defierit imitari.

Homo immitis erubescat.

Solitariis ovibus tonitrua abortum faciunt, non autem

existentibus in cœtu. Flante frigido vento masculos

concipiunt, calido vero fœmellas: vnde & in hyeme parti agni fiunt meliores. Lac

nigrarum ovium melius est, & caprarum albarum: qui color magis abundat in frigidis

Oves diutius dant lac.

terris. Ovis inter omnia animalia diutius dat lac, respectu suæ quantitatis, videlicet

per octo menses. Musicis sonis delectatæ, melius pascuntur: & hinc est, quod

Oves delectantur musica.

pastores depingantur tibicines. Oves vivunt X. vel XIIII. annis. Vernali tempore

pastæ melleo rore moriuntur: autumnali vero, nimia voracitate aristarum,

maxime si illico biberint: quia granorum tumore rumpuntur viscera. Contra alios

tamen morbos Albertus dat remedium, vt sumatur venter arietis, & coquatur cum

Remedium ovium infirmantium.

vino, & commisceatur cum aqua, deturque ovibus in potum: & removebitur morbus.

Ovis e domo vix eiicitur, & ejecta recurrit, etiam si ardeat vehementer. Carnibus

arietinis, & ovinis, veluti omnium fere animalium sale maceratis, fumo ventoque

siccatis, crudis vescuntur homines Septentrionales toto anno, dummodo fuerint

Carnes crudæ commeduntur.

antiquæ. Decet enim fortes crudum manducare cibum: idque sive in militia versantur

, sive in agricultura, vel aliis locis.

De Agnis.

CAP. III.

QVAMVIS & hæc, sicuti prædicta de arietibus ovibusque,

videantur vniversis notissima, vt superfluum sit, juxta Suetonii

sententiam, de rebus minimis facere mentionem: attamen

Plinii suavior disciplina est, qui lib, XI, cap. II.

dicit: In contemplatione naturæ nil potest esse superfluum,

Nil superfluum in natura.

aut in natura rerum nihil incredibile existimari conceditur:

æstimatio enim vnicuique salva sit. Solini etiam verbum est

cap. XXXVII: Operæ pretium est nihil omittere, in

quo naturæ sit spectanda providentia, licet natura plerumque

Consueta vilescunt.

fide carere videatur, vel plurimum vilescere assiduitate spectaculorum. Agnorum itaque

maxima cura ob frigoris immensitatem habetur in Aquilone, etiam diligens custodia

ob coruos immanes, vt superius lib. IIII. cap. XV. dictum est, &. continuas

Dannum restauratur pellibus raptorum.

insidias vulpecularum: quæ nedum assiduitate, sed importuna multitudine non

exigua damna inferunt inquilinis: & rursus venationibus retiariis, aut foveis, vel sagittis

apprehensæ, pellium lucro restaurant damnum. Agnus in tota gregis multitudine

Agnus dicitur ab agnoscendo.

matrem noscit balantem. Ideoque ab agnoscendo dicitur agnus. Mater vero

De Ovibus

CAP. III.

OVES bestiæ notæ sunt, & mansuetæ, lac & lanam, tandemque

cutem, & carnem dominis suis pro modico pastu

& cura exhibentes, immo fimum ipsum ad multorum

Vtilitates ovium multiplices.

morborum medicinam. Ovis etiam compatitur suæ speciei,

vt cum sana infirnam viderit æstu laborare, se soli

obiicit, vt laboranti faciat vmbram. Igitur erubescat immitis

homo, dum bestiæ benignam naturam defierit imitari.

Homo immitis erubescat.

Solitariis ovibus tonitrua abortum faciunt, non autem

existentibus in cœtu. Flante frigido vento masculos

concipiunt, calido vero fœmellas: vnde & in hyeme parti agni fiunt meliores. Lac

nigrarum ovium melius est, & caprarum albarum: qui color magis abundat in frigidis

Oves diutius dant lac.

terris. Ovis inter omnia animalia diutius dat lac, respectu suæ quantitatis, videlicet

per octo menses. Musicis sonis delectatæ, melius pascuntur: & hinc est, quod

Oves delectantur musica.

pastores depingantur tibicines. Oves vivunt X. vel XIIII. annis. Vernali tempore

pastæ melleo rore moriuntur: autumnali vero, nimia voracitate aristarum,

maxime si illico biberint: quia granorum tumore rumpuntur viscera. Contra alios

tamen morbos Albertus dat remedium, vt sumatur venter arietis, & coquatur cum

Remedium ovium infirmantium.

vino, & commisceatur cum aqua, deturque ovibus in potum: & removebitur morbus.

Ovis e domo vix eiicitur, & ejecta recurrit, etiam si ardeat vehementer. Carnibus

arietinis, & ovinis, veluti omnium fere animalium sale maceratis, fumo ventoque

siccatis, crudis vescuntur homines Septentrionales toto anno, dummodo fuerint

Carnes crudæ commeduntur.

antiquæ. Decet enim fortes crudum manducare cibum: idque sive in militia versantur

, sive in agricultura, vel aliis locis.

De Agnis.

CAP. III.

QVAMVIS & hæc, sicuti prædicta de arietibus ovibusque,

videantur vniversis notissima, vt superfluum sit, juxta Suetonii

sententiam, de rebus minimis facere mentionem: attamen

Plinii suavior disciplina est, qui lib, XI, cap. II.

dicit: In contemplatione naturæ nil potest esse superfluum,

Nil superfluum in natura.

aut in natura rerum nihil incredibile existimari conceditur:

æstimatio enim vnicuique salva sit. Solini etiam verbum est

cap. XXXVII: Operæ pretium est nihil omittere, in

quo naturæ sit spectanda providentia, licet natura plerumque

Consueta vilescunt.

fide carere videatur, vel plurimum vilescere assiduitate spectaculorum. Agnorum itaque

maxima cura ob frigoris immensitatem habetur in Aquilone, etiam diligens custodia

ob coruos immanes, vt superius lib. IIII. cap. XV. dictum est, &. continuas

Dannum restauratur pellibus raptorum.

insidias vulpecularum: quæ nedum assiduitate, sed importuna multitudine non

exigua damna inferunt inquilinis: & rursus venationibus retiariis, aut foveis, vel sagittis

apprehensæ, pellium lucro restaurant damnum. Agnus in tota gregis multitudine

Agnus dicitur ab agnoscendo.

matrem noscit balantem. Ideoque ab agnoscendo dicitur agnus. Mater vero

agnum odore posteriorum recognoscit. Cito crescunt est cornua, propter abundantiam

lactis, & nutrimentorum: & hinc est tritum carmen,

Et sunt in Libya longis cum cornibus agni.

Supposititii agni.

Evenit etiam, vt deficiente lacte ovino, agnos capris supponant enutriendos.

Sed lanæ duritiem inde excipiunt, pauco vsui adaptandam. Rursus hoc ipsum evenit,

si hœdos ovibus supponunt lactandos. Agni etiam, qui casu aliquo non a matre,

sed ab aliquam alia ove aluntur, similitudinem aliquam a nutrice trahunt. Hos alio

quoque nomine vocari Varro ait in lib. II. De agricultura ad Nigrum Turannium,

Subrumi.

his verbis: Subrumi appellantur agni, cum mater parum habet lactis, & subiiciuntur

sub alterius mammam. Mamma enim rumus antiquo vocabulo dicebatur:

Mamma rumus dicitur.

inde rumare suggerere significat. Si e felle ovis inungatur locus corporis, vbi incidit

cancer, confert manifeste. Cerebro ovis vncti oculi aquam patientes, juvantur.

Medicinæ.

Stercus ovis cum aceto emplastratum, tollitur verrucas: permixtum ceræ liquefactæ

cum oleo rosaceo, curat ignis combustionem. Congelatum sanguinem

e magna percussione, apposita cutis ovina statim corpore extracta, dissolvit.

Remedium flagellatorum.

Ideoque lictores flagellatis quandoque compatientes, cutem calidam cicatricibus

imponunt: quæ curat per vnum diem, & noctem. Et hæc dici potest flagelletorum

medicina.

De Bobus, & Armentis.

CAP. IIII.

REGNA Aquilonaria, præsertim Vermelandia ac Dalia,

propter pascua vberrima, boves habent electissimos,

etiam provinciæ Vestrogothorum: hique boves singulis annis

non tam proceritate corporis, quam numero magno multiplicantur.

Multitudo boum.

Habet & Norvegia, Suetia, & Finlandia similes,

ad æstivalia, seu hyemalia plaustra, seu etiam agrorum

vsum aptissime dispositos: quibus, sicuti & equis, ad vomeres

voluendos vtuntur. Sed nunquam vaccæ plaustris

Vaccæ nunquam plaustris subduntur.

trahendis, aut agris præparandis aptantur: immo nec vlli

oneri, ob spem vitulorum gignendorum, subduntur. Sed hi adhuc tenerrimi

a matribus segregati, sæviente frigoris horrore, in æstuariis ad hoc specialiter ordinatis,

nutriri solent: hyemeque productiore, asperiorique invalescente, putaminibus

agnum odore posteriorum recognoscit. Cito crescunt est cornua, propter abundantiam

lactis, & nutrimentorum: & hinc est tritum carmen,

Et sunt in Libya longis cum cornibus agni.

Suppositii agni.

Evenit etiam, vt deficiente lacte ovino, agnos capris supponant enutriendos.

Sed lanæ duritiem inde excipiunt, pauco vsui adaptandam. Rursus hoc ipsum evenit,

si hœdos ovibus supponunt lactandos. Agni etiam, qui casu aliquo non a matre,

sed ab aliquam alia ove aluntur, similitudinem aliquam a nutrice trahunt. Hos alio

quoque nomine vocari Varro ait in lib. II. De agricultura ad Nigrum Turannium,

Subrumi.

his verbis: Subrumi appellantur agni, cum mater parum habet lactis, & subiiciuntur

sub alterius mammam. Mamma enim rumus antiquo vocabulo dicebatur:

Mamma rumus dicitur.

inde rumare suggerere significat. Si e felle ovis inungatur locus corporis, vbi incidit

cancer, confert manifeste. Cerebro ovis vncti oculi aquam patientes, juvantur.

Medicinæ.

Stercus ovis cum aceto emplastratum, tollitur verrucas: permixtum ceræ liquefactæ

cum oleo rosaceo, curat ignis combustionem. Congelatum sanguinem

e magna percussione, apposita cutis ovina statim corpore extracta, dissolvit.

Remedium flagellatorum.

Ideoque lictores flagellatis quandoque compatientes, cutem calidam cicatricibus

imponunt: quæ curat per vnum diem, & noctem. Et hæc dici potest flagelletorum

medicina.

De Bobus, & Armentis.

CAP. IIII.

REGNA Aquilonaria, præsertim Vermelandia ac Dalia,

propter pascua vberrima, boves habent electissimos,

etiam provinciæ Vestrogothorum: hique boves singulis annis

non tam proceritate corporis, quam numero magno multiplicantur.

Multitudo boum.

Habet & Norvegia, Suetia, & Finlandia similes,

ad æstivalia, seu hyemalia plaustra, seu etiam agrorum

vsum aptissime dispositos: quibus, sicuti & equis, ad vomeres

voluendos vtuntur. Sed nunquam vaccæ plaustris

Vaccæ nunquam plaustris subduntur.

trahendis, aut agris præparandis aptantur: immo nec vlli

oneri, ob spem vitulorum gignendorum, subduntur. Sed hi adhuc tenerrimi

a matribus segregati, sæviente frigoris horrore, in æstuariis ad hoc specialiter ordinatis,

nutriri solent: hyemeque productiore, asperiorique invalescente, putaminibus

quercinis loco fœni, vel culmi, jumenta vescuntur. Aestate vero, in lucidissimis

noctibus pascua sumunt sub cura pastorum, propter improbos vermes, & bruchos:

quos ipsi custodes piceis sumis, vbique pinorum combustione flammantibus,

Bruchi fugantur funio piceo.

exurunt, aut arcent. Sed non ex integro: quia ingruente autumnali tempore, bruchi

ingrediuntur cutes macrorum boum, ibique hybernant, vt tempore vernali cutem

Bruchi intrant cutes boum hyematuri.

exeant, ac hospitem vexent: veluti erucæ folia arborum depascentes, in quibus seminario

folliculo hyemem inhæntes, transegerat quietiorem. Boves tamen, quibus vermes

hujusmodi sunt infesti, e cœtu aliorum, quantum industria permittit, seorsum

impinguandi, mactandique segregantur: tuncque dorsotenus velut cribrum cutis perforata

apparet, pretium sui diminuens aliena labe. In iis autem locis sanius conservantur,

Pretium minuitur aliena labe.

celeriusque impinguantur, vbi nec muscarum aculeis, nec bruchorum stimulis

agitantur, & fatigantur, & herbarum virentium satietate non privantur. Nec est

inconveniens, vt tempore famis veteribus confusis piscibus, vento maceratis, dum

Boves piscibus vescuntur tempore famis.

campi nivibus repleti sunt, vescantur, vt superius lib. IX. cap. XLIIII. pro

parte reperitur ostensum. Præterea ad hunc casum Plinius lib. XI, allegat Theophrastum

dicentem, boves vivo pisce vesci. Immo & lupulo e cervisia depurata

projecto, intantum vorando delectantur, vt saltum faciant more ebriosorum. Boum

Boves inebriati saltant.

vero attritis vngulis in asperitate glacierum, saxorum, ac arenarum, arvina vngendo

medentur agricolæ: etiam pice liquida vngendo pedes. Boum etiam, teste

Isidoro, in socios eximia pietas est: nam alter alterum inquirit, cum quo aratia collo

Pietas boum.

ducere solet, frequentique mugitu pium testatur affectum, si forte defecerit. Idemque

Ambrosius attestatur: Si mutetur bos compar, alius jugum trahere nescit.

De Canibus, & eorum diversa natura.

CAP. V.

ETSI canum diversitas, & mira propriætas in multis mundi

partibus, quasi omnibus, vel plurimis nota sit: attamen

Aquilonarium terrarum canes vti rigidiori cœlo, scilicet signo

Cynosuræ subjecti sunt, ita & audaciorem ferocitatem

Cynosura.

præ cæteris habere videntur. Hujusque rei exempla cum superiori

lib. V. cap. XII. nonnulla adducta sint, onerosum

non æstimabitur, vt similia jungantur eisdem, videlicet

Animalia duo hominibus pro solatio data.

homini data fuisse a divino numine duo animalia pro solatio

fidissima, canem videlicet, & equum: canem, vt custodem

CCCixi

quercinis loco fœni, vel culmi, jumenta vescuntur. Aestate vero, in lucidissimis

noctibus pascua sumunt sub cura pastorum, propter improbos vermes, & bruchos:

quos ipsi custodes piceis sumis, vbique pinorum combustione flammantibus,

Bruchi fugantur funio piceo.

exurunt, aut arcent. Sed non ex integro: quia ingruente autumnali tempore, bruchi

ingrediuntur cutes macrorum boum, ibique hybernant, vt tempore vernali cutem

Bruchi intrant cutes boum hyematuri.

exeant, ac hospitem vexent: veluti erucæ folia arborum depascentes, in quibus seminario

folliculo hyemem inhæntes, transegerat quietiorem. Boves tamen, quibus vermes

hujusmodi sunt infesti, e cœtu aliorum, quantum industria permittit, seorsum

impinguandi, mactandique segregantur: tuncque dorsotenus velut cribrum cutis perforata

apparet, pretium sui diminuens aliena labe. In iis autem locis sanius conservantur,

Pretium minuitur aliena labe.

celeriusque impinguantur, vbi nec muscarum aculeis, nec bruchorum stimulis

agitantur, & fatigantur, & herbarum virentium satietate non privantur. Nec est

inconveniens, vt tempore famis veteribus confusis piscibus, vento maceratis, dum

Boves piscibus vescuntur tempore famis.

campi nivibus repleti sunt, vescantur, vt superius lib. IX. cap. XLIIII. pro

parte reperitur ostensum. Præterea ad hunc casum Plinius lib. XI, allegat Theophrastum

dicentem, boves vivo pisce vesci. Immo & lupulo e cervisia depurata

projecto, intantum vorando delectantur, vt saltum faciant more ebriosorum. Boum

Boves inebriati saltant.

vero attritis vngulis in asperitate glacierum, saxorum, ac arenarum, arvina vngendo

medentur agricolæ: etiam pice liquida vngendo pedes. Boum etiam, teste

Isidoro, in socios eximia pietas est: nam alter alterum inquirit, cum quo aratia collo

Pietas boum.

ducere solet, frequentique mugitu pium testatur affectum, si forte defecerit. Idemque

Ambrosius attestatur: Si mutetur bos compar, alius jugum trahere nescit.

De Canibus, & eorum diversa natura.

CAP. V.

ETSI canum diversitas, & mira propriætas in multis mundi

partibus, quasi omnibus, vel plurimis nota sit: attamen

Aquilonarium terrarum canes vti rigidiori cœlo, scilicet signo

Cynosuræ subjecti sunt, ita & audaciorem ferocitatem

Cynosura.

præ cæteris habere videntur. Hujusque rei exempla cum superiori

lib. V. cap. XII. nonnulla adducta sint, onerosum

non æstimabitur, vt similia jungantur eisdem, videlicet

Animalia duo hominibus pro solatio data.

homini data fuisse a divino numine duo animalia pro solatio

fidissima, canem videlicet, & equum: canem, vt custodem

CCCixi

Canis & equus.

adversus latronem latrando, & resistendo: equum pro defensore, vt habito

sessore gaudeat exilire in hostem Canis vilissimis cibis pascitur, vbi & equus facilimis

Esca equorum.

escis enutritur, immo (vt infra dicetur) piscibus tostis, carnibus vento siccatis,

pane biscocto, atque arborum fungis: & ita videntur homini benigniter a Deo

consultum esse, vt equum laborum comitem dederit, canemque socium, & custodem.

Canes fideles.

Canis communiter pro domino adversus latrones, sicarios, grassatores, homicidas,

insidiatores, fures, & contra alias quascunque feras sævientes, pugnare dignoscitur,

atque plures Reges eius beneficio fuisse salvatos, vbi custos homo repertus est pessimus

Masssinissa rex.

occisor fuisse patroni. Masssinissa Rex eo casu a multis citatur in evidens exemplum,

quod cum hominibus custodiendum se non crederet, canum custodiæ se

permisit: quorum latratum sæpe latentium inimicorum evasit insidias, & venientes in

se adversarios longe ante perdidicit, ac cavit, atque eorum beneficio pluries evasit

Canes custodiunt homines.

victor. Quinimmo homines inter herbas dormientes, non raro canes, ne serpentes

os ingrediantur, observant. Sed vnum infelicitatis genus eisdem canibus annexum

est, vt quandoque patronum hostiles manus evadentem, seque in densa sylva, profunda

Patroni produntur a canibus invitis.

nivem, vel glacie abscondentem, sua præsentia prodant, que signo canis penes patronum

immote manentis, rapiantur in necem, vel captivitatem. Cujus rei exempla,

cum plurima sint in Aquilonaribus regnis, ea volens hic transeo, dum, horum

similia complurima superius ostensa sint lib. XI. de glacialibus bellis.

Adhuc de eisdem.

CAP. VI.

Canes feroces.

VERSVS Septentrionales provincias polo Arctico propinquiores,

canes reperiuntur horribiles, ac feroces: idque

Dei clementia factum agnoscitur, quod bestiæ nocentiores

Canes Islandenses candidi & villosi.

reperiantur ibidem, vt inferius de luporum sævitia ostendetur.

In Islandia tamen, terra scilicet glaciali, circundata Oceano,

etsi canes diversæ sortis cujusuis generis reperiantur optabiles,

tamen in delitiis illustrium dominarum, & prælatorum

sunt candidissimi canes, pilo densissimo, quasi massa involutæ

lanæ formati: quales ipse beatus Chrysostomus, catulos

scilicet, Episcopis & prælaris pro solatio concedit, & non veltres, vel molossos,

aut cerberianos: qui nunquam recrean t, sed turpissimo spectaculo infatuant suos inspectores:

quibus pulchrum videntur canibus hujusmodi nec ad gesticulationes, nec

Molossi.

ad lascivos ludos, sed ad inanes hominum perditorum aspectus vti, more Epirotarum

qui tales Molossos appellant. Quod autem ad nomina, atque virtutes canum

attinet, cæteris scriptoribus naturalium rerum mira diligentius notat Plinius lib.

Cohortes canum bellicorum.

VIII. cap. XL. vbi de Colophoniis non injucunda recenset, quod videlicet in

magno studio canes rei bellicæ gratiam instituebant, adeo, vt ex illis quasi cohortes

quasdam instruerent, quæ in prima acie certarent mira quadam ferocitate, nec vnquam

Garamantus rex expulsus pro canes restitutus est.

prælium detrectarent. Hi in nocturnis congressibus sæpe victoriam eis præbebant.

Scribunt etiam veteres, Regem Garamantum per seditionem regno expulsum

a ducentis canibus, quos venationis gratia alverat, fuisse restitutum, cum mira

ferocitate contra repugnantes sævirent, iterque per hostium cuneos patefacerent, donec

Henricus 8. rex Angliæ.

eum tutum in Regiam aulam sisterent: & sic pulsis, cæsisque hostibus, diutius regnavit:

deinde regnum moriens posteritati suæ reliquit. Et forsitan hac disciplina

motus Rex Angliæ Henricus VIII. (juxta epistolam ab eius nuntio, Regi Poloniæ

Canis & equus.

adversus latronem latrando, & resistendo: equum pro defensore, vt habito

sessore gaudeat exilire in hostem Canis vilissimis cibis pascitur, vbi & equus facilimis

Esca equorum.

escis enutritur, immo (vt infra dicetur) piscibus tostis, carnibus vento siccatis,

pane biscocto, atque arborum fungis: & ita videntur homini benigniter a Deo

consultum esse, vt equum laborum comitem dederit, canemque socium, & custodem.

Canes fideles.

Canis communiter pro domino adversus latrones, sicarios, grassatores, homicidas,

insidiatores, fures, & contra alias quascunque feras sævientes, pugnare dignoscitur,

atque plures Reges eius beneficio fuisse salvatos, vbi custos homo repertus est pessimus

Masssinissa rex.

occisor fuisse patroni. Masssinissa Rex eo casu a multis citatur in evidens exemplum,

quod cum hominibus custodiendum se non crederet, canum custodiæ se

permisit: quorum latratum sæpe latentium inimicorum evasit insidias, & venientes in

se adversarios longe ante perdidicit, ac cavit, atque eorum beneficio pluries evasit

Canes custodiunt homines.

victor. Quinimmo homines inter herbas dormientes, non raro canes, ne serpentes

os ingrediantur, observant. Sed vnum infelicitatis genus eisdem canibus annexum

est, vt quandoque patronum hostiles manus evadentem, seque in densa sylva, profunda

Patroni produntur a canibus invitis.

nivem, vel glacie abscondentem, sua præsentia prodant, que signo canis penes patronum
immote manentis, rapiantur in necem, vel captivitatem. Cujus rei exempla,
cum plurima sint in Aquilonaribus regnis, ea volens hic transeo, dum, horum
similia complurima superius ostensa sint lib. XI. de glacialibus bellis.

Adhuc de eisdem.

CAP. VI.

Canes feroces.

VERSVS Septentrionales provincias polo Arctico propinquiores,
canes reperiuntur horribiles, ac feroces: idque
Dei clementia factum agnoscitur, quod bestiæ nocentiores

Canes Islandenses candidi & villosi.

reperiantur ibidem, vt inferius de luporum sævitia ostendetur.
In Islandia tamen, terra scilicet glaciali, circundata Oceano,
etsi canes diversæ sortis cujusuis generis reperiantur optabiles,
tamen in delitiis illustrium dominarum, & prælatorum
sunt candidissimi canes, pilo densissimo, quasi massa involutæ
lanæ formati: quales ipse beatus Chrysostomus, catulos
scilicet, Episcopis & prælaris pro solatio concedit, & non veltres, vel molossos,
aut cerberianos: qui nunquam recrean t, sed turpissimo spectaculo infatuant suos inspectores:
quibus pulchrum videntur canibus hujusmodi nec ad gesticulationes, nec

Molossi.

ad lascivos ludos, sed ad inanes hominum perditorum aspectus vti, more Epirotarum
qui tales Molossos appellant. Quod autem ad nomina, atque virtutes canum
attinet, cæteris scriptoribus naturalium rerum mira diligentius notat Plinius lib.

Cohortes canum bellicorum.

VIII. cap. XL. vbi de Colophoniis non injucunda recenset, quod videlicet in
magno studio canes rei bellicæ gratiam instituebant, adeo, vt ex illis quasi cohortes
quasdam instruerent, quæ in prima acie certarent mira quadam ferocitate, nec vnquam

Garamantus rex expulsus pro canes restitutus est.

prælium detrectarent. Hi in nocturnis congressibus sæpe victoriam eis præbebant.
Scribunt etiam veteres, Regem Garamantum per seditionem regno expulsum
a ducentis canibus, quos venationis gratia alverat, fuisse restitutum, cum mira
ferocitate contra repugnantes sævirent, iterque per hostium cuneos patefacerent, donec

Henricus 8. rex Angliæ.

eum tutum in Regiam aulam sisterent: & sic pulsis, cæsisque hostibus, diutius regnavit:
deinde regnum moriens posteritati suæ reliquit. Et forsitan hac disciplina
motus Rex Angliæ Henricus VIII. (juxta epistolam ab eius nuntio, Regi Poloniæ

ex Spira M. D. XLIIII. missam)in suo exercitu, quem maximum ipsi
Cæsari Carolo V. contra Regem Galliarum in auxilium misit, quadringentos homines,
ac totidem canes more gentis torquibus ferreis armatos constituit, dabia relicta

Canes 400.

hominum opinione, an ad vigiliam exercitus id fieret, an ad aliquod insigne
stratagema acquirendæ victoriæ simularetur. Quod factum qualecunque fuit, certum

est postea inter illos sublimissimos Principes nunquam defuisse rixas, non a canibus

Rixæ regum Franciæ & Angliæ.

his excitatas, sed truculentis consiliariis, & seditiosis susurronibus introductas, & confirmatas: vbi ipsi supremi Reges delitiæ hominum essent, si totius orbis applausu ad concordiam redirent, canes Turcicos debellaturi.

De Canum memoria, fide, docilitate, odoratu, & ferocitate.

CAP. VII.

NVLLI certe animali præter hominem major est memoria.

Memoria canem.

Itinera enim quantumuis longa, atque invia, canes diutius meminere, & hominibus ipsis memorant: veteres quoque

Injurias veteres vlciscuntur canes.

injurias, post longum etiam tempus vlciscuntur: dominis antiquis post absentiam XX. annorum restituti applaudunt. In Cimbrico bello contra C. Marium pro dominis suis atrociter pugnavere canes, Cimbrorumque cadavera custodientes, nunquam abigi potuerunt, sed eadem mira sedulitate custodiebant: & vt tutius illa a feris, alitibusque

Canes custodiebant cadavera dominorum suorum.

defenderent, plaustris illic passim relictis, inferebant: custodiasque inter se partitas vicissim magna cum diligentia observabant. Canis latratu interfectorem domini sui in sylva occisi, in vrbem prosecutus, dentibus laniavit: isque crimen confessus sub torturis, se, sociosque sceleris prodidit, lege interimendos. Canis adhuc alius scribitur dominum suum longe distantibus famulis insidiose petitum, vsquequo accurrerent, defendisse. Fides canum in hoc etiam notatur Lysimacho exhibita, quod

Fides canum ignese comburentium.

vnus eorum mortuo cadaveri comburendo, facto eiulatu & gemitu, cunctis spectantibus igni se immisit. Et idem fecisse Hieronis Syracusanorum Regis canem, Plinius attestatur. Item canis mortuo domino se fame tandium macerat, vt pariter cum eo moriatur. Canis etiam in Romanis historiis repertus est cibum portare ad

Canis portans cibum ad os patroni defuncti.

os defuncti heri, eiusque corpus in Tyberim projectum adnatando sustinere voluisse. Et hæc Plinius. Docilitas canum hæc est, vt dominum cognoscant, atque ei præ cæteris applaudant, & odientes eum infestent. Magna rursus eorum alacritas est in venando,

Virtutes canum.

vt narium sagacitate ventum, & auram captantes, odore longe venientem feram præsagiant, ostendant, lustrent vestigia, persequantur, latibula indicent &c. Caspii canes ferocissimi sunt, quorum sævitia in homines potius, quam feras exercitatur: & hoc, quia hominum cadaveribus a juventute aluntur. Generosi canes, teste Plutarcho, non prius arreptam

Canes generosi.

mordicus prædam interimunt, quam fatigatam viribus deficere videant.

ex Spira M. D. XLIIII. missam)in suo exercitu, quem maximum ipsi

Cæsari Carolo V. contra Regem Galliarum in auxilium misit, quadringentos homines,

ac totidem canes more gentis torquibus ferreis armatos constituit, dabia relicta

Canes 400.

hominum opinione, an ad vigiliam exercitus id fieret, an ad aliquod insigne

stratagema acquirendæ victoriæ simularetur. Quod factum qualecunque fuit, certum

est postea inter illos sublimissimos Principes nunquam defuisse rixas, non a canibus

Rixæ regum Franciæ & Angliæ.

his excitatas, sed truculentis consiliariis, & seditiosis susurronibus introductas, &

confirmatas: vbi ipsi supremi Reges delitiæ hominum essent, si totius orbis applausu

ad concordiam redirent, canes Turcicos debellaturi.

De Canum memoria, fide, docilitate,

odoratu, & ferocitate.

CAP. VII.

NVLLI certe animali præter hominem major est memoria.

Memoria canem.

Itinera enim quantumuis longa, atque invia, canes diutius

meminere, & hominibus ipsis memorant: veteres quoque

Injurias veteres vlciscuntur canes.

injurias, post longum etiam tempus vlciscuntur: dominis

antiquis post absentiam XX. annorum restituti applaudunt.

In Cimbrico bello contra C. Marium pro dominis

suis atrociter pugnavere canes, Cimbrorumque cadavera custodientes,

nunquam abigi potuerunt, sed eadem mira sedulitate

custodiebant: & vt tutius illa a feris, alitibusque

Canes custodiebant cadavera dominorum suorum.

defenderent, plaustris illic passim relictis, inferebant: custodiasque inter se partitas

vicissim magna cum diligentia observabant. Canis latratu interfectorem domini

sui in sylva occisi, in vrbem prosecutus, dentibus laniavit: isque crimen confessus

sub torturis, se, sociosque sceleris prodidit, lege interimendos. Canis adhuc alius

scribitur dominum suum longe distantibus famulis insidiose petitum, vsquequo accurrerent,

defendisse. Fides canum in hoc etiam notatur Lysimacho exhibita, quod

Fides canum ignese comburentium.

vnus eorum mortuo cadaveri comburendo, facto eiulatu & gemitu, cunctis spectantibus

igni se immisit. Et idem fecisse Hieronis Syracusanorum Regis canem,

Plinius attestatur. Item canis mortuo domino se fame tandium macerat, vt pariter

cum eo moriatur. Canis etiam in Romanis historiis repertus est cibum portare ad

Canis portans cibum ad os patroni defuncti.

os defuncti heri, eiusque corpus in Tyberim projectum adnatando sustinere voluisse.

Et hæc Plinius. Docilitas canum hæc est, vt dominum cognoscant, atque ei præ cæteris

applaudant, & odientes eum infestent. Magna rursus eorum alacritas est in venando,

Virtutes canum.

vt narium sagacitate ventum, & auram captantes, odore longe venientem feram

præsagiant, ostendant, lustrent vestigia, persequantur, latibula indicent &c.

Caspii canes ferocissimi sunt, quorum sævitia in homines potius, quam

feras exercitatur: & hoc, quia hominum cadaveribus a juventute

aluntur. Generosi canes, teste Plutarcho, non prius arreptam

Canes generosi.

mordicus prædam interimunt, quam fatigatam

viribus deficere videant.

DE ANIMAL. DOMES.

De Equorum bonitate cognoscenda, & deseetibus evitandis.

CAP. VIII.

LICET equorum maximam multitudinem Septentrionales

terræ ad siium externarumque gentium optabilem vsum

Equi Norvagici.

producant: non tamen æque præstantes in singulis provinciis

gigni, foverique videntur. Norvagici equi statura

Equi Suetici.

mediocres, admirandæ fortitudinis, & pernicitatis sunt in

montibus, ac viis saxosis penetrandis. Suetici vero ac Gothici,

Equi Oelandici.

paludes & colles altos, profundosque saltus indifferenter

longiore dieta, magnaque celeritate absoluunt. Oelandici,

quia parvuli sunt, ludicro magis spectaculo, quam labori

Equi Finnonici.

deputantur: licet & in illis egregii, laboriosique distincto genere reperiantur. Equi

etiam Finnonici bonæ qualitatis sunt: sed sequentibus signis hi, & omnes boni

diversorum autorum judicio cognoscuntur.

Iuba densa, capite brevi.

Signa boni equi.

Forti lumbo, & æqualibus testiculis.

Cervice prona, non more aprino erecta

Auribus proportione parvi corporis ad cuneum protensis.

Pectus latum, venter modicus.

Lumbi pressi, spina duplex, vel minus non extans.

Cauda ampla, subcrispa.

Crura electa, æqualia genua.

Vngulæ firmæ, mediocres.

Visibiles venæ inter pilos.

Corpus validum, & robustum.

Altitudo robori correspondens.

Latera longa, clunes rotundi.

Corpus totum musculorum densitate, & plenitudine quasi nodosum.

Crura fortia æqualiter a genu ad pedem porrecta, sine nodositate, tumore, et mollitie

Pedes æquales & plani in superficie, non asperi, rotundi, vt cornu concavitate

terram vndique tangant.

Vngulæ crassæ sint, neque humiles, neque valde erectæ more caprarum.

Tibiæ pingues ossibus, non carne.

\

Adhuc de aliis signis valentis Equi.

CAP. IX.

CAPVT parvum, & siccum, quasi ossibus imminens.

Signa boni equi.

Oculi grandes, velut ante caput jacentes.

Aures breves, & acutæ, antrorsum porrectæ.

Nares apertæ, profundius in aquas submergendæ.

Cauda longa, spissa, & rotunda.

Audax, & naribus sufflans.

Pedibus terram terens, ac circunspiciens.

Hinnitu membris tremens, quia fortis.

Facile in quiete concitatus ad motum.

Facile rursus a motu quiescens.

Se purgans, & volutans in pulvere, vel nivibus.

Colore niger, rusus, balius, sive badius, spadicus, palmæ colore, vel castaneæ:

quem Virg. in Georgi. commendat.

Virg. in georg.

Aureus, roseus, myrteus, glaucus, vel oculis variis, quasi pictus.

Scutulatus, canus, guttatus, varius, e nigro badioque distinctus.

Cinerius, qui equis sylvestribus convenit, deterrimus est, vt Isidorus dicit:

sed optimus, quando lata linea nigra in dorso notatur.

Candidus equus raro est bonus viatoribus, ob insultum latronum e castris

Equi candidi periculosi.

eminentioribus itinera contemplantium: quos periculosum est (tanquam

lucerna in tenebris accensa) candidis equis ad spollandum itinerantes provocare.

Adhuc de aliis signis emendi Equi.

CAP. X.

PRæTEREA cautelæ in equo emendo hæ, & similes

videntur diligentius attendendæ.

Si frenum recipiat.

Si sessorem excipiat

Si exceptum excutiat.

Si dimissus aufugit, aut celeriter recipitur.

Signa boni equi.

Si verbere torpens, vel excitatior fit.

Item de qua terra est, montana, vel palustri.

Cujus ætatis: quod difficile cognitu non est, quia annorum

notæ cum corpore mutantur.

Dum bimus & sex mensium est, medii dentes superiores, & inferiores cadunt.

Cum quartum annum agit, his, qui canini appellantur, dejectis, alios affert.

Intra sextum deinde annum molares superiores decidunt. Sexto anno, quos

primos mutaverit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter: & ex

eo cavatos gerit, nec postea quot annorum sit, facile comprehendi potest.

Item decimo anno tempora cavari, & supercilia nonnunquam canescere,

dentesque prominere, & albescere Plinius dicit, contra morem omnium animantium.

\

Adhuc de aliis signis valentis Equi.

CAP. IX.

CAPVT parvum, & siccum, quasi ossibus imminens.

Signa boni equi.

Oculi grandes, velut ante caput jacentes.

Aures breves, & acutæ, antrorsum porrectæ.

Nares apertæ, profundius in aquas submergendæ.

Cauda longa, spissa, & rotunda.

Audax, & naribus sufflans.

Pedibus terram terens, ac circunspiciens.

Hinnitu membris tremens, quia fortis.

Facile in quiete concitatus ad motum.

Facile rursus a motu quiescens.

Se purgans, & volutans in pulvere, vel nivibus.

Colore niger, rusus, balius, sive badius, spadicus, palmæ colore, vel castaneæ:

quem Virg. in Georgi. commendat.

Virg. in georg.

Aureus, roseus, myrteus, glaucus, vel oculis variis, quasi pictus.

Scutulatus, canus, guttatus, varius, e nigro badioque distinctus.

Cinerius, qui equis sylvestribus convenit, deterrimus est, vt Isidorus dicit:

sed optimus, quando lata linea nigra in dorso notatur.

Candidus equus raro est bonus viatoribus, ob insultum latronum e castris

Equi candidi periculosi.

eminentioribus itinera contemplantium: quos periculosum est (tanquam

lucerna in tenebris accensa) candidis equis ad spollandum itinerantes provocare.

Adhuc de aliis signis emendi Equi.

CAP. X.

PRæTEREA cautelæ in equo emendo hæ, & similes

videntur diligentius attendendæ.

Si frenum recipiat.

Si sessorem excipiat

Si exceptum excutiat.

Si dimissus aufugit, aut celeriter recipitur.

Signa boni equi.

Si verbere torpens, vel excitatior fit.

Item de qua terra est, montana, vel palustri.

Cujus ætatis: quod difficile cognitu non est, quia annorum

notæ cum corpore mutantur.

Dum bimus & sex mensium est, medii dentes superiores, & inferiores cadunt.

Cum quartum annum agit, his, qui canini appellantur, dejectis, alios affert.

Intra sextum deinde annum molares superiores decidunt. Sexto anno, quos

primos mutaverit, exæquat. Septimo omnes explentur æqualiter: & ex

eo cavatos gerit, nec postea quot annorum sit, facile comprehendi potest.

Item decimo anno tempora cavari, & supercilia nonnunquam canescere,

dentesque prominere, & albescere Plinius dicit, contra morem omnium animantium.

Equorum ætas.

Item ætas longæva deprehenditur in equis Persicis, Episoticis, ac

Siculis in annos quinquaginta: brevior autem Hispanicis, Numidicis, & Gallicis

extendi. Sed nec deest Solinus, qui mentionem facit de equo LXX. annorum.

Varro vtilem equum ad XVI. annum existimat. Nec optandi sunt

equi longævi, quia nec in re bellica, nec in rhedis trahendis, nec admissuris valent:

quia vltra XX. annum generare nequeunt, vt a doctissimis notantum est,

qui de agricolatione scripsere: neque equam vtilite vltra decimum annum concipere

posse iidem affirmant. Senectus equorum notari solet e canis superciliis,

immo etiam e caudarum certis noctis, & immersis oculis, putredine

plenis &c.

De Virgilii sententia in bonis Equis eligendis.

CAP. XI.

Signa boni equi.

CONTINVO pecoris generosi pul!us, in aruis

Alrius ingreditur, & mollia crura reponit.

Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces

Audet, & ignoto sese committere ponto.

Nec vanos horret strepitus: illi ardua cervix,

Argutumque caput, brevis aluus, obesaque terga.

Luxuriatque toris animosum pectus: honesti

Spadices, glaucique color deterrimus albis,

Et gilvo. Tum, si qua sonum procul arma dedere,

Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus:

Collectumque fremens voluit sub naribus ignem.

Densa juba, & dextro jactata recumbit in anno.

At duplex agitur per lumbos spina, cavatque

Tellurem, & solido sonat ampliter vngula cornu.

Sed Columella lib. VII. de agricultura summa elegantia per singula quæque

membra eximiam equorum formam ostendit, cui nihil adiici potest.

Adhuc alio modo capiuntur signa boni Equi.

Signa boni equi.

Auris acuta, brevis, caput exiguum, caro dura,

Et grandes oculi, cervix cum robore forti,

Et nares mundæ, comedens bene, per sine verme,

Et curtæ coxæ, justi vngues, atque rotundi,

Audax hinnitu, sufflans, terram pede rumpens.

Istis quadrupedum signis cognosce valorem.

Ad idem brevius.

Signa alia boni equi.

Lucius

videlicet latitudine capitis.

Anguilla

decora longitudine.

Serpens

erecta cervice.

Leo

pectore lato.

Fœmina

rotundis clunibus.

Cattus

celeri cursu.

Equorum ætas.

Item ætas longæva deprehenditur in equis Persicis, Episoticis, ac Siculis in annos quinquaginta: brevior autem Hispanicis, Numidicis, & Gallicis extendi. Sed nec deest Solinus, qui mentionem facit de equo LXX. annorum. Varro vtilem equum ad XVI. annum existimat. Nec optandi sunt equi longævi, quia nec in re bellica, nec in rhedis trahendis, nec admissuris valent: quia vltra XX. annum generare nequeunt, vt a doctissimis notantum est, qui de agricolatione scripsere: neque equam vtilite vltra decimum annum concipere posse iidem affirmant. Senectus equorum notari solet e canis superciliis, immo etiam e caudarum certis noctis, & immersis oculis, putredine plenis &c.

De Virgilii sententia in bonis Equis eligendis.

CAP. XI.

Signa boni equi.

CONTINVO pecoris generosi pul!us, in aruis

Alrius ingreditur, & mollia crura reponit.

Primus & ire viam, & fluvios tentare minaces

Audet, & ignoto sese committere ponto.

Nec vanos horret strepitus: illi ardua cervix,

Argutumque caput, brevis aluus, obesaque terga.

Luxuriatque toris animosum pectus: honesti

Spadices, glaucique color deterrimus albis,

Et gilvo. Tum, si qua sonum procul arma dedere,

Stare loco nescit, micat auribus, & tremit artus:

Collectumque fremens voluit sub naribus ignem.

Densa juba, & dextro jactata recumbit in anno.

At duplex agitur per lumbos spina, cavatque

Tellurem, & solido sonat ampliter vngula cornu.

Sed Columella lib. VII. de agricultura summa elegantia per singula quæque

membra eximiam equorum formam ostendit, cui nihil adiici potest.

Adhuc alio modo capiuntur signa boni Equi.

Signa boni equi.

Auris acuta, brevis, caput exiguum, caro dura,

Et grandes oculi, cervix cum robore forti,

Et nares mundæ, comedens bene, per sine verme,

Et curtæ coxæ, justi vngues, atque rotundi,

Audax hinnitu, sufflans, terram pede rumpens.

Istis quadrupedum signis cognosce valorem.

Ad idem brevius.

Signa alia boni equi.

Lucius

videlicet latitudine capitis.

Anguilla

decora longitudine.

Serpens

erecta cervice.

Leo

pectore lato.

Fœmina

rotundis clunibus.

Cattus

celeri cursu.

\

De domandis, & conservandis

Equorum pullis.

CAP. XII.

PVLLI generosis equabus alternatis annis geniti, & copioso

lacte nutriti, puriores sunt, & majoris spei: nam parentum

Pulli equorum.

bonitatem plerunque imitantur, Sed manu tangendi

non sunt: quia vt dicit Palladius lib. IIII. eos tactus lædit

Tactus et frigus nocent pullis equorum.

assiduus, etiam frigus: a quo summopere sunt cavendi. Dabit

& hilaritas, & agilitas non frustrandæ spei bonum documentum.

Post bimatum domandi sunt vsque trimatum:

nam postea semper difficilius instruuntur. Si pullus altis

cruribus videtur, futuræ magnitudinis signum pollicetur:

nam quadrupedum omnium magnitudo tibialis, tempore non valde crescit. Ad hujus igitur proportionem & reliquum corpus augescit. Pullus mansuetior, tractabiliorque primum reddetur, mediocri esurie maceratus: deinde convenienti cibo portionibus justis refocillatus, directori fit obtemperantior: vt potius blandimentis, & certis verbis quasi virgis, & verberibus mansuescat. Estque diligenter curandus, vbi

Ducendus equinus pullus per turbam.

propria natura per seipsam defectum nequeant restaurare. Ducendus etiam est per turbam, omnibusque aspectibus, & sonitibus appropinquandus, vt si quid expavescere videatur, sine terrore placidum, planumque, paulatim procedendo agnoscat. Bellicis tumultibus educandus, instruatur fossas transilire, primum exiguas, inde ampliores: quod fit lorotenus ante præsiliendo. Itidem muros, & saxa, ac trabes transilire,

Mos latrocinantium in sylvis.

prout mos est sylvarum cultoribus in latrocinando, ac fugiendo: idque a fronte, a tergo, a latere, agili cursu fieri oportebit. Pavidi ac suspicantes, fugaces ac retrocedentes, omnino (nisi remediis juvari poterint) sunt reiiciendi.

De Equorum defectibus sanandis.

CAP. XIII.

FVGACIBVS succurritur extractione longiorum pilorum in palpebris, ac pilorum a fronte dependentium. Retrocedentibus tollitur abusus, si fune aspero e pilis equinis confecto, sub cauda immisso, sessor ambabus manibus huc illucque more freni trahendo fricuerit equum: idque

Frenum caudale.

caudale frenum dicitur, solummodo pro hoc defectu avertendo. Expedit etiam, vt ad natandum cum armato (vbi fortitudinis signa fugiendo, vel aggrediendo exercenda sint) diligentissime instruatur, vt mos est Scythicas terras

Tanais.

inhabitantibus, præsertim circa Tanaim, vbi vastissima sunt flumina, nullique pontes, ob instabilem aquarum cursum, seu inundationem e nivibus resolutarum: de quibus Strabo lib, VIII. ad finem, & XI. plurima dicit, etiam lib. XVII.

Equi dominos vt canes sequuntur.

de magna celeritate, & agilitate equorum, quomodo instructi dominos sequuntur, vt canes. Sed ne ab externis oris multa citentur exempla, tritum est in Septentrionalibus terris, juvenes equos etiam robustos, & bellicosos, ita instrui, ducique ad campum, vt sessorem cognoscant, & liberi sequantur, cum stante stantes, ac currenie

Securitas loris moderanda.

currentes. Securitas tamen hæc loris moderatur, ne lupis subito ex insidiis ruentibus, equo fugiente, domini surripiantur in escam, vel in glacie aperta occurrentibus simile quid contingat.

De conservatione Equorum.

CAP. XIIII.

STABVLI etiam pullorum pavimentum paruis, ac rotundis

campestribus saxis stratum sit oportet, ne mollitie

(quæ noxia equis generosis perhibetur) pedes, & vngulæ

Equi podagra laborant.

destruantur: immo vt multa ægritudine, podagra præsertim,

liberentur, capita lavanda sunt, non strigili tangenda: quia

Iuba.

ossea materia constituuntur. Lavanda est juba, quia loco scalæ

sessoribus eam natura concessit, vti procomium capiti provisus

Procomium.

defensione, et cauda pro noxiis vermibus abigendis.

Cauda.

Crura lavanda non sunt, neque inspersio vngulis quotidiana

Lotio valet pro equis educandis.

facienda. Loca sub ventre non strigili, sed manibus diligenter purganda. Lotio

tamen plurimum ad pullorum, equorumque sanitatem conducit, & bonum habitum

retinendum. Non a capite, vel cauda equitandus pullus, vel equus (ne noceat) accedatur:

sinistroque latere frena ori proportionata vna manu aperto venient imponenda,

Equus loro non freno ducendus.

altera lorum teneatur a dextris. Loro ducatur, non freno: ne fiat diversitas

maxillarum. Frenum strictum, stupidum reddit equum, & inobedientem, etiam

Frenum strictum.

rigide tentum. Præceptum optimum, ad equum tractandum nunquam cum ira accedere

debere rectorem, sed blandum, & mollem ne generosus equi animus, terrore ad

rebellionem concitetur In vtranque maxillam assuescat verti, & in conversionibus

tute recipiatur: non subito, sed paulatim e medio cursu frenum contrahendum.

Vtile

De Equorum defectibus sanandis.

CAP. XIII.

FVGACIBVS succurritur extractione longiorum pilorum

in palpebris, ac pilorum a fronte dependentium.

Retrocedentibus tollitur abusus, si fune aspero e pilis equinis

confecto, sub cauda immisso, sessor ambabus manibus

huc illucque more freni trahendo fricuerit equum: idque

Frenum caudale.

caudale frenum dicitur, solummodo pro hoc defectu avertendo.

Expedit etiam, vt ad natandum cum armato (vbi

fortitudinis signa fugiendo, vel aggrediendo exercenda

sint) diligentissime instruatur, vt mos est Scythicas terras

Tanais.

inhabitantibus, præsertim circa Tanaim, vbi vastissima sunt flumina, nullique pontes,
ob instabilem aquarum cursum, seu inundationem e nivibus resolutarum: de
quibus Strabo lib, VIII. ad finem, & XI. plurima dicit, etiam lib. XVII.

Equi dominos vt canes sequuntur.

de magna celeritate, & agilitate equorum, quomodo instructi dominos sequuntur,
vt canes. Sed ne ab externis oris multa citentur exempla, tritum est in Septentrionalibus
terris, juvenes equos etiam robustos, & bellicosos, ita instrui, ducique ad campum,
vt sessorem cognoscant, & liberi sequantur, cum stante stantes, ac currenie

Securitas loris moderanda.

currentes. Securitas tamen hæc loris moderatur, ne lupis subito ex insidiis ruentibus,
equo fugiente, domini surripiantur in escam, vel in glacie aperta occurrentibus
simile quid contingat.

De conservatione Equorum.

CAP. XIIII.

STABVLI etiam pullorum pavimentum paruis, ac rotundis
campestribus saxis stratum sit oportet, ne mollitie
(quæ noxia equis generosis perhibetur) pedes, & vngulæ

Equi podagra laborant.

destruantur: immo vt multa ægritudine, podagra præsertim,
liberentur, capita lavanda sunt, non strigili tangenda: quia

Iuba.

ossea materia constituuntur. Lavanda est juba, quia loco scalæ
sessoribus eam natura concessit, vti procomium capiti provisus

Procomium.

defensione, et cauda pro noxiis vermibus abigendis.

Cauda.

Crura lavanda non sunt, neque inspersio vngulis quotidiana

Lotio valet pro equis educandis.

facienda. Loca sub ventre non strigili, sed manibus diligenter purganda. Lotio
tamen plurimum ad pullorum, equorumque sanitatem conducit, & bonum habitum
retinendum. Non a capite, vel cauda equitandus pullus, vel equus (ne noceat) accedatur:
sinistroque latere frena ori proportionata vna manu aperto venient imponenda,

Equus loro non freno ducendus.

altera lorum teneatur a dextris. Loro ducatur, non freno: ne fiat diversitas
maxillarum. Frenum strictum, stupidum reddit equum, & inobedientem, etiam

Frenum strictum.

rigide tentum. Præceptum optimum, ad equum tractandum nunquam cum ira accedere
debere rectorem, sed blandum, & mollem ne generosus equi animus, terrore ad
rebellionem concitetur In vtranque maxillam assuescat verti, & in conversionibus
tute recipiatur: non subito, sed paulatim e medio cursu frenum contrahendum.

Vtile

Vtile quandoque fuerit, quiescentem statim impellere, & ex equis equos petere, &

Equus magnanimus vt regi non vult.

e celeritate rursus in proximo quiescere, & e quiete iterum irruere. Cum equo magnanimo nil per vim agendum: nimiam enim ferocitatem, non violentia, sed mansuetudine placida mitigare oportet. Pasta hordeaceæ farinæ equorum vlceribus

Reparatio pilorum.

imposita, eundem colorem, quem equus ante vulnus habebat, optime redire facit. Generosos equos habuere Longobardi, vt dicit Pau. Diac. lib. II. cap. IX.

De peritia, aut ignavia inexperti Equitis.

CAP. XV.

DESCRIPTIS igitur generosis, ac magnanimis equis, juxta præscriptam formam, aut meliorem: necesse est etiam, præcicipue in re bellica, talem invenire, ac adhibere sessorem,

Sessor equi prudens sit.

qui ita sua prudentia fortitudinem equi temperet, vt ab vtrisque exercitium aliquod emanare videatur virtuosum. In pace quidem jucundum est, pro solatiis, & commodis, immo laboribus, vti fortissimis equis, & peritiam habere

Circunstantiæ multæ in bello servandæ.

equitandi: sed in hostili conflictu, in quo tot circunstantiæ servandæ occurrunt, vt vix in aliquo officio formidabilius negotium aggrediendum sit, & debite terminandum, valde necessarium est suscepisse peritiam singularem. Qui enim inepte, & indecore equo insidet, in primis

Equester imperitus inutilis.

ab aliis irridetur, deinde inutilis in pugna ad omnes bellicas actiones habetur: non adversarii ictum sustinere, aut cavere potest in non hastam suam dirigere: non eam vlna, aut cubito compresso stringere: non equum flectere: non ex eo jaculari: non arcum tendere, aut quippiam vtiliter, aut decore agere: sed parvo ictu, minimaque succussione excutitur, adeo, vt ab omni equestri militia extrudendus sit, & præsertim

Cohortes instruuntur.

nostris temporibus, quibus maxima e parte equestri pugna certatur. Instruuntur enim cohortes cataphractorum equitum, qui cooperti sunt per omnes membrorum artus ferreis laminis: nulla e parte vulneribus patent, tedisque equis vehuntur, operimentis scorteis, sive ferreis: quorum quidem splendor adeo fulget, vt aciem oculorum occursantium perstringat. Equitandi itaque (vt superius lib. VIII. in

Ratio equitandi.

multis capitulis dictum erat) ratio, a teneris annis percipienda est, antequam corpus obdurescat, obstipumue fiat, dum nervi sine rigore sunt, & membra facile quoscunque

Iulius Cæsar agilis equitator.

vsus accipiunt. Laudatur admodum Iulius Cæsar, quod adeo agili corpore extitit, vt reflexis post terga manibus, equum saltibus, cursibusque immotus ipse

Equus Iulii Cæsaris.

concitaret, & evestigio habenis regeret, statimque in exiguum orbem circunflecteret, & a præcipiti cursu retineret: licet is equus tantæ celeritatis, ac ferocitatis esset, vt

Equus Alexan. Magni.

præter eum nullum pateretur sessorem. Ita & refertur de Alexandri Regis equo, qui a torvo aspectu, sive ab insigni taurini capitis, quod in armo inustum habebat,

Bucephalus appellatus est. Magnæ admirationi omnibus fuit, sed majori stupori

Equus Nicomedis Regis.

equus Nicomedis Bithyniæ Regis, cunctis inspectantibus extitit: qui eo Rege interempto,

ipse nullo admisso cibo, fame delecit. Flent & plurimi equi bellum ingressuri,

Equi flent

tanquam præsagium cognoscentes, rem non bene successuram sibi, vel patronis.

Immo & quidam inter longum ingressuri, solito avidius commedunt, vt aliquando

Equæ.

sum expertus. Equæ tamen fame macerantur, vnius diei

inedia, vt sequenti die XXX. milliaria Germanica currant:

etiam quia currendo vesicas levant, quod

equis haud est concessum.

Vtile quandoque fuerit, quiescentem statim impellere, & ex equis equos petere, &

Equus magnanimus vt regi non vult.

e celeritate rursus in proximo quiescere, & e quiete iterum irruere. Cum equo

magnanimo nil per vim agendum: nimiam enim ferocitatem, non violentia, sed

mansuetudine placida mitigare oportet. Pasta hordeaceæ farinæ equorum vlceribus

Reparatio pilorum.

imposita, eundem colorem, quem equus ante vulnus habebat, optime redire facit.

Generosos equos habuere Longobardi, vt dicit Pau. Diac. lib. II. cap. IX.

De peritia, aut ignavia inexperti Equitis.

CAP. XV.

DESCRIPTIS igitur generosis, ac magnanimis equis,

juxta præscriptam formam, aut meliorem: necesse est etiam,

præcicipue in re bellica, talem invenire, ac adhibere sessorem,

Sessor equi prudens sit.

qui ita sua prudentia fortitudinem equi temperet, vt

ab vtrisque exercitium aliquod emanare videatur virtuosum.

In pace quidem jucundum est, pro solatiis, & commodis,

immo laboribus, vti fortissimis equis, & peritiam habere

Circunstantiæ multæ in bello servandæ.

equitandi: sed in hostili conflictu, in quo tot circunstantiæ

servandæ occurrunt, vt vix in aliquo officio formidabilius

negotium aggrediendum sit, & debite terminandum, valde necessarium est suscepisse

peritiam singularem. Qui enim inepte, & indecore equo insidet, in primis

Equester imperitus inutilis.

ab aliis irridetur, deinde inutilis in pugna ad omnes bellicas actiones habetur: non

adversarii ictum sustinere, aut cavere potest in non hastam suam dirigere: non eam

vlna, aut cubito compresso stringere: non equum flectere: non ex eo jaculari: non

arcum tendere, aut quippiam vtiliter, aut decore agere: sed parvo ictu, minimaque

succussione excutitur, adeo, vt ab omni equestri militia extrudendus sit, & præsertim

Cohortes instruuntur.

nostris temporibus, quibus maxima e parte equestri pugna certatur. Instruuntur

enim cohortes cataphractorum equitum, qui cooperti sunt per omnes membrorum

artus ferreis laminis: nulla e parte vulneribus patent, tedisque equis vehuntur,

operimentis scorteis, sive ferreis: quorum quidem splendor adeo fulget, vt aciem

oculorum occursantium perstringat. Equitandi itaque (vt superius lib. VIII. in

Ratio equitandi.

multis capitulis dictum erat) ratio, a teneris annis percipienda est, antequam corpus

obdurescat, obstipumue fiat, dum nervi sine rigore sunt, & membra facile quoscunque

Iulius Cæsar agilis equitator.

vsus accipiunt. Laudatur admodum Iulius Cæsar, quod adeo agili corpore

extitit, vt reflexis post terga manibus, equum saltibus, cursibusque immotus ipse

Equus Iulii Cæsaris.

concitaret, & evestigio habenis regeret, statimque in exiguum orbem circunflecteret,

& a præcipiti cursu retineret: licet is equus tantæ celeritatis, ac ferocitatis esset, vt

Equus Alexan. Magni.

præter eum nullum pateretur sessorem. Ita & refertur de Alexandri Regis equo,

qui a torvo aspectu, sive ab insigni taurini capitis, quod in armo inustum habebat,

Bucephalus appellatus est. Magnæ admirationi omnibus fuit, sed majori stupori

Equus Nicomedis Regis.

equus Nicomedis Bithyniæ Regis, cunctis inspectantibus extitit: qui eo Rege interempto,

ipse nullo admisso cibo, fame delecit. Flent & plurimi equi bellum ingressuri,

Equi flent

tanquam præsagium cognoscentes, rem non bene successuram sibi, vel patronis.

Immo & quidam inter longum ingressuri, solito avidius commedunt, vt aliquando

Equæ.

sum expertus. Equæ tamen fame macerantur, vnius diei

inedia, vt sequenti die XXX. milliaria Germanica currant:

etiam quia currendo vesicas levant, quod

equis haud est concessum.

De Equis Sueticis, & Gothicis, cur cæteris præferuntur, & exportantur.

CAP. XVI.

ASVETIA & Gothia quotannis plena navigia equorum

in Germanicis oris vendendorum, exportantur: quod

eo lucrosius fieri cernitur, quo facili pretio, aut rerum

Equi præliares.

commutatione (mediocris scilicet staturæ equi) emuntur, &

deportantur: vbi Regio edicto nulli præliares equi ad cæteras

nationes evehi permittantur. Quod autem cæteris

equi prædicti æstimantur meliores, ac in quovis exercitio

durabiliores, multiplex ratio assignari solet: quia ad trimatum

fere hyeme, & æstate, etiam in asperrimo gelu, in sylvestribus

Equi in sylvis enutriti.

pabulis cum matribus sunt educati, vt indurati, & quasi infatigabiles ad operam moti, persistere videantur: quia ramos, solia, frutices, & omne genus vilium

Esca equorum.

escarum pro cibo non aspernantur.

Conditiones equorum aquilonarium bonæ.

Quod sibi, ferramenta (vt in plurimum) absque calcitratione, & in quovis loco sub pedibus infigi sinunt.

Quod non permittunt reliquos equos sua annona vesci.

Quod pulchra varietate, & duro pilo sunt colorati.

Quod biga, curru, rheda, vehiculisque applicari solent.

Quod acutius in tenebris viam intuentur, & sequuntur.

Quod alacriter sessorem in aquis natando portant.

Quod nulla glaciali asperitate, vel nivali inundatione tardantur.

Quod sessorem calcitrando, mordendoque adjuvant adversus hostem.

Quod caput cum freno bibituri vsque oculos in aquis mergunt.

Quod semper natura vrgente in quovis loco mingunt.

Quod fossas celeri saltu cum sessore penetrant.

Quod itinera lutosa, profunda, & paludinosa non abhorrent.

Quod montes ascendendo, descendendoque præcipitia cavent.

Quod rarissime ob naturalem duritiem, vel nunquam infirmantur.

Quod si infirmantur, facilimo remedio restituuntur.

Quod sic empti in terra aliena, talem sobolem propagant.

Quod

Quod oneribus depositis, in arena, vel nive se involuunt, omnem quasi diurnam fatigationem eo motu alleviantes, vt avidius comedant omnem escam.

Equi Oelandici dociles.

Est & aliud equorum genus, exile, sed valde vivax: quod mercatores ab insula Oelandiæ pro gesticulationibus addiscendis emptum, educunt. Mire enim dociles sunt, vt per circulos more canum saltantes, sese mira agilitate in gyrum vertant. Dicit præterea B. Ambro. in Apolo. David, equorum Græcorum hanc esse naturam, vt cum vel in curuli certamine elisi fuerint, vel fortuito ceciderint, nequaquam se movere consueverunt, & quandam tenent quietis, & patientiæ disciplinam. His, si casus non nocuit, quies prodest, certe non acerbatur offensio. Immo & sono citharæ

Saltationes equorum.

audito, more chorisantium saltationes sub levi sessore constituunt, primum lentas, dein de celeres, & tandem celerrimas humano more: quales Volate. lib. XXV. Totularios mannos vocat, & a Britannia venire arbitratur.

De Equis præliaribus.

CAP. XVII.

MAXIMI vero equi (vt parumper superius dictum est) quos Septentrio producit, præsertim in regno Vestrogothorum,

Hippagogæ, naves portandorum equorum appelantur.

non solum publique edicto hippagogis educi prohibentur,

sed vt militaribus exercitiis, & disciplinis ad

omnem armorum vsum pro patriam defensione enutriri, custodiri,

& adaptari debeant, satis stricte jubetur. Tales

etenim equi hyemalibus bellis, quæ in Aquilonaribus regnis

Bella hyemalia.

fiunt, ob connatum frigus assueti, hyemis patientes,

animositate ac fortitudine armatum sessorem, quocunque

Equi Suetici animosi.

direxerit, inoffenso accestu, ac valido cursu intrepide comportant: & ob id omnibus

generosis equis, quos Hispania, Neapolis, Gallia, vel Germania gignit, assimilari

possunt, si præferri non merentur. Licet Africis, Numidicis, aut Turcicis equis

in celeritate cursus non comparantur: hanc tamen velocitatem mira audacia, &

fortitudine recompensantes, pro natura populi, loci, & temporis qualitate, maximis

Celeritas nimia plerunque nocet.

bellis satisfacere deprehenduntur. Neque fortunata prælia in Aquilone, ob præcipitia,

voragines paludum, ac densitatem nivium, & perforatas glacies, etiam si quis volare

vellet, conficere posset, vt superius lib. XI. in pluribus capitulis fuerat enarratum.

Igitur ad veram sententiam generosi equi revertendo, id certius teneri potest,

Equi descriptio in lib. Iob.

quod Dominus ad Iob XXXIX. loquitur de forti equo. Ait enim: Nunquid

præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum ? Gloria narium

eius terror, terram vngula fodit, exultat audacter, in occursum pergit armatis,

contemnit pavorem, nec cedit gladio, feruens & fremens sorbet terram, nec reputat

tubæ sonatæ clangorem, vbi audient buccinam. Dicit etiam Solinus cap. LVII.

Equi norunt hostes.

quod equi in bellis suæ partis inimicos norunt, adeo vt inter prælia hostes morsu

petant. Præterea equorum infirmitates ab Alberto sic nominantur, Attractus,

Infirmates equorum.

barbulæ, cancer, cornu, caro mortua, curua, focellæ, frenes,

farcina, infundatura, lampiscus, prurigo, radunculus, sanguis

corruptus, stiva, stranguria, scabies, super os,

venarum incisio, vermis.

Quod oneribus depositis, in arena, vel nive se involuunt, omnem quasi diurnam

fatigationem eo motu alleviantes, vt avidius comedant omnem escam.

Equi Oelandici dociles.

Est & aliud equorum genus, exile, sed valde vivax: quod mercatores ab insula

Oelandiæ pro gesticulationibus addiscendis emptum, educunt. Mire enim dociles

sunt, vt per circulos more canum saltantes, sese mira agilitate in gyrum vertant.

Dicit præterea B. Ambro. in Apolo. David, equorum Græcorum hanc esse naturam,

vt cum vel in curuli certamine elisi fuerint, vel fortuito ceciderint, nequaquam

se movere consueverunt, & quandam tenent quietis, & patientiæ disciplinam. His,

si casus non nocuit, quies prodest, certe non acerbatur offensio. Immo & sono citharæ

Saltationes equorum.

audito, more chorisantium saltationes sub levi sessore constituunt, primum

lentas, dein de celeres, & tandem celerrimas humano more: quales Volate. lib. XXV.
Totularios mannos vocat, & a Britannia venire arbitratur.

De Equis præliaribus.

CAP. XVII.

MAXIMI vero equi (vt parumper superius dictum est)
quos Septentrio producit, præsertim in regno Vestrogothorum,
Hippagogæ, naves portandorum equorum appelantur.
non solum publique edicto hippagogis educi prohibentur,
sed vt militaribus exercitiis, & disciplinis ad
omnem armorum vsum pro patriam defensione enutriri, custodiri,
& adaptari debeant, satis stricte jubetur. Tales
etenim equi hyemalibus bellis, quæ in Aquilonaribus regnis
Bella hyemalia.
fiunt, ob connatum frigus assueti, hyemis patientes,
animositate ac fortitudine armatum sessorem, quocunque
Equi Suetici animosi.
direxerit, inoffenso accestu, ac valido cursu intrepide comportant: & ob id omnibus
generosis equis, quos Hispania, Neapolis, Gallia, vel Germania gignit, assimilari
possunt, si præferri non merentur. Licet Africis, Numidicis, aut Turcicis equis
in celeritate cursus non comparantur: hanc tamen velocitatem mira audacia, &
fortitudine recompensantes, pro natura populi, loci, & temporis qualitate, maximis
Celeritas nimia plerunque nocet.
bellis satisfacere deprehenduntur. Neque fortunata prælia in Aquilone, ob præcipitia,
voragines paludum, ac densitatem nivium, & perforatas glacies, etiam si quis volare
vellet, conficere posset, vt superius lib. XI. in pluribus capitulis fuerat enarratum.
Igitur ad veram sententiam generosi equi revertendo, id certius teneri potest,
Equi descriptio in lib. Iob.
quod Dominus ad Iob XXXIX. loquitur de forti equo. Ait enim: Nunquid
præbebis equo fortitudinem, aut circundabis collo eius hinnitum ? Gloria narium
eius terror, terram vngula fodit, exultat audacter, in occursum pergit armatis,
contemnit pavorem, nec cedit gladio, feruens & fremens sorbet terram, nec reputat
tubæ sonatæ clangorem, vbi audient buccinam. Dicit etiam Solinus cap. LVII.
Equi norunt hostes.
quod equi in bellis suæ partis inimicos norunt, adeo vt inter prælia hostes morsu
petant. Præterea equorum infirmitates ab Alberto sic nominantur, Attractus,
Infirmates equorum.
barbulæ, cancer, cornu, caro mortua, curua, focellæ, frenes,
farcina, infundatura, lampiscus, prurigo, radunculus, sanguis
corruptus, stiva, stranguria, scabies, super os,
venarum incisio, vermis.

De docilitate Equorum.

CAP. XVIII.

Docilitas equorum.

QVAM capaces disciplinarum Aquilonares equi sint, primo
aspectu præsens imago demonstrat. Qui enim curiose
student illustrium puellarum venari favores, aut senum
laguentia membra arte juvare contendunt, vt in aperto
campo scamnis deficientibus equos ascendere, vel descendere

Informatio equorum vt genua flectant.

possint, modo quo sequitur, mediocres equos, & exiles, ad
genuflexiones informant. Eligunt prodeunte natura
aptioris virtutis juvenes equos, post bimatum, & trimatum,
vnius diei ciborum subtractione macerantes eosdem:
deinde extrahuntur in locum mollem, vt ibidem e fovea genu flectendo comedant

Modus alius.

fœnum, vel avenam, & pueros sustineant in dorsum saltantes, ac descendentes: sæpiusque
id fieri solet, vt signo per virgam dato ad tibias, genua flectant patrono in sellam ascensuro.
Quidam etiam in mollissima nive hanc disciplinam docent equos, donec edocti
dorsa sua e consuetudine virginibus, & matronis genuflexionem faciendo, præbuerint

Festa nuptialia plebeiorum equestria.

infidenda. Aliquæ etiam plebeiæ sortis puellæ, equos ad hoc officium dispositos
habent: vel aliter, maxime in nuptialibus festis(quæ equestrium pompa ruricolarum
in pagis, tota generatione concurrente & tripudiante, fieri solent) novis

Equi symphonia audita moventur ad saltum.

nuptis per pulchros equos concomitantes providetur. Immo & equi certo naturali
instinctu symphonia audita, moventur ad gesticulamenta: quod & Plinius lib.
VIII. attestatur. Certum etiam est, equos naturali lege propagationem horrere in

Equi horrent in cestum congressum.

propinquiori sexu: contra quam qui errore decepti secus fecerant, seipsos præcipitando
interemerunt. Sed illis dimissis, dum senibus in campo scabellum non est
equos descendendi, vel ascendendi, tunc fideles servi dorsotenus se inclinant,
Vt domini ascendant pro aptiori commoditate: talesque famuli ab omnibus
pro tanta fide recipiunt laudem, immo & patroni filiam
matrimoniali fœdere in consortem.

\

De Felibus, seu Cattis.

CAP. XIX.

FELES, seu catti, Græco vocabulo Aeluri nuncupati,
satis magni, frequentesque, candidi præsertim coloris, in

Feles candidæ plures in aquilone.

Septentrionalibus terris reperiuntur: qui nedum domos,
humanasque habitationes, horrea, atque granaria, sed &
agros ædibus viciniores, mira sagacitate murium gliriumque
præda compurgant. Qui vero sylvestres sunt, avibus,

Feles sylvestres.

& minutulis animalibus insidiantes, vescuntur. Harumque felium pelles vestibus subductæ, mire prosunt adversus hyemales asperitates. Sed periti incolæ cavent, ne ori dormientium hominum applicentur, cum fere eiusdem naturæ sint, vt lupinæ pelles: quæ agninis, ovinisque, etiam mortuis, nocent. Domesticæ feles summe arcentur

Feles domesticæ arcentur a cunis infantum.

a cunabulis puerorum, immo hominum adultorum, ne ori dormientium anhelitum ingerant: quia eo attractu humidum radicale inficitur, vel consumitur, ne vita supersit. Neque a periculo se credat immunem, qui audet contra solam felem, etiam nudo ense, in eadem donio congredi, interimendam: eo quod naturæ instinctu, guttur

Feles sola & inclusa ad mortem non petenda.

occisoris (nullo concesso effugio) invadere solet. Fele tamen & anati ad ripas aquarum colligatis, mortale spectaculum imminere videtur. Vt enim anate terræ locus haud convenit, ita feli nequaquam accessus in aquas congruere potest. Quocirca

Spectaculum naturæ.

de dispari natura acerrimus generatur insultus. Quantæ autem venerationis hæc bestia, felis, apud Aegyptios sit, nemo negat, qui mores eius gentis agnoscit. Aestimant enim hanc insigniter honorandam, quia pellibus illius clypei muniuntur militares, aut ignibus semper assistunt:

Clypei militares muniuntur pelle felina.

eisque propter hoc honorificas exhibent sepulturas: immo & sibi cum luctu numinis amissi radunt supercilia, vt corpore

Superstitiosa stultitia.

proprio, & sensu testentur ipsius habuisse culturam.

De Muribus, & Gliribus interimendis.

CAP. XX.

Mures domestici, vel hospites onerosi.

QVAM onerosi incolæ, aut hospites improbi in humanis ædibus sint mures, sorices, & glires, nemo qui eos audit, aut sustinere cogitur, ignorat: prout eadem querela fuerat ab antiquo ævo, & permanent in hoc die: magis tamen vetusto

Animalia minuta nocentissima.

seculo, quam præsenti: eo quod a his, & similibus despectis animalibus, & minutulis creaturis, veluti cuniculis, talpis, ranis, locustis, serpentibus, scorpionibus, vel

Vrbes & insulæ eversæ.

eversa sunt oppida, vel fugati incolæ, vel laceratæ provinciæ, vel infeliciter annihilatæ. Nec defuere portenta publica, quomodo arrosis clypeis, esis fasciis, atque corrosis ferramentis in officinis metallorum, portendebant acerrima bella. Immo & in Aquilonaribus regnis hujusmodi

Ratti seu glires verborum virtute suffocantur.

ostenta fieri notata sunt. Quod autem superius imago fenis mures, seu glires in foramen glaciale compellentis aspicitur, id præscriptis verbis, & signis quorundam hominum, licet paucorum, solet fieri: qui veluti hæreditaria virtute hoc retinent, vt invocati patientibus bestiarum damna, lustrando domum succurrant: totumque noxium agmen secum adducunt, atque in apertam aquam suffocandum insilire coarctant. Vnde autem, & quomodo virtus hæc prodeat, vix aliter(seclusis præstigiis, & incantationibus)interpretari conceditur, quam e paterna benedictione in filios filiorum transfusa, vt fieri videtur per habentes, ac exercentes virtutem gratiæ

Gratia S. Pauli.

S. Pauli in serpentibus tractandis, aut aconitis (nulla subsequente læsione) comedendis.

Psylli. .

Meminit Strabo lib. XVII. Psyllos apud Cyrenaicam regionem, naturalem

Tentyricæ crocodilos ligant.

quandam vim habere contra serpentes, sicut & Tentyricæ contra crocodilos, Vt nihil ab est patiantur, sed intrepide natent, vbi reliqui homines occiduntur a crocodilis: quibus imperant prædicti Tentyricæ, aliisque emolumenti, seu quæstus causa, quoties opus erit, eosdem pro spectaculo innocue monstrant.

\

De portentosa vltione Murium adversus impios.

CAP. XXI.

REFERT Herodotus lib. II. quod Aegyptio simulachrorum sacerdoti pro salutem populi trepidanti, ac anxie dormienti, numen per quietem auxiliarios contra impium Sanacharibum

Auxiliarum mures.

Assyriorum & Arabum Regem, eidem sacerdoti mortem, & Aegypto destructionem machinantem, mittere promississet. Vnde sacerdos alacriter animatus, sumptis secum institoribus, operariis, & forensibus, dum nulli bellatores eum sequi vellent, castra in Pelusio (qua primum invaditur

Aegyptus in Pelusio primum invaditur.

Aegyptus) posuit, vt hostem tam ferocem reprimere posset: eumque nocte accedentem excepit. Et ecce affuere auxiliarii promissi, vis scilicet innumerabilis agrestium murium: qui inimicorum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum.

Mures innumeri.

habenas abederunt, vt postera die hostes armis exuti, fugam fecerint, amissis multis. Eoque nunc iste Rex (inquit Herodotus) in templo Vulcani lapideus stat, manu murem tenens, atque hæc per literas dicens: IN ME QVIS INTVENS PIVS

Pius esto.

ESTO. Huic etiam lapidi simile, vel forsan crudelius spectaculum, ostendit murium turris in Rheno flumine fundata, eo quod in illa a muribus cosumptus est Hatto

Turris murium in Rheno.

Antistes Maguntinus, ob multorum pauperum oppressionem, tempore caristiæ

truculentissime perpetratam. Non attendebat infelix Pontifex ad dictum Sapientis

Prover. XI: Captans annonam, maledictus in plebe est: benedictio autem in capite

Benedictus qui participat.

eius, qui participat: prout optime Ambrosius asserit lib. III. Officiorum cap. VI.

& VII. vbi dicit, peregrinos, & pauperes tempore famis vrbe non arcendos.

Adhuc de sæva vltione Murium.

CAP. XXII.

PRæTEREA Munsterus in orbis descriptione effigiata,

aliam murium turrim ponit, prædicta longe horribilioem:

Popilius Rex Poloniæ.

in qua allegat quendam Poloniæ Regem, Popilium nomine,

miserabiliter, modo quo sequitur, periisse. Convivia

celebrantem, mero madentem, sertis coronatum, vnguentis

delibutum, crapula & luxu resolutum, invadunt mures,

Mures e cadaveribus patruorum.

de cadaveribus patruorum, quos ipse, & vxor eius Regina

veneno interfecerant, ingenti magnitudine egressi, & in

convivantem tyrannum, consortem eius, & filios rabidis morsibus

insiliunt, militum caterva nequaquam abigente, quoniam humano suffragio fatigato,

Mures infatigati.

mures infatigati perseverabant, die noctuque. Extruuntur ardentes foci, & in medio

eorum locatur Popilius, conjunx, & filii: illuc autem & mures per flammas

Præsidium in aqua invalidum.

transeuntes, parricidam rodere non cessabant. Ad aliud tandem elementum ventum

est. In navibus abducitur occisor patruorum Popilius, cum suis in stagni altitudinem:

mures tamen incessanter secuti abductos, & naves rodebant, intantum vt

aqua perforatis rimis ingressa, submersionem minaretur. Ideo nautæ timentes præfocatioaem

Caterva murium.

ab aquis, deduxerunt navem in littus: vnde alia caterva murium occurrens,

\

De portentosa vltione Murium adversus impios.

CAP. XXI.

REFERT Herodotus lib. II. quod Aegyptio simulachrorum

sacerdoti pro salutem populi trepidanti, ac anxie

dormienti, numen per quietem auxiliarios contra impium Sanacharibum

Auxiliarum mures.

Assyriorum & Arabum Regem, eidem sacerdoti

mortem, & Aegypto destructionem machinantem, mittere

promississet. Vnde sacerdos alacriter animatus, sumptis secum

institoribus, operariis, & forensibus, dum nulli bellatores

eum sequi vellent, castra in Pelusio (qua primum invaditur

Aegyptus in Pelusio primum invaditur.

Aegyptus) posuit, vt hostem tam ferocem reprimere

posset: eumque nocte accedentem excepit. Et ecce affuere auxiliarii promissi, vis scilicet

innumerabilis agrestium murium: qui inimicorum tum pharetras, tum arcus, tum scutorum.

Mures innumeri.

habenas abederunt, vt postera die hostes armis exuti, fugam fecerint, amissis multis.

Eoque nunc iste Rex (inquit Herodotus) in templo Vulcani lapideus stat, manu murem

tenens, atque hæc per literas dicens: IN ME QVIS INTVENS PIVS

Pius esto.

ESTO. Huic etiam lapidi simile, vel forsan crudelius spectaculum, ostendit murium

turris in Rheno flumine fundata, eo quod in illa a muribus cosumptus est Hatto

Turris murium in Rheno.

Antistes Maguntinus, ob multorum pauperum oppressionem, tempore caristiæ

truculentissime perpetratam. Non attendebat infelix Pontifex ad dictum Sapientis

Prover. XI: Captans annonam, maledictus in plebe est: benedictio autem in capite

Benedictus qui participat.

eius, qui participat: prout optime Ambrosius asserit lib. III. Officiorum cap. VI.

& VII. vbi dicit, peregrinos, & pauperes tempore famis vrbe non arcendos.

Adhuc de sæva vltione Murium.

CAP. XXII.

PRæTEREA Munsterus in orbis descriptione effigiata,

aliam murium turrim ponit, prædicta longe horribilioem:

Popilius Rex Poloniæ.

in qua allegat quendam Poloniæ Regem, Popilium nomine,

miserabiliter, modo quo sequitur, periisse. Convivia

celebrantem, mero madentem, sertis coronatum, vnguentis

delibutum, crapula & luxu resolutum, invadunt mures,

Mures e cadaveribus patruorum.

de cadaveribus patruorum, quos ipse, & vxor eius Regina

veneno interfecerant, ingenti magnitudine egressi, & in

convivantem tyrannum, consortem eius, & filios rabidis morsibus

insiliunt, militum caterva nequaquam abigente, quoniam humano suffragio fatigato,

Mures infatigati.

mures infatigati perseverabant, die noctuque. Extruuntur ardentes foci, & in medio

eorum locatur Popilius, conjunx, & filii: illuc autem & mures per flammas

Præsidium in aqua invalidum.

transeuntes, parricidam rodere non cessabant. Ad aliud tandem elementum ventum

est. In navibus abducitur occisor patruorum Popilius, cum suis in stagni altitudinem:

mures tamen incessanter secuti abductos, & naves rodebant, intantum vt

aqua perforatis rimis ingressa, submersionem minaretur. Ideo nautæ timentes præfocatioaem

Caterva murium.

ab aquis, deduxerunt navem in littus: vnde alia caterva murium occurrens,

juncta prioribus acrius infestabat. His visis, defensores divinam vltionem cognoscentes,

Turris alta.

omnes fugerunt. Popilius autem protectoribus nudatus, recepit se in turrim

Rex & Regina ac filii a muribus devorati.

altiorem in Crusuicza: vbi mures rapido cursu ascendentes, consumpserunt & voraverunt

duos filios, vxorem, & facinorosum Popilium. Ecce non est potestas contra

Dominum, aut consilium, vbi minuta animalia, & imbelles mures Popilium

miserabiliter consumpserunt: quemadmodum pediculi, vermes minutiores muribus,

Arnolph' Imp. a pediculis consumptus.

Arnolphum Imperatorem pulpa, carnibus, ac visceribus exesis, medicis nequicquam

proficientibus, ad internicionem vsque perduxerunt, solis cartilaginibus,

& ossibus relictis.

De Hircis, & Capris.

CAP. XXIII.

Hircorum maxima abundantia in terris aquilonis.

HIRCORVM, & caprarum in Aquilonaribus terris

longe major est abundantia, quam in reliquis Europæ locis,

ob montana pascua, & pastorum caprariorum diligentissimam

curam. Hirci itaque ibidem sunt magno corpore,

crassis cruribus, brevi & plena cervice, auribus flexis

& depressis, parvo capite, longo, spisso ac nitido collo,

cornibus altis & latis, animosi, bellicosi, & robusti,

ita Vt lupis mediocribus, canum tamen auxilio, congredi

Hirci fere omnes albi.

non formident. Fere omnes colore albi sunt: ita & capræ,

ac hœdi. Hyeme pascuntur pinearum arborum corticibus, atque musco, & populeis

Quæstus pellium.

virgis. Pelles eorum maximis navigiis quæstus & lucri causa, decadumque numero

exportantur ad Germanicas oras: vbi rursus amplius disperguntur in orbem. Similiter

& casei, propter efficaciam nutrimenti, ac medicinæ, scilicet stupidæ ac ingrossatæ

Carnes crudæ caprarum eduntur.

carnis, vel turgentis. Carnibus caprinis crudis, sole, sale, ventoque siccatis, incolæ

avidius vescuntur, quam illico mactatis: idque tempore æstatis, & agriculturæ.

Prognostica exhircis.

Nautis in anchoris ventum convenientem expectantibus, magnam securitatem

locorum mutatione, in littoribus præstant pascentes capræ, eo quod naturali instinctum,

immo ad exonerandam vermium molestiam, vadunt contra ventos: qui etsi

austeri

juncta prioribus acrius infestabat. His visis, defensores divinam vltionem cognoscentes,

Turris alta.

omnes fugerunt. Popilius autem protectoribus nudatus, recepit se in turrim

Rex & Regina ac filii a muribus devorati.

altiorem in Crusuicza: vbi mures rapido cursu ascendentes, consumpserunt & voraverunt

duos filios, vxorem, & facinorosum Popilium. Ecce non est potestas contra

Dominum, aut consilium, vbi minuta animalia, & imbelles mures Popilium

miserabiliter consumpserunt: quemadmodum pediculi, vermes minutiores muribus,

Arnolph' Imp. a pediculis consumptus.

Arnolphum Imperatorem pulpa, carnibus, ac visceribus exesis, medicis nequicquam proficientibus, ad internicionem vsque perduxerunt, solis cartilaginibus, & ossibus relictis.

De Hircis, & Capris.

CAP. XXIII.

Hircorum maxima abundantia in terris aquilonis.

HIRCORVM, & caprarum in Aquilonaribus terris longe major est abundantia, quam in reliquis Europæ locis, ob montana pascua, & pastorum caprariorum diligentissimam curam. Hirci itaque ibidem sunt magno corpore, crassis cruribus, brevi & plena cervice, auribus flexis & depressis, parvo capite, longo, spisso ac nitido collo, cornibus altis & latis, animosi, bellicosi, & robusti, ita Vt lupis mediocribus, canum tamen auxilio, congredi

Hirci fere omnes albi.

non formident. Fere omnes colore albi sunt: ita & capræ, ac hœdi. Hyeme pascuntur pinearum arborum corticibus, atque musco, & populeis

Quæstus pellium.

virgis. Pelles eorum maximis navigiis quæstus & lucri causa, decadumque numero exportantur ad Germanicas oras: vbi rursus amplius disperguntur in orbem. Similiter & casei, propter efficaciam nutrimenti, ac medicinæ, scilicet stupidæ ac ingrossatæ

Carnes crudæ caprarum eduntur.

carnis, vel turgentis. Carnibus caprinis crudis, sole, sale, ventoque siccatis, incolæ avidius vescuntur, quam illico mactatis: idque tempore æstatis, & agriculturæ.

Prognostica exhircis.

Nautis in anchoris ventum convenientem expectantibus, magnam securitatem locorum mutatione, in littoribus præstant pascentes capræ, eo quod naturali instinctum, immo ad exonerandam vermium molestiam, vadunt contra ventos: qui etsi

austeri

austeri sunt, non tamen bestias has ad aborsum fœtus constringunt. Vis enim frigoris

Frigora tolerant animalia aquilonaria.

tolerandi major est in animalibus Septentrionis, quam reliquis mundi oris.

Quod autem superius cernitur anguis ante pedes hirci, signum est, hircos, caprasque ibidem persequi serpentes: qui alias incolis damna facturi, nimium multiplicarentur.

De Suibus, & Porcellis.

CAP. XXIIII.

SVES, etsi cunctis hominibus in corpore, & natura non ignoti sunt, tamen quia a propitio numine ad solam hominum

Sues divinitus concessi.

vtilitatem, & levandum domesticum cibum concessi
sunt, omnimoda gratitudine ab omnibus (exceptis
Aegyptiis, & Iudæis eos execrantibus) acceptantur: licet
nullum alium vsum hominibus præstare possunt, sicuti cæteræ
animantes, quæ vel in cultibus agrorum adjuvant, vel
plaustra collo trahunt, vel onera tergo gestant, vel indumenta
exuviis suis exhibent, vel copia lactis exuberant,
vel custodiendis domibus invigilant. Populis tamen Aquilonaribus mos est, novæ
nuptae plebeiæ conditionis, pro initiandis augendisque armentis, & domestica supellectile,

Donationes pro novis nuptis, & maritis.

liberaliter donare porcam, ovem, & vaccam, atque marito equinos pullos,
canem, selem, & anserem. Varro gravis autor lib. II. cap. IIII. asserit a natura
hominibus ad epulandum solummodo datum esse suem. A suillo quoque pecore
immolandi initium sumptum esse veteres affirmant: & proinde in fœderibus

Porcus pro fœdere mactatus.

faciundis porcus occidebatur: qui nostris temporibus longe securius, & honestius
pro pace firmanda (salvo Christianorum bono ritu) mactaretur, quam tot myriades

Myriades hominum nunc occiduntur.

hominum pro minima telluris angustia, tam impacabili odio trucidarentur. Atque
ob id vel facete, vel seriose dictum Cæsaris Augusti attendendum erit, quo tempore
Herodes Iudæorum Rex CHRISTO omnipotentis Dei filio nuper nato mortem
meditaretur. Nam cum audivisset inter pueros, quos in Syria Herodes intra

Porcus ratione melius habet, quam filius regis Iudææ.

bimatum jussisset interimi, filium quoque eius occisum ait: Melius arbitror, Herodis
porcum esse, quam filium. Et hoc e Latinis scribit Macrobius II. lib. Saturna.
cap. X. Sed nec Plinii doctrina lib. VIII. cap. LI. negligenda est: qua dicit,

austeri sunt, non tamen bestias has ad aborsum fœtus constringunt. Vis enim frigoris

Frigora tolerant animalia aquilonaria.

tolerandi major est in animalibus Septentrionis, quam reliquis mundi oris.
Quod autem superius cernitur anguis ante pedes hirci, signum est, hircos, caprasque
ibidem persequi serpentes: qui alias incolis damna facturi, nimium multiplicarentur.

De Suibus, & Porcellis.

CAP. XXIIII.

SVES, etsi cunctis hominibus in corpore, & natura non
ignoti sunt, tamen quia a propitio numine ad solam hominum

Sues divinitus concessi.

vtilitatem, & levandum domesticum cibum concessi
sunt, omnimoda gratitudine ab omnibus (exceptis
Aegyptiis, & Iudæis eos execrantibus) acceptantur: licet
nullum alium vsum hominibus præstare possunt, sicuti cæteræ
animantes, quæ vel in cultibus agrorum adjuvant, vel
plaustra collo trahunt, vel onera tergo gestant, vel indumenta
exuviis suis exhibent, vel copia lactis exuberant,

vel custodiendis domibus invigilant. Populis tamen Aquilonaribus mos est, novæ

nuptae plebeiæ conditionis, pro initiandis augendisque armentis, & domestica supellectile,

Donationes pro novis nuptis, & maritis.

liberaliter donare porcam, ovem, & vaccam, atque marito equinos pullos,

canem, selem, & anserem. Varro gravis autor lib. II. cap. IIII. asserit a natura

hominibus ad epulandum solummodo datum esse suem. A suillo quoque pecore

immolandi initium sumptum esse veteres affirmant: & proinde in fœderibus

Porcus pro fœdere mactatus.

faciundis porcus occidebatur: qui nostris temporibus longe securius, & honestius

pro pace firmanda (salvo Christianorum bono ritu) mactaretur, quam tot myriades

Myriades hominum nunc occiduntur.

hominum pro minima telluris angustia, tam impacabili odio trucidarentur. Atque

ob id vel facete, vel seriose dictum Cæsaris Augusti attendendum erit, quo tempore

Herodes Iudæorum Rex CHRISTO omnipotentis Dei filio nuper nato mortem

meditaretur. Nam cum audivisset inter pueros, quos in Syria Herodes intra

Porcus ratione melius habet, quam filius regis Iudææ.

bimatum jussisset interimi, filium quoque eius occisum ait: Melius arbitror, Herodis

porcum esse, quam filium. Et hoc e Latinis scribit Macrobius II. lib. Saturna.

cap. X. Sed nec Plinii doctrina lib. VIII. cap. LI. negligenda est: qua dicit,

furto abactos sues, audita suavi voce pastoris, submerso navigio, quo vehebantur,

Suggrundia propria amantur.

inclinatione vnius lateris, ad propria suggrundia remeasse. Qua comparatione si

Principes benignitate suos subditos ad pacem vocarent, aut cogerent, vtique porcum

pro fœdere firmando minime opus esset occidere, vel dilaniare: quod si subditi exhibitæ

benignitati (spreta pace) contradicerent, vtique expavescere oporteret, ne in

eos, tanquam rebelles porcos, spiritus discordiarum irruerent, non flumine sed

sanguine suffocandos.

De vtilitate eorundem, & Porco Troiano.

CAP. XXV.

ASSERIT præterea præallegatus autor Varro, illum esse

Varro commendat carnem suillam,

ignavum, atque improvidum patremfamilias, qui succidiam

iu carnario suspenderit, a lanio potius emptam, quam ab

domestico fundo. Suillam pleræque nationes affectarunt, juxta

Iuvenalis.

illud Iuvenalis satyra VI:

Observant vbi festa mero pede sabbata Reges,

Et vetus indulget senibus clementia porcis.

Vtilitas carnis suillæ.

Est profecto suillam caro ad familiam bene alendam admodum

necessaria: præbet enim firmissimum nutrimentum, &

Caro jurulenta magis nutrit.

salubre corpus efficit, vbi modeste sumitur, maxime cum jusculo sit præparanta:

idque Cornelius Celsus attestatur, carnem magis alere jurulentam, quam assam: &

Notabile.

assam magis, quam frixam. Bonæ igitur valetudini potius, quam parvæ voluptati

consulendum erit. Elixam frequentius apponere præstabit, cum propter salubritatem,

tum quia familiæ commodior erit. Sed iterum clamat Iuvenalis,

Quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros, animal propter convivia natum.

Sapores 50. e solo porco.

Neque alio ex animali, Plinio teste lib. VIII. cap. LI. numerosior materia ganeæ:

quinquaginta prope sapores cum cæteris singuli. Hinc censoriarum legum paginæ,

Porcus Troianus.

atque sumptuaria edicta crevere, maxime quod L. Titus abjecit temporibus suis,

quod porcum Troianum Romani cives mensis inferrent: qui sic vocatus est, quod

Equus Troian'.

inclusis aliis animalibus esset gravidus, velut Troianus ille equus armatis militibus

Boves infarti assantur.

plenus fuit. Sed hic porcus facile cedit Aquilonaribus aulis: pro quibus maximi

boves, tam volatilibus, quam terrestribus animalibus cocorum peritia gravidi, & repleti

ad copiosissimos ignes assantur, atque centurionibus ordinatim sedentibus

distribuuntur. Ita & apud Indos in vsu fore compertum est: nam in curia

Pretiosi Principis eorum, bos ingens, vel aliud quoduis animal

vastum, omnigenis animantium generibus fartum, compendiose

assatur, atque esurientibus distributum offertur.

porcusque dicitur Indianus.

furto abactos sues, audita suavi voce pastoris, submerso navigio, quo vehebantur,

Suggrundia propria amantur.

inclinatione vnius lateris, ad propria suggrundia remeasse. Qua comparatione si

Principes benignitate suos subditos ad pacem vocarent, aut cogerent, vtique porcum

pro fœdere firmando minime opus esset occidere, vel dilaniare: quod si subditi exhibitæ

benignitati (spreta pace) contradicerent, vtique expavescere oporteret, ne in

eos, tanquam rebelles porcos, spiritus discordiarum irruerent, non flumine sed

sanguine suffocandos.

De vtilitate eorundem, & Porco Troiano.

CAP. XXV.

ASSERIT præterea præallegatus autor Varro, illum esse

Varro commendat carnem suillam,

ignavum, atque improvidum patremfamilias, qui succidiam

iu carnario suspenderit, a lanio potius emptam, quam ab

domestico fundo. Suillam pleræque nationes affectarunt, juxta

Iuvenalis.

illud Iuvenalis satyra VI:

Observant vbi festa mero pede sabbata Reges,

Et vetus indulget senibus clementia porcis.

Vtilitas carnis suillæ.

Est profecto suillam caro ad familiam bene alendam admodum necessaria: præbet enim firmissimum nutrimentum, &

Caro jurulenta magis nutrit.

salubre corpus efficit, vbi modeste sumitur, maxime cum jusculo sit præparanta: idque Cornelius Celsus attestatur, carnem magis alere jurulentam, quam assam: &

Notabile.

assam magis, quam frixam. Bonæ igitur valetudini potius, quam parvæ voluptati consulendum erit. Elixam frequentius apponere præstabit, cum propter salubritatem, tum quia familiæ commodior erit. Sed iterum clamat Iuvenalis,

Quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros, animal propter convivia natum.

Sapores 50. e solo porco.

Neque alio ex animali, Plinio teste lib. VIII. cap. LI. numerosior materia ganeæ: quinquaginta prope sapores cum cæteris singuli. Hinc censoriarum legum paginæ,

Porcus Troianus.

atque sumptuaria edicta crevere, maxime quod L. Titus abjecit temporibus suis, quod porcum Troianum Romani cives mensis inferrent: qui sic vocatus est, quod

Equus Troian'.

inclusis aliis animalibus esset gravidus, velut Troianus ille equus armatis militibus

Boves infarti assantur.

plenus fuit. Sed hic porcus facile cedit Aquilonaribus aulis: pro quibus maximi boves, tam volatilibus, quam terrestribus animalibus cocorum peritia gravidi, & repleti ad copiosissimos ignes assantur, atque centurionibus ordinatim sedentibus distribuuntur. Ita & apud Indos in vsu fore compertum est: nam in curia Pretiosi Principis eorum, bos ingens, vel aliud quoduis animal vastum, omnigenis animantium generibus fartum, compendiose assatur, atque esurientibus distributum offertur.

porcusque dicitur Indianus.

De Rangiferis

CAPX. XVI.

IN partibus Septentrionis vtriusque Bothniæ(sic enim extremi

Bothnia duplex.

Aquilonis terræ, quasi a fundo vasis, vocantur) & magnæ Lapponiæ, bestia tricornis est, de genere cervorum, d longe procerior, robustior, ac velocior, Rangifer

Rangifer.

duplici ratione dicta: vna, quod in capite ferat alta cornua, velut quercinarum arborum ramos: alia, quod instrumenta cornibus, pectorique, quibus hyemalia plaustra

Rancha.

trahit, imposita, Rancha & Locha patrio sermone vocantur:

Locha.

quorum cornuum duo cæteris majora, eo loco, quo

cervus, habet: sed ramosiora, ac extensiora, ad ramos quindecim aucta. Aliud

Cornua 15. ramorum.

vero in medio capitis, ramusculis circunstantibus cæteris brevioribus, situm est, caput

vndique contra inimicas bestias, præcipue lupos, armatum reddens, immo admirationis

decus inter cætera monstra præsentans. Cibus hujus bestiæ est, muscus montanus,

Cibus rangiferorum.

candictus, præsertim in hyeme, nivibus in superficie soli coopertus: quas nives, licet

densas, naturæ instinctu (quasi sylvester equus) perforat, cibum quæsiturus. In æstate

vero foliis, ac frondibus arborum, stando eundoque melius, quam se inclinando floribus ac

herbis, propter cornua nimis antrorsum incurvata, vescitur: idque laterali, & obliqua

capitis inclinatione. Iubatum habet collum, veluti equus: vngulas bifulcas, &

Collum habet jubatum.

fere rotundas, a natura tributas, eo quod eius transitus, aut cursus etiam admisso

sessore, fit super altas nives, in vallibus, campis, aut montibus condensatas. Quod

obliquis cervicibus ob ramosa cornua pabulantur, absque similitudine non contingit.

Solinus enim cap. XLII. dicit, apud Garamantas Aethiopiæ gentes, armenta

Solinus.

obliquis cervicibus petere escas, ne prona in humum cornua figant. Verum

fragor, ac strepitus pedum, vngularumque tantus est, vt æque cito sonus

Fragor pedum.

audiatur, ac bestia concernatur: neque cum cursum intenderit,

vlla bestia eius evadet celeritatem, præsertim in hyeme,

Bestiæ omnes in hyeme fortiores.

quando robustior, atque agilior est, vt vniversæ

sylvestres feræ.

596 DE ANIMAL. DOMES.

De vtilitate hujus animalis.

CAP. XXVII.

MANSVEFACTA hæc animalia, veluti armentarii

Vtilitas rangiferorum.

greges, maximam præstant dominis suis vtilitatem, videlicet

in lacte, pelle, nervis, ossibus, vngulis, cornibus,

ssessio rangiferorum domesticorum.

pilis, ac carnibus ad victum delicatiorem. Quidam terrarum

incolæ possident X. XV. XXX. LXX. C.

CCC. vel D. qui pastorum cura ad pascua ducuntur,

& reducuntur, stabulisque, ob agmina montanorum

luporum (cæteris ferociorum) grassantia, clauduntur

Educti in terras alienas, præsertim vltramarinas, ob cœli

solique mutationem, aut insolitam escam (nisi pastore consueto cibentur) non diu

supersunt: quemadmodum olim Illustrissimum Principem Suetiæ Stenonem Sture

Rangiferi 6. duci Holsatiæ dudum emissi.

juniorem, Duci Holsatiæ Friderico sex hujusmodi animalia misisse notatum est,

duosque, masculum & fœminam, Lapponicæ gentis conjuges, eisdem animalibus

adjunxisse custodes: quibus e sua nativa terra translatis, atque alienæ directioni subjectis,

quia optata quies, vivendique ratio subtracta erat, nec ipsi, nec bestiæ singulari

cura destitutæ, diutius in vita mansere. Similiter & a Regem Suetiæ Gostavo circa annos

Domini M. D. XXXIII. postquam aliquot illustribus viris terræ Prussiæ,

Rangiferio 10 postea emissi.

cum ad spectaculum, tum ad generis propagationem, decem similes vtriusque

sexus rangiferi emissi essent, sylvestri libertate donati sunt:

& nihil inde compertum erat, an ipsa mutatio

loci profuerit stirpis propagationi.

LIBER XVII.597

De curulibus plaustris Rangiferorum.

CAP. XXVIII.

TAM ETSI hæc figura seipsam declarare videtur, addenda

tamen est eius interpretatio, nulli fastidiosa: scilicet

vt agnoscatur, quibus adjutoriis, & solatiis dies suos expendant

populi Aquilonares. Et ideo videndum est,

duo esse genera rangiferorum, sylvestrium videlicet, & domesticorum:

Genera rangiferorum duo.

qui vsibus humanis subdita mansuetudine

fideliter inserviunt, vbi feræ naturæ reliqui in solitudine relicti

augmento generis se sociant, vt interim venatione præmantur.

Qui domestici sunt, curulibus plaustris aptantur,

Rangiferi sylvestres, & domestici.

optimæque gravissima plaustra per rura, camposque deducunt, res scilicet pretiosarum

pellium, pannorum, piscesque diversæ speciei continentia: eo quod pro majori parte Lappones

ichthyophagi sunt, inexhausta fertilium aquarum piscatura viventes, vt & infra

Plaustra diversarum rerum.

de eorum diversis exercitiis erit aperiendum. Iter itaque eorum est in vallibus planis,

Norvegiam (ad quam frequentius proficiscuntur)respiciens, tanquam in rerum commutatione

Ichthyophagi.

locum viciniorem, ac populi fideliorisamicitiæ servandæ commodiorem.

Iter vallium.

Qui vero his currubus præfecti sunt, vulgari gentis nomine Quenar appellantur,

Quenar.

singulis diebus, si ita beneplacitum est, aut exigit necessitas, centum & quinquaginta

millia passuum, id est triginta milliaria Gothica, sive Germanica, conficientes:

30. milliaria Gothica vno die conficiuntur.

currusque eorum animalium non minoris gravitatis, quam equorum reputantur.

Neque in hoc loco omittendus est Fl. Vopiscus, qui asserit, Aurelianum

Imperatorem quatuor jugalibus cervis, currui devicti Regis Gothorum

Aurelian' Imp.

Carmabæ applicatis, infectisse, atque Capitolium more triumphantium

intravisse: quos versus crediderim

fuisse rangiferos, omnes cervorum vires in fortitudine,

& celeritate exuperantes,

De vehiculis hyemalibus Rangiferorum.

CAP. XXIX.

Velocitas mira.

HYEMALIVM vehiculorum vsum miram commoditatem

assequuntur prædicti Lappones, maxime quod

lubricitate hujusmodi vehiculorum cum nive conformi,

longa peragunt itinera, ad loca rerum commutationibus

deputata, prout superius lib. XI. cap. XXXVII.

Edictum Principis.

de forma eorum extitit declaratum, & edicto, ne externis

hominibus ob maximam celeritatem accommodentur. Hic

vero ostenditur, quod ea velocitas causatur e pellibus tenerrimorum

rangiferorum, vehiculis his hyemalibus subductis,

Pelles sub vehiculis.

hac præcipua arte, vt anterior pars pellis, antrorsum consuatur sub rheda: quo

fit, vt pili foras eversi, nedum lubricitatem generent progrediendi, sed & resistendi

firmitatem, ne retro labatur auriga: alioquin in collibus altis nunquam haberetur,

Itinerantes venantur bestias.

aut perficeretur optatum iter. Immo eo compendio viatores arcubus sagittisque extensis,

sylvestres rangiferos venatu acquirere solent.

De commoditate partium hujus animalis.

CAP. XXX.

LAC deputatur ad vsum domestici nutrimenti, ac serum illius, ad potum

Vtilitates omnium partium rangiferi.

convenientem. Pellis pro tegumento humano, tam corporis, quam lectorum

immo equestrium sellis, culleis, & sollibus artificum diversorum aptatur:

valde enim tenax, & fortis est, ac durans. Nervi loco lini (ibidem ob frigora

non crescentis) ad indumentorum vsum, instar fili præparari, deputatur,

prout superius lib. IIII. cap. X. de colligatione navium ferro deficiente fuerat

interprætatum. Ossa atque cornua, arcuum & ballistarum artificibus, avide ea pro rerum

commutationem quærentibus, applicantur. Similiter & vngulæ spasmaticis prosunt.

Pili pro farciendis, mollificandisque sellis equestribus, atque pulvinaribus pro hospitibus

honorandis, & hyeme reprimenda. Carnes eius animalis optimæ, & salubres

sunt, sale ventoque siccatæ, durabiles ad plures annos: licet interim mos genti sit, ex

venatione veteribus adjungere recentiores.

LIBRI XVII. FINIS.

598DE ANIMAL. DOMES.

De vehiculis hyemalibus Rangiferorum.

CAP. XXIX.

Velocitas mira.

HYEMALIVM vehiculorum vsum miram commoditatem
assequuntur prædicti Lappones, maxime quod
lubricitate hujusmodi vehiculorum cum nive conformi,
longa peragunt itinera, ad loca rerum commutationibus
deputata, prout superius lib. XI. cap. XXXVII.

Edictum Principis.

de forma eorum extitit declaratum, & edicto, ne externis
hominibus ob maximam celeritatem accommodentur. Hic
vero ostenditur, quod ea velocitas causatur e pellibus tenerrimorum
rangiferorum, vehiculis his hyemalibus subductis,

Pelles sub vehiculis.

hac præcipua arte, vt anterior pars pellis, antrorsum consuatur sub rheda: quo
fit, vt pili foras eversi, nedum lubricitatem generent progrediendi, sed & resistendi
firmitatem, ne retro labatur auriga: alioquin in collibus altis nunquam haberetur,

Itinerantes venantur bestias.

aut perficeretur optatum iter. Immo eo compendio viatores arcubus sagittisque extensis,
sylvestres rangiferos venatu acquirere solent.

De commoditate partium hujus animalis.

CAP. XXX.

LAC deputatur ad vsum domestici nutrimenti, ac serum illius, ad potum

Vtilitates omnium partium rangiferi.

convenientem. Pellis pro tegumento humano, tam corporis, quam lectorum
immo equestrium sellis, culleis, & sollibus artificum diversorum aptatur:
valde enim tenax, & fortis est, ac durans. Nervi loco lini (ibidem ob frigora
non crescentis) ad indumentorum vsum, instar fili præparari, deputatur,
prout superius lib. IIII. cap. X. de colligatione navium ferro deficiente fuerat
interprætatum. Ossa atque cornua, arcuum & ballistarum artificibus, avide ea pro rerum
commutationem quærentibus, applicantur. Similiter & vngulæ spasmaticis prosunt.
Pili pro farciendis, mollificandisque sellis equestribus, atque pulvinaribus pro hospitibus
honorandis, & hyeme reprimenda. Carnes eius animalis optimæ, & salubres
sunt, sale ventoque siccatæ, durabiles ad plures annos: licet interim mos genti sit, ex
venatione veteribus adjungere recentiores.

LIBRI XVII. FINIS.

OLAI MAGNI [599]

\

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE ANIMALIBVS

SYLVESTRIBVS.

LIBER XVIII.

De Alcibus, seu Onagris, & siti eorum.

CAP.I.

PRÆMISSIS animalibus domesticis, humano vsui
familiarius inservientibus, ac etiam sylvestribus, in simili
effectu idem facientibus: cum eisdem solitudinum deinceps
alias feras oportebit adducere, atque in primis alcem,

Alces.

vsitatiori modo sylvestrem onagrum apud omnes
Aquilonares interpretes appellatum: de cujus natura, magnitudine,
vsu, ac proprietate, cum non exigua altercatio
sit inter scriptores naturales, prout Irenicus Germanicarum
rerum diligens historicus & scriptor, lib. IVI.

cap. XIIII. monstrat: honestum æstimabitur, vt opinionibus auditis, vagabundo
alioquin animali certa tribuatur origo propaginis, vt sit in Aquilone,

Pelles alcium, seum onagrorum.

vnde tot millia eius generis pellium magnis navigiis exportantur vltra mare.
Cæsar lib. VI. vt capras esse putat. Plinius lib. VIII. cap. XV. jumento,
aut alii animali comparavit: cervicis tamen, & aurium proceritate distingui

Opiniones.

ab jumento. Has tamen in Hercinia Cæsar ponit, Solinus in Germania,
Hermolaus Barbarus in Gallia Transalpina: & medium tenere inter cervi, & cameli
magnitudinem, ait. Multa Iulius Capitolinus, & Pausanias. Hermolaus
alces inventu raras esse scribit, quod & Plinius nunquam in hoc orbe visas putat.
Ad vltimum tamen eas in Scandinavia (id est extremis regionibus Aquilonis) ponit,
atque somno arbore decisa capi. Solinus propenso labro ipsas scribit, vt nisi

Alces pascuntur retrocedendo.

in posteriora recederent, ali non possent. Hermolaus olfactu e longinquo venatorem
eas sentire æstimat. Zacharias Lilius variis pellibus eas formavit, & magnitudine

Alces bestiæ sunt Aquilonares.

capras antecellere, crura earum sine nodis rigere, vt cum ceciderint, elevari
non possint. Recentiores autem conformius sentiunt, vt alces sint ab
Aquilone, tanquam loco originis, multiplici ratione prodeuntes,
vbi vulgariter Elg, aut Elgar appellantur.

Pulli alcium domesticantur.

Pulli autem venatorum industria capti, ita
successive mansuescunt, vt naturali
vrgente siti, epotent maxima
cervisiæ vasa,
a discum
bentibus eisdem propinata. Qua autem
lege id fieri soleat, respondeant
ipsi insatiabiles
potatores.

De Alcium medicinis dexteri pedis, & captura earum

CAP.II.

VNGVLA exterior dexteri lateris, pedis posterioris,

onagri masculi, qui non genuit, abscisa a vivo pede securi,

Medicina ex vngula alcis.

vel alio instrumento avulsa post medium Augusti, spasmum,

aut morbum caducum patienti adhibita, continuo sanat.

Simile scribitur de pelle hippopotami, quod e sinistra

partem frontis inguini alligata, venerem inhibet. Alces

Modus venandi alces.

igitur instar cervorum gregatim in vasta solitudine vagantur,

insidiisque extensorum telorum, industria venatorum

sæpissime capiuntur, vel maximorum canum insultu retruduntur

in antra rupium, vt inde raro vivæ evadant: immo quiescentes humi, vel

erecti stantes onagri maximi, a minima quandoque mustela guttur insiliente mordentur,

Alces maximæ a bestiola occiduntur.

vt sanguine decurrente, illico deficiant morituri. Adeo insatiabilis est

hæc bestiola in cruore sugendo, vt vix similem suæ quantitatis habeat in omnibus

creaturis. Hacque bestia cannis imposita, chordaque directa, quidam prædantur nidos

Mustela.

hirundinum, columbarum, & gallinarum, vt earum extrahant pullos: quibus

mire insidiatur, hoc solo instinctu, vt sanguinem sugat, quasi ventrem haberet elephante

majorem. Sic & Plinio autore lib. VIII. cap. XXV. ichneumon per

Crocodilus.

fauces, vt telum aliquod, illabitur in os crocodili, eiusque erodit aluum. Sic & erinacius

Erinacius.

vrsum, & minimus serpens interemptorem, immo & ipsi delphini cultellato

Delphinus.

dorso Nilum ingredientes, suum hostem interimunt crocodilum: vbi alioquin impares

Animalia sciunt arma hostium suorum.

viribus essent extra amnem. Callent enim in hoc cuncta animalia, sciuntque non modo

sua commoda, verum & hostium adversa: norunt sua tela, norunt occasiones,

partesque dissidentium imbelleis. In ventre mollis, tenuisque cutis est crocodilo ideo

se vt territi immergunt delphini, subeuntesque aluum, illam secant spina. Nec solæ

Gens Tentyricarum.

bestiæ adversantur crocodilo, sed & gens Tentyricarum ferox, & pusilla: quæ (vt

supra cap. XX. lib. præcedenti dictum est)minaci vultu, & manu audet imre conflictum

cum crocodilis: qui timidos fugant, & audacibus minime resistunt.

De pugnam Alcium, seu Onagrorum contra lupos.

CAP.III.

SED nec sufficit commodo, atque vtili animali, homines
sustinere venatores telis asperis, sagittisque latis, millenis
insidiis sese in vasta solitudine impetentes: immo & bestiolas
Bestiolæ contemptibiles.
contemptibiles, mustelas scilicet præmissas, respectu
tam proceræ altitudinis suæ: nisi & ferocissimos lupos,
Lupi montani contra alces pugnantes.
montanos præsertim, sufferat insidiatores: eo videlicet
modo, vt cum asperrimæ hyemes sint, densæque nives,
ipsi lupi fame pressi, heremi latebras vasto agmine circumeuntes,
expostulent prædam: lacubusque congelatis onagros
inesse speculantur: in quos irruentes, & vngulis, & cornibus vel interimuntur,
Canis vno ictu excerebratur.
vel effugantur. Tanta enim vis est in ictu vngulæ, vt illico tactum lupum interimat,
aut sodiat: quod sæpius in canibus robustissimis venatores experiuntur: immo
elabente cane, opposita arbor illiditur, quasi fungus adesset. Onagri naturæ instinctu,
Arbor ictu pedis penetratur.
vt proximo superiore cap. monstratum est, norunt apta certamini loca, scilicet
in lubrica glacie, in qua mucronatis vngulis sunt solidiores, vbt lupi quasi in vaginis
vngulas retinent viribus vacuatas: atque ita in conflictu manentes, non procul
Venatores in sequuntur partem victam.
absunt venatores, qui fatigatam partem prælio excedentem, ad interitum vsque subsequi
solent, alieno periculo prædas opulentiores conquisituri. Fit enim atrox certamen,
vt pauci onagrorum, & multi luporum lacerati linquantur: quos ob pellium
valorem venatores acceptant, atque interim onagri, seu alces, in tuta recedunt. Lupi
procul dubio super congelatum nivium cacumen, tanquam levius insultantes,
Natura provide succurrit.
exciperent victoriam, vbi alces gravi pondere nivibus immersæ, lupis
fierent esca. Ita providens natura(vt supradictum est)vnicuique
animanti idoneum campum pro sui defensione
distribuisse videtur.

LIBER XVIII.603

De Cervis, & Damulis.

CAP. IIII.

LICET in Septentrionalibus terris plus, quam in alia orbis
vlla regione, videntur asperrima frigora prædominari:
Frigora aquiloni asperrima.
tamen innumerabilis ibidem etiam ignoti generis animalium
multitudo reperitur, vt partim dictum est, atque peramplius
ostendetur. Inter quæ ad esum humanum prædicti
onagri, & hic dicendi cervi, damulæ, atque capreoli,
nobiliorem sortiti sunt æstimationem: & ob id eorum venatio
solis nobilibus, atque eorum officialibus, & privilegiatis
Venationes nobilium et exemptorum.

regnicolis, vt sunt hospitum receptores, & Ecclesiarum

præsides, antiqua lege reperitur admissa: atque etiam ne aviditate venatorum

(quorum maximus ibi numerus est) solitudines evacuentur in sobolis propagatione.

Cornibus tamen in nemoribus, tanquam pignore futuræ prædæ relictis, vtuntur

Cornua cedunt occupanti.

occupatores: licet non facilius sit ea invenire, quam cervas prospicere parturientes,

aut onagrum liberum in terta salsuginis rugientem. Singulis annis cervos

Cerva paritura non videtur.

cornua veris tempore amittere Pli. lib. VIII. cap. XXXII. opinatur, & nova

reparare. Sed interim quasi mutili & inermes, locis abditis solivagi latent.

Cervorum venatio facilis est, quia inermes, & timidi, nullum habentes præsidium,

Venatio cervorum facilis.

nisi in celeritate fugæ. Proinde filios saltu, & cursu edocent, vt fugere possint. Mares

cervi cornibus inter arborum ramos manentibus, venatoribus cedunt. Sunt etiam

cervi simplices admodum, vt nonnunquam viso venatore stupeant, & omnia admirentur,

Cervi simplices stupent.

viatoresque eminus sequantur. Sæpe etiam vi canum vrgente, ad hominem

confugiunt. Mulcentur etiam cantu puerorum, sed magis pastorali fistula delectantur:

Cervi mulcentur fistula.

& præcipue virginum, quibus jacentes se attrectari permittunt, & hinnuli, ac

damulæ illas sequuntur blandioribus sonis allecti. Cervi fugiunt audito canum latratu,

quem fallunt sequentes ventum. Erigunt aures, & acute audiunt, deprimentes

obtusi fiunt. Dictami Cretensis herbæ vsu venenatas sagittas eiicientes, vulnera

Dictami virtus.

propria sanant, centum annis viventes. Præda venatione capta, nobilior est: insidiis,

Præda nobilior quæ est?

fastidiosa putatur. Cervinæ carnes esæ, sebres arcent, vt in aliquot illustribus

fœminis actum esse Plinius lib. VIII. cap. XXXII. testatur.

De Castoribus.

CAP. V.

Habitatio castorum.

ETSI Solinus Ponticas aquas tantummodo inhabitare, &

genus propagare æstimat castores: tamen in Rheno, Danubio,

atque paludibus Moraviæ reperitur id genus in copia

Abundantia castorum maxima in Septentrione.

magna. Sed salva hac opinione, divinæ providentiæ attribuendum

est, quod maxima horum animalium abundantia

est in Septentrionalibus aquis, eo quod quietiores sunt,

quam Rheni, vel Danubii: vbi strepitus est, & incessabilis

Domus castorum super aquas.

navigantium labor. In Aquilone infiniti fluvii sunt, & arbores

aptissime, pro domibus ædificandis: quas & mira fabricant

arte, docente magistra natura. Gregatim etenim ad cædenda ligna incedunt,

dentibusque ligna præscindunt, & præscissa ad sua latibula miro modo comportant.

Ignavi castores laborare coguntur.

Nam vnum e suo gregem laboribus inutilem, desidem, aut ignavum, vel senio confectum,

sed maxime alienæ societatis, & gregis profugum, pro vehiculo pedibus

elevatis supinum, in terram dorsotenus sternunt: inter coxas, & crura ligna ordinant,

Castor supine tractus pondus portat.

& componunt: & eum trahentes ad suas mansiunculas, a lignis exonerant: iterumque

exeunt, & redeunt, donec institutæ domunculæ fuerint elaboratæ, situ scilicet

bicamerali, vel tricamerali, vt corpus ab aquis emineat, atque cauda in eis quiescat:

Domus tricameralis.

quæ, vt pedes posteriores, pro piscibus in escis habetur. Est enim cauda instar piscium

squamosa, coriaria, tum densitate suffulta, atque nodis latentibus mire distincta, delicatissimam

Esca delicatissima.

præbens escam, atque medicinam iis, qui sauciis intestinis elanguent. Nec

periti coci eius præparationem ignorant, sive pro cibo, sive pro medica refocillatione

Dentes acutissimi.

sit præparanda. Dentes habet acutissimos, vt arbores juxta flumina,

quasi ferrea novacula cædat: quin & hominis, venatoris præsertim,

parte comprehensa, non ante, quam fracta concrepuerint

ossa, morsu resolvit.

LIBER XVIII.[605]

De opinione Solini circa Castoreum.

CAP. VI.

QVOD autem Solinus dicit, castorem se castrare, ne captus

hominibus prosit, in Septentrionalibus oris nulla videtur

assertio veritati conjuncta, vt Plin. lib. XXXII.

Testiculi non videntur abscisi in castoribus captis.

cap. III. testatur: quia a venatoribus captus, testiculos

semper habet annexos, majori vel minori quantitate, juxta

magnitudinem animalis: sed substrictos, & adhærentes spinæ,

nec adimi posse sine vitæ jactura. Agricolæ ex eiuis

Prognostica ex ædificio castorum.

structuris depressis vel elevatis, agros sublimiori vel humiliori

loco præparant, ob aquarum inundationem majorem

vel minorem. Pro compertissima etiam medicina fœminæ Septentrionales parituræ

Fœminæ levius pariunt bibentes castoreum.

habent, quod quantitate vnius avellanæ nucis hujus castorei cum cervisia pota, mire

alleviat parturientem. Præterea tempore pestis odoratui suppositum omnem toxicum

arcet: quia odoris gravis, gustum amaro, & friabile est. Sternutamenta etiam olfactu

Pestis avertitur.

movet. Somnum conciliat cum rosaceo peructo capite, & per se potum in aqua:

Somnus provocatur castoreo.

aaaaa& ob id phreneticis vtile est, cum similibus a Plinio XXXII. lib. cap. III.

recitatis: vbi multa mira, & vtilia adducit. Pelles autem hujus animalis, quasi plumæ

Pelles delicatæ castorinæ.

molles sunt, & delicatæ, ac ideo pretiosæ, miram vim contra asperitatem frigoris expellendi

retinentes: magnatum, & illustrium virorum vestitus est satis pretiosus.

De Gulonibus.

CAP. VII.

INTER omnia animalia, quæ immani voracitate creduntur

insatiabilia, hoc animal præsenti figura expressum, in

partibus Suetiæ Septentrionalis præcipuum susceperat nomen,

Gulo.

vbi patrio sermone Ierff dicitur, & lingua Germanica

Ierff.

Vielefrass, Sclavonice Rossomaka a multa comestione:

Vielefrass.

Latino vero non nisi fictitio, Gulo, videlicet a gulositate

Rossomaka.

appellatur. Grossities eius, vt magni canis: aures,

Descriptio gulonis.

& facies, velut catti: pedes, & vngulæ asperrimæ: corpus

De opinione Solini circa Castoreum.

CAP. VI.

QVOD autem Solinus dicit, castorem se castrare, ne captus

hominibus prosit, in Septentrionalibus oris nulla videtur

assertio veritati conjuncta, vt Plin. lib. XXXII.

Testiculi non videntur abscisi in castoribus captis.

cap. III. testatur: quia a venatoribus captus, testiculos

semper habet annexos, majori vel minori quantitate, juxta

magnitudinem animalis: sed substrictos, & adhærentes spinæ,

nec adimi posse sine vitæ jactura. Agricolæ ex eiuis

Prognostica ex ædificio castorum.

structuris depressis vel elevatis, agros sublimiori vel humiliori

loco præparant, ob aquarum inundationem majorem

vel minorem. Pro compertissima etiam medicina fœminæ Septentrionales parituræ

Fœminæ levius pariunt bibentes castoreum.

habent, quod quantitate vnius avellanæ nucis hujus castorei cum cervisia pota, mire

alleviat parturientem. Præterea tempore pestis odoratui suppositum omnem toxicum

arcet: quia odoris gravis, gustum amaro, & friabile est. Sternutamenta etiam olfactu

Pestis avertitur.

movet. Somnum conciliat cum rosaceo peructo capite, & per se potum in aqua:

Somnus provocatur castoreo.

aaaaa& ob id phreneticis vtile est, cum similibus a Plinio XXXII. lib. cap. III.

recitatis: vbi multa mira, & vtilia adducit. Pelles autem hujus animalis, quasi plumæ

Pelles delicatæ castorinæ.

molles sunt, & delicatæ, ac ideo pretiosæ, miram vim contra asperitatem frigoris expellendi

retinentes: magnatum, & illustrium virorum vestitus est satis pretiosus.

De Gulonibus.

CAP. VII.

INTER omnia animalia, quæ immani voracitate creduntur

insatiabilia, hoc animal præsenti figura expressum, in

partibus Suetiæ Septentrionalis præcipuum susceperat nomen,

Gulo.

vbi patrio sermone Ierff dicitur, & lingua Germanica

Ierff.

Vielefrass, Sclavonice Rossomaka a multa comestione:

Vielefrass.

Latino vero non nisi fictitio, Gulo, videlicet a gulositate

Rossomaka.

appellatur. Grossities eius, vt magni canis: aures,

Descriptio gulonis.

& facies, velut catti: pedes, & vngulæ asperrimæ: corpus

villosum, & prolixorum pilorum subsuscorum: caudam vt vulpis, licet brevior,

sed crinium densiorum: vnde optima conficiuntur hyemalia capitum tegumenta.

Hoc igitur animal voracissimum est. Reperto nanque cadavere, tantum vorat, vt violento

Modus egerendi.

cibo corpus instar tympani extendantur: inventaque angustia inter arbores, se stringit,

vt violentius egerat: sicque extenuatum, revertitur ad cadaver, & ad summum vsque

repletur: iterumque se stringit angustia priore, repetitque cadaver, donec eo consumpto,

aliud solicita venatione inquirat. Creditur a natura creatum ad ruborem hominum:

qui vorando, bibendoque vomunt, redeuntque ad mensam, noctes & dies

Mechovita Polonorum historicus.

continuaturi, prout Mechovita in sua Sarmatia opinatur. Caro hujus animalis omnino

inutilis est ad humanam escam: sed pellis multum commoda, atque pretiosa.

Candet enim suscata nigredine, instar panni Damasceni, diversis ornata figuris: atque

Pellis gulonina pretiosa.

pulchrior in aspectu redditur, quo artificum diligentia & industria, colorum conformitate,

in quocunque vestium genere fuerit coadunata: soli Principes, & magnatis

Vestitus principum.

eo indumento tunicarum more confecto, hyemis tempore vtuntur: quia calorem

adducit citius, & eum diutius servat inductum: idque non solum in Suetia, & Gothia,

sed & in Germania, vbi raritas harum pellium majorem fortitur æstimarionem, quando

navigiis vna cum cæteris mercibus fuerit appretiata.

De honestandis hospitibus in harum pellium tegumentis.

CAP. VIII.

NEQVE incolæ terrarum quæstus causa permittunt has

pelles educi in alienas regiones, cum & earum tegumentis

tractent in hyeme hospites honorabiliores: argumentum

Hospites honorifice tractantur.

ostendentes sufficiens, sese nihil amœnius, clariusque

ducere, quam bonos hospites quovis tempore &

ordine magnificare, etiam in vehementi frigore, quando

inter alia beneficia lectos tam pretiosis pellibus stratos,

eisdem exhibent præparantos, prout XVI. libro de hospitalitate

gentis cap. XII. extitit declaratum. Sed neque

silendum existimo, quod dormientibus sub harum pellium tegumentis, evenire

Somnia animalibus similima.

solent somnia, quasi eius animalis vitæ, naturæque conformia, in insatiabilitate

devorandi, & bestiis insidiis faciendis, & præcavendis: quod forsan sub ratione

Causæ somniorum.

fit, vt qui species calidas, zinziber, aut piper comedunt, comburi videantur: &

saccharum manducantes, aquis suffocari credantur, prout Plutarchus habet in Problematibus

suis. Videtur & aliud subesse naturæ secretum, vt iis pellibus induti,

bibendo & comedendo nullum saturitatis vestigium relinguant. Intestina hujus

animalis, citharœdorum opera ad vsum chordarum (voluptate gentium) formata,

Sonus raucus.

seu extensa, raucum generant sonum: qui temperamento chordarum dulcium cito resolvitur

Vngulæ medicinales.

in amœnitatem. Vngulæ in modum circuli vertiginosis capitibus, ac tinnientibus

auriculis appensæ, celeriter recuperandæ sanitati prosunt. Sanguis eius

Sanguis.

aquæ calidæ admixtus, venatoribus est pro potu: immo etiam melle rarissimo

Aruina.

conditus, in nuptialibus triumphis propinatur. Aruina, seu pinguedo eius, putridis

Vsus dentium.

vlceribus per modum vnctionis adhibita, celerrime sanitati confert. Dentium

vsus incantatoribus patrocinatur. Vngulæ prædictæ recenter extractæ, cattos, canesque

demonstrataæ fugant, quemadmodum aviculæ viso vulture, vel erythrotaone.

De modo

villosum, & prolixorum pilorum subsuscorum: caudam vt vulpis, licet brevior,

sed crinium densiorum: vnde optima conficiuntur hyemalia capitum tegumenta.

Hoc igitur animal voracissimum est. Reperto nanque cadavere, tantum vorat, vt violento

Modus egerendi.

cibo corpus instar tympani extendantur: inventaque angustia inter arbores, se stringit,

vt violentius egerat: sicque extenuatum, revertitur ad cadaver, & ad summum vsque

repletur: iterumque se stringit angustia priore, repetitque cadaver, donec eo consumpto,

aliud solicita venatione inquirat. Creditur a natura creatum ad ruborem hominum:

qui vorando, bibendoque vomunt, redeuntque ad mensam, noctes & dies

Mechovita Polonorum historicus.

continuaturi, prout Mechovita in sua Sarmatia opinatur. Caro hujus animalis omnino inutilis est ad humanam escam: sed pellis multum commoda, atque pretiosa. Candet enim suscata nigredine, instar panni Damasceni, diversis ornata figuris: atque

Pellis gulonina pretiosa.

pulchrior in aspectu redditur, quo artificum diligentia & industria, colorum conformitate, in quocunque vestium genere fuerit coadunata: soli Principes, & magnatis

Vestitus principum.

eo indumento tunicarum more confecto, hyemis tempore vtuntur: quia calorem adducit citius, & eum diutius servat inductum: idque non solum in Suetia, & Gothia, sed & in Germania, vbi raritas harum pellium majorem fortitur æstimarionem, quando navigiis vna cum cæteris mercibus fuerit appretiata.

De honestandis hospitibus in harum pellium tegumentis.

CAP. VIII.

NEQVE incolæ terrarum quæstus causa permittunt has pelles educi in alienas regiones, cum & earum tegumentis tractent in hyeme hospites honorabiliores: argumentum

Hospites honorifice tractantur.

ostendentes sufficiens, sese nihil amœnius, clariusque ducere, quam bonos hospites quovis tempore & ordine magnificare, etiam in vehementi frigore, quando inter alia beneficia lectos tam pretiosis pellibus stratos, eisdem exhibent præparantos, prout XVI. libro de hospitalitate gentis cap. XII. extitit declaratum. Sed neque silendum existimo, quod dormientibus sub harum pellium tegumentis, evenire

Somnia animalibus similima.

solent somnia, quasi eius animalis vitæ, naturæque conformia, in insatiabilitate devorandi, & bestiis insidiis faciendis, & præcavendis: quod forsan sub ratione

Causæ somniorum.

fit, vt qui species calidas, zinziber, aut piper comedunt, comburi videantur: & saccharum manducantes, aquis suffocari credantur, prout Plutarchus habet in Problematibus suis. Videtur & aliud subesse naturæ secretum, vt iis pellibus induti, bibendo & comedendo nullum saturitatis vestigium relinguant. Intestina hujus animalis, citharœdorum opera ad vsum chordarum (voluptate gentium) formata,

Sonus raucus.

seu extensa, raucum generant sonum: qui temperamento chordarum dulcium cito resolvitur

Vngulæ medicinales.

in amœnitatem. Vngulæ in modum circuli vertiginosis capitibus, ac tinnientibus auriculis appensæ, celeriter recuperandæ sanitati prosunt. Sanguis eius

Sanguis.

aquæ calidæ admixtus, venatoribus est pro potu: immo etiam melle rarissimo

Aruina.

conditus, in nuptialibus triumphis propinatur. Aruina, seu pinguedo eius, putridis

Vsus dentium.

vlceribus per modum vnctionis adhibita, celerrime sanitati confert. Dentium vsus incantatoribus patrocinatur. Vngulæ prædictæ recenter extractæ, cattos, canesque

demonstratææ fugant, quemadmodum aviculæ viso vulture, vel erythrotaone.

De modo

LIBER XVIII.607

De modo venandi Gulones.

CAP. I.

VENATORVM arte varia acquiritur hoc animal insidiosum (cujus facies partim catto, partim cani similis est) solo respectu pretiosæ pellis, hoc modo: Portantur

Descriptio gulonis.

in sylvam cadaver recens, vbi frequentius hæ bestiæ vagari videntur, præsertim in nivibus altis: (æstate enim nil valent pelles) quo cognito per odorem, & apprehenso,

Pelles æstate nil valent.

vescitur, donec ventrem instar tympani extensum, inter arbores angustas, non sine cruciatu cogatur exonerare: sicque occupatum, lata dimissa sagitta venator occidit.

Modus occidendi gulonem.

Est & alius modus hujus bestiæ capiendæ, per trabes tenuissima chorda distinctas, vt eius levi motum, cadaver edendo stranguletur: vel etiam in effossas scrobes, seu cavernas obliquas, vt fame vrgente cadavere immisso vescatur, incidens capitur. Aliaque via vix conceditur, vt a canibus apprehendantur, cum vngulas, dentesque adeo acutos habeat, vt eius congressum formident canes, qui in ferocissimos lupos vires

Canes expavescunt dentes gulonum.

suas extendere solet. Huic guloni in avibus magnis assimilantur harpyiæ, quæ in solitudine juxta mare Ionicum morantur, tam rabidæ famis, vt fere nullo cibo perhibeantur satiari. In marinis monstris ahunus cunctis aliis insatiabilior: cujus

Harpyiæ.

corpus extenditur, donec vomitu extenuet ventrem, prout Albertus & Vincentius attestantur. Ita & hippopotamus, fluvialis

Hippopotam' equus fluvialis.

equus: qui naturali astutia inter arundines pedem vulnerando, saginam deponere novit, impressaque complanare vestigia, vt venatores fallat insequentes, prout Plinius & Solinus dicunt.

De Leporibus.

CAP. X.

QVIA in frigidis nationibus Septentrionis maxima est leporum

Multitudo leporum discolorum.

multitudo, volui paucis eorum naturam saltem in

mira colorum mutatione declarare, cum plurimi beatum

Ambrosium lib. V. Hexam. cap. XXIII. allegent, quasi

pro miraculo dicentem, eos hyeme albescere, & æstate in

pristinum redire colorem: veluti vbique per orbem hoc credantur

esse portentosum, aut mirum. Est igitur certissimum,

omnes lepores Aquilonares post æquinoctium autumnale,

Lepores candidi.

primo præsertim nivium casu, candidum (dimisso griseo)

induere pilum. Quæ autem mutationis ratio sit, satis diffuse pertractat Albertus

Causa varietatis colorum.

lib. XIX. de animalibus cap. VIII. vbi summa varietas hujusmodi, aut ex

infirmitate, Çut colore cutis, aut ætate, aut situ cœli, & terrarum, aut temporum,

(vt in hac instituta materia) fieri asseritur: quia sicut accidit hominibus secundum

ætates alteratio, ita & aliis animalibus e temporum mutatione. Fortior nanque est

Mutatio ciborum causat colores.

diversitas temporum, quam ætatum. Amplius animalia vtentia multis cibi generibus,

& edendi modis, efficiuntur plerunque diversi coloris: & ideo color apum est

vnus: color autem vesparum rubearum, & citrinarum, est diversus: modi enim diversi

cibi, causæ sunt alterationis colorum. Rationabiliter autem hoc accidit, quod

e diverso cibo superfluitas diversorum humorum generatur: e quibus & cutis,

Mures candidi ex esu sacchari.

pili, cortex, pluma, & pennæ in avibus proveniunt. Vidi & ego mures

candidum saccharum continue comedentes, album induisse colorem, atque itidem eundem

exuisse, sacchari comestione subtracta. Autor libri rerum naturalium dicit, hermineam

Cauda hermelinorum semper nigra.

bestiolam (quam alii hermelinam vocant) de genere mustelarum, totam præter caudam

(quæ semper nigerrima est)mutare pellem, de subfusca scilicet in albam. Idemque

parandrum facere ait in terra, & polypum, ac trebium in aquam. Quantum vero ad

escam leporum Septentrionalium regionum, certum est, eos (frigore, ac nivibus conclusa

Cibui leporum.

terra) vesci corticibus arborum pinei, quercini, tremulei, ac populei generis,

& aliis sagacitate naturæ conquisitis, non autem nivibus, vt Plinius opinatur lib.

VII. in mensibus hybernis. Somnumque capiunt sub densis abietum ramis, altitudine

nivium (fovea relicta)condensatisi. Habet na nque hoc genus arborum majus

frigoris temperamentum, propter densitatem ramorum, et latebras secretas in animalibus

Temperamentum frigoris.

conservandis, quam quoduis aliud fruticum genus. Aestate vero in rupibus, & octris

domicilium eligit securum, cum se novit naturali cooperante timiditate, omnibus

animantibus datum in prædam: quam sola velocitate, & fuga vbi poterit, evadere

meditatur: non autem quando ludit cum mustela: quia hæc etsi lusum ostendit

Mustela lusum ostendit, sed mortem mediditatur.

(vt præsenti lib. cap. II. de alce, seu onagro dictum est)tamen collo eius in tantum

premendo se astringit, vt illico guttur leporis quantumcunque valide currentis, dentibus,

vt sanguinem eliciat, confringat, & manducet. Ita dolo, non viribus bestiolæ

superatur: etiam accipitris velocitate: contra quem, vt flexuoso cursu adversus

Vires superantur dolis.

canem, vix, aut raro se reservat immunem.

De Leporum varietate.

CAP. XI.

SVNT & duplices lepores, montani videlicet majores,

& campestres exiliores: in quorum genere cuniculi deprehenduntur:

qui subito partu, & eo plerunque damnoso,

nimium multiplicantur, vt Plin lib. VIII. cap. XXIX.

& Strabo lib. III. in verbo cuniculorum meminere. Sed

hi nulli, aut rari sunt in Aquilone, ob terræ durissimam

Cuniculi in aquilone non sunt.

congelationem: quam hyeme nequaquam penetrare valerent,

vti in terris arenosis Germanicæ nationis, Hollandiæ,

ac alibi &c. Leporum cibus valde communis est, & vsitatus

Cibus leporinarum carnium atri coloris,

in Septentrione, maxime elixus cum jusculo atro pro more gentis, satis salubri, atque

eius generis carnibus assis. Vnam tamen infelicitatem pleræque mulieres vterum gerendo

incurrunt, vt vel esu, vel saltu super caput leporis facto, generent infantulos

oris leporini, inter os & nares divisa labia perpetuo retinentes: nisi statim a principio

Os humanum quasi leporinum.

assuant particulam pectoris tenerrimi pulli, illico occisi, & sanguinolenti. Qui

podagram patiuntur, pedes imponunt jusculo leporis codi, temperato calore relicto.

Remedium podagræ.

Renes etiam leporini inveterati, pedibus alligati, podagram levant. Contra dolorem

pedum frigore adustorum (vt plerunque ibidem accidit) cineres pili combusti

Remedium adustorum in frigore.

apponuntur, & prosunt. Pellium leporinarum, candidarum præsertim,

maximus quæstus, & vsus est apud institores Moschovitarum:

Vestes leporinæ infinitæ.

qui plura millia vestium vel vendunt, vel pendunt

Tartaris, vt redimant quietem, pacem securiore

fruituri.

nivium (fovea relicta)condensatisi. Habet na nque hoc genus arborum majus

frigoris temperamentum, propter densitatem ramorum, et latebras secretas in animalibus

Temperamentum frigoris.

conservandis, quam quoduis aliud fruticum genus. Aestate vero in rupibus, & octris

domicilium eligit securum, cum se novit naturali cooperante timiditate, omnibus

animantibus datum in prædam: quam sola velocitate, & fuga vbi poterit, evadere

meditatur: non autem quando ludit cum mustela: quia hæc etsi lusum ostendit

Mustela lusum ostendit, sed mortem mediditatur.

(vt præsenti lib. cap. II. de alce, seu onagro dictum est)tamen collo eius in tantum

premendo se astringit, vt illico guttur leporis quantumcunque valide currentis, dentibus,

vt sanguinem eliciat, confringat, & manducet. Ita dolo, non viribus bestiolæ

superatur: etiam accipitris velocitate: contra quem, vt flexuoso cursu adversus

Vires superantur dolis.

canem, vix, aut raro se reservat immunem.

De Leporum varietate.

CAP. XI.

SVNT & duplices lepores, montani videlicet majores,

& campestres exiliores: in quorum genere cuniculi deprehenduntur:

qui subito partu, & eo plerunque damnoso,

nimium multiplicantur, vt Plin lib. VIII. cap. XXIX.

& Strabo lib. III. in verbo cuniculorum meminere. Sed

hi nulli, aut rari sunt in Aquilone, ob terræ durissimam

Cuniculi in aquilone non sunt.

congelationem: quam hyeme nequaquam penetrare valerent,

vti in terris arenosis Germanicæ nationis, Hollandiæ,

ac alibi &c. Leporum cibus valde communis est, & vsitatus

Cibus leporinarum carnium atri coloris,

in Septentrione, maxime elixus cum jusculo atro pro more gentis, satis salubri, atque

eius generis carnibus assis. Vnam tamen infelicitatem pleræque mulieres vterum gerendo

incurrunt, vt vel esu, vel saltu super caput leporis facto, generent infantulos

oris leporini, inter os & nares divisa labia perpetuo retinentes: nisi statim a principio

Os humanum quasi leporinum.

assuant particulam pectoris tenerrimi pulli, illico occisi, & sanguinolenti. Qui

podagram patiuntur, pedes imponunt jusculo leporis codi, temperato calore relicto.

Remedium podagræ.

Renes etiam leporini inveterati, pedibus alligati, podagram levant. Contra dolorem

pedum frigore adustorum (vt plerunque ibidem accidit) cineres pili combusti

Remedium adustorum in frigore.

apponuntur, & prosunt. Pellium leporinarum, candidarum præsertim,

maximus quæstus, & vsus est apud institores Moschovitarum:

Vestes leporinæ infinitæ.

qui plura millia vestium vel vendunt, vel pendunt

Tartaris, vt redimant quietem, pacem securiore

fruituri.

De Lyncibus, & pellibus eorundem.

CAP. XII.

LYNCES in Septentrionalibus sylvis non adeo frequentes

generantur, vt lupi, licet impares haud sint in aviditate

prædarum. Quod autem Plinius lib. VIII. cap.

Lyncurium.

XXXVIII, asserit, eorum vrina gemmam lyncurium

vocatam, instatque carbunculi rutilantem, humi defossam gemerari,

atque in succinum converti, verisimile non videtur,

vt cum hæc bestia aliis invidens, vrinam suam arena,

Opinio succini generati refellitur.

vel terra opertam, profundius claudat: quo nunquam

perveniunt muscæ, ranæ, araneæ, vermes, bruchi, culices,

neque formicæ: quæ passim in succino omnium colore variato, inclusæ videntur,

prout superius lib. XII, cap. VIII. IX. ac XX. diffusius est ostensum. Nec lyncum

transitus est prope rivos, vel aquas, sed campos, & sylvas: vnde lyncurium, sive

succinum inde generatum ad mare, & deinde vt tempestatum in tot millibus librarum,

in littora Prutenica detrudi, & colligi posse, credibile non sit. Natura igitur

Natura lyncis.

lyncis est, vt non respiciat retro, sed continuo progressu, & saltu præcipitet cursum.

Cibus illi sylvestrium cattorum frequentior, aut suavior est: quia sicut illis libentius

Pelles lyncinæ.

vescitur, ita & eorum latibulis, vt rapiat, insidiantur. Pelles eius mollioribus plumis,

& pulchrioribus maculis præditæ, satis care venduntur, præsertim in

Pelles in frigore meliores.

asperrima hyeme prædatæ: tunc enim in virtute, & colore sunt

aptiores, vti æstate viliores, immo deteriores. Qualiter autem

& hæ, & aliæ pelles falsificentur, videat qui

velit, supradictos VI. lib. cap. vltimo.

LIBER XVIII.611

De Lupis, ac sævitia eorundem.

CAP. XIII.

SICVT Africa, & Aegyptus inertes, parvosque lupos gignunt:

ita frigidus orbis Septentrionis (teste Plinio lib.

Lupi truces.

VIII. cap. XXII.) hos asperos, & truces emittit.

Et vere sic esse, sævitia & malitia eorum ostendit, præsertim

tempore coitus, & frigoris immensi, quando viatores

armatos incedere oportebit, vt se, jumentaque sua illæsos

Lupi insidiantur mulieribus imprægnatis.

conservent, præcipue mulieres partui viciniores: quibus

lupi capto odore magis insidiantur. Ideoque nulla fœmina

sola permittitur itinerari, quin armatus custos illi assistat,

Bellum contra lupos.

prout suprapolita figura demonstrat. Evenit enim plerunque mense Ianuario,

vt hyemalibus vehiculis homines itinerantes, agminatim ab vtroque latere accurrentes

Viatores armati.

lupos, si vivere velint, arceant sagittis, & bombardis: vnde fit, vt non secus viatores

ad privata negotia, etiam Ecclesias rurales transituri, in armis prædictis sint

provisi, quam ad publica certamina forent prosecturi: immo in tantam sæpissime ferociam

Lupi irruunt in ædes humanas.

& rabiem vrgente fame, frigore, & naturali congressu incidunt, vt humanas habitationes intrantes, rapta jumenta ibidem celerius devorent, vel secum in sylvas

Remedia occidendorum luporum.

lacerata deportent. Sed neque impune hoc faciunt: habent etenim & in his malis remedia ruricolæ, quod falces ferreas alligato cadavere ponant in nivibus: vt lupi prædam voraturi, pedibus amputatis pœnas luant, vel sagittis impetiti, illico moriantur,

Specus.

vel subterraneis specubus aviditate prædæ immersi, fame macerentur. Immo & plures diversi generis rapaces bestias, vt prædictos gulones, & vulpes in eandem specum cadentes, habebunt socios mortis: qui communi sævitia cum eis omnia deprædabantur.

De incidenti causa expulsionis Regis Daniæ Christierni II.

CAP. XIIII.

REX Christiernus non perpendens, aut scire contemnens,

Ballistæ, Gothicæ.

cur Gothicam, & Suetica gens semper vteretur arcubus, & sagittis, præcipue fortibus ballistis: quasi perniciosæ feræ ibidem non essent, hominibus & armentis semper nocituræ, edictum publicavit in principio sui regiminis (modico intervallo durantis) ne quis in regnis illis Aquilonaribus, hujusmodi armis vteretur, sed sub gravi pœna illico combureret ea, alioquin vt reus criminis læsæ majestatis quisque puniretur. Quo præcepto stante, plura millia ballistarum

Edictum Regis Christierni cassatum.

vbique comburebantur: licet aliqui prævidentes rerum mutationem, aliquot millia arcuum meliorum in abditis sylvis reservarunt. Sed visa crudelitate sævientium beluarum in hominibus, & jumentis rapiendis, vocatis vbique artificibus, auctoque pretio, celerrime loco combustarum ballistarum multo plura millia recuperarunt: immo & de laricibus, quasi e cornibus conglutinatos arcus fabricarunt. Quod cum Regii præfecti juxta constitutam legem vindicare proponerent, agricolæ (quorum bona depopulabantur a bestiis) dum causa necessitatis de arcendis bestiis, per hæc

Incolæ Gothici regni fugant regem Daniæ.

arma nihil efficerent, allegata, quasi vir vnus numero XL. millium cum singulis ballistis exeuntes, præfectos illos, & quotquot eorum complices statutorum Regiorum executores, invenire poterant, cum Rege, & post eum per Smaalandicas sylvas fugientes, e regno exturbarunt: documentum posteris præbentes, vt sic Regibus

Adulatores pl' principi nocent, quam ballistæ subditorum.

& Principibus obediant, ne se, atque proles, & jumenta sua bestiis permitterent devoranda, Caveant Principes a delatoribus, adulatoribus, & susurronibus: & de arcubus, ac sagittis non erit formidandum. Nero imperator dira crudelitate execrabilis, tantum delatoribus tribuit, vt falsa etiam, quæ deferebantur, pro liquidis

Exempla crudelissimi Neronis abhorrenda.

ac compertis acciperet, & quam primum gravissimæ, sævissimeque vlcisceretur: & e minimis causis malorum cumulum exaggerabat: & facta etiam dubia vi tormentorum vera videri adigebat: carnifex, vincula, & cruentæ quæstiones, sine discrimine vllo ætatis, vel dignitatis, semper præsto aderant, & calumniatorum funestas

Proverbium.

voces expectabant: quibus Principis aures intentæ erant, nec excusantibus, aut defendentibus vnquam patebant. Oportet ergo consilio Sapientis, justum & humanum esse omnem hominem, maxime Principem multis imperantem.

De multiplici genere Luporum.

CAP. XV.

Luporum genera plura.

SVNT montibus Doffrinis, Suetica ac Norvegiana dominia dividentibus, lupi albicantis coloris, gregatim vt pecora partim in vallibus, partim in montibus evagantes:

Lupi sylvestres.

quorum esca sunt animalia imbecillia, vt mures æ talpæ &c. Sylvestres, & communes lupi sunt, qui armentis incolarum mira importunitate insidiantur, vt vaccis, vitulis, capris, ovibus &c. Contra quos, pauperiem incolis facientes, venatio publica loco, die, & hora instituitur, vt retibus, canibus, ac reliquis insidiis interimantur.

De incidenti causa expulsionis Regis Daniæ Christierni II.

CAP. XIIII.

REX Christiernus non perpendens, aut scire contemnens,

Ballistæ, Gothicæ.

cur Gothicam, & Suetica gens semper vteretur arcubus, & sagittis, præcipue fortibus ballistis: quasi perniciosæ feræ ibidem non essent, hominibus & armentis semper nocituræ, edictum publicavit in principio sui regiminis (modico intervallo durantis) ne quis in regnis illis Aquilonaribus, hujusmodi armis vteretur, sed sub gravi pœna illico combureret ea, alioquin vt reus criminis læsæ majestatis quisque puniretur. Quo præcepto stante, plura millia ballistarum

Edictum Regis Christierni cassatum.

vbique comburebantur: licet aliqui prævidentes rerum mutationem, aliquot millia arcuum meliorum in abditis sylvis reservarunt. Sed visa crudelitate sævientium beluarum in hominibus, & jumentis rapiendis, vocatis vbique artificibus, auctoque pretio, celerrime loco combustarum ballistarum multo plura millia recuperarunt: immo & de laricibus, quasi e cornibus conglutinatos arcus fabricarunt. Quod cum Regii præfecti juxta constitutam legem vindicare proponerent, agricolæ (quorum bona depopulabantur a bestiis) dum causa necessitatis de arcendis bestiis, per hæc

Incolæ Gothici regni fugant regem Daniæ.

arma nihil efficerent, allegata, quasi vir vnus numero XL. millium cum singulis

ballistis exeuntes, præfectos illos, & quotquot eorum complices statutorum Regiorum

executores, invenire poterant, cum Rege, & post eum per Smaalandicas sylvas

fugientes, e regno exturbarunt: documentum posteris præbentes, vt sic Regibus

Adulatores pl' principi nocent, quam ballistæ subditorum.

& Principibus obediant, ne se, atque proles, & jumenta sua bestiis permitterent

devoranda, Caveant Principes a delatoribus, adulatoribus, & susurronibus:

& de arcubus, ac sagittis non erit formidandum. Nero imperator dira crudelitate

execrabilis, tantum delatoribus tribuit, vt falsa etiam, quæ deferebantur, pro liquidis

Exempla crudelissimi Neronis abhorrenda.

ac compertis acciperet, & quam primum gravissimæ, sævissimeque vlcisceretur:

& e minimis causis malorum cumulum exaggerabat: & facta etiam dubia vi

tormentorum vera videri adigebat: carnifex, vincula, & cruentæ quæstiones, sine discrimine

vllo ætatis, vel dignitatis, semper præsto aderant, & calumniatorum funestas

Proverbium.

voces expectabant: quibus Principis aures intentæ erant, nec excusantibus, aut

defendentibus vnquam patebant. Oportet ergo consilio Sapientis, justum & humanum

esse omnem hominem, maxime Principem multis imperantem.

De multiplici genere Luporum.

CAP. XV.

Luporum genera plura.

SVNT montibus Doffrinis, Suetica ac Norvegiana dominia

dividentibus, lupi albicantis coloris, gregatim

vt pecora partim in vallibus, partim in montibus evagantes:

Lupi sylvestres.

quorum esca sunt animalia imbecillia, vt mures æ talpæ

&c. Sylvestres, & communes lupi sunt, qui armentis

incolarum mira importunitate insidiantur, vt vaccis, vitulis,

capris, ovibus &c. Contra quos, pauperiem incolis

facientes, venatio publica loco, die, & hora instituitur,

vt retibus, canibus, ac reliquis insidiis interimantur.

Non enim tantam curam habent pro veteribus lupis intercipiendis, quam catulis ne

Lupi domesticati semper infidi.

coalescant, interficiendis. Quidam etiam e catulis sic interceptis. etsi domestici fieri

videantur in vinculis clausi, tamen sævissimi generis non obliti, quibusuis aliis

etiam volatilibus insidiantur. Fœtus tamen ex iis, & cane domestica procreatus,

valde inimicus efficitur in omne aliud luporum genus, quod gregibus insidiantur.

Est & genus luporum Thoes dictum, cæteris longitudine procerius, sed brevitate

Thoes.

crurum dissimile, velox saltu, venatu vivens, innocuum homini: habitum, non colorem

mutat: per hyemes hirtum, æstate nudum. Meminit Pau. Diaco lib. IIII.

cap. XXXVIII, lupum demonstrasse viam errabundo: quod portentoso eventui

Lupus ostendit viam errabundo.

veniet attribuendum, prout Vincen. lib. XXVII. cap. LXXXVII.

asserit, in territorio Gebennensium lupum quendam magnitudine corporis, ferocitate

Lupus devoravit plures homines.

aliis dissimilem, homines devorasse, & plusquam XXX. animas diversi sexus,

& ætatis vita privasse. Etiam lib. XXIX. cap XVI. luporum rabiem tantum

sæviisse, vt filios ab vberibus matrum interceperint laniandos.

De Lutris, & earum diversitate, ac pellium falsitate.

CAP. XVI.

LVTRÆ quadrato ore mordaces, vt castores: quibus similes

Lutræ.

in pellibus, triplo tamen longiores, & in Septentrionalibus

Nomina provinciarum Suetiæ.

aquis, præsertim superioris Suetiæ, Helsingiæ,

Medelpadiæ, Angermanniæ, Iempthiæ, & Bothniæ vtriusque

reperiuntur: quarum pelles, sicut castorum, atque aliorum

animalium, mira multitudine versus Moschovitas, &

Pelles exportantur.

exinde versus Tartaros exportantur: quia in iis locis frigidioribus,

pro humanis tegumentis, rerum commutationibus

potius, quam nummis avidissime comparantur. In Suetia

autem apud quosdam magnates adeo cicurantur, seu domesticantur lutræ, vt signo

Lutræ cicurataæ piscantur.

dato per cocum, vadunt in piscinam, piscem magnitudine ab eo designata

suscipientes, rursumque alium & alium, donec sufficit imperatis satisfecisse.

Caro eius solummodo valet pro bestiis venatione apprehendendis. In magno

Non enim tantam curam habent pro veteribus lupis intercipiendis, quam catulis ne

Lupi domesticati semper infidi.

coalescant, interficiendis. Quidam etiam e catulis sic interceptis. etsi domestici fieri

videantur in vinculis clausi, tamen sævissimi generis non obliti, quibusuis aliis

etiam volatilibus insidiantur. Fœtus tamen ex iis, & cane domestica procreatus,

valde inimicus efficitur in omne aliud luporum genus, quod gregibus insidiantur.

Est & genus luporum Thoes dictum, cæteris longitudine procerius, sed brevitate

Thoes.

crurum dissimile, velox saltu, venatu vivens, innocuum homini: habitum, non colorem

mutat: per hyemes hirtum, æstate nudum. Meminit Pau. Diaco lib. IIII.

cap. XXXVIII, lupum demonstrasse viam errabundo: quod portentoso eventui

Lupus ostendit viam errabundo.

veniet attribuendum, prout Vincen. lib. XXVII. cap. LXXXVII.

asserit, in territorio Gebennensium lupum quendam magnitudine corporis, ferocitate

Lupus devoravit plures homines.

aliis dissimilem, homines devorasse, & plusquam XXX. animas diversi sexus,

& ætatis vita privasse. Etiam lib. XXIX. cap XVI. luporum rabiem tantum

sæviisse, vt filios ab vberibus matrum interceperint laniandos.

De Lutris, & earum diversitate, ac pellium falsitate.

CAP. XVI.

LVTRÆ quadrato ore mordaces, vt castores: quibus similes

Lutræ.

in pellibus, triplo tamen longiores, & in Septentrionalibus

Nomina provinciarum Suetiæ.

aquis, præsertim superioris Suetiæ, Helsingiæ,

Medelpadiæ, Angermanniæ, Iempthiæ, & Bothniæ vtriusque

reperiuntur: quarum pelles, sicut castorum, atque aliorum

animalium, mira multitudine versus Moschovitas, &

Pelles exportantur.

exinde versus Tartaros exportantur: quia in iis locis frigidioribus,

pro humanis tegumentis, rerum commutationibus

potius, quam nummis avidissime comparantur. In Suetia

autem apud quosdam magnates adeo cicurantur, seu domesticantur lutræ, vt signo

Lutræ cicurataæ piscantur.

dato per cocum, vadunt in piscinam, piscem magnitudine ab eo designata

suscipientes, rursumque alium & alium, donec sufficit imperatis satisfecisse.

Caro eius solummodo valet pro bestiis venatione apprehendendis. In magno

etiam vsu gentium Aquilonarium pelles earum sunt, ad fimbrias (propter corii

tenacitatem) vestium ampliandas. Numero decadum, vt castorinæ, atque vulpinæ,

Pelles falsificantur.

seu mardurinæ &c. divenduntur: carbonibusque, & piceo sumo falsificantur, vt

appareant nigredinem tenere resplendentem: sed mox linteo albo attritæ, colore relicto

sophisticationem ostendunt. Ita & luporum pelles carbone, ac creta pulverisatæ,

Pelles sciurinæ.

linteo confricatæ, demonstrant falsificationem. Ita & sciurinæ (Dosse Italice dictæ)

pelles, creta respersæ, seipsas panno adhibito atro ostendunt, quis naturæ, vel artis color

sit inveniendus, & æstimandus, vt supra lib. VI cap. fi. nonnihil est dictum.

De Sciuris.

CAP. XVII.

Sciuri innumerabiles in aquilone.

HORVM animalium minutorum infinita est multitudo in

Septentrionalibus sylvis, pilorum densitate & colore distincta:

vna adiecta infallibili regula, quod quanto magis

tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores,

frigore causante colorem, sunt harum bestiarum pelles, sub

Regula notanda.

elevatione poli scilicet 77. graduum incipiendo versus

supremum polum: in quo spatio venatores magis fatigantur,

quam satiantur, hac infinita præda vbique in arboribus,

veluti grege piscium in aquis abundante, ea præsertim commoditate,

Arboret humiles.

quod arbores non sunt sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed

reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quanto magis reditur ad Austrum,

Regula.

tanto deteriores, & magis fuscæ occurrunt pelles. Caro hujus

Dentes præstigiosi.

bestiolæ assa, venatoribus est pro esca suavi. Dentes vero

præstigiatoribus serviunt, vt iis detegant futuros

eventus.

Adhuc

etiam vsu gentium Aquilonarium pelles earum sunt, ad fimbrias (propter corii

tenacitatem) vestium ampliandas. Numero decadum, vt castorinæ, atque vulpinæ,

Pelles falsificantur.

seu mardurinæ &c. divenduntur: carbonibusque, & piceo sumo falsificantur, vt

appareant nigredinem tenere resplendentem: sed mox linteo albo attritæ, colore relicto

sophisticationem ostendunt. Ita & luporum pelles carbone, ac creta pulverisatæ,

Pelles sciurinæ.

linteo confricatæ, demonstrant falsificationem. Ita & sciurinæ (Dosse Italice dictæ)

pelles, creta respersæ, seipsas panno adhibito atro ostendunt, quis naturæ, vel artis color

sit inveniendus, & æstimandus, vt supra lib. VI cap. fi. nonnihil est dictum.

De Sciuris.

CAP. XVII.

Sciuri innumerabiles in aquilone.

HORVM animalium minutorum infinita est multitudo in

Septentrionalibus sylvis, pilorum densitate & colore distincta:

vna adiecta infallibili regula, quod quanto magis

tractus terrarum vergit ad Septentrionem, tanto pulchriores,

frigore causante colorem, sunt harum bestiarum pelles, sub

Regula notanda.

elevatione poli scilicet 77. graduum incipiendo versus

supremum polum: in quo spatio venatores magis fatigantur,

quam satiantur, hac infinita præda vbique in arboribus,

veluti grege piscium in aquis abundante, ea præsertim commoditate,

Arboret humiles.

quod arbores non sunt sublimes, in quibus hæc animalia ludunt. Sed

reflectendo ad Meridionalem regionis situm, quanto magis reditur ad Austrum,

Regula.

tanto deteriores, & magis fuscæ occurrunt pelles. Caro hujus

Dentes præstigiosi.

bestiolæ assa, venatoribus est pro esca suavi. Dentes vero

præstigiatoribus serviunt, vt iis detegant futuros

eventus.

Adhuc

Adhuc de eodem animali præscio futurorum.

CAP. XVIII.

TRANATAT hæc bestiola per amnes exiguo ligno,

caudam habens pro velo expansam: non enim ei natura

Cauda pro velo.

alium concessit natandi modum, propter exiguum corpus,

& nimiam pilorum densitatem in cauda villosa: qua

cito imbuta aquam, mergeretur in fundum. Neque pedes

habet huic necessitati accommodatos: alioquin sagacissima

Bestia provida.

est tempore caloris, vt cibos habeat pro parte longæ

hyemis reconditos, vbi dormiendo, & quiescendo reposuerat

nidos: quos claudit ad latus, vel aperit juxta

flatuum asperitatem. Nuces autem corylinæ, & faginæ, sive pinei pampini, sunt

Cibus sciurorum.

cibus earum. Estque alia earum species, quæ somno pascitur pro cibo. Miræ pernicitatis

sunt in saliendo de vna arbore in aliam: caudaque librant motum, & agilltate

vngularum acutissimarum in ramis exultant, ludosque pulcherrimo spectaculo

Lusus in nivib'

super congelatas nives ostendunt. Harum pelles decadum numero ad plura millia,

quasi ad totam Europam navigiis institorum exportantur, pretri augmentum

viarum longitudine, atque voluptate eas concupiscentium, accumulantes.

Senibus quidem vtilis, & honestus vestitus est: sed minime

deservit armatis, aut fortibus viris: quibus congruit

lupina pellis, vel gulonina, prout

supra cap. VII. reperitur.

De Marduris, ac Zebellis, ac pellibus eorum.

CAP. XIX.

Marduri.

MARDVRI, ac zebelli, frigidarum regionum animalia

Zebelli.

sunt, vniversis in nomine tantummodo nota: paucis tamen

in proprietate virtutis: nisi e qualitate pellium, quales

bestiæ sint, agnosci possint. Id autem in eis deprehenditur,

quod valde agiles sunt in cursu, & saltu prævalentes.

Cauda pro temone.

Fere etenim vt sciuri, cauda quasi pro temone

vtentes, de arbore in arborem, ramos, vngulis apprehendendo,

saltant: sed morsu terribiles sunt, pro sui generis

Dentes acutissimi.

exilitate. Dentes enim natura eis quasi novaculas dedit,

& vngulas valde subtiles, & acutas. Sed vt caro ad nullum vsum valere dicitur, ita

& pelles horum animalium sunt plurimum appretiatæ, apud remotas præcipue nationes:

Differentia pellium.

quæ luxui magis intendunt, quam commoditati. At earum differentia in

hoc deprehenditur, quod mardurinæ grossioris pili sunt a vertice ad caudam, non

autem econtra contrectatæ, pulchrum ordinem habentes: haud ita zebellinæ. , quæ a cauda

ad verticem contrectaræ, æqualem servant decore: quia villosiores sunt, & densiores pili:

Pelles corrumpuntur.

quæ ob id citius vermibus consumuntur, quam reliquæ pelles, nisi sint in continuo

motu, aut absynthii ramis interpositis conserventur. Et si pelles zebellinæ ad apertum

Sol pellib' obest.

solem siccandæ appenduntur, plus vno die consumuntur, quam tritæ, vel portatæ

sorent per vnum annum. Vivens enim bestia semper latitat in vmbroso saltu, ex

Bestia latitans in vmbris.

insidioso quæstu avicularum quærens victum: libidinosissimum animal, & valde

fœtidum in naturali congressu, vt infra de muribus Ponticis, seu hermelinis ostendetur.

Animal fœtidum.

Vtræque tamen pelles, hæ scilicet & istæ, pilos habent in tactu blandiores, satis

Luxus vermib' consumitur.

supervacaneum generantes luxum: qui vermibus tandem consumitur, ac moritur horis

suis, postquam tanti empta sit voluptas aliena. In extremis Moschovitarum

sylvis zebellus nascitur, & magno terrarum, mariumque spatio deportatur ad alienigenas:

Metalla Molchi non habent.

quod vetusto gentis hujus Moschoviticæ artificio provenit: quæ mineras auri,

aut argenti in terris suis (amnibus, & paludibus plenis) non obtinens, aurum

solidum & argentum, putrescentibus iis commerciis, magno suo lucio, mercatorumque

Ornatus hosti cedit.

miro quæstu pertrahere novit. Sed rursus metalla hæc, veluti ad prælia pro

ornatu corporis, & jumentorum, vel potius vitæ pretio hosti exhibenda comportat.

vt hæres nil habeat: ita ii, qui ad luxum emerunt pelles eas, vermibus consumendas

citius, quam hæredibus possidendas adservant. Nec satis feliciter ignaræ mulieres

Italicæ odoratui subiiciunt has pelles zebellinas, ob rationes silentio potius

Pelles zebelli vitiosæ.

premendas, quam aperiendas: eo quod est majora vitia insunt, quam bonæ virtutes,

ne crebrioribus Senatusconsultis, propter inanes sumptus arcendos, opus sit

vbi rei malitia patet.

De Hermelinis, quos secundum Plinium mures Ponticos opinor.

CAP. XX.

CONDVNTYR (vt Plinius lib. VIII. cap.

XXXVII. scribit) in hyeme Pontici mures, & ii

duntaxat albi: quod qualiter intelligi poterit, saluus fit sensus

vnicuique, sine injuria tamen naturæ philosophanti. Si

hyeme clauderentur, & asperrimo gelu, nunquam appareret

albissima pellis hujus bestiolæ, quæ æstate subrusa videtur

Pelles hermelinæ in hyeme albissimæ.

in fine Maii, quando deposita albedine, propagationi

intendit inter novas herbas, prout fateor me obiter inter

equitandum vidisse apud Helsingos populos Septentrionales

M. D. XVIII. ita vt in congressu propter nimiam conjunctionem, in cursu

Fœtor pessim' in congressu.

velocissimo cohærerent, atque dentibus stricterent, tantum fœtorem in magna parte

sylvæ diversarum arborum (quia ibidem plures congrediebantur) relinquentes, vt

vix meminerim me deteriorem sensisse vnquam. Asserit idem Plinius lib. X. cap.

LXV. mures lambendo generari: quod in his animalibus simile vero haud videtur:

quia more communi bestiarum coëunt, licet volens taceo modum copulationis.

Hæ autem bestiolæ singulo quoque triennio, vt in plurimum præ nimia comestione

Pelles ampliantur.

ad maximum lucrum mercatorum ampliantur. ac prolongantur in pelle: quod

eo modo nedum in Norvegia, sed & in prædicta Hessingia, atque vicinis provinciis

diœccesis Vpsalensis evenit, scilicet vt bestiolæ quadrupedes, Lemmar, vel Lemmus

Lemmar, vel Lemus.

dictæ, magnitudine soricis, pelle varia, per tempestates & repentinos imbres ex

cœlo decidant: incompertum vnde, an e remotioribus insulis, & huc vento delatæ

vt hæres nil habeat: ita ii, qui ad luxum emerunt pelles eas, vermibus consumendas

citius, quam hæredibus possidendas adservant. Nec satis feliciter ignaræ mulieres

Italicæ odoratui subiiciunt has pelles zebellinas, ob rationes silentio potius

Pelles zebelli vitiosæ.

premendas, quam aperiendas: eo quod est majora vitia insunt, quam bonæ virtutes,

ne crebrioribus Senatusconsultis, propter inanes sumptus arcendos, opus sit

vbi rei malitia patet.

De Hermelinis, quos secundum Plinium mures Ponticos opinor.

CAP. XX.

CONDVNTYR (vt Plinius lib. VIII. cap.

XXXVII. scribit) in hyeme Pontici mures, & ii

duntaxat albi: quod qualiter intelligi poterit, saluus fit sensus

vnicuique, sine injuria tamen naturæ philosophanti. Si

hyeme clauderentur, & asperrimo gelu, nunquam appareret

albissima pellis hujus bestiolæ, quæ æstate subrusa videtur

Pelles hermelinæ in hyeme albissimæ.

in fine Maii, quando deposita albedine, propagationi

intendit inter novas herbas, prout fateor me obiter inter

equitandum vidisse apud Helsingos populos Septentrionales

M. D. XVIII. ita vt in congressu propter nimiam conjunctionem, in cursu

Fœtor pessim' in congressu.

velocissimo cohærerent, atque dentibus stricterent, tantum fœtorem in magna parte sylvæ diversarum arborum (quia ibidem plures congrediebantur) relinquentes, vt vix meminerim me deteriorem sensisse vnquam. Asserit idem Plinius lib. X. cap. LXV. mures lambendo generari: quod in his animalibus simile vero haud videtur: quia more communi bestiarum coëunt, licet volens taceo modum copulationis. Hæ autem bestiolæ singulo quoque triennio, vt in plurimum præ nimia comestione

Pelles ampliantur.

ad maximum lucrum mercatorum ampliantur. ac prolongantur in pelle: quod eo modo nedum in Norvegia, sed & in prædicta Hessingia, atque vicinis provinciis diœccesis Vpsalensis evenit, scilicet vt bestiolæ quadrupedes, Lemmar, vel Lemmus

Lemmar, vel Lemus.

dictæ, magnitudine soricis, pelle varia, per tempestates & repentinos imbres ex cœlo decidant: incompertum vnde, an e remotioribus insulis, & huc vento delatæ

an e nubibus seculentis temere natæ deferantur. Id tamen compertum est, statim atque deciderint, reperiuntur in visceribus herbæ crudæ non dum concoctæ. Hæ more locustarum, in maximo examine cadentes, omina virentia destruunt, & quæ morsu tantum attigerint, emoriuntur virulentia. Vivit. hoc agmen, donec non gustaverit

Bestiolæ stato tempore moriuntur.

herbam renatam: conveniunt quoque gregatim quasi hirundines evolaturæ, sed stato tempore aut moriuntur acervatim cum lue terræ: (e quarum corruptione aër fit pestilens & afficit incolas vertigine, & ictero) aut his bestiis, dictis vulgariter Lekat,

Lekat Gothice vel hermelini.

vel Hermelini, consumuntur: vnde iidem hermelini pinguescunt, & reddunt pellium mensuram longiorem. Et hæ quoque pelles decadum numero, præsertim XL. pelles in quolibet fasciculo, vt zebellinæ, mardurinæ, vulpinæ, castorinæ, ac sciurinæ,

Pelles decadum numero venduntur.

vel leporinæ, venundantur, atque navigiis in regiones longinquas exportantar. Sophisticantur & illæ modo in lib. VI. cap. vltimo ostenso: quod attendant atris chirothecis eas tangendo, qui emere volunt. Et hæc fideliter scribo, ne

Cautela. .

dolosis artibus ob miserrimum lucellum intendant mercatores, qui putant impune fallere Deum, vt hominem dolos & fraudes ignorantem.

De venatione hujus animalis.

CAP. XXI.

QVALIT E R autem hermelini (vt vocabulo Italico, immo & Gothico vtar)a venatoribus capiantur, & ad quem vsum deputentur, paucis ostenditur, & in primis

Hermelini capiuntur.

supradicta positione transversorum lignorum subtilissima chorda adhibitorum: quæ(ingredientibus harmelinis tribus, quatuor, vel octo simul) mota, repente eos in sua pressura

Modus alius capiendi hermelinos.

claudit: taliaque ligna, ob nimiam multitudinem harum bestiolarum,

passim sunt extensa. Item sunt & foveæ, seu fossæ oblongæ,

quibus supersternuntur subtilissima ligna, atque super

Canes venantur hermelinos.

ea nix, vt qUasi appareat continuus, atque solidus campus: in quam fossam magno

numero cadentes bestiæ, a patrono loci, vel eius substituto captæ, occiduntur.

Item sunt & canes adeo celeres, & sagaces, vt eas comprehensas morsibus occidant,

Sagittarii.

comportent, vel ante pedes patroni cumulando colligant. Item sagittarri inter adolescentes,

plurimi adeo triti sunt, vt nec in sagitta, nec in præda arripienda fallantur:

Pelles pretiosæ.

Caro autem, hujus animalis, propter esum vilium escarum, nihil valet: sed pellis

sola: quæ propter candidissimum colorem in summis Principum vtriusque sexus

Vestit' illustrium personarum.

veneratur aulis. Licet ipsa bestiola sit luxuriossima, vt prædictum est: in vno tamen

admiranda, quod ad finem Maii certis diebus operam præstet propagationi:

&, ita naturæ legibus est contenta. Illustres personæ vtriusque sexus his pellibus continuo

Mores petulantissimi.

candore interpositis raris caudis nigris, vtuntur, maxime in amplissimis vestium

fimbriis, antiqua honestate servatis. Sed heu dolor eo iam processit ille modus,

vt illo despecto vestes in mille partes discissæ, foris indicent, paruum intus adesse

pudorem, aut integritatem, vel pudicitiæ securitatem in ea æde, quando totus paries

foris, vel ruptus est, vel tot habet pro furibus intromittendis apertas fenestras, prout

superius lib. XIIII. cap. II. de pudico virginum ornatu erat dictum. Nec aliud hic

videtur expectandum, nisi quod Deus perdet omnes inique agentes supervacue. Honestis

tamen, ac legitimis personis, & conjugibus concessus est habitus, seu ornatus

iste pellium hermelinarum, & cujuscunque generis novis nuptis.

an e nubibus seculentis temere natæ deferantur. Id tamen compertum est, statim

atque deciderint, reperiuntur in visceribus herbæ crudæ non dum concoctæ. Hæ

more locustarum, in maximo examine cadentes, omina virentia destruunt, & quæ morsu

tantum attigerint, emoriuntur virulentia. Vivit. hoc agmen, donec non gustaverit

Bestiolæ stato tempore moriuntur.

herbam renatam: conveniunt quoque gregatim quasi hirundines evolaturæ, sed stato

tempore aut moriuntur acervatim cum lue terræ: (e quarum corruptione aër fit pestilens

& afficit incolas vertigine, & ictero) aut his bestiis, dictis vulgariter Lekat,

Lekat Gothice vel hermelini.

vel Hermelini, consumuntur: vnde iidem hermelini pinguescunt, & reddunt pellium

mensuram longiorem. Et hæ quoque pelles decadum numero, præsertim XL. pelles

in quolibet fasciculo, vt zebellinæ, mardurinæ, vulpinæ, castorinæ, ac sciurinæ,

Pelles decadum numero venduntur.

vel leporinæ, venundantur, atque navigiis in regiones longinquas exportantar.

Sophisticantur & illæ modo in lib. VI. cap. vltimo ostenso: quod attendant

atris chirothecis eas tangendo, qui emere volunt. Et hæc fideliter scribo, ne

Cautela. .

dolosis artibus ob miserrimum lucellum intendant mercatores, qui putant impune fallere Deum, vt hominem dolos & fraudes ignorantem.

De venatione hujus animalis.

CAP. XXI.

QVALIT E R autem hermelini (vt vocabulo Italico, immo & Gothico vtar)a venatoribus capiantur, & ad quem vsum deputentur, paucis ostenditur, & in primis

Hermelini capiuntur.

supradicta positione transversorum lignorum subtilissima chorda adhibitorum: quæ(ingredientibus harmelinis tribus, quatuor, vel octo simul) mota, repente eos in sua pressura

Modus alius capiendi hermelinos.

claudit: taliaque ligna, ob nimiam multitudinem harum bestiolarum, passim sunt extensa. Item sunt & foveæ, seu fossæ oblongæ, quibus supersternuntur subtilissima ligna, atque super

Canes venantur hermelinos.

ea nix, vt qUasi appareat continuus, atque solidus campus: in quam fossam magno numero cadentes bestiæ, a patrono loci, vel eius substituto captæ, occiduntur. Item sunt & canes adeo celeres, & sagaces, vt eas comprehensas morsibus occidant,

Sagittarii.

comportent, vel ante pedes patroni cumulando colligant. Item sagittarri inter adolescentes, plurimi adeo triti sunt, vt nec in sagitta, nec in præda arripienda fallantur:

Pelles pretiosæ.

Caro autem, hujus animalis, propter esum vilium escarum, nihil valet: sed pellis sola: quæ propter candidissimum colorem in summis Principum vtriusque sexus

Vestit' illustrium personarum.

veneratur aulis. Licet ipsa bestiola sit luxuriossima, vt prædictum est: in vno tamen admiranda, quod ad finem Maii certis diebus operam præstet propagationi: &, ita naturæ legibus est contenta. Illustres personæ vtriusque sexus his pellibus continuo

Mores petulantissimi.

candore interpositis raris caudis nigris, vtuntur, maxime in amplissimis vestium fimbriis, antiqua honestate servatis. Sed heu dolor eo iam processit ille modus, vt illo despecto vestes in mille partes discissæ, foris indicent, paruum intus adesse pudorem, aut integritatem, vel pudicitiæ securitatem in ea æde, quando totus paries foris, vel ruptus est, vel tot habet pro furibus intromittendis apertas fenestras, prout superius lib. XIIII. cap. II. de pudico virginum ornatu erat dictum. Nec aliud hic videtur expectandum, nisi quod Deus perdet omnes inique agentes supervacue. Honestis tamen, ac legitimis personis, & conjugibus concessus est habitus, seu ornatus iste pellium hermelinarum, & cujuscunque generis novis nuptis.

LIBER XVIII.619

De natura Taxorum.

CAP. XXII.

VISI sunt superioribus capitulis fibri, sive castores, quomodo domos structuri in aquis, vnum videlicet alterius societatis

Castorum natura.

profugum, vel alienigenam, in lignis comportandis, ad terram supinum statuunt, ventrique eius onus pedibus constringendum imponunt, ac demum eundem pertrahunt in locum destinatum. Iti præsenti cap. similis naturæ sagacitas apparet, in animalibus, quæ Taxi dicuntur. Hi

Taxorum natura.

enim, quia in specubus, ac subterraneis antris naturaliter habitant, mansionem mirabili modo confingunt, ita videlicet, vt vnum taxum constituant terræ pedibus suis effossæ vectorem: qui supinatus extensis cruribus, & erectis, supra ventrem suum terra effosa accumulatur, oneraturque: per pedes ab aliis exportantur: totiesque hoc faciunt, quousque mansionis latitudo habitatoribus sufficere possit. Sed habitationem hujusmodi tanto labore partam, non sine difficultate postea tuentur. Primam namque hostilitatem patiuntur ab insidiis vulpeculæ:

Vulpeculæ insidiosæ.

quæ cum domum nunquam fabricat, dolis confisa malignis & solitis, taxorum foveam ingreditur, ac fœtore stercoris tantum inquinat, vt horrore suam domum relinquere cogantur, & securitatem. Attamen ne insidiosæ vulpis impunita perduret

Vulpeculæ captæ excoriant.

astutia, sæpissime venatorum industria canum proditione comprehenditur, & excoriatur. Profecto æqua lex esset, vt alienæ possessionis invasores partes, vulpium fierent, qui vulpium insidias, & mores maris artibus imitari conantur.

Partes vulpium fient.

Adhuc de eisdem

CAP. XXIII.

Taxus.

EST igitur taxus animal agreste, magnitudine vulpis, licet staturæ humilioris: quia tibias habet curvas, pilosque plures albos, quam nigros, præsertim in dorso, & in latere: caput in medio nigrum, & in lateribus album.

Mordax.

Pili eius duri sunt, & spissa pellis, ac fortis: dentes, acuti, ideoque mordax. Vnde a canibus, vel aliis bestiis molestatus,

Supin' pugnat'

seipsum resupinat, & dentibus pedibusque repugnat, præcipue contra vulpes: a quibus haud aliis annis, quam

Genus taxoru duplex.

fœtido stercore e propriis ædibus abiguntur. Duplex eorum

genus est, domesticum videlicet, valde ludicrum: & sylvestre, rigidioribus

setis respersum. Dicitur etiam taxus caninus, quia in varia findit pedem, vt

canis: etiam porcinus, quia in duo findit vngulam, vti porcus, Videtur autor

libri de nat. rerum dicere, taxum habere crura brevia, nec in vtroque latere æqualia,

Astutis evadendi.

sed in sinistro breviora: vnde fit, vt in vestigia rotæ, quæ attritione currus

faciunt, positis pedibus dextri lateris, valenter currat, sicque suos persecutores

effugiat. Verum hoc Alberto Magno non placet, cum multos viderit sine eo defectu:

egoque in Septentrionalibus terris nunquam eam pedum inæqualitatem vidi, nec

ab aliis visam audivi. Ibi etiam vulpibus sunt majores, pellem habentes villosam,

Pharetræ e taxorum pellibus.

& setis rigidam, atque tenacem: de qua pharetras omnes & militares cooperiunt,

& venatores, vt sagittas a pluvia, & nivibus illæsas conservent. Fiunt

Vestitus.

& vestes integræ habitus virilis, prout & e lupis, e hac pelle,

Morsus exitialis.

contra frigora, & omnem casum nivium sufferendum. Morsus

eius fortissimus est, & exitialis, ac venenatus,

propter nimium vermium reptilium, scarabeorum,

& murium comestionem.

LIBER XVIII.621

De Vrsis piscantibus.

CAP. XXIIII.

VRSI albi maximi, & fortissimi, qui vnguibus glaciem

Vrsi albi piscantur.

rumpunt, & foramina multa faciunt, in Islandia sæpius

prænominata, reperiuntur: per quæ glacialia foramina se

in mare immergunt, & sub glacie pisces capientes, eos extrahunt,

& ad littus deferentes, inde vivunt: idque toties,

quoties opus fuerit, reiterant, pro sua suorumque catulorum

sustentatione: quos etiam, vt similiter piscari debeant, naturali

instinctu informant. Pelles horum vrsorum albæ, per

Pelles vrsorum locis sacris offeruntur.

venatores offerri solent summis altaribus Cathedralium, vel

Parochialium Ecclesiarum, ne sacerdos celebrans in pedibus tempore horrendi frigoris

gelu patiatur. In Ecclesia Nidrosiensi, idest Metropoli regni Noruegiæ, continuis

Nidrosia metropolis regni Norvegiæ.

annis tales reperiuntur albæ pelles, voto venatorum fideliter in omni præda raptæ,

atque oblatæ: etiam pelles luporum, pro cereis emendis, atque ad reuerentiam

Sanctorum comburendis. Quod autem multitudo alborum vrsorum sit,

Pelles luporum.

& per quos successiuis temporibus apporehensi, annales historie Hispanorum

Annales Hispa. de talibus plura dicunt.

in longa narratione ac probatione attestantur: ad quos curiosum

lectorem, vbi occurrent, & placuerit, breuitatis causa remittendum duxi.

De Vrsis artificiose interficiendis.

CAP. XXV.

DE nigris, ac ferocibus vrsis, in Aquilonaribus regnis capiendis,

Modus venandi vrsos.

is seruari solet modus, vt, cum in autumno maturis certis arborum rubeis fructibus, instar vuarum conglomeratis, arbores ascendendo, vel humi stando, arbore ad terram tracta, vescitur, sagax venator ballistis adaptatas latas sagittas, quæ pilos bene penetrent, in eum relaxet: ex

Vrsus nimium terretur.

quo terrore, & vulnere, tantum subito concutitur, vt impetu quodam esos fructus quasi grandines, & lapillos per secessum emittat: & mox in occurrentem statuam, instar hominis, vel spectri, ex industria collocatam irruit: atque in ea dilanianda laborat, donec aliam lethalem recipiat sagittam ab ipso venatore, post saxum, vel arborem sese abscondentem. Mira etenim furia accepto

Vrsa sævit raptis catulis.

vulnere: atque viso sanguine, quodcunque occurrens ferit, & maxime ipsa vrsa, quando catulos alit.

De insidiosa venatione Vrsorum.

CAP. XXVI.

ATTENDVNT quam diligentissime vrsi ceruorum transitum, & maxime enixis catulis ipsa fœmina: quæ non tam fame vrgente, quam raptu catulorum, in omne obiectum animal sæuire consueuit. Illa etenim huiusmodi violentiis prouocata, vrsi fortitudinem, dolos, & insidias, vt

Vrsa fortior vrso.

raptum vindicet, longe superat & excellit. Latitat enim inter densos arborum ramos, & virgulta: cui si ceruus cornuum gloria, aut narium virtute, vel cursus celeritate confidens,

Cervus rapitur.

incautius appropinquat, mox in eum irruit iugulandum: & si primam sui defensionem, triumphumque in cornibus ponat, illorum tamen nodositate & pondere fessus, vrsinaque rabie agitatus, ad humum deprimitur, vt viribus & vita destitutus, illico corruat deuorandus. Accedit deinde cornutum taurum, simili astutia vtens, se super dorsum eius proiiciens: cumque vrsam abigendo,

Taurus rapitur.

cornibus se liberare nititur, ipsa cornua, scapulatque tenet vngulis, donec pondere

fatigatus corruat moriturus. Deinde dorso, velut sarcina, imposito tauro, bipes

syluarum latebras ingreditur, vt eo vescatur. Verum cum hyeme committitur

hæc præda, canibus prodita, vel niualibus vestigiis vrsa, non facile evadet illico

venatores vndique concurrentes. A trigesimo die conceptionis, quinos vt plurimum

catulos, paulo muribus maiores, informes, & candidos carne, sine oculis,

Catuli vrsini in fromes.

sine pilo, vnguibus tamen apparentibus, parere solet: quos paulatim lambendo matres

figurant. Nec quicquam rarius hominibus, quam parientem videre vrsam. Ideo

mares quadragenis diebus latent, fœminæ quaternis mensibus. Specus si non habent,

Specus vrsorum.

ramorum fruticumque congerie ædificant mansiones impenetrabiles imbribus,

Somn' gravissimus vrsorum.

mollique fronde, & musco, constratas. Septenis diebus gravi somno premuntur,

vt vulneribus vix excitari queant: tuncque mire pinguescunt,

suctu præsertim dextri pedis. Fœtus rigentes apprimendo

pectori souent, idque veluti volucres oua sua.

De Erinacii, & Vrsi conflictu.

CAP. XXVII.

Erinacius, qui & echinusterrestris dicitur.

LICET erinacius pinnas habet cacumine aculeatas, quibus

sibi poma colligit ad victum, atque recondit in cavis

arboribus, & vrsum in nido molestat: attamen mole opprimitur

vrsi, ingenio adhibita, ea videlicet forma in imagine

superius, vel simili expressa, quando scilicet convoluitur

erinacius in formam pilæ, ne quid in eo præter aculeos

comprehendi possit: quo tamen remedio, aut vrinæ

Violator hospitiorum punitur.

aspersione, contra vrsum vlciscentem hospitium violatum,

prævalere nequit: neque vrsus eam prædam, licet miferam,

& inopem, quasi spinosam escam, vorare potest. Quocirca rediens in cavernam

Vrsus suctu vngulæ impinguescit.

suam quiescit, atque suctu vngulæ vivit, & impinguescit: casuque quo caperetur,

& caro eius assaretur, præter morem omnium carnium nigresceret, licet nullum argumentum

minimi humoris, in alvo eius inveniretur, neque circa cor, nisi exiguæ

guttæ, nihilque sanguinis in reliquo corpore. Procedunt vernali tempore mares

præpingues: cujus rei causa non prompta est, quippe qui nec somno quidem saginentur

præter XIIII. dies. Manifestum relinquit Aristoteles, vrsum agrestem hyeme

latere: sed vtrum hoc faciat propter frigiditatem, an propter aliud, quæstio est: quæ

tamen videtur sequentibus causis posse solvi, videlicet quod vestigiis nivibus impressis,

non rapiatur in prædam: quodque naturæ instinctu hoc sit, ne luporum agmine, qui

hyberno tempore plus sæviunt, lacerari possit: neve acuta glacie lædat pedum molliores

plantas. Ideoque propter frigiditatem latere vix creditur: quia adeo villosus est, vt

Vrsus villosus.

ne nivibus, pruina, vel glacie penetrari possit: immo omnes in asperrima hyeme vtuntur

Pellis vrsina vtilis.

vrsina cute, pro calore conservando, dum inter agunt per dies & noctes in vehiculis

suis. Est etiam pugnam vrsorum contra apros, sed rara victoria: quia plus præsidii habent

in dentibus, quam cervi, vel tauri in cornibus, aut celeritate. Equas gravidas dentibus,

ac calcitratione pedum validi caballi defendunt ab vrsis. Pulli agilitate cursus

Pullus equinus ab vrso fugatus nil valet in bello.

se defendunt: attamem pavorem semper retinent, vt inutiles sint ad bellum: in quo sub

stratagemate solet aliquis armatus occurrere pellem vrsina, propter equos ab vrsis alias

vexatos. Attamen id notandum erit, quod sæpe minores bestiæ angustiatæ, majores

interimunt & fortiores, vt superius de mustela & alce, atque hic de erinacio spinoso

& vrso villoso exemplificatur, vt loco cedat: immo fortissimis pugnatoribus evenit,

vt pericula ab exiguo hoste, non prævisa, aut contempta, pati cogantur.

De Vrsis

\

De Vrsis prædantibus mella.

CAP. XXVIII.

DICTVM est superiori cap. XXVI. quomodo vrsa

Vrsa plena fraudis.

insidians, plena fraudis fera, informes vtero partus edere

soleat, sed natos lingua fingere, atque in speciem sui similitudinemque

lambendo formare, vt beatus Ambrosius in

Ambrosius.

Hexame ait. Hic vero ostenditur, adultos educi catulos

in antra favorum, vt in sylvis, & campis inveniant pastum,

vbi vitæ sumpsere principium, cum gustaverint mandragoræ

mala. Sed eunt obviam, ne malum in perniciem

invalescat: & formicas devorant, ad recuperandam sanitatem.

Vrsi formicas devorant.

Sed nec mirum est, quod mella devorent, cum Aristoteles lib. VIII. Nat.

cap. V. vrsum vocet animal omnivorum, quippe qui & fructus arboris, quas conscendit

Vrsus animal omnivorum.

corpore lubrico, edat, & leguminibus, ac apibus, perfringens alveos,

cancrisque, ac formicis vescatur, & carne. Propter quam escam frequentius instituta

publica venatione per totam sylvam, sub certa distantia loci, vbi damnum dederat,

interfici solet, vt inferius cap. de venatione ostendetur. Puncturas apum, propter

mellis suavitatem, parum reputat, vt convulneratum ab apibus os levet, & sanguinis

gravedinem. In dominiis autem Regis Poloniæ, Podolia videlicet,

Podolia.

& Valachia, reperiuntur terræ cavernosæ infinitis apibus, & savis plenæ:

Valachia.

& hinc est, quod tot centena millia librarum optimæ ceræ navigiis

Opulentia cenæ.

ab Orientalibus institoribus lucri causa portantur

ad Occiduas terras.

626DE ANIMAL. SYLVES.

\

De occisione Vrsorum per ferream clavam.

CAP. XXIX.

QVALITER apibus vrsi insidiantur in terris, iam visum

est: ita quanta aviditas rapiendi mellis in altis arboribus etiam

illis inest, præter præmissæ imaginis signum, paucis

Podolia.

ostendetur. Cum in Aquilonaribus tenis, maxime Podolia,

Russia.

Russia, atque vicinis locis, ob infinitam apum multitudinem,

domesticam alvearia, arte fabricata, pro infinitis apum

examinibus domi condendis non sufficiant: facile terrarum

Arbores cavæ pro apibus.

incolæ sinunt, vt ad cavas arbores artc, ad cum vsum aptatas,

vel a natura sic relictas, evolent, stirpem multiplicaturæ. Vrsis

igitur ad rapinam mellis assuetis, eo modo parantur mortiferæ insidiæ, vt (cum

Caput debilissimum vrsi.

debilissimum caput habeant, vti leo fortissimum, quod aliquando alapa accepta

exanimentur, clava lignea, ferreis cuspidibus circundata, super foramen egredrentium

Vrsi clava occiduntur.

apum ex altiori ramo, vel alias suspendantur: quæ impatientis vrsi, mella rapturi,

capite rejecta, revertens interimit rebellantem, vt vita privatus carnem, &

Carnes bonae.

pellem domino exhibeat, pro exiguo melle. Carnes sale conditæ,

quasi suillæ asservari solent, sicuti & cervinæ, alcinæ, vel rangiferinæ,

Arvina.

pro castrensibus cibis: arvinaque, pro medendis

vulneribus, quacunque occasione

susceptis.

LIBER XVIII.627

\

De raptum puellæ, & generatione Vlfonis, astutissimi ac fortissimi viri.

CAP. XXX.

NISI Saxo Danorum scriptor, atque reliqui post eum, tot

circumstantiis recenserent puellæ raptum, parum referret hujus

historiæ meminisse. Attamen quia simile nonnihil apud

alios autores ostenditur, indignum non erit, opus naturæ

potius admirari, quam temere tantillulum in abditis eius

Op' naturæ potius admirandium quam convitiandum.

rebus convitiari, cum & verecundia matrimonii licitis subdatur

legibus, non contennendis. Quantum igitur ad raptum

puellæ attines, sic vt sequitur, e nova historia charissimi

fratris & antecessoris mei, Io. Magni Archiepiscopi Vpsalensis

lib. XVIII. e relatione Saxonis accepta, diffusius manifestatur. Ait

Historia puellæ raptaæ.

enim: Cujusdam patris familias in agro Suetico filiam, liberalis formæ, cum ancillulis

lusum egressam, eximiæ granditatis vrsus, deturbatis comitibus compslexus rapuit

exceptamque vnguibus præ se leniter ferens, ad notam nemoris latebram deportavit:

cujus egregios artus novo genere cupiditatis aggressus, amplectendi magis, quam

absumendi studium egit: petitamque laniatui prædam, in vsum nefariæ libidinis vertit.

Continuo enim e raptore amator effectus, famem concubitu solvit, ardoremque

Amator e raptore.

gulæ veneris satietate pensavit. Quoque eam indulgentius aleret, crebris incursionibus

vicinum acrius incessabat armentum: nec nisi lautioribus ante vesci solitam,

sparsis sanguine dapibus assuefecit: Adeo enim captivæ species efferatam raptoris

sævitiam fregit, vt quem sanguinis sui cupidum extimescebat, amoris avidum experiretur:

pastumque ab eo perciperet, cui fore protinus alimonia metuebat. Tandem

Vrsus capitur.

fera a canibus, & retiariis circumventa, ac venabulis occupata, confoditur. Vt ergo

duplicis materiæ benigna artifex natura, nuptiarum deformitatem seminis aptitudine

coloraret, generationis monstrum vsitato partu edidit, sylvestremque sanguinem

Filius natus.

humani corporis liniamentis excepit: natoque filio paternum nomen a necessariis

imponitur: qui tandem agnita suæ propaginis veritate, a patris interfectoribus

funesta exegit supplicia: cujus filius Trugillus Sprachaleg, nihil a paterna virtute

deficiens, Vlfonem genuit: a quo Rex Sueno, & cætera Danorum Regum stemmata,

Origo magnorum regum.

ceu quodam derivata principio, longo successionis ordine (teste Saxone) profluxerunt.

Quomodo autem similes partus judicabuntur, August, de Civi. Dei plurima

dicit de simili propagine, vtri sexui magis sit attribuenda.

De raptum fistulantium Subulcorum.

CAP. XXXI.

Bestiæ delectantur musicis sonis.

SATIS tritum est vrsos, sicuti. & delphinos, cervos, oves,

atque vitulos, immo & agnos plurimum delectari

musicis melodiis, rursusque certis horrisonis cornibus, seu

tubis, adeo ab armentis arceri, vt sono percepto, in longos

sylvarum recessus abscedant. Quod quia non ignorant

pecorum pastores, bicornibus fistulis ludentes, aliquando

Vrsi & lupi territi cornuum horrore fugantur.

per vrsos rapti, continue sufflant, donec fame

vrgente vrsus discedat alimoniam conquisiturus. Quocirca

accepto caprino cornu, interdumque vaccino, sonum horridum

excitant, vt territa fera, immunes ad armenta dispersa recurrant. Quod bicornem

Seeckpipa.

fistulam, vulgari gentis Seeckpipa dictam, secum ad pascua ferant, ita naturæ

vsus docuit, vt oves, & armenta avidius escam fumant, atque compressius

pascantur in herbis: quod & Paulus Dia. lib. V. cap. XXXVII.

meminit. Ita & Plinius de ovibus, atque agnis: de quibus

infra de avibus specialiter dicendum erit.

deficiens, Vlfonem genuit: a quo Rex Sueno, & cætera Danorum Regum stemmata,

Origo magnorum regum.

ceu quodam derivata principio, longo successionis ordine (teste Saxone) profluxerunt.

Quomodo autem similes partus judicabuntur, August, de Civi. Dei plurima

dicit de simili propagine, vtri sexui magis sit attribuenda.

De raptum fistulantium Subulcorum.

CAP. XXXI.

Bestiæ delectantur musicis sonis.

SATIS tritum est vrsos, sicuti. & delphinos, cervos, oves,

atque vitulos, immo & agnos plurimum delectari

musicis melodiis, rursusque certis horrisonis cornibus, seu

tubis, adeo ab armentis arceri, vt sono percepto, in longos

sylvarum recessus abscedant. Quod quia non ignorant

pecorum pastores, bicornibus fistulis ludentes, aliquando

Vrsi & lupi territi cornuum horrore fugantur.

per vrsos rapti, continue sufflant, donec fame

vrgente vrsus discedat alimoniam conquisiturus. Quocirca

accepto caprino cornu, interdumque vaccino, sonum horridum

excitant, vt territa fera, immunes ad armenta dispersa recurrant. Quod bicornem

Seeckpipa.

fistulam, vulgari gentis Seeckpipa dictam, secum ad pascua ferant, ita naturæ

vsus docuit, vt oves, & armenta avidius escam fumant, atque compressius

pascantur in herbis: quod & Paulus Dia. lib. V. cap. XXXVII.

meminit. Ita & Plinius de ovibus, atque agnis: de quibus

infra de avibus specialiter dicendum erit.

\

De chorea Vrsorum Lithuanicorum.

CAP. XXXII.

QVOMODO bruta animalia quadrupedia, volatilia,

Albertus de docilitate brutorum.

vel natatilia disciplinantur, inter alios scribentes diffusius

tractat Albertus Magnus lib. XXI. de Animalibus: licet

huic subjecto spectaculo vix congruat, vt inde suscepta

sit hæc disciplina. Russi etenim, ac Lituani, gens fortis &

Lituani,

bellicosa, Sueonibus & Gothis in Orientalibus plagis viciniores,

Russi.

pro singulari voluptate ducunt, ferocissimas bestias

semper ad manum habere domesticatas, ac omni eorum

Vrsi obediunt.

arbitrio singulariter obtemperantes. Vnde vt id celerius

fiat, in caveis, vel catenis eas recenter e sylvis captas, præsertim vrsos, aliquantulum

fame macerandas observant, vnum, vel plures magistros conformiter vestitos,

Modus domesticandi,

eis escas porrecturos deputantes, vt e cibis vsum, & lusum, ac tactum cum eis

etiam soluti ingrediantur. Adhibent & dulcem sonum fistularum, quo plurimum

gaudent, vt eos studiosius, pelle etiam vrsina indutos, ad ludicros gestus, & choreas

assuescant: ac tandem dissona tubarum voce ad pedes erigendos, tanquam acriore

signo inducant: & finaliter vt a choreæ inspectoribus, matronis præsertim & virginibus,

pileo anterioribus vngulis porrecto, bipedali incessu mercedem saltus exquirant:

quæ si illiberalior visa fuerit, directoris nutu murmurant, atque capite moto

nummum petunt augeri. Ita mutus interpres, linguæ ignarus, in exteris terris, vbi

Nummus petitur pro saltu.

hæc spectacula fiunt, mutæ feræ signaculo præscribit astutum quæstum. Nec tamen

id fieri videtur, quod solum eo exili quæstu vivant ita proficiscentes: quia ii vrsorum

sbrWsorductores sunt ad minus sex, vel duodecim valentes viri: in quorum societate quandoque

sunt filii magnorum nobilium, & magnatum, vt remotas nationes: mores, locorum

Filii magnatum vt vexentur emittuntur.

dislantias, arma, concordiam, vel discordiam Principum iis ludicris artibus

agnoscant. Verum cum aliquando deprehensi sunt in Germania viatores spoliasse,

atque vrsis objecisse devorandos, technis his oppositæ sunt leges gravissimæ, ne amodo

eo ingrediantur. Dicit præterea Volater, lib. XXV. Roxolanos, & Lithuanos,

Roxolani.

ingentes hodie vrsos venari: qui Principibus illorum sunt in deliciis mansuefacti,

Suidergal occisus occasione pulsantis vrsæ.

maximæ cuidam Suidergal, qui vrsam aluit e sylva venientem, manuque cibum

capientem, & mane ostium cubiculi adeuntem, vngulisque pulsantem, donec

intromitteretur: quæ res occasionem postea hostibus suis tribuit, vt simulatione

vrsæ eadem hora solita ingressi eum interemerint.

De agilitate Vrsorum.

CAP. XXXIII.

OCCVRRIT & aliud spectaculum, quo vrsi capti deportantur

in navi, atque in funibus ascendendo, vel descendendo,

ludicras exhibent exercitationes: aliquando

etiam vtiles, pro rerum inopinato eventu. Nam accidisse

meminere provincialium historiæ, quendam a pirata

Vtilitas vrsorum familiarium.

æmulo suo liberatum fuisse, hac occasione, quod territus

erat is pirata in accessu sceleris perpetrandi, ex eo quod ab

longe funibus vidit ascendentes, & descendentes homines

Hostes terrentur illusione.

(vt putabat) pro defensione navis, vt moris est, e sublimiori malo navis. Nec alii

erant, quam juvenes vrsi, in funibus colludentes. Præterea amœnius est spectaculum,

quod eis ad aquas extra naves aspicientibus, maxima multitudo marinorum

vitulorum admirabunda occurrit, vt quasi innumeri porci videantur hincinde circumnatare navem:

Vituli marini capiuntur.

fitque, vt hastis longis, atque hamatis, affixa chorda capiantur ab

nautis. Similiter & cæteræ bestiæ, quæ captum vitulu marinum eiulantemque more

porcorum juvare conantur: immo & ipsi vrsi ad natandum dimittuntur

vt eos admirantes vituli capiantur, vel alias orta tempestate, cœloque

tonantes eminentes extrahantur, prout inferius

lib. XX. de phocis, & vitulis marinis peramplius

ostendetur.

capientem, & mane ostium cubiculi adeuntem, vngulisque pulsantem, donec

intromitteretur: quæ res occasionem postea hostibus suis tribuit, vt simulatione

vrsæ eadem hora solita ingressi eum interemerint.

De agilitate Vrsorum.

CAP. XXXIII.

OCCVRRIT & aliud spectaculum, quo vrsi capti deportantur

in navi, atque in funibus ascendendo, vel descendendo,

ludicras exhibent exercitationes: aliquando

etiam vtiles, pro rerum inopinato eventu. Nam accidisse

meminere provincialium historiæ, quendam a pirata

Vtilitas vrsorum familiarium.

æmulo suo liberatum fuisse, hac occasione, quod territus

erat is pirata in accessu sceleris perpetrandi, ex eo quod ab

longe funibus vidit ascendentes, & descendentes homines

Hostes terrentur illusione.

(vt putabat) pro defensione navis, vt moris est, e sublimiori malo navis. Nec alii

erant, quam juvenes vrsi, in funibus colludentes. Præterea amœnius est spectaculum,

quod eis ad aquas extra naves aspicientibus, maxima multitudo marinorum

vitulorum admirabunda occurrit, vt quasi innumeri porci videantur hincinde circumnatare navem:

Vituli marini capiuntur.

fitque, vt hastis longis, atque hamatis, affixa chorda capiantur ab

nautis. Similiter & cæteræ bestiæ, quæ captum vitulu marinum eiulantemque more porcorum juvare conantur: immo & ipsi vrsi ad natandum dimittuntur vt eos admirantes vituli capiantur, vel alias orta tempestate, cœloque tonantes eminentes extrahantur, prout inferius lib. XX. de phocis, & vitulis marinis peramplius ostendetur.

LIBER XVIII. 631

\

De Vrsis volveritibus rotas.

CAP. XXXIIII.

NE autem domesticati vrsi escas, quasi solis spectaculis reservati, inutiliter consumant, rotis applicantur in curii.

magnatum, vt vno vel duobus sociis, aut pluribus annexis, pondera aquarum, vel alias res elevent a putes

Vrsi elevant pondera.

altis: idque convenientibus vrnis magnæ quantitaris capacibus, ad hoc specialiter ordinatis. Nec solum in hoc juvaminis genere, sed & magnis plaustris pertrahendis applicantur: quia magna fortitudo est inest iri brachiis, vngulis, & lumbis. Sed nec invisum est, vt

Vrsi ligna saccosque portant.

in pedes erecti saccos, vel ligna ad locum designatum comportent, aut in portis magnatum pro custodibus, ne noxiæ intrent bestiæ, deputentur. Mirum tamen ludum, dum parvuli sunt, cum pueris domesticis impune exercent. Adest etiam exemplum externum, quod domiti leones trahebant currum M. Antonii, peracto Pharsalico bello Romæ triumphantis, vt superius dictum est de jugalibus cervis, vel rangiferis.

Mos autem Aquilonaribus est, non bestiis,
sed armis monstrare triumphos.

632 DE ANIMAL. SYLVES.

De Vris, & eorum ferocitate.

CAP. XXXV.

ETSI ferocissimum hoc animal, videlicet vrum, Gothia, aut Suetia non habeat: tamen quia eius figura in Charta mea Gothica, sive Septentrionali descriptione, præcipue in Lithuania, vna cum aliis animalibus inserta est, volui eam huic loco imponere, vt vnicuique bestiæ assignari debeat originis

Vrus.

suæ locus. Est igitur Vrus bos agrestis, adeo ferox, & fortis, vt armatum militem equo insidentem, cornibus elevet, & prosternat. Neque enim homini, neque feræ, quam

prospexerit, parcere novit: idque crudelius plerunque evenit,

Bubali retrorsum cornua mittunt.

quia maximæ velocitatis est, cornua antrorsum quasi directe mittens, velut bubali

cornua retrorsum ad terga mittuntur. Hercinia Germaniæ maxima sylva, versus

Indiam per mare Caspium protensa, hanc bestiam nutrit: cujus cornua in tantum

protensa sunt, vt Isidorus & Solinus dicunt, quod ob insignem capacitatem inter

Cornua vrorum auro argentoque circundantur.

Regias mensas, potuum gerula fiant: immo auro argentoque circundari solent,

atque inter amplissimas epulas tabulis Principum præsentari. Caro eius nihil differt

a communi boum carne, nisi solennioribus præparamentis multarum specierum, vt

Vrorum genera plura.

viscositas eius totaliter elixetur. Vrorum autem genera multa sunt. Quidam habet

cornua alta, & longa: quidam brevia, & spissa, ac fortissima: & hæc genera

in saltibus Herciniæ sylvæ, versus Lithuanos, & Russos procreantur. Horum similes

Sigismundus rex Poloniæ.

plures alias vidi in vivariis Serenissimi Regis Poloniæ Sigismundi primi

M. D. XXVIII. prope Regiam curiarnßalessa, vivente clarissimo viro

domino Boner. Et ii vti reservabantur, dum videretur, ad vsum Regiæ coquinæ.

Meminit etiam horum, Germanicarum rerum scriptor Franciscus Irenicus lib. VII.

Vri taurorum maximi.

cap. XIII. his verbis: Sunt & vti taurorum maximi in Germania, pene omnem

tauri speciem habentes, nisi quod barbas longissimas nutriunt, ac cornibus breviusculis

apparent, alioqui pro tanta corporis mole. Cæsar, & Solinus ex eorum cornibus

Virgilius.

pocula fieri indicant. Virg. lib. II. Geor.

Sylvestres vri assidue capreæque sequaces

illudunt.

Et lib. III.

Quæsitas ad sacra boves Iunonis, & vris

Imparibus ductos alta ad donaria currus.

Sohno

Adhuc de eisdem Vris, & captura eorum.

CAP. XXXVI.

SVNT etiam deprehensi in partibus Prussiae, & Russiæ,

integros currus cornibus evertisse: quod tamen videtur

Vrorum fortitudo.

minus esse, quam robustissimum equum, & sessorem

eius cum integris armis deiicere. Imperitum vulgus

eos bubalos, teste Plinio & Solino, vocat, que bubali pene

ad cervinam faciem in Africa procreentur. Sed (vt dixi)vri

antrorsum, & bubali (qui & buffali dicuntur) retrorsum

cornua mittunt, Cæsar dicit eos capi in speluncis: sed prædictus

Franciscus Irenicus modum adiicit eos capiendi:

quem & didici verissimum esse. vt inter fortissimas trabes angustissimam faciant

Vri capiuntur in speluncis.

speluncam: quam ramusculis fœnoque cooperiunt, vt per insidias irritata bestia, venatorum

calliditate provocetur: vbi vel fame, vel sagittis laceratur ad mortem.

Nam si vires suas in patenti loco exercere valeret, nihil tam firmum foret, quod cornibus

Vri domesticari non possunt etiam parvuli.

& calce non infringeret. Sed domesticari nec parvuli excepti possunt.

Meminit etiam venationis harum bestiarum Volater lib. VII. sub nomine bonasorum,

quos venatores ob carnis dulcedinem venantur, periculo licet magno: quod

Bonasi capiuntur

vt evitent, hunc servant modum: Locum, in quo versantur, sepiunt, vno tantum

relicto aditu, qui in imam vallem deducat: vnde feræ per eum de industria

perunctum ac lubricum, in vallem ruunt: sicque capiuntur debilitati. Corium vrorum

Corium vrorum vtile.

cum pilis balthei more scissum, corporique spasmum patientis circumligatum,

illico confert: vnde & mos genti est, vbi bestiæ hæ capiuntur, hospitibus

gratis dono offerre cingula. Adhuc dicit Perottus,

binas vrnas vnius capitis cornua tenere: & forsan de

primo genere locutus est, quod alta,

atque longa cornua gerit.

De Vulpibus, & earum dolis.

CAP. XXXVII.

QVOD vulpes, sicuti & lepores, infinita multitudine,

atque in colore mutabiles, in Septentrionalibus terris reperiantur,

iam satis est dictum, vt & hoc mirabilis naturæ

Vulpium colores varii.

spectaculum consyderetur. Sunt igitur in Septentrionalibus

sylvis vulpes nigræ, candidæ, rubeæ, crucigeræ in dorso,

aliæque cœlestino colore respersæ: omnes tamen in eadem

Pelles nigræ.

malitia, atque astutia participantes. Nigræ pelles pretiosiores

cæteris æstimantur: quia Moschovitarum Principes frequentius

his vtuntur, vt superius lib. XI. cap. X. de receptione

Pelles crucigeræ

oratorum alienigenarum declaratur. Deinde crucigeræ pelles, hoc est, quæ nigra

cruce dorsotenus sunt a natura signatæ, propter majorem ornatum, & pellium magnitudinem:

Vestitus principum.

quam non nisi in maturiore ætate vulpes consequitur. Hæque pelles,

vti nigræ, magno commercio Moschovitarum, & Russorum, & Tartarorum appretiantur:

quamvis nigræ annexam habent suspicionem, quod atro colore, fumo videlicet

picearum tedarum sint adulteratæ, prout superius lib. VI. cap. vltimo plura enarrata

Pelles albæ.

videntur, atque hoc eodem lib. cap. XX. de pellibus mardurinis, zebellinis,

seu zapherinis. Candictæ pelles minoris sunt reputationis, & coloris cœlestini,
aut asurini, propter multitudinem, & pilorum casum: minus enim cutibus adhærentes
durant. Attamen qui curiositati student, aut vtilitati, mixtura diversarum
pellium operimenta arcendi frigoris pro vsu dormientium conficiunt: quia magnum

Pelles rubeæ.

calorem cito inductum conservant, levesque sunt, senioribus convenientes. Rubeæ
vulpes prædictis omnibus frequentiores, vbique reperiuntur, facileque vestigiis
post se in nivibus relictis, venatorum sagacitate, & canum celeritate
capiuntur, prout & lepores, vrsi, cervi, lupi, lynces
propriis vestigiis se venatoribus produnt: æstate
vero odore canum.

LIBER XVIII.635

De diversa natura carnium, pellium, & vtilitatem bestiarum.

CAP. XXXVIII.

SOLÆ carnes vulpium, & luporum damnantur: quia

Carnes immundæ.

eorum natura immunda est, & pluribus morbis subjecta,
præsertim rabiei. Sed vulpes resina, sive lachrymis
pini esis, morbos omnes expeliit, vitamque prolongat.
Vnde & Ambrosius dicit: Vulpes est animal odio dignum

Vulpes.

propter rapinam, despectum propter infirmitatem,
incautum suæ salutis, dum insidiatur alienis. Sed
resina sibi medetur: & tali remedio mortis imminentis
spatia profert. Plinius lib. VIII. asserit quomodo in
Thracia vulpes locis rigentibus (animal alioqui soletti auditu) gelatos amnes, lacusque,
non nisi ad pastus ituræ, redituræque transeunt. Itaque observatum est, vulpem
aure ad glaciem posita conjectare gelu crassitudinem. Verum hæc naturalis

Conjectura vulpium de glacie.

conjectura in Aquilonaribus congelatis aquis, nunquam aut raro succurreret illi,
cum glacies adeo spissa fortissimo superveniente gelu, etiam repentino constringitur,
atque casu nivium condensatur, vt prius fame conficeretur, quam fractæ, vel
frangendæ glaciei quærendo cognosceret signum. Adhæc volubilitate pedum, &

Vulpes volubilis in cursu.

tortuoso gressu, atque cursu, fraudibus æque ac escis intenta, agilitate canum facilime
circumvenitur, præsertim vulpes nigri, rubei, ac cœlestini coloris: nam coloribus
produntur, dum candidæ vulpes, aut lepores nivibus colore conformes, ab
canibus non videntur. Ita pavidis bestiis mitigato remedio benigna natura succurrit.
Aestate autem alio modo capiuntur. Nam etsi subterraneas specus, foveatque
alieno labore paratas occupant, vt superius cap. XXII. de taxis habetur:
tamen rapina hac sæpissime periclitantur. Venatores enim, vbi eas delitescere norunt,

Venatio vulpium.

canes industria assuetos, seu exercitatos, ad foveæ summitatem immittunt,
vt latratu prodant inibi bestias latitantes. Itaque sine mora egesta terra vivæ, vel

mortuæ capiuntur. Vel etiam campestres foveas faciunt, quibus cadavera immittunt, funiculis & trabibus alligata, vt insidioso pastu bestias comprimant comedentes. Vel etiam validos arcus forti chorda extensos, sub cadavere in nivibus ponunt, tenuique filo confirmant, vt eo leviter soluto, illico capite, vel pede, vel alio membro quod occurrerit, rapiatur in prædam. Verum cadaveribus illis longe lateque tortuosa vestigia, velut aratro, nivibus imprimunt, vt deducantur ad insidiosam escam. Et is frequentior modus est sub fortissimo gelu.

De doloso ingenio Vulpium.

CAP. XXXIX.

Vulpes propriam domum nunquam faciunt.

CAPITVLO de taxis XXII. eiusdem lib. dictum est, quomodo vulpes propriam domunculam nunquam faciens, fœtido suo stercore emisso taxorum foveas ingreditur, vt egestionis putore, sovea polluta vilescat. ideoque Aristoteles recte vulpe animal in terrestribus dicit ingeniosum,

Vulpes coruo assimilatur.

& malarum operationum, inter volatilia solum coruum similem habens, aviculas deplumantem. Vulpes igitur pressa fame, frigore, & nivibus, accedendo ædes humanas, fingit latratum canis, vt confidentius domesticæ bestiæ eam

Vulpes fingit se mortuam.

accedant. Insuper fingit se mortuam, vt & beatus Hieronymus in Epistolis suis ostendit: ac resupina flatum attrahit, lingua porrecta. Tunc aves incaute descendentes, quasi cadaver comesturas aperto ore rapit, & vorat. Et ob id etiam Isidorus vulpem vocat animal insidiosum, & fraudulentum. Præterea quando esurit, nec invenit quod manducet, rubea terra se involuit, vt appareat quasi cruenta: proiiciens

Ingenium vndique fraudulentum.

se in terram, retinet flatum: quam videntes aves non spirantem, linguamque ore ejectam, mortuam putant. Sed mox vt descenderint, eas attractas devorat. Præterea cum videt non posse propter aculeos superare echinum, se resupinat, atque ita mollem corporis partem lancinans enecat. Vesparum etiam quandoque multitudinem cavena simulate se abscondit, extante cauda: circa quam vt illas certatim occupatas, villoque denso implicitas animadvertit, egreditur, atque ad saxum, sive arborem perfricando.

Vulpes piscatur cancros.

obterit, vt extinctas deinde pascatur. Eodem fere commento cancris, & pisciculis insidiatur, ripam oberrans: caudaque in aquam demersa, illi novitati occurrunt, villisque obvoluti illico extrahuntur. Præterea cum pulices habet, fasciculum mollis fœni ore accipit pilis involutum, seque paulatim posterius inchoando in aquam mergit, ac totum corpus, vt pulices aquam fugientes, ad caput ascendant. Deinde caput immergit, vt in fœnum fugiant: quo facto, fœnum relinquit in aqua ab & mox enatat.

Adhuc de dolis Vulpinis.

CAP. XL.

PRæTEREA cum famem patitur, ludum simulat cum

Ludus insidiosus.

lepore: quem illico rapit & devorat, nisi fuga, vt frequentius

fit, suam vitam conservet. Canes etiam quandoque

vulpes evadit latratu, se canem fingens: sed certius, dum

ramo se suspendit, canes errare cogit, incerta vestigia insequentes.

Solet etiam venatorem, & canes eludere, dum

gregem caprarum intrans, vnam ex eis occupat, eius dorso

insiliens, vt per cursum capræ fugientis, propter odiosum

sessorem, citius evadat. Nam & aliæ capræ sequuntur:

Canis revocatur, ne pereant capræ.

quas cum venator turbari timet, canes revocatur, ne pereant plures. Capta

quoque in pedica, quandoque morsu sibi pedem præscidit, vt vel sic evadat.

Cum vero fuga nulla patet, se mortuam simulat, vt a pedica extracta fugam arripiat.

Præterea cum canis eam insequitur, & assecutam apprehendere nititur, villosam

caudam suam per insequentis ora trabit: sicque canem eludit, donec sylvarum

latebras ingrediatur. Vidi & ego in scopulis Norvegiæ vulpem, inter rupes

immissa cauda in aquas plures educere cancros, ac demum devorare. Idque non rarum

Spectaculum commune.

est spectaculum, cum nulli pisces, ita vt cancri, immissæ rei præsertim villosæ,

adhærent: etiam aridis piscibus, in aquas ad emolliendum emissis. Qui podagra

Cancri omnibus adhærent.

vexantur, calida hujus bestiæ pellicula extracta, atque pedibus circumligata

sanantur. Adeps etiam eiusdem animalis, auribus & membris podagram

Medicinæ.

patientis adhibita, prodest. Pinguedoeius torminosis, &

omni dolori confert. Cerebrum eius infanti sæpius datum,

nunquam caducus erit. Et ita hæc, & similia pro

simplicibus medicinis per experientiam

observant Aquilonares.

De Venatoribus, & Venationibus.

CAP. XLI.

Venatores multi.

COMPERTVM omnibus relinquitur, multos esse venatores,

atque diversa ingenia eorum in Aquilonaribus terris,

qui tot ferocibus bestiis sine suæ sanitatis jactura occurrere

possunt. Cum vero præmissum sit in aliquot capitulis,

quam sagaces sint venatores, juxta animalium proprietates,

in eorum captura facienda, vtilius videbitur exinde

adducere, quales ibi sint venatores, aut reperiantur

in aliis terris. Certum est eos nedum ibidem, sed vbique

Venatores patientes sufferunt omnia.

patienter in omnibus oportere tristissimos sufferre casus,

vndecunque subortos, maximæ illis in locis, vbi non minus intractabilibus elementis,

quam sævis animalibus erit congrediendum: & interim nives, & æstus ferre, famemque

prædæ aviditate equitando, currendo, prosiliendo, montesque scandendo tolerare,

atque cum feris dubio sub eventu pugnare, arteque & viribus experiri, an ipsorum

promptitudini, vel feræ victoria cedat: atque inde egregii milites, & expertiores

Principes e venatoribus fiunt.

quoruncunque certaminum duces, immo & Principes ad publicum gubernium felicibus

auspiciis educi solent, vt plures attestantur annales. Venatio etenim claris

Principibus semper est grata, atque olim (otio non concesso, dum rigide & non

delicate, vt nunc, Magnatum filii educabantur) gratissima fuit, quasi peculiaris quædam

exercitatio. Nec quidem immerito: speciem nanque non parvam fortitudinis

præ se fert, & similitudinem quandam cum re bellica tenet: ducem præficit sibi venatio,

Venatio ducem habet. .

cujus dictos omnes auscultant: hostem excursoribus provocat: exploratores

in speculis disponit: insidias abdit: apertum Martem simulat: divortia, quæ ad fugam

patent, observat: per saltus quidem, & arva pedites præmittit: loca plana,

Simulachra præliorum.

& aperta equitum alis præcingit: cornuum strepitu progressur, receptuique canit:

dat signa prædæ, ac victoriæ: prædam advenientem, aut evadentem significat: moveri

castra indicat: adeo vt concludendum sit, venationem bello, ac pugnæ similimam

esse. Vnde Virgilius poëta præmissis astipulatur, dicens:

Venatum invigilant pueri, sylvasque fatigant,

Flectere laudis equos, & spicula tendere cornu.

Item Mantuantus de Germanis & Gothis:

Assueta per alpes

Frigora agens, certare vrsis, nive candida semper

Per juga veloces cursu prævertere cervos.

De externis exemplis Venatorum, ac Venationum.

CAP. XLII.

ETSI Gothi, teste Iordane, & Paulo Diacono, deditissimi

Gothi venationi assueti.

afferantur venationibus, vt in iis cum Hunnis descenderent

in discrimen, & inde in acerrimum bellum: tamen

nulli, aut rari talium eorum exercitiorum nomina, tempora,

vel gesta in scriptis exhibuere: immo satis parce, & minutatim

de præclarissimis eorum bellis scribunt, quæ propter salvandos

Causæ bellorum.

oppressos, aut amplianda dominia fecere vetussimis

ævis, quemadmodum Saxo in principio suarum historiarum

conqueritur, & post eum antecessor meus D. Io. Gothus

Archiepiscopus Vpsalensis, causas negligentiæ satis arduas afferentes. Ergo

pro solatio Aquilonarium populorum, aliunde venari congruit honestissima exempla,

vt saltem agnoscant, maximos olim in orbe Principes nequaquam otio torpuisse,

aut deditos fuisse turpissime vitæ. Alexander cognomento Magnus, vbi tantillulum

Alexander Magnus.

quievit a præliis, assidua venatione objectabatur: vnde & leonem, velut æmulus

Herculis, fortissimum interemit. Sed ad Pencesten vrsi morsu, & vnguibus laceratum scripsit,

que si quis venatorum eum in vrsi congressu destituerit, tanquam desertor debitas pœnas

luat. Bellator maximus Rex Ponti Mithridates, XLVI. annis cum Romanis varia

Mithridates.

fortuna confligens, venationis studio venena evasit, & insidias. Armos enim circiter

septem(vt superius lib. VIII. cap. XXXV. habetur)neque vrbis, neque ruris tecto

vsus est: sed inter sylvas quasi errabundus vagabatur, atque in diversis montibus

pernoctabat, feratque insequebatur, ac milites induravit. Crœsus Lydorum Rex

Cyrus.

(quem Solon super nimia felicitate gloriantem arguebat) filium perdidit in venatione.

Darius Persarum Rex potentissimus, inter prima bellorum respiracula

Darius.

venationi intendebat. Epaminondas Thebarum princeps, venatioribus durante

Epaminondas.

vita semper operam dabat. Ferdinandus Aragonum Rex optimus, etsi venationi

Ferdinandus.

intentus esset, nunquam tamen solus trucem bestiam est aggressus: quod & alii

observabant. Gelonus Herculis filius, vestigia patris secutus, venator & bellator

Gelonis.

eximius fuit. Hadrianus Imperator Masorem Germanum quotidie secum in venatione

Hadrianus.

habuit, quia peritissimus erat. Iason Regis Thessaliæ filius, pro vellere aureo

Iason

venatus est. Caroli Magni venatorius gladius, auro circundatus, adhuc

Carolus Magn'

visitur in Aquisgrano. Sed nec deessent in exemplis allegandi, qui venatorio exercitio

frequentius vel vere, vel ficte instituto, patriam tyrannis interemptis libertati

restituerunt: vt Pelopidas quidam Thebanus, qui e venatore Dux factus est in

Pelopidas.

maximo principatu. Item Viriatus Lusitanus primus Hispaniarum magnus Dux,

Viriatus.

decem annis vario eventu contra Romanos acriter pugnans, cum pastor esset, militarem

disciplinam e sola venatione didicit, cui quidem operam dedit: & a venatoribus

Dux factus, cum nulla generis, aut majorum commendatione clarus esset,

vniversum Hispaniæ exercitu magna cum laude diutius duxit. Et ita de pluribus aliis,

quos Francis. Senensis Episcopus Caietanus de Regis institutione recenset.

Flectere laudis equos, & spicula tendere cornu.

Item Mantuantus de Germanis & Gothis:

Assueta per alpes

Frigora agens, certare vrsis, nive candida semper

Per juga veloces cursu prævertere cervos.

De externis exemplis Venatorum, ac Venationum.

CAP. XLII.

ETSI Gothi, teste Iordane, & Paulo Diacono, deditissimi

Gothi venationi assueti.

afferantur venationibus, vt in iis cum Hunnis descenderent

in discrimen, & inde in acerrimum bellum: tamen

nulli, aut rari talium eorum exercitiorum nomina, tempora,

vel gesta in scriptis exhibuere: immo satis parce, & minutatim

de præclarissimis eorum bellis scribunt, quæ propter salvandos

Causæ bellorum.

oppressos, aut amplianda dominia fecere vetussimis

ævis, quemadmodum Saxo in principio suarum historiarum

conqueritur, & post eum antecessor meus D. Io. Gothus

Archiepiscopus Vpsalensis, causas negligentiæ satis arduas afferentes. Ergo

pro solatio Aquilonarium populorum, aliunde venari congruit honestissima exempla,

vt saltem agnoscant, maximos olim in orbe Principes nequaquam otio torpuisse,

aut deditos fuisse turpissime vitæ. Alexander cognomento Magnus, vbi tantillulum

Alexander Magnus.

quievit a præliis, assidua venatione objectabatur: vnde & leonem, velut æmulus

Herculis, fortissimum interemit. Sed ad Pencesten vrsi morsu, & vnguibus laceratum scripsit,

que si quis venatorum eum in vrsi congressu destituerit, tanquam desertor debitas pœnas

luat. Bellator maximus Rex Ponti Mithridates, XLVI. annis cum Romanis varia

Mithridates.

fortuna confligens, venationis studio venena evasit, & insidias. Armos enim circiter

septem(vt superius lib. VIII. cap. XXXV. habetur)neque vrbis, neque ruris tecto

vsus est: sed inter sylvas quasi errabundus vagabatur, atque in diversis montibus

pernoctabat, feratque insequebatur, ac milites induravit. Crœsus Lydorum Rex

Cyrus.

(quem Solon super nimia felicitate gloriantem arguebat) filium perdidit in venatione.

Darius Persarum Rex potentissimus, inter prima bellorum respiracula

Darius.

venationi intendebat. Epaminondas Thebarum princeps, venatioribus durante

Epaminondas.

vita semper operam dabat. Ferdinandus Aragonum Rex optimus, etsi venationi

Ferdinandus.

intentus esset, nunquam tamen solus trucem bestiam est aggressus: quod & alii

observabant. Gelonus Herculis filius, vestigia patris secutus, venator & bellator

Gelonis.

eximius fuit. Hadrianus Imperator Masorem Germanum quotidie secum in venatione

Hadrianus.

habuit, quia peritissimus erat. Iason Regis Thessaliæ filius, pro vellere aureo

Iason

venatus est. Caroli Magni venatorius gladius, auro circundatus, adhuc

Carolus Magn'

visitur in Aquisgrano. Sed nec deessent in exemplis allegandi, qui venatorio exercitio frequentius vel vere, vel ficte instituto, patriam tyrannis interemptis libertati restituerunt: vt Pelopidas quidam Thebanus, qui e venatore Dux factus est in

Pelopidas.

maximo principatu. Item Viriatus Lusitanus primus Hispaniarum magnus Dux,

Viriatus.

decem annis vario eventu contra Romanos acriter pugnans, cum pastor esset, militarem disciplinam e sola venatione didicit, cui quidem operam dedit: & a venatoribus Dux factus, cum nulla generis, aut majorum commendatione clarus esset, vniversum Hispaniæ exercitu magna cum laude diutius duxit. Et ita de pluribus aliis, quos Francis. Senensis Episcopus Caietanus de Regis institutione recenset.

De periculis Venationum in spectaculis.

CAP. XLIII.

NE autem longius per vastas solitudines, & peregrinas allegationes evagetur hæc venatio, Mantuani verbum adhibendum est dicentis: Quis scelerum comprehendere formas? quis omnia pœnarum percurrere nomina possit ?

Venatio periculis plena.

Quasi diceret, omnia periculorum plena in venatione, veluti expectatio vulnerum in atrocissimo bello. Et ob hoc non incongrue inserta est huic loco epistola Theoderici Regis

Epistola Theoderici regis gothorum.

Gothorum, quam Maximo viro illustri(vt lib. V. apud Cassiodorum habetur)scripsit in hunc modum: Si Consularem munificentiam provocant, qui peruncta corporum flexibilitate luctantur: si organo canentibus redditur vicissitudo præmiorum: si venit ad pretium delectabilis cantilena: quo munere venator explendus est ? qui vt spectantibus placeat, suis mortibus elaborat. Voluptatem præstat sanguine suo, & infelici forte constrictus festinat populo

Actus detestabilis.

placere, qui eum non optat evadere. Actus detestabilis, certamen infelix, cum feris velle contendere, quas fortiores se non dubitat invenire. Sola est ergo in fallendo præsumptio, vnicum in deceptione solatium. Qui si feram non mereatur effugere, interdum nec sepulturam poterit invenire. Adhuc superstite homine perit corpus,

Captus esea hosti suo.

& antequam cadaver efficiatur, truculenter absumitur. Captus esca fit hosti suo, & illum (proh dolor) satiat, quem se perimere posse suspirat. Spectaculum tantum fabricis clarum, sed actione deterrimum, in honore Scythicæ Dianæ repertum, quæ

Sacrificium detestabile.

sanguinis effusione gaudebat. O miseræ deceptionis errorem, illam desiderasse colere,

quæ hominum mortem placabatur. Primum sibi per lucos, & sylvas agrestium

Triplex dea.

populorum vota, & venationibus dedita, hanc triplicem deam falsa imaginatione

Luna.

finxerunt: ipsam scilicet in cœlo Lunam, ipsam in sylvis Dianam, ipsam apud inferos

Dianam.

Proserpinam esse, firmantes. Sed solum Herebi potentem, non improbe forsitan

Proserpina.

æstimarunt: quando tali falsitate decepti, in profundas vivi tenebras cum

suis erroribus intraverunt. Hunc ludum crudelem, sanguinariam voluptatem, religionem

Athenientes.

impiam, humanam (vt ita dixerim)feritatem, Athenienses primum ad

civitatis suæ perduxere culturam, justitia permittente divina, vt ad illusionem

spectaculi perveniret, quod falsæ religionis ambitus invenisset.

Hoc Titi potentia principalis divitiarum profuso flumine

cogitavit ædificium fieri, vnde caput vrbium potuisset

extolli.

LIBER XVIII.641

De eodem continuatio.

CAP. XLIIII.

ET cum Theatrum, quod est hemisphærium, Græce dicatur,

Amphitheatrum, quasi in vnum juncta duo visoria, recte

Amphitheatrum.

constat esse nominatum: ovi speciem eius arena concludens,

vt concurrentibus aptum daretur spatium, & spectantes omnia

facilius viderent, dum quædam prolixa rotunditas vniversa collegerat.

Rotunditas prolixa.

Itur ergo ad talia, quæ refugere deberet

humanitas. Primus fragili ligno confisus, currit ad ora beluarum:

& illud, quod cupit evadere, magno impetu videtur

appetere. Pari in se cursu festinat & prædator, & præda:

Prædator, & præda citissime concurrunt.

nec aliter tutus esse potest, nisi huic, quem vitare cupit, occurrerit. Tunc in aëre saltu

corporis elevato, quasi vestes levissimæ supinata membra jaciuntur, & quidam

arcus corporeus supra beluam libratus, dum moras descendendi facit, sub ipso velocitas

ferina discedit. Sic accidit, vt ille magis possit videri mitior, qui probatur

illudi: alter angulis in quadrifaria mundi distributione compositis, rotabili facilitate

Illusus videtur mitior.

præsumens, non discedendo fugit, non se longius faciendo discedit, sequitur insequentem,

poplitibus se reddens proximum, vt ora vitet vrsorum: ille in tenuem regulam

venire suspensus invitat exitiabilem feram: & nisi periclitatus fuerit, nil vnde

vivere possit, acquirit. Alter se gestabili muro cannarum, contra sævissimum animal,

ericii exemplo, receptatus includit: qui subito in tergus suum refugiens, intra se

Ericius se recludit in sphæram.

collectus absconditur: & cum nusquam discessent, eius corpusculum non videtur.

Nam sicut ille veniente contrario revolutus in sphæram, naturalibus defensatur

aculeis, sic iste consutili crate præcinctus, munitior redditur fragilitate cannarum.

Fragilitas cannarum.

Alii tribus (vt ita dixerim) dispositis ostiolis paratam in se rabiem provocare

præsumunt, in patenti area cancellosis se postibus occulentes, modo facies, modo

terga monstrantes: vt mirum sit evadere, quos ita respicis per leonum vngues

dentesque volitare. Alter labenti rota feris offertur: eadem alter erigitur, vt periculis

Spectaculum miserrimum.

auferatur. Sic hæc machina ad infidi mundi formata qualitatem, istos sæpe refovet,

illos timore discruciat, omnibus tamen vicissim, vt decipere possit, arridet.

Machina infidi mundi

Attamen his antiqua liberalitate constituta sunt præmia, vt miferis satiatis

justitia videatur habere vigorem, & illi pro intentato periculo,

Liberalitas antiqua.

solatio non careant desiderato. Heu mundi error dolendus,

si esset vllus æquitatis intuitus, tantæ divitiæ pro vita

Error dolendus.

mortalium deberent dari, quantæ in mortes

hominum videntur effundi.

De ferocia Hominum in Lupos conversorum.

CAP. XLV.

QVONIAM præsenti lib. cap. XV. de diverso luporum

genere dictun est, pretium operæ me facturum esse arbitratus

sum, si in fine hujus lib. de animal, sylves. luporum

Luporum genus e hominibus conversum.

genus e hominibus conversum, quod Plinius lib. VIII.

cap. XXII. fabulosum, ac salsum confidenter existimandum

esse affirmat, tales in terris ad Septentrionem maxime

vergentibus, etiamnum magna in copia reperiri, adiicerem.

ln Prussia, Livonia, atque Lithuania, quamvis luporum

Rapacitas luporum vbi exercetur.

rapacitatem per totum pene annum incolæ haud exiguo

cum damno expenuntur, quia eorum pecora ingenti multitudine passim in sylvis,

dummodo exiguo intervallo a grege aberrant, dilaniantur, ac consumuntur: tamen

Dannum a hominibus gravius quam a feris.

hoc dispendium non adeo magnum ab illis reputatur, quam quod a hominibus in

lupos conversos sustinere coguntur. In festo enim Nativitatis CHRISTI sub

noctem, statuto in loco, quem inter se determinatum habent, tanta luporum e hommibus

Luporum e hominibus conversorum copia.

diversis in locis habitantibus conversorum copia congregatur, quæ postea

eadem nocte mira ferocia cum in genus humanum, tum in cætera animalia, quæ feram

naturam non habent, sævit, vt majus detrimentum a his, istius regionis inhabitatores,

Lupi ædificia hominum oppugnant.

quam vnquam a veris & naturalibus lupis accipiant. Nam vti compertum

habetur, ædificia hominum in sylvis existentium, mira cum atrocitate oppugnant,

ipsatque fores effringere conantur, quod tam homines, quam reliqua animantia

ibidem manentia consumant. Cellaria cervisiarum ingrediuntur, ac illic aliquot cervisiæ,

Lupi cervisiam bibunt.

aut medonis tonnas epotant, ipsaque vasa vacua in medio cellarii vnum super

aliud elevando collocant: in quo a nativis ac genuinis lupis discrepant. Locum vero,

Locus fatidicus.

vbi forsan illa nocte quieverunt, harum terrarum incolæ fatidicum arbitrantur:

quia si alicui in eo quid adversi contigerit, veluti vehiculum obvertantur, atque ipse

nivibus iniiciatur, plane sibi persuarum habent, eum isto anno morte moriturum,

Lupi e hominibus conversi parietem transiliunt.

quemadmodum id a multis temporibus per experientiam explorarunt. Intra Lithuaniam,

Samogethiam, ac Curoniam est paries quidam, e quodam castello diruto reliquus,

ad hunc certo anni tempore aliquot millia eorum conveniunt, ac vniuscujusque

agilitatem in saltando explorant: qui hunc parietem transilire nequiverint, vti pinguloribus

Lupi flagellis cæduntur.

fere evenit, flagellis ab eorum præfectis cæduntur. Denique constanter asseritur,

inter hanc multitudinem etiam istius terræ magnates, atque e prima nobilitate

Magnates inter lupos versantur.

viros versari: qui quomodo ad eam vesaniam, ac metamorphosin longe terribilem,

quam deinde statis temporibus negligere haud possunt, plerunque perveniant, sequenti

cap. docebitur.

De Meta

LIBER XVIII.$_{643}$

De Metamorphosi hominum in Lupos.

CAP. XLVI.

PLINIVS inter eos, qui vnquam naturalis historiæ argumentum attigerunt,

Plin. nat. histo. princeps.

atque etiam tractandum susceperunt, facile princeps, supra citato loco refert,

Evantem autorem Græcorum haud spretum tradere, que Arcades scribant, exgente

Evantes Græcus autor.

Antæi cujusdam forte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituque

in quercu suspenso tranare, atque in deserta abire, transfigurarique in lupum, & cum

Homo in lupum transfiguratur.

cæteris eiusdem generis congregari per annos IX. Quo in tempore si homine se

abstinuerit, reverti ad idem stagnum: & cum tranavent, effigiem recipere, ad pristinum

habitum addito novem armorum senio. Hæc metamorphosis etsi Plinio vero

similis haud videtur, ac impudens mendacium esse opinatur: tamen ad Evantis, Agriopæ,

aliorumque autorum sententiam salvandam, in allegatis oris talia in hunc vsque

diem accidere, aliquot exemplis declarabitur. Quandocumque enim aliquis rerum novarum

præter divinam institutionem cupidus, sive Germanus, sive indigena, in collegium

Metamorphosis hominis in lupum.

istorum maledictorum hominum, qui in lupos, cum est integrum videbitur,

convertuntur, associari cupit, ita vt certis anni temporibus ad destinata loca, per omnem

vitam suam vna cum suis asseclis conveniat, damnumque ac mortem ipsam cæteris mortalibus,

& pecoribus inferat: hanc mutandi rationem, ipsi naturæ maxime contrariam,

a quodam hujus veneficii perito, per poculum cervisiæ propinando (dummodo

Modus vt homo in lupum convertatur.

is, qui huic illicito consortio applicatur, illud acceptat) certis verbis adhibitis consequitur.

Postea quando sibi consultum videbitur, hominis idæam, in cellarium aliquod,

aut abditam sylvam se conferendo, in lupi formam totaliter transmutare potest.

Denique hanc juxta placitum post aliquod tempus relinquere, atque illam

vicissim assumere sibi integrum est.

De exemplis, in quibus homines in Lupos conversi sunt, & e contra.

CAP. XLVII.

AC vt ad exempla perveniamus. Cum nobilis quidam longam

per sylvam iter faceret, aliquotque servilis conditionis

Rusticí in Livonia servilis conditionis.

rusticos, hujus veneficii haud ignaros (quales plerunque istis

in oris reperiuntur) secum ducebat: dies ad vesperam tendebat:

tum etiam in sylva pernoctandum erat, quia in proximo

nullum hospitium fuit: denique fame ac penuria premebantur.

Tandem vnus eorum repentinum consilium proponit,

cæteros debere esse quietos, nec Yllum tumultum, si

De Metamorphosi hominum in Lupos.

CAP. XLVI.

PLINIVS inter eos, qui vnquam naturalis historiæ argumentum attigerunt,

Plin. nat. histo. princeps.

atque etiam tractandum susceperunt, facile princeps, supra citato loco refert,

Evantem autorem Græcorum haud spretum tradere, que Arcades scribant, exgente

Evantes Græcus autor.

Antæi cujusdam forte electum ad stagnum quoddam regionis eius duci, vestituque

in quercu suspenso tranare, atque in deserta abire, transfigurarique in lupum, & cum

Homo in lupum transfiguratur.

cæteris eiusdem generis congregari per annos IX. Quo in tempore si homine se

abstinuerit, reverti ad idem stagnum: & cum tranavent, effigiem recipere, ad pristinum

habitum addito novem armorum senio. Hæc metamorphosis etsi Plinio vero

similis haud videtur, ac impudens mendacium esse opinatur: tamen ad Evantis, Agriopæ,

aliorumque autorum sententiam salvandam, in allegatis oris talia in hunc vsque

diem accidere, aliquot exemplis declarabitur. Quandocumque enim aliquis rerum novarum

præter divinam institutionem cupidus, sive Germanus, sive indigena, in collegium

Metamorphosis hominis in lupum.

istorum maledictorum hominum, qui in lupos, cum est integrum videbitur, convertuntur, associari cupit, ita vt certis anni temporibus ad destinata loca, per omnem vitam suam vna cum suis asseclis conveniat, damnumque ac mortem ipsam cæteris mortalibus, & pecoribus inferat: hanc mutandi rationem, ipsi naturæ maxime contrariam, a quodam hujus veneficii perito, per poculum cervisiæ propinando (dummodo

Modus vt homo in lupum convertatur.

is, qui huic illicito consortio applicatur, illud acceptat) certis verbis adhibitis consequitur. Postea quando sibi consultum videbitur, hominis idæam, in cellarium aliquod, aut abditam sylvam se conferendo, in lupi formam totaliter transmutare potest. Denique hanc juxta placitum post aliquod tempus relinquere, atque illam vicissim assumere sibi integrum est.

De exemplis, in quibus homines in Lupos conversi sunt, & e contra.

CAP. XLVII.

AC vt ad exempla perveniamus. Cum nobilis quidam longam per sylvam iter faceret, aliquotque servilis conditionis

Rustici in Livonia servilis conditionis.

rusticos, hujus veneficii haud ignaros (quales plerunque istis in oris reperiuntur) secum ducebat: dies ad vesperam tendebat: tum etiam in sylva pernoctandum erat, quia in proximo nullum hospitium fuit: denique fame ac penuria premebantur. Tandem vnus eorum repentinum consilium proponit, cæteros debere esse quietos, nec Yllum tumultum, si

quid viderent, excitare: se a longinquo gregem ovium pasci conspicere, curaturum, vt absque magnis laboribus vnam e his ad cœnam, alioquin satis exiguam, haberent

Homo in lupum transformatur

assandam. Statim deinde in opacam sylvam, ne ab aliquo conspiciatur, se confert, ibique formam hominis in lupum transfiguravit: que in nullo hæc metamorphosis

Lycaon in lupum transmutatus.

distare visa est, ab illa Lycaonis (quamvis is propter scelera transmutatus) cujus in hunc modum Ovid. Metamorphos. I. meminit:

Ovidius.

Frustraque loqui conatus: ab ipso
Colligit os rabiem, solitæque cupidine cædis
Vtitur in pecudes: & nunc quoque sanguine gaudet.
In villos abeunt vestes: in crura lacerti.
Fit lupus, & veteris servas vestigia formæ.
Canities eadem est: eadem violentia vultus:
Iidem oculi lucent: eadem feritatis imago est

Postea in ovium gregem haud aliter quam magno impetu irruit, & vnam ex eis

Ovis a lupo ad currum defertur.

retro in sylvam fugiendo diripuit: quam aliquanto post in lupi formam ad currum defert.

Socii autem hujus prædæ conscii, talem grato animo suscipiunt, & in curru

clam abscondunt: qui vero in lupum se transformaverat, ad sylvam iterum revertitur,

Lupus humanam formam assumit.

humanam formam rursus assumit. Contigit quoque in Livonia haud multis

ab annis, inter nobilis cujusdam conjugem, atque seruum suum (quorum illic majorem

Servorum copia in Livonia.

copiam, quam in vlla alia Christianorum regione, habent) quod altercarentur,

homines in lupos mutari haud posse: demum ille prorumpit, extemplo eius

Homo cellarium ingreditur, lupus exit.

rei exemplum velle ostendere, dummodo sibi facultas concederetur: ac cellarium solus

ingreditur: vnde paulo post lupi formam indutus egrediens, a canibus per agrum

ad sylvam tendens effugatur: qui ei oculum (etsi satis acriter se defendebat) eruunt.

Canes lupo oculum eruunt.

Postera autem die, ad dominam suam monoculus redit. Vnde Evantis opinio,

quam Plinius citato loco refert, salvatur: quod scilicet homo in lupum per annos

IX. transfiguratus, cum suam effigiem reciperet, ad pristinum habitum, atque ætatem

novem annos addiderit. Certo etiam constat, si lupus e homine transmutatus

occisus, aut alicujus membri mutilationem passus fuerit, quod statim quando hominis

figuram reassumet, isso membro carebit. Sin vero a canibus, aut venatoribus

Homo in lupum transmutatus occisus, postea non apparet.

interfectus, nunquam talis homo amplius apparebit. Denique recenti adhuc

memoria, compertum relinquitur, quomodo Dux Prussiæ, tali veneficio

parum fidei adhibens, quendam hujus maleficii expertum, vinculis

clausum coëgit, vt in lupum se transformaret: quod ita factum

Homo cogitur, vt in lupum se transformet.

est. Hunc tamen, ne hujusmodi idololatria impunita

maneret, igne postea comburi mandavit.

Talia enim flagitia tam divinæ, quam

Pœna in lupos se convertentiu.

humanæ leges severissime

puniunt.

LIBRI XVIII. FINIS.

OLAI MAGNI 645

\

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE AVIBVS.

LIBER. XIX.

PRÆFATIO.

ETSI plurima in Septentrionalibus terris, tam campestrium,

quam aquatilium avium genera sunt, cæterisque nationibus

nota, vt supervacaneum sit de earum naturis aliquid

adducere, maxime cum a veteribus scriptoribus id argumentum

copiose fuerit tractatum: attamem in frigidissimis

his terris & aquis, nonnihil peramplius ostendi poterit, quod

optimum lectorem semoto fastidio recreare, aut lectum meminisse

juvare queat. Mirantur enim plurimi, nec frustra, quomodo

rigentibus vndique campis densitate nivium, concretis

vbique aquis solidissima glacie, longisque frigidis noctibus per multos menses

durantibus, nedum vivere, sed & genus propagare probentur. Quocirca nemo

Nemo temere damnet rem ignotam.

præcipiti judicio (hortante Platone in principio de legibus) ignotæ rei naturam,

ob difficilem eius notitiam, damnet, aut arguat, donec acrius inquirat, & æquius

intelligat, atque perfectius dijudicet, quid artifex ipsa natura producere, productumque

Infra cap. vlt. lib. 22.

suis legibus statuere possit. Multa enim sunt, quæ sensus humanos, etsi

videantur, latere solent, atque sui admirationem potius, quam notitiam scrutatoribus

Artifex natura.

ingenerant. Nec nisi minutuli Philosophi eiusdem Platonis judicio censendi

Philosophi minutuli.

sunt, qui nihil nisi sensibus comprehensum asserere, aut credere volunt. Quibus

integer naturalium rerum terrarumque scriptor Celtes, qui quinque annis vniversam

Celtes.

perlustravit Germaniam, satisfacere possit, vbi ait: De volucribus autem, vt apud

gravissimos autores, nihil compertum habeo: multa enim desiisse, quæ hodie non

sunt, & multa renasci in rerum natura, quæ olim non fuerunt, constat: quod nova cœlestium

corporum (si quid in mundo novum amplius emergere potest) factum

Novum nil videtur.

configuratione credidenm. Hæc Celtes. Cui etiam Plinius lib. X. cap.

XV. suffragatur his verbis: Sunt præterea complura genera depicta,

in Hetrusca disciplina, seculis non visa: quæ nunc

Gula humanam multa depopulatur.

defecisse mirum est, cum abundent etiam quæ

gula humanam populatur.

646 DE AVIBUS.

De multiplici genere Avium, & earum distinctione.

CAP. I.

Distinctio avium.

DISTINGVVNTVR itaque in frigidis, sicuti & aliis

nationibus aves, vt quædam carnivoræ sint, vt aquilæ: &

quædam semine vtantur, vt anseres: quædam fortuito cibo,

Differentia alia.

vt cornices: quædam vermibus, vt galli: quædam in aëre

reflexo volatu nutriuntur, vt hirundines. Est etiam diversitas

accipitres. Ex contra vero grues, & columbæ societate gaudent.

Aliæ adventitiæ, vt ciconiæ, & hirundines: aliæ

manibus subjectæ, quæ tactu mansuescunt, & mulcentur, vt

accipitres, & monedulæ: aliæ communi domicilio fruuntur cum hominibus, vt hirundines:

aliæ deserta, vt turtures, frequentant, libertatis amore victum quærentes: aliæ

obstrepunt, vt picæ: aliæ canunt, vt merula: aliæ noctu vlulant, vt bubones: aliæ die

cantant, vt fere omnes: aliæ æstate, vt cuculi: aliæ vtroque, vt passeres & aquilæ, tempore

Psittaci rari & importanti in aquilone.

perennes: aliæ vocem humanam imitantes, vt psittaci, quibus veluti raris hospitibus

importatis, gaudet regio Septentrionalis, nam & ibi loquentes secreta domestica

revelant: aliæ Regibus subjectæ, vt grues, & apes: quædam confricantur ad

Corvi albi & falcones.

purgationem in cinere, vel arena, vt sturni: quædam semetipsas regunt, vt pici, &

graculi: quædam rarius apparentes, vt corvi albi, & falcones, picæ, & passeres.

Magna quoque differentia vocum, & morum: rapax aquila, lascivus gallus, diligens

pavo, libidinosa columba, dolosa perdix atque zelotypa, crudelis struthio,

Distinctio avium alia.

qui in Septentrionem nunquam videtur, sed eius natura suffertur: item garrula pica,

monedula furax. Est & alia volucrum distinctio in pedibus, & rostris. Aut enim

habent vngues aduncos, vt aquilæ, & falcones: aut digitos palmipedes, vt anseres,

& aquaticæ fere omnes. Est & alia distinctio, vt quædam mutent colorem, vt turdi,

& grues in senectute: quædam vocem, vt gallinæ: quædam colorem & vocem,

vt merulæ, & lusciniæ: quædam senio canant, vt cygni, tuncque præcones sui fati:

quædam in æstate dulciter, & in hyeme male canunt: quædam diversis vocibus quolibet

die mutant vocem, vt kyces: quædam taeent in hyeme, vt turtures, & hirundines

quædam hyeme variant, & quædam æstate cantum.

Adhuc

Adhuc de earum distinctione.

CAP. II.

QVÆDAM etiam aves rapinis intentæ, vt superius dictum

Aves rapaces.

est, societatem horrent. Nam propter aviditatem

prædandi, vel insidias explorandi, nec ipsæ conveniunt,

nisi lege conjugii: refugit enim avaritia consortium

Avaritia refugit consortium.

plurimorum. Aves rapaces acuti visus sunt, quia indigent

ex alto remotius, profundiusque videre: quibus pennæ

fluunt, & redeunt ad vigorem: nec nisi duos producunt

pullos. Si plures, projiciunt eos, vt aquilæ. Omnes aves

prædatrices venantur prædam alterius generis, non de sua

specie, contra naturam piscium. Solus nisus expers est pietatis hujus. Aves prædatrices

Nisus.

fugitivæ loris revocantur. Distinguuntur etiam aves in sumendis nutrimentis.

Aves prædatrices.

Quædam enim carnes comedentes, incurvata rostra habet, vt eas teneant: quædam

grana comedentes, subtilia habent rostra, atque lata, sicuti aquaticæ, vt e profundo victum rodant: quædam etiam rostra longiora habet, & hæ crura longiora: quædam colla recta. Vulturum rostrum in senectute arcuatur. Bubo a reliquis avibus

Bubo a reliquis deplumatur.

deplumatur. Reliquæ aves perdunt plumas in pullificatione. Est & genus avium quoddam, præeminentes in medio capitis plumas instar galeæ habens. Vultur ea quæ venatur, vel cum quibus pugnat, stupefacit alis percutiendo. Aquilarum pennæ

Pennæ aquilarum.

mixtas reliquarum alitum pennas devorant, prout superius dictum est, de pellibus luporum, & ovium: ita & cattorum, ac glirium. Est & alia differentia earum in alis, vngulisque plurium, vel paucorum digitorum: quia pleræque quatuor digitos habent, tres anterius, & vnum posterius. Bubo tamen duos ante, & duos post.

Bubo.

Omnes autem aquaticæ pellem in digitis habentes, gregatim ambulant. Picus marinus vncorum vnguium est, ideo semper in volatu. Nec aves terrestres vncos habet ad ambulandum, præsertim in petris, idoneos. Suntque brevioris colli, & magnarum alarum.

648 DE AVIBUS.

De Avium differentia ex Cassiodoro lib. VIII.

CAP. III.

Comparatio pulchra bonæ civitatis.

GOTHORVM Rex Athalaricus volens ostendere pulchram eam fore civitatem, quæ populorum probatur habere conventum, asserit, feris datum esse, agros sylvasque quærere: hominibus autem, focos patrios supra cuncta tueri.

Differentia avium.

Aves ipsæ gregatim volant, quæ innoxia voluntate mitescunt. Canori turdi amant sui generis densitatem. Strepentes sturni compares sequuntur indesinenter exercitus. Murmurantes palumbi proprias diligunt cohortes: & quicquid ad simplicem pertinet vitam, adunationis gratiam non refutat.

Aquilæacutius vident.

Contra, animosi accipitres, aquilæ venatrices, & supra omnes alites acutius intuentes, volatus solitarios concupiscunt: quia rapaces insidiæ innoxia conventicula non requirunt. Ambiunt enim aliquid soli agere, qui prædam cum altero non

Voluntas hominum plerumque detestabilis est.

desiderant invenire. Sic mortalium voluntas plerunque detestabilis est, quæ conspectum hominum probatur effugere: de illo aliquid veraciter credi, cujus vitæ testis non potest inveniri. Hæc ille. Solivagæ etenim aves, vt dictum est, & infra dicetur,

Aves solivagæ insatiabiles.

semper insatiabiles sunt, atque rapaces, etiam sub marinis tempestatibus in littoribus aberrantes, vt pisces exquirant. Huic etiam proposito non incongrua applicari poterit animantium distinctio, per divum Ambrosium lib. V. Hexame. cap.

Tria genera animantium.

XII. facta: tria videlicet eorum esse genera, terrenum, volatile, & aquatile. Ante quam

differentiam dicit, avium naturam esse, quod cum eunt cubitum, quasi peracto læto

munere, æthera cantu mulcere solent: quod velut solenniter surgente & occidente

Aves canunt laudes creatori.

die, instaurare consuerunt, vt decursi, vel adorituri nocturni juxta ac diurni

temporis laudes suo referant creatori. Et demum ad finem capitis precatur

adesse lusciniam, vt dormientes excitet a somno: ea enim avis significare

solet diei surgentis exortum, & effusiorem diluculo deferre lætitiam.

Turtures gementes.

Tamen si illarum suavitas deesset, sunt gementes

turtures, & raucæ columbæ, vt homo excitetur

ad laudem altissimi

creatoris.

LIBER XIX.[649]

De Accipitre, & diversis eius speciebus.

CAP. IIII.

IN partibus Aquilonis hujus avis natura generosior, ac

fortior, quam in cæteris mundi partibus, esse censetur, maxime

De Accipitre, & diversis eius speciebus.

CAP. IIII.

IN partibus Aquilonis hujus avis natura generosior, ac

Accipitres generosi.

fortior, quam in cæteris mundi partibus, esse censetur, maxime

propter cœli solique rigorem, & abundantissimam

escam volucrum, scilicet suæ naturæ convenientium, pro

solido nutrimento. Sanguine enim, corde, ac pectore

earum avidius nutritur, magnamque venandi audaciam, affectumque

sumit: qui & naturali superbia, . ac tyrannide

Superbia naturalis in accipitre.

magis quandoque, quam necessitate stimulatur ad raptum,

& delectatur in illo. Sunt etiam, qui cor tantummodo latere

per rostrum aperto devorant: aliquando etiam cerebrum appetunt, reliqua parte corporis

rejecta. Qui venationi student per accipitres, cancros est offerunt manducandos:

Cancri dantur accipitri.

e quorum esca mira satietate delectantur: avideque volatilia venantur, vt gratam

pro exquisita esca restituant prædam: idque facilime faciunt ob volatus agilitatem

quam supra reliqua volatilia habent, pennasque acutas, quæ singulis annis veteribus

Pennæ renovantur.

abjectis est renovantur. Estque hujusmodi naturæ, quod avem, quam vesperi

prædatur, vngulis sub pectore ob inducendum calorem servat, maneque liberaliter

sine iterata rapina absolvit. Sunt igitur accipitrum genera multa: alii non nisi a terra

Accipitrum genera multa.

rapiunt avem, alii circa arbores, alii in sublimi sedentem, alii in aperto volantem.

Denique accipitrum genera XVI. inveniuntur. Ex his Circon altero pede claudum.

Triorchem a numero testium: hunc Romani Buteonem appellant. Aesalona Græci vocant,

qui solus omni tempore apparet. Est etiam nocturnus accipiter Cymindis vocatus,

qui cum aquila pugnant: vngulisque ei infixis pariter rapiuntur a venatore.

Adhuc quidam sylvestres, quidam domestici dicuntur. Sylvestris domesticas

aves rapit, & continuo vorat: idque solet fieri aucupis adjutorio,

Auceps adjuvat audaciam impotentem.

qui cito impotenti audaciæ succurrit.

650 DE AVIBUS.

Adhuc de natura Accipitrum.

CAP. V.

Accipiter domesticus,

DOMESTICVS accipiter domino rapinam sylvestrem porrigit:

vnde cor, & intestina recipit in escam. Et

hi tepidioribus locis plus delectantur, citiusque carne bovina, vel

porcina impinguantur, vti gallinacea carne juvene

marcescunt, & veteri temperantur. Ante aucupium

commodius in locis non nimium tenebrosis servantur, vt

alternis diebus producantur Sed ante omnia cavendum,

ne teneris infantulis exitio sint. Nulla nanque bestia quantuncunque

Accipitres et simiæ insidiantur infantulis.

domestica, adeo grassatur in infantulos, vt simiæ,

& magni accipitres: qui advolant cunabula, vngulasque tam fortiter imprimunt

Signa rapacitatis.

oculis, & naribus prolium, vt vix evolaturi eximant. Hique sunt corpore

amplo, oculis variis ac perlucidis, vultum hilari, grossis pedibus, longis vnguibus,

delitiose comedentes, cunctasque aves invadentes: quia nullas timent aves, nisi

pavonem, qui eos necat secundum Augustinum: immo & lepores, cuniculos, vulpeculas,

porcellos, anseres, grues, anates, & gallos sylvestres venantur, præsertim

Accipitres capiuntur et domesticantur.

fame & frigore vrgente, quando advolant domos humanas: vbi subtilibus filis ala

permotis, intra januam reclusi capiuntur: tandem longo jejunio domesticantur, fere

eodem modo quo falcones, vt infra dicetur. Est & aliud genus accipitrum in

Septentrionalibus terris, quod domesticis avibus insidiatur, vt anserulis, anatibus,

Accipitres quidam audaces in parvis.

& pullis: hyemeque tempus suum cognoscens, latitat in nidis: audax in parvis, &

timidum in magnis. A niso etiam fugatur, & gallo: tandemque emoritur fame.

Nisus rapax, vltra omnium ferarum naturam sæviens in suum genus, prout homo,

Nisus rapax.

ibidem in magna multitudine reperitur. Solus frequentius volat, ne in præda

sustineat sodalem. Passeres, cæteræque aviculæ eius insidias fugientes,

Avicula tardior in fuga rapitur.

quam celerime sese recipiunt ad rubos spinosos. Tardioresque rapiuntur

in momento, vti sæpius vidi: quia solum vitæ præsidium

remanet inter spinas, vt columbarum in certa

arbore Indiæ, ab insidiante dracone.

LIBER XIX.651

De Aquilarum natura, & differentia earundem.

CAP. VI.

AQVILAM avem nobilem & rapacem, ab acumine visus,

Aquila ab acummine visus dicta.

teste Isidoro, sic dictam, omnibus notam relinquo.

Veruntamen quia in Septentrionem maxima eius generis multitudo

propter ferarum abundantiam reperitur, aliquid de

earum natura præmissa distinctione præsentibus interponam.

Sex igitur sunt genera aquilarum.

Aquilarum 6. genera.

Primum herodius, qui & girfalcus dicitur, avis inter omnes

nobilissima, colore cæruleo, ad albedinem tendens, præterquam

Girfalcus.

in pectore & alis, vbi cœlestem colorem evidentius

imitatur: adeo fortis, vt aquilam rapiat: etiam adeo animosus, vt si in aëre post

quatuor vel quinque grues, vel alias aves dimissus fuerit, non desinat a præda, donec

omnes ad terram successive dejiciat, cane ad hoc edocto rapiendas. Nec revocatus

herodius is præ indignatione descendit, donec rapiat elapsam. Nec plures

Herodius

generat, quam vnum pullum, Alberto teste.

Secundum genus post hos nobilius est, quod anseres, cygnos, cuniculos, & lepores

II. genus.

præcipue rapit, quando pullos habet. Herodio quantitate minor, coloris varii

ex albis & cinereis pennis intermixtis, candidas pennas habens in brevi ano.

Tertium, quod truncatis insidet arboribus, vnde denominationem accipit: estque cinerei

III.

coloris: anates, & anseres venatur: duobus prædictis generibus in quantitate, & audacia minus.

Quartum, quod accipit pisces, varium in ventre, album & nigrum in dorso, & instruma

nigras habens maculas: vnum pedem habet anserinum ad natandum, alium

IIII.

vngulis acutum ad rapiendum. Insidet arboribus super flumina piscibus insidians:

quorum maxima est multitudo in Aquilonaribus aquis.

Quintum genus parvum est, variique coloris, sed ingenio pollens: nam ossa in sublimi

portata, versus saxum, vt rumpantur, ob medullam exugendam emittit.

V.

Sextum genus candidum, vivens e venatione leporum, cuniculorum, porcellorum,

catellorum, vulpium, & similium. Aquila tantum pullos diligit, vt sagitarum

VI.

ictibus se pro illis interponat tanquam scutum.

De proprietate Aquilarum, & cubatione.

CAP. VII.

Ova foventur in pellib' vulpinis aut leporinis.

OMNE autem genus earum hoc proprium habet, quod pellibus vulpinis, & leporinis casu inventis, vel ab eis extractis, ova fovenda involuunt, nidisque beneficio caloris solaris cubanda reponunt. Non enim continuo cubare

Vngulæ incurvantur.

possunt, manentes in nidis: quia vngulæ tantum curvantur, vt rebus prædandis ineptæ reddantur. Curam tamen erga pullos educandos maximam gestant, pisces, aves,

Venatorum industria.

lepores eis in escam afferendo. Quod cum consyderant sagaces venatores, nidos ascendunt, anosque pullorum ligaculo stringunt, vt comedendi incurrant impedimentum. Soliciti itaque parentes erga sobolem ægritudine liberandam, omnia genera ferarum in cœlo, terra, marique recepta, nidis important,

Copia escarum.

vt diverso medicamine, vno vel altero modo suscepto sanentur. Congeritur in hanc rem maxima escarum copia: quam aucupes extrahunt, comeduntque, vel vendunt. Nec sterili quæstu, id accidere solet, cum aliquando lepores, gallos syluestres, anseres, anates, lucios, & pisces magnos, plurium florenorum æstimatione

Lucrum duorum pullorum.

inveniunt, inventosque domesticis cibis apponunt, vel magno pretio vendunt, Colligitur, aucupem vnum quandoque plus duorum pullorum proventu lucrari, quam colonum aliquem prædiis binis. Ne tamen pulli hujusmodi fame pereant, anum soluunt, amimæque in famelico corpore pendenti appositos cibos permittunt, iterumque restringunt, quanto longius id natura concedit. Est nanque aquila adeo generosi animi, vt pullos proprios nunquam dimittat, antequam sibiipsis enutriendis

Pulli non deseruntur a parentibus.

sufficiant: nec est putridas escas apponit, sed recentes. Nobilitate naturæ aquila nedum aliis avibus secum permittit pastum, verum eo deficiente, ex eis vnam rapit devorandam: vnde & pennæ aquilæ in pharetris telis appositæ,

Pennæ aquilæ alias consumunt.

pennas alitum consumunt, præcipue anserinas. Item visa aquila cæteræ aves pro eo die tantum terrentur, vt vix famem pulsuræ exeant in prædam.

LIBER XIX.

De Anate, & genere eius.

CAP. VIII.

ANAS ab assiduitate natandi dicta, omnibus nota, tam

Anas in duplici genere est.

sylvestris quam domestica, alioque modo & genere divisa,

hic veniet annotanda, maxime quod in Septentrionalibus

aquis tanta earum, præsertim sylvestrium, copia est, vt fere

Anatum infinita multitudo in aquilone.

cunctas aquas cooperire videantur. Non enim eas aucupes

exturbant, nisi raro: quia anatum carnes frigidæ sunt,

& grossi nutrimenti: immo verius, quia longe meliores

Carnes sylvestrium avium meliores.

e sylvestri venatione, quam aquatica, habet carnes. Et licet

anates diversi sint generis, tamen omnes conveniunt in

forma rostri, seu oris lati, & figura pedum membranalium ad natandum, colore secundum

qualitatem regionis ab invicem discrepantes. Domesticæ tamen prope

Anates domesticæ fere omnes candidæ.

candidæ sunt vniversæ: sed sylvestres non nisi in tepidis aquis morantur, quarum

subterraneæ venæ calidam quasi sulphuream exhalationem continue subministrant.

Ne tamen glacie constringantur aquæ hujusmodi, naturæ instinctu circulariter,

& oblique natantes, eas aquas servant apertas, tantumque vociferantur,

vt ad magnam viarum distantiam inde audiantur.

Cum vero vehementia frigoris fuerint superatæ, in

sublime se elevant, vastum mare velut vnicum

præsidium pro securissima

statione petentes.

De mirabili generatione Anatum Scotiæ.

CAP. IX.

Rupes Bassensis.

PRæTEREA prope Glegornum (teste Scotorum recentiore

historico) ad duas leucas est rupes Bassensis, in qua

est arx inexpugnabilis: circa quam magnarum anatum (quas

Sollendas vocat) piscibus viventium, est mira multitudo:

quæ cum anatibus ferinis communibus, aut domesticis, non

sunt eædem in specie specialissima: sed quia est in colore,

& figura persimiles sunt, nomine communi anatum congaudent.

At discriminis causa Sollendæ vocantur. Hæ

anates in vere turmatim a Meridie in rupem de Bass quotannis

veniunt, & rupem duobus, vel tribus diebus circumvolitant: quo in tempore

rupem inhabitantes, nullum tumultum faciunt. Tunc nidificare incipiunt, & tota

Incolæ rupis pascuntur piscibus raptis.

æstate manent, ac piscibus vivunt: & incolæ rupis, piscibus ab illis captis pascuntur.

Ascendunt enim illarum nidos, vt superius de pullis aquilæ dictum est,

& ad libitum pisces acceptant. In capiendis autem piscibus mirabilis est hujus avis

Modus rapiendi pisces.

industria. In fundo maris lynceis oculis piscem contemplatur: contra quem se præcipitat,

sicuti contra ardeam nisus: quem protinus ore, & vngulis extrahit: etsi ab

rupe aliquo alio intervallo distet, alio pisce meliore viso priorem elabi permittit,

quatenus posterius visum capiat: & sic semper recentissimos pisces habent, tota æstate

rupem inhabitantes. Iuniores anates, aut anserculos in terra vicina vendunt. Si ex

his bis, vel ter quis comederit, sapidissimæ apparebunt: aves enim istæ pinguissimæ

Pinguedo anatum medicinalis

sunt. Earumque pinguedinem artificiose extrahunt, quia in multis medicaminibus

prodest: & partes macras vendunt. In fine autumni rupem triduo circumvolant,

& postea agminatim ad partes Meridionales pro tota hyeme avolant, vt illic vivant

Vicissitudo temporum.

in æstate: quia quando nobis est hyems, Meridionalibus est æstas. Diutissime hæ

anates vivunt: quod per quasdam signatas incolæ perpenderunt. Triginta, aut quadraginta

in rupe bellatores harum avium fructus alit, & domino rupis nonnihil

Anates generantur e fructu arboris in mare cadente.

vectigalis penditur. Præterea alius Scotorum scriptor, qui diligentius

rerum secreta pertractat, dicit in Orchadibus e quodam fructum

arboris cadente in mare, generari anates: qui paululum

susceptis alis evolant ad domesticas,

vel sylvestres.

LIBER XIX.655

De Anseribus.

CAP. X.

SYLVESTRIVM, domesticorumque anserum mira

Anserum infinita multitudo in Aquilone.

est multitudo in Septentrionalibus regnis, & maxime

tempore cubationis, quo sylvestres redeunt a Meridionalibus

plagis, idque circa initium Aprilis: hique cinerei, nigrique

coloris, & rubei rostri ac pedum sunt, veluti domestici

fere omnes candidi, & magni reperiuntur. Sylvestres

Anseres sylvestres differunt.

sunt in multiplici differentia, videlicet in quatitate, colore,

volatu, & origine. Quidam enim aliis sunt majores,

vt cinerei coloris: quidam nigri, & cinerei, alte volantes:

quidam candidi nigerrimas pennas in extremitate alarum habentes, & hi altissime

volant: quidam ex arboribus nascuntur, vt præcedeti cap. de anatibus Scotiæ dictum

Lib. 10. cap. 22

est. Plinius etiam ponit vnum genus aniens, vocas ipsum Comagene: cujus adipem

Comagene.

proficere dicit in adjutorium præclarissimi medicaminis, quod Comagenum vocatur:

Comagenum medicamen.

& conficitur ex adipe hujus anferis cum cinnamomo consedo, & in vale æreo

sub nive recondito, donec frigore diu congelarite maturetur, et maceretur. Vtuntur

Vsus adipis anserini.

tamen homines Septentrionales adipe ansenno domestico in cibis condiendis, loco

butyri: etiam in medicinis ad perfrictiones, convulsiones, excosque dolores subitos.

Plin. lib. 29.

Hic adeos butyro conjunctus, sanguinem sistit: eoque ignis sacer, carbunculus,

Medicinæ ignis sacri.

vlcera linguæ, & labiorum, cutis in facie, & gravitas aurium sanatur. Anserino

adipe vtuntur Aquilonares ad rimas labiorum, totiusque vultus, ortas e frigore. Isque

adeps melli conjunctus, & morsui canis rabidi adhibitus, ad celerem sanationem prodest.

Carnibus anserinis sale conditis, ventoque siccatis, tam coctis quam crudis,

Vsus carnium anserinarum.

post æstivale solstitium, vti omnium aliorum animalium, vtuntur Aquilonares. Sed

ante solstitium hyemale augurium sumunt ex osse pectoris anserini, quam sæva, &

Augurium venturæ hyemis.

quam durabilis erit hyems, hoc scilicet modo: Si clarum est esis carnibus, hyems

rigida apparebit. Si spissum, & opacum, nix plurima, hyemsque tepida sequetur.

Anser intempestive cantat.

Anser tædio longissimæ noctis ante diluculum in forti frigore plus solito cantat:

quia fame, & frigore concutitur, etiam in tantum, quod albescit rostrum, & vngues:

Rostrum albescit ob frigus.

cujus vnicum remedium est, paleis vti substratis. Nec minus intentatis insidiis

aut orto incendio clamat, prout tritum exemplum est de ansere Capitolino:

de quo tot & tanta scribuntur, maxime a S. August. de Civit. Dei.

De moralibus exemplis, ex Anseris natura trahendis.

CAP. XI.

Disciplina silentii apud principes servanda.

CALLISTHENI Aristotelis discipulo imperatum

suit, vt ab Aristotele ad Alexandrum missus, hanc præcipuam

servaret disciplinam, vt quam rarissime, & jucunde

admodum apud eum loqueretur, qui vitæ mortisque potestatem

in aciem linguæ haberet. Scribunt enim qui animalium

naturam diligenter scrutati sunt, aliquam animalia ratione

Plaga orientalis calida.

carentia, salutem alto silentio tueri: veluti anseres,

qui linquentes præ nimio calore Orientalem plagam, Occidentalem,

Tantaurus mons.

seu Aquilonarem petentes, cum montem Tantaurum

aquilis abundantem prætervolare cœperunt, timentes rapacissimas illas volucres,

Exultatio post periculum speranda.

rostra lapillis obstruunt, ne consuetudinis, aut necessitatis vis vocem eis

eliciat, qua aquilis proditæ periclitentur. Verum postquam verticem montis eius,

collesque tali silentio devolarunt, calculos respuunt, & securiore nexu per aperta cœli

strepitu, ac clarioribus vocibus feruntur, Proinde cui in simili casu onus legationis,

Verbum irrevocabile manet.

vel aliud incumbit, anferis exemplo cogitet tacere, & cum quibus loquetur,

opportunitate provida vti. Emissum nanque verbum (vt vulgo dicitur) nunquam revocari potest. Ideoque anserum more potius, quam Callisthenis vtatur. Illi enim

Pythagoricum silentium.

paruo silentio vitam tutati sunt, hic autem vel modica loquendi licentia eam amisit, cum nec dicto optimi præceptoris auscultasset, nec sanctam illam Pythagoræ taciturnitatem didicisset. Opportuni nanque silentii major est laus, quam tempestivæ

Anser amat nutritores.

orationis. Est & alia virtus hujus animalis, quod nutritores suos adeo amat, vt quasi sapere, & intelligere videatur. Est & anser animal pavidum, & auditu acerrimo: quod ipsa natura præscribit, vt quo timidiora animalia sunt, eo diligentiora ad custodiam habeantur, quando metus optimus custodiendi sit artifex. Ita quoque anser a beato Ambrosio lib. V. cap. XIII. in Hexameron commendantur.

Excubiæ anserum commendabiles.

Ait enim: Nocturnas autem anserum quis non miretur excubias ? qui vigilias suas etiam cantus assiduitate testantur. Denique eo etiam Romana Capitolia a Gallo hostem servarunt. Merito illis debes Roma, quod regnas. Dii tui dormiebant, & vigilabant anseres. Ideo illis diebus anseri

Dii Romani anseribus cessere.

sacrificas, non Iovi. Cedunt enim dii vestri anseribus, a quibus se sciunt esse defensos, ne & ipsi a hoste caperentur.

aut orto incendio clamat, prout tritum exemplum est de ansere Capitolino: de quo tot & tanta scribuntur, maxime a S. August. de Civit. Dei.

De moralibus exemplis, ex Anseris natura trahendis.

CAP. XI.

Disciplina silentii apud principes servanda.

CALLISTHENI Aristotelis discipulo imperatum suit, vt ab Aristotele ad Alexandrum missus, hanc præcipuam servaret disciplinam, vt quam rarissime, & jucunde admodum apud eum loqueretur, qui vitæ mortisque potestatem in aciem linguæ haberet. Scribunt enim qui animalium naturam diligenter scrutati sunt, aliquam animalia ratione

Plaga orientalis calida.

carentia, salutem alto silentio tueri: veluti anseres, qui linquentes præ nimio calore Orientalem plagam, Occidentalem,

Tantaurus mons.

seu Aquilonarem petentes, cum montem Tantaurum aquilis abundantem prætervolare cœperunt, timentes rapacissimas illas volucres,

Exultatio post periculum speranda.

rostra lapillis obstruunt, ne consuetudinis, aut necessitatis vis vocem eis eliciat, qua aquilis proditæ periclitentur. Verum postquam verticem montis eius, collesque tali silentio devolarunt, calculos respuunt, & securiore nexu per aperta cœli

strepitu, ac clarioribus vocibus feruntur, Proinde cui in simili casu onus legationis,

Verbum irrevocabile manet.

vel aliud incumbit, anferis exemplo cogitet tacere, & cum quibus loquetur,

opportunitate provida vti. Emissum nanque verbum (vt vulgo dicitur) nunquam

revocari potest. Ideoque anserum more potius, quam Callisthenis vtatur. Illi enim

Pythagoricum silentium.

paruo silentio vitam tutati sunt, hic autem vel modica loquendi licentia eam amisit,

cum nec dicto optimi præceptoris auscultasset, nec sanctam illam Pythagoræ taciturnitatem

didicisset. Opportuni nanque silentii major est laus, quam tempestivæ

Anser amat nutritores.

orationis. Est & alia virtus hujus animalis, quod nutritores suos adeo amat, vt

quasi sapere, & intelligere videatur. Est & anser animal pavidum, & auditu acerrimo:

quod ipsa natura præscribit, vt quo timidiora animalia sunt, eo diligentiora

ad custodiam habeantur, quando metus optimus custodiendi sit artifex. Ita

quoque anser a beato Ambrosio lib. V. cap. XIII. in Hexameron commendantur.

Excubiæ anserum commendabiles.

Ait enim: Nocturnas autem anserum quis non miretur excubias ? qui vigilias

suas etiam cantus assiduitate testantur. Denique eo etiam Romana Capitolia

a Gallo hostem servarunt. Merito illis debes Roma, quod regnas. Dii

tui dormiebant, & vigilabant anseres. Ideo illis diebus anseri

Dii Romani anseribus cessere.

sacrificas, non Iovi. Cedunt enim dii vestri anseribus,

a quibus se sciunt esse defensos, ne & ipsi

a hoste caperentur.

LIBER XIX.657

De Gallis.

CAP. XII.

GALLI etiam præcise in media nocte inchoant cantum,

Galli media nocte canunt.

horisque (vt cunctis notum relinquitur) interpolatis continuant

ad lucidum diem: eoque frequentius canunt, quo magis

diei successerit hora. Crisia plerunque consumitur gelu,

pendetque abscindenda, vt stupida caro, ex albedine turpis,

& pallida apparens. Tanta est Aquilonarium observantia

in gallorum nocturno cantu, vt nullum horologium

Cantus gallorum certior horologio.

eligatur rectius in noctium progressione, vel distinctione.

Sciunt etiam gallum facile sentire auræ mutationes,

e motu solis contingentes: cumque canit, se erigit, & alis percutit veluti nuntius

(vt beato Ambrosio placet) vigilans, ad laborem solicitans dormientes: idque

jucundius auditur in pagis, cavatisque montibus vicinis, vbi echo per ventum duplicat

cantum: quo audito, tempestivius transitur ad opus. Veteri etiam observantia

receptum est, & adhuc servatur, vt post gallicinium noctis, securiores a phantasmatibus,

Viatores ante galli cantum non exeunt ædes.

dæmoniisque nocturnis, quam antea, sint viatores. Ideoque prima c???a est

novis inquilinis, ædes ingredientibus habitandas, vt rubei coloris potius habeant

gallos, quam alterius: (nam fere omnes candidi sunt) quia cæteris omnibus perhibentur

sagaciores. Canente gallo, latro fugatur, peregrinus & hospes solatur, &

Gallus adest fœminis perituris.

ægris incommodum alleviatur. Parientibus ergo fœminis, summaque ægritudine

laborantibus, gallus non longe abest, ob felix omen, & temporis lapsum indicandum,

vt probat Volater. lib. XXV: quos & dicit strepitu suo

bellum, & faustam partubus nativitatem annuntiare. Vtque tandem ad

mensam convivantium meliores, crassioresque offerantur, juniperi

baccis, seu leguminibus, in toto Aquilone

Galli saginantur juniperi baccis.

abundantibus, sicuti & aliæ sylvestres volucres,

saginantur: vt elegantiores, sanioresque

carnes eorum reddantur.

DE AVIBUS.

De Ciconiis.

CAP. XIII.

IN Septentrionali Gothia & Suetia grad. eleva. poli Arctici

Ciconiæ nigræ.

56. in Meridionali situ, versus 90. gradum procedendo,

solummodo ciconiæ rubeo rostro & pedibus, sed pennis nigris

inveniuntur, verno tempore a calidis regionibus, aut ab

vastis et abditis paludibus, mitiori cœlo subjectis, vbi hyeme

latuerant, revertentes. Advenæ nocturno volatu cum

Pulli in paludibus producuntur.

gruibus veniunt, veteraque domicilia repetunt, eo scilicet

naturæ instinctu, quod potius in paludibus, quam hominum

Esca ciconiarum.

domibus nidos, pullos producturæ ponant. Aves

etenim hæ plus aquatiles sunt, quam terrestres: vnde & lumbricis, ranis, muribus,

piscibus, & carnibus, ac serpentibus vescuntur: sed bufonibus nunquam. Animal ad

pastum conquisitum rostro comminuit, glutitque, ac in struma retinet, donec moliificatum

mittat ad stomachum: vnde reiicit ad pullos enutriendos. Hæc avis nigra

Ciconia pro pullis pugnat.

est, fortissimi rostri: acerrime pro nido & pullis, etiam ad mortem vsque pugnat, alam

vnam ante crus, quasi pro scuto opponens. Aquilas, & cæteras rapaces aves tempore

pullorum insequitur: quas si sola exturbare, aut superare nequierit, alias convocat,

Signum victoriæ in sono rostri.

victoriam parem e hostibus habituras: quo obtenta, rostri percussione alacritatem

ostendit: etiam quando socia accesserit, vel pulli prosperantur in pastu: tuncque

diu sonat, caput ante & retro sæpius plicando Nocturno autem concussa timore

sonat, & sibilat, auxilium in noxias bestias petitura. Præterea vnum e pullis, vel

quia degener est, vel quia tædio pascendi ducitur, deplumatum nido dejicit, vulgi judicio velut decimas pendens, aut domino fundi censum pro hospitio præbens.

Pietas eximia erga filios.

Eximia tamen illis circa filios est pietas. Nam adeo nidos impense fovent, vt assiduo incubitu plumas exuant. Quantum autem tempus impenderunt in fœtibus educandis, tantum & ipsæ invicem aluntur a pullis: nam frigida earum membra refoventes, eas in pastu procurant, donec redierit fortior ala ad parentum senectutem nutriendam. Tradit & Volateranus, & Aelianus, eas teste Alexandro Magno, ob pietatem deorum beneficio in quibusdam Oceani insulis in homines converti: quare eis nocere, omnibus locis ducitur impium, & indignum, maxime in Thessalia,

Thessalia, vbi serpentum immanis est copia: quos dum escandi gratia insectantur,

Serpentes devorant ciconiæ in Thessalia.

incolas liberant a magno veneni malo. Quare ibidem ciconiis honor, & immunitas est concessa, vt capitale fuerat, occidisse ciconiam, vti hominem. Nec dubium, eas castitatis sectatrices esse, fœdusque conjugii adinvicem servare.

De naturali pietate Ciconiarum, & Ardea.

CAP. XIIII.

LOQVITVR etiam de earum pietate & clementia beatus Ambrosius in Hexameron. Nam depositi patris artus, per longævum senectutis plumis nudatos, circumstaris

Ciconiæ veteres ab juvenib' nutriuntur.

soboles pennis propriis fovet: & quid dicam ? collatitio cibo pascit, quando etiam ipsa naturæ reparat dispendia, vt hincinde senem sublevantes, fulcro alarum suarum ad volandum exerceant, & in pristinos vsus desueta membra reducant. Quis nostrum patrem ægrum non levare fastidiat ?

Exhortatio b. Ambrosii ad pietatem.

quis fessun senem humeris suis imponat ? At vero avibus grave non est, quod pietate plenum est: vnde & avis hæc Romanorum vsu Pia vocatur. Est & aliud genus, Isidoro teste, meropes, sive gauli: qui parentes

Gauli.

suos recondunt, & alunt, quando senescunt, deficiuntque volare &c. In partibus vero inferioris Germaniæ omnes ciconiæ sunt variæ, culmina ædium humanarum

Ciconiæ variæ in Germania.

inhabitantes, eiusdem naturæ cum nigris in Septentrionem. Abituræ autem, vt dicit Perottus, in certo loco congregantur, ita vt nulla sui generis nisi captiva relinquatur. Domesticantur nigræ, & variæ: sed frigora intensa fortius tolerant nigræ. Est deinde alia avis palustris, Ardea dicta, in Septentrionem vt in plurimum

Ardea cinerei coloris.

cinerei coloris, vnum intestinum sicuti ciconia habens: victum quærit in palustribus ripis, & aquis: præsenti capitulo juncta, propter magnam vtriusque concurrentem proprietatem. Ardea dicta est, quia ab arduo volatum nomen sumit: vnde

altissimæ volat duplici ratione, aut scilicet ob metum accipitris, aut imminentes

tempestates. Si vero accipiter eam in sublimi molestat, stercore misso in pennas

Stercus ardeæ.

eius, eas putrescere facit: vbi Solinus scribit de Bonaso, qui spatio trium jugerum

Sterc' bonasi.

stercus post se mittit in venatorem, & maxima bestia Zubro secundum Albertum.

Zubro.

Ita & lupus vrinam spargit in persequentem. Ardea, quæ paludibus inhæret,

Vrina lupi.

motas sedes deserit, imbresque formidaris supra nubes volat, vt procellas imbrium

non sentiat. Ardea, Plinio teste, cum in mediis arenis tristis extat, diras tempestates

prænuntiat. Ardeæ vero albæ extra Aslogiam in Norvegia sunt

Ardea nuntiat tempestates.

in maxima copia, vt stercoris vredine destruant arbores, & frondes

subjectas nidis. Ita & in Hedensoe, non longe ab oppido

Sundensi in Pomerania.

Thessalia, vbi serpentum immanis est copia: quos dum escandi gratia insectantur,

Serpentes devorant ciconiæ in Thessalia.

incolas liberant a magno veneni malo. Quare ibidem ciconiis honor, & immunitas

est concessa, vt capitale fuerat, occidisse ciconiam, vti hominem. Nec dubium,

eas castitatis sectatrices esse, fœdusque conjugii adinvicem servare.

De naturali pietate Ciconiarum, & Ardea.

CAP. XIIII.

LOQVITVR etiam de earum pietate & clementia

beatus Ambrosius in Hexameron. Nam depositi patris

artus, per longævum senectutis plumis nudatos, circumstaris

Ciconiæ veteres ab juvenib' nutriuntur.

soboles pennis propriis fovet: & quid dicam ? collatitio

cibo pascit, quando etiam ipsa naturæ reparat dispendia,

vt hincinde senem sublevantes, fulcro alarum suarum

ad volandum exerceant, & in pristinos vsus desueta membra

reducant. Quis nostrum patrem ægrum non levare fastidiat ?

Exhortatio b. Ambrosii ad pietatem.

quis fessun senem humeris suis imponat ? At vero

avibus grave non est, quod pietate plenum est: vnde & avis hæc Romanorum

vsu Pia vocatur. Est & aliud genus, Isidoro teste, meropes, sive gauli: qui parentes

Gauli.

suos recondunt, & alunt, quando senescunt, deficiuntque volare &c. In partibus

vero inferioris Germaniæ omnes ciconiæ sunt variæ, culmina ædium humanarum

Ciconiæ variæ in Germania.

inhabitantes, eiusdem naturæ cum nigris in Septentrionem. Abituræ autem,

vt dicit Perottus, in certo loco congregantur, ita vt nulla sui generis nisi captiva relinquatur.

Domesticantur nigræ, & variæ: sed frigora intensa fortius tolerant

nigræ. Est deinde alia avis palustris, Ardea dicta, in Septentrionem vt in plurimum

Ardea cinerei coloris.

cinerei coloris, vnum intestinum sicuti ciconia habens: victum quærit in palustribus

ripis, & aquis: præsenti capitulo juncta, propter magnam vtriusque concurrentem

proprietatem. Ardea dicta est, quia ab arduo volatum nomen sumit: vnde

altissimæ volat duplici ratione, aut scilicet ob metum accipitris, aut imminentes

tempestates. Si vero accipiter eam in sublimi molestat, stercore misso in pennas

Stercus ardeæ.

eius, eas putrescere facit: vbi Solinus scribit de Bonaso, qui spatio trium jugerum

Sterc' bonasi.

stercus post se mittit in venatorem, & maxima bestia Zubro secundum Albertum.

Zubro.

Ita & lupus vrinam spargit in persequentem. Ardea, quæ paludibus inhæret,

Vrina lupi.

motas sedes deserit, imbresque formidaris supra nubes volat, vt procellas imbrium

non sentiat. Ardea, Plinio teste, cum in mediis arenis tristis extat, diras tempestates

prænuntiat. Ardeæ vero albæ extra Aslogiam in Norvegia sunt

Ardea nuntiat tempestates.

in maxima copia, vt stercoris vredine destruant arbores, & frondes

subjectas nidis. Ita & in Hedensoe, non longe ab oppido

Sundensi in Pomerania.

De Cygnis.

CAP. XV.

Cygnus mitis.

CYGNVS, sive olor (vt omnibus videtur notum) volucris

mitis & mansueta, a canendo sic dictus, eo quod

sonum carminis dulcedine modulatis vocibus, propter longum

collum & inflexum, fundit: quo necesse est eluctantem

Cygni multi nimis in aquilonaribus aquis.

vocem reddi sonoram. Rarius tamen cæteris avibus cantat,

nisi in productione pullorum, aut vrgente forti frigore:

idque in Septentrionalibus aquis, vbi aves istæ durante tepiditate,

longiori se continent mora: & tandem frigoribus

superatæ acerrimis, sese in sublime efferunt, & evolant ad

calidas regiones: tuncque inter nives candidas, permixtas atris nubibus, sola voce

Cygni altissime volantes frigus asperitatem nuntiant.

prodeunte in magnis agminibus, ordinem etiam literali pulcherrimo spectaculo per altissimas

nubes evolare cernuntur, prognostico incolis terrarum relicto, quod hyems

validissima sit secutura. Sed hoc prognosticum quanto severius exinde visum fuerit,

tanto lætius omen terrarum incolis administrat, prout Tuperius lib. I. dictum

est, & infra dicetur. Habent enim incolæ multas commoditates ex eo asperrimo

gelu. Tandem mitigato tempore redeunt ad veteres aquas. Verum quia carnem suavem,

mollesque plumas tanquam merces pretiosas incolis portant, diu fine insidiis

Modus capiendi cygnos.

haud perseverant. Novere per experientiam venatores, eos suavi citharæ, tibiarumque

cantum naturaliter delectari: ideoque mentita bovis, vel equi imagine, aut sub ipsa bestia

viva ad littus in cithara canunt, donec appropinquanti cygno, dulcique voci intento,

ferreum hamum hasta infixum pectori immittant, chordaque hastæ annexa ad

littora traliant. Nec solicitus est cygnus supervivens, aut plures: quia non formidant iam

Cygnus præco sui fati.

captum littus adire, propter solitum pastum: sicque cygnus sui fati præco, cithara

deceptus incidit in fatum, quod aliis concinere solet. Alias in senecta

leviter cum melodia, vita solvitur, penna capiti trajecta.

Plato.

Cantat enim, vt ait Plato, non e tristitia, sed potius

lætitia, propinquante fato.

LIBER XIX.[661]

Adhuc de assertione plurimorum autorum de natura Cygnorum.

CAP. XVI.

AMBROSIVS dicit: Cygnea carmina sub gravi terrore

mortis imminentis delectant: naturales enim edunt modulos,

quibus paludes resonant dulcissima suavitate. Iorath

tamen dicit, olorem dulci modulatione minime delectari:

Modulatio dulcior morti vicinior apparet.

sed cum suavissime modulatur, tunc signat, quod morti suæ

magis vicinatur. Plinius lib. X. cap. XXIII, olorum mortem

narrari cantum flebiieni falsum arbitratur aliquot experimeritis.

Experimenta falsa.

Cygnus itaque, vti plumas habet albas, ita carnes nigras,

fortitudinem in alis habens: quod colericam signat complexionem.

Plumæ albæ & carnes nigræ.

Ideoque iracundus, oneris impatiens, nec libenter volat. In lacubus,

& stagnis quiescit. Vno pede natat, altero dirigitur vt velo. Piscibus nutritur, &

herbis. Penes aquas nidificat in arundineto. In pullis educandis solicitus: qui primum

Cygni descriptio.

cinereum, deinde candidum colorem habent. Avis hæc plena convitiis fertur,

vt ea clamante, reliquæ volucres omnes sileant: vnde & olor dictus, quasi alogos,

quod Latine dicitur injuria. Est tamen nautis placida in prognostico visa, vt

Olor.

Aemilius dicit:

Avis placida nautis.

Cygnus in auspiciis semper lætissimus ales.

Hunc optant nautæ, quia non se mergit in vndis.

Non longe a Londino Regia civitate Angliæ, in flumine Tamesia reperiuntur plura

millia cygnorum domesticorum: etiam in lacu Scotiæ, Spina dicto. Olores, sive cygni,

ad alia loca pabuli gratia migraturi, congregati commeant, tali ordine volandi, vt impetum

rostrato ferantur, quo facilius aëra findant, quam si recta fronte impellerent: a tergo dilatati,

Volatus rostratus

vt in cuneum porrigatur agmen, colla præcedentibus imponunt: fessoque duce tergo illum recipiunt. Cygnus in capite percussus, facile moritur: alioquin multas sustinet læsiones. Cassiodorus lib. I. dicit beluas ipsas sono hominum conformi plurimum delectari. Ita & Plinius dicit passim, quod videlicet aves vt cygni, pisces vt delphini, terrenæque bestiæ cantu mulcentur, somnique dulcedine capiuntur, vt superius

Bestiæ cantu mulcentur.

dictum est.

662 DE AVIBUS.

De Columbarum genere, & colorum varietate.

CAP. XVII.

QVAMVIS in Aquilonaribus terris nullus, aut rarissimus sit vsus columbariorum construendorum, atque columbarum specialiter enutriendaru: attamen quæ ad hanc artem attinent, pro informatione earundem terrarum, aliquam honesta compendia populis illis inspectione hujus libri poterunt demonstrari: vt ex aliorum ingeniis commoda solatia assequi valeant, & quatenus opus fuerit, sine cujusuis

Columbarium.

injuria imitari. Vnde autore Palladio, columbarium accipere potest sublimis aliqua turricula in prætorio, vel alio excelso loco constituta, lævigatis & dealbatis parietibus, in quo columbæ recipiantur, ac nutriantur: cujus cellæ duo subjecta cubicula fiant, vnum breve, ac prope

Turdi.

obscurum, quo columbæ claudi possunt: (quas nutrire facilimum est aliud vero turdos nutriat. In columbariis a quatuor partibus fenestrellæ brevissimæ fieri debent,

Nidi.

vt columbas solas ad introitum, exitumque permittant. Nidi quoque inferius figurentur.

Modus inducendi extraneas columbas.

A mustelis tutæ fient, si inter eas vetus lini folliculus proiiciatur. Inducunt alias, si cymino assiduo pascantur, vel eis alarum extremitates melle inungantur. Rutæ ramulos plurimis locis oportet contra animalia inimica suspendere. Est etiam habenda

Tinnunculus.

avis tinnunculus, vel alia, quæ terrore suo accipitrem a columbario deturbet. In ducendæ sunt columbæ, vt aves hujusmodi ament. Fertur enim, si in quatuor angulis

Avis multivaga columba.

defodiantur in ollis novis oblitis, non mutare sedem columbas, multivaga alioquin ave. Est enim ars illis inter se blandiri, & corrumpere alias, furtoque commitatiores reverti. Verum vt hoc ipsum fiat, pauci inter Septentrionales populos, quibus

Esca columbarum.

curiositas ista, non necessitas placet, præbent in pastum columbis pisa melle tincta, quatenus inter osculandum blandiendumque, hac oris suavitate campestres columbæ mansuetas comitentur in antra: eoque casu multæ capiuntur: quæ mox vt sunt ingressæ, certis repagulis antra hujusmodi clauduntur. Accipitris impulsu vastum mare

ingrediuntur, ac se manibus hominum committunt pertractandas, prout & ego

1527.

in mari Germanico constitutus vidi.

LIBER XIX.663

De pullis Columbarum, & virtute medicinali eorum.

CAP. XVIII.

DVPLICES in Septentrionalibus terris sunt species

Columbarum species duplices.

columbarum, sylvestrium scilicet, & domesticarum, Quæ sylvestres sunt, satis frequenter in escam hominum, arte & industria venatorum captæ deputantur: non autem vt ordinarius cibus, sed pro voluptate permissus. Harumque columbarum pullos e cavis arboribus, seu rupibus extractos, juvenes heremi scrutatores sæpe quæsitos, ad ædes reportant: iisque vescentes avidiores redduntur, vt eos deprædentur ex sylvis. Domestici vero pulli verni reputantur

Pulli domestici.

meliores, ob sana nutrimenta: sed pingulores in autumno, ob maturiorem pastum. Medici, licet rari sint in regionibus illis, pullos teneros e sylvis

Pulli sylvestres pro medicinis dantur.

raptos, suadent dari phlegmaticis, sed non colericis, & calidis a natura

Item omni morsui columbam recenter occisam applicant, & sanatur. Item stercus columbarum doloribus apponunt, vt humores desiccentur. Item sanguine columbæ sanant podagram, vel mitiorem faciunt. Item sanguine columbæ levant oculorum

Medicinalia aquilonarium e columbis.

maculas: fluxumque sanguinis eodem naribus instillato sistunt. Item stercore columbarum mixto melle verrucas tollunt. Item sanguine columbæ ex ala dextera accepto, oculo infirmo medentur. Recenter enim eductus, acutus valde est, & dissolutivus: & ideo eum congruere afferunt lippientibus oculis: quorum alioqui dolor frequentius generantur e vehentissimis ventis frigidis: qui videntur magis foris vrere, quam aliqua intrinseca causa.

664DE AVIBUS.

De Corvis sylvestribus, & domesticis.

CAP. XIX.

QVARTO libro cap. XV. hujus voluminis, dictum erat de legibus corvorum necandorum Islandiæ, atque que in ea terra glaciali sunt ferocissimi corvi, etiam albi, ac vrsi albi, atque

Corvi albi atque cætera animalia alba.

reliqua ob frigoris asperitatem in aliis regionibus Aquilonis animalia alba, prout proxime superiori libro de leporibus,

ac vulpibus albis fuerat declaratum, & probatum.

Nunc vero quia specialiter de avibus est agendum, corvus quoque veniet in proprietate sua perstringendus. Illud satis

Ferocitas corvorum communis.

arbitror dictum, que sive sylvestris sit, sive domesticatus, semper naturam sæviendi, rapiendi, & furandi habet, vt necessum sit vbique eius arcere crudelitatem: in campo, ne devoret agnos: in domo, ne infantulis in cunis vagientibus

Aurum monedulæ non committendum.

eruat oculos: & in loculis, ne subtrahat æra, vt Cicero Valerio Flacco de monedula visus est dicere: Non plus aurum tibi, quam monedulæ committendum est. Ait etiam Plinius monedulæ miram inesse furacitatem, præcipue auri & argenti. Monedula

Monedula.

dicta quasi monetam tollens, voceque juvenis imbuitur humana, vt amplius noceat,

Spectra agris imponenda.

& præsertim agris triticeis: a quibus non nisi per spectra agris imposita, arcetur. Igitur vt de corvo candidos videatur exemplum, Perottus asserit, quod Alphonso

Corvus candidissimus.

Regi Siciliæ corvum candidissimum misit Rex Britannorum: alium etiam Rex Scytharum, aucupio mirabile: quo reliquos corvos, & phasianos venari solebat. Rursum

Corvi Romani multa millia nummorum meruere prolatis quatuor verbis.

si Scythæ saltem Europiani agnoscere vellent, quanta docilitate polluerint Romani corvi, intelligerent eosdem plus, videlicet quadraginta millia florenorum meruisse, prolatis quatuor adulatoriis verbis, quam forsitan multi Britarmorum Scytharumque Reges toto ævo vniversis canibus, aut corvis, vel etiam falconibus acquirere valuerunt. Idque talimodo accidisse scribitur: Redeunti Cæsari Augusto in curru triumphali, gesticulatoris

Verba vnius corvi.

cujusdam corvus singulariter institutus, hæc verba locutus est: Ave Cæsar, Victor, Imperator. Qui ob id viginti millibus nummorum aureorum emptus est.

Verba alterius.

Sed multo pluris alius cujusdam sutoris corvus, qui Cæsari dixit: Opera & impensa perdita. Vtcunque se habeant hæc trita adagia in Latio, certum est, omnes corvos totius Aquilonis nunquam pro verbis, & vocibus suis recepisse mercedem, licet

LXIIII. voces formare dicanturt. inter quas pessima quædam est, Cras cras,

Corvi 64. voces formant.

omnibus pollicitatoribus valde communis, & pluribus perniciosa. Præterea alia est vox, Erit erit: & nunquam erit. Et ita de reliquis, quæ garritu, singultu, latratu, crocitatione, vocis resorbitione, strangulatione, diras trucesque tempestates, imbres, & eventus rerum vniversis absque nummis exponunt. Immo in cervisiariis tabernis

Corvi furantur in cervisiariis tabernis.

cicures corvi retro, vel a latere clandestinæ furantur pecuniam ab inebriatis, certoque loco reponunt, vt symposio solvendo per conscium furti addatur aliquid pretii: & ita gratis bibere videntur, vbi corvus pro omnibus solvit.

De Corvis marinis.

CAP. XX.

EST & aliud genus corvorum, aquaticum, sive cornices anguillarum,

Corvi aquatici rapaces.

appellatum. Hæ aves nigerrimæ sunt, præter pectus, & ventrem: quibus cinereum colorem natura præscripsit, & incomparabilem vorandi aviditatem. Venantur pisces, tardi sunt volatus, diuque sub aquis manent, quando se immergunt. Habent rostra dentata, vt falces messorum: quibus retinent lubricos pisces, anguillas præsertim: quas adeo gulose venaritur, & vorant, vt eas per alvum, tanquam per canale egerant vivas. Sunt etiam hæ aves ingratissimæ

Aves ingratissimæ.

naturæ, quia stercoribus egestis cortices, ac arborum ramos, vbi habitant, inficiunt, vt subito arescant. Idque ardea facit: quæ æque ac ille in altis arboribus nidum collocat prope piscosas aquas, vt fere omnia genera avium aquaticarum. In vere producunt ova. Est & aliud genus corvorum, quod in principio hyemis septem diebus nidificat, & septem diebus pullos cubando producit. Hyemis autem principium

Hyemis principium.

intelligitur, quando quarta cœli hyemem facit, cum scilicet sol intrat Tropicum Capricorni hyemalem, vsque ad Arietem. Accedit etiam huic corvo, ingrato avium generi, alia avis aquatica, Morfex dicta, totaliter nigra: quæ ei insidiatur,

Morfex.

rostrum habens serratile, vngues fortes: quibus aquis immersa, grandes pisces venatur, & edit. Gregatim in arboribus nidificat juxta aquas, pullos piscibus pascens. Relinquens nidos, si sentit se gravari, novum cibum evomit, alioqui peritura. Hæc

Pinguedo impedit volatum.

saturata, alas sole siccandas expandit, diuque aquam caudam percutit, antequam ad volatum elevatur. Sortitur ergo aliud nomen, quod Humusculus, vel Humidusculus

Humusculus.

dicatur. In omnibus littoribus Septentrionis tam æstate, quam hyeme hæc avis versatur.

De inimica ave hujus Corvi.

CAP. XXI.

AVIS est Platea dicta, Septentrionalis aquæ incola: quæ acerrimus vindex est avium se mari mergentium, vt piscibus

Platea avis.

vescantur. Ideoque his insidiatur hoc modo: Advolat eas, capitaque mordet, & corripit, donec ad suum vsum extorqueat prædam: quam mox dimittunt taliter lacessitæ. Hæc aliquando conchylibus se replens, cum testis gravari se sentit, calore ventris semicoctas eiicit, conchyliaque, & ostreum quod intus est, late exugit & edit. Præterea inter pisces Oceani

LXIIII. voces formare dicanturt. inter quas pessima quædam est, Cras cras,

Corvi 64. voces formant.

omnibus pollicitatoribus valde communis, & pluribus perniciosa. Præterea alia est vox, Erit erit: & nunquam erit. Et ita de reliquis, quæ garritu, singultu, latratu, crocitatione, vocis resorbitione, strangulatione, diras trucesque tempestates, imbres, & eventus rerum vniversis absque nummis exponunt. Immo in cervisiariis tabernis

Corvi furantur in cervisiariis tabernis.

cicures corvi retro, vel a latere clandestinæ furantur pecuniam ab inebriatis, certoque loco reponunt, vt symposio solvendo per conscium furti addatur aliquid pretii: & ita gratis bibere videntur, vbi corvus pro omnibus solvit.

De Corvis marinis.

CAP. XX.

EST & aliud genus corvorum, aquaticum, sive cornices anguillarum,

Corvi aquatici rapaces.

appellatum. Hæ aves nigerrimæ sunt, præter pectus, & ventrem: quibus cinereum colorem natura præscripsit, & incomparabilem vorandi aviditatem. Venantur pisces, tardi sunt volatus, diuque sub aquis manent, quando se immergunt. Habent rostra dentata, vt falces messorum: quibus retinent lubricos pisces, anguillas præsertim: quas adeo gulose venaritur, & vorant, vt eas per alvum, tanquam per canale egerant vivas. Sunt etiam hæ aves ingratissimæ

Aves ingratissimæ.

naturæ, quia stercoribus egestis cortices, ac arborum ramos, vbi habitant, inficiunt, vt subito arescant. Idque ardea facit: quæ æque ac ille in altis arboribus nidum collocat prope piscosas aquas, vt fere omnia genera avium aquaticarum. In vere producunt ova. Est & aliud genus corvorum, quod in principio hyemis septem diebus nidificat, & septem diebus pullos cubando producit. Hyemis autem principium

Hyemis principium.

intelligitur, quando quarta cœli hyemem facit, cum scilicet sol intrat Tropicum Capricorni hyemalem, vsque ad Arietem. Accedit etiam huic corvo, ingrato avium generi, alia avis aquatica, Morfex dicta, totaliter nigra: quæ ei insidiatur,

Morfex.

rostrum habens serratile, vngues fortes: quibus aquis immersa, grandes pisces venatur, & edit. Gregatim in arboribus nidificat juxta aquas, pullos piscibus pascens. Relinquens nidos, si sentit se gravari, novum cibum evomit, alioqui peritura. Hæc

Pinguedo impedit volatum.

saturata, alas sole siccandas expandit, diuque aquam caudam percutit, antequam ad volatum elevatur. Sortitur ergo aliud nomen, quod Humusculus, vel Humidusculus

Humusculus.

dicatur. In omnibus littoribus Septentrionis tam æstate, quam hyeme hæc avis versatur.

De inimica ave hujus Corvi.

CAP. XXI.

AVIS est Platea dicta, Septentrionalis aquæ incola: quæ

acerrimus vindex est avium se mari mergentium, vt piscibus

Platea avis.

vescantur. Ideoque his insidiatur hoc modo: Advolat eas,

capitaque mordet, & corripit, donec ad suum vsum extorqueat

prædam: quam mox dimittunt taliter lacessitæ. Hæc aliquando

conchylibus se replens, cum testis gravari se sentit, calore

ventris semicoctas eiicit, conchyliaque, & ostreum quod

intus est, late exugit & edit. Præterea inter pisces Oceani

LXIIII. voces formare dicanturt. inter quas pessima quædam est, Cras cras,

Corvi 64. voces formant.

omnibus pollicitatoribus valde communis, & pluribus perniciosa. Præterea alia

est vox, Erit erit: & nunquam erit. Et ita de reliquis, quæ garritu, singultu, latratu,

crocitatione, vocis resorbitione, strangulatione, diras trucesque tempestates, imbres,

& eventus rerum vniversis absque nummis exponunt. Immo in cervisiariis tabernis

Corvi furantur in cervisiariis tabernis.

cicures corvi retro, vel a latere clandestinæ furantur pecuniam ab inebriatis, certoque

loco reponunt, vt symposio solvendo per conscium furti addatur aliquid pretii:

& ita gratis bibere videntur, vbi corvus pro omnibus solvit.

De Corvis marinis.

CAP. XX.

EST & aliud genus corvorum, aquaticum, sive cornices anguillarum,

Corvi aquatici rapaces.

appellatum. Hæ aves nigerrimæ sunt, præter pectus,

& ventrem: quibus cinereum colorem natura præscripsit,

& incomparabilem vorandi aviditatem. Venantur

pisces, tardi sunt volatus, diuque sub aquis manent, quando

se immergunt. Habent rostra dentata, vt falces messorum:

quibus retinent lubricos pisces, anguillas præsertim: quas

adeo gulose venaritur, & vorant, vt eas per alvum, tanquam

per canale egerant vivas. Sunt etiam hæ aves ingratissimæ

Aves ingratissimæ.

naturæ, quia stercoribus egestis cortices, ac arborum ramos, vbi habitant, inficiunt,

vt subito arescant. Idque ardea facit: quæ æque ac ille in altis arboribus nidum collocat

prope piscosas aquas, vt fere omnia genera avium aquaticarum. In vere producunt

ova. Est & aliud genus corvorum, quod in principio hyemis septem diebus

nidificat, & septem diebus pullos cubando producit. Hyemis autem principium

Hyemis principium.

intelligitur, quando quarta cœli hyemem facit, cum scilicet sol intrat Tropicum

Capricorni hyemalem, vsque ad Arietem. Accedit etiam huic corvo, ingrato

avium generi, alia avis aquatica, Morfex dicta, totaliter nigra: quæ ei insidiatur,

Morfex.

rostrum habens serratile, vngues fortes: quibus aquis immersa, grandes pisces venatur,

& edit. Gregatim in arboribus nidificat juxta aquas, pullos piscibus pascens.

Relinquens nidos, si sentit se gravari, novum cibum evomit, alioqui peritura. Hæc

Pinguedo impedit volatum.

saturata, alas sole siccandas expandit, diuque aquam caudam percutit, antequam ad volatum

elevatur. Sortitur ergo aliud nomen, quod Humusculus, vel Humidusculus

Humusculus.

dicatur. In omnibus littoribus Septentrionis tam æstate, quam hyeme hæc avis versatur.

De inimica ave hujus Corvi.

CAP. XXI.

AVIS est Platea dicta, Septentrionalis aquæ incola: quæ acerrimus vindex est avium se mari mergentium, vt piscibus

Platea avis.

vescantur. Ideoque his insidiatur hoc modo: Advolat eas, capitaque mordet, & corripit, donec ad suum vsum extorqueat prædam: quam mox dimittunt taliter lacessitæ. Hæc aliquando conchylibus se replens, cum testis gravari se sentit, calore ventris semicoctas eiicit, conchyliaque, & ostreum quod intus est, late exugit & edit. Præterea inter pisces Oceani

Raia piscis inimicus avi rapaci.

latos, & aculeatos, Raia dictus reperitur: qui hominem a canibus marinis natantem, ad devorandum raptum, & suffocatum defendit, nec deserit, donec viderit eum a periculo evasisse: de cujus clementia, & aliorum crudelitate, plura inferius

Exemplum clementiæ sequendum.

ostendentur: vt saltem hinc humana temeritas sese discat comprimere a ferina crudelitate, nulli inferenda, sed innocentia vbique defendenda. Hic piscis corvum marinum sub vndas se mergentem, sæpissime ad pastum rapit, ne etiam in aquis careat vltore suæ rapacitatis.

De Erythrotaone.

CAP. XXII.

HæC avis nigerrimi coloris est, rubeam habens cristam, fortem & altam, rostrum aduncum, & vngulas acutas, de genere vulturum, aquila grandior: cui in odoratu præsertur, vt aquila cæteris in acumine visus. Habitat in Aquilonaribus sylvis, immo saltibus Tridentinis, vbi eam

Erythrotao.

M. D. XLV. gustavi. Dulcissimi saporis est caro eius, sive assa fuerit, sive lixa. Nec vnquam facilius capitur,

Modus venaridi eam avem.

quam sub vmbra equorum: co scilicet modo, vt eam sagittare volens in arbore sublimi (vbi semper quiescit) necesse habeat secum ducere jumentum ad locum opportunum, vt supra dorsum eius

Pennæ fortes.

ab extenta ballista extrudat violentissimam sagittam, latam scilicet in dente, vt pennas

penetret nimis fortes, & condensatas. Nec errante sagitta statim evolat: quia

fragorem auditum existimat a collisione arborum (vt in ventis semper fit) exiisse, &

Avis hæc parcit exiguis.

non a sagitta. Cum vero in terram pastus causa descenderit, aquilam a cadavere, cæterasque

rapaces aves, etiam solo terrore perturbat, solis imbecillibus, & minutulis

parcens. Venatur lepores, & vulpes, cæterasque minutulas bestias vngulis exportandas,

percussione alarum. Miro robore valet, ac viribus vngularum: vnde omnem

prædam primo ictu stupefacit. Venatur & aquaticas aves, vt nec evolando, nec se

Pondus prædæ attenditur.

submergendo ab eius persecutione sint immunes, pondus observans prædæ vivæ,

vel mortuæ suscipiendæ, vt eam non exportet in nidum, vel arborem altam, nisi conformis

sit vnguibus eius: & ita cibat pullos. Plurimam famem sufferre potest: sed eam

mira

Raia piscis inimicus avi rapaci.

latos, & aculeatos, Raia dictus reperitur: qui hominem a canibus marinis natantem,

ad devorandum raptum, & suffocatum defendit, nec deserit, donec viderit

eum a periculo evasisse: de cujus clementia, & aliorum crudelitate, plura inferius

Exemplum clementiæ sequendum.

ostendentur: vt saltem hinc humana temeritas sese discat comprimere a ferina crudelitate,

nulli inferenda, sed innocentia vbique defendenda. Hic piscis corvum marinum

sub vndas se mergentem, sæpissime ad pastum rapit, ne etiam in aquis careat

vltore suæ rapacitatis.

De Erythrotaone.

CAP. XXII.

HæC avis nigerrimi coloris est, rubeam habens cristam,

fortem & altam, rostrum aduncum, & vngulas acutas, de

genere vulturum, aquila grandior: cui in odoratu præsertur,

vt aquila cæteris in acumine visus. Habitat in Aquilonaribus

sylvis, immo saltibus Tridentinis, vbi eam

Erythrotao.

M. D. XLV. gustavi. Dulcissimi saporis est caro

eius, sive assa fuerit, sive lixa. Nec vnquam facilius capitur,

Modus venaridi eam avem.

quam sub vmbra equorum: co scilicet modo, vt eam

sagittare volens in arbore sublimi (vbi semper quiescit)

necesse habeat secum ducere jumentum ad locum opportunum, vt supra dorsum eius

Pennæ fortes.

ab extenta ballista extrudat violentissimam sagittam, latam scilicet in dente, vt pennas

penetret nimis fortes, & condensatas. Nec errante sagitta statim evolat: quia

fragorem auditum existimat a collisione arborum (vt in ventis semper fit) exiisse, &

Avis hæc parcit exiguis.

non a sagitta. Cum vero in terram pastus causa descenderit, aquilam a cadavere, cæterasque

rapaces aves, etiam solo terrore perturbat, solis imbecillibus, & minutulis

parcens. Venatur lepores, & vulpes, cæterasque minutulas bestias vngulis exportandas, percussione alarum. Miro robore valet, ac viribus vngularum: vnde omnem prædam primo ictu stupefacit. Venatur & aquaticas aves, vt nec evolando, nec se

Pondus prædæ attenditur.

submergendo ab eius persecutione sint immunes, pondus observans prædæ vivæ, vel mortuæ suscipiendæ, vt eam non exportet in nidum, vel arborem altam, nisi conformis sit vnguibus eius: & ita cibat pullos. Plurimam famem sufferre potest: sed eam

mira

mira voracitate luporum more restituere novit: eaque voracitatis ratione evenit, vt in pectore, vel intestinis cadaveris cor, & mollia vorando, reti vel laqueo tanquam caveis inclusus circundetur. Majori tamen discrimini submittitur, quando cum nocturnis alitibus ingreditur pugnam: de quorum numero otus est, de die nunquam apparens: cui acriter congrediens, tantum mutuis vngularum impressionibus configitur,

Aves pugnantes a venatore capiuntur.

vt & ipse, & adversarius orto die venatori fiant præda. Et hoc quoque Albertus fatetur fieri inter VVormatiam, & Treverim in Germania. Ne autem videatur hæc rapax avis in aquis simili compare carere, ecce avis Linachos occurrit: quæ

Linachos.

tantæ rapacitatis est, vt cæteræ eam in mari videntes, se terrore eius submergant, & pro tota ea die non nisi a longe emergant, eo quod illa observat aquæ superficiem, ne alique eam evadant.

De Falconibus, & eorum distinstione.

CAP. XXIII.

EX quo falconibus tanta reverentia, honosque conceditur, quod procerum manibus, gemmis, margaritisque adornati infideant

Falcones ornati.

deportandi, vt suo raptu spectaculum aliquod gestantibus se demonstrent: nefas crederetur, hujusmodi avium præfectos, seu barisellos, præsentibus volucribus haud rectum attribuere locum. Aquilonares igitur montes hos generant valde feroces, sed generosos, etiam candidos: qui

Falcones generosi aquilonares.

ballistis incolarum, nisi omnimodam vim in rapiendo fecerint, tanquam aves sacræ non impetuntur: alioquin damna facientes, quantumcunque nobiles, aut candidi sint, sagittas incolarum non evadent. Habitant tamen in rupibus quasi inaccessis, viventes e raptu piscium: quos ob nimiam multitudinem diminuere non sufficiunt homines etiam innumerabiles, nisi concurrerit adjutorium rapacium bestiarum. Adeo natura ludit in rebus abundantia,

Natura ludit in reb' temperactis.

vd defectu sagacissime temperandis. Abundant etiam ibidem accipitres, & milui, ac corvi, ob aquaticarum avium segnitiem, ac tardum volatum: quia nimium

Accipitres.

fertilitate fundi saginantur. Dicit etiam Albertus, quod in animalibus Septentrionis

mira voracitate luporum more restituere novit: eaque voracitatis ratione evenit, vt in pectore, vel intestinis cadaveris cor, & mollia vorando, reti vel laqueo tanquam caveis inclusus circundetur. Majori tamen discrimini submittitur, quando cum nocturnis alitibus ingreditur pugnam: de quorum numero otus est, de die nunquam apparens: cui acriter congrediens, tantum mutuis vngularum impressionibus configitur,

Aves pugnantes a venatore capiuntur.

vt & ipse, & adversarius orto die venatori fiant præda. Et hoc quoque Albertus fatetur fieri inter VVormatiam, & Treverim in Germania. Ne autem videatur hæc rapax avis in aquis simili compare carere, ecce avis Linachos occurrit: quæ

Linachos.

tantæ rapacitatis est, vt cæteræ eam in mari videntes, se terrore eius submergant, & pro tota ea die non nisi a longe emergant, eo quod illa observat aquæ superficiem, ne alique eam evadant.

De Falconibus, & eorum distinstione.

CAP. XXIII.

EX quo falconibus tanta reverentia, honosque conceditur, quod procerum manibus, gemmis, margaritisque adornati infideant

Falcones ornati.

deportandi, vt suo raptu spectaculum aliquod gestantibus se demonstrent: nefas crederetur, hujusmodi avium præfectos, seu barisellos, præsentibus volucribus haud rectum attribuere locum. Aquilonares igitur montes hos generant valde feroces, sed generosos, etiam candidos: qui

Falcones generosi aquilonares.

ballistis incolarum, nisi omnimodam vim in rapiendo fecerint, tanquam aves sacræ non impetuntur: alioquin damna facientes, quantumcunque nobiles, aut candidi sint, sagittas incolarum non evadent. Habitant tamen in rupibus quasi inaccessis, viventes e raptu piscium: quos ob nimiam multitudinem diminuere non sufficiunt homines etiam innumerabiles, nisi concurrerit adjutorium rapacium bestiarum. Adeo natura ludit in rebus abundantia,

Natura ludit in reb' temperactis.

vd defectu sagacissime temperandis. Abundant etiam ibidem accipitres, & milui, ac corvi, ob aquaticarum avium segnitiem, ac tardum volatum: quia nimium

Accipitres.

fertilitate fundi saginantur. Dicit etiam Albertus, quod in animalibus Septentrionis

multa est rapacitas, ferocia, ac audacia: quia corpora illa magna sunt, & multi

Falco subalbidus.

spiritus, & ferocitatis. Volateranus Alberti sententiam sequens, inter septem falconum genera subalbidos ponit in Septentrione, propter frigus, humorem, & locum,

Falco lanarius.

in quo nascuntur. Ponitur etiam falco lanarius: qui stat in aëre contemplans prædam, vbi subalbidus vnguibus & rostro audacius advolando ferit: non ita falcones

Corpora nigra porosa.

nigri, qui tardiores sunt: quia corpora nigra, seu fusca, porosa sunt, de facili evaporantia spiritus, qui sunt vehicula virtutis: tuncque lassantur, & debilitantur, quamvis sunt agilia per naturam. Econtra autem alba, frigida, consertas habent

Copora alba diu durant.

carnes: & quia sunt multi humidi, multorum sunt spirituum, & propter carnium consertionem non cito evaporantia: & ideo diu durant in labore. Genera tamen falconum ab aliquibus ponuntur VIII. vt Symmacho, & Theodotione: ab aliquibus

Nomina falconum.

X. vt Alberto, & sequacibus suis. Sed quoad nobiliores, primum sacrum, sive aëlium, vel aëriphilum: secundum girofalconum: tertium montanum: quartum peregrinum: quintum gibbosum: sextum nigrum: septimum album a Suetia: octavum rubeum, quia maculas rubeas & nigras habet: nonum hyacinthini pedis: decimum minimum quantitate, quod vulgariter smerlin vocatur.

De curandis Falconibus, & aliis avibus venatoriis, more Aquilonarium.

CAP. XXIIII.

Infirmitates & medicinæ distinctæ per ordinem.

QVANDO habet dolorem capitis claudendo oculos, & movendo caput in diversum, datur ei lardum cum pulvere piperis, & caro pullina alternatim.

Quando aperit rostrum, & percutit pedem, habet malum humorem in capite: torquendus est stylo argenteo in naribus, vt exeat humor, & vngatur recenti butyro.

Quando sternutat projiciens aquam de naribus, habet nimium humorem: & capiantur tria grana saxifragæ, cum totidem granis triti piperis cum aceto, & applicentur naribus cum lana bombacina, aut subtili stupa lini.

Quando collum inflatur, aperiatur vena auricularis, vt gutta exeat, & comedat ranam, & detur cibus pullinus.

Quando levato pede percutit crus suum rostro, habet guttam salsam: aperiatur vena inter crus & coxam.

Quando habet pediculos, vngatur caput cum axungia veteri, admixto argento vivo, & misceatur sæpius.

Quando habet febres, scilicet quando ei calent pedes, & contremiscit, axungia gallinæ cum forti aceto admixto aloem, detur ei interpolate, & deinde testudo limax dicta.

Quando cibum reprojicit, habet viscositatem in stomacho: dentur carnes passerinæ aspersæ cum trito gariophyllo alternis diebus, & rursus pipio alternatim: si tenuent, sanabitur.

Quando non longe egerit, detur cor porcinum cum seta porcina minutim incisa, vsque in diem tertium, & liberabitur.

Quando habet lumbricos, detur limatura chalybis depurati, super carnem porcinam sparsa triduo, & proderit.

Quando

multa est rapacitas, ferocia, ac audacia: quia corpora illa magna sunt, & multi

Falco subalbidus.

spiritus, & ferocitatis. Volateranus Alberti sententiam sequens, inter septem falconum

genera subalbidos ponit in Septentrione, propter frigus, humorem, & locum,

Falco lanarius.

in quo nascuntur. Ponitur etiam falco lanarius: qui stat in aëre contemplans

prædam, vbi subalbidus vnguibus & rostro audacius advolando ferit: non ita falcones

Corpora nigra porosa.

nigri, qui tardiores sunt: quia corpora nigra, seu fusca, porosa sunt, de facili

evaporantia spiritus, qui sunt vehicula virtutis: tuncque lassantur, & debilitantur,

quamvis sunt agilia per naturam. Econtra autem alba, frigida, consertas habent

Copora alba diu durant.

carnes: & quia sunt multi humidi, multorum sunt spirituum, & propter carnium

consertionem non cito evaporantia: & ideo diu durant in labore. Genera tamen falconum

ab aliquibus ponuntur VIII. vt Symmacho, & Theodotione: ab aliquibus

Nomina falconum.

X. vt Alberto, & sequacibus suis. Sed quoad nobiliores, primum sacrum,

sive aëlium, vel aëriphilum: secundum girofalconum: tertium montanum: quartum

peregrinum: quintum gibbosum: sextum nigrum: septimum album a Suetia: octavum

rubeum, quia maculas rubeas & nigras habet: nonum hyacinthini pedis: decimum

minimum quantitate, quod vulgariter smerlin vocatur.

De curandis Falconibus, & aliis avibus venatoriis, more Aquilonarium.

CAP. XXIIII.

Infirmitates & medicinæ distinctæ per ordinem.

QVANDO habet dolorem capitis claudendo oculos, &

movendo caput in diversum, datur ei lardum cum pulvere

piperis, & caro pullina alternatim.

Quando aperit rostrum, & percutit pedem, habet malum

humorem in capite: torquendus est stylo argenteo in naribus,

vt exeat humor, & vngatur recenti butyro.

Quando sternutat projiciens aquam de naribus, habet nimium

humorem: & capiantur tria grana saxifragæ, cum

totidem granis triti piperis cum aceto, & applicentur

naribus cum lana bombacina, aut subtili stupa lini.

Quando collum inflatur, aperiatur vena auricularis, vt gutta exeat, & comedat ranam,

& detur cibus pullinus.

Quando levato pede percutit crus suum rostro, habet guttam salsam: aperiatur vena

inter crus & coxam.

Quando habet pediculos, vngatur caput cum axungia veteri, admixto argento

vivo, & misceatur sæpius.

Quando habet febres, scilicet quando ei calent pedes, & contremiscit, axungia gallinæ

cum forti aceto admixto aloem, detur ei interpolate, & deinde testudo

limax dicta.

Quando cibum reprojicit, habet viscositatem in stomacho: dentur carnes passerinæ aspersæ cum trito gariophyllo alternis diebus, & rursus pipio alternatim: si tenuent, sanabitur.

Quando non longe egerit, detur cor porcinum cum seta porcina minutim incisa, vsque in diem tertium, & liberabitur.

Quando habet lumbricos, detur limatura chalybis depurati, super carnem porcinam sparsa triduo, & proderit.

Quando

Quando tineæ comedunt pennas, detur vinum calidum, & piper tritum, & infundantur in gulam falconis, & teneat donec digeratur.

Quando podagram patitur, id est, pedes sine extrinseca læsione tument, detur oleum olivæ, & butyrum, æqualiter, & aloë, jecinoris modo coacta, vnius vnciæ: quolibet die misceantur, pedesque triduo vngantur: poneturque ad solem, & comedat carnem catti.

Quando habet pruritum, hoc est, quando se pectit, & scalpit, et pennas trahit, detur stercus anseris, ovis, & aloë, æqualiter, forti aceto temperata: bullianatur ad solem triduo, vel igne lento: in quo balneetur falco: edatque carnem columbinam cum melle, & pipere: sit in loco obscuro diebus novem, vsquequo apparuerit penna bona in cauda.

tuncque lavetur aqua rosacea, & sanabitur: iterum tamen sæpius lavetur.

Quando est vulneratus, albumen ovi, & oleum olivæ, vel butyrum recens, æqualiter mixta, & apposita prosunt. Purgetur vulnus lavando cum calido vino, non aqua, donec cutis texerit carnem.

De Garrulis, & Cornicibus, ac Graculis.

CAP. XXV.

GARRVLI sylvestres domesticantur, ac voces articulatas addiscunt, vt supra dictum est de imperialibus corvis.

Distinctio garrulorum & graculorum.

Sed garrulus a graculo natura, coloreque distinguitur: nam graculus est totaliter niger, de genere cornicum, in Septentrione rarissime apparens, sed frequens in Germania inferiore: garrulus autem diverso colore, garritu, ac volatu lateraliter inter arbores garriendo pervolat: nec quisquam transire potest, contra quem non garriat importune. Aliarum avium voces non delectationis, sed garritus causa imitatur.

Nisus rapit garrientem.

Vnde garrulitati nimium intendens, a niso rapitur in escam: exemplum ardelionibus præbens, ne aliena sic scrutentur, vt propria obliviscantur. Habet & omnium

Exemplum.

volucrum colorem: & intantum furit, & insanit, niso vel catto viso, vt in ramis arborum se suspendat. Ab juventute domesticatus, diutius garriendo mire loquitur.

LIBER XIX. 669

Quando tineæ comedunt pennas, detur vinum calidum, & piper tritum, & infundantur

in gulam falconis, & teneat donec digeratur.

Quando podagram patitur, id est, pedes sine extrinseca læsione tument, detur oleum olivæ,

& butyrum, æqualiter, & aloë, jecinoris modo coacta, vnius vnciæ: quolibet die misceantur,

pedesque triduo vngantur: poneturque ad solem, & comedat carnem catti.

Quando habet pruritum, hoc est, quando se pectit, & scalpit, et pennas trahit, detur stercus

anseris, ovis, & aloë, æqualiter, forti aceto temperata: bullianatur ad solem triduo,

vel igne lento: in quo balneetur falco: edatque carnem columbinam cum melle, & pipere:

sit in loco obscuro diebus novem, vsquequo apparuerit penna bona in cauda.

tuncque lavetur aqua rosacea, & sanabitur: iterum tamen sæpius lavetur.

Quando est vulneratus, albumen ovi, & oleum olivæ, vel butyrum recens, æqualiter

mixta, & apposita prosunt. Purgetur vulnus lavando cum calido vino, non

aqua, donec cutis texerit carnem.

De Garrulis, & Cornicibus, ac Graculis.

CAP. XXV.

GARRVLI sylvestres domesticantur, ac voces articulatas

addiscunt, vt supra dictum est de imperialibus corvis.

Distinctio garrulorum & graculorum.

Sed garrulus a graculo natura, coloreque distinguitur: nam

graculus est totaliter niger, de genere cornicum, in Septentrione

rarissime apparens, sed frequens in Germania inferiore:

garrulus autem diverso colore, garritu, ac volatu

lateraliter inter arbores garriendo pervolat: nec quisquam

transire potest, contra quem non garriat importune. Aliarum

avium voces non delectationis, sed garritus causa imitatur.

Nisus rapit garrientem.

Vnde garrulitati nimium intendens, a niso rapitur in escam: exemplum ardelionibus

præbens, ne aliena sic scrutentur, vt propria obliviscantur. Habet & omnium

Exemplum.

volucrum colorem: & intantum furit, & insanit, niso vel catto viso, vt in ramis

arborum se suspendat. Ab juventute domesticatus, diutius garriendo mire loquitur.

Cattum domesticum, tanquam hostem insidiantem, continuo garritu, vt auferatur.

prodit. Nuces, & glandes pro hyemali esca æstate recondit, signum loci & rei custoditæ

Collecta annona aliis cedit.

a transitu nubium sumens: quo fit, vt stulta memoria illusa sibiipsi famem,

aliisque ei solicitudini non intentis escam exhibeat copiosam. Discant ergo ex eo

pecuniosi & avari, ne damnata solicitudine congestos thesauros mittant ad hostes,

& ingratos hæredes. Cornices sunt in Septentrionalibus terris mixtæ, coloris cinerrei,

& atri: vngulis & rostris plurimum potentes: carnibus, alioque pabulo indifferenter,

etiam nucibus alto casu confractis vtentes. In hyeme cibum cum porcis sumentes,

Cornices cur sedent hyeme in dorsis porcorum.

ascendendo descendendoque semper resident super dorsa eorum, propter vngulas

frigoribus non consumendas, Solicitæ genitrices sunt pro pullis educandis.

Cornicem incubantem mas pascit more corvorum, teste Alberto. Vtraque avis inauspicatæ garrulitatis. Vterque parens fœtum secum volantem diu nutrit, pietatis

Exemplum pietatis erga filios.

amore. Discant ergo homines, hortante Ambrosio, amare filios ex vsu cornicum: quæ etiam volantes filios sedulo prosequuntur, & solicite, ne forte teneri deficiant, cibum suggerunt, ac plurimo tempore nutriendi officia non relinquunt.

De bona Avium natura attendenda.

CAP. XXVI.

Virtutes exemplo avium amplectendæ.

DISCANT homines ex avibus hospitalia jura servare cum ciconiis. Item pericula sua communicare cum necessariis, vt cornices: & ab eisdem castitatem, quia inter se fidissimæ sunt. Mira etenim his castitatis & matrimonii cura, haud palam coëuntibus: extincta consorte, alteri viduitas

Auguria avium.

impolluta manet. Sunt etiam cornices in auguriis, & incantationibus aptæ, vt Alberto placet. Plin. dicit lib. XIX. cum contra aquam (vt aliæ terrestres aves) clangorem dant, seseque perfundunt, imbrem præsagiunt. Vero experimento etiam receptum est, vt sese in Septentrione nivibus perfundant, vt turdus vel alauda arena, aut pulvere gallus: tuncque profundum casum nivium præmonstrant. Insidias etiam omnium rapacium volucrum improba voce, & volatu domesticis avibus demonstrant: immo & sola voce, vt Suetonio jocanti placet:

Nuper Tarpeii consedit garrula cornix.

Est bene non potuit dicere, dixit Erit.

Pica quasi poëtica dicta.

Pica insuper quasi poëtica dicitur, eo quod verba in discrimine vocis exprimere, & importuna garrulitate vocem imitatur humanam, colorem e nigro & albo communiter habens: quanquam in Septentrione totaliter candidæ sint, licet raro reperiantur. Vidi ego in Polonia M. D. XXXVII. transiturus ad Concilium generale Mantuæ convocatum, prope Gnesnam toto corpore candidam picam ab nobilibus terræ, ad propagationem generis diligenter inquiri. Communis autem pica, frigore pressa, hominum ædibus se confidit, veluti & corvi, cornices, & similia, vt facilime capiantur, prout lib. I. cap. XIX. multis effectibus probatum est. Sustinet tamen hæc avis vltra cæteras immensum frigus: sed parcitur illi, ne capiatur: quia noxias bestias, lupos, vulpeculas, lutras domesticis animalibus

Pica prodit bestias noxias.

insidiantes, plurimo garritu prodit. Lætiore etiam cantu lætos hospites insinuire videtur adventuros. Alia de earum mira natura, refert Plinius lib. X. quomodo adamant

Cattum domesticum, tanquam hostem insidiantem, continuo garritu, vt auferatur.

prodit. Nuces, & glandes pro hyemali esca æstate recondit, signum loci & rei custoditæ

Collecta annona aliis cedit.

a transitu nubium sumens: quo fit, vt stulta memoria illusa sibiipsi famem, aliisque ei solicitudini non intentis escam exhibeat copiosam. Discant ergo ex eo pecuniosi & avari, ne damnata solicitudine congestos thesauros mittant ad hostes, & ingratos hæredes. Cornices sunt in Septentrionalibus terris mixtæ, coloris cinerrei, & atri: vngulis & rostris plurimum potentes: carnibus, alioque pabulo indifferenter, etiam nucibus alto casu confractis vtentes. In hyeme cibum cum porcis sumentes,

Cornices cur sedent hyeme in dorsis porcorum.

ascendendo descendendoque semper resident super dorsa eorum, propter vngulas frigoribus non consumendas, Solicitæ genitrices sunt pro pullis educandis. Cornicem incubantem mas pascit more corvorum, teste Alberto. Vtraque avis inauspicatæ garrulitatis. Vterque parens fœtum secum volantem diu nutrit, pietatis

Exemplum pietatis erga filios.

amore. Discant ergo homines, hortante Ambrosio, amare filios ex vsu cornicum: quæ etiam volantes filios sedulo prosequuntur, & solicite, ne forte teneri deficiant, cibum suggerunt, ac plurimo tempore nutriendi officia non relinquunt.

De bona Avium natura attendenda.

CAP. XXVI.

Virtutes exemplo avium amplectendæ.

DISCANT homines ex avibus hospitalia jura servare cum ciconiis. Item pericula sua communicare cum necessariis, vt cornices: & ab eisdem castitatem, quia inter se fidissimæ sunt. Mira etenim his castitatis & matrimonii cura, haud palam coëuntibus: extincta consorte, alteri viduitas

Auguria avium.

impolluta manet. Sunt etiam cornices in auguriis, & incantationibus aptæ, vt Alberto placet. Plin. dicit lib. XIX. cum contra aquam (vt aliæ terrestres aves) clangorem dant, seseque perfundunt, imbrem præsagiunt. Vero experimento etiam receptum est, vt sese in Septentrione nivibus perfundant, vt turdus vel alauda arena, aut pulvere gallus: tuncque profundum casum nivium præmonstrant. Insidias etiam omnium rapacium volucrum improba voce, & volatu domesticis avibus demonstrant: immo & sola voce, vt Suetonio jocanti placet:

Nuper Tarpeii consedit garrula cornix.

Est bene non potuit dicere, dixit Erit.

Pica quasi poëtica dicta.

Pica insuper quasi poëtica dicitur, eo quod verba in discrimine vocis exprimere, & importuna garrulitate vocem imitatur humanam, colorem e nigro & albo communiter habens: quanquam in Septentrione totaliter candidæ sint, licet raro reperiantur. Vidi ego in Polonia M. D. XXXVII. transiturus ad Concilium generale Mantuæ convocatum, prope Gnesnam toto corpore candidam picam ab nobilibus terræ, ad propagationem generis diligenter inquiri. Communis autem pica, frigore pressa, hominum ædibus se confidit, veluti & corvi, cornices, & similia, vt facilime capiantur, prout lib. I. cap. XIX. multis effectibus probatum est. Sustinet tamen hæc avis vltra cæteras immensum frigus: sed parcitur illi, ne capiatur: quia noxias bestias, lupos, vulpeculas, lutras domesticis animalibus

Pica prodit bestias noxias.

insidiantes, plurimo garritu prodit. Lætiore etiam cantu lætos hospites insinuire videtur adventuros. Alia de earum mira natura, refert Plinius lib. X. quomodo adamant

adamant verba, quæ loquuntur, cura atque cogitatione intentionem non occultantes. Constat emori victas difficultate verbi, ac nisi subinde eadem audiant, memoria falli. Hilarantur verbum audientes sæpius repetitum.

De Gryphis, & aliis Avibus.

CAP. XXVII.

NEQVE Plinio, neque Alberto physica ratione aliqui videntur gryphi esse in rerum natura, nisi secundum traditiones

Gryphi forma qualis tandem est.

historiarum. Dicunt enim eos antrorsum aquilæ formam effigurare in capite, rostro, alis, ac anterioribus pedibus, licet multo majori quantitate: in posteriori vero parte, cauda, cruribus imitari leonem: & in aquilinis vnguibus longos habere vngues, in leoninis vero, breves & magnos: e quibus scyphi fiunt, vti ex ovis struthionum ad bibendum: & ideo quosdam longos, quosdam

Scyphi ex vngulis gryphonum, eti ovis struthionum.

breves gryphorum vngues inveniri. Habitant in Hyperboreis montibus, infesti maxime equis, & hominibus: tantaque fortitudine præditi, vt equum, & armatum sessorem rapiant. Isidorus tamen dicit, eos gryphos ea ratione vocari, quasi animalia quadrupedia, ac pennata: vivereque in montibus prædictis, equis infestos, etiam vt hominem

Gryphi.

decerpant. In Asiatica Scythia terræ sunt locupletes, sed inhabitabiles, referente Solino. Nam cum auro & gemmis affluant, gryphes vniversa tenent, alites ferocissimæ, & vltra omnem rabiem sævientes: quarum immanitate obsistente, advenis

Alites ferocissimæ.

rarus accessus est. Visos quippe decerpunt, velut geniti ad plectendam avaritiæ temeritatem. Arimaspi cum his pugnant, vt lapides, qui ibi sunt, intercipiant: exquibus

Arimaspi.

sunt smaragdus, cyaneus, & crystallus. Dicitur etiam lib. de nat. rerum, gryphes esse quadrupedes, capite & alis aquilæ similes, sed multo majores. In nido

Gryphes.

suo lapidem agathen ponunt, nec dubium, quin ad aliquid vtilem. Hi equis, & hominibus maxime infesti sunt, ita vt homines armatos præliando superent, & occidant. Dicuntur aurum effodere, et in effossi inspectione gaudere. Gryphem in India,

Aliger gryphes.

teste Volaterano, quadrupedem esse aligerum tradunt, viribus potentem, leonis more recurvis vnguibus, dorso nigrum, priori parte purpureum, alis albicantibus, ore aquilino, igneis oculis, captu haud facilem, nisi pullum. Præterea nidificare in altis

adamant verba, quæ loquuntur, cura atque cogitatione intentionem non occultantes.

Constat emori victas difficultate verbi, ac nisi subinde eadem audiant, memoria falli.

Hilarantur verbum audientes sæpius repetitum.

De Gryphis, & aliis Avibus.

CAP. XXVII.

NEQVE Plinio, neque Alberto physica ratione aliqui videntur gryphi esse in rerum natura, nisi secundum traditiones

Gryphi forma qualis tandem est.

historiarum. Dicunt enim eos antrorsum aquilæ formam effigurare in capite, rostro, alis, ac anterioribus pedibus, licet multo majori quantitate: in posteriori vero parte, cauda, cruribus imitari leonem: & in aquilinis vnguibus longos habere vngues, in leoninis vero, breves & magnos: e quibus scyphi fiunt, vti ex ovis struthionum ad bibendum: & ideo quosdam longos, quosdam

Scyphi ex vngulis gryphonum, eti ovis struthionum.

breves gryphorum vngues inveniri. Habitant in Hyperboreis montibus, infesti maxime equis, & hominibus: tantaque fortitudine præditi, vt equum, & armatum sessorem rapiant. Isidorus tamen dicit, eos gryphos ea ratione vocari, quasi animalia quadrupedia, ac pennata: vivereque in montibus prædictis, equis infestos, etiam vt hominem

Gryphi.

decerpant. In Asiatica Scythia terræ sunt locupletes, sed inhabitabiles, referente Solino. Nam cum auro & gemmis affluant, gryphes vniversa tenent, alites ferocissimæ, & vltra omnem rabiem sævientes: quarum immanitate obsistente, advenis

Alites ferocissimæ.

rarus accessus est. Visos quippe decerpunt, velut geniti ad plectendam avaritiæ temeritatem. Arimaspi cum his pugnant, vt lapides, qui ibi sunt, intercipiant: exquibus

Arimaspi.

sunt smaragdus, cyaneus, & crystallus. Dicitur etiam lib. de nat. rerum, gryphes esse quadrupedes, capite & alis aquilæ similes, sed multo majores. In nido

Gryphes.

suo lapidem agathen ponunt, nec dubium, quin ad aliquid vtilem. Hi equis, & hominibus maxime infesti sunt, ita vt homines armatos præliando superent, & occidant. Dicuntur aurum effodere, et in effossi inspectione gaudere. Gryphem in India,

Aliger gryphes.

teste Volaterano, quadrupedem esse aligerum tradunt, viribus potentem, leonis more recurvis vnguibus, dorso nigrum, priori parte purpureum, alis albicantibus, ore aquilino, igneis oculis, captu haud facilem, nisi pullum. Præterea nidificare in altis

Aurum effodit.

montibus: & illi congredi nullum, nisi leonem, & elephantem, audere. Aurum insuper in desertis fodere, & accedentes arcere, ex eoque nidos texere ferunt: ad quod surripiendum

sæpe venit mille, aut duum millium hominum exercitus magno cum periculo,
tum etiam quæstu. Tertio deinde, aut quarto redeunt anno ex Aeliano. Philostratus
vero in vita Apollinis lib. III. scribit hanc avem, simul & phœnicem sacram
esse soli, currumque solis hisce gryphibus jungi: superare insuper elephantes,

Animalia bigenera.

& dracones, omnia denique animalia, præter tigridem, quæ ob velocitatem ab
eo aufugittt: vultu quoque non multii a humano differre. De animalibus autem bigeneribus,
Vincen. in spec. nat. lib. XXII. plura dicit. Etiam Plin. lib. VIII.

Porphyrio avis.

cap. XXI. vbi de equo pennato, & similibus multa dicuntur. Porphyrio est
avis, contra modum aliarum vnum pedem habens latum ad natandum, alium vero

Pegasus.

fissum ad ambulandum: & id genus est in Balearibus insulis Pegasus(de quo Plinius)
est equus pennatus, cornutus, & armatus, quem Aethiopia gignit. Habet &

Struthio.

alas, vt aquila: valde monstrosus. Struthio alta bestia est, per me visa in Concilio
Vicentino M. D. XXXVIII. in pedibus fissis animal, & rostro avis: de quo in Iob

Auriphrygius.

plura dicuntur: & quomodo ferrum glutit, & digerit, alibi requiretur. Auriphrygius
est avis, sic dicta, quasi auram phrygiam sequens. Habet vnum pedem cum vncis
acutis ad prædandum, alterum vero latum ad natandum. Gyro multiplici vtitur in aëre,
nunc more ludentis, nunc more insidiantis, vsque dum prædam in aquis cernens, impetuose
descendat, altero pede prædam rapiens, altero natante rapientem adjuvans.

De Gruibus, & vigilia militari.

CAP. XXVIII.

GRVES peregrino agmine cum ciconiis ab Australibus
locis, veris tempore in Septentrionales terras venientes, satis,
vel in majori parte lib. II. cap. XI. demonstratæ
sunt, & ex Solino cap. XV. quatenus lectori placuerit,
adhuc in earum mirabili natura notari possunt, hoc reservato
ad hunc passum, de avibus Septentrionis, quod

Volatus et vigilæ gruibus communes.

prænominatæ grues non conferunt: in mutuam operationem,
secundum Albertum, nisi vigilias, & volatum:
quæ Liburnicarum more rostrato impetu, veluti
& anseres

Aurum effodit.

montibus: & illi congredi nullum, nisi leonem, & elephantem, audere. Aurum insuper
in desertis fodere, & accedentes arcere, ex eoque nidos texere ferunt: ad quod surripiendum
sæpe venit mille, aut duum millium hominum exercitus magno cum periculo,
tum etiam quæstu. Tertio deinde, aut quarto redeunt anno ex Aeliano. Philostratus
vero in vita Apollinis lib. III. scribit hanc avem, simul & phœnicem sacram
esse soli, currumque solis hisce gryphibus jungi: superare insuper elephantes,

Animalia bigenera.

& dracones, omnia denique animalia, præter tigridem, quæ ob velocitatem ab

eo aufugittt: vultu quoque non multii a humano differre. De animalibus autem bigeneribus,

Vincen. in spec. nat. lib. XXII. plura dicit. Etiam Plin. lib. VIII.

Porphyrio avis.

cap. XXI. vbi de equo pennato, & similibus multa dicuntur. Porphyrio est

avis, contra modum aliarum vnum pedem habens latum ad natandum, alium vero

Pegasus.

fissum ad ambulandum: & id genus est in Balearibus insulis Pegasus(de quo Plinius)

est equus pennatus, cornutus, & armatus, quem Aethiopia gignit. Habet &

Struthio.

alas, vt aquila: valde monstrosus. Struthio alta bestia est, per me visa in Concilio

Vicentino M. D. XXXVIII. in pedibus fissis animal, & rostro avis: de quo in Iob

Auriphrygius.

plura dicuntur: & quomodo ferrum glutit, & digerit, alibi requiretur. Auriphrygius

est avis, sic dicta, quasi auram phrygiam sequens. Habet vnum pedem cum vncis

acutis ad prædandum, alterum vero latum ad natandum. Gyro multiplici vtitur in aëre,

nunc more ludentis, nunc more insidiantis, vsque dum prædam in aquis cernens, impetuose

descendat, altero pede prædam rapiens, altero natante rapientem adjuvans.

De Gruibus, & vigilia militari.

CAP. XXVIII.

GRVES peregrino agmine cum ciconiis ab Australibus

locis, veris tempore in Septentrionales terras venientes, satis,

vel in majori parte lib. II. cap. XI. demonstratæ

sunt, & ex Solino cap. XV. quatenus lectori placuerit,

adhuc in earum mirabili natura notari possunt, hoc reservato

ad hunc passum, de avibus Septentrionis, quod

Volatus et vigilæ gruibus communes.

prænominatæ grues non conferunt: in mutuam operationem,

secundum Albertum, nisi vigilias, & volatum:

quæ Liburnicarum more rostrato impetu, veluti

& anseres

& anseres, feruntur, facilius ita findentes aëra, quam si recta fronte impellerent: a tergo

sensim dilatante se cuneo, porrigitur agmen, largeque impellenti præbetur auræ.

Colla imponunt præcedentibus, fessosque duces ad terga recipiunt. Quæ autem domesticatæ

sunt, mire lasciviunt, gyrosque quosdam indecoro cursu vel singulæ peragunt.

Vigilias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes: qui lassatis

Gruum vigiliæ.

somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Cæteræ dormiunt, capite subter

alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto providet collo, ac periculum

prædicit. Ex hac gruum vigilia, visus est Alexander accepisse exemplum vigilandi,

Alexander exemplo gruum vigilavit.

dum non crederet exercitui fortunam suam dormiendo. Vnde ne a somno deciperetur,

ænea pelui supposita, brachioque extra cubile exerto, pilam in manu tenebat argenteam, vt cum nervorum vigorem sopor laxaret, lapsæ pilæ tinnitus somnum rumperet. Hoc quidem documentum Regem illum excellentissimum a gruibus accepisse arbitrandum est, qui nocturnas excubias lapidis pondere semper exercent, ne a somno decipiantur. Qua diligentia si vsus fuisset Thrasybulus Atheniensis,

Thrasybulus.

restitutor oppressæ patriæ ab XXX. tyrannis, nunquam hostili irruptione noctu samulis suis dormitantibus interfectus fuisset: relicto exemplo, verissimum esse militare præceptum, Nihil in bello oportere contemni. Neque sine, causa dicitur, Matrem

Præceptum militare.

timidi non raro flere. Verum qui videre velit de cavendis nocturnis insidiis, videat parum caput V. lib. X & meliora speret.

De Hirundinibus ab aquis extractis.

CAP. XXIX.

ETSI multarum naturalium rerum scriptores memoriæ prodiderunt, hirundines mutare stationes, hoc est, exurgente

Hirundines condunt se hyeme in aquis.

levi hyeme, repetere terras calidiores: attamen in Septentrionalibus aquis sæpius casu piscatoris extrahuntur hirundines, in modum conglomeratæ massæ: quæ ore ad os & alas ad alam, & pede ad pedem post principium autumni sese inter cannas descensuræ colligarunt. Notantum enim est, eas eo tempore suavissimo completo cantu taliter descendere, & pacifice post principium veris inde evolare,

& anseres, feruntur, facilius ita findentes aëra, quam si recta fronte impellerent: a tergo sensim dilatante se cuneo, porrigitur agmen, largeque impellenti præbetur auræ. Colla imponunt præcedentibus, fessosque duces ad terga recipiunt. Quæ autem domesticatæ sunt, mire lasciviunt, gyrosque quosdam indecoro cursu vel singulæ peragunt. Vigilias habent nocturnis temporibus, lapillum pede sustinentes: qui lassatis

Gruum vigiliæ.

somno decidens, indiligentiam sono coarguat. Cæteræ dormiunt, capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto providet collo, ac periculum prædicit. Ex hac gruum vigilia, visus est Alexander accepisse exemplum vigilandi,

Alexander exemplo gruum vigilavit.

dum non crederet exercitui fortunam suam dormiendo. Vnde ne a somno deciperetur,

ænea pelui supposita, brachioque extra cubile exerto, pilam in manu tenebat argenteam, vt cum nervorum vigorem sopor laxaret, lapsæ pilæ tinnitus somnum rumperet. Hoc quidem documentum Regem illum excellentissimum a gruibus accepisse arbitrandum est, qui nocturnas excubias lapidis pondere semper exercent, ne a somno decipiantur. Qua diligentia si vsus fuisset Thrasybulus Atheniensis,

Thrasybulus.

restitutor oppressæ patriæ ab XXX. tyrannis, nunquam hostili irruptione noctu samulis suis dormitantibus interfectus fuisset: relicto exemplo, verissimum esse militare

præceptum, Nihil in bello oportere contemni. Neque sine, causa dicitur, Matrem

Præceptum militare.

timidi non raro flere. Verum qui videre velit de cavendis nocturnis insidiis,

videat parum caput V. lib. X & meliora speret.

De Hirundinibus ab aquis extractis.

CAP. XXIX.

ETSI multarum naturalium rerum scriptores memoriæ

prodiderunt, hirundines mutare stationes, hoc est, exurgente

Hirundines condunt se hyeme in aquis.

levi hyeme, repetere terras calidiores: attamen in Septentrionalibus

aquis sæpius casu piscatoris extrahuntur hirundines,

in modum conglomeratæ massæ: quæ ore ad os

& alas ad alam, & pede ad pedem post principium autumni

sese inter cannas descensuræ colligarunt. Notantum enim

est, eas eo tempore suavissimo completo cantu taliter descendere,

& pacifice post principium veris inde evolare,

atque repetere vetustos nidos, vel novos naturali solicitudine fabricare. Massa autem

illa per imperitos adolescentes(nam antiqui, et experti piscatores eam remittunt)extracta,

atque in æstuaria portanta, caloris accessu hirundines resolutæ, volare quidem incipiunt,

sed exiguo tempore durant: quia immatura acceleratione non liberæ, sed

Partus immaturus cavendus.

captivæ sunt reductæ: documentum præbentes, abortivum partum esse cavendum.

Accidit etiam tempore verno, libere revertentes, nidosque veteres intrantes, aut novos

construentes, superveniente horrida hyeme cum denso casu nivium, omnes pariter emori,

vt nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota ea æstate videantur, præter

paucissimas, tardius a profundioribus aquis ascendentes, aut aliunde peregrinantes,

quæ naturæ beneficio sobolem reparaturæ, hyeme penitus in Maio soluta, advolare

Prognosticum seminandi.

cernuntur. Agricolæ enim ex earum nidis sublimius, vel depressius ædificatis,

prognosticum capiunt, an in vallibus, an in montibus, vel collibus (propter imbrium

incrementum, vel decrementum) sint seminaturi. Immo nec bonum omen

capiunt incolæ e tectis, vbi hirundines habitare perhorrescunt: quia ea culmina casura

Culmina tectorum casura.

creduntur. Et cum triplex hirundinum genus fit, istud primum est, quod

cum hominibus habitat, scilicet candidum pectus habens, & caudam longiorem

bifurcatam, garriensque perpetuo in domesticis nidis. Secundum genus agreste &

nigrum, in rupibus & saxis, ac ruinis murorum habitat: quod alto volatu siccitatem,

Signum pluviæ vel serenitatis.

& humili pluvia præsagire videtur. Tertium genus ripale, ventre subrusum: & hæ

hirundines statim non ædificant, cavando terram, propter fluminum inundationes.

Adhuc de Hirundinibus, & medicinis ex eis inventis.

CAP. XXX.

HIRVNDINEM, referente Ambrosio, accipiamus
maternæ sedulitatis in filios grande documentum. Hirundo

Sapientia hirundinis.

quidem minuscula est corpore, sed præsublimis pio affectur:
in nido constituendo tam sapiens est, vt hominum domiciliis
pullos suos commendet, vbi nullus eos incurset.
Ore festucas legit, & luto illinit, vt conglutinare possit:
sed quæ lutum pedibus deferre nequit, aquam pennas infundit,
vt eis pulvis hæreat, & limus fiat, quo festucas sibi
colligat

atque repetere vetustos nidos, vel novos naturali solicitudine fabricare. Massa autem
illa per imperitos adolescentes(nam antiqui, et experti piscatores eam remittunt)extracta,
atque in æstuaria portanta, caloris accessu hirundines resolutæ, volare quidem incipiunt,
sed exiguo tempore durant: quia immatura acceleratione non liberæ, sed

Partus immaturus cavendus.

captivæ sunt reductæ: documentum præbentes, abortivum partum esse cavendum.
Accidit etiam tempore verno, libere revertentes, nidosque veteres intrantes, aut novos
construentes, superveniente horrida hyeme cum denso casu nivium, omnes pariter emori,
vt nullæ in tectis, aut fluminum ripis tota ea æstate videantur, præter
paucissimas, tardius a profundioribus aquis ascendentes, aut aliunde peregrinantes,
quæ naturæ beneficio sobolem reparaturæ, hyeme penitus in Maio soluta, advolare

Prognosticum seminandi.

cernuntur. Agricolæ enim ex earum nidis sublimius, vel depressius ædificatis,
prognosticum capiunt, an in vallibus, an in montibus, vel collibus (propter imbrium
incrementum, vel decrementum) sint seminaturi. Immo nec bonum omen
capiunt incolæ e tectis, vbi hirundines habitare perhorrescunt: quia ea culmina casura

Culmina tectorum casura.

creduntur. Et cum triplex hirundinum genus fit, istud primum est, quod
cum hominibus habitat, scilicet candidum pectus habens, & caudam longiorem
bifurcatam, garriensque perpetuo in domesticis nidis. Secundum genus agreste &
nigrum, in rupibus & saxis, ac ruinis murorum habitat: quod alto volatu siccitatem,

Signum pluviæ vel serenitatis.

& humili pluvia præsagire videtur. Tertium genus ripale, ventre subrusum: & hæ
hirundines statim non ædificant, cavando terram, propter fluminum inundationes.

Adhuc de Hirundinibus, & medicinis ex eis inventis.

CAP. XXX.

HIRVNDINEM, referente Ambrosio, accipiamus
maternæ sedulitatis in filios grande documentum. Hirundo

Sapientia hirundinis.

quidem minuscula est corpore, sed præsublimis pio affectur:
in nido constituendo tam sapiens est, vt hominum domiciliis

pullos suos commendet, vbi nullus eos incurset.

Ore festucas legit, & luto illinit, vt conglutinare possit:

sed quæ lutum pedibus deferre nequit, aquam pennas infundit,

vt eis pulvis hæreat, & limus fiat, quo festucas sibi

colligat

colligat, & hærere faciat. Si quo vero eius pulli fuerint excitate persusi, remedium

Hirundo visum pullorum reformat.

habet, quo visum reformet Volaterranus dicit eam quinos pullos producere, quibus

ex ordine cibos administrat: & si quem debilem, & implumem viderit, molliores

plumas adducit, & supponit. Ipsum quoque nidum (vt Plinius refert) plumis

mollibus, floccisque consternunt tepefaciendis ovis, simul ne durus sit tenerioribus

Cibi æqualiter distribuuntur inter pullos.

pullis. In fœtum summa æquitate cibos alternant. Notabili munditia pullorum

egerunt excrementa. Adultos etiam circumagi docent, & foras emittere stercus.

Dicitur autem hirundo, eo quod non sumat cibos residens, sed in aëre edat.

Hirundo vnde dicitur.

Aliis avibus non impetitur, nec vnquam præda est: idque benigna naturæ providentia

factum existimatur, cum se, pullosque suos tam sterili aëris quæstum cibare cogatur.

Passeres tamem, dum nidos earum habitaturi ingrediuntur, cum exercitu venientes hirundines,

Perditio passerum.

lutum ore ferentes, subito claudunt, ac suffocant eos: documentum præbentes,

alterius libertatem minime esse violandam. Pulli earum combusti, conserunt morsui

Medicinæ expullis hirundinum.

canis rabidi. Item pulvis combustorum pullorum, morbos faucium curat, vulneraque

linguæ, & labiorum sanat. Item hirundo in mulso cocta, pectus optimæ purgat:

& cor eius pulverizatum, & bibitum idem facit. Majores hirundines si combustæ

fuerint, pulvis earum melle mixtus, & inunctus, caligines oculorum detergit.

Hæc etiam squinanticis prodest, & vuæ fauciumque tumorem compescit: quod

ignorarunt medici, curantes charissimum fratrem meum Io. Magnum Archiepiscopum

Io. Archiepiscopus Vpsal. obiit Romæ.

Vpsalensem M. D. XLIIII. ex eo morbo Romæ mortuum. Pulli hirundinum,

qui in Augusto sunt, lapidem chelidonium, aliquando in epate, aliquando

in stomacho gestant: quem ego diversicolorem inveni. Pulli autem conversis ad

se vultibus in nido, generosi sunt: posteriora vero vertentes, degeneres. Strabo

lib. XVII in verbo hirundines, asserit eas gigni septenum cubitorum, quæ gulam

perforatam habet, atque per hanc respirant.

De Lago &c.

CAP. XXXI.

LAGVS est avis aquatica, moribus mergo contraria. Nam

vt mergus tenrpestatem maris fugit, sic lagus in ea lætatur,

Lagus lætatur in tempestatibus maris.

& ludit. Vivit indifferenter in terra & mari, volaris ac natans,

prout animal lutra inter bestias sylvestres & aquatiles.

Lagus etiam lepus dicitur Latine. In stagnalibus locis, vel
petrosis nidum collocat, miro ingenio factum: sed sæpius
in profundo manere delectatur. Larus est de genere milvi,
Larus.
tam in aqua, quam in aëre pro præda volitans, semperque
famelicus perseverans. Mergus ab assiduitate mergendi &
Mergus.
natandi dictus, demisso in profundum capite, aurarum signa sub fluctibus colligit,
& cum prævidet æquoris tempestatem, ad littora cum clamore tendit. Mergus, vt
Plinius dicit, in arboribus vere nidificat, vltraque ternos pullos non producit: estque
de genere insatiabilium animalium, quibus a ventre protinus recto intestino cibi transeunt
Genus insatiabile mergi.
sicuti lupis cerviariis: qui, vt cæteræ aves aquaticæ, pennas rostro purgantes, aut maria
& stagna fugientes, præsagiunt ventum. Plinius lib. XXX. dicit ossifrago vnum
tantum esse intestinum, omnia devorata conficiens: cujus extrema pars actalligata
prodest contra colum. Est etiam quædam species mergorum cornuta, a re sic vocata,
Species mergorum cornuta.
eo quod rubeas plumas masculus, & fœmina varias, velut cornua in capite gestant

colligat, & hærere faciat. Si quo vero eius pulli fuerint excitate persusi, remedium
Hirundo visum pullorum reformat.
habet, quo visum reformet Volaterranus dicit eam quinos pullos producere, quibus
ex ordine cibos administrat: & si quem debilem, & implumem viderit, molliores
plumas adducit, & supponit. Ipsum quoque nidum (vt Plinius refert) plumis
mollibus, floccisque consternunt tepefaciendis ovis, simul ne durus sit tenerioribus
Cibi æqualiter distribuuntur inter pullos.
pullis. In fœtum summa æquitate cibos alternant. Notabili munditia pullorum
egerunt excrementa. Adultos etiam circumagi docent, & foras emittere stercus.
Dicitur autem hirundo, eo quod non sumat cibos residens, sed in aëre edat.
Hirundo vnde dicitur.
Aliis avibus non impetitur, nec vnquam præda est: idque benigna naturæ providentia
factum existimatur, cum se, pullosque suos tam sterili aëris quæstum cibare cogatur.
Passeres tamem, dum nidos earum habitaturi ingrediuntur, cum exercitu venientes hirundines,
Perditio passerum.
lutum ore ferentes, subito claudunt, ac suffocant eos: documentum præbentes,
alterius libertatem minime esse violandam. Pulli earum combusti, conserunt morsui
Medicinæ expullis hirundinum.
canis rabidi. Item pulvis combustorum pullorum, morbos faucium curat, vulneraque
linguæ, & labiorum sanat. Item hirundo in mulso cocta, pectus optimæ purgat:
& cor eius pulverizatum, & bibitum idem facit. Majores hirundines si combustæ
fuerint, pulvis earum melle mixtus, & inunctus, caligines oculorum detergit.
Hæc etiam squinanticis prodest, & vuæ fauciumque tumorem compescit: quod
ignorarunt medici, curantes charissimum fratrem meum Io. Magnum Archiepiscopum
Io. Archiepiscopus Vpsal. obiit Romæ.
Vpsalensem M. D. XLIIII. ex eo morbo Romæ mortuum. Pulli hirundinum,

qui in Augusto sunt, lapidem chelidonium, aliquando in epate, aliquando in stomacho gestant: quem ego diversicolorem inveni. Pulli autem conversis ad se vultibus in nido, generosi sunt: posteriora vero vertentes, degeneres. Strabo lib. XVII in verbo hirundines, asserit eas gigni septenum cubitorum, quæ gulam perforatam habet, atque per hanc respirant.

De Lago &c.

CAP. XXXI.

LAGVS est avis aquatica, moribus mergo contraria. Nam vt mergus tenrpestatem maris fugit, sic lagus in ea lætatur,

Lagus lætatur in tempestatibus maris.

& ludit. Vivit indifferenter in terra & mari, volaris ac natans, prout animal lutra inter bestias sylvestres & aquatiles. Lagus etiam lepus dicitur Latine. In stagnalibus locis, vel petrosis nidum collocat, miro ingenio factum: sed sæpius in profundo manere delectatur. Larus est de genere milvi,

Larus.

tam in aqua, quam in aëre pro præda volitans, semperque famelicus perseverans. Mergus ab assiduitate mergendi &

Mergus.

natandi dictus, demisso in profundum capite, aurarum signa sub fluctibus colligit, & cum prævidet æquoris tempestatem, ad littora cum clamore tendit. Mergus, vt Plinius dicit, in arboribus vere nidificat, vltraque ternos pullos non producit: estque de genere insatiabilium animalium, quibus a ventre protinus recto intestino cibi transeunt

Genus insatiabile mergi.

sicuti lupis cerviariis: qui, vt cæteræ aves aquaticæ, pennas rostro purgantes, aut maria & stagna fugientes, præsagiunt ventum. Plinius lib. XXX. dicit ossifrago vnum tantum esse intestinum, omnia devorata conficiens: cujus extrema pars actalligata prodest contra colum. Est etiam quædam species mergorum cornuta, a re sic vocata,

Species mergorum cornuta.

eo quod rubeas plumas masculus, & fœmina varias, velut cornua in capite gestant

contra omnium volucrum genus in cauda pedes habentes, ita vt stando in terra

Aves aquaticæ virtute divina fiunt terrestres.

(quod rarius accidit) sicut homo gestu pectoris erigantur: quas aves beatus Martinus divina virtute coëgit aquam contra naturam suam deferere, & arida loca, ac deserta pefere, prout alibi habetur, quod S. Hieronymus lionem asino custodem deputavit.

Leo custos asini.

Horum pulli statim vt ova exeunt, tanto vigore pollent, vt si matrem eos perdere contigerit, virtute propria vivant: hyemeque pinguiores sunt, propter paucitatem

Animal sereno aëre gaudet.

motus: quia omnem animal sereno aëre gaudet, & in eo plus vagatur: sed multo magis frigore vrgente, quando frequentissimos faciunt motus circulares, &

Nepa.

quadratos, ne congeletur aqua, prout superius de anate dicebatur. Nepa est avis

longi rostri, cinerei coloris, vt perdix in dorso, & in ventie vt nisus. Hæc susceptura cibum, in luto tantum rostrum infigit, vt nisi pede illud extrahat, persecutoribus suis fiat præda: & ideo in die quiescit, & nocte ac aurora cibos quærendo vagatur, etiam currendo: & ita capitur retibus, propter carnis dulcedinem, præsertim quæ minor est, instar turturis hyeme latitans in cavernis. Aquatica vero major, gemitum importuno indicat tempestates.

De Onocrotalo.

CAP. XXXII.

ONOCROTALVS in numero aquatilium, multas in ventre recondens escas, & postea extrahens, & manducans, habet similitudinem oloris: nec differre existimaretur, nisi faucibus inesset alterius vten genus. Hue omina inexplebile

Onacrotal' animal inexplebile.

animal congerit, mira capacitate, vt mox perfecta rapina sensim inde in os reddita, deferat in aluum ruminantis modo. Avis hæc rapax est, & longi ac serracilis rostri, instar oloris: quod in aquam, vel terræ lutum infigit, & quasi cornu sonans, horribilem sonum emitit. Suntque duo genera, aquaticum, & sylvestre: & vtrunque inter aves splene caret. Folliculos

Hieronymus de onocrotali natura loquitur.

magnos in gutture habet: quibus primo cibus mollificatur: deinde ventri, vt digeratur, transmittitur. Alia cibi receptacula non habet. Ideoque in aquis potius vivit. Gallia etiam Septentrionalis hanc aveni habet: cujus quoque Hieronymus meminit, quod fixo in pulvere rostro horrende clamat. In Oriente reperitur etiam hæc

contra omnium volucrum genus in cauda pedes habentes, ita vt stando in terra

Aves aquaticæ virtute divina fiunt terrestres.

(quod rarius accidit) sicut homo gestu pectoris erigantur: quas aves beatus Martinus divina virtute coëgit aquam contra naturam suam deferere, & arida loca, ac deserta pefere, prout alibi habetur, quod S. Hieronymus lionem asino custodem deputavit.

Leo custos asini.

Horum pulli statim vt ova exeunt, tanto vigore pollent, vt si matrem eos perdere contigerit, virtute propria vivant: hyemeque pinguiores sunt, propter paucitatem

Animal sereno aëre gaudet.

motus: quia omnem animal sereno aëre gaudet, & in eo plus vagatur: sed multo magis frigore vrgente, quando frequentissimos faciunt motus circulares, &

Nepa.

quadratos, ne congeletur aqua, prout superius de anate dicebatur. Nepa est avis

longi rostri, cinerei coloris, vt perdix in dorso, & in ventie vt nisus. Hæc susceptura cibum, in luto tantum rostrum infigit, vt nisi pede illud extrahat, persecutoribus suis fiat præda: & ideo in die quiescit, & nocte ac aurora cibos quærendo vagatur, etiam currendo: & ita capitur retibus, propter carnis dulcedinem, præsertim quæ minor est, instar turturis hyeme latitans in cavernis. Aquatica vero major, gemitum importuno indicat tempestates.

De Onocrotalo.

CAP. XXXII.

ONOCROTALVS in numero aquatilium, multas

in ventre recondens escas, & postea extrahens, & manducans,

habet similitudinem oloris: nec differre existimaretur,

nisi faucibus inesset alterius vten genus. Hue omina inexplebile

Onacrotal' animal inexplebile.

animal congerit, mira capacitate, vt mox perfecta rapina

sensim inde in os reddita, deferat in aluum ruminantis modo.

Avis hæc rapax est, & longi ac serracilis rostri,

instar oloris: quod in aquam, vel terræ lutum infigit, &

quasi cornu sonans, horribilem sonum emitit. Suntque

duo genera, aquaticum, & sylvestre: & vtrunque inter aves splene caret. Folliculos

Hieronymus de onocrotali natura loquitur.

magnos in gutture habet: quibus primo cibus mollificatur: deinde ventri, vt digeratur,

transmittitur. Alia cibi receptacula non habet. Ideoque in aquis potius vivit.

Gallia etiam Septentrionalis hanc aveni habet: cujus quoque Hieronymus meminit,

quod fixo in pulvere rostro horrende clamat. In Oriente reperitur etiam hæc

avis eiusdem naturæ & proprietatis: quippe cum vocem edere voluerit, caput in

aquis ponit, & illic instar rugitus clamorem emittit. In faucibus enim quosdam

habet folliculos, quibut cibum primo concipit, & post horam in ventrem mittit,

ibique eum digerit inexplebile animal. Plinius dicit, quod multas simul escas recondit.

Onacrotal' Esa. 34. notatur.

Ideoque Dominus per Esa. cap. XXXIIII. civitati desolandæ comminatur his verbis:

Non erit transiens per eam, & possidebunt eam onocrotalus, & ericius, & ibis,

Animalia diri portenti.

& corvus habitabunt in ea. Omnia hæc animalia diri portenti signa sunt. Nec dissimles

onocrotalis osinæ aves perhibentur: quæ magnitudine cygnis comparatæ, fluvios

Osinæ aves.

ac piscinas inhabitant, rostrum habentes magnum, & a gutture vsque ad pectus instar sacci

receptaculum longum, & amplum: in quo magnam simul reponunt copiam piscium,

vt scilicet paulatim digestis cibis, paratam escam reperiant, quo ingluuiem, licet insatiabilem,

Famelicæ bestiæ plures in aquis.

sedent. Neque tales famelicæ bestiæ alibi, quam in aquis, vbi copia piscium

reperitur, grassari solent. Est etiam bestia Botaurus appellata, quæ similem

Botaurus.

onocrotalo naturam habet, vt Vincen. in spe. nat. lib. XVI. cap. XLIII.

diffusius affirmat.

De Avibus sub nive reclusis.

CAP. XXXIII.

SVNT in Septentrionalibus terris galli sylvestres, quantitate

Galli sylvestres phasianis marjores, sed nigerrimi.

similes phasianis, licet multo breviore cauda, & ab

soluta nigritia in toto corpore, & candentibus aliquot

pennis in extremitate alarum, & caudarum. Mares rubea

& eminenti crista, fœminæ vero humili ac lata, colore

griseo decorantur. Hæ aves mirabili natura sustinent

frigus immensum in nemoribus, vti anates in aquis, prout

supra dictum est cap. de anate. Verum cum nives instar

collium terræ superficiem vbique cooperiunt, ramosque arborum

diutius deprimunt, & condensant, certos fructus betulæ arboris (Gatulo

Italice dictæ)in forma longi piperis vorant, & glutiunt indigestos: idque tanta

Aves sub nivibus latitantes.

aviditate, ac quantitate, vt repletum guttur toto corpore majus appareat. Deinde

partitis agminibus sese inter medios nivium colles immergunt, præsertim in Ianuario

avis eiusdem naturæ & proprietatis: quippe cum vocem edere voluerit, caput in

aquis ponit, & illic instar rugitus clamorem emittit. In faucibus enim quosdam

habet folliculos, quibut cibum primo concipit, & post horam in ventrem mittit,

ibique eum digerit inexplebile animal. Plinius dicit, quod multas simul escas recondit.

Onacrotal' Esa. 34. notatur.

Ideoque Dominus per Esa. cap. XXXIIII. civitati desolandæ comminatur his verbis:

Non erit transiens per eam, & possidebunt eam onocrotalus, & ericius, & ibis,

Animalia diri portenti.

& corvus habitabunt in ea. Omnia hæc animalia diri portenti signa sunt. Nec dissimles

onocrotalis osinæ aves perhibentur: quæ magnitudine cygnis comparatæ, fluvios

Osinæ aves.

ac piscinas inhabitant, rostrum habentes magnum, & a gutture vsque ad pectus instar sacci

receptaculum longum, & amplum: in quo magnam simul reponunt copiam piscium,

vt scilicet paulatim digestis cibis, paratam escam reperiant, quo ingluuiem, licet insatiabilem,

Famelicæ bestiæ plures in aquis.

sedent. Neque tales famelicæ bestiæ alibi, quam in aquis, vbi copia piscium

reperitur, grassari solent. Est etiam bestia Botaurus appellata, quæ similem

Botaurus.

onocrotalo naturam habet, vt Vincen. in spe. nat. lib. XVI. cap. XLIII.

diffusius affirmat.

De Avibus sub nive reclusis.

CAP. XXXIII.

SVNT in Septentrionalibus terris galli sylvestres, quantitate

Galli sylvestres phasianis marjores, sed nigerrimi.

similes phasianis, licet multo breviore cauda, & ab

soluta nigritia in toto corpore, & candentibus aliquot

pennis in extremitate alarum, & caudarum. Mares rubea

& eminenti crista, fœminæ vero humili ac lata, colore

griseo decorantur. Hæ aves mirabili natura sustinent

frigus immensum in nemoribus, vti anates in aquis, prout

supra dictum est cap. de anate. Verum cum nives instar

collium terræ superficiem vbique cooperiunt, ramosque arborum

diutius deprimunt, & condensant, certos fructus betulæ arboris (Gatulo

Italice dictæ)in forma longi piperis vorant, & glutiunt indigestos: idque tanta

Aves sub nivibus latitantes.

aviditate, ac quantitate, vt repletum guttur toto corpore majus appareat. Deinde

partitis agminibus sese inter medios nivium colles immergunt, præsertim in Ianuario

Februario, Martio, quando nives vt turbines, typhones, vel tempestates gravissimæ

Modus venandi gallos sylvestres.

e nubibus descendunt, prout superius cap. de nivibus lib. primo est expressum.

Cumque coopertæ sunt, penitusque vt nulla videatur conglobatæ, certis hebdomadis

cibo in gutture collecto egesto, ac resumpto vivunt. Venatorum canibus

Sagacitas venatorum.

non produntur: attamen sagacitate expertorum venatorum sæpius evenit, vt canibus

in odore errantibus, ipsi signis deprehensis maximum numerum vivarum avium

comprehendant, extrahantque ad magnum lucrum. Sed id fieri oportebit celeriter:

quia audito canum latratu, mox vigore alarum (non secus ac agmina apum) erumpunt,

Aves sub nivibus iterum se recondunt.

& se in sublime efferunt. Quod si præsentiunt nivem imminere majorem, prædictos

fructu iterum devorato, aliud domicilium captant, inque eo manent vsque ad finem

Martii, vel celerioris resolutionis nivium, sole Arietem egrediente: tunc enim nive

liquefacta, naturæ instinctu (vt multæ aliæ aves)a latebris surgunt, ova pullosque producturæ:

Gallus sylvester diligentius observas pullos.

& hoc in montibus, vbi vepres sunt, & arbores densæ. Mares & fœminæ

vicissim ova cubant, & vterque pullos observat, & præsertim mas, ne ab

aquila, vel vulpe rapiantur.

De venatione earum extra nives.

CAP. XXXIIII.

Hæ aves in maxima turba congregatæ volant, atque in

altis arboribus, præsertim betulinis, manent: nec descendunt,

nisi propagationis causa, quia in earum arborum

summitate habent sufficiens nutrimentum. Et eo viso,

Modus venandi gallos sylvestres.

scilicet quod sese dilatent per campos, etiam nivem repletos,

venatores sive rustici, ad quos rura spectant, baculis

seu sustibus longitudine VIII. vel X. pedum, obliquo

situ e terra supra nives erectis, e quorum summitate

dependet laqueus ad omnem tactum mobilis, venantur

Aves mire saltantes.

hujusmodi aves: quia in congressu naturæ mire saltant, vti perdices currunt: &

ita incidunt in laqueos, atque pendentes. manent. Cumque vna funiculo videtur

suspensa, aliæ eam liberaturæ advolant, & similibus laqueis irretiuntur. Est etiam

alius modus eas capiendi, videlicet sagittis sub vmbra equorum (prout superius

dictum est de erythrotaone)vt minus insidias valeant præcavere. Tempore autem

propagationis, incessabili garrulitate alterutrum se superare volentes canunt, mares

Aves cantu se produnt.

præsertim vt longo latoque spatio per omnes sylvas audiantur: seque cantu frequentius

produnt. Est etiam alia avium species, Bonosa dicta, carnes habens exterius

Bonosa avis.

nigras, interius albas, satis delicatas & sapidas more perdicum, licet sint

magnitudine phasianorum. Tempore coitus masculus hianti ore currit, donec

Modus propigationis.

spumet: tunc fœmina occurrens spumam recipit, indeque videtur concipere

& parere ova, atque educere pullos: quod Alberto non placet.

Carnes vero supradictarum avium, sylvestrium scilicet

gallorum, sunt admodum dulces, & temperatæ, vt caponum:

& ob id ingeniose, vt dictum est, hyeme

scilicet laqueis, & æstate sagittis capiuntur.

Februario, Martio, quando nives vt turbines, typhones, vel tempestates gravissimæ

Modus venandi gallos sylvestres.

e nubibus descendunt, prout superius cap. de nivibus lib. primo est expressum.

Cumque coopertæ sunt, penitusque vt nulla videatur conglobatæ, certis hebdomadis

cibo in gutture collecto egesto, ac resumpto vivunt. Venatorum canibus

Sagacitas venatorum.

non produntur: attamen sagacitate expertorum venatorum sæpius evenit, vt canibus

in odore errantibus, ipsi signis deprehensis maximum numerum vivarum avium

comprehendant, extrahantque ad magnum lucrum. Sed id fieri oportebit celeriter:

quia audito canum latratu, mox vigore alarum (non secus ac agmina apum) erumpunt,

Aves sub nivibus iterum se recondunt.

& se in sublime efferunt. Quod si præsentiunt nivem imminere majorem, prædictos

fructu iterum devorato, aliud domicilium captant, inque eo manent vsque ad finem

Martii, vel celerioris resolutionis nivium, sole Arietem egrediente: tunc enim nive

liquefacta, naturæ instinctu (vt multæ aliæ aves)a latebris surgunt, ova pullosque producturæ:

Gallus sylvester diligentius observas pullos.

& hoc in montibus, vbi vepres sunt, & arbores densæ. Mares & fœminæ

vicissim ova cubant, & vterque pullos observat, & præsertim mas, ne ab

aquila, vel vulpe rapiantur.

De venatione earum extra nives.

CAP. XXXIIII.

Hæ aves in maxima turba congregatæ volant, atque in

altis arboribus, præsertim betulinis, manent: nec descendunt,

nisi propagationis causa, quia in earum arborum

summitate habent sufficiens nutrimentum. Et eo viso,

Modus venandi gallos sylvestres.

scilicet quod sese dilatent per campos, etiam nivem repletos,

venatores sive rustici, ad quos rura spectant, baculis
seu sustibus longitudine VIII. vel X. pedum, obliquo
situ e terra supra nives erectis, e quorum summitate
dependet laqueus ad omnem tactum mobilis, venantur
Aves mire saltantes.
hujusmodi aves: quia in congressu naturæ mire saltant, vti perdices currunt: &
ita incidunt in laqueos, atque pendentes. manent. Cumque vna funiculo videtur
suspensa, aliæ eam liberaturæ advolant, & similibus laqueis irretiuntur. Est etiam
alius modus eas capiendi, videlicet sagittis sub vmbra equorum (prout superius
dictum est de erythrotaone)vt minus insidias valeant præcavere. Tempore autem
propagationis, incessabili garrulitate alterutrum se superare volentes canunt, mares
Aves cantu se produnt.
præsertim vt longo latoque spatio per omnes sylvas audiantur: seque cantu frequentius
produnt. Est etiam alia avium species, Bonosa dicta, carnes habens exterius
Bonosa avis.
nigras, interius albas, satis delicatas & sapidas more perdicum, licet sint
magnitudine phasianorum. Tempore coitus masculus hianti ore currit, donec
Modus propigationis.
spumet: tunc fœmina occurrens spumam recipit, indeque videtur concipere
& parere ova, atque educere pullos: quod Alberto non placet.
Carnes vero supradictarum avium, sylvestrium scilicet
gallorum, sunt admodum dulces, & temperatæ, vt caponum:
& ob id ingeniose, vt dictum est, hyeme
scilicet laqueis, & æstate sagittis capiuntur.

LIBER XIX.

De nivalibus Aviculis.

CAP. XXXV.

EST præterea admiranda quarundam avium Aquilonarium
natura, quod in sylvarum solitudine ita sese contineant, vt
ibi genitæ humanis habitaculis nunquam, vel raro appropinquent.
Aves nivales.
Sturnorum magnitudinem, & colorem æstate
habent: hyeme vero multiplicatis nivibus semper candidæ
apparent, veluti cygni. Pedes earum rubei, vt nigrarum
ciconiarum: sed rostrum croceo colorem decorum, breve tamen
& acutum. Cibus earum, vt cæterarum avium, vermiculi
Cibus avium.
inter cortices rimosarum arborum latitantes, vel aridi
pinorum, aut abietum, aut coryli fructus: quæ etiam sub asperrima hyeme vim
nutrimenti non amittunt. Sed difficile capiuntur retibus, laqueis, arcubus, aut balistis,
ob nivium profunditatem, cum pulchriorem colorem habeant, quam saporem.
Vbi vero alites prædictæ concavitates nivium, veluti abditas specus sortitæ
fuerint, eas ingrediuntur, sese balneantes, vti pulvere gallus, vel sturnus arena: deinde
Aves nivib' se balneantes.

cacumina arborum nivibus oppressarum repetunt, tanquam locum naturæ beneficio
majorem voluptatem administraturum: immo & necessitatem, vt eminentius
præcaveant insidias importunas accipitrum: quibus visis se in medias nives intrudunt,
vt passeres contra milvum inter spinas, & demum nivibus consumptis, inter
arbores densas tempore veris. Quando ab albedine in cinereum colorem naturali varietate
transeunt, vitam degunt placidam, nullum inter rapaces alites accipitre minore sentientes

Accipiter avium hostis acerbior.

hostem severiorem. Quod vero cernuntur arbores sub candidis illis avibus
incurvatæ, maximam abundantiam nivium signat: quia proceræ arbores velut semicirculi,
aut arcus in terram depressæ, per menses Decembrem, Ianuarium,
& Februarium, aut amplius detinentur. Adhæret enim nix densa, latioribus

Abundantia nivium anni fertilitate prænuntiat.

ramis frigore congelata: augeturque frequenti nivium
casu, vt sæpius importabili onere vastæ arbores vel rumpantur,
vel in partes dividantur.

De ponderosis Nivibus, & Culicibus hyemalibus.

CAP. XXXVI.

Nix diu durat in aquilone.

HÆCQVE nivium magna pressura continue durat, vsquequo
solis ascensu, & Austrino Vento consumitur. Deinde
post tantum, tamque diuturnum naturæ certamen, redivivo
humore hujusmodi arbores incurvatæ, ad pristinam
libertatem, & decorem resurgunt, eminentius in sublime
tendentes, quo terra nivium humore resoluto, singulari fertilitate
fuerit impinguata: quod & agricolis pro liberaliori

Nix magis quam fimus agros impinguat.

commodo cedit. Resolutione enim nivium agri fœcundiores
redduntur, citiusque germinant, quam quivis
alii agri diligentissimo labore præparati, prout superius lib. XIII. in primis capitulis

Prata vberrima.

est enarratum. Similiter & prata, ac pascua tantum luxuriant graminum
vbertate, ac diversitate, vt necessum sit inde arcere jumenta, ne nimio herbarum esu
crepent, aut debilitentur: immo vbi prata sunt, falcibus sæpe truncare herbas. Accedit
præterea aliud naturæ portentum versus Septentrionem, quomodo in plerisque

Culices minutuli in hyeme.

locis penes terrarum calida spiracula minutuli culices generantur, Austroque flante
modicum a terra elevantur, & innumerabili agmine supra nives turbato volatu monentur:
& sicut nulli sunt molesti, ita vnico flatu venti Borealis asperi, veluti hemerobii
extinguuntur. Sed tamen rediens Auster novos producit ex eisdem cavernis, & similibus,
vt plurima pars hyemis etiam culices videat in aëre perstrepentes. Simile Strabo lib. XI.
in verbo Vermium ostendit. Est etiam hic consyderandum propter coloris similitudinem,

Caladrius albus.

quod caladnus albus secundum legem immundus, cujus interiora femoris curant caliginem

oculorum, in atriis Regum invenitur. Homim infirmo, morituro faciem

Avis mirum præsagium.

avertit: sed victuro faciem intendit, ægritudines eius assumens, & dispergens eas: aliquando etiam ob hoc moritur ipsa avis. Licet autem flaccescant arbores nivium densitate, & teneri rami nimio pondere more arcuum deprimantur, atque plures arbores pronæ in terram inclinentur: tamen sub eis, tanquam in opacis locis,

Iter sub nivosis arboribus.

frigido vento liberis, habitant diversæ bestiæ in maxima securitate. Sed nec silendum est, itinerantes sub his incurvatis arboribus, tanquam fornicibus, perficere vias suas: leves tamen ictus casu nivium aliquando sustinere.

LIBER XIX.[681]

De Ovis insularibus diversarum avium.

CAP. XXXVII.

QVIA aquatilibus avibus tutum minime est, ova ponere in terra firma, aut pullos producere longe ab aquis, propter noxias bestias, vulpeculas scilicet, & mustelas: ideo naturæ instinctu in insulis (quarum infinitus in Aquilone numerus

Insulæ innumeræ septentrionis.

est) & rupibus fruticum germine denudatis, maximo agmine, ac numero diversi generis cohabitant: nidosque earum

Differentia nidorum.

aliquæ in nudo silice, aliquæ tortis aridisque stipulis, vel gramine sicco reponunt, ovaque innumera pariunt: quæ quibuscunque navigantibus libere cedunt occupanda, ita vt maxima

Ova innumera cedunt occumpanti.

vasa colligant, & in forum vendenda comportent, aut sale(corticibus exuta) ad domesticum cibum, non ingratum, longo tempore servent: bonique saporis sunt, licet a feris accepta. Anas tamen in terra prope aquas, aut insulas educit pullos.

Ova anatum prope aquas.

Inter eas aves fulica aquatica est, nigri coloris, de genere mergorum, anate minor: quæ in mari, & circa stagna habitat, non vagabunda, sed permanens in loco suæ generationis.

Fulica in loco suo manet.

Cadaveribus vescitur piscium a rapacibus avibus dimissorum: præter quos ipsa insidiose inter rupes alios venatur: e quibus viceversa cæteris avibus magna liberalitate escam partitur. Tempestatibus gaudet, eo quod ludendo se submergit, & enatat.

Tempestas præscitur.

Matutino clangore tempestatem præsagit. Fulica, vt dicit Ambrosius, pullos aquilæ nido dejectos, reverenda clementia cum pullis suis pascit ac nutrit: hominibus ratione vtentibus exemplum præbens, quanta debeant erga peregrinos, & pauperes,

Clementia erga peregrinos habenda.

ac tribulatos pietate moveri. Item si fulica locum invenerit, vbi pacem & pastum habet, inde non recedit. Nidum tamen in petris ponit prope ripas, & ova plurima

parit: quæ a fluctibus minime rumpuntur. Ovorum igitur tantam vim dicit Isido.

Ova a fluctibus non rumpuntur.

lib. XIII. cap. VII. vt lignum persusum ex est non ardeat, ac ne vestis quidem

contacta aduratur. Admixta quoque calce cum albumine ovi, quo & succini frusta

Vis ovorum glutinativa.

solidantur, conglutinant vitri fragmenta: immo id verum est, quando calx

est viva: vel minio admixto, quando calx viva non occurrit. Generaliter ova omnium

Vitra & fictilia vasa.

volatilium, tam sylvestrium quam domesticorum, vel aquaticorum, naturam

eorum sapiunt, vnde genita sunt. Ova aquatilium avium pallida sunt, & varia,

Ovorum diversi colores.

ac punctis distincta. Intus autem omne ovum volucrum bicolor. Aquaticis lutei

plusquam albi, idque ipsum magis luridum, quam cæteris avibus. Ova volucrum e calore

Differentia ovorum in formam.

fragilia: aquatilium rotunda, reliqua fere fastigio cacuminata. Quæ oblonga sunt

ova, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Rotunda fœminam, reliqua marem

gignunt. Omnibus ovis medio vitelli parva inest velut sanguinea gutta: quod esse

cor avium existimatur. Optima fœtura ante vernum æquinoctium, videlicet in regionibus

calidis, & temperatis: sed in Septentrionem ad finem veris, glacie vix resoluta,

quando redeunt aves, vt pullos in insulis excludant. Plura de ovis si quis scrutari

desiderat, inter alios videat Albertum lib. XVII. per totum de ovis &c.

Adhuc de Ovis certarum avium.

CAP. XXXVIII.

Larus avis.

LARVS avis est de genere milvi, tam in aëre, quam in

aqua prædam venans, ovaque instar gallinarum producens.

Carthates.

Est & carthates avis nigra de genere mergorum, plurimum

piscibus nociva, quos e stationibus turbat, ac vorat

Meantæ aves mea mea dicentes.

Meantæ aves anatibus majores (Germanice Meven, ac

Gothice Maaker dictæ)brevi collo & pedibus, coloris

cinerei, oculis glaucis, rostro partim croceo, partim rubeo,

semper clamantes Mea mea. Hæ vesci cupiunt cadaveribus

hominum: vnde naufragis, & submersis in tempestatibus

Merguli.

infident devorandis. Multa harum avium genera reperiuntur,

quaæ ova in nudis rupibus plurima ponunt. Sunt & merguli, tempestates præsagientes:

avide vorant, ac in littore se conservant. Sunt & aliæ, quæ longe lateque

Insulæ innumerabiles littoris Norvagici.

per agros, & loca campestria volando se subducunt, ne grandinibus ab æthere tempestuose

in mare cadentibus, infestius corripiantur, aut interimantur. In littoribus

Norvagicis etiam sunt innumerabiles insulæ, vsque ad suppolares terras progredientes:

in quibus vti plurimæ aves alibi non reperibiles sunt, ita & ova producunt innumera:

quæ occupantibus cedunt. Sed vnum est cæteris spectaculis miserabilius, quod gallina

ex anatum ovis, pariter & propriis pullos producens, proprio fœtu

secum gaudet in fricatione ventris cubatione fatigati: alterum vero aquis se

Partus suppositii.

immergentem vocat ad escam, qui nec matrem agnoscit etiam vociferantem.

Ita forsitan est de quovis supposititio partu, prout latius

in sequenti capitulo ostendetur de pullis pavonum,

qui contemnunt gallinam nutricem, vti

& anatum pulli.

plusquam albi, idque ipsum magis luridum, quam cæteris avibus. Ova volucrum e calore

Differentia ovorum in formam.

fragilia: aquatilium rotunda, reliqua fere fastigio cacuminata. Quæ oblonga sunt

ova, gratioris saporis putat Horatius Flaccus. Rotunda fœminam, reliqua marem

gignunt. Omnibus ovis medio vitelli parva inest velut sanguinea gutta: quod esse

cor avium existimatur. Optima fœtura ante vernum æquinoctium, videlicet in regionibus

calidis, & temperatis: sed in Septentrionem ad finem veris, glacie vix resoluta,

quando redeunt aves, vt pullos in insulis excludant. Plura de ovis si quis scrutari

desiderat, inter alios videat Albertum lib. XVII. per totum de ovis &c.

Adhuc de Ovis certarum avium.

CAP. XXXVIII.

Larus avis.

LARVS avis est de genere milvi, tam in aëre, quam in

aqua prædam venans, ovaque instar gallinarum producens.

Carthates.

Est & carthates avis nigra de genere mergorum, plurimum

piscibus nociva, quos e stationibus turbat, ac vorat

Meantæ aves mea mea dicentes.

Meantæ aves anatibus majores (Germanice Meven, ac

Gothice Maaker dictæ)brevi collo & pedibus, coloris

cinerei, oculis glaucis, rostro partim croceo, partim rubeo,

semper clamantes Mea mea. Hæ vesci cupiunt cadaveribus

hominum: vnde naufragis, & submersis in tempestatibus

Merguli.

infident devorandis. Multa harum avium genera reperiuntur,

quææ ova in nudis rupibus plurima ponunt. Sunt & merguli, tempestates præsagientes:

avide vorant, ac in littore se conservant. Sunt & aliæ, quæ longe lateque

Insulæ innumerabiles littoris Norvagici.

per agros, & loca campestria volando se subducunt, ne grandinibus ab æthere tempestuose

in mare cadentibus, infestius corripiantur, aut interimantur. In littoribus

Norvagicis etiam sunt innumerabiles insulæ, vsque ad suppolares terras progredientes:

in quibus vti plurimæ aves alibi non reperibiles sunt, ita & ova producunt innumera:

quæ occupantibus cedunt. Sed vnum est cæteris spectaculis miserabilius, quod gallina

ex anatum ovis, pariter & propriis pullos producens, proprio fœtu

secum gaudet in fricatione ventris cubatione fatigati: alterum vero aquis se

Partus suppositii.

immergentem vocat ad escam, qui nec matrem agnoscit etiam vociferantem.

Ita forsitan est de quovis supposititio partu, prout latius

in sequenti capitulo ostendetur de pullis pavonum,

qui contemnunt gallinam nutricem, vti

& anatum pulli.

LIBER XIX.683

De Pavonibus.

CAP. XXXIX.

PAVONES in Aquilonaribus terris, vti rari reperiuntur,

Pavones rari in Septentrione.

ita & chari habentur, præsertim ob pennarum decorem, &

vtilitatem. Ova, pullosque producunt semel in anno: licet

in tenera ætate, ob immensum frigus, pauci pulli coalescunt.

Attamen in Ostrogothia, & Vestrogothia, ac Suetia plures

generantur, & maxima diligentia educantur, ita vt primis

diebus farina hordeacea in modum pillularum confecta

Esca juvenum pavonum.

vescantur: postea caseo recenti a lacte expresso, (nam serum nocet)

deinde XXXV. die evoluto, hordeo solido nutriuntur:

ac vltimo in apertis agris, & campis, vbi naturæ instinctu seipsos liberius sustentare

possunt, præcipue vbi vulpes non habeant ad eos accessum. Quod autem cæteris avibus

Vulpes pavonibus insidiantur.

diligentius foventur, causam præstat vtilitas, at pulchritudo pennarum, quam

pictores, et textores Aquilonarium terrarum in colorum varietate distinguenda imitantur,

cum magnorum artificum picturæ raro, ob itineris prolixitatem, a remotis

Opinio vulgi de pavone.

terris afferantur. Rusticana simplicitas hos alites Angelico vestitu cœlitus missos

putaret, nisi horribili clamore, & serpentino capite ipsa natura refelleret opinionem.

Nec mirum: quia Volateran. lib. XXV. dicit: Pavone primum in India

Edictum Alexandri.

viso, Alexandrum ferunt admiratum, prohibuisseque edicto, ne quis eam avem

necaret. In Græciam demum delata, diu quæstui fuit: primum elegantibus tantum

mercede indicatus, deinde ad eorum spectaculum admissa multitudine.

Pavones ob libidinem ovas frangunt.

Masculi (seorsum quinis fœminis sufficientes) ova perquirunt, vt frangant ob

libidinosum ardorem: pullosque suos veluti alienigenas persequuntur, antequam

illis cristarum insigne nascatur. Sed ova pavonum gallinis majoribus, & electioribus

in cubando supponuntur: sisque supposita sæpius manum vertere oportet, vt eo

facilius fœtus educatur adulterinus: circa quem non minor gallinæ cura est, quam

alias de pullis anatum: qui aquis se immergentes, parientem natura vrgente non sequuntur

vocantem. Pulli vero pavonum citius crescentes, nutricem facile contemnunt,

Partus suppolltitius ingratus.

& ita solicita gallina solatio productæ sobolis vbique defraudatur.

De mira natura Pavonis, & Psittacis.

CAP. XL.

Pavonis mira natura.

VGVSTINVS lib. XXI. cap. IIII. de Civit.
Dei de pavone loquens ait: Quis, nisi Deus creator omnium,
carni pavonis mortui dedit, vt non putresceret? Hoc vtique
cum auditum incredibile videretur, evenit, vt apud Carthaginem
hæc avis cocta nobis apponeretur: de cujus pectore
pulparum, quantum visum est, servari jussimus: quod
post tantum dierum spatium, quantum alia quæcunque caro
putresceret, prolatum atque oblatum, nihil nostrum offendit

Caro 30. diebus non putrescens.

olfactum. Item repositum post dies plusquam XXX.
idem quod erat inventum est: idemque post annum, nisi quod aliquantum corpulentiæ
siccioris, & contractioris fuit. Idem in eodem cap. VII: Cum ergo dicimus de
multis rebus mirabilibus, quæ nobis in promptu sunt, ipsi de illis rationem reddant,
vt de carne non putrescente pavonis, cum putruerit & Platonis. Isidorus:

Caro pavonis dura.

Caro pavonis ita dura est, vt putredinem vix sentiat, nec facile coquatur. Hieronymus
contra Iovinianum: Fimus pavonis fervorem podagræ dicitur mitigare: &

Fimus pavonis.

ideo fimum suum, ne hominibus prosit, resorbent, vtilitatibus hominum invidentes:
vt superius de vrina lyncis dictum erat. Accedit præterea suprapositæ imagini

Psittacus.

pavonis. decorus et gratus Aquilonaris hospes psittacus, de Indicis oris per longa
maris navigia adductus in Septentrionem: qui cum tanto ingenio polleat, vt voces
proferat articulatas, dominum & reliquos eius domesticos salutando, in magna habetur
æstimatione, cibaturque saccharo aliunde per mare importato, ne naturali originis
suæ, vt creditur, frustretur alimento. Idque fieri solet per pueros, aut nobiles

Psittacus risum, & gemitum profert.

puellas, quibus garrulitas inest ab ipsa natura. Item risum, pariter & gemitum,
atque alia gesticulamenta proferens, hominum excitat hilaritatem. Aspectu virginum
delectatur, & tactu, atque caput exhibet fricandum. Deluditur autem in propria

Revelans domestica secreta contemnitur.

formam speculum osculando. Cum vero domestica secreta revelare
cœperit, vilipenditur, vt alius quispiam afferens testimonium veritati,
eam non amanti. Psittaco autem datum est in suo genere
fortissimum caput, veluti vrso debilissimum. Pavo
XX. annis, & vultur centum vivere
dicitur.

LIBER XIX.[685]

De Perdicibus, & venatione earum.

CAP. XLI.

PERDIX, vt omnibus fere notum, relinquitur, est avis

Perdix avis dolosa.

dolosa, & luxuriosa. Vnde masculis pro fœminis certantibus,

victi caleantur coitu a victoribus. Ita sexum obiiviscitur

libido præceps. De nocte conversis posterioribus sedent

perdices, & tempore libidinis, linguis adinvicem extensis

desiderio coitus æstuant. Volantes sui juris non sunt,

quia in ipso aëre metas habent, quas transire non audent.

In frigidis tamen locis maxime coalescunt. Perdix prope

Multitudo maxima in aquilone.

terram volat: quæ cum in multis sit astuta, in hoc tamen decipitur,

quod sicubi possit, caput abscondendo credat se totam latere: & cum ipsa

neminem videat, putat quoque neminem se videre. In hoc quoque fatua est, quod

alienos pullos, vti adulteri filios putativos, fovet & nutrit, more domesticæ gallinæ,

cum eos citius sit amissura, quos non peperit: quia loco ovorum amissorum, vel derelictorum,

damnum resarcit in alienis. Veruntamen, vt dicit Ambro. lib. VI.

Ova aliena cubat.

Hexam. fraudis suæ fructum habere non potes: quia cum pullos suos eduxerit, eos

amittit: vbi enim veræ genitricis vocem audierint, quæ ova generavit, relicta ea, ad

illam se naturali quodam munere & amorem conferunt, quam veram sibi matrem ovorum

generatione cognoverint. Capiuntur multis modis, vno videlicet frequentiore in

Modus venandi perdices.

terris Aquilonaribus, vt venator serpat sub cute vaccina in terra: quem semina spargentem

perdices accedunt secure, donec retibus involvantur circumquasque in circuitu ordinatis.

Capiuntur & a fistulatore, qui extensis retibus domesticam vnam perdicem

Perdices fistula decipiuntur.

offert certamini aliaru: & ita accensæ rabida libidine accurrunt, & capiuntur. Capiuntur

etiam retibus rubeo colorem perunctis, cum venator in frutice clausus eas fistula

vocat. Frigoribus compresse volitant ad nemora vasta: sed neque ibi a venatoribus

sunt securæ, propter delicatam escam solidæ carnis earum. Ius perdicum recreat stomachum.

Medicinæ e perdicibus.

Morbo etiam regio resistit cerebrum perdicis in tribus vini cyathis sumptum.

Oculis contusis fel perdicis prodest cum æquo pondere mellis coctum, & datum. Fel

contritum & appositum, valet ad oculorum claritatem restituendam. Ova perdicum

æreo vase decocta cum melle, vlceribus oculorum: , & glaucomatis medentur, vt Plinius

refert. Epar perdicis siccatum, diligenterque tritum, ac bibitum, epilepticis prodest.

[686]DE AVIBUS.

De docilisate quarundam Avium.

CAP. XLII.

VLTRA prædictas aves, tam terrestres quam aquaticas,

majori vel mediocri forma, ac proprietate descriptas, plurimæ

minutulæ ibidem, etiam valde canoræ reperiuntur.

quæ communiter in aliis regionibus suavissime cantant.

Aves instruuntur ad cantum.

Atque vt magis articulate id efficiant, a præceptoribus instruuntur,

sicuti sunt sturni, merulæ, turdelæ, cardueles,

Nomina avium.

& calandra. Sturni autem, etsi in nivibus saltantes præsagiunt

imminere tempestates, tamen capti, atque in cavea

tenti, propter gracilem linguæ latitudinem, facilime instruuntus

ad cantum, vt Vincen. in specu. nat. lib. XVI. cap. CXL. attestatur.

Sturnus.

Avis est nigri, et cinerei coloris, cum quibusdam respersis maculis generata. Nisum insidiante,

& subtus volantem stercoribus opprimunt, atque in arenis paludibusque sedent,

Merula.

Merula, quæ IX. voces, quibus omnis cantilena componitur, quasi inimitabiles

habet, gloriabunda in hominum præsentia canit, verno præsertim tempore, quia

hyeme balbutit. Nigra, croceis pedibus, & ore, melior est, quam alia cinerei coloris.

Candida.

In Achaiæ partibus candida invenitur. In Septentrionem ante glacierum recessum mire

cantat, a verno æquinoctio vsque post solstitium æstivale. Diligit habitare in paludibus,

Turdela.

ac vastis sylvis. Turdela magnitudinem, & fere colorem turdi præferens,

vere canit voce mira, & multiplici. Domesticatur veluti cæteræ aves, vt melancholiam

Carduelis.

levet. Vincen. in spe. nat. lib. XVI. cap. CXLII. Carduelis ædiculis clausa,

cornu suspensum rostro trahit, vt bibat, pedibus pro manibus vtens: sed post

potum inordinate cadere sinit: in quo mirum videntur, quod natura hujusmodi avibus

eam astutiam concessit, quam nec bovi, nec magnis animalibus voluit impartiri,

Calandra.

vt vasculo in bibendo supponat pedem, ne cadat, & illico rumpatur. Calandra

est avis parva, prope consimilis alaudæ, colorem fusca, plumis despecta, sed mira

modulatione vocis. Audientes lætisicat, omniumque avium voces expresse imitatur.

Itaque quando capta ergastulo includitur, ibi quoque captivitatis, & calamitatis suæ

oblita, vix vnam diei horam sine cantu præterit: adeoque spatiari diversis avium cantibus

gaudet, vt nec de se solicita sit.

Adhuc

Adhuc de Avibus sonoris, quæ in extremis oris Aquilonis reperiuntur.

CAP. XLIII.

IN primis philomela occurrit, quæ, vt omnibus notum

Philomela. %

relinquitur, avis est parva, dulciter cantaris, voce quam

corpore major: potius vitam, quam cantum victa deponit,

multiplicem ædens sonum, inflexum, gravem, acutum,

Differentiæ sonorum.

elevatum, depressum, & circunflexum. Advolat cantantem,

vt tacite edocta vincat eandem: seque se invicem

provocant, quasi in genere omnium musicorum instrumentorum.

Breviterque (vt Plin. lib. X. cap. XXIX.

asserit) omnia tam parvulis in faucibus, quæ tot exquisitis

tibiarum tormentis ars hominum excogitavit: vt non sit dubium hanc suavitatem

præmonstratam efficaci auspicio, cum in ore Stesichori cecinit infantis. Ac nequis

dubitet artis esse, plures singulis sunt cantus, & non iidem omnibus, sed suicuique.

Cantus sunt diversi.

Animoso certamine canunt. Meditantur aliæ juniores, versusque quos imitentur

accipiunt. Audit discipula intentione magna, & reddit, vicibusque reticent.

Intelligitur emendatæ correctio, & in docente quædam reprehensio. Refert eodem

loco Plinius, candidam dono datam fuisse Agrippinæ Claudii Principis conjugi:

Agrippina Claudii conjunx.

jussas canere cœpisse, sæpe antea visum. Habuit & turdum Agrippina sermones

hominum imitantem: immo & Cæsares juvenes sturnum Latini Græcique sermonis

Sturnus Græce Latineque locutus.

docilem. Carduelis prædicta vescitur semine papaveris, rutæ, aut cannabi: quorum

cortice extracta, puram medullam eligit in escam. Comedit & minimas nuces, eodem

modo nucleos a pelle excorians. Multa sunt genera hujus aviculæ: tria tamen

præcipua in Borealibus terris. Quoddam enim genus dorso cinereum, lateribus

croceum, capite anteriori rubeum. Quoddam parvum, & croceum. Tertium vero

in pectore totum est rubeum, ac flammeum. Quartum genus cinereum in dorso,

& in pectore croceum, residet in lino dulciter canens, aut arundine exili.

Avium genera gregatim volantia.

Omnia hæc genera gregatim volant, facilimeque per viscum virgis impressum

ad hastam, vbi vlula (quam omnes persequuntur)

sedet, capiuntur. Remanent semper in Aquilone,

Vlula vexatur ab avibus.

etiam sub asperrima hyeme: in quo non deerit

eis victus. Denique sciendum est, que

aves parvæ, præcipue tempore

coitus, sint cæteris loquaciores.

DE AVIBUS.

De diversis Avibus natura contrariis.

CAP. XLIIII.

REPERIVNTVR etiam pleræque aves diversæ speciei,

magnitudinis, & coloris in vasta solitudine versus polum

Landzrygga sylva sub polo.

Landzrygga dicta, id est, terræ dorsum: quarum præsentia
solis aspectibus aucupium sine vlteriori naturæ notitia offertur.

Aves ignotæ.

Peregrinæ sunt a vicinioribus Scythiæ desertis per terras
& maria pervenientes, verno præsertim tempore, vt rupes
hominibus inaccessas, sobolem producturæ inhabitent,
atque autumno recedant. Nec aliquæ nisi captivæ relinquuntur:
inter quas quædam apparent discolores, e vertice emittentes
antrorsum plumas albas, totum caput tegentes: acutissimasque vngulas quantitate
aquilæ habentes: ac e serpentibus, & muribus victum quærunt. Videntur

Aves candidæ.

præterea aves candidæ toto corpore, præter caudam, quæ fusco est, & rubeo commixta
colore, corvo majores: quæ bufones, ranas, bestialque venenatas comedere

Vlulæ in die volantes.

visæ sunt: ideo aucupes ab illis abstinent intercipiendis. Præterea aliæ, vt vlulæ,
sed luce volantes, in putridis arboribus habitantes apparent. Admiratur Plinius
lib. X. cap. XXIX. miram naturæ differentiam: quia alia aliis locis negat, tanquam
genera fruticum, frugumue, sic & animalium: non nasci, translatitium: invecta
emori, mirum. Quid est illud vnius generis saluti(noctuæ videlicet in Creta)adversum

Rhodus aquilam non habet.

quæve est ista naturæ invidia ? aut qui terrarum dicati avibus termini ? Rhodus
aquilam non habet. Transpadana Italia juxta alpes Larium lacum appellat, amœnum
arbusto agro, ad quem ciconiæ non transmeant. Picus Martius in Tarentino
agro negatur esse. Perdices non transvolant Bœotiæ fines in Attica: nec vlla avis
Achillis sepulchrum infestat in Ponto. Nec Herculis ædem Romæ in foro Boario,
muscæ, aut canes intrant. Non tamen hic negat Plinius invectitias (teste Theophrasto)

Aves quidam mustant colorem, vocem et mansionem.

in Asia esse columbas, pavones, & corvos, sicuti superius dictum erat de psittacis,
seu papagallis. Alia est etiam admiratio, quod quædam mutant colorem &
vocem cerso tempore anni, ac repente fiunt aliæ, vt grues, quæ senectute nigrescunt.
Merula e nigra rubescit. Turdis color æstate circa cervicem varius,
hyeme concolor. Sunt etiam aves anate majores, versicolores, quæ canum latratus
per omnia

per omnia imitantur: item aliæ boum mugitum. Item aliæ, quæ equorum hinnitum
faciunt, vt a pascuis abigant inimicum.

De Avibus ignoti nominis in Lacu albo.

CAP. XLV.

LACVS albus inter Scricfinnos, & Biarmos, ac Moschovitas

Lacus albus.

versus polum Arcticum situs, dominiorum & gentium
terminos habet, longus & latus, adeoque piscosus, vt
quibusuis piscatoribus, æstivo præsertim tempore, exhibeat
se sine sui diminutione liberalem. Quare ad eum

Lacus inexhaustus piscibus.

multæ gentes accedunt, domesticam provisionem ex eius abundantia facturæ per totum annum. In eo lacum, & penes eum habitant infinitæ species avium, continuum garritum fere sex mensibus sub clarissima luce dierum ac noctium, vsque ad grave fastidium emittentium. Quædamque earum ignoti nominis sunt,

Quæstus e plumis.

& maxime mollium plumarum, vt incolæ eas venantes, exinde acquirant ingentem quæstum. Opus enim est in his regionibus frigidissimis, pro arcendo gelu vti plumis,

Remedia arcendi frigoris.

& mollibus lectis, præcipue pro adventitiis viatoribus, qui talibus asperitatibus non sunt assueti. Cernuntur hic diversorum hominum habitus, in navibus (Strudzar, & Haapar dictis) Moschovitarum scilicet, Finnonum, & Scricfinnorum, quibus stante regionum pace, pacifica est compiscatio ineunda, vt nulli (quod mirum est) injuria pro quæstu, seu captura piscium, aut avium irrogetur: nisi furto

Furta rara propter lucem.

(quod raro accidit propter continuam lucem) aliquid ablatum fuerit, aut falsificatum. Gens enim illa Moschovitica more Græcorum astuta est, & varia in verbis. Videntur etiam aves onocrotali, saccum sub gutture habentes, ne & deesse videatur inexplebilis avis: de quo suo loco, sicuti & corvo, & reliquis nonnihil fuerat allegatum. Item in hoc lacu infiniti cygni, anates, & anseres reperiuntur.

per omnia imitantur: item aliæ boum mugitum. Item aliæ, quæ equorum hinnitum faciunt, vt a pascuis abigant inimicum.

De Avibus ignoti nominis in Lacu albo.

CAP. XLV.

LACVS albus inter Scricfinnos, & Biarmos, ac Moschovitas

Lacus albus.

versus polum Arcticum situs, dominiorum & gentium terminos habet, longus & latus, adeoque piscosus, vt quibusuis piscatoribus, æstivo præsertim tempore, exhibeat se sine sui diminutione liberalem. Quare ad eum

Lacus inexhaustus piscibus.

multæ gentes accedunt, domesticam provisionem ex eius abundantia facturæ per totum annum. In eo lacum, & penes eum habitant infinitæ species avium, continuum garritum fere sex mensibus sub clarissima luce dierum ac noctium, vsque ad grave fastidium emittentium. Quædamque earum ignoti nominis sunt,

Quæstus e plumis.

& maxime mollium plumarum, vt incolæ eas venantes, exinde acquirant ingentem quæstum. Opus enim est in his regionibus frigidissimis, pro arcendo gelu vti plumis,

Remedia arcendi frigoris.

& mollibus lectis, præcipue pro adventitiis viatoribus, qui talibus asperitatibus non sunt assueti. Cernuntur hic diversorum hominum habitus, in navibus (Strudzar, & Haapar dictis) Moschovitarum scilicet, Finnonum, & Scricfinnorum, quibus stante regionum pace, pacifica est compiscatio ineunda, vt nulli (quod mirum est) injuria pro quæstu, seu captura piscium, aut avium irrogetur: nisi furto

Furta rara propter lucem.

(quod raro accidit propter continuam lucem) aliquid ablatum fuerit, aut falsificatum. Gens enim illa Moschovitica more Græcorum astuta est, & varia in verbis. Videntur etiam aves onocrotali, saccum sub gutture habentes, ne & deesse videatur inexplebilis avis: de quo suo loco, sicuti & corvo, & reliquis nonnihil fuerat allegatum. Item in hoc lacu infiniti cygni, anates, & anseres reperiuntur.

690 DE AVIBUS.

De avibus Alle alle dictis.

CAP. XLVI.

EST in hoc lacu quoddam avium genus admodum frequens, immo & in aliis finibus maris Bothnici, ac Suetici, quod tempore æstivo nunquam intermissa voce clamitat,

Aves Alle alle dictæ.

Alle alle: vnde propter hoc vbique ab incolis aves illæ Alle alle appellantur. In eo nanque lacu propter dulces aquas a calidis fontibus vndique scaturientes, multarum, ac magnarum volucrum (prout priori cap. dictum esse tanta multitudo reperitur, vt quasi spatiosa littora, & vasta flumina cooperire videantur, præcipue corvi marini, sive cornices anguillarum,

Corvi marini.

morfices, ac mergi, anates duarum specierum, & cygni, præter minuta aquatilia infinita. Hos igitur corvos, & reliquas inexplebiles aves, venatores facilius ob gravem tardumque volatum, duobus vel quatuor cubitis super aquas elevatas, capiunt: eo videlicet modo, quod in arctis scopulis, velut insularum januis, in

Modus venandi aves atris retibus.

vtraque ripa hastis atra retia, vel aqueo colore tincta appendunt: quæ trochleis sursum deorsumque repente mobilia redduntur, vt agmine magno advolaturas aves depressis, subitoque levatis in obliquum casum retibus involvantur: quod necessario avibus illis evenit, ob gravem tardumque volatum, quem recto & lineari motu servant institutum,

Volat' linearis.

ita vt paucæ periculum evadant. Etiam anates, aliæque aves quandoque retibus hujusmodi subiiciuntur. Hæ igitur aves nigræ, & pigræ, sive natantes

Aves nigræ & pigræ.

sive volantes, semper Alle alle vociferantur, quod Latine sonat Omnes omnes, etiam quando retibus sunt inclusæ: quam vocem irrisoriam solicitus auceps interpretatur, quod nequaquam omnes habeat in sua potestate, neque vnquam per retia quoque sexcenta sit habiturus. Sunt & hæ aves maxima multitudine in scopulis Suetiæ, &

Gothiæ superioris, licet non tanta, vt in lacu prædicto, aliisque fluminibus huic

Aves capitiuntur in cophinis &c.

vicinis. Capiuntur etiam aquaticæ aves in vasculis littoralium arborum, ramis per modum nidorum appensis: in quæ anates præcipue sese recipiunt, ad producendum ova & pullos, propter vulpeculas, a quibus in terra infestationem patiuntur. Item capiuntur & visco, præsertim parvulæ.

De Vpupis, & aliis Avium generibus.

CAP. XLVII.

VPVPÆ quando ad Septentrionales campos stato tempore e regionibus alienis adveniunt, veris tempus accedere indicant. Avis gemitu plena, & clamore, ob ovorum,

Vpupa avis gemebunda.

aut pullorum custodiam. Vulpes in herbis importuno clamore latitare indicat: ita & canes, ac cæteras bestias ab

Vulpes prodit clamore.

omnibus locis abigendas exclamat. Bellum est cum hirundinibus, ac picis, & monedulis est. In paludum tuberibus ova ponit, & pullos educit. Domesticata venando muscas domum purgat, etiam in murium raptu. Pluviam gemitu indicat: quod & nepæ campestres faciunt, cuculi equarum dictæ: quæ transverso

Nepæ equarum cuculi dictæ.

volatu, citatoque forti sonitu, imbres illico adesse præsagiunt. Item nepæ majores longissimis rostris pluviam adesse prædicunt: ita & pici arborum. Est etiam avis, quæ pluvialis dicitur, perdicis magnitudine, variis pennis ornata, croceo,

Avis pluvialis.

albo, nigroque distincta colore: hæc creditur solo aëre vivere (quod omnino Albertus negat) licet pinguis sit, & in ventre eius nihil inveniatur. Hanc gravibus

Modus aves venandi fustibus.

baculis venantur aucupes, quos altius in aërem ad deterrendum eam jactant, vt ita avem ad ima volantem, & fugientem acquirant. Vincentius lib. XVI, cap. XXXIX. citato autore de nat. rerum, loquitur de avibus paradisi pulcherrimis, quod nescitur

Aves paradisi.

vnde veniant, aut quo vadant: non enim origo earum, vel propagatio videtur, sed certis temporibus congregatæ, terras quas inhabitant, alid migraturæ relinquunt, ac juxta Alber. de tempore in tempus loca mutant. Item avis est acanthis dicta, quæ

Acanthis.

equos edit, & persequitur. Similiter & alia Assalon dicta. Avis subis, apud Nigidium

Assalon.

sic appellata, aquilarum ova frangit, vt refert Plin. lib. X. cap. XIIII.

Subis.

Sunt & apodes, quæ carent vsu pedum, multum volantes, de specie hirundinum.

Apodes.

Nidificant in scopulis: & hæ toto mari cernuntur, continuoque naves sequuntur a terra

recedendo, atque semper eas circumvolitant. Item e volucribus solæ hirundines indociles

Hirundines indociles.

sunt, & e terrestribus animalibus mures nil addiscunt: cum tamen leones juga

subeant, ac onagri, seu alces, plaustra pertrahant. Quidam aves nullam, nisi in nido

retinent quietem: aut pendent, aut jacent. Et ingenia æque varia, ad pastum maxime.

692 DE AVIBUS.

De Avibus nocturnis, & earum cibis.

CAP. XLVIII.

NON putavi fas esse, præterire nocturnas volucres, quia,

vt reliquæ supradictæ, ita & hæ ad decorem vniversi a summo

Creatore sunt productæ. Offertur autem in primis

Bubo.

bubo Septentrionalium tenebrarum observator, avis diri

ominis, vt Virgilius asserit:

Ignavus bubo dirum mortalibus omen Affert, &c.

Lunam tamen clarissimam intuetur, vt aquila solem.

Sed quia visum in meridie habet debilissimum, corvos

sustinet hostes atrociores: verum sibiinvicem adversantur

Furtum alternatum.

in nidis. Nam vti corvus meridie comedit ova bubonis, ita bubo

Generatio rapax non decrescit.

ova corvi de nocte: neque sic decrescit generatio rapax. Cæteræ etiam aves bubonem

deplumant, verum resupinus fortissimis vnguibus se defendit, maxime minoris generis

bubo: majores vero in rupibus, & desertis, & vmbrosis arboribus tempore

Descriptio bubonis.

præsertim æstivali manent, cum hyeme arcibus, ac turribus Ecclesiarum horrisonam

semper ingerunt vocem. Visum habet flammeum, aures cuneatis plumis elevatas,

Otis.

vngues acutissimos: nunquam volans quo libet, sed transversus aufertur. Otis est

avis bubone minor, noctuis major, auribus plumeis eminentibus. Aliarum avium

imitatrix, ac parasita reputatur, et saltatrix: & facile capitur. Mures persequitur, quia

Aves nocturnæ lucernis capiuntur.

cadaveribus, & carnibus vivit. Capiuntur hæc nocturna avium genera per lucernas

accensas in horreis rusticorum: ibi enim congregantur, ob quæstum, & pastum murium

latitantium. Mortua otis in stabulis, super equos suspensa, creditur eos ab

Vlula.

ægritudinibus præservare. Vlula est avis a planctu luduque nominata: cum enim clamat,

fletum imitatur. Augurum judicio ad dexteram volans, & tacens, prosperitatem

Vespertiliones.

significat: gemens tristitiam. Vespertiliones aves agrestes, pedes avium habent,

caudam carentes, alas membranaceas e corio indistinctas: dentibus vt mures. Victum

nocte quærunt. Pullos pariunt lacte nutriendos: quod nullis aliis volucribus est concessum.

Vbera admoventes(tesse Plin. lib. X. cap. LXl.) gemellos volitant amplexae

Caprimulgi.

infantes, secumque deportant. Culices gratus eis pastus. Caprimulgi nocturni fures

sunt, interdiu visu carentes. Pastorum stabula intrant, caprarumque vberibus advolant

propter suctum lactis: qua injuria vber emoritur, caprisque cæcitas(quas ita mulsere).

oboritur. De die manent in petris. Noctua glaucis oculorum pupillis tenebras non

Noctua.

sentit, quia obscuriore nocte volatum habet crebriorem, & hunc inoffensum. Sole

exorto visus eius hebetatur. Noctua contraria est apibus, vespis, crabronibus, &

sanguisugis. Strix est avis nocturna, a sono sic dicta. Lucanus:

Strix.

Quid trepictus bubo, quid strix nocturna queruntur.

Plura qui videre velit de avibus nocturnis, videat Volater. lib. XXVa. & Plin.

lib. X. cap. XVI.

De Vulturum differentiam, ac proprietate, quos

Aristoteles & Plinius Aquilas appellant.

CAP. XLIX.

QVANDOQVIDEM supra eod. lib. aquilarum genera

Aquilarum genera diversa.

diversa secundum Albertum, quæ frequentius in Septentrionalibus

oris reperiuntur, demonstrata sunt: hic vulturum

Vultures a quibusdam aquilæ appellati.

(quos Aristoteles et Plinius aquilas appellarunt)differentiam,

ac propprætatem inserendam esse duximus. Quod autem a his,

alioquin primas tenentibus, in animalium proprietatibus describendis

dissentimus, maxime autoritate Alberti Magni movemur,

cui ora Aquilonaria magis fuere cognita: qui etiam sibi

aquilarum naturam apud nos commorantium intimius perspectam

Arist. aquilam, & vulturem pro eadem ave posuit.

habens, in hunc modum lib. XXIII. de Animal. scribit: Scias quod Aristoteles,

& quidam Philosophi alii aquilam, & vulturem in idem genus avis ponunt,

aquilam quidem ab acumine, vulturem autem a volando & capiendo nominantes:

propter quod quidam dicunt nobilissimum avis genus esse vulturem. Hactenus ille.

Vulturum 6. genera.

Vulturum igitur sex genera, videlicet pygargus, qui ab albicante cauda dicitur, ac si

albicillum nomines. Hic gaudet planis, & lucis, & oppidis: hinularius etiam a nonnullis

I.

cognomine appellatus: montesque, ac sylvas suis fretus viribus petit. Aliud genus

Pygargus.

magnitudine secundum & viribus, plangus aut clangus nomine, saltus & convales,

II.

& lacus incolere solitum, cognomine anatarius, & morphnos a macula penne: hunc

Plangus sive clangus.

Homerus in exitu Priami percnon vocat. Est & tertium genus, colore nigricans, vnde

nomen accepit, vt fulvius vocetur, Græce melænaëtos. Hic magnitudine minimus,

sed viribus omnium præstantissimus est. Colit montes, ac sylvas: & leporarius,

ed quod proprie interficit lepores, cognominatur. Hic solus bono nutrimento fœtus

III.

suos alit, atque educit: hic denique pernix, intrepidus, strenuus, quippe qui non clangat,

Melænaëtos,

aut murmuret, citoque venetur. Aliud etiam est genus, ab alarum notis, quæ malæ

sunt, percnopterus, alias oripelargus appellatum. Hic est capite albicante,

IIII.

corpore majore, quam cæteri adhuc dicti: sed brevioribus alis, cauda longiore.

Percnopterus, alias oripelargus.

Hujus quantitas, quasi aliorum vulturum medietas, vulturi nanque speciem

plene refert: subaquila, & montana ciconia cognominatur. Manet in locis multarum

arborum. A corvo, cæterisque alitibus capitur: gravis est enim, victuque

iners. Ex naturali malitia exanimata fert corpora: jejunæ semper aviditatis, &

V.

querulæ murmurationis. Porro aliud genus vulturum est, quod haliætus, hoc est marinus

Haliætus, sive marinus.

vocatur, cervice magna & crassa, alis curvantibus, cauda lata: moratur hic in

littoribus & oris. Accidit etiam huic sæpius, vt cum ferre quod ceperit nequeat, ingurgitem

VI.

demergatur. Hunc etiam Plinius lib. X. cap. III. inter vulturum genera

Gnesium.

recenset, & ex eis vultures procreari affirmat. Denique aliud genus gnesium, id est

propter suctum lactis: qua injuria vber emoritur, caprisque cæcitas(quas ita mulsere).

oboritur. De die manent in petris. Noctua glaucis oculorum pupillis tenebras non

Noctua.

sentit, quia obscuriore nocte volatum habet crebriorem, & hunc inoffensum. Sole

exorto visus eius hebetatur. Noctua contraria est apibus, vespis, crabronibus, &

sanguisugis. Strix est avis nocturna, a sono sic dicta. Lucanus:

Strix.

Quid trepictus bubo, quid strix nocturna queruntur.

Plura qui videre velit de avibus nocturnis, videat Volater. lib. XXVa. & Plin.

lib. X. cap. XVI.

De Vulturum differentiam, ac proprietate, quos

Aristoteles & Plinius Aquilas appellant.

CAP. XLIX.

QVANDOQVIDEM supra eod. lib. aquilarum genera

Aquilarum genera diversa.

diversa secundum Albertum, quæ frequentius in Septentrionalibus

oris reperiuntur, demonstrata sunt: hic vulturum

Vultures a quibusdam aquilæ appellati.

(quos Aristoteles et Plinius aquilas appellarunt)differentiam,

ac propprætatem inserendam esse duximus. Quod autem a his,

alioquin primas tenentibus, in animalium proprietatibus describendis

dissentimus, maxime autoritate Alberti Magni movemur,

cui ora Aquilonaria magis fuere cognita: qui etiam sibi

aquilarum naturam apud nos commorantium intimius perspectam

Arist. aquilam, & vulturem pro eadem ave posuit.

habens, in hunc modum lib. XXIII. de Animal. scribit: Scias quod Aristoteles,

& quidam Philosophi alii aquilam, & vulturem in idem genus avis ponunt,

aquilam quidem ab acumine, vulturem autem a volando & capiendo nominantes:

propter quod quidam dicunt nobilissimum avis genus esse vulturem. Hactenus ille.

Vulturum 6. genera.

Vulturum igitur sex genera, videlicet pygargus, qui ab albicante cauda dicitur, ac si

albicillum nomines. Hic gaudet planis, & lucis, & oppidis: hinularius etiam a nonnullis

I.

cognomine appellatus: montesque, ac sylvas suis fretus viribus petit. Aliud genus

Pygargus.

magnitudine secundum & viribus, plangus aut clangus nomine, saltus & convales,

II.

& lacus incolere solitum, cognomine anatarius, & morphnos a macula penne: hunc

Plangus sive clangus.

Homerus in exitu Priami percnon vocat. Est & tertium genus, colore nigricans, vnde

nomen accepit, vt fulvius vocetur, Græce melænaëtos. Hic magnitudine minimus,

sed viribus omnium præstantissimus est. Colit montes, ac sylvas: & leporarius,

ed quod proprie interficit lepores, cognominatur. Hic solus bono nutrimento fœtus

III.

suos alit, atque educit: hic denique pernix, intrepidus, strenuus, quippe qui non clangat,

Melænaëtos,

aut murmuret, citoque venetur. Aliud etiam est genus, ab alarum notis, quæ malæ

sunt, percnopterus, alias oripelargus appellatum. Hic est capite albicante,

IIII.

corpore majore, quam cæteri adhuc dicti: sed brevioribus alis, cauda longiore.

Percnopterus, alias oripelargus.

Hujus quantitas, quasi aliorum vulturum medietas, vulturi nanque speciem

plene refert: subaquila, & montana ciconia cognominatur. Manet in locis multarum

arborum. A corvo, cæterisque alitibus capitur: gravis est enim, victuque

iners. Ex naturali malitia exanimata fert corpora: jejunæ semper aviditatis, &

V.

querulæ murmurationis. Porro aliud genus vulturum est, quod haliætus, hoc est marinus

Haliætus, sive marinus.

vocatur, cervice magna & crassa, alis curvantibus, cauda lata: moratur hic in

littoribus & oris. Accidit etiam huic sæpius, vt cum ferre quod ceperit nequeat, ingurgitem

VI.

demergatur. Hunc etiam Plinius lib. X. cap. III. inter vulturum genera

Gnesium.

recenset, & ex eis vultures procreari affirmat. Denique aliud genus gnesium, id est

verum, germanumque appellant. Vnum hoc ex omni vulturum genere esse veri incorruptique ortus creditur: cætera enim genera & vulturum, & aquilarum, & accipitrum, & minutarum etiam avium, promiscua, adulterinaque invicem procreant. Maximus

Vulturum par magnam sylvam occupat.

omnium vulturum hic est, quia cæteros vel sesquialtera portione excedit. Colore est rubeus, conspectu rarus, more eius, quem supra cymindem intra accipitrum genera vocari diximus. Vnum par vulturum occupat magnam sylvam: vnde fit, vt etiam

Vultures senescentes fame intereunt.

pullos suos a nidis expellant, & longe fugent, æmulos scilicet rapinæ, ne vllo pacto vicinos habere patiantur. Demum senescentibus rostrum superius accrescit, incurvaturque subinde magis magisque, vt tandem fame intereant. Erythrotao Septentrionalis,

Erythrotao quomodo capitur.

vulturi haud dissimilis, gravis corpore & pondere, capitur in terra, vt refert Plinius lib. X. cap. XXII.

Adhuc de Vulturum generatione, & pietate.

CAP. L.

Vulturum generatio.

TRADIT beatus Ambrosius in Hexameron lib. V. cap. XX. in generatione vulturum non intervenire concubitum, & forte conjugali minime misceri, atque ita sine vllo masculorum concipere semine, & sine conjunctione generare: natosque e his in multam ætatem longæ vitæ procedere,

Aetas vulturum C. annorum.

vt vsque ad centum annos vitæ eorum series producatur, nec facile eos angusti ævi finis excipiat. Et ita generatio

Pietas vulturum.

eorum suscipitur introducta. Pietas autem horum animalium ab alio gravi autore Cassiodoro libro II. Epistolarum sic adduci, & accipi potest, vt inde eliciatur excelsa illa virtus, quæ generosis hominibus, maxime supremis principibus, inesse probatur. Ait enim Rex Gothorum Theodericus, vulturum pietatem commendans, atque detestans crudelitatem famulorum, qui dominum suum turpiter interemerunt, atque inhumatum (omissa funeris reverentia) indigne abiecerunt, vt severissime castigentur: quatenus qui exemplis

Pietas in avibus invenitur.

provocantur pessimis, pœnis arceantur aspectis. Proh dolor, pietas in avibus invenitur, quæ a humana conditione deseritur. Vultur ipse, cui vita est cadaver alienum, tantæ magnitudinis corpus nec exiguis alitibus probatur infestum, sed magis accipitrem, vitam plumigerum avium persequentem, alis cædit, ore dilaniat, totoque

Homines parcere nequeunt.

suo pondere periclitantibus nititur subvenire: & homines parcere nequeunt, cujus se genus esse cognoscunt. Ille non vult extinguere, quo poterat

Servi dominos occiduntur a quib' enutriuntur.

vesci: servi maluerunt occidere, qui eos superstes consueverat
enutrire. Fiat ergo pastus pii vulturis, qui necem potuit
crudeliter desiderare pastoris. Tali potius
sepulchro recipiatur, qui dominum
reddidit insepultum.

verum, germanumque appellant. Vnum hoc ex omni vulturum genere esse veri incorruptique ortus creditur: cætera enim genera & vulturum, & aquilarum, & accipitrum, & minutarum etiam avium, promiscua, adulterinaque invicem procreant. Maximus

Vulturum par magnam sylvam occupat.

omnium vulturum hic est, quia cæteros vel sesquialtera portione excedit. Colore est rubeus, conspectu rarus, more eius, quem supra cymindem intra accipitrum genera vocari diximus. Vnum par vulturum occupat magnam sylvam: vnde fit, vt etiam

Vultures senescentes fame intereunt.

pullos suos a nidis expellant, & longe fugent, æmulos scilicet rapinæ, ne vllo pacto vicinos habere patiantur. Demum senescentibus rostrum superius accrescit, incurvaturque subinde magis magisque, vt tandem fame intereant. Erythrotao Septentrionalis,

Erythrotao quomodo capitur.

vulturi haud dissimilis, gravis corpore & pondere, capitur in terra, vt refert Plinius lib. X. cap. XXII.

Adhuc de Vulturum generatione, & pietate.

CAP. L.

Vulturum generatio.

TRADIT beatus Ambrosius in Hexameron lib. V. cap. XX. in generatione vulturum non intervenire concubitum, & forte conjugali minime misceri, atque ita sine vllo masculorum concipere semine, & sine conjunctione generare: natosque e his in multam ætatem longæ vitæ procedere,

Aetas vulturum C. annorum.

vt vsque ad centum annos vitæ eorum series producatur, nec facile eos angusti ævi finis excipiat. Et ita generatio

Pietas vulturum.

eorum suscipitur introducta. Pietas autem horum animalium ab alio gravi autore Cassiodoro libro II. Epistolarum sic adduci, & accipi potest, vt inde eliciatur excelsa illa virtus, quæ generosis hominibus, maxime supremis principibus, inesse probatur. Ait enim Rex Gothorum Theodericus, vulturum pietatem commendans, atque detestans crudelitatem famulorum, qui dominum suum turpiter interemerunt, atque inhumatum (omissa funeris reverentia) indigne abiecerunt, vt severissime castigentur: quatenus qui exemplis

Pietas in avibus invenitur.

provocantur pessimis, pœnis arceantur aspectis. Proh dolor, pietas in avibus invenitur, quæ a humana conditione deseritur. Vultur ipse, cui vita est cadaver alienum, tantæ magnitudinis corpus nec exiguis alitibus probatur infestum, sed magis accipitrem, vitam plumigerum avium persequentem, alis cædit, ore dilaniat, totoque

Homines parcere nequeunt.

suo pondere periclitantibus nititur subvenire: & homines parcere nequeunt,

cujus se genus esse cognoscunt. Ille non vult extinguere, quo poterat

Servi dominos occiduntur a quib' enutriuntur.

vesci: servi maluerunt occidere, qui eos superstes consueverat

enutrire. Fiat ergo pastus pii vulturis, qui necem potuit

crudeliter desiderare pastoris. Tali potius

sepulchro recipiatur, qui dominum

reddidit insepultum.

LIBER XIX.695

De Cuculo, & multiplici genere Picorum.

CAP. LI.

EST etiam in Aquilonaribus sylvis optatæ lætitiæ annuntiatrix

avis omnibus nota, Cuculus appellata, circa principium

Cuculus.

Maii erumpens in vocem sonoram: quam fere in finem mensis

Iulii continuat. Sed hoc in vastis nemoribus,

ob inimicas aves, naturali odio eam in omnibus molestantes,

eo quod & ipsa(coccyx Græce dicta) aliis sit insidiosa.

Coccyx.

Nidum enim proprium non facit, sed in alienis, palumbi

scilicet, alaudæ, vel passeris solitarii, ponit sua ova cubanda,

& alterius labore producit pullos: qui a testa exeuntes,

Pulli producuntur alieno labore.

pulchritudine, vt educentur, provocant nutricem: quæ specie & forma impinguescentis

sobolis gaudens, fœtus suos damnat, atque absumi patitur, donec ab adulterino

fœtu evolaturo interimatur: & demum ipse cpccyx a suo genere, videlicet accipitre,

dilaniatur. Nulla avium carnis dulcedine superat coccycem: quæ & frigidissimæ est

Caro coccycis dulcissima.

naturæ, vt Aristo. lib. VI. de animal, cap. VII. placet. Albertus dicit hanc avem

minime æstate colligere, quæ sit hyeme comestura: sed latitat in concavitatibus arborum,

aut cavernis terrarum, plumis spoliata. Quandoque etiam autumno capta hæc

avis, educatur in vaporariis, vt quasi species falconum, ad venandum aptari possit.

Cuculus errore fovetur, captus pro specie falconum.

Sed degeneris naturæ suæ non oblita, devorat omnes occurrentes domesticos pullos:

& ob hoc postea occiditur. Alio autem tempore ponit vnum ovum in nido fulicæ,

& eius ova fugit: illa vero futuri eventus ignara, sedulo fovet ovum, pulloque producto

ab eo necatur. Mirabile quoddam de cuculo refert Albertus lib. XXIII. quo

Mater necatur a pullo.

quis loco primum audiat alitem illam, si pes dexter circumscribatur, ac vestigium id

effodiatur, hanc terram interimere pulices, vbicunque aspergatur. Præterea picorum

Picorum genera varia.

genera plurima sunt in Aquilone, magnitudine monedularum, asperrima hyeme in

corticibus arborum quærentes victum: quorum aliqui nigerrimi sunt, rubeam habentes

cristam, aliqui glauci, aliqui virides, aliqui vario colore respersi, signa asperioris hyemis venturæ gemitu prænuntiantes.

De Prognostico diversarum Avium.

CAP. LII.

LATISSIMO terrarum spatio incolis Septentrionalibus per maxima loca habitantibus, hæc suppetit ratio

Prognostica quonam ex avibus cognoscenda.

venturos eventus cognoscendi, præsertim in natura avium terrestrium, & aquaticarum more augurum, qui e gestu, motu, volatu, voce, & garritu avium, futura prædicunt.

Aves aquaticæ.

Aves enim aquaticæ in terram volantes, procellam: & terrestres si ad irrigua, & loca palustria transvolant, serenitatem portendunt: de quibus in extenso Plinius loquitur lib. XVIII. cap. vltimo.

Alauda cantu imminentem auroram præsuntiat.

Alauda.

Anser continuo clangore diras tempestates, pluviamque aqua se spargens prædicit. Pectore

Anser.

vero puro, & candido, postquam lixus vel assus est, significat immensum frigus.

De Cuculo, & multiplici genere Picorum.

CAP. LI.

EST etiam in Aquilonaribus sylvis optatæ lætitiæ annuntiatrix avis omnibus nota, Cuculus appellata, circa principium

Cuculus.

Maii erumpens in vocem sonoram: quam fere in finem mensis Iulii continuat. Sed hoc in vastis nemoribus, ob inimicas aves, naturali odio eam in omnibus molestantes, eo quod & ipsa(coccyx Græce dicta) aliis sit insidiosa.

Coccyx.

Nidum enim proprium non facit, sed in alienis, palumbi scilicet, alaudæ, vel passeris solitarii, ponit sua ova cubanda, & alterius labore producit pullos: qui a testa exeuntes,

Pulli producuntur alieno labore.

pulchritudine, vt educentur, provocant nutricem: quæ specie & forma impinguescentis sobolis gaudens, fœtus suos damnat, atque absumi patitur, donec ab adulterino fœtu evolaturo interimatur: & demum ipse cpccyx a suo genere, videlicet accipitre, dilaniatur. Nulla avium carnis dulcedine superat coccycem: quæ & frigidissimæ est

Caro coccycis dulcissima.

naturæ, vt Aristo. lib. VI. de animal, cap. VII. placet. Albertus dicit hanc avem minime æstate colligere, quæ sit hyeme comestura: sed latitat in concavitatibus arborum, aut cavernis terrarum, plumis spoliata. Quandoque etiam autumno capta hæc

avis, educatur in vaporariis, vt quasi species falconum, ad venandum aptari possit.

Cuculus errore fovetur, captus pro specie falconum.

Sed degeneris naturæ suæ non oblita, devorat omnes occurrentes domesticos pullos:

& ob hoc postea occiditur. Alio autem tempore ponit vnum ovum in nido fulicæ,

& eius ova fugit: illa vero futuri eventus ignara, sedulo fovet ovum, pulloque producto

ab eo necatur. Mirabile quoddam de cuculo refert Albertus lib. XXIII. quo

Mater necatur a pullo.

quis loco primum audiat alitem illam, si pes dexter circumscribatur, ac vestigium id

effodiatur, hanc terram interimere pulices, vbicunque aspergatur. Præterea picorum

Picorum genera varia.

genera plurima sunt in Aquilone, magnitudine monedularum, asperrima hyeme in

corticibus arborum quærentes victum: quorum aliqui nigerrimi sunt, rubeam habentes

cristam, aliqui glauci, aliqui virides, aliqui vario colore respersi, signa asperioris

hyemis venturæ gemitu prænuntiantes.

De Prognostico diversarum Avium.

CAP. LII.

LATISSIMO terrarum spatio incolis Septentrionalibus

per maxima loca habitantibus, hæc suppetit ratio

Prognostica quonam ex avibus cognoscenda.

venturos eventus cognoscendi, præsertim in natura avium

terrestrium, & aquaticarum more augurum, qui e gestu,

motu, volatu, voce, & garritu avium, futura prædicunt.

Aves aquaticæ.

Aves enim aquaticæ in terram volantes, procellam: & terrestres

si ad irrigua, & loca palustria transvolant, serenitatem

portendunt: de quibus in extenso Plinius loquitur

lib. XVIII. cap. vltimo.

Alauda cantu imminentem auroram præsuntiat.

Alauda.

Anser continuo clangore diras tempestates, pluviamque aqua se spargens prædicit. Pectore

Anser.

vero puro, & candido, postquam lixus vel assus est, significat immensum frigus.

Anates.

Anates se sæpius balneantes, & mergentes pluviam notant.

Ardea.

Ardea nubes petens imbres, et procellas præsagit: dumque mediis arenis tristis insidet,

diras tempestates.

Bubo.

Bubo noctis monstrum, in vrbe visus solitudinem imminere demonstrat.

Cornices.

Cornices contra aquas clamantes, & aqua vel nive se perfundentes, copiosum imbrem

præsagiunt, prout Isidorus allegat: Tunc cornix plena, pluviam vocat

improba voce, insidias etiam bestiis, vel hominibus paratas, aliaque plurima

mutabilitate vocis ostendens.

Coccyx.

Coccyx eiusdem naturæ est cum cornice, fereque garritu idem designat.

Corvus.

Corvus est citissimus mutationis aëris nuntius: & alia crocitationis voce prophetat,

quia LXIIII. ' voces formare dicitur, teste Fulgentio: alia voce auram tranquillam,

alia tempestuosam, alia nivem, alia densam nebulam monstrat.

Cygni.

Cygni a terra avolaturi, sublimiori volatu incolis relinquunt horrendum frigus, alias

æstate nautis bonum omen, vt Aemilius ait:

Cygnus in auspiciis semper lætissimus ales.

Hunc potant nautæ, quia non se mergit in vndis.

Ciconiæ.

Ciconiæ horas diei crepitatione rostri dividunt: quod & Iordanes de Attila Aquileiam

obsidente, & vincente attestatur.

Doffrinæ aves.

Doffrinarum alpium Norvegiæ aves, vti variæ & mirabiles sunt, ita incolis mira ostendunt.

Diomedeæ aves.

Diomedeæ aves Græcis tantummodo adulantur

Herciniæ aves.

Herciniæ sylvæ aves, lucentes frequentiori volatu, tenebras densiores signant.

Fulicæ.

Fulicæ, seu fuligines clangore tempestates præsagiunt.

Gallus.

Gallus noctis horas cantu dividit: eoque frequentius reiterato, frigus præsagit.

Grues.

Grues circulari volatu in sublimi aëre serenitatem, humili autem tempestatem, præsertim

ad mediterranea tendentes, & clamore pluviam præsagiunt.

Hirundo.

Hirundo deserens culmina inhabitare, eorum casum portendit: volatu aquas percutiens,

tempestates: alte nidificans, in montibus tute seminandum: humiliter, in

vallibus ruricolis signat.

Ispidarum pelles.

Ispidarum pelles & plumæ, parieti infixæ mutationem aëris, veluti coloris, ostentant:

& Alberto teste, hæ aves custoditæ, thesaurum augere creduntur.

Lagus.

Lagus ludens super aquas, tempestatem præsagit.

Mergus.

Mergus a mari fugiens, gravissimam imminere tempestatem ostendit.

Meanta.

Meanta tempestate imminente plus solito clamat, gaudetque se præda submersorum

posse satiari.

Noctua.

Noctua in imbre garrula serenitatem, & in sereno tempestatem signat, voceque importuna

mortem imminere præsagit.

Nepa.

Nepa gemebunda voce per aërem volans, ncbulas densas, & pluvias signat.

Otis.

Otis in culmine domus, vel turribus, ridenti sibilis cum auditur, fortissimum frigus ostendit.

Pica.

Picam commem continuato garritu, lætos adventare hospites, vbique signare receptum est.

Querquedulæ.

Querquedulæ fere omnes aquaticæ, quarum quædam species quercus aridas inhabitant, pauque vel multo garritu aëris mutationem significant.

Sturnus.

Sturnus aurora surgente nimium murmurans, pluviam: parum vero garriens, serenitatem præsagit.

Turdi.

Turdi nivibus se balneantes tempestates, et nivium casus vehementiores imminere præsagiunt.

Vlula.

Vlula clamans tristitiam, silentio vero prosperitatem significat.

Vultures.

Vultures agminatim volantes, strages hominum quo volant ostendunt.

Adducit etiam Volat. lib. XXV. plura alia volucrum signa, futuræ mutationis temporum, & elementorum, &c.

LIBRI XIX. FINIS.

OLAI MAGNI 697

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE PISCIBVS.

LIBER XX.

PRÆFATIO.

ABSOLVTIS præcedenti libro terrestribus atque aquatilibus avibus, eo relaxatur rerum ordo, vt ad natatilia ingurgite, vel fluminibus viventia descendatur, videaturque quid in aquis Septentrionalibus producitur, quod præter vitæ spiraculum parum commune in forma, vel proprietate habeat cum cæteris bestiis aliarum aquarum, & regionum. Habent enim lacus & amnes Aquilonares, adeo multiplices piscium species, in figura, qualitate, & quantitate ab aliis distinctas, vt delectabilius esset vti eorum sapore, quam altercari de nominum appellatione. Intuitus aliquando sum forum piscarium abundantissimum Venetorum: sed vix quatuor, aut quinque piscium genera, scilicet lucios, tenchas, anguillas, orches, ac squatinas reperi, quæ comparari poterunt Aquilonaribus piscibus multiplici varietate distinctis: quorum veriora nomina si Latino, vel Græco sermone elici, aut indicari nequeunt, veniam facilime merentur sapore gratissimo, quando parum famelico stomacho de nominibus, vel æquivocis

(cujus nominis, vel generis sunt) ratiocinari proderit, vbi delicatius præparanti, ac oblati jucundius exhilarent suos inquisitores. Nec fide carebunt, si insoliti sunt aut annuissi: quia in lib. De animal. conformi ominum sententia dicitur, diversa animalia sua propria sortiri loca, vt leones in Libya, & rangiferi in Suetia: ita & de avibus, piscibusque veniet vbilibet existimandum. In contemplatione enim naturæ nihil potest esse supervacaneum, nihilque incredibile conceditur intelligendum, vt vnicuique existimatio sua salva sit, quando conformioribus causis & rationibus approbata fuerit, atque rerum experientia corroborata. Cum Isidoro tamen animadvertendum est, quod bestiis, & volatilibus prius (tanquam antea visis) nomina imposita sint, quam aquatilibus: & his, cognito eorum generæ e similitudinem terrestrium animalium, aut ex propria specie, natura, moribus, coloribus, varietate, & sexu nomina data: similitudine, vt ranis, vitulis, leonibus marinis: e moribus terrestrium, canibus, vulpibus, lupis, in aquis existentibus, eo quod improba voracitate sua alios devorant, vel persequuntur: ex colore, vt vmbris, auratis, aureisvellis: e varietate, vt trutis, boctibus: ex figura, vt orchibus, rotis, serris: e sexu, vt musculo, eo quod sit ipsius balenæ masculus, cujus coitum concipit, producit, & lactat fœtum. Sed de his, & similibus particularius sequenti libro XXI. de piscibus monstrosis plurima successive ostendentur, vt interim via aperiatur ad loca piscibus magis abundantia.

Piscium spes in aquilone multiplices.

Piscens Venetorum multis, sed diversi ab aquilonaribus.

Piscium sapores potius quam nomina attendenda.

Animalia diversa loca congrua fortiuntur.

Existimatio sua vnicuique salva.

698 DE PISCIBUS.

De triplici Bothnia terras Septentrionalis, & abundantissima eius piscatura.

CAP.I.

Bothnia, id est fundus vasis.

BOTHNIA, quæ sinum Gothicum, sive Sueticum ad Septentrionem terminat, latissima est terra, divisa in tres magnas provincias, Occidentalem, Aquilonarem, & Orientalem. Qui Aquilonarem incolunt, piscatu maxime vivunt: non quod agrum sterilem habeant, sed quia

Copia piscium maxima.

tanta est his copia piscium optimorum, vt in omnium necessariarum rerum permutationem abunde sufficiat. Suntque in omnibus rebus locupletes: siquidem ex Hispania, ac

Merces exoticæ.

Lusitania optimum vinum, & sal: ex Anglia, & Flandria pretiosum pannum: ex Germaniæ civitatibus variam domorum supellectilem

Merces internæ.

& ornatum, præter domesticum cultum: ex Suetia, & Gothia triticum, siliginem, hordeum, & omne genus necessarii leguminis illuc navibus advectum, comparant. Omne littus, insula, sinus, amnis, rivulus illic exuberantem piscium copiam toto

Insulæ plurimæ.

anno, maxime tempore æstivo, quo omnia ibi amœnissima sunt, præbet. Insulæ

circa maris littora plurimæ sunt, & jucundissimæ: quæ herbis, arboribus, & graminibus,

Amœnitas singularis Bothniæ.

maximam recreandi delectationem exhibent. In arboribus avium diversi

generis suavis concentus: piscium mira varietas, sese super vndas ludendo efferentium:

piscatorum maximus in omni loco proventus: nulla illic nociva belua in mari

nullum perniciosum reptile, aut formidabile animal prope in terra: nullæ tenebræ

tempore totius æstatis: nullus ardor solis: aber salubris, & temperatus: omnia

Turpitudo nulla in populo.

ibi jucunda, quieta, & tranquilla. Verum quod magis mirum est in tanta locorum,

& temporum amœnitate, ac licentia, nullum turpis lasciviæ facinus admittitur: castus,

& verecundus inter homines vtriusque sexus convictus: nec incestus, nec fornicatio,

Ignorantes vitia beatiores.

nec adulterium fit, aut nominatur in illis: tantum enim valet lex Domini

immaculata apud simplices illos populos, vt ipsorum castimoniæ multi in lege divina

Thorna oppidum.

doctissimi cedere videantur. Labitur e montibus hujus Aquilonaris Bothniæ

(id est fundi maris) vndosus, & profundus amnis: qui duobus ostiis fertur in mare,

relicto in medio brevi spatio, in quo fundatum est oppidum, quod Thorna, id est

turrita

turrita insuja dicitur: caius latitudinis elevatio est circiter 82. grad. longitu. 42.

Est autem hoc oppidum in loco plurimum amœno, & commodo situatum: nec

Thorna emporium valde frequentatum.

aliud emporium frequentius in toto tractu suppolari, quam est hæc Thorna. Ad ipsam

enim confluunt Russi albi, Lappones, Biarmi, Bothnienses, Finni, Sueci,

Tavasti, Hessingi, & complures alii, e partibus Norvegiæ, per altissimos montes,

Nomina gentium.

& vastas solitudines, ac Iempthiam regionem: & hi omnes, partim oblongis

naviculis, incitatissimis fluviorum casibus aptatis, partim curribus domitorum

rangiferorum instar cervorum vtuntur, partim etiam pandis perticis, quibus conspersa

nivibus juga montium cito superant, celerique allapsu concurrunt, vti in principio

hujus voluminis explanatum reperitur.

De multitudine Piscium hujus Emporii.

CAP. II.

COMPORTATI pisces diversarum specierum e piscaturis

superiorum fluminum in hunc locum, mercatoribus

Rerum commutatio vbi exercetur.

longinquarum provinciarum rerum commutationem venundantur:

& hoc in colligatis fasciculis quingentarum

gravium librarum, quod pondus illic est vsitatius: & præterea

Piscium diversitas.

in maximis vasis sale conditi pisces, seu alio modo

suavioris saporis conciliandi gratia fumigati. Ad hanc insulam

Nomina locorum.

frequentiorem navigationem Holmenses, Aboënses,

Raugmenses, & Eregrundenses, quotannis in maximo

capiendo lucro instituunt, ac mercimonia non pecuniarum numeratione (eo quod

Nummi quo in loco non æstimantur.

gens illa nummos non æstimat) sed commutatione rerum necessariarum, prout libro

IIII cap. V. fuit enarratum, distrahunt. Et id quidem fit, quia ad hoc emporium ob

populi simplicitatem, ac credulitatem, plerumque a dolosis mercatoribus importata

Moscovitarum gens astuta.

moneta, deprehensa sit falsa, vafro præsertim irigenio Moschovitarum, qui illuc circa

æstivale solstitium (vti ego M. D. XIX. vidi)in magno numero, navigia in

humeris aliquando inter distantes aquas portantes, concurrere solent. Sed dolus eorum

Dolus punitur.

cum detegitur, repentinam illico recipit vltionem, prout superius lib. VI. cap. XIII.

clarius patebit intuenti: vbi etiam de damnis vilissimæ monetæ plura dicuntur.

turrita insuja dicitur: caius latitudinis elevatio est circiter 82. grad. longitu. 42.

Est autem hoc oppidum in loco plurimum amœno, & commodo situatum: nec

Thorna emporium valde frequentatum.

aliud emporium frequentius in toto tractu suppolari, quam est hæc Thorna. Ad ipsam

enim confluunt Russi albi, Lappones, Biarmi, Bothnienses, Finni, Sueci,

Tavasti, Hessingi, & complures alii, e partibus Norvegiæ, per altissimos montes,

Nomina gentium.

& vastas solitudines, ac Iempthiam regionem: & hi omnes, partim oblongis

naviculis, incitatissimis fluviorum casibus aptatis, partim curribus domitorum

rangiferorum instar cervorum vtuntur, partim etiam pandis perticis, quibus conspersa

nivibus juga montium cito superant, celerique allapsu concurrunt, vti in principio

hujus voluminis explanatum reperitur.

De multitudine Piscium hujus Emporii.

CAP. II.

COMPORTATI pisces diversarum specierum e piscaturis

superiorum fluminum in hunc locum, mercatoribus

Rerum commutatio vbi exercetur.

longinquarum provinciarum rerum commutationem venundantur:

& hoc in colligatis fasciculis quingentarum

gravium librarum, quod pondus illic est vsitatius: & præterea

Piscium diversitas.

in maximis vasis sale conditi pisces, seu alio modo

suavioris saporis conciliandi gratia fumigati. Ad hanc insulam

Nomina locorum.

frequentiorem navigationem Holmenses, Aboënses,

Raugmenses, & Eregrundenses, quotannis in maximo

capiendo lucro instituunt, ac mercimonia non pecuniarum numeratione (eo quod

Nummi quo in loco non æstimantur.

gens illa nummos non æstimat) sed commutatione rerum necessariarum, prout libro IIII cap. V. fuit enarratum, distrahunt. Et id quidem fit, quia ad hoc emporium ob populi simplicitatem, ac credulitatem, plerumque a dolosis mercatoribus importata

Moscovitarum gens astuta.

moneta, deprehensa sit falsa, vafro præsertim irigenio Moschovitarum, qui illuc circa æstivale solstitium (vti ego M. D. XIX. vidi)in magno numero, navigia in humeris aliquando inter distantes aquas portantes, concurrere solent. Sed dolus eorum

Dolus punitur.

cum detegitur, repentinam illico recipit vltionem, prout superius lib. VI. cap. XIII. clarius patebit intuenti: vbi etiam de damnis vilissimæ monetæ plura dicuntur.

700 DE PISCIBUS.

De piscatura Salmonum.

CAP. III.

Salmonum piscatura vberrima.

VIX alicubi in tota Europa vberior salmonum piscatura reperitur, quam in Bothnico mari versus Lappones, e quorum montibus & terris, vastissima flumina dulcium aquarum descendunt: contraque pulcherrimo spectaculo, quasi milites micantibus armis, sub solari æstu ascendere videntur

Salmo a saltu dictus.

salmones, tanto præsertim agmine, vt superiores montium aquæ prædam reservent piscatoribus suis. Dicitur nanque salmo a saltu: caudam enim ore replicat, & reflectit, firmiter eam ore tenens, donec saltus agilitate locum abruptum conscendat: ad quem tendens contra fluminis impetum, a proposito non desistit, quousque dulcibus aquis (quas avide desiderat) reficiatur: ac postea vicissim desiliendo,

Salmo 6. vel 7. pedum longitudine.

ad nota domicilia intra cavernosas rupes revertitur. Gaudet enim alternatim falsis, & dulcibus aquis. Crescit hic piscis in longitudine VI. vel VII. pedum, magno prævalens robore, sed ponderosus & gravis: omnisque quam habet agilitas, a potentia virtutis eius est potius, quam a levitate corporis. Hic, vt dicit Plin.

Carnes salmonis rubeæ.

lib. IX. cap. XVIII, olim præferebatur omnibus piscibus mannis, & maxime in Aquitania. Carnes eius rubeæ sunt: quæ licet dulces & gratæ sint, valde tamen satietatem

Sapor salsus gratior.

cito manducantibus ingerunt: quod verum est recentes avidius sumptæ. Dum vero sale condiuntur, gratiores æstimantur, ita vt magno pretio ac multitudine emptæ, ad superioris Germaniæ partes vsque, primum navigiis, & demum curribus advehantur. Neque genus hoc piscium, quantumcunque capiatur, deficere videtur in loco nativo suo. Vidi enim ego circa æstivale solstitium in extremis Bothniæ littoribus circa Thornam, adeo magnam eorum multitudinem capi, atque in tanto

Modus exiliendi a retibus.

numero extrahi, vt fortissima retia rumperentur. Nititur enim hic piscis, dum sentit

se retibus pressum, omnibus viribus se liberare, caudam ad os applicando, vt

Salmonis cordiutissime vivit.

circulari saltu exiliat: idque, licet tardus sit, & piger ob suam pinguedinem, celerrime

ostendit. Cor eius extractum diutius omnium cordibus animalium moventur

Sal. Germanici.

In Rheno, & Vistula, ac Duna, vel Dzuina prope Rigam in Livonia, magno

pretio comparantur salmones: hique fumo querno ad gratissimum saporem indurantur, prout

prout & generaliter fieri solet apud omnes aquas Septentrionales. In regionibus

autem Ostrogothorum ac Vestrogothorum, etiam plurimi capiuntur. Flumina enim illic

Salmones Gothici.

in plerisque locis XX. vel XXX. pedum altitudine reperiuntur, maxime penes Vestrogothos

in provincia VVermelandia dicta, quæ olim regio titulo decorabatur: vbi

Lacus C. milliu passuum.

lacus dulcium aquarum, centum millibus passuum in longitudine, & XL. in latitudine

patet, cui nomen Vener est: in quem XXIIII. magna flumina a montibus Norvegiæ

Flumina 24. fluunt in vnum lacum, ac vnum exitum habent.

illabuntur, vnum solum exitum versus Meridiem habentia: qui Trolhetta, id

est, dæmonum caputium appellatur. In fluminibus illis recentibus in maxima copia

ialmones capiuntur: inque genere suo maxima producunt ova, cicerculas, vel pisa in

quantitate superantia, ac maculas nigras in cute respersas habentia cum magno decore.

Salmonum ova.

Maximus denique horum piscium, vbicunque capiuntur, quæstus est, & adhibito

ingenio capiendi major indies excrescit.

De piscatura Vitulorum marinorurm.

CAP. IIII.

QVIA in mari Bothnico & Finnonico maxima vitulorum

Vituli marini.

marinorum, sive phocarum multitudo reperitur: idcirco

naturam eius, & demum venandi modum, quem videram,

paucis annectam. Vitulus marinus, qui & Helcus Latine dicitur,

Helcus.

a similitudinem terrestris vituli fortitur nomen: habetque

corpus durum, & carnosum, ideoque difficulter interficitur,

nisi elisis temporibus capitis, Vox eius est vt tauri: quatuor

Vox vt tauri.

habet pedes, non autem auriculas quia regimen vitæ

eiu, & mansio est in aqua. Si enim auriculas haberet, multum

humorem susciperet, natationemque sibi in aqua prohiberet. Animal generat completum:

parit vt homo omni tompore, sed maxime cum primis capris. Vitulus

Vituli marini partus.

marinus pilo vestitus, averso coitu, vt canis, invitus adhæret: parit animal in terra

more pecudum, nunquam tamen plures geminis fœtus, licet autor de nat. rerum dicat,

tres. Fœtum non ante XII. diem a partum in mare producit, subinde assuefaciens. Ipsis

in somno mugitus, vnde nomen vituli, Accipiunt tamen disciplinam, voceque pariter

prout & generaliter fieri solet apud omnes aquas Septentrionales. In regionibus autem Ostrogothorum ac Vestrogothorum, etiam plurimi capiuntur. Flumina enim illic

Salmones Gothici.

in plerisque locis XX. vel XXX. pedum altitudine reperiuntur, maxime penes Vestrogothos in provincia VVermelandia dicta, quæ olim regio titulo decorabatur: vbi

Lacus C. milliu passuum.

lacus dulcium aquarum, centum millibus passuum in longitudine, & XL. in latitudine patet, cui nomen Vener est: in quem XXIIII. magna flumina a montibus Norvegiæ

Flumina 24. fluunt in vnum lacum, ac vnum exitum habent.

illabuntur, vnum solum exitum versus Meridiem habentia: qui Trolhetta, id est, dæmonum caputium appellatur. In fluminibus illis recentibus in maxima copia ialmones capiuntur: inque genere suo maxima producunt ova, cicerculas, vel pisa in quantitate superantia, ac maculas nigras in cute respersas habentia cum magno decore.

Salmonum ova.

Maximus denique horum piscium, vbicunque capiuntur, quæstus est, & adhibito ingenio capiendi major indies excrescit.

De piscatura Vitulorum marinorurm.

CAP. IIII.

QVIA in mari Bothnico & Finnonico maxima vitulorum

Vituli marini.

marinorum, sive phocarum multitudo reperitur: idcirco naturam eius, & demum venandi modum, quem videram, paucis annectam. Vitulus marinus, qui & Helcus Latine dicitur,

Helcus.

a similitudinem terrestris vituli fortitur nomen: habetque corpus durum, & carnosum, ideoque difficulter interficitur, nisi elisis temporibus capitis, Vox eius est vt tauri: quatuor

Vox vt tauri.

habet pedes, non autem auriculas quia regimen vitæ eiu, & mansio est in aqua. Si enim auriculas haberet, multum humorem susciperet, natationemque sibi in aqua prohiberet. Animal generat completum: parit vt homo omni tompore, sed maxime cum primis capris. Vitulus

Vituli marini partus.

marinus pilo vestitus, averso coitu, vt canis, invitus adhæret: parit animal in terra more pecudum, nunquam tamen plures geminis fœtus, licet autor de nat. rerum dicat, tres. Fœtum non ante XII. diem a partum in mare producit, subinde assuefaciens. Ipsis in somno mugitus, vnde nomen vituli, Accipiunt tamen disciplinam, voceque pariter

& visu populum salutant , incondito fremitu: nomine vocati respondent .

Somnus gravissimus

Nullum animal graviore somno premitur. Pinnis , quibus in mari vtuntur , humi

quoque pedum vice serpunt , sursum deorsumque claudicantium more se moventes .

Pelles eorum etiam detractas corpori, sensum æquorum retinere traditur, semperque

æstu maris recedente inhorrescere . Dextera pinna vim soporiferam , somnosque alliciendi

capiti subdita habet. Pavidi fulminum,tutissima putant tabernacula e pellibus

Vitulorum marinorum confecta , eo quod solum hoc animal in æquore,vt aquilam in

Octavius Augustu

æthere,a fulminis ictu immune est ,& securum. Octavius Augustus , licet non minus

severus, quam facilis & clemens patronus , ac dominus esset, tonitrua fulguraque

Vituli marini descripti

paulo infirmius expavescebat , ita vt semper , & vbique pellem vituli marini pro remedio

circunferret . Pellis enim hæc secundum Albertum lib. XXIIII. pilosa

est, nigris albisque maculis distincta . Hoc animal lactando, catulos mammis nutris,

duodecimo die in mare producens. In somno ita alte stertit,quod somnus eius mugitus

esse videatur , vt alias balena, rosmarus, sive morsus, & celetus in arena , vel

monticulis eminentibus super aquas .

De modo piscandi eos, & eorum medicina.

CAP.V.

Mod' piscandi vitulos marino

MODVS vero piscandi eos , e suprasculptis imaginibus

facilime deprehenditur. Piscator nanque mentita pelle

nigra, cum longa hasta ferro hamata, super glacie curvatus

iacet, mugituque vitulum vocat , qui mox accedit , putans

novam suscipere conjugem , propria interfecta : est enim

Belua crudelis in conjugis interfectione

(vt Albertus refert)super omnes beluas crudelior vxoricida ,vt vnam alteri superinducat , donec ab aliquam earum

in defensione fuerit interemptus : verum non confortem,

sed jaculum , non luxuriam, sed laqueum invenit, vt occidatur .

Nam spiculum per hastam immissum , manent in corpore , donec debilitata

Modus alius capiendi vitulos marino

belua e suscepto vulnere, per funem attrahatur. Capitur etiam dormiens , præsertim

hamato mucrone,quia profundissime dormit,vt & alii quidam pisces, de quibus

infra cap. de rosmaro sequenti lib . dicetur. In aquis dulcibus naturaliter non

Canicies pisci vti homini accidit

sunt vituli marini , secundum Albertum lib. XX. cap. III. nisi aviditate prædæ

eo se conferant,vt infra de captura halecum dicetur . Canicies vti homini,& equo,

sic quoque vitulo marino accidit : senectutique reverentiam juniores semper habet .

Reverentia senu

Vbi enim in scopulis XXX. vel XL. vel plures dormiendo jacent,tanquam pecorum

greges,fideliter notantum est, senes pariter, & juniores seorsum dormire: vnde

& seniore in aquas descendente,nec vnus e toto grege in scopulo montano, lato,vel

in glaciei parte natante remanet , nisi pariendi causa. Hujus animalis pili in corio

Fluxus & refluxus maris in pellibus appare

detracto vbicunque fuerint, compositione, & erectione sua indicant fluxum, & refluxum

maris,veluri aliorum animalium marinorum,quæ pilosa sunt . Nam si mare

turbatum in fluctus surrexerit,& pilus similiter erectus exurgit:si vero mare pacificum fuerit , pilus in planum sternitur : sicque maris status in re insensata ,& mortua

Tempus e vestitu judicatu

deprehenditur. Bothnici nautæ prognosticum suscipiunt e vestitu proprio,de pelibus hujusmodi composito, an mare tranquillum,& prospera navigatio sit speranda vel periculum in mari subeundum. Tranquillus in vita Tiberii scribit in pellem, hanc ictum fulminis avertere , ne noceat.Et hoc quoque repetit Volateranus lib.XXV.

Præterea

& visu populum salutant , incondito fremitu: nomine vocati respondent .

Somnus gravissimus

Nullum animal graviore somno premitur. Pinnis , quibus in mari vtuntur , humi quoque pedum vice serpunt , sursum deorsumque claudicantium more se moventes . Pelles eorum etiam detractas corpori, sensum æquorum retinere traditur, semperque æstu maris recedente inhorrescere . Dextera pinna vim soporiferam , somnosque alliciendi capiti subdita habet. Pavidi fulminum,tutissima putant tabernacula e pellibus Vitulorum marinorum confecta , eo quod solum hoc animal in æquore,vt aquilam in

Octavius Augustu

æthere,a fulminis ictu immune est ,& securum. Octavius Augustus , licet non minus severus, quam facilis & clemens patronus , ac dominus esset, tonitrua fulguraque

Vituli marini descripti

paulo infirmius expavescebat , ita vt semper , & vbique pellem vituli marini pro remedio circunferret . Pellis enim hæc secundum Albertum lib. XXIIII. pilosa est, nigris albisque maculis distincta . Hoc animal lactando, catulos mammis nutris, duodecimo die in mare producens. In somno ita alte stertit,quod somnus eius mugitus esse videatur , vt alias balena, rosmarus, sive morsus, & celetus in arena , vel monticulis eminentibus super aquas .

De modo piscandi eos, & eorum medicina.

CAP.V.

Mod' piscandi vitulos marino

MODVS vero piscandi eos , e suprasculptis imaginibus facilime deprehenditur. Piscator nanque mentita pelle nigra, cum longa hasta ferro hamata, super glacie curvatus iacet, mugituque vitulum vocat , qui mox accedit , putans novam suscipere conjugem , propria interfecta : est enim

Belua crudelis in conjugis interfectione

(vt Albertus refert)super omnes beluas crudelior vxoricida ,vt vnam alteri superinducat , donec ab aliquam earum in defensione fuerit interemptus : verum non confortem, sed jaculum , non luxuriam, sed laqueum invenit, vt occidatur . Nam spiculum per hastam immissum , manent in corpore , donec debilitata

Modus alius capiendi vitulos marino

belua e suscepto vulnere, per funem attrahatur. Capitur etiam dormiens , præsertim hamato mucrone,quia profundissime dormit,vt & alii quidam pisces, de quibus infra cap. de rosmaro sequenti lib . dicetur. In aquis dulcibus naturaliter non

Canicies pisci vti homini accidit

sunt vituli marini , secundum Albertum lib. XX. cap. III. nisi aviditate prædæ

eo se conferant,vt infra de captura halecum dicetur . Canicies vti homini,& equo,

sic quoque vitulo marino accidit : senectutique reverentiam juniores semper habet .

Reverentia senu

Vbi enim in scopulis XXX. vel XL. vel plures dormiendo jacent,tanquam pecorum

greges,fideliter notantum est, senes pariter, & juniores seorsum dormire: vnde

& seniore in aquas descendente,nec vnus e toto grege in scopulo montano, lato,vel

in glaciei parte natante remanet , nisi pariendi causa. Hujus animalis pili in corio

Fluxus & refluxus maris in pellibus appare

detracto vbicunque fuerint, compositione, & erectione sua indicant fluxum, & refluxum

maris,veluri aliorum animalium marinorum,quæ pilosa sunt . Nam si mare

turbatum in fluctus surrexerit,& pilus similiter erectus exurgit:si vero mare pacificum

fuerit , pilus in planum sternitur : sicque maris status in re insensata ,& mortua

Tempus e vestitu judicatu

deprehenditur. Bothnici nautæ prognosticum suscipiunt e vestitu proprio,de pelibus

hujusmodi composito, an mare tranquillum,& prospera navigatio sit speranda

vel periculum in mari subeundum. Tranquillus in vita Tiberii scribit in pellem,

hanc ictum fulminis avertere , ne noceat.Et hoc quoque repetit Volateranus lib.XXV.

Præterea

Præterea Plin .lib. XXXII. asserit facies expavescentium morsum canis rabidi,

perungi debere adipe vituli marini . Idem quoque adeps lichenas, & lepras solvit .

Coagulum eiusdem vituli comitiales bibunt cum equino lacte.eodemque coagulo magi

Mediciæ e vitulo marino.

in lethargum vergentibus ad olfactum vtuntur. Coagulum phocarum etiam virtutem

habet castoreo similem, & epilepticis prodest . Item pro præfocationibus matricis,

mulieribus bibitum valet : verum coagulum integrum in aqua manet, sophisticatum

mox solvitur: quod attendant medici .

Adhuc de virtute hujus bestiæ.

CAP.VI.

FEL etiam horum vitulorum marinorum ad multa valet,

si quis Dioscoridem quæsierit. Item bestiæ hæ adeo animosæ

sunt, vt audito tonitru , visoque fulmine ac coruscatione ,

gaudentes ascendant planos monticulos , sicuti ranæ

exultant accessu pluviarum. Navigaturi Bothnienses,

seu Aquilonares nautæ, versus Germaniam in asperrima

hyeme , pinguedine hujus beluæ liniunt tabulas navium,

Naves perunctæ pinguedine vituli marini non congelantur.

ne glacie congelentur ad navis demersionem. Item pinguedo

hæc , Seeltraan vulgariter dicta , plurimum valet

ad inungendum diversa genera coriorum ,ac pellium, quas alutas appellant : vnde

caligæ molliores conficiuntur : quemadmodum videtur , quomodo in Prussia hac

Pelles sylvestrum & domesticarum caprarum vnguntur pinguedine vituli.

pinguedine per aquarum rotas aluta præparatur , atque distrahendi gratia in Flandriam , & tandem in Italiam , Galliam ,ac Germaniam transportatur . Tergora etiam bovina, nisi vncta fuerint hac pinguedine , vel ceti , non valent ad conficiendum ocreas viatorum in pluvia, eo quod arcet omnem humiditatem , & diutissime conservat eas : nec mures hac pinguedine calceos, vel ocreas vnctas rodunt, aut lora equorum ad præsepia ligatorum , sicuti alia, scilicet bovina,vel arietina pinguedine ynda. Immo hoc bonum naturaliter inest huic corio, vt fulmine non tangatur,vbicunque fuerit alligatum . Item superius lib. XI.cap. XXIII, plura notata sunt

Pinguedo vituli marini ad multa vtilis.

de hac pinguedine , quomodo tempore obsidionis super aquas inter glaciem apertas effusa , impedit congelationem .

De perplexitate comedentium carnes hujus. Vituli tempore Iejunii.

CAP.VII.

CVM hoc animal carnem habeat , & laridum , more domesticorum porcorum , nonnulli scrupulose se torquent ,

Vituli marini pinguedo comeditur diebus jejuniorum .

ne his , scilicet interioribus carnibus, vescantur in Quadragesima , ea securitate , sicuti lardum vel pinguedinem. quæ foris est,& avulsa carnem retinet sibi conjunctam . Quocirca rectoribus Ecclesiasticis hæc causa discutienda committi consuevit: dumque in vnam , & alteram partem physica ratione multa adduci , probarique solent , nec satis concorditer diffiniri , simplicioris ingenii viri , multis post

Præterea Plin .lib. XXXII. asserit facies expavescentium morsum canis rabidi, perungi debere adipe vituli marini . Idem quoque adeps lichenas, & lepras solvit . Coagulum eiusdem vituli comitiales bibunt cum equino lacte.eodemque coagulo magi

Mediciæ e vitulo marino.

in lethargum vergentibus ad olfactum vtuntur. Coagulum phocarum etiam virtutem habet castoreo similem, & epilepticis prodest . Item pro præfocationibus matricis, mulieribus bibitum valet : verum coagulum integrum in aqua manet, sophisticatum mox solvitur: quod attendant medici .

Adhuc de virtute hujus bestiæ.

CAP.VI.

FEL etiam horum vitulorum marinorum ad multa valet, si quis Dioscoridem quæsierit. Item bestiæ hæ adeo animosæ sunt, vt audito tonitru , visoque fulmine ac coruscatione , gaudentes ascendant planos monticulos , sicuti ranæ exultant accessu pluviarum. Navigaturi Bothnienses, seu Aquilonares nautæ, versus Germaniam in asperrima hyeme , pinguedine hujus beluæ liniunt tabulas navium,

Naves perunctæ pinguedine vituli marini non congelantur.

ne glacie congelentur ad navis demersionem. Item pinguedo

hæc , Seeltraan vulgariter dicta , plurimum valet

ad inungendum diversa genera coriorum ,ac pellium, quas alutas appellant : vnde

caligæ molliores conficiuntur : quemadmodum videtur , quomodo in Prussia hac

Pelles sylvestrum & domesticarum caprarum vnguntur pinguedine vituli.

pinguedine per aquarum rotas aluta præparatur , atque distrahendi gratia in Flandriam ,

& tandem in Italiam , Galliam ,ac Germaniam transportatur . Tergora

etiam bovina, nisi vncta fuerint hac pinguedine , vel ceti , non valent ad conficiendum

ocreas viatorum in pluvia, eo quod arcet omnem humiditatem , & diutissime

conservat eas : nec mures hac pinguedine calceos, vel ocreas vnctas rodunt, aut lora

equorum ad præsepia ligatorum , sicuti alia, scilicet bovina,vel arietina pinguedine

ynda. Immo hoc bonum naturaliter inest huic corio, vt fulmine non tangatur,vbicunque

fuerit alligatum . Item superius lib. XI.cap. XXIII, plura notata sunt

Pinguedo vituli marini ad multa vtilis.

de hac pinguedine , quomodo tempore obsidionis super aquas inter glaciem apertas

effusa , impedit congelationem .

De perplexitate comedentium carnes hujus. Vituli tempore Iejunii.

CAP.VII.

CVM hoc animal carnem habeat , & laridum , more domesticorum

porcorum , nonnulli scrupulose se torquent ,

Vituli marini pinguedo comeditur diebus jejuniorum .

ne his , scilicet interioribus carnibus, vescantur in Quadragesima ,

ea securitate , sicuti lardum vel pinguedinem.

quæ foris est,& avulsa carnem retinet sibi conjunctam . Quocirca

rectoribus Ecclesiasticis hæc causa discutienda committi

consuevit: dumque in vnam , & alteram partem physica

ratione multa adduci , probarique solent , nec satis concorditer

diffiniri , simplicioris ingenii viri , multis post

Præterea Plin .lib. XXXII. asserit facies expavescentium morsum canis rabidi,

perungi debere adipe vituli marini . Idem quoque adeps lichenas, & lepras solvit .

Coagulum eiusdem vituli comitiales bibunt cum equino lacte.eodemque coagulo magi

Mediciæ e vitulo marino.

in lethargum vergentibus ad olfactum vtuntur. Coagulum phocarum etiam virtutem

habet castoreo similem, & epilepticis prodest . Item pro præfocationibus matricis,

mulieribus bibitum valet : verum coagulum integrum in aqua manet, sophisticatum

mox solvitur: quod attendant medici .

Adhuc de virtute hujus bestiæ.

CAP.VI.

FEL etiam horum vitulorum marinorum ad multa valet,

si quis Dioscoridem quæsierit. Item bestiæ hæ adeo animosæ

sunt, vt audito tonitru , visoque fulmine ac coruscatione ,

gaudentes ascendant planos monticulos , sicuti ranæ

exultant accessu pluviarum. Navigaturi Bothnienses,

seu Aquilonares nautæ, versus Germaniam in asperrima

hyeme , pinguedine hujus beluæ liniunt tabulas navium,

Naves perunctæ pinguedine vituli marini non congelantur.

ne glacie congelentur ad navis demersionem. Item pinguedo

hæc , Seeltraan vulgariter dicta , plurimum valet

ad inungendum diversa genera coriorum ,ac pellium, quas alutas appellant : vnde

caligæ molliores conficiuntur : quemadmodum videtur , quomodo in Prussia hac

Pelles sylvestrum & domesticarum caprarum vnguntur pinguedine vituli.

pinguedine per aquarum rotas aluta præparatur , atque distrahendi gratia in Flandriam ,

& tandem in Italiam , Galliam ,ac Germaniam transportatur . Tergora

etiam bovina, nisi vncta fuerint hac pinguedine , vel ceti , non valent ad conficiendum

ocreas viatorum in pluvia, eo quod arcet omnem humiditatem , & diutissime

conservat eas : nec mures hac pinguedine calceos, vel ocreas vnctas rodunt, aut lora

equorum ad præsepia ligatorum , sicuti alia, scilicet bovina,vel arietina pinguedine

ynda. Immo hoc bonum naturaliter inest huic corio, vt fulmine non tangatur,vbicunque

fuerit alligatum . Item superius lib. XI.cap. XXIII, plura notata sunt

Pinguedo vituli marini ad multa vtilis.

de hac pinguedine , quomodo tempore obsidionis super aquas inter glaciem apertas

effusa , impedit congelationem .

De perplexitate comedentium carnes hujus. Vituli tempore Iejunii.

CAP.VII.

CVM hoc animal carnem habeat , & laridum , more domesticorum

porcorum , nonnulli scrupulose se torquent ,

Vituli marini pinguedo comeditur diebus jejuniorum .

ne his , scilicet interioribus carnibus, vescantur in Quadragesima ,

ea securitate , sicuti lardum vel pinguedinem.

quæ foris est,& avulsa carnem retinet sibi conjunctam . Quocirca

rectoribus Ecclesiasticis hæc causa discutienda committi

consuevit: dumque in vnam , & alteram partem physica

ratione multa adduci , probarique solent , nec satis concorditer

diffiniri , simplicioris ingenii viri , multis post

habitis causis, in vtraque partem prolatis,dicunt ,'at probant,ex ipso vitulo marino

sumendam fore demonstrationem , hanc videlicet , vt cum partum fecerit in littore,

Vitulus inter pisces computat' recte in quadragesima manducatu

si ad sylvas in venatore compulsa belua- sugerit, abstinendum eius esum erit tempore

prohibito: si vero ad aquas, securissime ea vescendum erit. Et ita servatur, vt infinitæ

hominum multitudines hac pinguedine vtantur in obsoniis suis, loco olei: atque ob eam

causam carnes in maxima quantitate, veluti latera porcorum,in vasa recluduntur. Pinguedo

tamen hujus vituli marini solidior , defertur ad amplam Germaniam. Solebat

nihilominus esse valde vtilis, & delectabilis olei vsus in Aquilonaribus regnis,

Lutheranorum detestabilis impostur

immo & lucrosus quæstus ipsis mercatoribus , donec ipsimet Lutherano dogmati petulanter adhærentes (quatenus omnem jejunium tollerent) dixerunt populo, quod Hispani lavarent suos leprosos in oleo , ideoque nequaquam eo vescendum. Illisque creditum est, nec quisquam amplius oleum ab ingeniosis illis impostoribus emere in animum sibi induxit : & ita in hac parte bonum quæstum se perdidisse lugent , tum etiam in aliis rebus indiscrete diffamatis .

De Lupis , sive luciis.

CAP.VIII.

Lacus maximi dulcium aquaru

SVNT lacus dulcium aquarum in montanis Lapponiæ , CCCC. milliarium Italicorum longitudine , latitudine veto C. & amplius : in quibus tanta est luporum aquatilium (quamvis & aliorum piscium) copia, vt non solum alendis hominibus , per quatuor amplissima Septentrionalia regna sufficians , sed etiam latius sale , soleque siccati navigiis , velut lignorum magnæ strues ,in amplam

Lupus piscis seu lucius vorrax

Germaniam vendendi exportentur . Itidem de lacubus Finlandiæ censendum erit. Est igitur lupus,piscis fluviatilis, ore laro,dentibus acutissimis , minorum piscium devorator : cui tamen perca squamis , & pinnis asperrimis armata resistit , vt sibi nott prævaleat: tamen ex insidiis transversam percam,ore compressam lupus ipse minutim lacerat , & deglutit: adeo nullus , etiam armatus piscis a votacitate eius perinanet immunis . Vescitus

habitis causis, in vtraque partem prolatis,dicunt ,'at probant,ex ipso vitulo marino sumendam fore demonstrationem , hanc videlicet , vt cum partum fecerit in littore,

Vitulus inter pisces computat' recte in quadragesima manducatu

si ad sylvas in venatore compulsa belua- sugerit, abstinendum eius esum erit tempore prohibito: si vero ad aquas, securissime ea vescendum erit. Et ita servatur, vt infinitæ hominum multitudines hac pinguedine vtantur in obsoniis suis, loco olei: atque ob eam causam carnes in maxima quantitate, veluti latera porcorum,in vasa recluduntur. Pinguedo tamen hujus vituli marini solidior , defertur ad amplam Germaniam. Solebat nihilominus esse valde vtilis, & delectabilis olei vsus in Aquilonaribus regnis,

Lutheranorum detestabilis impostur

immo & lucrosus quæstus ipsis mercatoribus , donec ipsimet Lutherano dogmati petulanter adhærentes (quatenus omnem jejunium tollerent) dixerunt populo, quod Hispani lavarent suos leprosos in oleo , ideoque nequaquam eo vescendum. Illisque creditum est, nec quisquam amplius oleum ab ingeniosis illis impostoribus emere in animum sibi induxit : & ita in hac parte bonum quæstum se perdidisse lugent , tum etiam in aliis rebus indiscrete diffamatis .

De Lupis , sive luciis.

CAP.VIII.

Lacus maximi dulcium aquaru

SVNT lacus dulcium aquarum in montanis Lapponiæ ,

CCCC. milliarium Italicorum longitudine , latitudine

veto C. & amplius : in quibus tanta est luporum aquatilium

(quamvis & aliorum piscium) copia, vt non solum

alendis hominibus , per quatuor amplissima Septentrionalia

regna sufficians , sed etiam latius sale , soleque siccati

navigiis , velut lignorum magnæ strues ,in amplam

Lupus piscis seu lucius vorrax

Germaniam vendendi exportentur . Itidem de lacubus

Finlandiæ censendum erit. Est igitur lupus,piscis fluviatilis,

ore laro,dentibus acutissimis , minorum piscium devorator : cui tamen perca

squamis , & pinnis asperrimis armata resistit , vt sibi nott prævaleat: tamen ex insidiis

transversam percam,ore compressam lupus ipse minutim lacerat , & deglutit:

adeo nullus , etiam armatus piscis a votacitate eius perinanet immunis . Vescitus

lupus,seu lucius,bestiis venenosis, vt bufonibus,ranis,& hujusmodi : nihilominus

Lup' piscis etiam venenosis bestiis vescitur.

ægrotantibus consilio medicorum deputantur inter sanos cibos.Retibus inclusus saeilleme

evadit, si attrahendo retia piscatores lento vtuntur tractu : celerrime etenim retia

attracta non evadit . Lupus hic aquatilis nominatur, & si fluviales aquas, cibumque

pro vita sufficientem habuerit, successu temporum ad longitudinem octo pedum evadet:

piscemque fere ad sui magnitudinem vorat. Nam vbi victum subegerit,caput

Lup' caput piscis, & squamas aculeatas primo comedit.

primum ore comedit,quo digesto, paulatim sequentia, donec totum consumat. Pari

quoque suo parcere recusat, vel ob naturalem crudelitatem , vel quia avidus

est cibi, rapinæque impatiens . Præterea & propria semina persequitur,vbi induerint

formam piscis: neque a spinas acutas, ac squamas aculeatas habentibus abstinet: stomachum

nanque habet ita gutturi continuatum, quod aliquando eiicit eum,aviditate

glutiendi piscem.

De eiusdem Piscis captura.

CAP.IX.

FœMINA hujus piscis cum ova spargit , multum a

loco, vbi morari consuevit,abscendit,ibique ova parit,vt filii

sui non sint sibi impedimento ad prædam capiendam:

idque fit vel naturali crudelitate, vel cibi , vel rapinæ invidia.

Cautela captandæ prædæ .

Capitur multis modis, hamo videlicet lato,ex aurichalco,

vel rutilante ære ad hoc fabricato,cui appositus est

Lupus piscis capitur vario modis.

piscis candidi coloris. Item furca ferrea dentata sub tenebris,

ad ignem piceis tedis accensum:quem cum avide miratur,

ferro furcaque percutitur. insuper quando sub glacie ludit in

Lucius sub glacie ludit.

fine Martii: tunc enim projicit ova , tantumque strepitum valido capitis motu aquæ

ostendit , vt vltro piscantibus signum suæ capturæ demonstret . Domunculis etiam

capitur,ex asserculis longis confectis, ac in arundine firmatis : quas ingressus grassatur

in quoslibet piscens devorandos . Proceres gulæ, qui hosce pisces in piscinis proclaris

Proceres gulæ.

hospitibus excipiendis , præcipue in Germania servant , plus in eos singulo

mense expendunt , quam in equos ad equestrem militiam enutriendos . Sexaginta

Lupi carius pascuntur quam equi.

enim lupi magni mense vno plures pisces, quos carpiones vocant,aliunde quæsitos,

pede humano longiores, piscinis immissos consumunt,quam alias equi decem in pabulo.

Habent etiam nonnulli , nedum pro voluptate , sed domestico vsu fabricatas

penes aquarum littora lacunas,vbi piscium agmen sub libera captivitate ludentium,

Lacunæ piscium.

& delectatione reficit animos intuentium , & hospitibus parat appetitum. Currunt

avidi ad manus hominum, & antequam cibi fiant, escas expetunt. Pascit homo delicias

Homo pascit delicias suas.

suas,& dum habet in potestate quod capiat, frequenter evenit vt repletus omnia

derelinquat. Lupi autem sale conditi, longo tempore inter castrenses cibos servantur.

Lucii sale conditi , & siccati boni.

Sed siccati sole , sale, & vento, longe vtiliores sunt : quia crudi fuste, vel

malleo contusi,escam exhibent convenientem. Sale vero conditi viscositatem

sibi annexam etiamnum retinent . Dentes luporum combusti mediocriter,

Luporum ossa sanant equorum rupturam.

& in pulverem redacti,rupturas equorum sub ephippio aspersi ,

atqua membrana cooperti,continuo sanant.

lupus,seu lucius,bestiis venenosis, vt bufonibus,ranis,& hujusmodi : nihilominus

Lup' piscis etiam venenosis bestiis vescitur.

ægrotantibus consilio medicorum deputantur inter sanos cibos.Retibus inclusus saeilleme

evadit, si attrahendo retia piscatores lento vtuntur tractu : celerrime etenim retia

attracta non evadit . Lupus hic aquatilis nominatur, & si fluviales aquas, cibumque

pro vita sufficientem habuerit, successu temporum ad longitudinem octo pedum evadet:

piscemque fere ad sui magnitudinem vorat. Nam vbi victum subegerit,caput

Lup' caput piscis, & squamas aculeatas primo comedit.

primum ore comedit,quo digesto, paulatim sequentia, donec totum consumat. Pari

quoque suo parcere recusat, vel ob naturalem crudelitatem , vel quia avidus

est cibi, rapinæque impatiens . Præterea & propria semina persequitur,vbi induerint

formam piscis: neque a spinas acutas, ac squamas aculeatas habentibus abstinet: stomachum

nanque habet ita gutturi continuatum, quod aliquando eiicit eum,aviditate

glutiendi piscem.

De eiusdem Piscis captura.

CAP.IX.

FœMINA hujus piscis cum ova spargit , multum a

loco, vbi morari consuevit,abscendit,ibique ova parit,vt filii

sui non sint sibi impedimento ad prædam capiendam:

idque fit vel naturali crudelitate, vel cibi , vel rapinæ invidia.

Cautela captandæ prædæ .

Capitur multis modis, hamo videlicet lato,ex aurichalco,

vel rutilante ære ad hoc fabricato,cui appositus est

Lupus piscis capitur vario modis.

piscis candidi coloris. Item furca ferrea dentata sub tenebris,

ad ignem piceis tedis accensum:quem cum avide miratur,

ferro furcaque percutitur. insuper quando sub glacie ludit in

Lucius sub glacie ludit.

fine Martii: tunc enim projicit ova , tantumque strepitum valido capitis motu aquæ

ostendit , vt vltro piscantibus signum suæ capturæ demonstret . Domunculis etiam

capitur,ex asserculis longis confectis, ac in arundine firmatis : quas ingressus grassatur

in quoslibet piscens devorandos . Proceres gulæ, qui hosce pisces in piscinis proclaris

Proceres gulæ.

hospitibus excipiendis , præcipue in Germania servant , plus in eos singulo

mense expendunt , quam in equos ad equestrem militiam enutriendos . Sexaginta

Lupi carius pascuntur quam equi.

enim lupi magni mense vno plures pisces, quos carpiones vocant,aliunde quæsitos,

pede humano longiores, piscinis immissos consumunt,quam alias equi decem in pabulo.

Habent etiam nonnulli , nedum pro voluptate , sed domestico vsu fabricatas

penes aquarum littora lacunas,vbi piscium agmen sub libera captivitate ludentium,

Lacunæ piscium.

& delectatione reficit animos intuentium , & hospitibus parat appetitum. Currunt

avidi ad manus hominum, & antequam cibi fiant, escas expetunt. Pascit homo delicias

Homo pascit delicias suas.

suas,& dum habet in potestate quod capiat, frequenter evenit vt repletus omnia

derelinquat. Lupi autem sale conditi, longo tempore inter castrenses cibos servantur.

Lucii sale conditi , & siccati boni.

Sed siccati sole , sale, & vento, longe vtiliores sunt : quia crudi fuste, vel

malleo contusi,escam exhibent convenientem. Sale vero conditi viscositatem

sibi annexam etiamnum retinent . Dentes luporum combusti mediocriter,

Luporum ossa sanant equorum rupturam.

& in pulverem redacti,rupturas equorum sub ephippio aspersi ,

atqua membrana cooperti,continuo sanant.

De Piscatione per flammas.

CAP.X.

QVIA superiori cap. de furca ferrea dentata , qua lupi aquatiles

facile capiuntur , mentio facta est: ideo prima virtus

eius erit hic ostendenda : quia ea, ob plures hamos, sagaces

nta piscandi aptissim

piscatores in captura luporum , ac anguillarum præcipue

vtuntur ,maximumque quæstum facilitate talium instrumentorum
assequuntur : eo tamen modo , quod in lintribus
monoxylis , aut duobus e lignis confectis , in prora
piceis tedis alacriori , quoniam tenebræ sunt , suscitata
flamma , videant lupos, & anguillas admirationis causa in
magna multitudine accedentes, atque eos ferro hoc hamato transfossos,ad vsus suos
retrahant. Quandoque etiam suppositis lignis grossioribus , in natantibus crustis

stupid

glacialibus extructo igne , simili ferro , quasi in navicula starent , acquirunt pisces:
qui ita stupidi redduntur , vt nullum adesse periculum putent. Similiter & frondibus
in navigio erectis capiuntur, quibus pisces quiescendi gratiam sese submittunt.

elevantur ad sonum tonitru

illæ elevantur ad sonum tonitru .Sæpe etiam accidit, vt sævientibus tonitruis , anguillæ tanquam non securæ in gurgite,
aquas exilire volentes , vel retibus , vel hamis , vel cassibus , ac ligneis ædificiis
quadratis perforatisque,in maximo numero capiantur : & hinc est major incolarum
proventus , quando tonante cœlo ab antris excitantur anguillæ , alias difficulter
exituræ. Item appenso sufficientis ponderis saxo ,cuneata vasa lignea perforata,
culmis pisorum repleta , & ad fundum vsque demersa , pro ingressuris piscibus

vus capiendi piscen

servant. Nec frustra : alligatis enim funibus extrahuntur ad summum vsque
repleta. Is modus est noviter inventus , & mire lucrosus . In hyeme latent
in limo profundo , vbi stagna non congelantur:quæ si totaliter glacie constricta
fuerint , simul omnes respiraculum ab aëre non habentes , pariter suffocati moriuntur,

6dieb extra aquas vivun

prout alias vidi, & infra de glaciali piscatura dicetur . Diu etiam , scilicet sex
diebus anguillæ extra aquas , præsertim Borea flante, in agris pisis consitis vivere
solent: sed sabulo,vel cinere sparso, inde egredi non possunt. Mire delectantur sub

crud√¶ comeduntu

frumentariis molendinis,ob dulcedinem farinæ minutatim descendentis . Maxima
anguillarum multitudo in Aquilonaribus terris reperitur,tam sale conditarum,quam
sumo siccatarum : & hæ crudæ comeduntur . Quomodo autem glomeratæ anguillæ mirabili

\

multitudine voluuntur in lacu Benaco , in agro Veronensi , mense fere Octobri,

Anguillæ glomeratæ in lacu Benaco.

videatur Plinius lib. IX. cap. XXII. vt in excipulis eius fluminis, ob hoc
ipsum fabricatis , singulorum millium globi reperiantur.

De æstiva Piscatione, & Aucupio

CAP.XI

DVO præcipue observare solent providi piscatores, vt in

Piscatores duo observare debent.

aurora ante solis ortum , quando visus piscium maxime
fallitur , gregatinique cibaria quærunt , & cum magno
silentio piscari possint . Imago igitur superioris hominis,

Aucupium,& piscatura simul fiunt.

duobus officiis, exercitiisque notatur , aucupis videlicet , & piscatoris . Aucupis , ob maximam aquatilium avium multitudinem, anatum , fulicarum , & mergorum: quæ æquo eventu, laboreque super caput callide rapiuntur, vt inferius pisces in aquis . Eliguntur ad hoc perficiendum aridi fungi betulini ligni , quos maximos ea regio gignit : qui per vadosas aquas projiciuntur, vt vagantes aves sint securiores . Auceps autem magno fungo,vti galea , caput contectus , ac mentotenus stagnum ingressus , insidias eis vt struat , ad volucrum natantium agmen progreditur : hæ viso fungo capiti aucupis imposito, persuasum sibi habentes , vnum esse e reliquis natantibus , appropinquantes manum ipsius aucupis intercipiuntur : & ita successive plures accedunt , similiter interficiendæ. Nam auceps exerta sensim manu,volucrem incautam cæco raptu pedibus

Volucres non fugiunt a capiente.

prehendit, & demersam subtrahit in manticam ad id præparatam . Cæteræ volucres sua sponte subnatasse comitem arbitratæ , quærendi victus causa (vti solent) nil solicitæ , omnes suum inter prosequuntur , vt sic in aucupis & ipsæ manus cadant . Quod autem altera manu amplo casse piscatur, non frustra agit : quippe aquam pedibus eius turbata, piscium oculos alioquin debiles, debilissimos facit, adeoque incautos

Piscium multitudo capitur variis instrumentis

reddit, vt vltro in retia tendant . Præterea hamo post tergum ,brachiumque longo fune dimisso, non importune piscatur. Vbique etenim tanta piscium occurrit multitudo, vt quibuscunque piscariis instrumentis , etiam singulis membris applicatis , facilime

\

multitudine voluuntur in lacu Benaco , in agro Veronensi , mense fere Octobri,

Anguillæ glomeratæ in lacu Benaco.

videatur Plinius lib. IX. cap. XXII. vt in excipulis eius fluminis, ob hoc ipsum fabricatis , singulorum millium globi reperiantur.

De æstiva Piscatione, & Aucupio

CAP.XI

DVO præcipue observare solent providi piscatores, vt in

Piscatores duo observare debent.

aurora ante solis ortum , quando visus piscium maxime fallitur , gregatinique cibaria quærunt , & cum magno silentio piscari possint . Imago igitur superioris hominis,

Aucupium,& piscatura simul fiunt.

duobus officiis, exercitiisque notatur , aucupis videlicet , & piscatoris . Aucupis , ob maximam aquatilium avium multitudinem, anatum , fulicarum , & mergorum: quæ æquo eventu, laboreque super caput callide rapiuntur, vt inferius pisces in aquis . Eliguntur ad hoc perficiendum aridi fungi betulini ligni , quos maximos ea regio gignit : qui per vadosas aquas projiciuntur, vt vagantes aves sint securiores . Auceps autem magno fungo,vti galea ,

caput contectus , ac mentotenus stagnum ingressus , insidias eis vt struat , ad volucrum natantium agmen progreditur : hæ viso fungo capiti aucupis imposito, persuasum sibi habentes , vnum esse e reliquis natantibus , appropinquantes manum ipsius aucupis intercipiuntur : & ita successive plures accedunt , similiter interficiendæ. Nam auceps exerta sensim manu,volucrem incautam cæco raptu pedibus

Volucres non fugiunt a capiente.

prehendit, & demersam subtrahit in manticam ad id præparatam . Cæteræ volucres sua sponte subnatasse comitem arbitratæ , quærendi victus causa (vti solent) nil solicitæ , omnes suum inter prosequuntur , vt sic in aucupis & ipsæ manus cadant .

Quod autem altera manu amplo casse piscatur, non frustra agit : quippe aquam pedibus eius turbata, piscium oculos alioquin debiles, debilissimos facit, adeoque incautos

Piscium multitudo capitur variis instrumentis

reddit, vt vltro in retia tendant . Præterea hamo post tergum ,brachiumque longo fune dimisso, non importune piscatur. Vbique etenim tanta piscium occurrit multitudo, vt quibuscunque piscariis instrumentis , etiam singulis membris applicatis , facilime

capiantur, maxime in finibus maris , & fluminibus , quo magna societate se recipiunt pisces, vt tranquillius tempestatibus liberati ac securiores degant. Sed nullibi tuti, vbi humano ingenio poterunt deprehendi.

Adhuc de ingeniosa Piscatione.

CAP.XII.

EST & alius modus piscandi sonoris insidiis inventus , cum constet, plurimos pisces sensum auditus habere,vt soni dulcedine rapiantur. Retia tenduntur in longum aquæ,vel in transversum , & ante retia super aquas instrumentum instar

ampan√¶ sono capiuntu

arcus , ita vt fluitet super vndas : in superiori autem hujus arcus parte nola, seu campanula suspenditur : ob cujus sonum pisces gregatim adveniunt , tinnitum nolæ mirantes : vnde apertis insidiis capiuntur. Quidam pisces domesticantur, juxta Alber.lib. XXI. cap. VI. vt campanæ sonum audientes,ad alimentum capiendum conveniant . Præterea naturalium scriptorum

cithar√¶ sono congregantu

turba delphini insaniam,quanta soni dulcedine rapiatur,enarrat: præsertim Solinus cap. XXII. Nec pigeat vnum referre casum, quem vidi : citharœdum videlicet in aperto mari cithara acuto sono canentem , plurimos allexisse delphinos: qui postquam spatio vnius horæ sonum in tranquillissimo mari (vbi nec sestuca ventis

tempestates indican

movebatur) audierant , flatu , caudaque turbarunt aquas: cumque abiere, signum gratitudinis forte monstrantes, extemplo secutæ sunt tempestates tam horrendæ , tamque sævæ, vt vix vita ex adeo magno periculo liberari potuerit. Quidam etiam piscatores pisciculos filis alligant vivos , filaque per longum & latum trahunt, vt majores

ersi capiendi pisce

ob prædam,& voracitatem grassantes reti circumveniant . Quidam etiam fossas faciunt

juxta fluminis ripas, vt aqua ingrediatur, tabulisque obstruunt, vt pisces quietem

capturi, ibi delitescant : qui deinde per insidias rapiuntur : idque frequentius autumno ,

quam æstate contingit, propter sæviores tempestates . Quidam etiam ponunt

oblongas cuneatasque sepes ,e saxis lignisque congestas in modum pyramidalem ,

ia piscium

ad medium fluminis vsque : ne tamen vicinis publicus piscium

meatus , qui per medium flumen protenditur , venaque regia hujus

gentis appellatione nuncupatur , omnino occludatur , atque

sic in orificio pyramidali , vbi nassa depressa , ac extensa

manet , conprehendantur.

capiantur, maxime in finibus maris , & fluminibus , quo magna societate se

recipiunt pisces, vt tranquillius tempestatibus liberati ac securiores degant. Sed nullibi

tuti, vbi humano ingenio poterunt deprehendi.

Adhuc de ingeniosa Piscatione.

CAP.XII.

EST & alius modus piscandi sonoris insidiis inventus ,

cum constet, plurimos pisces sensum auditus habere,vt soni

dulcedine rapiantur. Retia tenduntur in longum aquæ,vel in

transversum , & ante retia super aquas instrumentum instar

ampan√¶ sono capiuntu

arcus , ita vt fluitet super vndas : in superiori autem hujus

arcus parte nola, seu campanula suspenditur : ob cujus sonum

pisces gregatim adveniunt , tinnitum nolæ mirantes :

vnde apertis insidiis capiuntur. Quidam pisces domesticantur,

juxta Alber.lib. XXI. cap. VI. vt campanæ sonum

audientes,ad alimentum capiendum conveniant . Præterea naturalium scriptorum

cithar√¶ sono congregantu

turba delphini insaniam,quanta soni dulcedine rapiatur,enarrat: præsertim Solinus

cap. XXII. Nec pigeat vnum referre casum, quem vidi : citharœdum videlicet

in aperto mari cithara acuto sono canentem , plurimos allexisse delphinos: qui

postquam spatio vnius horæ sonum in tranquillissimo mari (vbi nec sestuca ventis

tempestates indican

movebatur) audierant , flatu , caudaque turbarunt aquas: cumque abiere, signum gratitudinis

forte monstrantes, extemplo secutæ sunt tempestates tam horrendæ , tamque

sævæ, vt vix vita ex adeo magno periculo liberari potuerit. Quidam etiam piscatores

pisciculos filis alligant vivos , filaque per longum & latum trahunt, vt majores

ersi capiendi pisce

ob prædam,& voracitatem grassantes reti circumveniant . Quidam etiam fossas faciunt

juxta fluminis ripas, vt aqua ingrediatur, tabulisque obstruunt, vt pisces quietem

capturi, ibi delitescant : qui deinde per insidias rapiuntur : idque frequentius autumno ,

quam æstate contingit, propter sæviores tempestates . Quidam etiam ponunt

oblongas cuneatasque sepes ,e saxis lignisque congestas in modum pyramidalem ,

ia piscium

ad medium fluminis vsque : ne tamen vicinis publicus piscium meatus , qui per medium flumen protenditur , venaque regia hujus gentis appellatione nuncupatur , omnino occludatur , atque sic in orificio pyramidali , vbi nassa depressa , ac extensa manet , conprehendantur.

LIBER XX.709

De glaciali Piscatura.

CAP.XIII.

HOC capitulum modum ostendit diversum , qualiter sub glacie capiuntur pisces, Borbochæ dicti , seu Lake

Borbochæ pisces .

vulgari gentis idiomate appellati : quos piscatores sub tenui glacie visos , ictus gravis mallei stupefactos, subtus sistere cogunt , atque supinato motu pervertere ventrem, vt glacie perforata , eos apprehendant semivivos . Et hic modus circa solstitium hyemale frequentius vsu venire solet .

Est & alius modus piscandi sub glacie, cæteris communior,

Piscatura hamata.

per hamos: quibus pisciculi alligati, majores sui dulcedine invitant ad rapinam, lupos præsertim, qui reliquis piscibus perhibentur

Lupi insatiabiles.

magis insatiabiles. Mittitur subtilis sunis LX. vel C. passuum, inter duo foramina longe directeque distantia , per noctem integram , sub glacie cum hamis plurimis dependentibus permansurus: quem cum piscatores sequenti die vicissim extrahunt,

Pisces variæ speciei extrahuntur.

miram piscium multitudinem consequuntur : hique pisces de varia sorte sunt , & vt plurimum valde pingues, propter meliorem pastum,& tutiorem quietem,quam obtinent in frigidis locis, præsertim in lacubus degentes, & masculi, qui fœminis sunt

Pisces masculi pinguiores .

pinguiores, præter halecem, vt in fine dicetur. Dicit etiam Aristoteles lib. VIII. cap. XIX. De animal. quod aliquando per algorem accidere videtur,vt pisces moriantur : & propter hoc , cum alibi, tum in Nauplio agro terræ Argivæ ,in vadis,

Pisces glacie inclusi moriuntur.

fluviis,: ac lacubus, multos cæcos captos esse, cum hyems fuisset asperrima: præterea multos albos habentes oculos . Capitones maxime, ac mugiles per hyemem de facili excæcari ,si modum aquam excesserit : oculosque eorum albescere :& macilentos circa hoc tempus capi: denique per nimium frigus ad postremum interire. Quæ positio verissima est , scilicet quod glacie inclusi moriantur , nisi rupturam, aut respiraculum aliquod habuerint , vnde auram sumant : præsertim anguillæ , quas VI. vel VIII. pedum longitudine, glacie resoluta , putridas aliquando extrahi vidi, reliquosque pisces mortuos,& fœtentes: ac ob id possessores lacuum,& stagnorum,sæpius aperturas faciunt glaciales:moxque pisces ad aëris respiracula accurrentes,manibus

Pisces manibus capiuntur .

capiuntur, atque super glaciem disperguntur: vbi continuo frigore constricti, per totam

hyemem recentes manent :& ita in remotas partes vendendi, vel rerum commetatione distrahendi gratia, ad publicam vtilitatem exportantur .

De modo reducendi congelatos Pisces ad mollitiem, vt coquantur, & Piscatura in hyeme .

CAP.XIIII.

Modus expelendi gelu a piscibus congelatis

CONGELATI pisces instar duri ligni, vel saxi, decoquendi, primum ponantur in frigidissimam aquam , vt resolvantur squamæ, & mollescant : & nequaquam in calida

Homines frigore adusti quomodo sanantur

aqua:quia nedum squama resolvitur,sed noxiam etiam viscositatem inducit,& insipidum piscem reddit: quemadmodum et homines in pedibus, vngulis,aut digitis frigore adusti, aqua frigidissima sanantur,quæ calorem genuinum paulatim iterum reducit, vbi calida aqua eum totaliter adimit , nec vnquam ad adustas partes redire permittit Quare autem id fieri debeat,inter problemata Aristotelis, & Plutarchi, atque alios naturalium rerum

Modus capiendi pisces in foveis ripalibus

indagatores,quatenus opus fuerit,rationes requirantur. Præterea alius modus, quam supradicti, in hyeme piscandi servatur,scilicet quod piscatores foveam prope ripam faciant, atque canalem currentis aquæ largum constituant : quem in continuo motu, ne congeletur , observant : vt pisces recentem aërem capturi , eo se conserentes capiantur . Estque notandum secundum Aristotelem loco supra allegato,quod omnis piscis

Lapis in capite piscium

naturaliter in capite lapidem habens , hyeme magis lædantur , quam qui non habet : quia hujus lapidis rigor efficit, vt per algorem hujusmodi pisces gelentur ,& ob frigus ingruens profunda petant : de quorum genere sunt chromes, lupi, phagri,

Torsck

vmbræ, atque hi, qui vulgari Gothico Torsck , Batavorum vero vocabulo Cabbelau

Cabbelau

dicuntur : qui etiam totum fere per annum longis hamis e fundo maris trahuntur. Hujus generis pisces Reverendissimus ac Illustrissimus Elector, & Princeps imperii,

Archiepiscopus Coloniensis

Dominus Adolphus Archiepiscopus Coloniensis, inter alios optimos adduci Tridentum M. D. LI. tempore Concilii generalis jussit. Pauci tamen Prælati Italicæ nationis hos pisces, licet delicate præparatos,ob soliditatem quam in se continent, ausi sunt gustare: mihi vero gratissimi erant, ob connatum saporem, satis multis annis

Gobiones

intermissum. Dicit insuper Plinius lib. IX.cap. LVII. in Ponti regione apprehendi quosdam pisces in glacie, maxime gobiones, non nisi patinarum calore

Retia vnde fiunt

vitalem motum facientes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio. Demum corticibus tiliæ , palustribus juncis , cannabi ,ac lino omnes Septentrionales ad texenda piscibus retia vtuntur : piceque liquida

perungunt , salmonum præcipue:denique fortissima sint ,
instar capiendorum vrsorum, summopere providere
oportebit .

hyemem recentes manent :& ita in remotas partes vendendi, vel rerum commetatione distrahendi gratia, ad publicam vtilitatem exportantur .

De modo reducendi congelatos Pisces ad mollitiem, vt coquantur, & Piscatura in hyeme .

CAP.XIIII.

Modus expelendi gelu a piscibus congelatis

CONGELATI pisces instar duri ligni, vel saxi, decoquendi, primum ponantur in frigidissimam aquam , vt resolvantur squamæ, & mollescant : & nequaquam in calida

Homines frigore adusti quomodo sanantur

aqua:quia nedum squama resolvitur,sed noxiam etiam viscositatem inducit,& insipidum piscem reddit: quemadmodum et homines in pedibus, vngulis,aut digitis frigore adusti, aqua frigidissima sanantur,quæ calorem genuinum paulatim iterum reducit, vbi calida aqua eum totaliter adimit , nec vnquam ad adustas partes redire permittit Quare autem id fieri debeat,inter problemata Aristotelis, & Plutarchi, atque alios naturalium rerum

Modus capiendi pisces in foveis ripalibus

indagatores,quatenus opus fuerit,rationes requirantur. Præterea alius modus, quam supradicti, in hyeme piscandi servatur,scilicet quod piscatores foveam prope ripam faciant, atque canalem currentis aquæ largum constituant : quem in continuo motu, ne congeletur , observant : vt pisces recentem aërem capturi , eo se conserentes capiantur . Estque notandum secundum Aristotelem loco supra allegato,quod omnis piscis

Lapis in capite piscium

naturaliter in capite lapidem habens , hyeme magis lædantur , quam qui non habet : quia hujus lapidis rigor efficit, vt per algorem hujusmodi pisces gelentur ,& ob frigus ingruens profunda petant : de quorum genere sunt chromes, lupi, phagri,

Torsck

vmbræ, atque hi, qui vulgari Gothico Torsck , Batavorum vero vocabulo Cabbelau

Cabbelau

dicuntur : qui etiam totum fere per annum longis hamis e fundo maris trahuntur. Hujus generis pisces Reverendissimus ac Illustrissimus Elector, & Princeps imperii,

Archiepiscopus Coloniensis

Dominus Adolphus Archiepiscopus Coloniensis, inter alios optimos adduci Tridentum M. D. LI. tempore Concilii generalis jussit. Pauci tamen Prælati Italicæ nationis hos pisces, licet delicate præparatos,ob soliditatem quam in se continent, ausi sunt gustare: mihi vero gratissimi erant, ob connatum saporem, satis multis annis

Gobiones

intermissum. Dicit insuper Plinius lib. IX.cap. LVII. in Ponti regione apprehendi quosdam pisces in glacie, maxime gobiones, non nisi patinarum calore

Retia vnde fiunt

vitalem motum facientes. In his quidem, tametsi mirabilis, est tamen aliqua ratio.

Demum corticibus tiliæ , palustribus juncis , cannabi ,ac lino omnes

Septentrionales ad texenda piscibus retia vtuntur : piceque liquida

perungunt , salmonum præcipue:denique fortissima sint ,

instar capiendorum vrsorum, summopere providere

oportebit .

LIBER XX.711

De glacialibus Instrumentis.

CAP.XV.

HÆC imago multorum aliis nationibus invisorum instrumentorum ,

glaciem calcandi , perforandique formam demonstrat:

sine illis enim impossibile est tantam soliditatem

penetrare , vt saxea illa durities excavetur , pro foraminibus

incidendis, dividendis , ac piscibus extrahendis : vel.

in tanta lubricitate gressus,aut cursus intentandi,& producendi:

Instrumenta rum pendæ glaciei necessaria .

quemadmodum superius lib.primo cap. XXVIII.

specialius de quolibet instrumento , & causa eius reperitur

expressum : immo latius in re militari , & glacialibus

bellis , quam necessaria sunt similia instrumenta, lib. XI. cap. XXIII & pluribus

sequentibus demPnstratum est:vbi etiam qualis sit vestitus militum armatorum

Vestitus militaris qualis in hyeme.

in vehementissimo gelu , & longissima nocte , cum similibus ad bellum requisitis ,

satis copiose enarratum . Hoc autem capite sufficiat hæc instrumenta monstrasse

Horum vero instrumentorum ad glaciei soliditatem effringendam excogitatorum ,

Herodianus quoque lib. VI. meminit , dicens , Rhenum & Danubium hyemis

tempore frigore obduci: ac equitibus patere campi instar, & adeo

rigidos,vt qui hausturi ex illis aquam sint, non tam vrnas aut

vasa secum , quam secures & dolabras portare : cæsamque

Aqua tanquam lapis portatur.

inde aquam sine vllo vase veluti

lapidem auferre posse.

712DE PISCIBUS.

De Piscatura equestrium piscatorum.

CAP.XVI.

MODVS hic piscandi supra glaciem,in magnis lacubus,

& dulcibus aquis , ac finibus salsi maris , singulo quoque

anno a mense Novembri in finem Martii , & amplius,

quoties opus fuerit, pro multitudine piscium capiendorum

Ingenium capiendorum piscium varium.

observatur . Sive enim glacies spissa, sive nive cooperta,

sive clara, sive lubrica, aut prout frigore constricta sit,apparuerit ,

aut quomodocunque natura eam produxerit ,

nunquam deest ingenium , aut voluntas publicæ vtilitati

in necessariis rebus fideliter inserviendi. Ita frigus &

Modus calcandi glacie

æstum pariter æquo animo tolerant populi Septentrionales..Pro calcanda vero glacie,

calceis tabulatis vtrisque pedibus congruentibus , ferreæ cuspides triangulares,

æqualiter in glaciem lubricam cuspidibus versis alligantur : quo fit , vt ad omnem

motum solidior figatur gressus, quemadmodum in firma terra . Si ferrum non adsit,

Calcei vncti lubrici in glacie fiun

nudis sotularibus sine cadendi formidine firmiter gradiuntur piscatores. In calceis

vero corii vncti, nequaquam stabiliuntur pedes, propter gelu, quod corium hujusmodi

illico induratum in glacialem lubricitatem convertit:maxime si rara nix vnius

Casus improvisus in glaci

noctis , aut mediæ super glaciem sit respersa : quia hæc improvisum reddit casum

in momento:alta vero, sive spissa, vestigiis solidiorem incessum et cursum permittit.

Mod' piscandi cum equis sub glaci

Volentes igitur piscari sub glacie , duo magna foramina , latitudine VIII.vel X.

pedum, centum & quinquaginta, vel CC. passibus , a seinvicem directo distantia,

aperiunt : inter quæ XXX. vel XL. minora foramina , latitudine vnius pedis

& semis , ab vtroque latere distantia XXX. pedum, intermedia constituunt :

tum per ea a primo grandi foramine immissos funes hastis longis sub glacie dirigunt,

directosque ad alterum magnum foramen , extremas horum funium partes sessoribus

Lupi super omnes pisces retia irrumpere conantu

equorum extrahendos committunt : iniunguntque,vt eo velocius equos ad trahendum

incitent, quo retia ad exitum properare videntur , ne pisces captos se sentientes ,

maxime lupi, impetuoso strepitu retia frangant , & evadant. Et sic extrahuntur

Pisces plaustris non mensuris dividuntur

plerunque pulcherrimo spectaculo, adeo grandi multitudine, & diverso genere

pisces, vt non libra (cujus vsus ibi non est) sed integris plaustrorum, magnorumque

vasorum mensuris dividantur.

LIBER XX.713

De Cursu glaciali pro Piscibus, vti alias pro pallio,

& cur sæpius Piscatura instituitur.

CAP.XVII.

ACCIDIT plerunque ,vt in tanta multitudine piscium,

viri juvenes pecuniam non habentes, a piscatoribus gratiam

Cursus pro piscib' , vt alias pro pallio.

& favorem obtineant, quod celeritate glacialis cursus, posita

meta longissima,in lubrica glacie aliquam piscium quantitatem

stadio completo , assequi sua fortuna valeant . Nec

eis negatur, quod honeste, vel laboribus meruerant,vel alia

liberalitate eisdem sit vltro concedendum . Communiter

XX. vel XXX. magni pisces (qui forte totidem florenos

valerent Romæ) proponuntur eisdem lucrandi . Ad

hunc tamen cursum pro pallio , sive bravio , equorum & hominum , in simili casu

repetendum veniet cap.XXIIII. ac XXV. libri primi hujus voluminis.

Causa piscandi multiplex.

Quod autem tanto labore, & industria sub glacie sit piscandum,multiplex ratio vrget ,

tempus scilicet propagationis piscium, quorum plura genera in asperrimo frigore

Pisces quidam societatem sequuntur ob ova devoranda .

ova emittunt:qui societate plures pisces, non naturali amicitia sibi conjunctos,

sed tanquam suorum ovorum devoratores habent. Vtilitas etiam, & necessitas publica

vrget,vt de abundantia piscium populo provideatur : naturaque piscium exigit:

qui nisi glacie perforata respiracula susciperent,quotquot in flumine,vel stagno versantur,

Pisces longi,& lati diversis ventis impinguantur.

subito morerentur. Pisces longi miro modo impinguantur vento Septentrionali,

quemadmodum lati aura Meridionali. Neque vno solo lacu, sed fere in omnibus

tempore hyemis, fit hæc, vel similis piscatio glacialis, maxime in amplioribus

Lac'insigniores

stagnis, vt sunt Meler, Vener, & Vether , lacus recentes : tempusque hi demonstrant ,

Vether lacus singularis naturæ.

naturali sua proprietate, quo tute in eis piscatio fieri non possit. Vether autem

præcipue suam naturam hominibus, ne ob hoc grave aliquod periculum incurrant ,

significat : tempore enim resolutionis glacierum vehementissimo strepitu incipit

ebullire ,& a fundo commoveri , magnaque violentia rumpi in parvas rimas, vel

scissuras ,quæ plerunque fiunt in glacie : & has in modico temporis spatio valde latas

faciens. Licet autem tunc glacies in densitate etiamnum plus , quam palmas

VI. vel VII. habeant: tamen cooperante superiore impetu venti , tota in plures

particulas dividitur, ita vt multi pedestres, vel equestres super ipsam existentes, sæpius

Cognoscentes virtute hujus lacusfugiunt ad littus vitam salvaturi

submergantur , si eius naturam ignorent , aut negligant, celerrime fugiendo ad

littus , servare vitam : vel saltem audita ,& visa horribili glacierum collisione,majori

particulæ natanti adhærere ,quæ vi ventorum celerius jactatur ad littus. Invocatione

tamen Sanctorum,multi ab his periculis, vt in legendis eorum sæpissime refertur ,

miraculose liberantur.

De mirabili eventu hujus glacialis stagni.

CAP.XVIII.

RVRICOLA quidam plaustrum fœni ex adversa parte

hujus lacus(Italicorum milliarium XVI.in latitudine, longitudine

Eventus casualis sed notabilis

vero LX. habentis) in aliud littus transvecturus,

audivit crepitum fieri, atque glaciem in rimas exiguas paulatim

rumpi . Quocirca intelligens naturam eius , cito viscerum

inferiorum vrgente impetu , illam ruptum in , ac

fuga opus esse , vt quam celerrime suæ consuleret saluti :

relicto plaustro fœni , equis citatis velocissime festinavit

ad proximum littus . Quod quatuor armati equites retro

eum constituti videntes , hunc celerrime (quasi furem , aut latronem , propter eorum

accessum præ nimio terrore fugientem) velocissimeque insequuntur, atque in littore

Intentio diversa fugientiumsed i vna salus

apprehendunt: & causa intellecta , quod ob crepitum glaciei mox resolvendæ,

secundum experientiam eius , ac nullum maleficium , aufugisset , valde lætati sunt,

se præter suam intentionem , tum etiam industriam a suffocatione liberatos fuisse.

Vnde at rusticus ille eisdem in littore demonstravit , plaustrum suum non in glacie,

Lacus infelix hostilibus armis

sed apertissima aquam natare : quod & illis periclitantibus (nisi quam citissime aufugissent)

evenisset. Per hunc lacum qualitercunque congelatum ,ab Ostrogothis ad

Vestrogothos, & e contra, solet fieri iter: sed nunquam fortunatum equestribus turmis ,

Holueden sylva

qui terris illis hostilia arma meditantur inferre . Neque etiam in vicino nemore

amplissimo,Holueden vulgariter dicto,felicia auspicia senserunt,videlicet cum

Danica temeritas ibidem sæpius tentaverit vires suas demonstrare : quæ prima

sepulchra eodem in loco invenit, ne ad vlteriora tormenta

Stipendia ferro numerantur

procedere opus haberet . Demum hic gregario Danorum

militi , Ostrogothorum exercitus prima stipendia

ferro numerare consuevit.

714 DE AVIBUS.

particulas dividitur, ita vt multi pedestres, vel equestres super ipsam existentes, sæpius

Cognoscentes virtute hujus lacusfugiunt ad littus vitam salvaturi

submergantur , si eius naturam ignorent , aut negligant, celerrime fugiendo ad

littus , servare vitam : vel saltem audita ,& visa horribili glacierum collisione,majori

particulæ natanti adhærere ,quæ vi ventorum celerius jactatur ad littus. Invocatione

tamen Sanctorum,multi ab his periculis, vt in legendis eorum sæpissime refertur ,

miraculose liberantur.

De mirabili eventu hujus glacialis stagni.

CAP.XVIII.

RVRICOLA quidam plaustrum fœni ex adversa parte

hujus lacus(Italicorum milliarium XVI.in latitudine, longitudine

Eventus casualis sed notabilis

vero LX. habentis) in aliud littus transvecturus,

audivit crepitum fieri, atque glaciem in rimas exiguas paulatim

rumpi . Quocirca intelligens naturam eius , cito viscerum

inferiorum vrgente impetu , illam ruptum in , ac

fuga opus esse , vt quam celerrime suæ consuleret saluti :

relicto plaustro fœni , equis citatis velocissime festinavit

ad proximum littus . Quod quatuor armati equites retro

eum constituti videntes , hunc celerrime (quasi furem , aut latronem , propter eorum

accessum præ nimio terrore fugientem) velocissimeque insequuntur, atque in littore

Intentio diversa fugientiumsed i vna salus

apprehendunt: & causa intellecta , quod ob crepitum glaciei mox resolvendæ,

secundum experientiam eius , ac nullum maleficium , aufugisset , valde lætati sunt,

se præter suam intentionem , tum etiam industriam a suffocatione liberatos fuisse.

Vnde at rusticus ille eisdem in littore demonstravit , plaustrum suum non in glacie,

Lacus infelix hostilibus armis

sed apertissima aquam natare : quod & illis periclitantibus (nisi quam citissime aufugissent)

evenisset. Per hunc lacum qualitercunque congelatum ,ab Ostrogothis ad

Vestrogothos, & e contra, solet fieri iter: sed nunquam fortunatum equestribus turmis ,

Holueden sylva

qui terris illis hostilia arma meditantur inferre . Neque etiam in vicino nemore

amplissimo,Holueden vulgariter dicto,felicia auspicia senserunt,videlicet cum

Danica temeritas ibidem sæpius tentaverit vires suas demonstrare : quæ prima

sepulchra eodem in loco invenit, ne ad vlteriora tormenta

Stipendia ferro numerantur

procedere opus haberet . Demum hic gregario Danorum

militi , Ostrogothorum exercitus prima stipendia

ferro numerare consuevit.

LIBER XX.

De Piscibus Nigri fluminis ad Arcem novam in Finlandia.

CAP.XIX.

ARX est in extremis terris Finlandiæ suppolaris, regno

Arx nova,corona terræ , vel domus S.Olai dicta .

Suetiæ subjecta , Nova arx dicta ,eo quod miris ingeniis

extructa, arte, naturaque munita sit : nam in rotundo monte

collocata est , vnicum habens introitum ,& exitum versus

Occidentalem partem: idque perratem grandibus catenis ferreis

Pons vnicus ferreis catenis firmatus.

alligatam,quæ forti labore singulis diebus trochlearum

beneficio, ob aquarum impetum, per noctem a custodibus

Regis Suetiæ deputatis,vel feudum ibi tenentibus,ad vnam

partem fluminis attrahitur. Hoc castrum præterlabitur vastissimus

fluvius , inscrutabilis profunditatis , ex albo lacu ortus , successiveque descendens :

a fundo nigri coloris efficitur , præsertim in circuitu hujus arcis, vbi

Aquæ nigræ pisces nigros foventes.

omnes pisces nigros habet, & generat , non tamen ingrato sapore existimatos , vt

sunt salmones , trutæ, percæ, lupi, & cæteri de genere mollium piscium. Producit

etiam trebium piscem æstate nigrum ,ac hyeme candidum , qui (vt Alberto libro

Genera mollium piscium.

XXIIII. placet) in Oceano efficitur macer ,& cum pedalis est , pinguedinem

habet quinque digitorum :quæ sale condita , aurum ex aquis , quamvis in profundissimas

Trebius piscis.

deciderit,extrahit,& de fundo facit fluctuare. Tandem vero nigrum lacum

efficit, transiens per Viburgum , quemadmodum Nilus nigrum flumen facit , vbi se

Viburgum.

exonerat . Solinus cap. XXXVII. etiam amnis atri coloris meminit , qui ab

Atlante monte exit, atque se per intimas & exustas solitudines protendit :quæ torrente

perpetuo , soleque nimio , plus quam ignito , nunquam ab æstu vindicantur.

Iordanes dicit Valamir Regem Ostrogothorum inter Scarniungam, & nigram aquam

Iordanes.

castra tenuisse. Dicit etiam Plin.lib.XXXI. cap. II. in Armenia fontem esse, ex

Valamir Ostro goth.rex.

quo nigri pisces illico mortem afferant in cibis,donec veniatur ad fontem alveo oppositum,

vbi finitur id genus piscium : quod in hoc flumine minime formidandum

Pisces nigri in cibis mortem afferentes.

erit. Petrus Martyr lib. IIII. Crediti continentis,adducit rivum nigrum, in cujus

ripa populi ensibus ligneis , ac sudibus præustis , & hastis oblongis in bellis vtuntur ,

sed non sagittis .

Enses lignei.

716 DE PISCIBUS.

De portentoso Citharœdo hujus fluminis.

CAP.XX.

Citharœ portentosus

QVOD autem superius cernitur imago instar citharœdi

modulantis in mediis vndis , portentum signat, videlicet ,

quod arcis præfectus , vel capitaneus in fata subito ruet,aut

e sublimibus muris negligens , & somnolentus custos (castrensi

lege) moribundus præcipitabitur. Interea aquam hæc

Atlas mons noctu lucet

a spectris,ac monstris omni tempore apparentibus,haud est

immunis,prout Solinus supradictos cap. meminit de Atlante

monte , qui lucet nocturnis ignibus ,ac choris Aegipanum

vndique personatur . Audiuntur & cantus tibiarum ,

& tinnitus cymbalorum per oram maritimam , prout etiam superius allegatum est

lib. III. cap. X. de fatalibus sororibus & nymphis: quod etiam Plin. lib. IX.

cap. V. ad similitudinem præsentis materiæ refert , cognitu non indignum. Dicit

Triton in specu concha canit

enim : Tiberio Principi nuntiavit. Olyssipponensium legatio ob id missa , visum

auditumque in quodam specu concha canentem Tritonem,qua noscitur forma : et Nereidum

falsa opinio non est, squamis modo hispido corpore,etiam in quo humanam

effigiem habent . Nanque hæc in eodem spectata littore est , cujus morientis etiam

Sirenum natura

gannitum tristem accolæ audivere longe &c. Quæ etiam sit natura Sirenum in dulci

modulatione ,ad decipiendum navigantes , Philosophi conscribunt , rationesque

Serpentes Arabi√É¬¶ volant

pro evidentia rei plures adducunt : immo & sacræ scripturæ expositores verissima

monstra eas dicunt: etiam quod serpentes sint in partibus Arabiæ , equis cursu velociores :

quorum quidam alas habent,vt volare possint: morsque,antequam læsi dolorem

sentiant,apparet. Præterea cunctanti Iulio Cæsari,ostentum tale factum est,Suetonio

teste: Quidam eximia magnitudine & forma, in proximo(scilicet littore fluminis

Rubiconis) sedens , repente apparuit arundine canens : ad quem audiendum ,

cum præter pastores , plurimi etiam e stationibus milites concurrissent , interque eos

Verbum C√É¬¶saris jacta est alea

& æneatores, rapta ab vno tuba prosiluit ad flumen:& ingenti spiritu classicum exorsus

pertendit ad alteram ripam . Tunc Cæsar , Eatur (inquit) quo deorum ostenta,

& inimicorum iniquitas vocat: Iacta est alea, inquit. Denique Plin.lib.V.

cap. I. dicit , prope montem Atlantem esse fluvium nigrum , qui per

solitudines nigri pulveris, eminentibus interdum velut exustis

cautibus , loca inhabitabilia fervore decurrit , quanquam

hyberno tempore illud per Suetonium

Paulinum consulem Romanum expertum sit .

De mixtis Piscibus cum Hirundinibus .

CAP.XXI.

PROXIMO libro superiore XIX. cap. XXIX.introducta

erat hæc imago .super hirundinibus hyemali tempore

Hirundines extrahuntur ab aquis.

ab imperitis piscatoribus de aquis extractis , atque in

ædes calidas importatis , & cito extinctis : nunc autem

ostenditur hac figura , mixtos pisces cum hirundinibus capi ,

Pisces cum hirundinibus mixti capiuntur.

multotiesque fine avibus illis hoc modo fieri glacialem

piscaturam , ita vt retibus sub glaciem missis , tot pisces

diversi generis capiantur , quod vix educentium vires sufficiant,

nisi sociæ manus ad extrahendum accedant . Patroni

enim lacuum aliquos sibi reservant aquarum angulos,quasi privilegiatos, vt ex eis,

Aquarum loca reservata pro piscibus.

veluti ex pecorum stabulis infallibiliter pro voluptate eximant desiderabiles pisces.

Mergunt sæpius dulces fabarum , pisorumque frutices, & culmos ad istos angulos ,

quatenus semper ea loca pisces habeant pro pascuis vberioribus, & reperiantur frequentius,

Pisces quomodo reservantur.

cum opus sit,ibidem. Omnibus interim modis cavetur,ne viva calx

ponatur prope aquas, quia omnium piscium pestis est irremediabilis .

Calx viva piscium pestis est .

Cavetur etiam ne quis arbores semitruncatas demergat in fundo

pisculento ,ne retia rumpantur : insuper ne saxa

ignita projiciantur in piscinas , neque lapides

Piscibus saxa ignita nocent.

quadrangulares .

De Piscibus diversorum generum.

CAP.XXII.

VARIÆ figuræ piscium præsenti capitulo atque imagine

designatæ , miram ac diversam eorum multudinem circunquaque

per Aquilonaria littora inveniri ostendunt, quorum

Pisces plurimi generis ignoti

vsus, nomina, naturæ, & proprietates, nec apud Philosophos ,

nec alias nationes , vti in præfatione hujus libri

dictum est,reperiuntur: vt pisciculi forma, palmam longitudine

non excedens , leporinam faciem , ac spicula in dorso

habens , qui quoslibet etiam magnos pisces solo aspectu

Pisces aculeati dorsi

terret , & in fugam convertit . Deinde pisces aculeati dorsi ,

instar serræ , qui asperis illis aculeis, ac pinnis acutis, antrorsum(dum nocere intendunt)

admotis, omnes offendunt : & hi duo tanquam aquarum ,& piscium

latrones , vbi capiuntur , vti inutiles ob spinas ,& aculeos ,ac carnem insipidami

Pisces cornuti

abiiciuntur. Sunt & pisces cornu in capite gerentes antrorsum , sicuti rostratæ,vel

Liburnicæ naves ,in ventre ora habentes , macilenti , & insipidi , ob corporis macritudinem,

Pisces arcuat√É¬¶ figur√É¬¶

quam incurrunt alios pisces persequendo. Pisces præterea arcuata figura,

capitis bubalini , ac soleæ ferreæ similitudinem habentes :in vsu escarum plurimum

frequentes , cum in grege electorum piscium ad cibum capiuntur. Qui vero

Araneus

electiores ex vsitatis aliorum vocabulis reperiuntur , hi sunt. Araneus piscis , spicula

in branchiis habens, quibus appropinquantes percutit : etiam in dorso spinas

Aniger

altas, similiter nocivas . Aniger bonarum, & albarum carnium, rotundus, & longus

Prasmi

est, dulcisque saporis. Prasmi pisces pingues, ac lati ,& longi vnius, vel duorum

Borboch√É¬¶ lake Gothice dicti

pedum. Borbochæ pisces fluviatiles,& in lacubus degentes, breviores anguillis,

sed magnis ventribus:profunda petentes,præterquam in hyeme,quando sub glacie

(vt supradictum est) malleo stupefacti capiuntur . Carnem habet dulcem, pellem

viscosam , non spissam , epar magnum, rotundum, & dulcissimum. Evoluto

Glanis

duodecimo anno maximus evadit, mutatque nomen,ac solaris vocatur. Glanis (teste

Plin. lib. IX. cap.XLIII.)piscis,qui ab Alberto claucius,& clavis dicitur,tantæ

Mugil

est astutiæ,quod aversos mordeat hamos,nec devoret,sed esca saltem spoliet,vti mugil,

Vulpes marina

& vulpes marina :quod sentiens piscator,sæpius hamum subito attrahit,vt hunc,

Capitatus

& similes ventre arripias. Capitatus,quia caput fere habet ad magnitudinem reliqui

totius

totius corporis : & dicitur clauæ figura assimilari . Reor illum Gothico vulgari

dici Simpa : niger,sive fuscus est piscis, sub lapidibus delitescens, pedalis longitudinis ,

Simpa Gothice piscem quemdam designat.

rubeum epar post cocturam habens.

Adhuc de diversis generibus Piscium.

CAP.XXIII.

CARPIONES astutum genus piscium, caput in fundum

Carpiones.

ne capiantur mittentes , in Septentrionalibus aquis non

reperiuntur .

Gobio est pisciculus fluviatilis, albus, sed nigris maculis

Gobio.

respersus, in Orientali Finlandia prope Viburgum pedalis

longitudinis : idoneus cibus castrensi rigori , dum sole siccatus est.

Muræna piscis notus, vtriusque sexus, cum serpente(teste

Muræna.

Ambrosio) coit , sibilo eius de aquis evocata : quod Alberto

haud placet: extra aquam vt anguilla non vivit . Genus murænarum triplex

est : vnum pedalis longitudinis : alterum bipedalis , quod oculata vocatur: tertium

tripedalis , quod in coctura indiget speciebus multis. . De muræna Volateranus lib.

XXV. satis pulchra dicit. Septem slellas aureis maculis vivæ dorsotenus habent.

Mugil piscis notus, similis lupo,cum quo æstate, vt socius,& hyeme vt hostis manet.

Mugil.

Mullus piscis est lati capitis,longitudine VI.vel VIII. pedum,Suctiæ lacum,

Mullus .

Meler dictum, inhabitans, Germanis VVelss dictus.

Pungius omnium piscium minimus, duas habet lanceolas, vnam hinc ,& aliam

Pungius.

inde in radicibus pinnarum ventris .

Tencha cubitalis longitudinis, in multis lacubus Septentrionis reperitur , licet in

Tencha.

parva sit æstimatione , propter viscosam pellem ,& escam putrescentis terræ.

Præterea compertum est sæpius mare Livonicum , sive Finnonicum, ingredi pisces

Pisces perigrini ingrediunt mare Livonicum

peregrinos maris Pontici , per vastissima flumina Moschoviæ , ac Russiæ descendentes ,

etiam a mari Caspio quod plures specus , & subterraneos

meatus habet, vt Strabo testatur. Sunt & alia genera piscium

ignoti nominis & naturæ , non autem saporis,quoniam

Pisces ignoti nominis , sed non saporis.

sæpius capta piscantibus gratissimum comedendo

saporem exhibuere .

totius corporis : & dicitur clauæ figura assimilari . Reor illum Gothico vulgari

dici Simpa : niger,sive fuscus est piscis, sub lapidibus delitescens, pedalis longitudinis ,

Simpa Gothice piscem quemdam designat.

rubeum epar post cocturam habens.

Adhuc de diversis generibus Piscium.

CAP.XXIII.

CARPIONES astutum genus piscium, caput in fundum

Carpiones.

ne capiantur mittentes , in Septentrionalibus aquis non

reperiuntur .

Gobio est pisciculus fluviatilis, albus, sed nigris maculis

Gobio.

respersus, in Orientali Finlandia prope Viburgum pedalis

longitudinis : idoneus cibus castrensi rigori , dum sole siccatus est.

Muræna piscis notus, vtriusque sexus, cum serpente(teste

Muræna.

Ambrosio) coit , sibilo eius de aquis evocata : quod Alberto

haud placet: extra aquam vt anguilla non vivit . Genus murænarum triplex

est : vnum pedalis longitudinis : alterum bipedalis , quod oculata vocatur: tertium

tripedalis , quod in coctura indiget speciebus multis. . De muræna Volateranus lib.

XXV. satis pulchra dicit. Septem slellas aureis maculis vivæ dorsotenus habent.

Mugil piscis notus, similis lupo,cum quo æstate, vt socius,& hyeme vt hostis manet.

Mugil.

Mullus piscis est lati capitis,longitudine VI.vel VIII. pedum,Suctiæ lacum,

Mullus .

Meler dictum, inhabitans, Germanis VVelss dictus.

Pungius omnium piscium minimus, duas habet lanceolas, vnam hinc ,& aliam

Pungius.

inde in radicibus pinnarum ventris .

Tencha cubitalis longitudinis, in multis lacubus Septentrionis reperitur , licet in

Tencha.

parva sit æstimatione , propter viscosam pellem ,& escam putrescentis terræ.

Præterea compertum est sæpius mare Livonicum , sive Finnonicum, ingredi pisces

Pisces perigrini ingrediunt mare Livonicum

peregrinos maris Pontici , per vastissima flumina Moschoviæ , ac Russiæ descendentes ,

etiam a mari Caspio quod plures specus , & subterraneos

meatus habet, vt Strabo testatur. Sunt & alia genera piscium

ignoti nominis & naturæ , non autem saporis,quoniam

Pisces ignoti nominis , sed non saporis.

sæpius capta piscantibus gratissimum comedendo

saporem exhibuere .

De electione vivorum Piscium.

CAP.XXIIII.

IN multis civitatibus , & oppidis Aquilonarium regionum,

Navigia piscibus plena

ea commoditas , & nobile naturæ donum existit,

vt omni die navigiis vivos pisces diversi generis , & saporis,

etiam pro exiguo pretio habere possint : quos tamen

Pisces sportulis non libra venduntur ac ad √É¬¶stimationem

non libra , propter multitudinem & abundantiam.

sed sportulis ad æquam æstimationem a piscatoribus cives

emunt: & hoc præsertim circa pontem regiæ Holmensis

fieri consuevit: vbi varia genera piscium æstate naviculis ,

& hyeme vehiculis oblongis super glaciem, per

Pisces vt saxa ferunt in plaustris

equos in grandibus plaustris,veluti saxa, vel ligna, in forum venundanda apportantur:

qui etiam arbitrio , non pondere emuntur : quoniam si libra emerentur , æquitas

minime observaretur , dum piscis mollis , & vivus, idemque congelatus variaret

pondus, ab aliis gelu haud constrictis. A frigore tamen ad mollitiem tantum aqua

frigida reducuntur , non autem calida , vt supra eodem lib. cap. XIIII. dictum

Pisces recentes 5 mensium

mensium.est: quia calidum corrumpit, & frigidum resolvit. Pisces igitur congelati branchiarum

rubedine, & gravitate eliguntur, etiam si ante menses quatuor, vel quinque extra

Piscium qualitates divers√É¬¶

glaciem fuerant,tamen in frigore sine sale conservati . Genera vero talium secundum

virtutem locorum, vnde pisces extracti sunt,& hominum voluptatem comparantur ,

vt sunt magni , mediocres, & minores : macri, pingues, & odoriferi.

Piscium electio notabilis

squamosi , viscosam pellem habentes, & pinnati . Ex piscibus duram

carnem habentibus , eligitur minor : ex mollibus major, ad terminum

aliquem : ex locis petrosis fere omnes sunt optimi

ex aquis dulcibus, præsertim fluminibus ,

eliguntur puriores . Et hoc

est judicium Avicennæ.

LIBER XX.721

Adhuc de electione Piscium.

CAP.XXV.

MARINI pisces, vt Avicennæ placet, optimi sunt in petrosis ,

Pisces marini quinam optimi.

& arenosis locis habitantes , & qui contra flumina

vagantur, cum plurimis exercitiis agitati sint : vnde sapidiores,

& saniores redduntur. Etiam electio est in illis

Pisces ob nutrimenta eorum eliguntur.

ob escam, quo vel herbis,vel radicibus, vel sordibus enutriuntur :

adeo luctatur ventris necessitas cum luxuria gulæ ,

prout in simili Seneca meminit De naturalibus quæsti.

lib. III. de mullo afferens: Incredibilia sunt opera luxuriæ :

Luxuriæ opera incredibilia.

in cubili natant pisces:& sub ipsa mensa capitur, qui

statim in mensam transferatur : parum recens videtur , nisi qui convivæ manu moritur.

Observatur morientium color , quem in multas mutationes mors ipsa luctante

Pisces vivi electiores.

spiritu vertit &c. Nolunt attingere , nisi eodem die captum : quo pervenere delitiæ ?

Ad hunc fastum pervenere delicatorum ventres, vt gustare non possint , nisi

quem ipso convivio natantem viderunt , oculos , antequam gulam pascentes . Ita

Oculi pascuntur ante ventrem.

quotidie subtilius ,& elegantius aliquid excogitat luxuriæ furor , vsitata contemnens.

Hi itaque non sunt ad poma dentibus , ore , ventre contenti , sed oculis

Luxuriæ furor.

quoque gulosi . Nec Plinii verba lib. IX. cap. XXXIIII. hoc loco omittenda

sunt . Dicit enim: Iam quidem e tota rerum natura damnosissimum ventri mare

est, tot modis , tot mensis , tot saporibus piscium , quibus pretia capiensium periculo

Mullus 8000. nummum emptus .

fiunt. Dicit etiam eodem lib. cap. XVII. mullum vnum VIII. millibus

nummum emptum, cocorumque pretium plus, quam militarium equorum ascendere.

Deinde :At nunc coci triumphorum pretiis parantur, & coquorum pisces . Nullusque

Dilapidatores pecuniaru pretiosi .

Prope iam mortalis æstimatur pluris , quam qui peritissime censum domini mergit.

Veruntamen vti hæc vesania , prudentum conformi sententia dudum damnata est,ita

insatiabili potentum, ac petulcorum gula, vt luxuriæ comes, immo parens,ad

Gula luxuriæ parens .

Sybariticas delicias indies magis ac magis invitatur. Rarissime hac vesania

vexantur principes Aquilonis,ob cœli rigorem ,& animi fortitudinem,

ad arma, & bella propensi. In summa tantum hic

Echeneis tenet maximam navim, et maximus piscis non satiat vnum ventriculum .

colligitur ex Plinio , & Seneca , quod vnus pisciculus

Echeneis detinere potest maximam

navim,& integer sturio non potest

satiare ventrem.

722 DE PISCIBUS.

De Piscibus salsis, siccatis, & fumigatis.

CAP.XXVI.

CAPITVLVM hoc de multiplici genere salsorum,

siccatorum, ac fumo induratorum piscium tractat, ea præsertim

ratione, quod talibus cibis nutriuntur durissima illa

corpora Septentrionalium populorum : in primis siccis

piscibus , vt lupis, mugilibus , prasmis , borbochis , &

Pisces sicci vt strues lignorum habentur

quos Gothice Siick appellant : qui omnes vt strues lignorum ,

tum mensura cannarum,seu cubitorum, tum ponderum

majorum, vt centenariorum, millenariorum,ac eorum

quæ vulgari Gothico Schippunt appellantur, libramento

Modus præparandi siccatos pisces

communius venundantur. Aptandi itaque hi pisces esui humano, biduo forti lixivio,

ac vno die pura aqua ,vt ad gratam mollitiem redeant, resolvuntur : deinde cocti,

ac salso butyro respersi , mensis etiam Principum , vt nutrimentum desiderabile &

voluptuosum , imponuntur . Postea diversi generis recentes pisces cum siccis alternato

ordine,& festivitate, obsoniis interpositis eduntur , præsertim in eorum symposiis

& ædibus,qui luxum & felicitatem in esca reponunt. Reliqua hominum turba

Cibi fortes manducandi

cOEli rigore semper vrgetur, vt non quam delicata , sed quam fortia comedat, curam

habeat . Quidam pisces malleis e robusto ligno apparatis,ante decoctionem

Pisces crudi comeduntur

fustigantur : quidam etiam sole , saleque siccati, crudi tunduntur ,ac manducantur :

quos Siick vulgari sermone vocant : suntque genere duplici præsertim in mari Bothnico,

in quod influunt maxima flumina ex altissimis montibus Norvegianis . Fumigati

Pisces fumigati

pisces non infimam sortiuntur æstimationem ,vt salmones , prasmi , siick,

Salmones fumigati

halce, murænæ, mugiles ,& boctes . Salmonum tamen genus cæteros omnes præcellit ,

eo quod vices omnium escarum sua bonitate supplet,tum quod ante quemlibet

potum esus,gratum appetitum parat. Estque viatoribus grata,& parata esca: crudi

Arengæ

enim optimum saporem habent. Idem de arengis passis,quas Germani Bucking

Bucking

appellant , sentiendum est:quæ satis care a Romanis emuntur ,& avidissime nullo

generato fastidio (præter morem aliorum piscium) manducantur : navigiis vero

Flandrorum per portus Hispaniarum in Vrbem quotannis,nisi bella impediant, deferuntur .

Sunt & boctes, ac orches pisces fumigati , qui in esum genti Septentrionali

conceduntur . Plin. lib. XXXII. cap. II. dicit : Salsamenta omnium generum

in Italia Beneventi recentia effici constat. Pisces marinos in vsu fuisse protibus

a condita Roma , autor est Cassius Hemina : cujus verba de ea re hic subiiciam:

Edictum Numæ de salsamentis.

Numa constituit , vt pisces qui squamosi non essent , ni pollucerent patrimonia ,

commentus vt convivia publica & privata , cœnæque ad pulvinaria facilius compararentur,

ni qui ad polluctum emerent, pretio minus parcerent , eaque præmercarentur.

De Piscibus sale conditis .

CAP.XXVII.

SALITIS piscibus infinita gentium multitudo nutritur,

vt supra hoc lib. dictum est cap. de electione piscium

vivorum ,& cap. præsenti dicetur. Iidem fere omnes ,

Piscium salsorum genera multa.

qui vento siccantur , aut fumo macerantur , etiam sale, vt

longius diutiusque interni sapores illæsi permaneant, condiuntur:

ac æqua æstimatione , non libra (vt dictum est)

sed numero decadum, & quantitate venundantur. Horum

Piscium sale conditorum vsus in castris necessarius .

maximus , & necessarius vsus in castrorum obsidione, &

classica pugna attendi solet , quales sunt arengæ , anguillæ ,

prasmi, & quos in vulgari lingua Torsck appellamus , quemadmodum superius

dictum est lib. IX. cap. XIX. de necessariis rebus ad obsidionem tolerandam.

Pœna falsificantium pisces .

Si quis vero hujusmodi salitos pisces immiscendo corruptos falsificaverit ,

aut vasis putridis conservandos crediderit , graviter a fisco mulctatus restituet pretium

acceptum : & tales pisces in aquam projiciuntur , vel in publico foro comburuntur.

In aquam autem perraro mittuntur , ne forte reliqui pisces boni sanique,fame

Pisces integri signo magistratus emittuntur.

vrgente his vescentes inficiantur . Integri vero pisces infinita multitudine signo

magistratus apposito validantur , vt in remotas terras pro lucroso quæstu in vasis ad

hoc fabricantis exportentur . Et vt omnia juste recteque fiant , jurati officiales , sicuti

Officiales jurati.

præfecti annonæ , ita & piscium , pelliumque scrutatores ac æstimatores , sunt deputati.

Paulus Iovius.

Cætera de piscibus petantur a Paulo Iovio,qui constanter asseritur eos amplo

calamo descripsisse , sed raro, vel nunquam quoad saporem degustasse : verum

Hippolytus Tiphernas.

clarius ab Hippolyto medico Tiphernate,qui ad vivum omnia resecando

mira solicitudine,& fide bona,hoc tempore de diversis piscium

generibus scripsit, maxime de delicatioribus,huic regioni

magis congruentibus , propter stomachorum imbecillitatem :

Scripta autoris quare dura.

mea autem scripta vt dura

sunt , ita & de durissima gente

agunt.

in Italia Beneventi recentia effici constat. Pisces marinos in vsu fuisse protibus

a condita Roma , autor est Cassius Hemina : cujus verba de ea re hic subiiciam:

Edictum Numæ de salsamentis.

Numa constituit , vt pisces qui squamosi non essent , ni pollucerent patrimonia ,

commentus vt convivia publica & privata , cœnæque ad pulvinaria facilius compararentur,

ni qui ad polluctum emerent, pretio minus parcerent , eaque præmercarentur.

De Piscibus sale conditis .

CAP.XXVII.

SALITIS piscibus infinita gentium multitudo nutritur,

vt supra hoc lib. dictum est cap. de electione piscium

vivorum ,& cap. præsenti dicetur. Iidem fere omnes ,

Piscium salsorum genera multa.

qui vento siccantur , aut fumo macerantur , etiam sale, vt

longius diutiusque interni sapores illæsi permaneant, condiuntur:

ac æqua æstimatione , non libra (vt dictum est)

sed numero decadum, & quantitate venundantur. Horum

Piscium sale conditorum vsus in castris necessarius .

maximus , & necessarius vsus in castrorum obsidione, &

classica pugna attendi solet , quales sunt arengæ , anguillæ ,

prasmi, & quos in vulgari lingua Torsck appellamus , quemadmodum superius

dictum est lib. IX. cap. XIX. de necessariis rebus ad obsidionem tolerandam.

Pœna falsificantium pisces .

Si quis vero hujusmodi salitos pisces immiscendo corruptos falsificaverit ,

aut vasis putridis conservandos crediderit , graviter a fisco mulctatus restituet pretium

acceptum : & tales pisces in aquam projiciuntur , vel in publico foro comburuntur.

In aquam autem perraro mittuntur , ne forte reliqui pisces boni sanique,fame

Pisces integri signo magistratus emittuntur.

vrgente his vescentes inficiantur . Integri vero pisces infinita multitudine signo

magistratus apposito validantur , vt in remotas terras pro lucroso quæstu in vasis ad

hoc fabricantis exportentur . Et vt omnia juste recteque fiant , jurati officiales , sicuti

Officiales jurati.

præfecti annonæ , ita & piscium , pelliumque scrutatores ac æstimatores , sunt deputati.

Paulus Iovius.

Cætera de piscibus petantur a Paulo Iovio,qui constanter asseritur eos amplo

calamo descripsisse , sed raro, vel nunquam quoad saporem degustasse : verum

Hippolytus Tiphernas.

clarius ab Hippolyto medico Tiphernate,qui ad vivum omnia resecando

mira solicitudine,& fide bona,hoc tempore de diversis piscium

generibus scripsit, maxime de delicatioribus,huic regioni

magis congruentibus , propter stomachorum imbecillitatem :

Scripta autoris quare dura.

mea autem scripta vt dura

sunt , ita & de durissima gente

agunt.

724 DE PISCIBUS.

De Halece , sive Arenga .

CAP.XXVIII.

HALEC in littoribus Meridionalis Gothiæ terræ Schoningiæ ,

veteri jure ad regnum Gothorum , cujus pars est

Halecis infinita multitudo

(teste Saxone) spectantis, sub principio autumni in tanta

multitudine plerumque capitur , & infinitis in vasis sale

conditur, exportaturque, vt sufficiat in salsamentorum genere

majori parti totius Europæ cibandæ . Congregantur

enim illic super latas, longasque ripas in domiciliis,& tentoriis

Mercatores diversarum regionum

spatio duorum mensium , ex omnibus vicinis nationibus

diversæ sortis mercatores, pretio, vel rerum commutationem

hujusmodi halecem ementes , vt navigiis abducant . Evenit plerumque

vt levissimo pretio comparari queat , ex maximo eius accessu , quoniam tam vasta

in multitudine littoribus offertur , quod non solum retia piscantium lacerentur, sed

Lancea militaris firmatur in agmine arengarum

etiam in agmine illo bipennis , vel lancea militaris in medio piscium immissa firmetur :

idque Regio fisco maximum in lucrum cedit. Lex enim gravibus vallata pœnis,

mercatoribus, hujusmodi imposita est, vt anteomnia vectigali Regio soluto,ad sua

abeuntes salvum conductum,sive testimonium a Regio præfecto accipiant: duas quidem

Piscatores Schoningiam relinquentes saluum conductum accipiunt

ob causas, tum quod licentia recedendi eis libera concessa sit , tum quod ad propria

revertentes , apertis documentis demonstrare queant , nemini isto in loco , vbi tam

piscaturam , quam mercaturam exercuere, violentiam , injuriam, vel damnum intulisse .

Capitur & halec duobus , aut tribus milliaribus ab eo loco : sed degener est

in sapore , & æstimatione, ac vilipenditur . Est etiam eodem tempore copiosissima

Piscatores littoris Anglici

halecis piscatura in littoribus Angliæ,& Scotiæ:quæ per piscatores Flandriæ instituitur:

a quibus postea sortitur nomen,vt Romam ille piscis delatus,halec Flandrorum

appelletur. Non tamen adeo pingue genus est piscium, licet longum & crassum,ob

sterilem fundum,& pastum minus vberem,ac vndarum conflictum,quemadmodum

halec Septentrionale, quod propter gratum saporem vbique in majori pretio habetur.

Isidori opinio de nutrimento halecis

Non videtur ex puro elemento, scilicet aquam, semper vivere, vt Isidoro placet, veluti

salamandra ex solo igne: sed pingui esca in maris fundo , ac scopulis reperta nutritur ,

maxime tempore , quo e mari littoribus appropinquat.

De natura

De natura Halecis.

CAP.XXIX.

VISVM est autori in libro De naturis rerum asserere,quod

halec est piscis marinus, admodum parvus in Occiduo mari,

quod mediterraneum est inter Britanniam & Germaniam.

Cumque vnumquodque fere genus piscium marinorum habeat

suum tempus , quo sit bonum & delectabile , hoc ab

Halec quo tempore bonum.

Augusto ad finem Octobris copiam sui præbet : gratique saporis

tum temporis esse , cunctis qui eo vescuntur, notum

relinquitur . Recenter captus, delicatior videtur: salsus autem

Sapor salsus durabilior.

in vsus hominum vltra quam alii pisces (præter salmones)

integer durare potest . Omnium fere piscium solus aqua vivit , quod Albertus

lib. XXIIII. De animal. negat. Ductus extra aquam statim expirat , nulla mora

inter aëris contactum & eius expirationem, quando aqua extrahitur,visa.Oculi eius instar luminis noctu lucent in mari: immo quod magis est,hujus piscis maximo motu , & reflexu vasti sui agminis , quasi fulgura & coruscationes per æquora excitata apparent , fulgura halecis communiter nuncupata. Vbicunque super aquas in mari

Fulgura halecis.

lumen videt, gregatim adnatat , & hoc astu ad retia statis temporibus allicitur,quasi paratus ad capiendum,vt jussu Dei (qui dat escam in tempore opportuno) ad vsum & nutrimentum infinitorum hominum rapiatur . Hyberno tempore in abdito maris ad consuetum terminum , vsque dum capiatur , se abscondit. Appropinquat etiam

Halec accedit littora.

littoribus propter contemplandos ignes copiosos,ante tentoria mercatorum accensos, veluti in militaribus castris . Est & halec longitudine vnius palmæ in mari Bothnico versus Thornam , quod non minus quam ante dictum, gratissimi est saporis

Halec parvuum, sed grati saporis in Bothnico mari.

& nutrimenti : atque hoc fere omni tempore capitur , maxime in æstate & autumno, ac hyeme sub glacie. Tanta etiam (referente Alberto in lib.De animal.) multitudine post æquinoctium autumnale capitur,quod funes retium scindere oporteat.Hic piscis non habet intestinum nisi jejunum, et ideo in ventre eius nihil invenitur: tamen propter hoc sola aqua haud vivit, quemadmodum superius notantum est . In hoc genere piscium fœminæ vulgi æstimatione carius emuntur,quia ova earum stomachum

Fœminæ halecis carius comparantur.

satiant , dum stato tempore a piscibus veniet abstinendum : quod & similiter aliorum piscium ova , vt salmonum, & quos Gothi siick vocant,faciunt. Denique mas & fœmina eandem afferunt vtilitatem, sale, sole, & vento siccati , tanquam paratior esca ad præsentissimum vsum . De halece Schoningiæ Celtes loquitur :

Celtes.

Oceanum Codanumque videns , vbi Scandia dives
Haleces totum mittit piscosa per orbem.

De lapsu Piscium, Ranarum, Murium,Vermium, & Lapidum.

CAP.XXX.

QVIA hæc materia physicis rationibus,& experientia demonstrativa

Causæ causarum non repetedæ

(quod fieri soleat) comperta est, supervacaneum est,quod in ea probanda repetantur plures causæ causarum , aut fastidiosæ probationes . Sufficit enim hic indicasse, similia etiam in Septentrionalibus oris contingere: & forsitan sæpius ac frequentius ibi , quam alibi , ob nubium viscositatem , & inclusum fœtificum calorem a sulphureis mineris(quæ ibidem infinitæ,& efficaces sunt)aut

Mures e nubibus cadunt

aliis fœcundis exhalationibus excitantum . Quantum ad mures attinet, satis dictum est superiori lib. XVIII. cap. XX.quomodo,& qualiter

Hermelini muribus impinguantur

infinita murium multitudo de nubibus demissa , impinguat bestiolas illas Hermelinas

vulgariter appellatas , Ranæ similiter, & vermes sæpe e nubibus decidunt,

sicuti & pisces : immo & triticea,ac siliginea grana,quæ germinant vsque ad

Triticea grana e cœlo pluunt

flores cœlestini coloris,atque exinde emittunt fructum satis multiplicatum . Verum

de his raro contingentibus parva fit mentio in annalibus moderni temporis,vti alias

Historia effigiata totius orbis Norimbergæ impressa plena portentosis signis

major videtur fuisse facta in historia effigiata, dudum Norinbergæ impressa , quoniam

ille liber plenus est eiuscemodi portentis , aut naturæ purgamentis. Meminit

Plinius lib. II. cap.LVIII. Anaxagoram prædixisse apud Græcos,tali die casurum

saxum e sole: quod ita evenit , atque pro majori portento deinceps habitum .

Et ipse quoque Plin. eode cap. dicit se talem vidisse in Vocontiorum agro paulo

ante delatum. Prioribus etiam capitulis plura adducit idem autor de

Aruspices docent cavenda prodigia

vigore fulminum, sed LVl.cap.de prodigiosis pluviis,lacte,videlicet

sanguine, carne,ferro,lana,& lateribus coctis pluisse:

atque ob id aruspices cavenda præmonuerunt superna

vulnera : magni enim consules

occisi sunt.

LIBER XX. 727

De Piscinis, & semine Piscium.

CAP.XXXI.

SVNT etiam in Aquilonaribus terris , qui piscinas pro

Piscinæ singularium piscium.

singulari quorumdam piscium quæstu extructas habet : quas

aliquando emissis aquis desiccant , atque piscibus evacuant,

vt nullo penitus relicto, easdem pro alio genere imponendo

evacuatas relinquant: vnde et reductis aquis,atque

Pisces novi piscinis imponuntur.

piscibus impositis novis, simul exoriuntur e semine priorum

piscium latete in limo,veteris speciei pisces,atque amplius

cæteris immissis coalescere deprehenduntur,Agyptiacis

Nili piscibus non dissimiles , qui post annum a semine

Piscium Nili natura.

sparso,& in limo recedente aqua relicto ,accessu redeuntis aquæ quasi infinita multitudine

reviviscunt . Quidam etiam semen exenterando pisces receptum, in humido

loco per hyemem custodiunt,vt tempore propagationis post vernale æquinoctium

Ova piscium certo tempore extra aquas servantur , vt rursus immittantur.

in aquas emittant . Verum statim in aquas haud proiiciunt, eo quod a piscibus famem

patientibus, ob pigritiam quærendi victus, illico devoraretur, prout plurimi tam

malignæ naturæ sunt,vt vel propter præmissam rationem,vel odium proprii germinis

augendi,vel luxuriam(vt in terrestribus animalibus dictum est) continuandam vorent

proprium semen . Hoc autem tam fertile genus,nisi in tam infinita multitudine

Pisces cur adeo augentur.

instar grani papaveris, vel milii,infinito numero de vno pisce emitteretur, non posset

coalescere in aquis ad sustentandam humanam vitam. Cui optime,sed temperate

Piscium multitudo vel paucitas, vnde descendit.

natura subvenit,vt vbi sint homines voraciores, veluti in terris frigidis(gelu cito vrente

& consumente) ibi providit de majoribus beluis marinis : vbi vero graciles morantur

populi , pisces ordinavit tenuiores

De differentiam multiplici Piscium, ac Piscibus venenatis.

CAP.XXXII.

QVONIAM in hoc præsenti tractatu de vario ac multiplici

genere piscium , qui in Septentrionalibus oris majori

in copia, quam alibi, propter frigus annexum occurrunt ,

Differentia piscium multiplex.

egimus: antequam monstra marina adjungantur , etiamnum

differentiam eorum longe diversissimam ,quanquam fere omnes

in aquis degant, paucis inferendam esse duximus . Ac primum

quidem quoddam monstrosum genus piscium est , in

littoribus Norvagicis stupendæ magnitudinis,similimum illi,

Piscium maximi.

quod Plinius balenam appellavit, quaternum jugerum : de

quo genere in sequenti lib.latius agemus . Quædam genera piscium differunt secundum

Piscium tegumenta plura,ac eo rundem differentiæ.

tegumenta . Alia enim corio & pilis teguntur , vt vituli marini, hippopotami,

canes marini : alia corio tantum, vt delphini: quædam viscosa pelle, vt anguillæ,

borbochæ, capitati,tenchæ, quorum omnium ingens copia apud Septentrionales

populos : quædam squamis , vt salmones,prasmi, & eius generis similes , quos

Plin.pisces vocat:alia aspera cute,vt squatinæ(qua lignum & ebora poliuntur)passeres,

Pisces alii aliis in locis principatum obtinent.

raiæ,percæ:alia molli,vt murænæ,oculatæ,trutæ,& similes . Estque hæc differentia

inter pisces,vt alii alibi principatum obtineat: coracinus in Aegypto:zeus,idem

saber appellatus , Gadibus: circa Ebusum salpa , obscœnus alibi , & qui nusquam

Salpa.

De Piscinis, & semine Piscium.

CAP.XXXI.

SVNT etiam in Aquilonaribus terris , qui piscinas pro

Piscinæ singularium piscium.

singulari quorumdam piscium quæstu extructas habet : quas

aliquando emissis aquis desiccant , atque piscibus evacuant,

vt nullo penitus relicto, easdem pro alio genere imponendo

evacuatas relinquant: vnde et reductis aquis,atque

Pisces novi piscinis imponuntur.

piscibus impositis novis, simul exoriuntur e semine priorum

piscium latete in limo,veteris speciei pisces,atque amplius

cæteris immissis coalescere deprehenduntur,Agyptiacis

Nili piscibus non dissimiles , qui post annum a semine

Piscium Nili natura.

sparso,& in limo recedente aqua relicto ,accessu redeuntis aquæ quasi infinita multitudine

reviviscunt . Quidam etiam semen exenterando pisces receptum, in humido

loco per hyemem custodiunt,vt tempore propagationis post vernale æquinoctium

Ova piscium certo tempore extra aquas servantur , vt rursus immittantur.

in aquas emittant . Verum statim in aquas haud proiiciunt, eo quod a piscibus famem

patientibus, ob pigritiam quærendi victus, illico devoraretur, prout plurimi tam

malignæ naturæ sunt,vt vel propter præmissam rationem,vel odium proprii germinis

augendi,vel luxuriam(vt in terrestribus animalibus dictum est) continuandam vorent

proprium semen . Hoc autem tam fertile genus,nisi in tam infinita multitudine

Pisces cur adeo augentur.

instar grani papaveris, vel milii,infinito numero de vno pisce emitteretur, non posset

coalescere in aquis ad sustentandam humanam vitam. Cui optime,sed temperate

Piscium multitudo vel paucitas, vnde descendit.

natura subvenit,vt vbi sint homines voraciores, veluti in terris frigidis(gelu cito vrente

& consumente) ibi providit de majoribus beluis marinis : vbi vero graciles morantur

populi , pisces ordinavit tenuiores

De differentiam multiplici Piscium, ac Piscibus venenatis.

CAP.XXXII.

QVONIAM in hoc præsenti tractatu de vario ac multiplici

genere piscium , qui in Septentrionalibus oris majori

in copia, quam alibi, propter frigus annexum occurrunt ,

Differentia piscium multiplex.

egimus: antequam monstra marina adjungantur , etiamnum

differentiam eorum longe diversissimam ,quanquam fere omnes

in aquis degant, paucis inferendam esse duximus . Ac primum

quidem quoddam monstrosum genus piscium est , in

littoribus Norvagicis stupendæ magnitudinis,similimum illi,

Piscium maximi.

quod Plinius balenam appellavit, quaternum jugerum : de

quo genere in sequenti lib.latius agemus . Quædam genera piscium differunt secundum

Piscium tegumenta plura,ac eo rundem differentiæ.

tegumenta . Alia enim corio & pilis teguntur , vt vituli marini, hippopotami,

canes marini : alia corio tantum, vt delphini: quædam viscosa pelle, vt anguillæ,

borbochæ, capitati,tenchæ, quorum omnium ingens copia apud Septentrionales

populos : quædam squamis , vt salmones,prasmi, & eius generis similes , quos

Plin.pisces vocat:alia aspera cute,vt squatinæ(qua lignum & ebora poliuntur)passeres,

Pisces alii aliis in locis principatum obtinent.

raiæ,percæ:alia molli,vt murænæ,oculatæ,trutæ,& similes . Estque hæc differentia

inter pisces,vt alii alibi principatum obtineat: coracinus in Aegypto:zeus,idem

saber appellatus , Gadibus: circa Ebusum salpa , obscœnus alibi , & qui nusquam

Salpa.

percoqui possit, nisi ferula verberatus. Hujus vsus frequentissimus est in Septentrione,

Stockfiscks

ac vulgari Gothico Stockfisck appellatur . Differunt præterea pisces, quod alii sunt

Piscium planorum differentiæ

plani, vt passeres, pectines,raiæ, rhombi, soleæ: alii longi, vt anguillæ,congri,lampetræ,
murænæ,oculatæ. Inter planos aliud est genus cartilaginem , non spinam habens,

Pisces cartilagi neati

vt oculatæ, pastinacæ, squatinæ,raiæ, quæ in maxima multitudine in Septentrione
vbique capiuntur : & hujus generis sunt, quos Græcia bovis, lamiæ , aquilæ,
ranæ nominibus appellat . Tales etiam in Borysthene flumine Russiæ esse Pompo.

Pisces qui colorem mutant

Mela tradit. Pisces quidam pro diversitate temporis mutant colorem, vt mænæ,quæ
hyeme candidæ ,& æstate nigriores existunt : phycis omni anni tempore candida,

Pisces in aquis volantes

vere varia. Quidam in hoc a cæteris differunt, quod in aquis volitant,vt hirundo,
sane perquam similis volucri hirundini:item, milvago,qui quoties extra aquam volitare
cernitur,tempestates mutantur . Trebius Niger tradit, loligines tanta multitudine

Pisces venenati

ex aqua evolare,vt navigia demergant. Piscium quoque genus quoddam est venenosum,
vt lepus marinus, colore tantum lepori similis , qui in Indico mari etiam
tactu pestilens,vomitum dissolutionemque stomachi protinus creat: araneus æque pestiferus:
verum hos duos longe superat venenosissimus radius, qui alias pastinaca appellatur ,
quoniam arbores infixus radici necat , arma vt telum perforat vi ferri , &
veneni malo. Præterea stella marina adeo est venenosa,quod omnia in mari contacta

Armenia

adurat, omnemque cibum statim peragat . Ctesias in Armenia scribit esse fontem ,in
quo (vt supra eod.lib. relatum est) nigri pisces, qui in cibis illico mortem afferunt.
Horum denique venenatorum piscium Seneca lib.III. nat. quæst. meminit. Insuper

Piscium quidam vivipari, quidam ovipari

pisces differunt , quod alii animal generant, qui vivipari ab Aristotele appellantur:
alii ova pariunt ,ac ovipari dicuntur . Animal, vt delphini, balenæ,& reliqua cetorum
genera, quæ non branchias,sed fistulam habent:quibus adduntur pristes,boves,
ac vituli marini, quorum maximam copiam in sinu Gothico enumeravimus.Nullum
ex his ova habere cernitur, sed statim fœtum, ex quo redacto in formam animal constat:
quemadmodum homo & quadrupedes,quæ animal pariunt. Ova vero pariunt
omnes, qui squamis teguntur, vt salmones, carpiones, prasmi,mugiles,lupi,& qui

Piscium quidam lucent

candidi appellantur ,at qui leves , reliquaque genera infinita: præterquam anguillæ ,
qui scopulis se atterunt: ea strigmenta viviscunt , nec alia est earum secundum Plin.
procreatio.Quidam pisces ab humanorum vnguium similitudinem dactyli appellati.
His natura in tenebris remoto lumine,alio fulgore clarere concessit: & quanto majorem
humorem habent, tanto clarius. in ore mandentium lucent : in manibus. splendent ,
atque etiam in solo ,ac veste decidentibus guttis . Denique differunt inter se

Pisces alii amicitiam,alii inimicitiam fovent.

pisces , quod alii mutuam amicitiam colunt , alii pro diversitate temporis inimici

tiam fovent. Mugil & lupus mutuo odio flagrant: conger & muræna caudas inter

se prærodunt . Nigidius autor est: prærodere caudam mugili lupum, eosdemque statis

mensibus concordes esse. Amicitiam e contrario maximam balena & musculus

inter se colunt , quando obrutis eius oculis prægravi superciliorum pondere, infestantia

vada prænatans magnitudinem eorum demonstrat , oculorumque vice

Aristoteles.

fungitur . Plures piscium differentias qui videre velit, videat Aristotelem

ius.VI. VIII. & IX. lib.de animalibus, St Plin.lib.IX.

ac de ingeniis & mansuetudine eorum lib. XXXII.

cap.II. Hinc monstrorum in mari viventium

naturas prosequemur.

LIBRI XX. FINIS.

OLAI MAGNI

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE PISCIBVS MONSTROSIS.

LIBER XXI.

PRÆFATIO.

ADMIRABILE spectaculum vastus Oceanus in suo

gurgite cunctis nationibus offert: diversos partus ostendit,

hosque non tam magnitudine et comparatione syderum mirabiles,

quam forma minaces adducit, vt nec cœlo, nec terra,

Monstra marina mirabilia.

aut eius visceribus, aut domesticis instrumentis aliquid

abscondi videatur, quod non adsit in sua profunditate retentum.

In eo nanque Oceano tam lato, supino, molli, ac sertili

accremento accipiente semina genitalia, sublimi semperque

pariente natura, pleraque esse monstrifica reperiuntur:

quæ perplexis, & insemet aliter atque aliter nunc flatu, nunc fluctu conuolutis, e se

ac aliis principiis generare formas videntur, vt quicquid nascatur in vlla parte naturæ,

etiam in mari esse nobis persuasum habeamus, & perquam multa alibi nusquam

reperibilia, ibidem inveniri. Nec solum animalium simulachra mari inesse licet intelligere

Animalia omnium figuraæ in Oceano.

intuentibus, sed vuam quoque in eo, gladium, ferras, equorum capita in

parvis cochleis eminere. Prætere spongias, vrticas, stellas, lamias, miluos, monachos,

vaccas, lupos, erythinos, spondylos, mures, pasferes, merulas, corvos,

Piscium varia nomina.

ranas, phorcos, boves, arietes, equos, asinos, canes, locuslas, vitulos, arbores, rotas,

cantharos, leones, aquilas, dracones, hirundines, & similes. E quibus quædam

belux in terram exeunt, pastæque radices fruticum ac satorum remeant: quædam Australi,

& quædam Aquilonari vento hausto impinguescunt. Sunt & beluæ in mari

Beluæ humana figura apparentes.

quasi hominis figuram imitantes, lugubres in cantu, vt nereides: etiam marini homines, toto corpore absoluta similitudine, qui ascendere navigia nocturnis temporibus videntur: statimque degravari quas insederint partes compertum est, & si diutius

Homines marini.

permanent, etiam ipsæ naves merguntur. Immo per fidelem Norvagicorum piscatorumi assertionem addo, nisi tales capti illico dimissi fuerint, adeo sæva tempestas exurgit cum horrido planctu eius generis hominum, ac nonnullorum aliorum monstrorum, vt cœlium ruere videatur: piscatoresque vitæ suæ vix etiam summo labore succurrere, multo minus piscibus insidiari poterunt. Quocirca in tali casu piscaria lege cautum est,

Lex piscatorum.

& observatur, vt monstrosi pisces taliter attradi, secundum figuræ varietatem illico abscisis hamatis funibus dimittantur. Atque his paucis a nobis addudis de variis piscium, ac monstrorum in mari existentium generibus non contenti, videant latius Plin. lib. XXXII. cap. vltimo, & Ambros. lib. V. Hexamer.

De Piscatura periculosa in Norvegiano Oceano.

CAP. I.

PERICVLOSA piscatura in Norvegiano Oceano ob

Causæ cur periculosa piscatura dicitur.

multiplices rationes dicitur, quia in aperto mari longissimo tractu a littore committitur. Diris tempestatibus ortis, celerrim piscatores fludibus obruuntur: tum fluitante mole maxima glacierum disperguntur: balenarum monstrorum que pugna in

Piscatorum manus stupescunt.

diversa diuiduntur: denique horribili quorundam piscium seu monstrorum e gurgite extractorum forma, & attactu, in manibus enervantur, ac nisi eos (prout supradictum est in præfatione) illico dimiserint, mota tempestate suffocantur.

Si igitur quidam piscatoru temerarii certamine edmisso cum belua, eam intra navim (cucullati hominis formam habentis)induxerint, mox vlulatu & strepitu socialium

Salpa vulgatissimus piscis in oceano Norvagico.

bestiarum obruti, nec hamos ad capturam piscium proiicere, nec remis laborare, vixque vela pro fuga arripienda, nisi monstrum dimiserint, expandere queunt. Hæc monstra etsi æque atque pisces electi (salpæ communiter dicti) in retibus apparuerint, tanquam inutiles eiiciuntur, sed electi in navi reservantur, magnoque venduntur lucro,

Piscatura plura millia.

tum in loco vbi capiuntur, tum in vicinis regnis, ac vltimis Germaniæ oris. Plura millia piscatorum in pagis extremæ regionis Norvegiæ habitant, Andanes, Trondanes,

Nomina locorumi vbi piscatura exercetur.

Duvanes, Gamblavick, Nyavick dictis, & aliis circumjacentibus terris apud

VVardahus, id est castrum, siue domum præsidii totius regni. Mense Februario, &

Martio, immo & Ianuario, robustis navibus horum locorum incolæ piscandi gratia

VVardahuss. i. dom' præsidii.

a littore in altum vadunt, quantum scilicet intra biduum navigando conficere possunt,

rebus necessariis ad vidum X X. vel X X X. dierum spatio secum comportatis.

Piscatores fluitant sine anchoris.

Locus autem, vbi frequentius hanc piscaturam exercere solent, inter Norvegiam &

Islandiam situs est. Neque hi piscatores, dum tempestates sæuiunt, in anchoris manent,

Gnomonum nauticorum virtus.

sed fluxu resluxuque maris fluitando piscantur, donec naves sint vndique plenæ. Sola

autem eis salus in repetendo littore indicio gnomonis nautici consistit: quia per hunc

Pisces portentosi bella denotant.

ortis ventis quo iter suum dirigant, agnoscunt. Estque notatum, quotiescunque extrahuntur

a mari monstrosi pisces leonina, vel humana facie, & similibus, quod semper

discordiams, & bella in terris portendant

LIBER XXI. 731

De periculo Piscatorum, & qualitate Piscium.

CAP. II.

NEC leve periculum illis ipsis piscatoribus imminet, quando

hamis attrahunt maximæ fortitudinis, molis, ac XII.

pedum longitudinis pisces, vt sunt rhombi, squatinæ, &

Rhombi.

reliqui pisces alati: qui cum apparuerint ab aquis extrahendi,

Squatinaæ.

sæpe piscatores in mare retrahunt, nisi se funibus

Piscatores ligati trahunt pisces, ne ipsi retrahantur in mare.

firmati in navi ante a præmuniant, aut mutua ope hoc in

labore sibi invicem subveniant. Qui vero felici vento

tantis-maris periculis superatis, navibus piscosis ad littora

propria appellunt, pisces extractos purgatosque, integros

vel in partes divisos, salito liquore conspergunt: sole, flatibus asperrimis, frigore,

atque aëris rigore ad siccandum exponunt: tum in excelsas quasi lignorum

strues componunt: quas in naves vicissim collocant, atque ad celeberrimum totius

Norvegiæ emporium, Bergen nuncupatum, pro rerum commutatione, aut pretio

Bergen emporium Norvegiæ celeberrimum.

distrahendas exportant. Et hinc verius hoc genus piscium Bergerfisck vulgari gentis

idiomate vocatur, & non Stockfisck a fuste, vel baculo, vt mollior ad coquendum

fiat pluries fustigatus. Non tamen vno eodemque genere hic Bergensis piscis, sed quantitate

Bergerfisck.

vel bonitate æstimant. Nam aliud est genus longioris quantitatis, asellus dictus:

Asellus piscis.

cujus ventres in bicubitales ligulas instar funium abscisos, & aëre desiccatos, quasi

Roedscher pars piscis.

longe delicatiores cibos Aquilonares eligere, & vendere solent, Roedscher dictos.
Similiter et extremas caudas eorum piscium in magnis vasis ad quæstum, siue delicatam
escam reservant, quas Spore Germani vocant. Præterea e ventre rhomborum

Raff, rhombi piscis pars.

etiam fiunt ligulæ cubitales, vel bicubitales, sed latiores aliis, valde pingues, quas
incolæ Raff vocant: eisque pro pane & obsonio vtuntur. Fortibus enim hominibus.
iste cibus convenit, non delicatis: fere eius saporis est, vt semen piscium induratum,
Italice Bottargi dictum: sed illæ longe pinguiores. Capitibus
horum piscium loco lignorum pro cibis coquendis vtuntur incolæ
Norvegiæ. Capitur etiam in littoribus Norvegiæ,
præcipue in scopulis Asloënsibus, quidam piscis

Makreel piscis.

in maxima multitudine, Makreel dictus,
sale sufficienter conditus optimus, &
sine salepessimus.

De piscibus Islandiæ.

CAP. III.

EST & alia piscium distinctio & qualitas, qui in Islandicis
aquis infinita multitudine ab incolis illius loci capiuntur,

Pisciu nomina.

mpllipri scilicet carne, & longitudine ab istis, quos in
superiori cap. introduximus, differentes. Præterea aselli,
rhombi, vituli marini, merlusia, Gothicem Torsck appellata:
inter quos balenæ, pristes, atque alia monstra marina apparent:
quorum indomabili immanitate miræ aquarum turbationes
excitantur. Pisces vero electiores ibi capti, ab

Marlucz.

Italis & Hispanis Marlucz, in Romam vsque etiam per
Hispanos, aut Lusitanos delati, appellantur. Tempus capturæ eorum est in Februario,

Pisces vt ligna per strues venduntur.

Martio, & Aprili: piscesque capti frigidis ventis exiccantur, ac demum in apertis
campis, quasi lignorum combustibilium strues compositi, per mensuras longorum
cubitorum, siue carmas Italica mensura, ad plura millia mercatoribus Germanicis
diuenduntur, aut pro frumento, cervisia, panno, & similibus in rerum commutationc
distrahuntur. Si vero pondere vendendi sunt, idipsum in centenario, ac
millenario numero, & æstimatione distincto fieri solet. Hujusmodi pondus vernacula

VVaagh maximum pondus.

eorum lingua VVaagh dicitur, veluti apud Gothos, Suecos, & Germanos
Schippunt communiter appellatum (CCC. majoribus libris constans)in ponderando
oblervatur. Gentis hujus quasi melior, & major proventus est in piscibus,

propter quos, vt superiori lib. X. cap. XV. dictum est, fiunt maximæ navales pugnæ

Mercatores armati pro piscibus comparanadis navigant.

inter diversarum nationum mercatores: quia ad hanc insulam navigaturi mercatores

quæstus causa, non aliter se instruunt, quam aliquod atrox prælium subeundum.

foret, vt in præallegato loco demonstratum videntur. Prætercab cum humanus hostis sufficere

haud videatur, occurrunt vastissimæ beluæ instar montium in magna multitudine

Beluæ fugantur sono tubæ.

navigantibus, nisi prospexerint, periculum illaturx. Sed his inter alia remedia

per clangorem acutæ sonantis tubæ succurritur: cujus tinnitum eædem beluæ

audiendo sufferre minus valentes, ad gurgitem ac maris abyssum vicissim ausugiunt^

prout infra de physetere ostendetur.

LIBER XXI. 733

De mira abundantia Butyri Islandiae.

CAP. IIII.

IN eadem præterea insula Islandiæ tanta butyri saliti, ob

Butyri copia.

pecudum multitudinem, & pascuorum vbertatem, reperitur

copia, vt non sufficientibus vasis aut tonnis, cistas vel capsasex

Capsæ ligneæ butyri 30. pedum.

odprisero ligno confectas, XXX. vel XL. pedum

longitudine, IIII. vero, vel V. altitudine, quotanms

pluribus in locis repleant, atque in domesticum vsum

immo & mercatorum commutationem conservent.

Piscibus enim tostis, hujusmodi butyro inunctis, loco panis

frequentius vtuntur: Vnde etiam Ichthyophagi appellati,

prout inferius dicetur de structuris ex ossibus & costis marinarum beluarum.

Capsæ autem hujus abundantis butyri, reperiuntur in Abbatia Helgafiel

Helgafiel abbatia.

gentis idiomate appellata: quæ in butyro, & piscibus siccis, quasi melioribus thesauris,

est fundata, quemadmodum & duæ Ecclesiæ Cathedrales Scalholdensis, et Holensis,

Scalholdenssis & Holensis cathedrales ecclesiæ.

vna cum nobilium mansionibus plurimis, habentibus similem proventum.

Pro potu gens illa vtitur exotica cervisia, e civitatibus Germaniæ maritimis navigid

adducta. Prætereab sunt apud eas gentes, fontes cerealis liquoris dulcedinem habentes,

Fontes cerealis liquoris saporem referentci.

qui omni earum necessitati in bibendo, certa etiam cum delectatione, ac sano

sapore subveniunt, quemadmodum in simili refert Solinus cap. LI. de Choaspi

amne, , inquiens: Choaspes ita dulcis est, vt Persici Reges, quamdiu intra ripas

Choaspes fluvius dulcis.

Perfidis fluit, solis sibi ex eo pocula vendicarint, & cum eundum foret peregre,

aquas eius secum vectitarint. Ac cap. XLVI. de Eulæo flumine, quod ortum ab

Eulæus flumen.

Medis tam puro sluore iriclytum habeat, vt inde omnes Reges non alias, quam eius

Potus regius.

aquas bibant. De ichthyophagis similibus plurima Strabo meminit, etiam Plinius,

Ichthyophagi.

Solinus, ac alii historiam mundi describentes. Hi autera Islandenses sani, jucundi, & liberales sunt: diu sine medicina, etiam supra centum armos vivunt: facili

Islandensium arma semper parata.

causa provocantur ad arma, ac bella, quæ satis crudelia gerunt: denique tam ad pedestrem, quam equestrem expeditionem in omni eventu cuncta disposita habent veluti superius lib. X. cap. XV. ac aliis in locis extitit allegatum.

De horrilibus Monstris littorum Norvegiæ.

CAP. V.

Bestiæ horribiles in littore Norvegiæ.

SVNT monstrosi pisces in littoribus, seu mari Norvagico, inusitati nominis(licet reputentur de genere cetorum) qui immanitatem suam primo aspectu ostendunt, horroremque intuentibus incutiunt, tum in formidinem diutius conspicientes pariter & stuporem vertunt. Horribilis

Piscium capita quadrata & spinosa.

etenim formæ sunt, capitibus quadratis, vndique spinosis, & acutis, ac longis cornibus circundatis, instar radicis arboris extirpatæ: decem, aut duodecim cubitorum longitudine, colore nigerrimo, prægrandibus oculis: quorum

Pupilla vni' oculi cubiti mensuram habet.

ambitus VIII. vel X. cubitos excedit: pupilla vero vnius cubiti, rubeum & flammeum colorem referens, qui a longe in tenebrosis temporibus inter vndas, veluti ignis accensus, piscantibus apparet: pilos, vt anserinas pennas, spissos & longos,

Pili grossi vt pennæ anserinæ.

in modum dependentis barbæ: reliquum vero corpus ad magnitudinem capitis (quod quadratum est) valde pusillum, cum vltra XIIII. vel XV. cubitos in longitudine minimem habeat. Vna harum beluarum plures naves & grandes, fortissimis nautis consertas, facilime subvertit, aut mergit. Huic admirandx novitati idoncum

Epistola Archiepiscopi Nidrosiensis Erici Falchendorff, missa Leoni 10. cumr capite mostrosæ beluæ.

testimonium perhibet longa, ac clarissima epistola Erici Falchendorff, Archiepiscopi Nidrosiensis Ecclesiæ(quæ totius regni Norvegiæ metropolis est) Leoni X. circa annos salutis M. D. XX. transmissa: cvi epistolæ annexum erat alterius cujusdam monstri horrendum caput, sale conditum. Meminit etiam Plin. lib. IX. cap. XXXIII. pectinum vngues in tenebris etiam ore mandentium mire lucere,

& dactylorum: de quibus eodem lib. cap. LXI. Totum igitur caput hujus beluæ,

cornibus instar durissimi corii circumdatum, valde grave est, quia natura sic sorte

Belua capitis grasvitate facilius in aquam mergitur.

instituit, vt citius mergatur: nec alibi major naturæ lasciuia: lusit

enim in cornibus ac armis animalium, vt Plin. lib. XI. cap.

XXXVII. tcstatur, & Perottus in lib. quem

Cornucopiæ intitulavit.

De Physetere, & eius in nautas crudelitate.

CAP. VI.

IN genere cetorum physeter, sive pristes, ducenum cubitorum

Physeter crudelis.

severam. admodum consecutus est naturam: in perniciem

enim navigantium plerumque vltra navium antennas

se extollit, haustosque fistulis fluctus supra caput collectos

ita eructat, vt nimbosa allvuie plerunque naves fortissimas

Naues fortissimaæ a beluis obruuntur.

deprimat, aut maximo periculo navigantes exponat. Nec

mirum: pristes enim (teste Vincentio) est belua tantæ altitudinis,

vt attollens se super fluctus, ingentis columnæ

Pristes.

similitudinem referat: altiusque veluti diluvium quoddam

eructans, nautas pauefacit fluctuantes: cujus calamitosæ rei testimonium Strabo

Strabo.

lib. XV. de illo magno Nearcho bellicæ classis Alexandri Magni præfecto, affert,

Nearchus præfectus Alexandri per beluas turbatus.

dicitque: Physeterum magnitudines, fluctum maximum, & accumulatum, & caliginem

tantam reslationibus excitarunt, vt quæ ante pedes erant, conspici non possent. Sed

cum navigationis duces illis timentibus, & causam ignorantibus indicassent beluas

esse, quæ sacilem tubarum sonitu, & plausu exaudito discederent: (in quo Plinius concordat

lib. IX. cap. III.) Nearchus naves in fluctum egit, qua maxime arcebatur,

ac tubis beluas exterruit. Illæ vndas subeuntes, navale certamen a puppi minabantur,

Tubarum clangor terret beluas.

verum subito cessavere. Quod & nunc in Indiam navigantes asserunt, beluarum

scilicet magnitudines, quæ nec gregatim, nec sæpius se offerant, sed discedant

clamore, ac tubis repulsæ. Hæc Strabo. Meminit etiam Petrus Martyr lib. I. Crediti

continentis, monstri, seu immanis cujusdam piscis, qui circuivit biremem, caudæque

ictu gubernaculum in frusta confregit. Idem asserit, monstrum marinum integrum

Monstrum rapuit in littore virum integrum.

virum in littore dormientem ad mare rapuisse. Hircus, sive aries(teste Volaterrano

lib. XXV.)rapacissima bestia est, quia homines & navigia involuit, spiritu

gravi, & vehementi, quo sane instrumento ad prædas vtitur. Item aries marinus

Hircus seu aries belua rapax.

in mari (teste Plin. lib. IX. cap. XLIIII.)grassatur vt latro. Et nunc grandium

navium in salo stantium occultatus vmbra, st quem nandi voluptas invitet, expectat.

Cymbæ piscatorum ab ariete merguntur.

nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur, occultusque adnatans mergit.

736DE PISCIB. MONSTRO.

De suffocatione navium per monstrosos Pisces.

CAP. VII.

Physeteris os circulare.

OS etiam hæc belua magnum & amplum habet, circulare

veluti muræna, quo escam vel aquam fugit, pondereque

sup in proram, vel puppim injecto et impresso, nauim deprimit,

& submergit: quandoque sola aqua(vt præmissum

Navis vt minusculum vas evertitur.

est) nocere non contenta, dprsp, vel cauda navim, vt minusculum

aliquod vas, crudeliter evertit. Spissum, &nigrum

corium habet in toto corpore, pinnas longas in

Physeteris cauda bifurcata.

forma latorum pedum, ac caudam bifurcatam latitudine

XV. vel XX pedum, qua circumventas navium partes

vehementius stringit. Verum malignitati eius remedio occurritur opportuno, tuba

Nautæ a beluis tubæ sono, & vasis vacuis evadunt.

videlicet militari (vt dictum est superiori cap.)ob asperum acutumque sonum, quem

serre haud potest: & magnis, ac immanibus vasis, seu doliis ejectis, cursum beluæ

impedientibus, sive pro lusu ei oppositis: aut validis tormentis, seu bombardis,

quarum sono magis, quam ferreo, vel saxeo globo terretur, cum globus hujusmodi

Physeterib' globi bombardarum parum nocent.

vel aqua, vel pinguedine obstante vim perdit, vel paululum vulnerat vastissimum

corpus, immensa pinguedine inslar valli munitum. Paulus Orosius in vita Caligulæ

asserit, anno imperii eius V. in Theram, aut Theramnem insulam de profundo

Belua 30. stadiorum extensa spatio.

emicuisse beluam triginta stadiorum extensam spatio. Quod autem variaæ sint beluæ

vastæ, & immanes in Oceano, satis examinatum reliquit Plin. lib. IX. cap. V.

inquiens: Tiberio Principe contra Lugdunensis provinciæ littus in insula simul trercentas

Beluæ 300. tempore Tiberii Imp. visæ.

amplius beluas reciprocans Oceanus destituit, miræ varietatis & magnitudinis:

nec pauciores in Santonum littore. Immo & addendum erit, in Norvegiano

littore frequentius, tum vetera, tum nova cerni monstra, maxime propter inscrutabilem

Beluæ in Oceano nunquam apparentes.

aquarum profunditatem, vti superius lib. II. cap. XII. est expressum.

In profundo etiam maris multa piscium genera sunt, quæ hunquam, vel rarissime

hominum aspectibus præsentantur: quemadmodum præclari cives Venetiis, qui in

Veneti quidam nunquam civitatem exeunt.

omni vita sua algam circumnatantem littori suo haud transierunt.

De inimicitiis, & amicitiis quorundam Piscium.

CAP. VIII.

SED neque illa animalia aquatica a mutua infestatione sunt libera: & hoc propter quadruplicem rationem, videlicet naturalem superbiam, cibum, coitum, & fœtum, vt infra

Ratio quadruplex inimicitiæ beluarum.

dicetur de balena & orca, atque hic de mugili &lupo, qui mutuo flagrant odio. Lupus & muræna caudas suas mutuo prærodunt, alioquin statis mensibus sunt concordes. Polypum intantum locusta pavet, vt si juxta viderit, omnino moriatur. Locustam conger timet, rursus polypum congri lacerant. Omnes autem vivunt, etsieis caudæ amputentur. Seneca in lib. Naturalium quæst. plurima adducit de certamine beluarum marinarum: & Alber. lib. XXIIII. de animal, quomodo casabi e genere cancrorum gregatim acie instructa, cum aliis aciebus generis sui pro

Carabi pisces.

pascuis, pullis, vel fœminis pugnant. Multis etiam generibus piscium convenit amicitia naturalis, vt musculo cum balena: de quo Plin. lib. IX. cap. vltimo. Aliis

Piscium quorundam amicitiæ

in magna societate vivere, vt haleci. Quidam separantur per se, ac solitarie degunt. Multis impossibile est alios admittere socios. Quidam diligunt seinvicem, quidam non. Omnes autem piscium greges rectorem habent. Loligines

Piscium greges rectorem habent.

pugnaturæ turmis se muniunt. De animælibus inter se semper mutuas inimicitias foventibus, Volaterran. lib. XXV. & alibi multa dicit. De multiplici etiam generatione piscium Vincen. lib. XVII. cap. CXLI. plurima annotat. Ponit & Volaterran. lib. XII. cap. De locis nuper repertis, quod Oceani monstra speciem equorum, vitulorum, ac luporum præ se serant, tum quod adventu nautarum

Piscium variæ species,

in littus exiliant. Mitem autem multorum animalium interpretationem adducit beatus Ambrosius in Hexameron lib. V. vt vnicuique attribuat

Piscium virtute et exemplo pravi mores corrigi possunt.

aliquid boni, quo homo se, suosque mores emendet. Quod vero in mari majores bestiæ sunt terrestribus animælibus, facit humoris luxuria, & alta profunditas, in qua & abundantia victus est, & securitas evadendi

pisces insidiantes.

De pugna Balenæ contra Orcam.

CAP. IX.

Balenarum magnitudo.

BALENA, etsi quantitate maxima, centum scilicet,

aut CCC. pedum longitudine, & vastissima corporis

Orca minor balena sed crudelior.

mole prædita, tamen orcam quantitate minorem, sed agilitate

tam in saltu, quam aggressu crudeliorem, sibi infestam

habet. Est autem orca similitudine carinæ inversæ,

belua truculenta dentibus, quibus ceu Liburnicarum rorstris

secreta balenæ, ac vituli eius corpus lacerat, vel celeritet

aculeato dorso discurrit eam agitando, vt in vada littoraque

Fuga infirmior ob grave pondus.

protrudat. Illa verd, scilicet balena, pondere vasti

corporis ad flexum immobilis, ad repugnandum astutiæ orcæ iners, in fuga vnicum

præsidium collocat: licet ea fuga infirmior sit, ed quod ignava belua pondere suo

Musculus balenæ masculus.

onerata, ad vada periculaque evitanda directore indigeat. Vnde fit, vt eam longissmus

præcedat piscis, colore candidus, quem Isidorus masculum balenæ, & Plinius

musculum vocat, qui ob naturalem amicitiam beneficium hujusmodi præstat. Dicit

enim idem Plin. lib. IX. cap. vltimo: At e contrario amicitiæ exempla sunt, præter

illos de quorum diximus societate, balena & musculus: quando prægravi superciliorum

Balena in arena dormit.

pondere obrutis eius oculis, infestantia magnitudinem vada prænatans demonstrat,

oculorumque vice fungitur. Ingreditur etiam arenam balena æstuante sole,

ibique vti vitulus marinus prosundem dormit, ita vt funibus alligata sæpius occupantibus

cedat, vt idem Plin. eod. lib. cap. XIX. dicit de exocœto, marino mure,

polypo et muræna. Celetus(de quo Alber. lib. XXIIII. de animal.)aded gravi sonno

Pisces quidam manu capiuntur dormientes.

opprimitur, vt manu dum dormit capi queat, quemadmodum etiam de rosmaro,

sive morso, inferius dicetur. Denique delphini, balenæ, & quæcunque

fistulam gerunt, quomodo edita per summa æquoris fistula dormiant,

apud Aristotelem lib. IIII. cap. X de

animal. requiratur.

De multiplici genere Cetorum.

CAP. X.

MVLTIPLEX est genus cetorum, quidam enim hirsuti,

& hi maximi (vt Alber. attestatur) quantuor jugerum

Ceti 4. jugerum magnitudine.

magnitudine: (jugerum vero habet secundum Plin. lib.

XVIII. cap. III. in longitudine pedes CCXL.

in latitudine CXX.) quidam planæ pellis, hique sunt

minores, atque in Occidentali, ac Septentrionali Oceano

capiuntur. Quod quatuor jugerum sint, Plin. lib. IX.

cap. III. & Solinus cap, LXV. asserit: sed lib.

XXXII. cap. I, dicit Plin. cetos DC. pedum longitudinis,

& CCCLX. latitudinis in flumen Arabiæ intrasse. Quidam rictum

Balenæ rictus, oris, 14. pedum.

oris habent dentatum, ac longissimum, videlicet longitudinis XII. vel

XIIII. pedum, ac dentes sex, vel octo, vel duodecim pedum. Duo tamen dentes

canini cæteris sunt longiores, subtus sicut cornu ad modum dentium apri, vel

elephantis. Hoc autem genus ceti habet os aptum ad manducandum: oculos adeo

amplos, vt ambitus vniuscuiusque XV. homines sedentes admittat, immo XX.

Oculi ambitus ceti 15. homines capit.

vel amplius, secundum beluæ quantitatem. Cornua præterea longitudinis sex, vel

septem pedum, CCL. super quemlibet oculum habet, cornea duritie, ad rigidam

vel placidam, anteriorem vel posteriorem motionem, & ventilationem. Hæc

simul cohærent ad oculorum protectionem tempore tempestuoso, aut cum alia eum

Cornua cohærentia.

invaserit belua inimica. Neque mirum, quod tot cornua, licet satis molesta, habeat,

cum inter oculos in fronte spatium est XV. vel XX. aut amplius pedum. Quantæ

Balenæ frontis spatium 20. pedes habet.

autem magnitudinis, aut longitudinis costæ, & ossa eius fint, aut in quem vsum

reservata prodesse queant, etiam pellis, caro, pinguedo, in sequentibus capitulis

ostendetur. Similitudinem autem prædidæ orcæ, quæ lingua Norvagica Springhval dicitur,

Springhval.

id est saltans, ab agilitate & celeritate, qua balenam vrget, & eius secreta

petit, qui amplius videre velit, videat Solinum cap. XLV. de delphinis Nili,

Delphines Nili serrata dorsa habent.

quorum dorsa serratas habent cristas. Hi delphines crocodilos studio eliciunt

ad natandum, demersique astu fraudulento tenera ventrium subternatantes

secant, & interimunt, vt astutia formidabilem beluam,

scilicet crocodilum deleant, quam fortitudine

nequeunt superare.

740 DE PISCIB. MONSTRO.

De crudelita e cujusdam Ceti.

CAP. XI.

CVM Procopius lib. III. belli Gothorum plurima de

Totilas.

Totila, ac armis, & stragibus suo tempore in Italia perpetratis

commemorat, volui etiam huic proposito hoc

memorabile portentum accommodare: quod eadem tempestate,

hybernoque tempore, cum Byzantii, tum & in

Terræmotus crebriores fiunt.

aliis locis terræmotus facti, asperiores quidam & maximi,

noctuque omnes, atque aded, vt qui ea incolerent loca,

ruinis iam iam suspicati oporessum se iri, ingenti formidine

tenerentur, cum alias nullo affecti sint malo: tunc

Nilus præter solitum excrescit.

item & fluvius. Nilus vltra XVIII. cubitos supra alveum ipsum ita elatus excrevit,

vt sua inundatione præter solitum vniversam irrigarit Aegyptum, quod

nullo anteriori seculo accidisset. Ideoque hominibus stuporem, & animalibus exitium

Cetus quidam capitur.

intulit admirandum. Per id tempus etiam cetus quidam marinus piscis(quem Porphyrium

Byzantini vocant) mirificem capitur. Hic sane circa annum iam quinquagesimum,

vt Byzantinis ipsis, ita & finitimorum locorum tunc incolis infestior fuerat,

Cetus navigia ad imum deprimit.

non continenter, sed per temporis intervalla. Nam & navigia pleraque ad

ima depresserat, multarumque navium vectores ac nautas turbando, &

vim inferendo longius disturbarat: cujus beluæ capiendæ magnum

Iustinian' Imp.

Istiniano Imperatori studium fuit: peragere tamen,

quod ei animo inerat, nulla hic potuit arte. Sed

quemadmodum in capturam hæc belua

venerit, paucis ostendetur.

De captura hujus Ceti, ac magnitudine eiusdem.

CAP. XII.

ERAT forte in summa tranquillitate tunc mare, delphinorumque

Modus capiendi cetum.

grex ingens circa ostium Euxini ponti vno agmine

consluebat : qui subito ceto illo conspecto, quocunque

licuit, perfugium habuere: pars tamen maxima ad Sagaridis

Sagaris fluvius.

fluminis exitum sese e fuga recepit; Cetus vero in eo

tum primum delphinorum adventu, nonnullos e his, sed

improvidos equidem voravit. Sive itaque fame tunc detineretur,

sive id e certamine ageret, continenter, & tam

diu fugientes hos infectatur, quoad tandem in continentem

ex incursu delatus, nec volens quidem, profundiori se limo immersit. Vnde quibuuis

Cetus delphinos vorat.

modis eruere se connitendo, nullo potuit pacto limoso e loco exolvi, sed quo

magis enitebatur, eo & acrius limo se immergebat. Quæ res vbi ad circumjecti loci

Cetus in limum se mergit.

incolas passim est perlata, concursu vndique facto, in cetum mox irruunt, securibus

vndequaque, & crebris idibus præcidendo: neque hoc pacto conficere beluam

potuere. Funibus demum prævalidis colligatam, magna vi hominum extrahunt,

Incolæ ad prædam confluunt.

& plaustris devehendam imponunt. cujus magnitudinem cum cura emensi,

Cetus funib' ligatus attrahitur

cubitis in longitudine XXX. in latitudine X. hanc esse comperibant: quam

illi per cœtus partiti, vt cuique libuit, vel sibi sale conditam servarunt, vel forte depasti

Cetimagnitudo.

mox sunt. Byzantini vero, sive terremotu pavefacti, sive Nili inundatione insolitai

moti, sive ceti prodigio ducti, futura statim animo præsagire, quæ de se forte

quisque excogitarat mortalium more: qui dum præsentibus molestiis oporimuntur,

temere contemplando quædam futura prognosticantur,

prout cetum illum absumptum, a malis vindictam sumere præferebant.

Strabo asserit lib. primo. vix apud Græcos

Byzantini male sibi præsagiunt.

balena majorem beluam inueniri: & illa

plerunque a vahdiore voratur.

Balena in Græcia maxima belua.

De monstroso Pisce in littore Septentrionalis Angliæ M. D. XXXII. reperto.

CAP. XIII.

Belua monstrosa in Anglia reperta.

ETSI hæc monstrosa belua pro portento ab incolis illius

regionis habita sit, atque cum stupore ob insohtam magnitudinem

conspecta: attamen littora Norvegiana inter Bergensium,

ac Nidrosiensium ora, quasi continuum domesticumque

hospitem talem beluam habent. Ideoque locum hic

inter grandiores maris incolas obtinet, ea relatione, qua

vere descriptus erat a quodam nobili Anglicano, sub hac

forma: Projecit in arenam apud Thinemuthum, mare nostrum

1532.

hoc mense Augusto M. D. XXXII. mortuam

beluam mplis, & magnitudinis ingentis, quæ iam magna e parte discerpta est,

remanet adhuc tamen, quantum centum ferme ingentia plaustra vix avehere poterunt.

Aiunt, qui primum beluam viderunt, & vti poterant diligenter perscripserunt, longitudinis

Beluæ longitudo 90. pedum.

illam suisse XXX. vlnarum, hoc est pedum nonaginta: a ventre ad spinam

dorsi (arenis immersam) spatium esse circiter octo, vel novem vlnarum: certum non

habetur. Nam XXVII. die Augusti ipse ibi affui, fœtente iam belua, vt vix

Dorsi longitudo.

ferri posset fœtpr. Conjectant dorsum ipsius ad spatium trium vlnarum esse in arena

Oris rictus.

immersum, quandoquidem quotidie alluitur, & operitur fluctibus arenosis. Rictus

Mandibulæ.

oris longitudo sex vlnarum, & dimidiæ: mandibulæ septem vlnas ac mediam continent:

Costæ 30.

circuitus alicubi vlnæ vnius & dimidiæ, alicubi minus: omnino sicut quercus

Ventres tres.

grandis est. Triginta costas in lateribus habet, magna e parte longitudinis XXI.

Guttura 30.

pedum, circuitu vnius pedis & dimidii: tres ventrcs, veluti vastos specus: & triginta

Pinnæ duæ.

guttura, quorum quinque prægrandia sunt. Habet duas pinnas: vtraque quindecim

Laminæ corneæ innumeræ.

pedum in longitudine: vix poterant decem boves alteram earum abstrahere. Palato

adhærebant quasi laminæ corncæ, vna e parte pilosæ, qualem iam vnam vides supra

Capitis longitudo.

mille. Non est fabula Polidore, sed res verissima, quamvis non omnes vnius.

magnitudinis. Longitudo capitis a principio vsque ad rictum, septem vlnarum.

De lingua

De lingua variatur: major pars censet septem vlnarum fuiffe longitudine. Aiunt

Ligua 7. vlnarrum.

genitale ei fuisse prodigioæ magnitudinis: membrum (inquam) masculinum

Genitale immensum.

vir quidam cum dilaniaret, ferme submersus fuisset, in ventrem beluæ cadens,

nisi costa arrepta se sustentasset. Spatium inter oculos sex vlnas tenebat: oculi,

Oculi 6. vlnis in vicem distabant.

& nares tanto corpori valde impares, & quales bobus effe solent. Cauda

bifurcata, & serrata, latitudine septem vlnarum. In capite duo magna foramina

Cauda bifurcata.

erant, per quæ putatur beluam plurimam aquam, veluti per fistulas eiectasse.

Branchiæ duæ.

Nulli denique illi fuere dentes: vnde colligitur non fuisse balenam: nam

Balena maximos dentes habet.

balenis aiunt maximos esse dentes: exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore

hujus pifcis erant.

De Xiphia, Monocerote, & Serra,

CAP. XIIII.

QVIA & hæc belua versatur in Septentrionalibus aquis,

Xiphiæ piscis descriptio.

merito aliis monstrosis veniet adjungenda. Est enim xiphia,

secundum Albertum lib. XXIIII. de Animal.

animal nulli alteri simile, nisi in aliqua proportione ceto.

Caput habet horridum, vt bubo: os profundum valde, veluti

barathrum immensum, quo terret, & fugat inspicientes:

Xiphiæ dorsum cuneatum.

oculos horribiles: dorsum cuneatum, vel ad gladii

formam elevatum: rostrum mucronatum, quo naves persossas,

vt Plinius lib. XXXII. cap. II. afferit, in

Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta vocatur, non procul Lixo flumine submergit:

vbi quasi in primo originis loco diutius conservatur. Littora vero Septentrionalia

plerunque veluti latrunculi, ac noxii hospites damna semper occurtentibus

navigia persorando, ac submergendo illaturi ingrcdiuntur. Vocantur &

Gladii pisces.

xiphiæ gladii, Siciliam attingentes, qui venatione thynnorum, ac eorum comestione

mirum in modum impinguescunt: capiunturque hoc modo, vti refert Strabo

De lingua variatur: major pars censet septem vlnarum fuiffe longitudine. Aiunt

Ligua 7. vlnarrum.

genitale ei fuisse prodigioæ magnitudinis: membrum (inquam) masculinum

Genitale immensum.

vir quidam cum dilaniaret, ferme submersus fuisset, in ventrem beluæ cadens,

nisi costa arrepta se sustentasset. Spatium inter oculos sex vlnas tenebat: oculi,

Oculi 6. vlnis in vicem distabant.

& nares tanto corpori valde impares, & quales bobus effe solent. Cauda

bifurcata, & serrata, latitudine septem vlnarum. In capite duo magna foramina

Cauda bifurcata.

erant, per quæ putatur beluam plurimam aquam, veluti per fistulas eiectasse.

Branchiæ duæ.

Nulli denique illi fuere dentes: vnde colligitur non fuisse balenam: nam

Balena maximos dentes habet.

balenis aiunt maximos esse dentes: exceptis laminis aliquot corneis, quæ in ore

hujus pifcis erant.

De Xiphia, Monocerote, & Serra,

CAP. XIIII.

QVIA & hæc belua versatur in Septentrionalibus aquis,

Xiphiæ piscis descriptio.

merito aliis monstrosis veniet adjungenda. Est enim xiphia,

secundum Albertum lib. XXIIII. de Animal.

animal nulli alteri simile, nisi in aliqua proportione ceto.

Caput habet horridum, vt bubo: os profundum valde, veluti

barathrum immensum, quo terret, & fugat inspicientes:

Xiphiæ dorsum cuneatum.

oculos horribiles: dorsum cuneatum, vel ad gladii

formam elevatum: rostrum mucronatum, quo naves persossas,

vt Plinius lib. XXXII. cap. II. afferit, in

Oceano ad locum Mauritaniæ, qui Cotta vocatur, non procul Lixo flumine submergit:

vbi quasi in primo originis loco diutius conservatur. Littora vero Septentrionalia

plerunque veluti latrunculi, ac noxii hospites damna semper occurtentibus

navigia persorando, ac submergendo illaturi ingrcdiuntur. Vocantur &

Gladii pisces.

xiphiæ gladii, Siciliam attingentes, qui venatione thynnorum, ac eorum comestione

mirum in modum impinguescunt: capiunturque hoc modo, vti refert Strabo

Modus capiendi xiphias.

lib. I. Manentibus in statione frequentibus duorum remorum scaphis, speculator

quidam communis superne instat: duos singulæ scaphæ tenent: alter remigat,

alter hastam habens manet in prora. Cum primum vero speculator supereminen

Galeota piscis.

tiam galeotæ signo indicat (beluæ vero supra mare pars tertia eminens sertur)

scapha propius appellitur. Deinde jacto manu telo, vulnus incutit. Tum evulsa

Xiphiæ telo hamato capiuntur.

fine cuspide de corpore hasta, quod telum sane est hamatum, vt educi facile

queat, apteque infixo ei funiculo appenso, fauciata acclinat belua, donec agitata

suffugiensque lassetur. Tunc in terram subducunt, aut intra scapham accipiunt, nisi

prorsus immensum corpus existat: quod si in mare telum exciderit, haud sane perit.

Est nanque vel e quercu, vel ex abiete compactum, adeo vt querna gravitate

Remiges vulnerarit a belua.

demersum, deinde in sublime relatum facilem possit apprehendi. Contingit

autem interdum &remigem in scapha per magnum galeotarum gladium vulnerari:

cum instar apri beluæ vigeat impetus: asperrime fit ipsa venatio. Hæc Strabo.

Monoceros piscis.

bo. Monoceros est monstrum marinum, habens in fronte cornu maximum,

quo naves obvias penetrare possit, ac destruere, & hominum multitudinem perdere.

Monoceros belua ferox, sed tarda.

Sed in hoc pietas divini numinis navigantihus providit, cum ferox sit

hæc belua, tarditas sua, quam habet maximam, prævisa, timentibus eius accessum

fugam concedit. Serra belua similiter marina est, ingens corpore, caput

Serra piscis.

habens cristatum, durum, sicut serra dentatum: subter navibus natans

secat easdem, vt intrante aqua mersis hominibus, eorum

cadaveribus satietur. Est & aliud genus serræ, se erigens

contra velificantes: quod mox XXX.

vel XL. stadiis peractis, lassum

Orcarum gladionautæ vulneraritur.

descendit in mare. Orcarumè

gladio dorso

tenus elevato

sæpe piscatores vulnerati, deficiunt

ita & loliginum tactu manum retrahunt

stupefactam.

LIBER XXI. 745

De modo piscandi Cetos, & Balenas.

CAP. XV.

QVIA mira aviditate balena fertur in esum halecis, & vitulorum

marinorum, tanquam piscium cæteris omnibus

Balena arenis ob aviditatem vorandi immersa capitur.

pinguiorum: idcirco sæpius periclitatur in scopulis arenosis,

qui maris æstu, sive fluxu, atque refluxu, quasi denudati

ab aquis, immersæ beluæ exitum non concedunt,

vt se recipiat ad gurgitem propinquiorem: vnde tanto cum

impetu fortitudine caudæ laborat, quod fossa amplissima

relicta, veluti in nido ligata (obstantibus vndique arenis)

Piscatores congregantur ad prædam capiendam.

enatare non possit. Hoc cum piscatoribus innotuerit, turmatim

accurrunt, funibus atque anchoris fortissimis (ne æstus reditu eos evadat)intra

rictum oris, atque capitis spiracula, seu branchias, bestiam hanc ligant: magnaquep

manu, multiplicatisque viribus eam in littus attrahunt, vel ita constringunt, vt nulla

etiam magna potentia in aquas resilire valeat. Eoque casu feliciter arridente, divisa

præda, quisque regreditur ad alias domesticas occupationes, donec iterum occurrat

Beluæ tempestatibus in littus agitantur.

similimus, vel alius optatior quæstus. Saneque in tempestatibus contingit, vt

aliqua immanis belua, vi inimicæ bestiæ vulnerata, vel fatigata, seu cunctis viribus

destituta, ventorum vi ad littus proiiciatur, præda vt sit occupantibus eam. Verum

Cautela ne præda in mare evadat.

vbi dubitatur quod illi rediture sint vire, gladiolos, aut grandes acutissimoseque

tribulos sub latus quiescentis immittunt, vt sanguine impetuoso ferri

motu effluente, vita destituatur. Accidit etiam, & quidem facilius,

Balena profunde dormiens facilime capitur.

quod beluam in arena ad objectum solis profundissimem dormientem,

funibus & anchoris ita firment, vt in prædam

venantibus cedat.

746 DE PISCIB. MONSTRO.

De mira affectione Balenarum erga fœtum.

CAP. XVI.

BEATI Ambrosii in Hexamer. lib. V. cap. III. trita

Piscium diversa generatio.

sententia est, quod sicuti volatilium, terrestrium, ita &

aquatilium varia generatio reperiatur. Hincque receptum

est, quod piscium alii ova generent, vt trutæ, lupi, &

percæ: alii vivos fœtus de corpore suo edant, vt mustelæ,

caniculæ, ceti, delphini, phocæ, seu vituli marini.

Pisces qui ova generant.

Qui ova generant, non nidos texunt vt aves, neque cum

molestia sui nutriunt, sed aquis ova fovenda committunt:

ipsaque aqua fœtus animat & creat, tanquam blanda quædam

Aqua blanda nutrix animantium.

mater animantium. Cum ergo ovum cadit, aqua quodam naturæ suæ gremio,

quasi blanda nutrix illud suscipit, & animal celeri fotu reddit: continuo enim tarctu,

Pisces qui fœtus emittunt.

parentis animatum ovum cecidit, & piscis exivit. Qui autem vivos fœtus emittunt,

cum partus ediderint, si quid forte insidiarum terrorisque præsenserint circa catulos

suos quemquam moliri, quo tueantur eos, vel teneræ ætatis pavorem materno

Balenæ fœtus in aluum ob pericula recipiunt.

affectu comprimant, aperire ora, & fœtus suos innoxio dente suspendere, interno

quoque recipere corpore, & genitali feruntur alvo abscondere: atque iterum fotu quodam

eos sui caloris animare, & spiritu alere, duosque in corpore vno vivere, donec

Piscium pietas in homine vix reperitur.

aut in securitatem deferant, aut corpore suo objecto, natos suis defendant periculis.

Qui humanus affectus hanc piscium pietatem possit imitari ? Ecce natura servat in

piscibus, quod raro invenitur in hominibus. Balenæ igitur branchias non habentes,

Balenæ brachias non habent.

fistulis spirant: quod in paucis animalibus invenitur. Fœtus suos gestant cum

infirmantur, & invalidi sunt: & si parvi sunt, eos in ora suscipiunt. Hoc idem imminente

Balenæ aquas spirant super catulos, ne arena impediantur.

tempestate faciunt, & post tempestatem illos euomunt , Quando proptes

defectum aquæ fœtus impediuntur, ne matrem sequantur, mater aquam ore receptam,

instar fluvii, ad eos eiicit, vt sic inhærentes terræ (quemadmodum

in superiori imsugine videtur) liberet. Adultos

Balenarum catuli 10. annis crescunt.

etiam diu comitatur. Adolescunt autem celeriter,

& decem annis crescunt.

Adhuc de aliorum Piscium affectione erga suos fœtus, ac pietate in suam specicm.

CAP. XVII.

PISCIS Abren dictus, tempore tempestatis maris natos

Abren piscis.

suos in ventre saluat, & poste a serenitate oborta evomit

eos. Galelca, secundum Albertum lib. XXIIII. de

Galalea belua marina.

Animal, animal est marinum, quod fœtum in vtero vivere

sentiens extrahit, & lactat: sin autem extractum immaturum

comperitur, in vterum reponit, nutritque, donec ad maturitatem

formetur. Torpedo, juxta Plin. lib. IX. cap. LI.

Torpedo piscis.

octogenos fœtus habens invenitur: eaque intra se parit ova

præmollia, in alium vteri locum transferens, atque ibi excludens:

& circa æquinoctium parit. Est & piscis testudineæ formæ, de quo Pet. Martyr

VIII. lib. Crediti continentis deca. III. mira refert, quod licet sit monstrosus,

Piscis hominem diligens.

mire diligat hominem, vt permittat se ab eo aliquoties capi. Rursus asserit eodem

lib. in principio, piscem esse in mari Caspio cani similem, qui dente hominem secet,

Piscis hominem interficiens.

& devoret. Ad hoc etiam propositum verba Cassiodori in vltima epistola

Cassiodorus.

lib. XI. de pietate loquentis, non incongrue venient applicanda. Dicit enim quorundam

Pisci. quorudam pietas.

piscium hanc esse naturam, vt se muniant ab insidiis, & alios irretitos juvent.

Pisceus(inquit) lupus arenis se mollibus, vt plumbati lini insidias evadat, immergit:

Lupi piscis astus.

qui vbi supradicta retia eius tergum frustra diraserint, alacer in vndas exilit, &

vitati periculi gaudia liberatu. agnoscit. Scarus esca pellectus, cum junecum carcerem

Scari piscis ingenium.

cœperit introire, mox vt ad se exitium suum invitatum fuisse cognoverit, in

caudam labitur, paulatim se ab angusto subducens. Quem si alter eiusdem generis

cognoverit irretitum, extrema eius mordicus trahit, vt qui sibi captus non potest

Sauri piscis pietas.

subvenire, alterius solatio probetur evadere. Sic & sauri argutum piscium

genus, a velocitate nominati, cum se in insidias nexuo sas impulerint, quasi

quibusdam funibus æquabiliter illigati, totis nisibus trahentes retrorsum,

Opera mutua est præstanda.

socios conantur liberare captivos. Plura sunt, si

talia perquirantur. Omnia enim, quæ possunt habere

contraria, facilis casus absumeret, si cvram

propriæ salutis non haberent.

748 DE PISCIB. MONSTRO.

De spermate Ceti, quod Ambra dicitur, & eius Medicinis.

CAP. XVIII.

Alber. lib. 24.

CETVS humanæ propagationis more cum balena congrediens,

ob velocitatem coitus multum sperma emittit, &

resoluit, atque sic resolutum vulua totaliter non admittit.

Ceti sperma passim ampliat invndis.

Spargitur ampie per mare in diversis figuris, colorem cæruleum

habentibus, magis tamen ad albedinem tendentibus,

sibiinvicem conglutinatis: atque a nautis solicite (vt inter

Ceti sperma a nautis colligitur.

navigandum in Oceano sparsum vidi) colligitur, vt medicis

purgandum vendant, qui purgatum ambram vocant:

Medicinæ ex ambra.

eoque(vt Iorath autor est) contra guttas, & paralysin, tanquam

præcipuo, & pretiosissimo vnguento vtuntur. Præterea a Platearius asserit,

Ambra calida & sicca.

quod ambra sit sperma ceti, id est balenæ, & quod calida sit & sicca in secundo gradu.

Est autem alba, & si invenitur coloris gypsei, melior est. Sophisticatur autem

Ambra quio sophisticetur.

cum pulvere ligni aloës, & styracc, musco, & quibusdam aliis. Sed hoc agnoscitur:

quia sophisticata ad mollitiem facilem reducitur tanquam cera, ambra vero integra

non ita liquescit. Habet virtutem confortandi, valetque contra syncopin, & epilepsiam.

Constantius.

Præterea Constantius in lib. graduum dicit, quod ambra de ventre cujusdam

maximæ bestiæ egrediatur. Quidam tamen dicunt, quod in fundo maris nascatur

calida & sicca in secundo gradu existens, & frigidas naturas confortans. Avicenna

Avicenna.

asserit: Ambra (vt æstimo) est manatio fortis in mari, melior grisea quia fortis

Modus adulterandi ambram.

deinde varia, post citrina. Et adulteratur cum gypso, & cera, & ladano: nigra

specie mala est. Multoties autem assumitur e ventre piscis: qui si eam comedit,

moritur. Est autem calida & sicca, & videtur esse calida in secundo

Ambræ variæ medicinæ.

gradu, sicca in primo. Confert autem decrepitis propter

subtilitatem suæ calefactionis, tum etiam cerebro,

sensibus, ac cordi

De causa cur sperma animantium non sit nigrum, sed album.

CAP. XIX.

QVOD sperma multam similitudinem cum vnguento habeat,

Ambræ cum vnguento magna similitudo.

vt superius dictum est, inconveniens non videtur:

quandoquidem Alber. lib. XVI. cap. IX. de Animalbus

dicit, sperma in multis convenire cum substantia olei:

tum etiam spissari calido in corpore animalis existens, &

solui frigido, quando sub dio stat extra corpus animalis.

Causas præterea ibidem ponit, quare sperma animalium

Sperma a corpore album exit.

exit spissum & album a corpore generantis. Ex calore enim

interiori generatur, & adunatur in eo spiritus multum callidus

qui inspissat & dealbat subslantiam eius: cum autem exierit, & infrigidatur,

dissolvitur calor, qui est in eo, & evolat cum calore spiritus: sed hoc accidit spermasi,

quando infrigidatum incipit desiccari. Præterea, quod quidam dicunt sperma

Sperma elephantis nigrum.

elephantis esse nigrum, vt carbo, propter terreum in ipso contentum, & per

consequens magna generari ex eo ossa in corpore elephantis, &c. arguit Albertus eodem

loco impossibile: sed necessarium esse, quod sperma vnum ad naturam animalis

malis sit magis terrestre, quam aliud secundum diversitatem complexionis animalium.

Sperma tamen animalis, cujus corpus est terrestre, efficitur terrestre, & album,

Spermatum color varius.

& spissum, propter aëris admixtionem, sicut & alia spermata. Neque Aethiopis

sperma nigrum est, cum deprehenditur dentes eorum esse albissimos. Causa enim

albedinis spermatis est spumositas ipsius, quaæ spuma est albi coloris, præcipue illa,

Spermatis albedo spumositas ipsius.

cujus substantia est e partibus parvis, ventosis, & ampullis minutissimis latentiebus.

Similiter accidit mixtioni aquæ & olei, fortiter factæ. Sperma autem

esse butyrosum & spumosum, antiqui fabulantes non ignorabant: quandoquidem

Sperma spumosum.

deam coitus Venerem, quæ cupidinem lactat, dixerunt natam esse

de spuma testiculorum. Qui autem hac ratione Alberti haud

Venus Cupidinem lactat.

contentus, meliosem cum in his, tum in aliis (si

possit) indagare voluerit, liberum

ei relinquitur.

De pinguedine, carnibus, ossibus, sic coriis Cetorum, ac similium animalium.

CAP. XX.

Cetorum magna vtilitas.

CETIS, seu balenis e mari piscatorum arte, ingenio, &

magno labore extractis, sive vi ventorum ac tempestatum,

Currus 300. ex vno ceto replentur.

aut inimicorum piscium furia littoribus impulsis, incolæ

prædam securibus, & asciis partiuntur, ita vt ex vnius balenæ,

sive ceti carne, pinguedine, & ossibus, CCL. vel

Ceti carnes & lardum sale condiuntur,

CCC. plaustra repleri possint. Carnem & lardum in multis,

& magnis vasis, inter cæteros immensos marinos pisces

sale condiunt: eaque pro commoditate, & esca domestica

Ceti pinguedo maxima.

vtuntur, aliisque ad eum vsum vendunt in remotas orbis partes

deferenda: Pinguedo, vel adeps ceti, magna est in toto corpore, sed maxima

in capite circa cerebri medullam: vnde quandoque XII. lagenæ. quarum quælibet

vix ab vno hominem portari potest, quandoque XXX. vel XL. hujus pinguedinis

plenæ (quælibet Barile Romanum magnitudine sua superans) per totidem viros

Ceti pinguedinis vsus.

fortes vix portatu idoneæ extrahuntur, eliciunturque. Vtilitas vero hujus saginæ ea

est, vt lampadibus infusa, & aucta semper, ad altaria, sive alia loca sacra, tam noctu,

quam interdiu continuo lumen administret: privato etiam vsui, ac domestico,

Ossa pro lignis comburuntur.

cum in hyeme nulli ibidem dies sint, plurimum deserviens. Ossa præterea eius minora

Pisces & animalia loco lignorum comburuntur.

defectu lignorum domestico foco adaptantur: immo & aliorum piscium capita,

vti etiam Solinus cap. XXV. gentem Neurorum ponit, quæ ossibus adolet ignes

socorum. Adest & assertio Volaterrani lib. XXV. qui pro miro adducit, Scythas

animalia, & Tylenses loco lignorum pisces comburere: quod in Septentrione vltra

Nidrosiam non est, quia ibi (lignis ob frequentes tempestates haud crescentibus)continuo

Ceti corio 40. homines vestiuntur.

comburunt ossa piscium in maxima multitudine (vt supra dictum est) captorum.

Ex corio denique balenæ fiunt balthea, loculi, tractorii funes pro vsu campanarum,

diu durantes: immo partita pelle vnius beluæ, XL. homines ex ea vestiri

Chelonophagi.

queunt, quemadmodum Solinus cap. LXVII. refert de Chelonophagis, qui

coriis piscium vestiuntur. Dicit & autor libri De nat. rerum, quod in mari Occidentali

corii spiscium vestiuntur.

pisces sunt, e quorum pellibus homines ampla, & pulchra faciunt sibi

vestimenta, prout supra de multis generibus pellium est ostensum. Item Paulus

Corium bisontis 15. homines capit.

Diaconus de corio bisontis meminit, quod in eo XV. viri vnus juxta alium cubare

potuerint.

De multiplici vsu, & medicina pinguedinis Cetorum.

CAP. XXI.

NAVTæ hac præcipue vtuntur pinguedine ad navium

Naviu inunguntur, ne congelentur.

tabulas foris inungendas, ne in horrida, sive asperrima

hyeme, glaciales aquæ navibus submergendis adhæreant,

aut congelentur, quia aquarum constrictionem prohibet,

prout superius lib. XI. cap. XXIII. & lib. XII.

cap. XI. fuerat ostensum. Aurigæ etiam necessarium

Cetorum adipe aurigæ rotas vngunt.

eius vsum sibi vendicant in rotis curruum perungendis:

immo & pellium præparatores, vt etiam superius dictum

est de pinguedine vitulorum marinorum. Nec

Plin. lib. XXXII. cap. I. eius vsum Arabis deesse asserit, sicuti nec aliorum

Cameli adipe piscium perunguntur.

piscium adipis, in camelis perungendis, vt asili a his fugentur odore. Pulmone

marini piscis si fricetur lignum, ardere videbitur sicut oleum: vnde & e quorundam

pulmonibus oleum fieri cousuetum est. Adeos marinorum, ac fluviatilium

perunguntur.

piscium liquefactus, oleo, & melle admixto, oculorum claritati confert. Est & Avicennæ

opinio, quod adeps piscis confert aquæ oculi, ac acuit visum cum melle.

Dioscorides asserit, quod adeps piscium fluviatilium melle mixto,

solutus in sole, caligines oculorum detergat. Demum Plin.

lib. XV. cap. VII. dicit ichthyophagos e piscibus

oleum factitium ad plurimam rerum

Piscium adeps prodest oculis e piscibus.

vtilitatem exprimere.

coriis piscium vestiuntur. Dicit & autor libri De nat. rerum, quod in mari Occidentali

corii spiscium vestiuntur.

pisces sunt, e quorum pellibus homines ampla, & pulchra faciunt sibi

vestimenta, prout supra de multis generibus pellium est ostensum. Item Paulus

Corium bisontis 15. homines capit.

Diaconus de corio bisontis meminit, quod in eo XV. viri vnus juxta alium cubare

potuerint.

De multiplici vsu, & medicina pinguedinis Cetorum.

CAP. XXI.

NAVTæ hac præcipue vtuntur pinguedine ad navium

Naviu inunguntur, ne congelentur.

tabulas foris inungendas, ne in horrida, sive asperrima

hyeme, glaciales aquæ navibus submergendis adhæreant,

aut congelentur, quia aquarum constrictionem prohibet,

prout superius lib. XI. cap. XXIII. & lib. XII.

cap. XI. fuerat ostensum. Aurigæ etiam necessarium

Cetorum adipe aurigæ rotas vngunt.

eius vsum sibi vendicant in rotis curruum perungendis:

immo & pellium præparatores, vt etiam superius dictum

est de pinguedine vitulorum marinorum. Nec

Plin. lib. XXXII. cap. I. eius vsum Arabis deesse asserit, sicuti nec aliorum

Cameli adipe piscium perunguntur.

piscium adipis, in camelis perungendis, vt asili a his fugentur odore. Pulmone

marini piscis si fricetur lignum, ardere videbitur sicut oleum: vnde & e quorundam

pulmonibus oleum fieri cousuetum est. Adeos marinorum, ac fluviatilium

perunguntur.

piscium liquefactus, oleo, & melle admixto, oculorum claritati confert. Est & Avicennæ

opinio, quod adeps piscis confert aquæ oculi, ac acuit visum cum melle.

Dioscorides asserit, quod adeps piscium fluviatilium melle mixto,

solutus in sole, caligines oculorum detergat. Demum Plin.

lib. XV. cap. VII. dicit ichthyophagos e piscibus

oleum factitium ad plurimam rerum

Piscium adeps prodest oculis e piscibus.

vtilitatem exprimere.

De structuris ex ossibus Cetorum.

CAP. XXII.

FACTA mentione quam maxima sint corpora cetorum,

sive balenarum, in capite, dentibus, oculis, ore,

cute, ossa locum exigunt, vt & suam inveniant declarationem:

quæ talis est: Cum vehementia frigorum in extremis

Arbores in extremis Septentrionis humiles.

partibus Septentrionis, & validæ tempestates

ibidem haud sinant in altum crescere arbores, e quibus

erigi possint necessariæ ædes: ideo provida natura incolis

Cetorum ossa pro structuris ædium valent.

prospexit, vt ex ingentissimis beluarum costis fabricare

valeant domos, & reliqua necessaria in eisdem. His enim

beluis marinis ad littora tam inimica vi aliarum bestiarum appulsis, quam venatione

Tecta ex ossib.

hominum frequenti attractis, vt illic incolarum præda fiant, vel putredine consumantur,

Sedilia ex ossibus.

certum est ex eis relinqui talia, tamque vasla ossa, quod e his integræ habitationes,

tum quoad parietes, portas, fenestras, tecta, sedilia, tum etiam quoad mensas,

Ceti costarum longitudo.

confici queant. Hæ enim costæ XX. XXX. aut plurium pedum sunt: præterea

spinæ, spondyli, atque vasti capitis bifurcata ossa haud parvam in se quantitatem

Spinæ ceti quantitas.

habent: quæ omnia artificum industria ita serris & limis aptantur, vt saber lignarius

adhibita ferrea junctura compendiosius nihil extruere posset. Meminere similia

Plin. lib. IX. cap. III. & Strabo lib. XV. qui in hunc modum hac de reloquitur:

Ichthyophagi Indiæ domicilia ex ossibus habent.

Ichthyophagorum regio in India secus mare est, & magna e parte arboribus

caret, raritas in ea palmarum. Deinde: Vescuntur piscibus, tum ipsi, tum eorum

pecora: & aquas pluviales, aut fossiles potant: pecorum carnes piscibus præbent:

domicilia ex ossibus cetorum, & ostreorum conchis magna e parte faciunt.

Portæ e maxillis cetorum.

Nam trabium, & fulcrorum vsum costæ præstant, portas maxillæ: e vertebris

fiunt mortaria, in quibus pisces subiguntur ad solem assati:

Panes ex piscibus conficiuntur.

postea e his panem conficiunt frumenti paululum

admiscentes. Hæc Strabo.

LIBER XXI. 753

Adhuc de externis exemplis hujusmodi structurarum.

CAP. XXIII.

ASSERIT Plinius lib. IX. cap. III. dicens: Gedrosos,

qui Arbin amnem accolunt, Alexandri Magni classium

præfecti prodidere, in domibus fores maxillis beluarum

facere, ossibus tecta contignare, e quibus multa quadragenum

cubitorum longitudinis reperta. Sunt etiam

Costæ quadragenum cubitorum.

qui spinis dorsi hujus beluæ, seu vertebris concavatis, velut

mortariis, pro speciebus conterendis vtantur. Præterea

Volaterranus lib. XXV. dicit se vidisse anno Domini

M. CCCC. XCVIII. apud vada Volaterrana repertam

in littore extinctam, sive balenam, sive cetum, sive alterius generis beluam,

Belua marina vertebras dorsi 60. habuit.

magnitudine pedum centum, cujus dorsi vertebræ sexaginta fuere: septem ex eis

Volatenas allatas: quarum quælibet equi ephippium æquabat. Sunt & testudines

in Taprobana insula, quarum tanta est magnitudo (teste Solino cap. LXVI.)vt

superficies earum domum faciat, & numerosam familiam non arcte receptet. Et

Testudinum superficies domum faciunt.

idem cap. XLVII. inquit: loppe oppidum antiquissimum orbe toto, vtpote

ante inundationem terrarum conditum. Id oppidum saxum ostentat, quod vinculorum

Andromadæ vestigia adhuc retinet: quam expositam beluæ non irritus rumor

Andromadæ vinculorum vestigia.

circumtulit: quippe ossa monstri illius M. Scaurus inter alia miracula in ædilitate

M. Scaurus.

sua Romæ publicavit. Annalibus nota res est. Mensuræ quoque veracibus

libris continentur, scilicet quod costarum longitudo excesserit pedes XL. & excelsitas

Costæ 40. pedum

elephantis fuerit Indicis eminentior, . Porro ventriculi spinæ ipsius, latitudine

semipedem sunt supergressi. Hæc Solinus. Horum quoque ossium in

eundem modum Plin. lib. IX. cap. V. meminit Sunt denique

maxima cetorum ossa in scopulis Islandiæ, &

Cetorum in ossibus naufragia fiunt.

Norvegiæ, in quibus tanquam saxis

naufragia fiunt

De Domibusex erectione integrarum costarum.

CAP. XXIIII.

EXESIS igitur, ac dissolutis carnibus, & intestinis hujus

Ceti ossium compago pro domo erigitur.

vastissimæ beluæ, sola ossa remanent in modum magnæ carinæ:

quæ demum imbribus, & abére purgata, viribus hominum

ad hoc vocatorum, instar domus erigitur tum industria

Ianuæ e corio marinarum beluarum.

constituentis patroni, fenestris in culmine tecti, vel lateribus

beluæ collocatis, in plures & comodas habitationes

dividitur: anuæque fiunt e corio eiusdem beluæ, longe prius

Cameræ intra costas cetorum.

ad eum, aliumque vsum extracto, atque ventorum asperitate indurato.

Separatim etiam intra hanc carinam, quasi domum

Ossea in domo quiescentium natura.

erectam, distinguuntur cameræ pro porcis, & aliis animælibus, more aliarum ædium

hgnearUm: relicto semper sub culmine hujus structuræ loco, pro gallis quasi horologiis,

vt homines nocte (quæ ibidem hyeme continua est)ad opus excitentur. Dormientes

Aquatilia pectora carinata habet

inter has costas non alia insomnia vident, quam si continue in fluctibus marinis

laborarent, aut in tempestatibus ad naufragium vsque periclitarentur, prout in simili

Costæ quot homini, suibus, cornigeris, ac serpentibus.

superius lib. XVIII. cap. VIII. de gulonibus extitit declaratum. Resert etiam

Plin. lib. XI. cap. XXXVII. maxima animalia aquatilia habere pectora carinata,

atque cpstas multas pulchro naturæ prdine distinctas, sicuti in aliis animælibus terrenis:

Vt sunt homini octonæ, suibus denæ, cornigeris tredecim, & serpentibus triginta.

De Anchoris dorso Ceti impositis.

CAP. XXV.

HABET etiam cetus super corium suum superficiem tanquam

fabulum, quod est juxta littus maris: vnde plerunque

elevato dorso suo super vndas, a navigantibus nihil aliud

Balena creditur insula natans.

creditur esse, quam insula. Itaque nautæ ad illum appellunt,

& super cum descendunt, inque ipsum palos figunt, naves

Anchoræ demittuntur in dorsum ceti.

alligant, focos pro cibis coquendis accendunt: donec tandem

cetus sentiens ignem sese in profundum mergat, atquep

in eius dorso manentes, nisi funibus a navi protensis se liberare

queant, submergantur. Hic cetus(vt superius de physetere

De Domibusex erectione integrarum costarum.

CAP. XXIIII.

EXESIS igitur, ac dissolutis carnibus, & intestinis hujus

Ceti ossium compago pro domo erigitur.

vastissimæ beluæ, sola ossa remanent in modum magnæ carinæ:

quæ demum imbribus, & abére purgata, viribus hominum

ad hoc vocatorum, instar domus erigitur tum industria

Ianuæ e corio marinarum beluarum.

constituentis patroni, fenestris in culmine tecti, vel lateribus

beluæ collocatis, in plures & comodas habitationes

dividitur: anuæque fiunt e corio eiusdem beluæ, longe prius

Cameræ intra costas cetorum.

ad eum, aliumque vsum extracto, atque ventorum asperitate indurato.

Separatim etiam intra hanc carinam, quasi domum

Ossea in domo quiescentium natura.

erectam, distinguuntur cameræ pro porcis, & aliis animælibus, more aliarum ædium

hgnearUm: relicto semper sub culmine hujus structuræ loco, pro gallis quasi horologiis,

vt homines nocte (quæ ibidem hyeme continua est)ad opus excitentur. Dormientes

Aquatilia pectora carinata habet

inter has costas non alia insomnia vident, quam si continue in fluctibus marinis

laborarent, aut in tempestatibus ad naufragium vsque periclitarentur, prout in simili

Costæ quot homini, suibus, cornigeris, ac serpentibus.

superius lib. XVIII. cap. VIII. de gulonibus extitit declaratum. Resert etiam

Plin. lib. XI. cap. XXXVII. maxima animalia aquatilia habere pectora carinata,

atque cpstas multas pulchro naturæ prdine distinctas, sicuti in aliis animælibus terrenis:

Vt sunt homini octonæ, suibus denæ, cornigeris tredecim, & serpentibus triginta.

De Anchoris dorso Ceti impositis.

CAP. XXV.

HABET etiam cetus super corium suum superficiem tanquam

fabulum, quod est juxta littus maris: vnde plerunque

elevato dorso suo super vndas, a navigantibus nihil aliud

Balena creditur insula natans.

creditur esse, quam insula. Itaque nautæ ad illum appellunt,

& super cum descendunt, inque ipsum palos figunt, naves

Anchoræ demittuntur in dorsum ceti.

alligant, focos pro cibis coquendis accendunt: donec tandem

cetus sentiens ignem sese in profundum mergat, atquep

in eius dorso manentes, nisi funibus a navi protensis se liberare

queant, submergantur. Hic cetus(vt superius de physetere

& priste dictum est) aliquando fluctus haustos ita eructat, quod alluvie nimbosa

plerumque classem navigantium deprimat: & cum in mari tempestas oritur, se super

fluctus attollit, vt in his commotionibus, ac turbinibus naves mergat. Arenas

Cetus arenas in dorso fovet.

aliquando dorso sustollit, in quibus ingruente tempestate (vt libro De nat. rerum habetur)

nautæ, terram se invenisse gaudentes, anchoris demissis falsa firmitate quiescunt,

Ignes in dorso ceti accenduntur.

ac ignes accensos belua sentiens, subito commota se in aquas mergit, hominesque

cum navibus nisi anchoræ rumpantur, in profundum attrahit. Quod vero navigantibus

terra apparet cetorum ac balenarum immensitas, Ambrosius in Hexame. lib. V.

Ambrosius.

cap. XI. fidem facit. Dicit enim: Cetus est piscis infinitæ magnitudinis, qui si quando

supernatat fluctibus, annatare insulam putes, montes altissimos summis ad cœlum

verticibus eminere: qui non in acta, nec in littoribus, sed in Atlantici maris profundo

Ceti vbi frequentius morantur.

fertur videri, vt eius conspectu nautæ a navigandi in illis locis præsumptione revocentur,

nec secreta elementorum adire supremæ terrore mortis vsurpent. Idem eod.

lib. cap. X. Cete illa immensa genera piscium, æqualia montibus corpora. Et paulo

Cetus grandis montibus adæquatur.

ante: Vltra terminos orbis terrarum mare norunt, quod nullæ interpolent insulæ,

nec terra aliqua interiaceat, vel vlterius sit posita. Illic igitur, vbi diffusum late mare

omnem spectandi vsum, vtilitatis gratia navigandi intercludat audaciam, condere se

Ceti patrium solum diligunt.

feruntur. Deinde: Habent suas regiones & habitacula distributa, manent in his inoffenso

vicinorum limite, nec vago transitu mutationes quærunt locorum, sed tanquam patrium

Herba in dorso draconum nascitur.

solum diligunt, & in his immorari dulce arbitrantur. Hæc Ambrosius. Meminit

& Strabo lib. XVI. in verbo Dracones magni, quod super eorum dorso in Libya

herba innascatur.

Adhuc de magnitudine eiusdem Ceti.

CAP. XXVI.

IN ceto (vt autor est Iorath) magis terrestris, quam aquea

Cetus in dorso radices, frutices, & arbusta fovet.

dominatur natura: quando enim senescit, radices, frutices,

& arbusta super se colligit, quæ crescunt super ipsum, &

multiplicantur. Vnde beatus Hieronymus inquit, cetos &

testudines tanta magnitudine eminere, vt navigiis anchorarum

Hieronymus.

stationem capiendis instar insularum sufficiant. Confirmat

etiam hoc præsens propositum divi Brendani Britanniæ

Brendanus 7. annis in mari peregrinatus est.

Pontificis marina peregrinatio in septennium vsque

deduda, atque in catalogo Sanctorum commemorata, quod

videlicet ipse cum suis sociis piscem ingentem, nomine Iasonem, invenerit: in quem,

Iason piscis ingens.

insulam eum esse sibi persuadentes, descenderunt, ignemque accenderunt: dumque piscem

se movere sentirent, ad navim repentem fugiendo vix vitam illo se continuo mergente

Pisces jussu Brendani cantando Deum laudant.

seruarunt. Præterea jussa Brendani pisces super vndas se levarunt, voceque tonante

Deum laudaverunt. Verum ne temerario judicio cujusuis talia tanquam vero haud

similia refutentur, attendere ad Platonem oportet dicentem, Non esse a nobis calumnianada

Plato veneratur scripta sacrorum delubrorum.

quæ libris sacrorum delubrorum conscripta referunt: prout Alber. lib. XXIII.

de phœnice ave Arabiæ allegat. Cetus non comedit vt alii pisces, manducando scilicet,

cibumque dentibus comminuendo: sed tantummodo glutiendo intra ventriculum

Cetus pisces saltem glutit.

pisces immittit. Habet enim oris meatus strictos ad pisces abglutiendos, quos odorifero

anhelitu attractos devorat, & in ventrem mittit. Habet insuper in gutture quandam

Strabo.

pellem membranæ similem, quæ multis meatibus perforata, non finit quicquam,

Cetus a mari ejectus 50. cubitorum.

nisi minutum, ingredi ventrem. Meminit demum Strabo lib. XVI. Eratosthenem tradere,

se vidisse cetum in littus de mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum

longitudine. Estque notatum, quod quando cetus, seu balena ludit super aquas, gravissimas

Ceti lusus tempestatem præsagit.

indicat advenire tempestates.

& priste dictum est) aliquando fluctus haustos ita eructat, quod alluvie nimbosa

plerumque classem navigantium deprimat: & cum in mari tempestas oritur, se super

fluctus attollit, vt in his commotionibus, ac turbinibus naves mergat. Arenas

Cetus arenas in dorso fovet.

aliquando dorso sustollit, in quibus ingruente tempestate (vt libro De nat. rerum habetur)

nautæ, terram se invenisse gaudentes, anchoris demissis falsa firmitate quiescunt,

Ignes in dorso ceti accenduntur.

ac ignes accensos belua sentiens, subito commota se in aquas mergit, hominesque

cum navibus nisi anchoræ rumpantur, in profundum attrahit. Quod vero navigantibus

terra apparet cetorum ac balenarum immensitas, Ambrosius in Hexame. lib. V.

Ambrosius.

cap. XI. fidem facit. Dicit enim: Cetus est piscis infinitæ magnitudinis, qui si quando

supernatat fluctibus, annatare insulam putes, montes altissimos summis ad cœlum

verticibus eminere: qui non in acta, nec in littoribus, sed in Atlantici maris profundo

Ceti vbi frequentius morantur.

fertur videri, vt eius conspectu nautæ a navigandi in illis locis præsumptione revocentur,

nec secreta elementorum adire supremæ terrore mortis vsurpent. Idem eod.

lib. cap. X. Cete illa immensa genera piscium, æqualia montibus corpora. Et paulo

Cetus grandis montibus adæquatur.

ante: Vltra terminos orbis terrarum mare norunt, quod nullæ interpolent insulæ,

nec terra aliqua interiaceat, vel vlterius sit posita. Illic igitur, vbi diffusum late mare

omnem spectandi vsum, vtilitatis gratia navigandi intercludat audaciam, condere se

Ceti patrium solum diligunt.

feruntur. Deinde: Habent suas regiones & habitacula distributa, manent in his inoffenso

vicinorum limite, nec vago transitu mutationes quærunt locorum, sed tanquam patrium

Herba in dorso draconum nascitur.

solum diligunt, & in his immorari dulce arbitrantur. Hæc Ambrosius. Meminit

& Strabo lib. XVI. in verbo Dracones magni, quod super eorum dorso in Libya

herba innascatur.

Adhuc de magnitudine eiusdem Ceti.

CAP. XXVI.

IN ceto (vt autor est Iorath) magis terrestris, quam aquea

Cetus in dorso radices, frutices, & arbusta fovet.

dominatur natura: quando enim senescit, radices, frutices,

& arbusta super se colligit, quæ crescunt super ipsum, &

multiplicantur. Vnde beatus Hieronymus inquit, cetos &

testudines tanta magnitudine eminere, vt navigiis anchorarum

Hieronymus.

stationem capiendis instar insularum sufficiant. Confirmat

etiam hoc præsens propositum divi Brendani Britanniæ

Brendanus 7. annis in mari peregrinatus est.

Pontificis marina peregrinatio in septennium vsque

deduda, atque in catalogo Sanctorum commemorata, quod

videlicet ipse cum suis sociis piscem ingentem, nomine Iasonem, invenerit: in quem,

Iason piscis ingens.

insulam eum esse sibi persuadentes, descenderunt, ignemque accenderunt: dumque piscem

se movere sentirent, ad navim repentem fugiendo vix vitam illo se continuo mergente

Pisces jussu Brendani cantando Deum laudant.

seruarunt. Præterea jussa Brendani pisces super vndas se levarunt, voceque tonante

Deum laudaverunt. Verum ne temerario judicio cujusuis talia tanquam vero haud

similia refutentur, attendere ad Platonem oportet dicentem, Non esse a nobis calumnianada

Plato veneratur scripta sacrorum delubrorum.

quæ libris sacrorum delubrorum conscripta referunt: prout Alber. lib. XXIII.

de phœnice ave Arabiæ allegat. Cetus non comedit vt alii pisces, manducando scilicet,

cibumque dentibus comminuendo: sed tantummodo glutiendo intra ventriculum

Cetus pisces saltem glutit.

pisces immittit. Habet enim oris meatus strictos ad pisces abglutiendos, quos odorifero

anhelitu attractos devorat, & in ventrem mittit. Habet insuper in gutture quandam

Strabo.

pellem membranæ similem, quæ multis meatibus perforata, non finit quicquam,

Cetus a mari ejectus 50. cubitorum.

nisi minutum, ingredi ventrem. Meminit demum Strabo lib. XVI. Eratosthenem tradere,

se vidisse cetum in littus de mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum

longitudine. Estque notatum, quod quando cetus, seu balena ludit super aquas, gravissimas

Ceti lusus tempestatem præsagit.

indicat advenire tempestates.

& priste dictum est) aliquando fluctus haustos ita eructat, quod alluvie nimbosa plerumque classem navigantium deprimat: & cum in mari tempestas oritur, se super fluctus attollit, vt in his commotionibus, ac turbinibus naves mergat. Arenas

Cetus arenas in dorso fovet.

aliquando dorso sustoliit, in quibus ingruente tempestate (vt libro De nat. rerum habetur) nautæ, terram se invenisse gaudentes, anchoris demissis falsa firmitate quiescunr,

Ignes in dorso ceti accenduntur.

ac ignes accensos belua sentiens, subito commota se in aquas mergit, hominesque cum navibus nisi anchoræ rumpantur, in profundum attrahit. Quod vero navigantibus terra apparet cetorum ac balenarum immensitas, Ambrosius in Hexame. lib. V.

Ambrosius.

cap. XI. fidem facit. Dicit enim: Cetus est piscis infinitæ magnitudinis, qui si quando supernatat fluctibus, annatare insulam putes, montes altissimos summis ad cœlum verticibus eminere: qui non in acta, nec in littoribus, sed in Atlantici maris profundo

Ceti vbi frequentius morantur.

fertur videri, vt eius conspectu nautæ a navigandi in illis locis præsumptione revocentur, nec secreta elementotum adire supremæ terrore mortis vsurpent. Idem eod. lib. cap. X. Cete illa immensa genera piscium, æqualia montibus corpora. Et paulo

Cet' grandis montibus adæquatur.

ante: Vltra terminos orbis terrarum mare norunt, quod nullæ interpolent insulæ, nec terra aliqua interiaceat, vel vlterius sit posita. Illic igitur, vbi diffusum late mare omnem spectandi vsum, vtilitatis gratia navigandi intercludat audaciam, condere se

Ceti patrium solum diligunt.

feruntur. Deinde: Habent suas regiones & habitacula distributa, manent in his inoffenso vicinorum limite, nec vago transitu mutationes quærunt locorum, sed tanquam patrium

Herba in dorso draconum nascitur.

solum diligunt, & in his immorari dulce arbitrantur. Hæc Ambrosius. Meminit & Strabo lib. XVI. in verbo Dracones magni, quod super eorum dorso in Libya herba innascatur

Adhuc de magnitudine eiusdem Ceti.

CAP. XXVI.

IN ceto (vt autor est Iorath) magis terrestris, quam aquea

Cetus in dorso radices, frutices, & arbusta fovet.

dominatur natura: quando enim senescit, radices, frutices, & arbusta super se colligit, quæ crescunt super ipsum, & multiplicantur. Vnde beatus Hieronymus inquit, cetos & testudines tanta magnitudine eminere, vt navigiis anchorarum

Hieronymus.

stationem capiendis instar insularum sufficiant. Confirmat etiam hoc præsens propositum divi Brendani Britanniæ

Brendanus 7. annis in mari peregrinatus est.

Pontificis marina peregrinatio in septennium vsque

deduda, atque in catalogo Sanctorum commemorata, quod

videlicet ipse cum suis sociis piscem ingentem, nomine Iasonem, invenerit: in quem,

Iason piscis ingens.

insulam eum esse sibi persuadentes, descenderunt, ignemque accenderunt: dumque piscem

se movere sentirent, ad navim repentem fugiendo vix vitam illo se continuo mergente

Pisces jussu Brendani cantando Deum laudant.

seruarunt. Præterea jussa Brendani pisces super vndas se levarunt, voceque tonante

Deum laudaverunt. Verum ne temerario judicio cujusuis talia tanquam vero haud

similia refutentur, attendere ad Platonem oportet dicentem, Non esse a nobis calumnianada

Plato veneratur scripta sacrorum delubrorum.

quæ libris sacrorum delubrorum conscripta referunt: prout Alber. lib. XXIII.

de phœnice ave Arabiæ allegat. Cetus non comedit vt alii pisces, manducando scilicet,

cibumque dentibus comminuendo: sed tantummodo glutiendo intra ventriculum

Cetus pisces saltem glutit.

pisces immittit. Habet enim oris meatus strictos ad pisces abglutiendos, quos odorifero

anhelitu attractos devorat, & in ventrem mittit. Habet insuper in gutture quandam

Strabo.

pellem membranæ similem, quæ multis meatibus perforata, non finit quicquam,

Cetus a mari ejectus 50. cubitorum.

nisi minutum, ingredi ventrem. Meminit demum Strabo lib. XVI. Eratosthenem tradere,

se vidisse cetum in littus de mari eiectum centum & quinquaginta cubitorum

longitudine. Estque notatum, quod quando cetus, seu balena ludit super aquas, gravissimas

Ceti lusus tempestatem præsagit.

indicat advenire tempestates.

De Rosmaro, sive Morso Norvagico.

CAP. XXVIII.

NORVAGICVM littus versus loca ad Septentrionem

magis vergentia, maximos ac grandes pisces elephantis

magnitudine habet, qui morsi seu rosmari vocantur, forsitan

Morsi sive rosmari pisces.

ab asperitate mordendi sic appellati: quia si quem hominem

in maris littore viderint apprehendereque poterint,

in eum celerrime insiliunt, ac dente lacerant, et in momento

Morsi pisces hominem dente interfic iunt .

interimunt, veluti alius quidam truculentus piscis Tiburonus

dictus, qui a profundis cavernis Caspii maris in

Oceanum Scythicum discurrit, & post aliquantulum tempus

ad id revertitur, vt Pet. Martyr lib. VIII. Crediti continentis in principio refert.

Rosmari itaque hi pisces, sive morsi dicuntur, caput habentes bovinæ figuræ, hirsutam

Rosmari piscis figura.

pellem, pilosque spissitudine veluti culmos, vel calamos frumenti late defluentes.

Dentibus sese ad rupium cacumina vsque tanquam per scalas elevant, vt rorulento

Rosmari dentibus loco scalarum vtuntur.

dulcis aquæ gramine vescantur, seseque volutando mari vicissim exponant, nisi intereab

somno profundissimo oppressi, pendendo in rupibus dormierint: quoniam

tunc piscatores appropinquantes quantocyus poterunt, pellem a lardo secundum

Rosmarus profundissime dormiens capitur.

caudam soluunt: & in hoc, quod solutum est, funes fortissimos mittunt, eosque in scabrosis

rupibus, vel propinquis arboribus firmant: saxis deinde sunda ad caput, vt

cxcitetur, projectis, eum descendere cogunt, majori parte pellis funibus sirmatx spoliatum:

vnde debilitatus exanguis, ac semivivus redditur in opimam prædam, maxime

propter dentes, qui pretiosi sunt apud Scythas, Moschos scilicet, et Ruthenos, ac

Dentes morsi pretiosi.

Tartaros(vti ebur apud Indos)ob duritiam, candorem, &gravitatem: qua de causa

etiam framearum manubriis artificum excellenti industria accedente adaptantur.

Et hoc Miechovita quoque Poloniæ historicus in sua duplici

Miechovita historicus.

Sarmatia attestatur, & Paulus Iovius post eum e relatione.

cujusdam Demetrii, a magno Duce Moschovitarum

ad Clementem VII. missi.

De pelle eiusdem Rosmari.

CAP. XXIX.

Rosmari pelles vtiles.

PELLIS, sive corium hujus animalis, vti nigrum & fortissimum

est, ita bono pretio emptum ad maxima levanda

per trochleas, combinandaque pondera reservatur, præcipue

pro campanis altarum turrium: immo &hujus pellis fortitudine

gravissimæ campanæ, ad lignum, in quo vertuntur,

ac machinæ bellicæ colligantur. Est & aliud marinum monstrum

Exocœtus monstrum marinum.

in Arcadia secundum Plin. lib. IX cap. XIX.

adonis, sive exocœtus, ab eo, quod in siccum somni

causa exeat, appellatum. Hoc per maris tranquillitatem in

terram se confert, ac inter rupes prostratum alte soporatur. Aves aquatiles maxime

exhorret. Dormit vt balena, & vitulus marinums, in arena, solis vehementi ardore

Dentes duo portentosæ longitudinis.

ad gravem somnum excitatum. Quod vero superius de vsu dentium dictum est,

haud inconvenienter huic loco annecti poterunt duo illi dentes elephantis portentosæ

longitudinis (decem enim pedes singuli continebant)de quibus Aurelianus

Imp. sedem proposuit Iovi summo ædificare, si plures eiusmodi magnitudinis invenisset,

Ludi Latrunculorum e dentibus rosmari conficiuntur.

prout Sabellicus refert in vita Aureliani lib. VII. Ennead. VII. Morsorum,

sive rosmarorum dentes valde artificiosem elaborantur in vsum ludi Latrunculorum,

seu Schacorum, quo mire & ingeniosem vtuntur omnes populi Septentrionales, maxime

Principes & clarissimi viri: & hoc ob plures causas, quarum vna est cæteris

Ludo Schacorum virtus procorum explroratur.

honestior (vti superius lib. XV. cap. XII. dictum est) vt eo scilicet ludo parentes

temperantiam, & modestiam procorum, qui veniunt ad nuptiale fœdus filias petituri,

explorent. Non enim eo in ludo se continere poterunt, quin suæ virtutis &

patientiæ in casibus prosperis adversisque pro tempore, loco, & conditione fortiter

tolerandis, aliquod specimen exhibeant. Dicit etiam Plato in lib. De legibus, vbi

tractat gradus ebrietatis, quod nullam habemus voluptatem commodiorem ea, quæ

inter bibendum ludo mores examinat, si modo prudens quædam cautio adhibeatur;

Dentium piscium differentia.

ibi enim probatur vtrum difficilis, aut agrestis animi sit, an venereus, an prodigus

&c. Dentes autem pisces aliqui grandes, vt balena, & hic rosmarus sive morsus,

exertosque veluti aper habent: quidam serratos, vt raiæ: quidam

serratos, sed pectinatim coëuntes, ne contrario occursu atterantur,

vt lucii vel lupi: quidam continuos, vt carpiones,

sicuti & homines. Et ita denticulata

asperitas aliis conceditur, aliisvero

mordacitas cultellata.

De Piscibus alatis.

CAP. XXX.

ETSI aliquorum sententia est non prodesse piscibus, habere

quatuor alas & duos pedes, aut duas alas & duos pedes,

aut aliud membrum omnino ambulationi deserviens,

Piscis alas membranaceas habens.

cum videatur otiosum: est tamen piscis quidam duas alas

membranaceas habens, qui volat per spatium modicum,

posteaque desilit in maris profundum, quem & hirundinem

Hirundo piscis volans.

Plin. lib. IX. cap. XXVI. vocat. Pedes eius sunt sicuti

avis, sed cauda caret propter volatum, hirundini quæ

in arena riparum nidificat, plurimum similis. Invenitur

etiam piscis in mari Germanico inter Angliam & Norvegiam, qui habet duos pedes

& quatuor alas: quæ moventur flexæ ad inferiora ventris & pectoris sui, sicut

aliarum avium alæ. Sunt autem duæ ante juxta branchias, & duæ posterius ante

Piscis Oceani alatus.

caudam, suntque alæ membranaceæ. spissæ quidem valde juxta corpus in parte, quæ

est loco adjutorii brachii, & tenuiores in parte anteriori alæ: & hanc dispositionem

habent etiam alæ posteriores. Branchiæ autem istius piscis non habent fissuram versus

ventrem, vel pectus pertingentem: sed hi pisces habent branchias, quæ terminantur

super humeros alarun anteriorum, quatuor foraminibus quadratis, ita quod duo sint propinquiora capiti, & duo propinquiora alæ dextræ, similiterque disponuntur branchiæ in sinistro latere. Caput autem istius piscis, color, pellis, figura corporis, ac sapor carnis, est fere sicut piscis, qui raia vocatur. Crura autem eius sunt cartilagines sine junctura, & subtus in pedibus habet foveas. vt fortius figatur. Cauda autem eius non est vti raiæ, sed similis caudæ aliorum piscium, nisi quod est aliquantulo longior Denique ante caudam in loco dorsi, vbi stringitur solida pars corporis, quæ est post concavum ventris, habet et pinnam more aliorum piscium, valde tamen magnam respectu sui corporis. Capitur hic piscis inter raias & squatinas, vt plurimum

Piscis alatus in cibo parum vtilis.

minus vtilis, propter steriles carnes, & exiguam pinguedinem: verum difficilleme e profundo fune et hanio, ob resistentiam alarum, cruitur &c. Pisces præterea quidam lati corporis sunt, qui quatuor pinnas habent, duas in ventre, & duas in dorso: & hæ pinnæ, quibus vtuntur, alæ vocantur: quales per omina similes habent pisces lepores marini

Lepores marini.

Ludolatra marinum animal.

dicti: hi enim duas pinnas in ventre habent;, & duas directe super eas in latere vetsus dorsum. Est etiam de supradictorum genere ludolatra animal marinum, quatuor

Milvago piscis.

habens alas, duas in facie, & duas in dorso, quibus magna velocitate fertur in omnem, quem elegerit volueritque locum. Milvago piscis est secundum Plin. lib. XXXII. cap. II. super aquam volitans: qua lætitiæ nota tempestatum mutationem significat, contra morem aliarum beluarum, vt sunt ceti, vituli marini, delphini, & balenæ

De Loligine, aliisque alatis, ac serratis Piscibus.

CAP. XXXI.

Loligines naves obruunt.

LOLIGINES beluæ pennatæ longitudine quinum curbitorum, vti sagittæ extra aquam se efferunt, etiam tanto in numero, quod naves obviantes demergant, prout testes sunt Isidorus, & Albertus lib. XXIIII. tum etiam Plinius lib. XXXII. cap. II. Dicit etiam Isidorus, in

Loliginum multitudo.

Oceano Mauritaniæ non procul a Lixo flumine, tantam multitudinem loliginum esse, vt obvias naves ab aquis evolantes nedum molestare, sed & mergere possint. Vnum

Loligines vltra biennium non vivunt.

hoc omnibus, qui a his molestantur, plurimum prodest, quod vltra biennium haud vivunt, quemadmodum Aristo. lib. V. De animal. cap. XVIII. tradit. Hoc tamen genus loliginum est de lacertorum genere, miramque in magnitudinem crescit. Plin. lib. XXXII. cap. vltimo loliginem volitantem

Piscium multorum nomina.

vocat. Præterea ibidem marinorum piscium multa, miraque nomina, ac naturas refert,

scilicet caniculas, dromones, cornutas, gladios, serras, acipenferes, auratas, asellos

acarnes, aphyas, alopeciades, araneos, boctes, bates, banchos, batrachos &c. idem

Aries marinus.

autor lib. IX. cap. XLIIII. de ariete marino loquens asserit: Grassatur aries vt latra:

tro: & nunc grandium navium in salo stantium occultatus vmbra, si quem nandi voluptas

invitet, expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur

Draco marinus

occultusque adnatans mergit. Idem eodem lib. cap. XXVIT. Draco marinums.

Pectuculus piscis.

captus, atque immissus in arenam, cavernam sibi rostro mira celeritate excavat. Pectunculus

sicuti loligo volat, immo & sagittæ modo festinat. Demum aculeato pisce

digitus

Ludolatra marinum animal.

dicti: hi enim duas pinnas in ventre habent;, & duas directe super eas in latere

vetsus dorsum. Est etiam de supradictorum genere ludolatra animal marinum, quatuor

Milvago piscis.

habens alas, duas in facie, & duas in dorso, quibus magna velocitate fertur in

omnem, quem elegerit volueritque locum. Milvago piscis est secundum Plin. lib.

XXXII. cap. II. super aquam volitans: qua lætitiæ nota tempestatum mutationem

significat, contra morem aliarum beluarum, vt sunt ceti, vituli marini, delphini,

& balenæ

De Loligine, aliisque alatis, ac serratis Piscibus.

CAP. XXXI.

Loligines naves obruunt.

LOLIGINES beluæ pennatæ longitudine quinum curbitorum,

vti sagittæ extra aquam se efferunt, etiam tanto

in numero, quod naves obviantes demergant, prout testes

sunt Isidorus, & Albertus lib. XXIIII. tum etiam

Plinius lib. XXXII. cap. II. Dicit etiam Isidorus, in

Loliginum multitudo.

Oceano Mauritaniæ non procul a Lixo flumine, tantam

multitudinem loliginum esse, vt obvias naves ab aquis evolantes

nedum molestare, sed & mergere possint. Vnum

Loligines vltra biennium non vivunt.

hoc omnibus, qui a his molestantur, plurimum prodest,

quod vltra biennium haud vivunt, quemadmodum Aristo. lib. V. De animal. cap.

XVIII. tradit. Hoc tamen genus loliginum est de lacertorum genere, miramque

in magnitudinem crescit. Plin. lib. XXXII. cap. vltimo loliginem volitantem

Piscium multorum nomina.

vocat. Præterea ibidem marinorum piscium multa, miraque nomina, ac naturas refert,

scilicet caniculas, dromones, cornutas, gladios, serras, acipenferes, auratas, asellos

acarnes, aphyas, alopeciades, araneos, boctes, bates, banchos, batrachos &c. idem

Aries marinus.

autor lib. IX. cap. XLIIII. de ariete marino loquens asserit: Grassatur aries vt latra:

tro: & nunc grandium navium in salo stantium occultatus vmbra, si quem nandi voluptas

invitet, expectat: nunc elato extra aquam capite, piscantium cymbas speculatur

Draco marinus

occultusque adnatans mergit. Idem eodem lib. cap. XXVIT. Draco marinums.

Pectuculus piscis.

captus, atque immissus in arenam, cavernam sibi rostro mira celeritate excavat. Pectunculus

sicuti loligo volat, immo & sagittæ modo festinat. Demum aculeato pisce

digitus

digitus, vel manus tacta, illico incurabiliter intumescit, cvi solummodo forte acetum

succurrere videtur. Sed caniculæ mannæ morsus maxime periculosus est in ipso attractu,

Caniculæ marinæ mors' exitiales.

quo se eximere solet, atque hominem secum attrahere in mare devorandum.

De periculis Nautarum, infestatione maximamrum beluarum, auium, & minimorumpisciculorum,

CAP. XXXII.

CERNVNTVR in hac supraposita imagine tria spectacula

trepidantibus navarchis satis formidoipsa, infestatio

Nautarum pericula diversa.

scilicet nautarum a grandibus balenis eructantibus

haustas fistulis aquas in navim, volucribus innumeris, ac

minutissimis pisciculis retinentibus naves. Primo periculo

Remedia ad fugandas beluas marinas.

subvenitur projectione magnorum vasorum, vel aspersione

lixivii ab omni parte navis e castoreo confecti,

vel alto clangore tubarum: secundum a coturnicibus avibus

Coturnices quomodo a navibus arcentur.

illatum, ardentibus faculis contra alitum alas extensis

removent: tertium, quia subtus in vndis latitat, nunquam vel raro eius evitandi facultas

datur, quod minimum corpore, sed maximum naturæ potentia hostem, semipedalem

scilicet pisciculum, echeneidem, vel remoram dictum superare nequeant: qui ex

Echeneidis pisciculi potentia.

eo secundum Isidorum nomen sumpsit, quod navem adhærendo retineat. Ruant licet

venti, sæviant procellæ, navis tamen quasi radicata in mari stare videtur, nec moveri,

non retinendo, sed tantummodo adhærendo. Hunc Latini moram appellaverunt, eo

quod cogat stare ipsa navigia. Dicit etiam Ambrosius lib. V. Hexamer. cap. IX.

Echeneis est animal in mari exiguum, vile, & despicabile. Hic tamen cum ventorum

Echeneis despicabile animal.

procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumque velut saburram vehit,

& tanquam anchoram trahit, ne excutiatur fluctibus. Itaque non suis se librat viribus,

Superbia hominu impotens a minusculis creaturis illuditur.

sed alieno stabilit & regit pondere. Stabilimentum præterea dat aliis, quod sibiipfi

præstare non potest: sibi enim a lapillis mendicat, quod navibus abundanter

tribuit. Talibus itaque minusculis creaturis illuditur hominum impotens superbia,

digitus, vel manus tacta, illico incurabiliter intumescit, cvi solummodo forte acetum succurrere videtur. Sed caniculæ mannæ morsus maxime periculosus est in ipso attractu,

Caniculæ marinæ mors' exitiales.

quo se eximere solet, atque hominem secum attrahere in mare devorandum.

De periculis Nautarum, infestatione maximamrum beluarum, auium, & minimorumpisciculorum,

CAP. XXXII.

CERNVNTVR in hac supraposita imagine tria spectacula trepidantibus navarchis satis formidoipsa, infestatio

Nautarum pericula diversa.

scilicet nautarum a grandibus balenis eructantibus haustas fistulis aquas in navim, volucribus innumeris, ac minutissimis pisciculis retinentibus naves. Primo periculo

Remedia ad fugandas beluas marinas.

subvenitur projectione magnorum vasorum, vel aspersione lixivii ab omni parte navis e castoreo confecti, vel alto clangore tubarum: secundum a coturnicibus avibus

Coturnices quomodo a navibus arcentur.

illatum, ardentibus faculis contra alitum alas extensis removent: tertium, quia subtus in vndis latitat, nunquam vel raro eius evitandi facultas datur, quod minimum corpore, sed maximum naturæ potentia hostem, semipedalem scilicet pisciculum, echeneidem, vel remoram dictum superare nequeant: qui ex

Echeneidis pisciculi potentia.

eo secundum Isidorum nomen sumpsit, quod navem adhærendo retineat. Ruant licet venti, sæviant procellæ, navis tamen quasi radicata in mari stare videtur, nec moveri, non retinendo, sed tantummodo adhærendo. Hunc Latini moram appellaverunt, eo quod cogat stare ipsa navigia. Dicit etiam Ambrosius lib. V. Hexamer. cap. IX. Echeneis est animal in mari exiguum, vile, & despicabile. Hic tamen cum ventorum

Echeneis despicabile animal.

procellam præsenserit, calculum validum arripit, eumque velut saburram vehit, & tanquam anchoram trahit, ne excutiatur fluctibus. Itaque non suis se librat viribus,

Superbia hominu impotens a minusculis creaturis illuditur.

sed alieno stabilit & regit pondere. Stabilimentum præterea dat aliis, quod sibiipfi præstare non potest: sibi enim a lapillis mendicat, quod navibus abundanter

tribuit. Talibus itaque minusculis creaturis illuditur hominum impotens superbia,

vt Plin. lib. XXXII. cap. I clarius asserit: Heu vanitas humana, cum rostra illa navium ære ferroque ad ictus armata, semipedalis inhibere possit, ac tenere devinda pisciculus. Fertur Actiaco Marte tenuisse prætoriam navim Antonii, properantis circumiæ & exhortari suos, donec transiret in aliam. Ideoque Cæsariana classis impetu majore protinus venit. Tenuit & Caii Principis navem ab Astura Antium remigantis, etiam auspicalis pisciculus. Siquidem novissime tum in Vrbem reversus

ille Imperator, suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cum e tota classe quinqueremis sola non proficeret, exilientibus protinus

Echeneis 400. remiges superat.

qui id quærerent circa navim, invenere adhærentem gubernaculo, ostenderuntque Caio, indignati hoc fuisse, quod se revocaret, quadnngentorumque remigum obsequio contra se intercederet &c. Et hoc quidem adhæsione semipedalis pisciculi factum est, vt navis CC. aut amplius pedum cum omnibus suis armamentis, ac ponderibus

Deus in creaturis suis mirabilis.

retineretur, nullam aliam ob causam mihi plane persuasum habeo, nisi quod Deus mirrabilis in creaturis suis glorificaretur. Pisciculus autem ille comedi non potest, quia insert mortem. Dicunt denique Solinus cap. XVIII. & Plin. lib. X. cap. XXIII.

Echeneis in cibo mortem insert.

nautis infelix satis omen e coturnicibus imminere: quippe noctu e transmarinis partibus in tanto sæpe agmine venire, ac velis insidere, vt navigia mergant. Atque

Hostes humano generi vbique imminent.

ita infertur, hominibus paratos esse hostes in æthere minusculas coturnices, in terra seroces bestias, in aqua permaximos cetos, & despicabiles semipedales pisciculos, potentissimas naves retardantes.

Adhuc de Echeneide e testimonio Gassiodori libro primo.

CAP. XXXIII.

THEODERICVS Rex Gothorum arguens moram apportantium annonam in maxima tarditate, scribir Fausto

Epistola Regis Gothorum de echeneide.

præposito in hunc modum: Cum siccitas præsentis anni, quæ localiter certis solet desævire temporibus, terrenis visceribus nimio calore duratis, abortivos messium fœtus non tam edidit, quam imperfecta vbertate projecit: majori nunc studio quærenda sunt, quæ etiam in abundantia expeti consueverunt. Et ideo frumenta publica, quæ de Calabro, atque Apulo littoribus per cancellarium vestrum æstatis tempore consueverant destinari, nec autumno venisse, modis omnibus permovemur: cum solis reflexus Australia signa discurrens, naturæ ordine modificatus,

Menses e numero imbrium nomina susceperunt.

tumultuosas procellas aëris permistione resuscitat: quod ab ipsis quoque mensibus datur intelligi, quando e numero imbrium futurorum competenter nomina susceperunt. Quæ ergo talis mora, vt in tantis tranquillitatibus velocia necdum fuerint destinata navigia ? cum stellarum non mergentium lucidum sydus tendi carbasa festinanter invitet, & aëris sereni fides properantium nequeat vota terrere. Aut

Echeneis morsu suo naves alligat.

sorte incumbente Austro, remigiisque ivuatibus meatus navium echeneis morsus inter vndas liquidas alligavit: aut Indici maris conchæ simili potentia labiis suis navium dorsa fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quam exagitata possint

Navis stat pigra tumentibus velis.

elementa complere. Stat pigra ratis tumentibus alata velis, & cursum non habet, cui ventus arridet: sine anchoris figitur, sine rudentibus alligatur: & tam parva animalia

plus resistunt, quam tot auxilia prosperitatis impellunt. Ita cum subjecta vnda

præcipitet

vt Plin. lib. XXXII. cap. I clarius asserit: Heu vanitas humana, cum rostra illa navium ære ferroque ad ictus armata, semipedalis inhibere possit, ac tenere devinda pisciculus. Fertur Actiaco Marte tenuisse prætoriam navim Antonii, properantis circumiæ & exhortari suos, donec transiret in aliam. Ideoque Cæsariana classis impetu majore protinus venit. Tenuit & Caii Principis navem ab Astura Antium remigantis, etiam auspicalis pisciculus. Siquidem novissime tum in Vrbem reversus ille Imperator, suis telis confossus est. Nec longa fuit illius moræ admiratio, statim causa intellecta, cum e tota classe quinqueremis sola non proficeret, exilientibus protinus

Echeneis 400. remiges superat.

qui id quærerent circa navim, invenere adhærentem gubernaculo, ostenderuntque Caio, indignati hoc fuisse, quod se revocaret, quadnngentorumque remigum obsequio contra se intercederet &c. Et hoc quidem adhæsione semipedalis pisciculi factum est, vt navis CC. aut amplius pedum cum omnibus suis armamentis, ac ponderibus

Deus in creaturis suis mirabilis.

retineretur, nullam aliam ob causam mihi plane persuasum habeo, nisi quod Deus mirrabilis in creaturis suis glorificaretur. Pisciculus autem ille comedi non potest, quia insert mortem. Dicunt denique Solinus cap. XVIII. & Plin. lib. X. cap. XXIII.

Echeneis in cibo mortem insert.

nautis infelix satis omen e coturnicibus imminere: quippe noctu e transmarinis partibus in tanto sæpe agmine venire, ac velis insidere, vt navigia mergant. Atque

Hostes humano generi vbique imminent.

ita infertur, hominibus paratos esse hostes in æthere minusculas coturnices, in terra seroces bestias, in aqua permaximos cetos, & despicabiles semipedales pisciculos, potentissimas naves retardantes.

Adhuc de Echeneide e testimonio Gassiodori libro primo.

CAP. XXXIII.

THEODERICVS Rex Gothorum arguens moram apportantium annonam in maxima tarditate, scribir Fausto

Epistola Regis Gothorum de echeneide.

præposito in hunc modum: Cum siccitas præsentis anni, quæ localiter certis solet desævire temporibus, terrenis visceribus nimio calore duratis, abortivos messium fœtus non tam edidit, quam imperfecta vbertate projecit: majori nunc studio quærenda sunt, quæ etiam in abundantia expeti consueverunt. Et ideo frumenta publica, quæ de Calabro, atque Apulo littoribus per cancellarium vestrum æstatis tempore consueverant destinari, nec autumno venisse, modis omnibus permovemur: cum solis reflexus Australia signa discurrens, naturæ ordine modificatus,

Menses e numero imbrium nomina susceperunt.

tumultuosas procellas aëris permistione resuscitat: quod ab ipsis quoque mensibus datur intelligi, quando e numero imbrium futurorum competenter nomina

susceperunt. Quæ ergo talis mora, vt in tantis tranquillitatibus velocia necdum fuerint destinata navigia ? cum stellarum non mergentium lucidum sydus tendi carbasa festinanter invitet, & aëris sereni fides properantium nequeat vota terrere. Aut

Echeneis morsu suo naves alligat.

sorte incumbente Austro, remigiisque ivuatibus meatus navium echeneis morsus inter vndas liquidas alligavit: aut Indici maris conchæ simili potentia labiis suis navium dorsa fixerunt: quarum quietus tactus plus dicitur retinere, quam exagitata possint

Navis stat pigra tumentibus velis.

elementa complere. Stat pigra ratis tumentibus alata velis, & cursum non habet, cui ventus arridet: sine anchoris figitur, sine rudentibus alligatur: & tam parva animalia plus resistunt, quam tot auxilia prosperitatis impellunt. Ita cum subjecta vnda præcipitet

præcipitet cursum, supra maris tergum navigium stare constat infixum, miroque modo natantia inconcussem retinentur, dum innumeris montibus vnda rapiatur, Sed vt dicamus aliam piscis naturam, forte nautæ prædictarum navium torpedinis tactu segnissime

Torpedinis tactus stuporem inducit.

torpuerunt: a qua tantum infigentium dextræ prægravantur, vt per hastam, qua fuerit vulnerata, ita manum percutientis inficiat, quatenus vivæ substantiæ pars sine sensu aliquo immobilis obstupescat. Credo talia incurrerunt, qui se movere non possunt. Sed echeneis illis impedimentosa venalitas est: concharum morsus,

Venalitas impedimentosa.

insatiata cupiditas: torpedo, fraudulenta simulatio. Ipsi enim studio pravo faciunt moras, vt occasiones incurrere videantur adversas: quod magnitudo tua, cui specialiter

Mora sit studio pravo.

convenit cogitare de talibus, celerrima faciat emendatione recorrigi: ne inopia non tam a sterilitate temporis, quam a negligentia matre nata esse videatur.

De Polypis.

CAP. XXXIIII.

IN littoribus Norvegiæ polypus, sive multipes animal

Polypi descriptio.

est, fistulam in dorso habens, qua mare transmittit, eamque modo in dexteram partem, modo in sinistram transfert. Cæterum per brachia velut acetabulis dispersis, ac denticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, involuit: animal carens sanguine. Quicquid comedit, aggregat in cavernis vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur: testas etiam &

Polypus mutabilis.

crustas cancrorum residuas eiicit. Mutatur color eius ex lapidis colore cui adhæret, maxime accedente timore ob aspectum congri inimici

Polypi corpus paruum magnitudine pedum compensatur.

sui. Habet quatuor pedes medios magnos, & in totum octo: paruum corpus, quod pedum magnitudine compensatur: aliosque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi

queunt. His se sustentat, movetur, & tuetur, tum etiam apprehendit quicquid
a se fuerit remotum: supinusque adhæret saxis, vt vix amoveri possit, nisi re aliqua

Polyporum genera multa.

fœtida admota. Polyporum multa sunt genera: terreni majores quam pelagici: omnes
brachiis, vt pedibus ac manibus (sicuti Plin. lib. IX. cap. XXIX. asserit) vtuntur

præcipitet cursum, supra maris tergum navigium stare constat infixum, miroque modo natantia inconcussem retinentur, dum innumeris montibus vnda rapiatur, Sed vt dicamus aliam piscis naturam, forte nautæ prædictarum navium torpedinis tactu segnissime

Torpedinis tactus stuporem inducit.

torpuerunt: a qua tantum infigentium dextræ prægravantur, vt per hastam, qua fuerit vulnerata, ita manum percutientis inficiat, quatenus vivæ substantiæ pars sine sensu aliquo immobilis obstupescat. Credo talia incurrerunt, qui se movere non possunt. Sed echeneis illis impedimentosa venalitas est: concharum morsus,

Venalitas impedimentosa.

insatiata cupiditas: torpedo, fraudulenta simulatio. Ipsi enim studio pravo faciunt moras, vt occasiones incurrere videantur adversas: quod magnitudo tua, cui specialiter

Mora sit studio pravo.

convenit cogitare de talibus, celerrima faciat emendatione recorrigi: ne inopia non tam a sterilitate temporis, quam a negligentia matre nata esse videatur.

De Polypis.

CAP. XXXIIII.

IN littoribus Norvegiæ polypus, sive multipes animal

Polypi descriptio.

est, fistulam in dorso habens, qua mare transmittit, eamque modo in dexteram partem, modo in sinistram transfert. Cæterum per brachia velut acetabulis dispersis, ac denticulatas forcipes, omne quod sibi appropinquat, involuit: animal carens sanguine. Quicquid comedit, aggregat in cavernis vbi manet: deinde putamina erosa carne egerit, adnatantesque pisciculos ad ea venatur: testas etiam &

Polypus mutabilis.

crustas cancrorum residuas eiicit. Mutatur color eius ex lapidis colore cui adhæret, maxime accedente timore ob aspectum congri inimici

Polypi corpus paruum magnitudine pedum compensatur.

sui. Habet quatuor pedes medios magnos, & in totum octo: paruum corpus, quod pedum magnitudine compensatur: aliosque adumbratos pedes, strictos, qui vix percipi
queunt. His se sustentat, movetur, & tuetur, tum etiam apprehendit quicquid
a se fuerit remotum: supinusque adhæret saxis, vt vix amoveri possit, nisi re aliqua

Polyporum genera multa.

fœtida admota. Polyporum multa sunt genera: terreni majores quam pelagici: omnes
brachiis, vt pedibus ac manibus (sicuti Plin. lib. IX. cap. XXIX. asserit) vtuntur

Polypi quo tempore pariant.

In hyeme & vere pariunt vnum ovum simile nuci, de quo solo innumeri pisces generantur, sed propter parvitatem plurimi corrumpuntur. Polypus fœmina secundum Aristotelem lib. V. cap. XVIII. de animal. modo incubat ovis, modo in ore sui cubilis assidens, brachium super ovis exporrectum tenet, excluditque quinquagesimo die. Tempore coitus, vt fere reliqua animajia, insipidas carnes habent, quia non pascuntur, neque ob libidinem saturantur, & intantum vehementi

Polyp' ob coitum fit debilissimus.

coitu debilitantur, vt a parvis pisciculis devorentur, & facilem a suis cubilibus detrahantur cum anteab nihil tale iis vsu eveniat: tum vero paruos, novellosque, quamvis recensn atos, nullo eiusmodi malo affici narrant: quinimmo validiores esse, quam grandes, confirmant. Præterea extra coitum adeo magnam fortitudinem habent, vt hominem invadant: quod notent Principes, ne effœminatos, vti prius dictum

Effœminati nihil in prælio valent.

est, ad bella educant, quia nihil valent in prælio. Dicunt etiam Plin. & Alber. lib. XXIIII. de animal, quod nullum atrocius animal in aquis ad conficiendum hominem naufragum, vrinantem, aut natantem: sed si invertatur, elanguescit vis. Reliqua autem hujus beluæ exercitia videantur apud Plin. lib. IX. cap. XXX. & lib. XXXII. cap. vltimo. Similiter & apud Alber. lib. XIII. de animal.

Testudo piscis.

tractatu I. cap. IIII. Huic etiam polypo testudo Indiana assimilatur: quæ cum sit longitudine octo cubitorum, & latitudine quatuor, homines tres vel plures invadere audet, sed resupinata super latum dorsum nil potest.

De crudelitate quorundam Piscium, & aliorum benignitate.

CAP. XXXV.

HOMO apparet hic natans in aquis salsis, quem piscis de

Boloma piscis.

genere canicularum marinarum Boloma Italice, & Haafisck

Haafisck.

Norvagice dictus, adeo avide turmatimque ex insidiis adoritur, vt non tantum morsu, sed pondere etiam in profundum demergat, devoretque teneriora membra, nares

Kaia piscis hominem liberat.

videlicet, digitos, & genitalia: donec superveniat raia, vt injuriarum vindex, quæ per aquas armata naturalibus pinnis discurrit, ac quodam impetu demersi hominis grassatores abigit, eumque vt enatet, pro viribus vrget: ea tenus

764 DE PISCIB. MONSTRO.

Polypi quo tempore pariant.

In hyeme & vere pariunt vnum ovum simile nuci, de quo solo innumeri pisces generantur, sed propter parvitatem plurimi corrumpuntur. Polypus fœmina

secundum Aristotelem lib. V. cap. XVIII. de animal. modo incubat ovis, modo in ore sui cubilis assidens, brachium super ovis exporrectum tenet, excluditque quinquagesimo die. Tempore coitus, vt fere reliqua animajia, insipidas carnes habent, quia non pascuntur, neque ob libidinem saturantur, & intantum vehementi

Polyp' ob coitum fit debilissimus.

coitu debilitantur, vt a parvis pisciculis devorentur, & facilem a suis cubilibus detrahantur cum anteab nihil tale iis vsu eveniat: tum vero paruos, novellosque, quamvis recensn atos, nullo eiusmodi malo affici narrant: quinimmo validiores esse, quam grandes, confirmant. Præterea extra coitum adeo magnam fortitudinem habent, vt hominem invadant: quod notent Principes, ne effœminatos, vti prius dictum

Effœminati nihil in prælio valent.

est, ad bella educant, quia nihil valent in prælio. Dicunt etiam Plin. & Alber. lib. XXIIII. de animal, quod nullum atrocius animal in aquis ad conficiendum hominem naufragum, vrinantem, aut natantem: sed si invertatur, elanguescit vis. Reliqua autem hujus beluæ exercitia videantur apud Plin. lib. IX. cap. XXX. & lib. XXXII. cap. vltimo. Similiter & apud Alber. lib. XIII. de animal.

Testudo piscis.

tractatu I. cap. IIII. Huic etiam polypo testudo Indiana assimilatur: quæ cum sit longitudine octo cubitorum, & latitudine quatuor, homines tres vel plures invadere audet, sed resupinata super latum dorsum nil potest.

De crudelitate quorundam Piscium, & aliorum benignitate.

CAP. XXXV.

HOMO apparet hic natans in aquis salsis, quem piscis de

Boloma piscis.

genere canicularum marinarum Boloma Italice, & Haafisck

Haafisck.

Norvagice dictus, adeo avide turmatimque ex insidiis adoritur, vt non tantum morsu, sed pondere etiam in profundum demergat, devoretque teneriora membra, nares

Kaia piscis hominem liberat.

videlicet, digitos, & genitalia: donec superveniat raia, vt injuriarum vindex, quæ per aquas armata naturalibus pinnis discurrit, ac quodam impetu demersi hominis grassatores abigit, eumque vt enatet, pro viribus vrget: ea tenus

tenus quoque eum custodit, quatenus spiritu penitus extincto post aliquot dies dum mare naturaliter se purgat, sursum seratur. Dicit Alber. lib. XXIII I. de animal, delphinos in aquam projectum etiam mortuum, vel natantem hominem dorso suo

Delphinus hominem in dorsum suum suscipit.

suscipere, ac faluum in littus portare, si odore talem hominem carnes delphini deprehenderint non comedisse: vbi vero hoc ab eo factum exploratum habuerint, si modo præsentes sint, mox devoratur ab eis. Cernitur illud miserabile spectaculum in Norvagicis oris,

Nautæ externi periculis subiiciuntur.

quando lavandi gratia homines, exotici videlicet nautæ periculorum & insidiarum ignari,

navibus in vndas exiliunt. Latitant enim caniculæ, sive bolomæ hujusmodi sub

navibus in anchoris manentibus, velut aquatici arietes (de quibus supra dictum est)

vt homines rapiant nature, malitia stimulante. Veruntamen hoc periculum vrinatores

Vrinatores quibus armis in aquis se defendunt.

stylis præacutis lineis annexis evitant, quibus arietes marinos, & has caniculas interficiunt:

quia nisi his perfossi fuerint, haud recedunt. Ita sub aquis cum eis atrox oritur

dimicatio. Inguina enim hominum, & calces, omnemque candorem corporum

hæ beluæ appetunt. Hujus caniculæ cutis in asperitate ad expolienda ligna & ossa,

Caniculæ marinæ, & raiæ comeduntur.

candem naturam cum cute raiarum habet. Vtroque pisce vescuntur homines, licet

vnus crassiore carne sit altero, vt raia, quæ dentato ore, eoque amplo sub collo, & horribilibus

oculis, ore difformi & livido, non sine piscatorum periculo capitur. Habet

Raiæ cum periculo capiuntur.

enim amplissimas alas, quas cum hamo attrahitur, in transversum mittit, sæpiusque

ob suam magnitudinem piscatorem e navi extrahit, ni sociorum auxilio adiutus

fuerit, vel seipsum (quod frequentius fieri solet) fune confirmaverit, vti superius

eodem lib, dictum est de periculo piscatorum cap. II.

De Spongiis, & Vrticis.

CAP. XXXVI.

FIGVRA hæc, quæ vt rosa cernitur, spongiæ marinæ

Spongia marina.

& vrticæ formam ostendit: spongia autem valde

multiplicata penes littora Norvegiæ, eius est naturæ,

quod conveniat cum cæteris animantibus in motu dilatationis

Spongiarum marinarum differentiæ.

& contractionis. Quædam vero earum immobiles

sunt a saxis, & si abrumpantur a radicibus, recrescunt:

quædam autem sunt mobiles de loco ad locum: & hæ in

maxima copia in littoribus prædictis reperiuntur. Cibantur

limo, pisciculis, & ostreis. Viventibus idem qui

tenus quoque eum custodit, quatenus spiritu penitus extincto post aliquot dies dum

mare naturaliter se purgat, sursum seratur. Dicit Alber. lib. XXIII I. de animal,

delphinos in aquam projectum etiam mortuum, vel natantem hominem dorso suo

Delphinus hominem in dorsum suum suscipit.

suscipere, ac faluum in littus portare, si odore talem hominem carnes delphini deprehenderint

non comedisse: vbi vero hoc ab eo factum exploratum habuerint, si modo præsentes

sint, mox devoratur ab eis. Cernitur illud miserabile spectaculum in Norvagicis oris,

Nautæ externi periculis subiiciuntur.

quando lavandi gratia homines, exotici videlicet nautæ periculorum & insidiarum ignari,

navibus in vndas exiliunt. Latitant enim caniculæ, sive bolomæ hujusmodi sub

navibus in anchoris manentibus, velut aquatici arietes (de quibus supra dictum est)

vt homines rapiant nature, malitia stimulante. Veruntamen hoc periculum vrinatores

Vrinatores quibus armis in aquis se defendunt.

stylis præacutis lineis annexis evitant, quibus arietes marinos, & has caniculas interficiunt: quia nisi his perfossi fuerint, haud recedunt. Ita sub aquis cum eis atrox oritur dimicatio. Inguina enim hominum, & calces, omnemque candorem corporum hæ beluæ appetunt. Hujus caniculæ cutis in asperitate ad expolienda ligna & ossa,

Caniculæ marinæ, & raiæ comeduntur.

candem naturam cum cute raiarum habet. Vtroque pisce vescuntur homines, licet vnus crassiore carne sit altero, vt raia, quæ dentato ore, eoque amplo sub collo, & horribilibus oculis, ore difformi & livido, non sine piscatorum periculo capitur. Habet

Raiæ cum periculo capiuntur.

enim amplissimas alas, quas cum hamo attrahitur, in transversum mittit, sæpiusque ob suam magnitudinem piscatorem e navi extrahit, ni sociorum auxilio adiutus fuerit, vel seipsum (quod frequentius fieri solet) fune confirmaverit, vti superius eodem lib, dictum est de periculo piscatorum cap. II.

De Spongiis, & Vrticis.

CAP. XXXVI.

FIGVRA hæc, quæ vt rosa cernitur, spongiæ marinæ

Spongia marina.

& vrticæ formam ostendit: spongia autem valde multiplicata penes littora Norvegiæ, eius est naturæ, quod conveniat cum cæteris animantibus in motu dilatationis

Spongiarum marinarum differentiæ.

& contractionis. Quædam vero earum immobiles sunt a saxis, & si abrumpantur a radicibus, recrescunt: quædam autem sunt mobiles de loco ad locum: & hæ in maxima copia in littoribus prædictis reperiuntur. Cibantur limo, pisciculis, & ostreis. Viventibus idem qui

madentibus, nigricans color. Adhærent nec parte, nec totæ: intersunt enim fistulæ quædam inanes, quaternæ fere aut quine, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed superne concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur.

Vrtica marina.

Vivere constat longo tempore. Vrticæ vis & natura est, secundum Plin. lib. IX cap. XLV. vt sit pruritu mordax, veluti vrtica terrestris. Contrahit ergo se quam maxime rigens, ac prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque devorat. Alias marcenti similis, & jactari se passa fluctu algeæ vice, contactos pisces, attrituque petræ scalpentes pruritu invadit. Deinde: Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit intervalli, absconditur. Ora ei in radice esse trasduntur: excrementa per

Vrticæ, & spongiæ a cæteris animalibus, et fruticibus tertia quandam naturam habent.

summa tenui fistula reddi: quibus etiam inesse sensum Plin. eod. cap. arbitratur, quippe quod nec animalium, neque fruticum, sed tertiam quandam ex vtroque naturam habeant, vrticæ videlicet, & spongiæ. Aristoteles de ea lib. IIII. animalium cap. VI. sic refert: Sentit, & manum admotam corripit, adhærescitque perinde ac polypus suis brachiis, ita vt caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de

testa vivit, & prænatantes pisciculos excipit, retinetque, sicut manu admota hominis

Vrtica os medio in corpore habet.

agi dictum est, devoratque in hunc modum, quæcunque nacta est, esculenta. Est etiam genus quoddam vrticæ, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. Reliquam eius, ac triplicem spongiarum naturam Aristoteles, Plinius, Albertus, ac alii tradunt.

De Stellis marinis, & Vermibus longissimis,

CAP. XXXVII.

Stella marina.

STELLAM secundum Plin. lib. IX. cap. LX. in mari sapientia claros autores mirari video: cujus figura hæc est, quod parva admodum caro eius sit intus, extra duriore callo. Huic tam igneum fervorem esse tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat.

Medicinæ marinæ stellæ.

Carnes autem marinæ stellæ contra marini draconis ictus valent appositæ, vti refert idem lib. XXXII. cap. V. Stella vero juxta Alber. lib. XXIIII. de animal. piscis est in mari Occidentali, in figura stellæ formatus.

Stella marina ignei caloris.

De hoc dicitur, quod igneum calorem in se habeat, quia quicquid dervoraverit, mox in ventre eius ita coctum invenitur, sicut biscoctus panis. Hæc Albertus. Quibus sit hoc cognitum (teste Plin. loco supra allegato) experimentis, haud facile dixerim: multoque memorabilius duxerim id, cujus experiendi quotidie occasio est:

Homo insatiabilis in rebus inquirendis.

adeo humana calamitas (nunquam in admirandis, & investigandis rebus satiabilis) causam multorum haud præstat, vt cogatur his, quæ oculis coram conspiciuntur, etia absque aliqua ratione dare fidem. Sed hic quoque piscis inutilis hominibus est ad esum.

Vermis longissimus in mari.

Est præterea in littoribus Norvagicis vermis glauci coloris, longitudine XL. cubitorum, & amplius, vix spissitudine infantiss brachii habens: lineæ modo, ita vt eius progressus difficulter percipi queat, per mare se transmittit, nemini noxius, nisi humanis manibus pressus: vnde contactum tenerrimæ cutis eius tangentes digiti intumescunt. Vexatus, & detentus a cancris, tortuosum cursum evadendi gratia attentat: sed frusira. Cancer enim brachiis suis quasi denticulatis forcipibus, tum etiam pedibus ita eum stringit, vt non secus ac navis anchora demissa, firmetur. Hunc vermem sæpius vidi,

Vermes septenum cubitorum.

ab eius tactu nautarum informatiorie abstinens. Volater. tradit in vno flumine Aegypti vermes nasci septenum cubitorum, crassitudisnem vix pueri decem annorum habentes.

madentibus, nigricans color. Adhærent nec parte, nec totæ: intersunt enim fistulæ quædam inanes, quaternæ fere aut quine, per quas pasci existimantur. Sunt & aliæ, sed superne concretæ. Et subesse membrana quædam radicibus earum intelligitur.

Vrtica marina.

Vivere constat longo tempore. Vrticæ vis & natura est, secundum Plin. lib. IX cap. XLV. vt sit pruritu mordax, veluti vrtica terrestris. Contrahit ergo se quam maxime rigens, ac prænatante pisciculo frondem suam spargit, complectensque devorat. Alias marcenti similis, & jactari se passa fluctu algeæ vice, contactos pisces, attrituque petræ scalpentes pruritu invadit. Deinde: Tacta vredinem mittit, paulumque si fuit intervalli, absconditur. Ora ei in radice esse trasduntur: excrementa per

Vrticæ, & spongiæ a cæteris animalibus, et fruticibus tertia quandam naturam habent.

summa tenui fistula reddi: quibus etiam inesse sensum Plin. eod. cap. arbitratur, quippe quod nec animalium, neque fruticum, sed tertiam quandam ex vtroque naturam habeant, vrticæ videlicet, & spongiæ. Aristoteles de ea lib. IIII. animalium cap. VI. sic refert: Sentit, & manum admotam corripit, adhærescitque perinde ac polypus suis brachiis, ita vt caro intumescat. Os medio in corpore continet, & de saxo quasi de testa vivit, & prænatantes pisciculos excipit, retinetque, sicut manu admota hominis

Vrtica os medio in corpore habet.

agi dictum est, devoratque in hunc modum, quæcunque nacta est, esculenta. Est etiam genus quoddam vrticæ, quod & echinos, & pectunculos, in quos offenderit, corrodit. Reliquam eius, ac triplicem spongiarum naturam Aristoteles, Plinius, Albertus, ac alii tradunt.

De Stellis marinis, & Vermibus longissimis,

CAP. XXXVII.

Stella marina.

STELLAM secundum Plin. lib. IX. cap. LX. in mari sapientia claros autores mirari video: cujus figura hæc est, quod parva admodum caro eius sit intus, extra duriore callo. Huic tam igneum fervorem esse tradunt, vt omnia in mari contacta adurat, omnem cibum statim peragat.

Medicinæ marinæ stellæ.

Carnes autem marinæ stellæ contra marini draconis ictus valent appositæ, vti refert idem lib. XXXII. cap. V. Stella vero juxta Alber. lib. XXIIII. de animal. piscis est in mari Occidentali, in figura stellæ formatus.

Stella marina ignei caloris.

De hoc dicitur, quod igneum calorem in se habeat, quia quicquid dervoraverit, mox in ventre eius ita coctum invenitur, sicut biscoctus panis. Hæc Albertus. Quibus sit hoc cognitum (teste Plin. loco supra allegato) experimentis, haud facile dixerim: multoque memorabilius duxerim id, cujus experiendi quotidie occasio est:

Homo insatiabilis in rebus inquirendis.

adeo humana calamitas (nunquam in admirandis, & investigandis rebus satiabilis) causam multorum haud præstat, vt cogatur his, quæ oculis coram conspiciuntur, etia absque aliqua ratione dare fidem. Sed hic quoque piscis inutilis hominibus est ad esum.

Vermis longissimus in mari.

Est præterea in littoribus Norvagicis vermis glauci coloris, longitudine XL. cubitorum, & amplius, vix spissitudine infantiss brachii habens: lineæ modo, ita vt eius progressus difficulter percipi queat, per mare se transmittit, nemini noxius, nisi humanis

manibus pressus: vnde contactum tenerrimæ cutis eius tangentes digiti intumescunt.

Vexatus, & detentus a cancris, tortuosum cursum evadendi gratia attentat: sed frusira.

Cancer enim brachiis suis quasi denticulatis forcipibus, tum etiam pedibus ita eum

stringit, vt non secus ac navis anchora demissa, firmetur. Hunc vermem sæpius vidi,

Vermes septenum cubitorum.

ab eius tactu nautarum informatiorie abstinens. Volater. tradit in vno flumine

Aegypti vermes nasci septenum cubitorum, crassitudisnem vix pueri decem annorum

habentes.

habentes. Aureum vellus est animal marinum de spongiarum genere, sed rarius, ac

Aureum vellus piscis.

mollius ad modum lanæ. Lanugo eius in auri splendorem convertitur: dilatatur

& prolongatur sicut vellus, moveturque dum est in mari, motu dilatationis & contractionis,

quemadmodum spongia: noctum lucet vt igneus globus. Sturicus animal est

Sturicus piscis.

marinum, medium inter plantam & animal, sicut stella, quinque angulos habens, rubei

corii, & in medio rimas, quibus attrahit nutrimentum: nemoque providus homo

eo vescitur. Maxima eius multitudo est in littoribus Norvegiæ.

De Pisce, quem Norvegiani Svvamfysck appellant, maxima pinguedine eius, & aliis quibusdam Monstris marinis.

CAP. XXXVIII.

VARIETAS horum piscium, sive potius monstrorum,

hic inserta est, ob eorum mirabilem formam, ac multifariam

naturæ proprietatem, cum littoribus Norvagicis inter alias

beluas sæpius appropinquant: capiunturque propter pinguedinem,

Pisces plurimi etiam monstrosii ob piguedinem capiuntur.

quam habent copiosam, ac abundantem Eam nanque

piscatores, vt carnes, supra ignem coquendo expurgant, venduntque

ad vsum corii inungendi, aut causa luminis in lampadibus,

cum tenebræ continuæ fuerint, conservandi, Occurrit

igitur in primis rotunda forma monstrum, Norvagico

idiomate Svvamfysck dictum, quod Albert. lib. XXIIII. de animal. Hahanc

Svvamfysck aquatile valde gulosum.

sive Ahunum appellat, cæteris omnibus marinis beluis animal gulosius: continua etiam

præda vix satiatur, stomachum distinctum non habere dicitur: vnde quicquid comedit,

vertitur in sui corporis crassitudinem, vt nil aliud videri possit, quam vna massa

pinguedinis adunata. Dilatatur & extenditur supra modum: cumque amplius extendi

Svvamfysck pisces evomit.

nequeat, pisces per os facile eiicit, quoniam, vt cæxteri pisces, collo caret. Os eius

continuatum est ventri. Est autem adeo crassum hoc animal, quod vrgente periculo

carnem, pinguedinem, & pellem suam, vti hericius, super caput reduplicet, & contrahendo

Svvamfysck seipsem ob timorem consumit.

se caput abscondat: neque id sine sui detrimento facit, quia inimicas bestias

timens, fame vrgente se non aperit, sed esu carnium suarum sustentatur, magis eligens

in parte consumi, quam a beluis totaliter deprædandum vorari. Scrutatur tamen

Hippopotam' pedes vulnerat.

vi salvetur, si periculum est sublatum. Ita hippopotamus piscis Nili fluminis(teste

habentes. Aureum vellus est animal marinum de spongiarum genere, sed rarius, ac

Aureum vellus piscis.

mollius ad modum lanæ. Lanugo eius in auri splendorem convertitur: dilatatur & prolongatur sicut vellus, moveturque dum est in mari, motu dilatationis & contractionis, quemadmodum spongia: noctum lucet vt igneus globus. Sturicus animal est

Sturicus piscis.

marinum, medium inter plantam & animal, sicut stella, quinque angulos habens, rubei corii, & in medio rimas, quibus attrahit nutrimentum: nemoque providus homo eo vescitur. Maxima eius multitudo est in littoribus Norvegiæ.

De Pisce, quem Norvegiani Svvamfysck appellant, maxima pinguedine eius, & aliis quibusdam Monstris marinis.

CAP. XXXVIII.

VARIETAS horum piscium, sive potius monstrorum, hic inserta est, ob eorum mirabilem formam, ac multifariam naturæ proprietatem, cum littoribus Norvagicis inter alias beluas sæpius appropinquant: capiunturque propter pinguedinem,

Pisces plurimi etiam monstrosii ob piguedinem capiuntur.

quam habent copiosam, ac abundantem Eam nanque piscatores, vt carnes, supra ignem coquendo expurgant, venduntque ad vsum corii inungendi, aut causa luminis in lampadibus, cum tenebræ continuæ fuerint, conservandi, Occurrit igitur in primis rotunda forma monstrum, Norvagico idiomate Svvamfysck dictum, quod Albert. lib. XXIIII. de animal. Hahanc

Svvamfysck aquatile valde gulosum.

sive Ahunum appellat, cæteris omnibus marinis beluis animal gulosius: continua etiam præda vix satiatur, stomachum distinctum non habere dicitur: vnde quicquid comedit, vertitur in sui corporis crassitudinem, vt nil aliud videri possit, quam vna massa pinguedinis adunata. Dilatatur & extenditur supra modum: cumque amplius extendi

Svvamfysck pisces evomit.

nequeat, pisces per os facile eiicit, quoniam, vt cæxteri pisces, collo caret. Os eius continuatum est ventri. Est autem adeo crassum hoc animal, quod vrgente periculo carnem, pinguedinem, & pellem suam, vti hericius, super caput reduplicet, & contrahendo

Svvamfysck seipsem ob timorem consumit.

se caput abscondat: neque id sine sui detrimento facit, quia inimicas bestias timens, fame vrgente se non aperit, sed esu carnium suarum sustentatur, magis eligens in parte consumi, quam a beluis totaliter deprædandum vorari. Scrutatur tamen

Hippopotam' pedes vulnerat.

vi salvetur, si periculum est sublatum. Ita hippopotamus piscis Nili fluminis(teste

Solino cap. XLV.)inter arundines vulnerat pedes, vt profluvio sanguinis levet saginam.

Cahab monstrum marinum.

Est & aliud monstrum marinum secundum Alber. lib. XXIIII. de animal. Cahab dictum, pedes parvos habens respectu magnitudinis corporis sui: vnum tamen longum, quo loco manus vtitur in omnibus membris suis desendendis: & per ipsum ori suo cibum

Pedes cartilagineati.

porrigit, herbasque eradicat. Habet autem pedes maxime cartilagineatos, & formatos ad modum pedis vaccæ, aut vituli. Hoc animal natans in aqua spirant, & cum spiritum emittit, ad aërem redit, aquamque eiicit in altum, vt delphini, et balenæ. Apparet

Circhos, sive cricos belua marina.

etiam huic aliud simile monstrum Circhos, juxta Alber. aut Cricos dictum, habens cutem testaceam, mollem, partim nigram, partim rubeam, fissuras duas in pede, quæ tres digitos efficiunt. Pes dexter hujus animalis valde parvus, sinister vero magnus

Corp' super vno pede fertur.

longusque: & ideo dum ambulat, totum corpus fert super sinistrum, & alium post se rrahit: aëre sereno absolutum incedit, comoto autem vento, nubiloque cœlo applicatur lapidibus, & immotum quiescit, ac fortiter adhæret, vt vix avelli queat. Natura hæc satis admiranda, quæ sereno tempore sana, tempestuoso infirma invenitur.

De Vacca, Vitulo, Equo, Lepore, & Mure marino.

CAP. XXXIX.

Vacca marina similem sibi vitulum parit.

MARINA Vacca monstrum est magnum, robustum, iracundum, & injuriosum, edens partum sibi similem, sed non supra geminum, vnum tamen sæpius, quem plurimum diligens solicitem secum ducit, quocunque tandem se per mare transmittit, aut in terra gressus dirigit: decem mensibus

Vacca marina 130. annis vivit.

imprægnatur: demum hoc animal aliquando CXXX. annis per caudæ ipsius amputationem probatii est vixisse. Vitulus marinus superioribus capitulis pro parte naturæ

Vitul' marinus deprædator halecis.

suæ demonstratus est, hoc vno præsenti loco adjecto, quod eo major halecis deprædator inter aquatilia haud inveniatur. Accedit nanque retia, in quibus halec secundum branchias, vel aliam partem corporis captum retinetur, vnumque post aliud devorat, vt paucum remaneat dependens. Equus marinus inter

Equus marinus magnitudine bovis habet.

Britanniam, & Norvegiam sæpius videtur, caput habens equinum, & hinnitum emittens: pedes autem fissos cum vngulis ad similitudinem vaccæ, tam in mari, quam in terra pastum quærens. Raro capitur, licet ad magnitudinem bovis deveniat. Caudam

Mus marinus.

denique, vt piscis, bifurcatam habet. Mus marinus in terra scrobe effossa parit ova, & rursus obruit terra. Tricesimo die refossa aperit, fœtumque ad mare producit,

Lepus marinus formidabilis.

primo cæcum, & deinde oculis illuminatum. Lepus marinus varii generis esse in Oceano deprehenditur, sed captus mox ob suspicionem veneni, quocunque saltem indicio

lepori conveniat, dimittitur. Habet autem post caput quatuor pinnas, duas,

quarum motus est secundum longitudinem piscis, & illæ sunt longæ sicut aures leporis:

& duas, quarum motus est a dorso secundum ventris piscis profunditatem, quibus

gravitatem capitis sui elevat. Hic lepus in mari formidabilis, in terra vti lepusculus

Ovidius librum de piscibus in senectute scripsit.

pavidus, timidusque reperitur. Habentur & longe plura piscium nomina, genera,

& virtutes apud Plin. lib. XXXII. vbi diversarum aquarum & marium enumerat

pisces: inter quos satis multa genera e libro Ovidii adducit, quem in Ponto

supremis suis temporibus meditatus est, titulum eidem De piscibus imponens. Hic

Piscium genera 176.

tamen ob injuriam temporum haud reperitur, licet satis avide a plurimis studiosis desideretur.

Centum septuagintasex piscium genera, quæ in mari, ac fluminibus, lacubusque

Piscium species 74. & 30.

degant, ponit Plin. lib. præallegato cap. vltimo. Rursus lib. IX. cap. XIIII. piscum

species septuaginta quatuor ponit, præter crustis intecta, quæ sunt triginta.

De natura

Solino cap. XLV.)inter arundines vulnerat pedes, vt profluvio sanguinis levet saginam.

Cahab monstrum marinum.

Est & aliud monstrum marinum secundum Alber. lib. XXIIII. de animal. Cahab

dictum, pedes parvos habens respectu magnitudinis corporis sui: vnum tamen longum,

quo loco manus vtitur in omnibus membris suis desendendis: & per ipsum ori suo cibum

Pedes cartilagineati.

porrigit, herbasque eradicat. Habet autem pedes maxime cartilagineatos, & formatos

ad modum pedis vaccæ, aut vituli. Hoc animal natans in aqua spirant, & cum

spiritum emittit, ad aërem redit, aquamque eiicit in altum, vt delphini, et balenæ. Apparet

Circhos, sive cricos belua marina.

etiam huic aliud simile monstrum Circhos, juxta Alber. aut Cricos dictum, habens

cutem testaceam, mollem, partim nigram, partim rubeam, fissuras duas in pede,

quæ tres digitos efficiunt. Pes dexter hujus animalis valde parvus, sinister vero magnus

Corp' super vno pede fertur.

longusque: & ideo dum ambulat, totum corpus fert super sinistrum, & alium post

se rrahit: aëre sereno absolutum incedit, comoto autem vento, nubiloque cœlo applicatur

lapidibus, & immotum quiescit, ac fortiter adhæret, vt vix avelli queat. Natura

hæc satis admiranda, quæ sereno tempore sana, tempestuoso infirma invenitur.

De Vacca, Vitulo, Equo, Lepore, & Mure marino.

CAP. XXXIX.

Vacca marina similem sibi vitulum parit.

MARINA Vacca monstrum est magnum, robustum, iracundum,

& injuriosum, edens partum sibi similem, sed

non supra geminum, vnum tamen sæpius, quem plurimum

diligens solicitem secum ducit, quocunque tandem se per mare

transmittit, aut in terra gressus dirigit: decem mensibus

Vacca marina 130. annis vivit.

imprægnatur: demum hoc animal aliquando CXXX.

annis per caudæ ipsius amputationem probatii est vixisse.

Vitulus marinus superioribus capitulis pro parte naturæ

Vitul' marinus deprædator halecis.

suæ demonstratus est, hoc vno præsenti loco adjecto,

quod eo major halecis deprædator inter aquatilia haud inveniatur. Accedit nanque retia,

in quibus halec secundum branchias, vel aliam partem corporis captum retinetur,

vnumque post aliud devorat, vt paucum remaneat dependens. Equus marinus inter

Equus marinus magnitudine bovis habet.

Britanniam, & Norvegiam sæpius videtur, caput habens equinum, & hinnitum emittens:

pedes autem fissos cum vngulis ad similitudinem vaccæ, tam in mari, quam

in terra pastum quærens. Raro capitur, licet ad magnitudinem bovis deveniat. Caudam

Mus marinus.

denique, vt piscis, bifurcatam habet. Mus marinus in terra scrobe effossa parit

ova, & rursus obruit terra. Tricesimo die refossa aperit, fœtumque ad mare producit,

Lepus marinus formidabilis.

primo cæcum, & deinde oculis illuminatum. Lepus marinus varii generis esse in

Oceano deprehenditur, sed captus mox ob suspicionem veneni, quocunque saltem indicio

lepori conveniat, dimittitur. Habet autem post caput quatuor pinnas, duas,

quarum motus est secundum longitudinem piscis, & illæ sunt longæ sicut aures leporis:

& duas, quarum motus est a dorso secundum ventris piscis profunditatem, quibus

gravitatem capitis sui elevat. Hic lepus in mari formidabilis, in terra vti lepusculus

Ovidius librum de piscibus in senectute scripsit.

pavidus, timidusque reperitur. Habentur & longe plura piscium nomina, genera,

& virtutes apud Plin. lib. XXXII. vbi diversarum aquarum & marium enumerat

pisces: inter quos satis multa genera e libro Ovidii adducit, quem in Ponto

supremis suis temporibus meditatus est, titulum eidem De piscibus imponens. Hic

Piscium genera 176.

tamen ob injuriam temporum haud reperitur, licet satis avide a plurimis studiosis desideretur.

Centum septuagintasex piscium genera, quæ in mari, ac fluminibus, lacubusque

Piscium species 74. & 30.

degant, ponit Plin. lib. præallegato cap. vltimo. Rursus lib. IX. cap. XIIII. piscum

species septuaginta quatuor ponit, præter crustis intecta, quæ sunt triginta.

De natura

De natura, tempore, & loco Piscium, quo se æstate conferunt.

CAP. XL.

NE autem prolixius insumatur augmentum in rebus forsitan

omnibus haud obscuris, finaliter cum beato Ambrosio

cap. X. lib. V. Hexamer. asserendum erit, vnumquodque

genus piscium præscripta sibi domicilia habere,

quæ sui generis nullus excedat, non incurset alienus, ita

vt hoc genus piscium in illo sinu maris alatur, & gignatur,

illud in alio, nec confusum reperiatur, sed quod in

vno loco abundet, alibi desit. Hic enim sinus maris cephalos

Piscium morandi loca diversa.

alit, lupos ille: ille saxatiles, locustas alius. Non

est libera vagandi potestas, nec tamen interclusa montibus copia, aut fluviis interlabentibus

transitus mipeditur: sed vsus naturæ impressus, tanquam patriæ finibus

Vnumquenque fe retinere, & vltra incolas prodire suspectum. Sed homines potentes,

Mare non suffieit potentibus.

quibus mare non sufficit, dividunt sibi elementa, faciunt vivaria atque apothecas ostrearum,

vt convivia escarum numero instruant, quando mare non possit implere. Sunt

Apothecæ ostrearum.

tamen aliquam genera piscium, qui non ingenii facilitate loca mutent, sed fovendi partus

necessitate: quæ opportuno atque legirimo procurantes tempore, e plurimis locis

a diverso sinu maris innumeri velut communi consilio convenientes, conjuncto

Pisces cur in aquilonem semper transeunt.

agmine Aquilonis flatus petunt: & ad illud Septentrionalium mare partium quadam

naturæ lege contendunt. Deinde: Quid autem rationabilius hoc piscium transitu,

cujus rationem quidem verbis non explicant, sed factis loquuntur ? Pergunt enim

æstatis tempore ad fretum Ponti, eo quod reliquo maris sinu hic sinus dulcior sit.

Ponticus sinus dulces aquas habet.

Postea: Quis autem ignorat, quod etiam ea quæ marina sunt, aquis plerunque dulecibus

delectentur ? Denique dum flumina sequuntur, & ad superiora ascendunt, frequenter

alleni generis pisces capiuntur in fluviis. Cum hæc igitur causa Pontum illis

Pisces marini dulcib' aquis delectantur.

faciat gratiorem, vel quod æstus temperet solennis illic flatus Aquilonis, tum

opportuniorem cæteris judicant, in quo generare, & partus possint proprios opportunius

enutrire: quod teneri fœtus rigorem(laborem habet textus) alienæ regionis sufferre

Aquilo æstus temperat.

vix possint, quos illic fovet aëris blanda ac benigna clementia. Itaque peracto

munere, omnes simul eo, quo venerant, agmine revertuntur. Hujus enim Ponti sinus

Aëris clementia vbi.

Boreæ objecti amœnitate perfruiti, rursus hyemis aspera declinare contendunt, &

Septentrionalis plagæ sæva fugientes, in reliquos se sinus conferunt, in quibus aut

ventorum mollior sit placiditas, aut solis soleat vernare temperies. Novit igitur

Piscis novit tempus suum a natura certius, qui de eo disputantes.

piscis pariendi tempus: novit tempus eundi, atque redeundi: novit

tempus perfunctionis, & jactationis: & novit vt non queat falli.

quia non rationis æstimantione, & disputationis argumento

vtitur, sed inspirantione naturæ, quæ vera

est magistra pietatis. Hæc

Ambrosius.

770 DE PISCIB. MONSTRO.

De pulchra comparatione naturæ Piscium, & Hominum.

CAP. XLI.

Homo indiscretum tempus pariendi habet.

DENIQVE (teste Ambrosio in supra allegato cap.)omnes animantes præscripta habent pariendi tempora, homo solus indiscreta atque confusa. Reliqua genera clementiam

Mulieres inclementer partus edunt.

temporis quærunt, mulieres solæ partus suos inclementer essundunt. Vaga enim & intemperans libido generandi, vagam pariendi ætatem exhibet. Pisces tanta maria transmittunt, vt vtilitatem aliquam generi suo quærant: nos quoque diffusa æquora transfretamus. Sed quanto honestius quod successionis amore, quam quod pecuniæ aviditate suscipitur ? Denique illis ad pietatem, hominibus ad quæstum transmissio deputatur: illi sobolem præferunt omnibus mercibus chariorem, homines mercem longe imparem ad

Pisces patriam repetunt, q homines relinquunt.

periculi vicem misera lucri cupidine reportant. Itaque illi patriam repetunt, homines derelinquunt: illis natando incrementum generis acquitur, hominibus minuitur navigando. Quis igitur neget divinitus illis infusum ingenium esse hujusmodi, atque

Ingenium piscibus divinitus infusum.

virtutem ? cum videat istos in Aquilonem tam solennem obeundæ fœcunditatis peregrinationem viuaci ingenio componere, alios in exiguo corpore tantum validitatis assumere, vt maximas naves plenis currentes velis, in mediis fluctibus sislant: sicuti

Echeneis ingentem navim fistit.

brevis pisciculus echeneis(de quo superius eodem lib. cap. XXXII. & XXXIII. dictum est) tanta facilitate memoratur navem ingentem sistere, vt quasi radicatam mari hærere videas, nec moveri: aliquandium enim immobilem servat. An & huic quis

Virtus omnis creaturaru ab optimo creatore procedit.

putet sine creatoris munere tantum potuisse suppetere virtutis ? Quid gladiis, serris, canibus marinis, et balenis tribuendum est ? quarum magnitudo(vt idem Ambrosius hoc lib. cap. XI. testatur) tanta est, vt si quando supernatent fluctibus, insulæ annatare putentur, montesque altissimi summis ad cœlum verticibus eminere. Hæ balenæ non in acta, nec in littoribus, sed in Atlantici maris profundo feruntur videri, vt eorum

Nautæ beluas marinas timent.

conspectu nautæ a navigandi in illis locis præsumptione revocentur, nec secreta elementorum adire supremæ mortis terrore vsurpent, prout superioribus aliquot capitulis præsentis lib. XXI. fuerat declaratum.

De clementia Piscium erga Homines

CAP. XLII.

ETSI superioribus capitulis plurima ostensa sunt de magna pietate, quam beluæ, seu monstra marina demonstrant afflictis naufragantibus, ne pereant: tamen inclytæ adhuc eorum

Clementia beluarum marinarum.

virtutes reputantur, quibus ipsis hominibus in aquis prosunt, quando a terrarum incolis vel deferuntur, vel crudeliter

Ionas a homine in aquam projicitur, a pisce colligitur.

moribundi eiiciuntur: prout evidens exemplum prædictus autor de Iona adducit, quem cetus excepit ad vitam, reddidit ad prophetandi gratiam: emendavit aquam, quem terrena deflexerant ; psallebat in vtero ceti, qui mœrebat in terris.

770 DE PISCIB. MONSTRO.

De pulchra comparatione naturæ Piscium, & Hominum.

CAP. XLI.

Homo indiscretum tempus pariendi habet.

DENIQVE (teste Ambrosio in supra allegato cap.)omnes animantes præscripta habent pariendi tempora, homo solus indiscreta atque confusa. Reliqua genera clementiam

Mulieres inclementer partus edunt.

temporis quærunt, mulieres solæ partus suos inclementer essundunt. Vaga enim & intemperans libido generandi, vagam pariendi ætatem exhibet. Pisces tanta maria transmittunt, vt vtilitatem aliquam generi suo quærant: nos quoque diffusa æquora transfretamus. Sed quanto honestius quod successionis amore, quam quod pecuniæ aviditate suscipitur ? Denique illis ad pietatem, hominibus ad quæstum transmissio deputatur: illi sobolem præferunt omnibus mercibus chariorem, homines mercem longe imparem ad

Pisces patriam repetunt, q homines relinquunt.

periculi vicem misera lucri cupidine reportant. Itaque illi patriam repetunt, homines derelinquunt: illis natando incrementum generis acquitur, hominibus minuitur navigando. Quis igitur neget divinitus illis infusum ingenium esse hujusmodi, atque

Ingenium piscibus divinitus infusum.

virtutem ? cum videat istos in Aquilonem tam solennem obeundæ fœcunditatis peregrinationem viuaci ingenio componere, alios in exiguo corpore tantum validitatis assumere, vt maximas naves plenis currentes velis, in mediis fluctibus sislant: sicuti

Echeneis ingentem navim fistit.

brevis pisciculus echeneis(de quo superius eodem lib. cap. XXXII. & XXXIII. dictum est) tanta facilitate memoratur navem ingentem sistere, vt quasi radicatam mari hærere videas, nec moveri: aliquandium enim immobilem servat. An & huic quis

Virtus omnis creaturaru ab optimo creatore procedit.

putet sine creatoris munere tantum potuisse suppetere virtutis ? Quid gladiis, serris, canibus marinis, et balenis tribuendum est ? quarum magnitudo(vt idem Ambrosius hoc lib. cap. XI. testatur) tanta est, vt si quando supernatent fluctibus, insulæ annatare putentur, montesque altissimi summis ad cœlum verticibus eminere. Hæ balenæ non in acta, nec in littoribus, sed in Atlantici maris profundo feruntur videri, vt eorum

Nautæ beluas marinas timent.

conspectu nautæ a navigandi in illis locis præsumptione revocentur, nec secreta

elementorum adire supremæ mortis terrore vsurpent, prout superioribus aliquot capitulis præsentis lib. XXI. fuerat declaratum.

De clementia Piscium erga Homines

CAP. XLII.

ETSI superioribus capitulis plurima ostensa sunt de magna pietate, quam beluæ, seu monstra marina demonstrant afflictis naufragantibus, ne pereant: tamen inclytæ adhuc eorum

Clementia beluarum marinarum.

virtutes reputantur, quibus ipsis hominibus in aquis prosunt, quando a terrarum incolis vel deferuntur, vel crudeliter

Ionas a homine in aquam projicitur, a pisce colligitur.

moribundi eiiciuntur: prout evidens exemplum prædictus autor de Iona adducit, quem cetus excepit ad vitam, reddidit ad prophetandi gratiam: emendavit aquam, quem terrena deflexerant ; psallebat in vtero ceti, qui mœrebat in terris.

terris. Et vt vtriusque redemptio non prætcreatur elementi, terrarum salus in mari antem præcessit, quia signum Filii hominis, signum Ionæ. Sicut iste in vtero ceti, sic IESVS

Salus in mari prius quam in terra.

in corde terræ. In vtroque remedium, majus tamen in mari pietatis exemplum: quoniam exceperunt pisces, quem homines refutarunt ; & quem homines crucifixerunt,

Pietatis exemplum magnum in mari.

pisces servaverunt. Petrus quoque in mari titubabat, led non labebatur: & confessus in fluctibus, negavit in terris. Itaque illic quasi devotus manu apprehenditur,

Petrus in mari Christum confessus, in terra negavit.

hic quasi oblitus aspectu censorio convenitur. Hæc Ambrosius. Qualis etiam clementia animalium terrestrium, avium, & aquatilium prædictorum erga homines exerceatur, in pluribus capitulis superius est relatum.

De magnitudine Norvagici Serpentis, et aliorum.

CAP. XLIII.

QVI navalibus exercitiis in littoribus Norvegiæ, vel mercaturæ, vel piscaturæ operam navant, conformi testimonio stupendam sane rem asserunt, serpentem videlicet vastæ

Serpens Norvagicus 200. pedum longitudine.

molis, ducentorum pedum & amplius longitudine, ac viginti pedum spissitudine, in rupibus & cavernis penes oras maris Bergensium versari: qui vitulos, agnos, porcos voraturus, ab antris solum lucido noctis tempore in æstate exit, vel polypos, locustas, & genera marinorum cancrorum vt deglutiat, maria transmittt. A collo deinceps dependentes

Serpentis Norvagici pili cubitalis longitudinis.

pilos cubitalis longitudinis habet, squamasque acutas, atro colore, & flammeos

oculos rutilantes. Hic navigia infestat, hominesque se in sublime instar columnæ

erigens rapit, ac devorat: neque id sine portentoso spectaculo regni, instante mutatione,

evenire solet, nempe quod Principes in fatum concedent, vel in exilium turbabuntur,

Serpens apparens regni mutationem portendit.

aut bellicus tumultus evestigio subsequetur Est & alius miræ magnitudinis

serpens in insula Moos dicta, diœcesis Hammerensis: qui vt cometa orbi reliquo,

Moos insula.

sic is regni Norvegiæ mutationem portendit, prout visus est anno M. D. XXII.

1522.

alte super aquas se extollens, atque in modum sphæræ convoluens. Existimatus est hic

serpens conjectura collecta e longinquo visu quinquaginta fuisse cubitorum: quem

Serpens 50. cubitorum.

expulsio Regis Christierni, atque gravis Prælatorum persecutio secuta est: immo excidium

patriæ demonstravit, veluti Isidorus dicit de avibus Diomedis. De quibus refert

terris. Et vt vtriusque redemptio non prætcreatur elementi, terrarum salus in mari antem

præcessit, quia signum Filii hominis, signum Ionæ. Sicut iste in vtero ceti, sic IESVS

Salus in mari prius quam in terra.

in corde terræ. In vtroque remedium, majus tamen in mari pietatis exemplum:

quoniam exceperunt pisces, quem homines refutarunt ; & quem homines crucifixerunt,

Pietatis exemplum magnum in mari.

pisces servaverunt. Petrus quoque in mari titubabat, led non labebatur: &

confessus in fluctibus, negavit in terris. Itaque illic quasi devotus manu apprehenditur,

Petrus in mari Christum confessus, in terra negavit.

hic quasi oblitus aspectu censorio convenitur. Hæc Ambrosius. Qualis etiam

clementia animalium terrestrium, avium, & aquatilium prædictorum erga homines

exerceatur, in pluribus capitulis superius est relatum.

De magnitudine Norvagici Serpentis, et aliorum.

CAP. XLIII.

QVI navalibus exercitiis in littoribus Norvegiæ, vel mercaturæ,

vel piscaturæ operam navant, conformi testimonio

stupendam sane rem asserunt, serpentem videlicet vastæ

Serpens Norvagicus 200. pedum longitudine.

molis, ducentorum pedum & amplius longitudine, ac

viginti pedum spissitudine, in rupibus & cavernis penes

oras maris Bergensium versari: qui vitulos, agnos, porcos

voraturus, ab antris solum lucido noctis tempore in æstate

exit, vel polypos, locustas, & genera marinorum cancrorum

vt deglutiat, maria transmittt. A collo deinceps dependentes

Serpentis Norvagici pili cubitalis longitudinis.

pilos cubitalis longitudinis habet, squamasque acutas, atro colore, & flammeos

oculos rutilantes. Hic navigia infestat, hominesque se in sublime instar columnæ

erigens rapit, ac devorat: neque id sine portentoso spectaculo regni, instante mutatione,

evenire solet, nempe quod Principes in fatum concedent, vel in exilium turbabuntur,

Serpens apparens regni mutationem portendit.

aut bellicus tumultus evestigio subsequetur Est & alius miræ magnitudinis

serpens in insula Moos dicta, diœcesis Hammerensis: qui vt cometa orbi reliquo,

Moos insula.

sic is regni Norvegiæ mutationem portendit, prout visus est anno M. D. XXII.

1522.

alte super aquas se extollens, atque in modum sphæræ convoluens. Existimatus est hic

serpens conjectura collecta e longinquo visu quinquaginta fuisse cubitorum: quem

Serpens 50. cubitorum.

expulsio Regis Christierni, atque gravis Prælatorum persecutio secuta est: immo excidium

patriæ demonstravit, veluti Isidorus dicit de avibus Diomedis. De quibus refert

Solinus cap. VIII. quod inter advenas judicent: si Græcus sit, propius accedant,

& quantum intelligi datur, velut civi blandius adulentur: si vero quis gentis

alterius fuerit, involare eum, atque impugnare. Quæ ob hoc feruntur Diomedis socii

facti, quod ædem sacram omni die hujusmodi studio celebrent: Aquis imbuunt plumas,

alisque impendio madefactis confluunt rorulentæ, ita ædem excusso humore purificant,

tunc pennulis superplaudunt, inde discedunt quasi peracta religione. Hæc

Solinus. Philosophatur præterea Albertus lib. XXV. de animal. in principio, de

serpentibus afferens, falsam eorum esse opinionem, qui dicunt omnes serpentes esse

Serpentum longitudinis vel brevitatis duæ causæ.

frigidos per naturam suæ complexionis. Deinde ponit duas causas longitudinis, vel

brevitatis eorum: quarum vna est naturalis habitudo, quæ in omni animali e specie

constituitur, eo quod omnium natura constantium terminus est, & ratio magnitudinis,

& naturalis augmenti. Alia vero est cibus & locus, calidus vel frigidus, minus

vel majus extendens humidum viscosum, quod est materia generationis eorum. Ponit

Haren sive aren serpens.

idem Alber. serpentem Haren, sive Aren dictum, similem serpenti, sive draconi,

qui Caruen ab eo appellatur, longitudine sex cubitorum. Dicit etiam Plinius lib.

VIII. cap. XIIII. de magnitudine serpentum in hunc modum: Nota est in

Bagrada flumen.

Punicis bellis ad flumen Bagradam a Regulo Imperatore ballistis tormentisque, vt oppidum

Serpens 120. pedum.

aliquod, expugnata serpens, centum viginti pedum longitudinis. Pellis eius,

maxillæque vsque ad bellum Numantinum duravere Romæ in templo: quod &

Livius, ac reliqui classici historici attestantur. Deinde eodem loco inquit, fidem his

Boa serpens occisa infantem in alvo habuit.

facere, quæ in Italia boæ appellantur: in tantam amplitudinem exeuntes, vt divo

Claudio Principe, occisæ in Vaticano solidus in alvo aspectatus sit infans. Hæ primum

bubuli lactis succo aluntur: vnde etiam nomen traxere, quemadmodum &

Isidorus refert.

Adhuc de magnitudine Serpentum.

CAP. XLIIII.

Draco 30. cubitorum.

ASSERIT etiam Alber. lib. XXV. dracones omnes corpore esse valde magnos, & vt plurimum triginta cubitorum, qui tamen libentius in frigore, quam calore vivunt.

Lacerta 24. pedum longitudine.

Præterea asserit lacertam apud Indos longitudine XXIIII. pedum, quod & Plin. lib. VIII. cap. XXXIX. testatur: etiam in Hispania magnitudine cruris humani sub genu inveniri. Solinus etiam cap. LXV. tantam enormitatem serpentum adducit, vt cervos, & animantium alia ad parem molem tota hauriant: quinetiam Oceanum Indicum, quantus est, penetrent, insulasque magno spatio a continenti separatas, pabulandi petant gratia. Idque ipsum palam est, potentia amplissimæ magnitudinis fieri, vt per

Hydri vicenum cubitorum.

tantam sali latitudinem ad loca permeent destinata. Etiam hydri secundum Plin. lib. VI. cap. XXIII. in mari longitudine vicenum cubitorum. Volater. lib. XII.

Serpentes armenta, et pastores devorant.

cap. De locis nuper repertis, allegat serpentes mille passuum longitudine, qui certo anni tempore armenta, & pastores ipsos totaliter devorant. Strabo lib. XVI. allegat Possidonium scribere, in Macra campo fuisse visum serpentem mortuum jugeris

Serpens jugeris longitudine.

longitudine, & crassitudine tanta, vt equites ex vtraque parte astantes, seinvicem intueri non possent: hiatu autem tanto, vt hominem equo insidentem reciperet: exuviarum

S. Donatus episcopu

squamam quamlibet clypeo majorem. Denique S. Donatus Episcopus spuit

Serpens 8. jugis

in os draconis, eumque interfecit, quem octo juga boum ad cremandum vix trahere potuerunt.

DE PISCIB. MONSTRO.

Solinus cap. VIII. quod inter advenas judicent: si Græcus sit, propius accedant, & quantum intelligi datur, velut civi blandius adulentur: si vero quis gentis alterius fuerit, involare eum, atque impugnare. Quæ ob hoc feruntur Diomedis socii facti, quod ædem sacram omni die hujusmodi studio celebrent: Aquis imbuunt plumas, alisque impendio madefactis confluunt rorulentæ, ita ædem excusso humore purificant, tunc pennulis superplaudunt, inde discedunt quasi peracta religione. Hæc Solinus. Philosophatur præterea Albertus lib. XXV. de animal. in principio, de serpentibus afferens, falsam eorum esse opinionem, qui dicunt omnes serpentes esse

Serpentum longitudinis vel brevitatis duæ causæ.

frigidos per naturam suæ complexionis. Deinde ponit duas causas longitudinis, vel brevitatis eorum: quarum vna est naturalis habitudo, quæ in omni animali e specie constituitur, eo quod omnium natura constantium terminus est, & ratio magnitudinis, & naturalis augmenti. Alia vero est cibus & locus, calidus vel frigidus, minus vel majus extendens humidum viscosum, quod est materia generationis eorum. Ponit

Haren sive aren serpens.

idem Alber. serpentem Haren, sive Aren dictum, similem serpenti, sive draconi, qui Caruen ab eo appellatur, longitudine sex cubitorum. Dicit etiam Plinius lib.

VIII. cap. XIIII. de magnitudine serpentum in hunc modum: Nota est in

Bagrada flumen.

Punicis bellis ad flumen Bagradam a Regulo Imperatore ballistis tormentisque, vt oppidum

Serpens 120. pedum.

aliquod, expugnata serpens, centum viginti pedum longitudinis. Pellis eius,

maxillæque vsque ad bellum Numantinum duravere Romæ in templo: quod &

Livius, ac reliqui classici historici attestantur. Deinde eodem loco inquit, fidem his

Boa serpens occisa infantem in alvo habuit.

facere, quæ in Italia boæ appellantur: in tantam amplitudinem exeuntes, vt divo

Claudio Principe, occisæ in Vaticano solidus in alvo aspectatus sit infans. Hæ primum

bubuli lactis succo aluntur: vnde etiam nomen traxere, quemadmodum &

Isidorus refert.

Adhuc de magnitudine Serpentum.

CAP. XLIIII.

Draco 30. cubitorum.

ASSERIT etiam Alber. lib. XXV. dracones omnes

corpore esse valde magnos, & vt plurimum triginta cubitorum,

qui tamen libentius in frigore, quam calore vivunt.

Lacerta 24. pedum longitudine.

Præterea asserit lacertam apud Indos longitudine XXIIII.

pedum, quod & Plin. lib. VIII. cap. XXXIX. testatur:

etiam in Hispania magnitudine cruris humani sub genu

inveniri. Solinus etiam cap. LXV. tantam enormitatem

serpentum adducit, vt cervos, & animantium alia ad

parem molem tota hauriant: quinetiam Oceanum Indicum,

quantus est, penetrent, insulasque magno spatio a continenti separatas, pabulandi

petant gratia. Idque ipsum palam est, potentia amplissimæ magnitudinis fieri, vt per

Hydri vicenum cubitorum.

tantam sali latitudinem ad loca permeent destinata. Etiam hydri secundum Plin.

lib. VI. cap. XXIII. in mari longitudine vicenum cubitorum. Volater. lib. XII.

Serpentes armenta, et pastores devorant.

cap. De locis nuper repertis, allegat serpentes mille passuum longitudine, qui certo

anni tempore armenta, & pastores ipsos totaliter devorant. Strabo lib. XVI. allegat

Possidonium scribere, in Macra campo fuisse visum serpentem mortuum jugeris

Serpens jugeris longitudine.

longitudine, & crassitudine tanta, vt equites ex vtraque parte astantes, seinvicem

intueri non possent: hiatu autem tanto, vt hominem equo insidentem reciperet: exuviarum

S. Donatus episcopu

squamam quamlibet clypeo majorem. Denique S. Donatus Episcopus spuit

Serpens 8. jugis

in os draconis, eumque interfecit, quem octo juga boum ad cremandum vix trahere

potuerunt.

potuerunt. Hic draco (teste Zozomeno) in via publica circa pontem jacebat, caprasque,

boum duci haud potuit.

oves, equos, boves, & homines devorabat.

De diversitate, ac colore vario Serpentum.

CAP. XLV.

ARBITRANTVR plunmi in solis regionibus calidis

habitare serpentes, ob connatam frigiditatem eisdem animalibus

inhærentem, tum quod calore magis multiplicentur,

ac citius incrementum suscipiant: sed revera frigida illa Europæ

pars in Septentrionem etiam pessimos habet, & enutrit

Septentrio pessimos habet serpentes.

serpentes, licet quoad naturam veneni debiliores, quam sint

Africani Et quamvis constanter asserat Plin. in præfatione

VII. lib. historiæ suæ, naturaliter serpentem in genus suum

non sævire: tamen in littoribus Aquilonarium fluviorum

haud rarum est spectaculum, cernere serpentes acerbissimem sese morsibus petentes: sicuti

Serpentes seinuicem morsibus petunt.

stelliones in Italia contra scorpiones, & enhydri juxta Solinum cap. XLV. adversus

crocodilos Aegyptiacos, parum in naturali malitia a seinvicem discrepantes, continuo

pugnant. Vtcunque se habeat hujusmodi certamen, certum est plures, & noxios

esse serpentes in frigidissima plaga Septentrionis, terrestres scilicet, qui acrius aquaticos

persequuntur: & hi in terris manent, ac diversis nutrimentis minutarum herbarum,

Serpentes terrestres peiores aquaticis.

in quibus acriorem veneni vim cognoscunt, avidius reficiuntur, maxime in locis

montosis productarum: hique deteriores sunt in lædendo homines veneno suo, quam

littorales, aut riparii. Serpentes autem jejuni, satiatis sunt crudeliores: ita & irati, ac

Malitis gradus.

provocati. Coloribus diversis distinguuntur, nigro scilicet, cinereo, arenaceo, candido,

Serpentum colores diversi.

rubeo, vario, guttis denique distincto, de quorum genere est Sabrin, & similes:

quorum morsus aperit omnes poros naturales aurium, oculorum, narium, e quibus

Signa hominis veneno infecti.

sanguis emanat, & aquosa sanies pauca e membro corporis læso surgit, dolor in

stomacho, constringitur anhelitus, oritur difficultas reddendi lotium: quam subsequitur

spasmus. Remediis vero contra hæc serpentum venena vtuntur Aquilonares, theriaca

Theriaca remedium præstans contra serpentes.

videlicet Veneta, quæ cæteris omnibus præstantior reputari solet, ab exoticis

mercatoribus in maxima quantitate ob quæstum terris illis importata. Nigri coloris

serpentes, partim aquas, partim terras inhabitant, partim tubera in paludibus existentia,

Serpentes nigri.

(Gothice Tuvar dicta) partim rupes petrosas aquis contiguas. Hi serpentes

de genere aquaticorum sunt, atque noxii existunt: inter quos & Berus serpens aquaticus

Berus serpens.

locum habet, astutus, nequitiosus, & lethifer. Dicitur hunc coire cum muræna:

quod videtur Alberto lib. XXV. fabulosum, licet beatus Ambro. lib. V. Hexam.

potuerunt. Hic draco (teste Zozomeno) in via publica circa pontem jacebat, caprasque,

boum duci haud potuit.

oves, equos, boves, & homines devorabat.

De diversitate, ac colore vario Serpentum.

CAP. XLV.

ARBITRANTVR plunmi in solis regionibus calidis habitare serpentes, ob connatam frigiditatem eisdem animalibus inhærentem, tum quod calore magis multiplicentur, ac citius incrementum suscipiant: sed revera frigida illa Europæ pars in Septentrionem etiam pessimos habet, & enutrit

Septentrio pessimos habet serpentes.

serpentes, licet quoad naturam veneni debiliores, quam sint Africani Et quamvis constanter asserat Plin. in præfatione VII. lib. historiæ suæ, naturaliter serpentem in genus suum non sævire: tamen in littoribus Aquilonarium fluviorum haud rarum est spectaculum, cernere serpentes acerbissimem sese morsibus petentes: sicuti

Serpentes seinuicem morsibus petunt.

stelliones in Italia contra scorpiones, & enhydri juxta Solinum cap. XLV. adversus crocodilos Aegyptiacos, parum in naturali malitia a seinvicem discrepantes, continuo pugnant. Vtcunque se habeat hujusmodi certamen, certum est plures, & noxios esse serpentes in frigidissima plaga Septentrionis, terrestres scilicet, qui acrius aquaticos persequuntur: & hi in terris manent, ac diversis nutrimentis minutarum herbarum,

Serpentes terrestres peiores aquaticis.

in quibus acriorem veneni vim cognoscunt, avidius reficiuntur, maxime in locis montosis productarum: hique deteriores sunt in lædendo homines veneno suo, quam littorales, aut riparii. Serpentes autem jejuni, satiatis sunt crudeliores: ita & irati, ac

Malitis gradus.

provocati. Coloribus diversis distinguuntur, nigro scilicet, cinereo, arenaceo, candido,

Serpentum colores diversi.

rubeo, vario, guttis denique distincto, de quorum genere est Sabrin, & similes: quorum morsus aperit omnes poros naturales aurium, oculorum, narium, e quibus

Signa hominis veneno infecti.

sanguis emanat, & aquosa sanies pauca e membro corporis læso surgit, dolor in stomacho, constringitur anhelitus, oritur difficultas reddendi lotium: quam subsequitur spasmus. Remediis vero contra hæc serpentum venena vtuntur Aquilonares, theriaca

Theriaca remedium præstans contra serpentes.

videlicet Veneta, quæ cæteris omnibus præstantior reputari solet, ab exoticis mercatoribus in maxima quantitate ob quæstum terris illis importata. Nigri coloris serpentes, partim aquas, partim terras inhabitant, partim tubera in paludibus existentia,

Serpentes nigri.

(Gothice Tuvar dicta) partim rupes petrosas aquis contiguas. Hi serpentes de genere aquaticorum sunt, atque noxii existunt: inter quos & Berus serpens aquaticus

Berus serpens.

locum habet, astutus, nequitiosus, & lethifer. Dicitur hunc coire cum muræna:

quod videtur Alberto lib. XXV. fabulosum, licet beatus Ambro. lib. V. Hexam.

Serpentes cinerei coloris pessimi.

cap. VII. coitum illum attribuat viperæ omnium adulterarum pessimæ. Cinerei

coloris est aspis, & ceristalis secundum Alber. alias cristalis, de genere viperarum, longitudinis

duorum cubitorum: qui morsu suo alienat sensum & rationem, caliginem

oculis inducit, & spasmum mortificantem. Est & alius serpens cinerei coloris, Hæmorrhois

Hæmorrhois.

dictus, vnius cubiti, hominem morsu suo per sanguinis fluxum interficiens,

Serpentes arenosi.

Arenacei coloris serpentes sunt, de quorum genere est Ammodites, longitudine cubitalis,

Ammodites serpens.

maculis nigris distinctus per corpus, supra dorsum habens vestigia linearum.

Hic morsu suo vehementissimum dolorem cum tumore infert, vnde virus fluit, quod

Sabrin serpens.

a tertio die in septimum vsque hominem necat. Sabrin serpens juxta Alber. etiam arenosi

coloris, cum punctis albis & nigris corpus distinctum habens, longitudine

vnius aut duorum cubitorum maturamque in morsu similem cum ceraste, sive cornuta.

Quomodo autem hominem interficiat, supra hoc capite demonstravimus.

Adhuc de colore, & nominibus Serpentum.

CAP. XLVI.

Serpetes candidi.

CANDIDI ac varii, de quorum genere est sabrin iam

descriptus, & Alfordius, sive Affordius, similem naturam

Fului.

cum sabrin habens. Fului, vt pareas, ore lato, morsu maligno,

sed plurimum veloces, atque in cauda semper ambulant.

Rubei pessimi.

Rubei omnibus aliis sunt peiores, vt in plurimum cubitalis

longitudinis, immo & pedalis, ac semipedalis, vt Altinanti

Citrini.

juxta Alber. ex insidiis plus nocens. Citrini coloris

Cenchris serpens.

est serpens cenchris, a colore milii sic dictus: eius morsus vti

viperæ venenosus est. Serpentes aquas inhabitantes duri

Berus.

et asperi capitis sunt, multiplici specie distincti: de quorum numero est Berus supradictus.

Natrix.

Item natrix a nando dictus, quod in aquam quoque venenum spargat, cibosque

inficiat, vt si quis ex infectis quicquam gustaverit, illico moriatur. Item coluber secundum

Plin. lib. XXXII. cap. V. in aquis vivit, Serpentes in rupibus morantes

Snock serpens.

plerumque nigri sunt, quos vulgari gentis idiomate Snock appellant, quamvis etiam ibidem

varii in magna multitudine reperiantur. Hi mortalibus in rupibus versantibus, æstate:

præsertim, haud parum molesti sunt, cum etiam veneno suo sæpe homines occidant.

Lacertæ.

Antra incolentes lacertæ sunt, & hæ quoque multiplices: sed non ita noxiæ, vt serpentes,

Chelydrus.

attamen cavendæ sunt. Terram & aquam indifferenter inhabitant chelydrus & andrius.

Chelydrus semper diredus ambulant, quia si se multum torserit, dum currit, siatim

Andrius serpens.

crepat. Andrius vero secundum Alber. in aquis, campis, & sylvis habitat, aspide

minor, sed latioris capitis, surdus, deterior & nocentior cæteris, quia morsus eius inducit

vertiginem, et vomitum choleræ fœtidæ, ac debilitatem corporis, vt in hora moriatur

læsus: & si tertiam horam supervixent, ob sortem medicinam, & complexionem,

Scytale.

tamen vlterior spes vitæ haud relinquitur. Scytale serpens est duplicis speciei: vnus

admiratione suæ pulchritudinis detinet inspicientes, piger, parvus, & ignei veneni,

Slaa serpens.

ita etiam quod ille quem lædit, statim moriatur: atque Slaa Gothice vocatur. Hic frigidissima

Aspis stupefaciens pellem hyeme mutat.

hyeme pellem deponit, sicuti stupesaciens aspis, quæ pellem mutat. Hic etiam,

veluti alii serpentes in hyeme latitantes, se recipit in viscera terræ, a solis videlicet ingressu

in Libram, vsque dum Arietis signum exeat: intra quem terminum si solis attractu

antra exierit, atque calore haud tempestivo nimis dium delectatus fuerit, nive geluque

antrum constringente, nmoribundus extra illud relinquitur, prout superius de hirundinibus

Amphisbæna.

est specificatum. Alius (teste Isidoro) amphisbæna dicitur, eo que duo capita

habeat, vnum in loco suo, alterum in cauda, currens ex vtroque capite tractu corporis

circulato. Hic solus serpentium frigori se committit, primus omnium procedens. :

Serpentes cinerei coloris pessimi.

cap. VII. coitum illum attribuat viperæ omnium adulterarum pessimæ. Cinerei

coloris est aspis, & ceristalis secundum Alber. alias cristalis, de genere viperarum, longitudinis

duorum cubitorum: qui morsu suo alienat sensum & rationem, caliginem

oculis inducit, & spasmum mortificantem. Est & alius serpens cinerei coloris, Hæmorrhois

Hæmorrhois.

dictus, vnius cubiti, hominem morsu suo per sanguinis fluxum interficiens,

Serpentes arenosi.

Arenacei coloris serpentes sunt, de quorum genere est Ammodites, longitudine cubitalis,

Ammodites serpens.

maculis nigris distinctus per corpus, supra dorsum habens vestigia linearum.

Hic morsu suo vehementissimum dolorem cum tumore infert, vnde virus fluit, quod

Sabrin serpens.

a tertio die in septimum vsque hominem necat. Sabrin serpens juxta Alber. etiam arenosi

coloris, cum punctis albis & nigris corpus distinctum habens, longitudine

vnius aut duorum cubitorum maturamque in morsu similem cum ceraste, sive cornuta.

Quomodo autem hominem interficiat, supra hoc capite demonstravimus.

Adhuc de colore, & nominibus Serpentum.

CAP. XLVI.

Serpetes candidi.

CANDIDI ac varii, de quorum genere est sabrin iam

descriptus, & Alfordius, sive Affordius, similem naturam

Fului.

cum sabrin habens. Fului, vt pareas, ore lato, morsu maligno,

sed plurimum veloces, atque in cauda semper ambulant.

Rubei pessimi.

Rubei omnibus aliis sunt peiores, vt in plurimum cubitalis

longitudinis, immo & pedalis, ac semipedalis, vt Altinanti

Citrini.

juxta Alber. ex insidiis plus nocens. Citrini coloris

Cenchris serpens.

est serpens cenchris, a colore milii sic dictus: eius morsus vti

viperæ venenosus est. Serpentes aquas inhabitantes duri

Berus.

et asperi capitis sunt, multiplici specie distincti: de quorum numero est Berus supradictus.

Natrix.

Item natrix a nando dictus, quod in aquam quoque venenum spargat, cibosque

inficiat, vt si quis ex infectis quicquam gustaverit, illico moriatur. Item coluber secundum

Plin. lib. XXXII. cap. V. in aquis vivit, Serpentes in rupibus morantes

Snock serpens.

plerumque nigri sunt, quos vulgari gentis idiomate Snock appellant, quamvis etiam ibidem

varii in magna multitudine reperiantur. Hi mortalibus in rupibus versantibus, æstate:

præsertim, haud parum molesti sunt, cum etiam veneno suo sæpe homines occidant.

Lacertæ.

Antra incolentes lacertæ sunt, & hæ quoque multiplices: sed non ita noxiæ, vt serpentes,

Chelydrus.

attamen cavendæ sunt. Terram & aquam indifferenter inhabitant chelydrus & andrius.

Chelydrus semper diredus ambulant, quia si se multum torserit, dum currit, siatim

Andrius serpens.

crepat. Andrius vero secundum Alber. in aquis, campis, & sylvis habitat, aspide

minor, sed latioris capitis, surdus, deterior & nocentior cæteris, quia morsus eius inducit

vertiginem, et vomitum choleræ fœtidæ, ac debilitatem corporis, vt in hora moriatur

læsus: & si tertiam horam supervixent, ob sortem medicinam, & complexionem,

Scytale.

tamen vlterior spes vitæ haud relinquitur. Scytale serpens est duplicis speciei: vnus

admiratione suæ pulchritudinis detinet inspicientes, piger, parvus, & ignei veneni,

Slaa serpens.

ita etiam quod ille quem lædit, statim moriatur: atque Slaa Gothice vocatur. Hic frigidissima

Aspis stupefaciens pellem hyeme mutat.

hyeme pellem deponit, sicuti stupesaciens aspis, quæ pellem mutat. Hic etiam,

veluti alii serpentes in hyeme latitantes, se recipit in viscera terræ, a solis videlicet ingressu

in Libram, vsque dum Arietis signum exeat: intra quem terminum si solis attractu

antra exierit, atque calore haud tempestivo nimis dium delectatus fuerit, nive geluque

antrum constringente, nmoribundus extra illud relinquitur, prout superius de hirundinibus

Amphisbæna.

est specificatum. Alius (teste Isidoro) amphisbæna dicitur, eo que duo capita

habeat, vnum in loco suo, alterum in cauda, currens ex vtroque capite tractu corporis

circulato. Hic solus serpentium frigori se committit, primus omnium procedens. :

LIBER XXI. 775

De habitatione ac mansione Serpentum.

CAP. XLVII.

VIDETVR (licet raro)mirum spectaculum in Aquilone,

quomodo profunde sub radicibus arboris betulinæ manent

serpentes: quorum multitudo suo afflatu calorem in radicibus

Arbores hyeme virentes.

excitat, vt folia hujus arboris semper durante hyeme

vindia permaneant. Quocirca gens naturæ secreta ignorans,

arborem sacram putat, quasi magno numini conlecratam.

Nec multum dissimile asserere videtur Solinus cap. XL. in

quadam Africæ gleba non sine miraculo lucum virere vndique

secus agris arentibus. Hyeme tamem in cavatis arboribus, vel

rupibus serpentes latent, pro cibo somno vtentes: alias in æstate cibus eorum herbæ,

Serpentibus hyeme somnus procibo.

carnes, & aves sunt, quarum pennas & plumas postea evomunt: demum si possunt,

lac, & vinum (quod secudum Plin. lib. X. cap. LXXII. præcipue appetunt)

vel modicam aquam bibunt. Sunt & plures serpentum species, vt(juxta Solinum

Serpentum plura genera, & venena.

cap. præallegato) quantus nominum tantus mortium numerus, tot venena quot

genera serpentum, tot pernicies quot species, tot dolores quot colores (vt Isidorus

dicit)habeantur: sed nulla infestiora, quam aspidum genera, & rubea rarius apparentia

Veruntamen omnia genera, aut species serpentum in Septentrionem enumeratas,

Africa cæteras regiones serpentibus superat.

Africa in multitudine, ac serpentibus venenosis superat: de quibus Strabo lib.

XV. multa & miranda dicit, & Solinus cap, iam citato. In Septentrionem tempore

veris fricatione serpentes cutem exuunt inter saxa: quæ cutis inveterata adiuncta cera

Cutis serpentis dentes evelit.

dentes celerrime evellit . Plutarchus in lib. De aspidibus dicit Aegyptios pro delitiis

vna cum pueris aspides educare, tantumque mansuescere, vt vocati mensis assistant,

Serpentes vocati mensis assistunt.

pultes farina & melle confectas devorantes, eorum Reges diadema aspidum figura

ob imperii firmitatem portant. Opimatum dicunt naturæ scrutatores, præcipue Alber.

Cibus serpentum.

lib. . XXVI, de animal. vermem venenosum, qui cum serpente non viribus, sed

Diadema Regum figura aspidis.

audacia & astutia pugnat, atque eum adhærendo gutturi ipsius, mordendoque sine intermissione

vincit: vnde etiam avelli haud poterit, donec eum interficiat. Idem facit

vermis, : qui dicitur secundum Alber. spoliator colubri. Cornum cervimim suffitum

Opimat' vermis.

in abigendis serpentibus aptum, vt Volater. lib. XXV. de cervis commentatur, &

Remedia contra venena.

Plin. lib. XXVIII. cap. IX. Item euphorbia herba suo lacteo succo,

quæ ob id miris laudibus celebratur, contra serpentes, & venena ivuat, vti

Euphorbia herba.

idem Plin. lib. V. cap. primo in sine tradit. Quomodo denique

locustæ, cum libet, serpentes necent, ac occidant, faucibus

eorum aporehensis mordicus, videatur

prædictus autor lib. XI.

cap. XXIX.

776 DE PISCIB. MONSTRO.

De pugna pastorum contra Serpentes.

CAP. XLVIII.

SVNT & aspides in partibus Aquilonaribus scabrosa

cute, dura siccitate, cinerque colore, oculis scintillantibus,

longitudine trium vel quatuor cubitorum, veneni acumine

hominem interficientes ante horas quatuor, nisi remediis opportunis

Remedia aquilonaria contra venena.

occurratur, theriaca scilicet Veneta, aut allio cum

cervisia antigua bibito, aut succo fraxini expresso, & epoto,

vti Plin. lib. XVI. cap. XIII. docet, aut sursure mbre

emplastri apposito. His remediis pro se pastores, sed theriaca

Serpentes elevati venena evomunt.

pro pecoribus inungendis cum sale in circuitum tumoris

vtuntur. Nam hi serpentes elevati super pectus ad medium cubitum incedunt, venenumque

in magna quantitate, diversissimo colore in gutture collectum in resistentem

aut obvium hominem expuunt, ac celerrime sub antra & saxa fugiendo se recipiunt.

Hoc autem ita esse in eo ipsius exemplo comprobare queo, quia ante L. annos is casus

in Arosiensibus pratis milii accidit, dum more scholarium in medio Augusti collecturus

Serpentes super 10. pedes saltant.

eram grana juniperorum, quæ tunc primum in Aquilone maturescunt. Sunt

etiam serpentes, qui arcuato, seu rotato cursu velociter moventur, decem pedes saltando:

& insuper pugnant , strepitum vehementem inter herbas sole siccatas facientes. Verum

benignitate naturæ factum est, vt sonitu prodantur, quando nocituri accurrunt.

Serpens emisso veneno sugit.

Venenum autem sic exputum, in vestem occurrentis multiplici colore distinctum descendit,

nec anguis posteaquam venenum expuendi in hominem sibi audaciam assumpsit,

Serpentes domestici in aquilone.

apparet. Sunt etiam domestici serpentes, vt penates in Aquilonis extrema plaga reputati,

qui lacte vaccino vel ovino nutriti, cum infantisbus sub tectis ludunt, & plerumque

Superstitiones vanæ prohibitæ.

in cunis, vt fidi custodes, dormire videntur : quos lædere pro piaculo existimatur.

Sed hi ritus reliquiæ sunt veterum superstitionum, omnino suscepta Catholica side

Serpentes a veterib. antris vix amoveriqueanut.

interdicti. Si vero fulgure, vel domestico incendio domus hujusmodi deletæ, aut peste

grassante habitatoribus evacuatæ fuerint, remanent serpentes in antris exustæ domus,

tantoque agmine coalescunt, vt difficultatem novo cultori pariant, quominus tute cum ipsis

Serpentes ducem habent.

cohabitare possit. Cernuntur etiam serpentes innumerabiles sub quercubus in æstatis

initio, ducem (cui candida crista vt corona eminet) tanquam apes suum rectorem,

sequentes. Creduntur veterum relatione lapidem flatu suo gignere, ex aliqua venenata

particula eo in loco, vbi manent, inter folia producta, vel reperta. Talium serpentum

congregationem Solinus cap. LX. etiam meminit circa Caspias portas versari: qui

vndique gentium convenæ, a verno statim die illuc confluunt, maximo impendio

Serpentes caspiarum portarumi viatonbus nocent.

viatorum, quibus omni tempore, præterquam hyeme, accessum ad istos populos negant.

Terra tamen Aquilonaris, vbi fraxinea arbore abundat, venenatis his bestiis

caret: quod & Plin. loco supra allegato testatur, quamvis idem autor eodem lib. cap.

XXXIIII. hederam serpentium frigori esse amicam dicat. Favorabile denique

verbum Isidorus de natura serpentum prosert, quod hominem nudum & dormientem

Serpentes dormientem et nudum non lædunt.

nunquam lædant; idque milii in pueritia & adolescentia serpentibus sine læsione

sæpissime congredienti contigit.

De Theriaca, ac aliis remediis adversus venena.

CAP. XLIX.

CERTVM itaque relinquitur, serpentes evomere virus

Serpentum venenum quando nocentius.

exitiale, multiplici colore distinctum: quod eo nocentius

est, quo gravius irritati per calorem illud ericiunt. Nec

percutiunt, cum natura frigidi sunt, nisi quando calescunt.

Nam quando frigidi sunt, nullum tangunt. Percussus itaque

serpentum veneno, primum obstupescit: deinde vbi

Venenum in corpore calefactum extinguit.

ipsum virus calefactum exarserit, statim hominem(nisi remediis

efficacibus occurratur) extinguit. Tale autem remedium

theriaca præstat, quæ est antidotum serpentinum,

Theriaca remedium contra venena.

quo venena (ab eo quod venas necent dicta) pelluntur, vt pestis peste soluatur. Verum

vt aliqua eius compositio Aquilonaribus incolis innotescat, operæpretium duxi

verba Plinii lib. XX. cap. vltimo, præsentibus, donec aliud melius remedium

Venenum vnde dicatur.

contra venena occurrat, inferere hoc modo: Recipe adversus venenata animalia serpilli

duum denariorum pondus, opopanacis & milii tantumdem singulorum, trifolii

Theriacæ secundum Plin. confectio.

pondus denarii, anethi & fœniculi seminis, & anisi, & ammii, & apii denariorum senum singulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataque, vino quam possit excellenti digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur e vini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus Rex adversus omnia

Antiochus rex theriaca vsus.

venena vsus traditur. Hæc Plinius. Quatenus autem talis compositio adversus venenum valeat, an vero ea præstantior, meliorque esse possit, quo læsæ sanitati celerrime subveniatur, ne toxico prævalente veneno infectus succumbat, artis medicæ periti in eius compositione dubio procul experientur. ln Aquilone tamen contra pestem(licet

Electuarium aquilonarium contra pestem.

raro grassantem)infallibile remedium cujusdam electuarii apud plurimos suæ santatis custodes habetur, quo nedum tempore pestis, sed & in cunctis ægritudinum principris vtuntur: atque ita fieri solet: Recipiatur aloës hepaticæ, alias jecorariæ lotæ

Electuarii aquilonaris contra pestem confectio.

libra media, bene tusæ, cinnamomi electi vncia media, masticis vnc. med. cornu cervini tosti vnc. med. centaureæ minoris vnc. med. gentianæ vnc. med. dictami albi Cretici vnc. med, lupini tosti, vt siliqua adimi queat, vnc. med. Hæc omnia seorsum in pulverem redigantur, & deinde simul commisceantur . Postea capiatur mel quinque librarum: quod bene super ignem in patella ærea despumetur, atque in eo, cum a fervore tepuerit, prædicti pulveres misceantur, inque modum pulmenti vndique voluantur. Hoc modo electuarium habebitur: quod in aurora cum bpno vino, albo, ad quantitatem nucis avellanæ sumptum, omne venenum, & pestiferum a humano corpore sine vlla violentia expellit. Habet hoc electuarium alias miras operationes avertendi

Electuarium variarum virtutum.

multas ægritudines per facilimam purgationem, quocunque tempore securissime

congregationem Solinus cap. LX. etiam meminit circa Caspias portas versari: qui vndique gentium convenæ, a verno statim die illuc confluunt, maximo impendio

Serpentes caspiarum portarumi viatonbus nocent.

viatorum, quibus omni tempore, præterquam hyeme, accessum ad istos populos negant. Terra tamen Aquilonaris, vbi fraxinea arbore abundat, venenatis his bestiis caret: quod & Plin. loco supra allegato testatur, quamvis idem autor eodem lib. cap. XXXIIII. hederam serpentium frigori esse amicam dicat. Favorabile denique verbum Isidorus de natura serpentum prosert, quod hominem nudum & dormientem

Serpentes dormientem et nudum non lædunt.

nunquam lædant; idque milii in pueritia & adolescentia serpentibus sine læsione sæpissime congredienti contigit.

De Theriaca, ac aliis remediis adversus venena.

CAP. XLIX.

CERTVM itaque relinquitur, serpentes evomere virus

Serpentum venenum quando nocentius.

exitiale, multiplici colore distinctum: quod eo nocentius est, quo gravius irritati per calorem illud ericiunt. Nec

percutiunt, cum natura frigidi sunt, nisi quando calescunt.

Nam quando frigidi sunt, nullum tangunt. Percussus itaque

serpentum veneno, primum obstupescit: deinde vbi

Venenum in corpore calefactum extinguit.

ipsum virus calefactum exarserit, statim hominem(nisi remediis

efficacibus occurratur) extinguit. Tale autem remedium

theriaca præstat, quæ est antidotum serpentinum,

Theriaca remedium contra venena.

quo venena (ab eo quod venas necent dicta) pelluntur, vt pestis peste soluatur. Verum

vt aliqua eius compositio Aquilonaribus incolis innotescat, operæpretium duxi

verba Plinii lib. XX. cap. vltimo, præsentibus, donec aliud melius remedium

Venenum vnde dicatur.

contra venena occurrat, inferere hoc modo: Recipe adversus venenata animalia serpilli

duum denariorum pondus, opopanacis & milii tantumdem singulorum, trifolii

Theriacæ secundum Plin. confectio.

pondus denarii, anethi & fœniculi seminis, & anisi, & ammii, & apii denariorum

senum singulis generibus, erui farinæ duodecim. Hæc tusa cribrataque, vino quam

possit excellenti digeruntur in pastillos, victoriati pondere. Ex his singuli dantur

e vini mixti cyathis ternis. Hac theriaca magnus Antiochus Rex adversus omnia

Antiochus rex theriaca vsus.

venena vsus traditur. Hæc Plinius. Quatenus autem talis compositio adversus venenum

valeat, an vero ea præstantior, meliorque esse possit, quo læsæ sanitati celerrime

subveniatur, ne toxico prævalente veneno infectus succumbat, artis medicæ periti

in eius compositione dubio procul experientur. ln Aquilone tamen contra pestem(licet

Electuarium aquilonarium contra pestem.

raro grassantem)infallibile remedium cujusdam electuarii apud plurimos suæ santatis

custodes habetur, quo nedum tempore pestis, sed & in cunctis ægritudinum

principris vtuntur: atque ita fieri solet: Recipiatur aloës hepaticæ, alias jecorariæ lotæ

Electuarii aquilonaris contra pestem confectio.

libra media, bene tusæ, cinnamomi electi vncia media, masticis vnc. med. cornu

cervini tosti vnc. med. centaureæ minoris vnc. med. gentianæ vnc. med. dictami albi

Cretici vnc. med, lupini tosti, vt siliqua adimi queat, vnc. med. Hæc omnia seorsum

in pulverem redigantur, & deinde simul commisceantur . Postea capiatur mel quinque

librarum: quod bene super ignem in patella ærea despumetur, atque in eo, cum a fervore

tepuerit, prædicti pulveres misceantur, inque modum pulmenti vndique voluantur.

Hoc modo electuarium habebitur: quod in aurora cum bpno vino, albo, ad quantitatem

nucis avellanæ sumptum, omne venenum, & pestiferum a humano corpore

sine vlla violentia expellit. Habet hoc electuarium alias miras operationes avertendi

Electuarium variarum virtutum.

multas ægritudines per facilimam purgationem, quocunque tempore securissime

sumptum. Scio multos homines, nullis adhibisis medicis, hoc solo electuario

per continuos sexaginta vel nonaginta annos, etiam in vltimam vsque senectam,

Jacobus Archiepiscopus Vpsalen 1522. obiit.

suam sanitatem conservasse: inter quos divæ memoriæ lacobus Archiepiscopus Vpsalensis,

qui ad centesimum ætatis suæ annum pervenit, ac M. D. XXII. vita

functus est

De Thrissa pisce nuper etiam in Prussia reperto.

CAP. L.

ARISTOTELES inter naturalium rerum indagatores

facile principatum tenens, lib. VIII. de animal. cap.

XIII. asserit, piscibus hanc fere in esse naturam, quod

Pisces prescripta domicilia habent.

præscripta sibi domicilia, vbi frequentius per naturalem

quandam inclinationem morari soleant, non sine aliqua gravi

causa transgrediantur: tamen diversa genera piscium, distincta

maria, lacus, atque flumina, pro ratione temporis inhabitare,

Pisces aliquando loca consueta mutant.

atque illa, tum pastus vberioris, tum vehementiæ

caloris & frigoris, denique commodius fovendi fœtus gratia,

prout ille a natura inditus affectus dictat, aliquando permutare concedit. Deinde

Pisces alii alibi præstantiores.

diversa loca, tempora, atque nutrimenta, diversos pisces producere, ita vt alii aliis

in locis principatum obtineant, quemadmodum superius lib. XX. cap. vltimo relatum

Gobiones in Creta pingues.

est, constanter affirmat: vt apud Cretam insulam gobiones pisces, omneque saxatile

genus plurimum pinguescere: qui tamen aliis in locis aridi reperiuntur. Huic divi

Ambrosii in V. lib. Hexamer. cap. X. sententia, quæ hoci lib. cap. XL. inserta est, astipulatur:

tum etiam Plin. lib. IX. cap. XVIII. ad hunc locum pertinentia pulcherrima

adducit. Quare etiam operæpretium me facturum esse judicavi, si talem antehac

inauditum casum, præsertim istis in oris vbi contigit, qui mihi per literas a quodam

fidedigno viro, cum hic liber excuderetur, annuntiatus est, in fine hujus libri, ad

confirmandum horum summorum philosophorum opinionem, quæ verissima est,

adjungerem. Quandoquidem Itali in hunc vsque diem se solos frui deliciis piscis

Thrissa piscis.

cujusdam sibi persuasum habent, quem communiter Thrissam, nostræ ætatis Græci corrupte

Clupea piscis.

Phrissam, Romani Laccia appellant: quidam ex eo clupeam, cujus Plin. lib.

IX. cap. XV. meminit, esse opinantus, quod id genus piscium Veneti etiamnum Chiepam

Thrissai 554. in Prussia captus.

nuncupent: talem etiam hoc anno in Prussia circa mare (vt vocant) recens, eo

in loco, vbi in sinum Balthicum, seu Codanum juxta Celtem, se exonerat, videlicet

circa castra Balge, & Lockstede ad ducem Prussiæ pertinentia, in maxima multitudine

Porpel piscis.

captum esse compertum habentur. Nam horum piscium, quos Pruteni Porpel

Thrissarum 12600 capta.

appellant(nomen antea incognitum)piscator quidam duodecim millia et sexcentos,

seu quod idem est, sexagenas (vti appellant) mille octingentas, mense Maio intra

quatuordecim dies, præter alios pisces, quorum etiam haud parva copia erat, cepit.

Italia de thrissa pisce gloriatur.

Non est igitur, quod in posterum Italia de hoc pisce, tanquam sibi soli a divino numine concesso glorietur, cum idem prorsus genus per Dei benignitatem aliis in oris quoque repertum sit. Vnde Aristotelis, Plinii, ac divi Ambrosii sententia, pisces aliquando loca mutare, firma permanent. Verum ad infecta transeamus, quoniam hæc immensæ subtilitatis animalia restant.

LIBRI XXI. FINIS.

sumptum. Scio multos homines, nullis adhibisis medicis, hoc solo electuario per continuos sexaginta vel nonaginta annos, etiam in vltimam vsque senectam,

Jacobus Archiepiscopus Vpsalen 1522. obiit.

suam sanitatem conservasse: inter quos divæ memoriæ lacobus Archiepiscopus Vpsalensis, qui ad centesimum ætatis suæ annum pervenit, ac M. D. XXII. vita functus est

De Thrissa pisce nuper etiam in Prussia reperto.

CAP. L.

ARISTOTELES inter naturalium rerum indagatores facile principatum tenens, lib. VIII. de animal. cap. XIII. asserit, piscibus hanc fere in esse naturam, quod

Pisces prescripta domicilia habent.

præscripta sibi domicilia, vbi frequentius per naturalem quandam inclinationem morari soleant, non sine aliqua gravi causa transgrediantur: tamen diversa genera piscium, distincta maria, lacus, atque flumina, pro ratione temporis inhabitare,

Pisces aliquando loca consueta mutant.

atque illa, tum pastus vberioris, tum vehementiæ caloris & frigoris, denique commodius fovendi fœtus gratia, prout ille a natura inditus affectus dictat, aliquando permutare concedit. Deinde

Pisces alii alibi præstantiores.

diversa loca, tempora, atque nutrimenta, diversos pisces producere, ita vt alii aliis in locis principatum obtineant, quemadmodum superius lib. XX. cap. vltimo relatum

Gobiones in Creta pingues.

est, constanter affirmat: vt apud Cretam insulam gobiones pisces, omneque saxatile genus plurimum pinguescere: qui tamen aliis in locis aridi reperiuntur. Huic divi Ambrosii in V. lib. Hexamer. cap. X. sententia, quæ hoci lib. cap. XL. inserta est, astipulatur: tum etiam Plin. lib. IX. cap. XVIII. ad hunc locum pertinentia pulcherrima adducit. Quare etiam operæpretium me facturum esse judicavi, si talem antehac inauditum casum, præsertim istis in oris vbi contigit, qui mihi per literas a quodam fidedigno viro, cum hic liber excuderetur, annuntiatus est, in fine hujus libri, ad confirmandum horum summorum philosophorum opinionem, quæ verissima est, adjungerem. Quandoquidem Itali in hunc vsque diem se solos frui deliciis piscis

Thrissa piscis.

cujusdam sibi persuasum habent, quem communiter Thrissam, nostræ ætatis Græci corrupte

Clupea piscis.

Phrissam, Romani Laccia appellant: quidam ex eo clupeam, cujus Plin. lib.

IX. cap. XV. meminit, esse opinantus, quod id genus piscium Veneti etiamnum Chiepam

Thrissai 554. in Prussia captus.

nuncupent: talem etiam hoc anno in Prussia circa mare (vt vocant) recens, eo

in loco, vbi in sinum Balthicum, seu Codanum juxta Celtem, se exonerat, videlicet

circa castra Balge, & Lockstede ad ducem Prussiæ pertinentia, in maxima multitudine

Porpel piscis.

captum esse compertum habentur. Nam horum piscium, quos Pruteni Porpel

Thrissarum 12600 capta.

appellant(nomen antea incognitum)piscator quidam duodecim millia et sexcentos,

seu quod idem est, sexagenas (vti appellant) mille octingentas, mense Maio intra

quatuordecim dies, præter alios pisces, quorum etiam haud parva copia erat, cepit.

Italia de thrissa pisce gloriatur.

Non est igitur, quod in posterum Italia de hoc pisce, tanquam sibi soli a divino numine

concesso glorietur, cum idem prorsus genus per Dei benignitatem aliis in oris

quoque repertum sit. Vnde Aristotelis, Plinii, ac divi Ambrosii sententia, pisces aliquando

loca mutare, firma permanent. Verum ad infecta transeamus, quoniam hæc

immensæ subtilitatis animalia restant.

LIBRI XXI. FINIS.

OLAl MAGNI[779]

GOTHI ARCHIEPISCOPI

VPSALENSIS

DE INSECTIS ANIMALIBVS.

LIBER XXII.

PRÆFATIO.

ACCEDVNT & superioribus figuris ac imaginibus

aliquot minuta animalia, quibus naturæ inscrutabilis ratio

Natura nihil otiosum produxit.

majorem adjunxit admirationem, quod nihil etiam in

minimis otiose productum videatur Quomodo vero

producuntur, aut ad quem finem seu effectum conservantur,

studiosis diligentius apud optimos autores (vbi ita

visum fuerit) indagandum, ac plenius consyderandum relinquo:

inter quos quantum Isidorus XII. Etymolo.

Isidorus,

lib. cap. VIII. de minutis animalibus præcipue volatiliebus

pulcherrimem tractans præstiterit, haud satis enarrari potest. Quantum etiam in talibus

specialiter exprimendis dudum Sapiens laboraverit, Proverb. XXX. cap.

Animalia terræ minima, sapientiora sapientibus.

his verbis explicatur: Quantuor (inquit) sunt minima terræ, & ipsa sunt sapientiora

sapientibus: formicæ populus infirmus, qui præparat in messe cibum sibi: lepusculus

plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum: regem locusta non habent,

& egreditur vniversa per turmas suas: stellio manibus nititur, & moratur in ædibus

Animalia parva innatam prudentiam habent.

Regis. Quæ omnia animalia, licet parva corpore sunt, habent tamen insignem quandam innatam prudentiam: formicæ quidem ad sedulitatem monent: lepusculi suo exemplo veram quærendam securitatem, quæ in petra (id est CHRISTO) est, informant: qui cum in terra timidi, in mari formidabiles. Horum Ambrosius in

Lepusculus in mari formidabilis.

hunc modum lib. V. Hexamer. cap. X. meminit: Lepusculus quoque timidum animal in terris, in mari formidabile, citam, & quæ non facile possit auferri, corruptelam invehit. Voluit enim te creator nec in mari satis ab insidiantibus esse securum, vt propter pauca, quæ noceant, quasi in excubiis positus, arma fidei semper, & feutum devotionis accinctus, a Domino tuo debeas salutis sperare præsidium. Hæc Ambrosius. Locustæ justitiæ exemplum proponunt. Sine rege

enim sunt, attamen in volando suum ordinem tenent, & homines etiam sub magistratu in officio contineri nequeunt: araneus suo exemplo ad laborem invitat. Insuper

Homo formicæ exemplo laborare debet.

formicæ, quod homo deposisa pigritia pro evitanda inopia laborare debeat, evidens exemplum ostendunt. Lepusculus, herinaceus, & cuniculus, quia animalia naturaliter timida sunt, intra petras refugium quærunt. Locustæ obliquo volatu longinqua loca petentes, flatu rigido in mare sæpius suffocandæ projiciuntur,

Locustæ more militari diriguntur.

vel messem corrodentes patriam lege interimuntur: attamen more militari explorando, pugnandoque prudentissime diriguntur. Stellio de araneorum genere, quod viribus a natura non obtinet, solertia & industria palatiis Regum inhærens acquirit. Reliqua huc pertinentia Iob prosequitur cap. XII. de indiciis rerum naturalium, ad quid sunt institutæ.

De Araneis.

CAP. I.

Araneorum genus multiplex.

IN primis itaque araneorum occurrit multiplex genus, colore, magnitudine, & naturali instinctu diversum, ac mirabile. Vnum quantitate nucis, continuo in lucidis noctibus & diebus, sub fenestris grandioribus deprædans muscas, quæ propter abundantiam ferculorum convivantibus sunt molestæ. Aliud genus, minus scilicet quantitate, sed suo veneno magis nocivum, quod in foribus ædium venatur, tantumque cumulum muscarum retibus aggregat vt afflatu exigui venti retia facilime dissolvantur: quæ tamen evestigio ad novam

Arane' telas villosas conficit.

prædam capiendam reficit. Hoc etiam genus contra frigidum accessum ventorum telas villosas instar subtilissimæ cutis conficit: idque non solum inter hominum habitationes

780 DE INSECTIS ANIMAL.

enim sunt, attamen in volando suum ordinem tenent, & homines etiam sub magistratu

in officio contineri nequeunt: araneus suo exemplo ad laborem invitat. Insuper

Homo formicæ exemplo laborare debet.

formicæ, quod homo deposisa pigritia pro evitanda inopia laborare debeat, evidens exemplum ostendunt. Lepusculus, herinaceus, & cuniculus, quia animalia naturaliter timida sunt, intra petras refugium quærunt. Locustæ obliquo volatu longinqua loca petentes, flatu rigido in mare sæpius suffocandæ projiciuntur,

Locustæ more militari diriguntur.

vel messem corrodentes patriam lege interimuntur: attamen more militari explorando, pugnandoque prudentissime diriguntur. Stellio de araneorum genere, quod viribus a natura non obtinet, solertia & industria palatiis Regum inhærens acquirit. Reliqua huc pertinentia Iob prosequitur cap. XII. de indiciis rerum naturalium, ad quid sunt institutæ.

De Araneis.

CAP. I.

Araneorum genus multiplex.

IN primis itaque araneorum occurrit multiplex genus, colore, magnitudine, & naturali instinctu diversum, ac mirabile. Vnum quantitate nucis, continuo in lucidis noctibus & diebus, sub fenestris grandioribus deprædans muscas, quæ propter abundantiam ferculorum convivantibus sunt molestæ. Aliud genus, minus scilicet quantitate, sed suo veneno magis nocivum, quod in foribus ædium venatur, tantumque cumulum muscarum retibus aggregat vt afflatu exigui venti retia facilime dissolvantur: quæ tamen evestigio ad novam

Arane' telas villosas conficit.

prædam capiendam reficit. Hoc etiam genus contra frigidum accessum ventorum telas villosas instar subtilissimæ cutis conficit: idque non solum inter hominum habitationes

latas & altas, sed etiam inter arbores syluarum plurimum patulas, vt in his teneras lacertas, bruchosque, & vespas capiat: fœmina telam producit, mas vero

Araneorum fœmina telas producit.

minuta animalia venatur. Hujusmodi tela humili vel sublimi loco posita, auguria agricolis præstat ad semina in collibus, vel vallibus projicienda, vt superius de castorum, seu fibrorum ædificiis est notatum. Præter hæc duo genera (vt præmissum

Mas venatur.

est) etiamnum aranei differunt, quod alii sunt magni, & quasi rotundi, alii oblongi

Araneorum variæ differentiæ.

sicut columna, alii parvi, alii minutissimi, alii subtiles: quidam cinerei, quidam virides, quidam varri per totum corpus, & hi plures lineas in dorso albissimas habent: quidam longorum pedum, qui discurrunt in gramine, & humiditates fructuum, ac animalium mortuorum, si aliqua inveniunt, sugunt: quidam in foraminibus terræ sedent, & per saltum parva animalia, quæ transeunt, invadunt, exuguntque ea: quidam denique super aquas erectis cruribus discurrunt, Trixales Græce dicti, pisciculos prædantes, ac cyniphibus insidiantes. Coit araneus in fine veris, & cum

coire cupit, marem filo attrahit: ova autumno parit, & in principio veris fœtum

producit. Araneus vero telam conficiens quinque observat: Materiam a supersfuitate

Araneus teiam conficiens 5. observat.

humidi e cibo quotidiano assumpti, quo nimium evacuato tabescit: tempus,

quia tota die ruptam telam mane retexit, vel veterem reficit, maximo tamen cum

studio in aurora circa hanc laborat: situm telæ, quia in angulosis locis, penes parietes,

vel arbores, in sublimi telam suam libenter suspendit: figuram, quoniam hanc

in productione linearum per fila sua rotundam, triangularem, vel oblongam efficit:

denique modum operationis, quia magnus posteriori pede ab alvo filum, vnde

Araneus ex ore fila extrahit.

rete suum contexere queat, extrahit: aliud autem genus de ore filum emittit, e quo

anteriori pede telam longem lateque conficit. Quemadmodum enim Dominus mulieribus

Mulieribus texturæ sapientia data est.

(teste Ambrosio lib. V. Hexam. cap. IX.) texturæ sapientiam dedit, sic etiam

araneum, qui tam subtiliter ac doctem laxos casses in foribus suspendit, sapientiæ

immunem haud reliquit, Hic demum araneus secundum Plin. lib. XI.

cap. XXIIII. orditur telas, tantique operis materiæ vterus ipsius sufficit:

sive ita corrupta alvi natura stato tempore, vt Democrito

Araneus intus fertilitatem lanigeram habent.

placet: sive est intus quædam lanigera fertilitas, tam moderato

vngue, tam tereti filo, & tam æquali deducit

stamina, ipso se pondere vsus.

De telis araneorum etiam Paulus

Diac. lib. VI. cap. IIII.

pulchra meminit.

782DE INSECTIS ANIMAL.

De Oestris, de locustis.

CAP. II.

Oestrus sive asilus infectum.

ŒSTRVS animal est armentis aculeata punctura pesmolestum:

dictio Græca, quæ Latine asilus interpretatur:

sed in Septentrionalibus terris vulgari gentis idiomate

Hestabryms appellatur. Quoad indicandum inimicorum

insidias inter nemora, Gothi hac præcipue bestiola vtuntur

culmum sive straminis festucam caudæ suæ infigendo, vt

eo volare cogatur, vbi deponendi culmi adjutorem inveniat,

quem naturæ instinctum hominem esse cognovit: vnde

eius vestibus insidet, donec a stramine, & homo ab insidiis intentatis liberetur, prout

Animalia læsa a hominib' remedia quærunt.

Saxo Danorum historicus lib. III. de quodam Amletho Regis filio ostendit.

Quomodo autem animalia periclitantia apud homines remedia quærunt, Volater.

lib. XXV. hujus rei plurima exempla adducit, Sunt etiam rutili atque prægrandes

Scarabei rutili.

scarabei, aridam terram fodientes, qui in Aquilone vulgari lingua Getingh appellantur:

hi inter gramina situm molliorem habent, favosque parvæ ac fistulosæ modo

Locustæ arenosi coloris.

spongiæ, medicato melle fingunt: quod a vulpibus studiose quæsitum, plerunque.

voratur &c. Sunt & locustæ arenosi coloris, magnitudine crabronum, quæ tanto

cum agmine volant, vt solem obumbrent: arboribus teneris, præsertim quernis, insident,

Locustæ flamma & fumo abiguntur.

earumque folia melleo rore conspersa, non solum vorando depopulantur, sed &

corticem ad solidum lignum vsque absumunt. Hæ autem dense volantes non aliter

quam flamma & fumo picearum tedarum, manibus discurrentium juvenum obiectarum,

abiguntur: qui etiam ivuenes perticas, sive longas hastas ferunt, atque in

earum summitate picea ligna humari capitis magnitudine alligata, et comburentia

ac fumigantia servant, vt discurrendo inter segetes, veluti pastores inter armenta

his bestiolis eas opponant, ne contactu suo pestifero segetibus noceant, aut morsu

Lex debellandarum locustaru.

corrodant. Et hoc terrarum incolæ tanquam lege decreta, quoties pestis talis

ingruerit(quod tamem singulis annis haud accidit)observant, veluti Plin. lib. XI. cap.

XXIX. de Cyrenaica regione attestatur inquiens: In Cyrenaica regione lex etiam

est ter anno debellandi locustas, primo ova obterendo, deinde fœtum, postremo adlutas,

desertoris pœna in eum qui cessaverit constituta. Et in Lemno insula certa mensura

Locustæ magnum malum in orbe terrarum.

præfinita est, quam singuli enecatarum ad magistratus referant. Deinde: Necare &

in Syria militari imperio coguntur. Tot orbis partibus vagatur id malum, prout

superius lib. IIII. cap. XV. de lege coruorum necandorum, & similium dictum

Sel eucides aves locustas delent.

est. Meminit idem autor lib. X. cap. XXVII. quomodo hæ

locustæ seleucidibus avibus pœnas luant, his verbis: Seleucides aves

vocantur, quarum adventum ab Iove precibus impetrant Casii

montis incolæ, fruges eorum locustis vastantibus. Nec

vnde veniant, quoue abeant compertum, nunquam

conspectis, nisi cum præsidio

earum indigetur.

LIBER XXII. 783

De Scarabeis, Crabronibus, & duplicibus Vespis.

CAP. III.

ETSI cervi volantes de genere scarabeorum habere originem

existimantur, tamen eorum natura purior, &audacior

est in pugna, & virtute medicinali: sylvaticusque scarabeus

Scarabeus sylvaticus.

dicitur, non stercora comedens, sed folia arborum:

cornua cervorum cornibus in figura similia habent, quæ

sunt mobilia in capite suo: etiam per ipsa apprehendit

& tenet, vti Albertus lib. XII. tractatu tertio cap. VII.

Scarabeus cornua oblonga habet.

diffusius attestatur. Cornua igitur illa sylvaticorum scarabeorum

prælonga sunt, bisulcis dentata forcipibus, in

cacumine, cum libuit, ad morsum coëunribus. Infantibus pro amuleto e cervice suspenduntur:

Scarabeorum cornua amuleta infantum.

etiam in formam coronæ redada, capitum tegumentis affiguntur, præsertim

adolescentum, quibus præcipue commissa est venatio cornutorum scarabeorum:

frigore latitant in antris. Hos secundum Plin. lib. XI. cap. XXVIII. Lucanos

Nigidius appellat. Aliud rursus eorum genus, qui e fimo ingentes pilas aversis

Scarabei in stercore vivunt.

pedibus volutant, parvosque in iis contra rigorem hyemis vermiculos fœtus sui nidulantur.

Alii volitant magno cum murmure ac mugitu. Alii focos, & prata crebris

foraminibus excavant, nocturno stridore vocales, maxime in pascuis Aquilonarium

equorum. Sunt etiam in Septentrione oblongi crabrones, quos Plin. eodem lib. cap.

Crabrones.

XXI. vespas majores vocat: in volatu & murmure non dissimiles scarabeis, sed

aculeum nocentisissimum habent. Sunt præterea duplices vespæ, minores & majores:

Vespæ duplices, quæ piscibus nocent.

Minores scilicet, quæ vermes, muscas, ac araneos grandiores venantur, habitantque

sub tectis, veluti in sacco corticato, quoniam e luto nidos faciunt, in quibus

ceras reponere queant: piscatoribus valde infensæ, quia omnium piscium humorem,

antequam indurescant solis ardore, exugunt. Punctura earum

Malvæ solium vesparum puncturam sanat.

rubeum apostema cum vehementi dolore inducit, sed id curatur

solio malvæ apposito, vel potius succo.

De grandioribus Vespis.

CAP. IIII.

Vespæ grandiores in quercub' degunt.

ALIæ præterea vespæ sunt grandiores, de genere potius

crabronum, quæ in arborum cavernis, quercuum præcipue,

degunt & habitant, fœtusque producunt. Hyeme, vt cætera

infecta conduntur: colorem citrinum habent, plus ad

glaucinum per lineas instar minorum vesparum tendentem:

Pulli equini vesparum punctura interficiuntur.

etiam aculeos pestileros, ita quod veneno suo per aculeum

animalibus immisso, pullos equinos, aut hominem incaute

fine cooperimento humi dormientem interficiant. Aliquando

punctura earum spasmum inducit, tibiarum dolorem,

Crabrones provocati seipsos vindicant.

ac genuum debilitatem. Hæ autem vespæ lingua Gothica Bool getingh vocantur.

Ex his etiam videntur tritum illud proverbium, Ne provoces crabrones, originem

suam traxisse: quia vno provocato, terribili agmine omnes ad vindictam sumendam

exeunt, provocantemque, nisi fuga a his se liberavent, aut cooperimento vestium

munierit, punctura venenata, aculeorumque vulnere sæpius repetito, vel extemplo

Mod' abigendi vel interficiendi vespas.

de vita tollunt, vel graviter debilitatum penitus in longum tempus inutilem

reddunt. Avertere tamen earum a quercubus egressum, vel occludere foramen

ne exeant volentes, betulaceos cortices cum piceo ligno in magna quantitate ardentes

accipiunt, atque ad foraminis fauces suspendunt: per quam flammam ac fumum,

quandoquidem vnicum saltem a nido exitum habent, extinguuntur & suffocantur.

In his vero noxiis infectis obtruncandis, hi præcipue studium suum collocant, qui

ingentem numerum equarum propagandæ sobolis gratia in pascuis habent, ne equulei,

de quibus opulentum expectant quæstum, læsione talium vesparum intersiciantur.

Spoliator colubri vermis.

Insidiatur denique istis vermis quidam secundum Albertum spoliator colubri dictus,

qui est coloris aurei, viridi colore interlucente. Currit enim in pulvere viarum campestrium,

ac alibi, has vespas, ac scarabeos ad devorandum, exugendumque humorem

persequens: ab Avicenna etiam spoliator colubri appellatus, quia per caudam ad corpus

colubri in sole iacentis ascendit, et primo caput colubri confricando demulcet,

postea vero mordet, nec deserit eum etiam fugientem, donec cerebrum

Spoliator colubri a parentibus derelinctus seipsem nutrit.

penetret, & carnibus mortui (vt supradictum est) satietur.

Hic vermis primo natus a parentibus cibatur, postea

fine cibo diu immobilis jacet, tandem ad

curam sui excitatur, atque seipsum

nutrit.

LIBER XXII. 785

De molestissimis Culicibus extremi Aquilonis.

CAP. V.

VERSVS extremas Septentrionis terras et aquas, maxima

Culices in septentrione molestissimi.

est molestia grandiorum culicum, præsertim in punctura,

& fastidiosissimo sono, quando in continua dierum ac noctium

luce dormiendum est. Verum ad evitandam horum

Remedia contra culices.

molestiam Aquilonares absynthio vtuntur, aceto peruncto,

ac tosto, & fumigato, vt eo gravi odore percepto aufugiant.

Simili modo recedunt, quando caput, cæteraque membra

decoctione absynthii asperguntur, vel rutæ, aut nigelæ,

cum haberi queunt: vel atramento sutorio, permixto

cum junipero vsto, & fumigato. Dormientibus autem tentoriolum e panno

Tentoriolum ob culices necessarium.

linteo, vel cortice confectum necessarium est, sub quo tanquam velamento, contra injuriam culicum tuto dormire liceat, ac nullus omnino sonoris istis infectis aditus pateat, ne duplici malo, punctura videlicet, & fastidioso sono quiescentes molestentur. Hujus culicis vim, atque inextricabilem perfectionem Plin. lib. XI. cap. II. pulcherrimem his verbis enarrat: In magnis siquidem corporibus, aut certe majoribus facilis officina sequaci materia fuit: in his tam parvis, atque tam nullis, quæ ratio, quanta vis, quam inextricabilis perfectio? Vbi tot sensus collocavit in culice

Culicum mira subtilitas atque vis.

natura ? & sunt alia dictu minora. Sed vbi visum in eo prætendit ? vbi gustatum applicavit? vbi odoratum inseruit ? vbi vero truculentam illam, & portione maximam vocem ingeneravit ? qua subtilitate pennas annexuit, prælongavit pedum crura ? disposuit jejuna caveam vti aluum, avidam sanguinis, & potissimum humani, sitim accendit ? Telum vero perfodiendo tergori, quo spiculavit ingenio? Atque vt in capaci cum cerni non possit exilitas, ita reciproca geminavit arte, vt fodiendo

Culicis aculeus fistulosus.

acuminatum pariter sorbendoque fistulosum esset. Aculeum igitur in ore habent, a quo culex nomen accepit. Terebrat pellem animalium, vt senguinem bibat: sed hoc longem avidissime in meridiano solis æstum perficit, quem tantum appetit, vt in solis fervore

Culices dulcia fugiunt, & acida petunt.

etiam aliquando seipsum adustione lædat: ad dulcia non advolat, sed acida petit. Aliud etiam culicum genus longe subtilius est, quod teneris insidet quercubus, ac ramis sub rosis exortis, aliisque recenter e terra productis: sed hoc validis tempestatibus

Culices abigendi remedium.

abigitur, aut aqua sulphurata super ramos aspersa.

De remediis fugandi Culices, & Cimices.

CAP. VI.

Culices & muscæ a pascuis fumo juniperorumi fugantur.

PRÆTEREA vt jumenta in pascuis a culicum muscarumue infestatione libera permaneant, juniperorum rubos vbique tam in campis, quam sylvis abundantes, vel pineas arbores, vbi greges pascuntur, penes radices pastores incendere solent, similiter & juncos odoratos, ac aridas radices herbæ serpentariæ, quoniam horum omnium fumis mire arcentur.

Culices quibus a domib' pelluntur.

Deinde ad effugandum culices, & cimices e domibus, fit suffitus cum minutissimis partibus pini, quæ dum serratur, in magna multitudine colliguntur: aut cum nigella: similiter cum myrto sicca, & cum sulphure, & bdellio, ac spina fœtida, tum etiam stercore vaccino. Item pro eodem malo abigendo aspergetur domus e decoctione radicis lupinorum, vel nigellæ, vel absynthii, Vel rutæ. Cimices gravis

odor rubearum pellium, quæ a Germanis Reusch leder appellantur, mirifice tollit: hæ

autem a Moschovia per Bulgariam in Italiam, et Romam venales advehuntur: ita &

Cimices quomodo fugantur, ac occiduntur.

calx viva cum sulphure mixta eos intersicit. Occiduntur præterea cimices mixtura ex

oleo, argento vivo, sale, aceto, & amaro pomo facta, simulque contrita, decocta, ac rimis

lectorum bis vel ter immissa: sed simplicius & frequentius ferventissima aqua,

quæ intimius penetrat, etiam semina, vermium noxiorum corrumpente. Quod vero

Culicum multitudinis causa.

culices tam multi, frequentesque in suppolaribus illis terris vagantur, hanc præcipue

causam habet: quia nulli vespertiliones, qui hos similiaque infecta noctu deprædari

solent, propter continuam dierum & noctium lucem, ibidem manent, neque aliæ

lucifugæ seu nocturnæ aves: quamvis quædam a natura deputatæ, culices ac muscas in

Gulices vt cito generantur, ita & cito pereunt.

escam colligentes, reperiantur. Verum vt a putrescentibus celeriter incrementum ac

cipere apparent, ita & aspero flatu evanescere cito consueverunt: pastu nanque deficiente,

ad cognatam putredinem pascendi evolant, atque ibi tabescunt: quod

& Plin lib. XV. cap. XIX. innuere videtur. Meminit denique idem

Plin. lib. XIII. cap. VI. culices e folliculis cujusdam arboris

nasci, etiam e caprifico, quemadmodum lib. XI. cap.

XXXV. attestatur: sed cuncti rigore ventorum

Aquilonarium cito consumuntur.

LIBER XXII. 781

De Sanguisugis, ac Vermium differentiis.

CAP. VII.

CERNITVR in hacimagine supraposita homo pedibus

immersis in aquam, atque illis sanguisugæ adjunctæ: similiter

& equus talem bestiolam ad pedes habens adhærentem:

quod hac ratione factum ostenditur, quia commune

remedium est hominibus & jumentis, superfluum sanguinem,

Sanguisugæ vtiles.

sive putridum, in Aquilonaribus terris hujusmodi remedio

tollere, licet illis ordinaria phlebotomia cum ventosis,

Phlebotomiæ vsus est in aquilone.

aut corniculis inflamatis haud desit, prout lib. XV.

cap. XXXV. de balneis, & ventosis, ac phlebotomia

reperitur expressum. Verum vt opinio eorum discutiantur, qui perpaucos maxime hujus

generis vermes in frigidissimis illis terris, ac aquis inesse posse autumant, vbi terra subtus

Terra in saxeam duritiem congelatur.

in saxeam duritiem ad quinque vel septem pedes, similiter & aqua congelatur: annectendum

hic erit de generatione, & natura diversorum vermium, quomodo in

tam arduis frigoribus incolumes servari queant. Sunt autem vermes aut terræ, aut

Vermium variæ differentiæ.

aquæ, aut aëris, aut frondium, aut lignorum, aut vestium, aut carnium, aut piscium,

denique caseorum. Terræ vermes, qui annulari contractu in directum partes corporis

Vermes terræ.

gradatim porrigendo moventur, hyeme secundum Aristo. lib. VIII. de animal.

cap. XIIII. in ruinis, seu venis terræ, quo nullum penetrat frigus, præsertim sub

Nix alta terram ne congeletur conservat.

nivibus altis, terram congelari prohibentibus, latitant, dormiunt, atque-conduntur.

Hæc etiam nix talpis viam liberam pro muribus, ac vermibus hujusmodi devorandis

relinquit, quoniam mures sub alta nive inter paludum meatus, ac terræ cavernas discurrunt,

Murium via sub nivibus.

atque etiam fœtum producunt. Experimentum hujus rei facilime resoluta ostendit,

quæ veluti retia perforata, vestigia ac nidos murium procreatorum indicat. Aquæ

Vermes aquæ.

vermes: de quorum genere rana est, hyeme latens in rivis calidis, & aliquando in aquis

sub terra, quæ hyeme sunt calidæ: in vere ad aquas procedit: aliquando in autumno

Ranæ in hyeme prodeunt.

frigore correpta habitationes humanas intrat, atque in ignem, vel cineres, aut hominum

sinus repit. Estque sciendum, quod ranæ tempore autumni, naturali silentio subjectæ,

vna tamen imperiose vociferante, innumeræ in vicinis paludibus latitantes, veluti

Hyemis tarditas significatur.

tempore coitus respondent, & vicissim subito silent: demum excitatæ importunius

clamant, iterumque silent: nec vlla eminet supra aquas, tardantem hyemem

significans.

Adhuc de diversitate Vermium.

CAP. VIII.

Vermes aëris.

ÆRIS vermes: de quibus superius eodem lib. cap. I. dictum

est, quales sunt aranei semper in labore permanentes,

qui etiam in hyeme tam inter homines, quam in stabulis

Faedele infecta.

jumentorum telam suam suspendunt: vbi & papiliones

Faedele Gothice dicti, vermes multorum colorum rubei,

candidi, hyacinthini, & varii, sub tectis latitant, qui asperrima

Vermes frondium.

in hyeme capti, ac calidis locis immissi, mox vt reliquæ

muscæ volant. Frondium vermes: hi in sacculum instar

testæ densissimæ se includunt, in quo per hyemem cum

Vermes lignorum.

semine pendent, donec surgente calore verno vita priventur, quam semini offerunt.

Lignorum vermes: de quorum genere est teredo, eo quod terendo edat lignum: hunc

Isidorus Latine termetem vocari inquit: nascitur e humore corrupto in ligno, et nascendo

paulatim exedit lignum, consumiturque humor naturalis. In tali autem ligno

Lunæ decrescentis effectus.

hic vermis procreantur, quod non est excisum in vltimis tribus diebus decrescentis

lunæ: in aridis lignis Indiæ propter siccitatem non invenitur: per Europam tamen

in omnibus lignis plurimi reperiuntur, licet rarius in tilia, & quercu. Vivit hyeme

Vermes vestium.

in arida medulla quercus, & vastæ tiliæ. Vestium vermes: qualis est tinea, ab

tenendo dicta, quia eo vsque lanæ, ac pilis insidet, quo erodat: de exhalatione corruptæ

lanæ originem suam trahit, quam postea corrodit, maxime pilos zebellinos, & mardurinos.

Vermes carnium.

Carnium vermes & laridi: vt est tarmus, qui in larido porci nascitur

quando putrescit, estque hirsutus vermis, & quoque in carne anserina inveterata procreantur.

Vermes biscocti panis.

Vermis quidam candidus, nigro capite, qui nascitur in pane biscocto: hunc

castrensi obsidione per biennium in regia civitate Holmensi clausus, cum aliis satis

Vermes caseorum.

hilariter comedi. Vermis denique alius caseorum, saliens instar arcus in pinguibus

caseis, qui nullo frigore interimitur. ln his etiam vermes instar atomorum solis quasi

corpora indivisibilia, atque sensu imperceptibilia, quorum quidem motus

in infinita multitudine, ac crassitudo aliqua eorum cernitur, sed vera forma

Vermis quis proprie dicatur.

difficilime percipitur. Vermis vero proprie est, qui nascitur in

carne putrefacta, tinea in vestimentis, eruca in olere, teredo in

ligno, tarmus in larido. Ex medulla spinæ dorsi

Serpentes e medulla humana procreantur.

humanorum cadaverum nascitur (teste Pythagora)

serpens, e bobus apes,

ex equis crabrones.

Hyemis tarditas significatur.

tempore coitus respondent, & vicissim subito silent: demum excitatæ importunius

clamant, iterumque silent: nec vlla eminet supra aquas, tardantem hyemem

significans.

Adhuc de diversitate Vermium.

CAP. VIII.

Vermes aëris.

ÆRIS vermes: de quibus superius eodem lib. cap. I. dictum

est, quales sunt aranei semper in labore permanentes,

qui etiam in hyeme tam inter homines, quam in stabulis

Faedele infecta.

jumentorum telam suam suspendunt: vbi & papiliones

Faedele Gothice dicti, vermes multorum colorum rubei,

candidi, hyacinthini, & varii, sub tectis latitant, qui asperrima

Vermes frondium.

in hyeme capti, ac calidis locis immissi, mox vt reliquæ

muscæ volant. Frondium vermes: hi in sacculum instar

testæ densissimæ se includunt, in quo per hyemem cum

Vermes lignorum.

semine pendent, donec surgente calore verno vita priventur, quam semini offerunt.

Lignorum vermes: de quorum genere est teredo, eo quod terendo edat lignum: hunc

Isidorus Latine termetem vocari inquit: nascitur e humore corrupto in ligno, et nascendo

paulatim exedit lignum, consumiturque humor naturalis. In tali autem ligno

Lunæ decrescentis effectus.

hic vermis procreantur, quod non est excisum in vltimis tribus diebus decrescentis

lunæ: in aridis lignis Indiæ propter siccitatem non invenitur: per Europam tamen

in omnibus lignis plurimi reperiuntur, licet rarius in tilia, & quercu. Vivit hyeme

Vermes vestium.

in arida medulla quercus, & vastæ tiliæ. Vestium vermes: qualis est tinea, ab

tenendo dicta, quia eo vsque lanæ, ac pilis insidet, quo erodat: de exhalatione corruptæ

lanæ originem suam trahit, quam postea corrodit, maxime pilos zebellinos, & mardurinos.

Vermes carnium.

Carnium vermes & laridi: vt est tarmus, qui in larido porci nascitur

quando putrescit, estque hirsutus vermis, & quoque in carne anserina inveterata procreantur.

Vermes biscocti panis.

Vermis quidam candidus, nigro capite, qui nascitur in pane biscocto: hunc

castrensi obsidione per biennium in regia civitate Holmensi clausus, cum aliis satis

Vermes caseorum.

hilariter comedi. Vermis denique alius caseorum, saliens instar arcus in pinguibus

caseis, qui nullo frigore interimitur. ln his etiam vermes instar atomorum solis quasi

corpora indivisibilia, atque sensu imperceptibilia, quorum quidem motus

in infinita multitudine, ac crassitudo aliqua eorum cernitur, sed vera forma

Vermis quis proprie dicatur.

difficilime percipitur. Vermis vero proprie est, qui nascitur in

carne putrefacta, tinea in vestimentis, eruca in olere, teredo in

ligno, tarmus in larido. Ex medulla spinæ dorsi

Serpentes e medulla humana procreantur.

humanorum cadaverum nascitur (teste Pythagora)

serpens, e bobus apes,

ex equis crabrones.

De Apibus, & earum nutrimentis.

CAP. IX.

REGIONES Aquilonares vti in plurimis rebus tam necessariis,

quam etiam superfluis, in vsum cæterarum nationum

communicandis, abundant: ita & singulari naturæ benignitate

providente, maximam mellis copiam habent

Mel in aquilone abundat. ,

magnamque curam semper, & vbique circa apes adhibent, vt

pura. custodia ferventur, & coalescant. Cum autem mella de alveariis exempta sunt, mos est genti tantum novellis apibus dimittere, quantum eis sufficere videtur ad hyemale

Apum cibus in hyemalem.

victum, scilicet duas partes: quia in hyeme, ac principio veris, anteaquam flores apparent, e melle, contritis ficis, et vuis passis alliunde quæsitis maxime, vivunt. Sed quia res istæ exoticæ sunt, & raro invemuntur, mel eis pro esca præcipue relinquitur: quod etiam minoris, quam prædicta, venditur

Apes quibus in necessitate nutriuntur. :

quamvis necessitate vrgente loco mellis contusis sabis, pisis, libis e papavere confectis, triticea farina mulso humectata, etiam carnibus pullorum recenter occisorum, in minutissimas partes confractis nutriantur. Resert Plin. lib. XI. cap. XVI. quod apes a bruma ad Arcturi exortum diebus sexaginta somno aluntur fine vll

Apes 60. dieb'i somno aluntur.

cibo: ab Arcturi exortu ad æquinoctium vernum tepidiore tractu iam vigilant, sed etiam tunc alveo se continent, servatosque in id tempus cibos repetunt. Dicit tamen Aristo. lib. VIII. de animal. cap. XIIII. &XVII. quod formica, mus, talpa

Aristotelis opinio quando apes se abscondant.

ac reliqua infecta, atque minuta animalia per hyemem in tabernaculis suis latitent: tum quod apes in alveariis quandium algor vehemens est condantur, nec cibum sibi præparatum gustare, & si qua erepserint, jejunas spectari, ventre translucente: quamvis contrarium lib. IX. cap. XL. sentire videatur. Quiescere præterea eas ab occasu Vergiliarum, vsque ad tempus vernum: quod in Septentrione saltem pro apum exitu

Ver floridumin Aquilone tardatur.

principium, vel medium Maii intelligitur, quoniam tunc primum arbores folia producere, florere, campi ad largiorem fructum, animaliumque vberiorem pastum germinare incipiunt, apesque mella in majori copia colligunt. Pro nova tamen propagatione in Iunio examina surgunt, novas mansiones quæsitura: circa solstitium æstivale

agmina & principatus dividunt: quo tempore patronis diligentior cura aërei gregis custodiendi incumbit, ne ab aspectu evolet, prout infra dicetur. Est etiam notandum, quod arescentibus floribus in campis, ob nimiam ac continuam aëris siccitatem, nutrimentum apibus mel, aut aliud æquiualens e dulcibus quibusdam confectum præstet.

De modo quærendi Apes sublimius evolantes.

CAP. X.

CVM vero sublimius volant, solicitum insequentis aspectum ingenio multiplici fallunt, ne vbi stationem habent, reperiantur. Quocirca qui domicilia earum indagare sibi

Apes circa aquas clariores quærendæ.

proposuerunt, ad limpidas aquas progrediuntur, ad quas aquandi causa apes, cum sobolem faciunt, in maxima multitudine conveniunt: vbi plures comprehensæ, candidoque

filo digiti longitudine cum pice signatæ, volatu continuo

ad principalis agminis manentem locum, verum accessum

patefaciunt: vel alias cum gypso, rubricave molli circa fontes

Apes canum latratu investigantur.

in dorso signantur: quo statio earum propinquior an remotior, per celerem aut

tardum reditum consyderari solet: denique canum sagaci latratu (vt etiam Palladio

lib. V. placet)apum examen in arboribus hærentium, per strepitum, quem satis magnum

edunt, facilime demonstratur. Postea deprehensæ securi, vel ferra leniter rami,

Apes mane vbi morantur indagandæ.

aut frondes, quas insederint, ab altissimis arboribus, vt commodius alveis imponi

queant, separantur. Investigantur autem matutino temspore, vt tota dies ad sequendum

sufficiat: vesperi enim peracto opere ad aquas non revertuntur. Vasa quibus apes

Apes alveis odoriferis imponendæ.

recipientur, dulcibus ac odoriferis herbis, & melle interius liniuntur: quo evenit, vt

multiplicatæ ad ea libentius revertantur: vtque id opportunius fiat, sumo a speluncis,

vel arborum cavernis, quibus adhærere solent, exturbantur, & plausu, tinnituve æris,

Apes æris tinnitu convocantur.

ne alio se conferant, quando forsan animum avolandi habent, sed mansionem in alveo

ad hoc destinato retineant, convocantur. Si hoc modo per triduum conservantur,

Stercus primogeniti vituli ad quid vtilis.

& respiraculis parvis cibus apponitur, postea fugitivæ minime creduntur, præsertim

si stercore primogeniti vituli orificia alveorum illinita fuerint: & hoc quoque

Palladio lib. I. placet. Hic etiam lib. II. asserit, quod novellæ apes vagantibus animis

Apes novellæ cito evolant.

facile, nisi serventur, effugient: atque eius evolationis signum esse, biduanum vel

triduanum antea præmissum murmur: cui tamen per solicitum custodem remedio opportuno

facile occurritur, vasis videlicet pauco melle liniti appositione, quodque tenui

pulvere, aut aquam mulsa, aut lacte, nimio strepitu exeuntes conspergantur, vel

fasciculi ex odorifera herba mellissophyllo, sive melittena (cujus flores, vti Plin. lib.

XXI. cap. XX. refert, plurimum appetunt) confecti alveorum orificiis admoveantur.

Apes turribus Ecclesiarum adhærentes Ecclesiæ cedunt.

Vbi autem stationem examen firmaverit, attendere solent insequentes domini,

atque in suam potestatem redigere, nisi atriis, aut turribus templorum adhæreat,

quoniam tunc dictamme pietatis totum examen Ecclesiæ deputatur, vt inde cereos

conficiat. Si vero super cunabula, aut dormientium infantum ora consederit, illi

Apes infantibus cedunt.

cedet: & expectatur eventus integerrimi civis futuri, vti idem Plinius lib. XI. cap.

XVII. de Platone affirmat, cujus os infantis existentis apum examen circundabat,

suavitatem illam prædulcis eloquii portendens: quemadmodum etiam beati

Ambrosii

agmina & principatus dividunt: quo tempore patronis diligentior cura aërei gregis

custodiendi incumbit, ne ab aspectu evolet, prout infra dicetur. Est etiam notandum,

quod arescentibus floribus in campis, ob nimiam ac continuam aëris siccitatem,

nutrimentum apibus mel, aut aliud æquiualens e dulcibus quibusdam

confectum præstet.

De modo quærendi Apes sublimius evolantes.

CAP. X.

CVM vero sublimius volant, solicitum insequentis aspectum ingenio multiplici fallunt, ne vbi stationem habent, reperiantur. Quocirca qui domicilia earum indagare sibi

Apes circa aquas clariores quærendæ.

proposuerunt, ad limpidas aquas progrediuntur, ad quas aquandi causa apes, cum sobolem faciunt, in maxima multitudine conveniunt: vbi plures comprehensæ, candidoque filo digiti longitudine cum pice signatæ, volatu continuo ad principalis agminis manentem locum, verum accessum patefaciunt: vel alias cum gypso, rubricave molli circa fontes

Apes canum latratu investigantur.

in dorso signantur: quo statio earum propinquior an remotior, per celerem aut tardum reditum consyderari solet: denique canum sagaci latratu (vt etiam Palladio lib. V. placet)apum examen in arboribus hærentium, per strepitum, quem satis magnum edunt, facilime demonstratur. Postea deprehensæ securi, vel ferra leniter rami,

Apes mane vbi morantur indagandæ.

aut frondes, quas insederint, ab altissimis arboribus, vt commodius alveis imponi queant, separantur. Investigantur autem matutino temspore, vt tota dies ad sequendum sufficiat: vesperi enim peracto opere ad aquas non revertuntur. Vasa quibus apes

Apes alveis odoriferis imponendæ.

recipientur, dulcibus ac odoriferis herbis, & melle interius liniuntur: quo evenit, vt multiplicatæ ad ea libentius revertantur: vtque id opportunius fiat, sumo a speluncis, vel arborum cavernis, quibus adhærere solent, exturbantur, & plausu, tinnituve æris,

Apes æris tinnitu convocantur.

ne alio se conferant, quando forsan animum avolandi habent, sed mansionem in alveo ad hoc destinato retineant, convocantur. Si hoc modo per triduum conservantur,

Stercus primogeniti vituli ad quid vtilis.

& respiraculis parvis cibus apponitur, postea fugitivæ minime creduntur, præsertim si stercore primogeniti vituli orificia alveorum illinita fuerint: & hoc quoque Palladio lib. I. placet. Hic etiam lib. II. asserit, quod novellæ apes vagantibus animis

Apes novellæ cito evolant.

facile, nisi serventur, effugient: atque eius evolationis signum esse, biduanum vel triduanum antea præmissum murmur: cui tamen per solicitum custodem remedio opportuno facile occurritur, vasis videlicet pauco melle liniti appositione, quodque tenui pulvere, aut aquam mulsa, aut lacte, nimio strepitu exeuntes conspergantur, vel fasciculi ex odorifera herba mellissophyllo, sive melittena (cujus flores, vti Plin. lib. XXI. cap. XX. refert, plurimum appetunt) confecti alveorum orificiis admoveantur.

Apes turribus Ecclesiarum adhærentes Ecclesiæ cedunt.

Vbi autem stationem examen firmaverit, attendere solent insequentes domini, atque in suam potestatem redigere, nisi atriis, aut turribus templorum adhæreat, quoniam tunc dictamme pietatis totum examen Ecclesiæ deputatur, vt inde cereos conficiat. Si vero super cunabula, aut dormientium infantum ora consederit, illi

Apes infantibus cedunt.

cedet: & expectatur eventus integerrimi civis futuri, vti idem Plinius lib. XI. cap. XVII. de Platone affirmat, cujus os infantis existentis apum examen circundabat, suavitatem illam prædulcis eloquii portendens: quemadmodum etiam beati Ambrosii

Ambrosii, Vnde postea quoque & melliflua effluxere eloquia, pro medicina omnium sitientium animarum.

De cautela in Apibus comparandis.

CAP. XI.

QVANTVM ad emptionem apum id servatur, vt alvearia

Apes quomodo emendi.

plena emantur: quæ plenitudo vel inspectione, vel murmure magno, vel frequentia commeantis examinis cognoscitur: etiam circa eas comparandas attenditur, quod parvæ sint & variæ, tum in rotunditatem compactiles, atque constrictæ,

Apes breves & rotundæ meliores.

quia diligentius laborant, & favos ac mella subtilius formant. Ex vicina potius regione, quam longinqua emuntur, ne ad inconsuetum aërem delatæ corrumpantur: maxima enim earum pestis est rigidus aër, & turbulentus.

Apibus aër rigidus obest.

Per noctem in dorso ad longinqua loca alveariis occlusis deportantur, sed melius in curribus vbi palustria, ac plana sunt loca, quandoquidem singulis

Apes curribus vehuntur.

curribus quindecim, vel viginti alvei simul, & hi quidem commode imponi queunt, prout mos est in terris Brabantiæ, & Flandriæ, vbi alvearia ad campestria

Apes in campis absque custode dimittuntur.

pascua distinctis æstatis temporibus, nutrimenti causa deferuntur, ibique sine custodibus in maximo numero dimittuntur, gravissima pœna adjecta in quencunque hujusmodi publici boni depopulatorem: qui licet tesiibus convinci nequeat, seipsum tamen impertinentis rei venditione facilime prodit.

Non enim circa parietem dominorum alvearia cum apibus custodiri possunt, neque etiam debent (vt Palladio lib. I. videtur)

Apes pro pascuis magnum spatium requirunt.

vbi infinito numero apum statim in exiguo terræ spatio idoneum nutrimentum deficeret.

LIBER XXII. 791

Ambrosii, Vnde postea quoque & melliflua effluxere eloquia, pro medicina omnium sitientium animarum.

De cautela in Apibus comparandis.

CAP. XI.

QVANTVM ad emptionem apum id servatur, vt alvearia

Apes quomodo emendi.

plena emantur: quæ plenitudo vel inspectione, vel murmure magno, vel frequentia commeantis examinis cognoscitur: etiam circa eas comparandas attenditur, quod parvæ sint & variæ, tum in rotunditatem compactiles, atque constrictæ,

Apes breves & rotundæ meliores.

quia diligentius laborant, & favos ac mella subtilius formant. Ex vicina potius regione, quam longinqua emuntur, ne ad inconsuetum aërem delatæ corrumpantur: maxima enim earum pestis est rigidus aër, & turbulentus.

Apibus aër rigidus obest.

Per noctem in dorso ad longinqua loca alveariis occlusis deportantur, sed melius in curribus vbi palustria, ac plana sunt loca, quandoquidem singulis

Apes curribus vehuntur.

curribus quindecim, vel viginti alvei simul, & hi quidem commode imponi queunt, prout mos est in terris Brabantiæ, & Flandriæ, vbi alvearia ad campestria

Apes in campis absque custode dimittuntur.

pascua distinctis æstatis temporibus, nutrimenti causa deferuntur, ibique sine custodibus in maximo numero dimittuntur, gravissima pœna adjecta in quencunque hujusmodi publici boni depopulatorem: qui licet tesiibus convinci nequeat, seipsum tamen impertinentis rei venditione facilime prodit. Non enim circa parietem dominorum alvearia cum apibus custodiri possunt, neque etiam debent (vt Palladio lib. I. videtur)

Apes pro pascuis magnum spatium requirunt.

vbi infinito numero apum statim in exiguo terræ spatio idoneum nutrimentum deficeret.

De nocumentis Apum.

CAP. XII.

PRO compertissimo in terris Aquilonaribus habentur, vt post resolutionem densarum nivium, campi & prata mira in varietate multiplices herbas, et diversarum arborum suavissimos flores producant; quibus apes post longum jejunium

Apibus nimia voracitas nocet.

hyemale nimia voracitate abutentes, ægritudinem sæpius incurrunt, immo subitam mortem, prout etiam Palladius lib. IIII. his verbis testatur: Apibus nocet plerunque felicitas sua, nam si nimiis floribus annus exuberat,

dum solam curam generandi mellis exercent, de prole nihil

cogitant: cujus omissa reparatione, populus idem labore confectus, totius extinguitur

Apes a cibo, ne pereant, restringuntur.

gentis exitio. Itaque idem Palladius remedium affert, vt interiectis trinis diebus

clauso foramine ad pascua non permittantur exire: quod ad generandum sobolem

plurimum opinatur conferre. In hyeme circa apes singularem dispensationem

Apibus pro hyeme sufficiens eibus relinquendus.

esse adhibendam Aristoteles lib. IX. de animal. cap. XL. docet, vt secundum multitudinem

eis provideatur. Redduntur enim otiosiores, si in eximendis favis plus

mellis relinquatur: itaque pro examinis numero relinquendum est, Agunt etiam anxius,

si plus demetatur, quam vt residuum cibo sufficiat: atque etiam si alveus justo

amplior sit, desidiosiores redduntur: ægrius enim, quasi desperent, operi incumbunt.

Et Plin. lib. XI. cap. XVI. refert(quod ratio persuadet) pro hyeme duas partes

mellationis apibus relinquendas esse: tum etiam in eximendo melle alveos expendere

operæ pretium, ne ob inopiam cibi desperent, effugiant, vel moriantur, aut econtra

Apes fures, lenones, menstruosas mulieres haud ferunt.

ob mellis copiam ignavæ fiant. Fures quoque, lenones, ac mulieres menstrua patientes,

accessu suo ad alvearia apibus plurimum nocent. Palladius lib. IIII. idem

asserit de exercentibus rem veneream, cibos acres, ac odoris immundi, & omnia salsamenta

comedentibus: cui Plin. eodem lib. cap. XVIII. his verbis astipulatur:

Apes multis injuriis obnoxiæ.

Odere apes fœdos odores, proculque fugiunt, sed & infectos. Itaque vnguenta redolentes

infestant, ipsæ plurimorum animalium injuriis obnoxiæ.

De inimicis Apum.

CAP. XIII.

IMPVGNANT eas(teste Plin. præallegato lib. cap.

Apibus quæ inimica.

XVIII.)naturæ eiusdem degeneres vespæ, atque crabrones,

& e culicum genere, qui vocantur muliones; populantur

hirundines, & quædam aliæ aves. Sed in savo sucus

Hirundines.

exortus examinis apum morbus est: cujus tamen malitiam

Fuci.

in vno natura repressit, quod non habeat stimulum:

terrestres vero suci stimulo noxio vtuntur, ad senium

defectuosum(morituri)cito vergentes: et hi malesici a Platone

Dialogo VIII. in verbo Duo genera sucorum nominantut.

insidiantur apibus aquantibus ranæ, quæ maxima earum est operatio tum,

Ranæ.

cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum, quæ stagna rivosque obsident, verum & rubetæ

Rubetæ.

veniunt vltro, adrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc provolant, confestimque

abripiuntur. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oves, dissicile se

Oves.

a lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore si quis juxta coquat, exanimantur.

Cancri.

Inimica & echo est resultanti sono, qui pavidas alterno pulsat ictu: inimica

Echo.

& nebula. Aranei quoque vel maxime hostiles, cum prævaluere, vt intexant,

Nebula.

enecant alveos. Papilio etiam hic ignavus & inhonoratus, luminibus accensis advolitans,

Aranei.

pestifer: nec vno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa,

Papilio.

quibus teredines gignuntur, ceræ depopulatores: filis etiam araneosa, quacunque

Teredines.

incessit, alarum maxime lanugine obtexit. Hæc Plinius. Lacertæ denique apibus

Lacertæ.

sunt infestæ, cum inter herbas mella colligunt, etiam quando alvearia ingrediuntur

ad earum ingressum vigilant. Huic malo optimum remedium præstat minimum

Stercore bovio apum foramina obliniuntur.

foramen ad quantitatem apis formatum, etiam stercus bovinum circumquaque linitum:

quod & contra vermes, frigus, ac ventum ad apum conservationem mire confert.

De aliis nocumentis Apum, & earum remediis.

CAP. XIIII.

MVLTITVDO quoque muscarum negotia impedit

Muscæ apibus obsunt.

apum, ac tempora pluviosa. In alveariis invenitur vermis,

qui in modum aranei telam facit, & dominatur super

totum alvearium, mel putridum reddens: sed is (vt

Palladius lib. IIII. in principio refert) suffitu aridi

Vermis apibus nocens quomodo destruendus.

stercoris bovini, in vere collecti, sine apum læsione facilius

ab alveis fugatur. Sunt & apes solitariæ quædam, &

otiosæ, quæ volando per aërea loca, quasi exercentes se

cum apibus operosis, intrant alvearia, & comedunt mel:

sed apes operosæ eas interficiunt, ac extrahunt, maxime reges, quorum officium est

Apum reges sucos interficiunt.

rempublicam suam æquis legibus tueri, & gubernare. Si quis apes secundum Ambrosium

lib. V. Hexamer. cap. XXII. oleo casum superfundat, propere necantur,

Oleo apes exanimantur.

eo quod obstructis poris, aëreum spiramen illud haurire non possint: continuoque

De inimicis Apum.

CAP. XIII.

IMPVGNANT eas(teste Plin. præallegato lib. cap.

Apibus quæ inimica.

XVIII.)naturæ eiusdem degeneres vespæ, atque crabrones,

& e culicum genere, qui vocantur muliones; populantur

hirundines, & quædam aliæ aves. Sed in savo sucus

Hirundines.

exortus examinis apum morbus est: cujus tamen malitiam

Fuci.

in vno natura repressit, quod non habeat stimulum:

terrestres vero suci stimulo noxio vtuntur, ad senium

defectuosum(morituri)cito vergentes: et hi malesici a Platone

Dialogo VIII. in verbo Duo genera sucorum nominantut.

insidiantur apibus aquantibus ranæ, quæ maxima earum est operatio tum,

Ranæ.

cum sobolem faciunt. Nec hæ tantum, quæ stagna rivosque obsident, verum & rubetæ

Rubetæ.

veniunt vltro, adrepentesque foribus per eas sufflant: ad hoc provolant, confestimque

abripiuntur. Nec sentire ictus apum ranæ traduntur. Inimicæ & oves, dissicile se

Oves.

a lanis earum explicantibus. Cancrorum etiam odore si quis juxta coquat, exanimantur.

Cancri.

Inimica & echo est resultanti sono, qui pavidas alterno pulsat ictu: inimica

Echo.

& nebula. Aranei quoque vel maxime hostiles, cum prævaluere, vt intexant,

Nebula.

enecant alveos. Papilio etiam hic ignavus & inhonoratus, luminibus accensis advolitans,

Aranei.

pestifer: nec vno modo. Nam & ipse ceras depascitur, & relinquit excrementa,

Papilio.

quibus teredines gignuntur, ceræ depopulatores: filis etiam araneosa, quacunque

Teredines.

incessit, alarum maxime lanugine obtexit. Hæc Plinius. Lacertæ denique apibus

Lacertæ.

sunt infestæ, cum inter herbas mella colligunt, etiam quando alvearia ingrediuntur

ad earum ingressum vigilant. Huic malo optimum remedium præstat minimum

Stercore bovio apum foramina obliniuntur.

foramen ad quantitatem apis formatum, etiam stercus bovinum circumquaque linitum:

quod & contra vermes, frigus, ac ventum ad apum conservationem mire confert.

De aliis nocumentis Apum, & earum remediis.

CAP. XIIII.

MVLTITVDO quoque muscarum negotia impedit

Muscæ apibus obsunt.

apum, ac tempora pluviosa. In alveariis invenitur vermis,

qui in modum aranei telam facit, & dominatur super

totum alvearium, mel putridum reddens: sed is (vt

Palladius lib. IIII. in principio refert) suffitu aridi

Vermis apibus nocens quomodo destruendus.

stercoris bovini, in vere collecti, sine apum læsione facilius

ab alveis fugatur. Sunt & apes solitariæ quædam, &

otiosæ, quæ volando per aërea loca, quasi exercentes se

cum apibus operosis, intrant alvearia, & comedunt mel:

sed apes operosæ eas interficiunt, ac extrahunt, maxime reges, quorum officium est

Apum reges sucos interficiunt.

rempublicam suam æquis legibus tueri, & gubernare. Si quis apes secundum Ambrosium

lib. V. Hexamer. cap. XXII. oleo casum superfundat, propere necantur,

Oleo apes exanimantur.

eo quod obstructis poris, aëreum spiramen illud haurire non possint: continuoque

quis acetum his superfundat, illico reviviscunt, eo quod vis aceti cito illos poros.

qui concretione olei (alias magis continuo olei humore,) obstruuntur, humore acido

Lacertæ quomodo ab alveis arcendæ.

feratur aperire. Contra lacertas, aliaque infecta ab alveariis arcenda, ponantur altius

a terra, fimoque bovino parvo relicto foramine, fores (vt dictum est) obliniantur.

Contra ventos, pruinas, & tempestates erigantur parietes, vel sepes altæ, frondibus

&soliis arborum, vel herbarum condensatæ. Contra sordes, quas tempus

hybernum contraxit, vel vermiculos, tineas, araneos, & papiliones, purgamentum

Fimus bovin principuum remedum in apibus conservandis.

fiat fimo bovino, tempore mensis Aprilis, vt a Palladio sæpius est notatum: qui &

lib. V. dicit: Mense quoque Aprili purganda sunt alvearia (quod in Aquilone in

mense Maio intelligitur) a sordibus, & maxime papilionibus, qui tunc propter

florentes malvas abundant. Qualiter autem vrsis resistatur appetentibus mella, superius

Vrsi mella deprædaturi interimuntur.

lib. XVIII, cap. XXIX. est expressum, quod scilicet arbores ascendentes

ad deprædanda mella, clava aculeata ab arbore pendente, atque mota, ipsi in

capite debilissimo læsi interimantur. Rimæ denique, seu fissuræ fructiferarum arborum

Fimo bovino arborum rimæ restaurantur.

vi tempestatum, aut alia violentia ortæ, nullo celeriori remedio, aut meliori medicina

restaurari queunt, quam recenti fimo bovino, per quem illico quasi visco, vel bitumine

vicissim conglutinantur.

De Apibus infestantibus ebriosos.

CAP. XV.

LICET apes injuria aliquorum animalium lacessitæ, stimulo

seu aculeo, veluti vnico a natura concesso armorum

genere, sese acerrime vindicare norunt: nulla tamen adversus

violentum hostem acrior pugnandi causa existit, quam

Apes ebriosum acerrime pungunt.

hominem ebriosum fœtido anhelitu, quem maxime abhorrent,

domiciliis earum appropinquantem, aculeis petere.

Sæpius enim contingit, vt ob nimiam crapulam homines

quasi mente capti, aut omni ratione privati, non solum nesciant

Ebriosorum pericula.

aperta evitare pericula, sed quod in ipsa etiam celerrime

ruant, ita vt pars præcipitio, pars aqua, pars suffocatione conclusi spiritus extinguatur.

quis acetum his superfundat, illico reviviscunt, eo quod vis aceti cito illos poros.

qui concretione olei (alias magis continuo olei humore,) obstruuntur, humore acido

Lacertæ quomodo ab alveis arcendæ.

feratur aperire. Contra lacertas, aliaque infecta ab alveariis arcenda, ponantur altius

a terra, fimoque bovino parvo relicto foramine, fores (vt dictum est) obliniantur.

Contra ventos, pruinas, & tempestates erigantur parietes, vel sepes altæ, frondibus

&soliis arborum, vel herbarum condensatæ. Contra sordes, quas tempus

hybernum contraxit, vel vermiculos, tineas, araneos, & papiliones, purgamentum

Fimus bovin principuum remedum in apibus conservandis.

fiat fimo bovino, tempore mensis Aprilis, vt a Palladio sæpius est notatum: qui &

lib. V. dicit: Mense quoque Aprili purganda sunt alvearia (quod in Aquilone in

mense Maio intelligitur) a sordibus, & maxime papilionibus, qui tunc propter

florentes malvas abundant. Qualiter autem vrsis resistatur appetentibus mella, superius

Vrsi mella deprædaturi interimuntur.

lib. XVIII, cap. XXIX. est expressum, quod scilicet arbores ascendentes

ad deprædanda mella, clava aculeata ab arbore pendente, atque mota, ipsi in

capite debilissimo læsi interimantur. Rimæ denique, seu fissuræ fructiferarum arborum

Fimo bovino arborum rimæ restaurantur.

vi tempestatum, aut alia violentia ortæ, nullo celeriori remedio, aut meliori medicina

restaurari queunt, quam recenti fimo bovino, per quem illico quasi visco, vel bitumine

vicissim conglutinantur.

De Apibus infestantibus ebriosos.

CAP. XV.

LICET apes injuria aliquorum animalium lacessitæ, stimulo

seu aculeo, veluti vnico a natura concesso armorum

genere, sese acerrime vindicare norunt: nulla tamen adversus

violentum hostem acrior pugnandi causa existit, quam

Apes ebriosum acerrime pungunt.

hominem ebriosum fœtido anhelitu, quem maxime abhorrent,

domiciliis earum appropinquantem, aculeis petere.

Sæpius enim contingit, vt ob nimiam crapulam homines

quasi mente capti, aut omni ratione privati, non solum nesciant

Ebriosorum pericula.

aperta evitare pericula, sed quod in ipsa etiam celerrime

ruant, ita vt pars præcipitio, pars aqua, pars suffocatione conclusi spiritus extinguatur.

Sed fortunatior multo cæteris judicatur, qui incauto accessu aculeis lædentium

apum ad sensum, & sanam mentem reducitur, vt a majoribus antedictis liberatus

Apum pungentiu stigmata in facie ebriosorum remanent.

periculis, amodo sobrietatem summo studio colere addiscat. Stigmata tamen,

seu puncturæ in facie ebriosi remanent, tanquam carnea quædam massa, nulla

prorsus discretæ faciei forma apparente: quas pentiores, ac sobrietati magis operam

dante, succo virentis malvæ, aut vnctione recentis butyri adhibita tollunt. Moriuntur

Apum puncturæ quando tollantur.

autem secundum Aristotelem lib. IX. cap. XL. apes quando pungunt, quoniam

sine intestini eruptione aculeum haud emittere possunt: sæpe plurimum nocet

Apes post ictum moriuntur.

ei, qui ab apibus ictus est, nist locum, in quem aculeus infixus cum alvo stringat, &

ab eo aculeum extrahat. Nam & ictu sui aculei maxima animalia, vt equos, & eorum

Apes contra extrahentes mella pugnant

pullos, necant. Pugnant etiam apes contra extrahentes mella. Item juxta eundem

autorem loco præallegato, breviores apes, longas pugnando interimunt: etiam

omne infectum quod extraneum est, alvearibus custodum negligentia intromissum.

Apes destitutæ cibo in proximos alveos irrumpunt.

Apes (teste Plin. lib XI. cap. XVII.) deficiente cibo alicujus alvei, impetum

in proximas faciunt rapinæ proposito. At illæ contra dirigunt aciem: & si custos

adsit, alterutra pars, quæ suis savere sentit, non appetit eum. Ex aliis quoque sæpe

dimicant causis: easque acies contrarias, duo imperatores instruunt, maxime rixa

Apum rixa quando flores convehunt.

in convehendis floribus exorta, & suos quibusque evocantibus: quæ dimicatio injectum

pulvens, aut fumo tota discutitur: reconciliantur vero lacte, vel aquam mulsa.

De officiis Apum.

CAP. XVI.

APVM ignavia, vt prædictus autor eod. lib. cap. XVI.

Apes pigræ fumo ad opus excitantur.

asserit, fumo crebriore excitantur ad opera, nam nisi incubavere,

favos lividos faciunt: rursus nimio fumo inficiuntur:

quarum injuriam celerrime sentiunt mella, vel minimo

contactu roris acescentia. Hæc Plinius. Portas more

castrensium servant. Tempore matutino secundum Aristotelem

loco supra allegato, omnes silent, donec vna gemino

Apes per præcones opera incipiunt.

aut triplici bombo, velut buccina omnes excitet: tunc si

dies mitis futurus est, vniversæ ad opus provolant. Ventos

enim, hycmem, & imbres præsagiunt: cujus rei indicium est, quod non avolant: &

Apes vetos præsagiunt.

quando sereno tempore adhuc in alveo volutantur, apiarii hyemem expectant. Cum

autem redierint, atque advesperascit, primum item tumultuant, paulatimque subinde

minus strepunt, dum vna circumvolitando susurret, eodem quo incitavit bombo, &

hoc castrorum more quasi dormiendum præcipiat: tum repente omnes conticescunt.

Cæterum effecto penitus opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationem

Apum solatia perfecto labore.

tum solennem habent: spatiatæque in aperto, & in altum datæ gyris volatum editis,

tum demum ad cibum redeunt. Earum etiam diversa gencra, & officia, Aristoteles

Officia apum distincta.

eodem loco in hunc modum recitat: Singulis autem muneribus se distribuunt, vt

aliæ flores convehant, aliæ extruant, aliæ poliant favos, & dirigant: aquam tunc

portant, cum prolem nutriunt. His prædispositis subito opus, maxime sub tempore

sereno, præparant. Cernuntur præterea juxta beatum Ambrosium lib. V. Hexame.

cap. XXI. certare de munere, alias invigilare quærendo victualia, alias solicitam

castris adhibere custodiam, alias futuros explorare imbres, & speculari cursus nubium,

alias de floribus ceras fingere, alias rorera infusum floribus ore colligere: nullam

Sed fortunatior multo cæteris judicatur, qui incauto accessu aculeis lædentium

apum ad sensum, & sanam mentem reducitur, vt a majoribus antedictis liberatus

Apum pungentiu stigmata in facie ebriosorum remanent.

periculis, amodo sobrietatem summo studio colere addiscat. Stigmata tamen,

seu puncturæ in facie ebriosi remanent, tanquam carnea quædam massa, nulla

prorsus discretæ faciei forma apparente: quas pentiores, ac sobrietati magis operam

dante, succo virentis malvæ, aut vnctione recentis butyri adhibita tollunt. Moriuntur

Apum puncturæ quando tollantur.

autem secundum Aristotelem lib. IX. cap. XL. apes quando pungunt, quoniam

sine intestini eruptione aculeum haud emittere possunt: sæpe plurimum nocet

Apes post ictum moriuntur.

ei, qui ab apibus ictus est, nist locum, in quem aculeus infixus cum alvo stringat, &

ab eo aculeum extrahat. Nam & ictu sui aculei maxima animalia, vt equos, & eorum

Apes contra extrahentes mella pugnant

pullos, necant. Pugnant etiam apes contra extrahentes mella. Item juxta eundem

autorem loco præallegato, breviores apes, longas pugnando interimunt: etiam

omne infectum quod extraneum est, alvearibus custodum negligentia intromissum.

Apes destitutæ cibo in proximos alveos irrumpunt.

Apes (teste Plin. lib XI. cap. XVII.) deficiente cibo alicujus alvei, impetum

in proximas faciunt rapinæ proposito. At illæ contra dirigunt aciem: & si custos

adsit, alterutra pars, quæ suis savere sentit, non appetit eum. Ex aliis quoque sæpe

dimicant causis: easque acies contrarias, duo imperatores instruunt, maxime rixa

Apum rixa quando flores convehunt.

in convehendis floribus exorta, & suos quibusque evocantibus: quæ dimicatio injectum

pulvens, aut fumo tota discutitur: reconciliantur vero lacte, vel aquam mulsa.

De officiis Apum.

CAP. XVI.

APVM ignavia, vt prædictus autor eod. lib. cap. XVI.

Apes pigræ fumo ad opus excitantur.

asserit, fumo crebriore excitantur ad opera, nam nisi incubavere,

favos lividos faciunt: rursus nimio fumo inficiuntur:

quarum injuriam celerrime sentiunt mella, vel minimo

contactu roris acescentia. Hæc Plinius. Portas more

castrensium servant. Tempore matutino secundum Aristotelem

loco supra allegato, omnes silent, donec vna gemino

Apes per præcones opera incipiunt.

aut triplici bombo, velut buccina omnes excitet: tunc si

dies mitis futurus est, vniversæ ad opus provolant. Ventos

enim, hycmem, & imbres præsagiunt: cujus rei indicium est, quod non avolant: &

Apes vetos præsagiunt.

quando sereno tempore adhuc in alveo volutantur, apiarii hyemem expectant. Cum

autem redierint, atque advesperascit, primum item tumultuant, paulatimque subinde

minus strepunt, dum vna circumvolitando susurret, eodem quo incitavit bombo, &

hoc castrorum more quasi dormiendum præcipiat: tum repente omnes conticescunt.

Cæterum effecto penitus opere, educto fœtu, functæ munere omni, exercitationem

Apum solatia perfecto labore.

tum solennem habent: spatiatæque in aperto, & in altum datæ gyris volatum editis,

tum demum ad cibum redeunt. Earum etiam diversa gencra, & officia, Aristoteles

Officia apum distincta.

eodem loco in hunc modum recitat: Singulis autem muneribus se distribuunt, vt

aliæ flores convehant, aliæ extruant, aliæ poliant favos, & dirigant: aquam tunc

portant, cum prolem nutriunt. His prædispositis subito opus, maxime sub tempore

sereno, præparant. Cernuntur præterea juxta beatum Ambrosium lib. V. Hexame.

cap. XXI. certare de munere, alias invigilare quærendo victualia, alias solicitam

castris adhibere custodiam, alias futuros explorare imbres, & speculari cursus nubium,

alias de floribus ceras fingere, alias rorera infusum floribus ore colligere: nullam

tamen alienis insidiari laboribus, & rapto vita quærere, atque vtinam raptorum

insidias non timerent. Hæc Ambrosius. Vna tamen hujus mellis quod colligunt

vtilitas, in superioribus libris, præsertim XVIII. vbi de vrsis & melle agitur,

Mel necessarium est pro toleranda obsidione.

omissa est, aut lib. IX cap. XIX. quod videlicet ad obsidionem diutius tolerandam,

copiam mellis habere, ad potum saniorem conficiendum, quando deficit,

plurimum præstat, maxime pro his, qui hausta aqua continue infirmantur: quibus

forsan vita functis, obsidio defectu consiliorum (quod sæpe contingit)sustineri non

posset. Quomodo autem potus ille fortior, vel tenuior conficitur, lib. XIII.

cap. XXIIII. & sequenti abunde monstratum est.

De Apibus sub nive, & glacie servandis.

CAP. XVII.

SED neque Aquilonares regiones ob asperrimas hyemes

Homines suppolares apes non habent.

apibus, aut melle carent, præsertim homines Meridionalia

& Orientalia loca inhabitantes, licet Iordanes verum

dixerit, suppolare oram Aquilonis incolentes, apum

vsum non habere, cum alioquin per totam pene Septentrionalem

plagam in omnibus fere locis sit maxima abundantia

mellis, prout superius plurimis in capitulis est ostensum.

Circius ventus apes in extremis aquilonis non sinit.

Quod autem in extremo climate polari apes non

sint, cum vehementissimus ventus Circius, tum crabronum,

vesparum, ac loCustarum innumera multitudo in causa est, contra quas bestiolas

nequaquam solæ apes se opponere valent. Satis tamen ingeniose Septentrionales

eas sine morbo, et diminutione ab algore vehementi per hyemem custodire norunt,

Modus custodiendi apes ne frigore pereant.

eo scilicet modo, quod in medio mensis Septembris culmo siligineo, vel arundine,

alvearia vndique cooperiant, primo veniente frigore aquam desuper spargentes,

vt congelentur: deinde altam nivem super eundem culmum veluti longissimam

cutem congerunt, vt nullo demum frigore quantumcunque forti accedente, obtruncari

queant: alioquin per negligentiam talis provisionis faciendæ, multæ apes morerentur.

Aliquæ etiam apes, spissis inclusæ lignis, pineoque cortice coopertis, inter

tamen alienis insidiari laboribus, & rapto vita quærere, atque vtinam raptorum

insidias non timerent. Hæc Ambrosius. Vna tamen hujus mellis quod colligunt

vtilitas, in superioribus libris, præsertim XVIII. vbi de vrsis & melle agitur,

Mel necessarium est pro toleranda obsidione.

omissa est, aut lib. IX cap. XIX. quod videlicet ad obsidionem diutius tolerandam,

copiam mellis habere, ad potum saniorem conficiendum, quando deficit,

plurimum præstat, maxime pro his, qui hausta aqua continue infirmantur: quibus

forsan vita functis, obsidio defectu consiliorum (quod sæpe contingit)sustineri non

posset. Quomodo autem potus ille fortior, vel tenuior conficitur, lib. XIII.

cap. XXIIII. & sequenti abunde monstratum est.

De Apibus sub nive, & glacie servandis.

CAP. XVII.

SED neque Aquilonares regiones ob asperrimas hyemes

Homines suppolares apes non habent.

apibus, aut melle carent, præsertim homines Meridionalia

& Orientalia loca inhabitantes, licet Iordanes verum

dixerit, suppolare oram Aquilonis incolentes, apum

vsum non habere, cum alioquin per totam pene Septentrionalem

plagam in omnibus fere locis sit maxima abundantia

mellis, prout superius plurimis in capitulis est ostensum.

Circius ventus apes in extremis aquilonis non sinit.

Quod autem in extremo climate polari apes non

sint, cum vehementissimus ventus Circius, tum crabronum,

vesparum, ac loCustarum innumera multitudo in causa est, contra quas bestiolas

nequaquam solæ apes se opponere valent. Satis tamen ingeniose Septentrionales

eas sine morbo, et diminutione ab algore vehementi per hyemem custodire norunt,

Modus custodiendi apes ne frigore pereant.

eo scilicet modo, quod in medio mensis Septembris culmo siligineo, vel arundine,

alvearia vndique cooperiant, primo veniente frigore aquam desuper spargentes, vt congelentur: deinde altam nivem super eundem culmum veluti longissimam cutem congerunt, vt nullo demum frigore quantumcunque forti accedente, obtruncari queant: alioquin per negligentiam talis provisionis faciendæ, multæ apes morerentur. Aliquæ etiam apes, spissis inclusæ lignis, pineoque cortice coopertis, inter

densas nives per hyemem fere spatio octo mensium a frigore illæsæ permanent. Sic

Apes per 8. menses in alveis ocluduntur.

autem reconditæ secundum Plin. lib. XI. cap. XVI. diebus sexaginta fine vllo cibo aluntur: postea in mensem Maii vsque vigilant, sed propter frigus etiannum imminens alveo se continent, atque cibos, quos æstivo labore quæsiverunt, in id tempus servatos repetunt. Hyeme denique peracta, tanto plus in reparando labore, & colligendo melle proficiunt, quanto in locis amœnioribus, ac magis floridis campis, hortisue

Florum maxima abundantia.

sint collocatæ: taliaque loca omni fertilitate repleta, in Aquilonaribus terris innumera reperiuntur.

De immunitate Apum ob vtilitatem, ac regiminis ratione.

CAP. XVIII.

INCOLÆ igitur terrarum videntes eas multiplici ratione super omnia infecta animalia habere principatum, esseque solum propter vsum hominum genitas, magna easdem legum libertate conservant, vt vbique locorum permaneant

Apes in septentrione inoffensæ manent.

inoffensæ. Agricolis etiam venturam pluviam e foribus alvearii dependentes, & ex eisdem celerrime evolantes, redeuntesue præsagiunt, suoque communi labore

Apum prognostica.

omnibus ordinem adhibent, quo cereas structuras vnanimi moderamine absolvant. Cum vero secundum Aristotelem migrare in animo habent, vox solitaria & peculiaris quædam aliquot

Apes migraturæ triduo ante murmur edunt.

ante diebus intus mittitur, & biduo aut triduo paucæ circum alveum volant: an rex etiam inter eas sit, explorari haud potest, quoniam difficile cognitum est. Hic tamen magno cum agmine exit: satellites quidam, lictoresque, tanquam assidui custodes autoritatis sibi assistunt, pluresque turmæ eum circundant. In hunc modum collectæ apes, nova domicilia quæsituræ avolant: quæ possessoris visu per campos, & sylvas diligentius observantur, vt eas in alienum fundum descendentes, ea scilicet servata lege, quæ naturali æquitate in omnibus nationibus est communis, repetat. Apum seniores

Apes seniores dulciora mella conficiunt.

dulcius propter experientiam mellificant, quam juvenes: sed acrius pungunt. Rex eorum secundum Ambrosium lib. V. Hexamer. cap. XXI. formatur insignibus naturæ clarus, vt magnitudine corporis præstet, & specie, tum quod in

Apum rex cæteras magnitudine antecellit.

rege præcipuum est, morum mansuetudine. Nam etsi aculeum habeat, tamen eo

non vtitur ad vindicandum. Sunt enim leges naturæ non scriptæ literis, sed impressæ moribus, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate potiuntur.

Leges naturæ firmissimæ.

Sed & apes illæ, quæ legibus regis haud obtemperaverint, pœnitenti se multant condemnatione, vt immoriantur aculei sui vulneri. Denique ipsum regem suum summa protectione defendunt, & pro eo pulchrum perire putant: cui plus devotionis, quam Indi, vel populi Sarmatarum suis Regibus exhibent. Reges apum secundum

Apum reges exeunt toto agmine stipati.

Aristotelem loco iam supra allegato, nunquam foris visuntur, nisi cum migratur, & tunc ita, vt reliquæ omnes circa ipsum principem suum glomerentur. Quandoquidem autem pluralitas Principum in omni imperio obest, ita quoque in apibus errorem, omniumque mortem, ac perniciem inducit. Quamobrem cum plures reges habent, per quos sigillatim dividuntur, & si forte paucæ prope multas consistunt, concedunt paucæ ipsæ ad plures, regesque suos derelinquunt, ac ipsi qui pluribus præest

densas nives per hyemem fere spatio octo mensium a frigore illæsæ permanent. Sic

Apes per 8. menses in alveis ocluduntur.

autem reconditæ secundum Plin. lib. XI. cap. XVI. diebus sexaginta fine vllo cibo aluntur: postea in mensem Maii vsque vigilant, sed propter frigus etiannum imminens alveo se continent, atque cibos, quos æstivo labore quæsiverunt, in id tempus servatos repetunt. Hyeme denique peracta, tanto plus in reparando labore, & colligendo melle proficiunt, quanto in locis amœnioribus, ac magis floridis campis, hortisue

Florum maxima abundantia.

sint collocatæ: taliaque loca omni fertilitate repleta, in Aquilonaribus terris innumera reperiuntur.

De immunitate Apum ob vtilitatem, ac regiminis ratione.

CAP. XVIII.

INCOLÆ igitur terrarum videntes eas multiplici ratione super omnia infecta animalia habere principatum, esseque solum propter vsum hominum genitas, magna easdem legum libertate conservant, vt vbique locorum permaneant

Apes in septentrione inoffensæ manent.

inoffensæ. Agricolis etiam venturam pluviam e foribus alvearii dependentes, & ex eisdem celerrime evolantes, redeuntesue præsagiunt, suoque communi labore

Apum prognostica.

omnibus ordinem adhibent, quo cereas structuras vnanimi moderamine absolvant. Cum vero secundum Aristotelem migrare in animo habent, vox solitaria & peculiaris quædam aliquot

Apes migraturæ triduo ante murmur edunt.

ante diebus intus mittitur, & biduo aut triduo paucæ circum alveum volant: an rex etiam inter eas sit, explorari haud potest, quoniam difficile cognitum est. Hic tamen magno cum agmine exit: satellites quidam, lictoresque, tanquam assidui custodes autoritatis sibi assistunt, pluresque turmæ eum circundant. In hunc modum collectæ apes,

nova domicilia quæsituræ avolant: quæ possessoris visu per campos, & sylvas diligentius

observantur, vt eas in alienum fundum descendentes, ea scilicet servata lege,

quæ naturali æquitate in omnibus nationibus est communis, repetat. Apum seniores

Apes seniores dulciora mella conficiunt.

dulcius propter experientiam mellificant, quam juvenes: sed acrius pungunt.

Rex eorum secundum Ambrosium lib. V. Hexamer. cap. XXI. formatur

insignibus naturæ clarus, vt magnitudine corporis præstet, & specie, tum quod in

Apum rex cæteras magnitudine antecellit.

rege præcipuum est, morum mansuetudine. Nam etsi aculeum habeat, tamen eo

non vtitur ad vindicandum. Sunt enim leges naturæ non scriptæ literis, sed impressæ

moribus, vt leniores sint ad puniendum, qui maxima potestate potiuntur.

Leges naturæ firmissimæ.

Sed & apes illæ, quæ legibus regis haud obtemperaverint, pœnitenti se multant condemnatione,

vt immoriantur aculei sui vulneri. Denique ipsum regem suum summa

protectione defendunt, & pro eo pulchrum perire putant: cui plus devotionis,

quam Indi, vel populi Sarmatarum suis Regibus exhibent. Reges apum secundum

Apum reges exeunt toto agmine stipati.

Aristotelem loco iam supra allegato, nunquam foris visuntur, nisi cum migratur, &

tunc ita, vt reliquæ omnes circa ipsum principem suum glomerentur. Quandoquidem

autem pluralitas Principum in omni imperio obest, ita quoque in apibus errorem,

omniumque mortem, ac perniciem inducit. Quamobrem cum plures reges habent,

per quos sigillatim dividuntur, & si forte paucæ prope multas consistunt, concedunt

paucæ ipsæ ad plures, regesque suos derelinquunt, ac ipsi qui pluribus præest

Apes regem tyrannum occidunt.

est, adhærent: sin vero postea primus rex eas insequitur, ac insuper molestare cupit,

cum tyrannidem exercere in animo habeat, eum interimunt. Seneca lib. l. de Clementia

Apum rex aculeo caret.

dicit, naturam regi apum aculeum detraxisse, iramque eius inermem reliquisse. Vnde

magni Reges evidens sibi exemplum quærere possunt, quod pudeat eos ab exiguis

animalibus mores non trahere, cum tanto moderatior animus hominum esse debeat,

quanto vehementius nocet. Denique mira secundum Plin. lib. XI. cap. XVII.

apum circa regem obedientia. Cum procedit, vna est totum examen, circaque eum

conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus

Apum rex a labore immunis.

in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Circa eum

satellites quidam, lictoresque, assidui custodes autoritatis. Procedit foras non nisi

migraturo examine. Hæc Plinius.

De Melle, & eius probatione.

CAP. XIX.

MELLIS abundantia magna est in Septentrionalibus terris,

vt in plerisque locis paulo ante de apibus fuerat annotatum,

præcipue lib. XVIII. cap. XXVIII. &

XXIX. Attestatur Plin. lib. XI. cap. XIIII. favos

Favi septentrionales 8. pedum longitudine.

Septentrionales cæteros magnitudine superare, ponitque in exemplis octo pedum longitudinis visum savum. Sed revera adhuc longiores in Podoliæ terris Regi Poloniæ subjectis, reperiuntur: vbi apes propter pascuorum vbertatem, odorem suavem, florem abundantem, ac saporem jucundum,

Foveæ mellis plenæ.

maximas siccarum terrarum foveas savis melle plenis replent, ita vt immanes vrsi in tales foveas cadentes, ob nimium mel devoratum suffocentur. Et hinc est,

Vrsi in melle suffocantur.

quod tot tantaque navigia Orientalium gentium, ceræ plena, per vniversam Europam dispergantur: ceram quidem ad finitimas oras emittunt, verum mel pro infinito vsu, præcipue omnigeno potu, vino deficiente, sibi in magna copia reservant, prout superius lib. XIII. in plurimis capitulis satis superque tractatum est. Post æstivale igitur solstitium, vti optimum mel(etiam per excellentiam bonum) colligitur, ita

Mel extra aquilonaria loca adulteratur.

& in illis terris fine fraude dolove in sua puritate conservatur: licet vltra mare translatum, insatiabili mercatorum avaritia adulteretur. Quomodo autem id fieri soleat, emendent hi, qui id flagitii committunt: & nemo deinceps addiscere sibi proponat, qualiter hæc execrabilis ars perficiatur. Mella enim, quæ post solstitia colliguntur, adeo salubria sunt, vt nedum pro sano cibo in pane, potu, & escarum condimentis vsurpentur, sed etiam pro electissimis medicinis diligenter custodiantur: quandoquidem in Aquilonaribus terris medici (vt lib. XVI. cap. L. dictum est)

Medicinæ aquilonarium populorum.

rarissimi sint, sed salubris aër, escarum sana virtus, & melleus potus, optimam medicinam præstent. Hic quanto vetustior est a tempore suæ decoctionis (nempesex, vel duodecim annorum) tanto efficacior ad multorum morborum remedia adhibitus

Mel circa solstitium collectum præstantissimum.

reperitur. De hoc denique melle æstivo, quod a tempestivitate præcipue nomen habet, & quod præcipue circa æstivale solstitium colligitur, Plinius loco supra allegato in hunc modum meminit: Immensa circa hoc subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Nanque ab exortum syderis cujuscunque, sed nobilium maxime, aut cœlestis arcus, si non sequantur

Apes regem tyrannum occidunt.

est, adhærent: sin vero postea primus rex eas insequitur, ac insuper molestare cupit, cum tyrannidem exercere in animo habeat, eum interimunt. Seneca lib. l. de Clementia

Apum rex aculeo caret.

dicit, naturam regi apum aculeum detraxisse, iramque eius inermem reliquisse. Vnde magni Reges evidens sibi exemplum quærere possunt, quod pudeat eos ab exiguis animalibus mores non trahere, cum tanto moderatior animus hominum esse debeat, quanto vehementius nocet. Denique mira secundum Plin. lib. XI. cap. XVII. apum circa regem obedientia. Cum procedit, vna est totum examen, circaque eum conglobatur, cingit, protegit, cerni non patitur. Reliquo tempore cum populus

Apum rex a labore immunis.

in labore est, ipse opera intus circuit similis exhortanti, solus immunis. Circa eum satellites quidam, lictoresque, assidui custodes autoritatis. Procedit foras non nisi migraturo examine. Hæc Plinius.

De Melle, & eius probatione.

CAP. XIX.

MELLIS abundantia magna est in Septentrionalibus terris, vt in plerisque locis paulo ante de apibus fuerat annotatum, præcipue lib. XVIII. cap. XXVIII. & XXIX. Attestatur Plin. lib. XI. cap. XIIII. favos

Favi septentrionales 8. pedum longitudine.

Septentrionales cæteros magnitudine superare, ponitque in exemplis octo pedum longitudinis visum savum. Sed revera adhuc longiores in Podoliæ terris Regi Poloniæ subjectis, reperiuntur: vbi apes propter pascuorum vbertatem, odorem suavem, florem abundantem, ac saporem jucundum,

Foveæ mellis plenæ.

maximas siccarum terrarum foveas savis melle plenis replent, ita vt immanes vrsi in tales foveas cadentes, ob nimium mel devoratum suffocentur. Et hinc est,

Vrsi in melle suffocantur.

quod tot tantaque navigia Orientalium gentium, ceræ plena, per vniversam Europam dispergantur: ceram quidem ad finitimas oras emittunt, verum mel pro infinito vsu, præcipue omnigeno potu, vino deficiente, sibi in magna copia reservant, prout superius lib. XIII. in plurimis capitulis satis superque tractatum est. Post æstivale igitur solstitium, vti optimum mel(etiam per excellentiam bonum) colligitur, ita

Mel extra aquilonaria loca adulteratur.

& in illis terris fine fraude dolove in sua puritate conservatur: licet vltra mare translatum, insatiabili mercatorum avaritia adulteretur. Quomodo autem id fieri soleat, emendent hi, qui id flagitii committunt: & nemo deinceps addiscere sibi proponat, qualiter hæc execrabilis ars perficiatur. Mella enim, quæ post solstitia colliguntur, adeo salubria sunt, vt nedum pro sano cibo in pane, potu, & escarum condimentis vsurpentur, sed etiam pro electissimis medicinis diligenter custodiantur: quandoquidem in Aquilonaribus terris medici (vt lib. XVI. cap. L. dictum est)

Medicinæ aquilonarium populorum.

rarissimi sint, sed salubris aër, escarum sana virtus, & melleus potus, optimam medicinam præstent. Hic quanto vetustior est a tempore suæ decoctionis (nempesex, vel duodecim annorum) tanto efficacior ad multorum morborum remedia adhibitus

Mel circa solstitium collectum præstantissimum.

reperitur. De hoc denique melle æstivo, quod a tempestivitate præcipue nomen habet, & quod præcipue circa æstivale solstitium colligitur, Plinius loco supra allegato in hunc modum meminit: Immensa circa hoc subtilitas naturæ mortalibus patefacta est, nisi fraus hominum cuncta pernicie corrumperet. Nanque ab exortum syderis cujuscunque, sed nobilium maxime, aut cœlestis arcus, si non sequantur

quantur imbres, sed ros tepescat solis radiis, medicamenta non mella gignuntur,

Medicamenta e melle oculis gignuntur.

oculis, vlceribus, internisque visceribus dona cœlestia. Quod si servetur hoc Sirio (id est Canicula) exoriente, casuque congruat in eundem diem (vt sæpe) Veneris, aut Iovis, Mercuriive exortus, non alia suavitas, visque mortalium malis

Mel necessarium obsidione ferenda.

a morte vocandis, quam divini nectaris fiat. Hæc Plinius. Mel fere per seculum durat, obsidione clausis inæstimabile solatium, ad innumerabiles defectus sublevandos.

De Formicis.

CAP. XX.

FORMICAS tam alatas, quam sine alis in multiplici

Formicæ duplices in aquilone.

specie habent terræ Aquilonares: quæ majores, & alatæ sunt, in solitudinibus ædes e foliis capillatis pinorum, ac infectis pectinum modo abietum confectas, atque magno altove cumulo congestas inhabitant. Has vrsi levandi pruritus gratia

Vrsi nares in ædibus formicarum fricant.

in naribus impetuose moleslant, sed celeriter ab earum domibus recedunt, ne aliquas in suum nidum comportent, quæ quandoque sobole multiplicata eos a propriis cavernis exturbare possent. Præterea in turribus altis Ecclesiarum, regiisque pomariis sua domicilia collocant: vbi aliquando notatæ sunt eventum abbreviandi imperii Regum portentoso omine præsagivisse, quod videlicet Reges a plebeia

Formicæ regum exitus sua pugna portendunt.

multitudine vel occisi, vel e regno expulsi sint. Quando autem tale aliquod portentum imminet, tunc tenuiores formicæ injuria majorum excitatæ, arborem, præsertim antiquam pyrum, in quo grandiores morantur, infinita multitudine ad injuriam illatam vlciscendani ascendunt, præliumque grave in ea committunt: quod

Formicæ parvæ magnas omine portentoso occidunt.

nullo modo antea dirimere, licet ab vtraque parte plurimæ earum ab arboris frondibus moribundæ ruant, quam majores superarint, earumque mansionibus potitæ sint, in animo habent. Hoc genus portenti binis in locis, Vpsaliæ scilicet, & Holmiæ M. D. XXI. notatum est contigisse, quando Rex Daniæ Christernus II.

1521.

ab incolis Suætiæ e regnis Gothorum ac Sueonum expulsus est, atque omnibus fortunis spoliatus. Tales enim nullius æstimantionis creaturæ per injuriam illatam provocatæ, invictæ pro diversis generibus detrimentorum acceptis, ad vindictam atrociter sumendam existunt: neque aliter, quam iratorum numinum prodigiosi nuntii, nihil boni suis præliis annuntiantes, reputari queunt. Sunt præterea formicæ rubeæ,

Formicæ rubeæ venenatæ.

parvæ: , vrina sua valde noxium pruritum excitantes: atque hæ ab Aquilonaribus venenatæ appellantur, & in tuberibus pratorum habitant. Verum hoc genus formicarum ab aliis iam enumeratis in laborum assiduitate haud dissimile esse videtur, quoniam etiam vestigia cursus sui in duro silice relinquit, prout refert Plin. de eo, lib. XI. cap. XXX. in hunc modum: Silices itinere formicarum attritos

Formicarum vestigia in silice cernuntur.

videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit

quantulacunque assiduitas. Hæc Plinius. Vnde merito omnis piger ac desidiosus

e his, ne fame pereant, exemplum assumere debet: nec dubitet quantum sedulitas

in re qualicunque erogata valeat. Studiosa formica in continuis laboribus suis summa

Formica in labore imitanda.

cum diligentia versatur: ideoque in disciplina, industria maxima, ac conversatione

quantur imbres, sed ros tepescat solis radiis, medicamenta non mella gignuntur,

Medicamenta e melle oculis gignuntur.

oculis, vlceribus, internisque visceribus dona cœlestia. Quod si servetur

hoc Sirio (id est Canicula) exoriente, casuque congruat in eundem diem (vt sæpe)

Veneris, aut Iovis, Mercuriive exortus, non alia suavitas, visque mortalium malis

Mel necessarium obsidione ferenda.

a morte vocandis, quam divini nectaris fiat. Hæc Plinius. Mel fere per seculum

durat, obsidione clausis inæstimabile solatium, ad innumerabiles defectus

sublevandos.

De Formicis.

CAP. XX.

FORMICAS tam alatas, quam sine alis in multiplici

Formicæ duplices in aquilone.

specie habent terræ Aquilonares: quæ majores, & alatæ

sunt, in solitudinibus ædes e foliis capillatis pinorum, ac

infectis pectinum modo abietum confectas, atque magno altove

cumulo congestas inhabitant. Has vrsi levandi pruritus gratia

Vrsi nares in ædibus formicarum fricant.

in naribus impetuose moleslant, sed celeriter ab earum

domibus recedunt, ne aliquas in suum nidum comportent,

quæ quandoque sobole multiplicata eos a propriis cavernis

exturbare possent. Præterea in turribus altis Ecclesiarum,

regiisque pomariis sua domicilia collocant: vbi aliquando notatæ sunt eventum abbreviandi

imperii Regum portentoso omine præsagivisse, quod videlicet Reges a plebeia

Formicæ regum exitus sua pugna portendunt.

multitudine vel occisi, vel e regno expulsi sint. Quando autem tale aliquod

portentum imminet, tunc tenuiores formicæ injuria majorum excitatæ, arborem,

præsertim antiquam pyrum, in quo grandiores morantur, infinita multitudine ad

injuriam illatam vlciscendani ascendunt, præliumque grave in ea committunt: quod

Formicæ parvæ magnas omine portentoso occidunt.

nullo modo antea dirimere, licet ab vtraque parte plurimæ earum ab arboris frondibus

moribundæ ruant, quam majores superarint, earumque mansionibus potitæ sint,

in animo habent. Hoc genus portenti binis in locis, Vpsaliæ scilicet, & Holmiæ

M. D. XXI. notatum est contigisse, quando Rex Daniæ Christernus II.

1521.

ab incolis Suætiæ e regnis Gothorum ac Sueonum expulsus est, atque omnibus fortunis

spoliatus. Tales enim nullius æstimantionis creaturæ per injuriam illatam provocatæ, invictæ pro diversis generibus detrimentorum acceptis, ad vindictam atrociter sumendam existunt: neque aliter, quam iratorum numinum prodigiosi nuntii, nihil boni suis præliis annuntiantes, reputari queunt. Sunt præterea formicæ rubeæ,

Formicæ rubeæ venenatæ.

parvæ: , vrina sua valde noxium pruritum excitantes: atque hæ ab Aquilonaribus venenatæ appellantur, & in tuberibus pratorum habitant. Verum hoc genus formicarum ab aliis iam enumeratis in laborum assiduitate haud dissimile esse videtur, quoniam etiam vestigia cursus sui in duro silice relinquit, prout refert Plin. de eo, lib. XI. cap. XXX. in hunc modum: Silices itinere formicarum attritos

Formicarum vestigia in silice cernuntur.

videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacunque assiduitas. Hæc Plinius. Vnde merito omnis piger ac desidiosus e his, ne fame pereant, exemplum assumere debet: nec dubitet quantum sedulitas in re qualicunque erogata valeat. Studiosa formica in continuis laboribus suis summa

Formica in labore imitanda.

cum diligentia versatur: ideoque in disciplina, industria maxima, ac conversatione

imitanda est. Non enim frustra piger a beato Ambrosio lib. VI. Hexamer. cap IIII. ad formicam mittitur, vt eius assiduitate laborando se a frigore, & egestate tutum reddat.

De Margaritis, & earum generatione.

CAP. XXI

NE autem margaritarum delicata materia post: descriptionem piscium omissa, intacta relinquatur, in primis satendum

Amnes gemmiferi in Septentrione.

est, in Aquilonaribus terris quosdam esse amnes gemmiferos: quoniam hi conchas producunt, e quarum testis

Margaritæ palelidæ.

albicantes margaritæ, licet pallidæ propter aërem gelidum, dum, extrahuntur. Aër enim iste rori admixtus, circa medium mensis Augusti in concham descendit, causamque præstat, vt quantocyus margaritæ in ea contentæ maturesscant. Hæ autem ita extractæ, in ornatu ac pretio apud Septentrionales habentur, atque vbi debito ordine collocatæ fuerint, pulchritudinem

Mangones gemmas illustrant.

micantem obtinent: quæ illustrarione mangonum augetur. Et hi quoque splendidiores Orientis margaritas, seu vniones maximo numero, præsertim in vsum, vel

Mulierum ornatus specialis.

potius abusum illustrium fœminarum, immo communis sortis mulierum, ad oras Aquilonarium apportant: quæ talibus tanquam rarioribus gaudent ornamentis, atque iis in coronis, brachialibus, humeralibus, ac capitum denique tegumentis vtuntur. Nulla tamen mulier ibidem quantuncunque illustris, visa est vnquam

Gemmæ vbi in auribus non habentur.

margaritas, vniones, aut gemmas propter grave opprobrium evitandum, auribus apposuisse, quasi non vnicuique membro suum decorem & venustatem, absque aliunde a vermibus vilissimis mutuato splendore artifex ipsa natura attribuisset.

Olim hpnestissimæ mulieres, Reginæ præsertim, & Ducissæ, gemmas margaritasque,

Reginæ sacra vestimenta laborant.

vt superius lib. XIIII. cap. VIII. dictum est, maximo pretio emotas, propriis manibus laborando, ad vsum & ornatum sacrorum vestimentorum

imitanda est. Non enim frustra piger a beato Ambrosio lib. VI. Hexamer. cap IIII. ad formicam mittitur, vt eius assiduitate laborando se a frigore, & egestate tutum reddat.

De Margaritis, & earum generatione.

CAP. XXI

NE autem margaritarum delicata materia post: descriptionem piscium omissa, intacta relinquatur, in primis satendum

Amnes gemmiferi in Septentrione.

est, in Aquilonaribus terris quosdam esse amnes gemmiferos: quoniam hi conchas producunt, e quarum testis

Margaritæ palelidæ.

albicantes margaritæ, licet pallidæ propter aërem gelidum, dum, extrahuntur. Aër enim iste rori admixtus, circa medium mensis Augusti in concham descendit, causamque præstat, vt quantocyus margaritæ in ea contentæ maturesscant. Hæ autem ita extractæ, in ornatu ac pretio apud Septentrionales habentur, atque vbi debito ordine collocatæ fuerint, pulchritudinem

Mangones gemmas illustrant.

micantem obtinent: quæ illustrarione mangonum augetur. Et hi quoque splendidiores Orientis margaritas, seu vniones maximo numero, præsertim in vsum, vel

Mulierum ornatus specialis.

potius abusum illustrium fœminarum, immo communis sortis mulierum, ad oras Aquilonarium apportant: quæ talibus tanquam rarioribus gaudent ornamentis, atque iis in coronis, brachialibus, humeralibus, ac capitum denique tegumentis vtuntur. Nulla tamen mulier ibidem quantuncunque illustris, visa est vnquam

Gemmæ vbi in auribus non habentur.

margaritas, vniones, aut gemmas propter grave opprobrium evitandum, auribus apposuisse, quasi non vnicuique membro suum decorem & venustatem, absque aliunde a vermibus vilissimis mutuato splendore artifex ipsa natura attribuisset.

Olim hpnestissimæ mulieres, Reginæ præsertim, & Ducissæ, gemmas margaritasque,

Reginæ sacra vestimenta laborant.

vt superius lib. XIIII. cap. VIII. dictum est, maximo pretio emotas, propriis manibus laborando, ad vsum & ornatum sacrorum vestimentorum

ministrorum summi Dei deputarunt, cujus majestati nunquam satis dignum

putabant se posse oblequium exhibere. Sed proh dolor eo processit ardens muliercularum
insania, atque æstuans luxuriæ pruritus, vt pilos capitis subtiliter
pretiosis vnionibus & margaritis retorqueant, totum forte thesaurum in hoc inani
ornatu dilapidantes: quod fortassis effœminati hujusmodi fallaci spectaculo

Effœminati quibus in amorem alliciantur.

magis, quam ambigua pudicitia, quæ tot exoticis signis prostituta videtur, in
earum amorem (plurimis venalem) allici queant. Et vbi sorte fortuna inter tales
personas connubium sequitur, quid maritus præter vnam concham margaritis plenam,

Amor puellis venalis.

sed stupidam adipiscitur ? Præterea neque ipse multum providus reputabitur,
dum nihil excellentius in fœmina, quam talem inanem fucum, & forsitan scissas
vestes, odores, ac blandiloqua verba desideravit, per quæ tandem etiam omnes

Vestes scissæ signa læsæ pudicitiæ.

suos sensus infatuatos experietur. Igitur amputando hac in re omnem
perplexitatem, vir fortis consilio Sapientis Proverb. cap. vltimo,
ducat mulierem fortem, in quo confidat cor suum, & spoliis

Mulieris fortis pretium de vltimis finibus.

non indigebit. Denique notandum est, quod Nero
omnes scurras, & protomimos pretiosis margaritis
ornavit, vt forsitan sibi
similes essent.

802 DE INSECTIS ANIMAL.

Conclusio hujus Operis.

CAP. XXII.

TANDEM ab Aquilone rebus plurimis adductis, atque
in lucem editis, alibi per orbem minus (vt apparet) vsitatis,
perplexo instituto, ne prolixius aut fastidiosius divagetur,
aliquando finis optabilis erit imponendus. Vereor

Finis rebus imponendus.

autem ne occasione comperta has lucubrationes leviter
magis, quam vtiliter jactare videamur, cum exigua atque
sterilia de propriis nos assumpsisse, opulentiora vero ab alieno

Hospites honorandi.

thesauro, quasi ornatibra vasa pro nobilioribus
hospitibus, aut inspectoribus exhilarandis, mutuasse confitemur.

Moneta vetus purior.

Idque aliorum more bona fiducia freti eo syncerius fecimus, quo veterum
scripta atque dicta (tanquam vetus moneta, quæ purior existimatur)tutiora ad

Antiquitas omina examinavit.

imitandum probantur: neque aliquid censeri poterit proprium, quod antiquitas diligentissima
millies ad posteros non transmiserat examinatum: quod etiam in hoc volumine,

Varietas fastidium levat.

qualecunque sit, si nihil aliud efficit, saltem varietate sua, atque picturarum diversitate
fastidium legentium deprehenditur moderare. Atque in hoc nostro proposito
judicando, aliquis non incongrue verbis divi Augustini lib. XI. de Civi. Dei cap.
XXII. inniti poterit, sic dicentis: Divina providentia nos admonet non insipienter

Incognita non temere contennenda.

res vituperare, sed vtilitatem rerum diligenter inquirere & vbi nostrum ingenium,
vel infirmitas deficit, ita credere occultam, sicut erant quædam, quæ vix
potuimus invenire: quia & ipsa vtilitatis occultatio, aut humilitatis exercitatio est,
aut elationis attritio, cum omnino natura nulla sit mala. Hæc ille. Nemo etiam

Platonis dictum, Non temere dei aliqua re judicandum.

præcipiti judicio (hortante Platone in principio De legibus, vt superius in præsatione
lib. XIX. citatum est) ignotæ rei naturam, ob difficilem eius notitiam, dam
net, aut arguat, donec acrius inquirat, & rectius intelligat, atque æquius diiudicet,
quid artifex ipsa natura producere, productumque suis legibus statuere possit &c.

Consilium autoris salubre.

Qui autem præsentis voluminis collectanea fastidierit, aut minus vtilia putaverit,
nostræ humilitatis consilium est, vt se convertat ad amœnius studium, in quo
quicquid investigatur est veritas, quicquid præcipitur bonitas, & quicquid
promittitur felicitas. Ipse autem mediator Dei & hominum,
IESVS CHRISTVS homo, veritas est fine fallacia,

Iesus Christus in sempiternum laudandus.

bonitas sine malitia, & æterna felicitas fine miseria:
cui sit honor, & gloria ab Aquilone,
mari, ac omni natione in ævum
sempiternum.

AMEN.

LIBRI XXII. FINIS.

APPENDIX QVORVNDAM VOCABVLORVM, AFFINITATEM CVM LATINO ET[803]

Italico sermone habentium.

CVM supra lib. XIIII. cap. XXV. aliquot vocabula
Gothica cum Iralico idiomate concordantia, & sermones
Gothorum ac Italorum in idem tendentes, sub finem
hujus voluminis adducere promisimus, tum quod inde
notum vnicuique relinqueretur, Gothos qui italiam devastarunt,
ex Scandiana peninsula primam suam originem,
non aliunde traxisse, tum etiam cunctis manifestum
fieret, talia vocabula tam in Italia, quam Gothia etiamnum
in communi hominum sermone versari. Hæc igitur
quisque juxta infrascripta accipiat, ac certo apud se statuat, Gothos e Septentrionalibus
illis terris ad multas orbis partes debellandas descendisse, ac
nequaquam veritati consentaneum esse, quod alii asserunt, eos
Scythas Asianos fuisse, quemadmodum illud latius
in historia Gothorum in præfatione cap.
VII. tractatum est.

CONCORDANTIA VOCABVLORVM ITALICORVM ac Gothorum.

Acciaio

staal

affinare

fina

aggiustare

diusta

Bosco

busche

balco

balck

bicchiere

bicher

beccho

boch

balotta
balla

ball

biretta

birreth

boia

boya

banchetto

banchet

bianco

blanch

bandiera

baner

bau bau

bobba

bando

band

benda

bindika

busto

bust

brando

brande

bruciare

brusa

brauare

brauia

Ciarlare

soerla

cacciare

kassen

compagnio

compan

compagnia

compeny

canton

cant

cappa

caapa

campo

camp

cosa

cosa

compasso

compass

calcina

kalch

costare

costha

corallo

koral

coppa

cuppe

capitano

capiten

ciambelle

sembla

Daga

daggar

dansare

dansza

Elmo

hielm

ermelini

hermelyn

Fiasca

flascha

flota

flotta

fodera

foder

fino

fyn

folda

folla

frescho

frisck, vel fersck

frascha

fras

fante

fanth

feltro

filth

foderare

fodra

Guanti

vantha

gotho

gothe

giallo

gool

gelatina

geelrey

grattare

gratta

guardare

varda

gittare

giuta

gabbare

gabba

gridare

grina

guadagnare

gangna

guadagno

gangnn

Hauere

haua

haraldo

herolt

Lotto

loth

lasciare

lata

Marcho

merck

martore

marder

maniera

maner

mantello

mantel

manco

mynne

mancare

manka

Nicolo

niels

Picca

pych

panzera

panser

parlamento

perlament

pelegrino

pelegrin

puzza

pusz

perla

perla

puttana

puta

papagallo

papagaia

pissiare

pyssa

passare

passa

puzzare

puza

Quitantia

quitans

quitare

quita

Rizzarsi

rysa

roca

rok pro colo

rima

rym

rico

riick

ribaldo

riball

rosso

rodh

ratti

rottha

robare

roua

Raia

rock pro pisce

Spedone

speth

suppa

suppa

stanga

stang

strale

stral

spione

speyar

stoppa

stop

stiuali

steuel

sproni

spore

stracco

stracker

saffrano

saffran

sapone

sapa

schermo

scherm

scharamucia

schermuss

strata

strath

schifo

schip

spanna

span

stuffa

stuua

spesa

spyss

sparuiere

speruer

soldato

sollener

suolo

soola

semola

semla

spada

spatha

stropiato

stimper

sorci

sorkar

spiare

speya

sguazare

suassa

scaldare

scholla

spaccare

specchia

stropiare

strupa

studiare

studera

scampare

scampa

stoppa

nuppa

stoppare

stuppa

sputare

sputta

scopare

scopa

sforzare

forsa

sottile

suttil

saccare

saccha

salata

sallat

stalla

stal

schiumare

schiuma

schiuma

schum

scarso

scarp

stentare

stenya

schiuare

schiua

smaltire

smelta

Tascha

tascha

tagliere

taller

tosa

tosa

toso

tose

tina

thina

tetta

titte

tagliare

telgia

toccare

taka

trouare

treua

trottare

trotta

tatta

tate

Vernice

fernissa

voltare

velta

Zibellino

sabel

zoccoli

sochar

Vocabula composita.

Breue del papa

pauens bref

lassa me stare

las mich sta

studio di camera

camer studium

tre miglia

tre milier

FINIS.

806

VOCABVLA LATINA CVM

Vulgaribus Gothicis concordantia

Abrotonum

abroth

age

acher

ah

ay

alnus

all

angelus

angil

anglicus

angilsch

andreas

anders

anchora

anker

altare

alter

angustia

angest

anisum

anyss

archiepiscopus

archebiscop

arare

erya

apostolus

apostel

articulus

artichel

area

arch

asinus

asne

auca

aucha

amen

amen

ævum

evig

Bancus

banch

barba

bard

bannum

ban

bannire

banna

baltheus

belte

balsamum

balsama

basilica

basilica

bavarus

bayer

bestia

beesth

benedictus

bencth

blaveus

blaa

boare

boela

bohœmus

bem

breve

breff

burgimagister

burgomester

buxus

buxbom

beguina

begghin

Cacabus

catel

camera

cammer

chamelus

cammel

chamomilla

camel

canella

canel

camelus cabel

pro fune nautico

cancellarius

canceller

canonicus

canich

campus

camp

cantilena

cantilen

capella

capel

capellanus

capellan

charta

carth

cattus

cath

cacare

caccha

calx

calck

calix

calch

clarificare

clara

clarus

clar

claritas

clarhet

charus

keer

claustrum

closter

capitaneus

capiten

catena

cheda

capitulum

capitel

cardinalis

cardinal

caulis

choal

cellarium

cheller

cæsar

chesar

clericus

clerch

clenodium

clenot

cuminum

cumyn

circulus

circhel

cista

chista

cocus

cock

copia

copi

coquere

coka

chorda

corde

chorus

chor

corbis

corg

corona

crone

coronare

crona

corvus

corp

corpus

crop

copula

copel

copulare

copla

cornu

horn

christianus

christen

chrisma

chrism

crystallus

cristal

coaxare

quaxa

chronica

chronica

cronich

crux

cors

cuprum

coper

curtus

cort

curuus

croch

cuculus

cuccuc

clava

clobba

creatura

creatur

Danus

deen

decanus

dechin

diabolus

diebel

dies

dach

dictare

dicta

dictatus

dictad

discipulus

dicipeldiscus

disch

doctor

docter

draco

drache

ducere

tucza

ductor

tuczareducatus

ducat

damnare

doema

dornare

doma

deviare

vicha

Edere

etha

esus

ethin

elementum

element

est

est

es

er

elcemosyna

almosa

episcopus

byscop

exemplum

exempel

extendere

tenya

emplastrum

plaster

ejulare

hula

eremita

ermete

Falsus

falscher

fallere

fella

fallacia

falschet

flandrus

flamsch

falco

falche

fOEdus

fred

serre

fOEra

fenestra

fenster

flumen

floed

fluere

floeda

floccus

floch

forma

form

finno

finne

friso

fryss

francus

franzoss

franciscus

frans

fructus

fruct

fundus

fund

fundare

funda

fremere

fremia

Gammarus

gammar

gardianus

gardechin

gepidi

gepar

glessum

glas

gloriari

gledas

glosa

glosa

gothus

goethe

grypho

grip

grossus

groef

gramen

gras

gulosus

gulog

græcus

grech

Habere

hava

habe

haff

habitus

havin

hessus

hesse

hispanus

ispan

hollandus

hollendes

honestus

hovisch

hyssopum

isop

Iacobus

iacob

intus

inne

ioannes

hans

audæus

iude

Labes

libba

lactuca

leticha

laus

loff

laudare

lova

lappo

lapper

labium

lepa

lambere

laepia

laurus

larbertre

lauribacca

larber

lectio

lexe

lenis

len

levis

leth

Iegatus

legat

leo

leon

linum

lyn

lilium

lylia

linea

linie

lineare

linia

linire

lena

locus

loch

longus

long

lucere

liusa

lux

liuss

lutra

vtter

Majestas

majestat

mandatum

mandat

mamma

mamma

martyr

martir

marmor

marmer

macula

machel

maculare

macla

mas

mader,vel masse

marca'

march

magister

mester

mentha

mynta

meta

meeth

metiri

meta

medium

medel

mediare

medla

mediator

medlare

milliare

myll

minorare

myndra

miraculum

mirachel.

minium

mynia

mhi

mich

myrrha

mirram

misericordia

miscund

misereri

miscunda

missa

messa

mingere

myga

monachus

munk

molere

mala

monere

mana

moneta

mynt

mus

muss

mulsa

mulscha

mustum

musth

mulus

mule

murus

mur

murmurare

murra

mutare

muta

Nasus

nesa

natura

natur

nardus

nardus

nicolaus

nyels

norvegus

norsch

norvegia

norye

nodus

knode

nomen

nampn

nominare

nampna

nox

nat

nunc

nu

nux

noth

Oleum

olya

oculus

oga

octo

otta

offertorium

offer

offerre

offra

ora

orth

ordo

ording

organum

orgar

osgothus,vel ostrogothus

osgoethe

orisa

ryss

Palma

palm

papa

pave

palus

pall

pappa

pappa

papyrus

paper

paradisus

paradyss

pascha

pascha

pars

part

partiri

parta

pater

fater

pœna

pyna

penna

penne

pergamenum

perment

peregrinus

pelegrim

persona

person

pecunia

pening

petrus

pedar

petroselinum

petersilia

pestilentia

pestilens

piper

peper

pinnaculum

pynne

pyrum

peron

piscis

fisch

pullegium

polleya

polonus

pol

pomeranus

pomeranus

pommer

pondus

pund

podagra

podagel

porta

port

planus

plan

planare

plana

purus

pur

pupa

ducka

pulvis

pulver

punire

pina

punctus

puncth

prior

pryere

presbyter

prester

præpositus

prosth

propheta

prophete

plaga

plaga

planeta

planet

planta

planta

plantare

planta

plantator

plantaere

predicare

predica

prædicator

predikere

prædicatio

predicam

probare

prova

princeps

prins

prutenus

prudz

psalmus

psalm

psalterium

psaltere

premere

prema,vel prenta

pressor

prentare

proventus

proventa

prælatus

prelath

Quarta

quarter

Rabidus vel rabiosus

rasand

radere

ra a

rapere

reppa ,hincs rupper

redditus

renta

rectus

reth

regula

regel

regulare

regla

regimen

regement

regere

regera

rotundus

ronth

rosa

ross

ruga

rynchia

Saccus

sach

sal

salt

sallere

salta

salsum

salsa

sacristia

sachersty

saluus

seel

sapphirus

saphir

sanctus

sanctus

satur

sath

saturare

sethia

saxo

sasse

sedes

sethe

sedere

sethia

sex

sex

sigillum

sigel

sigillare

sigla

sigillator

siglare

sinapi

sinap

signare

signa

sobrius

sober

sol

sool

soccus

sock

somnus

sompn

subtilis

subtil

summa

summa

summare

summa

sutor

sutare

sus

su vel svvin

succula

sucka

scandalum

scham

scandalizare

schamma

scabies

scab

suedus,velsuecus

suenscher

scutella

scutel

squatina

scata pro pisce

stabulum

stall

stabularius

stalsuen

saccharum

socher

stabilire

stadgha

statutum

stadge

strabo

starblind

scribere

scriva

scriba

scrivare

scriptura

script

scriptum

script

stare

sta

status

stat

schola

schole

studens

student

studium

studium

scotus

scotte

scopare

scopa

smaragdus

smaragd

sturio

stor

stramen

stra

scrinium

scrin

scorpius

scorpe

stillare

stilla

stillicidium

stilling

stylus

stil

scabellum

schem

scurra

scorre

spuma

spum

spumare

spuma

spina

spina pro sente

spinosus

spinogh

statua

stod

sputum

sput

spuere

sputta

squalidus

squalter

squalere

squala

Tabula

tavel

tangere

tagha

tapetum

taepethe

tectum

tach

tegere

tecchia

tegula

tegel

templum

tempel

textus

text

testamentum

testament

theodericus

dirich

tolerare

tola

tu

tu,vel du

turris

turn

tundere

tudza

tusus

tusad

trahere

draga

trudere

trossa

trusus

trosad

trusor

trosare

taurus

tiur

Vagari

vandra

vagator

vandrare

vallis

vall

vanus

van

vanitas

vanhet

velle

vylia

væh

ve

ver

vaar

versus

vers

ventus

veder

verna

terna

vincere

vinna

victor

vinnare

vicus

vich

vinum

vin

vncia

vncz

vlmus

vlm

via

veg

vitta

vitta

vrus

vr

vngarus

vngersch

vimen

vidia

vadum

vad

volvere

velta

Sermones Italici,ac Gothici in idem tendentes .	Lassame sputare,	lassa my sputta.	la tosa e nel bosco ,	tosa er in boscho .	lo spione scampa ,	spione scampa .	tre fiaschi di vino ,	tre flosch vino .	tre panzere ,	tre panzer .	sei stivali ,	sex stival .	otto speroni ,	otta spura .	s'abbrusiai la cappa ,	cappan brusar.	il ribaldo brava ,	ribaldo bravar.	armellino bianco ,	blanc ermelin .	va a la tua strada ,	passa tin strata .	il zibellino e sottile ,	zibelle er sottil .	il bicchiere e compagno del tagliere,	bycher er tallers compan .

FINIS.

Sermones Italici,ac Gothici in idem tendentes .

Lassame sputare,

lassa my sputta.

la tosa e nel bosco ,

tosa er in boscho .

lo spione scampa ,

spione scampa .

tre fiaschi di vino ,

tre flosch vino .

tre panzere ,

tre panzer .

sei stivali ,

sex stival .

otto speroni ,

otta spura .

s'abbrusiai la cappa ,

cappan brusar.

il ribaldo brava ,

ribaldo bravar.

armellino bianco ,

blanc ermelin .

va a la tua strada ,

passa tin strata .

il zibellino e sottile ,

zibelle er sottil .

il bicchiere e compagno del tagliere,

bycher er tallers compan .

scopa la camera ,

scopa cameren .

il capitano riccho ,

rych capiteen .

el guardiano trova la tascha,

guardian treva taschan.

smaragdus

smaragd

sturio

stor

stramen

stra

scrinium

scrin

scorpius

scorpe

stillare

stilla

stillicidium

stilling

stylus

stil

scabellum

schem

scurra

scorre

spuma

spum

spumare

spuma

spina

spina pro sente

spinosus

spinogh

statua

stod

sputum

sput

spuere

sputta

squalidus

squalter

squalere

squala

Tabula

tavel

tangere

tagha

tapetum

taepethe

tectum

tach

tegere

tecchia

tegula

tegel

templum

tempel

textus

text

testamentum

testament

theodericus

dirich

tolerare

tola

tu

tu,vel du

turris

turn

tundere

tudza

tusus

tusad

trahere

draga

trudere

trossa

trusus

trosad

trusor

trosare

taurus

tiur

Vagari

vandra

vagator

vandrare

vallis

vall

vanus

van

vanitas

vanhet

velle

vylia

væh

ve

ver

vaar

versus

vers

ventus

veder

verna

terna

vincere

vinna

victor

vinnare

vicus

vich

vinum

vin

vncia

vncz

vlmus

vlm

via

veg

vitta

vitta

vrus

vr

vngarus

vngersch

vimen

vidia

vadum

vad

volvere

velta

Sermones Italici,ac Gothici in idem tendentes .	Lassame sputare,	lassa my sputta.	la tosa e nel bosco ,	tosa er in boscho .	lo spione scampa ,	spione scampa .	tre fiaschi di vino ,	tre flosch vino .	tre panzere ,	tre panzer .	sei stivali ,	sex stival .	otto speroni ,	otta spura .	s'abbrusiai la cappa ,	cappan brusar.	il ribaldo brava ,	ribaldo bravar.	armellino bianco ,	blanc ermelin .	va a la tua strada ,	passa tin strata .	il zibellino e sottile ,	zibelle er sottil .	il bicchiere e compagno del tagliere,	bycher er tallers compan .	sc la ca ,

FINIS.

Sermones Italici,ac Gothici in idem tendentes .

Lassame sputare,

lassa my sputta.

la tosa e nel bosco ,

tosa er in boscho .

lo spione scampa ,

spione scampa .

tre fiaschi di vino ,

tre flosch vino .

tre panzere ,

tre panzer .

sei stivali ,

sex stival .

otto speroni ,

otta spura .

s'abbrusiai la cappa ,

cappan brusar.

il ribaldo brava ,

ribaldo bravar.

armellino bianco ,

blanc ermelin .

va a la tua strada ,

passa tin strata .

il zibellino e sottile ,

zibelle er sottil .

il bicchiere e compagno del tagliere,

bycher er tallers compan .

scopa la camera ,

scopa cameren .

il capitano riccho ,

rych capiteen .

el guardiano trova la tascha,

guardian treva taschan.

ERRATA INSIGNIORA[811]

inter legendum animadversa,

sic corrige.

PAgina 12. vers. 28. tormentis, lege tormentatis.

pa. 14. vers. 6. . quando quidem bis positum, le. quandoque.

pa. 16. . vers. 16. principio noctis, le. sine noctis.

pa. 23. vers. 17. eo, le. ea.

pa. 54. vers. 4. habitatores, le. habitantes.

pa. 79. vers. 13. extracto, le. extructo.

pa. 80. vers. 23. maris, le. mare.

pa. 86. vers. fi. in aliquibus rma, le. firma.

pa. 88. vers. l4. scrineis, le. scriniis.

pa. 110. vers. 2. eos, le. eas.

pa. 115. vers. 15. visi, le. vsi

pa. 124. vers. 11. superatum atque ligatum, adde, conspiciant.

pa. 128. vers. 6. II. cap. le. III. cap.

pa. 153. vers. 20. divinæ majestati, le. divina majestas.

pa. 156. vers. 19, perstiterunt, le. præstiterunt.

pa. 162. vers. 4. cubitalium, adde, membrorum.

pa. 166. vers. 8. inps, le. inops.

pa. 179. vers. 11. Aruadori, le. Aruarodi.

eadem pagina vers. 12. quos, le. quas.

pa. 182. vers. 19. earum, le. eorum.

pa. 187. vers. 21. administrationem, le. animi rationem.

pa. 192. vers. 4. & 5. nacujus, le. alicujus. virgiliis, le. virginis.

pa. 194. vers. 24. Alvilda proram insiliente, le. Alvildæ proram insiliens.

pa. 200. vers. 10. Vtbi le. Vrbi.

pa. 204. vers. 4. minarum, le. minerarum.

pa. 205. vers. 7. videbantur, le. videbatur.

pa. 211. vers. 16. ideo, le. adeo.

pa. 214. vers. 1. pugnaturus, adde, secutus.

pa. 222. vers. 22. quarum, le. quorum.

ead. pa. vers. 23. harum, le. horum.

pa. 224. vers. 19. longitudinem, le. longitudine.

pa. 230. vers. 3. factæ, le. tactæ.

pa. 241. vers. 2. lib. III. le. lib. II.

pa. 246. vers. pen. peperunt, le. pepererunt.

pag. 248. vers. 15. am, le. eam.

pa. 250. vers. 5. gracilis, le. gratiosus.

pa. 253. vers. 17. pharetras, le. phaleras.

pa. 259. vers. 3. ago, le. ego.

pa. 269. vers. 34. nobilitas, le. mobilitas.

pa. 269. vers. 22. tantis, le. tacitis.

pa. 275. vers. 34. X. le. XI.

pa. 285. vers. 24. arno in aliquib. le. armo.

pa. 287. vers. 17. alligatos, le. alligatas.

pa. 288. vers. 4. emittitur, le. emittatur.

pa. 304. vers. 4. quid, le. quod.

ead. pa. vers. 19. dimittuntur, le. dimittantur.

pa. 311. vers. 37. chameleonis, le. chamæleontis.

pa. 315. vers. 5. ipsius vrbis, le. ipsi vrbi.

pa. 32l. vers. l4. vt, le. &.

pa. 322. vers. 21. dominorum, le. dominiorum.

pa. 323. vers. 5. felicitas, le. infelicitas.

pa. 324. vers. 24. ad Erycem, adde, clausos hostes.

pa. 330. vers. 10. reperabilia, le. reperibilia,

ead. pa. vers. 13. Habebant, le. Habent.

ead. pa. vers. 18. ad quinquaginta, adde, ordines.

pa. 331. vers. 15. peregrinos, le. peregrinas.

ead. pa. vers. 25. aliquis, le. aliquid.

pa. 334. vers. 18. IX. le. VIII.

pa. 335. vers. 10. nimis, le. minus,

pa. 34l. vers. 23, coguntur, naves effusa, deme, naves,

pa. 347. vers. 24. aut habitu, adde, admonent,

pa. 352. vers. 20. humani, le. humanis.

pa. 353. vers. 8. cultum, le. altum

ead. pa. vers. 23. diffisa, le. diffissa.

pa. 354. vers. fi. admoverent, le. admonerent,

pa. 359. vers. 22. exercitum, le. exercitu.

eodem vers. prædictamque, le. prædictam.

pa. 361. vers. 22. accepta, le. acceptæ.

pa. 364. vers. 14. lib. VII. le. VI.

pa. 366. vers. 28. munitos, le. munito.

pa. 368. vers. 27. idem Dux, le. idem Rex.

pa. 373. vers. 25. æquis conditionibus, le, æquas conditiones.

pa. 378. vers. 9. equis trahentibus, adde, superare possint.

pa. 38l. vers. 12. adaucta, le. adauctæ.

pa. 382. vers. 17. per vigiles, le. pervigiles.

pa. 385. vers. 14. dispergente, le. dispergentes.

pa. 394. vers. 25. vix, le. nix.

pa. 401. vers. l6. IX. le. VIII.

pa. 4i2. vers. 15. quarum, adde, evellendarum.

pa. 416. vers. 1. Maxima præterea commoditas, le. Maximam præterea commoditatem.

ead. pa. vers. antepe. firmari possint, le. non firmari possint.

pa. 421. vers. 8. repletum, le. repletam

ead. pa. vers. 14. adaptantur,

In apostillis marginalibus.

Pagina 22. vastantur, le. nascuntur.

Pag. 27. drarii, le. densi.

Pag. 55. sydere le. sydera.

Pag. 56. naucleri turbantur, le. naucleri non turbantur.

Pag. 167. Bavella, le. Bravella.

Pa. 171. petita, le. petitæ.

Pa. 252. Scutum abscinditur, le. Pedes equi abscinduntur.

Pag. 311. Cameleonis, le. Chamæleontis.

Pa. 318. nocturnis, le. nocturnus.

Pa, 322. lectorum, le. tectorum.

Pa. 320. 1300. naucleros, le. 1000. armatos ac 300. naucleros.

Pa. 330. Nautarum, le. Remigum.

Pa. 339. nautas, le. castrorum custodes.

Pa. 371. domini, le. dominum pe ne.

Pa. 374. Fumus, le. Puluis.

Pa. 380. non glacio, le. non gladio.

Pa. 413. Poma, le. Cerasa

Pa. 564. viros minus mortuos, le. viros mortuos.

Pa. 639. Cyrus le. Crœsus.

Pa. 650. frigus le. frigoris.

Pa. 730. Piscatura, le. Piscatorum.

Pa. 790. investigant, le. investigantur.

le. adaptatur.

ead. pa. vers. 20. sit, le. sint.

pa. 422. vers. 7. duo, le. duæ.

pa. 425. vers. 32. tenacitate sibi, deme, sibi.

pa. 429. vers. pen. viderentur, le. videntur.

pa. 433. vers. 12. nutriat, le. nutriant.

pa. 440. vers. 4. vel vi ventorum, adde, vertantur, veluti.

pa. 443. vers. 30. in aliquibus venundari, le. comparari.

pa. 444. vers. 15. in aliquibus æqualiter terreant, le. vt æqualiter terreant.

pa. 445. vers. 22. in aliquibus hic appellantur, le huc appelluntur.

pa. 446. vers. 25. in aliquibus ducentis annis, le. ducentorum. annorum.

pa. 447. vers. l4. saccus lupuli, adde, cum aqua suæ decoctionis.

pa. 449. vers. 2. qui, le. quæ.

pa. 453. vers. 29. quintuplicis, le. quintuplo.

pa. 469. vers. 27. Retiaria tamen intexta filorum opera, le. Retiariis tamen intextis filorum operibus.

pa. 471. vers. fi. deme, aliique

pa. 486. vers. 11. suis, le. sui.

pa 488. vers. 20. quod nullum est debemus reum dicere, qui reus non, nec &c. le. quod nullum debemus

reum dicere, qui reus non est, nec &c.

pa. 502, vers. 15. in Frisia, adde, contigisse.

pa. 519. vers. 8. ipsum. le. ipsam.

pa. 526. vers. 2. facit, le. faciunt.

pa. 529. vers. penu!. fuerant, le. fuerint.

pa. 536. vers. 12. cervisia, le. cervisiæ,

pa. 546. vers. 4. in aliquibus laetre, le. latere.

pa. 549. vers. 39. Israël, le. ab Israël.

pa. 553. vers. l9. fit, le. sit.

pa. 559. vers. 16. translatæ, le. translata.

pa. 570. vers. fi. solent: le. consueverunt:

pa. 575. vers. 15. in aliquibus mellio, le. melleo.

pa. 599. vers. fi. IVI. le. VII.

pa. 602. vers. 13. adesset, le. esset.

pa. 608. vers. fi. VII. le. VIII.

pa 619. vers. 16. vt horrore, le. vt cum horrore.

pa. 630. vers. 20. tonantes. le. tonante.

pa. 656. vers. 25. sunt, le, sint.

pa. 659. vers. 27. vbi, le. vti.

pa. 661. versrur. penul somnique, le. sonique.

pa. 667. vers. 16. præfectos, seu barisellos, le. præfectis, seu barisellis.

ead. pa. vers. seq. attribuere, le. attribui.

pa. 668. vers. 34. admixto, le. admixta.

pa. 680. in aliqs. CAP. XXI. le. CAP. XXXVI.

pa. 691. vers. 22. edit. le. odit.

pa. 704, vers. antepe. tamen, le. quamvis.

pa. 730. vers. 15. inutiles, le. inutilia.

pa. 737. vers. 5. lupus, le. conger.

pa. 775. vers. 31. quæ, le. qui.

pa. 782. vers. 28. adlutas, le. adultas.

pa. 788. in aliq. CAP. III. le. CAP. VIII.

pa. 796. vers. 1. vita, le. vitam.

pa. 798. vers. fi. exortum, le, exortu.

Figura I. lib. cap. l4 apposita est cap. 15. & sici econverso. Eiusdem lib. cap. 28. apposita

est cap. 27. & sic econverso. Lib. 5, cap. 17. apposita est cap. 18. & sic econverso.

CÆTERA DISCRETVS LECTOR SVPPLEAT.

813

ELENCHVS REGNORVM,

PROVINCIARVM, REGIONVM,

dominiorum , ac insularum principaliorum.

in Septentrionem consistentium, quarum

in hoc opere frequentior

passim facta est mentio.

Alandiaæ insulæ .

Iempthia olim regnum.

Angermannia olim regnum.

Islandia insula.

Biarmia olim regnum.

Iuthia.

Blechingia.

Lapponia Occidentalis .

Bothnia Occidentalis.

Lapponia Orientalis.

Bothnia Orientalis.

Livonia ,

Bothnia Septentrionalis,in qua vltima

Moringia.

Ecclesia S.Andreæ.

Myddelpadia.

Carelia,

Nericia .

Curonia.

Norvegia regnum vastissimum .

Dalacarlia.

Nylandia,

Dalia .

Oplandia.

Dania, sive Dacia regnum insulare ,& potens.

Orcades insulæ XXXIII . olim regnum sub Norvegia.

Esthia .

Ostrogothia.

Faroe insula

Prussia.

Finlandia olim regnum.

Russia alba.

Finmarchia olim regnum .

Samogethia olim regnum Gepidarum.

Gestricia .

Schoningia.

Gissemarchia

Scoria regnum amplissimum.

Gothia regnum fortissimum .

Scricfinnia olim regnum. °

Gothlandia insula.

Selandia.

Gronlandia ,in qua olim IIII, Episcopatus,

Smaalandia.

sub Archiepiscopo Nidrosiensi

Sudermannia.

regni Norvegiæ .

Suetia regnum latissimum.

Hallandia.

Tavestia.

Hessingia olim regnum.

Tylemarchia.

Hetlandia insula.

Vermelandia olim regnum.

Hetmarchia .

Vestrogothia.

Hybernia regnum populosum.

Vichia olim regnum.

Quorum regnorum & provinciarum situm , locum & ordinem si quis cognoscere volverit , repetat Chartam sive Descriptionem Aquilonarem , per eundem autorem Venetiis anno M. D. XXXIX. editam. Sunt & aliæ regiones quamplurimae & latissimaæ , e quibus tumultuariem V.X.XV.XX. millia sagittariorum tempore hostili ingruente educi possunt: sed earum nomina hic non sunt expressa, partim quod non occurrebant, partim quod minime necesse videbatur , ne videlicet lector superflua nomenclatura obrueretur.

814

REGISTRVM:

ABCDEFGabcdesgHIKLMNOPQRST

VXYZ. AA BB CC DD EE FF GG HH II XX LL

MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK

LLL MMM NNN OOO PPP QQQ RRR SSS TTT

VVV XXX YYY.

Omnes sunt terniones, præter a qui est duernio, & Y Y Y quaternio.

IMPRESSVM

\

ROMAE APVD IO ANNEM MARIAM

DE VIOTTIS PARMENSEM, IN ÆDIBVS

Divæ Birgittæ nationis Suecorum & Gothorum,

anno ab CHRISTO nato M. D. LV.

mense Ianuario, sedente IVLIO

III. Pont. Max. Pontificatus

vero eiusdem

anno quinto.

814

REGISTRVM:

ABCDEFGabcdesgHIKLMNOPQRST

VXYZ. AA BB CC DD EE FF GG HH II XX LL

MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ.

AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK

LLL MMM NNN OOO PPP QQQ RRR SSS TTT

VVV XXX YYY.

Omnes sunt terniones, præter a qui est duernio, & Y Y Y quaternio.

IMPRESSVM

\

ROMAE APVD IO ANNEM MARIAM

DE VIOTTIS PARMENSEM, IN ÆDIBVS

Divæ Birgittæ nationis Suecorum & Gothorum,

anno ab CHRISTO nato M. D. LV.

mense Ianuario, sedente IVLIO

III. Pont. Max. Pontificatus

vero eiusdem

anno quinto.

VINCE IN BONO MALUM.